

HÜSEYİN B. AHMED-İ SİROZÎ'NİN CÂMİ'U'N-NESÂYİH'İ

(İNCELEME – METİN – DİZİN)

Muhammet Nurullah YURTTAŞ

(Doktora Tezi)

Eskişehir, 2020

**HÜSEYİN B. AHMED-İ SİROZÎ'NİN
CÂMÎ'U'N-NESÂYİH'İ
(İNCELEME – METİN – DİZİN)**

Muhammet Nurullah YURTTAŞ

T.C.

**Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
DOKTORA TEZİ**

Eskişehir, 2020

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTİSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Muhammet Nurullah YURTTAŞ tarafından hazırlanan ‘‘Hüseyin B. Ahmed-i Sirozî'nin Câmî'ü'n-Nesâyih'i (İnceleme – Metin – Dizin)’’ başlıklı bu çalışma 16/07/2020 tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Ahmet KARTAL

Üye: Dr. Öğr.Üyesi Halit BİLTEKİN
(Danışman)

Üye: Doç. Dr. Mehmet TOPAL

Üye: Doç. Dr. Melike GÖKCAN

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Tuba Onat ÇAKIROĞLU

ONAY

.../ .../ 2020

Prof Dr. Mesut ERŐAN

Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin/projenin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Muhammet Nurullah YURTTAŞ

ÖZET

HÜSEYİN B. AHMED-İ SİROZÎ'NİN CÂMÎ'U'N-NESÂYİH'İ (İNCELEME – METİN – DİZİN)

YURTTAŞ, Muhammet Nurullah

Doktora-2020

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Halit BİLTEKİN

16. yüzyıl şâirlerinden olan Hüseyin b. Ahmed-i Sirozî, bugünkü Yunanistan sınırları içerisinde yer alan ve bir dönem Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki darphane merkezlerinden olan Serez (Siroz) şehrinde doğmuştur. Şiirlerinde “Hüseynî” mahlasını kullanan Hüseyin b. Ahmed-i Sirozî, yaşadığı dönem itibariyle Balkanlar'da çok etkin olan Halvetî tarikatına müntesip ârif bir zattır. Bu hususiyeti eserlerine de yansımıştır. Mesnevî formunda nazm ettiği Câmî'ü'n-Nesâyih ile Câmî'ü'l-Envâr Alâ Tefsîri'l-İhlâs adlı iki eseri, daha ziyade dinî-tasavvufî ve ahlâkî nitelikteki konularda didaktik mesajlar içeren nasihat-nâme örneklerindedir. Çalışmamızın esasını teşkil eden Câmî'ü'n-Nesâyih ise aynı zamanda Yâsîn Sûresi'nin manzum tefsiri mahiyetindedir. Eser, aynı zamanda Hz. Muhammed'in (sav) hayatından ve öğretilerinden tafsilatlı olarak bahsettiği için Muhammediyye türünden izler de taşımaktadır. Câmî'ü'n-Nesâyih'te mesnevînin yanı sıra kasîde ve kıt'a gibi nazım şekilleri de tercih edilmiştir. Eserde ağırlıklı olarak aruzun hezec bahrinin *Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün* ve remel bahrinin *Fâîlâtün / Fâîlâtün / Fâîlün* vezinleri kullanılmıştır.

Tez çalışmamız, dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Hüseynî'nin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri yer alırken; ikinci bölümde şekil itibariyle Câmî'ü'n-Nesâyih'in tanıtımı yapılmıştır. Üçüncü bölümde eser, muhteva yönüyle ele alınırken son bölümde ise beş farklı nüsha üzerinden Câmî'ü'n-Nesâyih'in tenkitli metni hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hüseynî, mesnevî, nasihat-nâme, Câmî'ü'n-Nesâyih, manzum Yâsîn tefsiri.

ABSTRACT

HÜSEYİN B. AHMED-İ SİROZİ'S CAMİ'UN NESAYİH (ANALYSIS – TEXT – INDEX)

YURTTAŞ, Muhammet Nurullah

Phd Dissertation-2020

Department of Turkish Language and Literature

Advisor: Assist. Prof. Dr. Halit BİLTEKİN

Hüseyin b. Ahmed-i Sirozi was born in the city of Serres (Siroz), which was one of the mint centers of the Ottoman Empire in Rumelia, which was within the borders of today's Greece. Hüseyin b. Ahmed-i Sirozi used the pseudonym “Hüseyni” in his poems. He was a witty person as being resident of the Halveti sect which was very influential in the Balkan's as of the period he lived. He reflected these features in his literary works. He wrote his two pieces of works in the form of Mesnevi. These works are Cami'un Nesayih and Cami'ul Envar Ala Tefsiri'l İhlas. These works are examples of nasihat-name which includes didactic messages on religious-mystical and moral issues. Cami'un Nesayih which constitutes the essence of our study is also the interpretation of the verse of Surah Yasin. The work also carries the traces of literary type Muhammadiyah as it mentions the life and teachings of Hz.Muhammad in detail. In the Cami'un Nesayih, verse forms such as kaside and kıt'a were also preferred. In this work, hezec bahr of aruz rhythm Mefailun / Mefailun / Mefailun and remel bahr of aruz rhythm Failatun / Failatun / Failun are intensely used.

Our study of thesis consists of four chapters. In the first part, Hüseyini's life, literary personality and works take place, while in the second part Cami'un Nesayih is introduced as a form. In the third part, the work is handled in terms of its content, while in the last part, the text of the criticism of Cami'un Nesayih has been prepared on five different copies.

Keywords: Hüseyini, mesnevi, nasihat-name, Cami'un-Nesayih, verse of Surah Yasin.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xvi
EKLER LİSTESİ.....	xvii
KISALTMALAR LİSTESİ	xviii
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	xx
ÖN SÖZ	xxi
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM.....	13
HÜSEYİN B. AHMED-İ SİROZÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ ve ESERLERİ.....	13
1.1. Hayatı	13
1.1.1. Serez'in Tarihçesi.....	16
1.2. Edebî Kişiliği	18
1.3. Eserleri	21
1.3.1. Câmî'ü'l-Envâr 'Alâ Tefsîri'l-İhlâs.....	21
1.3.2. Câmî'ü'n-Nesâyih.....	22
1.3.2.1. Nüsha Tavsifi.....	24
1.3.2.1.1. İstanbul Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi (SR)	24
1.3.2.1.2. Almanya/Berlin Milli Kütüphanesi.....	25
1.3.2.1.3. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi	25
1.3.2.1.4. İstanbul Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi (HM)	26
1.3.2.1.5. Ankara Üniversitesi DTFC Kütüphanesi	26
2. BÖLÜM.....	28
CÂMÎ'U'N-NESÂYİH'İN TANITILMASI	28
2.1. Adı.....	28
2.2. Türü.....	29
2.3. Telif Sebebi	29
2.4. Yazılış Tarihi	31
2.5. Beyit Sayısı	31
2.6. Vezin	32
2.7. Kafiye	36
2.7.1. Kafiye Türleri	36
2.7.1.1. Mücerred Kafiye.....	37
2.7.1.2. Mürekkebi Kafiye.....	38
2.7.1.2.1. Mürdef Kafiye.....	38

2.7.1.2.2. Mukayyed Kafiye	39
2.7.1.2.3. Müesses Kafiye	40
2.8. Nazım Şekilleri	41
2.8.1. Mesnevî	41
2.8.2. Kasîde	42
2.8.3. Kıt'a	43
2.8.4. Müfred Beyit	44
2.9. Dil ve Üslup Özellikleri	45
2.9.1. Dil	45
2.9.1.1. Ünlü Değişmeleri	45
2.9.1.1.1. Yuvarlaklaşma	45
2.9.1.1.2. Düzleşme	52
2.9.1.1.3. Daralma	59
2.9.1.1.4. Genişleme	61
2.9.1.1.5. İncelme	62
2.9.1.1.6. Kalınlaşma	63
2.9.1.1.7. Kaynaşma	63
2.9.1.1.8. Ünlü Düşmesi	64
2.9.1.1.9. Ünlü Türemesi	65
2.9.1.2. Ünsüz Değişmeleri	66
2.9.1.2.1. Tonlulaşma	66
2.9.1.2.2. Süreklileşme	68
2.9.1.2.2.1. Sızıcılaşma	68
2.9.1.2.2.2. Akıcılaşma	70
2.9.1.2.2.3. Diğer Süreklileşme Çeşitleri	70
2.9.1.2.3. Dudaksılaşma	70
2.9.1.2.4. Ünsüz Düşmesi	71
2.9.1.2.5. Ünsüz Türemesi	72
2.9.1.2.6. Ünsüz İkizleşmesi	72
2.9.2. Üslup	72
3. BÖLÜM	75
CÂMÎ'U'N-NESÂYİH'İN MUHTEVA İTİBARIYLA İNCELENMESİ	75
3.1. Eserin Tertibi	75
3.1.1. Câmî'ü'n-Nesâyih'in Giriş Bölümü	75
3.1.2. Câmî'ü'n-Nesâyih'te Konunun İşlendiği Bölüm	77
3.1.3. Câmî'ü'n-Nesâyih'in Bitiş Bölümü	80
3.2. Eserin Bölümleri ve Muhtevası	82
3.2.1. Besmele	82

3.2.2. Tahmîd	82
3.2.3. Tevhîd.....	83
3.2.4. Münâcât.....	83
3.2.5. Na't	84
3.2.5.1. Faşlun Fî Esrâru'n-Nebî 'Aleyhi's-selâm	84
3.2.5.2. Medhî'n-Nebî 'Aleyhi's-selâm	85
3.2.5.3. Medhî'n-Nebî 'Aleyhi's-selâm 'Alâ Baħr-i Meşnevi	85
3.2.5.4. Faşlun Der Na't-i Ebü Bekr-i Şiddîk Rağıya'llâhu 'Anhu 'Alâ Baħr-i Tavîl ve Meşnevi	85
3.2.5.5. Kaşide-i Resül 'Aleyhi's-selâm 'Alâ Kavli Ebü Bekr Rağıya'llâhu 'Anh	85
3.2.5.6. El-Kelâmu Mine'l-Yahüdî İlä Ebü Bekr-i Şiddîk Rağıya'llâhu 'Anhu 'Alâ Baħr-i Meşnevi	85
3.2.5.7. Münâcât-ı Hażret-i Ümmi 'Â'îşe Rađıya'llâhu 'Anhâ.....	86
3.2.5.8. Hâzâ Kaşide-i İlähî Fî Haĸkı E'r-Raħmân	86
3.2.5.9. Kaşide-i Baħr-i Tavîl	87
3.2.5.10. Faşlun Fî Fezâ'il-i Ebü Bekr Rağıya'llâhu 'Anhu.....	87
3.2.5.11. Kaşide vü Naşihat	88
3.2.5.12. Fî Aħvâl-i 'Ömer Rağıya'llâhu 'Anhu	88
3.2.5.13. Kaşide-i Âhir.....	88
3.2.5.14. Fî Merâtib-i 'Ömer Rağıya'llâhu 'Anhu	89
3.2.5.15. Kaşide vü Naşihat	89
3.2.5.16. Faşlun Fî Merâtib-i 'Oşmân Rağıya'llâhu 'Anhu.....	89
3.2.5.17. Kaşide vü Naşihat	89
3.2.5.18. Faşlun Fî Mertebe-i 'Oşmân Rağıya'llâhu 'Anhu	90
3.2.5.19. Kaşide vü Naşihat	90
3.2.5.20. Faşlun Fî Aħvâl-i 'Alî Rağıya'llâhu 'Anhu	90
3.2.5.21. Kaşide-i 'Alâ Baħr-i Mevzün	91
3.2.5.22. Faşlun Fî Merâtib-i 'Alî Rağıya'llâhu 'Anhu Veche	91
3.2.5.23. Kaşide vü Naşihat	91
3.2.5.24. Faşlun Fî Aħvâl-i Fâtıma Rağıya'llâhu 'Anhâ.....	91
3.2.5.25. Münâcât-ı Fâtıma	92
3.2.5.26. Faşlun Fî İcâbet-i Münâcât-ı Fâtıma Rağıya'llâhu 'Anhâ	92
3.2.5.27. Naĸl-i Fî Aħvâl-i Fâtıma Rağıya'llâhu 'Anhâ	92
3.2.5.28. Hâzâ Kaşide-i Fî Haĸĸ-ı Fâtıma	93
3.2.5.29. Der Haţm-i Medh-i Hażret-i Fâtıma.....	93
3.2.5.30. Kaşide vü Naşihat	93
3.2.5.31. Faşlun Fî Aħvâl-i Hasan ve Hüseyin.....	93
3.2.5.32. Faşlun Fî Rü'yeti'n-Nebıyyu Muħammed 'Aleyhi's-selâm.....	94
3.2.5.33. Hâzâ Kaşide-i 'Alâ Baħr-i Tavîl.....	95
3.2.5.34. Bismi'llâhi'r-raħmâni'r-raħîm	95

3.2.5.35. Faşlun Fî Cevâbi's-Su'âl-i Esmâ	95
3.2.5.36. Faşlun Fî İsmu'llâh-i A'zâm.....	96
3.2.5.37. Yâsîn İsmün Min Esmâ'i'n-Nebiyü 'Aleyhi's-selâm	96
3.2.6. Sebeb-i Nüzûl-i Yâsîn ve Arz-ı Hâl	97
3.2.6.1. Kaşîde vü Naşîhat	98
3.2.7. Sebeb-i Nüzûl-i Yâsîn.....	98
3.2.7.1. Naql-i Nemrûd-ı Câhil Kâle İlä Vezîr	99
3.2.7.2. Kaşîde vü Naşîhat	100
3.2.7.3. Kaşîde vü Münâcât	101
3.2.7.4. Faşlun Fî Hikâyet-i Aşhâbe'l-Karyeti ve Naql-i 'İsâ 'Aleyhi's-selâm.....	102
3.2.7.5. Su'âl-i Şem'un	104
3.2.7.6. Kaşîde vü Naşîhat	105
3.2.7.7. Faşlun Fî Kâtl-i Enbiyâ ve Habîb-i Neccâr.....	105
3.2.7.8. Kaşîde-i 'Alâ Bahr-i Mevzûn	107
3.2.7.9. Hikâyet-i Şeyh Ebu'l-Hasan Nürî	107
3.2.7.10. Faşlun Fî Temşîl-i Bihâr.....	108
3.2.7.11. Kaşîde vü Naşîhat	109
3.2.7.12. Faşlun Fî Ahvâl-i Cebel-i Kâf Beni İsrâ'îl 'Aleyhi's-selâm.....	110
3.2.7.13. Ta'lîm-i Nebî 'Aleyhi's-selâm 'Alâ Bahr-i Tavîl.....	111
3.2.7.14. Bahr-i Meşnevî.....	111
3.2.7.15. Faşlun Fî Şeyh-i Kâmil.....	113
3.2.7.16. Kaşîde-i 'Alâ Bahr-i Tavîl.....	113
3.2.7.17. Faşlun Fî Ahvâl-i Şeyh-i Kâmil	114
3.2.7.18. Kaşîde-i 'Alâ Bahr-i Tavîl ve Tevhîd	115
3.2.7.19. Faşlun Fî Ahvâl-i Mürîd.....	115
3.2.7.20. Naql-i Ma'nâ-yı Leyl ü Nehâr	116
3.2.7.21. Faşlun Fî Naql-i'l-Leyl-i 'Alâ Bahr-i Tavîl	117
3.2.7.22. Kaşîde-i 'Alâ Bahr-i Tavîl.....	117
3.2.7.23. Faşlun Fi'l-Münâcât	118
3.2.7.24. Hâzâ Şıfat-ı Hâk Hazret-i Celle	119
3.2.7.25. Kaşîde vü Naşîhat	119
3.2.7.26. Faşlun Fî Ahvâl-i Kıyâmet	120
3.2.7.27. Faşlun Fî Beyân-ı Tefsîr-i Ma'ânî	122
3.2.7.28. Hâzâ Hikâyet-i Behlûl-i Dîvâne	123
3.2.7.29. Hâzâ Bukâ'-i 'Âişe Râdiya'llâhu 'Anhâ ve Muşîbetâ ve Fazîhatâ ve Hâsretâ.....	123
3.2.7.30. Faşlun Fî Hisâbın vü Su'âlin vü Cevâbın.....	124
3.2.7.31. Hâzâ Faşlun Fî Ahvâl-i Ş-Şırâţ.....	127
3.2.7.32. Kaşîde vü Naşîhat	128
3.2.7.33. Faşlun Fi'ş-Şırâţ-ı Muştâfâ 'Aleyhi's-selâm	129
3.2.7.34. Faşlun Fî Ahbâr-ı Cennet	131

3.2.7.35. Faşlun Fī Medḥ-i Ḥazret-i Nebī ‘Aleyhi’ş-Şalätü ve’s-Selâm.....	131
3.2.7.36. Faşlun Fī Aḥvâl-i Ṭarīḳ-i Cennet.....	131
3.2.7.37. Faşlun Fī Rızâ-i Ḥaḳ.....	132
3.2.7.38. Faşlun Fī Bukâ’-i Ehl-i Cehennem ve Firâḳuhu	137
3.2.7.39. Faşlun Fī İcâbet-i Du‘â-i Ehl-i İşyân.....	138
3.2.7.40. Faşlun Fī ‘Azâb-ı Küffâr	139
3.2.7.41. Faşlun Fī Firâḳ-ı Ehli’n-Nâr-i Küffâr	139
3.2.7.42. Faşlun Fī Aḥvâl-i Küffâr.....	140
3.2.7.43. Faşlun Fī Aḥvâl-i Dünyâ	140
3.2.7.44. Faşlun Fī Şıfat-ı Cehennem	140
3.2.7.45. Faşlun Fī Arz-ı Mevzû‘-i Cennet.....	141
3.2.7.46. Faşlun Fī Mevzû‘-i Cehennem.....	141
3.2.7.47. Faşlun Fī Aḥvâl-i Ḥavâtîn.....	142
3.2.7.48. Faşlun Fī Su’âl-i Cennet.....	142
3.2.7.49. Kaşîde-i Fī Su’âl-i Cehennem	143
3.2.7.50. Faşlun Fī Su’âl-i Ehl-i Ḳubûr	143
3.2.7.51. Faşlun Fī Su’âl-i Mûnkir ve Nekir	143
3.2.7.52. Faşlun Fī Şevâbi’ş-Şalâte	144
3.2.7.53. Kaşîde vü Naşîhat	145
3.2.7.54. Faşlun Fī Beyân-ı Aḥlâḳ-ı Ḥamîde ve Aḥlâḳ-ı Zemîme ve Ḳuvvet ve ‘Aḳl ve Tebdîlât-ı Aḥlâḳ.....	146
3.2.7.55. Faşlun Fī Aḥvâl-i Mesih ‘Alâ Baḥr-i Ṭavîl	147
3.2.7.56. Faşlun Fī Ḥikâyet-i Dâvûd Peyğamber ‘Aleyhi’s-selâm.....	147
3.2.7.57. Fī Baḥr-i Kaşîr Beyân-ı Kelâm	149
3.2.7.58. Kaşîde vü Naşîhat	150
3.2.7.59. Faşlun Fī Fezâ’il-i Ta’avvûz	151
3.2.7.60. Faşlun Fī Fezâ’il-i Besmele.....	151
3.2.7.61. Faşlun Fī Ḥikâyet-i Besmele	153
3.2.7.62. Ḥikâyet-i Bişr-i Ḥâfî Raḥmetu’llâhî ‘Aleyh	155
3.2.7.63. Faşlun Fī Aḥvâl-i Bişr-i Ḥâfî Raḥmetu’llâhî ‘Aleyh	156
3.2.7.64. Kaşîde-i İllâhî vü Naşîhat.....	156
3.2.7.65. Fī Beyân-ı Ba‘zı Hâl ‘Alâ Baḥr-i Kaşîr	157
3.2.7.66. Faşlun Fī Aḥvâl-i Muḥabbet-i İllâhî.....	157
3.2.7.67. Fī Beyân-ı Takrîr-i ‘İşk.....	157
3.2.7.68. Faşlun Rif‘ati’n-Nebî ‘Aleyhi’s-selâm.....	159
3.2.7.69. Kaşîde-i Fī Baḥr-i Kaşîr.....	159
3.2.7.70. Faşlun Fī Zuhûr-i Rûḥ-i Muḥammed ‘Aleyhi’s-selâm.....	159
3.2.7.71. Fī Takrîr-i Hâl Min Hâl-i Evvel	160
3.2.7.72. Kaşîde vü Naşîhat	161
3.2.7.73. Fī Zuhûr-i Ḥazret-i Nebî ‘Aleyhi’s-selâm	161

3.2.7.74. Faşlun Fī Zuhūr-i Ervāḥ Min Rūḥ-i Muḥammed ‘Aleyhi’s-selām	162
3.2.7.75. Faşlun Fi Mevlüdi’n-Nebīyyi ‘Aleyhi’s-şalātu ve’s-selām.....	163
3.2.7.76. Hāzā Faşlun Fī Beyān-ı Medḥ-i Resül ‘Aleyhi’s-selām	163
3.2.7.77. Fī Beyān-ı Nūr-ı Nebī ‘Aleyhi’s-selām	163
3.2.7.78. Fī Beyān-ı Mevlüdü’n-Nebī ‘Aleyhi’s-selām	164
3.2.7.79. Fī Beyān-ı Zuhūr-i Nebī ‘Aleyhi’s-selām	165
3.2.7.80. Fī Ḥurmeti’n-Nebī ‘Aleyhi’s-şalātu ve’s-selām.....	165
3.2.7.81. Hāzā Faşlun Fī Vefāt-ı Āmine Raḍıya’llāhu ‘Anhā	166
3.2.7.82. Faşlun Fī Mu‘cizāti’n-Nebī ‘Aleyhi’s-selām	166
3.2.7.83. Faşlun Fī Mi‘rācu’n-Nebī ‘Aleyhi’s-selām	167
3.2.7.84. Faşlun Fī Beyān-ı Vākı’un Min Aḥvāl-i Ḥāl	168
3.2.7.85. Faşlun Fī Kelām-ı Cebrā’il ‘Aleyhi’s-selām	169
3.2.7.86. Faşlun Fī Rū’yeti’llāhi Te‘ālā Vezn-i Āḥer	170
3.2.7.87. Faşlun Fī Evşāf-ı’n-Nebī ‘Aleyhi’s-selām.....	171
3.2.7.88. Faşlun Fī Şevāb-ı Tekbīr Ola.....	172
3.2.7.89. Faşlun Fī Şevāb-ı Ğusli Mine’l-Cenābeti.....	173
3.2.7.90. Faşlun Fī Rū’yetihi’l-Ğusli Fı’l-Kıymeti	173
3.2.7.91. Faşlun Fī Rihleti’n-Nebıyy ‘Aleyhi’s-selām Min Dāri’d-Dünyā İlä Dār-ı Beḳā	174
3.2.7.92. Faşlun Fī Beyān-ı ‘Azrā’il ‘Aleyhi’s-selām.....	176
3.2.7.93. Faşlun Fī Techīz ü Tekfīn	178
3.2.7.94. Hāzā Kelām Faşlun Fī Rihlet-i Fāṭıma Raḍıya’llāhu	180
3.2.7.95. Faşlun Hāzā Mükāleme’-i ‘Alī Kerrema’llāhu	181
3.2.7.96. Faşlun Fī Ba’zı Envā’ı’l-Kelām.....	182
3.2.7.97. Kaşīde vü Naşīḥat	183
3.2.7.98. Faşlun Fī Rivāyet-i İmām-ı A’zām Raḥmetu’llāhi ‘Aleyh	183
3.2.7.99. El-Faşlun Fī Aḥvāl-i Ḥāliş Mü’mın ve Ḥāliş Kāfir ve Münāfık	185
3.2.7.100. El-Faşlun Fī Naql-i Şeyḥ Ḥasanü’l-Başrı Raḥmetu’llāhi ‘Aleyh	186
3.2.7.101. Kaşīde vü Naşīḥat	187
3.2.7.102. Fī Baḥr-i Tavīl ü Kāfiye-i Āḥer	188
3.2.7.103. Faşlun Fī Şadaḳat-ı ‘Alā Baḥr-i Meşnevī.....	189
3.2.7.104. Hāzā Faşlun Fi Şafā vü Ḥālet ‘Alā Baḥr-i Kaşīr	190
3.2.7.105. Faşlun Fī Beyān-ı Ef‘āl-i Ḳalb	191
3.2.7.106. Fī Beyān-ı Faşlun Fī Aḥvāl-i Şāliḥin	193
3.2.7.107. Faşlun Fī Beyān-ı Cebel	195
3.2.7.108. Faşlun Fī Fazīletü’s-Şalavāt	196
3.2.7.109. Cevāb-ı Cebrā’il ‘Aleyhi’s-selām.....	197
3.2.7.110. Faşlun Fī Hikāyet-i ‘Üzeyr Peyğamber ‘Aleyhi’s-selām	202
3.2.7.111. Rivāyet-i ‘Alī Raḍıya’llāhu ‘Anhu ve Kerrema’llāhu Vechehu.....	203
3.2.7.112. Faşlun Fī Beyān-ı Ḥāl-i Erba‘a	203

3.2.7.113. Faşlun Fī Su'āl-i Min Ef'āl-i Kabā'ih	205
3.2.7.114. Faşlun Fī Şevāb-ı 'Ameli'd-Đu'afā	206
3.2.7.115. Faşlun Fī Şıfat-ı Ahvāl-i Kalem	208
3.2.7.116. Faşlun Fī Beyān-ı Hilkat-i Semāvātī ve'l-Arz	210
3.2.7.117. Faşlun Fī Beyān-ı Fazilet-i Qur'an	210
3.2.7.118. Faşlun Fī Şırat ü Aşhāb-ı A'raf	212
3.2.7.119. Faşlun Fī Aşhāb-ı A'raf ve Ahvāle	212
3.2.7.120. Faşlun Fī Beyān-ı Ahvāl-i'l-Mü'minīn	213
3.2.7.121. Faşlun Fī Envā'ı Kulūbu'l-Mü'minīn	213
3.2.7.122. Faşlun Fī Ahvāl-i Melā'ike ve Semāvāt	214
3.2.7.123. Faşlun Fī Şıfat-ı Şems	215
3.2.7.124. Faşlun Fī Beyān-ı Ahvāl-i Semāvāt	216
3.2.7.125. Faşlun Fī Naşihat 'Alā Baħr-i Tavil Mevzūn-ı Aher	217
3.2.7.126. Hikāyet-i Mīkāl 'Aleyhi's-selām	217
3.2.7.127. Faşlun Fī Takrīr-i Hameletü'l-'Arş	220
3.2.7.128. Faşlun Fī Hamele-i 'Arş	222
3.2.7.129. Faşlun Fi Beyān-ı Melā'ike	223
3.2.7.130. Faşlun Fī Tafşilāt-i Cennet-i Bi'isnādin Şahihin 'An Resūli'llāhi 'Aleyhi's-selām	223
3.2.7.131. Faşlun Fī Ahbār-i Vüs'ati'l-Cināni 'Alā Vecheyn	224
3.2.7.132. Faşlun Fī Ahvāl-i Arzīn ve'l-Hüt	224
3.2.7.133. Fī Baħr-i Kaşir 'Alā Ahvāl-i'l-Arz	225
3.2.7.134. Hikāyet-i Öküz Karar Dutması	226
3.2.7.135. Faşlun Fī Su'āl-i Cebrā'il 'Aleyhi's-selām	227
3.2.7.136. Faşlun Fī Aħir-i Yāsīn ve Ba'zı Ahvāl	229
3.2.7.137. Kaşide vü Naşihat 'Alā Baħr-i Tavil	229
3.2.7.138. Hikāyet-i Aşhābe'l-Uhdūd	230
3.2.7.139. Faşlun Fī Baħr-i Tavil	236
3.2.7.140. Faşlun Fī Naşihat ü Hatm-i Hikāyet	237
3.2.7.141. Faşlun Fī Meclis-i 'İlm	237
3.2.7.142. Fī Ahvāl-i Sāhī 'Alā Bāħr-i Kaşir	238
3.2.7.143. Faşlun Fī Beyān-ı Ahvāl-i Ma'nī	239
3.2.7.144. Faşlun Fī Beyān-ı Şerī'at ü Tarikat ü Haķikat	240
3.2.7.145. Faşlun Fī Beyān-ı 'Ulemā-i Kibār	240
3.2.7.146. Faşlun Fī Rü'yeti'n-Nebī 'Aleyhi's-selām Şeyh Hüseyin Bin Ahmed	241
3.2.7.147. Faşlun Fī Hatm-i Kitāb-ı Cāmī'u'n-Neşāyih	241
3.3. Eserde Yer Alan Āyet ve Hadis İktibasları	242
3.3.1. Āyet İktibasları	242
3.3.2. Hadis İktibasları	264
4. BÖLÜM	300

METİN	300
4.1. Metin Kuruluşu ile İlgili Açıklamalar	300
4.2. Câmî‘u‘n-Nesâyh‘in Tenkitli Metni.....	302
SONUÇ	1485
DİZİN.....	1488
KAYNAKÇA.....	1625
EKLER.....	1634

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Câmî‘u’n-Nesâiyih’teki Vezinlerin Nazım Şekillerine Göre Dağılımı	35
Tablo 2: Câmî‘u’n-Nesâiyih’te Rediflerine Göre Adlandırılan Kasîdeler	43
Tablo 3: Câmî‘u’n-Nesâiyih’te Geçen Âyet-i Kerîmeler	264

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Serez Nüshasının Başlangıç Varağı	1634
Ek 2: Serez Nüshasının Son Sayfası	1635
Ek 3: Berlin Nüshasının Başlangıç Sayfası	1636
Ek 4: Berlin Nüshasının Son Sayfası	1637
Ek 5: İstanbul Üniversitesi Nüshasının Başlangıç Varağı	1638
Ek 6: İstanbul Üniversitesi Nüshasının Son Sayfası	1639
Ek 7: Hacı Mahmut Nüshasının Başlangıç Varağı	1640
Ek 8: Hacı Mahmut Nüshasının Son Sayfası	1641
Ek 9: Ankara Üniversitesi Nüshasının Başlangıç Varağı	1642
Ek 10: Ankara Üniversitesi Nüshasının Son Varağı	1643
Ek 11: Ankara Üniversitesi Nüshasının Fihrist Varağı	1644

KISALTMALAR LİSTESİ

- a.g.e. Adı geçen eser
Ar. Arapça
AÜ Câmi‘u’n-Nesâiyih, Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanesi Nüshası
B. Beyit
bk. Bakınız
BR Câmi‘u’n-Nesâiyih, Almanya/Berlin Milli Kütüphanesi Nüshası
C. Cilt
cc Celle Celâluhu
çev. Çeviren
D. Deyim
DTCF Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
EAT Eski Anadolu Türkçesi
Enst. Enstitü
Fak. Fakülte
H. Hicrî
Haz. Hazırlayan/Hazırlayanlar
HM Câmi‘u’n-Nesâiyih, Süleymâniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü Nüshası
Hz. Hazret-i
İÜ Câmi‘u’n-Nesâiyih, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Nüshası
KK Kelâm-ı Kibâr
M. Milâdî
No Numara
ö. Ölüm Tarihi
Örn. Örneğin
ra Radıya’llâhu Anhâ
S. Sayı
s. Sayfa
sav Salla’llâhu Aleyhi ve Sellem
SBE Sosyal Bilimler Enstitüsü

SR: C mi' u' n- Nes yih, S leym niye Yazma Eserler K t phanesi, Serez
B l m , N shası
ss. Sayfa sayısı
T.C. T rkiye Cumhuriyeti
TDK T rk Dil Kurumu
TDV T rkiye Diyanet Vakfı
Terc. Terc me
TTK T rk Tarih Kurumu
 nv.  niversite
vb. ve benzeri
vd. ve diğerleri
vr. varak
Yay. Yayınları
yy y zyıl

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	z, d
ب	b, p	ط	t
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	c
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	q
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	ʾ

ÖN SÖZ

Ezelden dünyâ bil murdâr olupdur

Sevenler derd ile miñnet toľupdur

Hüseyinî

16. yüzyıl, Türk kültürünün ve medeniyetinin her anlamda şâhikalara eriştiği bir dönemdir. Klasik Türk şiiri de bu istikâmette inkişâfını sürdürerek payına düşeni ziyadesiyle almıştır. Söz meydanında devâsâ kâmetlerin görüldüğü bu devir, Klasik Türk şiirine altın çağını yaşatmıştır. Mesnevî türünde kaleme alınan eserlere de bu zâviyeden bakıldığında mesnevîlerin daha nitelikli olduğunu söyleyebiliriz. Bilhassa Osmanlı coğrafyasında tasavvufla yoğrulan İslam inancı, bu dönem mesnevîlerinin en önemli menbağıdır. Dini, tasavvufî ve ahlâkî içerikli mesnevîler, önemli bir yekûn oluşturmaktadır. Hüseyin b. Ahmed-i Sirozî'nin *Câmi'ü'n-Nesâyih*'i de bu minval üzere kaleme alınan ve 16. yüzyılın karakterini yansıtan önemli mesnevîlerdendir.

Çalışmamızın esasını teşkil eden *Câmi'ü'n-Nesâyih*'in öncelikle beş farklı nüshasını (*Süleymaniye Kütüphanesi Serez nüshası, Almanya Milli Kütüphaesi Berlin nüshası, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmut nüshası, Ankara Üniversitesi DTFC nüshası*) tespit ettik. Bu nüshaların tedarikinden sonra çalışmamızın inşâsını dört bölüm üzere yürüttük. İlk bölümde Hüseyin b. Ahmed-i Sirozî'nin hayatı, edebî şahsiyeti ve eserleri üzerinde durulurken nüshalar hakkında da ayrıntılı bilgi verilmiştir. İkinci bölümde eserin tanıtımı yapılarak dil ve üslup hususiyetleri ortaya konulmuştur. Üçüncü bölümde ise eserin tertibi, bölümleri ve muhtevası tafsilatlı olarak ele alınmıştır. Son bölümde de Serez nüshası baz alınmak suretiyle diğer nüshalarla da mukayesesi yapılarak *Câmi'ü'n-Nesâyih*'in tenkitli metni hazırlanmıştır.

Çalışmamızın nihayetinde şâirin beyân kudretini ve hayal dünyasını ortaya koyarak 16. yüzyıl mesnevîleri arasına kayda değer yeni bir halka eklemeyi ummaktayız. Hayli hacimli bir eser olan *Câmi'ü'n-Nesâyih*'in Türkçemizin söz varlığına da önemli bir katkı sağlayacağı inancındayız.

Uzun soluklu doktora serüvenimizin meyvesi olarak nitelendirebileceğimiz bu çalışmamızın hazırlanmasında şahsımın yanı sıra şüphesiz daha pek çok kişinin emekleri ve fedâkârlıkları yadsınamaz. Bu silsilenin en başında yer alan ve "*Bilgi, paylaştıkça çoğalır.*" düsturundan hareketle kendisiyle tanış olduğum andan itibaren

maddî manevî her türlü desteğini şahsımdan esirgemeyen kıymetli hocam Dr. Halit BİLTEKİN'e minnet ve şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim. Montaigne der ki *“İnsanlar başaklara benzerler. İçleri boşken başları havadadır, doldukça eğilirler.”* Dr. Halit BİLTEKİN, bu tanımlamadaki dolu başak misali kapısına gelen hiç kimseyi geri çevirmeyerek ilmini de paylaşmaktan asla imtinâ etmemiştir.

Mesnevî tarihinin kilometre taşları olan eserlerinden çalışmamda bolca istifâde ettiğim ve ilmiyle âmil olduğuna inandığım değerli hocam Prof. Dr. Ahmet KARTAL'a; hayran olduğum entelektüel birikimiyle doktora derslerimizi -kendisinin de derslerimizde sıkça örneklendirdiği üzre- âdeta Baykara meclisleri misali bir ilim meclisine çeviren kıymetli hocam Prof. Dr. Muhsin MACİT'e; ders sürecindeki katkılarından dolayı kıymetli hocam Dr. Tuba Onat ÇAKIROĞLU'na; tez izleme kurullarındaki tespit ve önerileriyle çalışmamıza katkı sunan değerli hocam Doç. Dr. Mehmet TOPAL'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca doktora eğitimimin başından sonuna kadar olan süreçte maddî mânevî desteklerini esirgemeyen dönem arkadaşlarım Dr. Öğr.Üyesi Bekir BELENKUYU'ya, Arş. Gör. Emrah GÜLÜM'e, Arş. Gör. Arife ÇAĞLAR'a, Ersoy AKBAŞ'a ve Muhammet NALBAT'a da şükranlarımı sunarım.

Câmi'ü'n-Nesâiyih'teki Arapça ibarelerin ve hadislerin tespit edilip anlamlandırılmasında yardımlarını esirgemeyen babam Himmet YURTTAŞ'a; duaları ve telkinleriyle destekçim olan annem Ümmü YURTTAŞ'a; bu zorlu süreçte bana sabır gösteren ve maddî manevî her anlamda yanımda durup yüreklendiren sevgili eşim Fatma YURTTAŞ'a; en güzel çağlarında yer yer ihmal ettiğim kızlarım Zeynep'e ve Elif'e sonsuz müteşekkirim.

M.Nurullah YURTTAŞ

Ankara, 2020

GİRİŞ

Klasik Türk Edebiyatında Mesnevîye Genel Bir Bakış ¹

Mesnevî, etimolojik olarak Arapça *مثنو* köküne dayanmakta olup bu kökten türetilen ve “ikili” manasına gelen *مثنو* kelimesinin nisbet hâlidir. Edebî manada ise beyit sınırlaması olmadan aruz ölçüsünün kısa kalıplarından herhangi biriyle yazılan ve kendi aralarında kafiyeli beyitlerden oluşan bir nazım şeklidir. Mesnevî kelimesi etimolojik açıdan Arapça olmasına rağmen edebî bir ıstılah olarak ilk kez Fars edebiyatında kullanılmıştır. Mesnevînin ilk örnekleri de yine 9.yüzyılda (*Kelile ve Dimne*) Fars edebiyatı sahasında verilmiştir. Arap edebiyatında ise mesnevînin edebî terim olarak karşılığı “müzdevic”, “recez”, “urcûze” gibi kelimelerdir. Türk edebiyatına da yine Fars edebiyatından geçmiştir. Klasik Türk edebiyatında hikâye ve roman gibi olay etrafında cereyan eden edebî metinler, mesnevî nazım şekli ile aks edilmiştir.

Türk edebiyatının geçmiş dönemlerine baktığımızda destanlarla, masallarla, halk hikâyeleriyle mayalanmış kadim bir milletin birikimi karşımıza çıkmaktadır. Sözlü geleneğin doyasıya yaşandığı bu dönemin birikimlerinin de klasik şiirimize yansması gayet tabii olacaktır. Klasik Türk şiirinin söz vadisinde gazel ve kaside gibi öne çıkmış nazım şekillerinin yeknesaklığı bir manada mesnevî ile aşılmaya çalışılmıştır. Roman ve hikâye gibi mensur anlatım türlerinde -kimi zaman monotonluğa düşerek- uzun uzadıya anlatılan olayların mesnevîlerde ahenkli ve manzum bir tarzda ifade edilmesi sözün cazibesini ve kudretini arttırmıştır. Bu bağlamda mesnevîcilik, divan şâirlerinin daha kudretli söz söyleme hevesiyle birbirleriyle rekabete giriştiği ve adeta rüşlerini ispata tuttuğu bir söz meydanıdır. Bu söz meydanında esas olan ayakta kalmak, sonraki çağlara sesini soluğunu duyurmaktır. İşte bu noktada “hamse” edebî bir ıstılah olarak karşımıza çıkmaktadır. Beş ayrı mesnevîden oluşan eserlerin yekûnuna “hamse” denilmektedir. Klasik Türk şiirinde hamse sahibi olmak her şâirin elde edemeyeceği bir pâyeye olup bu pâyeye bir nevi şâirin apoleti hüviyetindedir. Türk edebiyatında *Ali Şîr Nevâî*, *Çâkerî*, *Hamdullah Hamdî*, *Lâmi’î*, *Fuzûlî*, *Atâyî* hamseleriyle öne çıkan isimlerdendir (Arslan, 2007: 305-322).

¹ Bu bölümün kaleme alınmasında Ahmet Kartal’ın “Doğu’nun Uzun Hikâyesi, Türk Edebiyatında Mesnevî” (Kartal, 2014) isimli çalışmasından istifade edilmiştir.

Şiir toplumun aynasıdır. Bu aynada gördüklerini okuyucuya yansıttan da şâirdir. Bu perspektiften bakıldığında toplumun değişik katmanlarındaki kişiler, olaylar, inançlar, aşklar, eğlenceler, savaşlar, ölümler, şehirler, tabiat... vb. unsurlar mesnevîlere malzeme olmuştur. Bu bağlamda mesnevîler, ele aldıkları konu itibarıyla farklı isimlerle adlandırılmışlardır. Bunlardan en yaygın olanı şüphesiz dünya var olduğundan beri insanoğlunun mayasında var olan aşk duygusudur. Beşerî ve ilâhî aşkın hâlleri *Leyla vü Mecnûn*, *Yûsuf u Züleyhâ*, *Hüsrev ü Şîrîn*, *Vâmık u Azrâ* gibi aşk hikâyelerinde, farklı dönemlerde farklı şâirler tarafından sıkça terennüm edilmiştir. Bunların dışında Türk milletinin cesaretinin, yiğitliğinin cihad duygusuyla birleşmesi neticesinde *Battal-nâme*, *Fetih-nâme*, *Fütüvvet-nâme*, *Gazavât-nâme*, *Zafer-nâme* gibi konusunu tarihî vâkıalardan, destanlardan, menkıbelerden, fetihlerden alan mesnevîler yazılmıştır. *Nasihât-nâme*, *Pend-nâme* gibi türlerde ise dini, tasavvufî, ahlâkî mesnevîler konu edinilmiştir. Hiciv ve mizah yönü öne çıkan mesnevîler ise *Hezl*, *Hezel ve Hicviyye* olarak adlandırılmıştır. Belirli bir şehri övmek maksadıyla söz konusu şehre dair tasvirlerin yer aldığı mesnevîler ise *Şehrengiz* olarak nitelendirilmiştir. Toplumun önde gelen zirve şahsiyetlerini övmek maksadıyla yazılan mesnevîler *Medhiyye*, *Süleyman-nâme*, *Selim-nâme* vb. isimlerle adlandırılırken bu şahsiyetlerin hayatına dair eğlence ve cenaze merasimlerinin yer aldığı mesnevîlere ise *Sûr-nâme* ve *Mersiye* denilmiştir (Canım, 2012).

13 ve 14. yüzyıllar, Türklerin Anadolu'ya sadece askerî ve siyâsî alanda değil; kültürel anlamda da kök salmaya çalıştığı bir dönemdir. Bu durumun ortaya çıkmasında Türklerin yakın bir tarihte İslamiyete intisâbının ve bu doğrultuda fetih hareketlerine girişmesinin etkisi yadsınamaz. 13-14.yy'daki mesnevîlerine bu zaviyeden baktığımızda İslâm'ın etkisiyle oluşan cihad, gazâ ve ilâ-yı kelimetu'llah gibi kavramların eserlere bariz bir şekilde yansıdığını söyleyebiliriz. Bu dönem mesnevîlerinde şâirler için esas gaye sanatını icrâ etmekten ziyade dînî ve tasavvufî sâiklerle bir şeyler söyleyip insanlara İslâm'ı şiir yoluyla anlatma düşüncesidir. Dolayısıyla kaleme alınan mesnevîlerin didaktik yönü ağır basmaktadır. Bu durumun neticesi olarak da bu dönem mesnevîlerinde daha ziyade dînî, tasavvufî ve ahlâkî konular irdelenmiştir.

13-14.yy dönem mesnevîleri kelime seçimi, mısra yapısı, müzikalite, kafiye, vezin, mecazlar, tasvirler yönüyle incelendiğinde basit, acemice ve zevksiz tercümelerle taklitlerin ağır bastığı bir özellik sergiler. Konu seçimine ve esere hâkim

olan zihniyet, bir şeyler öğretme, faydalı olma, bir şeyin propagandasını yapma ya da rızâ-i İlâhî istikametinde hayır duaları ile anılma gayesini güder (Kartal, 2014: 300). Bu dönemin edebî metinlerine bakıldığında Türkçenin, Anadolu sahasında kendini iyiden iyiye hissettirmeye başladığını fakat yine de Farsçanın etkisini kırabilecek düzeye henüz erişemediğini söyleyebiliriz. Mesnevîde bu istikâmette bir seyir izlemiştir. *Tursun Fakı, Kirdeci Ali, Tutmacı, Ahmed Fakîh, Şeyyad Hamza, Gülşehrî, Âşık Paşa, Ahmedî, Hoca Mes'ûd* bu dönemin mesnevîleriyle öne çıkan isimleridir.

15.yy, gerek Osmanlı Devleti'nin gerekse klasik şiirin kültür ve medeniyet alanında tekâmülünü sürdürdüğü bir devirdir. 16.yy'ın edebî ve kültürel manada zirve olduğunu düşünürsek, 15.yy esasında zirveye bir nefes yakınlıktadır. Bu dönemin mesnevîleri önceki dönemlerle mukayese edildiğinde muhteva ve üslup açısından büyük merhale katetmiştir. Eserlere bakıldığında önceki dönemlerin devamı mahiyetinde yine dînî, tasavvufî ve ahlâkî konular sıkça işlenmiş; fakat eserlerde daha müttekâmil bir duruş görülmektedir.

Mesnevîlerde edebî incelik, zarâfet ve estetik kaygılar ön plana çıkarken şâirlerin dili kullanmadaki hüneri de dikkate şâyândır. Bir önceki dönem mesnevîlerinde görülen birebir tercüme hastalığı ve acemilikler, yerini daha ustaca hazırlanmış eserlere bırakmıştır. Hatta *Tâcizâde Cafer Çelebi* ve *Sûzî Çelebi* gibi şâirler, bırakın sadece eserlerin tercümesini, benzer konu ve hayallerin kullanılmasını dahi ayıp karşılamışlardır. *Tâcizâde Cafer Çelebi*, eserde yeni ve orijinal konuların, hayallerin kullanılmadığı sürece tercümeciliği fazilet ehli için basitlik ve cehalet olarak görmüştür. Bahsedilen hususlar istikametinde mesnevîlerimiz zaman, mekân, şahıs ve konu bakımından yenileşmeye ve yerlileşmeye başlamıştır. Bu bağlamda *Halîlî* ve *Tacizâde Cefer Çelebi* gibi isimler, yenileşmeye ve gelişmeye başlayan Türk mesnevîciliğinde “sergüzeşt” türünün ilk örneklerini vermişlerdir. Bu tip eserler 16.yy'da *şehrengiz, sûr-nâme, kıyâfet-nâme, işret-nâme, sâkî-nâme, gazavât-nâme* gibi müstakil konulu eserlere de zemin hazırlamıştır (Şentürk, 2002: 778).

Ahmed-i Dâ'i, Şeyhî, Tâcizâde Cafer Çelebi, Hamdullah Hamdî, Sûzî Çelebi, Eşrefoğlu Rûmî, Süleyman Çelebi, Yazıcıoğlu Muhammed, Kaygusuz Abdal, Çâkerî, Ali Şîr Nevâî, Edirneli Şâhidî, Behiştî, Cem Sultan, Kivâmî vb. isimler 15.yy'ın mesnevî kaleme alan önemli edebî şahsiyetlerindendir.

16.yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin askerî, siyâsî ve iktisâdî büyüklüğü ile doğru orantılı olarak sanat ve kültürde de zirveye çıktığı bir dönemdir. Bu parlak devirde klasik Türk şiirinin niteliğini, kalitesini arttıran *Fuzûlî, Bâkî, Zâtî, Hâyâlî, Lâmiî, Taşlıcalı Yahya, Bağdatlı Rûhî* vb. gibi birçok devâsâ kâmet boy göstermeye başlamıştır. Özellikle *Yavuz Sultan Selim (Selimî), Kânûnî Sultan Süleyman (Muhibbî)* gibi padişahların klasik şiirle iştiğal etmeleri ve bu devrin şâirlerine olan taltifleri çıtayı oldukça yükseltmiştir.

16.yy mesnevîlerinin konusuna bakıldığında muhteva bakımından hayli çeşitlilik görülmektedir. Bu dönemde *Nasihât-nâme, Pend-nâme, Kırk Hadis, Mevlid, Hilye*, gibi dînî, tasavvufî ve ahlâkî temalı mesnevîlerin yanı sıra tarihî ve aşk temalı mesnevîlerin ağırlığı da ciddî manada hissedilmektedir. *Şehrengiz, Sûr-nâme, Sergüzeşt-nâme, Hasbihâl-nâme Sâkî-nâme, Kıyâfet-nâme* türündeki mesnevîlerde de kayda değer bir artış göze çarpmaktadır. *Lâmiî, Fuzûlî, Latîfî, Cinânî, Gelibolulu Âlî, Edirneli Nazmî, Hakânî, Sirozlu Hüseyinî, Emîrî, Şâhidî, Visâlî, Zâtî, Cismî, Şemseddîn-i Sivâsî, Celîlî, İbrahim Gülşenî, Figânî, Behiştî, Hatâî, Revânî, Taşlıcalı Yahya, Kemâl Paşa-zâde, Bursalı Rahmî* vb. devrin mesnevîleriyle öne çıkan isimlerindedir. Ayrıca ilk örnekleri 15.yy'da görülen manzum sözlüklerin yazımı bu dönemde de devam etmiş ve *Şâhidî İbrahim Dede, Lâmiî Çelebi* gibi şâirler bu türde örnekler sergilemişlerdir. (Ayrıca bk. Kartal, 2007)

Bu dönemde hamse sahibi şâirlerin sayısındaki artış da dikkate şâyandır. Önceki devirlerde kaleme alınan hamselerde ziyadesiyle tercüme ve taklit sezilirken 16.yy'daki hamseler daha özgündür. *Lâmiî, Ahmed Rıdvan, Fuzûlî, Celîlî, Taşlıcalı Yahya, Hayâtî, Gelibolulu Âlî* devrin hamse sahibi şâirlerindedir (Arslan, 2007).

17.yy'da klasik Türk şiiri gelişimini sürdürerek teknik, âhenk ve zarâfet bakımından daha müttekâmil bir seviyeye erişmiştir. Şâirler, sosyo-ekonomik konulara daha fazla değinerek çevrelerini gözlemlemiş ve bunları eserlerine yansıtmışlardır. Bu durum klasik şiirimizde sosyal tenkidin oluşmasına katkı sunmuştur. Anadolu sahasındaki Türk şiiri, önceki dönemlerde örnek aldığı İran şiirini kemiyet ve keyfiyet bakımından geride bırakmıştır (Şentürk ve Kartal, 2014: 415-417). Mesnevî de bu istikâmette payına düşeni ziyadesiyle almış ve okuyucuyu bilgilendirip eğitime gayesi sürerken *Mevlid, Mi'râciyye* ve *Hilye* türündeki eserlerin sayısında artış gözlemlenmektedir. Devrin sosyal ve kültürel manzaralarının yanında mahallî

unsurlara da yer verilmesi bu dönem mesnevîlerinde dikkat çeken başka bir husustur. Mahallîleşmenin mesnevîler üzerindeki tesiriyle dil ve üslup zenginleşerek gerçek hayata dair tasvirler, şehir, sokak ve insan manzaraları da eserlere yansımıştır (Bilkan, 2006). *Nâbî*'nin oğluna yazdığı nasihatlerden oluşan *Hayriyye*, dönemin ve Türk şiirinin en meşhur mesnevîlerindedir. Ayrıca *Cevrî*, *Azmi-zâde Hâletî*, *Nev'î-zâde Atâ'î*, *Bosnalı Sâbit*, *Edirneli Güftû* mesnevîleriyle devrin öne çıkan isimleridir. Bunlardan *Nev'î-zâde Atâ'î* ve *Bosnalı Sâbit* aynı zamanda hamse sahibi şâirlere aittir.

18. yüzyıla gelindiğinde Osmanlı Devleti'nin sosyal, siyasî ve iktisâdî alanlarda gerilemeye başladığını görmekteyiz. Bu dönem, nitelikli şâirlerin azalmasıyla klasik Türk şiirinin yavaş yavaş söz sahnesinden çekilmeye yüz tuttuğu bir dönem olmasına karşın edebî açıdan Nedim ve Şeyh Galip'le zirveye pervazlandığı bir dönemdir. 18.yy esasında klasik şiirimizin değil de insanın tükenmeye başladığı bir dönemdir. Nedim ve Şeyh Galip böyle bir ortamda klasik Türk şiirinin üzerinde gezinen kara bulutlardan, çakan şimşeklerden ve yağan yağmurlardan sonra açan bir gökkuşağı gibidir adeta. Bu dönemde gündelik hayat ve mahallî konular klasik şiire tesir etmiş ve bu durum dilin sadeleşmesine de önemli bir katkı sağlamıştır. Mahallîleşme cereyanının etkisiyle aşk ve din gibi sıradan konulara ilaveten halkın gündelik hayattaki yaşam tarzı, zevki, dili, mahallî mekânları mesnevîlerin konusunu teşkil etmiştir. Özellikle İstanbul ve İstanbul'un muhtelif mesirelik mekânları Lâle Devri'nin de etkisiyle şâirlere ilham kaynağı olmuştur. Bu dönem şiirlerinde Arapça ve Farsça'nın yanı sıra Türkçe'nin de nabız atışları duyulur. Manzum sözlük çalışmalarına dair mesnevîler, bu dönemde de kaleme alınmıştır.

Şüphesiz mesnevî sahasında devrin en parlak ismi *Hüsn ü Aşk*'in müellifi *Şeyh Galip*'tir. Şeyh Galip, *Hüsn ü Aşk*'in "*Der Beyân-ı Sebeb-i Te'lîf*" bölümünde bu mesnevîyi kaleme almasındaki en büyük etkenin Nâbî olduğunu zikreder. Dost meclislerini cennet olarak nitelendiren Şeyh Galip, kendisini de bu mekânların bir nevî Âdem'i olarak görmektedir. Bu meclislerde sürekli başka şâirlerin şiirlerinin zikredilmesi, bu kalitede şiirlerin artık yazılamayacağına dair olan lakırdılar, özellikle de Nâbî'nin *Hayrâbâd*'ının ön plana çıkarılıp bir daha böylesine eserlerin kaleme alınamayacağına dair olan görüşler, Şeyh Galip'i *Hüsn ü Aşk*'ı yazma arzusunda adeta kamçılamıştır. Şüphesiz Şeyh Galip, 18.yy'da sürekli aynı mecazlar, sanatlar ve mazmunlarla tıkanma noktasına gelen klasik Türk şiirine yeni bir yol açmış, yeni bir soluk getirmiştir. Galip'in yanı sıra *Seyyid Vehbî*, *Sünbül-zâde Vehbî*, *Zarîfî*, *Emîrî*,

Süleyman Nahîfî, Esrar Dede, Erzurumlu İbrahim Hakkı, İsmail Hakkı Bursevî, Enderunlu Fâzıl gibi isimler devrin mesnevîleriyle öne çıkan diğer şâirlerindedir.

18. yy'ın sonu ile 19. yy'ın başlarından itibaren Osmanlı Devleti, içeride ve dışarıda birçok sıkıntıyla yüzleşmek durumunda kalmıştır. Bu sancılı dönem, Osmanlı Devleti'nin yenileşme hareketleriyle ayakta kalmaya çalıştığı; fakat yine de çöküş sürecine girmekten kurtulamadığı bir dönemdir. Türk edebiyatı da Tanzimat'la birlikte Batılılaşma hamlelerinin etkisi neticesinde Fransız edebiyatının yörüngesine girmiştir.

19.yy, Şeyh Galib'den sonra klasik Türk edebiyatının üretkenliğini yitirmeye başladığı bir dönemdir. Sözün ve insanın tükendiği bu dönemde şâirler, orijinal eserler ortaya koymak yerine sürekli eskilerin tekrarına düşerek bir kısırdöngünün içine girmişlerdir. Bu durum, şiirde bayağılaşmayı beraberinde getirmiştir. Netice itibariyle klasik şiirimiz özünden gitgide uzaklaşmaya başlamıştır (Şentürk ve Kartal, 2014: 566). Mesnevî türünde verilen eserlere bakıldığında tasavvufun şâirler üzerindeki etkisinin sürdüğünü söylemekle beraber aşk temalı mesnevîlerin yavaş yavaş gözden düşerek yerini daha realist konulara bıraktığını ifade edebiliriz. *Sâkî-nâme, Sergüzeşt-nâme, Sûr-nâme* ve *Mevlid* gibi türlerin yanında manzum sözlük türünde de eserler verilmiştir. Mesnevî türünde kaleme alınan eserlerin sayısı bir önceki döneme göre hayli azdır. Hatta mesnevî, şâirler tarafından en az kullanılan nazım şeklidir. Şâirler daha ziyade devrin modasına uyarak *terkîb-i bend, tercî-i bend, şarkı* vb. gibi nazım şekillerini kullanmayı tercih etmişlerdir. 19.yy'ın en önemli edebî şahsiyetlerinden sayılan Keçecizâde İzzet Molla, Klasik Türk şiirinin 17. ve 18. yüzyıldaki izlerini 19. yüzyıla taşıyarak kendine has edebî bir üslup geliştirmiştir. "*İzzet Molla, mesnevinin son şairi sayılır. Tanzimatın ilanıyla başlayan ve Batı edebiyatlarının etkisiyle gelişen Tanzimat edebiyatında mesnevî formu artık yerini mensur romanlara terk ederek edebiyat sahnesinden ayrılır.*" (Şentürk, 2008: 17)

Türk Edebiyatında Nasihatnâme

Nasihat-nâme kelimesi, Arapça "nush" kökünden türeyen "nasihat" ile Farsça "nâme" kelimesinin birleşmesiyle oluşur. Nasihat ya da öğüt, başkalarına doğru yolu göstermek, hata ve kusurlarını gidermek, kötülüklerden korumak amacıyla yapılan tavsiyelerdir. Nâme kelimesi ise sonuna geldiği isme, o ismin belirttiği mânâya ait olan "yazı" veya "kitap" anlamı katarak birleşik isim yapar. Edebî bir terim olarak ise nasihatnâme, İslâmî ve tasavvufî kaynaklara dayanan, insanlara öğüt vermek ve

yanlışlarından vazgeçirmek amacıyla yazılan pendnâme gibi isimlerle de anılan eserlere verilen genel bir addır.

Hadis, âyet, peygamber kıssaları gibi dini argümanları en önemli referanslardan sayan divan şâirleri için nasihatnâmeler ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü Hz. Muhammed (sav) Efendimiz “*Din nasihattir.*”² buyurarak insanların ve milletlerin hayatında doğru, güzel ve yararlı işler yapmada öğüt ve tavsiyelerin önemine dikkat çekmiştir. Buradan hareketle divan şâirleri, yanlışlıklara düşülmemesi, kişilerin hem dünya hem de âhiret hayatında mutlu olması için ahlâki öğütler ve nasihatlerden oluşan eserler vücûda getirmişlerdir. Nasihatnâmelerin bir tür olarak edebiyatımızda ortaya çıkmasında İran şâiri Feridüddin Attâr’ın *Pend-nâme* adlı ünlü eserinin büyük payı vardır.

Nasihatnâmeler, hem nesir hem nazım ve bazen de nazım-nesir karışık bir şekilde kaleme alınmıştır. Fakat genel itibariyle mesnevî nazım şekliyle yazılmıştır. Fakat manzum nasihatnâmeler sadece mesnevî şekliyle sınırlı değildir. Klasik Türk şiirinin hemen hemen her çeşit nazım şekliyle nasihatnâmeler kaleme alınmıştır. Mesnevî formuyla yazılan nasihatnâmelerde öğütler, bölümler halinde sıralanarak âyet, hadis, atasözleri, tanınmış kişilerin sözleri ve şâirlerin kendi hayatlarından örnekler ve çeşitli hikâyelerle desteklenmiştir. Diğer nazım şekillerinde ise nasihatler daha öz ve kısa tutulmuştur.

Türk edebiyatına Arap ve Fars edebiyatından geçmiş olan nasihatnâmeler, genellikle ahlâkî niteliktedir. Nasihatnâmelerde bireyin dünya ve âhiret hayatında mutlu bir yaşam sürmesine yönelik öğretici ve sakındırıcı mahiyette tavsiyeler yer alır. Ayrıca “*İslam, güzel ahlâktir.*”³ hadisinden hareketle divan şâirleri hem dini hem de ahlâkî konularda kendilerini vazifeli görmüşlerdir. Âyet, hadis ve peygamber kıssalarından hareketle yapılan alıntılar eserlere dini bir hava katmış, şâirler de kendi hayat tecrübelerinden hareketle ahlâkî konularda çeşitli nasihatler vermişlerdir. Bu yüzden nasihatnâmelerde uzun yıllar boyunca dini ve ahlâkî konular sıkça işlenmiştir.

Fert ve toplum hayatında nasihatın önemine inanan bir geleneğe sahip bir milletin evlatlarıyız. Bu açıdan nasihatnâmelerin bir amacı da dinî ve ahlâkî değerler hususunda halkı bilinçlendirmektir. Bu durumun idrakinde olan nasihatnâme şâirleri,

² Müslim, İman, 95/55.

³ Hindî, Kenzü’l-Ummâl, Hadis No: 5225, 3/17.

eserlerini öncelikle edebî kaygıdan ziyade halkı eğitmek maksadıyla kaleme almışlardır. İslâmiyet’le müşerref olmadan evvel edebiyatımızda gerek mensur gerekse manzum olarak yazılan eserler, dini bir öneme hâiz olmasa da içeriğinde ictimâî hayata dair nasihatler barındırmaktadır. Türk edebiyatının yazılı en eski kaynağı olarak bilinen *Orhun Kitabeleri*’nde Bilge Kağan ve Kül Tigin Türk milletine hitap ederek Çinlilere karşı uyanık olmaları konusunda çeşitli öğütlerde bulunmuşlardır. Türk edebiyatı, Türk tarihi ve Türk kültürü açısından büyük bir öneme sahip olan bu eser daha ziyade devlet ve milletin sorumluluklarını dile getiren bir söylev olsa da nasihat geleneğimizin ilk örneklerinden sayılır.

İslâmiyet’in kabulünden sonra bu yeni inancın ahlâkî esaslarına çok da yabancı olmayan Türkler, İslâm’ın mânevî öğretilerini yürekten benimsemiş bunun sonucunda da ahlâkî nasihatnâme özelliği taşıyan didaktik tarzda pek çok eser vücuda getirmişlerdir. Bu durum Cumhuriyet dönemine kadar devam etmiş ve çok sayıda eser verilmiştir.

İslâmî dönem Türk edebiyatının ilk mesnevîsi kabul edilen *Kutadgu Bilig* (M. 1069/1070) Yusuf Has Hacip tarafından kaleme alınmıştır. 6645 beyitten müteşekkil olan eser, aynı zamanda edebiyatımızın ilk nasihatnâme örneği olarak kabul edilir. Din, ahlâk ve devlet idaresi gibi konulara da değinilen eserde, toplum hayatındaki aksaklıkları düzeltecek ve insanı mutlu edecek yolların neler olduğu devrin hükümdarına öğütler halinde sunulmuştur. *Kutadgu Bilig*’ten sonra Anadolu sahası dışında yazılan Edip Ahmet Yükneki’nin 512 beyitlik *Atabetü’l Hakâyık* (12.yy) ile Hoca Ahmet Yesevî’nin *Divân-ı Hikmet* (12.yy) isimli eserleri, dini-ahlâkî nitelikte olup nasihatnâme alanında çığır açmıştır. Böylelikle bu alanda hem manzum hem de mensur yüzlerce eser telif ve tercüme yoluyla edebiyatımıza kazandırılmıştır. Anadolu sahasının ahlâkî nitelikteki ilk mesnevîlerinden biri de Yunus Emre’nin 600 beyitten oluşan *Risâletü’n-Nushiyye* (M. 1307) mesnevîsidir. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî’nin mesnevî nazım şekliyle kaleme aldığı 25.634 beyitlik muazzam eseri *Mesnevî* de nasihatnâme tarzında kaleme alınan ilk eserlerdendir. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî’nin büyük oğlu Sultan Veled’e ait olan *İbtidâ-nâme* (M. 1291) ve *Rebâb-nâme* (M. 1301) mesnevîleri de dini-tasavvufî ve ahlâkî yönleriyle öne çıkan eserlerdir. 13. yüzyıl Anadolu sahasında Ahmed Fakîh’in kasîde formuyla yazdığı 100 beyitlik *Çarh-nâme* adlı eseri de nasihatnameye bir başka örnektir. Tasavvufî akımların Anadolu’da hızla

yayıldığı bir döneme denk gelen bu eserlerin ekseri kâhiri dini-tasavvufî ve ahlâkî özellikler sergileyen didaktik eserlerdir.

14. yüzyıla gelindiğinde mevlid, mi'râc-nâme ve siyer gibi yeni türlerin ilk örneklerini görmekteyiz. Ahmedî tarafından nazmedilen ilk mevlid örneği yine Ahmedî'ye ait olan *İskender-nâme*'ye sonradan ilave edilmiştir. Anadolu sahasındaki ilk mi'râc-nâme örneği olarak kabul gören 497 beyitlik *Tahkîk-i Mi'râc-ı Resûl* de yine Ahmedî tarafından kaleme alınmıştır. Şeyyâd Hamza'nın *Mi'râc-nâme* isimli eseri de bu türde öne çıkan eserlerdendir. Ahmedî'nin siyer türündeki çalışması *Siyer-i Nebî* de türünün bu dönemdeki ilklerindendir. Şeyyad Hamza'nın 79 beyitten oluşan *Dâstân-ı Sultân Mahmûd* ile *Ahvâl-i Kıyâmet* adlı mesnevîleri de bu dönemdeki diğer nasihatnâme örneklerindendir.

14. yüzyılın en dikkat çeken eseri kuşkusuz Âşık Paşa'nın 10.592 beyitten oluşan *Garîb-nâme* adlı mesnevîsidir. Dönemin nasihatnâme türündeki en önemli örneklerinden olan *Garîb-nâme*, gerek hacmi gerek edebî çevrelerde yarattığı etki gerekse 14.yy Türkçe'sinin dil hususiyetlerini yansıtması bakımından dikkate şâyândır. Mesnevî formuyla kaleme alınan *Garîb-nâme*, dini ve tasavvufî nitelikte olmasının yanı sıra Türkçe'nin hor görüldüğü bir zamanda Türkçe olarak kaleme alınması yönüyle de kıymetli bir eserdir. *Fakr-nâme* ve *Vasf-ı Hâl* Âşık Paşa'nın nasihatnâme tarzında kaleme aldığı diğer önemli mesnevîleridir.

Bu asrın bir başka önemli ismi de Gülşehrî'dir. *Felek-nâme* adlı mesnevîsi dini-ahlâkî nitelikte bir eserdir. Gülşehrî ayrıca Kudûrî'ye (öl. 1037) ait olan *El-Muhtasar*'ı *Kudûrî Tercümesi* adı altında mesnevî formuyla nazmetmiştir.

Dönemin nasihatnâme türündeki diğer önemli eseri Hoca Mesud'un *Ferheng-nâme-i Sa'dî* (M. 1354) tercümesidir. 1073 beyitten oluşan ve mesnevî tarzında yazılan bu eserde Sa'dî'nin *Bostan*'ından seçilmiş şiirlerin tercümesi mevcuttur. Hacim bakımından *Bostan*'ın dörtte biri kadar olan *Ferheng-nâme*, dini-ahlâkî konularda öğütler veren ve bunlarla ilgili hikâyeleri içinde barındıran bir eserdir. Bu eser aynı zamanda Sa'dî'nin *Bostan* isimli eserinin edebiyatımızdaki ilk tercümelerindendir. Hoca Mesud'un diğer önemli bir eseri de *Kelile ve Dimne* tercümesidir. Ayrıca Pîr Mahmud'un *Bahtiyar-nâme*'si, Kaygusuz Abdal'ın *Minber-nâme*'si ve Kemaloğlu İsmâil'in *Ferah-nâme*'si de didaktik hüviyetteki eserlerdendir.

15. yüzyıla baktığımızda dini-tasavvufî ve ahlâkî eserlerin bir önceki devre göre daha da yaygınlaştığını görmekteyiz. Özellikle mevlid ve Muhammediyye türünde verilen eserler dikkat çekmektedir. Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât*'ı, Kerîmî'nin *İrşâd*'ı, Hamdullah Hamdî'nin *Ahmediyye*'si mevlid türünde öne çıkan mesnevîlerdir. Yazıcıoğlu Mehmed'in *Muhammediyye* adlı eseri de bu dönemdeki en önemli nasihatnâme örneklerindedir. Hurûfî şâiri Refî'î'nin *Genc-nâme* ve *Beşâret-nâme* adlı mesnevîleri ile Hatiboğlu'nun *Ferah-nâmesi*'nin yanında Hacı Bektâş-ı Velî'nin *Makâlât*'ından manzum tercüme yaptığı *Bahrü'l-Hakâyık* isimli mesnevîleri de bu dönemde nasihatnâme türünün ilk örneklerindedir. Bu devrin bir başka önemli ismi Ahmed-i Dâ'î de hem siyasetnâme hem de nasihatnâme özelliklerini barındıran *Vasiyyet-i Nûşirevân-ı Âdil Be-püsereş Hürmüz-i Tâcdâr* isimli ahlâkî bir mesnevî kaleme almıştır. Kemâl Ümmî'nin edebiyatımızdaki ilk kırk hadis tercümesi olarak bilinen *Kırk Armağan* adlı eseri, Mercimek Ahmed'in *Kâbus-nâme*'si, Abdurrahîm-i Karahisârî'nin *Vahdet-nâme*'si, Dede Ömer Rûşenî'nin *Miskin-nâme*'si, Kaygusuz Abdal'ın *Gevher-nâme*'si, Cemâlî'nin *Miftâhu'l-Ferec*'i, Âşık Ahmed'in *Câmi'ü'l-Ahbâr*'ı, Yusuf Hakîkî Baba'nın *Muhabbet-nâme*'si, Şeyh Eşref'in çocuk terbiyesine ilişkin *Nasihat-nâme*'si, Saruhanlı Gülşenî'nin *Râz-nâme*'si devrin nasihatnâme muhtevası arz eden diğer mesnevîlerindedir.

16. yüzyılda gelindiğinde dini-tasavvufî-ahlâkî nitelikli mesnevîlerin muhteva bakımından daha da çeşitlenerek girift hale geldiğini ve sayılarının arttığını görmekteyiz. Örneğin Esmâ'ü'l-Hüsnâ şerhleri, hilyeler ve Kur'ân'dan bazı sûrelerin manzum olarak şerh edilmesi bu devirde görülen yeniliklerdendir. İsmâ-yı Saruhânî'nin *Şerhu'l-Esmâ'ü'l-Hüsnâ*'sı, Nâhifî'nin *Şerh-i Şâfi*'si, Şerîf Mehmed'in *Hilye*'si, Hakânî'nin *Hilye-i Saâdet*'i, Hüseyin b. Ahmed-i Sirozî'nin İhlâs Sûresi'nin manzum tefsiri olan *Câmi'ü'l-Envâr Alâ-Tefsîri'l-İhlâs* ile Yâsîn Sûresi'nin tefsiri mahiyetindeki *Câmi'ü'n-Nesâyih* mesnevîleri bu bağlamda kaleme alınan nasihatnâme örneklerindedir. Bu asırda Hz. Ali'ye (ra) dair mevlidler de kaleme alınmıştır. Câferî'nin *Hz. Ali Mevlidi* bu türdeki müstakil mesnevîlerdendir. Devrin en velûd şâirlerinden birisi de Şemseddîn-i Sivâsî'dir. Şemseddîn-i Sivâsî *İrşâdu'l-Avâm*, *İbret-nümâ*, *Gülşen-âbâd*, *Mir'âtü'l-Ahlâk*, *Mirkatü'l-Eşvâk* ve *Heşt Behişt* isimli dört eser vücûda getirmiştir. Ayrıca Taşlıcalı Yahyâ'nın hikemî ve didaktik bir tarzda kaleme alıp içerisinde birçok hikaye ve temsillere yer verdiği *Kitab-ı Usûl* isimli mesnevî de nasihatnâme tarzında bir eserdir. Hâkânî'nin *Tercüme-i Hadîs-i Erba'in*'i,

Kastamonulu Latîfi'nin *Subhatu'l-Uşşâk*'ı, Lâmi'î Çelebi'nin *Mevlidü'r-Resûl*'ü, Münîrî'nin *Siyer-i Nebî*'si, Ankaralı Yusuf'un *Muhammediyye*'si, Edirneli Nazmî'nin *Pend-nâme*'si, Taşlıcalı Yahya'nın Nizamî'nin *Mahzenü'l-Esrâr* mesnevîsine nazire olarak yazdığı *Gülşen-i Envâr*'ı, yine Nizâmî'nin *Mahzenü'l-Esrâr* mesnevîsine bu kez de Gelibolulu Âlî'nin yazmış olduğu *Tuhfetü'l Uşşâk* naziresi, Cinânî'nin *Riyâzü'l-Cinân*'ı, Bursalı Rahmî'nin *Gül-i Sad-berg*'i, Emîrî'nin *Gülşen-i Râz*'ı, Edirneli Nazmî'nin *Pend-i Attâr Tercümesi*, İbrâhim Gülşenî'nin *Pend-nâme*'si, Kâdî-zâde Şeyh Mehmed'in *İnşirâhu's-Sadr*'ı, Ârifi'nin *Ravzatü't-Tevhîd*'i, Şâhidî'nin *Gülşen-i Vahdet*'i, Güvâhî'nin *Pend-nâme*'si, Münîrî'nin *Gülşen-i Ebrâr ve Ma'den-i Esrâr* mesnevîsi, Şemsî'nin Yavuz Sultan Selim döneminde kaleme aldığı ve temsili hikâyelerden oluşan *Deh-Murg* isimli mesnevîsi, Gelibolulu Âlî'nin *Riyâzu's-Sâlikîn*'i, Amasyalı Hızrî'nin *Âb-ı Hayât*'ı, Ahmed-i Rıdvan'ın *Mahzenü'l-Esrâr* ve *Rıdvâniyye* mesnevîleri, Şah İsmâil Hatâyî'nin *Nasihât-nâme* ve *Deh-nâme* mesnevîleri, Taşlıcalı Yahyâ'nın Molla Câmî'nin *Subhatu'l-Ebrâr*'ına nazire olarak yazdığı *Gencîne-i Râz*'ı bu asrın dini-tasavvufî ve ahlâkî özellikteki önemli eserleridir.

17. yüzyıl dini-tasavvufî ve ahlâkî ve mesnevîlerinde daha ziyade okuyucuyu bilgilendirip eğitime amacı güden didaktik bir hava sezilenmektedir. Bu bağlamda bu dönemde manzum tefsir, mi'râcnâme, mevlid, siyer, hilye, kırk hadis tercümeleri gibi türlerin nazmedilmesine devam edilmiştir. Şeyhoğlu Alî'nin manzum Yâsîn tefsiri olan *Riyâzü'l-Gufrân*'ı, Kuloğlu'nun *Mevlid*'i, Cismî'nin *Vesîletü'n-Necât*'a nazire olarak kaleme aldığı *Mevlîd-i Cismî*'si, Himmet-zâde Abdî'nin *Gencîne-i İ'câz* isimli siyeri, Konyalı Yûsuf Dede'nin *Ravzatü'n-Nûr*'u, Neşâtî'nin *Hilye-i Enbiyâ*'sı, Edirneli Güftî'nin *Hilye-i Aşere-i Mübeşşere*'si, Niyâzî-i Mısrî'nin *Terceme-i Hilye-i Şerîf*'i, Konyalı Nâlî'nin *Miftâh-ı Heft-kân*'ı, Şâhî'nin kırk âyet tercümesi olan *Ahsenü'l-Hadîs*'i bu istikamette kaleme alınmış mesnevîlerdendir.

Bu dönemin en önemli nasihat-nâme örneği Nâbî'nin *Hayriyye* adlı didaktik mesnevîsidir. Nâbî, otuz beş bölümden oluşan eseri, oğlu Ebu'l-Hayr Mehmet Çelebi için kaleme almıştır. Hem dini hem de toplumsal hayata yönelik öğütlerin yer aldığı eserde dönemin devlet kurumlarına yönelik eleştiriler de dikkati çeker. Bu yönüyle diğer nasihatnamelerden ayrılan bir yönü de vardır. Şemseddîn Ahmed'in *Vahdet-nâme*'si, Muhyiddîn Kâdirî'nin *Nasihât-nâme*'si, Livâyî'nin *Bahrü'l-İrfân*'ı, Bahtî'nin bir nevi ilmihal hüviyetinde olan *Vasiyyet-nâme*'si, Füzûnî'nin *Gül-i Sad-berg*'i, Genceli Nizâmî'nin *Mahzenü'l-Esrâr*'ına Hilmî'nin nazire olarak yazdığı

Bahrü'l-Kemâl'i, Nâlî'nin *Tuhfetu'l-Emsâl*'i, Emîrî'nin *Mir'âtü'l-Ebrâr*'ı, Nev'î-zâde Atâî'nin de *Nefhatü'l-Ezhâr* ve *Sohbetü'l-Ebkâr* isimli iki eseri bu devrin öne çıkan nasihatnâme muhtevalı mesnevîlerindendir.

18. yüzyıl, dini-tasavvufî ve ahlâkî temalı mesnevîlerin bir önceki devre nispeten azaldığı bir dönemdir. Esasen bu tükenmişlik temâyülü klasik Türk şiirinin geneline de hâkimdir. Devrin öne çıkan en önemli mesnevîlerinden birisi Sünbülzâde Vehbî'nin Nâbî'nin *Hayriyye*'sine nazire olarak kaleme aldığı *Lutfiyye* adlı mesnevîsidir. Sünbülzâde Vehbî bu eserinde oğlu Lütfullah'a nasihatlerde bulunmuştur. Süleyman Nâhifî'nin Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin *Mesnevî*'sini Türkçe'ye tercüme ettiği *Tercüme-i Mesnevî-i Şerîf* adlı eseri devrin dikkat çeken bir başka eseridir.

İsmâil Belîğ'in yüz hadis tercümesi olan *Gül-i Sad-berg*'i, Süleyman Nâhifî'nin *Mevlîdü'n-Nebî*'si, Abdullah Salâhî-i Uşşâkî'nin *Mevlîd*'i, Süleyman Nâhifî'nin *Mi'râcu'n-Nebî*'si, İsmâil Hakkı Bursevî'nin *Mi'râciyye*'si, Ârif Süleyman'ın Hakânî'nin *Hilye*'sine nazire olarak nazmettiği *Hilye-i Nebevî*'si, Süleyman Nâhifî'nin *Hilyetü'l-Envâr*'ı, Şâkir Ahmed Paşa'nın Kur'ân'dan bazı sûreleri manzum olarak şerh ettiği *Tertîb-i Nefs*'i, Emîrî'nin oğluna hitaben nasihatlerini içeren *Nasihatnâme-i Emîrî* mesnevîsi, Diyarbakırlı Ahmed Mürşidî'nin halkın anlayabilmesi için sade bir dille yazdığı *Pend-i Mürşidî* mesnevîsi, Esrâr Dede'nin güzel ahlâk üzerine nasihatlerini içeren *Fütüvvet-nâme-i Esrâr* adlı eseri, bu devrin hatırı sayılır nasihatnâme içerikli mesnevîlerindendir.

19. yüzyıl için nitelikli eserlerin iyiden iyiye azaldığını söyleyebiliriz. Eski eserlerden yapılan tercümelerde artış gözlemlenmektedir. Bu devrin dikkat çekici hususiyetlerinden birisi kadın şâirlerin de bu söz meydanında kendilerini göstermeye başlamasıdır. Nitekim Keşkek-zâde Fatma Kâmile Hanım *Hâdiyyu'l-Cinân* isimli mesnevîsini Hz. Peygamber'in şefaatine nâil olmak için nazmetmiştir. Hasan Nâdir Efendi ile Mehmet Fevzi Efendi'nin mevlidleri, Manastırlı Rif'at'ın *Tuhfetü'l-İslâm*'ı, Aşkî'nin *Vahdet-nâme*'si, Ahmed-i Sûzî'nin dini-tasavvufî nasihatları ihtiva eden *Pend-nâme*'si, Ahmed Şerîfî'nin *Pend-i Gülistân-ı Şerîf*'i, Fodlacı-zâde Ahmed Râsim'in *Nesâyah-i Şer'iyye* isimli mesnevîsi, bu asırda nazmedilen nasihatnâme içerikli eserlerden bazılarıdır.

1. BÖLÜM

HÜSEYİN B. AHMED-İ SİROZÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ ve ESERLERİ

1.1. Hayatı

Yaptığımız araştırmalar neticesinde Hüseyin b. Ahmed-i Sirozî'nin doğum ve vefat zamanı ile ilgili net bir tarih tespit edemedik. 16. yüzyılın sonları ile 17. yüzyılın başlarında yaşadığını düşündüğümüz Hüseyin b. Ahmed-i Sirozî ile ilgili olarak tezkirelerde 16. asır şâirlerinden olduğu ve şiirlerinde “Hüseynî” mahlasını kullandığı ifade edilmektedir. Kendisi ile ilgili bilgilere Mehmet Nâil Tuman'ın “*Tuhfe-i Nâilî*”⁴ adlı muhtasar biyografik eserinde ve Bursalı Mehmed Tahir Efendi'nin “*Osmanlı Müellifleri*”⁵ adlı eserinin I-II. ciltlerinin yanı sıra “*Ahlâk Kitaplarımız*”⁶ adlı diğer bir eserinde rastladık.

Asıl adı Hüseyin b. Ahmed-i Sirozî olan Hüseyinî için *Tuhfe-i Nâilî*'de “*Hüseynî, Ahmed Efendi'nin oğludur, Sirozlu'dur, onuncu asr-ı hicrî şâirlerindedir.*” (Tuman, 2001-C 1: 202) denilerek “*Câmi' u'l-Envâr*”⁷ ve “*Câmi' u'n-Nesâyah*”⁸ adlı eserlerinin matla beyitleri verilmiştir. *Osmanlı Müellifleri*'nde ise Hüseyinî ile ilgili “*Halvetî tarikatına mensup ârif ve şâir bir zat olup Sirozlu'dur.*” (Bursalı Mehmed Tahir, 1975-C 1: 106) şeklinde not düşülmüştür. Bursalı Mehmed Tahir Efendi'nin “*Ahlâk Kitaplarımız*” adlı diğer bir eserinde “*Câmi' u'n-Nesâyah*” ve müellifi hakkında “*Onuncu hicrî asrın âlim ve şâirlerinden Kudüs'te medfûn Hüseyinî tarafından Türkçe yazılan manzum büyük bir eserdir.*” (Bursalı Mehmed Tahir, 1325: 26) ifadesi geçmektedir.

⁴ TUMAN, Mehmet Nâil, *Tuhfe-i Nâilî (Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri)*, (Haz. Cemal KURNAZ – Mustafa TATÇI), Bizim Büro Yay., Ankara, 2001, C.1, s. 202.

⁵ Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, Meral Yayınevi, C:1, İstanbul, 1975, s. 106.

⁶ Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *Ahlâk Kitaplarımız*, Necm-i İstikbâl Matbaası, İstanbul, 1325, s. 26.

⁷ *İlâhî Hâlık-ı kevneyn seniñdür arz u hem eflâk
Saña mahşüşdür ol ancak yaratmak nûr u ger kim hâk*

⁸ *İlâhî sensiñ ol Hallâk u Mevlâ
Ki zâtuñdur münezzeh kadriñ a'lâ
İki diyen olur mağbûn u mağrûm
Münezzeh Tañrısıñ hâşâ vü kellâ*

Hüseyinî, “*Câmi‘u’l-Envâr*” adlı eserinde babasının adının “Ahmed”, doğum yerinin “Siroz” olduğunu zikreder (Düzenli, 2014: 33):

İbn-i Aḥmed mevlûdı Sîrûz-durur
Hem ʕarîḳ-i Ḥalvetîde uz durur (386a)

Ehl-i Sîrûza Ḥudâ rahmet ide
Cümle mi‘minler ile nûra gide (386b)

Siroz, günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde yer alan Serez şehrinin diğer adıdır. *Osmanlı Müellifleri* adlı eserde “*Mürşidinin Selâhaddin, memleketinin Siroz olduğunu bir nüshası Müzey-i Hümayûn kütüphanesinde mevcut Câmi‘u’l-Envâr ismindeki manzum eserinin nihayetinde zikretmiştir. Kendisininde 1000 H. (1591 M.) tarihinde yaşayan zatlardan olduğu anlaşılmaktadır.*” (Bursalı Mehmed Tahir, 1975-C 1: 106) denilmektedir. İfadelerden anlaşılacağı üzere Hüseyinî, o dönemde Selahaddin adlı bir Halvetî şeyhine müntesiptir. *Câmi‘u’l-Envâr*⁹ nüshasına düşülen “*Tarîkat-ı Halvetiyye’den Şeyh Selahaddîn Hazretlerinin Halîfesi Sirozî Hüseyin*”¹⁰ ibaresi de bu durumu teyit etmektedir. *Câmi‘u’l-Envâr*’da geçen bir beyitte de Hüseyinî, şeyhi olarak Selahaddin Efendi’den bahseder (Düzenli, 2014: 40):

Şeyhi Şelhâ’d-dîn ‘Âlî Dededür
Ger şorarsañ gönlü anuñ nededür (387b)

Halvetiyye tarikatının 16.yüzyıla dair silsilelerinde Selahaddin isminde sadece bir şeyhin adı geçmekte olup söz konusu zat da Cemâl-i Halvetî’nin halifelerinden olan İznikli Selahaddin Efendi’dir. Hüseyinî’nin *Câmi‘u’l-Envâr*’da şeyhi olarak ismini zikrettiği Selahaddin’de muhtemelen bu zattır (Öztürk, 2003: 95-96). Hulâsâ bu ifadelerle göre Şeyh Selahaddin Efendi, *Cemâl-i Halvetî* üzerinden yürüyen Cemâliyye koluna müntesiptir. 16. yy’ın önemli Halvetî şeyhlerinden olan Sünbül Sinan Hazretleri’nin, İznikli Selahaddin Efendi için “*Eğer Çelebi Efendi’ye erişmeseydim bu zâta iradet getirirdim.*” (Yusuf b. Yakub, 1290: 31) dediği de rivayettendir.

⁹ *Câmi‘u’l-Envâr* ile ilgili olarak Osmanlı Müellifleri, C.1, s. 107’de geçen matla beyitleri şu şekildedir:

*İlâhî Ḥâlîḳ-ı kevneyn seniñdür arz u hem eflâk
Saña mahşûşdur ol ancaḳ yaratmaḳ nûr u ger kim ḥâk*

*Ve sensin naḳş iden şüret seniñdür ‘izz ü hem ḳudret
İremez ‘aḳl u hem fikret kimesne eyleyüb idrâk*

¹⁰ Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Câmi‘u’l-Envâr ‘Alâ Tefsîri’l-İhlâs*, İstanbul Arkeoloji Müzesi Kitaplığı, No: 66, vr. 1/a.

Mehmet Tahir Efendi, *Câmi‘u’n-Nesâyah*¹¹ adlı eserin bir nüshasının Yahya Efendi kütüphanesinde mevcut olduğunu, ayrıca eserin manzum olarak ve Muhammediyye tarzında yazıldığını ifade etmiştir.

Mehmet Tahir Efendi, “*Osmanlı Müellifleri*”¹² adlı eserinin 2. cildinde yine “Hüseynî” adında bir şâirden şu şekilde bahsetmektedir:

“*Mutasavvıf ediblerden bir zât olup [Latîfî Tezkiresi]nde Rumeli’den gösterilen Hüseynî’nin bu olması muhtemeldir. Bir de Gördes’de yatan Hüseynî varsa da tarih bakımından sonra yaşadığı anlaşılmaktadır. “Câmi‘u’n-Nesâyah” ismiyle “Muhammediyye” hacim ve tarzında yazdığı eserin 1035 tarihini taşıyan bir nüshası Selanik’te tarafımdan görülmüştür. Bir nüshası da Yahya Efendi Kütüphanesi’nde vardır.*” (Bursalı Mehmed Tahir, 1975-C 2: 145-146)

Mehmet Tahir Efendi, her ne kadar *Latîfî Tezkiresi*’ne atıf yaparak, Rumelili Hüseynî’nin eseri olarak “*Câmi‘u’n-Nesâyah*”i zikretse de esasında Rumelili Hüseynî’nin “*Câmi‘u’n-Nesâyah*” adlı bir eseri yoktur. Hatta Latîfî’nin Rumelili Hüseynî olarak bahsettiği kişi de kuvvetle muhtemel *Helvacı Hüseynî* adında başka bir zattır. Bu karışıklıkla ilgili Mehmet Nâil Tuman şöyle demektedir:

“*Osmanlı Müellifleri, Sirozlu Hüseynî için Latîfî Tezkiresi’nin 132. sayfasında yazılı olan Rumelili Hüseynî olması me’ûldür.*” diye kitabının cilt 2, 137. sayfasına bir şerh yazarak “*Câmi‘u’n-Nesâyah*” nâmındaki eseri Rumelili Hüseynî nâmına ve yine kitabının cilt 1, 59. sayfasında aynı eseri Hüseyn b. Ahmed-i Sirozî nâmına göstermekle bir eseri iki kimseye mâl ederek tahrîrinden zuhûl etmiştir. “*Câmi‘u’n-Nesâyah*” müellifi Sirozlu Hüseynî’dir. Latîfî’nin Rumelili dediği **Helvacı**

¹¹ *Câmi‘u’n-Nesâyah* ile ilgili olarak Osmanlı Müellifleri, C. 1, s. 107’de geçen matla beyitleri şu şekildedir:

İlahî sensiñ ol Hâllâk u Mevlâ
Ki zâtuñdur münezzeñ kadriüñ a‘lâ

Kimesne yoğdurur hergiz şerîküñ
Bedel mi olısar saña yâ mişlâ

Ehaddür zât-ı pâkin çok şıfâtuñ
İrişmez ‘ilmüñe ‘aql u dil aşla

Yalñuzsın anadan sen mücerred
Atâdan gelmedüñ yoğ saña neslâ

İki diyen olur mağbûn u mahrûm
Münezzeñ Tañrısıñ hâşâ vü kellâ

¹² Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, Meral Yayınevi, C: 2, İstanbul, 1975, s. 145-146.

Hüseyinî, Sirozlu Hüseyinî olmadığı gibi nâmında bir eseri yoktur.” (Tuman, 2001-C 1: 202)

1.1.1. Serez'in Tarihçesi

Serez, Yunanistan'ın Doğu Makedonya bölgesinde Nestos ve Strymon nehirleri arasındaki ovada yer alan Menoikion dağının eteklerine kurulmuş bir şehirdir. Yunanca'da *Serres* olarak telaffuz edilen şehir, Türkçe'de *Siroz* olarak da adlandırılmıştır (Balta, 2009: 556). Evliyâ Çelebi, Siroz denilmesinin sebebini şöyle açıklar:

“İsim verilme sebebi budur; Yunan dilinde ismi Bikadobor'dur. Gazi Hüdâvendigâr bu kaleyi kuşatıp nice yerden bu kaleyi yıkınca, Müslüman gaziler “*Sî-rûz*” yani “*bugünkü gün yürüyüş etsinler*” deyince yürüyüş edip fetholdüğünden ismine Sî-rûz derler, yani bugünkü gün kalesi derler, ama halk dilinde bozulmuş hâli kullanıldığından Serez derler. Defter-i Hâkânî'de Siroz derler.” (Evliya Çelebi, 2011: 125)

Antik çağlardan itibaren meskûn bir yer olan Serez, XII. Yüzyıla kadar Bizanslılar ve Bulgarlar arasında el değiştirmiş, 1185'te Normanlar, 1204'te ise Latinler tarafından yağmalanmıştır. 1307-1308 yıllarında ise Katalanların işgaline uğrayan şehir, 1345 tarihinde Sırların eline geçerek başkent yapılmıştır. 1371 tarihine geldiğinde yeniden Bizans hakimiyetine giren Serez, 1383'te Lala Şâhin Paşa tarafından savaşmadan Osmanlı idaresine teslim olmuştur. Bu tarihten itibaren özellikle Çandarlı Halil Paşa ve ailesi tarafından pek çok vakıf kurularak şehre cami, mescid, han, hamam, kervansaray, bedesten, imaret vb. yapılar inşâ edilmiştir (Balta, 2009: 556-557).

Evliyâ Çelebi, Siroz'un havasının ve suyunun güzel olduğunu, ayrıca hamamlarının ve kaplıcalarının da şifa kaynağı olduğunu dile getirmiştir. İnsanlarının da oldukça hoşsohbet olduğundan Evliyâ Çelebi, burada kaldığı süre zarfında (H. 1078/1668) onlarla Hüseyin Baykara toplantıları yaptıklarını anlatmıştır. Evliyâ Çelebi'nin Siroz'a dair övgü dolu ifadeleri şöyledir:

“Evvelâ bu büyük şehrin yan yana üçer ve dörder araba sığar, geniş caddeleri ile ve beyaz taşları ile döşeli kaldırımlıdır. Her köşe başında akan çeşmelerin hayat suları taşıp çarşı pazarın sokaklarının sağında solunda sular akıp güzellik pazarı içinde, bazı caddelerde ve nice meydanlarda çeşit çeşit yüksek ağaçlar, salkımsöğütler, üzüm asmaları ve uzun serviler ile Acem hiyabanı gibi olmuş, gölgelik ve süslü bir güzel

şehirdir ki Rumeli diyarında asla benzeri yoktur. Genellikle kâfiristanın Donkarkız, Danimarka, Lonçat, Amsterdam ve Kaşa adlı şehirleri böyle çeşit çeşit ağaçlarla süslü bakımlı şehirlerdir. Bu Siroz da İslâm şehirleri içinde gayet süslü büyük beldedir.” (Evliyâ Çelebi, 2011: 133)

Topraklarında kaliteli tütün ve pamuğun yetiştirildiği Serez, Selanik’ten sonra bölgenin en önemli ticaret ve kültür merkezi olmuştur. Ayrıca 1757’ye kadar gümüş ve altın para basan Siroz Darphanesi, Osmanlı’nın para ihtiyacını karşılayan Rumeli’deki en önemli darphane merkezlerindedir. Şehirde 1910 yılında ilk gazete çıkarılmış ve aynı tarihte bir sinema salonu açılmıştır.

Şehrin demografik yapısını incelediğimizde Osmanlı Devleti, Serez’i topraklarına dahil ettiğinde hıristiyan nüfusa ve mabedlerine dokunmamıştır. Kendi varlığını da pekiştirmek gayesiyle Saruhan yörüklerini bu topraklara yerleştirmiştir. XV. yüzyılın sonlarına doğru şehre ticaret gayesiyle İspanya ve Sicilya’dan Yahudiler yerleşmiştir. XV. yüzyılın ikinci yarısındaki tahrir kayıtlarına göre şehirdeki Müslüman sayısı Hristiyan nüfusundan fazlaydı. XIX. Yüzyıla gelindiğinde ise bu durum tersine dönerek Hristiyanların nüfusu Müslüman nüfusunu geride bırakmıştır. 1912-1913 yıllarındaki Balkan Savaşı’nda şehir Bulgar işgaline ve mezâlimine maruz kalınca Müslümanların büyük çoğunluğu Serez’i terk etmek zorunda kalmıştır. Son kalan Türkler ise 1923 nüfus mübadelesinde Serez’den ayrılmıştır.¹³

Serez’in şiir ve edebiyat yönüne baktığımızda yetiştirdiği şâir sayısına¹⁴ göre oldukça velûd bir şehir olduğu göze çarpmaktadır. **15. Yüzyıl:** Halîl (*Menâkıb-ı Şeyh Bedreddîn*), Sa’dî (*Divân / Sâkî-nâme*), Vasfî (*Divân*), Kandî. **16. Yüzyıl:** Hüseyinî (*Câmi‘u’l-Envâr / Câmi‘u’n-Nesâyih*), İlhâmî (*Fevâ'id Mecmuâsı*), Âsafî (*Şeca'atnâme / Cezîre-i Mesnevî*), Bedrî, Hasan, Hâfız, İbrâhim, Kabûlî, Kandî, Lâyihî, Makâmî, Medîhî, Nisârî, Niyâzî, Rahmetî, Sehâyî, Sâ'atî (*Şuhûdî Hoca Ebu'l Ubeyd Vâhidü'l 'Ayn Kıssası / Sarı Cuhûd Kızıl Papas Akça Hoca Mankır Aga Destânı*), Sühâyî, Zarîfî, Zeynî. **17. Yüzyıl:** Adnî (*Dîvân-ı Adnî, Nahl-i Tecellî, Şerh-i Kasâid-i Urfî, Pend-i Adnî*), Evliyâzâde, Kul Hasan, Sâfî. **19. Yüzyıl:** Celâl (*Divân*), Hüsni (*Divân*), Muhlis (*Dîvânçe*), Niyâzî (*Dîvân*).

¹³ <http://www.lozanmubadilleri.org.tr/mubadele-bolgeleri/siroz-serez-sancagi/>, (Erişim Tarihi: 26.08.2019)

¹⁴ http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=arama_sonuc&detayli_arama=1&M_DOGUM_YERI=Serez&p=1, (Erişim Tarihi: 25.08.2019)

1.2. Edebî Kişiliği

Hüseyin b. Ahmed-i Sirozî, şiirlerinde Hüseyinî mahlasını kullanmıştır. Hüseyinî'nin edebî kişiliğinin şekillenmesinde müntesibi olduğu Halvetîliğin etkin rol oynadığını söyleyebiliriz. Hüseyinî, *Câmi'ü'n-Nesâyih*'i yazma gerekçelerinden biri olarak Allah'tan (cc) mânâ âleminin kapılarının kendisine açılması için kalbine istidat vermesini ve bu eseri okuyanların da gönüllerinin Hak aşkıyla yanmasını niyaz etmektedir. Bu açıdan değerlendirdiğimizde şiirlerinde din ve tasavvufa dâir mefhumları anlatma çabası, sanat gayesinin önüne geçmiştir. Özellikle “*Kasîde vü Nasihat*” başlıklı kısımlarda gönül, aşk, âşık, mâşuk, tecellî, kesret, vahdet, fenâ, bekâ, nefis, kalp, ruh, vuslat, cemâl, rü'yetullâh, kanaat, zikir, şükür, tefekkür, teheccüd, teslimiyet, ihlâs, tevhîd, rızâ, fakr, şeyh, mürid, insan-ı kâmil, mürşid-i kâmil, itikâd, seyr-i sülûk, kurbiyyet, riyâ, gıybet, gaflet, gayb, tevekkül, ahlâk, şeriat, hakikat, tarikat gibi din ve tasavvufî eksenindeki ıstılahları sıkça zikretmiştir. Dolayısıyla Hüseyinî, şairliğinden ziyade âlim kişiliği ile ön plana çıkan muhterem bir zattır.

Hüseyinî, insanoğlunun dünyaya gönderilişindeki asıl gâyeyi hiçbir zaman unutmayan, acziyetinin ve zayıflığının farkında olan, her dâim Rabbine karşı duâ ve vecd hâlinde olan bir kuldür. Ona göre aşkın mekânı olan gönül, Hakk'ın tecelligâhı olan bir şehirdir. Mâşuklar için bu fenâ âlemi esasında bir gurbet olup insan, bu âlemde ikilik defterini dürüp nefsinin dizginlerini elinde tutmalıdır. Kin, adavet, riyâ, gaflet ve gıybetten de uzak durarak her dem Allah'la olmalıdır.

Şiirlerinde Allah'a (cc), Hz. Muhammed'e (sav), dört büyük İslam halifesine, ashâb-ı kirâma ve ehl-i beyte olan muhabbeti de ziyadesiyle hissedilmektedir. Hüseyinî, Hz. Muhammed'in (sav) rûh-ı şerîfini yüceltmek ve onurlandırmak gayesiyle bu eseri nazm ettiğini ve hatta *Câmi'ü'n-Nesâyih*'i kaleme alma nedenlerinden biri olarak kendisine rüyasında Hz. Peygamber'in (sav) “*Yâ Hüseyin! Kim bizi anıp medh ederse biz de onun sözlerine en güzel şekilde mukabelede bulunuruz.*” minvalindeki şu sözlerini referans göstermiştir:

*Buyurdu yâ Hüseyin kim añsa bizi
Ki ya'nî medh iderse añla sözi (B. 931)*

*Bular bile añulsun dilerem ben
Ola tâ medh-i maqbûl kavî-i ahsen (B. 932)*

*Budur hem emr-i kudret bil bu hâli
Hemân ancağ di ol gökçek maqâli (B. 933)*

Uyandum ol sa'at fetḥ itdi Bāri
Bu bir kaç söz olur pes dilde cari (B. 934)

Hüseyinî için şiir, esasında Hakk'ı, hakikati ve hayrı söyleme vasıtasıdır. Bunların dışındaki gayelerle söylenen şiirler, onun için abesle iştigaldir. O, şiirini iyiliği tavsiye edip kötülükten men etme maksadıyla konuşturduğunu şu dizelerinde ifade etmiştir:

Emr-i ma'rûf neh-y-i münker götrüle
Çün bu işler başına halkuñ gele (B. 2376)

Hatta bu bağlamda Câhiliye Devri'nin meşhur şâirlerinden İmrü'l Kays, şiirlerinde Allah Resûlü'nü (sav) ve ashâbını hicvedip kınadığı için kıyâmet gününde kötü bir vaziyette resmedilmiştir. Hüseyinî, İmrü'l Kays gibi şâirleri şiirlerinde Hakk'ı anmayıp mü'minleri de insafsızca kötiledikleri için mürâ'î olarak nitelendirmiş ve bunların kıyâmet gününde Allah'ın huzurunda kepaze olacaklarını ifade etmiştir.

Pes andan İmrü Kaysı getirürler
Yüzi esved elin bağılu sürerler (B. 3333)

Dili ağzından ola taşra anuñ
Sürünüb yirde ol bahtı karanuñ (B. 3334)

Zîra ol hicv iderdi şi'r idüb tã
Kim aşhâb-ı Resûli bile hattã (B. 3335)

Dirüb şâ'irleri anlarla bile
Sürerler nãra şan kim yile yile (B. 3336)

Olarda şanduğı gele başına
Ağı katmışdı dünyãda aşına (B. 3337)

Şıfat idi olar çün söyledüğü
Ki şi'r ile melãmet eyledüğü (B. 3338)

Cihãn içre olardı pãk-i vãrı
Resûlüñ dostları hem dahı yãrı (B. 3339)

Şu şã'irlerdür anlar kim bu halkı
İderler medḥ añmazlardı Hãkķı (B. 3340)

Güzel oğlan vü kızlar dilde mezkûr
Olardan oldılar dünyãda meşkûr (B. 3341)

Dahı bir mü'mini hicv ide anlar
Uyanlar İmrü Kaysa ey yãrãnlar (B. 3342)

Evet hãkķıysa etmek eylesünler
Yaramaz fi'lin anuñ söylesünler (B. 3343)

İşidüb şāyed inşāf ide olar
Yalan birle mi olur halka server (B. 3344)

Mürā'iler hemīşe ola rüsvāy
Yarın ol iş için çok ideler vāy (B. 3345)

Ne şıfatla şıfatlansa eger er
Kime uysa cihānda bil mukarrer (B. 3346)

Anuñla haşr olısar yevm-i maşşer
Eger hayra uyarsa ger eger şer (B. 3347)

Hüseynî'ye göre ne Kur'ân bir şiir kitabıdır, ne de Hz. Peygamber (cc) bir şâirdir. *Câmi' u'n-Nesâyah*'te Hz. Peygamber'den (sav) alıntılanmış şu hadisler onun şiire olan bakışıyla ilgili bize önemli ip uçları vermektedir:

“Sizden birinin karnının irin ile dolması şiir ile dolmasından hayırlıdır.”¹⁵

Didi sizden biriñüz ki karnı
İriñle tola yegdür diñle anı (B. 4814)

Şu dem kim şi'r ile tılmağdan ey yār
Resülüñ naqlidür uş bunca aħbār (B. 4815)

“Hayâ ve sükût imandan iki şube; şiir de nifaktan iki şubedir.”¹⁶

Sükünet hem hayâ iki budakdur
Resülüñ naqlidür bize hiṭâbdur (B. 4825)

İmāndan didi bildüñ mi beyānı
Edeb üzre oluñ pes her zamānı (B. 4826)

Ve şi'r itmek daħı iki budakdur
Hayāsuzluğ biri biri nifakdur (B. 4827)

Hüseynî'nin şiir dünyasının temellendirilmesinde dine dayalı olgular önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu yönüyle Hüseynî, rehâvî¹⁷ makamında şiir söyleyenlere, türkü söylemekten haz duyanlara, hiciv yoluyla insanları horlayanlara hoş bakmazken nasihat içerikli ilâhi terennüm edenleri ise makbul görmüştür.

Yine bir naql-i şekerden açub rāz
Rehāvî perdesinde ide āğāz (B. 4818)

Bu şi'ri kim didüm ir ırlamağdur
Daħı hicv ile ādem horlamağdur (B. 4818)

¹⁵ Buhârî, Edeb, 92; Müslim, Şiir 7, (2257); Ebû Dâvud, Edeb 95, (5009); Tirmizî, Sünen, Edeb 71, (2855).

¹⁶ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹⁷ Musikimizin birleşik makamlarından biri.

*Diyenler ırlayanlar hep berāber
Nedür türki kim andan hazz iderler (B. 4819)*

*İlāhī olsa yā medh olsa bu hāl
Olar kim okunur min naql-i aqvāl (B. 4820)*

*Olar hoşdur naşihatdür çü dinse
Niçeler cüş ider hem ire ünse (B. 4821)*

*Olarda çokdurur hālet İlāhī
Sebeddür niçeye varmağa rāhı (B. 4822)*

Hüseynî, Hak aşkının tezâhürüyle nazmettiği şiirlerini, şiir olarak değil de ilâhî olarak tanımlamaktadır.

*Baş açık yalın ayak Mekkeye ol
Sefer kıldı içinde ‘ışk-ı dildār (B. 5106)*

*Bu resme dirdi o hasretle yādı
Dilinde zıkr idüb kalbinde ezkār (B. 5107)*

*Anı nazm eyledük tā ola mevzūn
İlāhīdür degildür şî‘r-i eş‘ār (B. 5108)*

Ona göre kişi, şiirle vakit harcamak yerine evrād u ezkârla Allah’ı (cc) zikretmelidir. Allah’ı zikretmek kişiyi şeytanın şerrinden koruduğu gibi elemden kurtulmasına da vesile sebebidir.

1.3. Eserleri

Hüseyn b. Ahmed Sirozî’nin bilinen iki eseri mevcuttur.

1.3.1. Câmî‘u’l-Envār ‘Alâ Tefsîri’l-İhlâs

Eserin bilinen tek nüshası¹⁸ İstanbul Arkeoloji müzesinde 66 demirbaş numarası ile kayıtlıdır. Nüsha, H. 1060/1650 senesinde istinsah edilmiştir. Kenarları yıpranmış siyah deri ciltli olup ciltte mikleb ve şemse yoktur. Nüshanın baş kısmında eserin adı “*Kitâb-ı Câmî‘u’l-Envâr ‘alâ Tefsîri’l-İhlâs*”¹⁹ olarak yazılmıştır. 388 varaktan ibaret olan nüsha (1b-388a) 280x185 ebatlarındadır. Varaklar, çift sütun ve 15’li satırlardan teşekküldür. Harekeli nesih hatla yazılan nüshanın müstensihî Hüsâm b. Ahmed’tir. Yaklaşık 11.000 beyitten oluşmaktadır.

¹⁸ Hüseyn b. Ahmed Sirozî, *Câmî‘u’l-Envâr ‘Alâ Tefsîri’l-İhlâs*, İstanbul Arkeoloji Müzesi Kitaplığı, No: 66.

¹⁹ Hüseyn b. Ahmed-i Sirozî’nin *Câmî‘u’l-Envâr ‘alâ-Tefsîri’l-İhlâs* adlı eseri ile ilgili daha fazla bilgi için M.Bayram Düzenli’nin hazırladığı doktora tezine (Düzenli: 2014) bakılabilir.

Mesnevî tarzında ve didaktik bir üslupla kaleme alınan eserin müstakil bir sebab-i te'lif bölümü yoktur. Müretteb bir düzende tertiplenmeyen eser, İhlâs Sûresi'nin manzum bir tefsiri mahiyetinde olmasına rağmen bu hususiyetinin yanı sıra muhtelif pek çok dinî ve tasavvufî konulara da değinilmiştir.

Nüshanın ilk beyiti:

İlâhî Hâlık-ı kevneyn senüñdür arz u hem eflâk
Saña mahşûşdur ol ancak yaratmak nûr u ger kim hâk²⁰

Son beyiti:

Cümle mü'minlere olsun hem selâm
Uş burada hâtm olsun bu kelâm²¹

Nüşhada geçen aşağıdaki dizelerde müellif, eserini Ramazan ayının on ikinci gününde (8 Eylül 1650) Duhâ vaktinde tamamladığını ifade etmektedir (Düzenli, 2014:57).

Uş Ramazân ayı içre hâtm olur
On ikinci günde duhâ vâkt olur (388a)

1.3.2. Câmî'ü'n-Nesâyih

Dinî-ahlâkî ve tasavvufî mevzuların ele alındığı *Câmî'ü'n-Nesâyih*, hacim ve muhteva yönüyle edebiyatımızın en önemli nasihat-nâme örneklerindedir. Eseri önemli kılan bir başka hususta Yâsîn Sûresi'nin manzum tefsiri olmasıdır.²² Eserde Yâsîn Sûresi'nin Hz. Peygamber'in (sav) isimlerinden oluşu, sebab-i nüzûlü ve faziletleri anlatılmıştır.

Câmî'ü'n-Nesâyih'te Hz. Peygamber'in hayatına ve sözlerine oldukça geniş bir şekilde yer verilmiştir. Hz. Muhammed'in (sav) mübarek rûhunun zuhûru, doğumu, doğumunda meydana gelen olağandışı hâller, annesi Hz. Âmine'nin vefatı,

²⁰ Sirozî, *a.g.e.*, vr. 1/b.

²¹ Sirozî, *a.g.e.*, vr. 388/a.

²² *Câmî'ü'n-Nesâyih*'in dışında Yâsîn Sûresi'nin manzum tefsiri niteliğinde olan eserler tespit edebildiğimiz kadarıyla şunlardır:

Livâyî Tefsiri: 16.yy şâirlerinden Livâyî'ye ait olan eser, mesnevî formunda olup 2639 beyitten müteşekkildir. Aruzun *Me fâ i lün / Me fâ i lün / Fe û lün* kalıbıyla yazılmıştır. Eserle ilgili, Ahmet Sevgi'nin bir makalesi mevcuttur.

(Ahmet SEVGİ, "Livâyî'nin Manzum Yâsîn Tefsiri", Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 33, Konya, 2015, s. 1-86.)

Riyâzü'l-Gufrân: 17.yy şâirlerinden Şehsüvaroğlu Ali'ye ait olan eser, mesnevî nazım şekliyle ve aruzun *Fe i lâ tün / Fe i lâ tün / Fe i lün* kalıbıyla kaleme alınmıştır. Eser, 1826 beyitten oluşmaktadır. Riyâzü'l-Gufrân'la ilgili Bünyamin Köse yüksek lisans tezi hazırlamıştır.

(Bünyamin KÖSE, *Şeyhî Ali Şehsüvaroğlu (Şeyhî Efendi) ve Riyâzü'l-Gufrân (Tefsir-i Yâsîn-i Şerîf) Adlı Manzum Eserin Tenkitli Metni*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2005.)

Peygamberlik nûru, mi'râcî, Yüce Allah'ın (cc) cemâlini görmesi, mucizeleri, medhi ve vasıfları, vefatından önce Azrâil Aleyhisselâm'ın ziyareti, vefatı, yıkanıp kefenlenmesi vb. mevzular hadislerinden de hareketle fasıllar halinde anlatılmıştır. Hz. Peygamber'in ehl-i beytinin (Hz. Âmine, Hz. Aişe, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin); "Çehâr-ı Yâr-ı Güzîn" olarak nitelendirilen dört halifenin (Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali); Hz. Peygamber'in (sav) asr-ı saadetteki dostları olan sahâbe-i kirâmın; Hz. İsa, Hz. Yâkub, Hz. Dâvud, Hz. Üzeyr peygamberlerin; İmâm-ı A'zâm, İmâm-ı Şâfi, İmâm-ı Ahmed b. Hanbel, İmâm-ı Mâlik gibi mezhep imamlarının; Behlül-i Dânâ, Bişr-i Hâfi, Hasanü'l Basrî, Şeyh Şiblî gibi meşhur mutasavvıfların faziletleri ve hayatlarından kesitler menkıbevî bir dille anlatılmıştır. Ashâb-ı Karye ve Ashâb-ı Uhdûd gibi mazlumların yanı sıra Nemrûd gibi zalimlerin de hayatlarından kesitlere yer verilmiştir.

Fıkıh, kelam ve siyere dair konular, *Câmi'u'n-Nesâyih*'te oldukça geniş bir yelpazede sıklıkla işlenmiştir. Tevhîd, münacat, na't, Esmâ'ül-Hüsna, Allah'ın (cc) sıfatları, Allah'ın (cc) rızası, Allah'a (cc) sığınmanın faziletleri, Besmele'nin ve Kur'an'ın faziletleri, tekbirin ve salavâtın sevabı, mü'min-kâfir ve münâfiğin hâlleri, sâlihlerin hâlleri, küfür ve isyan ehlinin vasıfları, zayıf ve hastaların amelindeki üstünlük, guslün sevabı, sadakanın önemi, "Hamele-i Arş" olarak nitelendirilen dört büyük melek (Hz. Cebrâil, Hz. Azrâil, Hz. Mikâil, Hz. İsrâfil) ve diğer melekler, kabir hayatı, Münker-Nekir sualleri, kıyâmete dair hâller, sırat köprüsü, cennet-cehennem ve âraf âleminin vasıfları, Ashâb-ı Karye, Ashâb-ı Âraf, Ashâb-ı Uhdûd, gibi dinî ve uhrevî âleme ait konu ve kavramlar da tafsilatlı olarak anlatılmıştır.

Halvetî tarikatına mensup olan Hüseyinî'nin mutasavvıf kişiliği eserine yansımıştır. Eserde tasavvufî unsurlara da yer verilmiş olup İlâhî aşk, Hz. Peygamber'in (sav) nûru, kalp ve kalbin yeri, tarikat âdâb u erkânı, mürşid-i kâmilin (şeyh) vasıfları ve hâlleri, müridin hâlleri, rü'yetullâh, gece ile gündüzün tasavvufî ıstılahı, anâsır-ı erbaa (*Toprak, su, yel, ateş*), kalemin, arzın ve semâvâtın yaradılışı, arş ve burçlar, güneşin vasıfları, güzel ahlâk ve kötü ahlâk, gaflet, nasihat, ilim meclislerinin fazileti, şeriat-tarîkat ve hakikat kavramları anlatılmıştır.

Bunların dışında Bursalı Mehmed Tahir Efendi "*Osmanlı Müellifleri*" adlı eserinde Aşîrefendi Kütüphanesi'nde bulunan *Cezerî*'ye ait "*Dürr-i Mekkûn (Kasîde-i Cezeriyye)*" adlı manzum olarak şerh edilmiş başka bir eserden söz etmektedir (Bursalı Mehmed Tahir, 1975-C 1: 107). Bursalı Mehmed Tahir Efendi bu esere her

ne kadar Hüseyin b. Ahmed-i Sirozî'nin künyesinde yer verse de Ali Öztürk (2003) ve M.Bayram Düzenli (2014) söz konusu eserin Hüseyin b. Ahmed Sirozî'ye ait olmadığını savunmaktadırlar. Bizim değerlendirmelerimize göre de “*Dürr-i Meknûn fî Şerhi'l-Mukaddimeti'l-Cezeriyye*”²³ adlı manzum eser, Hüseyin b. Ahmed-i Sirozî üzerine kayıtlı olmasına rağmen esasen *Seyyid Hüseyin b. Ali el-Amâsî*'ye aittir. “Hüseynî” mahlasını kullanan Hüseyin b. Ali el-Amâsî, eserini 1053/1644 yılında tamamlamıştır. Hatta söz konusu eserde müellifin künyesiyle ilgili bilgiler verdiği görülmektedir (Düzenli, 2014: 53):

Hâk-i râh-ı pâylarına rûy-ı mâl iden velî
Dâ'î-i muhlişleri **Seyyid Hüseyin 'ibn-i 'Alî**
El-Amâsî hem Kapudân Câmi'inde olup imâm
İder ihvâna duâlar ol makâmda şubh u şâm

Seyyid Hüseyin b. Ali el-Amâsî, söz konusu eserini tamamladığı tarihi de manzum olarak düşmüştür. Eser, H. 1053 senesinin zilhicce ayında ve aynı zamanda bir bayram gününe tekâbül eden Cuma gününde tamamlanmıştır. Bu tarihin milâdî takvimdeki tam karşılığı ise 10 Şubat 1644'tür.

Târihi biñ elli üç zi'l-hiccede dil yevm-i 'ıyd
Oldı itmamı müyesser rûz-ı cum'a seyyidâ

Hulâsâ Hüseyin b. Ahmed Sirozî'nin 1000/1591 tarihlerinde yaşayan zatlardan olduğu bilgisi de göz önünde bulundurulursa “*Dürr-i Meknûn*” adlı eserin müellifinin eldeki veriler ışığında *Seyyid Hüseyin b. Ali el-Amâsî* olduğu söylenebilir.

1.3.2.1. Nüsha Tavsifi

Yaptığımız araştırmalar neticesinde *Câmi'ü'n-Nesâiyih*'in beş nüshasını tespit ettik. Fakat bu nüshaların hiçbirinin de müellif hattı olmadığını gördük. Kronolojik olarak sıralayacak olursak bu nüshalar:

1.3.2.1.1. İstanbul Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi (SR)

Süleymâniye Kütüphanesi'nde *Câmi'ü'n-Nesâiyih*'e dair iki nüsha tespit ettik. Bunlardan ilki ve müellif hattına en yakın olduğunu düşündüğümüz nüsha ilgili kütüphanenin **Serez Bölümünde** 1744 demirbaş numarasıyla kayıtlı nüshadır. Eser, “*Şeyh el-Hâce Muhammed b. el-Hâc Ali*” tarafından H. 1059/1649 tarihinde Siroz'da istinsah edilmiştir. Ketebe kaydında Şaban ayının dördüncü günü (13 Ağustos 1649),

²³Seyyid Hüseyin b. Ali el-Amâsî, *Dürr-i Meknûn fî Şerhi'l-Mukaddimeti'l-Cezeriyye*, Süleymaniye Kitaplığı, Kasıdecizâde Bölümü., No: 8, vr. 56/b.

Duhâ vaktinde eserin tamamlandığı ifade edilmiştir. Nüsha 206x151x65 ebatlarında olup harekeli nesih ile çift sütun olarak yazılmıştır. 311 varaktan oluşan nüshanın satır sayıları 18'dir. Bu nüshayı “*Serez nüshası*” olarak adlandırıp çalışmamızda SR kısaltmasıyla gösterdik.

Nüshanın ilk beyiti:

İlâhî sensin ol Hâllâk u Mevlâ
Ki zâtuñdur münezzeh kâdrüñ a‘lâ ²⁴

Son beyiti:

Diyelüm çok rahmetin kazana
Fâtiha okuya bunu yazana ²⁵

1.3.2.1.2. Almanya/Berlin Milli Kütüphanesi

Berlin’de bulunan Alman Milli Kütüphanesi’nin Türkçe Yazmaları Bölümünde Ms.or.oct.2320 arşiv numarasıyla kayıtlı nüshadır. İstintah tarihi H. 1067/1656 olan nüshanın müstensihisi “*Muhammed b. Ahmed*”tir. 281 varaktan oluşan nüshanın satır sayıları 17’dir. Nesih hatla yazılan nüsha, 195x135 ebatlarındadır. Eldeki nüshalar içerisinde en çok itina ile yazılan nüsha olduğunu söyleyebiliriz. Bu nüshayı “*Berlin nüshası*” olarak adlandırıp çalışmamızda BR kısaltmasıyla gösterdik.

Nüshanın ilk beyiti:

İlâhî sensin ol Hâllâk u Mevlâ
Ki zâtuñdur münezzeh kâdrüñ a‘lâ ²⁶

Son beyiti:

Hayra yazsın cürmüni anuñ Kirâmen Kâtibeyn
Her kim añarsa du‘âdan iş bu haññın kâtibin ²⁷

1.3.2.1.3. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi

İlgili kütüphanede 567 demirbaş numarasıyla kayıtlı nüshadır. Nüsha, ciltsiz olup 209x150 ebatlarındadır. Söz başları kırmızıdır. 31 varaktan teşekkül olup diğer nüshaların da hacmini göz önünde bulundurduğumuzda bu nüsha hayli noksandır. Harekeli nesihle ve çift sütun olarak yazılan varaklarda satır sayısı 21’dir. Ciltsiz olan nüshanın müstensihisi ve istinsah tarihi belirtilmemiştir. Fakat iç kapak kısmında üç kez

²⁴ Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Câmi‘u’n-Nesâyih*, Süleymâniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Serez Bölümü, No: 1744, vr. 2/a.

²⁵ Sirozî, *a.g.e.*, vr. 312/a.

²⁶ Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Câmi‘u’n-Nesâyih*, Almanya/Berlin Milli Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Bölümü, Ms.or.oct.2320, vr. 1/b.

²⁷ Sirozî, *a.g.e.*, vr. 281/b.

yazılan H. 1123/1711 tarihi, kuvvetle muhtemel eserin istinsah tarihidir. Yine iç kapak kısmında zikredilen “*Ahmed Nûri*” ismi kesin olmamakla beraber nüshanın müstensihî olabilir. 1a, 21b ve 31b’de “İttihat Terakki Kadıköy Kulübü Kütüphanesi” mührü mevcuttur. Bu nüshayı “*İstanbul Üniversitesi nüshası*” olarak adlandırıp çalışmamızda İÜ kısaltmasıyla gösterdik.

Nüshanın ilk beyiti:

İlâhî sensin ol Hâllâk u Mevlâ
Ki zâtuñdur münezzeh kâdrüñ a‘lâ ²⁸

Son beyiti:

Pes inzâr anlara te’kîde hücçet
İçün geldi bilinsün uş tamâmet ²⁹

1.3.2.1.4. İstanbul Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi (HM)

Süleymâniye Kütüphanesi’nde tespit ettiğimiz diğer bir nüsha da **Hacı Mahmud Efendi Bölümünde** 1604 demirbaş numarası ile kayıtlı nüshadır. Nüsha 282 varaktan teşekkül olup varaklardaki satır sayısı 17’dir. Harekesiz nesih hatla ve çift sütun olarak yazılan nüsha, 229x160x90 ebatlarındadır. İstinsah tarihi H. 1236/1820 olan nüshanın müstensihî Hâce-i Tersâne-i Âmire’den “*Muhammed Sâdık*” adında bir zattır. Bu nüshayı “*Hacı Mahmud nüshası*” olarak adlandırıp çalışmamızda HM kısaltmasıyla gösterdik.

Nüshanın ilk beyiti:

İlâhî sensin ol Hâllâk u Mevlâ
Ki zâtuñdur münezzeh kâdrüñ a‘lâ ³⁰

Son beyiti:

Ve’l-cemî‘ü’l-mü’minîn ilâ yevmi’l-ğaşr ve’l-hisâb
Ve’ş-şalâtü ‘alâ seyyidinâ hayru’l-verâ ³¹

1.3.2.1.5. Ankara Üniversitesi DTFC Kütüphanesi

İlgili kütüphanenin yazma eserler kataloğunda Mustafa CON koleksiyonuna ait 23 demirbaş numarasıyla kayıtlı nüshadır. Nüsha 254x191 ebatlarındadır. Nesih hatla yazılan eserlerin söz başları kırmızıdır. 280 varaktan oluşan nüshanın satır

²⁸ Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Câmi‘u’n-Nesâyih*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, No: 567, vr. 2/a.

²⁹ Sirozî, *a.g.e.*, vr. 32/a.

³⁰ Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Câmi‘u’n-Nesâyih*, Süleymâniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, No: 1604, vr. 3/a.

³¹ Sirozî, *a.g.e.*, vr. 286/a.

sayıları 17'dir. Nüshanın varaklarında her yaprağına ayrı ayrı numaralandırma yapılmıştır. İstinsah tarihi ve müstensihi belli olmayan nüshanın fihrist kısmı da mevcuttur. Bu nüshayı “*Ankara Üniversitesi nüshası*” olarak adlandırıp çalışmamızda AÜ kısaltmasıyla gösterdik.

Nüshanın ilk beyiti:

İlāhī sensin ol Ḥallāḳ u Mevlā
Ki zātuñdur münezzeh ḳadrüñ a‘lā ³²

Son beyiti:

Ve'l-cemī‘ü'l-mü'minīn yevmi'l-ḥaşr ve'l-ḥisāb
Ve'ş-şalātu ‘alā seyyidinā ḥayru'l-verā ³³

³² Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Câmi‘u'n-Nesâyah*, Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanesi, Yazma Eserler Kataloğu Mustafa Con Koleksiyonu, No: 23, s. 2.

³³ Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Câmi‘u'n-Nesâyah*, Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanesi, Yazma Eserler Kataloğu Mustafa Con Koleksiyonu, No: 23, s. 549.

2. BÖLÜM

CÂMÎ'U'N-NESÂYİH'İN TANITILMASI

2.1. Adı

“Câmi” kelimesi, Arapça “cem” kökünden türemiş olup *toplayan, toplayıcı, bir araya getiren, cem eden* manalarına gelirken; “nesâyih” Arapça “nasihat” kelimesinin çoğulu olup *nasihatler, öğütler* anlamı ihtiva etmektedir. “Toplu Nasihatler” olarak da adlandırabileceğimiz *Câmi’u’n-Nesâyih*, bu iki kelimenin terkibinden teşekküldür. Dolayısıyla eserin başlığı, muhtevayla da paralellik arz etmektedir.

Câmi’u’n-Nesâyih, tüm nüshalarda eserin giriş kısmında Besmele’den sonra açıkça zikredilmiştir. Ayrıca nüshaların son bölümünde yer alan “*Faslun Fî Hatm-i Kitâb-ı Câmi’u’n-Nesâyih*” başlığında da eserin adı geçmektedir. “*Hüseynî rüyasında Hz. Peygamber’i gördüğünü, O’nun Câmi’u’n-Nesâyih’i eline alarak dört halifesine övdüğünü belirtmektedir. Böylece hem eserinin dînî bakımdan makbuliyetini, hem de ismini vermiş olur.*” (Kaplan, 1990: 36) Bu bahis eserin “*Faslun Fî Rü’yeti’n-Nebî ‘Aleyhi’s-selâm Şeyh Hüseyin Bin Ahmed*” başlığı altında anlatılmıştır.

Hüseynî’nin *Câmi’u’n-Nesâyih*’i dışında aynı isimle müsemma iki farklı eser tespit ettik. Bunlardan ilki 16.yüzyılın ve hatta Osmanlı devrinin en önemli ulemâlarından İbn-i Kemal’e (Şeyhülislâm Kemalpaşazâde) ait olan *Câmi’u’n-Nesâyih* adlı ahlâkî öğütlerden oluşan mensur bir eserdir. Eserin tespit edebildiğimiz tek nüshası İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi’nde *Kitâb-ı Nesâyih* adıyla ve NEKTY11006 numarasıyla kayıtlıdır. Eserle ilgili ulaşabildiğimiz çalışmalar ise Prof.Dr.Necmettin Hacıeminoğlu yönetiminde Enver Çalış³⁴ ve Kazım Ovalı³⁵ tarafından iki bölüm olarak yapılan bitirme tezleridir. Eserde güzel ahlâk, iyilik, dostluk gibi erdemlerden söz edilmiştir. *Câmi’u’n-Nesâyih* adını taşıyan diğer bir eser de 16.yy divan şâirlerinden Revânî’ye (ö. H. 930) aittir.³⁶ Revânî ile ilgili kayıtlar, *Sehî Bey Tezkiresi* ile *Osmanlı Müellifleri*’nde geçmektedir. *Osmanlı Müellifleri* adlı eserde

³⁴ ÇALIŞ, Enver, “Câmi’ün Nesâyih”, Bitirme Tezi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fak., Türkiyat Enst., İstanbul, 1975.

³⁵ OVALI, Kazım, “Câmi’ün Nesâyih, Metin ve İndeksi”, Bitirme Tezi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fak., Türkiyat Enst., İstanbul, 1975.

³⁶ Bursalı, a.g.e., C:2, s. 298.

anlatıldığı üzere aslen Edirneli olan Revânî İlyas Çelebi, Yavuz Sultan Selim Han'ın nedimlerinden. Mürettep *Divan*'ıyla birlikte *İşret-nâme* ve *Câmi'ü'n-Nesâyih* adlı mesnevîleri vardır. *Sehî Bey Tezkiresi*'nde ise *Hamse-i Rûmî*³⁷ adlı başka bir eserinden söz edilmiştir. Hamse sahibi olduğu da belirtilmesine karşın Revânî'nin diğer mesnevîlerinden söz edilmemiştir. Revânî'ye ait olan *Câmi'ü'n-Nesâyih*'in bilinen iki nüshası Mısır Milli Kütüphanesi'nde Edebî Türkî 11 ve Hidiv Kütüphanesi'nde 8646 numaralarıyla kayıtlıdır.³⁸

2.2. Türü

Dini-ahlâkî ve tasavvufî konuların ele alındığı *Câmi'ü'n-Nesâyih*'in türü ile ilgili farklı tanımlamalar³⁹ yapılırsa da *Câmi'ü'n-Nesâyih* için genel itibariyle müstakil bir “Muhammediyye” diyemeyiz. Eser, Yâsîn Sûresi'nin tefsiri mahiyetinde olup bütün âyetler, didaktik bir gayeyle manzum olarak şerh edilmiştir. Ayrıca bahsi geçen bütün mevzular, Yâsîn Sûresi'nin yanı sıra başka âyet-i kerîmelerle ve hadislerle de ilintilendirilmiştir. Eserde çoğunlukla Hz. Muhammed'in (sav) sözleri ve faziletleri hayatından örneklerle anlatılmıştır. Hz. Peygamber'in (sav) ehl-i beytinin, dört halifenin, diğer peygamberlerin, mezhep imamlarının ve İslam tarihindeki meşhur sûfilerin faziletleri de hayatlarından örnekler verilerek anlatılmıştır. Fıkıh, kelam ve tasavvufa dair mevzuların da ayrıntılı olarak ele alındığı *Câmi'ü'n-Nesâyih*, “Muhammediyye” türünden izler taşısa da daha ziyade **nasihat-nâme** özellikleri sergilemektedir. Dolayısıyla 10.455 beyitten müteşekkil *Câmi'ü'n-Nesâyih*, türünün en hacimli nasihat-nâme örneklerindedir.

2.3. Telif Sebebi

³⁷ İPEKTEN, Haluk; KUT, Günay; İSEN, Mustafa; AYAN, Hüseyin; KARABEY Turgut, (2017 e-kitap), *Sehî Beg Heşt Bihişt*, http://ekitap.kulturizm.gov.tr/Eklenti/56165_hestbihistpdf.pdf?0, (Erişim Tarihi: 25.08.2019)

³⁸ AVŞAR, Ziya, (2017 e-kitap), *Revânî Divânı*, http://ekitap.kulturizm.gov.tr/Eklenti_10643_revani_divaniziyaaavsarpdf.pdf?0, (Erişim Tarihi: 25.08.2019)

³⁹ **Bursalı Mehmed Tahir Efendi**, *Câmi'ü'n-Nesâyih*'in üzerinde H. 1035 tarihini taşıyan nüshasını Selanik'te bizzat gördüğünü ve eserin hacmiyle Muhammediyye tarzında yazıldığını ifade etmiştir (Bursalı Mehmed Tahir Efendi, 1975: 145-146).

Agah Sırrı Levend, *Câmi'ü'n-Nesâyih*'i Muhammediyye tarzında manzum bir eser olarak tanımlamıştır (2016: 69).

Emine Yeniterzi ise *Câmi'ü'n-Nesâyih*'in hacim ve muhteva yönüyle Muhammediyye tarzında olduğunu; dinî, tasavvufî ve ahlakî yönüyle de nasihat-nâme özelliği sergilediğini ifade etmektedir (2007: 456).

Câmi‘u’n-Nesâyah’te “*Sebeb-i Nüzûl-i Yâsîn ve Arz-ı Hâl*” başlığı altında sekiz beyitten (1080-1087) oluşan müstakil bir sebep-i telif bölümü vardır. Hüseyinî bu bölümde Yâsîn Sûresi’nin manzum şerhini yazma gerekçelerini anlatmıştır.

Hüseyinî, bu nazmı yazmayı Allah’tan (cc) kendisine dert olarak dilediğini, bunun içinde Allah’ın (cc) kalbine ilham verip mânâlar âlemini feth etmeyi arzuladığını dile getirmiştir. Şiirin hoş olduğunu ve derd ile okuyan kişinin kalbinin eriyeceğini söylemiştir. Hüseyinî, çekmekte olduğu gönül ıstırabına bu nazmı okuyan kişinin dua etmesini ve Allah’ın (cc) da lütfunu, ihsanını üzerinden eksik etmemesini niyâz etmektedir. *Câmi‘u’n-Nesâyah*’i okuyup dinleyen herkesin emeği geçenlere dua ettikleri takdirde Cenâb-ı Allah’ın (cc) da onlara hidâyet eyleyip cemâlini göstermesini dilemektedir. Hüseyinî, Allah’ın (cc) Yâsîn Sûresi’ni kendi varlığının delâletine tanıklık etmesi için O’nun tarafından Mekke’de indirildiğini ifade etmiştir. Akıllı olan kimselerin seksen üç âyet ve yedi yüz yirmi beş kelimedden oluşan Yâsîn Sûresi’ni anlayarak okumalarını ve Allah’a (cc) itaat etmelerini salık vermektedir. Yâsîn Sûresi’nin iki bin yedi yüz doksan altı harften oluştuğunu ve bu sûreyi okuyan kimselerin Allah (cc) tarafından cennetle ödüllendirileceğini belirtmiştir. Hüseyinî birçok insanın Allah’ın (cc) rahmetine ve merhametine Yâsîn Sûresi ile eriştiklerini söyleyerek kendisinin de Allah’ın sözüne sâdik olduğunu, vaadinden caymayacağını ifade ederek sebep-i telif bölümünü sonlandırmıştır.

Hüseyinî, “*Faslun Fî Rü’yeti’n-Nebî Aleyhisselâm Şeyh Hüseyin Bin Ahmed*” bölümünde (10409-10439 arası beyitler) *Câmi‘u’n-Nesâyah*’i anlattığı için Allah’ın (cc) kendisine fazl u keremiyle muamele etmesini ummaktadır. Eserde yazdığı âyetlerin ve hadislerin tesiriyle dile getirdiği mânâların halkı Hak yola sevk etmesi, yapılan işin doğruluğuna delâlet getirdiğini düşünmektedir. Bu eseri, sırf Allah (cc) rızâsı için karşılıksız düzdüğünden şükretmektedir. Kendisini zayıf olarak nitelendiren Hüseyinî, Allah’ın (cc) feyzinin üzerinden eksik olmamasını ve kalbiyle amellerinin birbiriyle tenakuza düşmemesini arzulamaktadır. Bu düşüncelerle uykuya dalan Hüseyinî, rüyasında cennet kapısının açılarak misk ü anber kokusunun her yere yayıldığını ve cennette nûrlar içerisinde süslü bir evle birlikte cennet güneşi olan Allah Resûlü (sav) Efendimiz’i gördüğünü beyan eder. Allah Resûlü’nün boyu Tûbâ ağacı kadar olup iki yanında da dört server bulunmaktadır. Sağında Hz. Ebû Bekir’le Hz. Ömer, solunda ise Hz. Osman’la Hz. Ali yer alırken Hüseyinî de yüce kâmetlerin huzurunda edeple ayakta durmaktadır. Rüyanın devamında Resûlullâh (sav)

Efendimiz, *Câmi'ü'n-Nesâiyih*'i elinde tutarak bu kitabı kabul ettiğini beyan buyurmuştur. Ayrıca etrafındakilere eserin vasıflarından söz etmiş ve Hüseyinî'ye bakarak eserdeki güzel sözlerden de nakiller yapmıştır. Hüseyinî, bu güzel rüyadan uyandığında *Câmi'ü'n-Nesâiyih*'in Hz. Muhammed (sav) Efendimiz'in katındaki makbuliyetine te'vil getirerek Allah'a (cc) tekrar hamd etmiştir. Bu kitabın günahlarına kefaret olması niyazıyla okuyanlardan duâ talep etmiş ve kendisi de duâ edenlere mukâbil duâda bulunmuştur.

2.4. Yazılış Tarihi

Bursalı Mehmed Tahir Efendi, Hüseyinî'nin H. 1000/1591 tarihinde yaşayan zatlardan olduğunu⁴⁰ ve Selanik'te gördüğü *Câmi'ü'n-Nesâiyih*'in bir nüshasının üzerinde H. 1035/1625 tarihinin düşüldüğünü⁴¹ ifade etmektedir.

Elimizde bulunan beş farklı *Câmi'ü'n-Nesâiyih* nüshalarından hiçbirisi müellifi olan Hüseyin B. Ahmed-i Sirozî tarafından telif edilmemiştir. Müellif hattı elimizde bulunmadığı için eserin kesin yazılış tarihini tespit edemedik. Fakat bu nüshaların içerisinde istinsah tarihi en eski nüsha Süleymaniye Kütüphanesi'nin Serez bölümünde 1744 demirbaş numarasıyla kayıtlı olan ve bizim de çalışmamız esnasında SR olarak kodladığımız Serez nüshasıdır. Serez nüshasının ketebe kaydında eserin Şeyh el-Hâce Muhammed b. El-Hâce Ali tarafından (H. 1059/1649) Siroz'da istinsah edilip Şaban ayının 14. günü (13 Ağustos, 1649) Duhâ vaktinde tamamlandığı ifade edilmiştir.

Eldeki veriler Hüseyinî'nin 16.yy şâirlerinden olduğunu net bir şekilde ortaya koysa da *Câmi'ü'n-Nesâiyih*'in müellif hattının elimizde olmayışı eserin telif tarihi ile ilgili kesin bir zaman belirtmeyi mümkün kılmamaktadır. Elimizde olmayan Selanik nüshasının da H. 1035/1625 senesinde istinsah edildiğini hesaba katacak olursak *Câmi'ü'n-Nesâiyih*'in en erken bu tarihte ya da evvelinde kaleme alınmış olduğunu söyleyebiliriz.

2.5. Beyit Sayısı

Câmi'ü'n-Nesâiyih'in beyit sayısı incelediğimiz beş farklı nüshanın hiçbirinde belirtilmemiştir. İncelememiz esnasında bazı beyitler, eserin muhtelif yerlerinde şiirdeki âhengin kaybolmaması adına sıklıkla tekrar edilmiştir. Beş farklı nüshanın

⁴⁰ Bursalı, *a.g.e.*, C.1, s. 106.

⁴¹ Bursalı, *a.g.e.*, C:2, s. 145-146.

mukayese edilmesiyle oluşturduğumuz tenkitli metne göre eser, 10.455 beyitten oluşmaktadır.

2.6. Vezin

“Şiir, ritim üzerine kurulmuş bir ifadeler bütünü, sözel bir düzendir.” (Macit, 2005: 69) Klasik Türk şiirinde ahengi sağlayan unsurların en başında kafiye ile birlikte vezin gelmektedir. “*Belâğatin kural ve ilkelerinin hâkim olduğu divan edebiyatında şairlerin âhenk unsurlarını kullanma konusunda uymak zorunda oldukları estetik kurallar vardır.*” (Macit, 2005: 90) Özellikle aruz vezni şiirdeki ritmi sağlamada en önemli enstrumandır. Bu istikamette *Câmi‘u’n-Nesâyah*’te de üç farklı aruz bahrinin altı farklı vezni kullanılmıştır. Ağırlıklı olarak mesnevî nazım şekliyle nazmedilen eserin geneline aruzun hezec bahrinin *Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Fe‘ülün* ve remel bahrinin *Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün* kalıpları hâkimdir. Eserin genelinde ağırlıklı olarak mesnevî nazım şekli kullanılsa da kasîde tarzı şiirlere de sıkça yer verilmiştir. Mesnevîlerde aruzun kısa bahirleri tercih edilirken kasîdelerde ise genel itibariyle aruzun uzun bahirleri kullanılmıştır. *Câmi‘u’n-Nesâyah*’te temme kaydı olarak geçen ve Arapça kaydedilmiş vezinsiz, mensur bir kısım mevcuttur.⁴² Bunların yanı sıra eserde şâirin aruzun uzun bahirleriyle yazıp sıklıkla zikrettiği tekrar beyitleri vardır. Daha ziyade kıt’a nazım şekli ile yazılan bu mükerrer beyitler, farklı bir konuya geçildiğinde ya da farklı bir nazım şekline geçişlerde bir nevi bağlantı beyiti olarak tercih edilmiştir.

Eserin geneline bakıldığında vasl, imâle ve zihaf gibi kusurlara sıkça rastlanılmasına rağmen Hüseyinî’nin, aruzu kullanmada maharetli olduğunu söyleyebiliriz.

Vasl, kelime anlamı itibariyle ulaşma, birleşme mânâlarına gelmekte olup aruz kusurundan ziyade şiirde ahengi sağlayan unsurlardandır. Arka arkaya gelen iki kelimedenden ilki ünsüzle bitip sonraki kelime ünlü ile başlıyorsa ilk kelimenin sonundaki ünsüz, ikinci kelimenin başındaki ünlüyle birlikte okunur. “*Sonu ünsüz ile biten bir kelimenin ünsüz ile başlayan kelimeye vasıl yapılamayacağı bellidir. Dolayısıyla ünsüz ile biten bir kelimenin ayın harfi ile başlayan bir kelimeye de vasl edilememesi*”

⁴² *Câmi‘u’n-Nesâyah*’te AÜ, BR ve HM nüshalarında bulunan temme kaydı:

“*Temmetü’l-kitâb bi‘avni’l-melikü’l-Vehhâb. Erşeda’llâhu ileynâ sebîlü’ş-şavâb. Ve’l-cemî‘u’l-mü’mînîn ilâ yevmi’l-ḥaşri ve’l-ḥisâb. Ve’ş-şalâtu ‘alâ seyyidînâ ḥayru’l-verâ*”

gerekir. Bununla birlikte Türk şâirlerinin bu kurala uymadığı görülmektedir.” (Saraç, 2013: 209) Bu duruma **vasl-ı ayn** adı verilir. Hüseyinî'nin de vasl-ı ayn kuralına pek riâyet etmediğini söyleyebiliriz.

*Gel imdi bunda kıl her dem 'ibâdet
Kul olanlarda böyle olur 'âdet* (B. 1630)

Bazı durumlarda ünlüyle biten bir kelimenin ardından yine ünlüyle başlayan bir ünlü geldiğinde ilk kelimenin ünlüsü kendiliğinden düşer. Bu da vaslın başka tür örneklerindedir.

*İrdi ol dem aña dürlü dürlü bîm
Didi kim ben n'eyleyem hem n'ideyim* (B. 6579)
*Özünde gerçi 'âlimdür velî cehl-i 'amelledür
N'olaydı olmasa eyle utansa yüce Allâhdan* (B. 3173)

Îmâle, kelime anlamı olarak bir tarafa doğru eğme, çevirme, çevrilme mânâlarını ihtiva etmektedir. Îmâle, şiiri aruz veznine uydurmak gayesiyle kısa okunması gereken hecenin uzun okunması ya da açık hecenin kapalı hece olarak değerlendirilmesidir. Aşağıdaki verilen örnek beyitlerde koyulaştırılarak yazılan kısa hecelerinin vezinlerine uygun olması bakımından uzun okunması gerekir.

(Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün)
*Nitekim buyruk gelür begden kula
Her mühümüñ 'aql ile şabrın kıla* (B. 2181)
(Me fâ 'i lün / Me fâ 'i lün / Fe 'ü lün)
*Kaçan kul dise Bismi'llâh ki ey hür
Diyenüñ çıkar ağızından hemân nür* (B. 4874)

Medd, aruzda tek hecenin (*âb, mûr, aşk, dost ...vb*) vezin gereği bir uzun ve bir kısadan (- .) müteşekkil bir buçuk hece değerinde okunmasıdır. Ulama yapıldığı vakit medd yapmaya lüzum yoktur.

(Me fâ 'i lün / Me fâ 'i lün / Me fâ 'i lün / Me fâ 'i lün)
*Bil altı biñ yıl ol 'arş turub andan da çün geçdi
Ki tâ seb'-i semâvâti bu resme ider ol seyrân* (B. 5601)
(Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün)
*Emr itdi kez dura cennetleri
Yüce yüce ni'met ü himmetleri* (B. 6297)
(Me fâ 'i lün / Me fâ 'i lün / Fe 'ü lün)
*Aña biñ biñ şükr kim kıldı yâri
Gönülden geldi dile oldı cârî* (B. 9968)

Zihaf, kelime anlamı olarak aslından uzaklaştırma mânâsına gelmekte olup şiiri aruz veznine uydurmak gayesiyle uzun okunması gereken hecenin kısa okunması ya da ünsüz bir harfle biten kapalı hecenin açık hece sayılarak okunmasıdır. Zihaf, aruzun ciddi kusurlarından sayılmaktadır. Aşağıdaki zihaf örneğinde “*Fānī*” kelimesi vezne uygun olarak “*Fānī*” olarak okunmalıdır.

(Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn)
Görmez oldu Ahmed aṣlā kā’ināt
Fānī oldu hep zevāt ile şifāt (B. 6214)

Aşağıdaki dizede bulunan vezin bozukluğu, metin tamiri yoluyla giderilmiştir. Beyitin anlam bütünlüğü dikkate alınarak “*Sāki*” kelimesi, zihaf yapılarak “*Sāki*” olarak değerlendirilmiş ve sonrasında hece noksanlığı nedeniyle “*Sāki*” kelimesine [-yâ] eki eklenerek “*Sākiyâ*” olarak okunmuştur.

(Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn)
Sāki[yâ] kevsar olusar ol fetā
Hakḳına indi anuñ hem hel atā (B. 8216)

Tenkitli metnimizi oluştururken özellikle hece eksikliğinden mütevellid aruz kusurlarıyla sıkça karşılaştık. Bu kusurları metin tamiri yoluyla gidermeye çalıştık. *Câmi‘u’n-Nesâyih*’teki muhtelif aruz kusurlarına gösterebileceğimiz emsal beyitlerden bazıları şunlardır:

Hece eksikliğinden kaynaklanan vezin kusuru kelimeye [-dur] ekinin ilave edilmesiyle giderilmiştir.

Hemān Reyḳān bābında[dur] iki nūr
Çıḳub şıḳradı taşra ol sa‘at gör (B. 4235)

Hece eksikliğinden kaynaklanan vezin bozukluğu, beyitin anlam bütünlüğüne uygun olarak dizeye “*itdi*” kelimesinin eklenmesiyle düzeltilmiştir.

Anuñla buldılar İslām u imān
Anuñla rahmet [itdi] bize Raḳmān (B. 5463)

Aşağıdaki örnekte [-kilesin] eki hece eksikliğinden kaynaklanan vezin kusuru nedeniyle tarafımızca beyitin anlam bütünlüğüne de uygun olarak “*dikilesin*” olarak düzeltilmiştir.

On iki biñ döşek ola bilesin
Her taht üstünde şöyle [di]kilesin (B. 6393)

Aşağıdaki beyitte vezin kusuruna neden olan [-sine] eki, beyitin anlam bütünlüğüne uygun olarak, “zerresine” olarak değiştirilip vezin kusuru metin tamiri yoluyla giderilmiştir.

*Ve şoñra dökülen şuyuñ ki her [zerre]sine anuñ
Şevāb yaza derecātlar virile aña eclādan (B. 6510)*

Aşağıdaki beyitte hece noksanlığından kaynaklanan vezin bozukluğu, dizeye “vü” bağlacının eklenmesiyle düzeltilmiştir.

*Yüñünden [vü] südünden hem etinden
Virüben cümlesin uş kudretümden (B. 7355)*

Metinlerde “Şu bil” olarak geçen kelime grubu tarafımızca vezne uydurmak maksadıyla “Şol” olarak değiştirilmiştir.

*Şol er kim hastalıkla kıldı a‘māl
Ki süstlükle vü za‘f ile geçüb hāl (B. 8643)*

Câmi‘u’n-Nesâyah’te mesnevînin haricinde kullanılan nazım şekillerinin aruz vezinlerini ve bahirlerini gösteren tablo şu şekildedir:

BAHİRLER	VEZİNLER	KASİDE	KIT’A	MÜFRED BEYİT	TOPLAM
HEZEC	Me fā ‘i lün / Me fā ‘i lün / Fe ‘ü lün	9	-	-	9
	Me fā ‘i lün / Me fā ‘i lün / Me fā ‘i lün / Me fā ‘i lün	75	28	-	103
	Mef ‘ü lü / Me fā ‘i lün / Mef ‘ü lü / Me fā ‘i lün	-	1	-	1
REMEL	Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün	13	-	-	13
	Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün	16	29	1	46
RECEZ	Müf te ‘i lün / Me fā ‘i lün / Müf te ‘i lün / Me fā ‘i lün		1		1
	TOPLAM	113	59	1	173

Tablo 1: Câmi‘u’n-Nesâyah’teki Vezinlerin Nazım Şekillerine Göre Dağılımı

2.7. Kafiye

Kafiye, mısra sonlarında yazılışları aynı fakat; görev ve anlamları farklı olan ses tekrarlarıdır. Klasik Türk şiirinin girift ve çetrefilli konularının başında yer alan kafiye, menşei itibariyle Arap edebiyatına dayanmaktadır. Her şiirde olduğu üzere klasik şiirde de ahengi sağlayan unsurların başında kafiye gelmektedir. İşin içerisine ahenk girdiği vakit, şiirde anlatılandan ziyâde nasıl anlatıldığı da ayrı bir önem arz etmektedir. “*Şiirde akıcılığı, anlamla bütünleşen âhenk sağlar. Buna belâgat kitaplarında selâset, ifadenin âhenksiz olmasına ise rekâket denildiğini biliyoruz.*” (Macit, 2005: 5)

Klasik Türk şiirinde kafiyenin en önemli aslî unsuruna **Revî** adı verilir. Revî, kafiye olan kelimenin son harfi olup genellikle sessiz harflerden müteşekkildir. Revînin Türk edebiyatı ile ilintili olan *Te’sîs*, *Dâhil*, *Ridf* ve *Kayd* olmak üzere dört çeşidi mevcuttur. **Te’sîs**, revî ile arasında harekeli bir ünsüz bulunan [ʾ] elif harfidir. **Dâhil** ise te’sîs ile revî arasında bulunan harftir. Bu bakımdan kafiyede dâhilin bulunması için muhakkak te’sîs bulunması gerekir. **Ridf**, revîden önce [و - ی / â - û - î] harflerinin bulunmasıdır. **Kayd**, revîden önce gelen ve sonrasında kısa ünlü bulunmayan harekesiz sâkin sessizdir.

Revî, “*Mutlak Revî*” ve “*Mukayyed Revî*” olmak üzere ikiye ayrılır. Mutlak revîde kafiyenin esasını teşkil eden harf, sessiz bir harften oluşurken; mukayyed revîde kafiyenin esası olan harf, bir tek ünlü harften meydana gelmektedir.

Kökeni Fars edebiyatına dayanan redif ise sözlük anlamı itibariyle “*sondan gelen, arkadan gelen*” mânâlarını ihtiva etmektedir. Redif, mısra sonlarında kafiyeden sonra yer alan yazılışı, görevi ve anlamları aynı olan ses tekrarlarıdır. “*Kısaca revî harfinden sonra gelen ek ve kelimeler demek olan rediflerin özellikle kelime boyutunda olanları, şiiri belli bir düşünce etrafında toplar, ortak bir zemine oturtur, ona bütünlük kazandırır.*” (Saraç, 2007: 118) Dolayısıyla kafiye bulunan ek ya da kelimedede redif, revîden sonra gelmektedir. “*Kafiye divan şiirinde ses, redif ise söz tekrarlarının mısra sonlarında simetrik olarak kullanılmasıdır.*” (Macit, 2005: 78)

2.7.1. Kafiye Türleri

Câmi‘u’n-Nesâyihi’te mürdef ve mücerred kafiye başta olmak üzere kafiyenin bütün türleri sıklıkla kullanılmıştır. Eserde kullanılan kafiye türlerini ve bazı örnekleri

şu şekilde sıralayabiliriz:⁴³

2.7.1.1. Mücerred Kafiye

Revî harfin tekrarıyla meydana gelen kafiye türüdür. Revînin birden fazla bulunmasına ise “*İttizâm*” adı verilir.

<i>Vedâ' idüüb hemân dem gitdi Cibrîl Maķâm-ı Müntehâya yitdi Cibrîl</i>	(B. 352)
<i>Görüñ ne resme korkar ol Hudâdan Halâş olmuşdur ol cümle cezâdan</i>	(B. 496)
<i>Zîra bu yolda harâmî çoğ olur Ger uyarsa bil aradan yoğ olur</i>	(B. 2174)
<i>Cümlenüñ vardur yirinden 'uzleti İllâ kendünüñ ebeddür devleti</i>	(B. 2455)
<i>Yetîm mâlın yiyenler tölisar od Etin yir kendi ğaybet eyleyen hüd</i>	(B. 3814)
<i>Yüzüne hayrân idi şems ü kamer Nefsi arı hulķı hoş ey mu'teber</i>	(B. 5769)
<i>Ay olurdu evde od yanmazdı hiç Nesne pişmezdi ocaķda ir ü giç</i>	(B. 6336)
<i>Dünyeden gidüüb oluncaķ firķatüm Nice çeke mevt acısın ümmetüm</i>	(B. 6789)
<i>Mü'min ölmez dünyeden eyler sefer Ol bekâ dârında tâ kıla karar</i>	(B. 6940)
<i>Gerçi ol şâh kıldı dünyâdan sefer İmdi gel ol aña uymaķdan nefer</i>	(B. 7069)
<i>Dikenî arıdılmış ol ağacuñ Eyiler yir ol ger toğ u acuñ</i>	(B. 8814)
<i>Ķalmadı aşlâ yirinden bir nefes Emr-i Hâķdan ğayra kılmaz ol heves</i>	(B. 9475)
<i>Ķamudan aşığa Allâh yaratmış bir ulu tağ taş Ne isterse ider Ķâdir ider göz üzre hem ol kaş</i>	(B. 9738)
<i>Senüñ ta'nuñ hemân ancaķ haseddür Zîra cismüñ hemân ķuru ceseddür</i>	(B. 10321)

⁴³ Beyitlerdeki kafiyeler, koyulaştırılmış olup sonrasındaki ek ya da kelimeler ise rediftir.

2.7.1.2. Mürekkebe Kafiye

Birden fazla ses benzerliğinden meydana gelen kafiyelerdir. Mürekkebe kafiye kendi içinde üçe ayrılmaktadır.

2.7.1.2.1. Mürdef Kafiye

Revî harfinden önce hurûf-ı imlâ harfleri olarak adlandırılan [و - ی / â - û - î] *ridf* harflerinden biri gelirse (*Ridf + Revî*) bu tip kafiye mürdef kafiye adı verilir.

- Cümle ‘aşık derdiniñ dermānısın
‘Ālemüñ hem zāhir ü pinhānısın (B. 92)
- ‘İbādet yemişinden kıla maḥrūm
Ki yaprağından ‘uryān olmuş ol būm (B. 1714)
- Dirile ol ki mevt olmuş ḥayātum
Beḳāya degşürem küllī memātum (B. 2430)
- İşitdün uş ne yüzdendür nidāsın ehl-i imānuñ
Şolar kim mü’mīn-i kāmīl olardur ḥayr-ı insānun (B. 3307)
- Ḥaḳ Te‘ālānuñ Ḥabībī Muştafādur bu gelen
Cümle dertlerüñ ṭabībī Muştafādur bu gelen (B. 3374)
- Bu ol deryā-yı vaḥdetdür ki bunda maḥv olur ḡavvāş
Bulurlar Ḥaḳ Te‘ālāyı iderler şıdkıla ihlāş (B. 5226)
- Arada vardur ol ḥāle ḥicābuñ
Anuñ çün olmaz andan feth-i bābuñ (B. 5568)
- Muştafānuñ mevlūdin yād idelüm
Şekkerinden ağzımız dād idelüm (B. 5711)
- Didi Ādem ey Kerīm ü Zü’l-celāl
Sen Raḥīmsin lem yezelsin lā-yezāl (B. 5756)
- Aldanub dünyāya meftūn olmañuz
Anı sevüb ḳatī maḡbūn olmañuz (B. 6631 / B. 6667)
- Sen cihānuñ raḥmetiyken yā Resūl
Gidisersin bizi eylersin melūl (B. 6774)
- ‘Arş u kürsī ditredi ol şāh için
Āfitāb oldı küsūf ol māh için (B. 6841)
- Olar çün ‘özrin ister anda Ma‘būd
Gör imdi ne durur bu sözde maḳşūd (B. 7363)
- Aña destür virür ol Ḥazret-i zāt
Yigirmi biñ yıl uçdı vaḳt-i evḳāt (B. 9219)
- Ki bir şālih veled çün eyle tedbīr
Ḳayırmaz saña şoñra ḳılsa tezvīr (B. 9571)

2.7.1.2.2. Mukayyed Kafiye

Revî ve kayd harfleri olarak bildiğimiz (ridf harfleri haricindeki) sâkin sessiz harflerden (*Kayd + Revî*) meydana gelen kafiye türüdür.

- Yüzünüñ nûrı aydıñ kıldı *dehri*
Hakâyık bahrine olmuşdı *bahri* (B. 198)
- Çökerdi ol münevver bedr-i keşneyn
‘Alî hem Fâtıma ol ümm-i nûreyn (B. 710)
- Gehî envâr-ı vahdet *barķ* iderdi
Vücûdın külli mahv u ğarķ iderdi (B. 761)
- Evvêl Allâh adını *zıkr* idelüm
Şoñra anuñ şun‘ını *fıkr* idelüm (B. 1005)
- Hakuñ dostları bil kim gele fevc fevc
‘Ameller dikile hem anda mevc mevc (B. 3224)
- Ne kim itsen du‘añ makbuldür ey dost
Ey dünyâda döşek iden ki bir post (B. 3266)
- Seçile bir yaña sehv iden *emri*
Şalâtı terk idenler yiye *zehri* (B. 3800)
- Virdiler eline hem miftâh-ı ğayb
Anı seven görmeye ‘âlemde ‘ayb (B. 5890)
- Hırkasın kendü yamardı *faķr* idüb
Meskenet işin severdi *fahır* idüb (B. 6340)
- Hubb-i Hakķı key katî *berk* eyleñüz
Andan artuğın kamu *terk* eyleñüz (B. 6665)
- Odur dünyevî kim kesb ide ‘ilmi
‘Amel kılmaz ider kendüye *zulmi* (B. 7154)
- Aña dünyâ vire gör ola *nefsi*
Atar mekr okunu çekmekde *ķavsi* (B. 7283)
- Hem kıyâmetde bile *haşr* olalar
Şol zamân kim *ķamusı neşr* olalar (B. 8851)
- Ki her bir dâ‘ire bir dürlü *reng*e
Olub ma‘mûr irişmez ğayrı *teng*e (B. 9011)
- Bu kez kürsî olara anlar ‘arşâ
Bu resme aşılı ‘arşdan *tâ ferşe* (B. 9365)
- Hem müfessirler haberden *naķl* ider
Ol Resüldendür haber yok ‘aķl ider (B. 9433)

2.7.1.2.3. Müesses Kafiye

Revî ve te'sîs harflerinin arasına dâhil harflerinin girmesiyle (*Te'sîs + Dâhil + Revî*) yapılan kafiye türüdür. Müesses kafiye de te'sîs muhakkak bulunur.

- Güzel olsun mı dersen yoksa şüret*
Çekersiñ acısın pes ne zarüret (B. 395)
- Olursa Hağ Te'âlâdan 'inâyet*
Diyem bir vaşfi kim ola beğâyet (B. 1001)
- Hağun birliğı çün hem kıyâmet*
Gününe dahı itmişdür 'alâmet (B. 1656)
- Ve hem küfr ü nifâk pes cümle fâcir*
Olisardur bular ol günde zâhir (B. 1724)
- İşit kim nakl idem bir hoş hikâyet*
Ki peygamber kılpdur bir rivâyet (B. 1915)
- İriştürmeye hiç kimse selâmet*
Eger kim olsar anlar melâmet (B. 2537)
- Diler kim kulları şabr ide dâ'im*
Her işde olalar emr üzre kâ'im (B. 2623)
- Diye lebbeyk pes ol şâhib-kerâmet*
Ki şâbıklar muhâcirler tamâmet (B. 3229)
- Seçile bir yaña ehl-i münâfık*
Kim olmaz içleri taşâ muvâfık (B. 3797)
- Didi uçmağa ol halk üzre nâzır*
Cevâbın diñle kalbiñ eyle hâzır (B. 4064)
- Evet tevbe idüb ger olsa şâlih*
Aña te'sîr idüb va'z u neşâyih (B. 4068)
- İmân nûrın çün ol iş ide zâ'il*
Ne lâzım olmağ ol fi'l üzre mâ'il (B. 4659)
- Elif lâm mîm dimek oldur işâret*
Bu nakli añlamağlık key beşâret (B. 5393)
- Olar dâ'im olurlar zulme tâlib*
Göñüller yıkmâğ üzre nefsi gâlib (B. 7116)
- Dili 'âlim veli fi'linde câhil*
Aña ol okumağdan n'oldı hâşıl (B. 7155)
- Şol 'âlimlerdür anlar ola 'âmil*
Degüldür olalar ancağ o hâmil (B. 7388)
- Kalender Haydarî ger kim Cevâlık*
Olar yâr olmağa iblîse lâyık (B. 7422)

Kaçan beg zâlim olsa ölse fâsık Râ'iyet aña uysa bā-muṭābık	(B. 7833)
Oğul kız hubb-i dünyâ fikr-i fâsîd Ne kılmış bunlaruñ görñliñ o ḥâsîd	(B. 9006)
İsâ kavminden olmuşdı o zâhid Olubdı Ḥaqqıçüin ol key mücâhid	(B. 10051)

2.8. Nazım Şekilleri

Nazım şekli, şiirin yapısını oluşturan en önemli unsurlardandır. “*Divan şiirinde kafiye'nin kullanımında etkili olan unsurlardan biri de şiirde kullanılan nazım şeklidir. Şair, öncelikle nazım şeklinin zorunlu kıldığı ve belirlediği kafiye anlayışı çerçevesinde hareket etmek durumundadır.*” (Macit, 2005: 79) Şâirin zihniyetini ve şiirin ruhunu anlamak için öncelikle nazım şeklinin tespit edilmesi elzemdir. *Câmi'ü'n-Nesâiyih*, literatür taramalarında genel itibariyle dînî-ahlâkî ve tasavvufî mesnevîler kategorisinde değerlendirilse de eserin tamamında mesnevî nazım şekli kullanılmamıştır. *Câmi'ü'n-Nesâiyih*'in genelinde mesnevî formu hakim olmasına rağmen Hüseyinî eserdeki tek düzeliği kırmak adına kasîde ve kıt'a gibi nazım şekillerini de kullanmıştır.⁴⁴ Ayrıca “Kasîde vü Nasîhat” başlığı altında manzumelere yer verilmiştir. Bunlara ilave olarak Hüseyinî, *Câmi'ü'n-Nesâiyih*'in muhtelif yerlerinde “*Bahr-i Tavîl*”⁴⁵ başlığını da sıkça kullanmıştır. *Câmi'ü'n-Nesâiyih*'te kullanılan nazım şekilleri şunlardır:

2.8.1. Mesnevî

Câmi'ü'n-Nesâiyih'teki mesnevînin tertip özelliklerine “**3.1. Eserin Tertibi**” başlığı altında tafsilatlı olarak ayrıca değinilmiştir.

⁴⁴ *Câmi'ü'n-Nesâiyih*'te kullanılan nazım şekillerini detayı için Tablo 1'e bakınız.

⁴⁵ “*Bahr-i Tavîl*, aruz vezniyle vezniyle ortaya konulan bir âhenk ölçüsüdür. Aruzun “*Feülün Mefâilün Feülün Mefâilün*” cüzlerinden meydana gelen bir kalıptır. Türk şiirinde hiç kullanılmamıştır. Ancak divân şâirlerince *bahr-i tavîl* adı altında yeni bir biçim ortaya konulmuştur ki bu, “*Feilâtün Mefâilün Müstef'ilün*” cüzlerinden her birinin istenildiği kadar tekrarıyla yazılan şiirdir. Bu tür şiirlerde dizenin uzunluk ölçüsü, şâirin isteğine bağlıdır. Uzunluğu bazen bir sayfayı bulan bu şiirler tek beyit yahut tek kıtadan ibaret olur. Çoğunlukla divânların musammatlara ait bölümlerinin sonunda yer alırlar. Örneklerine az rastlanan *bahr-i tavîller*, divân şiirinin sanathî şekillerindedir. Konularında çok zaman bir latîfe havası hakimdir. Bir bakıma secîli nesri andırırlar ve hikâye anlatımı içinde verilirler. *Bahr-i tavîllerin* baş kısmına, kullanılan aruz cüzü yazılır ve dizelerin sınırları belirlenir. “, (Pala, 2012: 77)

2.8.2. Kasîde

Câmi'ü'n-Nesâyah'te 113 kasîde bulunmakta olup bunların kâhir ekserîsi aruzun uzun bahirleriyle yazılmıştır. 113 kasîdenin 22'sinin müstakil bir başlığı bulunmayıp daha ziyade âyet ya da hadis sonrasında kasîdeye giriş yapılmıştır. Eserdeki kasîdeler, tipik kasîde örneği sergilemez. Kasîdede bulunması gereken kasîdenin bölümlerine de pek riâyet edilmemiştir.

Kasîdeler, ortalama 33-99 beyit arasında değişirken *Câmi'ü'n-Nesâyah*'te bu ortalamaya hâiz olan kasîde sayısı 6'dır. Bunların içinde en uzun olanı 46 beyitten oluşan *Faşlun Fî Hikâyet-i Besmele*⁴⁶ başlıklı kasîdedir. Şâirin mahlasının bulunduğu taç beyit, 7 tanesinde mevcuttur.

Nazım şekillerinin kullanımında konu bütünlüğü de dikkate alınmamıştır. Mesnevî düzeninde ele alınan bir konu, aralardaki mükerrer bağlantı beyitleriyle kasîde formuna geçmiş ve aynı konu işlenmeye devam etmiştir. Örneğin *Hâzâ Kaşîde-i İlâhî Fî Hakkı E'r-Rahmân*⁴⁷ başlıklı bölüm adından anlaşılacağı üzere kasîde tarzında başlamasına rağmen 314. beyitin sonrasında mesnevîye dönüşerek aynı konuyu ele almayı sürdürmüştür. Yine *Kaşîde-i Fî Su'âl-i Cehennem*⁴⁸ adlı bölümün başlığında kasîde lafzı geçse de bu bölüm mesnevî tarzında yazılmıştır.

Malum olduğu üzere kasîdeler iki türlü adlandırılmaktadır. Bunlardan ilki nesîb bölümünde ele alınan konuya göre, diğeri ise dize sonlarında yer alan redifine göredir. *Câmi'ü'n-Nesâyah*'te redifine göre adlandırılacak kasîde sayısı 16'dır. Bunlar:

No	Adı	Beyit Aralığı	Redifi
1	Medhî'n-Nebî 'Aleyhi's-selâm	165 – 172	<i>Muhammed Aḥmed ü Maḥmūd</i>
2	Hâzâ Kaşîde-i Fî Hakk-ı Fâtıma	825 - 831	<i>Fâtımadur bu gelen</i>
3	Sebeb-i Nüzül-i Yâsîn ve Arz-ı Hâl	1080 – 1087	<i>Allâh</i>
4	Kaşîde-i 'Alâ Baḥr-i Tavîl	1958 – 1963	<i>lâkin illâ hû</i>
5	Kaşîde vü Naşîhat	2518 – 2535	<i>Allâh</i>

⁴⁶ Bu başlık 5010 - 5055 numaralı beyitler arasında yer almaktadır.

⁴⁷ Bu başlık 307 - 402 numaralı beyitler arasında yer almaktadır.

⁴⁸ Bu başlık 4251 - 4293 numaralı beyitler arasında yer almaktadır.

6	Faşlun Fî Medh-i Hâzret-i Nebî 'Aleyhi's-Şalâtü ve's-Selâm	3374 – 3388	<i>Muştafâdur bu gelen</i>
7	Fî Şuţûţî'l-Enhâri 'Alâ Baħr-i Tavîl	3649 – 3657	<i>Allâh</i>
8	Kaşîde	4215 – 4221	<i>ile ol dost</i>
9	Kaşîde	5109 – 5119	<i>dostum</i>
10	Kaşîde-i İlâhî vü Naşîhat	5226 – 5240	<i>ihlâş</i>
11	Kaşîde-i 'Alâ Baħr-i Tavîl	5382 – 5386	<i>iden bugün gelsün</i>
12	Kaşîde vü Naşîhat	7322 – 7333	<i>olur</i>
13	Fî Beyân-ı Faşlun Fî Ahvâl-i Şâlihîn	7845 – 7855	<i>hü</i>
14	...	8356 – 8384	<i>Allâh</i>
15	Faşlun Fî Beyân-ı Fazîlet-i Kur'an	8829 – 8842	<i>Hak</i>
16	Faşlun Fî Naşîhat 'Alâ Baħr-i Tavîl Mevzûn-ı Aşer	9205 – 9213	<i>olur</i>

Tablo 2: Câmî'ü'n-Nesâyih'te Rediflerine Göre Adlandırılan Kasîdeler

2.8.3. Kıt'a

Kıt'a, kelime anlamı itibariyle parça, kısım, bölüm, cüz anlamlarına gelmektedir. En az iki beyitten oluşan kıt'alarda matla ve mahlas beyitleri bulunmaz. Kafiye örgüsü (xa, xa) şeklindedir. Beyit sayısı ikiden fazla olan kıt'alara **kıt'a-i kebîre** denilmektedir. Kıt'alarda aşk, sevgi, hikmet, övgü, yergi... vb. konular işlenmiştir. “Kıt'aların ilk beyti kendi içinde kafiyeli olan şekillerine nazım denir.” (Saraç, 2013: 73) Nazım, esasında kıt'anın başka bir versiyonu olup kafiye düzeni (aa, xa) şeklindedir.

Câmî'ü'n-Nesâyih'te kıt'a olarak tespit edebildiğimiz şiir sayısı mükerreren kullanılan beyitler de dahil olmak üzere 59'dur. Bu mükerrer beyitler, eserde bölümler arası geçişi sağlamasının yanı sıra mesnevîden kasideye ya da kasideden mesnevîye geçişlerde de kullanılan bağlantı beyitleridir. Eserde kullanılan kıt'alar şu şekildedir:

(Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün)
Nikâb açdı cemâlınden yine cânân elinden yâr
Kanı 'aşık anı ister virür yoluna baş u cân
Kanı er kim bu çevgânı şala meydanda koyub baş
Kanı ol kalb-i hâliş kim aña mihmân ola Sultân ⁴⁹

⁴⁹ Bu beyitler, eserin muhtelif yerlerinde mükerrer olarak 28 kez nazmedilmiştir.

(Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lūn)
Gör kemāl-i kudretinden bizi insān eyledi
Luṭf idüb ĩmān u Qur'an bunca ihsān eyledi

Hem Muhammed kim Ḥabībūñ gönderüb eyler mu'ĭn
'Āleme rahmet ü ni'metdür ki yeksān eyledi ⁵⁰

(Mef 'ü lü / Me fā 'i lūn / Mef 'ü lü / Me fā 'i lūn)
Cūş itdi gönül yine deryā-yı vişāliden
Çün sākī kadeh şundi ol āb-ı zülāliden

Āşufte dil-ḥaste dost zülfine dem-beste
Der leyl ü nehār zārem ol ḥüb-ı cemāliden (B. 5284-5285)

(Müf te 'i lūn / Me fā 'i lūn / Müf te 'i lūn / Me fā 'i lūn)
Bir gün ola ecel gele bu 'ömrünü hebā kıla
A'zālaruñ esenleşe birbirine hidā kıla

Yā Rabbi sen şakla ol kişinüñ ĩmānını
Kim bu kitābı yazana bir du'ā kıla (B. 10453-10454)

2.8.4. Müfred Beyit

Müstakil olan beyitlerin nasıl adlandırılacağına dair tartışmalar, klasik Türk edebiyatının nihayete erdirilemeyen meselelerinden biridir. *Cāmi' u 'n-Nesāyih*'in de son beyitinin müstakil olması hasebiyle söz konusu beyitin nasıl adlandırılacağına dair terimleri ve bu husustaki fikirleri⁵¹ dikkate almak suretiyle “**müfred beyit**” başlığında karar kıldık. *Cāmi' u 'n-Nesāyih*'te tespit edebildiğimiz tek müfred beyit BR nüshasının ketebe kaydında geçen şu beyittir:

(Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lūn)
Ḥayra yazsın cürmünü anuñ Kirāmen Kātibeyn
Her kim añarsa du'ādan iş bu ḥaṭṭıñ kātibin (B. 10455)

⁵⁰ Bu beyitler, eserin muhtelif yerlerinde mükerrer olarak 29 kez nazmedilmiştir.

⁵¹ İskender Pala, beyitlerin adlandırılmasıyla ilgili şunları ifade etmektedir: “Beyit, tek başına kullanılabildiği gibi bir şiirin parçası da olabilir. Nitekim divan edebiyatı beyit esasına dayalı bir edebiyattır. Bu nedenle beyitler, durumlarına göre değişik adlarla anılırlar. “Musarra”, iki dizesi de birbiriyle kafiyeli olan beyittir. Bunun zıddına “fert” veya “müfret” denir.”, (Pala, 2012: 52)

İskender Pala, ferd ile ilgili olarak da şunları söyler: “Divanların son kısımlarında yer alan beyitlerdir. Ferdlerin başka beyitlerle ilgileri yoktur ve bir şiir içinde yer almazlar. İlk yazılışlarında da bir tek beyit olarak ortaya çıkarlar. Ferdler genellikle bir nükte veya hikmeti içerir. İlk mısra ile ikinci mısra arasında kafiye bulunması şartı aranmaz.”, (Pala, 2012: 53)

Yekta Saraç'ın aynı konu bağlamında görüşleri şöyledir: “Beyit, kafiyeli ve bağımsız olup olmamasına göre çeşitli adlar alır. Beyit müstakil olarak söylenilmiş ise, yani altında veya üstünde bir başka beyit yoksa ferd ve müfred adlarını alır. Bu tarz beyitler divanlarda müfredât başlığı altında ayrıca toplanır. Müfredleriyle meşhur olan şairler vardır. Müfred beyitlerin mısraları kafiyeli veya kafiyesiz olabilirler.”, (Saraç, 2013: 15)

Turan Karataş ise müfredle ilgili şu tanıımı yapar: “Klasik şiirimizde iki mısraı birbiriyle kafiyeli olmayan beyitlere verilen addır.”, (Karataş, 2011, 380)

2.9. Dil ve Üslup Özellikleri

2.9.1. Dil

Batı Türkçesi olarak da bilinen Oğuz Türkçesinin bilinen ilk dönemi Eski Anadolu Türkçesidir. Eski Anadolu Türkçesi, 13.yüzyıldan 15.yüzyılın ikinci yarısına kadar Anadolu, Azerbaycan, Balkanlar, Irak, Suriye, Kırım gibi geniş bir sahada yoğun bir şekilde kullanılmıştır (Öztürk, 2017: 18). *“EAT'nin meydana gelişinde, Anadolu'daki birtakım ağız özelliklerinin zaman zaman metinlere girmiş olması, standart bir EAT'den bahsedilmesini güçleştirmektedir. Bu güçlük, gramer yazmada kendini iyice gösterir.”* (Gülsevin, 1997: 2) Eski Anadolu Türkçesi üç dönemde incelenmektedir. Bunlardan ilki 11-13.yüzyıllarası döneme hitap eden Selçuklu dönemi Türkçesidir. İkincisi 13-15.yüzyılları kapsayan Beylikler dönemi Türkçesidir. EAT'nin üçüncü dönemi ise 15-16.yüzyıllarda icrâ olunan Osmanlı Türkçesine geçiş dönemidir. Tez çalışmamıza bakan yönüyle bizi daha ziyade ilgilendiren dönem Osmanlı Türkçesine geçiş dönemidir. *“Osmanlı Türkçesine geçiş evresi ise yaklaşık olarak 1453'te başlayıp 16.yüzyılda dilin standart bir yapıya kavuşmasına kadar sürecektir olan bir dönemdir. Bu devirde yazı dilini, bir taraftan 13.yüzyıldan beri devam edegelen Eski Anadolu Türkçesinin ses ve yapı özellikleri, diğer yandan edebiyat, eğitim, diplomasi dilinde yaygınlaşmaya başlayan alıntı kelime ve tamlamalar etkilemiştir. Nihayet 16.yüzyıla doğru medreselerin yaygınlaşması ve devletin büyüyüp imparatorluk hâlini almasıyla Arapça ve Farsça söz grupları ve gramer unsurları yazı dilini esaslı biçimde etkileyerek klasik Osmanlı Türkçesinin yolunu açmıştır.”* (Akar, 2018: 20)

*Câmi'ü'n-Nesâyi*h, 16.yy dönemi eserlerinden olmasına rağmen kullanılan dil itibariyle esasında Eski Anadolu Türkçesi'nden Osmanlı Türkçesi'ne geçiş döneminin karakteristiğini yansıtmaktadır.

*Câmi'ü'n-Nesâyi*h'te vukû bulan ses olaylarını dönemin dil hususiyetlerini de hatırlatarak şu başlıklar altında inceleyebiliriz.

2.9.1.1. Ünlü Değişmeleri

2.9.1.1.1. Yuvarlaklaşma

Eski Anadolu Türkçesinde [-i, -i] seslerinin [-ı>-u] ya da [-i>-ü] şekline dönüşmesine yuvarlaklaşma adı verilir. Yuvarlaklaşma, kelimedeki ön ve iç ses

durumundaki düz ünlülerin çeşitli fonetik sebeplerle sıraya geçmeleridir (Korkmaz, 1992: 162). *Câmi‘u’n-Nesâyih*’teki yuvarlaklaşma örnekleri, mûtat olduğu üzere geçiş döneminin etkisindedir.

- Kılam şimden **girü** tefsîrden âğâz
İderse ben kuluña feyz-i feyyâz* (B. 943)
- Senüñ inzâruñ ol kimse işide
Kim ol Hâk yolu **kendüye** iş ide* (B. 1268)
- Her birisi ay güneş **yılduz** ki var
Yügrüşürler pes bular leyl ü nehâr* (B. 2470)
- (çubık>çubuk)
- Kim ol râ‘ bir **çubuğ**dur nûrdan ey yâr
İşit imdi niçün halk itdi Ğaffâr* (B. 8721)
- Kimi **incü** kimi mercân kimi sîm
Zebercedden kimi la‘l iş bu tağsîm* (B. 9651)

Düz bir ünlünün, yanında bulunan [-b, -m, -p, -v, -f] dudak ünsüzlerinin etkisiyle de yuvarlaklaşması sözkonusudur (Öztürk, 2017: 46).

- Pes andan cennet üç biñ yıl sevindi
Gelüben şâd olub andan **avundi*** (B. 907)
- Çekirge yâ tolu yağa yâ **yağmur**
Hemân çekdüği zahmet aña kalur* (B. 1696)
- Hâk **kapusın** bile bil bu **kapuyı**
Hâkkiçün ide iderse **tapuyı*** (B. 2215)
- Gümişden **bilezük** hem kollarında
‘Aceb kim ire aña kullarında* (B. 3668)
- Gümiş **altun** bakır kurşun kalay var
Dağı alçı vü aş tuç **demür** kâr* (B. 9876)
- Gözi hem sürmelüdür alnı şan ay
Olupdur **kirpügi** oğ kaşları yay* (B. 9607)

Bazı kelimelerin sonunda yer alan [-g, -ğ] seslerinin düşmesinden mütevellit yuvarlaklaşma meydana gelmiştir.

- Çü Şem‘ün geldi şehriüñ **yapusına**
Pes evvel geldi zindân **kapusına*** (B. 1340) (*yapıg>yapı*)
- Hasan Hâzretlerine **şaru** sancağ
Virile didiler anda varıncağ* (B. 3285) (*şarıg>şaru*)

“İyelik teklik [-m] ve çokluk [-muz, -müz] birinci şahıs ekleri ünsüzle biten bir kelimeye eklendikleri zaman daima yuvarlak [u, ü] bir yardımcı ses alırlar. Ayrıca çokluk birinci şahıs iyelik ekinin ünlüsü daima yuvarlaktır.” (Öztürk, 2017: 47)

Didiler biñ kezin şükr ey **Huzāmuz**
Ki kıldıñ müstecāb ušta du‘ā**muz** (B. 1832)

Dahı dir bir hadīse evvel ‘a**klum**
İdüpdür ušta andandur bu na**klüm** (B. 5472)

Ayrıca ünsüzle biten bir kelimeye ikinci tekil [-ñ] ve ikinci çoğul [-ñuz, -ñüz] şahıs ekleri eklendiğinde bu ekler yuvarlaklaşır.

Tecellī kılmazam illā seniñ sırruñ kılam mir’āt
Gel imdi sırruñ ulaşdur Muḥammed sırrına ey yār (B. 148)

Ağlayub didi ki ey şāhib-kırān
Ġuşşañuzla taldı kevn ile mekān (B. 6586)

Yine bir söz diyem size mücellā
Anuñla qalbüñüz tā bula cila (B. 8642)

“İlgi hâli eki [-uñ, -üñ, -nuñ, -nüñ, -um, -üm] Eski Anadolu Türkçesinde daima yuvarlak ünlüdür.” (Öztürk, 2017: 47)

Raḥmetüñ deryāsına yoqdur ‘aded
Lutf kıl biz ‘aşıye eyle meded (B. 93)

Ki hiç bil gelmedi dir Haq bir āyet
Bizüm āyetlerimizden ki ğāyet (B. 2557)

Senüñ hüsnüñden aḥsen-i hüsn bir uş
Cemī‘ ‘ömrüm içre görmediüm hoş (B. 4397)

Bunuñ harfi ki baḥr-i bī-kerāndur
Bahādır kendüden kendin irendür (B. 5394)

Diye kavmüm benüm inkār itdiler
Cümlesi inkār yoluna gitdiler (B. 8136)

“İsimlerin geniş zamanda ek-fülle çekimini sağlayan [-dur, -dür] bildirme eklerinin ünlüsü de daima yuvarlaktır. Ekin [-durur] şekli de kullanılmaktadır.” (Öztürk, 2017: 48)

Olara sögme sögmekdür Resüle
Olardur irmege aña vesile (B. 5182)

Huzādan ğayrı hiç nesne degüldür
Velī ‘ışkıyla ol Allāh kuludur (B. 7159)

*Nidā geldi ki yüz yıldur yatarsın
Sen anuñ geçdügin bir gün şanursın* (B. 8417)

Fiillere gelen kuvvetlendirme ve ihtimal eki [-dur, -dür] ünlüsü de yuvarlak kullanılmıştır (Öztürk, 2017: 48).

*Hiṭāb irer bu kez anlara Ḥaḫdan
Yazılmışdur okursuñ uş kitābdan* (B. 2910)

*Ve hem Ḥaḫ āhiretde viriserdür
Merātib birle ma‘mūr idiserdür* (B. 7838)

“İsimlerin ek-fiille çekiminde kullanılan bildirme birinci çokluk şahıs ekinin ünlüsü [-uz, -üz] yuvarlaktır.” (Öztürk, 2017: 48)

*Ne‘am didiler bizüz ol eydilenler
Cemī‘-i nāsa kabrinden gelenler* (B. 4307)

*Bu düşmiş kuluñı kaldur hem cemī‘ ümmetüñ ile
Eger kim uş günāhkāruş evet bu gönümüz umār* (B. 10443)

Emir kipinin birinci çoğul şahıs ekinin [-alum, -elüm] ünlüsü yuvarlaktır (Öztürk, 2017: 48).

*Gökler ehlinüñ ‘amelin diyelüm
Size yine ol şekerden yiyelüm* (B. 6283)

*Didi babam yā kızım di bilelüm
Ne içündür pes yarağın kılalum* (B. 7015)

Emir kipinin üçüncü tekil [-sun, -sün] ve çoğul [-sunlar, -sünler] şahıs eklerinin ünlüleri de yuvarlaktır. (Öztürk, 2017: 48).

*Ḥaber vir yā Muḫammed dir Te‘ālā
İşitsünler bular dillerde kavlā* (B. 1289)

*Evet haḫḫıysa etmek eylesünler
Yaramaz fi‘lin anuñ söylesünler* (B. 3343)

*Yine fermān gelür ol demde kim dut
Bular yansun buyurdu Rabb ü Ma‘būd* (B. 3945)

Birinci çoğul şahıs eklerinin [-uz, -üz, -vuz, -vüz] ünlüleri yuvarlaktır. (Öztürk, 2017: 48).

*Zehī ni‘met degül mi ger bilürseñ
Umaruş şoñradan ‘afv ide kılsañ* (B. 4623)

*Dilerüz bir daḫı anı görevüz
Vişāl-i bāğ-ı güllerin direvüz* (B. 8065)

[-du, dü] Görülen geçmiş zaman kip ekinin birinci ve ikinci şahıslardaki ünlüsü de yuvarlaktır. (Öztürk, 2017: 48).

*Taşuñı yuduñ eritdün içüñi kılduñ pelid
Bilmedün gönüllere kılar nazar Kahhârimuz (B. 5070)*

*Dutduñuz dünyâyı koduñuz beni
Harc itdüñüz fesâda bu teni (B. 8627)*

Geniş zaman eki [-r, -ar, -er] tek heceli fiillerin bazılarında [u, ü] yardımcı ünlüsüyle kullanılmıştır (Öztürk, 2017: 48).

*Hâkuñ lutfi selâmından irürüz iş bu kullara
Dahı anca meleklerle bile ol şâhibu'l-esrâr (B. 9037)*

*Aña destür virür ol Hâzret-i zât
Yigirmi biñ yıl uçdı vakt-i evkât (B. 9219)*

Zarf-fiil ekin olan [-p] yuvarlaklaşmadan etkilenerak [-up, -üp] olarak kullanılmıştır.

*Ve hem kaşı nûrun andan idüpdür
Ne tertîbce görüñ kim uş gidüpdür (B. 8723)*

*Anı pes lâ-cerem ol Ferd ü Hâdî
Kim eyle bergidüpdür uşta yâdı (B. 9916)*

[-uban, -üben] Zarf-fiil ekinin ünlüsü de yuvarlaktır (Öztürk, 2017: 49).

*Şaçuban üstüne cennet buhûrın
Şu demde kıldı hâzır cümle varın (B. 728)*

*Hemân turdı yirinden aldı bir taş
Velî Hâk şaklayuban kılmadı fâş (B. 1231)*

*Çağıruban didi ey ins ile cân
Biliñüz kim çoğısardur câna cân (B. 5783)*

*Ağlayuban didi ey Hayru'l-enâm
Saña olsun çok şalât ile selâm (B. 6685)*

Eski Anadolu Türkçesinde [-u, -ü] zarf-fiil ekinin ünlüsü genel kullanımlarda ve birleşik fiil çekimlerinde yuvarlak olarak kullanılmıştır. Ayrıca tek heceli kelimelerde yuvarlak kullanıldığı gibi birden fazla heceli kelimelerde ise düz olarak kullanılmıştır (Öztürk, 2017: 49).

*Ġaflet ile biz hemîşe tolmuşuz
Bu küdüretten bizi kurtarıvir (B. 31)*

Anı ahsen **deyu** halk itdi Allāh
Yā sen inkār idüb olduñ mı gümrāh (B. 4643)

Mizācdadur tehallüf bunda bilgil
Mizācuñ var **eyü** iş üzre kılğıl (B. 5170)

Ağzını ağzına urdı ağlayu
Fırkat odına yüregın tağlayu (B. 6879)

[-duk, dük] Sıfat-fiil ekinin ünlüsü de yuvarlak olarak kullanılmıştır (Öztürk, 2017: 49).

Hem ebraşları tendürüst idevüz
Huzā emr it**dügi** yoldan gidevüz (B. 1310)

Ol Muhammeddür ki Hakkuñ sev**dügi**
Her kitāb içinde añub ög**dügi** (B. 5823)

[-dur, -dür] Fiilden fiil yapım ekinin ünlüsüyle de yuvarlaklaşma yapılmıştır.

Qoyalum şimdi vahdetden haber virmek degül maqşūd
Hemān icmāle bild**ürdük** velikin baħr-i bī-pāyān (B. 3198)

Hemān dem öld**ürür** virmez emān
Olunmaz itseler biñ dürlü derman (B. 3721)

Evet ancasına egdürmez Allāh
Unut**durmuş** ola ol yüce dergāh (B. 3836)

Fiilden isim yapım eki olan [-k] yardımcı ünlü vasfıyla dar yuvarlak ünlüleri almıştır (Öztürk, 2017: 50).

Böl**ük** böl**ük** ne yirden geliserler
Ki tā ‘arz-ı hisāba ʔolısarlar (B. 2923)

Hür oluñ ırağ olun baña ayru**ğ**
Kelām itmeñ deyu pes ide buyru**ğ** (B. 3765)

Cehennem içre ol her bu cezādan
Bunuñ art**uğ** ‘azābı her ezādan (B. 4390)

[-gur, -gür] Fiilden fiil yapım ekinin ünlüsü de yuvarlaktır (Öztürk, 2017: 50).

Pes uş Qur’an haber virdi sizi ihsāna irgür**di**
Oқundi eyle sen virdi dilüñde olasın ahyār (B. 8937)

Eski Türkçede kök ünlüsünün durumuna göre düz ve yuvarlak şekillerde kullanılan bu ek, EAT’de yuvarlak ünlü olarak kullanılmıştır (Öztürk, 2017:50).

Bu fırkat içre ben şöyle yürürem hor u ser-gerdān
Yürek biryān gözüüm yaş**lu** Cemil ü hem Cemāl Allāh (B. 52)

Kimisi feryād idüib eylerdi āh
Ḳande gitdüñ bundan ey devletlü şāh (B. 6867)

İsimden isim yapan [-suz, -süz] yapım eki de yuvarlaklaşmıştır (Öztürk, 2017: 50).

Eger mü'minler inanmağıçünse
Ḳasemsüzde inanurlardı dinse (B. 1109)

Kimesne yol erinsiz yola girmez
Ḳulağuzsuz gidenler menzil almaz (B. 7079)

Görüñ muhlislerüñ Ḳaofin günāhsuz
Ne deñlü utanur Ḳorḳar pes añsuz (B. 9269)

‘Amelsüz ‘ālimüñ aşlın Ḳaber virdi Resūlu’llāh
Kim oldur meḫḫar-i mevcūd ve hem maḫbüb-ı Sulṫāndur (B. 9993)

Fiilden fiil yapan [-u, -ü] yapım eki de Eski Türkçe döneminde sondaki [-g, -ğ] seslerinin düşmesiyle yuvarlaklaşmıştır (Öztürk, 2017: 50).

Şeyḫe teslīm ola ḳalmaya bilü
Nitekim ḡassāl öñünde bir ölü (B. 2217)

Pes andan ehl-i cennet çıḳa ḳarşu
Şaçarlar başlarına dürlü şaçu (B. 3421)

Şu ḳalbe kim şeyātīn ola mihmān
Muḫabbet ḳorḳu neyler anda ey cān (B. 4740)

Fiilden isim yapan [-gu, -gü] yapım ekinin ünlüsü de yuvarlaklaşmıştır.

Kişi göñlünde neyse sevgü maḳşūd
Anı itmiş olur fi‘linde Ma‘būd (B. 7819)

İsimden isim yapan [-cuk, -cük] yapım ekinin ünlüsü de yuvarlak kullanılmıştır (Öztürk, 2017: 50).

Her ‘akreb ḳuyruḡında üç yüz altmış
Ḳabarcuk vardur ol Allāh yaratmış (B. 9697)

Ol oḡlancuk meme aḡzında kim var
Ḳodı aḡzından ol dem eyleyüb zār (B. 10175)

[-aru, -erü] Yön gösterme hâl eklerinin ünlüleri de yuvarlaklaşmıştır (Öztürk, 2017: 50).

Ki ‘arşdan yuḳaru menzil ne miḳdār
Geçerdi anı bil ol yüce Settār (B. 6092)

İzniñüz var mı içerü girmege
Ol münevver ḫüb cemālin görmege (B. 6686)

İsimden isim yapan [-suk] yapım ekinin ünlüsü de yuvarlaklaşmıştır (Öztürk, 2017: 51)

*Rükū‘ın hem sücūdın eyler eksük
Katī işler olur anlara tañsük* (B. 3013)

2.9.1.1.2. Düzleşme

Eski Anadolu Türkçesinde düzleşme, yuvarlaklaşmanın aksi istikamette olup [-u, -ü] seslerinin [-u>-ı] ya da [-ü>-i] şeklinde dönüşmesiyle karşımıza çıkmaktadır. Düzleşmeye dair hususiyetler, *Câmi‘u’n-Nesâyiḥ*’te de kendini göstermektedir.

korķu > korķı
*Anı her kim ki bildi artdı **korķı***
Ziyād oldı yakīn oldukça barkı (B. 615)

yukāru > yukarı
*O kāfirler ki başları **yukarı***
Yürür gözsüz görimez şöyle biri (B. 1213)

girü > giri
*Cebrā‘il ol dem kanadıyla **giri***
Dönderüb mağrībe ilte bunları (B. 2412)

yarū > yarı
*Āmine eydür gice dün **yarısı***
Ḳıldı cünbüş kim gele dīn arısı (B. 5810)

ilerü > ileri
*Geldi Cibrīl **ileri** dir yā Burāḳ*
Sen niçün şöyle kılursın iftirāḳ (B. 5997)

karşu > karşı
Açdılar gökler ḳapusın Aḫmede
***Ḳarşı** geldiler pes anlar ḫamd ide* (B. 6056)

Düzleşme, gerek kök gerekse ekli kelimelerle ikili şekillerde de karşımıza çıkmaktadır (Öztürk, 2017: 51).

incü > inci
*Olur bir dāne **incüden** o köşkler*
Şıvası ‘anber ü kāfūri müşkler (B. 3591)

Serāyında olur her mü‘minüñ bil
*Ki yetmiş ḳapu altun **inci** ey dil* (B. 3532)

adum > adım
*Her **adum** çün yazar ol Rabb ü Mevlā*
Ḳabul olmuş bir rüchümüzdən añla (B. 7717)

Elüm dutmaz ‘ibādet menzilinden
*Ayāğum toğru yola **adım** atmaz* (B. 1602)

tanuḡ > tanıḡ

Gözi uyur göñli uyanuḡ idi
Birliğine Hālīkuñ **tanuḡ** idi (B. 5949)

Çaçalar olmayalar **tanıḡ** aña
Anda Nūhuñ göñli ğam birle tola (B. 8129)

“Bazı kelimelerde kök ünlüsü yuvarlak olduğu hâlde daha sonraki ünlü düzdür. Bu kelimelerin büyük bir kısmı Eski Türkçede de düz ünlüdür. Bir kısmı ise her iki şekilde görülmektedir. Eski Anadolu Türkçesinde de bazılarının iki şekli görülmektedir. Fakat düz ünlülü şekiller daha yaygındır.” (Öztürk, 2017: 51)

Neylesün anlar bu menzilden haber
Bir kez in vuşlat **şuy**ından içdiler (B. 413)

Nefs atınuñ ura ağızına uyan
Süricek Haḡ yolına ola revān (B. 2143)

Ölüm olmaz kim ol anda kalaydı
Süñükler **çür**i yüb toprak olaydı (B. 3571)

Ol uçmağa bedel mü'minler ola
Düriş 'aḡluñ varısa ger o yola (B. 4120)

Ol gicede aḡdı **ḡur**i çeşmeler
Ol gice yaşardı bil **ḡur**i şecer (B. 5864)

Bazı kelimelerde ise Eski Türkçedeki şakillerinin aksi istikâmette düzleşmeler görülebilmektedir (Öztürk, 2017: 51)

içün > için

Didi kim yā Habību'llāh selāmuñ
Benüm cānum **için**de di kelāmuñ (B. 9337)

ḡanu > ḡanı

Bularuñ her biri bir fi'le şāhid
ḡanı ol er kim olmuşdur müşāhid (B. 1414)

Câmi'ü'n-Nesâyah'te düz ünlülerden müteşekkil muhtelif eklere dair örnekleri şu şekilde sıralayabiliriz:

İyelik üçüncü tekil şahıs eki [-ı, -i, -sı, -si]

Resül şehridür 'ilmüñ sen ḡapusu
Senüñ ḡaḡḡuñda dir böyle ḡapusu (B. 600)

Yüzi üzre sürinür yoḡ ayaḡı
Ne resme ḡalkısar çün yoḡ ḡayaḡı (B. 2946)

Ḗanı gelsün ol iki körpe ḡuzu
Babañuñ budur saña şimdi sözi (B. 6747)

Kaçan bir kimseye va' de irişür
Ecel irer ölüm oğı gerişür (B. 9319)

Sıra sayı bildiren isimden isim yapım eki [-ncı, -nci]

Şart-ı altıncı ki şābit nefis ola
Şehvet anı egmeye şağa şola (B. 1990)

Tokuzuncı hilm ola aña şıfat
Güç götürmeklik idine hāşiyet (B. 2005)

Üçüncü bil Şırāt üstünde ey yār
Bu üç yirde añılmaz nesne zinhār (B. 3079)

Sıfat-fiil ve zarf-fiil olarak kullanılan [-ıcak, -icek] eki

Vācib evvel yola yoldaş istemek
Bulı**ıcak** zāyi' degildür hiç emek (B. 2065)

Değişme anı sen buña ki soñra hayf idersin key
Cezāsın gör**icek** anda saña bend ile bāğ olur (B. 7333)

Enbiyāya Cebrā'ile şor**ıcak**
Anlar anda bu cevābı vir**icek** (B. 8158)

Zarf-fiil eki olan [-ınca, -ince] ⁵²

Çıkardı gönleğin kaldı yalıncağ
Kapudan taşra çün anı şun**ıncağ** (B. 317)

İşte ol şeyhuñ kemālin naql idem
Virdü**ğince** Hāğ bu rāzı 'aql idem (B. 1971)

Fakīrleri gör**incek** sen göyündür özüñi anda
Ki dā'im meskenet eyle dilerseñ rahmet-i Raḥmān (B. 4711)

Birisin yir ile gök ortasına
Gör**ince** 'izzet ider Hāğ dostuna (B. 5806)

Tākatıñüz yitdü**ğince** t̄a'ati
Kılıñuz fevt itmeñüz bir s̄a'ati (B. 8641)

Gelecek zaman kip eki olan [-ısar, -iser]

Ve sensin cümle mürsellerde server
Senüñle ol**ısar** cennet münevver (B. 1188)

Güneş her gün yirinden toğ**ısar**dur
Yine arta pes andan ağ**ısar**dur (B. 2347)

Ya bu 'ibret ki kuşlar uç**ısar**lar
Hevā üzre kanatlar aç**ısar**lar (B. 2497)

⁵² Cāmi'ü'n-Nesāyih'te ayrıca [-ıncak, -incek] olarak da kullanılmıştır.

Hem hanütum Cebrâ'il getiriser
Anı virüb yine tizcek döniser (B. 6916)

Ziyânın anlaruñ çün göriser bu
Hemân ağlar olar çün ide kayğu (B. 7914)

Öğrenilen geçmiş zaman kip eki olan [-miş, -miş]

Kimi maḥbûb-ı dilberle oturmış
Gönülden cümle taḳvâyı götürmiş (B. 2606)

Odunı kimse bundan eyledürmiş
Yine kendüyi kendü yandururmuş (B. 2811)

Didiler fil ne iş kılmış bu şekli çünki ol bulmuş
Ki şöyle kibr ü kîn ṭolmuş kulaḳ tut iş bu esrâra (B. 4560)

O kim anda oturmış bil mücerred
Ne emr üzre ḳomışdur anı ḥazret (B. 4849)

Urum kāfirleri aña düşünmüş
Geyerler ırḳad ü küffâr üşünmüş (B. 7445)

İkinci tekil şahıs eki olan [-sın, -sin]

Eger 'aḳluñ ide idrâk naşîḥat bu hemân kāfî
İderseñ ḥaḳf-i Allahdan bilürsın 'ilm ü 'irfânı (B. 1282)

Görüñdi 'aks-i tābından oḳursañ ger kitâbından
İşidürsın ḥiṭâbından ki dâde ola ber-dâdân (B. 5583)

Nidâ geldi ki yüz yıldur yatursın
Sen anuñ geçdügin bir gün şanursın (B. 8417)

Nâ-maḥremden şaḳın miskîn gözüñi
Belâya uğradursın kendüzüñi (B. 10331)

Bildirme ikinci tekil şahıs eki olan [-sın, -sin] ve ikinci çoğul şahıs eki olan [-sız, -siz]

Su'âl itdüm ki sizler kimsiz eydüñ
Olub siz 'ışḳıla şaydı bu ḳayduñ (B. 1839)

Ey bî-çâre sen ol Ḥaḳḳuñ kemal-i ḳudretinde bil
Degülsiz zerreden şemme ne şemme belki hiç yoksan (B. 3197)

Diye bunlar ḥâşâ sen ol degülsin
Şıḡınruz aña senden diyesin (B. 8072)

İkinci çoğul şahıs eki olan [-sız, -siz]

Pes eydürler niçe zârı ḳalursız
Ki yoḳdur çâre siz bunda ḳalursız (B. 3745)

Ne aşşı ağlaşursız siz çün evvel kıldıñuz ‘işyān
Yiter ağlaşduñuz imdi olub cem‘an dutub şaffā (B. 3885)

Belā üçdür kabul eyleñ birin siz
Diñüz kañgısın ihtiyār kılursız (B. 4578)

Söyleşürsüz anuñ ile Haqqıla idüb kelām
Size Mi‘rāc u münācāt oldı ol güftār-ı Haq (B. 8838)

Ol eşcārdan kaçan siz od alursız
Ne kim isterse anuñla kılursız (B. 8324)

İsimden isim yapım eki olan [-lık, -lik] ⁵³

Bularuñ fi‘li cāzū**lık** degildir
Boyun vir bunlara gönüñ egildir (B. 1452)

Nefs yumışa**klık** bulursa şîr olur
Bulmayınca yine yiri bir olur (B. 2139)

Beden haste gönül mecrūh çeküben hastal**ık** ben çok
Henüz uş şimdi kırtuldum bilürsüz siz bu ‘irfānı (B. 4301)

Büyük**ligin** diyem ‘arşuñ işitgil
Yedi kat gök katında halkadur bil (B. 4884)

Sizde uş idüñ yarak gitmek**lige**
İdüñ ahret işini binmek**lige** (B. 6570)

Ne deñlü ola yā havzuñ kenārı
Deriñ**likde** ve haddinde menārı (B. 9849)

İsimden isim yapım eki olan [-cı, -ci]

Benüm ile bile geldi ey Cemil
Dünye gögi kapu**cısı** İsmā‘il (B. 6742)

Kaçan yol**cular** aña yol şorarlar
Yolu toğrı dimez egri şalarlar (B. 7248)

Giceye tapu**cı** anlar olısar
Berātda vü Reğā’ibde kılısar (B. 8047)

Bular çün virdi kullu**kcı** melā’ik
Onar biñ şaf ki her birine Hāl**ık** (B. 9577)

Fiilden fiil yapım eklerinin yardımcı ünlüleri olan [-l, -n, -ş]

Baña vahdet görin**ür** cümle ‘ālem
Bu kaṭre’i o deryāya katalı (B. 508)

⁵³ Cāmi‘u’n-Nesāyih’te ayrıca [-luk, -lük] olarak yuvarlak şekli de kullanılmıştır.

Ziyāret eyleyüb lutf ide key hūb Şanasın buluşar maḥbūba maḥbūb	(B. 3661)
Kesilür başı ol dem anlaruñ bil Aradan olmaya bir laḥza tebdil	(B. 4864)
Aña eyle şunıldı buña böyle Kamunuñ fi‘lī gökçek kavli şöyle	(B. 5168)
Aña Haḫ eyledi ta‘zīm idindi kendüye maḥbūb Ki Mi‘rāca ‘urūc itdi geçüp seb‘-ı semāvātın	(B. 5390)
Ol Burāḫ ol dem çekindi bil yaḫīn Durmadı binmeklige esrār-ı dīn	(B. 6035)
İşit kim diyem ol yüz yıl içinde Bilindi bu ḫikāyet ins ü cinde	(B. 8406)
Bir ağaç görđi ayyūka irişmiş Budaklar birbirine hem girişmiş	(B. 9312)
Şan ki cān tartar gibi ol dürişür Ol maḥalden pes haber kim sorışur	(B. 9447)

Görülen geçmiş zaman kip eki olan [-dı, -di], 3. şahıs çekimlerinde düzleşir.

‘Ā’işe ana pes anı diñledi Yā Resūlu’llāh deyu ben iñledi	(B. 2819)
Çün namāzın kıldılar anlar tamām Kodılar ravza içine ey hümām	(B.6931)
Lutf ile ol güle güle söyledi ‘Alīyi ol dem tesellī eyledi	(B. 7003)
Emr ü nehıi bunca hem şavm u şalāt Kim anuñla buldılar bulan ḫayāt	(B. 8104)
Beşer yüz yıllık itmişdür mesāfāt Yoruldı şanasın kim irdi āfāt	(B. 9221)

Emir kipinin ikinci tekil şahıs eki olan [-gıl, -gil] ⁵⁴ ekinin ünlüsü her zaman düzdür.

Ebū Bekre nazār kııl ‘ibret algıl Yiter bu cürm ü ‘işyān ile kalgıl	(B. 401)
Daḫı her nesnenüñ kalbi olısar añlağıl ey yār Saña keşf ola bu esrār ola göñlüñde hem mihmān	(B. 1043)
Yaramaz fi‘li terk it kendüzüñden Gözüñ aç bir haber bilgıl özünden	(B. 5268)

⁵⁴ Cāmi‘u’n-Nesāyih’te ayrıca [-ğıl, -ğil] olarak da kullanılmıştır.

<i>Saňa senlik hicābuñdur gidergil</i> <i>Aňa onluķ yolundan gidiüb irgil</i>	(B. 5529)
<i>İřit imdi ol Resūlden yine söz</i> <i>İdeyin tütgil kulaķ hem dahı göz</i>	(B. 6309)
<i>Ben didüm yoķ yā baba andan degil</i> <i>Yā nedendür yā kıızım baňa digil</i>	(B. 7010)
<i>Otađı cehr-i zikrūñ bil nūrundan itdi Hāķ görgil</i> <i>Buğünden isteyüb şorğıl gidergil nāmūsı ‘ārı</i>	(B. 7950)
<i>Sende yā Dāvūd Zebūruñ oķuđıl</i> <i>Emr ide Allāh olara ol maħal</i>	(B. 8188)
<i>Ki yazğıl yā kalem dir ol Te‘ālā</i> <i>İlāhī ne yazam ey Hāyy u a‘lā</i>	(B. 8692)
<i>İlüñi deşsir uş tağa çıkarğıl</i> <i>Bir ağaç dik de beni anda aşğıl</i>	(B. 10149)
<i>Şalātı terk idenlerden şakınğıl</i> <i>Yüzüne bakma ķardaşuñsa koğıl</i>	(B. 10334)

Soru eki olan [mı, mi]⁵⁵

<i>Kačan çıksam yola pes yađa yağmūr</i> <i>Beyān it redd mi kıldı Hāķ yā mađfūr</i>	(B. 547)
<i>Añaruz her sa‘at biz bil ölümi</i> <i>Elimüz hażrete boş mı tolu mı</i>	(B. 1892)
<i>İdeler eksük mi kılduķ biz şalāt</i> <i>Kim ne resme oldu iş bu kā’ināt</i>	(B. 2387)
<i>Ki peyğamber size gelmedi miydi</i> <i>Bulardan size bildürmedi miydi</i>	(B. 3738)
<i>Diler misin ki yanasın caħīme</i> <i>Gel uyma imdi bu nefsi-behīme</i>	(B. 6516)
<i>Beni yaķdı guşşañ odı yā Habīb</i> <i>Yohsa ķor misin beni bunda ğarīb</i>	(B. 6553)
<i>Yā ‘Arab mı şanduñ ey cān u ciğer</i> <i>Añlayımaduñ özüñ illā meğer</i>	(B. 6696)
<i>Didiler bu gice hiç sen taşadduķ</i> <i>İdüb misin eyit ger az eger çoķ</i>	(B. 7471)
<i>Degül mi Kādir ol ‘Allām u Ğaffār</i> <i>Ki bunuñ gibi maħlūk ide izhār</i>	(B. 8339)
<i>Andan artuķ miydi sizüñ cismiñüz</i> <i>İllā iblīse nefesdi haşmuñuz</i>	(B. 8607)

⁵⁵ Cāmi‘u’n-Nesāyih’te ayrıca [mısın, misin; mıydı, miydi] olarak da kullanılmıştır.

*Bu fūrū‘uñ aşlı vardur zāhiruñ bir bāṭını
Hiç sezer misin ne dendi neye ire iş bu şān (B. 9195)*

Vasıta eki olan [-la, -le, -ıla, -ile]

“Eski Türkçede vasıta eki -n’dir. Eski Anadolu Türkçesinden itibaren ile bağlama edatından ortaya çıkan -ıla, -ile, / -la, -le ekleri vasıta eki olarak kullanılmıştır. Bugün Türkiye Türkçesinde -n vasıta ekinin kalıplaşarak yapım eki olması sebebiyle -la, -le eklerinin vasıta eki olarak kullanıldığı görülür.” (Öztürk, 2017: 54)

*Bu dördünci bildüğüñile el’ān
‘Amel ne eyledüñ gitdüñ çün andan (B. 1582)*

*Olar senden gücünle buldular rāh
Nice bir ḥabs olurlar sende ervāḥ (B. 4041)*

*Eger korkuyıla ṭoğrı eyitse
Zarar irmez aña her ḳande gitse (B. 5000)*

*Ḥuzūrında ṭurub şeyḫuñ evine geldi ol gice
Yaturken donla düş gördi didi kim geldi uş bir ān (B. 5040)*

*Kimi diye ḳul idüm bağlu başum
Anuñıla geçdi bu ‘ömrüm yaşum (B. 8597)*

2.9.1.1.3. Daralma

Daralma, bir kelimedede bulunan geniş seslilerin yanlarında bulunan sessizlerin etkisiyle dar sesliye dönüşmesidir. Yanlarındaki geniş ünlüleri daraltma etkisi yapan bazı ünsüzlerin etkisi altında geniş ünlülerin [a > ı], [o > u], [e > i], [ö > ü] şeklindeki daralması olayına ünlü daralması adı verilir (Korkmaz, 1992: 159). “Eski Anadolu Türkçesindeki o/u, ö/ü sesleri arasındaki değişmeler genişleme ya da daralma olayı olmaktan çok Arap alfabesindeki vav (و) harfinin Türkçedeki o, ö, u, ü ünlülerini karşılamasından kaynaklanan bir meseledir.” (Öztürk, 2017: 55) Daralma, Türkçenin konuşulduğu yörelerde ve hemen hemen Türkçenin her evresinde tabî olarak gerçekleşmiş bir değişimdir. Cāmi‘u’n-Nesāyih’te de daralma örneklerine sıkça rastlamak mümkündür. Bunları şu şekilde örneklebiliriz:

[ö > ü]

*böyük > büyük
O nürdan bir yaşıl ḳuş yaradur Ḥaḳ
Büyük ola beėāyet nūri berrāḳ (B. 4875)*

- yörü- > yürü-
Yürümege yoğ idi anda mecāl
 Bedr iken olmuş idi hem-çün hilāl (B. 6607)
- gözel > güzel
 Göreler bir **güzel** şüretlu maḥbūb
 ‘Ayān ola iken ḡāyetde merḡūb (B. 7518)
- övez > üvez
 Balık burnundan Allāh bir **üvez**çük
 Çıkarđı sıvrısıñek şöyle küçük (B. 9815)

[e > i]

- emdi > imdi
 Bil **imdi** Tevrāt içre adı n’oldı
 Cemī‘ ‘ālem anuñ ismiyle tıldı (B. 1030)
- ergür- > irgür-
 Ki ya‘nī didi peyğamber bu sözi
 Diler kim **irgüre** Ḥakka o sizi (B. 2310)
- eşit- > işit-
 Nitekim oldu rivāyet şöyle bil
 Ebū Zerden de **işit** ey pāk-i dil (B. 2361)
- el > il
 Yanalar pervāneler ber cān u dil
 Kim işitse belki cümle şehri ü **’il** (B. 5719)
- yel > yıl
 Anı tezyīn eyledi çün Cebrā’il
 Yürüdi ol dem şanasın esdi **yil** (B. 6014)
- ye- > yi-
 Ḥamd iderdi arasında diñlenü
 Hem **yim**ek **yise** yer idi söylenü (B. 6331)
- necce > nice / et- > it / erte > irte / gece > gice
 Ol Ḥabībümüiz bizüm gör kim **nice**
 Ṭā‘at **itdi** Tañrıya **irte gice** (B. 6348)
- gerü > girü
 Ol yirinden **girü** dönmek istedi
 Ahmed aña sen yirüñde dur didi (B. 6624)
- nete > nite
 Ki dünyā cem‘ idenler key bilüñ siz
Nite siz anı Allāh çün virürsüz (B. 7762)
- et- > it- / yet- > yit-
 Bular **it**mege yardım güci **yit**mez
 Düzerler kendiler illā ki bilmez (B. 8028)
- de- > di- / ver- > vir- / yer > yir
 Buyurđı yā Muḥammed **did**i Allāh
 Ḥaber **vir**di bu **yir**de Ḥazretu’llāh (B. 8219)

yedi > yidi

Fâtihadur yedi âyet tamu dahı yedidir

Hiçbir âyetde komadı tamudan da gör o Hâk (B. 8830)

nece > nice

Nice bilirsın cemâ'atden sevâb

Nice ola anlara hüsn-i me'âb (B. 9492)

[ı > u], [i > ü]

nâzik > nâzük

İderdi hizmetin pes cân u dilden

Sözi şeker yüzi nâzükdi gülden (B. 449)

ķılavuz > ķulavuz

İlâhî ķorķaruz yoldan azaruz

Bize 'iřķuñi eylegil ķulavuz (B. 1283)

unut - > unut-

Benî İsrâ'iliñ fısk itdi halkı

Unutdılar ķamu erkâni hulķı (B. 1843)

2.9.1.1.4. Genişleme

Kelime içindeki dar sıradan [-ı, -i, -u, -ü] ünlülerinin çeşitli sebeplerle boğumlanma özellikleri bakımından geniş sıradan [-a, -e, -o, -ö] ünlülerine dönüşmesi olayına genişleme adı verilir (Korkmaz, 1992: 160). Genişlemeyle ilgili *Câmi'ü'n-Nesâyiğ*'ten verebileceğimiz örneklerden bazıları şunlardır:

tiz > tez

Eger kim bizi bir ķarınca bir kez

İşirsaydı şalât içinde tez tez (B. 630)

boğuz > boğaz

Kağan ola ki oğlan yiye bu iş

Ol etmek dahı boğazına durmuş (B. 1353)

il > el

Bekçilü bostâna uğrı girmeye

İssili bâğa şovuk el irmeye (B. 2057)

fulan > falan

Fulan oğlı falanuñ tartılır bil

'Amelleri pes anlara nazar ķıl (B. 3042)

düst > dost

Didi ey ervâğ-ı pāk ol dem hemān

Dost iline uşta ben oldum revān (B. 6054)

aşığı > aşığı

Aşılmışdur ķalem 'arşdan aşığı

Ki zencîr birle altundan aşığı (B. 8675)

yil > yel

Didi yā yil ayır sen gökleri gel

İdüb fark birbirinden ol sa'at yel (B. 8800)

yidi > yedi

Yedi kat eyledi çün gökleri Hâk
Ve hem yirler **yedi** katdur muhakkak (B. 9679)

2.9.1.1.5. İncelme

Bir kelimedede bulunan [-a, -ı, -u] kalın ünlülerinin [-ç, -n, -ş, -y] gibi ünsüzlerin etkisiyle [-e, -i, -ü] ünlülerine dönüşerek incelmesi olayıdır. İncelmeye *Câmi'ü'n-Nesâyah*'ten şu örnekler verebiliriz:

tıñla > diñle

Resûlu'llâh buyurdu **diñle** ey yâr
Ebû Bekrûñ beyânın yine tekrâr (B. 375)

alma > elma

Yaratduğ yirde büstânlar ve hurma
Çıkarduğ hem üzümmler dağı **elma** (B. 1648)

bıç > biç

Ekenlerde ne miqdâr kim ekerler
Biçim vaktinde anı götürürler (B. 1718)

ış > iş

İdeler eksük mi kılduğ biz şalât
Kim ne resme oldu **iş** bu kâ'inât (B. 2387)

yana > yine

İşitgil **yine** Kur'ândan beyânı
Dinilsün çünkim Allâh virdi anı (B. 2436)

pış > piş

Eger geçse yimek gönlüñden anı
Hemân sâ'at **pişer** ol tezde anı (B. 3566)

şış > işi

Bi-hamdi'llâh kim olmadı bu işler
Tokuñdu iblîsüñ karnına **şışer** (B. 6148)

uçun > için

Ol kerîm zât yine vardı Hâzrete
Düşdi bu dem ümmet **içün** gayrete (B. 6272)

yuñ > yün

Yününden [vü] südünden hem etinden
Virüben cümlesin uş kudretümden (B. 7355)

yori > yürü

Şu hürmetle şol 'izzetle **yürüye**
Anuñ şavkı ki bu halkı bürüye (B. 7521)

ayıt > eyit

Elinde bir çürük süñük **eyitdi**
Anı ol dem Resüle karşı tutdı (B. 8233)

tışı > dişi

Eger erkek vü ger **dişi** oları
Yarın a'râf ider anlara dâri (B. 8890)

2.9.1.1.6. Kalınlaşma

Kalınlaşma, ince ünlülerin, belirli ünsüzlerin kalınlaştırma veya kalın ünlülerin benzeştirme etkilerine bağlı olarak veya daha başka bir sebeple kelimedeki ön, iç ve son seslerde kalın sıraya geçmeleri hadisesidir (Korkmaz, 1992: 160). Kalınlaşmaya *Câmi‘u’n-Nesâyah*’ten şu örnekleri verebiliriz:

Teñri > Tañrı

İki diyen olur mağbūn u maħrūm
*Münezzeħ **Tañrısıñ** ħāşā vü kellā* (B. 5)

‘avret > ‘avrat

*Bir ‘**avrat** kim toğurmamışdur el’ān*
Āħir vaħtinde toğurmuş bir oğlan (B. 1351)

baħçe > baħça

*Düzüb **baħça** vü ni‘metler tamāmı*
Fesāħatle iderlerdi kelāmı (B. 2710)

meymūn > maymūn

*Çü **maymūn** suratına döne bunlar*
Münādiler diye kim bunlar anlar (B. 2951)

Câmi‘u’n-Nesâyah’te ayrıca EAT’de aitlik eki olan [-ki] ile ilgili kalınlaşma örnekleri de mevcuttur.

gözgüdeki > gözgüdaki

Şeyħini ol göstere şeyħi Ĥaħķı
*Şeyħ-i zātı ola bir gözgüda**ķı*** (B. 2124)

şagındaki > şagındağı

*O şagında**ğı** nūr ‘Osmān nūridur*
Sevenler anları cennet yiridür (B. 5664)

altındaki > altındağı

Yedi kerre ġidā yir ġünde ey cān
*O yir altında**ğı** balıķ budur şān* (B. 9779)

2.9.1.1.7. Kaynaşma

Ünlü birleşmesi olarak da adlandırılır. “Ayrı hecelerdeki iki ünlünün bir tek ünlüde veya birden çok hecedeki seslerin tek hecede toplanması olayı. Bu olay daha çok kelime birleşmelerinde görülür.” (Korkmaz, 1992: 100) *Câmi‘u’n-Nesâyah*’te buna dair örneklerden bazıları şunlardır:

ne için > niçün

***Niçün** bāñıl diye putlara pes ol*
Bu resme virdi şeytān anlara yol (B. 1245)

ne eyler > n’eyler

İki gözi yirinde ħodı bunlar
*Gör imdi Ĥaħķ Te‘ālā anı **n’eyler*** (B. 1421)

- ne itdüñ > n'itdüñ*
İkinci bil yigitligüñi n'itdüñ
Anı söyle ne yirlerde çürütdüñ (B. 1580)
- ne idem > n'idem*
N'idem ben kim fiğānum aña yitmez
Hevā yili başumdan dahı gitmez (B. 1599)
- şu ol > şol*
Şol ki şālihlerdür anlar ağlaya
Aşşı kıla yalvaralar Tañrıya (B. 2407)
- ne olur > n'olur*
Yine gâflet içinde kala bunlar
İşit kim n'olur andan şoñra kim var (B. 2658)
- ne olısar > n'olısar*
Velī şol 'āşī ümmetler ki tutmaz farz u hem sünnet
Olar çün n'olısar ahvāl vü hem ahvāli küfrānuñ (B. 3309)
- ne idiserler > n'idiserler*
Melekler cümle ihzār idiserler
Pes andan gör kim anlar n'idiserler (B. 3400)
- bu öyle > böyle*
Ki kuşlar üzre böyle fahr ider ol
Kaçān bulsa bu resme ger eger yol (B. 3509)
- ne eylesin > n'eylesün*
Bular feryād idiüb yāra yürekler eyleyüb biryān
Giderler n'eylesün nāra irişdi uş bugün hicran (B. 3844)
- şu öyle > şöyle*
Ve hem dir dört kitāb içinde yādı
Bilesin şöyle mel'ün oldı adı (B. 4759)
- ne ideyüz > n'ideyüz*
Biz Huzānuñ emrine uş rāzıyuz
İllā senden ayrı olmağ n'ideyüz (B. 6755)
- ne ise > neyse*
Aña āyet buyurdı gör nişānı
Pes andan añla nür her neyse şānı (B. 8762)
- yirmi > yigirmi*
Aña destür virür ol Hazret-i zāt
Yigirmi biñ yıl uçdı vaqt-i evkāt (B. 9219)

2.9.1.1.8. Ünlü Düşmesi

Ünlü düşmesi, türlü fonetik etkiler altında kelimelerin iç ve son sesleinde bulunan bazı ünlülerin düşmesi olayıdır (Korkmaz, 1992: 159).

- oğul > oğlan*
Getürdiler bir oğlanı anadan
Gözi yok şöyle halk itmiş Yaradan (B. 1409)

‘akıl > ‘akl	Haḡ Te‘ālā virdi kuvvet ‘akl u cān Dime kim varmaḡa ḡalmadı mecāl	(B. 1728)
dirilik > dirlik	Didiler cümlemüz ḡalbinde birlik Anuñ çün olısar bu resme dirlik	(B. 1882)
nesil > nesl	Haber böyle virür ol fahr-i ‘ālem Kim ol nesl-i Ḥalīl evlād-ı Ādem	(B. 3592)
oyuna > oyna	Ḥarām oldı oyunlar oynamak bil Ḥelāliyle meger kim ola ey dil	(B. 4165)
ḡavim > ḡavm	Didi ol hāṣ ḡaçan Mi‘rāca irdüm O gice anda ben bir ḡavm gördüm	(B. 4828)
naḡil > naḡl	İṣit imdi meṣāyih naḡl ider rāz Resūlu’llāh dilinden idüb āḡāz	(B. 5319)
zulüm > zulm	Yıḡılır memleket zulm ile cümle Ḡılır ḡalkı ‘abeṣ yirlere ḡamle	(B. 7834)
ṣabr > ṣabr	Ki ya‘ni ṣabr idüb ide ‘ibādet Namāzın ḡomaḡa itmeye ‘ādet	(B. 8653)
iñile > iñle	O mü’minleri bir bir oda atdı Yir ü gök iñledi çün eyle itdi	(B. 10169)

Ayrıca bir önceki bahsimiz olan kaynaşma örneklerinde de ünlü düşmesi gerçekleşmiştir. (bk. Kaynaşma)

2.9.1.1.9. Ünlü Türemesi

Ses özelliklerine veya birbirleri ile birleşme şartlarına bağlı nedenlerden ötürü kelimenin önüne, içine ya da sonuna ünlü gelmesine ünlü türemesi adı verilir (Korkmaz, 1992: 161). *Câmi‘u’n-Nesāyih*’te ünlü türemesine verebileceğimiz örneklerden bazıları şunlardır:

Vezīrüm dörtdürür ikisi yirde İkisi gökdedür dir her emirde	(B. 376)
Şükür ol Tañrıya irgürdi bizi Ziyāret eyledük ol görklü yüzi	(B. 1869)
Yine gördüm beñizleri ṣararmıṣ Su‘āl itdüm ki niçün böyledür iş	(B. 1905)

- Didi añlañ ‘ilim dört dürlüdür dir
İşit imdi kılayın cümle takrir (B. 7142)*
- Ki fikr itmek olur Hakkānī ma‘nī
Fikirsiz kimseler oldı yābānī (B. 7165)*
- Urum kāfirleri aña düşünmiş
Geyerler ırkad ü küffār üşünmiş (B. 7445)*
- Unuda dünyā seyrānın ‘aқıldan mest ola anın
İşitmezdi adın sānın nice şabr ide pes anlar (B. 7591)*
- Zikīr hem ‘ilm meclisin didiler bir çemendür ol
Ki uçmaқdan haber böyle virür ol server-i ma‘nī (B. 10245)*

2.9.1.2. Ünsüz Değişmeleri

Ünsüz değişmesi, bir ünsüzün yerini kendisine yakın başka bir ünsüze bırakmasıdır. Ünsüz değişmesine daha yakın mercekten bakmak adına *Cāmi‘u’n-Nesāyih*’ten ünsüz değişmelerine dair tespit edebildiğimiz örneklerden bazıları şunlardır:

2.9.1.2.1. Tonlulaşma

Dilimizde ses tellerinin titreşimiyle meydana gelen [b, c, d, g, ğ, j, l, m, n, r, v, y, z] yumuşak ünsüzlerine **tonlu ünsüzler**; ses tellerinin titreşmeden oluşmasıyla ortaya çıkan [ç, f, h, k, p, s, ş, t] sert ünsüzlerine **tonsuz ünsüzler** denilmektedir. Dolayısıyla tonlulaşma, tonsuz ünsüzlerin tonlu ünsüzlere dönüşmesi hadisesidir.

k>g değişimi

- köñlek > gönlek
Ki geydür gönlegüm ger yaқmaya od
Disünler aña **gönlek** virdi Nemrūd (B. 1172)*
- köñül > gönül
Ol mücāhid sil **gönül**den pāsı sen
Tā olasın ol Huzānuñ hāşı sen (B. 1950)*
- kün > gün
Üç **gün** üç gice çü bunlar añla ne
Gör ne resme emr ider Allāh yine (B. 2395)*
- kerek > gerek
Pes anlara nazar kılamak **gerek**dür
Bular insāna bil cümle öğütdür (B. 2501)*
- köç > göç
Senüñ yoldaşlaruñ **göç**di қamusı
Seni aldadı bu ğaflet nümüsü (B. 4695)*

- kör > gör
*Ne dir Hâk anlaruñ hakkında kim **gör***
Çapanmışdur kulağ hem gözleri kör (B. 8034)
- kel > gel
Çü tırdı böyle gökler pes mu‘allağ
***Gel** imdi neyleyiser diñle Hıllâğ* (B. 8791)
- t>d değişimi / d>t değişimi**
- tağ > dağ
Olur pes ‘âlem-i ğayb içre yirler
*Deñizlerde dağı **dağ**larda dirler* (B. 1912)
- doğrı > toğrı
*Niçeler **toğrı** yol üzre giderler*
Girüb cennetde yarın ‘ıyş iderler (B. 2641)
- tüken- > düken-
Girüb uçmağlara seyr ide bunlar
*Ebed zevkin **düken**mez anda günler* (B. 3287)
- dudağ > tudağ
Hemişe olalar aç ve şusuzlar
***Tudağ**lar yarıla kaynaya gözler* (B. 3730)
- tudağ > dudağ
Sürerler çünki bunlar ire nâra
***Dudağ** çatlar yürekler pâre pare* (B. 3938)
- tağıl- > dağıl-
Yağub yirler helâk olaydı tâ çün
***Dağıl**ur kâfiruñ burnına ol gün* (B. 4034)
- davul > tavul
***Tavul** surna dağa dürlü oyunlar*
Buları üstüne el’ân boyunlar (B. 4163)
- tağı > dağı
Sañâ girsün ne kim var ‘âşî eşrâr
*Yahüdi vü Mecüsî **dağı** küffar* (B. 4253)
- titre- > ditre-
*‘Arş u kürsî **ditre**di ol şâh için*
‘Afitâb oldu küsüf ol mâh için (B. 6841)
- dağıl- > tağıl-
Hemân bağıdı vü görđi merkeb ölmüş
*Sünükler **tağıl**ub ten toprağ ölmüş* (B. 8423)
- tur- > dur- / turgur- > durğur-
*Olar sizde **durur**dı dise ger **dur***
*Nitekim gökleri **durğur**dı uş gör* (B. 9130)
- türlü > dürlü
*Ki her **dürlü** lüğatle zıkr iderler*
Budur bunlara tesbîh bunı dirler (B. 9411)

dolu > ʈolu

Ger ʈolu ger ʈar ne deñlü yağısar

Yā melekler kim inüb hem ağısar

(B. 9482)

teñiz > deñiz

O balıq bir deñiz ʈarındadır bil

Beyānın ʘağ bilür kim ne ʈadar yıl

(B. 9784)

ç>c değışimi

niçe > nice

ʘanı yirü ʈanı dördünci felek

Bir ümīde nice irgürdi dilek

(B. 2092)

açığ > acı

Ki her acı deñiz ʈatlu olaydı

Ve hem sükkār ile ʈālem ʈolaydı

(B. 3610)

Arapça > Arabca

Hem laʈif söyler Arabca ol kelām

İllā ʈıřq almış vüçüdün ve's-selām

(B. 5995)

yinçü > incü

Yaşıl incü ʈanatlu kürsīlerde

ʘuzūr itmiş bular nās ıssılarda

(B. 7973)

2.9.1.2.2. Süreklileşme

Dilimizde [b, c, d, g, ğ, p, ç, t, k] sesleri süreksiz sesler olarak geçmektedir. Geriye kalan ünsüz sesler ise sürekli seslerdir. Süreklileşme, süreksiz seslerin çeşitli nedenlerden ötürü sürekli seslere dönüşmesi olayıdır. “Sürekli ünsüzler, sızıcı ve akıcı ünsüzler olarak ayrıldığından süreklileşme olayı sızıcılışma ve akıcılışma başlıkları altında ele alınıp incelenmiştir.” (Küçük, 2013: 49) *Câmi'ü'n-Nesâyi*'te tespit edebildiğimiz sızıcılışma ve akıcılışma örneklerinden bazıları şunlardır:

2.9.1.2.2.1. Sızıcılışma

Sızıcılışma, patlayıcı ünsüzler olarak nitelendirilen [p, ç, t, k, b, c, d, g] süreksiz seslerinin sızıcı sesler olarak adlandırılan [v, y, z, ğ, j, f, h, s, ş] seslerinden birine dönüşmesidir.

b>v değışimi

ʈabar > davar

Gemiler var giderse bahre bunlar

ʘarada binmege virdüm davarlar

(B. 2515)

bar > var

Senden olur her kemālüm āşikār

Hep senüñdür yir ü gökde ne ki var

(B. 6226)

- şuv > şu
 İşit bir göze kar toprağı ey dil
 Yoğurur **şu** ile balçık ider bil (B. 8316)
- yabız > yavuz
 Erimiş bakırı kurşun içerler
Yavuz hâldür çün ol hâlden geçerler (B. 8824)
- biribi- > viribi-
Viribi bir kuluñ baña ben anı
 Kılam cāzū virem pes soñra cānı (B. 10041)
- k>ğ değişimi**
- yoksul > yoğsul
 Sen uyduñ aña olduñ şöyle **yoğsul**
 Senide kapusunda eylemiş kul (B. 232)
- yoksa > yoğsa
 Buyurgıl yine ‘Ömer yā Muḥammed
 Güneş birle barışsun **yoğsa** ümmet (B. 479)
- tağı > dağı
Dağı cennetde Kāsım tamuda ad
 Şefî‘u’l-müznibîndür didi üstād (B. 1029)
- uyku > uyhu
 Uyanuñ **uyhudan** ey ehl-i ğaflet
 Dilerseñüz kona tā başa devlet (B. 3870)
- oğsa > oğşa
 Ey kuzularum diyüb ol ser-firāz
 Bunları **oğşadı** bir dem ide nāz (B. 6757)
- d>y değişimi**
- ğudug > kuyu
 Tamām biñ bildigim ol giderdi
Kuyu dibine dağı şimdi irdi (B. 3927)
- adır > ayır
 Didi yā yıl **ayır** sen gökleri gel
 İdiüb fark birbirinden ol sa‘at yel (B. 8800)
- adağ > ayak
 Var nice bir **ayağdan** bir ayağa
 Giderse ger ki bir yügrük ocağa (B. 9133)
- g>v değişimi**
- ğulağuz > kulavuz
 İlāhī korğaruz yoldan azaruz
 Bize ‘ışkuñı eylegil **kulavuz** (B. 1283)
- şoğuk > şovuk
 Çekdüğinde ağıdı şu oldu revān
 Kardan ağı buzdan **şovukdı** pes o an (B. 5955)

2.9.1.2.2.2. Akıcılaşma

Akıcılaşma, herhangi bir ünsüzün akıcı ünsüzler olarak bilinen [l, m, n, r, y] seslerinden birine dönüşmesidir.

ben > men

*Budur kim i' rāz idem **men** baħr taṭvīl
Yüzüm üzre olunsun olda te'vīl* (B. 6185)

2.9.1.2.2.3. Diğer Süreklileşme Çeşitleri

b>p değişimi

beygamber > peygamber

*Kim ol āħir zamān **peygamber**idür
Cemī' enbiyānuñ ol serveridür* (B. 1865)

barmağ > parmağ

*Hem yalardı **parmağın** yise ṭa'ām
Bil bunı görmişdi cümle ħāřř u 'ām* (B. 6329)

ñ>g, ğ, n, v değişimi eñirt-egirt, eñer-eger

eñet > eger

***Eger** bunları irmezse yirinden
Geçer tizcek olaruñ her birinden* (B. 3139)

g>k değişimi / k>g değişimi

gey- > key-

***Keyerler** ħulle vü tāc u kemerler
Olurlar key mu'azzez mu'teberler* (B. 3399)

kel > gel

***Gel** imdi bunda zıkr eyle ola kim bilesin anda
Edingil ħuyın uş cānda olara olısar evřāl* (B. 4364)

key- > gey-

*Ki sen bir taĳye **geyseñ** başa nice
Olar ol deñlü irdi şanki güce* (B. 9594)

2.9.1.2.3. Dudaksılaşma

Dilimizde bazı kelimelerde çeşitli nedenlerden ötürü ünsüzlerin dudak ünsüzlerine dönüşmesine dudaksılaşma adı verilir. Bu hadise daha ziyade yuvarlak ünlülerin kendilerinden sonra gelen ünsüzleri dudak ünsüzüne gönüştürmesi neticesinde gerçekteşir (Vural ve Böker, 2011: 131).

şoğuk > şovuk

***şovuk** şu birle ıssı günde hem uş
Seni çandurmadım mı diye ben ħoř* (B. 1595)

koğa > kova

Uş mürid olmak budur añlañ ey yār
Yolhsa olmur **kovasın** sen bāzār (B. 2228)

şariğ > şaru

Ol ırmaqlar kenarında yaratmış kubbeler Allāh
Yaşıl kızıl **şaru** aq görüñ ne halk ider Allāh (B. 3649)

2.9.1.2.4. Ünsüz Düşmesi

“Kelime içinde (bir ünsüzden önce), kelime sonunda veya kaynaşma olayı ile iç seste r, n, l, f gibi akıcı ve sızıcı ünsüzler ile y, g, ğ, k, h gibi ünlüleşme ve sızıcılaşarak erime özelliği taşıyan ünsüzlerin kaybolması olayı.” (Korkmaz, 1992: 162) Ünsüz düşmeleri kelime başında, kelime ortasında ya da kelime sonunda gerçekleşebilir.

karındaş > kardaş

Yūsuf peygamberi çünkim ata **kardaşları** yire
Dibine bir qarış qaldı baña emr itdi ol Sübhān (B. 420)

ol > o

Ḥabīb idi **o** pīriñ adı Neccār
Bulardan eyledi şehri haberdār (B. 1321)

çerig > çeri

Zīra gökden **çeri** indürmezüz biz
Ve hem indürdügümüz yok bilüñ siz (B. 1552)

uluğ > ulu

Ḳıyāmet bir **ulu** gündür ne bilsün anı bu kullar
Ki dehşetden halāyık heb ne şağı farq ider ne şol (B. 1672)

emgek > emek

On sekiz şartı anuñ bil övmemek
Övmek ile zāyi^c olur çok **emek** (B. 2044)

oltur- > otur-

Ağaclar gölgesinde bil **otura** şöyle mü'minler
Ki nürdan ola aydınlık ağac nür oturan insān (B. 3443)

zemherīr > zemherī

Bular gāh od içinde kıla feryād
Olur gāh **zemherī** içinde bī-dād (B. 3969)

yinçü > incü

Muḥammed nürin ol dem anda Hādī
Bir aq **incü** hicāb içinde qodı (B. 5616)

bir ile > birle

Hem Ḥasan **birle** Ḥüseyn ol Fātıma
Bunca aşhāba ne olur hātıme (B. 6547)

küçükük > küçücük

Şanasın bir **küçücük** canavardur
Bir ulu tağıñ üstünde gezer dir (B. 8683)

2.9.1.2.5. Ünsüz Türemesi

Ünsüz türemesi, kelime ön, iç ve son seslerinde kelimenin aslında olmayan bir ünsüzün tüemesi olayıdır (Korkmaz, 1992: 163).

belki > belkim

*Eydir sîm olasin **belkim** mürîd*

Ol murâd içinde dir Hâk Mâturîd (B. 1973)

ur- > vur-

*Quvvet ile yük **vura** arkasına*

Ol kadar urmaya kim arkasına (B. 2000)

igît > yigît

Ki ya'ni olmaya zânîdir ol er

Yigitler içre bunlar ola server (B. 2862)

2.9.1.2.6. Ünsüz İkizleşmesi

İç seste iki ünlü arasında bulunan bazı ünsüzlerin boğumlanmaları esnasındaki tekrarlanma olayıdır. İkizleşme Eski Türkçe ve diğer Türk lehçelerinin yazı dilinde görülebilirken Türkiye Türkçesi'nde ise yazı dilinde görülmez (Korkmaz, 1992: 84-85). *Câmi'ü'n-Nesâyih*'te fazla bir örneği yoktur.

ilik > elli

Elli vakt buyurdu evvel ol Huzâ

Muştafâya ümmetine yâ ceza (B. 6238)

2.9.2. Üslup

Câmi'ü'n-Nesâyih manzum olarak kaleme alınmış ve 10.455 beyitten müteşekkil bir mesnevî örneğidir. Didaktik ve anlaşılabilir bir üslupta nazmedilen eserde Eski Anadolu Türkçesi geçiş döneminin etkisi görülmektedir. Bu bakımdan *Câmi'ü'n-Nesâyih*, yazıldığı dönem itibariyle geçiş döneminin karakterini yansıtan önemli bir eserdir.

Eserde genel itibariyle âhenkli bir söyleyiş hâkimdir. Eserin ana gayesiyle uyumlu olarak hikmetli ifadeler ve nasihatlara sıkça yer verilmiştir. Bu bağlamda ele alınan dini, tasavvufî, ahlâkî konular âyetlerle ve hadislerle delillendirilmesinin yanı sıra İmâm-ı A'zâm, İmâm Gazâlî, İmâm Vâhidî gibi din ulularının görüşleriyle de desteklenmiştir. Bunun sonucunda tabî olarak Arapça-Farsça kelimeler ve ibâreler sıklıkla zikredilse de bu kelimelerin kullanımı, eserin sade ve akıcı üslubuna engel

teşkil etmemektedir. Ayrıca mevzu bahis konularla ilintili kelâm-ı kibâr nev’inden sözler, ikilemeler, deyimler ve atasözleri de eserde yer yer karşımıza çıkmaktadır.

Câmi‘u’n-Nesâyah’te geçiş döneminin karakterini yansıtan örneklere değinecek olursak öncelikle “p-ç-t-k” ünsüzlerinin kimi zaman “b-c-d-g” şeklinde yazılmasını söyleyebiliriz.

*Ṭutar gündüz oruc gice ‘ibādet
Kılı**bd**ur kendüye bu resme ‘ādet* (B. 1699)

*Bu ‘ışk didükleri kalb ile olur
Muhib ol olasın ‘ışkıla ma‘mūr* (B. 5277)

*Ve hem at oynamak harb āletinden
Süñü oğ yay kılıc ‘alāmetinden* (B. 4167)

*Ki üç yüz biñ vü toksan biñ aña burc
Belürdi olmadı ol Hâkka hiç güc* (B. 9106)

*Mübārek ayağına batdı demren
Ġazāda heybet ile ceng iderken* (B. 622)

Eserde [*‘alā, bi’l, el, fi, ğayrı, ilā, li, min, misl, ammā, lık, lâkin, velikin, zîra*] gibi Arapça edatlar ve bağlaçlar da sıklıkla kullanılmıştır.

*Evet Mîkâ’ili gör kim ‘alā’l-levḥ
Ne resme seyr ider hem ḥaddi fi’l-levḥ* (B. 8682)

*Melekler toptolu içleri her bār
Budur tesbîhleri min zıkr-i inkâr* (B. 1797)

*El-firāk uş ey dede olduğ ğarîb
Yanalum derdüñde mişli ‘andelîb* (B. 6756)

*Ki ‘ilmi okuya li’llāh ğarazsuz fi sebîli’llāh
Ṭuta tā farz u hem sünnet ṭarîkatde ḳurub eyvan* (B. 3177)

*Ki sizden ğayrı Tañrı bilmezem ben
Diye uşta kelāmın diñlegil sen* (B. 4369)

*İner ol demde cān kabır içre min ḥāl
Cesed içre girür bi’l-vech-i işāl* (B. 4291)

*Kerāmetde sekiz biñ yıl yedi biñ yılda menzilet
Ḥicābında olub ol şāh ‘alā bi’l-vechi bi’l-mihmān* (B. 5597)

*Ve ammā bil gönüllerde gönül var
Ki kibr ü ‘ucb ile buğz ile anlar* (B. 7112)

*Eger ki kimse ger idrāk iderse añla bu ‘ilmi
Bu sırruñ sırrına kimse irişmez lâkin illā hū* (B. 1962)

Gözüm görmez yüzüm kızmaz **velîkin**
Dimâğum lezzetinden zerre çatmaz (B. 1603)

Lîki şabr eyle ki Cebrâ'il gele
Zîra sözüüm var benüim anuñ ile (B. 6734)

Îmâmeyn dahı virmezler icâzet
Ki **mâdem** ola 'aklı ol ne hâcet (B. 7599)

Câmi'ü'n-Nesâyih'te Arapça'nın yanı sıra [be, bî, çün, eger, hem, nâ, tâ, hemân] gibi Farsça edatlara ve bağlaçlara da yer verilmiştir.

Şahâbeden dahı bir nice hâtun
Gelüb bile edeb birle **be**-hâtun (B. 813)

Dilerüz senden ey **bî**-'ayb-ı **bî**-reng
Cemâl-i **bî**-nişānuñdan görevüz (B. 1287)

Girüb zindān içine Şem'un eyitdi
Ne fikr itdi görüñ **çün** yola gitdi (B. 1341)

Her vücuduñ şāni'i ol **bî**-gümān
Aña olmaz **hem** nişān u **hem** mekân (B. 1944)

Nā-ümîz olmuşdı 'Azrā'il hemîn
Didi ol maḥbûb-ı Rabbü'l-âlemîn (B. 6802)

Mü'min ölmez dünyeden eyler sefer
Ol beḳā dārında **tâ** kıla karar (B. 6940)

Çün Resülüñ katına geldi ey yār
Ditredi yir gök **hemān** dem āşikār (B. 6764)

Eger sen bir añarsañ on añarlar
Olar bunda ve **hem** anda o kārlar (B. 7316)

Câmi'ü'n-Nesâyih'te **aldamak, anda, ana, anı, ayru, biñar, çiynek, dahı, dürüş, düzetmek, eñek, eydür, eyit, giçi, giñ, göyünmek, iñil iñil, ayruk, gökçek, görklü, göyünmek, irak, ıssı, imdi, il, irgürmek, kaçan, kakımak, kande, kanğı, karavaş, kavşurmak, kekez, kendüzi, kesek, kimesne, koçmak, kulağuz, nice/niçe, nite, oñat, sınık, sovak, süñü, süñük, süst, tamu, taşra, tizrek, uçmak, urmak, yatlu, yavuz** gibi Türkçe'nin arkaik dönemine dair kelimeler de kullanılmıştır.

3. BÖLÜM

CÂMÎ'U'N-NESÂYİH'İN MUHTEVA İTİBARIYLA İNCELENMESİ

3.1. Eserin Tertibi

Mesnevîler, giriş bölümü, konunun işlendiği bölüm ve bitiş bölümü olmak üzere üç ana bölümde tertip edilmektedir.⁵⁶ *Câmi'ü'n-Nesâyih* de genel itibariyle bu minval üzere klasik mesnevî düzenine uygun olarak tertip edilmiştir.

3.1.1. Câmi'ü'n-Nesâyih'in Giriş Bölümü

Kadim kültürümüzde ecdâdın sözünü “Besmele” ve selâmla açıp, bir nevi temennî hükmünde olan duâ ile kapatması gelenektendir. “İslâmî geleneğe uygun olarak mesnevîler, ya mesnevî metninin dışında bağımsız olarak yazılan “besmele” yani “bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm” lafzıyla ya da besmele lafzının içinde geçtiği “besmele beyti” veya “besmele manzumesi”yle başlar.” (Kartal, 2014: 99) Mesnevîlerin giriş bölümüne uygun olarak *Câmi'ü'n-Nesâyih* de tipik “**Besmele**” lafzıyla söz başı yapmış, ardından eserin ismi zikredilmiştir.

Mesnevîlerde Besmele-i şeriften sonra şâirler, genellikle Allah'ı (cc) zikredip yücelttikleri O'na (cc) karşı hamdlerini, minnet ve şükranlarını bildirdikleri *tahmîd* bölümüne yer verirler. *Câmi'ü'n-Nesâyih*'te 1-57.beyitler arası bolca hamdelerin terennüm edildiği tahmîd bölümüdür. Hüseyinî, tahmîd bölümünden sonra tevhîd bölümüne geçmeden 58-65.beyitler arasında bir nasihat manzumesine yer vermiştir. Akabinde ise 66 ve 67.beyitlerde *Câmi'ü'n-Nesâyih*'in ilerleyen kısımlarında ara ara karşımıza çıkacak olan mükerrer bağlantı beyitlerine yer vermiştir.

Tahmîdden sonra *tevhîd* bölümü yer alır. Fakat bu şâirin insiyatifine bağlı bir durumdur. Bazı mesnevî örneklerinde nünâcât bölümü tevhîdden önce de gelebilmektedir. Tevhîdin dînî literatürdeki karşılığı Allah'ın varlığına, birliğine inanarak O'nun bir ve tek olduğunu ikrâr etmektir. Tevhîd bölümü *Câmi'ü'n-Nesâyih*'te alışlagelen hâl üzere 68-89.beyitler arasında mesnevî formuyla dillendirilmiş ve sonrasında münâcât bölümüne geçilmiştir. *Münâcât* kelime anlamı itibariyle Allah'a (cc) yalvarıp yakararak duâ etmek ve O'ndan niyazda bulunmaktır.

⁵⁶ Bu bölümün inşasında Ahmet Kartal'ın “Türkçe Mesnevîlerin Tertip Özellikleri” (Kartal, 2014: 93-231) adlı makalesinden istifade edilmiştir.

Edebî terim olarak ise münâcât, Allah'a yalvarılıp yakarılan manzumelerin karşılığıdır. Münâcâtlar esasında kulun Rabbi karşındaki aciziyetini ifade eder. “Şâirler “münâcât”ta doğrudan doğruya Allah'a yaptıkları kendi yakarışlarını da dillendirmişlerdir. Bazen “münâcât”ta, Allah'ın “esmâ-i hüsnâ”sının sayıldığı da müşahede edilmektedir.” (Kartal, 2014: 116) Eserde 90-136.beyitler arasında yine tevhîdle ilintili olarak münâcât bölümü yer almaktadır. 137-152.beyitler arasında kasîde formuyla yazılmış bir nasihat manzumesi mevcuttur.

Mesnevîlerin giriş bölümünde tevhîd ve münâcât kısmından sonra ekseriyetle **na't** bölümü yer almaktadır. Na'tın sözlük anlamı övmek, medh etmektir. Edebiyatımızda genellikle Hz. Muhammed'i (sav) övmek maksadıyla yazılan şiirler için na't denilmektedir. *Câmi'ü'n-Nesâyih*'te 153-203.beyitlerin bulunduğu aralık, Hz. Muhammed'e (sav) dair övgülerin yapıldığı ve O'nun faziletlerinin anlatıldığı bölümdür. Sonrasında 204-205.beyitler, mükerrer bağlantı beyiti olarak karşımıza çıkmaktadır.

Na't, Hz. Muhammed'e (sav) beslenen muhabbetin haricinde “Çehâr-yâr-ı Güzîn” olarak adlandırılan dört büyük İslam halifesine, Hz. Peygamber'in (sav) ehl-i beytine ve diğer din büyüklerine duyulan derin sevginin tezahürü neticesinde nazmedilen şiirlerin de ortak adı olmuştur. Bu bağlamda *Câmi'ü'n-Nesâyih*'te **din büyüklerine övgü** mahiyetinde değerlendirebileceğimiz şiirler, 206-934. beyitler arasında kaleme alınmıştır. Bu beyit aralığını daha yakın plandan irdelenecek olursak Hz. Peygamber'e (sav) dair övgülerin bulunduğu na't kısmından sonra dört halifeye dair faziletlerin ve onların Hak nezdindeki yüceliklerinin anlatıldığı bölüm başlamaktadır. 206-437.beyitlerin aralığında, Hz.Ebû Bekir'in (ra) vasıflarının yüceltilip faziletlerinin anlatıldığı bölüm bulunmaktadır. 437-445.beyitler arasında yine nasihat manzumesine yer verilmiştir. 446-524.beyitlerin bulunduğu aralıkta Hz. Ömer'in (ra) Hak katındaki mertebesinin anlatıldığı ve vasıflarının methedildiği kısım yer almaktadır. Nasihat manzumesi olan 525-531.beyitlerin akabinde 532-581.beyitlerin aralığında Hz. Osman'ın (ra) Hak nazarındaki mertebesinin zikredildiği bölüm bulunmaktadır. 582-590.beyitler yine nasihat manzumesi olarak yazılmıştır. 590-667.beyitlerin bulunduğu aralıkta ise Hz. Ali'nin (ra) faziletlerinden ve Hz. Peygamber'in (sav) Hz. Ali (ra) ile ilgili sözlerinden bahsedilmiştir. Mükerrer bağlantı beyitlerinden (668-669.beyitler) sonra, 670-677.beyitlerde yine nasihat manzumesi zikredilmiş; ardından Hz. Peygamber'in (sav) ehl-i beytinden olan Hz. Fâtıma ile Hz.

Hasan ve Hz. Hüseyin'e dair bölümlere geçilmiştir. Ehl-i beytinden ilk olarak Hz. Fâtıma'yla (ra) alakalı şiirler nazmedilmiştir. 678-854.beyitlerin bulunduğu aralıkta Hz. Fâtıma (ra) kendisine dair anlatılan hadiselerle ve üstün meziyetleriyle methedilirken ayrıca Hz. Fâtıma'nın münâcâtlarına da yer verilmiştir. Nasihat manzumesinden (B. 855-863) sonra 864-934.beyitlerin bulunduğu aralıkta Hz. Peygamber'in (sav) sevgili torunları Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'in faziletlerinden ve Hz. Peygamber'in (sav) onlara olan muhabbetinden bahsedilen bölüm gelmektedir. Din büyüklerine övgü faslından sonra "Besmele-i şerîf" ile esas konunun işlendiği bölüme geçilmiştir.

3.1.2. Câmî'ü'n-Nesâyih'te Konunun İşlendiği Bölüm

Şâirler, mesnevîlerinde esas konunun işlendiği bölüme geçildiğini genellikle müstakil bir başlıkla belirtmişlerdir. Fakat Hüseyinî, eserin omurgasını teşkil eden Yâsîn Sûresi'nin manzum tefsirine müstakil bir başlık belirtmeden direkt olarak Besmele-i şerifle başlamıştır. Yâsîn Sûresi'nin bütün âyetleri manzum olarak şerh edilmeye çalışılmıştır.

Mesnevîlerde sebab-i te'lîf bölümü genelde giriş bölümünün unsurlarından olmasına rağmen *Câmî'ü'n-Nesâyih*'te konunun işlendiği bölümde yer almaktadır. Eserin sebab-i te'lîf bölümü, "*Sebeb-i Nüzûl-i Yâsîn ve Arz-ı Hâl*" başlığı altında 1080-1087.beyitlerin aralığında yer almaktadır.

Yâsîn Sûresi'nin yanı sıra dînî-ahlâkî ve tasavvufî pek çok konu da eserde ele alınmıştır. Bu bölümde değinilen diğer mevzuların konu başlıkları ana hatlarıyla şöyledir:

- 1) Cenâb-ı Allah'ın (cc) yüce isimleri
- 2) Yâsîn isminin aynı zamanda Nebî (sav) Efendimiz'in isimlerinden olması
- 3) Hz. Peygamber'e, O'nun (sav) ezvâc-ı tâhirâtına, ehl-i beytine, hulefâ-yi râşîdine ve ashâbına duyulan muhabbet
- 4) Hüseyinî'nin Allah Resûlü'nü (sav) rüyasında görmesi
- 5) *Câmî'ü'n-Nesâyih*'in ve Yâsîn Sûresi'nin sebab-i nüzûlu
- 6) Hz. İbrâhim ile Nemrûd câhilinin hikâyesi
- 7) Hz. İsâ'nın havârîlerinden olan Ashâb-ı Karye ile Habîb-i Neccâr'ın hikâyesi
- 8) Şeyh Ebu'l Hasan Nûri adında bir zâtın nasihatleri

- 9) Bahar mevsimi ve yeniden diriliş arasındaki münasebet
- 10) Kâmil şeyhin vasıfları
- 11) Mürîdin vasıfları
- 12) Gece ve gündüzün tasavvuftaki karşılığı
- 13) Allah'ın (cc) yüce sıfatları
- 14) Kıyâmetin halleri
- 15) İsrâfil Aleyhisselâm ve sûranın üfürülmesi
- 16) Hak Te'âlâ'nın "Enel'-mülk" nidâsı
- 17) Behlûl-i Dîvâne'nin hikâyesi
- 18) Hz. A'îşe'nin musibetlere, rezilliklere ve çektiği hasrete dair ağlaması
- 19) Kıyâmet gününde hesap, su'al ve cevap faslı
- 20) Sırât köprüsünün vasıfları
- 21) Cennetin ve cennet ehlinin vasıfları
- 22) Allah'ın (cc) rızası
- 23) Cehennem vasıfları ve cehennem ehlinin gözyaşları
- 24) İsyah ehlinin duâsına icâbet edilmesi
- 25) Küfür ehlinin cehennemdeki vaziyetleri
- 26) Kıyâmet gününde dünyanın âkıbeti
- 27) Kabir ehlinin hâlleriyle Münker ve Nekir'in sualleri
- 28) Cennet ve cehennem mevzuları
- 29) Namazın faziletleri
- 30) Cemaatle namaz kılmanın önemi
- 31) Güzel ahlâk ve kötü ahlâk
- 32) Nefsini ıslah etmeyen insanların hâlleri
- 33) Hz. Dâvûd'un hikâyesi ve duâsı
- 34) Allah'a (cc) sığınmanın faziletleri
- 35) Bismelinin faziletleri
- 36) Bişr-i Hâfi'nin hikâyesi
- 37) İlâhî aşkın ve âşığının halleri
- 38) Kalp hâlleri ve kalbin makamları
- 39) Vahdâniyet ve Nebî (sav) Efendimiz'in mertebesinin yüceliği
- 40) Hz. Muhammed'in (sav) ruhunun zuhur etmesi
- 41) Hz. Muhammed'in (sav) nübüvvetinin zuhur etmesi

- 42) Hz. Muhammed'in (sav) ruhundan diğerk ruhların zuhur etmesi
- 43) Hz. Muhammed'in (sav) dünyaya teşrif etmesi
- 44) Hz. Muhammed'in (sav) doğumu sonrası yaşanan olağanüstü hâller
- 45) Nebî (sav) Efendimiz'e yaratılmış olan her şeyin hürmet etmesi
- 46) Hz. Âmine'nin (ra) vefat etmesi
- 47) Hz. Muhammed'in (sav) mucizeleri
- 48) Hz. Muhammed'in (sav) mi'râc yolculuğu ve mi'râcda gördüğü hârikulâdelikler
- 49) Hz. Muhammed'in (sav) ve ümmetinin cennette Rü'yetü'llâha vâsıl olması
- 50) Hz. Muhammed'in (sav) yüce vasıfları
- 51) Tekbirin ve guslün sevabı
- 52) Gusül abdesti almanın kıyametteki mükâfâtı
- 53) Hz. Muhammed'in (sav) dâr-ı dünyadan dâr-ı bekâyaya göç etmesi
- 54) Hz. Muhammed'in (sav) vefâtı sonrası yıkanıp kefenlenmesi
- 55) Hz. Muhammed'in (sav) vefat etmezden evvel Hz. Fâtıma'yı yakın zamanda ukbâ âlemine göç edeceğine hususunda haberdâr etmesi
- 56) Hz. Ali'nin Hz. Fâtıma'nın vefatına dair onunla karşılıklı konuşması
- 57) Kalpte bulunan kötü hasletlerin mü'mine zararları
- 58) İmâm-ı A'zâm'ın İslâm âlemi için önemi
- 59) Hâlis mü'minin, katıksız kâfirin ve münâfiğin vaziyetleri
- 60) Şeyh Hasan Basrî'nin münafıklarla ilgili sözleri
- 61) Salihlerin hâlleri
- 62) Sadakanın önemi
- 63) Âşık için safâ ve keyfiyet hâlleri
- 64) Dervişlerin kalplerinin ıslahı için yapmaları gereken ameller
- 65) Zikir ve namazın önemi
- 66) Hak Te'âlâ'nın Hz. Cibrîl vasıtasıyla Hz. Nûh ve Hz.İsâ'yı sîgaya çekmesi
- 67) Üzeyr Peygamber'in hikâyesi
- 68) Hz. Ali'nin (ra) yüceliği
- 69) Anâsır-ı erbaa olarak da bilinen maddî âlemin yaratılışındaki dört unsurun anlatılması
- 70) Hak Te'âlâ'nın ibadetlerini yerine getiremeyenlere hesap sorması

- 71) Zayıfların ibadetlerini yapmaları hâlinde Allah'ın kendilerini cennette nelerle mükâfâtlandıracağı
- 72) Kalemin ve levhin yaratılışı
- 73) Arzın ve semâvâtın yaradılışı hakkında beyan
- 74) Kur'ân-ı Kerîm'in fazileti
- 75) Sırâтта Ashâb-ı A'râf'ın hâlleri
- 76) Mü'minlerin gönlünün yaratılması
- 77) Meleklerin ve semâvâtın halleri
- 78) Güneşin, kürsînin ve arşın vasıfları
- 79) Mikâil Aleyhi's-selâmın hikâyesi
- 80) Hamele-i Arş meleklerinin vasfı
- 81) Cennet özellikleri hakkında tafsilatlar
- 82) Arzın katmanları
- 83) Balık ve Öküz burcunun vasıfları
- 84) Dağların yaratılması
- 85) Cebrâil Aleyhisselâm'ın Hakk'a bir suâli
- 86) Âlimlerin Allah (cc) katındaki kadri
- 87) Ashâb-ı Uhdûd hikâyesi
- 88) İlim meclislerinin fazileti ve âlimlerde bulunması gereken hasletler
- 89) Fakr ehlinin Allah (cc) katındaki değeri
- 90) Şerîat, tarikat ve hakikat beyânı
- 91) Büyük âlimlerle ilgili beyânı
- 92) Hüseyinî'nin rüyasında Nebî (sav) Efendimiz'i bir kez daha görmesi

3.1.3. Câmî'ü'n-Nesâyih'in Bitiş Bölümü

“Beyit sayısı fazla olan mesnevîlerde, çoğunlukla “bitiş bölümü” “konunun işlendiği bölüm”den belli başlıklarla ayrılır. Bu başlıklarda ekseriyetle Arapça “bitirme, bitiş, tamam” anlamlarına gelen “hatm” veya “temme” kökünden türemiş kelimeler yer alır.” (Kartal, 2014: 168) *Câmî'ü'n-Nesâyih*'in bitiş bölümü bu tanımlamaya uygun *“Faslun Fî Hatm-i Kitâb-ı Câmî'ü'n-Nesâyih”* olarak adlandırılmıştır. “Hüseyinî” mahlasının kullanıldığı ve kasîde formunda nazmedilen bu bölüm 10440-10447.beyitlerin aralığında yer almaktadır.

Câmî'ü'n-Nesâyih'in AÜ, BR ve HM nüshalarında bulunan şöyle bir temme

kaydı da mevcuttur:

*“Temmetü’l-kitāb bi’avni’l-melikü’l-Vehhāb. Erşeda’llāhu ileynā sebīlū’ş-şavāb. Ve’l-cemī’u’l-mü’minīn ilā yevmi’l-ḥaşri ve’l-ḥisāb. Ve’ş-şalātu ‘alā seyyidīnā ḥayru’l-verā”*⁵⁷

Câmi’u’n-Nesâyah’in bitiş bölümünde İÜ nüshasının haricindeki diğer nüshalarda ketebe kayıtları da mevcuttur. Bunlar sırasıyla şöyledir:

SR Nüshası:⁵⁸

Ketebe Hâzâ Kitābu Câmi’u’n-Nesâyah ‘Abdu’z-za’îf Hüseyin Bin Aḥmed Raḥmetu’llāhi ‘Aleyhi ve ‘Alā Vâlideyh
Elḥamdüli’llāhi ‘alâ’l-iḥtiyāme ve’ş-şalātu ‘alā Resûlihi Muḥammedin ve âlihi’l-kirām kad vaḳa’a’l-ferāğ min taḥrîri ḥâzihî’n-nüşati’ş-şerîfeti fî vaḳti’d-duḥâ min yevmi’r-râbi’i fî şehri Şa’bâne’l-mu’azzam min yed-i za’îf Şeyhe’l-Hâce Muḥammed bin El-Hâc ‘alâ rafe’a’llāhu derecetehu fî dâri’l-cinān min şuhûri şehri Sîroz şānehâ’llāhu’l-Hannān min şuhûri sene Tis’a ve ḥamsîne ve elfi

*Bu kitāb ıssına olsun mübârek
Murādın ḥâşıl itsün Ḥaḳ tebârek* (B. 10451)

*Diyelüm çok raḥmetin[i] kazana
Fâtiḥa okıya bunu yazana* (B. 10452)

BR Nüshası:⁵⁹

A’nâ Muḥammedü’l-Muştafâ ve ‘alâ âlihi ve aşḥābehu illa’şfiyâ ‘alâ yedi’l Abdu’z-za’îfi’n-nahîfi’l-müznibi’l-muhtâc ilā raḥmetu’llāhi’ş-şamed Muḥammed bin Aḥmed ğafera’llāhu lehu veli vâlideyye ve’l-cemī’u’l-müslimîne ve’l-müslimâti ecma’in

*Bir gün ola ecel gele bu ‘ömrüni hebâ kıla
A’zâlaruñ esenleşe birbirine hidâ kıla* (B. 10453)

*Yâ Rabbi sen şaḳla ol kişiniñ îmânını
Kim bu kitâbı yazana bir du’a kıla* (B. 10454)

⁵⁷ Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Câmi’u’n-Nesâyah*, Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanesi, Yazma Eserler Kataloğu Mustafa Con Koleksiyonu, No: 23, s. 559.

Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Câmi’u’n-Nesâyah*, Almanya/Berlin Milli Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Bölümü, Ms.or.oct.2320, vr. 281/a.

Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Câmi’u’n-Nesâyah*, Süleymâniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, No: 1604, vr. 286/a.

⁵⁸ Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Câmi’u’n-Nesâyah*, Süleymâniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Serez Bölümü, No: 1744, vr. 312/a.

⁵⁹ Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Câmi’u’n-Nesâyah*, Almanya/Berlin Milli Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Bölümü, Ms.or.oct.2320, vr. 281/a.

HM Nüshası:⁶⁰

*A'nā Muḥammedü'l-Muştafā ve 'alā ālihi ve aşḫābehu illa'sfiyā 'alā yedi'l
Abdu'z-za'ifi'n-naḫifi'l-müznibi'l-muhtāc ilā raḫmetu'llāhi's-şamed Muḥammed
bin Aḫmed ḡafera'llāhu lehu velioālideyye ve'l-cemī'u'l-mü'minīne ve'l-mü'mināti
ve'l-müslimīne ve'l-müslimāti'l-aḫyā'e minhum ve'l-emoāt bi raḫmetike yā
erḫame'r-rāhimīne ve selāmün 'ale'l-mürselīn ve'l-ḫamdüli'llāhi Rabbi'l-'ālemīn
Hicrī 1236
El-Faḫīr Muḥammed Şadık
Ḥāce-i Tersāne*

AÜ Nüshası:⁶¹

*A'nā Muḥammedü'l Muştafā ve 'alā ālihi ve aşḫābehu illa'sfiyā 'alā yedi'l
Abdu'z-za'if ḡafera'llāhu velioālideyye ve'l-cemī'u'l-müslimīne ve'l-müslimāti
ecma'īn*

3.2. Eserin Bölümleri ve Muhtevası

3.2.1. Besmele

Câmi'u'n-Nesâyah, her işe Besmele ile başlamanın hayır getireceğine olan inanç doğrultusunda mesnevîlerin giriş bölümüne uygun olarak Besmele-i şerîf ile başlamış ve akabinde *Hâzâ Kitâb-ı Câmi'u'n-Neşâyah* başlığı atılmıştır.

3.2.2. Tahmîd

Câmi'u'n-Nesâyah'te 1-57. beyitler, şâirin Cenâb-ı Allah'ın (cc) esmâ'ül-hüsânını ve yüce sıfatlarını sıkça zikredip O'na (cc) karşı hamdlerini, minnetlerini ve şükranlarını sunduğu tahmîd bölümüdür. Ayrıca Tevbe Sûresi'nin 82. âyet-i kerîmesinden⁶² hareketle dünyanın az gülünüp çok ağlanılacak bir yer olduğu ve bu nedenle az gülmenin cennet ehlinin alâmetlerinden olduğu ifade edilmiştir.

*Nitekim uşta Qur'ānda buyurduñ
Ki az gül dünyāda dā'im çok ağla (B. 17)*

Hüseyinî, aciziyetinin ve zayıflığının idrakinde bir kul olarak hatalarına, günahlarına karşılık Allah'tan (cc) O'nun yüce sıfatlarını anarak lütuf ve mağfîret dilemektedir. Tahmîd bölümünün bitiminde 58-65.beyitler arasında nasihat

⁶⁰ Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Câmi'u'n-Nesâyah*, Süleymâniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, No: 1604, vr. 286/a.

⁶¹ Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Câmi'u'n-Nesâyah*, Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanesi, Yazma Eserler Kataloğu Mustafa Con Koleksiyonu, No: 23, s. 559.

⁶² "Yapıp ettikleri karşısında artık az gülsünler, çok ağlasınlar.", (Tevbe, 82)

manzumesi bulunurken 66-67.beyitler, *Câmi‘u’n-Nesâiyih*’te sıkça karşımıza çıkacak olan mükerrer bağlantı beyitlerindedir.

3.2.3. Tevhîd

Tevhîd bölümü *Câmi‘u’n-Nesâiyih*’te 68-89.beyitler arasında *Tevhîd-i Bârî Te‘âlâ* ‘*Alâ Bahır-i Meşnevî*’ başlığı altında yer almaktadır. Ancak bir önceki tahmîd bölümünde de yer yer Yüce Allah’ın (cc) vahdaniyetine dair dizelere yer verilmiştir.

Bu bölümde Cenâb-ı Hakk’ın sonunun ve başlangıcının bulunmayıp sonsuz ve ebedî oluşu, eşinin ve emsâlinin bulunmayışı vd. vasıfları, Şûrâ Sûresi’nin 11. âyet-i kerîmesiyle⁶³ desteklenerek ifade edilmiştir. Hüseyinî’ye göre Cenâb-ı Allah’ın (cc) zâtını tam anlamıyla bilen yine Yüce Allah’ın (cc) kendisidir. İnsanoğluna sadece zâtının aynasını göstermekte ve sonrasında ise bu aynanın pasını silmektedir.

*Girü oldur kendü zâtın hem bilen
Gösterüb her gözgünüñ jengin silen* (B. 85)

Hüseyinî, Allah’ın (cc) rahmetinden medet umarak ömrümüzün sürekli O’nu hamle geçmesi gerektiğini salık vermektedir.

3.2.4. Münâcât

Câmi‘u’n-Nesâiyih’te münâcât bölümü, *Münâcât ve Tevhîd-i İlahî* başlığı altında 90-136.beyitler arasında yer almaktadır. Bu bölüm aynı zamanda tevhîd bölümüyle de ilintilidir. Şâir bu bölümde Cenâb-ı Hakk’a yalvarıp yakararak O’nu (cc) vahdaniyetine dair sıfatlarla yüceltmıştır. Hüseyinî, cümle düşkünlerin sığınılacak penâhı, dertli gönüllerin dermanı olan Yüce Allah’ın (cc) lütfuna ve mağfiretine taliptir. O’ndan başka münâcâta bulunulacak bir merci yoktur.

*Hâzretüñden ğayrı kime varalum
Yüzümüñ alub saña yalvaralum* (B. 97)

Mevlâyı temâşâ etmenin yolu gönül şehrine girmekten geçmektedir. Gönül şehrine girene Mevlâ, cemâlinin aynasını göstermektedir. Gönül, Hakk’ın tecelligâhı ve aynı zamanda aşk ateşinin yandığı yerdir. Maşuğun yüzü ancak aşk gözüyle görülebileceği gibi sözü de aşk kulağıyla işitilebilir. Sûretten sûrete, fenâ âleminden

⁶³ “O’na benzer hiçbirşey yoktur. O her şeyi işitir, her şeyi görür.”, (Şûrâ, 11)

bekâ âlemine erişmenin yolu da aşktan geçmektedir. Bu bağlamda dünya esasında Hak aşkıyla yananlar için gurbet diyarıdır.

Gir gönül şehrine seyrân ide gör
‘Aql u cânı aña hayrân ide gör (B. 102)

‘Işk göziyle görünür ma‘şûk yüzi
‘Işk kulağında irer ol Hak sözi (B. 109)

Ger kişi gurbetde sultân ola ol
Yegdürür aña vatandaş ola kul (B. 126)

Münâcât bölümünün sonunda (B. 137-152) kasîde formunda yazılmış manzum bir nasihatnâme yer almaktadır. Burada bir hadîs-i kudsîden hareketle Allah (cc) katında en güzel davranışlardan biri olarak kalbi kırıkların ihtiyacını gidermenin Cenâb-ı Mevlâ’yı görmeye vesile olacağına işaret edilmiştir.

3.2.5. Na’t

Câmi‘u’n-Nesâyih’te na’t bölümü, Peygamber (sav) Efendimiz’e duyulan muhabbetin yanı sıra “Çehâr-yâr-ı Güzîn” olarak nitelendirilen dört büyük halife, Efendimiz’in ehl-i beyti ve diğer din büyüklerine dair nazmedilen şiirleri de içermektedir. Bunları sırasıyla şu ana başlıklarla ele alabiliriz:

3.2.5.1. Faşlun Fî Esrâru’n-Nebî ‘Aleyhi’s-selâm

Bu bölümde (B. 153-164) Hz. Peygamber’in (sav) yaratılışındaki sırlar ele alınmıştır. Cenâb-ı Hakk’ın insanlar içinde en çok değer atfettiği Hz. Muhammed’i (sav) kudret nûrundan yaratması ve O’nun isimlerini Yüce Allah’ın (cc) vahdet sırrı olan mîm harfiyle şifrelemesi anlatılmıştır. Tüm kâinatın hakikatine dair sırların mîm harfinde gizlendiği ve bu hakikate erişmenin imkânının da kişinin kendini aşk yolunda fedâ etmesinden geçtiği ifade edilmiştir. Bu fasılda zikredilen görüşler, Cenâb-ı Hakk’ın “*Sen olmasaydın, sen olmasaydın (ey Muhammed) felekleri yaratmazdım.*”⁶⁴ hadîs-i kudsîsiyle desteklenmiştir.

⁶⁴ Aclûnî, a.g.e., 2/164.

3.2.5.2. Medhi'n-Nebi 'Aleyhi's-selām

Bu bölüm (B. 165-172) Hüseyin'in Hz. Muhammed'e (sav) duyduğu derin muhabbetin neticesinde kasîde formuyla nazm ettiği bir na'ttır. Rabbimizin vahdet sarayının biricigi olan Hz. Muhammed'in (sav) güzelliğinin zuhuru bir nevi cennet kokusudur. Şayet Hz. Yusuf, bu güzellik nûrunun bir zerresini dahi görse, ebediyete kadar Hz. Muhammed'e (sav) hayran olurdu. Allah aşkıyla yanan kullar, bu derdlerinin dermanı olarak Hz. Muhammed'in (sav) hürmetine Yüce Allah'tan merhamet dilemektedir.

3.2.5.3. Medhi'n-Nebi 'Aleyhi's-selām 'Alā Baħr-i Meşnevî

Mesnevî formunda nazmedilmiş olan bu bölüm (B. 173-205) bir önceki başlığın devamı niteliğinde olan na't faslıdır. Cenâb-ı Allah'ın (cc) Hz. Peygamber'i âlemlerin yaratılma sebebi olarak zikretmesi, kâinattaki cümle mahlukatın Efendimiz'in (sav) nûruyla şereflenmesi, Hulefâ-yi Râşidîn olarak da bilinen dört büyük İslam halifesinin her birinin ayrı ayrı vasıflarıyla Hak bahçesindeki güller olması anlatılmıştır. Hulefâ-yi Râşidîn'den ilk olarak Efendimiz'in (sav) en sâdık ve en vefâlı dostu olan Hz. Ebû Bekir, yüce meziyetleriyle anılmıştır.

3.2.5.4. Faşlun Der Na't-i Ebû Bekr-i Şiddîk Rağıya'llāhu 'Anhu 'Alā Baħr-i Tavîl ve Meşnevî

Hız Ebû Bekir (ra), Hz. Muhammed'e (sav) olan sonsuz sevgisinin tezahürü olarak hayatının her safhasında Allah nâmına alıp Allah nâmına veren yüce gönüllü bir kâmettir. Bu bölümde (B. 206-237) Hz. Ebû Bekir'in (ra), elli yük altını Allah ve Resûlullah yolunda infak ederek fânî olan mülkünü bekâya taşınması, borçlulara ve düşkünlere yardım etmesi, Allah'ın zâtı dışında mâsivâdan elini eteğini çekmesi gibi faziletli davranışları zikredilmiştir.

3.2.5.5. Kaşîde-i Resûl 'Aleyhi's-selām 'Alā Kavli Ebû Bekr Rağıya'llāhu 'Anh

Kasîde formuyla nazmedilen bu bölümde (B. 238-248) Hz. Ebû Bekir'in (ra) ağzından Hz. Peygamber'e (sav) medh ü senâlar edilmiştir.

3.2.5.6. El-Kelāmu Mine'l-Yahūdî İlā Ebû Bekr-i Şiddîk Rađıya'llāhu 'Anhu 'Alā Baħr-i Meşnevî

Bu bölümde (B. 249-286) borçlu bir adamın alacaklılarından kurtulmak için Hz. Ebû Bekir'den yardım istemesi konu edilmiştir. Bin akçe borcu olan bir adam, borcunu ödeyebilmek için Hz. Ebû Bekir'den yardım ister. Fakat varını yoğunu Allah yolunda infâk ettiği için Hz. Ebû Bekir'in elinde de hiçbir şey kalmamıştır. Hz. Ebû Bekir de adama yardım etmek gayesiyle kendini rehin bırakır. Bu diyaloga şahit olan bir Yahudi, ona Hz. Muhammed'e uyduğu için malını, mülkünü yitirip yoksul düştüğünü söyler. Hz. Ebû Bekir ise kendisinin kul olmanın gereğini yerine getirdiğini ve ancak basiretli gözlerin Hz. Peygamber'i (sav) hakîkî anlamda fark edebileceğini ifade etmiştir. Nihayetinde Yahudi ertesi günün öğle vaktine dek ödenmesi koşuluyla Hz. Ebû Bekir'e (ra) bin akçe vermiştir. Fakat Yahudi borcun bu vakte kadar ödenmemesi durumunda Hz. Ebû Bekir'den eski inancına dönmesini şart koşturmuştur. Hz. Ebû Bekir (ra), o esnada durumu kendi perspektifinden lehine çevirip borcu ödemesi durumunda ise Yahudiden İslam dinini benimsemesini istemiştir. Hz. Ebû Bekir (ra) bu akdin ağırlığıyla Allah'a (cc) ve Resûlu'llah'a mahcup olmamak adına dertten iki büklüm vaziyette Rabbine iltica ederek yalvarıp yakarmıştır. Hz. Ebû Bekir'in bu hüznü hâlden biricik kızı Hz. Ayşe (ra) de haberdâr olmuştur.

3.2.5.7. Mūnācāt-ı Hāzret-i Ūmmi 'Ā'işe Rađıya'llāhu 'Anhā

Bu bölümde (B. 287-306) bir önceki hikâyenin devamı anlatılmıştır. Hz. Ayşe (ra), Hz. Ebû Bekir'in müşkülâtından ötürü büyük bir teessür duymuş ve gözyaşı dökmüştür. Gözlerinden dökülen üç damla yaşın inciye dönüşmesiyle Hz. Ayşe (ra), bu incileri borcunu ödemesi için atası Hz. Ebû Bekir'e (ra) vermiştir. Nihayetinde Hz. Ebû Bekir (ra), borcunu vadesinde ödeyerek Yahudinin imâna gelmesine vesile olmuştur.

3.2.5.8. Hāzā Kaşīde-i İlāhī Fī Hakkı E'r-Rahmān

Kasīde formuyla başlayan bu bölüm (B. 307-404), 314.beyitten itibaren mesnevî nazım şekline dönüşmüştür. Kasīde olan kısmında kâinatın ve cümle zerrâtın yaratıcısı olan Yüce Allah'ın (cc) kara toprağa can verip güzel yüzler yarattığı, kuru dikenden ak ve kızıl güller bitirdiği, kendisine tâbi olanlar için cenneti vücuda getirdiği anlatılmıştır.

Mesnevî kısmına ise yine Hz. Ebû Bekir'den bir nakille başlamıştır. Rivayete göre bir gün üzerinde doğru dürüst kıyafeti olmayan fakir birisi Hz. Ebû Bekir'in (ra) kapısına gelir ve ondan yiyecek birşeyler ister. Fakat Hz. Ebû Bekir'in evinde de

yiyecek nâmına birşey yoktur. O da kapısına geleni boş çevirmemek adına sırtındaki gömleği fakire giydirir. Ancak bu defa Hz. Ebû Bekir (ra) üryan kalmış ve bu sebepten üç gün dışarıya çıkamamıştır. Bu süre zarfında evinde bir çukur kazıp içine uzanarak devamlı sûrette salât ve tekbirlerle hâlini Allah'a (cc) arz etmiştir. Bu münâcâtın sebebi daha ziyade üç gün boyunca Hz. Peygamber'in (sav) meclisinden uzak kalması neticesinde O'na duyduğu özlemdir. Durumdan haberdar olan Allah Resûlü (sav), Hz. Ebû Bekir'e yiyecek ve giyecek birşeyler bulma arzusuyla kendi evine gelir; fakat kendi evinde de bir şey bulamayınca kızı Hz. Fâtıma'nın evine gider. Hz. Fâtıma'nın evinde içi hurma yapraklarıyla dolu bir yastığı boşaltıp bu hurma yapraklarını üzerini örtmesi için Hz. Ebû Bekir'e gönderir. Bu vaziyet karşısında Cenâb-ı Allah (cc) Cibril Aleyhisselâm vasıtasıyla Hz. Ebû Bekir'den razı olduğunu iletir. Bu hikayenin dışında Hz. Ebû Bekir'in sözünde sâdık oluşu, gece-gündüz oruçlu olması, mâlâyânî sözler sarf etmemek adına dilinin üstüne sürekli taş koyması, gıybetten uzak durması gibi vasıfları dillendirilmiştir. Ayrıca Hz. Peygamber'in (sav) Hz. Ebû Bekir'i (ra) tebci eden hadislerine de değinilmiştir.⁶⁵ Mükerrer bir bağlantı beyitiyle bir sonraki fasla geçilmiştir.

3.2.5.9. Kaşîde-i Bahr-i Tavîl

Tasavvufî istılahların ön planda olduğu bölümde (B. 405-413) nefsinin esiri olanların şeytanın zehrini âb-ı hayat zannedip içmeleriyle akıl ve gayreti elden bırakıp yoldan çıkmaları anlatılmıştır. Allah (cc) karşısında acziyetinin farkında olanların ise O'nun (cc) aşk denizine dalıp vuslat suyuna erişmeleri zikredilmiştir.

3.2.5.10. Faşlun Fî Fezâ'il-i Ebû Bekr Rağıya'llâhu 'Anhu

Bir önceki mevzuların bağlamında bu bölümde (B. 414-437) Resûlullah'ın (sav) Hz. Cebrâil'e sorduğu bir soru üzerinden Hz. Ebû Bekir'in ukbâ âlemindeki makamı anlatılmaya çalışılmıştır. Hz. Peygamber (sav), Hz. Cebrâil'e yeryüzüne defalarca kez inip çıktığı halde hiç yorulup yorulmadığını sorar. Hz. Cebrâil ise iki kez

⁶⁵ “Her nebînin semâ ve arz ehlinden ikişer veziri vardır. Benim de gökte iki, yerde de iki vezirim var. Gökteki vezirlerim Cebrâil ve Mikâil; yerdeki vezirlerim de Ebû Bekir ve Ömer'dir.”; Tirmizî, Menâkib 16; el-Hâkim, el-Müstedrek 2/290.

“Ümmetimin imânî terazinin bir kefesine, Ebû Bekir'inki diğer kefesine konsa, Ebû Bekir'in imanı ağır basardı.”; Hindî, Alâüddîn Alî el-Müttakî, Kenzü'l-'Ummâl fî Süneni'l-Akvâl ve'l-Ef'âl (thk. Bekrî Hayyânî-Saffet es-Sekkâ), I-XVIII, Hadis No: 35614, Beyrut, 1985.

yorulduğunu ve bunlardan ilkinin kendisinin Sidretü'l-Müntehâ makamındayken Hz. Yusuf Aleyhisselâm'ın kardeşleri tarafından kuyuya atıldığı an olduğunu ifade etmiştir. Cenâb-ı Hakk'ın (cc) kendisine Hz. Yusuf'u düşmeden yakalmasını emrettiğini ve kendisinin de kuyunun dibine ramak kala Hz. Yusuf'u yakaladığını söylemiştir. Cebrâil Aleyhisselâm, en çok yorulduğu anlardan diğerini ise bir cenk anında *Salsal*⁶⁶ adlı bir devle mücadeleye girişen Hz. Ali'ye (ra) tez zamanda yardım etmesi için Cenâb-ı Hakk'ın kendisine emir buyurması olarak zikretmiştir.

3.2.5.11. Kaşîde vü Naşîhat

Kasîde formuyla yazılan bu nasihat bölümünde (B. 438-445) âşıkların vahdet diyarında Allah'ın (cc) cemâline vâsıl olarak hayret makamında kendilerinden geçip O'na hayran olmaları ve mahşerde sıratı kusursuz bir şekilde geçmeleri anlatılmaktadır.

3.2.5.12. Fî Ahvâl-i 'Ömer Rağıya'llāhu 'Anhu

Bu bölümde (B. 446-503) "Emîre'l-Mü'minîn" olan Hz. Ömer'in (ra) öne çıkan hasletlerinden söz edilmiştir. Allah Resûlü'nün (sav) adaletiyle ve İslam şeriatıyla âmil olması; Allah Resûlü'nü cân-ı gönülden sevmesi; letâfet kaynağı, tatlı sözlü ve gül yüzlü oluşu; gecelerini namazla gündüzlerini de oruçla geçirmesi; zerrece dünyaya tamah eylemeyip mal, mülk ve evlat sahibi olmakdan ziyade Resûlullah'a yakın olmayı tercih etmesi; heybetinden ötürü gazalarda düşmanlarının çekinmesi; tuz ve arpa ekmeği yiyip yamalı ve eski giysilerle fakirliğini açıkça belli etmesi Hz. Ömer'in öne çıkan hasletleridir.

3.2.5.13. Kaşîde-i Âhir

Bu bölümde (B. 504-513) Hz. Ömer'le ilgili mevzuya kısa bir kasideyle ara verilmiştir. Burada aşk deryasına dalındığında aşk yolunun laf ü güzafthan ibaret olmadığı, bu yolda nefsin, kalbin ve ruhun gitmesiyle kesret âleminde vahdet âlemine erişildiği fakat aklın bu hâlleri idrak edemeyeceği anlatılmıştır.

⁶⁶ Salsal, Hz. Ali (ra) cenk-nâmelerinde Hz. Ali'yle (ra) cenge tutuşan bir devin adıdır. Anadolu sahası mesnevîlerinde Salsal ile Hz. Ali'nin mücadelesinin anlatıldığı cenklere de Salsal-nâme adı verilmiştir.

3.2.5.14. Fī Merātib-i ‘Ömer Rağıya’llāhu ‘Anhu

Bu bölümde (B. 514-524) Hz. Cibril’in Hz. Ömer’le ilgili Hz. Peygamber’e (sav) bir naklinden söz edilmiştir. Bu beyana göre cennette bir nûr ortaya çıkmış ve cennet ehli de bu nûru Cenâb-ı Allah’ın (cc) tecellisinden dolayı ortaya çıkan kudret nûru sanmıştır. Cennet ehli, bu nûrun hikmetini sorduklarında Allah (cc) da onlara, bu nûrun Hz. Ömer’in (ra) cennette giyeceği takunyanın kayışının nûru olduğunu söylemiştir. Şayet Hz. Ömer’in (ra) cennette giyeceği takunya böyle ise başına takacağı tâcın nasıl olacağı tahayyül ettirilmeye çalışılmıştır.

3.2.5.15. Kaşîde vü Naşîhat

Bu bölümde (B. 525-531) insanoğlunun kendi ilminin sırlarına vâkıf olmadığı, kesret-vahdet âlemlerini bilmediği, gaflet tozundan silkinip arınmadığı hatırlatılırken Hakk’ı bulmanın yolunun öncelikle insanoğlunun kendi özünü keşfedip vahdete erişmesinden geçmektedir.

3.2.5.16. Faşlun Fī Merātib-i ‘Oşmân Rağıya’llāhu ‘Anhu

Bu bölümde (B. 532-560) mü’minlerin emîri olan Hz. Osman’ın (ra) güzel hasletlerinden söz edilmiştir. Hayâ ve teslimiyet abidesi olan Hz. Osman (ra), edepde en güzel sûrette yaratılmış ve asla üryan bir şekilde gusül etmemiştir. Bir vakit Allah Resûlü’nü evine davet etmiş ve O’nun mübarek yüzünü görünce de sevincinden Allah Resûlü’nün attığı her adım adedince köle âzâd etmiştir.

Hz. Osman (ra), bir zaman evinden mescide her gidişinde ve dönüşünde üzerine yağmur çiseleyince tedirgin olur ve bu sırlı hâlin günahları sebebiyle olabileceği endişesiyle vaziyetini Hz. Peygamber’e (sav) sorar. Mertebesinin farkında olmayan Hz. Osman (ra), kendisini her dâim alçakta görür ve her dâim acziyetinin idrakinde olarak mübarek boynu eğik vaziyette yürürdü. Bir oruç ayında Resûlün itikâfını ifâ ederken şehid düşmüştür.

3.2.5.17. Kaşîde vü Naşîhat

Bu nasihat manzumesinde (B. 561-567) Allah Resûlü’nün sünnetini tutmayan ve Hak yolunda ömrünü sarf etmeyip şeytana uyanların rûz-ı mahşerde müflislerden olacağı ve bunlara imdâd edilmeyeceği anlatılmıştır.

3.2.5.18. Faşlun Fî Mertebe-i ‘Osmân Rağıya’llāhu ‘Anhu

Bu bölümde (B. 568-581) yağmurun yağma sebebi olarak gökteki meleklerin hayâ âbidesi olan Hz. Osman’dan (ra) utanmaları ve bu nedenle alınlarından boşalan terlerin yağmur gibi yeryüzüne dökülmesi anlatılmıştır. Öyle ki Hz. Cibrîl, semâvâtı geçip yükseldiğinde Allah Resûlü’nün dostlarından olan tüm gök ehlinin hayâ sahibi Hz. Osman’dan (ra) utandıklarını ifade etmiştir.

3.2.5.19. Kâşîde vü Naşîhat

Bu nasihat bölümünde (B. 582-590) aşk ehlinin dünyanın ve nefsin esiri olmayıp Hak yola tâbi oldukları sürece ve erenlerden ders aldıkları müddetçe yolda kalmayacakları müjdelenmiştir.

3.2.5.20. Faşlun Fî Ahvâl-i ‘Alî Rağıya’llāhu ‘Anhu

Bu bölümde (B. 591-639) Nebî (sav) Efendimiz’in yeğeni ve damadı olmasının yanında mü’minlerin dördüncü emîri olan Hz. Ali’nin (ra) faziletlerinden söz edilmiştir. Allah’ın arslanı olarak da bilinen Hz. Ali (ra), daima yiğitliği ile nam salmış, cömertliğiyle anılmıştır. Hz. Ali (ra) ne vakit namaza dursa dünya başına dar gelir, mübarek vücudu titrer, benzi solar ve Hudâ’nın (cc) korkusu gönlüne düşerdi. Ayrıca Hz. Peygamber’in (sav) *“Ben ilmin şehriyim, Ali de onun kapısıdır.”*⁶⁷ iltifatına da mazhar olmuştur. Ashab, bir gün Hz. Ali’ye *“Ne vakit namaza dursan benzin solmakta. Bunun sebab-i sırrı nedir?”* diye sorar. Hz. Ali de ashaba namazın Hak (cc) tarafından kullara verilen bir emanet olduğunu ve o kutlu zaman dilimi geldiğinde de emanete ihanet değil, kulluk edilmesi gerektiğini ve bu nedenlerden ötürü kendisinde bahsedilen hâllerin vukubolduğunu ifade etmiştir. Hatta Hz. Ali’nin (ra) namazdayken kemiğine sokulan dürtülen bıçağı dahi hissetmediği anlatılmıştır.

Hz. Ali’nin (ra) namaz hassasiyetine dair anlatılan diğer menkıbe ise şöyledir. Bir gazâda savaşırken Hz. Ali’nin (ra) ayağına ok batır. Öyle ki tabipler, acı çekeceği endişesiyle yaraya müdahale etmeye çekinmektedirler. Fakat yara her geçen zaman daha fazla ıstırap vermektedir. Allah Resûlü (sav), tabiplere Hz. Ali (ra) namaza durduğunda temreni çıkarmalarını tavsiye eder. Nitekim Hz. Ali (ra) namaza

⁶⁷ Münavî, Feyzu’l-Kadîr Kerhu’l-Câmi’u’s-Sağîr, Beyrut ts., III, 46.

durduğunda sahabe mübârek ayağını çabucak yarmış ve temreni oradan çıkarmıştır. Bu esnada Hz. Ali (ra), bu cerrahî operasyonu karınca ısırığı kadar dahi hissetmemiştir.

Bu bölüm, Hz. Peygamber'in "*İhlaslı olanlar, büyük tehlike içindedir.*"⁶⁸ hadisi zikredildikten sonra mükerrer bağlantı beyitiyle sonlandırılmıştır.

3.2.5.21. Kaşîde-i ‘Alâ Bahr-i Mevzûn

Bu nasihat bölümünde (B. 640-655) insanoğlunun mağrur olmaması gerektiği ve derdinin dermanının da varlığından geçip hakîkî âleme gerçekleştireceği seferde olduğu hatırlatılmıştır. İnsanoğlu, Allah (cc) tarafından gül bahçesiyle pâyelendirilmişken câhillik edip yerini ateşe çevirmemelidir.

3.2.5.22. Faşlun Fî Merâtib-i ‘Alî Rağıya’llâhu ‘Anhu Veche

Kasîde formuyla nazmedilen bu bölümde (B. 656-669) mi’râc yolunda Hz. Peygamber'in (sav) karşısına sırlı bir şekilde yiğit bir arslan olarak çıkan Hz. Ali'den (ra) bahsedilmiştir.

3.2.5.23. Kaşîde vü Naşîhat

Bu nasihat manzumesinde (B. 670-677) gizli sırlara vâkıf olanların aslında kendilerini tanıdıkları, sûretten ziyâde sîrete yönelmek gerektiği salık verilmiştir.

3.2.5.24. Faşlun Fî Ahvâl-i Fâtıma Rağıya’llâhu ‘Anhâ

Bu bölümde (B. 678-716) Hz. Peygamber'in (sav) biricik kızı Hz. Fâtıma'nın (ra) faziletlerine dair menkıbelerden söz edilmiştir. Bir vakit evine hüznü bir hâlde dönen Hz. Ali'ye (ra) Hz. Fâtıma (ra) hüznünün nedenini sorar. Hz. Ali de (ra) Hz. Osman'ın (ra) Allah Resûlü (sav) için ziyafet tertip ettiğini ve evine teşrif edinceye kadar Allah Resûlü'nün (sav) attığı adım sayısınca köle âzâd ettiğini ifade ettikten sonra kendisinde Resûlullâhı (sav) ta'zim etmek için böyle bir şeye niyetinin olduğunu fakat dünyalık imkânları el vermediği için üzüldüğünü beyan eder. Bu cevabın üzerine Hz. Fâtıma (ra), yine de Allah'ın (cc) lütfuna güvenerek Hz. Ali'den (ra) babasını ve ashâbını ziyâfet için davet etmesini ister. Hz. Ali (ra), Allah Resûlü'ne durumu arz ettiğinde Hz. Peygamber (sav) kızının hânesindeki imkansızlıkları bildiği için yalnız mı yoksa ashâbı ile mi gelmesi gerektiğini sorar. Hz. Ali (ra), Hz. Fâtıma'nın da arzusuyla tüm ashâbın davetli olduğunu iletir ve hemen ikram hazırlığı

⁶⁸ Aclûnî, a.g.e., 2/312.

için evinin yolunu tutar. Bu arada Allah Resûlü (sav) dört yüz ashâbıyla kızı Fâtıma'nın (ra) evine yönelmiştir. Hz. Ali (ra) eve geldiğinde ocakta pişen hiçbir yemek görmez ve çaresizlikle Hz. Fâtıma'ya (ra) ne yapacaklarını sorar. Hz. Fâtıma (ra) ise vaziyeti Allah'a (cc) havale ettiğinden gamlanmaya gerek olmadığını çünkü gelenin Allah Resûlü (sav) olduğu için Cenâb-ı Hakk'ın kendisini darda koymayacağını ifade eder.

3.2.5.25. Münâcât-ı Fâtıma

Bu bölüm (B. 717-722), Hz. Fâtıma'nın (ra) babasına ve ashabına vermeye niyetlendiği ziyafet için Hak Te'âlâ'nın (cc) kendisine inayet etmesi adına münâcâta bulunduğu bölümdür.

3.2.5.26. Faşlun Fî İcâbet-i Münâcât-ı Fâtıma Rağıya'llâhu 'Anhâ

Bir önceki bölüme karşılık olarak bu bölümde (B. 723-753) Cenâb-ı Hak (cc) Hz. Fâtıma'nın (ra) münâcâtına icabet etmiştir. Allah (cc), Hz. Peygamber'i (sav) ta'zîm etmek adına Cennette O'na layık bir nimet olmadığını ve aksine O'nun mübarek ağzının nimetlere tat verdiğini beyan eder ve o güne kadar hiçbir gözün görmediği, hiçbir dilin tatmadığı üzerinden cennet buhuru saçılan envâi çeşit cennet nimetini Hz. Cibrîl vasıtasıyla Hz. Ali'nin (ra) evine indirir. Hz. Fâtıma (ra) ve Hz. Ali (ra), Allah Resûlü'ne (sav) ve ashâbına mahcup olmamamın verdiği sevinçle hizmet ederler. Ziyafetin sonunda Hz. Cibrîl, Efendimiz'e (sav) Allah'ın (cc) Hz. Fâtıma'nın hürmetine kendisinin attığı her adım için cehennemden bin kul âzâd ettiğini söyler.

Bu hikâye *Faşlun Fî Hikâyet-i Fâtıma Nev'î Âhir* başlıklı nasihat manzumesiyle son bulmaktadır. Ebedî vatan olan cennete mukâbil fânî dünyayı vatan tutmanın gâfilliği vurgulanmıştır.

3.2.5.27. Nakl-i Fî Ahvâl-i Fâtıma Rağıya'llâhu 'Anhâ

Bu fasılda (B. 754-824) Hz. Fâtıma (ra) ile Hz. Ali'nin (ra) düğün merasimi anlatılmıştır. Hz. Fâtıma'da (ra) tıpkı Allah Resûlü (sav) gibi fakirliğiyle övünmüştür. Gerek huy gerekse güzellik olarak eşi menendi olmayan Hz. Fâtıma'nın (ra) düğününde giyeceği kıyafetlerin eski ve yamalı olması Hz. Ali'yi (ra) ziyadesiyle kederlendirmişti. Hz. Ali'nin (ra) durumdan Hz. Peygamber'i (sav) haberdar etmesiyle Cenâb-ı Hak (cc), Efendimiz'in (sav) gönlünün darlanmaması adına düğün için bohçalanmış cennet kıyafetlerini Hz. Cibrîl vasıtasıyla Allah Resûlü'ne (sav) gönderir.

Allah Resûlü’de (sav) bohçayı Hz. Fâtıma’ya ulaştırması için Hz. Ali’ye (ra) teslim eder. Cennet libasları eline geçen Hz. Fâtıma (ra), Ümmi Seleme ve Ümmü’l Eymen gibi birçok hatunun yardımıyla kısa sürede kıyafetlerini giyip düğüne hazır hale gelmiştir.

3.2.5.28. Hâzâ Kaşîde-i Fî Haqq-ı Fâtıma

Kasîde formuyla nazmedilen bu bölümde (B. 825-831) Hz. Fâtıma (ra) anamız kanaatkâr olması, her fiilinde Efendimiz’e (sav) benzemesi gibi özellikleriyle medh ü senâ edilmiştir.

3.2.5.29. Der Hâtm-i Medh-i Hâzret-i Fâtıma

Bu bölümde (B. 832-854) bir önceki mevzudan bahisle Hz. Fâtıma’nın (ra) düğününde giydiği libasın diğer hatunlar tarafından merak edilmesi beyan edilmiştir. Kadınların Hz. Fâtıma’ya (ra) kıyafetlerin nereden geldiğini sorması üzerine Hz. Fâtıma (ra), Hz. Cibrîl tarafından cennette hazırlanan bohçanın atası Hz. Peygamber’e verildiğini, O’nun da bohçayı Hz. Ali’ye teslim ettiğini anlatır. Hz. Fâtıma’nın (ra) bu hadiseyi anlatması üzerine orada bulunan dört yüz hatun imana gelerek Müslüman olur.

Bu bölümde Hz. Hatice (ra) validemizden de Allah Resûlü’nün (sav) helâli, Hz. Fâtıma’nın (ra) anası olması ve tüm malını mülkünü Allah Resûlü’nün (sav) yolunda ihsan etmesi gibi yönleriyle bahsedilmiştir.

3.2.5.30. Kaşîde vü Naşîhat

Bu nasihat manzumesinde (B. 855-863) dünya, içerisine zehir katılmış bir bal şerbetine benzetilmiştir. İnsanoğlu dedikodulara aldanıp bu zehri şeker sanarak meyl etmemelidir. Dünyanın süslü atlastan libaslarına, hediyelerine kanan esasında müflislerdendir.

3.2.5.31. Faşlun Fî Ahvâl-i Hasan ve Hüseyin

Bu bölümde (B. 864-920) Hz. Peygamber’in (sav) sevgili torunları Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin’in üstün faziletleri ve Kerbelâ’da şehîd edilmeleri anlatılmıştır. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin başlarına gelen türlü türlü musibetlere sabır ve teslimiyet göstermişlerdir. Her ikisi de ilim ve fazilet erbâbı olup âlimler ve şehitler zümresindedir. Hz. Peygamber’in (sav) bu pâk canları aynı zamanda şehitlerin ulusu ve cennet gençlerinin efendilerindedir. Onlar ki gül bahçesinin gülleri, bütün ümmet-

i Muhammed ise onların bülbülleridir. Kerbelâ'da çektikleri kahır ve zahmet sebebiyle Allah (cc), onlara rahmetiyle muamelede bulunmuştur. Onlara muhabbet beslemeyen dinden mahrum kalmıştır. Mübârek yüzlerine bakanların gözleri kamaşır, ağızlarından dökülen sözleri huriler tarafından kıskanılırdı. Hz. Hüseyin (ra), karnı deşilip şehid olduğunda hem oruçlu hem de Kur'an okumadaydı. Ruhlar âleminin şâhı (sav), onlarla iftihar ederdi. Allah Resûlü'nün bu iki gülü, şehid düştüğünde Hz. Cibrîl tarafından Nebî (sav) Efendimiz'e haber verildi. Allah Resûlü (sav) ile Hz. Cibrîl, arasında cehennemden cennet üzerine fahirlenmesine dair bir diyalog hâsıl oldu. Buna göre cennet, cehenneme neden övündüğünü sorar. Cehennem ise beyler zulüm saçtığından, kadılar da hakkı örttüğünden kendisine hassaten beylerin ve kadıların geldiğini söyler. Sözüne devam eden cehennem ayrıca bunların zengin oldukları hâlde zekât vermediklerinden ve namazı edâ etmediklerinden söz eder. Bu fasılda kadılarla ilgili mevzuya ilave olarak Hz. Peygamber'in (sav) buyurduğu "*Kadılar üç sınıftır. Birisi cennette, diğer ikisi ateştedir. Cennette olanı, hakkı bilip onunla hüküm verendir. İnsanlar arasında bilgisizce hüküm veren ile hakkı bilip hükümde haksızlık yapan ise ateştedir.*"⁶⁹ hadisi alt başlık olarak verilmiştir.

Cehennemden fahirlenmesi karşısında cennette kendisine teşrif eden ya da edecek olan en başta Hz. Muhammed (sav) Efendimiz olmak üzere Hz. Fâtıma, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, enbiyâlar, evliyâlar, âlimler, yoksullar ve ümmet-i Muhammed ile kıvanç duyar.

3.2.5.32. Faşlun Fî Rü'yeti'n-Nebiyyu Muhammed 'Aleyhi's-selâm

Bu bölümde (B. 921-934) Hüseyinî, *Câmi'u'n-Nesâyah*'i nazmederken uyku ile uyanıklık arası rüyasında Hz. Peygamber'i (sav) kibleye karşı oturmuş vaziyette görür. Sağında Hz. Hasan, solunda ise Hz. Hüseyin vardır. Hüseyinî de bu esnada elleri kavuşmuş şekilde onların karşısına geçer. Allah Resûlü dile gelir ve der ki: "*Yâ Hüseyin! Kim bizi anıp medh ederse biz de onun sözlerine en güzel şekilde mukabelede bulunuruz.*" Allah Resûlü (sav) ile rüyada dahi gerçekleşen bu komşuluk Hüseyinî'yi ziyadesiyle şâd eylemiştir.

⁶⁹ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 4/193; *Ebû Dâvud*, *Sünen*, *Akdiye*, 2; *İbn Mâce*, *Sünen*, *Ahkâm*, 3.

3.2.5.33. Hāzā Kaşīde-i ‘Alā Baḥr-i Ṭavīl

Bu bölümde (B. 935-944) Hüseyinî, benlikten çıkıp ikilik defterini dürdüğünü, gizli sırlara erdiğini ve Allah’ın (cc) da feyziyle Yâsîn Sûresi’nin tefsirinin beyanına niyetlendiğini ifade etmiştir.

3.2.5.34. Bismi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm

Câmi’u’n-Nesâyah’in bu bölümünde (B. 945-974) Besmele-i şerîf ile Yâsîn Sûresi’nin tefsirine geçilmiştir. Yâsîn Sûresi’nin 1-3.âyet-i kerîmeleri şerh edilmeye çalışılmıştır. Sûre, Rahmânî bir şifre olarak nitelendirebileceğimiz hurûf-ı mukatta’a harfleriyle başlamıştır. Yâsîn kelimesinin aynı zamanda Kur’ân-ı Kerîm’in isimlerinden olduğu vurgulanmıştır. Allah (cc), Hz. Peygamber’i (sav) inkar edenlerin kınandığını, aldatıldığını beyan ederek bu nedenle Hz. Peygamber’in (sav) hüzünlenmemesini istemiştir.

Allah’ın (cc) dört bin adı bulunurken bunlardan binini sadece Hakk’ın (cc) kendisi bilmektedir. Binini yalnızca melekler bilirken bini de levh-i mahfuzda yazılıdır. Geriye kalan bin isimden üç yüzü Tevrat’ta, üç yüzü Zebur’da, üç yüzü İncil’de, yüzü de Kur’an içinde setrolunmuştur. Kur’ân-ı Kerîm’i okuyanlar bu yüz isimden doksan dokuzunu açıktan okuyabilirken ism-i a’zâmının birini ise gizli olduğu için açıktan okuyamazlar.

3.2.5.35. Faşlun Fî Cevâbi’s-Su’âl-i Esmâ

Bu bölüm (B. 981-1004) Allahü Zü’l-celâl’in isimleriyle alâkalı sorulara dair verilen cevaplar faslıdır. Esmâ’ül hüsnâyı zikretmek Yüce Allah’ın hazinesinden kerem eylemesine vesile sebebidir. Allah’ın (cc) himmetine ve nimetine nâil olmanın yolu üçtür. İlkinde dil, Allah’a (cc) şükretmede aciz kaldığında ne vakit *elhamdüli’llâh* dese şükürünü ifâ etmiş olur. Diğerinde ise kulun ⁷⁰ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً [...] [وَفِنَا عَذَابَ النَّارِ] âyet-i kerîmesini diline vird etmesi hâcetinin giderilmesine vesile olur. Üçüncüsünde ise Cenâb-ı Hakk’ın bütün isimlerini tesbîh etmektir.

⁷⁰ “Onlardan bir kısmı da: Ey Rabbimiz! Bize dünyâda da iyilik ver, âhirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru! derler.”, (Bakara, 201)

3.2.5.36. Faşlun Fî İsmu'llāh-i A'zām

Bu bölüm (B. 1005-1014) Allah'ın (cc) yüce isimlerinin hakkında kısa bir fasıldır. Kul, her amelinde ilk iş olarak Allah'ın (cc) adını zikredip sonrasında O'nun (cc) yüceliğini, kudretini tefekkür etmelidir. Yer ve gök Yüce Allah'ın (cc) "kün" emriyle yaratılmıştır. Allah'ın (cc) her dildeki ve her mekândaki tespihi "hû" zikridir. Niceleri "hû"ya hayran olup çokça "lâ ilâhe illallâh" lafzını tespih etmişlerdir. Cenâb-ı Hakk'ın (cc) bazı esmâları O'nun (cc) kahrına ve lütfuna sebeptir. Lutfuna mazhar olanlar cehennem ateşinden kurtulup şâd olurlar.

3.2.5.37. Yâsîn İsmün Min Esmâ'i'n-Nebiyü 'Aleyhi's-selâm

Bu bölümde (B. 1015-1079) Yâsîn Sûresi'nin faziletlerinden bahsedilmiş ve Yâsîn'in Nebî (sav) Efendimiz'in isimlerinden bir isim olduğu anlatılmıştır. Cenâb-ı Allah (cc), Hz. Peygamber'in (sav) mübârek isimlerini kimisi açıktan kimisi de örtülü olmak üzere bin yerde yâd etmiştir. Efendimiz'in (sav) yerdeki ismi *Muhammed*, gökteki ismi *Ahmed*'tir. İkinci gökte adı *Muhâmid* olup *Hâmid* olarak da çağırılır. Üçüncü gökte *Mahmûd*, dördüncü gökte *Mustafâ*, beşinci gökte *Safâ*, altıncı gökte ise *Fahri*'dir. Feleklerde ehl-i imâna şefaet eylemesi için *Şefî* olarak anılır. Sidretü'l-Müntehâ'daki ismi *Habîb*, arş üzerinde *Seyyidü'l-Enâm*, kürsîde *Hayru'l-Beriyye*, cennette *Kâsım*, cehennemde *Şefî'u'l-Müznibîn*'dir. Tevrat'ta *Mevsav*, Zebur'da *Kalkalita* isimleriyle zikredilirken İncil'de temiz, arınmış olarak yüceltilmiştir. Hz. Peygamber (sav) Efendimiz, Kur'ân-ı Kerîm'de *Müzemmil* ve *Müddesir* olarak anılırken aydınlatıcı bir kandil olarak da *Yâsîn* ve *Tâhâ* olarak zikredilmiştir.

1039.beyitten itibaren Hz. Peygamber'in (sav) "İsrâ gecesinde Rabbimin nûrunu gördüm. Kuluna kitabı (Kur'ân) indiren Allah'a hamd olsun."⁷¹ hadisi şerh edilirken 1043.beyitten itibaren "Şüphesiz her şeyin bir kalbi vardır. Kur'ân'ın kalbi de Yâsîn'dir. Kim ki O'nu okursa Allah (cc) onun okunmasına Kur'ân'ı on kere okumuş gibi sevap yazar. Allah'ın Resûlü ve Habibi doğru söyledi."⁷² hadisi; 1048.beyitten itibaren "Şüphesiz ki şânı yüce Allah'ın, semâ ve arzı yaratmadan bin sene evvel Tâhâ ve Yâsîn Sûrelerini okuduğunu melekler işitince Ümmet-i Muhammede "müjdelersun!" dediler. Bunun üzerine Tâhâ ve Yâsîn nâzil oldu. Yine

⁷¹ Hadisin kaynağı bulunamamıştır.

⁷² Tirmizî, Sünen, Fedâilü'l-Kur'ân, 7; Dârimî, Fedâilü'l-Kur'ân, 21.

Resûlu'llah buyurdu ki: Cennet ehlinin çoğu Tâhâ ve Yâsîn okurlardı."⁷³ hadisi; 1058.beyitten itibaren ise "Ölüm anında kadın ve erkek hangi Müslümanın yanında Yâsîn okunursa her harfi için on melek saf halinde hazır bulunarak salavat getirip istiğfarda bulunurlar ve yıkanıp toprağa verilmeye kadar cenazeye eşlik ederler."⁷⁴ hadisi; 1064.beyitten itibaren ise Resûlullah'ın (sav) "Yâ Ali! Yâsîn okumayı çoğalt ki onda güzellikler vardır. Şüphesiz Allah Resûlü (sav) doğruyu söyledi."⁷⁵ hadisi şerh edilmiştir.

Yâsîn Sûresi'nin birçok fazileti vardır. Yâsîn, Allah Resûlü'nün (sav) risâletinin ispatı, Kur'ân'ın da kalbidir. Yâsîn Sûresi'ni hatme yapmanın sevabı on olup okuyan nura gark olur. Yâsîn ve Tâhâ, Cenâb-ı Hakk'ın (cc) yeri ve göğü yaratmazdan bin yıl evvel okuduğu sûrelerdir. Bu iki sûre aynı zamanda cennet ehlinin okuduğu sûrelerdir.

Yâsîn, sekerat vaktinde mü'minin üzerine okunursa Hak Te'âlâ (cc) ona yoldaş olur ve rahmetiyle muamele eder. Ayrıca susuzluğu giderilir ve cümle melekler ona salavât-ı şerîfe getirip cenaze namazını kılarlar.

Yâsîn'i çokça okumak Allah'a (cc) kurbiyet sebebidir. Aç kişi onu okursa karnı doyar, korkulu kimse okursa vehminden kurtulur. Misafir bir kimse okuyup vatanından çıkarsa selamet bulur. Fakir kimse okursa zengin olur. Borçlu kimse okursa borcunu edâ eder. Mahpus bir kimse okursa esaretten kurtulur. İhtiyaç sahibi biri okursa ihtiyacı giderilir. Bir kimse Yâsîn'i sabah vakti okursa karanlık çökünceye dek emniyet içerisinde olur. Meyyit üzerine okunursa meyyitin azabı hafifler. Yâsîn'in her hâlükârda okunması mertebenin artmasına da vesile sebebidir.

3.2.6. Sebeb-i Nüzûl-i Yâsîn ve Arz-ı Hâl

Sebeb-i nüzûl bölümünde (B. 1080-1087) Hüseyinî, *Câmi'u'n-Nesâyih*'i kendine dert edindiğini ve bu sebeple de mânâlar âleminin fethi için Allah'tan (cc) kalbine istîdat vermesini dilemektedir. Bu nazmı dert ile okuyan kişinin gönlünün Hak (cc) aşkıyla yanacağını, yüreğinin eriyeceğini ifade ederken kendisi de okuyarlardan duâ talep edip Hak Te'âlâ'dan inâyet dilemektedir. Hüseyinî, bu eseri okuyup ehline

⁷³ Hadisin kaynağı bulunamamıştır.

⁷⁴ Hadisin kaynağı bulunamadı.

⁷⁵ Hadisin kaynağı bulunamadı.

duâ edenlere Cenâb-ı Allah'ın (cc) hidayet eyleyip cemâlini göstermesini temennâ etmektedir.

Cenâb-ı Allah'ın (cc) kendisinin varlığına delâlet etmesi adına seksen üç âyet, yedi yüz yirmi beş kelime ve iki bin yedi yüz doksan altı harften oluşan Yâsîn Sûresi'ni Mekke'de inzâl ettiği ifade edilmiştir. Yâsîn'i okumanın cenneti kazanmaya ve Hak Te'âlâ'nın rahmetine, mağfiretine mazhar olmaya vesile olacağı beyan edilmiştir.

3.2.6.1. Kaşîde vü Naşîhat

Bu nasihat manzumesinde (B. 1088-1094) tasavvufî unsurlar ele alınmıştır. Gönül seferine çıkmanın Hak rızasından başladığı, nicelerinin zevâl içinde mutluluğa eriştiği anlatılmıştır. Aşk yolunda er kişinin talepkâr ve gayretli olması lâzım gelir. Bu yolda Hakk'ı arzulayan âşığın gönlünün kinden ve hileden arınması için ona bir müşid-i kâmil gerektir. Hz. Resûl'e (sav) yâr olanlar için cümle hayrın başı da farz ve sünnete bağlı kalmaktır.

3.2.7. Sebeb-i Nüzûl-i Yâsîn

Bu bölümde (B. 1095-1170) Yâsîn Sûresi'nin nüzülü, bu sûredeki 4-7.âyet-i kerîmelerden hareketle anlatılmıştır. Buna göre Yâsîn Sûresi'nin inzâline sebep olarak kâfirlerin Allah Resûlü'nü (sav) incitmesi gösterilmiştir. Kâfirler, Efendimiz'i (sav) "*Ebû Tâlib'in yetimi!*" diye horlayarak peygamberliğini inkâr etmişlerdir. O'nun (sav) herhangi bir mektepte ilim tahsil etmediği ve bir muallimden ders almadığı gibi lakırdılarla fitne kazanını kaynatmışlardır.

Hz. Peygamber'in de (sav) kendinden önceki nebîler gibi sırât-ı müstakîm üzere gönderilen gerçek bir nebî olduğu hatırlatılarak O'na (sav) ümmet olmanın hakîkî bir saadet olduğu vurgulanmıştır. Hak Te'âlâ (cc), himmet eyleyerek indirdiği yüce Kur'ân'ı, Hz. Peygamber'in (sav) okuyarak yüceltmesini dilemiştir. Bu Kur'ân ki Azîz ve Rahîm olan yüce Mevlâ tarafından Efendimiz'e (sav) indirilmiştir. Hak Te'âlâ (cc) günahkârlar için Gâlib ve Müntakim isimlerini, itaatkârlar içinse Sübhân ve Rahîm esmâlarını Hz. Peygamber'den (sav) okumasını istemiştir ki kalpleri yumuşayıp insâfa gelsin.

Yâsîn Sûresi'ndeki ⁷⁶[لِنُنذِرَ قَوْمًا مَّا أُنذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ] âyet-i kerîmeden hareketle Hz. İsbâ'dan beri Arapları kimsenin korkutmadığı bu nedenle de Hz. Peygamber'in (sav) gaflet üzere olan kendi kavmini yeri geldiğinde Kur'ân'la korkutması istenmiştir. Bu sûrenin Ahmed'in (sav) risâletine ispat için indirildiğı beyan edilmiştir. Şâyet cümle millet ve mahlukat Hz. Peygamber'e düşman kesilirse Cenâb-ı Hakk'ın (cc) kendi dostluğunun Nebî (sav) Efendimiz'a kâfi geleceğı ifade edilmiştir. Bu duruma misal olarak Hz. İbrahim'in kendi dönemindeki münkirler tarafından mancınıkla ateşe atılması verilmiştir.

Hz. İbrahim (ra) ateşe atıldığında arz, semâvât ve cümle mahlukat onun için gözyaşı dökmüş ve akabinde Hz. Cebrâil göz açıp kapayıncaya kadar Hz. İbrahim'in yanına gelerek “*Yâ İbrahim! Benden bir isteğın var mı?*” diye sormuştur. Hz. İbrahim, Hz. Cibrîl'e bir hâceti olmadığını söyleyince bu defa Hz. Cibrîl, Yüce Allah'tan (cc) bir murâdının olup olmadığını sorar. İbrahim Aleyhisselâm da cevaben “*Su'alimden hâlimi (Rabbimin) bildiğı yeter!*” diyerek hâlini Allah'ın (cc) bildiğini ve O'na (cc) tevekkül ettiğini ifade etmiştir. Nihayetinde Allahu Te'âlâ'nın (cc) “*Ey ateş! İbrahim için serinlik ve esenlik ol!*”⁷⁷ nidâsıyla Nemrûd'un ateşi gülistana dönmüştür.

3.2.7.1. Nakl-i Nemrûd-ı Câhil Kâle İlâ Vezîr

Bir önceki mevzunun devamı niteliğinde olan bu fasılda (B. 1171-1201) Nemrûd, Hz. İbrahim'i ateşin yakmadığını görünce vezirini yanına çağırıp hemen ateşin etrafında toplanan ahâliyi kandırmak için bir hile tertipledi. Bu tertibe göre vezir, İbrahim'i ateşin yakmaması için Nemrûd'un bir gömlek giydirdiğini bu sebeple İbrahim'in yanmadığını söyleyecekti. Fakat gömlek yanmasına rağmen Allah'ın (cc) inayetiyle Hz. İbrahim yanmamıştır. Böylelikle Nemrûd'un hilesi de boşa çıkmıştır. Bu manzara karşısında küfrü ve yalanı ortaya çıkan Nemrûd, utanır. Netice itibariyle Nemrûd kendisi için ebedî olarak yanacağı cehennemin kapısını aralamış olur.

Anlatılan Nemrûd hikâyesinden hareketle Hz. Muhammed'in (sav) nübüvveti hususunda asla şüphe edilmemesi salık verilmiştir. *Ebû Cehil, Ukbe, Şeybe, Muğîre* gibileri bu vehme kapıldıkları için Efendimiz'i (sav) itibarsızlaştırmaya çalışmışlar ve îmân etmemişlerdir. Hz. Peygamber'in (sav) atası olan Hz. İbrahim'in sünneti,

⁷⁶ “Ataları uyarılmamış, bu yüzden kendileri de gaflet içinde kalmış bir toplumu uyarman için indirilmiştir.”, (Yâsîn, 6)

⁷⁷ [فَلَنَّا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ] (Enbiyâ, 69)

teslimiyet ve rızâdır. Mü'mine yakışan da atamız İbrahim'in bu sünnetini ihyâ etmektir.

3.2.7.2. Kaşîde vü Naşîhat

Bu başlık altında 1202-1210.beyitler arasında kasîde formuyla yazılan bir nasihat manzumesine yer verilirken 1211-1271.beyitlerde de Yâsîn Sûresi'nin 8-12. âyet-i kerîmeleri şerh edilmeye çalışılmıştır. 1272-1282 arası beyitlerde ise “*Bi'l-ğaybi ey bi'l-kalbi ev fi'l-hâleti'l-ğaybi 'ani'l-halk*” başlığında gaybden bahsedilmiştir.

1202-1210.beyitler arasında birtakım tasavvufî mevzular irdelenmiştir. Hak meclisine gâfilliğin yakışmayacağı ve Hak âşiklarını çekiştirip onlara gülenlerin sonunun perişanlık olduğu hatırlatılmıştır. Aşk ehlinin tenleri toprak olsa da varlıkları hak olup her dâim tazedir. Onların makâmı mukaddes bir gülbahçesi olup onları sevmeyenlerin yeri ise cehennemde bir çöldür. Nefsini Hz. İsmâil'in koçu gibi kurban edip boğazlayanlar, cennette burağa binerler. Bu dünya boş bir cesetten farksız olup bu çöp yığına takılmadan amellerinde ihlaslı olanların durağı da cennet olur. Dünyanın görünen sûretine aldanan Hak aşkından, muhabbetinden uzak kalır.

Nasihat manzumesinden sonra Yâsîn Sûresi'nin şerhi nazmedilmeye devam etmiştir. 78[*إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ*]⁷⁸âyet-i kerîmesinde kâfirlerin boyunlarından çenelerine kadar pranga vurulduğu, başları yukarı kalkık ve bezgin vaziyette yürüdükleri, sapıklıklarından dolayı gözlerinin görmediği ve sarıklarının da katran olduğu anlatılmıştır. Bunlar, Hakk'a (cc) boyun eymeyip böbürlendiklerinden ötürü başları yukarı vaziyette boyunları bağlı, gözleri dağlıdır. Bunların gözleri kör, yüzleri kara olup leş gibi kokarlar. Susadıklarında tas tas irin içerler.

Âyet-i kerîmede Cenâb-ı Hakk'ın (cc) “*Önlerinden ve arkalarından bir set çekdik de onları kapattık, artık göremezler.*”⁷⁹ buyruğu üzere şaşkın ve nasipsiz olan Ebû Cehil uğursuzu Efendimiz'i (sav) namaza durmuş bir vaziyette görür ve hemen eline bir taş alıp O'nun (sav) secdeye gitmesini bekledi. Niyeti Hz. Peygamber'i (sav) beklenmedik bir sırada taşa tutmaktı. Fakat Cenâb-ı Hak (cc), Allah Resûlü (sav) secdeye gittiğinde Ebû Cehil azgınının gözüne perde çekti. Ayrıca bu âyetin Kureyş kavmi için de indiği belirtilmiştir. Yine bir gün Kureyşli müşrikler, oturup Allah

⁷⁸ “Biz, onların boyunlarına halkalar geçirdik. O halkalar çenelere kadar dayanmaktadır. Bu yüzden kafaları yukarı kalkıktır.”, (Yâsîn, 8)

⁷⁹ [وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَعْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ] (Yâsîn, 9)

Resûlü'nün (sav) hakkında ileri geri konuşurlarken Resûlullâh (sav), yerden bir parça toprak alıp müşriklerin üzerine saçar. O vakit Hz. Peygamber'i (sav) fark etmeyen müşriklerin tamamının gözü bağlandı. Allah Resûlü (sav) oradan uzaklaşınca hepsi hışım ile doldu.

Müşriklerin îmâna gelmedikleri, Allah'ın ilminde de sabittir. *“Onları uyarsan da uyarman da onlar için birdir, inanmazlar.”*⁸⁰ Îmânı bulamayan her dâim şakî ve kâfir olmaya namzettir. *“Sen ancak zikre (Kur'âna) uyan ve görmeden Rahmân'dan korkan kimseyi uyarabilirsin. İşte böylesini, bir mağfiret ve güzel bir mükâfatla müjdele. Şüphesiz ölüleri ancak biz diriltiriz. Onların yaptıkları her işi, bıraktıkları her izi yazarız. Biz, her şeyi apaçık bir kitapta (levh-i mahfuz'da) sayıp yazmışızdır.”*⁸¹ Mü'min, Allah'ın (cc) ihtarını işitip Hak yolu kendine iş edinmelidir. Bozgunculuk yapmak için iştahlı davranmamalıdır. Hakk'tan (cc) her dâim korkup O'nun (cc) nasihatlerine kulak vermeli ve Rahmân olan Yüce Allah'ın (cc) rahmetinden geri kalmamalıdır.

“Bi'l-ğaybi ey bi'l-kalbi ev fi'l-hâleti'l-ğaybi 'ani'l-halk” başlığı ile başlayan kısımda yine konuyla paralel olarak gönülden Allah korkusu taşıyanların amellerinde ihlaslı oldukları takdirde Allah'ın (cc) feyzine mazhar olmaları temenni edilmiştir. Günahlardan sakınan kişi Sübhân olan Yüce Allah'ın (cc) sırlarına vâkıf olur. Kâdir ve Kahhâr olan Allah (cc), cennet ve cehennem hak olduğunu ve âsîlerin cehennem ateşine gireceğini beyan etmiştir. Hâlık olan Yüce Allah (cc) müttakîlerin de sevaplarının karşılığı olarak cennette seyrân edeceğini ifade ederek Hz. Peygamber'den (sav) ümmetini müjdelemesini istemiştir. Akli olan kişinin bu nasihatleri idrâk edip Allah'tan korkması, ilim ve irfanla iştiğal etmesi lâzım gelir.

3.2.7.3. Kaşîde vü Münâcât

Bu manzumede (B. 1283-1288) bir taraftan Cenâb-ı Hakk'tan (cc) korkan bir taraftan da cürm ü hataları karşısında kendisine şefkatiyle muamelede bulunmasını isteyen bir kulun Rabbine olan münâcâtı anlatılmaktadır. İlâhî aşka tâlip olan kullar, Hakk'ın kendilerine yoldaş olmasını, rehber olmasını arzulamaktadır.

⁸⁰ [وَسَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أُنذِرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ] (Yâsîn, 10)

⁸¹ [إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمَنَ الْعَلِيمَ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ (11) إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَى وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ] (Yâsîn, 11-12), [وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ (12)]

3.2.7.4. Faşlun Fî Hikâyet-i Aşhâbe'l-Karyeti ve Nakl-i 'Îsâ 'Aleyhi's-selâm

Bu bölüm (B. 1289-1401) Hz. İsa'nın tebliğ için Antakya'ya gelen havârîleri Ashâb-ı Karye'nin hikâyesidir. Eserde Ashâb-ı Karye'nin hikâyesi, Yâsîn Sûresi'nin 10-32 arası âyet-i kerîmelerinden hareketle nazmedilmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm'de “*Onlara, şu şehir halkını misal getir. Hani onlara elçiler gelmişti.*”⁸² âyetiyle Ashâb-ı Karye'ye gönderme yapılmıştır. Hikâyede anlatıldığı üzere Hz. İsa Aleyhisselâm'ın, havârîleri tebliğ için birçok şehre dağılmıştır. Hz. İsa, bunlardan Yahya ve Sü'bân (Yunus) adında iki havârîsini îmân tebliği için Antakya'ya gönderir. Şehre gelen elçiler, koyunlarını otlatan ak sakallı, gökçek yüzlü bir pîr-i fâniye rastlarlar. Yahya ve Sü'bân, sözü Hz. İsa'ya getirerek onun ashâbı olduklarını ve ne maksatla geldiklerini bu ihtiyar çobana izah ederler. Adı Habîb-i Neccâr olan bu çobandan Hz. İsa'nın nübüvvetini kabul etmesini talep ederler. Böylelikle çobanın da kendilerine katılarak şehir halkını, kendi dinlerine davet etmeyi arzulamaktadırlar. Fakat Habîb-i Neccâr, bu iki yabancından anlattıklarına îmân etmek için bir onlardan delil göstermelerini ister. Onlar ise hasta bir kimseye duâ ettiklerinde Allah'ın inayetiyle hastanın derdine devâ bulacağını, âmâ kimselerin gözünün açılacağını, alaca hastalığına yakalananların şifa bulacağını beyan ederler. Bunun üzerine Habîb-i Neccâr, hasta bir oğlunun olduğunu ve uzunca bir zamandır sıhhat bulamadığını belirterek yabancılardan oğlunun şifâsı için duâ talep eder. Nitekim Allah'ın (cc) izniyle Neccâr'ın oğlu şifâ bulur. Habîb-i Neccâr, bu defa da kendi gözlerinde bozukluk olduğunu söyleyerek havârîlerden şifâ için duâ ister. Neccâr'ın da gözleri sağlığına kavuşur. Tüm yaşananlardan sonra kalbi havârîlere karşı mutmain olan Habîb-i Neccâr, havârîlerin adını Antakya'ya yayar. Bundan sonra nerede bir hasta, hâcetli varsa dertlerine devâ bulmak arzusuyla havârîlere gelirler. Havârîlerin nâmı bir gün şehrin hükümdarının kulağına da gider. Hükümdar, havârîleri huzuruna çağırıp kim olduklarını, nereden ve ne maksatla buraya geldiklerini sorar. Onlar ise kendilerini hak dine davet etmek için burada olduklarını ve artık putlara tapmamaları gerektiğini ifade ederler. Bu söz üzerine oldukça sinirlenen hükümdar, onları büyücülük yapıp fitne çıkarmakla suçlar ve yakalattırıp hapsedirir. Uzun süre Yahya ve Sü'bân'dan haber alamayan İsa Aleyhisselâm, Şem'un isminde başka bir havârîsini olup biteni

⁸² [وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ] (Yâsîn, 13)

öğrenmesi için Antakya'ya gönderir. Şem'ûn'un gelişi Kur'ân'da *“İşte o zaman biz, onlara iki elçi göndermiştik. Onları yalanladılar. Bunun üzerine üçüncü bir elçi gönderdik.”*⁸³ âyet-i kerîmesiyle zikredilmiştir.

Antakya'ya gelen Şem'ûn dostlarının hâlini görmek arzusuyla ilk iş olarak zindana gider. Zindancıdan gerçek kimliğini saklayarak tutsakları görmek için destur ister. İznin verilmesiyle yanında getirdiği yiyecekleri Yahya ve Sü'bân arasında pay eden Şem'ûn, karşı tarafın itimadını kazanmak için bir müddet onlardan gibi görünmesi gerektiğini dostlarına söyler. Zindanın Allah (cc) katında çok makbul bir yer olduğunu ve onların da esasında burada bir konuk olduğunu beyan eder. Bu devranın böyle sürmeyeceğini, kendilerine yardım edeceğini fakat ihtiyatla ve sabırla hareket etmeleri gerektiğini ifade eder. Sabrın ve ihtiyatın hassasiyetine dair temsili bir hikâye anlatır.

“Bir zaman bir kadın âhir hayatının sonunda bir oğlan doğurur. Fakat kendisi de yaşlı olduğundan oğlunu tezcek büyümesini arzular. Bu sebepten oğluna normal yemesi gerekenden daha fazla ekmek yedirir. Sonuç olarak bir gün çocuğun yediği ekmek boğazına takılır.” Şem'ûn bu hikâyeden hareketle dostlarına acele etmemelerini, te'ennîyle davranmalarını öğütler.

Dostlarının yanından ayrılan Şem'ûn, halkla kaynaşıp hükümdarın sarayına sızmak maksadıyla puthaneye gelir. İçerde putlara tapıp kendilerinden geçen kimseler, Şem'ûn'u kendilerinden sanırlar. Şem'ûn ise hastalara şifa dağıtıp mucizelerini sergilemek için bu durumu fırsata çevirir. Fakat kimseye Hz. İsâ'nın nübüvvetinden ve hakîkî gayelerinden söz etmez. Şem'ûn kısa sürede şehirde tanınıp saygıdeğer bir kimse hâline gelir. Artık hükümdarın katına yaklaşmış ve onun meclislerinde de boy göstermeye başlamıştır. Bir gün hükümdarla sohbet ederken hükümdar, Şem'ûn'a kendisinden önce şehre gelen iki yabancıyı peygamberlerini tanıtıp dâvâlarını yaymak için kerâmet sergilediklerini söyler. Hükümdar sözünün devamında dâvâlarını bâtil bulduğu için bu iki kişiyi zindana attırdığını da ilave eder. Sözün bu iki yabancıya gelmesinden hoşnut olan Şem'ûn, hükümdara onlarla hünerlerini yarıştırmak için bu kişileri saraya davet etmesini ister. Teklifi beğenen hükümdar, Yahya ve Sü'bân'ı huzuruna getirtir. Bu esnada Şem'ûn, dostlarına sırlarını ifşâ etmemeleri için işaret eder. Söz alan Şem'ûn onlara hangi maslahatla buraya geldiklerini sorar. Onlar da bir

⁸³ [إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ...], (Yâsîn, 14)

olan Yüce Allah'tan (cc) ve nebîsi Hz. İsa'dan bahsederek risâletlerini tebliğ için burada olduklarını söylerler. Sohbetin bu kıvama gelmesini fırsat bilen Şem'ün yine oradaki ahaliye irşad için Yahya ve Sü'bân'a Allah'ın (cc) yüce sıfatları ile ilgili soru sorar.

3.2.7.5. Su'âl-i Şem'ün

Bu bölümde (B. 1402-1500) hikâyeye devam edilmiştir.

Şem'ün, sorduğu soruya karşılık olarak dostlarından aldığı cevaba binâen güttükleri risâlet dâvâları için bir delil göstermelerini ister. Onlar da alaca hastalığına tutulanlara, gözü görmeyenlere duâ ettiklerinde Allah'ın (cc) izniyle hastaların şifâ bulunduğunu söylerler. Bunun üzerine Şem'ün, anlattıklarını ispat etmeleri için hükümdarın ve ahalinin huzuruna doğuştan gözü olmayan birini getirtip şayet bu gözsüzün gözünü açarlarsa hükümdardan kendilerini affetmeleri için ricacı olacağını belirtir. Yahya ve Sü'bân, pir parça çamur alıp gözün yuvasına koyarak duâ ederler. Gözsüzün gözü hâsıl olunca Şem'ün, bunu kendisinin de yapabileceğini söyler. Hemen bir gözsüz daha bulup huzura getirirler. Şem'ün da duâ ederek adamın gözlerinin açılmasına vesîle olur. Yahya ve Sü'bân, kendilerinin duâ ile ölüyü de diriltebileceklerini beyan ederler. Şem'ün ise kendisinin bunu yapmaya muktedir olmadığını ifade eder. Çevredekiler hemen arayışa koyulup yedi gün önce ölmüş ve atası belli olmayan bir meyyiti tekrar diriltmesi için huzura getirirler. Yahya ve Sü'bân'ın duâsıyla ölü dirilir. Zâlim hükümdar, şaşkın bir vaziyette ölüye, öldüğü vakit ne gördüğünü sorar. Meyyit dile gelerek der ki: *“Yedi vadi gördüm ve her birinde bana birer gün azap edildi. Fakat sanırsın ki bu bir gün bir yıla bedel! Ateşin harareti yetmiş derece kadardı. Beni yedinci vadiye getirip koyduklarında göklerin kapısını açılmış gördüm. Güzel yüzlü bir yiğit ve bu üç kişi arşdan aşağıya kolunu uzatarak beni saçımdan, başımdan tutup hemen dışarıya bıraktılar. Gözümü açtığımda ise şu an sizleri karşımda görmekteyim.”* Şem'ün, meyyitin anlattıklarının üzerine hemencecik söze girer ve hükümdara inandıkları putların ölüyü diriltip diriltmeyeceğini sorar. Hükümdar ise gözü olmayan putların ölüyü diriltmesinin mümkün olmayacağını söyler. Şem'ün ise hükümdardan o vakit putlara değil de hakîkî olana îmân edip kendi inançlarını benimsemesini ister. Sözlerini sürdüren Şem'ün, bu adamların yaptığı işin büyücülükle ilgisi olmadığını ve kendisinin de bu yabancıların Tanrı'sına îmân ettiğini beyan eder. Bu sözler üzerine hükümdar, Şem'ün'un da onlardan olduğunu haykırarak üçünün ittifakla halkı yoldan çıkarmaya çalıştığını ifade

etmiştir. Her şeyin ortaya çıkması neticesinde Şem'ün ve arkadaşları, oradakilere Hakk'ın fermânını iletip Hak dîne dâvet için burada olduklarını söylerler. Fakat oradakiler, Şem'ün ve arkadaşlarını uğursuz olarak nitelemiş; onların şehre geldiğinden beri şehirde kıtlığın baş gösterdiğini, maraz ve mihnetin şehri kapladığını ifade etmişlerdir. Şehir ahalisi, kendilerine göre bir inançlarının ve düzenlerinin bulunduğunu, bunu sabote etmeye devam ettikleri müddetçe Şem'ün ve arkadaşlarını taşıyarak öldüreceklerini söylemişlerdir. Şem'ün ve arkadaşları ise halka dönerek küfür ve isyan içinde olmalarından dolayı uğursuzluğun asıl kaynağının kendileri olduğunu söyleyerek onları yeniden îmâna davet etmişlerdir. Bu âsîlikle ve arsızlıkla devam ettikleri sürece asıl kendilerinin Allah'ın (cc) azabına düşer olacağını belirtmişlerdir. O esnâda *“Derken şehrin öbür ucundan bir adam koşarak geldi. “Ey kavmim! Bu elçilere uyunuz!” dedi. “Sizden herhangi bir ücret istemeyen bu kimselere tâbi olun, çünkü onlar hidayete ermiş kimselerdir.”*⁸⁴ Kavmine seslenen bu adam Habîb-i Neccâr'dır.

3.2.7.6. Kaşîde vü Naşîhat

Bu nasihat manzumesinde (B. 1501-1508) şu mevzulara yer verilmiştir. Allah'tan başka şeyleri ilah edinen kimsenin başı belâ ve musibetlerden kurtulmaz. Kâmil îmâna erişmenin yolu evvelce bir mürşid-i kâmil edinmektir. Mürşid-i kâmil, mecazen müridinin libasındaki tozu pası silkeler. Bu bölümün son iki dizesi mükerrer bağlantı beyitlerindedir. Hak Te'âlâ (cc) kemâl-i kudretinden bizleri insan olarak yarattı. Üstüne üstlük lütfederek îmân, Kur'ân ve türlü türlü ni'metler bahşeyledi.

3.2.7.7. Faşlun Fî Kâtl-i Enbiyâ ve Habîb-i Neccâr

Bu bölümde (B. 1509-1598) Karye ashâbından Habîb-i Neccâr'ın katledilmesi anlatılmıştır. Habîb-i Neccâr ve oğlu, Yahya ile Sü'bân'ın duasıyla şifa bulmuştur. Bu hadiseden sonra Habîb-i Neccâr, bu yabancılara îmân edip bir mağarada inzivâyâ çekilmiş ve ibâdet ü tâ'atla meşgul olmaya başlamıştır. Kavmini de hidâyete davet eden Habîb-i Neccâr'a bu yabancılardan sözüne uyup yoldan çıktığı için kavmi tepki göstermiş ve yeniden eski inancına dönmesi için baskı yapmışlardır. Fakat Neccâr, kavminin gözünün kör olduğunu Allah'a ve Resûlü İsa'nın risâletine îmân ettiğini, eski dînine dönmesi hâlinde dalâlete düşeceğini ifade ederek bunu reddetmiştir. Habîb-

⁸⁴ [وَجَاءَ مِنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَى قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ (20) اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ (21)], (Yâsîn, 20-21)

i Neccâr, Allah'ın bir olduğunu, ezel ve ebed sahibi olduğunu söyleyerek sözlerine kavminin şahitlik etmesini istemiştir. Fakat Hak yolunun yolcularının mukadderatı olan çile, mihnet, ölüm Habîb-i Neccâr'a da isabet etmiş, Habîb-i Neccâr'da kavmi tarafından şehrin kapısına asılmak sûretiyle öldürülmüştür. Hak Te'âlâ (cc), Habîb-i Neccâr'a o hâldeyken makamının cennet bahçesi olduğunu nidâ etmiştir. Habîb-i Neccâr ise fânî âlemden bâkî âleme intikal ettiğinde Allah'ın (cc) kendisine bahşettiği nimetler karşısında *"Gir cennete!" denildi. "Keşke, Rabbimin beni bağısladığını ve beni ikrama mazhar olanlardan kıldığını kavmim bilseydi!"*⁸⁵ demiştir. Neccâr, *"Allahü Zü'l-celâl'in (cc) ikramları karşısında keşke kavmimde îmâna gelip cennette ebede kadar şâd olalardı."* diyerek ölümünden sonra da kavmine nasihatten vazgeçmemiş ve onların hidâyeti için Hakk'a (cc) yalvarmıştır.

Görüldüğü üzere evliyâ'ullahda kibir ve kin olmaz. Nitekim Resûlullah' da (sav) Uhud gazâsında mübârek başı yaralandığı vakit Cenâb-ı Hakk'a (cc) *"Îlâhî sen benim kavmime hidâyet ver! Onlar gaflet içinde olduklarından Sen'i (cc) bilmiyorlar."*⁸⁶ diyerek niyazda bulunmuştur.

Nihayetinde âdetullah gerçekleşmiş ve Habîb-i Neccâr'ın kavmi, ayaklarına kadar gelen elçileri alaya alıp Allah'ı (cc) inkâr etmelerinin cezası olarak korkunç bir sesle helâk olmuşlardır.

Hikâyenin bitiminde okuyucuya nasihat verme maksadıyla nazmedilmiş dizeler mevcuttur. Kendilerine uyarıcı elçiler gönderilen eski kavimlerin, bu elçileri inkâr edip alaya almaları ve Allah'a (cc) âsî gelmelerinin sonucunda nâdim olup özür dileseler dahi bunlara vefa gösterilmeyeceği anlatılmıştır. Mahşer gününde Allah'ın (cc) ilk soracağı soru kişinin ömür sermayesini nerede harcadığı, ikinci olarak ise gençliğini nasıl geçirdiği olacaktır. Üçüncüsü ise Hak Te'âlâ'nın (cc) bahşettiği malı nasıl kazandığıdır. Dördüncüsü bildikleriyle amel edip etmediğidir. Beşinci sual ise namazdan, altıncısı ise oruçtan hesaba çekilmektir. Ayrıca dünya kelâmı olan gıybetten de sorumludur. Yine sıhhatli bir bedeninin de hesabı Allah (cc) tarafından sorulacaktır.

⁸⁵ [فَإِذَا دَخَلَ الْجَنَّةَ قَالَ يَا لَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ (26) بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ (27)], (Yâsîn, 26-27)

⁸⁶ Buhârî, Enbiyâ 54; Müslim, Cihad 104.

3.2.7.8. Kaşîde-i ‘Alâ Bahr-i Mevzûn

Bu nasihat manzumesinde (B. 1599-1612) kul, kendi nazarından riyakârlık, gıybet, gaflet gibi günahlarını dillendirmekte, fakat yine de Hak Te’âlâ’dan inâyet isteyerek O’ndan (cc) ümidini kesmemektedir.

3.2.7.9. Hikâyet-i Şeyh Ebu’l-Hasan Nûrî

Bu bölümde (B. 1613-1666) meşhur mutasavvıflardan Şeyh Şiblî’nin⁸⁷ talebelerinden olduğunu düşündüğümüz Şeyh Ebu’l Hasan Nûrî adında âlim bir zâtın vaazlarından hareketle nasihatler verilmiştir.

Şeyh Nûrî, bir gün mescidde vaaz ederken kapıda dinelen Şeyh Şiblî, ona seslenerek insanları şeyhle korkutmamasını isteyerek Allah’ın (cc) kullarına dedikodudan ibaret sözler yerine yalnızca iki soru sorduğunu ifade eder. İlki “*Kulum ben seninleyken sen kiminleydin?*” Şeyh Şiblî’nin bu cümlesi, Şeyh Hasan Nûrî’nin aklını başına getirir. İkincisi ise “*Kerîm olan Rabbine karşı seni aldatan nedir? Ki seni yarattı ...*”⁸⁸ Hz. Ali (ra), bu âyetin mânâsından ötürü tasalanır ve her dem “*İlâhî ğarranî bike cehlî yüftiha’l-ma’siye*”⁸⁹ duâsını okurdu. Kişi, yarın rûz-ı mahşerde cezalandırılmamak için Hudâ’ya hakkıyla kulluk yapmalı ve O’na (cc) yönelerek yarın

⁸⁷ “Ebû Bekr Dülef b. Cahder (Ca’fer b. Yûnus) eş-Şiblî (ö. 334/949). 247’de (861) Sâmerrâ’nın Şibliye köyünde doğdu. Türk asıllı bir ailenin çocuğu olduğu, babasının Abbâsî sarayında hâcibü’l-hüccâblık, dayısının İskenderiye’de emîrî’l-ümerâlık görevinde bulunduğu kaydedilir (Hatîb, XIV, 389). Şiblî’nin adı kaynaklarda farklı şekillerde geçmektedir. Serrâc, Kelâbâzî ve Hücvîrî Dülef b. Ca’fer, Sülemî ve ondan naklen birçok müellif ise Ca’fer b. Yûnus adını zikretmiştir. Diğer isimler bu iki isimdeki kelimelerin yanlış okunmasından kaynaklanmıştır. Sülemî, Şiblî’ye arkadaşı Hüseyin eş-Şâfî’nin Ca’fer b. Yûnus dediğini ve mezar taşında da bu şekilde yazılı olduğunu belirtir (Tabakât, s. 337). Şiblî’nin hayatına dair fazla bilgi yoktur. İyi bir öğrenim gördüğü, Abbâsîler’den Muvaffak’ın veliahtlığı sırasında onun arkadaşlarından olduğu ve daha sonra hâcibliğini yaptığı bilinmektedir. Devlet kademelerinde hızla yükselen Şiblî, Rey’e bağlı Dünbâvend’de valilik yaptı (Hatîb, XIV, 389). Valiliği esnasında devrin sûfîlerinden Hayr en-Nessâc’ın sohbetine katıldı; sohbetinden etkilenerek valilik görevini bırakıp tasavvufa yöneldi. Hücvîrî’nin kaydettiğine göre Cüneyd-i Bağdâdî’ye büyük hayranlık duyan Hayr en-Nessâc, Şiblî’yi onun yanına gönderdi (Keşfü’l-mahcûb, s. 259). Böylece Şiblî, tasavvuf eğitimi devrin en ünlü sûfîsinin yanında tamamlama imkânına kavuştu. Cüneyd’in, “Her topluluğun bir tacı vardır, sûfîlerin tacı da Şiblî’dir” sözü onun tasavvufta ulaşmış olduğu makama işaret etmektedir. Genç yaşta seyrüsülükünü başında çokça seyahat eden Şiblî 334 yılı Zilhicce ayında (Temmuz 946) Bağdat’ta vefat etti.

Şiblî sadece tasavvuf eğitimiyle yetinmeyip dinî ilimlerle de ilgilenmiş, yıllarca hadis ve fıkıh okumuş, İmam Mâlik’in el-Muvaţta’ını ezberlemiştir. Ebû Abdullah Muhammed er-Râzî, “Sûfîler içinde Şiblî’den daha âlim bir kimseyi görmedim” demiştir. Fakat onun daha sonra fıkıh ve hadis ilimlerine karşı olumsuz tavır alması kendisinden sonraki pek çok sûfîyi etkilemiştir. Gerçeğe ulaşmada bu iki ilmi yetersiz gören Şiblî’ye göre gerçek fıkıh Allah ile kul arasındaki halleri açıklayan fikh-ı ilâhîdir; ancak kendisi fakihlerden bu ilmi öğretecek bir kimseyle karşılaşmamıştır (Serrâc, s. 486). Kur’an’ı âyetlerin mânaları üzerinde yoğun biçimde düşünerek okumayı tavsiye eden Şiblî’nin bu usulle kırk üç yılda Kur’an’ın ancak dörtte birini okuyabildiği kaydedilmektedir (Hatîb, XIV, 392). Kaynaklarda onun bazı âyetler için yaptığı işârî tefsirler nakledilir.” (Gürer, 2010: 125-126)

⁸⁸ [...7]... الَّذِي خَلَقَكَ (6) الْكَرِيمِ (مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ)], (İnfitâr, 6-7)

⁸⁹ “İlâhî! Cehaletim ve aldanmışlığım sana karşı günah işlememe yol açtı.”

için bugünden yanmayı göze almalıdır. Hudâ'nın birliğini ikrâr eyleyenler, “(Bu hususta) ölü toprak onlar için mühim bir delildir. Biz ona yağmurlu hayat verdik ve ondan dâne çıkardık. İşte onlar bundan yerler.”⁹⁰ âyetinden de korkmuşlardır. Ölülerini diriltmesi, topraktan bitirdiği tohumlar ve daha türlü türlü meyveler, bağlar, nimetler Allahu Te'âlâ'nın varlığına en büyük delillerdendir. Lâkin bu nimetlerin her biri ayrı ayrı şükür gerektirir. Bu yüzden kul, ibâdet üzere sâbit olup, şükürde dâim olmalıdır. Tıpkı vâdesi dolan bir meyyit gibi ter ü taze olarak açan güller güz vakti kuruyup solarlar. Bu da başlı başına Hakk'ın (cc) birliğine delildir.

3.2.7.10. Faşlun Fî Temşîl-i Bihâr

Bu bölümde (B. 1667-1726) Nebî (sav) Efendimiz'in “İlkbaharı gördüğünüz zaman öldükten sonra dirilmeyi hatırlayınız.”⁹¹ hadisinden yola çıkarak kıyâmet günü, temsîli bir bahar faslıyla remzedilmiştir. Kıyâmet öyle dehşetli bir gündür ki kadınlar, kızlar ne sağını ne de solunu fark ederler. Kimi pişman, kimi mutlu kimi de mahzundur.

Bahara erişenler, kıyameti hatırdan çıkarmamalıdır. Bahar mevsimi birkaç yönüyle kıyâmet gününe benzemektedir. Mesela yer altında her ne var ise baharla birlikte yeryüzüne çıkarlar. Tıpkı “Arz o sarsıntıyla sarsıldığı ve arz ağırlıklarını çıkardığı (vakit) ...”⁹² âyetinde belirtildiği üzere kıyamet gününde de yerin altında ne var ise yerin üstüne çıkarılır. Bir başka benzer yön ise baharda nice insanlar olumlu ya da olumsuz nedenlerle zahmet çekerken kıyâmet gününde de bazıları cennette şâd olup bazıları da cehennemde kınanırlar. Dünyada hevesine uyanlar, kıyâmette hüsrana uğrarlar. Şehvetine uyanlar, cehenneme ayak basarlar.

Nasıl ki çiftçilerin ekin ekerken çektikleri zahmet, bahar mevsiminde yağın dolu, şiddetli yağmur gibi âfatlar yüzünden onları kara kara düşünmeye iter. Niceleri de dünyada türlü türlü mihnet ve zahmetlerle ibâdet tohumunu ekerler; fakat kıyâmette işledikleri günahlar sebebiyle bu ibadetlerinin yekûnü bir anda sıfırlanabilir. Diğer bir yönüyle, nasıl ki baharda birbirini seven dostlar, âşıklar ağaçların altında hoşça vakit geçirirler; tıpkı bunun gibi kıyâmette de sâlihler ve cömertler, ağaçların altında hoşsohbetler ederler. Diğer ortak yönlerden biri de Bârî (cc) olan Yüce Mevlâ, bahar

⁹⁰ [وَأَيُّهُ لَهُمُ الْأَرْضُ الْمَيْتَةُ أَحْيَيْنَاهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ] (Yâsîn, 33)

⁹¹ Hadisin kaynağı bulunamadı.

⁹² [إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زُلْزَالَهَا (1) وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا (2)] (Zilzâl, 1-2)

mevsiminde kuzey rüzgarları olarak da bilinen poyrazı gönderir. Fakat poyraz, kimine fayda sağlarken kimine de ziyan getirir. Kıyamet gününde esen saadet ve şekâvet yeli de adından da anlaşılacağı üzere kimine saadet getirirken kimine de hüzün getirir.

Nebî (sav) Efendimiz'in "Dünya, âhiretin tarlasıdır."⁹³ hadisinde buyurduğu üzere baharda kimi çiftçinin ekin ekmediğinden dolayı duyduğu pişmanlık gibi kıyâmet gününde de hayır yerine şer ekenler, büyük bir nedâmet yaşarlar. Baharda açan kızıl, yeşil vd. rengârenk çiçekler, kıyâmette kula lazım olacak olan rızâ, ihlas ve tevekkül gibidir.

3.2.7.11. Kaşîde vü Naşîhat

Bu bölümde (B. 1727-1770) yine şâirin ara ara yaptığı gibi tasavvufî akîdeler, "Yerin bitirdiklerinden, insanların kendilerinden ve henüz mahiyetini bilmedikleri şeylerden bütün çiftleri yaratan Allah'ı teşbih ve takdis ederim."⁹⁴ âyet-i kerîmesinden istifâde edilerek ele alınmıştır. Allah (cc), yarattığı her mahlukattan çift ve zıddıyla kâim olarak yaratmıştır.

Hak Teâlâ'nın verdiği akıl ve ruh kudretiyle kul, imânına zeval getirmeden âhirette kurbiyete erişmelidir. Fânî dünyada ecelin hak olduğunu akıldan çıkarmayıp nefsini ıslah ile meşgul olmalıdır. Sübhân olan Yüce Rabbimizin (cc) yarattığı nice nimetleri, nice mahlukatı taakkul etmelidir.

İmâm-ı Vâhidî'nin⁹⁵ tefsirinde Allah'ın (cc) yarattığı mahlukata türlü türlü hasletler verdiği beyân edilmiştir. Dünyanın aldatıcı güzellikleri yele, insan ömrü ise

⁹³ Aclûnî, a.g.e., 1/412.

⁹⁴ [سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُثْبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ] (Yâsîn, 36)

⁹⁵ "Vâhidî. Ebü'l-Hasen Ali b. Ahmed b. Muhammed en-Nisâbüri (ö. 468/1076). Nişâbur'da doğdu. Araplar'ın Benî Kudâa kabilesine mensuptur. Mettûye ve Vâhid adındaki atalarına nisbetle Mettûyî ve Vâhidî nisbeleriyle anılmış, ancak Vâhidî diye şöhret kazanmıştır. Ticaretle uğraşan ailesi Rey ve Hemedan arasındaki Sâve'den Nişâbur'a göç etmiştir. Vâhidî, önce Nişâbur âlimlerinden Ebü Ömer Saîd b. Hibetullah el-Bistâmî'den hüsn-i hat öğrendi ve Kur'an'ı ezberledi. Daha sonra Ebü Bekir Ahmed b. Hasan el-Hîrî, Ebü Tâhir Muhammed b. Muhammed b. Mahmiş ez-Ziyâdî ve Hasan b. Muhammed el-Herevî'den hadis; Ebü Osman Saîd b. Muhammed el-Hîrî, Ebü'l-Kâsım Ali b. Ahmed el-Büstî ve Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Fârisî'den kıraat dersleri aldı. Sarf, nahiv, meânî, lugat, şiir ve edebiyatı Ebü'l-Hasan İmrân b. Mûsâ el-Mağribî, Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Kuhendîzî ed-Darîr, Ebü'l-Fazl Ahmed b. Muhammed el-Arûzî gibi hocalardan öğrendi. Tefsir ve kıraat ilmini üzerinde etkisi açıkça görülen hocası Ebü İshak es-Sa'lebi'den tahsil etti. Kaynaklarda ilmi seyahatlerde bulunduğu belirtiliyorsa da nerelere gittiği zikredilmemektedir. Bununla birlikte bazı eserlerindeki ifadelerden Cürçân, İsfahan ve Bağdat'a gittiği anlaşılmaktadır (et-Tefsîrü'l-basîf, neşredenin girişi, I, 67-68; Cevde Muhammed Muhammed el-Mehdî, s. 65). Uzun yıllar medreselerde ders veren Vâhidî aralarında Ebü'l-Abbas Ömer b. Abdullah b. Ahmed el-Ergiyânî ve kardeşi Ebü Nasr Muhammed el-Ergiyânî, Ebü Muhammed Abdülcebbâr b. Muhammed el-Hevvârî, el-Kâmil müellifi Ebü'l-Kâsım el-Hüzelî, Ebü Bekir Yahyâ b. Abdürrahîm el-Makberî, Ahmed b. Muhammed el-

akarsuya benzetilmiştir. Her hâlükârda ikisi de gelip geçici olduğu halde insanlardan kimisi bir mahbuba tutulurken kimisi de eğlenceye dalmış ve heveslerini kendine mâbud edinmiştir. Velîler ise ilim ve ibâdetle iştilal edip zikir ve Kur'ân'ı kendilerine vird edinirler.

3.2.7.12. Faşlun Fî Aḥvâl-i Cebel-i Kâf Benî İsrâ'îl 'Aleyhi's-selâm

Bu bölümde (B. 1771-1873) âhiret, cennet, cehennem, mi'râc, kıyâmet günü ve mahşer meydanı gibi mücerred kavramlara dair tasvirlerle yer verilmiştir. Ayrıca Nebî (sav) Efendimiz'in Hz. Mûsâ'nın kavmi Benî İsrâiloğulları ile mi'râcda karşılaşmasından bahsedilmiştir.

Eserde öteki âleme dair cennet, cehennem, kıyâmet, mahşer vd. gibi mücerred unsurların efsanevî Kaf dağının ardında olduğu nazmedilmiştir. Kaf dağının ardında olduğu varsayılan bu mekânlar üstü lâ-mekân âleminin dünyanın yedi katı kadar genişliğe sahip olduğu, türlü türlü melekleri ve mahlukatı içinde barındırdığı anlatılmaktadır. Burada yere iğne atılsa düşmeyecek kadar yoğunlukta melek vardır ki bu meleklerin her birinin elinde *lâ ilâhe illa'llâh* yazılı sancaklar bulunmaktadır. Bu âleme ay ve güneş asla erişmez. Burası gece kavramı olmayıp her dâim gündüzdür. İnci, yakut, gümüş, altın gibi cevherlerden müteşekkil mekânlar göze çarpmaktadır. Buradaki melekler gece gündüz kedersiz bir şekilde Allah'ı (cc) ve Resûl'ünü (sav) tesbîh ve takdisle meşguldür. Bu sebeple ölüm, mü'minler için bir hediyedir. Kâfirler içinse geçmek bilmeyen zaman, tükenmek bilmeyen bir azap hükmündedir.

Resûlullah (sav) Efendimiz'in buyurduğuna göre ne vakit bir mü'min ölüpte kabre girse âhiret menziline girmiş olur ve burada Cenâb-ı Hak (cc) tarafından kendisine cennette bahşedilecek olan ağaçlar, köşkler vb. güzellikler gösterilir. O andan itibaren kabirdeki mü'min, kendisine gösterilen bu güzelliklerden gözünü

Meydânî'nin de yer aldığı pek çok talebe yetiştirdi. Vâhidî, Cemâziyelâhir 468'de (Ocak-Şubat 1076) yetmiş yaşlarında iken (İbnü'l-İmâd, V, 292) Nişâbur'da vefat etti.

Kaynaklarda allâme, muhaddis, tefsirde asrın imami, fakih, Arap dilinde ve nahivde üstat, şair gibi sıfatlarla nitelenen Vâhidî'nin yaşadığı dönemde üne kavuştuğu, Nizâmülmülk'ün ve kardeşinin kendisine saygı gösterdikleri kaydedilir. İtikadda Eş'arî, amelde Şâfî mezhebine mensuptu. Eserlerinde Ehl-i sünnet akaidini savunmuş, Kaderiyye, Müşebbihe, Mücessime gibi fırkalara karşı mücadele etmiştir. Tefsir ve Kur'an ilimleri alanındaki üstünlüğü yanında Arap dili ve edebiyatındaki birikimiyle de tanınmıştır. İbn Teymiyye onun, hocası Sa'lebî'den daha iyi Arapça bildiğini belirtmiş (Minhâcü's-sünne, VII, 91, 312), kendisinden bazı manzumeler nakledilmiştir (Yâkût, XII, 260-262). Öte yandan eserlerinde fikhî izahlara yer vermesi bu alandaki bilgisini, Kitâbü'l-Megâzî adlı kitabı da siyer ve megâzî alanındaki birikimini göstermektedir. Ancak eserlerinde yer yer zayıf ve mevzû hadislerle İsrâiliyat'a rastlanması yüzünden eleştirilmiştir (İbn Teymiyye, bk. bibl.; ayrıca bk. et-Tefsîrü'l-basîf, neşredenin girişi, I, 98-100).”, (Çetin, 2012: 438-439)

alamaz ve her daim bu tabloyu izlemek ister. Şayet kabirde yüz yıl dahi yatacak olsa burada geçirdiği süre, ona kuşluk vakti kadar bile gelmez.

Resûlullah (sav) Efendimiz, mi'râcî esnasında Kaf dağının ardındaki bu lâmekân âleminde bir kavimle karşılaşır. Bu kavim, Nebî (sav) Efendimiz'i gördükleri vakit O'nu görmek arzusuyla ettikleri duâların müstecâb olmasından dolayı çok sevinmişlerdir. Efendimiz'e (sav) "e's-selâm" diyerek O'nun (sav) iki âlemin de rahmet peygamberi olduğunu beyan ederek îmanlarını tasdiklemişlerdir. Ayrıca Efendimiz'i (sav) gören gözlerin cehennemde yanmayacağını bildiklerinden Cenâb-ı Hakk'a (cc) binlerce kez şükürde bulunmuşlardır. Resûlullah (sav) Efendimiz, bu kavme kim olduklarını sorar. Onlarda anlatmaya başlar: *"Biz Hz. Musâ Aleyhisselâm'ın kavmiyiz. Hz. Mûsâ, âsâsı ve yed-i beyzâsıyla aramızdan ayrılıp âhirete göçtüğünde İsrâiloğulları her şeyi unutup hadsiz günahlara daldı. Bozgunculuk çıkartıp çokça adam öldürdü. Hz. Mûsâ'dan sonra yüz on iki âbid, bizlere emr-i ma'rûfu hatırlattı. Fakat onların sözlerini de kimse nazara almadı. Netice itibariyle kavmimiz helâk oldu. Bazılarımız kurtulduk ve su kenarında oturarak Hudâ'ya el açıp şükrettik. Hudâ, duâmızı kabul etti. O sırada yer yarıldı ve bizler yerin altına girdik. Yerin altında bir buçuk yıl kadar kaldık ve bu süre zarfında Hudâ, bizleri bir an dahi unutmadan rızıklandırdı. Bu şekilde devran dönerken yerin altından çıktık. Mûsâ Aleyhisselâm, bize şöyle bir vasiyyet buyurmuştu: "Buna göre hangimiz Muhammed'in (sav) yüzünü bir dem görse bilsin ki O, âhir zaman peygamberidir, bütün enbiyâların serveridir. O'nun (sav) ümmetlerine Hak (cc), mağfîret eyleyip yüzlerini de kıyâmette nurlandırmıştır. Bu nedenle onun ümmeti Hak (cc) katında hayırlı bir ümmettir."*

3.2.7.13. Ta'îm-i Nebî 'Aleyhi's-selâm 'Alâ Baḥr-i Ṭavîl

Bu kısa nasihat manzumesi (B. 1874-1879), Nebî (sav) Efendimiz'in ashâbını ibâdet ü taat ve savm u salât hususunda tadrîs etmesine dair nazmedilmiştir.

3.2.7.14. Baḥr-i Meşnevî

Bu bölümün (B. 1880-1928) başlığında mesnevî, denizle özdeşleştirilmiştir. Şâirin ağızından dökülen sözler de mesnevî bahrinin incisi olarak telakkî edildiğinden bu başlığın kullanımı uygun görülmüştür. Bu fasılda gayb âleminin hâlleriyle alâkalı

misaller verilmiştir. Bu misallerin nazmedilmesinde yaşadığı devrin önemli âlimlerinden Fahreddin er-Râzî'nin⁹⁶ tefsirinden istifade edildiği belirtilmiştir.

Âşık, âlem-i gaybde kapısı olmayan bir yapıya gelir ve buradakilere neden kapılarının olmadığını sorar. Onlar da kalpleri birlik ritmiyle attığından birbirlerine ziyanlarının dokunmayacağını söylerler. Âşık, buradakilerin mescidlerini evlerine uzak inşâ ettiklerini fark eder ve niçin böyle yaptıklarını sorar. Onlar da ev ile mescidin arası uzak olduğu vakit mescide gitmenin sevabının daha fazla olacağını böylelikle de Hz. Muhammed Mustafâ'nın (sav) dostluğuna nâil olma şerefini elde edeceklerini ifade ederler. Âşık, bu defa da buradakilerin kabirlerinin aynı zamanda evleri olduğunu

⁹⁶ “*Ebû Abdillâh (Ebû'l-Fazl) Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî et-Taberistânî (ö. 606/1210). Tercih edilen görüşe göre 25 Ramazan 543 (6 Şubat 1149) tarihinde Büyük Selçuklu Devleti'nin başşehri olan Rey'de doğdu. 544'te doğduğu da nakledilir. Bekrî, Teymî ve Kureşî nisbelerinden anlaşıldığına göre soyu Arap asıllı bir aileye dayanır. İbnü'l-Hatîb veya İbn Hatîbü'r-Rey diye de tanınmakla birlikte daha çok Fahreddin er-Râzî adıyla meşhur olmuştur. Şâfiî ve Eş'arî kaynaklarında ise “İmâm” unvanıyla anılır. Begavî'nin yanında yetişen ve kelâm ilmine dair Gâyetü'l-merâm adlı eseriyle tanınan babası Ömer, Fahreddin'in ilk hocasıdır. On altı yaşında iken babasının vefatı üzerine Simnân'a giderek burada Kemâleddin es-Simnânî'nin derslerine devam etti. Bir süre sonra Rey'e döndü ve İsrâkî filozofu Sühreverdi el-Maktûl'ün öğrencilerinden olan Meccüddin el-Cilî'den kelâm ve felsefe tahsil etti. Cilî ile birlikte gittiği Merâğa'da da ondan ders almaya devam etti. Üstün zekâsı ve azmi sayesinde kısa zamanda kendini yetiştirdi. İbn Rüşd el-Hafîd, Muhyiddin İbnü'l-Arabî, Abdülkâdir-i Geylânî, İzzeddin b. Abdüsselâm gibi meşhur âlimlerle çağdaş olan Fahreddin er-Râzî'nin üne kavuşmasında yaptığı ilmi seyahatlerin büyük payı vardır. Cürcân, Tûs, Herat, Hârizm, Buhara, Semerkant, Hucend, Belh, Gazne ile diğer Hint beldeleri uğradığı belli başlı ilim ve kültür merkezleri arasında yer alır. Hârizm'de iken Mu'tezilî âlimlerle yaptığı münazaralar sonunda bazı olayların çıkması üzerine orayı terkedip Rey'e dönmeye mecbur kaldı. Daha sonra medreselerinde, kendi eserleri olan el-Mebâhişü'l-Meşrikiyye ve Şerhu'l-İşârât gibi bazı eserlerinin okutulduğu Mâverâünnehir beldelerini dolaştı. İlk olarak Serahs'a uğradı ve orada meşhur tabip Abdurrahman b. Abdülkerim ile tanışıp dostluk kurdu. İbn Sînâ'nın el-Kânûn adlı eserini onun için şerhetti. İki oğlunu da varlıklı olan bu tabibin kızlarıyla evlendirdi. Serahs'tan Buhara'ya geçince burada Hanefî âlimlerinden Şerefüddin el-Mes'ûdî, Radıyyüddin en-Nisâbüri ve Rükneddin el-Kazvinî ile fikhî konularda, Nüreddin es-Sâbûnî ile itikadî meseleler üzerinde münazaralar yaptı ve büyük takdir topladı. Ayrıca Bâtınîler ve Kerrâmîler'le yaptığı tartışmalar da büyük yankılar uyandırdı. Bazı kaynaklarda, Râzî'nin Belh'te bulunduğu sırada Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin babası Bahâeddin Veled'i sultana şikâyet ederek şehirden çıkarılmasına sebep olduğu nakledilirse de bu doğru değildir. Zira Râzî, Bahâeddin Veled'in Belh'ten ayrıldığı tarihten (616/1219) çok önce vefat etmiştir. Râzî ziyaret ettiği beldelerin emîr ve sultanlarından iltifat ve ikram gördü. Horasan'da Alâeddin Tekiş ile oğlu Muhammed, Gur sultanları Gıyâseddin ve Şehâbeddin onun himayelerine mazhar olduğu siyaset adamlarındandır. İran, Türkistan, Afganistan ve Hindistan bölgesindeki bazı şehirleri dolaştıktan sonra Herat'a yerleşti (600/1203). Bazı müelliflerce, Râzî'nin Bağdat'a gittiği ve bilinmeyen bir sebeple işkence görmesi üzerine oradan Mısır'a geçtiği kaydedilirse de kaynaklarda bunu doğrulayan herhangi bir bilgi yoktur. Hayatının geri kalan kısmını Herat'ta geçirdi; bir yandan eserlerini telif ederken öte yandan sayıları 300'ü aşan talebe yetiştirdi. Hayatının ilk döneminde fakir olmasına rağmen son döneminde muhafızlar tarafından korunacak derecede büyük servete sahip oldu. Bunda sultanlardan gördüğü ikramlarla dünürü Abdurrahman b. Abdülkerim'den oğullarına intikal eden mirasın büyük payı olduğu nakledilir. Râzî 1 Şevval 606'da (29 Mart 1210) Herat'ta vefat etti. Kerrâmîler'ce zehirletilerek öldürüldüğü de nakledilir (Sübki, VIII, 86). İbn Hallikân'a göre, kendisini mühlidlikle suçlayanların naaşına herhangi bir zarar vermemesi için vasiyetine uygun olarak Herat yakınlarındaki Muzdâhân köyü civarında defnedilmiştir (Vefeyât, IV, 219). İbnü'l-Kıftî'ye göre ise Râzî'nin naaşı aslında kendi evine gömüldüğü halde Muzdâhân civarındaki bir tepede defnedilmiş gibi gösterilmiştir (İhbârü'l-'ulemâ', s. 190).”, (Yavuz, 1995: 89-95)*

fark eder ve niçin böyle olduğunu sorar. Onlar ise her dem ölümü hatırdan çıkarmayıp ibret almak ve Hakk'ın huzuruna eli boş varmamak için böyle yaptıklarını beyan ederler. Nicelerinin gönlündeki muhabbetin, mecnûnluktan değil de korkudan ileri geldiğini ilave ederler.

Âşık, bu diyardakilerin hiç gülmediğini fark edip niçin gülmediklerini sorar. Onlar da çok gülmenin kalbi karartıp isyanı arttırması sebebiyle gülmediklerini ifade ederler. Âşık, bu diyardakilere hastalığın erişip erişmediğini sorar. Onlar da hastalığın isyana kefaret için var olduğunu, kendilerinin ise Hakk'a isyan değil, şükür içinde olduklarından Hakk'ın kendilerini hasta eylemediğini söylerler. Âşık, benzi sararmış birilerini görür ve onlara da niçin bu hâlde olduklarını sorar. Onlar ise ölüm korkusundan bu vaziyette olduklarını ifade ederler.

Fahreddin er-Râzî'nin tefsirinde Hz. Peygamber'den (sav) naklettiği bir rivâyete göre Allah Resûlü (sav) sahabeden vefat eden bir adamın namazını kılıp defin için kabre gitmişti. Allah Resûlü (sav) defin işleminden sonra evinin yolunu tuttu. Fakat evde oldukça dalgın ve düşünceli bir hâli vardı. Hz. Ayşe (ra) validemiz o gün yağmur yağmamasına rağmen Efendimiz'in elbisesinin sırlıklam olduğunu fark etti ve nedenini sordu. Hz. Peygamber (sav) de kendisinin gayb âleminin yağmuruna tutulduğunu buyurdu.

3.2.7.15. Faşlun Fî Şeyh-i Kâmil

Bu fasılda (B. 1929-1957) mürşid-i kâmilin vasıfları anlatılmıştır. Seyr-i sülûka giren kişi, dünyadan bir parça talep etse olmaz. Kâmil insan, ciddiyet ve gayret içerisinde olacağına dair ahdetmeli ve ahdine de sâdık kalmalıdır.

Âlemi yoktan var eden mülk sahibi Yüce Allah (cc), toprağı en güzel surete bürüyüp ona ruh üfledi, hayat suyu bahşetti. O Kâdir olan Allah'tır ki acziyeti ve mekânı yoktur. Ehad olan Yüce Allah (cc), hiçbir surette keder çekmez. Kâinattaki cümle zerrât, Hayy ve Kayyûm olan Yüce Allah'la var oldu. Hâl ehli, Cenâb-ı Hakk'ın bu sıfatlarını akl etmeli ve irfan sahibi olmalıdır. İlmiyle âmil olup mağrur olmamalıdır.

3.2.7.16. Kaşide-i 'Alâ Bahr-i Tavîl

Bu bölümde (B. 1958-1963) aktarılanlar, Yunus Emre'nin şu meşhur dizeleriyle paralellik arz etmektedir:

*Cennet Cennet dedikleri birkaç köşkle birkaç huri
İsteyene ver sen anı bana seni gerek seni* (Toprak, 2006: 114)

*Degüldür hûri vü gilmân ne cennet köşk yâ ne Rıdvan
Bu benüm gönüme sulţan olunmaz lâkin illâ hû* (B. 1959)

Aşk erlerinin maksûdu bu dünyâ değildir ve onların derdinin dermânı da bulunmaz. Onlar ne hûrî, gilmân, ne de cennet, köşk peşinde olmadıkları gibi kimse de bu sırra vâkıf olamaz.

3.2.7.17. Faşlun Fî Ahvâl-i Şeyh-i Kâmil

Bu bölümde (B. 1964-2102) bir önceki başlıklarla ilintili olarak mürşid-i kâmilin hâllerinden tafsilatlı olarak bahsedilmiştir.

Kâmil insanın yalan ve taklitle işi olmamalıdır. Kendi aslını bulup benlik tozundan sıyrılarak sırr-ı vahdete erişmelidir.

Mürşid-i kâmilde insanları irşâd edebilmesi için bulunması gereken yirmi şart vardır. Şeyhte bulunması gereken ilk şart îtikattır. İtikat, din evinin direği gibidir. İkinci şartı, şer'î ilimlere hâiz olmalıdır. Üçüncü şartı, akıl melekeleri yerinde ve âkil olmalıdır ki müridini terbiye edebilsin. Dördüncü olarak sehâvetli, eli açık olmalıdır ki müridinin her eksiğini giderebilsin. Beşinci hasleti yiğitlik olmalıdır ki zorlukla karşılaştığında müridini reddetmesin. Altıncısı sabit bir nefse sahip olmalı ki şehvetinin esiri olmasın. Yedincisi himmet ehli olup dünya malına meyl etmesin. Sekizincisi şefkatli olmalıdır. Dokuzuncusu hilm sahibi, yumuşak huylu olmalı ve durduk yere müridlerine bağırıp çağırıp kalplerini kırmamalıdır. Onuncu şartı affedici olmalıdır ki müridinin ayıbını fark ettiğinde onu bağışlayarak nasihatlerle hizaya getirebilsin. On birinci şartı güzel ahlâk sahibi olmalıdır ki her müridinin gönlünü îmar edebilsin. On ikincisi îsâr ehli olmalı ki yeri geldiğinde kendi rahatından ferâgat edip fedakârlık yapabilsin. On üçüncüsü kerem sahibi olmalı ki müridlerine ihsan ve iyilikte bulunabilsin. On dördüncüsü tevekkül ehli olmalıdır. On beşincisi Hakk'ın rızasına tam anlamıyla boyun eğip teslimiyet içerisinde olmalıdır. On altıncı şart, Hak'tan gelene her dâim râzı olup rızâ göstermelidir. On yedincisi, vakar sahibi olmalıdır. On sekincisi, müridini övmemelidir. Çünkü övme ile birçok emek zâyî olur. On dokuzuncu şartı, sâbit-kadem olup her dâim sözünde ve amelinde tutarlı davranmalıdır. Şeyhte bulunması gereken son şart ise dürüstlüktür. Şeyh, dürüst ve

sözünün eri olmalı ki ahdinde gevşeklik göstermesin. Son olarak ibâdetlerinde samimi olmalı ve her işini Allah'a ısmarlamalıdır.

Şeyh, lâ-mekân yolunun rehnümâsıdır. Müridinin konuşmayan dili, görmeyen gözleri, işitmeyen kulaklarıdır. Şeyh olanın ismi aynı zamanda İsm-i A'zâm'dır.

3.2.7.18. Kaşîde-i 'Alâ Bahr-i Tavîl ve Tevhîd

Bu kısa manzumede (B. 2103-2107) aşk erlerinin ölseler de esasında lâ-mekân âleminde diri oldukları, zamandan ve mekândan sıyrılarak ikilikten kurtulup vahdete eriştikleri anlatılmaktadır.

3.2.7.19. Faşlun Fî Ahvâl-i Mürid

Bu bölümde (B. 2108-2273) şeyh-mürîd münasebetinin devamı niteliğinde olup müridde bulunması gereken vasıflar tafsilatlı olarak açıklanmıştır.

Mürîd, öncelikle fenâ işleri bırakıp tevbe ederek Hakk'a yönelmelidir. İkinci olarak zühd ve salâh sahibi olmalıdır ki varlık belâsından kurtulabilsin. Şeyhi ile Hakk'a olan ahdini tazeleyip makam, mevkiyi terk etmelidir. Üçüncüsü yalnızca Allah'a (cc) yönelip nefesine hudutlar koymalıdır. Hak yolunda mâsivâdan geçip her dâim fikri, zikri, talebi sadece şeyhi olmalıdır. Şeyhi de müridinin aynası olmalıdır ki bütün aynaların safâsı olan Muhammed Mustafa'nın (sav) muhabbetine erebilsin. Müridin dördüncü hasleti ehl-i itikâd sünnetine bağlı olmasıdır. Bid'at ehline asla meyl etmemelidir. Beşinci vasfı takvâdır. Kursağından geçen lokmalar ölçülü olmalı, dünyanın ve şehvetin esiri olmamalıdır. Müridin altıncı hasleti sabırdır. Sabır, sır âleminin kilididir. Emir ve yasaklara riâyet edip her işi yerli yerinde yapmalıdır. Yarasına taat tozunu serpip şeyhinin zehrini tatlı eylemelidir. Yedinci hasleti nefsi ile cihâd etmesidir. Sekizincisi ise tıpkı nefesine baltayla vuran Hz. Ömer (ra) gibi bir bahadırılık örneği sergilemeli ki nefs atının ağzına gem vurabilsin. Dokuzuncusu dili pâk olup zikir ve tespih ile meşgul olmalıdır. Onuncu vasfı cömert olmalıdır. Bütün âlem mülkü ona verilse ardına dahi dönüp bakmamalıdır. On birinci vasfı meskenettir. Allah(cc) karşısında acziyetinin farkında olup ganî olanın Allahü Zü'l-celâl olduğunun şuurunda olmalıdır. On ikinci hasleti yalandan uzak durmalıdır. Şeyhine ayıp nazarıyla bakmamalıdır. Ayıp nazarıyla baktığı vakit mürid, bayağılaşır ve mağfîret mertebesinden uzaklaşır. On üçüncü vasfı doğruluk olup müridde asla hıyânet olmamalıdır. Müridin on dördüncü hasleti himmet ehli olup sadece Hakk'a (cc) minnet eylemelidir. On beşincisi melâmet yolu gözleyip ayıplanmaya, horlanmaya aldırış

etmemelidir. On altıncı vasfı her dâim akl-ı selim ile hareket etmelidir. On yedinci hasleti ise Hak nûru olan edeptir. Müridin yüzü Hz. Osman'ın (ra) gibi haya ve edeb bünyâdı olmalıdır. Mürid kendisine sorulmadan sözünü sarf etmemeli, küstahlığa düşmemelidir. On sekizinci şartı huyu güzel olmalı, kibir ve riyâyâ düşmeden amellerini ihlâs ile yapmalıdır. Hem nasihat almalı hem de tatlı diliyle nasihat vermelidir. Ondokuzuncu vasfı gassalın elindeki meyyit gibi şeyhine teslim olmalıdır. Şeyhi günde bin kez kovsa dahi kapısından ayrılmamalıdır. Şeyhinin kapısında eli bağlı, Hakk'ın huzurunda teslimiyet içerisinde bir kul olmalıdır.

Müridlik işret ü sevdâyâ meyl etmeyip hırsı kibir ve hasede yenik düşmemektir. Nebî (sav) Efendimiz'in şu hadisinde *“İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki, bütün endişe ve gayretleri karınları (mîde ve şehvet) için olacaktır. Şerefleri malları ile ölçülecek, kibleleri kadınları olacaktır. Dinleri de dirhem ve dinarları olacaktır. İşte onlar mahlûkâtın en şerlileridir. Onların Allah katında hiçbir nasipleri yoktur.”*⁹⁷ buyurduğu gibi nefsinin kölesi olmamalıdır.

3.2.7.20. Nakl-i Ma'nâ-yı Leyl ü Nehâr

Bu bölümde (B. 2274-2313) âyet-i kerîmelerden yola çıkarak gece ve gündüzün tasavvufî mânâları üzerinde durulmuştur.

Yüce Allah (cc), geceden gündüzü çıkarıp her birine bir istikâmet vermiştir. Gecenin mi yoksa gündüzün mü yeğ olduğuna dair bir soruya cehennemden gündüzden gecenin ise cennetten olduğu düşüncesiyle gecenin daha evlâ olduğu şeklinde cevap verilmiştir.

Gece, ayıpları örtendir. Gündüz ise günahların ortaya döküldüğü andır. Gece, Hakk'ın nazargâhı olan âriflerin pazar yeridir. Gündüz ise arzularının esiri olanların dükkanıdır. Hz. İbrâhim Halîlu'llah, risâlet abasını gece giymiştir. Hz. Yûnus'un balığın karnındayken yaptığı tespihler, gökteki melekleri gece harekete geçirmiştir. Hz. Mûsâ'nın Tûr dağında gördüğü etrafı aydınlatan nûr da gece vakti zuhur etmiştir. Nebî (sav) Efendimiz'in mi'râca erdiği sırlı yolculuk da gece gerçekleşmiştir. Yine Hz. Peygamber'in (sav) buyurduğu *“Geceleyin öyle bir zaman vardır ki, Müslüman bir kimse o zamana rastlayıp Allah'tan dünya ve âhirete dair hayırlı bir şey dilerse,*

⁹⁷ Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, XI, 192/31186.

Allah ona dilediğini verir. Bu her gece böyledir.”⁹⁸ hadiste gece vaktinin önemine dikkat çekilmiştir.

3.2.7.21. Faşlun Fî Naql-i'l-Leyl-i ‘Alâ Baḥr-i Ṭavîl

Bu bölümde (B. 2314-2337) Hz. Peygamber’den (sav) bir nakil yer almaktadır. Buna göre gecenin bir yarısında melekler, dünya semâsında “*Hiç hâcetli var mıdır? Ki bu vakit, Hakk’ın (cc) rızasıyla istenilecek duâlara icâbet vaktidir.*” diye nidâda bulunurlar.

Gece namazı, velîlerin âdetidir. Günahlara kefâret olup belâları savar. Bu namaz, Allah Resûlü’nün de (sav) âdeti olup gece boyu kıyâmda durmaktan ayakları şişerdi. Bu manzara karşısında hüzünlenen Hz. Ayşe (ra) Nebî (sav) Efendimiz’e “*Yâ Resûlallah! Senin geçmiş ve gelecek bütün günahların affedildiği halde, niçin bu kadar kendine zahmet veriyorsun?*” diye sorar. Hz. Peygamber’de (sav): “*Rabbime şükreden bir kul olmayayım mı yâ Ayşe!*”⁹⁹ diye cevap verir.

Allah (cc) iki topluluktan cehennem ateşini savar. İlki geceleri Allah korkusu ile gözyaşlarını akıtıp Hakk’a (cc) tazarruda bulunanlar, ikincisi ise gazâlarda gözcülük yapanlardır. Kişinin nefsinin ıslah etmesi ise büyük gazadır. Nebî (sav) Efendimiz buyurmuştur ki “*Nefs ile gazâ etmek bin küffâr ile gazâ etmekten daha büyüktür.*”¹⁰⁰

3.2.7.22. Kaşîde-i ‘Alâ Baḥr-i Ṭavîl

Bu bölümün 2338-2344.beyitler arası kasîde formuyla nazmedilmiş; fakat herhangi bir başlık değişikliği yapılmadan 2345-2423.beyitler arası ise mesnevî formuyla yazılmıştır.

Kasîdeyle başlayan ilk kısım (B. 2338-2344) nasihatlerden müteşekkildir. İkilikten kurtulamayıp Hakk’a senâlarda bulunmayanların bu fenâ mülkünde türlü türlü haram ve günahlarla kendi canlarını ateşe attıkları; kesret âleminde ıslah olmayanların Hak (cc) huzurunda utanacakları, Hakk’a eren kişilerin ise dünya lezzetinden usanacakları ifade edilmiştir.

⁹⁸ Müslim, Müsâfirîn 166-167

⁹⁹ Buhârî, Teheccüd 6; Müslim, Münâikin 79-81; Tirmizî, Salat 178.

¹⁰⁰ Hadisin kaynağı bulunamadı.

Mesnevî formuna geçiş yapılan kısımda (B. 2345-2423) ise güneşin devr-i dâimi ve kıyâmet gününde ay ile güneşin hâlleriyle ilgili manzaralar âyet-i kerîmelerden hareketle resm edilmiştir.

“Güneş, kendisi için belirlenen yerde akar (döner). İşte bu Azîz ve Alîm olan Allah’ın takdiridir.”¹⁰¹ Güneş, üç yüz altmış menzili olup bunun yarısı kış, yarısı da yazdır. Bu yolculuk kıyâmette son bulur. Allah’ın (cc) takdiri doğrultusunda her gün yerinden doğup devr-i dâim yapar. “Güneş katlanıp dürüldüğünde, yıldızlar (kararıp) döküldüğünde.”¹⁰² âyet-i kerîmesinde belirtildiği üzere kıyâmet gününde Hakk’ın emriyle güneşin menzili dürülüp nûru söndürülerek kapkara olur.

Bu bağlamda Ebû Zer el-Ğîfârî’den (ra) rivâyetle Nebî (sav) Efendimiz’in şu hadisi de bu bölümde nazmedilmiştir:¹⁰³ “Güneş battığı bir sırada mescide girdim. Resûlullâh (sav) oturuyordu. Bana: “Ey Ebû Zer, şu güneş nereye gidiyor, biliyor musun?” dedi. Ben de: “Allah ve Resûlü bilir, dedim.” Allah Resûlü (sav) de şöyle buyurdu: “Secde yapmak için müsaade almaya gidiyor ve kendisine müsaade ediliyor. Sanki bir gün ona “Buradan doğ!” denilecek, o da battığı yerden doğacaktır.” Allah Resûlü (sav) sonrasında “Güneş, kendisi için belirlenen yerde akar (döner). İşte bu Azîz ve Alîm olan Allah’ın takdiridir.”¹⁰⁴ âyetini okudu.”

Şüphesiz ki güneş ve ay batıdan doğduğu zaman, ehl-i dünyâ, ay ile güneşin nûrlarının sönüp kapkara olduğunu gördükleri vakit ağlaşırlar. Ay ve güneş, aynı hizada buluştuklarında yola gelip tevbe ederler. Fakat Efendimiz’in (sav) de buyurduğu üzere bu saatten sonra tevbe kapısı kapandığından tevbeler makbul olmayacaktır. Âsîlerin bu nedametiyle alâkalı olarak “O gün zalimlere, özür dilemeleri hiçbir fayda sağlamaz. Artık lânet de onlarındır, kötü yurt da onlarındır.”¹⁰⁵ âyet-i kerîmesi böyle haber vermektedir.

3.2.7.23. Faşlun Fi’l-Münâcât

Bu bölüm (B. 2424-2448), Hak aşkının derdiyle gamlanan âşığın Hak yolundaki garipliğini, kimsesizliğini, çâresizliğini ifade eden münâcât faslıdır. Âşık,

¹⁰¹ [وَإِذَا الشَّمْسُ تَجَرَّى لَمُسْتَقَرِّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ] (Yâsîn, 38)

¹⁰² [(إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ (1) وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ (2))], (Tekvîr, 1-2)

¹⁰³ Tirmizî, Fîten 22.

¹⁰⁴ [وَإِذَا الشَّمْسُ تَجَرَّى لَمُسْتَقَرِّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ] (Yâsîn, 38)

¹⁰⁵ [يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعَذَرَتُهُمْ وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ] (Mü’min, 52)

menziline yol alan ayın tıpkı eğik hurma dalı gibi görünüp yeniden eski hâline dönmesi gibi Hak Te'âlâ'dan fazl u ihsan ve inâyet beklemektedir.

3.2.7.24. Hâzâ Şıfat-ı Haq Hazret-i Celle

Bu bölümde (B. 2449-2517) Allah'ın sıfatları ve kudreti belirli âyet-i kerîmelerin ışığında açıklanmıştır.

Âlemde her şeyin eşi ve menendi var iken Yüce Allah (cc) tektir, zamandan ve mekândan münezzehtir. Kâinattaki her şey, sürekli acziyet içindeyken O Yüce Allah (cc) hiçbir surette değişmez. Doğmamış ve doğrulmamıştır. Ay ve güneş dahi O'nun (cc) belirlediği bir istikâmette ilerler. Kendi ifadesinde buyurduğu üzere¹⁰⁶ geceyi ve gündüzü de birer âyet olarak yaratmıştır.

Allah (cc), bir gemiye doluşup altı ay boyunca denizde kalan Nuh Aleyhisselâm ve zürriyetini de kudretiyle muhafaza edip sâhil-i selâmete erdirmişti. Bu hususta¹⁰⁷ Allah'ın (cc) kudretine bir delildir. Ne evvel ne âhir O'nun (cc) kudretine kimse mâni olamaz.

Peki ya gökyüzünde kanat açan ve belirli bir istikâmet üzere dağları, sahrâları aşan kuşlarda kendiliğinden mi hareket ederler? Kuşların havadaki bu deverânı da Kur'ân'da geçen beyâna göre¹⁰⁸ Yüce Allah'ın (cc) kudretine delildir. Yine balıkların da denizin boşluğunda belirli bir menzil üzere yol almaları O'nun (cc) kudretine bir başka delildir.

Allah (cc), âyet-i kerîmede buyurduğu üzere¹⁰⁹ tıpkı Nûh'un gemisi gibi insanları ve yüklerini taşıyabilecek, bir yerden bir yere gitmelerini kolaylaştıracak at, merkep, fil, deve gibi hayvanlar yaratmıştır.

3.2.7.25. Kaşîde vü Naşîhat

Bu nasihat bölümünün 2518-2535.beyitler arası kasîde formuyla nazmedilmiş; fakat herhangi bir başlık değişikliğine gidilmeden 2536-2597.beyitler arasında ise mesnevî formuyla nasihatlere devam edilmiştir.

¹⁰⁶ [... فَمَحَوْنَا آيَةَ اللَّيْلِ ...], “Geceyi ve gündüzü birer âyet olarak yarattık.”, (İsrâ, 12)

¹⁰⁷ [وَأَيُّ لَهُمْ أَنَا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلِكِ الْمَشْحُونِ], “Onların zürriyetlerini dopdolu bir gemide taşımamız da onlar için büyük bir ibrettir.”, (Yâsîn, 41)

¹⁰⁸ [مَا يُمَسِّكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَنُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ...], “Onları (havada) Rahmân olan Allah'tan başkası tutmuyor. Şüphesiz O, her şeyi görmektedir.”, (Mülk, 19)

¹⁰⁹ [وَوَخَّلْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ], “Onlar için, bunun gibi binecekleri başka şeyler de yarattık.”, (Yâsîn, 42)

Kasîde bölümünde (B. 2518-2535) kullarına türlü türlü nimetler ihsân eden Zü'l-celâli ve'l-kemâl Allah'ı (cc) gönülden sevip O'na (cc) teveccüh eyleyip O'na (cc) zikir ile ta'zimde bulunma tembihlenmektedir.

Mesnevî formuna geçilen bu bölümde (B. 2536-2597) Yâsîn Sûresi'nin 43-49. âyet-i kerîmeleri şerh edilmeye çalışılmıştır. “Biz istesek onları suda boğarız da kendileri için ne imdat çağrısı yapan olur, ne de kurtarılırlar. Ancak tarafımızdan bir rahmet olarak ve bir süreye kadar daha yaşasınlar diye kurtarılırlar.”¹¹⁰ âyetinde buyurulduğu gibi dilediğini selâmete eriştirir, dilediğini de melâmete düçar eyler. Âyet-i kerîmede¹¹¹ buyrulduğu üzere fânî âlemde önünde ve arkasında olup bitenlerden sakınıp âkıbetinden endişe edene Cenâb-ı Hak (cc) rahmetiyle muamele eder. Kullarını daima esirgeyen Yüce Allah (cc), onlara hiçbir sûrette yüz çevirecekleri âyetler göndermemiştir. Kâfirler ise apaçık bir azgınlık içerisinde olduklarından Allah (cc) onları rahmetinden mahrum bırakmıştır. Nitekim kâfirler, Hakk'ın (cc) kendilerine verdiği rızıktan tasadduk etmemişlerdir. Mü'minler ise kâfirleri îmâna gelmeleri ile tasadduk eylemeleri ve kıyâmet gününde Allah'a (cc) ne cevap verecekleri hususunda uyarılarına rağmen, onlar “Eğer doğru söyleyerseniz, bu tehdit ne zaman gelecek?”¹¹² demişlerdir. Küfür ehli bu şekilde birbiriyle çekişip dururken ansızın İsrâfil Aleyhisselâm tarafından icrâ edilecek korkunç bir nidâyla irkilecekleri günü beklemektedir.¹¹³

3.2.7.26. Faşlun Fî Ahvâl-i Kıyâmet

Bu bölümde (B. 2598-2682) âyet ve hadislerden hareketle kıyâmet manzaraları resm edilmiştir.

Kıyâmet, insanlar hiç ummadıkları bir vakitte yakalar. Kimisi davarını sularken, kimisi elinde kıymetli bir taş tutarken, kimisi elinde teraziyle nesne tartarken ya da nesne satarken, kimi ağzındaki lokmayı yutmaya fırsat bulamazken, kimi uyurken, kimi altın-gümüş sayarken, kimi ağlayıp kimi gülerken, kimisi de güzel bir

¹¹⁰ [(وَإِنْ نَشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيحَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنْقَدُونَ (43) إِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ (44))], “Biz istesek onları suda boğarız da kendileri için ne imdat çağrısı yapan olur, ne de kurtarılırlar. Ancak tarafımızdan bir rahmet olarak ve bir süreye kadar daha yaşasınlar diye kurtarılırlar.”, (Yâsîn, 43-44)

¹¹¹ [وَإِذَا قِيلَ لَهُم اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ] (Yâsîn, 45) “Önünüzde ve arkanızda olan şeylerden (dünya ve ahirette göreceğiniz azaplardan) sakının ki size merhamet edilsin.” denildiğinde yüz çevirirler.”, (Yâsîn, 45)

¹¹² [وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ] (Yâsîn, 48)

¹¹³ [مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ] (Yâsîn, 49) “Onlar, birbirleriyle çekişip dururken kendilerini ansızın yakalayacak korkunç bir sesi bekliyorlar.”, (Yâsîn, 49)

dilberle gönül eğlerken ansızın kıyâmete yakalanır. Bazıları da vardır ki mescidde Hakk'ı zikir eylerken, namaza durmuşken, hayırlı işlerle meşgulken o görkemli vakit tamam olduğunda arz ve semâvâte korkunç bir ses erişir. “İşte o anda onlar ne bir vasiyyetde bulunabilirler, ne de ailelerine dönebilirler.”¹¹⁴ Üç kez üfürülecek olan sûrayla ilgili Nebî (sav) Efendimiz, hadisinde “İki üfleme arasında kırk sene vardır.”¹¹⁵ buyurmuştur. Yine Allah Resûlü (sav), ashâbına sûranın sesini işittikleri vakit “*Hasbuna'llâhu Ni'me'l-Mevlâ ve Ni'ma'n-Naşîru ve Ni'me'l-Vekîl*”¹¹⁶ demelerini tavsiye etmiştir. Bu dehşetengiz günü Cenâb-ı Hak (cc) Kur'an'da da beyan buyurmuştur.¹¹⁷ İsrâfil Aleyhisselâm ilk sûru üflediği vakit heybetinden yerler ve dağlar yarılr, canlarda tâkat kesilir. Güneşle ay aynı noktada buluşup yıldızlar dökülür. O gün niceleri saadetli, niceleride melâmet içerisinde olurlar. Denizler kaynayıp dev dalgalar, karalara vurur. Emzikli hâunlar, bebeklerini bırakıp kaçarken gökteki melekler dahi bu ürkütücü manzaradan korkarlar. Hamile kadınlar hamlini düşürürken, çocukların beti benzi sararıp yaşlanır. İkinci sûrun üflenmesine kadar olan süreçte insanlar, hayır ve ihsan için çabalayıp güzel ameller işlerler. Fakat bu uzun sürmez. Yeniden gaflete dalıp eski vaziyetlerine dönerler. Kırk yılın sonunda Hak Te'âlâ (cc) yeniden İsrâfil Aleyhisselâm'a sûru üflemesi için emreder. Bu ikinci sûr ile melekler de dahil olmak üzere yerdeki ve gökteki tüm canlılar helâk olur. Dünyadan bir parça dahi kalmaz. Geriye bir tek Azrâil Aleyhisselâm kalır. Azrâil Aleyhisselâm da Hayy ve Kayyûm olan Yüce Allah'ın emriyle kendi canını alır. Âyet-i kerîmede belirtildiği üzere¹¹⁸ uçsuz bucaksız kâinatta bâkî olarak sadece evvel ve âhir olan Yüce Allah (cc) vardır.

¹¹⁴ [فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ] (Yâsîn, 50)

¹¹⁵ Ahmed İbni Hanbel, Müsned, 3/28; Buhârî, Kitâbu't-Tefsîr 258/336; Müslim, Fiten, 28/141(2955).

¹¹⁶ “Allah ne güzel dost ve yardımcı; ve ne güzel vekildir.”

¹¹⁷ [(İذَا السَّمْسُ كُوِّرَتْ (1) وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ (2) وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ (3))], “Güneş katlanıp dürüldüğünde, yıldızlar (kararıp) döküldüğünde, dağlar (sallanıp) yürütüldüğünde...”, (Tekvîr, 1-3)

[وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ (3)], “Denizler kaynayıp fişkırtıldığı zaman...”, (İnfitâr, 3)

[(İذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ (1) وَأَذْنَتْ لِرَبِّهَا وَحَفَّتْ (2))], “Gök yarıldığı ve Rabbine boyun eğdiği zaman...” (İnşikâk, 1-2)

¹¹⁸ [(كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ (26) وَيَبْقَىٰ وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ (27))], “Yer yüzünde bulunan her canlı yok olacaktır. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zâtı bâkî kalacaktır.”, (Rahmân, 26-27)

3.2.7.27. Faşlun Fî Beyân-ı Tefsîr-i Ma‘ânî

Bu bölümde (B. 2683-2803) önceki mevzuyla da bağlantılı olarak sûranın İsrâfîl Aleyhisselâm tarafından üfürülmesi esnasında ve sonrasında kıyametin kopmasıyla vuku bulan hadiseler anlatılmıştır.

Hak Te'âlâ (cc), kıyâmetle birlikte yeri ve göğü kâğıt gibi dürüp kudret kabzasına aldıktan sonra “*Ene'l-mülk*” nidâsı yankılanmıştır.¹¹⁹ Böylelikle âlemin gerçek padişâhı olan Yüce Allah (cc), şunları hatırlattı. İnsanlara zulm edenler, devrânın böyle sürüp gideceğini sandılar. Kibirlenenler, fahirlenenler arzın çukurunu boylayıp kara toprak oldular. Nefislerine ve şeytana tapanlar da şimdi karşılığını aldılar. Bu mülk âlemi, “... *Kahhâr olan tek Allah'ındır.*”¹²⁰ Harâb olmuş şu insafsız ve hilekâr dünyada göz alıcı hiçbir güzellik kalmamıştır. Ne bağında bülbüller terennüm etmekte, ne dalında kuşlar tebessüm etmektedir. Türlü türlü hazinelerinin peşinden koşanlar, cins atlarına binip seyr edenler, atlastan kıyafetler giyenler, çeng ü savt ile eğlenenler, köşklere sığmayanlar, bahçelerinde muhtelif bitkiler düzenler,... Hepsi de hak olan ölümü hatırlarından çıkarıp hevâlarının arzularına harç oldular. Birer astar ve kefenle toğrağa yuvarlanıp bu dünyadan göçtüler. Toprağı mesken edindiler. Nebî (sav) Efendimiz buyurmuştur ki “*Mel'unun ölümü de dikkat çekicidir.*”¹²¹ Şimdi hesap vakti!

Sûranın yeniden üfürülmesiyle “*Nihayet Sûr'a üfürülecek. Bir de bakarsın ki onlar kabirlerinden kalkıp koşarak Rablerine giderler. (İşte o zaman:) Eyvah, eyvah! Bizi kabrimizden kim kaldırdı?*”¹²² âyetinin fehvâsı yerine getirilmiştir. Sûranın sesiyle cümle kullar Hakk'ın katında hazır bulunurlar. “*O gün hiçbir kimse en ufak bir haksızlığa uğramaz. Siz orada ancak yaptıklarınızın karşılığını alırsınız.*”¹²³ Kul, hayır ya da şer neyi tercih etmişse karşılığını bilâ-noksan görecektir. Kâfirlere ise şiddetli bir azapla hesap sorulacaktır.

¹¹⁹ [... الْمَلِكِ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ...], “Bugün hükümlerlik kimindir? Kahhâr olan tek Allah'ındır.”, (Mü'emin, 16)

¹²⁰ [... لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ...], (Mü'emin, 16)

¹²¹ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹²² [(وَتَفِخْ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَى رَبِّهِمْ يُنْسَلُونَ (51) قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا ... (52)], (Yâsîn, 51-52)

¹²³ [فَالْيَوْمَ لَا تَنْظُمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تَحْزُونَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ], (Yâsîn, 54)

3.2.7.28. Hāzā Hikāyet-i Behlül-i Dīvāne

Bu bölümde (B. 2804-2822) Hak âşığı bir sûfi olan Behlül-i Dānâ¹²⁴ ile ilgili bir menkıbeye verilmiştir.

Behlül-i Dīvāne, bir gün kendinden geçmiş bir şekilde sokakta yürürken ona sordular: “Ey, merdân-ı âşık! Sen ki bütün meczuplar içerisinde Hakk’a en yaraşık olansın. Bu hâlde nereden gelirsin, anlat da bilelim?” Behlül: “Cehennem ateşi almak için cehenneme gitmiştim; fakat bulamadım.” Ahâlî yine sorar: “Neden bulamadın?” Behlül: “Cehennemde ateş yok dediler.” Ahâlî: İyi de cehennem hiç ateşsiz olur mu! Oraya varan kişi ateşsiz gelir mi? Behlül: Oraya varan her kişi ateşini buradan götürürmüş ve kendi kendini yandırmış. Bu sebeple Mâlik bana “Ne getirdin ki ne istiyorsun? Burada kimsenin ateşi kimseye verilmez. Kişi kendi yüzünü kendi karartır.” dedi.”

Kıyâmet günü, kabirdekiler silkinip yalın ayak, başı açık, aç susuz ve üryan bir şekilde çıkarak mezarlarının üstüne otururlar. İman ile çıkanlar, keşke bin yıl daha kalsaydık diyecekler. Çünkü kabirdeki bin yıl, onlara bir saat miktarıdır. Hz. Ayşe (ra) validemiz, o dehşetli kıyâmet gününde Efendimiz’e (sav) kadınların hâlinin nasıl olacağını ve o amansız anda onların da üryan olup olmayacağını sordu. Efendimiz (sav) onların da hâlini resm edince Hz. Ayşe (ra) validemiz ağlamaya başladı.

3.2.7.29. Hāzā Bukā’-i ‘Ā’iše Rađıya’llāhu ‘Anhā ve Muşībetā ve Fazīhatā ve Hāsretā

Bu bölüm (B. 2823-2885) Hz. Ayşe’nin (ra) Nebî (sav) Efendimiz’in hasretini çektiği, musibetlere ve rezilliklere ağladığı bölümdür.

Nebî (sav) Efendimiz, Hz. Ayşe’ye (ra) ağlamamasını telkin ederek o kıyâm gününde herkesin kendi derdine düşeceğinden kimsenin kimseye bakacak hâlinin

¹²⁴ Ebû Vüheyb b. Amr b. el-Mugîre el-Kûfî es-Sayrafî (ö. 183/799 [?]). Şahsiyeti meçhul bir sûfi olan Behlül-i Dīvāne (Behlül-i Dānâ) Abbâsi halifesi Hârûn er-Reşîd (788-809) ile olan münasebetleriyle tanınır. Hakkındaki bilgilerin büyük bir kısmı menkıbe mahiyetindedir. Diğer behlülere ve meczuplara ait söz ve hikâyeler çoğunlukla ona bağlandığı gibi birtakım halk fıkraları da kendisine mâl edilmiştir.

Aslen Kûfeli olup uzun süre Bağdat’ta yaşayan Behlül, rivâyetlere göre sonradan ilâhî bir cezbeyle tutulmuş ve bir daha kendine gelememiştir. Nefsinin tamamıyla silinip fittiğine inanılan Behlül’un bundan sonraki davranışları halk arasında oldukça garipsenmiştir. Hakkında anlatılanlara göre Behlül, mezarlıklarda ve harabelerde dolaşır, yalnızlığı sever ve çoğu zamanda çocukların maskarası olarak sokaklarda taşlanır. Ama Behlül, her zaman kendisine yapılan bu nâ-hoş hareketleri hoş görürdü. Behlül’e ithâfen söylenen fıkralar, hikâyeler hem güldürücü hem de düşündürücüdür (Uludağ, 1992: 352).

olmayacağını ifade etmiştir. O günde üryanlığın değil, kulluğun ön plana çıkacağını belirtmiştir.

Güzel ameller işleyen sâlih kimselerin kıyâmette hâle görmeyeceğini, burağa binip sıratdan tezcek geçerek cennet şarabını yudumlayacakları beyan edilmiştir. Amelsizlerin ise günah yükünü sırtlayıp kiminin yaya kiminin de yüz üstü sürüne sürüne mahşerde toplanacakları ifade edilmiştir. Güneşin hararetiyle beyinleri kaynamış ve kan ter içerisinde kalmış vaziyettedirler. Onlar için gölgelenecek bir yer dahi yoktur. Fakat helâl malından tasaddukta bulunanlar için gölgelenebilecekleri arşın altında livâ-yi hamd sancağı vardır. Bunların yanı sıra livâ-yi hamd sancağında gölgelenebilecek yedi zümre vardır. Bunlardan birincisi adaletli padişaktır. İkincisi yiğitlikte ibâdet edenlerdir. Üçüncüsü daima mescide erken gelenlerdir. Dördüncüsü Allah'ı (cc) zikredip Allah (cc) için birbirini sevip dostluk eden kimselerdir. Beşincisi açıktan ve gizliden tasaddukta bulunanlardır. Altıncısı bir mahbûba zinâ için yanaşmayan yiğitlerdir. Yedincisi ise Allah (cc) korkusundan gözyaşı dökenlerdir. Bu zümreler, kıyâmette arşın gölgesinde kendilerine yer bulacaklar, kalanı ise ıssızlıkta kalacaklardır. Amelsiz olanlar burada bin yıl daha gamlı bir şekilde durduktan sonra mahşer meydanından şiddetle kara bir vâdiye sürülürler. Burada da bin yıl kalıp esas hesabın görüleceği yere getirilirler. İmam Vâhidî, tefsirinde buraya getirilen âsî ve mücrimlerin her biri bin yıllık olan on mevkifte (durak) şiddetli bir azaba uğrayacaklarını beyan etmiştir. Hz. Muhammed (sav) Efendimiz, mahşerde ümmeti için hüznülenirken küfür ehli sâhire adı verilen bir yere düşer ve hesap başlar.

3.2.7.30. Faşlun Fî Hisâbın vü Su'âlin vü Cevâbın

Bu bölümde (B. 2886-3084) kıyâmet günündeki mîzâna, hesap anına dair sorular ve cevaplar tafsilatlı olarak açıklanmıştır.

Âsîlerin ve mücrimlerin mîzândan önce aşama aşama geçtikleri on mevkiften söz edilmiştir. Her durakta bin yıl hesaba çekilirler. İlk durakta haramdan, ikinci durakta ise heves ve arzulardan sorulurlar. Üçüncü mevkifte ana ve baba hakkından sorulur. Dördüncü durakta evlâd u iyâlden hesaba çekilirler. Beşinci durakta câriyelerin, halâyıkların hakkından sorulur. Altıncı mevkifte akrabalarından, yedinci mevkifte memleketinden sorulurlar. Sekizinci durakta hasetliğinden, dokuzuncu durakta hilelerinden sorulur. Onuncu mevkifte gıybet ve bühtandan hesaba çekilirler. Hesabını veremediği durakların her birinde bin yıl yanarlar. Hesabını

verebildiklerinden ise serî bir şekilde geçerler. Sonrasında nâmelerin okunduğu yere gelirler. Taksîratlı olanlar burada da bin yıl beklerler. Kiminin nâmesi sağ eline ak verilirken kiminin de sol eline siyah verilir. Bu nâmelerde kim ne işlemişse harfiyyen yazılmıştır. Nâmelerini alanlardan kimileri mahzunken kimileri de mesrûrdur.

Resûlullah (sav) Efendimiz'e bir sahabe Allâhu Te'âlâ'nın "*Sûra üfürüldüğü günde hepiniz bölük bölük (mahşer yerine) geleceksiniz.*"¹²⁵ meâlindeki sözünü sorar. Akabinde Resûl-i Ekrem'in (sav) mübârek gözlerinden yaşlar süzülür ve şöyle buyurur:¹²⁶

"Ey, bu sırrı sorup da derdimi yüreğimde tazeleyen kişi! Ne vakit sûr üfürülür de insanlar dirilirse kimisi bayram eder gibi kimisi de yas tutar gibi dalga dalga gelip on iki saf olurlar.

İlk saftakiler, zekâtlarını vermedikleri için karınlarında akrepler, yılanlar, çiyenlar, kutrçuklar kaynar. Bunlar, nefislerine değer verdikleri için yerleri ateştir.

İkinci bölüğün ağzından kanlar akar. Bunlar ise alış verişlerinde yalan söyledikleri için yerleri ateştir.

Üçüncü bölüktekilerin de elleri ve ayakları dibinden kesildiğinden yüz üstü sürünmektedirler. Bunlar haksız yere komşularına eza ettikleri için yerleri ateştir.

Dördüncü zümredükilerin sûretleri ise maymuna dönmüştür. Bunlar da insanlar arasında fitneye, bozgunculuğa sebep oldukları için yerleri ateştir.

¹²⁵ [يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَنَأْتُونَ أَفْوَاجًا] (Nebe', 18)

¹²⁶ 2927/3022 arası beyitler arasında anlatılanlar, şu hadise işaret etmektedir: "Mu'az b. Cebel (r.a.) şöyle buyurmuştur:

– Ben Resûlullâh (sav) Efendimiz'e, Allâhu Te'âlâ'nın: "*Sûra üfürüldüğü günde hepiniz bölük bölük (mahşer yerine) geleceksiniz.*" (Nebe', 18) meâlindeki sözünden sordum. Akabinde Resûl-i Ekrem (sav)'in (mübârek) gözlerinden yaş dökülürdü. Sonra Allâh'ın Resûlü (sav):

– Ey Mu'az, vallâhi sen büyük bir şeyden sordun. Ümmetimden insanlar ayrı ayrı on sınıf olarak haşredilecek ki, Allâh Te'âlâ onları müslümân topluluğundan ayıracak ve sûretlerini, şekillerini değiştirecektir.

Hadîs-i şerifte bildirilen bu on sınıf şunlardı:

- 1- Maymun şeklinde olanlar, koğuculuk edenlerdir.
- 2-Domuz sûretinde olanlar, harâm ve gayri meşrû' kazanç yiyenlerdir.
- 3-Başlarını ve yüzlerini yere çevirip elleri üzerinde mahşer yerine gelenler, fâizcilerdir.
- 4-Kör olarak haşredilenler, hükmünde haksız zâlimlerdir.
- 5-Sağır ve dilsiz haşredilenler, amelleri ile gururlanan kimselerdir.
- 6-Göğüsleri üzerine sarkmış olduğu halde dillerini sakız gibi çiğneyen kimseler de, sözleri fiillerine uymayan (âlimler ve) kissacılarıdır.
- 7-Elleri ve ayakları kesilmiş olarak haşredilenler, komşularına eziyet edenlerdir.
- 8-Ateşten hurma dallarına asılmış olarak haşredilenler, insanları zâlim hükümdarlara ihbâr eden müzevir kişiler ve dalkavuklardır.
- 9-Mundar leşten daha pis ve daha iğrenç kokarak haşredilenler, şehvet ve lezzetlerle oyalanıp zekâtlarını vermeyenlerdir.
- 10-Katrandan elbise giyenler de kibirli olan, kendini beğenen ve büyüklenen ahâlidir."; *Süyûtî, ed-Dürrü'l-Mensur, 7/393; İmâm-ı Şa'rânî, Ölüm-Kiyâmet-Âhiret, s. 150-151.*

Beşinci güruhun dilleri enselerinden kesilmiştir. Bunlar da kadı önünde yalan yere şahitlik ettikleri için yerleri ateştir.

Altıncı zümre ise yerden dilsiz kopar. Bunlar ise şehâdeti men eylemeyi âdet edinenlerdir. Bunlar da tevbesiz gittikleri için cehenneme ithal edilmiştir.

Yedinci bölüktekilerin cinsel uzuvlarından ceyhun misâli kan ve irin akar. Bunlar da dünyada zinâ eyledikleri için yerleri cehennem zindanıdır.

Sekizinci saftakilerin karınlarının içi ateşle doludur. Göbeklerinden kan, irin ve duman akmaktadır. Bunlar yetim malını yiyip onlara zulmettikleri için varacakları yer cehennemdir.

Dokuzuncu bölüktekiler kabirlerinden kapkara bir yüzle kalkarlar. Dudakları göğşe erişmekte, ağızlarındaki diş ise sığır boynuzu gibidir. Bunlar da dünyada her dâim şarap içip tevbesiz gittikleri için yerleri cehennemdir.

Onuncu saftakiler, kabirlerinden dilleri dışarı sarkmış bir şekilde doğrulup dillerine basa basa yürürler. Bunlar, dünyada kocvuluk edip tevbesiz gittiklerinden yerleri ateştir.

On birinci güruhakilerin yüzü, domuz suretine dönmüştür. Bunlar ise yalan ve dedikoduyla arabozuculuk yapanlardır. Bunların yeri de cehennemdir.

Bazıları gözsüz olarak kabirlerinden kalkarlar. Bunlar, âyet hükümlerine saldırap düşmanlık edenlerdir. Hakkı görmeyip bâtilla hükmederler. Bunların da yeri cehennem ateşidir. Bazıları da gözsüz, kulaksız, sağır ve dilsiz olarak haşrolunurlar. Bunlar, amellerine güvenip gurura kapılanlardır. Bazıları da ağızında irinleri yalar bir vaziyette kabirlerinden kalkarlar. Bunlar sözleriyle amelleri birbirine uymayanlardır. Leş gibi kokan bir tâifenin de ayakları bağlı olup saçları alınlarına değmektedir. Bunlar ise ilim ve ibâdeti terk edip şehvet yolunu tutanlardır.

İnsanları çekiştirip gıybet ve iftira edenler, üzerleri katrandan bir elbiseyle kabirlerinden kalkarlar. Mescide gelip dünya kelâmı konuşanlar, sarhoş hâlde kalkarlar.

Namazda imamdan önce secde ve rükûya gidenler, başları domuz sûretinde kabirlerinden kalkarlar. Namazın rükunlarını eksik yapanlar, namazı hakkıyla edâ etmediklerinden namaza ihânet etmiştir. Tefeciler ve fâiz yiyenler de kabirlerinde horlanırlar.

Anasına ve babasına zorbalık yapan kullar, kabirlerinden cüzam ve alaca hastalığına tutulmuş gibi kaldırılır. Hulâsâ kişi dünya hayatında hangi vasıflara hâizse, o sıfatlarıyla kabirden haşır olur.

Gelelim on ikinci saftakilere... Bunlar ise değer saftakilerden farklı olarak yüzleri ay gibi parlak olarak haşrolunurlar. Cenâb-ı Hak (cc) onlara cennet elbiseleri giydirip nura gark eder. Bunlar namazı cemaatle eda etmeye gayret eden sâlihlerdir.”

Bu hadisin beyanından sonra Nebî (sav) Efendimiz'in namazla ilgili "*Kim ki beş vakit namazını cemaatle kılsa kıyamet gününde yüzü ayın on dördü gibi parlar.*"¹²⁷ hadisi de açıklanmıştır. Ayrıca ölçüde dikkat etmeyenlerin ve birbirlerine zulm edenlerin de hâlleri resm edilmiştir.

Bu bölümde nazmedilen bir başka hadiste şöyledir: "*Hz. Ayşe (ra) anamız bir defasında cehennemi hatırlayıp ağlamaya başladı ve Allah Resûlü'ne (sav) kıyâmet gününde aile efrâdını hatırlayıp hatırlamayacağını sordu. Nebî (sav) Efendimiz cevâben şöyle buyurdu: "Üç yerde kimse kimseyi hatırlamaz. Birincisi amellerin yazılı olduğu nâmeler dağıtılırken, ikincisi ameller terazide tartılırken, üçüncüsü de sırâttan geçerken. Sırât kıldan ince kılıçtan keskin olup cehennem ateşi altında oynar. Zebânîler, ellerinde ateşten bukağılar ve zincirlerle sağında ve solunda beklerler. O ateşe düşen bir anda kaynar.*"¹²⁸

3.2.7.31. Hâzâ Faşlun Fî Ahvâli's-Şirât

Bu bölümde (B. 3085-3158) sırât köprüsünde mü'minlerin ve günahkârların halleri anlatılmıştır.

Sırât köprüsü cehennem üzerinde olup itaat üzere yaşayan tezcek geçer. Cehennem bir yılan karnında olup sırât da onun bıyığı gibidir. Bir rivâyete göre otuz bin diğer bir rivâyete göre doksan bin yıl uzunluktadır. Bazıları da sırâtın bir meleşin kanadında olduğunu öne sürerek uzunluğunun beş yüz yıl ile üç bin yıl arasında değiştiğini beyan etmiştir. Doğrusunu Hak (cc) bilir.

Mü'minler, kıldan ince kılıçtan keskin olan sırâtı yel gibi geçerler. Âsî ve kâfirler ise sırâttan cehenneme düşerler.

Bazı rivâyetlerde kimisi yıldırım gibi, kimisi yel gibi, kimisi iyi koşan at gibi, kimisi de sel gibi sırâtı geçerler. Kimisi emekler, kimisi de sürünür. Âsîler, yirmi beş bin yıl yol giderler; fakat gele gele cehennemın ağzına gelirler.

Sırâtın üzerinde yedi köprü vardır. Üç bin yıllık yolun bin yılı yokuş, bin yılı düzlük, bin yılı da iniştir. Şerîat yolunda gökçek olanlar, burayı bir saatte geçerler. Sırâttaki yedi köprüünün her birinde bir sual vardır. İlk köprüde îmandan, ikinci

¹²⁷ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹²⁸ Ebû Dâvûd, Sünen 28/4755; Müsned, 6/101; Süyûtî, Câmi'u's- Sağîr, 2/170, Hadis No: 1603.

köprüde namazdan sorarlar. Üçüncü köprüde zekâttan, dördüncüde oruçtan, beşincide hacdan sual ederler. Altıncı köprüde yalandan ve ahlâktan sorulurken, yedinci köprüde zulümden hesap sorarlar. Bunların hesabını verenler çabucak geçerken, hesabını veremeyenler azaba düçar olurlar. Fakat Allah (cc), günahkâr kullarından bazılarını sevgili Habîb'i Hz. Muhammed Mustafa (sav) hürmetine bağışlar. Yine Hz. Muhammed Mustafa (sav) ümmetinden olan evliyâların da himmetiyle binlerce günahkâr Allah (cc) tarafından bağışlanır. Evliyâların bu durumunu Allah Resûlü (sav) “*Şüphesiz nebîlerin şefaati ümmetimin evliyâlarının üzerindedir.*”¹²⁹ hadisiyle haber vermiştir.

3.2.7.32. Kâşîde vü Naşîhat

Kasîde formuyla nazmedilen bu nasihat bölümünde (B. 3159-3199) dünyanın gelip geçiciliği vurgulanarak kulların işledikleri günahlar için gözyaşlarıyla Allah'dan (cc) af ve mağfiret dilemeleri, türlü türlü nimetleriyle kullarını perverde eden Allah'a (cc) şükretmeleri istenmiştir. Hassaten âlimlerde bulunması gereken vasıfların üzerinde durulmuştur.

Âlimlerin sözleriyle fiillerinin örtüşmemesi ve ilimlerine güvenip amel kılmamaları hasebiyle onların âhirette hüsrana uğrayacakları ifade edilmiştir. Ayrıca âlimlerin ehl-i sünneti hafife alıp ayıplamaları da eleştirilmiştir. Hz. Peygamber (sav), “*Âlim, amelsiz olmaz.*”¹³⁰ hadisiyle özünde âlim olup ameliyle câhil olan ve ehl-i sünnete düşmanlık edenlerin âlim olamayacağını buyurmuştur. Âlim ilmiyle âmil olup amelle iştigal etmelidir. Âlim ilmini Allah rızası için karşılıksız okumalı, ilim tahtını farz ve sünnet yolunda kurmalıdır. Zâhir ve bâtın ilimleri tevhîd nûruyla irşâd etmelidir. Bir kimse âlimi hor görürse Hak Te'âlâ ona hışm eyleyip cehennemde ağlatır.

Kadı olan âlimler asla rüşvete meyl etmemelidir. Bu dünyada hakkı örtenler kıyâmette iki gözsüz ve üryan bir şekilde haşr edilir. Beyler halka adaletle muamele edip zulm etmemelidir. Acaba derviş-i kâmillerin ve âlimlerin bey kapısında ne işi vardır!

¹²⁹ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹³⁰ Hadisin kaynağı bulunamadı.

3.2.7.33. Faşlun Fi'ş-Şirâṭ-ı Muştafâ 'Aleyhi's-selâm

Bu bölümde (B. 3200-3352) sırât faslına devam edilerek Hz. Muhammed (sav) Efendimiz'in liva-yı hamd sancağının altında toplananların cennete gönderilmesiyle diğer küfür ehlinin cehenneme sevki anlatılmıştır.

Sırâtı ilk geçen şefâat kaynağı olan Nebî (sav) Efendimiz'dir. Fahr-i Âlem Kâinat (sav) Efendimiz livâ-yı hamd sancağının gölgesinde ve sırâtın kenarında mü'minleri bekler. Livâ-yı hamd sancağında “*Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*”, “*Elhamduli'llâhi Rabbi'l-âlemîn*” ve “*Lâ İlâhe İlla'llâh Muhammedun Resûlu'llâh*” yazılı üç hatt vardır. Resûlullâh'ın (sav) livâ-yı hamd sancağının altında bütün mü'minler, nebîler, velîler, şehitler ve siddıklar bulunur. O gün için Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur: “*Sancağımın altından başka sığınılacak yer yoktur.*”¹³¹ Resûlullâh'ın (sav) sancağı altında toplananlara münâdî şu sırayla nidâ eder:

İlk olarak “*İmanları ile yarışanlar nerede?*” diye sorar. Ehl-i kerâmet, sâbıklar ve muhâcirlerden oluşan bu zümre Hz. Ebû Bekir Sıddîk'in (ra) önderliğinde cennete girerler.

İkinci sırada “*İslâm dinine yardım edenler nerede?*” diye sorar. Adaletle muamele eden bu zümre de Hz. Ömer (ra) öncülüğünde cennete girerler.

Münâdî üçüncü olarak “*Mallarını Allah (cc) yolunda infâk edenler nerede?*” diye sorar. Malını, mülkünü Allah (cc) yolunda infâk edenler de Hz. Osman'ın (ra) önderliğinde cennete girerler.

Dördüncü olarak ise “*Allah'ın velîleri nerede? Onlara korku ve hüzn yoktur.*”¹³² buyurur. Haydar-ı Kerrâr Hz. Ali (ra) Efendimiz, müridleri ve dostlarıyla birlikte bölük bölük cennete girerler. Hz. Ali'ye (ra) bağlı ehl-i takvâ ve fazilet sahibi kimselerden oluşan başka bir bölükte onların ardından cennete girer.

Beşinci olarak münâdî “*Zulm ile katledilenler nerede?*” diye sorar. Hz. Fâtıma (ra) anamız bir elinde Hz. Hasan'ın (ra) zehirli gömleği ve diğer elinde Hz. Hüseyin'in (ra) kanlı gömleği ortaya çıkar. Allâm u Ğaffâr olan Yüce Allah'a (cc) zâlimlerin hak ettiğini bulması için tazarrûda bulunur. Fakat orada hâzır olan Allah Resûlü (sav) Efendimiz, Hz Fâtıma (ra) anamıza “*Ey benim iki gözüm, ciğer pârem! Bizim*

¹³¹ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹³² [أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ] (Yûnus, 62)

ailemizde kin ve intikam yoktur! Bugün af ve şefaahat günüdür. Hem intikam hem şefkat, ikisi bir arada bir kalpte bulunmaz. Sen de bana günahkâr ümmetimin cehennemde yanmaması için yardımcı olasın. Allah (cc) hiçbir şeyi karşılıksız bırakmaz. Ciğer pârem! Bana da çok cefâlar ettiler. Zehirlendim, dişim kırıldı, başım yarıldı. Fakat ben intikam düşünmedim! Hepsini affettim. Ay yüzlüm! Sen de bugün intikamdan vazgeç ve onlara şefaahat kıl! Kim ne işlediyse Hak (cc) katında karşılığını bulacaktır. Bana büyücü ve yalancı dediler. Âh ile vatanımdan sürdüler. Ama yine de bize lâıyk olan şefaahat etmektir. Kızım! Öğüdümü dinle, sözlerimi tut! Bırak intikamı ve affeyle!”

Böylece bu cihandan zulm ile göçenler arşın sağıında Hz Hasan (ra) ve Hz. Hüseyin’in (ra) sancaklarında toplandılar. Hz. Hasan (ra) sarı sancaklı, Hz. Hüseyin (ra) de kıızıl sancaklı olarak maiyetindekilerle beraber cennete girdiler.

Altıncı olarak “İhlasla tevbe edenler nerede?” diye sorar. Hz. Vahşî (ra) ve ona tâbî olanlar, ak bir sancakla cennete girerler.

Yedinci olarak “Ürpererek Allah’ı (cc) zikredenler nerede?” diye sorulur. O anda bazı rivâyetlere göre üç yüz yirmi bazı rivâyetlere göre üç yüz on üç sancak gelip cennete girerler.

Sekizinci olarak münâdî, “Kibirlenenler ve zorbalar nerede?” diye sorar. Üzerinde katrandan bir gömlek bulunan Firavun’u tutup getirirler. O eşek (Firavun), bir domuza binmiştir. Nemrûd kâfiriyle birlikte ikisini cehenneme yollarlar.

Dokuzuncu olarak “Haset edenler nerede?” diye sorulur. Hemen Kâbil’i getirip boynuna zincir vurarak cehenneme gönderirler.

Onuncu olarak münâdî “Hakkı örtenler nerede?” diye seslenir. Adaleti yanılıp hakkı örtenlerin cümlesi toplanır. Ebû Cehil lâiniyle birlikte onun yoldaşları Velîd ve Muğîre¹³³ de öne çıkartılır. Arkalarından kapkara yüzüyle İmrü’l Kays’ı elleri

¹³³ “Velid Bin Muğîre, âyetlerin de tarif ettiğı gibi, mevkisi, parası, çok sayıda evlatları ve mülkleri olan Kureyş’in ileri gelenlerinden biri idi. En önemli özelliğı, korkunç bir hafıza ve zekâya mâlik olmasıydı. Velid Bin Muğîre’nin fevkalâde üstün bir matematik zekâsı vardı. Deve üstünde satranç oynar, bir solukta en güç hesapları zihinden yapardı. Cümlelerdeki harf ve kelimeleri hemen sayardı. Efendimiz (sav) bir gün, kalabalık bir Arap topluluğına o güne kadar nâzil olan âyetleri okuyordu. Bunlardan özellikle Alak Sûresi’nin ilk beş âyeti 19 kelime ve 76 harfi (19X4). Ayrıca bu 19 integrasyonu Fussilet Sûresi’nin baş âyetlerinde ve Tekvîr Sûresi içinde de vardı.

Velid Bin Muğîre, âyetleri dinledikten sonra “Ben böyle kelâm işitmedim.” dedi. Neredeyse Müslüman oluyordu. Eğer, Velid Müslüman olsaydı; o anda binlerce Arap Müslüman olacak, Müslümanlar 12 yıl çile çekmeyecekti.

Velid’in matematik zekâsından dolayı, Allah onun 19 sırrını bulup hemen îman etmesini bekliyordu. Fakat Ebû Cehil ve Ebû Süfyan durumu hemen fark ettiler. Onu Dârü’n-nedve’ye (Kâfirlerin sohbet odası) götürdüler ve onun gurur ve benlik yanını öyle şişirdiler ki Velîd Bin Muğîre, insaf ve îman

bağlı şekilde sürerler. Zira bu bahtsız, şiirlerinde Allah Resûlü'nü (sav) ve ashâbını hicvettiği için İmrü'l Kays'la birlikte diğer şâirleri de toplarlar. En nihayetinde hepsini cehenneme atarlar.

3.2.7.34. Faşlun Fî Aḥbâr-ı Cennet

Bu bölümde (B. 3353-3373) Nebî (sav) Efendimiz'in ve ümmetinin cennete ayak basması anlatılmıştır.

Sultanlar Sultanı olan Allah'ın (cc) emriyle cennete girenler, daha önce gözlerin görmediği ve kulakların işitmediği güzelliklerle donanırlar. Cennet kokusu etrafa yayılır. Cennet meleklerinin eşliğinde Hz. Ali (ra) Efendimiz, salavât ve tekbirlerle livâ-yı hamd sancağını getirir. Bütün ümmet, sancağın altında toplanır. Hûrî ve ğılmanlar, ikram için ellerinde nûrdan tabaklar ve güzel kıyâfetlerle beklerler. Hz. Cibrîl, Hz. Mîkâil, Hz. İsrâfil ve cümle melekler de orada hazır bulunurlar. Nihâyet, Fahr-i Kâinat Resûl-i Ekrem (sav) Efendimiz teşrîf eder. O'nun (sav) hâdimi de Cebrâil Aleyhisselâm'dır.

3.2.7.35. Faşlun Fî Medḥ-i Ḥazret-i Nebî 'Aleyhi'ş-Şalâtü ve's-Selâm

Kasîde formuyla nazmedilmiş olan bu bölüm (B. 3374-3388), Nebî (sav) Efendimiz'in tâzim edildiği na't bölümüdür.

3.2.7.36. Faşlun Fî Aḥvâl-i Tarîḫ-i Cennet

Bu bölümde (B. 3389-3513) cennet nimetlerinden ve mü'minlerin cennetteki hâllerinden bahsedilmiştir.

Cennet bağında mü'minler için türlü türlü nimetler, ağaçlar, çiçekler, sırma işlemeli ipek kumaşlardan döşekler vardır. Mü'minler cennette kin ve hileden arınmış olarak mutlu bir şekilde günlerini geçirirler. Cennetin sekiz kapısı vardır. Misk kokulu bu yapılar, değerli cevherlerden yapılmıştır.

Cennet kapısında “*Lâ İlâhe İlla'llâh Muhammedun Resûlu'llâh*” yazılıdır. Bu kapının yapısı inci, yâkut ve mercan; toprağı misk ü anber; kokusu da reyhândır. Bu sekiz kapının birbirine uzaklığı beş yüz yıl mesafededir.

havasından çıktı. Çirkin bir gururun esiri oldu. Çünkü müşrikler ona “Aman yâ Velid Bin Muğîre, biz senin aklın ve zekâna muhtacız. Bize önder ol. Bu yeni dinden kurtulup seni lider yapalım.” demişlerdi. Velid de “Evet, Muhammed'in (sav) söyledikleri çok güzel şeyler, ama bunlar insan sözü!” deyiverdi.”, (Nurbaki, 1997: 15-16)

Cennette kızıl altından sekiz hendek bulunur. Bunlarında genişliği beşer yüz yıl kadardır. Cennette bulunan taşların hiçbiri birbirine benzemez.

Cennet ehli, mü'minlerin karşısına çıkıp başlarına türlü türlü saçları saçarlar. Mü'minler de onlara selâm verir. Mü'minler burada her dâim mutlu bir şekilde ebede kadar korku nedir bilmeden yaşarlar.

Nûrânî yüzlü hûriler, mü'minlere billur kadehlerde tertemiz şaraplar sunarlar. Cennet ehli, hûri ve gilmânların karşısında yiyip içip tatlı sohbetler ederler. Mü'minler, ağaçların gölgesinde eşleriyle şâd olurlar. Dünyadayken dost olan cennet ehli de birbirlerine ziyâretler yapıp kâfur ikram ederler. En önemlisi de bin cennetten daha efdal olan Hakk'ın (cc) cemâlini görürler. Resûlullâh'a (sav) komşu olurlar.

Cennet buraklarına binip diledikleri yerlere seyahat ederler. Mü'minler nûrdan ağaçların altında gölgelenirler. Her yer misk ü anber, menekşe ve gül, hem de reyhân kokar. Bu çiçekler asla kurumaz.

Cennette tasalanma yoktur. Oraya girenler her dâim mutludurlar. Ki cennetten haber vermek için Cenâb-ı Hak (cc), Kur'ân âyetlerini mektup olarak Allah Resûlü'ne (sav) göndermiştir.

Allah Resûlü'nün (cc) beyanına göre cennette ay ve güneş yoktur. Tûbâ ağacının nûru, cenneti aydınlattığı gibi aynı zamanda gölgelik de verir. Ağacın özdeki (kök) ak gümüşden olup, mü'minler istediği yemişi Tûbâ ağacında bulabilirler. Yaprakları yeşil yâkuttan, dibindeki taşlar da inci mercandır. Tûbâ ağacının göğü yerde, başı arşta olup sadâsı "*Lâ İlâhe İlla'llâh*"tır.

Cennette mü'minler için türlü yemişler ve nimetler vardır. Nitekim Kur'ân'ın beyanına göre mü'min cennette gönlünden yiyecek bir şey geçirse, bunu henüz diliyle söylemeden arzusu hemen yerine getirilir. Ne vakit kuş etini arzulasalar, kuş hemen önlerine gelir.

3.2.7.37. Faşlun Fî Rızâ-i Hak

Bu bölümde (B. 3514-3843) Hakk'ın (cc) rızâsını kazananların cennette elde edecekleri mükâfatlardan söz edilmiştir. Köşkleri, nehirleri, envâi çeşit nimetleri ve güzellikleriyle ayrıntılı olarak cennet bahsine devam edilmiştir. Cennetin yanı sıra cehennem ve cehennem ehlinin vasıfları da ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

İlim ve akılda zeyrek olan İbni Abbas'tan (ra) rivâyetle her mü'minin sarayında altın ve inciden yetmiş kapı vardır. Melekler akın akın buraları ziyaret ederler. O gün mü'minler, cennet diyarındaki evlerinde hurilerle işret eylerler. O gün melekler de Allah (cc) da kullarından râzıdır. Cenâb-ı Hak (cc) onlar için sırlar âleminin kapısını aralar.

Cennet ehline hiçbir hastalık erişmez. Her dâim Cenâb-ı Hakk'ın (cc) buyruğu fehvâsınca mutludurlar. Sümük, balgam, bit gibi ârızlar olmadığı gibi kirlenmek ve kıyâfet eskitmek de yoktur. Bir cennet libâsı bin yıl dahi giyilse asla eskimez. Mü'minler burada hep toktur.

Cennette ölüm de yoktur. Allahu Te'âlâ (cc), bir koç sûretinde ölümü yaratıp mü'minlerin boğazlaması için onlara gönderir.

Mü'minler, cennette bir ağaç başında tesbîh ve salavâtla öten kuş görür. Bu kuşu yemeyi gönlünden geçirdiğinde hemen o anda kuş, önlerine pişmiş olarak gelir. Bu pişmek ateşte pişmek gibi değildir. Mü'min, kuşun etini yedikten sonra kemiklerini kenara bırakır. Kuş ise tekrardan canlanarak ağaca varıp Mevlâ'yı (cc) tesbîh etmeye devam eder. Eğer ki dalda gördüğü elmayı yemek istese eliyle uzanmasına gerek kalmadan dal önüne eğilir ve elma ağzına girer. Bunların her biri Hak Te'âlâ'nın (cc) emriyle gerçekleşir.

Cennet ehlinin vücudunda kıl, tüy yoktur. Onların güzelliği hiçbir sözle izah edilemez. Yüzlerinde benler, gözlerinde sürmeler, salına salına yürürler. Otuz üç yaşında olup her biri Yûsuf sûretli, Dâvûdî sesli, Muhammed (sav) huyludur.

Ebû Huzrî'den ¹³⁴ (ra) rivâyetle Resûlullah (sav), cennetin en değersiz köşkünün kızıl altından olup yetmiş kapısının bulunduğunu buyurmuştur. Sıvası

¹³⁴ "Ebû Saîd el-Hudrî. Ebû Saîd Sa'd b. Mâlik b. Sinân el-Hudrî (ö. 74/693-94) Çok hadis rivayet eden yedi sahâbîden biri. Medine'nin Hazrec kabilesinden olup daha çok künyesiyle tanınır. Hudrî nisbesini dedelerinden Hudre'ye nisbetle almıştır. Annesi Üneyse bint Ebû Hârise, Adî b. Neccâr oğullarından olup Resûl-i Ekrem'e biat eden hanımlardandır. Meşhur sahâbî Katâde b. Nu'mân onun anne bir kardeşidir. Ebû Saîd, Uhud Gazvesi'ne katılmak için Hz. Peygamber'in huzuruna çıktığı zaman on üç yaşındaydı. Babası Mâlik, gelişmiş olduğunu söyleyerek onun savaşa katılmasını istemesine rağmen Hz. Peygamber buna izin vermedi. Mâlik bu gazvede ailesine bir gelir bırakmadan şehid düşünce annesi Ebû Saîd'i yardım talep etmek üzere Hz. Peygamber'e gönderdi. Resûl-i Ekrem ona, istemekten sakınanı Allah'ın iffetli kılacağını, halktan bir şey beklemeden elinde olanla yetineni zengin edeceğini, sabretmek isteyene de sabır vereceğini söyledi. O günden sonra Ebû Saîd kimseden bir şey talep etmedi. Hz. Peygamber'le birlikte ilk defa Hendek Gazvesi'ne, daha sonra on iki gazveye katıldı. Bey'atürriydân'da bulundu; Resûl-i Ekrem'e biat eden sahâbîler arasında ilk sırada yer aldı.

Genç sahâbîlerin en fakihî olarak bilinen Ebû Saîd el-Hudrî "imam" ve "Medine müftüsü" lakaplarıyla anılmış, pek çok icthadi ve fetvası kaynaklarda yer almıştır. Rivayet ettiği 1170 hadis, 1000'den fazla hadis rivayet eden yedi sahâbî arasına girmiştir. Hz. Peygamber'in, hadislerin

anberden, kokusu kâfurdan oluşan inciden köşkler vardır. Her mü'minin bir köşkü olup bu köşkler hurilerle süslenmiştir. Her birinin kızıl altından dört bin kapısı vardır. Şayet hurilerden biri yeryüzüne bir kez nazar kılsaydı, onun şevkinden ay ve güneş mahvolurdu. Hûrinin ağzından bir damla su yeryüzüne damlamış olsa acı denizler tatlı olur, âlem de şekerle dolardı.

Rivâyete göre her mü'minin cennette yetmiş mil genişliğinde inciden bir çadırı vardır. Altlarında da altından tahtları vardır. Cennetteki tüm nimetler ve güzellikler, arz, semâvât ve yedi felek Allah'ın (cc) kudretinden meydana gelmiştir. O'nun (cc) rızâsını kazanmak için canını aşk yolunda fedâ kılmak gerektir ki bu yolda bir can veren bin alır, vermeyen de yolda kalır.

3631-3638.beyitler arasında yer alan kasîde de “*Ben bilinmeyen bir hazine idim, bilinmeyi diledim. Birtakım kimseleri yarattım, onlara kendimi bildirdim ve onlar da beni bildiler.*”¹³⁵ hadîs-i kudsîsi izah edilmeye çalışılmıştır.

Cennet tahtları, inci, yâkut ve mercan gibi değerli cevherlerden yapılmıştır. Bunların dört bir yanında dört pınar bulunur. Zemine altın, inci, yâkut, mercan, zeberced gibi cevherler dizilmiştir. Bunların altında Hakk'ı (cc) zikreden nehirler akar. Bu nehirlerden buz gibi süt, bal, su ve şarap akmaktadır. Bu ırmakların kenarında Cenâb-ı Hak (cc) inci, yâkut, mercan gibi cevherlerden yeşil, sarı, kırmızı ve ak renklerde kubbeler yaratmıştır. Her kubbenin içinde de yetmişer taht ve türlü türlü ipek kumaşlar ve atlastan döşekler vardır. Her döşeğin üzerinde nûr yüzlü huriler oturmaktadır. Bunlar yetmiş farklı lisanda Allah'ı (cc) tesbîh etmektedir.

Dostlar, cennette uçan tahtlarla birbirlerini ziyâret edip işret ederler. Çevrelerinde ölümsüzlüğe ermiş cennet hâdimleri, onlara âb-ı kevser ikram ederler. Hak Te'âlâ (cc) mü'minlere dünyada yaptıklarının karşılığı olarak cennette iri gözlü

yazılmasını yasaklamasıyla ilgili en yaygın ve sahih rivayet Ebû Saîd'den nakledilmiştir. Kendisinden hadis öğrenenlerden bazıları ezberledikleri hadisleri yazmak isteyince buna izin vermemiş, hadislerin Kur'an haline getirilmemesini söyleyerek onları ezberlemelerini tavsiye etmiştir. Ebû Saîd, Resûl-i Ekrem'den başka Hz. Ebû Bekir ve Ömer gibi önde gelen sahâbîlerden hadis rivayet etmiş, kendisinden de Abdullah b. Ömer, Câbir b. Abdullah, Enes b. Mâlik gibi sahâbîler, oğulları Amir ve Abdurrahman, karısı Zeyneb bint Kâ'b b. Ucre ile Ebû Seleme b. Abdurrahman, İbn Ömer'in âzatlısı Nâfi', Saîd b. Müseyyeb, Atâ b. Yesâr, Saîd b. Cübeyr ve Hasan-ı Basrî gibi tanınmış tâbiiler rivayette bulunmuşlardır. Ebû Saîd el-Hudrî talebelerini, “Merhaba Resûlullah'ın bize vasiyet ettiği kimseler!” diyerek karşılar, Hz. Peygamber'in, İslâmiyet'i öğrenmek üzere dünyanın dört bir yanından insanların geleceğini haber verdiğini ve ashaba onlara iyi davranmalarını tavsiye ettiğini söylerdi (Tirmizî, “İlim”, 4).”, (Küçük, 1994: 223)

¹³⁵ Aclûnî, İsmâil bin Muhammed, Keşfü'l-Hafâ Müzîlü'l-İlbâs Amme İştehara Mine'l-Ehâdîsi ala El-sineti'n-Nâs, Mektebetü'l-Kudsî, Dımeşk, 1351, 2/132.

huriler bahşeyler. Hurilerin dünyada eşi, emsâli yoktur. Sahabe-i kirâm Allah Resûlü'den (sav) cennet hurilerini beyan etmesini ister. Nebî (sav) Efendimiz'in buyruğuna göre "*Hûri, cennetin çamurundan yaratılmıştır.*"¹³⁶ Buna göre hurilerin aykalarından dizlerine kadar safran, dizlerinden göğüslerine kadar da misk vardır. Göğsünden sırtına kadar kâfur ve misk ü anberdir. Her uzvu farklı bir kokudadır. Eğer bir uzvunun az bir kokusu dünyaya erişse cümle halk ona hayran olup malını mülkünü onun yoluna terk ederdi. Saçları yetmiş parça, yüzleri de ayna misâlidir. Huriler, tertemiz olup hayız görmezler, doğurmazlar.

Şüphesiz "*İman edip sâlih ameller işleyenlere ise, zemininden ırmaklar akan cennetler vardır. İşte büyük kurtuluş budur.*"¹³⁷ âyeti cennet ehline güzel bir müjdedir.

Bu bölümde cehennemın vasıflarından da söz edilmiştir. Cehennemde türlü türlü meşakkatler vardır. Nasıl ki cennet ehlerinden biri tükürdüğünde tükürdüğü acı su şekere döner, cehennem yılanlarından biri bir nefes vurduğunda da yerde hiç ot bitmez. Cehennem yılanının libâsı çıkarılsa ehl-i dünya kokusundan hemencecik can verir. Cehennem zincirlerinden biri dünyadaki dağlara konsa dağlar, eriyip su olur. Cehennem zakkumunun bir katresi, dünya suyuna karışsa cümle halkın dirliği bozulurdu. Ebû Derdâ'dan¹³⁸ (ra) nakledilen bir rivâyete göre Nebî (sav) Efendimiz

¹³⁶ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹³⁷ [إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ] (Bürûc, 11)

¹³⁸ "*Ebü'd-Derdâ. Ebü'd-Derdâ' Uveymir b. Kays b. Zeyd el-Hazrecî (ö. 32/652 [?]). Dimaşk kadılığı ve Kur'an muallimliği yapan sahâbi. Künyesiyle meşhur olup adının Âmir, lakabının Uveymir, babasının adının Zeyd veya Âmir, dedesinin adının ise Kays olduğu da söylenmiştir. Bedir Gazvesi sırasında ve ensardan en son kişi olarak müslüman olduğu rivayet edilmektedir. İslâmiyet'i kabul etmesine vesile olan arkadaşı Abdullah b. Revâha İslâmî şahsiyetinin meydana gelmesine de yardımcı olmuştur. Hz. Peygamber onunla Selmân-ı Fârisî, başka bir rivayete göre de Avf b. Mâlik arasında kardeşlik bağı kurmuştur.*

Ebü'd-Derdâ önceleri ticaretle meşgul olduğunu, İslâmiyet'i kabul ettikten sonra ticaretle ibadeti bir arada yürütemeyeceğini anlayınca ibadeti seçtiğini anlatır. Uhud Gazvesi'nde yiğitlik gösterdiği nakledilmekle beraber onun bu gazveye katılmadığını söyleyenler de vardır. Daha sonraki birçok gazvede bulunmuş, Hz. Peygamber hayatta iken Kur'an-ı Kerîm'i ezberleyerek tamamını ona okumuştur.

Hz. Ebû Bekir'in hilâfetinin son zamanlarında başlayan Yermük Savaşı'nda ordu kadısı (kâdılıcınd) olarak bulundu ve bu görev İslâm tarihinde ilk defa onunla başlamış oldu. Hz. Ömer ve Hz. Osman devirlerinde de bu görevi zaman zaman üstlendiği anlaşılmaktadır. Bedir Gazvesi'ne katılmadığı halde Hz. Ömer onu Bedrî kabul ederek kendisine maaş bağladı. Hz. Ömer'in hilâfeti döneminde Medine'de diğer bazı sahâbîlerle birlikte kadılık yaptı. Suriye'ye gitmek için izin isteyince Hz. Ömer orada âmillik yapmasını teklif ettiyse de bu görevi kabul etmedi ve Hz. Peygamber'in sünnetini yaymak, halka namaz kıldırmak istediğini söyledi. Halifenin iznini alarak Dimaşk'a gitti. Başka bir rivayete göre ise Suriye Valisi Yezîd b. Ebû Süfyân'ın halifeden Kur'an ve fıkıh muallimi istemesi üzerine Hz. Ömer onu iki kişiyle birlikte Suriye'ye gönderdi. Valinin bu talebiyle onun Suriye'ye gitme arzusunun aynı tarihe tesadüf etmiş olması da mümkündür. Ebü'd-Derdâ'nın aralarında bulunduğu üç kişilik muallimler heyeti önce Humus'a gidip orada bir süre görev yaptı. Daha sonra Dimaşk'a geçen Ebü'd-Derdâ, Muâviye'nin Suriye valiliği sırasında Hz. Ömer'in emriyle Dimaşk kadılığına tayin edildi ve Dimaşk'ın ilk kadısı oldu. Hz. Ömer Dimaşk'a gittiğinde onu evinde ziyaret etti ve zâhidâne bir hayat sürdürdüğünü

bir hadisinde şöyle buyurmuştur:¹³⁹

"Cehennem ehline açlık musallat edilir. Bu, içinde buldukları azaba eşit dereceye ulaşır. Açlığa karşı yardım talep ederler. Onlara besleyici olmayan ve açlığı gidermeyen darî' (dikenli bir ot) verilir. Tekrar yiyecek isterler, bu sefer de boğazda tıkanıp kalan bir yiyecek imdat edilir. Bu da boğazlarında takılır kalır, ne ileri geçer, ne de geri gelir. Derken cehennem ehli, dünyadayken bu duruma mâruz kaldıklarında bir içecek takılan lokmaları kaydıldıklarını hatırlarlar ve bir içecek talep ederler. Kendilerine demir kancalar bulunan kaplarda kaynar sular verilir. Bu kaplar, yüzlerine yaklaştırılınca, yüzlerini dağılayıp atar. Su karınlarına girince, içerilerini param parça eder. Bu sefer de:

"Cehennem bekçilerini çağırın, ola ki azabımızı biraz hafifletir!" derler. Onları çağırırlar. Onlar gelince:

"Siz peygamberleriniz bu halleri açıklayan haberleri getirmemiş miydi?" derler. Onlar da:

"Evet getirmişti, ama dinlemedik!" derler. Bunun üzerine, bekçiler:

"Siz isteyin durun! Kâfırların istekleri (burada) boşadır!" derler" (Gâfir 50). Cehennemlikler bekçilerden ümidi kesince:

"Cehennemden sorumlu melek Mâlik'i çağırın!" derler. Mâlik gelince:

"Ey Mâlik, (söyle de) Rabbin bizim hakkımızda ölüme hükümsin!" derler. Mâlik de onlara:

"Hayır! (Siz burada canlı olarak ebedi) kalıcılırsınız!" diye cevap verecek" (Zuhruf 77).

Hadisin râvîlerinden A'meş rahimehullah der ki: "Bana bildirildi ki, cehennemliklerin Mâlik'e yalvarmaları ile Mâlik'in onlara verdiği cevap arasında bin yıllık zaman geçecektir. Cehennemlikler, bu sefer aralarında:

"Rabbimize dua edin, sizin için O'ndan daha hayırlı kimse yok!" diyecekler ve elbirlik şöyle yakaracaklar:

"Ey Rabbimiz, bedbahtlığımız bize galebe çalmıştı, biz gerçekten sapıtmış kimselerdik. Ey Rabbimiz bizi bundan çıkar. Eğer (yine) küfre dönersek artık hiç

gördü. Ebü'd-Derdâ, hem Hz. Ömer hem Hz. Osman devirlerinde Kur'an öğretimiyle de meşgul oldu. Pek çok kişi ondan kıraat dersi aldı. Muâviye'nin Suriye valiliği sırasında diğer bazı sahâbîlerle birlikte Kıbrıs'ın fethine katıldığı da bilinmektedir.

Ebü'd-Derdâ 32 (652) yılında, bazı rivayetlere göre ise 31'de (651) Dimaşk'ta vefat etti ve Bâbüssağîr Kabristanı'na defnedildi.", (Aydımlı, 1994: 310)

¹³⁹ Ebü Derdâ'dan (ra) nakledilen bu hadis 3715-3769 arası beyitlerde anlatılmıştır. (Tirmizî, Cehennem 5, (2589).)

şüphesiz ki zâlimlerden oluruz" (Mü'minûn 106-107). Rab Teâl, onlara: "Cehennemine içine yıkılıp gidin! Bana bir şey söylemeyin!" diyecek" (Mü'minûn 108).

Resûlullah devamla dedi ki: "Bu cevap üzerine, cehennem ehli her çeşit hayırdan ümidlerini keserler; hıçkırmaya, nedâmet etmeye, dövünüp yırtınmaya başlarlar."

Nebî (sav) Efendimiz bir başka hadisinde cehennem ehlinin ateşi için *"Şüphesiz ki sizin şu ateşiniz, cehennem ateşinin yetmiş şubesinden bir parçadır."*¹⁴⁰ buyurmuştur.

Kıyâmet gününde kâfirler kötü koktuğundan onların mü'minlerin yanında durmaları istenmez. Onlara *"Ayrılın bir tarafa bugün, ey günahkârlar!"*¹⁴¹ diyerek nidâ edilir. Bunlar da dünyada sâlihlerden olmadıkları için nedâmet duyarlar. Münâfıklar bir tarafa, isyankârlar bir tarafa ayrılır. İçki içip ölçüyü kaçıranlar, namazı terk edenler, mal biriktirenler, zekâtını vermeyenler, anaya babaya karşı gelenler, zinâkârlar, oğlanlara livâtâda bulunanlar, bid'atlarla insanlara zulm edenler, haram malla hac eyleyenler, ölümlerinin ardından saçlarını yolan kadınlar, haramla oruç tutup iftar edenler, hulâsâ bu ve buna benzer fesatları işleyip bu meydana tevbesiz gelenlerin cümlesi ayrı ayrı ayrılıp karanlıkta bırakılır.

Yetim malını yiyenler ve gıybet edenler de hemen seçilir. Gıybet etmek, ölü kardeşinin etini yemek gibidir. Nebî (sav) Efendimiz de hadisinde *"Gıybet, zinadan daha kötüdür."*¹⁴² buyurmuştur. Ki gıybet etmek içki içmek ve zinâ eylemekten daha fenâdır.

3.2.7.38. Faşlun Fî Bukâ'-i Ehl-i Cehennem ve Firâkuhu

Kasîde formuyla nazmedilen bu bölümde (B. 3844-3860) cehennem ehlinin hicranla gözyaşı dökmesi konu edinilmiştir.

Cehennem ehli, hicranla cehenneme eriştiğinde feryâd u figân edip vâveylâyı basarlar. Kabirlerinden kalkalı beri aç, susuz ve üryan bir şekilde ağlamaktadırlar. Kendilerinin de hac, gaza, oruç ve namaz ibâdetlerini îfâ eylediklerini hatta Kur'an dahi okuduklarını Mâlik'e söyleyerek tazarrûlarını Mâlik'in Cenâb-ı Hakk'a (cc) iletmesini isterler. Mâlik ise *"Ey âsîler! Mademki Muhammed (sav) ümmetindensiniz*

¹⁴⁰ Müslim 2843/30, Buharî 3064, Tirmizî 2715.

¹⁴¹ [وَأَمْتَارُوا النَّيْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ], (Yâsîn, 59)

¹⁴² Aclûnî, a.g.e., 2/81.

niçin ibadetleriniz sizi kurtarmadı? Çünkü ibadetlerinizi noksan eylediniz hem de ibadetlerinize riyâ ve haram kattınız. Siz bu cezayı hak ettiniz. Nitekim Allah (cc), zulm etmez.” der.

3.2.7.39. Faşlun Fî İcâbet-i Du‘â-i Ehl-i İşyân

Bu bölümde (B. 3861-3971) ehl-i işyânın duasına cehennem ateşiyle karşılık verildiği anlatılmaktadır. Ayrıca cehennemin tabakalarından da söz edilmiştir.

Âsîler cehennem kapısını görünce âh u feryâd edip Yüce Allah’tan (cc) bağışlanma dilerler. Bunlar, dünyanın hilelerine aldanıp kıyâmet gününü hiç hatırlarına getirmezlerdi. Bin yıl kanlı gözyaşları döktükten sonra ardından bir bin yıl daha kan ağlarlar. Ne dillerinde tâkat kalır ne de gözlerinde kan! Dudakları yarılmış, gözleri kararmış, çaresiz ve rezil rüsvâ hâledirler. O anda Cenâb-ı Hak’tan şu âyet-i kerîmede belirtildiği üzere “*Ey Âdemoğulları! Ben, sizlerden şeytana kul olmayacağınıza dair ahd almadım mı? Muhakkak ki o (şeytan), size apaçık bir düşmandır.*”¹⁴³ azar işitirler. Allah (cc), bu âsîleri şeytanın avı oldukları için cehenneme gönderir. Fakat Hakk’a (cc) şirk koşmayıp kalplerinde zerrece îman bulunanları sonsuza kadar cehennemde tutmaz.

Cehennem yedi tabakadır. İlki *Cehennem*, ikincisi *Hâviye*, üçüncüsü *Veyl*, dördüncüsü *Gayyâ*, beşincisi *Lazâ*, altıncısı *Sakar*, yedincisi *Hutâme*’dir. İsyankârlar, cehennemde yanarlar. Beynamazların yeri *Gayyâ kuyusudur*. Terazide eksik ölçenlerin meskeni *Veyl vâdisidir*. Bütün küfür ehli *Lazâda*, Ermeniler *Hutâme*’de azap çekerler. Yahudiler *Sakar*’a varırlar. Münâfıklar ise *Siccîn vâdisine* gönderilirler.

Resûlullah (sav) Efendimiz şöyle buyurur: “Mi’râcda Cenâb-ı Hak (cc), bir rekât namaz kılmamı emretti. Namazı edâ edip Hudâ’ya hamd edip niyâza daldım. Bir rekât da kendimden ilave edip iki rekata tamamlamayı böylelikle sevabımı arttırmayı arzuladım. Ne vakit ki selam vermek için teşehhüdde oturdum; o anda Hz. Cibrîl nidâ edip “*Yâ Muhammed (sav) bir rekât daha kıl! Ebû Bekir’in (ra) vasiyetidir.*” buyurdu. Hemen üçüncüye kalkıp Fâtiha ve İhlâs okudum. O anda bir ses daha işittim. Sağıma ve soluma heybet doldu. Sanırsın ki gökler yıkıldı. Ben de o vakit ellerimi salıverdim. Hz. Cebrâil Aleyhisselâm, Hak Te’âlâ’nın (cc) Kunut duasını okumamı emrettiğini telkin etti. Yedinci göğe indiğimde, Hz. Cibrîl’e “*Gökler yere geçti sandım yâ Cebrâil,*

¹⁴³ [(أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ (60) وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ (61)], (Yâsîn, 60-61)

neydi o heybetli ses?” diye sordum. Hz. Cibrîl, Allahu Te’âlâ’nın (cc) cehennemde ateşten bir kuyu yarattığını ve bu kuyuya atılan taşın da bin yılda kuyunun dibine ulaştığını beyan ederek duyduğum sesin de bu kuyunun dibine yeni ulaşan bir taşın sesi olduğunu söyledi. Ardından bu kuyuya kimlerin gireceğini sordum. Hz. Cibrîl’de namazı terk edenlerin gireceğini buyurdu ve sözlerine şöyle devam etti: “Allah (cc) bu kuyunun dibinde ateşten yetmiş bin şehir ve her şehirde de ateşten biner ev yarattı. Her evde de içinde yetmişer bin yılan, çiyân ve akrebin bulunduğu bin tabut yarattı. Bu tabutlara beynamazları seksen bin sene boyunca yatırırılar.”

3.2.7.40. Faşlun Fî ‘Azāb-ı Küffār

Bu bölümde (B. 3972-3989) müşriklerin cehenneme sevki ve orada sonsuza dek kalacak olmaları anlatılmıştır.

Kâfirler, şeytana aldanıp tapmadıklarını, şirk koşmadıklarını iddia ederler. Fakat Cenâb-ı Hak (cc), onları küfür ve isyâna daldıklarından ebediyete kadar cehennemde tutacaktır. O gün onlar ne söylerse söylesinler, Allah (cc) müşrikler için “O gün biz onların ağızlarını mühürleriz. Elleri bize konuşur, ayakları da kazandıklarına şahitlik eder.”¹⁴⁴ buyurarak Mâlik’e bunları cehenneme sevk etmesini emreder.

3.2.7.41. Faşlun Fî Firāğ-ı Ehli’n-Nār-i Küffār

Bu bölümde (B. 3990-4005) küfür ehlinin cehennemde görecekleli azaplardan söz edilmiştir.

Müşriklerin dünyada keyif sürmesi, cehennemde burunlarından gelir. Bunlar Allah’tan korkmaz ve fesatçılık ederlerdi. Allah’ın -hâşâ- iki, üç tane olduğunu iddia edip şirke girerlerdi. Şimdi bunlar, cehenneme ithal edildiğinde lâyığını bulurlar. Ellerinde bilekçe, ayaklarında halhal, boyunlarına ateşten zincir vurulduğunda ağlamaya başlarlar. Bu şerliler orada her dâim sıkıntı içerisinde dirler. Ateşten elbiseler giydirilip yemek olarak da zakkum yedirilir. Küffâr, bu azaplara düçar olurken Allah Resûlü’nün (sav) ümmetine ise bu zorlukların hiçbirisi çektirilmez.

¹⁴⁴ [الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَنَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ] (Yâsîn, 65)

3.2.7.42. Faşlun Fî Ahvâl-i Küffâr

Bu bölümde (B. 4006-4035) küfür ehlinin cehennemdeki vaziyetleri tasvir edilmiştir.

Küffârın boyu beş yüz yıl, parmaklarının büyüklüğü üç günlük yol mikdâridir. Bunlardan asla şüpheyeye düşme! Başları dağlar kadar, gözleri hendek gibidir. Karınları sahrâyaya benzer. Ciltleri yetmiş kat kalınlıktadır. Derilerinin içerisinde binlerce zehirli yılan, çiyân, akrep vardır. Etleri, derileri, kemikleri günde yedi yüz bin kez yanmasına rağmen asla çürüyüp toprak olmaz. Burunlarına halka zincirler takılır. Cehennem ehline vurulan zincirlerin bir halkası, dünyaya salınsa yeryüzü yanıp helâk olur.

3.2.7.43. Faşlun Fî Ahvâl-i Dünyâ

Bu bölümde (B. 4036-4047) kıyâmet gününde dünyanın âkıbetinin ne olacağı anlatılmıştır.

Dünya, Hakk'ın (cc) emriyle alınıp kara bir kandil içerisine konularak arşın altına asılır. Dünya dile gelerek Cenâb-ı Hakk'a (cc) "*İlâhî, bende kimseyi komaz mısın ki buraya hapsoldüm?*" diye sorar. Allah (cc) da olan bitenin dünya yüzünden olduğunu ve artık kimsenin ona itibar etmeyeceğini buyurarak dünyayı kara bir kandil içine hapsedmiştir. Nebî (sav) Efendimiz de dünya hakkında "*Dünya mü'minin zindanı, kâfirin de cennetidir.*"¹⁴⁵ buyurmuştur.

3.2.7.44. Faşlun Fî Şıfat-ı Cehennem

Bu bölümde (B. 4048-4085) cehennemın sıfatları vafedilmiş, ayrıca cennete dair Hz. Peygamber'in (sav) bir sözüne yer verilmiştir.

Resûlullâh'ın (sav) buyurduğuna göre cehennemın otuz bin başı, otuz bin yüzü, otuz bin ağzı vardır. Her ağzında da otuz bin diş ve bu otuz bin dişin dibinde de otuz bin zehir doludur. Cenâb-ı Hakk'ın (cc) kıyâmette cehenneme "*Doldun mu?*" deriz, o da "*Daha var mı?*"¹⁴⁶ diye her soruşunda küffârın korkudan yürekleri biryân olur. "*Mü'minler, gerçekten kurtuluşa ermişlerdir.*"¹⁴⁷

¹⁴⁵ Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil, Hadis No: 1968, el-Câmi'u's-Sahîh, I-III, İstanbul, 1981.

¹⁴⁶ [... هَلْ امْتَلَأَتْ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ], (Kaf, 30)

¹⁴⁷ [قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ], (Mü'minûn, 1)

Nebî (sav) Efendimiz'in bir başka beyanında cimriler için *“Zahid de olsa cimri cennete giremez.”*¹⁴⁸ buyurmuştur.

Bu faslın son kısmında Nebî (sav) Efendimiz'in şu hadisine yer verilmiştir: *“Cennetin bir duvarı sabah namazından, bir duvarı öğle namazından, bir duvarı ikindi namazından, bir duvarı akşam namazından, bir duvarı da yatsı namazından oluşmuştur.”*¹⁴⁹

3.2.7.45. Faşlun Fî Arz-ı Mevzû'-i Cennet

Bu bölümde (B. 4086-4129) cennet mevzusunun arzına devam edilmiştir.

Türlü cevherlerle bezeli cennette Efendimiz'in (sav) sünnetini tatbik eden ümmeti, dilinde salavatlarla sonsuza kadar kalırlar. Nebî (sav) Efendimiz bu hususta *“Ümmetim sünnetime sınıksız tutunup şeriatimle amel ederse (kurtuluşa erer). Nebî (sav) devamında: Sünnetimi terk edene de lânet olsun.”*¹⁵⁰ buyurmuştur. Cenâb-ı Hak (cc), *“Müttakîler ise hakikaten güvenilir bir makamdadırlar. Bahçelerde ve pınar başlarındadırlar. İnce ipekten ve parlak atlastan giyerek karşılıklı otururlar.”*¹⁵¹ buyurmuştur. Cenâb-ı Hak (cc), bir hadîs-i kudsîsinde de isyankârlara şöyle selenmiştir: *“Allah (cc) buyurdu ki: Ey âsî! Hakîki îman ve isyânı terk etmek seni ateşten kurtarır.”*¹⁵²

3.2.7.46. Faşlun Fî Mevzû'-i Cehennem

Bu bölümde (B. 4130-4208) cehennem özelliklerinden ve cehennem ehlinden bahsedilmiştir.

Kahhâr olan Yüce Allah (cc), cehennemde yedi kat kızgın demirin üzerine sırasıyla yedi kat kızgın bakır, yedi kat kızgın kurşun ve yedi kat kızgın tunç döşemiştir. Böylelikle cehennem harâreti ve hışmı artmıştır. Bunların üzerine de yedişer kat kızıl ve sarı ateş döşenir ki cehennem heybeti ve kahrı artsın! Bunların üzerine de yedi kat kara yılan ve yedi kat bukağı döşenir. Bütün bunların üzerine cehennem kondurulup ehl-isyan da oraya gönderilir. Bu hususta Cenâb-ı Hak (cc),

¹⁴⁸ Selman Başaran, Hadislerin Türk Atasözlerine Tesiri, Bursa, 1994, s.105.

¹⁴⁹ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹⁵⁰ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹⁵¹ [(إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَعَامٍ أَمِينٍ (51) فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ (52) يَلْبَسُونَ مِنْ سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ (53))], (Duhân, 51-52-53)

¹⁵² Hadîs-i Kudsî'nin kaynağı bulunamadı.

“Şüphesiz biz, kâfirler için zincirler, demir halkalar ve alevli bir ateş hazırladık. İyiler ise, katkısı kâfur olan içecekler dolu bir kadehten içerler.”¹⁵³ buyurur.

Kişi, âsî olup Allah’ın (cc) yasakladığı yoldan giderse, türlü türlü bid’atlara dalarsa cehennemde mihnet çeker. Dolayısıyla haram olan her türlü oyun ve eğlenceden elini çekip dilini yalandan korumalıdır. Kös, satranç, tavla gibi oyunları oynamak haramdır. Davul, zurna gibi oyunları oynayanlar da yarın rûz-ı mahşerde nedâmete uğrayacaklardır. Bunların yerine ok atmak, yüzmek, güreşmek tercih edilmelidir. Ayrıca süngü, ok, yay, kılıç gibi harp âletlerinin yanı sıra at binmek de Hakkânî vasıflardandır. Haram oyunları, bile isteye oynayanlar, günahkâr olup bunlara helâl diyen küfre girer. Zîrâ Nebî (sav) Efendimiz, “Zevci haricindeki bütün oyunlar haramdır.”¹⁵⁴ buyurmuştur. Eğer bir kimse kopuz ya da keman çalarsa îman nûru azalıp yokluğa düşer. Davul, zurna, saz, tanbur, kânun vb. çalgıları çalmak da kedere sebeptir. Kaval, ney ve dümbelek ise helâldir. Nebî (sav) Efendimiz bu hususta şöyle buyurmaktadır: “Çalgı dinlemek, oralarda oturmak günahdır ve (bu) kötülüklerden lezzet almak küfürdür.”¹⁵⁵

3.2.7.47. Faşlun Fî Aḥvâl-i Ḥavâtîn

Bu bölümde (B. 4209-4223) cennet ve cehennem ehli kadınlardan söz edilmiştir.

Nice hatunları kıyâmette rezil rüsvâ olurlar. Bir avrat, erinden başkasını gözlerse zebânîler, cehennemde yüzünü dağlayıp saçından asarlar. Şâyet eri için ölçülü, edepli davranırsa sâlihâlerden olup kıyâmette mahzun olmaz. Peygamber kızıyla birlikte cennete girip Hakk’ın (cc) cemâlini görür. Hûrilerle sohbet edip cennet libası giyer, cennet ta’âmı yer.

3.2.7.48. Faşlun Fî Su’âl-i Cennet

Bu bölümde (B. 4224-4250) cennetin Allah’a (cc) suallerine ve Cenâb-ı Allah’ın da cevaplarına yer verilmiştir.

Cennet, Cenâb-ı Hakk’a (cc) “İlâhî! Beni kimler için yarattın? Bu kadar köşkü, nehirleri ne için yarattın?” diye sorar. Allah (cc) da “Seni cümle eşyanın çerâğı

¹⁵³ [(إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلَ وَأَغْلَالًا وَسَعِيرًا (4) إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ ... (5))], (İnsan, 4-5)

¹⁵⁴ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹⁵⁵ Hadisin kaynağı bulunamadı.

dostum Muhammed (sav) ve ehl-i halâs için yarattım.” buyurur. Cennet, Efendimiz’in (sav) ismini işitdiğinde üç bin yıl süren bir sevince gark oldu. Cennetin nûru dışarıya taşıp Reyyân kapısında iki nûr hâsıl oldu. Bunlardan biri arşa dek vardı, diğeri de kürsîde durdu. Allah (cc), arşın nûrundan güneşi, kürsînin nûrundan ayı yarattı.

3.2.7.49. Kaşîde-i Fî Su’âl-i Cehennem

Bu başlıkta “Kasîde” ibaresi geçmesine karşın bu bölüm (B. 4251-4293) kaside formuyla nazmedilmemiştir. Bu bölümde cehennemden Cenâb-ı Hakk’a (cc) olan suallerine ve Cenâb-ı Hakk’ın (cc) cevaplarına yer verilmiştir.

Cehennem Allah’a (cc) “*Îlâhî! Beni niçin var eyledin?*” diye sorar. Cenâb-ı Mevlâ (cc) da “*Bana ve Resûlüme düşman olan âsîler, şerliler, Yahudiler, Mecusiler, küffârlar ve cümlesinden intikam alıp sana girsin diye var ettim.*” buyurdu. Cehennem, hemen o saat haykırıp kükredi. Bu durum üç bin yıl sürüp zehri dışarı saçıldı. Cehenneme girenlerin yüzü kararıp benzi sarardı. Cehennemde Allah’ın (cc) on yedi yüce ismi yazılıdır. Eğer, cehennemde Allah’ın (cc) on yedi ismi yazılı olmasaydı cehennemde ateşte yanardı.

3.2.7.50. Faşlun Fî Su’âl-i Ehl-i Kûbûr

Kasîde formuyla yazılan bu bölüm (B. 4294-4301) Münker ve Nekir’in kabir ehline soracakları suallerle ilgilidir.

Kabre giren kişi, Münker ve Nekir melekleri gelene kadar öldüğünü anlamaz. Bu melekler heybetli ve yıldırım sözlüdür. Ellerinde ateşten bir gürz vardır.

3.2.7.51. Faşlun Fî Su’âl-i Münkir ve Nekir

Bu bölümde (B. 4302-4407) günâhkar ve sâlih kimselerin kabirde karşılaşacakları hâller anlatılmıştır.

Münker ve nekir, kabir ehlinde kötü olanlara heybetle yaklaşırken, iyilere de halîm bir şekilde gelir. Kendilerini tanıttıktan sonra meyyite “*Îlâhın kimdir?*”, “*Kime taptın?*”, “*Dinin nedir?*”, “*Nebîn kimdir?*”, “*Kıblen neresidir?*” sorularını yöneltirler. “*Rabbim Allah!*”, “*Dinim İslâm!*”, “*Nebîm Muhammed (sav)*”, “*Kıblem Kâbe’dir.*”, “*Allah’tan gayrısına secde kıldım.*” cevaplarını verebilen meyyit, aksırıp kalkar. Bu aksırıktan sonra “*elhamdülillâh*” der ve akabinde kabri genişletilir. Ardından meyyite nurlu bir kapı açılıp cehennem gösterilir. Mü’min cehennemden heybetinden korkar; fakat harâreti mü’mine asla erişmez. Münker ve Nekir, o anda

mü'mine latîf bir üslupla korkmamasını tembihledikten sonra bu kez de dünyadaki ibadetlerinin karşılığı olarak cennet kapısını gösterirler. Mü'minin kabri nurla dolup etrafı muhteşem bir cennet kokusu kaplar. Mü'min sanki uykudaymış gibi huzur içinde o manzarayı seyreder ve kıyâmet saatini bekler. Sonrasında Münker ve Nekir, “*Ey mü'min kişi! Seni kıyâmette Allah (cc) uyandırsın. Cennette türlü nimetler bahş eylesin.*” dedikten sonra selâmullah edip giderler. Kimi meyyitler de yattığı yerden sabırsızlıkla “vâh” edip kıyâmetin gelmesini bekler.

Bir kimse Hakk'ı (cc) inkâr etse onun yiyeceği ateş olur. Ne vakit bir kul sünnet ve farza muhalif olup kâfir, dinsiz, âsî ya da mücrim olarak ölse onun hâli de şöyle nakledilir: “Göz mesafesince bir yere ferîştehler, ellerinde ateşten bir kamçıyla öfkeli bir hâlde gelirler. Damarlarından canı çekildikten sonra Azrâil Aleyhisselâm gelir ve hışm ile “*Hudâ'nın lâneti sana ersin!*” diyerek canını tümünden çıkarır. Meyyiti kabre koyarlar. Kabre girince aksırdığında “*elhamdülillâh*” demezse bu onun bahtsızlığının nişânesidir. Münker ve Nekir'in kendisine sorduğu sorulara lâıyığıyla cevap veremez ve kabri daraltılır. Meyyiti kemikleri kırılıp parça parça oluncaya kadar sıkırlar. Akebinde yılanlarla, akreplerle baş başa bırakırlar. Meyyitin üzerine cehennemden bir kapı daha açılır ve oradan da yılanlar kabre gelir. Kıyâmet gününe kadar o kapıdan kabre ateşler saçılır. Meyyite çektiği bütün bu azabın yanında bir kapı daha açılır ki orada da mahrum kaldığı cennet gösterilir. Kendisine “*Şâyet hayırlı ameller işlemiş olsaydın makamın burası olacaktı.*” denilir ve hemen cennet kapısı kapatılır. Ardından kabire meyyitin kötü amellerinin karşılığı sûretinde kapkara yüzlü, kötü kokulu ve doğru sözlü biri gelir. Meyyite merhamet göstermeyip kıyâmete değin türlü türlü azap eder.

Sâlih bir kimsenin kabrine ise nur yüzlü, tatlı sözlü, misk ü anber kokulu biri gelir. Meyyit, bu kimseye kim olduğunu sorar. O da “*İhlâslı olarak kıldığın amellerinim!*” der ve kendisine Hak Te'âlâ'nın (cc) emriyle cennete kadar eşlik edeceğini ifade eder.

3.2.7.52. Faşlun Fî Şevâbi'ş-Şalâte

Bu bölümde (B. 4408-4466) âyet ve hadislerden hareketle namazın önemi üzerinde durulmuştur.

Hz. Enes'den rivâyetle Nebî (sav) Efendimiz “*Kul kalktığı namaza zaman “Allahu ekber!” dediğinde o günkü günahları dökülür, annesinden doğduğu gibi olur.*”

“Sübhanেকে Allahümme” dediği zaman ona Allahu Teâlâ bir senelik kadar sevap yazar. “Euzü bi’llâhi ve Besmele” dediğinde Allahu Te’âlâ ona 4000 sevap yazar ve kötülüklerinden 4000 günah silinir ve 4000 derece yükseltilir.”¹⁵⁶ buyurmuştur. Hz. Resûl (sav), sözünün devamında “Kişi, Fâtîha’nın tamamını okuduğu zaman hac ve umre sevabı alır. Rükûyu tamamladığı zaman altın tasadduk etmiş gibi olur. Sübhâne Rabbiye’l Azîm dediği zaman semâdan indirilen Kur’ân’ı hatmetmiş gibi sevap yazılır. Rükûdan doğrulurken Semi‘Allahu limen hamideh (Allah (cc) benim hamdimi duydu) ve şânu yüce olan Allah (cc) rahmetiyle bana baktı. Allah’a secde ettiğimde ise karşılığında bana şeytanların, ins ü cinnin sayısından fazla hasene fazileti yazılır.”¹⁵⁷ buyurmuştur. Devamında “Kişi Sübhâne Rabbiye’l A’lâ (Şânu yüce olan Rabbimi tenzih ederim) dediği zaman inanıyorum ki Kur’ândaki bütün sûrelerin adedince üstünlüğü var ve yine şahitlik ederim ki Allahu Teâlâ, sabredenleri sevâba kavuşturur. Namaz, tamamlandığında da Allah (cc) sekiz cennet kapısını açıp “Hangi kapıdan dilerse gir!” der.” buyurur.¹⁵⁸

Nebî (sav) Efendimiz bir başka hadisinde “Kim ki beş vakit namazını cemaatle kılsa kıyamet gününde yüzü ayın on dördü gibi parlar.”¹⁵⁹ buyurmuştur. Namazsızlar ise ne vakit mezara girse kıyâmet gününde yüzleri kararmış bir hâlde ve mihnet içerisinde dirler. Namazını edâ edenlerin kabri ise misk ü anber ve nûr ile dolar. Namazsızların ve zekâtını vermeyenlerin kabrine yılanlarla, çıyanlarla dolar. Bunca nasihati kulağına koymayıp Hak’tan (cc) korkmazsan şâyet hiç olmazsa utan! Utanma da belki kurtuluşuna vesile olabilir.

Hakk’ın verdiği kanaat etmeli, kazaya sabır gösterip tevekkül kılmalıdır. Tevekkül, Hakk’ın (cc) vereceği rızka kapı aralar. Rızkı arttırmak istersen Hakk’a şükür kıl! Ki ğadab, şehvet vücudunu terk eyleyip kalbin ibâdet nûruyla dolsun.

3.2.7.53. Kaşîde vü Naşîhat

Bu nasihat manzumesinde (B. 4467-4488) öfke ve tevekkül mevzuları ele alınmıştır. Öfkesini yutanlar, Hak Te’âlâ’nın (cc) rahmetine vâsıl olurlar. Kendilerine bir rehber edinenler yolda kalmazken, yola yalnız çıkanlar yoldan çıkıp azarlar. Sır

¹⁵⁶ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹⁵⁷ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹⁵⁸ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹⁵⁹ Hadisin kaynağı bulunamadı.

budur ki derdi olanlar, aşkta derman bulurlar. Kişi aşk ateşiyle yanmalıdır. Aşk olmayan kimse taş olur.

Her kim ki Hakk'a (cc) tevekkül kılar, başka kimseye muhtaç olmaz. Eğer nimetini arttırmak istersen Hakk'a (cc) her dâim şükür kıl!

Müslümanlar, Hakk'ın (cc) cemâlini görürken, kâfirler cehennemde zakkum yer. Müslümanlar cennette şâd olurken, kâfirler cehennem vadisinde kalır. Müslümanlar cennette reyhan kokarken, kâfirler cehennemde katran kokar. Müslümanlar tâc u hülle giyerken, kâfirler cehennemde yanar.

3.2.7.54. Faşlun Fî Beyân-ı Ahlâk-ı Hamîde ve Ahlâk-ı Zemîme ve Kuvvet ve 'Aql ve Tebdîlât-ı Ahlâk

Bu bölümde (B. 4489-4535) güzel ve kötü ahlâktan söz edilerek akıl kuvveti, şehvet kuvveti ve öfke kuvveti gibi hususlar izah edilmiştir.

Cenâb-ı Allah (cc) insana üç kuvvet bahşetmiştir. Biri başda olan akıl kuvveti, diğeri ciğerde olan şehvet kuvveti, öbürü de yürekte olan öfke kuvvetidir. Ğadablanarak öfkesine uyanların sonu azaptır. Hak Te'âlâ (cc), yüreğine nûr da koymuştur. Nûrun makamı gönüldür. Nûr, kâfirlerin ve münâfıkların gönlünde olmaz. Olsaydı şayet, îmana ererlerdi. Ğadablanmanın türlü türlü alâmetleri olup ondan türlü türlü sıfatlar doğar. Kişi Ğadablandığında bazen yırtıcı bir canavar sûretinde köpek, arslan, ayı, kurt gibi görünür. Kin tutup kibirlenenler, etrafını kırıp döküp sövenler bunlardandır. Şehvet kuvvetinin esiri olanlarda ise nefis arzularından olan öpüp kucaklama, yeme, içme ve giyinmenin yanında hırs, haset, cimrilik, düşmanlık ve baş olma hevesleri görülür. Akıl kuvveti harekete geçenlerde ise hayır ve ihsan işlemek, namaz kılmak, ibâdet eylemek, tasaddukta bulunmak, latîf söz söylemek gibi güzel huylar öne çıkar. Mü'mine düşen Ğadab ve şehveti bırakıp akıl yolunu tercih etmektir. Selâmete erişmenin yolu miskinlere hayır ve ihsanda bulunmaktır.

Cenâb-ı Allah'ın (cc) “Eğer dileydik onların gözlerini büsbütün kör ederdik de (bu halde) yola koyulmak için didişirlerdi. Fakat nasıl görecekler ki? Yine eğer dileydik oldukları yerde başka yaratıklara dönüştürürdük de ne ileri gidebilirler, ne geri dönebilirlerdi.”¹⁶⁰ buyurduğu gibi dileyeydi kullarının sûretlerini değiştirirdi.

¹⁶⁰ [وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَىٰ أَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَأَنَّى يُبْصِرُونَ (66) وَلَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَاهُمْ عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَضَاءُوا مُضِيًّا ((وَلَا يَرْجِعُونَ (67)) (Yâsîn, 66-67)

3.2.7.55. Faşlun Fî Ahvâl-i Mesih ‘Alâ Bahr-i Tavîl

Bu bölümde (B. 4536-4562) nefisini ıslah etmemiş insanların yaradılışına dair özellikleri hayvanlara hâiz olan vasıflarla anılmıştır.

Hz. İsa Aleyhisselâm’a Allah (cc) tarafından indirilen sofrayı inkâr edip Hz. İsa’ya yüz çeviren yedi yüz havârîsi onu büyücülükle suçlamışlardır. Cenâb-ı Hakk da nebîsini inkâr eden bu topluluktan kimilerini domuza, kimilerini de maymuna çevirip rezil rüsvâ eylemiştir.

Bir başka zaman ise haksız yere halkı inciten kara yüzlü bir Arab’ı da sırtlana çevirmiştir. Ayı da aslında halkın malını yağmalayan efendilerdir.

Bir avratla yatıp o kadından kâm almak arzusunda olan akrep suretinde bir ekmekçi vardı. Bu ekmekçinin sürekli ağlayan masum bir oğlu vardı. Ekmekçi de oğluyla meşgul oluyordu. Kadın ise bu duruma tahammül göstermeyip oğlanı öldürdü ve fitmeye sebep oldu. Hârut ve Mârut’ta Zühre adlı kadın sebebiyle isyankâr oldular.

Mezar açıp kefen soyan nebbâşlar, köpek sûretlidir. Yaramaz huylu, süslü kadınlar, yeşil kertenkele görünümündedir. Zulümle iş gören zâlimler baykuş, azgınlar ise kuzgun misâlidir. Rüşvetle iş gören, yalan söyleyenler serçe olup haram yiyip gıybet edenler ise kurt sûretlidir. Allah’ın verdiği nimetleri saklayanlar şahin olup, kibir ve kinle dolu olanlar da fil sûretindedir.

3.2.7.56. Faşlun Fî Hikâyet-i Dâvûd Peygamber ‘Aleyhi’s-selâm

Bu bölümde (B. 4563-4717) Dâvûd Aleyhisselâm’ın hikâyesi anlatılmıştır. Ayrıca ihtiyarlık ve sakal-bıyık görünümü hususunda Hz. Peygamber’in (sav) hadislerine yer verilmiştir. Bu bağlamda dünyada ahlâklı olmanın önemi üzerinde durulmuştur.

Cebrâil Aleyhisselâm, Hz. Dâvûd’a gelerek İsrâiloğulları’nın üzerine gelecek olan üç belâdan birini tercih etmelerini söyler. Hz. Dâvûd ise tevbe edip Cenâb-ı Hakk’a (cc) sığınmış ve bu belâdan kavminin âzad olması için Allah’a (cc) feryâd u figan edip yalvarmıştır. Hz. Cebrâil ise gelecek olan belânın levh-i mahfuzda yazılı olduğundan dönüşünün olmadığını ve bu sebepten kavmi için kurtuluşa da çare bulunmadığını ifade eder. Hz. Dâvûd, kavmini toplayıp kendinden dolayı onlara belâ ereceğinden söz etti. Hz. Cebrâil’in kendisine gelerek erecek olan üç belâdan birini tercih etmeleri gerektiğini bildirdi. Kavmi, bu belâların ne olduğunu sordu. Hz. Dâvûd,

bu belâlardan birincisinin kıtlık olduğunu, ikincisinin zâlim bir padişâhın başa gelerek kavmini idare edeceğini, üçüncüsünün ise ölüm olduğunu beyân etti. Bunun üzerine Hz. Dâvûd'un kavmi ağlaşarak Allah'ın (cc) bu belâyı üzerlerinden savmasını dilediler. Fakat en sonunda *“Hiç olmazsa kırılıp bu belâyâ mâruz kalmaktadır ölümü tercih ederiz!”* dediler. Bu karardan sonra Dâvûd Aleyhisselâm ve kavmi hemen münâcâta durdular.

Hz. Dâvûd, *“Yâ ‘Âlime’s-sırrı Ve’l-Ḥafıyyât”*, nidâsıyla başladığı duâsına şöyle devam etti: *“Ey sır ve gizlilikleri bilen Allah'ım! Kavmim ölümü istemektedir ki Sen (cc) kullarının neyi istediğini daha iyi bilensin.”* O anda emr-i takdir erişerek şöyle buyruldu: *“Canlarını verecekler, kefenlerini hazır etsinler! Yüzlerini kibleye çevirsinler! Ölüm artık bunlara ermiştir. Sen şu kayanın üzerinde durarak olacakları seyreyle ey Dâvûd!”* Sabah olduğunda kavmi kefenlerini hazır etmişti. Lâkin bir taraftan da duâyla meşguldüler. Feryatları göklere ermişti. Sanki kıyâmetten bir gün yaşanıyordu. Oğul, kız, ata, ana ağlaşıp helâlleşerek yürekleri dağılıyordu. Hakk'ın emrine asla karşı gelmediler. Dâvûd Aleyhisselâm da kendisine denildiği gibi oğlu Eyyûb ile birlikte ve dilinde zikirle bir taşın üzerinde oturmaktaydı. O anda emr-i Sübhânî ile kızıl bir yel belirdi ve bir saat içerisinde yetmiş bin kişi hayatını kaybetti. Hz. Dâvûd da taşın üzerinde düşmüş, kavminin himâyesi için Rabb'ine (cc) yalvarmaktaydı. Ardından bir yel daha belirerek Cebrâil Aleyhisselâm şöyle buyurdu: *“Allahu Teâlâ (cc), ölenlerin içerisinde Kendisinin (cc) varlığına ve birliğine inanan herkesin günahını bağışladığını buyurmuştur.”* Hz. Cebrâil tekrar Hz. Dâvûd'a gelerek *“Hak Te'âlâ (cc), kalanları da affettiğini buyurmuştur.”* Ölenler defnedildi ve Hak (cc) uğruna verilen canlar için mutluluk hakimdi. Hz. Dâvûd'un ümmeti ne zaman bir ayıp işlese bu suçlar hiçbir surette ğayb olmazdı. Hz. Dâvûd, kavminin kusurlarını örtmesi ve affetmesi için Cenâb-ı Hakk'a (cc) temennâ etti.

Yaptığı her işte bir hikmet bulunan Yüce Allah (cc), *“Kime uzun ömür verirsek, onu yaratılış itibariyle tersine çeviririz (gücünü azaltırız). Hâlâ düşünmeyecekler mi?”*¹⁶¹ buyurmuştur. Yok iken var eden, var iken yok eden Allah (cc), bazı kullarına uzun ömür bahş ederken diğer taraftan ilerlemiş yaşlarına rağmen bunların akıl ve idraklerini zayıflatır. İhtiyarlıkla ilgili Nebî (sav) Efendimiz'de *“Saç ve sakal aklıĝı benim nûrumdan kaynaklanır; ateşimle nûrumu yakmaya utanırım.”*¹⁶²

¹⁶¹ [وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْلَمُونَ] (Yâsîn, 68)

¹⁶² Aclûnî, a.g.e., 2/16.

buyurmuştur. Başka bir hadisinde de dış görünümle ilgili olarak kâfirlere benzememek ve onlara muhalif bir tutumda olmak için *“Bıyıklarınızı kısa tutun, sakalınızı uzatın. Kim ki sakalını uzatırsa imânını uzatmıştır.”*¹⁶³ buyurmuştur. Bu hususta bir başka benzerî hadis de şudur: *“Müşriklere muhalefet ediniz. Şekil olarak sakal uzun, bıyık kısa olsun.”*¹⁶⁴ Ayrıca Ebû Hureyre'den nakledilen *“Kim ki bıyıklarını Allah'ın verdiği gibi bırakırsa Allah (cc) onun günahlarını arındırır ve Allah (cc) onu anasından doğmuş gibi ömrünü bereketlendirir. Reziller ve fâsiklar hariç sünnet üzere bıyığını kısa tutan kullarına saçları adedince hasene yazar.”*¹⁶⁵ hadisinde sünnet üzere bıyığı kısa tutmanın sevabından söz edilmiştir.

4700-4717 arası beyitlerde yer alan kâsidede dünyaya gelenlerin esasında bir misafirlikte olduğu ifade edilerek dünyanın fâniliği vurgulanmıştır. Burada gösteriş yapıp çalım satmak kişinin kabrini harâb eder. Resûlullâh (sav) *“İnsaf, dinin yarısıdır.”*¹⁶⁶ buyurarak merhamet edenin kıyamet gününde emniyet bulacağını vurgulamıştır. Tekebbürlüğün Allah'a (cc) yaraşacağı, kişinin ihtiyarlara hürmet, küçüklere de şefkat göstererek ahlâk yolunu tutması öğütlenmiştir.

3.2.7.57. Fî Baħr-i Kaşîr Beyân-ı Kelâm

Bu bölümde (B. 4718-4800) genel itibariyle vakit namazlarını cemaatle kılmanın önemi anlatılmıştır.

Müşrikler, Allah Resûlü'nün (cc) nübüvvetine hücum ederek şâirlik iftirasında bulundular. Allah (cc) , ise müşriklere cevaben *“Biz, o Peygamber'e şiir öğretmedik. Bu ona yaraşmaz da. O ancak bir öğüt ve apaçık bir Kur'ândır.”*¹⁶⁷ buyurmuştur. Kur'ân sadece zikir değil, aynı zamanda uyarıcı bir nasihat ve fikirdir.

Vakit namazlarını cemaatle kılanların tüm hâcetleri Hak (cc) nezdinde kabul edilir. Cemaatten ayrı olanların ise gönlü hastadır. Hasta gönüller ise Hak (cc) yolunda yol alamaz. Nebî (sav) Efendimiz, cemaatle namaz kılmanın önemine binâen *“Özürsüz cemaati terk eden Allah ve meleklerinin katında lânetlenmiştir. Tevrat'da, İncil'de, Zebur'da ve Furkan'da Allah'tan uzaklaşıp cehenneme yaklaşmıştır.”*¹⁶⁸

¹⁶³ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹⁶⁴ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹⁶⁵ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹⁶⁶ Âlûsî, Şihâbuddin es-Seyyid Mahmud, *Rûhu'l-Maânî fi'l-Kur'ani'l-Azim ve Seb'i'l-Mesânî*, Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, Beyrut, 1994.

¹⁶⁷ [وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُّبِينٌ] (Yâsîn, 69)

¹⁶⁸ Hadisin kaynağı bulunamadı.

buyurmuştur. Bazı görüşlere göre de cemaatle namaz kılmamak câiz değildir. Cemaatsiz namaz kılan sanki kılmamış gibi olup her vaktin cezası seksen sene yanmaktır. İbni Abbâs'tan rivâyetle Allah Resûlü (sav) cemaati terk etmeyle ilgili olarak başka bir hadisinde “*Kim ehl-i cemaati terk edenlerin yüzüne gülümserse Kâbe'yi yedi kere yıkmış gibi olur. Bin melek ve bin peygamber katl etmiş gibi olur. Cemaati terk edenlerin hâli böyle ise namazı terk edenin hâli nasıl olur!*”¹⁶⁹ buyurur.

Nebî (sav) Efendimiz, ezan sesini işitiğinde namaza gelmeyenleri “*Ümmetimin Yahudileri!*” olarak nitelendirmiş ve onlarla ilgili Hz. Ömer'den (ra) rivâyetle “*Yahudi ve Hristiyanlara selam verin. Ama ümmetimin Yahudilerine selam vermeyin. Dediler ki: Yâ Resûlullah, ümmetinin Yahudileri kimlerdir? Resûlullah (sav) buyurdu ki: Ezanı ve ikâmeti duyupta (namaz kılmayanlar) hazır olmayanlardır.*”¹⁷⁰ hadisini zikretmiştir.

3.2.7.58. Kaşîde vü Naşîhat

Bu bölümde (B. 4801-4844) bezm-i eleste Allah'ın (cc) kullarına olan nidâsı, ruhlarında O'na (cc) olan ahdi hatırlatılmıştır. Bu ahdin gereğini yerine getirmeyen inkarcıların Allah (cc) tarafından kahredilmesi, vadinde duranların ise Hakk'ın (cc) rahmetine erişmesi anlatılmıştır.

Hak Te'âlâ'nın cemâli Rahmân Sûresi'nde, dertli gönüllerin dermânı da Duhâ Sûresi'nde zikredilmiştir. Elest meclisinde ruhlar yaratıldığında Allah (cc) “*Ben, sizin Rabbiniz değil miyim?*” buyurmuş, ruhlar da “*Belâ!*” diyerek tasdiklemiştir. Yüce Allah (cc) da yarattığı kullarına îman ihsan eylemiştir.

Kahhâr olan Yüce Allah (cc) Celâl-i Kibriyâ'sından nice inkârcıları kahrelerken O'nun (cc) buyruğunu tutanlar ise Hz. Peygamber'in (sav) şefaatiyle Hakk'ın (cc) rahmetine erişeceklerdir. Allah (cc) aşkı öyle bir muhabbettir ki O'nun (cc) şevkinden kalbe bir zerre tecellî eyselle kul, cennet ve içindekilerden dahi daha fazla saadete erişir.

Kur'ân-ı Kerîm bir şiir kitabı olmadığı gibi Allah Resûlü (sav) de şâir değildir. Nebî (sav) Efendimiz bununla ilgili “*Sizden birinin karnının irin ile dolması şiir ile dolmasından hayırlıdır.*”¹⁷¹ buyurmuştur. Rehâvî makamında şiir söyleyenler ve hiciv

¹⁶⁹ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹⁷⁰ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹⁷¹ Buhârî, Edeb, 92; Müslim, Şiir 7, (2257); Ebû Dâvud, Edeb 95, (5009); Tirmizî, Sünen, Edeb 71, (2855).

ile insanları horlayanlar hoş karşılanmamıştır. Türkü söylemekten hazzedenler de eleştirilmiş, türkünün yerine nasihat içeren ilâhilerin okunması daha makbul görülmüştür. Hatta Hz. Resûl (sav), “*Hayâ ve sükût imandan iki şube; şiir de nifaktan iki şubedir.*”¹⁷² diyerek şiiri nifak sebebi saymıştır. Allah Resûlü (sav), sözünün devamında mi’râcda çok kötü bir vaziyette dudakları makasla kesilerek azap edilen bir kavim gördüğünü buyurur. “*Bunlar kimdir?Neden bu hâldedirler*” diye sorduğunda Hz. Cibrîl, “*Bunlar dünyada şiir okuduklarından dudakları makasla doğranır.*” demiştir. Bu nedenlerden ötürü kişi, şiirle meşgul olmak yerine dilinde evrâd u ezkârla Allah’ı (cc) tespih etmelidir. Ne vakit şeytanın taarruzlarına mâruz kalırsa Hakk’a (cc) taavvüz eylemelidir. Hakk’ın (cc) isimlerini zikretmek şeytanın şerrinden korunmaya ve elemenden kurtulmaya vesiledir.

3.2.7.59. Faşlun Fî Fezâ’il-i Ta’avvüz

Bu bölüm (4845-4867) “*E’üzü bi’llâhi mine’s-şeytâni’r-racîm*” lafzıyla başlayarak Allah’a (cc) sığınmanın faziletleri anlatılmıştır.

Resûlullâh’ın (sav) beyanına göre kullar, ne vakit Allah’a (cc) sığınmak maksadıyla “*Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah’a (cc) sığınırım.*” derse mü’minde bulunan üç yüz altmış altı gizli damardan birine Rahmânî bir melek, onun karşısına da şeytan oturur. Kim ki zinâ eder, fesâda girer, günah işler; yeri cehennem olup şeytan gizli damarlarından birine yerleşir. Kim ki Allah’ın emirlerini tutar, cömertlik eder, Allah’tan (cc) korkup O’na (cc) sığınır; bir melek gizli damarlarından birine yerleşir. Mü’min ne vakit “*bi’llâh*” dese şeytan köşe bucak kaçacak yer arar.

3.2.7.60. Faşlun Fî Fezâ’il-i Besmele

Bu bölümde (B. 4868-5009) “*E’üzü bi’llâhi mine’s-şeytâni’r-racîm Bismi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm*” lafzıyla başlanarak Besmele’nin faziletlerinden söz edilmiştir.

Hak Te’âlâ “*Ey kulum! Ululuğumun hakkı için “Bismi’llâh” de ki cemâlimi gösterip sana ihsanlarda bulunayım.*” buyurmuştur. Bir kul ne vakit “*Bismi’llâh*” derse ağzından nûr saçılır ve Allah (cc) o nûrdan dünyanın yetmiş katı büyüklüğünde yeşil bir kuş yaratır. İkinci kez “*Bismi’llâh*” dese Hak Te’âlâ aynı kuşu yine yaratır. Üçüncü kez “*Bismi’llâh*” dediğinde Allah (cc) bu kez arşdan yetmiş bin kez daha ulu

¹⁷² Hadisin kaynağı bulunamadı.

olan yeşil bir kuş yaratır. Kul, ardından “*Kul huva’llâh*” dese onun mükâfâtını kuşlar alıp nûrdan bir tabak içerisine koyup Hak Te’âlâ’ya iletirler. Hak Te’âlâ (cc) da bu mükâfâtın tezcek cennete saçılmasını emreder. Melekler denileni yaparak Allah’a (cc) “*Yâ Rabbi artanını ne yapalım?*” derler. Allah (cc) da “*Arştaki kandillerin içine koyun!*” buyurur.

Resûlullâh (sav) Efendimiz kalemin ve levhin yaradışıyla ilgili şöyle buyurmuştur:¹⁷³ Allah (cc) kalemle birlikte levhi yarattı. Kalem nûrdan olup yüz boğumdan müteşekkildi. Her boğumun arası da elli yıllık yol mesafesinde olup boyunun tamamı bin yıldı. Hak Te’âlâ heybetle kaleme bakınca kalem ikiye yarıldı. Bunun üzerine Hak Teâlâ “*Ey kalem yaz’ buyurdu. Kalem ise “Nasıl yazayım, ne ile başlayayım?” dedi. Allah (cc), “Bismi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm” yaz!*” buyurdu. Kalem, bu Hak (cc) emrini önden çalışıp ardından yedi yüz yıl içinde yazdı. Hak Te’âlâ “*Yüceliğim ve celâlim için yaz!*” buyurdu.

Muhammed (sav) ümmetinden kim ki bir kez sıdk ve ihlâs ile Besmele-i şerîfi söylese cehennemde yanmayacağı gibi üstelik yüz yıl ibadet eylemiş ve yüz açığı doyurmuş gibi sevap kazanır.

İbni Abbas’tan (ra) rivâyetle Nebî (sav) buyurmuştur ki:¹⁷⁴ “*Kul, dert ile bir kez “Bismi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm” dese Hakk’ın (cc) emriyle Besmele’nin her harfi için kula dört bin sevap yazılır. Ayrıca dört bin günahı dört bin sevaba tebdil olunup mertebesi dört bin derece yükselir.*”

Hz. Enes’den (ra) rivâyetle Nebî (sav) Efendimiz buyurmuştur ki:¹⁷⁵ “*Her kim on bin kez “Bismi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm” dese bedeni asla cehennem ateşinde yanmayacaktır.*”

Hz. Ka’b (ra) Nebî (sav) Efendimiz’den rivâyetle buyurmuştur:¹⁷⁶ “*Allah (cc) İsâ Aleyhisselâm’a “Ey İsâ! Bismi’llâh” lafzını çokça zikret! Eğer bir kimse bu lafza hürmet edip bana gelirse onu ateşten âzâd ederim.*”

Resûlullâh (sav) Efendimiz bir başka hadisinde şöyle buyurmuştur:¹⁷⁷ “*Kıyâmet koptuğunda kimi mağfur kimi de melâmet hâlinedir. O günde eşref*

¹⁷³ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹⁷⁴ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹⁷⁵ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹⁷⁶ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹⁷⁷ Hadisin kaynağı bulunamadı.

yaradılışlı ve gökçek himmetli Muhammed (sav) ümmetinin amellerinin sevabı tartılsa hesapları şöyle olurdu: Bunların iki rekat namazı İsrailoğulları'nın namazından iki bin kat daha efdaldir. Cenâb-ı Allah (cc) “Bunların şânı nedir? Dünyadaki hâli nedir?” diye sorar. Hesap melekleri de “Yâ Rabbi, bunlar namazlarında “Bismi'llâh” deyip dillerinde de her dâim seni vird edinirlerdi. Sonrasında mü'minler cenneti vatan tuttuğunda Cenâb-ı Hak (cc) mü'minlere heybet nûruyla heybet elbisesini giydirir. Melekler, Allah'a (cc) mü'minlerin bu pâyeye nasıl eriştiklerini sorduğunda Cenâb-ı Hak (cc) meleklerle cevâben “Bunlar ne vakit beni zikretse öncesinde bana tâzimde bulunurlar, sonrasında da “Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm” diyerek ibâdet ederlerdi. Bugün de Ben (cc) onlara tâzimde bulunurum.”

Rivâyete göre İsâ Aleyhisselâm bir gün bir kabre uğrar. Kabir ehlinin cehennem ateşine ve türlü azaplara ğark olduğunu görür. Başka bir gün aynı kabre uğradığında bu defa kabrin nûrla ihâta edildiğini fark eder. Rahmet melekleri, nûrdan tabaklarla kabrin üzerine Hakk'ın (cc) rahmetini saçmaktadırlar. Hz. İsâ şaşırıp bir an duraklar ve hemen iki rekat namaz kılıp Hakk'a (cc) hâcetini arz eyler. O vakit Rahmân olan Yüce Allah (cc) Hz. İsâ'ya şöyle nidâ eder: “Ey İsâ! Bu kul, âsî ve günahkâr bir kul olduğu için onu hapsederek azap eyledim. Bu kişinin vefat zamanında hanımı hamileydi. Hanımı oğlunun doğumundan sonra onu layığıyla terbiye etti. Bir muallime teslim edip edeb hususunda tâlim kıldırdı. Muallim, oğlana Besmele'yle ilim tahsil ettirdi. Biz de babasının yer altındaki azabını sevaba tebdîl eyledik.”

Besmele'yle iş kılana ateş zerrece zarar vermez. Besmele'yi diline vird eyleyen şayet bir gerçeği korkuyla dile getirirse ona hiçbir zarar ermez. Suda olsa boğulmaz, ateş içinde olsa yanmaz.

3.2.7.61. Faşlun Fî Hikâyet-i Besmele

Bu bölümde (B. 5010-5072) Besmele'nin gücü ve tesiriyle ilgili bir hikâye anlatılmış ve ardından Hz. Peygamber'in (sav) bir hadisine yer verilmiştir.

Geçmiş zamanın birinde bir Yahudi bir kadına âşık olmuştu. Kadın da Yahudi olmasına rağmen adamın ıstırabına merhem olmamıştı. Yahudi adam, yemekten içmekten de kesilmişti. Adam çaresiz bu vaziyette gezerken Atâ Kibar adında bir şeyhin hizmetine girdi. Şeyh adamın solgun benzini görünce sebebini sorar. Adam da Atâ Kibar'a gözyaşları içinde hâlini arz eder. Adamın durumuna üzülen şeyh, adamın kurtulması için bir kâğıda “Bismi'llâh” yazıp onu Yahudiye verir. Verirken de bu

isimle iş tutanın işin sonunda hüsrâna uğramayacağını beyan ederek Rahmân'ın rahmetinden asla şüpheye düşmemesini tembihler. Yahudi kâğıdı alıp şeyhin yanından çıktı. Fakat şeyhe öylesine inanmıştı ki o kâğıdı hemen yutup şeyhin yanına geri gelerek şeyhe şöyle dedi: *“Yâ şeyh! Bu mecaz aşk artık gönlümden çıktı. Kalbim tamamiyle bu ismin nûruyla doldu ve îman lezzetinin dalgası gönlüme vurdu. Bu hâlde kadını da aşkını da unuttum gitti. Bana hemen arz eyle, bu îman, edep, erkân nedir?”* Şeyh îmanı ona arz etti, adam mecazî aşktan arınıp hakîkî aşka ererek Müslüman oldu. Kadın da adamın Müslüman olduğunu işiterek aceleyle şeyhin kapısına gelip şeyhe şöyle dedi: *“Ey şeyh! Kadın seven, gece gündüz aşk ile kendinden geçen Yahudi bir adam gelip senin huzurunda hakîkî Müslüman oldu mu?”* Şeyh: *“Evet, oldu. Ama sen kimsin?”* Kadın sözüne şöyle devam etti: *O kadın benim. Dün gece uyku ile uyanıklık arasında yakazaten nûr yüzlü bir kimse gördüm. O kimse bana “Ey hatun cennetteki makâmını görmeyi diler misin? Eğer görmeyi dilersem Atâ Kibar'ın huzuruna git ki müşküllerini kolay eyleyip sana cennetteki makâmını arz eylesin.”* Atâ Kibar: *Ey hatun, o kapının kapısı gönlüne gizlenmiştir. Bu derdin dermânı “Bismi'llâh” demektir.* Kadın, şeyhe dönüp *“Bismi'llâh! Hakk'ın (cc) birliğini anladım ve bildim.”* dedi. Kadın: *“Ey şeyh, tezcek bana îmanı anlat!”* Şeyh, kadına îmanı arz etti ve kadın şeyhin huzurunda Müslüman oldu. Kadın, o gece rüyasında kendini cennet içerisinde görür. Cennette yeşil inciden bir kubbe ve kubbenin üzerinde de *“Bismi'llâh”* lafzı, onun üzerinde de *“lâ ilâhe illa'llâh Muhammedun Resûlu'llâh”* nakşını fark eder. O esna da bir münâdînin nidâsı işitilir: *“Bu ismi görüp okuyan kimse! Bil ki o gördüğün makâmı Hak (cc) sana bağışladı.”* Kadın uykudan uyandığında *“Yâ Rabbi! Beni cennetine koyup çıkardın. Ben bu sözden râzı değilim. Beni bu dünya tasasından kurtar.”* diyerek münâcâta bulundu. Duasında dünyadan vazgeçen kadın, hemen oracıkta yıkılıp kaldı ve şehit oldu. Ey azîz! Bu yüce ismi kadrini iyi anla! Sıdk ile bu isimleri zikreleyen mü'minlere Allah (cc) hidâyet eyleyip hesapsız bir şekilde rahmetiyle muamelede bulunur.

Nebî (sav) Efendimiz Besmele ile ilgili şöyle buyurmuştur:¹⁷⁸ *“Ne vakit bir kul, bir işe başladığında Besmele'yi söylese Hak Te'âlâ “Kulum sen beni sevgili adımla anarsın. Benim huzurumda ondan daha sevgili bir ad yoktur. O ismi zikreleyen Hak'ın (cc) sevgilileridir. Ben de o mü'min kullarımı bu isimle anarım.”*

¹⁷⁸ Hadisin kaynağı bulunamadı.

3.2.7.62. Hikâyet-i Bişr-i Hâfî Rahmetu'llâhî 'Aleyh

Bu bölümde (B. 5073-5198) meşhur mutasavvıflardan Bişr-i Hâfî'nin¹⁷⁹ (ra) hayatına dair hikâyeler konu edinilmiştir.

Sırlı bir hazine olan Bismi'llâh'ın sevabını anlamak istersen Bişr-i Hâfî'nin şu hoş hikâyesini dinle! Bişr-i Hâfî sarhoş bir şekilde gezerken yolda toprak içerisinde bir kâğıt bulur. Kâğıda baktığında Hak (cc) ismi olan “Bismi'llâh”ın yazılı olduğunu görür ve hemen kâğıdın tozunu sakalıyla siler. Bir akçelik misk alıp Besmele'yi kokulayarak ipek bir kumaş içine sarar ve tâzimle sandığa koyar. Bişr, o gece bir rüya görür. Rüyasında kendisine “*Yâ Bişr! Sen benim ismimi, izzetimi ve celâlimi temizledin. Ben de senin dünyada ve âhirette ismini temizledim!*” diye nidâ edilir. Bişr'in aynı zamanda velî bir zat olan amcası vardı. O da rüyasında üç gün üç gece bir kimsenin “*Bişr, bizim adımızı yücelttiği için biz de Bişr'in günahlarını bağışladık ve onun adını kokulu kıldık.*” nidâ ettiğini duydu. Amcası gidip gördüğü bu rüyadan Bişr'i haberdâr ederek şöyle dedi: “*Sen ne amel kıldın böyle?*” Bişr'de yolda giderken toprak

¹⁷⁹ “*Bişr el-Hâfî, Ebû Nasr Bişr b. Hâris b. Abdîrahmân b. Atâ b. Hilâl el-Hâfî el-Mervezî (ö. 227/841) İlk devir sûfîlerinden. 150 (767) veya 152 (769) yılında Merv'de doğdu. Merv'in ileri gelen ailelerinden birine mensuptur. İlk dinî bilgilerini aldıktan sonra hadis ilmine yöneldi ve bu alanda devrin sayılı muhaddislerinden biri oldu. Mâlik b. Enes, Şerik b. Abdullah, Hammâd b. Zeyd, İbrâhim b. Sa'd, Fudayl b. İyâz ve Abdullah b. Mübârek gibi muhaddislerden hadis öğrendi. Ahmed b. Hanbel, Ebû Hayseme Züheyr b. Harb, Ahmed ed-Devrakî ve İbrâhim el-Harbî gibi âlimler de kendisinden hadis rivayet etmişlerdir. Dârekutnî onun sika* bir râvi olduğunu, sahih olmayan hiçbir hadis rivayet etmediğini belirtmiştir (bk. Münâvî, I, 208). Kaynakların ortaklaşa verdikleri bilgilere göre Hâfî daha sonra bütün kitaplarını toprağa gömerek tasavvufa yöneldi ve dayısı Ali b. Harşem'in sohbetlerine katıldı. Bu arada devrin sûfîlerinden Fudayl b. İyâz, Serî es-Sakatî, Ahmed b. Âsım el-Antâkî, Ebû Ali el-Cûzcânî ve Ebû Saîd el-Harrâz'la görüştü.*

Tasavvufî kaynaklardaki bir menkıbeye göre, Bişr el-Hâfî'nin yolda bulduğu “besmele” yazılı bir kâğıdı itina ile temizledikten sonra levha haline getirerek muhafaza etmesi üzerine rüyasında duyduğu ilâhî bir ses, Allah'ın ismine göstermiş olduğu bu saygıya karşılık Allah'ın da onun adını dünya ve âhirette saygın kılacağını bildirmiş, bu şekilde zühd ve tasavvuf yolu kendisine açılmıştır (bk. Ebû Nuaym, VIII, 336; Münâvî, I, 210). Gerçekten tasavvufî kaynaklarda Bişr el-Hâfî adının “insanlar arasında bir peygamber adı gibi” hürmet gördüğüne, âhiretteki mertebesinin İmam Şâfî ve İmam Ahmed b. Hanbel gibi âlimlerinkinden daha üstün olduğuna işaret eden menkıbeler nakledilmiştir (bk. Ebû Nuaym, VIII, 337, 352; Münâvî, I, 208, 211). Kaynaklar Bişr'in hadis ilmiyle meşguliyetten vazgeçerek tasavvufa yönelmesinde, o dönemde büyük itibar gören bu alandaki çalışmalarından dolayı kendisinde gurur ve kibir duygusu, şan ve şöhret arzusu hissederek bunlardan kurtulma düşüncesinin de etkili olduğunu belirtmişlerdir. Nitekim rivayete göre, hadis ilmiyle ilgisini kesmemesini isteyen eski hocası ve arkadaşlarının, “Allah yarın senden, ‘niçin Peygamber'in hadislerini nakletmedin?’ diye sorduğunda ne cevap vereceksin?” şeklindeki sorularına şu karşılığı vermiştir: “Şunu diyeceğim: Sen bana nefse muhalefet etmeyi emrettin. Nefsim ise hadis rivayet etmeyi ve itibar görmeyi arzu etmekteydi. İşte bu yüzden ona muhalefet ettim” (Münâvî, I, 210).

Bişr el-Hâfî'nin tasavvufî hayatında iyilikleri gizleme, riya ve şöhretten kaçınma ilkesi, bir başka ifade ile Melâmî neşve önemli bir yer tutar. Bişr'e göre methedilmekten hoşlanmak, ruhî olgunluğa engel olması bakımından günah işlemekten daha zararlıdır. Şöhret arayan kimse âhiretin hazzına ulaşamaz. Yaşarken gösterişi seven insanlar öldükten sonra bile cenazelerine çok kişinin katılmasını isterler. Kişi tanınmamasını ve bilinmemesini ganimet bilmelidir (İbnü'l-Mülakkın, s. 112).”, (Kara, 1992: 221-222)

içerisinde “Bismi’llâh” lafzının yazılı olduğu bir kâğıt parçası bulunduğunu ve onu temizleyerek öpüp koklayıp tâzim ettiğini ifade eder. Amcası da bu sebepten Allah’ın (cc) Bişr’i yarlıgâdığını beyân etti. Bişr, gönülünden bir “âh” çekti ve aklı başından gitti. Kölelerini âzâd etti, malını mülkünü tasadduk kıldı. Başı açık yalın ayak, dilinde zikirle Mekke’ye sefer eyledi.

Bu arada 5109-5119.beyitler arasında bir kasîdeye yer verilerek Bişr-i Hâfî ile ilgili beyâna devam edilmiştir.

Hak (cc) aşkıyla yanan Bişr, Mekke’ye ulaşır. Nebî (sav) Efendimiz’e yakın olma arzusuyla Mescid-i Harâm içerisinde ibâdetle meşgul oldu. Tevekkül atına binip kanaat kuşağını beline çaldı. Bu fenâ âleminin acımasız bir diyar olduğunu bilerek günyaya yüz çevirdi. Hak aşkıyla hayrân olup kendinden geçti.

Bişr’e dediler ki “*Ey Bişr! Niçin ayağına çarık giymedin?*” Bişr, ise Hakk’ın (cc) yarattığı yer üzerine ayakkabıyla basmaya utandığını söyledi.

Nebî (sav) Efendimiz bir hadisinde “*“Mescide takunyayla girenler câhil de olsa âlim de olsa edepsizdir.”*¹⁸⁰ buyurmuştur. Mü’minler de mescide bu edeple girmeyi âdet hâline getirmelidir. Resûlullâh (sav) Efendimiz başka bir hadisinde “*Şakalaşarak mescide girme kötü bir âdaptır.*”¹⁸¹ buyurmuştur.

Bişr, öyle bir mertebeye erişti ki her nereye baksa Hakk’ın (cc) nûrunu görürdü. Bişr’in kalp gözü açıldı ve âriflerden olup gönlü maârifle doldu. Dervişlik hakikatli olmayı gerektirir; sülûk ilim ile dolmayı gerektirir.

3.2.7.63. Faşlun Fî Aḥvâl-i Bişr-i Ḥâfî Raḥmetu’llâhi ‘Aleyh

Bu bölümde (B. 5199-5225) Bişr-i Hâfî’nin hâli arz edilmeye devam edilmiştir.

Hak Te’âlâ (cc), gönlü Hak (cc) aşkıyla dolan Bişr için merkep, deve, at, katır, köpek gibi muhtelif hayvanâta ğaybden emir kıldı. Bütün hayvanât ve yerdeki taş, toprak Hakk’ın (cc) emrini tutup yalın ayak gezen Bişr’e zarar vermedi.

3.2.7.64. Kaşîde-i İlâhî vü Naşîhat

Bu nasihat manzumesinde (B. 5226-5242) Allah’ın (cc) vahdetinden, bekâsından, şükür ve ihlâstan söz edilmiştir.

¹⁸⁰ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹⁸¹ Hadisin kaynağı bulunamadı.

3.2.7.65. Fî Beyân-ı Ba‘zı Hâl ‘Alâ Bahr-i Kaşîr

Bu bölüm (B. 5243-5263) bazı hâllerin beyanına dairdir. Müttekâmil olamayan kimseler, nereye baksalar hakikati göremezler. Onlar için ne Kâbe ne Mescid-i Aksâ fark eder. Onlar, kâmil kimse ile nâkıs kimseyi ayırt edemediğinden onların katında nâkıs olan da birdir kâmil olan da... Manevî körlük yaşayan bu kimselerden kendini saklamalısın. Bunları fark etmek ancak Hakk’ın (cc) basiret kerem etmesiyle mümkündür. Ya Rab! Bizleri bu ahnaklardan ırak eyle! Bu dünyada merkep olarak kıldığın bu bedenimizi cennette burak eyle! Mü’minler, şu kuşlar gibi Hakk’ı (cc) zikrelemeli! Besmele’yi ve İhlâs Sûresi’ni ne kadar çok okursan, Hakk’ı da o kadar tâzim ve tespih etmiş olursun. Bu da Hakk’ın fazlına ve merhametine vesile sebebidir.

3.2.7.66. Faşlun Fî Aḥvâl-i Muḥabbet-i İlâhî

Bu bölümde (B. 5264-5285) mü’minlere seslenilmiş ve İlâhî muhabbetin hâllerinden bahsedilmiştir.

Ey Muhammed (sav) kavmi, muhabbet gönülde hâsıl olur. Kalpte fesada açılan kapılar vardır. Şeytan uygun vakti kollayıp bu kapılardan girip yayılarak kalbi helâke sevk etmeyi arzular. Bu gayesini de hiçbir zaman ötelemez. Bu sebepten nûru bırakıp toprağa girme! Gözünü açıp özünü tanı ve yaramaz fiilleri terk eyle! Ey mü’min kişi, elini, dilini, belini, ayağını her türlü haramdan ve zinâdan koru! Vaziyetini gözetip Hakk’a çokça münâcât eyle! Gönül kapılarını sıkıca kapat ki şeytan girip hileli fikirleriyle seni aldatmasın! Aşk, kalp ile olur. Aşk ile mâmur olmak için muhib olmak gerekir. Sultân olan Yüce Allah (cc), aşk için vücûd sahrâsına getirip çadırını kurmuştur. Böylelikle vücudun tamamı hazineye dönmüştür.

3.2.7.67. Fî Beyân-ı Takrîr-i Işık

Bu bölümde (5286-5386) İlâhî aşkla ilintili olarak kalp hâlleri ve kalbin makamlarından söz edilmiştir.

“Nereye dönerseniz Allah’ın (cc) yüzü oradadır.”¹⁸² âyeti mucibince Hak (cc) tecellî eyleyip aradaki perde kaldırıldığında âşıklar, Hakk’ı (cc) cümle yerde görebilirler. Ne vakit âşıklara böyle bir hâl erişse, âşık Hak’tan (cc) gelen cefâyâ da vefâyâ da rızâ gösterir. Âşığın mâşukla buluşması anında bütün havf u recâ ondan

¹⁸² [فَأَيْنَمَا تُولُوا فَتَمَّ وَجْهُ اللَّهِ...], (Bakara, 115)

gider. Nebî (sav) Efendimiz esrâr-ı İlâhî ile ilgili “Mü’minin kalbi Allah’ın evidir”¹⁸³, “Mü’minin kalbi Allah’ın arşıdır.”¹⁸⁴ buyurmuştur. Bu âlem, küçük bir âlemdir. Kulları üzerinde tasarruf sahibi olan Yüce Allah’tır ve ona asla efkâr ermez.

“Rahmân, Arş’a kurulmuştur.”¹⁸⁵ Allah (cc) insan gönlünü yedi tabakadan yaratmıştır. Bunun dördü nûrdan üçü de zulmetten yaratılmıştır. Nitekim gökler de yedi tabakadır. Dört nûrun ilki Hz. Muhammed’in (sav), ikincisi cümle enbiyânın, üçüncüsü asfiyânın ve evliyânın, dördüncüsü ise Muhammed (sav) ümmetindedir. Üç zulmetin ilki Mecûsinin kalbi, ikincisi Yahudinin kalbi, üçüncüsü de Hristiyanın kalbidir. Cümle kâfirlerin kalbi de karanlıktadır.

Kalp makamları yedi tavr üzeredir. İlk tavrı İslâm’ın mâdeni olarak görülen “sadrî”dir. İkinci tavrının adı “kalp”tir. Üçüncüsü “havfun” makamı, dördüncüsü “recâ” makamıdır. Beşincisi “cennetü’l-kalb” olarak zikredilen “şâhide” makamıdır. Altıncısı “sûy”, yedinci tavrı ise “behcetü’l-kalp” makamıdır. Hak Te’âlâ (cc) kiminin kalbine dünya muhabbetini, kiminin kalbine kaygıyı, kiminin kalbine vesveseyi koydu. Sâlihlerin ve âlimlerin kalbini mağfur eylemiş ve ayne’l-yakîne yakınlaştırmıştır. İmâm-ı A’zâm, İmâm-ı Şâfi’, İmâm-ı Hanbel, İmâm-ı Mâlik, İmâm-ı Gazâlî, İmâm-ı Fahreddîn Râzî vb. gönlü bu hâlde olup irfân sahibi olan âlimlerdendir.

Kabz, Allah’ın lütfuna mazhar olamamaktan kaynaklanan sıkıntı ve endişe hâlidir. Bast ise Allah’ın lutf u keremini hissetmekten doğan ferahlık hâlidir. Kabz u bast ile ilgili büyük mutasavvıflardan Bâyezîd-i Bistâmî’ye ithaf edilen “Gönül, kabz olursa nefis bast olur.” sözüne şu dizelerle yer verilmiştir:

*Bâyezîd ol velîdir bir rivâyet
Gönül kabz olırsar nefis ola ger bast (B. 5372)*

Kul, nefisini maksadına uygun şekilde terbiye ettiği vakit Hakk’ın (cc) sırlarına vâsıl olur.

¹⁸³ Aclûnî, a.g.e., 2/99.

¹⁸⁴ Aclûnî, a.g.e., 2/100.

¹⁸⁵ [الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى], (Tâhâ, 5)

3.2.7.68. Faşlun Rif‘ati’n-Nebî ‘Aleyhi’s-selâm

Bu bölümde (B. 5387-5444) müstakil olarak zikredilen hurûf-ı mukatta’a harflerinden [الم] hareketle Hz. Peygamber (sav) Efendimiz’in Allah’ın (cc) vahdâniyet aynasının sûreti olarak yaratılıp vasıflandırılması beyan edilmiştir.

Hüseynî, geçmişte nicelerinin Hz. Resûl’e (sav) olan muhabbetinden mütevellid O’nu (sav) meth ederek Hak’dan (cc) hidâyet dilediklerini arz etmiş; kendisinin de bu istikâmette Hakk’ın (cc) affına ve Nebî (sav) Efendimiz’in (sav) şefaatine nâil olmak maksadıyla Hz. Peygamber’i (cc) tâzim ettiğini beyan etmiştir.

Kâinata Allah’ın (cc) ilminin ve kudretinin dışında gerçekleşen hiçbir şey yoktur. O’nun (cc) ilminde hiçbir şey gizli değildir. Allah (cc) eşi menendi olmayandır, tektir, her dâim diridir. Nice mânâların gizli olduğu Elif [ا] harfi dahi Hakk’ı ispata yeterlidir. Elif, sözü iktisâr eyleyip Allah’ın (cc) ulûhiyyetini beyan etmektir. Lâm [ل] ise Hakk’ın (cc) lutf-i irâdesidir. Bütün cûd-ı eşyâ ve Muhammed de mîmden [م] hâsıl olmuştur.

3.2.7.69. Kaşîde-i Fî Bahr-i Kaşîr

5445-5451.beyitler arasında nazmedilen kasîde, Hüseynî’nin adını zikretmediği şeyhine dair söylenmiştir.

Aşkın yüzünden gece gündüz inleyerek şaşkın vaziyette gezmekteyim. Sevdâya dalan gönlüm her dem yanmaktadır. Zira âşığa her dem yanmak yaraşır. Akıl da can da, ten de Allah’ındır. Âşık, mâşuğunun bahrinde kendini fedâ kılarak gönül şehrinde rûşen olmuştur. Ben ki ilm-i tevhîd denizinin cevherini şeyhimin gönlünde buldum. Hüseynî de onun elinde tuttuğu doğan misâlidir.

3.2.7.70. Faşlun Fî Zuhûr-i Rûh-i Muhammed ‘Aleyhi’s-selâm

Bu bölümde (B. 5452-5484) Hz. Muhammed (sav) Efendimiz’in rûhunun yaratılması anlatılmıştır.

Hak Te’âlâ (cc) enbiyânın binasına Hz. Muhammed Mustafâ (sav) ile başlamış ve hatmini de yine O’nunla (sav) yapmıştır. Kur’ân-ı Kerîm’i Hz. Muhammed’in üzerine indirdiği gibi mirâcda da onu şereflemiştir. Hz. Muhammed (sav) ki bütün enbiyâların serveri, hakikat âleminin rehberidir. Âlem O’nun için var olmuş, tüm melekler O’nun (sav) için secde etmiştir. Rahmân olan Yüce Allah (cc) O’nun (sav) hürmetine kullarına rahmet etmiştir. Arayanlar, O’nunla (sav) aradıklarına

kavuşmuşlar, bekâya O'nunla (sav) erişmişlerdir. İlim ve irfânı O'nunla (sav) bulmuşlar, tevhîd ve Kur'ân'ı O'nunla (sav) bilmişlerdir.

İbni Abbas (ra) Nebî (sav) Efendimiz'den rivâyetle “*Allah'ın (cc) kudreti önce benim nûrumu yaratmıştır.*”¹⁸⁶ Başka bir hadiste öncelikle rûhunun ayân olduğu, diğer bir hadiste de evvelâ aklının yaratıldığı beyân edilmiştir. Hak Te'âlâ (cc) Efendimiz'e (sav) güzellik ve şeref bahsetmiş böylelikle Hz. Resûl (sav) güzel bir yüze ve selim bir kalbe erişmiştir. Allah Resûlü'nün (sav) “*Ben Allah'tanım. Mü'minler de benim umumdandır, benim nûrumun feyzindedir.*”¹⁸⁷ buyurduğu gibi Hak'tan (cc) Resûlullâh (sav), Resûlullâh'tan da ümmeti hâsıl olmuştur. Tüm kâinât, “*levlâke levlâke lemâ halaktü'l eflâke*”¹⁸⁸ hadis-i kudsîsi mucibince O'nun (sa) hürmetine, O'nun (sav) şerefine yaratılmıştır.

3.2.7.71. Fî Takrîr-i Hâl Min Hâl-i Evvel

Bu bölümde (5485-5568) tasavvufî inanışa göre kalbin hâllerinden söz edilmiştir.

Nebî (sav) Efendimiz “*Kalpten kalbe yol vardır. Kalpten Allah'a yol vardır.*”¹⁸⁹ buyurmuştur. Zâhir, bâtından ortaya çıkar.

Ehl-i taklîd, hakikate erişmeyince tevhîdi de idrak edemez. Zira ikilik perdesinde kalpler aynı nazarda değildir. İkilikte taklit ehlinin özü sarhoşa benzer. Sarhoşçasına yürür, şekerle zehri ayırt edemez. Suya ğark olmuştur; fakat ömrü susuzlukla geçer. Akli başında olmayan âşıklar, dünya şarabını su zannettiler. Halbuki dünya şarabını su diye âşığa sunan esasında şeytanın ta kendisiydi. Fânî âleme aldanarak, bâkî âlemi unuttular.

Ey âşık! Tevhîd-i İlâhîyi nazar kıl! Gönlün çağlaması, ayrılık vaktine işarettir. Bunun ilacı da gam, dert ve hasrettir. Senlikten sıyrılmak, senliği fenâda bırak! Şâyet senlikten kurtulamazsan türlü türlü hâllere düşersin. Hz. Mûsâ ne zaman ki senlik yurdunu aşamadı Hak Te'âlâ (cc) tarafından kendisine [أَنْ تَرَانِي]¹⁹⁰ lafzı erişti. Sen de gönül körü olup kör nefsi dâim kılarırsan cennetten mahrum kalırsın. Ki Cenâb-ı Hak

¹⁸⁶ Tirmizî, Menakib 1; Ahmed b. Hanbel, Müsned 4/66, 5/379; Aclûnî, age., 1/265-266.

¹⁸⁷ İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyân Tefsiri, Damla Yayınevi, İstanbul, 2012, C. 2, s. 370.

¹⁸⁸ “Sen olmasaydın, sen olmasaydın (ey Muhammed) felekleri yaratmazdım.”; Aclûnî, a.g.e., 2/164.

¹⁸⁹ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹⁹⁰ “Beni asla göremezsin!”, (A'râf, 143)

(cc) bu hususta “Kim bu dünyada körlük ettiyse ahirette de kördür, yolunu daha da şaşırtmıştır.”¹⁹¹ buyurmuştur. Dünya cîfesinden elini çekip her dâim dilinde Hakk’ı (cc) zikreyle! Her işinde Hakk’a (cc) teslîm olup her işini bir büyüğe danış! Seni görme, O’nu (cc) gör! Emr-i kudretiyle nâr da O’nundur (cc) nûr da! Sonunda başını taşlara vurmak istemezsen ihmâlkârlarla sohbet eyleme! Hakk’ın (cc) nazarı kalptedir. Kalp ise Resûlullâh’ın (sav) aynasıdır.

Şeyhin kalbine ne vakit mürîdin kalbi karşılık gelse mürîdin kalbine İlâhî bir nazar erişir ve kalp feyz-i İlâhî ile dolar. Artık ikilik aradan çıkıp kalbe manzar açılmıştır.

3.2.7.72. Kâşîde vü Naşîhat

Bu nasihat manzumesinde (B. 5569-5575) bir önceki mevzudan bahisle ikilikte takılıp kalanlardan söz edilmiştir. İkilikten sıyrılıp Hakk’a ulaşmak çok yemekle, çok uyumakla, çok konuşmakla olmaz. Bunun için uzlete çekilip Hâlîk’a (cc) teveccüh eylemek gerektir.

3.2.7.73. Fî Zuhûr-i Hâzret-i Nebî ‘Aleyhi’s-selâm

Bu bölümde (B. 5576-5611) Hz. Muhammed (sav) Efendimiz’in nûrunun zuhur edilmesi aşama aşama anlatılmıştır.

Mü’minlerin emîri Hz. Ali (ra) buyurdu ki: “Henüz arş, kürsî ve hiçbir şey yokken Allah (cc) Ahmed’in (sav) nûrunu yarattı. Levh-i kalem, cennet, cehennem, yerler ve gökler dahi yokken Muhammed (sav) nûrunu onlardan üç yüz yirmi dört bin yıl evvelinden yarattı. Ashâb, Allah Resûlü’ne (sav) “Yâ Resûlullâh! Senin nübüvvetinin ne vakit olduğunu bize beyân eder misin?” diye sordu. Allah Resûlü de (sav) “Sübhân olan Yüce Allah (cc), arz üzerinde Âdemin cisminde ruh vermeden evvel nübüvvet tâyin edilmiştir.” buyurdu.”

Cenâb-ı Hak (cc), Hz. Muhammed’in (sav) nûrundan sonra on iki perde yarattı. Birincisi *kudret* perdesidir. İkincisi *saâdet*, üçüncüsü *azamet* hicâbıdır. Dördüncüsü *minnet* hicâbı, beşincisi *kerâmet* hicâbıdır. Altıncısı *menzilet*, yedincisi *hidâyet*, sekizincisi *nübüvvet* hicâbıdır. Dokuzuncusu *rif’at*, onuncusu *heybet*, on birincisi *rahmet* hicâbı, on ikincisi *şefâat* hicâbıdır.

¹⁹¹ [وَمَنْ كَانَ فِي هَذِهِ أَعْمَى فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَى وَأَضَلُّ سَبِيلًا] (İsrâ, 72)

Bazılarına göre de bu on iki perde şunlardır: Birincisi *kerâmet*, ikincisi *heybet*, üçüncüsü *vakar* hicâbıdır. Dördüncüsü *sabır*, beşincisi *rahmet*, altıncısı *ilim*, yedincisi *re'fet* hicâbıdır. Sekizincisi *saâdet*, dokuzuncusu *sıdk*, onuncusu *kurbîyyet* perdesidir. On birincisi *sükûnet*, on ikincisi ise *hilm* perdesidir.

Hz. Muhammed'in (sav) nûru kudret perdesinde on iki bin yıl gizli bir şekilde durduktan sonra azamet perdesine geçip orada da on bir bin yıl durdu. Oradan minnet perdesine geçerek on bin yıl bekledi. Ardından sırasıyla rahmet perdesinde dokuz bin yıl, kerâmet perdesinde sekiz bin yıl, menzilet perdesinde yedi bin yıl, hidâyet perdesinde altı bin yıl, nübüvvet perdesinde beş bin yıl, rif'at perdesinde dört bin yıl, heybet perdesinde üç bin yıl, saâdet perdesinde iki bin yıl, şefâat perdesinde bin yıl durdu. Sonrasında altı bin yıl arşda durup akabinde yedi feleği seyrân eyledi. Fahr-i Kâinat (sav) Efendimiz'in nûru her bir gökte biner yıl durduktan sonra dâr-ı fenâya geçti. Orada Hz. Adem'de iki bin yıl durduktan sonra Hz. Şit'e erişerek altı bin yıl da onda kaldı.

3.2.7.74. Faşlun Fî Zuhûr-i Ervâh Min Rûh-i Muhammed 'Aleyhi's-selâm

Bu bölümde (B. 5612-5709) Hz. Muhammed (sav) Efendimiz'in nûrundan cümle mahlukatın ve tüm kâinâtın yaratılması beyan edilmiştir.

Hak Te'âlâ (cc), Hz. Muhammed (sav) Efendimiz'in nûrundan bir ağaç yarattı. Bu nurdan ağacın adı "*Yakîn Ağacı*" oldu. Bu ağacın yüz dalı, kökünde de dört budağı vardır. Cenâb-ı Hak (cc) Hz. Muhammed (sav) Efendimiz'in nûrunu ak bir incinin içine koyarak inciyi de ağacı üzerine yerleştirdi. Bin yıl kadar bu ağaç üzerinde Hakk'ı tespih ettikten sonra Allah (cc) arzı ve arşı bu ağacın dibine yaydı. Akabinde habîbinin nûrundan hayâ aynasını halk etti. Ahmet (sav) ne vakit aynaya nazar kıldı ve Hakk'ın (cc) cemâlini görünce utancından beş kez secdeye gitti. Bir rivâyete göre bu secde hâli yüz yıl sürdü. Ahmed (sav), nûr-ı vahdete daldı. O anda Hak Te'âlâ (cc), o beş secde için beş vakit namazı emir kıldı. Hak Te'âlâ (cc) kudret ve izzetiyle Ahmed'e (sav) yine nazar kılınca Ahmed (sav) hayâdan terledi. Hak Te'âlâ (cc), Ahmed'in (sav) yüzünden arşı, kürsîyi, levh-i kalemi, cennet, ay, güneş ve yıldızları yarattı. Kâinattaki cümle eşyâda o nûrdan yaratıldı.

Allahu Te'âlâ (cc), Muhammed Mustafâ (sav) Efendimiz'in nûrunu on kısma ayırdı. İlkinden arşı, ikincisinden kürsîyi, üçüncüsünden levhi yarattı. Dördüncüde

melekler, beşinciden dilekler, altıncıdan şemsi, yedinciden kameri, sekizinciden yıldızları halk etti. Muhammed Mustafâ'nın (sav) nûrundan dokuzuncu kısımda mü'minleri, onuncuda ise ehl-i dini yarattı.

Dağlar, gökler, arz, sekiz cennet ve cümle mahluk dahi Hz. Muhammed (sav) Efendimiz'in nûrundan yaratıldı. Ardından Allah (cc), Hz. Muhammed'e (sav) "*Nazar kıl yâ Muhammed (sav)!*" buyurdu. Hz. Muhammed (sav) Efendimiz etrafına baktığında her tarafın nûrla dolu olduğunu fark etti. Önünde Hz. Ebû Bekir Sıddîk (ra) ve onun arkasında da Hz. Ömer'in (ra) nûru, sağında Hz. Osman'ın (ra) solunda da Hz. Ali'nin (ra) nûrlarının hazır olduğunu gördü. Hulâsâ cümle ervâhın nûrlarını karşısında gördü. Bütün ruhlar dile gelerek "*Allah (cc) birdir, Muhammed (sav) O'nun (cc) resûlüdür.*" diyerek ahd ettiler. Cenâb-ı Hak (cc) bir kandil izhâr etti ve cümle ervâh o kandilin içine girdi ve o kandilin içinde iki yüz yıl Muhammed Mustafâ'nın (sav) rûhunu temâşâ eylediler. Sonrasında mübârek rûhu yeryüzü sultanlığına erdi.

3.2.7.75. Faşlun Fi Mevlüdi'n-Nebîyyi 'Aleyhi's-şalâtu ve's-selâm

Bu bölüm (B. 5710-5723) Hz. Muhammed (sav) Efendimiz'in velâdetinin anlatılacağı fasıla hazırlık kısmıdır.

3.2.7.76. Hâzâ Faşlun Fî Beyân-ı Medh-i Resûl 'Aleyhi's-selâm

Bu bölüm (B. 5724-5744) velâdet bahsine geçmeden önce Hz. Muhammed (sav) Efendimiz'in övüldüğü kısımdır.

3.2.7.77. Fî Beyân-ı Nûr-ı Nebî 'Aleyhi's-selâm

Bu bölümde (B. 5745-5798) nûr-ı Nebî'nin Hz. Âdem Aleyhisselâm'dan Hz. Muhammed (sav) Efendimiz'e kadar olan intikali ve Hz. Muhammed'in (sav) ana rahmine düşmesi beyan edilmiştir.

Hak Te'âlâ (cc), Âdem'i yaratıp onun sırtına nûr yükledi. Âdem onunla övüldü ve mutluluğa erdi. Bütün melâik Âdem'deki bu nûru görüp ona secde eyledi. Hz. Âdem Aleyhisselâm, Cenâb-ı Hakk'a (cc) "*Yâ İlâhî! Niçin melekler ardımda durur?*" diye sordu. Allah (cc) da Âdem'e "*Senin sırtında kendi nûrumdan bir peygamber olan Mustafâ'nın (sav) nûru var! Ona uyan her belâdan kurtulur. Seni ve bütün enbiyâları O'nun (sav) aşkına yarattım, bilesin!*" buyurur. Hz. Âdem, "*Kerîm ü Zü'l-celâl olan Yüce Rabbim! Ne olur O'nu (sav) önüme getireydin de göreydim!*" der. Muhammed'in (sav) nûru hemen Hz. Âdem'in alnına vardı. Cümle melâik o esnâda Hakk'ı (cc)

tespihle meşguldü. Sonrasında Hak Te'âlâ'nın (cc) emriyle nûr, Hz. Havvâ'nın altında karar kıldı. Ardından oğlu Şit Aleyhisselâm'a, ondan da İbrahim Aleyhisselâm'a, ondan da İsmâil Aleyhisselâm'a intikal etti. Nihayetinde nûr-ı Mustafâ (sav) Efendimiz doğdu. Muhammed'in (sav) nûru aynı zamanda dedesi Abdulmuttalib'in altında da mevcuttu. Bu nûr sonrasında oğlu Hz. Abdullah'a intikal etmiş, ondan da Hz. Âmine'ye geçmişti. Hz. Âmine güzellikte emsalsizdi, Mekke'de tekti. Onun güzelliğine tüm âlem kul köleydi. Âmine'nin huyu güzel, nefsi arı olup ay ve güneş onun güzelliğine hayrân idi. Hz. Abdullah ise o yıl vakfeye varmıştı. Bir Cuma gecesi Hz. Muhammed (sav) Efendimiz ana rahmine düştü. Âmine, Ahmed'e (sav) yüklü olunca cümle âlem cûş u hurûşa geldi. Melekler saf saf inip Kâbe'yi tavaf eyledi ve daha birçok acayıplikler hâsıl oldu.

3.2.7.78. Fî Beyân-ı Mevlüdü'n-Nebî 'Aleyhi's-selâm

Bu bölümde (B. 5799-5833) Hz. Muhammed (sav) Efendimiz'in doğumu sonrası Hz. Âmine'nin evinde olan acayıplikler nazmedilmiştir.

Arş ve kürsînin nûru olan Hz. Muhammed (sav), Rabû'l-evvel ayının on ikinci günü, bir pazartesi gecesi dünyaya teşrif etmiştir. Hz. Muhammed (sav) doğduğunda etrafa misk ü anber kokusu yayılmış ve göklerin kapısı bütünüyle açılıp âleme rahmet suyu saçılmıştır. O gece bütün melekler Hz. Âmine'nin evini saf saf doldurup tavâf etmişlerdir. O gece gökten üç alem indi. Melekler, birisini Kâbe'ye, diğerini yer ile gök ortasına, öbürünü de sahrâya diktiler. Efendimiz'in (sav) doğduğu gece ile ilgili olarak Hz. Âmine de şöyle der: *“O vakit evimin içi nûrla ve hûrilerle doldu. Sonra münevver çehreli ve hoş kokulu bir hatun göründü. Dediler ki “Bu hatun kişi Asiye'dir. Allah (cc), onu sana hizmet için gönderdi.” Sonrasında yüce bir nûr daha gelince gönlüm şâd olup benden korku gitti. O nûrun şulesinden ve heybetinden kendimi alamadım. Bu ay yüzlünün belinde de nûrdan bir kemer vardı. Dediler ki “Bu hatun Meryem'dir.” Bana lutf ile selam verip hoş kelimeler etti. Bana Muhammedim'in gelişini müjdeleyip “Ey Âmine! Sen büyük bir saadete eriştin. Artık senden hüçün gitti, mutluluk geldi. O Muhammed (sav) ki Hakk'ın (cc) sevdiği ve her kitapta övdüğüdür. Cümle âlem O'nun (sav) nûruyla dolmuştur. Ey güzel yüzlü Âmine, bizi sana hizmet etmemiz için Hak Te'âlâ (cc) gönderdi.” Hz. Meryem böyle dedikten sonra bir kolumdan Meryem, diğer kolumdan Asiye tutarak bana lut ile muamelede bulundular. Altma miskten bir döşek döşediler.”*

3.2.7.79. Fî Beyân-ı Zuhûr-i Nebî ‘Aleyhi’s-selâm

Bu bölümde (B. 5834-5861) Hz. Âmine (ra), Hz. Muhammed’in (sav) doğumuyla vukû bulan sıradışı hadiseleri anlatmaya devam etmektedir.

“Birdenbire insan sûretinde fakat gövdesi kuşa benzeyen bir varlık eve girdi. Susadığımda bana nûrdan bir kadeh içerisinde kardan ak, buzdan soğuk, şekerden tatlı bir su ikram ettiler. Bu kuş bana hoşça selâm verdi, ben de hoşça selâmını aldım. Yüzünün nûrundan bütün Hicaz’ın nurla dolduğu bu varlığın kokusu misk ü anberden daha üstün, sözü de hem fasih hem de zarifti. Belimi sıvazlayarak bana övgü dolu sözler söyledi. O anda bir de baktım ki hakikat bahrinin inci dânesi, mârifet göğünün ay parçası Murtazâ Müctebâ Mustafâ (sav) benden doğup Hakk’a (cc) secdeye durdu. Yeryüzündeki bütün zerrât da “Ey cân-ı cânân merhabâ!” diye sadâ etti. Secdede ümmet için emn ü emân diledi. Secdeden kalkıp hemen diz çökerek o münevver gözlerini göğe doğru dikip Hakk’a (cc) “Yâ İlâhî! Dertliye sensin tabîp! Lutuf kıl, ümmetimi bağışla!” diye nidâda bulundu. Elini yüzüne götürüp tebessüm eyledi. Dudağından çıkan nûrla âlem nura gark oldu. O vakit semâdan öyle bir nidâ duyuldu ki sesin heybetinden herkesin aklı başından gitti. İşitilen nidâ şuydu: “O (sav) rahmet nûrunu üç gün saklayın ki biçbir insan ona zahmet vermesin! Öncelikle melâike ve huriler, sonra da halâyıklar görsün!”

3.2.7.80. Fî Hürmeti’n-Nebî ‘Aleyhi’s-ş-şalâtü ve’s-selâm

Bu bölümde (B. 5862-5894) Hz. Âmine (ra), Hz. Muhammed’e (sav) gösterilen hürmeti anlatmaya devam etmektedir.

“O gece cihan şâhı dünyaya teşrîf ettiğinde yeryüzü ve gökyüzü nûr ile doldu. Toprak yeşillendi, ağaçlar çiçeklendi. Kuru ağaçlar dahi yaşermeye, kuru çeşmeler akmaya başladı. O gece nübüvvet davulu çalındı ve şeytan semâdan kovuldu. O gece cümle hastalar şifa buldu, şeytanın yüreği dağlandı. O gece Kâbe âdeta yerinden kalktı. O gece bin bir kilisenin kubbesi yıkıldı, bütün putlar yere serildi. Arşdan “Bu gece Ahmed (sav) doğdu biliniz!” nidâsı duyuldu.”

“Hz. Asiye, Hz. Meryem ve dahi bütün hûriler O’nun (sav) ayağını yüzlerine sürdüler. Hz. Meryem, ayağını öptü ve göbek kordonunu kesmek istedi. Fakat hem göbeğinin kesili olduğunu hem de sünnet edilmiş bir vaziyette olduğunu fark etti. Allah Resûlü (sav) anadan sünnetli doğmuştu. Hz. Asiye de Hz. Resûl’e (sav) sürme çekmek istedi; fakat o da Hz. Resûl’ün (sav) gözlerinin sürmelenmiş olduğunu gördü. Hûriler

ise koku saçmak istediler; ama onlar da Hz. Resûl'ün (sav) önceden kokulanmış olduğunu anladılar. Sonra üç melek gördüm. Birinin elinde altın tas, diğerinin elinde altın ibrik, öbürünün elinde de ipek bir elbise vardı. Muhammed'i (sav) ibriğin suyuyla yıkayıp elini, ayağını, yüzünü, gözünü öptüler. Daha sonra cümle melekler O'nun (sav) karşısına geçip "Ey dolunay! Sana sonsuz salât ü selâm olsun!" deyip etrafında Kâbe gibi tavâf ettiler. E esnada bir bulut belirdi. Muhammed (sav) bulut içerisinde kaldı. Bulut evden dağıldığında Ahmed'i (sav) de yanında götürmüştü. Bir zaman sonra bulut, Ahmed'i (sav) geri getirdi. Ardından hûriler, ziyâret eyleyip cenneti gezdirdiler, gayb anahtarını eline verdiler."

3.2.7.81. Hâzâ Faşlun Fî Vefât-ı Âmine Rağıya'llâhu 'Anhâ

Bu bölümde (B. 5895-5929) mevlîd bahsi sürdürülerek Hz. Âmine'nin (ra) vefâtı anlatılmıştır.

Hz. Resûl (sav) Efendimiz altı yaşına geldiğinde annesi dünyadan sefer eylemişti. Hz. Âmine ki o zamanlara dair şöyle der: "Doyamadım sana Muhammed (sav)! Seni Resûl olarak görmeyi ve ondan sonra âhir ömrümü Allah'a (cc) vermeyi dilerdim. Fakat n'eylersin ki takdir-i İlâhî böyle yazılmıştır! Allah (cc) seni her dem korusun!" Hz. Âmine (ra) ağladı, ağladı, ağladı. Yüzünü yüzüne, gözlerini de gözlerine sürdü. Oğlunu öpüp bağrına bastı ve dedi ki: "Yetim kuzucuğum benim! Sen zahmetsiz yaşa! Hem anadan hem babadan dürrü'l-yetîm oldun." Kalktılar ve birlikte îman getirip bu dini ikrâr eylediler. Hz. Âmine (ra) zaten o anda ömründen ümidini kesmişti. İşte o anda o gül yüzlü nergis gözlerini yumdu.

Hz. Ayşe (ra), Hz. Peygamber'den (sav) nakille Hz. Peygamber'in annesi ve babası için şöyle dediğini buyurur: "Onlar, şayet hayatta kalsaydı cehâlet ehliyle birlikte hareket edebilirlerdi." Allahu Te'âlâ (cc) Hz. Resûl'ü (sav) ailesiyle imtihan etmemek ve aile efrâdını inkarcılardan eylememek için belki de himmetini bu yönde takdir eyledi.

3.2.7.82. Faşlun Fî Mu'cizâtı'n-Nebî 'Aleyhi's-selâm

Bu bölümde (B. 5930-5962) Hz. Muhammed (sav) Efendimiz'in mucizelerinden bahsedilmiştir.

Hz. Muhammed (sav) Efendimiz kırk yaşına gelince Rabbânî bir vahiy erişti. Kur'ân-ı Kerîm, riyâsız olarak Habîb-i Kibriyâ (sav) Efendimiz'e inzâl olmuş ve Hz.

Resûl'de (sav) herkesi hak dine dâvet etmiştir. Hz. Resûl-i Kibriyâ (sav) Efendimiz'den müziceler hâsıl olmaya başlamıştır. O (sav) yürüdüğü zaman kime dokunsa ve nereden geçse her yer misk ü anber kokusuyla dolardı. Aya bir kez parmağıyla işaret ettiğinde ay iki parçaya ayrılmıştı. Bir keresinde dikdiği hurma çekirdeği hemen o vakit meyveye durmuştu. Sînesindeki nûr âşikar bir şekilde görünür ve hatta dişlerinden parlayan nûr sayesinde gece vakti yere iğne düşse bulunur idi. Parmağından sular şarıl şarıl akar ve insanlar kana kana içerdi. Bir zaman Hz. Resûl (sav) Efendimiz'i zehirlemek isyen münâfiklar, zehirli bir kuzu pişirip O'na (sav) yedirmek istemişlerdi. Fakat o esnada pişmiş olan kuzu, zehirli olduğunu nidâ ederek Hz. Resûl (sav) Efendimiz'in zehirlenmesine mâni olmuştu. Hz. Resûl (sav) Efendimiz'in gözü uyur, gönlü uyanık idi. Yakın ve uzak O'nun (sav) için aynıydı. Dağa adım atsa, cûş u hurûşa gelen dağ, deprenir; dağa sakin ol dediğinde de dağ sakinleşirdi. Yine bir vakit sefer sırasında susuz kalan askerler ve hayvanlar için mübârek parmağını yere sokup çıkardığında kardan ak ve buzdan soğuk su yerden çıkmıştı. Hz. Resûl (sav) Efendimiz'in mucizeleri saymakla bitmez.

3.2.7.83. Faşlun Fî Mi'râcu'n-Nebî 'Aleyhi's-selâm

Bu bölümde (B. 5963-6089) Hz. Resûl (sav) Efendimiz'in mi'râc yolculuğu beyan edilmiştir.

Bir gece Cenâb-ı Hak (cc), Hz. Cebrâil'e nidâ ederek "*Yâ Cebrâil, dost iline git ve habîbime tez tesbîh ve salavât etmeyi götür!*" buyurduktan sonra Hz. Azrâil'e de "*Yâ Azrâil! Sakın kabz-ı rûh etme! Seni bu gece kabz üzere kılmadım.*" buyurdu. Hz. Cebrâil Aleyhisselâm korkudan titreyerek "*Ey iki cihânın Kerîm'i olan Yüce Rabbim! Bu ne sırdır, yoksa kıyâmet vakti mi ermiştir?*" dedi. Hak Te'âlâ (cc) şöyle buyurdu: "*Yok yâ Cebrâil! Kıyâmet vakti ermedi. Ben bu gece habîbim Mustafâ'nın (sav) buraya gelmesini dilerim. Hazretimdeki melekler, arş ve kürsî O'nu (sav) görmeyi arzularlar. Tez cenneti süsleyin! Sonrasında cennetten burağı al ve güzel cennet hediyeleri ile Hâbîbim'i davet et! Hatta yüz bin melek arşın üstünde hazır beklesin!*" Hz. Cebrâil Aleyhisselâm bu emir üzerine cennete gidip cennet ehlini Mustafâ'nın (sav) gelişiyi ilgili müjdeleyerek şöyle dedi: "*Bu gece Mustafâ'yı (sav) saçılarla karşılayın! Zü'l-celâl olan Yüce Allah (cc) sizi bu nedenle yarattı.*" Hz. Cebrâil Aleyhisselâm, sözlerini şöyle sürdürdü: "*Yâ Rıdvân! Cennet ehlini haberdâr eyleyip cenneti süsleyin!*" Mâlik'e ise "*Yâ Mâlik! Cehennem kapısını kapatın ki Allah Resûlü'nün (sav) gönlü hazin olmasın!*" dedi. Hz. Cebrâil, bir burak seçmek için kırk

bin burağın bulunduğu otlığa gelir. Cümle burakların altında “*nâm-ı Muhammed Mustafâ*” yazmaktadır. İçlerinden bir burak gözüne çarpar. Aşk ateşinden gözü yaşlı olan bu burak, diğerleri gibi yiyip içmemektedir. Hz. Cibrîl, burağın yanına yaklaşır “*Sen niçin hicranlısın? Cennette mutlu değil misin?*” der. Burak da “*Yâ Cebrâil! Hak Te’âlâ bu âlemi Mustafâ’nın (sav) hürmetine yarattı. Ben de O’nun (sav) adına âşık oldum ve kırk bin yıldır O’nun (sav) derd ü firâkıyla yanmaktayım. “Aceb o mâşuğum nerededir?” diye düşünmekten bir saat dahi dinlenmem, yemem, içmem.*” Hz. Cebrâil, “*Yâ Burak! Bu firâkın visâle erecektir. Cümle göklerden geçip arşı aşır seni mâşuğuna ulaştıracağım ve yüreğinin derdine merhem süreceğim.*” dedi. Burağa tezcek yâkut ve zümrütten eyer vuruldu. İnci ve mercandan üzenge takıldı. Yel gibi Resûl’ün bağına vardılar. Mustafâ (sav) o gece Ümmü Hânî’nin evindeydi. Hz. Cebrâil, Allah Resûlü’ne (sav) “*Ey ay yüzlü, hazır ol! Cenâb-ı Allah (cc) çokça selâm edip arşa gelmeni ve O’nu (cc) görmeni ister.*” dedi. Hz. Resûl’ün (sav) de gönlüne o gece mi’râc arzusu ermişti. Burağın üzerinde Hz. Resûl (sav) Efendimiz, Cebrâil Aleyhisselâm’la birlikte yol alırken tüm kâinat dalga dalga sesle doldu. Mikâil Aleyhisselâm’da Hz. Resûl’ün (sav) sağında onlara eşlik etmekteydi. Güzeller şâhı, göz açıp kapayıncaya kadar Kudüs’e geldi. Kudüs’te cümle enbiyanın ervahına iki rekat namaz kıldırdı. Namaz sonrası enbiyâlara hoşça selâm edip “*Ey ervâh-ı pâk! Dost eline oldum revân!*” dedi. Sonrasında göklerin kapısı Ahmed’e (sav) açıldı ve üzerlerinden gevherler saçıldı. Melekler karşı gelip O’na (sav) hamd ü senâlarda bulundular. Âdem, İsâ, İbrâhim, İsmâil, İshâk ve Yâkub Hz. Resûl’ün (sav) mi’râcını kutladılar. Yedinci gökten sonra Sidretü’l-Müntehâ’ya vardıklarında Hz. Cebrâil gamlandı. Allah Resûlü (sav), Hz. Cebrâil’e “*Ne oldu ey şefîk? Şimdiye dek bana olmuştun refîk! Gel gidelim burada kalma hazîn!*” buyurmuştur. Hz. Cebrâil ise “*Ey Allah’ın Resûlü! Ben buradan öteye basarsam eğer yanarım.*” buyurdu. Hz. Muhammed (sav) Efendimiz, bu defa da refrefe binerek zaten hiç günah işlemeyen nefsinin dünya göğünde koyup tecerrüd âlemine geçti. İkinci olarak kalbini, üçüncüde rûhunu bıraktı. Evvelinde kimseye nasip olmayan bir makâma ermişti. Geriye sırrı kalan Hz. Resûl’e (sav) Hak Te’âlâ (cc) “*Yâ Muhammed bana gel!*” dedi.

3.2.7.84. Faşlun Fî Beyân-ı Vâkı’un Min Ahvâl-i Hâl

Bu bölümde (B. 6090-6185) Resûlullâh (sav) Efendimiz’in mi’râcda karşılaştığı hârikulâdelikler anlatılmıştır.

Allah Resûlü'nün (sav) mi'râcda Hak Te'âlâ'nın (cc) huzuruna çıkması kimine göre yarım saatte kimine göre de iki saatte gerçekleşmişti. İki âlemin rahmeti Ahmed'in (sav) Allah (cc) ile arasındaki mesafe iki yay aralığı kadardı. Ahmed (sav) öyle bir makama erişti ki Cenâb-ı Hak (cc) O'nun (sav) ayağının altına atlastan bir döşek döşetmişti. Ve daha akla hayale gelmedik nice renkler, güzellikler... Mekansızlık sarayını yegâne gören Resûlullah'tır. Allah (cc), Resûlullâh (sav) Efendimiz'e *"Eğer sen olmasan olmazdı bunlar! Senindir ay, yıldız, gece ve gündüz... Yedi felek ve arş senin isminle dopdolu olup senin isminle övünürler."* buyurmuştur. Ahmed (sav) ise Cenâb-ı Hak'a (cc) *"Yâ İlâhî! Ben ümmetsiz bunun gibi döşeklerde oturamam. Ümmetim olmadan bu köşk üzerinde de oturamam. Kıyâmette de ümmetsiz cennete giremem."* dedi. Nebîler serveri, bu mevzuyla ilgili bir hadisinde *"Allah'a yemin olsun ki ümmetim girinceye kadar cennete girmem."*¹⁹² buyurmuştur. Allahu Te'âlâ (cc), cevâben *"Ne dilersem kabul ettim, sana ümmetini bağışladım. Bu kıldığım makam üzere oturabilirsin!"* dedi. İşte o vakit Ahmed (sav), o dergâhta döşek üzerine oturup kendisine ikrâm edilen şarap ve süt içinden sütü tercih etti. Hz. Cibrîl, Hz. Resûl (sav) Efendimiz'in sütü seçmesinin Hak (cc) katında daha münasip düştüğünü şu sözlerle beyân etti: *"Sütü içip şarabı içmemekle ümmetin hem ilmi hem de İslâm'ı buldu. Şayet şarabı içseydin ümmetin bunlardan nasibini alamazdı. Küfre girip Hak'a dönmezlerdi. Dahi şu avrada da meyl etmedin, iltifat eylemedin! Eğer meyl etseydin ümmetine yazık olurdu. Sana süslü görünen o avrat dünyadır. İblise de uymadın. Cennet ve içindekiler sana arz olduğunda dahi gözünü açıp onlara bakmadın."*

Hz. Cebrâil, Allah Resûlü'ne (sav) *"Selâm ver Rabbine yâ Muhammed!"* buyurmuş, Efendimiz'de (sav) *"Her türlü hürmet, salavât ve bütün iyilikler Allah u Te'âlâya mahsustur."* diyerek Tahiyât duâsını okumuştur.

3.2.7.85. Faşlun Fî Kelâm-ı Cebrâ'il 'Aleyhi's-selâm

Bu bölüm (B. 6186-6210) Resûlullâh (sav) Efendimiz'in mi'râc yolculuğuna şehâdet eden yol arkadaşı Cibrîl-i Emîn'in kelâmına dairdir.

¹⁹² Hadisin kaynağı bulunamadı.

3.2.7.86. Faşlun Fī Rū'yeti'llāhi Te'ālā Vezn-i Āḥer

Bu bölümde (B. 6211-6312) mi'râcda Allah (cc) tarafından namazın mü'minlere nasıl hediye edildiği beyan edilmiştir.

Hak Te'âlâ'yı (cc) biraz fikredip yüce isimlerini zikrederim. Ahmed (sav), fenâ mülkünden bekâ âlemine sefer eyleyince Hak'dan (cc) gayrı hiçbir şeyi görmez oldu. Kâinatı görmeyip kul peygamber olmayı tercih etti. Nebî (sav) Efendimiz bir hadisinde *"Kul kuldur, Rab de Rab'dir."*¹⁹³ buyurmuştur. Hak Te'âlâ (cc), Resûlullah (sav) Efendimiz'i cemâlinin aynası olarak nitelendirmiş, zâtının aynası olarak mazhar kılmıştır. Kim ki Allah Resûlü'ne (sav) ermiştir, esasında Hakk'a (cc) ermiştir.

Hak Te'âlâ (cc), Resûlullâh (sav) Efendimiz'in ümmetine rahmet etmiş, O'nun (sav) hürmetine ümmetini de bağışlamıştır. Allah (cc), Muhammed (sav) ümmetine mi'râc olarak namazı işaret buyurmuştur. Hak Te'âlâ (cc) ilk evvel ödev olarak elli vakit namazı tayin kıldı. Fakat dönüş yolunda Hz. Mûsâ ile karşılaştı. Hz. Mûsâ Aleyhisselâm, Resûlullâh (sav) Efendimiz'e *"Bu onlara ağır gelir. Bu zayıf canlar ona katlanamaz. Dön ve Hudâ'dan azaltmasını dile!"* dedi. Allah Resûlü (sav) de tekrardan Allah'ın (cc) huzuruna varıp *"Yâ Rabbi! Elli vakit çoktur, ümmetim katlanamaz."* dedi. Hak Te'âlâ (cc) da *"On vaktini senin için bağışladım yâ Muhammed! Kırk vakit kılalar!"* buyurdu. Allah Resûlü (sav) yeniden Hz. Mûsâ'nın katına gelip namazın kırk vakte düşürüldüğünü söyledi. Hz. Mûsâ *"Bu da çoktur, kırk vakte de tâkat getiremezler."* dedi. Resûlullâh (sav) Efendimiz yeniden Hakk'ın (cc) dergâhına vardı ve kırk vakit namazın da ümmeti için çok olacağına, azaltılması hâlinde ümmetinin cân u gönülünden namazlarını kılacağına değindi. Hak Te'âlâ (cc) *"Senin için otuz vakit bahşeyledim!"* buyurdu. Allah Resûlü (sav) Hz. Mûsâ'nın katına vardığında Hz. Mûsâ, azaltılması için O'nu (sav) yine Hakk'ın (cc) huzuruna gönderdi. Allah (cc) da bu kez yimi vakte düşürdü. Allah Resûlü (sav) yeniden Hz. Mûsâ'nın katına döndüğünde Hz. Mûsâ, yirmi vaktin de çok olduğuna kanaat getirerek Allah Resûlü'nü (sav) yeniden Hudâvend makamına gönderdi. Resûlullâh (sav) Efendimiz edeb ü tâzimle yalvarıp yakardı, münâcât eyledi ve hâcetini dile getirdi. Allah (cc), *"Resûlüm, sen gönlünü hoş tut! Senin için on vakte düşürdüm."* buyurdu. Resûlullâh (sav) Efendimiz, Hakk'a (cc) şükür kılıp sevinerek yeniden Hz. Mûsâ'nın katına geldi ve ona namazın on vakte indirildiğini söyledi. Hz. Mûsâ, yine Hz. Resûl (sav)

¹⁹³ Hadisin kaynağı bulunamadı.

Efendimiz'e "Ümmetin on vakte dayanamaz, âsî olur ve cehenneme girer. Senden önce ben de ümmetim için çok çabaladım. Bunların hâlini ben bilirim." diyerek yine Efendimiz'i (sav) Allah'ın (cc) huzuruna gitmesi için zorladı. Resûlullâh (sav) Efendimiz, utana sıkıla yine Hakk'ın (cc) huzuruna vardı ve ümmetine on vaktin de fazla geleceğini beyan ederek Allah'tan (cc) atâ kılmasını diledi. Hak Te'âlâ (cc) beş vaktini daha bağışladı. Muhammed ümmetinin beş vakit namaz kılmaları hâlinde elli vakit sevap kazanacaklarını ifade buyurdu. Allah (cc), ayrıca lütuf olarak iki rekat namaz kılmaları hâlinde cümle gök ehlinin sevabına da nâil olacaklarını zikretti. Resûlullâh (sav) Efendimiz, hamd edip Hakk'ın huzurundan mutlu bir şekilde döndü. Allah Resûlü (sav) Efendimiz, dönerken namazın niçin armağan olarak verildiğini de daha yakından müşahede etti. Çünkü gök ehlinin kimini kıyâmda, kimini rükûda, kimini teşehhüdde, kimini de secdede görmüştü. Kimisi münâcâttaydı, kimisi de duâdaydı. Hz. Mûsâ'nın yanına geldiğinde ona Ğanî olan Yüce Allah'ın ümmetine beş vakit namazı, bir ay orucu, ömürde bir haccı farz kıldığını söyledi. Hz. Mûsâ, beş vakti de indirmesi için Efendimiz'i (sav) yeniden Allah'ın (cc) huzuruna göndermeye çalıştı. Fakat Allah Resûlü (sav) Efendimiz, artık Hakk'ın dergâhına varmaya hayâ ettiğini, bu sebepten beş vakit namaza râzı olduğunu bildirdi. Yedinci kata geldiğinde Hz. Cebrâil, Resûlullâh'ı (sav) selâmla karşıladı. Bu kez Cenâb-ı Hakk'ın (cc) Hz. Cebrâil'e emriyle Resûlullâh (sav), ümmetine beyan etmek için cennet ve cehennemi seyrân eyledi.

3.2.7.87. Faşlun Fî Evşâf-ı'n-Nebî 'Aleyhi's-selâm

Bu bölümde (6313-6473) Resûlullâh (sav) Efendimiz'in yüce vasıflarıyla birlikte namaza verdiği ehemmiyet nazmedilmiştir.

Resûlullâh (sav) Efendimiz, mi'râcdan döndüğünde vefat edinceye değin diyar diyar gezip halkı Hakk'a davetle meşgul oldu. Cümle insanlara mülâyemetle yaklaşır, asla gaflete düşüp yalana tevessül etmezdi. Çoğunlukla aç gezip arpa ekmeğiyle iktifâ eder, hatta bazı zamanlar karnına taş bağlardı. Şıra ise Allah Resûlü'nün (sav) evine hiç girmedi. Geceleri çokça namaz kılmak ve oruç turmak âdetiydi. Hayatı boyunca kahkahayla gülmediği gibi kimseye de nefret besleyip sövmedi. Çehresi her dâim mütebessimdi. Tebessüm ettiğinde sanki güneş etrafa nûrlar saçardı. Başına bazen kara, bazen yeşil bazen de ak tülbent sarardı. Kâfirlere çektiği cefâlar karşısında hiçbir zaman şikâyet etmemiş, devamlı sûrette sabır ve şükür kılmıştır. Yemek yerken üç parmağıyla yiyip, sonrasında parmaklarını yalardı. Suyu Besmele çektikten sonra

dinlenerek üç yudumda içerdi. Kimseye önünde peşgir dahi tutturmadı. Yürürken hızlı yürürdü. Yatarken sağ tarafına dönerek yatar, bir miktar uyuduktan sonra kalkıp abdest alarak namaza dururdu. Gah nalın giyer, gah çizme... Bazen de yalın ayak gezerdi. Ay ışığı olduğunda ateş yanmaz, yansa da zaten ocakta bir şey pişmezdi. Asla altın ve ipek elbise giymediği gibi mü'min erkekleri de giymemeleri konusunda uyardı. İpek ve altının erkeklere haram olduğunu, fakat kadınlara helâl kılındığını buyurdu. Kanaat edip hırkasını kendini yamar, fakirliğiyle her dâim fahirlenirdi. Deveye, ata katıra bindiğinde kara kıldan aba giyerdi. Süslü ve güzel bir yaradılış elbisesine sahip olduğundan ipekten elbiselere ihtiyaç duymazdı. Dilinde her dâim zikir, gönlünde ise her dâim İlâhî fikir vardı. Haset, kalbine girecek yol bulamazdı. Hak (cc) aşkıyla dolup taşıdığından gece gündüz Allah'a (cc) tâat ederdi. O'nu (cc) anmadığı bir gün dahi olmadı. Altmış üç yıllık ömründe kıl kadar dahi emr-i Hakk'ın (cc) dışına çıkmadı.

Nefsini harca ki ruhun feraha erişsin! Bizler ki nefis elinde kalıp şeytana uyup yoldan çıkmışız. Adımıza "ümme" deriz amma Hz. Resûl'ün (sav) sünnetini tatbik etmeyiz. Böyle mi olur Muhammed ümmeti! Yâ Rabbî! Bize lütuf kıl, yüzümüzü sana çevir!

Ebû Hureyre (ra) ve İbni Abbâs'tan (ra) rivâyetle Resûlullâh (sav) Efendimiz bir hadisinde "*Kim ki Hakk'ın mescitlerinden bir mescide vamak için yola çıksa Allahu Te'âlâ (cc) ona nûrundan kırk bin siddığın sevabını ve yine kırk bin şehidin şefaatinin verir. Ayrıca (o kişi) bütün ümmetin ve âlimlerin hazinelerinden kırk bin adamın şefaatine nâil olur.*"¹⁹⁴ buyurur. Bu hadisten yola çıkarak Resûlullâh (sav) Efendimiz'in namaz ibadetine olan hassasiyeti tafsilatlı olarak anlatılmıştır.

3.2.7.88. Faşlun Fî Şevâb-ı Tekbîr Ola

Bu bölüm (B. 6474-6499) tekbirin sevâbı hakkında nazmedilmiştir. Ashâbı, Resûlullâh (sav) Efendimiz'e iftitah tekbiri hakkında sordu. Allah Resûlü (sav) de cevap vermesi için Hz. Ebû Bekir Sıddîk'i (ra) işaret etti. Hz. Ebû Bekir Sıddîk'te (ra) bu hususta şunları söyledi: "*Bin deve yükü altın ve gümüşüm olsa ve dahi hepsini Allah (cc) yolunda tasadduk etsem yine de tekbirin sevâbı daha fazla gelir.*" Hz. Ömer (ra) ise "*Benim için Mekke-Medîne arası develerle dopdolu olup bu develerin yükleri de kumaşlar olsa ve ben de Allah (cc) için bunları tasadduk etsem yine de tekbirin sevabı daha ağır gelir.*" buyurur. Aynı mevzuda Hz. Osman'da (ra) şu cevabı verir: "*Eğer*

¹⁹⁴ Hadisin kaynağı bulunamadı.

ben bir gecede iki rekat namazı hatimle kılsam yine de tekbirin sevabına erişemem.”
Hz. Ali (ra) de *“Eger dünya dolusu küffârla bin kez cihâd eylesem ve onları Zülfikâr ile kırıp geçirsem yine de tekbirin sevabına erişemem.”* buyurdu. Hz. Ali'den (ra) sonra Resûlullâh (sav) Efendimiz de tekbirin sevabı ile ilgili olarak şöyle buyurmuştur: *“İns, cin ve melekten oluşan yer ve gök ehli, kâtip olsa ve dahi gök yarılıp arasından yayılan nûr da kâğıt olsa kıyâmete kadar tekbirin sevabını yazsalar yine de bitiremezler.”*¹⁹⁵

Cemaatle namazın ve tekbirin sevabını beyan ettik. Şimdi de guslün sevâbını anlatayım ki bize de duâ eyleyin. Guslü yapmakta üşengeçlik etmeyin.

3.2.7.89. Faşlun Fî Şevâb-ı Ğusli Mine'l-Cenâbeti

Bu bölümde (B. 6500-6517) gusül abdesti almanın sevabı üzerinde durulmuştur. Resûlullâh (sav) Efendimiz buyurdu ki: *“Ne vakit bir mü'min cenâbetlikten arınmak için gusl etse temizlenip kuvvete erer. Allahu Te'âlâ (cc) da meleklerine şöyle vahy eder: “O kuluma iyi nazar edin! Takvâsından dolayı cenâbetlikten arınmak maksadıyla gusl eden kuluma şahit olun! Ben bu kuluma cenneti ve dahi cennette ebedî olarak kalacağı kırmızı yakuttan bir köşkü bağışladım. O artık anasından doğmuşçasına arınmıştır.”*¹⁹⁶

Resûlullâh (sav), bir başka hadisinde ise *“Bir mü'min cenâbetlikten arınmak için ne vakit gusl etse Hak Te'âlâ (cc) ona gizli ya da açıktan rahmet eder ve bedeninden dökülen katrelerce mağfiret edip sevap yazar.”*¹⁹⁷

3.2.7.90. Faşlun Fî Rü'yetihî'l-Ğusli Fî'l-Kıymeti

Bu bölümde (B. 6518-6530) gusül abdesti alan mü'minin kıyâmetteki hâli anlatılmıştır.

Cenâbetken gusül abdesti alan kişinin kıyâmette yüzünden nûrlar saçılır. Başında öyle bir tâc olur ki ziyâsı doğuya ve batıya erişir ve yetmiş bin melek o kişiye yoldaş olur. Guslü ihmal etmediği için sırâtı da tezcek yıldırım gibi geçer. Cennet kapısı da onun için açılıp dilediği kapıdan cennete girer.

¹⁹⁵ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹⁹⁶ Hadisin kaynağı bulunamadı.

¹⁹⁷ Hadisin kaynağı bulunamadı.

3.2.7.91. Faşlun Fî Rihleti'n-Nebiyy 'Aleyhi's-selâm Min Dâri'd-Dünyâ İlâ Dâr-ı Bekâ

Bu bölümde (B. 6531-6682) Resûlullâh (sav) Efendimiz'in fenâ âleminden bekâ âlemine irtihâli tafsilatlı olarak anlatılmıştır.

Cebrâil Aleyhisselâm, Nebî (sav) Efendimiz'e Allah'ın (cc) selâmını ileterek mescide girdi. Resûlullâh'a (sav) Allahu Te'âlâ'nın (cc) şu buyruğunu iletir: Habîbim! Ben sana müştâkım. Gel ki aradan ikiliği kalfırıp bir olalım." Allah Resûlü (sav) Efendimiz'in yüreği dağlanır, sürmeli gözlerinden yaşlar süzülür. Sessizce âh u figân eyler. Efendimiz (sav), ölümden değil de arkasında bıraktığı Hasan, Hüseyin, Fâtıma ve cümle ashâbına ağlamaktadır. Yoksa elbetteki dünyayı bekâ âlemine tercih edecek değildir. Hz. Ayşe (ra) *"Ey cihânın serveri, enbiyâ'nın ve evliyânın rehberi! Ben sensiz cihanı neylerem? Nereye gidersen ben de seninle gelirim!"* dedi. Allah Resûlü (sav), Hz. Ayşe'ye hiçbir kelâm etmeden direk mescidin yolunu tuttu. Hz. Bilâl-i Habeşî (ra) *"Yâ Habîb (sav)! Senin tasanın ateşi beni de yaktı. Yoksa beni burada garip mi koyacaksın?"* buyurdu. Allah Resûlü (sav) de âh edip dedi ki: *"Yâ Bilâl! Yakında sizleri terk edip sefer eyleyeceğim. Din uğruna yüreği yanan ashâbımı çağırırsan da onları bir kez daha görsem!"* Hz. Bilâl çokça ağlayıp ashâbı haberdâr eyledi. Sahâbî toplanıp gözyaşları içerisinde mescide vardı. Ay yüzlü cihan şâhı (sav) hem zayıf hem de benzi solgun bir vaziyette hasır üzerinde oturuyordu. Sahâbinin ağlamaktan ciğerleri kan olmuştu. Resûlullâh (sav) Efendimiz minbere çıktı ve ashâbını selâmladı. Hakk'a çokça hamd iderek söze başladı. *"Ey ashâbım artık firâk vakti erdi. Âhirete gitme zamanı geldi. Bu fenâ âleminde kimse gülmedi ve kimse de bu dünyadan murâdını almadı. Riyâsız bir şekilde can veren niceleri, Hakk'ın rahmetine kavuştu. Niceleri Mecnûn olup çöllere düştü. Niceleri de tasadan, kaygıdan zir ü zeber oldu."* Allah Resûlü (sav) başının ağrımaları üzerine vaaz ü nasihati bırakıp ashâbıyla vedalaştı. Sonrasında Hz. Ayşe'nin (ra) evine revân oldu. Hz. Ayşe'nin (ra) yüreği türlü türlü korkuyla ve kederle doluydu. Gözlerinden âdetâ ırmaklar akıyor ve sürekli olarak *"Ben n'eyleyem! Ben n'ideyim!"* diyerek inliyordu. Resûlullâh (sav) Efendimiz, Hz. Ayşe'ye (ra) *"Yâ Hümeyrâ! Neden kederlisin? Niçin sürekli inliyorsun?"* diye sordu. Canlar, bilin ki ölüm bize misafirdir. Çünkü misafir, geldiği gibi gider. Kaza okuna kimse ceza kesemeyeceği gibi ecel seline de kimse set olamaz.

Kederden iki büklüm olan Hz. Bilâl (ra), kapıya yeniden gelip ağlayarak dedi ki: *"Ey Sahipkıran! Tüm kâinat senin kederinle dopdolu! Namaz vakti erişmiştir. Gel*

de ashâbına, ahabına namazı kıldırıver!” Allah Resûlü (sav) Efendimiz de Hz. Bilâl-i Habeşî’ye (ra) hasta ve nahîf olduğundan Hz. Ebû Bekir’in kendilerine imâmetlik eylemesini, kendisine de vekillik etmesini buyurdu. Bu cevap üzerine Hz. Bilâl-i Habeşî (ra), Efendimiz’in (sav) durumunun ciddiyetini idrâk etmiş ve daha da hüzünlenerak âh u vâh eylemiştir. Hz. Bilâl-i Habeşî (ra) ağlayarak perişan vaziyette ashâba vardı ve onlara dedi ki: *“Ey muhterem sahâbî! Allah Resûlü (sav) Efendimiz, size çokça selâm eder. İmâmetliğe tâkatim kalmadığından yerime Ebû Bekir Sıddîk’in (ra) imâmetlik eylemesini, kendisine de vekillik etmesini buyurdu.”* O vakit mescitte ashâbın gözyaşları ceyhûn oldu. Hatta Resûlullâh’ın (sav) minberi dahi artık O’nu (sav) göremeyeceği için inledi. Hz. Ebû Bekir Sıddîk (ra) ağlayarak Resûlullâh’ın (sav) yerine geçip el bağladı. Hz. Resûl (sav) Efendimiz ise o esnâda ashâbını harâretle görmeyi arzulamış ve Cenâb-ı Hakk’a (cc) şöyle yalvarmıştır: *“Yâ İlâhî! Ne olur bedenime kuvvet ver! Ver ki mescide gidip ağlamaktan helâk olan ümmetimi göreyim!”* Sağ elinden Hz. Ali (ra) Efendimiz, sol elinden de İbni Abbas (ra) tutarak mescidin yolunu tuttular. Mescide girdiğinde sahâbe-i kirâm, Allah Resûlü’nü (sav) tekbirlerle karşıladı. Efendimiz (sav), Hz. Ebû Bekir’in (ra) sağına geçerek namazı hep birlikte edâ ettiler ve ardından çokça salât ü selâm getirdiler. Allah Resûlü (sav) Efendimiz, ashâbına şöyle nasihat eyledi: *“Sizlere şerîatı vasiyyet kılıyorum. Şeriate her dâim uyup onu hıfz edin! Sünnetimi de elden bırakmayın ki Cemâl olan Yüce Hakk’ı (cc) görebilesiniz! Bizim için mühim olan farz ve sünnete ehemmiyet verin ki benimle olasınız! Aldanıp dünyaya meftûn olmayın!”* Allah Resûlü (sav) Efendimiz daha birçok nasihatle ashâbını teselli ettikten sonra yeniden Hz. Ayşe’nin (ra) yanına döndü. Hz. Fâtıma (ra) anamız *“Yâ Resûlullâh! Canım babam! Size ne oldu da böyle hastalıktan soldunuz?”* diye sordu. Allah Resûlü (sav) de *“Ey canım kızım! Çok hastayım, bedenim ateşler içerisinde yanmaktadır. Rabbim bana “Gel!” demiştir, ben de o sebepten artık bu dünyayı terk ediyorum. Yüzüme doya doya bak! Çünkü babanı bir daha göremeyebilirsin!”* buyurdu. Bu sözlerle Hz. Fâtıma (ra) daha da müteessir olup yüzünü Hz. Resûl’ün (sav) yüzüne değdirerek ağlamaya başladı. Allah Resûlü (sav), üç gün hasta bir şekilde inil inil inledi. Ashâbı da devamlı sûrette gözyaşı döküp gece gündüz Allah Resûlü’nün (sav) hücre-i saadethânesini boş bırakmadı. Ağlama seslerini işiten Allah Resûlü (sav), bu ağlayanların ahvâlini sordu. O’na (sav) dediler ki: *“Yâ Resûlullâh! Bunlar, sizin derdinizden dolayı melûl olan ashâbınızdır. Siz hastalanıp yattığınızdan beri ne bir lokma bir şey yediler, ne de nefes aldılar!”* Allah Resûlü (sav) de *“Çağırın içeri girsinler! Yüzümü bir kez daha görsünler!”* buyurdu.

Ashâb-ı kirâm, ağlayarak hücreye girdi. Allah Resûlü'nün (sav) dolunayken hilâle döndüğünü, hastalıktan zayıfladığını gördüler. Allah Resûlü (sav) Efendimiz sonra ashâbına şöyle nidâ etti: *“Ey ashâbım, hoşgeldiniz! Biliniz ki artık firak bana ölüm olmuştur. Dâr-ı bekâ da durak olmuştur. İnşallah âhirette bulduğumuz vakit yeniden şâd olacağız. Siz benim için hiç figân etmeyin! Cennet ehlinden olmak için sabredin! Yakında hepiniz bana kavuşacaksınız. Benim size vasiyetimdir ki şerîatime ve sünnetime sahip çıkın! Benim ümmetim onlara sahip çıkandır. Dünya sevgisi kalbinizde yer etmesin! Her dem tevbe edin! Hak (cc) sevgisini her şeyin üzerinde tutun! Âhir zamandaki kardeşlerime de selâmımı iletin! Ben onları da görmeyi ve onların da cennete girmelerini arzulamaktayım.”* Hayru'l-beşer (sav) böyle dedi.

3.2.7.92. Faşlun Fî Beyân-ı ‘Azrâ’il ‘Aleyhi’s-selâm

Bu bölümde (B. 6683-6825) Resûlullâh (sav) Efendimiz'in vefâtı anlatılmaya devam edilmiştir.

Azrâil Aleyhisselâm, ansızın kapıda belirdi ve ağlayarak Allah Resûlü'ne (sav) *“Ey Hayru'l-enâm! Sana çok çok salât u selâm olsun! Münevver olan güzel cemâlini görmek için içeri girmeye izniniz var mıdır?”* dedi. İçeriden gelenin kim olduğunu bilmeyen Hz. Fâtıma (ra) Azrâil Aleyhisselâm'a *“Ey Arap! Çok hastadır Resûl! Sakın eziyet verme!”* diye karşılık verdi. Hz. Azrâil bir daha selâm verdi ve Resûlullâh'ı (sav) görmeden gitmeyeceğini beyan ederek içeri girmek için yine destur istedi. Hz. Fâtıma (ra) tedirgin olmuş bir hâlde Allah Resûlüne (sav) *“Gözümün nûru baba içeri girmek için izin isteyen o er kimdir? Ben onun sözlerinden çok korktum.”* diyerek hazan yaprağı gibi titreyip soldu. Allah Resûlü (sav) de Hz. Fâtıma'ya (ra) *“Ey canım kızım kapıdakini garip bir Arap mı sandın? Demek ki sen, onun özünü anlayamadın.”* buyurarak sözlerine şöyle devam etti: *“O, evlerin içine dert salıp insanları gözyaşlarıyla ummân eden, gül yüzlüleri solduran, evleri yıkıp cemaatleri dağıtan, tas tas zehir içiren, melek sîmâli oğlanları toprağa düşürüp anaları feryâda boğan, vücudun atlastan kıyafetlerini soyundurup ona kefen giydiren, gelinlik kızları ata ve anasından ayıran, iki yâri birbirinden ayıran, anasını kuzusundan ayıran, şimdi de bize nidâ eden Azrâil'dir. Rûhumu kabzetmek için destur istemektedir.”* Allah Resûlü (sav) Efendimiz, Hz. Fâtıma'ya (ra) Azrâil Aleyhisselâm'ı içeriye buyur etmesini söyler. Hz. Fâtıma, Hz. Azrâil'e titreyerek selâm verip şöyle der: *“Yâ Azrâil! Hicaz şâhı (sav) çok hastadır. Ne olur babama kıyma! O'nun (sav) yerine benim canımı al! Babamın yoluna kurban olayım! Şayet babamı alacak olursan yer, gök, şems ve*

felekler O'nun (sav) ateşinden yanarlar. Ne olur yâ Azrâil babamı bana bağışla! Şu hayatta başıma neler neler geldi. Anamdan ayrıldığım için garîb olan şu gönlüm babamla tesellî bulurdu.” Âh u vâh eyleyen Hz. Fâtıma'ya (ra) Azrâil Aleyhisselâm ise *“Ey Resûl'ün (sav) ciğer pâresi, O'na (sav) ben de kurban olurum. Fakat benim de elimden bir şey gelmez. Hak Te'âlâ'nın (cc) emri böyledir.”* O an Hz. Fâtıma'nın aklı başından gidip yere düştü. Hz. Fâtıma'yı (ra) hemen kaldırdılar ve ardından Hz. Fâtıma (ra) Allah'ın buyruğunu yerine getirmesi için Hz. Azrâil'i içeriye davet etti. Hz. Azrâil, selâm verip içeriye girdi. Allah Resûlü (sav), *“Yâ Azrâil! Ziyarete mi geldin yoksa ruhumu kabzelmeye mi?”* diye sordu. Azrâil Aleyhisselâm da *“Allah (cc), size çokça selâm edip “Habîbim (sav) bize gelsin.” der. Cümle melâikte saf saf olmuş yolunuzu gözlemektedir. Ayrıca Allah (cc), emrini de yerine getirmemi buyurdu. Siz nasıl arzu ederseniz öyle kılalım yâ Şefî! Dilerseniz Hak Te'âlâ (cc) size altın, gümüş versin; siz de bin yıl daha dünyada hayat sürün.”* buyurdu. Allah Resûlü (sav) *“Peki sonra ne olacak yâ Azrâil?”* diye sordu. Azrâil Aleyhisselâm da *“Sonu yine ölümdür yâ Mustafâ (sav)!”* dedi. Resûlullâh (sav) Efendimiz de *“Sonu ölüm olan ömrü ben ne yapayım? Fânî hayatı terk edip Hudâ'ya (cc) gitmeyi tercih ederim. Gel kabzeyle ruhumu yâ Emîn! Lâkin biraz sabret ki Cebrâil gele! Onunla konuşacaklarım var.”* Hz. Cibrîl, sırtında siyah bir aba ve başında kara tûlbentle hemen o vakit Resûlullâh'ın (sav) yanına erişti. Hz. Cebrâil buyurdu ki: *“Ey Allah'ın Resûlü (sav)! Rabbimiz selâm edip “Hastalıktan hâli nicedir?” diye sordu.”* Hz. Cebrâil sözlerine şöyle devam etti: *“Ey Hayru'l-enâm! Sen ki cümle mâhlukâtın en şereflisisin! Benimle göklere yolculuk ettin ve ümmetin için sevindin.”* Hz. Fâtıma (ra) ağlamaya başlayınca Allah Resûlü (sav) Hz. Fâtıma'dan (ra) artık ağlamamasını ve körpe kuzular Hz. Hasan (ra) ile Hz. Hüseyin'i (ra) getirmesini ister. İki cihân serveri (sav) onları karşısında görünce gözlerinden yaşlar damlar. Dedelerini o hâlde gören Hasan ve Hüseyin de *“Dede ateş koydun yüreğimize! Biz hepimiz kurban olalım size! Bizi yetim koyup gitmekteisin. Sensiz bu dünyanın lezzeti olur mu hiç! Hasret ateşi bizi yakmaktadır. Ayrılık bizi garîb eyledi dede! Biz elbette ki Hudâ'nın (cc) emrine râzıyız ammâ sensiz ne yaparız!”* dediler. Allah Resûlü (sav) de onların başlarını sıvazlayarak şöyle buyurur: *“Kuzularım, emr-i Rabbânî, takdir-i İlâhî budur! Hak Te'âlâ (cc) size yardım edecektir. Rabbim (cc) cümlelizden râzı olsun. Sizler esenlikle kalın, ben de o vakit yola revân olayım.”* Bütün aile efrâdına latîf sözlerle okşadıktan sonra Azrâil Aleyhisselâm'a dönerek *“Yâ Emîn! Âlemlerin Rabbi senden ne dilediyse şimdi onu gerçekleştir!”* buyurdu. O an geldiğinde yer gök titreyip arştaki meleklerin cümlesi

“Yâ Eba’l Kâsım Muhammed elvedâ!” diyerek feryâd u figân eyledi. Hz. Ayşe (ra) *“Bismillâhirrahmânirrahîm”* diyerek Hz. Resûl’ün (sav) üzerine kapandı. Hz. Fâtıma (ra) ise *“Ey cânım baba! Seni bizden kopardılar, garip bıraktılar. Bizi bırakıp gittin, melûl eyledin!”* dedi. O esnâda Allah Resûlü (sav) Efendimiz gözlerini açarak Hz. Fâtıma’ya (ra) *“Ey kızım! Sakın ağlama, sen burada garip kalmayacaksın. Benimle buluşman yakındır.”* buyurdu. Sonrasında Hz. Fâtıma’nın (ra) kulağına şunları fısıldayınca ağlamakta olan Hz. Fâtıma (ra) birden tebessüm etmeye başladı. Etraftakiler, Hz. Fâtıma’ya *“Allah Resûlü (sav) sana ne buyurdu da gülmeye başladın ey Fâtıma?”* diye sordu. Hz. Fâtıma’da (ra) *“Altı ay sonra benim de O’nun (sav) yanına geleceğimi buyurdu. Bu sözüne çok sevindim de ondan tebessüm eyledim.”* buyurdu. Hz. Cebrâil Aleyhisselâm da söze girerek *“Ey Allah’ın Resûlü! Hak Te’âlâ (cc) selâm eyleyip hâlinizi sormaktadır. Hudâ (cc) size ve ümmetinize cenneti hazırladı. Gök ehli de sizi selâmlamak için sabırsızlıkla beklemektedir.”* buyurdu. Allah Resûlü (sav), Hz. Cebrâil’in yüzüne baktı ve *“Ölümün acısı nasıldır aceb? Ümmetim Dünyadan firâk eyleyince nasıl katlanacak bu ölüm acısına? Yâ Cebrâil! Ne olur ümmetime edeceğin zahmeti bana eyle ki ümmetim ölüm vaktinde rahmet bulsun!”* diye sordu. Hz. Cebrâil cevâben *“Yâ Resûlullâh! Ümmetine asla azab eylemez!”* buyurdu. Görünüz ki Allah Resûlü (sav), ölüm anında dahi ilk evvel ümmetinin adını andı. Ümmetine düşen se O’nu (sav) sevmek ve cânını O’nun (sav) yolunda terk etmektir. Ey vefâsız uyan ve kendine gel! Sonra uyanmak fayda etmez.

O (sav) ay yüzlü, bir kuşluk vaktinde bilinmezlik âlemine yol alarak İlâhî nûrun içinde kayboldu. Ezelden de nûrdu, şimdi de nûr oldu. Mürg-i kuş, kafesten çıkarak şâhının gülistânına pervâz eylemişti. Ashâb-ı Kirâm, sevinçli ama hüznü bir şekilde evlerine dağıldı.

3.2.7.93. Faşlun Fî Techîz ü Tekfîn

Bu bölümde (B. 6826-6966) Allah Resûlü (sav) Efendimiz’in vefatından sonra yıkanıp kefenlenmesi nazmedilmiştir.

Allah Resûlü (sav) Efendimiz’in vefatı, yer ve gök ehlini yasa boğmuştu. Hz. Cebrâil, şöyle buyurdu: *“Ey himmet sahibi olan (sav)! Artık vahy için yere inmem! Sadece yılda bir kez ümmetine selâm vermek için inerim.”* Gökyüzünü saf saf tutan kuşlar dahi ağlaşıp yünlerini yolarak Resûlullâh’ın (sav) hücrelerini tavâf eylerdi. Yerler

titreyip denizler ve göller coşmuştu. O (sav) ay yüzlü için arş u kürsî dahi titreyip güneş kûsûfa ermişti.

Hz. Fâtıma (ra) *“Ey cânım babam! Nerede bulayım seni Sultânım babam! Din ve dünya şâhı olan, âlemlere rahmet olan ay yüzlü babam! Arpa ekmeğine doymayan, burada asla rahat bulmayan babam! Yatağı, döşeği, rahatı terk edip de eskittiğin şu hasırın hâline bir bak! Yollarını gördükçe canım yanari hasretinden ciğerim biryân olur.”* diyerek ağıtlar söyler. Evin bir köşesinde ansızın vâveylâ kopar. Hz. Hasan (ra) ve Hz. Hüseyin’de (ra) Hz. Fâtıma (ra) ile birlikte feryâd u figân ederek dedelerinin sürmeli gözlerine bakıp sarılırlar. Hz. Ayşe (ra) de âh edip yüzünü Efendimiz’in (sav) yüzüne sürerek *“Ey cihân fahri Muhammed (sav) ben ne yapayım! Al beni, ben de seninle geleyim. Sensiz artık bu cihanda gülemem.”* dedi. Ashâb da kederden alt üst olmuş, gözyaşlarına boğulmuştu.

Vefâ menbağı Hz. Ebû Bekir (ra), Resûlullâh’ın (sav) hücreğine girdiğinde O’na (sav) çokça salât u selâm ederek firkat ateşiyle ağlamaya başladı. Hz. Ömer (ra) ise kılıcını kınından çekerek *“Ölmedi Hayru’l-beşer! Her kim öldü der ise o şâha (sav) kılıcımdan kurtulamaz!”* dedikten sonra da Mecnûnlaşarak erkek arslan gibi âh etmeye başladı. Hz. Osman (ra) da kendini kaybedip âh u figân ederek yere düşüp bayıldı. Hz. Ali (ra) ise kara cübbe giyerek ağlayıp âh etmeye başladı ve şöyle dedi: *“Ey cümlelerin Habîbi! Bizden sana çokça selâm olsun! O sürmeli gözlerini nasıl yumdun? Niçin söz söylemez oldun?”*

Hz. Ebû Bekir (ra), Hz. Ömer’e hitaben *“Yâ Ömer! Resûlullâh (sav) bu cihândan sefer eyledi. Bu cihânın âdeti budur. Buraya gelen burada kalmaz, ölümle gider. Mustafâ (sav) da ağlamakla geri gelmez.”* buyurdu. Sözlerinin devamında *“Geliniz Allah Resûlü’nü (sav) techîz ü tekfîn edip kabrine iletelim.”* Fakat ashâb bu hususta ihtilafa düştü. Kimisi Allah Resûlü’nün (sav) zaten gusûl abdesti aldığından mübârek bedeninin temiz olduğunu, bu sebepten de O’nu (sav) yıkamaya hâcet bulunmadığını ifade etti. Kimisi de mübârek bedenini soyundurmadan gömlek üzerinden yıkanmasını teklif etti. Bu hengâmede birinin sesi işitildi. Bu sesin sahibi Hızır Aleyhisselâm’dı. Hızır Aleyhisselâm buyurdu ki: *“Ey ashâb! İlkinde sizlere ‘Yıkamaya gerek yok, zaten gusûl almıştı.’* diyen, aslında şeytanın ta kendisi olup sizi hileye düşürmek niyetindedir. Ben, Mustafâ’nın aşığıyım, O’nu (sav) mübârek bedenini soyundurmadan yıkayınız!” Hz. Hızır’ın bu uyarısıyla Hz. Ali (ra) ve Hz. Abbas (ra), Resûlullâh’ın (sav) münevver bedenini açmadan O’nu (sav) yıkadılar.

Zaten enbiyâların yıkanmasında bedenlerinin zâhir olmaması edeptendir. Hz. Ali (ra) ve Hz. Abbas (ra) Resûlullâh'ı (sav) yıkarken, onlar ne tarafa döndürmek istediklerini söylemişler, Allah Resûlü'de (ra) kendiliğinden o tarafa dönmüştür. Yıkanma işlemi esnasında Hz. Ali (ra) ve Hz. Abbas (ra) gözyaşlarına gark olmuş, Hz. Cebrâil'de onlarla birlikte ağlaşmıştır. Yıkanma faslı bittiğinde misk ü anber kokusu tüm âlemi kaplamıştı. Yıkanma bittiğinde Allah Resûlü'nü (ra) üç parça beyaz kefene sardılar. Zaten Allah Resûlü (sav) de vefatından önce vasiyyetini şöyle dile getirmişti: *“Beni beyaz kefene sarsınlar. Zira dünyadayken beyazı severdim. Ayrıca bedenimin ılaçlanması için lazım olan hanutu da size Cebrâil Aleyhisselâm tezce getirip yine tezce dönecektir. Beni üç gün koyup siz gidesiniz. Ben neyi dilemişsem siz onu ediniz.”* Allah Resûlü'nün (sav) kefenlenmesi de bu vasiyetine uygun olarak tekmil edilmişti. Sonrasında Cebrâil Aleyhisselâm, Mikâil Aleyhisselâm, Azrâil Aleyhisselâm, ehl-i beyti ve ashâbı gözyaşları içerisinde Allah Resûlü'nün (sav) namazını kılarak niyazda bulundular. Yine vasiyetine uygun olarak mübârek bedenini üç gün bıraktılar ki diğer ins ve cin de namazını kılıp niyazda bulunabilin! Üç günün sonunda namazını kılıp ravzaya koydular. Cennet-i a'lâ da O'nun (sav) ravzasıdır, Kubbe-i Hadrâ da O'nun (sav) ravzasıdır. O'nun (sav) münevver rûhuna binlerce kez selâm olsun! Böylelikle mevlîd kelâmı da hatm olundu.

Mü'min, ölmez; dünyadan sefer eyler ve bekâ âleminde karar kılar. *“Her nefis ölümü tadacaktır.”*¹⁹⁸ Ölümle ilgili Allah Resûlü (sav) de şöyle buyurmuştur: *“Mü'minler ölmezler; bilakis fenâ âleminden bekâ âlemine taşınırlar.”*¹⁹⁹

Allah Resûlü'nün vefatından geçen altı aylık süre zarfında Hz. Fâtıma (ra) çok gözyaşı dökmüştü. Yirmi dört buçuk yaşına gelen Hz. Fâtıma (ra), her hâliyle babasını andırmaktaydı. İşi gücü her dâim hayır ve ihsandı. Kendi gerekirse aç kalıp elindekini yoksullarla paylaşırdı. Nefsi arı, gönlü pâk, yüzü sulu olan Hz. Fâtıma (ra) ununu el değirmeninde kendi öğütürdü. Allah Resûlü'nün evvelden bildirdiğine göre dünyadaki ömrü de kısaydı.

3.2.7.94. Hâzâ Kelâm Faşlun Fî Rihlet-i Fâtıma Rağıya'llâhu

Bu bölümde (B. 6967-6996) Hz. Fâtıma (ra) anamızın fenâ âleminden bekâ âlemine göç etmesi anlatılmıştır.

¹⁹⁸ [كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ] (Ankebut, 57)

¹⁹⁹ Hadisin kaynağı bulunamadı.

Allah Resûlü (sav), kendinin vefatından altı ay sonra aile efrâdından kendisine kavuşacak ilk kişinin Hz. Fâtıma (ra) olacağını önden müjdelemişti. Hz. Fâtıma (ra), babasının vefatından sonra bir an dahi gülmemiş, gece gündüz gözyaşı dökmüştü. Babasının müjdesine istinaden O'na (sav) kavuşacağı günleri saymaktaydı. Hz. Fâtıma (ra), bir baraka yaptırarak adını da “*Beytü’l-ahzen*” koymuştu. Sürekli bu barakaya uğrar ve babasını hatıra getirip için için ağlardı. Altı ayın sonunda yüreğindeki keder, azalan Hz. Fâtıma (ra), babasının ravzasına gidip ravzânın toprağını öpüp kokladı. Babasına kabrinde O'na (sav) şöyle seslendi: “*Baba, beni de yanına al! Sensiz bu cihâni ne edeyim!*” O anda Allah Resûlü’nün nidâsını işitti: “*Kızım ben de sana müştâkım. Şimdi gelebilirsin bana!*” Bu sözlerle mutluluktan şâd olan Hz. Fâtıma (ra), eve gelip un alarak bir sürü ekmeğe pişirdi. Hz. Hasan’la (ra) Hz. Hüseyin’i (ra) yıkayıp saçlarını taradı. Evlatlarının üzerine güzel kokular sürdü, ellerini kınaladı. Bu esnada eve gelen Hz. Ali (ra), Hz. Fâtıma’nın bu hâlini görünce bir tuhafılık olduğunu sezdi ve ona nedenini sordu. Hz. Fâtıma’nın (ra) şu cevâbı, Hz. Ali (ra) efendimizin ciğerini kebâb eyledi: “*Artık dönüşü olmayan bir sefere gidiyorum, aramıza ayrılık girecek yâ Ali! Babam “Gel!” dedi, ben de gidiyorum. Bu nedenle hazırlık yapmaktayım. Hasan’la Hüseyin artık yetimdir! Yavrularımın gönlünü hoş tutasın, bunları yollara baktırmayasın, gözyaşlarını aktırmayasın!*”

3.2.7.95. Faşlun Hâzâ Mükâleme³-i ‘Alî Kerrema’llâhu

Bu bölümde (B. 6997-7068) Hz. Fâtıma’nın (ra) âhirete irtihâl edeceğini Hz. Ali’ye (ra) haber vermesine mukabil olarak Hz. Ali (ra) efendimizin cevabı nazmedilmiştir.

Hz. Fâtıma’nın (ra) sözleriyle mahzun olan Hz. Ali (ra) ağlayarak sözlerini şöyle sürdürdü: “*Yâ Fâtıma! Ben fakir birisiydim, bu yüzden senin gönlünü hoş edemedim. Sen insanca davranıp benim noksanlıklarımı yüzüme vurmadın. Lütfen yarın beni de şefâatte unutmayın!*” Hz. Fâtıma (ra) ise Hz. Ali’yi (ra) tesellî eyledi ve bir kutusu vardı, o kutuyu getirdi. Hz. Ali (ra), bunun ne olduğunu sordu. Hz. Fâtıma (ra) başladı anlatmaya: “*Şu zamanda beni sana verdiler. Beni almak için eve geldiler. Fakat ben evden çıkmak istemedim. Babam yanıma geldi ve bana “Kızım niçin çıkmazsın evden yoksa mehrin mi az geldi?” diye sordu. Ben de “Yok baba! Ondan değil!” dedim. Babam da “Peki ya nedendir kızım? Yoksa Ali’den mi bıktın? Bana anlatabilirsin.” dedi. Ben ise “Yok baba, Ali’den bıkmadım!” dediğim anda Cibrîl-i emîn hemen babamın yanına erişip şöyle buyurdu: “Ey dost! Hak Te’âlâ (cc), “Sekiz*

cenneti Fâtıma'ya (ra) mehir olarak verdim.” buyurdu. Bunun üzerine babam yeniden çıkmamı istedi. Ben yine dışarı çıkmayı kabul etmedim. Babam, yine niçin çıkmak istemediğimi sordu. Ben de “O Perverdigâr (cc), onun sebebini bilir!” dedim.” Hz. Fâtıma (ra), bu kutunun kabrine konulmasını talep etmişti.

Hz. Ali (ra) tasa ile kalkıp mescide gitti. Hz. Fâtıma'nın (ra) hizmetini gören Fidda adında bir câriyesi vardı. Hz. Fâtıma (ra), Fidda'dan su istemişti. Fidda'nın getirdiği suyla Hz. Fâtıma (ra) kendini yıkayıp kefenledi. O anda evin her köşesi inil inil inlemekteydi. Asiye, Meryem, Hatice gibi ervâh-ı havâtîn ve hûriler de evi doldurmuştu. O gül yanaklı, yüzünü kıbleye döndürüp canını Hudâ'ya (cc) teslim eyledi. Cennetin kapısını Fâtıma'ya (ra) açtılar, üstüne kâfur u anber saçtılar. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin öğle vakti eve geldiklerinde annelerini uykuda zannedip uyandırmak istediler. Fidda, ağlayarak onlara annelerinin bu dünyadan göçtüğünü söyledi. Yaradılmış olan halkın hayırlısı olan annelerinin ay yüzüne bakarak feryâd ettiler. Hz. Ali (ra) de eve erişip feryâd ile Hz. Fâtıma'nın (ra) üzerine düştü. Hasan (ra) ve Hüseyin (ra), “*Yâ ana! Biz sensiz ne yapalım şimdi?*” deyince bir anda Hz. Fâtıma (ra) gözlerini açıp kollarını kaldırarak evlatlarını kucakladı. O hengâmede “*Kaldır onları üzerinden yoksa yanacaklar!*” diye bir nidâ işitildi. Hz. Ali (ra), evlatlarını Hz. Fâtıma'nın üzerinden kaldırdı. Ardından yeniden yıkayıp kefenleyerek namazını kıldılar. Bütün Medîne yastaydı. Alıp Fâtıma'yı (ra) babasının kabrine getirdiler. Aliyyü'l-Murtazâ (ra), Allah Resûlü'nün (sav) ravzasına dönerek “*İşte kızın geldi sana ey Safâ!*” buyurdu. Hz. Fâtıma (ra) babasına kavuşmuştu. Muazzez ruhuna binlerce selâm olsun! O arı canların vasfını nazm eyleyen Hüseyinî, onların âşığıdır.

3.2.7.96. Faşlun Fî Ba'zı Envâ'îl-Kelâm

Bu bölümde (B. 7069-7130) kalpte bulunan kötü hasletlerin kulu düşüreceği olumsuz hâllerden söz edilmiştir.

Resûlullâh (sav) Efendimiz bu dünyadan sefer eyledi. Fakat doğru yoldan azmamak için O'nun (sav) şerîatine ve sünnetine nefer olmak gerekir. Allah Resûlü'nün (sav) muhabbetine erişmek için sünnetini tutmak ve salavât getirmek gerekir. Kılavuzsuz yola çıkanlar, menzil alamaz. Bu yüzden kişiye her işinde üstad gerektir. Sana kılavuz Kur'ân-ı Kerîm'dir.

Hak Te'âlâ'nın (cc) “*Sonra bunun ardından kalpleriniz yine katılaştı, taş gibi; hatta daha katı oldu. Çünkü taş vardır ki, içinden ırmaklar fişkirir. Taş vardır ki yarıılır*

da içinden sular çıkar.”²⁰⁰ buyurduğu üzere kalp, meyyit gibi olmalıdır. Allah korkusunun olmadığı, şefkat ve merhametin bulunmadığı kavimler cezadan kurtulamayacağı gibi ebede kadar azab içinde kalır. Kalbi taştan da sert olanlar, Hakk’a (cc) uzaktır. Bunlar, pişman olup nedâmet duymamak için günahlarına kefâret olarak gözlerinden yaş akıtmalıdır. Böylelikle Cenâb-ı Hak (cc), o kulun kalbine yumuşaklık verir. Hak (cc) kelâmından Tur dağının yüreği dahi parçalanmışken kibirle, ucbla, buğzla, kinle, hasetle, riyâyla nifakla kapkara olan gönüllerin hâli aceb nice dir! Böylesi dâima zulme tâlip olup gönüller yıkmak üzere nefislerini galebe çalarlar. Her dem Hakk’a (cc) âsî olup gönüllerinden pas akıtırlar.

3.2.7.97. Kaşîde vü Naşîhat

Kasîde formuyla nazmedilen bu kısa manzumede (B. 7131-7137) katı kalpli olanların yarın mahşerde çok ağlayıp cehenneme müstehak olacaklarından söz edilmiştir.

3.2.7.98. Faşlun Fî Rivâyet-i İmâm-ı A‘zâm Rahmetu’llâhi ‘Aleyh

Bu bölümde (B. 7138-7188) dört büyük mezhep imamlarından biri olan büyük İslam müçtehid-i İmâm-ı Âzam Ebû Hanife’den²⁰¹ bahsedilmiştir.

²⁰⁰ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَتَّفِقُ فَيَخْرُجُ [... مِنْهُ الْمَاءُ] (Bakara, 74)

²⁰¹ İmâm-ı Âzam Ebû Hanife, dört büyük mezhep imamlarından biri olmasının yanında aynı zamanda İslâm hukukundaki en büyük itihad ehli zâtlardandır. Zaman içinde onun tedrisinden geçen âlimler, “Hanefî mezhebi adıyla şöhret bulmuştur. Mâturidî mezhebine bağlı olan Türkler, fıkhîta da Hanefî itihadlarını benimsediklerinden zaman içinde İmâm-ı Âzam’ın ekolü Türk-İslâm inancının merkezine oturmuştur.

“Kendisinin adı Numan, babasının adı Sabit’tir. İmâm-ı Âzam’ın dedesi Zuta’nın (veya Zevta) kabilesi İran Fethinden sonra Müslümanlar tarafından esir alındı. Kısa bir zaman sonra esirlikten kurtulup azât edilince müslüman olmuş, ana atan Kâbil’den İslam medeniyetinin ilk merkezlerinden bir ve İran’a en yakın olan Kuşe şehrine göç etmiştir. Dedeleri, Sasani Devleti’nde görev almış, valilik yapmış kimselerdendir. Ebû Hanîfe’nin dedelerinin ana yurduolan bölgede Türkler de dâhil birçok müslüman kavmin yaşamakta oluşu onun aslen Türkolabileceği ihtimalini de akla getirmektedir. Türk olma ihtimali yüksektir. Dedesi Zuta, Kuşe’de Hz. Ali ile karşılaşmış ve onu son derece sevmiştir. Nevruz bayramı münasebetiyle Hz. Ali’ye paluze/ pelte/ muhallebi ikram etmiş Hz. Ali onu ve oğlu Sabit’i de çok sevmiş, Sabit’e hayırlı birevlad vermesi için dua etmiş, hayır ve bereket duasında bulunmuş, ona ve zürriyetine hayır duâ etmiştir. Babası Sabit ise hür ve müslüman olarak doğmuş, küçüklüğünde Hz. Ali’yi görmüş yani tabiiyendir. Varlık sahibi bir ipek kumaşı tüccarına. Dedesinin Arap veya İranlı olduğunusöyleyen tarihçiler de vardır. Fakat tarihçilerinin çoğunluğuna göre Türk boylarından İran’agelmiş kabilelere mensup bir kişi olduğudur. Bütün âlimlerin ittifakla bildirdiklerine göre İmâm-ı Âzam’ın adı Numan’dır. Numan kelime olarak bedeni ayakta tutan can demektir. Bir başkamanası da güzel kokulu çiçek veya leylak çiçeği demektir.

Ebû Hanîfe (80/699) tarihinde Kuşe’de doğmuş Bağdat’ta (150/767) vefat etmiştir. Doğduğu zaman devletin başında 5. Emevi Halifesi Abdümelik b. Mervan (ö.88/705) bulunuyordu. Küçük yaştan itibaren çok iyi bir tahsil gören Ebû Hanîfe, Kuşe’de o bölgenin ilerigelen üstadlarından hadis ve fıkıh meselelerini öğrendi. Hayatı maddi sıkıntıdan uzak geçmiştir. Küçük yaşta Kur’an’ı ezberlediği bilinen Ebû Hanîfe, kıraat ilmini yedi kıraat / Kur’an’ı yediokuyuş tarzı âlimi İmâm Asım’dan öğrenmiştir.

İmâm-ı Âzam, mânâlar âlemindeki ilim bahrinin menbağıdır. İlim ve ihlâs onun her dâim âdetiydi. İmâm-ı Âzam buyurur ki: “İlim dört türlüdür. Birincisi zâhiren görünen, dille söylenen ve amellerle elde edilen şeriat ilmidir. İkincisi Hakk’ın (cc) gizli işleriyle alâkalı olup görünmeyen, kişi tâlip olduğunda kendisine söylenen ve bir tarikat yoluyla elde edilen ilimdir. Üçüncüsü akılla idrâk edilemeyen ve bilinmesine rağmen ifşâ edilmeyen ilimdir. Dördüncüsü ise meşâyih sırrı olup fazilet erbâbının sırrıdır. Onlar bilirler, fakat izhâr eylemezler.”

Cenâb-ı Allah (cc) halkı iki kısım üzere kılmıştır. Bunların biri âlimler, diğeri de zâlimlerdir. Zâlimler, doğru yolu bırakıp eğri yola giderler. Gece gündüz fisk ederler. Bunlar namazı terk edip isyan meclisi kurarlar. Âlimler de dört kısım üzeredir:

Birincisi dünyevî âlimlerdir. Bunlar dünyevî ilim kesb edip amel kılmazlar ve kendilerine zulm ederler. Dili âlim ammâ amellerinde câhildir.

İkincisi uhrevî âlimler olup bunlar da üç kısımdır. İlki Rabbânî âlimler olup bunların yüreği Allah aşkıyla doludur, maksatları her dâim Allah’tır. İkincisi cennetlik âlimlerdir ki bunların da arzusu cennettir. Uhrevî âlimlerin sonuncusu da ruhbânî âlimlerdir. Bunlar ise ömürlerini cehennem korkusuyla geçirip ilmin hakkını vermeye ve haramdan kaçınmaya çalışırlar.

Ramazan’da 60 defa Kur’an’ı hatmettiği rivayet olunur. Bu haberde biraz mübalağa olsa bile bu onun Kur’anı küçük yaşlardayken öğrendiği, birçok yolla rivayet edilmiştir. Güney Irak’ta Hz. Ömer’in emriyle Sa’d b. Ebû Vakkas tarafından kurulan şehir olan Kufe, o dönemde Irak’ın büyük şehirlerinden biriydi. Irak’ta çeşitli milletler, kavimler, cemaatler, süryaniler de vardır. İran ve Yunan felsefesi okunan medreseler vardı. Çeşitli hristiyan mezhepleri birbiriyle çatışıyor, ara sıra fitneler, karışıklıklar oluyordu. Oradasiyasi fırkalardan; Şia, Hariciler, Mutezile anlayışlarını kabul edenler vardı. Kısaca Kufe, yeni müslüman olanlara İslam’ın ve Arapça’nın öğretildiği, siyasi faaliyetlerin yoğun olduğu önemli yerleşim yeriydi.

İmâm Şafii’nin, “insanlar, fıkhıta Ebû Hanîfe’nin çocuklarıdır” dediği İmâm-ı Âzam, küçükyaştan itibaren çok iyi bir tahsil görmüş, zamanının ileri gelen üstadlarından hadis dinlemiş vefikih meselelerini öğrenmiştir. Ayrıca yaşadığı bölgede bulunan çeşitli mezhep mensuplarıyla datartışmalar yapmış, sonuçta nass esaslarına göre akıl ve mantığın da yardımıyla münakaşalarda başarı kazanmıştır. Ebû Hanîfe Kufe’de yetişti, orada büyüdü, hayatının çoğunu orada öğrenerek, öğreterek geçirdi. Ticaretle meşgul oluyor, çarşı pazara gidiyor, ilim meclislerinde az bulunuyordu. Âlimlerden bazıları ondaki bu parlak zekâyı, ilmi aklı sezdiler. Ticaret işi ile olduğu gibi ilim meclisleriyle de ilgisini kesmemesini istediler. Ebû Hanîfe bu hususu şöyle anlatır: “Günün birinde Şa’bi’nin yanından geçiyordum. Beni yanına çağırdı ve bana: “Nereye devam ediyorsun?” dedi. Ben de: Çarşı pazara, dedim. Âlimlerden kimin dersine devam ediyorsun, dedi. Hiç birinin dersine gidemiyorum, dedim. İlmi ve âlimler ile görüşmeyi sakın ihmal etme! Ben senin uyanık ve canlı bir genç olduğumu görüyorum, dedi. Onun bu sözü benim içimde iyi bir tesir bıraktı. Çarşı Pazar işlerini bıraktım. İlim yolunu tuttum. Allah’ın yardım ve inayetiyle, Şa’bi’nin sözünün bana çok faydası oldu.” (Ayrıca bk. Oral, 2014: 1-25)

Üçüncüsü gıybet eden âlimlerdir. Bunlar sâlihlerden olmayıp âhîret için de hayırlı ameller işlemezler. Günah ve bid'atle hareket eden bu güruha Hak Te'âlâ (cc) hışımla muamelede bulunur.

Dördüncüsü ise Hakk'a âsî gelenlerdir. Bunlar, halkı Hak'tan (cc) alıkoyarlar.

3.2.7.99. El-Faşlun Fî Ahvâl-i Hâliš Mü'min ve Hâliš Kâfir ve Münâfık

Bu bölümde (B. 7189-7296) mü'min, kâfir ve münâfığın vasıfları üzerinde durulmuştur.

Hak Te'âlâ (cc) kullarını üç sınıf yaratmıştır. Birinci sınıf, kötülük işlemeyen ve tev'hîd akidesine bağlı hâlis mü'minlerdir. Bunların imanına asla şüphe karışmaz. İkinci sınıf, hâlis kâfir olup sonları cehennemdir. Bunların da küfürlerine iman karışmaz. Üçüncü sınıf ise münâfıklar olup bunların içi dışına uymaz.

Dışı altın içi bakır olan münâfıkların sûretleri yaldızlıdır, fakat içlerinde küfür gizlidir. Münâfıklarla ilgili Cenâb-ı Hak (cc), *"İnsanlardan inanmadıkları hâlde, "Allah'a ve âhîret gününe inandık" diyenler de vardır."*²⁰² buyurmaktadır. Bunlar kalbinde şirk besleyip dillerinde imânı ikrâr eylerler. Bütün işlerinde haddi aşarlar. Cenâb-ı Allah (cc), Allah Resûlü'nü (sav) münâfıklardan haberdâr eylemiştir. Bunlardan biri Kuşeyr diğeri de Kays'tı.²⁰³ Resûlullâh'ın (sav) önüne gelip İslâm'a bi'at ve iman ettiklerini söylemişler; fakat Allah (cc), bu münâfıkların mü'min olmadığı hususunda Resûl'ünü haberdâr eylemişti. Allah Resûlü (sav) münâfıkları tanımlarken şöyle buyurmuştur: *"Bütün münâfıkların lisânı âlim, kalbi câhildir. Söylediklerini tanımazlar."*²⁰⁴ Münâfıklar Allah'ı (cc) aldattıklarını zannederler. Oysa

²⁰² [وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ] (Bakara, 8)

²⁰³ Burada münâfik olarak zikredilen sahabeler Muattib b. Kuşeyr ve Cedd b. Kays'tır. "İbnu'l-Cevzi (ö. 597) ve bazı müfessirler, Dahhâk b. Müzâhim el-Belhî (ö. 105)'den mürsel olarak şu haberi nakletmiştir: *"Sa'lebe b. Hâtub, Muattib b. Kuşeyr, Nebtel b. Hâris ve Cedd b. Kays adındaki dört şahıs: "Allah'a yemin olsun, eğer bizi rızıklandırırorsa mutlaka tasadduk edeceğiz." diye söz verdiler. Kendilerine bol rızık verilince de cimrilik gösterdiler. Haklarında bu ayet nazil oldu."*

Dahhâk'ın kendisi sadûktur, ancak yukarıdaki hadiste de olduğu gibi rivayetlerinin çoğu mürseldir. Diğer taraftan Sa'lebe b. Hâtub ile Muattib b. Kuşeyr'in Bedir ashabından olduklarını, nifaklarına dair sahih bir rivayetin bulunmadığını belirtmiştik. İbn İshâk, Nebtel b. Hâris'in adını Mescid-i Dirâr olayında zikretmektedir. Ama İbn İshâk'ın bu rivayetinin pek muteber olmadığına değinmiştik. Cedd b. Kays ise, İbn İshâk'ın haberine göre Tebüük seferinden geri kalmaya geçerli bir mazereti olmadığı halde izin isteyip geri kalmış ve bu sebeple hakkında Tevbe-9/49 ayeti inmiştir. Katâde'nin haberine göre de Tevbe-9/103 ayeti, Ebu Lübâbe, Cedd b. Kays, Harâm ve Evs adında dört kişi hakkında inmiştir. Bunlar, kendileri hakkında infak, cihad ve tasaddukta bulunmaya ahdetmişlerdi. Ama bu dört şahsın münâfik olduklarına dair muteber bir haber yoktur. Bu bakımdan Dahhâk'ın mezkur rivayetinin, Sa'lebe b. Hâtub ve diğerleri hakkında mevsul, makbul ya da sahih bir yönü yoktur." (Paksoy, 1998: 183)

²⁰⁴ Ahmed İbni Hanbel, Müsned, 1/22; Râmûzü'l-Ehâdis, Hadis No: 1535; Hindî, Kenzü'l-Ummâl, Hadis No: 28968-28970.

ki Cenâb-ı Hak (cc) aldanmaktan ve aldatmaktan münezzehtir. Mü'minlere yaraşan yalana tenezzül etmeden her dâim doğruyu söyleyip münâfıklık hâllerinden arınmaktır. Hakk'ın (cc) dostları âbidler ve sâlihlerdir. Mü'min, onlarla yoldaş olup onların yolundan gitmelidir.

Mü'min, ilmiyle âmil olmayan câhillerden uzak durmalıdır. Nitekim kudsî bir hadiste Cenâb-ı Hak (cc). “*Yâ Dâvûd! Bana âlimleri sorma! Ki dünya sevgisi onları sarhoş etmiştir.*”²⁰⁵ buyurmaktadır. Böylelerinin akli, dünyanın esiri olmuştur. Bunlar, Allah'a (cc) giden yollarda mü'minlerin önünü kesen harâmîler gibidir. Mü'min kimseler, bu harâmîlerden hiç tereddütsüz sakınmalıdır.

3.2.7.100. El-Faşlun Fî Naql-i Şeyh Hasanü'l-Basrî Rahmetu'llâhi 'aleyh

Bu bölümde (B. 7297-7321) bir önceki faslın konusu olan münâfıklık bahsiyle alâkalı olarak Basralı meşhur âlimlerden Hasanü'l Basrî'nin²⁰⁶ görüşlerine yer verilmiştir.

²⁰⁵ Hadîs-i Kudsî'nin kaynağı bulunamadı.

²⁰⁶ “*Hasan-ı Basrî. Ebû Saîd el-Hasen b. Yesâr el-Basrî (ö. 110/728). 21 (642) yılında Medine'de doğdu. Babası Yesâr'ın (müslüman olmadan önceki adı Feyrûz), Irak'ın fethi sırasında Basra yakınlarındaki Meysân kasabasından Medine'ye getirilen esirlerden olduğu söylenir. Oğlunun şöhreti dolayısıyla daha çok Ebü'l-Hasan adıyla tanınan Yesâr, kaynaklarda Zeyd b. Sâbit'in veya Enes b. Mâlik'in halasının âzathısı olarak gösterilir ve efendisine nisbetle kendisine Ensârî nisbesi verilir (İbn Sa'd, VII, 156). Hasan-ı Basrî'nin annesi Hayre, Resûl-i Ekrem'in eşi Ümmü Seleme'nin âzathısı ve hizmetkârıdır. Bundan dolayı Hasan'la daha çok Ümmü Seleme ilgilenmiş, bilgili ve hakîm bir kişi olarak yetişmesinde bu ortamın büyük rolü olmuştur (İbn Hallikân, II, 69; Ahmed Halîl Cum'a, I, 161-167). Kendisinden küçük olan iki kardeşinden Saîd hadisçi, Ammâr ise Allah korkusundan dolayı çok ağlamakla tanınan bir zâhid idi.*

Hiz. Ömer başta olmak üzere birçok sahâbînin duasını alan Hasan-ı Basrî on iki yaşında Kur'an'ı ezberledi. Yetmiş Bedir gazisi olmak üzere 120 kadar sahâbî ile görüşme imkânı buldu. Daha sonra Vâdilkurâ'ya giderek burada kendini ilme verdi. İstifade ettiği sahâbîler arasında Enes b. Mâlik ilk sırada yer alır. Hiz. Ali'nin halife olmasının ardından ailesiyle birlikte Basra'ya gitti ve ömrünü burada geçirdi. Arap olmayan bir kadınla evliliğinden bir kızı ile Saîd ve Abdullah adlarında iki oğlu oldu.

Hasan-ı Basrî, Basra Valisi Süleyman b. Harb'in verdiği kadılık görevini bir süre ücret almadan yaptıktan sonra istifa ederek ilim ve vaazla meşgul olmaya başladı. Yetiştirdiği öğrenciler arasında Eyyûb es-Sahtiyânî, Katâde b. Diâme, Amr b. Ubeyd, Vâsıl b. Atâ, Abdullah b. Avn, Mâlik b. Dînâr ve Mübârek b. Fedâle bulunmaktadır. Muâviye zamanında Rebî' b. Ziyâd'ın kumanda ettiği bir sefere katılarak Rebî'e kâtiplik yaptı. Mühelleb b. Ebû Sufre kumandasında Kâbil üzerine gönderilen bir orduya da katıldı (İbn Sa'd, VII, 175). Bu iki sefer dışında hayatını Basra'da vaaz ve ibadetle geçiren Hasan-ı Basrî Receb 110 (Ekim 728) tarihinde burada vefat etti.

İyi bir hatip ve etkili bir vâiz olan Hasan-ı Basrî fesahat ve belâgatın doruk noktasına ulaşmıştır (Câhiz, I, 211). Özlü ve akıcı üslûbu, derin bir tefekkürün, mânevî bir tecrübenin ürünü olan hakîmâne sözleri özellikle zâhidler, sûfiler ve vâizler üzerinde her zaman etkili olmuştur. Onun sözleri tesir bakımından peygamberlerin sözlerine benzetilmiştir (Ebû Nuaym, II, 147). Kaynakların verdiği bilgiye göre Hasan-ı Basrî dünyaya ve dünya malına değer vermez, elinde bulunan şeyi ihtiyaç sahiplerine dağıtırdı. Zamanını eviyle mescid arasında geçirir, mescidde ve evinde dinî sohbetler yaparak halkı İslâm'ın ibadet ve ahlâk prensiplerini samimiyetle benimseyip tam bir ihlâsla yaşamaya davet ederdi. Devamlı Kur'an okurdu. Ashabın hayatına derin bir özlem duyan Hasan-ı Basrî bu özlemini şu sözlerle ifade etmiştir: “Yetmiş Bedir gazisine yetiştim... Siz onları görseydiniz deli sanırdınız; onlar da sizin

Muazzez şeyh Hasan Basrî hazretleri bir gün vaaz etmekteydi. Hazret şöyle buyurdu: *“Bu dünyada dili gönlüne muhalif olarak amel eden kimsenin kalbi bozuk olduğundan Hak (cc) nezdinde itibarı yoktur. Böylelerinin dili kâmil, kalbi kâzibdir. Bu da nifak alâmeti olup bunların yeri cehennemdir. Şu sûfiler ki şehir şehir, köy köy, ev ev hiç durmadan gezip halka vaaz ü nasihat ederler. Fakat hâllerine bakıldığında altın-gümüş toplayıp günah ve şehvetin boyunduruğuna girmişlerdir. Halka nasihat ederler; fakat öncelikle kendileri tutmadığı için kimsenin gönlünde de mâkes bulamazlar. Allah Resûlü (sav) bu hususta şöyle buyurur: “Allah’ım faydasız ilimden sana sığınırım!” Bu müşkil hâlden Allah (cc) korusun ve Hudâ (cc) cemî’ azmıslara insaf nasip eylesin! Ameller, rûz-ı mahşerde inancımıza şahitlik edecektir. Salâhiyet edersen has kullardan olursun; şikâyet eylersen gönlünü pasla doldurursun! Sana sövenlere de dua eyle ki derdine devâyı da onunla bulasın!”*

3.2.7.101. Kaşîde vü Naşîhat

Bu nasihat bölümünün 7322-7333.beyitleri arası kasîde formuyla nazmedilmiş; fakat herhangi bir başlık değişikliğine gidilmeden 7334-7338 arasındaki mükerrer

iyilerinizi görselerdi artık ahlâkın kalmadığına hükmeder, kötülerinizi görselerdi bunların hesap gününe bile inanmadıklarını söylerlerdi” (a.g.e., II, 134).

Hz. Osman’ın şehid edilmesi, Cemel ve Siffin savaşları, Kerbelâ Vak’ası gibi birçok fitneye şahit olan Hasan-ı Basrî bu konulardaki düşüncelerini cesaretle ortaya koymuş, bu tutumuyla da halkın takdirini kazanmıştır. İlke olarak devlete ve siyasî otoriteye baş kaldırılmasına karşı olduğundan birtakım telkinlere, hatta zorlamalara rağmen isyanlara katılmamış, ancak zâlim ve zorba devlet adamlarını hiç çekinmeden tenkit ederek baskı altındaki halkın hislerine tercüman olmuştur. Emevî halifelerini ve onların valilerini âdil olmaya davet etmiş, Muâviye’nin istişareyi bir yana bırakıp kılıç kuvvetiyle iktidara gelmesini, siyasî sebeplerle Ziyâd b. Ebîh’i kendi nesebine katmasını, Hucr b. Adî’yi haksız olarak öldürtmesini ve lâyük olmadığı halde oğlu Yezîd’i veliaht yapmasını büyük hata olarak görmüş, bu yanlışlardan birinin bile kişinin mahvolmasına yeteceğini söylemiştir (İbnü’l-Murtazâ, s. 23). Emevîler’in, baskı ve şiddete dayalı yönetimiyle tanınan Irak Valisi Haccâc’a ağır bir dille kınamış, onun Saîd b. Cübeyr’i katletmesini büyük bir felâket olarak görmüş, ancak kargaşaya sebebiyet vereceği endişesiyle Haccâc’a isyan edilmesini de doğru bulmamıştır. Öte yandan Haccâc öldüğü zaman, “Allahım! Onu ortadan kaldırdığın gibi kurduğun yönetimi de kaldır” diye dua etmiş ve onun ölümünden dolayı Allah’a şükretmiştir (İbn Sa’d, VII, 169). Ayrıca Emevî Halifesi Ömer b. Abdülazîz’e zaman zaman mektup yazarak tavsiyelerde bulunmuştur (Câhiz, II, 28). Siyasî olaylarda taraf tutmaması, fitneye ve isyana karşı olması, halkı dünyadan uzaklaştırıp âhirete önem vermeye davet etmesi Emevîler’in işine gelmiş ve bu sebeple onun eleştiri ve kınamalarına katlanmışlardır.

Pek çok sahâbîden hadis rivayet eden Hasan-ı Basrî tâbiînün en faziletliyelerinden biri olarak kabul edilir. “Basra halkının şeyhi, Basralılar’ın imamı” gibi unvanları yanında Zehebî onun için “şeyhü’l-İslâm” tabirini kullanır. Mutasavvıflar ise kendisinden “takvâ sahiplerinin öncüsü, Hakk’ın gerçek velisi, fütüvvet ehlinin önderi” şeklinde söz ederler (Attâr, s. 69). Bütün kaynaklar, Hasan-ı Basrî’nin Allah’tan ve O’nun gazabından korkmayı din anlayışına esas aldığını, bundan dolayı devamlı hüznü ve gözü yaşlı olduğunu bildirir. Dinî hayatta Allah sevgisini temel kabul eden tasavvufî anlayışa karşılık Hasan-ı Basrî Allah korkusunu esas alan Basra zühud okulunun temsilcisi ve önderi sayılmıştır. “Sürekli olarak korkudan bahsediyorsun” diyen birine şöyle demiştir: “Umulana nâil oluncaya kadar korkutan kimse, korkulan şey başına gelene kadar ümit veren kimseden daha iyidir” (Ebû Nuaym, II, 132).”, (Uludağ, 1997: 291-292)

bağlantı beyitlerinden sonra 7339-7363.beyitler arasında mesnevî formuyla nasihatler anlatılmaya devam etmiştir.

Kasîde bölümünde (B. 7322-7333) âşıkların Allah'ın rahmetine nâil olmak için amel eylemeleri gerektiği, rahmet yolunun da zahmetten geçtiği salık verilmiştir. Fenâ âlemi mü'min için esasında zindandır. Mü'minler, fenâ âlemini yurt olarak benimsemedikleri takdirde durakları cennet olacaktır. Bu bakımdan mü'min, ömrünü "hay huy"larla zâyi eylemek yerine yürekten bir "Vay!" demelidir. İnsan, ihtiyarlık hâli gelmeden gençliğinin kadrini bilmelidir. Gençken işlediği ameller sayesinde Hakk'ın (cc) muhabbetine vâsıl olur. Öteki âlemde hayıflanmamak için bu dünyaya kendini kaptırmamalıdır.

Mesnevî formuna geçilen bu bölümde (B. 7339-7363) Yâsîn Sûresi'nin 71-73. âyet-i kerîmeleri nazm yoluyla şerh edilmiştir. Cenâb-ı Hak (cc), *"Görmediler mi ki biz onlar için, ellerimizin (kudretimizin) eseri olan hayvanlar yarattık da onlar bu hayvanlara sahip oluyorlar."*²⁰⁷ buyurmaktadır. Allahu Te'âlâ (cc) kudretini açığa vurmak için insanlar için istifâde edebilecekleri türlü türlü hayvanlar yaratmıştır. Bu nimetlerin karşılığında kullarından istediği tek şey de hamd etmektir. Âyet-i kerîmede buyurulduğu üzere²⁰⁸ bu hayvanların bir kısmı beslenme maksadıyla bir kısmı da binek ve yük amacıyla insanların emrine musahhar kılınmıştır. Şayet biri başka bir kimseye karşılıksız akçe verse, akçeyi alan kişi diğerine izzet ü tâzimde bulunurdu. Bu durumda karşılıksız olarak bu nemetleri kullarına bahşeden Allah'a (cc) ihlâsla şükretmek gerekmez mi! Yine Cenâb-ı Hak'ın (cc) şu âyette *"Onlar için bu hayvanlarda (daha pek çok) yararlar ve içecekler vardır. Hâlâ şükretmeyecekler mi?"* buyurduğu gibi hayvanlar, insanoğluna daha türlü türlü menfaatler sağlamaktadır. Bu davarların etinden, sütünden, yününden faydalanıldığı hâlde insanlar hâlâ Rabbine (cc) niçin şükür kılmazlar? Bu sebepten Hak Te'âlâ'ya (cc) özür ve şükür kılınmalıdır.

3.2.7.102. Fî Bahr-i Tavîl ü Kâfiye-i Âher

Bu nasihat manzumesinde (B. 7364-7380) sâlihlerin hâlleri nazmedilmiştir.

Cenâb-ı Hak (cc), mü'minleri kendine daha yakın kılmak adına bu dünyada mal vermemiştir. Bu dünyada kendilerine Hak (cc) tarafından ganimet olarak bahşedilen üzüntü ve kanaatla mü'minlere asla rahat yüzü göstermemiştir. Hak

²⁰⁷ [أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ] (Yâsîn, 71)

²⁰⁸ [وَدَلَّلْنَاَهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ] (Yâsîn, 72)

nazarında kula kulluk etmekle övünmek izzetli bir tavır değildir. Fakr yolunu tutan kullara Hakk'ın (cc) her yolu açıktır. Allah (cc), izzetinin hakkı için bu dünyada malını tasadduk edenlere cenneti bağışlamıştır. Onlar ki dünyada namazsız, fâsık ve bid'at ehli olmayan sâlihlerdendir. Sâlihlerden olmayanlara fakr bir mihnettir. Bu sözlerde asla hilaf yoktur.

3.2.7.103. Faşlun Fî Şadaqat-i 'Alâ Bahr-i Meşnevî

Bu bölümde (B. 7381-7564) sadakanın öneminden bahsedilmiştir. Ayrıca namaz, oruç ve hac gibi dinî vecibelere de değinilmiştir.

Fakirlere ve miskinlere vermekle kişinin mertebesi artar. İlim ehlinden hak edenlere vermek gereklidir. İlmiyle âmil olmayan öyle âlimler vardır ki bunların ilmi kendilerine yüküdür. Fakirlerle sabır gösterip onlarla oturup kalkan âlimler, ilmiyle âmil etmiş olur. Cenâb-ı Hak (cc), Kur'ân'da kimlere tasadduk edileceğini şöyle buyurmuştur: *“Sadakalar (zekâtlar), Allah'tan bir farz olarak ancak fakirler, düşkünler, zekât toplayan memurlar, kalpleri İslâm'a ısındırılacak olanlarla (özgürlüğüne kavuşturulacak) köleler, borçlular içindir.”*²⁰⁹ Hakîkî miskinler ve yoksullar, hiçbir beyin, kadının kapısına gidip dilenmezler. Onlarda yüz suyu olduğundan utanırlar. Aksi istikâmette davrananlara ise fakir denmez. Mescid içerisinde secde edip amel kılan miskinlere de ihsanda bulunun. Mü'mindeki en güzel huy, cömertliktir. Cömertler, Allah (cc) indinde daha evlâyken cimriler kendilerini cehennem ateşinde bulur. Cömertlik peygamber vasfı olup cömertler cennette O'nun (sav) yoldaşdır. Eli sıkılar ise Hak'tan (cc) irak olduklarından yerleri cehennemin yakıcı ateşi olup yoldaşları şeytandır. Bununla ilgili Allah Resûlü (sav) *“Cömert, Allah'a yakındır, ben de onun arkadaşıyım. Cimri de cehennemdedir ve şeytanın arkadaşıdır.”*²¹⁰ buyurmuştur.

Eger kim ki itikâd edip Allah Resûlü'nü (sav) ve ashâbını sevmezse bunlar Kalenderî, Haydarî ve Cevâlî gibi İslâm dininin hâricîlerinden olup yetmiş nebîyi öldürmüş gibidir. Yerleri cehennemdir. Bunlar, cihanın şerlilerinden olup iblisle tavaf ederler. Allah Resûlü (sav) bunlarla ilgili olarak şöyle buyurmuştur: *“Öyle bir zaman gelecek ki ümmetimden Hristiyanlara benzeyen ve kafalarında etten başlık olan bir kavim yaratılmış olup bunlar Kalenderiyye olarak isimlendirilmiştir. Bir kısmının da*

²⁰⁹ [...] إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمَوْلَاةُ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ] (Tevbe, 60)

²¹⁰ Tirmizî, Sünen, Birr, 40.

etleri yanık olup boyunlarında, ellerinde demir halka başlarında ise uzun serpuş vardır. Bunlar da Haydariyye olarak isimlendirilmiştir. Öyle ki bunlar benim Yahudiye benzeyen ümmetindendir. Onları havada kuş misali uçar gibi gördüğünüzde okla, odunla vurunuz. (Nebî (sav) Efendimiz'in buyurduğu bu hadis, Haydariyye ve Kalenderiyye ve Cevâlikiyye gibileri yetmiş nebiyi öldürüp inkâr ettikleri için Tefsîru'l Kebîr'de mel'un olarak nitelendirmiştir.)²¹¹ Bid'at maskaralığına kapılan bu güruh, İslâm isimlerini de kullanmaz. Bunlardan Kılıç Baba dedikleri bir habîs, ne âyet bilir ne hadis! Din ve mezhep tanımayıp oruç tutmaz; "Namazımız kılınmıştır!" deyip namaz kılmaz! Ekserîsi küffâr gibi giyinip başlarına frenk takyesi gibi bir şey geçirirler. Bunların kerâmetleri esrarkeşlik olup bedenleri de çizik ve yanıktır. Kokuları cenâbet kokusudur. Bunlar namaz, sünnet ve cemaate de karşı olup Ömer ve Osman isimlerini de hep kazımışlardır.

Allah Resûlü (sav) sadakayla ilgili olarak bir hadisinde "Sadaka, belâyı savar ve ömrü uzatır."²¹² buyurmaktadır. Cennete ilk olarak cömertler girecek, cehennemde ilk olarak da cimriler girecektir. Kıyâmette tasadduk eyleyenler, gölgelikte duracaklar ve onların yüzlerine bakanlar hayranlık duyacaklardır. Bunlar cezadan halâs olup cehennemden de âzâd olacaklardır.

Namaz kılıp gıybet etmeyen ve orucunu helâl rızıkla açanlar, yarın rûz-ı mahşerde necât bulular. Hacdan gelip isyân ile delâlete düşen bazı hacılar da vardır ki anca Hacerü'l-esvede yüz sürmüş olurlar.

3.2.7.104. Hâzâ Faşlun Fi Şafâ vü Hâlet 'Alâ Bahr-i Kaşîr

Bu bölümde (B. 7596-7635) kurbiyet için âşîğın hâllerinden olan safâ üzerinde durulmuştur.

Safâ hâli, devr ile dönmek değildir. İmâm-ı Âzam ve diğer imamlar dahi buna icâzet vermemiştir. Safâ âriflerin de hâli olup âşıkların gıdasıdır. Allah'a yakınlık için bir yola giren aşk ehli canını terk etmede oldukça cömerttir. Resûlullâh'ın (sav) beyanına göre de sükûnet, semâ ya da raks âşîğın hâllerindendir. Âşık safâ ve şevki kendisine maksûd edinerek İlâhî aşkın kalplerine ermesini ummaktadırlar. Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmaktadır: "Safâ, âriflerin vasıtası, dostların gıdası ve

²¹¹ Hadisin kaynağı bulunamadı.

²¹² Hadisin kaynağı bulunamadı.

tâliplilerin de gayesi olup gâfiller için ise ortaklık bid'attir."²¹³ Safâ Hak'tan gelen bir kuştur ve halka konar. Safâ diye gafletle dönmek ya da oynamak bid'attir.

3.2.7.105. Faşlun Fî Beyân-ı Ef'âl-i Kalb

Bu bölümde (B. 7636-7844) güzel ahlâka dair nasihatlar yapılmış ve dervişliğin ne olduğu üzerinde durulmuştur.

Esas ma'rifet kalbinin ıslahı için ameller işlemektir. Bunun içinde öncelikle dervişlik yoluna girip ehl-i dünyadan uzlet etmek gerekir. Dünya kelâmını az edip fakr ve kanâat eylemek lazımdır. Kalp ehli, murdar yemekten sakınmalı ve sehâvet, ilim, hilm, rızâ, teslîm, tevekkül sahibi olmalıdır. Böylelikle Hakk'ı (cc) görmeyi arzulayanlar, maârif sırrının şehrine ulaşmış olurlar.

Allah Resûlü (sav) "*Allahu Teâlâ'yı mücerred olarak görmek açıklıktan geçer.*"²¹⁴ buyurmuştur. Dünya ile hemdem olanın kalbi pâk olmaz. Dünyadan uzlet edip şeyhlerin yolundan gidenler kaygı çekmezler. Buna benzer evliyâlar, etkiyâlar, nebîler ve mürselîn fakr edip terk-i cân eyleyerek bu dünyadan vazgeçmişlerdir. Bu yüzden de Hakk'ın (cc) sevgilisi olmuşlardır. Dünya ezelden beridir murdardır ve dünyaya bel bağlayanlar da dert ve mihnetle doludur.

Şeyh Bâyezîd, bir gün mescitte uyku hâlinde otururken yakazeten yüzleri berrak ve etrafa nûrlar saçan güçlü, kuvvetli bir bölük görür. Melekler, bunları alıp güzelce giydirip hoş kokular sürdükten sonra cennete götürürler. Türlü türlü izzetlere boğulurlar. Bâyezîd bu kavmin kim olduğunu sorar. Kendisine cevâben bu zümrenin zekâtını tamı tamına verdiği, namazını vaktinde ve cemâatle edâ ettiği söylenir. Kendilerine mükâfât olarak da bu cennet mertebesinin lâayık görüldüğü söylenir. Bunun üzerine Şeyh Bâyezîd de tahassür eyleyerek Cenâb-ı Hak'a (cc) "*Yâ Mâlik! Ben de zekâtı verip bunların hâline ersem...*" diye niyazda bulunur. Bâyezîd'e cevap olarak şöyle bir nidâ erer: "*Yâ Bâyezîd! O da hoştur ancak, bunlar fakr makamındadır.*" Allah Resûlü (sav) de "*Fakirlik benim övüncümdür. Ben onunla iftihar ederim.*"²¹⁵ buyurmuştur. Allah Resûlü (sav) fakrın Hak (cc) nezdindeki kıymetiyle ilgili bir hadisinde de "*Fakirlerin zenginlere üstünlüğü benim Allah'ın diğer yarattıklarına üstünlüğüm gibidir. Her şeyin bir anahtarı vardır. Cennetin*

²¹³ Hadisin kaynağı bulunamadı.

²¹⁴ Hadîs-i kudsî olarak geçen sözün kaynağı bulunamadı.

²¹⁵ Aclûnî, a.g.e., 2/87.

anahtarı ise yoksul ve düşkünleri sevmektir. Öyle ki fakara insanların çoğu açlığı ve hastalığı bilmezler."²¹⁶ buyurmuştur. "Yoksulları ve miskinleri sevmek nebîlerin ve sâlihlerin ahlâkındandır. Yoksullara buğzetmek münâfikların ahlâkındandır."²¹⁷

Allah Resûlü (sav) bir başka hadisinde "Kötü huylu olan kimse cennete giremez."²¹⁸ buyurmuştur. Bunların en başında da tekebbürlük gelir. Yiğit o kimsedir ki aslının bir damla menî olduğunu, sonunun da bir avuç topraktan ibaret olacağını hatırdan çıkarmayıp tekebbürlükle övünmeye! Tekebbürlük şeytan işi olup derviş, tekebbürlükle menzil alamaz.

Yahya b. Muâz²¹⁹ der ki: "Dört tür kişinin gönlü asla nasihat kabul etmez. Birincisi dünyayı seven ve Hak (cc) sözünü işitmeyenlerdir. İkincisi sürekli yârini anıp gam çekenlerdir. Üçüncüsü hasetlik edenlerdir. Allah Resûlü (sav), hasetçilerle ilgili olarak şöyle buyurmuştur: "Hasetçi mutlu olamaz. Allah kibirlenenleri sevmez."²²⁰ Dördüncüsü ise her yerden ve herkesten izzet ü hürmet bekleyip kendisine yüce bir pâyeye atfedilmesini umanlardır. Bu tür insanların kalbine asla vaaz ü Kur'an tesir etmez."

Allah Resûlü (sav), "Dünyâyâ tâlip olmakdansa onu terk etmek daha iyidir."²²¹ buyurmuştur. Bir kimsenin murâdı hayır ve ihsansa dünyayı terk edip fakrı

²¹⁶ Elbânî, Muhammed Nâsıruddîn, Za'îfu Câmi'us-Sağîr, Mektebetü'l-İslamiyye, Beyrut, 1979, 1/1932.

²¹⁷ Hadisin kaynağı bulunamadı.

²¹⁸ Ahmed İbni Hanbel, Müsned, 1/209; Tirmizî, Sünen, Birr ve's-Sıla, 29, Hadis No: 1945, IV, 334; İbn Mâce, Sünen, Edeb, 10, Hadis No: 3691, II, 1217.

²¹⁹ "Yahyâ b. Muâz. Ebû Zekerîyyâ Yahyâ b. Muâz b. Ca'fer er-Râzî (ö. 258/872). Seyrüsülûk makamlarından bahseden ilk sûfilerden. 170 (786) yılı civarında Rey'de doğdu. Hayatının çoğunu Nişâbur'da geçirdi. Bağdat, Şiraz ve Belh gibi ilim ve kültür merkezlerine çeşitli seyahatler gerçekleştirdi. Kendisinden nakledilen sözler iyi bir eğitim aldığına işaret etmektedir. Hocaları ve şeyhleri arasında Ahmed b. Harb ve Fudayl b. İyâz gibi isimler bulunmaktadır. Başta Louis Massignon olmak üzere bazı araştırmacılar, onu Kerrâmiyye mezhebinin kurucusu Muhammed b. Kerrâm'ın öğrencileri arasında göstermişlerse de bu doğru değildir. Kaynaklarda Yahyâ'nın Bâyezîd-i Bistâmî, Hâtim el-Esam, Ebû Türâb en-Nahşebî ve Cüneyd-i Bağdâdî gibi sûfilerle görüştüğü kaydedilmektedir. Ondan faydalananlar arasında Ebû Osman el-Hîrî, Hakîm et-Tirmizî, Yûsuf b. Hüseyin er-Râzî gibi isimler vardır. Mezhepler tarihine dair en eski kitaplardan er-Red 'alâ ehli'l-bida' ve'l-ehvâ' adlı eserin müellifi Mekhûl b. Fazl en-Nesefî de Yahyâ'nın öğrencilerindedir. Kaynaklarda "vâiz" sıfatıyla anılan Yahyâ b. Muâz'ın amelî yönden Hanefî, itikadî yönden Mürcie'ye mensup olduğu belirtilmektedir. Onun takipçileriyle birlikte Mürcie'de Muâziyye diye bir kol meydana gelmiştir (Makdisî, V, 144-145). Öte yandan aynı dönemde Nişâbur'da ortaya çıkan Melâmetiyye hareketiyle olan teması sebebiyle bazı araştırmacılar onu bu hareketin mensupları içinde saymıştır. Ancak tasavvufî görüşlerinin Melâmetiyye ile uyuşmaması ve bu hareketin önde gelen bazı isimleriyle anlaşmazlıkları onun Melâmetî olamayacağını göstermektedir. Yahyâ b. Muâz 16 Cemâziyelevvel 258 (30 Mart 872) tarihinde Nişâbur'da vefat etti (İbn Hallikân, VI, 167-168) ve Ma'mer Mezarlığı'na defnedildi.", (Çift, 2013: 257-258)

²²⁰ Aclûnî, a.g.e., 1/359.

²²¹ Hadisin kaynağı bulunamadı.

arzulamalı, dervişlerle oturup kalkmalıdır. Dervişler fakr ehli olup yoksullar cennette Allah Resûlü (sav) ile birlikte olacaklardır. Dervişlik, Hak (cc) hazinesinden bir hazinedir. “Şüphesiz ki Yüce Allah, yoksulları cennetin toprağından zenginleri de dünyanın toprağından yarattı.”²²² Dervişin gönlünü inciten âdeta Kâbe’yi ve arşı on defa yıkmış ve hem on bin melek öldürmüş gibidir. Allah Resûlü (sav) bu hususta şöyle buyurmaktadır: “Yoksullara eziyet eden Kâbe’yi ve arşı on defa yıkmış gibi olup bin meleği katletmiş gibi olur.”²²³

Allah Resûlü (sav) Efendimiz ümmeti olarak sünneti ve şerâtiyle amel edenleri işaret buyurmuştur. “Ümmetim, sünnetime sımsıkı sarılır ve şeriatıyla amel eder.”²²⁴ Allah Resûlü (sav), sünnetini ve şeriatını unutup hevâ ve nefislerinin peşinden koşanlar için de endişeyle şu sözleri nakletmiştir: “İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki, bütün endişe ve gayretleri karınları (mîde ve şehvet) için olacaktır. Şerefleri malları ile ölçülecek, kibleleri kadınları olacaktır. Dinleri de dirhem ve dinarları olacaktır. İşte onlar mahlûkâtın en şerlileridir. Onların Allah katında hiçbir nasipleri yoktur.”²²⁵

Takvâyı elden bırakan gönüller hastadır. Bir bey sâlih olsa askerleri de onun her işinden hayır görür. Bir memleket adalet ile mâmur olup neşe ve huzurla ayakta durur.

Ne vakit bir bey, zâlim ve fâsık olsa râiyetindeki halkı da ona uysa memleketin tamamı zulümden yıkılır. Halkın ondan sonraki uğraşları da abes olup fayda getirmez. Hulasa kişinin kalbi takvâ ile olup diğer âzâları da ona uysa günahları da sevaba tebdîl olunur. Şayet halk, takvâ sahiplerine bahşedilecek olan mertebeyi görseydi cümlesi dervişliği tercih edip mecnûn olurdu.

3.2.7.106. Fî Beyân-ı Faşlun Fî Ahvâl-i Şâlihîn

Bu bölümde (B. 7845-7937) sâlih kimselerin âdet üzre virdi olan kelime-i tevhîdin öneminden bahsedilmiştir.

Sâlihler, gece gündüz Hak (cc) yolunda kıyamda olup Hakk’a (cc) dönerek mâsivâdan el çekmişlerdir. Genişlikte de darlıkta da “hû” zikrini söylerler. Allah’a (cc) kurbiyeti olan sâlihlere türlü türlü saadet kapıları açılıp onların her murâdı Hak (cc)

²²² Hadisin kaynağı bulunamadı.

²²³ Hadisin kaynağı bulunamadı.

²²⁴ Hadisin kaynağı bulunamadı.

²²⁵ Hindî, Kenzû'l-Ummâl, XI, 192/31186.

katında kabul görür. Onlar Hakk'ın (cc) emrine itaat edip kelime-i tevhîdi de “*lâ ilâhe illâ hû*” diyerek kendilerine vird edindiler. Allah Resûlü (sav), kelime-i tevhîdle ilgili şu rivâyette bulunmuştur: “*Yüce Allah'ın bildirdiği “Ġâfirî'z-zünûbe ve kâbili't-tevbe şedîdü'l-ikâb” âyeti Ebû Bekir Sıddîk'e (ra) sorulduğunda Ebû Bekir (ra), Resûlullâh Aleyhisselâmdan rivâyette şöyle buyurdu: Şüphesiz lâ ilâhe illallah lafzını açıkça söyleyene şiddetli azap olmayıp günahları bağışlanır. Fakat lâ ilâhe illallah lafzını açıkça değil gizliden söyleyenin tevbesi kabul olmaz.*”²²⁶ Dinin kandili gibi olan Müslümanların önderi bir başka hadisinde de “*Şüphesiz Allah'ı zikir, şeytanı öldürmek için silahtır.*” *Ve yine buyurdu ki: “Onlardan bazıları günahların bağışlanması için açıkça lâ ilâhe illallah!” dedi. Açıkça lâ ilâhe illallah demek şeytanı öldürür ve doğudan batıya mancınıkla onu taşlar, zelil eder. Açıkça lâ ilâhe illallah demek hüznü giderir ve tevbe kabul olunur. Mü'minlerin açıkça, doğruluk ve sadâkatla lâ ilâhe illallah deyip Allah'ın zâtını zikretmesi şiddetli azabı kaldırır. Şüphesiz bütün halleri açıkça söyleyip (lâ ilâhe illallah lafzına istinâden) teklemesi (Tevhîd) Allah'ın ulûhiyyet sarayında gizlidir.*”²²⁷ buyurmuştur.

Câfer-i Sâdık (ra) dedi ki: “*İçtenlikle lâ ilâhe illallah deyiniz. Çünkü Allahu Teâlâ buyuruyor ki: Ey Nuh! Açıktan ve içtenlikle lâ ilâhe illallah deyip teslim olmak şeytanı helâk eder. Mü'min erkek ve kadınlardan günahları siler.*” Vehb B. Münebbih'ten (ra) rivâyet olunur ki: “*Her kim açıktan ve içtenlikle lâ ilâhe illallah derse Allah (cc) onların başlarında binlerce zeberced olan melek yaratır. Bu melekler yüzlerinde, ağızlarında ve dillerinde binlerce gözyaşı ile lâ ilâhe illallah diyerek kadın ve erkek günahkâr mü'minler için Allah'tan af ve mağfiret dilerler.*”²²⁸

Allah Resûlü (sav) Efendimiz, kelime-i tevhîdle ilgili şu hadisinde de “*İsrâfîl Aleyhisselâm'ın doğudan batıya lâ ilâhe illallah nidâsı açıktan işitildiğinde arş, kürsî, güneş, ay, yıldızlar ve semâvât harekete geçer.*”²²⁹ buyurmuştur. Yine Nebî (sav) Efendimizden nakille Allahu Te'âlâ buyurmuştur ki: “*Kulum beni nefsinde zikrederse ben de onu nefsimde zikrederim. Beni bir cemaat içinde zikrederse ben onu ondan daha hayırlı bir cemaat içinde zikrederim.*”²³⁰

²²⁶ Hadisin kaynağı bulunamadı.

²²⁷ Hadisin kaynağı bulunamadı.

²²⁸ Hadislerin kaynağı bulunamadı.

²²⁹ Hadisin kaynağı bulunamadı.

²³⁰ Bu Hadis-i Kudsi'nin kaynaklarda geçen orijinal şekli şudur: “*Ben kulumun bana olan zannı üzereyim. O beni zikrettiği zaman onunla beraberim. Eğer o beni kendi nefsinde (gizlice) zikrederse,*

Allah Resûlü (sav), İbn Veheb'den rivâyetle Allah'ı (cc) açıktan zikretmenin mükâfâtı olarak şu hadisi nakletmiştir: “Allah (cc) (kendisini) açıktan zikredenler için cennette zeberced ve yakuttan oluşan yetmiş şehir yarattı. Bu şehirlerin her birinde binlerce mahalle; mahallelerin her birinde binlerce ev; evlerin herbirinde binlerce melek, büyük bir aşkla lâ ilâhe illallâh der. Otuz günün her birinde içten ve açıktan lâ ilâhe illallâh diyen zümrelerin (her birine) sevap verilir. İçten olmayanlara ve terk edenlere ise o günde sevap yoktur.”²³¹

3.2.7.107. Faşlun Fî Beyân-ı Cebel

Bu bölümde (B. 7938-7994) zikrin ve namazın ehemmiyetine dair nazmedilmiştir.

Allah Resûlü (sav) Efendimizin cennetle alâkalı müşâhedeleri şöyledir: “Cennete erdim ve içeri girince ümmetin makâmını gördüm. Orada nûrdan köşk ve konakları nazar eyledim. Toprağı kara ve ak misktendi. Rıdvanla beraber cenneti seyrân eyledik. Sonra Rıdvan bana dedi ki “Yâ Muhammed (sav)! Hak Te'âlâ (cc) seni mağfur eylemiş ve bu cennet diyarını senin için mâmur eylemiştir.” Ardından solu ve sağı görünmeyen emsalsiz bir dağ gördüm. Oldukça arı ve saf olup Hakk'ın (cc) nûrundan yaratılan bu dağdaki otağdan yüksek sesle zikir duyuluyordu. Bu otağın üzerinde de yâkut ve mercandan yetmiş bin şehir yaratılmıştı. O şehrin her birinde de binlerce ev yaratılmıştı. Evlerde de binlerce taht vardı. Tahtların üzerinde ise binlerce melek oturup evrâd ü ezkârla meşguldü. Bunların tespahi “lâ ilâhe illallâh”tı. Ne vakit bu melekler tarafından zikir halkası kurulsa bunlara gayb erenleri de iştirâk eder ve âleme zikir sadâsı yayılır.”

Allahu Teâlâ (cc), “Namazı bitirdiğinizde, Allah'ı ayaktayken, otururken ve yan yatarken zikredin.”²³² buyurmuştur. Allah Resûlü (sav) de şöyle buyurmuştur: “Kıyâmet gününde ümmetimin yoksullarının yüzleri ay gibi, saçları inci ve yakut gibi parlar. Şüphesiz o insanların hasenâtlarından yüzlerinin ifadesi nurludur.”²³³ Mahalline göre zikir ve namazı ihmal etmemek gerekir. Mahşer gününde mahşerin üzerinde uçan bir taife görülür. Bunların yüzünden nûr, zülfinden anber saçılmaktadır.

ben de onu kendi zâtında gizlice zikrederim. Eğer kulum, beni bir topluluk içerisinde zikrederse, ben de onu, o topluluktan daha hayırlı bir topluluk içinde zikredip hatırlarım.”; Buhârî, Tevhid, 15; Müslim, Zikr 2, (2675); Tirmizî, Da'avat 142, (3598).

²³¹ Hadisin kaynağı bulunamadı.

²³² [فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَادْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ] (Nisâ, 103)

²³³ Hadisin kaynağı bulunamadı.

Zülfüflerinin üzerinde inci ve yâkutlar; üzerlerinde ise nûrdan cennet elbiseleri vardır. Bu taife kanatlı ve yeşil inciden kürsülerde uçarak tezce cennete ulaşırlar. Mahşer ehli, bu manzarayı tahassürle ve gıptayla izleyerek şöyle sorar: “*Aceb bunlar kimdir? Yoksa mürselîn mi?*” Mahşer ehline cevap olarak şöyle bir nidâ erişir: “Bunlar, Muhammed (sav) ümmetinin fukarası olup dünyadayken karada ve denizde açıktan Hakk’ı (cc) zikrederlerdi. Bu sebepten Hakk’ın (cc) himmetine nâil olmuşlardır. Dünyadayken bunların hâlini görseydiniz garipseyip gülerdiniz. Ama onlar şimdi Hakk’ın (cc) katında huzura kavuşmuşlardır. O halde Hakk’ın (cc) lütfuna ve inayetine kavuşmak için ilm ü ibâdetle Hakk’a (cc) şükretmek gerekir.

3.2.7.108. Faşlun Fî Fazîletü’ş-Şalavât

Bu bölüm (B. 7995-8102) namazın faziletleri hakkında kaleme alınmıştır.

Bir kimse Allah Resûlü’ne (sav) cân-ı gönülden bir salavât verse melekler bu selâmı alıp Resûl’ün (sav) ravzasına gelirler ve Allah Resûlü’nü (sav) çağırarak “*Falan oğlu falan kadren ve izzen sana bir kez salavât getirdi.*” diyerek bu selâmı iletirler. Allah Resûlü (sav) de sevinerek “*O beni bir kez andı, ben de onu on kez anayım.*” buyurur. Gelen selâma mukâbil olarak ulaştırılmak üzere kendisi de on selâm gönderir. Bu selâm, daha sonra melek tarafından arşa erişilerek Allahu Te’âlâ’ya (cc) ulaştırılır. Allahu Te’âlâ (cc) da “*Yâ melek! Habîbime salavât getiren o kulunun gözyaşlarını sil! Benden de on kere rahmet ilet!*” buyurur. Salavâtın biri on, onu yüz yüzü de bin sevap olur. Salavâtın her harfinden Allahu Te’âlâ (cc) bie melek yaratır. Bunlar kıyâmet gününe kadar Hakk’ı (cc) zikrederler. Bu sebepten salavâtı amel edinmek gerekir.

Hak Te’âlâ (cc) “*Belki kendilerine yardım edilir diye Allah’ı bırakıp da ilahlar edindiler. Onların (o ilahların) kendilerine yardım etmeye güçleri yetmez.*”²³⁴ buyurmaktadır. Müşrikler, Allah’tan gayrı putları kendilerine mâbud edindiler. Halbuki bunların kendilerine dahi yardıma gücü yetmez. O (cc), ezeli olan Allah’tır ki (cc) O’na (cc) hiçbir zevâl erişmez. Fakat müşriklerin gözleri ve kulakları hakikate kapalıdır. Bu putlar, müşriklerin askeri olup gece gündüz ona secde kırlarlar. Kıyâmet gününde bütün kavimler, taptıklarıyla haşrolunurlar. Nitekim Allahu Te’âlâ (cc), İsrâ Sûresi, 71. âyet-i kerîmesinde “*Bütün insanları kendi önderleriyle birlikte*

²³⁴[(وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لَعَلَّهُمْ يُنصَرُونَ (74) لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُخَضَّرُونَ (75)], (Yâsîn, 74-75)

çağıracağımız günü hatırla!"²³⁵ buyurmaktadır. Her bir kavime münâdî tarafından nidâ edilir! Aya tapanlar, güneşe tapanlar, taşa ve ateşe tapanlar, efendilerine tapanlar, sadece Ramazan'da namaza başlayıp sonrasında vakit namazlarını hiç hatırlamayanlar, sadece Cuma namazını kılanlar, geceye tapıp sadece Berat ve Regâib kandillerinde namaz kılanlar, hiç namaz kılmayanlar... Bunlar o ulu günde meleklerin serzenişlerine mâruz kalıp utanç duyacaklardır. Esasında bunların taptığı nefis ve şeytandır. Bunları bekleyen kaçınılmaz son âyet-i kerîmede buyrulduğu "*Hiç şüphesiz siz ve Allah'tan başka kulluk ettikleriniz cehennem odunuzunuz.*"²³⁶ üzere cehennemdir. Namazlarını hakkıyla edâ eden salât ehlinin suretleri ise emsalsizdir. Bunlar Hakk'ın (cc) cemâline vâsıl olup cennetlere kavuşurlar. Tıpkı âyet-i kerîmede şu şekilde buyrulduğu gibi: "*İman edip salih ameller işleyenlere gelince; onlara içinden ırmaklar akan cennetler vardır. İşte bu büyük başarıdır.*"²³⁷

3.2.7.109. Cevâb-ı Cebrâ'il 'Aleyhi's-selâm

Bu bölümde (B. 8103-8384) Hak Te'âlâ'nın (cc) kitap ve suhuf indirdiği peygamberlerden Hz. Nûh ve Hz. İsa'yı Cebrâil Aleyhisselâm vasıtasıyla sîgaya çekmesi nazmedilmiştir. Ayrıca Allah Resûlü'nün azılı düşmanlarından Übeye b. Halef ile ilgili birkaç anekdot anlatılmıştır.

Yâ İlahî! Sen (cc) beni Cebrâil diye bilirsin. Senin emir ve yasaklarını, namazı, orucu kimlere ulaştırdım da onlar bununla hayat buldular. İncil'i İsa'ya, Tevrat'ı Musâ'ya, Zebûr'u Dâvûd'a ve Kur'an'ı da cümle Mürseller çerâğı Ahmed Muhammed Mustafâ'ya (sav) indirdim. Dahi İbrâhim ve Âdem'e de suhupları erıştirdim. Şimdi bu enbiyâlar bu Hak (cc) fermânını ne yaptılar? Dertli gönüllere derman olabildiler mi? Enbiyâlara gönderilen bu Hak (cc) fermanlarını sıdk ile tutanlar hakikat yoluna döndü. Ancak bazıları da inkâr ettiler. Bu kavimlerin çoğu nebîlerine büyücü, mecnûn yaftası vurdular. Nûh Aleyhisselâm'ın kavmi ise onu direkt olarak inkâr etti. Kavmi, Nûh'un kendilerine bir şey bildirmediğini iddia ediyordu. Hak Te'âlâ da Nûh'a "*Yâ Nûh! Bunların inkârını basturacak tanığın var mıdır?*" buyurdu. Nûh da kendi nübüvvetini benimseyen seksen kişiye "*Ben sizlere vahy-i Rabbânîyi tebliğ eyledim. Bunun için bana Hak (cc) huzurunda tanıklık eder misiniz?*" diye sordu. Fakat bunlar tanıklık etmekten kaçınca Nûh Aleyhisselâm'ın gönlü gamla doldu. Kavminin ihanetine

²³⁵[... يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمامِهِمْ] (İsrâ, 71)

²³⁶[... إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ] (Enbiyâ, 98)

²³⁷[إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ] (Bürûc, 11)

uğrayan Nûh, dudakları titreyerek Hak Te'âlâ'ya (cc) *“Yâ Rab! Aceb benim hâlim n'ola!”* diyerek büyük bir tedirginlik içerisindeydi. Nûh, çaresizce gezinirken zaman zaman içerisinde ümmet-i Muhammed'in (sav) âlimleriyle karşılaşır. Ümmet-i Muhammed'in (sav) âlimleri ona *“Ey Allah'ın (cc) Nebîsi! Dudağın titremekte, bezin saz gibi sararmış vaziyette! Niçin böyle gamlı vaziyette gezersin?”* Nûh Aleyhisselâm korkudan titreyerek *“Kavmimin cümlesi beni inkâr etti. Hak Te'âlâ (cc) da benden tanık ister. Fakat ben tanık bulamadım.”* buyurur. Âlimler de Nûh'a *“Cenâb-ı Hakk'a (cc) gidelim ve biz sana şehâdet edelim.”* der. Nûh Aleyhisselâm, âlimlerle beraber Hakk'ın huzuruna varıp *“Yâ İlâhî! Olan biten her şey sana mâlumdur. Ben bu topluluğu daha önce görmedim. Bunlar benim zamanıma ermediği hâlde nicesi bana şehâdet etmektedirler.”* O esnâda âlimler, *“Biz Nûh'a Kur'an'la şehâdet ederiz!”* diyerek şu âyet-i kerîmeleri okurlar: *“Nûh, şöyle dedi: Ey Rabbim! Gerçekten ben kavmimi gece gündüz (imana) davet ettim. Fakat benim davetim ancak onların kaçışını artırdı.”*²³⁸ Hak Te'âlâ (cc), bunların şehâdetini kabul eder ve Nûh'a tezkiye eyler. Nûh Aleyhisselâm'ın kavminin artıkhıçbir bahanesi kalmamıştır. Bu kavmi, kendilerini bekleyen cehenneme salıverirler. Buradan çıkarılacak kıssadan hisse âlimlerin kadri bilinmelidir.

Hak Te'âlâ (cc), Hz. İsâ'ya kavminin eğri yola gitmesine yönelik olarak *“Biz ikimiz atamla tanrıyız! Ben oğluyum anam da avradıdır.”* deyip demediğini sorar. Hz. İsâ, korkudan titreyerek *“Ben demedim. Bunlar bana iftira etti.”* dedi. Sözünün devamında *“Ben Allah'ın (cc) abdi olduğumu söyledim; fakat bunlar işitmedi.”* buyurdu. Hak Te'âlâ da Hz. İsâ'ya *“Sen hakîkati söyleyerek bunlara tebliğ ve ahkâmda bulundun! İşte bu [لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ]*²³⁹ *âyeti de senin sözünü tadiklemektedir.”* dedi. Cenâb-ı Hak (cc), kâfirlerin hâllerini, yalanlarını elbetteki bilmektedir. Hak Te'âlâ'nın (cc) suallerinden murâdı, kâfirleri de ortaya konulan delillerle susturma gâyesidir. Böylelikle bunlar ebede kadar cehennemde emn ü emân bulamayacaklardır. Enbiyâ, mürselîn ve tüm mü'minler ise yüzlerinden îman nûru saçılarak ebede kadar kalacakları cennete gireceklerdir. Allah Resûlü (sav) Efendimiz, nûrdan bir minber üzerine oturacak ve Hakk'ın (cc) sayısız lutf u izzetine mazhar olacaktır. Diğer enbiyâların da minberlere oturmasıyla etrafa nûrlar saçılacak. Evliyâlar yâkut u mercân kürsîlere, mü'minler de cennette miskten döşeklere oturacaklardır. Hak Te'âlâ

²³⁸ [(قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا (5) فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا (6))], (Nuh, 5-6)

²³⁹ “Doğurmamış ve doğmamıştır.”, (İhlâs, 3)

(cc), Hz. Muhammed (sav) Efendimiz'e "Kur'ân'ı oku yâ Muhammed (sav)!" buyurdu. Akabinde Hak Te'âlâ (cc), Dâvûd'a Zebûr'u okumasını, İsbâ'ya İncil'i okumasını, Mûsâ'ya Tevrât'ı okumasını ister. Dinleyenlerin içi dışı nûrla dolar. Sonra Allah Resûlü'nden (sav) Rahmân Sûresi'ni okuması istenir. Efendimiz (sav), Rahmân Sûresi'ni okuduğunda dinleyenler hayran olup şevk ü safâ bulurlar. Minber ü köşkler, kürsiler semâ eder, cinn ü insan ve melekler cûş u hurûşa gelir. Allah Resûlü (sav) Efendimiz, minberde âdeta bir güneş gibi görünmektedir. Hz. Ebû Bekir (ra), Hz. Ömer (ra), Hz. Osman (ra), Hz. Ali (ra), Hz. Hasan (ra) ve Hz. Hüseyin'in (ra) yüzlerinden de nûrlar saçılmaktadır. Hak Te'âlâ (cc) sekiz cennetin anahtarını Hz. Ebû Bekir'e (ra) verir. Mahşer gününde cennete Livâ sancağını da Hz. Ali (ra) getirir. Cennete ilk olarak Allah Resûlü (sav), ardından Hz. Ali (ra) girecektir.

Hak Te'âlâ (cc), Allah Resûlü'nün (sav) gönlünün daralmaması için "(Ey Muhammed) Artık onların sözü seni üzmesin. Çünkü biz, onların gizlediklerini de açığa vurduklarını da biliyoruz."²⁴⁰ buyurmaktadır. Âyetin devamında ise "İnsan, bizim kendisini bir damla sudan yarattığımızı görmüyor mu? Şimdi o, apaçık bir düşman kesilmiştir."²⁴¹ buyrulmuştur. Bu âyetin nüzul sebebi olarak şu hadise anlatılmaktadır: "İşi gücü fesâd olan Übeyye b. Halef²⁴² adlı kara suratlı mel'un, bir gün Hz. Peygamber'in (sav) karşısına geçip elinde tuttuğu çürük kemiği yere vurarak

²⁴⁰ [فَلَا يَحْزُنُكَ قَوْلُهُمْ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ] (Yâsîn, 76)

²⁴¹ [أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ] (Yâsîn, 77)

²⁴² "Übey b. Halef b. Vehb el-Cumahî (ö. 3/625). Hz. Peygamber'in en azılı düşmanlarından biri. Kureyş'in önemli kollarından olan Benî Cumah'a mensuptur. İslâmiyet'in zuhuru sırasında Mekke'nin ileri gelenleri arasında yer alıyordu. Nüfuzunu güçsüz ve himayesiz kimselere karşı haksızlık yolunda kullandığı, son Ficâr savaşının ardından Mekke'ye hac ve ticaret için gelenlere yapılan haksızlıkların yaygınlaştığı yıllarda Süleym kabilesinden bir kişinin mallarını satın aldığı, ancak parasını ödemediği, bu kişinin Mekkeliler'den yardım istemesi üzerine Ebû Süfyân ile Hz. Peygamber'in amcası Abbas'ın araya girip parasını Übey'den aldıkları kaydedilmektedir.

Kardeşi Ümeyye ile birlikte Übey, İslâmiyet'in doğuşunun ardından Resûl-i Ekrem'e karşı her türlü kötülüğü yapan Kureyş eşrafının yanında yer aldı. Çürümeye yüz tutmuş bir kemiği eline alıp ufaladıktan sonra Resûlullah'a doğru savurarak, "Toz olup gittikten sonra bu kemiğin diriltileceğini mi iddia ediyorsun?" dediği, bunun üzerine, "Kendi yaratılışını unutup bize karşı misal vermeye kalkışıyor ve şu çürüyüp un ufak olmuş kemikleri kim diriltecek diyor. De ki: Onları ilk defa yaratmış olan diriltir; çünkü O her türlü yaratmayı gayet iyi bilendir" meâlindeki âyetlerin (Yâsîn 36/78-79) indiği rivayet edilir. Meryem sûresinde, "İnsan ben öldükten sonra diri olarak mı çıkarılacağı mı diyor" meâlindeki 66. âyetin de Übey b. Halef'in eline bir kemik parçası alıp ufaladıktan sonra, "Muhammed, öldükten sonra dirileceğimizi zannediyor" demesi üzerine nâzil olduğu belirtilmektedir (Vâhidî, s. 173). Hz. Peygamber'den kendisiyle beraber bir meleğin gelmesini, gözlerine görünüp peygamberliğini tasdik etmek için kendileriyle konuşmasını isteyen ve bu sebeple haklarında, "Muhammed'e bir melek gönderilmeliydi dediler. Eğer biz bir melek gönderseydik elbette onların işi bitirilmiş olurdu. Sonra kendilerine göz bile açtırılmazdı" âyetinin indirildiği (el-En'âm 6/8) müşrikler arasında Übey de vardı. İnfîtâr sûresinin, "Ey insan! Seni kerem sahibi rabbine karşı aldatan nedir?" meâlindeki âyetlerin de (82/6-8) Übey b. Halef veya Velîd b. Mugîre hakkında nâzil olduğu nakledilir (Kurtubî, XIX, 245).", (Önkal, 2012: 272)

un ufak hâle getirir ve “*Yâ Muhammed (sav)! Sen şimdi bu kemiğin yeniden diriltileceğini mi söylüyorsun? Nasıl olacak o iş?*” der. Sonrasında ise kemik parçalarını yakıp küllerini yele vererek “*Bunu kim diri kılacak?*” diye homurdanır. Hz. Peygamber (sav) de Übeyye b. Halef’e “*Allah (cc), diriltir ve sonra cehenneme koyar.*” şeklinde cevap verir. O eşek öfkelenerek Allah Resûlü’ne (sav) “*La’t hakkı için seni öldürürüm!*” deyip hakikati inkâr eder. Şeytanın hilesiyle gözüne perde çekilen köpeğin kalbinde îman br türlü yer tutmamıştır. Yine günlerden bir gün Allah Resûlü’nün (sav) yolu köpek sûretli, eşek yüzlü Übeyye b. Halef’in evinin önünden geçer. Allah Resûlü (sav), bu mel’unu evinde at beslerken görünce ne yaptığına dair hâl hatır sorar. Fakat bu mel’un, “*Bu atı zamanı geldiğinde binip seni öldürmek ve tekrar attan yere inmek için besliyorum!*” diye küstahça bir cevap verir. Allah Resûlü (sav) de “*Seni ben öldürürüm!*” diyerek dönüp gitti. Aradan bir müddet sonra bakın o kelbin başına ne geldi! Mü’minlerle kâfirlerin cenge tuttuğu bir harp esnasında kılıçlar yıldırım gibi inip kalkmaktaydı. Übeyye b. Halef’te bu hengâmede fırsat kollayıp Allah Resûlü’nü (sav) öldürmeyi arzuluyordu. Übeyye b. Halef, kızılca kıyametın koptuğu cenk meydanında bir ara Allah Resûlü’nü (sav) fark edip hemen ardına düşer. Lâkin Allah Resûlü (sav) daha hızlı davranarak Übeyye b. Halef’in boynuna kılıcı indirir ve bu amansız kâfir o anda devrilir. Bu mel’un eşek, yerde kan revan içinde yaralıyken dahi “*Muhammed (sav) beni katletti!*” diye feryâdı basar. Bu mel’unun feryâdını işiten müşrik ordusunun kumandanı Ebû Süfyan²⁴³ hemen onun yanına geldi ve “*Sana ne oldu böyle? Neden ağlarsın?*” diye sorar. Übeyye b. Halef, “*Muhammed (sav), daha önce bu ahvâli resmetmiş ve beni öldüreceğini söylemişti.*”

²⁴³ “*Ebû Süfyan Sahr b. Harb b. Ümeyye (ö. 31/651-52). Kureyş kabilesinin reislerinden, sahâbî. Hicretten elli yedi yıl önce (m. 565) Mekke’de doğdu. Bedir Gazvesi’nde öldürülen oğlu Hanzale’den dolayı Ebû Hanzale künyesiyle de anılır. Annesi, Hz. Peygamber’in hanımı Meymûne’nin halası olan Safiyye bint Hazn el-Hilâliyye, babası Kureyş kabilesi ileri gelenlerinden Harb b. Ümeyye’dir. Çocukluğu Mekke’de refah içinde geçti. Hz. Peygamber’in amcası Abbas onun en samimi çocukluk arkadaşıydı.*”

Ebû Süfyan babası gibi ticaretle meşgul oldu. Okuma yazma bilen çok az sayıdaki Mekkeli’den biriydi. Kısa sürede kendini kabul ettirerek görüşüne başvurulana, sözüne güvenilene, kabilesinin ticaret işlerini yöneten bir Kureyş büyüğü durumuna geldi. Resûlullah’ın peygamberliğini ilân etmesinden sonra Kureyş ileri gelenleri gibi o da İslâm’a cephe aldı. Onun bu tavrında, Ümeyye ailesiyle Hz. Peygamber’in mensup olduğu Benî Hâşim arasında öteden beri devam edegelen rekabet ve düşmanlığın önemli rolü vardır.

İslâmiyet’in Mekke’de hızla yayılması ve Hamza ile Ömer’in müslüman olmaları Kureyş kabilesini endişeye sevkedince, yeğenini davasından vazgeçirmek üzere Ebû Tâlib’e gönderilen heyetlerde ve Dârünnedve’de toplanıp Hz. Muhammed’in öldürülmesine karar veren müşrikler arasında Ebû Süfyan da yer aldı. Fakat hicret öncesinde Hz. Peygamber’e ve müslümanlara fiilî olarak eziyet edenler arasında bulunmadı. Hz. Muhamed’in gençlik yıllarında onun Mekke’de sahip olduğu siyasî nüfuz, etkili bir görevde veya makamda bulunmasından değil Ümeyye’nin zenginlik ve nüfuzuyla kendi şahsî kabiliyetinden kaynaklanıyordu.”, (Aycan, 1994: 230-231)

Onun için ağlarım.” der demez henüz o an için îman etmemiş olan Ebû Süfyan, “Vallahi seni ben öldürürüm. O’nun (sav) asla yalan söylemeyeceğini ben bilirim.” dedi. Görüldüğü üzere Allah Resûlü’nün (sav) sözü hak olup yerini bulmuştur. Hak Te’âlâ (cc) bu mel’un ite şu âyet-i kerîmeyle de gerekli cevabı vermiştir: “Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve “Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?” diyor.”²⁴⁴ Hak Te’âlâ (cc) devamında ise “De ki: Onları, ilk defa yaratıp inşâ eden diriltecek. O, her yaratmayı bilir.”²⁴⁵ buyurmuştur. Allah’ın (cc) yeşil ağaçlardan çıkarttığı ateş sayesinde insanlar aşlarını pişirmektedir. Hak Te’âlâ bununla ilgili “O, sizin için yeşil ağaçtan ateş yaratandır. Şimdi siz ondan yakıp duruyorsunuz.”²⁴⁶ buyurmuştur. İbni Abbas (ra) da ağaçlarla ilgili şöyle bir rivâyette bulunmuştur: “Allah (cc), Arap coğrafyasında “Marah” ve Ğaffâr” adında iki tür ağaç yaratmıştır. Ne vakit bir kimseye ateş lazım olsa o ağaçlardan tedarik etmiştir. Ağaçtan birer misvak uzunluğunda iki parça kesip sonrasında birbirine sürterler. Bu ağaç parçalarından Hakk’ın (cc) kudretiyle ateş çıkar.”

Allah (cc) “Gökleri ve yeri yaratan Allah’ın, onların benzerini yaratmaya gücü yetmez mi? Evet yeter. O, hakkıyla yaratandır, hakkıyla bilendir.”²⁴⁷ buyurmuştur. O Allah’tır (cc) ki yerleri ve gökleri muhkem bir şekilde yoktan yaratmıştır. Kâdir olan yüce Allah (cc), kulları neye ihtiyaç duyarsa onu yaratmakta ve hazinesinden ihyâ kılmaktadır. “Bir şeyi dilediği zaman, O’nun emri o şeye ancak “Ol!” demektir. O da hemen olur.”²⁴⁸ Dilerse yok eder, dilerse var eder.

Allah Resûlü (sav), “Ey âsî! Atalarının inancını ve isyanı terk et!” buyurmuştur. Kul, şu altı şartı yerine getirdiğinde Hak Te’âlâ (cc) tarafından cennetle mükâfatlandırılıp cennette Allah Resûlü’ne (sav) komşu olacaktır. Birincisi Allah’ın varlığını ve birliğini gönülden tasdik edip Hz. Muhammed’in (sav) de O’nun (cc) resûlü olduğuna aşk ile şehâdet etmektir. İkincisi namaz kılmak, üçüncüsü zekât vermek, dördüncüsü hac etmek, beşincisi oruç tutmaktır. Altıncısı ise hayır ve şer karşısında Hakk’a (cc) boyun vermektir.

²⁴⁴ [وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ] (Yâsîn, 78)

²⁴⁵ [قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ] (Yâsîn, 79)

²⁴⁶ [الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقِدُونَ] (Yâsîn, 80)

²⁴⁷ [أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ] (Yâsîn, 81)

²⁴⁸ [إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ] (Yâsîn, 82)

3.2.7.110. Faşlun Fī Hikāyet-i ‘Üzeyr Peygamber ‘Aleyhi’s-selām

Bu bölümde (B. 8385-8474) Kur’an-ı Kerim’den referansla Üzeyr Aleyhisselām’la ilgili bir hikâye anlatılmıştır.

Üzeyr Peygamber, bir gün eşeğine binmiş güneşin tepede olduğu saatlerde yol almaktaydı. Nihâyet harap vaziyette bir kuyu gördü. Eşeğinden inip kuyuya baktığında içeride çürümüş vaziyette birçok insan ve hayvan kemikleri gördü. Bu manzara karşısında hüzünlenen Üzeyr, biraz dinlenmek ve karnını doyurmak maksadıyla hemen eşeğini bir yere bağladı. Yanında taşıdığı üzümün suyunu bir çanağın içine sıkıp şarap yaptı. Şarabın içine de ekmek doğrayıp yedi. Üzeyr sonrasında harâb olmuş evleri, çürümüş kemikleri hatırına getirip Cenâb-ı Hak’ın (cc) kudretinin bu çürümüş kemiklere yeniden nasıl hayat vereceğini düşündü. Öyle ki zaman içinde bu kemiklerin rengi atmış, üstüne yel vurup yağmur yağmıştı. Üzeyr, bu endişe ve şüphelerle taaccüb içerisindeyken Hak Te’âlâ (cc) o an Üzeyr’in canını aldı. Üzeyr, yaklaşık yüz yıl müddetince bu hâlde kaldı. Kimse de Üzeyr’in nereye gittiğini bilmediğinden sonrasında onun âkıbetiyle ilgili olarak “*Kimse onun fikrine kıymet vermediği için Allah (cc) bu insanlardan Üzeyr’i gizledi.*” dediler. Yüz yılın sonunda Cenâb-ı Allah (cc), Üzeyr’in canını bağışlayıp onu sağlıklı bir şekilde yeniden dirilttiğinde Üzeyr’e şöyle nidâ etti: “*Burada ne kadar zamandır yattığını bilir misin?*” Üzeyr de gökyüzüne bakıp öğle vaktinde olduğunu da hesaba katarak “*Bir gün ya da daha az yatmışımdır.*” dedi. Allah (cc) da Üzeyr’e cevâben “*Yüz yıldır yatmaktasın. Sen geçen zamanın bir gün olduğunu sanmaktasın. Şarabına ve yemeğine bir bak! Aynı tazelikte ve henüz bozulmamışlar.*”²⁴⁹ Hakikaten Üzeyr, şarabına ve yemeğine baktığında onların hâlâ taze olduğunu fark eder. Hak Te’âlâ (cc) bu kez de Üzeyr’e merkebe bakmasını nidâ etti. Üzeyr, merkebine baktığında kemiklerinin dağıldığını, teninin toprağa karıştığını gördü. Bu olanlara akıl sır erdiremiyordu. Hak Te’âlâ’nın (cc) bir defa daha emir kılmasıyla merkebin kemikleri ve etleri yeniden bir araya geldi. Ardından merkep canlanarak yeniden ayağa kalktı ve anırmaya başladı. Üzeyr, her şeyin Hak (cc) kudretinden olduğunu anlamıştı. Ayne’l-yakînin yanında ilme’l-yakîni de öğrenmişti. Bu olanlardan gerekli dersi çıkaran Üzeyr, doğruca evine geldi ve

²⁴⁹ [...], فَاَنْظُرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَاَنْظُرْ إِلَى جَمَارِكَ وَلِتَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَاَنْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِرُهَا ...], “*Böyleyken yiyeceğine ve içeceğine bak, henüz bozulmamış; eşeğine de bir bak; (bunu yapmamız) seni insanlara ibret belgesi kılmamız içindir. Kemiklere de bir bak nasıl bir araya getiriyoruz.*”, (Bakara, 259)

gözleri oğlunu aradı. Oğlu yüz yıl aradan sonra ak sakallı bir pîr olmuştu. Kendisi ise hâlâ siyah sakallıydı. Hikâyeyi anlatmayı burada bitirdim. Buradan çıkaracağımız hisse Allah'ın (cc) gücü her şeye yeter. Ölenleri kıyâmette diriltir. Kur'ân âyetleri buna en güzel delildir.

Her şeyi yaratan ve rızıklandıran Rezzâk O'dur. Cümle âlem O'na muhtaçken o kimseye muhtaç değildir. Allah (cc), kullarını her dâim düşünüp onların her türlü ihtiyaçlarını giderendir. Hazinesi devamlı sûrette dolu olup verdikçe çoğalır. “*Şimdi, bunları yapan Allah'ın ölüleri diriltmeye gücü yetmez mi?*”²⁵⁰ “*Evet şüphesiz O, her şeye hakkıyla gücü yetendir.*”²⁵¹ O'nun (cc) veziri de yoktur mimârı da! O (cc) iki cihânın Hâlık'ı olan yüce Allah'tır. Hak Te'âlâ (cc) âlemi üstün bir sanatla yaratıp bu kapıyı yokluktan izhâr eyledi.

3.2.7.111. Rivâyet-i ‘Alî Rağıya’llâhu ‘Anhu ve Kerrema’llâhu Vechehu

Bu bölüm (B. 8475-8516) mânâ denizinin gavvâsı olan Hz. Ali (ra) efendimizden rivâyet edilmiştir. Allah'ın arslanı olan Hz. Ali (ra) “*Yüce Allah (cc), hadsiz sayıda melekleri yaratıp yedi kat gök ve yedi kat yeri cenk meydanı eylemiştir.*” buyurur. Hak Te'âlâ'nın (cc) buyruğuna göre meleklerin cümlesi, “*Allah kendilerine neyi emretmişse ona isyan etmezler ve emredildiklerini yerine getirirler.*”²⁵² Fakat insan zayıf olduğu için Hakk'ın fermânını tutmaz ve isyân eder. “*Kıyâmet gününe yemin ederim. (Kusurlarından dolayı kendini) Kınayan nefse yemin ederim (ki diriltilip hesaba çekileceksiniz). İnsan, kendisinin kemiklerini bir araya getiremeyeceğimizi mi sanır?*”²⁵³

Dünyada ne vakit bir kul bir iş yapmak istese onu dört nesneden saklar. İlk olarak sudan, ikinci olarak ateşten, üçüncü olarak topraktan ve son olarak da yelden saklar.

3.2.7.112. Faşlun Fî Beyân-ı Hâl-i Erba‘a

Bu bölümde (B. 8517-8589) eskiden maddî âlemin yaratılışındaki dört esas unsur olarak da bilinen “Anâsır-ı erbaa”dan söz edilmiştir.

²⁵⁰ [الْبَيْتَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى] (Kıyâmet, 40)

²⁵¹ [بَلَى إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ...] (Ahkaf, 33)

²⁵² [وَلَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ...] (Tahrîm, 6)

²⁵³ [لَا أَقْسِمُ بِبَيْتِ الْقِيَامَةِ (1) وَلَا أَقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَامَةِ (2) أُحْسِبُ الْإِنْسَانَ لَأَنْ نُجْمَعَ عِظَامُهُ (3)] (Kıyâmet, 1-2-3)

Dünyada ne vakit bir kul bir iş yapmak istese onu dört nesneden saklar. İlk olarak sudan, ikinci olarak ateşten, üçüncü olarak topraktan ve son olarak da yelden saklar. Nesneyi sudan saklar ki helâk olmasın, ateşten saklar ki yanmasın. Toprakdan saklar ki ezilmesin! Yelden saklar ki birbirine girmesin!

Allah (cc) yarattıklarını bu dört unsurdan yaratmıştır. Nitekim cinleri ateşten yarattığını şöyle ifade buyurmuştur: “*“Cin”i de yalnız bir ateşten yarattı.*”²⁵⁴ Toprakdan ise Âdem’i yaratıp ona ruh verdi ve Âdem sonrasında aksırdı. Yelden de mutahhar bir şekilde İsa Aleyhisselâm zuhur oldu. Semâvatta makamı bulunan Hz. İsa, Allah’a (cc) her zaman tâat kılan ihlaslı bir mü’mindir. Vaktinin çoğunluğunu riyâzatla geçiren Hz. İsa aynı zamanda diyar diyar gezen bir seyyahıdır. Allahu Te’âlâ (cc) Hz. İsa’nın yaratılışını “*Böylece Biz ona ruhumuzdan üfledik.*”²⁵⁵ diyerek zikretmiştir. Anası Meryem, her türlü isyan ve tuğyandan uzak tertemiz bir kadındır. Meryem hiç dünya taâmı yemedi. Yedikleri fazl-ı İlâhî ile cennetten gelirdi. Ki İsa’yı da Hak Te’âlâ (cc) Meryem’e böyle vermişti. Meryem’in güzellikte hiçbir emsâli olmadığı gibi huyu da latîftir. Meryem dünyadan gitmiştir; fakat İsa hayattadır, ölmemiştir.

Hak Te’âlâ dördüncü olarakta “*Biz sizi bayağı bir sudan (meniden) yaratmadık mı?*”²⁵⁶ âyet-i kerîmesinde buyrulduğu üzere cümle insanları sudan yaratmıştır. Bunların bazıları Hakk’a (cc) karşı itâatkâr olurken bazıları da isyankâr oldu. Fakat gerek mutîlik gerekse âsîlik de O’nun (cc) kudretinden zâhir olmuştur.

Bu dört unsurdan biri gittiği zaman diğerleri de helâk olur. Hak Te’âlâ (cc) bu dört zıddı terkibinden dünya sarayını yaratmıştır. Yüce Allah (cc), yiğitliği ateşten yarattığı gibi gönlü de sudan yaratmıştır. Hırsı topraktan, ömrü ise yelden yaratmıştır.

Allah (cc), ne vakit ana karnında bir çocuk yaratmayı dilese *Mâlikü’l-erhâm* adlı bir meleğe yeryüzüne inip dört nesne getirmesi için emir buyurur. *Mâlikü’l-erhâm* bunları alıp Hakk’a (cc) iletir. Kimisine şehveti ateş, su ve toprakla katar. Bu terkiplerden biri fazla olsa bedendeki cümle azalar, fesâda uğrar. Meselâ ateş oranı fazla gelse o kişi zâlim olur, fâsık olur, harâmî olur. Yel oranı fazla gelir ise hased olur, zinâkâr olur, fâcir olur. Şayet toprak fazla gelirse helâl-haram demeden hırsla mal biriktirir. Suyu fazla gelen ise âlimlerden, sâlihlerden olup Hakk’a (cc) itaat eyler.

²⁵⁴ [وَوَخَّلَقَ الْجَانَّ مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍ], (Rahmân, 15)

²⁵⁵ [... فَتَفَخَّنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا ...], (Tahrîm, 12)

²⁵⁶ [أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ], (Mürselât, 20)

Ayrıca cömert ve hayır işlemeyi seven safderun kimselerden olur. Hulâsâ ateş, toprak, yel ve suyun mizaç üzerindeki tesiri anlatıldığı üzeredir. Buna “*tebdîl-i ahlâk*” derler.

3.2.7.113. Faşlun Fî Su’âl-i Min Ef’âl-i Kabâ’ih

Bu bölümde (B. 8590-8641) türlü sebeplerden ibadetlerini yerine getirmeyen kullara Hak Te’âlâ’nın (cc) hak ettikleri cevabı vermesi nazmedilmiştir.

Hak Te’âlâ’nın (cc) kullarından hesabını soracağı her işin yuları iblistedir. O suallerden birinde Allah (cc) ibâdet etmeyen kullara “*Bunca zaman dünyada yürüdünüz ama işiniz gücünüz tuğyandı. Niçin siz amel kılmayıp da türlü türlü günahları kendinize yük ettiniz?*” diye sorar. Kullarından kimisi mahpusluğunu, kimisi zayıflığını, kimisi de hastalığını özür olarak bahane eder. Bazıları fakirliğinin, bazıları da malının çokluğunun namazını kılmaya engel teşkil ettiğini ifade eder. Hak Te’âlâ (cc) ise bunlara şöyle cevap verir: “*Mahpusluktan ötürü namaz kılmayanların vay hâline! Yûnus da mahpustu; fakat gerek denizde gerekse balığın karnında bir saat dahi ibadetini ve zikrini unutmadı. Sizin Yûnus’tan fazlalığınız mı vardır? Sizler şeytana uyup beni unuttunuz. Tespihimi bırakıp yabana gittiniz. Sizlerin bana olan düşmanlığı iblise nefes olmuştur. Bazıları da özür olarak hastalıklarını ve zayıflıklarını öne sürmektedir. Peki bunların Eyyûb’dan ne fazlalığı vardı? Eyyûb bir taraftan zayıflık diğer taraftan da hastalıklarla mücadele ediyordu. Öyle ki vücudunda bulunan on iki bin kurtçuk her dâim etini yemedeydi. Fakat Eyyûb bu halde dahi zayıflığının ve hastalıklarının arkasına sığınmadı; zikir ve ibadetini bir saat dahi bırakmadı. Peki Yûsuf’u hatırladınız mı? Köle olarak satıldığı ve yedi yıl zindanda kaldığı hâlde kulluğunu ve ibadetini asla unutmadı. Sizlerin ondan da mı fazlalığı var idi? Bu bahanelerinizle fesatlıklarınızı örtemezsiniz. Malının çokluğunu öne sürenlere ne demeli! Süleyman da bu dünyada zenginliğiyle namdâr olmuş kimselerdendi. Ama o yine de hasır örüp satar ve onun parasını yerdı. Zenginliği, işi gücü onu bir lahza dahi ibadetten alıkoymadı. Dünyadan giderken de elinde avucunda bir şey bırakmadı. Peki sizin işiniz gücünüz Süleyman’dan fazla mıydı ki beni bırakıp dünyanın peşine düşerek bu bedeninizi fesada harç ettiniz? Fakirlik sebebiyle ibadetlerini bihakkin yerine getiremediklerini söyleyenlere ise habîbim Ahmed’i (sav) hatırlatırım. Fahr-i âlem Muhammed Mustafâ (sav) karnını doyurmak için yediği arpa ekmeğini doyduktan sonra daha fazla yemezdi ve çoğu zaman aç gezerdi. Ay şavkı vurduğu zaman evinde ateş yanmazdı. Hatta Ali, Hasan, Hüseyin, Fâtıma ve ashâbi da O’nun (sav) fakrıyla amel ederdi. Şimdi sizin fakrınız bunlardan daha fazla olduğundan mı Allah’a (cc)*

ibadet kılmadınız? Onlar bu hâl ile gece gündüz ibadetlerine devam ettiler.” Bu kelâmdan sonra utanıp yeniden özürlerini beyâna kalkışınca Hak Te’âlâ (cc) bunların cehenneme gönderilmesi için emir buyurur. Tâkatiniz yettiğince tâatinizi bir saat dahi ihmal etmeyiniz.

3.2.7.114. Faşlun Fî Şevâb-ı ‘Ameli’đ-Du‘afâ

Bu bölümü (B. 8642-8736) iki kısımda inceleyebiliriz. İlk kısım (B. 8642-8654) önceki faslın devamı mahiyetinde olup zayıfların ve güçsüzlerin ibadetlerini yerine getirmesi durumunda Hak Te’âlâ (cc) tarafından cennette kendilerini nelerin beklediğinden söz edilmiştir. İkinci kısımda (B. 8655-8736) başlıktan bağımsız olarak nûnun, kalemin ve levhin yaradılışından da söz edilmiştir.

Hastalığında, güçsüzlüğünde ve zayıflığında ibadetlerini ihmal etmeyen kimseler er kişidir. Bunlar birçok sevap elde etmiş olarak bu dünyadan göçtüklerinde Hak Te’âlâ üstlerine o kutlu kapıyı açar. Bunlar, dünyada sıhhatliyen Hakk’a (cc) ibadet eyledikleri için aklın idrâk edemeyeceği, sözün ise ifade etmekte kifâetsiz kalacağı sonsuz cennet nimetlerine kavuşurlar. Zayıfların bu amelleriyle elde ettikleri makâma ibadetlerini yerine getirmeyenler ise gıptayla “*N’olaydı sanki biz de dünya hayatında zayıf ve güçsüzken Hakk’a (cc) ibadet edeydik!*” diyerek tahassür ederler. Biliniz ki şimdi hastalıkta, zayıflıkta sabredip ibadetlerini aksatmayanlar, sevap olarak yarın mutluluk kadehinden içerler. Muhammed b. İshâk Katâde’den²⁵⁷ nakledilen bir

²⁵⁷ “İbn İshak. Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr el-Muttalibî el-Kureşî el-Medenî (ö. 151/768). Siyer ve megâzî müellifi, muhaddis. (699) yılında Medine’de doğdu (Zehebî, A’lâmü’n-nübelâ’, VII, 34); künyesinin Ebû Bekir olduğuna dair rivayetler varsa da bu doğru değildir. Büyük dedesi Hıyâr (veya dedesi Yesâr), Hâlid b. Velid’in 12 (633) yılında fethettiği Aynütemr’deki manastırda eğitim gören kırk gençten biriydi ve esir alındıktan sonra Medine’ye gönderilmişti (Hatîb, I, 214, 216). Bazı şarkiyatçılar, İbn İshak’ın büyük dedesinin hristiyan olmasından dolayı İncil’i ve Süryânice’yi iyi bildiğini ve Hz. Peygamber’den önceki dönemin tarih ve kıssalarını iyi bilmesinde de bu aile kültürünün izlerinin bulunduğunu ileri sürmüşlerdir. Ancak İbn İshak’ın İncil ve Tevrat’ı Medine’de okuduğu, Süryânice’yi birkaç yıllık ikameti sırasında Mısır’da öğrendiği ve bu kültürü orada aldığı kabul edilmektedir. İbn İshak’ın babası İshak, amcaları Mûsâ ve Abdurrahman ile kardeşleri Ömer ve Ebû Bekir de ilimle, bilhassa hadis rivayetiyle uğraşan kimselerdi (İbn Sa’d, et-Tabakât: el-Mütemmim, s. 403-404).

İbn İshak eğitimini, başta babası ve amcaları olmak üzere birçok şahsiyetten hadis, siyer-megâzî, şiir, eyyâmü’l-Arab ve ensâb bilgileri alarak tamamladı. Ona ders veren Medine’nin meşhur âlimleri arasında Asım b. Ömer b. Katâde, Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekir, Yezid b. Rûmân, Muhammed b. İbrâhim et-Teymî, Ebân b. Osman b. Affân, Muhammed el-Bâkır, Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf, Abdullah b. Ömer’in mevlâsı Nâfi’, Atâ b. Yesâr, Abdurrahman b. Esved, Sâlim b. Abdullah b. Ömer ve İbn Şihâb ez-Zührî bulunmaktadır. İbn İshak’ın, çoğu sahâbe çocuğu olan 100 kadar Medineli râviden hadis aldığı söylenir (Hatîb, I, 214-218). Kendisinin bazı sahâbîlere yettiği, bu arada Enes b. Mâlik’i (ö. 93/711-12) gördüğü ve Saîd b. Müseyyeb’e de bir süre öğrencilik yaptığı bilinmektedir. 115 (733) veya 119 (737) yılında İskenderiye’ye giderek Yezid b. Ebû Habîb, Sümâme b. Şüfâ, Ubeydullah b. Mugîre, Ubeydullah b. Ebû Ca’fer, Seken b. Ebû Kerîme ve Kâsım b. Kuzmân’dan hadis aldı. Ayrıca orada hadis rivayetiyle de meşgul oldu; Yezid b. Ebû Habîb, Kays b. Ebû Yezid ve İshak b. İbrâhim b.

hadiste nûn, kalem ve levhin yaradılışıyla ilgili olarak “*Allahu Teâlâ nûnun ilminden kalemi yarattığı gibi sonra da levhi yarattı.*”²⁵⁸ buyrulmuştur.

Enes b. Mâlik (ra), Abdullah b. Abbas (ra) ve Vehb b. Münebbih'ten (ra) rivâyetle Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “*Şüphesiz ki Allahu Teâlâ nûnu yeşil zebercedden yarattı. Kalemi ve levhi beyaz nurdan yarattı. Arşın silsilesindeki boşlukta kalemin başını altından yarattı. Mikâil Aleyhisselâm'ın katının aşağısında ikisinin arasında mürekkep çıkar. Öyle ki mürekkep denizi aktığından mürekkebe ihtiyaç duyulmaz. Ayrıca kalemin ortası derin ve durduğu yer sabit olduğundan (burası) ancak Mikâil Aleyhisselâm'ın bildiği büyük bir noktadır.*”²⁵⁹ Sonrasında bir hadîs-i kudsîde belirtildiği üzere Hak Te'âlâ (cc) şöyle buyurmuştur: “*Ey kalem, yaz!*” Kalem, Allahu Teâlânın korkusundan ikiye ayrıldı ve dedi ki: “*Ey Rabbim! Ne yazayım?*” Allah (cc) buyurdu: “*Lâ ilâhe illallâh Muhammedün Resûlullâh!*” Allah (cc) kaleme yine buyurdu: “*Yaz!*” Kalem: “*Ey Mevlâm ne yazayım!*” dedi. Allah (cc) buyurdu: “*Kıyâmet gününe kadar olacak olanları (kaderi) yaz!*”²⁶⁰ “Bütün mahlukâtın her birinin rızıkları kıyâmet gününe kadar ancak Allah'ın bildiği sınırları tasnif edilmiş bir mektuptur.”

Mûsâ kendisinden hadis rivayet ettiler. Bu arada Yezîd b. Ebû Habîb'den kaydettiği, Hz. Peygamber'in İslâm'a davet mektuplarını götürecek elçilere hitaben yaptığı konuşmanın metnini Medine'deki hocalarından İbn Şihâb ez-Zühri'ye göndererek doğrulattı; onun bu tutumu rivayet konusundaki hassasiyetini göstermektedir (İbn Hişâm, II, 607). İbn İshak'ın İskenderiye'den ne zaman ayrıldığı ve Medine'ye dönüp dönmediği gidiş yılı gibi ihtilâflıdır. Muhammed Hamîdullah onun doğrudan Rey, el-Cezîre ve Küfe'ye geçtiğini (İbn İshak, es-Sîre, neşredenin girişi, s. kâfbâ), Johann W. Füek ve Süheyl Zekkâr ise Irak'a Medine'ye döndükten sonra gittiğini (Muhammad b. Ishâq, s. 30; İbn İshak, es-Sîre [nşr. Süheyl Zekkâr], neşredenin girişi, s. 182) kabul ederler.

İbn İshak'ın en önemli eseri olan Kitâbü'l-Megâzî (Sîretü İbn İshâk, el-Mübtede' ve 'l-meb'âş ve 'l-megâzî) müellifi henüz hayatta iken büyük bir şöhret kazanmasına, altmışa yakın râvi tarafından rivayet edilmesine ve daha sonraki nesilden on âlimin birer nüshaya sahip olmasına rağmen bütünüyle günümüze ulaşmamıştır.”, (Fayda, 1999: 93-95)

²⁵⁸ *Yaptığımız hadis taramasında bu sözün teyidi ve muhkemliği açısından şu hadisle karşılaştık: “Ey Cabir! Her şeyden önce Allah'ın ilk yarattığı şey senin peygamberinin nûrudur. O nûr, Allah'ın kudretiyle onun dilediği yerlerde dolaşıp duruyordu. O vakit daha hiçbir şey yoktu. Ne levh, ne kalem, ne cennet, ne ateş, ne cehennem vardı. Ne melek, ne gök, ne yer, ne güneş, ne ay, ne cin, ne de insan vardı.”*

“Allah mahlukları yaratmak istediği vakit, bu nûru dört parçaya ayırdı. Birinci parçasından kalemi, ikinci parçasından Levh'i (Levh-i Mahfuz), üçüncü parçasından Arş'ı yarattı. Dördüncü parçayı ayrıca dört parçaya böldü: Birinci parçadan Hamele-i Arş'ı (Arşın taşıyıcılarını), ikinci parçadan Kürsî'yi, üçüncü parçadan diğer melekleri yarattı. Dördüncü kısmı tekrar dört parçaya böldü: Birinci parçadan gökleri, ikinci parçadan yerleri, üçüncü parçadan cennet ve cehennemi yarattı. Sonra dördüncü parçayı yine dörde böldü: Birinci parçadan müminlerin basiret nûrunu ve iman şuurunu, ikinci parçadan marifetullahtan ibaret olan kalplerinin nûrunu, üçüncü parçadan tevhitte ibaret olan ünsiyet nûrunu (Lâ ilâhe illallâh Muhammedü'r-Resûlullâh nûrunu) yarattı.”; Ahmed İbni Hanbel, Müsned, IV/127; Aclûnî, a.g.e., 1/265-827.

²⁵⁹ Hadisin kaynağı bulunamadı.

²⁶⁰ Tirmizî, Sünen, Kader, 17.

Cenâb-ı Allah (cc) dünyayı yaratmadan evvel görünmeyen nûrdan bir çubuk olan “râ”yı yarattı. Allah Resûlü’nün (sav) alnındaki ve kaşındaki nûru da bundan halk etmiştir. Hak Te’âlâ (cc) ardından kalemi yaratmıştır. Allahu Te’âlâ’nın (cc) râ’dan murâdı Resûl’ünün (sav) nûrudur. Râ’nın lügat mânâsı nûrdan çubuk ve çoban anlamlarını ihtiva etmektedir. Hz. Muhammed (sav) Efendimiz de dinin çobanıdır. Râ, “sultân” anlamına da gelmektedir. Hz. Muhammed (sav) Efendimiz aynı zamanda bu dinin sultânıdır.

3.2.7.115. Faşlun Fî Şıfat-ı Ahvâl-i Kalem

Bu bölümde (B. 8737-8764) kalemin hâlleri vasfedilmiştir. Bu cihanın hâkimi olan Hz. Cabbâr (cc) istediğini ak istediğini de kara yaratır. Cümle mahlukâtın yaratıcısı Hâlık olan yüce Allah’tır. Kalemi de yaratan O’dur. Kalemin kulağı yoktur; fakat Hakk’ın kelâmını işitir. Gönlü yoktur; fakat her türlü haberleri hıfzeder. Dili yoktur; fakat konuşur ve levh üzerinde yürür. Canı olmamasına rağmen Hak’tan (cc) korkar. Cümle cezâlardan da âzâd edilmiştir. Râfîzîler²⁶¹ de tıpkı kalem gibidir. Bu

²⁶¹ “Râfîzîler. Başlangıçta Zeyd b. Ali’den ayrılan ilk İmâmîler’e, daha sonra bütün Şîî fırkaları ile Şîî unsurları taşıyan bazı bâtinî gruplarına verilen isim. Sözlükte “terketmek, bırakmak, ayrılmak” anlamındaki rafz kökünden türeyen râfıza “bir fikir veya bir gruptan ayrılan kişi yahut topluluk” demektir. Çoğulu revâfız olmakla birlikte râfıza bazan “topluluk” mânâsında da kullanılır (Lisânü’l-‘Arab, “rfz” md., Kâmus Tercümesi, II, 1260). Terim olarak Zeyd b. Ali’nin Emevîler’e karşı başlattığı isyan esnasında Hz. Ebû Bekir ve Ömer’i meşrû halife kabul ettiği gerekçesiyle kendisini terkeden ilk İmâmîler’i, ardından ilk üç halifenin hilâfetini reddettikleri için bütün Şîî grupları, daha sonra da Şîî unsurları taşıyan bazı bâtinî grupları ifade eder.

Râfîzîler’in ortaya çıkışı hakkında farklı görüşler bulunmakla birlikte bilindiği kadarıyla erken devir Şîî fırkalarıyla ilgili ilk kullanılışı Muhammed el-Bâkır’ın 114 (733 [?]) yılında ölümünden sonraki devreye rastlar. Onun ikiye ayrılan mensuplarından bir kısmı, Hasan b. Ali neslinden gelen Muhammed b. Abdullah en-Nefsüzzekiyye’nin imâmetini ve mehdî olarak zuhur edeceğini iddia etmiş, diğerleri imâmetin Ca’fer es-Sâdık’a intikal ettiğini ileri sürerek ona tâbi olmuştur. İlk iddiayı ileri sürenler arasında bulunan ve bu düşüncüyü çevresinde yaymaya çalışan Mugîre b. Said el-İclî diğer grup tarafından lânetlenerek dışlanmış, Mugîre de bunları “terkedenler” anlamında Râfıza diye isimlendirmiştir (Sa’d b. Abdullah el-Kummî, s. 76-77; Nevbahtî, s. 54). Bunun dışında Râfıza ismiyle ilgili haberler Muhammed el-Bâkır’ın ölümünden yedi sekiz yıl sonraki döneme aittir. Onun kardeşi Zeyd b. Ali 122 (740) yılında Emevîler’e karşı ayaklanmış ve başlangıçta Kûfelîler’den destek almıştı. Ancak Kûfelîler, Zeyd’in meşrû halife olarak kabul ettiği Ebû Bekir ve Ömer’le ilgili düşüncelerinden vazgeçmesini, onların Hz. Peygamber’den sonra hilâfeti gasbettiklerini açıkça ilân etmesini, bu takdirde kendisiyle beraber mücadele edeceklerini söylemiş, Zeyd bu şartları kabul etmeyince onu terketmiştir. Bunun üzerine Zeyd onlara “rafaztümünî” (Düşman karşısında beni yalnız bıraktınız) diye sitem etmiş, böylece söz konusu grup Râfıza şeklinde anılmıştır (Eş’arî, s. 65). Ca’fer es-Sâdık’a bağlanıp İmâmiyye adıyla anılan bu zümre, Zeyd taraftarlarıncâ “Zeyd’i terkedenler” anlamında ve küçültücü bir niteleme olarak Râfıza diye adlandırılmıştır. İmâmiyye Şîası’nın gelişmesi ve imam sayısını on iki olarak belirleyen İsnâaşeriyye’nin ortaya çıkıp zamanla İmâmiyye’yi ve bazan Şîa’yı temsil etmesi üzerine aynı niteleme İsnâaşeriyye, bazan da bütün Şîa’yı kapsayacak şekilde kullanılmıştır. Meselâ Eş’arî bu terimle İmâmiyye’yi kastederken (Maqâlât, s. 16) Bağdâdî, Râfıza’nın Hz. Ali’den sonra Zeydiyye, İmâmiyye, Keysâniyye ve Gâliyye’ye ayrıldığını belirterek bu ismi Şîa ile eş anlamlı olarak kullanmıştır (el-Farq, s. 21; krş. Ebû’l-Yüsr el-Pezdevî, s. 28, 29). İmâmiyye Şîası’nda imâmet nazariyesinin kurulması, Hz. Ali’nin Resûl-i Ekrem’den sonra ilk imam kabul edilmesi, dolayısıyla ilk üç halifenin hilâfetlerinin reddedilmesi sebebiyle Ehl-i sünnet âlimleri tarih boyunca

mel'un Râfiziler, Allah hakkı için kabahatlerine bir tedbir de eylemezler. Bu yalancı şerliler, Hak Te'âlâ'nın (cc) ayağı ve kulağı olduğunu iddia edip -hâşâ- dalga geçmektedirler. Hak Te'âlâ (cc) bu söylenenlerden münezzehtir. Bu mel'unlar yine yalanlarını sürdürerek Hak Te'âlâ'nın dili olmadığı hâlde nasıl konuşabildiğini, gözü olmadığı hâlde de nasıl görebildiğini sorgularlar. Kulaksız kimsenin işitemeyeceğini ve ayaksız kimsenin de ayakta durmasının mümkün olmadığını yüzüstü söylerler. Hak Te'âlâ (cc) gözü olmadığı hâlde gören, kulakları olmadığı hâlde işiten, dili olmadığı hâlde söyleyebilen, ayakları olmadığı hâlde yürüyebilen öyle bir mahluk yaratır ki onu sadece kendi görür. Bunların hepsi O'nun (cc) kudretinden hâsıl olur. Hak Te'âlâ'nın (cc) kudret eli, kudret ayağı, kudret gözü, kudret kulağı vardır. Kudret sahibi olan yüce Allah (cc) oturmaktan, durmaktan berîdir. Mahlûka mahsus olan tüm vasıflardan münezzehtir olduğu şu âyet-i kerîmelerde şöyle buyurmuştur: *"O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir."*²⁶² *"Senin Rabbin; kudret ve şeref sahibi olan Rab, onların nitelendirdiği şeylerden uzaktır, yücedir. Peygamberlere selâm olsun."*²⁶³

İmâmiyye Şîası'nı bu isimle anmış, onların inanç ve düşüncelerine karşı "er-red ale'r-Râfıza" adıyla çok sayıda eser kaleme almıştır. Bu arada âhir zamanda Râfıza diye anılan bir toplumun ortaya çıkıp İslâm'dan ayrılacağını belirten bazı hadisler nakledilmişse de bunların sıhhati sabit görülmemiştir (Müsned, I, 103; a.g.e. [Arnaût], II, 187).

Revâfiz teriminin küçültücü bir isim şeklinde yaygınlaşması ilk dönemlerden itibaren İmâmiyye mensuplarını harekete geçirmiş, bu ismin "kötülükleri terkedenler, kötülükten uzaklaşanlar" anlamında bir şeref unvanı olarak savunulmasına ve bu çerçevede bazı rivayetlerin ortaya atılmasına yol açmıştır. Bunlardan birine göre Firavun'un tebaası içinden yetmiş kişi onun düşüncelerini terketmiş ve Hz. Mûsâ'ya tâbi olmuştur. Bu grup Allah tarafından Râfıza (kötülüğü terkedenler) diye isimlendirilmiş ve bu ismi Tevrat'a kaydetmesi Mûsâ'ya emredilmiştir. Diğer bir rivayete göre ise şeker kamışı satıcısı olan bir kimse kendisini Râfîzî olmaması hususunda ikaz eden birini Ca'fer es-Sâdık'a şikâyet ettiğinde imam, "Yemin ederim ki Allah'ın size lutfettiği bu isim, bizi takip ettiğiniz ve bize yalan isnat etmediğiniz sürece sizin için çok yüce ve çok şerefli bir isimdir" demiş (Berkî, s. 119), yine aynı konuda Muhammed el-Bâkır'a gelen bir kişi başkaları tarafından Râfıza diye nitelendirildiğini söyleyince, "Ben o Râfiziler'den biriyim, Râfiziler de bendendir" cümlesini üç defa tekrarlamıştır (Meclisî, LXV, 97).

Selçuklu kaynaklarında hemen hiç rastlanmayan terim Osmanlı tarih eserlerinde sıkça yer almıştır. "Râfîzî, Revâfiz, Râfiziyyü'l-mezheb, Revâfîzî'l-mezheb" vb. biçimlerde kullanılan terimle daha çok Şii unsurlar taşıyan bâtinî gruplar kastedilmiştir. Bu terim, ileride Alevî yahut Bektaşî diye anılacak olan ve yaygın İslâmî anlayıştan uzak kalan muhtelif derviş zümreleri, Şîa'ya mensup olan Acemler, Kalenderîler, özellikle Safevî Devleti'nin kurulması esnasında ve sonraki dönemlerde Anadolu'da ve İran'da bulunan Osmanlı muhalifi kızılbaş zümreleri için kullanılmıştır (geniş bilgi için bk. Ocak, sy. 12 [1981-82], s. 514-516). Bu topluluklar inanç itibarıyla cemaat dışı olarak düşünülmüş, zaman zaman kadulara ve idarecilere bunlarla ilgili uygulamaları düzenleyen fermanlar gönderilmiştir (Ahmed Refik, tür.yer.).", (Öz, 2007: 396-397)

²⁶² [أَلَيْسَ كَمَثَلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ...] (Şûrâ, 11)

²⁶³ [(سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ (180) وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ (181))], (Saffat, 180-181)

3.2.7.116. Faşlun Fî Beyân-ı Hilkat-i Semâvâti ve'l-Arz

Bu bölüm (B. 8765-8828) arzın ve semâvâtın yaratılışı hakkında beyan edilmiştir. Ayrıca Ashâb-ı Yemîn'in cennetteki hâllerinden ve Ashâb-ı Şimâl'in de cehennemdeki hâllerinden söz edilmiştir.

Hak Te'âlâ (cc), kudretinden öyle güçlü ve öyle saf bir cevher yarattı ki değerine paha biçilemez. Bazı müfessirlere göre bu yeşil bir yâkuttu. Bu cevherin aslını, esasını elbette ki Allah (cc) bilir. Hudâ (cc) suya nazar kıldı ve su cevher oldu. Hak Te'âlâ (cc) suyu da üç kısımdan yarattı. Bir kısmı buğudan, diğer kısmı köpükten, öteki kısmı da sudan ibaretti. Emr-i Sübhânî'nin ermesi ile buğu havaya akarken su yerinde kalırken, köpük ise suyun yüzeyinde durmuştur. Bu üç nesneye Hak Te'âlâ'dan ferman iner. Bunlardan ilk evvel buğuya inen âyet-i kerîme şöyledir: “*Sonra duman hâlinde bulunan göğe yöneldi.*”²⁶⁴ Sonrasında ise köpüğe yer olması için ferman iner. Sübhân'ın emriyle köpük o an heybetsizce yer olur. Suya da deniz olması için Hak Te'âlâ'dan (cc) emir gelince su, yedi deniz üzere oldu.

Mukarrebler ne vakit kabre girse ruhları reyhâna erip rahat ederler. Nitekim Hak Te'âlâ (cc) onlarla ilgili şöyle buyurmuştur: “*Fakat (ölen kişi) Allah'a yakın kılınmışlardan ise, ona rahatlık, güzel rızık ve Naîm cenneti vardır.*”²⁶⁵ Peki Ashâb-ı Yemîn'in hâli nicedir? Onlar ise “*Ashâb-ı Yemîn, ne (kutludur o) Ashâb-ı Yemîn! Yüklü dalları бүkүlmüş kiraz (ağaçları), üst üste dizili meyveleri sarkmış muz ağaçları, yayılıp uzanmış gölgeler, durmaksızın akan su(lar), ve (daha) birçok meyveler arasında...*”²⁶⁶ âyet-i kerîmelerde anlatıldığı üzere gövdesinde kıl olmayan ağaçların gölgesinde oturup kiraz ve muz ağaçlarının meyvelerinden yerler. Ashâb-ı Şimâl'in vahim hâli ise şu âyet-i kerîmelerde zikredilmiştir: “*Ashâb-ı Şimâl, ne (mutsuzdur o) Ashâb-ı Şimâl! Hücrelere işleyen kavurucu bir sıcaklık ve kaynar su içinde.*”²⁶⁷ Ashâb-ı Şimâl, cehennemde çok kötü bir vaziyette azab ve mihnet içerisinde kalırlar.

3.2.7.117. Faşlun Fî Beyân-ı Fazîlet-i Qur'ân

Bu bölümde (B. 8829-8870) Kur'ân-ı Kerîm'deki sûrelerin faziletinden söz edilmiştir.

²⁶⁴ [... نَّمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ] (Fussilet, 11)

²⁶⁵ [(فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ (88) فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ ... (89))], (Vâkı'a, 88-89)

²⁶⁶ [وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ (27) فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ (28) وَطَلْحٍ مَّنْضُودٍ (29) وَظِلِّ مَمْدُودٍ (30) وَمَاءٍ مَّسْكُوبٍ] (32) (31) وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ] (Vâkı'a, 27-32)

²⁶⁷ [وَأَصْحَابُ الشِّمَالِ مَا أَصْحَابُ الشِّمَالِ (41) فِي سُمُومٍ وَحَمِيمٍ (42)] (Vâkı'a, 41-42)

Allahu Te'âlâ'nın (cc) sırlarına vâsıl olmak için her dâim Kur'ân okuyunuz. Cenâb-ı Hakk'ın sevgili habîbi Hz. Muhammed (sav) *seb'a'l-mesânî* hakkındaki bir hadisinde *"Ey Sa'd, sen bu mescidden çıkmadan önce sana muhakkak bir sûre öğreteceğim ki, o Kur'ân'daki sûrelerin en büyüğüdür."* buyurdu. *Sonra elimi tuttu. Mescidden çıkmak istediği sırada ben: "Sana bir sûre öğreteceğim ki o, Kur'ân'daki sûrelerin en büyüğüdür demedin mi?" dedim. Resûlullah: "O Sûre el-hamdülillahi Rabbi'l-âlemîn'dir ki namazlarda tekrar olunan yedi ayet ve bana ihsan olunan Büyük Kur'ân'dır."*²⁶⁸ buyurdu. Fâtiha'yı okuyan yer ve gök arasınca nûr bulur. Kur'ân'ın cümlesinde bulunan mânâlar Fâtiha'da bulunur. Fâtiha Sûresi, Hak Te'âlâ'nın izzetinden biri Mekke'de biri de Medine'de olmak üzere iki sefer indirilmiştir. Sizler de Fâtiha'yı okuyun ki izzet bulasınız. Hakk'ın kelâmı olan Fâtiha, sizlere mi'râc u münâcât olmuştur.

Yâsîn Sûresi'ni okuyana Hak Te'âlâ şüphesiz fazl u keremiyle muamelede bulunur ve cennetine koyar. Duhân Sûresi'ni okuyanı Ğaffâr olan yüce Allah (cc), âzâd eyleyip cehenneme koymaz. Tebâreke Sûresi'ni her gece okuyanın sevabı çok olup Hak Te'âlâ (cc) onun üzerinden avn ü inâyetini eksik etmez.

Allah Resûlü (sav), *"Mülk Sûresini okumak kıyâmet korkusunu engeller."*²⁶⁹ buyurmuştur. Otuz âyet olan Mülk Sûresi'ni okuyanlar sürûr bulur. Mülk Sûresi'ni her gece okuyan ne vakit bu cihandan gitse otuz bin melek guslünde hazır bulunup namazını kırlarlar. Hatta melekler, kabrine dahi girip kıyâmete kadar mevtâya arkadaşlık ederek kabrini nûrlandırırılar.

Vâkı'a Sûresi'ni okumak fakirliği giderir. Vâkı'a'yı okuyanın gönlüne Hak Te'âlâ (cc) mârifeti koyar ve tüm perdeler ona açılır. Allah Resûlü (sav) Vâkı'a Sûresi ile ilgili olarak *"Vâkı'a Sûresini okumak fakirliği engeller."*²⁷⁰ buyurmuştur. Nebî (sav) Efendimiz Nebe' Sûresi'nin faziletiyle ilgili olarak şöyle buyurmuştur: *"Nebe' Sûresi'ni okumak kabir azabını engeller."*²⁷¹ buyurmuştur.

²⁶⁸ Buhârî, Tefsir, 1

²⁶⁹ Tirmizî, Fedâilu'l-Kur'ân, 9.

²⁷⁰ İbn Kesîr, 4/281.

²⁷¹ Hadisin kaynağı bulunamadı.

Allah Resûlü (sav) “İhlâs Sûresi’ni üç kez okuyan kişi Kur’ân’ın tamamını okumuş gibi hatme sevâbı alır. Hatta yeryüzünde ne kadar deniz, ırmak ve akan su var ise onların katresinin sayısınca kula sevap yazılarak kul günahlarından kurtulur.”²⁷²

3.2.7.118. Faşlun Fî Şırâṭ ü Aşhâb-ı A‘râf

Bu kısa bölümde (B. 8871-8878) insanların sırâtta üç bölüğe ayrılması konu edinilmiştir. Sırâtta kimi şâd olurken kimi ihtiyât içerisinde. Halk sırâtta üç bölüktür. İlk bölüm cennetlik, ikinci bölüm cehennemlik, diğeri ise ârafta bulunacak olan Ashâb-ı Âraf’tır.

3.2.7.119. Faşlun Fî Aşhâb-ı A‘râf ve Ahvâle

Bu bölümde (B. 8879-8949) Ashâb-ı Âraf’ın hâllerinden söz edilmiştir. Âraf ehli üç tâife olup ilki zinâdan doğanlardır. Bunlar bu dünyadan mâsum göçtüğünde Allahu Te’âlâ (cc) bunlara lutf edip cehennem ehlinin arasına katmaz; fakat cennet ehlinde de saymaz. Bunlar da Hak Te’âlâ’ya senâlarda bulunurlar. İkinci tâife ise kâfirden doğan çocuklardır. Erkek ya da dişi bunlar bu cihandan mâsum olarak göçtüklerinde Hak Te’âlâ (cc) bunları ârafta tutar. Hayırlısı da şerlisi de bir arada bulunurlar. Bu çocuklardan hayrı ağır basanlar cennette mü’minlere hizmetkâr olurken şerleri ağır basanlar ise cehenneme atılır. Bununla ilgili âyet-i kerîmede şöyle buyrulmaktadır: “İşte, kimin tartıları ağır basarsa, artık o, hoşnut olunan bir hayat içindedir. Kimin tartıları hafif kalırsa artık onun da anası (son durağı) “hâviye”dir (uçurum).”²⁷³

Hak Te’âlâ (cc) gökleri yâd ederken yedi farklı yelin göğün katmanlarını ayırdığını buyurmuştur. Bunlardan birincisi kudret yeli, ikincisi helâket yeli, üçüncüsü nusret yeli, dördüncüsü menfaat yeli, beşincisi beşâret yeli, altıncısı saadet yeli ve yedincisi şefâkat yelidir. Yeri ve göğü yedi parça kılan ve sonunda onları helâk edecek olan yine Cenâb-ı Allah’tır. Bunların henüz adı sanı yok iken aralarına bir yel girmiştir. Allah (cc) emir buyurarak kimi zaman yelle yağmur yağdırmış, kimi zaman yağmuru dindirmiş, kimi zaman da karanlığı aydınlatmıştır. Bazen yele emir kılarak yeryüzüne buzlar dökmüş ve yine O’nun (cc) emriyle yel, buzları eritmiştir. Bazen de sıcak bir yelle yeryüzü kasıp kavrulmuştur. Ağaçlar çiçeklerini yelle açarken buğday tanesi dahi yel sayesinde dolup buğday, arpa ve çavdar yelle samandan ayrılır. Tüm bunlar O’nun

²⁷² Hadîsin kaynağı bulunamadı.

²⁷³ [(فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ (6) فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ (7) وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ (8) فَأَمُّهُ هَارِيَةٌ (9))], (Kâri’a, 6-9)

(cc) kudretiyle gerçekleşmektedir. Kimileri denizde yelle ilerlerken kimileri de yelle helâk olurlar. Nitekim Ad kavmi, “*Âd kavmine gelince, onlar da uğultulu ve dondurucu, şiddetli bir rüzgârla helâk edildi.*”²⁷⁴ Âyet-i kerîmesinde zikredildiği üzere helâket yeli ile yok olmuştur. Nusret yeliyle de Hak Te’âlâ’nın “*Biz onların üzerine bir rüzgâr ve göremediğiniz ordular göndermiştik.*”²⁷⁵ âyet-i kerîmesi fehvâsınca sular yükselir ve neticede ne toprak kalır ne de dünya! Cenâb-ı Hak (cc) “*Süleyman’ın emrine de sabahleyin bir aylık, akşamleyin bir aylık yol almakta olan rüzgârı verdik.*”²⁷⁶ âyetinde buyrulduğu üzere menfaat yelini de Süleyman Aleyhisselâm’a vermiştir. Menfaat yeli, Hz. Süleyman’ın tahtını bir aylık mesafeye göz açıp kapayıncaya değin taşımıştır. Beşâret yeli ise yazın yakın bir dönemde esip mü’minlerin burnuna reyhân kokusu getirerek baharı müjdeli. Her taraf menekşe, gül, lâle, sümbül kokar. Onu inkâr edenler ise kötü kokuları hissederek felâketlere kapı aralar. Şekâvet yeli zâhidlerin üzerine esmezken, saâdet yeli kıyâmette esecektir. Şekâvet yeli ehl-i isyânın ve küffârın solundan esip onları cehenneme sürer. Bir de firkat ateşinden meydana gelen katî’at yeli vardır ki o gün çok canlar yakar.

3.2.7.120. Faşlun Fî Beyân-ı Ahvâli’l-Mü’minîn

Bu bölümde (B. 8950-8953) Hâlık olan yüce Allah’ın (cc) mü’minlerin gönlünün yedi tavr üzere yaratması zikredilerek daha bunların tafsilatlı izahı sonraki başlıkta ele alınmıştır.

3.2.7.121. Faşlun Fî Envâ’ı Kulûbu’l-Mü’minîn

Bu bölümde (B. 8954-9019) yedi tavr üzere yaratılan mü’minlerin gönlü vasfedilmiştir.

Kalp yedi dairedir. İlki mü’minlerin kalbidir. Mü’minlerin gönlü saf sudan yaratılmış olup ferîştehler bu gönlün içindedir. “*İnsan hiçbir söz söylemez ki, yanında gözetleyen yazmaya hazır bir melek bulunmasın.*”²⁷⁷ Bunların imamlarının adı “Ma’rifet” olup amelleri îmandır. Tespihleri ise “*Lâ ilâhe illa’llâh Muhammedun Resûlu’llâh*”tır.

²⁷⁴ [وَأَمَّا عَادٌ فَأَهْلِكُوا بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ] (Hâkka, 6)

²⁷⁵ [... فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا ...] (Ahzab, 9)

²⁷⁶ [... وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحُ غَدُوها شَهْرٌ وَرَوَاحُها شَهْرٌ] (Sebe’, 12)

²⁷⁷ [مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ] (Kaf, 18)

İkincisi sünnîlerin kalbidir. Allah (cc) sünnîlerin gönlünün tabiatını ak gümüş gibi yarattı. Adı “Müstemirr” olan bu mekânda ferîştehler vardır ve ulularının adı “Sıdk”tır. İmamlarının adı “İ’tikâd”tır. İbadet hâllerinin kaynağı burası olup âdetleri Resûlü ve ashâbını sevmektir. Tespihleri mahşer gününe kadar “*Lâ ilâhe illa’llâh Muhammedun Resûlu’llâh*”tır.

Üçüncüsü müçtehitlerin kalbidir. Müçtehitlerin gönlü kızıl yâkut gibi olup ulularının adı “İrâdât”tır. Bunlar sırât-ı müstakîm üzere gidip amelleri ictihad eylemektir. Bunların da tespihi kıyâmet gününe kadar “*Lâ ilâhe illa’llâh Muhammedun Resûlu’llâh*”tır.

Dördüncüsü muktesimlerin kalbidir. Muktesimlerin gönlü ak inci gibi olup Cenâb-ı Hak (cc) onların gönlünün vasfını tahsîn eylemiştir. Muktesimlerin gönlüne “Mukî” adı verilip ferîştehler burada da bulunmaktadır. Ferîştehlerin ulusuna “Muk’îl” denilmekte olup bunların tespihi de kıyâmete kadar ihlâsla söyledikleri “*Lâ ilâhe illa’llâh Muhammedun Resûlu’llâh*”tır.

Beşincisi zâhidlerin kalbidir. Zâhidlerin gönlü altın gibi olup adı “Yakîn”dir. İçinde ferîştehler bulunup ulularının adı “Zühd”, amelleri ise “Kurbet”tir. Tespihleri “*Lâ ilâhe illa’llâh Muhammedun Resûlu’llâh*”tır.

Altıncısı müştakların kalbidir. Müştakların gönlü cevher gibi olup adı “Rızâ”dır. Mevzisinde ferîştehler bulunup amelleri “Vefâ”dır. Tespihleri “*Lâ ilâhe illa’llâh Muhammedun Resûlu’llâh*”tır.

Yedincisi ise yine mü’minlerin kalbidir. Mü’minlerin gönlü yakuta benzetilmiş adına da “Vahşî” denilmiştir. Şüphesiz burada da ferîştehler bulunmakta olup ulularının adı “Mufzil”; imamlarının adı “Visâl”dir.

Bunların hepsi tarikat ehlinin mahsulü olup kalbin her dairesi farklı bir renktedir. Kalpte tıpkı semâvât gibi yedi bölümdür. Bunlar mâmur olduğunda kalbe sıkıntı erişmez.

3.2.7.122. Faşlun Fî Ahvâl-i Melâ’ike ve Semâvât

Bu bölümde (B. 9020-9066) meleklerin ve semâvâtın hâlleri nazmedilmiştir.

Cenâb-ı Hak (cc) meleklerin bazılarını iki kanatlı, bazılarını üç kanatlı, bazılarını da dört kanatlı olarak halk etmiştir. Melekler âbidlerden olup her dem Hakk’ı (cc) takdîs ederler. Meleklerden de üstün öyle ruhânîler vardır ki arz ve semâvât

bunların avucunda âdetâ hardal tanesi gibidir. Ulu olan bunlar değil, böyle kulları yaratan Hak'tır. Bunların da üstünde bir ferîşteh vardır ki bir adı da “Rûh” olan Cebrâil'dir. Cebrâil Aleyhisselâm'ın her biri bu cihanın büyüklüğünde altı yüz kanadı vardır. Bu kanatların ikişer çifti yeşil, ikişer çifti ise kıızıdır. Ne vakit Kadir gecesi olsa Hz. Cebrâil yeşil kanatlarını açar ve dünyaya gelerek kullara selâm edip nûrlar saçar. Kızıl kanatlarını ise kıyâmette açacaktır. Hak Te'âlâ (cc) Cebrâil Aleyhisselâm'ı “*Ruh ve meleklerin saflar hâlinde duracakları gün...*”²⁷⁸ âyet-i kerîmesinde “Rûh” olarak zikretmiştir.

Cenâb-ı Hak (cc) mü'minlere de kanat olarak namazı bahşetmiştir. İki kanat yerine sabah vakti iki rekât namazı verirken üç kanat yerine de akşam vakti üç rekât namaz vermiştir. Dörder kanat olarak da öğle, ikindi ve yatsı namazlarını vermiştir. Üç rekât da vitr namazını eklemiştir. Bunlar, mü'minlerin kanadıdır. Mü'min namazla gökleri aşip arşa varır. Namazı olmayan ise kanatsız olup iblisin gaflet suyundan içerler. Hak Te'âlâ “*Bahr-i Mescûr*” adında derinliği yedi kat olan bir deniz yaratmıştır. Onun üzerinde de bir ferîşteh yaratmıştır ki bu deniz onun dizine dahi gelmez. Uzunluğu yüz bin yıllık olan bu ferîştehler kürsî melekleridir.

3.2.7.123. Faşlun Fî Şıfat-ı Şems

Bu bölüm (B. 9067-9144) güneşin, kürsînin ve arşın büyüklüğüne dair nazmedilmiştir.

Güneş, kürsî yüzünde bulunan yetmiş ulunun birinden halk edilmiştir. Bunun envârı güneşten yetmiş kat fazla ve güzeldir. Güneşin vüs'ati de bu uludan hâsıl olmuştur.

Hak Te'âlâ (cc) cilâlı bir aynanın üzerinde süslü demirden bir kan yaratmış ve bunları çeken yetmiş bin boyunduruk halk etmiştir. Bu boyundurukların her birinde ise ikişer ferîşteh koşuludur. Güneş ise orta yerinde yatmaktadır. Ferîştehler, derinliği beş yüz yıl olan deniz içinden balık misâli güneşi çekmektedirler. Bu ferîştehlerin ulularının adı “*Şemsâ'il*”dir.

Hak Te'âlâ (cc) güneşten yukarıda kardan ak bir deniz yaratmış ve yetmiş bin ferîştehi oraya vekil tayin etmiştir. Bu ferîştehler sürekli çalışarak o karla bir günün yüzünü suvarlar. Şayet bir dem dahi bunu yapamasalar yedi kat yer ve gök emr-i

²⁷⁸ [يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا] (Nebe', 38)

Sübhanî ile yanardı. Nitekim Cenâb-ı Hak (cc) bir hadîs-i kudsîde “Şüphesiz Allahu Te’âlâ kıyamete kadar yetmiş bin meleği güneşe kar atmakla görevlendirmiştir.”²⁷⁹ buyurmuştur.

Arş, “Onların da üstünde sekiz (melek) taşır. Siz o gün arzolanursunuz.”²⁸⁰ âyetinde ifade buyrulduğu üzere sekiz ayak üzere olup kıyâmette sekiz melek tarafından götürülecektir. Arşın makamı o kadar geniştir ki bir ayaktan bir ayağa iki yüz yıl uçulsa yine erişilemez. Eğer yedi kat göğün, yedi kat yerin, cennetin ve cehennemın arşın üzerine konulduğunu düşünecek olursak arşın ululuğunu daha iyi anlayabiliriz. Her şey Kâdir olan yüce Allah’ın kudretinden olmuştur.

3.2.7.124. Faşlun Fî Beyân-ı Ahvâl-i Semâvât

Bu bölümde (B. 9145-9204) yedi kat göğün tabakalarından ve bu tabakalarda Hakk’a sürekli tespih, takdis ve temcîdde bulunan meleklerden söz edilmiştir.

Yeşil zümrüitten yaratılan birinci gök “Berkia” olup buradaki meleklerin ulusunun adı “İsmâil”dir. Berkia’da bulunan melekler her dâim Hakk’a secde hâlinde olup tespihleri “Sübhanê zi’l-mülki ve’l-melekûti”²⁸¹ lafzıdır. Berkia’da “Ra’d” adındaki bir melek ise bulutları sürüp yağmurları yağdırmakla görevlidir.

Ak gümüşten yaratılan ikinci göğün adı “Erkâlûn” olup buradaki meleklerin ulusunun adı “Erkiyâ’il”dir. Buradaki melekler Hakk’a rükû vaziyetindedir. Buradaki ferîştehlerin tespihi “Sübhanê men ellefe beyne’s-selci ve’n-nâr”²⁸² lafzıdır. “Habîb” adında bir ferîşteh daha vardır ki gövdesinin yarısı kardan yarısı ise ateşten olup Hakk’ın kudretiyle ne karı erir ne de ateşi söner! Bu meleğin tespihi “Sübhanê zi’l-izzeti ve’l-‘azameti ve’l-heybeti ve’l-kudreti ve’l-kibriyâ’i ve’l-ceberut”²⁸³ lafzıdır.

Kızıl yakuttan yaratılan üçüncü göğün adı “Kaydum” olup buradaki meleklerin reisinin adı “Gögiyâ’il”dir. Kaydum’daki ferîştehlerin ibadeti her dâim Hakk’a kıyâm durmaktır. Buradaki meleklerin tespihi “Sübhanê ’l-Melikü’l-Hayyu ’l-Halîmü’llezî lâ yenâmu ve lâ yemûte ve lâ yefûtu ebeden”²⁸⁴ lafzıdır.

²⁷⁹ Hadis-i Kudsî’nin kaynağı bulunamadı.

²⁸⁰ [(18) ... يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ (17) فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ...], (Hâkka, 17-18)

²⁸¹ “Mülk ve melekût’un (maddî ve manevî bütün alemlerin) sahibini tesbih ederiz.”

²⁸² “Pâk ve ulu olan Allâh (cc), kara ve ateşe ünsiyet verir.”

²⁸³ “İzzet, azamet, heybet, kudret, kibriyâ ve ceberut sıfatların sahibi olan Rabbimiz her türlü noksanlıktan uzaktır.”

²⁸⁴ “Melik, Hayy, Halîm olan öyle ki uyumayan, ölmeyen ve ebedî olan Rabbimiz her türlü noksanlıktan uzaktır.”

Beyaz inciden yaratılan dördüncü göğün adı “Mâ’ûn” olup buradaki meleklerin ulularının adı “Mü’minüyâ’il”dir. Mâ’ûn’da bulunan ferîştehler sürekli teşehhüd vaziyetindedirler. Mâ’ûn’da bulunan ferîştehlerin zikri “Sübhâne’l-Melikü’l-Kuddûs Subbûhun Kuddûsün Rabbünâ ve Rabbü’l-melâ’iketü ve’r-rûhu”²⁸⁵ lafzıdır.

Kızıl altından yaratılan beşinci göğün adı “Ĝarîbâ” olup buradaki ferîştehlerin ulusunun adı “İstifâ’il”dir. Ĝarîbâ’daki ferîştehler, makâm-ı Mahmûd’ta sürekli Hakk’ı takdis ve temcîd ederek tahmîdde bulunurlar. Zikirleri ise “Sübhâne Rabbe külli şey’in ve hâlikuhum”²⁸⁶ lafzıdır.

Sarı yakuttan yaratılan altıncı göğün adı “Dabkâ” olup ferîştehlerinin ulusunun adı “Bâ’il”dir. Buradaki ferîştehler sürekli zikir ve tahmîdle meşguldür. Zikirleri ise “Sübhâne’l-Hâliku’n-nûr Sübhâna’llâhu ve bihamdihi”²⁸⁷ lafzıdır.

Beşinci gökle aynı ismi taşıyan yedinci göğün adı “Ĝarîbâ”dır. Nûrdan yaratılan Ĝarîbâ’daki ferîştehler hayret makamında hayrân hâldedirler. Buradaki ferîştehlerin serverlerinin adı “Nûriyâ’il”dir. Buradaki melekler, Hakk’a her dâim tâzimde bulunurlar. Tesbihleri “Sübhâne’l-Kâdiru ‘alâ halkıhi ve zînete ‘arşıhi ve midâda kelimâtihi”²⁸⁸ lafzıdır.

3.2.7.125. Faşlun Fî Naşîhat ‘Alâ Bahr-i Tavîl Mevzûn-ı Âher

Bu kısa nasihat manzumesinde (B. 9205-9213) Allah’a (cc) karşı gelenlerle Allah’ın (cc) buyruklarını tutanlar mukayese edilmiştir.

Hak Te’âlâ’nın (cc) hikmetini görmeyenler kördür. Hakk’a vâsıl olanlar farzı ve sünneti tutanlar olup makamları cennettir. Hakk’ın buyruğunu tutmayanlar ise türlü mihnet ve belâlarla kahrolurlar. Bunlar kabirde de sayısız cezâlara çarptırılıp karınca ve yılanlara yem olurlar.

3.2.7.126. Hikâyet-i Mîkâ’il ‘Aleyhi’s-selâm

Bu bölümde (B. 9214-9413) Mîkâ’il Aleyhisselâm’dan ve Hamele-i Arş meleklerinden söz edilmiştir.

²⁸⁵ “Melikü’l-Kuddûs, münezzeh, mukaddes, meleklerin ve Ruh’un Rabbi olan Yüce Allah’ımız (cc) her türlü noksanlıktan uzaktır.”

²⁸⁶ “Her şeyin Rabbi ve yaratıcısı olan Yüce Allah (cc) her türlü noksanlıktan uzaktır.”

²⁸⁷ “Nûrunu yaratan Allah (cc) her türlü noksanlıktan uzaktır ki her türlü noksanlıktan münezzeh olan Rabbime hamd ederim.”

²⁸⁸ “Her şeye Kâdir olanın yaratıcısı, arşı süsleyen ve kelimelere yazan Rabbimiz her türlü noksanlıktan münezzehdir.”

Mikâil Aleyhisselâm arşın genişliği, enginliği karşısında bir zaman Allahu Te'âlâ'dan şöyle bir talepte bulundu: "Ey âlemlerin sultânı olan Yüce Rabbim! Destur verirsen bir kez arşın bahrine dalayım." Cenâb-ı Hak (cc), Hz. Mikâil'in bu arzusuna müsaade verince Hz. Mikâil, vakitlerden bir vakitte yirmi bin yıl uçtu ve bir kanadını açıp gözünü yumduğunda beş yüz yıllık mesafeyi katetmişti. Hak Te'âlâ (cc), Hz. Mikâ'il'in kuvvetini ziyadesiyle arttırdığında Hz. Mikâil, elli bin yıllık yolu daha da yukarılara çıkararak uçmuştur. Hz. Mikâil bu menzile girip yolculuğu esnasında henüz belirli bir nesneyle karşılaşmadan Allah'a (cc) "*Yâ İlâhî! Ne mikdar yol geldim?*" diye sorduğunda Allah (cc) Hz. Mikâil'e "*Bir erlikte ihlâsla yol katetmeden bir yere varılmaz.*" Hemen o anda Mikâ'il Aleyhisselâm hayret makâmında binlerce renk gördüğü vakit "*Sübhâne Rabbiye'l-A'lâ*"²⁸⁹ lafzını tespih etmeye başlar.

Hamele-i Arş meleklerinin en büyüklerinden ve kuvvetlilerinden birisi "Harkâ'il"dir. Harkâ'il, Allah'tan (cc) "*Yâ İlâhî! Ne olur senin izninle arşa inip yüceliğini müşahede etsem!*" diyerek talepte bulunur. Hak Te'âlâ'nın kendisine izin vermesiyle Harkâ'il, kanadını açıp gözünü yumduğunda bin yıllık yolu katederek yetmiş bin yıl uçmuştur. Allah Resûlü (sav) Efendimiz ise bunlara mukabil -bir rivâyete göre yarım saatte başka bir rivâyete göre ise bir saatte- tüm semâvâtı gezmiştir. Harkâ'il dahi bu sırrı anlamakta aciz kalmıştır. Harkâ'il Aleyhisselâm hiçbir nesne göremeyince Hakk'a niyazda bulunur ve Hak Te'âlâ'nın kendisine kuvvet vermesiyle bin yıl daha pervâz eder; fakat yine hiçbir nesne göremez. Bunun üzerine Allahu Te'âlâ (cc) Harkâ'il'e "*Baktığında arşın yarısını değil, Allah (cc) olarak tek beni görürsün.*"²⁹⁰ buyurur. Harkâ'il Aleyhisselâm hemen rükûya giderek "*Sübhâne Rabbiye'l-Azîm*"²⁹¹ zikrini tespih eder. Harkâ'il Aleyhisselâm'ın bu zikrine Hak Te'âlâ (cc) "*Bütün her şeyin en azîmi benim; benim üzerimde azîm olan başka bir şey yoktur.*"²⁹² şeklinde cevap verir. Büyüklükte serçe kadar kalan ve korkudan âdetâ kurşun misâli eriyen Hz. Harkâ'il utancından ve korkusundan hemen makamına geri döndü. İhlâslıların utancı ve Allah korkusu böyle olur. Utanması ve korkusu olmayanlar ise Hakk'a karşı her türlü fisk u fücûru işleyip zinâlar eylerler. Hz. Muhammed Mustafâ (sav) Efendimiz, gökleri yarıp ferîştehlerin yolu üzere Mi'râc'a erdiğinde Hakk'ın huzurunda Allah (cc) korkusundan yaprak gibi titremekteydi. Hak

²⁸⁹ En yüce olan Rabbim her türlü kusurdan uzaktır.

²⁹⁰ Hadis-i Kudsi'nin kaynağı bulunamadı.

²⁹¹ Büyük olan Rabbim her türlü kusurdan uzaktır.

²⁹² Hadis-i Kudsi'nin kaynağı bulunamadı.

Te'âlâ (cc) Cebrâ'il Aleyhisselâm'a emir buyurarak Allah Resûlü (sav) Efendimiz'e arşı ve ferşi dolaştırmasını istedi. Hz. Peygamber (sav) Efendimiz göğün yedinci katında bulunan Cebrâil Aleyhisselâm'ın makamı Sidretü'l-Müntehâ'yı dahi gördü. Sidretü'l-Müntehâ latîf bir ağaç olup Hak Te'âlâ (cc) bu mübârek ağacın dibinden ikisi açıktan ikisi de örtülü akmakta olan dört ırmak çıkarmıştır. Hz. Peygamber (sav) Cebrâ'il Aleyhisselâm'a bu ırmakların nereye gittiğini sordu. Hz. Cebrâil ise cevâben *"Bu açıktan akan ırmaklar dünyaya gider. Birisi Nil olup Mısır iline giderken, diğeri Fırat olup Acen diyarına akmaktadır. Diğer iki nehir ise cennete gitmektedir."* buyurmuştur. Sonrasında Hz. Peygamber (sav) budakları ayyuka erişen ve üzerinde birbirine girmiş vaziyette sayısız yapraklar bulunan bir ağaç görür. Ağacın dibinde ise kimsenin yüzüne bakmaya cesaret edemediği heybetli biri oturmaktadır. Allah Resûlü (sav) Efendimiz *"Yâ Cebrâ'il bu kimdir?"* diye sorduğunda Hz. Cebrâ'il, *"Ey Nûr! O ağacın dibinde oturan zâtın makamı burası olup adı Azrâ'il'dir. Bir kimsenin ne vakit vadesi dolup eceli gelse o kişi hakkında ölüm oku gerilir ve yaprağı Azrâ'il'in önüne düşer. Azrâ'il Aleyhisselâm bu yaprağı aldığı anda sözkonusu kişinin rûhunu kabzedip yuvasını dağıtacağını bilir. O yaprak düşerken diğer yapraklara da haberi gider. Düşen yağrağın sahibinin kulağı çınlar. Nihayetinde Hz. Azrâ'il, kimine şefkatle kimine de heybetle görünerek canını alır."* Resûlullâh (sav) Hz. Azrâ'il'e selâm verdi; fakat Azrâ'il selâmını almadı. Allah Resûlü (sav) yine selâm verdi; fakat Azrâ'il yine selâmını almadı. Hz. Peygamber (sav) üçüncü kez selâm verdiğiğinde Cibrîl-i Emîn araya girerek *"Yâ Azrâ'il! Sana selâm veren fahr-i cihandır. Ona hürmette kusur etme!"* Bunun üzerine Azrâ'il Aleyhisselâm yerinden kalkıp münevver bir yüzle Allah Resûlü'nün (sav) selâmını aldı ve şöyle dedi: *"Yâ Habîba'llâh! Âsî bir rûhu heybetli bir yüzle ve can yakan acı sözlerle kabzettim. Bu nedenle o vaziyetteyken selâmını almaya çekindim."*

Allah Resûlü (sav) bir hadisinde *"Şüphesiz Allahu Teâlâ arşın altında yüz bin kandil yaratmıştır. Arştan sonra içinde cennet, cehennem, yedi kat semâvât olan kandilleri yaratmıştır. Kandilin birinde ise hiçbir şey yoktur."*²⁹³ buyurur. Yedi cehennem birbirine asılı, yedinci cehennem ise sahrâya asılıdır. Sahrâ denize, deniz büyük bir balığa, balık da öküze asılı vaziyettedir. Öküz gevhere, gevher ferşe, ferş de serîre asılı hâldedir. Serîr yerlere, yerler dağlara, dağlar da Kaf dağına asılıdır. Kaf

²⁹³ Hadisin kaynağı bulunamadı.

dağı ise göğe asılı vaziyette olup yedi gök de birbirine bağlıdır. Yedinci gök cennete asılı olup diğer cennetler de Hakk'ın kudretiyle birbirlerine asılıdır. Birbirlerine bağlı bu sekiz cennete ise sakf-ı merfû' asılıdır. Sakf-ı merfû'a asılı yetmiş bin hicâb olup bu yetmiş bin hicâb da birbirlerine asılıdır. En üstteki hicâba asılı kürsî vardır. Hak Te'âlâ (cc) kürsîden yukarıda arşdan ise aşağıda olan perdeler yaratmıştır. Tüm bunlar arşa asılı vaziyette olup arş da Hakk'ın kudretine asılıdır. Arşta “E'r-Rahmân” yazılı olup “Rahman, Arş'a kurulmuştur.”²⁹⁴ Mel'un Yahudiler, Allahu Te'âlâ'nın bu cihânı yarattıktan sonra arş üstünde yatıp dinlendiği yalanını ortaya atmışlardır. Böyle diyenlerin yeri cehennem olup Hudâ yatıp dinlenmekten berî olup mekândan münezzehtir. Arştan aşağıda yetmiş bin azamet perdesi, yetmiş bin kudret perdesi, yetmiş bin nûr perdesi, yetmiş bin nâr perdesi yaratmıştır. Yine yetmiş bin buluttan, yetmiş bin zulmetten, yetmiş bin altından, yetmiş bin gümüşten, yetmiş bin demirden, yetmiş bin bakırdan, yetmiş bin kurşundan, yetmiş bin de taştan perde halk etmiştir. Arş ve kürsînin arası yetmişer bin envâi çeşit perdelerle doludur. Arşdan yukarıda bulunan bu perdelerdeki feriştehler “Lâ İlâhe İlla'llâh Muhammedun Resûlu'llâh”²⁹⁵ zikrini söylerler.

3.2.7.127. Faşlun Fî Takrîr-i Hameletü'l-^çArş

Bu bölümde (B. 9414-9532) Hamele-i Arş meleklerinden İsrâfil Aleyhisselâm ve Mîkâ'il Aleyhisselâm nazmedilmiştir.

Resûlullâh'ın beyanına göre arşı kırk bin ferişteh götürmektedir. Bu kırk bin ferişteh, kıyâmette sekiz saf olup bunların uluları da dördttür. Nitekim Hak Te'âlâ bu hususu “O gün Rabbinin arşını, bunların da üstünde sekiz taşıyıcı taşır. O gün (hesap için Allah'a) arz olunursunuz.”²⁹⁶ âyet-i kerîmesiyle zikretmiştir. Hamele-i arş meleklerinin bir safının sayısı İbni Abbâs'ın (ra) rivâyetine göre insanoğlunun vücûdundaki kılların sayısı adedince. Başları arşa, ayakları ise yedi kat yere basmaktadır. Tespihleri ise “Sübhâneke mâ a'zamu şânuke Sübhâna'llâhi'l-kadîm”²⁹⁷ zikridir. Uluları İsrâfil Aleyhisselâm'dır. Onun yüceliğini anlatmak için kelimeler kifâyetsiz kalır. Yeryüzünde bulunan bütün deryâ, ırmak, pınar ve yağmurun suyu İsrâfil Aleyhisselâm'ın üzerinden boşaltılsa bir katre dahi onu ıslatamaz. Allah (cc)

²⁹⁴ [الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى] (Tâhâ, 5)

²⁹⁵ “Allah'tan başka ilâh yoktur, Muhammed O'nun Resûlüdür.”

²⁹⁶ [(18) ... وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةَ (17) يَوْمَئِذٍ تَعْرَضُونَ ...] (Hâkka, 17-18)

²⁹⁷ “Şânın ne yücedir ki Yüce Rabbim, seni noksanlıklardan tenzih ederim.”

İsrâfil'e ağlama vermemiştir. Şâyet Hz. İsrâfil ağlayacak olup gözünden bir damla yaş damlasa yedi kat gök ve yedi kat arz tufandan gark olurdu.

İbni Abbâs'tan (ra) rivâyetle Resûlullâh (sav) şöyle buyurmuştur:²⁹⁸ “Cebrâ'il bir vakit parmağıyla işâret edip bana *“Ey Allah'ın Resûlü! Yukarı bak kim geliyor!”* dedi. Ben yukarı baktığımda göğün ayan beyan açılan kapısından geleni gördüm. Bu gelenin gövdesi o kadar büyüktü ki bir ayağı dünyaya bassa sığmazdı. O esnâda Cebrâ'il'e baktığım vakit onun benzinin sararmış ve nutkunun da tutulmuş olduğunu fark edince Cebrâ'il'in ecelinin geldiğini sandım. Fakat bu gelen zat aşağıya indikçe inceldi, inceldi ve nihayet incecik bir şahıs oldu. Hemen bana selâm verdi ve ben de selâmını aldım. Akabinde bana buyurdu ki: *“Ey Allah'ın Resûlü! Allah (cc) size selâm edip meliklik ya da peygamberlikten hangisini tercih ettiğinizi sormakta!”* Bu su'al karşısında Cebrâ'il hemen kulağıma *“Yâ Habîba'llâh! Kulluk istediğini söyle! Zirâ tüm hastalıkların tabibi sensin.”* diye fısıldadı. Bunun üzerine ben de kulluk istediğimi beyan ettim. Bu cevabım onun hoşuna gitti ve bana *“Yâ Muhammed! İşte işin hatm oldu.”* diyerek ayağını evvel birinci göğ'e sonra da ikinci göğ'e basarak dönmek için yola koyuldu. Ben Cebrâ'il'e bunun kim olduğunu sordum. Cebrâ'il de bu gelenin Mîkâ'il olduğunu ve Hak Te'âlâ'nın Levh-i Mahfûz'u ona ısmarladığını şöyle buyurdu: *“Ne vakit Hak'tan bir ferman olsa kalemden levhe nakşolup sonrasında Mîkâ'il bana haber eder. Ben de size iletirim ey Allah'ın Resûlü! Yâ Habîba'llâh siz ondan da ulusunuz.”* Hz. Peygamber (sav) Cebrâ'il Aleyhisselâm'a *“Peki ölecek kadar niye korktun yâ Cebrâ'il?”* diye sordu. Cebrâ'il Aleyhisselâm da *“Yâ Resûlullâh! Korktum çünkü levhin üstünde kırılan kalemi, olan biten herşeyin cümlesini o bilir. Yağmurun, karın, dolunun ne kadar yağacağını, kimlerin ne kadar nefes alıp vereceğini, doğan ve ölenlerin ne kadar lokma yiyeceğini hulâsâ cümle hesabı o bilir. Fakat bir şey var ki onu o da bilmez.”* Allah Resûlü (sav) onun ne olduğunu sorduğunda Mîkâ'il Aleyhisselâm, cemaatle yapılan amellerin sevabının kendisinin dahi hesap edemeyeceğini nicelikte çok olduğunu beyan etmiştir. Cebrâ'il Aleyhisselâm kelâmına devam ederek Hz. Mîkâ'il'in kıyâmetten haber getirerek kendisini tutacağını sandığından benzinin solduğunu ve onun ne vakit cehenneme nazar kılsa cehennemin serçe gibi eriyeceğini ifade buyurmuştur.”

²⁹⁸ Hadisin kaynağı bulunamadı.

Mikâ'il, İsrâfil, Azrâ'il ve Cibrîl arşı götürenlerdir. Yeryüzünün uluları ise Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali'dir. Mûsâ, Dâvûd, İsâ ve İbrâhîm de ulu'l-‘azm peygamberlerden olmuştur. Bunların üstünde bunlardan da muazzez ve muhterem olan ise Ahmed ü Muhammed Mustafâ Ebu'l Kâsım (sav) Efendimiz'dir. Ayrıca dört imâm Hanbelî, Mâlik, Şâfi'î ve İmâm-ı A'zâm yeryüzünün zeynleridir.

3.2.7.128. Faşlun Fî Hamele-i 'Arş

Bu bölümde (B. 9533-9613) önceki fasılların devamı olarak Hamele-i Arş melekleri vasfedilmiştir.

Arşı götüren dört ulu meleğin birincisi âdem sûretli, ikincisi arslan sûretli, üçüncüsü öküz sûretli, dördüncüsü ise akbaba sûretlidir. Bunlardan insan sûretli olan melek, âdemoğullarının rızkının artması ve günahlarının affolunması için gece gündüz Hakk'a duâ eyler. Arslan sûretinde olan melek arslanların rızkının artması ve düşmanlarından korunması için Allah'a niyazda bulunur. Akbaba suretindeki melek ise kuşların rızkının artması ve düşmanlarından korunması için Hakk'a duâ eyler. Öküz sûretinde olan melek ise öküzler ve diğer cümle hayvanların şefâati için inleyip onların türlü nimetlere kavuşması için Hakk'a niyazda bulunur. Fakat o andan itibaren Mûsâ'nın kavmi buzağıya tapıp Hakk'a âsî geldiler. Bunun üzerine Hz. Mûsâ kendi kavminin bu hâlimden hacâlet duyarak müteessir olmuştur.

Allah (cc) bu dört büyük meleğin emrine onar bin saf kullukçu melâik vermiştir. Bu melâikler taaccüble hayrân olarak Hakk'ı seyrân edip “*Sübhâna'llâh Elhamdüli'llâh*”²⁹⁹ virdiyle Allah'a (cc) zikir ü tâzimde bulunurlar. Sonrasında ise “*Lâ İlâhe İlla'llâh*”³⁰⁰ derler. Bu kez Allah'ı takdis ve tespih eden dört melekten âdem sûretli olanı Hakk'ı “*Sübhâna'llâh*”³⁰¹ virdiyle zikreder. Öküz sûretli olan “*Elhamdüli'llâh*” virdiyle, arslan sûretli olan “*Ve lâ ilâhe illa'llâh*” virdiyle, akbaba sûretinde olan melek ise “*Allâhu Ekber*” virdiyle Hakk'ı tespih eder. Hz. Muhammed Mustafâ (sav) Efendimiz de mi'râca erdiğinde bu meleklerin Allah'ı (cc) tespih ve takdîs ettiklerini teyid etmiştir. Hz. Peygamber (sav) Efendimiz bu dört meleğin

²⁹⁹ “Allah (cc) noksanlardan münezzehtir. Hamd ve tüm övgüler Allah'adır.”

³⁰⁰ “Allah'tan başka ilah yoktur.”

³⁰¹ “Allah (cc) noksanlardan münezzehtir.”

sevabına erişmek için ümmetine “*Lâ havle ve lâ kuvvete illâ bi’llâhi’l-‘aliyyil’l-‘azîm*”³⁰² duasını tavsiye etmiştir.

3.2.7.129. Faşlun Fi Beyân-ı Melâ’ike

Bu kısa manzume (B. 9614-9619) Allah Resûlü’nün (sav) arşın altında gördüğü bir grup nûrdan melâike ile ilgilidir.

Allah Resûlü (sav) bir vakit arşın altında ellerinde nûrdan süngülerle nûrdan süvarilerin sürekli bir deverân hâlinde bir yerden başka bir yere koşuşturduklarını görür. Kimse bu işin hikmetini bilmediğinden Allah Resûlü (sav) Efendimiz Cebrâ’il Aleyhisselâm’a bunların nereden gelip nereye gittiklerini sorar. Cebrâil Aleyhisselâm da Hudâ’nın kudretindeki hikmeti kimsenin bilemeyeceğini ve bu nûrdan melâikelerin de kıyâmete değin bu hâl üzere olduklarını buyurdu.

3.2.7.130. Faşlun Fî Tafşîlât-i Cennet-i Bi’-isnâdin Şaḥîḥin ‘An Resûli’llâhi ‘Aleyhi’s-selâm

Bu bölüm (B. 9620-9655) Resûlullâh (sav) Efendimiz’in sahih bir habere istinâden cennet hakkında verdiği tafsilatlar faslıdır. Nitekim Allah Resûlü (sav) bir hadisinde “*Allah (cc) günlerin beşincisi Perşembe gününde renkleriyle birlikte cenneti yarattı. Allah’ın Resûlü doğru söyledi.*”³⁰³ buyurmaktadır. Hak Te’âlâ içi güzel sevgililerle dolu dört saray yaratmıştır. İlk sarayın adı “*Dâr-ı hayvân*” olup ikinci sarayın adı “*...ve muhakkak ki âhiret karar kılınacak (devamlı kalınacak) yerdir.*”³⁰⁴ âyet-i kerîmesinde zikredildiği üzere “*Dâru’l-karâr*”dır. Dâru’l-karâra girenler şâd olurlar. Üçüncü saray, içine girenlerin yüzünde îman nûrunun bulunduğu “*Dâru’l-makâm*”dır. Dördüncü saray ise yine “*Onlar için Rableri katında barış yurdu vardır.*”³⁰⁵ âyetinde belirtildiği üzere “*Dâru’s-selâm*”dır. Hak Te’âlâ (cc) cennette içine birbirine muhabbet besleyen insanların girebileceği dört bostan yaratmıştır. İlki Me’vâ cenneti, ikincisi Na’îm cenneti, üçüncüsü Adn cenneti, dördüncüsü ise Firdevs cennetidir.

Allah (cc) genişliği nihâyetsiz olan nûrdan sekiz cennet yaratmıştır. Bu sekiz cennette sekiz de ırmak vardır. Bu ırmakların her birinden ayrı ayrı su, süt, bal, tâhûr,

³⁰² “Güç ve kuvvet ancak şâni yüce Allah’tandır.”; Buhârî, Ezan, 7; Müslim, Salât, 12.

³⁰³ Hadisin kaynağı bulunamadı.

³⁰⁴ [... وَإِنَّ الْأَخْرَجَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ ...], (Mü’min, 39)

³⁰⁵ [... لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ ...], (En’âm, 127)

kâfûr, rahîk, tesnîm ve selsebîl akmaktadır. Hoş râyihalar yayılan bu ırmaklardan kiminin arki altından, kimininki cevherden, kimininki yakuttan, kimininki inciden, kimininki mercandan, kimininki zebercedden, kimininki ise gümüştendir.

3.2.7.131. Faşlun Fî Aḥbār-i Vüs‘atî'l-Cināni ‘Alā Vecheyne

Bu bölümde (B. 9656-9681) cennetin genişliği nazmedilmiştir. Cennet, yedi kat gök ve yedi kat yerden müteşekkil iki vech üzere olmuştur. Kalbi sâfi, amelleri ihlaslı olanların gireceği cennette yerler ve göklerin arası beşer yüz yıllıktır. Hak Te‘âlâ (cc) “*Rabbimiz tarafından mağfirete, genişliği göklerle yer kadar ve müttakiler için hazırlanmış bir cennete doğru yarışırmasına koşuşun!*”³⁰⁶ buyurmaktadır. Hak Te‘âlâ’dan (cc) cennet ehlinin her birine göklerin ve yerin mislince nasip vardır. Allah (cc) yerleri yedi kat köpükten yaratmıştır.

3.2.7.132. Faşlun Fî Aḥvâl-i Arzîn ve'l-Ḥüt

Bu bölümde (B. 9682-9744) arzın katmanlarından söz edilmiştir. Birinci yerin adı “*Dimâ*” olup Hakk’ın hazineleri burada saklıdır. Cenâb-ı Allah (cc) burada yetmiş bin melek yaratmış olup bunların her biri zincirle asılıdır. Her birinin koltuğunun altında bir sandık ve bu sandıkların içerisinde de cümle yeller vardır. Hak Te‘âlâ (cc) ne vakit yelin esmesini dilese bunların içindeki feriştehler, yelleri estirir.

İkinci yerin adı “*Hul*” olup burada ğadap için akrepler bulunur. Her akrebin kuyruğunda da içi zehir dolu üç yüz altmış kabarcık vardır. Şayet akrep o kabarcıklardan birini bir şehre vursa bütün âlem yanıp tutuşurdu. Akreplerin yanı sıra heybetli yılanlar ve çiyenler da zehir saçmak için beklemektedir.

Üçüncü yerin adı “*Arfa*” olup burada da avrat yüzlü ve fil ayaklı ankebutlar bulunmaktadır. Bunların tüyü koyun tüyü gibi olup asla ibadet eylemezler.

Dördüncü yerin adı “*Herîbâ*” olup bazıları “*Batîhâ*” ya da “*Karîbâ*” olarak da anmışlardır. Burası yılanların mekânı olup bir yılanın ağzında yirmi dört bin diş vardır. Bu yirmi dört bin dişin her biri dağlar kadar olup her bir dişten de zehir ırmağı akmaktadır. Burada âsîler cezalandırılmaktadır.

³⁰⁶ [وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ] (Âl-i İmrân, 133)

Beşinci yerin adı “*Terây*” olup içi baştan başa kibrit taşıyla doludur. Buradaki taşlar “*O halde yakıtı insanlarla taşlar olan ateşten sakının. O ateş kâfirler için hazırlanmıştır.*”³⁰⁷ âyeti fehvasınca cehenneme kibrit taşı olacaktır.

Altıncı yerin adı “*Siccîn*” olup “*Esfel*” nâmıyla da bilinmektedir. Cehennemlik olan şerir ruhlar, cehennem ateşinin azabına burada mâruz kalırlar.

Yedinci yer ise “*Acibe*” olup “*Tahte’s-serâ*” ismiyle de bilinmektedir. Burası aynı zamanda iblisin zindanıdır. Bu yerden aşağısının adı “*Sahrâ*” olup Allah (cc) burayı cehenneme örtü kılmıştır. Cenâb-ı Allah (cc) kudretiyle cehennemi yedi kat yerde kılarak cehennemden aşağı ulu bir dağ yaratmıştır. Bu dağdan aşağıda ise yetmiş bin deniz yaratmıştır. Buranın aşağısında da yine yetmiş bin dağ halk etmiştir.

3.2.7.133. Fî Bahr-i Kaşîr ‘Alâ Ahvâli’l-Arz

Bu bölümde (B. 9745-9813) dünyanın üzerinde bulunduğu varsayılan öküz ve balık burçlarının vasıfları nazmedilmiştir.

Yetmiş bin dağın aşağısında ve seksen bin yıllık ötesinde öküz vardır. Öküzün yetmiş bin başı olup bir başından bir başına yetmişer bin yıllık mesafe vardır. Her başında yer alan kırk bin boynuzla yer altı dolmuş vaziyettedir. Yetmiş bin başın üzerinde de üç yüz bin balık çerisi olup bunların her birisi ulu dağlardan da uludur.

Hak Te’âlâ (cc) öküzün burnunun dibinde on deniz yaratmıştır. Hayvan nefes aldığıında deryâlar burnuna girmekte, nefes verdiğiinde ise deryâlar dışarı dökülmektedir. Resûlullâh (sav) Efendimiz de bir hadisinde “*Dünya, öküz ve balığın üzerindedir.*”³⁰⁸ buyurmuştur. Öküzün dört ayağı olup her bir tabanı otuz dünya kadardır. Öküz, dört tabanını balığın bir pulu üzerine basmaktadır. Balığın bir pulu ise yüz yirmi dünya adedindedir. Balığın esas büyüklüğünü Allahu Te’âlâ bilir. Bir vakit Allah’ın (cc) sevgilisi Hz. Mûsâ balığın büyüklüğünü merak edip “*Yâ Rabbi! Yeryüzü balığın üstünde olup öküz dahi ona sığınmıştır. Balığın büyüklüğünü bana gösterir misin yâ İlâhî?*” diye sorar. Hak Te’âlâ da bu işin sırrını Hz. Mûsâ’ya şöyle beyân eder: “*Yâ Mûsâ! Şu deryâyaya varırsan orada sana balıktan bir nişan arz olacak.*” Hz. Mûsâ deryâ üzerine varıp Kaf dağı büyüklüğünde bir balık görür. Gövdesini dahi fark edemediği bu balığın yanağı semâyâ ermekteydi. Hz. Mûsâ üç gün boyunca izlediği

³⁰⁷ [فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ...] (Bakara, 24)

³⁰⁸ Hindî, Kenzû'l-Ummâl, Hadis, 6/157; Aclûnî, a.g.e., 1/129-130.

balığın ancak burnunu görebildi. O esnâda Hz. Cebrâ'il gelerek Hz. Mûsâ'ya bu işin hikmetini şöyle anlatır: “*Ey can! Bu balık denizin derinliklerinde olup günde yedi kez gıda yer. Bazılarının “Lusiya” olarak bazılarının da “Nûn” olarak adlandırdığı bu balık Yûnus balığıdır.*” Bu hususla alâkalı İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyân tefsirinde şu açıklamayı getirmiştir:

“Fakir (Bursevî)'ye göre nun kelimesi ile kalem kelimesi arasındaki ilişki kapalıdır. Bunu ancak hakikat ehli olanlar kavrayabilir. Kanâatime göre o ilişki şudur: Her şeyden önce balığın ciğeri cennet ehlinin gıdasıdır. Cennettekiler bu gıdayı yedikten sonra bedenlerinde ebedî bir hayat bulacaklardır. Nitekim kalem vâsıtasıyla da ruhların ebedî hayatlarını sağlayan ilimler yazılıdır. Bu nedenle Cebrâ'il'e ruh ismi verilmiştir. Çünkü o kalplerin ve ruhların hayatına sebep olan vahyi getirmekte idi. Böylece “nun” ve “kalem” kelimeleri su ve ilim gibi oldular. Nun ile kalem kelimesi arasındaki ilişkinin tam olduğu noktasında herhangi bir kuşku yoktur. Yukardaki ifadeyi söyleyen ve kıyası dile getiren kimsenin o yaptığı kıyâs bâtıldır, bâtılı söyleyen kimse câhildir. Bazı âlimlere göre sûre başındaki “nun”, Yunus (a.s.)'in karnında hapsolunduğu balığın adıdır. Bu nedenle Allah, Yunus (a.s.)'a “Zünnûn” ismini vermiştir. Bazı âlimlerin görüşüne göre “nun” yeryüzü sırtında duran balığın adıdır. Bu balık süflî olan yeryüzü tabakasının en altındaki denizdedir. Adı Liyusa veya Yehmut'tur. Aynu'l-Maâni'de kaydedildiğine göre bu balığın adı Lusiya veya Berhut'tur.” (İsmail Hakkı Bursevî, 2016-C 22: 145)

Hak Te'âlâ (cc) “*Nûn*” adında bir ferîşteh yaratmıştır. Bu Nûn'dan murâd Yûnus balığıdır. Öküzün adı ise “*Behmûk*”tur. Bunlar, Allah'ın kudretiyle ibret nazarı için yaratılmıştır. Çünkü Hak Te'âlâ'nın ne öküze ne de balığa ihtiyacı vardır! Bütün kâinat sûra üfürüleyinceye değin O'nun (cc) kudretiyle dayaksız olarak durmaktadır.

3.2.7.134. Hikâyet-i Öküz Karar Dutması

Bu bölümde (B. 9814-9885) Hak Te'âlâ'nın yeryüzüne birer kazık olarak dağları yaratması nazmedilmiştir.

Öküz yaratıldığı vakit balığın burnundan çıkan bir sivrisinek öküzün dibinde vızıldamaya başladı. Öküz ise tüm heybetine rağmen sivrisinekten korktu. Hak Te'âlâ kiminle kimi korkutmuştur! Karınca büyüklüğünde ve son derece sanatlî bir sûrette yaratılan sinek, öküzün gözünde âdeta bir yılan hükmündedir. İnsanoğlu ise bu işlerdeki hikmeti unutarak gaflete düşmüş ve Hakk'a âsî gelmiştir.

Hak Te'âlâ yedi kat yeri yaratıp suyun üzerine koyunca yer titremeydi. Fakat zamanın sahibi Hak Te'âlâ (cc) yeri muhkem hâle getirmesi için Cebrâ'il

Aleyhisselâm'a emir buyurdu. Cebrâ'il Aleyhisselâm bunu yapmaya kudretinin yetmeyeceğini söyleyince Allah (cc) Cebrâ'il'e “*Sen var git yerinde dur! Ben yeri, yerli yerinde sağlamlaştırırım.*” buyurdu. Akabinde Hak Te'âlâ (cc) yeşil zebercetten ulu bir dağ yaratmıştır. Yedi dünya büyüklüğünde olan bu dağın yüksekliği beş yüz yıl kadardır. “*Kaf. Şerefli Kur'âna andolsun.*”³⁰⁹ âyetinde adı Kaf olarak geçen bu dağ, cihanı çepeçevre kuşatmıştır. Bu dağ, Hak Te'âlâ'nın “*Sühâyil*” adında bir meleğe emretmesiyle Resûl'ün çağ çağ çağıldayan havzı içinden çıkarılıp arza yerleştirilmiştir. “*Sühâyil*” bu dağı yüzük gibi parmağına geçirip dünyaya bırakmıştır. Kevser, derinliği ve büyüklüğü bilinmeyen öyle bir havuzdur ki içinde buna benzer daha yüz binlerce başı sonu belli olmayan taşı barındırmaktadır. Âhirette Kevser havuzunun etrafı Hz. Muhammed'in (sav) ümmetiyle dolacaktır.

Kâdir olan yüce Allah (cc) yeryüzüne Kaf dağını kondurduktan sonra taştan iki bin dağ daha halketti. Ardından iki bin dağ topraktan, iki bin dağ kumdan, iki bin dağ altından, iki bin dağ gümüşten, iki bin dağ bakırdan, iki bin dağ kalaydan, iki bin dağ pirinçten, iki bin dağ tunçtan, iki bin dağ kurşundan, iki bin dağ demirden, iki bin dağ kerpiçten, iki bin dağ balçıktan, iki bin dağ alçıdan, iki bin dağ kırmızı topraktan, iki bin dağ çakmak taşından, iki bin dağ mermerden yaratarak “*Dağları da birer kazık yapmadık mı?*”³¹⁰ âyeti mucibince bu dağları yerin dibine kazık yapmıştır. Nice madenlerin kaynağı da bu dağlardır.

Allah (cc), dağları yarattıktan sonra yeryüzünün titreyip titremediğini kontrol etmesi maksadıyla Cebrâ'il Aleyhisselâm'a yine emir buyurarak yeryüzünde durmasını emretti. Cebrâ'il Aleyhisselâm, “*Âmennâ!*” diyerek yeryüzünün muhkem bir hâle geldiğini taaccüble müşahede etti.

3.2.7.135. Faşlun Fî Su'âl-i Cebrâ'il 'Aleyhi's-selâm

Bu bölüm (B. 9886-9965) Cebrâ'il Aleyhisselâm'ın Cenâb-ı Hakk'a yönelttiği bir suale dairdir. Cebrâ'il Aleyhisselâm, Hak Te'âlâ'ya “*Yâ İlâhî! Bu güçlü, heybetli dağları yarattın. Peki bu dağlardan da güçlü yarattığın var mıdır?*” buyurdu. Allahu Te'âlâ da dağı kazmaları için demiri yarattığını buyurdu. Cebrâ'il Aleyhisselâm “*Yâ Rabbi! Demirden de güçlü ne kıldın?*” dedi. Hak Te'âlâ da demiri kaynatmaları için ateşi halk ettiğini buyurdu. Hz. Cebrâ'il “*Yâ İlâhî! Ateşten de kuvvetli bir şey yarattın*

³⁰⁹ [ق وَالْقُرْآنَ الْمَجِيدِ] (Kaf, 1)

³¹⁰ [وَالْجِبَالِ أَوْتَادًا] (Nebe', 7)

mi?” dedi. Allah (cc) ateşi soğutmak için suyu yarattığını beyan etti. Hz. Cebrâ’îl “*Yâ İlâhî! Sudan güçlü ne vardır?*” buyurdu. Hak Te’âlâ da estiği vakit suyu soğutan yeli yarattığını buyurdu. Cebrâ’îl Aleyhisselâm “*Yelden de güçlü kıldığın ne vardır?*” diye sordu. Allah (cc) yelin gücünü su yoluna akıtan âdemi yarattığını ifade buyurur. Hz. Cebrâ’îl bu kez de “*Yâ İlâhî! Âdemden güçlü neyi kıldın?*” diye sorar. Hak Te’âlâ da uykuyu halkettiğini söyler. Hz. Cebrâ’îl “*Uykudan da güçlü neyi yarattın?*” diye sorunca Allah (cc) bir saat dahi uyutmayan hastalığı halkettiğini buyurur. Hz. Cebrâ’îl “*Yâ İlâhî! Kulların için hastalıktan da güçlü neyi yarattın?*” diye sorunca Hak Te’âlâ da ölümü yarattığını söyler. Cebrâ’îl Aleyhisselâm bu kez “*Yâ İlâhî! Ölümden de güçlü olan nedir?*” diye sorar. Hak Te’âlâ da “*Allah, kendisinden başka hiçbir ilah olmayandır. Diridir, Kayyum’dur. O’nu ne bir uyuklama tutabilir, ne de bir uyku...*”³¹¹ âyeti fehvâsınca “*Benim!*” buyurur.

Ezelden dağlar olmadığı için yer titremekteydi. Nitekim vâde dolduğunda “*Yer o müthiş depremiyle sarsıldığı zaman.*”³¹² ve “*Yeryüzü dümdüz edildiğinde.*”³¹³ niceleri bahtlı niceleri de bahtsız olarak “*Sizi başlangıçta yarattığı gibi (yine O’na) döneceksiniz. Allah, bir kısmına hidayet etti, bir kısmına da sapıklık lâyık oldu.*”³¹⁴ âyet-i kerîmelerinde belirtildiği üzere Hakk’a döndürülür.

Cebrâ’îl Aleyhisselâm Hakk’ın emriyle yeri muhkem kıldıktan sonra Ahmed (sav) halkı dîne davet etti. Fakat O’na (sav) îman etmeyenler çıktı. Allah Resûlü (sav) de tevekkülle onları Hakk’a havale eyledi. Kul da rûz-ı mahşerde nefsinden ötürü cezalandırılmamak için özünü Hudâ’ya havale etmelidir. Nitekim bu hususta Allah (cc) “*Allah, iman edenleri hem dünya hayatında hem de ahirette sabit bir sözle sağlamlaştırır.*”³¹⁵ buyurmaktadır.

İnsan bedeni de tıpkı yeryüzü gibidir. Bedendeki âzâlar dağlara, kıllar ise ağaçlara benzer. Gönül ise semâvât gibi olup içinde irfânı saklar. Hak Te’âlâ yeryüzünü yıkılmaması için sağlamlaştırdı ve kulların yiyebilmesi için sular akıtıp nebâtât bitirdi. Hak Te’âlâ tıpkı yeryüzü gibi insan cismini de et, kan, kemik ve ilikle doldurdu. Bunları da sinir, damar, yağ ve deriyle muhkem hâle getirdi. Nihayetinde kudretiyle bunlara can verdi ve Âdem hâsıl oldu. Beşer vücudu dünyâ misâli olup insan

³¹¹ [...] الله لا إله إلا هو الحي القيوم لا تأخذه سنة ولا نوم له ما في السموات وما في الأرض [(Bakara, 255)

³¹² [إذا زلزلت الأرض زلزالها] (Zilzâl, 1)

³¹³ [وإذا الأرض مدت] (İnşikak, 3)

³¹⁴ [...] كما بدأكم تعودون (29) قريبًا هدى وقريبًا حق عليهم الضلالة ... (30) [(A’râf, 29-30)

³¹⁵ [...] يثبت الله الذين آمنوا بالقول الثابت [(İbrâhîm, 27)

bedenindeki damarlar, ırmaklar gibidir. Kan ise bahre benzer. Kıllar da ağaçlar gibidir. Gönül de maârifle sağlamlaştırılıp tevhîd ve ihlâsla doldurulmuştur.

3.2.7.136. Faşlun Fî Āḥir-i Yāsīn ve Ba‘zı Aḥvāl

Bu bölümde (B. 9966-9978) Hak Te’âlâ’nın yedi yeri, yedi feleği ve dönmekte olan arşı yoktan var eylemesi hatırlatılmıştır. Tüm mülk, melekler ve insanlar Allah’ındır. Allah (cc), *“Her şeyin hükümranlığı elinde olan Allah’ın şanı yücedir! Siz yalnız O’na döndürüleceksiniz.”*³¹⁶ buyurmaktadır.

3.2.7.137. Kaşīde vü Naşīhat ‘Alā Baḥr-i Ṭavīl

Bu bölümde (B. 9979-10032) âlimlerin Allah (cc) katındaki kadrinden söz edilmiştir.

Hannân ve Mennân olan yüce Allah (cc) emirlerini tutup doğru yolda giden kullarına türlü türlü nimetler bağışlar. Nâdan olup eğri yola sapanlara ise hasım olur. Böyleleri kendilerine âlimlik de yakıştırırsa hakikatte onların âlimliği kitapları kendine yük edinen merkep misâlidir. Âlimlik yaftası esasında onlara bühtândır. Nitekim Hak Te’âlâ (cc) bu hususu *“Tevrat’la yükümlü tutulup da onunla amel etmeyenlerin durumu, ciltlerle kitap taşıyan eşeğin durumu gibidir. Allah’ın ayetlerini inkâr eden topluluğun hâli ne kötüdür! Allah, zalimler topluluğunu hidayete erdirmez.”*³¹⁷ âyetiyle ifade buyurmaktadır. Gönülden inanmanın alâmeti ameldir. Hak’tan (cc) korkan rahmet ehli O’nu (cc) her dâim zikreder. Allah Resûlü (sav) Efendimiz, amelsiz âlimler için *“Amelsiz âlim, meyvesiz ağaç gibidir.”*³¹⁸ buyurmuştur. Âlim, ameliyle âmil olandır. Âlimlerin, sadıkların, âriflerin ve kâmillerin en fiilleri ihsan sahibi olmalarıdır. Âlimler, her dem Hakk’ın rızâsını gözetip dünyaya iştihak duymazlar ve dünyadan sefer eylerken de yüzleri aydınlıktır. İmanları dolayısıyla ağızlarından çıkan sözler halka can verir. Eğer bir kimse âlimlere gönülden buğzetse cehennemde giryân olur. Zira âlimler de şefâat ehlinde olup onları sevmeyenlerin alâmetlerinden birisi de nifakçı olmalarıdır. Allah Resûlü (sav) *“Kim bir âlime ikram ederse, bana ikram etmiş olur. Bana ikram eden, Allahu Teâlâ’ya ikram etmiş olur. Allahu Teâlâ’ya ikram*

³¹⁶ [فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ] (Yāsīn, 83)

³¹⁷ [مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ] (Cuma, 5)

³¹⁸ Hadis-i Kudsi olarak geçen sözün kaynağı: A. Fikri Yavuz, 40 Kudsi Hadis, Türdav Basım Yayım, İstanbul, 1976, s. 87.

eden, cennete girer."³¹⁹ buyurmuştur. Âlimleri horlayan ise Hakk'ı (cc) horlamış olup yerleri cehennemdir. Âlimlerin duâsını almak ganimet elde etmek gibidir. Hz. Peygamber (sav) "*Takva sahibi birinin arkasında namaz kılan sanki Peygamberimizin arkasında namaz kılan kimse gibidir.*"³²⁰ buyurarak âlimlerin arkasında kılınan namazın sevabına dikkat çekmiştir.

Allah Resûlü (sav) âlimlere düşman kesilenlerle ilgili olarak "*Kim bir âlimi incitirse, Resûlünü incitmiş olur. Kim de Resûlu'llâhı incitirse, Allahu Teâlâ'yı incitmiş olur. Allah'ın ve meleklerinin lâneti Allah'ı inciten bütün insanların üzerine olsun. Onların yeri cehennemdir.*"³²¹ buyurmuştur. Bir âdemi incitenin asla ettiği yanına kalmaz. Kim kime ne ederse karşılığını bulur. İyilik eden iyilik bulurken kötülük eden de ziyânda olup kötülük bulur. Ezâ edenler için Ashâb-ı Uhdûd'un hikâyesi gayet münasiptir.

3.2.7.138. Hikâyet-i Aşhâbe'l-Uhdûd

Bu bölümde (B. 10033-10211) Ashâb-ı Uhdûd'la ilgili olarak Suheyb-i Rûmî'den (ra) rivâyetle Resûlullâh (sav) Efendimiz'in bir hadisi³²² nakledilmiştir. Buna göre hikâye şöyledir:

³¹⁹ Süyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, I/212 (Hadis No: 1428).

³²⁰ Aclûnî, a.g.e., 2/337.

³²¹ Hatip el-Bağdâdî, Ebû Bekr Ahmed b. Ali, el-Câmi' Li-Ahlâkır-Râvî ve Âdâbî's-Sâmi', thk. Muhammed Re'fet Saîd, Dârü'l-vefâ, Mısır, 2002.

³²² "Suheyb-i Rûmî'den (ra) rivâyet edildiğine göre Resûlullâh (sav) şöyle buyurmuştur: "Sizden önceki ümmetler içinde bir padişah, bir de onun sihirbazı vardı. Bu sihirbaz yaşlanınca, padişaha:

– "*Ben yaşlandım, bana genç birini göndersen de ona sihirbazlığı öğretsem.*" dedi.

Padişah da ona bir genç gönderdi. Gencin yolu üzerinde bir rahip bulunmaktaydı. Genç ona uğradı, yanında oturdu ve konuşmalarını dinledi, beğendi. Sihirbaza her gittiğinde rahibe uğrar ve yanında bir süre kalırdı. Sihirbaz ona "*Niçin geç kaldın?*" diye kızar ve döverdi. Delikanlı bu durumu rahibe şikâyet etti. O da şöyle dedi:

– *Sihirbazdan korktuğunda, "Evdekiler alıkoydular." de! Âilenden çekindiğinde de "Sihirbaz alıkoydu." de!*

Genç, durumu böylece idare edip giderken, bir gün yolda insanların gelip geçmesine engel olan büyük ve yırtıcı bir hayvana rastladı ve kendi kendine "*Sihirbazın mı yoksa rahibin mi daha üstün olduğunu işte şimdi öğreneceğim!*" diyerek bir taş aldı ve "*Ey Allah'ım, rahibin yaptıklarını sihirbazın yaptıklarından daha çok seviyorsan şu hayvanı öldür ki insanlar yollarına devam etsinler.*" dedi ve taşı hayvana doğru fırlatıp onu öldürdü. Halk da geçip gitti. Daha sonra delikanlı rahibe gelip olayı anlattı. Rahip de ona:

– *Delikanlı! Şimdi artık sen benden daha üstünsün. Zira, sen bu gördüğüm mertebeye erişmişsin. Öyle sanıyorum ki, sen yakında bir belâya uğratılacaksın. Böyle bir şey olursa sakın benim bulunduğum yeri kimseye gösterme!* dedi.

Delikanlı körleri, alaca hastalığına tutulmuş olanları kurtarır ve diğer hastalıkları da tedâvî ederdi. Padişahın o sıralarda kör olmuş bir yakını bunu duydu, değerli hediyelerle birlikte delikanlıya gitti ve:

– "*Eğer beni tedâvî edersen, bütün bunlar senin olacak!*" dedi. Delikanlı:

– "*Ben kendiliğimden kimseye şifâ veremem. Şifâyı ancak Allah Teâlâ verir. Eğer sen Yüce Allah'a inanırsan ben ona dua ederim, o da (dilerse) sana şifâ verir.*" dedi.

“Bir zamanlar kendini ilah olarak gören zâlim bir hükümdar yaşamaktaydı. Bu zâlim hükümdarın mâiyetinde de yaşlı bir sihirbaz vardı. Seksen yaşlarında olan bu sihirbazın ömrü hep küfür ve dalâletle geçmişti. Sihirbaz bir gün hükümdara

Adam iman etti. Allah Teâlâ da ona şifa verdi. Adam eskiden olduğu gibi padişahın yanına gelip meclisteki yerini aldı. Padişah:

- “*Senin gözünü kim iyi etti?*” diye sordu. O da:
- “*Rabbim!*” dedi. Bu defa Padişah:
- “*Senin benden başka rabbin mi var?*” diye gürlledi. Adam:
- “*Benim de senin de rabbin Allah Teâlâ’dır!*” dedi.

Bunun üzerine sinirlenen padişah adamı tutuklattı ve gencin yerini gösterinceye kadar ona işkence ettirdi. Sonuçta adam gencin yerini söyledi. Delikanlı getirildi ve padişah ona:

- “*Delikanlı, demek senin sihirbazlığın körleri ve alacaları iyi edecek dereceye ulaşmış. Duydum ki sen epeyce işler yapıyormuşsun, öyle mi?*” diye sordu. Delikanlı:
- “*Hayır, ben kimseye şifa veremem! Şifa veren Allah Teâlâ’dır.*” dedi.

Padişah delikanlıyı tutuklattı ve rahibin yerini gösterinceye kadar ona işkence ettirdi. Neticede râhip getirildi ve kendisine “*Dininden dön!*” denildi. Rahip bu teklife yanaşmadı. Bunun üzerine padişah bir testere getirtip başının tam ortasından rahibi ikiye biçirdi. Rahibin parçalarının her biri bir yana düştü. Sonra Padişahın adamı getirildi ona da “*Dininden dön!*” denildi. Ancak o da kabul etmedi. Padişah onu da parçalarının her biri bir tarafa düşünceye kadar testere ile başının ortasından ikiye biçirdi. Daha sonra delikanlı getirildi ve “*Dininden dön (yoksa öleceksin!)*” diye tehdid edildi; fakat delikanlı direndi. Padişah delikanlıyı adamlarından bir gruba teslim etti ve onlara şu tâlimatı verdi:

- *Bunu şu dağın tepesine çıkarın, dininden dönerse ne âlâ, değilse, aşağıya yuvarlayın gitsin!*

Delikanlıyı götürdüler, dağın tepesine çıkardılar. Delikanlı:

- “*Allah’ım, beni bunların elinden nasıl dilersen öylece kurtar!*” diye dua etti. Bunun üzerine dağ sarsıldı ve onlar aşağı yuvarlandılar. Delikanlı sapsağlam yürüyerek padişahın yanına döndü. Padişah ona:

- “*Yanıdakiler ne oldu?*” dedi. Delikanlı da:
- “*Allah beni onların elinden kurtardı.*” dedi.

Bunun üzerine padişah, delikanlıyı adamlarından bir başka gruba teslim etti ve:

- “*Bunu Kukur denilen bir gemiye bindirip denizin ortasına götürün. Dininden dönerse ne âlâ, değilse, denize atın gitsin!*” dedi.

Delikanlıyı alıp götürdüler. Delikanlı:

- “*Allah’ım, beni bunların elinden dilediğin şekilde kurtar!*” diye dua etti.

Gemi içindekilerle beraber alabora oldu, hepsi boğuldu. Delikanlı sağ sâlim padişahın yanına döndü. Padişah onu görünce:

- “*Yanıdakiler ne oldu?*” diye sordu. Delikanlı da:
- “*Allah beni onların elinden kurtardı.*” dedi ve ilâve etti:
- “*Benim sana söyleyeceklerimi yapmadıkça beni öldüremezsin.*” dedi. Padişah:
- “*Neymiş onlar?*” dedi. Delikanlı :

– “*Halkı geniş bir meydana toplu. Beni de bir hurma kütüğüne bağla. Okdanlığımdan bir ok al, yayın tam ortasına koy. Sonra da “Delikanlının rabbinin adıyla de ve at! İşte ancak bunu yaparsan beni öldürebilirsin.” dedi.*

Padişah halkı geniş bir meydana topladı. Delikanlıyı hurma kütüğüne bağladı. Sonra delikanlının sadağından bir ok aldı ve yayına yerleştirdi. “*Delikanlının rabbi olan Allah adıyla!*” deyip oku fırlattı. Ok, delikanlının şakağına isabet etti. Delikanlı elini şakağına koydu ve oracıkta öldü.

Bunun üzerine halk:

- “*Biz, delikanlının rabbine iman ettik!*” dediler.

Daha sonra durumu padişaha ileterek:

- “*Gördün mü çekindiğin şey nihâyet başına geldi. Halk iman etti.*” dediler.

Bunun üzerine padişah, sokak başlarına büyük hendekler kazılmasını emretti. Hendekler ateşle doldurulmuştu. Padişah:

- “*Bu yeni dinden dönmeyen herkesi, zorla ateşe atın!*” dedi.

Emri yerine getirdiler. En sonunda kucağında çocuğu ile bir kadın geldi. Kadın bir ara ateşe girmemek ister gibi yaptı ve sendeledi. Kadının çocuğu:

- “*Anneciğim, sık dişini, sabret! Çünkü sen hak din üzeresin!*” demek suretiyle annesini cesaretlendirdi.”; Müslim, Zühd, 73.

“Efendim, ben artık yaşlandım. Yerime yetiştirmek maksadıyla sihir ilmini öğretebileceğim genç bir kulunuzu bana gönderirseniz gözüm açık gitmez. Böylelikle hünerlerim de gizli kalmamış olur.” dedi. Hükümdar, sihirbazın bu arzusunu hemen yerine getirip ona mahâretli bir genç gönderir. Bu yörede bir de Hz. İsa'nın inancını gizliden benimseyen bir zâhid yaşamaktadır. Genç, yolu üzerinde bulunan bu hoşsohbet zâhide sık sık uğrar ve ondan yeni şeyler öğrenirdi. Zamanla zâhid ve genç sıkı birer dost olur. Hatta genç, zâhidin inancına da îman eder.

Bu zaman zarfında zâhitle daha fazla vakit geçiren genç, sihirbazla olan randevularına geç kalmaktadır. Bu yüzden sihirbaz, oğlanı her geciktiğinde dövmetedir. Oğlan evine geciktiğinde ise bu defa da küfür ehli olan ailesi tarafından dövülmektedir. Bu durumdan hayli bunalan genç, derdine derman olması için zâhide gelerek hâlini ona arz eder. Zâhid gence *“Ne vakit âilen tarafından dövülecek olursan onlara sihirbazın yanında olduğun için geç kaldığını söyle! Şayet sihirbaz tarafından dövülecek olursan da sihirbaza ailen tarafından alıkonulduğundan ötürü geciktiğini söyle! Umulur ki kurtulasın!”* diyerek akıl verir. Zâhidin yanından ayrılan genç, yol üstünde insanlara korku salan bir yılanın yattığını görür. Gencin aklına hemen o anda zâhidin inancının hakikatini sınamak gelir ve içinden duâ niyetine *“Eğer bu yılan bir taş attığımda yılan helâk olursa zâhidin dinini benimseyeyim. Ama bu taş yılanı helâk etmezse bu defa da zâhidin yalanı ortaya çıkacaktır.”* der. Bu niyetle taşı fırlattığında yılan Allah'ın izniyle helâk olur. Genç hemen zâhidin yanına dönüp olanı biteni ona îlâm eder. Zâhit ise gence cevâben *“Delikanlı! Sen artık Hak katında benden de iyi durumda olup faziletli kimselerdensin. Bundan böyle başına bir belâ gelirse sakın benim yerimi kimseye söyleme!”* diyerek sıkıca tembihler. Allah (cc), gence sihir yerine îman bahşeder. Genç, Allah'ın inâyetiyle kerâmet gösterip birçok illetliye şifa olur. Gencin bu kerâmeti kısa sürede yöre halkı arasında yayılır. Küfür ehli zâlim hükümdarın on iki yıldır gözleri görmeyen bir veziri vardır. Bu vezir, görmeyen gözlerinin açılması uğruna çokça mal dökmesine rağmen bir türlü şifa bulamamıştır. En nihayetinde bu gencin nâmını duymuş ve ona gözlerini iyileştirmesi karşılığında reddedilemeyecek miktarda mal teklif etmiştir. Genç ise vezire *“Şifayı veren ben değilim, Allah'tır. Eğer sen O'na (cc) îman edersen ben de senin iyileşmen için Allah'a duâ ederim. Sen de Hakk'ın fermanıya bu dertten kurtulup derman bulursun.”* dedi. Vezir, hemen oracıkta Allah'a îman eder. Gencin duâsı ve Allah'ın izniyle vezirin iki gözü açılır. Vezir, sevinçle hemen hükümdarın huzuruna varır. Din fakiri kâfir

hükümdar hayretle vezire “*Senin gözün görmezdi. Kim açtı gözlerini?*” diye sorar. Vezir de “*Şüphesiz Allah (cc) açtı.*” der. Hükümdar “*Benden gayrı Hudâ mı vardır? Senin Tanrın benim!*” diyerek homurdanır. Vezir “*İkimizin de Rabbi Allah’tır!*” diyerek hakikatleri hükümdarın yüzüne de haykırır. Hükümdar, vezire inancından dönmesi için baskı yapar. Fakat hiçbir söz, veziri inancından döndüremeyince hükümdar bu kez vezire zulmetmeye başlar. Hükümdar, vezirin bu hâle gelmesinin müsebbibi olarak genci görmektedir. Gencin yerini öğrenmek için vezire türlü türlü işkenceler eder. Bu işkencelere daha fazla katlanamayan vezir, gencin yerini söyler. Hükümdar, delikanlıyı hemen huzuruna getirtip ona “*Ey oğlan! Duydum ki görmeyen gözleri açarmışsın. Sen (sihirde) bu kadar oldun mu?*” diye sorar. Genç “*Hayır! Görmeyen gözleri açan ben değilim, Allah’tır. Sen de ona uy ki iki yüzlü olma! O Allah’tır ki seni yoktan var etti. Bütün mahlûkatın padişahı O’dur ve sen dahi O’nun kulusun! Ki sen yiyip içen bir âciz olarak yarın bu dünyadan göçeceksin. Şayet îman etmezsen sonsuza kadar cehennem alevleri içerisinde kalacaksın!*” dedi. Bu sözler üzerine hiddetlenen kara yüzlü hükümdar, gence “*Kim öğretti sana bunları?*” diyerek zulmetmeye başladı. Zulme daha fazla sabredemeyen genç, zâhidin yerini ifşâ etti. Hükümdar, hemen zâhidin huzuruna getirtip dininden dönmesi için ona baskı yaptı. Fakat zâhid inancından dönmedi. Bunun üzerine zâhidin gövdesini başından ayağına kadar testereyle kesmek sûretiyle ikiye ayırdılar. Zâhid çokça eziyet görerek cennete erişti ammâ vay o alçak hükümdarın hâline! Zahidin canına kıydıktan sonra ardından veziri getirdiler. Vezire de inancından dönmesi için baskı yaptılar. Fakat vezir de inancından dönmeyince onun da gövdesini testereyle ikiye biçtiler. Vezir saadete erişti ammâ vay habisin hâline! Sıra oğlana gelmişti. Oğlana da dininden dönmesi için türlü türlü çene yapmalarına rağmen oğlan dininden dönmedi. Bunun üzerine zâlim hükümdar, adamlarına emir kılıp oğlanın filan kayanın üstüne çıkartılıp orada kendisine “*Dininden döner misin?*” diye son kez sorulmasını ister. Şayet dininden dönmezse bu kayadan aşağıya yuvarlanmak suretiyle öldürülmesini emreder. Nihayet genci uçurumun kenarına getirirler ve ona “*Dininden döner misin?*” diye sorarlar. Genç “*Asla dinimden dönmem! Beni boşuna bağırtmayın.*” dedikten sonra “*Allâhümme elfiküm Allâhümme elfâküm limen şe’ût*”³²³ duasını nidâ eyler. Duânın sırrıyla dağ titrer ve oğlanın dışında orada bulunan herkes kayadan aşağıya uçup helâk olur. Oğlanın kurtulup adamlarının ölmesiyle vaziyetten haberdâr olan hükümdar,

³²³ “Allah (cc) size kâfidir. Kim neyi dilerse Allah (cc) onu verir.”

gencin adamlarının elinden nasıl kurtulduğunu sorar. Genç de “*Adamlarının hepsini Hak Te’âlâ helâk etti. Gel sen de îman et!*” diyerek karşılık verdi. Sinirlenen hükümdar, yine adamlarına emredip oğlanı gemiye bindirerek denizin ortasına geldiklerinde oğlana “*Dininden döner misin?*” diye sormalarını ister. Zâlim hükümdarın buyruklarını yerine getiren adamları, denizin ortasına geldiklerinde oğlana “*Dininden döner misin?*” diye sorarlar. Oğlan ise inancından taviz vermeyerek yine aynı duâyı yapar. Gemi devrilir ve oğlanın dışında gemide bulunan herkes boğulurak cehennemi boylar. Oğlan selâmetle yine hükümdarın karşısına dikilir. Lâ’in hükümdar, oğlanı karşısında görünce adamlarına ne olduğunu sorar. Oğlan da “*Cümlesini Hak Te’âlâ ğark eyledi.*” der. Hükümdar bu kez de oğlanın ateşe atılmasını emreder. Fakat oğlan yine Hakk’a niyaz ederek kendisi selâmetle ateşten kurtulurken diğerleri yanarlar. Sonrasında oğlana daha birçok işkenceler yaparlar. Kılıç çalarlar, ok vururlar ama hepsi nâfiledir! Her defasında oğlanın ihlâsla yaptığı duâsı ve Allah’ın inâyetiyle nice küffâr helâk olurken oğlan selâmet bulmaktadır.

Bu kez oğlan, çaresiz kalan kâfir hükümdara kendisini öldürmesi için yapması gerekenleri şöyle arzeder: “*Ey eşek (sûretli)! Benden kurtulmak istiyorsan cümle halkını toplayıp şu dağa çıkar. Oraya bir darağacı dikip beni de oraya as! Sonra da sadağından bir ok çıkartıp benim inandığım Rabbimin adıyla oku bana fırlat!*” Oğlanın dediklerini yapıp hemen oracıkta astılar. Akabinde zâlim ve kâfir hükümdarın okuyla oğlan gözünden vurulup can verir. Hakk’a eren oğlan fenadan geçip bekâya ulaşır. Bu manzaraya şâhit olan halk da “*Biz o oğlanın Allah’ına inandık!*” dediler. Halkın da oğlanın Rabbine îman ettiği haberi hükümdarın kulağına gittiği vakit hükümdar, şehrin çevresine derin hendekler kazdırıp içine devâsâ ateşler yaktırdı. Hakk’a îman edip kendisine tanrı demeyenleri bu ateşten hendeklerin içine bırakırdı. Böylece bu zâlim, mü’minleri teker teker ateşe attı. Yer gök feryâd u figânla inlemekteydi. En son kucağında küçük bir yavrucakla bir kadın getirdiler. Kadına “*Dininden döner misin?*” dediler. Çaresizlik içerisinde kıvranan kadın, merhametle yavrusunun yüzüne bakıp “*Bununla ateşe nasıl gireyim!*” derken o hengâmede yavrucak ağzındaki memeyi bırakıp Hakk’ın emriyle dile gelerek şöyle dedi: “*Ey ana korkma! Sen Hak din üzeresin! Bugün burada bu ateşe sabredersen yarın cehennem ateşinden âzâd olup cennette âbâd olursun. Beni de al ve gir ateş içine! Bu yananların suçu ne!*” Çocuğun bu kelâmından sonra kadıncağz kucağındaki mâsumla birlikte ateşin içine düştü. Hudâ onların da ruhlarına rahmet eyleye! O gün haksız yere yanan

nice yüklü hatunlar, cennette âbâd olurlar. Bugün sıkıntılara sabredenler yarın cennette Hakk'ın rahmetine kavuşurlar.

Henüz beşikteyken konuşan altı oğlan vardır. Birincisi³²⁴ Yûsuf'un tanığı olan oğlan, ikincisi³²⁵ Firavun'un sarayındaki Mâşita'nın oğludur. Üçüncüsü³²⁶ İsa,

³²⁴ [قَالَ هِيَ رَأَوْنَتِي عَنْ نَفْسِي وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ أَهْلِهَا إِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِنْ قُبُلٍ فَصَدَقَتْ وَهُوَ مِنَ الْكَاذِبِينَ] (Yûsuf, 26); “Yûsuf: “Hayır, o kendisi benim nefsimden murad almak istedi.” dedi. Kadının akrabasından biri şöyle şahitlik etti: “Eğer onun gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiştir, o ise yalancılardandır.”

Hız. Yûsuf'a atılan bu iftiraya mukâbil beşikteki bir bebeğin şahitlik etmesi Rûhu'l-Beyân tefsirinde şöyle geçmektedir: “Yûsuf: Kendisini savunmak ve ırzını korumak için **“Hayır, o kendisi beni birleşmeye davet ederek benim nefsimden murad almak istedi.”** dedi. Kadının akrabasından biri yani henüz beşikte bir çocuk olan dayısının oğlu şöyle şahitlik etti: **“Eğer onun gömleği önden yırtılmışsa, kadın yani Züleyha doğru söylemiştir. O, yani Yûsuf ise savunduğu iddiasında yalancılardandır. Çünkü bu hâl, kadını onun istediği, bunun üzerine kadının da onu kendisinden uzaklaştırmak amacıyla ittiği ve bu sırada gömleğinin önden yırtıldığı anlamına gelir.”**

Yüce Allah'ın bu olaya şahitlik yapmak amacıyla özellikle kadının akrabalarından birini seçmesinin hikmeti, o kimsenin Züleyha aleyhindeki delilinin daha geçerli olması, Yûsuf'un suçsuzluğunun net bir şekilde ortaya çıkması ve kendisine yöneltilen suçun yanlışlığının iyice anlaşılması içindir.” (İsmail Hakkı Bursevî, 2012-C 4: 217)

[وَإِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِنْ قُبُلٍ فَصَدَقَتْ وَهُوَ مِنَ الصَّادِقِينَ] (Yûsuf, 27); “Eğer onun gömleği arkadan yırtıldıysa, kadın yalan söylemiştir. O ise doğru söyleyenlerdendir.”

“Eğer onun gömleği arkadan yırtıldıysa kadın iddiasında yalan söylemiştir. O ise doğru söyleyenlerdendir. Çünkü bu hâl kadının Yûsuf'un arkasından gelerek gömleğini çektiği, böylece yırtıldığı anlamına gelir.” (İsmail Hakkı Bursevî, 2012-C 4: 218)

³²⁵ “İbni Abbas'tan (ra) rivâyetle Allah Resûlü (sav) Efendimiz şöyle buyurmuştur: Resûlullâh (sav) mi'râca çıkıp dördüncü göğe erdiğinde burmuna latîf bir koku gelir. Cebrâil Aleyhisselâm'a ruhları ferahlatan bu kokunun ne olduğunu sorar. Hz. Cibrîl de Allah Resûlü'ne (sav) “*Bu koku, Firavun'un kızının tarakçısı olan Mâşita'nın kokusudur.*” der. Allah Resûlü (sav) bu kez de Cebrâil'e “*Mâşita ne amel kıldı da bu mertebeye erişti?*” diye sorar. Cebrâil Aleyhisselâm “*Ey Allah'ın Resûlü! Bu kadın bir gün Firavun'un kızının saçını tararken tarak elinden düştüğünde imâni bir refleksle “Bismillah!” deyip tarağı yerden alır. Bunu duyan Firavun'un kızı “Allah diyerek babamı mı kastediyorsun?” diye sorar. Mâşita da “Hayır! Benim kastettiğim senin de benim de babanın da Rabbi olan Allah'tır ki yeri göğü o yaratmıştır.*” der. Firavun'un kızı, kadını babasına ihbar edeceğini söyleyince Mâşita da “*İstediyini yapabilirsin. Benim bundan dolayı bir kaygım yoktur!*” dedi. Firavun Mâşita'yı huzuruna çağırarak “*Yâ Mâşita! Senin benden başka tanrın mı vardır?*” diye sordu. Mâşita da “*Evet! Benim de seninde Rabbin olan Allah (cc) yerleri ve gökleri yaratmıştır.*” dedi. Bunun üzerine hiddetlenen Firavun, inek sûretindeki bakırdan heykelin eritilmesini emretti. Sonrasında ise Mâşita'ya imanından dönmemesi hâlinde çocuklarıyla birlikte eritilmiş olan bu kızgın bakırın içine atılacağını söyledi. Fakat Mâşita Allah'a sığınarak yine de imanından dönmedi. Firavun da Mâşita ve çocuklarının ateşe atılmaları için emretti. Mâşita, bu esnada “*Benimle çocuklarımın kemiklerini aynı örtüye sarıp bizi birlikte defnetmeni istiyorum.*” diyerek Firavun'dan son bir talepte bulundu. Firavun, Mâşita'nın bu isteğini kabul etti. Firavun'un emriyle Mâşita'nın çocukları teker teker kızgın bakırın içine atıldı. Sıra emzirme çağındaki bebeğine geldiğinde Mâşita dayanamayıp merhamete geldi. Bu çaresizlik içerisinde bebek dile gelerek “*Anneciğim sakın korkup da imanından caymayasın! Allah (cc) bu yakıcı ateşi sana gül bahçesi yapacaktır. Çünkü dünyanın işkencesi âhiretin işkencesinden daha hafiftir.*” dedi. Çocuğunun bu sözleriyle rahatlayan Mâşita “*Allah var, gam yok!*” dedi. Akabinde bebeğiyle birlikte onu da ateşe attılar. *Ey Allah'ın Resûlü! İşte sana gelen bu hoş koku, Mâşita ve evlatlarının kokusudur.*” buyurdu.”; Ahmed İbni Hanbel, Müsned, 5/30-31.

³²⁶ İsa Aleyhisselâm doğduğunda Hz. Meryem'e atılan iftiraya dair Hz. İsa'nın kundakta konuşması Kur'ân-ı Kerim'in beyanına göre şöyledir:

“*Çocuğu alıp kavmine getirdi, onlar: “Meryem! Utanılacak bir şey yaptın. Ey Harun'un kızkardeşi! Baban kötü bir kimse değildi, annen de iffetsiz değildi” dediler. Meryem çocuğu gösterdi. “Biz beşikteki çocukla nasıl konuşabiliriz?” dediler. “Ben şüphesiz Allah'ın kuluyum. Bana kitap verdi ve beni peygamber yaptı, nerede olursam olayım beni mübarek kıldı. Yaşadığım müddetçe namaz kılmamı, zekat vermemi ve anneme iyi davranmamı emretti. Beni bedbaht bir zorba kılmadı. Doğduğum günde, öleceğim günde, dirileceğim günde bana selam olsun” dedi.*” (Meryem, 27-33)

dördüncüsü³²⁷ ise Yahyâ olup Hak Te'âlâ bunlara ihyâ kılmıştır. Beşincisi³²⁸ iftiraya uğrayan bir zâhîde (rahip) şâhitlik eden oğlandır. Altıncısı ise Ashâb-ı Uhdûd hikâyesinde değindiğimiz kadının ateşe atılacağı esnada dile gelen çocuğudur.

Hiz. Hatice (ra) validemiz, Hiz. Peygamber (sav) Efendimiz'le evlenince bütün hatunlar “*Bir yetime vardın!*” diyerek ona küstü ve yanına kimse uğramaz oldu. Oysa ki Hatice validemiz inciden anlayan bir sarraf gibi O (sav) inci için ne canlar kurban etmişti! Hele ki Hiz. Fâtîma'ya (ra) hamile kaldığında çevresine neler neler bahşetmişti! Resûlullâh (sav) bir gün eve geldiğinde Hiz. Hatice'nin (sav) biriyle söyleştiğini fark edince ona kiminle söyleştiğini sordu. Hiz. Hatice (ra) validemiz de karnındaki çocukla söyleştiğini ve onunla gönlünü eğlediğini beyan etti. Hak Te'âlâ (cc) Fâtîma'yı ona eğlence kılmıştı.

3.2.7.139. Faşlun Fî Bahr-i Tavîl

Bu bölümde (B. 10212-10226) Hak Te'âlâ'nın Ashâb-ı Uhdûd kavmini mükâfatlandırırken onlara zulmedenleri ise cehennemde cezalandırmasından söz edilmiştir. Allah (cc), Ashâb-ı Uhdûd için hendek kazanlara “*Kahrolsun yerde hendekler kazıp ateşler yakanlar. Öylesine ateş ki odunları var. O sırada kendileri de kıyısında oturmuşlar.*”³²⁹ diyerek lânet etmiştir. O gün o mel'unlar, “*Ve mü'minlere*

³²⁷ “Hiz. Yahya, Kur'an'da dört yerde ismi zikredilen (Bk. Al-i İmran, 3/39; En'am, 6/85; Meryem, 19/7-12; Enbiya, 21/90) ve Hiz. İsa ile çağdaş olduğu vurgulanan peygamberdir (Bk. Ali İmran, 3/31-48). Babası Hiz. Zekeriya gibi, o da İsrail Oğullarına gönderilen peygamberlerden biridir. Meryem suresinde bildirildiğine göre Allah, Hiz. Zekeriya'nın ilerlemiş yaşına rağmen çocuğunun olmaması üzerine Yakup oğullarına mirasçı olmak üzere kendisine bir çocuk vermesi duasına karşılık olarak ona daha önceleri başkalarına isim olarak verilmeyen **Yahya isimli bir çocuğunun olacağını müjdelemiş, bunun alametinin dilinin tutulması ve konuşamaması** olduğunu vurgulamıştır. (Bk. Ali İmran, 3/38-41; Meryem, 19/3-11: Krş. Luka, 1/1-25). Tefsirlerde Hiz. Zekeriya'nın dilinin kendi isteği dışında tutulduğu, biri ile konuşmak istediğinde konuşamadığı ancak Tevrat'ı okuyabildiği zikredilmiştir (Kurtubi, IV/52, Keşşaf, I/361). Kuran, dünyaya gelecek olan çocuğu da, “...daha çocukken ona hikmet, katımızdan kalp yumuşaklığı ve safi yet verdik. O, Allah'tan sakınan ve anasına babasına karşı iyi davranan bir kimse idi, baş kaldıran bir zorba değildi. Doğduğu günde, öleceği günde ve dirileceği günde ona selam olsun” (Meryem, 19/12-15) ayetleri ile nitelemiştir. Hiz. Yahya'nın aynı zamanda gelecek olan Hiz. İsa'yı tasdik edecek bir peygamber olduğu da bu müjdede vurgulanmaktadır (Bk. Ali İmran, 3/39).”, (Baş, 2012: 100)

³²⁸ Bununla ilgili anlatılan kıssa şöyledir: “Curayc bir manastırda Rabbine ibadetle meşguldür. İsrailoğullarından fahişe bir kadın: “Andolsun ki mutlaka onu fitneye düşürecekim.” diye yemin eder. Böylece doğru Curayc'a gelir ve kendisini ona arzeder. Ancak o, kadına dönüp bakmaz. Bunun üzerine kadın, Curayc'ın manastırında koyunlarıyla birlikte kalan bir çobanı baştan çıkarıp onunla yatmayı başarır. Daha sonra bir oğlan çocuğu doğurur ve babasının Curayc olduğunu iddia eder. Oradaki insanlar Curayc'ı döverler, manastırını da yıkarlar. Bunun üzerine Curayc, namaz kılar, Rabbine duada bulunur. Sonra da çocuğun yanına gelir. Elini başına koyarak: “Seni yaratan hakkı için, bana babanın kim olduğunu söyle!” der. Çocuk da Yüce Allah'ın izniyle dile gelir ve: “Babam filan çobandır.” der. İnsanlar bunu işitince Curayc'dan özür dilerler ve manastırını yeniden inşa ederler.”, (İsmail Hakkı Bursevî, 2012-C 4: 218)

³²⁹ [(قَتِيلَ أَصْحَابِ الْأُخْدُودِ (4) النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ (5) إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ (6))], (Bürûc, 4-6)

yaptıklarını seyrediyorlardı.”³³⁰ âyetinde belirtildiği üzere hendeğin üstünden yananlara bakmakla yetinmişlerdir. Onlar, mü’minlerden Allah’a îman ettikleri için intikam alıyorlardı. Hak Te’âlâ da cehennemde bu kâfirlerden öc alacaktır. Mü’minleri bir kez yakan bu mel’unlar, Cenâb-ı Allah (cc) tarafından bin kez yakılacak ve türlü azaplara dûçar olacaklardır. Allah için ateşlere atılarak yananları ve bu yolda can verenleri ise Hak Te’âlâ cennette ebedî saadete eriştirecektir.

3.2.7.140. Faşlun Fî Naşîhat ü Hâtm-i Hikâyet

Bu bölümde (B. 10227-10243) Ashâb-ı Uhdûd hikâyesinin bitmesinden mütevellid bazı nasihatlerde bulunulmuştur.

Canlarını Hak yolunda hiçe sayan öyle âşıklar gelip geçmiş ki zamâne halkı bunlara bakıp da ibret almazlar, Hakk’ın buyruğunu tutmazlar. Gel artık insâf eyle! Nefsinin heveslerine uyup da ömrünü boşa geçirme! Hakk’ı sevmek sadece dilinin ucuyla söylemekle olmaz. Hakk’ı sevmek inandığıyla amel kılmak gerektirir. Dünyaya mağbûn olanlar, âhirette mahzun olurlar. Yarın mahşerde fırkat acısı çekmemek için şimdiden dünyadan geçip âhireti talep etmek gerekir. Dünyadan geçmenin yolu ise mal biriktirmek değil, bilakis fakri arzulamaktır. Malı az olanın hesabı da az olur.

Yâ İlâhî, sen ki kullarına ihsanda bulunansın! Ğaffâr u Settâr olan Rabbimiz bizleri esirgeyip âzâd eyle! Bizleri cehâlet âfetinden kurtar!

3.2.7.141. Faşlun Fî Meclis-i ‘İlm

Bu bölümde (B. 10244-10274) ilim meclislerinin faziletinden ve âlimlerde bulunması gereken hasletlerden söz edilmiştir.

Zikir ilim meclisinin çemenidir. Âlimler de âdeta ölümlere can veren rahmet yağmuru gibidir. Yağmurdan murâd ise nasihattir. İlim meclislerine günahları ile gelen konuklar, günahsız bir şekilde buradan ayrılırlar. Ki Allah Resûlü (sav) ilim meclislerine iştirak etmenin faziletiyle ilgili olarak “*Bir âlimin meclisinde, (ilim tahsil etmek veya dinlemek için) hazır bulunmak, bin rek’at namaz kılmaktan, bin hastayı ziyaret etmekten ve bin cenaze namazında hazır bulunmaktan daha faziletlidir.*”³³¹ buyurmuştur. Allah Resûlü (sav) bir başka hadisinde de “*Bir tartışmada soru sorup*

³³⁰ [وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ] (Bürûc, 7)

³³¹ İmam Gazâlî, İhyâ’u Ulûmi’-d-dîn, İlim Öğrenmenin Fazileti (çev. Mehmet A. Müftüoğlu), Bedir Yayınevi, İstanbul, 1974.

üstünlük kurma, bir hükümdarın katında hürmet bulma ya da iltifat, mal, mülk elde etme niyetleriyle ilim öğrenen âlim cehennemliktir.”³³² buyurmuştur.

Allah Resûlü (sav) dünyanın ve içindekilerin değersizliğine ithafen “*Dünya bir cîfedir, onun talipleri ise köpeklerdir.*”³³³ “*Dünya ve içindekiler mel’undur, onu sevenler de mel’undur.*”³³⁴ buyurmuştur. Mü’min, namazını bırakmadan kazandığı helâl kazancıyla zekât verip hac eylese cenneti elde eder. Fakat namazını ihmal ederek elde ettiği kazanç onu harama götürür.

3.2.7.142. Fİ AHVÂL-I SÂHİ ‘ALÂ BÂHR-I KAŞİR

Bu bölümde (B. 10275-10348) Hz. Peygamber’in (sav) sözlerinden hareketle fakr ehli nazmedilmiştir.

Hakk’ın emirlerini işitip de tutmayan kabre girdiğinde türlü azaplara dûçar olup mahşerde de rahat etmez. Tevâzû ve fakr, Hak katındaki en kıymetli yüce erdemlerdendir. Bütün fakr ehlinin övgüye en lâyık olanı Allah Resûlü’dür. Fakr ehli olan dervişlere kim buğzederse yârin rûz-ı mahşerde yüzü kapkara kesilir. Nitekim Allah Resûlü (sav) “*Fakirlerin sevgisi îmandan, kini de küfürdendir.*”³³⁵ buyurmuştur. Allah Resûlü’nün bir başka hadisinde ise fakirler şöyle zikredilmiştir: “*Ta ki Allah (cc) kalemi yarattığında ona yazmasını emretti. Kalem dedi: İlâhî! Ne yazayım? Allahu Teâlâ buyurdu ki: Nebîlerin şefâatini, evliyâların kerâmetini, takvâ sahiplerinin muhabbetini, cennetin zenginliklerini, cömertleri yaz! Kalem dedi: Fakirler için ne yazayım? Allahu Teâlâ buyurdu ki: Onlar için benim rızamı ve nûrumu yaz!*”³³⁶ Fakirler, üç tayfadır. Fakir vardır, malı olmadığı hâlde Hakk’ın takdirine sabır ve tevekkül gösterir. Fakir vardır, vücudu fâni olmasına karşın tüm varlığını Hak için yağma kılmıştır. Fakir vardır, ne dünyada ne de âhirette mutlu değildir. Böylesi bu cihâna aldanıp amel işlememiştir. Nitekim bunlar için Hak Te’âlâ (cc) Kur’ân’da “*O, dünyayı kaybetmiştir, âhireti de. İşte bu, apaçık bir kayıptır.*”³³⁷ buyurmuştur.

Fakr ehline düşman olan Allah’a düşman olup yarın kendini zulmette bulur. Onlara atılan taş Hakk’ın rikkatine dokunur. “*Şüphe yok ki Allah, sabredenlerle*

³³² Hadisin kaynağı bulunamadı.

³³³ Aclûnî, a.g.e., 1/409.

³³⁴ Hadisin kaynağı bulunamadı.

³³⁵ Hadisin kaynağı bulunamadı.

³³⁶ Hadisin kaynağı bulunamadı.

³³⁷ [... خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآجِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ...], (Hac, 11)

beraberdır.”³³⁸ Allah Resûlü (sav) bununla ilgili “*Kim Allah için olursa, Allah da onun için olur.*”³³⁹ demiştir.

Kişi eğer Hakk’a ibadet kılmazsa beylik, müderrislik, kadılık, müftülük, bahadırılık ya da gazilik öteki âlemde kendisini kurtarmaz. Ona ilminden önce ameli sorulur. Mü’min namazını kılmalı ve namazı terk edenlerden de kendini sakınmalıdır. Gözünü nâ-mahremden koruyup haramdan uzak durmalı ve faize bulaşmamalıdır.

Hak Te’âlâ, Hz. Mûsâ’ya “*Yâ Mûsâ! Namazı vaktinde edâ edenler olmasaydı, namazını kaza edenlerin üzerine belâlar ererdi.*” buyurmuştur. Hz. Mûsâ ise “*Yâ İlâhî! Nefsine uyup namaz kılmayanların ahvâli nedir?*” diye sorar. Allah (cc) “*Yâ Mûsâ onları bana sorma! Onlar benden ıraktır, ben de onlardan ırağım!*” diye cevap verir.

3.2.7.143. Faşlun Fî Beyân-ı Ahvâl-i Ma’nî

Bu bölümde (B. 10349-10389) Hak (cc) âşıklarının Allah’ın nûruna, muhabbetine, hakikatine erişmesinin yollarından söz edilmiştir.

Hak Te’âlâ (cc) Mi’râc gecesinde Fahr-i Kâinât Aleyhisselâm Efendimiz’e (sav) “*(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.*”³⁴⁰ âyet-i kerîmesiyle nidâ etmiştir. Cümle mü’minler, Hz. Peygamber’e (sav) şahitlik eden “*Bir kısım âyetlerimizi kendisine göstermek için, kulunu bir gece Mescid-i Haram’dan, çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa’ya götüren O (Allah) yücedir.*”³⁴¹ âyetini tasdik ederler.

Allah (cc), kullarından emirlerine itaat etmelerini ve Resûl’ünün sünnetine de riâyet etmelerini beklemektedir. Allah Resûlü (sav) Efendimiz, Cenâb-ı Hak’tan kendisine daha yakın olabilmek ve O’nun (cc) muhabbetine erişebilmek için yol göstermesini ister. Allah (cc) da “*Beni kalbi kırıkların yanında ara!*”³⁴² demiştir. Gönül yolundan kalp ve ruhla geçip aklın elinden kurtularak mânâ âleminin yollarını

³³⁸ [... إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ], (Bakara, 153)

³³⁹ Şeyh Hâlid, Mektûbât, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi Yazma Eserler Bölümü, No:003, vr.30.

³⁴⁰ [وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ], (Enbiyâ, 107)

³⁴¹ [... سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ], (İsrâ, 1)

³⁴² Ebû Nu’aym Ahmed b. Abdullah el-İsbahânî, Hilyetü’l-Evliyâ ve Tabakâtü’l-Asfiyâ, II/364, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 1989.

fetheden âşıklar, Hakk'ın nûruna vâsıl olurlar. Esmâ yolunda seyr-i sülûk ederek vahdete erişirler.

Rivâyete göre Allahu Te'âlâ, Mi'râc'ta sevgili habîbi Hz. Muhammed'le (sav) doksan bin kelâm etti. Bunun otuz bini şerîat, otuz bini tarîkat, otuz bini de hakîkat hakkında söylenen sözlerdi. Kim ki bu yola girerse Hak Te'âlâ onun önündeki perdeleri kaldırır. Bu yol, elinde külünkle Ferhat olmayı gerektirir. Bu yolun yolcuları gece gündüz Hakk'ı zikreleyerek her dâim başını secdeden kaldırmamalı ve mâsivâyı gönülden çıkarmalıdır. Aynı zamanda namazı, farz ve nâfile ibadetleri de ihmal etmemelidir. Bunları yapabilmenin yolu ise ya bir meşâyihî baş edinip onun yolundan gitmektir, ya da âlimlerden tâlim alarak öğrendikleriyle amel kılmaktır. Zira mum dahi ateşsiz yanmadığına göre kapalı bir gözün üstadsız bir yola girmesi onu şerre bulaştırabilir. Şayet böyle olmasaydı peygamber olan Kelîmullâh Hz. Mûsâ'nın nebîyken dahi Hızır Aleyhisselâm'ı bulup ona teslim olmasına ne hâcet vardı! İlâhî sırlara vâkîf olmanın yolu bunları anlamaktan geçer.

3.2.7.144. Faşlun Fî Beyân-ı Şerî'at ü Tarîkat ü Hakîkat

Bu kısa manzumede (B. 10390-10394) şerîat, tarîkat ve hakîkattan bahsedilmiştir. Şerîat, Resûlullâh'ın sözü, tarîkat ameli, hakîkat ise hâlidir.

3.2.7.145. Faşlun Fî Beyân-ı 'Ulemâ-i Kibâr

Bu bölümde (B. 10395-10408) dört büyük mezhep imamından ve onların tedrisinden geçen talebelerinden söz edilmiştir.

Mezhep sahibi dört büyük âlim cümle belâlardan sâlim olmuştur. Bunlar İmâm-ı A'zâm, İmâm-ı Mâlik, İmâm-ı Şâfi ve İmâm-ı Hanbel'dir. Bunlara muhabbet besleyenler, Hak (cc) katında seçkin kullardan olup bunlara buğzedenler ise zâlimlerdendir. İlim kitabı, ümmetin âfitâbı olan bu dört sultandan okunur. Ebû Yûsuf³⁴³ ve Muhammed³⁴⁴ ise İmâm-ı A'zâm'ın en kıymetli talebelerinden ikisidir. Kâinâtın kandili olan bu âlimlerin cümlesi, Resûlullâh'ın şerîatini ve tarîkatini yücelttiklerinden aynı zamanda Hakk'ın velîlerindedir. Bu âlimlere ve bunlar gibi tüm âlimlere binlerce kez selâm olsun! Allah'ın rahmeti cümlesinin üzerine olsun! Âmîn yâ Mu'în!

³⁴³ İmâm-ı Ebû Yûsuf (ö. 182/798)

³⁴⁴ İmâm-ı Muhammed b. el-Hasen eş-Şeybânî (ö. 189/805)

3.2.7.146. Faşlun Fî Rû'yeti'n-Nebî 'Aleyhi's-selâm Şeyh Hüseyn Bin Aḥmed

Bu bölümde (B. 10409-10439) *Câmi'ü'n-Nesâyah*'i nazm etme gerekçelerini anlatan Hüseynî, bir de rüyasında gördüğü Resûlullâh (sav) Efendimiz'in *Câmi'ü'n-Nesâyah*'ten övgüyle bahsettiğine değinmiştir.

Hüseynî, *Câmi'ü'n-Nesâyah*'i Hudâ'nın fazlına ve lütfuna mazhar olabileme gayesiyle nazm etmiştir. Eserde zikrettiği âyetlerin ve hadislerin cümle insanlara Hak yolda rehberlik etmesini niyaz etmektedir. Hüseynî'ye göre Allah'ın ilmini beyan etmek için cümle âlem toplansa ve denizler de mürekkep olsa yine de ilmu'llâhtan naklettikleri bir katre dahi etmez. Bu eser, Hüseynî için ilim ve şandan ziyade bir muhabbet nişanıdır. Zira amelleri makbul olmayan dosta vâsıl olamaz. Hüseynî de *Câmi'ü'n-Nesâyah*'i hiçbir bir menfaat gözetmeksizin kaleme aldığını ve böylelikle de Allah'ın feyzine nâil olmayı umduğunu ifade etmiştir. Bu düşüncelerle uykuya dalan Hüseynî, rüyasında cennet kapısının açılarak misk ü anber kokusunun her yere yayıldığını ve cennette nûrlar içerisinde süslü bir evle birlikte cennet güneşi olan Allah Resûlü (sav) Efendimiz'i gördüğünü beyan eder. Allah Resûlü'nün boyu Tûbâ ağacı kadar olup iki yanında da dört server bulunmaktadır. Sağında Hz. Ebû Bekir'le Hz. Ömer, solunda ise Hz. Osman'la Hz. Ali yer alırken Hüseynî de yüce kâmetlerin huzurunda edeple ayakta durmaktadır. Rüyanın devamında Resûlullâh (sav) Efendimiz, *Câmi'ü'n-Nesâyah*'i elinde tutarak bu kitabı kabul ettiğini beyan buyurmuştur. Ayrıca etrafındakilere eserin vasıflarından söz etmiş ve Hüseynî'ye bakarak eserdeki güzel sözlerden de nakiller yapmıştır. Hüseynî, bu güzel rüyadan uyandığında *Câmi'ü'n-Nesâyah*'in Hz. Muhammed (sav) Efendimiz'in katındaki makbuliyetine te'vil getirerek Allah'a (cc) tekrar hamd etmiştir. Bu kitabın günahlarına kefaret olması niyazıyla okuyanlardan duâ talep etmiş ve kendisi de duâ edenlere mukâbil duâda bulunmuştur.

3.2.7.147. Faşlun Fî Ḥatm-i Kitâb-ı Câmi'ü'n-Neşâyah

Bu bölüm (B. 10440-10450) eserin nihayete erdiği fasıldır. Hüseynî, kitabın nazmına Resûlullâh'ı (sav) vasfetmekle başladığını zira her sonun başlangıcının da O'nunla (sav) olduğunu hatırlatarak Allah Resûlü'ne (sav) olan muhabbetini dile getirmiştir.

Yâ İlâhî! Bu Hüseyinî senin kulun olup aynı zamanda senin gülün olan Ahmed-i muhtâr'ın (sav) güzelliğini vafeden bir bülbüldür. Yâ İlâhî! Evet, bizler günahkâriz ama yine de düşmüş olan bu Hüseyinî kulunu ve cümle ümmet-i Muhammedi kaldır. Kapına yalvararak geldik! Ne olur duâlarımızı kabul buyur! Ey Rahîm ü Gaffâr! Bu kitabı okuyup dinleyenlere rahmet kıl! Bu eseri yazarları da Hak yola sevk eyleyip günlerini saadet içerisinde her dâim hayra tebdîl eyle! Duâmızı katında makbûl eyle!

3.3. Eserde Yer Alan Âyet ve Hadis İktibasları

Nasihatnâme tarzında didaktik bir mesnevî olan *Câmi'ü'n-Nesâyih*'te tabî olarak bahsi geçen konuların isnâdı için birçok âyet ve hadis zikredilmiştir.

3.3.1. Âyet İktibasları

Câmi'ü'n-Nesâyih'te ele alınan sözkonusu mevzularla ilintili olarak zikredilen âyet-i kerîmeler, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Câmi'ü'n-Nesâyih'te Geçen Âyet-i Kerîmeler				
Sıra No	Âyet	Meâli	Âyet No	Vr./S. Numarası
1	(4) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ (3) وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ <i>Lem yelid ve lem yüled ve lem yekun lehu küfüven ehad</i>	(O) Doğurmamış ve doğmamıştır. O'nun hiçbir dengi yoktur.	<i>İhlâs</i> , 3-4	[AÜ 2], [BR 1b], [HM 3a], [İÜ 2a], [SR 2a]
2	فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا جَزَاءَ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ <i>Felyedhakû kalîlen velyebkû keşîran ceza'en bimâ kânû yeksibûne</i>	Yapıp ettikleri karşısında artık az gülsünler, çok ağlasınlar.	<i>Tevbe</i> , 82	[AÜ 3], [BR 2a], [HM 3b], [SR 2b]
3	... يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ ... <i>Yuğıllü men yeşâ'u ve yehdî men yeşâ'u</i>	O, dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir.	<i>Nahl</i> , 93	[AÜ 3], [BR 2a], [HM 3b], [İÜ 2b], [SR 3a]
4	... وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ <i>V'allâhu 'alâ külli şey'in kadîr</i>	Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir.	<i>Âl-i İmrân</i> , 189; <i>Mâide</i> , 40	[AÜ 3], [BR 2a], [HM 3b], [İÜ 2b], [SR 3a]
5	وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ <i>Naħnü aqrabü ileyhi minküm velâkin lâ tubşîrûne</i>	Biz ona sizden yakınız, fakat göremezsiniz.	<i>Vâka'a</i> , 85	[AÜ 5], [BR 3a], [HM 5a], [İÜ 3b], [SR 4b]
6	... لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ <i>Leyse ke mişlihi şey'un ve hüve's-semî'ü'l-başîr</i>	O'na benzer hiçbirşey yoktur. O her şeyi işitir, her şeyi görür	<i>Şûrâ</i> , 11	[AÜ 135/447/462], [BR 68a/225a/232b],

				[HM 77a/231b/239a], [SR 5a/77b/241a/252 b261b]
7	وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ <i>Ve mā erselnāke illā raḥīmeten lil'ālemīn</i>	(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.	<i>Enbiyâ, 107</i>	[AÜ 10/553], [BR 5b/278a], [HM 7b/283a], [İÜ 5b], [SR 8a/309a]
8	... وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوْرَكُمْ... <i>Ve şavverakūim fe aḥsene şuverakūim</i>	Size şekil veren, şeklinizi de güzel yapan...	<i>Mü'min, 64</i>	[AÜ 23], [BR 12a], [HM 14b], [İÜ 11a], [SR 16a]
9	وَاللّٰهُ يَدْعُوْ اِلَى دَارِ السَّلَامِ ... <i>Va'llāhu yed'ū ilā dāri's-selām</i>	Allah, esenlik yurduna çağırıyor.	<i>Yûnus, 25</i>	[AÜ 36], [BR 18b], [HM 22a], [İÜ 17a], [SR 24a]
10	يس (1) وَالْقُرْآنَ الْحَكِيمَ (2) إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ (3) <i>Yâ-sîn. Ve'l-Ḳur'āni'l-ḥakīm. İnnেকে lemīne'l-mürselīn.</i>	Yâ-sîn. Hikmet dolu Kur'ân hakkı için, Sen şüphesiz peygamberlerdensin.	<i>Yâsîn, 1-3</i>	[AÜ 52], [BR 26b], [HM 31a], [İÜ 24a], [SR 32b]
11	... رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ <i>Rabbenâ âtinâ fi'd-dünyâ ḥaseneten ve fi'l-âḥirati ḥaseneten ve ḳmâ 'azābe'n-nār</i>	Onlardan bir kısmı da: Ey Rabbimiz! Bize dünyâda da iyilik ver, âhirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru! derler.	<i>Bakara, 201</i>	[AÜ 55], [BR 28a], [HM 32b], [SR 34a]
12	عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ <i>'Alâ şırâṭın müstaḳīm</i>	Doğru yol üzerindesin.	<i>Yâsîn, 4</i>	[AÜ 62], [BR 31b], [HM 36a], [İÜ 28a], [SR 37b]
13	تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ <i>Tenzîle'l-'Azizi'r-Raḥīm</i>	(Bu Kur'ân) üstün ve çok merhametli Allah tarafından indirilmiştir.	<i>Yâsîn, 5</i>	[AÜ 62], [BR 31b], [HM 36b], [İÜ 28b], [SR 38a]
14	لِنُنذِرَ قَوْمًا مَّا أُنذِرُوا أَبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ <i>Li tünzira ḳavmen mâ ünzira ābā'ühüm fehum ğāfilūn</i>	Ataları uyarılmamış, bu yüzden kendileri de gaflet içinde kalmış bir toplumu uyarman için indirilmiştir.	<i>Yâsîn, 6</i>	[AÜ 63], [BR 32a], [HM 37a], [İÜ 28b], [SR 38a]
15	لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَى أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ <i>Leḳad Ḥaḳḳa'l-ḳavlu 'alâ ekşerihim fehum lâ yûminūn</i>	Andolsun ki onların çoğu cezâyı hak etmişlerdir. Çünkü onlar iman etmiyorlar.	<i>Yâsîn, 7</i>	[AÜ 63], [BR 32a], [HM 37a], [İÜ 28b], [SR 38a]
16	قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ <i>Ḳul nâ yâ nāru ḳunī berden ve selāmen 'alâ İbrāhīm</i>	"Ey ateş! İbrahim için serinlik ve esenlik ol!" dedik.	<i>Enbiyâ, 69</i>	[AÜ 65/449], [BR 33a/226a], [HM 38a/233a], [İÜ 29b], [SR 39b/253a]
17	إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُّقْمَحُونَ <i>İnnâ ce'alnâ fi a'nāḳihim aġlālen fe hiye ilā'l-ezḳāni fe hūim muḳmeḥūn</i>	Biz, onların boyunlarına halkalar geçirdik. O halkalar çenelere kadar dayanmaktadır. Bu yüzden kafaları yukarı kalkıktır.	<i>Yâsîn, 8</i>	[AÜ 68], [BR 34b], [HM 39b], [İÜ 31a], [SR 40b]

18	<p>وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ</p> <p><i>Ve ce'alnā min beyni eydāhim sedden ve min ḫalfihim sedden fe ağşeynāhum fe hum lā yubşırūn</i></p>	Önlerinden ve arkalarından bir set çekdik de onları kapattık, artık göremezler.	<i>Yâsîn, 9</i>	[AÜ 68], [BR 34b], [HM 40a], [İÜ 31a], [SR 41a]
19	<p>فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ... <i>Fe ağşeynāhum fe hum lā yubşırūn</i></p>	... kapattık, artık göremezler.	<i>Yâsîn, 9</i>	[AÜ 70], [BR 35b], [HM 41a], [İÜ 32a], [SR 42a]
20	<p>وَسَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أُنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ</p> <p><i>Ve sevā'un 'aleyhim 'enzertehum em lem tunzirhum lā yū'minūn</i></p>	Onları uyarasan da uyarımasan da onlar için birdir, inanmazlar.	<i>Yâsîn, 10</i>	[AÜ 71], [BR 36a], [HM 41a], [İÜ 32a], [SR 42a]
21	<p>إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمَنَ الْعَلِيمَ فَبَسِّطْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ (11) إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَى وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ (12)</p> <p><i>İnnemā tünziru meni't-tebe'a'z-zikra ve ḫaşiye'r-Raḫmāne bi'l-ğaybi febeşşirhu bi mağfiratin ve ecrin kerim. İnnā naḫniū nuḫyi'l-mevtā ve nektübü mā qaddemū ve āşārahum, ve külle şey'in aḫşaynāhu fī imāmin mübin</i></p>	Sen ancak zikre (Kur'āna) uyan ve görmeden Raḫmān'dan korkan kimseyi uyarabilirsin. İşte böylesini, bir mağfiret ve güzel bir mükâfatla müjdele. Şüphesiz ölüleri ancak biz diriltiriz. Onların yaptıkları her işi, bıraktıkları her izi yazarız. Biz, her şeyi apaçık bir kitapta (levh-i mahfuz'da) sayıp yazmışızdır.	<i>Yâsîn, 11-12</i>	[AÜ 71], [BR 36a], [HM 41b], [İÜ 32a], [SR 42b]
22	<p>وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ</p> <p><i>Vaḍrib lehum meşelen Aşḫābe'l-Karyeti iz cā'ehe'l-mürselūne</i></p>	Onlara, şu şehir halkını misal getir. Hani onlara elçiler gelmişti.	<i>Yâsîn, 13</i>	[AÜ 72], [BR 36b], [HM 42a], [SR 43a]
23	<p>إِذْ أُرْسِلْنَا إِلَيْهِمْ ثَلَاثِينَ فَكَذَّبُوهُمْ فَعَزَّزْنَا بِثَالِبٍ... <i>İz 'erselnā ileyhimü'sneyni fe kezzebū humā fe 'azzezā bi şālīşin</i></p>	İşte o zaman biz, onlara iki elçi göndermiştik. Onları yalanladılar. Bunun üzerine üçüncü bir elçi gönderdik.	<i>Yâsîn, 14</i>	[AÜ 75], [BR 38a], [HM 43b], [SR 44b]
24	<p>... فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُمْ مُرْسَلُونَ (14) قَالُوا مَا أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَمَا أَنْزَلَ الرَّحْمَنُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذُوبُونَ (15)</p> <p><i>Fe ḳālū innā ileyküm mürselūne. Ḳālū mā entüm illā beşerun mişlünā ve mā enzele'r-Raḫmānu min şey'in in entüm illā tekzibūne</i></p>	Onlar: Biz size gönderilmiş Allah elçileriyiz! dediler. Elçilere dediler ki: Siz de ancak bizim gibi birer insansınız. Raḫmān, herhangi bir şey indirmedir. Siz ancak yalan söylüyorsunuz.	<i>Yâsîn, 14-15</i>	[AÜ 81], [BR 41a], [HM 47a], [SR 48a]
25	<p>قَالُوا رَبُّنَا يَعْلَمُ إِنَّا إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ (16) وَمَا عَلَيْنَا إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ (17)</p> <p><i>Ḳālū Rabbunā ya'lemu innā ileyküm le mürselūne. Ve mā 'aleynā illā'l-belāğul-mübīn</i></p>	(Elçiler) dediler ki: Rabbimiz biliyor; biz gerçekten size gönderilmiş elçileriz. "Bizim vazifemiz, açık bir şekilde Allah'ın buyruklarını size tebliğ etmekten başka bir şey değildir" dediler.	<i>Yâsîn, 16-17</i>	[AÜ 82], [BR 41b], [HM 47b], [SR 48a]
26	<p>قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ... <i>Ḳālū innā teṭayyarnā bi kum</i></p>	(Bunun üzerine onlar): Doğrusu siz bize uğursuz geldiniz.	<i>Yâsîn, 18</i>	[AÜ 82], [BR 41b], [HM 47b], [SR 48b]
27	<p>... لَئِنْ لَمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُمْ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ</p> <p><i>Le'in lem tentehū le nercumennekum ve le yemessennekum minnā 'azābun elīmūn</i></p>	Eğer bu işten vazgeçmezseniz, andolsun sizi taşlarız. Ve bizden size mutlaka fenâ bir kötülük dokunur, dediler.	<i>Yâsîn, 18</i>	[AÜ 82], [BR 41b], [HM 47b], [SR 48b]

28	قَالُوا طَائِرُكُم مَّعَكُمْ ... <i>Qālū ṭā'irukum me'akum</i>	Elçiler dediler ki: Uğursuzluğunuz sizinle beraberdır.	<i>Yâsîn, 19</i>	[AÜ 83], [BR 42a], [HM 48a], [SR 48b]
29	... أَيْنَ دُكِّرْتُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ <i>E'in zükkirtum bel entum ḳavmun müsrifüne</i>	Size öğüt verildi diye mi (uğursuzluğa uğradınız)? Hayır, siz ölçüyü taşıran bir kavimsiniz.	<i>Yâsîn, 19</i>	[AÜ 83], [BR 42a], [HM 48a], [SR 48b]
30	وَجَاءَ مِنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَى قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ (20) اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ (21) <i>Ve câ'e min aḳsa'l-medîneti raculün yes'â ḳāle yâ ḳāvmi't-tebi'û'l-mürselîne. İttebi'û men lâ yes'elukum ecran ve hum muhtedüne</i>	Derken şehrin öbür ucundan bir adam koşarak geldi. “Ey kavmim! Bu elçilere uyunuz!” dedi. “Sizden herhangi bir ücret istemeyen bu kimselere tâbi olun, çünkü onlar hidayete ermiş kimselerdir.	<i>Yâsîn, 20-21</i>	[AÜ 83], [BR 42a], [HM 48a], [SR 49a]
31	وَمَا لِي لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ <i>Ve mâ liye lâ a'budullezî feṭaranî ve ileyhi turce'üne</i>	Bana ne olmuş ki, beni yaratana ibadet etmeyecekmişim! Halbuki, hepiniz O'na döndürüleceksiniz.	<i>Yâsîn, 22</i>	[AÜ 84], [BR 42b], [HM 48b], [SR 49a]
32	أَلَتَّخِذُ مِنْ دُونِهِ آلِهَةً إِنْ يُرَدَّنَ الرَّحْمَنُ بِضُرٍّ لَا تُغْنِي عَنِّي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا وَلَا يُنْقِذُونَ <i>'E etteḥizu min dūnihî āliheten in yuridni'r-Rahmānu bi ḳurrin lâ tuḡni 'anni şefā'atuhum şey'en ve lâ yunḳızūn</i>	O'ndan başka tanrılar mı edineyim? O çok esirgeyici Allah, eğer bana bir zarar dilerse onların (putların) şefaati bana hiçbir fayda vermez, beni kurtaramazlar.	<i>Yâsîn, 23</i>	[AÜ 84], [BR 42b], [HM 48b], [SR 49a]
33	إِنِّي إِذًا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ <i>İnnî izen le fî ḳalālin mübîn</i>	İşte o zaman ben apaçık bir sapıklığım içine gömülmüş olurum.	<i>Yâsîn, 24</i>	[AÜ 85], [BR 43a], [HM 49a], [SR 50a]
34	إِنِّي أَمُنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمَعُونَ <i>İnnî āmentü bi Rabbiküm fe'sme'ün</i>	Şüphesiz ben, Rabbinize inandım, beni dinleyin.	<i>Yâsîn, 25</i>	[AÜ 85], [BR 43a], [HM 49b], [SR 50a]
35	قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ قَالَ يَا لَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ (26) بِمَا عَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ (27) <i>Ḳile'd ḳulil-cennete ḳāle yā leyte ḳavmī ya'lemüne. Bimā ḡaferalî Rabbî ve ce'alenî mine'l-mükremîne</i>	“Gir cennete!” denildi. “Keşke, Rabbinin beni bağışladığını ve beni ikrama mazhar olanlardan kıldığını kavmim bilseydi!” dedi.	<i>Yâsîn, 26-27</i>	[AÜ 85], [BR 43a], [HM 49b], [SR 50a]
36	وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى قَوْمِهِ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ جُودٍ مِنْ السَّمَاءِ وَمَا كُنَّا مُنْزِلِينَ <i>Ve mâ enzelnâ 'alâ ḳavmihî min ba'dihî min cündin mine's-semâ'i ve mâ künnâ münzilîn</i>	Biz ondan sonra, onun milletini helâk etmek için üzerlerine gökten herhangi bir ordu indirmedik ve indirecek de değildik.	<i>Yâsîn, 28</i>	[AÜ 87], [BR 44a], [HM 50b], [SR 51a]
37	إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَامِدُونَ <i>İn kānet illâ şayḫaten vāḫideten fe izâ hum ḫāmidüne</i>	(Onları helâk eden) korkunç sesten başka bir şey değildi. Birdenbire sötüverdiler.	<i>Yâsîn, 29</i>	[AÜ 88], [BR 44b], [HM 50b], [SR 51a]
38	يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ <i>Yâ ḫasreten 'ale'l-'ibādi mā ye'tihim min Resūlin illā kānū bihi yestehzi'üne</i>	Ne yazık şu kullara! Onlara bir peygamber gelmeyeğorsün, ille de onunla alay etmeye kalkışırlar.	<i>Yâsîn, 30</i>	[AÜ 88], [BR 44b], [HM 50b], [SR 51a]
39	أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ <i>Elem yerav kem ehleknâ ḳablehum mine'l-ḳurūni ennehum ileyhim lâ yerci'üne</i>	Müşrikler görmüyorlar mı ki, onlardan önce nice kavimler helâk ettik. Onlar tekrar dönüp de bunlara gelmezler.	<i>Yâsîn, 31</i>	[AÜ 88], [BR 44b], [HM 51a], [SR 51b]

40	وَأِنْ كُلُّ لَمَّا جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ <i>Ve in küllün lemmā cemī'un ledeynā muḥḍarūne</i>	Elbette onların hepsi (kıyamet gününde) karşımızda hazır bulunacaklar.	<i>Yâsîn, 32</i>	[AÜ 88], [BR 44b], [HM 51a], [SR 51b]
41	إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا <i>Elâ inne's-sem'a ve'l-başara ve'l-fü'âde küllü ülâ'ike 'anhu mes'ûlân</i>	Hakkında kesin bilgi sahibi olmadığın şeyin peşine düşme. Çünkü kulak, göz ve kalp bunların hepsi ondan sorumludur.	<i>İsrâ, 36</i>	[AÜ 90], [BR 45b], [HM 52a], [SR 52b]
42	...مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ (6) الَّذِي خَلَقَكَ ... (7) <i>Mâ garreke bi Rabbike'l-kerîme'llezî ḫalaḳake</i>	Kerîm olan Rabbine karşı seni aldatan nedir? Ki seni yarattı ...	<i>İnfitâr, 6-7</i>	[AÜ 92], [BR 46b], [HM 53a], [SR 53b]
43	وَأَيُّهُ لَهُمُ الْأَرْضُ الْمَيْتَةُ أَحْيَيْنَاهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ <i>Ve âyetün lehumu'l-arḍu'l-meytetu aḫyeynâ hâ ve aḫracnâ min hâ ḫabben fe minhu ye'kulüne</i>	(Bu hususta) ölü toprak onlar için mühim bir delildir. Biz ona yağmurlu hayat verdik ve ondan dâne çıkardık. İşte onlar bundan yerler.	<i>Yâsîn, 33</i>	[AÜ 93], [BR 47a], [HM 53b], [SR 54a]
44	وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِنْ تَحْتِهَا وَأَعْنَابٍ وَفَجْرَتًا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ <i>Ve ce'alnâ fihâ cennâtin min naḫîlin ve a'nâbin ve feccernâ fihâ mine'l-uyûni</i>	Biz, yeryüzünde nice nice hurma bahçeleri, üzüm bağları yarattık ve oralarda birçok pınarlar fışkırttık.	<i>Yâsîn, 34</i>	[AÜ 93], [BR 47a], [HM 53b], [SR 54a]
45	لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ <i>Li ye'kulû min semerihî ve mâ 'amilethu eydâhim efelâ yeşkurüne</i>	Ta ki, onların meyvelerinden ve elleriyle bunlardan imâl ettiklerinden yesinler. Hâlâ şükretmeyecekler mi?	<i>Yâsîn, 35</i>	[AÜ 93], [BR 47a], [HM 54a], [SR 54a]
46	إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا (1) وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا (2) <i>İzâ zülzileti'l-arḍu zilzâlehâ ve aḫreceti'l-arḍu eşḳâlehâ</i>	Arz o sarsıntıyla sarsıldığı ve arz ağırlıklarını çıkardığı (vakit) ...	<i>Zilzâl, 1-2</i>	[AÜ 95], [BR 48a], [HM 55a], [SR 55a]
47	...أَصْنَعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبِعُوا الشَّهَادَاتِ فَسَوْفَ يُلَاقُونَ عَنَابًا <i>Eḏâ'u's-şalâte ve't-tebe'u's-şehevâti fe sevfe yelḳavne ğayyâ</i>	Namazı zâyi ettiler ve şehvetlerine uydular. Bunlar da Gayyâyı boylayacaklar.	<i>Meryem, 59</i>	[AÜ 96], [BR 48b], [HM 55a], [SR 55b]
48	سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ <i>Sübḫâne'llezî ḫalaḳa'l-ezvâce küllehâ mimmâ tunbitu'l-arḍu ve min enfusihim ve minimmâ lâ ya'lemüne</i>	Yerin bitirdiklerinden, insanların kendilerinden ve henüz mahiyetini bilmedikleri şeylerden bütün çiftleri yaratan Allah'ı teşbih ve takdis ederim.	<i>Yâsîn, 36</i>	[AÜ 98], [BR 49b], [HM 56b], [SR 56b]
49	... وَاخْتِلَافِ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ ... <i>Vaḫtilâfu elsinetikum ve elvânikum</i>	... ve muhtelif lisanlarımız, renkleriniz...	<i>Rûm, 22</i>	[AÜ 99], [BR 50a], [HM 57b], [SR 57b]
50	... خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ ... <i>Ḫalaḳa'l-ezvâce küllehâ mimmâ tunbitu'l-arḍu</i>	Arzın yetiştirdiği şeylerden bütün çiftleri yarattı.	<i>Yâsîn, 36</i>	[AÜ 99], [BR 50a], [HM 57b], [SR 57b]
51	... وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ <i>Ve min enfusihim ve minimmâ lâ ya'lemüne</i>	... ve kendi nefislerinden ve daha bilemeyecekleri neler nelerden ...	<i>Yâsîn, 36</i>	[AÜ 100], [BR 50b], [HM 57b], [SR 57b]
52	كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ ... <i>Küntüm ḫayra ümmetin uḫricet linnâsi</i>	Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz.	<i>Âl-i İmrân, 110</i>	[AÜ 102], [BR 51b], [HM 59a], [SR 60b/243a]

53	إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطٌ... <i>İnnehu biküllü şey'in muhiṭun</i>	Muhakkak ki O, her şeyi (ilmiyle) kuşatmıştır.	<i>Fussilet, 54</i>	[AÜ 115/295], [BR 58a/149a], [HM 66a/156a], [SR 67a/159a]
54	...فَأَيُّمًا تَوَلُّوْا فَنَّمَّ وَجْهَ اللَّهِ... <i>Fe eynemā tuvellū fe ṣemme vechu'llāh</i>	Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (zâtı) oradadır.	<i>Bakara, 115</i>	[AÜ 115/204/295], [BR 58a/103b/149a], [HM 66a/111b/156a], [SR 67a/112a/159a]
55	... وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ ... <i>Ve mimma lā ya'lemūne</i>	...bilemedikleri (nice) şeylerden ...	<i>Yâsîn, 36</i>	[AÜ 124], [BR 62b], [HM 71a], [SR 71b]
56	وَأَيَّةٌ لَهُمُ اللَّيْلُ نَسْلُجٌ مِنْهُ النَّهَارَ فَإِذَا هُمْ مُظْلِمُونَ <i>Ve âyetun lehumu'l-leylu nesleḥu minhu'n-nehāra fe izā hum muẓlimūne</i>	Gece de onlar için bir ibret alâmetidir. Biz ondan gündüzü sıyrıp çekeriz de onlar karanlıklara gömülürler.	<i>Yâsîn, 37</i>	[AÜ 124], [BR 62b], [HM 71a], [SR 71b]
57	فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ (4) الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ (5) <i>Fe veylun lil muşallîn ellezîne hum an şalâtihim sâhūne</i>	Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, onlar namazlarını ciddiye almazlar.	<i>Mâ'ûn, 4-5</i>	[AÜ 125], [BR 63a], [HM 71b], [SR 72b]
58	فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا... <i>Felemmā cenne 'aleyhi'l-leylu ra'ā kevkēben</i>	Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü.	<i>En'âm, 76</i>	[AÜ 125], [BR 63a], [HM 72a], [SR 72b]
59	وَوَاعَدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً... <i>Ve vâ'adnā Mūsā şelâşîne leyleten</i>	Musa'ya otuz gece vâde verdik .	<i>A'râf, 142</i>	[AÜ 126], [BR 63b], [HM 72a], [SR 73a]
60	سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ... <i>Sübḥāne'leẓî esrā bi-'abdihi</i>	Noksanlıklardan münezzeh olan O (Allah) ki, kulunu yürüttü.	<i>İsrâ, 1</i>	[AÜ 126], [BR 63b], [HM 72a], [SR 73a]
61	وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ <i>Ve's-şemsu tecrî li müsteḳarrin lehā zâlike taḳdîru'l-'Azîz'il-'Alîm</i>	Güneş, kendisi için belirlenen yerde akar (döner). İşte bu Azîz ve Alîm olan Allah'ın takdiridir.	<i>Yâsîn, 38</i>	[AÜ 128], [BR 64b], [HM 73b], [SR 74a]
62	...يَرْبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ... <i>Rabbu'l meşâriḳi ve'l meğârib</i>	Doğuların ve Batıların Rabbine...	<i>Me'âric, 40</i>	[AÜ 129], [BR 65a], [HM 73b], [SR 74a]
63	...ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ <i>Zâlike taḳdîr'ul 'Azîz'il 'Alîm</i>	İşte bu Azîz ve Alîm olan Allah'ın takdiridir.	<i>Yâsîn, 38</i>	[AÜ 129], [BR 65a], [HM 73b], [SR 74b]
64	إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ (1) وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ (2) <i>İzâ's-şemsu kuvvirat ve izâ'n-nücūmu'nkederat</i>	Güneş katlanıp dürüldüğünde, yıldızlar (kararıp) döküldüğünde.	<i>Tekvîr, 1-2</i>	[AÜ 129], [BR 65a], [HM 74a], [SR 74b]
65	وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ <i>Ve cumi'a's-şemsu ve'l ḳameru</i>	Güneşle ay bir araya getirildiği zaman.	<i>Kiyâmet, 9</i>	[AÜ 132], [BR 66b], [HM 75b], [SR 76a]

66	... يَوْمُ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي... <i>Yevmu yenfe' u' s-şādīkīne şıdķukhum lehum cennātun tecrī</i>	Bu, doğrulara, doğrularının fayda vereceği gündür. Onlara, içinde ebedi kalacakları, zemininden ırmaklar akan cennetler vardır.	<i>Mâ'ide, 119</i>	[AÜ 132], [BR 66b], [HM 75b], [SR 76a]
67	يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعذِرَتُهُمْ وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ <i>Yevme lâ yenfe' u' z-zâlimīne ma'ziratuhum ve lehumu'l-la'netu ve lehum sü'uddâri</i>	O gün zalimlere, özür dilemeleri hiçbir fayda sağlamaz. Artık lânet de onlarındır, kötü yurt da onlarındır.	<i>Mü'min, 52</i>	[AÜ 132], [BR 66b], [HM 75b], [SR 76a]
68	وَالْقَمَرَ قَدَرْنَا مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ <i>Ve'l kamera kıaddernâhu menâzile kıattâ 'âde ke'l 'urcūni'l-kādīm</i>	Ay için de birtakım menziller (yörüngeler) tayin ettik. Nihayet o, eğri hurma dalı gibi (hilâl) olur da geri döner.	<i>Yâsîn, 39</i>	[AÜ 134], [BR 67b], [HM 76b], [SR 77a]
69	لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ <i>La's-şemsu yenbağī lehâ an tudrike'l-kamera ve la'l-leylu sâbīku'n-nehâri ve küllün fı felekin yesbeğūne</i>	Ne güneş aya yetişebilir, ne de gece gündüzü geçebilir. Her biri bir yörüngede yüzerler.	<i>Yâsîn, 40</i>	[AÜ 135], [BR 68a], [HM 77a], [SR 77b]
70	... وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ <i>Ve küllün fı felekin yesbeğūne</i>	Her biri bir yörüngede yüzerler.	<i>Yâsîn, 40</i>	[AÜ 136], [BR 68b], [HM 77b], [SR 78a]
71	... فَمَحَوْنَا آيَةَ اللَّيْلِ ... <i>Fe meğavnâ âyete'l-leyli</i>	Geceyi ve gündüzü birer âyet olarak yarattık.	<i>İsrâ, 12</i>	[AÜ 136], [BR 68b], [HM 77b], [SR 78a]
72	وَآيَةٌ لَهُمْ أَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلِكَ الْمَسْحُونِ <i>Ve âyetun lehum ennâ kıamelnâ zürriyyetehum fı'l-fülki'l meşhūn</i>	Onların zürriyetlerini dopdolmuş bir gemide taşımamız da onlar için büyük bir ibrettir.	<i>Yâsîn, 41</i>	[AÜ 136], [BR 68b], [HM 78a], [SR 78a / 253b]
73	... مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَنُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ <i>Mâ yumsikuhunne illa'r-Rahmānu innehu bi kulli şey'in başır</i>	Onları (havada) Rahmân olan Allah'tan başkası tutmuyor. Şüphesiz O, her şeyi görmektedir.	<i>Mülk, 19</i>	[AÜ 137], [BR 69a], [HM 78b], [SR 78b]
74	وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ <i>Ve kıalağnâ lehum min mişlihi mâ yerkebūne</i>	Onlar için, bunun gibi binecekleri başka şeyler de yarattık	<i>Yâsîn, 42</i>	[AÜ 138], [BR 69b], [HM 78b], [SR 79a]
75	... فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ <i>Fe lâ ya'menu mekra'llâhi illa'l-kavmu'l-kâsirūne</i>	Yoksa Allah'ın tuzağından emin mi oldular? Ziyana uğrayan kavimden başkası Allah'ın tuzağından emin olamaz.	<i>A'râf, 99</i>	[AÜ 139], [BR 70a], [HM 79b], [SR 79b]
76	وَإِنْ نَشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيحَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنقَدُونَ (43) إِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ (44) <i>Ve in neşe' nuğriğkhum fe lâ şariğha lehum ve lâ hum yunqazūne. İllâ rahmeten minnâ ve metâ'an ilâ ħīn</i>	Biz istesek onları suda boğarız da kendileri için ne imdat çağırısı yapan olur, ne de kurtarırlar. Ancak tarafımızdan bir rahmet olarak ve bir süreye kadar daha yaşasınlar diye kurtarırlar.	<i>Yâsîn, 43-44</i>	[AÜ 139], [BR 70a], [HM 79b], [SR 80a]
77	وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ <i>Ve izâ kıle lehumu't-tekü mâ beyne eydikum ve mâ kıalfekum le'allekum turğamūne</i>	Onlara, "Önünüzde ve arkanızda olan şeylerden (dünya ve ahirette göreceğiniz azaplardan) sakının ki size merhamet edilsin." denildiğinde yüz çevirirler.	<i>Yâsîn, 45</i>	[AÜ 140], [BR 70b], [HM 80a], [SR 80a]

78	<p>وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ</p> <p><i>Ve mā te'tihim min āyatin min āyāti Rabbihim illā kānū mu'riđine</i></p>	Onlara Rablerinin âyetlerinden bir âyet gelmez ki ondan yüz çeviriyor olmasınlar.	<i>Yâsîn, 46</i>	[AÜ 140], [BR 70b], [HM 80a], [SR 80b]
79	<p>وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْطَعِمُ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ أَطَعَمَهُ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ</p> <p><i>Ve izā ķile lehum enfikū miminnā razakakumu'llāhu ķāle'lezzīne keferū lillezīne āmenū enuḡ'ımu men lev yeşā'ullāhu eḡ amehu in entum illā fı đalālin mübīn</i></p>	Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden hayra sarf ediniz, denildiğinde kâfirler mü'minlere dediler ki: Allah'ın dilediği takdirde doyuracağı kimseleri biz mi doyuracağız? Siz gerçekten apaçık bir sapıklık içindesiniz.	<i>Yâsîn, 47</i>	[AÜ 141], [BR 71a], [HM 80b], [SR 80b]
80	<p>... إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ</p> <p><i>İn entum illā fı đalālin mübīn</i></p>	Siz gerçekten apaçık bir sapıklık içindesiniz.	<i>Yâsîn, 47</i>	[AÜ 141], [BR 71a], [HM 80b], [SR 81a]
81	<p>وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ</p> <p><i>Ve yeķülüne metā hāza'l-va'đu in küntüm şādıkīn</i></p>	"Eğer doğru söyleyerseniz, bu tehdit ne zaman gelecek?" diyorlar.	<i>Yâsîn, 48</i>	[AÜ 142], [BR 71b], [HM 81a], [SR 81a]
82	<p>مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ</p> <p><i>Mā yenzurüne illā şayḡaten vāḡideten te'ḡuzuhum ve hum yahışşımüne</i></p>	Onlar, birbirleriyle çekişip dururken kendilerini ansızın yakalayacak korkunç bir sesi bekliyorlar.	<i>Yâsîn, 49</i>	[AÜ 143], [BR 72a], [HM 81a], [SR 81b]
83	<p>... لَا تَأْتِيكُمْ إِلَّا بَغْتَةً ...</p> <p><i>Lā te'tiküm illā bağteten</i></p>	O, size ansızın gelecektir.	<i>A'râf, 187</i>	[AÜ 143], [BR 72a], [HM 81b], [SR 81b]
84	<p>فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ</p> <p><i>Fe lā yesteḡ'üne tavşiyeten ve lā ilā ehlihim yerci'üne</i></p>	İşte o anda onlar ne bir vasiyyetde bulunabilirler, ne de ailelerine dönebilirler.	<i>Yâsîn, 50</i>	[AÜ 144], [BR 72b], [HM 82a], [SR 82a]
85	<p>إِذَا السَّمَاسُ كُورَتْ (1) وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ (2) وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ (3)</p> <p><i>İza's-şemsu kuvvırat ve iza'n-nücümü'nkederat ve iza'l-cibālu suyyırat</i></p>	Güneş katlanıp düdüldüğünde, yıldızlar (kararıp) döküldüğünde, dağlar (sallanıp) yürütüldüğünde...	<i>Tekvır, 1-3</i>	[AÜ 147], [BR 74a], [HM 83a], [SR 83b]
86	<p>وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ</p> <p><i>Ve izā'l biḡāru fuccırat</i></p>	Denizler kaynayıp fişkırtıldığı zaman...	<i>İnfitār, 3</i>	[AÜ 147], [BR 74a], [HM 83a], [SR 83b]
87	<p>إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ (1) وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ (2)</p> <p><i>İza's-semā'u'nşakķat ve ezinet li Rabbihā ve ḡuķķat</i></p>	Gök yarıldığı ve Rabbine boyun eğdiği zaman...	<i>İnşikāk, 1-2</i>	[AÜ 147], [BR 74a], [HM 83a], [SR 83b]
88	<p>كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ (26) وَيَبْقَىٰ وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ (27)</p> <p><i>Küllü men 'aleyhā fān ve yebķā vechu Rabbike Zü'l-celāli ve'l-ikrām</i></p>	Yer yüzünde bulunan her canlı yok olacaktır. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zātı bākî kalacaktır.	<i>Rahmān, 26-27</i>	[AÜ 148], [BR 74b], [HM 84a]
89	<p>... لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ</p> <p><i>Limeni'l-mülkü'l yevme li'llāhi'l-Vāḡidi'l-Ķahhār</i></p>	Bugün hükümranlılık kimindir? Kahhār olan tek Allah'ındır.	<i>Mü'min, 16</i>	[SR 84b]

90	لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ <i>Li'llāhi'l-Vāḥidi'l-Ḳahhār</i>	Kahhār olan tek Allah'ındır.	<i>Mü'min</i> , 16	[AÜ 149], [BR 75a], [HM 84b], [SR 84b]
91	وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُنْسَلُونَ (51) قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَن بَعَثَنَا مِن مَرْقَدِنَا... (52) <i>Ve nufiḥa fi's-ṣūri fe izā hum mine'l- eccdāši ilā Rabbihim yensilūne. Ḳālū yā veylenā men be'aṣenā min merḳadinā</i>	Nihayet Sūr'a üfürülecek. Bir de bakarsın ki onlar kabirlerinden kalkıp koşarak Rablerine giderler. (İşte o zaman:) Eyvah, eyvah! Bizi kabrimizden kim kaldırdı?	<i>Yâsîn</i> , 51-52	[AÜ 152], [BR 77b], [HM 86b], [SR 87a]
92	... هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ <i>Hāzā mā va'ade'r-Rahmānu ve ṣadaḳa'l-murselūne</i>	Bu, Rahmân'ın vaad ettiğidir. Peygamberler gerçekten doğru söylemişler! derler.	<i>Yâsîn</i> , 52	[AÜ 153], [BR 78a], [HM 87a], [SR 87a]
93	إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ <i>În kānet illā ṣayḥaten vāḥideten fe izā hum cemî'un ledeynā muḥḍarūne</i>	Olan müthiş bir sestem ibarettir. Bunun üzerine onların hepsi hemen huzurumuzda hazır bulunurlar.	<i>Yâsîn</i> , 53	[AÜ 153], [BR 78a], [HM 87a], [SR 87a]
94	فَالْيَوْمَ لَا تُلْطَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تُجْرَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ <i>Fe'l-yevme lâ tuẓlemu nefsun şey'en ve lâ tuczevne illā mā küntüm ta'melūne</i>	O gün hiçbir kimse en ufak bir haksızlığa uğramaz. Siz orada ancak yaptıklarınızın karşılığını alırsınız.	<i>Yâsîn</i> , 54	[AÜ 154], [BR 78b], [HM 87b], [SR 87b]
95	... وَلَا تُجْرَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ <i>Ve lâ tuczevne illā mā küntüm ta'melūne</i>	Siz orada ancak yaptıklarınızın karşılığını alırsınız.	<i>Yâsîn</i> , 54	[AÜ 155], [BR 79a], [HM 88a], [SR 88a]
96	فَأِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ (13) فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ (14) <i>Fe innemā hiye zecratun vāḥidetun fe izā hum bi's-sāhireti</i>	Bu dönüş, sadece bir seslenmeye bakar. Birdenbire kendilerini mahşerde buluverirler.	<i>Nâzî'ât</i> , 13- 14	[AÜ 159], [BR 81a], [HM 90a], [SR 90a]
97	اقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا <i>İkra' kitābeke kefā binefsike'l-yevme aleyke ḥasiben</i>	Kitabımı oku! Bugün sana hesap sorucu olarak kendi nefsin yeter.	<i>İsrâ</i> , 14	[AÜ 159], [BR 81a], [SR 90a]
98	يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا <i>Yevme yunfeḥu fi's-ṣūri fete'tūne efvācen</i>	Sūr'a üflendiği gün, bölük bölük Allah'a gelirsiniz.	<i>Nebe'</i> , 18	[AÜ 162], [BR 82b], [HM 91b], [SR 91b]
99	... وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ <i>V'ellezīne yeknizūne'z-zehebe ve'l fiḍḍate ve lâ yunfikūnehā fī sebīli'llāhi fe beṣṣirhum bi'azābin elim</i>	Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu, işte onlara elem verici bir azabı müjdele!	<i>Tevbe</i> , 34	[AÜ 163], [BR 83a], [HM 92a], [SR 92a]
100	... وَالْوَيْتَنَةَ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ ... <i>Ve'l-fitnetü eṣeddü mine'l-ḳatli</i>	Fitne, adam öldürmekten daha kötüdür.	<i>Bakara</i> , 191	[AÜ 165], [BR 84a], [HM 93a], [SR 93a]
101	إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا ... <i>İnne'llezīne ye'kulūne 'emvāle'l-yetāmā ẓulmen</i>	Haksız yere yetimlerin mallarını yiyenler	<i>Nisâ</i> , 10	[AÜ 165], [BR 84a], [HM 93a], [SR 93a]
102	... لَا يُحِبُّ كُلُّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ <i>Lā yuḥibbu külle muḥtālin feḥūr</i>	(Allah) kendini beğenip böbürlenlen kimseleri sevmez.	<i>Hadîd</i> , 23	[AÜ 167], [BR 85a], [HM 94a], [SR 94a]

103	فُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ (1) مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ (2) <i>Qul e'üzü bi Rabbi'l felâk. Min şerri mâ hâlaq</i>	De ki: Sabahın Rabbine sığınırım. Yarattığı şeylerin şerrinden.	<i>Felâk, 1-2</i>	[AÜ 173], [BR 88a], [HM 97a], [SR 96b]
104	... قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا ... <i>Qîle'rci'ü verâ'ekum fe'ltemisü nûran</i>	Kendilerine, “Arkanıza (dünyaya) dönün de bir ışık arayın!” denilecektir.	<i>Hadîd, 13</i>	[AÜ 175], [BR 89a], [HM 98a], [SR 97b]
105	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ <i>Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm</i>	Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın (cc) adı ile...	<i>Fâtiha, 1</i>	[AÜ 180], [BR 91b], [HM 99b], [SR 100a]
106	الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ <i>Elhamduli'llâhi Rabbi'l-âlemîn</i>	Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.	<i>Fâtiha, 2</i>	[AÜ 180], [BR 91b], [HM 99b], [SR 100a]
107	أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ <i>Elâ inne evliyâ'Allâhi lâ havfun aleyhim ve lâhum yahzenûn</i>	Allah'ın velileri nerede? Onlara korku ve hüznün yoktur.	<i>Yûnus, 62</i>	[AÜ 182], [BR 92b], [HM 100b], [SR 101a]
108	وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا ... <i>Vesîka'llezîne't-teķav Rabbehum ila'l-cenneti zümeran hattâ izâ câ'uhâ</i>	Rablerine karşı gelmekten sakınanlar da grup grup cennete sevk edilirler. Cennete vardıklarında oranın kapıları açılır.	<i>Zümer, 73</i>	[AÜ 186], [BR 94b], [HM 102b], [SR 103a]
109	يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمَامِهِمْ ... <i>Yevme ned'ü külle unâsin bi imâmihim</i>	Bütün insanları kendi önderleriyle birlikte çağıracağımız günü hatırla!	<i>İsrâ, 71</i>	[AÜ 188/430], [BR 95b/216b], [HM 103b/223a], [SR 239b]
110	وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ <i>Ve's-şu'arâ'u yettebi'uhumu'l ğāvüne</i>	Şairlere ise haddi aşan azgınlar uyarlar.	<i>Şuarâ, 224</i>	[AÜ 188], [BR 95b], [HM 103b]
111	... سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طَبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ <i>Selâmun aleykum tbtüm fe'dhulühâ hâlidîne</i>	Selam size! Tertemiz geldiniz. Artık sonsuza dek kalmak üzere buraya girin!	<i>Zümer, 73</i>	[AÜ 193], [BR 98a], [HM 105b], [SR 106b]
112	إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغْلٍ فَاكِهِونَ <i>İnne aşhâbe'l cenneti'l-yevme fî şuġulîn fâkihüne</i>	O gün cennetlikler, gerçekten nimetler içinde safâ sürerler.	<i>Yâsîn, 55</i>	[AÜ 193], [BR 98a], [HM 106a], [SR 106b]
113	هُمْ وَأَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلَالٍ ... <i>Hüm ve ezvâcuhum fî zılâlin</i>	Onlar ve eşleri gölgeler altında...	<i>Yâsîn, 56</i>	[AÜ 195], [BR 99a], [HM 107a], [SR 107b]
114	... عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَكُونُونَ <i>'Ale'l erâ'iki mütteki'üne</i>	... tahtlara kurulurlar.	<i>Yâsîn, 56</i>	[AÜ 196], [BR 99b], [HM 107b], [SR 108a]
115	لَهُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَا يَدْعُونَ <i>Lehum fihâ fâkihethun ve lehum mâ yedde'üne</i>	Orada onlar için her çeşit meyve vardır. Bütün arzuları yerine getirilir.	<i>Yâsîn, 57</i>	[AÜ 197], [BR 100a], [HM 107b], [SR 108a]
116	وَلَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ <i>Ve lahmi tayrin mimmâ yeştehüne</i>	Canlarının çektiği kuş etleri.	<i>Vâka'a, 21</i>	[AÜ 197], [BR 100a], [HM 108a], [SR 108b]

117	سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ <i>Selāmun qavlen min Rabbi'r-Raḥīm</i>	Onlara merhametli Rabb'in söylediği selām vardır.	<i>Yâsîn, 58</i>	[AÜ 199], [BR 101a], [HM 109a], [SR 109b]
118	عَلَى سُرُرٍ مَوْضُونَةٍ <i>‘Alā sururin mevḏūnetin</i>	Özenle işlenmiş mücevher tahtlar üzerindedirler.	<i>Vâkı‘a, 15</i>	[AÜ 205], [BR 104a], [HM 112a], [SR 112b]
119	مُتَكَبِّرِينَ عَلَى فُرُشٍ بَطَانُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ وَجَنَى الْجَنَّةِ دَانَ <i>Muttekî‘îne ‘alâ furuşin batâ‘inuhâ min istebraqin ve cena‘l-cenneteyni dān</i>	Hepsi de örtüleri atlastan minderlere yaslanırlar. İki cennetin de meyvesinin devşirilmesi yakındır.	<i>Rahmân, 54</i>	[AÜ 206], [BR 104b], [HM 112b], [SR 113a]
120	مُتَكَبِّرِينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ <i>Muttekî‘îne ‘aleyhâ muteqâbilîne</i>	Karşılıklı olarak oturup yaslanırlar.	<i>Vâkı‘a, 16</i>	[AÜ 206], [BR 104b], [HM 112b], [SR 113a]
121	يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وُلْدَانٌ مَخْدُونُونَ <i>Yeḏūfu ‘aleyhim vildānun muḥalledūne</i>	Çevrelerinde ölümsüzlüğe ulaşmış gençler dönüp dolaşır.	<i>Vâkı‘a, 17</i>	[AÜ 207], [BR 105a], [HM 112b], [SR 113b]
122	... وَخَلَّوْا أَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ ... <i>Ve ḥullū esāvira min fiḏḏatin</i>	Gümüş bilezikler takınmışlardır.	<i>İnsan, 21</i>	[SR 113b]
123	وَحُورٌ عِينٌ (22) كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ (23) جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (24) <i>Ve ḥūrun ‘īnun ke emṣāli‘l-lü‘lū‘il meknūni cezā‘en bi mā kānū ya‘melūne</i>	Saklı inciler gibi iri gözlü hüriler, yaptıklarına karşılık olarak verilir.	<i>Vâkı‘a, 22-23-24</i>	[AÜ 207], [BR 105a], [HM 113a], [SR 113b]
124	إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ <i>İnnellezîne āmenū ve ‘amilu’s-ṣāliḥāti lehum cennātun tecrî min taḥtihe‘l-Enhāru zālike‘l-fevzū‘l-kebîr</i>	İman edip sâlih ameller işleyenlere ise, zemininden ırmaklar akan cennetler vardır. İşte büyük kurtuluş budur.	<i>Bürüc, 11</i>	[AÜ 96/207/431], [BR 48b/105a/217a], [HM 55a/113a/223b], [SR 55b/113b/241a]
125	لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ ضَرِيعٍ <i>Leyse lehum ṭa‘āmun illā min ḏarī‘in</i>	Onlara, acı ve kötü kokulu bir dikenli bitkiden başka yiyecek yoktur.	<i>Ğaşiye, 6</i>	[AÜ 210], [BR 106b], [HM 114b], [SR 115a]
126	... أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ <i>Elem ye‘tiküm nezîrun</i>	Size nezir (uyarıcı) gelmedi mi?	<i>Mülk, 8</i>	[AÜ 211], [BR 107a], [HM 115a], [SR 115b]
127	... إِنَّكُمْ مَأْكُونُونَ <i>İnneküm mâkişūne</i>	Siz hep böyle kalacaksınız!	<i>Zuhruf, 77</i>	[AÜ 212], [BR 107b], [HM 115b], [SR 116a]
128	... رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ <i>Rabbenā ğalebet ‘aleynā şıḳvetunā ve künnā qavmen ḏāllîne</i>	Onlar da şöyle derler: “Ey Rabbimiz! Biz azgınlığımızla yenik düştük ve sapık bir toplum olduk.”	<i>Mü‘minûn, 106</i>	[AÜ 212], [BR 107b], [HM 115b], [SR 116a]
129	قَالَ احْسَبُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ <i>Qāle‘ḥse‘ū fiḥā ve lā tukellimūni</i>	Buyurur ki: “Alçaldıkça alçalın orada! Bana karşı konuşmayın artık.”	<i>Mü‘minûn, 108</i>	[AÜ 213], [BR 108a], [HM 115b], [SR 116b]
130	وَأَمَّا زُوا الْيَوْمِ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ <i>Ve‘mtazū‘l-yevme eyyuhā‘l-mücrimūne</i>	Ayrılın bir tarafa bugün, ey günahkârlar!	<i>Yâsîn, 59</i>	[AÜ 214], [BR 108b], [HM 116b], [SR 117a]

131	... أَيَحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا ... <i>E yuħibbu eħadüküm en ye'küle laħme aħiħi meyten</i>	Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemeyi sever mi?	<i>Hucurât, 12</i>	[AÜ 214], [BR 108b], [HM 116b], [SR 117a]
132	أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ (60) وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ (61) <i>Elem e'had ileykum yâ benî âdeme en lâ ta'budu's-şeytâne innehu lekum 'aduvvün mübin. Ve eni'budünî hâzâ şırâtuñ müstaķim</i>	Ey Âdemoğulları! Ben, sizlerden şeytana kul olmayacağınıza dair ahd almadım mı? Muhakkak ki o (şeytan), size apaçık bir düşmandır.	<i>Yâsîn, 60-61</i>	[AÜ 220], [BR 111b], [HM 119a], [SR 119b]
133	وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا أَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ <i>Ve lekad eğalle minkum cibillen keşirân efelem tekünü ta'çilüne</i>	And olsun, o sizden pek çok nesli saptırmıştı. Hiç düşünmüyor muydunuz?	<i>Yâsîn, 62</i>	[AÜ 220], [BR 111b], [HM 119a], [SR 120a]
134	هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ (63) اصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ (64) <i>Hâzihi cehennemü'leti küntüm tü'adüne. İşlavha'l yeome bimâ küntüm tekfurüne</i>	İşte bu, tehdit edildiğiniz cehennemdir. İnkâr ettiğinizden dolayı bugün girin oraya!	<i>Yâsîn, 63-64</i>	[AÜ 220], [BR 111b], [HM 119b], [SR 120a]
135	... وَاللَّهُ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ <i>V'allâhi Rabbinâ mâ künnâ müşrikîne</i>	Vallahi Rabbimiz, biz müşriklerden olmadık.	<i>En'âm, 23</i>	[AÜ 224], [BR 113b], [HM 121a], [SR 122b]
136	الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ <i>El yeome naħtimu 'alâ efvâhihim ve tukellimünâ eydihim ve teşhedu erculuhum bimâ kânü yeksibüne</i>	O gün biz onların ağızlarını mühürleriz. Elleri bize konuşur, ayakları da kazandıklarına şahitlik eder.	<i>Yâsîn, 65</i>	[AÜ 224], [BR 113b], [HM 121b], [SR 122b]
137	... هَلْ امْتَلَأْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ <i>Helimtele'ti ve teķulu hel min mezîdin</i>	“Doldun mu?” deriz, o da “Daha var mı?” der.	<i>Kaf, 30</i>	[AÜ 228], [BR 115b], [HM 123a], [SR 125a]
138	قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ <i>Ķad eflēha'l mü'minüne</i>	Mü'minler, gerçekten kurtuluşa ermişlerdir	<i>Mü'minün, 1</i>	[AÜ 228], [BR 115b], [HM 123a], [SR 125a]
139	إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ (51) فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ (52) يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَفَابِلِينَ (53) <i>İnne'l mutteķine fi maķâmin emînin fi cennâtin ve 'uyünin yelbesüne min sündüsün ve istebrâķın muteķâbilîn</i>	Müttakiler ise hakikaten güvenilir bir makamdadırlar. Bahçelerde ve pınar başlarındadırlar. İnce ipekten ve parlak atlastan giyerek karşılıklı otururlar.	<i>Duhân, 51-52-53</i>	[AÜ 231], [BR 117a], [HM 124b], [SR 126b]
140	إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلَ وَأَغْلَالًا وَسَعِيرًا (4) إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ ... (5) <i>İnnâ a'tednâ lil kâfirîne selâsile ve aĝlâlen ve se'iran inne'l ebrâra yeşrabüne</i>	Şüphesiz biz, kâfirler için zincirler, demir halkalar ve alevli bir ateş hazırladık. İyiiler ise, katkısı kâfur olan içecekler dolu bir kadehten içerler.	<i>İnsan, 4-5</i>	[AÜ 234], [BR 118b], [HM 126a], [SR 127b]
141	... وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ (40) فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ (41) <i>Ve neha'n-nefse 'ani'l-hevâ fe inne'l cennete hiye'l me'vâ</i>	... ve nefsinin arzularından alıkoysa, şüphesiz, cennet onun sığınağıdır.	<i>Nâzi'ât, 40-41</i>	[AÜ 234], [BR 118b], [HM 126a], [SR 128a]

142	فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ (88) فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّةٌ نَعِيمٌ (89) <i>Fe emmā in kāne mine'l muḳarrabīne fe revḥun ve reyḥānuñ ve cennetu na'īm</i>	Fakat (ölen kişi) Allah'a yakın kılınımlardan ise, ona rahatlık, güzel rızık ve Naim cenneti vardır.	<i>Vâkı'a</i> , 88-89	[AÜ 241/465], [BR 122a/234a], [HM 129b/240b], [SR 131a/263a]
143	وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّالِّينَ (92) فَنَزْلٌ مِنْ حَمِيمٍ (93) وَتَصْلِيَةٌ جَدِيمٌ (94) <i>Ve emmā in kāne mine'l mükezzibīne'd-ḡāllīne fe nuzulun min ḥamīmīn ve taşliyetu caḥīmīn</i>	Ama haktan sapan yalancılardan ise, işte ona da kaynar sudan bir ziyafet vardır. Bir de ceheennem atılma vardır.	<i>Vâkı'a</i> , 92-93-94	[AÜ 245], [BR 124a], [HM 131b], [SR 133a]
144	إِنَّ هَذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِ <i>İnne hāzā le hüve ḥaḳḳu'l yaḳīn</i>	Şüphesiz ki bu kesin gerçektir.	<i>Vâkı'a</i> , 95	[AÜ 249], [BR 126a], [HM 133b], [SR 136b]
145	... وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ... <i>Ve men yetevekkel 'ala'llāhi fe hüve ḥasbuhu</i>	Kim Allah'a tevekkül ederse, O kendisine yeter.	<i>Talāk</i> , 3	[AÜ 251], [BR 127a], [HM 134b], [SR 137b]
146	... لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ <i>Le'in şekertum le ezidennekum ve le'in kefertum inne 'azābī leşedīd</i>	And olsun, eğer şükrederseniz elbette size nimetimi artırırım. Eğer nankörlük ederseniz, hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir.	<i>İbrâhīm</i> , 7	[AÜ 251], [BR 127a], [HM 134b], [SR 137b]
147	وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَى أَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَأَنَّى يُبْصِرُونَ (66) وَلَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَا هُمْ عَلَى مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ (67) <i>Ve lev neşā'u le ḫamesnā 'alā a'yunihim fe'stebeḳu's-sırāḫa fe ennā yubşırūn. Ve lev neşā'u le mesaḥnāhum 'alā mekānetihim fe me'steḫā'u muḏıyyen ve lā yercı'ūn</i>	Eğer dileyeydik onların gözlerini büsbütün kör ederdik de (bu halde) yola koymak için didişirlerdi. Fakat nasıl görecekler ki? Yine eğer dileyeydik oldukları yerde başka yaratıklara dönüştürdük de ne ileri gidebilirler, ne geri dönebilirlerdi.	<i>Yâsîn</i> , 66-67	[AÜ 254], [BR 128b], [HM 136a], [SR 138b]
148	وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ <i>Ve men nu'ammirhu nunekkishu fi'l ḫalḳı e fe lā ya'ḳılūne</i>	Kime uzun ömür verirse, onu yaratılış itibariyle tersine çeviririz (gücünü azaltırız). Hâlâ düşünmeyecekler mi?	<i>Yâsîn</i> , 68	[AÜ 260], [BR 131b], [HM 138a], [SR 142a]
149	لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ <i>Leḳad ḫalaḳna'l insāne fi' aḫseni takvīm</i>	Doğrusu, biz insanı en güzel bir biçimde yarattık.	<i>Tîn</i> , 4	[AÜ 261], [BR 132a], [HM 139a], [SR 142b]
150	... وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوْرَكُمْ ... <i>Ve şavverakum fe aḫsene şuverakum</i>	Sizi sûretlendirdi, suretinizi de en güzel (bir biçim ve incelikte) kıldı.	<i>Mü'min</i> , 64	[AÜ 261], [BR 132a], [HM 139a], [SR 142b]
151	وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُّبِينٌ <i>Ve mā 'allemnāhu's-şī'ra ve mā yenbaḡī lehu in hüve illā zıkrun ve Ḳur'ānun mübīn</i>	Biz, o Peygamber'e şiir öğretmedik. Bu ona yaraşmaz da. O ancak bir öğüt ve apaçık bir Kur'andır.	<i>Yâsîn</i> , 69	[AÜ 266], [BR 134b], [HM 141a], [SR 144b]
152	لِيُنذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحِقِّ الْقَوْلَ عَلَى الْكَافِرِينَ <i>Li yunzira men kāne ḫayyen ve yeḫıḳḳa'l ḳavlu 'alā'l kāfirīn</i>	(Aklen ve fikren) diri olanları uyarması ve kâfirler hakkındaki o sözün (azabın) gerçekleşmesi için Kur'anı indirdik.	<i>Yâsîn</i> , 70	[AÜ 266], [BR 134b], [HM 141b], [SR 145a]
153	... وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ <i>Verke'ū me'a'r-rāki'īne</i>	Rükü edenlerle birlikte siz de rükü edin.	<i>Bakara</i> , 43	[AÜ 270], [BR 136b], [HM 143a], [SR 146b]

154	وَيَحِقُّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ... <i>Ve yehikka'l-kaavlu 'ala'l-kafirine</i>	Kâfirlerin üzerine sözün hak olması için (indirilmiştir).	<i>Yâsîn, 70</i>	[AÜ 272], [BR 137b], [HM 144a], [SR 147b]
155	... إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ... <i>İnne'l-hasenâti yüzhibne's-seyyi'âti</i>	Şüphesiz iyilikler, kötülükleri giderir.	<i>Hûd, 114</i>	[AÜ 279], [BR 141a], [HM 147b], [SR 150b]
156	وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ <i>Ve nahnu aqrabu ileyhi minküm ve lâkin lâ tubşirüne</i>	Biz ise ona sizden daha yakınız. Fakat siz görmezsiniz.	<i>Vâka'a, 85</i>	[AÜ 295], [BR 149a], [HM 156a], [SR 159a]
157	لَنْ تَتَّالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ ... <i>Len tenâlul-birra hattâ tunfikû mimmâ tuhibbüne</i>	Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz.	<i>Âl-i İmrân, 92</i>	[AÜ 295], [BR 149a], [HM 156a], [SR 159a]
158	الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى <i>Er-Rahmânu 'alâ'l-arşi'stevâ</i>	Rahmân, Arş'a kurulmuştur.	<i>Tâhâ, 5</i>	[AÜ 300/301/493], [BR 151b/152a/248a], [HM 158b/159a/253b], [SR 162b/279b]
159	الم (1) اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ (2) <i>Elif lâ mîm. Allâhu lâ ilâhe illâ hüve'l hayyul kayyûmu</i>	Elif lâ mîm. Allah, kendisinden başka hiçbir ilah bulunmayandır. Diridir, kayyumdur.	<i>Âl-i İmrân, 1-2</i>	[AÜ 305], [BR 154a], [HM 160b], [SR 164a]
160	... إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ <i>İnna'llâhe 'azîzün zü'ntikâm</i>	Şüphesiz Allah, mutlak güç sahibidir, intikam sahibidir.	<i>İbrâhîm, 47</i>	[AÜ 306], [BR 154b], [HM 161a], [SR 164b]
161	... وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا <i>Ve seka'hum Rabbuhum şarâben şahûran</i>	Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir.	<i>İnsan, 21</i>	[AÜ 313], [BR 158a], [HM 164b], [SR 168a]
162	... لَنْ تَرَانِي ... <i>Len terânî</i>	Beni asla göremezsin!	<i>A'râf, 143</i>	[AÜ 313], [BR 158a], [HM 165a], [SR 168a]
163	وَمَنْ كَانَ فِي هَذِهِ أَعْمَى فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَى وَأَصْلُ سَبِيلًا <i>Ve men kâne fî hâzihî a'mâ ve hüve fî'l âhîrati a'mâ ve eğallu sebîlâ</i>	Kim bu dünyada körlük ettiyse ahirette de kördür, yolunu daha da şaşırtmıştır.	<i>İsrâ, 72</i>	[AÜ 314], [BR 158b], [HM 165a], [SR 168b]
164	إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا <i>İnna'llâhe ve melâ'iketehu yuşallüne 'alâ'n-Nebîy yâ 'eyyuhe'llezîne âmenü şallü 'aleyhi [ve sellimü teslîmâ]</i>	Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e salât ediyorlar. Ey imân edenler! Siz de ona salât edin, selâm edin.	<i>Ahzab, 56</i>	[AÜ 349], [BR 176a], [HM 182b], [SR 187a]
165	كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ ... <i>Küntüm hayra ümmetin uhrîcet li'n-nâsi te'murüne bi'l-ma'rûfi ve tenhevne 'ani'l-münker</i>	Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz.	<i>Âl-i İmrân, 110</i>	[AÜ 349], [BR 176a], [HM 182b], [SR 187a]
166	كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ... <i>Küllü nefsin zâ'ika'tu'l-mevt</i>	Her nefis ölümü tadacaktır.	<i>Ankebut, 57</i>	[AÜ 375], [BR 189a], [HM 195b], [SR 207b]

167	<p>ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَسَدُ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَسْقَى فَيُخْرِجُ مِنْهُ الْمَاءَ ...</p> <p><i>Şümme kaset kulübüküm min ba'di zālike fe hiye ke'l-hicārati ev eşeddü kaşveten ve inne mine'l-hicārati lemā yetefecceru minhu'l-enhāru ve inne minhā lemā yeşşakkaqu fe yaħrucu minhu'l-mā'u</i></p>	<p>Sonra bunun ardından kalpleriniz yine katılaştı, taş gibi; hatta daha katı oldu. Çünkü taş vardır ki, içinden ırmaklar fişkirir. Taş vardır ki yarılır da içinden sular çıkar.</p>	Bakara, 74	[AÜ 377], [BR 190a], [HM 196b], [SR 212a]
168	<p>وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ</p> <p><i>Ve mine'n-nāsi men yeķūlu āmennā bi'llāhi ve bi'l-yeōmi'l-āħiri ve mā hum bi mü'minîn</i></p>	<p>İnsanlardan inanmadıkları hâlde, "Allah'a ve âhiret gününe inandık" diyenler de vardır.</p>	Bakara, 8	[AÜ 383], [BR 193a], [HM 200a], [SR 215a]
169	<p>... وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ</p> <p><i>Ve mā hum bi mü'minîn</i></p>	<p>... Oysa inanmış değillerdi.</p>	Bakara, 8	[AÜ 384], [BR 193b], [HM 200b], [SR 215b]
170	<p>أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ</p> <p><i>E ve lem yerav ennā ħalaķnā lehum mimmā 'amilet eydīnā an'āmen fe hum lehā mālikūne</i></p>	<p>Görmediler mi ki biz onlar için, ellerimizin (kudretimizin) eseri olan hayvanlar yarattık da onlar bu hayvanlara sahip oluyorlar.</p>	Yāsîn, 71	[AÜ 392], [BR 197b], [HM 204a], [SR 219a]
171	<p>وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ</p> <p><i>Ve zellelnā hā lehum fe minhā rakūbuhum ve minhā ye'kulūne</i></p>	<p>Biz o hayvanları kendilerine boyun eğdirdik. Onlardan bir kısmı binekleridir, bir kısmını da yerler.</p>	Yāsîn, 72	[AÜ 392], [BR 197b], [HM 204b], [SR 219a]
172	<p>وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ أَفَلَا يَشْكُرُونَ</p> <p><i>Ve lehum fī hā menāfi'u ve meşāribu e fe lā yeşkurūne</i></p>	<p>Onlar için bu hayvanlarda (daha pek çok) yararlar ve içecekler vardır. Hâlâ şükretmeyecekler mi?</p>	Yāsîn, 73	[AÜ 393], [BR 198a], [HM 204b], [SR 219b]
173	<p>إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمَوْلَىٰ قُلُوبُهُمْ فِي الرِّقَابِ وَالْعَارِمِينَ ...</p> <p><i>İnnemā's-şadaķātu lil fuķarā'i ve'l- mesākīni ve'l-'āmilīne [aleyhā ve'l- mü'ellefeti ķulūbuhum] ve fi'r-riķābi ve'l-ġārimīne</i></p>	<p>Sadakalar (zekâtlar), Allah'tan bir farz olarak ancak fakirler, düşkünler, zekât toplayan memurlar, kalpleri İslâm'a ısındırılacak olanlarla (özgürlüğüne kavuşturulacak) köleler, borçlular içindir.</p>	Tevbe, 60	[AÜ 395], [BR 199a], [HM 205b], [SR 220b]
174	<p>هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا وَأَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ أَنْتُمْ تَمْتَرُونَ</p> <p><i>Hüve'llezi ħalāķaküm min tīnin şümme ķadā ecelen ve ecelun müsemmen 'indehu [entüm temterūne]</i></p>	<p>O öyle bir Rab'dır ki, sizi çamurdan yaratmış, sonra (her birinize) bir ecel tâyin etmiştir. (Kıyâmetin kopması için) belirlenmiş bir ecel de O'nun katındadır. Siz ise hâlâ şüphe ediyorsunuz.</p>	En'âm, 2	[AÜ 401], [BR 202a], [HM 208b], [SR 223b]
175	<p>... فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْجِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقِيمُونَ</p> <p><i>Fe izā cā'e eceluhum lā yeste'ħitrūne sā'aten ve lā yestaķdimūne"</i></p>	<p>Onların eceli geldi mi, ne bir an geri kalabilirler, ne de öne geçebilirler.</p>	A'râf, 34	[AÜ 401], [BR 202a], [HM 209a], [SR 223b]
176	<p>فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ</p> <p><i>Fe emme'llezi'ne āmenū ve 'amilu's- şāliħāti fe hum fī ravzatin yuħberūne</i></p>	<p>İman edip salih ameller işleyenlere gelince, işte onlar cennet bahçelerinde sevindirilirler.</p>	Râm, 15	[AÜ 402], [BR 202b], [HM 209b], [SR 232b]

177	... وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا <i>Ve mā ūtītum mine'l-‘ilmi illā qalīlen</i>	... ve size, (ruha ait) ilimden sadece az bir şey verildi.	<i>İsrâ, 85</i>	[AÜ 405], [BR 204a], [HM 210a], [SR 227a]
178	وَأِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ ... <i>Ve in min şey'in illa 'indenā hazā'inuhu</i>	Hiçbir şey yoktur ki hazineleri yanımızda olmasın...	<i>Hicr, 21</i>	[AÜ 412], [BR 207b], [HM 213b], [SR 231a]
179	... وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ <i>V'allahu yuḥibbu's-ṣābirīne</i>	Allah, sabredenleri sever.	<i>Âl-i İmrân, 146</i>	[AÜ 415], [BR 209a], [HM 215a], [SR 231b]
180	... أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَى لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ <i>Ulā'ike'llezīnemteḥana'llāhu kulūbehum li't-taḳvā lehum mağfiratun ve ecrun 'aẓīm</i>	İşte onlar, Allah kalplerini takva için imtihan etmiştir. Onlar için bir mağfiret ve büyük bir ecir vardır.	<i>Hucurât, 3</i>	[AÜ 417], [BR 210a], [HM 216a], [SR 232b]
181	... قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ ... <i>Ḳul in küntüm tuḥibbūna'llāhe fe't-tebī'ūnī yuḥbibkümü'llāhu</i>	Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.	<i>Âl-i İmrân, 31</i>	[AÜ 418], [BR 210b], [HM 216b], [SR 233b]
182	... غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ... <i>Gāfiri'z-zūnūbe ve ḳābili't-tevbe şedīdū'l-‘iḳāb</i>	O, günahı bağışlayan, tevbe kabul eden, cezası şiddetli olanıdır.	<i>Mū'min, 3</i>	[AÜ 419], [BR 211a], [HM 217a], [SR 234a]
183	... فَإِذَا قَضَيْتُمْ الصَّلَاةَ فَادْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ ... <i>Fe iżā ḳaḳaytumu's-ṣalāte fe'zḳuru'llāhe ḳıyāmen ve ḳu'ūden ve 'alā cūnūbikūm</i>	Namazı bitirdiğinizde, Allah'ı ayakta, otururken ve yan yatarken zikredin.	<i>Nisâ, 103</i>	[AÜ 426], [BR 214b], [HM 221a], [SR 237b]
184	... وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لَعَلَّهُمْ يُنصَرُونَ (74) لَا يَسْتَنْطِيعُونَ نَصْرَهُمْ ... (75) <i>Ve't-teḥazū ve min dūni'llāhi āliheten le'allehum yunṣarūne lā yestetī'ūne naṣrahum</i>	Belki kendilerine yardım edilir diye Allah'ı bırakıp da ilahlar edindiler. Onların (o ilahların) kendilerine yardım etmeye güçleri yetmez.	<i>Yâsîn, 74-75</i>	[AÜ 429], [BR 216a], [HM 222b], [SR 239a]
185	... وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُحَضَّرُونَ <i>Ve hum lehum cundun muḥḳdarūne</i>	Oysa kendileri onlar için hazır bulundurulmuş askerlerdir.	<i>Yâsîn, 75</i>	[AÜ 430], [BR 216b], [HM 223a], [SR 239b]
186	... إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ <i>İnna'llāhe 'indehu ecrun 'aẓīm</i>	Şüphesiz, Allah katında büyük bir mükâfat vardır.	<i>Tevbe, 22</i>	[AÜ 431], [BR 217a], [HM 223b], [SR 241a]
187	... قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا (5) فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا (6) <i>Ḳāle Rabbi innī de'awtū ḳavmī leylen ve nehāran fe lem yezidhum du'ā'i illā firāran</i>	Nüh, şöyle dedi: Ey Rabbim! Gerçekten ben kavmimi gece gündüz (imana) davet ettim. Fakat benim davetim ancak onların kaçışımı artırdı.	<i>Nuh, 5-6</i>	[SR 243a]
188	... لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ <i>Lem yelid ve lem yüled</i>	O, doğurmamıştır ve doğurulmamıştır.	<i>İhlâs, 3</i>	[SR 243b/274a]
189	... إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ ... <i>İnnukum ve mā ta'budūne min dūni'llāhi ḳaṣabu cehennem</i>	Hiç şüphesiz siz ve Allah'tan başka kulluk ettikleriniz cehennem odunuz.	<i>Enbiyâ, 98</i>	[AÜ 432], [BR 217b], [HM 224a], [SR 241b/245a]

190	فَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ <i>Felā yaḥzunke qawluhum innā na'lemu mā yusirru'ne ve mā yu'linūne</i>	“(Ey Muhammed) Artık onların sözü seni üzmesin. Çünkü biz, onların gizlediklerini de açığa vurduklarını da biliyoruz.	<i>Yâsîn, 76</i>	[AÜ 432], [BR 217b], [HM 224a], [SR 245a]
191	أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ <i>E ve lem yera'l-insānu ennā ḥalaḳnāhu min nuṭṭetin fe izā hüve ḥaşımun mübîn</i>	İnsan, bizim kendisini bir damla sudan yarattığımızı görmüyor mu? Şimdi o, apaçık bir düşman kesilmiştir.	<i>Yâsîn, 77</i>	[AÜ 432], [BR 217b], [HM 224b], [SR 245a]
192	وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ <i>Ve ḍarabe lenā meşelen ve nesiye ḥalḳahu ḳāle men yuḥyi'l-‘izāme ve hiye remim</i>	Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve “Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?” diyor.	<i>Yâsîn, 78</i>	[AÜ 437], [BR 220a], [HM 226b], [SR 247a]
193	قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ <i>Ḳul yuḥyihe'llezī enşe'ehā evele merratin ve hüve bi külli ḥalḳın 'alīm</i>	De ki: Onları, ilk defa yaratıp inşa eden diriltecek. O, her yaratmayı bilir.	<i>Yâsîn, 79</i>	[AÜ 437], [BR 220a], [HM 226b], [SR 247b]
194	الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقَدُونَ <i>Ellezī ce'ale lekum mine's-şeceri'l-aḥḍari nāran fe izā entum minhu tūḳidūne</i>	O, sizin için yeşil ağaçtan ateş yaratandır. Şimdi siz ondan yakıp duruyorsunuz.	<i>Yâsîn, 80</i>	[AÜ 438], [BR 220b], [HM 227a], [SR 248a]
195	أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ <i>Eve leyse'llezī ḥalaḳa's-semāvāti ve'l-arḍa bi ḳādirin 'alā en yaḥluḳa mişlehum belā ve hüve'l-ḥallāḳu'l-'alīm</i>	Gökleri ve yeri yaratan Allah'ın, onların benzerini yaratmaya gücü yetmez mi? Evet yeter. O, hakkıyla yaratandır, hakkıyla bilendir.	<i>Yâsîn, 81</i>	[AÜ 439], [BR 221a], [HM 227b], [SR 248b]
196	إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ <i>İnnemā emruhu izā erāde şey'en en yeḳūle lehu kūn feyekūne</i>	Bir şeyi dilediği zaman, O'nun emri o şeye ancak “Ol!” demektir. O da hemen olur.	<i>Yâsîn, 82</i>	[AÜ 440], [BR 221b], [HM 228a], [SR 248b]
197	... وَمَا تَقَدَّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ ... <i>Ve mā tuḳaddimū li enfusikum [min ḥayrin] tecidūhu 'ında'llāhi</i>	Hayır olarak kendi nefisleriniz için önceden takdim ettiğiniz şeyleri daha hayırlı ve daha büyük bir ecir (karşılık) olarak Allah katında bulursunuz.	<i>Müzzemmil, 20</i>	[SR 249a]
198	... أَنَّىٰ يُحْيِي هَٰذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا ... <i>Ennā yuḥyi ḥāzihillāhu ba'de mevtiḥā</i>	O, “Allah, burayı ölümünden sonra nasıl diriltecek (acaba)?” demişti.	<i>Bakara, 259</i>	[AÜ 443], [BR 223a], [HM 229b], [SR 250a]
199	... فَأَنْظِرْ إِلَىٰ طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانظُرْ إِلَىٰ جَمْرِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانظُرْ إِلَىٰ الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِئُهَا ... <i>Fe'nzur ilā ṭa'amike ve şarābike lem yetesenneh ve'nzur ilā ḥimārike [ve linec'aleke āyeten li'n-nāsi ve'nzur ilā'l-'izāmi] keyfe nunşizuhā</i>	Böyleyken yiyeceğine ve içeceğine bak, henüz bozulmamış; eşeğine de bir bak; (bunu yapmamız) seni insanlara ibret belgesi kılmamız içindir. Kemiklere de bir bak nasıl bir araya getiriyoruz.	<i>Bakara, 259</i>	[AÜ 444], [BR 223b], [HM 230a], [SR 251a]
200	... وَقَدْ خَلَقْنَاكَ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْئًا <i>Ve ḳad ḥalaḳtuke min ḳablu ve lem teku şey'en</i>	Daha önce sen hiçbir şey değil iken, seni yaratmıştım.	<i>Meryem, 9</i>	[AÜ 448], [BR 225b], [HM 232a], [SR 251b]
201	أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ <i>E leyse zālike bi ḳādirin 'alā en yuḥyiye'l-mevtā</i>	Şimdi, bunları yapan Allah'ın ölüleri diriltmeye gücü yetmez mi?	<i>Kiyâmet, 40</i>	[AÜ 445], [BR 224a], [HM 231a], [SR 251b]

202	... بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ <i>Belā innahu ‘alā külli şey’in qadīr</i>	Evet şüphesiz O, her şeye hakkıyla gücü yetendir.	<i>Ahkaf, 33</i>	[AÜ 445], [BR 224a], [HM 231a], [SR 251b]
203	... هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرِ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ... <i>Hel min hāliqim ğayru’llāhi yerzūqūküm mine’s-semā’i ve’l-arḍ</i>	Allah’tan başka size göklerden ve yerden rızık veren bir yaratıcı var mı?	<i>Fâtır, 3</i>	[AÜ 446], [BR 224b], [HM 231a], [SR 252a]
204	قُلْ مَنْ يَكْلُوكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ... <i>Ḳul men yekle’uküm bi’l-lejli ve’n-nehāri</i>	Gece ve gündüz sizi Rahman (olan Allah)tan kim koruyabilir?	<i>Enbiyâ, 42</i>	[AÜ 446], [BR 224b], [HM 231b], [SR 252a]
205	أَمْ مَنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ ... <i>[Em] men yucībū’l-muḍṭarra izā de’āhu</i>	Ya da sıkıntı ve ihtiyaç içinde olana, kendisine dua ettiği zaman icâbet eden, ...	<i>Neml, 62</i>	[AÜ 447], [BR 225a], [HM 231b], [SR 252a]
206	قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ <i>Ḳul e ra’eytum in eşbaḥa mâ’ukum ġavran fe men ye’tiküm bi mâ’in ma’în</i>	De ki: Söyleyin bakalım! Suyunuz çekilirse, size kim temiz bir akar su getirir?	<i>Mülk, 30</i>	[AÜ 447], [BR 225a], [HM 231b], [SR 252a]
207	... وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ ... <i>Ve mâ kāna’llāhu li yu’cizehu</i>	“[Göklerde ve yerde] Allah’ı aciz bırakacak hiçbir şey yoktur.	<i>Fâtır, 44</i>	[AÜ 448], [BR 225b], [HM 232a], [SR 252b]
208	... لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ <i>Lā ya’şūna’llāhe mâ emerahum ve yef’alūne mâ yu’merūne</i>	Allah kendilerine neyi emretmişse ona isyan etmezler ve emredildiklerini yerine getirirler.	<i>Tahrîm, 6</i>	[AÜ 449], [BR 226a], [HM 232b], [SR 253a]
209	... فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ إِنِّي نَادِيَةٌ فَتَوَّأَتْ أَتَيْنَا طَائِعِينَ <i>Fe ḳāle lehā ve li’l-arḍi’tiyā tav’an ve kerhen ḳāletā eteynā ṭā’i’in</i>	Böylece ona ve yere dedi ki: “İsteyerek veya istemeyerek gelin.” İki de: “İsteyerek (Itaat ederek) geldik” dediler.	<i>Fussilet, 11</i>	[AÜ 449], [BR 226a], [HM 232b], [SR 253a]
210	... وَفُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ ... <i>Vaḳūduha’n-nāsu ve’l-ḥicāratu</i>	Yakıtı insanlar ve taşlar olan...	<i>Tahrîm, 6</i>	[AÜ 450], [BR 226b], [HM 233a], [SR 253b]
211	... فَاْمَشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ ... <i>Femşū fī menākibihā ve külü min rızḳihī ve ilejhi</i>	Haydi onun üzerinde yürüyün ve Allah’ın rızıkından yiyin.	<i>Mülk, 15</i>	[AÜ 450], [BR 226b], [HM 233a], [SR 253b]
212	وَأَرْسَلْنَا الرِّيَّاحَ ... <i>Ve erselnā’r-riyāḥā</i>	... olarak rüzgârları gönderdik.	<i>Hicr, 22</i>	[AÜ 450/470], [BR 226b/236b], [HM 233a], [SR 253b/266b]
213	لَا أُقْسِمُ بِبَيْتِ الْقِيَامَةِ (1) وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ (2) أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ لَنْ نَجْمَعَهُ عَظْمَهُ (3) <i>Lā uḳsimu bi ye’vmi’l-ḳiyāmeti ve lā uḳsimu bi’n-nefsi’l-levvāmeti e yahşebu’l-insānu [ellen necme’a ‘izāmehu]</i>	Kıyâmet gününe yemin ederim. (Kusurlarından dolayı kendini) Kınayan nefse yemin ederim (ki diriltilip hesaba çekileceksiniz). İnsan, kendisinin kemiklerini bir araya getiremeyeceğimizi mi sanır?	<i>Kıyâmet, 1-2-3</i>	[AÜ 450], [BR 226b], [HM 233b], [SR 253b]
214	وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ مَّارِجٍ مِنْ نَارٍ <i>Ve ḥalaḳa’l-cānne min mārigin min nārin</i>	“Cin”i de yalın bir ateşten yarattı.	<i>Rahmân, 15</i>	[AÜ 451], [BR 227a],[HM 234a], [SR 254a]

215	... خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ... <i>Ḥalaqahu min turābin</i>	Onu topraktan yarattı...	<i>Âl-i İmrân, 59</i>	[AÜ 452], [BR 227b], [HM 234a], [SR 254b]
216	... فَفَخَّنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا ... <i>Fe nefehñā fīhi min rūhinā</i>	Böylece Biz ona ruhumuzdan üfledik.	<i>Tahrîm, 12</i>	[AÜ 452], [BR 227b], [HM 234a], [SR 254b]
217	أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ <i>E lem naḥluḳḳum min mā'in mehîn</i>	Biz sizi bayağı bir sudan (<i>meniden</i>) yaratmadık mı?	<i>Mürselât, 20</i>	[AÜ 452], [BR 227b], [HM 234a], [SR 254b]
218	... هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ ... [İnnemâ] <i>Hâzihi'l-ḥayâti'd-dünyâ ke meşeli rîhin</i>	...kavurucu soğukluktaki bir rüzgar gibi...	<i>Âl-i İmrân, 117</i>	[AÜ 453], [BR 228a], [HM 235a], [SR 255b]
219	... وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ <i>Ve'l-ḳalemi ve mā yesturüne</i>	Kaleme ve satır satır yazdıklarına andolsun.	<i>Kalem, 1</i>	[AÜ 455], [BR 229a], [HM 235b], [SR 258a]
220	سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ (180) وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ (181) <i>Sübḥâne Rabbike Rabbi'l-izzeti ammâ yaşifüne ve selâmün ala'l-mürselîne</i>	Senin Rabbin; kudret ve şeref sahibi olan Rab, onların nitelendirdiği şeylerden uzaktır, yücedir. Peygamberlere selâm olsun.	<i>Saffat, 180-181</i>	[AÜ 462], [BR 232b], [HM 239a], [SR 261b]
221	ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ ... <i>Şümme'stevâ ila's-semâ'i ve hiye duḥânun</i>	Sonra duman hâlinde bulunan göğe yöneldi.	<i>Fussilet, 11</i>	[AÜ 463], [BR 233a], [HM 240a], [SR 262a]
222	... وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا ... <i>Ve'l-arḍi ṭav'an ve kerhen</i>	[Göklerdeki] ve yerdeki herkes ister istemez ...	<i>Âl-i İmrân, 83</i>	[AÜ 464], [BR 233b], [HM 240a], [SR 262a]
223	... سَبْعَةَ أَبْحُرٍ ... <i>Seb'atu ebḥurin</i>	Allahu (cc) Teâlâ buyurdu: Yedi deniz...	<i>Lokman, 27</i>	[AÜ 464], [BR 233b], [HM 240a]
224	وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ (27) فِي سِدْرٍ مَخْضُودٍ (28) وَطَلْحٍ مَنضُودٍ (29) وَظِلِّ مَمْدُودٍ (30) وَمَاءٍ مَسْكُوبٍ (31) وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ (32) <i>Ve aşḥâbu'l-yemîni mā aşḥâbu'l-yemîni fî sidrin maḥḍûdin ve ṭalḥin menḍûdin ve zıllin memdûdin ve mā'in meskûbin ve fâkihetin [keşîratin]</i>	Ashâb-ı Yemin, ne (kutludur o) Ashâb-ı Yemin! Yüklü dalları bükülmüş kiraz (ağaçları), üst üste dizili meyveleri sarkmış muz ağaçları, yayılıp uzanmış gölgeler, durmaksızın akan su(lar), ve (daha) birçok meyveler arasında...	<i>Vâkı'a, 27-32</i>	[AÜ 465], [BR 234a], [HM 241a], [SR 263a]
225	وَأَصْحَابُ الشِّمَالِ مَا أَصْحَابُ الشِّمَالِ (41) فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ (42) <i>Ve aşḥâbu's-şimâli mā aşḥâbu's-şimâli fî semûmin ve hamîm</i>	Ashâb-ı Şimâl, ne (mutsuzdur o) Ashâb-ı Şimâl! Hücrelere işleyen kavurucu bir sıcaklık ve kaynar su içinde.	<i>Vâkı'a, 41-42</i>	[AÜ 466], [BR 234b], [HM 241a], [SR 263a]
226	فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ (6) فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ (7) وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ (8) فَأَمُّهُ هَاوِيَةٌ (9) <i>Fe emmâ men şekulet mevâzînuhu fe hüve fî 'işetin râḍiyetin ve emmâ men ḥaffet mevâzînuhu fe ummuhu hâviyetun</i>	İşte, kimin tartıları ağır basarsa, artık o, hoşnut olunan bir hayat içindedir. Kimin tartıları hafif kalırsa artık onun da anası (son durağı) "hâviye"dir (uçurum).	<i>Kâri'a, 6-9</i>	[AÜ 467], [BR 235a], [HM 242a], [SR 265b]

227	يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتُ ... <i>Yeŵme tubeddelu'l-arḍu ġayra'l-arḍi ve's-semāwātu</i>	O gün yer, başka bir yere, gökler de başka göklere dönüştürülür.	<i>İbrâhîm, 48</i>	[AÜ 468], [BR 235b], [HM 242a], [SR 266a]
228	وَأَمَّا عَادٌ فَأَهْلِكُوا بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ <i>Ve emma 'Ādun fe uhlikū bi riḥin şarşarin 'ātiyetin</i>	Âd kavmine gelince, onlar da uğultulu ve dondurucu, şiddetli bir rüzgârla helâk edildi.	<i>Hâkka, 6</i>	[AÜ 469], [BR 236a], [HM 242b], [SR 266a]
229	... فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُودًا لَمْ تَرَوْهَا ... <i>Fe erselnâ 'aleyhim riḥan ve cünüden lem terawhâ</i>	Biz onların üzerine bir rüzgâr ve göremediğiniz ordular göndermiştik.	<i>Ahzab, 9</i>	[AÜ 469], [BR 236a], [SR 266b]
230	وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ غُدُوها شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ ... <i>Ve li Süleymâne'r-riḥa ġuduwuhâ şehrun ve rawāḥuhâ şehrun</i>	Süleyman'ın emrine de sabahleyin bir aylık, akşamleyin bir aylık yol almakta olan rüzgârı verdik.	<i>Sebe', 12</i>	[AÜ 469], [BR 236a], [SR 266b]
231	... كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا ... <i>Kānetā ratqan fe fetaknāhumā</i>	Bitişik iken, biz onları ayırdık.	<i>Enbiyâ, 30</i>	[SR 267a]
232	يُنَبِّئُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ... <i>Yuşebbitu'llāhu'lleżîne āmenū bi'l-kaŵli's-şābiti fi'l-ḥayāti'd-dünyâ</i>	Allah, iman edenleri hem dünya hayatında hem de âhirette sabit bir sözle sağlamlaştırmış.	<i>İbrâhîm, 27</i>	[AÜ 471/527/529], [BR 237a/265a/266a], [HM 243a/269b/271a], [SR 267b/296a/297b]
233	مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ <i>Mā yelfiẓu min kaŵlin illâ ledeyhi [raḳībun] 'atidun</i>	İnsan hiçbir söz söylemez ki, yanında gözetleyen yazmaya hazır bir melek bulunmasın.	<i>Kaf, 18</i>	[AÜ 471], [BR 237a], [HM 243a], [SR 267b]
234	يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ <i>Yâ eyyetuhâ'n-nefsü'l-muṭma'inne</i>	Ey mutmain (<i>Tatmin olmuş</i>) nefis!	<i>Fecr, 27</i>	[AÜ 474], [BR 238b], [HM 244b], [SR 268b]
235	... أُولِي أجنحةٍ مثنى وثلاث ورباع ... <i>'Ulî ecniḥatin meşnâ ve şülâşe ve rubâ'a</i>	... (melekleri) ikişer, üçer ve dörder kanatlı (elçiler yapan)...	<i>Fâtır, 1</i>	[AÜ 476], [BR 239b], [HM 245a], [SR 269b]
236	يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا ... <i>Yeŵme yeḳūmu'r-rūhu ve'l-melâ'iketü şaffâ</i>	Ruh ve meleklerin saflar hâlinde duracakları gün...	<i>Nebe', 38</i>	[AÜ 476], [BR 239b], [HM 245a], [SR 269b]
237	... إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ <i>İnna'llāhe le ḳaviyyun 'azizun</i>	Şüphesiz Allah kuvvetlidir, mutlak güç sahibidir.	<i>Hacc, 74</i>	[AÜ 492], [BR 247b], [HM 252b], [SR 279a]
238	... وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ <i>Ve hüve Rabbü'l-'arşi'l-'azim</i>	O, yüce Arş'ın sahibidir.	<i>Tevbe, 129</i>	[AÜ 494], [BR 248b], [HM 253b], [SR 280a]
239	... وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةَ (17) يَوْمَئِذٍ تَعْرَضُونَ ... (18) <i>Ve yaḥmilu 'arşa Rabbike feŵkaḥum yeŵme'izin semāniyetun yeŵme'izin tu'raḍüne</i>	O gün Rabbinin arşını, bunların da üstünde sekiz taşıyıcı taşır. O gün (hesap için Allah'a) arz olunursunuz.	<i>Hâkka, 17-18</i>	[AÜ 481/496], [BR 242a/249b], [HM 247a/255a], [SR 272b/281a]
240	... وَإِنَّ الْأَجْرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ <i>Ve inne'l-âḫirate hiye dāru'l-ḳarâr</i>	...ve muhakkak ki âhiret karar kılınacak (devamlı kalınacak) yerdir.	<i>Mü'min, 39</i>	[AÜ 508], [BR 255b], [HM 260b], [SR 287a]

241	الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ ... <i>Ellezi eħallenā dāre'l-muħāmeti</i>	O, lütfuyla bizi kalınacak yurda yerleştirendir.	<i>Fâtur, 35</i>	[AÜ 508], [BR 255b], [HM 260b], [SR 287b]
242	لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ ... <i>Lehum dāru's-selāmi 'inde Rabbihim</i>	Onlar için Rableri katında barış yurdu vardır.	<i>En'âm, 127</i>	[AÜ 508], [BR 255b], [HM 260b], [SR 287b]
243	عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَى ' <i>Indehā cenneti'l Me'vā</i>	Onun yanında Me'vâ cenneti vardır.	<i>Necm, 15</i>	[AÜ 509], [BR 256a], [HM 260b], [SR 287b]
244	... عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ ' <i>Inde Rabbihim cennāti'n-Na'im</i>	Rableri katında nimetlerle donatılmış cennetler vardır.	<i>Kalem, 34</i>	[AÜ 509], [BR 256a], [HM 260b], [SR 287b]
245	... لَهُمْ جَنَّاتٌ عِدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ ... <i>Lehum cennātu 'Adnin tecrī min taħtiha'l-ehāru</i>	İşte onlar için içlerinden ırmaklar akan Adn cennetleri vardır.	<i>Kehf, 31</i>	[AÜ 509], [BR 256a], [HM 261a], [SR 287b]
246	... لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا <i>Lehum cennātu'l-Firdevsi nuzulen</i>	Firdevs cennetleri onlar için bir konaklama yeridir.	<i>Kehf, 107</i>	[AÜ 510], [BR 256b], [HM 261a], [SR 288a]
247	وَسَارِعُوا إِلَى مَغْوِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُنْتَقِبِينَ <i>Ve sārī'ū ilā mağfiratin min Rabbiküm ve cennetin 'arđuha's-semāvātu ve'l-arđu u'iddet li'l-müntaķīne</i>	Rabbiniz tarafından mağfirete, genişliği göklerle yer kadar ve müttakiler için hazırlanmış bir cennete doğru yarışmasına koşuşun!	<i>Âl-i İmrân, 133</i>	[AÜ 511], [BR 257a], [HM 262a], [SR 288b]
248	... فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ <i>Fe'tteku'n-nāre'l-leti ve ķūduhā'n-nāsu ve'l-ħicāratu u'iddet lil kāfirīne</i>	O halde yakıtı insanlarla taşlar olan ateşten sakının. O ateş kâfirler için hazırlanmıştır.	<i>Bakara, 24</i>	[AÜ 514], [BR 258b], [HM 263b], [SR 290a]
249	وَدَا النُّونَ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا ... <i>Ve ze'n-nūni iz zehbe muğāđiben</i>	Zünnun'u da (Hz. Yunus) hatırla! Hani öfkelenerek (halkından ayrılıp) gitmişti de ...	<i>Enbiyâ, 87</i>	[AÜ 518], [BR 260b], [HM 265b], [SR 292a]
250	وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ ... <i>Ve hüve'l-kāhiru fevķa 'ibādihi</i>	O kulları üzerinde kahredici (Kahhâr) olandır.	<i>En'âm, 61</i>	[AÜ 520], [BR 261b], [HM 266b], [SR 293a]
251	وَالْجِبَالِ أَوْتَادًا <i>Ve'l-cibāle evtādā</i>	Dağları da birer kazık yapmadık mı?	<i>Nebe', 7</i>	[AÜ 521/524], [BR 262a/263b], [HM 266b], [SR 293a/294b]
252	ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ <i>Ķāf ve'l-Ķur'āni'l-mecīd</i>	Kaf. Şerefli Kur'āna andolsun.	<i>Ķaf, 1</i>	[AÜ 521], [BR 262a], [HM 267a], [SR 293b]
253	اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ... <i>Allāhu lā ilāhe illā hüve'l-Ĥayyu'l-Ķayyūmu lā te'ħuzuhu sinetun ve lā nevmun lehu mā fi's-semāvāti ve mā fi'l-arđı</i>	Allah, kendisinden başka hiçbir ilah olmayandır. Diridir, kayyumdur. O'nu ne bir uyuklama tutabilir, ne de bir uyku...	<i>Bakara, 255</i>	[AÜ 525], [BR 264a], [HM 269a], [SR 295b]

254	إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زُلْزَالَهَا <i>İzâ zilzileti'l-arḍu zilzâlehâ</i>	Yer o müthiş depremiyle sarsıldığı zaman.	<i>Zilzâl, 1</i>	[AÜ 525], [BR 264a], [HM 269a], [SR 295b]
255	وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ <i>Ve iza'l-arḍu müddet</i>	Yeryüzü dümdüz edildiğinde.	<i>İnşikâk, 3</i>	[AÜ 526], [BR 264b], [HM 269a], [SR 295b]
256	... كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ (29) فَرِيفًا هَدَىٰ وَفَرِيفًا حَقٌّ عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ ... (30) <i>Kemâ bed'e'ukum te'ûdüne ferîḳan hedâ ve ferîḳan Ḥaḳḳa 'aleyhimu'd-ḳalâletu</i>	Sizi başlangıçta yarattığı gibi (yine O'na) döneceksiniz. Allah, bir kısmına hidayet etti, bir kısmına da sapıklık lâyük oldu.	<i>A'râf, 29-30</i>	[AÜ 526], [BR 264b], [HM 269b], [SR 296a]
257	فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ <i>Fe sübhâne'illezî biyedihî melekütü külli şey'in ve ileyhi turce'üne</i>	Her şeyin hükümrânlığı elinde olan Allah'ın şanı yücedir! Siz yalnız O'na döndürüleceksiniz.	<i>Yâsîn, 83</i>	[AÜ 530], [BR 266b], [HM 271a], [SR 297b]
258	مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا الثَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْجَمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ <i>Meşelu'llezîne ḥummilu't-Tevrâte şümme lem yaḥmilühâ ke meşeli'l-ḥimâri yaḥmilu esfâran bi'se meşelu'l-ḳavmi'llezîne kezzebû bi âyâti'llâhi v'allâhu lâ yehdi'l-ḳavme'z-zâlimîne</i>	Tevrat'la yükümlü tutulup da onunla amel etmeyenlerin durumu, ciltlerle kitap taşıyan eşeğin durumu gibidir. Allah'ın ayetlerini inkâr eden topluluğun hâli ne kötüdür! Allah, zalimler topluluğunu hidayete erdirmez.	<i>Cuma, 5</i>	[AÜ 530], [BR 266b], [HM 271b], [SR 298a]
259	... هُوَ أَهْلُ النَّقْوَىٰ وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ <i>Hüve ehlü't-taḳvâ ve ehlü'l-mağfirati</i>	O takvaya (kendisine karşı gelmekten sakımlmaya) ehil olandır, bağışlamaya ehil olandır.	<i>Müddesir, 56</i>	[AÜ 531], [BR 267a], [HM 271b], [SR 298a]
260	قَتِيلَ أَصْحَابِ الْأَخْدُودِ (4) النَّارِ ... (5) <i>Ḳutile Aşḫâbu'l-Uḥdûdi'n-nâr</i>	Kahrolsun yerde hendekler kazıp ateşler yakanlar.	<i>Bürüc, 4</i>	[AÜ 534], [BR 268b], [HM 273b], [SR 300a]
261	قَتِيلَ أَصْحَابِ الْأَخْدُودِ (4) النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ (5) إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ (6) <i>Ḳutile Aşḫâbu'l-Uḥdûdi'n-nâri zâti'l-veḳüdi iz ḥüm 'aleyhâ ḳu'ûdü</i>	Kahrolsun yerde hendekler kazıp ateşler yakanlar. Öylesine ateş ki odunları var. O sırada kendileri de kıyısında oturmuşlar.	<i>Bürüc, 4-6</i>	[AÜ 544], [BR 273b], [HM 278b], [SR 304b]
262	وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ <i>Ve hum 'alâ mâ yef'alüne bi'l-mü'minîne şuhûdun</i>	Ve mü'minlere yaptıklarını seyrediyorlardı.	<i>Bürüc, 7</i>	[AÜ 544], [BR 273b], [HM 278b], [SR 305a]
263	وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ ... <i>Ve mâ neḳamû minhum</i>	Onlardan intikam alıyorlardı.	<i>Bürüc, 8</i>	[AÜ 544], [BR 273b], [HM 278b], [SR 305a]
264	... إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ <i>İllâ en yu'minû bi'llâhi'l-'azîzi'l-ḥamîd</i>	... (Onlardan) yalnızca üstün ve güçlü olan, öğülenen Allah'a iman ettiklerinden dolayı... (intikam alıyorlardı.)	<i>Bürüc, 8</i>	[AÜ 545], [BR 274a], [HM 278b], [SR 305a]
265	... خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ <i>Ḥasira'd-dünyâ ve'l-âḫirate zâlike hüve ḥusrânu'l-mübîn</i>	O, dünyayı kaybetmiştir, âhireti de. İşte bu, apaçık bir kayıptır.	<i>Hac, 11</i>	[AÜ 550], [BR 276b], [HM 281b], [SR 308a]
266	... إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ <i>İnna'llâhe me'a's-şâbirîne</i>	Şüphe yok ki Allah, sabredenlerle beraberdir.	<i>Bakara, 153</i>	[SR 308a]

267	<p>سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ... <i>Sübhâne'llezî esrâ bi-‘abdihi leylen mine’l-mescidi’l-ħarâmi</i></p>	<p>Bir kısım âyetlerimizi kendisine göstermek için, kulunu bir gece Mescid-i Haram’dan, çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa’ya götüren O (Allah) yücedir.</p>	<i>İsrâ, 1</i>	<p>[AÜ 553], [BR 278a], [HM 283a], [SR 309a]</p>
-----	--	--	----------------	--

Tablo 3: Câmi‘u’n-Nesâyih’te Geçen Âyet-i Kerîmeler

3.3.2. Hadis İktibasları

Câmi‘u’n-Nesâyih’te doğrudan ya da dolaylı yollarla zikredilen bahse konu hadisler ve hadîs-i kudsîler şöyledir:

1) **“Küntü kenzen mahfiyyen fe aħbebtü en u‘rafe”**

“Ben bilinmeyen bir hazine idim, bilinmeyi diledim. Birtakım kimseleri yarattım, onlara kendimi bildirdim ve onlar da beni bildiler.”³⁴⁵

2) **“Lev zahara nûrun mâ fî’l-‘alib’-il-‘arîfîn li’d-dünyâ lem yeşbit şey’ün ‘aleyhâ şadaķa Resûlu’llâh ve Ĥabîbu’llâh”**

“Âriflerin kalbindeki nur açık olsaydı dünyada hiçbirşey onlara sabit görünmezdi. (Allah’ın Resûlü ve Habîbi doğru söyledi.”³⁴⁶

3) **“Ve ĥüsni ĥuşâlehu ene ‘inde münkesirü’l-‘kulûbi li ecli ve ķâle tecü‘a terânî tecri’l-baķr”**

“Allah (cc) buyurdu ki: Benim nazarımda güzel huy, kalbi kırıkların ihtiyacını gidermektir. Böylece beni görürsün.”³⁴⁷

4) **“Levlâke levlâke lemâ ĥalaķtü’l eflake”**

“Sen olmasaydın, sen olmasaydın (ey Muhammed) felekleri yaratmazdım.”³⁴⁸

5) **Vezîrüm dördürür ikisi yirde**

İkisi gökdedür dir her emirde

Didi gökdeki Cibrîl-i emîndür

Daķı Mîkâ’il ol ancak hemîndür

Ebû Bekr u ‘Ömer yirde veziri

Olaruñ şıdķ içinde yoķ nazîri

³⁴⁵ Hadîs-i Kudsi’nin kaynağı: Aclûnî, İsmâil b. Muhammed, Keşfü’l-Hafâ Müzîlü’l-İlbâs Amme İştihara Mine’l-Ehâdîsi ala El-sineti’n-Nâs, Mektebetü’l-Kudsi, Dımeşk, 1351, 2/132. ; [AÜ 4/204], [BR 2b/103b], [HM4b/111b], [İÜ 3a], [SR 3b/112a]

³⁴⁶ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 8], [BR 4b], [HM 6b], [İÜ 5a], [SR 6b]

³⁴⁷ Hadîs-i Kudsi olarak geçen sözün kaynağı bulunamadı; [AÜ 9], [BR 5a], [HM 7a], [İÜ 5a], [SR 7a]

³⁴⁸ Hadîs-i Kudsi’nin kaynağı: Aclûnî, a.g.e., 2/164; [AÜ 10], [BR 5b], [HM 7b], [İÜ 5b], [SR 8a]

“Her nebînin semâ ve arz ehlinde ikişer veziri vardır. Benim de gökte iki, yerde de iki vezirim var. Gökteki vezirlerim Cebrâil ve Mikâil; yerdeki vezirlerim de Ebû Bekir ve Ömer’dir.”³⁴⁹

- 6) **‘Alî hakkında da dimişdi ol hâş**
Âhir haccında eyleñ aña ihlâş
Vezîründür ‘Alî hem vârişüm dir
Ve hem didi halîfemdir pes ol mîr

Peygamberimizin Veda haccından sonra Hz. Ali’yi de (ra) dahil ederek söylediği şu hadis: “Ey insanlar! Biliniz ki, ben de bir insanım! Çok sürmez yüce Rabbimin elçisi gelecek, beni ebedî âleme çağıracak. Ben de onun dâvetine icabet edeceğim. Eğer sadâkatle sarılırsanız, sizi doğru yolda muhafaza edecek iki şey bırakıyorum: Onların birincisi Allah’ın kitabı Kur’ân’dır ki içinde hidâyet ve nur vardır. Ona sımsıkı sarılınız! İkincisi de Ehl-i Beyt’imdir.”³⁵⁰

- 7) **Çamu mañlûkuñ îmanuñ eger bir**
Terâzû keffesine qoysalar dir
Ebû Bekriñ de birinde olaydı
Çamudan bil ki ol ağır geleydi

“Ümmetimin îmanî terazinin bir kefesine, Ebû Bekir’inki diğerk kefesine konsa, Ebû Bekir’in imanı ağır basardı.”³⁵¹

- 8) **Resûl şehridür ‘ilmüñ sen çapısı**
Senüñ haqquñda dir böyle çapısı

“Ben ilmin şehriyim, Ali de onun kapısıdır.”³⁵²

- 9) **“El-Muñlişüne ‘alâ haçarin ‘azîmin”**

“İhlaslı olanlar, büyük tehlike içindedir.”³⁵³

³⁴⁹ 376-378 arası beyitlerde zikredilen bu hadisin kaynağı: Tirmizî, Menâkıb 16; el-Hâkim, el-Müstedrek 2/290; [AÜ 21], [BR 11a], [HM 13b], [İÜ 10a], [SR 15a]

³⁵⁰ 379 ve 380 numaralı beyitlerde zikredilen hadisin kaynağı: Ahmed İbni Hanbel, Müsned, 4/367; [AÜ 21], [BR 11a], [HM 13b], [İÜ 10b], [SR 15b]

³⁵¹ 383 ve 384 numaralı beyitlerde zikredilen hadisin kaynağı: Hindî, Kenzü’l-Ummâl, Hadis No: 35614; [AÜ 22], [BR 11b], [HM 14a], [İÜ 10b], [SR 15b]

³⁵² 600 numaralı beyitte zikredilen hadisin kaynağı: Münavî, Feyzu’l-Kadîr Kerhu’l-Câmi‘u’s-Sağîr, Beyrut ts., III, 46; [AÜ 33], [BR 17a], [HM 20b], [İÜ 15b], [SR 22b]

³⁵³ Hadisin kaynağı: Aclûnî, a.g.e., 2/312; [AÜ 35], [BR 18a], [HM 21b], [İÜ 16b], [SR 23b]

10) “El-ķāđī fi’l-cenneti ķāđıyān fi’n-nāri ve min ķalledü’l-ķāđā’eke innemā zübiĥa elfe”

“Kadılar üç sınıftır: Birisi cennette, diğer ikisi ateştedir. Cennette olanı, hakkı bilip onunla hüküm verendir. İnsanlar arasında bilgisizce hüküm veren ile hakkı bilip hükümde haksızlık yapan ise ateştedir.”³⁵⁴

11) “Yāsīn ismün min Esmā’u’llāhi Te’ālā”

“Yāsīn, Allahu Teālānın yüce esmālarından bir isimdir.”³⁵⁵

12) “Men ra’eyte Rabbī min nūri Rabbī fī leyleti’l esrā elĥamdüli’llāhi’llezī enzele ‘alā ‘abdihi’l-kitābe Şadaķa’llāhu’l-‘Aẓīm ve belleġa Resūluhu’l-Kerīm”

“İsrā gecesinde Rabbimin nûrunu gördüm. Kuluna kitabı (Kur’ân) indiren Allah’a hamd olsun.”³⁵⁶

13) “İnne külli şey’in ķalbün ve ķalbü’l-Ķur’āni Yāsīn ve men ķaraehā Keteba’llāhu Te’ālā likāri’ihā ķırā’ate’l-Ķur’āni ‘aşere merrātin.”

“Şüphesiz her şeyin bir kalbi vardır. Kur’ân’ın kalbi de Yāsīn’dir. Kim ki O’nu okursa Allah (cc) onun okunmasına Kur’ân’ı on kere okumuş gibi sevap yazar.”³⁵⁷

14) “İnna’llāhe Te’ālā ķara’e Tāhā ve Yāsīn ķable en yaĥluķa’s-semāvāti ve’l-arđı bi elfi ‘āmin felemmā semi‘ati’l-melā’iketü ķālet tūbā lā ümmetin tenezzele hāzā ‘aleyhā ve tūbā li an taĥmilühü hāzā ve tūbā lā lisünnetin bikeleme bihāzā ve ķāle’n-Nebıyyü ‘Aleyhi’s-selām: Enne ekşera ehle’l-cenneti lā yaķra’uhā illa Tāhā ve Yāsīn”

“Şüphesiz ki şâni yüce Allah’ın, semâ ve arzı yaratmadan bin sene evvel Tāhā ve Yāsīn Sûrelerini okuduġunu melekler işitince Ümmet-i Muhammede “müjdeler olsun!” dediler. Bunun üzerine Tāhā ve Yāsīn nâzil oldu. Yine Resûlu’llah buyurdu ki: Cennet ehlinin çoġu Tāhā ve Yāsīn okurlardı.”³⁵⁸

³⁵⁴ Hadisin kaynaġı: Heysemî, Mecmau’z-Zevâid, 4/193; Ebû Dâvud, Sünen, Akdiye, 2; İbn Mâce, Sünen, Ahkâm, 3; [BR 25b], [HM 29b], [İÜ 22b], [SR 31a]

³⁵⁵ Hadisin kaynaġı bulunamadı; [AÜ 53], [BR 27a], [HM 31b], [SR 33a]

³⁵⁶ Hadisin kaynaġı bulunamadı; [AÜ 58], [BR 29b], [HM 34a], [SR 35b]

³⁵⁷ Hadisin kaynaġı: Tirmizî, Sünen, Fedâilü’l-Kur’ân, 7; Dârimî, Fedâilü’l-Kur’ân, 21; [AÜ 58], [BR 29b], [HM 34a], [SR 35b]

³⁵⁸ Hadisin kaynaġı bulunamadı; [AÜ 58], [BR 29b], [HM 34b], [İÜ 27a], [SR 35b]

15) *“Eyyu Müslimin ve Müslimetin kara’e ‘indehu Yâsîn ve hüve fî sekerâtü’l-mevti nezele bi‘adedi külli harfin ‘aşere emlâkin yeķûmüne beyne yedeyhi şufûfen yuşallüne ve yestağfirüne lehü ve yeşhedüne izâ ğasele ve yettebi‘üne cenâzete”*

“Ölüm anında kadın ve erkek hangi Müslümanın yanında Yâsîn okunursa her harfi için on melek saf halinde hazır bulunarak salavat getirip istiğfarda bulunurlar ve yıkanıp toprağa verilmeye kadar cenazeye eşlik ederler.”³⁵⁹

16) *“Yâ ‘Alî ekşeri qarâ’ete Yâsîn fe innehâ hışâlen”*

Nebî (sav) buyurmuştur ki: “Yâ Alî! Yâsîn okumayı çoğalt ki onda güzellikler vardır.”³⁶⁰

17) *“E’t-ta‘cîlu mine’s-şeytâni ve’t-te’ennî mine’r-Raḥmân”*

“Te’ennî (İhtiyatlı davranmak) Allah’tan, acelecilik şeytandır.”³⁶¹

18) *“Yef alullâhu mâ yeşâ’u bi kudretihi ve yaḥkumu mâ yurîdu bi ‘izzetihî”*

“Allah (cc) buyurdu ki: Allah kudretiyle dilediğini yapar ve izzetiyle dilediğine hükmeder.”³⁶²

19) *“İnnâ va‘aẓtüm bi’llâhi ve teṭayyertum ve ta‘tedūnanâ”*

“Ben size öğüt versem de vermesem de uğursuz alışkanlıklarınızdan vazgeçmeyeceksiniz.”³⁶³

20) *“Allahü’m-mehdîni kavmî lâ ya‘lemüne”*

“Allah’ım bu kavme hidâyet ver! Çünkü onlar (Seni) bilmiyorlar.”³⁶⁴

21) *“Mâ min küm illâ vâḥidetün illâ kelimete Rabbihi leyse beynehu ve beyna’llâhu tercümân fe yenzuru îmânehu felâyerâ illâ mâ ḳaddemetün min ‘amelihî ve yenzuru tuleķâ’e vechi”*

“Sizden biriniz Allah ile arasında Rabbinin birliğine ve kelâmına tercümandır. Allah (cc) kişinin imanına bakar ve önceden takdim ettiği amelini orada görür.”³⁶⁵

³⁵⁹ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 59], [BR 30a], [HM 34b], [SR 36a]

³⁶⁰ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 59], [BR 30a], [HM 35a], [İÜ 27a], [SR 36a]

³⁶¹ Hadisin kaynağı: Tirmizî, Sünen, Birr, 65; Taberî, Câmi‘u’l-Beyân, Beyrut 1412/1992, XI, 383-384; [AÜ 76], [BR 38b], [HM 44a], [SR 45a]

³⁶² Hadîs-i Kudsi’nin kaynağı bulunamadı; [AÜ 78], [BR 39b], [HM 45b], [SR 46a]

³⁶³ Hadîs-i Kudsi’nin kaynağı bulunamadı; [AÜ 78], [BR 39b], [HM 45b], [SR 46a]

³⁶⁴ Hadisin kaynağı: Buhârî, Enbiyâ 54; Müslim, Cihad 104; [AÜ 87], [BR 44a], [HM 50b], [SR 51a]

³⁶⁵ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 88], [BR 44b], [HM 51a], [SR 51b]

22) *“Evvele mâ yes’elü’l-‘abdu yevme’l-‘kıyâmete’n-nâ‘îmî en yuķâlê elem tuşhi cismüke elem tüzülü bi’l-mâ’il-bârid”*

“Kıyâmet günü kula hesabı ilk sorulacak nimet şudur: Biz sana sıhhat vermedik mi? Ve sana kana kana soğuk su içirmedik mi?”³⁶⁶

23) *“İzâ era’eytumu’r-rabî‘a fezkurü’n-nuşûra mâ eşyah le rabî‘a bi’ş-şuhûri”*

“İlkbaharı gördüğünüz zaman öldükten sonra dirilmeyi hatırlayınız.”³⁶⁷

24) *“E’d-dünyâ mezra‘atü’l-âhirati”*

“Dünya, âhiretin tarlasıdır.”³⁶⁸

25) *Her hasûduñ fitnessine uymaya
Degme sözi kulağına koymaya*

Nebî (sav) buyurmuştur ki: *“Dedikodunun peşine düşmeyin, başkalarının kusurlarını araştırmayın, birbirinize haset etmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin, kin gütmeyin. Ey Allah’ın kulları, kardeş olun!”³⁶⁹*

26) *“Men şebete nebete”*

“Sabreden, nebat bulur, kazanır ve kemâle erer.”³⁷⁰

27) *“Seye’tî zamânun ‘alâ ümmetî hemmithum büñnuhum kıblethem nisâ’ehum dînehum dirâ’ehum”*

“İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki, bütün endişe ve gayretleri karınları (mide ve şehvet) için olacaktır. Şerefleri malları ile ölçülecek, kibleleri kadınları olacaktır. Dinleri de dirhem ve dinarları olacaktır. İşte onlar mahlûkâtın en şerlileridir. Onların Allah katında hiçbir nasipleri yoktur.”³⁷¹

28) *“Halaķa’l-leyle min nûri’l-cenneti ve halaķa’n-nehâra min zulmet’il cañîm”*

“Allah (cc) Cennet nûrundan geceyi yarattı ve cehennemin karanlığından gündüzü yarattı.”³⁷²

³⁶⁶ Hadisin kaynağı: Câmi‘u’s-Sağîr, 2253; [AÜ 90], [BR 45b], [HM 52a], [SR 52b]

³⁶⁷ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 95], [BR 48a], [HM 54b], [SR 55a]

³⁶⁸ Hadisin kaynağı: Aclûnî, a.g.e., 1/412; [AÜ 97], [BR 49a], [HM 56a], [SR 56a]

³⁶⁹ 1989 numaralı beyitte zikredilen hadisin kaynağı: Buhârî, “Edeb”, 57, 58; Müslim, “Birr”, 24, 28, 30, 32; [AÜ 109], [BR 55a], [HM 63a], [SR 64a]

³⁷⁰ Hadisin kaynağı: Ebû Tâlib el-Mekkî, El-Fütühâtu’l-Mekkiyye, VII, 76, 161; Zemahşerî, Esâsu’l-Belâğl, I, 458; Zebîdî, Tâcu’l-Arûs, I, 1189; [AÜ 113], [BR 57a], [HM 64b], [SR 65b]

³⁷¹ Hadisin kaynağı: Hindî, Kenzü’l-Ummâl, XI, 192/31186; [AÜ 122/416], [BR 61b/209b], [HM 70a/215b], [SR 70b/232b]

³⁷² Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 125], [BR 63a], [HM 72a], [SR 72b]

29) *“İnne fi'l-leyli sâ'atun yuvâfiḳuhâ raculun müslimun yes'elu'llâhe ḫayran lâ 'atâhu iyyâhu ve kâne zelike fî külli leyletin”*

“Geceleyin öyle bir zaman vardır ki, Müslüman bir kimse o zamana rastlayıp Allah'tan dünya ve âhirete dair hayırlı bir şey dilerse, Allah ona dilediğini verir. Bu her gece böyledir.”³⁷³

30) *Aña aşḫâbı eydürdi ki sizüñ yâ Resûlu'llâh
Günâhıñuz bağışlandı geçenden hem gelesinden*

‘Aṭâlar eyledi Allâh didiler aña aşḫâbı

Ol eydürdi tutayın çün geçübdür Hâḫ günâhumdan

Âḫir şükürüm benüm ḳanı didi ol makbûl-i ḫazret

Ol eyle diyicek yâ biz ḳaçalum mı cefâsından

“Hz. Ayşe (ra), der ki: Yâ Resûlallah! Senin geçmiş ve gelecek bütün günahların affedildiği halde, niçin bu kadar kendine zahmet veriyorsun? Hz. Peygamber'de (sav): Rabbime şükreden bir kul olmayayım mı yâ Ayşe!”³⁷⁴

31) *Buyurmuşdur Resûlu'llâh ki nefis ile ḡazâ itmek*

Aña ekber dimişlerdür ki bîn küffâr ḡazâsından

“Nefis ile ḡazâ etmek bin küffâr ile ḡazâ etmekten daha büyüktür.”³⁷⁵

32) *2369-2374 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz'in şu hadisine karşılık gelmektedir:*

“Güneş battığı bir sırada mescide girdim. Resûlullâh (sav) oturuyordu. Bana: “Ey Ebû Zer, şu güneş nereye gidiyor, biliyor musun?” dedi. Ben de: “Allah ve Resûlü bilir, dedim.” Allah Resûlü (sav) de şöyle buyurdu: “Secde yapmak için müsaade almaya gidiyor ve kendisine müsaade ediliyor. Sanki bir gün ona “Buradan doğ!” denilecek, o da battığı yerden doğacaktır.” Allah Resûlü (sav) sonrasında “Güneş, kendisi için belirlenen yerde akar (döner). İşte bu Azîz ve Alîm olan Allah'ın takdiridir.” âyetini okudu.”³⁷⁶

³⁷³ Hadisin kaynağı: Müslim, Müsâfirîn 166-167; [AÜ 126], [BR 63b], [HM 72a], [SR 73a]

³⁷⁴ 2324-2326 arası beyitlerde zikredilen hadisin kaynağı: Buhârî, Teheccüd 6; Müslim, Münâikin 79-81; Tirmizî, Salat 178; [AÜ 127], [BR 64a], [HM 72b], [SR 73b]

³⁷⁵ 2332 numaralı beyitte zikredilen hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 127], [BR 64a], [HM 72b], [SR 73b]

³⁷⁶ Hadisin kaynağı: Tirmizî, Fiten 22; [AÜ 127], [BR 64a], [HM 72b], [SR 73b]

33) “Mehātî’s-sâ’at ve’r-raculu tis’â seyî’etü ve’r-raculu tehûmun sa’te yerfe’u mîzānehu ve yahfîz”

“Kişi, dokuz kötülükten hesaba çekileceği zaman kıyâmet günü (kabrinden) kaldırılıp yükseltilerek mîzana çıkıncaya kadar korunur.”³⁷⁷

34) “Mā beyne’n-nef̣hateyni erba’üne senetun”

“İki üfleme arasında kırk sene vardır.”³⁷⁸

35) “Keyfe ve şāhibu’s-şûri kad e’n-niḳmete vāşfî sem’ur ve ḥayāḥihim”

“Sûr sahibi nasıl bilinir? Sesinin güzelliği, sâfiliği ve sayhası işitilir.”³⁷⁹

36) “El-mevtün mel’ünün ve’l-cālib”

“Mel’unun ölümü de dikkat çekicidir.”³⁸⁰

37) “El-münkerü mel’ünün ve’l-cālibu’l merzûḳun”

“İnkarcı mel’unun rızkı da dikkat çekicidir.”³⁸¹

38) **2927-3022 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz’in şu hadisine karşılık gelmektedir:**

“Mu’az b. Cebel (r.a.) şöyle buyurmuştur:

– Ben Resûlullâh (sav) Efendimiz’e, Allâhu Te’âlâ’nın: “Sûra üfürüldüğü günde hepiniz bölük bölük (mahşer yerine) geleceksiniz.” (Nebe’, 18) meâlindeki sözünden sordum. Akabinde Resûl-i Ekrem (sav)’in (mübârek) gözlerinden yaş döküliverdi. Sonra Allâh’ın Resûlü (sav):

– Ey Mu’az, vallâhi sen büyük bir şeyden sordun. Ümmetinden insanlar ayrı ayrı on sınıf olarak haşredilecek ki, Allâh Te’âlâ onları müslümân topluluğundan ayıracak ve sûretlerini, şekillerini değiştirecektir.

Hadîs-i şerîfte bildirilen bu on sınıf şunlardı:

1- Maymun şeklinde olanlar, koğuculuk edenlerdir.

2-Domuz sûretinde olanlar, harâm ve gayri meşrû‘ kazanç yiyenlerdir.

3-Başlarını ve yüzlerini yere çevirip elleri üzerinde mahşer yerine gelenler, fâizcilerdir.

³⁷⁷ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 143], [BR 72a], [HM 81b], [SR 81b]

³⁷⁸ Hadisin kaynağı: Ahmed İbni Hanbel, Müsned, 3/28; Buhârî, Kitâbu’t-Tefsîr 258/336; Müslim, Fiten, 28/141(2955); [AÜ 145], [BR 73a], [HM 82a], [SR 82b]

³⁷⁹ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 145], [BR 73a], [HM 82b], [SR 83a]

³⁸⁰ Hadisin kaynağı bulunamadı; [BR 76a], [HM 85b]

³⁸¹ Hadisin kaynağı bulunamadı; [SR 85b]

4-Kör olarak haşredilenler, hükmünde haksız zâlimlerdir.

5-Sağır ve dilsiz haşredilenler, amelleri ile gururlanan kimselerdir.

6-Göğüsleri üzerine sarkmış olduğu halde dillerini sakız gibi çiğneyen kimseler de, sözleri fiillerine uymayan (âlimler ve) kıssacılarıdır.

7-Elleri ve ayakları kesilmiş olarak haşredilenler, komşularına eziyet edenlerdir.

8-Ateşten hurma dallarına asılmış olarak haşredilenler, insanları zâlim hükümdârlara ihbâr eden müzevir kişiler ve dalkavuklardır.

9-Mundar leşten daha pis ve daha iğrenç kokarak haşredilenler, şehvet ve lezzetlerle oyalanıp zekâtlarını vermeyenlerdir.

10-Katrandan elbise giyenler de kibirli olan, kendini beğenen ve büyüklenen ahâlidir.”³⁸²

39) “Men şallâ şalâte’l hamsi me’â’l cemâ’ati şâra vechuhu fî ye’vmi’l-kıyâmeti ke’l kameri’l-leylü’l bedri’l-tammâmi faşl-ı fi’l mizân”

“Nebî (sav) buyurdu ki: Kim ki beş vakit namazını cemaatle kılarsa kıyamet gününde yüzü ayın on dördü gibi parlar.”³⁸³

40) **3075-3083 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz’in şu hadisine karşılık gelmektedir:**

“Hz. Ayşe (ra) anamız bir defasında cehennemi hatırlayıp ağlamaya başladı ve Allah Resûlü’ne (sav) kıyâmet gününde aile efrâdını hatırlayıp hatırlamayacağını sordu. Nebî (sav) Efendimiz cevâben şöyle buyurdu: “Üç yerde kimse kimseyi hatırlamaz. Birincisi amellerin yazılı olduğu nâmeler dağıtılırken, ikincisi ameller terazide tartılırken, üçüncüsü de sırâttan geçerken. Sırât kıldan ince kılıçtan keskin olup cehennem ateşi altında oynar. Zebânîler, ellerinde ateşten bukağılar ve zincirlerle sağında ve solunda beklerler. O ateşe düşen bir anda kaynar.”³⁸⁴

41) “İnne fî ümmeti evliyâ’i şefâ’atu’l-enbiyâ’i”

“Şüphesiz nebîlerin şefaati ümmetimin evliyâlarınının üzerindedir.”³⁸⁵

42) ‘Amelsüz olmaz ol ‘âlim haberde böyle dir Aḥmed

³⁸² Hadisin kaynağı: Süyûtî, ed-Dürrü’l-Mensur, 7/393; İmâm-ı Şa’rânî, Ölüm-Kıyâmet-Âhîret, s. 150-151; [AÜ 162], [BR 82b], [HM 91b], [SR 91b]

³⁸³ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 169], [BR 86a], [HM 95a], [SR 94b]

³⁸⁴ Hadisin kaynağı: Ebû Dâvûd, Sünen 28/4755; Müsned, 6/101; Süyûtî, Câmi’u’s- Sağîr, 2/170, Hadis No: 1603; [AÜ 172], [BR 87b], [HM 96b], [SR 96a]

³⁸⁵ Hadisin kaynağı bulunamadı; [SR 98b]

Yazıldı uşta gör bir bir bizüm bu hâlimüz el'ân

“Âlim, amelsiz olmaz.”³⁸⁶

43) “*Ve min dūnihi taḥte'l-livāyi*”

“Sancağımın altından başka sığınılacak yer yoktur.”³⁸⁷

44) “*Hūlika'l-hūru min ḫıyni'l-cenneti*”

“Hūri, cennetin çamurundan yaratılmıştır.”³⁸⁸

45) **3715-3769 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz'in şu hadisine karşılık gelmektedir:**

“Ebû Derdâ'dan (ra) rivâyetle Nebî (sav) şöyle buyurmuştur: Cehennem ehline açlık musallat edilir. Bu, içinde buldukları azaba eşit dereceye ulaşır. Açlığa karşı yardım talep ederler. Onlara besleyici olmayan ve açlığı gidermeyen darî' (dikenli bir ot) verilir. Tekrar yiyecek isterler, bu sefer de boğazda tıkanıp kalan bir yiyecek imdat edilir. Bu da boğazlarında takılır kalır, ne ileri geçer, ne de geri gelir. Derken cehennem ehli, dünyadayken bu duruma mâruz kaldıklarında bir içecek takılan lokmaları kaydırıklarını hatırlarlar ve bir içecek talep ederler. Kendilerine demir kancalar bulunan kaplarda kaynar sular verilir. Bu kaplar, yüzlerine yaklaştırılınca, yüzlerini dağılayıp atar. Su karınlarına girince, içerilerini param parça eder. Bu sefer de:

“Cehennem bekçilerini çağırın, ola ki azabımızı biraz hafifletir!” derler. Onları çağırırlar. Onlar gelince:

“Size peygamberleriniz bu halleri açıklayan haberleri getirmemiş miydi?” derler. Onlar da:

“Evet getirmişti, ama dinlemedik!” derler. Bunun üzerine, bekçiler:

“Siz isteyin durun! Kâfirlerin istekleri (burada) boşadır!” derler” (Gâfir 50). Cehennemlikler bekçilerden ümidi kesince:

“Cehennemden sorumlu melek Mâlik'i çağırın!” derler. Mâlik gelince:

“Ey Mâlik, (söyle de) Rabbin bizim hakkımızda ölüme hükmetsin!” derler. Mâlik de onlara:

“Hayır! (Siz burada canlı olarak ebedi) kalıcılırsınız!” diye cevap verecek” (Zuhruf 77).

³⁸⁶ 3174 numaralı beyitte zikredilen hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 178], [BR 90b], [SR 99a]

³⁸⁷ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 181], [BR 92a], [HM 99b], [SR 100b]

³⁸⁸ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 208], [BR 105b], [HM 113a], [SR 113b]

Hadisin râvîlerinden A'meş rahimehullah der ki: "Bana bildirildi ki, cehennemliklerin Mâlik'e yalvarmaları ile Mâlik'in onlara verdiği cevap arasında bin yıllık zaman geçecektir. Cehennemlikler, bu sefer aralarında:

"Rabbimize dua edin, sizin için O'ndan daha hayırlı kimse yok!" diyecekler ve elbirlik şöyle yakaracaklar:

"Ey Rabbimiz, bedbahtlığımız bize galebe çalmıştı, biz gerçekten sapıtmış kimselerdik. Ey Rabbimiz bizi bundan çıkar. Eğer (yine) küfre dönersek artık hiç şüphesiz ki zâlimlerden oluruz" (Mü'minûn 106-107). Rab Teâl, onlara: "Cehennemine içine yıkılıp gidin! Bana bir şey söylemeyin!" diyecek" (Mü'minûn 108).

Resûlullah devamla dedi ki: "Bu cevap üzerine, cehennem ehli her çeşit hayırdan ümidlerini keserler; hıçkırmaya, nedâmet etmeye, dövünüp yırtınmaya başlarlar."³⁸⁹

46) "İnne nârekum hâzîhi cüz'ün ve min seb'îne cüz'en min nâri cehennem"

"Şüphesiz ki sizin şu ateşiniz, cehennem ateşinin yetmiş şubesinden bir parçadır."³⁹⁰

47) "El-ğybetü eşeddü mina'z-zinâ"

"Gybet, zinadan daha kötüdür."³⁹¹

48) "E'd-dünyâ sicnu'l-mü'mini ve cennetü'l-kâfiru"

"Dünya mü'minin zindanı, kâfirin de cennetidir."³⁹²

49) "El-bahîlü lâ yedhulu'lcennete velew kâne zâhidan"

"Zâhid de olsa cimri cennete giremez."³⁹³

50) **4079-4084 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz'in şu hadisine karşılık gelmektedir:**

"Cennetin bir duvarı sabah namazından, bir duvarı öğle namazından, bir duvarı ikindi namazından, bir duvarı akşam namazından, bir duvarı da yatsı namazından oluşmuştur."³⁹⁴

³⁸⁹ Hadisin kaynağı: Tirmizî, Cehennem 5, (2589); [AÜ 210], [BR 106b], [HM 114a], [SR 115a]

³⁹⁰ Hadisin kaynağı: Müslim, 2843/30; Buhâri, 3064; Tirmizî, 2715; [AÜ 213], [BR 108a], [HM 116a], [SR 116b]

³⁹¹ Hadisin kaynağı: Aclûnî, a.g.e., 2/81; [AÜ 216], [BR 109b], [HM 117b], [SR 118a]

³⁹² Hadisin kaynağı: Buhâri, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil, Hadis No: 1968, el-Câmi'u's-Sahîh, I-III, İstanbul, 1981; [AÜ 227], [BR 115a], [HM 122b], [SR 124b]

³⁹³ Hadisin kaynağı: Selman Başaran, Hadislerin Türk Atasözlerine Tesiri, Bursa, 1994, s.105; [AÜ 229], [BR 116a], [HM 123b], [SR 125a]

³⁹⁴ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 230], [BR 116b], [HM 124a], [SR 125b]

51) “Ümmetî men temesseke sünnetî ve ‘amele şerî‘ati”

“Ümmetim sünnetime sımsıkı tutunup şeriatimle amel ederse (kurtuluşa erer).”³⁹⁵

52) “Lu‘met ‘alâ târik-i sünneti”

“Sünnetimi terk edene de lânet olsun.”³⁹⁶

53) “Yâ ‘âşî ciddü’l îmâni ve terake’l ‘işyâne nancū mina’n-nâr”

“Ey âsi! Hakiki iman ve isyânı terk etmek seni ateşten kurtarır.”³⁹⁷

54) “Küllü lu‘bi haramun illâ bi zevcihi”

“Zevci haricindeki bütün oyunlar haramdır.”³⁹⁸

55) “İstimâ‘u melâhî ma‘şiyete ve’l cülûsu ‘aleyhâ ve füsûkun ve’t-telezzü min küfrihi”

“Çalgı dinlemek, oralarda oturmak günahdır ve (bu) kötülüklerden lezzet almak küfürdendir.”³⁹⁹

56) “İzâ akâme’l ‘abdu ila’ş-şalâti fe kâle Allâhu ekberu harace min zünübihî liyevmihî veledete ümmehü ve izâ kâle sübhâneke Allâhumme ilâ âhirihi keteba’llâhu Te‘âlâ bi ‘adedi şe‘iruh ‘alâ bedenihî ‘ibâdetihî seneten ve izâ kâle e‘üzü billâhi ve’l Besmeleti keteba’llâhu Te‘âlâ erba‘ati âlâfin mine’l-hisâbi ve muhyî ‘anhu erba‘ate âlâfin mine’s-seyyi‘âti ve rafe‘a lehu erbâ‘ate âlâfin mine’d-derecâti”

“Kul kalktığı namaza zaman “Allahu ekber!” dediğinde o günkü günahları dökülür, annesinden doğduğu gibi olur. “Sübhaneke Allahümme” dediği zaman ona Allahu Teâlâ bir senelik kadar sevap yazar. “Euzü bi’llâhi ve Besmele” dediğinde Allahu Te’âlâ ona 4000 sevap yazar ve kötülüklerinden 4000 günah silinir ve 4000 derece yükseltilir.”⁴⁰⁰

57) “Fe izâ kara’e Fâtihatü’l kitâb fe küllemâ hacce ve ‘umrete ve izâ rake‘afeke etemmâ taşaddağa liveznihi zeheben ve izâ kâle Sübhâne Rabbiye’l‘azîmi feke etemmâ’l hâtimi kara’el kitabe ke nezele mine’s-

³⁹⁵ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 232], [BR 117b], [HM 125a], [SR 126b]

³⁹⁶ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 232], [BR 117b], [HM 125a], [SR 126b]

³⁹⁷ Hadis-i Kudsi’nin kaynağı bulunamadı; [AÜ 234], [BR 118b], [HM 126a], [SR 127b]

³⁹⁸ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 235], [BR 119a], [HM 126b], [SR 128b]

³⁹⁹ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 236], [BR 119b], [HM 127a], [SR 128b]

⁴⁰⁰ Hadisin kaynağı bulunamadı; [SR 135a]

semâ'i ve izâ rafe'a re'sehu mine'r-rükû'i ve kâle semi'allâhu limen hamideh nazara'llâhu Te'âlâ bi'r-rahmeti ve izâ secde a'tâ'ullâhu Te'âlâ bi 'adedi's-şeyâfîni ve'l cinni ve'l insi haseneten bi fadlihi şadağa Resûlu'llâh"

"Kişi, Fâtiha'nın tamamını okuduğu zaman hac ve umre sevabı alır. Rükûyu tamamladığı zaman altın tasadduk etmiş gibi olur. Sübhâne Rabbiye'l Azîm dediği zaman semâdan indirilen Kur'ân'ı hatmetmiş gibi sevap yazılır. Rükûdan doğrulurken Semi'Allahu limen hamideh (Allah (cc) benim hamdimi duydu) ve şânu yüce olan Allah (cc) rahmetiyle bana baktı. Allah'a secde ettiğimde ise karşılığında bana şeytanların, ins ü cinnin sayısından fazla hasene fazileti yazılır. Allah'ın Resûlü doğru söyledi."⁴⁰¹

58) *"Ve izâ kâle Sübhâne Rabbiye'l A'lâ feke ennemâ a'teğa bi'adedi külli sûretin âtiyeti mine'l Qur'âni raqabetun ve izâ teşehhede a'tâhu Te'âlâ şevâbu's-şâbirîne ve izâ fereğa min şalâtihi feteħa'llâhu Te'âlâ semâniyete ebvâbe'l cennete feyedhulu min eyyi babın"*

"Kişi Sübhâne Rabbiye'l A'lâ (Şânu yüce olan Rabbimi tenzih ederim) dediği zaman inanıyorum ki Kur'ândaki bütün sûrelerin adedince üstünlüğü var ve yine şahitlik ederim ki Allahu Teâlâ, sabredenleri sevâba kavuşturur. Namaz, tamamlandığında da Allah (cc) sekiz cennet kapısını açıp "Hangi kapıdan dilerse gir!" der."⁴⁰²

59) *"Men şallâ şalâtü'l hamsi me'a'l-cemâ'ati şâra vechuhu fi'l kıyâmeti ke'l kameri leyletü'l bedri'l-tamâmi Şadağa Resûlu'llâh"*

"Kim ki beş vakit namazını cemaatle kılarsa kıyamet gününde yüzü ayın on dördü gibi parlar. Allah'ın Resûlü doğru söyledi."⁴⁰³

60) *"Eş-şeybu nürî ve ene estahyî en uhriğa nürî bi-nâri"*

"Saç ve sakal aklığı benim nûrumdan kaynaklanır; ateşimle nûrumu yakmaya utanırım."⁴⁰⁴

61) *"Kaşri's-şâri bikum va'fu'l hîkum kâle 'Aleyhi's-selâm min kaşşa lihyetehu fekad kaşşa imânehu"*

⁴⁰¹ Hadisin kaynağı bulunamadı; [SR 135b]

⁴⁰² Hadisin kaynağı bulunamadı; [SR 136a]

⁴⁰³ Hadisin kaynağı bulunamadı; [SR 136a]

⁴⁰⁴ Hadîs-i Kudsi'nin kaynağı: Aclûnî, a.g.e., 2/16; [AÜ 261], [BR 132a], [HM 138b], [SR 142a]

“Bıyıklarınızı kısa tutun, sakalınızı uzatın. Kim ki sakalını uzatırsa imânını uzatmıştır.”⁴⁰⁵

62) “*Ḥullifu’l müşrikîne ankehu’ş-şevāribü ve’l ‘afve’l-liḥyeti min müşkilāt*”

“Müşriklere muhalefet ediniz. Şekil olarak sakal uzun, bıyık kısa olsun.”⁴⁰⁶

63) “*Men eḥaz şāribehu vehebā’llāhu Te‘ālā elfe ḥūran ve ḥarace min zūnūbihi lehu yeṣme veledethu ümmetihi ve zādet fī ‘ömrühi ve bereketihi ve a‘tāhu’llāhu Te‘ālā bi külli şa‘ruhu ziyādeten ḥasaneten kaşşa’ş-şāribü’l ‘ābidîne sünnetün ve’l fāsika fazîḥate şadaқа Resūlu’llāh*”

“Kim ki bıyıklarını Allah’ın verdiği gibi bırakırsa Allah (cc) onun günahlarını arındırır ve Allah (cc) onu anasından doğmuş gibi ömrünü bereketlendirir. Reziller ve fâsiklar hariç sünnet üzere bıyığını kısa tutan kullarına saçları adedince hasene yazar.”⁴⁰⁷

64) *Buyurdı ol Resūlu’llāh kim el-inşāfu nısfu’d-dīn*

Kaçan kim ola yeṣme’d-dīn bulur inşāf iden emān

“*El-insāfu nısfu’d-dīn*”; “*İnsaf, dinin yarısıdır.*”⁴⁰⁸

65) “*Tāriku’l-cemā‘ate bilā-‘özrin mel‘ünün ‘ında’llāhi ve ‘inde’l-melā’iketi fi’t-Tevrāti ve’l-İncīli ve’z-Zebūri ve’l-Furḳāni ba‘īdun mina’llāhi qarībun mine’n-nār*”

“Özürsüz cemaati terk eden Allah ve meleklerinin katında lânetlenmiştir. Tevrat’da, İncil’de, Zebur’da ve Furkan’da Allah’tan uzaklaşıp cehenneme yaklaşmıştır.”⁴⁰⁹

66) “*Men tebesseme ilā tarīki’l-cemā‘ati feke ennemā hedeme Beytü’l-Ma‘mūri seb‘a merrātin ve ke ennemā ḳatele elfe melekin ve elfü nebiyyi fe lemmā kāne tarīki’l-cemā‘ati hakezā fekeyfe yekūne ḥāle tarīki’ş-şalāti*”

⁴⁰⁵ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 262], [BR 132b], [HM 139a], [SR 142b]

⁴⁰⁶ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 263], [BR 133a], [HM 139b], [SR 143a]

⁴⁰⁷ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 263], [BR 133a], [HM 140a], [SR 143b]

⁴⁰⁸ 4705 numaralı beyitte zikredilen hadisin kaynağı: Âlûsî, Rūhu’l-Meânî,1/43; [AÜ 265], [BR 134a], [HM 140b], [SR 144a]

⁴⁰⁹ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 268], [BR 135b], [HM 142a], [SR 145b]

“İbni Abbas’tan rivâyetle Resûlullah (sav) buyurdu ki: Kim ehl-i cemaati terk edenlerin yüzüne gülümserse Kâbe’yi yedi kere yıkmış gibi olur. Bin melek ve bin peygamber katl etmiş gibi olur. Cemaati terk edenlerin hâli böyle ise namazı terk edenin hâli nasıl olur!”⁴¹⁰

67) “*Sellimū ‘ala’l-yahūdi ve’n-naşāra velā tusellimū ‘alā yahūdi ümmetī ķile yā Resūla’llāhi mā’l-yahūdi fī ümmetike ķāle ‘Aleyhi’s-selām humullezīne yestemi‘üne’l ezāne ve’l-ikāmete velem yahđurune’l cemā‘ate*”

“Hz. Ömer’den (ra) rivâyetle Resûlullah Aleyhisselâm buyurdu ki: Yahudi ve Hristiyanlara selam verin. Ama ümmetimin Yahudilerine selam vermeyin. Dediler ki: Yâ Resûlullah, ümmetinin Yahudileri kimlerdir? Resûlullah (sav) buyurdu ki: Ezanı ve ikâmeti duyupta (namaz kılmayanlar) hazır olmayanlardır.”⁴¹¹

68) “*Li enne temliye ehadukum ķīhan hayrun min en temīle şī‘ran*”

“Sizden birinin karnının irin ile dolması şiir ile dolmasından hayırlıdır.”⁴¹²

69) “*El-ĥayā’u ve’s-sükūtu şū‘betāni mine’l-īmāni ve’ş-şī‘ri şū‘betāni mine’n-nifāķı*”

“Hayâ ve sükût imandan iki şube; şiir de nifaktan iki şubedir.”⁴¹³

70) **4902-4918 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz’in şu hadisine karşılık gelmektedir:**

“Allah (cc) kalemlerle birlikte levhi yarattı. Kalem nûrdan olup yüz boğumdan müteşekkildi. Her boğumun arası da elli yıllık yol mesafesinde olup boyunun tamamı bin yıldır. Hak Te’âlâ heybetle kaleme bakınca kalem ikiye yarıldı. Bunun üzerine Hak Teâlâ “Ey kalem yaz’ buyurdu. Kalem ise “Nasıl yazayım, ne ile başlayayım?” dedi. Allah (cc), “Bismi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm” yaz!” buyurdu. Kalem, bu Hak (cc) emrini önden çalışıp ardından yedi yüz yıl içinde yazdı. Hak Te’âlâ “Yüceliğim ve celâlim için yaz!” buyurdu.”⁴¹⁴

71) **4920-4924 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz’in şu hadisine karşılık gelmektedir:**

⁴¹⁰ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 270], [BR 136b], [HM 143b], [SR 147a]

⁴¹¹ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 271], [BR 137a], [HM 143b], [SR 147a]

⁴¹² Hadisin kaynağı: Buhârî, Edeb, 92; Müslim, Şiir 7, (2257); Ebû Dâvud, Edeb 95, (5009); Tirmizî, Sünen, Edeb 71, (2855); [AÜ 272], [BR 137b], [HM 144a], [SR 147b]

⁴¹³ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 273], [BR 138a], [HM 144b], [SR 148a]

⁴¹⁴ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 277], [BR 140a], [HM 147a], [SR 150a]

“Kul, dert ile bir kez “Bismi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm” dese Hakk’in (cc) emriyle Besmele’nin her harfî için kula dört bin sevap yazılır. Ayrıca dört bin günahı dört bin sevaba tebdil olunup mertebesi dört bin derece yükselir.”⁴¹⁵

72) **Rivâyetdür Enesden eydür ol yâr
Ki peygamber buyurmuş uşta tekrar**

**Ki her kim dise on biñ kez bu ismi
Cehennem odına yanmaya cismi**

“Hz. Enes’den (ra) rivâyetle Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur: Her kim on bin kez “Bismi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm” dese bedeni asla cehennem ateşinde yanmayacaktır.”⁴¹⁶

73) **4931-4934 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz’in şu hadisine karşılık gelmektedir:**

“Allah (cc) İsâ Aleyhisselâm’a “Ey İsâ! Bismi’llâh” lafzını çokça zikret! Eğer bir kimse bu lafza hürmet edip bana gelirse onu ateşten âzâd ederim.”⁴¹⁷

74) **4936-4959 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz’in şu hadisine karşılık gelmektedir:**

“Kıyâmet koptuğunda kimi mağfur kimi de melâmet hâlinedir. O günde eşref yaradılışlı ve gökçek himmetli Muhammed (sav) ümmetinin amellerinin sevabı tartılsa hesapları şöyle olurdu: Bunların iki rekat namazı İsrailoğulları’nın namazından iki bin kat daha efdaldir. Cenâb-ı Allah (cc) “Bunların şânı nedir?Dünyadaki hâli nedir?” diye sorar. Hesap melekleri de “Yâ Rabbi, bunlar namazlarında “Bismi’llâh” deyip dillerinde de her dâim seni vird edinirlerdi. Sonrasında mü’minler cenneti vatan tuttuğunda Cenâb-ı Hak (cc) mü’minlere heybet nûruyla heybet elbisesini giydirir. Melekler, Allah’a (cc) mü’minlerin bu pâyeye nasıl eriştiklerini sorduğunda Cenâb-ı Hak (cc) meleklerle cevâben “Bunlar ne vakit beni zikretse öncesinde bana tâzimde bulunurlar, sonrasında da “Bismi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm” diyerek ibâdet ederlerdi. Bugün de Ben (cc) onlara tâzimde bulunurum.”⁴¹⁸

75) **5056-5063 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz’in şu hadisine karşılık gelmektedir:**

⁴¹⁵ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 278], [BR 140b], [HM 147b], [SR 150b]

⁴¹⁶ 4926 ve 4927 numaralı beyitlerde zikredilen hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 279], [BR 141a], [HM 147b], [SR 151b]

⁴¹⁷ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 279], [BR 141a], [HM 147b],[SR 150b]

⁴¹⁸ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 279], [BR 141a], [HM 148a], [SR 151a]

“Ne vakit bir kul, bir işe başladığında Besmele’yi söylese Hak Te’âlâ “Kulum sen beni sevgili adıyla anarsın. Benim huzurumda ondan daha sevgili bir ad yoktur. O ismi zikreleyen Hakk’ın (cc) sevgilileridir. Ben de o mü’min kullarımı bu isimle anarım.”⁴¹⁹

76) **Girenler mescide na’lınla ol kul**
Edebsüzdür didi ol ka’v-i makbûl
Eger ‘âmî eger ‘âlim bu işe
Berâberdür ki na’lınla girişe

“Mescide takunyayla girenler câhil de olsa âlim de olsa edepsizdir.”⁴²⁰

77) **“Men deḥale’l-mescide mutena’ılan min sū’i’l-edebi”**

“Şakalaşarak mescide girme kötü bir âdaptır.”⁴²¹

78) **“Ḳalbe’l-mü’minu Beytu’llâh”**

“Mü’minin kalbi Allah’ın evidir.”⁴²²

79) **“Ḳalbe’l-mü’minu ‘Arşu’llâh”**

“Mü’minin kalbi Allah’ın arşıdır.”⁴²³

80) **“E’n-nāsü niyâmun izâ mâtu intebehu”**

“İnsanlar uykudadır, ölümle uyanırlar.”⁴²⁴

81) **Resûlu’llâh buyurmuş dir ol ebrâr**
Müfessir sırr-ı Ḳur’ân birle izhâr

Didi evvel ki zâhir kıldı Allâh

Benüm nûrum kılubdur Ḳudretu’llâh

“Allah’ın (cc) kudreti önce benim nûrumu yaratmıştır.”⁴²⁵

82) **“Ene mina’llâhi ve’l-mü’minüne minnî”**

⁴¹⁹ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 286], [BR 144b], [HM 151a], [SR 154b]

⁴²⁰ 5136 ve 5137 numaralı beyitlerde zikredilen hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 291], [BR 147a], [HM 154a], [SR 157a]

⁴²¹ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 292], [BR 147b], [HM 154a], [SR 157a]

⁴²² Hadisin kaynağı: Aclûnî, a.g.e., 2/99; [AÜ 301], [BR 152a], [HM 159a], [SR 162a]

⁴²³ Hadisin kaynağı: Aclûnî, a.g.e., 2/100; [AÜ 301], [BR 152a], [HM 159a], [SR 162a]

⁴²⁴ Hadîs-i Kudsi’nin kaynağı: İmam Gazâlî, El-Mürşidü’l Emîn ‘Îlâ Mev‘izeti’l-Mü’minîn (İslam Klasikleri 2), Bedir Yayınları, 1998, s.18; [AÜ 306], [BR 154b], [HM 161a], [SR 164b]

⁴²⁵ 5469 ve 5470 numaralı beyitlerde zikredilen hadisin kaynağı: Tirmizî, Menâkib 1; Ahmed b. Hanbel, Müsned 4/66, 5/379; Aclûnî, age., 1/265-266; [AÜ 309], [BR 156a], [HM 163a], [SR 166b]

“İbni Abbas’tan (ra) rivâyetle Resûlullah (sav) buyurdu ki: Ben Allah’tanım. Mü’minler de benim umumdandır, benim nûrumun feyzindedir.”⁴²⁶

83) “*Mine’l-ğalbi ile’l-ğalbi ravzatetehu mine’l-ğalbi ilâ Rabbi ravzateteh*”

“Kalpten kalbe yol vardır. Kalpten Allah’a yol vardır.”⁴²⁷

84) “*V’allâhu lâ edhulu’l-cennete hattâ yedhule ümmeti*”

“Allah’a yemin olsun ki ümmetim girinceye kadar cennete girmem.”⁴²⁸

85) “*El-‘abdu ‘abdi ve’r-Rabbü Rabbi*”

“Kul kuldur, Rab de Rab’dir.”⁴²⁹

86) “*Men eyyi mesciden mesâcidi’llâhi Te’âlâ yurîdu zâlike vechu’llâhi a’tâ’ullâhu Te’âlâ şevâbe erba’îne elfü elfe şiddîkin ve erba’îne elfü elfe şehîdin ve yedhulu fî şefâ’ati erba’îne elfü elfe ümmetin külli ümmetin erba’îne elfü elfe raculi min hazînetu’l-‘ulemâ’i*”

“Kim ki Hakk’ın mescitlerinden bir mescide varmak için yola çıksa Allahu Te’âlâ (cc) ona nûrundan kırk bin siddığın sevabını ve yine kırk bin şehidin şefaatinin verir. Ayrıca (o kişi) bütün ümmetin ve âlimlerin hazinelerinden kırk bin adamın şefaatine nâil olur.”⁴³⁰

87) **6490-6492 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz’in şu hadisine karşılık gelmektedir:**

“İns, cin ve melekten oluşan yer ve gök ehli, kâtip olsa ve dahi gök yarılıp arasından yayılan nûr da kâğıt olsa kıyâmete kadar tekbirin sevabını yazsalar yine de bitiremezler.”⁴³¹

88) **6501-6506 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz’in şu hadisine karşılık gelmektedir:**

“Ne vakit bir mü’min cenâbetlikten arınmak için gusl etse temizlenip kuvvete erer. Allahu Te’âlâ (cc) da meleklerine şöyle vahy eder: “O kuluma iyi nazar edin! Takvâsından dolayı cenâbetlikten arınmak maksadıyla gusl eden kuluma şâhit olun!”

⁴²⁶ Hadisin Kaynağı: İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu’l-Beyân Tefsiri, Damla Yayınevi, İstanbul, 2012, C. 2, s. 370; [AÜ 310], [BR 156b], [HM 163b], [SR 167a]

⁴²⁷ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 311], [BR 157a], [HM 163b], [SR 167a]

⁴²⁸ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 345], [BR 174a], [HM 181a], [SR 184b]

⁴²⁹ Hadisin kaynağı bulunamadı; [SR 187b]

⁴³⁰ Hadisin kaynağı bulunamadı; [SR 191b]

⁴³¹ Hadisin kaynağı bulunamadı; [SR 195a]

Ben bu kuluma cenneti ve dahi cennette ebedî olarak kalacağı kırmızı yakuttan bir köşkü bağışladım. O artık anasından doğmuşçasına arınmıştır.”⁴³²

89) **6507-6510 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz'in şu hadisine karşılık gelmektedir:**

“Bir mü'min cenâbetlikten arınmak için ne vakit gusl etse Hak Te'âlâ (cc) ona gizli ya da açıktan rahmet eder ve bedeninden dökülen katrelerce mağfiret edip sevap yazar.”⁴³³

90) **“El-mü'minüne lâ-yemütüne bel yunçalüne min dâri'l-fenâ'i ilâ dâri'l-beķâ'i”**

“Mü'minler ölmezler; bilakis fenâ âleminde bekâ âlemine taşınırlar.”⁴³⁴

91) **“Yu'merüne mâ ta'lemüne ve yef'alüne mâ yenkirüne”**

“Emredip amel etmezler, amel ettiklerinde de inkâr ederler.”⁴³⁵

92) **“Küllü münâfıkun 'âlimu'l-lisâni ve câhîlu'l-ķalbi yeķülüne mâ ta'rifüne”**

“Bütün münâfıkların lisânı âlim, kalbi câhildir. Söylediklerini tanımazlar.”⁴³⁶

93) **“Yâ Dâvûd lâ tes'elnî 'âliman sekertehu ħubbu'd-dünyâ fe innehum ķuttâ țariķi li'ibâdî”**

“Yâ Dâvûd! Bana âlimleri sorma! Ki dünya sevgisi onları sarhoş etmiştir.”⁴³⁷

94) **“Ne'uzü bi'llâhi min 'ilmi lâ yenfe'u”**

“Allah'im faydasız ilimden sana sığınırım!”⁴³⁸

95) **“Es-seĥîyyu fî civâri'llâhi ve ene refîķuhu ve'l-buĥlu fi'n-nâri refîķu's-şeytân”**

“Cömert, Allah'a yakındır, ben de onun arkadaşıyım. Cimri de cehennemdedir ve şeytanın arkadaşıdır.”⁴³⁹

96) **“Seye'tî zamânun'alâ ümmeti tezĥar fîhi ķavmun yaĥluķüne ru'üsehum ve laĥîtehum ve yüsemüne Ķalenderîyyu ve ĥüve'lleżî**

⁴³² Hadisin kaynağı bulunamadı; [SR 195b]

⁴³³ Hadisin kaynağı bulunamadı; [SR 195b]

⁴³⁴ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 375], [BR 189a], [HM 195b], [SR 207b]

⁴³⁵ Hadîs-i Kudsi'nin kaynağı bulunamadı; [AÜ 382], [BR 192b], [HM 199a], [SR 214a]

⁴³⁶ Hadisin kaynağı: Ahmed İbni Hanbel, Müsned, 1/22; Râmûzü'l-Eĥâdîs, Hadis No: 1535; Hindî, Kenzü'l-Ummâl, Hadis No: 28968-28970; [AÜ 385], [BR 194a], [HM 200b], [SR 215b]

⁴³⁷ Hadîs-i Kudsi'nin kaynağı bulunamadı; [AÜ 386], [BR 194b], [HM 201a], [SR 217a]

⁴³⁸ Hadisin kaynağı: İmam Nevevî, Riyâzu's-Sâlihîn, 250/1480; [AÜ 388], [BR 195b], [HM 202b], [SR 216b]

⁴³⁹ Hadisin kaynağı: Tirmizî, Sünen, Birr, 40.

hā'ulā'i ümmeti naşārā ve yezheru eyīdan yuhriķüne laħmehum ve ya'leküne a'nāķahum ve eydiyehum bi'l-cedīd ve 'alā ru'ūsihim ķalensüve tavīleten ve yüsemmüne Ĥaydarī hā'ilā'i ümmeti yahūdiyyu izā eraeytehum yetayyerüne fi'l hevāyı mişlü't-ṭayri fe'dribūhum bi's-sihāmı ve'l ḥaşebi ve Ķāle 'Aleyhi's-selām Men a'ṭā Ĥaydarīyye ve Ķalenderīyye ve Cevā'likīyye kesretü feke ennemā ķatelehu seb'ine nebiyyen ve men enkerā hāzā'l-ḥadīşi mel'ünün min Tefsīru'l-Kebīr"

"Öyle bir zaman gelecek ki ümmetinden Hristiyanlara benzeyen ve kafalarında etten başlık olan bir kavim yaratılmış olup bunlar Kalenderiyye olarak isimlendirilmiştir. Bir kısmının da etleri yanık olup boyunlarında, ellerinde demir halka başlarında ise uzun serpuş vardır. Bunlar da Haydariyye olarak isimlendirilmiştir. Öyle ki bunlar benim Yahudiye benzeyen ümmetimendir. Onları havada kuş misali uçar gibi gördüğünüzde okla, odunla vurunuz. (Nebî (sav) Efendimiz'in buyurduğu bu hadis, Haydariyye ve Kalenderiyye ve Cevâlikiyye gibileri yetmiş nebiyi öldürüp inkâr ettikleri için Tefsīru'l Kebīr'de mel'un olarak geçmiştir.)"⁴⁴⁰

97) *"E'ş-şadaķatü teruddü'l-belā'e ve tüzīdü'l-ömre"*

"Sadaka, belâyı savar ve ömrü uzatır."⁴⁴¹

98) *"E'ş-şafā'u āletu'l-ārifine ve ta'āmu'l muḥibbine ve maķşūdu't-ṭalibine ve'l-bid'atü ve'ş-şirketü li'l-ġāfiline"*

"Safâ, âriflerin vasıtası, dostların gıdası ve tâliplilerin de gayesi olup ġâfiller için ise ortaklık bid'attir."⁴⁴²

99) *"Mina'llāhi tacū'a terānī mücerredü't-taḥşīl"*

"Allahu Teâlâ'yı mücerred olarak görmek açlıktan geçer."⁴⁴³

100) *"El-faķru faḥrī ve bihi ifteḥaru"*

"Fakirlik benim övüncümdür. Ben onunla iftihar ederim."⁴⁴⁴

⁴⁴⁰ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 398], [BR 200b], [HM 207b], [SR 222b]

⁴⁴¹ Hadisin kaynağı: Heysemî, Mecmaü'z-Zevâid, III/63; [AÜ 400], [BR 201b], [HM 208b], [SR 223b]

⁴⁴² Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 406], [BR 204b], [HM 210b], [SR 227b]

⁴⁴³ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 408], [BR 205b], [HM 211a], [SR 228a]

⁴⁴⁴ Hadisin kaynağı: Aclûnî, a.g.e., 2/87; [AÜ 409], [BR 206a], [HM 212a], [SR 229b]

101) *“Fazlu’l-fuķarā’i ‘alā’l-aġniyā’i kefāḍli ‘alā cemi’i mā ḥalāķa’llāhu ve Kāle ‘Aleyhi’s-selām: Li külli şey’in miftāḥun ve miftāhu’l-cenneti ḥubbü’l-fuķarā’i ve’l-mesākine’l fuķarā’illezīne lā ya‘lemüne’n-nāse el-cū’i ve merḍıyye”*

“Fakirlerin zenginlere üstünlüğü benim Allah’ın diğer yarattıklarına üstünlüğüm gibidir. Her şeyin bir anahtarı vardır. Cennetin anahtarı ise yoksul ve düşkünleri sevmektir. Öyle ki fakara insanların çoğu açlığı ve hastalığı bilmezler.”⁴⁴⁵

102) *“Ḥubbü’l-fuķarā’i ve’l mesākīne min ahlālķı enbiyā’i ve’ş-şālihīne ve buğzu’l-fuķarā’i min ahlākı’l-münāfıķ”*

“Yoksulları ve miskinleri sevmek nebîlerin ve sâlihlerin ahlâkındandır. Yoksullara buğzetmek münâfıkların ahlâkındandır.”⁴⁴⁶

103) *“Ḥulkı’s-sū’i’l-ķabiḥ lā yedḥulu’l-cennet”*

“Kötü huylu olan kimse cennete giremez.”⁴⁴⁷

104) *“Ve’l ḥasūdu lā yesūdū inna’llāhe lā yuḥıbbu’l mütekebbirin”*

“Hasetçi mutlu olamaz. Allah kibirlenenleri sevmez.”⁴⁴⁸

105) *“Ṭālibu’d-dünyā ekberu terkin eberrū”*

“Dünyâya tâlip olmakdansa onu terk etmek daha iyidir.”⁴⁴⁹

106) *“İnnallāhe Te‘ālā ḥalāķa’l-fuķarā’e min turābi’l-cenneti ve ḥalāķa’l-aġniyā’e min turābi’d-dünyā”*

“Şüphesiz ki Yüce Allah, yoksulları cennetin toprağından zenginleri de dünyanın toprağından yarattı.”⁴⁵⁰

107) *“Enne fuķarā’e ümmetī deḥale’l-cennete ķable’l-aġniyā’ihimu’l ḥamsetü mi’ete ‘āmin”*

“Şüphesiz ki ümmetimin fakirleri zenginlerden beş yüz yıl önce cennete girer.”⁴⁵¹

⁴⁴⁵ Hadisin kaynağı: Elbânî, Za‘ıfu Câmî‘us-Saġîr, 1/1932; [AÜ 409], [BR 206a], [HM 212a], [SR 229b]

⁴⁴⁶ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 410], [BR 206b], [HM 212a], [SR 230a]

⁴⁴⁷ Hadisin kaynağı: Ahmed İbni Hanbel, Müsned, 1/209; Tirmizî, Sünen, Birr ve’s-Sıla, 29, Hadis No: 1945, IV, 334; İbn Mâce, Sünen, Edeb, 10, Hadis No: 3691, II, 1217; [AÜ 410], [BR 206b], [HM 212b], [SR 230b]

⁴⁴⁸ Hadisin kaynağı: Aclûnî, a.g.e., 1/359; [AÜ 412], [BR 207b], [HM 213b], [SR 231a]

⁴⁴⁹ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 412], [BR 207b], [HM 213b], [SR 231b]

⁴⁵⁰ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 415], [BR 209a], [HM 215a], [SR 231b]

⁴⁵¹ Hadisin kaynağı: Tirmizî, Sünen, Zühd, 37; İbn Mâce, Zühd, 6; Ahmed İbni Hanbel, 2/296; [AÜ 415], [BR 209a], [HM 215a], [SR 231b]

108) “Men ezze’l-fuḳarā’i feke ennemā hedeme’l-Ka’bete ‘aşara merrātin ve hāzihi’l-‘arşı eydan feke ennemā ḳatele elfe melekin”

“Yoksullara eziyet eden Kābe’yi ve arşı on defa yıkmış gibi olup bin meleşği katletmiş gibi olur.”⁴⁵²

109) “Ümmetī men temesse sünneti ve ‘amele şerī’atī”

“Ümmetim, sünnetime sınıksı sarılır ve şeriatımla amel eder.”⁴⁵³

110) “Efera eytumu’n-nāse etteḳazū ālihehu hevāye”

“İnsanlardan bazılarını görürsün ki onlar hevā ve nefislerini ilāh edindiler.”⁴⁵⁴

111) “Ġāfirī’z-zünūbe ve ḳābili’t-tevbe şedīdü’l-‘iḳāb” ‘an ma‘nāhu fe ḳāle Ebū Bekr ‘an Resūla’llāhi ‘Aleyhi’s-selām: Ġāfira’z-zenbi bi enne ḳāle lā ilāhe illa’llāh bi’l-cehri şedīdü’l-iḳābi limen lā teḳülū lā ilāhe illa’llāh bi’l-cehri ve ḳābili’t-tevbe limen lā ilāhe illa’llāh bi’l-ahfā”

“Zeyd b. Sālih (ra) ve Ebî Riyāh (ra) tarafından nakille Yüce Allah’ın bildirdiği “Ġāfirī’z-zünūbe ve ḳābili’t-tevbe şedīdü’l-‘iḳāb” âyeti Ebû Bekir Sıddîk’e (ra) sorulduğunda Ebû Bekir (ra), Resûlullâh Aleyhisselâm’dan rivâyetle şöyle buyurdu: Şüphesiz lâ ilâhe illallah lafzını açıkça söyleyene şiddetli azap olmayıp günahları bağışlanır. Fakat lâ ilâhe illallah lafzını açıkça değil gizliden söyleyenin tevbesi kabul olmaz.”⁴⁵⁵

112) “Li enne li zilābin fī zikri’llāhi silāhun ilā ḳatli’ş-şeyāṭini ‘inde şirāci’d-dīni hüve imāmu’l-müslimīne ve ḳāle ba‘dahum ġāfirī’z-zenbi limen ḳāle lā ilāhe illa’llāhu bi’l-cehri ve’l-terānīḳ li enne’l-cehra ilā ḳatli’ş-şeyāṭini ve’l-terānīḳ mancınıklar mı e’ş-şeyṭāni ila’l-meşriḳi ve’l-mağribi bi’z-zilli ve’l-ḫuzni ve ḳābili’t-tevbi ‘an men ḳāle lā ilāhe illa’llāh bi’l-cehri ve’i-taḫarrüki li enne’l-cehra ‘alā ‘unuḳihi ḳayduhu minhu ilā zāti’llāhi Te‘ālā ve’l-ḫarekete ġāfirī’z-zenbi mine’l-mü’minīne bi’ş-şıdḳi şedīdü’l-‘iḳābi limen lā yeḳülū lā

⁴⁵² Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 415], [BR 209a], [HM 215a], [SR 232a]

⁴⁵³ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 415], [BR 209a], [HM 215a], [SR 232a]

⁴⁵⁴ Hadîs-i Kudsî’nin kaynağı bulunamadı; [AÜ 416],[BR 209b], [HM 215b], [SR 232b]

⁴⁵⁵ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 419], [BR 211a], [HM 217a], [SR 234a]

ilâhe illa'llâh bi'l-cehri ve'l-ahfâ'i li enne'l-cehra ke'l-kaşru bi'l-vitri ve'l-ḥaḳîḳatü ke'l-kaşrı bi ğayri'l-vitri naḳlü min Tefsîrül-Ḥarabâ"

"Dinin kandili gibi olan Müslümanların önderi buyurdu ki: "Şüphesiz Allah'ı zikir, şeytani öldürmek için silahtır." Ve yine buyurdu ki: "Onlardan bazıları günahların bağışlanması için açıkça lâ ilâhe illallah!" dedi. Açıkça lâ ilâhe illallah demek şeytani öldürür ve doğudan batıya mancınıkla onu taşlar, zelîl eder. Açıkça lâ ilâhe illallâh demek hüznü giderir ve tevbe kabul olunur. Mü'minlerin açıkça, doğruluk ve sadâkatla lâ ilâhe illallâh deyip Allah'ın zâtını zikretmesi şiddetli azabı kaldırır. Şüphesiz bütün halleri açıkça söyleyip (lâ ilâhe illallah lafzına istinâden) teklemesi Allah'ın ulûhiyyet sarayında gizlidir."⁴⁵⁶

113) "Ḳâle Ca'fer-i Şâdık Raḳıya'llâhu Ḳülû lâ ilâhe illa'llâh bi'l-cehri ve't-taḥarrüki li ennehu ḳâle'llâhu Te'âlâ li Nûhin yâ Nûh ḳul lâ ilâhe illa'llâhu bi'l-cehri ve't-taḥarrüki li enne'l-cehra ḳadi'l-islâmi ve helâku's-şeytânu't-taḥarrüki yenhedü'z-zenbi mine'l-mü'minîne ve'l mü'minâti bimâ ruviye Vehb bin Münebbih ennehu ḳâle küllü men ḳâle lâ ilâhe illa'llâhu bi'cehri ḥalaḳa'llâhu minhu meleken lehu ecniḥatü min zebercedin velehu elfü elfe re'si ve fî külli re'sin elfü elfe veche ve fî külli vechin elfü elfe fe min ve fî külli fe min elfü elfe lisânin ve fî külli vechin elfü elfe 'aynî beḳâ limen lâ yeḳülû lâ ilâhe illa'llâhu bi'l-cehri ve't-taḥarrüki ve bi külli lisânin yes'elü mina'llâhi Te'âlâ rahmeten li'l-mü'minîne'l-müznibîne ve'l-mü'minâti li men ḳâle lâ ilâhe illa'llâhu bi'l-cehri ve't-taḥarrüki"

"Câfer-i Sâdık (ra) dedi ki: "İçtenlikle lâ ilâhe illallah deyiniz. Çünkü Allahu Teâlâ buyuruyor ki: Ey Nuh! Açıktan ve içtenlikle lâ ilâhe illallah deyip teslim olmak şeytani helâk eder. Mü'min erkek ve kadınlardan günahları siler." **Vehb b. Münebbih'ten (ra) rivâyet olunur ki:** "Her kim açıktan ve içtenlikle lâ ilâhe illallâh derse Allah (cc) onların başlarında binlerce zeberced olan melek yaratır. Bu melekler yüzlerinde, ağızlarında ve dillerinde binlerce gözyaşı ile lâ ilâhe illallah diyerek kadın ve erkek günahkâr mü'minler için Allah'tan af ve mağfiret dilerler."⁴⁵⁷

⁴⁵⁶ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 421], [BR 212a], [HM 218a], [SR 235a]

⁴⁵⁷ Hadislerin kaynağı bulunamadı; [AÜ 422], [BR 212b], [HM 218b], [SR 235b]

114) “Men semî‘a şavti İsrâfil ‘Aleyhi’s-selâm mine’l-meşriki ila’l-mağribi iz kâlet lâ ilâhe illa’llâhu bi’l-cehri ve’t-taḥarrüke’l-‘arşi ve’l-kürsiyyi ve’ş-şemsi ve’l-ḳameru ve’n-nücümü ve’s-semâvâti”

“İsrâfil Aleyhisselâm’ın doğudan batıya lâ ilâhe illallah nidâsı açıktan işitildiğinde arş, kürsî, güneş, ay, yıldızlar ve semâvât harekete geçer.”⁴⁵⁸

115) “Ḳâle ḳâle’llâhu Te‘âlâ: İzâ zekertenî ‘abdî fi nefsihi zekra fi nefsi ve izâ zekertenî fî melâ’i zekertehu fî melâ’i ḥayru fî melâ’i şadaḳa”

“(Kulum) Beni bir cemaat içinde zikrederse ben onu ondan daha hayırlı bir cemaat içinde zikrederim.”

Bu Hadîs-i Kudsi’nin kaynaklarda geçen orijinal şekli şudur: “Ben kulumun bana olan zannı üzereyim. O beni zikrettiği zaman onunla beraberim. Eğer o beni kendi nefsinde (gizlice) zikrederse, ben de onu kendi zâtında gizlice zikrederim. Eğer kulum, beni bir topluluk içerisinde zikrederse, ben de onu, o topluluktan daha hayırlı bir topluluk içinde zikredip hatırlarım.”⁴⁵⁹

116) “Ḥalaḳa’llâhu cebelen fi’l-cenneti min zikri’l-cehri seb‘îne’l medîneti mine’l-yâḳûti ve’l-mercân fî külli medînetin elfü elfe maḥalletin ve fî külli maḥalletihi elfü elfe beytin ve fî külli elfü elfi melekin yeḳülüne lâ ilâhe illa’llâhi bi’l-cehri ve’t-taḥarrüki ve fî külli yeḳme şelâşüne’l-zümerâtin şümme ya‘tüne şevâbehu limen ḳâle lâ ilâhe illa’llâhi bi’l-cehri ve’t-taḥarrüke ve lâ naşîbu min zâlike’s-şevâbe yeḳme min terake’l-cehri ve’t-taḥarrüki”

“Allah (cc) cennette (kendisini) açıktan zikredenlerden zeberced ve yakuttan oluşan yetmiş şehir yarattı. Bu şehirlerin her birinde binlerce mahalle; mahallelerin her birinde binlerce ev; evlerin herbirinde binlerce melek, büyük bir aşkla lâ ilâhe illallâh der. Otuz günün her birinde içten ve açıktan lâ ilâhe illallâh diyen zümrelerin (her birine) sevap verilir. İçten olmayanlara ve terk edenlere ise o günde sevap yoktur.”⁴⁶⁰

⁴⁵⁸ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 423], [BR 213a], [HM 219a], [SR 236a]

⁴⁵⁹ Hadîs-i Kudsi’nin kaynağı: Buhârî, Tevhid, 15; Müslim, Zikr 2, (2675); Tirmizî, Da’avat 142, (3598); [AÜ 423], [BR 213a], [HM 219b], [SR 236a]

⁴⁶⁰ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 424], [BR 213b], [HM 220a], [SR 236b]

117) “Fuḳarā’i ümmeti yevme’l-ḳiyāmeti vüçühehum ke’l-ḳameri ve şa’rihim şaḳūhate bi’d-dürri ve’l-yāḳūtü ve mālîk bihim ḳadhi min nūrihim rūyi lisānî ‘alā min berra mine’n-nūri ve’n-nāsi fi’l ḥasenāti ve yenzurūne ileyhim”

“Ḳiyāmet gününde ümmetimin yoksullarının yüzleri ay gibi, saçları inci ve yakut gibi parlar. Şüphesiz o insanların hasenâtlarından yüzlerinin ifadesi nurludur.”⁴⁶¹

118) “Yā ‘āṣî terkü’l-‘iṣyāni ve cedde’l-īmān”

“Ey âsî! Atalarının inancını ve isyanı terk et!”⁴⁶²

119) “Ḥalaḳa’llāhu Te‘ālā Mine’l-‘ilmi’n-nūni şümme’l-ḳalemu şümme’levhi kemā”

“Allahu Teâlâ nûnun ilminden kalemi yarattığı gibi sonra da levhi yarattı.”

Bu hadisin kaynaklarda geçen orijinal şekli şudur: “Ey Cabir! Her şeyden önce Allah’ın ilk yarattığı şey senin peygamberinin nurudur. O nur, Allah’ın kudretiyle onun dilediği yerlerde dolaşıp duruyordu. O vakit daha hiçbir şey yoktu. Ne Levh, ne kalem, ne cennet, ne ateş, ne cehennem vardı. Ne melek, ne gök, ne yer, ne güneş, ne ay, ne cin, ne de insan vardı. Allah mahlukları yaratmak istediği vakit, bu nuru dört parçaya ayırdı. Birinci parçasından kalemi, ikinci parçasından Levh’i (Levh-i Mahfuz), üçüncü parçasından Arş’ı yarattı. Dördüncü parçayı ayrıca dört parçaya böldü: Birinci parçadan Hamele-i Arşî (Arşin taşıyıcılarını), ikinci parçadan Kürsî’yi, üçüncü parçadan diğer melekleri yarattı. Dördüncü kısmı tekrar dört parçaya böldü: Birinci parçadan gökleri, ikinci parçadan yerleri, üçüncü parçadan cennet ve cehennemi yarattı. Sonra dördüncü parçayı yine dörde böldü: Birinci parçadan müminlerin basiret nurunu ve iman şuurunu, ikinci parçadan marifetullahtan ibaret olan kalplerinin nurunu, üçüncü parçadan tevhitten ibaret olan ünsiyet nurunu (Lâ ilâhe illallâh Muhammedü’r-Resûlullâh nûrunu) yarattı.”⁴⁶³

120) “Enna’llāhe Te‘ālā ḥalaḳa’n-nūni min zebercedi ḥaḍıran ve ḥalaḳa’l-ḳalemu ve’l-levhi min nūri ebyāḍin ve re’si’l-ḳalemu mu‘allaḳate bi’l-‘arşî silsileti min zehebin ve esfelehu ilâ ‘inde

⁴⁶¹ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 427], [BR 215a], [HM 221b], [SR 238b]

⁴⁶² Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 440], [BR 221b], [HM 228a], [SR 249a]

⁴⁶³ Hadisin kaynağı: Ahmed İbni Hanbel, Müsned, IV/127; Aclûnî, a.g.e., 1/265-827; [AÜ 455], [BR 229a], [HM 235b], [SR 258a]

Mîkâ'îl 'aleyhi's-selâm ve'l-midâda yahrucu beyne isnâniye ve lâ yahtâcu ilâ murâce'ati'l-midâdi ennehu tecrî bahri'l-midâdi fî vasata'l-ķalemi 'amîķun ve muķîmun velehu noķtatün mu'azzamatün lâ ya'lemuhâ illâ'l-Mîkâ'îl"

"Şüphesiz ki Allahu Teâlâ **nûnu** yeşil zebercedden yarattı. **Kalemi** ve **levhi** beyaz nurdan yarattı. Arşın silsilesindeki boşlukta kalemin başını altından yarattı. Mikâil Aleyhisselâm'ın katının aşağısında ikisinin arasında mürekkep çıkar. Öyle ki mürekkep denizi aktığından mürekkebe ihtiyaç duyulmaz. Ayrıca kalemin ortası derin ve durduğu yer sabit olduğundan (burası) ancak Mikâil Aleyhisselâm'ın bildiği büyük bir noktadır."⁴⁶⁴

121) *"Li'l-ķalemi ektüb yâ ķalemu fitenze'i'l ķalemi min ĥavfi'llâhi Te'âlâ fe'nşakķa nısfeyn ve ķâle'l-ķalemi yâ seyyidî eyne ektüb ķâle ektüb Lâ ilâhe illa'llâh Muĥammedün Resûli'llâhi Ķâle'llâhu li'l-ķalemi üktüb feķul mâ üktüb yâ Mevlâyi ķâle mâ hüve kâ'inu ilâ yevmü'l-ķiyâmeti"*

"Allahu Teâlâ buyurdu: "Ey kalem, yaz!" Kalem, Allahu Teâlânın korkusundan ikiye ayrıldı ve dedi ki: "Ey Rabbim! Ne yazayım?" Allah (cc) buyurdu: "Lâ ilâhe illallâh Muhammedün Resûlullâh!" Allah (cc) kaleme yine buyurdu: "Yaz!" Kalem: "Ey Mevlâm ne yazayım!" dedi. Allah (cc) buyurdu: "Kiyâmet gününe kadar olacak olanları (kaderi) yaz!"⁴⁶⁵

122) *"Ve ķâle Mücâhid: Rağî evvelü mâ ĥalaķa'llâhu Te'âlâ el-'âlimu'r-râ'i ve hiye ķađîbu şümme'l-ķalemu minhu'l-ķalemu"*

"Mücâhid buyurdu ki: Âlim olan Allâhu Tealâ ilk olarak (nûrdan bir çubuk olan) râyı ve ondan da kalemi yarattı."⁴⁶⁶

123) **8829-8832 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz'in şu hadisine karşılık gelmektedir:**

"Allah Resûlü (sav), "Ey Sa'd, sen bu mescidden çıkmadan önce sana muhakkak bir sûre öğreteceğim ki, o Kur'an'daki sûrelerin en büyüğüdür." buyurdu. Sonra elimi tuttu. Mescidden çıkmak istediği sırada ben: "Sana bir sûre öğreteceğim

⁴⁶⁴ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 456], [BR 229b], [HM 236a], [SR 258b]

⁴⁶⁵ Hadîs-i Kudsi'nin kaynağı: Tirmizî, Sünen, Kader, 17; [AÜ 458], [BR 230b], [HM 237a], [SR 259a]

⁴⁶⁶ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 459], [BR 231a], [HM 238a], [SR 260a]

ki o, Kur'ân'daki sûrelerin en büyüğüdür demedin mi?" dedim. Resûlullah: "O Sûre el-hamdülillahi Rabbi'l-âlemîn'dir ki namazlarda tekrar olunan yedi ayet ve bana ihsan olunan Büyük Kur'ân'dır." buyurdu."⁴⁶⁷

124) **"Sûretü'l-Mülk temne'u havli'l-kiyâmeti"**

"Mülk Sûresini okumak, kıyâmet korkusunu engeller."

Hadisin orijinali şu şekildedir: "Hz. Peygamber (sav) Efendimiz'in ashabından biri, kabir olduğunu bilmediği bir yerin üzerine çadırını kurmuştu. Birde ne görsün orası Mülk Sûresi'ni sonuna kadar okuyan bir kimsenin kabri değil mi? Bunun üzerine o çadır kuran adam Hz. Peygamber'e (sav)e gelerek "Ey Allah'ın Resûlü! Kabir olduğunu bilmediğim bir yere çadırımı kurmuştum ki ansızın oradan bir adam belirdi ve Mülk sûresini sonuna kadar okudu. Bunun üzerine Resûlullah (sav) "Bu sûre engelleyici ve kurtarıcıdır. Okuyan kimseyi kabir azabından kurtarır." buyurdu."⁴⁶⁸

125) **"Sûretü'l-Vâkı'a temne'u'l-fakri"**

"Vâkı'a Sûresini okumak fakirliği engeller."⁴⁶⁹

126) **"Sûretü'n-Nebe' temne'u 'azâbu'l-ķabîr"**

"Nebe' Sûresini okumak kabir azabını engeller."⁴⁷⁰

127) **8863-8866 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz'in şu hadisine karşılık gelmektedir:**

"İhlâs Sûresi'ni üç kez okuyan kişi Kur'ân'ın tamamını okumuş gibi hatme sevâbı alır. Hatta yeryüzünde ne kadar deniz, ırmak ve akan su var ise onların katresinin sayısınca kula sevap yazılarak kul günahlarından kurtulur."⁴⁷¹

128) **"İnna'llâhe Te'âlâ ve küllehu bi's-ş-semi seb'üne elfe melekin yermünehum bi's-ş-selcü felev lâ zâlike'l âhîratü"**

"Şüphesiz Allahu Te'âlâ kıyamete kadar yetmiş bin meleği güneşe kar atmakla görevlendirmiştir."⁴⁷²

129) **"Sübhâne zi'l-mülki ve'l-meleküti"**

Sübhâne men ellefe beyne's-selci ve'n-nâr

⁴⁶⁷ Hadisin kaynağı: Buhârî, Tefsir, 1; [SR 263b]

⁴⁶⁸ Hadisin kaynağı: Tirmizî, Fedâilu'l-Kur'ân, 9; [SR 264a]

⁴⁶⁹ Hadisin kaynağı: İbn Kesîr, 4/281; [SR 264b]

⁴⁷⁰ Hadisin kaynağı bulunamadı; [SR 264b]

⁴⁷¹ Hadisin kaynağı bulunamadı; [SR 264b]

⁴⁷² Hadîs-i Kudsi'nin kaynağı bulunamadı; [AÜ 479], [BR 241a], [HM 246a], [SR 271b]

*Sübhâne zi'l-‘izzeti ve'l-‘azameti ve'l-heybeti ve'l-‘kudreti ve'l-
kibriyâ’i ve'l-ceberût*

*Sübhâne’l-Melikü’l-Ḥayyu’l-Ḥalîmü’llezî lâ yenâmu ve lâ
yemûte ve lâ yefütü ebeden*

*Sübhâne’l-Melikü’l-Ḥuddûs Subbûhun Ḥuddûsün Rabbünâ ve
Rabbü’l-melâ’iketi ve’r-rûhu*

Sübhâne Rabbe külli şey’in ve ḥâlîkuhum

Sübhâne’l-Ḥâlîku’n-nûr

Sübhâna’llâhu ve biḥamdihî

*Sübhâne’l-Ḳâdiru ‘alâ ḥalkıhî ve zînete ‘arşıhî ve midâda
kelimâtih”*

“Mülk ve melekûtun (maddi ve manevî bütün âlemlerin) sahibini tesbih ederiz. Pâk ve ulu olan Allâh (cc), kara ve ateşe ünsiyet verir. İzzet, azamet, heybet, kudret, kibriyâ ve ceberut sıfatların sahibi olan Rabbimiz her türlü noksanlıktan uzaktır. Melik, Hayy, Halîm olan öyle ki uyumayan, ölmeyen ve ebedî olan Rabbimiz her türlü noksanlıktan uzaktır. Melikü’l-Kuddûs, münezzeh, mukaddes, meleklerin ve Ruh’un Rabbi olan Yüce Allah’ımız (cc) her türlü noksanlıktan uzaktır. Her şeyin Rabbi ve yaratıcısı olan Yüce Allah (cc) her türlü noksanlıktan uzaktır. Her şeyin Rabbi ve yaratıcısı olan Yüce Allah (cc) her türlü noksanlıktan uzaktır. Her şeye Kâdir olanın yaratıcısı, arşı süsleyen ve kelimelere yazan Rabbimiz her türlü noksanlıktan münezzehdir.”

Hadisin orijinali şöyledir: “Şüphesiz Allahu Te’âlâ’nın nurdan bir denizi vardır ki, onun etrafında nurdan bir dağın üzerine ellerinde nurdan mızraklar bulunan nurdan melekleri vardır. O denizin etrafında Allah’ı şöyle tesbih ederler: (Sübhâne zi’l-mülki ve’l-melekût, Sübhâne zi’l izzeti ve’l-ceberût, Sübhâne’l-hayyi’llezî lâ yemût, Sübbûhun, Kuddûsün, Rabbü’l melâ’iketi ve’r-rûh.) Mülk ve melekût’un (maddi ve manevî bütün alemlerin) sahibini tesbih ederiz. İzzet ve ceberût (ululuk) sahibini tesbih ederiz. Hiç ölmeyecek diri olanı tesbih ederiz. O, çok münezzehdir çok mukaddestir. Ruhların ve meleklerin Rabbidir.”⁴⁷³

⁴⁷³ Hadisin kaynağı: Hindî, Kenzü’l-Ummâl, Hadis No: 3840, 1/205; [AÜ 482/483/484], [BR 242b/243a/243b], [HM 248a/248b/249a], [SR 273a/273b/274a]

130) “Ra’eyte nısfu’s-sāki’l-‘arş ve in erādaniya’llāh”

“Baktığında arşın yarısını değil, Allah (cc) olarak tek beni görürsün.”⁴⁷⁴

131) “Ene’l-‘azîmu fevka külli ‘azîmun leyse fevki şey’un”

“Bütün her şeyin en azîmi benim; benim üzerimde azîm olan başka bir şey yoktur.”⁴⁷⁵

132) “Cā’e fi’l-aḥbāri ‘an Resūli’llāhi ‘Aleyhi’s-selām kâle: İnnā’llāhe Te‘ālā ḥalaḳa taḥte’l-‘arşı mi’etü elfün ḳandîl bi’l-‘arşı şümme’s-semāvāti ve’l-arḍîne’s-seb‘a ve mā fihā ve’l-cennete ve’n-nāra fî ḳandîlin vāḥidün ve lā ya‘lemu mā fî ḡayrihim”

“Resûlullah Aleyhisselâm bir haber üzerine geldi ve dedi ki: Şüphesiz Allahu Teâlâ arşın altında yüz bin kandil yaratmıştır. Arştan sonra içinde cennet, cehennem, yedi kat semāvât olan kandilleri yaratmıştır. Kandilin birinde ise hiçbir şey yoktur.”⁴⁷⁶

133) “Sübḥāneke mā a‘zamu şānūke Sübhāna’llāhi’l-ḳadîm”

“Şânın ne yücedir ki Yüce Rabbim, seni noksanlıklardan tenzih ederim.”⁴⁷⁷

134) **9437-9502 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz’in şu hadisine karşılık gelmektedir:**

“İbni Abbās’tan (ra) rivâyetle Resûlullâh (sav) şöyle buyurmuştur: Cebrâ’il bir vakit parmağıyla işâret edip bana “Ey Allah’ın Resûlü! Yukarı bak kim geliyor!” dedi. Ben yukarı baktığımda göğün ayan beyan açılan kapısından geleni gördüm. Bu gelenin gövdesi o kadar büyüktü ki bir ayağı dünyaya bassa sığmazdı. O esnâda Cebrâ’il’e baktığım vakit onun benzinin sararmış ve nutkunun da tutulmuş olduğunu fark edince Cebrâ’il’in ecelinin geldiğini sandım. Fakat bu gelen zat aşağıya indikçe inceldi, inceldi ve nihayet incecik bir şahıs oldu. Hemen bana selâm verdi ve ben de selâmını aldım. Akabinde bana buyurdu ki: “Ey Allah’ın Resûlü! Allah (cc) size selâm edip meliklik ya da peygamberlikten hangisini tercih ettiğinizi sormakta!” Bu su’al karşısında Cebrâ’il hemen kulağıma “Yâ Habîba’llâh! Kulluk istediğini söyle!Zirâ tüm hastalıkların tabibi sensin.” diye fısıldadı. Bunun üzerine ben de kulluk istediğimi beyan ettim. Bu cevabım onun hoşuna gitti ve bana “Yâ Muhammed! İşte işin hatm oldu.” diyerek ayağını evvel birinci göğe sonra da ikinci göğe basarak dönmek için yola koyuldu. Ben Cebrâ’il’e bunun kim olduğunu sordum. Cebrâ’il de bu gelenin

⁴⁷⁴ Hadîs-i Kudsi’nin kaynağı bulunamadı; [AÜ 489], [BR 246a], [HM 251a], [SR 276a]

⁴⁷⁵ Hadîs-i Kudsi’nin kaynağı bulunamadı; [AÜ 489], [BR 246a], [HM 251b], [SR 276b]

⁴⁷⁶ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 492], [BR 247b], [HM 252b], [SR 279a]

⁴⁷⁷ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 497], [BR 250a], [HM 255a], [SR 281b]

Mikâ'il olduğunu ve Hak Te'âlâ'nın Levh-i Mahfûz'u ona ısmarladığını şöyle buyurdu: "Ne vakit Hak'tan bir ferman olsa kalemden levhe nakşolup sonrasında Mikâ'il bana haber eder. Ben de size iletirim ey Allah'ın Resûlü! Yâ Habîba'llâh siz ondan da ulusunuz." Hz. Peygamber (sav) Cebrâ'il Aleyhisselâm'a "Peki ölecek kadar niye korktun yâ Cebrâ'il?" diye sordu. Cebrâ'il Aleyhisselâm da "Yâ Resûlullâh! Korktum çünkü levhin üstünde kırılan kalemi, olan biten herşeyin cümlesini o bilir. Yağmurun, karın, dolunun ne kadar yağacağını, kimlerin ne kadar nefes alıp vereceğini, doğan ve ölenlerin ne kadar lokma yiyeceğini hulâsâ cümle hesabı o bilir. Fakat bir şey var ki onu o da bilmez." Allah Resûlü (sav) onun ne olduğunu sorduğunda Mikâ'il Aleyhisselâm, cemaatle yapılan amellerin sevabının kendisinin dahi hesap edemeyeceğini nicelikte çok olduğunu beyan etmiştir. Cebrâ'il Aleyhisselâm kelâmına devam ederek Hz. Mikâ'il'in kıyâmetten haber getirerek kendisini tutacağını sandığından benzinin solduğunu ve onun ne vakit cehenneme nazar kılrsa cehennemın serçe gibi eriyeceğini ifade buyurmuştur."⁴⁷⁸

135) **"Lâ havle ve lâ kuvvete illâ bi'llâhi'l-^çaliyyi'l-^çazîm"**

"Güç ve kuvvet ancak şâni yüce Allah'tandır."⁴⁷⁹

136) **"Fî halkı'l-cenneti elvânuhâ halağa'llâhu'l-cennete fî yeomi'l-
hamîsi şadağa Resûlu'llâh"**

"Allah (cc) günlerin beşincisi Perşembe gününde renkleriyle birlikte cenneti yarattı. Allah'ın Resûlü doğru söyledi."⁴⁸⁰

137) **"Li külli vâhidin min ehli'l-cenneti naşîbun mişlü's-semâvâti
ve'l-ard"**

"Allahu Teâlâ buyurdu: Cennet ehlinden her birine göklerin ve yerin mislince nasip vardır."⁴⁸¹

138) **Neniñ üzre turur illâ haber al**

Ol işden naql olunsun uşda aħvâl

Balıķ üstindedür añañ beyanı

Ėaber virdi Resûl ol luţuf-kānı

⁴⁷⁸ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 498], [BR 250b], [HM 255b], [SR 281b]

⁴⁷⁹ Hadisin kaynağı: Buhârî, Ezan, 7; Müslim, Salât, 12; [AÜ 507], [BR 255a], [HM 260a], [SR 286b]

⁴⁸⁰ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 508], [BR 255b], [HM 260a], [SR 287a]

⁴⁸¹ Hadîs-i Kudsi'nin kaynağı bulunamadı; [AÜ 511], [BR 257a], [HM 262a], [SR 289a]

“Dünya, öküz ve balığın üzerindedir.”⁴⁸²

139) “El-‘âlimu bilâ ‘amelin ke şeceratin bilâ şemeratin”

“Amelsiz âlim, meyvesiz ağaç gibidir.”⁴⁸³

140) “Men ekreme ‘âlimen fe kaç ekremenî ve men ekremenî fe kaç ekreme’llâhu Te‘âlâ ve men ekrema’llâhu Te‘âlâ felehu’l-ḥasenete bi-ğayri ḥisâb”

“Kim bir âlime ikram ederse, bana ikram etmiş olur. Bana ikram eden, Allahu Teâlâ’ya ikram etmiş olur. Allahu Teâlâ’ya ikram eden, cennete girer.”⁴⁸⁴

141) “Men şallâ ḫalfe’l-‘âlimi feke ennemâ şallî ḫalfî”

“Takva sahibi birinin arkasında namaz kılan sanki Peygamberimizin arkasında namaz kılan kimse gibidir.”⁴⁸⁵

142) “Men ezâ ‘âlimen fe kaç ezânî ve men ezânî fe kaç eza’llâhu Te‘âlâ ve men eza’llâhu fe‘aleyhi la‘netu’llâhi Te‘âlâ ve’l-melâ’iketü ve’n-nâsu ecma‘în deḫale’n-nâr”

“Kim bir âlimi incitirse, Resûlünü incitmiş olur. Kim de Resûlu’llâhu incitirse, Allahu Teâlâ’yı incitmiş olur. Allah’ın ve meleklerinin lâneti Allah’ı inciten bütün insanların üzerine olsun. Onların yeri cehennemdir.”⁴⁸⁶

143) **10033-10185 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz’in şu hadisine karşılık gelmektedir:**

“Suheyb-i Rûmî’den (ra) rivâyet edildiğine göre Resûlullâh (sav) şöyle buyurmuştur: “Sizden önceki ümmetler içinde bir padişah, bir de onun sihirbazı vardı. Bu sihirbaz yaşlanınca, padişaha şöyle dedi:

– “Ben yaşlandım, bana genç birini göndersen de ona sihirbazlığı öğretsem.”

Padişah da ona bir genç gönderdi. Gençin yolu üzerinde bir rahip bulunmaktaydı. Genç bu rahibe uğrayarak yanında oturdu ve sohbetini dinleyip beğendi. Sihirbaza her gittiğinde rahibe uğrar ve yanında bir süre kalırdı. Sihirbaz

⁴⁸² 9755 ve 9756 numaralı beyitlerde zikredilen hadisin kaynağı: Hindî, Kenzü’l-Ummâl, Hadis, 6/157; Aclûnî, a.g.e., 1/129-130; [AÜ 516], [BR 259b], [HM 264b], [SR 291a]

⁴⁸³ Hadîs-i Kudsi’nin Kaynağı: A. Fikri Yavuz, 40 Kudsi Hadis, Türdav Basım Yayım, İstanbul, 1976, s. 87; [AÜ 531], [BR 267a], [HM 272a], [SR 298b]

⁴⁸⁴ Hadisin kaynağı: Süyûtî, el-Câmi’u’s-Sağîr, I, 212 (Hadis No: 1428); [AÜ 532], [BR 267b], [HM 272b], [SR 298b]

⁴⁸⁵ Hadisin kaynağı: Aclûnî, a.g.e., 2/337; [AÜ 532], [BR 267b], [HM 272b], [SR 299a]

⁴⁸⁶ Hadisin kaynağı: Hatip el-Bağdâdî, Ebû Bekr Ahmed b. Ali, el-Câmi’ Li-Ahlâkı’r-Râvî ve Âdâbi’s-Sâmi’, thk. Muhammed Re’fet Saîd, Dârü’l-vefâ, Mısır, 2002; [AÜ 533], [BR 268a], [HM 272b], [SR 299a]

ona “Niçin geç kaldın?” diye kızar ve döverdi. Delikanlı bu durumu rahibe şikâyet etti. Rahip şu tavsiyede bulundu:

– Sihirbazdan korktuğunda, “Evdekiler alıkoydular.” de! Âilenden çekindiğinde de “Sihirbaz alıkoydu.” de!

Genç, durumu böylece idare edip giderken, bir gün yolda insanların gelip geçmesine engel olan büyük ve yırtıcı bir hayvana rastladı. Bu esnada kendi kendine “Sihirbazın mı yoksa rahibin mi daha üstün olduğunu işte şimdi öğreneceğim!” diyerek bir taş aldı ve “Ey Allah’ım, rahibin yaptıklarını sihirbazın yaptıklarından daha çok seviyorsan şu hayvanı öldür ki insanlar yollarına devam etsinler.” diyerek taşı hayvana doğru fırlatıp onu öldürdü. Halk da geçip gitti. Daha sonra delikanlı rahibe gelip bu olayı anlattı. Rahip de ona:

– Delikanlı! Şimdi artık sen benden daha üstünsün. Zira, sen bu gördüğüm mertebeye erişmişsin. Öyle sanıyorum ki, sen yakında bir belâya uğratılacaksın. Böyle bir şey olursa sakın benim bulunduğum yeri kimseye gösterme! dedi.

Delikanlı körleri, alaca hastalığına tutulmuş olanları kurtarır ve diğer hastalıkları da tedâvî ederdi. Padişahın o sıralarda kör olmuş bir yakını bunu duydu, değerli hediyelerle birlikte delikanlıya gitti ve:

– “Eğer beni tedâvî edersen, bütün bunlar senin olacak!” dedi. Delikanlı:

– “Ben kendiliğimden kimseye şifâ veremem. Şifayı ancak Allah Teâlâ verir. Eğer sen Yüce Allah’a inanırsan ben ona dua ederim, o da (dilerse) sana şifa verir.” dedi.

Adam iman etti. Allah Teâlâ da ona şifa verdi. Adam eskiden olduğu gibi padişahın yanına gelip meclisteki yerini aldı. Padişah:

– “Senin gözünü kim iyi etti?” diye sordu. O da:

– “Rabbim!” dedi. Bu defa Padişah:

– “Senin benden başka rabbin mi var?” diye gürlledi. Adam:

– “Benim de senin de rabbin Allah Teâlâ’dır!” dedi.

Bunun üzerine sinirlenen padişah, adamı tutuklattı ve gencin yerini gösterinceye kadar ona işkence ettirdi. Sonuçta adam gencin yerini söyledi. Delikanlı padişahın huzuruna getirildi. Padişah ona:

– “Delikanlı, demek senin sihirbazlığın körleri ve alacaları iyi edecek dereceye ulaşmış. Duydum ki sen epeyce işler yapıyormuşsun, öyle mi?” diye sordu. Delikanlı:

– “Hayır, ben kimseye şifâ veremem! Şifa veren Allah Teâlâ’dır.” dedi.

Bunun üzerine padişah delikanlıyı tutuklattı ve rahibin yerini gösterinceye kadar ona işkence ettirdi. Neticede rahip getirildi ve kendisine “Dininden dön!” denildi. Rahip bu teklife yanaşmadı. Bunun üzerine padişah bir testere getirtip başının tam ortasından rahibi ikiye biçirdi. Rahibin parçalarının her biri bir yana düştü. Sonra Padişahın adamı getirildi ona da “Dininden dön!” denildi. Ancak o da kabul etmedi. Padişah onu da parçalarının her biri bir tarafa düşüncüye kadar testere ile başının ortasından ikiye biçirdi. Daha sonra delikanlı getirildi ve “Dininden dön (yoksa öleceksin!)” diye tehdit edildi; fakat delikanlı direndi. Padişah delikanlıyı adamlarından bir gruba teslim etti ve onlara şu tâlimatı verdi:

– Bunu şu dağın tepesine çıkarın, dininden dönerse ne âlâ, değilse, aşağıya yuvarlayın gitsin!

Delikanlıyı götürdüler, dağın tepesine çıkardılar. Delikanlı:

– “Allah’ım, beni bunların elinden nasıl dilersem öylece kurtar!” diye dua etti.

Bunun üzerine dağ sarsıldı ve onlar aşağı yuvarlandılar. Delikanlı sapasağlam yürüyerek padişahın yanına döndü. Padişah ona:

– “Yanıdakiler ne oldu?” dedi. Delikanlı da :

– “Allah beni onların elinden kurtardı.” dedi.

Bunun üzerine padişah, delikanlıyı adamlarından bir başka gruba teslim ederek:

– “Bunu Kurkur denilen bir gemiye bindirip denizin ortasına götürün. Dininden dönerse ne âlâ, değilse, denize atın gitsin!” dedi.

Delikanlıyı alıp götürdüler. Delikanlı:

– “Allah’ım, beni bunların elinden dilediğin şekilde kurtar!” diye dua etti.

Gemi içindekilerle beraber alabora oldu, hepsi boğuldu. Delikanlı sağ sâlim padişahın yanına döndü. Padişah onu görünce:

– “Yanıdakiler ne oldu?” diye sordu. Delikanlı da:

– “Allah beni onların elinden kurtardı.” dedi ve ilâve etti:

– “Benim sana söyleyeceklerimi yapmadıkça beni öldüremezsin.” dedi.

Padişah:

– “Neymiş onlar?” dedi. Delikanlı :

– “Halkı geniş bir meydanda topla. Beni de bir hurma kütüğüne bağla.

Okdanlığımdan bir ok al ve yayın tam ortasına koy. Sonra da “Delikanlının rabbinin adıyla de ve at! İşte ancak bunu yaparsan beni öldürebilirsin.” dedi.

Padişah halkı geniş bir meydana topladı. Delikanlıyı hurma kütüğüne bağladı. Sonra delikanlının sadağından bir ok aldı ve yayına yerleştirdi. “Delikanlının rabbi olan Allah adıyla!” deyip oku fırlattı. Ok, delikanlının şakağına isabet etti. Delikanlı elini şakağına koydu ve oracıkta öldü. Bunun üzerine halk:

– “Biz, delikanlının rabbine iman ettik!” dediler.

Daha sonra durumu padişaha ileterek:

– “Gördün mü çekindiğin şey nihâyet başına geldi. Halk iman etti.” dediler.

Bunun üzerine padişah, sokak başlarına büyük hendekler kazılmasını emretti.

Hendekler ateşle doldurulmuştu. Padişah:

– “Bu yeni dinden dönmeyen herkesi, zorla ateşe atın!” dedi.

Emri yerine getirdiler. En sonunda kucağında çocuğu ile bir kadın geldi. Kadın bir ara ateşe girmemek ister gibi yaptı ve sendeledi. Kadının çocuğu:

– “Anneciğim, sık dişini, sabret! Çünkü sen hak din üzeresin!” demek suretiyle annesini cesaretlendirdi.”⁴⁸⁷

144) *Ki Fir‘avnda Mâşita bil anı*

Didiler söyledi tutma gümâni

“İbni Abbas’tan (ra) rivâyetle Allah Resûlü (sav) Efendimiz şöyle buyurmuştur: Resûlullâh (sav) mi’râca çıkıp dördüncü göğe erdiğinde burnuna latîf bir koku gelir. Cebrâil Aleyhisselâm’a ruhları ferahlatan bu kokunun ne olduğunu sorar. Hz. Cibrîl de Allah Resûlü’ne (sav) “Bu koku, Firavun’un kızının tarakçısı olan Mâşita’nın kokusudur.” der. Allah Resûlü (sav) bu kez de Cebrâil’e “Mâşita ne amel kıldı da bu mertebeye erişti?” diye sorar. Cebrâil Aleyhisselâm “Ey Allah’ın Resûlü! Bu kadın bir gün Firavun’un kızının saçını tararken tarak elinden düştüğünde îmâni bir refleksle “Bismillah!” deyip tarağı yerden alır. Bunu duyan Firavun’un kızı “Allah diyerek babamı mı kastediyorsun?” diye sorar. Mâşita da “Hayır! Benim kastettiğim senin de benim de babanın da Rabbi olan Allah’tır ki yeri göğü o yaratmıştır.” der. Firavun’un kızı, kadını babasına ihbar edeceğini söyleyince Mâşita da “İstediyini yapabilirsin. Benim bundan dolayı bir kaygım yoktur!” dedi. Firavun Mâşita’yı huzuruna çağırarak “Yâ Mâşita! Senin benden başka tanrın mı vardır?” diye sordu. Mâşita da “Evet! Benim de seninde Rabbin olan Allah (cc) yerleri ve gökleri yaratmıştır.” dedi. Bunun üzerine hiddetlenen Firavun, inek sûretindeki bakırdan

⁴⁸⁷ 10033-10185 arası beyitlerde zikredilen hadisin kaynağı: Müslim, Zühd, 73; [AÜ 534], [BR 268b], [HM 273a], [SR 299b]

heykelin eritilmesini emretti. Sonrasında ise Mâşita'ya îmanından dönmemesi hâlinde çocuklarıyla birlikte eritilmiş olan bu kızgın bakırın içine atılacağını söyledi. Fakat Mâşita Allah'a sığınarak yine de îmanından dönmedi. Firavun da Mâşita ve çocuklarının ateşe atılmaları için emretti. Mâşita, bu esnada "Benimle çocuklarımın kemiklerini aynı örtüye sarıp bizi birlikte defnetmeni istiyorum." diyerek Firavun'dan son bir talepte bulundu. Firavun, Mâşita'nın bu isteğini kabul etti. Firavun'un emriyle Mâşita'nın çocukları teker teker kızgın bakırın içine atıldı. Sıra emzirme çağındaki bebeğine geldiğinde Mâşita dayanamayıp merhamete geldi. Bu çaresizlik içerisinde bebek dile gelerek "Anneciğim sakın korkup da îmanından caymayasın! Allah (cc) bu yakıcı ateşi sana gül bahçesi yapacaktır. Çünkü dünyanın işkencesi âhiretin işkencesinden daha hafiftir." dedi. Çocuğunun bu sözleriyle rahatlayan Mâşita "Allah var, gam yok!" dedi. Akabinde bebeğiyle birlikte onu da ateşe attılar. Ey Allah'ın Resûlü! İşte sana gelen bu hoş koku, Mâşita ve evlatlarının kokusudur." buyurdu."⁴⁸⁸

145) *Resûlden bir rivâyet var hadîş uş bile naql eyler*

Bir ʿâlim gör ki ol söyler ʿilminden kılsa naklini

O demde gelse bir meyyit naşîhat eyler iken ol

Oturmak yeg mi meclisde yâhuz anuñ namâzını

O meclisde oturmağun şevâbı bil cenazeden

Dağı artuğ durur añañ var öğren imdi sen anı

"Bir âlimin meclisinde, (ilim tahsil etmek veya dinlemek için) hazır bulunmak, bin rek'at namaz kılmaktan, bin hastayı ziyaret etmekten ve bin cenaze namazında hazır bulunmaktan daha faziletlidir."⁴⁸⁹

146) *Eger kim bir kişi ʿilmi şu niyyet üzre öğrense*

Şoram bir kimseyi mülzem kılam diyüb o kim yaʿni

Yâ bir Sultân katında ol ki hürmet bulmak içünse

Yâ hilʿat mâl favar alam dise yâhuz kelâmını

Ol ʿâlim şamulukdur dir buyurmuşdur Resûlu'llâh

Bilirken Haqqı bâtılı olmaz yine Haqqânî

⁴⁸⁸ 10188 numaralı beyitte bahsi geçen "Mâşita" ile ilgili hadisin kaynağı: Ahmed İbni Hanbel, Müsned, 5/30-31; [AÜ 543], [BR 273a], [HM 277b], [SR 304a]

⁴⁸⁹ 10249-10251 arası beyitlerde zikredilen hadisin kaynağı: İmam Gazâlî, İhyâ'ü Ulûmi'd-dîn, İlim Öğrenmenin Fazileti (çev. Mehmet A. Müftüoğlu), Bedir Yayınevi, İstanbul, 1974; [AÜ 546], [BR 274b], [HM 279b], [SR 306a]

“Bir tartışmada soru sorup üstünlük kurma, bir hükümdarın katında hürmet bulma ya da iltifat, mal, mülk elde etme niyetleriyle ilim öğrenen âlim cehennemliktir.”⁴⁹⁰

147) “E’d-dünyâ cîfetün ve t̄alibuhâ kilâbun”

“Dünya bir cîfedir, onun talipleri ise köpeklerdir.”⁴⁹¹

148) “Ani’d-dünyâ mel’ünün ve’l-muhibbü mel’ünün”

“Dünya ve içindekiler mel’undur, onu sevenler de mel’undur.”⁴⁹²

149) “Ḥubbu’l-fuḳarâ’i mine’l-îmân ve buḡzu’l-fuḳarâ’i mine’l-küfri”

“Fakirlerin sevgisi îmandan, kini de küfürdendir.”⁴⁹³

150) “Felemmâ ḥalaḳa’llâhu’l-ḳaleme fe emerahu bi’l-kitâbi fe ḳâle’l-ḳalemu İlâhî eyyi şey’in ektübü fe ḳâle’llâhu Te’âlâ ektübü’s-şefâ’ate’l-enbiyâ’e ve’l-kerâmete’l-evliyâ’e ve’l-muḥabbeti’l-etḳiyâ’e ve’l-cenneti’l-aḡniyâ’e ve’l-eshiyâ’e fe kâle eyyi şey’in ektübü’l-fuḳarâ’e Ḳâle’llâhu Te’âlâ veche lî ve enâlehum”

“Ta ki Allah (cc) kalemi yarattığında ona yazmasını emretti. Kalem dedi: İlâhî! Ne yazayım? Allahu Teâlâ buyurdu ki: Nebilerin şefâatini, evliyâların kerâmetini, takvâ sahiplerinin muhabbetini, cennetin zenginliklerini, cömertleri yaz! Kalem dedi: Fakirler için ne yazayım? Allahu Teâlâ buyurdu ki: Onlar için benim rızamı ve nûrumu yaz!”⁴⁹⁴

151) “Men kâne li’llâhi kâne’llâhu lehu”

“Kim Allah için olursa, Allah da onun için olur.”⁴⁹⁵

152) “Ḳâle inne min kesreti’l-ḳulûbu li’eclî”

“Allah (cc) buyurdu: Şüphesiz (benim için) kırılan gönüller sebebiyle...” ifadesi, Hz. Musa’nın Allah’a (cc) “Yâ Rab! Seni nerede arayayım?” sualine karşılık olarak Allah (cc) tarafından Hz. Musa’ya verilen cevaba ithafen Hadis-i Kudsi olarak

⁴⁹⁰ 10255-10257 arası beyitlerde zikredilen hadisin kaynağı bulunamadı; [BR 274b], [HM 279b], [SR 306a]

⁴⁹¹ Hadisin kaynağı: Aclûnî, a.g.e., 1/409; [AÜ 547], [BR 275a], [HM 280a], [SR 306a]

⁴⁹² Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 547], [BR 275a], [HM 280a], [SR 306a]

⁴⁹³ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 549], [BR 276a], [HM 280b], [SR 307a]

⁴⁹⁴ Hadisin kaynağı bulunamadı; [AÜ 549], [BR 276a], [HM 281a], [SR 307a]

⁴⁹⁵ Hadisin kaynağı: Şeyh Hâlid, Mektûbât, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi Yazma Eserler Bölümü, No:003, vr.30; [AÜ 551], [BR 277a], [HM 282a], [SR 308a]

geçmektedir. Allah'ın (cc) Hz. Musa'ya verdiği şu cevap hadisin esasını teşkil etmektedir: **“Beni kalbi kırıkların yanında ara!”**⁴⁹⁶

⁴⁹⁶ Hadisin kaynağı: Ebû Nu'aym Ahmed b. Abdullah el-İsbahânî, Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakâtü'l-Asfiyâ, II/364, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1989; [AÜ 554], [BR 278b], [HM 283a], [SR 309b]

4. BÖLÜM

METİN

4.1. Metin Kuruluşu ile İlgili Açıklamalar

Tenkitli metnimizin kuruluşunu İsmail Ünver'in "*Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler*" (Ünver, 1993) ile M. Fatih Köksal'ın "*Metin Neşrinin Ana Esaları*" (Köksal, 2012) adlı makalelerindeki tavsiyelerden hareketle oluşturmaya çalıştık. Yaptığımız araştırmalar neticesinde muhtelif yerlerden *Câmi'ü'n-Nesâiyih*'in beş farklı nüshasını tespit ettik. Bursalı Mehmet Tahir Efendi her ne kadar H. 1035/1626 tarihli bir nüshayı Selanik'te gördüğünden bahsetse de (Bursalı Mehmed Tahir, 1975-C 2: 145-146) en azından biz araştırmalarımızda bu nüshaya dair bir şey bulamadık. Sözkonusu beş nüshayı temin ettikten sonra tenkitli metnimizi oluşturmak için çalışmamıza başladık. Bu nüshaları tezimizde şu kısaltmalarla adlandırdık:

- 1) İstanbul Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Serez Bölümü, **SR**
- 2) Almanya/Berlin Milli Kütüphanesi , **BR**
- 3) İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, **İÜ**
- 4) İstanbul Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Hacı Mahmut Efendi Bölümü, **HM**
- 5) Ankara Üniversitesi DTFC Kütüphanesi, **AÜ**

Bunların içinde en eski istinsah tarihli olanı SR nüshasıdır. HM ve AÜ nüshası, BR nüshasıyla büyük ölçüde paralellik arz etmektedir. İÜ nüshası ise v. 32a'da sonlanmış olup haylice noksandır. Elimizdeki nüshaların hiçbirisi müellif hattı değildir. Bu müsvedde nüshaların içinde de AÜ nüshasının dışındaki diğer nüshaların tamamında müstensih ve istinsah tarihi kaydı mevcuttur. Bu nüshalardan SR nüshası, gerek istinsah tarihi itibarıyla Hüseyinî'nin yaşadığı döneme en yakın olması gerekse Hüseyinî'nin yaşadığı Serez'de istinsah edilmiş olması münasebetiyle *Câmi'ü'n-Nesâiyih*'in tahkîkinde tarafımızca esas nüsha olarak baz alınmıştır. Ayrıca SR nüshasının müstensihi olan "*Şeyh el-Hâce Muhammed b. el-Hâc Ali*"nin künyesinden edindiğimiz intibâya göre tıpkı Hüseyin b. Ahmed-i Sirozî gibi onun da âlim bir zat ve tekke şeyhi olması, SR nüshasının müellif hattına en yakın nüsha olabileceği ihtimalini kuvvetlendirmektedir. SR nüshasının bir hususiyeti de harekeli ve diğer nüshalara göre daha hacimli olmasıdır. Fakat biz yine de tenkitli metnin inşâsında müellif hattına en yakın metni ortaya koymak adına SR nüshasına tamamiyle bağımlı kalmadan yeri

geldiğinde dil, vezin, kafiye ve mânâ gibi unsurları da gözetmek suretiyle en uygun olabilecek nüshayı tercih etmeye çalıştık.

Her beyite ayrı ayrı sıra numarası verilmiş ve metin içerisinde nüshaların sayfalandırılması [AÜ 314], [BR 158b], [SR 168b] örneğinde olduğu gibi köşeli parantezle gösterilmiştir. Numaralandırma işlemi BR, HM, İÜ ve SR nüshalarında varak numaralarına göre, AÜ nüshasında ise sayfa numaralarına göre yapılarak nüshaların orijinaline sadık kalınmıştır.

Eserdeki bölüm başlıkları, Arapça ibâreler, âyetler, hadisler, kelâm-ı kibarlar, iktibaslar transkribize edildikten sonra koyulaştırılarak vurgulanmıştır. Ayrıyeten âyetlerin Arapça orijinalleri de transkribe edilmiş şekillerinin üzerine konulmuştur. Hususi olarak âyetler ve hadisler, italik karakterde yazıldıktan sonra mânâları dipnotta gösterilmiştir. Hadislerin taraması yapılarak kaynakları da dipnotta verilirken kaynağı tespit edilemeyen hadislerin ise sadece mânâsı verilerek kaynağının tespit edilemediği dipnotta ifade edilmiştir.

Tenkitli metnimizi oluştururken anlam ya da vezin gereksinimiyle yaptığımız metin tamirleri köşeli parantezle [] gösterilmiş olup dipnotlarda da belirtilmiştir. Metinde yer alan bazı birleşik kelimeler, kontraksiyona uğradığında (n'olduñ) örneğinde olduğu gibi kesme işareti (') kullanılmıştır. Vezin kusuru sebebiyle ortaya çıkan sıkıntılar, ekseriyetle metin tamiri yoluyla giderilmeye çalışılmıştır. Bazı nüshalarda yazılmayan atıf vavlarını da harekeli olan SR nüshasından hareketle metnimize dahil ettik.

Câmi'ü'n-Nesâyi'in Eski Anadolu Türkçesi geçiş dönemi eseri olması münasebetiyle nüshalar arasında farklılık arz eden unsurlar, genel itibarıyla dipnotlarda gösterilmeye çalışılmıştır. Nüshalardaki kelimelerin ve dizelerin varyantları (*AÜ, BR, HM: katında>yanında*) örneğinde olduğu gibi (>) işareti ile gösterilmiştir. Farklılıkların olduğu nüshaların rumuzu belirtildikten sonra araya iki nokta işareti (:) getirilmiş, ardından tenkitli metnimiz için doğru kabul ettiğimiz kelime ya da kelime grubu yazılmış ve akabinde araya konulan (>) işaretinden sonra da sözkonusu kelime ya da kelime gruplarının varyantları yazılmıştır. Ayrıca bir başlık altında belirli bir mevzudan bahsedilirken veznin değişip aynı mevzuya devam edilmesi de metinde sıkça karşılaştığımız durumlardandır. Bu tip karmaşık durumlarda

konu bütünlüğünü dikkate alarak bölümleri, ana başlıklara uygun bir şekilde tesis etmeye azami ölçüde özen göstermeye gayret ettik.

4.2. Cāmi‘u’n-Nesāyih’in Tenkitli Metni

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BİSMİ’LLĀHİ’R-RAḤMĀNİ’R-RAḤĪM

Hāzā Kitāb-ı Cāmi‘u’n-Neşāyih

Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Fe ‘ū lūn

[AÜ 2], [BR 1b], [HM 3a], [İÜ 2a], [SR 2a]

1. İlāhī sensiñ ol Ḥallāḡ u Mevlā
Ki zātuñdur münezzeh ḡadrüñ a‘lā
2. Kimesne yoḡdurur hergiz ŧeriküñ
Bedel mi olısar saña yā mişlā
3. Eḡaddür zāt-ı ḡudret çoḡ⁴⁹⁷ ŧıfātuñ
İrişmez ‘ilmüñe ‘aḡl u dil aşla
4. Yalıñuzsın anadan sen mücerred
Atādan gelmedüñ yoḡ saña neslā
5. İki diyen olur maḡbūn u maḡrūm
Münezzeh Tañrısıñ ḡāşā vü kellā
6. Ḳılupsun uşta⁴⁹⁸ Ḳur’ān birle⁴⁹⁹ işbāt
Bilindi ma‘nī hem dillerde naḡlā

[لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ (3) وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ (4)]

Ḳavluhu Te‘ālā: *Lem yelid ve lem yūled ve lem yekun lehu küfüven eḡad*⁵⁰⁰

⁴⁹⁷ İÜ: çoḡ>Ḥaḡ

⁴⁹⁸ HM, İÜ: uşta>uşda

⁴⁹⁹ AÜ, BR, HM, İÜ: birle>ile

⁵⁰⁰ “(O) Doğurmamış ve doğmamıştır. O’nun hiçbir dengi yoktur.”, (İhlās, 3-4)

7. Seni seven bula ikrām u ‘izzet
‘Aṭālar idesiñ raḥman ve fazlā
8. Daḥı hem bulısar ullar amusın
Anı kim ıldılar ulmen ve ‘adlā

[SR 2b]

9. Bizi sen aqla ey Sulṭān-ı ‘ālem
Ki bu dil⁵⁰¹ itmeye dūnyāya meylā
10. ‘Ināyet zīra senden olmayınca
Ne bulsun⁵⁰² kimse nefis destinde mehlā
11. amu mūṣkil saña āsān İlāhī
Ne kim itseñ kimesne diyemez lā⁵⁰³
12. Āzād eyle bizi bu nefis elinden
Göre tā gözümüz nūr-ı tecellā⁵⁰⁴
13. Götür nefsüñ ḥicābın sen aradan
Bu benlikle açan ire ol⁵⁰⁵ aqla

[HM 3b]

14. O perde⁵⁰⁶ gitmeyince ara yirde
Bulamaz kimse dergāh-ı mu‘allā

[AÜ 3], [BR 2a]

15. Bugün vaql it bizi ‘īd-i beāya
Ki yarın ılmayavuz anda nāla

⁵⁰¹ AÜ, BR, HM: Ki bu dil>Ki dil

⁵⁰² İÜ: bulsun>bilsün

⁵⁰³ SR: Ne kim itsen kimesne ḥi diyemez lā

⁵⁰⁴ AÜ: tecellā>cellā

⁵⁰⁵ AÜ’de “ol” yok.

⁵⁰⁶ AÜ, BR, HM, İÜ: O perde>Bu perde

16. Geliser başımıza anda bir gün
Anı kim işledük kavlen vü fi'lā
17. Nitekim uşta⁵⁰⁷ Qur'ānda buyurduñ
Ki az gül dünyāda dā'im çok ağla⁵⁰⁸

[فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا جَزَاءَ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ]

⁵⁰⁹ **Qavluhu Te'ālā: Felyedḥakū ḳalīlen velyebkū keṣīran**
ceza'en bimā kānū yeksibūne ⁵¹⁰

Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn / Fe 'ū lūn

18. Yaḳīn her gülmege var bir 'uḳūbet
Bilürseñ imdi göñlüñ aña bağla

[İÜ, 2b]

19. Bugünde ağlayan oldı selāmet⁵¹¹
Ki budur cennet ehlinden 'alāmet
20. Anuñ kim göñlüni Ḥaḳ ḳıla ma'mūr
Ḳaçan ide cemālinden anı dūr
21. Hidāyet ḳullara Ḥaḳdan olısar⁵¹²
Gerek ḳahr u gerek raḥmet geliser⁵¹³
22. Dilerse ḳulların 'afv ide cümle
Dilerse miḥnet üzre şala⁵¹⁴ hicre

[SR 3a]

⁵⁰⁷ İÜ: uşta>uşda

⁵⁰⁸ SR: Kim az gül dünyede dā'im çoğ ağla; İÜ: Ki az gül dünyāda çoğ ağla

⁵⁰⁹ Bu başlık İÜ'de bulunmazken AÜ, BR ve HM'de ise 18.beyitten sonra yer almaktadır.

⁵¹⁰ "Yapıp ettikleri karşısında artık az gülsünler, çok ağlasınlar.", (Tevbe, 82)

⁵¹¹ SR, İÜ: Bugünde>Bugün bunda

⁵¹² İÜ: olısar>geliser

⁵¹³ SR: Eger ḳahru eger raḥmet geliser

⁵¹⁴ BR, HM, İÜ: şala>dala

23. Anı yād eyledi Ƙur'ānda Allāh
Olısar her ne kim emr itdi v'allāh⁵¹⁵
[... يَضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ ...] [... وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ]
Ƙavluhu Te'ālā: Yuğıllü men yeşā'u ve yehdī men yeşā'u⁵¹⁶
v'allāhu 'alā külli şey'in Ƙadīr⁵¹⁷
Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün
24. İki Ƙalmıŝlara olan dest-gīr
Senüñ ile buldı 'ıŝƙı her dilīr
25. Ben za'ifem baña eylegil meded
Zīra senden ğayrı beni kim bilir
26. Dut elimi⁵¹⁸ kim ayaĝa düŝmiŝem
Ey 'Alīm u ey Ƙadīr u ey Neẓīr
27. Luţfuñ ile eyle rüşen göñlümüz
Yā İlähe'l-'ālemin ey bī-naẓīr
28. Yine sensin bize olan rehnümā
Kim ƙamu ħikmet senüñ sensin Ƙadīr
- [HM 4a]
29. Biz ħaţālar iŝledük⁵¹⁹ uş bī-'aded
Sen hidāyet eyle ey Ħayy u Kebīr
30. Ƙullaruñ işi durur cürm ü günāh
Luţf ƙıl 'afv eyle ey Rabbü'l-Ħabīr

⁵¹⁵ AÜ, BR, HM, İÜ: v'allāh>Allāh

⁵¹⁶ "O, dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir.", (Nahl, 93)

⁵¹⁷ "Allah, her şeye ħakkıyla gücü yetendir.", (Âl-i İmrân, 189; Mâide, 40)

⁵¹⁸ SR: Dut elimi>Dut İlähî; İÜ: Dut elimi>Dut elümi

⁵¹⁹ AÜ, BR, HM: Biz ħaţālar işledük>Biz ħaţālar eyledük

31. Ğaflet ile biz hemîşe tölmişüz
Bu küdüretden bizi kurtarıvir

⁵²⁰ **Ķaşıde-i İlähî ‘Alâ Bahır-i Meşnevi**

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

[AÜ 4], [BR 2b]

32. İlähî Vâhid ü Deyyân senüñdür ‘izzet-i āyāt
Ki sensin ‘Ālim ü Fettâh irişmez ‘ilmüñe ğāyāt
33. Senüñ ‘ilmüñledür Şāhā bu mevcüdāt-ı ‘ālemler
Kemālüñle idüb izhâr idersin dürlü ta‘zīmāt
34. Bu ‘ilm-i bî-nihāyetden kılursın bunlara ĩşār
N’ola raḥm eylesen yā Rab senüñdür cüd-i mülkiyyāt
35. Senüñdür ‘ilm ü hem ḳudret viren ‘ālemlere ‘ibret⁵²¹
Yine sensin bilen seni irişmez buna ‘aḳliyyāt

[SR 3b]

36. Senüñdür ḥilm⁵²² ü hem Ḥannān ki sensin ‘āleme Sulṭān
Virüb devlet kılub iḥsān idersin mülke rā‘iyyāt
37. ‘Aceb mi ger ‘ayān itseñ cemālüñ luṭf-ı raḥmetle
Senüñle oldılar zinde gelüb bu cümle mevcüdāt

[İÜ: 3a]

38. Ta‘ayyün iḳtizā’ itdüñ bilinmezken bilinmeklig
İrâdet mevci urdı çün ‘ayān oldu vücüdiyyāt⁵²³

⁵²⁰ Bu başlık AÜ, BR ve HM’de yok.

⁵²¹ AÜ: ‘ibret>‘izzet ; SR: ‘ibret>ğayret

⁵²² SR: ḥilm>‘ilm

⁵²³ İÜ’de bu dize: *Ta‘ayyün rengine itdi nizāmın ḥāl-i mümkināt*

39. Maḳām-ı vaḥdete ğarḳdı ta‘ayyünden nişān yoḳdı
Ta‘ayyün rengine itdi nizāmın ḫāl-i mümkinnāt⁵²⁴ 525
40. Bilür misin ayā ğāfil ne resme oldu bu ḫāşıl
Bu fer‘uñ aşlı ḳandandır⁵²⁶ neden oldu bu cüz’iyyāt
41. Güneş midür yāḫud⁵²⁷ deryā ki zāhir oldu bu ḳatre
Yine bu ḳatre olmuşdur hemān ol aşla bil mir’āt
42. Beyānı vaşfına irmez anuñ hiç aḳl ile idrāk
Bilir mi fānī olanlar ki nedür vaḥdeti ol zāt⁵²⁸
43. Yā vaḥdet ḫālını ḫālen ne bilsin bu fenā ehli
Beḳā ile bilinür bu fenādan ‘add olan emvāt⁵²⁹
44. Yine kendi bilir ancaḳ bu sırruñ sırr-ı evşafıñ
Gidenler ḫāl ile gitdi ḳoyub bu rengi vechiyyāt
45. Silüb āyinenüñ jengiñ⁵³⁰ giderdi kendinüñ rengin
Bunu böyle iden bildi ki nedür cüz’-i külliyyāt
46. İlāhī sen müyesser ḳıl temennā iderüz⁵³¹ senden
O nūra olmaña⁵³² manzar viresin ḳalbe taşfiyyāt

[HM 4b]

⁵²⁴ SR: mümkinnāt>mümkiyyāt

⁵²⁵ İÜ’de bu dize: *İrādet mevci urdı çün ‘ayān oldu vücūdiyyāt*

⁵²⁶ HM: ḳandandır>nedendür

⁵²⁷ İÜ: yāḫud>yāḫuz

⁵²⁸ SR: vaḥdeti ol zāt>cüz’i hem ol zāt

⁵²⁹ Bu beyit AÜ, BR, HM, İÜ’de yok.

⁵³⁰ SR: jengiñ>terkin

⁵³¹ İÜ: iderüz>idevüz

⁵³² BR, HM, İÜ: olmaña>olmağa ; AÜ: “olmaña” yok.

47. Sen ol Sultân-ı ‘âlemsin⁵³³ cemâlüñdür senüñ a‘lâ
Ne gözler göriser seni yâhud⁵³⁴ kim kıla nakliyyât

**QavluhuTe‘âlâ: Küntü kenzen mahfiyyen fe aḥbebtü en
u‘rafe⁵³⁵**

Qaşıde-i İlâhî

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

48. Elâ ey tâlib-i maṭlûb kadîm ü lâ-yezâl Allâh
Kemâlüñe zevâl irmez Cemîl ü hem Cemâl Allâh
49. Aqar gözlerimüñ yaşı oñulmaz baqrımuñ başı
Firâqıñ kaynadur taşu Cemîl ü hem Cemâl Allâh
- [AÜ 5], [BR 3a], [SR 4a]
50. Senüñ derdüñ firâkıñdan kıluram dün ü gün zârı
‘Inâyet kıl esirgegil Cemîl ü hem Cemâl Allâh
51. İḥâta eyledi beni senüñ ‘ıṣkun gelüb Şâhâ
Anuñ çün yürürem ḥayrân Cemîl ü hem Cemâl Allâh
52. Bu fürkat içre ben şöyle yürürem ḥor u ser-gerdân⁵³⁶
Yürek biryân gözüm yaşlu Cemîl ü hem Cemâl Allâh
53. Baña sen eylegil merhem bu derdüm yine senden hem
Qoma kim zâr idem her dem Cemîl ü hem Cemâl Allâh

⁵³³ BR, HM, SR: ‘âlemsin>a‘lemsin

⁵³⁴ İÜ: yâhud

⁵³⁵ “Ben bilinmeyen bir hazine idim, bilinmeyi diledim. Birtakım kimseleri yarattım, onlara kendimi bildirdim ve onlar da beni bildiler.” ; Aclûnî, İsmâil bin Muhammed, Keşfü’l-Hafâ Müzîlü’l-İlbâs Amme İştihara Mine’l-Ehâdisi ala El-sineti’n-Nâs, Mektebetü’l-Kudsî, Dımeşk, 1351, 2/132.

⁵³⁶ AÜ, BR, HM: yürürem ḥor u ser-gerdân>esîrem ḥor u ser-gerdân; İÜ: yürürem ḥor u ser-gerdân>esîrû ḥor u ser-gerdân

54. Seni sevmek ırak bizden velīkin söylerem sözden
Sevilmek yine sen yüzden Cemīl ü hem Cemāl Allāh ⁵³⁷
55. Egerçi yanarım derde olub-van⁵³⁸ ıııkıla bende
Keremler eylegil sen de Cemīl ü hem Cemāl Allāh
56. İre bu derdüme çāre nice bir şöyle āvāre
Bu dertlüñ⁵³⁹ kime yalvara Cemīl ü hem Cemāl Allāh
57. Bu *Hüseynī* senüñ kuluñ öter gülşende bülbülüñ
Anuñ derdi senüñ vaşluñ Cemīl ü hem Cemāl Allāh

Kaşide vü Naşihat ⁵⁴⁰

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

[İÜ 3b]

58. Gel hevā yolundan⁵⁴¹ ey cān ol ırak
Kalmaya tā göñlüñ içinde firāk
59. Yol uzakdur menzile azık gerek
Şöyle gāfil kalduñ itmedüñ yarak
60. Sen vaţan dutduñ⁵⁴² bu dünyā cāhına
Bilmedüñ kim saña cennetdür durağ⁵⁴³
61. Key yakındur Haqqı sende bulsaña
Aña senlikden olupdursın ırak

⁵³⁷ Bu beyit HM’de yok.

⁵³⁸ BR, HM: olub-van>oluban

⁵³⁹ SR: dertlüñ>dertli

⁵⁴⁰ AÜ, BR, HM: Kaşide; İÜ: Kaşide-i Fī Baħr-i Aħer

⁵⁴¹ İÜ: yolundan>yoluna

⁵⁴² AÜ, BR, HM, İÜ: dutduñ>ıtduñ

⁵⁴³ AÜ, BR, HM, İÜ: durak>turağ

62. Feth-i alb idüb temāṣā ılmaduñ
açan ola göñlüñe nürdan çirāk

[HM 5a]

63. Cānuñı andurmaduñ ‘ıṣ ābına
Ara yirde alısar mı bu firāk

[SR 4b]

64. ‘Āıl iseñ sen tecellī istegil
Dime virgil⁵⁴⁴ baña cennetde Burāk⁵⁴⁵

65. Didi ur’ānda yakın ol Huzā
İsteme anı varub Ṣām u ‘Irāk⁵⁴⁶

[وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ]

**avluhu Te‘ālā: Nahnü arabü ileyhi minküm velākin lā
tubṣırüne⁵⁴⁷**

Beyit

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

66. Niāb açdı cemālinden yine cānān elinden yār
anı ‘āṣı anı ister virür yoluna baş u cān
67. anı er kim bu çevgānı ṣala meydanda oyub baş
anı ol alb-i hālīṣ kim aña mihmān ola Sulṭān

TeVhīd-i Bārī Te‘ālā ‘Alā Baħr-i Meṣnevī⁵⁴⁸

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

[AÜ 6], [BR 3b]

⁵⁴⁴ AÜ, BR, HM, İÜ: virgil>kim vir

⁵⁴⁵ “Dimegil kim vir bana cennette Burāk” dizesi vezin kusuru nedeniyle “Dime virgil baña cennette Burāk” olarak düzeltilmiştir.

⁵⁴⁶ Bu beyit AÜ, BR, HM, İÜ’de yok.

⁵⁴⁷ “Biz ona sizden yakınız, fakat göremezsiniz.”, (Vâkı‘a, 85)

⁵⁴⁸ Bu başlık BR ve HM’de yok.

68. Ol adĩmdür⁵⁴⁹ lem yezeldür lā-yezāl
Sermedĩdür kim aña yok intikāl
69. Bir vücuddur kim anuñdur baħr-i cūd
Cüdiyile buldı her nesne vücūd
70. Dü cihāndan⁵⁵⁰ görünendür Zü'l-Celāl
Ol güneşdür bāk̄isi olmış zılāl
71. Heft gerdün nokta-i per-kārıdur
‘Arş u kürsī ğark̄a-i envārıdur
72. Hiç şeb̄ihi hem naz̄iri yok anuñ
Zīra zāhirdür ki ğayrı yok anuñ
73. Cümle eşbāhdan münezzeh ol adĩm
Şani‘u’l-Ĥallāk u ayyümü’l-‘Alĩm
74. Cümle eşyāyı yaratdı ol Īlāh
amusı uldur aña ol pādişāh ⁵⁵¹
75. Yine yok eyler amusın ol girü
Ĥayy u ayyümdur ebed ey māh-rū
76. Mişli yokdur bī-meşeldür ol Ĥuzā
Nesne olmaz anuñ emrinden cüzā

[SR 5a]

77. Uşta ur’āndan nişān ol āyete
Anuñ ile ire her iş ğāyete

⁵⁴⁹ İÜ: adĩmdür>adĩmü

⁵⁵⁰ İÜ: cihānda

⁵⁵¹ 74/77 arası beyitler AÜ, BR, HM ve İÜ nüshalarında yoktur.

[... لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ]

⁵⁵²Қавлуһу Те‘ālā Celle Celālүһү: *Leyse kemişlihi şey’un ve hüve’s-semi‘u’l-başır* ⁵⁵³

78. Cümle ef‘āl hep anuñdur hem şıfāt
Қamu yirden⁵⁵⁴ görünendür nūr-ı zāt
79. Ya‘ni emriyle olur ol yaradur
Her fa‘ili işleyene aradur ⁵⁵⁵
80. Hem de istidlāl olur zāta bular
Uşta ‘ālem gūlgūyleyle hep ʔolar
81. Evvel āhır şöyle bil der aşl-ı kār
Nesne yoқdur anuñ emrinsiz ey yār
82. Evvel āhır var⁵⁵⁶ olan Hāḡ zātıdur
Cümle ‘ālem zātınuñ mir’ātıdur
83. Aña yoқdur nev‘ile hem faşl-ı cins
Anı bilmez cin melek hem daḡı ins

[İÜ 4a]

84. Hem anuñ künhinde yoқ ‘aqla mecāl
Fikr olunmaz fehm ide қande ricāl
85. Girü oldur kendü zātıñ hem bilen
Gösterüb her gözgünüñ jengin silen

[HM 5b]

⁵⁵² Bu başlık AÜ, BR, HM ve İÜ nüshalarında yoktur.

⁵⁵³ “O’na benzer hiçbirşey yoktur. O her şeyi işitir, her şeyi görür.”, (Şûrâ, 11)

⁵⁵⁴ İÜ: yirden>yire

⁵⁵⁵ Bu beyit AÜ, BR, HM ve İÜ nüshalarında yoktur.

⁵⁵⁶ AÜ, BR,ve HM nüshalarında “var” kelimesi kullanılmamış.

86. Raḥmetinden bizi nāṭıķ eyledi
Döndi hem kendüye ‘āşık eyledi
87. Raḥmetinden ümmet itdi Aḥmede
‘Ömrümüz geçsün bu luṭfa ḥamd ile⁵⁵⁷
88. Dā’im aķar ‘avn-i cūy-i selsebīl
‘Āşīleri ğarķ ider isterse sil
89. Kaṭre-i raḥmet yiter her ‘āşīye
Luṭfuñ ile raḥmet it biz kâşīye

Münācāt ve Tevḥīd-i İlähī ⁵⁵⁸

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

[SR 5b]

90. Ey Kerīm ü Ḥayy ü Ḥannān ey İläh
Kim ķamu düşmişlere sensiñ penāh

[AÜ 7], [BR 4a]

91. Sensin Evvel sensiñ Āḥir bī-gümān
Senden artuķ yoķ yine sensin hemān
92. Cümle ‘āşık derdinüñ dermānısın
‘Ālemüñ hem zāhir ü pinhānısın
93. Raḥmetüñ deryāsına yoķdur ‘aded
Luṭf kıl biz ‘āşīye⁵⁵⁹ eyle meded
94. Sen yaratduñ yoğ iken ey pādişāh
Biz ķamu ķuluz saña sensin İläh

⁵⁵⁷ AÜ, BR, HM, İÜ: ḥamd ile>ḥamd ide

⁵⁵⁸ İÜ: Der Münācāt-ı Bārī ve Tevḥīd-i İlähī ; SR: Hāzā Münācāt ve Tevḥīd-i İlähī

⁵⁵⁹ SR: āşīye>ķāşīye

95. Gerçi varlık senden olmuşdur kamu
Cümle ‘âlem yir ü gök uçmaq tamu
96. Yine sen⁵⁶⁰ hâzretiden isterler kerem
Luṭf kıl ‘afv eyle ey Rabbü’l-Ḥarem
97. Ḥazretüñden ğayrı kime varalum
Yüzümüz alub saña yalvaralum
98. Ey ‘Azîz sen hâşıl it vardur diyâr
Tâ saña ide tecellî⁵⁶¹ Kirdigâr
99. Kimde derdi olmasa bildüm yaḳîn
Bulmaz ol zerre işit sen bûy-ı dîn
100. Meylüñ eyle dâ’imâ sen süy-i düst
Fikrüñ olsun her nefes der-küy-ı düst
101. Şüretüñdür ḥâk-i cânüñ nür-i pâk
Sensiñ âḫir bellü bil menşür-i Ḥaḳ

[HM 6a]

102. Gir gönül şehrine seyrân ide gör
‘Aḳl u cânı aña ḥayrân ide gör
103. Ne yirdensin ḳandedür ‘azmüñ senüñ
Bu beyâna var mıdur ḥazmuñ⁵⁶² senüñ

[İÜ 4b]

104. Cümlesi⁵⁶³ anuñ kemâlin gösterür
İllâ mir’âtüñ cemâlin gösterür

⁵⁶⁰ AÜ, BR ve HM’de “sen” kelimesi kullanılmamış.

⁵⁶¹ SR: tecellî>tecellâ

⁵⁶² AÜ, BR, HM: ḥazmuñ>ḥazmuñ ; İÜ: ḥaşmuñ

⁵⁶³ AÜ, BR, İÜ: Cümlesi>Cümle şey

[SR 6a]

105. Sensin āhîr gözgü-yi nūr-ı Celāl
Görinür senden celāliyle Cemāl
106. ‘İşğ odına yak seni⁵⁶⁴ ey pāk-i cān
Kalmasun hem⁵⁶⁵ gönlüñ içinde gümān
107. ‘Āşıkāna şem‘-i ‘ışka perr ü bāl⁵⁶⁶
Yakmayınca hāşıl olmaz hiç vişāl
108. Virmeyince rāh-ı ‘ışkda cānuñı
Pes kaçan bulsañ gerek cānānuñı
109. ‘İşğ göziyle görünür ma‘şūk yüzi
‘İşğ kulağında⁵⁶⁷ irer ol Hāk sözi

[AÜ 8], [BR 4b]

110. ‘İşğdur āhîr yār olub dildār olan
‘İşğdur ol gizlü olub hem var olan
111. ‘Akl-ı gül hem ‘ışkıla buldı vücūd
Hep melā’ik ‘ışkıla kıldı sücūd
112. Olmasaydı ‘ışğ eger⁵⁶⁸ ey cān-ı pāk
İşidüb nice göreydi cürm-i hāk
113. ‘İşkıla buldı vücūd⁵⁶⁹ bu mümkināt
‘İşkıla toptoludur bu kâ’ināt

⁵⁶⁴ İÜ: yak seni>yakasın

⁵⁶⁵ AÜ, BR, HM, İÜ: hem>tā

⁵⁶⁶ SR: ‘Āşıkāne sem‘i ‘ışka berr ü bāl

⁵⁶⁷ SR: kulağında>kulağından

⁵⁶⁸ SR: eger>ger

⁵⁶⁹ AÜ, BR, HM, İÜ: vücūd>zuhūr

114. Dādıñuzda ʔālī‘ olmış āfitāb
Zerre gibi sen gezersin der-sehāb
115. Ger götürseydi cemālinden niķāb
Yana idi ‘arş u kürsī āfitāb
116. Ger severseñ āfitāb ile ķamer
Zühreye hergiz bırakmağıl⁵⁷⁰ nażar
117. Ƙo bu esbāb-ı müsebbib iste var
Tāyiruñ ola senüñ dāru’l-ķarar
118. İsteriseñ bulasın sen cān u dil
Gözlerüñden sākıķ olsun⁵⁷¹ āb u gil

[HM 6b]

119. Ƙaķresin sen baķr-i ‘ummān sendedür
Zerresin sen şems-i tābān sendedür

[SR 6b]

120. Sendedür bilgil murāduñ ey mürīd
Ol yaķındur saña min ħabli’l-verīd⁵⁷²
121. Ƙünkü şüret ķalmaya hem cism ü cān
Evvel āķir ķalan oldur bī-gümān
122. Ya‘ni cümle gide kendi ķala ol
Eyle olmayınca varmaz aña yol⁵⁷³

⁵⁷⁰ AÜ, BR, HM, İÜ: bırakmağıl>bırakmasun

⁵⁷¹ İÜ: olsun>olmasun

⁵⁷² Bu beyit HM’de yok.

⁵⁷³ 122 ve 123 numaralı beyitler AÜ, BR, HM ve İÜ nüshalarında yok.

123. Fānī'ü'l-fānī olub bula beķā
Andan irer ol Huzāya⁵⁷⁴ muṭlakā
124. Māh-ı bī-nūri güneş pür nūr ider
Çünkü nūr virür anı⁵⁷⁵ ol nūr ider⁵⁷⁶
125. Bülbülüñ feryādı vaşl-ı gül dūrür
Cünbüş-i eczānuñ aslı güldürür
126. Ger kişi ğurbetde sulṭān ola ol
Yegdürür⁵⁷⁷ aña vaṭanda ola ķul

[İÜ 5a]

127. Mercī'-i eşyā Hudādur ey püser
Cümle 'ālem aña varur ser-te-ser
128. Kim Celālden kim Cemālden bil 'ayān
Eyle dir ol bedr-i envār-ı cihān⁵⁷⁸
129. Sende olan ger 'ayān olaydı ol
Uş ḥadīṣde dir neye ireydi yol⁵⁷⁹

**Ḳāle'n-Nebıyyu 'Aleyhi's-selām: Lev ṣahara nūrun mā
fī'l-ķalb'il-'ārifīn li'd-dünyā lem yeşbit şey'ün 'aleyhā
şadaķa Resūlu'llāh ve Ḥabību'llāh⁵⁸⁰**

130. İllā her kimsede olmaz iş bu nūr
Uşta 'ārif ķalbinedir ol sürür

⁵⁷⁴ SR: Huzāya>Huzāya

⁵⁷⁵ İÜ'de "anı" kelimesi kullanılmamış.

⁵⁷⁶ İÜ, SR: nūr ider>dūr ider

⁵⁷⁷ AÜ, BR, HM, İÜ: Yegdürür>Yeg gelür

⁵⁷⁸ SR: cihān>cinān

⁵⁷⁹ 129/134 arası beyitler AÜ, BR, HM ve İÜ nüshalarında yoktur.

⁵⁸⁰ "Nebî (sav) buyurdu ki: Âriflerin kalbindeki nur açık olsaydı dünyada hiçbirşey onlara sabit görünmezdi. Allah'ın Resûlü ve Habîbi doğru söyledi."; (Hadis kaynağı bulunamadı.)

131. Her kişide ger bulunsa ol ‘aṭā
Nice ideydi o yir üzre ḥaṭā
132. İmdi sendedür dinilen oldurur
Ḳande kim olsa uşulmaz güldürür

[SR 7a]

133. Dilde da‘vī eylemeñ olmaz buña
İrmeyince soñra irer çok buña
134. Ehl-i ‘irfāndan işidüb ḳāl ile
Ḳalma anda ta bulasın ḥāl ile

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

135. Tā kıyāmet ger dinilse bu ḥaber
Naḳl olunmaz eyle bil ey mu‘teber

[AÜ 9], [BR 5a]

136. Ger dilerseñ bulasın andan şafā
Vir şalavāt rūḥ-i pāk-i Muştafā

Hāzā Ḳaşīde vü Naşīḥat ‘Alā Baḥr-i Tavīl⁵⁸¹

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

137. İşit imdi açıldı çün ma‘āni bāğınuñ güli
Seḥer-gāḥın niyāz eyle ki anuñ sende bülbüli⁵⁸²
138. O şañlar ḳande olsunlar bu menzilden nişān anlar
Ki zīra ḳalbi ṭolmuşdur olımaz zerrece ḥālī

⁵⁸¹ AÜ, BR, HM: Ḳaşīde-i İläḥī ; İÜ: Faşlun Fī Baḥr-i Āḥer

⁵⁸² AÜ, BR, HM, İÜ: ki anuñ sende bülbüli>anuñ olsun da bülbüli

139. Mücerred ol ‘alāyıkdan göresin tā ki ol nūrı
Bahāsı⁵⁸³ cān olur anuñ virilmez dünyānıñ mālı
140. Gel imdi ölmedin ölgil fenā baħrine ğarķ olġıl⁵⁸⁴
Vücūduñ ħāle ğarķ eyle gidergil ķıl ile ķālī
141. Göñülde istegil anı hem ‘ilmiyle ‘amel eyle
Zīra Ħaķ böyle buyurdu göñüldür ħazretüñ yolu
142. Ħadīs-i ķudsī içinde ħaber virmişdür ol aña
Ki şāyed cūş idüb bir gün sülūka açasın fālı

[HM 7a]

**Ķāle Celle Celāluhu: Ve ħüsni ħışālehu ene ‘inde
münkesirü’l-ķulūbi li ecli ve ķāle tecū’a terānī tecri’l-baķr**
585

143. İştigil yine esrār-ı ğarāyibden ķılam⁵⁸⁶ ĩşār
Göñül levħini sil imdi açılsun ğülşen-i esrār
144. Ma‘ānī levħine çünkim irüb ķılsañ nazār anda
Görinür nūr-ı Rabbānī bilinür sır ile esrār
145. Muħammed sırr-ı vaħdetden ‘ayān oldu bu maħlūķa⁵⁸⁷
Anuñla bildi bu ervāħ ki nedür sırrı ile esrār

[SR 7b]

146. Cemālin ‘arz idüb ol zāt ‘ayān oldu bī-keyfiyyāt
Bu kez didi ki yā Aħmed ki sensiñ ma‘den-i esrār

⁵⁸³ AÜ, BR, HM: Bahāsı>Bahā mı

⁵⁸⁴ İÜ: ğarķ olġıl>talgil; AÜ, BR, HM: ğarķ olġıl>ğarķ olgil

⁵⁸⁵ “Allah (cc) buyurdu ki: Benim nazarımda ğüzel huy, kalbi kırıkların ihtiyacını gidermektir. Böylece beni görürsün.”; (Hadis-i Kudsi olarak geçen sözün kaynağı bulunamadı.)

⁵⁸⁶ SR: ķılam>idem

⁵⁸⁷ SR: bu maħlūķa>çü bu maħlūķ

147. Bula senden beni her kim diler dergāhuma ol rāh
Senüñ yüzüñde fetḥ ola aña bunı ḥurūf envār
148. Tecellī kılmazam illā senüñ sırruñ kılam mir'āt
Gel imdi sırruñ ulaşdur Muḥammed sırrına ey yār
149. Anuñ göñlüñdedür vaḥdet saña manzar ola andan
Yüri 'ıřķıla cehd eyle⁵⁸⁸ bulasın sır ile esrār
150. 'Acebdür sende senlikde nice biñ kez ḥicāb ile
Bürünüb ōyle ğafletle dilersin sır ile esrār
151. Teveccüh ḥazrete dutgıl mücellā ola tā ḳalbüñ
İriře feyż-i Rabbānī bu emre imdi çok yalvar
152. Gözüñ aç gör nedür ḥālüñ neye irişdi aḥvālüñ
Gel iḥlāř eyle a'mālüñ bulasın sır ile esrār

[AÜ 10], [BR 5b]

Faşlun Fī Esrāru'n-Nebī 'Aleyhi's-selām ⁵⁸⁹

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

[İÜ 5b]

153. Yaratdı nūr-ı ḳudretten 'ayān eyledi ol Vehhāb
Ki ḳudret yüzi devrinde bu noķta fetḥ ide bir bāb
154. Çün iřrāķ itdi ol envār Cemāl-i Kibriyā senden
Muḥammed didi ol mīmdür alā yā 'eyyuhe'l-aḥbāb
155. O ḳudret vech-i tābından görinen mīm-i Aḥmeddür
Anuñ çün arz ider anı açısar ḳullara ebvāb

⁵⁸⁸ AÜ, BR, HM, SR: cehd eyle>cidd eyle

⁵⁸⁹ Bu başlık İÜ'de yok.

156. O mîmdür sırr-ı vahdetden haber virin bu ‘uşşâka
Anuñ luţfından feth olub ma‘ânî açılır her bâb
157. ‘Ayân itdi çün ol mîmi⁵⁹⁰ nihân iken bu ‘âleme
Cihānuñ cümle varına olupdur mihri anuñ tâb ⁵⁹¹

[HM 7b]

158. amu ol mîmde maḥv u ğarḳ bu mevcūdāt-ı ‘âlemler
Ma‘ârif ehli naql itmiş bu resme hem daḡı aṣḡâb
159. Anı Ḥaḡ ‘âleme virdi ‘ayân eyledi gönderdi
Cemâl-i nûrını anuñ yüzünden eyledi pür tâb

[SR 8a]

160. Bu ma‘nînuñ eger naqlîñ kılursañ ger eger idrâk
Ḥaḡâyık ‘ilminuñ gencin ‘ayân ide saña Tevvâb
161. Bulasın keṣret içre sen ‘ulûm-i vahdete bir yol
Göresiñ vahdet envârın idesiñ kendüziñ pür tâb
162. Gözükdî gözlere andan kemâl-i kudret-i Sübhân
Gel ey âṣıḡ fedâ⁵⁹² olğıl bu defteri anuñ çün yâb

[وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ]

avluhu Te‘âlâ: *Levlâke levlâke lemâ ḡalaḡtü’l eflâke* ⁵⁹³
ve mâ erselnâke illâ raḡmeten lil‘âlemîn ⁵⁹⁴

Beyit

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

⁵⁹⁰ AÜ, BR: çün ol mîmi>ki çün mîm

⁵⁹¹ Bu beyit HM’de yok.

⁵⁹² SR, İÜ: fedâ>fidâ

⁵⁹³ “Sen olmasaydın, sen olmasaydın (ey Muhammed) felekleri yaratmazdım.”; Aclûnî, a.g.e., 2/164.

⁵⁹⁴ “(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.”, (Enbiyâ, 107)

163. Gör kemāl-i kudretinden bizi insān eyledi
Luṭf idüb ĩmān u Ḳur'ān bunca ihsān eyledi
164. Hem Muḥammed kim Ḥabībūñ gönderüb eyler mu'īn
'Āleme rahmet ü ni'metdür ki yeksān eyledi
- Medḥi'n-Nebī 'Aleyhi's-selām** ⁵⁹⁵
- Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn*
165. Ayā vaḥdet serāyından Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūd
Veyā ey devlet ayından Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūd
166. Ḥaḳuñ sensin hidāyeti saña virdi 'ināyeti
Daḥı fazl u kemālātı Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūd
167. Senüñ ḥüsnüñ şafāsından behişt bir şemme olmışdur
Cemālūñ nūr-ı izhardür Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūd
168. Güneş nūrın alur senden ḥayāt viren tene cāndan⁵⁹⁶
Senüñ nūruñdur ey Sultān Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūd
- [AÜ 11], [BR 6a]
169. Ḥaḳīḳat nūr-ı ḥüsnüñden 'ayān olsa eger zerre
Yūsuf ola ebed ḥayrān Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūd
170. Olur mı kimse sensüzün görür mi kimse sensüzün
'Ayān eyleye dost yüzün Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūd
171. Ki sensiñ ol İlāh miftāḥ senüñle bulısarlar rāh
Saña müştāk kamu ervāḥ Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūd

⁵⁹⁵ SR: Hāzā Medḥi'n-Nebiyyi Mükerrerem 'Aleyhi's-şalātü ve's-selām ; İÜ: Der Medḥi'n-Nebiyyi Muḥammed Muştafā 'Aleyhi's-şalātü ve's-selām

⁵⁹⁶ İÜ: tene cāndan>yine cāndan ; SR: tene cāndan>şehi cāndan

172. Bu kullar uş senüñ derdüñ firâkıñdan olur 'ihrāk
Terahhüm birle şefkat kıl Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūd ⁵⁹⁷

[HM 8a], [İÜ 6a]

Medḥi'n-Nebī 'Aleyhi's-selām 'Alā Baḥr-i Meşnevī ⁵⁹⁸

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

[SR 8b]

173. Elā ey Ḥaḳ Te'ālānuñ Ḥabībi
Bu dertlü cānlaruñ⁵⁹⁹ sensin ṭabībi
174. Senüñ şānuñdadur⁶⁰⁰ levlāke levlāk
Yaratmazdum didi Ḥaḳ yedi eflāk
175. Sen olmasañ cihānda yā Muḥammed
Bu resme geldi Ḥaḳdan aña himmet
176. Senüñ nūruñladur cümle müşerref
Sen olduñ sen ḳamu maḥlūḳa⁶⁰¹ eşref
177. Saña indi bugün āyāt-ı kübrā
İşitdiler ḳamu dehran fedehrā
178. Kemāl-i vaşfuñı Ḥaḳ bilür ancak
Seni kim medḥ ide bilür muḥaḳḳaḳ⁶⁰²
179. Senüñ çün oldı var cennet maḳāmu
Senüñ çün eyledi her şubh u şāmu

⁵⁹⁷ Bu beyit İÜ'de yok.

⁵⁹⁸ SR: Hāzā Medḥi'n-Nebī 'Aleyhi's-selām ; İÜ: Der Medḥ-i Muḥammedü'n-Nebiyü Şalla'llāhu 'Aleyhi ve Sellem 'Alā Baḥr-i Meşnevī

⁵⁹⁹ AÜ: cānlaruñ>ḳullaruñ

⁶⁰⁰ İÜ: şānuñdadur>şānuñdurur

⁶⁰¹ SR: maḥlūka>maḥlūkı

⁶⁰² SR: Seni kim medḥ ide bilür muḥaḳḳaḳ>Seni medḥ ide bilirler muḥaḳḳaḳ

180. Cinān bir ev anuñ sensiñ çerāğı
Seni seven bulur anda durağı ⁶⁰³
181. Cemālūñ bedrinūñ olmaz hilāli
O şemsi görenūñ almaz melāli
182. O bir nūr-ı münevver gibi⁶⁰⁴ oğmuş
Bile iki cihāna şu‘le virmiş
183. O şu‘lenūñ şu‘ā‘ından⁶⁰⁵ yananlar
Dün ü gün mest olub ayılmaz anlar
184. Yüzūñ terinden a gl itdi Hādī
Yaga gkden kıızıl gl bā-nihādı ⁶⁰⁶
185. amu reyhānuñ alısın cihānda
Gerek bunda gerek anda cinānda
186. Daı yāri vü āline temāmet
Hezārān biñ kezin olsun Taiyyāt
- [SR 9a]
187. Ebū Bekr u ‘Ömer ‘Oşmān ‘Alīdür
Bular Hā glşeninūñ blblidür
188. Bular ahāb iinde aya beñzer
Vücūd bunlardur⁶⁰⁷ anlar sāye beñzer
- [AÜ 12], [BR 6b]

⁶⁰³ AÜ, BR, HM, İÜ: durağı>urağı

⁶⁰⁴ İÜ: münevver gibi>münevverdür gibi ; SR: münevver gibi>münevverdür ki

⁶⁰⁵ AÜ: O şu‘lenūñ şu‘ā‘ından>O şu‘le şu‘āsından

⁶⁰⁶ 184 ve 185. beyitler AÜ, BR, HM, İÜ nüshalarında yoktur.

⁶⁰⁷ İÜ: bunlardur>bunlar

189. Şerī'at yolına tođrı⁶⁰⁸ gidenler
Tariķat 'ilmiñ erkānıñ bilenler⁶⁰⁹
190. Bilā-şek irdiler ħurb-i vişāle
Hem oldur lāyık ol⁶¹⁰ gökçek ħişāle⁶¹¹
- [HM 8b]
191. Olaruñ vaşfın⁶¹² uş bir bir diyeyin
Gül-ābı şekker⁶¹³ ile ħaynadayın⁶¹⁴
192. Ķulaķ tıt imdi gör anlarda kimdür
Münevver ħılayın ħalbüñi sen⁶¹⁵ dur
193. Ebü Bekrūñ diyem evşāfuñ evvel
Nice Şiddīķ-ı Ekberdür mükemmel
194. Nice virdi göñül Sulţāna ol er ⁶¹⁶
Taşı incü içide arı cevher ⁶¹⁷
195. Emīrū'l-Mü'minīndür hem o şādık
Taşı olmuşdı içine muvāfık ⁶¹⁸
196. Anuñ ħün āyet ile zıkr itdi Allāh
Oķunur uşta Ķur'ān içre her gāh

⁶⁰⁸ AÜ, BR, HM: toğrı>toğru

⁶⁰⁹ İÜ: Tariķat 'ilmiñ erkānıñ bilenler>Öñünde baş ile cān oynayanlar

⁶¹⁰ AÜ'de "ol" yok.

⁶¹¹ SR: ħişāle>ħişāle

⁶¹² AÜ, BR, HM: Olaruñ vaşfın>Bularuñ vaşfını

⁶¹³ AÜ, BR, HM: şekker>sükker

⁶¹⁴ AÜ, BR, HM, İÜ: ħaynadayın>ķand ideyin

⁶¹⁵ SR: sen>şan

⁶¹⁶ SR: er>var

⁶¹⁷ SR: cevher>gevher

⁶¹⁸ 195/197 arası beyitler AÜ, BR, HM ve İÜ nüshalarında yok.

197. Koşusu t̄ib-i cennetden haber dir
Pes imdi bu beyāna sen gönül vir

[İÜ 6b]

198. Yüzinüñ nūrı aydıñ kıldı dehri
Hakāyık bahrine olmuşdı bahri

199. Komuşun gönümün içinde anı
Anı seven kişi bulur cinānı ⁶¹⁹

200. İdenler buğz ider nāruñ diline
Hemān inkār ider ol iş bu dīne

201. Aña kāfirdür inkār eyleyenler
Ve hem haqqında yatlu söyleyenler

[SR 9b]

202. Haquñ ol sevdügidür hem Resülün
Olupdur yāri ol vaşla vuşülün

203. Yüzinüñ nūrı aydıñ kıldı dehri
Özüne kul idinmiş māh u mihri

[AÜ 13], [BR 7a], [HM 9a]

Beyt-i ‘Alā Bahr-i Tavīl ü Kāfiye-i Āḥer

Beyit

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

204. Niķāb açdı cemāliñden yine cānān elinden yār
Ḳanı ‘āşık anı ister virür yoluna baş u cān
205. Ḳanı er kim bu çevgānı şala meydanda koyub baş
Ḳanı ol ḳalb-i ḥāliş kim aña mihmān ola Sulṫān

⁶¹⁹ 199/203 arası beyitler AÜ, BR, HM, İÜ nüshalarında yok.

**Faşlun Der Na‘t-i Ebū Bekr-i Şiddīk Rađıya’llāhu ‘Anhu
‘Alā Bahr-i Tavīl ve Meşnevī ⁶²⁰**

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

206. Kaçan yār oldı Aḥmed birle ol yār ⁶²¹
 Nice yār kim olupdı yār-ı dildār⁶²²
207. Ne deñlü varsa mālīñ kıldı iḥsān
 Hemān bir demde īṣār itdi yeksān ⁶²³
208. Didiler elli yük altun hemān naḳd
 Kalan esbābın Allāh bilür ancaḳ
209. Kamusın viridi Allāh çün⁶²⁴ o server
 Eline girdi çün ol pāk-i gevher
210. Değişdi fānī mülkin ol beḳāya
 Resūlüñ ‘ışkına irdi liḳāya
211. Nice borçluyı borcından çıkardı
 Kaçan sā’il gelür diyu baḳardı
212. Hemān bir gönlek⁶²⁵ ancaḳ geydüginde
 Daḳı bir nesne ḳalmamış evinde
213. Teveccüh itdi yüz dergāha tutdı
 Gönülde cümle Ḥaḳdan ğayrı gitdi

⁶²⁰ AÜ, BR, HM: Faşlun Der Na‘t-i Ebū Bekr-i Şiddīk Rađıya’llāhu ‘Anhu

⁶²¹ AÜ, BR, HM, İÜ: ol yār>ol cān

⁶²² AÜ, BR, HM, İÜ: Nice yār kim olupdı yār-ı dildār>Ne deñlü varsa mālīñ kıldı iḥsān

⁶²³ Bu beyit AÜ, BR, HM ve İÜ’de yok.

⁶²⁴ AÜ, BR, HM, İÜ: çün>içün

⁶²⁵ AÜ: gönlek>gömlek

214. Yumuş el māsivā'llāhdan ol⁶²⁶ ebrār
Melā'ik cümlesi oldu haberdār

[SR 10a]

215. Anuñ vaşfı yir ü gök içre ʔoldı
Pes andan bil hikāyet nite oldu
216. Bir er geldi ʔapuya didi Allāh
Biñ aqçe deynüm oldu ey yüzi māh
217. Bugün bir ʔabbe⁶²⁷ yoq kim virem anı
Ferah kılam⁶²⁸ yarın maşşerde cānı
218. ʔaçan görse beni ʔaps itmek ister
Ne kılam baña ey ʔaḫ dostı göster
219. Beni ʔurtar ey⁶²⁹ şıdḫ içinde kāmil
Çün olduñ ʔaḫ için 'ilmüñde 'āmil

[HM 9b]

220. Bugün ʔurtar beni⁶³⁰ luḫ eyle ey yār
Mededsüz ʔaldı ḫālim şöyle kim var
221. Ebū Bekr işidüb anuñ sözüni
Ḳıluban ol sa'at nem-nāk gözünü

[AÜ 14], [BR 7b]

222. Didi luḫ ile bilgil ey ʔarındaş
Gözümüz ḫasretüñden dökdi⁶³¹ biñ⁶³² yaş

⁶²⁶ AÜ'de "ol" yok.

⁶²⁷ SR: ḫabbe>ḫabbem

⁶²⁸ AÜ, BR, HM, İÜ: kılam>idem

⁶²⁹ HM'de "ey" kelimesi yok.

⁶³⁰ AÜ'de "beni" yok.

⁶³¹ AÜ, HM: dökdi>doldı

⁶³² İÜ, SR: biñ>bil

[İÜ 7a]

223. Velî kalmadı hiç nesnem budur hâl
Hak için baş u cân virdüm n'olur māl
224. Evet deyn eylemek mümkün olursa
Bu işte⁶³³ bize Hak⁶³⁴ yarı kılursa
225. Varub nefsum koyub rehn alayın māl
Ola bu⁶³⁵ müşkülün Hak eyleye hāl
226. Meger kim anda vardı bir Yahūdi
Soñuci Hak anı İslāma kodı
227. Teveccüh kıldı ol baħr-i ma'ānī
Ki ekber kıldı Hak şıdķ içre anı
228. Gelüp ol dem añā 'arz itdi⁶³⁶ hālī
Bu da bildiydi⁶³⁷ kim kalmadı mālī
229. Didi n'itdün kanı bunca hazīne
Kaķıyub eyledi⁶³⁸ var hem sözine

[SR 10b]

230. Üleşdürdün kamu yok yire virdün
Soñuci⁶³⁹ uşta⁶⁴⁰ uş bu hāle irdün

⁶³³ İÜ, SR: işte>işde

⁶³⁴ SR: bize Hak>Hak bize

⁶³⁵ İÜ:bu>kim ; HM: "bu" kelimesi kullanılmamış.

⁶³⁶ HM: 'arz itdi>'arz eyledi

⁶³⁷ AÜ, BR, HM, SR: bildiydi>bildi

⁶³⁸ AÜ, BR, HM: Kaķıyub eyledi>Hemān dem kaķıyub

⁶³⁹ AÜ: Şoñuci>Şoñ

⁶⁴⁰ İÜ: uşta>uşda

231. Yürimdi şimdi şöyle aç takşîr
Ne kıldı ol⁶⁴¹ Muḥammed saña gör dir
232. Sen uyduñ aña olduñ şöyle yoḥsul
Senide apusunda eylemiş ul
233. Ebū Bekrũn işidũñ⁶⁴² n'oldı nali
Zîra ğark idi 'ışk baḥrinde⁶⁴³ 'alı
234. Didi táb⁶⁴⁴ söyle kim ol söz degüldür
Çıkar bu gözlerũn kim göz degüldür
235. Gözüñ varmışsa sen anı göreydüñ
ul olmak andedür pes cān vireydũn
236. Velî Ḥa vire inřāf aa 'aynuñ
İdesiñ farkını 'aynıyla ğaynuñ⁶⁴⁵

[HM 10a]

237. Başîret olmayınca gözde kim var
Ne resme göre ol seyrinde⁶⁴⁶ envār

**⁶⁴⁷ ařîde-i Resũl 'Aleyhi's-selām 'Alā avli Ebū Bekr
Rağıya'llāhu 'Anh ⁶⁴⁸**

Me fā 'î lün / Me fā 'î lün / Me fā 'î lün / Me fā 'î lün

⁶⁴¹ AÜ, BR, HM, İÜ: ol>pes

⁶⁴² İÜ: işidũñ>iřitdũñ

⁶⁴³ SR: baḥrinde>baḥrine

⁶⁴⁴ SR: táb>ab

⁶⁴⁵ HM, SR: ğaynuñ>'aynuñ

⁶⁴⁶ AÜ: seyrinde>seyrānda

⁶⁴⁷ Bu başlık ve bölüm, AÜ, BR ile HM nüshalarında iki kez geçmektedir; [AÜ 12, BR 6b, HM 8b]

⁶⁴⁸ İÜ: ařîde-i Resũlu'llāh 'Alā avli Ebū Bekr-i řiddîk Rađıya'llāhu 'Anh ; SR: ařîde-i Resũli 'Aleyhi'ř-řalātü ve's-selām 'Alā avli Ebū Bekr Rađıya'llāhu 'Anhu

238. Seher yili esüb virür haber anuñ vişälinden
Yağalar çäk idüb gonca nişân virür cemâliñden⁶⁴⁹
239. Anuñ gökyüzi mähından geçe zülf-i siyâhından
Nicesi yanmayam ben kim eşer virür hayâlinden⁶⁵⁰

[AÜ 15], [BR 8a]

240. Bu reyhân u benefşe gül şaçıdur lâle vü sünbül
Düşürür ‘äleme ğulğul yañağı rengi alından
241. Dökülen la‘l ile mercân anuñ luţf-ı kelâmıdur
Hezârân bal u sükkerler⁶⁵¹ gelür âb-ı zülâlınden
242. Ve hem çeşm-i siyâhıdur görinen cümle gözlerde
Bu ma‘niden tıyanlar bil⁶⁵² emîn oldı melâlınden

[İÜ 7b]

243. Ki bu sırr-ı Muhammeddür viren maḥlûka pes revnağ
Olubdur zât-ı âyine virüpdür Hâk kemâlınden

[SR 11a]

244. Niceler oldılar hayrân gözi kıan cigeri biryân
Niceler zâr u ser-gerdân anuñ ḥüsn-i hayâlinden
245. Olar kim oldılar ayru ki bir dem ol yüzi gülden
Bulur mı hiç necât aşla ki bu dünyâ vebâlınden
246. Dün ü gün istegil anı kıla tâ derdüñe dermân⁶⁵³
Mücellâ ola hem⁶⁵⁴ ḳalbüñ bulasın sen vişälinden

⁶⁴⁹ AÜ, BR, HM : cemâliñden>hayâliñden ; İÜ: cemâliñden>hayâlinden

⁶⁵⁰ AÜ, BR, HM : hayâlinden>cemâliñden ; İÜ: hayâlinden>cemâlınden

⁶⁵¹ AÜ, İÜ: sükkerler>şekkerler

⁶⁵² SR: tıyanlar bil>duyan göñül

⁶⁵³ AÜ, BR, HM, İÜ: kıla tâ derdüñe dermân>kıla tâ derde dermanı

⁶⁵⁴ AÜ: hem>ola ; BR, HM, İÜ: hem>kıla

247. İdüb taşfiyye dil levhın saña feth ola hem ‘aynī
İrişdüre⁶⁵⁵ gönül şem‘iñ kelām-ı zü’l-me‘älinden
248. Cemāl-i nūrınuñ ‘aksi görünür cümle yirlerde
Velī⁶⁵⁶ anlar ne bilsünler çü bilmezler bu hālinden

**El-Kelāmu Mine’l-Yahūdī İlä Ebū Bekr-i Şiddīk
Rağıya’llāhu ‘Anhu ‘Alā Baħr-i Meşnevī**

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

249. Ne didi diñle ol Ebū Bekr fi’l-hāl
Kaçan oldı⁶⁵⁷ Resül medħinde naķķāl
250. Didi kim tutayın virdüm biñ aķçe
Beni⁶⁵⁸ fikr eylegil pes sen⁶⁵⁹ oñatça
251. Senüñ yok kimsede dünyāñ alasıñ
Yine bu deynüñ⁶⁶⁰ ıssına viresin

[HM 10b]

252. Didi Allāh vire kim Kādir oldur
Cemī‘ maķşüdlar üzre nāzır oldur
253. Kılalum va‘de irte zuhra dek gel
Gerekse üstüme sen ço müvekkel
254. Tecāvüz itmeye bir laħza andan
Gel imdi diñlegil sen bunu cāndan

⁶⁵⁵ AÜ, BR, HM, SR: irişdüre>iriştüre

⁶⁵⁶ SR: Velī>Evet

⁶⁵⁷ İÜ: Kaçan oldı>Kaçan kim oldı

⁶⁵⁸ AÜ, BR, HM: Beni>Bunu

⁶⁵⁹ BR, HM: sen>men

⁶⁶⁰ AÜ, BR, HM: deynüñ>dünyānuñ

255. Senüñle avl idelüm didi ol er⁶⁶¹
Eger virmeysin ol vate dek ger
256. Dönermisiñ yine evvel ki dīne
Ne‘am dir diñle sözüm imdi yine
257. Ebū Bekr eydür aña imdi sen de
haber vir bileyin kim anı ben de⁶⁶²

[AÜ 16], [BR 8b], [SR 11b]

258. Ki sende ola mısın di Müselmān
Gidüb küfrüñ⁶⁶³ yirinde arta īmān
259. Ne‘am dir çünki ıldı böyle avli
Bu kez açe[y]i virmek⁶⁶⁴ oldu meyli
260. Ebū Bekr aldı çünkim anı andan
Virüb sā’ile pes amd itdi cāndan
261. Tevekkül birle çün evde oturdu
Diline İsm-i Sübhānı getürdi
262. Bitürdi acetin ol miskinün bil
omadı⁶⁶⁵ bir sa‘at kim ola tebdīl

[İÜ 8a]

263. Ferāgat itdi pes urdu namāza
Münācāt birle hem⁶⁶⁶ aldı⁶⁶⁷ niyāza

⁶⁶¹ SR: er>yār

⁶⁶² İÜ: ben de>sen de

⁶⁶³ SR: küfrün>gözün

⁶⁶⁴ İÜ: açe [y]i virmek oldu>virme açe[y]i olubdu

⁶⁶⁵ AÜ: omadı>oma

⁶⁶⁶ SR: hem>pes

⁶⁶⁷ AÜ, BR, HM: aldı>daldı

264. Virüpdür⁶⁶⁸ kendüyi⁶⁶⁹ Hâk birligine
Rızâ viridi bu resme dirliğine
265. Virüb dünyâyı aldı âhîret ol
Ana şeytân ne resme bulısar yol
266. Kaçan görse anı şeytân kaçardı
Melekler dâ'imâ⁶⁷⁰ rahmet şaçardı
267. Geçürürdi bu resme rûzigârı
Gönülde kıldı hem-dem derd-i yârı
268. Şabâh oldu duhâ vaktinde tûrdı
Görür kim uşta⁶⁷¹ va'ce geldi irdi

[HM 11a]

269. Özin şöyle melâmet birle aldı
Tûruban 'Â'îşe katına geldi
270. Didi kim ey ciger-güşem n'olur hâl
Beni hüzn itdi ol deyn itdügüm mâl
271. İştidi atasından iş⁶⁷² bu râzı
Hemân dergâha tûtdı⁶⁷³ görklü yüzi
272. Odur ol 'Â'îşe kim Ferd-i muţlak
Nikâhın gökde kıldı⁶⁷⁴ Hâk muhâkkağ

[SR 12a]

⁶⁶⁸ AÜ, İÜ: Virüpdür>Virübdür ; SR: Virüpdür>Viribdi

⁶⁶⁹ HM: kendüyi>kendüni

⁶⁷⁰ HM: dâ'imâ>dâ'im

⁶⁷¹ İÜ: uşta>uşda

⁶⁷² AÜ, BR, HM, İÜ: iş>çün

⁶⁷³ SR: tûtdı>dutdı

⁶⁷⁴ AÜ, BR, HM, İÜ: kıldı>kılmış

273. Yazub gönderdi naqşın⁶⁷⁵ ol nigāruñ
Melekler ğaşş u ğayrānı o yāruñ
274. Didi Cibrīl⁶⁷⁶ ayā ğatm-i nübüvvet
Serāy-ı lā-mekānı ‘ayn-ı ğudret
275. Saña emr itdi Rabbüñ yā⁶⁷⁷ ser-efrāz
Bu naqşa göre ğız almaklık it yaz
276. Bunuñ⁶⁷⁸ ‘ağdin idübdür kendü Allāh
Ħilāf⁶⁷⁹ yoğ bu beyānı añla li’llāh
[AÜ 17], [BR 9a]
277. Anuñ kim görse ğüsniñ bir nefes bil
Hemān naqşın yüzünñ ğıla tebdīl
278. Yüzün görse ğamaşur ‘ayn-ı şem‘uñ⁶⁸⁰
Ķamer devrinde ğüsniñ buldı şemsün⁶⁸¹
279. Ķaşında⁶⁸² şayd olur biñ ğuri dilber
Şanayduñ zülf-i ‘anber dür yā cevher
280. Anuñ bedrin göreydi bedr-i eflāk
Yağalar çāk ideydi çüst ü çālāk⁶⁸³
281. Ħirāmān serv-i ğaddin görse Tübā
Semā‘ idüb şaçaydı anda tībā

⁶⁷⁵ AÜ: naqşın>naqş

⁶⁷⁶ AÜ, HM, İÜ: Cibrīl>Cebrā’il

⁶⁷⁷ AÜ’de “yā” yok.

⁶⁷⁸ AÜ: Bunuñ>Bu

⁶⁷⁹ AÜ, BR, HM: Ħilāf>Ħalāyık

⁶⁸⁰ AÜ, BR, HM, İÜ: şem‘uñ>şemsün

⁶⁸¹ BR, HM : Ķamer devrinde ğüsniñ buldı şemsün>Ķamer çeşminde devrin buldı şemsün

⁶⁸² İÜ: Ķaşında>Ķatında

⁶⁸³ BR, HM : çālāk>callāk

282. Şahābe çün bu naqşı gördi dübdüz

Didiler zi Huzā⁶⁸⁴ zī-şun'ı zī-yüz

283. Pes oldı ol Resüle çift [ü] hem yār

Selām olsun aña biñ kerre tekrār

[İÜ 8b]

284. Qamu mü'minlere Haq kıldı mā zar⁶⁸⁵

Oları sevmeyenler yoldan azar

285. Atāsın gördi çün bu resme ğam-nāk

Münacāt itdi dir ey Hayy u Hallāk

286. Niyāzında bu yüzden kıldı qālī

Getürdüm nazma bunda pes o hāli⁶⁸⁶

[HM 11b]

Münacāt-ı Hazret-i Ümmi 'Ā'işe Radıya'llāhu 'Anhā

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

[SR 12b]

287. Didi ey 'Ālim u Ğaffār u Settār

Atāmuñ qalbi olmuş şimdi key dār

288. İlāhī cümle müşkil saña āsān

Keremden luṭf kılğıl⁶⁸⁷ eyle ihsān

289. Bu darlıqdan anı sen eyle āzād

Dağı anca kelām 'arz eyleyüb yād

⁶⁸⁴ HM: Huzā>Hudā

⁶⁸⁵ BR, HM: mā raz>maraz

⁶⁸⁶ 286 numaralı beyit AÜ, BR, HM, İÜ nüshalarında yok.

⁶⁸⁷ AÜ: kılğıl>kıl

290. Tamām itdi münācātında sözi
O dem yaş ile ʔoldı iki gözi
291. Döküldi dāne dāne gözlerinden
Yürekler pārelendi sözlerinden
292. Hākuñ emriyle üç ʔamla⁶⁸⁸ yaş indi
Nazar kıl kudretine Hākuñ imdi
293. Üçi üç dāne inci oldu anuñ
Bu işte⁶⁸⁹ olmasun aşla gümānuñ
294. Getürdi atasına virdi anı
Didi yā ata algıl uşta⁶⁹⁰ bunu
295. İlet şat vir bahāsın borcuña tiz
Dilemez Hāḡ ki ġam-nāk olasız siz
- [AÜ 18], [BR 9b]
296. Alub bir dānesin şarrāfa geldi
Anı her kim ki gördi ʔaña ʔaldı
297. Ebū Bekre görüb ol kimse eydür
Kimesne görmedi buncılayın dür
298. Behāsın didiler biñ altun ey yār
Ziyā virürdi şan ol dürden envār
299. Virüb biñ aḡçesin⁶⁹¹ borca baḡsıñ ol
Girü Hāḡ içün işār itdi bol bol⁶⁹²

⁶⁸⁸ BR, İÜ, SR: ʔamla>ʔamlam

⁶⁸⁹ AÜ, BR, HM, İÜ: işte>işde

⁶⁹⁰ AÜ, BR, HM, İÜ: uşta>uşda

⁶⁹¹ AÜ, BR, HM, SR: aḡçesin>aḡçe

⁶⁹² SR: bol bol>pul pul

300. Ebū Bekr oldı şādık va‘desinde
Didi kim imdi gel ĩmāna sen de ⁶⁹³
301. Didi kim ҡande bulduñ di Һaber vir
Hikāyet nite oldı didi bir bir
- [HM 12a], [SR 13a]
302. Ta‘accüb ҡıldı dir gerçeksın ey yār
Naẓar ҡıldı o dūrre yine tekrār
303. Ki hiç bu beñzemez dūnyā taşına
Hicāb olmaz içi⁶⁹⁴ aşla taşına
304. Çökerdi pes bu resme emri olar
Hemān dem barķ urur vechinde⁶⁹⁵ envār

[İÜ 9a]

305. Getürdi⁶⁹⁶ barmağın geldi ĩmāna
Velī⁶⁹⁷ ol deyn aña oldı bahāne
306. Bu kez ğarķ oldı Hāķķuñ raħmetine
İrişdi bī-nihāyet ni‘metine
- Hāzā Kaşīde-i İlāhī Fī Hāķķı E’r-Raħmān ⁶⁹⁸**
Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Fe ‘ū lūn
307. Görün ol Hālık-ı kevneyn o Ƙādir
Neler eyler hemān dem ola hāzır⁶⁹⁹

⁶⁹³ SR: Didi kim imdi gel ĩmāna sen de>Didi kim gel ĩmāna imdi sen de

⁶⁹⁴ HM: içi>inci

⁶⁹⁵ SR: veçhinde>içinde

⁶⁹⁶ SR: Getürdi>Götürdi

⁶⁹⁷ SR: Velī>Evet

⁶⁹⁸ Bu başlık AÜ, BR, HM ve İÜ nüshalarında yoktur.

⁶⁹⁹ 307/313 arası beyitler AÜ, BR, HM ve İÜ nüshalarında yoktur.

308. İder gözyaşını ol ār-ı cevher
Olupdur kamu işler üzre manzar
309. Yaradur kara toprağdan güzel yüz
Yine eyler harāb anları āhir
310. Kuru dikenden ak kızıl kamu gül
Ki her şey üzre oldı emr-i māhir
311. Muṭī⁶lere virür cennet vücūdı
Dağı olmuşdurur hem ‘āşa kāhir
312. Kara toprağa cān viren yürüden
Odur Hākım odur hem arı tāhir
313. Tutan emrin inanan ola müslim
İnanmayanlar aña oldı kāfir
314. Ebū Bekrūñ işit pes⁷⁰⁰ yine nakliñ
Tağıtmazdı Hākkuñ zikrinde ‘aklıñ
315. Yine bir gün gelür kimse kapuya
O da tırmış idi Hākka tapuya

[SR 13b]

316. Didi Allāh faķirem nesne virgil
Yalıncaķ karum aç bir çāre kılğıl⁷⁰¹
317. Çıkardı gönlegin⁷⁰² kaldı yalıncaķ
Kapudan taşra çün anı şunıncaķ

⁷⁰⁰ SR: pes>sen

⁷⁰¹ AÜ: kılğıl>kılğil

⁷⁰² AÜ: gönlegin>gömlegin

318. Alub sâ'il gider gönlegin⁷⁰³ alan
Kalur bu ev içinde şöyle 'uryân
319. Kapandı⁷⁰⁴ çerde pes yâ nite itsün
Tek ol miskinlerüñ maqşüdü bitsün
320. Çuķur kazdı ve diz çökdi oturdı
Şalâta pes yine tekbîr getürdi
321. Kapandı evde üç gün gice gündüz
Münâcât itdi Haķķa tutdı ol yüz
- [AÜ 19], [BR 10a]
322. Münâcâtında 'arz itdi bu hâli
Şikâyet çün degüldir bil⁷⁰⁵ maķâli
323. Bu yüzdendi kelâmı ol ulunuñ
Ki şıdķ içre ve ol yüzi şulunuñ ⁷⁰⁶
324. Resülüñ meclisinden⁷⁰⁷ oldum ayru
Kılısar beni bu derd uşta⁷⁰⁸ şayru
325. Bugün üç gündür⁷⁰⁹ anı görmedüm ben
Olur mı hay bedenden çıksa⁷¹⁰ çün⁷¹¹ cān
326. Benüm cānum Muħammedür bilürsiñ
Yine bu derde dermān sen kılursiñ

⁷⁰³ AÜ: gönlegin>gömlegin

⁷⁰⁴ Kapandı>Kapdı

⁷⁰⁵ AÜ, BR, HM: bil>bu

⁷⁰⁶ Bu beyit AÜ, BR, HM ve İÜ'de yok.

⁷⁰⁷ İÜ: meclisinden>meclisinde

⁷⁰⁸ AÜ, BR, HM, İÜ: uşta>uşda

⁷⁰⁹ SR: gündür>günki

⁷¹⁰ AÜ, BR, HM, İÜ: çıksa>gitse

⁷¹¹ HM'de "çün" kelimesi kullanılmamış.

[HM 12b]

327. Resūlu'llāh anuñ çün bildi hāliñ
Viripdür Hāq yolunda cümle mālīñ
328. Velī faḳri ziyāde oldı ğālib
Gelimez ol sebebden oldı ṭālib
329. Evinde bulmadı bir nesne artuḳ
Ebū Bekre vireydi anı az çoḳ
330. Geyüb tā kim geleydi ol Resūle
Leṭāfet kānı⁷¹² ol Şāh-ı uşūle

[SR 14a]

331. Evine geldi şol dem Fāṭımanuñ
Beyān itdi ḳamu aḥvālin anuñ
332. Velī⁷¹³ nesne ṭaleb ḳılmazdı andan
Bilirdi nesne yoḳ kim ḳıla iḥsān
333. Seḫāvetde evet yoḳdı mişāli
Kemālince idi gökçeḳ ḥıṣāli

[İÜ 9b]

334. Hemān bir yaşduğı bir postı⁷¹⁴ vardı
Boşaltdı yaşduğıñ için çıkardı
335. İçi ṭolmuşdı ḥurma⁷¹⁵ yaprağıyla
Anı gönderdi şol dem cāriyeyle⁷¹⁶

⁷¹² SR: leṭāfet kānı>leṭā menba'ı

⁷¹³ SR: Velī>Evet

⁷¹⁴ SR: postı>bostı

⁷¹⁵ SR: ḥurma>ḥurma

⁷¹⁶ BR, HM: cāriyeyle>cārisiyle ; AÜ: cāriyeyle>cāryesiyle

336. Didi kim seyyidüm⁷¹⁷ gönderdi alğıl
Ve hem ma‘zür tutuñ⁷¹⁸ di ‘özri kılğıl⁷¹⁹
337. apunuñ arasından şunivir var
Mübârek albi tâ kim olmasun dâr ⁷²⁰
338. Alub ullukçı şol dem yola girdi
Gelüp tiz apunuñ ardında durdı⁷²¹
339. Didi al seyyidüm gönderdi anı
‘Ayân itdi uzûrında beyânı
340. Yarub kıldı setre-püş anı ol yâr
Dutunub⁷²² amd ider Allâha tekrâr
341. Hemân dem geldi Cebrâ’il Resûle
Selâm itdi vü girdi ‘izzet ile
[AÜ 20], [BR 10b]
342. Didi ey Şâh-ı kevneyn yâ Muammed
Selâm itdi saña ol yüce azret
343. Ebû Bekre aber vir didi Allâh
Bu resme emr idüpdür ‘âl-i dergâh
[HM 13a]
344. Ben andan râzı oldum yâ o benden
Şorasın râzı mı ey Nûr-ı kevneyn ⁷²³

⁷¹⁷ SR: Didi kim seyyidüm>Diyessin seyyidem ; BR, HM: Didi kim seyyidüm>Didi kim hemân dem ; AÜ: Didi kim seyyidüm>Didi kim ceddüm

⁷¹⁸ AÜ, BR, HM, SR: tutuñ>duñ

⁷¹⁹ AÜ: kılğıl>kıl

⁷²⁰ Bu beyit SR’de yok.

⁷²¹ AÜ, BR, HM, İÜ: durdı>turdı

⁷²² İÜ: Dutunub>Dutuban ; AÜ: Dutunub>Dutunu

⁷²³ AÜ: Şorasın râzı mı ey Nûr-ı kevneyn>Dutunmuşdı hemân bir yaşduğıyla

345. Nazar kıldı velī çün Cebrā'ile
Dutunmuşdı hemān bir yaşduğ ile ⁷²⁴

346. Ebū Bekr şüretinde geldi Cibrīl⁷²⁵
O hey'et üzre kendin kıldı tebdīl

[SR 14b]

347. Didi kim ey qarındaş bu libāsla
Seni hiç gördüğümüz yokdur aşla⁷²⁶

348. Buyurdı yā Muḥammed bu libāsı
Anuñ çün geydüñ uş ey Tañrı ḥāşı

349. Ebū Bekr anı geydi geydüm uş ben
Anuñ şulhına uydum cān u dilden

350. Yedi kat gök feriştehleri cümle
Birer yaşduğ dutunmuşlardur⁷²⁷ eyle

351. 'Aceb mi ben geyersen ey şehinşāh
Bu resme emr idüpdür bize Allāh

352. Vedā' idüb⁷²⁸ hemān dem gitdi Cibrīl
Maḳām-ı Müntehāya yitdi Cibrīl

353. Resūlu'llāh yirinden durdı⁷²⁹ fi'l-ḥāl
Ebū Bekrüñ evine kıldı iḳbāl

⁷²⁴ Bu beyit AÜ nüshasında yok.

⁷²⁵ SR: Ebū Bekr şüretinde geldi Cibrīl>Ebū Bekr şüretde geldi Cebrā'il

⁷²⁶ SR: yokdur aşla>yokdı aşla

⁷²⁷ AÜ, BR, HM: dutunmuşlardur>tutunmuşlardur

⁷²⁸ İÜ, SR: Vedā idüb: Vidā' idüb

⁷²⁹ İÜ, SR: durdı>turdı

354. Revāne oldu çünkim yola girdi
Hākuñ emri aña çün böyle irdi⁷³⁰
355. Nazar kıldı velī çün Cebrā'ile
Şorasın maraž mı ey Nūr-ı kevneyn ⁷³¹

[İÜ 10a]

356. Ebū Bekr⁷³² ol sa'at çıkdı evinden
Resülün arzūsı geçdi öginden
357. Gelüb yol ortasında buldı anı
Fedā kıldı⁷³³ yolunda baş u cānı
358. Görür ol nūr-ı hāzret aña gelmiş
Bu dertlü 'āşıkını aña gelmiş
359. Diler⁷³⁴ kim derdine kıla devāyı
Nice bir kıla firqatden⁷³⁵ nevāyı
360. Alub bağına başdı didi şaddak
Kamu maqşūdaruñ 'afv eylemiş Hāq⁷³⁶
361. Haber virdi kim anı⁷³⁷ didi Cibrīl⁷³⁸
Ki senden rāzıdur Hāq sende olğıl

[AÜ 21], [BR 11a], [HM 13b]

362. Didi ben rāzıyam Rabbümden ey cān
Çün oldu 'ışkı bu gönlümde mihmān

⁷³⁰ AÜ, BR, HM, İÜ: çün böyle irdi>bu resme irdi

⁷³¹ Bu beyit BR, HM, İÜ ve SR nüshalarında yok.

⁷³² İÜ: Ebū Bekr>Ebū Bekrūñ

⁷³³ İÜ, SR: Fedā kıldı>Fidā kılmış

⁷³⁴ HM: Diler>Didiler

⁷³⁵ İÜ, SR: firqatden>fürqatden

⁷³⁶ BR, HM: Kamu maqşūdaruñ 'afv eylemiş Hāq>Ki kamu maqşūdaruñ 'afv eylemiş Hāq

⁷³⁷ SR: kim anı>anı kim

⁷³⁸ AÜ: Cibrīl>Cebrā'il

[SR 15a]

363. Yolunda terk idem ben baş u cānı
Degül kim māl u mülki hānumānı
364. Ne kim didi sözünde oldu şādık
Ve hem gönli de fi'line mutābık⁷³⁹
365. Gör imdi Tañrı dostı nice kıldı
Resülün Qadr-i a'lāsını bildi
366. Geçirdi gice gündüz şöyle şā'im
Olurdu şubha dek mescidde kâ'im
367. Dili üstünde bir taş kordı her dem
Nigāhun kimseye kılmaya verhem
368. Ne söz kim söylese anı yazardı
Yaramaz fi'li kendüden⁷⁴⁰ bozardı
369. Hemîşe şakınurdu egri sözden
Hak için aqıdurdu⁷⁴¹ yaşı gözden
370. Ne söz kim kimse haqqında diyeydi
Ya gaybet söyleyüb⁷⁴² nefse uyaydı
371. Varub 'özrin dilerdi andan ey cān
Dilemezdi kılaydı şöyle pinhān

⁷³⁹ Bu beyit AÜ, BR, HM ve İÜ nüshalarında yok.

⁷⁴⁰ HM: kendüden>kendün

⁷⁴¹ HM: aqıdurdu>aqardı

⁷⁴² SR: söyleyüb>eyleyüb

372. Anuñ çün qordı⁷⁴³ ol taşu diline
Ki her ne söylese cümle biline
373. Apañsuzdan ‘abeş söz söylemezdi
Eger kimse diseydi diñlemezdi
374. Anuñ çokdur bu resme görklü hâli
Velî biz muhtaşar kılduğ maqâli
375. Resûlu’llâh buyurdı diñle ey yâr⁷⁴⁴
Ebû Bekrûñ beyânın yine tekrâr⁷⁴⁵
376. Vezîrüm dördürür ikisi yirde
İkisi gökdedür dir her emirde⁷⁴⁶
377. Didi gökdeki Cibrîl-i Emîndür⁷⁴⁷
Dağı Mikâ’il ol ancak hemîndür ⁷⁴⁸

[İÜ 10b]

378. Ebû Bekr u ‘Ömer yirde vezîri⁷⁴⁹
Olaruñ şıdğ içinde yok nazîri

[SR 15b]

379. ‘Alî hakkında da⁷⁵⁰ dimişdi ol hâş
Âhir haccında eyleñ aña ihlâş ⁷⁵¹

⁷⁴³ İÜ: qordı>qodı

⁷⁴⁴ SR: ey yâr>tekrâr

⁷⁴⁵ SR: tekrâr>ey yâr

⁷⁴⁶ 376-378 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz’in şu hadisine tekâbül gelmektedir: “Her nebînin semâ ve arz ehlinde ikişer veziri vardır. Benim de gökte iki, yerde de iki vezirim var. Gökteki vezirlerim Cebrâil ve Mikâil; yerdeki vezirlerim de Ebû Bekir ve Ömer’dir.”; Tirmizî, Menâkib 16; el-Hâkim, el-Müstedrek 2/290.

⁷⁴⁷ AÜ, İÜ: Cibrîl-i emîndür>Cebrâ’il emîndür

⁷⁴⁸ Bu beyit SR’de yok.

⁷⁴⁹ SR: Ebû Bekr u ‘Ömer yirde vezîri>Ebû Bekri ‘Ömerdür bir vezîri

⁷⁵⁰ İÜ: hakkında da>hakkında

⁷⁵¹ 379 ve 380 numaralı beyitler, Peygamberimizin Veda haccından sonra Hz. Ali’yi de (ra) dahil ederek söylediği şu hadise işaret etmektedir: “Ey insanlar! Biliniz ki, ben de bir insanım! Çok sürmez yüce Rabbimin elçisi gelecek, beni ebedî âleme çağıracak. Ben de onun dâvetine icabet

[HM 14a]

380. Vezîrümdür ‘Alî hem vârişüm dir⁷⁵²
Ve hem didi halîfemdür pes ol mîr⁷⁵³
381. Zamânına göre söylendi bu söz
Kulağ tut nakline hem ol aña göz⁷⁵⁴
382. İşitgil yine Peyğamber buyurdu
Diyem tâ kim haber ne resme virdi

[AÜ 22], [BR 11b]

383. Kâmu maḥlûkuñ îmânuñ eger bir
Terâzû keffesine ḳoysalar dir
384. Ebû Bekrûñ de birinde olaydı
Kâmudan bil ki⁷⁵⁵ ol ağır geleydi⁷⁵⁶
385. Nicesi olmasun bu resme es‘ed
Anı çün yâr idindi ol Muḥammed
386. Çü bildüñ derde nice çâre ḳıldı
Gözün giryân yüregın päre⁷⁵⁷ ḳıldı
387. Niçün sen şöyle ḡaflet birle ḳalduñ
Unutduñ kendüzüñ ‘işyâna dalduñ⁷⁵⁸

edeceğim. Eğer sadâkatle sarılırsanız, sizi doğru yolda muhafaza edecek iki şey bırakıyorum: Onların birincisi Allah’ın kitabı Kur’ân’dır ki içinde hidâyet ve nur vardır. Ona sınıksız sarılınız! İkincisi de Ehl-i Beyt’imdir.”; Ahmed İbni Hanbel, Müsned, 4/367, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1413/1992.

⁷⁵² AÜ, BR, HM: vârişüm dir>halîfemdir

⁷⁵³ AÜ, BR, HM: pes ol mîr>ola mîr

⁷⁵⁴ Bu beyit AÜ, BR, HM ve İÜ nüshalarında yok.

⁷⁵⁵ SR: bil ki>bil kim

⁷⁵⁶ “Ümmetimin îmânı terazinin bir keffesine, Ebû Bekir’in ki diğer keffesine konsa, Ebû Bekir’in imanı ağır basardı.”; Hindî, Alâüddîn Alî el-Müttakî, *Kenzü’l-Ummâl fî Süneni’l-Akvâl ve’l-Ef’âl* (thk. Bekrî Hayyânî-Saffet es-Sekkâ), I-XVIII, Hadis No: 35614, Beyrut, 1985.

⁷⁵⁷ AÜ, BR, HM, İÜ: päre>yäre

⁷⁵⁸ İÜ: dalduñ>ḡalduñ

388. Kılursıñ da‘vī dilde⁷⁵⁹ ümmetüm ben
Sözüñ gerçek özüñ pes⁷⁶⁰ oldu yalan
389. Kanı sünnet ki sen dutmazsın anı
Yaşuyla odlara yaqduñ mı cānı⁷⁶¹
390. Kimün çün dürişürsin bunda ey yār
‘Aceb bu nefis seni itmişdür evkār
391. Şımazsın nāmūsuñ ednā kişiden
Ne hoş kimse disün dirsen⁷⁶² işiden
392. Utanmazsın Resūlden terk idüb ‘ār
Gidübdür qorqu Hāqdan şöyle kim var
393. Eyü işdür şanursın kesme lihyi
Unutduñ mı Resūle itdi vaḥyi

[SR 16a]

394. Saqal kesmek bıyık kılmak muṭavvel
Bular lāyık mıdur mü’mine evvel
395. Güzel olsun mı dirsen yoksa şüret
Çekersiñ acısın pes ne zarüret⁷⁶³
396. Güzel olsun yüzüm ger dirseñ⁷⁶⁴ ey yār
Anı yek dirseñ⁷⁶⁵ itdüñ⁷⁶⁶ Hāqka inkār

⁷⁵⁹ SR: da‘vī dilde>dilde da‘vī

⁷⁶⁰ SR: pes>bil

⁷⁶¹ AÜ, BR, HM, İÜ: Yaşuyla odlara yaqduñ mı cānı>Yaşuyla oda yaqduñ mı bu cānı

⁷⁶² İÜ: dirsen>dirsüz

⁷⁶³ Bu beyit SR’de yok.

⁷⁶⁴ SR: Yüzüm ger dirseñ>Yüzüm mi dirsin

⁷⁶⁵ SR: Anı yek dirseñ>Meger bilmezsin

⁷⁶⁶ AÜ, BR, HM: itdüñ>itdi

397. Yüzün düzmeklik ‘avratlar işidür
Anı öyle ideñ şanmañ⁷⁶⁷ kişidür ⁷⁶⁸

[HM 14b]

398. Pes işte⁷⁶⁹ itmedüñ maqbül o sözi
Anuñ çün düzedürsiñ şöyle⁷⁷⁰ yüzi

399. İdindi seni şeytān maşhara bil
Olupsın⁷⁷¹ maşhara pes şehrü ber il

[İÜ 11a]

400. Zira Qur’ānda Hāḡ eyle buyurdu
Saña aḡsenlik edin diyu virdi

401. Ebū Bekre nazār ḡıl ‘ibret alḡıl
Yiter bu cürm ü ‘iḡyān ile ḡalḡıl

[AÜ 23], [BR 12a]

402. İlāhī sen müyesser eyle inḡāf
Senüñ dostlaruñ ile ḡutavuz ḡāf

[... وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوْرَكُمْ ...]

Ḳavluhu Te‘ālā : *Ve ḡavveraküm*⁷⁷² *fe aḡsene ḡuveraküm* ⁷⁷³

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

403. Gör kemāl-i ḡudretinden bizi insān eyledi
Luḡ idüb İmān u Qur’ān bunca iḡsān eyledi

⁷⁶⁷ HM: şanmañ>žannumıñ

⁷⁶⁸ Bu beyit SR’de yok.

⁷⁶⁹ İÜ: işte>işde

⁷⁷⁰ İÜ, SR: şöyle>böyle

⁷⁷¹ SR: Olupsın>Olur pes

⁷⁷² “ve ḡavveraküm” kelimesi nüshalarda “fe ḡavveraküm” olarak yazılmış.

⁷⁷³ “Size ḡekil veren, ḡeklinizi de güzel yapan ...”, (Mü’min, 64)

404. Hem Muḥammed kim Ḥabībūñ gönderüb eyler mu‘īn
‘Āleme rahmet ü ni‘metdür ki yeksān eyledi

Ḳaṣīde-i Baḥr-i Tavīl ⁷⁷⁴

Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn

405. Ol ki nefsi-şūm elinde⁷⁷⁵ ḳaldılar
Hiç amansuz şöyle oda yandılar
406. Ğayreti ‘aḳlı bıraḳdılar yire
Ol ḳalālet ābın içüb ḳandılar
407. Gice gündüz virdi şeyṭān zehrini
İçüb anı āb-ı ḥayāt⁷⁷⁶ şandılar
408. Ey Ḥuzāyā⁷⁷⁷ bunları sen eyle ḥay
Luṭfuñ ile çünki bunlar öldiler

[SR 16b]

409. Nefslerinüñ cümle ‘aybın bilüben
Ḥazretüñe rahmetüme geldiler
410. Her kim⁷⁷⁸ ‘aybın bile ol ḳalmaz girü
‘Ucb idenler menzilinden ḳaldılar
411. Anuñ çün ‘aḳl[ı] olan olmaz fuṣūl
Meskenet baḥrinde ‘iṣṣā daldılar⁷⁷⁹
412. Her ki teslīm oldı ol olmaz cüzā
Kendülik virenler anı aldılar

⁷⁷⁴ HM: (-) ; İÜ: Ḳaṣīde-i Fī Baḥr-i Āḥer ; SR: Hāza Ḳaṣīde-i ‘Alā Baḥr-i Ḳaṣīr

⁷⁷⁵ AÜ, BR, HM: elinde>elinden

⁷⁷⁶ HM: āb-ı ḥayāt>āb-ı ḥayvān

⁷⁷⁷ BR: Ḥudāya>Ḥuzāya

⁷⁷⁸ AÜ, BR, HM, İÜ: Her kim>Her ki

⁷⁷⁹ İÜ, SR: daldılar>ṭaldılar

413. Neylesün anlar bu menzilden haber
Bir kezin vuşlat şuyından içdiler⁷⁸⁰

[HM 15a]

Faşlun Fī Fezā'il-i Ebū Bekr Rađıya'llāhu 'Anhu ⁷⁸¹

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

414. Didi bir gün ki Cebrā'il İlāhī dilerem senden
Baña destür kuvvet vir [ki]⁷⁸² kılam tā cenneti seyrān
415. Ki tā heb seyr ideyim⁷⁸³ ben görem menzillerin bir bir
Kabul it hācetüm yā Rab ki sensin Vāhid ü Deyyān⁷⁸⁴
416. Bu altı yüz kanadıla uçam bir yıl hisābınca
Evet her kanadı dünyā mişālinceydi bil ey cān
417. İşit pes yine tizligin kaçan kim gitse bir yire
Alurdı göz açınca yol⁷⁸⁵ yedi biñ yıl bil ol merdān⁷⁸⁶

[AÜ 24], [BR 12b], [İÜ, 11b]

418. Nitekim didi Peyğamber su'al itdüm aña bir gün
Ki sen yā Cebrā'il şunca inüb çıķduñ yire gökden
419. Ki hiçbir gün yorulduñ mı yoruldum dir iki kerre
İşit kim naql idem aslıñ ne vaķtin oldu ey⁷⁸⁷ Sulţān
420. Yūsuf peyğamberi çünkim ata ķardaşları yire
Dibine bir ķarış ķaldı baña emr itdi ol Sübhān

⁷⁸⁰ AÜ, BR, HM, SR: içdiler>ķandılar

⁷⁸¹ İÜ: Fī Fezā'l-i Ebū Bekrin E's-şiddiķ Rađıya'llāhu 'Anhu ; SR: Faşlun Fī Kışsa-i Ebū Bekr Rađıya'llāhu 'Anhu

⁷⁸² Vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

⁷⁸³ AÜ, BR, HM: seyr ideyim>seyr idem mi

⁷⁸⁴ İÜ: Vāhid ü Deyyān>Hālık u Deyyān

⁷⁸⁵ SR: yol>ol

⁷⁸⁶ AÜ: merdān>cān

⁷⁸⁷ SR: ey>ol

421. İriş yâ Cebrâ'il tiz tut iriştüm emr-i kudretle
Ki Sidr'ül-Müntehâdaydum düşürmedüm tutub el'ân

422. Ki bundan aña varınca yedi biñ yıllık ol yoldur
İrişüb bir çariş yirde oluban Yūsufa mihmân

[SR 17a]

423. Biri de bu kaçan Şalşali çalduķda 'Alī ey yār
İki şaķ itdi pes anı eyerden geçdi hem atdan

424. Kaçan kim Zülfikār irdi atuñ ırnağını⁷⁸⁸ yardı
Baña emr itdi pes Allāh iriştüm ey yüzi tábân

425. Velī dir bir rivāyetde hemân çalduķda emr itdi
Yine oldur iriştüren kim oldur Qādir u Deyyân

426. 'Alīnūñ tiz qoluñ tut dir zīra kim çaldı kuvvetle⁷⁸⁹
İrişe yedi kat yire ne balıķ qala ne 'ummân

427. Aña bunca kerāmetler Resūlüñ 'izzetindendür
Çalarsa ger vilāyetle 'aceb mi ol⁷⁹⁰ gül-i ħandân

428. İrince yire ırnaqdan⁷⁹¹ inüb qolunı berk tutdum
Qanadum bir pere irdi⁷⁹² hevāya eyledi perrân

429. Alup tiz başına şoķdı velī gürlerdı heybetle
Budur uş ol⁷⁹³ iki nesne diyüpde oldı ol pinhân

[HM 15b]

⁷⁸⁸ SR: ırnağını>dırnağını

⁷⁸⁹ SR: tut dir zīra kim çaldı kuvvetle>dut kim zīra çaldı vü kuvvetle

⁷⁹⁰ BR, HM: ol>ey

⁷⁹¹ SR: ırnaqdan>dırnaqdan

⁷⁹² SR: Qanadum bir pere irdi>Qanadın bir pere aldı

⁷⁹³ SR: Budur uş ol>Budur ol uş

430. Di imdi böyle tizligde⁷⁹⁴ diledi uça ol bir yıl
İcāzet virdi çün Allāh bu resme eyledi cevlan⁷⁹⁵
431. Pes altı yüz kanadıyla temāşā kıldı ol böyle
İrüb bir yirde⁷⁹⁶ diñlendi diyüb ey Qādir u Mennān⁷⁹⁷
432. Beyān it ne kadar uçdum daħı menzil ne miqdār var
Hıṭāb ü ‘izzet irdi kim daħı ne uçduñ⁷⁹⁸ uş el’ān
433. Şınırından Ebū Bekrūñ henüz kat‘ itmediñ menzil
Ne miqdār kalduğın şorduñ kıyās it bākisin bundan
434. Hemān eksiklik ‘arz itdi ol qadem⁷⁹⁹ anda Cebrā’il
Diledi ‘özrin Allāhdan yine ‘afv itdi ol Ğufrān
435. İşitdūñ mi Ebū Bekrūñ maqāmın cennet içinde
Ne deñlü kıldı Hāḡ vāsi⁸⁰⁰ keremden eyleyüb ihsān
436. Daħı ğayrı maqāmātın eger kim eylesem taqrīr
Beyāna şığmaya hergiz eger ḡūri vü ger⁸⁰¹ ğılmān

[AÜ 25], [BR 13a]

437. İkinci yarı ‘Ömerdür Resülün diñle ey qardaş
Anuñda vaş idem ḡālīñ kılam bülbül gibi nālān

Qaşıde vü Naşıhat ⁸⁰²

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

⁷⁹⁴ SR: tizlikde>tizlige

⁷⁹⁵ SR: İcāzet virdi çün Allāh bu resme eyledi cevlan>İrüb bir yirde diñlendi diyüb ey Qādir u Mennān

⁷⁹⁶ İÜ: yirde>yire

⁷⁹⁷ Bu beyit SR’de yok.

⁷⁹⁸ AÜ, BR, HM: uçduñ>uşduñ

⁷⁹⁹ İÜ: ol qadem>şol qadem

⁸⁰⁰ SR: vāsi>varın

⁸⁰¹ AÜ, BR, HM: ve ger>eger

⁸⁰² SR: Hāzā Qaşıde vü Naşıhat

[İÜ, 12a], [SR 17b]

438. Ol kerāmet menzilinden⁸⁰³ seyr idenler dün ü gün
Buldılar yāruñ vişāliñ olmadılar ser-nigün
439. Şevk ile dā'im temāşā kıldılar envār-ı 'ışk
Bülbül olub dosta karşı nāle kıldılar bugün
440. Dār-ı vāhdetden işāret oldı ol 'āşıklara
Anuñ [i]çün şöyle hayrān oldılar ol 'āşıkun
441. Mest ü hayret bunlara çün oldı Allāhdan naşīb
Nice bir va'ce olısar bunlara yarın bugün
442. İrdiler uş bir⁸⁰⁴ maķāma kim ebed olmaz fenā
Gördiler⁸⁰⁵ dostuñ cemāliñ bil hemişe dā'imün
443. Geçdi⁸⁰⁶ aşhāb bu cihāndan itdiler Hāķķa⁸⁰⁷ sülük
Giceler içre muşallī her zamānda şā'imün
444. Hāķ katında key muķarrebdür Resūlu'llāh didi⁸⁰⁸
Çokdur anlar⁸⁰⁹ bil namāza kır'at içre kâ'imün
445. Geçiser anlar şırātı durmaya⁸¹⁰ maķşerde hem
Cümle mevķifden olurlar⁸¹¹ gelse ol gün sālīmün

[HM 16a]

⁸⁰³ SR: menzilinden>menzilinde

⁸⁰⁴ AÜ, BR, HM: bir>bu

⁸⁰⁵ AÜ, BR, HM: gördiler>göreler

⁸⁰⁶ HM: Geçdi>Geçdiler

⁸⁰⁷ SR: cihāndan itdiler Hāķķa>cihānda Hāķķa itdiler

⁸⁰⁸ İÜ: didi>bilüñ

⁸⁰⁹ AÜ, BR, HM: duranlar>turanlar

⁸¹⁰ AÜ, BR, HM, İÜ: durmaya>turmaya

⁸¹¹ SR: olurlar>olalar

Fî Ahvâl-i ‘Ömer Rağıya’llāhu ‘Anhu

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

446. İşitgil yine ‘Ömerden hikāyet
İderdi ‘adli ol şer‘ içre ğāyet
447. Emīrū’l-Mü`minīndür kadr-i ‘ālī
İşit kim ideyin naqlinde kālī
448. Severdi cān u dilden ol Resūli
Leřāfet menba‘ı řāh-ı uřūli
449. İderdi hizmetin pes cān u dilden
Sözi şekker yüzi nāzükdi gülden
450. Resūlüñ řer‘ine olmuřdı kā’im
Gice řā‘at kıılır gündüzde řā’im
451. Nice öldürdi oğluñ dögmekile
Hākuñ emrin ri‘āyet kıılmağile

[SR 18a]

452. Oğul kıız māl u mülk anuñ kıatında
Degüldi cümle zerre hāzretinde
453. Muķarrebdi Resūlüñ hāzretinde
İderdi şer‘i içre ra‘iyetinde

[AÜ 26], [BR 13b]

454. Fenā bulmuşdı Hāķ kıurbında ol cān
Severdi anı ol Hānnān u Mennān
455. İderdi nāzı dergāh-ı ‘azīme
Yaraşur gire uçmağ-ı Na‘īme

456. Ğazāda heybetinden kimse durmaz⁸¹²
Biñ er bir nice gelse hiç şaymaz⁸¹³

457. Libāsında beğāyet faqr iderdi
Yamalu eskice hırqa geyerdi

[İÜ 12b]

458. Yidügi arpa vü tuz ancaķ anuñ
Uşüliydi bilüñ iş bu cihānuñ

459. Yimezdi cerb ü şirin şerbet bal
Meger hırma ola ancaķ budur hāl

460. Didiler acı tuzdur yidüğüñ uş
Hemişe ‘adet itdüñ kendüñe hoş

461. Didi tamu ta‘amından idüb havf
Bunu yir mi ki şāyed Hāķ ide ‘af

462. Meger bir gün yamardı hırkasın ol
Yamadan olmuşdı şöyle yol yol⁸¹⁴

[HM 16b]

463. Ayaklarında başmaķ başda şemle⁸¹⁵
Ne deñlü eskimişdi diñle şöyle

464. Bütün yir yoķdı bir el ayasınca⁸¹⁶
Anuñla gitdi dünyādan geçince

⁸¹² AÜ, BR, HM, İÜ: durmaz>türmaz

⁸¹³ AÜ, BE, HM, İÜ: Biñ er bir nice gelse hiç şaymaz>Biñ er bir erce gelse anı şormaz

⁸¹⁴ Bu beyit AÜ, BR ve HM nüshalarında yok.

⁸¹⁵ BR, HM, İÜ: Ayaklarında başmaķ başda şemle>Ayaķda başmaķ başında şemle

⁸¹⁶ AÜ, BR, HM: Bütün yir yoķdı bir el ayasınca>Bütün yoķdı bir ayasınca

465. Ayağkabında ol dā'im yamardı
Hemişe ölümüñ durmaz umardı

466. Ve zühtünde şalāhında ri'āyet
Kemāl ile olubdı şöyle gāyet ⁸¹⁷

[SR 18b]

467. Bugün yarın diyu günler geçerdi
Ve dost ārzūsı gönünden uçardı

468. Yamamak çün çıkardı hırkasın çün
Ve hem ıssı olupdı kātī ol gün

469. Güneş yaqdı mübārek arqasın hem
Dönüb ol dem güneşe kıldı verhem

470. Didi germiyyetüñ bendeñ mi alduñ
Nedür bu ıssı kim üstüme şalduñ

471. Utandı pes güneş kabqara oldı
Cihān zulmet karañluq birle tıldı

472. O heybetden güneş çün tıtdı nürin
Qıyās it yā cehennem n'ide yarın

473. Qamu halk bir kezin tañlaşdı cümle
Apañsuzdan⁸¹⁸ ne hāl kim düştı şöyle

474. Beğāyet qorqudan tāk oldı bunlar
‘Aqıllar çāk olub⁸¹⁹ bağlandı biller

[AÜ 27], [BR 14a]

⁸¹⁷ Bu beyit AÜ, BR, HM ve İÜ nüshalarında yok.

⁸¹⁸ HM, İÜ, SR: Apañsuzdan>Abañsuzdan

⁸¹⁹ İÜ: olub>idüb

475. Dirilüb geldiler ol dem⁸²⁰ Resüle
Kim oldı⁸²¹ cümle maḥlūka vesīle
476. Didiler yā ḥabībi pādişāhuñ
Nedür bu iş ki kıldı pādişāhuñ
477. Hemān ol ḥāl içinde geldi Cibrīl
Şanasın barḳ-ı ḥāṭıf⁸²² yā eser yil
478. Didi kim yā Muḥammed olḡıl āḡāh
Selām itdi saña luṭfından Allāh
479. Buyurḡıl yine ‘Ömer yā Muḥammed
Güneş birle barışsun yoḡsa ümmet
- [İÜ 13a]
480. Karanlukda ḡalur gün virmez envār
Bu resme ḡalısar tā rüz-ı maḡşer
- [HM 17a]
481. Aña luṭf ile baḡsun yine tekrār
Ki böyle emr ider ol yüce Settār
- [SR 19a]
482. Ḥaber virdi Resül ‘Ömer⁸²³ işitdi
Ne kim emr itdilerse eyle itdi
483. Naḡar kıldı dönüb çün yine bir kez
Aña luṭf eyleyüb bil ol ser-firāz ⁸²⁴

⁸²⁰ AÜ, BR, İÜ: ol dem>şol dem

⁸²¹ SR: oldı>oldur

⁸²² AÜ, BR, HM: ḥāṭıf>ḥāṭıf

⁸²³ AÜ’de “Ömer” kelimesi yok.

⁸²⁴ Bu beyit SR’de yok.

484. Açıldı gün yine pes oldu rüşen
Şanasın tıoldı ‘âlem bâğ-ı gülşen
485. İşıtdüñ mi ne resme nâz iderdi
Anuñ çüñkim yolu tıoğrı⁸²⁵ giderdi
486. Ne deñlü kırıkdı gün gör heybetinden
Yine ‘afv itdi ‘aczin vehbetinden
487. Hıkuñdur bil velī her işde kudret
Nazar kılanlara sen seni fikr et
488. Tıriķat hıvlisinden tışra çıkma
Tıfıl-veş baķuban her yaña aķma
489. Muķarreb olıgır⁸²⁶ Sulţān ķatında
Bite tā cümle maķşūd hıżretinde
490. İşit pes yine ‘Ömerden merātib
Anuñ vaşfın kaçan naķş ide kātib
491. Eger kim feth iderse Hıyy ü Bārī
Olur şerhi anuñ pes dilde cārī
492. Velī⁸²⁷ kendi kaçan kim añsa Hıķķı
Gider ‘aķlı başından Tañrı hıķķı
493. Olur mıydı unutmaķ aña Rabbin
Velī kāh kāh olur añduđı vaķtin

[AÜ 28], [BR 14b]

⁸²⁵ HM: yolu tıoğrı>doğrı yola

⁸²⁶ SR: olıgır>ol gör

⁸²⁷ SR: Velī>Evet

494. Eger bir kimse añsa rûz-ı maḥşer⁸²⁸
Hemân olmuş bilir⁸²⁹ kendüyi menşer⁸³⁰
495. Bu deñlü var iken ḥaḳḳında ḥürmet
Ve hem yâr eylemişken⁸³¹ ol Muḥammed
496. Görüñ ne resme ḳorḳar ol Ḥudādan⁸³²
Ḥalāş olmuşdur ol cümle cezādan
497. Niceler ‘izzetinden⁸³³ bula cennet
Aña yâr olana bunlar ne minnet
- [HM 17b], [SR 19b]
498. Şolar kim sevmedi ol çār-ı yâri
Yaḳar odlar⁸³⁴ içinde anı Bārī
499. Revādur yana odda ol ḳabāyiḥ
Zīra gördiler ol şerr-i mebāyiḥ
500. Gel imdi diñle ol server ne ḥāli
Bula cennetde uş idem maḳāli
- [İÜ 13b]
501. Ne vechile olur pes ol maḳāmı
Yā sünnet dutanı⁸³⁵ ol Ḥaḳ yaḳa mı

Ḳaşīde-i Baḥr-i Meşnevi ⁸³⁶

Beyit

⁸²⁸ AÜ, BR, HM: añsa rûz-ı maḥşer>anarsa rûz maḥşer

⁸²⁹ AÜ, BR, İÜ: bilir>şanur

⁸³⁰ HM: kendüyi menşer>kendüni menşer

⁸³¹ İÜ: yâr eylemişken>yârin eylemişken

⁸³² BR, SR: Ḥudādan>Ḥuzādan

⁸³³ SR: ‘izzetinden>‘izzetinde

⁸³⁴ HM, İÜ: yaḳar odlar>yaḳalar odlar

⁸³⁵ HM: dutanı>tutanı

⁸³⁶ İÜ: Ḳaşīde-i ‘Alā Baḥr-i Āḥir ; SR: -

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

502. Tā kıyāmet ger dinilse bu haber
Naql olunmaz eyle bil ey mu'teber

503. Ger dilerseñ bulasın andan şafā
Vir şalavāt rūḥ-i pāk-i Muştafā

Kaşīde-i Āḥir ⁸³⁷

Me fā 'i lün / Me fā 'i lün / Fe 'ū lün

504. Güzāfın mı⁸³⁸ şanursın sen bu yolu
Ne çekmişler bulunca kez bu ḥālī

505. Gider nefsuñ gider ḳalbüñ gider rūḥ
İrişmez añā 'aḳluñda mecālī

506. Eşer⁸³⁹ ḳalmaz gider cümle beşerden
Hemān ḥāldür işitmezler maḳālī

507. Bugün Mecnün oluban ben İlāhī
Çü yaḳdı 'ışḳuñ uş bu perr ü bālī

508. Baña vaḥdet görünür cümle 'ālem
Bu ḳaṭreyi o deryāya ḳatalı

509. Añı benden bilinmez şöyle gördüm
Gözüm ol nūr-ı ḥāzretde⁸⁴⁰ baḳalı

510. Bu varlık ḳande görsün pes çün⁸⁴¹ olmaz
Ki 'ışḳuñ nārı maḥv idüb yaḳalı

⁸³⁷ SR: Hāzā Kaşīde-i 'Alā Baḥr-i Kaşīr Āḥir

⁸³⁸ AÜ, BR, HM: Güzāfın mı>Güzāfını

⁸³⁹ SR: Eşer>Eser

⁸⁴⁰ SR: nūr-ı ḥāzretde>nūr-ı ḥāzrete

⁸⁴¹ SR: çün>çü

[AÜ 29], [BR 15a]

511. Cemālūñ görenūñ olmaz nişānı
Eger söylerisem yüz dürlü kıli⁸⁴²

[SR 20a]

512. Dağı bilgil nişānsuzdan nişān yok
Eger biñ yıl yürürse şöyle hāli

[HM 18a]

513. ‘Ömerden di yine eyle hikāyet
Degül hālin bilindi çünki kavli

Fī Merātib-i ‘Ömer Rağıya’llāhu ‘Anhu ⁸⁴³

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

514. Haber virdi Resūlu’llāh ki naql itdi baña Cibrīl
İşidūñ kim diyem bende kılasız⁸⁴⁴ siz dağı taḥşil
515. Beyān itdi ki cennetde meger işrāk ider bir nūr
Şu resme oldı⁸⁴⁵ ol berrāk olurlar mest ü lā-ya‘kıl⁸⁴⁶
516. Cemī‘ cennet ehli heb diledi kim kıla secde
Bu kez emr irdi Allāhdan ne resme oldıñuz mā’il
517. Ki secde itmek istersiz bular eydür ki yā Rabbi
Ki şanduk nūr-ı kudretten tecellī eyledūñ ḥāşıl
518. İlāhī bu ne hikmetdür ki hiç biz görmedük aşla
Bu resme nūr ide işrāk ‘aқıllar ola pes zā’il

[İÜ 14a]

⁸⁴² AÜ, BR, HM, İÜ: kıli>naqli

⁸⁴³ SR: Hāzā Faşlun Fī Merātib-i Ḥāzret-i ‘Ömer Rağıya’llāhu ‘Anhu

⁸⁴⁴ SR: kılasız>kılısar

⁸⁴⁵ AÜ, BR, HM: Şu resme oldı>Şūr oldı

⁸⁴⁶ SR: mest ü lā-ya‘kıl>mübtelā ya‘kıl

519. Didi ol ādir u ahhār bilũñ ‘izzũm celālũm ũn
O nũrũ bildũrem size ũn andan olduñuz sā’il
520. Ol ‘Ömer geyecek na‘lın ayıñı nũrũdur dir Hā
Ki bundan biñ kez olsun yek anı ben eyledũm ābil⁸⁴⁷
521. Ayakda geyecek na‘lın bu resme olıca ey yār
ıyās it yā bañında tāc ne resme olısar varıl
522. Muammed hũrmet iũn sen⁸⁴⁸ İlāhĩ ‘āñĩ ullara
Terahhum birle fal it⁸⁴⁹ uñ ıkar fũratden vāñıl
523. Üũnci yārin añlañ kim anuñ ‘Oñmān-ı Zı’n-nũreyn
Dirũb⁸⁵⁰ ur’ānı cem‘ itdi ounur tā ıyāmet bil
524. Anı da Şerh idem bir bir deñizden aresin ey yār
Nice ‘āñı beyān itmiñ hañendũr dinse ger tekrār

aide vũ Nañihat

Fā ‘i lā tũn / Fā ‘i lā tũn / Fā ‘i lā tũn / Fā ‘i lũn

525. Ey ki kendũ ‘ilminũñ sırrın haberdār olmayan
Nicedũr keñretde vadet bu miñālĩ bilmeyen
526. Nice gørsũn ol merātib ande olur yā bu nũr
Ol Cemāle arñu mir’ātuñ libāsıñ geymeyen⁸⁵¹
527. Nicesi manzar olısar ol tecellĩ nũrına
Kendũzinden arınub hem ‘ıñ-ı Hāa olmayan

[AÜ 30], [BR 15b], [HM 18b], [SR 20b]

⁸⁴⁷ İÜ: biñ kez olsun yek>yek biñ kez

⁸⁴⁸ SR: “sen” kelimesi kullanılmamıñ.

⁸⁴⁹ BR, HM: fal it>it fal

⁸⁵⁰ SR: Dirũb>Dũrũr

⁸⁵¹ BR, HM: geymeyen>bilmeyen ; İÜ: geymeyen>silmeyen

528. Gel biraz ğaflet tozından kendüzin⁸⁵² eyle arı
Olısar mı teslīm ol kim kendüliksiz gelmeyen
529. Yile viren nāmūsı ‘ār kendin⁸⁵³ ol dosta⁸⁵⁴ karar
Ol bulur Hakkı ki kendin Hakk özinden bilmeyen
530. Ey ‘aceb kim añlaya mı kimse bu vaḥdet sözün⁸⁵⁵
Görmeyince dost cemālin naḡş-ı dilde ḡalmayan
531. Bul merātib al ḡicābuñ ref‘i ḡıl andan iriḡ
Yoḡsa ne irsün bu ḡadre uyḡuñuzdan almayan
- Faḡlun Fī Merātib-i ‘Oḡmān Raḡıya’llāhu ‘Anhu** ⁸⁵⁶
Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün
532. Emīrū’l-Mü’minīndür ol dilāver
Ki bunca ulular üstünde server ⁸⁵⁷
533. İḡit imdi kim ‘Oḡmānı diyem ben
Edepde⁸⁵⁸ nice ḡıldı ḡulḡ-ı aḡsen
534. Resūle geldüġi günden gidince
Aña tā emr-i Sübhānı yitince
535. Naḡar ḡılmazdı aḡla od yirine
Boyun virmişdi Hakkun taḡdirine
536. ḡaçan ḡusl itse ol olmazdı ‘uryān
ḡayā baḡriydi vü ‘ıḡḡ içre ḡayrān

⁸⁵² AÜ’de “kendüzin” kelimesi yok.

⁸⁵³ HM: ‘ār kendin>‘ārından

⁸⁵⁴ AÜ, BR, HM, İÜ: dosta>dost

⁸⁵⁵ AÜ, BR, HM: sözün>yüzün

⁸⁵⁶ SR: Hāzā Faḡlun Fī Merātib-i ‘Oḡmān Raḡıya’llāhu ‘Anhu ; İÜ: ḡaḡide vü Naḡiḡat

⁸⁵⁷ Bu beyit AÜ, BR, HM ve İÜ nüshalarında yok.

⁸⁵⁸ AÜ, BR, HM, İÜ: edepde>edebde

537. Resūli kıldı da‘vet ol evine
Ki tā görklü yüzün görüb sevine
538. Ne deñlü adum atdıysa o sulţān
Gelüb andan gidince cümle⁸⁵⁹ yeksān

[İÜ 14b]

539. Her adum çün birer kul kıldı āzād
Anuñ çün kıldı cennet içre ābād
540. Her adum atduğın şaydı Resūlüñ
Leţāfet kānı ol Şāh-ı uşūlüñ
541. Dağı bir bu kaçan çıksa evinden
Yağardı dā‘imā üstüne gökden
542. Uvağ yağmur çisek-veş birle ey cān
Evinden mescide hem yine andan
543. Gelince tā eve her dem yağardı
Velīkin kōrkudan beñzi şarardı
544. Şanurdu ki⁸⁶⁰ katī olmuş günāhkār
Görürdi kim yağar üstüne her bār

[HM 19a], [SR 21a]

545. Velī bir gün Resūle şordı anı
Ki bu ne hāldür ey sırr-ı nihānı
546. Benüm çok mı günāhum yoḥsa ğāyet
Yaḥūd⁸⁶¹ bu resme mi emr-i irādet

⁸⁵⁹ SR: cümle>yine

⁸⁶⁰ İÜ: ki>key ; SR: ki>kim

⁸⁶¹ BR, SR: Yaḥūd>Yaḥūz

[AÜ 31], [BR 16a]

547. Kaçan çıksam yola pes yağa yağmur
Beyân it redd mi kıldı Hâk yâ mağfûr
548. Görüñ kim kendüzin görmez ol ulu
Anuñ çünkim ʔoluydı ‘aql u bilu
549. Hemîşe kendüzin alçağ görürdi
Mübârek boynunu egüb yürürdi⁸⁶²
550. Yürürdi meskenet birle beğâyet
İşit bu söz neye irdi nihâyet ⁸⁶³
551. Hâkuñ emri Resûlüñ sünnetinde
Yoğ idi bundan ahsen hâzretinde
552. Hâyâ ıssı vü zillet⁸⁶⁴ ıssıdı ol
Görüñ imdi bu resme varınur yol^{865 866}
553. Uyanğıl ki⁸⁶⁷ gözüñden gide ğaflet
Ola bir gün ki ʔona başa devlet
554. Özüñi farz u sünnet birle zeyn it
Pes andan rāh-ı hâzretten yaña git
555. Şehîd oldı vü virdi ʔatlu cānı
Hicābın ref‘i kıldı cāvizānı⁸⁶⁸

⁸⁶² AÜ, BR, HM, İÜ: Mübârek boynunu egüb yürürdi>Ki ğâyet meskenet birle yürürdi

⁸⁶³ Bu beyit AÜ, BR, HM ve İÜ nüshalarında yok.

⁸⁶⁴ SR: zillet>dövlət

⁸⁶⁵ SR: varınur yol>var nûrı bul

⁸⁶⁶ Bu beyit İÜ’de yok.

⁸⁶⁷ AÜ, BR, İÜ: Uyanğıl ki>Uyanğıl hey ; HM: Uyanğıl ki>Uyan ‘aql

⁸⁶⁸ İÜ: cāvizānı>cāvidānı

556. Oruç⁸⁶⁹ ayında di h̄alvetde hem bil
Sefer kıldı fenādan döndi⁸⁷⁰ heb il
557. Oturmuş i'tikāf itmişdi ol⁸⁷¹ yār
Hemān andan ulaşdı şöyle kim var
558. Dutarken sünneti ol virdi cānı
Göründi ol sa'at esrār-ı ma'ni⁸⁷²
559. Dutarsañ sende ayrılmazsñ andan
İşit aḥvālin uşta dil ü cāndan⁸⁷³
560. Ya andan ğayrı ne var kişi dutsun
Ya ansuz ol maḳāma nice gitsün ⁸⁷⁴

Ḳaşıde vü Naşīḥat

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

[İÜ 15a]

561. Ey ki anuñ sünnetini tutmayan⁸⁷⁵
Ḥaḳ yolunda 'ömrüni şarf itmeyen

[HM 19b], [SR 21b]

562. Bid'at oluban Resüle uymayan⁸⁷⁶
Şeytanāt fi'linle olanlar hemān

⁸⁶⁹ BR, HM, SR: Oruç>Oruc

⁸⁷⁰ AÜ, BR, HM, İÜ: döndi>toydu

⁸⁷¹ SR: ol>o

⁸⁷² AÜ, BR, HM: ma'ni>ma'āni

⁸⁷³ İÜ: uşta dil ü cāndan>anuñ imdi cāndan ; AÜ, BR, HM: uşta dil ü cāndan>anun imdi cāndan

⁸⁷⁴ Bu beyit BR ve HM'de yok.

⁸⁷⁵ SR: tutmayan>dutmayan

⁸⁷⁶ AÜ, BR, HM, İÜ: uymayan>uymayub

563. Nice ʔoya⁸⁷⁷ yüzüñ aña⁸⁷⁸ bakmağa
Kim saña yarın virürler mi emān
564. Bunda⁸⁷⁹ nefsüñ hoşluğın hoş gözleyüb
Yarın anda müflis olmaqlık neden
565. Tañrı emrin ʔut Resüle uy ey yār
Dileriseñ yoldaşuñ ola ĩmān
- [AÜ 32], [BR 16b]
566. Eriseñ ger bundayiken Haxkı bil
Qalmaya tā gönlüñ içinde gümān
567. Diñle imdi yine ‘Osmāndan haber
Kim su’āl itdi Resüle ol zamān
- Faşlun Fī Mertebe-i ‘Osmān Rağıya’llāhu ‘Anhu**
Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün
568. Hemān dem irdi Cebrā’il didi kim yā Resūlu’llāh
Selām itdi saña Allāh bu rāzı fetḥ idüb⁸⁸⁰ ol şāh
569. Didi luḥfından ol Sultān haber vir bile tā ‘Osmān⁸⁸¹
Degüldür yağmur ol yağān bilüb tā olsun ol āğāh
570. Günāhından degül bilsün anuñ çün olmasun ğam-nāk
Ferişteher utanurlar ḥayāsından⁸⁸² anuñ her gāh
571. Döker yağmur gibi anlar terin ‘Osmānı gördükde
Anı ol şānmasın yağmur melekler teridür li’llāh

⁸⁷⁷ İÜ: ʔoya>doya ; SR: ʔoya>döñe

⁸⁷⁸ AÜ, BR, HM: aña>anuñ

⁸⁷⁹ BR, HM: Bunda>Bu

⁸⁸⁰ AÜ, BR, HM: fetḥ idüb>fetḥ ider

⁸⁸¹ İÜ: ḥaber vir bile tā ‘Osmān>ḥaber vire ki yā ‘Osmān

⁸⁸² HM: ḥayāsından>ḥayālinden

572. ‘Urūc itdi yine Cibrīl geçüb seb‘-ı semāvātı
Resülūñ yāri vü dostı ferīştehler içinde māh
573. Evet dā’im Resūlu’llāh iderdi ‘izzet ‘Osmāna
Utanurdı hayāsından aña kim olsaydı hem-rāh
574. Görüben didiler⁸⁸³ aşhāb bular birbirine kavlä
Kim ‘Osmāna ider ‘izzet ziyāde Muştafā nā-gāh
575. Kaçan kim böyle didiler anuñ haqqında çün anlar
İşitdi anlaruñ naqliñ didi ol maqbül-i dergāh
576. Nicesi itmeyem ‘izzet ider Haq kendüsi ‘izzet
Utandılar hayāsından semāvāt üzre heb ervāh
577. Utandı kendüsi Hazret anuñ erkān-ı şānından
‘Aceb mi ben hayā itsem didi ol Hazret-i seyyāh

[HM 20a]

578. Hem oldur mefhar-i mevcūd habīb idindi ol maḥbūb
Hem oldur sırr-ı Rabbānī haqāyık gencine miftāh

[SR 22a]

579. Utanmaq hoşdur Allāhdan kişi bil her sa’at her gün
Edeble buldı kim buldı budur sözlerde söz şihhāh
580. ‘Alī dördüncidür añlañ anuñda şerh idem hāliñ
Virürse ben kula kuvvet ma‘āni feth idüb Allāh
581. Emīrū’l-Mü’minīndür ol ve hem bil hatm ü evliyā
Esedu’llāhdur ol ayrı ve sırrı sırr-ı şāhānşāh⁸⁸⁴

⁸⁸³ İÜ: didiler>didi

⁸⁸⁴ Bu beyit AÜ, BR, HM ve İÜ nüshalarında yok.

[İÜ 15b]

Kaşide vü Naşihat

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

582. Gel işit kim ol erenler n'eyledi
Nicesi bu yolda cān baş oynadı
583. Hem nicesi kıldılar Hakkā sülūk
Yā gönülde bahri nice kaynadı

[AÜ 33], [BR 17a]

584. Pes nicesi geçdi 'alemden bular
Sanki bir loğmaydı anlar çiyneği
585. Sende ey⁸⁸⁵ 'āşık giderseñ hāzrete
Al erenlerden sebağ gör neyledi
586. Gice gündüz sende dürüş Hakk yola⁸⁸⁶
Dime kim sen⁸⁸⁷ bu nefsi beni aldadı
587. Kanı senden öñden ol gelen giden
Görmedüñ mi bunda bākī kalmadı
588. Geçdi devri bunlaruñ bir bir tamām
Hasret oluban murādın almadı
589. Dünyā evi dā'imā cevri ü cefā
Anuñ çün 'aql[1] olan aldanmadı
590. İmdi berk tut 'ışkı sen elden koma
'ışkıla giden bu yolda kalmadı

⁸⁸⁵ SR: Sende ey>Sen dağı

⁸⁸⁶ AÜ: Gice gündüz sende dürüş Hakk yola>Gice vü gündüz sende düş Hakk yola

⁸⁸⁷ AÜ, BR, HM, İÜ nüshalarında "sen" kelimesi kullanılmamış.

Faşlun Fī Aḥvāl-i ‘Alī Raḍıya’llāhu ‘Anhu ⁸⁸⁸

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

591. İſitgil pes yine naḳlıñ ‘Alīnün
Seḫāvet kânı ol cömerd velīnün
592. Esedu’llāh ve hem⁸⁸⁹ ſāhib-ſecā‘āt
Hemiſe kendüye ḳılmıſdı ‘ādet
593. Gice tā ſubḫa dek olmağa ḳā’im
Ḥuzānuñ ḫızmetinde ſöyle dā’im
- [HM 20b]
594. Ḳaçan gelſe namāz vaḳti pes ol yār
Olurdu dünyā⁸⁹⁰ ol dem başına dār
- [SR 22b]
595. Mübārek uzvına lerze düſerdi
Taḫayyür ſerbetinden nūſ iderdi
596. Ḥazān-veſ bil ſolardı beñzi anuñ
Düſerdi ḫavfı gönline Ḥuzānuñ⁸⁹¹
597. Aña bir gün su’āl itdiler⁸⁹² aſḫāb
Ḥaber vir bize ey maḳbül-i Vehhāb
598. Ḳaçan dursañ namāz vaḳtinde ey nūr
Niçün her dem olur beñzüñ taḡayyür⁸⁹³

⁸⁸⁸ İÜ: Faşlun Fī Aḥvāl-i ‘Alī Raḍıya’llāhu ‘Anhu>Faşlun Fī Aḥvāl-i ‘Alī Kerrema’llāhu Veche ; SR: Faşlun Fī Aḥvāl-i ‘Alī Raḍıya’llāhu ‘Anhu>Hāzā Faşlun Aḥvāl-i ‘Alī Raḍıya’llāhu ‘Anhu

⁸⁸⁹ AÜ, BR, HM, İÜ: Esedu’llāh ve hem>Esedu’llāha hem

⁸⁹⁰ SR: dünyā>dünye

⁸⁹¹ AÜ, BR, HM: gönline Ḥuzānuñ>gönline Ḥudānın

⁸⁹² AÜ, BR, HM: itdiler>eyler ; İÜ: itdiler>eylediler

⁸⁹³ SR: Niçün her dem olur beñzüñ taḡayyür>Niçün beñzüñ olur her dem taḡayyür

599. Beyân it bilelüm bu sırrı ey cân
Ki her müşkül olupdur saña âsân
600. Resül şehridür ‘ilmüñ sen kapusu⁸⁹⁴
Senüñ haqqıñda dir böyle tapusu
[İÜ 16a]
601. ‘Alî çünkim su’âlde oldı sâmi‘
Anı kılmışdı Haq her ‘ilme câmi‘⁸⁹⁵
[AÜ 34], [BR 17b]
602. Didi bunlara ey aşhâb-ı Maḥmūd
Şararmaqdan budur pes bizde⁸⁹⁶ maqşūd
603. Namâz bizde emânetdür çün irse
Gözüm ol görklü sâ‘at geldi görse
604. Düşer gönlüme andan şöyle teşvîş
Kaçan olsa selâmet birle bu iş
605. ‘Aceb teslîm idem mi ben emânet⁸⁹⁷
Olur mı yoḥsa kulluqda hıyânet
606. Anuñ çündür düşer endâma qorḥu
Kılub-van kendüme bu resmile hū⁸⁹⁸
607. Şolar beñzüm şararmaq birle ey cân⁸⁹⁹
Anuñ çünkim Te‘âlâ yüce Sulṭân

⁸⁹⁴ “Ben ilmin şehriyim, Ali de onun kapısıdır.”; Münavî, Feyzu’l-Kadîr Kerhu’l-Câmi‘u’s-Sağîr, Beyrut ts., III, 46.

⁸⁹⁵ AÜ: câmi>cenâh

⁸⁹⁶ AÜ’de “bizde” kelimesi yok.

⁸⁹⁷ İÜ: ‘Aceb teslîm idem mi ben emânet>‘Aceb kim teslîm idem mi emânet

⁸⁹⁸ AÜ, BR, HM, İÜ: Kılub-van kendüme bu resmile hū>Kılu-van kendüme bu resme ben hū

⁸⁹⁹ SR: ey cân>andan

608. Kılur mı redd anı ol yoḥsa maḳbūl
Pes andan lāzım oldu⁹⁰⁰ ḳorḳa ben ḳul
609. Didiler ba‘zılar kāh kāh olurdı
Namāzı ol uşda eyle⁹⁰¹ ḳılurdı ⁹⁰²
610. Aña lāyık ne resme iş idem ben
Gerek kim şöyle ḥavf içre gidem ben
611. Anuñ gibi kerāmet birle ol yār
Hem arslanum diye şānında Settār
- [HM 21a]
612. Naḳar ḳıl ḳorḳusın ne vechidür⁹⁰³ bir
Var imdi aña göre eyle tedbīr
- [SR 23a]
613. Kişi Ḥaḳḳa⁹⁰⁴ yaḳīn olduḡı miḳdār
Budur ḥāl kim anuñ ḳorḳusı artar
614. İraḳ düşmişdür⁹⁰⁵ anlar her ki⁹⁰⁶ ḳorḳmaz
Bu bellü od ıraḳdan kimse yaḳmaz
615. Anı her kim ki bildi artdı⁹⁰⁷ ḳorḳı
Ziyād oldı⁹⁰⁸ yaḳīn oldukça barḳı
616. ‘Alī çünkim namāza ḳılsa ḳāmet
Virürdi kendüzin küllī tamāmet

⁹⁰⁰ SR: lāzım oldu>oldı lāzım

⁹⁰¹ SR: Namāzı ol uşda eyle>Şalāti uşta ol öyle

⁹⁰² Bu beyit AÜ, BR ve HM nüshalarında yok.

⁹⁰³ AÜ, BR, HM, İÜ: vechidür>vechidedür

⁹⁰⁴ SR: Ḥaḳḳa>Ḥaḳdan

⁹⁰⁵ AÜ: düşmişdür>düşmişdi

⁹⁰⁶ AÜ, BR, HM, İÜ: her ki>her kim ki

⁹⁰⁷ BR, HM: artdı>erti

⁹⁰⁸ AÜ, BR, HM, İÜ: Ziyād oldı>Ziyāde oldı

617. Eger bir kimse ɗarb itse ger anı
Süñüvü ger bıçaqla⁹⁰⁹ aña ya'ni ⁹¹⁰

618. Geçerse bir yanından bir yanına
Anı duymaya⁹¹¹ ol pes diñle yine

619. Uyuşurdu teveccüh itse k̄ānī
Aña beñzer görüñ bir dañı k̄ānī

[İÜ 16b]

620. Du'ā kıldı uluya kıldı Hağ hay
Velī ol serv-i ɗaddi ol didi yay⁹¹²

621. Namāza durmadan⁹¹³ lām oldu elfi
Riyāzatdan görünür öñde ħalfi

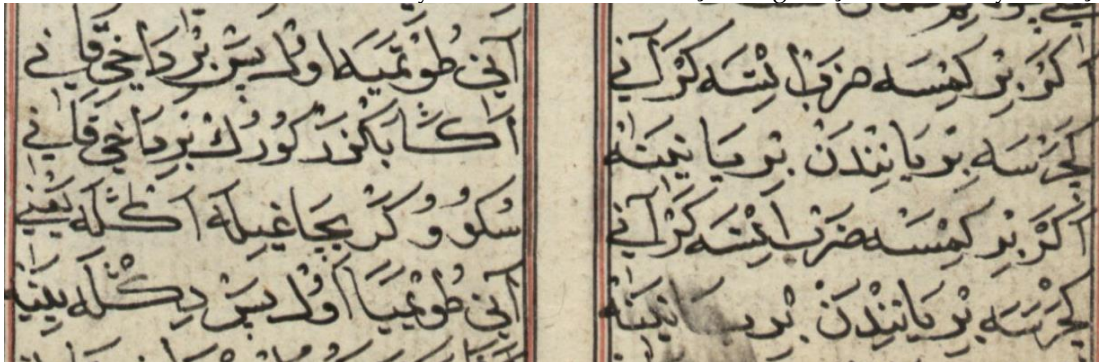
[AÜ 35], [BR 18a]

622. Mübārek ayağına batdı demren
Ġazāda heybet ile ceng iderken

623. Aña hiç bir⁹¹⁴ ṭabīb kılmazdı çāre
Ḳomazdı zaħmetinden kim çıķara

⁹⁰⁹ İÜ: bıçaqla>bıçağıla

⁹¹⁰ İÜ'de 617 ve 618. Beyitlerin dizeleri karıştırıldığı için tekrar yazılmış.

⁹¹¹ AÜ, BR, HM, İÜ: duymaya>tuymaya

⁹¹² AÜ, BR, HM, SR: ol didi yay>oldı yay

⁹¹³ AÜ, BR, HM : durmadan>tırmadan ; İÜ: durmadan>tırmadın

⁹¹⁴ HM: "bir" kelimesi kullanılmamış.

624. Beğāyet şişdi zahmet oldu ğālib
Çıkarmak çün niceler oldu t̄alib
625. Rızā virmezdi çün gördiler anlar
Resūlu'llāh buyurdu ey yārānlar
626. Taḥammül eyleñüz dursun⁹¹⁵ namāza
Āsān ola çıkarmak anda size
627. Gözetdiler anı günlerde bir gün
Namāza durdu⁹¹⁶ tenhā ol yüzi gün
628. Mübārek ayağın tiz yardı bunlar
Çıkardılar anı ol yüzi envār

[HM 21b]

629. Kocunmadı yirinden zerre ol h̄aş
Görüñ kim uş ne resme olur iḥlāş
630. Eger kim bizi bir qarınca bir kez
Işırsaydı şalāt içinde tez tez

[SR 23b]

631. Bozarduk yā beliñlerdük bir anda
Anuñ çün girmemişdür qorqu cānda
632. Velī dostları Ḥaqquñ gör ne kıldı
Hemişe ḥavf ile yandı yağıldı
633. Yağın olduqça artuq yandı bunlar
Neden kızsın ırak yirden bağanlar

⁹¹⁵ AÜ, BR, HM, İÜ: dursun>şursun

⁹¹⁶ AÜ, BR, HM, İÜ: durdu>şurdu

634. İrak düşdükçe kórku az olur az
Anuñ çün nefsiñ elden halk koyamaz⁹¹⁷

635. İrak düşmişdür anlar şöyle gâyet
Meger Hâk kıla luftından ‘inâyet

636. Yakınlık vire tâ kim arta ihlâş
Açıla gönlümüzden jeng ü hem pās

637. Resūlu’llâh buyurmuş diñle anı
Fedâ kıl var muhabbet içre cānı

**Ḳāle’n-Nebiyyü ‘Aleyhi’s-selām: El-Muḥlişüne ‘alā
ḥaṭarin ‘azîmin** ⁹¹⁸

Beyit

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

638. Niḳâb açdı cemâlınden yine cānân elinden yâr
Ḳanı ‘âşık anı ister virür yoluna baş u cān

639. Ḳanı er kim bu çevgānı şala meydanda koyub baş
Ḳanı ol ḳalb-i ḥâliş kim aña mihmân ola Sulṭân

[AÜ 36], [İÜ 17a]

Ḳaşıde-i ‘Alâ Baḥr-i Mevzûn ⁹¹⁹

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

[BR 18b]

640. Gele dünyâya maḡrūr olma ey cān
Saña te’kîd idüpdür yüce Sübhân

⁹¹⁷ AÜ: koyamaz>komaz ; İÜ: koyamaz>koyumaz ; SR: koyamaz>koyumazuz

⁹¹⁸ “İhlaslı olanlar, büyük tehlike içindedir.”; Aclûnî, a.g.e., 2/312.

⁹¹⁹ Bu başlık AÜ, BR ve HM nüshalarında yok.

641. Unutma ‘ālem-i aṣluñ sefer kıł
Yine bu derdüñe sen eyle dermān
642. Muḥabbet ḥaḫkuñ eylegil gönülde⁹²⁰
Yaraşmaz aña⁹²¹ şeyṭān ola mihmān
643. Yirüñ Firdevs-i a‘lāyiken anda
Nedendür saña lāyık oldu gülḥān
644. Yirüñ od eyleme gül-zār iken sen
İşidürsin aḫī bunları el‘ān

[HM 22a]

645. Buyurdı Ḥaḫ Te‘ālā yā ‘ibādı
Gelüñ diyü işitdüñ mi bu yādı⁹²²
646. Sizi da‘vet ider ol Ḥayy ü Ḥannān
Yā pes siz nite ġāfilsiz ey yārān

[SR 24a]

647. Niçün kāhil olursız varmadan siz
Şanur mısın⁹²³ ki bunda ḫalısarsız⁹²⁴
648. Görün uş āyetin ol pādişāhuñ
Ne yüzden ḫıldı da‘vet gör o Sulṭān⁹²⁵

[وَاللّٰهُ يَدْعُوْا اِلٰى دَارِ السَّلَامِ ...]

Ḳavluhu Te‘ālā: *Va’llāhu yed‘ū ilā dāri’s-selām* ⁹²⁶

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

⁹²⁰ SR: Muḥabbet ḥaḫkuñ eylegil gönülde>Muḥabbet eylegil sende gönülde

⁹²¹ SR: anda>aña

⁹²² AÜ, BR, HM, İÜ: işitdüñ mi bu yādı>işitmedüñ mi Burhān

⁹²³ SR: Şanur mısın>Nebīnin şanur mısın

⁹²⁴ AÜ, BR, HM, İÜ: ḫalısarsız>ḫalısız ān

⁹²⁵ AÜ, BR, HM, İÜ: Sulṭān>Sübḥān

⁹²⁶ “Allah, esenlik yurduna çağırıyor.”, (Yûnus, 25)

649. Bunda dünyā saña bākī qalmaya
Ġāfil olma kim ecel virmez emān
650. Āhiret çün eylegil dün gün yaraq
Añsuzın va‘de irişür bi-gümān
651. Hāq yolına eyle varlıgun nişār
N’ola terk itseñ Hāqkiçün hānumān
652. Varlığından geçmeyince bir kişi
İre mi dirsın bu sırra ol hemān
653. Enbiyā vü evliyā cümle tamām
Gör nice kórku içinde virdi cān
654. Tır yukaru ‘ışk atına ol süvār
Kaçan ire menzile olan yayan
655. Ol ‘Alīden naql olunsun bil girü
Kim ne resme sırra kılmuşdur mekān

Faşlun Fī Merātib-i ‘Alī Rağıya’llāhu ‘Anhu Veche

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

[AÜ 37], [BR 19a]

656. Meger bir gün Resūlu’llāh beyān iderdi⁹²⁷ aqvāli
Kaçan Mi‘rāca ‘azm itdi semāvāt üzre ol ‘ālī⁹²⁸
657. Ne gördi yolda ol bir bir qamusın eyledi taqrīr
Anı diñlerdi pes aşhāb gönüller eyleyüb hāli

⁹²⁷ SR: iderdi>eylerdi

⁹²⁸ SR: semāvāt üzre ol ‘ālī>semāvāt ol rāh ‘ālī

658. Didi çok nesne gördüm ben velîkin geldi bir arslan
Öñüme key şecâ'atle yegürdi gör bu ef'âli

[İÜ 17b]

659. Açup ağzın o heybetle didi kim yâ Resûlu'llâh
Unutma ben kavluñ anda beğâyet kıldı ikbâlî ⁹²⁹
660. Evet ağzın kaçan açdı şecâ'at cür'asın şaçdı
Hemân dem ağzına etdüm yüzüğüm eyledi kâlî ⁹³⁰
661. Kaçan kim ol Resûlu'llâh didi aşhâba bu sırrı
'Alî tırdı yirinden ol yüzi gül gökçek a'mâli

[HM 22b]

662. Açup ağzın yüzüğün tiz çıkarub ol sa'at şundı
Resûlu'llâh du'â itdi kıla Hâk kadrüñi 'âlî
663. Gör imdi evliyâ sırrın ne yüzden gösterür ma'nî
Beyân itdüm kamu bir bir çü dört aşhâbuñ ey 'âlî

[SR 24b]

664. Olaruñ medhi bil ancağ şanasın bahridür mecrah
Biz andan alduğ uş kaçre ider çün vaşla bu dili
665. Hemân ancağ muhabbetdür añılsun dilde ol cānān
Yā biz ne kimseyüz kim uş idevüz medh-i a'yālî
666. İşit pes Fāṭımadan bir rivāyet eyleyem taḫrīr
Anuñda bilesüñ kadrin ne resme kıldı Hâk 'ālî
667. Yor imdi cidd ü cehd eyle bugün sen alıgör menzil
Bu cism ü cānı terk it var n'olur pes dünyā emvālî ⁹³¹

⁹²⁹ Bu beyit SR'de yok.

⁹³⁰ 660 ve 661 numaralı beyitler HM'de yok.

⁹³¹ Bu beyit SR'de yok.

Beyit

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

668. Tā kıyāmet ger dinilse bu haber
Naql olunmaz eyle bil ey mu'teber
669. İsteriseñ bulasın andan⁹³² şafā
Vir şalavāt rūh-i pāk-i Muştāfā

Kaşide vü Naşihat

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

670. Ey ki gizlü sırra olan āşinā
Yine kendü kendüyimiş āşinā
671. Kānde varuban ya kanden⁹³³ geldügin
Ol bilür her işi ilter başına
672. Gel beru ey 'aql-ı yār olan kişi
İçeridür ne bakarsın taşına
- [AÜ 38], [BR 19b]
673. Derd odıyla⁹³⁴ cigerüñ eyle kebāb
Kendizüñ ğarķ eyle gözüñ yaşına
674. Kendi cānından güzer kıлмаķ gerek
Andan irişür kişi hāldaşına
675. İmdi tiz dur⁹³⁵ bunda eylegil yaraķ
İrdi 'ömrün uşta⁹³⁶ āhır yaşına

⁹³² AÜ, BR, HM: andan>anda

⁹³³ AÜ, BR, HM: kanden>kānde

⁹³⁴ SR: odıyla>oduna

⁹³⁵ İÜ, SR: dur>tur

⁹³⁶ AÜ, BR, HM, İÜ: uşta>uşda

676. Bakmağıl hiç sen bu naşsuñ şüretin
Mekr ü h̄ilesi vü gözi kaçına

[HM 23a]

677. Aldanub meftün olanlar bu işe
Şöyle bil kim ağı katmış aşına

[İÜ 18a]

Faşlun Fī Ahvāl-i Fāṭıma Raḍıya'llāhu 'Anhā

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

678. Meger kim Fāṭıma bir gün evinde
Oturmuşdı o kāmıl şer'î dīnde
679. 'Alī şol dem melāmet birle geldi
Anuñ h̄üznin⁹³⁷ görenler fikre ṭaldı
680. Anuñ çün Fāṭıma gördi bu ḥālīñ
Aña luṭf ile 'arz itdi maḳālīñ

[SR 25a]

681. Evet bil Fāṭıma olmuşdı fāriğ
Bu dünyā işine şarmuşdı şarığ⁹³⁸
682. Elin çekmişdi dünyā sevgüsinden
Geçüb nūr-ı semānuñ seb'asından
683. Didi ey ḥazretiñde Ḥaḳḳuñ 'Alī
Nedür aşlı neden bulduñ melālī
684. Didi atañ Resūlu'llāhı 'Oşmān
Ziyāfet eyledi ey şems-i tābān

⁹³⁷ SR: h̄üznin>h̄üsün

⁹³⁸ 681 ve 682 numaralı beyitler AÜ, BR, HM ve İÜ nüshalarında yok.

685. Her adum atduđın Őaydı Resűlűñ
Gelűb tĀ kim gidince yine anuñ
686. ĀzĀd itdi birer şul ‘izzetine
Velĭ n’oldı řikĀyet diñle yine
687. Benűmde nesnenűm yoķ kim alaydum
Anı ta‘řĭm idűb da‘vet řılaydum
688. Faķĭrem dűnyĀlıkda⁹³⁹ nesnenűm⁹⁴⁰ yoķ
Velĭ gűnlűm ğanĭdűr cűmleden řoķ
689. Evet yitmez gűcűműz da‘vetine
Ćű ma‘lűmdur ne diyem řazretine
690. Buyurdı FĀřıma kim yĀ ‘Alĭ var
Atamı eyle bu işden řaberdĀr
691. Seni oķur řızuñ di gelsűn ol řĀh⁹⁴¹
Aña ‘izzet ide luşfindan AllĀh

[AŬ 39], [BR 20a]

692. Didi yĀ FĀřıma kim nesne yoķdur
Ne veche oķuyam ařĥĀbda řoķdur
693. Yalĭñuz mı gele ol řĀh-ı kevneyn
YĀřud⁹⁴² ařĥĀb ile mi di bilem ben

[HM 23b]

⁹³⁹ SR: dűnyĀlıkda>dűnyelikde

⁹⁴⁰ AŬ, BR, HM: nesnenűm>nesnem

⁹⁴¹ AŬ, BR, HM: Seni oķur řızuñ di gelsűn ol řĀh>Seni da‘vet ider řızuñ gelsűn ol řĀh

⁹⁴² AŬ, BR, SR: Yaşud>Yaşuz

694. Didi pes cümle aşhâb ile gelsün
Ziyâfet çün okur-van şöyle bilsün⁹⁴³
695. Gelüb şol dem Resüle kıldı taqrîr
Ne kim didiyise Fâtıma bir bir
696. Resûlu'llâh didi kim yâ 'Alî biz
Yalıñuz mı varalum nice dirsiz
697. Anuñ çünkim Resûlu'llâh bilürdi
Ziyâdedür 'Alîñüñ fakri dirdi
698. Buyurdı kim yalıñuz mı varam ben
Yağud⁹⁴⁴ aşhâb bile mi di bilem ben
[iÜ 18b], [SR 25b]
699. Didi kim yâ Resûlu'llâh-ı a'lem⁹⁴⁵
Fedâ⁹⁴⁶ olsun yoluñda atam anam
700. Bile gelsünler aşhâb-ı Muhammed
Kılupdur Fâtıma key katî minnet
701. Didi hoş imdi⁹⁴⁷ pes tırdı yirinden
Kimesne kalmadı anda birinden
702. Mücâvirdi tamâmet dört yüz aşhâb
Alupdı her birisin 'ışk-ı Vehhâb
703. Resûlu'llâh tırub çün yola girdi
'Alî tizrek Resûlden eve irdi

⁹⁴³ SR: şöyle bilsün>eyle bilsin

⁹⁴⁴ AÜ, BR, HM, iÜ: Yağud>Yağuz

⁹⁴⁵ SR: a'lem>'âlem

⁹⁴⁶ iÜ, SR: Fedâ>Fidâ

⁹⁴⁷ AÜ, BR, HM: Didi hoş imdi>Didi imdi hoş

704. Görür kim⁹⁴⁸ nesne pişmez⁹⁴⁹ ocağında
Ta‘accüb kıldı ol da‘vet çağında
705. Didi yā⁹⁵⁰ Fāṭıma geldi Muḥammed
Atañ ol faḥr-i ‘ālem kân-ı himmet
706. Velî hiç nesne⁹⁵¹ yok bişmekde⁹⁵² ey cān
Gelinek yine ol maḥbûb-ı Sultān⁹⁵³
707. Didi kim Fāṭıma bil yā ‘Alî sen
Anı ışmarladum Allāha uş ben
708. Gelen şimdi işit çün Muřtafādur
Şefā‘at kânı ol şavk-ı Şafādur ⁹⁵⁴
709. Ne ğam yirsiñ kim Allāh қor mı anı
Dilersem göndere Na‘m-i cinānı
710. Çökerdi ol münevver bedr-i kevneyn
‘Alî hem Fāṭıma ol ümm-i nüreyn
[AÜ 40], [BR 20b], [HM 24a]
711. Gelüb karşı kıılır ikrām u ‘izzet
Diyüb ey şems-i raḥmet mäh-ı devlet
712. Oturdu çün Resül hem cümle yārān
İşit imdi ne resme oldu devrān

⁹⁴⁸ İÜ: “kim” kelimesi yok.

⁹⁴⁹ SR: pişmez>bişmez

⁹⁵⁰ HM: “yā” kelimesi yok.

⁹⁵¹ AÜ, BR, HM: hiç nesne>hiçbir nesne

⁹⁵² BR, SR: pişmekde>bişmekde

⁹⁵³ SR: maḥbûb-ı Sultān>maḥbûb-ı Raḥmān

⁹⁵⁴ SR: şavk-ı Şafādur>Şāh-ı Şafādur

713. Buyurdı Fāṭıma kim yā ‘Alī sen
Gözet ḥalvet ḳapusın çün açam ben
714. Hemān gel kim Ḥuzānuñ⁹⁵⁵ ‘avni irdi
Diyüb ol dem revān ḥücreye girdi
715. Mübārek başın ol yir üzre urdı
Ḳılub secde yüzün dergāha sürdi
716. Niyāz itdi vü nāz itdi melek var
Tekellümden dehānın ḳıldı envār

[SR 26a]

Münācāt-ı Fāṭıma ⁹⁵⁶

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

717. İlähī raḥmetüñ çok yoḳ gümānum
Velī yoḳ ḥazretüñe armağānum
718. Gözüm yaşıñ ḳabul it Kirdigāra
Daḥı bu derd-i ḥasretle fiğānum

[İÜ 19a]

719. Saña ma‘lüm ne diyem cümle aḥvāl
Fedā ḳıldum yoluñda cism ü cānum
720. Ata mı da‘vet itdüm yoḳ ki ni‘met
Ziyāfet eyleyem ey cāvizānum⁹⁵⁷
721. Egerçi zāhir oldum [ben]⁹⁵⁸ mu‘ayyen
Velī ḳalbümde sen olduñ nihānum

⁹⁵⁵ AÜ, BR: Ḥuzānuñ>Ḥuzānun ; HM: Ḥuzānun>Ḥudānun

⁹⁵⁶ İÜ: Faşlun Fī Münācāt-ı Fāṭıma Raḳıya‘llāhu ‘Anhā ; SR: Hāzā Münācāt-ı Fāṭıma Raḳıya‘llāhu ‘Anhā

⁹⁵⁷ İÜ: cāvizānum>cāvidānum

⁹⁵⁸ Vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

722. Diler-ven kim aña sen eyle ta'zīm
Kabul it hācetüm cān içre cānum

Faşlun Fī İcābet-i Münācāt-ı Fātıma Rağıya'llāhu 'Anhā ⁹⁵⁹

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

723. Nidā irdi ki yā Fātıma ıurğıl
Dilegüñ hāzretümde oldu maqbül

724. Aña lāyık ta'am yok cennet içre
Velī ma'zūr ıtuta tek⁹⁶⁰ yanma hıcre

725. Aña ta'zīm içündür⁹⁶¹ böyle Hādī
Anuñ ağızı virür ol ni'me dādı

[HM 24b]

726. Kamu maħlūk anuñ hüsünde hayrān
Kılur hūra vü cennet⁹⁶² anı seyrān

727. Buyurdı Hağ Te'ālā ehl-i cennet
Getürdi şol kadar⁹⁶³ envā'-ı ni'met

[AÜ 41], [BR 21a]

728. Şaçuban üstüne cennet buhūrın
Şu demde kıldı hāzır cümle varın

729. Açub halvet kapusın tiz revānı
Nazar kıldı 'Alī çün gördi anı

730. Çanağlar hep cevāhir la'l ü mercān
Bu emre kādır ol Hānnān ü Mennān

⁹⁵⁹ AÜ, BR, HM: Fī İcābet-i Münācāt-ı Fātıma ; SR: Hāzā Fī İcābet-i Münācāt-ı Fātıma

⁹⁶⁰ AÜ, BR, HM: ıtuta tek>ıtuta señ

⁹⁶¹ AÜ, BR, HM, İÜ: içündür>çün dir

⁹⁶² AÜ, BR, HM, SR: hūra vü cennet>hūr u cennet

⁹⁶³ SR: şol kadar>ol kadar

731. İçerden Fâtıma bir bir şunardı
Şanasın misk-i ezfûrı yağardı
732. Ne göz⁹⁶⁴ görmiş ne ‘aql irmiş ol işe
Degül bu ol kim anlar odda pişe ⁹⁶⁵
- [SR 26b]
733. Xodı evvel Resül⁹⁶⁶ önünde ol yâr
İhâta kıldı şan kim şehr-i⁹⁶⁷ envâr
734. Dimâğlar tutulub aql oldı hayrân
İderler şanki cennât içre seyrân
735. Ağırlandı Resül hem bile aşhâb
Açıldı anlara biñ⁹⁶⁸ dürlü ebvâb
736. ‘Alî hizmet⁹⁶⁹ idüb pes cümle derdi
Getürüb Fâtıma önünde kurdı
737. Tamâm oldı ziyâfet irdi Cibrîl⁹⁷⁰
Ne gelmekdi şanaşın kim eser yıl
738. Didi kim yâ Muḥammed olğıl āgâh
Selâm itdi saña luḫfından Allâh

[iÜ 19b]

⁹⁶⁴ AÜ’de “göz” kelimesi yok.

⁹⁶⁵ İÜ: Degül bu ol kim anlar odda pişe>Degül bu ol kim atarlar üzre pişe

⁹⁶⁶ AÜ: Resül>Resulu’llâh

⁹⁶⁷ SR: şan kim şehr-i>şehri şan kim

⁹⁶⁸ AÜ, BR, HM: “biñ” kelimesi yok.

⁹⁶⁹ HM: hizmet>hizmet ; SR: hizmet>hidmet

⁹⁷⁰ AÜ: Cibrîl>Cebrâ’il

739. Āzād itdi birer ҡul ünkü⁹⁷¹ ‘Osmān
Her adum kim⁹⁷² iderdüñ⁹⁷³ şaydı yeksān
740. Velī Haḳ Fāṭımanuñ hürmet için
Āzād itdi biñer ҡul her adum çün
741. Cehennemlikden Allāh ҡıldı āzād
Her adum çün⁹⁷⁴ biñer⁹⁷⁵ ҡul yā Muḥammed
742. Zehī ‘āşık zehī ma‘şūk zehī nūr
Kim anuñ dostluğuna iş bu mağfūr

[HM 25a]

743. Zehī da‘vet zehī gülmek zehī nāz
Zehī Sulṭān-ı ‘ālem zī-ser-efrāz⁹⁷⁶
744. Yine diñleñ diyem bir naḳli tekrār
Ḳılursa⁹⁷⁷ yāri ol ‘Allām u Ğaffār

Beyit ⁹⁷⁸

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

745. Gör kemāl-i ҡudretinden bizi insān eyledi
Luṭf idüb ĩmān u Ḳur‘ān bunca iḥsān eyledi

[AÜ 42], [BR 21b]

746. Hem Muḥammed kim Ḥabībüñ gönderüb eyler mu‘īn
‘Āleme raḥmet ü ni‘metdür ki yeksān eyledi

⁹⁷¹ SR: ünkü>ünkim

⁹⁷² AÜ, BR, HM: kim>ki

⁹⁷³ AÜ, BR, HM, İÜ: iderdüñ>adarduñ

⁹⁷⁴ AÜ, BR, HM: Her adum çün>Her adumda

⁹⁷⁵ SR: biñer>birer

⁹⁷⁶ İÜ: zī-ser-efrāz>zī-ser-firāz

⁹⁷⁷ AÜ, BR, HM: Ḳılursa>Ḳılur

⁹⁷⁸ İÜ: Beyt-i Fī Baḥr-i Ṭavīl

Faşlun Fī Hikāyet-i Fāṭıma Nev'î Āḫir ⁹⁷⁹

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

747. Gel hevā yolundan⁹⁸⁰ ey cān ol ırak
Kalmaya gönlüñ içinde hiç firāk ⁹⁸¹
748. Yol uzakdur menzile azık gerek
Şöyle ğāfil kalduñ itmedüñ yarak

[SR 27a]

749. Sen vaṭan tutduñ⁹⁸² bu dünyā cāhına
Bilmedüñ kim saña cennetdür durağ⁹⁸³
750. Key yakındur Ḥaḫḫı sende bulsaña
Aña senlikden olup dursın ırak
751. Feth-i ḳalb idüb temāşā ḳılmaduñ
Ḳaçan ola gönlüñe nürdan çirāk
752. Cānuñı ḳandurmaduñ 'ışḳ⁹⁸⁴ ābına
Ara yirde ḳalısar mı bu firāk
753. 'Āḳıl iseñ sen tecellī istegil
Dime kim virgil⁹⁸⁵ baña cennet Burāk

Naḳl-i Fī Aḫvāl-i Fāṭıma Raḍıya'llāhu 'Anhā ⁹⁸⁶

Me fā 'i lün / Me fā 'i lün / Fe 'ū lün

⁹⁷⁹ İÜ: Faşlun Fī Hikāyet-i Fāṭıma Nev'un Āḫir Ḳaşıde ; SR: Hāzā Faşlun Fī Hikāyet-i Fāṭıma Nev'î Āḫir

⁹⁸⁰ İÜ: yolundan>yolunda

⁹⁸¹ AÜ, BR, HM, İÜ: Kalmaya gönlüñ içinde hiç firāk>Ḳalmasun tā gönlüñ içinde firāk

⁹⁸² AÜ, BR, HM, İÜ: tutduñ>ḳılduñ

⁹⁸³ AÜ, BR, HM, İÜ: durağ>turağ

⁹⁸⁴ HM: 'ışḳ>'āşık

⁹⁸⁵ İÜ: Dime kim virgil>Dimegil kim vir

⁹⁸⁶ SR: Hāzā Faşlun Fī Aḫvāl-i Fāṭıma Raḍıya'llāhu 'Anhā

754. Meger kim Fāṭıma ol sırr-ı Aḥmed
Kızı faḥr-i cihānuñ nūr-ı ümmet
755. Oturmuş cān u dilden zıkr iderdi
Kıyāmet günlerini fikr iderdi
756. Dügün itmişdi bil şehri içre⁹⁸⁷ küffār
Anıda⁹⁸⁸ oḡumaḡ isterdi bunlar

[HM 25b], [İÜ 20a]

757. Derildi dört yüz ‘avrat anda ḥāzır
Degül mü’min bular pes cümle kāfir
758. Şalarlar bir kaçın kim oḡuñ anı
Gülüşmek çün ġaraż ol arı cānı
759. Zira anlar ṭonanmuş dürlü cevher
Geyerdi Fāṭıma eskice her bār⁹⁸⁹
760. Yürürdi göñli alçaḡ⁹⁹⁰ nefsi arı
Olurdu ḥavf Ḥaḡdan beñzi şarı
761. Gehī envār-ı vaḥdet barḡ iderdi⁹⁹¹
Vücūdın külli maḥv u ġarḡ iderdi
762. Bu kez bu kavli çünkim kıldı bunlar
Oḡumaḡ çün gelür bir kaç ḥātunlar

[AÜ 43], [BR 22a]

⁹⁸⁷ HM: içre>içinde

⁹⁸⁸ HM: Anıda>Anı

⁹⁸⁹ SR: Geyerdi Fāṭıma eskice her bār>Geyer Fāṭıma eskice ki her bār

⁹⁹⁰ SR: göñli>ḡalbi

⁹⁹¹ İÜ: Gehī envār-ı vaḥdet barḡ iderdi>Gehī nūr-ı vaḥdet barḡ ururdu

763. Mülâzım oldılar ol emre ğāyet
Diyüb yā Fāṭıma kim oldu da‘vet
764. Gelüñ kim tā müşerref ola ol yir⁹⁹²
Velī ğayri nihān içüñdi⁹⁹³ tedbīr
765. Degüldi bu kim ol çirkin olaydı
Ki bunlar aña anuñ çün güleydi
[SR 27b]
766. Naẓīri gelmedi hergiz cihāna
Bulunmaz isteseñ hiçbir bahāne
767. Güneşden arıdur nūrı yüzünüñ
Feşāhatde belāgatde sözinüñ
768. Zeliḫā şemme-i vechinde noḫta
Görün kim ne yaratmış yüce Ḥaḫda⁹⁹⁴
769. İrişdürmez⁹⁹⁵ aña iblīs zarar bil
Güneş şem‘inde pervānedür ey dil
770. Velī⁹⁹⁶ faḫr ile faḫr itmişdür⁹⁹⁷ ol ḫūr
Bular bilmez anuñ çün gördüler ḫūr⁹⁹⁸
771. Didi varuñ ki destūr alam uş ben
Varam pes ger olursa emr-i Sübhān

⁹⁹² İÜ: müşerref ola ol yir>kim müşerref ola yir

⁹⁹³ AÜ, BR, HM, İÜ: nihān içüñdi>bihān içüñdi

⁹⁹⁴ SR: Ḥaḫda>Ḥudā

⁹⁹⁵ AÜ, BR, HM: İrişdürmez>İrişmez

⁹⁹⁶ SR: Velī>Evet

⁹⁹⁷ AÜ, SR: faḫr itmişdür>faḫr itmişdi

⁹⁹⁸ SR: ḫūr>ḫūr

772. Henüz kâfir düğünün n'ide mü'min
Huşuşa Fâtıma şavm ide yevmin ⁹⁹⁹
- [HM 26a]
773. Bu işte¹⁰⁰⁰ olısar hikmet beğâyet
Döner olda bu emre¹⁰⁰¹ uşta¹⁰⁰² ğâyet
774. Bular gitdi velîkin kendi bildi
Ne maşşūd için anlar anda geldi ¹⁰⁰³
775. Melül oldı mübârek qalbi ğâyet
İşit imdi ne resme oldı âyet
776. ‘Alî ol dem degüldi anda ey yâr
Velî ol demde kim irdi¹⁰⁰⁴ ol ebrâr
777. Görür kim Fâtıma ğâyetde maşşzün
O gül yüzlü feşâhat birle mevzün
778. Didi luţf ile ey zât-ı münevver
Ne için qalbün olmışdur mükedder
779. Beyân itdi kamu aşvâli bir bir
Ne kim heb ol gelenler kıldı taqrîr^{1005 1006}
780. Tıonanmışlar olar dürlü libâsı
Müzeyyen cevheri hâş üzre hâşı

⁹⁹⁹ 772 ve 773 numaralı beyitler İÜ’de yok.

¹⁰⁰⁰ SR: işte>işde

¹⁰⁰¹ BR, HM: emre>esrâra

¹⁰⁰² SR: uşta>uşda

¹⁰⁰³ Bu beyit HM’de yok.

¹⁰⁰⁴ SR: kim irdi>ki irer

¹⁰⁰⁵ SR: gelenler kıldı taqrîr>didi taqrîri bir bir

¹⁰⁰⁶ 779/807 arası beyitler İÜ nüshasında yok.

781. Beni da‘vetde bunlar bilmek ister
Bu eski geydügüm çün gülmek ister

[AÜ 44], [BR 22b]

782. Benüm atam Resül-i fahr-i ‘âlem
Anuñ ışıkına olmuş iki ‘âlem

783. Velî ben geydügüm bir eski hırka
Anuñda yaması on iki yirde

[SR 28a]

784. İşitdi çün ‘Alî bu veche naqli
Taḥayyür baḥrine ğarķ oldu ‘aqlı

785. Hemân ṭurdı ‘Alî geldi Resüle
Kim oldur cümle maḥlûka vesîle

786. Anuñ ḳatında ḥâldür cümle müşkil
İşit kim tâ gide göñülden¹⁰⁰⁷ işgil

787. Görür geldi ‘Alî ol mâh-ı eflāk
Velî olmuş idi ğâyetde ğam-nāk

788. Gelüb virdi selâm ol şîr-i Ḥazret
Velîler ḥatmi hem baḥr-i kerâmet

789. Resüle çünki ma‘lûm oldu ḥâli
İşitgil pes ne yüzden ḳıldı ḳâli

790. Edeb birle kelâmın ḳıldı taḳrîr
Görüñ ne resme oldu emr-i taḳdîr

[HM 26b]

¹⁰⁰⁷ SR:göñülden>göñlüñden

791. Resül işitdi ol dem şabr kıldı
Bu söz bil nicenüñ bağrını deldi
792. Nidā irdi¹⁰⁰⁸ hemān dem Cebrā'ile
İşitdi heb melā'ik cümle bile
793. Buyurdı Hax ki tiz yā Cebrā'il var
Habībüm gönli andan olmasun dār
794. Yüri 'Adn uçmağından hülle alğıl
Şarub boğçaya tiz tiz anda varğıl
795. Degül kim Fāṭıma geysün botunu
Hele şimdi düğünlük virdüñ anı
796. Nice biñ biñ anuñ çün bunda hülle
Serāyı köşk[i] cennet dağı cümle¹⁰⁰⁹
797. Aña kulluğcı yüz biñ cāme-dār var
Kamunuñ vechi aydan biñ¹⁰¹⁰ münevver
798. Hemān emr ile Cibrīl¹⁰¹¹ aldı vardı
Geçüp seb'-ı semāvāt arza irdi
799. Gelüb kıldı Resüle biñ Taḥıyyāt
Beyān itdi ne kim emr itdi Hāzret
800. Didi kim yā Resül-i Hāyy ü Bārī
Bunu vir Fāṭıma geysün ol arı

[AÜ 45], [BR 23a]

¹⁰⁰⁸ AÜ: irdi>indi

¹⁰⁰⁹ SR: cümle>şöyle

¹⁰¹⁰ AÜ, BR, HM: biñ>yeg

¹⁰¹¹ AÜ: Cibrīl>Cebrā'il

801. Kaçan¹⁰¹² şundi Resûle anı Cibrîl
Buḥûrî tütüdi düpdüz şehri ey dil
[SR 28b]
802. Günün nûrına karşı¹⁰¹³ virdi ol nûr
Münevver oldı şehriñ vechi şandur
803. Ne kim var anda aşḥâb-ı Muḥammed
Kamu mest oldı miskinden tamâmet
804. Didi kim yâ ‘Alî vir bunı geysün
Melâlet naqşını gönlünde¹⁰¹⁴ yuysun
805. Bunı geymekde hikmet ola zâhir
Degül varmaḵ düğüne ancaḵ âḥir
806. Henüz kâfir düğüniñ n’ide mü’min
Ya¹⁰¹⁵ anlar bunı n’itsün ey yüzi gün¹⁰¹⁶
807. Oları isteden bunı ileten
Bilir¹⁰¹⁷ bu işleri cümle Yaradan

[HM 27a]

808. Beyân it her ne kim emr itdi Raḥmân
Yarın cennetde olsun mâh-ı tâbân

[İÜ 20b]

809. ‘Alî ol demde aldı ol libâsı
Getürdi geydi hem ol Tañrı ḥâşı¹⁰¹⁸

¹⁰¹² AÜ: Kaçan>Kaçan kim

¹⁰¹³ SR: nûrına karşı>yüzine karşı

¹⁰¹⁴ AÜ, BR, HM: gönlünde>gönlüde

¹⁰¹⁵ HM: Ya>Ne

¹⁰¹⁶ AÜ, BR, HM: yüzi gün>yüzi gül

¹⁰¹⁷ BR, HM: Bilir>Bilür

¹⁰¹⁸ AÜ, BR, HM: Getürdi geydi hem ol Tañrı ḥâşı>Getürdi Fâṭıma geydi hem ol Tañrı ḥâşı

810. Ne kim emr itdi Allāh kıldı taqrır
İşitdi Fāṭıma pes anı bir bir
811. Didi elḥamdüli'llāh zī-Kerīm Ḥaḳ
Anuñ luṭfıyladur¹⁰¹⁹ pes bunlar olmaḳ
812. Geyer çün ol ḥüriler āfitābı
Müzeyyen kıldı¹⁰²⁰ vechi mäh-ı tābı
813. Şahābeden daḫı bir¹⁰²¹ nice ḥātun
Gelüb bile edeb birle be-hātun
814. Ve hem Ümmi Seleme¹⁰²² daḫı bile
Ve¹⁰²³ Ümmü'l-Eymen anlar geldi dile
815. Ṭonadub¹⁰²⁴ aldılar ol dem o nūrı
Anuñla buldılar anlar sürürı
816. Kaçan kim geldi ol da'vet yirine
Ziyā virürdi¹⁰²⁵ vechi gün nūrına¹⁰²⁶
817. Ne yirden kim geçerdı ol münevver
Yağardı üstüne şan misk ü 'anber
818. Görenler ihtiyārın ḳordı elden
Aña ḳul olmağıçün cān u dilden

¹⁰¹⁹ SR: luṭfıyladur>luṭfunladur

¹⁰²⁰ İÜ: Müzeyyen kıldı>Ziyā virürdi

¹⁰²¹ İÜ: "bir" kelimesi yok.

¹⁰²² AÜ, BR, HM, SR: Ümmi Seleme>Ümmi Selīme

¹⁰²³ AÜ, BR, HM, İÜ: Ve>Hem

¹⁰²⁴ İÜ: Ṭonadub>Ṭonanub

¹⁰²⁵ HM: virürdi>viridi

¹⁰²⁶ İÜ: nūrına>yüzine

819. Bu kez karşı çıkanuñ yok hisâbı
Kılurlar birbirinden ihtisâbı

[AÜ 46], [BR 23b], [SR 29a]

820. Gören¹⁰²⁷ bir kez gözün cân virmek ister
Yüzün dâ'im ayağa sürmek ister

821. Kanı ol isteyen gülmek çün anı
Komiş şimdi yolunda baş u cânı

822. İşitmekle gelen soñra şorardı
Göriccek¹⁰²⁸ bî-amân beñzi şolardı

823. İren kimdür gelen dir şöyle dindi¹⁰²⁹
Hemân üstüne anuñ medh okundu

824. Ne yüzden diñle ey şıdk içre şadıķ
Diyem ismin müsemmasında tábıķ

[HM 27b]

Hâzâ Kaşide-i Fî Haķķ-ı Fâţıma ¹⁰³⁰

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

825. Ol Resûlu'llâh kıızı bil¹⁰³¹ Fâţımadur bu gelen
Yir yüzünde bî-nażir ol Fâţımadur bu gelen

826. 'Adn ü Firdevs buña müştâķ hür u Rıdvân u melek
Kendü faķr iden kanâ'at Fâţımadur bu gelen

[İÜ 21a]

¹⁰²⁷ HM: Gören>Yüzün

¹⁰²⁸ SR: Göriccek>Görüncek

¹⁰²⁹ SR: şöyle dindi>böyle dendi

¹⁰³⁰ İÜ: Faşlun Der Medh-i Hażret-i Fâţıma Rağıya'llâhu 'Anhâ ; AÜ, BR, HM: Kaşide

¹⁰³¹ İÜ: "bil" yok.

827. Anasıyla söyleşürdi gelmeden¹⁰³² dünyāya ol
Ol münevver vech-i t̄abān Fāṭımadur bu gelen
828. Gicelerde nūr viren ol vechi şan bedr-i kamer
İhtiyāc olmaz çirāğa Fāṭımadur¹⁰³³ bu gelen
829. Atasına beñzer idi her fi‘ilde¹⁰³⁴ bilesiz
Oturuşı dürüşü¹⁰³⁵ ol¹⁰³⁶ Fāṭımadur bu gelen
830. Cümle ḥātunlar ulusu Ḥazretüñ sevgülüsü
Didiler gerçek kamusı Fāṭımadur bu gelen
831. Cümlenüñ nuṭkı ṭutuldu geldi çün ol zāt-ı pāk
‘İzzetine yok nihāyet Fāṭımadur bu gelen

Der Ḥatm-i Medḥ-i Ḥazret-i Fāṭıma ¹⁰³⁷

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

832. Tā kıyāmet ger dinilse bu ḥaber
Naql olunmaz eyle bil ey mu‘teber
833. Ger dilerseñ bulasın anda şafā
Vir şalavāt rūh-i pāk-i Muştafā

[HM 28a]

Su’āl-i’-Nisā İlā Fāṭıma ¹⁰³⁸

Me fā ‘i lün / Me fā ‘i lün / Fe ‘ū lün

¹⁰³² SR: söyleşürdi gelmeden>söyleşübdü gelmedin

¹⁰³³ SR: Fāṭımadur>ol Fāṭımadur (Hece fazla)

¹⁰³⁴ AÜ, BR, HM: fi‘ilde>fi‘ille

¹⁰³⁵ AÜ, BR, HM: “dürüşü” yok.

¹⁰³⁶ İÜ: “ol” yok.

¹⁰³⁷ AÜ, BR, HM, SR: Der Ḥatm-i Medḥ-i Fāṭıma

¹⁰³⁸ AÜ, BR, HM: Su’āl-i’-Nisā

834. Didiler bu libāsı kande bulduñ
Degil yā Fāṭıma çün bunda geldüñ
[SR 29b]
835. Ne resme oldı bir bir kıldı taqrır
İşit kim neleyiser¹⁰³⁹ anda taqdır
[AÜ 47], [BR 24a]
836. Buyurdı Haḫ Te‘ālā Cebrā’ile
İrüb Adn uçmağından aldı hulle
837. Getürdi atama virdi atamda
‘Alīye virdi getürdi o demde
838. Geyüb budur ki geldüm ušta¹⁰⁴⁰ bunda
Egerçi siz degülsiz şer‘i dінде
839. Ḳamusı söyledi¹⁰⁴¹ gerçeksın ey yār
İmāna geldiler bir kezden anlar
840. O dört yüz ‘avrat oldı hep Müselmān
Gidüb küfr ü çalālet geldi imān
841. Bunı ben itmedüm¹⁰⁴² tafşıl biline
Dağı anca neler oldı o hıne
842. Anasıdur Ḥadīce ol hūrinüñ
Ḥelāli ol Nebīler serverinüñ
843. Mişāli gelmedi Rūma Ḥicāza
Ne naql itse Resūlden oldı cāza

¹⁰³⁹ SR: neleyiser>neleyiser

¹⁰⁴⁰ AÜ, BR, HM, İÜ: ušta>uşda

¹⁰⁴¹ AÜ, BR, HM : söyledi>didiler

¹⁰⁴² HM: itmedüm>itdüm

844. İnanan oldu ol evvel¹⁰⁴³ Resüle
Nisā içinde ol Şāh-ı uşüle
845. Ne deñlü varsa mālın kıldı ihsān
Resülüñ ıışķına terk eyleyüb cān
846. Hemān yetmiş bölükdi¹⁰⁴⁴ bil cevāhir
Haramda getirüb yağmışdı zāhir
847. Ki her bir taşu bir iklim harācı
Bu kavle oldılar pes cümle rācı
- [İÜ 21b]
848. Zehī şarrāfa buldı cevheri hāş
İrişdi pes likāya kıldı ihlāş
849. Muṭahhar ravżına¹⁰⁴⁵ çoķ çoķ senālar
Anı sevmeyen odlarda yanalar
850. İşitdüñ mi ne resme oldu aḥvāl
Şalavāt vir Resüle imdi her ḥāl
851. Anuñ dostluğına pes cān u dilden
Muṭī^c ¹⁰⁴⁶ ol ki şaķın kim çıķma yoldan
852. Ḥasan birle Ḥüseynüñ diñle naķliñ
Murādum bu ki nefsum ala telķiñ
- [SR 30a]

¹⁰⁴³ AÜ, BR, HM, İÜ: oldu ol evvel>oldı evvel

¹⁰⁴⁴ SR: bölükdi>yük idü

¹⁰⁴⁵ AÜ, BR, HM, İÜ: ravżına>rūḥına

¹⁰⁴⁶ SR: Muṭī^c >Muṭābi^c

853. Neyi sevse gönül dil anı söyler
‘Ăşık yā ma‘şūkuñ ğayrinde neyler

854. Gönülde ne olursa taşra zāhir
Ol olur bu meşeldür evvel āhir

[AÜ 48], [BR 24b], [HM 28b]

Kaşide vü Naşihat

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

855. Dünyānuñ yoğdur şebātı kalma nağşı alına
İçme ol şerbet ki şundı ağı katmış balına

856. Zehri sen sükker¹⁰⁴⁷ mi şanduñ meyl idersin cān ile
Hey yalancıdur muğarrer bakma kıl ü kālīne

857. Saña gösterdi müzeyyen vech-i aţlasdan libās
Geyme ol hil‘at ki döne yine aşlī hālīne

858. Kim anuñ alsa elinden tuhfē soñra olısar
Müflis ü ‘āciz aşılmış uş anuñ çengālīne

859. Key¹⁰⁴⁸ müveccehdür yüzünde illā fi’l-ma‘nī ğarāb
Şoñra tağyīr olısar aqma yañağı alına

860. Çignedür kim dost¹⁰⁴⁹ olursa toza toprağı karar
Pāyimāl eyler bilürsiz ursa atı¹⁰⁵⁰ na‘lına

861. Şöyle kim kezzāb u seĥhār kimseye virmez amān
Her kim ‘aql oldı çevirmez¹⁰⁵¹ vech ilā’l-emvālīne

¹⁰⁴⁷ İÜ: sükker>şekker

¹⁰⁴⁸ SR: Key>Ki

¹⁰⁴⁹ AÜ, BR, HM: dost>dosta

¹⁰⁵⁰ SR: atı>anı

¹⁰⁵¹ İÜ: çevirmez>çevirser

862. Her kimesne ger yakıncağ meyl ider göñliñ alur
Şöyle kim tezyīn olub karşı yürürse şalına

863. Bu *Ḥüseynī* bir naşīhat didi hem sen al hem o
Kim tutarsa kona cennet içre Ṭübā dalına ¹⁰⁵²

Faşlun Fī Aḥvāl-i Ḥasan ve Ḥüseyn ¹⁰⁵³

Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Fe ‘ū lūn

864. Ḥasan birle Ḥüseyn pes¹⁰⁵⁴ diñle anlar
Resūlüñ sevdüğü ol arı cānlar

865. Muṭī‘ayn şābireyn hem cümle derde
Olara olmadı hiç nesne perde

866. Şehīdeyn ‘ālimeyn hem ehl-i mürvet
Emīreyn kāmileyñ maḳbūl-i ḥazret ¹⁰⁵⁵

[İÜ 22a]

867. Ululardı velīlerdi pes anlar
Sa‘adetlü zehī baḥtulu cānlar

868. Ol erdür ehl-i cennet içre şābbeyn
Şehīdler ulusu hem baḥr-i nūreyn

869. Olar ol gül-sitānuñ¹⁰⁵⁶ gülleridür
Ḳamu ümmet anuñ bülbülleridür ¹⁰⁵⁷

[SR 30b]

¹⁰⁵² AÜ, BR, HM: Kim tutarsa kona cennet içre Ṭübā dalına>Kim anı tutarsa cennet içre Ṭübā ḫalına ; İÜ: Kim tutarsa cennet içre kona Ṭübā ḫalına

¹⁰⁵³ SR: Vaşf-ı Aḥvāl-i Ḥasan ve Ḥüseyn

¹⁰⁵⁴ SR: “pes” yok.

¹⁰⁵⁵ Bu beyit SR’de: *Emīreyn kāmileyñ maḳbūl-i ḥazret / Şehīdeyn ‘ālimeyn hem ehl-i mürvet*

¹⁰⁵⁶ İÜ: gül-sitānuñ>gül-sitān

¹⁰⁵⁷ Bu beyit AÜ, BR ve HM’de yok.

870. Ki şolmaz ol bahāruñ gülistānı
Bilür¹⁰⁵⁸ ‘ārif olanlar n’ola ma‘nī

[HM 29a]

871. Çekenler Kerbelāda kahr u zaḥmet
İdüb ğark anları envār-ı raḥmet

872. Muṭahhar cānların Ḥaḳ kıldı merḥūm
Oları sevmeyen bī-dīn-i maḥrūm

[AÜ 49], [BR 25a]

873. Kamaşur göz baḳarsa yüzlerine
Ḥūriler reşk iderler sözlerine

874. Tının şoymaq dilerdi bir münāfıḳ
Ḥüseynüñ gör nice olmuş muvāfıḳ

875. Mübārek eliyle tutub ḳomazdı
Velī hiç tınmayub nesne dimezdi

876. Şehīd olmuş iken Ḳur’ān oḳurdı
Ḥavāric ḳarnına mıḥlar ṭoḳurdı

877. Ḥüseynüñ ol mübārek başı şöyle
Tamām Ḳur’ānı ḥatm itdiydi eyle

878. Yimezlerdi iki gün üç gün anlar
Ḥaḳ için böylece şā’im olanlar

879. Şaḫīḫeyn ‘ālemīn hem māh-ı bedreyn
Olarla faḥr iderdi Şāh-ı kevneyn

¹⁰⁵⁸ SR: Bilür>Bile

880. Haberde geldi cennet birle tamu
Naşihatdür bular añlarsa kamu
881. Haberde Cebrâ'il virdi Resüle
Bu naql andandur anı hoşça diñle
882. İki birbirine atdılar söz
İşitgil kim ne yüzden tutdılar¹⁰⁵⁹ yüz
883. Cinân üzre cehennem fahr iderdi¹⁰⁶⁰
İşitdi çünki cennet anı bildi
884. Su'âl itdi aña cennet bu rāzı
Ne yüzden fahr idersin kıl dırāzı
885. Didi baña girenler cümle begler
Aña birler biri birinden¹⁰⁶¹ yegler
886. Dağı hem¹⁰⁶² kaçılarda gire çok çok
Ki bunlar dünyelik bābında key tok
[İÜ 22b], [SR 31a]
887. Bulardur bil¹⁰⁶³ o begler kıla zulmi
Anı odlara şalar¹⁰⁶⁴ anda cürmi
[HM 29b]
888. Ve hem ol¹⁰⁶⁵ kaçılar kim¹⁰⁶⁶ haqqı örter
Bulur yarın ele çün gire defter

¹⁰⁵⁹ AÜ, BR, HM: ne yüzden tutdılar>ne yüz dutdılar

¹⁰⁶⁰ AÜ, BR, HM, SR: fahr iderdi>fahr kıldı

¹⁰⁶¹ SR: birler biri birinden>bir bir birinden

¹⁰⁶² İÜ: hem>heb

¹⁰⁶³ AÜ'de "bil" kelimesi yok.

¹⁰⁶⁴ SR: şalar>şala

¹⁰⁶⁵ İÜ: ol>o

¹⁰⁶⁶ AÜ: kim>ki

889. Ve hem ol bāydur anlar kim zekātın
Çıkmazlar aradan Tañrı haqqın

890. İderler kesbī kılmazlar namāzı
Gelür başlarına bir gün bu yazı

891. Kazā efdal ‘ibādetdür bil anı
Ki her kaçdı başarmaz añlañ anı

[AÜ 50]¹⁰⁶⁷ ,[BR 25b]

892. Velī anlar ki¹⁰⁶⁸ haqqından gelürler
Yarın Haq konşuluğında olurlar¹⁰⁶⁹

893. Kopardlar yüzleri aq işleri sağ
Ki lāyıkdur bulara eyle olmağ¹⁰⁷⁰

894. Bulardan ekşerī olmaya rāhat
Şaķınmazsa çeker pes anda zaħmet

895. Biri cennetdedir ol bedr-i kevneyn
İkisi od içinde ola ħazneyn¹⁰⁷¹

896. Didi naķlinde ol envār-ı vaħdet
İnanmayan çeker çok dürlü miħnet¹⁰⁷²

**Kāle’n-Nebıyyu ‘Aleyhi’s-selām: El-ķāđı fi’l-cenneti
ķāđıyān fi’n-nāri ve min ķalledü’l-ķađā’ eke innemā zūbiħa
elfe**¹⁰⁷³

¹⁰⁶⁷ AÜ nüshasında bu sayfa noksandır.

¹⁰⁶⁸ İÜ: anlar ki>anlaruñ

¹⁰⁶⁹ BR, HM: olurlar>olanlar

¹⁰⁷⁰ Bu beyit SR’de yok.

¹⁰⁷¹ İÜ: ħazneyn>ħüzneyn

¹⁰⁷² SR: miħnet>zaħmet

¹⁰⁷³ “Nebî (sav) buyurdu ki: Kadılar üç sınıftır. Birisi cennette, diğeri ikisi ateştedir. Cennette olanı, hakkı bilip onunla hüküm verendir. İnsanlar arasında bilgisizce hüküm veren ile hakkı bilip hükümde haksızlık yapan ise ateştedir.” ; *Heysemî, Mecmau’z-Zevâid*, 4/193; *Ebû Dâvud, Sünen, Akdiye*, 2; *İbn Mâce, Sünen, Ahkâm*, 3.

897. Bularla şād olam ben sen kimüñle
Olursın dir bu resme geldi kavle
898. Senüñ ehlüñ kamu yoħsullar oldı
Bu kez cennet taħayyür birle ıoldı
899. Hemān irdi Ĥudādan¹⁰⁷⁴ anda fermān
İrişdi cennetüñ derdine¹⁰⁷⁵ dermān
900. Ki yā cennet seni şād eyleyem bil¹⁰⁷⁶
Ĥabībüm Muştafāyile işitgil¹⁰⁷⁷
901. Anuñ dostluğičün var oldı her şey
Murād oldur kamu halk olmaduñ Ĥayy
902. Daħı hem Fātımayla şād idem¹⁰⁷⁸ ben
Senüñ kađruñ yüceldem¹⁰⁷⁹ añla uş sen
903. Ĥasan birle Ĥüseyn ol nesl-i Aħmed
Bularla faħr kıl pes çekme zaħmet

[HM 30a], [SR 31b]

904. Girenler enbiyā vü evliyādur¹⁰⁸⁰
Bularla kande olur ađniyā bir
905. Daħı ‘ālimler ve hem cümle mü’min
Şolar kim tã‘at içre kıldı yevmin

¹⁰⁷⁴ BR, HM: Ĥudādan>Ĥudādan ; SR: Ĥudādan>Ĥudāyı

¹⁰⁷⁵ SR: derdine>derdinde

¹⁰⁷⁶ SR: eyleyem bil>eyleyem ben

¹⁰⁷⁷ SR: işitgil>işit sen

¹⁰⁷⁸ İÜ: şād idem>şāz idem

¹⁰⁷⁹ SR: yüceldem>yüceltdüm

¹⁰⁸⁰ İÜ: Girenler evliyā vü evliyādur> Girenler saña evliyā vü enbiyādur ; SR: Girenler evliyā vü enbiyādur>Girenler enbiya vü evliyādır

906. Olardur bāy olan pes ğayrı yoĥsul
Kim olmaz aķçe altun bunda maĥşul
[İÜ 23a]
907. Pes andan cennet üç biñ yıl sevindi
Gelüben şād olub¹⁰⁸¹ andan¹⁰⁸² avundi
908. Nice şād olmasun¹⁰⁸³ kim ol Muĥammed
Giriser bile hem yanınca ümmet
909. Şacı leylinde vechi āb-ı ĥayvān
Olupdur heft eflāk aña şayvān
[AÜ 51]¹⁰⁸⁴, [BR 26a]
910. O baĥr-i bī-kerāne iki dürreyn
Ṭalep¹⁰⁸⁵ gelmiş cihāna şöyle nūreyn
911. Ḥasan biri Ḥüseyn şāninci dilber
Bulardur ehl-i cennet üzre server
912. Olaruñ vaşfı baĥr-i bī-nihāyet
Bulımaz kimseler medĥinde ğāyet
913. Velī bu ben za‘īfe emr olupdur
Anuñ ĥün bu ĥadar kim naĥl olupdur
914. Beden ben baña anlar cān olupdur
Olardı bilmeyen nādān olupdur

¹⁰⁸¹ İÜ: şād olub>şāz olub

¹⁰⁸² HM: andan>anda

¹⁰⁸³ İÜ: şād olmasun>şāz olmasın

¹⁰⁸⁴ AÜ nüshasında bu sayfa noksandır.

¹⁰⁸⁵ BR, HM, İÜ: Ṭalep>Ṭaleb

915. Olardan buldı revnağ bu beyānum
Eger zāhir u bāṭın ger ‘ayānum
916. Ne resmedür diyem¹⁰⁸⁶ uş diñle naqlüm
Diyem uşta¹⁰⁸⁷ gelürse başa¹⁰⁸⁸ ‘aqlum

Beyt-i ‘Alā Bahr-i Tavīl ¹⁰⁸⁹

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

917. Gör kemāl-i kudretinden bizi insān eyledi
Luṭf idüb ĩmān u Qur’ān bunca ihsān eyledi
918. Hem Muḥammed kim Ḥabībūñ gönderüb eyler mu‘īn
‘Āleme raḥmet ü ni‘metdür ki yeksān eyledi

Beyit

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

919. Niḳāb açdı cemālinden yine¹⁰⁹⁰ cānān elinden yār
Ḳanı ‘āşık anı ister virür yoluna baş u cān
920. Ḳanı er kim bu çevgānı şala meydanda koyub baş
Ḳanı ol ḳalb-i ḥālīş kim aña mihmān ola Sulṭān

Faşlun Fī Rū’yeti’n-Nebiyu Muḥammed ‘Aleyhi’s-selām ¹⁰⁹¹

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

[HM 30b]

921. İderken nazmı bu ben ‘abd-i mücrim
Beğāyet artdı ḥadden aşdı hicrim

¹⁰⁸⁶ İÜ: Ne resmedür diyem>Ne resme diyem

¹⁰⁸⁷ BR, HM, İÜ: uşta>uşda

¹⁰⁸⁸ HM: başa>başına

¹⁰⁸⁹ Bu başlık ve bölüm BR, HM, SR’de yok.

¹⁰⁹⁰ BR, HM, İÜ: yine>bugün

¹⁰⁹¹ BR, HM, SR: Faşlun Fī Rū’yeti’n-Nebiyu ‘Aleyhi’s-selām

[SR 32a]

922. Kaçan kim Fâtıma medhinden aındum
Harâret gâlib oldu şan ki yandum
923. Gider ‘aqlum ki beyne’l-yaqzı¹⁰⁹² ve’n-nevm
Gibi taldum geçüb bir lahza ol dem
924. Kalem kılmış elümde şöyle kim var
Bükülmüş boynum uş şan çarh-ı devvâr

[İÜ 23b]

925. Gözüm dünyâ evinden oldu çün dūr
Virildi ‘aynuna qalbüñ hemân nūr
926. Görürem ol Resül-i Hıyy ü Hallāk
Yüzi nūrında ğaş olmuşdı eflāk
927. Ne yirde ve¹⁰⁹³ ne gökde şöyle durmuş¹⁰⁹⁴
Mu‘allaq kıbleye karşı oturmuş
928. Şağındaydı Hasan şan dürr-i meknün
Eger görse halâyık ola Mecnün

[AÜ 52], [BR 26b]

929. Şolunda ol Hüseyin şun‘-ı kudret
Yüzi cümle cihâna ola ‘ibret
930. Hemân el kavşurub pes karşı durdum¹⁰⁹⁵
Söze geldi şu dem ol Şâhı gördüm

¹⁰⁹² İÜ: beyne’l-yaqzı>beyne’l-yaqaza

¹⁰⁹³ BR, HM: “ve” yok.

¹⁰⁹⁴ İÜ: durmuş>turmuş

¹⁰⁹⁵ AÜ, BR, HM, İÜ: durdum>turdum

931. Buyurdu yā *Hüseyn* kim aña bizi
Ki ya'nî medh iderse aña sözi
932. Bular bile¹⁰⁹⁶ añlsun dilerem ben
Ola tā medh-i maqbül kavı-i ahsen
933. Budur hem emr-i kudret bil bu hāli
Hemān ancağ di ol gökçek mağāli
934. Uyandum ol sa'at feth itdi Bāri
Bu bir kaç söz olur pes dilde cāri¹⁰⁹⁷

Hāzā Kaşide-i 'Alā Baħr-i Tavīl ¹⁰⁹⁸

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

935. İlāhî t̄alibe eyle teraħħum
Ki ħazretüñde ola ħadr-i merħüm
936. İlāhî ħalmuşam sen dest-gır ol
Bu benüm daħı saña ire derdüm

[HM 31a]

937. Zira ben bunda ħaldum mest ü ħayrān
Senüñ luţfuñladur¹⁰⁹⁹ her ne ki gördüm
938. Baña sensin yine saña refiħum
Anı bu menzil içre şöyle gördüm

[SR 32b]

939. Unutdum ben beni senlik yüzünden
İkilikte olan¹¹⁰⁰ defteri dürdüm

¹⁰⁹⁶ İÜ: "bile" yok.

¹⁰⁹⁷ SR: olur pes dilde cāri>olunsın dile cāri

¹⁰⁹⁸ AÜ, BR, HM: Kaşide-i Baħr-i Mevzūn ; İÜ: -

¹⁰⁹⁹ İÜ: luţfuñladur>luţfuñ

¹¹⁰⁰ AÜ, BR, HM: olan>ola

940. Kamu derdi bu dem ben eyledüm nüş
Cemālūñ mihrine¹¹⁰¹ çün¹¹⁰² karşı vardum
941. İçerdenmiş aña ol rāh-ı vuşlat ¹¹⁰³
Taşradan istemekle ola dirdüm
942. Yiter imdi nihāyet eyle naqli
Dime kim sırr-ı ihfāya¹¹⁰⁴ ben irdüm
943. Kılām şimden girü tefsīrden āğāz
İderse ben қuluña feyż-i feyyāz
944. Nedür Yāsīn beyānuñ aña ey dil
Ne yüzden ola ma‘nā¹¹⁰⁵ hem de te‘vīl

[IÜ 24a]

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BİSMİ'LLĀHİ'R-RAḤMĀNİ'R-RAḤĪM

[يس (1) وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ (2) إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ (3)]

¹¹⁰⁶Yā-sīn. Ve'l-Ḳur'āni'l-ḥakīm. İnneke lemīne'l-mürselīn. ¹¹⁰⁷

Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn / Fe 'ū lūn

[AÜ 53], [BR 27a]

945. Yā insān dimek oldı bil ma'āni
Ne resme naql olınur diñle anı

¹¹⁰¹ IÜ: mihrine>mażharına

¹¹⁰² AÜ, BR, HM: çün>çok

¹¹⁰³ IÜ: İçerdenmiş aña ol rāh-ı vuşlat>İçerdenmiş ol rāh-ı vuşlat

¹¹⁰⁴ SR: sırr-ı ihfāya>sırr-ı ḥafiye

¹¹⁰⁵ AÜ, BR, HM: ma'nā>ma'nī

¹¹⁰⁶ AÜ, BR, HM: Yā-sīn. Ve'l-Ḳur'āni'l-ḥakīm. İnneke lemīne'l-mürselīn. 'Alā şırāṭin müstekīm. ; SR: Er-Raḥīm ve bihi neste'īnu Yā-sīn. Ve'l-Ḳur'āni'l-ḥakīm. İnneke lemīne'l-mürselīn.

¹¹⁰⁷ "Yā-sīn. Hikmet dolu Kur'an hakkı için, Sen şüphesiz peygamberlerdensin.", (Yâsîn, 1-3)

946. ‘Arabda bu ‘ibāretdür ki dirler
Ki zīra her¹¹⁰⁸ kelāmdan ħarf alurlar
947. Telaffuz idüb anuñla kılurlar
Pes andan ma‘nīnūñ resmin bulurlar¹¹⁰⁹
948. Yādan bil çünki bunlar yāyı aldı
Bu resme daħı insāndan sīn aldı¹¹¹⁰
949. Pes oldı Yāsīn andan diñle anı
Saña naql ideyin ben bu beyānı
950. Murād andan Muħammeddür didiler
Bu yüzden anca ma‘nī söylediler
951. Ke ennehü dimekdür yā Muħammed
Ki Qur’ān-ı Ĥakīm Ĥakķiçün Aħmed
[HM 31b]
952. Ki ya‘ni Muştafā mürsel-i Ĥakdur
Didiler ma‘nī uş böyle dimekdür
953. Daħı bu¹¹¹¹ kav[i]l üzre diñle nedür ¹¹¹²
Ki bil Yāsīn dimek Qur’ān adıdur
954. Risālātın Resūlūñ añla¹¹¹³ ol şāh
Kasem kıldı ki Qur’ān birle Allāh

¹¹⁰⁸ AÜ, BR, HM: “her” yok.

¹¹⁰⁹ AÜ, BR, HM: bulurlar>alurlar ; SR: bulurlar>bilirler

¹¹¹⁰ HM: aldı>aldılar

¹¹¹¹ İÜ, SR: bu>bir

¹¹¹² İÜ: Daħı bu kav[i]l üzre diñle nedür>Daħı bir kavlı üzre diñle ne dirler

¹¹¹³ SR: añla>diñle

955. Ve hem uş bir¹¹¹⁴ kavülde n'oldı Yāsīn
Ki İsmu'llāh imiş anı bilesin

[SR 33a]

956. Buyurdı Hāḡ Te'ālā yā Muḡammed
Saña münkir olan ola melāmet

957. Saña inkār idenler¹¹¹⁵ ola maḡbūn
Mübārek ḡaḡruñ olmaya maḡzūn

958. Ḥanıḡlık virürem ben yā Muḡammed
İşitsünler anı pes cümle ümmet¹¹¹⁶

959. Ki sen¹¹¹⁷ gerçek Nebīsin saña inkār
İdenler yüzi ḡara işleri zār

960. Ḥılam ben bunlara dürlü 'azābı
Benüm taḡdīrūmi kimse boza mı

961. Benüm va'demde aşla yok¹¹¹⁸ muḡālif
Bugün inanmayanlar ide ḡā'if

**Ḥavluhu 'Aleyhi's-selām: Yāsīn ismūn min Esmā'u'llāhi
Te'ālā ¹¹¹⁹**

962. Ki Yāsīn dimek uş Allāh adıdur
Anuñ adları çoḡ olda biridür

[AÜ 54], [BR 27b], [İÜ 24b]

¹¹¹⁴ AÜ: bir>bu

¹¹¹⁵ AÜ: inkār idenler>münker olanlar

¹¹¹⁶ AÜ, BR, HM, İÜ: ümmet>millet

¹¹¹⁷ İÜ: "sen" yok.

¹¹¹⁸ SR: aşla yok>yok aşla

¹¹¹⁹ "Nebî (sav) buyurdu ki: Yāsīn, Allahu Teâlânın yüce esmâlarından bir isimdir.",
(Hadisin kaynağı bulunamadı.)

963. Ki tefsīri serāba dīde ey yār
Beyān ider Hāḫḫuñ dört biñ adı var
964. Biñini kendüden artuḫ kimesne
Bilemez gelmesün ḫalbüñe nesne
965. Biñ adın hem feriştehlerden artuḫ
Kimesne bilemekde aña yol yoḫ
966. Biñ adı levḫ-i maḫfūz üzre ey dil
‘Anuñ üç yüzi Tivrāt¹¹²⁰ içredür bil
967. Zebūr içinde¹¹²¹ ḫodı üç yüz adı
Daḫı üç yüzünü İncilde ḫodı¹¹²²

[HM 32a]

968. Yüz adı oldı ḫur’ān içre meştür
Oḫuyanlar olurlar anı maḫfūr
969. Bu kez ḫoḫsan ḫoḫuz adını¹¹²³ ey yār
Oḫurlar āşikāre anı ebrār
970. Bir adı gizlüdür ol İsm-i A‘zam
Anı Allāh bilür v’allāhu a‘lem
971. Olur dostları kim anı bilürler
İcābetdür du‘ālar kim ḫılurlar
972. Resūlu’llāh buyurdı Hāḫ Te‘ālā
Ki biñ dürlü lügat yaratdı ḫavlā

¹¹²⁰ HM, İÜ: Tivrāt>Tivrīt

¹¹²¹ İÜ: içinde>içre

¹¹²² İÜ: ḫodı>yazdı

¹¹²³ SR: adını>adı

[SR 33b]

973. O her lügatde bir dürlü adı var¹¹²⁴

Anı yād eylediler dilde tekrār

974. Pes ol Hāḫḫun bu resme biñ biñ adı

Añılur cümle diller üzre¹¹²⁵ yādı

Ḳaṣīde-i İlāhī ¹¹²⁶

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

975. Añılmaḫ aña lāyıḳdur kim oldur Ḳādir u Ḳahhār

Esirger ḳullaruñ ‘aybın görürken luṭf idüb Settār

976. Nemüz görđi bizüm evvel ki yoḳdan eyledi ihyā

Baḡıṣlar luṭf idüb İslām Muḫammed gibi hem ebrār

977. Bular heb cümle fazlından olupdur ‘āṣī ḳullara

‘Aceb mi terk ide ‘uṣṣāḳ yolunda baş ile cānlar

978. Odur pes Hālīḳ-ı kevneyn münezzeḫ cümle eşbāhdan¹¹²⁷

İrişmez fehmi ile idrāk Ğafūr u Ğāfir u Ğaffār

979. Her iş kim ḳılsa ol işler gerekmez aña fikr itmek

İrādet baḫr-i mevcinden müzeyyen eyleyen envār

980. Yaratdı yirleri gökler bize mesken ider anı

Ve hem bunca ki ni‘metler¹¹²⁸ yenilür içilür her bār

[AÜ 55], [BR 28a]

¹¹²⁴ İÜ: bir dürlü adı var>birdür adı ki var

¹¹²⁵ İÜ: diller üzre>dillerde hem

¹¹²⁶ Bu başlık İÜ’de yok.

¹¹²⁷ SR: cümle eşbāhdan>cümle eşyadan

¹¹²⁸ İÜ: “ki ni‘metler” yok. SR: ki ni‘metler>ne‘āyimde

Faşlun Fī Cevābi's-Su'āl-i Esmā ¹¹²⁹

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

981. Çılurlarsa su'āl kim bunca ismi
 Nicesi yād olur anuñ ıılsımı

[İÜ 25a]

982. Bu esmāyile kim zıkr ider anı
 Cevāb it kim nedür anuñ beyānı

[HM 32b]

983. Cevābın kılayın anuñ münevver
 Ne naql itdiyise maħlūka rehber

984. Cevāb oldur ol üç nesne ki didi
 Bular kıllarına key müşkül idi

985. Pes anı Hāķ Te'ālā kıldı āsān
 Keremden eyledi kıllara iħsān

986. Biri budur anuñ himmetleri çün
 Nihāyet yok¹¹³⁰ daħı ni'metleri çün

987. Aña şükr eylemek düşvār olur bil
 Ki zıra ķanġı¹¹³¹ birin şerħ ider dil

988. Bularda kılları 'āciz kılaydı
 Yā ķanġı¹¹³² birinüñ şükrin kılaydı

[SR 34a]

¹¹²⁹ Bu başlık İÜ'de yok.

¹¹³⁰ SR: Nihāyet yok>Nihāyetsüz

¹¹³¹ SR: ķanġı>ķanķı

¹¹³² SR: ķanġı>ķanķı

989. Tamām oldu olaruñ şükri ey yār
 Kaçan elḥamdüli'llāh dise bunlar¹¹³³
990. İkinci ol cemī'c ḥācet¹¹³⁴ ki vardı
 Beyān itmek bular düşvār olurdu
991. Anı da Ḥaḳ Te'ālā kıldı āsān
 İder luḫfında¹¹³⁵ baḳ ḳullara iḥsān
992. Kaçan bu āyeti kimse oḳusa¹¹³⁶
 Murādı üzre ḥācet neyse dise
993. Tamām olur bu āyet birle ḥācāt¹¹³⁷
 Ki her ne resme kim olsa¹¹³⁸ münācāt
994. İrişdürmiş olur dermāna derdi
 Kaçan kim olsa bu dilinde virdi

[... رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ]

¹¹³⁹Ḳavluhu Te'ālā: *Rabbenā ātinā fi'd-dünyā ḥaseneten ve fi'l-āḫirati ḥaseneten ve ḳinā 'azābe'n-nār*¹¹⁴⁰

995. Üçüncü Ḥaḳ Te'ālāyı müsebbiḫ
 Cemī'c ismiyle ḳılmaḡa¹¹⁴¹ tesbīḫ
996. Ḳatī müşkil idi¹¹⁴² Ḥaḳ kıldı āsān
 Ola ḳullara tā kim ḫayr-ı yeksān

¹¹³³ SR: bunlar>ḳullar

¹¹³⁴ SR: ḥācet>ḥācāt

¹¹³⁵ İÜ: luḫfında>luḫfından

¹¹³⁶ AÜ, BR, HM: oḳusa>oḳursa

¹¹³⁷ AÜ, BR, HM: ḥācāt>ḥācet

¹¹³⁸ AÜ, BR, HM: olsa>olur

¹¹³⁹ Bu başlık İÜ'de yok.

¹¹⁴⁰ "Onlardan bir kısmı da: Ey Rabbimiz! Bize dünyāda da iyilik ver, āhirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru! derler.", (Bakara, 201)

¹¹⁴¹ SR: ḳılmaḡa>ḳılmaga

¹¹⁴² AÜ, BR, HM: müşkil idi>müşkildi ; İÜ: müşkil idi>müşküldi pes

997. Kaçan bir kul¹¹⁴³ dise derd ile Allāh
 Cemī‘ ismüñ oqumuş ola bi’llāh
[AÜ 56], [BR 28b]
998. Hemān Allāh dimek olur tamāmı
 İşitdüñ mi su’āle uş cevābı ¹¹⁴⁴
[HM 33a]
999. Bilürsiñ ism-i zāt esmāya cāmi‘
 Bu ma‘nī naqline olduñsa sāmī‘
1000. Kaşu her söz ki¹¹⁴⁵ söylendi bil ey cān
 Delīl uşta¹¹⁴⁶ aña āyāt-ı Qur’ān
1001. Olursa Haş Te‘ālādan ‘ināyet
 Diyem bir vaşfı kim ola beğāyet
[İÜ 25b]
1002. Neşāyiḥ ola hem tevḥīd-i Ḥazret
 İşitdükde anı şād ola ümmet
Beyt-i İläḥī ¹¹⁴⁷
Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün
1003. Gör kemāl-i kudretinden bizi insān eyledi
 Luṭf idüb imān u Qur’ān bunca iḥsān eyledi
1004. Hem Muḥammed kim Ḥabībüñ gönderüb eyler mu‘īn
 ‘Aleme raḥmet ü ni‘metdür ki yeksān eyledi

¹¹⁴³ SR: kaçan bir kul>kaçan kullar
¹¹⁴⁴ AÜ, BR, HM, İÜ: cevābı>kelāmı
¹¹⁴⁵ İÜ: söz ki>sözüñ
¹¹⁴⁶ İÜ: uşta>uşda
¹¹⁴⁷ Bu başlık İÜ’de yok.

Faşlun Fî İsmu'llāh-i A'zām ¹¹⁴⁸

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

[SR 34b]

1005. Evvel Allāh adını zıkr idelüm
Şoñra anuñ şun'ını fikr idelüm
1006. Añılan evvel çü İsmu'llāh ola
Hāfızı ol dem anuñ Allāh ola
1007. Vācib oldur pes ol evvel añıla
Añmayanlar anı yoldan yañıla
1008. Evvel Allāh Āhır Allāhdur hemīn
Kün dimekle oldı āsmān¹¹⁴⁹ u zemīn
1009. Zātınuñ ismi anuñ Allāh [u] hū
Olmadı mişli velī illā ki hū
1010. Her ki dilde zıkrıñ anuñ ide hū
Çande gitse anda bile gide hū
1011. Niceler hayrān olub pes didiler
Anuñ çün lā ilāhe illāda hū ¹¹⁵⁰
1012. Bāķī esmāsı şıfātın yād ider
Her birinden¹¹⁵¹ nās-ı istimdād ider

¹¹⁴⁸ Bu başlık İÜ'de yok.

¹¹⁴⁹ SR: āsmān>āsumān

¹¹⁵⁰ AÜ, BR, HM: Anuñ çün lā ilāhe illāda hū>Anuñ çün lā ilāhe illā hū ; İÜ: Anuñ çün lā ilāhe illāda hū>Anuñ çün lā ilāhe illāda hū da kıldılar

¹¹⁵¹ SR: Her birinden>Her birinde

1013. ahrı vü luı var anuñ key dilim¹¹⁵²

Kimine ramet ider kime elım

1014. Lufına mazhar olanlar şaz olur

amu odundan da hem azad olur ¹¹⁵³

[HM 33b]

¹¹⁵⁴Yasın İsmün Min Esmā'i'n-Nebıyyü 'Aleyhi's-selām ¹¹⁵⁵

Me fā 'ı lün / Me fā 'ı lün / Fe 'u lün

[AÜ 57], [BR 29a]

1015. İşit imdi nedür Hallak u Mevlā

Anuñ buyruğın işle olđıl a'la¹¹⁵⁶

1016. Dağı bir avl üzre diñle anı

Resülün ismidür utma gümānı

1017. Anuñ ünkü Te'alā yüce Hazret

Ki biñ yirde ılır Peyđamberi yād

1018. Kimiñ tařrīh[i] birle söylemişdür

Kimiñ meřtūr kitābet eylemişdür

1019. İşit Peyđamberi her yirde ey yār

Ki bir dürlü ad ile ağdı Settār

1020. Anuñ yirde durur ismi Muđammed

Bu kez evvelki gökde dirler Ağmed

[İÜ 26a], [SR 35a]

¹¹⁵² SR: dilim>delim

¹¹⁵³ Bu beyit AÜ, BR, HM ve İÜ nüshalarında yok.

¹¹⁵⁴ Bu başlık İÜ'de yok.

¹¹⁵⁵ "Yasın, Nebi (sav) Efendimiz'in isimlerinden bir isimdir."

¹¹⁵⁶ İÜ: a'la>agāh

1021. İkinci gökdedür adı Muḥāmid
Bu resme çağırurlar anda Ḥāmīd
1022. Üçüncü gökde Maḥmūd oldu ismi¹¹⁵⁷
Anuñ çünkim anuñ nūrıydı cismi¹¹⁵⁸
1023. Velī dördüncü gökde Muṣṭafādur
Beşinci gökde hem adı Şafādur
1024. Yine altıncı gökde Faḥrī dirler
Ki ağzından dökülür dāne dürler
1025. Şefī‘dür sābi‘inde āsumānuñ
Şefā‘atçisidür ehl-i ĩmānuñ
1026. Ki Sidrū‘l-Müntehādudur¹¹⁵⁹ Ḥabīb ol
Muḥabbet içre sen dā‘im muḳīm ol
1027. Ve Seyyidü‘l-Enām ‘arş üzre adı
Diyen bunu bula ağzında dādı
1028. Adı kürsidedür Ḥayru‘l-Beriyye
Bula rahmet bunu her kim ki diye
1029. Daḥı cennetde Ḳāsım ṭamuda ad
Şefī‘u‘l-müznibīndür didi üstād
1030. Bil imdi Tevrāt içre adı n’oldı
Cemī‘ ‘ālem anuñ ismiyle ṭoldı ¹¹⁶⁰

[HM 34a]

¹¹⁵⁷ SR: ismi>adı

¹¹⁵⁸ SR: cismi>yādı

¹¹⁵⁹ İÜ: Sidrū‘l-Müntehādudur>Sidretü‘l-Müntehādudur

¹¹⁶⁰ Bu beyit SR’de : *Bil imdi Tevrīt içre n’oldı adı / Aña anda ne yüzden didi Hādī*

1031. Ki Mevşavdur anuñ Tevrâtda¹¹⁶¹ adı
Zebûrda Ƙalkalitâ dir münâdı

1032. Hem İncîl içre t̄abe t̄abedür bil
Anuñ vaşfın kaçan şerh eyleye dil

1033. Ve Müzemmil olur Ƙur’ânda adı
Ve hem Müddeşir oldı añla yâdı

[AÜ 58], [BR 29b]

1034. Sirâcen hem münîran Ʀâhâ Yâsîn
Bu naqli sen oñatça añlayasın

1035. Didi ol şadr-i bedr-i nûr-i ‘âlem
Muhammed seyyid-i evlâd-ı Âdem

1036. Benüm ismüm eger dillerde çoğdur
Ƙatumda birisi maħbûb-ı ırağdur

1037. Ol ismüñ kuvveti ile girişdüm
Ki ‘illiyyîn-i a‘lâya irişdüm

1038. Ol ad oldur ki Ƙulum didi Rabbüm
Anuñ nûrıyla yine anı gördüm

[SR 35b]

¹¹⁶² Ƙâle’n-Nebıyyu ‘Aleyhi’s-selâm: *Men ra’eyte Rabbî
min nûri Rabbî fî leyleti’l esrâ elhamdüli’llâhi’llezî enzele
‘alâ ‘abdihî’l-kitâbe Şadağa’llâhu’l-‘Azîm ve belleğa
Resûluhu’l-Kerîm* ¹¹⁶³

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

¹¹⁶¹ AÜ, BR, HM, SR: Tevrâtda>Tevrîtda

¹¹⁶² Bu başlık İÜ nüshasında yok.

¹¹⁶³ “Nebî (sav) buyurdu ki: İsrâ gecesinde Rabbimin nûrunu gördüm. Kuluna kitabı (Kur’ân) indiren Allah’a hamd olsun.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

1039. İşit Һamd iderüz dā'im biz ol Allāha kim ey cān
Ki¹¹⁶⁴ biz Һullara irgürdi kitābıñ eyledi ihsān
1040. Yaraşur aña¹¹⁶⁵ Һullara ‘aṭalar eyleye her dem
Pes ol bir pādişāhdur bil ki mülk-i Һadd ü bī-pāyān
[İÜ 26b]
1041. Kitābında Һaber virdi Resūlüñ hem risālātıñ
Anuñ Һadrin bilen bildi ne bilsün bilmeyen nādān
1042. Ki bil bu Sūre-i Yāsīn inüpdür Muşṭafāya hem
Risālāta delīl oldı Һaber böyle virür Һur’ān
*1166 Kāle'n-Nebıyyu ‘Aleyhi's-selām: İnne külli şey'in
ḳalbün ve ḳalbü'l-Ḳur'āni Yāsīn ve men Һaraehā
Keteba'llāhu Te'ālā likāri'ihā Һırā'ate'l-Ḳur'āni ‘aşere
merrātin. Şadaḳa Resūlu'llāh ve şadaḳa Ḥabību'llāh* ¹¹⁶⁷
1043. Daḫı her nesnenüñ Һalbi olısar añlağıl ey yār
Saña keşf ola bu esrār ola göñlüñde hem mihmān
1044. Budur pes Һalbi Һur’ānuñ işit kim ne sebeb oldı
Risālātıñ Һılub işbāt¹¹⁶⁸ Resüle gönderür¹¹⁶⁹ Sübhān
[HM 34b]
1045. Didi kim oḳusa anı Һıla Ḥaḳ aña arzānı
Tamām on¹¹⁷⁰ Һatm Һılmışça ‘aṭalar ide ol Ğufrān¹¹⁷¹

¹¹⁶⁴ BR, HM, İÜ: ki>bu

¹¹⁶⁵ HM: aña>ki

¹¹⁶⁶ Bu başlık İÜ nüshasında yok.

¹¹⁶⁷ “Nebî (sav) buyurdu ki: Şüphesiz her şeyin bir kalbi vardır. Kur’ân’ın kalbi de Yāsīn’dır. Kim ki O’nu okursa Allah (cc) onun okunmasına Kur’ân’ı on kere okumuş gibi sevap yazar. Allah’ın Resūlü ve Habibi doğru söyledi.”; Tirmizî, Sünen, Fedâilü'l-Kur’ân, 7; Dârimî, Fedâilü'l-Kur’ân, 21.

¹¹⁶⁸ AÜ, BR, HM: işbāt>işār

¹¹⁶⁹ AÜ, BR, HM, İÜ: gönderür>gönderüb

¹¹⁷⁰ AÜ, BR, HM: “on” yok.

¹¹⁷¹ SR: Ğufrān>‘Aḳlān

1046. Şevābı ħatmenüñ¹¹⁷² ondur buyurmuşdur Resūlu'llāh
Oğuyan nūra ġarķ ola be-küllī nūr ola yeksān

1047. İşitgil yine sen uş bir rivāyet eyleyem taķrīr
Anı Allāh oķumuşdur ezelden olmadın insān

¹¹⁷³ *Ḳāle'n-Nebiyyü 'Aleyhi's-selām: İnna'llāhe Te'ālā
ķara'e Ṭāhā ve Yāsīn ķable en yaķluķa's-semāvāti ve'l-
arđı bi elfi 'āmin felemmā semī'ati'l-melā'iketü ķālet ṭūbā
lā ümmetin tenezzele hāzā 'aleyhā ve ṭūbā li an taķmilühü
hāzā ve ṭūbā lā lisünnetin bikeleme bihāzā ve ķāle'n-
Nebiyyü 'Aleyhi's-selām: Enne ekşera ehle'l-cenneti lā
yaķra'uhā illa Ṭāhā ve Yāsīn* ¹¹⁷⁴

[AÜ 59], [BR 30a]

1048. Bilüñ ol Ḥaķ Te'āla'llāh didi Ṭāhā ile Yāsīn
Yiri gögi yaratmazdan bil¹¹⁷⁵ öñden¹¹⁷⁶ anı ol Mennān¹¹⁷⁷

[SR 36a]

1049. Ki biñ yıl ilerü¹¹⁷⁸ anı oķudı çünki ol Allāh
Ferişteler işitdiler didiler Ḥaķķa ey Sultān

1050. Nice baķtlu¹¹⁷⁹ şol ümmet kim bu nāzil ola anlara
Oğuya bunları anlar hidāyet eyleye Raķmān

1051. Ve ne baķtlu şunlara¹¹⁸⁰ kim götüre bunları bile
Ebed görmeyeler ġuşşa vire Ḥaķ ravza-i Rıđvān

¹¹⁷² AÜ, BR, HM, SR: ħatmenüñ>ħatmece

¹¹⁷³ Bu başlık İÜ nüshasında yok.

¹¹⁷⁴ "Nebî (sav) buyurdu ki: Şüphesiz ki şânu yüce Allah'ın, semâ ve arzı yaratmadan bin sene evvel Ṭāhâ ve Yāsīn Sûrelerini okuduğunu melekler işitince Ümmet-i Muhammede "müjdeler olsun!" dediler. Bunun üzerine Ṭāhâ ve Yāsīn nâzil oldu. Yine Resūlu'llah buyurdu ki: Cennet ehlinin çoġu Ṭāhâ ve Yāsīn okurlardı."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

¹¹⁷⁵ SR: bil>ki

¹¹⁷⁶ HM: öñden>öñünden

¹¹⁷⁷ SR: Mennān>meyyān

¹¹⁷⁸ SR: ilerü>ayrı

¹¹⁷⁹ İÜ, SR: Nice baķtlu>Ne baķtlu

¹¹⁸⁰ AÜ, BR, HM, SR: şunlara>şunlar

1052. Gel imdi diñlegil anı ne buyurdı Resûlu'llâh
Saña naql idem ol 'âmil yiter seyr eylegil yâbân
1053. Ki ekşer ehl-i cennet hep oğuya Tâhâ vü Yâsîn
İrer bir ni'mete bunlar ne 'aql idrâk ider ne cân
1054. Dilekler virici¹¹⁸¹ Allâh ne ihsân eyledi gör kim
Virür kullarına¹¹⁸² derdi yine kendü ider dermân
1055. Haberde diñle bir naqli ki Peyğamber buyurmuşdur
Hem aña yüce Allâhdan inübdür Süre-i Raḥmân
1056. Beğâyet efşah-i a'lâ¹¹⁸³ kemâlâ¹¹⁸⁴ naql ider bir söz
Şanasın dürr ile yâķüt dizilmiş¹¹⁸⁵ lü'lü' ü mercân

[İÜ 27a]

1057. Feşâhat intihâ itmiş kemâliñ müntehâ¹¹⁸⁶ imiş
Dü 'âlemden behâ itmiş Ḥabîbüñ vechin uş el'ân

¹¹⁸⁷ *Ḳâle'n-Nebiyu 'Aleyhi's-selâm: Eyyu Müslimin ve Müslimetin kara'e indehu Yâsîn ve hüve fî sekerâtü'l-mevti nezele bi'adedi külli harfin 'aşere emlâkin yeķümüne beyne yedeyhi şufüfen yuşallüne ve yestağfirüne lehü ve yeşhedüne izâ gasele ve yettebi'üne cenâzete¹¹⁸⁸*

[HM 35a]

¹¹⁸¹ AÜ, BR, HM: virici>vir

¹¹⁸² HM: kullarına>kullara

¹¹⁸³ AÜ, BR, HM, İÜ: efşah-i a'lâ>efşah-i iclâ

¹¹⁸⁴ AÜ, BR, HM: kemâlâ>kemâl ; İÜ: kemâlâ>kemâlâtıyla

¹¹⁸⁵ AÜ, BR: dizilmiş>düzülmüş

¹¹⁸⁶ İÜ: müntehâ>intihâ

¹¹⁸⁷ İÜ nüshasında başlık kısmında bir yanlışlık yapılarak bir önceki bölümün başlığı yazılmıştır.

¹¹⁸⁸ "Resûlullah (sav) buyurdu ki: Ölüm anında kadın ve erkek hangi Müslümanın yanında Yâsîn okunursa her harfi için on melek saf halinde hazır bulunarak salavat getirip istiğfarda bulunurlar ve yıkanıp toprağa verilmeye kadar cenazeye eşlik ederler.", (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

1058. Ki ya‘ni ƙanġi¹¹⁸⁹ mü‘minüñ oġuna Sûre-i Yâsîn
Ölüm vaġtinde üstüne¹¹⁹⁰ aña raġmet ƙıla Raġmân¹¹⁹¹
1059. Olur âsân anuñ mevti şusuzluġ görmeye hem ol
Daġı fazl eyleye ol Hâġ aña yoldaş ola ĩmân ¹¹⁹²
1060. Şalavât getirüb tesbîh iderler aña istiġfâr
Ve hem cümle ola me’nûs ki tâ teslîm idince cân
1061. Namâzın ƙılalar bilüñ melekler bile ol şaġşuñ¹¹⁹³
Dilerler cümle nâz idüb baġışla suçun ey Ğufrân
1062. Ƙaçan teslîm ide rûġın olurlar ġasline ġâzır
Cenâzesinüñ ardınca namâza ideler erkân ¹¹⁹⁴
1063. Daġı bu¹¹⁹⁵ sürenüñ ġarfî ġisâbınca añâ on on
Durub¹¹⁹⁶ ƙarşusına¹¹⁹⁷ şâf şâf ferişteher ider cevlan

**Ƙâle’n-Nebiyyu ‘Aleyhi’s-selâm: Yâ ‘Alî ekşeri ƙarâ’ete
Yâsîn fe innehâ ġişâlen şadaġa Resûlu’llâh¹¹⁹⁸**

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

[SR 36b]

1064. Yine bir kerre Peyġamber buyurdu
Yâ ‘Alî çoġ oġuyasın dir idi

[AÜ 60], [BR 30b]

¹¹⁸⁹ SR: ƙanġi>ƙanġı

¹¹⁹⁰ İÜ: üstüne>üstünde

¹¹⁹¹ AÜ, BR, HM, İÜ: aña raġmet ƙıla Raġmân>aña yoldaş ola ĩmân

¹¹⁹² Bu beyit AÜ, BR, HM ve İÜ nüshalarında yok.

¹¹⁹³ BR, HM, İÜ: şaġşuñ>şâhuñ

¹¹⁹⁴ Bu beyit SR’de yok.

¹¹⁹⁵ AÜ, BR, HM: Daġı bu>Daġı bir

¹¹⁹⁶ AÜ, BR, HM, İÜ: Durub>Ʀurub

¹¹⁹⁷ HM: ƙarşusına>ƙarşu

¹¹⁹⁸ “Resûlullah (sav) buyurdu ki: Yâ Ali! Yâsîn okumayı çoġalt ki onda güzellikler vardır. Şüġhesiz Allah Resûlü (sav) doġruyu söyledi.”, (Hadisin kaynaġı bulunamadı.)

1065. Anı çok oꞑumaꞑda ola haşlet
Diyem Allāh virürse ıurba vuşlat
1066. Eger kim aç kişı anı oꞑuya
Anuñ Haı emriyle ıarnı toya
1067. Eger ıorıulu kimse anı her gāh
Oıursa ıurtara vehminden Allāh
1068. Müsāfir oıuyub ııısa vaıandan¹¹⁹⁹
Gele tizcek selāmet birle andan
1069. Mübārek ola bil ol yol ki vardı
Gelüb dermāna ire yine derdi ¹²⁰⁰
1070. Ğanī ola faıır oıursa ey yār
Anı ıurtara darlııdan¹²⁰¹ o Settār ¹²⁰²
1071. Eger borılu¹²⁰³ okursa borcın anuñ
Öder haızret keremden pes o cānuñ¹²⁰⁴
1072. Eger maıpus oıursa ıurtula ol
Du‘āsın Haı anuñ¹²⁰⁵ eyleye maıbül
1073. Ve ger¹²⁰⁶ hācetlü oıursa bil anı
İcābet ııla Haı ıtma¹²⁰⁷ gümānı

¹¹⁹⁹ AÜ, BR, HM, İÜ: vaıandan>evinden

¹²⁰⁰ SR: Gelüb dermāna ire yine derdi>Anı ıurtara ıarlııdan o Settār

¹²⁰¹ BR, HM: darlııdan>ıarlııdan

¹²⁰² Bu beyit SR’de yok.

¹²⁰³ AÜ, HM, İÜ, SR: borılu>borclu

¹²⁰⁴ AÜ, BR, HM, İÜ: pes o cānuñ>tizrek anuñ

¹²⁰⁵ SR: Haı anuñ>Haı Te‘ālā

¹²⁰⁶ HM: Ve ger>Eger

¹²⁰⁷ AÜ, BR, HM: ıtma>dutma

1074. Şabāhın oquyan tā leyl olunca
Gidüb gündüz qarañlıq emr olunca

[HM 35b], [İÜ 27b]

1075. Emānında ola ol pādişāhuñ
Oqursa gice hem-çün bil İlāhuñ

1076. Oqursa meyyit üzre añlañ anı
Hafif ola ‘azābı uş ma‘ānī

1077. Emirü’l-Mü’minin çün anı gördi
Resül aña cevābı böyle virdi

1078. Anuñ fazlı ‘Aliye kıldı te’sir
Ki her gün oqumağa¹²⁰⁸ itdi tedbir

1079. Ne deñlü oqusañ artar merātib
Bunuñ fazlın qaçan naqş ide kātib

Sebeb-i Nüzül-i Yāsīn ve Arz-ı Hāl ¹²⁰⁹

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

1080. Dağı bu nazımı kim derdüm diledüm anı ol Allāh¹²¹⁰
Ki kabliyyet vire qalbe ma‘ānī fetḥ idüb Allāh

1081. Zira nazımı bunuñ hoşdur qaçan oqunsa derd ile
Eriye kişinüñ qalbi diye pes derd ile Allāh

[SR 37a]

1082. Bu *Hüseynüñ* ki derdi Hāq kılupdur göñlüni¹²¹¹ iḥrāk
Umār bir kul du‘ā ide ‘ināyet kıla tā Allāh

¹²⁰⁸ İÜ: oqumağa>uçmağa

¹²⁰⁹ SR: Hāzā Sebeb-i Nüzül-i Yāsīn ve ‘Arz-ı Hāl

¹²¹⁰ SR: ol Allāh>Allāhdan

¹²¹¹ BR, HM: kılupdur göñlüni>kılubdur qalbini

[AÜ 61], [BR 31a]

1083. Ve her kim okuyub diñler du‘ā eylerse ehline
Hidāyet eyleyüb bir gün cemālin¹²¹² göstere Allāh
1084. Dañı bu sūre‘i bil kim olupdur Mekkede nāzil
Tanıkluñ virüben kendi delālet eyledi Allāh
1085. Olupdur seksen üç āyet yedi yüz hem yigirmi beş
Kelime añla ey ‘āqıl ri‘āyet eyle pes Allāh
1086. İki biñ yedi yüz toksan hem altı harfdür ol āgāh
Oğursañ ger bugün bunda yarın cennet vire¹²¹³ Allāh
1087. Niceler buldılar rahmet bunuñla oldılar mağfūr
Ki her kavline şādıkdur ne kim dise ider Allāh

Kaşide vü Naşihat

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

1088. Ol¹²¹⁴ gönül seyrine cān viren kişi
Hañ Te‘ālānuñ rızāsıdur işi
1089. Nice bulsun her kişi ol ile yol
Çün zevāl içinde oldı cünbüşi

[HM 36a]

1090. Sen mededsüzlere yā Rab kıl meded
Fazluñ eylegil olara yoldaşı
1091. Sende ey ‘āşık taleb kıl iresiñ
Gayret içre olmañ erlikdür kişi

¹²¹² AÜ, BR, HM: bir gün cemālin>bir kez cemāliñ

¹²¹³ İÜ: vire>virür

¹²¹⁴ SR: Ol>O

1092. Mürşidüñ kâmil gerekdür şöyle bil
Gidere senden tã ol¹²¹⁵ ğıll ü ğışı

1093. Hãķķı iste kim iresin bī-gümãn
Kişi ne işlerse ol olur düşi

[İÜ 28a]

1094. Sünnet ehlidür Resüle yãr olan
Farz u hem sünnet kamu hayruñ başı

Sebeb-i Nüzül-i Yāsīn ¹²¹⁶

Me fã 'ī lün / Me fã 'ī lün / Fe 'ū lün

1095. Sebeb oldur anuñ bilgil nüzüli
Ki incitdi o kãfirler Resüli

1096. Velī hãşã ki incine Muħammed
Degüldür ol bu halka illã rahmet

1097. Didi küffãr ki Peyğamber degüldür
Muħammed kimseye rehber degüldür

[SR 37b]

1098. Ebü Tãlib yetimidür didiler
Bu resme fitne birle kaynadılar

1099. Kaçan 'ilm okuyub mektebde durdı¹²¹⁷
Mu'allimden¹²¹⁸ edeb huz¹²¹⁹ kãnde gördi

[AÜ 62], [BR 31b]

¹²¹⁵ İÜ: senden tã ol>sende olan

¹²¹⁶ SR: Hãzã Sebeb-i Nüzül-i Yāsīn Āyât-ı Kerīme

¹²¹⁷ İÜ: durdı>turdı

¹²¹⁸ SR: Mu'allimden>Mu'allimde

¹²¹⁹ SR: huz>hud

1100. Hezārān dürlü mühmel söylediler
Resülüñ haqqına böyle didiler

[عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ]

‘Alā şırāṭın müstaḳīm¹²²⁰

1101. Dimek olur ki Allāh adı için
Ve hem ismi Muḥammed haqqı için
1102. Veyāḥud¹²²¹ Ḳur’ān adı haqqı çündür
Bu dīn erkānını muḥkem idüpdür
1103. Didi bed’rüsti sen gerçek Nebīsin
Şırāṭ-ı müstaḳīm üzre ebīsin
1104. O mürseller ki gönderdük biz anı
Gelüben kıldılar dürlü beyānı¹²²²

[HM 36b]

1105. Bu ol gerçək Nebīlerden biridür
Şırāṭ-ı müstaḳīm İslām dīnidür
1106. Anuñ üzre virilmişdür Muḥammed
Sa‘ādet ger¹²²³ kim aña olsa¹²²⁴ ümmet
1107. Eger şorsalar uş Allāh Te‘ālā
Ḳasem yād itmedin maḳşūd ne ola
1108. İnanmaduğı çün mi aña küffār
Yāḥuz mü’mīnler itdiler mi inkār

¹²²⁰ “Doğru yol üzerindesin.”, (Yâsîn, 4)

¹²²¹ BR, İÜ: Veyāḥud>Veyāḥuz

¹²²² İÜ: beyānı>peyāmı

¹²²³ İÜ: ger>gerek

¹²²⁴ SR: aña olsa>ola aña

1109. Eger mü'minler inanmağıçünse ¹²²⁵
 asemsüzde inanurlardı dinse
1110. Ve ger kâfirler inanmağıçünse¹²²⁶
 İnanmazlar eger biñ kerre dinse
1111. Murâd bunda¹²²⁷ asemden n'oldı ey yâr
 Su'âl oldı cevâbın ide¹²²⁸ tekrâr
1112. Cevâb oldur ki¹²²⁹ ol Hâ ferdiyiçün
 Kelâmın didi te'kîd kılmak için¹²³⁰
- [İÜ 28b]
1113. asem bir nev'idür te'kîdden ey cân
 Bu resme dir ma'ânî uşta¹²³¹ ur'ân
1114. asem yâd itmeden¹²³² te'kîde hücjet
 Cevâb uşta¹²³³ su'âle çekme minnet
- [SR 38a]

[تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ]

Tenzîle'l-'Azizi'r-Raim ¹²³⁴

1115. Didi ya'ni ousañ yâ Muammed
 Bu ur'ânı ki Rabbüñ kıldı himmet

¹²²⁵ İÜ: Eger mü'minler inanmağıçünse>O mü'minler inanmaduğıçünse

¹²²⁶ İÜ: inanmağıçünse>inanmaduğıçünse

¹²²⁷ BR, HM, İÜ: bunda>anda

¹²²⁸ BR, HM, İÜ: ide>eyle

¹²²⁹ SR: ki>kim

¹²³⁰ SR: kılmak için>kılmağıçün

¹²³¹ AÜ, BR, HM, İÜ: uşta>uşda

¹²³² İÜ: yâd itmeden>yâd itmedin

¹²³³ BR, HM, İÜ: uşda>uşta

¹²³⁴ "(Bu Kur'ân) üstün ve çok merhametli Allah tarafından indirilmiştir.", (Yâsîn, 5)

1116. ‘Azîz ü hem Raḥîm Tañrıñdan indi
Oḡu anı ki Ḥaḡ emrinle¹²³⁵ dindi
- [AÜ 63], [BR 32a]
1117. Bu taḡdîrde olur merfû‘ oḡunsa
Ki hâzâ tenzîlün dir¹²³⁶ böyle dinse
1118. Saña tenzîldür uş bil ya‘ni Ḳur’ân
‘Azîz ü hem Raḥîm Tañrıñdan ey cân
1119. Ki Ğalibdür¹²³⁷ veyâḡud¹²³⁸ Müntaḡimdür
Alur ol intiḡâm kim mütteḡimdür¹²³⁹
1120. Raḡimdür hem muṡî‘lere o Sübhân
Ḳilub raḡmet cemâliñ ide arzân

[HM 37a]

1121. Pes oḡu yâ Muḡammed sen bu Ğalib
Kelâmı dâ‘im olḡıl aña ṡalib
1122. O münkirler işitsünler olalar
Şâyed yumşayub inşâfa¹²⁴⁰ geleler

[لَتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أُنذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ]

Li tünzira ḡavmen mâ ünzira âbâ‘ühüm fehüm ḡāfilün ¹²⁴¹

1123. Ki ya‘nî geleler îmâna şâyed
Bunuñ emri aña irer nihâyet ¹²⁴²

¹²³⁵ SR: emriyle>emrinle

¹²³⁶ AÜ, BR, HM: dir>din

¹²³⁷ SR: Ğalibdür>Ğalipdür

¹²³⁸ AÜ, BR, İÜ, SR: veyâḡud>veyâḡuz

¹²³⁹ AÜ, BR, HM: mütteḡimdür>Müntaḡimdür

¹²⁴⁰ AÜ, BR, HM, İÜ: inşâfa>îmâna

¹²⁴¹ “Ataları uyarılmamış, bu yüzden kendileri de gaflet içinde kalmış bir toplumu uyarman için indirilmiştir.”, (Yâsîn, 6)

¹²⁴² Bu beyit AÜ, BR, HM ve İÜ nüshalarında yok.

1124. Viribidük seni biz yā Muḥammed
Ki qorqut anları¹²⁴³ Qurʾānla elbed
1125. O qavm ol qavmi kim qorqutmadılar ¹²⁴⁴
Ki hiç anlara nesne dimediler
1126. Ve hem bil anlarıñ atalarına
Ol ʿArab qavmi kim gelmezdi dīne
1127. Ki ʿİsādan beri anları kimse
Gelüb qorqutmadı dimedi nesne
1128. Di¹²⁴⁵ qorqutsan oları yā Muḥammed
Dönerlerse ire anlara devlet
1129. Olar ġāfil dururlar şimdi ġāyet
Ne dīn bilürler anlar ne diyānet

[لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَىٰ أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ]

Leqad Haḫḫaʿl-ḫavlu ʿalā ekşerihim fe hum lā yūʾminūn ¹²⁴⁶

1130. Olar çün lāyık oldu dir o¹²⁴⁷ Mevlā
Zīra fitneyle bunlar¹²⁴⁸ tıldı qavlä
[İÜ 29a], [SR 38b]
1131. ʿAzāb lafzı bularuñ ekşerine
Pes anlar gelmediler çünki dīne
1132. O qavm anlardur ol kim yüce Ḥazret
Qamunuñ sözlerin redd itdi qudret

¹²⁴³ SR: anları>bunları

¹²⁴⁴ İÜ: O qavm ol qavmi kim qorqutmadılar>O qavmi kim qorqutmadılar

¹²⁴⁵ SR: Di>Didi

¹²⁴⁶ "Andolsun ki onların çoğu cezâyı hak etmişlerdir. Çünkü onlar iman etmiyorlar.", (Yâsîn, 7)

¹²⁴⁷ HM: dir o>zīra

¹²⁴⁸ SR: bunlar>bular

1133. Bu sūre çünkim¹²⁴⁹ inzāl oldı Aḥmed
Risālātın bunuñla kıldı işbāt
1134. Zehī zāt-ı şerīf kim ʔanıķ oldur
Ve hem bil ol Muḥammed aña ķıldur
[AÜ 64], [BR 32b]
1135. Buyurdı Ḥaķ Te‘ālā yā Muḥammed
Saña münkir olursa cümle millet
1136. Çü ben¹²⁵⁰ virdüm ʔanıķluk saña pesdür
Ki Rabbüñ yā Ḥabībüm saña dostdur
[HM 37b]
1137. Benümle sen olursın ben senüñle
Nice sever Resūliñ¹²⁵¹ hoşca diñle
1138. Ƙamu maḥlūk eger düşman¹²⁵² olursa
İrer¹²⁵³ başlarına her ne şanursa
1139. İrişdürmeye anlar hiç zevāli
İrer kendülere cümle vebāli
1140. Nitekim ceddüñ İbrāhīmi anlar
Atarlar odlara ey yüzi envār
1141. Ƙoyub mancınığa¹²⁵⁴ pes atdılar bil
Velī ben eyledüm ol odı tebdīl

¹²⁴⁹ AÜ, BR, HM, İÜ: kim>ki

¹²⁵⁰ İÜ’de “ben” yok.

¹²⁵¹ İÜ: Resūliñ>Resūlin ; SR: Resūliñ>sevilen

¹²⁵² SR: düşman>düşmen

¹²⁵³ AÜ, BR, HM, İÜ: İrer>İder

¹²⁵⁴ AÜ, BR, HM, SR: mancınığa>mancılığa

1142. Anuñ çün ağladı arz u semāvāt
Cibāl üzre ağaçlar yirde emvāt
1143. Bu hāle cümle maḥlūk ağladılar
Nice cān u cigerler tağladılar
1144. Yil ile yağmura olan müvekkel
Feriştehler didiler aña kim gel
1145. Meded irgürmege aşla Ḥalīlüm
Didi dermān nedür kılsun Celīlüm ¹²⁵⁵
1146. Seni kırtaralum iş bu cezādan
Daḥı iş bu ‘anadan vü fezā‘dan
1147. Meded irgürmege anlarda geldi
Firāk u nār-ı ḥasret kevnı deldi
1148. Olara baḫmadı aşla Ḥalīlüm
Didi dermān nedür kılsun Celīlüm
1149. İrişdi Cebrā‘il bil¹²⁵⁶ tarfetü’l-‘ayn
Ba‘īd olmaz aña gelmekde kevneyn

[SR 39a]

1150. Didi İbrāhīme ḥācet nedür di
Çü devrān başa bu emri getürdi
1151. Ki benden ḥācetüñ var mı eyit hiç
Anı tizcek kılam pes kılmaya giç

[İÜ 29b]

¹²⁵⁵ Bu beyit AÜ, BR, HM ve SR nüshalarında yok.

¹²⁵⁶ İÜ’de “bil” yok.

Ḳāle Cebrā'il: İlä İbrāhīme hel leke ḥacetün minnī¹²⁵⁷

1152. Didi şimdi senüñle ḥacetüm yok
Bu naqli kılma luṭf it baña artuḳ
1153. Didi İbrāhīme benden yoḡ ise
Murāduñ Tañrıdan iste ne ise
[AÜ 65], [BR 33a], [HM 38a]
1154. Eyitdi ne diler-ven andan ey cān
Bilür ol dimedin her emr-i yeksān
1155. Didi rūḥuñ dile ey merd-i 'uşşāḳ
Firāḳuñdan yanar ruṭṭāb u ḥuşşāk
1156. Anuñ 'arıyyeti rūḥum benüm nem
Bu işte¹²⁵⁸ nite gelsün 'ayna hem nem
1157. Eyitdi dile ḳalbüñ ol Ḥuzādan¹²⁵⁹
Kim oldur ḳurtaran 'abdi cezādan
1158. Bu kez dir ḳalb anuñ emridür ey dil
Gider nār içre tiz tiz¹²⁶⁰ şan eser yıl
1159. Eyitdi dile nefsuñ Bārī Allāh
'Aṭālar ide luṭfñ ide v'allāh
1160. Didi kim¹²⁶¹ nefs-i ma'yūbdur bil anı
Kim ol bī-'ayb-ı ḥazretten¹²⁶² ben anı

¹²⁵⁷ "Cebrāil Aleyhisselām: Yâ İbrahim! Benden bir isteğın var mı?"

¹²⁵⁸ AÜ, BR, HM, İÜ: işte>işde

¹²⁵⁹ AÜ: Ḥuzādan>Ḥudādan

¹²⁶⁰ İÜ: tiz tiz>tez tez

¹²⁶¹ AÜ, BR, HM, İÜ: kim>bu

¹²⁶² SR: ḥazretten>ḥazretde

1161. Ne resme añayın anuñ ben ismin
Eyitdi nite nesne dilemezsın

**Qāle İbrāhīm ‘Aleyhi’s-selām: Ḥasbī men su’ālin ‘ilmühü
bi-ḥālī** ¹²⁶³

1162. Didi ḥālüm baña bildüği yiter
Daḥı ḥācet bize pes anda n’ider

1163. Getürdi vāsıta çün ol aradan
Cemi‘ maqşūdun ‘arż itdi Yaradan

1164. Bize pes lāyık oldı kılduq iḥsān
Kim itdüñ nār-ı Nemrūdı gülistān

1165. Ki her gün bir¹²⁶⁴ gül-i reyḥān olub ter¹²⁶⁵
Yalıñlar şanasın servi şanavber

[SR 39b]

1166. Odunlar kim yığılmış taḥt-ı ra‘nā
Bu naḳle böyle kılmış naḳl-i ma‘nā

1167. Selām itdi aña hergiz¹²⁶⁶ olub gül
Ve hem bülbüller ötdi kıldı ḡulḡul

1168. Budur āyet o naḳle uş nişānı
Neler kılır görüñ ol ‘izz ü şānı

[قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ]

**Qāle’llāhu Te‘ālā: Qul nā yā nāru ḳūnī berden ve selāmen
‘alā İbrāhīm** ¹²⁶⁷

¹²⁶³ “İbrāhīm Aleyhisselām buyurdu ki: Su’alimden ḥālimi (Rabbimin) bildiği yeter!”

¹²⁶⁴ AÜ, BR, HM: Ki her gün bir>Ki hergiz bir ; İÜ: Ki her gün bir>Ki biz hergiz

¹²⁶⁵ AÜ, BR : olub ter>olubdur ; HM: olub ter>olupdur

¹²⁶⁶ SR: hergiz>her göz

¹²⁶⁷ “Ey ateş! İbrahim için serinlik ve esenlik ol!” dedik. (Enbiyâ, 69)

Beyit

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

[HM 38b]

1169. Tā kıyāmet ger dinilse bu haber
Naql olunmaz eyle bil ey mu'teber
1170. Ger dilerseñ bulasın andan şafā
Vir şalavāt rūḥ-i pāk-i Muştafā ¹²⁶⁸

[AÜ 66], [BR 33b], [İÜ 30a]

Naql-i Nemrūd-ı Cāhil Kāle İlā Vezīr

Me fā 'i lün / Me fā 'i lün / Fe 'ū lün

1171. Kaçan atmağ dilerdi anı Nemrūd
Vezīrin kıldı da'vet itdi fermūd
1172. Ki geydür gönlegüm ger yaqmaya od
Disünler aña gönlek virdi Nemrūd
1173. Anuñ çün yaqmadı od oldu āzād
Anuñ çünkim sezerdi eyledi ad
1174. Didüñ biz yaqma hem yaq nāra fermān
Ki İbrāhīm bula ol derde dermān
1175. Didi od yā İlāhī yaqma hem yaq
Didüñ ne¹²⁶⁹ sırdur uş bildür muḥaqqak
1176. Kimi yaqub kimi yandurmayam di
Hemān emr itdi ol dem Ferd u Hādī

¹²⁶⁸ Bu beyit İÜ'de yok.

¹²⁶⁹ İÜ: Didüñ ne>Didüñ ki ne

1177. Göyündür gönlegin Nemrūd-ı haruñ
Göyündürme Ḥalīlüm eyle yāruñ
1178. Göyüñdi gönlek arķasında anuñ
Çün oldı emri bu resme Ḥuzānuñ¹²⁷⁰
1179. Ḥacīl¹²⁷¹ oldı çü¹²⁷² Nemrūd gördi anı
Şanasın gövdesinden¹²⁷³ çıķdı cānı
1180. Anuñ kızbi olur her demde zāhir
Yanar nār-ı cehennem içre āḥir
1181. Ebed ķalur muḥalled nār içinde
Budur ‘ādet bilüñ küfrüñ şuçında

[SR 40a]

1182. İmānsuz gidenüñ budur cezāsı
Ebed yaķar anı anda Ḥuzāsı¹²⁷⁴
1183. Gümān itmeñ şaķınuñ bu beyāna
İnanmayan anuñla bile yana
1184. Didi Ḥaķ yā Muḥammed eyle bil sen
Senüñ şānuñdadur pes ḥulķ-ı aḥsen

[HM 39a]

1185. Ki sende ol mübārek pāk şecerden
Velī ķıldum gözin cümle beşerden

¹²⁷⁰ AÜ, BR, HM: Ḥuzānuñ>Ḥuzānun

¹²⁷¹ BR: ḥacīl>ḥacīl ; HM: ḥacīl>ḥacīl

¹²⁷² İÜ’de “çü” yok.

¹²⁷³ AÜ, SR: gövdesinden>gövdesinde

¹²⁷⁴ AÜ, BR, HM: Ḥuzāsı>ḥulāsı

1186. Olubsın ol mübārek hānedāndan
Ki sen cevhersin anlar saña ma‘den
1187. Evet ma‘nīde sensin ma‘den-i hāş
Ki senden zāhir oldı ‘ām eger¹²⁷⁵ hāş
1188. Ve sensin cümle mürsellerde server
Senüñle olısar cennet münevver
[AÜ 67], [BR 34a]
1189. Olur hem ümmetüñ¹²⁷⁶ senüñle bile
Aña sensiñ olara bil vesīle
1190. O ceddüñ sünneti teslīm rızādur
Rızā bu cümle buñlara cezādur
[İÜ 30b]
1191. Anuñ sünnetleriñ kıl sende ihyā
Senüñdür ‘ilm-i zāhir ‘ilm-i ihfā
1192. Benüm ‘ilmümde eyle oldı sābık
İşit bu naqli kim ol naikle t̄ābık
1193. Eger ehl-i va‘īd ehl-i şekāvet
Ki gelmiş tā gelür yevme’l-kıyāmet
1194. Bular olmuşdı heb ben eyledüm var
Kıyāmetde dirildem¹²⁷⁷ yine tekrār
1195. Ki ma‘dūmdı dimekdür bu ma‘ānī
Ululukla¹²⁷⁸ ider ta‘bīr gör anı

¹²⁷⁵ SR: eger>göre

¹²⁷⁶ AÜ, BR, HM, İÜ: hem ümmetüñ>ümmetlerüñ

¹²⁷⁷ SR: dirildem>dirildürem

¹²⁷⁸ AÜ, BR, HM, İÜ: ululukla>ululukla

1196. Pes imdi olmayan hemān uludur
Her emri ol bilir zīra uludur
1197. Elestde dimedi belā çü¹²⁷⁹ bunlar
Dimez bunda da añlañ ey yārānlar
1198. Ebū Cehil vü ‘Uķbe hem vü Şeybe
Muğīre vü ve hem ğayri bu vehme
1199. Anuñ çün gelmedi ĩmāna anlar
Nişār itsen yoluñda baş u cānlar
1200. Hıṭāb kim anlaruñ ḥaķķında geldi
Ki te’kīd birle ḥüccet iķün oldu

[SR 40b]

1201. Ṭaleb ĩmān iķün gelmek degül bil
Ezelden eyle pes olmadı tebdīl

[HM 39b]

Ḳaṣīde vü Naṣīḥat ¹²⁸⁰

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

1202. Dürüşı gör ayā¹²⁸¹ miskīn saña bir gün gerek olur
Bu meclisden olan ğāfil¹²⁸² yaķışmaz ırağ olur
1203. Hāķuñ ‘āşıķlaruñ dā’im işidüb¹²⁸³ zemm idüb gülmek
Anuñ çün yüzleri Hāķdan dönüb işi ḥarāb olur

¹²⁷⁹ İÜ: çü>çün

¹²⁸⁰ SR: Hāzā Ḳaṣīde vü Naṣīḥat

¹²⁸¹ HM’de “ayā” yok.

¹²⁸² HM: ğāfil>‘āķıl

¹²⁸³ SR: ‘āşıķlaruñ dā’im işidüb>‘āşıķların dā’im işidür

1204. Bu ‘ışk ehlerinden olanlar hemîşe tâzedür anlar
Olaruñ varlığı haqdur¹²⁸⁴ egerçi ten turāb olur

1205. Maḳāmı ola anlaruñ hemîşe ḳuds-i gül-zārı
Oları sevmeyenler bil cehennemde serāb olur

1206. Bu nefsi eylegil ḳurbān nitekim ḳoçı İsmā‘il
Ki cennetde binisersin saña anda Burāğ olur

[AÜ 68], [BR 34b]

1207. Yaşarsañ sen ki biñ yıl ger ḳılub cürm ile ‘işyānlar¹²⁸⁵
‘Amel ḳıl kim¹²⁸⁶ saña bir gün ḳarañluḳda çerāğ¹²⁸⁷ olur

1208. Bu dünyā bir ‘abes cīfe ‘avāma oldı vazīfe
Geçüb bir çöpe şaymazsañ saña cennet durağ¹²⁸⁸ olur

1209. Teveccüh ḳazrete tutgıl ‘amelde eyle hem ihlās
‘Amelden ger kim olmazsañ yarın¹²⁸⁹ ḳatī ferāğ olur

1210. Gel imdi sen bu naḳşa hiç çevirme yüziñi hergiz
Bu zāhir naḳşa¹²⁹⁰ aldanan muḳabbetden ırağ olur

[İÜ 31a]

[إِنَّا جَعَلْنَا فِيْ أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأُنْقَانِ فَهُمْ مُّقْمَحُونَ]

*İnnā ce‘alnā fī a‘nāḳıthim aḳlālen fe hiye ilā’l-ezḳāni fe
hüm muḳmeḳhün¹²⁹¹*

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

¹²⁸⁴ SR: haqdur>haḳḳı

¹²⁸⁵ AÜ, BR, HM, İÜ: Yaşarsañ sen ki biñ yıl ger ḳılub cürm ile ‘işyānlar>Yaşarsañ dінде
biñ yıl ḳılursıñ cürm ile ‘işyān

¹²⁸⁶ İÜ’de “kim” yok.

¹²⁸⁷ İÜ: çerāğ>gerek

¹²⁸⁸ AÜ, BR, HM, İÜ: durağ>turağ

¹²⁸⁹ AÜ, BR, HM, İÜ: olmazsañ yarın>olsañ yād yarın

¹²⁹⁰ SR: naḳşa>nefse

¹²⁹¹ “Biz, onların boyunlarına halkalar geçirdik. O halkalar çenelere kadar dayanmaktadır.
Bu yüzden kafaları yukarı kalkıktır.”, (Yâsîn, 8)

1211. Biz ol küffârı dir ol yüce Sultân
Boyınlarına¹²⁹² bend itdükdî el'ân
1212. Eñeklerine dek bağlandı bunlar
Çalurlar vech-i esved birle anlar
1213. O kâfirler ki başları yukarı
Yürür gözsüz görimez şöyle biri
1214. Bularuñ gözleriñ örtüdi çalâlet
Olurlar yarın anlar key melâlet¹²⁹³
1215. Bugün bunda yürürler şöyle fâriğ¹²⁹⁴
Yarın odlarda kaçırân ola şariğ
- [SR 41a]
1216. Bu âyet bir sebil temşîl gelüpdür
Ne resme elleri bağlu olupdur
- [HM 40a]
1217. Hâkka münkâd olamayub çü bunlar
Tekebbürlükleri anlaruñ ey yâr
1218. Hemân şan kim boyunlarında bağlu
Ve başları yukaru gözi tağlı
1219. Yukaru olduğı başı sebebdür
Gözi örtülmiş olmağdan nesebdür¹²⁹⁵

¹²⁹² SR: Boyunlarına>Boyunlarında

¹²⁹³ AÛ, BR, HM: melâlet>melâmet

¹²⁹⁴ AÛ, BR, HM: fâriğ>ğâfil

¹²⁹⁵ AÛ, BR, HM, İÜ: nesebdür>sebebdür

1220. Yâhud¹²⁹⁶ küffâruñ od içinde hâli
Kim elleri boyunlarında bağlı
1221. Olub gözleri kör¹²⁹⁷ yüzleri kara
Bu şüretle bular odlara vara
1222. Koğarlar pes¹²⁹⁸ şanasın ‘azra-i nâs
İriñler içe anlar tās u ber tās
[وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَعْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ]
*Ve ce‘alnā min beyni eydīhim sedden ve min ħalfihim
sedden fe ađşeynāhum fe hum lā yubşırūn* ¹²⁹⁹
1223. Dağı kıldığ didi ol Ĥazret-i zāt
Olaruñ öñlerine sedd-i āfāt
[AÜ 69], [BR 35a]
1224. Ve hem artlarına sedd oldı ħavlā
Beyān itdi anı Ĥur’ānda Mevlā
1225. Didi örtdük olaruñ gözlerin¹³⁰⁰ biz
Görimez nesne anlar¹³⁰¹ key bilüñ siz
1226. Bu bir āyet dağı temşil olupdur
Didi ba‘zı Ebū Cehle gelüpdür
1227. Ki bir gün Ebū Cehl¹³⁰² mađbūn u mađrūm
Görür Peyđamberi bir yirde ol büm

¹²⁹⁶ AÜ, BR, İÜ, SR: Yâhud>Yâhuz

¹²⁹⁷ AÜ, BR ve HM’de “kör” yazılmazken SR’de ise “gök” olarak yazılmıştır.

¹²⁹⁸ AÜ, BR, HM, İÜ: Koğarlar pes>Koğar çirkin

¹²⁹⁹ “Önlerinden ve arkalarından bir set çekdik de onları kapattık, artık göremezler.”, (Yâsîn, 9)

¹³⁰⁰ AÜ, BR, HM: gözlerin>gözlerinden

¹³⁰¹ AÜ: anlar>anları ; BR, HM: anlar>anla

¹³⁰² SR: Ebū Cehl>Bū Cehl

1228. Resūlu'llāh gelüb durdı¹³⁰³ namāza
Boyı servi yüzi gülden de tāze
1229. Çün el bağladı ol karđu İläha
Teveccüh kıldı Şol dem pādiŐāha
[İÜ 31b]
1230. Őalāta çünki¹³⁰⁴ meŐğöl oldı ol Őāh
Ebū Cehl-i la'īn ol bađt-ı gümrāh
1231. Hemān tırdı yirinden aldı bir tıaŐ
Velī Hağ Őađlayuban kılmadı fāŐ
1232. Dilerdi kim alub ol dem geleydi
Mübārek başına anuñ Şalaydı
[HM 40b], [SR 41b]
1233. Gözetdi indi Peyđamber sücūda
Hemān dem kaŐdı kıldı ol¹³⁰⁵ vücūda
1234. Gözün örtüdi anuñ Hağ görmez anı
Ki tā urmağlığa ol ār-ı cānı
1235. Pes andan nice kim ol bedr-i envār
Őalāt itse ĥaremde Şöyle kim var
1236. Ebū Cehil anı anda görmezdi
Ne deñlü ceđ iderse iremezdi

¹³⁰³ AÜ, BR, İÜ: durdı>tırdı

¹³⁰⁴ AÜ'de "çünki" yok.

¹³⁰⁵ AÜ, BR ve HM'de "ol" yok.

1237. İşit kim¹³⁰⁶ ba‘zılar eydür bu āyet
 Kureyş kavmi çün olmuřdur¹³⁰⁷ bedāyet
1238. Ki bir gün ol Resūli gördi anlar
 řalāt ire aremde ol vefādār
1239. Namāz ire niyāz ire pes ol cān
 ‘İbādetde durubdı anda ol an
1240. Kureyş kavmi de Ka‘be apusunda
 Oturmuşlardı bir dem apusunda
1241. Didiler kim Muammed bundadır uş
 Gelūñ ařhābı birle ıtalım oř
1242. Kūbaysa iledūb anda uralum
 Ki bir demde amusın olduralum
[AŪ 70], [BR 35b]
1243. řaābinden kimūñ kavmi gelürse
 Diyet virüb behāsın ger alursa
1244. Virüb anı ıralum amusın heb
 Bizümdür āyeti¹³⁰⁸ erkān-ı mezheb
1245. Niün bāıl diye putlara pes ol
 Bu resme virdi řeytān anlara yol
1246. Kılub sedd önlerine Hāķ¹³⁰⁹ Te‘ālā
 Hem ardından bularuñ Ferd-i a‘lā

¹³⁰⁶ SR: İşit kim>İşitgil

¹³⁰⁷ AŪ, BR, HM, İŪ: olmuřdur>inmiřdür

¹³⁰⁸ İŪ: āyeti>āyini ; SR: āyeti>anı

¹³⁰⁹ İŪ, SR: Hāķ>ol

1247. Bular Peyğamberi bil görmediler
Bi-ḥamdi'llāh murāda irmediler
1248. Didiler ba'zılar kim iş¹³¹⁰ bu āyet
Ki müşrikler içündür uş¹³¹¹ nihāyet
1249. İnübdür anlaruñ ḥaḳḳında ey cān
Diyem ger Ḥaḳ kılursa naḳle imkān

[HM 41a]

1250. Bular bir gün oturmuşlardı düpdüz ¹³¹²
Añarlardı Resūli gice gündüz

[İÜ 32a], [SR 42a]

1251. Resūlüñ ḥaḳḳına her biri bunlar
Hezārān herze¹³¹³ hedyān söylediler
1252. Hemān ol dem cihānuñ fahri kim var
Dururken bunlaruñ ḳatında ey yār
1253. Şunar yirden alur bir pāre toprak
Bular¹³¹⁴ ditrer şanasın dalda yaprak
1254. Hemān dem yüzlerine şaçdı anı
Ḳamusınuñ gözi bağlandı anı

[...فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ]

Fe ağşeynāhum fe hum lā yubşırūn ¹³¹⁵

1255. Bu kez gözleri ol dem görmez oldu
Resūl geçdi olar ḥışmıla ḫoldı

¹³¹⁰ AÜ, BR, HM: kim iş bu>kim bu

¹³¹¹ AÜ, BR, HM, İÜ: uş>ol

¹³¹² AÜ, BR, HM, İÜ: düpdüz>dübdüz

¹³¹³ SR: herze>her zerre

¹³¹⁴ İÜ: Bular>Bularuñ

¹³¹⁵ "... kapattık, artık göremezler.", (Yâsîn, 9)

1256. Kaçan silkerdi bunlar ol türābı
 Yüzünden başlarından key ħarābı
1257. Ki v'allāh görmedüñ anı didiler
 İşitmedüñ diyuben söylediler
1258. Nice görsünler anlar kim Muḫammed
 Şaçupdur toprağ¹³¹⁶ ol envār-ı himmet
1259. Vāy ol kavme¹³¹⁷ kim anuñ ḫaşmı oldur
 Ṭut imdi şer'in¹³¹⁸ anuñ toğrı yoldur
1260. Şakınuñ sizde toprağ saçmasunlar
 Belā bābıñ şeyāṭın açmasunlar

[AÜ 71], [BR 36a]

1261. Kehel olduğda toprağ saçar ol ħar
 Bilüñ anı oquñ *lā ḫavle* kim var

[وَسَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أُنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ]

*Ve sevā'un 'aleyhim 'eenzertehum em lem tunzirhum lā
yü'minūn* ¹³¹⁹

1262. Oları korğudub korğutmaduğūñ
 Berāberdür ne deñlü gel didüğüñ
1263. Bular ĩmāna gelmedüklerine
 Ki 'ilmu'llāhda sābitdür biline
1264. Ve hem küfr ile ḫatm olmağ bular bil
 Muḫarrer idi pes olmadı tebdīl

¹³¹⁶ AÜ, BR, HM: toprağ>toprağı

¹³¹⁷ AÜ, BR, HM: kavme>kavm

¹³¹⁸ BR, HM: şer'in>şer'iñ

¹³¹⁹ "Onları uyarsan da uyarmasan da onlar için birdir, inanmazlar.", (Yāsîn, 10)

[HM 41b]

1265. Ezelde de¹³²⁰ belā dimedi anlar
Virilmedi ĩmān uş ey yerenler

1266. Pes andan bulmayan ĩmānı bunda¹³²¹
Olur kāfir ü şaķī her zamānda

[SR 42b]

1267. Bil inzār¹³²² anlara te'kide hücjet
İçün geldi bilinsün uş tamāmet

إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمَنَ الْغَيْبَ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ (11) إِنَّا
نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَى وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ (12)

¹³²³ *İnnemā tünziru meni't-tebe'a'z-zikra ve haşıye'r-Raħmāne bi'l-ğaybi febeşşirhu bi mağfiratin ve ecrin kerim. İnnā nahnü nuhyi'l-mevtā ve nektübü mā ķaddemū*

¹³²⁰ AÜ: ezelden de>ezelden ; BR, HM: ezelde de>ezelden de ; İÜ: ezelde de>ezelden

¹³²¹ AÜ, BR, HM, İÜ: Pes andan bulmayan ĩmānı bunda>Pes andan bulmaya ĩmān o bunda

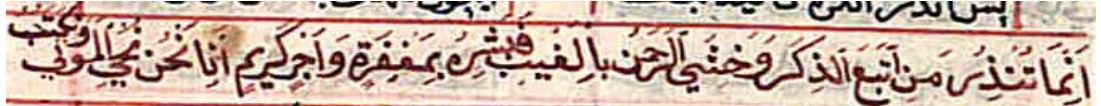
¹³²² AÜ, BR, HM: Bil inzār>Pes indür ; İÜ: Bil inzār>Pes inzār

¹³²³ Bu başlıkta yer alan Yâsîn Sûresi'nin 12. Âyet-i kerimesi bütün nüshalarda tamamlanmamış.

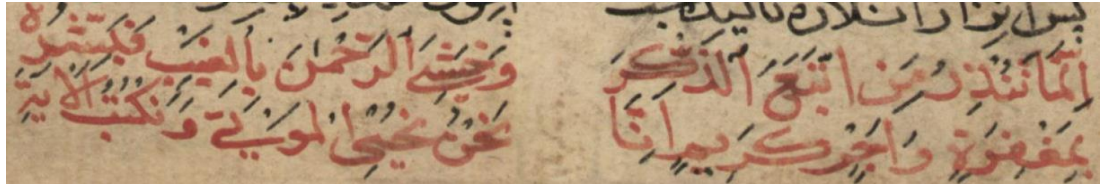
BR

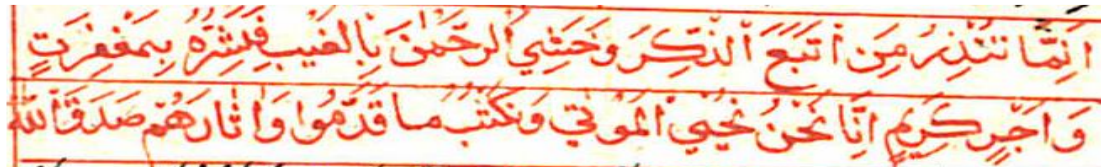
HM

İÜ

SR

ve āṣārahum, ve külle şey'in aḥṣaynāhu fī imāmin mübîn.

1324 1325

1268. Senüñ inzāruñ¹³²⁶ ol kimse işide
Kim ol Hâk yolu kendüye iş ide
1269. Fesāda olmaya anuñ ṭamā'ı
Ve kıla zıkr-i Hâkka ittibā'ı
1270. Ola Kur'āna ya'ni ṭābi' anlar
Senüñ derdüñde anlardur yananlar
1271. Kabul ide naṣīhat kırka Hâkdan
Girü kılmaya Raḥmān raḥmetinden
- ¹³²⁷*Bi'l-ğaybi ey bi'l-ḳalbi ev fi'l-ḥāleti'l-ğaybi 'ani'l-ḥalk* ¹³²⁸
Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün
1272. Ki ya'ni Hâk Te'āla'llāh ne resme naḳl ider anı
Bu naḳle cüş iden diller ḳulaḳlar sem'ine ḳanı
1273. Göñülden ḳorḳalar fi'lan 'amelde ideler ihlāṣ
Bu resme olalar key ḥāṣ ire tā feyż-i Rabbānī
1274. Ve ḥalkdan olıcaḳ ḡāib günāhdan ideler perhīz
Egerçi görmeye ādem görür ol sırr-ı Sübhānı

¹³²⁴ "Sen ancak zikre (Kur'āna) uyan ve görmeden Raḥmān'dan korkan kimseyi uyarabilirsin. İşte böylesini, bir maḡfiret ve güzel bir mükāfatla müjdele. Şüphesiz ölüleri ancak biz diriltiriz. Onların yaptıkları her işi, bıraktıkları her izi yazarız. Biz, her şeyi apaçık bir kitapta (levh-i mahfuz'da) sayıp yazmışızdır.", (Yāsîn, 11-12)

¹³²⁵ İÜ nüshası, bu başlıkla beraber sonlanmıştır.

¹³²⁶ HM'de "inzāruñ" yok.

¹³²⁷ AÜ, BR, HM: Bi'l-ğaybi ey bi'l-ḳalbi'l-ḥāle'l-ğaybi'l-ğaybi 'ani'l-ḥalk

¹³²⁸ "Çayb, Allah'ın kalbe doğurduğu hallerin yaratılmasıdır.", (Sözün kaynağı bulunamadı.)

1275. Dağı bir veche bu ey yār ne yüzden qorqalar qullar
İşit kim¹³²⁹ naql ola aḥbār bilinsin adı vü sānı

1276. Buyurdı Qādir u Qaḥhār ki cennet var cehennem var
İrerler ‘āşiler oda muṭī‘ler ide seyrānı

[AÜ 72], [BR 36b]

1277. Anı kim eyledüm va‘de ‘iḳāba ‘arz idüb kavli
Dağı cennet ki bildirdüm ḥilāf mı¹³³⁰ olısar ya‘ni

1278. Şolar kim bildi aḥvāli inandı qıldı a‘māli
Ne gökçek olısar ḥāli tecellī kıla Sultānı

1279. Beşāret yā Muḥammed sen olar çün eyledir¹³³¹ Ḥālīk
Ögütle hem ziyād olsun şevāblar ola arzānı

[HM 42a]

1280. Ne ḡaflet bu eger kim biz qaçan kim görsevüz bir er
Ḥayādan kılmazuz ‘aybı eger müfred ü ger şānı

1281. O Sultān her nefes ḥāzır olur qullara hem nāzır¹³³²
Anı hiç añmayub bunlar iderler fişq u ‘işyānı

[SR 43a]

1282. Eger ‘aḳluñ ide idrāk naşīḥat bu hemān kāfī
İderseñ ḥavf-i Allāhdan bilürsin ‘ilm ü ‘irfānı

Qaşīde vü Münācāt

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

¹³²⁹ AÜ, BR, HM: kim>tā

¹³³⁰ SR: ḥilāf mı>n’ola mı

¹³³¹ AÜ, BR, HM: eyledir>eyledi

¹³³² AÜ, BR, HM: qullara hem nāzır>her emre key nāzır

1283. İlâhî k̄or̄karuz yoldan azaruz
Bize ‘ıŝkuñı eylegil k̄ulavuz¹³³³
1284. Maḳāmāt seyr idüb k̄urbiyyet ‘ilmin
Bu maḥlūḳa anı cārī k̄ılavuz
1285. Ne ḳudret var bu dilde¹³³⁴ ola zāhir
Ḳanı ‘aql ile ‘irfān kim bilevüz
1286. Bize bu ‘ıŝkuñı sen eyle hem-rāh¹³³⁵
Delīl olub saña anda gelevüz¹³³⁶
1287. Dilerüz senden ey bī-‘ayb-ı bī-reng
Cemāl-i bī-niŝānuñdan görevüz
1288. İşit naql-i ma‘ānī uŝta¹³³⁷ Ḳur’ān
Bunuñla bulunur Ḥaḳ ger bulavuz

**Faḣlun Fī Ḥikāyet-i Aŝḫābe’l-Ḳaryeti ve Naql-i ‘İsā
‘Aleyhi’s-selām¹³³⁸**

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

1289. Ḥaber vir yā Muḥammed dir Te‘ālā
İşitsünler bular dillerde ḳavlā
1290. Degil ol ḳavm-i Ka‘be bilsün anı
Bu resme añlanur Ḳur’ānda ma‘nī
1291. Ol Anṭāḳıyye ḳavminüñ miŝālin
Beyān it anlaruñ tā cümle ḫālin

¹³³³ AÜ, BR, HM: ḳulavuz>ḳulaḡuz

¹³³⁴ AÜ, BR, HM: dilde>dilden

¹³³⁵ SR: Bize bu ‘ıŝkuñı sen eyle hem-rāh>Bize bu ‘ıŝkunı eyle ḳulaḡuz

¹³³⁶ AÜ, BR, HM: Delīl olub saña anda gelevüz>Delīl olub ala sana gelevüz

¹³³⁷ BR, HM: uşta>uşda

¹³³⁸ Bu başlık AÜ, BR, HM’de: Vaḍrib lehum meşelen Aŝḫābe’l-Ḳaryeti iz cā’ehe’l-mürselüne

1292. Ki mürseller virüpdük anlara biz
Kabul itmediler anları hergiz

1293. Boyun virmediler anlara hiç dīb
O kavm anları kıldı şöyle tekzīb

[AÜ 73], [BR 37a]

1294. İşit imdi bularuñ vaşf-ı hālin
Naşihat ala nefsuñ diñle kālın

[HM 42b]

[وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ]

¹³³⁹ *Vaḍrib lehum meşelen Aşhābe'l-Ḳaryeti iz cā'ehe'l-
mürselüne* ¹³⁴⁰

1295. Ğsā peygamber uş başladı halkı
Kılub da'vet diye bunlara halkı

1296. Perākende kıtur aşhābını ol
Şehirler içre tıtdı her biri yol

[SR 43b]

1297. İki kişide¹³⁴¹ Anṭākıyyedeydi
Olara tā kim ĩmān ögredeydi

1298. Biri Yaḥyā biri Şü'bān idi ol
İkisi çünkü şehre tıtdılar yol

1299. Yaḳın geldi çü şehre girdi¹³⁴² bunlar
Yürürken¹³⁴³ bir kişi¹³⁴⁴ dūş oldu bunlar

¹³³⁹ Bu başlık AÜ, BR, HM'de: Faşlun Fī Hikāyet-i Aşhābe'l-Ḳaryeti ve Naqli Ğsā 'Aleyhi's-selām

¹³⁴⁰ "Onlara, şu şehir halkını misal getir. Hani onlara elçiler gelmişti.", (Yâsîn, 13)

¹³⁴¹ AÜ, BR, HM: İki kişide>İki kişi

¹³⁴² AÜ, BR, HM: girdi>gördi

¹³⁴³ AÜ, BR, HM: Yürürken>Yürür

¹³⁴⁴ SR: kişi>kişiye

1300. Ki bir p̄ir-i mübārek aḳ saḳallı
Evet gökçek ‘alāyimdan maḳāli¹³⁴⁵
1301. Ḳoyun güder selām virdiler anlar
P̄ir eydür ne kişisiz ey yārānlar
1302. Ne gelmek maşlahat ne pes didiler
‘İsā peygamberi şerḥ eylediler
1303. Anuñ aşḫābıyuz geldük ki bunda
Degüldür añladuḳ bunları d̄inde
1304. Şehir ḫalkıñ ḳılalum d̄ine da‘vet
Gideler tā ki dünyādan selāmet
1305. Ve hem Ḥaḳḳuñ bileler birligini
Aña göre ḳılalar dirliğini
1306. ‘İsānuñ hem nübüvvetin bulara
Beyān idevüz Allāh ide çāra
1307. P̄ir eydür bu söze var mı ‘alāmet
Şaḳın olmayasız¹³⁴⁶ şoñra melāmet
1308. Didiler ḫastaya ḳılsaḳ du‘āyı
Hemān dem bulalar derde devāyı
1309. Daḫı gözsüzleri kim irgüreler
Du‘ādan¹³⁴⁷ açıla cümle göreler

¹³⁴⁵ SR: maḳāli>maḳālu

¹³⁴⁶ AÛ, BR, HM: olmayasız>olmaya

¹³⁴⁷ AÛ, BR, HM: Du‘ādan>Du‘āda

1310. Hem ebraşları¹³⁴⁸ tendürüst idevüz¹³⁴⁹
Huzā emr itdügi yoldan gidevüz¹³⁵⁰

[HM 43a]

1311. Nice azmışlara yol gösterürüz
İcābetdür du‘alar kim kıluruz

[AÜ 74], [BR 37b]

1312. Pīr eydür var benüm bir hasta oğlum
Anuñ sağluğın¹³⁵¹ ister uşta¹³⁵² gönüm

1313. Zamānlar geçdi kim bulmadı şıḥḥat
Du‘ā idüñ sağalsun ola minnet

1314. Şıḡadılar anuñ pes arkasını
Şifā bulur görür pīr çünkim anı¹³⁵³

[SR 44a]

1315. Hālel vardı pīründe gözlerinde
Çü gördi nūr-ı berrāḡ yüzlerinde

1316. Didi ey toğrı yola iden idlāl
Benümde gözlerümde vardur ol hāl

1317. Du‘ā idüñ¹³⁵⁴ açılson bula revnaḡ
Ki bu derd itdi ḡalbüm şöyle ḡam-nāk

1318. Bular bir kez didi ey Ferd ü Hādī
Ey diller üzre cevlān iden adı

¹³⁴⁸ SR: ebraşları>ebraşları da

¹³⁴⁹ SR: idevüz>iderin

¹³⁵⁰ SR: gidevüz>giderin

¹³⁵¹ BR, HM: sağluğın>şāḡılun

¹³⁵² BR, HM: uşta>uşda

¹³⁵³ AÜ, BR, HM: Şifā bulur görür pīr çünkim anı>Şifā buldı görür pīr çünki anı

¹³⁵⁴ AÜ, BR, HM: idüñ>eyleñ

1319. Hemān ‘arz oldu ḥācet ber-murādın
Kaçan kim añdılar dillerde adın
1320. Açıldı gözleri pes oldu rüşen
Görüldi¹³⁵⁵ aña ‘ālem bāğ-ı gülşen
1321. Ḥabīb idi o pīrūñ adı Neccār
Bulardan eyledi şehri ḥaberdār
1322. Ḥācetlüler gelürler ḥācetini
Olara ‘arz iderler dertlerini¹³⁵⁶
1323. Revā olur görürler cümle ḥācāt
Ne resme ideler bunlar münācāt
1324. Velī sulṭāna bir gün söylediler
Bularuñ ḥālını şerḥ eylediler
1325. Kaṭına oḡudı anları sulṭān
Didi kimsiz gelmişler size ḡanden¹³⁵⁷
1326. Ne işe geldiñüz bundan¹³⁵⁸ murād ne
Beyān eyleñ bilelüm maşlaḡat ne
1327. Didiler ‘Īsā peygamber ḡatından
Gelirüz diñleñ¹³⁵⁹ anuñ ḡazretinden

[HM 43b]

¹³⁵⁵ AÜ, BR, HM: Görüldi>Gözükdi

¹³⁵⁶ SR: Olara ‘arz iderler dertlerini>Revā olur görürler çünkim anı

¹³⁵⁷ AÜ, BR, HM: Didi kimsiz gelmişler size ḡanden>Didi kimsiz ki gelmişsiz yaḡından

¹³⁵⁸ AÜ, BR, HM: bundan>bunda

¹³⁵⁹ SR: diñleñ>olduḡ

1328. Sizi geldük kılavuz dīne da‘vet
O görmez putlara itmeñ¹³⁶⁰ itā‘at
1329. İşitmez putları men‘ eylerüz¹³⁶¹ biz
‘İbādet kılmayasız anlara siz
1330. Ol ‘ifrīt çünkü bu sözden işitdi
Kaқыub cāzūlarsız didi gitdi
[AÜ 75], [BR 38a]
1331. Ki geldiñüz ki siz bunda tūrasız¹³⁶²
Vilāyet içre fitne tūrgurasız¹³⁶³
1332. Buyurdı anları tūtdılar ol hār
İledüb¹³⁶⁴ şehri gezdürdiler ey yār
[SR 44b]
1333. Ki tā cāzū durur¹³⁶⁵ bunlar biline
Kimesne uymaya hergiz yolına
1334. İnanmañ didi bunlaruñ sözine
Ne kıldı gör ki ol mel‘ün özine
1335. Hidāyet bulmayınca¹³⁶⁶ zīra Hākdan
Ne bilsün anlaruñ qadrini şeytān
1336. İletdi bunları şaldurdı hābse
Pes andan şöra diñle n’itdi ‘İsā

¹³⁶⁰ AÜ, BR, HM: itmeñ>kılmañ

¹³⁶¹ AÜ, BR, HM: eylerüz>iderüz

¹³⁶² SR: Ki geldiñüz ki siz bunda tūrasız>Ki geldiñüz giresiz bunda durasız

¹³⁶³ SR: tūrgurasız>durğurasız

¹³⁶⁴ SR: iledüb>yolidub

¹³⁶⁵ AÜ, BR, HM: durur>turur

¹³⁶⁶ AÜ, BR, HM: bulmayınca>olmayınca

1337. Şalar bir kişi dağı adı Şem‘ün
Velī inkār idenler oldu mağbūn

1338. Nitekim uřta¹³⁶⁷ ur‘ānda buyurdu
Haber tā kim Resūle bōyle virdi

[إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ...]

**avluhu Te‘ālā: İz ‘erselnā ileyhimū’şneyni fe kezzebū
humā fe ‘azzeznā bi şālīşin** ¹³⁶⁸

1339. Didi uvvetlü ıldı ikisin biz
Üçünci birle ya‘ni añlañuz siz

1340. Çü Şem‘ün geldi şehriñ yapusına¹³⁶⁹
Pes evvel geldi zindān apusına

1341. Girüb zindān içine Şem‘ün eyitdi
Ne fikr itdi görüñ çün yola gitdi

[HM 44a]

1342. Didi destūr olur mı tā girem ben
Bu utsalar¹³⁷⁰ ne hāl içre görem ben

1343. Girüb dutsalara idem taşaddu
Olaruñ niyyeti çün bunda geldük

1344. Didi destūrdur uř girdi ol anı
Velī bilmezdi kim remz eyler anı¹³⁷¹

1345. Zehī zindān kim anlar oldu mihmān
Ne işler ıldı gör āħir bu devrān

¹³⁶⁷ BR, HM: uşta>uşda

¹³⁶⁸ “İşte o zaman biz, onlara iki elçi göndermiştik. Onları yalanladılar. Bunun üzerine üçüncü bir elçi gönderdik.”, (Yāsın, 14)

¹³⁶⁹ HM: yapusına>tapusına

¹³⁷⁰ SR: utsalar>dutsalar

¹³⁷¹ AÜ, BR, HM: Velī bilmezdi kim remz eyler anı>Velī bilmezdi remz eylerdi anı

1346. Üleşdürdi bulara ol ta‘āmı
Evet remz ile söylerdi kelāmı
1347. Eyitdi sehv kılmıssız bulara
Ne ta‘cīl anda olmazdı¹³⁷² müdāra
1348. Bular çün anda bir temşīl ider yād
Ne çāre ola mı bu emre feryād
1349. Budur temşīli uş naql idem anı
Ne yüzden virdiler ol Hāḫka cānı
[AÜ 76], [BR 38b], [SR 45a]
1350. Bu resme oldı sizüñ işiñüz dir
Şoñunda n’ola hiç olmadı tedbīr
1351. Bir ‘avrat kim toğurmamışdur el’ān
Āḫir vaḫtinde toğurmuş¹³⁷³ bir oğlan
1352. Anı tizcek büyütmege dilermiş
Ana on¹³⁷⁴ bir pāre etmek yidürmiş
1353. Kaçan ola ki oğlan yiye bu iş
Ol etmek daḫı boğazına durmuş¹³⁷⁵
1354. Sizüñde işiñüz beñzer ol işe
İşi ta‘cīl iden irmeye başa

¹³⁷² SR: olmazdı>olmaz mı

¹³⁷³ AÜ, BR, HM: toğurmuş>‘arz olmuş

¹³⁷⁴ AÜ, BR, HM: on bir pāre>ol bir pāre

¹³⁷⁵ AÜ, BR: durmuş>turmuş

1355. Te'ennî eylemek her işte¹³⁷⁶ kim var
Buyurmuşdur anı ol sırr-ı envār

1356. Te'ennî ola Hāḡdan ivmek illā
Anı iblīsten olmaḡ ola ḡavlā

1357. Hādīşinde buyurmuş ol vefādār
Anuñ çün her işe şabr ider ebrār

1358. Zīra şabr eylemek yegdür her işe
Anuñla derd-i dermāna irişe

¹³⁷⁷ **Ḳāle'n-Nebiyyu 'Aleyhi's-selām: E't-ta'cīlu mine'ş-şeyṭāni ve't-te'ennî mine'r-Raḡmān** ¹³⁷⁸

1359. Hele bir ḡaç gün idüñ bunda ārām
Hāḡuñ emriyle ben sulṭāna varam

[HM 44b]

1360. Sizi ḡurtaram andan didi Şem'ün
Sürüp put-hāneye de geldi ol gün

1361. Hālayıḡ cem' imiş put-hānesinde ¹³⁷⁹
Oturdı kendi de¹³⁸⁰ ḡalk arasında

1362. Bularla bile Tañrıya tazarru'
Sücüd itdi diler kim gide ḡayḡu

¹³⁷⁶ AÜ, BR, HM: her işte>her işe

¹³⁷⁷ Bu hadis, AÜ ve SR'de şu şekilde geçmektedir: "*E't-ta'cīlu mine'ş-şeyṭāni ve'ş-şānī min'er-Raḡmān*" ; "Nebî (sav) buyurdu ki: Acele etmenin ilki şeytandan olup ikincisi Rahmāndandır."

¹³⁷⁸ "Nebî (sav) buyurdu ki: Te'ennî (*İhtiyatlı davranmak*) Allah'tan, acelecilik şeytandır."; Tirmizî, Sünen, "Birr", 65; Taberî, XI, 383-384.

¹³⁷⁹ AÜ, BR, HM: put-hānesinde>put-hānesinde

¹³⁸⁰ AÜ, BR, HM: oturdı kendi de>oturmuş kendü de

1363. Ȧalāyık eyle Şandı kendülerden
Çü çıķdı gitdi ol put-hānelerden¹³⁸¹
1364. Varup¹³⁸² Şehr iĉre mu‘ciz itdi izhār
Görürler pes ol işi cümle bunlar
1365. Ve hem ĥastalara¹³⁸³ i‘lāc iderdi
Ne yüzden bula fırsat¹³⁸⁴ ol güderdi
1366. Velī kılmazdı ol da‘vī risālet
Kemāline idi Ȧaķķānī ĥālet¹³⁸⁵

[SR 45b]

1367. Müdārā eyledi ĥulkıyyla ĥaŐmı
Ne bilsin¹³⁸⁶ bilmeyen iş bu tılsımı

[AÜ 77], [BR 39a]

1368. Őehirde ma‘rūf-i meŐhūr oldu
Ȧalāyık dillerinde cümle tıldı¹³⁸⁷
1369. Aña ‘izzet iderlerdi ĥalāyık
Bulurlar bir maķāmı¹³⁸⁸ aña lāyık
1370. Muķarreb oldu ĉün sulţān ķatında
Dün ü gün bile oldu Őoĥbetinde
1371. Otururken aña ol ĥar eyitdi
Ki¹³⁸⁹ senden öñden iki kimse geldi

¹³⁸¹ AÜ, BR, HM: put-hānelerden>put-hānelerden

¹³⁸² AÜ, BR, HM: Varup>Varub

¹³⁸³ AÜ, BR, HM: ĥastalara>ĥastalara

¹³⁸⁴ SR: fırsat>furşat

¹³⁸⁵ SR: ĥālet>ĥālet

¹³⁸⁶ AÜ, BR, HM: bilsin>bilsün

¹³⁸⁷ AÜ, BR, HM: tıldı>tıldı

¹³⁸⁸ AÜ, BR, HM: maķāmı>maķām

¹³⁸⁹ HM’de “Ki” yok.

1372. Olar da gösterürlerdi kerāmet
Ve hem da'vī iderlerdi risālet
1373. Ki bāṭıl didiler anlar bu dīne
Ne iş kim zāhir olmuş şimdi yine
1374. Buyurdum girdi zindān içre anlar
Yatub tā bend içinde çıka cānlar
1375. Didi Şem'ün n'ola gelseydi emr it
Getürsünler görelüm eyle te'kīd
1376. Ne ḥüccet birle anlar ide da'vet
Ne yüzden yaqılurlar dir risālet

[HM 45a]

1377. Getürdiler olar çün oldı ḥāzır ¹³⁹⁰
Kaçan oldı bular Şem'una nāzır
1378. İşāret kıldı Şem'ün eyleyüb rāz
Bular vüs'at bulurlar tā kim az az
1379. Didi Şem'ün kim ey aḥbāb-ı ma'nī
'Ayān eyleñ baña aḥvāli ya'nī
1380. Sizi kim virdi bunda söyleñ ey cān
Risālet hem bu yüzden ola el'ān
1381. Eyitdiler olar iş bu kelāmı
Bu iş bil hiç¹³⁹¹ 'abes yirden ola mı

¹³⁹⁰ AÜ : ḥāzır>zāhir

¹³⁹¹ AÜ, BR, HM: Bu iş bil hiç>Bu iş hiç bil

Ellezi ħalaqa külle şey'in ve leyse lehu şerik ¹³⁹²

1382. Bizi gönderdi ol kim yok şeriki
Anuñdur şun'-i kudret bil tariki

1383. Yaratdı cümle şeyi eyleyüb var
Kılan oldur cihān vechinde envār

[SR 46a]

1384. Yaradur ne dilerse kimse māni'
Olunmaz aña ne işlerse ya'ni ¹³⁹³

1385. Yedi yirler yedi gök çarḥ-ı devvār
Kılupdur¹³⁹⁴ kudretinden cümlesin var

[AÜ 78], [BR 39b]

1386. Daḥı bāyık dirildürüz dir ol Hāk
Olanları kıyāmet gün muḥakḫāk

1387. Ve hem biz yazaruz anlar çün anı
İlerden ne ki kıldılar beyānı

1388. Ve hem āşārihimden n'ola ma'ni
Ayaqları izindir¹³⁹⁵ aña ya'ni

1389. Ol izler kim o mescid izleridür¹³⁹⁶
Bular heb pādişāhuñ sözleridür

¹³⁹² "Öyle ki (Allah), kendisine ortak olmayan her şeyi yarattı.", (Bu ifade Şem'un'un tebliğ için halka sarf ettiği sözlerden biridir.)

¹³⁹³ AÜ, BR, HM: māni'>ya'ni māni'

¹³⁹⁴ AÜ, BR, HM: Kılupdur>Kılubdur

¹³⁹⁵ AÜ, BR, HM: izindir>izin

¹³⁹⁶ BR, HM: Ol izler kim o mescid izleridür>Ol iz kim didi mescid izleridir

1390. Yür imdi mescide şaysınlar izüñ¹³⁹⁷
Yarın maşşerde hem aq ola yüzüñ¹³⁹⁸

1391. Didi¹³⁹⁹ her nesne kim ola biz anı
Diyübdüñ levh-i maşşüz içre ya'ni

1392. Bular taqdîr-i Haqdan virdi aşşbâr
Dilerler olalar bunlara rehber

[HM 45b]

Ve se'ele sâ'ilun min şifati'llâhi Te'âlâ ¹⁴⁰⁰

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

1393. Didi Şem'ün ki Tañrıñuz ne şıfatdur diñüz¹⁴⁰¹ anı
Bilelüm uş anı bizde pes andan söyleñ 'irfânı

1394. Eyitdiler ki Tañrımız ne isterse ider¹⁴⁰² fi'lâ
Girü dönmez kıılır hükmi ebed Hayy ol kamu fânî

1395. Eşşaddür hem münezzehdür mişşaliñ¹⁴⁰³ lâ-mişşâl Allâh
Ne reng ü harf ü ne naqli tağayyür zâta yok fânî¹⁴⁰⁴

1396. Muşşarrebler haber virmez bu sırra 'aql u fehm irmez
Araya ğayrı hem girmez ta'aşşkul eyle Sübhânı

1397. Ne yirde isteseñ hâzır kamu eşşyâya hem nâzır
Ebeddür olmaz ol âşşir ki şşahid uşşta¹⁴⁰⁵ burhânı

¹³⁹⁷ AÛ, BR, HM: izüñ>izin

¹³⁹⁸ AÛ, BR, HM: yüzüñ>yüzün

¹³⁹⁹ AÛ, BR, HM: Didi>Dağı

¹⁴⁰⁰ "Birisi, Allah'ın sıfatlarından sordu."

¹⁴⁰¹ SR: diñüz>zikri

¹⁴⁰² SR: ider>kılır

¹⁴⁰³ SR: mişşaliñ>mişşalin

¹⁴⁰⁴ AÛ, BR, HM: Ne renk harfü ne naqli tağayyür zâta yok fânî>Ne renk harf ne naqli ta'ayyün zâta yok naqli)

¹⁴⁰⁵ AÛ, BR, HM: uşşta>uşşda

1398. Ne şûret halk ıder ol Hâk ana rahminde gör yâre
Kamer-veş kaşı¹⁴⁰⁶ göz eyler meni âbın ve hem kânı
1399. Getürür ‘âleme ol hûb¹⁴⁰⁷ kimi merğüb kimi maħbûb
Yürüdür pes virüb kudret aña yâr eyleyüb cânı

Qavluhu Te‘âlâ: *Yef’alu’llâhu mâ yeşâ’u ve yaħkumu mâ yürîdü* ¹⁴⁰⁸

Beyit

[SR 46b]

1400. Niķâb açdı cemâlınden yine cânân elinden yâr
Kanı ‘âşık anı ister virür yoluna baş u cân
1401. Kânı er kim bu çevgânı şala meydanda koyub baş
Kanı ol kalb-i hâliş kim aña miħmân ola Sultân

Su’âl-i Şem‘ün ¹⁴⁰⁹

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘ü lün

[AÜ 79], [BR 40a]

1402. Didi Şem‘ün bulara kanı hücçet
Risâlet da‘visin kim ide işbât
1403. Didiler ol kelâma naql-i qâbil
Gel imdi diñle sen bâ-‘ışq u hem dil
1404. Biz ebraşlara ger kılsağ¹⁴¹⁰ ‘ilâcı
Olur tendürüst hemân ol dem mizâcı

¹⁴⁰⁶ AÜ, BR, HM’de “kaşı” yok.

¹⁴⁰⁷ SR, HM: hûb>hûb

¹⁴⁰⁸ SR’de bu başlığın yerine “Beyit” yazılmış. Hadis-i Kudsî olan bu duânın tam ifadesi ve karşılığı şu şekildedir: “*Yef’alullâhu mâ yeşâ’u bi kudretihi ve yaħkumu mâ yurîdu bi ‘izzetihî*”; “Allah (cc) buyurdu ki: Allah kudretiyle dilediğini yapar ve izzetiyle dilediğine hükmeder.”; (Hadis-i Kudsî’nin kaynağı bulunamadı.)

¹⁴⁰⁹ Bu başlık HM’de yok.

¹⁴¹⁰ BR, HM: kılsağ>kılsak

1405. Didi Şem‘ün kılrız bizde anı
Dağı burhān gerek bu emre k̄āni

1406. Didiler gözsüze itsek du‘ā biz¹⁴¹¹
Açılır ol sa‘at pes aña gözsüz

1407. Eyitdi¹⁴¹² görelüm bu kavlüñüzi
Nebī olan ki ıoğrı diye sözi

[HM 46a]

1408. Velī bunlar bilirler¹⁴¹³ remzin anuñ
Ne yüzden kılduğın naqlin beyānuñ

1409. Getürdiler bir oğlanı anadan
Gözi yok şöyle halk itmiş Yaradan

1410. Yiri dağı yoğ idi gözinüñ hiç
Zehī Ferd ü Hudā¹⁴¹⁴ yok mişl aña hiç

1411. Yaradur ne dilerse ol Hüve‘l-ıak
Kimin şađ eyler ol¹⁴¹⁵ mecrūh kimin bak

1412. Kimin gözsüz ider pes kimiñ elsiz¹⁴¹⁶
Ayaksuzdur kimi hem kimi dilsiz¹⁴¹⁷

1413. Kimin şağır kimin ebraş ider ol
Buları görmeyenlerdür olan kör

¹⁴¹¹ AÜ, BR, HM: du‘ā biz>du‘āyı

¹⁴¹² HM: Eyitdi>İtdi

¹⁴¹³ AÜ, BR, HM: bilirler>bilürler

¹⁴¹⁴ SR: Hudā>Huzā

¹⁴¹⁵ AÜ, BR, HM: ol>vü

¹⁴¹⁶ SR: pes kimiñ elsiz>pes kimi dilsüz

¹⁴¹⁷ SR: kimi dilsiz>kimi elsüz

1414. Bularuñ her biri bir fi'le şāhid
 Çanı ol er kim olmışdur müşāhid
1415. Kimin kılmış mükemmel cümle a'zā
 Buları¹⁴¹⁸ bilmeyenler yoldan aza
1416. Gerekdür sağ olanlar görsün anı
 Ve hem virsün yolunda baş u cānı

[SR 47a]

1417. Bu ni'etler ki virdi çanı şükrüñ¹⁴¹⁹
 Çoduñ tül-i emel emrinde fikrüñ¹⁴²⁰
1418. Didi Şem'ün açasız ger gözün siz
 Şefā'at itdürelüm¹⁴²¹ Sulţāna biz
1419. Āzād ide size virmeye zaħmet
 İdelüm şulh için biz aña minnet
1420. İki Resül alur bir pāre balçığ
 Gül ile düzdiler anı yumaçığ

[AÜ 80], [BR 40b]

1421. İki gözi yirinde çodı bunlar
 Gör imdi Haç Te'ālā anı n'eyler
1422. Du'ā itdiler anlar ol dem ey yār
 İki gözi olur şöyle münevver

¹⁴¹⁸ HM: Buları>Bunları

¹⁴¹⁹ AÜ, BR, HM: şükrüñ>şükrün

¹⁴²⁰ AÜ, BR, HM: fikrüñ>fikrün

¹⁴²¹ AÜ, BR : itdürelüm>idivirelüm ; HM: itdürelüm>idevirelüm

1423. Bu halk gözinden ol yek-reng görürdi¹⁴²²

Bu kavluñ cümlesin Şem'ün bilürdi¹⁴²³

1424. Didi Şem'ün anı bende bilürem

Ki gözsüzler gözün gözlü kıuram

[HM 46b]

1425. Kılan Hıkdur evet¹⁴²⁴ bunlar du'acı

İden ol cümle imdāda 'ilacı

1426. Kimüñ gelür elinden gözü yā cān

Vire oldur viren her derde dermān

1427. Bular esbāb olur oldur müsebbib

Ki 'ilm-i baħrine olmaya hiç dib¹⁴²⁵

1428. Varub bir gözsüzi ol dem bulurlar

Getürüb¹⁴²⁶ anı Şem'una virürler

1429. Du'ā kıldı çü Şem'ün oldı ol şağ

Açıldı gözleri ref' oldı ol bağ

1430. Bular eydür ki biz anı bilirüz¹⁴²⁷

Du'ā ile ölüyi dir görürüz

1431. Didi Şem'ün anı uş bilmezem ben

O kim siz didüñüz gelmez elümden

¹⁴²² SR: görürdi>görür-ven

¹⁴²³ SR: bilürdi>bilür-ven

¹⁴²⁴ AÜ, BR, HM: evet>velī

¹⁴²⁵ AÜ, BR, HM: Ki 'ilmi baħrine olmaya hic dib>Ki 'ilmi baħrine hiç yok dib

¹⁴²⁶ SR: Getürüb>Getürürler

¹⁴²⁷ AÜ, BR, HM: bilirüz>bilürüz

1432. Eger bu fi'li sizlerden görevüz
Gider şübhe hemân taşdıķ idevüz
1433. Didiler vardur uş bir meyyit anlar
Yedi gündür olupdur şöyle kim var
1434. Atāsı ġā'ib uş defn itmediler¹⁴²⁸
Getürelüm çün alub gitmediler

[SR 47b]

1435. Getürdiler anı¹⁴²⁹ bir tahta üzre
Dirildüñ çünki bu halk anı göre
1436. Size ikrār idüb taşdıķ idevüz
Sizüñ gitdügüñüz yola gidevüz ¹⁴³⁰
1437. Du'ā kıldı bular Şem'unda bile
Velī ihfā ile gelmezdi dile
1438. Dirildi çünkim anlar geldi¹⁴³¹ aña
Didi öldüñ ne gördüñ söyle baña ¹⁴³²
1439. Şorar ol adı sultān kendi zālim
Çü rüh virdi aña ol Ferd-i 'ālem ¹⁴³³
1440. Eyitdi yedi gündür ölmüşem ben
Hemān çıķduđı dem cān bu bedenden

[AÜ 81], [BR 41a]

¹⁴²⁸ AÜ, BR, HM: defn itmediler>defn itdiler

¹⁴²⁹ AÜ, BR, HM: anı>alub

¹⁴³⁰ SR: Sizüñ gitdügüñüz yola gidevüz>Ki siz gitdügüñüz yoldan gidevüz

¹⁴³¹ AÜ, BR, HM: geldi>şordı

¹⁴³² AÜ, BR, HM: Didi öldün ne gördüñ söyle baña>Didi ölsen señ ne gördüñ söyle baña

¹⁴³³ Bu beyit SR'de var.

1441. Yedi vādī görürem¹⁴³⁴ her birinde
‘Azāb oldu birer gün baña anda
1442. Şanasın bir günü bir yıl kadardur
Oduñ ıssısı yetmiş bu kadardur
- [HM 47a]
1443. Yedinci dereydeydi çün bu cānum
Getürüb kodılar gövdemde benüm
1444. Eytidiler yuqaru baq çü turdum
Açılmış gökleriñ kapısı gördüm
1445. Ve bir yigit güzel yüzlü elini
Ki ‘arşdan aşağa¹⁴³⁵ şunmuş kolunu
1446. Bu üç kimse beni tutdı saçumdan
Hemān taşra bıraқdılar başumdan
1447. Gözüm açdum beni uş bunda¹⁴³⁶ gördüm
Beyān itdüm size uş cümle derdüm
1448. Didi Şem‘ün kim¹⁴³⁷ yā sulţān bu putlar
Ölüyi di ki hayy eyler mi bunlar ¹⁴³⁸
1449. Ki tā putları¹⁴³⁹ mülzem kılavuz biz
Cevāb idüñ ne resme diyesiz siz

¹⁴³⁴ BR, HM: görürem>görüm

¹⁴³⁵ HM: aşağa>aşağı

¹⁴³⁶ HM: bunda>günde

¹⁴³⁷ SR: kim>ki

¹⁴³⁸ AÜ, BR, HM: Ölüyi di ki hayy eyler mi bunlar>Ölüyi hayy ider mi di ki bunlar

¹⁴³⁹ SR: putları>bunları

1450. Eyitdi putlaruñ¹⁴⁴⁰ yok gözi görsün
Bular qande ölüyi diri kılsun
1451. Didi Şem‘ün di it bunlara taşdıķ
Müselmān ol ki dīn bu eyle taḥķīķ
1452. Bularuñ fi‘li cāzūlık degildür
Boyun vir bunlara göñlüñ egildür
1453. Ṭanuķluķ virürem bunlar ki ḥaķdur
Bulardan küfr ile bāṭıl ıraķdur

[SR 48a]

1454. Bularuñ Tañrısı birdür biliñüz
Aña iķrār ile dönsün diliñüz
1455. Eyitdiler üçüñüz bir imişsiz¹⁴⁴¹
Ki¹⁴⁴² ittifāķı böyle eylemişsiz
1456. Bu ittifāķıla bunda durasız¹⁴⁴³
Dilerdiñüz ki yoldan azdurasız
1457. Sizi bildük pes artuķ kıлма ķāli
Senüñle bunlaruñ bir oldı ḥāli
1458. Hiç inşāf itmedi ol yüzi ķara
Bulara¹⁴⁴⁴ didiler artuķ ne ķāra

[... فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُمْ مُرْسَلُونَ (14) قَالُوا مَا أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَمَا أَنْزَلَ الرَّحْمَنُ مِنْ
شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ (15)]

¹⁴⁴⁰ BR, HM: putlaruñ>putlarun

¹⁴⁴¹ SR: bir imişsiz>birmişsiz

¹⁴⁴² AÛ, BR:Ki>Kim

¹⁴⁴³ AÛ, BR, HM: durasız>turasız

¹⁴⁴⁴ SR: Bulara>Bularda

Fe k̄ālū innā ileykūm mürselūne. K̄ālū mā entūm illā beşerun mişlūnā ve mā enzele'r-Raḥmānu min şey'in in entūm illā tekzibūne ¹⁴⁴⁵

[AÜ 82], [BR 41b], [HM 47b]

1459. Didiler mürseliz ey ehl-i ğaflet
İmān 'arz eyleñüz tā gide 'illet

1460. Eyitdiler degülsiz illā bizüm
Gibi sizde beşersiz diñle sözüm

1461. Ki Tañrı vaḥy indürmedi mi gökden ¹⁴⁴⁶
Yalan söz¹⁴⁴⁷ söylemeñ artuḫ bu dīnden

1462. İnanmadılar ol bī-dīn-i murdār
Nice kez söylediler şöyle tekrār

[قَالُوا رَبَّنَا يَعْلَمُ إِنَّا إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ (16) وَمَا عَلَيْنَا إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ (17)]

Ḳalū Rabbunā ya'lemu innā ileykūm le mürselūne. Ve mā 'aleynā illa'l-belāḡu'l-mübīn ¹⁴⁴⁸

1463. Bular didi ki bilir¹⁴⁴⁹ Tañrı bizi
Ḳılıruz da'vet uş bu demde sizi

1464. Resūlluḡıyla geldük biz bulara
Bize vācib durur kim āşikāra

1465. Anuñ fermānın uş iriştürevüz
Daḡı her ne ki emr itdi görevüz

¹⁴⁴⁵ "Onlar: Biz size gönderilmiş Allah elçileriyiz! dediler. Elçilere dediler ki: Siz de ancak bizim gibi birer insansınız. Rahmān, herhangi bir şey indirmede. Siz ancak yalan söylüyorsunuz.", (Yâsîn, 14-15)

¹⁴⁴⁶ BR, HM, SR: Ki Tañrı vaḥy indirmede mi gökden>Ki Tañrı vaḥy indirmede gökden

¹⁴⁴⁷ BR, HM, SR: Yalan söz>Yalan siz

¹⁴⁴⁸ "(Elçiler) dediler ki: Rabbimiz biliyor; biz gerçekten size gönderilmiş elçileriz. "Bizim vazifemiz, açık bir şekilde Allah'ın buyruklarını size tebliğ etmekden başka bir şey değildir" dediler.", (Yâsîn, 16-17)

¹⁴⁴⁹ AÜ, BR, HM: Bilir>Bilür

1466. Bizüm üzre degüldür illā anuñ
Size emrin degirmek sil gümānuñ
1467. Ve hem vācib durur kim bize sizde
İdesiz taşdıķ olmañ ‘aķ bu dīnde
1468. Size naķl itdüķ ol Hāķķuñ ‘azābın
Velī nūş itdüñüz siz ğaflet ābın
1469. Anuñ çün anlamazsız siz kelāmı
Size hiç Tañrıdan raķmet ola mı

[SR 48b]

[قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ...]

Ḳālū innā teṭayyarnā bi kum ¹⁴⁵⁰

1470. Didiler sizi kim şüm görürüz biz
Beğāyet şüm kavimsiz ta kim uş siz
1471. Bu şehre geldiñüz siz kıtlık oldu
Marazlar birle miħnet şehre ıoldı
1472. Bize ne aşşı sizden böyledür iş
Gelelden siz irişdi bize teşvīş

[...لَئِنْ لَمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُم مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ]

*Le'in lem tentehū le nercumennekum ve le yemessennekum
minnā ‘azābun elīmün* ¹⁴⁵¹

[HM 48a]

1473. Eger tek durmayasız¹⁴⁵² siz¹⁴⁵³ görürüz
Helāk idüb ıaşıla öldürürüz

¹⁴⁵⁰ “(Bunun üzerine onlar): Doğrusu siz bize uğursuz geldiniz.”, (Yâsîn, 18)

¹⁴⁵¹ “Eğer bu işten vazgeçmezseniz, andolsun sizi taşlarız. Ve bizden size mutlaka fenâ bir kötülük dokunur, dediler.”, (Yâsîn, 18)

¹⁴⁵² AÜ, BR, HM: durmayasız>ıurmayasız

¹⁴⁵³ SR’de “siz” yok.

1474. Yâhud¹⁴⁵⁴ sizi çekerler dürlü qahra
Haberler añlanur berran ve baħra

[AÜ 83], [BR 42a]

1475. Gerekmez bize ta'lim eylemeksiz
Bizüm var 'ilmümüz çekmeñ emek siz

1476. Bu şümluğdan irer pes size miħnet
Bize hiç eylemeñ siz sızı minnet

[... قَالَوَا طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ ...]

*Qālū tā'irukum me'akum*¹⁴⁵⁵

1477. Eyitdiler ki şümluğ sizden oldı
İçiñüz küfr ü 'ișyān ile tıldı

1478. Size lāzımdur uş şümluğunuzdan
İdüb ikrār getürmezsiz pes imān

1479. 'Azāb itmek size ol Rabb ü Mevlā
Bu resme kıldılar küffāra qavlā

1480. Qulağ qanı işitsünler bu rāzı
Qanı ya añlamağ ol bī-niyāzı

[... أَنِ ذُكِّرْتُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ]

*E'in zükkirtum bel entum qaomun müsrişüne.*¹⁴⁵⁶ *İnnā*
*va'aztüm bi'llāhi ve teřayyertum ve ta'tedūnanā*¹⁴⁵⁷

¹⁴⁵⁴ AÜ, BR, SR: Yaħud>Yaħuz

¹⁴⁵⁵ "Elçiler dediler ki: Uğursuzluğunuz sizinle beraberdir.", (Yâsîn, 19)

¹⁴⁵⁶ "Size öğüt verildi diye mi (uğursuzluğa uğradınız)? Hayır, siz ölçüyü taşıran bir kavimsiniz.", (Yâsîn, 19)

¹⁴⁵⁷ "Allah (cc) buyurdu ki: Ben size öğüt versem de vermesem de uğursuz alışkanlıklarınızdan vazgeçmeyeceksiniz."; (Hadis-i Kudsi olarak değerlendirdiğımız sözün kaynağı bulunamadı.)

1481. Size ya‘ni naşīhat kim kııuruz
 Huzānuñ birliđini¹⁴⁵⁸ bildirirüz
1482. Anı bildürdüğümüz çün mi¹⁴⁵⁹ bizi
 Görürsüz şüm neden dirsiz bu sözi
1483. Ve hem recm eylerüz diyüb gidersiz
 Niçün bu sözlere¹⁴⁶⁰ inkār idersiz

[SR 49a]

1484. Bizi taşlamak añañ siz ki yokdur ¹⁴⁶¹
 Evet dürlü kabāhat sizde çokdur
1485. Gözüñüz kör¹⁴⁶² yüzüñüz kara olmuş
 Ne mühmel ‘āciz u ‘arsız kavimsiz

وَجَاءَ مِنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَى قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ (20) اتَّبِعُوا مَنْ لَا
 يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ (21)

*Ve cā'e min aqşa'l-medīneti raculün yes'ā kāle yā kavmi't-
 tebi'ū'l-mürselīne. İttebi'ū men lā yes'elukum ecran ve hum
 muhtedūne* ¹⁴⁶³

1486. Kenarından¹⁴⁶⁴ gelüb bir kimse şehriñ
 Segirdüb¹⁴⁶⁵ irdi çün üstüne halkuñ

[HM 48b]

1487. Habīb-i Neccār idi anuñ adı
 Eytidi yā kavim dimeñ bu yadı

¹⁴⁵⁸ AÜ, BR, HM: birliğini>birliğini

¹⁴⁵⁹ SR: çün mi>çünkü

¹⁴⁶⁰ AÜ, BR, HM: Niçün bu sözlere>Ne için bu söze

¹⁴⁶¹ AÜ, BR, HM: Bizi taşlamak añañ siz ki yokdur>Bizi taşlamak uş añañ yokdur

¹⁴⁶² BR ve HM'de "kör" yok.

¹⁴⁶³ "Derken şehrin öbür ucundan bir adam koşarak geldi. "Ey kavmim! Bu elçilere uyunuz!" dedi. "Sizden herhangi bir ücret istemeyen bu kimselere tâbi olun, çünkü onlar hidayete ermiş kimselerdir.", (Yâsîn, 20-21)

¹⁴⁶⁴ SR: Kenarından>Kenarında

¹⁴⁶⁵ SR: Segirdüb>Sigirdüb

1488. Ki tâbi^c oluñuz bunlar Resûldür
Bular ol Hâlıkâ hem toğrı kuldur
1489. Bular sizden ne ecr ister ne imlâk
Velî ister hidâyet içre şalmağ
1490. Ki bunlar kendiler bulmuş hidâyet
Kılurlar sizi toğru yola da^cvet

[AÜ 84], [BR 42b]

1491. Olursız şutasız ehl-i sa^câdet
Evet olmuş şekâvet sizde¹⁴⁶⁶ ^câdet

[وَمَا لِي لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ]

Ve mâ liye lâ a^cbudullezî feşaranî ve ileyhi turce^cüne ¹⁴⁶⁷

1492. Ne oldı aña kulluğ kılmazam ben
Ol Allâh kim idüpdür¹⁴⁶⁸ bânî¹⁴⁶⁹ insân
1493. Rücû^c[u]ñuz sizüñ dağı ve bizüm
Ki andan yañadur añañ bu sözüm
1494. Bu nağlı anlara tağrîr kılur ol
Anuñ çün söyledi tâ bulalar yol
1495. Ki kendi¹⁴⁷⁰ mü³min hem ^câbid idi
Ne için bu sözi¹⁴⁷¹ bunlara didi

¹⁴⁶⁶ AÜ, BR, HM: sizde>size

¹⁴⁶⁷ "Bana ne olmuş ki, beni yaratana ibadet etmeyecekmişim! Halbuki, hepiniz O'na döndürüleceksiniz.", (Yâsîn, 22)

¹⁴⁶⁸ AÜ, BR, HM: idüpdür>idübdür

¹⁴⁶⁹ SR: bânî>beni

¹⁴⁷⁰ AÜ, BR, HM: kendi>kendü

¹⁴⁷¹ BR, HM: sözi>sizi

[أَتَّخِذُ مِنْ دُونِهِ آلِهَةً إِنْ يُرِدْنِ الرَّحْمَنُ بِضُرٍّ لَا تُغْنِي عَنِّي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا وَلَا يُنْقِذُونِ]

²E *ettehızu min dūnihī āliheten in yuridni'r-Raḥmānu bi ḍurrin lā tuḡni 'annī şefā' atuhum şey'en ve lā yunqızūn* ¹⁴⁷²

1496. Ne añlandı o sözlerden diyem ben

Ya Tañrıdan mı ğayrıya¹⁴⁷³ tapam ben

1497. 'İbādet putlara niçün kılayım ¹⁴⁷⁴

Belā gelse dimezler kırtarayım ¹⁴⁷⁵

[SR 49b]

1498. Nedür putlar kim andan nesne umsun

Gerek kim¹⁴⁷⁶ dü cihāndan 'aynī yumsun

1499. Yaraşur ol Huzā kim Hālık oldur

Ḳamu zerrāt [u] eşyā aña kıldur ¹⁴⁷⁷

1500. Yaraşmaz kılları kim andan ayrı

Muḥabbet kıla kıalbe ala ğayrı

Ḳaşıde vü Naşıhat

Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lūn

[HM 49a]

1501. Ol ki Hākıdan ğayrıya tapam kişi

Uğradı bir derde kim bitmez işi

1502. Ol libās 'ilminde hākıkı bilinür ¹⁴⁷⁸

Neylesin kim yañ[ı]lış yorar düşi ¹⁴⁷⁹

¹⁴⁷² "O'ndan başka tanrılar mı edineyim? O çok esirgeyici Allah, eğer bana bir zarar dilerse onların (putların) şefâati bana hiçbir fayda vermez, beni kurtaramazlar.", (Yâsîn, 23)

¹⁴⁷³ SR: ğayrıya>ayruğa

¹⁴⁷⁴ SR: putlara niçün kılayım>butlara niçün kılayım

¹⁴⁷⁵ SR: kırtarayım>kırtarayın

¹⁴⁷⁶ SR'de "kim" yok.

¹⁴⁷⁷ Bu beyit SR'de yok.

¹⁴⁷⁸ AÜ, BR, HM: Ol libās 'ilminde hākıkı bilinür>Ol libās 'ilminden hākı mı bilinür

¹⁴⁷⁹ AÜ, BR, HM: Neylesin>Neylesün

1503. Kāmil ĩmān olımaz kimesne
Gitmeyince aradan bu teşvīşi
1504. Mürşidüñ kāmıl gerekdür şöyle bil
Gidere senden tā ol ğıll ü ğışı
1505. Olmayınca bī-merātib bī-zamān
Çande Allāha iriser bir kişi
1506. İmdi gel kim ‘ışka vir varlık yüzün
Dost ile kılğıl her işte¹⁴⁸⁰ cünbüşi

[AÜ 85], [BR 43a]

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

1507. Gör kemāl-i kudretinden bizi insān eyledi
Luş idüb ĩmān u Çur’ān bunca ihsān eyledi
1508. Hem Muħammed kim Ĥabībüñ gönderüb eyler mu‘in
‘Āleme rahmet ü ni‘metdür ki yeksān eyledi

Faşlun Fī Çatl-i Enbiyā ve Ĥabīb-i Neccār ¹⁴⁸¹

Me fā ‘i lün / Me fā ‘i lün / Me fā ‘i lün / Me fā ‘i lün

1509. İşit putları zemm itdi budur evvel bidāyātı
Çulağ tut nağl idem bir bir olunca tā nihāyātı
1510. Didi baña ki bir miħnet irişdürmek dilerseñüz
Vefā itmeye dir hergiz kim anlaruñ řefā‘atı ¹⁴⁸²

¹⁴⁸⁰ AÜ, BR, HM: işte>işde

¹⁴⁸¹ SR: Faşlun Fī Çıtāl-i Ĥabīb ve Mürselīn

¹⁴⁸² SR: Vefā itmeye dir hergiz kim anlaruñ řefā‘atı>Vefā itmeye di hergiz baña anlaruñ řefā‘atı

1511. Dağı anlar beni aşla belādan urtarımazlar
Pes uymağ sizde anlara abul itmeğ melāmātı
1512. amu ol avm eyitdiler seni de azdurmuş bunlar ¹⁴⁸³
Ki sende anlara uyduğ sızüğ oldur ‘alāmātı
1513. Yine dön dīnūne yođsa olursın bī-amān Őimdi
Seni aşla depelerüz¹⁴⁸⁴ didiler bu ‘ibārātı

[SR 50a]

[إِنِّي إِذَا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ]

Innī izen le fī alālin mübīn ¹⁴⁸⁵

1514. Eyitdi ben sızüğ ger kim utarsam dīniñüz girü
ApāŐikār alāletde oluram oğ bu ĥālātı

[HM 49b]

1515. Bu kez döndürdi vechin bil olardan ol mübārek ŐađŐ
Resüllere nidā itdi iŐidüđ bu maālātı
1516. Niün döndürmesün vechin olardan oldılar azğun ¹⁴⁸⁶
Dutarlar odlar iinde bular anda maāmātı ¹⁴⁸⁷

[إِنِّي آمَنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمِعُونِ]

Innī āmentü bi Rabbiküm fe’sme‘ün ¹⁴⁸⁸

1517. Didi kim ey Resüller ben ki geldüm uŐta¹⁴⁸⁹ ĩmāna
Getürdüm Tañrıya ĩmān ebed buldum selāmātı

¹⁴⁸³ SR: amu ol avm eyitdiler seni de azdurmuş bunlar>amu ol ĥal eyitdiler seni de uş öldürürüz

¹⁴⁸⁴ AÜ, BR, HM: depelerüz>depelerler

¹⁴⁸⁵ “İŞte o zaman ben apaık bir sapıklığın iine gömülmüş olurum.”, (Yâsîn, 24)

¹⁴⁸⁶ AÜ, BR, HM: Niün döndürmesün vechin olardan oldılar azğun>Niün durmasun vechin olar ün oldılar azğun

¹⁴⁸⁷ AÜ, BR, HM: bular anda maāmātı>bular yarın maālātı

¹⁴⁸⁸ “Şüphesiz ben, Rabbinize inandım, beni dinleyin.”, (Yâsîn, 25)

¹⁴⁸⁹ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

1518. Ey kavm gözüñüz kördür ki görmezsiz bular kimdür
Bulara eyleyen taşdıķ bulur¹⁴⁹⁰ yarın cemālâtı
1519. Didi kim ey Resüller siz haber viridiñüz Allāhdan
İnandum sözüñüz gerçek Ğsānuñ hem risālâtı
Fe'sme'ün ya'ni¹⁴⁹¹ ey fe'shedün¹⁴⁹²
1520. Ki ya'ni siz oluñ şāhid bilürem Tañrıyı birdür
Ezel hem ebed dā'im zevāl olmaz kemālâtı
[AÜ 86], [BR 43b]
1521. Bu ol Hābīb-i Neccārı durur kim oğlı hastaydı
Du'ā itdiler oldı sağ görüpdi bu delālâtı¹⁴⁹³
1522. Ğmān 'arz itdi ol vaķtin¹⁴⁹⁴ girüpdi bir mağaraya
Ğbādet itdi Mevlāya irişdi aña ğāyātı
1523. Çü gördi ol Resülleri helāke kıldılar kaçdı
Gelüpdür¹⁴⁹⁵ halkı men' eyles ki yardım ola şāyātı
1524. Çü naķl itdi bu sözleri hemān dem tutdılar anı
Daķıldı boynuna zencir 'azāb olub aña ķati¹⁴⁹⁶
1525. İletdiler anı şehrüñ pes aşdılar ķapusına
Rızā viridi ol ölmege re'āyet çün şeri'atı
1526. Didiler ba'zılar anı bıçaķlarıyla dīvāra
Ğomadılar o sulķanı ki vardı buldı cennātı

¹⁴⁹⁰ AÜ, BR, HM: bulur>görür

¹⁴⁹¹ BR ve HM'de "ya'ni" yok.

¹⁴⁹² "Dinleyin ve şahit olun!"

¹⁴⁹³ AÜ, BR, HM: delālātı>delātı

¹⁴⁹⁴ AÜ, BR ve HM'de "vaķtin" yok.

¹⁴⁹⁵ AÜ, BR, HM: Gelüpdür>Gelübdür

¹⁴⁹⁶ AÜ, BER, HM: ķati>fātı

1527. Resüllerüñ ey ƣardaşlar üstüne atıldı ƣaşlar
Helāk itdiler anları görüñ n'oldı bu hālātı

1528. Velī kendülerüñ ƣıldı helāk ol yüzleri ƣara
Olar huz Tañrınıñ dostı ki cennetdür maƣāmātı

[SR 50b]

1529. Bilüñ bu dünyānuñ¹⁴⁹⁷ yokdur ki hergiz size aşşısı
Gelenler gitdiler girü harāb oldı¹⁴⁹⁸ 'imārātı

[HM 50a]

1530. Özüñüz virüñ Allāha sizi azdurmasun şeytān
'İbādet eyleñüz dün gün unuduñ ğayrı şan'ātı

1531. O hālde ol yüce hāzret Hābīb Neccāra bildirdi
Hıtāb itdi¹⁴⁹⁹ ki gir¹⁵⁰⁰ ol aña virem uçmağ¹⁵⁰¹ ravzātı

1532. Ey nefsi muṭma'inne sen girüb ƣurtul belālardan
Anuñ ƣatında bir zerre degildür dünyā¹⁵⁰² hāyātı

1533. Aña bu resm ile irdi hıtāb ol yüce dergāhdan
Ne deñlü ƣıldı gör ihsān ƣabul idici hācātı

[قَبْلِ ادْخُلِ الْجَنَّةَ قَالَ يَا لَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ (26) بِمَا عَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ (27)]

*Ƙile'd huli'l-cennete ƣāle yā leyte ƣavmī ya'lemūne. Bimā
ğaferalī Rabbī ve ce'alenī mine'l-mükremīne* ¹⁵⁰³

1534. Hābīb-i Neccār iderdi n'olaydı bu benüm ƣavmüm
Bileydi baña ol Sulṭān nice ƣıldı ri'āyātı

¹⁴⁹⁷ SR: dünyānuñ>dünyenüñ

¹⁴⁹⁸ SR: oldı>olur

¹⁴⁹⁹ SR: itdi>irdi

¹⁵⁰⁰ SR: gir>gire

¹⁵⁰¹ SR: uçmağ>uçmağı

¹⁵⁰² SR: dünyā>dünye

¹⁵⁰³ "Gir cennete!" denildi. "Keşke, Rabbimin beni bağışladığını ve beni ikrama mazhar olanlardan kıldığını kavmim bilseydi!" dedi. (Yāsîn, 26-27)

1535. Beni ikrām olanlardan ki kılduğını Allāhum
Dađı mađfūr idüb niçe virür bunca kerāmātı
1536. Getüreydi eger anlar n’olaydı Tañrıya ĩmān
Ebed şād oluban cennetde bulalardı havrātı
1537. Çü bu kavli işitdiler yine¹⁵⁰⁴ üşürdiler taşı
Düşürdiler yire şol dem kılub dürlü celālātı
1538. Depelenürken eydürdi¹⁵⁰⁵ İlähī kavme vir ĩmān
Hidāyet rüzı kıl yā Rab ki tā çıkınca hayātı
- [AÜ 87], [BR 44a]
1539. Bu kavli ‘arż idüb hāli hayātında hem memāt üzre
Ölünce kıldı da‘vet ol ki kesmezdi naşihātı
1540. Olar aña cefā kıldı melül olmazdı bu hergiz
Ki zıra evliyā’ullāh neden kılsun hıyānātı
1541. Olarda kibr ü kīn olmaz ki kīn yıkar dīnün¹⁵⁰⁶ şaķın
Ne zıkr ider kişi Haķķı dağı terk ider evrādı
1542. Nitekim ol Resūlu’llāh kaçan Uđud ğazāsında
Ne deñlü çekdi ol zaħmet iderdi kendi¹⁵⁰⁷ ğayrātı¹⁵⁰⁸
1543. Mübārek başa¹⁵⁰⁹ zaħm irdi çıkardılar dişin gör hem
Cefālar kıldılar aña dilerdi ol hidāyātı

¹⁵⁰⁴ AÜ, BR, HM: yine>girü

¹⁵⁰⁵ AÜ, BR, HM: Depelenürken eydürdi>Depelerlerken iderdi

¹⁵⁰⁶ AÜ, BR, HM: dīnün>diyün

¹⁵⁰⁷ AÜ, BR: kendi>kendü

¹⁵⁰⁸ BR, HM: ğayrātı>ğayreti

¹⁵⁰⁹ AÜ, BR, HM: başa>başına

1544. İlâhî sen hidâyet vir bu benüm kavmüme dirdi
Ki bilmezler olub ğāfil iderler bunca cevrâtı
1545. Bu işler kim kıılır bunlar eger kim bilseler anı
Teberrâ idüben andan kıılırlardı hacâlâtı

[HM 50b], [SR 51a]

Allāhü'm-mehdîni kavmî lâ ya'lemüne ¹⁵¹⁰

Me fā 'î lün / Me fā 'î lün / Fe 'ū lün

1546. Bu naql üzre geelüm yine biz çün
Ḥabīb oldı pes ol Ḥaḫ ferd-i bî-çün
1547. Virüb Cebrâ'ili geldi o şehrüñ
Kenarından tutub çalkadı dehrüñ
1548. Ve hem bir şayha kıldı ey yārānlar
Helāk oldı kamu bir kezden anlar
1549. Nitekim virdi Qur'ānda haber Ḥaḫ
Budur söz kim didüm anı muḥaḫḫaḫ

[وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى قَوْمِهِ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ جُنْدٍ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا كُنَّا مُنْزِلِينَ]

*Ve mā enzelnā 'alā kavmihî min ba' dihî min cündin mine's-
semā'i ve mā künnā münzilîn* ¹⁵¹¹

1550. Didi indürmedük gökden o Sultān
Ḥabīb Neccārı kavmine biz el'ān
1551. Ki ya'nî gelmedi anlara 'asker
Kıraydı bunları cümle serāser

¹⁵¹⁰ Bu hadis Peygamber (sav) Efendimiz'in Uhud Gazası'nda Müslümanların bozguna uğradığı bir hengâmede, dışının kırılıp mübarek başından da yaralandığı esnâda yaptığı bir duâdır. "Allah'ım bu kavme hidâyet ver! Çünkü onlar (Seni) bilmiyorlar."; Buhârî, Enbiyâ 54; Müslim, Cihad 104.

¹⁵¹¹ "Biz ondan sonra, onun milletini helâk etmek için üzerlerine gökten herhangi bir ordu indirmedik ve indirecek de değildik.", (Yâsîn, 28)

1552. Z̄ira gökden çeri indürmezüz biz
Ve hem indürdügümüz yok bilün siz
1553. Bize yok ihtiyâc aşla çeriye
Diyevüz yâ gele¹⁵¹² diyu periye
1554. Ki bir sivrisinege düşmenimüz
Helâk eyler bil anı kudretimüz
1555. O kavmün gör ne yüzden¹⁵¹³ oldu hâlin
İşitdik şöyle kim bir bir mağâlin

[AÜ 88], [BR 44b]

1556. Helâk oldu olar bir şayha birle
Haber virdi Huzâ Kur'ânda böyle

[إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَامِدُونَ]

În kânet illâ şayhaten vâhideten fe izâ hum hâmidüne ¹⁵¹⁴

1557. Degüldür ol 'uķûbet diñleñ anı
Ki bir şayhaydı irdi anda anı
1558. Anı ol Cebrâ'il emriyle itdi
Helâk oldu kamu çünkim işitdi

[يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ]

*Yâ hasreten 'ale'l-'ibâdi mâ ye'tîhim min Resûlin illâ kânû
bihi yestehzi'üne* ¹⁵¹⁵

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

¹⁵¹² AÜ, BR, HM: yâ gele>tâ gele

¹⁵¹³ AÜ, BR, HM: ne yüzden>ne resme

¹⁵¹⁴ "(Onları helâk eden) korkunç sestene başka bir şey değildi. Birdenbire sötüverdiler.", (Yâsîn, 29)

¹⁵¹⁵ "Ne yazık şu kullara! Onlara bir peygamber gelmeyegörsün, ille de onunla alay etmeye kalkışsınlar.", (Yâsîn, 30)

[HM 51a]

1559. O hasret ‘āṣī kullara kıyâmetde Resülleri
Yalan kılduğuçün bunlar görürsin n’ola hâlleri

[SR 51b]

1560. Diyeler gelmedi¹⁵¹⁶ bize Resül eylemedi i’lâm
Kim istihzâ kılurlardı utana anda cânları
1561. Çü nâdim olalar illâ vefâ itmeye ol hergiz
Ki şimdi mi işitdilerdi¹⁵¹⁷ bātıldağı yolları
1562. Nice inkâr ider¹⁵¹⁸ bunlar tanıqluk virür el ayak
O dem kıalmaya ‘özr aṣlâ açıldıķda yalanları

[أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ]

*Elem yerav kem ehleknâ kıablehum mine’l-ķurūni ennehum
ileyhim lâ yerci’üne* ¹⁵¹⁹

1563. Ki görmez mi bular anca kıalanları¹⁵²⁰ helâk itdik
Bulardan ögdün uş anı işitmez mi kıulaķları
1564. Bular heb gitdiler artuķ bulardan yana dönmezler
Olar çün niçe kez dendi inanmazlar mı anları

[وَإِنْ كُلُّ لَمَّا جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ]

Ve in küllün lemmâ cemī’un ledeynâ muħđarūne ¹⁵²¹ “Ey ve
mâ külle cemī’un” dimek olur.

1565. Degüldür gül ıssı illâ bular cümle kıatumuzda
Gelüben olalar hâzır dükene anda günleri

¹⁵¹⁶ AÜ, BR, HM: gelmedi>geldi

¹⁵¹⁷ AÜ, BR ve HM’de “işitdilerdi” kelimesi yok.

¹⁵¹⁸ AÜ, BR, HM: inkâr ider>inkâr ide

¹⁵¹⁹ “Müşrikler görmüyorlar mı ki, onlardan önce nice kavimler helâk ettik. Onlar tekrar dönüp de bunlara gelmezler.”, (Yâsîn, 31)

¹⁵²⁰ AÜ, BR, HM: kıalanları>kıranları

¹⁵²¹ “Elbette onların hepsi (kıyâmet gününde) karşımızda hazır bulunacaklar.”, (Yâsîn, 32)

1566. Ki cümle cem' olub maḥlūk qatımızda olur ḥāzır
Ḥayır şer her ne kim oldı cezāsın göre cānları
1567. Nitekim anı Qur'ānda ḥaber virür Te'āla'llāh
Gereklüsin kamu ańdı tūtalar tā ki qulları
1568. Münāsib anda Peyğamber buyurdu ańla ey 'āqıl¹⁵²²
'Amel qıl uyma iblīse bu nefsüñ çoqdur alları
1569. Senüñle hem giden bile 'ameldür ḥayır la iḥsān
Qaçan gitse bular böyle dökülüb qala mālları

**Qāle'n-Nebiyu 'Aleyhi's-selām: Mā min küm illā
vāḥidetün illā kelimete Rabbihi leyse beynehu ve
beyna'llāhu tercümān fe yenzuru imānehu felāyerā illā mā
qaddemetün min 'amelihī ve yenzuru tuleqā'e vechi¹⁵²³**

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

[AÜ 89], [BR 45a]

1570. Ḥadīşüñ ma'nīsın¹⁵²⁴ ańlañ ki sizden
Kimesne qalmaya illā ki sözden
1571. Aña Tañrı Te'ālā söyleye söz
Yarağüñ aña göre sende var düz
1572. Anuñla ol Ḥuzānuñ¹⁵²⁵ arasında
İlāhī qoma sen yüz qarasında

[HM 51b]

¹⁵²² AÜ, HM: 'āqıl>gāfil

¹⁵²³ "Nebī (sav) buyurdu ki: Sizden biriniz Allah ile arasında Rabbinin birliğine ve kelāmına tercümandır. Allah (cc) kişinin imanına bakar ve önceden takdim ettiği amelini orada görür."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

¹⁵²⁴ AÜ: ma'nīsın>ma'nāsın

¹⁵²⁵ AÜ: Ḥuzānuñ>Ḥudānuñ

1573. Ola ne tercümān anda ne perde
Ne dün biliser ol anda ne irte

[SR 52a]

1574. Kaçan sağ yaña baksa kendü hālın
Görür her ne ki kesb itdiyse varın

1575. Yine şol yanına¹⁵²⁶ bakduğda fi'l-ḥāl
Görünen ola a'māli beher-ḥāl

1576. Bakar karşusına artuğ ne çāre
Zebānī ṭamudan zencir çıkara

1577. Ve hem anda görünen olısar nār
Gidenler egri yol¹⁵²⁷ pes anda kaynar

1578. Te'āla'llāh hemān dem bunlara bil
Kılısar pes su'āl dir añla ey dil

1579. Kıla evvel su'ālin ömrüni sen
Ne yirde fānī kılduñ şoraram¹⁵²⁸ ben

1580. İkinci bil yigitligüni n'itdün
Anı söyle ne yirlerde çürütdün

1581. Üçünci māl neden kesb eyledün di
Neye harc eyledün dir söyleñ imdi

1582. Bu dördünci bildüğüñile el'ān
'Amel ne eyledün gitdün çün andan

¹⁵²⁶ SR: şol yanına>şola

¹⁵²⁷ SR: egri yol>egri yola

¹⁵²⁸ AÜ, BR, HM: şoraram>şoruram

1583. Namāzdandır beşinci bil su'āli
‘Aceb kim kılmayanuñ n’ola hāli
1584. Oruçdan hem kıurlar ihtisābın
Geñez ide Hūdā¹⁵²⁹ virmek hısābın
1585. İşit kim dañı bir yirde buyurdı
Şoralar kişiye her ne ki gördi
1586. Kulağdan ne işitse şorılır ol
Oñat hıfz it begāyet incedür yol
1587. Su'āli¹⁵³⁰ görmeden ne ola maqşūd
Harāma baqmadan dur dir o Ma'būd
1588. İşitmekden¹⁵³¹ su'āl itmek nedendür
Harām söz¹⁵³² ola ki sonı ne demdür
[AÜ 90], [BR 45b]
1589. Ya ğaybet ola yā dünyā kelāmı
Anı eyle iden şöyle qala mı
[HM 52a]
1590. Ve söylenmekde bilgil hem-çünān ol
Şaķınmaqdur hemān ol emriñi¹⁵³³ yol
1591. Huzā¹⁵³⁴ Qur'ānda naql itmiş bil anı
‘İbādetle geçürmek yek zamānı
[SR 52b]

¹⁵²⁹ SR: Hūdā>Huzā

¹⁵³⁰ AÜ, BR, HM: Su'āli>Ne su'āl

¹⁵³¹ AÜ: İşitmekden>İstemekden

¹⁵³² SR: söz>seven

¹⁵³³ SR: emriñi>emre key

¹⁵³⁴ AÜ: Huzā>Hūdā

[إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْنُونًا]

Çavluhu Te‘ālā: *Elā inne’s-sem‘a ve’l-başara ve’l-fü’āde küllü ülä’ike ‘anhu mes‘ülān*¹⁵³⁵

Çālē’n-Nebiyu ‘Aleyhi’s-selām: *Evele mā yes’elü’l-‘abdu yeome’l-қыāmete’n-nā’imü en yuqāle elem tuşhi cismüke elem tüzülü bi’l-mā’il-bārid*¹⁵³⁶

1592. Didi evvel ne nesne şorılır¹⁵³⁷ gör
Çıyāmetde buyurdu nūr ‘alā’n-nūr
1593. Diye Allāh Te‘ālā böyle yādı
Anuñ zikrin kılanlar bula dādı
1594. Senüñ cismüñi tendürüst kılmadım mı
Gereklünüñ¹⁵³⁸ çamusın virmedüm mi
1595. Şovuk şu birle ıssı günde hem uş
Seni çandurmadım mı diye ben hoş
1596. Ya sen anda ne resme kılasın kāl
Çıyās it şimdiden kim¹⁵³⁹ n’olısar hāl

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

1597. Tā kıyāmet ger dinilse bu haber
Naql olunmaz eyle bil ey mu‘teber
1598. Ger dilerseñ bulasın anda şafā
Vir şalavāt rüh-i pāk-i Muştafā

¹⁵³⁵ “Hakkında kesin bilgi sahibi olmadığın şeyin peşine düşme. Çünkü kulak, göz ve kalp bunların hepsi ondan sorumludur.”, (İsrâ, 36)

¹⁵³⁶ “Nebî (sav) buyurdu ki: Kıyâmet günü kula hesabı ilk sorulacak nimet şudur: Biz sana sıhhat vermedik mi? Ve sana kana kana soğuk su içirmedik mi?”; Cāmi‘u’s-Sağîr, 2253.

¹⁵³⁷ SR: şorılır>şorulur

¹⁵³⁸ AÜ, BR, HM: Gereklünüñ>Gereklüsin

¹⁵³⁹ AÜ, BR, HM: şimdiden kim>şimdi anda

Kaşide-i 'Alā Baħr-i Mevzūn ¹⁵⁴⁰

Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn / Fe 'ū lūn

1599. N'idem ben kim fiğānum aña yitmez
Hevā yili başumdan daħı gitmez
1600. 'Amelde ğıybet zerķ haṭālar
Gönülde ṭolu fitne daħı gitmez ¹⁵⁴¹
1601. ulağum ṭoludur ğaflet bezinden
Ṭıķanmıřdur nařıḫat te'şir itmez
1602. Elüm dutmaz 'ibādet menzilinden
Ayāğum ṭoğru¹⁵⁴² yola adım atmaz
- [HM 52b]
1603. Gözüm görmez yüzüm kızmaz velīkin
Dimāğum lezzetinden zerre ṭatmaz ¹⁵⁴³
- [AÜ 91], [BR 46a]
1604. Dün ü gün egrilikde oldu işim
Āḫiret ḫaldı dūnyā iři bitmez ¹⁵⁴⁴
1605. Vücūdumda riyāset oldu ğālib
N'ideyin bir sa'at iřlāḫa dönmez
1606. Cihān 'aybın nazar itsem görürem
şanasın kendi 'aybum baña yitmez
1607. Budur ḫāl uş beyān itdüm ḫamusın
Eger ḫayr iřleseñ ḫaḫ zāyi' itmez

¹⁵⁴⁰ Bu başlık SR'de yok.

¹⁵⁴¹ Bu beyit SR'de yok.

¹⁵⁴² AÜ: ṭoğru>ṭoğrı

¹⁵⁴³ AÜ, BR, HM: ṭatmaz>datmaz

¹⁵⁴⁴ Bu beyit SR'de yok.

[SR 53a]

1608. Hidāyet birle yā Rab sen emīn kııl
Bu bī-çāre gönül çün saña dönmez
1609. Bunu ben kendüme direm velīkin
Sañada biledür yābāna gitmez
1610. Bunu ‘ākııl olan hıfz ide varın
Ne dimekdür olan ğāfil işitmez
1611. İlähī umāruz senden ‘ināyet
Ümizüm¹⁵⁴⁵ hāzretüñden ğayra dutmaz
1612. Yine naqlüñ beyānın diñle tekrār
Ne resme şorisar kıulları Settār
- Hikāyet-i Şeyh Ebu’l-Hasan Nürī** ¹⁵⁴⁶
Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün
1613. Çıkub va‘z itdi bir gün Şeyh Nürī
Ki naqlinden bulurlardı sürürü
1614. Kıyāmetde ne yüzden şora Hālık
Haber al tā olasın emre sālİK
1615. Hasan anı beyān eylerdi cāndan
Ki Şeyh Şiblī de mescid kıapusında
1616. Geçerken diñeldi pes oldı hāzır
O kıamu ehl-i mescid oldı nāzır

¹⁵⁴⁵ AÜ: Ümizüm>Ümidüm

¹⁵⁴⁶ Bu başlık SR’de “Hātm-i Kıaşīde ve Hikāyet-i Şeyh Ebu’l-Hasan Nürī” olarak yazılmış.

1617. Didi ey¹⁵⁴⁷ şeyhiñen kórkutma halkı
Beğāyet gökçek it hüsn ile hulkı

1618. İken çok olmaz ol gün bir su'āli
Keşir kılmazlar anda kıl ü kālī

[HM 53a]

1619. İki nesne su'āl eyler pes Allāh
Evet anca kimesne diyeler vāh¹⁵⁴⁸

1620. Diye kim ol Te'ālā ey kulum ben
Senüñle sen kimüñle di baña sen

1621. Anı remz eyledi ol şeyh-i a'lā
Bu naql ehl-i ma'ārif çündür añla

[AÜ 92], [BR 46b]

1622. 'Avāmuñ n'olısar ma'lūm su'āli
Ne yüzden kılınur anlar maqālī

1623. Hasan ol dem bu naqli kıldı çün gūş
Hemān dem minber üzre oldu bī-hūş¹⁵⁴⁹

1624. Velī çün geldi girü 'aqlı başa
İrişmezdi gözünden yaşı yaşa

[SR 53b]

1625. Eyitdi muhtesib¹⁵⁵⁰ bundan da kim var
Kaçan kim 'arz ola maşşerde kullar

¹⁵⁴⁷ AÜ, BR ve HM'de "ey" yok.

¹⁵⁴⁸ AÜ, BR, HM: vāh>āh

¹⁵⁴⁹ AÜİ BR, HM: oldı bī-hūş>eyledi cūş

¹⁵⁵⁰ AÜ, BR, HM: muhtesib>muhtaşar

1626. Bu resme şorisar Allāh Hādī
Budur kim ańdı ur'ān birle yādı

[...مَا عَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ (6) الَّذِي خَلَقَكَ... (7)]

**avluhu Te'ālā: Mā arreke bi Rabbike'l-kerīme'lezi
alaake** ¹⁵⁵¹

1627. Diye Allāh ne nesne ıldı marūr
Sizi kim olduńuz bu emre key dūr
1628. Ki ullu ılmaduńuz ol Huzāya
Bugün uraduńuz uta cezāya ¹⁵⁵²
1629. Unutduńuz Kerīm Rabbińuz el'ān
Cevāb eydũn gelũn pes Şimdi andan ¹⁵⁵³
1630. Gel imdi bunda ıl her dem 'ibādet
ul olanlarda bōyle olur 'ādet
1631. KiŐi Mevlāsına dōnmek gerekdūr
Yarınkı ũn bugün yanma gerekdūr
1632. 'Alī her dem ourdu bōyle dirdi
Bu 'āyet ma'nīsinden uŐŐa yirdi
1633. Ki bōyle dirdi ol her dem ¹⁵⁵⁴ kim ańsa
Bu 'āyet her aan virdinde dinse

¹⁵⁵¹ "Kerīm olan Rabbine karşı seni aldatan nedir? Ki seni yarattı ...", (İnfitār, 6-7)

¹⁵⁵² Bu beyit AÜ, BR ve HM'de yok.

¹⁵⁵³ SR: andan>el'ān

¹⁵⁵⁴ AÜ, BR, HM: ol her dem>ol dem

İlâhî ğarranî bike cehlî yüftiha'l-ma'şiyē ¹⁵⁵⁵

1634. Ki ya'nî saña mağrūr eylen yol
Bu ma'şiyet yaramazlığudur ol
[HM 53b]
1635. Anı bilmedigümdendür bilürem
Yine ben kendü 'aybuma muğırrem
1636. Hem Ebū Bekir varrāķı dir aña
Bilem baña eger kim Hāķ Te'ālā
1637. Kıyāmetde şorarsa ger su'ālī
Cevābumda aña idem maķālī
1638. Beni mağrūr iden luţfuñdur ey şāh
Keremler 'arz iderdüñ bunda her gāh
1639. Umardum 'afv idesin pādişāhım
Anuñ çün arturdum her gün āhım
[AÜ 93], [BR 47a]
1640. Muğarrebler su'āle gör ne dirler
O günüñ ğuşşasın pes bunda yirler
[SR 54a]
1641. Kalan halkuñ su'ālinden nedür hāl
Diyem tā kim bilinsin cümle aḥvāl
1642. Görüñ ol Hāķ Te'ālā Hāzretini
Neler ķahr itdi bir dem ķudretini

¹⁵⁵⁵ "İlâhî! Cehaletim ve aldanmışlığım sana karşı günah işlememe yol açtı.", (Bu söz, 1632 ve 1633 numaralı beyitlerde Hz. Ali'ye atfedilen bir dua olarak geçmektedir.)

1643. Beyān itdi ki tā soñra gelenler
İşidüb alsun ‘ibret bundan anlar
1644. Ve hem dürlü ne‘āyim kıldı izhār
Çamusın bunda zıkr eyler o Settār
1645. Huzānuñ¹⁵⁵⁶ birliğine kılub ikrār
Bu āyet ma‘nīsinden¹⁵⁵⁷ korqa bunlar

[وَأَيَّةٌ لَهُمُ الْأَرْضُ الْمَيْتَةُ أَحْيَيْتَاهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ]

*Ve āyetün lehumu'l-arḍu'l-meytetu aḥyeynā hā ve aḥracnā
min hā ḥabben fe minhu ye'kulüne* ¹⁵⁵⁸

1646. Anuñ birliğine bu da delīldür ¹⁵⁵⁹
Kim anlara ölüyi Haq dirildür
1647. Daḥı dir kim çıkarduk dāneler biz
Bitirdük tā kim andan yine sizensiz¹⁵⁶⁰

[وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ]

*Ve ce'alnā fihā cennātın min naḥīlin ve a'nābin ve feccernā
fihā mine'l-uyūni* ¹⁵⁶¹

1648. Yaratduk yirde büstānlar ve ḥurma
Çıkarduk hem üzümler daḥı elma
1649. Ve hem yirden çıkarduk eşmeler biz
Ki tā siz ol¹⁵⁶² bñarlardan içesiz

¹⁵⁵⁶ AÜ: Huzānuñ>Hudānuñ

¹⁵⁵⁷ HM: ma'nīsinden>ma'nāsından

¹⁵⁵⁸ "(Bu hususta) ölü toprak onlar için mühim bir delildir. Biz ona yağmurlu hayat verdik ve ondan dāne çıkardık. İşte onlar bundan yerler.", (Yâsîn, 33)

¹⁵⁵⁹ AÜ, BRİ HM: Anuñ birliğine bu da delīldür>Huzānuñ birliğine bu delīldür

¹⁵⁶⁰ AÜ, BR, HM: sizensiz>siz

¹⁵⁶¹ "Biz, yeryüzünde nice nice hurma bahçeleri, üzüm bağları yarattık ve oralarda birçok pınarlar fışkırttık.", (Yâsîn, 34)

¹⁵⁶² AÜ, BR, HM: ol>o

[HM 54a]

1650. Dağı yirsiz benüm ni‘metlerümden¹⁵⁶³

Veli şükriñ getürmek¹⁵⁶⁴ her birinden

1651. Ziyāde eyleñüz pes şükri dā'im

Oluñ zıkr ü ‘ibādet üzre¹⁵⁶⁵ kı‘im

[لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ]

*Li ye'kulū min şemerihī ve mā ‘amilethu eydīhim efelā
yeşkurūne* ¹⁵⁶⁶

1652. Ki bilmez mi bu ni‘metleri anlar

Veyāhuz kendülerden mi düzerler

1653. Getürmez kendüler uş biz getürdük

Gereklüsin kıamu bir bir bitürdük

1654. Olar çün bize şükr itmez mi bunlar

Kıanı ol dürlü ni‘metler ki yirler

[SR 54b]

1655. Bizüm ni‘metlerimiz çün bu āyet

Delıldür hem iki nesneye ğāyet

[AÜ 94], [BR 47b]

1656. Hıkuñ birliğı çün hem kıyāmet

Gününe dağı itmişdür¹⁵⁶⁷ ‘alāmet

1657. Nitekim bu kıurumış yiri Allāh

Bahār yağımurı birle anı her ğāh

¹⁵⁶³ AÜ, BR, HM: ni‘metlerümden>büstānlarumdan

¹⁵⁶⁴ AÜ, BR, HM: getürmek>gidermek

¹⁵⁶⁵ AÜ, BR, HM: üzre>içre

¹⁵⁶⁶ “Ta ki, onların meyvelerinden ve elleriyle bunlardan imāl ettiklerinden yesinler. Hâlâ şükretmeyecekler mi?”, (Yâsîn, 35)

¹⁵⁶⁷ AÜ, BR, HM: itmişdür>kılmışdur

1658. Ter ü taze kıılır hem aça güller
Bular güz faşlına çünkim irerler
1659. Yine meyyit mişāl uş gör ne dirler
Çuruyub cümle dünyādan giderler
1660. Delīldür kim aña hiç kimse māni‘
Mu‘arız olımazsın diñle k̄āni‘ 1568
1661. Kelāmında nitekim kııldı taqrīr
Ne işlense olur pes emr-i taqdīr
1662. Nice isterse eyler¹⁵⁶⁹ gör o bizi
Ne kim hüküm eylese yokdur vezīri
1663. Hadīşin diñle gör Şāh-ı Şafānuñ
Habība’llāh-i a‘nī Muştafānuñ
1664. Bahār faşlın ne resme kııldı temşīl
Kıyāmet gününe benzetdi ey dil

Beyit

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

[HM 54b]

1665. Niķāb açdı cemālinden yine cānān elinden yār
K̄anı ‘āşık anı ister virür yoluna baş u cān
1666. K̄anı er kim bu çevgānı şala meydanda koyub baş
K̄anı ol kalb-i hālīş kim aña mihmān ola Sulţān

Faşlun Fī Temşīl-i Bihār

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

¹⁵⁶⁸ SR: k̄āni‘>anı

¹⁵⁶⁹ AÜ, BR, HM: eyler>eydür

1667. Buyurdı yiri zemherīde ara yanmışiken ol
Bahār faşında anlara virüb tiryāk olur tāze ol
1668. Buları bōyle ıldığı delīldür kim ıyāmetde
Olanları girü ihyā ıluban vire cümle yol
1669. Nitekim anı Peyđamber buyurdı bildi ařhābı
Kim oldur enbiyā hatmi dağı hem mubil ü mabül
1670. Budur ol naql olan ađbār ki didüm didi Peyđamber
İnanduńsa ‘amel ıl var ola cümle iřüñ mađřül
1671. Ne řāhid gör ki bu za‘fı¹⁵⁷⁰ yiter ger eyleseñ idrāk
Yedi at gōk yedi at yir¹⁵⁷¹ bular heb ‘aqla key ma‘ül

[SR 55a]

1672. ıyāmet bir ulu gündür ne bilsün anı bu ullar
Ki dehşetden ĥalāyık heb ne şağı fark ider ne şol

[AÜ 95], [BR 48a]

1673. Evet şol gün ki ‘arz ola bilürler anda geñ sözin
Kimi nādım kimi řādī kimi mağzün kimi ma‘lül

**ālē'n-Nebıyyu ‘Aleyhi's-selām: İzā era'eytumu'r-rabī^ca fezkurū'n-
nuřūra mā eřyah le rabī^ca bi'ř-řuhūri¹⁵⁷²**

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

1674. Ne vağtin kim bahār faşlın görenler
ıyāmet günlerin zıkr ide bunlar

¹⁵⁷⁰ AÜ, BR, HM: za‘fı>za‘yi

¹⁵⁷¹ AÜ, BR, HM: yedi at yir>yedi yirler

¹⁵⁷² “Nebī Aleyhisselām buyurdu: İlkbaharı gördüğünüz zaman öldükten sonra dirilmeyi hatırlayınız.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

1675. Kıyāmet gününe ne hoş ki beñzer
Bahār faşlın gören böyle disinler¹⁵⁷³
1676. Kıyāmet gününe beñzetedüğinden
Ki bir kaç vech üzredür işit sen
1677. Biri budur ki yir altında kim var¹⁵⁷⁴
Olur zāhir bahār faşlında bunlar
1678. Kıyāmet günde her¹⁵⁷⁵ ne varsa yerde
Gelür taşra gider üstünde perde
1679. Olanlar hem dağı cümle haz̄ine
Bular anda gelürler yir yüzine¹⁵⁷⁶

[HM 55a]

1680. Bu āyetde dağı eyle buyurdı
Bu aḥvālden¹⁵⁷⁷ kamu ḥalka duyurdı

[إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زُلْزَالَهَا (1) وَأُخْرِجَتِ الْأَرْضُ أَنْفَالَهَا (2)]

İzā zülzileti'l-arḍu zilzālehā ve aḥreceti'l-arḍu eşkālehā ¹⁵⁷⁸

1681. Kaçan kim deprene yirler beğāyet
Kaṭī ditrer bu emre uşta¹⁵⁷⁹ āyet
1682. Ne kim cevfinde vardur ider izhār
Gerek māl gerek emvāt ger enhār

¹⁵⁷³ AÜ, BR, HM: dişinler>disün dir

¹⁵⁷⁴ SR: Biri budur ki yir altında kim var>Biri budur yir altında ne kim var

¹⁵⁷⁵ SR: günde her>günde de

¹⁵⁷⁶ AÜ, BR, HM: Bular anda gelürler yir yüzine>Aña şāhid ki bağ Qur'ān sözine

¹⁵⁷⁷ AÜ, BR, HM: aḥvālden>aḥvāl

¹⁵⁷⁸ "Arz o sarsıntıyla sarsıldığı ve arz ağırlıklarını çıkardığı (vakit) ...", (Zilzâl, 1-2)

¹⁵⁷⁹ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

1683. H̄aberde daḥı bir vechin¹⁵⁸⁰ budur bil
Bahārda niçeler seyrānda bā'il
1684. Niçeler zaḥmet iḥre olalar zār
Ḳıyāmet daḥı böyle¹⁵⁸¹ ola ey yār
1685. Olısar ba'zılar cennetde şādī
Girüb raḥmet ḳıla bunlara Hādī
1686. Görüb ba'zı cehennemde melāmı
Giren añā 'aceb kim şād ola mı
1687. Daḥı bir vechi bil ḳış günde anı
Yinir yā bis ḫa'āmlar¹⁵⁸² anda ya'ni

[SR 55b]

1688. Anuñ ecrine bil¹⁵⁸³ faşl-ı bahārı
Nice gökçek ḫa'āmlar vire Bāri
1689. Olar kim dünyede¹⁵⁸⁴ uysa hevāya
Yarın uḡrayısardur key nevāya

[AÜ 96], [BR 48b]

1690. Ki ya'ni şehvet olsa ittibā'ı
Hemān başdı cehennemde ayaḡı
1691. Eger ḫayr işlese¹⁵⁸⁵ girdi cināna
Hemān bil yaz u ḳış emrinde şana

¹⁵⁸⁰ SR: ḫaberden>ḫaberde ; vechin>vechet

¹⁵⁸¹ SR: böyle>eyle

¹⁵⁸² AÜ, BR, HM: ḫa'āmlar>ne'āyim

¹⁵⁸³ SR'de "bil" yok.

¹⁵⁸⁴ AÜ, BR, HM: dünyede>dünyāda

¹⁵⁸⁵ SR: işlese>eylese

1692. Kıyāmet günü ol cümle sorulur
Niceler hūr olur yüze urulur

1693. Nitekim uşta¹⁵⁸⁶ Qurʾān kıldı nakli
Tutar cāndan kimüñ kim varsa ‘aqlı

[إِنَّ الدِّينَ أَمْنٌ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ...]

[...أَصَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غِيًّا]

¹⁵⁸⁷*İnne’llezîne āmenū ve ‘amilu’s-şālihāti lehum cennātun
tecri min tahtihe’l-enhār* ¹⁵⁸⁸ *eḏā’u’s-şalāte ve’t-tebe’u’s-
shevāti fe sevfe yelkavne gayyā* ¹⁵⁸⁹

1694. Ki bil bir vechi bu anca kimesne
Bu yir üzre şaçar çok dürlü nesne

[HM 55b]

1695. Ekinler ekilür zahmet çekilür
Bahār faşında gāh āfāt açılır

1696. Çekirge yā tolu yağa yā yağmur
Hemān çekdügi zahmet aña қalur

1697. Niçe¹⁵⁹⁰ kimse t̄a‘at toħmun ekerler
Ki dürlü miħnet [ü] zahmet çekerler

1698. Tutar gündüz oruc gice ‘ibādet
Қilubdur¹⁵⁹¹ kendüye bu resme ‘ādet

¹⁵⁸⁶ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

¹⁵⁸⁷ Bu başlık AÜ, BR ve HM’de “İnnellezîne āmenū ve ‘amilu’s-şālihāti eḏā’u’s-şalāte ve’t-tebe’u’s-şevāte”

¹⁵⁸⁸ “O kimseler ki iman etmişler ve sâlih ameller işlemişlerdir, muhakkak onlara altından ırmaklar akan cennetler var, işte o büyük kurtuluştur.”, (Bürûc, 11)

¹⁵⁸⁹ “Namazı zâyi ettiler ve şehvetlerine uydular. Bunlar da Gayyâyı boylayacaklar.”, (Meryem, 59)

¹⁵⁹⁰ AÜ, HM: Nice>Niçe

¹⁵⁹¹ SR: Қilubdur>Қilupdur

1699. Kıyāmetde қаtī‘at yili eser
Cemī‘ itdüklerin bir demde keser
1700. Yā ma‘şiyet çekirgesi yā küfrüñ
Ṭolusı urısardur bil dir ‘aqluñ
1701. Huzā¹⁵⁹² şavsın ol āfāt heybetinden
Bizi şaqlaya luṭf-ı vehbetinden
1702. Biri bu vechiledür daḥı diñle
Bahār faşlında hem dost dostı ile
1703. Ağaçlar gölgesinde seyr iderler
Şalınub birbirin gelüb giderler

[SR 56a]

1704. Kıyāmet günde şālihler saḥīler
Koyub cennetde şoḥbetler kılurlar
1705. Daḥı bir vechi bil faşl-ı bahārı
Eser riḥ-i şimāl dir anda Bārī
1706. Kimine fā’ide kime ziyāndur
Bu sözler kim direm bil bī-gümāndur¹⁵⁹³
1707. Eser yevme’l-kıyāmet bil o yıllar
Sa‘ādetle şeķāvet yili dirler

[AÜ 97], [BR 49a]

1708. Kimi ola sa‘ādetde kimisi
Şeķāvet üzre döküle nümüsü

¹⁵⁹² AÜ: Huzā>Hudā

¹⁵⁹³ AÜ, BR, HM: Bu sözler kim direm bil bī-gümāndur>Saña bu sözler kim direm bil bī-gümāndur

1709. Biride bu eger anđı¹⁵⁹⁴ ağa kim
uruyub ış gününde olısar kum
1710. Bahr ağaları yaşarduğı vat
Ol uryn aluban bulmaz selmet ¹⁵⁹⁵
1711. ıymet günde bidler ıbdet
Libsın geydgnde ki sadet ¹⁵⁹⁶

[HM 56a]

1712. Kermet tcın urunduları vat
Nie kez olısar anlara izzet
1713. şolar kim tat-i ağacı gitmiş
Ki maıyyet ışı anı urutmuş
1714. ıbdet yemişinden ala marm
Ki yaprağından uryn olmuş ol bm
1715. atı rsvy olurlar anda şyle
Gel imdi var yarağuğ bunda eyle
1716. Dağı bir veche bu yevme'l-bahrda
Ekinler biiliser nie yirde
1717. Olar kim ekmemişdr key peşimn
Olub pes olmaya derdine dermn
1718. Ekenlerde ne midr kim ekerler
Biim vatinde anı götürürler

¹⁵⁹⁴ SR: anđı>anı

¹⁵⁹⁵ SR: Ol uryn aluban bulmaz selmet>Nice kez olısar anlara izzet

¹⁵⁹⁶ 1711 ve 1712 numaralı beyitler SR'de yok.

1719. Kıyâmetde hayır işlerse¹⁵⁹⁷ birer
Getürür hayrını bil ol muqarrer¹⁵⁹⁸

1720. Eger şer ekse şerrin görür anda
Nitekim didi Peyğamber haberde

**Ḳāle'n-Nebiiyyu 'Aleyhi's-selām: "E'd-dünyâ mezra'atü'l-
âhîrati" ¹⁵⁹⁹**

1721. Ve hem bir veche bilgil bu bahârı
Kızıl yaşıl çiçekler vire Bârî

1722. Çiçekler açılıb hem olısar gül
İder bülbül gülistân içre gülğul

[SR 56b]

1723. Kıyâmetde rızâ ihlâş tevekkül
Dağı havf u recâ şevk kıl ta'aqqul

1724. Ve hem küfr ü nifâk pes cümle fâcir
Olısdur bular ol günde zâhir

1725. Bahâr faşlın bu yüzden Hâk Te'âlâ
Kıyâmet gününe beñzetdi qavlâ

[AÜ 98], [BR 49b]

1726. Neler olsa gerekdür anda yarın
Huzâ¹⁶⁰⁰ i'lâm ider luţfiyla¹⁶⁰¹ varın

Ḳaşıde vü Naşıhat

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

[HM 56b]

¹⁵⁹⁷ AÜ, BR, HM: işlerse>eylerse

¹⁵⁹⁸ AÜ, BR, HM: bil ol muqarrer>ol bu muqarrer

¹⁵⁹⁹ "Dünya, âhiretin tarlasıdır." ; Aclûnî, a.g.e., 1/412.

¹⁶⁰⁰ AÜ: Huzâ>Hudâ

¹⁶⁰¹ AÜ, BR, HM: luţfiyla>luţfınla

1727. Ol İmān şem'ine virmeyen zevāl
Yarın anda bula kırbile vişāl
1728. Hāķ Te'ālā virdi kıvvet 'aķl u cān
Dime kim varmaĝa kılmadı mecāl
1729. Fānīdür bu dūnye¹⁶⁰² şöyle kılmaya
Saña senden yakın olmuşdur ecel
1730. Nefsüñ işlāķ eyle bugün ey kışı
Kim budur 'aşıkklar içre hem kemāl
1731. Bula göñül seyrine varmaĝa¹⁶⁰³ yol
Kırtulub fürķatden ol bula cemāl
1732. Kendüzinden geçmek olmazsa kışı
Bulısar mı dost ile hergiz vişāl
1733. Gel bugün sen bunda dost ol yār ile
Yarın anda kaçan¹⁶⁰⁴ olısar mecāl
1734. Her ne kılduñ hep su'al eyle Hıuzā¹⁶⁰⁵
Ol cevāba kıādir olmak key muķāl
1735. Bildürübdür cümle Kıur'ānda ķaber
Kim ne resme olısar aķvāl ü ķāl

¹⁶⁰² AÜ, BR, HM: dūnyā>dūnye

¹⁶⁰³ SR: varmaĝa>varmaga

¹⁶⁰⁴ AÜ, BRİ HM: kaçan>ķande

¹⁶⁰⁵ AÜ: Hıuzā>Hıudā

[سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ]

*Sübḥāne'llezī ḥalaqa'l-ezvāce küllehā mimmā tunbitu'l-
arḍu ve min enfusihim ve mimmā lā ya'lemūne* ¹⁶⁰⁶

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

1736. Münezzeh Tañrıdur ol Ferd ü Mennān

Nice¹⁶⁰⁷ çift itdi maḥlūķı o Sübḥān

1737. Yaratdı nesnelerden yir biter ol

Kimesne eylemez hergiz ta'aķķul

1738. Ve hem anlar kim Ādemoğlınuñ

Geliser nefslerinden şöyle anuñ

[SR 57a]

1739. Qılur dürlü münevver naķş-ı şüret

İşinde olmaz uş aşlā zarüret

1740. Daḥı anlar ki bilmez kimse dilde

Neler yaratmış Allāh yirde gökde

1741. Ve hem tağda daḥı taşda deñizde

Velī insāna ḥüsn itdi beñizde

1742. İmām-ı Vāḥidī dir tefsirinde

Qomuşdur dürlü ḥaşlet her birinde

[AÜ 99], [BR 50a], [HM 57a]

1743. Ki Ḥaķ Te'ālā biñ dürlü canavar

Yaratdı yirde vü deryāda ey yār

¹⁶⁰⁶ "Yerin bitirdiklerinden, insanların kendilerinden ve henüz mahiyetini bilmedikleri şeylerden bütün çiftleri yaratan Allah'ı teşbih ve takdis ederim.", (Yâsîn, 36)

¹⁶⁰⁷ AÜ, BR, HM: Nice>Niçe

1744. Anuñ dört yüzüni yir üzre bilgil
Olupdur her birinüñ vechi tebdil
1745. Āvāzları daħı bil birbirine
Ve beñzemez lüğatü lüğatlerine
1746. Nitekim anı Qur'ānda buyurdı
Resūline haber böyle deñürdi
1747. Qılupdur altı yüzin añla fi'l-baħr
Evet gel(mek)di geçer gör uşda bu dehr¹⁶⁰⁸
1748. Geçer bu 'ömrümüz yıl gibi key tiz
Evet fikr u ta'aqqul qılmazuz biz
1749. Bu dünyā yildür 'ömrümüz aqarşu
Tayandux yile vü şuya ne aşşu
1750. Tayaq olmağa hiç bunlar yarar mı
Görüñ hiç nefşümüz anı arar mı
1751. Tutuldı¹⁶⁰⁹ her biri bir dürlü naqşa
Kimi lāle şıfat kimi benefşe
1752. Qamu düşdi birer sevdāya ey yār¹⁶¹⁰
Birer maħbūba uymuş şöyle kim var
1753. Kimi 'avrat sever kimisi oğlan
Kimi altun aqçe kimi[si]¹⁶¹¹ eyvān

¹⁶⁰⁸ SR: uşda bu dehr>uşta bu devr

¹⁶⁰⁹ AÜ, BR, HM: Tutuldı>Dutuldı

¹⁶¹⁰ SR: Qamu düşdi birer sevdāya ey yār>Qamu düşmiş birer sevdāya bunlar

¹⁶¹¹ Vezin ve anlamı tamamlası maksadıyla eklenmiştir.

1754. Kimi geymek ʔonanmaḳ ata binmek
Kimi kendüye kendüyi¹⁶¹² begenmek

1755. Kimi ʧalmaḳ ʧaḡırmaḳ ister illā
Urdılar yüzlere düzgün ve cellā ¹⁶¹³

1756. Kimi maʿbūd idinmişdür hevāsın
Güzel oḡlan için eyler nevāsın

1757. Bulardan aşşı yoḳ aşlā olara
Yola girmeklige Allāh oñara

[SR 57b]

1758. Velī anlar ki hem ʿilm ü ʿibādet
Ḳılupdur¹⁶¹⁴ kendüye bu resme ʿādet

1759. Daḡı sünnet cemāʿat zıkr ü Ḳurʿān
İdindi kendüye bunları burhān

[HM 57b]

1760. Ḥuzā¹⁶¹⁵ artursun anlaruñ şalāḡın
Ki dāʿim Ḥaḳḳıçün eylerler āhın

[... وَاخْتِلَافِ السِّنِّتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ ...]

[... خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ ...]

**Ḳavluhu Teʿālā: Vaḡtilāfu elsinetikum ve elvānikum¹⁶¹⁶
ḡalaḳaʿl-ezvāce küllehā mimmā tunbituʿl-arḡu¹⁶¹⁷**

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Fe ʿū lün

[AÜ 100], [BR 50b]

¹⁶¹² SR: kendüye kendüyi>kendüyi kendüye

¹⁶¹³ Bu beyit SRʼse yok.

¹⁶¹⁴ AÜ, BR, HM: Ḳılupdur>Ḳılubdur

¹⁶¹⁵ AÜ:Ḥuzā>Ḥudā

¹⁶¹⁶ "... ve muhtelif lisanlarınız, renkleriniz...", (Rûm, 22)

¹⁶¹⁷ "Arzın yetiştirdiği şeylerden bütün çiftleri yarattı.", (Yâsîn, 36)

1761. Ve hem cümlesin uş çift kıldı taqdır
Yaratdı gökle hem andan yedi yir
1762. Biri biri ile çift kıldı Allāh
Beyān olsun qamusın añla li'llāh
1763. Kılubdur tamu birle uçmağı çift
Güneş birle idübdür ayı hem çift¹⁶¹⁸
1764. Dağı dünyayı dir kim āhiretle
Bu naqli qalbün içre key oñatla
1765. Ve hem çift eyledi ten birle cānı
Münāsib kıldı çift küfre ĩmānı¹⁶¹⁹
1766. Marazla şihhati çift kıldı¹⁶²⁰ Hālıq
Naazar kılsun bu kudret üzre sālİK
1767. Her¹⁶²¹ ĩlmi cehl ile çift itdi Raqmān
Velī cehl āfetinden kıla dermān
1768. Ve çift itdi gıceyi gündüz ile
Qamusın uşta¹⁶²² naql itdüm söz ile
1769. Yaradan bunları Ferd ü Ehadür
Ve vālidden veleden pāk-i zātdür
1770. Biridür cümlesinden bunlaruñ Haq
Beyān itdi kelāmında muhaqqak

¹⁶¹⁸ SR: Güneş birle idübdür ayı hem çift>Güneş birle hem ayı eyledi çift

¹⁶¹⁹ SR: küfre ĩmānı>küfr ile ĩmānı

¹⁶²⁰ AÜ, BR, HM: kıldı>itdi

¹⁶²¹ AÜ, BR, HM: Her>Hem

¹⁶²² AÜ, BR, HM: uşta>uşda

[... وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ]

Ve min enfusihim ve mimmā lā ya^{lemūne} 1623 ve Faşlun Fī Aḥvāl-i Cebel-i Qāf Benī İsrā'īl 'Aleyhi's-selām

Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn / Fe 'ū lūn

1771. H̄aber de geldi kim dir Qāf tağı var¹⁶²⁴

Añaru dağı yetmiş Qāf tağı var

1772. Ki ya'nī Qāf tağı gibi dimekdür

Bu tekrār ta'bīri qaydın yimekdür¹⁶²⁵

1773. Olur her biri Qāf tağınca anuñ

Görün kim vüs'atin iş bu cihānuñ

1774. O tağlardan añaru hem bir aq yir

Yaratmış ḥikmetin gör uşta bir bir

[HM 58a], [SR 58a]

1775. Düzetmiş anda da bir dürlü maḥlūq

Kim anlar bilmez ādem var mı yā yok

1776. Yedi dünyācadur giñligi anuñ

İşit aşlın oñat añlañ cihānuñ ¹⁶²⁶

1777. Ferişteler dūr inci toptolu dir

Ol aq berk diyem vaşfın nedür bir

1778. Elinde bir 'alem var her birinüñ

Ki altundan kızıl bil tedbīrinüñ

¹⁶²³ "... ve kendi nefislerinden ve daha bilemeyecekleri neler nelerden ...", (Yâsîn, 36)

¹⁶²⁴ AÜ, BR, HM: H̄aber de geldi kim dir Qāf tağı var>H̄aberde geldi dir kim Qāf tağından

¹⁶²⁵ AÜ, BR, HM: yimekdür>dimekdür

¹⁶²⁶ 1776/1828 arası beyitler AÜ, BR ve HM nüshalarında yok.

1779. Nedür aşlın beyân idem olaruñ
Nedür işi ve emri gör bularuñ
1780. Her ‘alemde yazılmışdur bu âyet
Ki lâ ilâhe illa’llâh beğâyet
1781. Münevver şâfi hattı ile yazılmış
Hâkuñ hükmi ile anda kızılmış
1782. Muḥammed hem Resûlu’llâh da bile
Yazılmış yaraşık gelse dile
1783. Olaruñ çokluğundan igne düşse
Yire düşmeseydi ger anda uşsa
1784. Ki ya‘nî igne yağsa düşmeyeydi
Yire daḥı yürünse uşmayadı
1785. Olardan öte bir yir daḥı vardur
O da aḳ şanduk aklığı kardur
1786. Ki beş yüz yıllık olmuşdur özüni
Bu resme didi beygamber sözüni
1787. Didi kardandur ol yir var şovuğı
Karağudan ağudan ucı şuğı
1788. Sözüñ budur tamuya ola perde
Ki ıssısını def‘ ide o yirde
1789. Tamunuñ karşısına komuş ol Hâk
Girü sürer ḥarâretin muḥaḳḳaḳ

1790. Eger ol olmayaydı bu cihānı
Helāk ideydi başdan başa anı
1791. Bu dünyā dutuşub o da yanaydı
Dütün ile qaraya boyanaydı
1792. Ve andan añaru dir kırk cihān var
Ki dört yüz kırk kısım olmuşdur anlar

[SR 58b]

1793. Ki dört biñ dünyece her kısmı anuñ
Görüñ şun'ın ol ār-ı cāvidānuñ
1794. Dā'im gündüzdür anda gice olmaz
Olaruñ ulı bilüb yine şolmaz
1795. O yirler her birisi gör nedendür
Birer cevherden olmuş haq edendür
1796. Kimi gümiş kimi altun kimi la'ı
Kimi yāqūt¹⁶²⁷ kimi incü budur hāl
1797. Melekler toptolu içleri her bār
Budur tesbīhleri min zıkr-i inkār
1798. Ki lā ilāhe illa'llāh Muhammed
Resūlu'llāhdur añlañ olan ümmet
1799. Ne iblīs ne Ādem bilür anlar
Ne dünyā āhıret gamı yir anlar

¹⁶²⁷ SR: yāqūt>ya'kūt

1800. Ne ʔamusı bilürler yā ne uçmaq
Anı sevüb ʔamudan ne çü kaçmaq
1801. O yirlere güneş ay irmez aşla
Hemān kendüden ayduñluk o faşla
1802. Bular Hāḡ emriyle ma‘mūr budur hāl
Nite fikr eyleyiser bunı ‘uḡḡāl
1803. Anuñ biñi ulu Hālıḡdur ol Hāḡ
Neler ḡalk eylemiş imdi oñat baḡ
1804. Resūlu’llāh buyurmuş yine bir söz
Beyān idem ʔutarsañ ger ḡulaḡ göz
1805. Kaḡan mü’mīn ölüben sine girse
Çün āḡir menzil bu emre irse
1806. Aña göstere bir nūr Hāḡ Te‘ālā
Sin içinde ki tā ol celle a‘lā
1807. Aḡaçların ve köşḡlerin görür dir
Ki uçmaḡuñ ‘ayān ola dir ol yir
1808. Gözi bir çiçege ʔuş ola anuñ
Teferruḡ ide ʔutı ola cānuñ
1809. İrmeye gözün andan ol Ādem
Olur seyri anuñ aña demādem
1810. Ol uçmaḡuñ çiçeklerin biliñ siz
Olur degmesi bir ev gibi nitā biz

[SR 59a]

1811. Bu dünyā çiçegine aldanuruz
Şanuruz kim hemān bunda aluruz
1812. Yine bir çiçekle gözi douna
Çiçek açıla çün bu nal ouna
1813. İçinden bir hūri göstere yüzün
Hemān anca degül kim ide sözün
1814. Ana baa çü mü'min göre anı
Ferah bula ne yüzden anda cānı
1815. Eger yüz yıl yatarsa sin içinde
Aña uşlu adar gelmez o hinde
1816. Aña bakmaa toymaya o mü'min
Sizede vire Ha pes diñüz āmīn
1817. Toyunca bakmadın opa ıyāmet
Var imdi hayr ie eyle iāmet
1818. Ölüm mü'minlerüñ bil tuhfesidür
Velī fāsıqlaruñ eydüñ nesidür
1819. Ve hem teberrükdür sinde olara
Teferrücgāhıdur dir hem bulara
1820. ıyāmet bayramıdur hod budur āh
Aña biñ yıl gelür bu resme bir an
1821. İit yatduca sin içinde mü'min
Ne yüzden geer gör anda yevmin

1822. Hemān Mi‘rācı gibidür o şāhuñ
Ya‘nī beyğamberüñ ol alnı māhuñ
1823. Bu kez mü’min ölü görmek gerekdür
Pes andan bu işe tolmağ gerekdür
1824. Kimine eyle ola kimine nār
Yana odlar içinde dağı kaynar
1825. Beden kaṭrān içinde kala nārı
Aña yardım itmeye anda Bārī
1826. Zīra dünyāda varmazdı namāza
‘İbādet eylemezdi bī-niyāza
1827. Şakınuñ ey Müselmānlar ol işden
Ki dünyā çıkarur kişiyi başdan
1828. Yine biz geelüm tefsīr sözine
Kişi kendi ider ıahrı özine
1829. Didi Aḫmed kaçan Mi‘rāca irdim
Ne kim maḫşūdısa pes cümle gördim ¹⁶²⁸

[SR 59b]

1830. Dağı¹⁶²⁹ dir Kaf tağı ardında anı
Yaratmış bir şehir Hāḫ key nihānı¹⁶³⁰
1831. İçi ṭolmuş anuñda Ādemi dir
Beni de çünkim anlar gördi bir bir

[AÜ 101], [BR 51a]

¹⁶²⁸ Bu beyit SR’de yok.

¹⁶²⁹ AÜ, BR, HM: Dağı>Evet

¹⁶³⁰ AÜ, BR, HM: nihānı>nihāyet

1832. Didiler biñ kezin şükr ey Huzāmuz¹⁶³¹
Ki kılduñ müstecāb uşta¹⁶³² du‘āmuz
1833. Yüzün gösterdiñ¹⁶³³ ol faḥr-i cihānuñ
Ḥabībūñ faḥr-i ‘ālem Muştafānuñ
1834. Bu kez terk eylesek biz cism ü cānı
Ne ğam kim irdi dirlik cāvizānı
1835. Bunı her kim ki görse yaqmaya od
Hemān budur iki ‘ālemde maqşūd
1836. Didiler e’s-selām ey nūr-i Ḥazret
Sen olduñ pes iki ‘ālemde raḥmet
1837. Īmān ‘arz itdiler ol demde anlar
Velī key virdiler yolumda cānlar
1838. Şerī‘at yolın öğrettim olara
Ḳamu erkānın itdüm āşikāra
1839. Su’āl itdüm ki sizler kimsiz eydüñ
Olub siz ‘ışkıla şaydı bu kıyduñ
1840. Benī İsrā’ilüñ kıavmindenüz biz
Bu işden naql olunsun diñleñüz siz
1841. Bu resme virdiler anlar cevābı
Didiler diñle Ḥaḳ kılsun şevābı

¹⁶³¹ AÜ: Huzāmuz>Hudāmuz

¹⁶³² AÜ, BR, HM: uşta>iş bu

¹⁶³³ SR: gösterdiñ>gösterüñ

1842. Sefer kıldı cihāndan çünki Mūsā
Bile gitdi yed-i beyzā hem āsā
1843. Benī İsrā'ilüñ fısq itdi halkı
Unutdılar kamu erkānı hulqı
1844. Fesāda döndi şol dem çünki bunlar
İderlerdi fesādı gice günler

[HM 58b]

1845. Pes öldürdi beni anda bular çok¹⁶³⁴
Şunu işler ki hadd ü pâyānı yok
1846. Hem andan şoñra yüz on iki 'ābid
Ki¹⁶³⁵ olmışlardı Haq emrinde şābit
1847. Bulara emr-i ma'rūf kıldı bunlar
Kabul itmedi hiç sözlerin anlar

[SR 60a]

1848. Helāk itdi bular anları ol gün
Bu şerre göñlümüz pes nite duysun
1849. Nazar kılmaduq artuq biz bulara
Ara yirden çü çıqduq bir kenara
1850. Gelüb deryā kenarında oturduq
Huzāya¹⁶³⁶ şükr idüben¹⁶³⁷ el götürdük

[AÜ 102], [BR 51b]

¹⁶³⁴ AÜ, BR, HM: Pes öldürdi beni anda bular çok>Pes öldürdi bular anda beni çok

¹⁶³⁵ AÜ, BR, HM: Ki>Kim

¹⁶³⁶ AÜ: Huzāya>Hudāya

¹⁶³⁷ AÜ, BR, HM: şükr idüben>şükr idüb

1851. Kabul itdi du‘amuz Tañrı gördük
Yarıldı yir hemân қа‘rine irdük
1852. Yirüñ altında qalduq bir bucuq yıl
Virürdi rızqımızı pes Hâq ey dil
1853. Hiç eksük kılmadı rızqı o Sultân
Geçürürdük¹⁶³⁸ bu resme anda devrân
1854. Pes andan soñra bil kim bunda çıqduk
Ser-encâm çünki başa geldi çekdük
1855. Rivâyetdür ki Kafdan öte ol Hâq
Yaratmışdur cihân anca muhaqqâq
1856. Ki dört yüz dağı kırk dörtdür cihân dir
İşit kim vüs‘atin¹⁶³⁹ naqlinde tedbîr
1857. Bu dünyâca olur dört yüzü kırk dört
Anuñ¹⁶⁴⁰ her birisi vüs‘atde key yurd
1858. Evet anda ferişteher olurlar
Olar tesbîhi bu yüzden oqurlar
- Lâ İlähe İlla’llâh Muḥammedun Resûlu’llâh* ¹⁶⁴¹
1859. Olar bilmez gice güneş ü ay yıl
Yâ Âdem nicedür bilmez olar bil
1860. Görüñ Hâq nicedür vâsi‘ vuzî‘i
Dağı nice olur vâsi‘ ü nef‘i

¹⁶³⁸ AÜ, BR, HM: Geçürürdük>Geçürdük

¹⁶³⁹ SR: vüs‘atin>vüs‘ati

¹⁶⁴⁰ SR: Anuñ>Olar

¹⁶⁴¹“Allah’tan başka ilâh yoktur, Muhammed O’nun Resûlüdür.”

[HM 59a]

1861. Olur ullara dā'im nie nie
Degül bunlar kim ola gie hie
1862. 'Aıllar āk olur 'ilminde anuñ
Görüñ imdi işin ol yüce Hānuñ¹⁶⁴²
1863. Mūsā peygamber uş kıldı vaşiyet
Zīra¹⁶⁴³ kılmışidük biz aña hıżmet
1864. Didi sizler ki her anğıñuz¹⁶⁴⁴ irse
Muhammed yüzüni şol dem ki görse

[SR 60b]

1865. Kim ol āhir zamān peygamberidür
Cemī' enbiyānuñ ol serveridür
1866. Anuñ ümmetleriñ Hā kıla mağfūr
ıyāmetde ola yüzleri şan nūr
1867. Olar ün hayr-ı ümmet didi Hādī
Yazıldı anlaruñ ur'ānda adı

[كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ ...]

**avluhu Te'ālā: Küntüm hayra ümmetin ulricet linnāsi¹⁶⁴⁵
Şadaa'llāhu'l-azīm**

[AÜ 103], [BR 52a]

1868. Mübārek yüzüñ anuñ ün göresiz
Selāmum hāzretine irgüresiz

¹⁶⁴² SR: Hānuñ>Şāhuñ

¹⁶⁴³ SR: Zīra>Zehī

¹⁶⁴⁴ SR: anğıñuz>anıñuz

¹⁶⁴⁵ "Siz, insanlar için ıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz.", (Āl-i İmrān, 110)

1869. Şükür ol Tañrıya irgürdi bizi
Ziyâret eyledük ol görklü yüzi
1870. Ne kim vaşf itdi na‘tuñ ol ser-firâz
Ki her dem söyleyüb eylerdi âğâz
1871. Pes andan biñ¹⁶⁴⁶ kezin artuğ siz ey şâh
Ne yaratmış gör ol Hâk bäreka’llâh

Beyit

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1872. Gör kemâl-i kudretinden bizi insân eyledi
Luţf idüb îmân u Qur’ân bunca ihsân eyledi
1873. Hem Muḥammed kim Ḥabîbüñ gönderüb eyler mu‘în
‘Âleme rahmet ü ni‘metdür ki yeksân eyledi

Ta‘lîm-i Nebî ‘Aleyhi’s-selâm ‘Alâ Baḥr-i Tavîl ¹⁶⁴⁷

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

1874. Daḥı öğretdüm anlara ‘ibâdet kılmak Allâha
Ki şavm [u] hem şalât ey yâr zekâtın daḥı virmege

[HM 59b]

1875. Ve hem Cum‘a namâzın ben bulara eyledüm ta‘lîm
Didüm ki uş budur erkân niyâz eyleñ pes Allâha
1876. İki bayram namâzın¹⁶⁴⁸ hem cenâze kılmak anları
Şora vü hem hisâb aşlın ne resme ola ervâḥa
1877. Kıla her kim ki bunları irişe Hâkka cânları
Ki sizde oluñuz sâlik iresiz yüce dergâha

¹⁶⁴⁶ AÜ, BR ve HM’de “biñ” yok.

¹⁶⁴⁷ Bu başlık AÜ, BR, HM’de: Baḥr-i Tavîl ‘Alâ Vezn-i Aḥer

¹⁶⁴⁸ AÜ, BR, HM: namâzın>namâzi

1878. Oluñ her laḫza siz ‘ābid olasız şer‘a pes ṣābit
Ne ḫulm eyleñ yaḫūz¹⁶⁴⁹ ta‘dīd yarar ḫul budur Allāha
1879. Pes andan ben vedā‘ itdüm yola tā ‘azm idüb gitdüm
Evet andan daḫı n’itdüm diyem ḫaşd eyleñ¹⁶⁵⁰ ol rāha

Baḫr-i Meşnevi¹⁶⁵¹

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

[SR 61a]

1880. Bu kez gördüm yoḫ anlaruñ ḫapusı
ḫapusız yapmış oların ḫamusı
1881. Eyitdüm niçün yoḫ ḫapu sizde
Cevāb ‘arz itdiler ol demde sözde
1882. Didiler cümlemüz ḫalbinde birlik
Anuñ çün olısar bu resme dirlik
1883. Ziyān olmaz bize birbirimizden
Uşaḡu ger eger kim irimizden

[AÜ 104], [BR 52b]

1884. Pes andan gördüm ol mescidlerini
İraḫ yapmışlar andan evlerini
1885. Eyitdüm bu niçün anlar baña dir
İraḫdan mescide varmaḫ eyidir
1886. Bu yüzdən mescide varmaḫ şevābın
Girü Allāh bilür ancaḫ ḫisābın

¹⁶⁴⁹ AÜ, BR, HM: yaḫūz>ne ḫuz

¹⁶⁵⁰ SR: eyleñ>idüñ

¹⁶⁵¹ Bu başlık SR’de: “Hāzā Beyān-ı ‘Alā Baḫr-i ḫaşīd”

1887. Her adum çün sevābı ondur anuñ
Velī hep¹⁶⁵² dostluğına Muşţafānuñ
1888. Yine gördüm bu kez bir nesne anda
Naşīhatdür bular¹⁶⁵³ pes şaķla cānda
1889. Gūristānları evlerinde ey yār
Bu kez şordum olardan¹⁶⁵⁴ yine tekrār
1890. Didüm andan niçün böyle idersiz
Ki bu naķş üzre siz dā'im gidersiz
- [HM 60a]
1891. Didiler ʿibret almaķ çündür ey cān
Ki tā her dem añavuz mevti el'ān
1892. Añaruz her sa'at biz bil ölümi
Elimüz hāzrete boş mı tolu mı
1893. Ne vech ile varavuz anda ol gün
Niceler olısar hāvf ile¹⁶⁵⁵ Mecnūn
1894. Dağı gördüm ki hergiz gülmez anlar
Didüm niçün gülüşmezsiz yārānlar
1895. Anuñ çün gülmezüz kim göñlümüz ol
Ķarardub¹⁶⁵⁶ arturur ʿişyānumuz bol

¹⁶⁵² AÜ, HM, SR: hep>heb

¹⁶⁵³ AÜ, BR, HM: bular>bula

¹⁶⁵⁴ AÜ, BR, HM: olardan>olara

¹⁶⁵⁵ AÜ, HM: hāvf ile>Ĥaķ kıla

¹⁶⁵⁶ SR: Ķarardub>Ķarardur

1896. Didim ki¹⁶⁵⁷ hastalık sizlerde var mı
Bu halk ol emre hiç gāh gāh irer mi

1897. Didiler hastalık ‘iṣyān için var¹⁶⁵⁸
Kefāretdür bilā-şek bu muḳarrer

[SR 61b]

1898. Velī şükr ol Huzāya¹⁶⁵⁹ bizde ‘iṣyān
İñen yoḳdur bil ey maḥbüb-ı Sulṫān

1899. Günāh bizde az olur ey yüzi aḳ
Anuñ çün haste eylemez bizi Hāḳ¹⁶⁶⁰

1900. Didüm andan ekin eker mi sizler
Cevābında ekilür didi anlar

1901. Velī¹⁶⁶¹ ıṣmarlaruz ol Hāḳḳa anı
Budur pes bizde ‘ādet her zamānı

1902. Ḳaçan kim irişe anda varuruz
Ḳamusın bir araya devşirürüz

[AÜ 105], [BR 53a]

1903. Getürürüz gerek olduḳca anı
Aña budur ki uş ḳıldıḳ beyānı

1904. Ṭavarlar kim sizüñ var ḳande olur
Şalaruz yābāna yābānda olur

¹⁶⁵⁷ AÜ, BR, HM: Didim ki>Didim kim

¹⁶⁵⁸ SR: için var>içündür

¹⁶⁵⁹ AÜ: Huzāyā>Hudāya

¹⁶⁶⁰ AÜ, BR, HM: eylemez bizi Hāḳ>itmez bizi ol Hāḳ

¹⁶⁶¹ SR: Velī>Evet

1905. Yine gördüm beñizleri şararmış
Su'âl itdüm ki niçün böyledür iş
1906. Didiler kórkusun mevtüñ añarduk
Anuñ çün cümlemüz böyle şararduk
1907. Eyitdim sizde ölmek var mı key çok
Gümânsız hiç cihânda aşlâ yir yok¹⁶⁶²

[HM 60b]

1908. Hâber virdi bular bu resme ey yâr
Ki biñde birimüz ey vech-i envâr
1909. Neler var Tañrınıñ gayb 'âleminde
Kimesne diyemez hiç sâliminde
1910. Yine kendüden artuk kimse bilmez
Bu 'ilme 'aql u idrâk dañı irmez
1911. Budur pes bil haber uş naql-i tefsîr
İmâm-ı Fañrî Râzî söylemişdür
1912. Olur pes¹⁶⁶³ 'âlem-i gayb içre yirler
Deñizlerde dañı dağlarda¹⁶⁶⁴ dirler
1913. Ve hem 'arşî vü kürsî ey güneş var
Dañı gökler yaratmış anda Settâr
1914. Bu dünyâ bil anuñ katında zerre
Yañud¹⁶⁶⁵ deryâ içinde şanki kañre

¹⁶⁶² Bu beyit SR'de yok.

¹⁶⁶³ AÜ, BR, HM: pes>ol

¹⁶⁶⁴ SR: dağlarda<tağlarda

¹⁶⁶⁵ AÜ, BR, HM: Yañud>Yañüz

1915. İşit kim naql idem bir hoş hikāyet
Ki Peyğamber kılpudur¹⁶⁶⁶ bir rivāyet

1916. Őahābinden vefāt itmişdi bir er
Varub çünkim namāzın server

[SR 62a]

1917. Kaçan döndi Resül kabrinden anuñ
İrişdi sırrı ‘arşa Muřtafānuñ

1918. Gelüb irdi kaçan devletle ol nūr
Mübārek beytine bā-řevķ-i mesrūr

1919. Hemān dem ‘Ā’işe ol ümm-i ümmet
Turub geldi Resüle kıldı ‘izzet

1920. Elin Peyğamberüñ üstüne şaldı
şanasın ol sa‘at deryāya şaldı

1921. Libāsına elin sürdi anuñ çün
Didi kim yā Resulu’llāh ne için

[AÜ 106], [BR 53b]

1922. Bu yağmurdan libāsıñ olmamış nem
Olurdu huz eger yağsaydı her dem

1923. O gün huz yağmadı yağmur bil anı
Hemān dem bildi Peyğamber nihānı

1924. Yüzün pes ‘Ā’işeden yaña tutdı ¹⁶⁶⁷
Cevābında işit kim ne eyitdi

[HM 61a]

¹⁶⁶⁶ AÜ, BR, HM: kılpudur>kılubdur

¹⁶⁶⁷ SR: tutdı>dutdı

1925. Didi kim başuña söyle¹⁶⁶⁸ ne örtüñ
Ki tā sen bugün ol yağmurı gördüñ

1926. Eyitdi yā Ḥabīb-i Ḥazretu'llāh
Başumdaydı imāmuñ ey yüzi māh

1927. Sebep oldur ki senden perde gitmiş
Gözün tā ğayb yağmurını görmiş

1928. Ki var ğayb 'āleminde daħı yağmur
Bulutlarda anı ḥāşlar bilübdür¹⁶⁶⁹

Faşlun Fī Şeyḥ-i Kāmil ¹⁶⁷⁰

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

1929. İmdi ḥāş ol sende al andan nişān
Ḳande irsün ol maḳāma ser-keşān

1930. Yum gözün sen bu maẓāhir naḳşa¹⁶⁷¹ uş
Hem şafā-yı ḳalb ile ḥoş eyle cüş

1931. Key iriş üstād elin al ḳıl sülük
İren anlardur degül ehl-i mülük

1932. Eyleseñ bir dünye¹⁶⁷² cüz'inden ṭaleb
İRmege eyler cānuñ ṭaleb ṭaleb

1933. Gör kim āḥir ol Ḥuzā-yı bī-naẓīr
Gönderüb bunca kelāmı hem nezīr

[SR 62b]

¹⁶⁶⁸ AÜ, BR, HM: söyle>şöyle

¹⁶⁶⁹ SR: bilübdür>bilir dir

¹⁶⁷⁰ Bu başlık SR'de: "Faşlun Fī Şeyḥ-i Kāmil 'Alā Baḥr-i Āḥer"

¹⁶⁷¹ AÜ, BR, HM: naḳşa>levne

¹⁶⁷² AÜ, BR, HM: dünyā>dünye

1934. Hiç taleb yok irmege ol Hālīka
Bu bürüdet olmāz illā sābīka
1935. Ol Huzāvend-i muḳaddes pāk-i zāt
Nite kılsun ol seni benden āzād¹⁶⁷³
1936. Sende yoḳdur aṣlā sa‘y u cidd ü cehd
Kim huṣūṣa eylemişsin anda ‘ahd
1937. Yüri hey ğāfil yiter ol bī-ṣafā
‘Ahd idüpsin ‘ahdiñe eyle vefā
1938. Bil muḳaddesdür ḳamudan ol İlāh
Bī-zevāldür hem münezzeh pādiṣāh
1939. ‘Ālemi luṭfından izhār eyledi
Mülk anuñdur yoğiken var eyledi
[AÜ 107], [BR 54a]
1940. Hem türābı eyledi aḥsen cemāl
Virdi rūḥı bunlara āb-ı zülāl
[HM 61b]
1941. ‘Aczi yoḳdur ḳudrete Ḳādir durur
Bī-mekāndır cümleye nāzır durur
1942. Bī-melāldür hem hemişe ol Eḥad
Luṭfına olmaz nihāyet vaṣfa ḥadd
1943. Cümle zerrāt heb anuñla oldı var
Ḥayy ü Ḳayyūmdur ebed ol bir ü bār

¹⁶⁷³ AÜ, BR, HM: seni benden āzād>sānī bu benden āzād

1944. Her vücūduñ şāni‘i ol bī-gümān
Aña olmaz hem nişān u hem mekān
1945. Yine kahr itmek anuñdur şöyle bil
Vaşfını şerh itmez anuñ cümle dil
1946. Hāl ile bilür bilen¹⁶⁷⁴ andan eşer
Yoḥsa taşradan nite ola ḥaber
1947. Kō bu ‘aql¹⁶⁷⁵ ehlin iriş hāl ehline
Hāl ile ‘irfān gerek ol biline
1948. Ol ki ‘irfānı anuñ hāl olmaya
Bil mu‘ayyen kim Huzāy¹⁶⁷⁶ bulmaya
1949. Maḡrūr olma ‘ilmüñe ey ehl-i kāl
Hāl iledür hāl iledür iş bu hāl
1950. Ol mücāhid sil gönülden pāsı sen
Tā olasın ol Huzānuñ ḥāşı sen
1951. Andan ola sana bu ḡayb āşikār
Hem kılasın dost¹⁶⁷⁷ cemālinden şikār

[SR 63a]

1952. Var şifatlardan arıñ ol pāk-i zāt
Anı¹⁶⁷⁸ andan bilesin ey ḥoş nihād
1953. Ol kim anı bulmayub buldum şanan
Niçe bulsun ol Melāmīden aman

¹⁶⁷⁴ SR: bilür bilen>bilen bilür

¹⁶⁷⁵ AÜ, BR, HM: ‘aql>‘aqlın

¹⁶⁷⁶ AÜ: Huzāy>Hudāy

¹⁶⁷⁷ SR: dost>döküb

¹⁶⁷⁸ AÜ, BR, HM: Anı>Sānī

1954. Olmadı bu iş yalıñuz biñ düriş
İrmek isterseñ yüri şeyhe iriş
1955. Mürşid olmayınca olmaz bu işe
Diñle imdi ideyin¹⁶⁷⁹ mürşid nişe

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

1956. Tā kıyāmet ger dinilse bu haber
Naql olunmaz eyle bil ey mu‘teber

[HM 62a]

1957. Ger dilerseñ bulasın andan şafā
Vir şalavāt rūḥ-i pāk-i Muştafā

[AÜ 108], [BR 54b]

Kaşīde-i ‘Alā Baḥr-i Tavīl ¹⁶⁸⁰

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

1958. Benüm maqşūdum ‘ālemde degildür lākin illā hū
Bu benüm derdüme dermān bulunmaz¹⁶⁸¹ lākin illā hū
1959. Degüldür ḥūri vü ğilmān ne cennet köşk yā ne Rıdvān
Bu benüm göñlüme sultān olunmaz lākin illā hū
1960. Kimesne yoqdurur aşlā kim anı görmeyem dostla
Baña bu cümle zerreden görünmez lākin illā hū
1961. Anuñ ḥüsn-i cemālinden cihān bir zerre olmuşdur
Nazar kılsañ o zerreden görünmez lākin illā hū

¹⁶⁷⁹ AÜ, BR, HM: ideyin>diyeyin

¹⁶⁸⁰ Bu başlık SR’de: “Baḥr-i Meşnevī”

¹⁶⁸¹ SR: bulunmaz>olunmaz

1962. Eger ki kimse ger idrāk iderse añla bu ‘ilmi
Bu sırruñ sırrına kimse irişmez lâkin illâ hû
1963. İşit pes şeyh-i kâmil kim durur añlañ idem taqrîr
Ne yüzden olısar hâlin anı fetḥ itmez illâ hû

Faşlun Fî Ahvâl-i Şeyḥ-i Kâmil

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1964. İmdi oldur şeyḥ olan añlañ yaqın
Getüre yirine her emrûñ Ḥaqqın¹⁶⁸²
1965. Olmaya kezzâb muqallid bu işe
Zîra şıgmaz bunda bâtil endîşe
1966. Bulmuş ola Ḥaqqıla bir dem vişâl
Fetḥ ola hem sırr-ı vaḥdetden hışâl
1967. Mîm-i Aḥmedden niqâbın ref‘ ide
Qalmaya aşlâ hicâb ol perdede

[SR 63b]

1968. Her şuhūduñ aşlın fer‘in ḥâl ide
Kendüzin benlik tozından¹⁶⁸³ qâl ide
1969. Emr-i kudret hem anı ma‘mûr ide
Ol degüldür kim nefes birle gide
1970. Kendü aşlın bulmayan n’itsün seni
Kendüden ebter ider gütsün seni

¹⁶⁸² AÜ, BR, HM: Getüre yirine her emrûñ Ḥaqqın>Getüre her emrûñ yirine her emrûñ Ḥaqqın

¹⁶⁸³ SR: tozından>yüzinden

1971. İŝte¹⁶⁸⁴ ol ŝeyhuñ kemālin naql idem
Virdügince H̱aḫ bu rāzı ‘aql idem
[HM 62b]
1972. Ol yigirmi şartı kim virmiş buna
Tā kim irŝād ide ol öñden ŝoña
1973. Eydür s̱im olasin belkim¹⁶⁸⁵ müṟid
Ol murād içinde dir H̱aḫ Mātuṟid
1974. Biri eksik olur ise iş tamām
Olmaya ikisi daḫı ḫala ḫām
[AÜ 109], [BR 55a]
1975. Bil ki evvel ŝeyḫliḡüñ şartı nedür
İdeyim sözüñ dizib¹⁶⁸⁶ nazmınadur
1976. ŝeyhuñ evvel şartı oldı i‘tikād
Ḏin evine i‘tikād oldı ‘imād
1977. Ol ḫāle bunlar niŝān olmış bilüñ
Cehd idüb sizde göñül levḫin silüñ
1978. Pāk ola bid‘at tozından s̱ireti
Muḫtedī idine şer‘i sünneti
1979. Pes ikinci şer‘i ‘ilminden bile
Tā müṟidüñ müŝkilin āsān ḫıla
1980. ‘İlm-i bāḫın H̱uzānuñ fennī ola
İ‘tikād içre dürüst sünñī ola

¹⁶⁸⁴ AÜ, BR, HM: işte>işde

¹⁶⁸⁵ AÜ, BR, HM: belkim>belki

¹⁶⁸⁶ SR: dizib>düzüb

1981. ‘İlm içinde iki yâre bir kılı¹⁶⁸⁷
Uşlu ola gelse yanında deli
1982. Şeyh üçüncü şartıla ‘âkıll gerek
Her ma‘ânî şerhine nâkıll gerek
1983. Kim mürîde terbiyet tedbîrini
Kıla yirlü yirine her birini
1984. Ola dördüncü sehâvet hil‘ati
Tâ mürîdüñ yite andan hâceti
1985. Çün mürîdüñ eksügi kalmaya hiç
Tâ‘atinde cüst ola olmaya giç

[SR 64a]

1986. Oldı beşinci bahâdırlık işi
Allâha başmaya anı her kişi
1987. Sehl işleye yüzün döndermeye
Ol mürîdin redd ile göndermeye
1988. Hâcetin her miskînin kılsun revâ
Uş buyurmuşdur Resûl-i bâ-şafâ

[HM 63a]

1989. Her hasûduñ fitnesine uymaya
Degme sözi kulağına koymaya ¹⁶⁸⁸

¹⁶⁸⁷ AÜ, BR, HM: ‘İlm içinde iki yâre bir kılı>Şeyh ‘ilm içinde iki yâre bir kılı

¹⁶⁸⁸ Bu beyit, Peygamber (sav) Efendimiz’in şu hadisine işaret buyurmaktadır: “Dedikodunun peşine düşmeyin, başkalarının kusurlarını araştırmayın, birbirinize haset etmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin, kin gütmeyin. Ey Allah’ın kulları, kardeş olun!”; Buhârî, “Edeb”, 57, 58; Müslim, “Birr”, 24, 28, 30, 32.

1990. Şarḥ-ı altıncı ki şābit nefis ola
Şehvet anı egmeye sağa sola
1991. ‘Avrat ile ‘oğlana meyl itmeye
Tā mürīdūñ i‘tikādı gitmeye
1992. Mübtedīnūñ i‘tikādı sūt olur
Rūzigār birle biriz kuvvet bulur
1993. Andan ala her murādından hışāl
Bir gün ola bula dost ile vişāl
[AÜ 110], [BR 55b]
1994. Hem yedinci yüce gerek himmeti
Hiç ola katında dünyā ni‘meti
1995. Mālī halk virürse īşār eyleye
Kendüzin yolda sebük bār eyleye
1996. Meyli olmaya mürīdūñ mālına
Barmağın banmaya dünyā balına
1997. ‘Işḳ-ı cāmından ḥarāb u mest ola
Yidi çarḥ anuñ katında pest ola
1998. Hem sekiz şartı gerekdür şefḳati
Her mürīde olmasun gönli ḳatī
1999. Varmaya dünyā için ol kimseye
Ḥaḳḳiçün halkdan naşīhat kesmeye

2000. Kuvvet ile¹⁶⁸⁹ yük vura arkaşına
 Ol kadar urmaya kim arkaşına
2001. Anuñ ile key müdāra eyleye
 Her sözüni şefkat ile söyleye
2002. Kābz iderse başta getüre anı
 Baş içinde zābta yitüre anı
2003. Gözlede her dem mürīdūñ hālını
 Her ne itse bile baḥş ü kālını¹⁶⁹⁰

[SR 64b]

2004. Aña her işde iriştüre¹⁶⁹¹ meded
 Hergiz öñünde anuñ qalmaya sedd
2005. Toḫuzuncı ḥilm ola aña şıfat
 Güç götürmeklik idine ḥāşiyet

[HM 63b]

2006. Degme yil yapraqların depretmeye
 Tağ gibi ola yirinden gitmeye
2007. Kaḫımaya ol mürīde yoḫ yire
 Nefret ile olmaya kim irile¹⁶⁹²
2008. Kaḫımaḫ ola meger kim dīn için
 Ḥaddin aşub itmeye nefrin için
2009. Şartı ‘afv oldı onuncı işinüñ
 Nite eksüklügi olmaz işinüñ

¹⁶⁸⁹ AÜ, BR, HM: Kuvvet ile>Kuvvet nice

¹⁶⁹⁰ AÜ, BR, HM: kālını>fālını

¹⁶⁹¹ AÜ, BR, HM: iriştüre>irişdüre

¹⁶⁹² AÜ, BR, HM: irile>âyile

2010. Ger mürīdüñ görse ‘aybın gāh gāh
Olsa ol atında anuñ key günāh
2011. Bilse Őuçın¹⁶⁹³ ‘afv idüb bağıŐlaya
Çok naŐihatler virüb lu ŐŐleye¹⁶⁹⁴
2012. ābil olmazsa Őoñucu zecr ide
Zecr ile ola ki ol ‘aybı gide
- [AÜ 111], [BR 56a]
2013. On birinci ĥüsn-i ĥulķı bul ola
ĥulķ ile her bir göñülde yol bula
2014. Ürmeye andan mürīd ola avī
Cān u göñlüni ıla mihr-i evi
2015. Tā mürīdüñ göñli Őevķ ile dola¹⁶⁹⁵
Andan ol görklü cemāle yol bula
2016. On ikinci Şartı ŐŐār oldu yār
Yüregın yara der ise yāre yār
2017. Kendü ĥazẓından geĥüb yār ŐŐini
Bitürüben gidere teŐvŐŐini
2018. On üçüncü Şartı kim saña direm
Őeyĥuñ ŐŐi dā’im olmaĥdur kerem
2019. Ol keremdür kim kerāmet baĥŐ olur
Ol kerāmetde niĥeler ĥaŐ[y]¹⁶⁹⁶ olur

¹⁶⁹³ SR: suçın>suĥı

¹⁶⁹⁴ SR: lu ŐŐleye>ŐağıŐlaya

¹⁶⁹⁵ SR : dola>ola

¹⁶⁹⁶ Anlam bütünlüĥü aĥısından [-y] ilave edilmiştir.

2020. Ya‘nī kim şeyḥuñ vücūdundan gelür
Cezbe’-i Ḥaḳ anlara taḳsīm olur
2021. Her biri andan bulur çok mertebe
İrmek isterseñ gele bu mektebe
- [SR 65a]
2022. ‘Işḳ dersinden oḳu ol şāzumān
Her ömürde şāhid ol tūtma¹⁶⁹⁷ gümān
- [HM 64a]
2023. Oldı on dördi tevekkül ‘ālemi
Ol maḳāma adımuñ hiç ādemi
2024. Pes tevekkül şeyḥ olanlara gerek
Her murāda biter anuñla tizrek
2025. Her tarafdan rızḳın Allāhdur viren
Key sa‘ādet buldı bu yurda iren¹⁶⁹⁸
2026. Ehl-i beyti vü mürīdi her ne var
Ol tevekkülde bular olmaya tār
2027. Rızḳa her şey’üñ olubdur ḳısmeti¹⁶⁹⁹
Ḳırḳ yıl ögdünden bil anuñ ḥikmeti
2028. Eyle olsa ğam nedür çeksün anı
Ol gerek dosta fedā ḳılsun cānı
2029. On beşincisi daḫı teslīm ola
Kibr ü dīvinden selāmetlik bula

¹⁶⁹⁷ SR: tūtma>dutma

¹⁶⁹⁸ AÜ, BR, HM: bu yurda iren>bu yolda eren

¹⁶⁹⁹ SR: ḳısmeti>ḳıymeti

2030. Bunda teslīm aña ne ma'nī ola
Her işi Hāḫḫuñ rızāsından bile
2031. atına kim gelse eksük gitmeye
Münkir olanlara nefrin itmeye
[AÜ 112], [BR 56b]
2032. Her birinüñ hāletince söyleye
Anca kez dürlü naşīhat eyleye
2033. ābil olmazsa pes andan döne¹⁷⁰⁰ yüz
İllā evvelden diye ol nice söz
2034. Ger mürīdi ço olursa gülmeye
Az olursa uşsa ile olmaya
2035. ālib-i aḫbāb olan kendin yıar
Şol kimesne kim mürīd cem'in baar
2036. Anlaruñ olduı vü olmaduı
Bir ola geldii vü gelmedii
2037. Oldı on altıncı hem şeyḫe rızā
Ola rāzı her ne kim olsa azā
2038. Anı kim¹⁷⁰¹ yazmışdurur ḫükm-i ezel
Ouyub anuñ ile ide 'amel
2039. Andan irşād hidāyet Tañrıdan
Ol mu'āvındür 'ināyet Tañrıdan
[HM 64b], [SR 65b]

¹⁷⁰⁰ SR: döne>duta

¹⁷⁰¹ AÜ, BR ve HM'de "kim" yok.

2040. Kābil olmayandan olmaya melūl
Kīl ü kāl andan Çalapdandır kabul
2041. On yedincisinde var oldu vaqar
Her maḥal ‘uzlet kıla ḥalkdan ey yār
2042. Hürmet ile dirile her yār ile
Dā’im ağır başlu hem ‘ayyār ola
2043. Tā mürīd olmaya küstāḥ ey dilīr
Yöresinde görmeye şeyḥi ḥaḳīr
2044. On sekiz şartı anuñ bil övmemek
Övmek ile zāyi‘ olur çok emek
2045. Tā mürīd işinde ta‘cīl itmeye
Övmek ile işi ta‘ḫīl itmeye
2046. İş kemāle iriḫür tedric ile
Hiç nesne ḥāşıl olmaz güç ile
2047. Kara demürden kim olur āyine
Niçe kez elden geçer her āyine
2048. O da şuya girür ol kerrāt ile
Andan alurlar anı elden ele
2049. On toquz şartı budur şeyḥuñ didem
Kim hemīşe ola ol şābit-ḳadem
2050. Şābit olmayınca bitmez her kişi
Ḥāşıl olmaz hiç dilek birle işi

[AÜ 113], [BR 57a]

2051. Böyle buyurdu Resl-i k'int
Uş hadsin gr anuñ it i'timd¹⁷⁰²

le'n-Nebiyu 'Aleyhi's-selm: Men Şebete nebete ¹⁷⁰³

2052. Ŕaūd tedbrinde key ola dürüst
Muħkem ola olmaya 'ahdinde¹⁷⁰⁴ süst
2053. Uş yigirmi ūart heybetdr tamm
T mrdi ūorķa andan ūubħ u ūm
2054. Őeyħi görmek görmemekle bir ola
Rengi ūeyħi göricek taġyr ola
2055. Ŕorķusundan nefis arya cism ile
Yalnuz bir ūret ola ism ile

[HM 65a]

2056. Hiĉ firūat bulamaya ūeytn aña
Ŕorķusundan baķmaya andan yaña

[SR 66a]

2057. Bekĉil bostna uġrı girmeye
ssili bġa ūovuķ el irmeye
2058. Glgesinden ūeytn ol ūeyħuñ kaĉar
Ger yüz ise ħuz hemn iki biĉer

¹⁷⁰² SR: i'timd>i'tiķd

¹⁷⁰³ "Neb (sav) buyurdu ki: Sabreden, nebat bulur, kazanır ve kemle erer.>"; Eb Tlib el-Mekk, El-Fthtu'l-Mekkiyye, VII, 76, 161; Zemahūer, Essu'l-Belġl, I, 458; Zebd, Tcu'l-Ars, I, 1189.

¹⁷⁰⁴ A, BR, HM: ahdinde>ahdine

2059. Oldı sulṭān gölgesi Ḥaḳ sāyesi
Hem ṭaleb ehlinüñ ol sermāyesi
2060. Kime kim ol sāye düşer şāh olur
Ma‘rifet gögünde¹⁷⁰⁵ ṭolu māh olur
2061. Şeyḫi çün bu vaş ile mevşūf ola
Bāyezīd-i Şiblī vü ma‘rūf ola
2062. Aña iren tiz iriše devlete
Ġarḳ ola varlık yirinde vuşlata
2063. Çün vesīle olmaya iş bitmeye
Yalıñuz āḳıl¹⁷⁰⁶ bu yola gitmeye
2064. Ḥac yolunda olmayınca ḳāfile
Yola girmeklik yaraşmaz¹⁷⁰⁷ ġāfile
2065. Vācib evvel yola yoldaş istemek
Bulıcak zāyi‘ degildür hiç emek
2066. Pes ḳulağuzdur bu yolda şeyh-i māh
Uymayanlar aña ide ḫayf u āh
2067. Ṭurfa yol kim irmez ayağ izleri
Kimsenüñ görmez bu¹⁷⁰⁸ yolda gözleri
2068. Anda dilsüz söylenür bilgil yaḳīn
Hem ayaksuz yürünür ey nāzenīn

[AÜ 114], [BR 57b]

¹⁷⁰⁵ SR: gögünde>göñlinde

¹⁷⁰⁶ SR: ‘āḳıl>ġāfil

¹⁷⁰⁷ SR: yaraşmaz>irişmez

¹⁷⁰⁸ AÜ, BR, HM: bu>o

2069. Hem tatar¹⁷⁰⁹ elsüz kulaqsuz işidür
Anda giden bir vücüdsuz kişidür

2070. İş bu zāhir varlığından el yunur
‘Aql u nefis khalub heb rüh maḥv olur

2071. Pes ta‘ayyün maḥv olub elden gider
Pes ebed varlık vücüdün var ider

2072. Lā-mekān yolu nişānsuzdur yine
Yarağı ol yoluñ ayruksı dine

[HM 65b]

2073. Hikmet-i Haḫ şöyle kıldı iktidā
Rehnümāsız yola girmeklik ḫaḫā

2074. Bir sefer kim zāhir egiṣeñ ey yār
Olmayınca kulağuz gitmez birer

[SR 66b]

2075. Gel bu yol gör kim görünmez gizlidür
Hem gidenlerde de şanma izlidür

2076. Bī-delīl olsaydı bu yol āşikār
Enbiyāyı virmeyeydi Kirdigār

2077. Pes velī ilter sizi Haḫ yolına
İrmek isterseñ uya gör ḫavline

2078. Nā’ibidür Muşafānuñ ol velī
Muşafādur hem vilāyet menzili

¹⁷⁰⁹ SR: tatar>dutar

2079. Āfitāb ol pertevīdūr evliyā
Gül özidür cüz' velīdendūr ziyā¹⁷¹⁰
2080. Muḳtedī¹⁷¹¹ oldur ḥaḳīḳat ḳamuya
Şeyḫ olanlar līk-i ayruḳsı uya
2081. Enbiyāya ma'nīden uyar velī
Zāhir egerçi gider toğrı yolu
2082. Şeri' yolıdur ḥaḳīḳat ḥālidūr
Hem ṭarīḳat şıdḳıla a'mālidūr
2083. Evliyāya oldı bil bu üç naşīb
Anuñ çün bunları öđdi ḥabīb
2084. Ümmetinden evliyādur ḥāşları
Her 'amelde buldılar ihlāşları
2085. Şeyḫligüñ şerḫinde kim şart oldı bu
Terbiyet ḳılduđı vaşfidur ḳamu
2086. Nice ḥāl kim vaşf ile gelmez dile
Ḥāl ehli añlar ancak ḥāl ile
2087. Şeyḫuñ olmuşdur vücūdı kimyā
Her kişi ol kimyāyı bulmaya
- [AÜ 115], [BR 58a]
2088. Şeyḫ didükleri bu şüret degül
Gerçi biter şüretā¹⁷¹² gülşende gül

¹⁷¹⁰ AÜ, BR, HM: ziyā>şafā

¹⁷¹¹ AÜ, BR, HM: Muḳtedī>Muḳtedā

¹⁷¹² AÜ: şüretā>şüretde ; BR, HM: şüretā>şürete

2089. Şeyh yüzün görmeye bu ten gözi
Cân gözine görünür şeyhuñ yüzi

[HM 66a]

2090. anı Sımurğ ne yirdür küh-ı āf
Dime Sımurğa yetişdüm urma lāf

2091. Kim göreydi āfitābuñ özünü
Luş idüb göstermeyeydi yüzünü

2092. anı yirü anı dördünci felek
Bir ümīde nice irgürdi dilek

[SR 67a]

2093. Şeyh-i cān oldu bu ‘ālem cismidür
İsm-i A‘zam şeyh olanuñ ismidür

2094. Şeyh uşb oldu bu ‘ālem şavrına
Çarş bilmez şeyh kimdür şavrına

2095. uřb olmazsa bu çarřuñ çerhine
Bellüdür gökler ne ola çarş ne ¹⁷¹³

2096. Şeyh içündür cümle ‘ālem olduğı
Yirler ü gökler mededler bulduğı

2097. Bu kelāmı añlamaz illā şolar
Kim hemīşe ‘ıřķ-ı Hāķ anda şolar

2098. Gizlü yoldan gizlüdür olan şaber
Görmek isterseñ niķāb aç ey peder

¹⁷¹³ 2095 ve 2096 numaralı beyitler SR’de yok.

2099. Bu söze yokdur nihāyet n'idelüm
Ger gerek biñ kez hikāyet idelüm

2100. Pes diyem andan mürīd olmağ nedür
Sen şadef ol kim sana 'arz ola dür

Beyit

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

2101. Niķāb açdı cemālinden yine cānān elinden yār
Ķanı 'āşık anı ister virür yoluna baş u cān

2102. Ķanı er kim bu çevgānı şala meydanda koyub baş
Ķanı ol Ķalb-i hālīş kim aña mihmān ola Sultān

[...إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطٌ] [...فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهَ اللَّهِ...]

Ķavluhu Te'ālā: *İnna'llāhe biküllü şey'in muhiṭun* ¹⁷¹⁴
Ķaşıde-i 'Alā Baħr-i Tavīl ve Tevhīd ve Ķavluhu Te'ālā:
Fe eynemā tuvellū fe şemme vechu'llāh ¹⁷¹⁵

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

2103. Çün vücūdum çeşmesinden ağıdı ol āb-ı hayāt
Ölmiş iken diri kıldı cāna cān virüb hayāt

2104. Bī-zamān u bī-mekān deryāsı mevcinden baña
Şaldı çün deryāya çekdi ikilik oldu eħad¹⁷¹⁶

[AÜ 116], [BR 58b], [HM 66b]

2105. Açmışam hüsni cemālinden bu cānān perdesin
Kim hayāli gitmeyiserdür gözümden tā ebed

¹⁷¹⁴ "İnnehu biküllü şey'in muhiṭun"; "Muhakkak ki O, her şeyi (ilmiyle) kuşatmıştır.", (Fussilet, 54)

¹⁷¹⁵ "Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (zâtı) oradadır.", (Bakara, 115)

¹⁷¹⁶ SR: çekdi ikilik oldu eħad>çekdi aldı beni ol Eħad

2106. Bu maḳāmı birlige kim ki ḳadem baṣdıysa ol
Ol baḳa dirlik serāyında aña yoḳ hiç memāt
2107. Ger açılıydı niḳābuñ görse bu cānān gözi
Cümle yirden pes görünen ol beḳā-yı nūr-i zāt

Faşlun Fī Aḥvāl-i Mürīd

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

2108. Diyelüm kimdür mürīdüñ ḫāli ne
Başlayalum şerḫ u vaşf aḥvāline¹⁷¹⁷
2109. Evvel aña key gereklü tevbedür
Kim şadef oldı ‘ameller tevbe dür
2110. Tevbe ya‘nī dönmeḳ oldı Tañrıya
Yavuz işden¹⁷¹⁸ kim anı yoldan ḳoya

[SR 67b]

2111. Çünki bünyād oldı tevbe key düriş
Aşl-ı bünyād olmayınca bitmez iş
2112. Evvelinden çün işiñ ola ḫalel¹⁷¹⁹
Āḫirinde bī-şebāt ola ‘amel
2113. Her maḳāmuñ tevbesi var sālīke
Mülki ḳoyub irişince mālīke
2114. Birine nisbet biri oldı günāh
Biri cāh oldı vü biri oldı çāh

¹⁷¹⁷ AÜ, BR, HM: aḥvāline>ḫāline

¹⁷¹⁸ AÜ, BR, HM: işden>işdür

¹⁷¹⁹ AÜ, BR, HM: ḫalel>ḫalel

2115. Olur ikinci işi zühd ü şalāh
Tā bula varlık belāsından felāh
2116. Manşib ile āleti terk eyleye
Şeyhi ile ‘ahdini berk eyleye
2117. İktişār ide libāsa loğmaya
Belki ol loğmaya dağı bakmaya
2118. Geldük üçüncü işi taḥdīd ola
Ol mücerredlikde key tefrīd ola
2119. Māsivā’llāh fikri göñülden¹⁷²⁰ gide
Her ne kim olur ḥicābı terk ide¹⁷²¹
2120. Şeyḥ ola ancak mürīdüñ maṭlabı
Fikri zikri kār u bār u mektebi

[HM 67a]

2121. Bir kıla bağı olursa bağı var
Nefs elinden yüreginde ṭağı var¹⁷²²
2122. Şeyḥ ile hem reng ola vü hem şıfat
Kesb ide tā şevḳ u zevḳ u ma‘rifet

[AÜ 117], [BR 59a]

2123. Gözğü olub göstere şeyhi tamām
Vaḥdet andan soñra olur ve’s-selām
2124. Şeyhini ol göstere şeyhi Ḥaḳḳı
Şeyḥ-i zātı ola bir gözgüdağı¹⁷²³

¹⁷²⁰ SR: göñülden>göñlinden

¹⁷²¹ SR: terk ide>ref’ ide

¹⁷²² AÜ, BR, HM: Nefs elinden yüreginde ṭağı var>Nefs elinde yüreginde dağı var

¹⁷²³ Bu beyit HM ve SR’de yok.

2125. Cümle gözgünüñ şafası Muştafâ
Muştafâ gözgüsine haqdur şafâ ¹⁷²⁴
2126. Oldı dördüncü hışâli ey hümâm
Ehl-i sünnet i'tikâdında tamâm
2127. Ehl-i sünnet i'tikâdında tamâm
Olmayınca olmaya iş ve's-selâm ¹⁷²⁵
2128. Sevmeye bir zerre ehl-i bid'âti
Bid'ate uyanuñ olmaz rif'ati¹⁷²⁶
2129. Fi'li beşinci anuñ takvâ ola
Müttaķîlikde iñen aķvâ ola

[SR 68a]

2130. Loķmasında ihtiyâţ ide ķati
Terk ide dünyâyı vü hem şehveti
2131. Lîkin iken daķı hâdden aşmaya
Şaķına kim vesveseye düşmeye
2132. 'Azm ile işleye ķoya ruķşatı
Pâk ola her laķza cism ü hilķatı
2133. Şarķ-ı altıncı anuñ şabr oldı bil
Şabr iden şâd ola anı eyle ķıl
2134. Çünki şabrı cân içinde hoş ide
Şeyķi ger aķu virürse nüş ide

¹⁷²⁴ AÜ, BR, HM: Muştafâ gözgüsine haqdur şafâ>Muştafâ göz ne haqdur bâ-şafâ

¹⁷²⁵ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

¹⁷²⁶ AÜ, BR, HM: rif'ati>devleti

2135. Emr ü nehyüñ yüküni hoş götüre
Her işi yirlü yirine bitüre
2136. Yarasına eke tã'at tozını
Göñline kondurmaya jeng özini
2137. Bu kilidüñ dili şabr oldı yine
Çün dili vardur ne için ğam yine
2138. Pes yedinci nefis ile kılsun cihād
Dād alsun¹⁷²⁷ virmesün aña murād
2139. Nefs yumuşaklık bulursa şīr olur
Bulmayınca yine yiri bir olur

[HM 67b]

2140. Az kadarca¹⁷²⁸ tã'at için vire kut
Çün muṭī' olmaz yenicek lem yeķüt
2141. Nefsine uymayan açlıklar virür
Şeyḥ o günde ḥalvete anın girür
2142. Hem sekizinci bahādırlık işi
İrmeye yoldan anı hiç bir kişi

[AÜ 118], [BR 59b]

2143. Nefs atınuñ ura ağzına uyan
Süricek Ḥaķ yolına ola revān
2144. Heybet ile nefisine urdı teber
Tā Emīrū'l-Mü'minīn oldı 'Ömer

¹⁷²⁷ AÜ, BR, HM: Dād alsun>Dād olsun

¹⁷²⁸ AÜ, BR, HM: kadarca>kadar

2145. Gāh melek gāh ins ü cin seyrin geçer
Gāh nebāt kıand ü gāh perrīn açar
2146. Gāh olur kim maḥv olur andan vücūd
Gāh kıılır ol dost eşiginde sücūd¹⁷²⁹
2147. Gāh olur Sīmurğ u ‘Ankā gāh mekes
Er gerek kim kııla bu ‘ilme heves
2148. İş bu kıurba ḫālibūñ uğrar yolu
Ana irşād ide ger aşıln velī

[SR 68b]

2149. Bir nefes eşyāyı küllī seyr ider
Zīra kendi cüz’i cüz’inden gider¹⁷³⁰
2150. ‘Aql eli olmaz bu menzilden ey yār
Gerekdür¹⁷³¹ ‘ışık atına evvel süvār
2151. Ey *Hüseynī* tapdı vaḫdetden ‘ayān
Tenbih idüb ğāfile dirsın uyan
2152. Ser viren serverlige ‘ārı n’ider
Şehr-i yārı isteyen şehri n’ider
2153. Toķuzuncısı dilin pāk ide ol
Tā aña her dem açıla toĝrı yol¹⁷³²
2154. Zıkr ü tesbīḫi dilinden gitmeye
Şol ‘avām itdüĝi işi itmeye

¹⁷²⁹ Bu beyit SR’de yok.

¹⁷³⁰ AÜ: gider>geçer

¹⁷³¹ SR: Gerekdür ‘ışık atına evvel süvār>Ger gidersek ‘ışık atına ol süvār

¹⁷³² AÜ, BR, HM: toĝrı yol>iş bu yol

2155. Dā'imā şeyhden ala ol sebak
Beñzede özün aña feth ide Hâk
2156. Hem onuncı kim saħî ola müdām
Ol sehāvetden ana olmaz ne dem
- [HM 68a]
2157. Cān u başından mālından geçe
Şer'î içre haqqı bātıldan seçe
2158. Mülk-i 'ālem anuñ olsa baqmaya
Şu gibi¹⁷³³ her dem yābāna aqmaya
2159. On birinci meskenet ola işi
Meskenetle¹⁷³⁴ buldı her bulan kişi
2160. Pîr gibi alçaq olup yire düşe¹⁷³⁵
Gelmeye qalbine bātı̄l endişe¹⁷³⁶
2161. Eylemeye ašlā bātı̄l endişe
Zīra bātı̄l hiç yaramaz ol işe ¹⁷³⁷
2162. Ger olursa dost için mişli ğubar
Gör ki toz olan başa nice qonar
- [AÜ 119], [BR 60a]
2163. Böyle olanlar bulurlar rif'ati
Rif'ati vü raħmeti vü re'feti

¹⁷³³ AÜ, BR, HM: Şu gibi>Şoñı

¹⁷³⁴ SR:Meskenetle>Meskenetde

¹⁷³⁵ SR: düşe>bata

¹⁷³⁶ SR: endişe>yā haṭā

¹⁷³⁷ Bu beyit AÜ, BR ve HM'de yok.

2164. On ikincisi yalandan şaķına
‘Ayb ile bakmaya şeyhi haķķına
2165. ‘Ayb göziyle bakar ise ĥor olur¹⁷³⁸
Mağrifetden mertebeden dūr olur
2166. Toğrı bakmaya yüzine şeyhinüñ
Kim nazār kılmaz sözine şeyh anuñ

[SR 69a]

2167. Ger ‘amel işlerse aĥsen ĥāl ile
Şeyh nazār ider aña yoķ el ile
2168. On üçünci tođrılıķdır biline
Egrilikdür irmeyen dost iline
2169. Olmaya anda ĥıyānet ašlā ĥiç
Ĥizmete şalsa dimeye ir giç
2170. Dā’imā ĥizmet işin key gözleye
Yol içinde her nefes iz izleye
2171. Oldı on dördünci anuñ himmeti
Yüce ola Ĥaķķa ide minneti
2172. İ’tikādın şeyhe şöyle ide ol
Bulmaya gönline inkār ašlā yol
2173. Biñ kişi bir yaña olsa egmeye
Kendüni aldurmaya ol degmeye

¹⁷³⁸ AÜ, BR, HM: ĥor olur>ĥūr olur

2174. Z̄ira bu yolda ḥarāmī çoğ olur
Ger uyarsa bil aradan yoğ olur
[HM 68b]
2175. On beşinci key¹⁷³⁹ melāmet gözleye
Yoğ muḳallid gibi ‘ādet gözleye
2176. ‘Ār u ırzınıñ serāyın heb yıka
Bu degül kim şeri‘ yolundan çıka
2177. Şüret-i şer‘i ḳalındur s̄ireti
Bir olur ma‘nide sırr-ı şüreti
2178. Nām u neng medḥ ü zemm redd ü ḳabul
Bir ola ḳatında olmaya melül
2179. Yile vire ‘ışḳ içinde nām u neng
Ḥalk ile¹⁷⁴⁰ şulḥ eyleye nefis ile ceng
2180. Oldı on altıncısı ‘aḳl-ı selīm
Key mürüvvet ehli hem ola ḥalīm
2181. Nitekim buyruḳ gelür begden ḳula
Her mühimüñ ‘aḳl ile şabrın ḳıla¹⁷⁴¹
- [AÜ 120], [BR 60b]
2182. Pes muḥabbet böyle itmekden gelür
Böyle ḥizmet itmiyen yoldan ḳalur ¹⁷⁴²
2183. On yedinci ḫalibe ḥoşdur edeb
Şeyḥ elinden ḥil‘ate budur sebab

¹⁷³⁹ AÜ, BR ve HM’de “key” yok.

¹⁷⁴⁰ SR: Ḥalk ile>Ḥaḳḳıla

¹⁷⁴¹ AÜ, BR, HM: şabrın ḳıla>zabḫın bile

¹⁷⁴² Bu beyit SR’de yok.

2184. Bu ziyā vü bu edeb H̄aḡ nūrıdur
Kimde kim varsa Çalap meşūrıdur

2185. Yüzi ‘Osmānuñ ḡayā bünyādıdur
İki nūr ıssı anuñ çün adıdur

[SR 69b]

2186. Pes edeble buldı kim buldı vişāl
Cehd idüb kendüñ edebden kıl ḡıṣāl

2187. Şeyḡden irmeye göñli gözini
Şormayınca söylemeye sözini

2188. Söyler ise şeyḡe key ta‘zīm ile
Olmaya güstāḡ otura bīm ile

2189. Ger yañılub şeyḡe ḡatī söyleye
Çok çok istıḡfār idüb ‘özr eyleye

2190. Ne ḡadar kim şeyḡuñ ol ulu göre
H̄aḡ nūrunla göñlüni ḡolu göre

2191. Andan ol ulu görenler pīrini
Şeyḡi göñlünde idübdür yirini ¹⁷⁴³

[HM 69a]

2192. On sekiz şartı ki ḡulḡı ḡoş ola
Kibr ü ‘ucbından derūnī boş ola

2193. H̄aş ola iḡlāş içinde yürüye
ḡul elinde n’eylesün kibr ü riyā

¹⁷⁴³ SR: Şeyḡi göñlünde idübdür yirini>Şeyḡ göñlünde idüpdür ol yirini

2194. Olmaya da‘vīde¹⁷⁴⁴ ma‘nī gözleye
Dā‘imā ‘aybın¹⁷⁴⁵ özine yüzleye
2195. Hem naşīhat işide hem söyleye
Ṭatlu diliyle kişiyi toylaya
2196. Kime kim bakarsa egri bakmaya
Kimseyi zahmet oduna yakmaya
2197. Hülkıla dirile cümle hülkıla
Gire şeyhuñ gönlüne hem hülkıla
2198. Ol gönülden göre maḫşüdü nedür
Añlaya anuñla ma‘büdü nedür
2199. Pes keñz midür yā Haḫḫı sevmege
Ol Cemāl-i lā-yezāle irmege
2200. Ger bir oğlan sevse yā ‘avrat kişi
Ger yürür ger oturur oldur düşi¹⁷⁴⁶
- [AÜ 121], [BR 61a]
2201. Cümle varluğın virüb yağma ider
Her sa‘at añduḫça bil iğmā ider
2202. Gel gör ol Sultān ki¹⁷⁴⁷ oldur bī-zevāl
Mülk anuñdur yoḫ şerik hem lā-miṣāl
2203. Yir yüzünde cennet içre ne kadar
Var ise añlañ güzellik az kadar ¹⁷⁴⁸

¹⁷⁴⁴ AÜ, BR, HM: da‘vīde>da‘vetde

¹⁷⁴⁵ AÜ, BR, HM: ‘aybın>‘aybı

¹⁷⁴⁶ SR: düşi>işi

¹⁷⁴⁷ SR: Gel gör ol Sultān ki>Gel gör ki Sultānıñ

¹⁷⁴⁸ 2203/2209 arası beyitler AÜ, BR ve HM’de yok.

[SR 70a]

2204. H̄ūri de ğilmān da vildān da kamu
Perī de insān da cin de ey ‘amū
2205. Niçe ola yā güzellik anda uş
Yāhud h̄üsnin kim ta‘aqqul ide hoş
2206. İmdi ol cānlar cānı ol pādişāh
Ol Huzāyı dü cihānu ol İlāh
2207. H̄üsn-i katında güzellikde ey yār
Olmaya bir zerre deñlü şöyle var
2208. Tūr tağı yandı dutuşdı ol sa‘at
İmdi niçe ta‘bīr olsun ol şıfat
2209. Severisek imdi anı seve gör
Sevmesine cān u dilden eve gör
2210. Bunca ni‘met kim virür yirsiz anı
Aña lāyıķ şükr ile t̄a‘at kanı
2211. Biñ yıl itseñ ger ‘ibādet sen ey yār
Bir içim şudur hemān dir Kirdigār
2212. Yā kalan ni‘met kanı yok haddi hiç
Şihhat ü ‘ömrüñ қо kim andan da giç
2213. Kendü luḫfidur habībüñ hürmeti
Yoḫsa biz n’eydüñ virür bu ni‘meti
2214. On tokuz şartı budur teslīm ola
Eli baĝlu kapuda bir kul ola

2215. Hāk apusın bile bil bu apuyı
Hākiün ide iderse apuyı

[HM 69b]

2216. İhtiyārın şeyhe vire her zamān
Tā ki bula halk avrından ol¹⁷⁴⁹ emān

2217. Şeyhe teslīm ola almaya bilü
Nitekim ğassāl öñünde bir ölü

2218. Ger hilāfet irse şeyhinden hemān
Ol işe bel bağlaya andan hemān

2219. Mūsā ile Hızır işin zıkr eyleye
Ol ezel ‘ilmindegin fikr eyleye

2220. Şeyhi ile i‘tirāzı olmaya
Zira kim andan nedāmet bulmaya

[SR 70b]

2221. İ‘tirāzuñ hāşılı fūrat durur
Fūratüñ sermāyesi hāsret durur

2222. Günde biñ kez onsa¹⁷⁵⁰ şeyhi gitmeye
Cevr ile sevdüğini terk itmeye

2223. iblesinden dönmeye dīn isteyen
Şeyhin iblīs ide nefsin isteyen

2224. Bu belānuñ soñra balı var durur
Her firāuñ bir vişāli var durur

¹⁷⁴⁹ AÜ, BR ve HM’de “ol” yok.

¹⁷⁵⁰ AÜ, BR, HM: onsa>osa

2225. Uş yigirmi haşleti oldu tamām
İşi iş ıssına koyā ve's-selām

2226. İşini işmarlayā küllī Haḫḫa
Hāliş ide tātini muḫḫā

[AÜ 122], [BR 61b]

2227. Aña tefvīz olsa her iş tiz biter
Olmaz ise hāşıl olmaz tiz biter

2228. Uş mürīd olmaḫ budur añañ ey yār
Yoḫsa olmidur ḫovasin sen bāzār

2229. Dürlü dürlü 'işret ü sevdā ile
Giçe pes günler 'abeş her ay ile

2230. Yirsin içersin yatarsın gāv var
Ḫıldı şeyḫān göñlüñ evin tār ü mār

2231. İşlerüñ cümle hevā-yı reng ola
Nefs elinden rūḫ u ḫalbiñ teng ola

2232. Hırş u hem kibr ü ḫased hem-rāh ola
İş bu yolda bil kişi gümrāh ola

[HM 70a]

2233. Nefs işinde key hūner-bendsin yaḫīn
Haḫ işinde kāhil ü a'mā vü kīn

2234. Dünyeñ olmuşdur dīnüñ ḫibleñ nisāñ
Key şaḫın kim yavlaḫ olmuşsın¹⁷⁵¹ uşāñ

¹⁷⁵¹ AÜ, BR, HM: olmuşsın>olmuş

2235. Yok şafâ kalbũñde ašlâ bu yola¹⁷⁵²
Pes mürĩdlik sende var mı gör hele

2236. Yok mürĩdlikden ešer bu ħayş ile
Aç gözũñ hey göñlüñ aynasın sile

2237. Saña şeyhuñ ger kaçırsa şĩşesin
Götürürsin buğz u kĩn endĩşesin

**Ķâle'n-Nebiyu 'Aleyhi's-selâm: Seye'tĩ zamânun 'alâ
ümmetĩ hemmithum bütünühum ĳıbletehum nisâ'ehum
dĩnehum dirâ'ehum** ¹⁷⁵³

[SR 71a]

2238. Ol sa'at inkâr idersin bil 'ayân
Cümle eylük başılır ol dem hemân

2239. Ger ki bir münkir çeke şeyhi eger
Sen aña yoldaş olursın zĩ-hüner

2240. Zemm iderse belki gerçek diyesin
Ol budur iblĩs yolına uyasın

2241. Ger bir iş işlerse şeyhuñ sen anı
Bilmeseñ şüretâ bilesin sen anı

2242. Yoħsa ğayr eyler sözine uyasın
Ol sa'at kendũñ bu yoldan yuyasın

¹⁷⁵² AÜ, BR, HM: ašlâ bu yola>ašlâ ĳıç bula

¹⁷⁵³ "Resûlullah (sav) buyurdu ki: İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki, bütün endişe ve gayretleri karınları (*mĩde ve şehvet*) için olacaktır. Şerefleri malları ile ölçülecek, kibleleri kadınları olacaktır. Dinleri de dirhem ve dinarları olacaktır. İşte onlar mahlúkâtın en şerlileridir. Onların Allah katında ĳıçbir nasıpleri yoktur."; Hindĩ, *Kenzü'l-Ummâl*, XI, 192/31186.

2243. İmdi ol haşlet ki evvel söyledük
Pes mürîd olmak nedür şerh eyledük

2244. Çün mürîdüñ ol şifâtı buluna¹⁷⁵⁴
Ol ‘amelle gire ol dost yoluna ¹⁷⁵⁵

2245. Şeyh elinden tiz berhurdâr ola
Eyle olmasa şöñi murdâr ola ¹⁷⁵⁶

[AÜ 123], [BR 62a]

2246. Ol mürîd ire murâda lâ-cerem
Dimeye dâ’im ‘aceb kaçan görem

2247. Şöyle teslîm ola ol Hâkka müdâm
Nesne görsem dimeye bil ey dedem

2248. Hâk Te‘âlâ anı bilmez mi ne dir
Kim diler teslîm olan böyle midir

2249. Tañrı hulkıdur irâdet bil yaķın
Ol delikden hâşıl olmışdur âyin

[HM 70b]

2250. Her yaradılmış delikdendir dilek
Hâk yolında cümle ‘âlem bir siñek

2251. Cân elinden cümle cânı al ile
Ol dilek sili getürdi bu ile

¹⁷⁵⁴ AÜ, BR, HM: buluna>var ola

¹⁷⁵⁵ AÜ, BR, HM: Ol ‘amelle gire ol dost yoluna>Şeyh elinden tiz berhurdâr ola

¹⁷⁵⁶ Bu beyit AÜ, BR ve HM’de yok.

2252. Her gönül kim¹⁷⁵⁷ bu irâdet adına
Lâyık oldu irdi ol murâdına¹⁷⁵⁸
2253. Lîki kibrit olmaz ise soyınur ol
Odı kibrit ile od eyler kabul
2254. Şeyhe ya‘nî irmeyince¹⁷⁵⁹ bu mürîd
Çalır eksüklükde olmaz ol mezîd
2255. Odunı soyundurur şehvet yeli
Şem‘î olmayan gice varmaz yolu

[SR 71b]

2256. İmdi ol şeyh şem‘a beñzer berk yapış
Çoma elden key şafâ birle yetiş
2257. Rence tımâr olmasa bulmaz şifâ
Terbiyetden hâşıl olur her şafâ
2258. Terbiyet bulursa bir pâre demür
Âyine olur göze yüz gösterür
2259. Her demürde lîke cevher olmaya¹⁷⁶⁰
Degmeler bu¹⁷⁶¹ terbiyetden bulmaya
2260. Kime kim tevfiğ irer Hağdan meger
Terbiyetden ol bilür yine eşer
2261. Yâ İlâhî rahmetüñdür bî-aded
Senden irer çalmışa luğf u meded

¹⁷⁵⁷ AÜ, BR, HM’de “kim” yok.

¹⁷⁵⁸ AÜ, BR, HM: murâdına>mağşûdına

¹⁷⁵⁹ AÜ, BR, HM: irmeyince>irmez ise

¹⁷⁶⁰ SR: olmaya>bulmaya

¹⁷⁶¹ SR: Degmeler bu>Degmelerde

2262. Ol dilekden bizi maḥrūm eyleme¹⁷⁶²

Bu cihān vīrānına büm eyleme¹⁷⁶³

2263. Ol ḥabībūñ ḥürmet için ey Celīl

Yol virenlerden bizi ayıрмаğıl¹⁷⁶⁴

Beyit

Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn

[AÜ 124], [BR 62b]

2264. Gör kemāl-i ḳudretinden bizi insān eyledi

Luṭf idüb īmān u Ḳur’ān bunca iḥsān eyledi

2265. Hem Muḥammed kim Ḥabībūñ gönderüb eyler mu‘īn

‘Āleme raḥmet ü ni‘metdür ki yeksān eyledi

[HM 71a]

[... وَمَا لَا يَعْلَمُونَ ...] [وَأَيَّةٌ لَهُمُ اللَّيْلُ نَسَخَ مِنْهُ النَّهَارَ فَإِذَا هُم مُّظْلِمُونَ]

Ve mimmā lā ya‘lemūne ¹⁷⁶⁵ bu sırra ¹⁷⁶⁶ işāretdür. *Ve āyetun lehumu’l-leylu nesleḥu minhu’n-nehāra fe izā hum muzlimūne* ¹⁷⁶⁷

Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn

2266. Diñle nite oldı pes āyet sözün

Aldı dostı her ki virdi kendüzün

2267. Çün dinildi bu menāzilden nişān

İmdi tiz ṭur ‘azm idüb dut yol izin

¹⁷⁶² AÜ, BR, HM: maḥrūm eyleme>maḥrūm etmegil

¹⁷⁶³ AÜ, BR, HM: büm eyleme>büm etmegil

¹⁷⁶⁴ SR: ayıрмаğıl>ayıрмаğıl

¹⁷⁶⁵ "... bilemedikleri (nice) şeylerden ...", (Yâsîn, 36)

¹⁷⁶⁶ AÜ, BR, HM: bu sırra>bu söze

¹⁷⁶⁷ "Gece de onlar için bir ibret alâmetidir. Biz ondan gündüzü sıyırıp çekeriz de onlar karanlıklara gömülürler.", (Yâsîn, 37)

2268. Düş bu yolıñ pāyine izle izin
Tā irişüb göresin dostuñ yüzün
2269. Geçdi ‘ömrüñ irmedüñ qovub yüzün¹⁷⁶⁸
Pes hısāb olmaz saña yazın güzin
2270. Sen sağışlarsın velī ol dükenür
Yile virdi iş bu ‘ömr azın azın
2271. Bunda şād olan bu dünyā hıbbına
Yarın anda olııardur key hāzın
2272. Yine tefsirden hikāyet idelüm
‘Aqıl olan dönmeye andan yüzün

[SR 72a]

2273. Kimde kim varsa qulaq ol işidür ¹⁷⁶⁹
Hem yazar qalbinde ol Hāqquñ sözün
Naql-i Ma‘nā-yı Leyl ü Nehār ¹⁷⁷⁰
Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün
2274. Delıldür bu Hıdānuñ¹⁷⁷¹ birliğine
Düriş sende o rāhuñ dirliğine
2275. Ki gündüzi çıkarur giceden ol
Virübdür her birine bellü bir yol
2276. Ki ya‘nī nūrını zā’il kııuruz
Giderüb gündüzi gice virürüz

¹⁷⁶⁸ AÜ, BR, HM: Geçdi ‘ömrüñ irmedüñ qovub yüzün>Geçdi ‘ömrüñ irmedi dünyā qovub

¹⁷⁶⁹ AÜ, BR, HM: işidür>işide

¹⁷⁷⁰ Bu başlık AÜ, BR ve HM’de: “Naql-i Fī Ma‘nā-yı Vezn-i Aqer”

¹⁷⁷¹ BR, HM, SR: Hıuzānuñ>Hıdānuñ

2277. Bu ma'lūmdür gice aşl oldı ey yār
Ve gündüz fer'ıdür pes şöyle kim var
2278. Su'āl eger şorarlarsa ki size
Gice mi yeg yā gündüz mi di bize
2279. Cevāb oldur ki gice yegdürür bil
Zīra kim gice uçmağdandır ey dil
2280. Ve gündüz tamudandır dir haberde
Gice uçmağdan oldı bize perde
[AÜ 125], [BR 63a], [HM 71b]
2281. İşit kim vardı zūlmet anda hem nūr
Haber¹⁷⁷² bu resme olmuş naql-i menşūr
2282. Yaratdı cem' idüb bil leyli¹⁷⁷³ andan
Ki zūlmet kalmadı gitdi cināndan
2283. Cehennem içre hem dir vardı envār
İşitgil çün açıldı genc-i esrār
2284. Dirüb cem' itdi andan kıldı gündüz
Budur Qur'ān içinde añlañan söz
2285. Tamuda kalmamışdur şimdi hiç nūr
İnan kim olasın şoñ demde mağfūr
2286. Gice uçmağdan oldı añla ey cān
Velī gündüz cehennemdendür el'ān

¹⁷⁷² AÜ, BR, HM: Hāber>Hāberde

¹⁷⁷³ AÜ, BR, HM: leyli>leyl

2287. Ki bir daḥı delīldür yegligine
Gicenüñ nice diyem diñle yine
2288. Bil istiğfār maḥallī oldı dir leyl
Çılursañ ol cihāna varmağa meyl
2289. ‘Ayıblar örtücidür hem bil anı
Ḥudā¹⁷⁷⁴ sevmez ‘amelde süst olanı

[SR 72b]

[فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ (4) الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ (5)]

Qavluhu Te‘ālā: *Fe veylun lil muşallīn ellezine hum an şalātihim sähüne*¹⁷⁷⁵

2290. Maḥall-i ma‘şiyetdür bil ki gündüz
Ḥicāblar yırtıcı bednām iden yüz
2291. İştigil bir delīl pes diñle nice
Ne resme oldı yek gündüze gice
2292. Gice ‘ariflerüñ bāzārgāhıdur
Olaruñ göñli Ḥaḫ nazārgāhıdur
2293. Ve gündüz ehl-i şevḫ¹⁷⁷⁶ dükkānıdur bil
Olardan eyle ismüñ imdi tebdīl
2294. Ki bir daḥı bu olmuşdur delālet
İşt kim gide ḫalbüñden¹⁷⁷⁷ melālet

¹⁷⁷⁴ BR, HM, SR: Ḥudā>Ḥuzā

¹⁷⁷⁵ “Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, onlar namazlarını ciddiye almazlar.”, (Mâ‘ûn, 4-5)

¹⁷⁷⁶ AÜ, BR, HM: ehl-i şevḫ>ehl-i sevḫ

¹⁷⁷⁷ AÜ, BR, HM: ḫalbüñden>ḫalbinden

2295. Ol İbrāhīm Ḥalīl kim anda ḥullet
Serāyında enübdi bil nübüvvet

2296. Risālet ḥil‘atini gice geydi
Nübüvvet gülşeninden ḥalka yaydı

[HM 72a]

2297. Nitekim kıldı i‘lām Rabb ü Mevlā
Kelāmında odur pes ḳul ağla¹⁷⁷⁸

[... فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا ...]

Ḳavluhu Te‘ālā: *Felemmā cenne ‘aleyhi’l-leylu ra’ā kevkoben* ¹⁷⁷⁹ **ve Ḳāle’n-Nebiyu** *‘Aleyhi’s-selām: Ḥalaḳa’l-leyle min nūri’l-cenneti ve ḥalaḳa’n-nehāra min zulmet’il caḥīm*¹⁷⁸⁰

[AÜ 126], [BR 63b]

2298. Naḳar ḳıl imdi Ḥaḳḳuñ ḳudretine
‘Aḳl u fehm irmeyiser fikretine

2299. Yūnusuñ tespīḥi vü zemzemesi
Göge ağdı işitgil kim nicesi

2300. Ferişteleri ol gice niceydi
Ḥarekāta getürdüği giceydi

2301. Nitekim Ḥaḳ Te‘ālā didi anı
‘Ayān itdi kelāmında beyānı

2302. Mūsā peygamberi gör kim ‘alā’t-Ṭūr
Ne kıldı ol münevver vechi şan nūr

¹⁷⁷⁸ AÜ, BR, HM: ağla>ola

¹⁷⁷⁹ “Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü.”, (En‘âm, 76)

¹⁷⁸⁰ “Nebî (sav) buyurdu ki: (Allah (cc)) Cennet nûrundan geceyi yarattı ve cehennem karanlığından gündüzü yarattı.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

2303. Ki mest olub dađı¹⁷⁸¹ raqşa getürdi
Aña ol hâl giceydi kim yitürdi

2304. İşit kim Hâk Te‘âlâ bunda diye
Haber böyle gelüpdür Muştafâya

[SR 73a]

[وَوَاعَدْنَا مُوسَىٰ ثَلَاثِينَ لَيْلَةً...]

**Qavluhu Te‘âlâ Celle Celâluhu: *Ve vâ‘adnâ Mûsâ
şelâşîne leyleten*** ¹⁷⁸²

2305. Cihân fağri Muđammed Muřtafânuñ
İşit naqlinden ol şâh-ı řafânuñ¹⁷⁸³

2306. Olupdur Qâbe Qavseyn aña menzil
Anuñ şanında inmiş Tâhâ vü tenzîl

2307. Qaçan Mi‘râca irdi sırr-ı kevineyn
Giceydi ol yüzi gül hulq-ı ahsen

2308. Ki sübhâne‘llezî esrâ bi‘abdi¹⁷⁸⁴
İşit kim dağı leylen didi Hâdî

2309. Dağı bir yirde Peyğamber buyurdu
Haber gör giceden ne resme virdi

**Qâle’n-Nebıyyu ‘Aleyhi’s-selâm: *İnne fi’l-leyli sâ‘atun
yuvâfiķuhâ raculun müslimun yes’elu’llâhe ĥayran lâ
‘aťâhu iyyâhu ve kâne zelike fi külli leyletin*** ¹⁷⁸⁵

¹⁷⁸¹ SR: dağı>tağı

¹⁷⁸² “Musa’ya otuz gece vâde verdik .”, (A‘râf, 142)

¹⁷⁸³ AÜ, BR, HM: şâh-ı řafânuñ>kân-ı řafânuñ

¹⁷⁸⁴ “Noksanlıklardan münezzeħ olan O (Allah) ki, kulunu yürüttü.”, (İsrâ, 1)

¹⁷⁸⁵ “Nebî (sav) buyurdu ki: Geceleyin öyle bir zaman vardır ki, Müslüman bir kimse o zamana rastlayıp Allah’tan dünya ve âhirete dair hayırlı bir şey dilerse, Allah ona dilediğini verir. Bu her gece böyledir.”; (Müslim, Müsâfirîn 166-167)

2310. Ki ya‘nī didi Peyğamber bu sözi
Diler kim irgüre Hâkka o sizi

[HM 72b]

2311. Gicede bir sa‘at vardur didi ol
Ki mü‘minler bulurlar Tañrıya yol

2312. Eger bir kimseye bil kim o sā‘at
Muvâfık gelse Tañrıdan ne hâcat

2313. Dilerse ola¹⁷⁸⁶ maqbûl yok aña şek
Anı kim Muştafâ dir yok aña şek¹⁷⁸⁷

Faşlun Fî Naql-i'l-Leyl-i ‘Alâ Baħr-i Tavîl ¹⁷⁸⁸

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

[AÜ 127], [BR 64a]

2314. Yine naql itdi Peyğamber işitdüñse ‘ağāsından
Gerek olur saña diñle diyem ben ibtidāsından

2315. Didi kim gicenüñ geçse iki bahşi biri kılsa
Melekler dünye¹⁷⁸⁹ gögünde işit ne dir şadāsından

2316. Nidâ kıurlar anlar kim ki hiç var mı hâcetlüler
İcâbet olcağ vaqtidür dileñ Hâkkuñ rızāsından

2317. Melekler böyle dir size evet siz hiç işitmezsiz
Bu nefsüñ çoğdur alları geçemezsin hevesinden

2318. Dağı bir yirde eydür kim sizüñ olsun o gögüzde
Gicelerde namâz itmek göresiz rehnümāsından

¹⁷⁸⁶ AÜ, BR, HM: ola>ol

¹⁷⁸⁷ AÜ, BR, HM: yok aña şek>olmadı şek

¹⁷⁸⁸ Bu başlık AÜ, BR, HM’de: “Faşlun Fî Baħr-i Tavîl”

¹⁷⁸⁹ AÜ, BR, HM: dünye>dünyâ

[SR 73b]

2319. Ki sizden ilerü gelen velîler ‘âdetidür bu
Di sizde pes niyâz eyleñ bulasız intihâsından
2320. Ve hem dir sizi Allâh yaqîn kılıcıdur ol âteş¹⁷⁹⁰
Günâhlara kefaretdür şavar dürlü belâsından
2321. Didiler ol Resûlu’llâh giceler ol kadar tâ‘at
Kılurdı kim namâzda ol şişerdi ayağı tırmağdan¹⁷⁹¹
2322. Mübârek ayağı gör kim nice ağırdı kulluğla
Yâ siz hiç niçün añmazsız utanmaz mısız Allâhdan
2323. Ol eyle olcağ yâ siz gerek kim yanasız bunda
Yiter imdi kıluñ inşâf beķâ yegdür fenâsından
2324. Aña aşhâbı eydürdi ki sizüñ yâ Resûlu’llâh
Günâhıñuz bağışlandı geçenden hem gelesinden¹⁷⁹²
2325. ‘Aţalar eyledi Allâh didiler aña aşhâbı
Ol eydürdi tıutayın çün geçübdür Hâķ günâhumdan
2326. Âhır şükürüm benüm kanı didi ol maķbül-i hâzret
Ol eyle diyicek yâ biz kaçalum mı cefâsından

[HM 73a]

2327. Ki biz gıceyi ğafletle vü ma‘şiyetle gündüzi
Geçürdük añmaduğ artuğ ki şoñra ne gelesinden

¹⁷⁹⁰ AÜ, BR, HM: Ve hem dir sizi Allâh yaqîn kılıcıdur ol âteş>Ve hem dir sizi Allâha yaqîn kılıcıdur ol iş

¹⁷⁹¹ AÜ, BR, HM: tırmağdan>durmağdan

¹⁷⁹² 2324-2326 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz’in şu hadisine tekâbül gelmektedir: “Hz. Ayşe (ra), der ki: Yâ Resûlallah! Senin geçmiş ve gelecek bütün günahların affedildiği halde, niçin bu kadar kendine zahmet veriyorsun? Hz. Peygamber’de (sav): Rabbime şükreden bir kul olmayayım mı yâ Ayşe!”; (Buhârî, Teheccüd 6; Müslim, Münâikin 79-81; Tirmizî, Salat 178.)

2328. Ey zāyi‘ iden anları bilüñ kim iki dürlü kavm
Ki yanmazlar cehennemde şavar Allāh kazāsından
2329. Ol Allāha gicelerde tazarru‘ eyleyen kullar
Akıdub gözleri yaşın ki havf ide Huzāsından
2330. İkinci ol gāzālarda idenler¹⁷⁹³ gözcülük anda
Aşıdub gire uçmağa bular Haqquñ şalāsından
2331. Elüñden bāri gelmezse gāzāda gözcülük itmek
Giceler nefis ile ceng it berī ol iktizāsından
2332. Buyurmuşdur Resūlu’llāh ki nefis ile gāzā itmek
Aña ekber dimişlerdür ki bīn küffār gāzāsından¹⁷⁹⁴
- [AÜ 128], [BR 64b]
2333. Ġazā-yı ekber oldur kim kişi işlāh ide nefsüñ¹⁷⁹⁵
Elin¹⁷⁹⁶ çekmeye ol dā’im kıla andan cezāsından
2334. Eger kim böyle gitmezseñ mücāhid gibi itmezseñ
Anuñ sen kırtulumazsın ki bir lahza nizāsından
2335. Huzā fazl ide kırtara ki tayanmayavuz nāra
Yüzümüz olmaya kıra ki bu şeytān azısından¹⁷⁹⁷

Beyit

Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn

¹⁷⁹³ AÜ, BR, HM: idenler>iderdi

¹⁷⁹⁴ 2332 numaralı beyit Nebî (sav) Efendimiz’in şu hadisine işaret etmektedir: “Nebî (sav) Efendimiz buyurmuştur ki: Nefs ile gāzā etmek bin küffār ile gāzā etmekten daha büyüktür.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

¹⁷⁹⁵ SR: nefsüñ>nefsi

¹⁷⁹⁶ SR: Elin>Eger

¹⁷⁹⁷ Yüzümüz olmaya kıra ki bu şeytān azısından>Yüzümüz olmaya vara ki bu şeytān ezāsından

2336. Tā kıyāmet ger dinilse bu haber
Naql olunmaz eyle bil ey mu‘teber

2337. Ger dilerseñ bulasın andan şafā
Vir şalavāt rūh-i pāk-i Muştafā

[SR 74a]

Kaşīde-i ‘Alā Baħr-i Tavīl ¹⁷⁹⁸

Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn

2338. İki kendilik yüzünden Hāķķa itmeyen senā
Niçe aşşı eyleyiser sana bu mülk-i fenā

2339. Niçe bir bunda qalursın yoħsa āħret yoķmıdur
Ol kıyāmet günlerinde saña olmazmı ‘ana

2340. Oda sen kendü elüñle bunda eyledüñ yaraķ
Zīra anda her kişiler kendü odıyla yana

2341. Bunda sen dürlü kebā’ir hem ħarām dünyā ile
Kendü cānuñ oda yaķduñ anda bulmazsın ğınā

[HM 73b]

2342. İmdi ey ‘aşıķ dilerseñ ħazrete yol bulasın
Bunda işlāħ olmayanlar Hāķ yüzünde utana

2343. Añla imdi dār-ı keşret¹⁷⁹⁹ saña olmasın duraķ¹⁸⁰⁰
Hāķķa iren kişi dünyā lezzetinden uşana

2344. Naql idem uşda¹⁸⁰¹ yine Kır’ān nite virmiş haber
Yevm-i maħşerde nişān al uyma nefse şeytāna

¹⁷⁹⁸ Bu başlık SR’de: “Faşlun ‘Alā Baħr-i Tavīl”

¹⁷⁹⁹ AÜ, BR, HM: dār-ı keşret>dār-ı keşretten

¹⁸⁰⁰ AÜ, BR, HM: duraķ>turaķ

¹⁸⁰¹ SR: uşda>uşta

[وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ]

*Ve's-şemsu tecrī li müsteķarrin lehā zālike taķdīru'l-
'Azīzi'l-'Alīm* ¹⁸⁰²

Me fā 'i lün / Me fā 'i lün / Fe 'ū lün

2345. Güneş yürür qarargāhında ey yār
Güneşüñ üç yüz altmış menzili var
2346. Anuñ nışfı kışındur nışfı yazıñ
Kışalur hem uzanur azın azın
2347. Güneş her gün yirinden toğısardur
Yine arta pes andan ağısardur
2348. Kıyāmetde olur menzil tamām uş
Oñat tut¹⁸⁰³ sen kelāma eylegil gūş

[AÜ 129], [BR 65a]

2349. Nitekim Hāķ kelāmından hāber dir
Müfessirler idübdür bunda tefsīr

[...بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ...]

**Қавлуһу Те'ālā Celle Celāluһу: Rabbu'l meşāriķı ve'l
meğārib** ¹⁸⁰⁴

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

2350. Üç yüz altmış mağrib ü maşriķ ki¹⁸⁰⁵ var
Böyle didiler hisābın āşikār

¹⁸⁰² "Güneş, kendisi için belirlenen yerde akar (döner). İşte bu Azîz ve Alîm olan Allah'ın takdiridir.", (Yâsîn, 38)

¹⁸⁰³ SR: tut>dut

¹⁸⁰⁴ "Doğuların ve Batıların Rabbine ...", (Me'âric, 40)

¹⁸⁰⁵ SR: maşriķ ki>maşriķla

2351. Her gün ol toğar¹⁸⁰⁶ yirinden ey ulu
Tolınur yirinden anuñ bil girü

2352. Olur uş bir yılda bil cümle tamām
Girü başlar evvelinden ey hümām

[SR 74b]

2353. Tā kıyāmet eyle olduğı anuñ
Taқdīridür iş bu işler Tañrınıñ

2354. Uşta¹⁸⁰⁷ añlañ kim buyurmış ol Huzā
Nesne olmaz anuñ emrinden cüzā

[...ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ]

Қавлуһу Те‘ālā: Zālike taқdīr’ul ‘Azīz’il ‘Alīm ¹⁸⁰⁸

2355. Қullарınıñ маşлаһатın ol tamām
Қılмақ іçүндүр бу іşler ve’s-selām

[HM 74a]

2356. Ba‘zılar eydür ki şems-i müstaқarr
Ol kıyāmetdedür anı böyle dir¹⁸⁰⁹

2357. Çün kıyāmet қoya güneş ber-қarār
Düre artuқ olmaya menzil ey yār

2358. Gide nūrı ola şöyle қabқara
Çünki Hақ emridür artuқ ne çāra

2359. Hақ kelāmında buyurdı bil yaқın
Oқu tā kim añlayasın қudretin

¹⁸⁰⁶ HM: toğar>doğar

¹⁸⁰⁷ AÜ, BR, HM: Uşta>Uşda

¹⁸⁰⁸ “İşte bu Azīz ve Alīm olan Allah’ın takdiridir.”, (Yâsîn, 38)

¹⁸⁰⁹ SR: böyle dir>eyle der

[إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ (1) وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ (2)]

Qavluhu Te‘ālā: İzā’ş-şemsu kuvvirat ve izā’n-nücūmu’nkederat ¹⁸¹⁰

2360. Ba‘zılar eydür ki şems-i müstaqarr
Qıla ‘arş altında tā kim ol qarar
2361. Nitekim oldı rivāyet şöyle bil
Ebū Zerden de işit ey pāk-i dil
2362. Didi bir gün ol Resūl-i kā’ināt
Kim nice izhār idübdür mu‘cizāt
2363. Bilesinde cümle oturmuş idük
Görklü sözine kulaq urmuş idük
2364. Çünkü bir anda oturduq heb bile
Gün dolundı geldi Peyğamber dile

[AÜ 130], [BR 65b]

2365. Didi biñ dürlü mülaṭṭıf ol özi
Şanki şekkerden¹⁸¹¹ gül-āb şaçdı sözi
2366. Şivesinden ol kelāmı dilberüñ
Qalmanı revnaqı misk ü ‘anberüñ
2367. Ol mükahhal gözlerin süze süze
Her kaçan gelse güneş yüzden süze
2368. Şan iderdi anda olanlar hemān
Buluban cān üstüne biñ kerre cān

[SR 75a]

¹⁸¹⁰ “Güneş katlanıp dürüldüğünde, yıldızlar (kararıp) döküldüğünde.”, (Tekvîr, 1-2)

¹⁸¹¹ HM: şekker>sükker

2369. Yâ Ebâ Zer sen bilür misin güneş
Şimdi kânde vardı anı diñle pes ¹⁸¹²
2370. Biz eyitdük bilür Allâh hem Resûl
Kim anı kıldı uşüllerden uşül
2371. Didi kaçan kim güneş uş tölünür¹⁸¹³
Varuban ol ‘arşuñ altında tūrur¹⁸¹⁴

[HM 74b]

2372. Anda secde idiser Allâha baķ
Zîra bu resme olupdur emr-i Hâķ
2373. Tâ olunca destūr ol anda tūrur¹⁸¹⁵
Müstakarr şems ol mevzi‘de olur
2374. Çünki destūr ola yine ol varur
Yine maşrıķdan tōĝar ĝarba yürür
2375. Çok ola çünkim yer üzre ma‘şiyet
Halk içinde arta hem fısk u fesâd
2376. Emr-i ma‘rûf nehy-i münker götrüle
Çün bu işler başına halkuñ gele
2377. Güneş ‘arş altında secde eyleye
Bir gice miķdârı destūr olmaya

¹⁸¹² 2369-2374 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz’in şu hadisine karşılık gelmektedir: “Güneş battığı bir sırada mescide girdim. Resûlullâh (sav) oturuyordu. Bana: “Ey Ebû Zer, şu güneş nereye gidiyor, biliyor musun?” dedi. Ben de: “Allah ve Resûlü bilir, dedim.” Allah Resûlü (sav) de şöyle buyurdu: “Secde yapmak için müsaade almaya gidiyor ve kendisine müsaade ediliyor. Sanki bir gün ona “Buradan doğ!” denilecek, o da battığı yerden doğacaktır.” Allah Resûlü (sav) sonrasında “Güneş, kendisi için belirlenen yerde akar (döner). İşte bu Aziz ve Alîm olan Allah’ın takdiridir.” âyetini okudu.”; (Tirmizî, Fiten 22.)

¹⁸¹³ SR: tölünür>dolunur

¹⁸¹⁴ SR: tūrur>durur

¹⁸¹⁵ SR: tūrur>durur

2378. Ayda bil buluşa anda n'ideler
Secde eylerler Huzāya gideler
2379. Gelmeye destür pes üç gün bunlara
Gör ki Hâk ne viriser bu kıllara
2380. Müctehidler kılkub ābdest alalar
İllā ğāfiller bu nevme kıalalar
2381. Çünkü bunlar vaḳti edā ideler
Şubh irişmez kim tağılub gideler
2382. Çıkalar baḳub göge yıldızları
Yirlü yirinde göreler anları
2383. Ol gicenüñ kim uzunluğı ey yār
Müctehidler bileler şöyle ki var
- [AÜ 131], [BR 66a]
2384. İdeler kim er uyanmışuz giri
Halvet içre gire bunlar her biri
2385. Olalar meşğül namāza çün bular
İrte olmaz yine taşra çıkalar
2386. Göge baḳuban yine yıldızları
Yirlü yirinde göreler anları
- [SR 75b]
2387. İdeler eksük mi kılduḳ biz şalāt
Kim ne resme oldu iş bu kā'ināt
2388. Yoḫsa tiz mi oḳuduḳ Qur'ānı biz
Söyleyeler anda anca dürlü söz

[HM 75a]

2389. Çok gümānlar ide bunlar ey yār
Girü cümle ḥalvet içre gireler
2390. Bir zamān bunlar çü meşgūl olalar
Yine¹⁸¹⁶ çıkub göge bakub göreler
2391. Cümle yıldız ber-ḳarār şöyle ṭurur¹⁸¹⁷
Ne yürür bunlar vü ne ḥuz dolunur
2392. Bileler ol vaḳt ki ḳorḳduḳları gün
Gelmiş üstlerine irişmiş bugün
2393. Birbirin bunlar ḥaberdār ideler
Cümle mescidler içine gideler
2394. Zārı ḳılub ağlaşalar Tañrıya
İdeler kim yā İlāhī yarlıḡa
2395. Üç gün üç gice çü bunlar añla ne
Gör ne resme emr ider Allāh yine
2396. Yine maḡribden varuñ toḡuñ diye
Çünki bunlar bu nidāyı añlaya¹⁸¹⁸
2397. Ay u güneş ağlaşalar bileler
Kim ḳıyāmet yaḳīn olmuş diyeler
2398. Anlaruñ zārılıḡından ol zamān
Ehl-i gök ‘arşı götürenler hemān

¹⁸¹⁶ AÜ, BR, HM: yine>çıkub

¹⁸¹⁷ SR: ṭurur>durur

¹⁸¹⁸ SR: bu nidāyı añlaya>buñı da añlayalar

2399. Ol ferîştehler kamu ağlayalar
Ay u güneş çünki¹⁸¹⁹ andan toğalar

2400. Kılalar andan münādîler nidâ
Pes bu ‘aciz maḥlûḳ ol demde n’ide

2401. Pes nidâ ol dem bu resme olısar
İş bu on cümle cihāna ʔolısar

¹⁸²⁰*İnne’ş-şemse ve’l kamer kad ʔala’ahā min’el mağrib* ¹⁸²¹

[AÜ 132], [BR 66b]

2402. Bil ḥalāyık anda cümle ʔuralar
Ellerini dizlerine uralar

2403. Gökyüzine baḳa bunlar ey dedem
Ancalar ide ki n’eyleyim n’idem

2404. Göreler kim ay u güneş ḳabḳara
İdeler kim birbirine ey yara

[HM 75b], [SR 76a]

2405. Nūrları gitmiş ḳararmış uş bular
Ehl-i dünyā cümle heb ağlaşalar

2406. Nitekim Ḥaḳ virdi Ḳur’ānda ḥaber
Anuñ ile kıl ‘amel ol mu‘teber

[وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ]

Ḳavluhu Te‘ālā: *Ve cumi‘a’ş-şemsu ve’l kameru* ¹⁸²²

¹⁸¹⁹ SR: çünki>çünkim

¹⁸²⁰ Bu başlık SR’de yok.

¹⁸²¹ “Şüphesiz ki güneş ve ay batıdan doğduğu zaman...”

¹⁸²² “Güneşle ay bir araya getirildiği zaman.”, (Kıyâmet, 9)

2407. Şol ki şālihlerdür anlar ağlaya
Aşşı kıla yalvaralar Tañrıya
2408. ‘Āşīler ağlaşduğı hiç fā’ide
Kılmaya anlar ħarāb olub gide
2409. Daħı ħasretleri arta bunlaruñ
Kılmaya maķbūl du‘āsı anlaruñ
2410. Uş anuñ naķlin yazuban göresin
Ĥaķ ‘ināyet ide aña iresin

[... يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي...]

[يَوْمٌ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعذِرَتُهُمْ وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ]

Ķavluhu Te‘ālā: *Yevmu yenfe‘u’ş-şādiķine şıdķuhum
lehum cennātun tecrī* ¹⁸²³

Ķavluhu Te‘ālā: *Yevme lā yenfe‘u’z-zālimīne
ma‘zīratuhum ve lehumu’l-la‘netu ve lehum sū’uddāri* ¹⁸²⁴

2411. Ay ile gün çünki yola gireler
Gelüben gün ortasında ireler
2412. Cebrā’il ol dem ķanadıyla giri
Dönderüb mağribe ilte bunları
2413. Emr-i Ĥaķ Cibrīle böyle olısar
Heybetinden cümle ġamgīn olısar
2414. Bir ķapu var bil ki mağribde ey yār
Aña tevbe ķapusu dirler ki var

¹⁸²³ “Bu, doğrulara, doğrularının fayda vereceğı gündür. Onlara, içinde ebedi kalacakları, zemininden ırmaklar akan cennetler vardır.”, (Mā’ide, 119)

¹⁸²⁴ “O gün zalimlere, özür dilemeleri hiçbir fayda sağlamaz. Artık lânet de onlarındır, kötü yurt da onlarındır.”, (Mü’min, 52)

2415. Ol apunuñ aynı yetmiş yillık uş
Yol urur¹⁸²⁵ imdi pes eyleñ aña gũř
2416. Ay ile gũn ol apudan olunur
Ol Resũlu'İlāh haber bũyle virũr
2417. ũn apuyı bağlayalar ey 'amũ
Tevbe mabũl olmaya andan amu
[Aũ 133], [BR 67a]
2418. Bir rivāyetdũr aber uş bũyle dir
Ayla gũn anden olunur ey dilĩr
[HM 76a]
2419. Bir 'ayn vardur yaratmış ol İlāh
Cānib-i mağribde pes şems ile māh
[SR 76b]
2420. Ol 'ayından olunur key ıssıdur
ağ bilũr ne deñlũ aynĩ yaşısdur
2421. Bağısın Allāh bilũr oldur 'Alĩm
āfız u annān u Mennān u alĩm
2422. Yine ay gũn başbayağı yirine
oğa şarkdan yine ğarba oluna
2423. Girũ andan řoñra geçe az zamān
Bil ıyāmet opısar andan hemān

Faşlun Fi'l-Mũnācāt

Me fā 'ĩ lũn / Me fā 'ĩ lũn / Fe 'ũ lũn

¹⁸²⁵ SR: urur>durur

2424. İlâhî kimesnem yoḡdur ġarîbim
Esirge kim yoluñda ‘andelîbim
2425. Saña ma‘lûm ne diyem cümle hâlüm
Senüñ ‘ıŝkuñda yoḡ aşlâ mecâlüm
2426. Hemân bir ‘âlem-i yoḡluḡda ḡaldum
Taḡayyür baḡrine kim şöyle ḡaldum
2427. İrişmez buña bu ‘aḡluñ kemâli
Ki yandı ‘aḡl u rûḡuñ perr ü bâli
2428. Dün ü ġün olmuşam ben zâr u giryân
Dilerdüm olasın gönlümde mihmân
2429. Bu gönlüm ḡoludur derdüñ ġamından
Ḳaçan ire ki ol ‘İsâ deminden
2430. Dirile ol ki mevt olmuş ḡayâtum
Beḡâya degşürem küllî memâtum
2431. Şafâ vir baña ey ‘Allâm u Ġaffâr
Beni bu varlıġından cümle ḡurtar
2432. Degiŝgil varlıġım yoḡluġa ey yâr
Ki yoḡluḡdur baña küllî olan var
2433. Ayâ ġâfil ne ḡıldıuñ ŝöyle¹⁸²⁶ ‘işyân
İŝitmedüñ mi âyât ile burhân
2434. Yirüñ od eyleme ġül-zârîken sen
Uyan bu nefsi-ŝüma oldu ḡüsrân

¹⁸²⁶ SR: şöyle>böyle

[HM 76b]

2435. Huzāya luṭf kılğıl eyle raḥmet
Senüñdür faẓl u iḥsān hem ‘ināyet

[AÜ 134], [BR 67b]

2436. İşitgil yine ur’andan beyānı
Dinilsün çünkim¹⁸²⁷ Allāh virdi anı

[SR 77a]

[وَالْقَمَرَ قَدَرْنَا هَٰ مَنْزِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ]

*Ve’l amera addernāhu menāzile ḥattā ‘āde ke’l ‘urcūni’l-
adīm* ¹⁸²⁸

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

2437. Aya menziller ki tadīr eyledi¹⁸²⁹
amusın ur’ān içinde söyledi¹⁸³⁰
2438. Hem yigirmi hem sekiz menzil ey yār¹⁸³¹
Geçse bunlardan hilāldür āşikār
2439. Olur ol Őol¹⁸³² eski ‘urcūn-veř hemīn
Kim budur pes emri Rabbü’l ‘ālemīn
2440. Diñle ‘urcūn kim nedür bellü beyān
Güç lügatdür degmeñüz olmaz ‘ayān
2441. Hürmā şalkımı dibidür bil anı
Aña dirler kesseler şalkımını

¹⁸²⁷ SR: çünkim>çünki

¹⁸²⁸ “Ay için de birtakım menziller (yörüngeler) tayin ettik. Nihayet o, eğri hurma dalı gibi (hilāl) olur da geri döner.”, (Yāsīn, 39)

¹⁸²⁹ AÜ, BR, HM: eyledi>eyledüñ

¹⁸³⁰ AÜ, BR, HM: amusın ur’ān içinde söyledi>amusın ur’ānda takrir eyledüñ

¹⁸³¹ SR: Hem yigirmi hem sekiz mezil ey yār>Kim yigirmi hem sekiz menzil ki var

¹⁸³² SR: ol şol>uş ol

2442. Kesseler çün kesmez anı heb bular
Şapınuñ bir pāresin qorlar ey yār ¹⁸³³
2443. Yil girüb ol ağacı qurutmasun
Renc ‘illet üzerine yürütmesün
2444. Bākī kalan şapçuğuz ‘urcundur ol
Bil lügatden ma‘nī andan eyle yol
2445. Rūzigār birle qurur ol yay gibi
Añılur olur hilāl ol ay gibi
2446. Hāq anı Qur’ān içinde söyledi
Ay hilālin aña teşbīh eyledi

Beyit ¹⁸³⁴

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

2447. Niqāb açdı cemālinden yine cānān elinden yār
Qanı ‘āşık anı ister virür yoluna baş u cān
2448. Qanı er kim bu çevgānı şala meydanda qoyub baş
Qanı ol qalb-i hāliş kim aña mihmān ola Sulţān

Hāzā Şıfat-ı Hāq Hāzret-i Celle ¹⁸³⁵

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

[HM 77a]

2449. Cümlenüñ var mişli bil ey nāzenīn
İllā kendi yalıñuzdur ol hemīn
2450. Cümlenüñ vardur merātib dü cihān
İllā kendi bī-zamān ü bī-mekān

¹⁸³³ Bu beyit HM’de yok.

¹⁸³⁴ Bu başlık AÜ, BR ve HM’de: “Kaşide-i İlahî”

¹⁸³⁵ Bu başlık AÜ, BR ve HM’de: “Vaşf-ı Hāzret”

2451. Cümlenüñ vardır fenâsı ‘âkıbet
İllâ kendüsi münezzeh pâk-i zât
[AÜ 135], [BR 68a]
2452. Cümlenüñ var ‘acz ü eksüklük müdâm
İllâ anda yoḡ taḡayyür hem n’edem
[SR 77b]
2453. Cümlenüñ vardır yanında yoldaşı
İllâ anuñ yoḡ mişâl ü begdaşı
2454. Cümlenüñ vardır her işde bir helâl
İllâ oldur bil hemîşe bî-melâl
2455. Cümlenüñ vardır yirinden ‘uzleti
İllâ kendünüñ ebeddür devleti
2456. Cümlenüñ var birbirinden ihtiyâc
İllâ kendidir¹⁸³⁶ muḡaddem bî-‘ilâc
2457. Cümlenüñ var tedbîr itmek her işe
İllâ kendü işler ol dinmez nişe
2458. Cümle gelmişdür atadan anadan
İllâ kendü gelmemişdür kimseden
2459. Şükr ü minnet aña kim bildüñ anı
Bir durur yoḡdur şerîki hem Ğanî

[... لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ]

[لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ]

¹⁸³⁶ SR: kendidir>kendü de

Ḳavluhu Te‘ālā: *Leyse ke mişlihi şey’un ve hüve’s-semī‘u’l-başıru* ¹⁸³⁷ ve Ḳavluhu Te‘ālā: *La’ş-şemsu yenbağī lehā an tudrike’l-ḳamera ve la’l-leylü sābiḳu’n-nehāri ve küllün fī felekin yesbeḫüne* ¹⁸³⁸

2460. Ne güneş vardur ki aya irişe
Ne gice vardur ki günden girişe
2461. Birbiri ardınca tuğralar bular
Tā kıyāmet bil ki ol leyl ü nehār
2462. Çün kıyāmet gelse yaḳīn ey kişi
Bir araya cem‘ olur ol ikisi
2463. Zīra Ḳur’ānda ma‘ānī şöyle dir
Aç gözüñi ‘ibret añla göre bir
2464. Hiç güneş yokdur ki bilgil sen anı
Ola ğālib nūrı ay üzre ḳanı
- [HM 77b]
2465. Gice gide de cemī‘ evḳāt-ı vaḳt
Gündüz ola gice virmeye ḫayāt
2466. Bil ki bil ay āyetidür gicenüñ
Anca emri ḫāşıl olur nicenüñ
2467. Āyetidür gündüzüñ hem bil güneş
Bulısardur birbirin pes cümle eş
2468. Gice yokdur kim anuñ gündüzi yok
Ḳanı gündüz kim gice olmaya yok

¹⁸³⁷ “ O’nun benzeri hiçbir şey yoktur. O işitendir, görendir.”, (Şûrâ, 11)

¹⁸³⁸ “Ne güneş aya yetişebilir, ne de gece gündüzü geçebilir. Her biri bir yörüngede yüzerler.”, (Yâsîn, 40)

[AÜ 136], [BR 68b], [SR 78a]

2469. Ay u güneş¹⁸³⁹ gice gündüz ey yāra
Tā kıyāmet yirlü yirinde dura¹⁸⁴⁰

[... وَكُلُّ فِي فَلَكٍ يَسْبُحُونَ]

Ve küllün fī felekin yesbeḥüne ¹⁸⁴¹

2470. Her birisi ay güneş yılduz ki var
Yügrüşürler pes bular leyl ü nehār¹⁸⁴²
2471. Ol feleklerde bular devrān ider
Şan balık-veş baḥr için seyrān ider
2472. Üç yüz altmışdur cihānca bil güneş
Yüz yigirmidür kamer ey māhı-veş
2473. Berāber olsa ger bunlarda envār
Gice fark olmayadı günden ey yār
2474. Haḫuñ emri irişdi irdi Cibrīl
Ayuñ sildi yüzünden nūrun ey dil
2475. Qanadı birle sildi lā-melāmet
Budur kim oldı vechinden ‘alāmet
2476. Bu kez¹⁸⁴³ fark oldı gündüz tā giceden
‘Abes yirde geçürdüñ illā el’ān¹⁸⁴⁴

¹⁸³⁹ AÜ, BR, HM: Ay u güneş>Ay u gün hem

¹⁸⁴⁰ AÜ, BR, HM: dura>tura

¹⁸⁴¹ “Her biri bir yörüngede yüzerler.”, (Yâsîn, 40)

¹⁸⁴² SR: leyl ü nehār>şöyle ki var

¹⁸⁴³ SR: Bu kez>Bugün

¹⁸⁴⁴ SR: el’ān>andan

2477. Buyurdı ol Te‘ālā yüce H̄azret¹⁸⁴⁵
Severseñ bulasın ƣalbũnde lezzet

[... فَمَحَوْنَا آيَةَ اللَّيْلِ ...]

Ƙavluhu Te‘ālā: Fe meħavnā āyete’l-leyli ¹⁸⁴⁶

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

2478. Anı bil dũnyā gününde ol Ğanī
H̄alk idüb ƣulluƣça ƣıldı hem anı
2479. Güneşde rābi‘inde āsumānuñ
Tutar şavƣı yüzün arz u semānuñ

[HM 78a]

2480. Ƙarışmaz bular¹⁸⁴⁷ aşlā birbirine
Ne idrāk ire H̄aƣƣuñ taƣdīrine
2481. Ƙün ƣıyāmet ƣoya andan cem‘ olur
Ay güneş bir yirde pes bir dem yürür

[وَأَيَّةٌ لَهُمْ أَنَا حَمَلْنَا دُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلِّ الْمَشْحُونِ]

*Ve āyetun lehum ennā ģamelnā zürriyyetehum fi’l-fülki’l
meşħün*¹⁸⁴⁸

2482. Delīdür ol H̄aƣƣuñ bil ƣudretine
Zevāl irgürmedi zürriyyetine
2483. Gemisi içre ya‘nī andan Nūħuñ
İşitdũñ mi kelāmın yüce Şāhuñ

[SR 78b]

¹⁸⁴⁵ AÜ, BR, HM: yüce ģazret>ģazret-i zāt

¹⁸⁴⁶ “Geceyi ve gündüzü birer āyet olarak yarattık.”, (İsrâ, 12)

¹⁸⁴⁷ AÜ, BR, HM: bular>bunlar

¹⁸⁴⁸ “Onların zürriyetlerini dopdolu bir gemide taşımamız da onlar için büyük bir ibrettir.”, (Yâsîn, 41)

2484. Tolupdur Ādemüñ evlādı ol hāl
Budur ma‘nī kelām-ı naqle emşāl
[AÜ 137], [BR 69a]
2485. Gemisinde anuñ şaqladı ğāyet
Çıkardı yine ol şağ u selāmet
2486. Olupdur altı ay baħr içre bunlar
Kamusın hıfz iden ol Hıy u Settār
2487. Didi Allāh Te‘ālā¹⁸⁴⁹ kim bu āyet
Haber virdi ol işlerden nihāyet¹⁸⁵⁰
2488. Delīldür kudretimüze bu hālet
Ki Hıq şaqlar gemi dahı bir ālet¹⁸⁵¹
2489. Ki zürriyyet didi ba‘zı bil anı
Ne yüzden söylediler anda ma‘nī
2490. Dimeklik ma‘nisi ıslāh bu rāzı
Niceler oldılar bu kavle rāzı
2491. Didiler ba‘zılar bundan murād uş
Degüldür gāmi Nūh añlağıl hoş
2492. Geminüñ cümlesin cem‘ itdi ol Hıq
Gemiler ya‘nī uş añlañ muhaqqıq
2493. Girenler ol gemiler her kim olsa
Anı biz şaqlaruz dir Hıq çün olsa

¹⁸⁴⁹ AÜ, BR, HM: Te‘ālā>delīldür

¹⁸⁵⁰ AÜ, BR, HM: Haber virdi ol işlerden nihāyet>Ki kıla kudretimüze delālet

¹⁸⁵¹ Bu beyit AÜ, BR ve HM’de yok.

2494. Delîldür kudrete dir ol Te‘âlâ
Bu işler kim olur ‘izzen kemâlâ
2495. Gemi elsüz ayaksuz şu içinde
Yürür on gün yolu bir gün içinde
2496. Ne isterse kılar kudretde Kâdir
Kimesne mâni‘ olmaz evvel âhir

[HM 78b]

2497. Ya bu ‘ibret¹⁸⁵² ki kuşlar uçsalar¹⁸⁵³
Hevâ üzre kanatlar açsalar¹⁸⁵⁴
2498. Ki her kânde dilerlerse irerler
‘Aceb kim kendülerden mi iderler
2499. Kanatlar mıdur anları uçuran
Ki bunca tağ u şahrâlar geçüren
2500. Degüldür lâkin Allâh ider anı
Buyurdı uşta Qur’ânda beyânı

[...مَا يُمَسِّكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَنُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ]

**Çavluhu Te‘âlâ: *Mâ yumsikuhunne illa’r-Rahmânü innehu
bi kulli şey’in başîr*** ¹⁸⁵⁵

[SR 79a]

2501. Pes anlara nazâr kılmak gerekdür
Bular insâna bil cümle ögütdür

¹⁸⁵² HM: ‘ibret>ğayret

¹⁸⁵³ AÜ, BR, HM: uçsalar>uçsardur

¹⁸⁵⁴ AÜ, BR, HM: açsalar>açsardur

¹⁸⁵⁵ “Onları (havada) Rahmân olan Allah’tan başkası tutmuyor. Şüphesiz O, her şeyi görmektedir.”, (Mülk, 19)

2502. Naşîhat ala tã bunlar¹⁸⁵⁶ bu işe
Pes andan rãh-ı Raḥmãna girişe¹⁸⁵⁷
2503. Ya balık şuda ne yüzden yüzerler
Deñiz cevfinde göz açup¹⁸⁵⁸ görürler
- [AÜ 138], [BR 69b]
2504. Giderler şöyle sür‘at birle yãra
Kim ola kim bu işlerden başara
2505. Olar¹⁸⁵⁹ heb kudretinden oldı zãhir
Evet kendi münezzeh evvel âḥir

[وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ]

Ve ḥalaḩnã lehum min mişliḩi mâ yerkebũne ¹⁸⁶⁰

2506. Yaratduḩ didi anlar çün o Sulṫãn
Ki Nũḩuñ gemisi mişlin biz el‘ãn
2507. Binüb ḩande dilerlerse giderler
Velĩ ba‘zı bu naḩle böyle dirler
2508. Anuñ mişli bulardur naḩl olan bil
Ki merkebdür daḩı at u ḩatır fil
2509. Ve hem virdi deve kim olsa rãkib
Açılır niçe dürlü ḩoş merãtib

¹⁸⁵⁶ SR: ala tã bunlar>alalar bunlar

¹⁸⁵⁷ SR: girişe>irişe

¹⁸⁵⁸ AÜ, HM: açup>açub

¹⁸⁵⁹ AÜ, BR, HM: Olar>Bular

¹⁸⁶⁰ “Onlar için, bunun gibi binecekleri başka şeyler de yarattık.”, (Yâsîn, 42)

2510. Ne deñlü yük dilerse urısarlar¹⁸⁶¹
Yaturken yükledüb pes ıurısarlar¹⁸⁶²

2511. Deve olmasa hacca kim ireydi
Varub Ka'be Medīne ıuds göreydi

[HM 79a]

2512. alılu'llāhuñ ol gökçek mezārın
Anuñla göriserler cümle varın

2513. Ya ol envār-ı Amed kim görürler
Bu menzile develerden yürürler

2514. Bular cümle merātibdür bilürseñ
Eger bu rāha tedbīri ılursañ

2515. Gemiler var giderse bahre bunlar
arada binmege virdüm davarlar¹⁸⁶³

2516. Bular cümle keremden oldı zāhir
Zihī alīk zihī Allāh u ādir

2517. Anuñ çodur bu ullar üzre haı
Velī biz aflet itdük Tañrı haı

[SR 79b]

aşıde vü Naşıhat

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

2518. Neler ihsān ider gör kim bize ol Zü'l-celāl Allāh
Nenüñ gibi virür ni'met bize ol Zü'l-kemāl Allāh

¹⁸⁶¹ AÜ, BR, HM: urısarlar>urısardur

¹⁸⁶² AÜ, BR, HM: ıurısarlar>ıurısardur

¹⁸⁶³ SR: arada binmege virdüm davarlar>uruda binmege virdüm develer

2519. Gel imdi sende sev anı gönülden gayrıyı sürgül
Aña göre ‘amel kııl var dilemez bed fi‘āl Allāh
2520. Anuñ çün halk ider seni olasin zıkrine meşğül
Bedenden cidd ü cehd ihlāş gönülde dilde di Allāh
- [AÜ 139], [BR 70a]
2521. Dilerseñ iresin aña¹⁸⁶⁴ elüñ çek sen bu dünyādan
Teveccüh eyle ol Hāḫḫa vire tā hoş hıṣāl Allāh
2522. Bula gör Hāḫ Te‘ālāyı ide gör luṭf ile ta‘zīm
Sañada eyleyüb ihsān vire cennet maḫāl Allāh
2523. Yirüñ od eyleme zinhār elüñ çek her ḫabā’ışden
İdersin sen saña zulmı seni kıılmaz ḫalāl Allāh
2524. Gel imdi şimdiden¹⁸⁶⁵ girü yönüñi Hāḫḫa döndürğül
Kıla gör nefis ile cengi vire bir gün zafer Allāh
2525. İşit pes yine ol Hālīḫ bizim çün kıldı çok ihsān
Diyübdür cümle Ḳur’ānda cevābın ol Te‘āla’llāh
2526. Egerçi söyleyüb anca leṭā’if eyledi izhār
Velī ḫahrı iken çoḫdur ḫaberdan naḫl ider Allāh
2527. Emīn olmañ benüm luṭfum görüb aldanmañ aslā siz
‘Amelden kıılmañuz i‘rāz gerekmez dir vebāl Allāh
- [HM 79b]
2528. Anuñda uşda gör naḫliñ bu āyet eylesün i‘lām
Anı naḫl itmiş uş añlan ne resme ola ḫāl Allāh

¹⁸⁶⁴ AÜ, BR, HM: aña>Hāḫḫa

¹⁸⁶⁵ AÜ, BR, HM: şimdiden>şimden

[... فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ]

Ḳavluhu Te‘ālā: *Fe lā ya’menu mekra’llāhi illa’l-ḳaṣmu’l-ḥāsirūne* ¹⁸⁶⁶

2529. Ki ya‘nī hiç emīn olmaz olar mekrinden Allāhuñ
Ziyānlu ḳavm¹⁸⁶⁷ ola illā didi ol Zü’l-me‘āl Allāh
2530. Eger kim olsañuz maḡrūr olursız ol sa‘at ḡāfil
Bilürsiz ehl-i ḡaflet çün ne resme ide ḳāl Allāh
2531. Didi ol Seyyid-i sādāt ki her kim eylese ‘ādet
Ki günde seksen üç āyet oḳusa n’ide ol Allāh
2532. Olar bil ehl-i ḡafletden yazılmaz didi Peyḡamber
Oḳumadı Süre-i Yāsīn vişāl ide dāl Allāh
2533. Bu ni‘metler ki ol virdi kemāl-i faẓla irgürdi
Olupduk bizi dir görđi virüb hem ‘ilm ü ḡāl Allāh
2534. Anuñ çün yevmi pes şükrüñ olursın ‘āşī ol Ḥaḳḳa
Ḳanı ‘ār uş ḳanı ḡayret ki virsün tā vişāl Allāh

[SR 80a]

2535. Yine gör ne ḡaber virdi kelāmın gönderüb bize
Oḳuduñuz ‘amel eyleñ ḳıla tā ittişāl Allāh

[وَأِنْ نَشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيحَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنْقَدُونَ (43) إِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ
[(44)]

*Ve in neşe’ nuḡriḳhum fe lā şariḡa lehum ve lā hum
yunḳazūne. İllā raḡmeten minnā ve metā’an ilā ḡīn* ¹⁸⁶⁸

¹⁸⁶⁶ “Yoksa Allah’ın tuzaḡından emin mi oldular? Ziyana uğrayan kavimden başkası Allah’ın tuzaḡından emin olamaz.”, (A‘rāf, 99)

¹⁸⁶⁷ AÜ, BR, HM: ḳavm>ḳul

¹⁸⁶⁸ “Biz istesek onları suda boḡarız da kendileri için ne imdat çağrısı yapan olur, ne de kurtarılırlar. Ancak tarafımızdan bir rahmet olarak ve bir süreye kadar daha yaşasınlar diye kurtarılırlar.”, (Yāsīn, 43-44)

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

2536. Dilersavuz¹⁸⁶⁹ eger kim anları biz
İdüb ğark olalar¹⁸⁷⁰ şöyle mededsiz

2537. İriştürmeye¹⁸⁷¹ hiç kimse selāmet
Eger kim olısar¹⁸⁷² anlar melāmet

[AÜ 140], [BR 70b]

2538. Meger kim yine bizden ola ihsān
İdüb¹⁸⁷³ rahmet gide tā fi'l-i nisyān

2539. Kılavuz anlaruñ qahrını te'hīr
Kamusın göriserler evvel āhir

2540. Bu fānī dünyede bir kaç gün anlar
Görürler fā'ide dir olmayub zār

2541. Ölüm vaqtine dek dursunlar anda
Maqām eyleñ evet bu naqle cānda

2542. Gelicek huz ecel virmez emānı
Saña ƣār gösterür bu kiñ cihānı

[HM 80a]

2543. Dağı bil¹⁸⁷⁴ Hāq kelāmından haber dir
Ki Cibril-i Emīn indürdi bir bir

2544. Emīnu'llāh durur ol peyk-i hazret
İder ihsān ucından ƣatī¹⁸⁷⁵ ğayret

¹⁸⁶⁹ SR: Dilersavuz>Dilersüz

¹⁸⁷⁰ AÜ, BR, HM: olalar>ola

¹⁸⁷¹ AÜ, BR, HM: İriştürmeye>İrişdürmeye

¹⁸⁷² AÜ, BR, HM: olısar>olsalar

¹⁸⁷³ AÜ, BR, HM: İdüb>İrüb

¹⁸⁷⁴ HM: bil>bu

¹⁸⁷⁵ AÜ, BR, HM: ƣatī>ƣanī

[وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ]

*Ve izā kıle lehumu't-tekü mā beyne eydīkum ve mā
ħalfekum le'allekum turħamūne* ¹⁸⁷⁶

2545. Kaçan kim diseler küffāra her an
Ki kōrkuñ öñüñüzden ōñuñuzdan

2546. Ola kim 'ākıbet raħmet bulasız
Ĥaħkuñ raħm itdüği yoldan gelesiz

2547. Bular tıtmaz nitekim işidürler
Şanur anlar kim eyi iş iderler

2548. Bulurlar kamosın pes anda bir bir
Anı kim eyledüñ Kıur'ānda taħrīr

2549. Naşıħat tıtmaz¹⁸⁷⁷ anlar çün bilindi
'Azāb lafzı bular çün ey dinildi

2550. İşit kim ba'zılar naql itdi anı
Diyem tā kalmaya bil bu nihānı

[SR 80b]

2551. Ve mā beyne dir ol iħsāndur ey cān
Geliserdür ki kullar işler el'ān ¹⁸⁷⁸

2552. Ve mā ĥalfekum ol geçmiş günāħı
Bilir bunları ol ĥalkuñ İläħı

2553. Ki mā beyne dimekden ba'zılar dir
Kıyāmetde olандur eyle tedbīr

¹⁸⁷⁶ "Onlara, "Önünüzde ve arkanızda olan şeylerden (dünya ve ahirette göreceğiniz azaplardan) sakının ki size merhamet edilsin." denildiğinde yüz çevirirler.", (Yāsın, 45)

¹⁸⁷⁷ SR: tıtmaz>dutmaz

¹⁸⁷⁸ 2551/2552 arası beyitler AÜ, BR ve HM'de yok.

2554. Ve mā ḥalfekum ol yirden çıkan bil
‘Azābdur kim olur mı aña tebdīl
2555. Delīl uşta ana āyāt-ı Qur’ān
Ṭutar emrin anuñ pes her ki qorqan
2556. Odur qorqma aña şāhid duta emrin
İrişdürür hemān dermāna derdin ¹⁸⁷⁹

[وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ]

*Ve mā te’tīhim min āyetin min āyāti Rabbihim illā kānū
‘anhā mu‘riḏīne*¹⁸⁸⁰

2557. Ki hiç bil gelmedi dir Ḥaḳ bir āyet
Bizüm āyetlerimizden ki ğāyet

[AÜ 141], [BR 71a]

2558. Ve illā anlar¹⁸⁸¹ andan döndürür yüz
Anuñ çün oldılar dir şöyle gözsüz
2559. Bu küffār ki ḳatī ğāyetde maḥrūm
Velī mü’mīnleri Ḥaḳ kıldı merḥūm
2560. Bu āyet ma’nīsinden uşta¹⁸⁸² taḳrīr
Ne emr itse ider ḥükminde taḳdīr

[HM 80b]

[وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْطَعِمُ مَنْ لَوْ
يَشَاءُ اللَّهُ أَطَعَمَهُ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ]

¹⁸⁷⁹ Bu beyit AÜ, BR ve HM’de yok.

¹⁸⁸⁰ “Onlara Rablerinin âyetlerinden bir âyet gelmez ki ondan yüz çeviriyor olmasınlar.”,
(Yâsîn, 46)

¹⁸⁸¹ AÜ, BR, HM: anlar>anları

¹⁸⁸² AÜ, BR, HM: uşta>uşda

*Ve izā kıle lehum enfiķū mimmā razaķakumu'llāhu
ķāle'llezīne keferū lillezīne āmenū enuķımu men lev
yeķā'ullāhu eķamehu in entum illā fı dālālin mübīn*¹⁸⁸³

2561. Kaķan küffāra bunlar dise yādı
 Taķadduķ eyleñüz dir size Hādī
2562. Ne kim ol size rūzi virdüğinden
 Virüñ Haķ yoluna pes sizde andan
2563. Ta'ām mı virelüm dirlerdi anlar
 Dilemezlerdi hergiz vire bunlar
2564. Şu kimseye ki¹⁸⁸⁴ Haķ virmedi yā biz
 Nite virmek ola pes bilesiz siz
2565. Ki Allāh bize virmişdür dileksiz
 Viriserdür size Haķdan dileñ siz
- [SR 81a]
2566. Size virmez çü biz nite virelüm
 Daķı ne didiler diñleñ diyelüm
2567. Degülsiñüz meger illā ki uş siz
 Dālāletde çü Haķdan dilemezsiz
2568. Haķāyıķdan dilersiz rızķı kim var
 Bu resme naķl ider pes anda küffār
2569. Bu naķli vech-i telbīs birle dirler
 Taķadduķ ķılmayalar tā ki bunlar

¹⁸⁸³ "Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden hayra sarf ediniz, denildiğinde kâfirler mü'minlere dediler ki: Allah'ın dilediği takdirde doyuracağı kimseleri biz mi doyuracağız? Siz gerçekten apaçık bir sapıklık içindesiniz.", (Yâsîn, 47)

¹⁸⁸⁴ AÜ, BR, HM: ki>kim

2570. Velī ammā eşaḥ bundan işitgil
Ma‘ānī şerḥini naql eylesün dil
2571. Kemālince kıtur her emri Allāh
Yaramazlık hemān pes bizdedür āh

[... İْنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ]

İn entum illā fī ḍalālin mübīn ¹⁸⁸⁵

[AÜ 142], [BR 71b]

2572. Hiṭābdur Ḥaḳ Te‘ālādan bu āyet
Ki ey kāfirler uş sizde ḍalālet
2573. Olupdur āşikāre añlañ anı
Ki azgun söyleşürsüz bu beyānı
2574. Taşadduḳ itmemek istersiz uş siz
Ki tezvīr birle ḥüccetler idersiz

[HM 81a]

2575. Degül siz illā azgunluḳ içinde
Bu ma‘lūmdur bilüñ kim ins ü cinde
2576. Ḍalālet size maḥşūş bil bu rāzı
Didi küffāra bil ol bī-niyāzı
2577. O sizden diledükleri de benden
Dilenmekdür ki uş size viren ben
2578. Ḥaḳīḳatde benümdür mālñuz uş
Viren ben-ven size sizde vireñ hoş

¹⁸⁸⁵ “Siz gerçekten apaçık bir sapıklık içindesiniz.”, (Yâsîn, 47)

2579. Bu naql uş delīlimüz emr-i Hādī
Dinilsün tā ki naql itmiş münādī¹⁸⁸⁶

*Ḳale'l-abdu ve mā yemlikuhu kāne li-Mevlāhu*¹⁸⁸⁷

[وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ]

*Ḳavluhu Te'ālā: Ve yeḳūlūne metā hāza'l-va' du in küntüm
şādīḳīn*¹⁸⁸⁸

2580. Çü mü'minler o küffāra didiler
Kelām içre ki te'kīd eylediler
2581. Ne ĩmāna gelürsüz ne taşadduḳ
Diyesüz uş ki biz bize ne itdük¹⁸⁸⁹
2582. Ḳıyāmetde cevāb ne viresüz siz
Didi küffār kim ol va'de kılursüz¹⁸⁹⁰
2583. Ḳaçan gerçek olursa söyleñ imdi¹⁸⁹¹
Cevāb içre bular pes böyle didi¹⁸⁹²

[SR 81b]

2584. Evet mü'minlere Ḥaḳ kıldı yāri
Cevābında didi ol Ḥayy u Bārī
2585. Hemīşe yardım eyler ḳullarına
Bularda cān virürler yollarına

¹⁸⁸⁶ Bu beyit SR'de yok.

¹⁸⁸⁷ Bu lafız bir ĩrād-ı mesel olup "Canım, başım ve gönlüm ile bütün varlığım senindir." anlamındadır. ĩrād-ı mesel, bir fikri ispat için bir atasözünü veya hikmetli bir sözü delil getirmektir. ĩrsāl-i mesel veya ĩrād-ı mesel çoğu zaman bir temsili teşbihten ibarettir (Saraç, 2012:277).

¹⁸⁸⁸ "Eğer doğru söyleyenlerseniz, bu tehdit ne zaman gelecek? diyorlar.", (Yâsîn, 48)

¹⁸⁸⁹ SR: biz bize ne itdük>ol va'de kılursüz

¹⁸⁹⁰ Bu beyit SR'de yok.

¹⁸⁹¹ SR: olursa söyleñ imdi>olısar söylen indi

¹⁸⁹² SR: didi>dindi

2586. Gerekdür bilevüz hem¹⁸⁹³ bu ‘aṭāyı
Yolunda terk idevüz biz ḥaṭāyı¹⁸⁹⁴

2587. Ne yüzden naql ider ol cāvizānı
Bu āyet bildirübdür uṣṭa¹⁸⁹⁵ anı

[AÜ 143], [BR 72a]

[مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ]

*Mā yenzurüne illā ṣayḥaten vāḥideten te’ḥuzuhum ve hum
yahıṣṣımüne*¹⁸⁹⁶

2588. Degüldür muntazır illā bu küffār
O bir ṣayḥa içündür şöyle kim var

2589. Bulara nā-gāh ol ṣayḥa iriṣe
İnanurlar ḳamu anlar bu işe

[HM 81b]

2590. Kim İsrāfildür ider bu nidāyı
Alur ol dem hemān bāy u gedāyı

2591. Ḥuṣūmetdeyken anlar añla anı
‘Ayān ola hemān dem iş bu ma‘nī

2592. Ḥuṣūmetden murād ne ola taḳrīr
İderken bunlar uṣ bāzārda tedbīr¹⁸⁹⁷

2593. Bir āyetde daḥı eyle ider yād
Görüñ kim ne maḥalde urdı bünyād

¹⁸⁹³ AÜ, BR, HM: hem>bu

¹⁸⁹⁴ BR, HM: biz ḥaṭāyı>pes ḥaṭāyayı

¹⁸⁹⁵ AÜ, BR, HM: uṣṭa>uṣṭa

¹⁸⁹⁶ “Onlar, birbirleriyle çekişip dururken kendilerini ansızın yakalayacak korkunç bir sesi bekliyorlar.”, (Yâsîn, 49)

¹⁸⁹⁷ Bu beyit SR’de yok.

2594. Budur pes ol nişānı pādişāhuñ
Saña niçe haber dir yüce şāhuñ
2595. Kıyāmet gelmeye dir size illā
Gele ańsuzda şıdķ it iş bu qavla

[... لَا تَأْتِيكُمْ إِلَّا بَغْتَةً ...]

Qavluhu Te‘ālā: *Ve lā te’tikūm illā baġtetēn* ¹⁸⁹⁸

Beyit

Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn

2596. Gör kemāl-i qudretinden bizi insān eyledi
Luţ idüb imān u Qur’an bunca ihsān eyledi
2597. Hem Muḥammed kim Ḥabībūñ gönderüb eyler mu‘īn
‘Aleme rahmet ü ni‘metdür ki yeksān eyledi

¹⁸⁹⁹**Faşlun Fī Ahvāl-i Kıyāmet**

Qāle’n-Nebıyyu ‘Aleyhi’s-selām: *Mehātī’s-sā‘at ve’r-raculu tis‘ā seyyi’etü* ¹⁹⁰⁰

Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Fe ‘ū lūn

2598. Geliserdür kıyāmet ańsuzın dir
Ne resme ańsuzın pes diñle bir bir
2599. Ki bir kimse şıvarurken şavarın
Qopar ol dem kıyāmet ańla¹⁹⁰¹ varın
2600. Resūlu’llāh işit kim kıldı tekrār
Aña ma‘lūmdur uş bu cümle esrār

¹⁸⁹⁸ “O, size ańsuzın gelecektir.”, (A‘raf, 187)

¹⁸⁹⁹ Bu başlık SR’de: “**Qāle’n-Nebıyyu ‘Aleyhi’s-selām: Seyyi‘āt es-seyyi‘āti ve’r-raculu tis‘ā**”; “Nebî (sav) buyurdu ki: (Kişi) dokuz kötülüğünden soruluncaya kadar...”

¹⁹⁰⁰ “Nebî (sav) buyurdu ki: Kişi, dokuz kötülükten hesaba çekileceği zaman...”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

¹⁹⁰¹ AÜ, BR, HM: ańla>diñle

[SR 82a]

**Ḳāle'n-Nebıyyu 'Aleyhi's-selām: Ve'r-raculu tehūmun
sa'te yerfe'u mīzānehu ve yahfiẓ**¹⁹⁰²

[AÜ 144], [BR 72b]

2601. Ṭutarken bir kişi kıymetde taşı
 Ḳopar ol dem kıyāmet gör bu işi
2602. Ṭutarken hem terāzū olda ālet
 Ḳopar ol dem kıyāmet gör ne ḥālet
2603. Ki yāḥuz nesne şatarken elinde
 Veyāḥuz söylenürken söz dilinde

[HM 82a]

2604. Kimi loḳma ağzında çiyenenürken¹⁹⁰³
 Henüz yuṭmağa ḳala kim uyurken
2605. Kimi seyrānda kim ağlar güler kim
 Kimi altun şayaraken yā kimi sīm
2606. Kimi maḥbūb-ı dilberle oturmuş
 Göñülde cümle taḳvāyı götürmüş
2607. Unutmuş ol kıyāmet var mı yā yok
 Hevādan ger¹⁹⁰⁴ beğāyet olmuş ol tok
2608. Kimi mescidde zıkr eylerler anlar
 Kimi ṭurmuş namāza ey yārānlar

¹⁹⁰² Bir önceki hadis başlığının devamı olarak "Nebî (sav) buyurdu ki: Kıyâmet günü (kabirinden) kaldırılıp yükseltilecek mîzana çıkıncaya kadar korunur."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

¹⁹⁰³ AÜ, BR, HM: çiyenenürken>çiyneriken

¹⁹⁰⁴ SR: ger>key

2609. Muḥaşşal her biri bir emre meşğül
İken kimi feraḥ kim olsa¹⁹⁰⁵ ma‘zül
2610. Kopard pes nāgehān ol görklü sâ‘at
İrişür¹⁹⁰⁶ şayḥa tā arz u semāvāt

[فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ]

Ḳavluhu Te‘ālā: *Fe lā yesteṭī‘ūne tavşiyeten ve lā ilā
ehlihim yercī‘ūne* ¹⁹⁰⁷

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

2611. Ne yite güçleri ey yār vaşiyet itmege bunlar
Ne yolda bulunan ire gelüb beytine ol kim var
2612. Dönüb ehline pes anlar vedā‘ itmek olunmaz hiç
Ne heybetdür gör añsuzdan ire çün tā göre anlar
2613. Bu yirde iḥtilāf olmuş ki üç kez mi urılır şūr
İki kez mi olur yāḥuz didi pes soñra diyenler
2614. İki kez ola şūr ancaḥ bular ḳavline baḳıncaḥ
Velī oldur eşaḥ üç kez urıla ola men fi‘d-dār
2615. Şol aşḥābdur pes anlar kim Resūlüñ gördiler vechin
Ḳulaḳlarla işitdiler yüzünden şaçılıb envār
2616. Beyān itdi bu sözden rāz iderdi Ḥaḳḳa hem ol nāz
Zihī şūret zihī āvāz fedā ḳıl yoluna cānlar

[AÜ 145], [BR 73a], [SR 82b]

¹⁹⁰⁵ SR: olsa>ola

¹⁹⁰⁶ AÜ, BR, HM: İrişür>İriser

¹⁹⁰⁷ “İşte o anda onlar ne bir vasiyyetde bulunabilirler, ne de ailelerine dönebilirler.”,
(Yāsîn, 50)

2617. Yine uş bir hadîş içre mu‘ayyen naql ider hâli
Nazar kıl ne haber virmiş bilinsün ma‘niden esrâr

**Ruviye ‘an Ebû Hureyre Rağıya’llāhu ‘Ani’n-Nebıyyu
‘Aleyhi’s-selām: *Mā beyne’n-nef̄hateyni erba‘üne
senetun*¹⁹⁰⁸**

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

2618. İki nef̄ha arasındadır anı
Tamam kırk yıl geçe gör bu zamānı
2619. Olupdur muntazır bu resme odı
Kaçan emr ola kim urmağa şūrı ¹⁹⁰⁹
2620. Didiler yā Resūlu’llāh ya biz ne
Buyurursın kılalum maşlahat ne
2621. Eyitdi bunlara şol dem o Sultān
Bunu diñ tā size Hāk kıla ihsān

¹⁹¹⁰ *Ḥasbuna’llāhu Ni‘me’l-Mevlā ve Ni‘ma’n-Naşīru ve
Ni‘me’l-Vekīl*¹⁹¹¹ şūra urmaq şıfatın beyān ide

[HM 82b]

2622. Hiç uyumaz gör işinde ol Ḥuzāyı
Görür inkār idenler ol cezāyı
2623. Diler kim kulları şabr ide dā’im
Her işde olalar emr üzre kâ’im
2624. Didiler ba‘zılar kim urıla şūr
Niçeler redd ola niçesi mağfür

¹⁹⁰⁸ Ebû Hureyre’den (ra) rivâyetle Nebî (sav) buyurdu ki: “İki üfleme arasında kırk sene vardır.”; Ahmed İbni Hanbel, Müsned, 3/28; Buhârî, Kitâbu’t-Tefsîr 258/336; Müslim, Fiten, 28/141(2955).

¹⁹⁰⁹ 2619/2621 arası beyitler AÜ, BR ve HM’de yok.

¹⁹¹⁰ Bu başlık AÜ, BR ve HM’de yok.

¹⁹¹¹ “Allah ne güzel dost ve yardımcı; ve ne güzel vekildir.”

2625. Bil üç kez urılır didi olar şür
Zîra Qur'ânda eyle oldı mezkûr

2626. Kılur uşta¹⁹¹² işâret ol beyâna
Niçe gâfil bu tenbihden uyana

*Yeome yunfehu fi's-şûri feşa'ika ve nüfiha fi's-şûri fezezi'a
nefehātu şa'ika ve nefhatü be'ase* ¹⁹¹³

2627. Velî amma eşaḥ kavluñ beyânıñ
İşit kim n'olısar bir bir 'ayânıñ

2628. Biri feza' biri şa'k u biri ba's
Budur pes kavlı ü evlâ eyleñ ihlâş

2629. Biri tenbîh içündür cümle nâsa
Biri ancak ölüm bak bu kıyâsa

2630. Birinde cümle maḥlûk durısarlar ¹⁹¹⁴
Ne kim itdiler ise göriserler

2631. Ebû Sa'dî vü Ḥazrîden rivâyet
Ki Peygamber buyurdı diñle gâyet

[SR 83a]

2632. Buyurdı ol kamer alını yüzi gün
Belâgatde feşâhat birle mevzûn

2633. Anuñ bedri irişmez hiç hilâle
Cemâl-i mihrî irmişdür kemâle

¹⁹¹² AÜ, BR, HM: uşta>uşda

¹⁹¹³ "Sûr, (ilk kez) üflendiği gün müthiş bir gürültü hâsıl olur. Sûr'un ikinci üfürülüşünde de korku ve dehşet hâkim olur. Üçüncü üfürülüş ise yeniden dirilişe sebep olur."

¹⁹¹⁴ AÜ, BR, HM: durısarlar>tırısarlar

**Ḳāle'n-Nebiyu 'Aleyhi's-selām: Keyfe ve şāhibu'ş-şūri
ḳad e'n-niḳmete vāşfi sem'ur ve ḫayāḫihim¹⁹¹⁵**

[AÜ 146], [BR 73b]

2634. Didi nice tena'um ḳılayın ben
Ya nice bulayın lezzet ḫayātdan
2635. Şūr ıssı şūret¹⁹¹⁶ aḡzına alupdur
Bunu ol nūr-ı Peyḡamber diyüpdür
2636. Ḳulaḡın daḫı dikmişdür diküye
Elin egmiş aşıḡa eyvāh eyvāh

[HM 83a]

2637. Olupdur muntazır tā ura şūri¹⁹¹⁷
Bulalar tā ki bu ḫalk nāri nūri¹⁹¹⁸
2638. Didiler yā Resūlu'llāh biz[e] ne
Buyurursın ḳılalum maşlahat ne ¹⁹¹⁹
2639. Eyitdi bunlara şol dem o Sultān
Bunu diñ tā size Ḥaḳ ḳıla iḫsān

**¹⁹²⁰ Ḥasbuna'llāhu Ni'me'l Mevlā ve Ni'me'n-Naşir ve
Ni'me'l Vekil¹⁹²¹**

2640. Niçenüñ olısar başında devlet
Niçeler olalar ol gün melāmet

¹⁹¹⁵ Ebû Hureyre'den (ra) rivāyetle Nebî (sav) buyurdu ki: "Şūr sahibi nasıl bilinir? Sesinin güzelliḡi, sâfiliḡi ve sayhası işitilir."; (Hadisin kaynaḡı bulunamadı.)

¹⁹¹⁶ AÜ, BR, HM: şūret>şoran

¹⁹¹⁷ AÜ, BR, HM: tā ura şūri>bu resme özi

¹⁹¹⁸ AÜ, BR, HM: Ḳaçan emr ola kim urmaḡa şūri>Bulalar tā ki bu ḫalk nāri nūri

¹⁹¹⁹ 2638 ve 2639 numaralı beyitler SR'de yok.

¹⁹²⁰ Bu başlık SR'de yok.

¹⁹²¹ "Allah, ne güzel dost ve yardımcı; ve ne güzel vekildir."

2641. Niçeler toğrı yol üzre giderler
Girüb cennetde yarın ıyş iderler
2642. Şolar kim çekdi destin dođrı¹⁹²² yoldan
Olara hışm ide Hağ ol dalâlden
2643. Kaçan İsrâfil ol gün ura şûrı
İrer Hađkuñ ana bu resme emri
2644. Yarıla heybetinden yirler anuñ
Niçe şâkat virür pes anda cânuñ
2645. Dağı dađlar¹⁹²³ atıla şanki bir yük
Hevâya ola perrân anca ol gün
2646. Ve gökler yarılıb yılduz döküle
Kamer anda güneş birle řutula¹⁹²⁴
2647. Deñizler kaynaya mevc ura berre
Yürekler yarıla ve gide zerre ¹⁹²⁵
2648. Melekler kırkalar göklerde fi'l-hâl
Anuñ çün gör ne resme oldı¹⁹²⁶ ağvâl
2649. Ve hem emzüklü hârunlar işit sen
Koya emzürüriken bunlar elden
- [AÜ 147], [BR 74a], [SR 83b]

¹⁹²² AÜ, SR: doğrı>toğrı

¹⁹²³ SR: dağlar>şağlar

¹⁹²⁴ AÜ, BR, HM: şutula>duşula

¹⁹²⁵ SR: zerre>zehre

¹⁹²⁶ SR:oldı>ola

[إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ (1) وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ (2) وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ (3)]

[وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ]

[إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ (1) وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ (2)]

Қавлуһу Те‘ālā: *İza’s-şemsu kuovirat ve iza’n-nücümü’nkederat ve iza’l-cibālu suyyirat*¹⁹²⁷ *ve iza’l bihāru fuccirat*¹⁹²⁸ Қавлуһу Те‘ālā: *Ve iza’s-semā’u’nşakḳat ve ezinet li Rabbihā ve huḳḳat*¹⁹²⁹

2650. Diyem ben yine bir dertlü kelāmı

Anı zıkr iden er hiç şād ola mı

[HM 83b]

2651. ‘Aḳıllar çāk olup añlar yarıla

Bedenlerde olan cānlar ʔarıla

2652. Hāmıleler düşüre ḥamlin ey yār

Nelere uğraya ol demde anlar¹⁹³⁰

2653. Şabīler pīr olurlar ol sa‘at bil

Olur hem yüzlerinüñ rengi tebdīl

2654. Ki şaçları o gün¹⁹³¹ heb olalar aḳ

Şalar üstlerine çün ol günü Hāḳ

2655. Budur evvel urılan nefḥa-i şūr

Bunı tenbīh için ‘arz idiserdür

2656. Geçe bir kaç gün anlar ola şālih

Görürler ḥayr u iḥsān çün meşālih

¹⁹²⁷ “Güneş katlanıp dürüldüğünde, yıldızlar (kararıp) döküldüğünde, dağlar (sallanıp) yürütüldüğünde...”, (Tekvîr, 1-3)

¹⁹²⁸ “Denizler kaynayıp fıskırtıldığı zaman...”, (İnfıtâr, 3)

¹⁹²⁹ “Gök yarıldığı ve Rabbine boyun eğdiği zaman...” (İnşikâk, 1-2)

¹⁹³⁰ AÜ: anlar>bunlar

¹⁹³¹ AÜ, BR, HM: Ki şaçları o gün>Ki ya‘ni şaçları

2657. Yine evvel ki hāle iriserler
Göñülden kōrkuyı hep süriserler
2658. Yine ğaflet içinde kıala¹⁹³² bunlar
İşit kim n'olur andan şoñra kim var
2659. Geçer kırk yıl pes andan şoñra Allāh
Ne yüzden ide emrin şūr için şāh
2660. Diye İsrāfile ur şūrı tekrār
Kırılson cümle 'ālemler¹⁹³³ ne kim var
2661. Pes ura andan añsuzdan o şūrı
Urısar ol melek tarh ide Tūrı
2662. Eger p̄ir ü eger cümle ħalāyık
Helāk ola bular ol demde bāyık
2663. Kırıla yirde vü gökde ne kim var
Bi-emr-i Kādir u Kayyūm u Kāhhār
2664. Meger 'arşı götüren daħı Cibrīl¹⁹³⁴
Ve hem İsrāfil ü Mīkā'il ey dil
- [AÜ 148], [BR 74b]
2665. Hem 'Azrā'il kıla anda¹⁹³⁵ kalandan
Nişān kıalmaya dünyāya gelenden
2666. Pes andan yir yüzünde kıalmaya şu
Kıruya emr-i Hākla iş budur hū

¹⁹³² AÜ, BR, HM: kıala>ola

¹⁹³³ SR: 'ālemler>'ālemden

¹⁹³⁴ AÜ, HM: Cibrīl>Cebra'il

¹⁹³⁵ SR: kıla anda>ola andan

[SR 84a]

2667. Hı̇tāb ire yine bil¹⁹³⁶ Hı̇kdan ey cān
Anuñdur emr anuñdur ism-i Sübhān

[HM 84a]

2668. Gele kim almayub¹⁹³⁷ cümle olalar
Cihāna gelmedüñ gibi olalar
2669. Pes andan göre ‘Azrā’il bu rāzı
Cān almada o zametden dirāzı
2670. Diye yā Rab bilsem ben bu işi
Bu mevtüñ acısında n’ola kişi
2671. Temennā iderem senden ben anı
Ki tā abz itmeyedüm anda cānı
2672. Huzā emr ide teslīm ide cānın
O da almaya gide anda anın
2673. āle Allāh hemān ol Hı̇yy u ayyūm
Ezelden hem ezel bil anı dā’im
2674. Şerīki yo mişāli yo zevāli
Ezel āir münezzehdür kemāli
2675. İşitgil uş yine naql itdi ur’ān
Anuñdur pes amu emr üzre fermān

¹⁹³⁶ SR’de “bil” yok.

¹⁹³⁷ AÜ, BR, HM: almayub>fel yemüt

[كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ (26) وَيَبْقَى وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ (27)]

¹⁹³⁸Κavluhu Te‘ālā: Küllü men ‘aleyhā fān ve yebkā vechu
Rabbike Zü’l-celāli ve’l-ikrām¹⁹³⁹

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

2676. Añar mısın ayā ğāfil¹⁹⁴⁰ ki bir gün geliser ol gün
Niçün dünyāya mağrürsın kılırsın kendüzüñ mağbün
2677. Size bildürmedi mi Hağ ki bir gün gelisersiz siz
Aña göre yarağ eyleñ ‘ibādet eyleñüz dün gün
2678. Niçeler olalar ħasret yağa yüreklerin fürķāt
Cehennem içre odlara ‘azāb ola ana her gün
2679. Pes ayrıla oğul kıızdan ħışımdan dağı ħardaşdan
Kimin nāra kimin nūra çekerler pes Zebāniyyün
2680. Selāmet ola her kim ki gire cennet maķāmına
Tecellī eyleyüb Allāh vire bunlara ħūr u ‘ıyn

[AÜ 149], [BR 75a]

2681. Giren ammā cehennemde çekerler dürlü miñnetler
Yağub bunları ol odlar olurlar dün ü gün mağzün¹⁹⁴¹
2682. Olar çün ol münezzeh zāt bugün bildürdi dünyāda¹⁹⁴²
Eger ħayrın eger şerrin niçün pes oldılar azğun

Faşlun Fī Beyān-ı Tefsīr-i Ma‘ānī ¹⁹⁴³

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

¹⁹³⁸ Bu başlık SR’de yok.

¹⁹³⁹ “Yer yüzünde bulunan her canlı yok olacaktır. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zâtı bâkî kalacaktır.”, (Rahmân, 26-27)

¹⁹⁴⁰ SR: ğāfil>miskîn

¹⁹⁴¹ HM: dün ü gün mağzün>her gün mağrüm

¹⁹⁴² SR: dünyāda>dünyāyı

¹⁹⁴³ Bu başlık AÜ, BR, HM’de “Faşlun Fī Baħr-i Meşnevī”

[HM 84b]

2683. Pes andan soñra bil kim Hâk Te‘âlâ
İşit kim ne kıılır ol demde fi‘lâ

[SR 84b]

2684. Dürer yiri gögi kâğıd mişâl ol
Ne anda kalısardur şağ ne şol

2685. Ki kudret kabzasına alub ide
Nidâsın gör kim ol ne resme ide

Hâzâ Nidâ-yı Hâk Te‘âlâ “Ene’l-mülk”¹⁹⁴⁴

[... لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ]

**Qavluhu Te‘âlâ: Ene’l-mülkü ve Qâle limeni’l-mülkü’l
yevme li’llâhi’l-Vâhidi’l-Qahhâr ¹⁹⁴⁵**

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

2686. Benüm ol pâdişâh kim yok şerîkim
Ki hikmetle kıılır-van ben her işim
2687. Qanı ol cebr idenler nâsa dâ’im
Şanurlardı kalurlar bunda kâ’im
2688. Veya ol kibr idenler fahr idüb tâ
İrişdi qa‘r-i arza cümle hattâ
2689. Çüriyüb kara toprağ oldu bunlar
Teninden yidiler mür u yılanlar
2690. Qanı anlar ki rızqum yirdi bî-ğadd
Dağı bunca keremler şöyle bî-‘ad

¹⁹⁴⁴ Bu başlık SR’de yok.

¹⁹⁴⁵ “Bugün hükümranlık kimindir? Kakhâr olan tek Allah’ındır.”, (Mü’min, 16)

2691. Evet tapdukları nefis ile şeytân
Bulurlar şimdi ecrin cümle yeksân
2692. Bugün uş mülk kimiñdür diye Vehhâb
Cevâb kendü vire kendüye ol bâb
2693. Cevâbın ne ise¹⁹⁴⁶ yazdum ben anuñ¹⁹⁴⁷
Budur uşta cevâb-ı cāvizānuñ¹⁹⁴⁸

[...بِاللهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ...]

Қавлуһу Те‘ālā: Li’llāhi’l-Vāḥidi’l-Қahhār ¹⁹⁴⁹

2694. Pes artuq¹⁹⁵⁰ қалмауа дүняда revnaқ
İşit kim neyler andan yine ol Hақ

[BR 75b]

2695. Bil andan şoñra ol mekkâr u ğaddâr
Hârâb ola bu dүnyâ şöyle kim var ¹⁹⁵¹

2696. Ne gülistānda bülbüller terennüm
Ne quşlar eyleye dalda tebessüm

2697. Қалисар şöyle ıssuz iş bu dүnyâ
Ne yazla göriserlerdür¹⁹⁵² ne yayla

[HM 85a]

2698. Қанı atlar binüb seyr ide bunlar
Hevâ ârzūsına ḥarc oldı günler

¹⁹⁴⁶ AÜ, BR: ne diye>ne ise

¹⁹⁴⁷ AÜ, BR, HM: anuñ>anı

¹⁹⁴⁸ AÜ, BR, HM: Budur uşta cevâb-ı cāvizānuñ>Budur ol naқle āyet cāvizānı

¹⁹⁴⁹ "... Kahhâr olan tek Allah’ındır.", (Mü’min, 16)

¹⁹⁵⁰ SR: artuq>andan

¹⁹⁵¹ 2695/2727 arası beyitler AÜ nüshasında yok.

¹⁹⁵² BR, HM: göriserlerdür>göriserler

2699. Ḳanı dürlü ḥazîne n'oldı ey yār
 Birer astar kefenle gitdi bunlar
[SR 85a]
2700. Ḳanı anlar geyerdi dürlü aṭlas
 Ne tāfte ne ḳadife¹⁹⁵³ belki biñ ḥāş
2701. Ḳanı anlar ki añmazlardı mevti
 Düzeldüb çeng ile ol dürlü şavtı
2702. Ḳanı anlar ki şıgmazlardı köşke
 Bir adım yir olupdur şimdi gölge
2703. Ḳanı ol ḥūr gören dervîşi bunda
 Görün kim n'oldı ḥāli¹⁹⁵⁴ şimdi anda
2704. Ḳanı ol yüzi üzre ḳarabañlar
 Cihānı bir pula şaymazdı bunlar¹⁹⁵⁵
2705. Ḳanı zülfi benefşe yüzlerinde
 Hezārān dürlü fitne gözlerinde
2706. Ḳanı ol şalınanlar ḳadd-i Ṭübā
 Niçesin mest iderdi zülfi-ṭībā
2707. Ḳanı ol dürlü çardaḳlar yapanlar
 Niçün terk eylediler anı anlar
2708. Dimezlerdi ölüm var bize bir gün
 Hevā-yı nefsi ile geçerdi dün gün

¹⁹⁵³ BR, HM: ḳadife>ḳaṭife

¹⁹⁵⁴ BR, HM: ḥāli>ḥālin

¹⁹⁵⁵ BR, HM: bunlar>anlar

2709. Begenmezlerdi pes dikme libāsı
Geyenlere gülerlerdi pelāsı
2710. Düzüb baħça vü ni‘metler tamāmı
Fesāhatle iderlerdi kelāmı
2711. Bugün topraġa¹⁹⁵⁶ ġaltān oldı bunlar
Ne gice göriserlerdür ne günler

[BR 76a]

2712. Qanı ol kesb iden dürlü ġarāmı
Anuñlaydı libāsı vü ta‘āmı
2713. Qanı anbār idenler rızq-ı ġalkı
Qalub mazlūmlaruñ üstünde ġaqqı
2714. Yıqılub evleri oldı ġarābı
Bu kez mesken idindiler turābı

[HM 85b]

2715. Gelüb imdi bular virsün ġisābın
Ne resme ideler pes iħtisābın
2716. Şolar kim oldılar emrinde ‘āmil
Olardur ġazretinde ‘ahd-i kāmil
2717. Anuñ kim olmadı emr üzre ġālī
Ne yüzden ide ol hükmünde qālī

[SR 85b]

2718. İlāhī olmuşuz emrüñde qāşır
‘Azāb itseñ biziz ol qavm-i ġāsir

¹⁹⁵⁶ BR, HM: topraġa>topraq

2719. Cemî'c 'âlem olur fânî bil anı
Hemân Allâh kalur pes¹⁹⁵⁷ cāvizânı
2720. Harâmdan kesb iden çün ol ser-efrâz
Ne yüzden eylemiş gör söze âğâz
2721. Kazancında helâlin gözleyen çün
Buyurmuş ol Resûl-i ferdi niçün
- ¹⁹⁵⁸ **Ḳāle'n-Nebîyyu 'Aleyhi's-selâm: *El-mevtün mel'ünün ve'l-cālib*** ¹⁹⁵⁹
2722. Pes andan şofıra bil emr ide Raḥmân
Ki bir deryâ yaratmış baḥr-i ḥayvân
2723. Anuñ ismin anun çün böyledir bil
Yağar düpdüz cihânı tütisar sil
2724. Kim andan bite ecsâd-ı ḥalâyıḳ
Anuñ çün oldu ol ism aña lâyıḳ
2725. Yağar kırḳ gün o deryâdan tolar yir
Ḳüyıdur şan meni-veş olısar dir
2726. Çürüyüb yirde ol topraḳ olanlar
Bahârda ot gibi şan bite anlar
2727. Şanasın ânesi ḳarnında oğlan
Biter sinler içinde anlar ol an

[AÜ 150], [BR 76b]

¹⁹⁵⁷ SR: pes>ol

¹⁹⁵⁸ Bu hadis AÜ nüshasında bulunmayıp SR nüshasında şu şekilde geçmektedir: "Ḳāle'n-Nebîyyu 'Aleyhi's-selâm: El-münkerü mel'ünün ve'l-cālibu'l merzûḳun" ; *İnkarcı mel'unun rızkı da dikkat çekicidir* ; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

¹⁹⁵⁹ "Mel'unun ölümü de dikkat çekicidir." ; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

2728. Resūlu'llāh diyüpdür iş bu rāzı
Velī ben kılmadum naķle dırāzı
2729. Ki hiç nesne çürüyüb¹⁹⁶⁰ kılmaya nām
Yata bunlar yir içre niçe eyyām
2730. Bu kez emr ide ol Rabb ü Te'ālā
Kim İsrāfil dirile şūrun ālā

[HM 86a]

2731. Pes andan dura¹⁹⁶¹ Cebrā'il virüb cān
Ve hem Mīkā'il ü İsrāfil¹⁹⁶² ey cān
2732. Şūr urmaķçün ol evvel durısardur
Ne itdiyse ħalāyık göriserdür ¹⁹⁶³
2733. Bu dördi çünkü kılkā ide Hādī
İnüñ 'arza bu resme ide yādı
2734. Varuñ ol ravza-i faħr-i şerīfe
Feşāhatde belāgatde zarīfe

[SR 86a]

2735. Yaraşur ol Muħammed kılkā evvel
Kim oldur sırr-ı evvel 'aķl-ı evvel
2736. Hem evvelde muķaddemdi kıamudan
Seven anı ħalāş oldu tamudan ¹⁹⁶⁴

¹⁹⁶⁰ AÜ, BR, HM: çürüyüb>çürüye

¹⁹⁶¹ AÜ, BR, HM: tura>dura

¹⁹⁶² AÜ, BR, HM: İsrāfil>'Azrā'il

¹⁹⁶³ Bu beyit SR'de yok.

¹⁹⁶⁴ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

2737. Varuñ uçmağdan aluñ t̄ac u ħulle
Burāq u hem kemer pes bile cümle
2738. Oquñ t̄ursun Ĥabībüm evvel anı
Kim anuñ çün yaratdum bu cihānı
2739. Selāmum irgürüñ biñ¹⁹⁶⁵ ‘izzet ile
Benüm dergāhuma oldur vesīle
2740. Pes alub geleler t̄ac u Burāqı
Nice bir göreler bunlar firāqı
2741. İki ħulle alurlar tizde anı
İverler görmege ol görklü cānı
2742. Alurlar bir kemer kim nūr-ı berrāq
Ziyā virür şanasın şems-i eflāk
2743. Bular çün ireler yire görürler
Cihān düpdüz çü bir laħza dururlar
2744. Hemān Ka’be durur ancaq qalanı
Yaqılmış tağ u taş düpdüz bil anı
2745. Görürler bir direk nūrdan dikilmiş
Qalanı ĩl ü şār cümle yıqılmış
- [AÜ 151], [BR 77a]
2746. Bilürler ol Ĥabībüñ bu nişānı
Kim oldur qadr-i ‘ālī ‘izz ü şānı

¹⁹⁶⁵ SR: biñ>bil

2747. Diye Cebrā'ıl ol demde bu yādı
Ne kim ışmarladı ol Ferd ü Hādī

2748. Yüce şavt ile ide yā Muḥammed
Selām ider¹⁹⁶⁶ saña ol yüce Ḥazret

[HM 86b]

2749. İki řaķ ola ol dem ķabri anuñ
Nūrından ıoldura vechin cihānuñ

2750. Diye gel¹⁹⁶⁷ yā Muḥammed irdi maḥşer
Ķıyāmet gūnidür hem yevm-i menşer

2751. Şefā'at gūnidür ıur yā Ḥabībi
Ki sensin dertlü ümmetler řabībi

2752. Getürdüm uş Burāķ u tāc u ḥulle
Kemer nūrdan buḥūr-ı misk ü gülle

[SR 86b]

2753. Diye yā Cebrā'ıl tāc u Burāķı
N'idem yaķdı beni ümmet firāķı

2754. Ḥaber vir baña anlardan bilem ben
Diye kim yā Muḥammed saña aḥsen

2755. Hemān bu dördümüzdür ancaķ ey nūr
Henüz ķalkān beşinci sensin uş gör

2756. Burāķa yine ol dem ol münevver
Geye tāc u kemer ḥulle-i envār

¹⁹⁶⁶ AÜ, BR, HM: ider>eyler

¹⁹⁶⁷ AÜ, BR, HM: gel>kim

2757. Añuñ biri yaşıldur biri şarı
Oları geyiserdür bil¹⁹⁶⁸ ol arı
2758. Pes andan emr idiser anda Ma‘būd
Ne yüzden ola emri n’ola maqşūd
2759. Buyura anda İsrāfil ura şūr
Budur ol şūr-ı ba‘ş kim olısardur
2760. Bu resme geliserdür şürdan avāz¹⁹⁶⁹
Kaçan kim eyleye ol ana āğāz

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

2761. Tā kıyāmet ger dinilse bu haber
Naql olunmaz eyle bil ey mu‘teber

[AÜ 152], [BR 77b]

2762. Ger dilerseñ bulasın andan şafā
Vir şalavāt rüh-i pāk-i Muştafā

¹⁹⁷⁰*Yā eyyuhā’l ‘izāmu’n-nehıratü ve’l culūde’l bāliye* ¹⁹⁷¹

Me fā ‘i lün / Me fā ‘i lün / Me fā ‘i lün / Me fā ‘i lün

2763. Dirilüñ ey süñükler kim çürüyüb olduñuz fāñı
Ey yırtılmış deriler hem diye pes lafza-i şāñı ¹⁹⁷²

2764. Ey başdan tağılan saçlar şakallar fark olan yüzden
Ey deryā ka‘r-i ka‘rinde olanlar balıguñ kāñı

¹⁹⁶⁸ AÜ, BR, HM: bil>pes

¹⁹⁶⁹ AÜ, BR, HM: geliserdür şürdan avāz>geliser şürdan pes avāz

¹⁹⁷⁰ Bu başlık ve bölüm HM’de yok.

¹⁹⁷¹ “Ey burada kemikleri çürümüş ve derileri pörsümüş olanlar!”; (Sözün kaynağı bulunamadı.)

¹⁹⁷² 2763/2772 arası beyitler HM’de yok.

2765. Ey başlar geydigüñüz tāclar ey bāylar hem de muhtāclar
Seferden seyr iden haclar eger cin yāhud insānı
2766. Ey hayvān karnı cevfinde olanlar et ü kan a‘zā
Ey kuşlar kurşağın el’ān idenler bend-i zindānı
2767. Turuñ kim uş hisāb irdi hisāb u hem ‘azāb irdi
Yiter yatuñ ki tāb irdi görüñ haşr olı kalkanı
2768. Kıyāmet günü çün doğdı bulursız¹⁹⁷³ ecrin a‘mālūñ
Ve ger şerr u hayr eger hālūñ¹⁹⁷⁴ görürsüz bunda heb anı
2769. Bular çün uyhudan kalğa at¹⁹⁷⁵ gibi tiz turalar öri
Kimi mü’min kimi kāfir niçeler ola şeytānı

[SR 87a]

2770. Bular çün kaldurub başın kubürdan tarh idüb taşın
Görür toprak gözün kaşın kaçan kim ire çün cānı
2771. Nitekim ol¹⁹⁷⁶ Te‘āla’llāh haberden eyledi i‘lām
Görmeden fazl idüb kavla gör imdi uşta¹⁹⁷⁷ Qur’ānı
2772. Çü kalğa siñleden bunlar segirdür arzı tā maşser
Degül bilmek yāhud yapmayıp bu hadden ide seylānı

[وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ (51) قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ
بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا... (52)]

¹⁹⁷³ SR: doğdı bulursız>irdi görürsüz

¹⁹⁷⁴ SR’de “hālūñ” yok.

¹⁹⁷⁵ SR’de “at” yok.

¹⁹⁷⁶ SR: ol>uş

¹⁹⁷⁷ AÛ, BR: uşta>uşda

*Ve nufiḥa fi'ş-şūri fe izā hum mine'l-ecdāşi ilā Rabbihim
yensilūne. Qālū yā veylenā men be'aşenā min merḳadinā*
1978

Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn / Fe 'ū lūn

[HM 87a]

2773. Bularuñ ma'n̄isin diñleñ diyeyim
İlā Rabbihim ey ilā emrihim
2774. Ve'n-neslu ve'l 'aduvv segirtmekdürür
Yensilun segirde şanmañ yürür
2775. Kelāmuñ ma'n̄isi bu ideler vāy
Buları çün girü Hāḳ eyleye ḥayy

[AÜ 153], [BR 78a]

2776. Diyeler kim koyardı yatduğumuz
Yire ya'ni olupduḳ anda ḥoşnūd
2777. Anuñ çünkim o kırık yıl içre aşlā
'Azāb itmez gūr-sitān içre Mevlā
2778. Bu ḥāli çünkim¹⁹⁷⁹ anlar göriserler
Hemān bu āyeti oḳuyısarlar

[...هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ]

Hāzā mā va'ade'r-Raḥmānu ve şadaḳa'l-murselūne ¹⁹⁸⁰

2779. Bu ol va'de idi Tañrı Te'ālā
Ḳılupdı geldi uş irişdi ḳavlā

¹⁹⁷⁸ "Nihayet Sūr'a üfürülecek. Bir de bakarsın ki onlar kabirlerinden kalkıp koşarak Rablerine giderler. (İşte o zaman:) Eyvah, eyvah! Bizi kabrimizden kim kaldırdı?", (Yâsîn, 51-52)

¹⁹⁷⁹ AÜ, BR, HM: çünkim>çünkü

¹⁹⁸⁰ "Bu, Raḥmân'ın vaad ettiği'dir. Peygamberler gerçekten doğru söylemişler! derler.", (Yâsîn, 52)

2780. Ki peygamberleriñ hem söyledüğü¹⁹⁸¹
Bularuñ bize va‘de eyledüğü¹⁹⁸²

2781. Didiler ba‘zılar iş bu kelâmı
Ki mü‘minler diyeler hāşş u ‘āmı

[إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ]

*İn kānet illā şayḥaten vāḥideten fe izā hum cemī‘un
ledeynā muḥḍarūne* ¹⁹⁸³

2782. Degildür belki ol qopmaq ve illā
Meger kim şayḥa-i İsrāfil ola

2783. Ki ya‘ni şayḥasından oldu anuñ
Muḥaqqaq olmasun bunda gümānuñ

[SR 87b]

2784. Bular bir şayḥa birle olısarlar
Anuñla pes girü hem tırısarlar

2785. Olurlar cümle ḥāzır qatımızda
Beyān itdük qamu āyātımızda

2786. Su‘āl olsa eger kāfirler ey yār
Ḥaḫuñ qatında ne qurbiyyeti var

2787. Qatımızda olur ḥāzırdır ol Ḥaḫ
Cevāb oldur olar çün bil muḥaqqaq

[HM 87b]

¹⁹⁸¹ AÜ, BR, HM: söyledüğü>söyledüğü

¹⁹⁸² AÜ, BR, HM: eyledüğü>eyledüğü

¹⁹⁸³ “Olan müthiş bir sestən ibarettir. Bunun üzerine onların hepsi hemen huzurumuzda hazır bulunurlar.”, (Yâsîn, 53)

2788. Olaruñ qurbı bil qurb-ı hisābdur
‘Azāb u şiddet ile ihtisābdur

2789. Degüldür anlara qurb-ı kerāmet
Anuñ çün taldılar küfr ü dalālet

2790. Arada vāsiṭa olmaz bil anı
Şorar kendi Te‘ālā ‘azze şanı

[AÜ 154], [BR 78b]

2791. Su’āli kendi şorar qullarına
İlāhī sen kolay kııl dillerine

[فَالْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ]

*Fe'l-yevme lā tuẓlemu nefsun şey'en ve lā tuczevne illā mā
küntüm ta^cmelüne* ¹⁹⁸⁴

2792. Tā kıyāmet ger dinilse bu beyān
Biñde biri olmaya anuñ ‘ayān¹⁹⁸⁵

2793. Kıyāmet günidür bugün bil anı
Ki hiç zulm olmaya kimseye ya‘ni

2794. Zülüm yoqdur cezā görmezsiz illā
Yine kendü işiñüz birle ola

2795. Size anda cezā çünkim iderler
Sizüñ ef‘ālīñüzden oldı dirler

2796. Yaқан anda hemān kendi odıdur
Ne yansun nāra kim anlar muṭī‘dur

¹⁹⁸⁴ “O gün hiçbir kimse en ufak bir haksızlığa uğramaz. Siz orada ancak yaptıklarınızın karşılığını alırsınız.”, (Yâsîn, 54)

¹⁹⁸⁵ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

2797. Zīra H̄aḡ kim yaratdı naḡş-ı şūret
Gereklūsin bilemez vech-i ḡudret
2798. ‘Akıl virdi ḡayr u şer bildi bunlar
Niçün pes zāyi‘ oldı bunca günler
2799. Daḡı ḡayruñ şevābın ḡıldı taḡrīr
Cezāsın daḡa şerruñ añdı bir bir
2800. Ḳamunuñ iḡtiyārıñ ḡıldı muḡtār
‘Ināyetler ḡıla ol Ḳayy u Settār

[SR 88a]

2801. Eger ḡayr iḡtiyār itseñ¹⁹⁸⁶ cezāsın
Bilüersin¹⁹⁸⁷ ḡaçan anda varasın
2802. Ve ger şer iḡtiyār eylerse insān
Göriserdür cezāsın anda yeksān
2803. İşitdüñ ma‘nīsinden āyetüñ çün
Gel añla evliyādan daḡı hem-çün

Hāzā Hikāyet-i Behlül-i Dīvāne ¹⁹⁸⁸

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

[HM 88a]

2804. Meger bir gün o Behlül-i Dīvāne
Yürürdi şöyle mest ü ‘āşıkāne
2805. Aña şordılar ey merdān-ı ‘āşık
Ḳamu meczūblar içre sen yaraşık

¹⁹⁸⁶ SR: itseñ>eyle

¹⁹⁸⁷ SR: Bilüersin>Bilürsin pes

¹⁹⁸⁸ Bu başlık AÜ, BR ve HM’de “Hikāyet”

2806. Ne yirdendür gelişün bize söyle
Beyān it bilelüm qalmaya şöyle
[AÜ 155], [BR 79a]
2807. Eyitdi şamuya vardumdı uş ben
Kim od almağıçün şamu odundan
2808. Bulumadum od andan söylediler
Nedendür şamuda od yok didiler
2809. çamudan zīra hiç od eksilür mi
Aña varan kişi odsuz gelir mi
2810. Bu kez Behlül eyitdi her kişi dir
Odunı dünyeden¹⁹⁸⁹ bile eyledir
2811. Odunı kimse bundan eyledürmiş
Yine kendüyi kendü yandururmuş
2812. Ne virdüñ ne alursın didi Mālik
Kimüñ odı virilsün kime bāyık
2813. Kişi kendü qarardur bunda yüzün
Virür dürlü belāya anda özin

[... وَلَا تُجْرُونَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ]

Ve lā tuczevne illā mā küntüm ta^cmelūne ¹⁹⁹⁰

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

2814. Çün qubürdan silkinüb bunlar dura¹⁹⁹¹
Sinlerinüñ fevki üstünde yire

¹⁹⁸⁹ AÜ, BR, HM: dünyeden>dünyādan

¹⁹⁹⁰ “Siz orada ancak yaptıklarınızın karşılığını alırsınız.”, (Yâsîn, 54)

¹⁹⁹¹ SR: şura>dura

2815. Baş açuķ yalıñ ayak aç u şusuz
Daħı ‘uryān tuta bunlar göge yüz

2816. Biñ yıl anda ҡalalar ol dem olar
Çünki cümle ol ҡubūrdan turalar

[SR 88b]

2817. Kim ĩmān ile ıķanlar böyle dir
Biñ yıl anlara sa‘at miķdāridur

2818. Şoldır¹⁹⁹² anlar kim ‘ibādet ideler
Yoķ kim uş ‘āşī melāmet gideler

2819. ‘Ā’işe ana pes anı diñledi
Yā Resūlu’llāh deyu ben iñledi¹⁹⁹³

[HM 88b]

2820. Anda ħātunlarda ‘uryān mı ķopa
Ĥāli anlaruñ olur¹⁹⁹⁴ ol gün nite

2821. Didi Peyğamber işitdi ‘Ā’işe
Ağlayub ġāyet ireydi bu işe

2822. İş bu resme ağladı ol yüzi gün
Gördi kim niçe olurlar¹⁹⁹⁵ ser-nigūn

[AÜ 156], [BR 79b]

**Hāzā Bukā’-i ‘Ā’işe Rağıya’llāhu ‘Ānhā ve Muşībetā ve
Fazīĥatā ve Ĥasretā**

Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn

¹⁹⁹² SR: Şoldır>Şol kadar

¹⁹⁹³ AÜ, BR, HM: diñledi>ağladı

¹⁹⁹⁴ BR, HM: olur>ola

¹⁹⁹⁵ AÜ, BR, HM: olurlar>olur

2823. Dir Muḥammed ağlama yā ‘Ā’işe
Ki ta‘accüb eyledüñ sen bu işe
2824. Ol gün anda kimse kimse ḥāline
İtmeye hergiz nazar aḥvāline
2825. Kanı kudret kim baḳa ol yanına
Her kişi baḳduđı kendü ḥāline
2826. Şöyle dehşet ire ol gün anlara
Er midür ‘avrat mıdur kendin yire
2827. Bulmaya ḳanden bula ol ğayra yol
Belki fark itmeye şaçın yāḥud¹⁹⁹⁶ şol
2828. Cümle ḥall u ḥāline meşğül ola
‘Āḳıl oldur yarağın bunda ḳıla
2829. Ola anca ḳul ki ‘uryān olmaya
Anlar ol derd ü firāḳa ḫolmaya
2830. Ehl-i sünnet hem şerī‘at yād iden
Ṭođru yollardan cinān içre giden
2831. Ḥāşā kim ehl-i ḥayā ‘uryān ola
Ḥaḳ anı örter ḳomaz giryān ola
2832. Ḳalkıcaḳ ḳabrinden anlar¹⁹⁹⁷ ol zamān
Ṭonadurlar anları ol dem hemān

¹⁹⁹⁶ AÜ, BR, HM: yāḥud>yāḥuz

¹⁹⁹⁷ AÜ, BR, HM’de “andan” yok.

2833. Bākī ‘uryān girünse vü ger ricāl
Her kaçan itse cihāndan irtiḥāl

[SR 89a]

2834. Pes feriştehler bu ḥalkı süreler
Cümle maḥşer yirine irgüreler

2835. Her ki şālih oldı ol kıldı ‘amel
Görmeye yevme’l-kıyāmet ol ḥalel

[HM 89a]

2836. Ehl-i ‘iṣyānı¹⁹⁹⁸ kaçan kim süreler
Ḳurtulub anlar¹⁹⁹⁹ Burāқа bineler

2837. Vireler cennet şarābın içeler
Hem Şırāḫdan²⁰⁰⁰ daḫı tizcek giçeler

2838. Tāc u ḥulle hem kemer nürdan bile
Anlaruñ ol gün ki vaşfın kim kıla

[AÜ 157], [BR 80a]

2839. İṣit imdi ol ‘amelsüz ḥāline
Kim ne resme varısar aḫvāline

2840. Kim yayaḫ kimi yüzünüñ üstüne
Hem günāh yükün ura arḫasına

2841. Her günāh bir aḡulu mār olısar
Arz-ı maḥşer bunlara ḫār olısar

2842. Sürüni sürüni gidebil bunlar
Varuban maḥşerde pes cem‘ olalar

¹⁹⁹⁸ SR: Ehl-i ‘iṣyānı>Ehl-i ĩmānı

¹⁹⁹⁹ SR: anlar>bunlar

²⁰⁰⁰ AÜ, BR, HM: şırāḫdan>şırāḫı

2843. Ol gün ıssı olısar yavlağ kati
Görmeyen bilmez nedür ol heybeti
2844. Hem güneş şahını irişe başına
Gözlerinden yaş irişmez yaşına
2845. Pes kıza yir gök bular gör n'olısar
Başda beyni kaynayub hün olısar
2846. Pes günāh ağırlığından anda nās
Derleye gāyet iderler atī yās
2847. Kiminüñ ter opuđa ire anı
Kimin bil biline dek ola ya'ni
2848. Kimi gögsine dek dir terleye ol
Kimisi ğarğ ola ter içre ol ul
2849. Geçer pes yetmiş arşun yire ol ter
haber bu resme virmişdür o server
2850. Bulunmaz dir o hālde gölge hergiz
Bu işler olısdur heb bilüñ siz
2851. Meger gölge hemān 'arş gölgesi var
Livā-yı hamd ile ol günde kim var
- [SR 89b]
2852. elālden kim gerek ılsa taşadduğ
Anuñla gölgelenür az eger çok
- [HM 89b]
2853. Velī 'arş gölgesinde kimler olsun
İşit bu ma'niler sem'uñda olsun

2854. Olar kim olısar tahtında ‘arşuñ
Yedi tã’ifedür fevķinde ferşuñ
2855. Biri ol pãdişãhdur kıla ‘adli
İder Hãķ yarın anda böyle fazlı
[AÜ 158], [BR 80b]
2856. İkincide yigitlikde ‘ibãdet
Kılanlardur olur anlar selãmet
2857. Üçünci mescide õnden gelenler
Hemîşe vaķtũñ ardınca olanlar
2858. İşit dördünci birbiriyle dostluķ
İdenlerdür işitsün cümle maħlũķ
2859. Bular li’llãh muħabbet eyleyüb hoş
Ve hem zıkr ide Rabbiñ eyleyüb cüş
2860. Beşinci bil tařadduķ iden ihfã
Didi Hãķ ya’lemu’l cehren ve ihfã
2861. Bilũñ altıncı bir maħbũba ey yãr
Oķursa fitne içün varmayalar
2862. Ki ya’ni olmaya zãnıdır ol er
Yigitler içre bunlar ola server
2863. Zamãn²⁰⁰¹ ħalkı ne da’vet bulsa ger yol
Varurdı kendi gel dimezden õñ ol

²⁰⁰¹ AÜ, BR, HM: zamãn>zamãne

2864. Yedinci k rkusundan Hakkuñ el' n
Akıda g zlerinden yaşıñ ey c n

2865. Bular 'arş g lgesinde olısdur
Kalanı ıssılarda k lısdur ²⁰⁰²

2866. Tururlar biñ yıl anda Öyle gam-n k
Geliser başlara şar-ı heft efl k

2867. S rerler 'arz-ı maşerdende halkı
Melekler g zley ben emr-i Hakkı

2868. Varurlar bir kara v diye bunlar²⁰⁰³
Ne varmaş Öyle şarben ey y ranlar

2869. O kim m 'min ola mişd r-ı s 'at
Olunca ışalar heb y zleri aķ

[HM 90a], [SR 90a]

2870. Evet 'aşı v  k fir²⁰⁰⁴ k la biñ yıl
Pes andan ışısarlar andan uş bil

2871. ışarlar y zleri c mle şaralar
Ağarmaya nitekim yalvaralar

2872. H l yık s reler²⁰⁰⁵ andan da fi'l-h l
Vara²⁰⁰⁶ arz-ı şis ba itmey b k l

[A  159], [BR 81a]

²⁰⁰² A , BR, HM: *Bular 'arřuñ g lgesinde olısdur / Kalanı ıssılarda k lısdur*

²⁰⁰³ A , BR, HM: *bunlar>anlar*

²⁰⁰⁴ A , BR, HM: *'arşı v  k fir>anlar ki k fir*

²⁰⁰⁵ A , BR, HM: *s reler>s rile*

²⁰⁰⁶ A , BR, HM: *Vara>Varalar*

2873. Ol on mevķifdür añlañ her birinde
İmām-ı Vāhidī dir tefsīrinde
2874. Biñer yıl qala her birinde suçlu
‘Azāba uğrayalar²⁰⁰⁷ ķatī güçlü
2875. Velī böyle buyurdu İbni ‘Abbās
Bu yiri devşirürler eyleñ ihlāş
2876. Düşerler anda bir aķ yir ki şan ķar²⁰⁰⁸
Kim anda olmamışdur ķān yā inkār
2877. Zinā vü fısq u ‘işyān olmamışdur
Dalālet küfr ü ‘işyān ıolmamışdur
2878. Anuñ ismin didiler sāhire uş
Añar Ƙur’ānda Allāh eylegil güş
2879. Budur ol naķl-i āyet fi’l-ma‘āni
Yazuban ger oķursañ bunda anı

[فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ (13) فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ (14)]

**Ƙavluhu Te‘ālā: Fe innemā hiye zecratun vāħidetun fe izā
hum bi’s-sāhireti** ²⁰⁰⁹

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

2880. Zīra ol faħr-i ‘ālem Muştafādır
Ziyāde²⁰¹⁰ ħüzn iderdi gāh gāh dir

²⁰⁰⁷ SR: uğrayalar>uğrayası

²⁰⁰⁸ AÜ, BR, HM: Düşerler anda bir aķ yir ki şan ķar>Düşerler anda bir aķ yir şanki ol ķar

²⁰⁰⁹ “Bu dönüş, sadece bir seslenmeye bakar. Birdenbire kendilerini mahşerde buluverirler.”, (Nāzi‘ât, 13-14)

²⁰¹⁰ AÜ, BR, HM: ziyāde>beğāyet

2881. Beğāyet²⁰¹¹ ahr iderdi aa kuffār
Aa gnderdi āyet uta²⁰¹² Ğaffār
2882. Őuvuya ggsun anda yā Muammed
aan kim ‘arz ola maşerde ümmet
2883. Görürsin sāhire üstünde kuffār
Ne resme ahr ider anlara ahhār
2884. Alam anlardan u ben intikāmun
Melül olma gözet sen²⁰¹³ bu maāmun
2885. ün andan ireler ‘arz u isāba
Ne yüzden Şorulur ba itisāba

[HM 90b]

Faqlun Fī isābın vü Su’ālin vü Cevābın

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

[SR 90b]

2886. Şorar mevif-i evvelde arāmı
Yiyen anda bulurlar mı arāmı
2887. Şorar Őāninci mevifde hevādan
Eger ıldıysa an aqlar avādan

[AÜ 160], [BR 81b]

2888. Ki ya‘ni nefsi ārzusın virürdi
Zinā vü fısq u bid‘atler ılurdi
2889. Bular bir bir Şorulur anda yarın
Gel imdi bunda terk it Şimdi varın

²⁰¹¹ AÜ, BR, HM: beğāyet>ziyāde

²⁰¹² AÜ, BR, HM: uta>uda

²⁰¹³ AÜ, BR, HM: gözet sen>görürsin

2890. Bu kez üçüncü mevķifde n'olur hāl²⁰¹⁴
Ata vü ana haķķındandır aḥvāl²⁰¹⁵
2891. Yine dördüncü mevķifde dururlar²⁰¹⁶
‘İyāl ü ehli haķķından görürler²⁰¹⁷
2892. Beşinci mevķif içre bilgil ey yār
Karavaş kılı haķķında şorarlar
2893. İrer çün bunlar altıncı maķāma
Karābetden şorulur anda nāma
2894. Yedinci mevķife çünkim gelürler
Su’āl andan şıla Raḥmān kılurlar
2895. Dururlar çün sekiz mevķifde bunlar
Hasetden şorulur pes anda kullar ²⁰¹⁸
2896. Daḥı ḥīle vü mekr itmekden anı
Şorarlar toķuzunda bil beyānı
2897. Onuncı yirde ğıybet²⁰¹⁹ birle bühtān
Su’āl anda bulardan ola yeksān
2898. Eger kaḅı²⁰²⁰ su’ālde olsa kaşır
Durur²⁰²¹ biñ yıl tamām ol evvel āḥir

²⁰¹⁴ AÜ, BR, HM: n'olur hāl>şururlar

²⁰¹⁵ AÜ, BR, HM: haķķındandır aḥvāl>haķķında görürler

²⁰¹⁶ AÜ, BR, HM: dururlar>n'olur hāl

²⁰¹⁷ AÜ, BR, HM: haķķından görürler>haķķındandır aḥvāl

²⁰¹⁸ Bu beyit SR'de yok.

²⁰¹⁹ SR: ğıybet>ğaybet

²⁰²⁰ SR: kaḅı>kaḅı

²⁰²¹ AÜ, BR, HM:Durur>Şurur

2899. Eger cümle hisâbda olsa²⁰²² suçlu
Biñer yıl yanısardur katî güçlü
2900. O mevķifler bular odtandur ey yār
Biñer yıl yanısar suçlu olanlar
2901. Eger suçlu bulunmamışsa ger ol
Geçer pes bir sa‘at Hâķ vire çün yol

[HM 91a]

2902. Biñer yıl her birinde nice duysun
Yol andandur bular yakında gitsün
2903. Pes andan nāmeler oķunduğı yir
Tururlar anda biñ yıl ehl-i taķşîr
2904. Beyān olsun pes andan da ma‘āni
Getürmiş-ven münāsib bu beyānı

[AÜ 161], [BR 82a], [SR 91a]

Beyit

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

2905. Niķāb açdı cemālinden yine cānān elinden yār
Ķanı ‘āşık anı ister virür yoluna baş u cān
2906. Ķanı er kim bu çevgānı şala meydanda koyub baş
Ķanı ol Ķalb-i hālîş kim aña mihmān ola Sultān

[أَقْرَأُ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا]

²⁰²³Ķavluhu Te‘ālā: *İķra’ kitābeke kefā binefsike’l-yeome*
‘aleyke Ķasīben ²⁰²⁴

²⁰²² AÜ, BR, HM: olsa>ola

²⁰²³ Bu başlık HM’de yok.

²⁰²⁴ “Kitabını oku! Bugün sana hesap sorucu olarak kendi nefsin yeter.”, (İsrâ, 14)

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

2907. Kiminüñ sağ elinde nāmesi aķ
Virile bunlara fazl eyleye Hāķ
2908. Kiminüñ şol elinde nāme esved
Virilüb olıslarlardur mu'azzeb
2909. Hācīl olub ne kılsun bilmeye ol
Anuñ çün varmamışdur toğrı ol yol
2910. Hıķāb irer bu kez anlara Hāķdan
Yazılmışdur oķursuñ uş kitābdan
2911. Oķuñ ya'ni ki nefsuñ saña bigün
Hıķāb şorucı yiter olma maħzün ²⁰²⁵
2912. Hıķāb irse kaçan bunlara kim var
Oķuñ cümle bitüñüz diye Qāhhār
2913. Açar bunlar қamusın anda varın
Oķuna bir kezin қalmaya yarın
2914. Ne kim işlendise yazmışlar anı
Yuyılmaz ħarfi şan қazmışlar anı
2915. Ne resme iriserler nāmeler gör
Kimi maħzün ola kim ola mesrūr
2916. Şanasın yağısar yağmur semādan
Yağar pes bitiler ol gün hevādan

²⁰²⁵ 2911 ve 2912 numaralı beyitler SR'de yok.

2917. Kimi şağa kimi şola konısar
Evet küffāra yağrında²⁰²⁶ geliser
[HM 91b]
2918. Şoqarlar şol elin zährından anuñ
Şunarlar bitsin ardından anuñ
2919. Huzā şavşuñ olardan olmağı biz
İşitdükde kamu āmīn diñüz siz
[AÜ 162], [BR 82b]
2920. Bugünden eyleñüz siz ‘arz-ı hācāt
Ki yarın anda diñlenmez münācāt
2921. Evet çün kılka kabrinden bu nāsı
Ne yüzden kılkısar ehl-i ma‘āşı
2922. Ola bir bir beyān olsun bu sana
Niçe gāfil bu tenbihden uyana
2923. Bölük bölük ne yirden geliserler
Ki tā ‘arz-ı hisāba tōlisarlar
[SR 91b]
2924. Nitekim anı Peyğamber ider²⁰²⁷ yād
Anuñ üzre urulsuñ uşta²⁰²⁸ bünyād
2925. Su’āl itdi Resūlden bir şahābe
Diler kim irgüre nās-ı şavābe
2926. Bu āyet ma‘nāsından oldı kālī
Kaçan sem‘ itdi ol Sulţān maķālī

²⁰²⁶ AÜ, BR, HM: yağrında>yağrından

²⁰²⁷ AÜ, BR, HM: ider>kalur

²⁰²⁸ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

avluhu Te‘ālā: *Yevme yunfehu fi’s-şûri fete’tüne efoācen* ²⁰²⁹

2927. Hemān dem ağladı ol fahr-i ‘ālem
Ki ışlandı libāsı yaş ile hem ²⁰³⁰
2928. Döküldi dāne dāne gözlerinden
Gel imdi diñle anuñ sözlerinden
2929. Didi kim ey su’āl iden bu rāza
Yine derdüm yürekde oldu tāze
2930. atī emr-i ‘azīmendür su’ālūñ
İřitsünler diyem nađlin o ħālūñ
2931. açan kim urula řūr ba‘ş ola nās
Gelürler fevc fevc kim ‘id ü kim yās

²⁰²⁹ “Sûr’a üflendiği gün, bölük bölük Allah’a gelirsiniz.”, (Nebe’, 18)

²⁰³⁰ 2927/3022 arası beyitler, şu hadise işaret etmektedir: “Mu’az b. Cebel (r.a.) şöyle buyurmuştur:

– Ben Resûlullāh (sav) Efendimiz’e, Allāhu Te’ālā’nın: “*Sûra üfürüldüğü günde hepiniz bölük bölük (mahşer yerine) geleceksiniz.*” (Nebe’, 18) meâlindeki sözünden sordum. Akabinde Resûl-i Ekrem (sav)’in (mübârek) gözlerinden yaş dökülüverdi. Sonra Allāh’ın Resûlü (sav):

– Ey Mu’az, vallāhi sen büyük bir şeyden sordun. Ümmetinden insanlar ayrı ayrı on sınıf olarak haşredilecek ki, Allāh Te’ālâ onları müslümân topluluğundan ayıracak ve sûretlerini, şekillerini değiştirecektir.

Hadīs-i şerifte bildirilen bu on sınıf şunlardı:

1- *Maymun şeklinde olanlar, koğuculuk edenlerdir.*

2- *Domuz sûretinde olanlar, harâm ve gayri meşrû’ kazanç yiyenlerdir.*

3- *Başlarını ve yüzlerini yere çevirip elleri üzerinde mahşer yerine gelenler, fâizcilerdir.*

4- *Kör olarak haşredilenler, hükmünde haksız zâlimlerdir.*

5- *Sağır ve dilsiz haşredilenler, amelleri ile gururlanan kimselerdir.*

6- *Göğüsleri üzerine sarkmuş olduğu halde dillerini sakız gibi çiğneyen kimseler de, sözleri fillerine uymayan (âlimler ve) kıssacılarıdır.*

7- *Elleri ve ayakları kesilmiş olarak haşredilenler, komşularına eziyet edenlerdir.*

8- *Ateşten hurma dallarına asılmış olarak haşredilenler, insanları zâlim hükümdârlara ihbâr eden müzevir kişiler ve dalkavuklarıdır.*

9- *Mundar leşten daha pis ve daha iğrenç kokarak haşredilenler, şehvet ve lezzetlerle oyalanıp zekâtlarını vermeyenlerdir.*

10- *Katrandan elbise giyenler de kibirli olan, kendini beğenen ve büyüklelen ahâlidir.”; Süyûtî, ed-Dürri’l-Mensur, 7/393; İmâm-ı şa’rânî, Ölüm-Kıyâmet-Âhiret, s. 150-151.*

2932. On iki şāf olurlar anda eşnāf
Görüñ kim²⁰³¹ ne ola evvel opan şāf

2933. Koparlar illā arnında ‘aārīb
Yılanlar hem ıyanlar aynaya zīb

[HM 92a]

2934. Nidā ider münādī anda fi’l-āl
Ki Ramān cānibinde eyleyüb āl

2935. Bular anlar dururlar cem‘ idüb māl
Gümüşden daı altundan budur āl

[AÜ 163], [BR 83a]

2936. Zekātın virmediler anda anuñ
Sevüb nefsin yirin od itdi cānuñ

2937. Bularuñ böyledür imdi cezāsı
Varaca yirin od itdi²⁰³² Huzāsı

2938. Nitekim uşta²⁰³³ naql itdi kelāmın
İyiler alalar Hāuñ selāmın

2939. İkinci bölük añlañ mişālin
Anuñda naql idem kim n’ola ālın

2940. Olar opduda azından aar an
Nidā ide münādī anda ol an

[SR 92a]

2941. Bular anlar durur bey‘ u şirāsın
Yalan birle ılurlar gör n’olasın

²⁰³¹ AÜ, BR, HM’de “kim” yok.

²⁰³² AÜ, BR, HM: itdi>ıldı

²⁰³³ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

2942. Yalan söylerdi çün bey' u şirāda
Yeri oddur irişmez ol murāda

2943. Nitekim virdi Qur'an birle āyet
Görüb andan özüñ şaqla beğāyet

*Ellezīne yeknizūne'z-zēhebe ve'l-fiḍḍate ve lem yu'tū'z-zekāte min emvālihim ve hāzā cezā'uhum ve maşīruhum ila'n-nāri kemā*²⁰³⁴

[... وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ]

Qāle'llāhu Te'ālā: *Ellezīne yeknizūne'z-zēhebe ve'l fiḍḍate ve lā yunfiḳūnehā fī sebīli'llāhi fe beşşirhum bi'azābin elim*²⁰³⁵

2944. Üçünci n'olısar çün qalkça yarın
Ne kim kıldı görür pes anda varın

2945. Kesilmiş qalkça el ayak dibinden
Ne yüzden yürüye yā ol odundan

2946. Yüzi üzre sürinür yoq ayağı
Ne resme qalkısar²⁰³⁶ çün yoq tayağı

2947. Münādiler pes andan ideler yād
Evet bunlar beğāyet ide feryād

[HM 92b]

2948. Bular anlar durur dünyāda bī-ḥaḳ
Ezā iderdi qonşusına nā-ḥaḳ

²⁰³⁴ "O kimseler ki altın ve gümüşü biriktirip mallarından zekātlarını vermezler. Ki onların cezası cehennem durağıdır.", (Tevbe Sûresi, 34. âyetin izahı olan bu sözün kaynağı bulunamadı.)

²⁰³⁵ "Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu, işte onlara elem verici bir azabı müjdele!", (Tevbe, 34)

²⁰³⁶ SR: qalkısar>qalkça ol

2949. Bu resme olısar anlar melāmet
Giderler nāra olmazlar selāmet
[AÜ 164], [BR 83b]
2950. Olur pes rābi‘i fevcuñ bil anı
Kaçan kalksa döner maymūna anı
2951. Çü maymūn suratına döne bunlar
Münādīler diye kim bunlar anlar
2952. Durur kim fitne eylerlerdi nāsa
Bularuñ hāli pes gelmez kıyāsa
2953. Budur anda cezāsı yiri hem od
Anuñ haqqında āyet virdi Ma‘būd
2954. Beşinci çünki kalkar görüñ anı
Kesilmişdür kafadan bil lisānı
2955. Dilini eñsesinden çün keserler
Nidā idüb münādī eyle derler
[SR 92b]
2956. Yalan yire şehādet eyleyenler
Bular anlar durur ol söyleyenler
2957. Bularuñ bu cezāsı yiri hem nār
Giderse tevbesüz gitse çün anlar
2958. Olaruñ uşta²⁰³⁷ haqqında nişānı
Özüñde varısa terk it bu şānı ²⁰³⁸

²⁰³⁷ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

²⁰³⁸ AÜ, BR, HM: şānı>nişānı

2959. Evet ŧanma ŧehādet bil bu dānı
Hemān kađı huzūrında o ya‘ni
2960. İŧidüb söyleyen bilmezken aŧlın
Hemān ol da irerdi aña faŧlın
2961. Eyüye yatluya yatluya ol er
Dimek oldur²⁰³⁹ yalandur bil muķarrer
2962. Hāķīķat ol iŧi bilmek gerekdür
Pes andan naķline bilmek gerekdür
2963. Evet altıncı fevcüñ añañ anun
ķamusı zıkr olunsun bu beyānuñ
2964. Bular dilsüz ķopar yirden bil ey yār
İŧit kimler dururlar ey dem anlar

[HM 93a]

2965. Münādīler diyiser anda buni
Bular ķün göriserlerdür ol günü²⁰⁴⁰
2966. Olar²⁰⁴¹ men‘ eyleyenlerdür ŧehādet
İderlerdi bular pes böyle ‘adet

[AÜ 165], [BR 84a]

2967. Yā Ādem hāķırında yā ħasetden
Budur uŧta²⁰⁴² cezāsı geķ bu setden
2968. Uķına bunda ķayd itdüm delā’il
Olar kim ehl olur olmaya mā’il

²⁰³⁹ SR: oldur>ol da

²⁰⁴⁰ SR: ol günü>o günü

²⁰⁴¹ AÜ, BR, HM: Olar>Bular

²⁰⁴² AÜ, BR, HM: uŧta>uŧda

2969. Bular çün tevbesüz gitse²⁰⁴³ budur hâl
Olurlar anda pes ol nâra idhâl
2970. Yedincisi kaçan haşr olırdur²⁰⁴⁴
Ne resme anlar anda ʔolırdur²⁰⁴⁵
2971. Aķısar anlaruñ fercinden ol gün
İriñ kan mişâli mişl-i ceyhûn
2972. Münâdî bunlaruñ haķķında dirler
Zinâ eylerdi dünyâda ki bunlar
2973. Gidüpdür tevbesüz çün bunlar andan
Cezâsı bu yiri od aña zindân

[SR 93a]

[... وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ ...]

*Hâ'ulâ'i'llezîne kezzebû fi'l bey'î ve's-şirâ'i hâ'ulâ'i
yu'zûne'l cîrâne vehumu'l fettânüne fi'n-nâsi* ²⁰⁴⁶ **Ķavluhu**
Te'âlâ: Fitnetü eşeddü mine'l-ķatli ²⁰⁴⁷ *hâ'ulâ'i'llezîne*
yeşhedüne ²⁰⁴⁸

2974. Ve ammâ fevc-i şâmin çün ķoparlar
Görüñ anlarda ne yirden şaparlar
2975. Bularuñ ķarnı içre ʔolısar od
Göbekden aķa kan iriñ ve hem dūd

²⁰⁴³ SR: gitse>gide

²⁰⁴⁴ AÜ, BR, HM: olırdur>olısarlar

²⁰⁴⁵ AÜ, BR, HM: ʔolırsur>ʔolısarlar

²⁰⁴⁶ "Bunlar ki alışverişlerinde yalan söyleyip içki içenler, komşularına eziyet edenler ve insanlar arasında gösteriş yapanlar!", (Tevbe Sûresi 34 ve Bakara Sûresi, 191. Âyetlerin izahu olarak değerlendirdiğimiz sözün kaynağı bulunamadı.)

²⁰⁴⁷ "Fitne, adam öldürmekten daha kötüdür.", (Bakara, 191)

²⁰⁴⁸ "Şahitlik edenler bunlardır."

2976. Nidā ider münādī oldur anlar
Yetīm mālın yiyenler şöyle kim var
2977. Çü zulm itdi olar pes bulısarlar
Varub nār-ı caḥīme²⁰⁴⁹ ʔolısarlar

[إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا ...]

²⁰⁵⁰ Feyaḥşurūne min ḳubūrihim fī buṭūnihim nāra
cehenneme *hā'ulā'illezīne ye'kulūne 'emvāle'l-yetāmā*
zulmen ²⁰⁵¹

2978. ʦoḳuzuncı bilüñ sinden çü ḳalḳar
Ḳara yüzlü beḡāyet eyler ol 'ar

[HM 93b]

2979. Şıḡır boynuzı-veş aḡzında dişi
Dudaḳ gögse irişe gör bu işi
2980. Bular anlar durur dünyāda dā'im
Şarāb içmeklik üzre²⁰⁵² oldı ḳā'im

[AÜ 166], [BR 84b]

2981. Gidüpdür tevbesüz irdi cezāsı
Yiri oddur çeker yoḳdur nizāsı
2982. Onuncı çün ḳubūrdan ʦurısarlar
Pes anlarda ne ḥāle iriserler
2983. Dili şarḳa olaruñ ʦaşra ey cān
Yürürler başa başa dillerin²⁰⁵³ şan

²⁰⁴⁹ AÜ, BR, HM: nār-ı caḥīme>nār-ı cehenneme

²⁰⁵⁰ Bu başlık SR nüshasında bir önceki bölümün başlığıyla birlikte verilmiştir.

²⁰⁵¹ "Haksız yere yetimlerin mallarını yiyenler, (Nisâ, 10) karınlarında cehennem ateşiyle haşrolunurlar."

²⁰⁵² SR: üzre>içre

²⁰⁵³ AÜ, BR, HM: dillerin>diller

2984. Ağzından dilleri taşra olısar
Bular kimlerdür añlan ne olısar
2985. Bular dünyāda tutmuşdı bu hāli
İderdi kovcılık ey adr-i ‘ālī
2986. Budur uşta²⁰⁵⁴ cezāsı hem yiri od
Giderse tevbesüz ahr ide Ma‘būd
2987. Ve ammā on birinci ola ınzīr
Şüretlu ola ol çün ıldı tezvīr
- [SR 93b]
2988. Bular anlar durur yerdi arāmı
Cezāsı bu yiri od yo arāmı
2989. Velī ba‘zı oparlar iki gözsüz
Bular çün alka abrinden budur söz
2990. Bular anlar durur hükminde bizzāt
Tecāvüz eyleye min hükmi-ı āyāt
2991. oyub aı ider hükminde bātıl
Budur ecri yiri hem oddur ey dil
2992. Anı a ıldı ur’ānda bu nāsa
Beyānın tā ki aşd itmeye ‘āşa
2993. Ve hem aşr ola ba‘zı göz ula yo
Şağır dilsüz bulalar birle key to

²⁰⁵⁴ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

2994. Bular ‘ucb eyleyen a‘māle her bār
Gör işte²⁰⁵⁵ naqlin añla eyle ikrār

2995. Yine dir alka ba‘zı ağızı iriñ
Diliyle yalaya anlar nedür diñ

[HM 94a]

2996. Şol ‘ālimler olurlar anlar āhir
Kim uymaz avline fi‘li bu zāhir

2997. Anuñ ur‘ānda naqlin ıldı Bārī
Özüñ gel bu maħalden eyle ārı

[AÜ 167], [BR 85a]

2998. Gelür bir ā‘ife key atī abah
Kim anlar olmamıř dūnyāda iřlāh

2999. Ayaklar bağlu alnı şaına dir
ousı cīfedeñ artu görün bir

3000. Olar anlar durur kim utdı şehvet
Yolun terk eyledi ‘ilm ü ‘ibādet

3001. Ve dūnyā lezzetinden oldu maħzūz
Değişdi āhiret birle utub²⁰⁵⁶ yüz

3002. Bulardan aldılar dūnyāda lezzet
Anı Hā emri der emrinde bizzāt

3003. Bularuñ bunda naql itdüm cevābın
Dutanlar iiserler devlet ābın

[SR 94a]

²⁰⁵⁵ AÜ, BR, HM: işte>işde

²⁰⁵⁶ AÜ, BR, HM: utub>dutub

*Feyuḥṣerūne min kubūrihim müsevve'te'l vechi ve
'es'ātihim keḳarni's-şevri ve aşufā hum belega ilā's-şadri
feyuḥṣerūne min ḳubūrihim 'alā şūreti'l ḥinzīru vehum
ekeli's-suḫti feyuḥṣerūne min ḳubūrihim 'umyānen
vehumu'llezīne yetecāvezūne fi'l hükmi ilā āḫir* ²⁰⁵⁷

3004. Didiler ba'zılar ğaybet ü bühtān
İdenler ḳovculuḳ çün ḳalka laḥdden²⁰⁵⁸
3005. Olaruñ tonları ḳaṭrān çü ṭursa
Ḳubūrdan işlerin çün yüze sürse
3006. Şolar kim söyleşür dünyā kelāmın
Gelüb mescid içinde n'ola yarın
3007. Ḳopar esrik pes anlar uşta²⁰⁵⁹ āyet
Var imdi ḫayr işe eyle bidāyet

*Yuḥṣerūne min ḳubūrihim ḫaricīne el-sinetehum min
ḳafāhihim ve ba'ḫuhum yuḥṣerūne şummen ve buḳmen
vehumu'l mucībūne bi a'mālihim* ²⁰⁶⁰

[... لَا يُجِبُّ كُلَّ مُخْتَلٍ فَخُورٍ]

Ḳāvluhu Te'ālā: Lā yuḫibbu külle muḫtālin feḫūr ²⁰⁶¹

[HM 94b]

3008. Didiler ba'zılar ḫaḳḳında anuñ
Naḫar ḳıl aslına iş bu beyānuñ
3009. Şolar kim başın öñden ḳaldururlar
İmāmdan añla kim ne ola anlar

²⁰⁵⁷ "Onların bir kısmı kabirlerinde dilleri ağızlarından göğüslerine sarkmış öküz suretinde haşrolunurken bir kısmı da domuz suretinde haşrolunur. Birbirinin hakkına tecavüz edenler ise dilsiz olarak haşrolunur.", (Sözün kaynağı bulunamadı.)

²⁰⁵⁸ SR: laḥdden>ḥadden

²⁰⁵⁹ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

²⁰⁶⁰ "Bunların dışında kalanlar da kabirlerinden dilleri sarkmış olarak ve amellerine güvenen bazıları da sağır ve dilsiz olarak haşrolunurlar.", (Sözün kaynağı bulunamadı.)

²⁰⁶¹ "(Allah) kendini beğenip böbürlenmiş kimseleri sevmez.", (Hadîd, 23)

[AÜ 168], [BR 85b]

3010. Rükū‘da vü sücūddan añla anı
Kopar hınzır başı ki başı ya‘ni
3011. Nitekim kopa anlar kim ribā-ğor
Bularda eyle kalkar anda key ğor
3012. Hıyānet eyleyenler bil namāza
Dağı şunlar ki ‘adl itmez niyāza
3013. Rükū‘ın hem sücūdın eyler eksük
Kati işler olur anlara tañsük

*Feyuħşerūne min kubūrihim bi efvāhihimü’l-baķīħa ve
bimedķūne bi el-sinetihim vehumu’l ‘ulemā’i bi-ğayri’l-
a‘māli²⁰⁶²*

3014. Ataya anaya cebr eyleyen kul
Ne yüzden kalka anlar n’ola hem yol
3015. Cüzām ebrāş olur alurlar anı
Gerekdür tevbe itmek bunda ya‘ni
3016. Kişi her ne şıfatla olsa mevşūf
O yüzden haşr olur çün oldı mevşūf
3017. Ve ammā on ikinci fevcüñ anuñ
İşit kim naql idem şāz ola cānuñ

[SR 94b]

3018. Bular çün haşr ola kabrinde ey cān
Olurlar yüzleri şan māh-ı tībān

²⁰⁶² “Dilleriyle ağızları birbirine uymayan ulemālar, kabirlerinden çirkin olarak haşrolunurlar.”; (Sözün kaynağı bulunamadı.)

3019. Geyerler t̄ac u ħulle ŧöyle ārı
Olurlar n̄ura ğark Ĥaĵ ide yārı
3020. Münād̄iler iderler anda yādı
Görüñ kimlerdür anlar n'ola adı
3021. ŧu ŧāl̄ihlerdür anlar kim ŧalātı
Cemā'atle kılinmaĵ üzre ĵati
3022. İderlerdi idüb sa'yi bu ħāle
Pes āħir irdiler iŧ bu kemāle
3023. Çü bunlar fevc fevc geliserler
Pes andan ŧoñra gör kim n'olisarlar

[HM 95a]

Beyit

Fā 'i lā t̄ün / Fā 'i lā t̄ün / Fā 'i lā t̄ün / Fā 'i l̄ün

3024. Gör kemāl-i ĵudretinden bizi insān eyledi
Luĵ idüb ĩmān u Ķur'ān bunca iħsān eyledi

[AÜ 169], [BR 86a]

3025. Hem Muħammed kim Ĥabībūñ gönderüb eyler mu'ın
'Aleme raħmet ü ni'metdür ki yeksān eyledi

**Ķāle'n-Nebıyyu 'Aleyhi's-selām: Men ŧallā ŧalāte'l ħamsi
me'ā'l cemā'ati ŧāra vechuhu fī yevmi'l-ķıyāmeti ke'l
ķameri'l-leylü'l bedri'l-tammāmi faŧl-ı fi'l mizān²⁰⁶³**

Me fā 'i l̄ün / Me fā 'i l̄ün / Fe 'ū l̄ün

3026. Yine ŧol dem sürerler ħalkı andan
ŧu yire kim ĵurılur anda mizān²⁰⁶⁴

²⁰⁶³ "Nebî (sav) buyurdu ki: Kim ki beş vakit namazını cemaatle kılsa kıyamet gününde yüzü ayın on dördü gibi parlar."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

²⁰⁶⁴ SR: ŧu yire kim ĵurılur anda mizān>ŧu yirde kim ĵurıla anda mizān

3027. Kurulmuş ola ‘arş öñinde dir ol
 Halāyık cem‘ ola iş böyledür yol
3028. Mīzānuñ sağ yanında dura Rıdvān
 Umar kim ola ol gül-zāra mihmān
3029. Feriştehler ıura²⁰⁶⁵ ħulle Burāklar
 Kılur mısın anıñün hiç yaraqlar
3030. Ve hem tād u kemer nūrdan kadehler
 Tutarlar bunları ol yüzi māhlar
3031. Kaçan gelse ağır sağ yaña mīzān
 Tonadur ol sa‘at bil anı Rıdvān
3032. Evet şol keffesinde durur²⁰⁶⁶ aña
 Zebāniler ki yođ şefkatler ašlā
3033. Tutarlar²⁰⁶⁷ elde oddan zencir anlar
 Gözükdükde²⁰⁶⁸ olar key kórka cānlar

[SR 95a]

3034. Buğağılar tutarlar dağı ađlāl
 Ve hem kaıtrān libāslar birle ħalĥāl
3035. Bular odtandur uş pes şöyle kim var
 İşitmezler eger biñ kerre yalvar
3036. Yüreksüzdür kulaksuzdur olar dir
 Anuñ çünkim ‘azāba ide tedbir

²⁰⁶⁵ SR: ıura>dutar

²⁰⁶⁶ AÜ, BR, HM: keffesinde durur>keffesinden ıuran

²⁰⁶⁷ SR: Tutarlar>Dutarlar

²⁰⁶⁸ SR: Gözükdükde>Göründükde

3037. Kulak yok kim işide zār u efgān
Yürek yok rahm ide pes vire emān

[HM 95b]

3038. Tutar her kimse gelüb arķasına
Ne kıldıysa gelüb mīzān ķatına

3039. Mūnādīler kılurlar bil nidāyı
İşidür ehl-i maḥşer ol şadāyı

[AÜ 170], [BR 86b]

3040. Bu resme ideler i‘lām-ı meşhūr
Olur nāzır eger ‘āşī vü meşkūr

*Unzurū ila’l-mīzāni fe innehu yu’zenu*²⁰⁶⁹ fulan āyete

3041. Nazar eyleñ ey maḥşer ķavmi sizde
Feriştehler diye bu resme sözde

3042. Fulan ođlı²⁰⁷⁰ falanuñ ķartılır bil
‘Amelleri pes anlara nazar kııl

3043. Ki bil biñ yıl ķadar anda dururlar²⁰⁷¹
Ne kim kııldı bular bir bir görürler

3044. Ne kim kıılsa²⁰⁷² bular bir bir bulur çün
Yarağ itmek gerek bunda anuñ çün

3045. Didi kim bir kışi üstüne yāra
Ki Hāķ toķsan toķuz nāme çıkara

²⁰⁶⁹ “Ölçüde dikkat etmeyen ve birbirlerine eziyet edenlerin hâline bir bakınız!”, (Sözün kaynağı bulunamadı.)

²⁰⁷⁰ AÜ, BR, HM: oğlı>ibni

²⁰⁷¹ AÜ, BR, HM: dururlar>tururlar

²⁰⁷² AÜ, BR, HM: kıılsa>kıldı

3046. Buyurdı ol nebîler faḥri Aḥmed
Yüzünden nūr alur envār-ı cennet
3047. Bu bir erdür hemān ancak bil anı
Degüldür ol ki cem‘ān ola ya‘ni
3048. Özünün her birinüñ diñlen anuñ
Ḥuzā faẓl ide raḥmet bula cānuñ
3049. Birer göz irmeyince deñlü anlar
O ḳul üstünde ‘arz olduḳda kim var
3050. Diye ol ḳula Ḥaḳ kim yā ne dirsın
Bu nāmelere inkār mı idersın

[SR 95b]

3051. Yazanlar yoḥsa yañlış mı yazarlar
O ḳul pes²⁰⁷³ diye yoḳ yā Rabbi anlar
3052. Yañılmamışdur ammā ben yañıldum
Ki bunca yüz ḳaraların ḳazandum

[HM 96a]

3053. Diye kim Ḥaḳ Te‘ālā ey ḳulum baḳ
Hiç ‘özrüñ ḳaldı mı yā diye ol Ḥaḳ
3054. Diye kim ḳalmadı pes ide iḳrār
Yine Ḥaḳ ol ḳula emr ide tekrār
3055. Ki vardur dir şevābuñ bunda gizlü
Günāhkārduñ degüldüñ iki yüzlü

[AÜ 171], [BR 87a]

²⁰⁷³ AÜ, BR, HM’de “pes” yok.

3056. Saña zulum itmezin ben diye Allāh
Kerem birle terahhum ide v'allāh

3057. Yazılmış ola anda iş bu naqli
Oğu key şakla cān içinde şaklı

Lā İlähe İlla'llāh Muḥammedun Resūlu'llāh ²⁰⁷⁴

3058. Diye kim yā kulum dünyāda uş sen
‘Amel itdün bunuñla fi'l-i aḥsen

3059. Ki tā qabre irince olmaduñ dūr
Bugünde ayrı olma tā ilā'n-nūr

3060. Gel imdi ḥāzır ol mizānda durğıl²⁰⁷⁵
Bugün zulum olmaz imdi aşlı görgil

3061. Koya ol nāme-i fi'l-keffi mizān
Ve toḡsan toḡuzun fi'l ḡayra 'izān

3062. O bir nāme pes ol toḡsan toḡuzdan
Gelür ağır Ḥaḡḡuñ emriyle andan

3063. Kim Allāh adı vardur anda ey yār
Hiç Allāh adına nesne berāber

3064. Olmaz kıl anı eyle taşavvur
Kıla ol kulu Ḥaḡ ol demde maḡfūr

3065. Velī dir ba'zılar ḡaḡḡında anuñ
Kim evvel n'olisar bil naḡlin anuñ

²⁰⁷⁴ “Allah'tan başka ilāh yoktur, Muhammed O'nun Resūlüdür.”

²⁰⁷⁵ SR: durğıl>ṡurğıl

3066. Didiler bir rivāyet üzre evvel
Kimi muṭlaḳ didi kimi mü'evvel

3067. Didi Peyğamber evvel anı Allāh
Ṭamuya emr idiser ol huva'llāh

[SR 96a]

3068. Yapıṣa aña bir demde Zebānī
Ki yetmiş kerre çıḳa ṣanki cānı

3069. Pes andan ṣoñra eydür kim utandı
Oḳu tekrār ki ṣāyed nesne ḳaldı

[HM 96b]

3070. Girü çün oḳuya anları uçdan
Bulunmaz zerre ḫayrı ḡayrı ṣuçdan

3071. Girü emr ide Ḥaḳ ol dem cehennem
Zebānīler ṭutar anı hemān dem

[AÜ 172], [BR 87b]

3072. Ṣanasın ol dem öle ve dirile
O heybetden baḳan gözler yarıla

3073. Bu kez luṭf eyleye ol nāmesiyle
Olısar aña ol demde vesīle

3074. Alur Rıdvān gider ol dem cināna
Ḳarıṣa anda ol dem ḫūr u 'ıyne

3075. Didi kim 'Ā'iṣe ey bedr-i 'ālem
Fedā olsun yoluñda atam anam²⁰⁷⁶

²⁰⁷⁶ 3075-3083 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz'in şu hadisine tekâbül gelmektedir: "Hz. Ayşe (ra) anamız bir defasında cehennemi hatırlayıp ağlamaya başladı ve Allah Resûlü'ne (sav) kıyâmet gününde aile efrâdını hatırlayıp hatırlamayacağını sordu. Nebî (sav) Efendimiz

3076. Añar mısız pes anda ehliñüzden
Yahud²⁰⁷⁷ cümle çıkar mı yoħsa gözden
3077. Didi üç yirde kimse kimse’i hiç
Añamaz pes eger er vü eger giç
3078. Biri oldur ki nāme oқunurken
İkinci hem terāzū urulurken
3079. Üçünci bil Şırāṭ üstünde ey yār
Bu üç yirde añılmaz nesne zinhār
3080. Pes andan süreler ol dem Şırāṭa
Varısar halk işit ol ihtiyāṭa
3081. Ki kıldan incedür şan seyfi’l-mās
Gibi tizdür geçer ger ‘āmu ger hāş
3082. Cehennem yālını altında oynar
Düşen bir demde od içinde kaynar
3083. Zebāniler dururlar²⁰⁷⁸ sağ u solda
Ṭutub odtan buқағu zincir elde
3084. Bu resme ola key havf üzre ol yir
Var imdi ana göre eyle teḍbīr

cevāben şöyle buyurdu: “Üç yerde kimse kimseyi hatırlamaz. Birincisi amellerin yazılı olduğı nāmeler dağıtılırken, ikincisi ameller terazide tartılırken, üçüncüsü de sırāttan geçerken. Sırāt kıldan ince kılıçtan keskin olup cehennem ateşi altında oynar. Zebāniler, ellerinde ateşten bukağılar ve zincirlerle sağında ve solunda beklerler. O ateşe düşen bir anda kaynar.”; (Ebû Dâvûd, Sünen 28/4755; Müsned, 6/101; Süyûtî, Câmi‘u’s- Sağır, 2/170, Hadis No: 1603.)

²⁰⁷⁷ AÜ, BR, HM: Yahūd>Yahūz

²⁰⁷⁸ SR: dururlar>ṭururlar

Hâzâ Faşlun Fî Ahvâli's-Şırât

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

[SR 96b]

3085. Şırât köprüsi ola şamu üzre
Geçer tizcek itâ'at iden emre

[HM 97a]

3086. Bu kez añla ne resme emr-i taqdîr
Ki şamu bir yılan şarnındadır dir

3087. Didi ba'zı ağızında emânet
Şodı Allâh oda itmez hıyânet ²⁰⁷⁹

3088. O mübârek bil Şırât bir bıyığıdır
Felâkdür adı cismi bayağıdır

[AÜ 173], [BR 88a]

3089. Ki şolan bıyıgun añlañ ne miqdâr
Ne deñlü bil özünün kıldı Settâr
3090. Ki toşsan biñ şadar²⁰⁸⁰ yıldur özünü
Bu resme kıldı Peyğamber sözünü
3091. Otuz biñ didiler ba'zı bu yâdı
Otuz biñ yıllık itse n'ola Hâdî
3092. Dilerseñ isminüñ naşlinde şâhid
Şaber virmiş Resûle Ferd u Vâhid

²⁰⁷⁹ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²⁰⁸⁰ AÜ, BR, HM'de "şadar" yok.

[قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ (1) مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ (2)]

Ḳavluhu Te‘ālā: Ḳul e‘ūzū bi Rabbi'l felāk. Min şerri mā ḫalaḳ ²⁰⁸¹

3093. Didiler ba‘zılar kim ol Şırâtı
Olupdur bir feriştenüñ ḳanādı
3094. Hemān bir yöñidür gerse ḳaçan ol
Özünün añlañ üç biñ yıl ḳadar yol
3095. O yöñüñ aynı beş yüz yıl ḳadardur
Ḳalanın Ḥaḳ bilür kim ne ḳadardur
3096. Evet ammā kenarın ḳıldan ince
Ḳılıçdan itidür mü'min geçince
3097. Tutar ammā²⁰⁸² ḳanadı yaşşısın bil
Geçer mü'minler andan şan eser yıl
3098. Cehennemlik eger ‘āşī vü kāfir
Geçer olsa budur pes emr-i taḳdīr
3099. Olara ince yanın tutar ol gün
Düşerler odlar içre şöyle maḫzūn
3100. Evet ba‘zı rivāyetden olan söz
Ne yüzden geçiserler pes tutub yüz
3101. Kimisi yıldırım gibi kimi yıl
Kimisi yügrük at gibi kimi sil

[SR 97a]

²⁰⁸¹ “De ki: Sabahın Rabbine sığınırım. Yarattığı şeylerin şerrinden.”, (Felāk, 1-2)

²⁰⁸² SR: ḳanadı>ol dem

3102. Segirdür kimi kim²⁰⁸³ yürüyi ey yār
Emekler kim sürünür kim düşer var

[HM 97b]

3103. Çü yol çāk tamunuñ üstünde ola
Velī oddan yukaru vaşfi n'ola

3104. Şırātdan geçicek çün 'āşī kullar
Geçemez çünkim andan uça bunlar

[AÜ 174], [BR 88b]

3105. Yigirmi beş biñ yıllık yol giderler
Pes andan tamu ağızına irerler

3106. Velī bir ma'niden biñ yıl kadar dir
Anuñ haqqında eyle oldı tedbīr²⁰⁸⁴

3107. Yüzün koyı irerler kapusına
Kim ol odtan yapılmış yapusına

3108. Yine beş yüz yıl anlar çün giderler
Tamunuñ tağlarına ire dirler

3109. Bular çünkim tağından uça tekrār
Gider beş yüz yıl andan ka'r-i fi'n-nār

3110. Tamunuñ dütünine irer ancağ
Yine bil dütüninden de uçuncağ

3111. Ki beş yüz yıl yine bunlar uçarlar
İrerler yalıñına şöyle kim var

²⁰⁸³ AÜ, BR, HM'de "kim" yok.

²⁰⁸⁴ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

3112. Bu kez beş yüz yıl añlar tütisar²⁰⁸⁵ yol
Düşerler gözine kim sağ eger şol
3113. Velī şol menzil anlar alısarlar
Giderken od içinden yanısarlar
3114. Evet müşrikler irer çāk dibine
Kalur ‘ișyān iden evvelkisine
3115. Çoğ olur ‘așīlerüñ derdi ey yār
İșit mü’minler için kim o Ğaffār
3116. Şırāţ üzre bularuñ öñlerinden
Hem ardından münevver eyler ey cān
3117. Haķuñ emriyle envār ola zāhir
Geçer bunlar ķamusı evvel āhir
3118. Şolar²⁰⁸⁶ kim ķaldılar ‘ișyān içinde
Eger insān gerekse ola cin de
3119. Bular cümle ķalur zūlmetde ey cān
Cezāsın gösteriser anda Sübhān

[SR 97b]

3120. Ey mü’minler diyüb eydür pes anlar
Añılcaķ yürüñüz ey arı cānlar

[HM 98a]

3121. Siziñ envāriñuzla biz de bundan
Geçüb tā ķurtulavuz uş bu günden²⁰⁸⁷

²⁰⁸⁵ AÜ, BR, HM: tütisar>dutisar

²⁰⁸⁶ SR: Şolar>Olar

²⁰⁸⁷ AÜ, BR, HM: günden>yükden

3122. Bu mü'minler diyüb anlara ey dir
Cevābında ne yüzden ola gör bir
[AÜ 175], [BR 89a]
3123. Dönüñ siz girü dünyāya varuñ uş
Bugünler çün yarağußuz idüñ hoş
3124. Ki biz bu nūr-ı dünyāda kazanduk
Anuñ çün bunda bir kezden bezendük
3125. Kiminüñ yüzleri ay şan kimi gün
Melāhatde feşāhat birle mevzün
3126. Bu āyetde beyān eyler o hāli
Ki mü'minler ider anlara qāli

[... قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا ...]

Qavluhu Te'ālā: Qīle'rci'ū verā'ekum fe'ltemisū nūran ²⁰⁸⁸

3127. Yedi cıs ola hem üstünde anuñ
Eşah qavli budur ol Muştafānuñ
3128. Pes üç biñ yıllık ol yol oldı rāhı
Niçe kimse ider gördükde āhı
3129. Yoquşdur biñ yılı biñ yılı hem düz
İnişdür didiler biñ yıl budur söz
3130. Şerī'at yolına gökçek varanlar
Şırātı bir sa'at bil geçer anlar

²⁰⁸⁸ "Kendilerine, "Arkanıza (dünyaya) dönün de bir ışık arayın!" denilecektir.", (Hadîd, 13)

3131. Şerī'at şerbetin bunda içersin
Yarın anda Şırātı tiz geçersin
3132. Su'āl vardur evet her bir cisirde
Şu yirde kim urula yidi perde
3133. Cisir evvelde īmāndan şorarlar
İkincide namāzından dir anlar²⁰⁸⁹
3134. Üçünci cisr üzre bil zekātın
Şorarlar imdi gör naqlūñ şebātūñ
3135. Anuñ dördüncide şavmın şorarlar
Oruc utar mıdı dünyāda anlar
3136. Beşincide şorılır aña hacdan
Şorarlar tā ki ıldı anı ucdan
[HM 98b], [SR 98a]
3137. Pes altıncıda kızbin şor ahlāun
Yalandan key şaın ger varsa 'aqluñ
3138. Yedinci yirde zūlmın şorısarlar
açan kim ol maāma iriserler
[AÜ 176], [BR 89b]
3139. Eger bunları irmezse yirinden
Geçer tizcek olaruñ her birinden
3140. Eger kim bulunursa anda²⁰⁹⁰ şulu
'Azāba uğrayısar atī gūlü

²⁰⁸⁹ AÜ, BR, HM: dir anlar>şorarlar

²⁰⁹⁰ SR: bulunursa anda>buluna anlarda

3141. alur pes her birinde biñ yıl anuñ
isābın kim ılır bunca zamānuñ
3142. ıyāmet gūninūñ pes elli biñ yıl
Bu mevifler iledür aña ey dil
3143. Olısar elli mevif anda ey yār
Biñer yıl her birinde ala bunlar
3144. Olur mü'minlere añañ o sā'at
Velī küffāra hem ehl-i Őeāvet
3145. Bular buñlar görürler o geince
Nice elli olur küffāra onca
3146. Eger ehl-i sa'ādet olsa²⁰⁹¹ dir ol
amusın bir sā'atde a' ide yol²⁰⁹²
3147. Evet anca gūnāhlu ulların a
Baışlar fazl idüb anda varınca
3148. Yalıñuz ol abībūñ ürmetine
Nazar ıl ol uzānuñ mürvetine
3149. Mübārek Őaınuñ her bir ılına
Baışlar a Te'alā gör uluna
3150. Olur yetmiş biñ 'āřī anda āzād
alur cennet iinde Şöyle ābād

²⁰⁹¹ AÜ, BR, HM: olsa>ola

²⁰⁹² AÜ, BR, HM: yol>ol

3151. Velîler var Resûlüñ ümmetinde
Neler eyler olara himmetinde

3152. Kimi yetmiş biñ illâ kimi on biñ
Kimi biñ kuvvetince yâ iki biñ

3153. Kimi yüz kimi yetmiş kimi altmış
Kimi on illâ tertîb böyle gitmiş

[HM 99a]

3154. Bular heb ol Resûlu'llâh sözidür
Bizüm bu gitmemüz²⁰⁹³ anuñ izidür

[SR 98b]

3155. Kebâ'ir ehline ola şefî' ol
Şağâyire bulurlar evliyâ yol

[AÜ 177], [BR 90a]

3156. Hâdişin imdi gör ol Muştafânuñ
Sehâvet menba'ı Şâh-ı Şafânuñ²⁰⁹⁴

²⁰⁹⁵ **Ḳāle'n-Nebīyyu 'Aleyhi's-selām: İinne fī ümmeti
evliyā'i şefā'atu'l-enbiyā'i** ²⁰⁹⁶

Beyit

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

3157. Tâ kıyâmet ger dinilse bu haber
Naql olunmaz eyle bil ey mu'teber

3158. Ger dilerseñ bulasın andan şafâ
Vir şalavât rûh-i pâk-i Muştafâ

²⁰⁹³ SR: gitmemüz>gitişimiz

²⁰⁹⁴ SR: Şâh-ı Şafânuñ>kân-ı Şafânuñ

²⁰⁹⁵ Bu başlık AÜ, BR ve HM'de yok.

²⁰⁹⁶ "Nebî (sav) buyurdu ki: Şüphesiz nebîlerin şefaati ümmetimin evliyâlarının üzerinedir."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

Kaşide vü Naşihat ²⁰⁹⁷

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

3159. Gel imdi dürr-i ma'niden alıñuz bunda sen ey cān
Akıd²⁰⁹⁸ gözler yaşın yāra ki tā 'afv ide ol cānān
3160. Kalur şanmañ bu devrānı degül bākī olur fānī
Dürüşgil ola mihmānı göñül tahtında ol Sulţān
3161. Gel iste cānuña cān bul yiter kıl halk ile ğulğul
Gülistān içre ol bülbül cemālin 'arz ide Raḥmān
3162. Bugün bu dār-ı keşretten eger bir dem beri olsañ
Girü ben cennet-i 'adne kılasın fazl ile seyrān
3163. Şu deñlü vire ni'metler saña ol Zü'l-celāl Allāh
Ve hem cennet maķāmāt uş kemer tād hülle vü iḥsān
3164. Hicābın ref' idüb ol şāh şanasın gökde mihr ü māh
Gözüne şöyle ol āġāh kıla 'aşıklararı cevlān
3165. Muḥammed dostluğınadur bize bu fazl ile iḥsān
Kılan²⁰⁹⁹ sünnetlerin iḥyā ire devletlere yeksān
3166. Eger kim nefis ile şeytān kılursa boynuña bendi
Gözünden ṭoluna cennet olasın nār ile nīrān
3167. Vefālar itmeye hergiz saña bu nefis ile iblīs
Kaçan fark ola tā maḥlūk olursa ger eger hicrān

²⁰⁹⁷ Bu başlık ve bölüm (3159/3199 arası beyitler) HM'de yok.

²⁰⁹⁸ SR: Akıd>Akar

²⁰⁹⁹ SR: Kılan>Kıla

3168. Hezārān dürlü miḥnetler çekerler anda ‘āşīler
Dirīgā n’idelüm şimdi ezüpdür şöyle bu devrān
3169. ‘Ālimler kılmaz uş a‘māl dün ü gün irkiserler māl
Virürler gerçi va‘z u pend kılurlar kendüler ‘işyān
3170. Görürler bunları anlar ki ‘ilmi var ‘amel kılmaz
Kılurlar dürlü bid‘atler olupdur işleri ḥüsrān
[AÜ 178], [BR 90b]
3171. Eger kim görseler ḵande bir ehl-i sünneti bunlar
Ana ṭa‘n idüben dün gün iderler bulsalardı ḵān ²¹⁰⁰
[SR 99a]
3172. Olar ‘ālim degildür bil buyurmuşdur Resūlu’llāh
Diyüpdür kezzebū ol Ḥaḵ ḥaber böyle virür Ḵur’ān
3173. Özünde gerçi ‘ālimdür velī cehl-i ‘amededür
N’olaydı olmasa eyle utansa yüce Allāhdan
3174. ‘Amelsüz olmaz ol ‘ālim²¹⁰¹ ḥaberde böyle²¹⁰² dir Aḥmed
Yazıldı uşta gör bir bir bizüm bu ḥālimüz el’ān
3175. Anı kim eyledüm taḵrīr yine ben baña eydür-ven
Naşīḥat ala tā nefsum ‘amelde kılmaya noḵşān
3176. Şol ‘ālim ḥaḵḵınadur kim buyurmuşdur Resūlu’llāh
Bulur kim sevse anları Na‘īm ü cennet-i Rıḍvān

²¹⁰⁰ Bu beyit HM ve SR’de yok.

²¹⁰¹ “Ālim, amelsiz olmaz.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

²¹⁰² SR: böyle>eyle

3177. Ki ‘ilmi oquya li’llāh ġarazsuz fī sebīli’llāh
Ṭuta²¹⁰³ tā farz u hem sünnet ʔarīkatde ʔurub²¹⁰⁴ eyvān
3178. ʔılub ‘ilmiyle a‘māli irişe vuşlata hāli
İde hem Hāʔʔıçün ʔāli naŝīhat ma‘rifet ‘irfān
3179. Ola zāhirde bāʔında münevver nūr-ı tevḥīdle
Nicesinde ʔılub irŝād muḥabbetde ide seyrān
3180. Eger bir ’ālime kimse naʔar eylese²¹⁰⁵ ḥorluʔla
Aña Hāʔ eyleye ḥıŝmı cehennemde ola giryān
3181. Ŗol²¹⁰⁶ ‘ālimlerden olursañ ki ‘ilmi var ‘amel ʔılmaz
Çekilür anda çok zaḥmet ‘azāba uġrayub ey cān
3182. Ey ʔadı olan ‘ālimler ürüşvet²¹⁰⁷ almañuz zinhār
Görürken örtmeñüz ḥāʔʔı sizi aldamasun ŝeytān
3183. Bugün bunda ḥāʔʔı örten yarın ol ʔopusar ‘uryān
İki gözsüz olub ŝöyle olurlar²¹⁰⁸ ḥūr u ser-gerdān
3184. Veya begler idüñ ‘adli ʔıla ʔā Hāʔ size fazlı
Zulümler eylemeñ ḥāʔʔa bulasız devlet-i erkān
3185. Zīra her kimse bil sizden alısar ḥāʔʔın ol yarın
Olunmaz anda hiç inkār ʔılırsa her ki ol ‘iŝyān
3186. Ayā dervīŝ-i ʔāmiller ve hem ‘ilminde ‘āmiller
Tevekkül ehli olanlar iŝidüñ dertlere dermān

²¹⁰³ SR: Ṭuta>Duta

²¹⁰⁴ SR: ʔurub>urub

²¹⁰⁵ SR: eylese>eylerse

²¹⁰⁶ AŬ, BR: Ŗol>Ŗu

²¹⁰⁷ AŬ, BR: ürüşvet>iriŝvet

²¹⁰⁸ BR: olurlar>olur ol

3187. Siziñ ne işiñüz vardır ki beg kağı kapusunda
Size Hıağ rızkıñuz virür kırmañ böyle dir Kır’ân
[AÜ 179], [BR 91a]
3188. Özüñüz virüñ Allāha yiriñüz ola tā cennet
Müşāhid olasız bir gün cemālin ‘arz ide Sübhān
3189. Meger kim kıllalar da‘vet añada olasız muhtār
Naşihat ola tā niyyet eger huz olısar²¹⁰⁹ mihmān
[SR 99b]
3190. Ayā şüfî olan kıllar içiñüzde kıluñ şāfî
Adıñuz şüfî eyleyüb özüñüz olmasun hayvān
3191. Hıağkı hāzır bilüñ her dem özüñüz eyleñüz perhîz
Kıluñ taşfiyye dil levhin tecellî ide tā Sübhān
3192. Ayā ‘āşî bu ğafletde niçe bir uyasız nefse
Ecel yili eser durmaz²¹¹⁰ gelincek virmez ol emān
3193. Uyanuñ şoñra uyanmağ size ne aşşı eyleye
Utanuñ olmañuz ‘āşî ki tā rahmet kıla Raħmān
3194. Bu ‘aşıklar sözi size naşihatdür bilürsiz siz
Degüldür ta‘n u yā mülzem oğursa ger eger yārān
3195. Gel imdi ‘ışkla sende sülük it Hāzret-i Allāha
Giçe gör dünyā²¹¹¹ ‘uqbādan olasın merd ile merdān
3196. Bu dünyā bir kademdür bil dağı hem āhiret ey dil
İkisinden de geçendür bu vağdetde iden cevlān

²¹⁰⁹ AÜ, BR: olısar>olasız

²¹¹⁰ AÜ, BR: durmaz>türmaz

²¹¹¹ SR: dünyā>dün

3197. Ey bî-çāre sen ol Hāḫḫuñ kemal-i ḳudretinde bil
Degülsiz zerreden şemme ne şemme belki hiç yoksan
3198. Ḳoyalum şimdi vaḫdetden ḫaber virmek degül maḫşüd
Hemān icmāle bildürdük velīkin baḫr-i bî-pāyān
3199. Yine diñleñ Şırāṭ üzre ne resme geçiser maḫlūḳ
Kimi ğarḳ olısar nāra kimin ‘afv ide ol Ğufrān
Faşlun Fi’ş-Şırāṭ-ı Muştafā ‘Aleyhi’s-selām ²¹¹²
Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün
3200. Şırāṭı geçen evvel Muştafādur
Şefā‘at kānı ol Şāḫ-ı Şafādur
3201. Kim oldur maḫşer ehlinde ser-efrāz
Ḳaçan kim eyleye geçmege āġāz
3202. Kenarında ṭurısar²¹¹³ ol Şırāṭuñ
Anuñ çün ḫaddi yoḳdur iḫtiyātuñ
3203. Diye sellim ve sellim bunlara çün
Şırāṭı geçeler bunlar bil ol gün
- [AÜ 180], [BR 91b]
3204. Melekler pes getürürler ‘alemler
Görincek mü’mini bunlar selāmlar
3205. Gele evvel livā-yı faḫr-i ‘ālem
Ṭutar gölge cihān vechin hemān dem
3206. Ki biñ yıllıḳ ola yol bil özünü
Bu resme kendi naḳl itmiş sözüni

²¹¹² Bu başlık SR’de: “Faşlun Fi’ş-Şırāṭ-ı ve Fī Aḫvāl”

²¹¹³ SR: ṭurısar>durısar

[SR 100a]

3207. Yaşıl ola zebercetden ‘amūdi
Livā-yı ḥamd anuñ çün oldı adı
3208. Yaratdı Ādemi ol ferd-i bī-çün
Ne kim itse dimezler aña niçün
3209. Çü rûhın virdi Ādem aḥsıru bil
Diyüb elḥamdüli’llāh cān u ber dil

[HM 99b]

3210. O ḥamdden ḥalk idübdür Allāh anı
Livā virdi adın ol cāvidānı
3211. Kıızıl yāķütđan ola hem sinānı
Kılupdur aķ gümüşden kabzasını
3212. Kisvesi ikidür kim vardur anuñ
Yarın Ḥaķ vire olsun sāye-bānuñ
3213. Biri maşrıķda Ḥaķ emrinle kim var²¹¹⁴
Birin mağribde kılmış Ḥayy u Settār²¹¹⁵
3214. Yazılmış üç saţır anlarda key ḥüb
İdinmiş şāḥibiñ Ḥaķ kendü maḥbüb ²¹¹⁶
3215. Velī evvelkisinde naķş olan bu
Oķunsa her kaçan maḥv ola kayġu

²¹¹⁴ AÜ, BR, HM: Ḥaķ emrinle kim var>Ḥaķ emriyle ey dildār

²¹¹⁵ AÜ, BR, HM: Ḥayy u Settār>ol vefādar

²¹¹⁶ SR: Ḥaķ kendü maḥbüb>kendüye maḥbüb

[بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ]

*Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm*²¹¹⁷

3216. İkincide budur ol naqş olan ḥaṭṭ
Bunuñ fazlın disem olmaz ki bî-ḥadd ²¹¹⁸

[الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ]

Elḥamduli'llāhi Rabbi'l-ālemīn ²¹¹⁹

3217. Üçüncide olanın söylediler
Anuñ naqşın bu resmedür didiler²¹²⁰

*Lā İlähe İlla'llāh Muḥammedun Resūlu'llāh*²¹²¹

[AÜ 181], [BR 92a]

3218. Olar altında ol faḥr-i cihānuñ
Ve mürsellerde hem taḥtında anuñ
3219. Olaruñ ümmeti heb ola bile
Ne deñlü ola ḥaddin Tañrı bile
3220. Dirilüb hem²¹²² kamu mü'minler ey yār
Nebilerde velīler şöyle kim var
3221. Şehīdler ola şiddīkler de hem-çün
Dibinde ol livānuñ bile ol gün

[SR 100b]

3222. Nitekim uşta²¹²³ Peyğamber buyurdı
Delīlin gör ki ne yüzden kayurdı ²¹²⁴

²¹¹⁷ "Rahmān ve Rahīm olan Allah'ın (cc) adı ile...", (Fâtiha, 1)

²¹¹⁸ Bu beyit AÜ, BR, HM'de : İkincide olanın söylediler / Anuñ naqşın bu resmedür didiler

²¹¹⁹ "Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.", (Fâtiha, 2)

²¹²⁰ Bu beyit AÜ, BR, HM'de: Üçüncide budur ol naqş olan ḥaṭṭ / Bunuñ fazlın disem olmaz ki bî-ḥadd

²¹²¹ "Allah'tan başka ilâh yoktur, Muhammed O'nun Resûlüdür."

²¹²² BR, HM: hem>heb

²¹²³ AÜ, BR: uşta>uşda

²¹²⁴ Bu beyit HM'de yok.

Ḳāle'n-Nebīyyu 'Aleyhi's-selām: *Ve min dūnihi taḥte'l-livāyi*²¹²⁵

3223. İşid imdi ne yüzden cem' olurlar
'Ameller fevc fevc ḳanden gelürler
[HM 100a]
3224. Ḥaḳuñ dostları bil kim gele fevc fevc
'Ameller dikile hem anda mevc mevc
3225. Ḥaḳuñ emriyle bir sancaḳ gelür²¹²⁶ tiz
Nidā ider münādī key bilüñ siz
3226. Bu resme ideler anlar nidāyı
İşit kim işide evvel ŝadāyı
*'Eyne's-sābiḳūne bi'l imāni*²¹²⁷
3227. Ḳanı İslāma evvel kim ḳadem ol
Başubdur şimdi oldı aña key yol
3228. Cevāb ide pes ol dem anda²¹²⁸ ŝiddīḳ
Resūlu'llāha evvel kıldı taḫdīḳ
3229. Diye lebbeyk pes ol ŝāhib-kerāmet
Ki ŝābıḳlar muhācirler tamāmet
3230. Ebū Bekrūñ ḳatında cem' olurlar
Anuñla bile uçmaḳa girürler
3231. Elinde bir 'alem ol māh-ı aŝḫāb
Bular cümle olur min emr-i Vehhāb

²¹²⁵ "Nebî (sav) buyurdu ki: Sancaḳımın altından başka sığınılacak yer yoktur."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

²¹²⁶ SR: gelür>gele

²¹²⁷ "İmanları ile yarışanlar nerede?"; (Sözün kaynağı bulunamadı.)

²¹²⁸ AÜ, BR, HM'de "anda" yok.

3232. Yine bir sancağ ızhār idiserler
Münādīler nidā eyleyiserler

[AÜ 182], [BR 92b]

3233. Nidā anda bu resme ola²¹²⁹ ey cān
İşitmez her kim olsa bulsa²¹³⁰ nādān
*Eyne'llezīne yenşurūne dīn'il-İslām*²¹³¹

3234. Qanı İslām dīnine nuşret kılanlar
Haqqıçün baş ile cān oynayanlar

3235. Cevāb idüb 'Ömer eydür ki lebbeyk
Anuñ şānındadı dünyāda heybet

3236. Qamu 'adl eyleyen bekler gelürler
'Ömer sancağına heb derilürler

[SR 101a]

3237. Giderler bile uçmağa bil anı
Dimezler bize yoldaş n'oldı qanı

3238. Yine ol ana bir sancağ irer bil
Degül geçmek aradan ay u yā yıl

[HM 100b]

3239. Nidā eyler münādī ol zamāna
Nidā bu veche gelmişdür beyāna
*Eyne'llezīne yunfiķūne emvālehum fī sebīli'llāh*²¹³²

3240. Qanı anlar ki mālın ide ey yār
Qılupdur dīn yolunda cümle işār

²¹²⁹ AÜ, BR, HM: ola>olısar

²¹³⁰ AÜ, BR, HM: bulsa>bunda

²¹³¹ "İslam dinine yardım edenler nerede?"; (Sözün kaynağı bulunamadı.)

²¹³² "Mallarını Allah yolunda infāk edenler nerede?"; (Sözün kaynağı bulunamadı.)

3241. Cevābında diye lebbeyk pes ‘Osmān
Ki Hāḡ keşf eyledi cem‘ ide Ḳur’ān²¹³³
3242. Hāyā ıssı ve hem ol ār-ı ‘Osmān
Ki Hāḡ keşf eyledi cem‘ ide Ḳur’ān ²¹³⁴
3243. Şolar kim dīn yolunda virdi mālın
Hāḡuñ dostlarına beñzetdi ḡālın
3244. Ki ‘Osmān sancağı altında bunlar
Ḳamu cem‘ olub uçmağa varurlar
3245. Yine bir sancaḡ anda geliserdür
Münādīler nidā eyleyiserdür
3246. Bu resme ola anlarda nidā bil
Cevāb virmek dilerseñ şāliḡ ol ḡıl

[أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ]

*Eyne evliyā ’Allāhu’llezīne lā ḡaḡfun ‘aleyhim ve lāhum
yaḡzenūn* ²¹³⁵

3247. ‘Alī ide cevābın anda ḡāzır
Zīra ol ḡāle anlar ola nāzır
- [AÜ 183], [BR 93a]
3248. Pes andan evliyā’ullāḡ ‘Alīnūñ
Derilür sancağı altında anuñ
3249. Mürīd ü ger aḡıbbā anlara kim
Olupdı her biri cem‘ ola tā kim

²¹³³ Bu beyit SR’de: *Cevābında diye ‘Osmān bu yādı / Ki lebbeyk pes kaçan olsa münādı*

²¹³⁴ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

²¹³⁵ “Allah’ın velileri nerede? Onlara korku ve hüzn yoktur.”, (Yûnus, 62)

3250. Bölük bölük gelürler anda bî-şek
O kim mü'mindür itmez hiç buna şek

3251. Anuñla gideler uçmağa bî-ħavf
Şu gün kim bağlana anlarla ol şaf

3252. Yine bir sancağ ol dem geliserdür
Hıkuñ taqdîri böyle olırdur

[SR 101b]

3253. 'Alinüñ sancağı çün ide pervāz
Anuñla gide ebrār çoğ eger az

*Eyne'llezîne katelū zulmen*²¹³⁶

[HM 101a]

3254. Bu kez anda nidā ide münādī
Katī zulm ile ölenler bu yādı

3255. Hasan birle Hüseyin ol naķle kālī
Cevāb ide kim ol min lafz-ı 'ālī

3256. O günce Fāṭıma bi'l vech-i tābān
Yüzünden nūr irer tā 'arş-ı Raḥmān

3257. Bir elde tutusar²¹³⁷ ol Şāh-ı dilber
Hasanuñ ağulu gönlegin ey yār

3258. Bir elde hem Hüseynüñ kanlı gönlek
Bu böyleyken ne oynamak ne gülmek

3259. İlāhī dādumı al diye fi'l-ķāl
Tazarru' ide böyle ola çün hāl

²¹³⁶ "Öyle ki zulümle katledilenler nerede?"; (Sözün kaynağı bulunamadı.)

²¹³⁷ AÜ, BR, HM: tutusar>dutusar

3260. Bu zālîmlerden ey ‘Allām u Ğaffār
Sana ma‘lûm ne diyem cümle esrār
3261. Bir āh idem ki ‘arş u kürsî cennet
Cehennem oda yana pes ne minnet
3262. Hemān ola Resûl ol demde hāzır
Olupdur ehl-i maḥşer üzre nāzır
3263. Gelüb karşı pes ide iki gözüm
Ciger-güşem benüm diñleye sözüm
- [AÜ 184], [BR 93b]
3264. Bizüm bu ḥānedānda intiķām yoķ
Ve hem kīn olmağada bil maķām yoķ
3265. Bugün ‘afv u şefā‘at yevmi²¹³⁸ ey cān
Bu resme diye ol maḥbûb-ı Sulţān
3266. Ne kim itsen du‘āñ maḥbûldür ey dost²¹³⁹
Ey dünyāda döşek iden ki bir post²¹⁴⁰
3267. Ki redd olmaz senüñ sözüñ budur pes
Velī ḳo intiķām alma sözüñ kes²¹⁴¹
3268. İşit hem intiķām hem şefķat olmaz
İki iş bir arada ḳalbe ḳolmaz

²¹³⁸ SR: yevmi>güni

²¹³⁹ AÜ, BR, HM: post>pes

²¹⁴⁰ AÜ, BR, HM: Ey dünyāda döşek iden ki bir post>Velī intiķām alma sözüñ kes

²¹⁴¹ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

3269. Gerekdür kim baña yardım idesin
Günāhkār²¹⁴² ümmetümi dileyessin

[SR 102a]

3270. Anun i‘vāzın Allāh ide edā
Günāhkār ümmetüm yaqmaya oda

3271. Ciger-güşem baña çok çok²¹⁴³ cefālar
İderdi şöyle kim ol bī-vefālar

[HM 101b]

3272. Dişüm çıkdı uruldum anca kez ben
Egerçi baña rām olmuşdı kevneyn

3273. Başumı yardılar zıulm eyleyüb tā
Virildi zehr-i kātıl bana hattā

3274. Birinden intikāmum almadum ben
Kamusından geçüb ‘afv eyledüm ben

3275. Olardan geç bugün gel kıl şefā‘at
Ne kim işledilerse anlar ol vaqt

3276. Olar kendin kılupdur kendi rüsvāy
Kābul it sen ögüdüm ey yüzi ay

3277. Ne kim itdi olar heb göriserler
Kaçan kim od içine giriserler

3278. Baña sehḥār-ı kezzābsun didiler
Benüm çün dürlü tedbīrler itdiler²¹⁴⁴

²¹⁴² AÜ, BR, HM: Günāhkār>Günāhlu

²¹⁴³ SR: baña çok çok>baña da çok

²¹⁴⁴ AÜ, BR, HM: itdiler>eylediler

3279. Ve hem çıkdum vaṭandan eyleyüb āh
Velī Ḥaḵ kendi fazlın kıldı hem-rāh

3280. Bize lāyık şefī' olmaḵdur ancak
Şefā'at çün virüpdür bizi ol Ḥaḵ

3281. Kızum imdi bu emre ḵalma sende
Ḷabul eyle sözümi uy bu bende ²¹⁴⁵

[AÜ 185], [BR 94a]

3282. Bugün 'afv eyle ḵo gel intikāmı
Ḷabul eyleye pes ol bu kelāmı

3283. Şolar kim zūlm ile gitdi cihāndan
Egerçi zāhirā hem ger nihāndan

3284. Ḥasan birle Ḥüseynüñ sancaḵında
Olub cem' olalar 'arşuñ şaḵında

3285. Ḥasan Ḥazretlerine şaru sancaḵ
Virile didiler anda varıncaḵ²¹⁴⁶

3286. Ḥüseyn Ḥazretlerine anda ey yār
Ḷızıl sancaḵ virile şöyle kim var

3287. Girüb uçmaḵlara seyr ide bunlar
Ebed zevḵin dükenmez anda günler

[SR 102b]

3288. İdiser Fāṭıma ol demde çok sa'y
Şefā'at kıla maḵbül eyleye²¹⁴⁷ Ḥayy

²¹⁴⁵ SR: uy bu bende>ey bu pende

²¹⁴⁶ AÜ, BR, HM: Virile didiler anca varıncaḵ>Virilir didiler anda varıncaḵ

²¹⁴⁷ HM: eyleye>ola

[HM 102a]

3289. Giderler bile anlarla²¹⁴⁸ cināna
Ki bir zevki virilmez biñ²¹⁴⁹ cihāna
3290. Gelür bir sancağ andan yine tekrār
Nidā eyler²¹⁵⁰ münādī yevm-i maḥşer
3291. Bu resme ide iqdām ol nidāya
Niçeler iriser ol gün liķāya
*Eyne'lezzīne tābū ve aşleḥū*²¹⁵¹
3292. Qanı ihlāş ile tevbe kılanlar
Qulağuz birle Ḥağ yola gidenler
3293. Bugün anlar gerekdür ola berrāğ
Yaraşmaz olalar ol Ḥağdan ırāğ
3294. Cevāb idüb ki Vaḥşī diye lebbeyk
Cevāb virsen de olğıl dünyāda pāk
3295. Cemī' tābi'ler anuñ sancağına
Deriliüb gide anlarda cināna
3296. Ne ğam ola ne ğuşşā çün irerler
Resülün vaşl-ı bāğından direrler
3297. Yine anda gelür bir sancağı ağ
İşitgil anı kimler çün ider Ḥağ

[AÜ 186], [BR 94b]

²¹⁴⁸ AÜ, BRİ HM: anlarla>anlar

²¹⁴⁹ SR: biñ>bil

²¹⁵⁰ AÜ, BR, HM: eyler>ider

²¹⁵¹ "İhlasla tevbe edenler nerede?"; (Sözün kaymağı bulunamadı.)

3298. Münādī ‘arz idüb²¹⁵² ol demde hāli
Bu resme ide kavlinde maḳāli
*Eyne’z-zākirüne’l-hā’ifüne*²¹⁵³
3299. anı ol zıkr idenler anda Hāḳḳı
Bugün uş vire tā almaya haḳḳı
3300. Bular yine Burāḳlar tāc u hulle
Dirile aḳ ‘alem taḫtında cümle
3301. Bular bu resme gider bil cināna
Ki zīra itdiler ta‘zīm īmāna
3302. Gelür üç yüz yigirmi anda sancaḳ
Degül artuḳ ve eksük ola ancaḳ
3303. Bu sancaḳlardan artuḳ daḫı bunlar
Bulardan²¹⁵⁴ ğayrı ya‘nī şöyle kim var
- [HM 102b], [SR 103a]
3304. Ki İslām daḫı üç yüz hem yigirmi
Şerī‘atdur hiḳ ‘aḳluña gelür mi
3305. Evet ba‘zı eyitmiş üç yüz on üç
Budur ma‘nā²¹⁵⁵ mu‘ammā olmasun güç
3306. Bu naḳli ıldı işbāt gör kelāmı
Haber andan ki hiḳ eksük ola mı

²¹⁵² SR: ider>idüb

²¹⁵³ “Ürpererek Allah’ı (cc) zikredenler nerede?”; (Sözün kaynağı bulunamadı.)

²¹⁵⁴ AÜ: Bulardan>Bu resme

²¹⁵⁵ AÜ, BR, HM: ma‘nā>ma‘nī

[وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا ...]

Qavluhu Te‘ālā: Vesīka’llezīne’t-teḡav Rabbehum ila’l-cenneti zūmeran ḡattā izā cā’uhā ²¹⁵⁶

Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn

3307. İřitdüñ uş ne yüzdendür nidāsın ehl-i ĩmānuñ
Şolar kim mü’min-i kāmil olardur ḡayr-ı insānun
3308. ḡayırlı ümmet oldur pes diyüpdür ol Te‘āla’llāh
Ṭuta²¹⁵⁷ buyruḡ olub seni ki ecrin göre iḡsānuñ
3309. Velī şol ‘aşı ümmetler ki ṭutmaz²¹⁵⁸ farz u hem sünnet
Olar çün n’olisar ahvāl vü hem aḡvāl-i küfrānuñ
3310. ḡaber virsün anuñ bir bir kelāmın eylesün taḡrīr
Nidāsın geldi pes añlan ne resme ehl-i ‘iřyānuñ ²¹⁵⁹
3311. Hemān ancaḡ bu yüzdendür olar çün eylemeñ ḡālī
Melekler niçedirler gör asāmın ḡavm-i ḡüsrānuñ²¹⁶⁰

Eyne’l-cabbārüne’l-mütekebbirüne²¹⁶¹

Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Fe ‘ū lūn

[AÜ 187], [BR 95a]

3312. ḡanı cabbārlar ol ḡalḡ incidentler
Ḗoyub ṭoḡrı yolu egri gidenler
3313. Ṭutub²¹⁶² Fir‘avnı oddan başda tācı
‘Aceb var mı kim ol derdüñ ‘ilācı

²¹⁵⁶ “Rablerine karşı gelmekten sakınanlar da grup grup cennete sevk edilirler. Cennete vardıklarında oranın kapıları açılır.”, (Zümer, 73)

²¹⁵⁷ SR: Ṭuta>Duta

²¹⁵⁸ SR: ṭutmaz>dutmaz

²¹⁵⁹ Bu beyit SR’de yok.

²¹⁶⁰ SR: asāmın ḡavm-i ḡüsrānuñ>asāsın ehl-i küfrānuñ

²¹⁶¹ “Kibirlenenler ve zorbalılar nerede?”; (Sözün kaynağı bulunamadı.)

²¹⁶² SR: Ṭutub>Dutub

3314. Geyürmişler ki ƙatrān birle göñlek
Aña artuƙ²¹⁶³ pes olmaz anda gülmeƙ
3315. Ki bir ħunzīra binmiş ola ol ħar
Tekebbürler ne kim var²¹⁶⁴ daħı cebbār
3316. Ve hem Nemrūd kāfiri hem-çünān bil
Olur mı bunlaruñ yā emr-i tebdīl²¹⁶⁵
3317. Ƙatna cümle cem' olub gelürler
Anuñla bile ƙamuya girerler
3318. Yine anda nidā ola bil anı
Bulunmasun kişinüñ anda cānı

[HM 103a]

3319. Bu resme ola dir anda nidā pes
Gel imdi cümle şer işden elüñ kes
*Eyne'l ħāsīdūne*²¹⁶⁶

[SR 103b]

3320. Ĥasūdlar ƙanı ol dem gör n'iderler
Buluban Ƙābili tiz getürürler
3321. Daƙub boynuna odtan zencīr anuñ
Irağ olsun senüñ ol işte cānuñ
3322. Ĥasūdlar nā ki var bir bir derürler
Anuñ birle ƙamuya gönderürler

²¹⁶³ AÜ, BR, HM: artuƙ>ıraƙ

²¹⁶⁴ SR: ne kim var>ne deñlü

²¹⁶⁵ AÜ, BR, HM: emr-i tebdīl>ecr-i tebdīl

²¹⁶⁶ "Haset edenler nerede?"; (Sözün kaynağı bulunamadı.)

3323. Yine andan²¹⁶⁷ nidā ola gör anı
Şaķın söyleme dünyā çün yalanı
3324. Nidā ide²¹⁶⁸ bu yüzden ola ey yār
Nidā anda nice kez ola tekrār

*Eyne's-setre'l-ħaķķı*²¹⁶⁹

3325. Gelür pes kā'bu'l-işraq yüzi ĳara
Eli bağlu ne yüzden ola çāra
3326. Īħaķ örtenler ĳatına cem' olurlar
Anuñla bile ĳamuya girürler ²¹⁷⁰

[AÜ 188a], [BR 95b]

3327. Ve her kim gözlemezdi dīn müzehheb
Anuñla ĳamuda ola mu'azzeb ²¹⁷¹
3328. Pes andan şoñra gör kim ne ĳılurlar
Ebū Cehil la'īni getirürler
3329. İnanmayanları peygambere dirler
Aña hem-rāh olub odlara gireler
3330. Bil andan kim olısar nāra irsāl
Yanub dā'im dükenmez māh u ger sāl
3331. Velīd birle Muğire ola anlar
Dağı dir anlara hem-rāh olanlar

²¹⁶⁷ AÜ, BR, HM: andan>anda

²¹⁶⁸ AÜ, BR, HM: ide>bunda

²¹⁶⁹ "Hakkı örtenler nerede?"; (Sözün kaynağı bulunamadı.)

²¹⁷⁰ SR: Anuñla bile ĳamuya girürler>Anuñla ĳamuda ola mu'azzeb

²¹⁷¹ Bu beyit SR'de yok.

3332. Ve her kim görse hür dervîşi ey yâr
Anuñla od içinde bile kaynar

3333. Pes andan İmrü Kaysı getirürler
Yüzi esved elin bağlu sürerler

[HM 103b]

3334. Dili ağzından ola taşra anuñ
Sürünüb yirde ol bağtı karanuñ

3335. Zîra ol hicv iderdi şî'r idüb tâ
Kim aşhâb-ı Resûli bile hattâ

3336. Dirüb şâ'irleri anlarla bile
Sürerler²¹⁷² nâra şan kim yile yile

3337. Olarda şanduğı gele başına
Ağu katmışdı dünyâda aşına ²¹⁷³

[SR 104a]

3338. Şıfat idi olar çün söyledüği
Ki şî'r ile melâmet eyledüği

3339. Cihân içre olardı pāk-i vārı
Resûlüñ dostları hem dağı yārı

3340. Şu şâ'irlerdür anlar kim bu halkı
İderler medđ añmazlardı Hakkı

3341. Güzel oğlan vü kızlar dilde mezkür
Olardan oldılar dünyâda meşkür

²¹⁷² AÜ, BR, HM: Sürerler>Sürer

²¹⁷³ 3337/3339 arası beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

3342. Dağı bir mü'mini hicv ide anlar
Uyanlar İmrü Kaysa ey yārānlar
3343. Evet haqqıysa etmek eylesünler
Yaramaz fi'lin anuñ söylesünler ²¹⁷⁴
3344. İşidüb şāyed inşāf ide olar
Yalan birle mi olur halka server
3345. Mürā'iler hemīşe ola rüsvāy
Yarın ol iş için çok ideler vāy
3346. Ne şıfatla şıfatlansa eger er
Kime uysa cihānda bil muqarrer
3347. Anuñla haşr olısar yevm-i maşşer
Eger hayra uyarsa ger eger şer
3348. Anı Allāh buyurmuş uşda burhān
Delīli her beyānuñ oldı Qur'ān

[يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمَامِهِمْ ...]

[وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ]

²¹⁷⁵*Yevme ned'ū külle unāsin bi imāmihim* ²¹⁷⁶ ve kavluhu
ve's-şu'arā'u yettebi'uhumu'l gāvūne ²¹⁷⁷

[AÜ 189], [BR 96a]

3349. Haqqı medh eyleyenler hem Resūli
Olar bülbül durur dost oldı güli

²¹⁷⁴ 3343/3345 arası beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

²¹⁷⁵ Bu başlık SR'de yok.

²¹⁷⁶ "Bütün insanları kendi önderleriyle birlikte çağıracağımız günü hatırla!", (İsrâ, 71)

²¹⁷⁷ "Şairlere ise haddi aşan azgınlar uyarlar.", (Şuarâ, 224)

3350. Anuñ meddāhları cümle selāmet
Melāmet görmeye yevme'l-ķıyāmet

Beyit

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

3351. Niķāb açdı cemālinden yine cānān elinden yār
Ķanı 'āşık anı ister virür yoluna baş u cān
3352. Ķanı er kim bu çevgānı şala meydanda koyub baş
Ķanı ol Ķalb-i hāliş kim aña mihmān ola Sulţān

Faşlun Fī Aĥbār-ı Cennet ²¹⁷⁸

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

3353. İşid imdi Resūlu'llāh hem ümmet
Ne resme giriser hem n'ola cennet

[SR 104b]

3354. Bu kez emr ide Sulţān-ı Selāţin
Düşer cennete envā'-ı bisāţin ²¹⁷⁹
3355. Ŧonadur cennet-i Rıdvān kemāle
Giren anda olur lāyık cemāle

[HM 104a]

3356. Pes andan bil Burāk u tāk u ĥulle
Melekler getirürler anda cümle
3357. Ŧonadur dürlü zībā ile anlar
Ne görmiş göz işitmiş ne ĶulaĶlar

²¹⁷⁸ Bu başlık SR'de: "Faşlun Fī Aĥbār-ı Cennet Fī Baĥr-i Ķaşide"

²¹⁷⁹ 3354 ve 3355 beyitler AŪ, BR, HM'de yok.

3358. Buḥūr-ı cennetüñ ol dem saçıla ²¹⁸⁰

Münāfıklar velī bunda seçile

3359. Ferişteler livāyı çün getüre

Şalavāt birle tekbīrle getüre

3360. Emīrū'l-Mü'minīn 'Alī getüre ²¹⁸¹

Melekler çünkim ol yire getüre

3361. Olur ḥāzır anuñ altında ümmet

Gelürler çünki yaqīn kıala cennet

3362. Çıkar andan melekler birle Rıdvān

Daḥı ḥūri vü ğilmān ile vildān

3363. Tutar elde tabaqlar ile nūrın

Şaçarlar bunlara cennet buḥūrın

3364. Tutarlar elde ḥulle vü Burāqlar

Daḥı ta'zīm için dürlü yaraqlar

3365. Ve hem Cibrīl Emīnu'llāh gelür bil

Daḥı Mīkā'il ü İsrāfil ey dil

3366. Ve hem bunca melā'ik ola ḥāzır

Ve hem ol pādişāh anlara nāzır

[AÜ 190], [BR 96b]

3367. Şu deñlü 'izzet ile gide bunlar

Ne 'aql idrāk ider anı ne cānlar

²¹⁸⁰ AÜ, BR, HM: Buḥūr-ı cennetüñ ol dem saçıla>Buḥūr-ı cennet-i 'Adnüñ saçıla

²¹⁸¹ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

3368. Gele²¹⁸² ol şadr-i bedr-i fahr-i ‘âlem
Ki nesl-i İsmâ‘il evlād-ı Ādem
3369. Ana hādım Emīnu’llāh Cebrā’il²¹⁸³
Habībidür Huzānuñ Muşafā bil
3370. Evet²¹⁸⁴ çünkim görürler geldi ‘âlem
Feriştehler vü Rıdvān hūriler hem
3371. Olub şādān bular fahr ide düpdüz
Çün irdi Muşafā pes ‘arz idüb yüz

[SR 105a]

3372. Kılur Rıdvān anuñ haqqında medhi
Viriser Hāq aña biñ dürlü fethi
3373. Anı bunda getürdüm uşta naqli
Ne yüz diye kıl cān içre şaklı²¹⁸⁵

Faşlun Fī Medh-i Hāzret-i Nebī ‘Aleyhi’s-Şalātü ve’s-Selām

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

[HM 104b]

3374. Hāq Te‘ālānuñ Habībi Muşafādur bu gelen
Cümle dertlerüñ tabībi Muşafādur bu gelen
3375. Ol gice kim toğdı putlar oldı pes cümle helāk
Kıldılar aña şehādet Muşafādur bu gelen
3376. Hāq Te‘ālā virdi nuşret döndi her millet aña
Didi Hāq hulğun ‘azīm ol Muşafādur bu gelen

²¹⁸² SR: Gele>Gelür

²¹⁸³ BR, HM, SR: Cebrā’il>Cibril

²¹⁸⁴ AÜ, BR, HM: Evet>Velī

²¹⁸⁵ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

3377. Cümle mürseller çerāğı pertev-i envār-ı ʻışk
Zerresinden oldu ʻālem Muştafādur bu gelen
3378. Leyle-i Miʻrācda ol şāh Hakkı görmişdür yakīn
İllā hiç ayru degüldür²¹⁸⁶ Muştafādur bu gelen
3379. Dostlığıçün oldu cennet hūr u Rıdvān u melek
ʻArş u kürsī levh-i maḥfūz Muştafādur bu gelen
3380. Kendüsi maḥbūb-ı ḥāzret hem maʻānī cevheri
Sırr-ı esrār-ı ḥaḳāʻıḳ Muştafādur bu gelen
3381. Ümmet için kendü nefsin eyleyen cāndan fedā
Ata ana ehl-i beyt ol Muştafādur bu gelen
3382. Hakkı bunu gönderdi fānī dünyāya bir kaç göz uş
Kıldı ıslāḥ anca ḥalkı Muştafādur bu gelen
3383. Ümmetinden ḳopdı bunuñ çok velīler hem şehīd
Cümleden artuḳ ḳalışan Muştafādur bu gelen
- [AÜ 191], [BR 97a]
3384. ḳopdı çok ʻārif hem ʻālimler ki şān bedr-i cihān
Anlara olan muʻīn ol Muştafādur bu gelen
3385. Şimdi çün vaʻde irişdi aldı geldi bunları
Fānīden irdi beḳāya Muştafādur bu gelen
3386. Hakkı Teʻālā ümmetine virdi çok eyvān u köşk
Gösteren anlara bir bir Muştafādur bu gelen

²¹⁸⁶ AÜ, BR, HM: degüldür>degüldi

3387. Göriser anlar cemālin ol Huzānuñ bī-gümān
Bildüren cümle haberden Muştafādur bu gelen
3388. Key sa‘ādet baña şimdi kim aña hizmet²¹⁸⁷ kılam
Şād olun ey ehl-i cennet Muştafādur bu gelen

[SR 105b]

Faşlun Fī Ahvāl-i Tarīk-i Cennet

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

3389. Çü cennet ehli yaqîn geliserler
Giderken bir araya iriserler

[HM 105a]

3390. Ki bir yazı şanasın bāğ-ı cennet
Ne dürlü isteseñ var anda ni‘met
3391. Ağaçlar bitmiş açılmış çiçekler
Güzel sündüs ü istebrağ döşekler
3392. Açar çeşme vü ırmağlar tamāmı
İçüp bunlar yiye dürlü ta‘āmı
3393. Ol eşcār diplerinde kona bunlar
Şafāda pes geçe bir niçe günler
3394. Çıkar pes gıll ü gış heb içlerinden
Arına zāhiri bāṭınlarından
3395. Giyesi içi taşu ola şafī
Oğuma didiler pes adda şūfī²¹⁸⁸

²¹⁸⁷ SR: hizmet>kulluk

²¹⁸⁸ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

3396. Olurlar bir kezin pes²¹⁸⁹ şöyle berrāk
Virür yüzleri şan kim şemse revnaķ
3397. Kara gözlü kıvırcık saçlu aķ yüz ²¹⁹⁰
İlikleri görünür iş budur söz
3398. Olur cümle şaķalsuz şöyle maħbüb
Ādem boylu feşāhat birle mergüb
3399. Geyerler ħulle vü tāc u kemerler
Olurlar key mu‘azzez mu‘teberler
3400. Melekler cümle iħzār idiserler
Pes andan gör kim anlar n’idiserler
[AÜ 192], [BR 97b]
3401. Burāķlar yil gibi key ķatī tizler
Yürürken baķmaġa irmeye gözler
3402. İrerler çünkü cennet ķapusına
Nażar birle baķarlar yapusına
3403. Sekiz uçmaķ sekizdür ķapusu dir
Cevāhirden vü miskden yapusu dir²¹⁹¹
3404. Bularuñ her birin naķl ide bir bir
Beyān olsun ne yüzden ola tedbīr ²¹⁹²
3405. İşāret olunur bil buña te’vīl
Asāmın vüs‘atinden bir maħal yil

²¹⁸⁹ AÜ, BR, HM: pes>kim

²¹⁹⁰ AÜ, BR, HM: Kara gözlü kıvırcık saçlu aķ yüz>Kara yüzlü kıvırcık saçlar aķ yüz

²¹⁹¹ AÜ, BR, HM: Cevāhirden vü miskden yapusu dir>Bularuñ her birinden naķl ide bir bir

²¹⁹² Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

[SR 106a]

3406. Kapusında yazılmış iş bu āyet
 İrişmez nūri uçmağa tamāmet

Lā İlähe İlla'llāh Muḥammedun Resūlu'llāh ²¹⁹³

3407. Diyelerdi satrı kim yazmış ol Hāk
 Cinānı eylemişdür şöyle revnaq

[HM 105b]

3408. Sekiz dīvārda taşından cinānı
 Kuşatmışdur mu'ayyen bil beyānı

3409. Yapusı inci vü yāķūt ü mercān
 Türābı misk ü 'anber bŷy-ı reyḥān

3410. Beş yüz yıl qalugın diñleñ anun
 Huzā virsün müşerref ola cānuñ

3411. İraqlık birbirinden hem-çü beş yüz
 İçerden görünür tā taşradan yüz

3412. Muşaffi²¹⁹⁴ āyine-veş itmiş Allāh
 Yiridür kim 'ibādet kılsa li'llāh²¹⁹⁵

3413. Sekiz ḥendeķde²¹⁹⁶ kılmış Rabb ü Mevlā
 Kızıl altun cevāhir birle añla

3414. Dīvārdan taşra bunlar ey münevver
 İçinden²¹⁹⁷ şanki zāhir olur envār

²¹⁹³ "Allah'tan başka ilāh yoktur, Muhammed O'nun Resūlüdür."

²¹⁹⁴ SR: Muşaffi>Muştafa

²¹⁹⁵ SR: li'llāh>va'llāh

²¹⁹⁶ AÜ, BR, HM: ḥendeķde>ḥendeķ

²¹⁹⁷ AÜ, BR, HM: İçinden>İçinde

3415. Beşer yüz yıldur anuñ giñligin bil
Durur²¹⁹⁸ dā'im ebed olmaz o tebdīl
3416. Yine hem eyledür fevķinde²¹⁹⁹ tā ĥadd
Dirigligde bulunmaz aña ġāyāt
3417. Anuñçüñ eylemişdür Ferd ü Hādī
Ola cennetde cennet ehli şādī

[AÜ 193], [BR 98a]

3418. Cehennemden ebed ĥavf itmez anlar
Kaçan kim dutsa mesken anda cānlar
3419. Beġāyet kıldı muĥkem ol cinānı
Kaτında zerre durşan²²⁰⁰ bu cihānı
3420. Ki bir taş beñzemez aşlā birine
Birisi ķonmamış biri yirine
3421. Pes andan ehl-i cennet çıķa ķarşu
Şaçarlar başlarına dürlü saçu
3422. Alur mü'minlerüñ bunlar selāmın
Bu yüzden diyeler dilde kelāmın

[SR 106b]

[... سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ]

Selāmun 'aleykum tıbtüm fe'dĥulūhā ĥālidīne ²²⁰¹

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

²¹⁹⁸ AÜ, BR, HM: Durur>Turur

²¹⁹⁹ SR: fevķinde>fürķatde

²²⁰⁰ AÜ, BR, HM: durşan>şan

²²⁰¹ "Selam size! Tertemiz geldiniz. Artık sonsuza dek kalmak üzere buraya girin!", (Zümer, 73)

3423. Çün uçmağa gire bunlar bulur menzillerin ey cān
Gider beytine her mü'min yañılmāz ašlā min evṭān
[HM 106a]
3424. Şanasın anda ʔoğmuşdur ki hiç yād olmaz ol ašlā
Virür Haḫ 'aql u hem ʔuvvet bašīret arta ber-dīdān
3425. Otura 'ālī taḫtlarda ebed yoḫsulluḫ²²⁰² baḫtlarda
Hūrilerle ʔadeḫlerde şarāb iṣrāb idüb el'ān
3426. Şuna bunlara ḫūriler ki yüzleri nūrānīler
Anuñ gibi virür envār 'alā'l-vech gün ider seyrān
3427. ʔadeḫler dūr cevāhirden görünür cevfi zāhirden
Olurlar arı ṭāhirden muşaffī²²⁰³ şıffī min ašfān
3428. Bu kez ḫamd ide Allāha olurlar ni'mete meşḫūl
Kimi taḫt üzre oturmuş kimisi kürsī²²⁰⁴ min mercān
3429. Kimi miskden döşeklerde oturmuş şanasın bir nūr
Ki bir mişḫālī bil yekdür bu dūnyādan dir ol Sulṭān²²⁰⁵
3430. Nitekim Haḫ kelāmından ḫaber virdi Resūlu'llāh
Anuñ çün oldı ol cennet maḫāmında olan eyvān

[إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغُلٍ فَاكِهُونَ]

İnne aṣḫābe'l cenneti'l-yeome fī şuḫulin fākihūne ²²⁰⁶

3431. Ki bugün ehl-i cennet hep şuḫuldedür bular²²⁰⁷ bilgil
Yimek içmekde şoḫbetde durub ʔarşusına ḫılmān

²²⁰² AÜ, BR, HM: yoḫsulluḫ>baḫtlu

²²⁰³ SR: muşaffī>Muşafā

²²⁰⁴ AÜ, BR, HM: kimisi kürsī>kimi kürsīde

²²⁰⁵ AÜ, BR, HM: Sulṭān>Mennān

²²⁰⁶ "O gün cennetlikler, gerçekten nimetler içinde safā sürerler.", (Yāsīn, 55)

²²⁰⁷ SR: bular>olar

3432. Şol oğlanlardur anlar kim olurlar dā'imā berrāk²²⁰⁸

Bilesince olur hem-rāh beşer yüz yıla siz vildān

[AÜ 194], [BR 98b]

3433. Oturur anda köşk üzre geyüben tāc u hem hülle

Dağı hem dürlü şavt avāz işidüb olalar hayrān

3434. O maḥbüb yüzleri kim Ḥaḳ yaratmış eylemiş berrāk

Yüzünde ola biñ beñler gözünde fitne-i devrān

3435. Қаşı қавсинде оқ кирпик olur ol mü'mine nezdik

Sökükde iligi iplik gibi fark ola ey merdān

3436. Ki şan aḳ yāḳūt²²⁰⁹ içinde kızıl ilik gibi yāra

Olur dā'im bu ḥāl üzre olunmaz tebdīl uş bir an²²¹⁰

3437. Eger dünyāya 'arż olsa olardan bil biri ey yār

Semā'a gire ey güneş emānsuz ideler cevlān

3438. Ziyāret ideler bir bir bular dostları bil cümle²²¹¹

Dağı içdikleri kāfūr bekilli şād olub²²¹² yeksān

[SR 107a]

3439. Tecellī eyleyüb bunlar cemālin göreler Ḥaḳḳuñ

Ki biñ cennetden efḏāldür açarsa şemmesin Sübhān

3440. Binüb bunlar Burāḳlara ne yire kim diler vara

İderler bir nefes yāra ki biñ yıl yol ḳadar seyrān

[HM 106b]

²²⁰⁸ AÜ, BR, HM: Şol oğlanlardur anlar kim olurlar dā'imā berrāk>Şol oğlanlar kim olurlar yüzleri berrāk

²²⁰⁹ SR: yāḳūt>ya'ḳūt

²²¹⁰ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²²¹¹ AÜ, BR, HM: bil cümle>ser cümle

²²¹² SR: şād olub>şād ola

3441. Didiler ba‘zı fī şuğlin ki bil fī iktıdā’l ebkār
İşit bu ma‘niden esrār haber virsün saña Qur’ān
3442. Ki bıkı-i kızlaruñ ya‘ni bekārātını almağda
İrersiñ devlete cümle ider çün Rabbimüz ihsān
3443. Ağaçlar gölgesinde bil otura şöyle mü’minler
Ki nürdan ola aydınlık ağac nür oturan insān
3444. Hem ırmağlar kenarında olur evrakları altun²²¹³
Ne yire aça isterseñ ve hem otları heb za‘ferān
3445. Olar Hāğ koñşuluğında muşāhib ol Resūlu’llāh
Koğan burnında²²¹⁴ misk ‘anber benefşe gül ü hem reyḥān
3446. Bular nūrānī ser-cümle degül dünyā çiçekleri
Ki şolmaq kurumak olmaz hemīşe tāze abādān
3447. Bular pes bu şafālarda şuğulde olalar her bār
‘Aḫālar eyleyüb Allāh Raḥīmdür raḥm idüb Raḥmān
3448. Şu deñlü ola ‘izzetler virür Hāğ dürlü ni‘metler
Kemālinece o ḥil‘atler ne ‘ğayb ola ne ḥuz nokşān
3449. Ki zīra cenneti ey yār degüldür guşşa evi bil ²²¹⁵
Ki dā’im ‘iş u ‘işretde²²¹⁶ girenler olmaya nādān

²²¹³ AÜ, BR, HM: evrakları altun>arıkları heb altun

²²¹⁴ AÜ: burnında>yüzinde

²²¹⁵ SR: Ki zīra cenneti ey yār degüldür guşşa evi bil>Ki cenneti ey yār diñleñ degüldür guşşa evi bil

²²¹⁶ SR: işretde>işretdür

3450. Nitekim Hâk haber virdi Resüle gönderüb²²¹⁷ anı
Aña mektüb gelür Hâkdan ki bil bu âyet-i Furkân²²¹⁸

[AÜ 195], [BR 99a]

*Fî zılâli'l eşcâri 'ala's-şuṭuti'l enhâri fî cevâri'l cibâri
Nâ'imüne²²¹⁹*

Kaşîde ²²²⁰

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

3451. Hevâ mürği öter heves bâğında
Konar mı zâğ olan gül budâğında
3452. Durub²²²¹ baykuş gibi vîrân gözedür
Ne yiri var gire ol dost bâğında
3453. Gel imdi bülbül ol cidd eyle 'aşık
Ötesin sen dağı²²²² dost gülşeninde
3454. Bu nefsi şüm elinde niçe kalduñ
Hayfı dutulduñ²²²³ anuñ tuzağında
3455. 'Aceb niçün işitmezler bu râzı
Meger kim tıldı ğaflet kulağında

[HM 107a], [SR 107b]

3456. Göñüller kapanub göz görmez oldı
Kılupdur dürlü bendi ayağında

²²¹⁷ AÜ, BR, HM: gönderüb>gönderür

²²¹⁸ AÜ, BR, HM: âyet-i Furkân>âyet-i Qur'an

²²¹⁹ "Büyük nehirlerin üzerinde, ağaçların gölgesinde ve Nâim cenneti civarında çocuklar (vardır)."; (Sözün kaynağı bulunamadı.)

²²²⁰ Bu başlık SR'de yok.

²²²¹ AÜ, BR, HM: Durub>Turub

²²²² AÜ, BR, HM: sen dağı>sen de

²²²³ AÜ, BR, HM: tıtulduñ>dutulduñ

3457. Ne aldanduñ bu dünyā lezzetine
İşitmedüñ mi zehri var balında
3458. Oğul kız saña düşmen dağı dünyā
Ne qalduñ bu hevā derdinde bende
3459. Gele bir cān elinden cān göziyle
Temāşā eyleye bir laḫza sende
3460. Görüñ kim²²²⁴ ne yaratmış yüce Sübhān
Ne resme kılmış envārından²²²⁵ anda
3461. O gül-zār içre sende ‘andelīb ol
Açıla saña vaḫdet her zamānda
3462. İrişe saña gülden hoş şafālar
Yaqalar çāk idesin ana sende
3463. Gel imdi bunda hem-dem ol gül ile²²²⁶
Yiterken ceḫl ile dünyā tağında
3464. İşit pes yine tefsīrden rivāyet
Seni ḫaşr ide Ḥaḫ ‘arşuñ sağında

[هُمْ وَأَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلَالٍ ...]

Hüm ve ezvācuhum fī zılālin ²²²⁷

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

[AÜ 196], [BR 99b]

²²²⁴ SR: Görüñ kim>Göresin

²²²⁵ SR: kılmış envārından>komış envārında

²²²⁶ AÜ, BR, HM: gül ile>gülüne

²²²⁷ “Onlar ve eşleri gölgeler altında...”, (Yâsîn, 56)

3465. Olaruñ ehli dir ya'ni o Sulţān
Ağaçlar gölgesinde cümle yeksān
3466. Oturub şād u ħurrem ola bunlar
Öter bülbül budakda tāze güller
3467. Şu deñlü olısar vāsi' ol eşcār
Ana menzil ola bir yıl bu miqdār
3468. Ki yüz kez yüz biñer altunda anuñ
Otursa²²²⁸ az ola tıtma gümānuñ
3469. Eger dirseñ kim anda yok güneş ay
Neden kıldı ağaca gölge ol Ĥayy
3470. Anuñ ayduñı nürdür dañı Tübā
Ağacıdur Resül uş böyle didi
3471. O nürdür da nūr-ı 'arşdur biline ol
Budur uşta ol aĥvāle olan yol ²²²⁹
3472. Olaruñ özdekidür aq gümüşden
Yiye isterse ger қаnğı²²³⁰ yemişden
[HM 107b], [SR 108a]
3473. Yaşıl yāķūt²²³¹ ola yaprağı ey cān
Dibinde taşı inci lü'l ü mercān
3474. Bularuñ gögi yirde 'arşda başı
Bulunmaz anda hiç bir kimse nāşı

²²²⁸ SR: Otursa>Okursa

²²²⁹ AÜ, BR, HM: Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²²³⁰ SR: қаnğı>қанқи

²²³¹ SR: yāķūt>ya'ķūt

3475. Olar çün yil vire ‘arşdan hem Allāh
Eser ol yil bularuñ üzre her gāh
3476. Doğunur²²³² yaprağı çün birbirine
Avāza ire anlardan cināna
3477. İşit kim ol avāzdan n’ola tekbīr
Ki lā ilāhe illa’llāh diye dir
3478. Anuñ çün Hāḫ kelāmında buyurđı
Beşāretler Resūle böyle virdi

[... عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَكِنُونَ]

‘Ale’l erā’iki mütteki’üne ²²³³

3479. Otura anda tahtlar üzre bunlar
Şanasın bula biñ cān içre cānlar
3480. Daḫı şol sāye-bān altında yāra
Otura çünki bunlar anda vara
3481. İrişmez saḫfına göz aşlā anuñ
Kimi inci kimi lü’l sāye-bānuñ
- [AÜ 197], [BR 100a]
3482. İçinde her birinüñ ola bir taht
Otursa kim anuñ üstünde²²³⁴ zī-baht

[لَهُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَا يَدْعُونَ]

Lehum fīhā fākihētun ve lehum mā yedde’üne ²²³⁵

²²³² AÜ, BR, HM: Doğunur>Toğunur

²²³³ "... tahtlara kurulurlar.", (Yāsîn, 56)

²²³⁴ SR: üstünde>altında

²²³⁵ "Orada onlar için her çeşit meyve vardır. Bütün arzuları yerine getirilir.", (Yāsîn, 57)

3483. Didi H̄aḡ vardurur cennetde ey yār
Olar çün çok yemişler eyledüñ var
3484. Daḡı vardur olar her ne dilerse
Aña Ḳādir durur H̄aḡ sen tek iste
3485. İşitgil İbni ‘Abbāsdan rivāyet
Virür H̄aḡ cennet içre dürlü ni‘met
3486. Ḳaçan kim cennet ehlinden kimesne
Anuñ göñlünden uş bir nesne geçse
3487. Henüz diline gelmezden o günde
Olur ḡāzır bi emri’llāh o demde

[HM 108a]

3488. Nitekim uşda Ḳur’ānda ḡaber dir
Yüri anuñ yaraḡın eyle tedbīr

[SR 108b]

3489. Yaraḡı farz ile sünnetdür anuñ
Ki tā rāḡat ola ol demde cānuñ ²²³⁶

[وَلَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ]

Ḳavluhu Te‘ālā: *Ve laḡmi ḡayrin mimma yeřteḡüne* ²²³⁷

3490. Ḳaçan kuşlar etin ārzü iderler
Ne yüzden kim dilerler eyle yirler
3491. Oturmuş ola meclis içre bunlar
Şafāda vü sürürda gice günler

²²³⁶ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

²²³⁷ “Canlarının çektiḡi kuş etleri.”, (Vākı‘a, 21)

3492. Gelüb Tübā dalında kona bir kuş
Otura anlar olalar ana tuş²²³⁸
3493. Terennüm ide hoş şavt ide key hüb
O mü'min otura yanında mahbüb
3494. Bu kez medh ide kendin anda bī-ḥadd
Ki mü'min iştihā eyleye²²³⁹ şāyed
3495. Ben ol kuşam ki uçmak içre²²⁴⁰ ey cān
‘Aceb bir çeşme kaldı mı ben andan
3496. Kim içmeyem varub tatlu şarābın
O kardan ak laṭif miskden²²⁴¹ de ābın
3497. Ve hiç yokdur çemen kim yimeyem ben
Anı kim cān u dilden sevesin sen
- [AÜ 199], [BR 100b]
3498. Ne yir kaldı ki pervāz itmeyem gör²²⁴²
Etüm şöyle beğāyet ter olupdur
3499. Ağaç yok konmayam ben budagında
Kemāle irmişmüdür çāk çağında
3500. Yemişem her yemişden aña bizzāt
Bulardan bulmuşam biñ dürlü lezzāt

²²³⁸ SR: Otura anlar olalar aña tuş>Oturanelar aña ola anda duş

²²³⁹ AÜ, BR, HM: eyleye>eylerdi

²²⁴⁰ AÜ, BR, HM: içre>içinde

²²⁴¹ AÜ, BR, HM: miskden>müşgden

²²⁴² AÜ, BR, HM: itmeyem gör>itmedüm ben

3501. Cemî' rāyiḥa uş bende mevcūd
Anuñ Ḥaḫḫı kim²²⁴³ oldur ḥalka Ma'bud
3502. Kamu kuşlar etünden tatlu dādum
Eger yirseñ dine kuşlarda adum
3503. Şu deñlü söyleye kim mü'min anı
Kılur ārzū bişer ol dem de eti
3504. Olur biryān u yaḥni tāze fi'l-ḥāl
Önüñde kona mü'min şuna ol ḥāl
[HM 108b]
3505. Yiye bir pāre her nev'inden anuñ
Bu işde olmasun aşlā gümānuñ
3506. Yine ol kuş uçub pes ide pervāz
Kona Ṭübā budagında idüb nāz
[SR 109a]
3507. Bu kez ide baña uş irdi devlet
Beğāyet baḫtluyam n'ola 'illet
3508. Benüm gibi bugün kim ola mağfūr
Etmeden Tañrı dostı kim yiyüpdür
3509. Ki kuşlar üzre böyle faḫr ider ol
Kaçan bulsa bu resme ger eger yol
3510. Pes andan şoñra ol Rabb ü Te'alā
Diye mü'minlere ol Qadr-i a'lā

²²⁴³ AÜ, BR, HM: kim>ki

3511. Ey mü'minler dileñ benden ne dirsiz
Anı kim göñlüñüzden fikr idersiz

Beyit

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

3512. Gör kemāl-i kudretinden bizi insān eyledi
Luṭf idüb imān u Qur'ān bunca ihsān eyledi
3513. Hem Muḥammed kim Ḥabībūñ gönderüb eyler mu'īn
'Aleme raḥmet ü ni'metdür ki yeksān eyledi

[AÜ 199], [BR 101a]

Faşlun Fī Rızā-i Ḥaḳ

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

3514. Bular eydür ki yā Rab ne ḳaldı viremedüñ anı
Şol ihsānlar ki sen virdüñ²²⁴⁴ bulunmaz ḥadd ü pāyānı
3515. Bu kez ide Te'āla'llāh ki bizden²²⁴⁵ rāzı mı sizler
Nice cennet merātib köşk kıyāsa gelmez eyvānı
3516. Diye bunlar ki ey Sulṭān 'aṭālar eyledüñ bī-ḥadd
Niçün biz²²⁴⁶ olmazuz rāzı çün irdi luṭf-ı Sübhānı
3517. Ki hiç bir nesne ḳaldı mı 'aceb kim itmedüñ a'ṭā
Ne gözler gördi bu naḳşı ne dilde söylenür sānī
3518. Ḳamumuz²²⁴⁷ olmuşuz rāzı kim itdüñ bize çok 'avāz
Oğul kız ḳavm ü ḳardaşlar ḳarışduḳ cem' olub ya'nī

²²⁴⁴ SR: virdüñ>itdüñ

²²⁴⁵ AÜ, BR, HM: bizden>benden

²²⁴⁶ AÜ, BR, HM: biz>pes

²²⁴⁷ AÜ, BR, HM: Ḳamumuz>Ḳamu biz

3519. Diye Allāh ziyād oldur ki sizden ben olam rāzı
Ebed hışm itmeyem ařlā buluñ devletle erkānı

[HM 109a]

3520. Rızām oldur²²⁴⁸ size dā'im cemālüm gösterem dir hem
Hemişe olasız řāhid urub bu tahta eyvānı

3521. Selām olsun size benden diye biñ luř idüb izhār
Bu sözden maşv ola cennet irer çün şavl-i Rabbānı

3522. Ki ya'ni onda bunlaru bu sözden zevķ idüb yāra
Göñülden mařv ola cennet irer çün řavl-i Rabbānı²²⁴⁹

3523. Kaçan 'arz itse ol kudret cemālin anda kıllara²²⁵⁰
Hezārān cennet ü hūri anuñ bir mest ü hayrānı

[SR 109b]

3524. Bular pes altı yüz biñ yıl çalurlar şöyle ol yirde²²⁵¹
Ne geymek ekmeķ isterler ne görmek hūr u Rıđvānı

3525. Selām itdükde ol şazret kılurlar altı yüz biñ yıl
Yüzünde hem-çün uş böyle bu hadden ola seyrānı

3526. Velı ammā bu ol yirde olısar bir gün ey 'ālı
Kim anda olmaz uř ařlā hūriler yařu ğılmānı

3527. Yimek içmek veya ğülmek diyem ger isteseñ bilmek
Hāzır Kıdüsdür ol ey cān kim anda göreler anı

²²⁴⁸ SR: Rızām oldur>Rızā olsun

²²⁴⁹ AÜ, BR, HM: Göñülden mařv ola cennet irer çün řavl-i Rabbānı>Göñülden izhār mařv
ola cennet cinānuñ köşk ü dānı

²²⁵⁰ SR: kıllara>şor el'ān

²²⁵¹ AÜ, BR, HM: yirde>yüze

3528. Ki biñ yıl yuḡaru olur amu cennetden ol a‘lā
Olur a miskden ol rā odur her eyligüñ kanı ²²⁵²
3529. İřāret ıldı fi‘l-ur‘ān görün luf ıssı ol Allāh
İdübdür her sözün işbāt açan gönderdi ur‘ānı

[سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ]

Selāmun avlen min Rabbi‘r-Raīm ²²⁵³

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

[AÜ 200], [BR 101b]

3530. Selām olsun size ol Hādan imdi
Raīmdür size cennet virdi Hādī
3531. Buyurdu İbni ‘Abbās diñle²²⁵⁴ nalı
Anuñ zīrekdi bu ‘ilm içre ‘alı
3532. Serāyında olur her mü‘minüñ bil
Ki yetmiş apu altun inci ey dil
3533. Melekler geliser mü‘minler için
Olur fevc fevc ziyāret ılma için
3534. Bular destür dilerler idüb i‘lām
Ki tā girmek dilerler idüb ārām
3535. O hādimler diye anlara ey yār
Yine gülmek gerekdür şöyle kim var

²²⁵² Bu beyit AÜ, BR, HM‘de yok.

²²⁵³ “Onlara merhametli Rabb‘in söylediği selām vardır.”, (Yāsın, 58)

²²⁵⁴ SR: diñle>buña

3536. Kılur mü'min bugün beytinde 'işret
Hüriler şöhetinde ola fikret²²⁵⁵

[HM 109b]

3537. Dağı bir lahzadan gelmek gerekdür
Feriştehler diye dönmek gerekdür

3538. Gelür girü zamāndan şöra bunlar
Olur destür girer ol arı cānlar

3539. Bular eydür didi Allāh Te'ālā
Hakīm ü Qādir ü ol Hayy ü a'lā

3540. Oluban kullarumdan rāzı ben dir
Ya sizde olduñuz mı rāzı diñ bir

[SR 110a]

3541. Diyeler rāzıyuz Sübhānımızdan
Keremler ıssı ol Sulţānımızdan

3542. Hediye öñlerinde koyısarlar
Ne luţf itdiyse Allāh diyiserler

3543. Açar rahmet kapusın fetħ idüb rāz
İrer Hāğdan ki dürlü dürlü i'vāz

3544. İrer Hāğkuñ kelāmı hem selāmı
'Aceb hiç bundan aħsen hāl ola mı

3545. Görüñ ne devlete irseñ gerekdür
Bu fāñiyi aña virseñ gerekdür ²²⁵⁶

²²⁵⁵ AÜ, BR, HM: ola fikret>'iş u 'işret

²²⁵⁶ 3545/3550 arası beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

3546. Yā hiç eyler misin aña yaraqlar
Yine siz tā kim ‘arz ola Burāqlar
3547. Evet sen bunda qalmaq fikrin itdüñ
Qoduñ anı yañılış yola gitdüñ
3548. Yaparsın dürlü dürlü beyt ü hāne
‘Aceb var mı aña ‘özü ü bahāne
3549. Anı bula ki bunlardan berīdür
Anuñ çün yārin ol cennet yiridür
3550. Bunı gördüñ bunu şanduñ hemān yir
İdersiz dürlü dürlü ğayrı tedbīr
3551. Anı isteñ kim oldur Qadr-i a‘lā
Müyesser eyleye ol Hāq Te‘ālā
3552. Melekler pes dönüb ol dem giderler
İşit kim şimdiden giri n’iderler
- [AÜ 201], [BR 102a]
3553. Nidā ide münādī bu beyānı
Kim emr iden ne kim emr itdi anı
3554. Diyem imdi qamusın diñleñ anuñ
Ne yüzden ola aşlıñ ol nidānuñ
3555. Ey cennet ehli şimden girü el-Hāq
Olunmaz şayruluk sizlerde ilhāq

3556. Hemān dirlikden²²⁵⁷ ölmek olmaz artuḡ
Hemişe ŝādilik emrinde buyruḡ

3557. Sa‘atden sā‘ate bil bul ḡāyet
Sümük balḡam olunmaz bura hem bit

3558. Ve kir yoḡ hem daḡı ton eskimek yoḡ
Olursız cümle ni‘metlerle siz toḡ

[SR 110b]

3559. Eger biñ yıl geyerseñ bir libāsı
Anuñ hiç eskiyüb olmaz ḡaḡāsı

[HM 110a]

3560. Ki zīra yoḡ ölüm kim eskiye ol
Beḡādur pes fenāya olmaya yol

3561. Ölümi ḡalk ider Allāh Te‘ālā
Ki bir ḡoḡ şüretinde Ferd ü a‘lā²²⁵⁸

3562. Boḡazlar cümle mü‘minler görürler
Melekler emrile çün irgürürler

3563. Pes andan ḡorḡu olmaz hiç ölümnden
Dimez kim ayrıla ‘ömri gülmeden

3564. Ki ya‘nī ‘ömr-i güli ŝolmaya hiç
Ve hem olmaz aña pes ayru hem giç

3565. Görürsin bir aḡaç başında bir ḡuŝ
Öter tespīḡ ŝalavāt birle key ḡoŝ

²²⁵⁷ AÜ, BR, HM: dirlikden>dirlikdür

²²⁵⁸ 3561/3564 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

3566. Eger gese yimek gönlünden anı
Hemn s'at pişer²²⁵⁹ ol tezde anı
3567. Degüldür pişmek²²⁶⁰ odda bil bu işi
Bulur her ne dilerse anda kişi
3568. Olur hzır önünde anun ol an
Yiye andan ne denl varsa imkn
3569. Murdınca yidkden Őnra anı
Snklerin yanında oya ya'ni
3570. Uup tizcek aaca vara ol uş
Yine tesbh ider Mevlya key²²⁶¹ hoş
3571. Ölüm olmaz kim ol anda alaydı
Kemkler²²⁶² riyb topra olaydı
3572. Eger kim görse bir dalda bir alma
Bu işler olısdur tna alma
3573. Eger imrense ol alma egile ²²⁶³
Buda birle ikisi anda²²⁶⁴ bile
- [A 202], [BR 102b]
3574. Eliyle almaz ol azına gire
Yine ol dem buda bir dağı vire

²²⁵⁹ HM, SR: pişer>bişer

²²⁶⁰ HM, SR: pişmek>bişmek

²²⁶¹ SR: key>ol

²²⁶² A, BR, HM: Snkler>Kemükler

²²⁶³ A, BR, HM: Eger imrense ol alma egile>Ger imrenseydi ol alma egile

²²⁶⁴ A, BR, HM: anda>ala

3575. Yiri boş qalmaz anuñ uş budur hū
Kimuñ emriyledür bunlar meger hū

3576. Ulular ulusı ‘izzen Te‘ālā
Anuñdur iş qamu cellān ve a‘lā ²²⁶⁵

[SR 111a]

3577. Nefes yirine ola anda tesbīh
Qaçan derlerseñ eyler misk ü terşih

3578. Ve hem bil cennet ehlinden qıl olmaz
Olaruñ hūbluğı hiç vaşfa gelmez

3579. Çekilmiş gözde sürme yüzde beñler
Görüncek ola zā’il²²⁶⁶ ‘aqlu oñlar

3580. Ve yağma qıla zūlf-i t̄abī günü
Geçürdüñ mi ‘aceb göñlüñde bunu ²²⁶⁷

3581. Hırāmān seyr iderse ger cinānı
Amansuz şayd ider biñ baş u cānı

3582. Sözüñde key melāmet naqş-ı ra‘nā
Ki sözde virür ol biñ dürlü ma‘nā

[HM 110b]

3583. Bular hep ola ādem böyle ey yār
Otuz üçer yaşında şöyle kim var

3584. Yūşuf şüretlu hem Dāvūd avāzlu
Muhammed huyly olurlar bu bellü ²²⁶⁸

²²⁶⁵ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

²²⁶⁶ AÜ, BR, HM: zā’il>zāyi’

²²⁶⁷ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

²²⁶⁸ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

3585. Ki ya‘ni mü‘minin vü mü‘mināt bil
Hüriden ğayrıdur bunlar ey dil
3586. Yūsuf şüretlu hem Dāvūdī avāz
Muḥammed ḥuyly ḥüsninden ider nāz
3587. Eñ ednā köşke yetmiş kıldı bābı
Şekerden ṭatlu miskden²²⁶⁹ bŷy-ı ābı
3588. Eñ ednā köşke böyle kılsa ebvāb
Diyem a‘lāya yā ne kıldı Tevvāb
3589. Ebū Ḥuzrī rivāyet kıldı anı
Didi Peyġamber ol esrār ma‘ānī
3590. Yaratmış anda evler kim bināsı
Kızıl altun cevāhir ‘ām u ḥāşşı
3591. Olur bir dāne incüden o köşkler
Şıvası ‘anber ü kāfŷri müşkler
3592. Ḥaber böyle virür ol faḥr-i ‘ālem
Kim ol nesl-i Ḥalīl evlād-ı Ādem
3593. Daḥı her mü‘minün var köşki key ḥoş²²⁷⁰
Hürilerle müzeyyen olmaya boş²²⁷¹
- [AÜ 203], [BR 103a], [SR 111b]
3594. Olur her birinün dir bābı dört biñ
Kızıl altundan anca daḥı biñ biñ

²²⁶⁹ SR: miskden>müşgden

²²⁷⁰ AÜ, BR, HM: ḥoş>çoş

²²⁷¹ AÜ, BR, HM: Hürilerle müzeyyen olmaya boş>Birinde bir bahane iseteseñ yoş

3595. Bilesin anı bed'rüsti vü rāstī
Ki her taht üzre bir yāķūt²²⁷² kürsī
3596. Olur her kürsīde yetmiş döşek bil
Ķıyāsın aña göre ķamusın ķıl
3597. Döşek olur ķamu dībāce sündüs
Ki çevresinde balcılar olur hūş
3598. Oturmuş ola her birinde bir hūr
Neler virür ķılup Ħaķ sizi maġfūr
3599. Bu kez her hūriniñ egninde yetmiş
Ķat ola hulleler anlar ki geymiş
3600. O hulleler içinde tenleri dir
Görünür böyle didi ehl-i tefsīr
- [HM 111a]
3601. Olur her birinüñ biñ cāme-dārı
Güzel yüzlü güneşden aydan arı
3602. Güneşde var mıdur pes ķara beñler
Ya göz ü ķaş görüncek gide oñlar
3603. Bularda şayd olur biñ şems ü ger māh
Gören Mecnūn ola pes eyleye āh
3604. Ķamunuñ başı ol yetmiş bölük şaçları başında
Ķusur mı olısar gözde vü ķaşda ²²⁷³

²²⁷² SR: yāķūt>ya'ķūt

²²⁷³ Bu beyit SR'de yok.

3605. Kamunuñ başı ol yetmiş hūridür
Cemī'c hūbluğınca ol berīdür
3606. Hemān bilüñ²²⁷⁴ yetmiş hūri getüre
Şaçın altun tabaqlar birle yāre
3607. Eger ol hūrinüñ biri geleydi
Nażar dünyāya ger bir kez kılaydı
3608. Anuñ şevkinden ay gün ola di maḥv
Anı görmez şalātı eyleyen sehv
3609. Eger bir қаtre aғzından anuñ şu
Ṭamaydı yir yüzünde kim budur hū
3610. Ki her acı deñiz tatlu olaydı
Ve hem sükkār ile 'ālem ṭolaydı

[AÜ 204], [BR 103b]

3611. Rivāyetdür gelür her mü'minüñ bir
Olur ser ḥaymesi diñleñ neden dir ²²⁷⁵
3612. Olusar ḥaymesi diñleñ neden dir
Ne devletler olupdur size tedbīr ²²⁷⁶

[SR 112a]

3613. Birer incüden ey қардаş ішітгіл
Olur içleri anuñ yetmiş mil
3614. Bu kez altında taḥtlar ola altun
Oturandar ebed üstünde қalsun

²²⁷⁴ AÜ, BR, HM: bilüñ>bil ki

²²⁷⁵ Bu beyit SR'de: *Rivāyetden gelür her mü'minüñ biñ / Ki peygamber buyurmuşdur dir ey dil*

²²⁷⁶ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

3615. Ebed devleti dünyāya şatarsın
Bu nūrı gör ki ol nāra қatarsın ²²⁷⁷
3616. Қanı ‘aқluñ ki eylūgi yavuza
Değişürsin nażar eyle bu rāza
3617. Dinildi çünki cennetden birer söz
Gerekdür tuta Hақdan yaña ol yüz
3618. Anuñ vaşfın kaçan ‘arz ider insān
Ki tā naқl ola şanmañ anı yeksān
3619. Murādum anlaruñ medhi degildür
Ki naқl idem saña altun gümişdür
3620. Hақuñ hikmetleridür söyledüğüm²²⁷⁸
Bu elfāz bu mu‘ammā eyledüğüm ²²⁷⁹
3621. Bunuñ vaşfından imdi eyle añla
Bilirseñ sevgüsin göñlüñde baғla ²²⁸⁰

[HM 111b]

3622. Anuñ şun‘ı olıncaқ böyle ey cān
Қıyās it kendü kimdür yā o Sulţān
3623. Bilüñ anlar hemān bir āyine var
Görünür anda ‘aksi her ne kim var
3624. Evet hep қudretinden oldı Zāhir
Olupdur bu muқarrer evvel āhir

²²⁷⁷ 3615 ve 3616 numaralı beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

²²⁷⁸ AÜ, BR, HM: söyledüğüm>vaşfum añla

²²⁷⁹ AÜ, BR, HM: Bu elfāz bu mu‘ammā eyledüğüm>Bilirseñ sevgüsin göñülde baғla

²²⁸⁰ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

3625. Kamu andan bulupdur şöyle revnağ
Eger arz u semāvāt heft eflāk

3626. Bilindi kendüden çün cümle maḥlūk
Anuñdur var olan varlık қalan yoқ

3627. Kelāmında buyurmuş uşda anı ²²⁸¹
Fedā kı l ı şkı l a yolunda cānı

3628. Eger bir cān virürseñ biñ alursın
Eger virmezüseñ yoldan қalursın ²²⁸²

[...فَأَيْنَمَا تُولُوْنَ فَتَنَّمْ وَجْهَ اللَّهِ...]

**Қавлуһу Те‘ālā: Küntü kenzen maḥfiyyen fe aḥbebtü an
u‘rafe²²⁸³ Fe eynemā tuvellü fe şemme vechu’llāh ²²⁸⁴**

Beyit

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

[SR 112b]

3629. Niқāb açdı cemālinden yine cānān elinden yār
Қanı ‘āşıқ anı ister virür yoluna baş u cān

3630. Қanı er kim bu çevgānı şala meydanda қoyub baş
Қanı ol қalb-i ḥālīş kim aña miḥmān ola Sulṭān

[AÜ 205], [BR 104a]

Қаşıде-і ‘Alā Baḥr-i Ṭavīl²²⁸⁵

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

²²⁸¹ SR: uşda anı>uşta Қur’ān

²²⁸² Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

²²⁸³ “Ben bilinmeyen bir hazine idim, bilinmeyi diledim. Birtakım kimseleri yarattım, onlara kendimi bildirdim ve onlar da beni bildiler.” ; Aclūnî, İsmâil bin Muhammed, Keşfü’l-Hafâ Müzîlü’l-İlbâs Amme İştēhara Mine’l-Eḥâdîsi ala El-sineti’n-Nâs, Mektebetü’l-Kudsî, Dımeşk, 1351, 2/132.

²²⁸⁴ “Nereye dönerseniz Allah’ın yüzü (zâtı) oradadır.”, (Bakara, 115)

²²⁸⁵ Bu başlık AÜ, BR, HM’de: “Қаşıде”

3631. Ey miskīn cān gözüñ açğıl nazār kııl iş bu dünyāya
Ki cümle pertev-i Hāḫdur delīl Qurʻān muʻammāya
3632. İşıtdüñ şümme vechuʻllāh buyurdu ol Kerīmuʻllāh
Muḫammedür Hābībuʻllāh anuñ çün oldu eşyāya
3633. Anuñ bir ḫaṭre nūrından yaratdı ʻarşı vü kürsī
Daḫı sebʻ-ı semāvātı ne deñlü varsa mülkiyyāt
3634. Ḳamu ʻālem saña muḫtāc şefāʻat ḫapusın sen aç
Hidāyet güllerinden sāc irişsün cānlara sāye
3635. Ṭur imdi sen uyan ṭurgıl ĩmānuñ şemʻini yakğıl²²⁸⁶
Muḫammed nūrını bulğıl ol ilter saʻnī Mevlāya²²⁸⁷
3636. Çü cennetden biraz bildük anı icmāle ʻarz itdük
Biraz yād idelüm tekrār uyasın tā ki taḫvāya
- [HM 112a]
3637. Yor imdi girmek istersen yarın ol cennet-i ʻAdne
Eliñ çek her ḫabāʻışden özüñ uğratma ğavğāya²²⁸⁸
3638. İder Hāḫ kendüsi iʻlām görüñ Firdevs-i aʻlāsın
İçinde hem olan nesne ḫaberden geldi maʻnāya

[عَلَى سُرُرٍ مَوْضُونَةٍ]

Ḳavluhu Teʻālā: ʻAlā sururin mevḫūnetin²²⁸⁹

Me fā ʻī lūn / Me fā ʻī lūn / Fe ʻū lūn

3639. Ki sābıḫlar otura taḫtlar üzre
Yaratmış Hāḫ Teʻālā cennet içre

²²⁸⁶ SR: yakğıl>tandurğıl

²²⁸⁷ SR: sānī Mevlāya>Rabb ü Mevlāya

²²⁸⁸ 3637 ve 3638 numaralı beyitler SRʻde yok.

²²⁸⁹ “Özenle işlenmiş mücevher tahtlar üzerindedirler.”, (Vâkıʻa, 15)

3640. O tahtlar dürr ü yâķüt²²⁹⁰ la'1 ü mercân
Ve hem altun gümüşden itmiş ol Hân²²⁹¹

3641. Bular heb ķudretinden oldu izhâr
Degül yapmak ıokunmak birle zinhâr

3642. Olupdur dört yanında dört biñarı
Ki her tahtuñ muraşsa' her kenarı

3643. Aķar ferŝlerde ol ezķâr-ı enhâr
Nażarda arturur gözlerde envâr

3644. Dizilmiş ferşe altun dürr ü yâķüt²²⁹²
Ve hem mercân zeberced cevheri ķut

3645. Biñarlar kim olur süt bal hem şu
şekerden ıatlu ķardan aķ şovuk o ²²⁹³

[AÜ 206], [BR 104b]

3646. Hâmır ırmağı kim yok mişli hergiz
Dilerseñ içmek it bu hãmra perhîz

3647. Ki her kim hãmır içüb ol virse cânı
Giderse tevbesüz ıtma²²⁹⁴ gümânı

[SR 113a]

3648. Hârâm itmişdür Allâh içmez andan
Ve ne lezzet irer aşlâ cinândan

²²⁹⁰ SR: yâķüt>ya'ķüt

²²⁹¹ SR: itmiş ol Hân>ola ey Hân

²²⁹² SR: yâķüt>ya'ķüt

²²⁹³ AÜ, BR, HM: o>şu

²²⁹⁴ SR: ıtma>dutma

Fî Şutûti'l-Enhâri 'Alâ Baħr-i Tavîl

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

3649. Ol ırmağlar kenarında yaratmış kubbeler Allāh
Yaşıl kıvıl şaru aq görüñ ne halk ider Allāh
3650. Kimin incüden itmişler kimin yâkût²²⁹⁵ u aħmerden
Kimin la'l ü kimin mercāndan iħzār idiser Allāh
3651. Ki her bir kubble cevfinde yaratmış yetmişer²²⁹⁶ taħt ol
Ve hem dürlü²²⁹⁷ döşekler var kimüñ çün viriser Allāh
[HM 112b]
3652. Kimin dünyāca²²⁹⁸ sündüsden kimin misk 'anber itmüşdür
Kimin itmişdür istebrak görüñ kim naql ider Allāh

[مُتَكِنِينَ عَلَى فُرُشٍ بَطَانِنُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ وَجَنَى الْجَنَّتَيْنِ دَانَ]

Çavluhu Te'ālā: Mutteki'ine 'alā furuşin batā'inuhā min istebrakin ve cena'l-cenneteyni dān ²²⁹⁹

3653. Ĥarir itmiş kimin aħlas ki şöyle key beğāyet ĥaş
Otura ger eger kim nās virürse ger eger Allāh
3654. Ki her bir döşek üstünde oturmuş ola bir ĥürî
Güneşden arıdur nūrı yaratmışdur meger Allāh
3655. Ne diller vaşf ider ĥālîñ ne 'aql idrāk ider kālîñ
Ayakda ciğşaya na'lıñ yürürse eyledir Allāh

²²⁹⁵ SR: yâkût>ya'kût

²²⁹⁶ AÛ, BR, HM: yetmişer>yetmiş

²²⁹⁷ AÛ, BR, HM: dürlü>gökçek

²²⁹⁸ AÛ, BR, HM: dünyāca>dībāce

²²⁹⁹ "Hepsi de örtüleri atlastan minderlere yaslanırlar. İki cennetin de meyvesinin devşirilmesi yakındır.", (Rahmân, 54)

3656. Lügat kim dilde ol söyler ki yetmiş dürlü dirler
Huzāya ḥamd idüb tesbīḥ ider ‘arz ide Ḥayru’llāh ²³⁰⁰
3657. Şalınsa eyleye²³⁰¹ şīve kıaparlar göñli tiz eyvāḥ
Evet mü’minleri seve viripdür uş ḥaber Allāh

[مُتَكِنِينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ]

Ḳavluhu Te‘ālā: Mutteki’īne ‘aleyhā mutekābilīne ²³⁰²

Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Fe ‘ū lūn

3658. Otura taḥtlar üstünde bular bir
Ki birbirine karşı olalar dir
3659. Bu ol vaḳt ola kim ol Ḥaḳ Te‘ālā
Ḳonukluk eyleye ‘izzen Te‘ālā

[AÜ 207], [BR 105a]

3660. Uçar altında taḥt her ḳande dirse
Bular birbirine pes çünkim irse
3661. Ziyāret eyleyüb luḳf ide key ḥūb
Şanasın bulışar²³⁰³ maḥbūba maḥbūb
3662. Ḳılurlar her zamān pes ‘iş u ‘işret
Ki hiç naḳlinde irmez dinse fikret

[SR 113b]

[يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وَوَدَانَ مُخَلَّدُونَ]

Ḳavluhu Te‘ālā: Yeḫūfu ‘aleyhim vildānun muḥalledūne ²³⁰⁴

²³⁰⁰ SR: Ḥayru’llāh>tā Allāh

²³⁰¹ AÜ, BR, HM: eyleye>eyleyüb

²³⁰² “Karşılıklı olarak oturup yaslanırlar.”, (Vâkı‘a, 16)

²³⁰³ SR: bulışar>bulasız

²³⁰⁴ “Çevrelerinde ölümsüzlüğe ulaşmış gençler dönüp dolaşır.”, (Vâkı‘a, 17)

3663. Tāvāf ider pes anlar üzre vildān
Ya h̄izmet kıla dir min naql-i Qurʾān
3664. Şu hizmetkārdur anlar şöyle dāʾim
Ne emr itseñ olur hükmünde qāʾim
3665. Muḥalleddür ebed ayrılmaz anlar
Alurlar bir nazarda nice cānlar

[HM 113a]

3666. Şanasın lüʾlüʾdür yā dürr-i meknūn
Müselsel zülf-i müşgin cism hem nūn
3667. Kulaqlar küpelü yüzlerde beñler
Tenin şan şāfī billūr eyle dirler
3668. Gümüşden bilezük hem kollarında
ʿAceb kim ire aña kullarında ²³⁰⁵
3669. Kılupdur H̄aḫ Teʿālā bu beyānı
Budur naqli nazār eyle ʿayānı

[... وَخُلُوا أَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ ...]

²³⁰⁶Kavluhu Teʿālā: *Ve ḥullū esāvira min fiḍḍatin* ²³⁰⁷

3670. Şunarlarmüʾmine çün āb-ı kevşer
Kılurlar gönli yağma pāy-i tā ser
3671. Bular berrāḫ ider az şems ü eflāk
Degüldür bunlar olmaḫ nāru min ḫāk

²³⁰⁵ 3668 ve 3669 numaralı beyitler AÜ, BR, HMʼde yok.

²³⁰⁶ Bu başlık AÜ, BR, HMʼde yok.

²³⁰⁷ "Gümüş bilezikler takınmışlardır.", (İnsan, 21)

3672. Olur nūrānī kılmaz²³⁰⁸ ‘ayb u noqşān
Göñül bir eyleyübdür cümle yeksān

[وَحُورٌ عِينٌ (22) كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ (23) جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (24)]

Qavluhu Te‘ālā: Ve hūrun ‘īnun ke emşāli’l-lü’lü’il meknūni cezā’en bi mā kānū ya’melūne ²³⁰⁹

3673. Ki ya‘nī mü’mine Hāq vire hūri
Cihānı kıla idüñ vech-i nūri
3674. Hemān inci-veş ol key qatī berrāq
Beğāyet giz dutmaqdur muhaqqāq
3675. Ki meknūndan murād oldur budur hāl
Egerçi naql olupdur niçe aqvāl
3676. İrişmez hiç degül toz dutmamış²³¹⁰ el
Nazarlar irmemişdür key işitgil

[AÜ 208], [BR 105b]

²³¹¹ **Qāle’n-Nebiyū ‘Aleyhi’s-selām: Hūlika’l-hūru min fıyni’l-cenneti**²³¹²

Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn

[SR 114a]

3677. Didiler yā Resūlu’llāh beyān it hūrilerden hāl
Neden halk oldu anlar di kimüñ çün oldu hem iclāl

²³⁰⁸ SR: kılmaz>olmaz

²³⁰⁹ “Saklı inciler gibi iri gözlü hūriler, yaptıklarına karşılık olarak verilir.”, (Vākı’a, 22-23-24)

²³¹⁰ SR: dutmamış>ütmamış

²³¹¹ Bu başlık SR’de: “Qāle’n-Nebiyū ‘Aleyhi’s-selām: Hūlika’l-hūru mine’l-cenneti fıbiün”, (Nebî (sav) buyurdu ki: (O) Hūriyi, cennetin toprağından yarattı.), (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

²³¹² “Nebî (sav) buyurdu: Hūri, cennetin çamurundan yaratılmıştır.”, (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

3678. Didi ol mefhar-i mevcüd Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūd
Yaratdı anları Ma‘būd görüñ tã n’olısar aḥvāl ²³¹³
3679. İdüpdür t̄ib-i uçmaḳdan nedür bu sırrı²³¹⁴ açmaḳdan
Müberrã vaşla kaçmaḳdan olunsa ger kaçan evşāl
3680. Ayakdan ire tã dize nedendür ‘arz idem size
Ḳulaḳ dut²³¹⁵ bir sa‘at bize bu naḳl ol ḳala bil aḳvāl
3681. Bilüñ za‘ferãndan itmişdür ayakdan dize yetmişdür
Dizinden gögse n’itmişdür ki miskden ittişāl ĩşāl
3682. Olupdur misk-i ebyaḳdan ki ḳadri añla ne yüzden
Virilse dünyã ol sözden alınmaz zerre yã mişḳāl
- [HM 113b]
3683. Ki yekdür dünyãdan²³¹⁶ ya‘nĩ bu resme gösterür ma‘nĩ
Anun mişḳãli pes ḳãlĩ²³¹⁷ bulunmaz çün bedel emşāl
3684. İrüb yaḡrına gögsünden anı ‘anberden itmişdür
Bu ter nice ki gitmişdür nite fark ide yã ‘uḳḳāl
3685. Çü yaḡrından geçüb fevḳã idübdür aḳ kãfũrdan
Pes ol her²³¹⁸ rãyiḥa bir bir ider aşlından istidlāl
3686. Ki ol her ‘uzvı bir dürlü buḡũrn idiser izḥãr
Virür çün ol Te‘ãla’llãh ider ḳullara hem ehlāl

²³¹³ SR: Yaratdı anları Ma‘būd görüñ tã n’olısar aḥvāl>Yaratdı anları Ma‘būd tã n’olısar anuñla aḥvāl

²³¹⁴ SR: bu sırrı>vaşf anı

²³¹⁵ SR: Ḳulaḳ dut>Ḳulaḳ t̄ut

²³¹⁶ SR: dünyãdan>dünyeden

²³¹⁷ AÛ, BR, HM: >ḳãlĩ>ḳãnĩ

²³¹⁸ SR: her>hem

3687. Eger bir ‘uzvınuñ bir kez buhûrı irse dünyāya
Kamu halk bir kezin hayrān olub terk ide māl emvāl
3688. Olur yüzleri āyine bakar mü’min aña yine
Görür vechin kaçan dine bulardan vaşfı mäh u sāl
3689. Ve hem saçları yetmiş hizb bu sözde yokdur ašlā kızb
Muṭahhar hayz görmez dir toğurmaz hiç nebāt u eṭfāl
3690. Kaçan esse cināndan yil doḡunsa²³¹⁹ saçına sen bil
Mu‘aṭṭar ola cennet il serāyler köşkler ü eşkāl
3691. Eger ‘arz itse dünyāya ṭonundan ger biri bir kez
Güneş ay maḥv ola yüz kez kemālden ireler ehlāl
3692. Kıyās it ṭon geyen kimdür beden billür mı yā sīmdür
Gözinün kaşı hem cismdür ṭudaḡdan döke sükker²³²⁰ bal
[AÜ 209], [BR 106a]
3693. Didi ol server-i insān beyān olmaz bular yeksān
Kıla Hāḡ size biñ iḡsān cevābın ‘arz idüb²³²¹ fi’l-hāl
3694. Didi ‘ömrümce eydürsem bulardan vaşf-ı hāl dirsem
Tamāmet diyemem v’allāh sūrunda yidi şekker bal ²³²²
[SR 114b]
3695. Kimüñ çün oldı bu envā‘ kim itsün ol yiri Me’vā²³²³
Şolar kim oldılar iḡfā ḡalālden olmadı izlāl

²³¹⁹ AÜ, BR, HM: doḡunsa>toḡunsa

²³²⁰ BR, HM: sükker>şekker

²³²¹ AÜ, BR, HM: ‘arz idüb>‘arz ide

²³²² Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

²³²³ SR: me‘vā>meşvā

3696. ‘Amel kıldı tutub farzın sever hem işlemek sünnet
Olardur ol maqām ehli bu resme oldı qāl irsāl

[إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ]

**Qavluhu Te‘ālā: Innellezīne āmenū ve ‘amilu’s-şālihāti
lehum cennātun tecrī min taḥtihe’l-enhāru zālike’l-fevzü’l-
kebīr²³²⁴**

Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Fe ‘ū lūn

3697. İştüdüñ çünki cennet naqlin ey cān
Qulaq tut²³²⁵ gör cehennemden de bir an
3698. Diyem vaşfın eger fetḥ ide Allāh
Ne resme şun‘ idüpdür Hāzretu’llāh
3699. Anı kim bildürüpdür Hāq Te‘ālā
Odur kim söylenür dillerde qavlä

[HM 114a]

3700. Qoyan Allāh durur qullara quvvet
Anuñdur luḥf anundur ‘izz ü devlet
3701. Hāberde naql ider esrār-ı ma‘nī
Kim oldur naqş-ı quddret cāvidānı²³²⁶
3702. Cehennem içre vardur dürlü miḥnet
Aña uḡratmaya Hāq eyle himmet
3703. Yılanlar olisar içinde anuñ
Mişālidür şanayduñ bu cihānuñ

²³²⁴ “İman edip sâlih ameller işleyenlere ise, zemininden ırmaklar akan cennetler vardır. İşte büyük kurtuluş budur.”, (Bürûc, 11)

²³²⁵ SR:Qulaq tut>Qulaq dut

²³²⁶ SR: cāvidānı>cāvizānı

3704. Eger kim cennet ehlinden birisi
Tükürse şeker olaydı acı şu
3705. Eger²³²⁷ tamu yılanlarından ey cān
Biri bir kez nefes uraydı el'ān
3706. Ki hergiz bitmeyeydi yirde hiç ot
Kamu halk bir kezin olaydı bil kut
3707. Libāsından biri izhār olaydı
İşit kim ehl-i dünyā ne olaydı²³²⁸
3708. Anı dünyā göginde aşsalar ger
Koğusından hemān cān vireler dir
3709. Eger kim tamunuñ zencirlerinden
Alalardı birin ger içlerinden
[AÜ 210], [BR 106b]
3710. Bu dünyā tağlarına kōnşa ey yār
Eriyüb şu olaydı bil²³²⁹ muqarrer
[SR 115a]
3711. Ve hem zaqqūminuñ bir kaşresinden
İşit hem kaçā gör uş añasından
3712. Bu dünyā şuyına ger kim şalaydı
Bu halkuñ dirliği ancak olaydı
3713. Olaruñ kim ta'āmı vü şarābı
Ol ola var kıyās it n'ola bābı²³³⁰

²³²⁷ AÜ, BR, HM: Eger>Evet

²³²⁸ AÜ, BR, HM: ehl-i dünyā ne olaydı>ehl-i dünyaya olaydı

²³²⁹ SR: bil>bu

²³³⁰ SR: bābı>yanı

3714. İlâhî şaklağıl kim yakmasun od

Ve hem kabriñ ‘azābın eyleme kut

*Allāhumme ‘āfinā min ‘azābi’n-nāri ve min ‘azābi’l kabri
ve zulmeti’l kıyāmeti*²³³¹

3715. Ebū Derdādan añlañ bir rivāyet

Resūlden naql ider eyleñ ri‘āyet ²³³²

[HM 114b]

3716. Resūl eydür şamu ehlinden açlık

Olur gālib şamu derdinden artuk

3717. Ziyād ola şamu zaḥmetlerinden

Pes ağlaşa bular miḥnetlerinden

²³³¹ “Allah’ım bizi cehennem azabından, kıyametin kabir azabından ve karanlığından kurtar.”; (Sözün kaynağı bulunamadı.)

²³³² 3715-3769 arası beyitlerde Ebū Derdā’dan (ra) nakledilen Nebî (sav) Efendimiz’in şu hadisi anlatılmıştır: “Cehennem ehline açlık musallat edilir. Bu, içinde buldukları azaba eşit dereceye ulaşır. Açlığa karşı yardım talep ederler. Onlara besleyici olmayan ve açlığı gidermeyen darî (dikenli bir ot) verilir. Tekrar yiyecek isterler, bu sefer de boğazda tıkanıp kalan bir yiyecek imdat edilir. Bu da boğazlarında takılır kalır, ne ileri geçer, ne de geri gelir. Derken cehennem ehli, dünyadayken bu duruma mâruz kaldıklarında bir içecek takılan lokmaları kaydıldıklarını hatırlarlar ve bir içecek talep ederler. Kendilerine demir kancalar bulunan kaplarda kaynar sular verilir. Bu kaplar, yüzlerine yaklaştırılınca, yüzlerini dağlayıp atar. Su karınlarına girince, içerilerini param parça eder. Bu sefer de:

“Cehennem bekçilerini çağırın, ola ki azabımızı biraz hafifletir!” derler. Onları çağırırlar. Onlar gelince:

“Size peygamberleriniz bu halleri açıklayan haberleri getirmemiş miydi?” derler. Onlar da:

“Evet getirmişti, ama dinlemedik!” derler. Bunun üzerine, bekçiler:

“Siz isteyin durun! Kâfirlerin istekleri (burada) boşadır!” derler” (Gâfir 50). Cehennemlikler bekçilerden ümidi kesince:

“Cehennemden sorumlu melek Mâlik’i çağırın!” derler. Mâlik gelince:

“Ey Mâlik, (söyle de) Rabbin bizim hakkımızda ölüme hükümlerini!” derler. Mâlik de onlara:

“Hayır! (Siz burada canlı olarak ebedi) kalıcılıksınız!” diye cevap verecek” (Zuhruf 77).

Hadisin râvîlerinden A’meş rahimehullah der ki: “Bana bildirildi ki, cehennemliklerin Mâlik’e yalvarmaları ile Mâlik’in onlara verdiği cevap arasında bin yıllık zaman geçecektir. Cehennemlikler, bu sefer aralarında:

“Rabbimize dua edin, sizin için O’ndan daha hayırlı kimse yok!” diyecekler ve elbirlik şöyle yakaracaklar:

“Ey Rabbimiz, bedbahtlığımız bize galebe çalmıştı, biz gerçekten sapıtmuş kimselerdik. Ey Rabbimiz bizi bundan çıkar. Eğer (yine) küfre dönersek artık hiç şüphesiz ki zâlimlerden oluruz” (Mü’minûn 106-107). Rab Teâl, onlara: “Cehennemine içine yıkılıp gidin! Bana bir şey söylemeyin!” diyecek” (Mü’minûn 108).

Resûlullah devamla dedi ki: “Bu cevap üzerine, cehennem ehli her çeşit hayırdan ümidlerini keserler; hiçkirmaya, nedâmet etmeye, dövünüp yırtılmaya başlarlar.”; Tirmizî, Cehennem 5, (2589).

3718. Zebāniden ʔaʕām isteye bunlar
Zarīʕ dirler bir ot var anda ey yār
3719. Beriyye içre biter ol bulunur
Deve yidükde boğazına ʔurur
3720. Aña budur işāret uşta āyet
Ki her emre bunuñla ola ğāyet

[لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ ضَرِيحٍ]

*Leyse lehum ʔaʕāmun illā min ʔarīʕin*²³³³

3721. Hemān dem öldürür virmez emān
Olunmaz itseler biñ dürlü dermān
3722. Zarīʕ yiye çü ʔamu içre bunlar
Boğazlarına ʔura²³³⁴ n'ide anlar
3723. Bu kez şu isteyüb feryād iderler
Zebānilerden istimdād iderler
3724. Zebāniler hemān dem irgürürler
Bil oddan maşrabayla şu virürler

[AÜ 211], [BR 107a]

3725. Kaçan kim ellerine alısarlar
Odundan²³³⁵ hayret içre qalısarlar
3726. Bu kez kaçd ideler içmekle anı
Ne içmek yaqalar odlara cānı

[SR 115b]

²³³³ "Onlara, acı ve kötü kokulu bir dikenli bitkiden başka yiyecek yoktur.", (Ğâşiye, 6)

²³³⁴ AÜ, BR, HM: ʔura>dura

²³³⁵ AÜ, BR, HM: Odundan>Oddan

3727. Düşer yüzleri maşraba içine
Görüñ kim ne kıılır anı içine
3728. Bağırsaqları toğrana döküle
Süñükler yana hem etler dutula
3729. Olar tutmazlar aşlā bir içim şu
Yāhuz bir yıl toğunmak yāhu aşşu
3730. Hemīşe olalar aç ve şusuzlar
Tudaqlar yarıla kaynaya gözler
3731. Tamu kavmi pes içmezler ve illā
İçer kaynar bakır şuyından añla
3732. Cehennem kavminüñ ol tenlerinden
Şıķındı kan iriñ akanlarından ²³³⁶

[HM 115a]

3733. Ana t̄yñü'l cibāl dirler bil anı
İçer ehl-i cehennem anda ya'ñī
3734. Katī yalvaralar olmaya çāra
Ki ya'ñī bunları odtan çıkara
3735. Zebāniler görüb hiç şefkat itmez
Bular ağlar ki yaşı yaşıa yitmez
3736. Ne dirler uşta²³³⁷ gör kim bunda yazdum
Tutarsañ²³³⁸ ger dimezsın yoldan azdum

²³³⁶ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²³³⁷ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

²³³⁸ SR: Tutarsañ>Dutarsañ

[... أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ]

Қавлуһу Те‘ālā: *Elem ye'tiküm nezīrun*²³³⁹

3737. Nedür uşda ma‘ānī diñle²³⁴⁰ naqlı
Zebūn itme şaқın nefis üzre ‘aqlı

3738. Ki peygamber size gelmedi miydi
Bulardan size bildürmedi miydi

3739. Bular eydür gelüb virdi ҳaberler
Niçe kez bize bil ol mu‘teberler

3740. Evet biz қılmadıқ aşlā itā‘at
‘Azāba uğradıқ uş şimdi ğāyet

3741. Evet küffār çü gördi itmez inkār
N’olaydı қılmadıқ eyleyüb zār

[AÜ 212], [BR 107b]

3742. Müselmānlar ebed қalmaz evet biz
Ne çāre çıқmazuz āh uşta²³⁴¹ hergiz

3743. Ne ҳāl kim olısar²³⁴² küffāra ol nār
Anuñ biñde birin kim қıla izhār

[SR 116a]

3744. Evet düşdükçe naql olsun bu rāzı
Ne lāzım eylemek bir dem dırāzı

3745. Pes eydürler niçe zārı қılursız
Ki yoқdur çāre siz bunda қalursız

²³³⁹ “Size nezir (uyarıcı) gelmedi mi?”, (Mülk, 8)

²³⁴⁰ SR: diñle>añla

²³⁴¹ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

²³⁴² SR: olısar>idiser

3746. Muḥammed ümmetinden ‘āşīler var
Ve hem²³⁴³ ger ğayrı ümmetden olanlar
3747. Cehennemden bular eñ soñ çıkarlar
Egerçi bir zamān odda yaqarlar
3748. Velī küffār ebeddür bil muḥalled
Çekerler şöyle dürlü dürlü miḥnet ²³⁴⁴

[HM 115b]

3749. Bular çün Mālike yalvara ey dil
Ki Mālikde cevāb virmeye biñ yıl
3750. Çü biñ yıldan virür soñra cevābı
O sözden ummaya bunlar şavābı
3751. Budur uş ol cevābın eylegil gūş
Egerçi ğaflet ābın eyledüñ nūş

[... إِنَّكُمْ مَا كُتُونَ]

Qavluhu Te‘ālā: İnneküm mākişüne ²³⁴⁵

3752. Ki ya‘nī bunda añla niciler siz
Emān yoqdur size siz ne dilersiz
3753. Niçün tutmaduñuz dünyāda dīni
Evet eyledüñüz İslāma kīni ²³⁴⁶
3754. Bugün imdi çeküñ bunda ‘azābı
Yiñüz zaqqūm içüñ qurşundan ābı

²³⁴³ SR: hem>her

²³⁴⁴ Bu beyit SR’de: *Evet küffār ebeddür bil maḥalde / Çekerler dürlü dürlü miḥnet anda*

²³⁴⁵ “Siz hep böyle kalacaksınız!”, (Zuhruf, 77)

²³⁴⁶ 3753 ve 3754 numaralı beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

3755. Bu kez yalvaralar Allāha bunlar
Ki yalvarmağa andan yeg mi yir var
3756. Bu resme ideler Hākka tazarru‘
Vefā itmeye hiç gitmeye kayğu
3757. ‘Aceb soñra uyanmak n’idiser var
Gözün aç bunda çok çok Hākka yalvar
3758. Bu yüzden didiler²³⁴⁷ anlar münacāt
Ne aşşı geçmez anda çünkü hācāt

[... رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ]

*Rabbenā galebet ‘aleynā şıķvetunā ve künnā ķavmen
đallīne* ²³⁴⁸

[AÜ 213], [BR 108a]

3759. İlahī şıķvetimiz oldu ğālib
Ki azğun olduğ uş cehl içre ķalıb
- [SR 116b]
3760. Çü bunca azğun olmuşız ki bildük
Evet bugünde istiğfāra geldük
3761. Huzā yā sen bizi bundan çıkarğıl
Yine dünyāya varmak emrü ķılığıl
3762. Eger kim ma‘şiyet eylersen ey Hāyy
Çıķarma tā ebed çok ideler say‘

²³⁴⁷ SR: didiler>diyeler

²³⁴⁸ “Onlar da şöyle derler: Ey Rabbimiz! Biz azgınlığımızla yenik düştük ve sapık bir toplum olduk.”, (Mü’minûn, 106)

3763. Yine biñ yıl geçer mābeyne menzil
Pes andan şöra kudret neyler ey dil
3764. Gelür andan hiṭāb min ‘izz-i ‘izzet
Ne yüzden gör yazılmış eyle ‘izzet

[قَالَ اٰخْسُنُوْا فِيْهَا وَلَا تَكْلُمُوْنَ]

**Ḳāle’llāhu Te‘ālā ‘Azze ve Celle: Ḳāle’ḥse’ū fīhā ve lā
tukellimūni** ²³⁴⁹

[HM 116a]

3765. Ḥür oluñ ırağ olun baña ayruğ
Kelām itmeñ deyu pes ide buyruğ
3766. Pes andan kelbe tebdīl olısarlar
Firāğ u nār-ı ḥasret ṭolısarlar
3767. Ürürler kelb²³⁵⁰ gibi gāh şavt-ı ḥinzīr
Bulardan zāhir ola iş bu tedbīr
3768. Ṭamunuñ şiddeti añlañ yavuzdur
Aña kaçd eylemez anlar ki özdür
3769. Velīkin muḥtaşardur bu kelāmum
Ne didi diñle Peyğamber diyeyim

**Ḳāle’n-Nebıyyu ‘Aleyhi’s-selām: İinne nārekum ḥāzihi
cüz’ün ve min seb’ine cüz’en min nāri cehennem** ²³⁵¹

3770. Sizuñ kim var cihānda oduñuzdan
Cehennem odunuñ yetmiş cüzünden

²³⁴⁹ “Buyurur ki: Alçaldıkça alçalın orada! Bana karşı konuşmayın artık.”, (Mü’minûn, 108)

²³⁵⁰ AÜ, BR, HM: kelb>it

²³⁵¹ “Nebî (sav) buyurdu ki: Şüphesiz ki sizin şu ateşiniz, cehennem ateşinin yetmiş subesinden bir parçadır.”; Müslim 2843/30, Buharî 3064, Tirmizî 2715.

3771. Bu dünyā odı bir cüz'idür anuñ
İşitdün huz hadīşin Muştafānun
3772. Bu dünyā odunu bil mā'-i raḥmet
Yuyubdur şöyle yetmiş²³⁵² kerre vir vaqt
3773. Pes andan dünyāya²³⁵³ gönderdi anı
Resül eyle kıldur iş bu beyānı
- [AÜ 214], [BR 108b]
3774. Ve hem eydür kim ol maḥbüb-ı Raḥmān
Eger bir kimse'i tamu odından
3775. Çıkarub dünya odında kusañ bil
Yataydı anda ol tā ola yüz bil
- [SR 117a]
3776. Şanaydı çıkdı ol dünyāya ey yār
Anuñ katında bu uş böyledür var
3777. Uyuyub dönmeye ol bir yanına
Ki tā yüz yıl olunca aña yine
3778. Kıyās pes bundan eyleñ kim cehennem
Ne resme ola ıssı anı her dem
3779. İlähî raḥmet eyle kıлма kahrı
Olupdur bî-nihāyet luḥf-ı baḥri
3780. İnāyet senden ister cümle²³⁵⁴ millet
Za'îfdür katlanımaz oda ümmet

²³⁵² AÜ, BR, HM'de "yetmiş" yok.

²³⁵³ SR: dünyāya>dünyeye

²³⁵⁴ AÜ, BR, HM: cümle>iş bu

[HM 116b]

3781. Dinildi n'olısar pes ehl-i 'iŝyān
Anı kim kıldı i'lām kavlı-i Qur'ān
3782. Velī icmāle naql oldı²³⁵⁵ bu yādı
Diyem tekrār ne dir anlara Hādī
3783. Evet şimdi 'uŝāt-i ehl-i İslām
Ne yüzden giriserler idem i'lām
3784. Ne resme tarh olunmuş ola bunlar
Ki ŝaklanmışdı vādīlerde anlar
3785. Bulardan çün olunsa hūkm-i teftiŝ
Pes andan ŝoñra gör kim n'olısar iş
3786. Pes andan ŝoñra ire²³⁵⁶ emr-i kudret
Cemī'-i ehl-i maḥŝer ala 'ibret
3787. Budur ol emr-i Haq fī emr-i Qur'ān
Ki konmuş ol beyāna bunda burhān

[وَامْتَأَزُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ]

*Ve'mtāzū'l-yeome eyyuhā'l-mücrimūne*²³⁵⁷

3788. Ki ayrılıñ bugün ey baht-ı ŝümlar
Yaraşmaz gire cennet içre ŝümlar
3789. Gidüñ mü'minleriñ katında durmañ²³⁵⁸
Sizüñ bed koķuñuz anlara urman

²³⁵⁵ SR: naql oldı>'azl oldı

²³⁵⁶ SR: ŝoñra ire>ire anda

²³⁵⁷ "Ayrılın bir tarafa bugün, ey günahkârlar!", (Yâsîn, 59)

²³⁵⁸ AÜ, BR, HM: durmañ>turmañ

[AÜ 215], [BR 109a]

3790. Ki dünyâda olarla idüñüz tâ
Gür-sitân içre hem bir yirde hattâ
3791. Kıyâmetde olubsız bile kim var
Seçilüñ şimdi pes ey ehl-i eşrâr
3792. Pes artuğ görmeñüz birbiriñüz siz
Şu dem ayrıla bunlar kâñlu kânsuz

[SR 117b]

3793. Bular çün ol nidâyı işidürler
Görüñ kim ol sa‘at ne iş iderler
3794. Nice kimse olur kim anda yâre
Didüm didüm etin yir pâre pâre
3795. Niçün ben olmadum dünyâda şâlih
Göreydüm tâ bu işler çün meşâlih
3796. Kimi yir ellerin kim omzı başın
Eyvah n’itdüm diyüb sileydi yaşın

[HM 117a]

3797. Seçile bir yaña ehl-i münâfık²³⁵⁹
Kim olmaz içleri taşsa muvâfık
3798. Seçile bir yaña ‘işyân idenler
Koyub toğrı yolu egri gidenler
3799. Seçile bir yaña hamr iden ifrâţ
Kıyâmet günlerin hiç itmeyüb yâd²³⁶⁰

²³⁵⁹ SR: ehl-i münâfık>ola münâfık

²³⁶⁰ SR: Kıyâmet günlerin hiç itmeyüb yâd >Kıyâmet günleri hiç itmeyen yâd

3800. Seçile bir yaña sehv iden emri
Şalâtı terk idenler yiye zehri
3801. Seçile bir yaña cem‘ iden emvâl
Harâmdan uş ki görsün n’olısar hâl
3802. Seçile bir yaña pes anda yarın
Zekâtın men‘ idenler aña varın
3803. Seçile bir yana ol kavm-i izlâl
Ataya anaya kahr ide fi’l-kâl ²³⁶¹
3804. Seçile bir yaña fi‘linde maḫhūr
Zinâlar eyleyenler ola key hūr
3805. Seçile bir yaña kim tutsa²³⁶² oğlan
Gider nâra livâḫa iden el’ân
3806. Seçile bir yaña zulm eyleyen kul
Ve hem bid‘at iden illerde mef‘ül
[AÜ 216], [BR 109b]
3807. Seçile kân idenler eyleyüb âh
Yavuz emre olupdur çünki hem-râh
3808. Seçile bir yaña hac eyleyen ol
Harâm mâl harc idüb ‘azm ide çün yol
3809. Seçile bir yaña kim yola²³⁶³ saçın
Ölenler çün havâtîn yolsa²³⁶⁴ saçın

²³⁶¹ Bu beyit SR’de yok.

²³⁶² SR: tutsa>dutsa

²³⁶³ SR: yola>bula

²³⁶⁴ SR: yolsa>bulsa

3810. Seçile ol oruc tutanda varın
Harām birle açardı göre yarın
3811. Muḥaṣṣal her kim itmiş bu²³⁶⁵ fesādı
Giderse tevbesüz it²³⁶⁶ i'timādı

[SR 118a]

3812. Bular heb ayrıla ol günde kim var
Karañluḡda ḡalur maḡv ola envār
3813. Yetīm mālın yiyenler hem seçile
Şolar kim gizlülerdür heb açıla²³⁶⁷

[HM 117b]

3814. Yetīm mālın yiyenler ḡolısar od
Etin yir kendi ḡaybet eyleyen ḡūd
3815. Ki ḡaybet eylemek ḡamr itmeden bil
Daḡı artuḡ zinādan key işitgil
3816. Nitekim Muştafā naḡl eyler anı
Aḡub şekker dehānında misk kānı
3817. Mūkaḡḡal ḡözlerin söylerse söze
Nice biñ ma'ni bir lafzında düze
3818. Budur ol Muştafādan naḡl olan yād
Ki ḡaybet eyleyen ḡün n'ola²³⁶⁸ bünyād

²³⁶⁵ AÜ, BR, HM: bu>bir

²³⁶⁶ AÜ, BR, HM: it>gör

²³⁶⁷ Bu beyit SR'de yok.

²³⁶⁸ SR: n'ola>bula

3819. Buna āyet eḥādīs var biline
Varılmaz bu iş ile dost yolına ²³⁶⁹

[... أَيْجِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا ...]

*E yuḥıbbu eḥādüküm en ye'küle laḥme aḥīhi meytan*²³⁷⁰ ve
*Ḳāle'n-Nebiyyu 'Aleyhi's-selām: El-ğıybetü eşeddü
mina'z-zinā*²³⁷¹

3820. Cehennemden Zebāniler gelürler
Bu kavmi bir bir anlardan alurlar
3821. Direr şan dāne kuş bunlardan anlar
Beğāyet ḥavf ider pes nice cānlar
3822. Oğuldan atayı kızdan analar
Olub ayru cehennemde yanalar
3823. Niceler ma'şüm oğlancıklarından
Kim ayru düşdi ol cancıklarından
[AÜ 217], [BR 110a]
3824. Gelür yarın kıyāmet günlerinde
Tutub şerbetler ol dem ellerinde
3825. Kimi bulur atasını anasın
Şunar cennet şarābın ide yāsın
3826. Kılur feryād u efgān eyleyüb zār
Atamı anamı yā Rabbi kırtar
3827. Esirger ol keremler ıssı Allāh
Çü bunlar çağrışurlar Allāh Allāh

²³⁶⁹ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²³⁷⁰ "Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemeyi sever mi?", (Hucurât, 12)

²³⁷¹ "Nebî (sav) buyurdu ki: Gıybet, zinadan daha kötüdür."; Aclûnî, a.g.e., 2/81.

3828. Āzād eyler gider anlar cināna
Sevini sevini²³⁷² ol ata ana

3829. Niceler oda girmişken gelürler
Cehennem kapusunda yalvarurlar

[SR 118b]

3830. Şu deñlü ağlaşurlar anda bunlar
Diyüb yā raḥmet ıssı Ḥayy u Settār ²³⁷³

[HM 118a]

3831. Olupduḡ dünyeden²³⁷⁴ maḥrūm gidüb biz
Atadan anadan ayrıldıḡ uş biz

3832. Gerekmez bize cennet yā İlähī
Atasuz anasuz pes tuta rāhı

3833. Bular kaçd ide kim nāra atıla
Ḳamu bir kezden odlara yaḡıla

3834. Ḥuzā fazl eyleyüb emr ide yāra
Ki Mālik anları oddan çıkara

3835. Olarda olısar ol demde āzād
Varub cennāt içinde ola ābād

3836. Evet ancasına egdürmez Allāh
Unutdurmuş ola ol yüce dergāh

²³⁷² AÜ: sevini sevini>sevinür sevinür ; BR, HM: sevini sevini>sevinü sevinü

²³⁷³ AÜ, BR, HM: Ḥayy u Settār>Ḥaḡḡ u Settār

²³⁷⁴ AÜ, BR, HM: Olupduḡ dünyeden>Olubduḡ dünyādan

3837. Muḳayyed olalar anlar cināna
Girür odlar içine²³⁷⁵ ata ana
3838. Zīra anlar ziyāde oldu ‘āṣī
Aña anlardan irmez²³⁷⁶ anda aṣṣı
3839. Şu vaḳtin²³⁷⁷ kim ‘azābın görür anlar
Ölüm olmaz ki tā fark ola cānlar
3840. Ne yüzden giriserler nāra bu nās
İşit pes cān u dilden eyle ihlāş

[AÜ 218], [BR 110b]

3841. Ve hem nevḫa idüb çoḳ ideler vāy
Kim olduḳ arı ‘uryān şöyle rüsvāy

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

3842. Tā kıyāmet ger dinilse bu ḫaber
Naḳl olunmaz şöyle bil ey mu‘teber
3843. Ger dilerseñ bulasın andan şafā
Vir şalavāt rūḫ-i pāk-i Muştafā
- Faşlun Fī Bukā²-i Ehl-i Cehennem ve Firāḳuhu²³⁷⁸**
- Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün*
3844. Bular feryād idüb yāra yürekler eyleyüb biryān
Giderler n’eylesün nāra irişdi uş bugün hicrān
3845. Kaçan kim ‘azm ide bunlar ne yüzden kıla feryādı
Unudub şīve vü nāzı çemende eylemek seyrān

²³⁷⁵ AÜ, BR, HM: içine>içinde

²³⁷⁶ SR: irmez>olmaz

²³⁷⁷ SR: Şu vaḳtin>Şuña dek

²³⁷⁸ Bu başlık AÜ, BR, HM’de: “Faşlun Fī Bukā²-i Ehl-i Cehennem”

[HM 118b]

3846. Diyüb vāveyle tā ey yār ki ḥasret eyleyüb evkār
Tudaqlar yarılıb gözler döküb qan yaş ciger biryān²³⁷⁹

[SR 119a]

3847. Qubürdan qalkalı bunlar nice biñ yıl geçübdür var
Yalıncaq aç şusuz tekrār yine mi olalar giryān
3848. Diyeler bāri destūr vir bize ey Qādir u Qahhār
Çün olduq böyle bir mücrim irişdük nāra fī'n-nīrān
3849. Yalıncaq baş açuq bunlar tazarru' eyleyüb²³⁸⁰ düpdüz
Qanı ol dürlü hil'atler olupdur şimdi hep 'uryān
3850. İlāhī birbirimizle esenleşmeklik it i'tā
Ki bunca yıldığım destūr bigün ırladıq ey Ğufrān ²³⁸¹
3851. Qanı ol dürlü nāz ile yürüyen serv-i qadd maḥbüb
Qanı gül yüz benefşe zülf olupdur şöyle ser-gerdān
3852. Qanı aqlas döşeklerde yatanlar sīm ü ten cānlar
Qara yirde yatub biñ yıl yine odda olub ḥayrān ²³⁸²
3853. Diyeler Mālike düpdüz bize mühlet ki yā Mālik
Diye gelmez almadan uş meger Ḥaḳ eyleye iḥsān
3854. Diye Mālik ne ümmetden siz eydüñ tā bilem anı
Bular eyde ki bilmezüz unutduq ismin 'ālī şān

²³⁷⁹ AÜ, BR, HM: Qan yaş ciger biryān>Qan zen eger merdān

²³⁸⁰ SR: eyleyüb>ideler

²³⁸¹ Bu beyit SR'de yok.

²³⁸² 3852 ile 3854/3859 arası beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

3855. Evet ancak bilürüz kim iderdük hac gazā hem şavm
Ve hem pes vakt namāz idüb okurduk anda biz Qur'ān
3856. Diye ey 'āşīler bildüm Muḥammed ümmetindensiz
Niçün kurtarmadı sizi namāz u şavm u hac Furqān
3857. Meger kim olduñuz 'āşī 'ibādetde idüb noqşān
Riyā vü hem ḥarām birle idüb şavm hac zekāt ki ey cān
3858. Eger siz çursañuz toğrı nitekim itdi emr-i Ḥaḳ
Nite bunda geleydüñüz idüb siz işte key ḥüsrān
3859. Bunu anda kazandıñuz size zulm eylemez Allāh
Görüsersiz cezāñuz siz gerek biñ eyleñüz nālān
3860. Ya nā-gāh bir ḥiṭāb ide koñ ağlaşsın olar bugün
Çü geldiler olar nāra muḳābil dīde ber-dīdān

Faşlun Fī İcābet-i Du'ā-i Ehl-i İşyān

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

3861. Virür destür bular çün anda Hādī
Ne yüzden eyler ol demde münādī
[AÜ 219], [BR 111a]

3862. Diyüb birbiriñüzle eyleñüz ḳāl
Olursız şimdi pes uş nāra idḥāl
3863. Kim ayruḳ birbiriñüz görmeyüb siz
Yanarsız nār-ı ḥasret birle tiz tiz
3864. Bular feryād idüb çok ideler āh
Diyüb derd ile ey luṭf ıssı Allāh

[SR 119b]

3865. Nice şabr idelüm қаџrān libāsa
Kim atlasdan iderdük faħr-i nāsa
3866. Cehennem қаpusın çün göriserler
Beğāyet zār u feryād idiserler
3867. Ҳavātīn ger ricāl hep ide zārı
Çü şoldı ‘ömr elinüñ läle-zārı
3868. Yile virdiler²³⁸³ ‘ömr-i nāzenīne
Hiç añmazlardı anlar iş bu günü
[HM 119a]
3869. Buları aldadı dünyā-yı mekkār
Uş āħir bu olur anlara pes²³⁸⁴ kār
3870. Uyanuñ uyħudan ey ehl-i ğaflet
Dilerseñüz қона tā başa devlet
3871. Niçün duymazsız²³⁸⁵ uş siz bu hevāya
Bunuñ şoñı irer āh ile vāya
3872. Şu deñlü ağlaşurlar қalmaya yaş
Bozula yüz göz evkār olup қаş
3873. Tamām biñ yıl geçe mābeyn ey cān
Pes andan şoñra yüzden²³⁸⁶ aқıсар kan
3874. Yine biñ yıl bular қan ağlar ol ҳāl
Bu kez қalmaya ғāқat dilde hem қāl

²³⁸³ SR: Yile virdiler>Yile virmişler

²³⁸⁴ AÜ, BR, HM’de “pes” yok.

²³⁸⁵ SR: duymazsız>туymazsız

²³⁸⁶ SR: yüzden>gözden

3875. Ki kanda almaya bunlarda key bil
Eriñ aqlar bular uş yine biñ yıl
3876. Tamām üç biñ yıl anlar aqlaşurlar
Yüreklerle cigerler taqlaşurlar
3877. Şular ol gül yañaqlar çeng olub bil
Hızān-veş ditreyüb dutmaz²³⁸⁷ ayaql el
3878. Tudaqlar yarıla gözler qarara
Hiç aşşı eylemez anlar ne çāra ²³⁸⁸
3879. Pes andan şoñra Hızdan ire fermān
‘İtāb üzre degül kim ola dermān

[AÜ 220], [BR 111b]

3880. Bu resme olısar bil anda qāli
İşit ne naql ider ol dem maqāli

[أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ
(60) وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ (61)]

*Elem e‘had ileykum yā benī ādeme en lā ta‘budu’s-şeytāne
innehu lekum ‘aduwwün mübīn. Ve eni‘budūnī hāzā şırāṭun
müstakīm ²³⁸⁹*

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

[SR 120a]

3881. Dimedüm miydi ben size diye Hız eyleyüb luṭfā
Ayrıлмаñ togrı yoldan siz idüñ emrümde hem evfā

²³⁸⁷ SR: dutmaz>ıtutmaz

²³⁸⁸ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

²³⁸⁹ “Ey Ādemoğulları! Ben, sizlerden şeytana kul olmayacağınıza dair ahd almadım mı? Muhakkak ki o (şeytan), size apaçık bir düşmandır.”, (Yāsîn, 60-61)

3882. Ki ıapmañ iblîse uymañ yalandur eyleñüz perhîz
Size düşmandur ol añlañ ol işden oluñuz şafâ ²³⁹⁰
3883. Velî siz ıtutmayub emrüm baña çün olduñuz ‘aşî
Bugün uş bulduñuz birbirin tâ ki ıalmayub ihfâ
3884. Baña ıtapuñ ki uş ıtıgrı budur yol iresiz fazla
Görüñ uş irüñüz ıkahra çekersiz ire tâ ‘affa ²³⁹¹
3885. Ne aşşı ağlaşursız siz çün evvel ıkıldıñuz ‘işyân
Yiter ağlaşduñuz imdi olub cem‘an dutub şaffâ ²³⁹²

[وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنْكُمْ جِبَلًا كَثِيرًا أَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ]

*Ve lekad eğalle minkum cibillen keşîrân efelem tekünû
ta‘kılûne* ²³⁹³

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

[HM 119b]

3886. Ki taħķîķ bunları azdurdı şeytân
Çoğun ıkıldı đalâlet birle ħüsrân
3887. ıanı hiç ‘akluñuz yokmıdır ey nâs
Sizi şayd itdi iblîs daħı ħannâs
3888. Ki düşman söziyle siz olduñuz ‘aķ
O dem bunlara böyle²³⁹⁴ diye ol Ħaķ

²³⁹⁰ AÜ, BR, HM: şafâ>aşfâ

²³⁹¹ SR: tâ ‘affa>yâ Ğaffar

²³⁹² Bu beyit SR’de yok.

²³⁹³ “And olsun, o sizden pek çok nesli saptırmıştı. Hiç düşünmüyor muydunuz?”, (Yâsîn, 62)

²³⁹⁴ SR: böyle>eyle

[هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ (63) اصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ (64)]

*Hāzihī cehennemü'lletī kiıntüm tū'adūne. İslavha'l yevme
bimā kiıntüm tekfurūne* ²³⁹⁵

3889. Ne dir pes Hax Te'ālā diñle kavlä
İtāb idüb bular çün anda Mevlā
3890. Hemān küffār kıılır ol demde inkār
Ki biz şirk itmedük ey Rabb ü Ğaffār ²³⁹⁶
3891. Muḥammed ümmetinden olan 'āşī
Ne kim kııldı olar fi'l-i ma'āşī
3892. Evet şirk itmeyüb çün gide bunlar
Ebed kıalmaz çıkar çün ire günler
3893. Anuñ kim ola bir zerre ĩmānı
Çıkarur 'ākıbet bil Allāh anı
- [AÜ 221], [BR 112a]
3894. Ne yüzden gireler ammā işitdüñ
Anuñ çün dünyede²³⁹⁷ ḥayr işe gitdüñ
3895. Çün emr ide Te'ālā bunlara od
Diyiser Mālike bunları tiz tut
3896. Yuḡaru kıapusından at bu nāra
Emān yokdur pes artuḡ bil bulara
3897. Yedi ŧamudur evvelki cehennem
İkinci Hāviye yaḡa hemān dem

²³⁹⁵ "İşte bu, tehdit edildiğiniz cehennemdir. İnkâr ettiğinizden dolayı bugün girin oraya!", (Yâsîn, 63-64)

²³⁹⁶ Bu beyit SR'de yok.

²³⁹⁷ AÜ, BR, HM: dünyede>dünyâda

3898. Üçüncü Veylün ol dördüncü Ğayyā
Olupdur dürlü miḥnetle müheyyā

[SR 120b]

3899. Beşincisi Lazā altıncı adı
Saḫardur didiler ol isme yādı

3900. Hıḫame olısar yedinci ḫamu
Biri birinden āfāt oldu ḫamu

[HM 120a]

3901. İşit her birinüñ kim ola ehli
Ne yüzden bula anlar anda mehli

3902. Şolar kim ehl-i ĩmān ḫıldı ‘iŝyān
Yanar anlar cehennem içre yeksān

3903. Evet anlar ki ḫılmazdı namāzı
Yiri Ğayyā olur gör bī-namāzı

3904. Görüñ Veyl kimüñ çün ola Me’vā
Ṭuzaḫdur²³⁹⁸ kim düşer yā Rabb bu ava

3905. Ṭutanlar kilesin eksük terāzū
Olardur ol yiri pes iden ārzū

3906. Lazāya gire küffār Ermeni hep
Hıḫame içre olurlar mu‘azzeb

3907. Yahūdi varıcaḫ yire Saḫardır
Hıuzā anları ol yire ŝoḫardır

²³⁹⁸ AÜ, BR, HM: Ṭuzaḫdur>Duzaḫdur

3908. Münāfıqlar girer Siccīn içine
‘Azāb anda bulur anlar suçına
3909. Evet Ğayyā nedür idem beyānın
Anuñda bilesin ‘aybın ‘ayānın ²³⁹⁹
3910. Cemī‘inden de odı oldu ğālib
Namāz kılmayan aña oldu ʔālib
3911. Resūlu’llāh kaçan Mi‘rāca irdi
Gelinek vaşfin anuñ eyle virdi
3912. Didi emr itdi Allāh bana anda
Ki bir rek‘at namāz kıl didi bunda
3913. Şürū‘ itdüm o bir rek‘at namāza
Huzāya ḥamd idüb ʔaldum niyāza
3914. Didüm bir daḥı benüm çün kılayın
İki olsun anuñ ecrin bulayın
3915. Kaçan kim ben teşehhüdde oturdum
Aradan ğayrı teşvişüm götürdüm
3916. Diledüm kim selām virem o dem bil
Nidā itdi hemān dem anda Cibrīl
- [SR 121a]
3917. Eyitdi yā Muḥammed bir daḥı kııl
Ebu Bekrūñ vaşiyetidür ey dil

²³⁹⁹ 3909/3937 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

3918. Kaçan kalkdum üçünciye dir ol hâş
Oğudum Fâtiha hem dahı İhlâş
3919. Hemân bir şayha irdi kulağuma
Tolar heybet şoluma vü şağuma
3920. O dem koy virdüm ellerüm budur hâl
Şanasın yıkılır gökler pes ol hâl
3921. Hemân emr ile itdi baña telkîn
Pes anda Cebrâ'il cem' ide 'aqlın
3922. Kunudı emr kıldı Hağ Te'alâ
Odur telkîn olunan anda kavlä
3923. Kaçan indüm yedinci göge yine
O şayha heybetin gönlümde dine
3924. Didüm yâ Cebrâ'il neydi ol avâz
Ki şandum yire geçdi gökler it yaz
3925. Didi Allâh Te'alâ tamu içre
Yaratdı bir kuyu odtan o hicre
3926. Buyurdı bir taşu atdılar el'an
Dibine irdi yidi pes hem ol an
3927. Tamâm biñ bildigim ol giderdi
Kuyu dibine dahı şimdi irdi
3928. Anuñ vaşfın taleb kıldum pes andan
Haber virdi işitdüm anı cāndan

3929. Didi oddan yaratmışdur o Hādī
Nedir ehli ve merci[̄] u me[̄]ādı
3930. Didüm kimler girür anda haber vir
Namāzı terk idenler çün odur bir
3931. Dibinde daḥı yetmiş biñ ol Allāh
Şehri yaratdı oddan olğıl āgāh
3932. Ki her şehre yaratdı biñ biñ ev ol
Kamu oddan olupdur iş budur yol
3933. Her odda kıılır ol biñ biñ hem ev tābut
Kamu oddan kıılıpdur Rabb ü Ma[̄]būd
3934. Yılan çıyan ve ‘aḳreb yetmişer biñ
İçinde kamunuñ kim şabr ide diñ

[SR 121b]

3935. İçine koyalar her bī-namāzı
İçinde yatısardur çoğu azı
3936. Ki seksen biñ yıl olalar pes anda
Bular her vaḳt için bu ola ḳanda
3937. Namāzı terk idenler anda vara
Bunuñ def[̄]ine çāre bunda ara
3938. Sürerler çünki bunlar ire nāra
Dudaḳ çatlar yürekler pāre pāre
3939. Öñünce pīrler ardınca yigitler
Anuñ ardınca ḥātunlar ötiler

[AÜ 222], [BR 112b]

3940. Kaçan ehl-i cehennem ire bir t̄ab
Zeb̄n̄iler açarlar anda ebv̄ab
3941. Bular çün emr ola kim gire n̄ara
İderler yüzlerin hep²⁴⁰⁰ p̄are p̄are
3942. Hem̄an kim kaçd ide bunlar ki gire
Ne kesb oldıysa bir bir başa ire
3943. Bular eydür ki *Bismi'llāh* idüb p̄ay
Cehennem çağırub pes ide ey Ḥayy
3944. Kaçar biñ yıllık ol yol bir sa'at bil
Yapışmaz bunlara baḡ baña ey dil ²⁴⁰¹
3945. Yine ferm̄an gelür ol demde kim dut
Bular yansun buyurdı Rabb ü Ma'būd ²⁴⁰²
3946. Diye yā Rabb senüñ ismüñ bular dir
Ol ismüñ nūr-ı n̄arum ol sa'at yir
3947. Yine ol dem cehennem ola ḥāzır
Ol emr üzre melekler anda n̄azır

[HM 120b]

3948. Girüñ yā ehl-i 'iṣyān ideler ḡāl
Bular tekrār ider ol ism-i fi'l-ḡāl
3949. Ki *Bismi'llāhi'r-raḡmānı* idüb yād
Yine ol dem cehennem ide feryād

²⁴⁰⁰ AÜ, BR, HM: hep>pes

²⁴⁰¹ SR: Yapışmaz bunlara baḡ baña ey dil>Yapışmaz yakmaḡa bunlara ey dil

²⁴⁰² Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

3950. İki biñ yıllık ol menzil alub tiz
Bulardan kaçub ol hāle ne dersiz
3951. Dutub ol dem aña hıışm ide Mālik
Diye yā tamu dut²⁴⁰³ kim emr-i Hālīk
3952. ‘Azāb eyler saña ol Rabb ü Mevlā
Anuñ buyruğın işle oldur evlā

[SR 122a]

3953. Hemān kaşd ide od kim ide iħrāk
Ayırub birbirinden ide ifrāk
3954. İder ol dem hııtab-ı müste‘anı
Diye Mālik işitdün mi pes anı
3955. Kaçan ‘azm ide od kim dura emre
Bu kez bunlar girüb odlara²⁴⁰⁴ ire
3956. İderler anda *Bismi’llāh* tamāmu
Cehennem işide çün bu kelāmı
3957. Kaçar üç biñ yıl ol menzil tamāmet
Yine bunlar kalur şöyle selāmet

[AÜ 223], [BR 113a]

3958. Bu kez Hāķ bunlaruñ ‘aqlından anı
Alur ol dem yaķar odlara cānu
3959. Unutmayınca od anları yaķmaz²⁴⁰⁵
Bular cürmünce yanmayınca çıķmaz

²⁴⁰³ SR: tüt>dut

²⁴⁰⁴ BR, HM: odlara>olara

²⁴⁰⁵ SR: yaķmaz>tutmaz

3960. Kimüñ başın kimüñ belin dutar od
Kimin dize kimin ğarķ ide ol od²⁴⁰⁶
3961. Ne miķdār ola cürmi yanısarlar
Bular odlar içinde qalısarlar
3962. Çıkarlar şöıra çünkim ire va‘de
Bu resme ķondı ‘işıyān üzre qa‘de
3963. Olaruñ ķande girsin nāra cismi
Ki zıkr itmişdi anlar bunda ismi
3964. Olaruñ şafķasında olmamış yād
Atıldı odlara irmedi feryād

[HM 121a]

3965. Anı şöıra dimekden n’ola aşşı
Bugün dir her kimüñ kim ola uşşı
3966. Ne diñler eglenirler uşda ey yār
Ger nice hem çıkınca anda bunlar ²⁴⁰⁷
3967. İki biñ yıl geçer pes öñ çıkana
Yedi biñ yıl ola şöıra beyāna
3968. Anuñ bir günü bir yılca ħisāba
Resül böyle²⁴⁰⁸ buyurmuş bu nişāba
3969. Bular ğāh od içinde kıla feryād
Olur ğāh²⁴⁰⁹ zemherī içinde bī-dād

²⁴⁰⁶ SR: Kimin dize kimin ğarķ ide ol od>Kimin ğarķ ide dir yā emr-i Ma‘būd

²⁴⁰⁷ Bu beyit SR’de yok.

²⁴⁰⁸ SR: böyle>eyle

²⁴⁰⁹ AÛ, BR, HM: ğāh>ki

3970. Bu resme²⁴¹⁰ idiser ol demde Haḡ ḡāl
İşit küffār için pes n'olur aḡvāl

3971. Ḳılam şimden girü aḡvāl-i küffār
Ne resme ḡahr ider anlara Ḳahhār

[SR 122b]

Faşlun Fī 'Azāb-ı Küffār ²⁴¹¹

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

3972. Diye küffāra pes Allāh u Hādī
İşide ehl-i küfr ol dem²⁴¹² bu yādı

3973. Budur ol ḡamu kim ḡılduḡda²⁴¹³ va' de
Sizüñ çün tā ebed olmaḡ²⁴¹⁴ çün anda

[AÜ 224], [BR 113b]

3974. Girüñ imdi sebeb min küfr ü 'iřyān
Ki hiç yoḡdur sizüñ çün emn ü emān

3975. Bular eydür ki ḡapmazduḡ biz iblīs
Ve hem şirk itmedük yoḡ bize²⁴¹⁵ telbīs

3976. Ne yüzden diyeler yazdum ben anı
Ki āyetdür ider andan beyānı ²⁴¹⁶

[... وَاللّٰهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِيْنَ]

V'allāhi Rabbīnā mā künnā müřrikīne ²⁴¹⁷

²⁴¹⁰ SR: Bu resme>Bu demde

²⁴¹¹ Bu başlık SR'de: "Faşlun Fī 'Azāb-ı Küffār Min Emr-i Ḳahhār"

²⁴¹² AÜ, BR, HM: ol dem>ol demde

²⁴¹³ AÜ, BR, HM: ḡılduḡda>ḡıldıḡdı

²⁴¹⁴ AÜ, BR, HM: olmaḡ>ḡılmaḡ

²⁴¹⁵ SR: bize>bizde

²⁴¹⁶ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²⁴¹⁷ "Vallahi Rabbimiz, biz müşriklerden olmadık.", (En'âm, 23)

3977. Ki v'allāh olmaduğ müşrik biz el-Ḥaḳ
Ebed qalmağ muḥaḳḳağ oldu çün Ḥaḳ
3978. Anuñ çün cehd idüb inkār iderler
Ne kim geldi dile pes kār iderler
3979. İlähî sen bizi ḥaşr itme müşrik
Beğāyet zıulm ider her kim ider şirk
3980. Bular dünyāda şirk²⁴¹⁸ itmiş muḳarrer
Ne aşşı eylemeklik şimdi inkār

[HM 121b]

3981. Görüñ kim Ḥaḳ ne yüzden²⁴¹⁹ açısar rāz
Ne var bunlar kılursa şöyle feryād

[الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ]

*El yeome naḥtimu 'alā efvāhihim ve tukellimūnā eydīhim
ve teşhedu erculuhum bimā kānū yeksibūne* ²⁴²⁰

3982. İşit mühr uravuz o gün dir Allāh
Olaruñ ağızına ol yüce dergāh
3983. Tanıklıq viriser pes el ayak dir
Ne kesb itdi bular 'arz ide bir bir
3984. Benümle put öñünde durdı²⁴²¹ dir pāy
Baş eydür secde kıldı eyleyüb²⁴²² sa'y

²⁴¹⁸ SR: şirk>küfr

²⁴¹⁹ AÜ, BR, HM: ne yüzden>yüzünden

²⁴²⁰ "O gün biz onların ağızlarını mühürleriz. Elleri bize konuşur, ayakları da kazandıklarına şahitlik eder.", (Yâsîn, 65)

²⁴²¹ AÜ, BR, HM: durdı>turdı

²⁴²² AÜ: eyleyüb>işleyüb

3985. Benümle tutdı dir put ol sa‘at el
Ayak ne dir diyem sem‘u ki tut gel ²⁴²³

3986. Çün işbāt ola ‘özü olmaya ayruķ
Görüñ anda ne resme ire buyruķ

[SR 123a]

3987. Diye Mālike it bunları irsāl
Zebāniler tuta ol demde fi‘l-hāl

3988. Tutar yetmiş biñin dir bir Zebānī
Atar bir def‘ada virmez emānı

3989. Ne resme atıla naķl ola varı
Diyem Allāh kılursa bunda yārı

Faşlun Fī Firāk-ı Ehli’n-Nār-i Küffār ²⁴²⁴

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

[AÜ 225], [BR 114a]

3990. O hoşlıklar ki dünyāda bular sürmişdi bil ey yār
Kamu bir kezde burnundan gelür dir Seyyidü‘l-ebrār ²⁴²⁵

3991. Ki boynunda olur zencir girüb odlara zār baķır
Beğāyet olalar rencür anuñ çün oldılar eşrār

3992. Ayakda olısar engel bilegçek elde hem halhāl
Ne müşkil olısar aķvāl ķarañlıķdur ki yok envār

3993. Geyerler od libās anlar yemekler ola hem zaķķüm
Erir odda şanasın müm sükūnet olısar evķār ²⁴²⁶

²⁴²³ Bu beyit AÜ, BR, HM‘de yok.

²⁴²⁴ Bu başlık ve bölüm HM‘de yok.

²⁴²⁵ 3990/4005 arası beyitler HM‘de yok.

²⁴²⁶ AÜ, BR: Erir odda şanasın müm sükūnet olısar evķār>Erirler odta kim şan müm sükūnet olısar evķār

3994. Eger²⁴²⁷ sa'y eyleseñ eyle ki tā od olmaya Me'vā
Giderseñ anda ger²⁴²⁸ mücrim ne aşsı ger ki biñ yalvar
3995. Evet bunlar olur lāyık kim idhāl oldılar nāra
Ki Hāḡ söz bunlara ašlā eḡer ḡılmazdı min ezḡār
3996. İderlerdi bular dürlü fesādı ḡorḡmayub Hāḡdan
Ne söz kim dise mü'minler ḡılurlar ḡutmayub inkār
3997. Ki bunlar bir iş işlerdi durub²⁴²⁹ dünyā serāyında
Didiler Tañrı iki üç dimezler bir idüb iḡrār
3998. Bular hep yazılır yeksān ki ḡirkdür key ḡabīḡ 'işyān
Getürdi başına devrān dükenmez yanalar her bār²⁴³⁰
3999. Olardur küfr iden uḡta²⁴³¹ varub puta ider secde
Eger irde eger geḡde muḡalled yanalar fi'n-nār
4000. Evet mü'minlere olmaz selāsıl aḡlāl u engāl
Muḡammed ḡürmetinedür kim oldur Seyyidü'l-ebrār ²⁴³²
4001. ḡaçan anları gördükde diye Mālik pes anlara
Niḡün yoḡ sizde zencir ḡalāḡlar pes o çanlarda
4002. Anuñ çün ḡorar anlara ne ümmetden siz ol ara
Bu da luḡfidur Allāhuñ esirger ol eyü Settār

²⁴²⁷ SR: Eger>Aña

²⁴²⁸ SR: andager>bil eger

²⁴²⁹ AÜ, BR: durub>ḡurub

²⁴³⁰ AÜ, BR: bār>bāb

²⁴³¹ AÜ, BR: uḡta>uḡda

²⁴³² 4000/4005 arası beyitler AÜ, BR'de yok.

4003. Zīra tevḥīd iderlerdi bularda dār-ı dünyāda
Ve hem secde vü şavm ey yār ḳatī ḳahr itmez ol Ḳahhār

[SR 123b]

4004. Evet küffārı añañ uş diyem bu dürlü evşāfın
Olaruñ şiddeti yāra ḳatīdür dir pes ol Ğaffār
4005. Esirger ol ki mü'mindür nicenüñ 'afv ider cürmin
Evet küffāra key ḳatī 'azāb ide pes ol Cabbār

Faşlun Fī Ahvāl-i Küffār

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

4006. Ne deñlü ola gör anlarda ḳāmet
Beşer yüz yıllık ola ol tamāmet
4007. Boyı küffāruñ ola çün beşer yüz²⁴³³
Ḳadar yıl bāḳī ne yüzden olur söz
4008. Ve hem barmaḳları üç günlük ol yol
Büyüklügi bu miḳdār ola şağ şol
4009. Bu kez ellerine deñlü ola anuñ
Bir aylıḳ yol ola tıtma gümānuñ ²⁴³⁴
4010. Bulara olmasun aşlā gümānuñ
Boyı eli vü barmaḳları anuñ ²⁴³⁵
4011. Bu deñlü olduğuna ey yārānlar
Olur lāyık kim eyle ola anlar

²⁴³³ SR: çün beşer yüz>çünkü beş yüz

²⁴³⁴ Bu beyit SR'de: *Bu kez ellerine miḳdār ola şağ şol / Bir aylıḳ ola didi aña ol yol*

²⁴³⁵ 4010 ve 4011 numaralı beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

4012. Olur başları tağlar gibi kim var
Şanasın gözleri hādekdür ey yār
4013. Qarınlar bil hemān şahrāya beñzer
Bu yüzden ola bunlar bil muşavver ²⁴³⁶

[AÜ 226], [BR 114b]

4014. Olaruñ cildi yetmiş kat olur hem
Qaluñluğın işit kim söz budur hem

[HM 122a]

4015. Olur degme qatī kırk arşun anuñ
Hisābın añla bundan bu beyānuñ

4016. Bu kez degme qatında yetmişer biñ
Yılan var hem çıyanlar bu qadar biñ

4017. Hem ‘aqrēb ola yetmiş biñ bulara
Ki artuq yana vü qatlıana nāra

4018. O ²⁴³⁷ hāle kim ider şabr ey münevver
Bular hep olısardur bil muqarrer

4019. Qara şaru yılanlar dürlü dürlü
Qamudan yetmişer biñ şan mühürlü

4020. Ne kim vardur ağılu cān virürler
Bularuñ derisin taldurısarlar

[SR 124a]

4021. Cehennem qavminüñ her günde *min nār*²⁴³⁸
Yedi yüz biñ kez in etler deriler

²⁴³⁶ SR: muşavver>muqarrer

²⁴³⁷ AÜ, BR, HM: O>Bu

²⁴³⁸ SR: min nār>kim var

4022. Yanar süñüklerine dek ki cānı
Kala iki leyin H̄aḡ virür anı
4023. Girü bite girü hem ola iḡrāk
Çürüyüb olmaz ol gül yāḡuz toprak
4024. Bu şüret olısar küffāra ey yār
Oluñ uş bu ma‘ānīden ḡaberdār
4025. Bular Ḳur’ānda mezkūr fāş olupdur
Ki küffār anda pür āteş tolopdur
4026. Buyura anda ol dem H̄aḡ Te‘ālā
Ki yā Mālīk buları bunda bağla
4027. Elin bağlañ²⁴³⁹ boyunlarında uş siz
Ki tā odlar içinde yana tiz tiz
4028. Cehennemden Zebānīler yaturub
Ki yetmiş arşun uş zencīr getürüb
4029. Şoḡarlar aḡzından ehl-i küfrüñ
Çıkar burnundan ecri ola küfrüñ
4030. Enes şöyle rivāyet eyler aḡsen
Ne kim vardur cihān içinde āhen
[AÜ 227], [BR 115a]
4031. Ḳamusın bir yire cem‘ itseler dir
Anı zencīr çün ālet kılsalar dir
[HM 122b]

²⁴³⁹ AÜ, BR, HM: bağlañ>bağla

4032. O zencīre bular bir halka olmaz
Geyen aṣlā cehennem içre gülmez
4033. O halkanuñ birin dünyāya şalsa
Kamu maḥlūk o dem bil ḥāzır olsa
4034. Yaḫub yirler helāk olaydı tā çün²⁴⁴⁰
Daḫıur kāfiruñ burnına ol gün
4035. İlāhī sen ırağ it bizden anı
Teraḫḫum eylegil ey cāvidānı

Faṣlun Fī Ahvāl-i Dünyā

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

4036. Hāḫuñ emriyle²⁴⁴¹ dünyāyı alurlar
Varub bir kara ḫandile ḫoyarlar
4037. Aşarlar ‘arşuñ altında pes anı
Eserse ḫanğı yil deprene²⁴⁴² ya‘nī

[SR 124b]

4038. Diye dünyā İlāhī bende kimse
Ḫomaz mısın ki geldüm iş bu ḫabse
4039. Diye Hāḫ senden anlar oldı ārı
Bu şulḫa kimse ḫılmaz i‘tibārı
4040. Diye kim bārī bir dostuñ baña vir
Diye Allāh olur mı iş bu tedbīr

²⁴⁴⁰ AÜ, BR, HM: çün>ḫün

²⁴⁴¹ SR: emriyle>emrinle

²⁴⁴² SR: deprene>depretse

4041. Olar senden gücünle buldılar rāh
Nice bir habs olurlar sende ervāh
4042. Bugün sen daḥı habs ol uşda bunda
Ebeddür dostlarum ol şādumānda
4043. ‘Aceb bizde bugün olduk mı maḥbūs
Ki yarın anda āzād olavuz²⁴⁴³ hoş
4044. Evet biz bunda olduk şād u ḥurrem
Unutduk n’ola Şa‘bān yā Muḥarrem
4045. Ki dā’im ‘iṣ u ‘iṣret içre mesrūr
Ne resme olısar bu emre²⁴⁴⁴ mağfūr

**Ḳāle’n-Nebıyyu ‘Aleyhi’s-selām: E’d-dünyā sicnu’l-
mü’mini ve cennetü’l-kāfiru** ²⁴⁴⁵

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

[AÜ 228], [BR 115b]

4046. Gör kemāl-i ḳudretinden bizi insān eyledi
Luṭf idüb ĩmān u Ḳur’ān bunca iḥsān eyledi

[HM 123a]

4047. Hem Muḥammed kim Ḥabībūñ gönderüb eyler mu‘in
‘Aleme rahmet ü ni‘metdür ki yeksān eyledi

Faşlun Fī Şıfat-ı Cehennem

Me fā ‘i lün / Me fā ‘i lün / Fe ‘ū lün

²⁴⁴³ SR: olavuz>ola yüz

²⁴⁴⁴ AÜ: bu emre>bu resme ; BR, HM: bu emre>bu fi‘le

²⁴⁴⁵ “Dünya mü’minin zindanı, kâfirin de cennetidir.” ; Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil, Hadis No: 1968, el-Câmi’u’s-Sahîh, I-III, İstanbul, 1981.

4048. Buyurdı ol Resūlu'llāh bu rāzı
Kim andan Hāḡ Te'ālā oldı rāzı
4049. Otuz biñ başı vardur ʔamunuñ bil
Bu kez degme başında n'ola te'vīl
4050. Otuz biñ yūzi var degme yüzünde
Otuz biñ ağızı var her ağızında
4051. Otuz biñ dişi vardur her birisi
Dibinde ʔolmuş otuz biñ ağısı
4052. İşitdün mi řifātın kim ne resme
Şaḡın kim ayağıñ ol yire başma
4053. Huzā mü'minleri kılsun selāmet
Hem anlar olmaya anda melāmet

[SR 125a]

[... هَلْ امْتَلَأْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ]

Ḳāle'llāhu Te'ālā: Helimtele'ti ve teḡūlu hel min mezīdin ²⁴⁴⁶

4054. Ḳaçan olsa kıyāmet Hāḡ Te'ālā
Ṭamuya diye kim ʔolduñ mı ḡavlä
4055. Ṭamuda daḡı var mı diye el'ān
Bu ḡorḡudan yūrekler ola biryān
4056. Cehennem böyle söyler olsa pes bil
Bu da uş bir feriştehmış işitgil

²⁴⁴⁶ "Doldun mu?" deriz, o da "Daha var mı?" der.", (Kaf, 30)

4057. Aña tamu deyu ol Ferd u Hādī
İsim virmiş budur pes uşta²⁴⁴⁷ adı

[قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ]

Ḳad efləha'l mü'minūne ²⁴⁴⁸

4058. İşit pes cennetüñ evvelde aşlın
Ne deñlü añladuñsa dürlü faşlın
4059. Yaratdı cenneti ol Ferd ü Vāhid²⁴⁴⁹
Ola ҡulları fazlından müşāhid²⁴⁵⁰
4060. Müşāhid olalar ol lā-yezāle
Cemālin ider anlara nevāle ²⁴⁵¹

[AÜ 229], [BR 116a]

4061. Didi uçmağa söyle söyledi ol
Budur pes²⁴⁵² naqli kim evvel didi ol

[HM 123b]

4062. Nedür pes cenneti dilden işidüñ
Cehennem yolunu ҡoñ aña gidüñ
4063. Bu naqli çünki cennet ҡıldı ҡavlā
Hem oldur ҡavl içinde ҡavl ü evlā
4064. Didi uçmağa ol halk üzre nāzır
Cevābın diñle ҡalbiñ eyle hāzır

²⁴⁴⁷ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

²⁴⁴⁸ "Mü'minler, gerçekten kurtuluşa ermişlerdir.", (Mü'minün, 1)

²⁴⁴⁹ SR: Ferd ü Vāhid>Ferd ü Hādī

²⁴⁵⁰ SR: müşāhid>ma'ādī

²⁴⁵¹ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²⁴⁵² SR: pes>ol

4065. Çü cömertler²⁴⁵³ sözün söylersin uş var
Seni anlar çün itdüm dir o Settār

4066. Baḥīl olmaz senüñ dāduñda mihmān
Harām itdüm²⁴⁵⁴ olar çün olmaz emān

**Ḳale'n-Nebiiyyu Ṣallallāhu 'Aleyhi ve Sellem: El-baḥīlū
lā yedḥulu'lcennete veleḅ kāne zāhidan²⁴⁵⁵**

4067. Baḥīl girmez cināna iş budur söz
Ve ger zāhid de olsa bulmaz ol yüz

4068. Evet tevbe idüb ger olsa şāliḥ
Aña te'sīr idüb va'z u neşāyiḥ

[SR 125b]

4069. Olur ol ehl-i cennet ʃutma şek sen
Budur iş hem kamu işlerden aḥsen

4070. Çün uçmaḅ böyle söz söylerse ey yār
Bu daḥı bir ferişteymiş muḅarrer

4071. Ana Ḥaḅ virdi cennet oldı adı
Nitekim ʃamunuñ vaşf oldı yādı

4072. Ne ḥācet eylemeñ ḅavl-i dırāzı
Bu resme naḅl ider naḅlinde ba'zı

4073. Velī ḅudretde Ḳādir Rabb ü mevcūd
Anuñla buldı 'ālem cān eger cūd

²⁴⁵³ AÜ, BR, HM: Çü cömertler>Ki cömerdler

²⁴⁵⁴ SR: itdüm>itdük

²⁴⁵⁵ "Nebî (sav) buyurdu ki: Zāhid de olsa cimri cennete giremez."; Selman Başaran, Hadislerin Türk Atasözlerine Tesiri, Bursa, 1994, s.105.

4074. Dilerse söyledür toprağı taşı
Bulunmaz hikmetinde kimse nâşı
4075. Aña cennetde²⁴⁵⁶ söyler hem cehennem
Gerek olsun ferişteh olmasun hem
4076. Degül lâzım olunmağ ol melekden
Eger kim nuṭk iderse ol dilekden
[AÜ 230], [BR 116b]
4077. Evet biz ihtilâf olduğda her söz
Gerekdür naql olunmağ açavuz yüz
[HM 124a]
4078. Kamunuñ andadur fethi vü râzı
Haḳîḳat bilesin ol bî-niyâzı
4079. İşit imdi yine bir naqli tekrâr
Ne buyurmuş pes ol eşyâya muhtâr ²⁴⁵⁷
4080. Didi ol cennetüñ bil bir dîvârı
Şalât-ı şubḥ olupdur eyle yârı
4081. İşitgil bir daḥa dîvârı öyle
Namâzıdur getür var imdi fi'le
4082. Ve hem dir bir dîvârı bil ikindi
Namâzıdur bu emre ivgil imdi
4083. Namâzı mağrib oldı bir dîvârı
Hemişe kılasın haḳkıyla yârı

²⁴⁵⁶ AÜ, BR: cennetde>cennet

²⁴⁵⁷ 4079-4084 arası beyitlerde şu hadise yer verilmiştir: "Cennetin bir duvarı sabah namazından, bir duvarı öğle namazından, bir duvarı ikindi namazından, bir duvarı akşam namazından, bir duvarı da yatsı namazından oluşmuştur.", (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

4084. Anuñ orta dīvārı bil ki yatsı
Namāzıdur kıluñ pes olmañ ‘āşī

4085. Pes imdi eyle kıлмақdur yarağı
Sana Hāq cennet ide tā durağı

Faşlun Fī Arz-ı Mevzū^c-i Cennet ²⁴⁵⁸

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

[SR 126a]

4086. Kıyāmetde kaçan uçmağı Allāh
Getürmek istese ol yüce dergāh

4087. Ana nice²⁴⁵⁹ yir eyler anda uçmaқ
Gelüb üstüne қonmaқ için ol Hāq

4088. Düşer on anda uş yetmiş biñ altun
Gümüş yetmiş biñ uş қat yine hem-çün

4089. Döşenür yine yetmiş biñ қat inci
Birine irmeye biñ dünyā genci

4090. Yine yāķūt düşer yetmiş biñ eṭbāқ
Ne cevherdür bu luṭfa key oñār baқ

4091. Anun üstüne yetmiş biñ қat ey cān
Zümrüdden döşeye Hānnān ü Mennān

4092. Bilesin yine yetmiş biñ o kānuñ
Cevāhir döşenür üstüne anuñ

[AÜ 231], [BR 117a]

²⁴⁵⁸ SR’de bir önceki bölümün başlığı tekrar kullanılmış.

²⁴⁵⁹ AÜ, SR: nice>niçe

4093. Ki yetmiş biñ kat ola kırmızı hem
Döşerler anuñ üstüne hemān dem
[HM 124b]
4094. Döşerler yine yetmiş biñ kat aþlas
Anuñ üstüne şöyle cümleden hāş
4095. Bu kez diñleñ ki yetmiş biñ kat ey yār
Çiçek ola döşenen anda tekrār
4096. Yine bil anda yetmiş biñ kat ol Hāķ
Küleff döşeye ola şöyle berrāk
4097. İşitgil yine yetmiş biñ kat ol bir
Ki sündüs ile istebraķ döşer dir
4098. Ve tāc ola yine yetmiş biñ ol kat
Ebed eyle ķalur fi'l-vaķti evķāt
4099. Pes andan yine yetmiş biñ kat Allāh
Döşer misk anlaruñ üstünde²⁴⁶⁰ ol şāh
4100. Anuñ üstünde yetmiş biñ kat ‘anber
Döşerler anı böyle²⁴⁶¹ dir o server
4101. Olar üzre ķonur bil cennet uş hāl
Bedel mü`minler ola²⁴⁶² misle emşāl
4102. Ebed ķalurlar anda ķıķmaz anlar
Zehī pāk-i münevver arı cānlar

²⁴⁶⁰ SR: üstünde>üstüne

²⁴⁶¹ SR: böyle>eyle

²⁴⁶² AÛ, BR, HM: ola>olmuş

4103. Anuñ çün oldıladı bunda sâcid
Bular çün beyt olupdur her mesâcid

4104. Anuñ çün oldı ıvâz ol maķâmât
Bulupdur ħüsn içinde temm tamâmet

[SR 126b]

4105. Beyân itdi kimüñ çün bunda aĥbâr
Bu âyât ma‘nîsinden ol ĥaberdâr

[إِنَّ الْمُنَقِّينَ فِي مَقَامِ أَمِينٍ (51) فِي جَنَاتٍ وَعُيُونٍ (52) يَلْبَسُونَ مِنْ سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ
مُنَقَّابِلِينَ (53)]

*Ķavluhu Te‘âlâ: İinne’l mutteķîne fî maķâmin emînin fî
cennâtin ve ‘uyûnin yelbesüne min sündüsin ve istebrâķın
muteķâbilîn*²⁴⁶³

4106. Bular bil hep Resûlu’llâh içündür
Beġâyet baĥtlu [vü] ĥürmetlü gündür²⁴⁶⁴

4107. Kimüñ ümmetisiz görsende ey yâr
Şalavât vir dilünde eyle tekrâr

4108. Anuñ sünnetlerin kim dutsa dâ’im
Cinân içre ebed ol ola ķâ’im

[AÜ 232], [BR 117b]

4109. Dutanlar ireler derdüñ emîne
İraķ olan gider ĥamu dibine

[HM 125a]

4110. Didi la‘net ki kim ĥutmazsa sünnet²⁴⁶⁵
Ey miskîn sen saña gör anı minnet

²⁴⁶³ “Müttakîler ise hakikaten güvenilir bir makamdadırlar. Bahçelerde ve pınar başlarındağırlar. İnce ipekten ve parlak atlastan giyerek karşılıklı otururlar.”, (Duhân, 51-52-53)

²⁴⁶⁴ SR: Beġâyet baĥtlu [vü] ĥürmetlü gündür>Beġâyet baĥtlu ĥürmetlü sevgülü gündür

²⁴⁶⁵ AÜ, BR, HM: Didi la‘net ki kim ĥutmazsa sünnet>Didiler la‘net ki kim terk itse sünnet

4111. Kişi sünnet tutarsa²⁴⁶⁶ olur ümmet
Anı böyle²⁴⁶⁷ buyurmuş ol Muhammed
**Qāle'n-Nebīyyu 'Aleyhi's-selām: Ümmetī men temesseke
sünnetī ve 'amele şerī'ati ve Qāle 'Aleyhi's-selām: Lu'inet
'alā tārīk-i sünneti**²⁴⁶⁸
4112. Ve ger tutmazsa gör uş kıldı la'net
İdinme bid'at emrin sen kanā'at
4113. Hākuñ emrin Resūlüñ sünnetin sen
İdingil özüñe pes hulk-ı ahsen
4114. Yine Hākuñ gör imdi kudretini
Nazar kıl al her işden 'ibretini
4115. O kat kat kim döşendi şöyle tekrār
Konur cennet anun üstüne kim var
4116. Anuñ qaluñluğın gördüñ ne miqdār
Ki bunca kez biñ oldı aña tekrār
4117. Cemī'isinüñ üstünden²⁴⁶⁹ ki baqsağ
Görünür tā dibinde döşenen kat
4118. Hicāb olmaz biri birine şaffā
Leṭāfet birle olmuşdur muşaffā
4119. Anuñ hikmetleri çoğdur tamāmet
Kimesne bulmadı emrinde gāyet

²⁴⁶⁶ SR: tutarsa>dutarsa

²⁴⁶⁷ SR: böyle>eyle

²⁴⁶⁸ "Nebî (sav) buyurdu ki: Ümmetim sünnetime sımsıkı tutunup şeriatimle amel ederse (kurtuluşa erer). Nebî (sav) buyurdu ki: Sünnetimi terk edene de lânet olsun.", (Hadislerin kaynağı bulunamadı.)

²⁴⁶⁹ AÜ, BR, HM: üstünden>üstünde

4120. Ol uçmağa bedel mü'minler ola
Düriş 'aqluñ varısa ger o yola

[SR 127a]

4121. Evet 'ariflerüñ bir cenneti var
Anuñ katında cennet zerre miqdār

4122. Tecellī ide çün Rabb ü Te'ālā
Odur yüz biñ kezın cennetden evlā

Beyit

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

4123. Niķāb açdı cemālinden yine cānān elinden yār
Kanı 'āşık anı ister virür yoluna baş u cān ²⁴⁷⁰

[AÜ 233], [BR 118a]

4124. Yanup pervāne var 'ışka irişe vaşl ile dosta
Gelüñ baña diyüb idende ol Raḥīm ü Raḥmān

Kaşide ²⁴⁷¹

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

[HM 125b]

4125. Gülistān içre bülbüller gice gündüz fiğān eyler
Gözünden yaş revān eyler olupdur cān u dil giryān

4126. Yanar derd odına 'āşık ana vaşlın virir ma'sūk
Öter bülbül gibi ser-mest gele karşı olup ḥayrān

4127. Gel imdi ey gönül sende Ḥaķuñ emrinde²⁴⁷² ol bende
Eger iblīse uymazsañ kılursın dost bāğın seyrān

²⁴⁷⁰ Bu beyit AÜ, BR, HM'de: *Niķāb açdı cemālinden yine ol cānlara cānān / Kanı 'āşık anı ister virür yoluna baş cān*

²⁴⁷¹ Bu başlık SR'de: "Beyt ve Kaşide"

²⁴⁷² SR: emrinde>'ışkıında

4128. Eger ğafletde aldunsa g n h baħrine aldunsa
aan olsun senun g nlun ki beyt-i 'ara er-Raħm n²⁴⁷³
4129. Gel ey  i senund r dost n'idersin cennet-i Firdevs
Cem l-i n r-ı a'ladur ne ħuri  na ne ğilm n

Faqlun F  Mevz '-i Cehennem

Me f  'i l n / Me f  'i l n / Fe 'u l n

4130. Iit kim Ha Te'al  udretini
Ne resme eyleye amu yirini
4131. Ki ona anun  stune cehennem
Girer kair u 'ailer hem n dem
4132. Yedi at d en r ızmi dem rler
Yedi at hem baır ızmidur anlar
4133. Anun  stune ızmi urun ey y r
Yedi at d eye bil anda aħh r
4134. Pes andan yedi at ızmi olur tuc
D erler  stune t  g reler g c
4135. Ki ya'ni arta bunlarda ħar ret
Beğ yet arta ħimın²⁴⁷⁴ ıla ğarat
4136. ızıl od d en r hem  stune anun
Yedi at g r bey nunun Mutafanun
4137. arı od d en r hem yedi at dir
Zehi heybet zehi ahr  zre tedbir

²⁴⁷³ SR: er-Raħm n>ger himmet

²⁴⁷⁴ A , BR, HM: ħimın>cismin

[SR 127b]

4138. Çü böyle kılsardur anı ol Hıyy
Girenler idiserler dün ü gün vāy

4139. Anuñ üstünedür bil mār-ı esved²⁴⁷⁵
Döşer ol dem yedi kat bā mü'ebbed

[AÜ 234], [BR 118b]

4140. Buḳāğular döşerler yedi kat hem
Var imdi Hıḳ yola pes olma ebkem

[HM 126a]

4141. Anuñ degme ḳatınuñ ḳāligin bil
Beşer yüz olısdur aña uş bil

4142. Anuñ üstüne ḳona anda ḳamu
Girer tā ehl-i 'iṣyān anda ḳamu

4143. Bedel ola ana 'āşī vü küffār
Hıuzā sen küfr elinden bizi ḳurtar

4144. Hıber gör kim ne resme eylemiş yād
Kitāb içre ki²⁴⁷⁶ ol Hıḳḳānī āyāt

[إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلْسِلًا وَأَغْلَالًا وَسَعِيرًا (4) إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ ... (5)]

Ḳavluhu Te'alā: İnnā a'tednā lil kāfirīne selāsile ve aḡlālen ve se'īran inne'l ebrāra yeşrabūne²⁴⁷⁷ Ḳāle: Yā 'āşī ciddü'l ĩmāni ve terake'l 'iṣyāne nancū mina'n-nār²⁴⁷⁸

²⁴⁷⁵ AÜ, BR, HM: Anuñ üstünedür bil mār-ı esved>Anuñ üstüne bil dir mār-ı esvet

²⁴⁷⁶ AÜ, BR, HM: ki>pes

²⁴⁷⁷ "Şüphesiz biz, kâfirler için zincirler, demir halkalar ve alevli bir ateş hazırladık. İyiler ise, katkısı kâfur olan içecekler dolu bir kadehten içerler.", (İnsan, 4-5)

²⁴⁷⁸ "Allah (cc) buyurdu ki: Ey âsî! Hakîki îman ve isyânı terk etmek seni ateşten kurtarır.", (Hadis-i Kudsî'nin kaynağı bulunamadı.)

4145. Ki dir ‘iřyānı terk it pes ĩmānı
Dün ü gün arturuñ cidd eyleñ anı
4146. Ki ya‘nı arta sende çok merātib
Ol emr üzre gerek kim ola rātib
4147. Şalāt u şavm u zıkr eyleñ Huzāyı
Ki yarın görmeyesiz ol cezāyı
4148. Receb Şa‘bān ayında olsa şā’im
Ola ol emre bunda şöyle dā’im ²⁴⁷⁹
4149. Üçer mi yedişer mi yā onar mı
Bu işden mü’min olanlar düşer mi
4150. Yine kādır olursa ola yāra
Huzā fazlına ol uçmağa vara
4151. Üçer gün dutsa kabri olmaya dār
Yedişer ise aña irmeye nār
4152. O nār ise cemālin göre yarın
Huzānuñ anda imdi bunda ārın
4153. Yedi güne yedi tamudan āzād
Sekiz gün çün olur cennetde ābād
- [SR 128a]
4154. Aña göre kamosın kıl taşavvur
Bularda şā’im olan ola mağfūr

²⁴⁷⁹ 4148/4156 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

4155. Hevādan key şaķınun eyleñ i‘rāż
Tā ki fetḥ ola her dem gizlüden rāz ²⁴⁸⁰
4156. Hevādan ger eger men‘ ola nefsiñ
Yarın artar seniñ cennetde efsün²⁴⁸¹
4157. Nitekim uşta Qur‘ān viridi²⁴⁸² aḥbār
Oķu göñlüñ münevver ola her bār

[[... وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى (40) فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَى (41)]]

**Ḳavluhu Te‘ālā: Ve neha’n-nefse ‘ani’l-hevā fe inne’l
cennete hiye’l me’vā** ²⁴⁸³

4158. Eger ‘āşī olub ‘işyān iderseñ
Ḥaķķuñ nehy itdügi yolda giderseñ
4159. İderseñ sende dürlü dürlü bid‘at
Çekisersiñ cehennem içre miḥnet
4160. Eliñ çek dürlü lu‘b ile ḥarāmdan
Ḥazer eyle diliñ tek tüt²⁴⁸⁴ yalandan
4161. Doķuz cin kös ü satranc ṭavla yāra
Buları oynayanlar vara nāra ²⁴⁸⁵
4162. Eger kim tevbesüz olsa olardan
Olaruñ beyti ola anda nārdan

²⁴⁸⁰ Bu beyit SR’de yok.

²⁴⁸¹ SR: efsun>aķsüñ

²⁴⁸² AÜ, BR, HM: viridi>ķıldı

²⁴⁸³ “... ve nefsiñi arzularından alıķoyarsa, şüphesiz, cennet onun sığınacağıdır.”, (Nāzi‘ât, 40-41)

²⁴⁸⁴ AÜ, BR, HM: tüt>dut

²⁴⁸⁵ 4161/4164 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

4163. Tavul surna daħa dürlü oyunlar
Buları üstüne el'ân boyunlar
4164. Yarın uğrar olar dürlü cezāya
Nedāmetle irer āha fezāya
[AÜ 235], [BR 119a]
4165. Ĥarām oldı oyunlar oynamaħ bil
Ĥelāliyle meger kim ola ey dil ²⁴⁸⁶
[HM 126b]
4166. Oħ atmaħ Şuda yüzmek hem güreşmek
Bular āletdür anlara dürüşmek
4167. Ve hem at oynamaħ ĥarb āletinden
Süñü oħ yay kılıc 'alāmetinden
4168. Bular ĥāric oyundan cenge²⁴⁸⁷ ālet
Bulardan ĥopısar Ĥaħķānī ĥālet
4169. Bulardan ĥayrı lu'b itmek ĥaħādur
İrağ olmaħ olardan key 'aħādur
4170. Resülünñ naħlidür key eylegil gūŐ
Gözünñ yum oynarıken olsa dek düş
4171. Ĥarām deyub eger oynarsa anı
Günāhkārdur aña ĥutma²⁴⁸⁸ gümānı
4172. Olur fāsıħ ve hem eyle dediler
Bu ma'nī ĥaydını böyle yediler ²⁴⁸⁹

²⁴⁸⁶ Bu beyit SR'de yok.

²⁴⁸⁷ SR: cenge>ħarbe

²⁴⁸⁸ AÜ, BR, HM: ĥutma>dutma

²⁴⁸⁹ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

[SR 128b]

4173. H̄elāl diyen irer küfre bil el'ān
Aña h̄ı̄şm ide ol gün anda Sultān

Ḳāle 'Aleyhi's-selām: Küllü lu'bi ḥarāmūn illā bi zevcihi ²⁴⁹⁰

4174. Z̄ira inkār görünür ol Resūle
Bu inkār olısar küfre vesīle

4175. Bu kez diñleñ yine çalmağ ḥayālin
Ḥarām itdi anuñda cümle varın

4176. Eger kimse qopuz çalsa yā ıqlıq
İmān nūrun azaldub bula yoqluq

4177. Ṭavul surna²⁴⁹¹ vü çeng mizmār u ṭanbūr
Beyān itdüm qamusın bunda mezkūr

4178. Ve ğayrı buña beñzer bula²⁴⁹² ya'ni
Ve hem qānunda pes terk eylen anı

4179. Çalan baqan bular hep bāra birdür
İraq ola bulardan her kim erdür

4180. Ḳavalda nāyde mizmārdandur ey dil
H̄elāldir anca bilmez anlara bil ²⁴⁹³

4181. Edebāne vü deblek daḥı bile
Bu sözler fāş olupdur şehre ile

²⁴⁹⁰ "Nebî Aleyhisselām buyurdu ki: Zevci haricindeki bütün oyunlar haramdır.", (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

²⁴⁹¹ AÜ: surna>zurna

²⁴⁹² AÜ, BR, HM: bula>n'ola

²⁴⁹³ 4180 ve 4181 numaralı beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

4182. Harām idüb çalarsa ola fāsık
Günāhkārdur gerek serhoş ger ayık

4183. Helāl dirse irer ol küfre fi'l-ḥāl
Giderse tevbesüz müşkül olur ḥāl

[AÜ 236], [BR 119b]

4184. Çalınduk yirde ger kim olsa bile
Olur fāsık işit çün geldi dile

[HM 127a]

4185. Eger kim alsa lezzet fi'l-i küffār
Budur pes ihtiyār kavlinde muhtār

4186. Hadīşin gör kim ol faḥr-i cihānuñ
Delīli oldurur iş bu beyānuñ

*İstimā' u melāhī ma'şiyete ve'l cülusu 'aleyhā ve füsūḳun
ve't-telezzü min küfrihi*²⁴⁹⁴

4187. Olaruñ çalmağunuñ bildüñ ziyānın
İşit şimden girü aşlın beyānın

4188. Resülün kavlidür şek tutma²⁴⁹⁵ anı
Dilerseñ ire dirlik cāvizānı

[SR 129a]

4189. Bu kez diñleñ şevābın uşta anuñ
Ki bir çopuz ya tanbūra şiyānuñ

4190. Eger ıklık vü ger surna vü gayrin
Şıyanlar bulalar cennetde ecrin

²⁴⁹⁴ "Çalgı dinlemek, oralarda oturmak günahdır ve (bu) kötülüklerden lezzet almak küfürdür."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

²⁴⁹⁵ AÜ, BR, HM: tutma>dutma

4191. Şu deñlü ireler anlar şevāba
Şevābdan ire şekerden²⁴⁹⁶ şarāba
4192. Kim altmış haccuñ ol bula şevābın
Ve hem on biñ taşadduğ itmiş altun
4193. Kader vire aña Allāh şevābı
Yarın az olısdur hem hisābı
4194. Hem altmış yılca şan itmiş ‘ibādet
Şevāblar vire Hāğ ‘adliyle bizzāt
4195. Ğazā itmişce hem altmış yıl ol er
‘Ağalar ide Allāh bu muğarrer
4196. Şiyānuñ hem atasın hem anasın
Bile ‘afv eyler uş Allāh hağāsın
4197. Çalanlar çün giderse tevbesüz dir
Görür anda cezāsın cümle bir bir
4198. Olar kim bil temāşā çün bağarlar
Yarın boynuna yılanlar dağarlar
4199. Teferrüc gördüñüz dünyāda kim var
Bugün uş gel cehennem seyrin it kār
- [AÜ 237], [BR 120a]
4200. Zebāniler bu resme ide kalin
Varıncağ²⁴⁹⁷ göriser pes n’ola hālin

²⁴⁹⁶ SR: şekerden>sükkerden

²⁴⁹⁷ SR: Varıncağ>Vü ancağ

[HM 127b]

4201. Ol ‘avrat kim yüzün gördüzse bil ol
Erinden artuğa gözlerse ol yol
4202. Zebāniler anuñ ol nār içinden
Yüzün tağlaya hem aşa saçından
4203. Ve hem dirler çün anda olduñuz aq
Cehennemde olan odlara ilhāk
4204. Irağ itsün ol işden halkı Allāh
İnanuñ olısar qalmaya v’allāh
4205. Ol ‘avrat kim er içün ola mevzūn
Olursa şālihā olmaya maḥzūn
4206. Girüb uçmağa peygamber kıızıyla
Görür Ḥaqquñ cemālin tā göziyle

[SR 129b]

4207. Geyer cennet ṭonın hem yir ta‘āmın
Hürilerle kıla²⁴⁹⁸ ol gün kelāmın
4208. Bular hep hürilerden olısarlar
Bu dünyādan cināna ṭolısarlar

Faşlun Fī Aḥvāl-i Ḥavātīn ²⁴⁹⁹

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

4209. Ey anda niçe ḥātunlar kıyāmetde olur rüsvāy
Diyüb²⁵⁰⁰ erleri pes anda ne yanmıssız ki siz hay hay

²⁴⁹⁸ SR: kıla>kılur

²⁴⁹⁹ Bu başlık SR’de: “Faşlun Fī Aḥvāl-i Ḥavātīn-i Şālihīn”

²⁵⁰⁰ AÜ, BR, HM: Diyüb>Duyub

4210. Diye ben ٲođrı²⁵⁰¹ Őanurdım evet siz hā'in olmuŐsınız
Git imdi benden ol ayru bu işden ideler ok vāy
4211. Berīyem Şimdi ben senden ırağ ol sende hem benden
Şalarlar oda bil andan ider mi aşŞı anda sa'y
4212. Olar kim oldılar ٲođrı bugūn bu dār-ı dūnyāda
Kaan maĥŐerde ĥaŐr ola²⁵⁰² olurlar yūzleri Őan ay
4213. Budur ĥātunlara lāzım ki²⁵⁰³ yāddan ideler perĥīz
Eger cumhūr u ger mūfredle²⁵⁰⁴ Őoĥra olmaya rūs vāy
4214. 'Acebdūr ĥalkuñ aĥvāli degildūr cūmle bir iŐde
Kimi zıkr ũ Őalāt ire niceler alırsarlar nāy

KaŐīde

Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn

[AÜ 238], [BR 120b]

4215. Kimini ahr ile ekmiŐ kimini luĥ ile ol dost
Kimine cehli ılmıŐ yār kimini 'ilm ile ol dost

[HM 128a]

4216. Kimini eylemiş iŐlāĥ kimine virmemiŐ iflāĥ
Kimin nārın kimini nūr kimini ĥilm ile ol dost

4217. Kimin āđ eylemiş yāra kimini eylemiş ara
Kimini zār u ser-gerdān kimini vaşl ile ol dost

²⁵⁰¹ SR: ٲođrı>doğrı

²⁵⁰² SR: ola>olsa

²⁵⁰³ AÜ, BR, HM'de "ki" yok.

²⁵⁰⁴ AÜ, BR, HM: mūfredle>mūfred ki

4218. Kimin ğarķ eylemiş sevdā kimine eylemiş ğavğā
Kimin Mecnūn idüb ğayrān kimini ‘aql ile ol dost
4219. Kimini Şöyle ‘acze kimin kıldı her işte Bārī
Kimini hāle ğarķ itmiş kimini naql ile ol dost ²⁵⁰⁵
4220. Kimin dūnyā ile ma‘mūr kimini āğiret ehli
Kimini çekdi cezb ile kimini āl ile ol dost
4221. Kimisi kendü ‘ışkından kimin almıŐ²⁵⁰⁶ hevā mevci
Kimisi cümleden maĥrūr kimisin ehl ile ol dost

Beyit

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

4222. Niķāb açdı cemālinden yine cānān elinden yār
Ķanı ‘āŐık anı ister virür yoluna baş u cān
4223. Ķanı er kim bu çevğānı Şala meydanda kıoyub baş
Ķanı ol ķalb-i ğālīŐ kim aña miĥmān ola Sulķān

[SR 130a]

Faşlun Fī Su’āl-i Cennet ²⁵⁰⁷

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

4224. Yaratdı cenneti Allāh u Hādī
Bu kez uçmaķ ğörüñ aña ne didi
4225. İlāhī beni kimler çün idersin
Bu deñlü köşk ü enhārī²⁵⁰⁸ n’idersin

²⁵⁰⁵ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

²⁵⁰⁶ SR: kendü ‘ışkından kimin almış>kendi ‘ışkında kimin aldı

²⁵⁰⁷ Bu başlık SR’de: “Faşlun ve Su’āl Fī ĶaŐīde-i Cennet”

²⁵⁰⁸ AÜ, BR, HM: köşk ü enhārī>köşk ü envār

4226. Cevāb eyle olundı ol Huzādan
Bunuñ ehl-i ḥalāş olmuş cezādan
4227. Seni dostum Muḥammed çün kıdurın
Anı kim işlerin hep ben bilürin
4228. Ve hem ümmetler için sende sākin
Olurlar tā ebed olmaḫ mesākīn
4229. Nebī vü mürselīn vü enbiyā dir
Daḫı hem evliyā vü etḫıyā bir
4230. Anuñ ‘ālimleridür fevc-i eşref
Bularla olasın sen uş müşerref
- [AÜ 239], [BR 121a]
4231. Muḥammed cümle eşyānuñ çerāḡı
Seni kıldum anasın sen ṭuraḡı
- [HM 128b]
4232. Kaçan cennet işitdi ismin anuñ
Ve hem pāk-i münevver cism ü cānuñ
4233. Sevindi güldi üç biñ yıl tamāmı
İşit şimden girü gel ey hümāmı
4234. Beḡāyet taşdı envār-ı cinānuñ
Murādın virdi Allāh pes çün anuñ
4235. Hemān Reyyān bābında[dur]²⁵⁰⁹ iki nūr
Çıḫub şıçradı taşra²⁵¹⁰ ol sa‘at gör

²⁵⁰⁹ Vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

²⁵¹⁰ AÜ, BR: taşra>daşra

4236. Birisi ‘arşa dek dir vardı ancak
Birisi durdı kürsiden geçincek
4237. Birinden ey birinden gün ider Hâk
Ezelden böyle kılmış Hâk muhakkak
4238. Ki bunda ihtilâf itmişler anı
Güneş ‘arşuñ nûrından oldu ya‘ni
4239. Ve hem kürsî nûrından kıldı ayı²⁵¹¹
Velî ba‘zı ne yüzden kıldı sa‘yî²⁵¹²
4240. Didiler nûr-ı Aḥmedden alurlar
Ki Hâk andan yaratdı eyle dirler

[SR 130b]

4241. Eşah oldur kim²⁵¹³ andan olalar var
Anun çün cümle andan oldu izhâr
4242. Dururdu cennet içre irdi va‘de
Gelür taşra budur pes anda ka‘de
4243. Gelüb²⁵¹⁴ Cebrâ‘il ol dem gördi cennet
Beğâyet şâd olub dir Hâkka minnet
4244. Gülerdi kahkahayla key olub şâd
Ki bunlar kalduğundan bunda âbâd

²⁵¹¹ SR: ayı>anı

²⁵¹² SR: sa‘yî>ya‘ni

²⁵¹³ HM, SR: kim>ki

²⁵¹⁴ SR: Gelüb>Gelür

4245. Bu kez Cebrā'îl itdi ana ol an
Çü gördi güldüğün ol peyk-i Ḥannān
4246. Ḥarām kıldı seni ol pādişāhuñ
Ḥuzāvendüñ ve hem ol yüce şāhuñ
4247. Gülenler ahahayla saña girmez
Anuñ hiç derdi bu dermāna irmez ²⁵¹⁵

[AÜ 240], [BR 121b]

4248. Meger kim tevbe kıla ola şālih
Pes andan göre girmek çün meşālih

[HM 129a]

4249. Gülüşmek²⁵¹⁶ ahaha itmek aadur
Velī inşāf ile gülmek 'aadur
4250. Hemān dem oldı cennet sākin ey cān
Çün irdi ol Ḥuzādan anda fermān

aide-i Fī Su'āl-i Cehennem

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

4251. amuyı çünkim Allāh kıldı mevcūd
Su'āl itdi diyüb yā Ḥayy ü Ma'būd
4252. İlāhī beni niçün eyledüñ var
Cevāb virdi aña 'Allām u Ğaffār
4253. Saña girsün ne kim var 'āşī eşrār
Yahūdi vü Mecūsī daı küffār

²⁵¹⁵ SR: Anuñ hiç derdi bu dermana irmez>Anuñ hiç derdine dermān bulunmaz

²⁵¹⁶ SR: Gülüşmek>Gülenler

4254. Baña düşmen olanlar hem Resüle
Seni tutmuşdur anlar key vesīle
4255. Olardan intikām al uş budur iş
Saña hiç gelmesün ol emre teşvīş
4256. Cehennem ol sa‘at haykırdı fi‘l-hāl
Kaçan irdi bu resme kavle aqvāl
4257. Beğāyet kükreyüb mevc urdı odı
Tamām üç biñ yıl eyle didi yādı ²⁵¹⁷

[SR 131a]

4258. Taşub saçdı ağusın bil yuqarı
Girenler yüzi kara beñzi şarı
4259. Atıldı ağusı tutmadı²⁵¹⁸ perde
Ki kırk biñ yıl kadar yol irdi yerde
4260. Şa‘ūd tağına urdı²⁵¹⁹ zehri anuñ
Diyübdük vaşfını huz ol mekānuñ
4261. Hemān dem Cebra‘il gör anı n‘eyler
Ne kim emr itdi Haq pes anı eyler
4262. Üfürdi²⁵²⁰ bir kezin min emr-i kudret
Yine haykırdı bir kez itdi gayret

²⁵¹⁷ SR: yādı>Hādī

²⁵¹⁸ AÜ, BR, HM: tutmadı>dutmadı

²⁵¹⁹ SR: urdı>irdi

²⁵²⁰ SR: üfürdi>oқurdı

4263. Hemān vādīde düşdi anda ol nār
Pes ol vaqtden beri bil daḥı kaynar
[AÜ 241], [BR 122a]
4264. Ki ‘abd İbni Selām şordı Resüle
Leṭāfet menba‘ı kân-i uşüle
[HM 129b]
4265. Didi kim on yedi nesne dürdi
Ḥaber gör kim aña ne veche virdi
4266. Buyurdı Muştafâ o naḳle aḥbār
Yaratdı şamuyı çün Ḥayy u Settār
4267. Aña karşı kıtur bir levḥi ol Ḥaḳ
Ne iş içündür aşlın gör muḥaḳḳaḳ
4268. Yazar on yedi ismin anda Mevlâ
Budur ol naḳl-i maḳbûl ḳavl-i evlâ
4269. Eger ol on yedi ad olmayadı
Cehennemde yanar od oynayadı
4270. Yedi ḳat yirden ol tizcek çıkar bil
İrüb seb‘-ı semāvāt ber muḳâbil
4271. Ol uçmaḳlara dek dir irgürür od
Evet zabṭ itmege Ḳâdir o Ma‘bûd

[فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ (88) فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّةٌ نَعِيمٌ (89)]

Ḳavluhu Te‘ālā: *Fe emmā in kāne mine’l muḳarrabīne fe revḥun ve reyḥānuñ ve cennetu na‘īm*²⁵²¹

4272. Buyurdı İbni ‘Abbās iş bu ḳavli
Ki Peyğamber demişdür gör bu hevli
4273. Budur uş ḳavl-i Ḳur’ān uşta²⁵²² āyet
Bu resme virdi ma’nā naḳli ğāyet
4274. Ḳaçan bir ḳul ki şālih olsa ol er
Ḳilub pes vaḳt namāzın şöyle her bār

[SR 131b]

4275. Muṭī‘ olsa ne kim var farz u sünnet
Zekātın vü şıyāmın görse minnet
4276. Hicāz ger farz olursa varsa rāhın²⁵²³
Hemişe ḳorḳudan artursa āhın²⁵²⁴
4277. Ataya anaya hem ḳılsa iḥsān
Ve hem miskinleri hoş ṭutsa²⁵²⁵ el’ān
4278. Gerek dilden gerek māldan bil anı
Müselmānlarda hoşnūd olsa ya‘ni
4279. Çün irse aña ger cān nez‘i ey yār
Gelür ‘Azrā’il pes ol demde kim var

[AÛ 242], [BR 122b]

²⁵²¹ “Fakat (ölen kişi) Allah’a yakın kılınmışlardan ise, ona rahatlık, güzel rızık ve Naîm cenneti vardır.”, (Vâkı‘a, 88-89)

²⁵²² AÛ, BR, HM: uşta>uşda

²⁵²³ SR: rāhın>rāhı

²⁵²⁴ SR: āhın>āhı

²⁵²⁵ AÛ: ṭutsa>dutsa

4280. Ki bir göz irmiyi yirden durur²⁵²⁶ ol
Feriştehler gelürler key tutub yol
[HM 130a]
4281. Virür raḥmet meleklerin bil ol ḥāş
Anuñ çün kıldı bu fi‘inde ihlāş
4282. Gelürler pes selāmlar eyleyüb yād
Çekerler cānı biñ raḥm eyleyüb dād
4283. Çün irse yağrına ol nūr-ı envār
Hemān ol dem ferāgat eyler anlar
4284. Hemān dem ‘Azrā’il luṭf eyleyüb dir
Ey nefis-i muṭma’inne taşra gel bir
4285. Ulaşgıl Ḥaḳḳa raḥmet birle ey cān
Şanasın kııl çeker yağdan pes ol an
4286. Çıkar ol rûh-ı es‘ad ol kafesden
Beden ol dem berī olur nefesden
4287. Cesed üzre durur tā ola tekfīn
Pes andan n’olısar şerḥ ide vaşfın
4288. Bular çünkim götürse alsa anı
Durur fevḳa’l-cenāze bil beyānı
4289. Kaçan kabrūñ kenarında qor anlar
Durur rûḥ kabrūñ üstünde muḥayyār

²⁵²⁶ AÜ, BR, HM: durur>turur

4290. Çün indürse olar hem örtse toprak
Dönüb anlar yalıñuz qalsa fi'l-ḥāk²⁵²⁷

4291. İner ol demde cān ḳabr içre min ḥāl
Cesed içre girür bi'l-vech-i iṣāl

4292. Degül küllī ki bil girmek tamāmet
İlāhī eylegil andan selāmet

[SR 132a]

4293. Açar çeşmin hemān dem ḳaldurub²⁵²⁸ baş
Baḳar ol dem ki yoḳ hiç eş ḳardaş

Faşlun Fī Su'āl-i Ehl-i Ḳubūr

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

4294. İñilder key ḳatī eydür ki āh ḳardaşlarım ḳanı
Veya dostum vü hem ehlim ḥelālīm ide pes ḳanı

4295. Görür kim hiç cevāb gelmez ider derd ile bir kez āh
Eyvāh ben ölmüşem dir pes bu resme uşta²⁵²⁹ erkānı

[AÜ 243], [BR 123a]

4296. Yumar ol dem gözün bil ol gelür Münkir Nekir ey yār
Meleklerdür bular adı ki bil Ḥaḳ gönderür anı

[HM 130b]

4297. Ḳatī heybetlü ḳullardur vü beñzer önleri ra'de
Ve hem bil yıldırım sözlü bu iş çün işlenür²⁵³⁰ şānı

²⁵²⁷ AÜ, SR: fi'l-ḥāk>fi'l-ḥāl

²⁵²⁸ SR: ḳaldurub>ḳaldurur

²⁵²⁹ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

²⁵³⁰ SR: işlenür>söylenür

4298. Şanasın yirleri yırtar ağızdan saçılır odlar
Görüncek hem şıda odlar yaratmış gör o Sulţānı
4299. Elinde gürzi var oddan anuñla örseler tağı
Erideydi ki şan yağı ne yüzden katlanur cānı
4300. Şunarlar meyyiti anlar çekerler durğurub²⁵³¹ tizcek
Bu eydür anlara li'llāh қatı çekmeñ idüb ta'ını
4301. Beden haste gönül mecrūh çeküben hastalık ben çok
Henüz uş şimdi қurtuldum bilürsiz siz bu 'irfānı

Faşlun Fī Su'āl-i Münkir ve Nekir ²⁵³²

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

4302. Evet her kimseye bir gelmez anlar
Kimine heybet ile ey yārānlar ²⁵³³
4303. Kimine luţf ile hūb hulk iderler
Hemān şanmañ ki uş böyle giderler
4304. Eyüye hulkıla yavuzaya heybet
Evet bu vaşf olur anlara hey'et
4305. Bular eydür bilür misin kimiz biz
Diye 'ilm ehli bildür didi kimsiz ²⁵³⁴

²⁵³¹ AÜ, BR, HM: durğurub>turğurub

²⁵³² Bu başlık AÜ, BR, HM'de: "Fī Baħr-i Қаşır"

²⁵³³ 4302/4304 arası beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

²⁵³⁴ AÜ, BR, HM: Diye 'ilm ehli bildür didik imsiz>Belī 'ilm ehli bildürdi didi kimsiz

4306. Gelürsüz adıñuz Münkir Nekir dir
Olarsız siz idüben eyle tedbîr

4307. Ne‘am didiler bizüz ol eydilenler
Cemî‘-i nâsa qabrinden gelenler

4308. Ki ya‘ni cinne vü insâna yeksân
Şorarlar bî-kuşûr olmaya noqşân

[SR 132b]

4309. Pes andan ideler kimdür İlähuñ
Kime tapduñ di Rabbüñ pâdişahuñ

4310. Dîñüñ ne din nebüñ kim diye bunlar
Niçeler göriserler anca buñlar

4311. Ve hem Qıbleñ nedür pes söyle anı
Kim ol qurtardı oddan bunda cānı

4312. Bu da ol demde eydür Rabbüm Allāh
Dîñüm İslām Nebîmden olğıl āgāh

4313. Muḥammeddür kim oldur Şāh-ı kevneyn
Bular eydür ki gerçek söyledüñ sen

4314. Ve hem Qıblem benüm Ka‘be bilüñ siz
Kim andan ğayra secde kılmazuz biz

[AÜ 244], [BR 123b]

4315. Ey mü‘min bizde bildük sen su‘ālî
İşitdükde idersin²⁵³⁵ hoş maqālî

²⁵³⁵ SR: idersin>qılursın

4316. Evet anlañ kaçan kim alka meyyit
Hemān aqsırı alkar ide meyyit ²⁵³⁶
4317. Eger kim diye elamdüli'llāh
Bilüñ virür cevābın eylemez āh
[HM 131a]
4318. Hemān abriñ geñildürler olub şāz
Ne deñlü irse göz ol deñlü çok az²⁵³⁷
4319. Aarlar bir apu min bāb-ı nīrān
Cehennem gör ne ol demde fi'l-ān ²⁵³⁸
4320. Evet aqlā irişmez buña nārı
Ne rayhāsı gelür ne huz buhārı
4321. Baub mü'min anı key ala heybet ²⁵³⁹
Diyeler orma kim Hā virdi vehbet
4322. Seni Rabbüñ neden eyledi āzād
Anuñ çün eyledüñ ana 'ibādāt
4323. Aarlar bāb-ı cennet anda fi'l-hāl
Mülaıf söyleyüb her ne olur āl
4324. Ki uçmadan gelür biñ dürlü rāyih
Anuñ çün ol olupdı aña lāyih

²⁵³⁶ 4316 ve 4317 numaralı beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

²⁵³⁷ SR: ol deñlü çok az>ol demde fi'l-ān

²⁵³⁸ Bu beyit SR'de yok.

²⁵³⁹ SR: Baub mü'min anı key ala heybet>Baub bundan o mü'min ala heybet

4325. Yatur uykuda yatmış²⁵⁴⁰ gibi kim var
Dolar kabri hemân ol demde envâr
4326. Bular eydür ki hoşnüd olsun Allâh
Yatub sen ol huzûr içinde her gâh
4327. Seni Allâh uyarsun fi'l-kiyâmet
Ve hem cennetde virsün dürlü ni'met

[SR 133a]

4328. Selâmu'llâh idüb pes gidiserler
İşitdün şulh için kim n'idiserler
4329. Pes ol yatduğı yirden ide kim vâh
Kaçan gelse kıyâmet olsa²⁵⁴¹ âgâh
4330. İrişsek biz murâdın Hağğa bî-şek
Bu yüzdendür münâcât anda lâ-şek
4331. Kaçan bir mü'min olsa varsa sine
İşit kim naql idem bir nesne yine
4332. O mü'minler cânı karşı gelürler
Buña ne katî geç geldün dir anlar
4333. Niçün tiz gelmedünüz tiz gelün tiz
Ki tâ maşşûda tizcek irevüz biz

[AÜ 245], [BR 124a]

4334. İverler tâ ki maşşûd ola hâşıl
Kubûrdan haşır olub olmağda vâşıl

²⁵⁴⁰ SR: uykuda yatmış>uyguda yatur

²⁵⁴¹ AÜ, BR, HM: olsa>olsağ

4335. Olar bulsa bugün kaşkardı sinden
Ayulur böyle dir insden vü cinden ²⁵⁴²

[HM 131b]

[وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّالِّينَ (92) فَنُزِّلْ مِنْ حَمِيمٍ (93) وَتَصَلِّيَةٌ جَحِيمٍ (94)]

*Ve emmā in kāne mine'l mükezzibine'd-đāllīne fe nuzulun
min ḥamīmin ve taşliyetu caḥīmin* ²⁵⁴³

4336. Eger bir kimse kılsa Ḥaķķa inkār
Ḥamīm ola ta'āmı anda ey yār
4337. İşit pes İbni 'Abbās didi ol ḥāş
Gerek kim idevüz bu emre ihlāş ²⁵⁴⁴
4338. Kaçan bir kul ki kāfir olsa bī-dīn
Yā fāsıķ olsa 'aşı olsa fi'd-dīn
4339. Muḥālif olsa sünnet birle farza
N'olur aḥvāli çünkim gire²⁵⁴⁵ arza
4340. Anuñ olduğı²⁵⁴⁶ vaķt gör n'ola ḥāli
Ne yüzden vire 'Azrā'il maķāli
4341. Gelür göz irimince yirde ol yār
Oturur karşıusunda şöyle kim var

²⁵⁴² Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²⁵⁴³ "Ama haktan sapan yalancılardan ise, işte ona da kaynar sudan bir ziyafet vardır. Bir de cehenneme atılma vardır.", (Vâkı'a, 92-93-94)

²⁵⁴⁴ SR: Gerek kim idevüz bu emre ihlāş>Gerek idevüz bu emre biz ihlāş

²⁵⁴⁵ SR: gire>ire

²⁵⁴⁶ AÜ, BR, HM: olduğı>olduğı

4342. Feriştehler gelürler bil ğadab-nāk
Tutarlar²⁵⁴⁷ elde oddan kāmçı ey pāk

4343. Tamarlardan çekeler cānın anuñ
Şanasın urca çalı bil o cānuñ ²⁵⁴⁸

4344. Yā yaş yük çekseler toprağ içinden
Yāhuz karnında çalı urcasından

[SR 133b]

4345. Ol urca çalı ağızından ne resme
Çıkarsa eyledür miñnet o cisme

4346. Kaçan gelse boğaza anda cānı
Bil andan n'idiserler diñle anı

4347. Pes andan 'Azrā'il dir ey pelīd cān
Gel imdi çık ki uş hışm irdi el'ān

4348. Huzānuñ la'neti irsün hem irmiş
Aña pes ol münevver eyle dirmiş

4349. Çıkar cānı durur üstünde cismüñ
O defterden Huzā mañv itsün ismüñ

4350. Ki tā kabre irincek²⁵⁴⁹ çünkü kabre
Koyub çün örteler yok çäre şabra

[BR 124b]

²⁵⁴⁷ SR: Tutarlar>Dutarlar

²⁵⁴⁸ AÜ, BR, HM: Şanasın urca çalı bil o cānuñ>Şanasın urca çalı ola anuñ

²⁵⁴⁹ SR: irincek>irince

4351. Girer cān cisminde ol dem gör ol hāl
Beyān olsun işit²⁵⁵⁰ min naql-i aqvāl

[HM 132a]

4352. Gözün ol dem açar pes göre kendin
Harāb olmuş karañluk olmaz aydın

4353. Hem ahsırub dimez elhamdüli'llāh
Sa'ādetsüz nişān ola v'allāh ²⁵⁵¹

4354. Hemān āh eyleyüb key ola nādim
Ne aşşı çünki kabre atdı adım

‘Alā Bahr-i Tavīl

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

4355. Diye ey kâşki²⁵⁵² dünyāya varaydum kılaydum²⁵⁵³ a‘māl
Bu ārzūdayken uş añlan ne resme olısar aḥvāl
4356. Gelür Münkir Nekir ol dem gözünden saçılır odlar
İderler hışmu hem verhem degül kim eylemen iqbāl
4357. Aña dirler ki Rabbüñ kim nebüñ kim hem ne dīndensiñ
Hemān eydür ki ol hā ḥā dilinden gelmez artuḳ ḳāl
4358. Ki şoñra diye lā-edri bilüñ kim anı bilmez-ven
Bular dir²⁵⁵⁴ bilme işitme ki gelsün başuña çok ḥāl
4359. ‘Amüdiyle hemān bir kez ururlar ol sa‘at anı
Başından tā ayağa od olup feryād ider fi'l-ḥāl

²⁵⁵⁰ işit>gör uş

²⁵⁵¹ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²⁵⁵² AÜ, BR, HM: kâşki>keşke

²⁵⁵³ AÜ, BR, HM: kılaydum>kılsadum

²⁵⁵⁴ SR: Bular dir>Bular eydür ki

4360. Yine tekrār diyüb eydür kim urmañ eydiyen kimdür
Eyit imdi ki Rabbüñ kim ey kavm-i şüm dālāl aġlāl

4361. Ki hiç bilmez ki Hāḡ kimdür nedir Allāh idüb ikrār
Ne yüzden bile kim bunda dilinde gelmemişdür ḡāl

[SR 134a]

4362. Hiç añmazdı ki zıkr ide meger kim düşdi nā-gāh
Yā anda içmekde añaydı yalan gerçek meger ol ḡāl

4363. Zehī arsız utanmaz kim Huzāsın añmaya bunda
Eger kim bunda añsaydı nite unuda fi'l-işāl

4364. Gel imdi bunda zıkr eyle ola kim bilesin anda
Edingil ḡuyın uş cānda olara olısar evşāl

Fī Baḡr-i Ḳaṡīr

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

4365. Bu kez ide ki Tañrum sızsiz ey yār
Ururlar ol sa'at bil nite tekrār

4366. Şu resme uralar tā iriserdür
Yirüñ ḡa'rine ol dem giriserdür

4367. Yine tekrār çekerler yirden anlar
Bu işden nice heybet almasunlar

[AÜ 247], [BR 125a]

4368. Bu kez dirler ki Rabbüñ eydi vir tiz
Yine eydür ki sizden ġayrı yok siz

[HM 132b]

4369. Ki sizden ğayrı Tañrı bilmezem ben
Diye uşta²⁵⁵⁵ kelâmın diñlegil sen
4370. Hemân kabrin şıkarlar eyleyüb țar
Kemükler²⁵⁵⁶ ğurd olub hem țolısar nâr
4371. Ayagu birbirine geçe fi'l-ĥâl
Pes artuğ itmez anlar anda hiç ħâl
4372. Ki ya'ni şormaz artuğ Rabbin anlar
Ķoyarlar sine 'aĳrebler yılanlar
4373. Şol²⁵⁵⁷ yılanlardur anlar ger birin bil
Eger bir kez nefes uraydı hep il
4374. Yanub od bitmeyeydi yirde hergiz
Ķün itmezdi ğünâhdan bunda perhîz
4375. Açarlar bir ĳapu üstüne anuñ
Cehennemden yılanlar irer anuñ
4376. Sinin pes țoldururlar od u ĳatrân
Cehennem ĳorĳusından ola giryân
4377. Ki tâ yevme'l-ĳıyâmet ol ĳapudan
Aña odlar şaçılur²⁵⁵⁸ ol ĳapudan
4378. Açarlar yine cennetden ki bir bâb
Ķörür anda ne kim var ni'met esbâb

²⁵⁵⁵ AÛ, BR, HM: uşta>uşda

²⁵⁵⁶ SR: Kemükler>Süñükler

²⁵⁵⁷ AÛ, BR, HM: Şol>Şu

²⁵⁵⁸ SR: şaçılur>şaçavuz

[SR 134b]

4379. Bu kez eydürler ey maḥrūm gör anı
Cinānuñ köşki vü ni‘metlerini

4380. Neler virmişdür Allāh dostlarına
Hidāyet mektübün²⁵⁵⁹ hem destlerine

4381. Eger sende ‘amel kılsayduñ uş bil
Maḳāmuñ ol olıardur²⁵⁶⁰ işitgil

4382. Kıparlar ol sa‘at pes arta ḥasret
Gerek itmek anuñ çün bunda ğayret

4383. Gelür andan ki bir er kıara yüzlü
Kıoķar çirkin sözünden kıatı sözlü

4384. Şağır gözsüz sözünden ürker anuñ
Budur fi‘lüñ diyüb hem ad u sānuñ

[AÜ 248], [BR 125b]

4385. Yanında kıorlar anı key kıabıḥ er
Kıazancıdur anuñ ol bil muķarrer

[HM 133a]

4386. ‘Azāb eyler aña ol tā kıyāmet
‘Amelden eyle kıılmışdur²⁵⁶¹ iķāmet

4387. Teraḥḥum itmeyüb dürlü ‘azābı
Aña eyler görüñ uş bu ḥisābı

²⁵⁵⁹ AÜ, BR, HM: mektübün>mektüb

²⁵⁶⁰ AÜ, BR, HM: olıardur>olıardı

²⁵⁶¹ AÜ, BR, HM: kıılmışdur>kılmışdı

4388. İşitmez zārısın yok semī‘ anuñ
Ve hem görmez işit naklin beyānuñ
4389. Tamuya bile girmek emr ider Hāk
Tariķ uş kim ne yüzden gidiser baķ
4390. Cehennem içre ol her bu cezādan
Bunuñ artuķ ‘azābı her ezādan
4391. Diye ger kim n’olaydı olmasa bu
Bunuñ derdi ziyāde hem de bedhū
4392. Evet ol şālihe gör n’idiserler
Anuñ yanında yana koyusarlar
4393. Anuñ katında²⁵⁶² korlar şöyle bir hūb
Mişālin görmemiş²⁵⁶³ gāyetde maħbūb
4394. Yüzi nūrlu sözi tatlu mūlaţţaf
Koķusu miskden ‘anberden elţaf
4395. Yüzüne baķduđınca gide ‘aķlı
Şudur dūr kim²⁵⁶⁴ şadef içinde şaķlı
4396. Diye kim ey güzel yüzlü ħabībi
Ki sen kimsin kimiñ olduñ naşībi

[SR 135a]

²⁵⁶² AÜ, BR, HM: katında>yanında

²⁵⁶³ SR: görmemiş>görmemişdür

²⁵⁶⁴ SR: kim>şan

4397. Senüñ hüsniñden ahsen-i hüsn bir uş²⁵⁶⁵
Cemî' c' ömrüm içre görmedüm hoş²⁵⁶⁶
4398. Senüñ koğuñ beni mest itdi el'ân
Nesin sen yâ kimüñsin şöyle ey cân
4399. Diye kim bilmedüñ mi ben kimim kim
Benüm çün sen çekerdüñ anda çok bîm
4400. Añarduñ n'olasın iş bu maqâmuñ
'İbâdetde geçerdî pes iķâmuñ
4401. Kılurduñ anda ihlâş idüb²⁵⁶⁷ a'c'mâl
Benüm ol kim bulundum bunda fi'l-hâl
[AÜ 249], [BR 126a]
4402. Saña me'nūs²⁵⁶⁸ olam tâ rüz-ı maşşer
Kaçan kim olalar ol günde menşer
[HM 133b]
4403. Senüñle ben gidem tâ cennete dir
Ki Hâķ böyle buyurdı aña tedbîr
4404. Gör imdi sende ey kardaş bu rāzı
Ne lāzım eyleyem sözden dirāzı
4405. Gerek anı kabul it ger bu yādı
Kişinüñ eldedür pes ihtiyārı

²⁵⁶⁵ AÜ, BR, HM: uş>hiç

²⁵⁶⁶ AÜ, BR, HM: hüş>hiç

²⁵⁶⁷ SR: idüb>birle

²⁵⁶⁸ SR: me'nūs>mü'nis

4406. Saña şimdi bu sözler yile beñzer
Geçer tizcek gönülden sile beñzer

4407. Evet anda geliser başa bir gün
Aña göre yarağ it bunda bugün

²⁵⁶⁹ Faşlun Fî Şevābi'ş-Şalāte

Rūviye Enes b. 'an Resūli'llāhi 'Aleyhisselām ennehu
Ḳāle Resūli'llāhi 'Aleyhi's-selām: *İzā aḳāme'l 'abdu ila'ş-
şalāti fe ḳāle Allāhu ekberu ḥarace min zünūbihi liyevmihi
veledete ümmehü ve izā ḳāle sübhāneke Allāhumme ilā
āhirihi keteba'llāhu Te'ālā bi 'adedi şe'iruh 'alā bedenihī
'ibādetihī seneten ve izā ḳāle e'üzü billāhi ve'l Besmeleti
keteba'llāhu Te'ālā erba'ate ālāfin mine'l-ḥisābi ve muḥyī
'anhu erba'ate ālāfin mine's-seyyi'āti ve rafe'a lehu
erba'ate ālāfin mine'd-derecāti* ²⁵⁷⁰

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

4408. Ol Resūlu'llāh buyurdu bu sözi
Gör nice yilter sevāba ol siz

[SR 135b]

4409. Her kaçan bir ḳul namāza dursa ol
Ḥaḳ aña ide keremden fethi bol

4410. Pes kaçan Allāhu ekber dise ger
Çıkısar cümle günāhdan yigiser

4411. Oḳusa Sübhāneke tā āhire
Ol Te'āla'llāh aña gör ne vire

²⁵⁶⁹ Bu başlık ve bu bölüm (4408/4416 arası beyitler) AÜ, BR, HM nüshalarında yok.

²⁵⁷⁰ "Namazın sevabı hakkında Hz. Enes'den (ra) rivâyetle Resūlu'llah (sav) buyurdu ki: Kul kalktığı namaza zaman "Allahu ekber!" dediğinde o günkü günahları dökülür, annesinden doğduğu gibi olur. "Sübhaneke Allahümme" dediği zaman ona Allahu Teâlâ bir senelik kadar sevap yazar. "Euzü bi'llāhi ve Besmele" dediğinde Allahu Te'âlâ ona 4000 sevap yazar ve kötülüklerinden 4000 günah silinir ve 4000 derece yükseltilir."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

4412. Gövdesinde kıl sağışınca şevāb
Yazar aña açıla bu feth-i bāb
4413. Her kula bir yıl ‘ibādet yazıla
Defterinde ol ‘Azizūñ kazıla
4414. Çün dise e‘üzü billah pes ol er
Yazıla dört biñ şevāb aña öger
4415. Maḥv ola dört biñ günāh andan bile
Ol günāh defterlerin ol dem sile
4416. Hem vire dört biñ derecāt ol kula
Zī sa‘ādet kim bu iḥsānı bula

2571 Fe izā kara’e Fātiḥatü’l kitāb fe küllemā ḥacce ve ‘umrete ve izā rake’afeke etemmā taşaddaḳa liveznihi zeheben ve izā ḳāle Sübhāne Rabbiye’l azīmi feke etemmā’l ḫātimi kara’el kitabe ke nezele mine’s-semā’i ve izā rafe’a re’sehu mine’r-rükū’i ve ḳāle semi‘allāhu limen ḥamideh nazara’llāhu Te‘ālā bi’r-rahmeti ve izā secde a‘ṭā’ullāhu Te‘ālā bi ‘adedi’s-şeyāṭini ve’l cinni ve’l insi ḥaseneten bi faḍlihi şadaḳa Resūlu’llāh ²⁵⁷²

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

4417. Kaçan kim Fātiḥa okuya ol vaḳt
Şevāblar yazıla gör aña ḳat ḳat
4418. Hemān itmiş gibidür ḥacc u ‘umre
Var imdi ittibā‘ eyle bu emre

²⁵⁷¹ Bu başlık ve bu bölüm (4417/4431 arası beyitler) AÜ, BR, HM nüshalarında yok.

²⁵⁷² “Kişi, Fātiḥa’nın tamamını okuduğu zaman hac ve umre sevabı alır. Rükûyu tamamladığı zaman altın tasadduk etmiş gibi olur. Sübhāne Rabbiye’l Azīm dediği zaman semādan indirilen Kur’ân’ı hatmetmiş gibi sevap yazılır. Rükûdan doğrulurken *Semi‘Allahu limen ḥamideh* (Allah (cc) benim hamdimi duydu) ve şânı yüce olan Allah (cc) rahmetiyle bana baktı. Allah’a secde ettiğimde ise karşılığında bana şeytanların, ins ü cinnin sayısından fazla hasene fazileti yazılır. Allah’ın Resûlü doğru söyledi.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

4419. Kaçan varsa rükū'a dise buni
Ki ya'nī tesbīhin ol dün ü günü

4420. Tamām hatmece ol bula şevābı
İçe cennetde ol kevşerden ābı

4421. Ki gökden indiği gibi oğumış
Gibi ola şevābın böyle dimiş

[SR 136a]

4422. Rükū'da ger kaçan kaldursa başın
Semi'allāh dise ol sile yaşın

4423. Nazar ider aña rahmetle Allāh
Tolar içi taşu nūr birle v'allāh

4424. Kaçan kim kılsa secde ol İlāha
Nite irişe ol ehl-i vāh

4425. Bağışlar aña pes Allāh Te'ālā
Şevābı gör ne deñlü ola kavlä

4426. Ki cin hem şeyātin dağı insān
Sağışınca şevāb bula o yeksān

4427. Didükde tesbīhin secdede ol çün
Aña ol dem ne vire ferd-i bī-çün

4428. Her āyet başına bir kul āzādın
Bulur ol er vü mercī' ma'ādin

4429. Birer kul āzād itmiş gibi evlā
Ger 'aqluñ varısa düriş bu yola

4430. Oğusa ger kaçan ol bil teşehhüd
Ne vire aña göre ol demde Ma‘būd

4431. Şevābu’ş-şābirīn virile anı
Cevābında didi ol luṭf-ı kānı

*2573 Ve izā kāle Sübhāne Rabbiye’l A‘lā feke ennemā a‘teka
bi‘ādedi külli sūretin ātiyeti mine’l Qur‘āni raḳabetun ve
izā teşehhede a‘tāhu Te‘ālā şevābu’ş-şābirīne ve izā fereğa
min şalātihî feteha’llāhu Te‘ālā şemāniyete ebvābe’l
cennete feyedhulu min eyyi bābın* ²⁵⁷⁴

4432. Kaçan fāriğ olsa bil ol namāzdan
Bunuñ çün ne virile çoğ u azdan

4433. Sekiz cennet ḳapusın açısar dir
Anuñ üstüne var it imdi tekbīr

4434. Gire pes ḳanḳısından ol dilerse
Aña eyle olur çün anda irse

*2575 Ve Ḳāle’n-Nebiyyu ‘Aleyhi’s-selām: Men şallā
şalātü’l ḫamsi me‘a’l-cemā‘ati şāra vechuhu fi’l ḳiyāmeti
ke’l ḳameri leyletü’l bedri’l-tamāmi Şadaḳa Resūlu’llāh*
²⁵⁷⁶

[SR 136b]

4435. Buyurdı ol Resūlü Ḥayy u Bārī
Kim oldur dost elinüñ sebze-zārı

²⁵⁷³ Bu başlık ve bu bölüm (4432/4434 arası beyitler) AÜ, BR, HM nüshalarında yok.

²⁵⁷⁴ “Kişi Sübhāne Rabbiye’l A‘lā (Şānu yüce olan Rabbimi tenzih ederim) dediği zaman inanıyorum ki Kur‘āndaki bütün sūrelerin adedince üstünlüğü var ve yine şahitlik ederim ki Allahu Teālā, sabredenleri sevāba kavuşturur. Namaz, tamamlandığında da Allah (cc) sekiz cennet kapısını açıp “Hangi kapıdan dilerse gir!” der.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

²⁵⁷⁵ Bu başlık ve bu bölüm (4435/4438 arası beyitler) AÜ, BR, HM nüshalarında yok.

²⁵⁷⁶ “Nebî (sav) buyurdu ki: Kim ki beş vakit namazını cemaatle kılsa kıyamet gününde yüzü ayın on dördü gibi parlar. Allah’ın Resūlü doğru söyledi.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

4436. Didi her kim kıla pes vaqt namāzı
Cemā'atle ide Hāḫḫa niyāzı
4437. Olur yüzi kıyāmetde pes anuñ
Ayuñ bedri gibi ola o cānuñ
4438. Didiler leyletü'l bedr uş aña ad
Ḳalurlar cennet içre şöyle ābād

[إِنَّ هَذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِ]

Ḳavluhu Te'ālā: *Inne hāzā le hüve ḫaḫḫu'l yaḫīn* ²⁵⁷⁷

4439. Ki bu sürede²⁵⁷⁸ mezkūr olan aḫkām
Şevābdan hem 'iḫābdan her ne evhām
4440. Hāşirden hem neşirden n'ola²⁵⁷⁹ taḫrīr
Ve hem ḫabruñ 'azābın şöyle bir bir
4441. Bular külliye ḫaḫdur olmasun şek
Ne kim zıkr oldı raḫbin hem de ḫuşşek²⁵⁸⁰
4442. Buyurmuş yine ol ḫalkuñ sürürı
Göñüller yemişi 'aynuñda nürı
4443. Namāzsuzlar ḫaçan kim varsa sine
Gerek 'āşī gerek kāfir bu dīne
4444. Hemān ervāḫ-ı ḫüsrān anda ḫāzır
Gelüb ḫarşu pes eydürler ki siz dir

²⁵⁷⁷ "Şüphesiz ki bu kesin gerçektir.", (Vâkı'a, 95)

²⁵⁷⁸ SR: sürede>sözde

²⁵⁷⁹ AÜ, BR, HM: n'ola>n'olsa

²⁵⁸⁰ SR: raḫbin hem de ḫuşşek>raḫbun daḫı ḫuşşek

4445. Neye tez tez gelürsüz yoḥsa ey yār
Ḳıyāmet mi yaḳīn gelmişdür anlar
4446. Eyvāh kim yüzümüz olmuşdur esved
Ḳıyāmet gün iḱerler anda²⁵⁸¹ miḥnet
4447. Ne yüzle baḱavuz ehl-i niyāza
Ki biz dünyāda varmazduḱ namāza
4448. Olaruñ yüzleri gül gibi tāze
Zīra durmuşlar ol Ḥaḱḱa niyāza ²⁵⁸²
4449. Bizüm vāy başımuza bunda bugün
Ḳasāvetden olurlar şanki Mecnūn
4450. İlāhī sen ayırma ḱoḱrı yoldan
Ki tā fark idelüm kim şaḱı şoldan
[AÜ 250], [BR 126b]
4451. Namāz vaḱti ḱaçan kim olsa ey cān
Üstündeḱi şalāt ehline her an
[HM 134a], [SR 137a]
4452. Yaḱar²⁵⁸³ misk ile ‘anber tāc u ḱulle
Ḥolar ḱabri olaruñ misk ü gülle
4453. Ḥolu şerbet ḱadeḱler birle hem bil
Bular gökden yaḱar bir gel işitgil ²⁵⁸⁴

²⁵⁸¹ SR: iḱerler anda>aḱarlar ire

²⁵⁸² 4448 ve 4449 numaralı beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

²⁵⁸³ HM: Yaḱar>Namāz

²⁵⁸⁴ AÜ, BR, HM: Bular gökden yaḱar bir gel işitgil>Bular gökden bergi işitgil

4454. Namāzsuzla zekātın virmeyenler
Bularuñ qabrıne yağar yılanlar
4455. Çıyanlar qaynaya hem sinlerinden
Teberrā ola²⁵⁸⁵ bunlar cānlarından
4456. Var imdi qıl namāzı vir zekātı
‘Azāb eyleme kendüzüñe qatı
4457. Naşīhat toptoludur cümle ‘ālem
Dime kim n’eyleyem ben yā ne qılam
4458. İşitdüñ bunca dürlü pend ü vā‘ız
Qulağıñuza qoymazsız evet siz
4459. Utanmaq yegdür ol utanmaqdan
Meger qorqmazsız illā belki Hāqdan
4460. Utanan qorqağan olur Huzādan
Yarın ol qurtulur cümle cezādan
4461. Bugün bunda biliş ol pādişāha
Ki yarın irmeyesin derd ü āha
4462. Bilürseñ saña yoqluq sermāyedür
Fenā olanlaruñ yünü añadur
4463. Qanā‘at eyle Hāqquñ virdüğine
Nağar qıl hem veliler dirligine

²⁵⁸⁵ SR: Teberrā ola>Teberrā ide

4464. Kazāya şabr kı̄l eyleñ²⁵⁸⁶ tevekkül
Tevekkül ehli olan oldu ma'ķül²⁵⁸⁷
4465. Tevekkül eyleseñ Hāķ vire rızķı
Pes artmaķ isteriseñ eyle şükri
4466. Ğadı̄b şehvet vücūddan cümle gitsün²⁵⁸⁸
İbādet nūrı tā ķalbūñde bitsün

Kaşide vü Naşihat

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

[AÜ 251], [BR 127a]

4467. Ol ğadı̄b baħrin yudanlar buldılar
Hāķ Te'ālā rahmetine ķandılar

[HM 134b]

4468. Hāķķiçün kılgıl kılursañ va'z u pend
Kim bu resmedür muħabbet ey kibār

[SR 137b]

4469. Hiç ķulağuzsız gider mi bir ķişi
Yola yalıñuz gidenler azdılar

4470. Kendüzüñ teslīm ide gör bir ara
Cümle hep esrar-ı şeyhe řāndılar²⁵⁸⁹

4471. Gel şifatlardan arınub ol beri
İşķ odun ile yanasın ķandil var

²⁵⁸⁶ SR: eyleñ>eyle

²⁵⁸⁷ SR: ma'ķül>maķbül

²⁵⁸⁸ SR: Ğadı̄b şehvet vücūddan cümle gitsün>Ğadı̄b şehvet bular heb cümle gitsün

²⁵⁸⁹ SR: řāndılar>dāndılar

4472. 'Işkı olmayan kimesne ıaç olur
Derdi olanlar ki dermān buldılar
4473. Bil bu sırrı derd saña dermān yiter
Derdsüz olandur ki yoldan ıaldılar
4474. Uş tevekkülle bu řükřüñ bilesin
Hāııına āyet nihāyet ıaldılar

[... وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ...]

[... لَنْ نُنْزِلَنَّكُمْ لَأَرْيَدَنَّكُمْ وَلَنْ نَكْفُرَنَّكُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ ...]

ıavluhu Te'ālā: *Ve men yetevekkel 'ala'llāhi fe hüve
ıasbuhu ²⁵⁹⁰ le'in şekertum le ezīdennekum ve le'in
kefertum inne 'azābī leředīd ²⁵⁹¹*

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

4475. Didi her kim tevekkül ıılsa Hāıııa
Nite muııtāc ola ol iş bu hāııa
4476. Hemān kāfidür añlañ siz tevekkül
Budur söz eyleñüz hey key ta'aıııkul
4477. Eger artmaı dilerseñ ni'metüñ hem
Hāıııa řükřüñ ziyāde eyle her dem
4478. Hızāya sen müyesser eyle şükri
Gidergil göñlümüzden ğayrı fikri
4479. Eger siz küfri ni'met²⁵⁹² olsañuz dir
Bu ni'metlere kim Hāıı ıaldı taıdış

²⁵⁹⁰ "Kim Allah'a tevekkül ederse, O kendisine yeter.", (Talāk, 3)

²⁵⁹¹ "And olsun, eğer şükrederseniz elbette size nimetimi artırırım. Eğer nankörlük ederseniz, hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir.", (İbrāhım, 7)

²⁵⁹² AÜ, BR, HM: ni'met>ni'me

4480. ‘Azāb ola size dir añla ahhār
Ol emr üzre yarağuß eylegil var
4481. Bunı şanmañ ki siz elhamdüli’llāh
Dimek birle yalıñuz ol hüva’llāh
4482. uta şükrüñ yirine gelmek anı
‘İbādetsüz namāzsuz bil hemānı
[AÜ 252], [BR 127b]
4483. Müselmān ol Müselmān ol *Müselmān*
Yiriñ tā ola anda ħūr u Rıđvān
[HM 135a]
4484. Müselmānlar cemāliñ göre aqquß
Yiye küffār cehennem içre zaqqūm
4485. Müselmānlar olur cennetde şādī
alur küffār cehennem içre vādī
[SR 138a]
4486. Müselmānlar oar cennetde reyħān
oar küffār cehennem içre atrān
4487. Müselmānlar geyerler²⁵⁹³ tāc u ħulle
Yanar küffār cehennem içre şöyle
4488. Şıfatlardan arınmağ nitedir gör²⁵⁹⁴
Diyem tā bilesin nuru’n-‘alā’n-nūr

²⁵⁹³ SR: geyerler>geyer hem

²⁵⁹⁴ SR: nitedir gör>nite kim gör

**Faşlun Fī Beyān-ı Aḥlāk-ı Ḥamīde ve Aḥlāk-ı Zemīme ve
Ḳuvvet ve ‘Aḳl ve Tebdīlāt-ı Aḥlāk**

Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Fe ‘ū lūn

4489. İşitgil Ḥaḳ Te‘ālā ḳudretini
Alursañ ger bu yüzden ‘ibretini²⁵⁹⁵
4490. Yaratdı çünkim insānı o Sultān
Neler ḳıldı bular çün diñle yeksān
4491. Bilüñ bunlarda üç ḳuvvet ḳomuşdur
Birin birine pes eŝ²⁵⁹⁶ eylemişdür
4492. Birisi ḳuvvet-i ‘aḳl oldı başda
Birisi ḳuvvet-i şehvet ne işde
4493. Cigerdedür yiri pes añlañ anuñ
Anuñ çün ḥaddi yoḳ andan ziyānuñ
4494. O ḳuvvetden biri bil o ğadabdur
Aña uyanlaruñ ŝoñı ‘azābdur
4495. Yürekde ḳıldı yirin anun Allāh
Ve hem bir nūr ḳomuşdur olğıl āgāh
4496. Göñülde olısar oldur maḳāmı
Bunuñ ehli ‘aceb yoldan çıḳa mı
4497. Evet kāfirlerüñ göñlünde olmaz
Münāfıḳlarda hem-çün aña ḫolmaz

²⁵⁹⁵ SR: Alursañ ger bu yüzden ‘ibretini>Alursañ gör bu yüzden ğayretini

²⁵⁹⁶ AÜ, BR, HM: eş>iş

4498. Olar gönlünde ger ol nūr olaydı
 Çamu bir kezden ĩmāna geleydi

[AÜ 253], [BR 128a]

4499. Bu üç nesne ne işdedür bil anı
 Neler çün eyledi ol cāvidānı

[HM 135b]

4500. Bularuñ her birinüñ bu yüzi var
 Evet ta‘bırde bir dürlü sözi var

4501. Bularuñ vardurur añlañ nişānı
 Ne yüzden görünür hem n’ola şānı

4502. ‘Alāmet bu ğadab deprense ger dir
 Toĝar andan şıfatlar diñle bir bir

[SR 138b]

4503. Canavarlar ki vardur yırtıcı²⁵⁹⁷ heb
 Olaruñ şüretinde tuta mezheb

4504. Görünür kelb ü arslan ayu hem kırt
 Ğadabdan toĝa bunlar key işit tut

4505. Anuñ ehl-i tekebbür hem tatar kın²⁵⁹⁸
 Beñzemez kimisi²⁵⁹⁹ kim olsa yaķın

4506. Döküb sögmek sever her kime irse
 Geçer bundan özün ger sende varsa

²⁵⁹⁷ SR: yırtıcı>birinci

²⁵⁹⁸ AÜ, BR, HM: Anuñ ehl-i tekebbür hem tatar kın>Anuñ ehl-i tekebbür dutar kın

²⁵⁹⁹ AÜ, BR, HM: kimisi>kimseyi

4507. Kaçan dir nesne şehvet n'ola yâdı
Anuñda zıkr olunsun dilde adı²⁶⁰⁰
4508. Kopardı nefis arzuları yimek içmek
Ve hem geymek donanmaq şadra geçmek
4509. Öpüb kuçmaq vü rāhatlık diler ol
Ve hem hırş u hased bula aña yol
4510. Ve hem buhl ü 'adāvet ola zāhir
Bulardan da şaķın sen evvel āķır
4511. Kaçan deprense 'aķluñ kuvveti bil
Olardan ne kopardı idem işitgil
4512. Kopardı pes hayr u ihsān andan ey yār
Namāz kılmaq²⁶⁰¹ 'ibādāt eylemek kār
4513. Taşadduk eylemek hem hulķ-ı ahsen
Mūlaţţıf söylemeklik key işit sen
4514. Gerekdür imdi sen 'aķla uyasın
Ġadab şehvet işin sende koyasın
4515. Selāmet olmak isterseñ işit sen
Pes it miskinlere hayr ile ihsān

[AÜ 254], [BR 128b]

Beyit

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

²⁶⁰⁰ AÜ, BR, HM: adı>yadı

²⁶⁰¹ AÜ, BR, HM: kılmaq>itmek

[HM 136a]

4516. Tā kıyāmet ger dinilse bu haber
Naql olunmaz eyle bil ey mu'teber

4517. Ger dilerseñ bulasın andan şafā
Vir şalavāt rūḥ-i pāk-i Muştafā

[وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَىٰ أَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَأَنَّىٰ يُبْصِرُونَ (66) وَلَوْ نَشَاءُ
لَمَسَخْنَاهُمْ عَلَىٰ مَكَاتَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوا مِضًى وَلَا يَرْجِعُونَ (67)]

*Ve lev neşā'u le ṭamesnā 'alā a'yunihim fe'stebeku's-şırāṭa
fe ennā yubşırūn. Ve lev neşā'u le mesaḥnāhum 'alā
mekānetihim fe me'stetā'ū muḍıyyen ve lā yerci'ūn* ²⁶⁰²

Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn / Fe 'ū lūn

4518. Didi Haḫ ger dilersen anları biz
İdüb maḥv olalar şöyle mededsiz

[SR 139a]

4519. Bular görmez mi bunca luṭf u iḥsān
Virüben bunlara pes cümle yeksān

4520. Nitekim didi Qur'ān içre naḫli
Anuñ kim uşşı vardurdıra 'aḫlı ²⁶⁰³

4521. Didi ger isteseñ anları fi'l-ḫāl
İderdük nesh²⁶⁰⁴ dönerdi gayra aḫvāl

4522. Ki taḡyīr olaydı²⁶⁰⁵ anlarda şüret
Olub durdukları yirde cemādāt

²⁶⁰² "Eğer dileseydik onların gözlerini büsbütün kör ederdik de (bu halde) yola koyulmak için didişirlerdi. Fakat nasıl görecekler ki? Yine eğer dileseydik oldukları yerde başka yaratıklara dönüştürürdük de ne ileri gidebilirler, ne geri dönebilirlerdi.", (Yâsîn, 66-67)

²⁶⁰³ AÜ, BR, HM: *Ne kim didi Qur'ān içre naḫlīn / Anuñ uşşı vardurdıra 'aḫlīn*

²⁶⁰⁴ SR: nesh>mesh

²⁶⁰⁵ SR: olaydı>oldı

4523. Yâ hayvân olalardı didi Allâh
Ne kim işlerse Kādirdür o Fettâh
4524. Bulardan ilerü halkı nitekim
Kılupduķ neshu yüzlerini tâ kim
4525. Kıluyduķ bunları dahı hem öyle
Dönüb yüzleri қalalardı şöyle
4526. Ne tākāt қala duta²⁶⁰⁶ aña anlar
Ve ne erde olaydı dönmeķ ey yār²⁶⁰⁷
4527. Bu işler olmadı anlara pes çün
Bular şükr eylemezler mi olar çün
4528. Ne yüzden nesh olupdur nesh olanlar
Ve hem kimdür işit yoldan қalanlar ²⁶⁰⁸
4529. Biri ayuyıdı sırtlan u maymün
Süheyl ol Yemendür aña hem-çün
- [AÜ 255], [BR 129a]
4530. Biri Zühre örümcek ol birin bil
Ki bunlar oldılar bu veche tebdıl
- [HM 136b]
4531. Biri kertenkele²⁶⁰⁹ bil fāre biri
Olupdur yarasa kim yāra yiri

²⁶⁰⁶ AÜ, BR, HM: duta>döne

²⁶⁰⁷ AÜ, BR, HM: Ve ne erde olaydı dönmeķ ey yār>Ve ne dönmeķ olaydı arada ey yār

²⁶⁰⁸ AÜ, BR, HM: қalanlar>varanlar

²⁶⁰⁹ AÜ, BR: kertenkele>kertenkeler

4532. Biri kelbdür çekirge biri ‘aķreb
Ve hem ķarġa bular hep Şerre etreb²⁶¹⁰

4533. Biri serĉe biri bayķuŐ bulardur ²⁶¹¹
Olupdur Şekli bu yũzden taġayyũr

4534. Biri Őāhin biri ķurtdur biri fil
Biri ħinzīr sebeb ne oldu key bil

4535. Ki bunlar oldılar bŕyle ķabāyīġ
Ne Şerri gŕrdiler ol demde lāyīġ

Faşlun Fī Aġvāl-i Mesīġ ‘Alā Baġr-i Tavīl ²⁶¹²

Me fā ‘ī lũn / Me fā ‘ī lũn / Me fā ‘ī lũn / Me fā ‘ī lũn

[SR 139b]

4536. Yedi yũz kişi ‘Īsādan bular yũz dŕndũrũb yāra
Anuñ ol mā’idesi ĉũn Őutarlar vech-i inkāra

4537. Didiler cāzũluķdur hep bu işler añlañuz anı
Bu kez Ĥaķ eyleyũb ħinzīr urur bunlara key yāra

4538. Kimin maymũn ider anuñ olurlar ol sa‘at rũsvāy
Gelũñ ĉoķ yalvaruñ imdi o ķadr-i ‘ālī Settāra

4539. Ki sırtlan bir ‘Arabdı bil anuñ ĉũn oldu ol tebdīl
Giderdi incidũb ġalkı ki bī-ġaķ ol yũzi ķara

4540. Ayu ol ġāceler mālın ķılurdu yaġma gŕr ġālin
YemiŐdi n’itdi emvālin gezer ol Őaġ u taş ara

²⁶¹⁰ SR: etreb>‘aķreb

²⁶¹¹ SR: bulardur>bularuñ

²⁶¹² Bu başlık ve bu bŕlũm (4536/4562 arası beyitler) HM’de yok.

4541. Süheyle ol Yemen ey yār keserdi yolları her bār
Bu kez ol Qādir u Qahhār irürdi göñliñin dāra
4542. Bir etmekçiydi ol ‘aḳreb ki bir gice diler ey cān
Yatub ‘avratla cem‘ olmaḳ ulaṣmaḳ vaṣl-ı dildāra
4543. Anuñ ol demde bir ma‘ṣūm didiler vardı bir oḒlu
BeḒāyet aḒlayub diñmez ḳomazdı ‘avrat o yāra
4544. Aña meṣḒūl olub ṫurdu çün ‘avrat ḩālin ol görđi
Ḵaḩıyub ol sa‘at ṫurdu ṣanasın yandı ol nāra
4545. Urub oḒlanı öldürdi hemān dem fitne ṫurḒurđı
Dilāzardı ve hem Ḓāyet eger kim yāre aḒyāra
- [AÜ 256], [BR 129b]
4546. Ve hem bil Zühre ol ‘avrat durur kim Hārūt u Mārūt
Anuñla oldılar ‘aṣı kim ol bī-‘ayb u Ğaffāra
4547. Yarasa cāzū ‘avratdı örümcek sālute ey yār
Eri uṣ her ḩaçan yatmaḒ dilerdi gör o bī-çāre
4548. Döṣekden ol sa‘at ḩaçub ḩomazdı yatmaḒa ol er
Evet ayruḒla ḩoṣ başı ḩarāmdan ‘arz idüb kāra
4549. Ve ḩara ṣaḒıucı ‘avrat erine ḩarṣu söylerđi
Azarlar eyleyüb nefrin sögerđi kaldı nā-çāra
4550. İṣit kelbüñ nedür ḩālin kefen ṣoymaḒdı ey ‘ālī
Yürürđi ḩabr açub dā’im alub ilterđi bāzāra

4551. Yaşıl kertenkeler añlañ olupdı olda bir ‘avrat
T̄onanurdı olub tezyīn yaramaz fi‘le²⁶¹³ efk̄ara
4552. Yüzin ayruqlara göstermek için eyleyüb şīve
Yeñilüb şıgmayub beyte baqardı ile vü şāra
4553. Çekirge gör ne iş işler ki halkuñ yüreḡin²⁶¹⁴ şışler
İderdi ol uğurluq bil zinā hem naql-i esrāra

[SR 140a]

4554. Ve baykuş begdi bir zālīm ki rü’yet üzre zulm eyler
Ere vü ‘avrata cebren diyār u dāra deyyāra
4555. Ve hem bil neydi ol kuzğun olupdı fi‘li key azğun
İzālar eyleyüb halka yaqardı anları nāra²⁶¹⁵
4556. Alurdı serçe uş rüşvet virirdi bātıla ol H̄aḡ
Yalan söylerdi hem ḡāyet dönerdi şoñra inkāra
4557. Evet kırt söyleyüb ḡaybet harām yirdi beğāyet ol
Alurdı yol bācın halkı dökerdi iltüb aḡk̄ara
4558. Ki²⁶¹⁶ şāhin daḡı gör neydi ki rızq şaqlardı eydürdi
Ki kızlıq ola key şāyed şatam dir qaşd-i eşrāra
4559. Ve hem bil mülk-i baḡrine olub sulṡān ider zulmı
Pes eyle kıldı ol Allāh çün uydu nefsi emmāre

²⁶¹³ SR: fi‘le>fikre

²⁶¹⁴ SR: yüreḡin>cigerin

²⁶¹⁵ AÛ, BR: nāra>yāra

²⁶¹⁶ SR: Ki>Ve

4560. Didiler fil ne iş kılmış bu şekli çünkü ol bulmuş
Ki şöyle kibr ü kîn tolmış kulak tut²⁶¹⁷ iş bu esrāra
4561. Cimā^c eylerdi hayvānlara ol²⁶¹⁸ bed fi^cli bil kim var
Bu yüzden oldu nesh anlar görüñ uş naql-i aḥbāra
4562. Resūlu'llāh du^cā itdi bu ümmet eyle olmazlar
Evet yevme'l-ḳiyāmetde olurlar ancalar yāra

[AÜ 257], [BR 130a]

Faşlun Fī Hikāyet-i Dāvūd Peygamber ^cAleyhi's-selām

Me fā ^ci lün / Me fā ^ci lün / Fe ^cū lün

4563. Dāvūd peygamber uş bil ḳavmi üzre
Du^cā itdi ḡadab-nāk geldi ^cözre
4564. Bu yüzdendi du^cāsı ol Resūlüñ
Kim ol raḥmet ḥuṣūlinde vuṣūlüñ ²⁶¹⁹
4565. Benī İsrā'iliñ ṣaḡışın ey Ḥaḳ
Baña bildür didi pes n'oldılar baḳ
4566. İrişdi Cebrā'il geldi o sâ^cat
Ki yā Dāvūd icābet oldu ḥācat
4567. Buyurdı Ḥaḳ Te^cālā üç belā dir
Birin pes iḥtiyār itsün bular bir
4568. Ya zālīm padişah ola ya üç yıl
Olur ḳızlık²⁶²⁰ bularuñ üzre bilgil

²⁶¹⁷ SR: tut>dut

²⁶¹⁸ SR: hayvānlara ol>hayvāna olub

²⁶¹⁹ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²⁶²⁰ Bu kelime "kıtlık" anlamında kullanılmıştır.

4569. Mefā cān ire anlara ya üç gün
Kırıla bunlar ol dem ola maḥzūn

4570. Dāvūd feryād idüb²⁶²¹ eydür İlähî
Ki sensin cümleñ püşt ü penāhı

[SR 140b]

4571. Aña ben tevbe kıldum bu belāyı
Götür bundan āzād kııl vir kolayı

4572. Bu sözden bî-günāhdur didi bunlar
Esirge kim senüñdür uşta kıullar

4573. İrişdi yine Cebrā'ıl bil anı
Ki yā Dāvūd belā key irdi ya'ni

4574. Bular üzre kıalem çün yazı²⁶²² vardır
Yine kıurtulmağa ne çāre vardır

[HM 137a]

4575. Birisi olııardur üç belādan
Dilesünler birin birin aradan

4576. Hemān bunları cem' itdi eyitdi
Ki ben bir söz yeñildüm geldi yitdi

4577. Belā geldi size benden ötüri
Diledüm çok anı dönmedi²⁶²³ giri

²⁶²¹ SR: feryād idüb>feryād ider

²⁶²² AÛ, BR, HM: yazı>yazdı

²⁶²³ AÛ, BR, HM: dönmedi>dutmadı

4578. Belā üçdür qabul eyleñ birin siz
Diñüz qanğısın²⁶²⁴ ihtiyār qılursız
4579. Pes artuq çāre yoqdur didi Dāvūd
Belādur añsuzın çekmek tereddüd
[AÜ 258], [BR 130b]
4580. Bular eydür ki qanğı²⁶²⁵ üç belā diñ
Bu emrūñ tā bilelüm qanğısı²⁶²⁶ biñ
4581. Eyitdi biri üç yıl ola kızlık
Ki hiç olmayısar aqlā ucuzlık
4582. İkinci pādişāh kim ola zālīm
Mefā cāndur biri kim irdi ölüm
4583. İşitdiler olar ol sözleri çün
Qatī aqlaşdılar pes anlar ol gün
4584. Bile aqladı Dāvūd anlaruñla
Huzā şavsın belāyı ğayb-ı cümle
4585. Ki yā Tañrı Resūli didi bunlar
Biri birinden āfāt ol gelenler
4586. N’olur hāl didi bunlar cümle bir kez
Evet zālīm bize hergiz gerekmez
4587. Ve hem qarlıkda düşvār didi anlar
Bu ma’sūmlar duyar mı ey yārānlar

²⁶²⁴ SR: qanğısın>qanqısın

²⁶²⁵ SR: qanğı>qanqı

²⁶²⁶ SR: qanğısı>qanqısı

4588. Ölüm olsun bize tā bir kezin biz
Kırılıb bu belāyı görmeyevüz

[SR 141a]

4589. Bu kavle çünkü bunlar kıldı ikrār
Velī kayğu kıılır bunları²⁶²⁷ evkār

4590. Hemān dem eyledi Dāvūd münācāt
Keremden eyledi pes ‘arz u hācāt

4591. Bu resme eyledi ol dem du‘āyı
Kaçan kim istedi derde devāyı

[HM 137b]

**Hāzā Du‘ā-i Dāvūd ‘Aleyhi’s-selām: Yā ‘Ālime’s-sırrı
Ve’l-Ḥafıyyāt** ²⁶²⁸

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

4592. Ki sen yigrek bilürsin kıullaruñ uş
Ölüm isterler anlar cümleden hoş

4593. Di ²⁶²⁹ yarın çıksun anlar yazıya dir
İrişdi pes olur ol emr-i taqđır

4594. Kefenler hāzır itsün bile anlar
Anuñ çün viriserler anda cānlar

4595. Kıovsunlar yüzlerin kıbleye düpdüz
Ölüm irdi bulara uş budur söz

²⁶²⁷ AÜ, BR, HM: bunları>buları

²⁶²⁸ Dāvūd Aleyhi’s-selām’ın duası: “Ey sır ve gizlilikleri bilen (Allah’ım)!”

²⁶²⁹ SR: Di>Didi

4596. Evet sen şol kıaya üstünde turgıl²⁶³⁰
Baquadur sen bular pes n'ola görgil
[AÜ 259], [BR 131a]
4597. Şabāh oldı kefenler aldı bunlar
Gelüb ol yazıda²⁶³¹ dernek olurlar
4598. Bular cümle du'āya oldı meşgöl
Şanayduñ kim kıyāmet kıopdı ol gün
4599. İrişdi göklere feryād u zārı
Çü şoldı 'ömr elinüñ lāle-zārı
4600. Oğul kıız ata ana ağlaşurlar
Fırākıyla yürekler tağlaşurlar ²⁶³²
4601. Niçe ayrula bunlar bir kezın hep
Şu deñlü şanayduñ mişli kevkep
4602. Helālleşdi bular ser cümle ey yār
Ol emre itmediler aşlā inkār
4603. Ve hem Eyyūbuñ aşlın añla ey dil
Dāvūduñ hem şiresi oğlıydı bil ²⁶³³
4604. Dāvūd birle o taş üzre oturdı
Görüñ devrān ki başa ne getürdi ²⁶³⁴

²⁶³⁰ SR: turgıl>durğıl

²⁶³¹ SR: yazıda>yazıya

²⁶³² 4600 ve 4601 numaralı beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

²⁶³³ AÜ, BR, HM: Dāvūduñ hem şiresi oğlıydı bil>Dāvūduñ kıız kıardaşı oğlıydı bilgil

²⁶³⁴ AÜ, BR, HM: Görüñ devrān ki başa ne getürdi>Dilinde zıkr-i Sübhānı getürdi

4605. Hemān kim anlar anda çün oturdı
Dilinde zıkr-i Sübhānı getürdi ²⁶³⁵

[SR 141b]

4606. Qatı aqlardı Dāvūd hem de Eyyüb
Melālet hil'atin egninde geyüb

4607. Hemān bir yil belürdi anda fi'l-hāl
Pes andan n'olısardur diñle aqvāl

4608. Qızıl yildi irüb bā-emr-i Sübhān
Bularuñ ortasında esdi el'ān

4609. Ki bir sāt içinde belki yetmiş
Biñ er öldi haberde böyle gelmiş

[HM 138a]

4610. Dāvūd peygamber ol taş üzre kim var
Oturmayub aşığa düşdi aqlar

4611. Didi yā Rabbi bunlar qullaruñdur
Esirge kim senüñdür yā kimüñdür

4612. Hemān sātde ol yil yine getdi
İrişdi Cebrā'il ol dem eyitdi

4613. Buyurdı ol Te'ālā Ferd u Vāhid
Aña eyler senā pes her muvaḥḥid

4614. Ki yā Dāvūd olar kim öldi bil sen
Bağışladum günāhın cümlesin ben

²⁶³⁵ AÜ, BR, HM: Dilinde zıkr-i Sübhānı getürdi>Görüñ devrān ki başa ne getürdi

4615. Kılanlaruñ yine ‘afv eyledüm uş
Eytigil giri²⁶³⁶ dönsünler olar hoş
[AÜ 260], [BR 131b]
4616. Girü döndiler anlar andan ey cān
Ölenler defn olundı anda yeksān
4617. Gelür şādilik birle pes anlar
Virüb Hāḡ yolına baş ile cānlar ²⁶³⁷
4618. Geçen ümmet kaçan kim kılsalar ‘ayb
Olaruñ suçları olmazdı bil ġayb
4619. Hemān başlarına ol dem gelürdi
Niçenüñ²⁶³⁸ vechi gör tebdīl olurdu
4620. Vücūda geldi çün ol Şāh-ı kevneyn
Du‘ā itdi pes Allāh virdi ‘avneyn
4621. Bularuñ ‘aybın ört dünyāda yā Rabb
Kılasın soñra ger kılsañ mu‘azzeb
4622. İkinci anlaruñ katında²⁶³⁹ bunlar
Şanasın giceden ‘arz olur envār²⁶⁴⁰
4623. Zehī ni‘met degül mi ger bilürseñ
Umaruz soñradan ‘afv ide kılsañ
[SR 142a]

²⁶³⁶ SR: giri>yine

²⁶³⁷ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

²⁶³⁸ HM: Niçenüñ>Nicenüñ

²⁶³⁹ AÜ, BR, HM: katında>yanında

²⁶⁴⁰ AÜ, BR, HM: ‘arz olur envār>‘arz oldu bunlar

4624. Evet sen mağrūr olma kıl ʿibādet
Bu resme eylegil kendüñe ʿādet

[وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْلَمُونَ]

Ve men nuʿammirhu nunekkishu fi'l halkı e fe lā yaʿkılüne ²⁶⁴¹

4625. Kimüñ kim ʿömrin uzun virevüz²⁶⁴² biz
Anı p̄ir olduğı vaqt dönderürüz

4626. Gider ʿaqlı ve qalmaz fehmi anuñ
Hemān oğlan olur aña inanuñ ²⁶⁴³

[HM 138b]

4627. Bu küffāruñ ʿaceb kim yok mı ʿaqlı
O Qādir Tañrı huz gönderdi naqlı

4628. Yigitlikden p̄ir eyler²⁶⁴⁴ p̄irden oğlan
Kılub anları tebdīl itdük elʿān

4629. Niçe bunuñ gibi işler qılıruz
Yine bunlara anı bildürürüz

4630. Yoğ iken var ider-ven var iken yok
Niçesin yürüdüb aç nicesin toğ

4631. Degül mi Qādir ol öldükde halkı
Dirilde pes kimüñ var anda haqqı

4632. Ki p̄irlikden murād dir baʿzılar bir
Günāh gitmek durur min naql-i tefsīr

²⁶⁴¹ "Kime uzun ömür verirsek, onu yaratılış itibariyle tersine çeviririz (gücünü azaltırız). Hâlâ düşünmeyecekler mi?", (Yâsîn, 68)

²⁶⁴² SR: virevüz>virsevüz

²⁶⁴³ AÛ, BR, HM: Hemān oğlan olur aña inanuñ>Hemān oğlan olur şan göñli anuñ

²⁶⁴⁴ AÛ, BR, HM: eyler>ider

[AÜ 261], [BR 132a]

4633. Çü mü'minler kaçan p̄ir olur anlar
K̄alem ref^c olur²⁶⁴⁵ anlardan dir ebr̄ar

4634. Anuñ çün 'aklı olmaz ey vefād̄ar
Çeker p̄irlikden ammā çok cefālar

4635. H̄ad̄is̄inde Resūl uş kıldı takr̄ir
K̄ulak t̄ut tā ki uş naql ola bir bir

4636. H̄aber virün Resūle H̄ayy u Sübh̄an
Nedür uşta²⁶⁴⁶ beyānın egdi yeksān

**K̄āle Resūlu'llāh 'Aleyhi's-selām 'Ani'llāhi Te'ālā: Eş-
şeybu nūrī ve ene estahyī en uḥriḳa nūrī bi-nāri** ²⁶⁴⁷

4637. Didi p̄irlik benüm nūrumdur el'ān
Ki bil ol H̄ayy u K̄ayyūm Nūr u Sultān

4638. O tā nūrım yaḳam nārumla nūrum
Çün ism oldı anuñ şeybinde nūrum

4639. Gel imdi sende inşāf eyle ey yār
Niçe te'k̄id olupdur saña tekrār

[SR 142b]

4640. Utandı H̄aḳ senüñ şeybüñden utan
Bu ğafletde niçe bir şöyle nādān

²⁶⁴⁵ SR: ref^c olur>ref^c ola

²⁶⁴⁶ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

²⁶⁴⁷ Bu lafız, Hadis-i Kudsi olarak geçmektedir. "Resūlullah'tan nakille Allah (cc) buyurdu ki: Saç ve sakal aklıĝı benim nūrumdan kaynaklanır; ateşimle nūrumu yakmaya utanırım."; Aclūnî, a.g.e., 2/16.

4641. Pïreldüñ aq saqala şındı urma
Utan Haxdan özüñ şeytāna virme

4642. Güzel olmaq dilersin olmaz ol iş
Götür anı gönülden kılma teşviş

[HM 139a]

4643. Anı ahsen deyu halk itdi Allāh
Yā sen inkār idüb olduñ mı gümrāh

4644. İnanmazsañ gör imdi uşta²⁶⁴⁸ āyet
Yüri var tevbeyle eyle bidāyet

[لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ]

[... وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ ...]

Qavluhu Te‘ālā: *Leqad halaxna'l insāne fī ahseni takvīm*²⁶⁴⁹ **ve Qavluhu:** *Ve şavverakum fe ahsene şuverakum*²⁶⁵⁰

4645. Ki taḥkiḳ vechi ahsen üzre dir Hax
Yaratduq uşta²⁶⁵¹ naqlin gör muḥaqqaq

4646. Fi‘ilden oldı inkār uş budur ḥāl
Degül Hax rāzı ol işden beher-ḥāl

4647. Dimek olur ki budur uşta²⁶⁵² ahsen
Yülütmek yāḥuz kırqmaq pes işit sen

[AÜ 262], [BR 132b]

²⁶⁴⁸ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

²⁶⁴⁹ “Doğrusu, biz insanı en güzel bir biçimde yarattık.”, (Tîn, 4)

²⁶⁵⁰ “Sizi sûretlendirdi, suretinizi de en güzel (bir biçim ve incelikte) kıldı.”, (Mü’min, 64)

²⁶⁵¹ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

²⁶⁵² AÜ, BR, HM: uşta>uşda

4648. Yalansız ne ki Hâk dir oldur evlâ
Sizüñ bu fi'liñüz şeytândan ola
4649. Şakal kesmek bıyık kılmak muṭavvel
Bular lâyıkmıdır mü'mine evvel ²⁶⁵³
4650. Güzel olsun yüzim mi dirsın ey yâr
Meger bilmezsın itdüñ aña²⁶⁵⁴ inkâr
4651. Münāsib uşta²⁶⁵⁵ Peygamberde söyler
Hadîşinde ne yüzden te'kid eyler

**Ḳāle'n-Nebıyyu 'Aleyhi's-selām: Ḳaşri'ş-şāri bikum
va'fu'l ḥikūm ḳāle 'Aleyhi's-selām min ḳaşşa liḥyetehu
feḳad ḳaşşa imānehu²⁶⁵⁶**

4652. Kışalduñ bıyığı 'afv eyle laḥyi
İnanursañ kılursañ aña meyli
4653. Neden ümmetsın ana uymayasın
Ol itme diye de sen eyleyesın
4654. Zehî arsız utanmazlık olur bu
Ki hiç çekmezdi niçün işte ḳayḡu ²⁶⁵⁷
4655. Kışaltsa kim saḳalın dir ol ebrār
Kışaltmışdur imānın taḥḳik anlar

²⁶⁵³ AÜ, BR, HM'de 4649 ve 4650 numaralı beyitler, SR'de 4670 ve 4671 numaralı beyitlerdir.

²⁶⁵⁴ SR: aña>Hâkka

²⁶⁵⁵ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

²⁶⁵⁶ "Nebî (sav) buyurdu ki: Bıyıklarınızı kısa tutun, sakalınızı uzatın. Kim ki sakalını uzatırsa imānını uzatmıştır."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

²⁶⁵⁷ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

4656. Țutamdan²⁶⁵⁸ yuḡaru olması ruḡsat
Evet ḡabza olupdur saña furḡat

4657. Bilürdi ol Ḥabība'llāh ol işi
Anuñ çün itdi ḡabza tā ki kişi

[SR 143a]

4658. Keserse bārī inḡāf ide Bārī
Ki tā Ḥaḡ ḡıla yarın ana yāri

[HM 139b]

4659. Īmān nūrın çün ol iş ide zā'il
Ne lāzım olmaḡ ol fi'l üzre mā'il

4660. Nice bir bu hevāda seyr idersin
Uyup iblīse pes ḡande gidersin

4661. Resūlu'llāh buyurdı uḡta²⁶⁵⁹ tekrār
Taḡallūf eyleñüz küffāra her bār

4662. Bıyıḡ kesmek saḡal 'afv eylemekle
Erişeñ imdi gel bu emri bekle

4663. Teḡebbūh eyleme küffāra ey cān
Bilürsin teḡbīhuñ aḡlın sen el'ān

4664. Añarsız ḡūfīler zıkrinde dönmeḡ
Teḡebbūhdür deyu bil fi'l idinmeḡ

[AÜ 263], [BR 133a]

²⁶⁵⁸ AÜ, BR, HM: Țutamdan>Dutamdan

²⁶⁵⁹ AÜ, BR, HM: uḡta>uḡda

4665. Yā bu teşbīh degül mi sen idersin
Yā ğayriylere ta'n itmek n'idersin
4666. Niçe bunuñ gibi çok sizde teşbīh
Huzā faẓl ide olasız müsebbih
4667. O da bid'at bu da bid'at budur söz
Görürsin sende varsa ger eger göz ²⁶⁶⁰
4668. Budur ol Muşafānuñ naql-i ārı
Huzā faẓl ide²⁶⁶¹ tutmağ kıla yarı
4669. Yaraşmaz ehl-i İslām kıla taṭvīl
Anı kim itmedi ol Muşafā bil ²⁶⁶²
4670. Saçal kesmek bıyık kılamak muṭavvel
Bular lāyıkmıdır mü'mine evvel
4671. Güzel olsun yüzüm mi dirsın ey yār
Meger bilmezsin itdün Haḫka²⁶⁶³ inkār

**Ḳāle'n-Nebıyyu 'Aleyhi's-selām: Hullifu'l müşrikîne
ankehu's-şevāribü ve'l 'afve'l-liḫyeti min müşkilāt²⁶⁶⁴**

4672. Uzatma bıyığın pes olma bid'at
Ki bid'at ehli bulmaz anda rif'at ²⁶⁶⁵
4673. Yaraşmaz ehl-i İslām kıla taṭvīl
Anı kim itmedi ol Muşafā bil

²⁶⁶⁰ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²⁶⁶¹ AÜ, BR, HM: faẓl ide>luṭf ide

²⁶⁶² Bu beyit AÜ, BR, HM'de 4673 numaralı beyittir.

²⁶⁶³ AÜ, BR, HM: Haḫka>aña

²⁶⁶⁴ "Nebî (sav) buyurdu ki: Müşriklere muhalefet ediniz. Şekil olarak sakal uzun, bıyık kısa olsun."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

²⁶⁶⁵ Bu beyit SR'de yok.

4674. Didi bir kimse aḥz itse pes anı
Bağışlar Hāḡ aña biñ ḡūri ‘aynı

4675. Günāhından çıkar ol er olur ḡāş
Anadan toġma ola eyleñ²⁶⁶⁶ iḡlāş

[SR 143b]

4676. Anuñ ‘ömrin ziyāde ide Allāh
Ki ya‘nī vire ‘ömrinden beher ḡāh²⁶⁶⁷

4677. Bereket hem şevāblar ola ḡāşıl
Şaçınuñ şaġışından artuḡ uş bil

4678. Bıyık kesmek ‘ibādet ehline dir
Olur sünnet evet fışḡ ehli çün bir

[HM 140a]

4679. Naşīḡatdür²⁶⁶⁸ didi pes uy aña sen
Budur ol iş ki olmuş fi‘l-i aḡsen

4680. Anuñ ḡaḡḡında uş bunca eḡādīş
Resūldendür degül olmaḡ ḡavādiş

**Ruviye ‘an Ebū Hureyre raḡıya’llāhu ‘anhu ḡāle
Resūlu’llāhi ‘Aleyhi’s-selām: Men eḡaz şāribehu
vehebā’llāhu Te‘ālā elfe ḡūran ve ḡarace min zūnūbihi lehu
yevme veledethu ümmetihi ve zādet fi‘ ‘ömrühi ve bereketihi
ve a‘ḡahu’llāhu Te‘ālā bi külli şa‘ruhu ziyādeten ḡasaneten
ḡaşşa’s-şāribü’l ‘ābidīne sünnetün ve’l fāsiḡa fażīḡate
şadaḡa Resūlu’llāh²⁶⁶⁹**

²⁶⁶⁶ AÜ, BR, HM: eyleñ>eyle

²⁶⁶⁷ SR: beher ḡāh>beher-ḡāl

²⁶⁶⁸ AÜ, BR, HM: Naşīḡatdür>Fazīḡetdür

²⁶⁶⁹ “Ebū Hureyre’den (ra) rivāyetle Resūlu’llāh buyurdu ki: Kim ki bıyıklarını Allah’ın verdiği gibi bırakırsa Allah (cc) onun günahlarını arındırır ve Allah (cc) onu anasından doğmuş gibi ömrünü bereketlendirir. Reziller ve fāsıklar hariç sünnet üzere bıyıġını kısa

4681. Döne andan girü eyle ‘ibâdet
Özüne havf-ı Hakkı eyle ‘âdet
[AÜ 264], [BR 133b]
4682. Anuñ çündür buyurdı Hâk Te‘âlâ
Kelâmında diyüb min naql-i evlâ
4683. Yaratmadum dir ol Hâk ins ü cinni
‘İbâdet çün ve illâ leyse minnî
4684. Şu dem kim indi inzâr kıldı i‘lâm
İşitdiler anı pes cümle ‘âlem
4685. İşitdiñüz velî tutmazsınız²⁶⁷⁰ anı
Utan kim kılma da‘vîde yalanı
4686. Velî dostları²⁶⁷¹ çokdur tutusarlar
Bu dem ‘ışkında yanub tütüserler²⁶⁷²
4687. Kim ‘ilm ehlinde vü ‘âmda vü hâşda
Hâkuñ ‘âşıkları çok ol hevesde
4688. İderler sünnete farza ri‘âyet
Huşū ile huzūr ile ‘ibâdet
4689. Huzā artırsun anlaruñ şalâhın
İki ‘âlemde feth itsün felâhın

tutan kullarına saçları adedince hasene yazar. Allah’ın Resûlü doğru söyledi. ”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

²⁶⁷⁰ SR: velî tutmazsınız>evet dutmazsınız

²⁶⁷¹ AÜ, BR, HM: Velî dostları>Evet tostları

²⁶⁷² SR: tütüserler>dütüserler

4690. Olaruñ yüzlerin Hâk eylesün aķ
Ki zîra lâyıķ anlar ile olmaķ

[SR 144a]

4691. Benüm bu tenbihim ehl-i hevāya
Ki yarın irmesün āh ile vāya

4692. Bugün bunda uyansun ola ayıķ
Ki tā Hâk rahmetine ola lâyıķ

[HM 140b]

4693. Ki bunca te'kîd ü āyāt eḫādîş
Ki şāyed yumşaya dir ol muḫāddîş

4694. Muşannif aña dir iş bu ḫiṭābı
Oķursa ger eger iş bu kitābı

4695. Senüñ yoldaşlaruñ göçdi ķamusı
Seni aldadı²⁶⁷³ bu ğaflet nümüsü

4696. Kıanı 'ahdüñ eleste sen ki kılduñ
Cemî'isiñ gelincek yā vü kılduñ

4697. Dālâlet kisvetin ördüñ başuña
Muvāfıķ eylegil içüñ taşuña

[AÜ 265], [BR 134a]

Beyit

Me fā 'î lün / Me fā 'î lün / Me fā 'î lün / Me fā 'î lün

4698. Niķāb açdı cemālinden yine cānān elinden yār²⁶⁷⁴
Kıanı 'āşıķ anı ister virür yoluna baş u cān

²⁶⁷³ AÜ, BR, HM: aldadı>aldar mı

²⁶⁷⁴ AÜ, BR, HM: yār>cān

4699. Kānı er kim bu çevgānı şala meydanda koyub baş
Kānı ol kalb-i hālîş kim aña mihmān ola Sultān

Kaşīde

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

4700. Āhīr bil kim ölisersin olısar fānī bu devrān
Gelenler kalmadı bunda bir iki gün olur mihmān
4701. Ne ğarra olduñ āhīr sen görürken anı görmezsin
Harāb eyleyüben kabri 'imāret eyledüñ eyvān
4702. Gerekdür bunda da pes ol ki tā şaqlaya ol ehlin
Ve hem eyleye key a'māl anuñ içinde bā-uğan
4703. Evet inşāf ile yapmak gerekdür bunda bil anı
Koyub gitseñ gerek zīra ne lāzım müsrif olman ān
4704. Eger māl ü eger ni'met eger eşkāl ü ger hil'at
Gerekdür illā kaşr itmek durur evlā budur erkān
4705. Buyurdı ol Resūlu'llāh kim²⁶⁷⁵ el-inşāfu nişfu'd-dīn²⁶⁷⁶
Kağan kim ola yevme'd-dīn bulur inşāf iden emān
4706. Ol insafsız olanlardur ki yarın bulmaz ol rif'at
Bulur horluğ degül ol şād 'araşātda olub hayrān²⁶⁷⁷
4707. Bu dünyā beyt-i fānīdür anı yapmağa mı geldüñ
Ey miskīn sen seni yap kim ol āhīr olısar vīrān

[SR 144b]

²⁶⁷⁵ AÜ, BR: kim>ki

²⁶⁷⁶ "İnsaf, dinin yarısıdır."; Ālûsî, Şihâbuddin es-Seyyid Mahmud, *Rûhu'l-Maânî fî'l-Kur'ani'l-Azim ve Seb'i'l-Mesânî*, Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, Beyrut, 1994.

²⁶⁷⁷ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

4708. Tekebbürlük tönin geyme ululuğ oldu Allāhuñ
Hemişe qadriñi bil sen tola tā qalbüñe ‘irfān
[HM 141a]
4709. Ululanmaq pes Allāha yaraşur oldurur a‘lā
Fenā dārında maḥv olğıl bulasın derde tā dermān
4710. İde gör pīrlere ḥürmet²⁶⁷⁸ giçilere²⁶⁷⁹ şefkat kııl
Esirge ya‘nī anları ki budur aḥlāq-ı insān
4711. Faqīrleri görincek sen göyündür özüñi anda
Ki dā’im meskenet eyle dilerseñ raḥmet-i Raḥmān
4712. İşitgil bir ḥikāyet kim saña naql ideyim²⁶⁸⁰ anı
Ki pīrlük niçe maḥbūldür pīr ol kim bulasın iḥsān
4713. Yigitlikde de pīr olsañ olur pes aña kim niçe
Hemān çok yaş yaşamaqla mı şanduñ pīrligi ey cān
4714. Yigitlikde ‘ibādet kııl özüñi pīrlere beñzet
Elün çek her ḥarām işden daḥı yigreksin anlardan
[AÜ 266], [BR 134b]
4715. Zīra kim nefsüñ ārzūsın yañub kılduñ ‘ibādet sen
Olardan ḥuz hevā gitmiş tüt imdi varsa ger imkān
4716. Olardan kim²⁶⁸¹ qalem gitmiş gider senden de uş aña
Ki ya‘nī şerrüñ olmazsa yazılmaz senden ol noqşān

²⁶⁷⁸ SR: ḥürmet>ḥidmet

²⁶⁷⁹ AÜ, BR, HM: giçilere>giçilerde

²⁶⁸⁰ SR: naql ideyim>naql ideyin

²⁶⁸¹ SR: kim>çün

4717. Evet hayruñ yazarlar heb günāhdan olasin çün dūr
Yirüñ cennet olur hem hūr budur birlik budur ad san

Fī Bahr-i Kaşīr Beyān-ı Kelām ²⁶⁸²

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

4718. İşitse pes yine Qur’an naqlin ey cān
Buña ikrār iderler ins ü hem cān
4719. Ki ne resme diyübdür Haq kelāmı
Haqqı medh eyleñ imdi koñ galāmı ²⁶⁸³
4720. Ki ya‘nī buldı rif‘at ol Huzādan
Dağı kırtuldu yarın ol cezādan ²⁶⁸⁴

[وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُّبِينٌ]

*Ve mā ‘allemnāhu’s-şī‘ra ve mā yenbağī lehu in hüve illā
zıkrun ve Qur’anun mübīn* ²⁶⁸⁵

4721. Resūlu’llāh didi anda küffāra
O Sulţān anı gönderdi Ğaffāra ²⁶⁸⁶
4722. Ki ol²⁶⁸⁷ Sulţāna şā‘irsın didiler
Ğulüvv idüben aña söylediler
4723. Ne didi Haq Te‘ālā diñleñüz siz
Ki şī‘r öğretnedik Peygambere biz

²⁶⁸² Bu başlık SR’de yok.

²⁶⁸³ Bu beyit SR’de: *Ki ne resme diyüpdür Haq Te‘ālā / Haqqı medh eyleyenler oldı a‘lā*

²⁶⁸⁴ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

²⁶⁸⁵ “Biz, o Peygamber’e şiir öğretnedik. Bu ona yaraşmaz da. O ancak bir öğüt ve apaçık bir Kur’andır.”, (Yâsîn, 69)

²⁶⁸⁶ Bu beyit AÜ, BR, HM’de: *Resūlu’llāh didi anda küffār / O Sulţān kim anı gönderdi Ğaffār*

²⁶⁸⁷ AÜ, BR, HM: ol>o

4724. Ve hem şi'r eylemek aña gerekmez
Evet kördür bu²⁶⁸⁸ küffâr anı görmez

[SR 145a]

4725. Görür yarın evet kılmaz hiç aşşı
O dem gelür olaruñ anda uşşı²⁶⁸⁹

4726. Bugün serhoşdur anda ayılurlar
Kaçan kim nâr içinde yayılurlar

[HM 141b]

4727. Bu Qur'an bil degül illâ zikridür
Naşihatdür yâ sende ne fikridür

4728. Ve Tañrı vaħyidür bil anı diñle
Din erkânın beyân eyler key añla

[لِيُنذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحِقُّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ]

*Li yunzira men kâne ħayyen ve yehıkk'a'l kaavlü 'alâ'l kâfirîn*²⁶⁹⁰

4729. Viribidük Muħammedi dir ol Ħağ
Bu söz kim söylenür taħkîk muħağkağ

4730. Ki ħorğutsun bu Qur'anla oları
Helâk itmeye kendü kendüleri

4731. Ki tâ ħalpleri anlaruñ derile
Gide²⁶⁹¹ zaħmetleri raħmet virile

[AÜ 267], [BR 135a]

²⁶⁸⁸ SR: bu>o

²⁶⁸⁹ 4725 ve 4726 numaralı beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

²⁶⁹⁰ "(Aklen ve fikren) diri olanları uyarması ve kâfirler hakkındaki o sözün (azabın) gerçekleşmesi için Kur'anı indirdik.", (Yâsîn, 70)

²⁶⁹¹ SR: Gide>Gider

4732. Ve hem ur'ānda oldur menfa'at bil
Ki cümle şerri ayra ola tebdīl
4733. Gerekdür okuyanlar utalar dir
Yarın ramet ü cennet ötelerdir
4734. Gerekdür kim bu emre ola sālīk
Bunuñ 'aksinden iren ola hālīk
4735. ılıb pes vat namāzın bil cemā'at
abul ola ne 'arz iderse ācāt
4736. Cemā'atden ki her kim oldı ayrı
Olur ol dem anuñ pes göñli şayrı
4737. Göñül kim ola şayrı iriser mi
abībūñ vaşl-ı bāğıñ diriser mi
4738. Göñül kim ola şayrı menzil almaz
Muabbet eyleyen ul yana²⁶⁹² almaz
4739. Üşenmek yā erinmek birle ol er
Alur şeytān anuñ göñlin muarrer
4740. Şu albe kim şeyāın ola mihmān
Muabbet oru neyler anda ey cān
4741. aberde geldi kim bir kimse ey dir
Bunu böyle ider aşāba tarīr

[SR 145b]

²⁶⁹² SR: yana>cāna

4742. Ki şordum İbni ‘Abbāsdan ben anı
Cemā‘at terk idenler n’ola ya‘ni

[HM 142a]

4743. Eyitdi²⁶⁹³ ana ne dirsın ki bir er
Namāz kıılır ve cümle hayrı eyler²⁶⁹⁴

4744. Cemā‘atsüz evet evde kıılır ol
Baña pes İbni ‘Abbās didi bir yol

4745. Bilā-‘özrin cemā‘at terk idenler
Bu iş üstünde ‘ādet eyleyenler

4746. Tamuya vara didi ol kişi dir
Cemā‘at terk için anuñ işidir

4747. Niçe şordum yine tekrār ben anı
Ne yüzden naql ider gör ol beyānı

4748. Ki hiç kıılmaz namāzın ol kazāya
Kıılır dā’im oturmuş bir araya

[AÜ 268], [BR 135b]

4749. Ne kim varsa cihānda hayrı işler
Nite vara tamuya didüm ol er

4750. Didi elbetde tamuluğdur ol kul
Cemā‘atle eger kıılmazsa ger ol

4751. Dağı bir nev‘a naql itdi cevābın
Nazar kııl bilesin şerrin şevābın

²⁶⁹³ AÜ, BR, HM: Eyitdi>Eyitdüm

²⁶⁹⁴ AÜ, BR, HM: eyler>işler

4752. Eger şahrâ tolu kılsa ‘amel ol
Cehennemdür yiri iş böyledür yol
4753. Ol uçmağ koğusun yılamaz ey dil
Ey mü’min bu şıfatdan key şaķıngıl
4754. Cemā‘atle eger kılmazsa kimse
Bilā-‘özrin ıamuya vara gitse
4755. Hādīşin Muştafānuñ diñle naķla
Kō nefsi dā’imā uy sen bu ‘aķla

**Ķāle’n-Nebıyyu ‘Aleyhi’s-selām: Tāriku’l-cemā‘ate bilā-
‘özrin mel‘ünun ‘ında’llāhi ve ‘inde’l-melā’iketi fi’t-
Tevrāti ve’l-İncīli ve’z-Zebūri ve’l-Furķāni ba‘īdun
mina’llāhi ķarībun mine’n-nār²⁶⁹⁵**

4756. İşit kim yine Peyğamber buyurdı
Cemā‘at terk iden hālin ķayurdı
4757. Eger bir²⁶⁹⁶ kimse terk itse cemā‘at
Yarın ol olıardur key melāmet

[HM 142b], [SR 146a]

4758. Olur Allāh ķatında biliñ mel‘ün
Melekler arasında daħı hem-çün
4759. Ve hem dir dört kitāb içinde yādı
Bilesin söyle mel‘ün oldı adı

²⁶⁹⁵ “Nebî (sav) buyurdu ki: Özürsüz cemaati terk eden Allah ve meleklerinin katında lânetlenmiştir. Tevrat’da, İncil’de, Zebur’da ve Furkan’da Allah’tan uzaklaşp cehenneme yaklaşmıştır.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

²⁶⁹⁶ AÜ, BR, HM: bir>dir

4760. Ve hem düşdi ırak ol kimse Hâkdan
Yakîn oldı cehennem añağıl sen
4761. Bu mel'ünlik ikidir bilgil anı
Beyân olsun ne yüzden uş ma'âni
4762. Biri olmak ebed merdûd olardur
Birin soñra kıılır Hâk yine mağfûr
4763. Ebed olmak olur küffâra fi'n-nâr
Zîra mel'ün olupdur bunda bunlar
[AÛ 269], [BR 136a]
4764. Cemâ'at terk iden çün²⁶⁹⁷ oldı mel'ün
Ebed olmak degüldür şöyle mağbûn
4765. Bu mel'ünluk işitdür ma'nîsidür
Ki ya'ni od içinde yanasıdur
4766. Ebed kıalmaz evet bunlarda fi'n-nâr
Koyarsa ger eger 'Allâm u Ğaffâr
4767. Ki seksen yıl yanar bir vaqt için pes
Bilürseñ imdi ol işden elüñ kes
4768. Aña göre çeker her vaqt için ol
Bağışlamazsa Allâh iş budur yol
4769. Evet bir yılı biñ yılca olur dir
Özüñe eyleme pes böyle²⁶⁹⁸ tedbîr

²⁶⁹⁷ SR: çün>çok

²⁶⁹⁸ AÛ, BR, HM: böyle>bu resme

4770. Cemā'atle ger itmezseñ namāzı
Degül cā'iz didiler aña ba'zı
4771. Cemā'at terk iden şan kılmamışdur
Anuñ çün vaqte seksen yıl dimışdür
4772. Aña inkār idüb terk itse anı
Olur kāfir hemān dem anda ya'ni
4773. Eger kāhil olub ger terk ider ol
'Özürsüz 'āşī olmağdur hemān yol
4774. Namāz yirine geçeydi²⁶⁹⁹ namāzı
Niçün mel'un olaydı böyle adı
- [HM 143a]
4775. Evet mezheb bu cā'iz yoq sevābı
Birine on bu yüzden ihtisābı
- [SR 146b]
4776. Cemā'atle kılanlar birine yüz
Diyüpdür ol Resūlu'llāh budur söz
4777. Evet ol kimse kim dir bile aşlın
Ne fāsıd kıla ne cerh ide faşlın
4778. Olar cā'iz sevābda oldı noqşān
Ve hem kıldı beğāyet cürm ü 'işyān
4779. Olan ümmī ne bilsün cümle yañlış
Kılur qādir degildür kıla bir iş

²⁶⁹⁹ AÜ, BR, HM: geçeydi>geçseydi

4780. Bilâ-‘özrin olur gelmezse key bil
Olursa iş bu pes anlarda tebdîl
[AÜ 270], [BR 136b]
4781. Olar cā’iz degül kim kıla yalñuz
Budur pes ihtilâfın añlañuz siz
4782. Evet zinhâr ‘özürsüz itmeñüz terk
Bu emre eyleñüz pes şıdkıñuz berk
4783. Zîra Hâk emir kıldı uşta²⁷⁰⁰ âyet
Niçeler farz demişler²⁷⁰¹ uş nihâyet
4784. Mü’ekkeddür evet fi’n-naqlı a‘zam
Tutanlar olalar anlar mu‘azzam

[... وَأَرْكُوعًا مَعَ الرَّكْعَيْنِ]

Qavluhu Te‘âlâ: *Verke‘û me‘a’r-râki‘îne*²⁷⁰² *İmâm-ı Şâfi*
qatında farz ve bizde sünnet-i mü’ekkeddür

4785. Resûlu’llâh evet bir naql ider dir
Hadîşinde kıluşdur anı taqrîr
4786. Eger bir kimse terk itse cemâ‘at
Ki ğamdan olsa ya eylerse ‘âdet
4787. Muḥabbet eylemek anlara yokdur
İderseñ gör günâhuñ nice çokdur
4788. Kelâm itmek ve gülmek yüzlerine
Muḥabbet birle uymañ sözlerine

²⁷⁰⁰ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

²⁷⁰¹ SR: demişler>dimişdür

²⁷⁰² “Rükû edenlerle birlikte siz de rükû edin.”, (Bakara, 43)

4789. Yüzüne güle baksañ gör ziyânın
Ki beytü'l-ma'mûrı yıkmışdur anın

4790. Yedi kerre anı yıkmışca ola
Günâhı key şaķın başma o yola

[HM 143b]

4791. Hem öldürmüşcedür biñ melek ol
Ve hem bil²⁷⁰³ biñ nebî iş böyledür yol

4792. Hâdişin uşta²⁷⁰⁴ gör ol Muştafânuñ
Habîbu'llâh hem ol Şâh-ı Şafânuñ

[SR 147a]

**Ruviye 'an İbni 'Abbâs 'an Resûlu'llâhi 'Aleyhi's-selâm
Kâle Resûlu'llâhi şallâllâhu 'aleyhi vesellem: Men
tebesseme ilâ tarîki'l-cemâ'ati feke ennemâ hedeme
Beytü'l-Ma'mûri seb'a merrâtin ve ke ennemâ katele elfe
melekin ve elfü nebiyyi fe lemmâ kâne târiki'l-cemâ'ati
hakezâ fekeyfe yekûne hâle tarîki's-şalâti** ²⁷⁰⁵

4793. Bu böyle olıcaķ gel²⁷⁰⁶ var kıyâs it
Ki terk idenlere pes n'ola te'kîd

[AÜ 271], [BR 137a]

4794. Selâm virmek olara olmaya dir
Diyem imdi ne resme diñle bir bir

4795. Cühûda kâfire virüñ selâmı
Evet bunlara virmeñ ve's-selâmı

²⁷⁰³ SR: bil>dir

²⁷⁰⁴ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

²⁷⁰⁵ ""İbni Abbas'tan rivâyetle Resûlullah (sav) buyurdu ki: Kim ehl-i cemaati terk edenlerin yüzüne gülümserse Kâbe'yi yedi kere yıkmış gibi olur. Bin melek ve bin peygamber katl etmiş gibi olur. Cemaati terk edenlerin hâli böyle ise namazı terk edenin hâli nasıl olur!"; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

²⁷⁰⁶ AÜ, BR, HM: gel>kim

4796. Benüm ümmetimüñ cühüdlarina
Uyuñ peygamberüñ ögütlerine
4797. Didiler yâ Resûlu'llâh haber vir
Bu ümmetden²⁷⁰⁷ Yahüdi kimdürür bir
4798. Ezân ünin işidüb varmayanlar
Yahüdi ümmetümdür olan anlar²⁷⁰⁸
4799. Dururlar didi ol sırr-ı ma'âni
Tutar 'aqlı kimüñ varısa anı
4800. Budur şâhid budur key añlayasın
Ve ger tutmazsañ anda ağlayasın

Ruviye 'an 'Ömer Rağıya'llâhu 'Anhu ennehu kâle
Resûlu'llâhi 'Aleyhi's-selâm: *Sellimü 'ala'l-yahüdi ve'n-
naşâra velâ tusellimü 'alâ yahüdi ümmetî kâle yâ
Resûla'llâhi mâ'l-yahüdi fî ümmetike kâle 'Aleyhi's-selâm
humullezîne yestemi'üne'l ezâne ve'l-ikâmete velem
yahđdurune'l cemâ'ate* ²⁷⁰⁹

Kaşide vü Naşihat

Me fâ 'i lün / Me fâ 'i lün / Me fâ 'i lün / Me fâ 'i lün

4801. Oğundı Süre-i Raḥmân cemâlüñ Ve'd-Đuḥâsından
İrişdi dertlere dermân vişâlüñ müntehâsından
4802. Eleste sen nidâ itdüñ ki neb-ven Rabbiñüz didüñ
Belâ didüñ kamu anda ezelden ibtidâsından

[HM 144a]

²⁷⁰⁷ AÜ, BR, HM: ümmetden>ümmetde

²⁷⁰⁸ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²⁷⁰⁹ "Hz. Ömer'den (ra) rivâyetle Resûlullah Aleyhisselâm buyurdu ki: Yahudi ve Hristiyanlara selam verin. Ama ümmetimin Yahudilerine selam vermeyin. Dediler ki: Yâ Resûlullah, ümmetinin Yahudileri kimlerdir? Resûlullah (sav) buyurdu ki: Ezanı ve ikâmeti duyupta (namaz kılmayanlar) hazır olmayanlardır."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

4803. Ki sensin Vāhid ü Deyyān amumuz ul sen Sulān
Yaratduñ eyledüñ ihsān virüb ĩmān aasından

4804. Niceler itdiler inkār eger kim bildiler tekrār
ıāb idiser ol ahhār Celāl-i Kibriyāsından

[SR 147b]

4805. ut imdi buyruın anuñ fedā ıl yolına cānuñ
Dilerseñ yüce Sulānuñ bulasın sen liāsından

4806. Anuñ buyruın işleyen bilüñ rahmet apusında
Şefāat bulısar yarın Hāuñ ol Muştafasından

4807. Eger bir zerre şevinden tecellī ire çün albe
Unuda hūr u Rıdvanı şafāda hem şafāsından

4808. ĩrişe dār-ı vadetden selām irgüre ol Amed
Şu deñlü bula ol vuşlat ki mest ola hümāsından

[AÜ 272], [BR 137b]

4809. Görürsin anda sen dīzār ayırdā böyle²⁷¹⁰ dir ebrār
İderseñ nefsi²⁷¹¹ ger bunda berāy ol itizāsından

[...وَيَحِقُّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ]

Ve yehıa'l-avlu āla'l-kāfirīne ²⁷¹²

Me fā ī lün / Me fā ī lün / Fe ū lün

4810. Ve hem kāfirleri bil kim azāba
Yaın olısar²⁷¹³ anlar bu ıāba

²⁷¹⁰ SR: ayırdā böyle>aberden eyle

²⁷¹¹ HM, SR: nefsi>nefsini

²⁷¹² "Kāfirlerin üzerine sözün hak olması için (indirilmiştir).", (Yāsın, 70)

²⁷¹³ SR: olısar>oldılar

4811. Muḥammed bunda Ḥaḳ üzre gelübdür
Anuñ ḥaḳḳında uş āyet inibdür

4812. Viribimedük anı şî'r için dir
Geçen āyetde olmuşdı bu tefsîr

4813. Münāsib uşta²⁷¹⁴ Peyğamber buyurdı
Ḥaber andan işit kim nite virdi

**Ḳāle'n-Nebıyyu 'Aleyhisselām: *Li enne temliye eḥadekum
ḳīhan ḥayrun min en temīle şî'ran***²⁷¹⁵

4814. Didi sizden biriñüz ki ḳarnı
İriñle ṭola yegdür diñle anı

4815. Şu dem kim şî'r ile ṭolmaḳdan ey yār
Resülünñ naḳlidür uş bunca aḥbār

4816. Şu kim lâzımdur izḥār itdi anı
Fedā itsün sevenler aña cānı

4817. Anı sevmekdürür başlarda devlet
Virenler cān iderler Ḥaḳḳa minnet

[HM 144b]

4818. Yine bir naḳl-i şekerden açub rāz
Rehāvî perdesinde ide āğāz

4819. Bu şî'ri²⁷¹⁶ kim didüm ir ırlamaḳdur
Daḥı hiçv ile ādem ḥorlamaḳdur

²⁷¹⁴ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

²⁷¹⁵ "Nebî (sav) buyurdu ki: Sizden birinin karnının irin ile dolması şîir ile dolmasından hayırlıdır."; Buhârî, Edeb, 92; Müslim, Şiir 7, (2257); Ebû Dâvud, Edeb 95, (5009); Tirmizî, Sünen, Edeb 71, (2855).

²⁷¹⁶ SR: şî'ri>şehri

4820. Diyenler ırlayanlar hep berāber
Nedür türki kim andan hazz iderler

[SR 148a]

4821. İlahi olsa yā medh olsa bu hāl
Olar kim okunur min naql-i aqvāl

4822. Olar hoşdur naşihatdür çü dinse
Niçeler cüş ider hem ire ünse

4823. Olarda çokdurur hālet İlahi
Sebedür niçeye²⁷¹⁷ varmağa rāhı

4824. Yine uşta buyurdu bir ma‘āni
Görüñ kim naql idüben bunda anı ²⁷¹⁸

[AÜ 273], [BR 138a]

**Ḳāle'n-Nebiyu 'Aleyhi's-selām: El-ḥayā'u ve's-sükūtu
şu'betāni mine'l-īmāni ve's-şiri şu'betāni mine'n-
nifākı²⁷¹⁹**

4825. Sükūnet hem ḥayā iki budağdur²⁷²⁰
Resülün naqlidür bize ḥiṭābdur

4826. İmāndan didi bildün mi beyānı
Edeb üzre oluñ pes her zamānı

4827. Ve şir itmek daḥı iki budağdur
Ḥayāsuzluğ biri biri nifāğdur

²⁷¹⁷ SR: niceye>ancaya

²⁷¹⁸ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²⁷¹⁹ "Nebî (sav) buyurdu ki: Ḥayā ve sükūt imandan iki şube; şiir de nifaktan iki şubedir."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

²⁷²⁰ SR: Sükūnet hem ḥayā iki budağdur>Sükūt hem ḥayā eyler budağdur

4828. Didi ol h̄aṣ kaçan Mi'rāca irdüm
O gice anda ben bir kavm gördüm
4829. Dudaqlarını şındıla keserler
Yavuz miḥnetdür anlar kim çekerler
4830. Didüm Cibrīle ol dem ey qarındaş
Bular kimdür bu sırrı eylegil fāş²⁷²¹
4831. Bulardur şî'r²⁷²² idenler didi Cibrīl
Ki toğranur maķaslarla dudak²⁷²³ dil
4832. Ol işden gel şığın Allāha ey yār
Dilüñde zıkr ü tesbīḥ dürlü ezķār²⁷²⁴
4833. Kaçan görsen ki şeytān ola ğālib
Ta'avvüz lafzına ol anda t̄alib
4834. Şığınmak Hāķķa her işte²⁷²⁵ beher-ḥāl
Olur maķbül ne kim eylerse²⁷²⁶ a'cāl
4835. Hāķuñ ismiñ eger kim zıkr idersen
Bu tertīb üzre rāh üzre giderseñ
- [HM 145a]
4836. Elem gelmez saña min şerri şeytān
Ṭutarsuñ²⁷²⁷ sen hidāyet üzre evtān

²⁷²¹ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²⁷²² AÜ, BR, HM'de "şî'r" yok.

²⁷²³ SR: dudak>yürek

²⁷²⁴ SR: dürlü ezķār>eylegil var

²⁷²⁵ AÜ, BR, HM: işte>işde

²⁷²⁶ AÜ, BR, HM: eylerse>işlerse

²⁷²⁷ AÜ, BR, HM: Ṭutarsuñ>Dutarsın

4837. İřit²⁷²⁸ imdi diyem bir dürr-i meknün
İdersin sa‘yi andan olmayub dün

[SR 148b]

4838. Ta‘avvüz Besmele hakkında ey cān
Olunsun bir nefes pes diñle bir ān

4839. Olarla şağ olur pes cümle işler
Olarsuz tiz yiter şer içre²⁷²⁹ başlar

4840. Çü Yāsīn tefsīrinden itdük āğāz
Nice ma‘nī zuhūra geldi az az

4841. Bular evvelde dinmekdi çü lāzım
Evet ben olmadum aña mülāzım

[AÜ 274], [BR 138b]

4842. Uzanur ger dinilseydi hikāyet
Ki naql olmağa bil uş bunca āyet

4843. Münāsib gözledüm çün geldi idem
Huzā feth ide ger dinmez ki n’idem

4844. ‘Ameller bulısar anlarla şihhat
Ve hem dürlü fazīlet ola himmet

E‘üzü bi’llāhi mine’ş-şeytāni’r-racīm ²⁷³⁰

Faşlun Fī Fezā’il-i Ta‘avvüz

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

4845. Ta‘avvüz itmek üzre olsa kâ’im

²⁷²⁸ AÜ, BR, SR: İşit>İşid

²⁷²⁹ SR: şer içre>ortada

²⁷³⁰ “Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah’a sığınırım.”

Kaçan kim dise kullar anı dâ'im

4846. Buyurdı ol şefâ'at ıssı Maħmūd
Resūlu'llāh ve hem esrār-ı Ma'būd

4847. Didi kim üç yüz altmış altı ey cān
Tamarlar vardur uş mü'minde pinhān

4848. Birinde bir melek Raħmānī ancak
Oturmuşdur taşarruf ide bi'l-ħaķ

4849. O kim anda oturmuş bil mücerred
Ne emr üzre ķomuşdur anı ħazret

4850. Evet bil bakısında heb şeyā'īn
Oturmuşdur beğāyet şerre yaķīn

4851. Diyem niçün oturmuş ol melek bil
Ve hem bil ol şeyā'īn neyler ey dil

[HM 145b]

4852. Tamarlar kim aña şeytān oturmuş²⁷³¹
İşit kim başa anlar ne getürmiş²⁷³²

4853. Kimi tartar zināya kimi fışķa
Cehennemdür yiri anlara uysa

4854. Bular her biri bir dürlü fesāda
Çeker vardur gerek er ger nisāda

[SR 149a]

²⁷³¹ AÜ, BR, HM: oturmuş>oturur

²⁷³² AÜ, BR, HM: getürmiş>getürür

4855. O bir Raḥmānī añlañ bir melekdür
Velī bil anda ıurmağ ne dilekdür
4856. O ıā'at birle cömerdlige ıartar
Dağı dir ıağğa kim sen bunu ıurtar
4857. Ne deñlü varısa şeytān bilüñ siz
Hemān ol bir feriştehdür yalıñuz
[AÜ 275], [BR 139a]
4858. Aña ıağ yāricıdur şöyle her dem
ııla tā cümle ol şeytānı verhem
4859. Ta'avvüz idicek ıorıarlar anlar
ıağan bi'llāh dise dir ey yārānlar
4860. ıaçarlar küşe küşe bulmayub yir
Hemān hiç idemezler aña²⁷³³ tedbīr
4861. İde gör sende dā'im dilde uş yād
İürmekdür hemāñ ol derde feryād
4862. ıağan mü'minler uş böyle ki dise
Bu şekkerden ki ol ağızında yise
4863. Ki dört yüz biñ şeyāñın olabiser
Hemān sā'at ki ıağdan emr olısar
4864. Kesilür başı ol dem anlaruñ bil
Aradan olmaya bir lağza tebdīl

²⁷³³ SR: aña>aşlā

4865. Ne devletdür görüñ ol yüce Sultān
İder bunca keremler birle ihsān

4866. Nedür ol kim anı şeytān işitse
Helāki ol sa‘atdür çünki dinse

4867. Yazılmış görgil imdi²⁷³⁴ görklü lafzı
Dilüñde her dem eyle kılma māzī

E‘üzü bi’llāhi mine’ş-şeytāni’r-racīm ²⁷³⁵

Faşlun Fī Fezā’il-i Besmele

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

[HM 146a]

4868. Gör kemāl-i kudretinden bizi insān eyledi
Luṭf idüb imān u Qur‘ān bunca ihsān eyledi

4869. Hem Muḥammed kim Ḥabībüñ gönderüb eyler mu‘in
‘Āleme rahmet ü ni‘metdür ki yeksān eyledi

Faşlun Fī Fezā’il-i Besmele Min Faḍli’llāh

[بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ]

Bismi’llāhi’r-rahmāni’r-rahīm ²⁷³⁶

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

4870. Yine başlayalum bir hoş hikāyet
Ki Bismi’llāhdan olsun ol rivāyet

²⁷³⁴ AÜ, BR, HM: imdi>işde

²⁷³⁵ “Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah’a sığınırım.”

²⁷³⁶ “Rahmān ve Rahīm olan Allah’ın adıyla.”, (Fâtiha, 1)

4871. Pes eydür Hâk Te‘âlâ ey kulum sen
Di Bismi’llâhu ‘izzüm Hâkkiçün ben
[SR 149b]

4872. Cemâlüm gösterem kılam ‘ağalar
Süresiz cennet içre çok şafalar
[AÜ 276], [BR 139b]

4873. Resûlu’llâh ider iş bu beyânı
Kim Allâh böyle dir naqliñ ‘ayânı

4874. Kaçan kul dise *Bismi’llâh* ki ey hür
Diyenüñ çıkar ağzından hemân nür

4875. O nürdan bir yaşıl kuş yaradur Hâk
Büyük ola begâyet nür-ı berrâk

4876. Büyükligin anuñ yetmiş bu dünyâ
Kadardur dir işit pes eyle ihyâ

4877. İkinci kez dise ağzından ol an
Çıkar bir dahı dir bâ-emr-i Sübhân

4878. O nürdan bir yaşıl kuş yine tekrâr
Yaradur Hâk Te‘âlâ virüb envâr

4879. Begâyet hüb ider ol sırr-ı elâf
Anuñ ululıgın kırk biñ kezin kâf

4880. Tağından artuğ uş min emr-i kudret
Ne ‘aql idrâk ider bil hem ne fikret

4881. Üçünci kez dise bir kimse fi’l-hâl
Görüñ kim ne olur ol demde aḥvâl

4882. Çıkar ağızından anuñ yine bir nūr
Dilüñde tesbîh it Hâk kıla mağfūr

4883. Yaradur bir yaşıl kuş Hâk Te‘ālā
Ki yetmiş biñ kez²⁷³⁷ ‘arşdan ulu ola

[HM 146b]

4884. Büyükligin diyem ‘arşuñ işitgil
Yedi kat gök katında halkadur bil

4885. Anuñ gibi ulu ‘arşdan da ol kuş
Ulu ola pes aña eylegil gūş²⁷³⁸

4886. Çün andan kul eyitse kul huva’llāh
Tamām olsa bu sūre’ olğıl āgāh

4887. Anuñ müzdini ol kuşlar alurlar
Ki bir nürdan tabağ içinde korlar

4888. Tabağ kim ne kadardur vaşfa şıgmaz²⁷³⁹
Bulardan hiç münāfık lezzet almaz

4889. Alurlar Hâk Te‘ālā Hâzretine
İledürler bağ anuñ mürvetine²⁷⁴⁰

[AÜ 277], [BR 140a]

4890. Bu kez dirler İlāhī n’idelüm uş
Bu gökçek hāli kim olmışdı key hoş

²⁷³⁷ AÜ, BR, HM: kez>kezin

²⁷³⁸ 4885 ve 4886 numaralı beyitler SR’de yok.

²⁷³⁹ AÜ, BR, HM: şıgmaz>gelmez

²⁷⁴⁰ AÜ, BR, HM: İledürler bağ anuñ mürvetine>İledürler pes andan Hâk Te‘ālā

4891. Diye Allāh Te‘ālā varuñ anı
Şaçuñ uçmaqlar içre tezde anı
[SR 150a]
4892. Ki cennet mülkleri olsun münevver
Bu resme naql ider ol sırr-ı ekber
4893. Yine anlar dir ol dem eyleyüb kâl
Huzānuñ Hâzretine ‘arz ider hâl
4894. İlâhî n’idelüm²⁷⁴¹ artanın ey Hâk
İrer tizcek cevābu Hâyy u Muṭlaḳ
4895. Koyuñ kandiller²⁷⁴² içre ‘arşuñ anı
Şırâṭ üzre gerek ḳullara ya‘ni
4896. Bular²⁷⁴³ ululuḳ kim naql olundu
Ol ismüñ ḳadri eclinden dinildi
4897. Olarda ol ḳadar ḳadr ola a‘lâ
Ki bunca biñ kez andan ulu ola
4898. Bular her kimseden mi ola şâdır
Olar kim ola şıdḳ içinde hâzır
4899. Ki her emre iṭâ‘at ide hâliş
Göñülden dine tâ olmaya şâliş
4900. Görüñ kim Hâḳ Te‘ālā nice devlet
Virüpdür bize illâ bizi ḡaflet

²⁷⁴¹ AÜ, BR, HM: n’idelüm>n’ide

²⁷⁴² AÜ, BR, HM: ḳandiller>ḳandil

²⁷⁴³ SR: Bular>Olarda

[HM 147a]

4901. Ḳatī maġbūn ider ƙılmañ²⁷⁴⁴ itā‘at
 Unutmañ Ḥaƙƙı tā geçmeye sā‘at

4902. Resūlu’llāh eyitdi çünkim Allāh
 Ḳalem birle yaratdı levhi ol Şāh²⁷⁴⁵

4903. Ḳalemde yüz boġun halk itdi Bārī
 Ḳalem nūrdan beġāyet şöyle arı

4904. Bu kez her boġunuñ sen arasın bil
 Ne miqdār ola aña anca hem yıl

4905. Olupdur elli yıllık yol arası
 Bular ol nūr sözidür kim varası

4906. Olur pes biñ yıl anuñ ƙadd-i t̄ali
 Uzunluƙda bu yüzden²⁷⁴⁶ ola h̄ali

[AÜ 278], [BR 140b]

4907. Ḳılam vaşfın diyem şoñra bil anı
 Ne resme halk idüpdür cāvidānı²⁷⁴⁷

4908. Nażar ƙıldı aña heybetle Allāh
 Ḳalem oldu iki şaƙ olġıl āġāh

²⁷⁴⁴ SR: ƙılmañ>itmeñ

²⁷⁴⁵ 4902-4918 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz’in şu hadisine tekâbüil gelmektedir: “Nebî (sav) Efendimiz buyurdu ki: Allah (cc) kalemlle birlikte levhi yarattı. Kalem nūrdan olup yüz boġumdan müteşekkildi. Her boġumun arası da elli yıllık yol mesafesinde olup boyunun tamamı bin yıldı. Hak Te’âlâ heybetle kaleme bakınca kalem ikiye yarıldı. Bunun üzerine Hak Teâlâ “Ey kalem yaz’ buyurdu. Kalem ise “Nasil yazayım, ne ile başlayayım?” dedi. Allah (cc), “Bismi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm” yaz!” buyurdu. Kalem, bu Hak (cc) emrini önden çalışıp ardından yedi yüz yıl içinde yazdı. Hak Te’âlâ “Yüceliğim ve celâlim için yaz!” buyurdu. (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

²⁷⁴⁶ SR: bu yüzden>bu denli

²⁷⁴⁷ AÜ, BR, HM: cāvidānı>cāvizānı

4909. Buyurdu Hâk Te‘âlâ yaz kalem dir
Ki ‘ilmümden ne resme ola taqdîr
[SR 150b]
4910. Bu halk içre ne kim olsa gerekdür
Ne yüzden emr-i kudret olıyardur
4911. Kalem eydür neyile ibtidâyı
Kılam bunda nenüñ üzre binâyı
4912. Hemân sâ‘at Huzâdan irdi fermân
Bulundu ol murâda anda dermân ²⁷⁴⁸
4913. Ki *Bismi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm* yaz
Budur emr-i irâdet eyle âgâz
4914. Bu resme oldu çünkim emri sen bil
Kalem aña çalışdıydı yüz yıl
4915. Yedi yüz yıl içinde yazdı anı
Hâkuñ emridür uş tutmañ gümânı
4916. Didi ‘izzüm celâlüm çün kılub²⁷⁴⁹ yaz
Muhammed ümmetinden kim ki bir kez
4917. Diye çün şıdķ u ihlâş birle anı
Göyünmeye cehennem içre cânı
4918. Ve hem yüz yıl ‘ibâdet eylemişce
Ve yüz aç yalıncaķ toylamışca

²⁷⁴⁸ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

²⁷⁴⁹ SR: kılub>idüp

[HM 147b]

4919. Dīvānında anuñ ḥatm ola ol ān
Bu deñlü uş merātib ḥayr u iḥsān
4920. İşitgil İbni ʿAbbāsdan rivāyet
Resūlden naql ider eyleñ riʿāyet²⁷⁵⁰
4921. Resūlu'llāh eyitdi çünki bir kul
Eger bir kez eyitse derd ile ol
4922. Ḥaķuñ emriyle her bir ḥarf içün bil
Yazar dört biñ şevāb²⁷⁵¹ hem daḥı tebdīl
4923. Kılur dört biñ günāhın maḥv ider Ḥaķ
Daḥı dört biñ merātib ref' ider baķ²⁷⁵²
4924. Anı Qur'ānda ma'lūm itdi Allāh
ʿAmel kılsañ günāh maḥv ola her gāh

[AÜ 279], [BR 141a]

4925. Ki tebdīl ide ya'ni Ḥaķ Te'ālā
Yavuz fi'li şevāba ol Te'ālā

[... إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ...]

*İnne'l-ḥasenāti yüzhıbnes-seyyi'āti*²⁷⁵³

²⁷⁵⁰ 4920-4924 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz'in şu hadisine tekâbül gelmektedir: "İbni Abbas'tan (ra) rivâyetle Nebî (sav) Efendimiz buyurdu ki: Kul, derd ile bir kez "Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm" dese Hakk'ın (cc) emriyle Besmele'nin her harfi için kula dört bin sevap yazılır. Ayrıca dört bin günahu dört bin sevaba tebdil olunup mertebesi dört bin derece yükselir."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

²⁷⁵¹ AÜ, BR, HM: şevāb>şevābın

²⁷⁵² AÜ, BR, HM: baķ>Ḥaķ

²⁷⁵³ "Şüphesiz iyilikler, kötülükleri giderir.", (Hûd, 114)

4926. Rivāyetdür Enesden eydür ol yār
Ki Peyğamber buyurmuş uşta²⁷⁵⁴ tekrār²⁷⁵⁵

[SR 151a]

4927. Ki her kim dise on biñ kez bu ismi
Cehennem odına yanmaya cismi

4928. Āzād itmiş olur cismini nārdan
Anı kırtarur Allāh cümle țārdan

4929. Ve hem ‘ömri ziyāde ola ey yār
Beşāretle olur şoñ demde aħbār

4930. Aña geldükde ‘Azrā’il ħaber dir
Rızā vü cennet emrin ide tedbīr

4931. Rivāyet oldı Ka‘bdan eydür ol cān
‘İsā peygambere vahy itdi Sübhān²⁷⁵⁶

4932. Ki yā ‘İsā işit bir nesne benden
Ki *Bismi’llāhı* çok yād eylegil sen

4933. Eger bir kimse gelse baña dir Hāķ
Bu isme eylese ħürmet muħaķķaķ

²⁷⁵⁴ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

²⁷⁵⁵ 4926 ve 4927 numaralı beyitlerde işaret edilen hadis şudur: “Hz. Enes’den (ra) rivâyetle Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur: Her kim on bin kez “Bismi’llâhî’r-rahmânî’r-rahîm” dese bedeni asla cehennem ateşinde yanmayacaktır.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

²⁷⁵⁶ 4931-4934 numaralı beyitlerde işaret edilen hadis şudur: “Nebî (sav) Efendimiz buyurmuştur ki: Allah (cc) İsâ Aleyhisselâm’a “Ey İsâ! Bismi’llâh” lafzını çokça zikret! Eğer bir kimse bu lafza ħürmet edip bana gelirse onu ateşten âzâd ederim.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

4934. Bulunsa şafhasında ger anuñ yüz
Āzād idem²⁷⁵⁷ anı nārdan budur söz
- [HM 148a]
4935. Girüb cennetlere şād ola ol kıl
Ne kim kılsa bunuñla ola maqbül
4936. Resūlu'llāh buyurdu çün kıyāmet
Kıpup kim ola mağfūr kim melāmet ²⁷⁵⁸
4937. Pes ol günde Muḥammed ümmetinüñ
Ol eşref ḥulķı gökçek himmetinüñ
4938. Kaçan dartılsa a'māl-i şevābı
Görüñ kim ne ola anda ḥisābı
4939. Ve amma bunlaruñ añlañ namāzı
İderlerdi Ḥaḳḳa her dem niyāzı
4940. Namāzları bularuñ şöyle kim var
Beni İsrā'ilüñ kavminüñ ey yār
- [AÜ 280], [BR 141b]
4941. Ki biñ rek'at namazlarından efdāl
Olur ya'ni ziyāde anda her ḥāl

²⁷⁵⁷ SR: Āzād idem>Āzād itdüm

²⁷⁵⁸ 4936-4959 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz'in şu hadisine tekâbül gelmektedir: "Kıyâmet koptuğunda kimi mağfur kimi de melâmet hâlinedir. O günde eşref yaradılışlı ve gökçek himmetli Muhammed (sav) ümmetinin amellerinin sevabı tartılsa hesapları şöyle olurdu: Bunların iki rekat namazı İsrailoğulları'nın namazından iki bin kat daha efdaldır. Cenâb-ı Allah (cc) "Bunların şânı nedir?Dünyadaki hâli nedir?" diye sorar. Hesap melekleri de "Yâ Rabbi, bunlar namazlarında "Bismi'llâh" deryip dillerinde de her dâim seni vird edinirlerdi. Sonrasında mü'minler cenneti vatan tuttuğunda Cenâb-ı Hak (cc) mü'minlere heybet nûruyla heybet elbisesini giydirir. Melekler, Allah'a (cc) mü'minlerin bu pâyeye nasıl eriştiklerini sorduğunda Cenâb-ı Hak (cc) meleklerle cevâben "Bunlar ne vakit beni zikretse öncesinde bana tâzimde bulunurlar, sonrasında da "Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm" diyerek ibâdet ederlerdi. Bugün de Ben (cc) onlara tâzimde bulunurum."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

4942. Bularuñ iki rek'at bil şalâtı
Gelür ağır görün ol yüce zâtı
4943. Muḥammed ümmetinüñ diye bunlar
Neyidi şanı ey 'Allām u Ğaffār
4944. Bizüm biñ rek'atimüzden ziyāde
Ki bunlar bī-nihāyet intihāda

[SR 151b]

4945. Diye Allāh Te'alā anda ḳālī
Ki neydi²⁷⁵⁹ bunlaruñ dünyāda ḥālī
4946. Şalātında bularuñ diye Ḳahhār
Ki *Bismi'llāhı* vardır dirdi anlar
4947. Anuñ çünkim²⁷⁶⁰ ziyāde oldı bunlar
Bulardan kaçısardur anda hem nār
4948. Diliñde vird idin sen anı dā'im
'İbādet bil anuñla oldı²⁷⁶¹ ḳā'im
4949. Ḥaberde yine Peyğamber buyurdı
Şu kimse çünki mü'min oldı adı
4950. Vaṭan ṭutsa kaçan cennetde bunlar
Neyidi şanı biline pes anlar²⁷⁶²

²⁷⁵⁹ SR: neydi>buydı

²⁷⁶⁰ SR: çünkim>çündür

²⁷⁶¹ SR: oldı>ola

²⁷⁶² AÜ, BR, HM: Neyidi şanı biline pes anlar>Ḥürilerle melekler her ne kim var

4951. Buyurdu anlaruñ haqqında ol yār
Hūrilerle melekler her ne kim var ²⁷⁶³

4952. Bularuñ baqmaya²⁷⁶⁴ anlar yüzine
Olunmaz tākati dir gör²⁷⁶⁵ sözine

[HM 148b]

4953. Anuñ çün anlara Allāh viriser
Ki heybet kisvetini geydiriser

4954. Çü heybet nūrunı geydüre Allāh
Olur her birinüñ yüzleri biñ māh

4955. Melekler diye yā Rabbī bu kullar
Bu resme kim kerāmet buldı bunlar

4956. Neyile irdi²⁷⁶⁶ bunlar diye Allāh
Haber vire pes ol dem Hāzretu'llāh

4957. Kaçan bunlar beni zıkr itse dā'im
İderlerdi baña evvelde ta'zīm

4958. Ki *Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm*le
İbādet kıldılar bunlar anuñla

[AÜ 281], [BR 142a]

4959. Bugün ta'zīm idem bende bulara
Kılam ušta²⁷⁶⁷ cemālüm āşikāra

²⁷⁶³ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²⁷⁶⁴ AÜ, BR, HM: baqmaya>baqmağa

²⁷⁶⁵ AÜ, BR, HM: dir gör>gör hem

²⁷⁶⁶ SR: Neyile irdi>Şöyle irdi

²⁷⁶⁷ AÜ, BR, HM: ušta>uşda

4960. Ki her kim kılsa ta'zīm ol Huzāya
Kaçan uğrayısar anlar cezāya
4961. Eger bir idesin on ider Allāh
Bular uşta varılır anda v'allāh ²⁷⁶⁸
4962. Rivāyet oldı 'İsā diñle bir gün
Varub bir qabre uğrar ol yüzi gün
[SR 152a]
4963. Görür ehl-i beğāyet nāra iħrāk
Mu'azzeb her belāya olmuş ol ğark
4964. Yine bir gün o qabre uğrar ey yār
İhāta eylemiş ol qabri envār
4965. Görür rahmet meleklerini nürdan
Tabaqlar ile anuñ üzerinden
4966. Haķuñ rahmetlerin İşār iderler
Melekler fevc fevc gelüb giderler
4967. 'İsā peygamber uş bu hāli gördi
Ta'accüb eyleyüb bir laħza durdı
4968. İki rek'at namāz kıldı o sā'at
Hemān 'arz eyledi Allāha hācāt
4969. O dem vaħy eyleyüb Raħmān eyitdi
Gel imdi diñle 'İsā ne işitdi

²⁷⁶⁸ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

4970. Buyurdı ol Te‘ālā yüce H̄azret
Ki bir söz kim olur ‘ālemde ‘ibret ²⁷⁶⁹

4971. Ki yā ‘Īsā bu kul ‘āşīydi gāyet
Ve fācirdi ‘azāb itdüm beğāyet

[HM 149a]

4972. ‘Azābumda benüm maḥbūs idi ol
Evet şimdi bulupdur ḥayra key yol

4973. Vefāt vaḳtinde ‘avrat ḥāmileydi
Velī erden budur ol kāmileydi

4974. Ol ‘avratdan gelür bil bir zülāle²⁷⁷⁰
Biraz gündən irişdi bu kemāle

4975. Ana terbiyyet itdi tā kim oğlan
Liyāḳat buldı her iş üzre el‘ān

4976. Mu‘allimde getürdi kıldı teslīm
Edeb birle mu‘allim kıldı ta‘līm

4977. Dili çün söyler oğlanuñ bu ismi
Yazılmışdur görüñ uş bunda resmi

[AÜ 282], [BR 142b]

[بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ]

Bismi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm ²⁷⁷¹

4978. Didi üstād o günde çün bu adı
Kılub ‘ilm üzre ol bu resme yādı

²⁷⁶⁹ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

²⁷⁷⁰ SR: zülāle>sülāle

²⁷⁷¹ “Rahmān ve Rahīm olan Allah’ın (cc) adı ile...”, (Fâtiha, 1)

4979. Anuñ oğlı bu dem uş yir yüzünde
Benüm ismümi zıkr eyler sözünde
[SR 152b]
4980. Yir altında aña bizde ‘azābı
Getürüb eyledüñ uşta²⁷⁷² şevābı
4981. Resūlu’llāh buyurđı ol vefādār
Beyān itmiş şevābın uşta²⁷⁷³ tekrār
4982. Biz oğlancuğa ta‘līm itse bir kıl
Şuña irse ki *Bismi’llāh* dise ol
4983. Pes oğlancık dise çünkim bu ismi
Āzād olur hemān ol demde cismi
4984. Mu‘allim birle oğlan ‘afv olur dir
İden Allāh durur ‘İsāya takrīr
4985. Kılur kırk kişiyे rahmet o Raḥmān
Ol oğlan akrabāsından pes ol ḥān
4986. Mu‘allimden dağı kırk kişi Allāh
Günāhların bağışlar olđıl āgāh
4987. Görüñ ne resme luţf eyler o Raḥmān
Ḥakīm u ‘Ālim u Ḥannān u Mennān
[HM 149b]

²⁷⁷² AÜ, BR, HM: uşta>uşda

²⁷⁷³ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

4988. Ne kim emr itdi işleñ anı pes siz
İdüñ sa‘yı yola toğrı gidesiz
4989. Diyenlerden bu ismi bunda her bār
Cehennem kaçā hem kār itmeye nār
4990. Zebānīler daħı tutmazlar anı
Āzād olur anuñ pes cism ü cānı²⁷⁷⁴
4991. Resūlu’llāh rivāyet kıldı bir ān
Kim oldur ħazne-i Ħaķ genc-i pinhān
4992. Kaçan Allāh Te‘ālā isteseydi
Nesīmi luḡf-i emrinden eseydi
4993. Melekler göndereydi ol caħīme
Bir iş çün gel nazar kıl ol Raħīme
[AÜ 283], [BR 143a]
4994. Dilerse ya‘ni göndermek ferişteh
Yazar alnına anuñ pes her işte
4995. Ki *Bismi’llāh* ola ol nakşa tedbīr
Pes andan soñra anı gönderür dir
4996. Gelür bil ol melek bā-emr-i kudret
Gezer odlar içinde ala ‘ibret
4997. İder devri zarar kılmaz cehennem
Görür kaydın döner andan hemān dem
[SR 153a]

²⁷⁷⁴ AÜ, BR, HM: Āzād olur anuñ pes cism ü cānı>İşitdüñ ħuz diyübdüñ evvel anı

4998. Z̄arar kılmaz aña od zerre miqd̄ar
Kim ola itmeye pes aña ikr̄ar
4999. Gerekdür diyeler kim her emürde
Ol isme duymaya taşda demürde
5000. Eger q̄orq̄uyıla toğrı eyitse²⁷⁷⁵
Z̄arar irmez aña her q̄ande gitse²⁷⁷⁶
5001. Olursañ şuda ger ğarq̄ olmayasın
Yanar od içre girsen yanmayasın
5002. Diyem şimden girü bir hoş hik̄ayet
Bunuñ naqlinde olmaz hiç nih̄ayet
5003. Gel imdi söyle çün fet̄ ide Bārī
Geçer bu ‘ömr elinüñ lāle-zārı
5004. Haz̄an-veş şolmadan dil olmadan lāl
Beȳān it ism-i Haqqı eylegil qāl
5005. Gidersin sen qalur naqlüñ budur hāl
Ne kıldı gitdi ‘ömrüñ uşta āzād ²⁷⁷⁷
5006. Qalur nāmuñ bu dillerde olub yād
Budur oğul ki saña qala ābād
- [HM 150a]
5007. Eger biñ yıl disem bir qatre yādın
Beȳān olmaz çü kendi bilür adın

²⁷⁷⁵ AÜ, BR, HM: eyitse>itseñ

²⁷⁷⁶ AÜ, BR, HM: gitse>gitseñ

²⁷⁷⁷ 5005 ve 5006 numaralı beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

Beyit

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

5008. Tā kıyāmet ger dinilse bu haber
Naql olunmaz eyle bil ey mu'teber

5009. Ger dilerseñ bulasın andan şafā
Vir şalavāt rūḥ-i pāk-i Muştafā

Faşlun Fī Hikāyet-i Besmele

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

5010. Zamān-ı māzide bil kim vardı bir Yahūdi²⁷⁷⁸ ey cān
Olur bir 'avrata 'aşık kılmurdu dün ü gün efgān

[AÜ 284], [BR 143b]

5011. Ol 'avratda Yahūdiydi velī kılmazdı hiç merhem
Evet bu anuñ 'ışkından kılmur bülbül gibi nālān

5012. Yemekden kesdi gündüzün hem içmekden daḥı şöyle
Yanar cānı ider āhı geçer üstüne çok devrān

5013. Bu ḥāl içinde ol bir gün gezerken şöyle bī-çāre
'Aṭā Kibār adı bir şeyḥ var idi anda key merdān

5014. Sürüb geldi aña ol er²⁷⁷⁹ yitişüb ḥizmetine çün
Baḳar yüzine şeyḥ anuñ şararmış şanasın za'ferān

[SR 153b]

5015. Şorar eydür nedür ḥālūñ beyān ider bular bir bir
Evet nice ider naqliñ gözünden yaş ider seylān

²⁷⁷⁸ AÜ, BR, HM: vardı bir Yahūdi>var idi bir Cühūd

²⁷⁷⁹ AÜ, BR, HM'de "er" yok.

5016. Teraḥḥum itdi şeyḥ anı o ḥālde görücek ey yār
Gör imdi aña ne irdi neye kıldı anı mihmān
5017. Yazar bir pāre kāğıda içinde bil ki Bismi'llāh
Tamām yazub anı ol ḥāş Yahūdiye kıtur iḥsān
5018. Didi mā bunı al var kim bu isimle saña Allāh
Ḥalāşlık vire şek tıtma irişe raḥmet-i Raḥmān
5019. O sevdüğünide bil hem kıla rüzı yürü ol Ḥaḳ²⁷⁸⁰
Ne işlense bu isimle şoñunda olmaya ḥüsrān
5020. Yahūdi aldı çün anı gider şeyḥüñ yanından ol²⁷⁸¹
Velī şöyle inandı kim sözüne şeyḥüñ ol yeksān
5021. Alub ol kāğıdı yutdı ve döndi şeyḥe eydür kim
Ki yā şeyḥ bu mecāz 'ışḳum göñülden çıqdı uş el'ān
[HM 150b]
5022. Bu ismüñ nürü ḳalbümde serāser tıldı bil ḥāli
Ve hem mevc urdı göñlümde benüm bil lezzet-i ĩmān
5023. Bu aḥvāl çün zuhūr itdi unuttum 'ışḳın 'avratuñ
Baña 'arż eyle tiz ĩmān bilem nedür edeb erkān
5024. ĩmān 'arż itdi şeyḥ ol dem mecāzdan oldı ol ḥāliş
Ḥaḳıki 'ışḳa çün döndi hemān dem oldı Müselmān

²⁷⁸⁰ SR: kıla rüzı yürü ol Ḥaḳ>kıla ol Ḥaḳ saña rüzı

²⁷⁸¹ AÜ, BR, HM: ol>çün

5025. Ol ‘avrat çünki sem‘ itdi²⁷⁸² Müselmān olduĝın anuñ
Ve hem²⁷⁸³ ‘ışkından uşanmış aña fazl eylemiş Sübhān
5026. ‘Acele eyleyüb olda gelür şeyhuñ ıapısına
Oñat bilmek dilerdi ol dilemez²⁷⁸⁴ kim ııla nādān
5027. Ol ‘avrat didi kim yā şeyh o Yahūdi gelüb bunda
Senüñ ıatuñda taħkıķ ol Müselmān oldu mı el’ān
[AÜ 285], [BR 144a]
5028. Ol ‘avrat kim severdi ol bugün vaz geldi mi andan²⁷⁸⁵
Ki ‘ışkından gice gündüz olupdı vāile hayrān
5029. Ne‘am didi aña ol şeyh velī eydür ki sen kimsin
Didi ben-ven ol ‘avrat kim uş yine eyitdi pes andan
5030. Ol ‘avrat şeyhe naql itdi ki taħkıķ dün gice gördüm
Uyur uyanıķ içre ben ki bir kimse yüzi tābān
5031. Baña eydür ki ey hātun diler misin maķāmuñ uş
Göresin cennet içinde saña ‘arz ola hem Rıdvān
5032. Yüri Aķā Kibāruñ uş ıatına tā ki cennetde
Maķāmuñ saña ‘arz ide ola müşküllerin āsān
[SR 154a]
5033. Didi imdi ne eydürsin aña şeyhde eyitdi kim
Maķāmuñ bil ki rü’yañda dilersen göresin imkān

²⁷⁸² AÜ, BR, HM: sem‘ itdi>işitdi

²⁷⁸³ AÜ, BR, HM’de “hem” yok.

²⁷⁸⁴ AÜ, BR, HM: dilemez>gerekmez

²⁷⁸⁵ AÜ, BR, HM: andan>ol er

5034. Saña evvel gerekdür pes²⁷⁸⁶ açasın özüñe bir şayd
Çapusın tā ki ol bābdan kılasın cenneti seyrān
5035. Pes ol hātun kişi ol dem eyitdi aña kim yā şeyh
O çapuna çapudur kim açıla göñlüme pinhān
5036. Aña ol şeyh eyitdi kim di *Bismi'llāh* tamām ismi²⁷⁸⁷
Çabul itdi hemān ol dem didi tā ire bu dermān
5037. Çaçan kim didi ol ismi nidā itdi dönüb şeyhe
Hāçuñ birliğin añladum ve bildüm oldurur Sulţān
5038. Temāşā eyledüm mülkin münevver oldı hem çalbüm
İmān 'arz it baña tiz tiz ire tā cānuma cānān

[HM 151a]

5039. İmān 'arz itdi şeyh ol dem Müselmān oldı ol hātun
Görüñ ol ism-i a'lānuñ ki fazlı nicedür yeksān
5040. Huzūrında çurub²⁷⁸⁸ şeyhuñ evine geldi ol gice
Yaturken donla düş gördi didi kim geldi uş bir ān
5041. Görür kim cennete girmiş evet içinde bir çubbe
Ki bir dāne yaşıl incüden itmiş bil ki ol Hānnān
5042. Anuñ fevçinde yazmışlar ki *Bismi'llāhi* ey Bārī²⁷⁸⁹
Tamāmet anda naçş olmuş iden²⁷⁹⁰ ol Hālīç u Mennān

²⁷⁸⁶ SR: pes>kim

²⁷⁸⁷ SR: Aña ol şeyh eyitdi kim di Bismi'llāh tamām ismi>Aña ol şeyh eyitdi kim didi
Bismi'llāhi ismi

²⁷⁸⁸ SR: çurub>dönüb

²⁷⁸⁹ AÜ, BR, HM: ey Bārī>ey yār

²⁷⁹⁰ AÜ, BR, HM: naçş olmuş iden>naçş itmiş biliñ

5043. Ve lâ ilâhe illa'llâh Muḥammed hem Resûlu'llâh
Bular hep ḳubbe üstünde yazılmış emr-i bâ-Sübḥân²⁷⁹¹

5044. Pes ol uyḳu içinde hem oḳuyub yazuyı gördi²⁷⁹²
Münādî çağırub eydür işit kim ne dir ol emân
[AÜ 286], [BR 144b]

5045. Ki ol ismi görüb anda oḳuyan kimse bilgil kim
O gördüḡüñ maḳâmı Ḥaḳ bağışladı saña ol ḥân

5046. O ḥâtun kişi uyḳudan²⁷⁹³ uyanub didi kim yâ Rab
Beni cennete ḳoyduñ hem çıkarduñ yine bî-emân

5047. Bu ḳavle râzı olmazam beni ḡuşşâ-yı dünyâdan
Münâcât itdi ḳurtar dir tazarru' itdi ol ḥandân

5048. Du'âdan oldı çün fâriḡ hemân dem evi üstüne
Yıḳılıb ḳaldı altında şehîd oldı virüb ol cân

5049. 'Azîz imdi bu ismüñ gör ne resme 'âlîdür ḳadri
Ol iki kişi şıdḳıla didükleri çün ol Deyyân²⁷⁹⁴

5050. Neler virdi idüb müslim teraḥḥum eyleyüb ol dem
Hidâyet itdi anlara ḳılıb raḥmetlerin arzân²⁷⁹⁵

[SR 154b]

5051. Ya şol mü'min ki²⁷⁹⁶ evvelden olar İslâm içindedür
Cemî' işleri Bismi'llâh dimekdür daḡı er-Raḥmân

²⁷⁹¹ SR: emr-i bâ Sübhân>merri yâ Sübhân

²⁷⁹² SR: gördi>gördüm

²⁷⁹³ SR: uyḳudan>uyḳudan

²⁷⁹⁴ SR: Deyyân>Mennân

²⁷⁹⁵ SR: Hidâyet virdi anlara idüb raḥmetlerin arzân>Hidâyet itdi anlara ḳılıb raḥmetlerin arzân

²⁷⁹⁶ AÜ, BR, HM: ki>kim

5052. Pes eyle olsa var fikr it nite maħrūm ider Allāh
Size biñ biñ virür artuğ ħāṣā luṭfindan ol Ğufrān
5053. Bu mü'minleri Ĥağ sevdi ħisābsuz ide raħmetler
Oğundı sende ol ismi işitdün bunca kez Burhān
5054. Nice virmişdür ol Ĥağ²⁷⁹⁷ size dürlü sevāblardan
Hemān tağşirlik uş bizde ħalupdur eylerüz noğşān
5055. İlāhī sen 'ināyet ħıl bizi bu nefse uydurma
Keremden ħalbümüz şağla ki tā azdurmaya²⁷⁹⁸ şeyṭān

[HM 151b]

Ravī 'an Resūli'llāhi Şalla'llāhu 'Aleyhi ve Sellem

Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn / Fe 'ū lūn

5056. Resūlu'llāh buyurdı her ħaçan ħul
Bir işe başlasa yā ħayrı vağt ol ²⁷⁹⁹
5057. Eger kim söylese dilde bu ismi
Ne dir ol dem Ĥuzā kim diye ismi
5058. Beni sevgülü adumla ħulum sen
Añarsın kim benüm ħatumda andan
5059. Bilesin sevgülü adumda yoğdur
Anı yād eyleyen maħbūb-ı Ĥağdur

²⁷⁹⁷ AÜ, BR, HM: ol Ĥağ>Allāh

²⁷⁹⁸ SR: azdurmaya>azdurmasun

²⁷⁹⁹ 5056-5063 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz'in şu hadisine tekâbül gelmektedir: "Nebî (sav) Efendimiz buyurmuştur ki: Ne vakit bir kul, bir işe başladığında Besmele'yi söylese Hak Te'âlâ "Kulum sen beni sevgili adıyla anarsın. Benim huzurumda ondan daha sevgili bir ad yoktur. O ismi zikreleyen Hakk'ın (cc) sevgilileridir. Ben de o mü'min kullarımı bu isimle anarım."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

5060. O mü'min ullarum pes imdi bende
Añam bir sevgülü nesneyle bunda

[AÜ 287], [BR 145a]

5061. İşitgil pes ne dir ol sevgülü dir
Beyān olsun bular heb şöyle bir bir ²⁸⁰⁰

5062. Rızā'ullāh durur hem dağı cennet
Cemālin hem 'ayān itmekde himmet

5063. İlāhī sen müyesser ıl o adri
'Aā eyle cemālūñ ılma ahrı

aşide Fī Baħr-i Tavīl

Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lūn

5064. Dosta virdūñ bir göñül dostdur bizüm dildārimuz
Gice gündüz her nefesde oldurur hem yārimuz

5065. Būlbūl olub 'ıř içinde vāile ĥayrān u mest
Ol Cemāl-i lā-yezāl oldı bizüm gül-zārimuz

5066. Ol Cemāle arşu her dem ıluruz efgān-ı zār
Bize raĥmet güllerinden şaar ol Settārimuz

5067. Cān u dil bezl eyleyüb ol yār iün ıldı fedā
Aluban bizden bizi ol dost olur hem varımız

[SR 155a]

5068. Gel ey miskīn řöyle maħrūm nie bir oldun ĥarāb
'İřa dönder yüzūñ anma dūnyede²⁸⁰¹ bāzārimuz

²⁸⁰⁰ Bu beyit SR'de yok.

²⁸⁰¹ AÜ, BR, HM: dūnyede>dūnyāda

5069. Saña dünyādan ne bitdi kim saña ol yār ola
Seni kulluk eyle diyüb²⁸⁰² virdi ol Ğaffārımız

5070. Taşuñı yuduñ eritdün içüñi kılduñ pelīd
Bilmedün gönüllere kıılır nazār Ğahhārımız

[HM 152a]

Beyit

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

5071. Niķāb açdı cemālinden yine cānān elinden yār
Ķanı 'āşık anı ister virür yoluna baş u cān

5072. Ķanı er kim bu çevgānı şala meydanda koyub baş
Ķanı ol kalb-i hālīş kim aña mihmān ola Sultān

Ħikāyet-i Bişr-i Ħāfī Raḥmetu'llāhī 'Aleyh

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

5073. İşit imdi yine bir naķlı ey yār
Yine bir hoş ḥikāyet diñle tekrār

5074. O *Bismi'llāh*nuñ çoķdur şevābı
Bilürseñ oldı ol bir genc-i esrār

[AÜ 288], [BR 145b]

5075. Bil imdi Bişr-i Ħāfīnün şalāḥın²⁸⁰³
Bunuñla oldı bir gün çün²⁸⁰⁴ o dildār

5076. Bişr-i Ħāfī meger serhoş giderdi
Yol üzre buldı bir kāğıd o dildār

²⁸⁰² AÜ, BR, HM: diyüb>diyu

²⁸⁰³ SR: şalāḥın>şalāḥı

²⁸⁰⁴ AÜ, BR, HM: çün>çü

5077. Şunub toprak içinden aldı anı
Nazar kıldı içinde ism-i Hâk var
5078. Yazılmış anda *Bismi'llāh* tamāmet
Naşīb itmiş ezelden aña Settār
5079. Hidāyet kime isterse virdi Hâk
Kimine hışm ider isterse Qahhār
5080. Bişr-i Hâfî anı gördi tiz aldı
Sağalıyla tozun sildi ol ebrār
5081. Varub bir aqçelik misk aldı ol dem
Qoqulayub harîrler içre şarar
5082. Aña ta'zîm idüb şanduğa koydı
Qomadı kim ola yâbânda evkâr
5083. Yatub ol gice düş gördi işit sen
Aña bu resme gör âvâz iderler

*Yâ Bişr tîbet ismi ve 'izzeti ve celâlî tabebtü ismüke fi'd-
dünyâ ve'l-âhîrati* ²⁸⁰⁵

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

[SR 155b]

5084. Yâ Bişr sen benim ismümi²⁸⁰⁶ gökçek
Qoqularla şarub eylersin îsâr²⁸⁰⁷

[HM 152b]

²⁸⁰⁵ "Yâ Bişr! Sen benim ismimi, izzetimi ve celâlimi temizledin. Ben de senin dünyada ve âhirette ismini temizledim!"

²⁸⁰⁶ AÛ, BR, HM: ismümi>adumı

²⁸⁰⁷ AÛ, BR, HM: îsâr>ey yâr

5085. Ağırladuñ celālüm ‘izzetüm çün
Senüñ ben dağı aduñ idem envār
5086. İki ‘ālemde hürmetlü kılam uş
Kılam dürlü çoğular birle işār
5087. Bir ‘ammūsi var idi Bişrüñ aña
Velīlerden idi hem şāhib-esrār
5088. Tamāmet üç gice gördi düşinde
Nidā eylerdi bir kimse serāser
5089. Dir idi Bişr yarlıgandı çün ol
Bizüm adumuzu görklü kılsar
5090. Ki biz dağı kıyāmet tā olunca
Çoğulu kılavuz adını her bār
[AÜ 289], [BR 146a]
5091. Çün ‘ammūsı anuñ gördi bu düşi
Varub Bişri dağı kıldı haberdār
5092. Didi sen ne ‘amel kılduñ bana di
Bişr didi ki v’allāhi ey muşavver
5093. Ki şundan ğayrı nesne bilmezem ben
Giderken yolda toprak içre²⁸⁰⁸ nā-çār
5094. Ki bir pāre kâğıd buldum ve gördüm
Yazılmış anda *Bismi’llāh* muqarrer

²⁸⁰⁸ AÜ: içre>içinde

5095. Anuñ ben tozunı²⁸⁰⁹ sildüm yüzümle
Ve hem misk ile şardum daħı ‘anber
5096. Koķulayub ħarīrle şanduk içre
Kođum yā ‘ammū ħāl uş böyledir var
5097. İşidüb didi yā Bişr için anuñ
Adına ta‘zīm itdük ol vefādār
5098. Seni fażl eyleyüb²⁸¹⁰ bil yarlıgadı
Kıla aduñı görklü ħalka Cabbār
5099. Bişr için ‘ammūsından bildi naķlı
Didi kim zī-Kerīm Ħayyu tüvankār
5100. Anuñ bir adını şaķladuđum çün
Benüm bunca günāhım kıldı aĥyār
5101. Ya‘ni ‘afv eyleyüb ħayr itdi cümle
Beni yār eyledi olmuşken ađyār
- [HM 153a], [SR 156a]
5102. Baña vācib durur kim emrin anuñ
Dutuban terk idem ol şerr-i eşrār²⁸¹¹
5103. Anuñ pes ħürmetine cān u dilden
Didi bir kez ki ol āh eyleyüb zār
5104. Hemān ‘aķlı gidüb düşdi başından
Zamāndan şoñra ‘aķlı başa oynar

²⁸⁰⁹ SR: tozunı>yüzünü

²⁸¹⁰ SR: fażl eyleyüb>fażl idüb

²⁸¹¹ SR: şerr-i eşrār>sırr-ı esrār

5105. Ne deñlü varsa uluñ ıldı āzād
Cemī^c mālın taşaddu itdi²⁸¹² kim var

5106. Baş aı²⁸¹³ yalın ayak Mekkeye ol
Sefer ıldı iinde ‘ış-ı dildār

5107. Bu resme dirdi o asretle yādı
Dilinde zıkr idüb albinde ezkār

[AÜ 290], [BR 146b]

5108. Anı nazm eyledük²⁸¹⁴ tā ola mevzūn
İlāhīdür degildür şi‘r-i eş‘ār

aşıde

Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn

5109. Bu benüm göñlümi cāndan āvāre eyleyen dostum
Yine bu derdüme derdüñle tımār eyleyen dostum

5110. İrişem mi ‘aceb adre cemālünden alam perde
Bu mir‘āt üzre ol bedrūñ tecellī eyleye dostum

5111. Teraum eyleseñ bize gözüm düş olsa ol yüze
Nice bir şöyle asretle ciger an eyleyem dostum

5112. Maām-ı vadet üzre ben cemālūñ nūrına arřu
Müzāhir küllī ref^c olub²⁸¹⁵ ebed devr eyleyem dostum

²⁸¹² AÜ, BR, HM: itdi>ıldı

²⁸¹³ SR: Baş aı>Baş aub

²⁸¹⁴ SR: eyledük>eyledüm

²⁸¹⁵ SR: olub>olur

5113. Seni sevenleri yā Rab teraḥḥum birle luṭf eyle²⁸¹⁶
Ve hem faẓluñla²⁸¹⁷ kı́l ma‘mūr dime kim cevr idem dostum
5114. Senüñ luṭfuñdur ol dā’im münevver eyler āfākı
Naẓar kı́lsak²⁸¹⁸ hemān sensin cemi‘ eşya ile dostum
5115. Zehī‘ āşıq ki ma‘şūkı sen olasın anuñ ey yār
Ezel hem ebed dā’im zevāl olmaz saña dostum
5116. Cemī‘ ‘ālem uyur yā Rab senüñ ‘aynuñ uyanıqdur
Benüm ḥālüme ṭanıqdur bu qāli ḥāl idem dostum²⁸¹⁹
5117. Hidāyet senden olmazsa bu ‘ıṣkuñ cāna ṭolmazsa
Ve ğaybuñ ‘aynı olmazsa ne kı́lsun kı́llaruñ dostum

[HM 153b]

5118. Diler kim dere bülbüller vişālüñ bāğınuñ gülin
İreler Qadr-i a‘lāya saña senüñ ile dostum

[SR 156b]

5119. Beşer²⁸²⁰ ‘ıṣkuñladur ḥayrān ki şöyle zār u ser-gerdān
Bu ḥüsne çün nihāyet yoq qo seyrān eylesün²⁸²¹ dostum

Ḥatm ü Kaşīde

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

5120. İrişdi Mekkeye çün Bişir-i şādık
Görenler ḥasretüñden özi göyner

²⁸¹⁶ AÜ: luṭf eyle>ref‘ eyle

²⁸¹⁷ AÜ, BR, HM: faẓluñla>faẓl ile

²⁸¹⁸ AÜ, BR, HM: kı́lsak>kı́lsam

²⁸¹⁹ AÜ, BR, HM: Benüm ḥālüme ṭanıqdur bu qāli ḥāl idem dostum>Benüm ḥālüme dānık
bu qāli ḥāl Ādem dostum

²⁸²⁰ SR: Beşer>Bişir

²⁸²¹ SR: eyle sen>eylesün

5121. Harām içinde oldu ol mücāvır
‘İbādetde şalāhatda o server
5122. Tevekkül atına bindi kanā‘at
Kuşağın biline çaldı tutub dār
[AÜ 291], [BR 147a]
5123. Hākuñ ‘ışkıında oldu şöyle hayrān
Nelerden kıldı gör bu çarh-ı devvār
5124. Yüzin döndi cihāndan idüb i‘rāz
Çü bildi bu olupdur dār-ı ğaddār
5125. Hākuñ ‘ışkıyla tıldı şöyle ol kim
Ebed el şunmaya dünya-yı mekkār
5126. Gel ey kardaş Hākkı seversen söyle ²⁸²²
Gözünü örtmesün dünyā-yı destār
5127. Didiler yā Bişir niçün ayğa
Ki başmağ geymedüñ ey yüzi envār ²⁸²³

El-Cevābü’l A‘māl-i ‘Alā Baħr-i Āħer

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

5128. Şuña irişdi hattā hāli anuñ
Geçe yolundan Hākuñ baş u cānuñ ²⁸²⁴
5129. Hākuñ yaratduğı yir üzre dendi
Ayakķabıyla başmağa utandı

²⁸²² AÜ, BR, HM: Gel ey kardaş Hākkı severseñ söyle>Gel imdi kardaş Hākkı sevseñ söyle

²⁸²³ Bu beyit SR’de yok.

²⁸²⁴ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

5130. Revā görmez bisāṭı üzre Hāḫḫuñ
Ayaḫḫabıyla başmağa işitdün
5131. Zehī fikr ü firāset key ‘ibādet
Kim itdi kendüye bu resme ‘ādet
5132. Sizüñde ḫāliñüz yā nitedür bir
Ḳılam andan ne yüzden ola tedbīr
5133. Olursız²⁸²⁵ key mü’eddeb şöyle ḡāyet
İdindün mescide girmege ‘ādet

[HM 154a]

5134. Ayaḫḫabıyla ey merdān-ı ‘āḫil
Zehī ‘izzet zehī ḫürmet oñat bil
5135. Yābāna başmağa ol yār utandı
Degül kim mescide başmaḫ olaydı

[SR 157a]

5136. Resūlu’llāh buyurdı bu beyānı
Edepsüzlükden ola ya‘ni ma‘nī²⁸²⁶
5137. Girenler mescide na‘lınla ol ḫul
Edebsüzdür didi ol ḫavl-i maḫbül²⁸²⁷
5138. Eger ‘āmī eger ‘ālim bu işe
Berāberdür ki na‘lınla girişe

²⁸²⁵ AÜ, BR, HM: Olursız>Olubsız

²⁸²⁶ AÜ, BR, HM: Edepsüzlükden ola ya‘ni ma‘nī>Edepsüzlükden olmuş ola ya‘ni

²⁸²⁷ 5137 ve 5138 numaralı beyitlerde işaret edilen hadis şudur: “Nebî (sav) buyurdu ki: “Mescide takunyayla girenler cāhil de olsa âlim de olsa edepsizdir.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

5139. Görürler ‘āmī kim ol ehl olanlar
Girürler başmağıla çün²⁸²⁸ kim anlar

[AÜ 292], [BR 147b]

5140. Ne bilsünler olar çün²⁸²⁹ göriserler
Olarda anlaruñla giriserler

5141. Olar tenbîh ideydi bu beyānı
Nite işleyelerdi anlar anı

5142. Budur ol qavl-i Aḥmed gör ḥadīşin
Olar²⁸³⁰ kim bu işe tevbe kılasın

**Ḳāle’n-Nebīyyu ‘Aleyhi’s-selām: Men deḥale’l-mescide
mutena‘ılan min sū’i’l-edebi²⁸³¹**

5143. Saña lāyık budur dā’im ey miskīn
Özüñi meskenet üzre kılasın

5144. Şu kim miskīn olur ol buldı ‘izzet
Añadur fazl u iḥsān cūd u raḥmet

5145. Tekebbür olma kim ol fi’l-i şeyṭān
Az olur ehl-i kibr olanda ĩmān

5146. Resūlu’llāh şaḥābe geydiler hep
Ayakqabın yābānda olmadı redd

5147. Delīl olmaz Bişir çün geymes anı
O da bir ‘āşık eyle itdi²⁸³² ya’ni

²⁸²⁸ AÜ, BR, HM: başmağıla çün>başmağıla pes

²⁸²⁹ SR: Olar çün>Olarda

²⁸³⁰ AÜ, BR, HM: Olar>Ola

²⁸³¹ “Nebî (sav) buyurdu ki: Şakalaşarak mescide girme kötü bir âdaptır.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

²⁸³² AÜ, BR, HM: itdi>itmiş

5148. Bişir bir mertebeye irdi ol dem
Hakuñ nûrı aña pes oldı maħrem
5149. Görür her kande baksa Hakuñ nûrdan ol
Açıldı bu maħāmdan aña key yol
5150. Çekildi gözüne sürme o cānun
Ki tevħīd nūr ile Hakuñdan pes anuñ ²⁸³³
5151. Anuñ çündür görür eyle ol ‘ārif
Tolupdur göñlüne hem de ma‘ārif
- [HM 154a]
5152. Su’āl itdiler andan yine anı
Niçün şöyle yürürsin ey nihānı
- [SR 157b]
5153. Cevāb eyle buyurdı ol su’āle
Ki bundan niçeler uş hişşe ala
5154. Yüzüm duymaz başam yir üzre ğāyet
Hayādur baña itmek böyle ‘ādet
5155. Baña her kande bakşam görünür nūr
Ayaqkabın anuñ çün geymezem dūr
5156. Açıldı cān gözi pes gördi eyle
İren ol hāle görür olda şöyle ²⁸³⁴
5157. Evet oldur revā kim geyeler kāb
Bu yir üzre ne deñlü varsa aħbāb

²⁸³³ 5150 ve 5151 numaralı beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

²⁸³⁴ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

5158. Çün ol geymez delil olmaz bu nāsa
Baķuñ kim geydiydi ol faħr-i nāsa
[AÜ 293], [BR 148a]
5159. Nice mühmel başar kim olsa yalıñ
řalāt eclinde bundan ĩiře alıñ
5160. O ĩāl kim ol görirdi anı dā'im²⁸³⁵
Resūlu'llāh biñ artuđıydı ķā'im
5161. Anı görmekte lākin eyle itmez
Yalıñ ayak yürümeκlikle gitmez²⁸³⁶
5162. Eger Peyđamber anı²⁸³⁷ ķılsa ümmet
şa'ıfdür şabr olunmaz pes ne minnet
5163. Eger ol yürüse yalıñ bil anı
Külef döşeyeydi ĩaķ yire anı
5164. ĩamu otlar olaydı lāle sünbül
Ve hem balķık řapalıķ olmaya bil
5165. Anuñ olduğı yirler başduğı yol
Bu yüzden oldu şek şutma pes ol
5166. Çü Biřre böyle olduğda aña biñ
Ziyāde oldu řıdķıla yādıñ

²⁸³⁵ AÜ, BR, HM: O ĩāl kim ol görürdi anı dā'im>Ol ĩākim görürdi anı dā'im

²⁸³⁶ AÜ, BR, HM: yürümeκlikle gitmez>yürümeκ 'ādet itmez

²⁸³⁷ SR: anı>eyle

5167. Ve hem anca velîler gidilir gör
Olarda ancalayın gördiler nûr ²⁸³⁸

5168. Aña eyle şunuldu buña böyle
Çamunuñ fi'li gökçek kavli şöyle

5169. Birinüñ meşrebi uymaz birine
Biri hiç çonmadı biri yirine

5170. Mizâcdadur teħallûf bunda bilgil
Mizâcuñ var eyü iş üzre kılğıl ²⁸³⁹

[HM 155a]

5171. Muħâlif olsa ger bunlarda aħvâl
Birin birine taṭbîk itme ol hâl

[SR 158a]

5172. Çamunuñ vardurur bir sırrı gizli
Bu bir yoldur ki râhı olmaz izli

5173. Ol aqçe aldı bu almadı dime
Olar çün guşşayı ayruksı yime

5174. O söyler hem gelür ol itmez eyle
Bu yir ol dehri şanma diye şöyle ²⁸⁴⁰

5175. Anı ta'yîb idüb odlara yanma²⁸⁴¹
Bulardan söz açub cühhâle şanma

²⁸³⁸ Bu beyit SR'de yok.

²⁸³⁹ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²⁸⁴⁰ SR: Bu yir ol dehri şanma diye şöyle>Bu yir ol dehr-i şâ'im di şöyle

²⁸⁴¹ SR: yanma>yaqma

5176. Ne bildüñ sen bularuñ gizli hâlin
Yâ dostıyla ne yüzden ola kâlin
[AÜ 294], [BR 148b]
5177. Dilerseñ bilesin sen bu hayālī
Olarla yoldaş ol ey kadr-i ‘ālī
5178. Olar halkuñ düşürdi gözden ābın
Olara perde kılmaz Hâk niķābın
5179. Senüñ yâ sevdüğüñ yâ sevmedüğüñ
Olara sögdüğüñ yâ sögmedüğüñ
5180. Hicāb olmaz olar andan berīdür
Egerçi halk bu işden serserīdür
5181. Helāl itmişdür anlar halka anı
Evet vāy başına aña sögeni
5182. Olara sögme sögmekdür Resūle
Olardur irmege aña vesīle
5183. Resūle sögmek Allāha irişür
Şaķın böyle olan nāra girişür
5184. Olara atma taş dosta dokunur
Bularuñ dersi ol sırdan okunur
5185. Yüri dervīşlere ta‘n itme zinhār
Olara ne irerse olduñ evkār ²⁸⁴²

²⁸⁴² Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

5186. Diyem ŧimden girü Biŧrüñ kemālin
Ne yüzden kıldı Hādī görklü hālin
5187. Ever dervīŧ ŧaḫīḫ olmaḫ gerekdür
Sülük ‘ilm ile ŧolmaḫ gerekdür ²⁸⁴³
5188. Degül kim kendüden ola dürüye
Ki kendüyi riyā ile bürüye
5189. Meŧāyih adına geçe otura
Edeb ḫayā üzerinden götüre
- [SR 158b]
5190. Sülük itmeye naḫlinden o kāzib
Geçine ḫalk içinde yoldan azub
5191. Niçenüñde yüzüni ide ḫara
Yalan yirden baŧıya ḫara ŧara
5192. Bulunur añada bir ḫaç āvāre
Göre ol gün ḫaçan kim ḫaḫḫa vara
5193. Bu ḫalk anı yüzinden ŧeyḫ ŧanurlar
Evet bildükde hālin uŧanurlar
5194. Yine cāhil olur aña olan eŧ
Urur dostlarına ḫaḫḫuñ o serkeŧ
5195. Iraḫ itsün ḫaḫ anlardan bu nāsı
Zehī ‘arsız silimez göñli pāsı

²⁸⁴³ 5187/5198 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

5196. Zamāne doludur ŧimdi bulardan
Yayılmıŧdur ıkub baŧı yulardan

5197. ŧerī‘at ağılını bozdu bunlar
Đalālet yazısına yūzdi bunlar

5198. ŧunuñ kim ‘aqlı var buna bağına
Hidāyet ehli anlardan ŧađına

Faŧlun Fī Ađvāl-i Biŧir-i Hāfī Rağmetu’llāhi ‘Aleyh

Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Fe ‘ū lūn

5199. İŧit ünkim Biŧir geymez n’olur hāl
O dem Hāđdan iriŧdi halka pes kāl

[HM 155b]

5200. Ne deñlü varsa hayvanāt o yirde
Gerek merkeb deve ger at katırda

5201. Kilāb u ādemü her dürlü ŧā’if
Bular ün oldu ma‘lūm emr-i hātif

5202. ŧođađlarda ve yollarda tamāmet
Bunuñ ŧzre oldur uŧta iđāmet²⁸⁴⁴

5203. Olunmaya tebevül hem teđā’it
Kesile olmaya artuğ o kāmēt ²⁸⁴⁵

5204. Olunmaz oldu aŧla ünkü bu iŧ
Hāđuñ emridür olmaz aña teŧvīŧ

²⁸⁴⁴ AÜ, BR, HM: Bunuñ ŧzre olur uŧta iđāmet>Olunmaya tebevül hem teđāyut

²⁸⁴⁵ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

5205. Bu meşhūr ol diyāra çünki oldı
Anuñ çün Bişir Hāḡ ʿıŝkıyla²⁸⁴⁶ ʿoldı
5206. Bularuñ semʿine Hāḡdan irüb ün
Cemīʿ ḡayvān dutar ol emri dün gün
[AÜ 295], [BR 149a], [SR 159a]
5207. Anuñ çün Bişir yalıncaḡ yürürdi
Bulaşmasun ayāḡa nesne derdi
5208. Aña taʿzīm ider ol Ferd ü Hādī
Nice ol itdi taʿzīm ismü yādı
5209. İde gör sende taʿzīm olasıñ ḡaş
İşitdün ḡoş²⁸⁴⁷ ne resme olur iḡlāş
5210. Ḳamu virmek Huzānuñ her gedāya
Odur iḡsān iden yoḡsula bāya
5211. Eger bir idesin ikrām ider on
Birine biñ ider ḡāḡ ol degül on
5212. Bişirden al naşīḡat añla anı
Birine buldı yüz biñ tezde anı
5213. Aña kim varsa redd olmaz suʿāli
Nʼiderler imdi artuḡ²⁸⁴⁸ ḡıl ü ḡāli
5214. Aña vardum şanursın varmaduñ var
Dilendüm şanma var ʿıŝkıla yalvar

²⁸⁴⁶ SR: ʿıŝkıyla>emrinle

²⁸⁴⁷ SR: ḡoş>ḡuz

²⁸⁴⁸ AÜ, BR, HM: artuḡ>ayruḡ

5215. Anı sevdüm şanursın sevmedüñ sev
Gör imdi Bişri andan sevmeye ev
5216. Görünmez aña bir yir hâli anda
Helâya oturaydı ol yâbânda
5217. Tükürmek birle sümürmek olaydı
Kim ol yir nûr-ı Hâkdan ayrılardı
- [HM 156a]
5218. Veli²⁸⁴⁹ görürdi her zerre aña garķ
Hâkuñ kulları eyle ide idrâk
5219. Ki Hâk her yirde hâzırdur ve nâzır
Aña gizlü ne vardur evvel âhir
5220. Bu âyet ma'nîsinle²⁸⁵⁰ muttaşif ol
Olupdı ol bu yüzden gösterür yol

[وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ]

[...فَأَيْنَمَا تُولُوْنَ فَتَمَّ وَجْهَ اللَّهِ...]

[لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ ...]

Ve Kavluhu Te'âlâ: (İnnallâhe) bi külli şey'in muhîṭun ²⁸⁵¹
ve Kavluhu Te'âlâ: Ve naḥnu akrabu ileyhi minküm ve
lâkin lâ tubşırüne ²⁸⁵² **ve Kavluhu Te'âlâ: Fe eynemâ**
tuvellü fe şemme vechu'llâh ²⁸⁵³ **Kavluhu Te'âlâ: Len**
tenâlül-birra ḥattâ tunfikü mimmâ tuhibbüne ²⁸⁵⁴

²⁸⁴⁹ SR: Veli>Evet

²⁸⁵⁰ SR: ma'nîsinle>ma'nîsiyle

²⁸⁵¹ "Muhakkak ki O, her şeyi (ilmiyle) kuşatmıştır.", (Fussilet, 54)

²⁸⁵² "Biz ise ona sizden daha yakınız. Fakat siz görmezsiniz.", (Vâkı'a, 85)

²⁸⁵³ "Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (zâtı) oradadır.", (Bakara, 115)

²⁸⁵⁴ "Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz.", (Âl-i İmrân, 92)

5221. Bu kez her kande baksa nūr-ı kudret
İle bakub alurdı andan ʿibret

[AÜ 296], [BR 149b], [SR 159b]

5222. Anuñ çün gör nürdü aña ol sır
Anı kılmışdı mağfūr aña ol bir

5223. Virüb kendüñ alupdı ʿışk-ı Hâk ol
Anuñ çün gayrı bulmaz gönüne yol

5224. Huzā kılsun kamuñuz şöyle mağfūr
Dağı virsün nūrundan size ol nūr

5225. Anuñla göresiz²⁸⁵⁵ anuñ cemālin
Size fetḥ ide hem sizden kemālin

Kaşīde-i İlāhī vü Naşīhat

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

5226. Bu ol deryā-yı vaḥdetdür ki bunda maḥv olur ğavvāş
Bulurlar Hâk Teʿālāyı iderler şıdķıla ihlāş

5227. Virürler cümle varluğı olurlar zāt ile kâ'im
O demde hiç fenā olmaz iderler şükr ile ihlāş

5228. Ve hem bil hiç eşer qalmaz beşerden cümle maḥv olur
Gören ol görünen oldur diñledür gayrı kıl ihlāş

5229. Görün kendin yine oldur ne görsün bu ki mānīdür
Beķāda bāķīdür gören bu emre eylegil ihlāş²⁸⁵⁶

²⁸⁵⁵ SR: göresiz>göriser

²⁸⁵⁶ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

5230. Ne ƙalduñ bu²⁸⁵⁷ fenā naƙşa olursıñ nefis ile hem-dem
Gözüñ aç sırr-ı vaħdetden eğer bil ƙıl aña ihlāş

5231. Dün ü gün Hāƙ Te‘ālā yı ide gör sende uş ta‘zīm
Beşāretdür ki ƙulluƙda idesin ‘ilm ile ihlāş

5232. Huzādan istegil dā’im ki ƙabliyyet vire ƙalbe
Ma‘ānī i‘tikādında bulasın fazl ile ihlāş

[HM 156b]

5233. Saña senden yaƙındur Hāƙ bu sözi söylerem muṭlaƙ
Gel iste hāl ile bulğıl yiter ƙıl naƙl ile ihlāş

5234. Anı bilen görüb²⁸⁵⁸ bildi giderdi māsivāli’llāh²⁸⁵⁹
Gel imdi sende ol şāhid yiter ƙıl ‘aƙl ile ihlāş

5235. Çün ol hālde bilen kendin yine kendi budur ol hāl²⁸⁶⁰
Beşerden zerre hiç şığmaz olunmaz naƙş ile ihlāş

5236. Eğer dirseñ ki ol bilür yine kendin ya sen kimsin
Ne yüzden olasız ‘ārif ƙılasın ƙurb ile ihlāş

5237. O naƙle şöyle eydürler ki ‘ilm olmaz o dem fānī
Anuñla oldılar ‘ārif haberden kim ƙıla ihlāş

5238. Nitekim uş haber virdi meşāyiħ ƙavl-i aƙvādan
Ne resme oldılar vāşıl mu‘ayyen vaşl ile ihlāş

[AÜ 297], [BR 150a], [SR 160a]

²⁸⁵⁷ SR: bu>sen

²⁸⁵⁸ SR: görüb>bulub

²⁸⁵⁹ SR: masivā’u’llāh>māsivāli’llāh

²⁸⁶⁰ AÜ, BR, HM: Çün ol hālde bilen kendin yine kendi budur ol hāl>Evet ol hālde bil kendin görür kendi budur uş hāl

5239. Kim ol bî-reng ü bî-ḥarfdür mekândan hem münezzehdür
Bulunmaz hem bedel emşâl kılinmaz fikr ile iḥlâş
5240. Ey *Hüseynî* çü bu sırdan beyân eylersin ‘uṣṣâka
Ḥuzâ faẓl ide fetḥ ola bu yüzden ideler iḥlâş

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

5241. Gör kemâl-i kudretinden bizi insân eyledi
Luṭf idüb imân u Qur’ân bunca iḥsân eyledi
5242. Hem Muḥammed kim Ḥabîbüñ gönderüb eyler mu‘în
‘Âleme raḥmet ü ni‘metdür ki yeksân eyledi

Fî Beyân-ı Ba‘zı Hâl ‘Alâ Baḥr-i Kaşîr

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

5243. Şunuñ kim olmaya nûrı gözinde
Ne añlar ol nihânda ya özünde
5244. O nesne görmez aṣlâ kande baksa
Ne Ka‘be fark ider ol yâ ne Akşâ
5245. Anuñ katında birdür zîr ü bâlâ
İlâhî sen yaḳîn itme ol ḥâlâ
5246. Katında bir durur nâķış u kâmil
Olupdur zîra cehl yüküne ḥâmil ²⁸⁶¹
5247. Seçemez nâķışı kâmilden aṣla
‘Aceb körlük ulaşmış bu faṣla

²⁸⁶¹ 5246/5248 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

5248. Anuñ gibi kişiden şakla kendüñ
Yanında bir durur ‘ahduñ ve anduñ
5249. İlahî vir başiret min ma‘āni²⁸⁶²
Götür bizden keremden bu gümānı
5250. Ol ahmaqlar kabîlinden ırağ it
Bize bu dār-ı vaḥdetde durağ it ²⁸⁶³
5251. Bize bu cismi kılduñ bunda merkeb
Yarın uçmağda binmeklik Burāğ it
5252. Bu dārı rüşen itdük ayla günle
O dārı hem cemāliñle çerāğ it
5253. Bize fażluñla vir anda vişāli
Yaramaz fi‘li hem bizden ırağ it
5254. Vişālüne ola lāyık bu kullar
Yaramazı aramızdan firāğ it
5255. Ey bî-çāre eger anı dilerseñ
Aña göre bugün bunda yarağ it
- [SR 160b]
5256. Şu kuşlar kim anı zıkr itdük evvel
Bular naql-i şahîhdür lā-mü’evvel
- [HM 157a]
5257. O kuşlar n’olıslar şoñra dirseñ
Anı bilmekde ger kim guşsa yirseñ

²⁸⁶² SR: min ma‘āni>arta ma‘ni

²⁸⁶³ 5250/5255 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

5258. Olar tesbîh iderler tâ kıyâmet
Kaçan koptmağa ‘arz ola ikâmet
5259. Ne deñlü ger okursañ ismi ey yâr
Hem İhlâş Süresin eylerse²⁸⁶⁴ tekrâr
5260. O deñlü halk ider ol Ferd ü Mennân
Olar tesbîh ider bâ-emr-i Sübhân
5261. Sevâbın viriserler ol ‘azîze
Çü kaşd eyler işin kılamak temîze
5262. Var imdi Hâkkuñ ismin eyle ta‘zîm
Sañada kıla Hâk fazl u teraħħum

[AÜ 298], [BR 150b]

5263. Çü bildüñ nicedür ism-i keremi
Ki *Bismi’llâhi’r-raħmâni’r-raħîm*

Faşlun Fî Ahvâl-i Muħabbet-i İlâhî

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

5264. Ve hem bilmek gerekdür kim muħabbet
Göñülde ola ey kavm-i Muħammed
5265. Evet kalbde işitgil pes fesâda
Açılır kapular var ihtiyâta
5266. Ki şeytânü’l-la‘în²⁸⁶⁵ ol kapulardan
Girüb yuyulmak ister tapulardan

²⁸⁶⁴ AÜ, BR, HM: eylerse>iderse

²⁸⁶⁵ SR: şeytânü’l-la‘în>şeytân-ı la‘în

5267. Ki cānı azdurub ilter helāke
Koyuban nūrı imdi dönme hāke
5268. Yaramaz fi'li terk it kendüzünden
Gözün aç bir haber bilgil özünden
5269. Ne cevhersin seni örttdi bu ğaflet
Gel imdi māsivāli'llāhdan kıl 'uzlet
5270. Kim anuñ sevgüsin hıfz ide cānuñ
Yaķını iriše pes saña anuñ
5271. Dilün şakla elün şakla kulağuñ
Daħı şulbüñ zinādan hem ayāğuñ
5272. Hārāma varmadan anı berī ol
Budur ol beş kapu bulduñsa ger yol
[HM 157b], [SR 161a]
5273. Oları şöyle şeytān gözedür bil
Ki vaķtin eylemez ol aşlā tebdīl
5274. Aña göre yarağ it imdi gel var
Münācāt eyle çü çok Hāķķa yalvar
5275. Kıpansın kıpular girmeye iblīs
Saña öğretmesün efkār-ı telbīs
5276. Revā mı Raħmān evin ala şeytān
Kıbul itmez bu şerri olan insān

5277. Bu 'ışk didükleri alb ile olur
Muib²⁸⁶⁶ ol olasin 'ışkıla ma'mür
5278. Ol 'ışk sultānı her dem ey dilāver
Ki ma'řük ārzūsiyla diñle neyler
[AÜ 299], [BR 151a]
5279. Bırağur 'āřıa perde yine ol
Teraum eyleyüb hem gösterür yol
5280. Ki her demde yine ol 'ışk yolundan
Götürür perdeyi yine ulundan
5281. Vücüd řarāsına sultān 'ışk çün
Getürüb aymesin urdu seher-çin
5282. Ve hem cümle azā'in oldı a'yān
Hemān dem²⁸⁶⁷ 'āřıa ol demde ey cān
5283. řuhūd sevdāsı āřıl oldı kim var
Vücüdı lezzetinden oldı bī-zār

Beyit

Mef'ū lü / Me fā 'ī lün / Mef'ū lü / Me fā 'ī lün

5284. Cüş itdi göñül yine deryā-yı viřāliden
Çün sākī ade şundı ol āb-ı zülāliden
5285. Āřufte dil-aste dost zülfine²⁸⁶⁸ dem-beste
Der leyl ü nehār zārem ol üb-ı cemāliden

²⁸⁶⁶ SR: muib>muabbet

²⁸⁶⁷ AÜ, BR, HM: Hemān dem>Hemāndan

²⁸⁶⁸ AÜ, BR, HM: zülfine>zülf ile

Fî Beyân-ı Takrîr-i 'Işk ²⁸⁶⁹

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

5286. Pes andan şoñra 'ışk meyhânesinden
Urur rakşı geçer ol hânesinden
5287. Ve hem ma'şûk dañı her yüzden ey cân
Ki her bir lahẓada olmaya pinhân
5288. Fe eynemâ tuvellû ola zâhir
Pes andan şümme vechu'llâhdur âhir ²⁸⁷⁰

[HM 158a]

5289. Tecellî eyleyüb ref' ide perde
Gören oldur görünen cümle yirde

[SR 161b]

5290. Başîrlikle ider aña tecellî
Yine ol göziyle bulur tesellî
5291. Ki bundan da nazâr iden olur ol
Gören kendü görünen de budur yol
5292. Ki ol²⁸⁷¹ göziyle her yüzden ol 'aşık
Müşâhid olduğı pes vechi ma'şûk
5293. Hicâb-ı keşret aña mâni' olmaz
İrer her zerreden Hâkkânî avâz
5294. Zuhûrî dâ'im ol ma'şûk cemâli
Mükemmel kıla vechinde kemâli

²⁸⁶⁹ Bu başlık SR'de yok.

²⁸⁷⁰ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²⁸⁷¹ AÜ, BR, HM: ol>her

[AÜ 300], [BR 151b]

5295. Kaçan kim ‘âşıkā hāl böyle olsa
Hemān vācibdür andan her ne gelse
5296. Cefādan yā vefādan ola rāzı
Budur pes añla sen ‘âşık niyāzı
5297. Ve bir dem ola kim ol h̄in-i vuşlat
Gider havf u recā andan bil ol vaqt
5298. Zīra havf u recā māzīdedür bil
Veya müstaḳbel içre ola bu il
5299. ‘Āşık huz bahre taldı taşra olmaz
Ma‘ānī vaḥdetinden fark olunmaz
5300. Ne gelmek var ne gitmek anda ey yār
Mekān yoḳ hem ta‘ayyün olmaz envār
5301. Ne vardur istemek bil yā ne ḥasret
Cemī‘ vaşla dönme ola fürḳat
5302. Şifāt-ı zāt añlamaḳ olmaz anda
Ne ef‘āl ola zāhir ol zamānda
5303. Olur ğarḳ ol mu‘ayyen bī-kerāne
Görünür anda istignādur ana
5304. Kanı māzī vü müstaḳbel ḳayusı
Ki küllī oldı yaḡma sermāyesi

5305. Bunuñ naqli bu yüzden ola hâşıl
Bilen bildi nedür fürkat yâ vâşıl

[HM 158b]

5306. Gehî hâli ve kâh hâl içredür pes
Anuñ budur cevâbı bil sözüñ²⁸⁷² kes

5307. Şolar kim ola od içre budur hâl
Nicesi yanmaya yanmağdur ahvâl

[SR 162a]

5308. Kaçan vaşf ola esrâr-ı İlâhî
Buyurdı yine halkuñ pâdişâhı

²⁸⁷³ **Ķāle'n-Nebiyu 'Aleyhi's-selām: Ķalbe'l-mü'minu**
Beytu'llāh ²⁸⁷⁴ **Ķāle'n-Nebiyu 'Aleyhi's-selām: Ķalbe'l-**
mü'minu 'Arşu'llāh²⁸⁷⁵

5309. Ki Raḥmān pâdişāhdur yoğ nihāyet
Bu resme naql ider ḥağğında āyet

5310. Ve mestülî durur 'arş üzre ḥükmi
Cemî' maḥlûğ içinde emri yok mı²⁸⁷⁶

[AÜ 301], [BR 152a]

5311. Ne emr itse odur iş bî-muḥāba
Gerek 'arza semāya ger ki āba

5312. Taşarruf heb anuñdur cümle ey yār
Yücedür kendi ammā irmez efkār

²⁸⁷² AÜ, BR, HM: sözüñ>sözi

²⁸⁷³ Bu başlık AÜ, BR, HM'de: "Ķavluhu Te'ālā: Er-Raḥmānu 'alā'l-'arşı'stevā"

²⁸⁷⁴ "Nebî (sav) buyurdu ki: Mü'minin kalbi Allah'ın evidir." ; Aclûnî, a.g.e., 2/99.

²⁸⁷⁵ "Nebî (sav) buyurdu ki: Mü'minin kalbi Allah'ın arşıdır." ; Aclûnî, a.g.e., 2/100.

²⁸⁷⁶ AÜ, BR, HM: yoğ mı>ḥükmi

5313. Nişān ašlā virilmez nicedür ol
Zīra kâbil degül kim feth ola yol
5314. Degül ol kim haber virmek olaydı
Velikin şaklamaklık emr olaydı
5315. İderse ger ‘ayān Hāḡdan ma‘ānī
Ki ya‘ni katl iderler ḡorḡa anı
5316. Bu iş böyle degül hiç nev‘a şıḡmaz
Ne yüz naḡl iderseñ naḡl olunmaz ²⁸⁷⁷
5317. Şifātı söylenür pes zātı dinmez
O ‘ālī bu beyān vaşfına inmez ²⁸⁷⁸
5318. Bu āyet ma‘nīsinden añla fi‘l-ān
N’ola ‘arş üzre Raḡmān dimeden kān
5319. İşit imdi meşāyih naḡl ider rāz
Resūlu’llāh dilinden idüb āḡāz
5320. Bu ‘ālem ‘ālem-i aşḡardur uş bil
İder Allāh Resūli böyle te’vīl
5321. Göñüldür kevn-i ekber cūd-i insān
Kim anda naḡş-ı maḡlūk cümle yeksān
- [HM 159a]
5322. Ki ‘Arşu’llāhu ḡalbü’l-mü’minīndür
Bunu böyle bilenler ehl-i dīndür

²⁸⁷⁷ SR: Ne yüz naḡl iderseñ naḡl olunmaz>O ‘ālī bu beyān vaşfına inmez

²⁸⁷⁸ Bu beyit SR’de yok.

5323. Ve hem dir bir hadîşde beyt-i Raḥmān
Ki mü'min ḳalbi çün ol sırr-ı Mennān
5324. Bunuñ tafşılı naḳl olsun ger Raḥmān
‘Alā’l-‘arş dimesden Ḥaḳ vire imkān
5325. Gelür soñra aşığa iş bu sözler
Evet naḳlinde bil tertībce gözler

[SR 162b]

[الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى]

²⁸⁷⁹Ḳavluhu Te‘ālā: *Er-Raḥmānu ‘alā’l-‘arşi’stevā* ²⁸⁸⁰

5326. Bu sözler hep²⁸⁸¹ ‘ayān ola ki şandır
Kim Allāh göñlin insānuñ ḳılupdur

[AÜ 302], [BR 152b]

5327. Yedi eṭbāḳ durur dördüni nürdan
Yaratdı eydeyin uş her emürden
5328. Üçün zülmetden itdi Ferd ü Hādī
Nitekim gökleri yedi ṭbāḳdı
5329. Ve ammā ol ki nürdandır muḳarrer
Resūlu’llāha maḥşuşdur o cevher
5330. İkinci anda cümle enbiyānuñ
Ve hem bil aşfiyā vü evliyānuñ

²⁸⁷⁹ Bu başlık AÜ, BR, HM’de: “Ḳāle’n-Nebiyu ‘Aleyhi’s-selām: Ḳalbe’l-mü’minu Beytullāh Ḳāle’n-

Nebiyu ‘Aleyhi’s-selām: Ḳalbe’l-mü’minu ‘Arşu’llāh”, (*Nebî (sav) buyurdu ki: Mü’minin kalbi Allah’ın evidir. Mü’minin kalbi Allah’ın arşıdır.*)

²⁸⁸⁰ “Raḥmān, Arş’a kurulmuştur.”, (Tâhâ, 5)

²⁸⁸¹ AÜ, BR, HM: hep>pes

5331. Ve dördünci Muḥammed ümmetinüñ
Nihāyet yok olar çün himmetinüñ
5332. Ol üç kim anı zulmetden yaratdı
Mecūsī ḳalbidür pes añla şartı
5333. Yahüdnüñdür biri Naşrānīnüñdür
Ki zulmetden yaratdı virmedi nür
5334. Daḫı hem cümle kāfirler ne kim var
Ḳarañluḳdadur anlar olmaz envār
5335. Anuñ çünkim ezelden yokdı iḳrār
Yine bunda ḳarañluḳ buldı tekrār
5336. O mü'minler bulubdı anda ĩmān
Anuñ çün nürdan itdi bunda Raḫmān
5337. Ve ol kim enbiyānuñ şöyle berrāḳ
Yedi ṭavr üzre ḳılmış anı ol Ḥaḳ
- [HM 159b]
5338. Ve hem mü'minlerüñ dir añla anı
Yedi ṭavr üzredür anlarda ya'ni
5339. Anuñ evvel ṭavrına şadrī dirler
Olupdur ma' den ol İslāma dirler
5340. İkinci ṭavrınuñ ḳalb oldı adı
Maḳāmı ma'nīdür anda murādı
5341. Üçünci ṭavridur ḫavfuñ maḳāmı
Anuñ ehlin 'aceb ol Ḥaḳ yaḳa mı

5342. Recānuñ yiri²⁸⁸² dördünci didiler
Recā emrin anuñ içre qodılar
[SR 163a]
5343. Didiler cennetü'l-ıalb ıavr-ı hamse
Dürişsin kim aña irmek dilerse
[AÜ 303], [BR 153a]
5344. Maqām-ı şāhide dir ol maqāma
Bular qande bilinsün iş bu 'āma
5345. Muḥabbet Ḥaqqā ma' dendür pes ol kân
Sülük it ir çü vardur aña imkân
5346. Ve hem altıncı ıavrına süyidi
Dediler ol maqāma bu serāydi
5347. 'Ulüm-i ma'rifet çün oldu ma' den
Ve hem keşf-i ma'ārif ol Ḥuzādan
5348. Yedinci ıavrına dir beḥcetü'l-ıalb²⁸⁸³
Olupdur şöyle şāfī qurba aqlab
5349. Olupdur ma' den ol nūr-ı İlāhī
Anuñ ehl-i yaqīndür pādişāha
5350. Pes andan şöıra bil yoq seyre gāyet
Nitekim 'ilm-i Ḥaqqā hem nihāyet
5351. Bu kez seyrü ila'llah hem mina'llāh
Pes andan seyri fi'llāh lī me'allāh

²⁸⁸² AÜ, BR, HM: yiri>yiridür

²⁸⁸³ AÜ, BR, HM: beḥcetü'l-ıalb>maḥcetü'l-ıalb

5352. Kaçan kim bu maqāma ire bir kul
Olur Mevlāsınuñ qatında²⁸⁸⁴ maqbül

5353. Bularuñ ismin añduq dilde min qāl
Düriş say‘ eyle bul gel min ila’l-ḥāl

5354. Bular icmāle bildürmekdür uş bil
Şanasın qatredür ol baḥre bu qāl

[HM 160a]

5355. Bular hep sende vardur cümle yeksān
Anuñ çün uludur her şeyden insān

5356. Şolar kim adı insān kendi ğāfil
Ne ḥāşıl aña anlardan çü ğāfil

5357. Olar her bir maqāma koydı teşvīş
Anuñ çünkim²⁸⁸⁵ işi hep dünyevī iş

5358. Kimine vesvese kimine qayḡu
Kimin kıldı hevā birle o memnū‘

5359. Evet şālihlerüñ pes ola ma‘mūr
Ki Ḥaḡ anları kılmış anda maḡfūr

5360. Ve hem ‘ālimlerüñ var anda qālī
Meger ‘ayne’l-yaḡīn olmaya ḥālī

[AÜ 304], [BR 153b], [SR 163b]

²⁸⁸⁴ AÜ, BR, HM: qatında>yanıñda

²⁸⁸⁵ SR’de “kim” yok.

5361. Evet ancası kesb itdi ve buldı
Olar dağı bu ʿirfān birle ʔoldı
5362. İmām Aʿzām Ebū Yūsuf Muḥammed
Bulardur ümmet içre ḥayr-ı ümmet ²⁸⁸⁶
5363. İmām-ı Şāfiʿi Ḥanbel vü Mālik
Bular itmişidi bu emre sālİK
5364. İmām-ı Ğazzālī bu pes imām uş
Dağı anca bu emre oldılar dūş
5365. İmām-ı Faḥr-i Rāzī dağı bile
Bular buldı bu ḥālİ geldi dile
5366. Velī²⁸⁸⁷ ekşeri bunda oldı ḳālİ
Getürmedi öñüne iş bu ḥālİ
5367. Sülük itmek gerek buña buluna
Ḥuzā feyz ide tā anı ḳuluna ²⁸⁸⁸
5368. Aña ḫālib gerek kesb ide resmin
Ki tā her resmüñ ol añlar ḫılsımın
5369. Anuñ taḳrīri muğlaḳdan biline
Ki tā irmege ol maʿnā iline ²⁸⁸⁹

²⁸⁸⁶ 5362/5365 arası beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

²⁸⁸⁷ SR: Velī>Evet

²⁸⁸⁸ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²⁸⁸⁹ Bu beyit AÜ, BR, HM'de: *Anuñ taḳrīri muğlaḳdur beğāyet / Velī biz añmaduḳ naḳlinde ğāyet*

5370. Ki tā bula bunuñ hāline gāyet
Pes añlar ehl olan n'ola nihāyet ²⁸⁹⁰
5371. Eger biñ yıl iderseñ naqli ma'nī
Hemān bir kaçre ancağ fi'l-beyānı ²⁸⁹¹
5372. Bāyezīd ol velīdir bir rivāyet
Göñül kaçb olısar nefis ola ger baş
5373. Göñül kaçb olması nefis başıdır dir
Kalur ehl-i ma'ārif böyle taqrīr²⁸⁹²
5374. Pes imdi şol ki nefsin kıldı maķşūd
Kaçan fetḥ ola andan sırr-ı Ma'būd
5375. Unutduk aşlı kılduğ fazla sen dār
Saña ağyār olur yār yār u ağyār²⁸⁹³
5376. Diyem aşluñdan uş bir zerre ey dil
Ola kim meyl idüb²⁸⁹⁴ ğayr ola tebdīl
5377. Ne yüzden geldi ol server cihāna
Nice Sultāndur ol zāhir nihāna

[HM 160b]

5378. Gelüb bunda ne yüzden oldı zāhir
İşit bir bir diyem pes²⁸⁹⁵ evvel āhir

[SR 164a]

²⁸⁹⁰ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²⁸⁹¹ SR: Hemān bir kaçre ancağ fi'l-beyānı>Hemān bir kaçredür ancağ beyānı

²⁸⁹² SR: Kalur ehl-i ma'ārif böyle taqrīr>Var imdi aña göre eyle tedbīr

²⁸⁹³ HM: ağyār>Ġaffār

²⁸⁹⁴ SR: meyl idüb>meyl ola

²⁸⁹⁵ AÜ, SR'de "pes" yok.

5379. Gelüb tã Ādeme andan Ĥalīle
Ataya anaya tã kim bu ʿīle
5380. Gelince hem gidince ola taķrīr
Eger ger ola Ĥaķ emrinde taķdīr
5381. İlāhī sen müyesser eyle naķli
İriştürem bunuñ naķline ʿaķlı ²⁸⁹⁶

Ķaşıde-i ʿAlā Baħr-i Tavīl

Me fã ʿī lün / Me fã ʿī lün / Me fã ʿī lün / Me fã ʿī lün

5382. Erenler maħfili üzre nidã iden bugün gelsün
Virüb cãnãn için cãnın fedã iden bugün gelsün
5383. Niķãb açdı bu ʿuşşãķa yine cãnãn elinden yãr
Yürek biryãn ciger ķanın ğidã iden bugün gelsün

[AÜ 305], [BR 154a]

5384. Ve hem vaħdet maķãmında fenã bulan²⁸⁹⁷ vücüdından
Gel ey varlığın ol yãre edã iden bugün gelsün
5385. Uyaruñ ĥüsn-i evşãfın kemãl-i ķudretinden ben
Beyãn idem ʿayãn idem semãʿ iden bugün gelsün
5386. Bu ʿaşıķlar nidã itdi anuñ vuşlat kelãmından
Geçüp benlik ĥicãbından vedãʿ iden bugün gelsün

Faşlun Rifʿati'n-Nebī ʿAleyhi's-selãm ²⁸⁹⁸

Me fã ʿī lün / Me fã ʿī lün / Me fã ʿī lün / Me fã ʿī lün

²⁸⁹⁶ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²⁸⁹⁷ SR: bulan>dünün

²⁸⁹⁸ Bu başlık AÜ, BR, HM'de: "Ķaşıde-i Der Na't-ı Nebī ʿAleyhi's-selãm"

5387. İşit imdi diyem şimdi Resŭlŭn saña evřāfın
Nice maħbŭb-ı Sultāndur gŭrŭn bir kaç delāletin
5388. Niceler itdiler medħin anuñ çŭnkim severlerdi
Severseñ bulasın sende bugŭn Ĥaħdan hidāyetin
5389. Bu ben bī-çāre ol řāhuñ gŭnāhkār ūmmetinden bir
Faķirem hŭr²⁸⁹⁹ u ser-gerdān bağışlaya řefā‘atın
5390. Aña Ĥaħ eyledi ta‘zīm idindi kendŭye maħbŭb
Ki Mi‘rāca ‘urŭc itdi geçŭp seb‘-ı semāvātın
5391. Koyalum şimdi ol lafzı işit pes hāl-i evvelden
Olunsun naķli min icmāl ri‘āyet eylegil Ĥaħķın

[الم (1) اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ (2)]

Ķavluhu Te‘ālā: *Elif lām mīm. Allāhu lā ilāhe illā hŭve’l ĥayyu’l ĥayyŭmu* ²⁹⁰⁰

Me fā ‘ī lŭn / Me fā ‘ī lŭn / Fe ‘ū lŭn

5392. Buyurdı İbni ‘Abbās diñle Ķavla
Diyem ger kim hidāyet ide Mevlā

[HM 161a]

5393. Elif lām mīm dimek oldur iřāret
Bu naķli añlamaķlık key beřāret

[SR 164b]

5394. Bunuñ ĥarfi ki baħr-i bī-kerāndur
Bahādır kendŭden kendin irendŭr

²⁸⁹⁹ AŬ, BR, HM: hŭr>hŭr

²⁹⁰⁰ “Elif lām mīm. Allah, kendisinden başka hiçbir ilah bulunmayandır. Diridir, kayyumdur.”, (Âl-i İmrân, 1-2)

5395. Velī diñleñ nedir pes naqş-ı zāhir
Eger²⁹⁰¹ kim olmamışdur evvel āhir
5396. Ben ol Hakkam didi ol Hayy u Mennān
Cemī' nesne degüldür baña pinhān
5397. Ki hiçbir nesne yoqdur bilmeyem ben
Ola taşra benüm 'ilmümden el'ān
5398. Pes ol Allāhdur ol kim yoq şeriki
Anı eyle bilen buldı tariği
5399. De Hayy u Kayyūmdur o Vāhid
Bu naqle cümle 'ālem oldı şahid ²⁹⁰²
- [AÜ 306], [BR 154b]
5400. Elif lām mīmde yoq noqta işāret
Anuñ sırrı kıtur esrār-ı gāret
5401. Çün ol üç harfde yoq noqta ta'alluq
Ve hem i'rāb vaşl olmadı bāyık
5402. İşāretdür ki Haq Ferd ü Eḥaddür
Ta'alluqdan münezzeh pāk-i zātdur
5403. Ölüm olmaz aña dā'im diridür
Ölür diyenlerüñ tamu yiridür
5404. Anuñ sultānlığı bil zā'il olmaz
Muḳaddemdür ezelden āhir olmaz ²⁹⁰³

²⁹⁰¹ SR: Eger>Olur

²⁹⁰² Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²⁹⁰³ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

5405. Pes andan ğayrı Ma‘būd olmaz illā
Yine oldur cemī^{c2904} eşyāya Mevlā
5406. Ve hem Ḥayy u ebed Ḳayyūm u Ḳādir
Ne ḳudret olsa andan oldı şādır
5407. Cemī‘c nefis üzre şöyle nāzır olmuş
Uyur bunlar velīkin ḥāzır olmuş
5408. Her emrin bunlaruñ ol ḳıla tedbīr
Ve rızḳın virür ol ḳullara bir bir
5409. Ḳamu nesne anuñ emrinde oldı
Bu ḳudret hem cihāna cümle ḫoldı
5410. Alur ḳullardan bil ol intikāmın
Naḫar ḳıl uşta²⁹⁰⁵ ḥıfz eyle kelāmın

[... إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ]

Ḳavluhu Te‘ālā: *İnna’llāhe ‘azīzün zü’ntikām* ²⁹⁰⁶ ve
Ḳavluhu Te‘ālā: *E’n-nāsü niyāmün izā mātu intebehu* ²⁹⁰⁷

[HM 161b], [SR 165a]

5411. Uyur bu nās ḳaçan ola uyanur
‘Aceb bu ğaflete nite ḫayanur ²⁹⁰⁸
5412. Çü bildüñ zāhirinden lafzuñ ey cān
İşit ma‘nī yüzünden dinsün el’ān

²⁹⁰⁴ AÜ, BR, HM: cemī’>ḳamu

²⁹⁰⁵ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

²⁹⁰⁶ “Şüphesiz Allah, mutlak güç sahibidir, intikam sahibidir.”, (İbrâhîm, 47)

²⁹⁰⁷ “İnsanlar uykudadır, ölümlle uyanırlar.”; İmam Gazâlî, El-Mürşidü’l Emîn ‘İlâ Mev‘izeti’l-Mü’mînîn (İslam Klasikleri 2), Bedir Yayınları, 1998, s.18.

²⁹⁰⁸ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

5413. Meşāyiḥ ḥāl idinmiş iş bu naḳlı
Şadef anlar bu dürlər anda şaḳlı
5414. Elif kıldı mücerred Ḥaḳḳı işbāt
Nedür ya lām mīm vaşlında bizzāt
5415. Ulaşmış lāma mīm mīm elife ey yār
Arada ḳalmamışdur nesne aḡyār
5416. Elifden niçe ma‘nā ola zāhir
Bugünden tā kıyāmet olmaz āḫir
5417. Velī bu iḳtişār olmaḳlıḳ anuñ
Nihāyetsüzligindendür pes anuñ²⁹⁰⁹
- [AÜ 307], [BR 155a]
5418. Murādum bu diyem naḳlin Resülün
Ve hem mevlüdin ol aşlen uşülün
5419. Elif aşl oldu lāma anı key bil
Bunuñ üzre olunmaz ḳāl ü yā ḳıl
5420. Budur kim ḥāl mümkün andan oldu
O mīm çün geldi andan aña ḫoldı
5421. Elif Allāh ulūhiyyet beyānı
Ve lām luḫf-ı irādetdür ‘ayānı
5422. Bu üç ḫarf key yaḳındur birbirine
Gör imdi ol Kerīmün taḳdīrine

²⁹⁰⁹ SR: pes anuñ>o Ḥānuñ

5423. Lāmuñ ƙaddinde dāl olmaƙ nedendür
Giderse dāl hemān elfe mekāndur
5424. Velī dāldan delālet vaħdet oldı
Anuñ çün mīm ulaşdı ħarfe ƙoldı
5425. Ne kim var cūd-ı²⁹¹⁰ eşyā oldı mīmden
Degüldür ħay ħuyı pes dāl u cimden
5426. Vücüdın aldılar çün elf-i ferdden
İrādet mīm olupdur iş bu mevcden
5427. Muħit oldı Resüle Ĥazretu'llāh
Kim oldur aşl anuñdur fazl-ı dergāh
5428. Ve hem eşyā-yı külle hem-çün Aħmed
İşāret mīme olmış bil Muħammed
[HM 162a], [SR 165b]
5429. Ne keşret kim hemān ol 'ayn-ı vaħdet
Ne geç kim geçmedi ortada müddet
5430. Senüñ aşluñ Muħammed anuñ Allāh
Bu üç ħarf uş anuñ çün oldı hem-rāh
5431. Ƙamu zerre bu naķle oldı şāhid
Kim evvel aşlımızdı Ferd ü Vāħid ²⁹¹¹

²⁹¹⁰ SR: cūd>çün

²⁹¹¹ Bu beyit SR'de yok.

5432. Yine bu fazla vaşl olmağ nedür gör²⁹¹²
Aradan çünki²⁹¹³ işrāk ider ol nūr
5433. Vücūdı²⁹¹⁴ şehrine çün itse ʔalʕat
Kamu maḥv eyler ol dem temm u tāmāt
5434. Egerçi vardur ol ʕabdūñ vücūdı
İder ašlā görünmez ferd-i cūdı
5435. Güneşden yine kim yılduz görünmez
Orada kendilik rengin bürünmez ²⁹¹⁵
- [AÜ 308], [BR 155b]
5436. Saña kayd oldı bu faşl-ı muʕayyen
Yirūñ od eyleme gül-zāriken sen
5437. Yine şerḥ ola bil pes evvel āḥir
Ne resme oldı bātından bu zāhir
5438. Muḥammed ʕayn-ı vaḥdet²⁹¹⁶ ʔandan oldı
Bu eşyā nice andan yāra dildi
5439. Elif lām mīm bu sırra nice uymış
İderseñ fehm dirsen uşta²⁹¹⁷ buymış
5440. Eḥad Aḥmed evet mīm fark ider ad
Nitekim lām elifdür dāl ider dād

²⁹¹² SR: nedür gör>nedendür

²⁹¹³ SR: çünki>çünkim

²⁹¹⁴ SR: Vücūdı>Vücūdum

²⁹¹⁵ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²⁹¹⁶ SR: ʕayn-ı vaḥdet>ʕayn-ı vaḥdetden

²⁹¹⁷ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

5441. Ta‘ayyün iktizāsın kıldı ızhār
Budur mīm̄den mu‘ayyen olan aḥbār

5442. Müzāhir küllī naḳş oldu ki min mīm̄
Odur baḥr andan olmuş ḳaṭre taḳsīm̄

5443. Düşer mazḥar pes ol zāta şıfāta
Anuñ çün lāyık oldu iş bu na‘ta ²⁹¹⁸

5444. Ne yüzden oldu zāhir bu cihāna
Diyem diñleñ beyānın ‘aşıḳāne

Ḳaşīde-i Fī Baḥr-i Ḳaşīr

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

5445. ‘Işḳ elinden gice gündüz olmuşam ḥayrān u zār
Göñlümi sevdāya şaldı dutuşub her dem yanar

5446. Şol ḳadar kim vaşl olam ben ol ḳadar artar odum
Zīra yanmaḳ yaraşur pes ‘aşıḳa her dem yanar

[HM 162b], [SR 166a]

5447. ‘Aḳl anuñdur cān anuñdur ten anuñ
Varlığımdan dūr idüben beni deryāya şalar

5448. Ma‘şūḳuñ baḥrinde ben çün kendümi kıldum fenā
Rüşen oldu bu göñül şehrinde ol dildār-ı yār

5449. Toḡdı bir gün kim ṭolunmaz devri anuñ tā ebed
Şem‘inüñ pervānesidür ay u gün leyl ü nehār

²⁹¹⁸ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

5450. Şeyhimün gönlünde²⁹¹⁹ buldum ben bu gevher kânını
Biñ deñizler ğark olur baħrinde anuñ çün Ƨalar

5451. ‘İlm-i tevħid baħrinün ol cevheridür şeksüzün
Bu *Hüseynî* şāh[1]-bāzıdur anuñ elde Ƨutar

Faşlun Fî Zuhūr-i Rūħ-i Muħammed ‘Aleyhi’s-selām

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

[AÜ 309], [BR 156a]

5452. Elā ey Ƨalib-i esrār-ı ħikmet
Diyem naħlin Resülün irse himmet

5453. Biliñ kim Ħaħ Te‘ālā enbiyānuñ
Bināsını nenüñle Ƨıldı anuñ

5454. Muħammed Muştafāyla başlayubdur
Yine ħatmin anuñla işleyübdür

5455. Kitāb-ı muħkemi indürdi anuñ
Üzere naħlin añlañ bu beyānuñ

5456. ‘Ayān itdi cemī‘ aħkāmın anda
Yürür ħükmi anuñ pes her zamānda

5457. Livā-yı ħamd ile Ƨılmış mükemmel
Ve hem a‘lā maħāmla anı evvel

5458. Pes eyle olsa bil ol Nūr-ı kevneyn
Anuñ çün oldı menzil Ķābe Ķavseyn

²⁹¹⁹ AÜ, BR, HM: gönlünde>sırrında

5459. İki ‘ālemde a‘lā itdi Allāh
Anuñ ümmetleriñ ‘afv ide v’allāh
5460. Cemī‘-i enbiyānuñ serveridür
Haqīkat ‘āleminüñ rehberidür
5461. Anuñ çün geldi bu ‘ālem vücūda
Melā’ik irdi anuñ çün sücūda
5462. Anuñ envārıdur cümle serāser
Anuñla buldılar hem sırr-ı esrār
5463. Anuñla buldılar İslām u ĩmān
Anuñla rahmet [itdi]²⁹²⁰ bize Raḥmān ²⁹²¹

[SR 166b]

5464. Anuñla ireler iren liqāya
Anuñla varalar varan beqāya
5465. Anuñla buldılar ‘ilm ü ‘irfān
Anuñla bildiler tevḥīd ü Qur’ān

[HM 163a]

5466. Risāletde mu’ahḥar geldi illā
Nübüvvetde cemī‘isinden evlā
5467. Muqaddemdür cemī‘-i enbiyādan
Münevverdür Cemāl-i Kibriyādan
5468. Nitekim İbni ‘Abbās dir rivāyet
Resülün vaşfına kılmış ri‘āyet

²⁹²⁰ Anlam bütünlüğü açısından ve vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

²⁹²¹ 5463/5465 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

5469. Resūlu'llāh buyurmuş dir ol ebrār
Müfessir sırr-ı Qur'ān birle izhār ²⁹²²
5470. Didi evvel ki zāhir kıldı Allāh
Benüm nūrum kılubdur Kudretu'llāh²⁹²³
5471. Ve hem dir bir hadīşde rūhum evvel
‘Ayān itdi vü kıldı hem mükemmel
[AÜ 310], [BR 156b]
5472. Dağı dir bir hadīşde evvel ‘aqlum
İdüpdür uşta²⁹²⁴ andandur bu naqlüm
5473. Şeker sözden zülālin kıldı cārī
Aña hüsñ ü şeref virmiş o Bārī
5474. Melīhü'l-vech selīmü'l-ķalb olupdur
Anuñ vaşfiyla²⁹²⁵ bu yir gök ıolupdur
5475. Didi luţfından ol bunca ma‘āni
Kim evvel n’oldı zāhir güne ya‘ni
5476. Anuñ nūrı vü rūhı ‘aqlı ey yār
Ķamudan ol²⁹²⁶ olupdur eyle iķrār
5477. Cemī‘ ervāha oldur baħr-i ĝāyet
Ve hem ‘uķķāl-ı envāra tamāmet

²⁹²² 5469-5470 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz'in şu hadisine karşılık gelmektedir: "Allah'ın (cc) kudreti önce benim nûrumu yaratmıştır."; (Tirmizî, Menâkıb 1; Ahmed b. Hanbel, Müsned 4/66, 5/379; Aclûnî, age., 1/265-266)

²⁹²³ SR: Kudretu'llāh>Ĥazretu'llāh

²⁹²⁴ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

²⁹²⁵ SR: vaşfiyla>vaşfinla

²⁹²⁶ AÜ, BR, HM: ol>oñ

5478. Bular cüzdür o kül olmuş tamāmı
Gerek ol andan itmiş hāşş u ‘āmı
5479. Buyurdı āb-ı kevşer birle lafzın
Şahābe sa‘y ider kıлмақта hıfzın
5480. Beni kendi nūrından kıldı Allāh
Ve hem mü’minleri benden ol āgāh
5481. Ki ben Hāqdan-ven uş benden bu maḥlūk
Huzā kendi virür naḳle tanıḳluḳ

[SR 167a]

5482. Buña şāhid durur levlāke levlāk
Anuñ çün yaradıldı heft eflāk

[HM 163b]

**Ve ‘An İbni ‘Abbās Kāle Resūlu’llāh ‘Aleyhi’s-selām: Ene
mina’llāhi ve’l-mü’minūne minnī** ²⁹²⁷

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

5483. Tā kıyāmet ger dinilse bu ḥaber
Naḳl olunmaz eyle bil ey mu‘teber
5484. Ger dilersen bulasın andan şafā
Vir şalavāt rūḥ-i pāk-i Muştafā

Fī Taḳrīr-i Ḥāl Min Ḥāl-i Evvel ²⁹²⁸

Me fā ‘i lün / Me fā ‘i lün / Fe ‘ū lün

²⁹²⁷ İbni Abbas’tan (ra) rivāyetle Resūlullah (sav) buyurdu ki: “Ben Allah’tanım. Mü’minler de benim umumdandır, benim nūrumun feyzindedir.”; İsmail Hakkı Bursevî, Rūhu’l-Beyân Tefsiri, Damla Yayınevi, İstanbul, 2012, C. 2, s. 370.

²⁹²⁸ Bu başlık SR’de yok.

5485. Pes eyle olsa aña sende kendüñ
Ne ma‘denden vücūda zāhir olduñ
5486. Ḥabīb-i Ḥaḳdan ve sen olduñ ceybden
Saña ne çāre yā ayruḳ ṭabībden
[AÜ 311], [BR 157a]
5487. Anuñ varluḡı Ḥaḳdan senüñ andan
Ne ayrulıḳ ola iş bu vaṭandan
5488. Merātib ile aṣluñ aña irse
Ne ğam cān gözi ol Sulṭānı görse
5489. Çü yol vardur aña ma‘nī yüzünden
Diyem izleyigör sen söz izinden
5490. Ne yüzden ola irmek ol maḳāma
Ki nās itsün irişmeklige ḳāma
5491. Ne buyurdı gör imdi baḫr-i ma‘ni
Ṭaleb ḳıl gel dilerseñ bulmaḳ anı
5492. Ne yüzden olısar añañ ṭaleb-kār
Ki saña rüz-ı rāzın açā ol yār
5493. Ḥadīşin uşda gör faḫr-i cihānuñ
O senüñ ola sen olasın anuñ

**Ḳāle’n-Nebiyyu ‘Aleyhi’s-selām: Mine’l-ḳalbi ile’l-ḳalbi
ravzatetehu mine’l-ḳalbi ilā Rabbi ravzateteh²⁹²⁹**

²⁹²⁹ “Nebî (sav) buyurdu ki: Kalpten kalbe yol vardır. Kalpten Allah’a yol vardır.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

5494. Ki albden albe yol vardur dir ol hş
Zira manzar dimekden eyle ihlş

5495. ü albden albe manzar olsa fi'l-hl
aan olsa muabil n'olisar hl

5496. aan bulsa ikilik anda birlik
Bu kez irer aa Hkn dirlik

[HM 164a]

5497. O albden yine manzar ola Ha
Müahid olasın Hkn ha

[SR 167b]

5498. Zira olmaz anu rengi vü harfi
Yine kendin ılır kendüye arfi²⁹³⁰

5499. Hemn perde ılır kendüye kendin
Oat hfz eyle bu nalin ılsımın

5500. Aa sensin yine perde o yüze
Oat ala ü bunlar geldi söze

5501. Ki btından uhüra geldi hir
Yine Btın anula oldu Zhir

5502. Cellin ol yüze perde idüpdür²⁹³¹
Hlyık egri anu ün gidüpdür

[AÜ 312], [BR 157b]

²⁹³⁰ AÜ, BR, HM: arfi>harfi

²⁹³¹ SR: idüpdür>olupdur

5503. Hemān birdür vücūd baḡ Ḥayy u zāta
Dilerseñ iresin āb-ı ḡayāta
5504. Ḳalanı hep mecāzen²⁹³² oldı zāhir
Odur muṡlaḡ hemān bil arı ṡāhir
5505. Çü sen Ḥızr²⁹³³ ol senüñdür āb-ı ḡayvān
Hemān ḡurduñ o dem sırrında eyvān
5506. Çün ol²⁹³⁴ sırr-ı İlāhī ide ḡükmi
O yoḡsa bu ḡaberden sende yoḡ mı
5507. Çün eyle oldı ol remzüñ²⁹³⁵ ḡüşādı
ṡılsımuñ zāhirüñ ṡol dem o ṡādı
5508. İçi bāṡın ṡaşı hem oldı zāhir
Budur kim oldı evvel ‘ayn-ı āḡir
5509. Ne fehmi itsün bu sözden ehl-i taḡlīd
İrişmeyince tā Ḥaḡḡānī tevḡīd
5510. Zīra girdi ikilik perdesine
Naḡar olmaz anuñla aṡlā yine
5511. Dutundı kendüsin perde hemānı
Bu kez maṡlūb ider ol dem ḡümānı²⁹³⁶

²⁹³² AÜ, BR, HM: mecāzen>mecāz

²⁹³³ AÜ, BR: Ḥızr ol>Ḥaḡr ol ; HM: Ḥızr ol>Ḥāḡır ol

²⁹³⁴ SR: Çün ol>Kim ol

²⁹³⁵ AÜ, BR, HM: remzüñ>remzin

²⁹³⁶ SR: Bu kez maṡlūb ider ol dem ḡümānı>Bu dem maṡlūb ider aña ḡümānı

5512. Yürür esrük şekerden zehri seçmez
Şuya ğark olmuş ammā şudan içmez

5513. Geçer ‘ömri şusuzşan baħr-i māhı
İderse eylesün ol işden āhı

[HM 164b]

5514. Gel ey ‘āşık şu şanma bu serābı
Seni mest itdi bu dünyā şarābı

5515. Gül-āb deyu saçınma āb-ı fānī
Kanı gül yā benefşe kande kānī

[SR 168a]

5516. Değişme ol beķāyı bu fenāya
Kātī aldanduñ uğraduñ ‘anāya

5517. Bunuñ gül-zār-ı fānī²⁹³⁷ anda bāķī
Saña ol dost olur ol āba sāķī

5518. Saña bunda şunan dünyā şarābın
Şaķın içme ki iblīsdır şarābın²⁹³⁸

5519. İdindüñ mi²⁹³⁹ anı sen sāķī ey cān
Yüzi ħınzır adı şeytān-ı nādān

[AÜ 313], [BR 158a]

5520. Gözüñ Sultāna tüt terk it o ħārı²⁹⁴⁰
Ki fetħ ola saña cān lāle-zārı

²⁹³⁷ SR: fānī>kānī

²⁹³⁸ AÜ, BR, HM: Şaķın içme ki iblīsdır şarābın>Şaķın iblīsdır içme şarābın

²⁹³⁹ AÜ, BR, HM: İdindüñ mi>İdüñme

²⁹⁴⁰ SR: ħārı>cārı

5521. Delîl uşta aña āyāt-ı Qur'ân
Şuvara sizi Hâk anda pes el'ân²⁹⁴¹

[... وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا]

²⁹⁴² **Qavluhu Te'ālā: Ve seḳāhum Rabbuhum şarāben
ṭahūran** ²⁹⁴³

5522. Gel imdi diñle tevḥīd-i İlähī
Yolunda²⁹⁴⁴ niçe kezler kişi māhu
5523. 'Ayān oldı çün esrār-ı ma'āni
Anuñla añladum ben anı ya'ni
5524. Baña ben²⁹⁴⁵ olmuşam yine hiçābum
Getürdi Hâk aradan çün niḳābum ²⁹⁴⁶
5525. Hemān oldur görünmez ğayrı hergiz
İdincek bu müzāhir naḳşa perhīz
5526. Hemān ol dem gider zār ile efgān
Çü kaṭre ğarḳ ola fī ka'r-i 'ummān
5527. Kim ol çağlamaḳ ayruluḳ demidür
Ğam hem derd ile ḥasret emidür
5528. Düşüncek kaṭre deryāda bulunmaz
Taşarruf deryānuñdur²⁹⁴⁷ anuñ olmaz

²⁹⁴¹ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²⁹⁴² AÜ, BR, HM'de bu başlığa ilave olarak "El-āye Faşlun Kaşide" ibaresi eklenmiş.

²⁹⁴³ "Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir.", (İnsan, 21)

²⁹⁴⁴ AÜ, BR, HM: Yolunda>Bulutda

²⁹⁴⁵ SR: ben>zeyn

²⁹⁴⁶ SR: Getürdi Hâk aradan çün niḳābum>Getürdi aradan Hâkda ol niḳābum

²⁹⁴⁷ AÜ, BR, HM: deryānuñdur>bañriñ ol bil

5529. Saña senlik hicābuñdur gidergil
Aña onluğ yolundan gidüb irgil
5530. Fenāda o seni ol ola varlık
O dem senden²⁹⁴⁸ gider añla bu arlık
5531. Eger senlik yolundan gidesin sen
Gerek biñ yıl duriş yoğ n'idesin sen ²⁹⁴⁹

[HM 165a]

5532. Düşersin dürlü dürlü fi'1 ü āle
Dutunup perdeler nūr-ı cemāle ²⁹⁵⁰
5533. Çü Mūsā kendilik yurdında durdı
Anuñ çün len terāni²⁹⁵¹ lafzı irdi²⁹⁵²

[SR 168b]

5534. Resūlu'llāh fenādan açdı bābı
İrişdi vağde bir²⁹⁵³ yüzden hiğābı ²⁹⁵⁴
5535. Niçe bir yanasın senlik odına
Gidincek senlügen ol yoluna ²⁹⁵⁵
5536. Bugün bunda gerekdür kim bulasın
Yine bu derde dermān sen kılasın
5537. Bugün kesb ideriseñ bunda fi'1ī
Kılursın yarın anda sen tecellī

²⁹⁴⁸ AÜ, BR, HM: senden>sende

²⁹⁴⁹ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²⁹⁵⁰ Bu beyit SR'de yok.

²⁹⁵¹ [أَنْ تَرَانِي], "Beni asla göremezsin!", (A'rāf, 143)

²⁹⁵² SR: irdi>irdi didi

²⁹⁵³ SR: vağde bir>vağteri

²⁹⁵⁴ Bu beyit HM'de yok.

²⁹⁵⁵ Bu beyit SR'de yok.

[AÜ 314], [BR 158b]

5538. Eger a‘mā olanlardan olursañ
Bu nefsi-şüm²⁹⁵⁶ ile dā‘im kılsañ

5539. İraq ola²⁹⁵⁷ saña envār-ı cennet
Gel imdi bunda sende eyle ğayret

5540. Nitekim uş kelāmında buyurdu
Bu yādı cümle ‘āleme duyurdu²⁹⁵⁸

[وَمَنْ كَانَ فِي هَذِهِ أَعْمَى فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَى وَأَضَلُّ سَبِيلًا]

Çavluhu Te‘ālā: *Ve men kâne fî hâzihî (dünyâ) a‘mâ ve hüve fi’l âhirati a‘mâ ve eğallu sebîlâ²⁹⁵⁹*

5541. Eger biñ yıl yaşarsañ ölisersin
Çıyās it ol zamān kim n’olisarsın

5542. Bu dünyā cıfesinden çek elüñi
Hıkuñ zıkrinde tut dā‘im dilüñi

5543. ‘Abeş yirlere ħarc itme bilüñi
Alur nefsi ile şeytān hep ilüñi

5544. Danış ne işleriseñ bir uluya
Ki cānuñ ‘ışk eşerin anda duya

5545. Muħammed didü ki yol üzre turgıl
Vücüddan kendi varlıguñ getürgil²⁹⁶⁰

²⁹⁵⁶ SR: nefsi-şüm>naş-ı şüm

²⁹⁵⁷ SR: İraq ola>İraq ola

²⁹⁵⁸ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

²⁹⁵⁹ “Kim bu dünyada körlük ettiyse ahirette de kördür, yolunu daha da şaşırtmıştır.”, (İsrâ, 72)

²⁹⁶⁰ AÜ, BR, HM: Vücüddan kendi varlıguñ getürgil>Vücüddan kendülüguñ heb götürgil

5546. Ki ya'ni teslīm küllī ol aña
Seni ço aña uy[mak] pes²⁹⁶¹ bakma saña
5547. Seni görme görürseñ ger anı gör
Anuñdur emr-i kudret nār u hem²⁹⁶² nūr
5548. Yine kendi gözünle görünür ol
Bu gözler irmez aña iş budur yol
5549. Bu sözler ne dimek olur bilenler
Olardur yine pes anı bulanlar ²⁹⁶³
5550. Muşāhib olma mühmel yoldaş ile
Şoñuci başuñı urma taş ile

[HM 165b]

5551. İşit pes yine vaḥdet naḳlin ey cān
Yiter bu nefis ḫīle-bāza aldan

[SR 169a]

5552. O ḳalbden kim açıla Ḥaḳḳa manzar
Ne ḳalpdür aña anı ey münevver
5553. O ḳalbün ma'nisi sırr-ı Resüldür
Odur maḳşüd olan bunlar uşüldür²⁹⁶⁴
5554. Ki mir'āt-ı Muḫammeddür bil aşlın
Di imdi ayınuñ aña ulaşsın

²⁹⁶¹ SR: pes>sen

²⁹⁶² SR: hem>ger

²⁹⁶³ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²⁹⁶⁴ SR: usuldür>ḫaşuldür

5555. Kaçan şeyh albine albi mürĩdũñ
Muābil olsa min nali ũrĩdũñ
[AŪ 315], [BR 159a]
5556. İrer andan aña feyz-i İlāhĩ
Aña manzar aılmışdur İlāhĩ
5557. Bular daldur birikmeñ ol Resũle
Bulardan ire ol ilme vesĩle
5558. Bular andan olur envār-ı manĩ
Kim oldur mazen-i Ha sırr-ı kānı
5559. Ki yanĩ sırruñ ol esrāra ey yār
Olursa pes muābil Öyle kim var
5560. Hemān andan aıldı saña manzar
Göründi sende anda her ne kim var²⁹⁶⁵
5561. İkilik²⁹⁶⁶ götrülür ol dem aradan
Aıpdur aña manzar huz Yaradan
5562. Görünür ol cemālũñ aks-i tābı
Bu kez far eyle aydan āfitābı
5563. Zĩra Ha feyz āyine-i Resũle
Döker pes çũnki andandur vesĩle
5564. Bize andan irişür feyz-i Hāl
O bahre dũřdi bu hişşe muāb

²⁹⁶⁵ Bu beyit SR'de: *Görünür senden anda her ne kim var / Hemān andan aıldı saña manzar*

²⁹⁶⁶ SR: İkilik>İralık

5565. Yüri imdi anı sa'y eyle bulğıl
Yiter bu nār-ı firqat birle yangıl

5566. Ulaşdur imdi bu cüz'i o külle
İre andan hayālün iş bu naqle

5567. Saña şimdi bu sözler düşe beñzer
İkilikte özüñ serhoşa beñzer

[HM 166a]

5568. Arada vardur ol hāle hicābuñ
Anuñ çün olmaz andan feth-i bābuñ

Kaşide vü Naşihat

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

[SR 169b]

5569. İki haqqı girü haqqıyle bilen
Oldurur ol bī-gümān Haqqa iren

5570. Varlığın döküb gider giden kişi
Kendülikle qaldılar girü kalan

5571. Bī-temizler kaçan ola kim vara
Şahin olur şahine yoldaş olan

[AÜ 316], [BR 159b]

5572. Qande ise bellüdür ol ışık eri
Tañrıya qande irer qalmaz olan

5573. Sen dilersin hoşluk üzre gidesin
Olmaz ol iş ger olur dirsensiz yalan

5574. Çok yimek çok uyumaq çok söz iden
Gice yatmaqla mı buldılar bulan

5575. Gel kı1 ‘uzlet hem teveccüh H̄ālīķa
Kim irerse uşta böyle kıldılar ²⁹⁶⁷

Fī Zuhūri H̄azret-i Nebī ‘Aleyhi’s-selām

Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn

5576. Emīrū’l-Mü’minīn ‘Alī işit kim naql ider ol h̄ān²⁹⁶⁸
H̄aķ olsun rāzı ol yārdan cemālin eylesün arzān

5577. Didi kim ol Te‘āla’līh çü kıldı Aḥmediñ nūrın
Henüz ‘arşı vü hem kürsī daḥı her ne kim var el’ān

5578. Ki ya‘ni levḥ-i ķalem cennet cehennem yirler gökler
Bulardan oñ kı1updur H̄aķ işit ne resme ol H̄annān ²⁹⁶⁹

5579. Muḥammed nūrun anlardan üç yüz yigirmi dört biñ yıl
Kı1updur evvel Allāhu görüñ ne ķadr-i ‘ālī şān

5580. Su’āl itdi aña aşḥāb ki senüñ yā Resūlu’līh
Nübüvvetüñ ne vaķtdendür beyān it bize ey Sultān

5581. Cevāb oldı eyitdi şol zamāndan şābit oldı kim
Ādem cismine ‘arz üzre henüz rūḥ virmedin Sübhān²⁹⁷⁰

5582. Çün izḥār itdi ol nūrı odur pes ‘ālemüñ Tūrı
Anuñ ḥüsnüñde biñ ḥūri ki şöyle zār u ser-gerdān

[HM 166b]

²⁹⁶⁷ AÜ, BR, HM: Kim irerse uşta böyle kıldılar>Kim irerse uşda böyle kıldılar kılan

²⁹⁶⁸ AÜ, BR, HM: ol h̄ān>ey cān

²⁹⁶⁹ Bu beyit AÜ, BR, HM’de: *Ya‘ni levḥ-i ķalem cennet cehennem yirler ü gökler / Bulardan on kı1updur H̄aķ işit ne resme ol Mennān*

²⁹⁷⁰ AÜ, BR, HM: Sübhān>Sultān

5583. Göründi²⁹⁷¹ ‘aks-i tábından okursañ ger kitábından
İşidürsin hiṭābından ki dīde ola ber-dīdān

5584. Pes andan soñra ol Ma‘būd yaratdı on iki perde
Ḳamunuñ virdi hep ismin bularuñ ol sa‘at Mennān

5585. Biri Ḳudret hiċābıdur sa‘ādetdür biri ey yār
Hiċāb-ı ‘azamet biri bu resme naḳl olur andan

[SR 170a]

5586. Biri minnet hiċābıdur bulardan añla ey ‘āḳil
Ki Hāḳ şöyle ḳayırmışdur mu‘ayyen lāf-ı bi’n-noḳşān

5587. Kerāmetler hiċābıdur hiċāb-ı menzilet biri
Anuñ biri hidāyetdür²⁹⁷² nübüvvetdür biri ey cān

[AÜ 317], [BR 160a]

5588. Biri rif‘at hiċābıdur hiċāb-ı heybet ol biri
Gör ol Hālīḳ neler ḳılmış ne şan‘at eylemiş pinhān

5589. Biri raḥmet hiċābıdur on ikinci şefā‘atdür
Didiler ba‘zılar ammā bu yüzden uş ‘alā’l-vechān

5590. Bular böyle eyitdiler anuñ biri kerāmetdür
İkincisi daḫı heybet vaḳar ḳıldı üçün Ğufrān

5591. Hiċāb-ı şabr ol biri beşincisinde hem raḥmet
Pes altıncı ‘ilimdür dir yedinci re’fet ey merdān

5592. Sekizinci sa‘ādetdür ṭoḳuzı şıḳḳ olur anuñ
Ki ḳurbıyyet hiċābıdur onuncı naḳl ider ol ḥān

²⁹⁷¹ AÜ, BR, HM: Göründi>Göreydi

²⁹⁷² AÜ, BR: hidāyetdür>hidāyetdi

5593. Sükūnet oldu on biri on ikinci h̄ilmi bī-şek
Hicāblardur bular cümle ki maḥlūḳ ḥalk ider Raḥmān
5594. Çü ḥalk oldu bular fi'l-ḥāl pes andan n'olısar gör ḥāl
Beyān olsun 'alā'l-ecmāl hemān emr itdi ol cānān
5595. On iki biñ yıl uş ol nūr durub²⁹⁷³ ḳudret ḥicābunda
Hem on bir biñ yıl 'azamet ḥicābında geçüp devrān
5596. Pes on biñ yıl daḥı minnet ḥicābında gelüp durdı²⁹⁷⁴
Ṭoḳuz biñ yılda uş raḥmet ḥicābında ḳılur evṫān
5597. Kerāmetde sekiz biñ yıl yedi biñ yılda menzilet
Hicābında olub ol şāh 'alā bi'l-vechi bi'l-mihmān
5598. Hem altı biñ yıl eglendi hidāyet perdesinde ol
Nübüvvetde de beş biñ yıl ṫurub çünkim geçer andan
5599. Daḥı rif'at ḥicābında da durdı²⁹⁷⁵ anda dōrt biñ yıl
Bu kez üç biñ yıl ol heybet ḥicābında olur pinhān
- [HM 167a]
5600. İki biñ yıl sa'ādetde ve biñ yıl hem şefā'atde
Hicāblardan ḳamu geçdi çün ol vechi meh-i tābān
5601. Bil altı biñ yıl ol 'arş ṫurub andan da çün geçdi
Ki tā seb'-ı semāvātı bu resme ider ol seyrān ²⁹⁷⁶

²⁹⁷³ AÜ, BR, HM: durub>ṫurub

²⁹⁷⁴ AÜ, BR, HM: durdı>ṫurdı

²⁹⁷⁵ AÜ, BR, HM: durdı>ṫurdı

²⁹⁷⁶ Bu beyit SR'de yok.

5602. Ki her bir gökde²⁹⁷⁷ eglendi biñer yıl çün olur nâzil
Gelürken dâr-ı fenâya gider çün böyledür fermân
5603. Pes andan irdi Âdemde iki biñ yıl durub²⁹⁷⁸ ol nür
İrişdi Şite ey ‘âkıl²⁹⁷⁹ olan ol dertlere dermân
5604. Geçer bil altı biñ yıl tâ Âdemden soñra izhâra
Ki ya‘ni gele dünyâya cemâl ‘arz ide eclâdan
[AÜ 318], [BR 160b], [SR 170b]
5605. Bu maḥlûḳat ki ol geçdi ḳamunuñ sende var aksi
Giderseñ sende bir bir geç gönülden varsa ger imkân
5606. İçerden nice kim geçdi gelüp bir bir ḥicâblardan
Yine bir bir döküb gider budur pes âyin ü erkân
5607. Zuhûra gelmedin ol nür işit kim naḳl idem bir bir
Ne yüzden aldılar ḥişşe bular nür-ı Muḥammedden
5608. Bular ‘azm itdügindendür ilerden n’oldı yâ aḥvâl
Ne miḳdâr geçdi mâh u sâl bu dürden açalum uş kân
5609. Bu revnaḳ nür-ı Aḥmeddür ki her yirden olur zâhir
Çün andan ḥişşe almışdur ki bil bu noḳta-i insân

Beyit

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

5610. Niḳâb açdı cemâlinde yine cânân elinden yâr
Ḳanı ‘âşık anı ister virür yoluna baş u cân

²⁹⁷⁷ SR: gökde>günde

²⁹⁷⁸ AÜ, BR, HM: durub>ṭurub

²⁹⁷⁹ HM: ‘âkıl>ğâfil

5611. Qanı er kim bu evgānı Şala meydanda oyub baş
Qanı ol alb-i hāliŐ kim aña mihmān ola Sultān

**FaŐlun Fī Zuhūr-i Ervāh Min Rūh-i MuŐammed
‘Alehi’s-selām**

Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Fe ‘ū lūn

5612. Nūrundan ol Hābībūn HāŐ Te‘ālā
Neler hāŐ eyledi ol fi‘l-i a‘lā
5613. Ki bir Nūr aŐacın yaratdı Allāh
Ne kim itse ider Qādir o Fettāh
5614. YaŐn aŐacı oldu anuñ adı
Anı hāŐ eyleyen Allāh u Hādī

[HM 170b]

5615. Anuñ var dōrt budaŐı Őzdekinde²⁹⁸⁰
Ne ‘arz itmiŐ diyem ol yūz dalında²⁹⁸¹
5616. MuŐammed nūrın ol dem anda Hādī
Bir aŐ incū hicāb iinde odı
5617. Tāvus naŐŐında zāhir ıldı anı
Şecer ũzre hemān ondurdu anı
5618. Tūrur biñ yıl ılır Tañrıya tesbīh
Aña lāyık budur olmaŐ mūsebbīh
5619. Pes andan Őoñra Rabbū’l-arŐ ve’l-‘arŐ
AŐaŐ fevŐan²⁹⁸² dibinde nūr ider ferŐ

²⁹⁸⁰ SR: Őzdekinde>ōz ŐaŐında

²⁹⁸¹ AŐ, BR, HM: yūz dalında>ōzdekinde

²⁹⁸² AŞ, BR, HM: fevŐan>fevŐā

[AÜ 319], [BR 161a]

5620. H̄ayā gözgüsünü halk itdi ol H̄ak
Mücellā şāfī eclādan muhakkak

5621. Yine kendi nūrından ol H̄abībūñ
Yā ayruḡ ḡandan ol vech-i ṭabībūñ

[SR 171a]

5622. Ḳodı pes ḡarḡusına ol dem anı
O mir'āta nazār emr itdi ya'ni ²⁹⁸³

5623. Buyurdı H̄ak nazār ide pes añā
Bu sözlerden niçeler ḡala ṭañā ²⁹⁸⁴

5624. Nazār kıldı ḡaçan mir'āte Aḡmed
O dem irdiydi²⁹⁸⁵ bu ḡullara rahmet

5625. Ḳün ol aḡsen cemālin gördi anda
Utanub beş kezin eyler o secde

5626. O beş secde için ol Rabb ü Mevlā
Bu dem beş vaḡt namāz emr itdi ḡavlā

5627. Nazār kıldı pes andan H̄ak Te'ālā
O nūra ḡudreti vü izzetiyle

5628. H̄ayādan derledi Aḡmed o sālāt
Anuñdur fazlu hem ḡadran 'ināyet

²⁹⁸³ Bu beyit SR'de: *Ḳodı pes ayruḡ ḡarḡusına ol dem anuñ / Nazār ide baḡa añā o cānuñ*

²⁹⁸⁴ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²⁹⁸⁵ SR: irdiydi>oldıydı

5629. Çü derdüñdi beğāyet şāfī berrāk
Anuñ yaşı²⁹⁸⁶ derinden halk ider Hāk

5630. Ferišteher kim anlar ola hāliş
Muṭahhirler muṭī'ler key muḥāliş

5631. Yüzünden 'arş u kürsī kıldı Kādir
Pes andan n'ola ol²⁹⁸⁷ dermāna şadır

5632. Ve hem levḥ-i kalem cennet ü şemsi
Ve yıldızlar kamer bunlar kamusu

[HM 168a]

5633. Bular vech-i derinden oldı zāhir
Odur evvel anuñla oldı āhir

5634. Ve hem gögsi derinden mürselīndür
Ne kim var enbiyā fi'l-evvelīndür

5635. Ve 'ālimler şehīdler şāliḥān bil
Bular andan olundı leyse min gil

5636. Münāfıklar kılındı kıyruğundan
N'ola pes taşra anuñ buyruğundan

5637. Yahūdi kāfir ü Naşrānī eşrār
Mecūsī yırtıcı bunlar ne kim var

[AÜ 320], [BR 161b]

5638. Kamusun kıyruğundan kıldı Allāh
Oñat ol bu ma'ānīlerden āgāh

²⁹⁸⁶ AÜ, BR: yaşı>başı

²⁹⁸⁷ AÜ: n'ola ol>ne ola

5639. Ve ammā ba‘zılar diñleñ ne dirler
Bu emr üzre nice tedbîr iderler
- [SR 171b]
5640. Kim Allāh cins-i ervāḥda Resûlüñ
Mübārek rûḥın izhār itdi anuñ
5641. Ulūhiyyet eşiginde Muḥammed
İder beş²⁹⁸⁸ secde Ḥaḳ emriyle Aḥmed
5642. Tamām yüz yıl o secde içre kıldı
Anuñ çün nūr-ı vaḥdet içre ḫaldı
5643. Pes andan Ḥaḳ Te‘ālā gör ne kıldı
Çü bu eşyā o nürdan yaradıldı
5644. Nûrun on kısım kıldı Muştafānuñ
Birinden ‘arşı ḫalk itdi pes anuñ
5645. İkinci kısım ile kürsî ider var
Üçünciden ider levḥ ider envār
5646. Ḳalam dördüncisinden hem melekler
Beşincisidür²⁹⁸⁹ ol emre dilekler
5647. Hem altıncı kısımdan şemsi ey yār
Yedinciden ḳamerdür şöyle devvār
5648. Sekizinci kısımdandur kevākib
Bu resme oldı pes andan merātib

²⁹⁸⁸ AÜ, BR, HM: beş>pes

²⁹⁸⁹ AÜ, BR, HM: Beşincisidür>Beşincidendür

5649. Tõkuzuncu kısımdan mü'mineyndür
Onuncu Muştafâ ol ehl-i dīndür

[HM 168b]

5650. Didiler ba'zılar min naql-i a'lā
Ki bir cevher yaratdı Hāķ Te'ālā

5651. Bir aķ gevher begāyet şāfi berrāķ
Nazār kıldı añā heybetle Rezzāķ²⁹⁹⁰

5652. Arıyub oldı şu bir baħr-i bī-ħadd
Anuñ mevcinden uş gör n'ola bünyād

5653. Yaratdı tağları andan kılub var
Buħārından anuñ gökler be devvār

5654. Sekiz cennet pes andan hem daħı arz²⁹⁹¹
Bu işden ķudretin yād eylemek farz

[AÜ 321], [BR 162a]

5655. Ne yüzden oldı bunlar ħilķatin²⁹⁹² bil
Ķamu tafşıl olunsun şoñra ey dil

5656. Münevver ķavl-i evlā naql-i evvel
Eger kim nice vechen gör mü'evvel

5657. Hemān oldur kim anuñ²⁹⁹³ cümle maħlūk
Derindendür anuñ bā-emr-i Hālīķ

[SR 172a]

²⁹⁹⁰ SR: Rezzāķ>Allāh

²⁹⁹¹ AÜ, BR, HM: Sekiz cennet pes andan hem daħı arz>Sekiz cennet pes andan oldı hem arz

²⁹⁹² SR: ħilķatin>ħil'atin

²⁹⁹³ AÜ, BR, HM:kim anuñ>eşaħ kim

5658. O cevherde vü gökler tağlar arz hem
Melekler tā ki var olunsa o hem
5659. Hıṭāb itdi pes andan Rabbü'l-erbāb
Ne yüzden irdi buyruḡ fetḡ olub bāb
5660. Naẓar kıl yā Muḡammed didi Allāh
Ki eṭrāfuña dir ol yüce dergāh
5661. Naẓar kıldı çün eṭrāfına Aḡmed
Cemī' nūr ile ṭolmuş tamāmet
5662. Öñünde berḡ urundı nūr-ı Şiddīḡ
Kim evvel ide i'lāmında taşdıḡ
5663. Ve ardında 'Ömer nūrıydı²⁹⁹⁴ ol nūr
Ezelden kıldı Ḥaḡ anları maḡfūr
5664. O sağındaḡı nūr 'Oşmān nūrıdur
Sevenler anları cennet yiridür
5665. 'Alī nūrı şolunda oldı ḡāzır
Anuñ çün oldılar ol 'ilme nāzır
5666. Ve ammā ba'zılar añlañ ne dirler
Bu dört yār ḡaḡḡına nazm idedürler ²⁹⁹⁵
5667. Öñünde nūr-ı Şiddīḡ sağında 'Ömer
Şolunda nūr-ı 'Oşmān eyle dirler

²⁹⁹⁴ AÜ, BR, HM: nūrıydı>nūrı

²⁹⁹⁵ 5666/5673 arası beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

5668. ‘Alī ardında di hem soñra kıldı
O tertıbdı kim dünyāya şaldı
5669. Zīra mazhar düşübdı ol Resüle
Ki hatm-i evliyā ola vesīle
5670. Ola aḥkām-ı ıurbiyyet yoluna
Resülüñ ḥulķı hem anda buluna
5671. Resūlu’llāhda oldı ıaldı şaña
Ve hem hatm-i nübüvvet oldı aña
5672. Eger ‘Alī soñunda ıalmayaydı
Nizām u şer‘-i cihān ıolmayaydı
5673. Kılıcı şalınur şarķa vü ğarba
Urupdur iblisüñ baĝrına ḥarbe
5674. O ḥāl içre Resülüñ nūrı ey cān
Ki tesbīḥ itdi yetmiş biñ yıl ol ḥān

[HM 169a]

5675. Cemī‘ ervāḥ o nūrdan oldı zāhir
Pes oldur ‘ilm ü evvel ‘ilm ü āḥir

[SR 172b]

5676. Ki ya‘ni evvel ü āḥir anuñdur
Aña olmaya yā ayrıķ nenüñdür
5677. Hemān dem dile geldi anda bunlar
Şolar kim ehl-i imāndan olanlar
5678. Didiler Tañrı birdür hem Muḥammed
Resūlu’llāh deyuben kıldılar ‘ahd

5679. Evet evvel su'âl itdi Te'âlâ
Budur Qur'ân sözi sözlerden evlâ ²⁹⁹⁶
5680. İder bir kandil izhâr anda Ma'bûd
Ne için kıldı pes ne ola maşşûd
[AÜ 322], [BR 162b]
5681. Bu zâhir şüretin düzdi Resûlüñ
Ki dünyâda ide²⁹⁹⁷ ol pür uşûlüñ
5682. Aña emr itdi pes girdi içine
Ki bir müddet ol emr üzre giçine
5683. Kaçan kim Aħmed ol kandile girdi
Şalât içinde durmuş gibi durdı²⁹⁹⁸
5684. Cemî'-i enbiyâ ervâhı anuñ
O kandilüñ içinde Muştafanuñ
5685. İki yüz yıl mübârek rûhın ey yâr
Tavâf idüb temâşâ eylediler
5686. Pes andan şoñra gör kim Hâk Te'âlâ
Ne emr itdi bu ervâh üzre kavlâ
5687. İdüb icâb ki ervâh ola hâzır
Muħammed nûrına olmağa nâzır

²⁹⁹⁶ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

²⁹⁹⁷ AÜ, BR, HM: dünyâda ide>dünyâ didi

²⁹⁹⁸ AÜ, BR, HM: durmuş gibi durdı>turmuş gibi turdı

5688. Mübârek başıñı her kim ki gördi
Bu yir yüzünde sultânlığa irdi
5689. Ve her kim gördi alnın ol Resülün
Olar ‘adl eyledi dünyâda²⁹⁹⁹ bilün
5690. Anuñ gögsini gören oldı ‘âlim
Şalâhiyyet idenler şöyle dâ’im
5691. Kaşın gören olur dünyâda³⁰⁰⁰ naqqâş
Ve hem barmaqların kâtib olur³⁰⁰¹ fâş
5692. Anuñ üzre قاموسın añla bundan
Ki қаңғы ‘uzvına baқduñsa el’ân³⁰⁰²

[HM 169b]

5693. Münâsib aña bir şan‘at olur yâd
Bugün bunda anuñ çün oldı üstâd

[SR 173a]

5694. Anuñ vaşfın kaçan şerh eylesin dil
Deñizden қаtre almaқdur hemân bil
5695. Çün oldur kâ’inātuñ ibtidâsı
Aña oldı Haққuñ evvel nidâsı
5696. Ҳабібüm didi ol Rabb ü Te‘âlâ
Anı қıldı cemī‘sinden a‘lâ³⁰⁰³

²⁹⁹⁹ SR: dünyâda>dünyâyı

³⁰⁰⁰ SR: dünyâda>dünyâya

³⁰⁰¹ AÛ, BR, HM: olur>olub

³⁰⁰² SR: Ki қаңғы ‘uzvına baқduñsa el’ân>Ki қаңғы ‘uzvuna baқduñsa andan

³⁰⁰³ 5696 ve 5697 numaralı beyitler AÛ, BR, HM’de yok.

5697. Şehādet iderüz bizde o Şāha
Ḥabībīdür Resūlidür o māha
5698. İştūdün mi ki sende uş nedensin
Yā nireden gelüb kınde gidensin
5699. Yine ol nūr irüb vaşl³⁰⁰⁴ oldu aşla
Velī bunda da ğarķ olmuşdı vaşla
[AÜ 323], [BR 163a]
5700. Gelüb Ḥaķķıla kıldı ḥaķķı izhār
Ve hem bunlar³⁰⁰⁵ anuñla oldılar var
5701. Düş imdi Muştafānuñ pāyine sen
Silesin tā ki göñlüñ āyinesin
5702. İşt şimden girü ol nūr-ı ḥazret
Ne yüzden geldi dünyāya idüb dād
5703. Beyān itdük gelince bu araya
Niçe gelür diyem fānī serāya³⁰⁰⁶
5704. Niçe toĝar güneş gibi cihāna
Erişe nūrı anuñ ḥāna ḥāna
5705. Niçe şaça yüzünden ḥalkā envār
Niçe aça göñülde sırr-ı esrār
5706. Nice ide beyān ‘ilmü Ḥuzāyı
İde küffāra ķahrından cezāyı

³⁰⁰⁴ SR: vaşl>vāşıl

³⁰⁰⁵ SR: bunlar>yoklar

³⁰⁰⁶ 5703/5707 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

5707. Bu *Hüseynî* anuñ medhinde kâhir
Anı söyler dilinde evvel âhir

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

5708. Gör kemâl-i kudretinden bizi insân eyledi
Luṭf idüb îmân u Qur’ân bunca ihsân eyledi

5709. Hem Muḥammed kim Ḥabîbüñ gönderüb eyler mu‘în
‘Âleme rahmet ü ni‘metdür ki yeksân eyledi

Faşlun Fi Mevlüdi’n-Nebîyyi ‘Aleyhi’s-şalātu ve’s-selām ³⁰⁰⁷

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

5710. Gel berü³⁰⁰⁸ ey ‘aşıkân-i Muştafâ
Diñleñüz tâ gönlüñüz tola şafâ

[SR 173b]

5711. Muştafânuñ mevlüdin yād idelüm
Şekkerinden ağzımız dād idelüm

5712. Gösterem ol gülistândan bir varaḳ
Tâ ki cân virmege idesiz varaḳ

5713. Ben diyem siz diñleñ ey aḥbâb-ı Ḥaḳ
Hem bu dürr-i tâki cân sem‘ine taḳ

5714. Her ki diñlerse bu lafzı cân ile
Ḥaḳ anı ḥatm eylesün îmân ile

[HM 170a]

³⁰⁰⁷ Bu başlık SR’de: “Faşlun Fî Mevlüd-i ‘Alâ Vezn-i Âhire’n-Nebîyyi ‘Aleyhi’s-selām”

³⁰⁰⁸ SR: Gel beru>Gel beri

5715. Mevlūdine her kim ‘izzet idiser
Bir gör³⁰⁰⁹ imdi Muştafāda n’idiser

5716. Eyleye yarın şefā‘at ol Ḥabīb
Ḥaḳ Te‘ālā raḥmetin ide naşīb

5717. Tola göñli hem şafā-yı Muştafā
Ümmetiseñ imdi gel eyle vefā

5718. Bu Ḥüseynī çün bunu cem‘ eyledi
‘Aşıkāne yanmağa şem‘ eyledi

5719. Yanalar pervāneler ber cān u dil
Kim işitse belki cümle şehr ü ’il

[AÜ 324], [BR 163b]

5720. Kim idinmez ey ‘aceb maḥbūb anı
Ancılayın bir daḥı eydüñ ḳanı

5721. Dostluğuna yār dilemişdür cihān
Cümle maḥlūk aşikāre ger nihān

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

5722. Tā kıyāmet ger dinilse bu ḥaber
Naḳl olunmaz eyle bil ey mu‘teber

5723. Ger dilerseñ bulasın andan şafā
Vir şalavāt rūḥ-i pāk-i Muştafā

³⁰⁰⁹ SR: Bir gör>Bir gün

Hâzâ Faşlun Fî Beyân-ı Medh-i Resûl ‘Aleyhi’s-selâm ³⁰¹⁰

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

5724. Söylegil ey bülbül-i bâğ-ı Resûl
Di ki nice toğdı ol şâhib-uşûl
5725. Şöyle şîrin söyle sen Aḥmed sözün
Oda yağa işidenler kendüzin
5726. Anı cânlar işidüb şādân ola
Gülistānuñ bülbül-i ḥandân ola
5727. Evvel Aḥmeddür³⁰¹¹ vücûda mübtedî
Yine oldur cümle ḥalka muḳtedî

[SR 174a]

5728. Seyr-i Ḥaḳka hem nihâyet oldurur
‘Ālem-i iḫlâka ğâyet oldurur
5729. Maḥzen-i kenz-i vücûddur Muştafâ
Daḥı hem miftâḥ-ı cûddur Muştafâ
5730. Saçı ve’l-leyli yüzidür Ve’d-Ḍuḥâ
Ḳābe Ḳavseyn kaşı çeşmi mâ ḫağâ

[HM 170b]

5731. Gökler anuñ ‘ışkına devrân ider
Hem anuñ çün ey güneş seyrân ider
5732. Yüzünüñ ağı anuñ aḳ gül ider
Yañağı iki cihânı ḳul ider

³⁰¹⁰ Bu başlık AÜ, BR, HM’de: “Fî Beyân-ı Medh-i Muḥammed ‘Aleyhi’s-selâm”

³⁰¹¹ SR: Evvel Aḥmeddür>Ol Muḥammeddür

5733. H̄üzn iderse gül ü nesr̄in açılır
Her nefes miski cihāna saçılır
5734. Rūşen oldu nūrı ile kā'ināt
Andan oldu āşikāre nūr-ı zāt
5735. Diñleñ imdi mevlūduñ vaşfın kılam
Kim nice olmuş ḥalāyık hep gulām
[AÜ 325], [BR 164a]
5736. H̄ür-i 'ayn ḥizmet ne resme eylemiş
Buncılayın bir münevver gelmemiş
5737. Hem ne resme irdi ol nūr alnına
Gel kulağ tut imdi vaşf-ı ḥāline
5738. Evvelinden söylerisem söz uzar
Kim nice gelmiş evvel³⁰¹² iş bu nigār³⁰¹³
5739. Ya'ni ol nūr kimlere irdüğünü
Anlar andan hem neler gördüğünü
5740. Naql idem Ādem Şafiden ol ḥabīb
Kimlere irsāl olub virmiş naşīb
5741. Ger dilerseñ Aḥmede yār olasın
Vir şalavāt ḥoş şafālar bulasın
5742. Sen añarsan bir kez ol on kez añar
Anı añan üstüne raḥmet yağar

³⁰¹² Vezin kusuru nedeniyle "ol", "evvel" olarak değiştirilmiştir.

³⁰¹³ SR'de bu beyit: Kim nice gelmiş evvel iş bu nigār>Kim kim gelmiş cihāna şeh-r-i yār

Beyit ³⁰¹⁴

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

5743. Niķāb açdı cemālinden yine cānān elinden yār
 Ḳanı 'āşık anı ister virür yoluna baş u cān
5744. Ḳanı er kim bu çevgānı şala meydanda koyub baş
 Ḳanı ol ḳalb-i ḥālîş kim aña mihmān ola Sulţān

Fī Beyān-ı Nūr-ı Nebī 'Aleyhi's-selām

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

[SR 174b]

5745. Ādemi çünkim yaratdı Zü'l-celāl
 İtdi anuñ zahrına nūr intikāl

[HM 171a]

5746. Anuñ ile irdi Ādem devlete
 Anuñ ile lāyık oldı midḥate³⁰¹⁵
5747. Çün melā'ik nūrı anda gördiler
 Ol dem anlar aña secde kıldılar
5748. Didi Ādem bir gün ey Ḥayy u Kerīm
 Āşikāre gizlüye sensin Raḥīm
5749. Baña bildür yā İlāhī her melek
 Niçün ardumda durur³⁰¹⁶ diler dilek
5750. Ḥaḳ Te'ālā didi kim bilgil senüñ
 Nūrı var zahrında bir peygamberüñ

³⁰¹⁴ Bu başlık nüshaların tümünde "Ḳaşīde" olarak yazılmıştır.

³⁰¹⁵ SR: midḥate>medḥine

³⁰¹⁶ AÜ, BR, HM: ardumda durur>ardumdan ḫurur

[AÜ 326], [BR 164b]

5751. Kendü nûrumdan durur³⁰¹⁷ ol âfitâb
Ol güneşdür şanmağıl anı şehâb
5752. Muşafânuñ nûrıdur bilgil ‘ayân
Her belâdan kırtulur aña uyan
5753. Hem seni hem³⁰¹⁸ enbiyânuñ cümlesin
‘İşqına yaratdum anuñ bilesin
5754. Kamu mağlûka anı cân eyledüm
İki ‘âlem mülkine Hân eyledüm
5755. Dağı anuñdur vücûd-ı ‘ayn-ı zât
Cümle ‘âlem aña âyât beyyinât
5756. Didi Âdem ey Kerîm ü Zü’l-celâl
Sen Raḥîmsin lem yezelsin lâ-yezâl
5757. N’ola önüme getürseñ sen anı
Tâ göreydüm yâ İlâhî ben anı
5758. Vardı ol dem cebhesine Âdemüñ
Zîra oldur nûrı cümle ‘âlemüñ
5759. Âdemüñ geldi melâ’ik önüne
Meşğûl oldılar Huzâ tesbîhine
5760. Şoñra emr itdi aña ol berr ü bâr
Vara Havvâ alınına kıla qarâr

³⁰¹⁷ AÜ, BR, HM: durur>turur

³⁰¹⁸ SR’de “hem” yok.

5761. Şoñra andan gitdi ol nūr-i cemāl
Oğlı Şit alnına kıldı intiķāl
5762. İrdi İbrāhīme İsmā‘ile hem
Bunları bil kim budur olan ehemm
[HM 171b], [SR 175a]
5763. ‘Āķıbet irdi o nūr-ı Muşţafā
Toğdı ‘Abdü’l-Muţţalibde ol Şafā³⁰¹⁹
5764. Ceddi oldur Muşţafānuñ bil ey yār
Anuñ içün aña devlet oldu yār
5765. Şoñra ‘Abdullāhuñ alnında³⁰²⁰ o nūr
Gün gibi tođmış tamām olmış zuhūr
5766. Cebhesinde ol münevver nūr-ı cān
Bir gören terk ide yüz biñ hānumān
5767. Pes ve heb virdi kıızın ol dilbere
Zīra ata ola ol Peyğambere
[AÜ 327], [BR 165a]
5768. Āmine dirler adı aña benām
Hüsine ‘ālem olupdı hep ğulām ³⁰²¹
5769. Yüzüne hayrān idi şems ü kamer
Nefsi arı hulķı hoş ey mu‘teber

³⁰¹⁹ AÜ, BR, HM: ol Şafā>bā-şafā

³⁰²⁰ AÜ, BR, HM: alnında>alnına

³⁰²¹ Bu beyit AÜ, BR, HM’de: Āmine dirleridi aña benām / Hüsine ‘ālem olubdı ğulām

5770. Birdi ol Mekke şehrinde hemān
Aña beñzer yoğ idi bil ol zamān
5771. Her cemāle lāyık idi ol nigār
Zīra andan ʔoğısardur şeh-i yār
5772. Vaḳfeye vardıydı ‘Abdullāh o yıl
Hem güneş Şevre vurubdı şöyle bil
5773. Pes dönüb gelürken ol serv-i revān
Bir şu görđi aḳ ḳardan da ‘ayān
5774. Bir nidā irdi aña ol dem hemīn
Didi gel iç bu şudan sen yā emīn
5775. İçdi andan baḳdı anı görmedi
Ḳande gitdi şuya ‘aḳlı irmedi
5776. Evine gitmek diledi ol hemīn
Anuñ içün hep dirildi³⁰²² bu zemīn
5777. Ol gice cum‘a gicesi uş kelām
Ayla gün cem‘ oldı anda ve‘s-selām
5778. Düşdi güneş anda ḳavsin delvine
Muştafāya yüklü oldı Āmine
5779. Āmine çün yüklü oldı Aḫmede
Cūşa geldi cümle ‘ālem ḥamd ide ³⁰²³

[HM 172a]

³⁰²² SR: dirildi>derildi

³⁰²³ SR: Cūşa geldi cümle ‘ālem ḥamd ide>Cümle ‘ālem cūşa geldi ḥamd ide

5780. Hem melekler anı eylerdi tavāf
Karşu turub çok çok şāf şāf

[SR 175b]

5781. Ol gice kim yüklü oldu ol perī
Ki cihāna gele ol dīn serveri

5782. Hāḡ Te‘ālā emr kıldı bir dilek
Kim nidā ide semāda bir melek

5783. Çağıruban didi ey ins ile cān
Biliñüz kim toğısardur cāna cān

5784. Bu cihāna geliserdür Muştafā
Raḡmet-i ḡalḡ olısardur Muştafā

[AÜ 328], [BR 165b]

5785. Maşrıḡ u ġarbden toğısar āfitāb
Ḳalmaya küfr ü ḡalālet ve’l-ḡisāb

5786. Şer‘ī nūrı tutısar ‘ālemleri
‘Adline ḡurbān ola ins ü perī

5787. Bu gice düşdi anası raḡmine
İrdi ol an cümle ḡalḡuñ sem‘ine

5788. Hem Āmine sem‘ine irmiş nidā
Şad hezārān ol nidāya cān fedā

5789. Yüklü olduñ Aḡmede dir bu gice
Ma‘rifet kånıdur ol nūr-ı dücā

5790. Her kim anuñ yoluna girmeye ol
Ḳazretine Tañrınıñ irmeye ol

5791. Beñzi şarı³⁰²⁴ olmadı ol dilberüñ
Ānesi āħir zamān peygamberüñ
5792. Hem ‘ayān olmadı baṭnı key biliñ
Çoq şalavāt ol Ḥabīb üzre kıluñ
5793. Yüklü olduqdan girü ol pāk-i cān
İtmedi bevl ü tağāyuṭ ol³⁰²⁵ hemān
5794. Ṭā ṭoğunca ol Nebīler serveri
Mu‘cizedür pes bularuñ her biri
5795. Āmineye şayru³⁰²⁶ baḳsa ol zamān
Hoş olub andan giderdi bil hemān
5796. Daḫı çoq dürlü ‘acā’ibler ey yār
Āmineden oldı ol dem āşikār

[HM 172b]

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

5797. Gör kemāl-i kudretinden bizi insān eyledi
Luṭf idüb ĩmān u Qur’ān bunca iḥsān eyledi
5798. Hem Muḫammed kim Ḥabībüñ gönderüb eyler mu‘īn
‘Āleme raḫmet ü ni‘metdür ki yeksān eyledi

[SR 176a]

³⁰²⁴ AÜ, BR, HM: şarı>şaru

³⁰²⁵ AÜ, BR, HM: ol>bil

³⁰²⁶ AÜ, BR: Āmineye şayru>Āmine şayruya ; HM:Āmineye şayru>Āmine şayru

Fî Beyân-ı Mevlüdü'n-Nebî 'Aleyhi's-selâm

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

5799. Nice oldu bil o şemsün toğması
'Arş u kürsî nûrunuñ bir lem'ası
[AÜ 329], [BR 166a]
5800. On ikisinde Rabî'u'l-evvelün
Hem düşünbe gicesi idi bilün
5801. Diledi toğmaqlığa ol bedr-i ay
Anuñ ile rüşen ola cümle cāy
5802. Misk ü 'anber koğusu taldı cihān
Her tarafından gelür idi bûy-ı cān
5803. Göklerün cümle kapusın açdılar
'Aleme rahmet şuyundan saçdılar
5804. Ol gice cümle melâ'ik şāf şāf
Kıldılar Āmine evin hoş tavāf
5805. Gökden indi üç 'alem ol gicede
Dikdiler birisin anuñ Ka'bede
5806. Birisin yir ile gök ortasına
Görince 'izzet ider Hāq dostuna
5807. Hem birin şahrāya dikdi bir melek
Kim bu resme oldu ol Hāqdan dilek
5808. Biri nuşret çün biri hem feth-i rāz
Ya'ni 'arşa vara ol Şāh-ı Hicāz

5809. Ol biri olmış şerī‘at der-zamān³⁰²⁷
Tuta şer‘ī yir yüzün tā āsumān

5810. Āmine eydür gice dün yarısı
Kıldı cünbüş kim gele dīn arısı

5811. Ol sa‘at taldı evimüñ içi nūr
Hāzır oldılar katuma cümle hūr

[HM 173a]

5812. Şoñra bir hātun münevver çehrelü
Zāhir oldı kātī gökçek rāyiḥlu

5813. Didiler bu Āsiyedür bellü bil
Hizmete gönderdi anı ol Cemīl³⁰²⁸

5814. Geldi şoñra yine bir nūr-ı ‘aẓīm
Şād oldı gönüm andan gitdi bīm

5815. Nāgehān bir hātun oldı āşikār
Bilesinde hūrilerden bir nigār

[SR 176b]

5816. Şu‘lesinden hayret oldı bir³⁰²⁹ gözüm
Heybetinden yā vü kıldum kendüzüm

[AÜ 330], [BR 166b]

5817. Yüzi nūr virürdi şan bedr-i kamer
Bağlamış biline bir nūrdan kemer

³⁰²⁷ SR: der-zamān>ol zamān

³⁰²⁸ SR: anı ol Cemīl>aña ol Celīl

³⁰²⁹ SR: bil>bu

5818. Didiler Meryem durur bilgil buni
Yağma kılmış zülf-i miskinden gūnı
5819. Baña anlar luṭf ile virdi selām
Söylediler hoş münevver bir kelām
5820. Luṭf ile aldum selāmın anlaruñ
Añladum toğar o cān-ı cānlaruñ
5821. Muştula diler kamu anlar baña
Kim Muḥammed geliser bu dün saña
5822. Ulu devlet buldun ey Āmine sen
Geldi şādı gitdi senden hep hazen
5823. Ol Muḥammedür ki Ḥaḳḳuñ sevdügi
Her kitāb içinde añub ögdügi
5824. Hem anı maḥbüb idendi Zü'1-celāl
Zi-sa'adet zi-beşaret zi-cemāl
5825. Şol kadar ḥüsn-i cemālī olısar
Cümle 'ālem nūrı ile tolısar
5826. Gülistān-ı ğayba oldur 'andelīb
Her seher eydür aña Ḥaḳ yā ḥabīb
5827. Saña ḥizmet idelüm biz ey nigār
Bize böyle emir kıldı Kirdigār
5828. Gelmişüz biz saña ḥizmet kıлмаğa
Eli bağlu hem kenizüñ olmağa

[HM 173b]

5829. Āmine dir tutdı Meryem bir kolum
Bir kolum hem Āsiye tutdı benüm

5830. Altuma miskden döşek döşediler
Beni anlar luḫ ile oḫşadılar

5831. ‘Āşıkıyısāñ anuñ ey bā-şafā
Vir şalavāt rūḫ-i pāk-i Muştafā

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

5832. Tā kıyāmet ger dinilse bu ḫaber
Naḫ olunmaz eyle bil ey mu‘teber

5833. Ḥaḫ Te‘ālā Ḥazretin fikr idelüm
İsm-i a‘lāsın biraz zıkr idelüm

[AÜ 331], [BR 167a], [SR 177a]

Fī Beyān-ı Zuhūr-i Nebī ‘Aleyhi’s-selām

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

5834. Āmine dir³⁰³⁰ soñra gördüm nāgehān
Bir güzel kuş eve girdi şādumān

5835. Şüreti Ādem velī gövdesi kuş
Anı gördüm vaḫtüm oldu ḫatī ḫoş

5836. Şuşadum şu diledüm ol dem ‘ayān
Virdiler nürdan ḫadeḫle³⁰³¹ şu hemān

³⁰³⁰ Nüşhalarda [SR: eydür ki ; AÜ, BR, HM: eydür] şekliyle yazılan kelime, vezin kusuruna yol açtığından metin tamiri yapılarak “**dir**” olarak değiştirilmiştir.

³⁰³¹ AÜ, BR, HM: ḫadeḫle>ḫadeḫden

5837. Kardan aq ol³⁰³² şu şovuk buzdan qatĩ
İllā ŝĩrindi şekerden lezzeti
5838. Çũnkim ol kuş hoŝ³⁰³³ baña virdi selām
Hoş selāmın aldum anuñ ve's-selām
5839. Luţf ile ŝöyler baña ol dil-nüvāz
Yüzi nũrundan tola³⁰³⁴ şehr-i Hicāz
5840. Koquŝı miskden 'anberden ŝerĩf
Sözi tatlu key faŝih u hem zarĩf
5841. ŝıgadı bilũm benũm biñ³⁰³⁵ nāz ile
E'ŝ-ŝalāt itdi qatĩ āvāz ile
5842. Nāgehān gördũm ki ol ŝāh-ı cihān
Ol çerāğ-ı şu'le-i heft āsumān
5843. Ol yüzi gül ŝaçı sũnbũl³⁰³⁶ zaymerān
Gözi nergis kāmety serv-i revān
5844. Ol haqĩkat baħrinũñ dũr dānesi
Ma'rifet gögũnũñ ol meh-pāresi
- [HM 174a]
5845. Ol mürũvvet ma'deni kān-ı vefā
Murtaza vũ Müctebā vũ Muŝtafā

³⁰³² AÜ, BR, HM: ol>o

³⁰³³ AÜ, BR, HM: Çũnkim ol kuş hoş>Çũnki ol kuş uş

³⁰³⁴ AÜ, BR, HM: tola>tolar

³⁰³⁵ SR: biñ>key

³⁰³⁶ SR: sũnbũl>zũlfi

5846. Toğdı benden hazrete itdi sücüd
Oldurur ‘ayn-ı sa‘adet baħr-i cüd ³⁰³⁷

5847. Cümle zerrāt-ı cihān itdi şadā
Didiler ey cān-ı cānān merħabā

5848. Merħabā ey pertev-i nūr-i Eħad
Dertlüler derdine dermān merħabā

5849. Merħabā ey ‘aşı ümmet çāresi
Merħabā maħbüb-ı Raħmān merħabā

[AÜ 332], [BR 167b]

5850. Secde kıldı toğduğı dem ol hemān
Ümmet için diledi emn ü emān

5851. Secdeden kalkdı dizin çökdi hemān
Ol münevver gözlerin açdı revān

5852. El getürdi göge bağdı ol Ĥabīb
Dir İlāhī dertlüye sensin tabīb

[SR 177b]

5853. Yalvarub didi ki yā Ĥayyu’l-beķā
Luťf kıl bu ümmetüm kılğıl ‘aťā

5854. El yüze sildi tebessüm eyledi
Añıl añıl hoş tekellüm eyledi

³⁰³⁷ 5846 ve 5848 numaralı beyitler SR’de yok.

5855. Dudađından³⁰³⁸ oldu bir nūr āşikār
Nūra ğarķ oldu cihānda tā ki var³⁰³⁹
5856. Er midür nedür deyu kıldum nażar
Nūra ğarķ olmuş görünmez ol kamer
5857. Ol sa‘at irdi hevādan bir nidā
Heybetinden nicenüñ ‘aķlı gide
5858. Şaklañuz üç gün o nūr-ı raķmeti
Virmesün hiç ādem aña zaķmeti
5859. Tā ki görsün hep melā’ik hūriler
Şoñra pes cümle ħalāyık göreler

Beyit

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

5860. Niķāb açdı cemālinden yine cānān elinden yār
Ķanı ‘āşık anı ister virür yoluna baş u cān

[HM 174b]

5861. Ķanı er kim bu çevgānı şala meydanda koyub baş
Ķanı ol kalb-i ħāliş kim aña miħmān ola Sulţān

Fī Ħurmeti’n-Nebī ‘Aleyhi’ş-şalātü ve’s-selām

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

5862. Ol gice kim toğdı ol Şāh-ı cihān
Nūr ile toldı zemīn ü āsumān
5863. Ol gicede sebze-zār oldu zemīn
Hem çiçeklendi ķurı aĝaç hemīn

³⁰³⁸ SR: Dudağından>Ṭudađından

³⁰³⁹ SR: tā ki var>ne ki var

5864. Ol gicede aqđı qurı eşmeler
Ol gice yaşardı bil qurı şecer
[AÜ 333], [BR 168a]
5865. Ol gice şabl-ı nübüvvet urdılar
Ol gice řeyřānı gökden sürdiler
5866. Ol gicede³⁰⁴⁰ cümle şasta oldu şağ
İblisün yüregine urıldı dağ
5867. Ol gice Ka‘be yirinden qalkdı şoş
řād oluban raqşa girüb³⁰⁴¹ itdi cüş
5868. Ol gice irdi řafāya hem řafā
Bildi kim geldi cihāna Muřafā
5869. Ol gice biñ bir kilise qubbesi
Yire geçdi düşdi bütler qamusı
[SR 178a]
5870. ‘Arşdan oldu ol gice zāhir bir ün
Didi Aşmed şoğdı bilün iş bu dün
5871. Bu gice şoğdı biliñüz yār-ı Ĥağ
Zāhir oldu bu gice esrār-ı Ĥağ
5872. ‘Ālemün şalkından oldur hem murād
Aña uyandur bilün şayru‘l-ibād

³⁰⁴⁰ AÜ, BR, HM: Ol gicede>Ol gice

³⁰⁴¹ AÜ, BR, HM: girüb>girdi

5873. Çünki toğdı ol Şefi'ü'l-müznibîn
Ol Ĥabîb ol raĥmeten li'l-âlemîn
5874. Āsiye vü Meryem hep ĥüriler
Yüzlerini ayağına sürdiler
5875. Meryem ol dem vardı öpdî ayağın
Kesmek istedi o Őāhuñ göbegin
5876. Gördi kim³⁰⁴² kesmişler anuñ³⁰⁴³ göbegin
Sünnet itmişler hem ol begler begin

[HM 175a]

5877. Anadan sünnetlü toğdı ol Resül
Enbiyāya böyledür olmak uşul
5878. Soñra vardı Āsiye bil üstüne
Ol Resüle sürme çekmek ĥasdine
5879. Sürmelenmiş gördi anuñ gözlerin
Cān virür her kim işitse sözlerin
5880. T̄ib Őaçmak istediler ĥüriler
T̄ib Őaçılmış gördiler ol nūrlar
5881. Őoñra gördüm üç melek geldi yine
Biri zerrîn Őas tutmuş eline

[AÜ 334], [BR 168b]

5882. Biri bir ibriĥ tutar altundur
Biri elde bir ĥarîr tutmuş durur

³⁰⁴² SR: Gördi kim>Gördiler

³⁰⁴³ AÜ: anuñ>o Őāhuñ

5883. İbriğüñ şuyunla³⁰⁴⁴ yudılar yüzün
Öpdiler elin ayağın hem gözin
5884. Karşu durub dirler ey bedr-i tamām
Saña olsun çok şalāt ile selām
5885. Şoñra pes cümle melā'ik şāf şāf
Ka'be gibi itdiler anı tavāf
5886. Ol dem anda bürüdi anı gamām
Bulut içre kıldı ol bedri tamām
5887. Ol bulut gitdi evümden nāgehān
Aldı gitdi Aḥmedi ol bir zamān
- [SR 178b]
5888. Yine geldi hem getürdi Aḥmedi
Haḳ bilür n'ola bu işden ḥikmeti
5889. Şoñra hep gezdürdiler cennetleri
Ḥüriler kıldı ziyāret her biri
5890. Virdiler eline hem miftāḥ-ı ğayb
Anı seven görmeye 'ālemde 'ayb
5891. Koḳusu anuñ beğāyet ḥüb idi
Ḳamulardan ḳāmeti mergüb idi
5892. Koḳusun gören didi Peygamberi
Ġarḳa virdi başdı misk ü 'anberi³⁰⁴⁵

³⁰⁴⁴ AÜ, BR, HM: şuyunla>şuyıyla

³⁰⁴⁵ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

5893. Gör kemāl-i kudretinden bizi insān eyledi
Luṭf idüb ĩmān u Qur’ān bunca iḥsān eyledi

[HM 175b]

5894. Hem Muḥammed kim Ḥabībūñ gönderüb eyler mu‘in
‘Aleme raḥmet ü ni‘metdür ki yeksān eyledi

Hāzā Faşlun Fī Vefāt-ı Āmine Rağıya’llāhu ‘Anhā ³⁰⁴⁶

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

5895. Altı yaşı çün irişdi ol kamer
Ānesi dünyādan eyledi³⁰⁴⁷ sefer
5896. Ol münevver kim kaçan cān virirdi
Ṭoymadum saña Muḥammed dir idi
5897. Sevinürdüm kim seni mürsel görem
Andan āḥir cānum Allāha virem

[AÜ, 335], [BR 169a]

5898. N’ideyin çün böyle yazmışdur ezel
Şaklasun her dem seni ol lem yezel
5899. Ağlayub urdı yüzün hem yüzine
Sürdi anuñ gözlerin hem gözine
5900. Öpdi başdı bağına ol mäh-ı tāb
Didi oğul çok yaşa sen bī-ta‘ab

³⁰⁴⁶ Bu başlık AÜ, BR, HM’de: “Fī Vefāt-ı Āmine Rağıya’llāhu ‘Anhā”

³⁰⁴⁷ SR: eyledi>kıldı

5901. Ey kızıcağum benüm kalduñ yetim
Atadan hem anadan dürrü'l-yetim
5902. Firkatuñ odı yürekler kan ider
Gözleruñ nür-ı cemâdı cân ider³⁰⁴⁸
5903. Analar böyle çekerler n'idelum
Çünkü geldiği Huzâmuz gidelum
5904. Ağlar idi zârı zârı ol nigâr
Didi kim yâ Muştafâ yâ gül'izâr
- [SR 179a]
5905. Tañrıyı bir bildi anı hem Resül
İllâ irmedi zamânına vuşül³⁰⁴⁹
5906. Atası dağı muşırdı hem aña
İllâ irmedi göre n'idem saña
5907. Soñra pes itdi³⁰⁵⁰ du'â ol anlara
Ol münevver ol mu'azzez cânlara
5908. Kalkdılar imân getürdiler yine
Kıldılar ikrâr olarda bu dîne
5909. 'Â'îşe ana rivâyet eyledi
Baña Peyğamber didi dir söyledi

³⁰⁴⁸ SR: Gözleruñ nür-ı cemâdı cân ider>Gözleruñ nür-ı cemâli cân ider

³⁰⁴⁹ 5905/5922 arası beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

³⁰⁵⁰ eyitdi>itdi

5910. Hāşā³⁰⁵¹ anlar kim қалаydı cehl ile
Kim muқārin oldıladı ehl ile
5911. Yanmadı anlar cehennem nārına
Қалmadı anlar işi hem yarına
5912. Ol Muḥammed devletinde irdiler
Ol Ḥuzādan fażl u raḥmet buldılar
5913. Olmadı münkir niçün yā neler
Bil didi anlar yā neye dāneler
5914. Ol didükleri temşīlidür ey yār
İmtihān için Resūle şöyle var
5915. Ümmetini yāḥū ata anasın
Қanқısın dilerdi vü yoқ ötesin
5916. Anlara meyl eylemişken ol Ḥuzā
Dönderür қalbin Resūlüñ bī-cezā
5917. Eyle gösterdi cemī'-i ümmetin
Nār içinde aña tutdı himmetin
5918. Kim diledi ümmetin ol ser-firāz
Anları қodı budur olan cevāz
5919. Ol şefā'atde size tutdı yüzin
Terk қıldı ata ana kendüzin

³⁰⁵¹ Hāşā>Hāşā

5920. Tā size kıla şefā‘at ol Ḥabīb
Vire size dürlü dürlü ol naşīb

5921. Gelelüm yine anası sözüne
Çünkü sürdi gözlerini gözüne

5922. Kesdi ‘ömrinden ümīdin ol nigār
Döndi Ḥaḫḫa tıtdı yüzün gül‘izār

[SR 179b]

5923. Yumdı nergis gözlerin ol yüzi gün
Çekdi ḫasret devr elinden ser-nigün

5924. Kimseye ḫalmaz bu dünyā pāyidār
İllā bākī ḫalan ol Perverdigār

5925. Tıtdı mātem ins ü cin feryād ide
Çünkü ol māh iş bu dünyādan gide ³⁰⁵²

5926. Şoñra virdi ol Resül böyle ḫaber
Bu ḫaberlerdür beğāyet mu‘teber

5927. Mevlidinden çün biraz kılduḫ beyān
Mu‘cizātından diyem şimdi ‘ayān

5928. ‘Āşığı iseñ anuñ ey bā-şafā
Vir şalavāt rūḫ-i pāk-i Muştafā

[HM 176a]

5929. Ḥaḫ Te‘ālā Ḥazretin fikr idelüm
İsm-i a‘lāsın biraz zıkr idelüm

³⁰⁵² Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

Faşlun Fī Mu‘cizāti’n-Nebī ‘Aleyhi’s-selām

Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn

5930. Çün ulaldı ol münevver ol selīm
Ol mü’eddeb ol mu‘azzez ol ḥalīm
5931. Kırk yaşına irişincek ol Ḥabīb
Vaḥy-i Rabbānī irişdi ey lebīb
5932. Aña Qur’ān oldı münzel bī-riyā
Zīra olmuşdur Ḥabīb-i Kibriyā
- [AÜ 336], [BR 169b]
5933. Da‘vet itdi ol cihānı şöyle bil
Geldi döndi fevc fevc şehr ü ’il
5934. Zāhir olan ol Resūlden mu‘cizāt
Yirde gökde biñ durur ey ‘ālī zāt ³⁰⁵³
5935. Naqş olupdur resmi ‘arş üzre ey yār
Tā ki tura ‘arş u kürsī ber-çarār
5936. Hem yüzi iki cihāna māh idi
Her nefes gönlünde zikru’llāh idi
5937. Yürüse şan kim toqunur serve yil
Misk ü ‘anberden tolardı şehr ü ’il
5938. Aya bir kez ol işāret eyledi
İki şağ oldı beşāret eyledi

³⁰⁵³ 5934/5937 arasındaki beyitler SR’de yok.

5939. Bir çekirdek dikdi³⁰⁵⁴ hurma ol Resül
Ol sa'at virdi yemiş aşlan uşül
5940. Sīnesinden nūr olurdu āşikār
Ġarķ olurdu yirde gökde ne ki var
5941. Dişlerinden berķ iderdi anda nūr
Gicelerde igne düşse bulunur
5942. Barmağından çeşmeler ceyhūn ider
Ağulı bişmiş kuzı hem ün ider
5943. Çağırub dir yime benden yā Resül
Tā ki 'uşşāķuñ senüñ bula vuşül

[SR 180a]

5944. Ağulıyam baña ağı katdılar
Ol münāfıķlar saña ķaşd itdiler

[HM 176b]

5945. Ġün işitdi ol Ĥabīb-i Kirdigār
Bildi kim ķaşd eyledi ehl-i şirār
5946. Cümle zerrāt aña iķrār eyledi
Ġün yüzün 'ālemde izhār eyledi
5947. Nice kim görse o günden ol Ĥabīb
Eyle ardından görürdi zī-naşīb
5948. Uyanuğıken uyurken ol hemām
İşidürdi ne ki söylense kelām

³⁰⁵⁴ AÜ, BR, HM: dikdi>aldı

5949. Gözi uyur³⁰⁵⁵ göñli uyanuğ idi
Birligine Hālīkuñ tanuğ idi
[AÜ 337], [BR 170a]
5950. Bir idi yaq̄in ırak hem sem'ine
Şu'lesinden nūr virür cān şem'ine
5951. Cebrā'il ayrılrsa gökden vahy ile
Koğusundan ol dem ol anı bile
5952. Bir kezin baksa gözin seyrān ide
Biñ göñül aşufte vü hayrān ide
5953. Ger kadem başsa tağa tağ deprenür
Sākin ol dise yirinde ol durur
5954. Barmağın şokdı yire bir kez o nūr
Kim anuñla buldı 'ālem hep sürür ³⁰⁵⁶
5955. Çekdüginde aq̄dı şu oldu revān
Kardan aq̄ buzdan şovuq̄dı pes o an
5956. İçdi 'asker hem tavar cümle tamām
Niçe bunuñ gibi itdi ol hümām
5957. Ol Resūlden zāhir olan mu'cizāt
Yirde gökde biñ durur ey 'ālī zāt
5958. Mu'cizātından ne deñlü söylesem
Ol Hābībūñ rāh-ı vaşlın şoylasam

³⁰⁵⁵ SR: uyur>uyurken

³⁰⁵⁶ 5954/5957 arası beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

Beyit

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

5959. Tā kıyāmet ger dinilse bu haber
Naql olunmaz eyle bil ey mu'teber
5960. Ger dilerseñ bulasın andan şafā
Vir şalavāt rūḥ-i pāk-i Muştafā

Beyit

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

5961. Niķāb açdı cemālinden yine cānān elinden yār
Ḳanı 'āşık anı ister virür yoluna baş u cān

[SR 180b]

5962. Ḳanı er kim bu çevgānı şala meydanda koyub baş
Ḳanı ol ḳalb-i ḥālīş kim aña mihmān ola Sulţān

Faşlun Fī Mi'rācu'n-Nebī 'Aleyhi's-selām

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

5963. Mu'cizātından çün itdük bir kelām
Şimdi Mi'rāc dürr-i baḥrinden el'ām

[HM 177a]

5964. Şaçayın 'āşıklar üstüne anı
İmdi aña müşteri gelsün ḳanı
5965. Diñleñ imdi ol Resül Mi'rācını
Ḳaḳ nice urdı sa'ādet tācını
5966. Hem ne resme irdi ol dost iline³⁰⁵⁷
Nice geçdi 'arş u kürsī biline

³⁰⁵⁷ AÜ: iline>āyine

5967. Vir şalavāt aña her dem ey hāce³⁰⁵⁸
Tā ki Mi‘rācın diyem anuñ nice
5968. Bir gice ol Hādī Rabb ü Celīl
Bir nidā itdi ki dir³⁰⁵⁹ yā Cebrā’il
[AÜ 338], [BR 170b]
5969. Tiz götür tesbīh şalavāt itmegi
Tır yarağ it dost iline gitmegi
5970. Qabz-ı rūh itme ve hem sen yā emīn
Didi ‘Azrā’ile Rabbü’l-‘ālemīn
5971. Qudretümden böyle yazmışam anı
Bu gice qabz üzre kılmazam seni
5972. Cebrā’il dir ey Kerīm-i dü cihān
Kim ne sırdur idivir³⁰⁶⁰ bilem ‘ayān
5973. Yoḥsa³⁰⁶¹ irdi mi kıyāmet yā İlāh
Qorqusundan ditredi ol yüzi māh
5974. Haq Te‘ālā didi yoq yā Cebrā’il
İrmedi yevme’l-kıyāmet eyle³⁰⁶² bil
5975. Ben dilerem bu gice ey bā-şafā
Bunda gele ol Ḥabībüm Muştafā

³⁰⁵⁸ AÜ, BR, HM: hāce>hoca

³⁰⁵⁹ AÜ, BR, HM: dir>bil

³⁰⁶⁰ BR, HM, SR: idivir>eydüvir

³⁰⁶¹ HM: Yoḥsa>Yoḥsa

³⁰⁶² AÜ, BR, HM: eyle>şöyle

5976. Her dem ister Һazretümden her melek
‘Arş u kürsî benden eylerler dilek

5977. Tiz iriş cennetlere algıl Burāk
Hem ‘alem birle muraşsa‘ tāk u pāk

5978. Һulle vü nürdan kemer al Һur urı
Var Һabībüm oķu kim gelsün beri

[SR 181a]

5979. Hem daķı yüz biñ melek al var bu dem
Gelsün ‘arşum üstüne başsun³⁰⁶³ Һadem

5980. Hem varuñ cennetleri tezyīn idüñ
Ol Һabībüñ gelmesin ta‘yīn idüñ

[HM 177b]

5981. Һurdı fi’l-Һāl Cebrā’il ol dem hemān
Cennete geldi vü girdi şādumān

5982. Didi kim yā ehl-i cennet şād oluñ
Muşafā ile bu dün ābād oluñ

5983. Bu gice bunda geliser Muşafā
Şaçularla Һarşulañ ey bā-şafā

5984. Sizi anuñ Һün yaratdı Zü’l-celāl
Vaşlıdur ‘älemlere āb-ı zülāl

5985. Didi Rıđvāna müzeyyen eylegil
Cenneti hem geldiginden söylegil ³⁰⁶⁴

³⁰⁶³ AÜ, BR, HM: başsun>ursun

³⁰⁶⁴ 5985/5989 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

5986. Bileler hep ehl-i cennet bu işi
Kalmaya tā bilmedük hiçbir kişi
5987. Hem didi Mālike tamu kapusın
Yap ki görmesün o nāruñ kapusın
5988. Olmasun göñli ḥazīn andan görüb
Şoñra yalvara Ḥuzāya yüz urub
5989. Yine geldi cennete ala Burāk
Ol Ḥabībūñ gelmesin kıla yarağ
5990. Gördi otlar anda pes kırk biñ Burāk
Cümle bir yirde degül bir dem ırağ
- [AÜ 339], [BR 171a]
5991. İllā beñzerler bular bir birine
Kıl nazar ol Ḥālīkuñ taqdīrine
5992. Bunlaruñ alnında cümle ey Şafā
Yazılı nām-ı Muḥammed Muştafā³⁰⁶⁵
5993. Gördi Cibrīl içlerinden bir Burāk
Otlamaz içmez hemān eyler firāk
5994. Şüreti Ādem özi illā feres
Kara gözlü ma‘şūka eyler heves
5995. Hem laṭīf söyler Arabca ol kelām
İllā ‘ışk almış vücūdın ve’s-selām

³⁰⁶⁵ AÜ, BR, HM: nām-ı Muḥammed Muştafā>ism-i Muḥammed Muştafā

5996. Gözlerinden yaşı ceyhûn eylemiş
Cân u gönlin 'ışık odı hûn eylemiş

[SR 181b]

5997. Geldi Cibrîl ileri dir yâ Burâk
Sen niçün şöyle kılursın iftirâk

5998. Cennet içre olmamışsın şādumân
Bağ kamu yoldaşlaruñ otlar revân

5999. Sen yimez içmez hemân hayrân u zâr
Eydü vir cânuñ bu işden ne sezer

6000. Ol Burâk eydür aña yâ Cebrâ'il
Çün yaratdı 'âlemi Rabb ü Celîl

6001. Hem bu işde şoñra bilgil ey Şafâ
Bir kezin çağırdı kim yâ Muştafâ

6002. Kulağum çünkim işitdi ol onu
Bilmezem ne resme geçmişdür günü

[HM 178a]

6003. Ol aduñ ıssına 'âşık olmuşam
Şöyle kim derd ü firâka tölmişam

6004. Şimdi kırk biñ yıl tamâm ben 'âşıkam
Ey 'aceb kim kandedür³⁰⁶⁶ ol ma'sûkam

6005. Yimem içmem bir sa'at kılmam āram³⁰⁶⁷
Yine derd üstünde merhem bu yaram

³⁰⁶⁶ SR: kim kandedür>kande durur

³⁰⁶⁷ AÜ, BR, HM: āram>qarar

6006. Cennet olmuşdur benüm başumda ʔār
Beñzüm uş şaru yürekde derd-i yār
6007. Ger irişmezsem vişāl-i ʕīdine
Tā ebed yanam firāķı odına
[AÜ 340], [BR 171b]
6008. Didi Cebrāʕil aña kim yā Burāķ
Uş vişāle iriserdür bu firāķ
6009. Şimdi geldüm uş Burāķ iltem aña
Cümle göklerden geçüb ʕarşa ağa
6010. Gel seni maʕşūķına irgüreyin
Yüregüñ derdine merhem urayın
6011. Tiz muraşşaʕ urdı yāķütđan³⁰⁶⁸ eyer
Hem zümürüdden uyan ey muʕteber
6012. ʕİşķı olan maʕşūķa elbet irer
Çün Burāķ güş itdi kendinden gider
6013. Lüʕlüʕ ü mercān üzengü bil yaķın
Binmege üstüne kim ol Şāh-ı dīn
6014. Anı tezyīn eyledi çün Cebrāʕil
Yürüdi ol dem şanasın esdi yıl
[SR 182a]
6015. Geldi Cebrāʕil Resüle fiʕl-ħaram
Şan cihān vechi olur bāĝ-ı İrem

³⁰⁶⁸ SR: yāķütđan>yaʕķütđan

6016. Yā Muḥammed didi bir kez ol emīn
Kim şīrin lafz ile ʔoldı bu zemīn
6017. Ol gice ol Muṣṭafā şāhib-uşūl
Ümmü Hānī evine varmışdı ol ³⁰⁶⁹
6018. Göñlüne geldi o Mi‘rāc ārzūsı
Geldi irişdi o ʔudret yazusı
6019. Geldi irdi burnuna hem ʔokusı
Kalkdı yirinden hemān dem ikisi
6020. Hāzır ol didi ḥaremde ol emīn
Sezdi ol faḥr-i semā vü hem zemīn
6021. Kim gele Cibrīl anı alub gide
Ma‘şūk ārzūsın iden yā pes n’ide
6022. Ol dem idi Cebrā’il irdi hemān
Kim nidā itdi Resūle ol zamān
6023. Çoḫ selām eyler didi ol pādişāh
‘Arşa gelsün dir³⁰⁷⁰ seni ey yüzi māh
6024. Da‘vet itdi Ḥaḫ Te‘ālā bil seni
‘Arşuma gelsün ve hem görsün beni
6025. Na‘lın ile ‘arşa çıḫsun ol Ḥabīb
Līki her yirde baña oldur ṭabīb³⁰⁷¹

³⁰⁶⁹ 6017/6022 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

³⁰⁷⁰ AÜ, BR, HM: dir>didi

³⁰⁷¹ AÜ, BR, HM: ṭabīb>ḫarīb

[HM 178b]

6026. Anı toylaram cemālüm nūr ile
Her ne isterse atumda virile
6027. Bu zemīn ile zamāndan ey nigār
Eyle pervāz göresin esrār-ı yār
6028. Ğulguleyle oldı kevn ile mekān
‘Ara ıkar diyuben adr-i cihān
6029. Het-behitūñ apusin hep adılar
Yoluña yāūt³⁰⁷² u gevher adılar
6030. Gel gidelüm göklere yā Mutafa
Muntazırdur saña ahab-ı afā

[AÜ 341], [BR 172a]

6031. İ bu gice gidiser senden ıfat
Bu gice ider tecellī saña zāt
6032. ur yirüñden imdi sen ey gül‘izār
Ol³⁰⁷³ Burāa ‘ııla olıl süvār

[SR 182b]

6033. urdu ho yirinden ol bedr-i cihān
Bu Burādan yaña oldu pes revān
6034. ün Resül ‘azm itdi binmek ad ider
Bunca yıl ‘āıa vulat ba ider

³⁰⁷² SR: yāūt>ya‘kūt

³⁰⁷³ SR: Ol>Bu

6035. Ol Burāk ol dem çekindi bil yaqın
Durmadı binmeklige esrār-ı dīn
6036. Didi Cebrā'il aña kim yā Burāk
Dost için itmezmidüñ çok çok firāk
6037. Şimdi ol faħr-i cihān ol dīn arı
Binmek ister ne çün olduñ berī
6038. Ol Burāk eydür ayā faħr-i cihān
Hāşā³⁰⁷⁴ kim senden kaçam ben bī-emān
6039. İllā maqşūdum budur yā Muştafā
Cümle 'ālem senden almışdur şafā
6040. 'Āşıkıñım isterem senden naşīb
Ben olam anda Burākuñ yā Hābīb
6041. Cennetüñ cümle Burākı hep senüñ³⁰⁷⁵
Sencileyin yokdurur hiç kimsenüñ
6042. Cümlesinden ben yaqın olmağ saña
İsterem uş hācetüm kıl sen revā
- [HM 179a]
6043. Didi Aħmed kim kabul itdüm sözüñ³⁰⁷⁶
Olısar efđal kāmusından özüñ³⁰⁷⁷

³⁰⁷⁴ SR: Hāşā>Hāşā

³⁰⁷⁵ AÛ, BR, HM: senüñ>senüñdür

³⁰⁷⁶ AÛ, BR, HM: sözüñ>sözin

³⁰⁷⁷ AÛ, BR, HM: özüñ>özin

6044. Bunca yıl ‘ışkıñda yandı ol feres
‘Āşıkısañ sende yan eyle heves
6045. Cebrā’il ıttı rikābın uş anuñ
Bindi aña fahr-i cümle ‘ālemüñ
6046. Şağ yanına geçdi Mīkā’il hemān
Cūşa geldi cümle kevn ile mekān
6047. Gökyüzünden indi anda çok melek
Şādilikden çarha girmişdi felek

[AÜ 342], [BR 172b]

6048. Hem öñünce ıarriķu dir Cebrā’il
‘İzzet iden Aħmede olmaz zelīl
6049. Aldı gitdi Muşafāyı Cebrā’il
Öñüne düşdi aña oldı delīl³⁰⁷⁸
6050. Çünkü aldı Muşafāyı ol emīn
Durmadı gitdi uluķ sā‘at hemīn³⁰⁷⁹

[SR 183a]

6051. ıarfetü’l-‘ayn içre ol bedr-i münīr
ıudse irdi ol güzeller Şāh-ı mīr
6052. İki rek‘at kıldı anda ol namāz
Enbiyā ervāhı uydı çoğ u az
6053. Çün tamām itdi şalātı ol imām
Luţf ile anlara virdi hoş selām

³⁰⁷⁸ AÜ, BR, HM: *Aldı gitdi Muşafāyı ol emīn / Öñüne düşdi uluķ sā‘at hemīn*

³⁰⁷⁹ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

6054. Didi ey ervāḥ-ı pāk ol dem hemān
Dost iline uşta³⁰⁸⁰ ben oldum revān
6055. İtmedüm tafşıl bu yirde vaşf-ı ḥāl
Tā āsān ola oqunmaq her maḥal
6056. Açdılar gökler qapusın Aḥmede
Qarşı geldiler pes anlar ḥamd ide
6057. Her biri dir merḥabā yā Muştafa
Qutlu olsun bu kerāmet³⁰⁸¹ ey Şafā
6058. Bu kerāmetler ki sen bulduñ hemīn
Kimse bulmaz senden artuq yā emīn
6059. Ḥaḳ saña geydürdi levlāk ḥil‘atin
Senden aldı cümle maḥlūq ḥilqatin
6060. [Ol hemān]³⁰⁸² Ādem ü ‘İsā vü Ḥalīl
İsmā‘il İşḥāq vü Ya‘qūb ey Cemīl ³⁰⁸³
6061. Her biri qutluladı Mi‘rācını
Didiler geydüñ sa‘adet tācını
6062. Çün yedinci qat göge irdi hemān
Diñle andan şoñra n’oldı ol zamān

[HM 179b]

³⁰⁸⁰ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

³⁰⁸¹ AÜ, BR, HM: kerāmet>kerāmetler

³⁰⁸² Vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

³⁰⁸³ 6060 ve 6061 numaralı beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

6063. Sidreye varduḡda Şāh-ı enbiyā
İtdi aña hep melā'ik iḡtidā
6064. Sidreden çün geçmek ister ol Ḥabīb
Ḳaldı anda Cebrā'il ġamġin lebib
6065. Cebrā'ile didi n'olduñ ey şefiḡ
Şimdiye dek baña olmuşduñ refiḡ
6066. Şimdi ḡalduñ bunda niçün ey emīn
Gel gidelüm bunda ḡalma sen ḡazīn
6067. Didi Cebrā'il aña ey nīk-i nām
Bu yiri ḡazret baña ḡıldı maḡām
- [AÜ 343], [BR 173a]
6068. Bundan öte ger başarsam bir ḡadem
Yanar oda hep ḡanadum ben n'idem
- [SR 183b]
6069. Didi ol dem ol Resūl aña ey yār
Perrī añmaḡ bunda olur ḡatī 'ār
6070. Per nedür kim rāh-ı 'ıḡḡda añasın
Sen gerek kim 'ıḡḡ odunda³⁰⁸⁴ yanasın
6071. Şem'i 'ıḡḡa perr ü key pervāne var
Ur ki ḡāşıl ola saña vaşl-ı yār
6072. Aña didi gel Ḥuzāsı ol gider
Aña ol odtan ḡicāb anda n'idem

³⁰⁸⁴ AÜ, BR, HM: odunda>odına

6073. Gel dinilmekdür³⁰⁸⁵ güci ey mäh[1]-veş
Andan öte ıışk olur aña pes eş
6074. Ol Muḥammed lik libāsın soydılar
Ol tecerrüd ʿālemine koydılar ³⁰⁸⁶
6075. Dünye gögünde ıodı nefsin o ḥāş
İtmemişdi illā hiç aşlā maʿāş
6076. ıodı ikincide ıalbin bileler
Dilediler kim libāsın sileler
6077. Hem üçüncide ıodı rūḥın hemān
İllā geçmedi aradan hiç zamān
6078. ıaldı sırrı ol Ḥuzā ey lem yezel
Didi andan yā Muḥammed baña gel
6079. Seni baña beni saña yā Ḥabīb
Ol gönüller derdine olan ıabīb
6080. Cebrāʿil böyle dir iken ol Şafā
Bir nidā irdi aña yā Muştafa
6081. Ḥazret okur seni tiz gelgil didi
Hem cemālin sen anuñ görgil didi
6082. Çün irişdi Aḥmede bir³⁰⁸⁷ ḥoş ḥiṭāb
Oldı anuñ gönli ol dem müsteṭāb

³⁰⁸⁵ SR: dinilmekdür>dimeklikdür

³⁰⁸⁶ 6074/6079 arası beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

³⁰⁸⁷ AÜ, BR, HM: bir>bu

6083. ‘Arş u kürsī seyr idüb ol āfitāb
Geçdi tizcek anda yetmiş biñ hiçāb
6084. Pes Burāk kıldı yedincide hemān
Refrefe bindi pes andan ol zamān ³⁰⁸⁸
6085. Bir maḳāma irdi ol demde³⁰⁸⁹ Ḥabīb
Andan artuḳ kimseye olmaz naşīb

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

6086. Tā kıyāmet ger dinilse bu ḥaber
Naḳl olunmaz eyle bil ey mu‘teber

[HM 180a], [SR 184a]

6087. Ger dilerseñ bulasın andan şafā
Vir şalavāt rūḥ-i pāk-i Muştafā

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

6088. Gör kemāl-i ḳudretinden bizi insān eyledi
Luṭf idüb ĩmān u Ḳur’ān bunca iḥsān eyledi

6089. Hem Muḥammed kim Ḥabībünḡ gönderüb eyler mu‘īn
‘Āleme raḥmet ü ni‘metdür ki yeksān eyledi

Faşlun Fī Beyān-ı Vāḳı‘un Mīn Aḥvāl-i Ḥāl

Me fā ‘i lün / Me fā ‘i lün / Fe ‘ū lün

[AÜ 344], [BR 173b]

6090. Cihān faḥri Muḥammed diñle ey cān
Ḳaçan kim da‘vet itdi anda Sübhān

³⁰⁸⁸ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

³⁰⁸⁹ SR: ol demde>andan ol

6091. Ne deñlü geçdi ‘arşdan anda menzil
Şu dem ayrıldı ferşden ol yüzi gül
6092. Ki³⁰⁹⁰ ‘arşdan yuqaru menzil ne miqdār
Geçerdi anı bil ol yüce Settār
6093. Ki üç yüz biñ yıl olmuş anda rāhı
Buçuk sā‘atde fetḥ itdi İlähī
6094. Didi ba‘zı iki sā‘atde anı
Ki seyr itdi bilüñ ol ār-ı cānı
6095. Varub uş Kābe Kavseyñ oldu Aḥmed
Kim oldur bu iki ‘ālemde raḥmet
6096. İrişdi bir maqāma anda ol māh
Döşetmiş bir döşek atlasdan Allāh
6097. Kim ol bu yirle gökden uluydı
Görüñ Ḥaqquñ ne sevgülü kulydı
6098. Ki ya‘nī yücedi bunlardan ol taḥt
Kim Allāh ol Resüle kıldı zī-baḥt
6099. Anuñ üzre de yetmiş katdı perçin
Ve hemde ḥālice yetmiş biñ ol ḥin
6100. Anuñ üzre daḥı gör kim ne vardı³⁰⁹¹
Ki yetmiş biñ kat uş kırmızı gördi

³⁰⁹⁰ AÜ, BR, HM: Ki>Kim

³⁰⁹¹ SR: Anuñ üzre daḥı gör kim ne vardı>Anuñ üzre gör kim yā ne vardı

6101. Ve hem yetmiş biñ ‘anber gördi ey yâr
Anuñ üzre döşenmiş şöyle tekrâr

[HM 180b]

6102. Bular hep birbirine hâ’il olmaz
Münevverdi kesâfet mâ’il olmaz

6103. Evet gördi ki bir yaşduğda nürdan
Dikilmiş durmuş³⁰⁹² anda pes emürden

[SR 184b]

6104. Firâşuñ vaşfına hiç ‘aql irişmez
Resûlden ğayrı pes kimse girişmez

6105. Resûlu’llâhdur ancağ iren anda
Serây-ı lâ-mekânı gören anda

6106. O Sultân dergâhıydı çün Muḥammed
Anuñ üzre yaqîn geldi ydi minnet ³⁰⁹³

[AÜ 345], [BR 174a]

6107. Firâşuñ üstüne çıkmadı lâkin
Ebedden ol münevver oldı sâkin

6108. Nidâ geldi hemân dem yâ Ḥabîbim
Bu menzil uş senüñ çün oldı tâ kim

6109. Çıķub bunda oturgıl yâ Muḥammed
Bu yüzden olunur dosta muḥabbet

³⁰⁹² AÜ, BR, HM: durmuş>turmuş

³⁰⁹³ Bu beyit AÜ, BR, HM: *O Sultân dergâhudur çün Muḥammed / Anuñ üzre yaqîn geldi Muḥammed*

6110. Eger sen olmasañ olmazdı bunlar
Senüñdür ay u yılduz gice günler
6111. Yedi eflāk saña şayvān olupdur
Senüñ ismüñle tā ‘arşum ʔolupdur
6112. Senüñle faħr iderler ehl-i eflāk
Ve hem cennetde ħūri nūr eger ħāk
6113. Senüñle faħr ider hem pādişāhuñ
Seni kendinden itdi yüce Şāhuñ
6114. Eyitdi anda Aħmed yā İlāhī
Ki sensin cümle ħalkuñ pādişāhu
6115. Ben ümmetsüz bunuñ gibi döşekde
Oturmazdum didi pes ʔalma şekde
6116. ʔıyāmetde de ümmetsüz didi ol
Ki uçmağa girüben ʔutmayam yol ³⁰⁹⁴
6117. Bu naħle uşda şāhid var mişāli
Ĥuzā virsün size hem ol vişāli
6118. Ĥadīşin uşta³⁰⁹⁵ diñle Muşţafānuñ
Nebīler ħatmi ol Şāh-ı Şafānuñ

[HM 181a]

**Ķāle’n-Nebıyyu ‘Aleyhi’s-selām: V’allāhu lā edħulu’l-
cennete ħattā yedħule ümmeti³⁰⁹⁶**

³⁰⁹⁴ Bu beyit AÜ, BR, HM: ʔıyāmetde ümmetsiz didi ol / Ki uçmağa giriben ʔutmaya yol

³⁰⁹⁵ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

³⁰⁹⁶ “Nebî (sav) buyurdu ki: Allah’a yemin olsun ki ümmetim girinceye kadar cennete girmem.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

6119. Didi v'allāh ben ümmetsüz kim ey H̄aḫ
Kim uçmağada girmeyem muḫaḫḫaḫ³⁰⁹⁷

6120. Ve hem çıkmaz-ven uş ben bu maḫāma
Ki tā ümmet işi ṭutmaya ḫāma

[SR 185a]

6121. Anuñ sünnetlerin sende beğāyet
Mülāzım oluban eyle ri'āyet

6122. Anuñ gibi maḫāmda da vü sizi
Unutmadı ṭutub ol H̄aḫḫa yüzi³⁰⁹⁸

6123. Velī siz añlamazsız nesne andan
Niçün sevmeye siz pes anı cāndan

6124. Didi tā ümmetüm köşk üzre anda
Oturmayam oturmayınca bende

[AÜ 346], [BR 174b]

6125. Nidā irdi hemān dem min Te'ālā
Ḳabul itdüm ne kim dirseñ degül lā

6126. Bağışladum saña anları ṭurgıl
Bu kılduğum maḫām üzre oturgıl

6127. Hemān³⁰⁹⁹ ümmet işin çünkim bitürdi
O dergāhda döşek³¹⁰⁰ üzre oturdı

³⁰⁹⁷ Bu beyit AÜ, BR, HM'de: *Didi v'allāhi ben ümmetsüz ey H̄aḫ / Kim uçmağada girmeyem muḫaḫḫaḫ*

³⁰⁹⁸ 6122 ve 6123 numaralı beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

³⁰⁹⁹ AÜ, BR, HM: Hemān>Ḳaçan

³¹⁰⁰ AÜ, BR, HM: Döşek>Maḫām

6128. İrişdi bir kadeh min emr-i kudret
Anuñ vaşfına hiç irmeye fikret ³¹⁰¹
6129. Didiler ba‘zılar içinde anuñ
Olan sütdi³¹⁰² gözet aşlın beyānuñ
6130. Didiler ikiydi birinde sütdi
Birinde dir şarāb ol südi içdi
6131. Hemān kondı eline ol Resūlüñ
İçüp buldı nişānından vuşülüñ
6132. Evet kuvvetle geldi key katī ol
Anuñ dādına kimse bulmadı yol
6133. Didi Cibrīl aña soñra bu yādı
Ki Aḥmed yā Muḥammed dir be-nādı ³¹⁰³
6134. Südi içdüñ ki içmedüñ şarābı
Olub ma‘mūr koduñ olmağ ḥarābı
6135. Ki buldı ümmetüñ ‘ilmü hem İslām
Zehī devlet diyüb pes kıldı i‘lām
6136. Şarābı içsedüñ sen yā Ḥabībi
Bulardan ümmet almazdı naşībi
6137. İrüb küfre ve dönmezlerdi Ḥaḳḳa
Eyü oldı çün anı şundı saḳḳa

³¹⁰¹ Bu beyit AÜ, BR, HM: *Ki bir şuğrağ kadeh min emr-i kudret / İrişdi ol sa‘at irmeye fikret*

³¹⁰² SR: Olan sütdi>Ola südi

³¹⁰³ 6133/6159 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

6138. Dağı şol ‘avrata kim itmediñ meyl
Eger itseñ olurdı ümmete veyl
[SR 185b]
6139. O dünyāydı ki kendin itdi tezyīn
Göründi saña tā ‘arz ide yüzün
6140. Sen aña iltifāt kılmaduñ aşlā
İrürdüñ ümmetüñ soñ demde vaşla
6141. Eger bakşañ olar aña ıolaydı
Arada āhıret unudulaydı
6142. Yahūdi olardı bī-mehābe
Velī irdiler ol hüsni ma’ābe
6143. Ve hem ol ön ki şoluñdan irişdi
Ol iblīs ön idi şoldan girişdi
6144. Didi kim yā Muḥammed bu degül rāh
Buñadur gitme aña olğıl āgāh
6145. Sen anı kıymaduñ hiç kıulağıña
İrişdüñ uşta Ḥaḳdan dilegüñe
6146. Eger önün anuñ saña yazaydı
Ḳamu ümmet hemān yoldan azaydı
6147. ‘İbādet kılmayalardı Ḥuzāya
Yarın anda varurlardı cezāya
6148. Bi-ḥamdi’llāh kim olmadı bu işler
Ṭoḳundı iblīsüñ kırnına şişler

6149. Ve ol kim hüriler hem dahı cennet
Saña ‘arz oldu göründi pes ol vaqt
6150. Gözüñ açub olara bakmaduñ sen
Pes oldu kamu fi’luñ hüsni ahsen
6151. Eger kılsañ nazār anlara ey şāh
Kamu ümmet olaydı Hāḡḡa gümrah
6152. Virürlerdi gönül uçmağ u hūra
Kalaydı Hāḡḡı sevmeklik bu tura
6153. Yarın uçmağda di zār olmayaydı
Bular iş bu ma’ābe tölmayaydı
6154. Evet sensin mükemmel her ‘ulūma
Tolusin ger baḡam sağ u şoluma
6155. Sen a’lāsın ve hem ümmetlerüñ hep
Tolarlar cennetde şan mişli kevkeb
6156. Kiminüñ yüzi ay ola kimi gün
Kimi yıldız gibi pes kıala dün gün
- [SR 186a]
6157. Buları şor didi şoñra ol Eḡad
Cevāb eyle olundu Hāḡḡa minnet
6158. Gelelüm yine pes evvel ki ḡavle
Girelüm ol gümüş altun ḡavle
6159. Anuñ nūrı ile nūrlana cānlar
ḡanı ‘āşık olan pes gelsin anlar

6160. Kaçan içdi Muḥammed anı ol gün
Cemī‘-i enbiyānuñ ḥavli gücün
6161. Ki ya‘ni cümle mürseller gücünce
Aña kuvvet olur ḥāşıl o gice
6162. Budur şāhid anuñ ümmetlerin gör
Cemī‘sincdür şekersüz vü ma‘mür
6163. Bular ger bir ‘ibādet kılsa anlar
Gerekdür biñ ola olsun berāber

[HM 181b]

6164. Pes andan didi Cebrā‘il selām vir
Çağırdı eyleyüb bu resme tedbīr
6165. Selām vir Rabbüñe³¹⁰⁴ dir yā Muḥammed
Senüñ sāyeñde tā şād ola ümmet
6166. Oğudı pes Tahıyyāt pādişāha
Ve hem dir ṭayyibātun yüce Şāha
E’t-tahıyyātu li’llāhi ve’ş-şalavātu ve’ṭ-ṭayyibātu³¹⁰⁵ didi
6167. Didi uş milk senüñdür pādişāhum
Du‘ā daḥı senüñdür ey İlāhum
- [AÜ 347], [BR 175a]
6168. Ve hem varlık senüñdür cümle yirde
Ara yirde velī ḳalmadı perde

³¹⁰⁴ SR: vir Rabbüñe>virür buña

³¹⁰⁵ “Her türlü hürmet, salavāt ve bütün iyilikler Allah u Te‘âlâya mahsustur.”, (Tahıyyāt Duâsı)

6169. Һиѳаб ирди һемән³¹⁰⁶ ол дем бил ани
Resüle yüce Һазрет didi ya'ni
6170. Будур ушта³¹⁰⁷ һиѳаб гөр ваѳ-ı һали
Tekellüm қıldı чүн лафзу'l-me'ali
*E's-selāmu 'aleyke eyyuhu'n-Nebiyyu ve Raḥmetu'llāhi ve berekātuhu*³¹⁰⁸ didi
6171. Ӏшит Аллаһ Те'ālā аңла не дир
Resüle уѳ қılayın ани тақрір
6172. Selām olsun saña kim sen Nebisin
Ve hem raḥmet senüñdür kim ebisin
- [SR 186b]
6173. Cemī' ervāḥa sensin ya'ni уѳ гүл
Bular cüz' oldı pes fi'l-mā'i ve'l-kil
6174. Uludur hem³¹⁰⁹ Muḥammed aşlı tāhir
Anuñ чүн yaradıldı evvel āḥir
6175. Ҷаму ervāḥuñ ol nūr atasıdur
Hüviyyet аңла andan ötesidür
6176. Odur Aḥmedde³¹¹⁰ mīm kim oldı zāhir
Özidür һuz Eḥad ğarқında zāhir
6177. Pes andan ol Resūlu'llāh ne dir гөр
Selām olsun bizüm üzre 'alā'n-nūr

³¹⁰⁶ AÜ, BR, HM: hemān>yine

³¹⁰⁷ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

³¹⁰⁸ "Ey Nebî! Allah'ın selām, rahmet ve bereketi senin üzerine olsun.", (Tahiyyât Duâsı)

³¹⁰⁹ SR: hem>ol

³¹¹⁰ AÜ, BR, HM: Aḥmedde>Aḥmedde de

6178. Ve olsun hem Hıaıuñ ıulları üzre
Ki Őalıh olalar pes uyup emre

6179. Budur ol didiğü anda Muıammed
İŞitsünler diyem uş anı ümmet ³¹¹¹

³¹¹²*E's-selāmu 'aleynā ve 'alā 'ibādi'llāhi'Ő-Őālihiñ*³¹¹³ **didi**

[HM 182a]

6180. Buyurdı Hıaı Te'ālā yā Habıbi
Ki sensin uş ıamu derdüñ tabıbi

6181. Ki Őalıh ıullarum üzre selāmum
Didüñ sem' idicek iş bu kelāmum

6182. Eger küllı diseñ ıullara anı
'Azāb olmazdı hiı küffāra ya'ni

6183. Hemān senden dinen bendendür ol bil
Benüm naılım senüñle ola te'vıl

6184. Pes andan Cebrā'il bir ıaç kelāmı
Aña ilıā ider pes ve's-selāmı ³¹¹⁴

[AÜ 348], [BR 175b]

6185. Budur kim i'rāz idem men baıır taıvıl
Yüzüm üzre olunsun olda te'vıl

Faşlun Fı Kelām-ı Cebrā'il 'Aleyhi's-selām

Me fā 'ı lün / Me fā 'ı lün / Me fā 'ı lün / Me fā 'ı lün

³¹¹¹ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

³¹¹² Bu başlık AÜ, BR, HM'de yok.

³¹¹³ "Selām, bizim ve Allah'ın sâlih kullarının üzerine olsun.", (Tahiyyât Duâsı)

³¹¹⁴ 6184 ve 6185 numaralı beyitler SR'de yok.

6186. Pes andan añla Cebrā'il ki Sidrū'l-Müntehā didi
Ve amma ba'zılar eydür kim ol ol demde 'arş didi
6187. Çağırdı Cebrā'il kim bir durur ol Hālîk-ı kevneyn
Muhammed hem Resūlu'llāh didi pes andan ol yāri
6188. Şehādet itdi pes ol yār anuñ çün oldı hem var
Du'ā ider aña ebrād Resūlu'llāh hem ol evlādı ³¹¹⁵
6189. Ve hem 'abdidür ol arı anuñdur fazlı hem yāri
Sever ol yüce Settārı anuñ çün böyle dir Hādī
6190. Muhammed Cebrā'il naqlin kulağ urdı işitmek çün
Kelāmın fehm idüb anuñ ne didügin pes añladı
- [SR 187a]
6191. Niçün añlamasun ol hāş ki yoğdur göñli içre pās
Aña cüz' oldı hāş el-hāş ider pes vaşla evlādı
6192. Zehī Cibrīl Emīnu'llāh ki ma'lūm oldı hep aña
Ne söylendi görüñ işte³¹¹⁶ ne yüzden eyledi yādı
6193. Görüñ ol Hāzret-i Hāğğun Hābībin luğ idüp ey yār
Kim ol uş sizi anda da diledi bil unutmadı
6194. Anuñ gibi ulu yirde sizi unutmadı hem ol³¹¹⁷
Yā pes siz niçün añmazsız meger kim añıla adı
6195. Anuñ zikri iken hoşdur geçer uş buda bir cüşdur
Anı pes sevmeyen boşdur bulunmaz ağzınun dādı

³¹¹⁵ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

³¹¹⁶ AÜ, BR, HM: işte>işde

³¹¹⁷ AÜ, BR, HM: unutmadı hem ol>unutma didi ol

6196. Aña gerçek odur ‘aşık gönülden gitmeye dā’im
Eger añlan vü ger şā’im gice ger gündüz olaydı ³¹¹⁸

[HM 182b]

6197. Seferlerde hazarlarda şihhatde ger marazlarda
Eger çok gerek azlarda gönülden eyleye yādı ³¹¹⁹
6198. Hemān hāzır gerek dilde anı sevmek ırağ bizde
Şalavāt viriñüz sizde diliñde eyle evrādı ³¹²⁰
6199. Şalavāt virdi Hāğ aña dağı hem bil feriştehler
Şalavāt viriñüz sizde bulasız hūr u cennātı ³¹²¹
6200. Delīl uşta ³¹²² işit āyāt anuñdur fazlı hem ğāyāt
Zehī minnet zehī devlet dilüñde ola ger adı
6201. Ne dirse ³¹²³ Hāğ durur Qur’ān anuñdur pes kamu fermān
Ne kaldı geçdi bu devrān irişdi hem nihāyātı

[AÜ 349], [BR 176a]

[إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا]

Qavluhu Te‘ālā: İnnā’llāhe ve melā’iketehu yuşallüne
‘alā’n-Nebīy yā ’eyyuhe’llezīne āmenū şallū ‘aleyhi [ve
sellimū teslīmā] ³¹²⁴

6202. Muḥammed eşrefü’l-ḥalkḍur ve hem ümmetleri anuñ
Olısar kamudan eşref haber naql ider āyātı

³¹¹⁸ SR: olaydı>olsaydı

³¹¹⁹ AÜ, BR, HM: Eger çok gerek azlarda gönülden eyleye yādı>Eger çok ger ki azlarda gönülde eyleye yādı

³¹²⁰ SR: diliñde eyle evrādı>bulasız hūr u cennātı

³¹²¹ Bu beyit SR’de yok.

³¹²² AÜ, BR, HM: uşta>uşda

³¹²³ SR: dirse>virse

³¹²⁴ “Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber’e salāt ediyorlar. Ey imān edenler! Siz de ona salāt edin, selām edin.”, (Ahzab, 56)

6203. Neler virmişdür Allāh diyem bir naqli ümmet için
İşitse şād ola cānuñ ve hem hayy ider emvātı

6204. Budur uş āyet-i Qur'an³¹²⁵ irer her derde bu dermān
Bu naikle cümlemüz fermān ki Haḫ kılmış şehādeti

[كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ ...]

**Ḳavluhu Te'ālā: Küntüm hayra ümmetin uḫricet li'n-nāsi
te'murüne bi'l-ma'rūfi ve tenhevne 'ani'l-münker** ³¹²⁶

Beyit

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

6205. Niḫāb açdı cemālinden yine cānān elinden yār
Ḳanı 'āşık anı ister virür yoluna baş u cān

6206. Ḳanı er kim bu çevgānı şala meydanda koyub baş
Ḳanı ol ḳalb-i ḫāliş kim aña mihmān ola Sultān

Beyit

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

6207. Tā kıyāmet ger dinilse bu ḫaber
Naḳl olunmaz eyle bil ey mu'teber

6208. Ger dilersen bulasın andan şafā
Vir şalavāt rūḫ-i pāk-i Muştafā

[SR 187b]

Beyit

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

³¹²⁵ AÜ, BR, HM: āyet-i Qur'an>āyet-i Raḫmān

³¹²⁶ "Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz.", (Âl-i İmrân, 110)

6209. Gör kemāl-i kudretinden bizi insān eyledi
Kaṅı ‘āşık anı ister virür yoluna baş u cān ³¹²⁷
6210. Kaṅı er kim bu çevgānı şala meydanda koyub baş
Kaṅı ol kalb-i hāliş kim aña mihmān ola Sultān

Faşlun Fī Rū’yeti’llāhi Te‘ālā Vezn-i Āḫer

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

6211. Haḫ Te‘ālā Ḥazretin fikr idelüm
İsm-i a’lāsın biraz zıkr idelüm
6212. Haḫ Te‘ālā bil götürdi hep niḳāb
Bī-ḫurūf bī-merātib bī-ḫisāb

[HM 183a]

6213. Gösterür çün vech-i kudret ol İlāh
Viridi kendin bir kezin ol yüzi māh
6214. Görmez oldı Aḫmed aşlā³¹²⁸ kā’ināt
Fānī oldı hep zevāt ile şıfāt
6215. Haḫdan özge nesne görmez oldı ol
Çün gözün açdı beḳā mülkinde ol
6216. Çün tecellī eylese bil āfitāb
Kimse yılduzdan nişān görmez o bāb ³¹²⁹
6217. Kendi gitdi bāḳī kalan ol İlāh
Kendilik gider aña ne iştibāh

³¹²⁷ 6209 ve 6210 numaralı beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

³¹²⁸ SR: aşlā>añla

³¹²⁹ Bu SR’de sonraki bölümde yer almaktadır.

³¹³⁰ **Ḳāle'n-Nebiyyu 'Aleyhi's-selām: El-ʿabdu ʿabdi ve'r-Rabbü Rabbi³¹³¹**

[AÜ 350], [BR 176b]

6218. Ḥaḵ Ḥaḵdur ʿabdu ʿabd illā bilüñ
 İ'tikādı anda pes eyle ḵılun
6219. Çün tecellī eylese bil āfitāb
 Kimse yılduzdan nişān görmez o bāb ³¹³²
6220. Yine yılduz ber-ḵarār ey ehl-i dil
 İş bu temşīlden fenāyı añla bil
6221. Sen benümsün ben senüñem didi Ḥaḵ
 Cümle varum hep senüñdür dir Eḥad
6222. Sen risālet gögünüñ bedr ayısın
 Dü cihānuñ daḥı bī-hemtāyısın³¹³³
6223. Sen cemālüm āyinesin āyine
 Baḵaram senden cemālüm āyine
6224. ʿAyn-ı zātuñ maḵharın ḵıldum seni
 Seni gören ma'ñide görsün beni
6225. Her ki saña ire irmişdür baña
 Gösterem senden cemālüm ben aña
6226. Senden olur her kemālüm āşikār
 Hep senüñdür yir ü gökde ne ki var

³¹³⁰ Bu başlık AÜ, BR, HM'de yok.

³¹³¹ "Nebî (sav) buyurdu ki: Kul kuldur, Rab de Rab'dir."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

³¹³² Bu beyit AÜ, BR, HM'de önceki bölümde yer almaktadır.

³¹³³ AÜ, BR, HM: Dü cihānuñ daḥı bī-hemtāyısın>Dü cihānuñ daḥı hem bī-hemtāyısın

[SR 188a]

6227. Ümmetüñi saña virdüm yâ Ḥabīb
Cennetümi anlara kıldum naşīb
6228. Raḥmet itdüm anlara ey yüzi ay
Gösterem yarın cemālüm ola bāy
6229. Ḥazrete ol kıldı anda çok niyāz
Didi zāhirdür saña hep gizlü rāz
6230. Senden özge ben dilek hiç duymazam
Ümmetümden guşşa artuğ yimezem

[HM 183b]

6231. Sen baña gāyet ulu luṭf işledüñ
Ümmetümi hep baña bağışladuñ
6232. Didi Ḥazret Aḥmede var ey kibār
Ümmetüñi da‘vet it leyl ü nehār
6233. İlet namāzı anlaruñ Mi‘rācıdur
Başlarına hem sa‘ādet tācıdur
6234. Anlara Mi‘rācı anda vireyin
İrdüğüne anları irgüreyin
6235. Ger dilerseñ bulasın andan şafā
Vir şalavāt rūh-i pāk-i Muştafā ³¹³⁴
6236. Gör ne armağan getürmiş ol Resül
Tā bulasız siz anuñ birle vuşül

³¹³⁴ 6235/6309 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

6237. Size andan bir kelām eyleyeyin
Ne bulur anda kişi söyleyeyin
6238. Elli vaqt buyurđı evvel ol Huzā
Muřtafāya ümmetine yā cezā
6239. Çünkü döndi ol Resül-i kâ'ināt
Getüre bunlara āyāt beyyināt
6240. Yolda Mūsāya buluşđı şordı ol
Ne didi Rabbüñ neye irişdi yol
6241. Ne buyurđı ümmetüñe pādişāh
Kim 'ibādetden ide şāb u şiyāh
6242. Didi elli vaqt namāz buyurđı Haķ
Gicede gündüzde bu ola sebaķ
6243. Didi Mūsā çokdurur bu anlara
Ķatlanımaz ol za'ifce cānlar
6244. Dön yine eksilde andan diligil
Ol Huzā-yı bī-zevāle söylegil
- [SR 188b]
6245. Döndi yine ol Habībi dü cihān
Didi yā Rab saña 'ayān her nihān
6246. Elli vaqt çokdur bağışla andan uş
Ķatlanımazlar kıllalar anı hoş
6247. Didi on vaqtin bağışladum saña
Ķırķ vaqtin kıllalar anlar baña

6248. Yine döndi geldi Mūsā katına
Didi kırk kaldı anuñ yātına
6249. Didi bu da çokdur anda var geri
Dağı indüre bularuñ her biri
6250. Buña tākāt eylemez ben bilürem
Anuñ içün iş bu işi kıluram
6251. Yine vardı yine kıldı ol niyāz
Didi ey Haq çokdurur kırk vaqt namāz
6252. Dağı indir tā ki vüs'at bulalar
Cān u dilden ol namāzı kılalar
6253. Didi otuz olsun ušta yā Habīb
Saña bağşış olı dağı ey tabīb
6254. Yine geldi yine gönderdi anı
Yine vardı Haqqa ol cānlar cānı
6255. Uş yigirmi vaqte indirdi o şāh
Kılalar dā'im anı gice şabāh
6256. Döndi Mūsā katına geldi didi
Uş yigirmi vaqte kaldı söyledi
6257. Aña Mūsā ey Habīb-i Zü'l-celāl
Olda çokdur yine var kılma melāl
6258. Ol Kerīmdür luḫf ıssıdur bilüñ
Ne kadar zahmet ise eyle kılüñ

6259. Yine döndi vardı anda ol Resül
Yine buldı ol Huzāvende vuşül
6260. Anda yalvardı münacāt eyledi
Key edeble ‘arz u hācāt eyledi
6261. Utanur illā hayādan key ‘aceb
Hāl birle söyledi itdi taleb
6262. Pes bağışladı onun dağı anuñ
Didi göñlüñ hoş ola andan senüñ
- [SR 189a]
6263. Geldi andan yine Mūsāya o hāş
Sevinüben eyledi Hāķķa sipās
6264. Didi on vaķt kaldı ancaķ biline
Gitdi bāķī uş bu on vaķt kılına
6265. Yine ibrām itdi Mūsā Hāzreti
Gel yine var eylegil bu ğayreti
6266. Kātlanımaz ümmetüñ aña müdām
‘Āşī olur nāra girür yā n’idem
6267. Senden evvel bende da‘vet eyledüm
Ne ķadar sa‘y idübenin söyledüm
6268. Ben bilireyn bunlaruñ hālin ey yār
Yine bağışlar saña ol bīr ü bār
6269. Didi utandum beğāyet bu işe
Yine varmağa varam aña nişe

6270. Vardı yine yā İlāhī kııl ‘aṭā
Katlanımaz ümmetüm eyler ḥaṭā
6271. Şoñra anlar nāra gide n’ideler
Çünkü anlar bunda ‘işyān ideler
6272. Ol kerīm zāt yine vardı Ḥazrete
Düşdi bu dem ümmet için ğayrete
6273. Didi Mūsā didügin ol ‘ālī zāt
Her sözi şan kim olur āb-ı ḥayāt
6274. Ol keremler ıssı luṭf idüb yine
Ḥizmetin yöneldi yine bu dīne
6275. Yine beş vaḳtin daḥı bağışladı
Kaldı beş vaḳt gör ne luṭflar işledi
6276. Hem didi yā Muşṭafā bil ğıl buni
Kıla [anda]³¹³⁵ ümmet çün dün ü günü
6277. Her vaḳtin on vaḳte [ol dem]³¹³⁶ yazarın
Şafḥalarında bularuñ qazarın
6278. Elli vaḳtüñ hep şevābın bulalar
Çünkü anlar bu namāzı kıllalar
6279. Bir ‘aṭāmda bu olisar anlara
Luṭf kıldum ol za‘īfce cānlara

³¹³⁵ Vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

³¹³⁶ Vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

6280. Her iki rek'at namāz kim kılalar
Cümle gök ehli şevābın bulalar
6281. Anlara cümle 'amel kim kılnur
Bu iki rek'at namāzda bulunur
6282. Hāmd idüb döndi Resūl-i bā-şafā
Aḥmed ü Maḥmūd Muḥammed Muştafā
6283. Gökler ehlinüñ 'amelin diyelüm
Size yine ol şekerden yiyelüm
6284. Kim kıyāmda kim rükū'dadur müdām
Eylemezler ol işe anlar n'idem
6285. Oldurur ancak olara emr olan
Tā kıyāmet oldur anlara tolan
6286. Kim teşehhüdde oturmuşdur hemān
Kim sücūdda oldur işi her zamān
6287. Kim münācāt kim du'āda oturur
Kimi dā'im ḥazrete el götürür
6288. Cümlesin derdi namāz itdi o Hāḳ
Size virdi armağan uş aña baḳ
6289. Çün Resūlu'llāh bitürdi hep işin
Eyledi nāz u niyāzın nālišin
6290. Geldi Mūsā Ḥazretine ol girü
Ümmetini iş bu ḥāle irgirü

6291. Didi beş vakt kalduğın aña anı
Şavmı bir ay haccı bir kez ol Ğanī
6292. Yine kaşdı itdi anı göndermege
Ol beş vaktten dağı indürmege
6293. Didi andan varmazam kıldum hayā
Rāzıyam beş vakte yıl u hem aya
6294. Çün yedinci kat göge irdi o şāh
Yüzi olmuşdur şanasın bedr-i māh
6295. Karşuladı Cebrā'il virdi selām
Eyledi anuñ ile anca kelām
6296. Pes nidā irdi Huzādan ey emīn
Cebrā'ile didi Rabbü'l-‘ālemīn
6297. Emr itdi kez dura cennetleri
Yüce yüce ni‘met ü himmetleri
6298. Seyr ide hem ümmete vire haber
Eyle kıldı hem anı ol mu‘teber
- [SR 190a]
6299. Ol haberler kim cināndan söyledüñ
Evvelā andan hikāyet eyledüñ
6300. Ol Resūlu'llāh dimişdi anları
Kim sevindürdi o sözden cānları
6301. Hem buyurdi şamuyı seyrān ide
Şiddetinden şamuyı hayrān ide

6302. Oldurur kim gördüğün virdi haber
İşidenler oldılar zîr ü zeber
6303. Aldı geldi ol Resûli Cebrâ'il
'İzzetiyle çok melâ'ik dağı bil
6304. Niçe gitdi eyle geldi ol yine
Çok şükürler eyle imdi bu hîne
6305. Niçe sa'y itdi bu ümmet yolına
Tâ kim ümmeti sevâbda bulına
6306. Hem de görgil ol Mûsâ peygamberi
Ol Huzâ dostı ve hem dîn rehberi
6307. Ol Kelîmu'llâh u ol gönli şafâ
Niçe itdi ümmet işinde vefâ
6308. Çok selâm olsun mübârek rûhına
Sa'y kıldı tâ irişe bu hîne
6309. İşit imdi ol Resûlden yine söz
İdeyin tutgıl kulağ hem dağı göz
6310. Uşta³¹³⁷ Mi'râcın çün itdük iktişâr
Ba'zı evşâfın dağı idem ey yâr
- [AÜ 351], [BR 177a]
6311. Tâ kıyâmet ger dinilse bu haber
Naql olunmaz eyle bil ey mu'teber³¹³⁸

³¹³⁷ AÜ, BR, HM: Uşta>Uşda

³¹³⁸ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

6312. Ger dilersen bulasın andan şafâ
Vir şalavât rûh-i pâk-i Muştafâ
Faşlun Fî Evşâf-ı'n-Nebî 'Aleyhi's-selâm
Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün
6313. Yire indi halkı da'vet ide ol
Meşgûl oldu tâ vefât idince ol
6314. Da'vet itdi cümle nâsı ol cemîl
Geldi döndi fevc fevc şehr ü 'il
6315. Hülk iderdi cümle nâsa ol şerîf
Olmaz idi bir sa'at hergiz irîf
- [SR 190b]
6316. Hiç yalan gelmezdi aşlâ diline
Ġaflete virmezdi kendin biline
6317. Çok yimezdi aç geçerdi ol Resûl
Zîra çok 'ışkında bulmuşdı vuşûl
6318. Arpa etmegi ğıdâsı hem aşı
Gâh gâh bağına bağlardı taşı
6319. Şir'ada eydür kimesne irmedi
Ol Resûlu'llâh evinde görmedi
6320. Arpadan artuğ ki nesne bişüre
Aşda vü etmekte ğayrıñ pişüre

6321. Yā Ḥabība'llāh senüñ mişlüñ qanı
Saña qurbān cümle bu ḥalkuñ³¹³⁹ cānı

6322. Gicelerde çok kııurdı ol kıyām
‘Ādetiydi her dem³¹⁴⁰ itmeklik şıyām

[HM 184a]

6323. İtmedi ol qahqaha hiç nesneye
Sögmedi nefrin idüb hem kimseye

6324. Luṭf ile yüzi gülcedi mäh[1]-veş
Şöyle kim nūrlar şaçardı şan güneş

6325. Gāh kara dülbend şarardı başına
Gāh bir avuç gül qatardı aşına

6326. Gāh yaşıl gāh aq şarardı³¹⁴¹ Muştafā
Hem çekerdi çok bu küffārdan cefā

6327. Şabr iderdi şükr iderdi Ḥālīqa
İtmedi hergiz şikāyet ol³¹⁴² Ḥaḫqa

[AÜ 352], [BR 177b]

6328. Ger yese üç parmağıyla³¹⁴³ yir idi
Her ne kim varayı ḥalka dir idi

6329. Hem yalardı parmağın³¹⁴⁴ yise ta‘ām
Bil bunu görmişdi cümle ḥāşş u ‘ām

³¹³⁹ AÜ: bu ḥalkuñ>maḥlūkuñ

³¹⁴⁰ AÜ, BR, HM: her dem>her gün

³¹⁴¹ AÜ, BR, HM: şarardı>şarındı

³¹⁴² AÜ, BR, HM: ol>bil

³¹⁴³ SR: parmağıyla>barmağıyla

³¹⁴⁴ SR: parmağın>barmağın

6330. Dutmadı peşgir öñünde ol hümām
Şuyı üç kez Besmeleyle tā tamām

6331. H̄amd iderdi arasında diñlenü
Hem yimek yise yer idi söylenü

6332. Yürüse tiz tiz yürürdi key ıatı
Kulların şalmazdı gör bu hikmeti

6333. Kulların şalmağda kibr olmaya tā
Yatsa sağ yaña yaturdı çün yata

[SR 191a]

6334. Yatsa bir miğdār girü kalkardı ol
Pes vuzū' idüb şalāta ol Resūl

6335. Gāh geyer na'ın u huff gāh ol yalıñ
Ey Müslümānlar görüñ hişşe alıñ

6336. Ay olurdu evde od yanmazdı hiç
Nesne pişmezdi ocağda ir ü giç

6337. Geymedi aşlā harir altun pes ol
Bir kadem başmadı egri tuta³¹⁴⁵ yol

6338. Hem harām itdi erenler geymesün
Tā Müslümānlık libāsın yuymasun

6339. Ger geyerse geysün 'avratlar helāl
İllā fahr idüb geyen bula melāl

[HM 184b]

³¹⁴⁵ AÜ, BR, HM: tuta>duta

6340. Hırkasın kendü yamardı faqr idüb³¹⁴⁶
Meskenet işin severdi fahr idüb
6341. Deveye ata kaçıra merkebe
Giyer idi³¹⁴⁷ ki kara kıldan ‘abā
6342. Geyer idi gāh muşanna‘ hıl‘ati
Olmaya illā harīrden āleti
6343. Ardına ādem alurdı artlanu
‘Ar itmezidi iderdi ol huşū
6344. Dursa³¹⁴⁸ otursa dilinde zıkr idi
Gönlüne gelen İlahī fikr idi

[BR 178a]

6345. Hiç hased bulmazdı aşlā qalbe yol
Şöyle kim Hāq ‘ışkıla tölmişdi ol
6346. Şayrular şorardı luftından o şāh
Ta‘ziye eylerdi ol varurdı rāh³¹⁴⁹
6347. Her kemālātıyla mevşūf ol ‘azīz
Her işinde key temīz olmuş temīz
6348. Ol Hābībümüz bizüm gör kim nice
Tā‘at itdi Tañrıya irte gice

³¹⁴⁶ SR: faqr idüb>fahr idüb

³¹⁴⁷ AÜ, BR, HM: Giyer idi>Biner idi

³¹⁴⁸ AÜ, BR, HM: Dursa>Tursa

³¹⁴⁹ SR: rāh>ol

6349. Altmış üç yıl içre bir gün ol Ḥabīb
Emr-i Ḥaḳdan ṭaşra kılca ol lebīb
6350. Olmamışdı uş kemāli Aḥmedüñ
İllā sen ‘ömrüñde bir gün añmaduñ
6351. Ya‘ni uş bir gün şaḥīḥ ber-ḳarār
Ġarba dek Ḥaḳḳa teveccüh kimde var

[SR 191b]

6352. Bir sa‘at añsañ yine ol dem hemīñ
Unudursun itmedin āḥret ğamīñ
6353. Şandugüñ ṭolu gözüñ ṭolmaz senüñ
Şanki bu ‘ömrüñ güli şolmaz senüñ
6354. Yıl gibi her dem esersin bir yaña
Yir ü gök ḳalmış bu işlerden³¹⁵⁰ ṭañña
6355. Ni‘metin yirsin Ḥuzānuñ her zamāñ
Ḥizmetüñ ğayra idersiñ el-amāñ
6356. Nefsiñi bezl it ki rūḥuñ bula fer
Olasın ehl-i sa‘ādetden nefer

[HM 185a]

6357. Vāy bize bu nefis elinde ḳalmışuz
İblīse uyub³¹⁵¹ yolundan azmışuz

³¹⁵⁰ AÜ, BR, HM: işlerden>işlerde

³¹⁵¹ AÜ, BR, HM: uyub>uymuş

6358. Adımız ümmet dirüz³¹⁵² yok sünneti
Böyle mi olur Muḥammed ümmeti
6359. Ey Ḥuzā yā luṭf kıl dönder bizi
Tā saña ṭoḡru ṭutavuz³¹⁵³ bu yüzi
6360. Ḳalma bize itdügümüz işlere
Had̄isin sen ḵamu yol azmıslara ³¹⁵⁴
6361. Çün bilindi Muṣṭafānuñ geldiği
‘Azm idüb Mi‘rāca vaşla ṭalduğı ³¹⁵⁵
6362. Şimdi dünyādan ne resme gidiser
Yā bu ümmet çün yarağun n’idiser
- [AÜ 354], [BR 178b]
6363. ‘Āşıkıyısañ anuñ ey bā-şafā
Vir şalavāt rūḥ-i pāk-i Muṣṭafā
6364. Diñleñ imdi ol namāz fazlın diyem
Ḥaḵ neler virmiş o şekkerden yiyem ³¹⁵⁶

³¹⁵⁷ Ruviye ‘an Ebū Hureyre vü ‘an İbni ‘Abbās Raḍıya’llāhu ‘anhumā ḵāle Resūlu’llāhi ‘Aleyhi ve sellem: *Men eyyi mesciden mesācidi’llāhi Te‘ālā yurīdu zālīke ve chu’llāhi a‘ṭā’llāhu Te‘ālā şevābe erba‘īne elfü elfe şiddīkin ve erba‘īne elfü elfe şehīdin ve yedḥulu fī şefā‘ati erba‘īne elfü elfe ümmetin külli ümmetin erba‘īne elfü elfe raculi min ḥazīnetu’l-‘ulemā’i* ³¹⁵⁸

³¹⁵² SR: dirüz>durur

³¹⁵³ SR: ṭoḡru ṭutavuz>ṭoḡrı dutalum

³¹⁵⁴ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

³¹⁵⁵ 6361/6363 arası beyitler SR’de yok.

³¹⁵⁶ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

³¹⁵⁷ Bu başlık ve bu bölüm (6364/6472 arası beyitler) AÜ, BR, HM’de yok.

³¹⁵⁸ Ebū Hureyre (ra) ve İbni Abbās’tan (ra) rivāyetle Resūlullāh (sav) Efendimiz buyurmuştur ki: “Kim ki Hakk’ın mescitlerinden bir mescide varmak için yola çıksa Allahu Te‘ālā (cc) ona nūrundan kırk bin siddiğın sevabını ve yine kırk bin şehidin şefaatinı verir.

6365. Rāvīsi Ebū Hureyredür bunuñ
İbni ‘Abbāsda bile cānı cānuñ
6366. İki daħı Resūlden dir ħaber
Böyle buyurmuş Resūl-i mu‘teber
6367. Kim ki yüz dosta vara bir mescide
Tañrı mescidinden ‘azm ide gide
6368. Emr-i Ĥaqqı tā kim icrā ide ol
Mescide varmağa çünkim tuta yol
- [SR 192a]
6369. Ĥağ Te‘ālā ne bağışlar gör añā
Kim şevābdan edeyin anı saña
6370. Virile kırk biñ şehīd deñlü şevāb
İki kez kırk biñ ola ol bī-ta‘ab
6371. İki kez kırk biñde şiddīk müzdüni
Kim ri‘āyet itdüğün bu dīni
6372. İki kırk biñ şehīdümüz diñ daħı
Viriserler ol ‘azīze ey aħī
6373. Hem daħı anuñ şefā‘atinle dir
İki kez kırk [biñ]³¹⁵⁹ kişidür ol emir
6374. Cennete gire ve ola şādumān
Kendide anlarda bulalar emān

Ayrıca (o kişi) bütün ümmetin ve âlimlerin hazinelerinden kırk bin adamın şefaatine nâil olur.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

³¹⁵⁹ Anlam bütünlüğü açısından ve vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

6375. Yine didi ol Resül-i kâ'inât
Kim anuñdur sırrı sırr-ı beyyinât
6376. Ya'ni ikindi namāzın kim kıla
Mescide varub cemā'atle bile
6377. Dört rek'at ne ola andan aña
Çün teveccüh eyledi andan yaña
6378. Pes hayırlı ola aña dir Resül
Kim taşadduğ eylemekden yā vuşül
6379. Kendinüñ ağırı altundan didi
Ya'ni Allāh yoluna kıla fidā
6380. Anı miskīnlere virmekden benām
Aña yekdür didi ol Hıyru'l-enām
6381. Hemde cennet aña müştāk ola dir
Yarın anda geydüği ola harīr
6382. Yine didi ol Muḥammed Muştafā
Ol mürüvvet ma'deni kân-ı vefā
6383. Kim ki aḥşam ide kılsa varsa ol
Kim cemā'atle aña ne ola yol
6384. Ola dir aña hayırlıdur aña
Oқumaқ Kır'ānı ne idem saña

6385. Ya‘ni ol Allāh kitābın dir o māh
Oğumağdan didi [hemān]³¹⁶⁰ ol āgāh

6386. Enbiyānuñ üzerine biñ keret
Hem Resüller üzerine bā-keret

[SR 192b]

6387. İmdi var mescide bile kılasın
Hıağ Te‘ālā raħmetini bulasın

6388. Bir daħı buyurdı ol faħru’l-enām
Yatsı namāzın daħı kılsa benām

6389. Ol Te‘āla’llāh anuñ çün n’idiser
Anı daħı diñle edem ey piser

6390. Kim binā `ide aña on iki biñ
Şehr-i cennetde anuñ kaydını yiñ

6391. Her şehirde on iki biñ kaşır ola
Anuñ için yapıla şağa şola

6392. Her kaşırda on iki biñ taht ey yār
Ola didi ol Resūli bīr ü bār

6393. On iki biñ döşek ola bilesin
Her taht üstünde şöyle [di]kilesin³¹⁶¹

6394. Her döşek üstünde anda otura
On iki biñ hūri ğarķ ola nūra

³¹⁶⁰ Vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

³¹⁶¹ Anlam bütünlüğü açısından ve vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

6395. Bunlaruñ her biri elinde tuta
Bir kadeh nürdan ve göñüller üte
6396. Ola şarābın şahūr içinde hep
Ola nürdan olmaya sīm ü zehep
6397. Ola kāfūrdan o Ğaffār viriser
Anı kılan iş bu hāle iriser
6398. Bir hadīşinde daħı zıkr eyledi
Ümmeti hālin añub fikr eyledi
6399. Öyle namāzın cemā'atle kılan
Haqqına ne didi ol anı bilen
6400. Ya'ni her öyle namāzın kılanı
Di sa'adet bu şevābı bulana
6401. Dört rek'at farzdur añla kamosın
Edeyin bir bir bu ğaflet nāmūsın
6402. Vire evvel rek'at için ol İlāh
Aña yüz biñ şehr-i cennetde o şāh
6403. Ola gümüşden ve yüz biñ daħı hem
Kızıl altundan ola ola ehemm
6404. Pes ikinci rek'at için ol Huzā
İki biñ şehir zebercetden yaza
- [SR 193a]
6405. Kim yaşıl ola iki biñ daħı dir
Aq zümürüdden ola dir ol nedir

6406. Hem üçünci rek'at için ne vire
İki biñ şehri aña ya'kütüden 'ire
6407. Uş kızıl ya'kütüden ola her biri
Dağı yüz biñ aq incüden viri
6408. Ola dördünci rek'at için dağı
Yine yüz biñ şehir vire ol sahi
6409. Olısar miskden begayet has ola
Varısa 'akluñ dürüş sen ol yola
6410. Dağı yüz biñ şehir za'ferandan virür
Anı kılan uşta anlara girür
6411. Bir dağı didi Resul-i ba-safa
Ümmetiseñ imdi gel eyle vefa
6412. Ol gice kim göklere gitdüm ben uş
Cennete girdüm gezerken andan hoş
6413. Bir kaşır gördüm kızıl ya'kütüden ol
Aña uğradum giderken ire yol
6414. Üzerinde vardur iki kapısı
Kızıl altundan olupdı yapısı
6415. Vardurur anuñ rükünleri ki var
Bir rüküandan bir rüküne dek ey yār
6416. Mağrib u maşriq arasınca durur
Key sa'adet kim içinde oturur

6417. Ol aşırdadır yetmişer ev var idi
Kim zümürüddenden yaşıl devvâr idi
6418. Her bir evde yetmişer taht gördüm uş
Pes mükellel ya‘kût ile olda hoş
6419. Hem cevâhırlle müzeyyen olmuş ol
Çok müyesser ide vara aña yol
6420. Her serîr üstünde yetmişer döşek
Kim yaşıl sündüsden olmuş dutma şek
6421. Her döşek üstünde yetmiş hûri var
Otururlar yüzleri olmuş kamer
6422. Yaradılması nedendür diyeyin
Diyesin anuñ yarağın yiyeyin
6423. Ol aşırdadır dağı gördüm incüden
Kim yetmiş aşrı varıdı bâbdan
- [SR 193b]
6424. Pes belinden yukarusı gör neden
Misk-i adfûrdan yaratmış Yaradan
6425. Nişfını kâfûrdan itmiş Zü’l-celâl
Olısar şâlih olanlara helâl
6426. Hem dağı gördüm ağaclar bî-ıyâs
A‘lâ altun fer‘i gümüş bā-sipās
6427. Minnet Allāha yaratmış anları
oyısar anda ol arı cānları

6428. Pes varaqları zebercetden kamu
Ne didi dağı diyeyin ey ‘amū
6429. Dört ‘ayında gördüm anda dir Resūl
Biri kāfūrdan ulaşmış bir vuşūl
6430. Biri miskden biri ‘anberden durur
Biri za‘ferāndan bulara ad urur
6431. Dağı dört ırmağda gördüm anda ben
İdeyin anı dağı neden neden
6432. Biri baldan biri şudan biri süd
Girene anda irişe ola ‘īd
6433. Birisi anuñ şarāb t̄ahūr ey cān
Luṭf birle yaradupdur yüce cān
6434. Ben eyitdüm yā İlāhī bu maḳām
Kimlerüñ için olupdurur iḳām
6435. Ulu melekler için midür didüm
Şorduğumdan ümmetüñ kaydın idüm
6436. Yā Nebī mürsel için midür bular
Tā geleler anlar anda ṭolalar
6437. Didi baña yā Muḥammed ol İlāh
Ol mükerrer ol mu‘azzez pādişāh
6438. Kim degüldür ol ulu melek için
Yā ne mürsel Nebī için pes o gün

6439. İllā bir kimse içündür bunlar uş
Kullarımdan aña gire ola hoş
6440. İрте namāzın cemā'atle kıla
Anlaruñdur bu maķām anlar bula
6441. Zī-Kerīm ü zī-Raḥīm ü zī-'aṭā
Aña vara her ki kılmazsa ḥaṭā
- [SR 194a]
6442. Didi ol Sulṭān-ı kevneyn bu sözi
Kim diler ilte cināna ol sizi
6443. İbni 'Abbāsdan rivāyet oldı bu
Göresin bu da nicedür ḥuşū bu
6444. Ol didi didi Resūl-i bā-şafa
Ümmetine görince ider vefā
6445. Yatsu namāzını her kim ki kıla
Dir cemā'atle şevābda ne bula
6446. Kılduğından şoñra baña ol kişi
Vire yigirmi şalavāt bu işi
6447. İşleye dā'im gör Allāh ne vire
Anuñ ile pes ne menzile ire
6448. Ba's ide yetmiş melek bil ol Cemīl
Anuñ için pes neye ola delīl
6449. İdeler anuñ için raḥmet taleb
Tā kıyāmet aña ola ol şevāb

6450. Hem farzda ideriseñ dañı yek
Her namāz soñunda ya'ni eyle dek

6451. İresiz çok çok sevāba bī-hisāb
Ağır olmaz yarın anda ihtisāb

6452. Sen bir añsañ olda on añar seni
Eyle geçür varısa 'aqluñ günü

6453. Yine didi bu hadīşi ol Resūl
Tā bu ecre bulasız siz vuşul

6454. Kim kıla öyle namāzın dā'imā
Bi'l-cemā'at ola buña qā'imā

6455. Haq harām ide cehennem odunı
Anuñ üzre şaqlayalar odunı

6456. Ol kıyāmet günlerinde kırtula
Od 'azābından günāhlar örtüle

6457. Hem de ikindü namāzın kılsa kim
Bi'l-cemā'at çekmeye dir anda bīm

6458. Pes günāhından çıkar dir ol dem ol
Anasından toğma ola bula yol

6459. Añşamı da kılsa cemā'atle ger
Key sa'adet bula andan pes ol er

[SR 194b]

6460. Kim kıyāmet günlerinde ol İlāh
Şormaya hiç nesne andan bula rāh

6461. Cennete girmeklige bil ol kişi
Çünkü eyle kıldı dünyāda işi
6462. Yatsu namāzında eyle hem kıla
Bi'l-cemā'at yarın anda ne bula
6463. Eyleye Allāh harām ol kişiye
Zulmetü'l-ķabri yüzi hem işiye
6464. Pes münevver ola vech-i nūr ile
Hem kıyāmet zulmeti dağı bile
6465. Nūr vire Allāh aña ol gün irer
Gice anuñla Şırātı pes ol ār
6466. Pes buyurđı yine ol ħalkuñ begi
İki cihān güneşi begler begi
6467. Her ki kılsa irte namāzın dağı
Bi'l-cemā'at ne bula dir ol sağı
6468. Kışık gündeñ kesmeye hiç arasın
Fikr idüben ol cihāna varasın
6469. Ol Allāh ħađkı için dir ol Resül
Kim beni kıldı Nebī virdi vuşül
6470. Ĥađ aña 'aťa ide iki berāt
Biri nārdan kırtula bula murād
6471. Ol biri dağı nifāđdan kırtula
Çok 'ayıblar anuñ ile örtüle

6472. Uşta bildüñüz namāzuñ hālını
İdereyin tekbîr ola kâlini

6473. Tâ anuñla da müşerref olasız
Hâk Te‘âlâ rahmetinle tolasız

Faşlun Fî Şevâb-ı Tekbîr Ola ³¹⁶²

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

6474. Tekbîrü ola emürdür Tañrıdan añlañ ey yâr
Kim gözetse bula cennet rahmet ide bîr ü bâr

6475. Sâri‘ü âyetin Allâh anuñ için gönderür
Eyle dir ba‘zı müfessir her kim ol işden şorar

6476. Tekbîri evvel için ne didiler gör anlar uş
Dünyeden oldı hayırlı hem içinde ne ki var

[SR 195a]

6477. Şordılar âl-i Resûlden kıldılar fazlın taleb
Tekbîretü’l-iftitâhdan tâ bula anlar karar

6478. Pes Ebû Bekre işâret eyledi vire cevâb
Başladı Şiddîk kelâma açâ tâ andan şi‘âr

6479. Didi kim ol benüm çün biñ deve maħmili kamu
Altun olsa hem gümüştür ol ‘alâ lafz-ı kibâr

6480. Hep taşadduk eylesem ben fî sebîli’llâh anı
Tekbîri ola şevâbı ola artuğ dir o yâr

³¹⁶² Bu başlık ve bu bölüm (6474/6492 arası beyitler) AÜ, BR, HM’de yok.

6481. Dir ‘Ömer daḥı benüm çün olsa ya‘nī çok deve
Mekke Medīne arası ʔoʔtolu olsa ki var
6482. Yükleri ağır ʔumaşlar olsa ʔamu anlaruñ
Eylesem anı taşadduḥ çok yolına şöyle var
6483. Tekbīri evvel şevābı andan artuḥdur didi
Her ki ‘aḥıldur bu emri sa‘y idüb şorar arar
6484. Bu didigümüz imāmla eylemekdür bileler
Bi‘l-cemā‘at ola añlañ ancalar bunı şorar
6485. Didi ‘Oşmān ben eger kılısam iki rek‘at namāz
Bir gicede ḥatm birle tā ola ire nehār
6486. Tekbīri ola pes andan daḥı artuḥdur didi
Kim şevābı ya‘ni ol ḥāş eyleyüb andan ḥaber
6487. Andan ol ‘Alī Emīrū‘l-Mü‘minīn eydür kelām
Hep Emīrū‘l-Mü‘minīndür dördide itmeñ firār
6488. Ger eger dünyā ʔolusu olsa küffār bin cihād
Eylesem kırsam oları Zülfikārla bā-ḥıyār
6489. Tekbīri ola şevābı ola artuḥ bi‘-ḥilāf
Başların kessem ʔamunuñ kırıla çünkim bular
6490. Didi andan şoñra ol şāh eyleyüb andan beyān
Şaçdı ‘anber sözlerinden ol Ḥabīb-i Kirdigār ³¹⁶³

³¹⁶³ 6490-6492 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz’in şu hadisine karşılık gelmektedir: “İns, cin ve melekten oluşan yer ve gök ehli, kâtip olsa ve dahi gök yarılıp arasından yayılan nûr da kâğıt olsa kıyâmete kadar tekbirin sevabını yazsalar yine de bitiremezler.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

6491. Yir ü gök ehli olsa kâtib ya'nî ins cin melek
Yırıla gök arasında kâğıd olsa bā-menār

6492. Yazsalar tekbîri olanuñ şevābın şamısı
Tā kıyāmet yazmayalar 'aşr u 'iştirin uş olar

*Bu hadîşleriñ cümlesi Hazînetü'l-'Ulemādan naql
olunmuşdur bileler.* ³¹⁶⁴

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

6493. Tekbîri ola şevābın çün didüñ
Hem cemā'atle namāz kaydın idüñ

[SR 195b]

6494. Niçe uyurlar bulardan uyana
Kim uyanmazsa ol odlara yana

6495. İdeyin ğuslün şevābın uş size
İşidüb andan du'a idüñ bize

6496. Ğusle itmeñüz tekāsül ola giç
Tiz idüñ eglenmeñ aña durma hiç

6497. Ne buyurmuş Hakkına gör ol mu'in
Ol Habîbü rahmeten li'l-'ālemîn

6498. Ancalar egler namāzın kor ey yār
Eylemeñ eyle sizi oda koyar

6499. İmdi diñleñ müstemi' olun aña
Çün naşîb oldı diyem anı baña

³¹⁶⁴ Bu başlık ve bu bölüm (6493/6499 arası beyitler) AÜ, BR, HM'de yok.

Faşlun Fî Şevāb-ı Ğusli Mine'l-Cenābeti ³¹⁶⁵

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

6500. Didi bunı Resūlu'llāh haber virdi ol esnādan
İşidüb bile 'uşşākı ki tā çıkmaya taqvādan
6501. Kaçan kim kalksa bir mü'min ki ğusl ide cenābetden
Arınmağ çün ola hāliş işi tā ire aqvādan ³¹⁶⁶
6502. İder Allāh Te'ālā vahy meleklere hemān ol dem
Nazar idüñ o kuluma nice kalkdı o taqvādan
6503. Ki ğusl iden cenābetden oluñ şahid aña siz uş
Anı yarlıgadum taḥkik bula cennāt-ı Me'vādan
6504. Daḥı aña 'aṭā itdüm bir kaşr aña cennetde
Ola ya'kut-ı aḥmerden ola içinde ebādān
6505. Uzuvin mağrib ü maşrıq kadar ola dir ol Hādī
Kamu yir ehli hep girse qala boş daḥı ol andan
6506. Ve hem çık dir günāhından anadan toğma oldı ol
Arındı oldı ol hem pāk muşaffā ḥāfī aşfādan
6507. Didi yine Resūlu'llāh kaçan ğusl itse bir mü'min
Cenābetden arınmağa ki zāhir daḥı aḥfādan³¹⁶⁷

³¹⁶⁵ Bu başlık ve bu bölüm (6500/6510 arası beyitler) AÜ, BR, HM'de yok.

³¹⁶⁶ 6501-6506 arası beyitler, Nebî (sav) Efendimiz'in şu hadisine karşılık gelmektedir: "“Ne vakit bir mü'min cenābetlikten arınmak için gusl etse temizlenip kuvvete erer. Allahu Te'âlâ (cc) da meleklere şöyle vahy eder: “O kuluma iyi nazar edin! Takvāsından dolayı cenābetlikten arınmak maksadıyla gusl eden kuluma şahit olun! Ben bu kuluma cenneti ve dahi cennette ebedî olarak kalacağı kırmızı yakuttan bir köşkü bağışladım. O artık anasından doğmuşçasına arınmıştır.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

³¹⁶⁷ 6507-6510 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz'in şu hadisine karşılık gelmektedir: "“Bir mü'min cenābetlikten arınmak için ne vakit gusl etse Hak Te'âlâ (cc) ona gizli ya da açıktan rahmet

6508. Aña rahmet ider ol Hâk hemân evvelki kaçtrede
Bedeninden ki ol tamlar budur evlâ her evlâdan
6509. Kim ide mağfiret Allâh iriše fazl-ı Rabbânî
Hâlâş ola kamu yerden naşîb ola tecellâdan
6510. Ve şöra dökülen şuyun ki her [zerre]sine³¹⁶⁸ anuñ
Şevâb yazı derecâtlar virile aña eclâdan

[SR 196a]

Bu dağı Hazînetü'l-'Ulemâdan çıkupdur ³¹⁶⁹

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

6511. İşidün çün şevâbından beyânın
Bu kez diyem kıyâmetde 'ayânın
6512. O ğuslün anda niçe ola zâhir
Çün olduñ bunda andan âr-ı zâhir
6513. Şenâlar idesiz dâ'im Huzâyâ
Seni uğratmadı anda cezâyâ
6514. Hâkuñ ni'metlerin bilmek gerekdür
Hevâ-yı nefse táb olmağ gerekdür
6515. Uşanmağıl ki Hâkdan ayruğdan hâzer kıl
Bu dünyâ uşta fânîdür nazâr kıl
6516. Diler misin ki yanasın cahîme
Gel uyma imdi bu nefsi behîme

eder ve bedeninden dökülen katrelerce mağfiret edip sevap yazar."'; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

³¹⁶⁸ Anlam bütünlüğü açısından ve vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

³¹⁶⁹ Bu başlık ve bu bölüm (6511/6517 arası beyitler) AÜ, BR, HM'de yok.

6517. Kıyāmetde n'ola ğuslũñ sevābı
Yine irer anuñ anda mehābı
- Faşlun Fī Rū'yetihī'l-Ġusli Fī'l-Kıymeti** ³¹⁷⁰
Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün
6518. Buyurdı ol Ĥabību'llāh ğusülden yine aĥbār
İşitsünler sevinsünler bu naķle hep olar envār
6519. Cenābetden olan ğusl uş kıyāmetde gele yāra
Ki bir şüretde kim hergiz kimesne ğör imdi deyyār
6520. Ki ğörmemiş ola mişlin anuñ ğözler ola key ĥüb
Ne ĥüb kim ola key maĥbüb yüzünden şaçılur envār
6521. Ola başında hem bir tāc ziyāsı ğarba vü řarķa
İrişüb vire pes ğarķa o yüzden 'arz ide Ġaffār
6522. Anuñla bile yetmiş biñ melek ola aña hem-rāh
Melekler ulularından olalar olmaya ařğār
6523. Diyeler yā filan oğlı falan aña idüb avāz
Bu ķulda ide [ol zamān ki]³¹⁷¹ sen kimsin diye ey yār
6524. Cezāñ Allāhu ĥayrāndır oda ide ben ol ğuslem
İderdüñ uş cenābetden dökerdüñ üstüme her bār
6525. Ğötürem seni boynumda řırāķı ğeçerem tizcek
Diyübdede ala boynuna ğötürüb ğeçire kim var

³¹⁷⁰ Bu başlık ve bu bölüm (6518/6528 arası beyitler) AÜ, BR, HM'de yok.

³¹⁷¹ Vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

6526. Gece pes yıldırım gibi kimesne olmaya māni‘
İrişe cennete tā kim n’ola daḥı diyem tekrār
6527. Pes açā cennetüñ bābın anuñ çün diye hem girgil
Ki ḳanḳı ḳapudan yāra dilerseñ aña pes ol yār
6528. İderseñ bir bilürsin biñ ḳaçan kim varasın anda
‘İbādet ḳıl ola maḳbül bu emre imdi çok yalvar

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

6529. Gör kemāl-i ḳudretinden bizi insān eyledi
Luṭf idüb imān u Ḳur’ān bunca iḥsān eyledi
6530. Hem Muḥammed kim Ḥabībüñ gönderüb eyler mu‘īn
‘Aleme rahmet ü ni‘metdür ki yeksān eyledi

Faşlun Fī Rihleti’n-Nebiy ‘Aleyhi’s-selām Min Dāri’-d- Dünyā İlä Dār-ı Beḳā ³¹⁷²

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

6531. Çün bilindi Muḫtafānuñ geldigi
‘Azm idüb Mi‘rāca vaşla ṭalduḡı ³¹⁷³
6532. Şimdi dünyādan ne resme gidiser
Yā bu ümmet çün yaraḡın n’idiser
6533. Ḥaḳ Te‘ālā Ḥazretin fikr idelüm
İsm-i a‘lāsın biraz zıkr idelüm

³¹⁷² Bu başlık SR’de: “Hāzā Faşlun Fī Rihleti’n-Nebiy ‘Aleyhi’s-selām Min Dāri’l-Fenā’i İlä Dāri’l-Beḳā’i”

³¹⁷³ 6531/6533 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yoktur.

6534. Nāgihān ol peyk-i Sulṭān-ı Celīl
Hāzır oldu mescid içre Cebrā'il
6535. Dir selām eyler size Perverdigār
Maḳşūd oldur cümle ḫalkdan āşikār
6536. Ḳatī müştāḳım aña dir ol Ḥabīb
Niceye dek yürür ol ilde ğarīb
6537. Gel gidelüm ilüñe yā Muştafā
Cümle ervāḫa sen olmuşsin şafā
6538. İkilik gitsün aradan bir oluñ
Ol cihānda daḫı varuñ mīr oluñ
6539. Bu sözi çünkim işitdi şehr-i yār
Beñzi kızardı şarardı şemsi var
6540. Mīm-i Aḫmed gide ḫala pes Eḫad
Zīra oldur saña olan uşta ḫadd ³¹⁷⁴

[HM 185b]

6541. Bu tecellī şüretidür aña pes
Yine Aḫmeddür Muḫammeddür ol ḫāş
6542. Ol mükaḫḫal gözlerinden dökdi yaş
Cūşa geldi tağ u şahrā ḫuru yaş
6543. Bilmediler yine ağlar Muştafā
Hem yürekler n'oldı tağlar Muştafā

[SR 197a]

³¹⁷⁴ AÜ, BR, HM: Zīra oldur saña olan uşta ḫadd>Zīra oldur aña olan uşda ḫadd

6544. ‘Ā’iše atına vardı ol Res l
Bir kezin āh eyledi ol p r uŐ l
6545. Bu deg ld r kim  l mden āh ide
Bunları aarınca oyub gide
[A  355], [BR 179a]
6546. Anlaru firatleri fikr idiser
Anu i n derd ile āh idiser
6547. Hem Hasan birle Huseyn ol Fatma
Bunca aŐaba ne olur hatime
6548. Anlaru i n durur āh itd gi
Aqlayub bu derd ile vh itd gi
6549.  llā aa d nyādan yegd r beā
G nde anca kez diler ire³¹⁷⁵ Haa
6550. ‘Ā’iše dir ey cihānu serveri
Enbiyānu evliyānu rehberi
6551. Neylerem sensiz cihānı n’iderem
ande giderse sen nle giderem
6552. ‘Ā’iŐeye s ylemedi ol kelām
Vardı mescidde oturdu ve’s-selām
6553. Beni yadı uŐa odı yā Habīb
Yosa or mısın beni³¹⁷⁶ bunda arīb

³¹⁷⁵ SR: ire>vara

³¹⁷⁶ SR: beni>biri

6554. Āh idüben didi ol dem³¹⁷⁷ ey Bilāl
Kim yakında olıardur irtihāl

6555. Sizi terk idüb giderem ol ile
Di ki aşhābum benüm bunda gele

6556. Ben göreyin bir dahı yārānları
Dīn yolunda yüregi yananları

6557. Āh idüben ağladı çok çok Bilāl
Kaddinüñ elfi bu güldi oldı dāl

[HM 186a]

6558. Çün haber böyle irişdi ey Şafā
Bir gör imdi ol şahābi Muştafā

6559. Bir araya cümlesi cem^ç oldılar
Oda yanmağda olar³¹⁷⁸ şem^ç oldılar

6560. Mescide vardılar anlar ağlayu
Gözlerinden yaş aquban çağlayu³¹⁷⁹

6561. Gördiler oturmuş ol Şāh-ı cihān
Yüzi olmuş hem-çün bedr-i āsumān

[SR 197b]

6562. Fürkat oduna yanuban irdiler
Ol Resülün hūb cemālin gördiler ³¹⁸⁰

³¹⁷⁷ AÜ, BR, HM: ol dem>anda

³¹⁷⁸ SR: olar>ola

³¹⁷⁹ AÜ, BR, HM: Gözlerinden yaş aquban çağlayu>Canların firkat odıyla çağlayu

³¹⁸⁰ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

6563. Bir haşır üstünde oturmuş Resûl
Key katî olmuş za'îf şâhib-uşûl
[AÜ 356], [BR 179b]
6564. Cismine itmiş haşır anuñ eşer
Bu firqate nice şabr ide beşer
6565. Ağlayuban anda efgân itdiler
Kim nice cân u ciğer kıân itdiler
6566. Minbere çıkdı hemân dem âfitâb
Kim kıara gözden dökerdi lü'lü' âb
6567. Minber üzre çün oturdı ol cemâl
Hem güneşe düşdi renginden zevâl
6568. Bunlara virdi selâm ol pâk-i zât
Hakka çok hamd itdi ismin ide yâd
6569. Dir ey aşhâbum benüm irdi firâk
Sizde gitmek çün kıalıñ dâ'im yarağ ³¹⁸¹
6570. Sizde uş idüñ yarağ gitmeklige
İdüñ ağıret işini binmeklige ³¹⁸²
6571. Bu fenâ dârında kimse gülmedi
Her ne yüzdense murâdın almadı
6572. Şöyle va'z itdi ki yandı dü cihân ³¹⁸³
İns ü perri âşıkâra vü nihân

³¹⁸¹ SR: Sizde gitmek çün kıalıñ dâ'im yarağ>Eyledüm ben dostla gitmek çün yarağ

³¹⁸² Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

³¹⁸³ AÜ, BR, HM: yandı dü cihân>yandı cihân

6573. Niceler cān virdi ol dem bī-riyā
İrdiler rahmet hūnıyla Tañrıya
6574. Niceler Mecnūn olub düşdi yire
Yir ile gök şan dutuşdı yek-sere
6575. Nice vire bir kişi andan haber
Oldılar şan ğuşşadan zīr ü zeber ³¹⁸⁴
6576. Va‘z idüben indi minberden hemān
‘Ā’işenüñ evine oldı revān
6577. ‘Ārız oldı aña ol demde şudā‘
Didi çok çok yā şahābim elvedā‘
- [HM 186b]
6578. Çün mizācı eşrefe irdi seķam
‘Ā’işenüñ kalbi tıldı hemm ü ğam
6579. İrdi ol dem³¹⁸⁵ aña dürlü dürlü bīm
Didi kim ben n’eyleyem hem n’ideyim
- [SR 198a]
6580. Anda³¹⁸⁶ çok çok ağladı ol zāru zār
Gözlerinden dökdi yaşın cüyıbār
6581. Didi niçün yā Hūmeyrā sen hazīn
Yāhud dā’im niçün eylersin enīn

³¹⁸⁴ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

³¹⁸⁵ SR: ol dem>anda

³¹⁸⁶ AÜ, BR, HM: Anda>Anuñ

6582. Biliñ cānlar bizde mihmāndur yaq̄in
Girü anlar yirine eyler³¹⁸⁷ aq̄in
[AÜ 357], [BR 180a]
6583. Çünkü mihmān gelüben yine gider
Kimse ağlayub anuñ çün pes n'ider
6584. Kim cezā' itmez q̄azā sehmini redd
Hiç feza' olmaz ecel siline sedd
6585. Yine geldi q̄apuya ol dem Bilāl
Ġuşşadan olmuş idi hem-çün hilāl
6586. Ağlayub didi ki ey şāhib-qırān³¹⁸⁸
Ġuşşañuzla tıldı kevn ile mekān
6587. Şöyle bil ey faqr-i cümle kā'ināt
Hāzır oldu iş bu dem vaqt-i şalāt
6588. Gel namāzı kılvir aşhābuña
Dostlaruña şıdķıla aqbābuña
6589. Didi Aq̄med yā Bilāl ol dem za'if
Ġastalıq̄dan olmuşdur key naq̄if
6590. Di Ebū Bekre imāmet eylesün
Anda ol baña niyābet eylesün
6591. Benden özge q̄alkdan efq̄al oldurur
Cümle nāsdan hem-çün ekmel oldurur

³¹⁸⁷ AÜ, BR, HM: eyler>q̄ilur

³¹⁸⁸ SR: Ağlayub didi ki ey şāhib-qırān>Ağlayuban didi ey şāhib-qırān

6592. Başunı urdı vü āh itdi Bilāl
Göñli ıoldı derd ü ğam birle melāl
6593. Ey diriġā dürr-i baħrin Muştafā
Ey diriġā sırr-ı kevneyn Muştafā
6594. Kābe Kavseyn olmuş iken menzilüñ
Hāk içinde iltiserler maħfilüñ

[HM 187a]

6595. Bizi koyub ne yire gitseñ gerek
‘Ālemi hep odlara yaħsañ gerek
6596. Ağlayuban vardı aşħāba Bilāl
Ġuşsa ile olmuş idi pāyimāl³¹⁸⁹
6597. Didi bilüñ yā şaħābī muħterem
Çoħ selām eyler size Şāh-ı ħarem

[SR 198b]

6598. Dir ki ben ol dem kati ğāyet za‘īf
Tākatüm kalmadı key ol dem naħīf
6599. Yirüme Şiddīk imāmet eylesün
Anda ol baña niyābet eylesün ³¹⁹⁰

[AÜ 358], [BR 180b]

6600. Ol dem aşħāb ağladılar zāru zār
Gözlerinüñ yaşı aħdı silü var

³¹⁸⁹ AÜ, BR, HM: Ġuşsa ile olmuş idi pāyimāl>Ġuşsadan olmuş idi hem-çün hilāl

³¹⁹⁰ SR: Anda ol baña niyābet eylesün>Baña ol anda niyābet eylesün

6601. Āh figānın göklere irgürdiler
Çün Resūli iş bu resme gördiler
6602. Āh idüb mescidde ol dem ağladı
Hep muḥābānuñ yüregın ıoğradı ³¹⁹¹
6603. Cūşa geldi hem o Şāhuñ minberi
Didi artuğ görmezem Peyğamberi
6604. Geçdi çün Şiddīk-i ekber ağlayu
Ol Resūlüñ yirine el bađlayu
6605. Anı gördi Muşafā şabr itmedi
Hem eşer kıldı ol ayruluğ odı ³¹⁹²
6606. Anlaruñ derdi yürekden gitmedi
Çünki varub ol imāmet itmedi ³¹⁹³
6607. Yürümege yoğ idi anda mecāl
Bedr iken olmuş idi hem-çün hilāl
6608. Didi sensin yā İlāhī ğayb-ı dān
Senüñ ile ıoıııolu kevn-i mekān
6609. Cismüme vir yā kavī sen kuvveti
Tā varam mescide görem ümmeti
6610. Kırkıum oldur benüm ey dānā-yı pāk
Ağlamağdan ola aşḥābum helāk

³¹⁹¹ Bu beyit AÜ, BR, HM'de: *Āh idüb mescidinde ol dem ağladı / Hep muḥābuñ yüregini ıağladı*

³¹⁹² AÜ, BR, HM: Hem eşer kıldı ol ayruluğ odı>Anlaruñ derdi yürekden gitmedi

³¹⁹³ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

6611. Çün diledi mescide gitmeklige
Anlaruñ ile namāz itmeklige ³¹⁹⁴

6612. Ol münevver başını bağladılar
Yaş yirine anda kan ağladılar

6613. Şağ elini tutdı³¹⁹⁵ ol Şāhuñ ‘Alī
Ağlayub zārılık itdi ol velī

[HM 187b]

6614. Şol elini tutdı ‘Abbās oğlı bil
Gözlerinden yaşıla dem ide sil

6615. Ol iki māh arasında āfitāb
Berķ iderdi tutmayub³¹⁹⁶ ašlā niķāb

[SR 199a]

6616. Ol tecellīden bular maḥv oldılar
İllā biñ şevķ-i şafāya taldılar

6617. Yürüdi şol dem münevver yüz ile
Tuyuldu bunları tatlú söz ile

6618. Key za‘if olmuşdı ol bāğ-ı cemāl
Şan yirinden kopdı bir serv-i nihāl³¹⁹⁷

[BR 181a]

6619. Tağ u şahrā ağlayub eylerdi āh
Elvidā‘ dirleridi devletlü şāh ³¹⁹⁸

³¹⁹⁴ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

³¹⁹⁵ SR: tütüdü>dudü

³¹⁹⁶ SR: tütmayub>duymayub

³¹⁹⁷ SR: serv-i nihāl>server nihāl

³¹⁹⁸ AÜ, BR, HM: Elvidā‘ dirleridi devletlü Şāh>Elvidā‘ elvidā‘ devletlü şāh

6620. Çünki girdi mescide Şāh-ı cihān
Hep ‘ayān idi aña zāhir nihān ³¹⁹⁹
6621. Girdiler mescide gör kim n’itdiler³²⁰⁰
Anda aşhāb katī tekbīr itdiler
6622. Çün Resūlu’lāh olara üst idi
Luṭf ile anları görmek istedi³²⁰¹
6623. Tekbīri çünkim işitdi ol imām
Bildi hāzır olduğun bedr-i tamām
6624. Ol yirinden girü dönme istedi
Aḥmed aña sen yirüñde dur³²⁰² didi
6625. Sağ yanına geçdi Bū Bekrūñ³²⁰³ Resūl
Aña uydı otururken pür uşul
6626. Çün namāzı kıldılar anlar tamām
Didiler çok e’ş-şalātü ve’s-selām
6627. Anlara bir dem naşīhat eyledi
Añıl añıl hoş tekellüm eyledi ³²⁰⁴
6628. Dir vaşiyet eylerem şer‘i size
Şer‘i hıfz eyleñ uyuñ dā’im bize

³¹⁹⁹ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

³²⁰⁰ AÜ, BR, HM: Girdiler mescide gör kim n’itdiler>Çün Resūli mescide getürdiler

³²⁰¹ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

³²⁰² AÜ, BR, HM: dur>tur

³²⁰³ AÜ, BR, HM: Bū Bekrūñ>Ebū Bekrūñ

³²⁰⁴ 6627/6631 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

6629. Sünnetüm elden komañ tã iresiz
Ol Cemâl-i lâ-yezâli göresiz
6630. Farz u sünnetdür bize olan ehemm
Tã ki benümle olasız anda hem
6631. Aldanub dünyāya meftün olmañuz
Anı sevüb qatī mağbün olmañuz
6632. Çok naşihat itdi pes anda dağı
Eyledi eve ‘azîmet ol sağı
6633. Bunları bir dem tesellî eyledi
İllâ kim gönli tecellî³²⁰⁵ eyledi

[SR 199b]

6634. ‘Ā’işenüñ evine oldı revân
Cümle hayrân oldı aşğâb ol zamân
6635. Karşu çıkdılar hâtunlar ağlayu
Gözlerinden yaş akıdub çağlayu
6636. Fâtıma şormışdı eydür yâ Resûl
Ey özi cümle uşüllerden uşül
6637. N’oldı böyle hastalıkdan şolduñuz
Ey baba diñüz bize³²⁰⁶ siz n’olduñuz

[HM 188a]

6638. Ol dem eydür ey kızıcığum benüm
Qatī hastayam ve hem yanar tenüm

³²⁰⁵ BR, HM: tecellî>tağallî

³²⁰⁶ SR’de “bize” yok.

6639. Gel didi Rabbüm baña ben giderem
İş bu dünyâyı bilüñ terk iderem
6640. Baq yüzüme sen toyunca göresin
Babaña bir dağı kande iresin
6641. Çün işitdi anı bir kez āh ider
Gitdi kendinden şol qadem vāh ider
6642. Urdı yüzün yüzüne dir ey qızı
İş bu firqatle nice qoyam sizi
- [AÜ 360], [BR 181b]
6643. Pes on üç gün hasta oldu ol H̄abīb
Ol münevver ol mükerrem ol haṭīb
6644. H̄astalıqdan şoldı ol bāğ-ı cemāl
Ol kemālde bedriken oldu hilāl
6645. İñül iñül³²⁰⁷ iñler idi Muştafā
Hem yürekler tağlar idi Muştafā
6646. Gice gündüz cümle aşḥāb ağlayu
Āh iderlerdi yürekler tağlayu
6647. H̄ücreyi³²⁰⁸ anlar iderlerdi ṭavāf
Ayak üstünde duruban şāf şāf
6648. Didi nedür taşrada bu ağlamak
Āh odıyla yürekler tağlamak

³²⁰⁷ SR: İñül iñül>Eñül eñül

³²⁰⁸ AÜ, BR, HM: <H̄ücreyi>H̄ücre'i

6649. Ağlayanlar āh ile kimler durur
İñleyenler vāh ile kimler durur
6650. Didiler aşhābuñuzdur yā Resūl
Derdiñüzden oldu anlar key melūl
6651. Siz yataldan yimediler hiç ta‘ām
Bir nefes hem³²⁰⁹ olmadılar şād u kām

[SR 200a]

6652. Didi diñ kim içerü girsün olar
Bir dahı benüm yüzüm görsün bular
6653. Hücreye girdiler aşhāb ağlayu
Āh iderlerdi yürekler tağlayu
6654. Girdiler ol faħr-i ‘ālem Muştafā
Gördiler Ve’ş-Şemsü Tāhā Ve’đ-Đuħā

[HM 188b]

6655. Bedr iken olmuş hilāl gibi daķıķ
Hastalıķdan ol selīm ü ol raķıķ³²¹⁰
6656. Didi kim hoş geldüñüz aşhābımız
Ehl-i beyt ü ālimuz aħbābımız
6657. Biliñüz kim yaķın olmuşdur firāk
Dār-ı beķā olisar baña turaķ³²¹¹

³²⁰⁹ AÜ, BR, HM: hem>hiç

³²¹⁰ HM, SR: raķıķ>refıķ

³²¹¹ AÜ, BR, HM: Dār-ı beķā olisar baña turaķ>Eyledüm ben dosta gitmekle yaraķ

6658. Gördüğünüz bu durur bānī hemān
Āhiretde buluşavuz şādumān
6659. Pes³²¹² götürdüm vech-i vaḥdetden niķāb
Kalmadı hergiz baña anda ḥicāb
[AÜ 361], [BR 182a]
6660. Eylemeñüz siz benüm çün hiç fiğān
Şabr idüñ ey ehl-i envār-ı cinān
6661. Ben sizüñ-ven siz benüm öñden şaña
Hep yaķında gelisersiz siz baña
6662. Şaklañuz şer‘um daḥı hem sünnetüm
Onları tutandır olan ümmetüm ³²¹³
6663. Dünya ḥubbi ḳalbüñüzde olmasun
Cān eline tā götüren ṭolmasun
6664. Tevbeden her demde ḥāli olmañuz
Ġayri sevdā ile daḥı ṭolmañuz
6665. Ḥubb-i Ḥaķķı key ḳatī berk eyleñüz
Andan artuğın ḳamu terk eyleñüz
6666. Ben vaşıyyet eylerem şer‘i size
Şer‘i ḥıfz eyleñ uyuñ dā‘im bize ³²¹⁴
6667. Aldanub dünyāya meftün olmañuz
Anı sevüb ḳatī mağbün olmañuz

³²¹² AÜ, BR, HM: Pes>Ben

³²¹³ 6662/6665 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

³²¹⁴ 6666 ve 6667 numaralı beyitler SR’de yok.

6668. Hem daħı ardaşlaruma ħāřř u ‘ām
Tā kıyāmet eyleñüz benden selām

6669. atī müřtākum oları görmege
Anlaruñla ben cināna girmege ³²¹⁵

6670. Böyle didi ağladı Ħayru’l-beşer
Oda yā ne yazdı ‘ālem ser-te-ser

6671. Ol nařıĥat kim anı biz eyledük
Eyle eyleñ diyu bānin söyledi ³²¹⁶

[SR 200b]

6672. Bilürem siz anı eylersiz tamām
İllā size didi kim iş bu kelām

6673. Tā ki sizden řoñra gelen ümmetüm
İşidüb duta direm hep himmetüm

6674. Anlaruñ çünder ben anı söylerem
Bu durur kim uş nařıĥat eylerem

6675. opar anlardan da ‘ālimler ulu
‘Ābid ü zāhid ve hem yüzi şulu

6676. Olar hem dīn yolınuñ rehberi
Ol meřāyiĥ kim olurlar her biri

6677. Söyleyeler çok nařıĥat anlara
Farz u sünnet birle yol varanlara

³²¹⁵ AÜ, BR, HM: Anlaruñla ben cināna girmege>Anlaruñ ile cināna girmege

³²¹⁶ 6671/6677 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

Beyit

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

6678. Tā kıyāmet ger dinilse bu haber
Naql olunmaz eyle bil ey mu'teber
6679. Ger dilerseñ bulasın andan şafā
Vir şalavāt rūḥ-i pāk-i Muştafā
6680. Hāḫ Te'ālā Hāzretin fikr idelüm
İsm-i a'lāsın biraz zıkr idelüm ³²¹⁷

Beyit

Me fā 'i lün / Me fā 'i lün / Me fā 'i lün / Me fā 'i lün

6681. Niḳāb açdı cemālinden yine cānān elinden yār
Ḳanı 'āşık anı ister virür yoluna baş u cān
6682. Ḳanı er kim bu çevgānı şala meydanda koyub baş
Ḳanı ol ḳalb-i ḫālīş kim aña mihmān ola Sulṫān

[HM 189a]

Faşlun Fī Beyān-ı 'Azrā'il 'Aleyhi's-selām

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

6683. Diledi kim mürğ-i ḳuds ide sefer
Cümle nāsı³²¹⁸ oda yaḳa ser-te-ser
6684. Geldi 'Azrā'il ḳapuya nāgehān
Anda çok çok ağlayub itdi fiğān
6685. Ağlayuban didi ey Ḥayru'l-enām
Saña olsun çok şalāt ile selām

³²¹⁷ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

³²¹⁸ AÜ, BR, HM: nāsı>ḫalkı

6686. İzniñüz var mı içerü girmege
Ol münevver hüb cemālin görmege
[AÜ 362], [BR 182b]
6687. İçerüden Fāṭıma dir ey ‘Arab
Ḳatī ḥastadur Resül itme ta‘ab
6688. Bir daḥı didi selām olsun size
Var mı destür içerü girmek bize
[SR 201a]
6689. Didi zīra girmeyince gitmezem
Ol Ḥabībi görmeden terk itmezem
6690. Fāṭıma çün gördi tekrār ‘azm ider
Vehme düşdi dir baba kimdür ol er
6691. Ey gözüm nūrı baba di kimdür ol
Kim içerü girmek ister yā Resül
6692. Key ḳatī ḳorḳdum sözünden ben anuñ
Sevmezem cānum³²¹⁹ yüzüñ göre senüñ
6693. Ditredi şoldı ḥazān-veş ol nigār
Babasından yaña baḳdı gül‘izār
6694. Yatduğı yirden eyitdi ol Ḥabīb
Ey cānum şanduñ ḳapudağın ğarīb
6695. Zīra didi bir ğarīb ‘Arābīyem
Tā ki görem hem sözüm vardur diyem³²²⁰

³²¹⁹ SR: cānum>kim

³²²⁰ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

6696. Yâ ‘Arab mı şanduñ ey cãn u ciğer
Añlayımaduñ özün illā meger
6697. Oldurur ol gözyaşın ‘ummān iden
Evler içre derd ü hem efgān iden
6698. Yüzleri gül dilleri bülbülleri
Oldur āhir şolduran ol gülleri
6699. Evlerin yıķup cemā‘at tağıdan
İçdüren taş taş olara ağudan ³²²¹
6700. Gözyaşın döküp yürekler tağlayan
Oldurur taşra ķapuda ağlayan
6701. Ol melek-veş ay gibi oğlanları
Yire ķoydı aldı gitdi anları
- [HM 189b]
6702. Dilleri Ƙur‘ān oķurken nāz ide
Gitdi ķaldı analar feryād ide
6703. Şoydırur³²²² egninden aţlas ʘonları
Döker ata ana gözden hūnları
6704. Geydürüb aña kefenden bir libās
Yire şaldı hep sevinmek oldu yās

³²²¹ 6699 ve 6700 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

³²²² SR: Şoydırur>Şoydurub

6705. Niçenüñ³²²³ aldı gelinlik kızların
Ata ana yirte aldı yüzlerin
6706. Sol uzun anuları iden günāh
Sadilikler yirine itdüren āh
[AÜ 363], [BR 183a], [SR 201b]
6707. İki yāri³²²⁴ birbirinden ayıran
Ne teraum eyleyüb ne ayıran
6708. uzıcaından ayıran anasın
Ey uzı sende bu derde yanasın
6709. Geldi kim u seni bizden ayıra
Yüregiñe dürlü ançerler ura³²²⁵
6710. ara ‘Azrā’il durur iden nidā³²²⁶
Destür alub bizi abz ide³²²⁷ gide
6711. Kimseden destür mı ister ol melek
İllā bize böyle olmudur dilek
6712. Vardı sen yā Fāıma gelsün beru
urdu fi’l-āl ol sa‘at ol māh-rū ³²²⁸
6713. Ditreyüb ikrām idüb virdi selām
Ne didi ‘Azrā’ile bil ol kelām

³²²³ AÜ, BR, HM: Niçenüñ>Nice

³²²⁴ AÜ, BR, HM: yāri>yārin

³²²⁵ SR: Yüregiñe dürlü ançerler ura>Yiregüñe dürlü ançerler vura

³²²⁶ SR: iden nidā>ider nidā

³²²⁷ SR: abz ide>abz idüb

³²²⁸ SR: urdu fi’l-āl ol sa‘at ol māh-rū>urdu yirinden hemān ol māh-rū

6714. Dir yatur yā ‘Azrā’il Şāh-ı Hicāz
Kātī hastadur haķīkat bī-mecāz
6715. Gel benüm al cānumı olsun fedā
Tek babama kıyma ey Hāķdan nidā
6716. Al benüm cānumı dir ben öleyin
Babamuñ yolunda ķurbān olayın ³²²⁹
6717. Çün babamı alasın sen yā melek
Oda yanar yir ü gök şems ü felek
6718. Gel esirge yā melek³²³⁰ baķ yaşuma
Ben ğarīb³²³¹ oldum ne geldi başuma

[HM 190a]

6719. Anadan ayrılmışam baķ yā emīn
Babam ile göñlüm eglerdüm hemīn
6720. Āh idüb dir ey ciğer-güşe Resül
N’eyleyem ben Tañrınıñ emridür ol
6721. Aña bende olayın ķurbān ey cān
Hāķ anı ister oldur maħbüb-ı cān³²³²
6722. Düşdi ol dem Fāţıma ‘aķlı gider
Ol Resulu’llāh işit gör kim n’ider

³²²⁹ Bu beyit AÜ, BR, HM: *Al benüm cānum anuñ çün öleyim / Babamuñ yoluñda ķurbān olayım*

³²³⁰ AÜ, BR, HM: melek>emīn

³²³¹ AÜ, BR, HM: ğarīb>yetīm

³²³² AÜ, BR: maħbüb-ı cān>maħbüb-ı Hān

6723. Fāṭımayı pes varub aldurdılar
İllā Sulṭānı aña aldurdılar ³²³³
6724. Gel yā ‘Azrā’il ierü gir didi
Tañrı emrin yirine getür didi ³²³⁴
[AÜ 364], [BR 183b]
6725. Girdi ‘Azrā’il ierü ol hemīn
Hoş selām virdi vü öpdi ol zemīn
[SR 202a]
6726. Didi bunda abza mı geldüñ ey yār
Yā ziyāret mi murādı Şehr-i yār
6727. Didi Allāh ok selām eyler size
Dir ki gelsün ol Ḥabībümüz bize
6728. Hep melā’ik ok ok [hem daḥı]³²³⁵ Őāf Őāf
Yoluñuzda cümle utmuşdur meşaff
6729. Hem buyurdı emrüñe olam muṭī‘
Sen ne dirseñ anı ılam yā Őefī‘
6730. Ger dilerseñ biñ yıl ol dünyāda Şağ
Ḥa saña virsüñ gümüş altun ağ
6731. Didi Őoñra n’olısar ‘ömre vefā
Didi ölmekdür Őoñı yā MuŐafā

³²³³ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

³²³⁴ Bu beyit SR’de yok.

³²³⁵ Vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

6732. Çün şoñı mevt ola ‘ömri n’iderem
‘Ömri terk idüb Huzāya giderem
6733. Didi gel kabz eyle rūhum yā emīn
Çün benüm ‘ömrüm bu qadardur hemīn
6734. Līki şabr eyle ki Cebrā’il gele
Zīra sözüm var benüm anuñ ile
6735. Didi geydi Cebrā’il esved ‘abā
Hep melā’ik aña eylerler ‘azā
6736. Hem qara dülbend şarınmış başına
Ğarqa virmiş ‘ālemi gözyaşına

[HM 190b]

6737. Ol sa‘at anda irişdi Cebrā’il
Didi kim itdi selām Rabb ü Celīl
6738. Hem sizi çok şordı ol Perverdigār
Ğastalıqdan nitedür dir ol nigār
6739. Ol cihānı ümmete virdi Resül
Bunu dağı anlara virsün hem ol
6740. Aña māni‘ bunda kimse yoqdurur
Bunda andan ğayrı kimse yoqdurur
6741. Şoñra didi biliñ ey Ğayru’l-enām
Kim sen olduñ cümle maĞlūqdan benām

[AÜ 365], [BR 184a]

6742. Benüm ile bile geldi ey Cemīl
Dünye gögi qapucısı İsmā’il

6743. Ümmet için hem³²³⁶ sevindi ol Cemîl
Ol dem içre ğâ'ib oldu Cebrâ'il

[SR 202b]

6744. Fâtıma âh eyleyüben ağladı
Yüregini ğam odıyla tağladı

6745. Ol Resûlu'llâh didi yâ Fâtıma
Uşta bu hâle irişdi hâtime³²³⁷

6746. Didi Aḥmed cānum oğıl ağlama
Yüregim derdüñ odıyla tağlama³²³⁸

6747. Kanı gelsün ol iki körpe kuzu
Babañuñ budur saña şimdi sözi

6748. Kim Ḥasan birle Ḥüseyn ol iki ay
Yüzleri nûrundan 'âlem ola bây

6749. Şad hezārān hūr u Rıdvān u melek
Yüzlerin görmeklige eyler³²³⁹ dilek

6750. Çün getürdiler ol iki envârı
Bağdı anlara cihānuñ serveri

6751. Pes güneş katında ol iki kamer
Gözlerinden la'l ü incüler tamar

³²³⁶ AÜ, BR, HM'de "hem" yok.

³²³⁷ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

³²³⁸ Bu beyit SR'de yok.

³²³⁹ AÜ, BR, HM: eyler>ider

6752. Didiler ey dede od urduñ bize
Biz kamu kurbān olalum hep size
6753. Yā Resūlu'llāh bizi kōrsun yetīm
Sensizin dūnyāda lezzet bula kim ³²⁴⁰
6754. Sendūñ iş bu cihānun lezzeti
Nār-ı ḥasret uş bizi yaķar kati ³²⁴¹
- [HM 191a]
6755. Biz Huzānuñ emrine uş rāzıyuz
İllā senden³²⁴² ayrı olmaķ n'ideyüz
6756. El-firāk uş ey dede olduķ ğarīb
Yanalum derdüñde mişli 'andelīb
6757. Ey kuzıların diyüb ol ser-firāz
Bunları oḥşadı bir dem ide nāz
6758. Ḥaķ Te'ālā sizlere ola mu'īn
Emr-i Rabbānī budur ey nāzenīn
6759. Siz esen ḳaluñ ben uş ol dem revān
Cümleñüzden rāzı olsun Ḥaķ hemān
6760. Fāṭımayı 'Ā'işeyi ol Resūl
Eyledi ğāyet nevāḥat pür uşul ³²⁴³

³²⁴⁰ SR: Sensizin dūnyāda lezzet bula kim>Nār-ı ḥasret uş bizi yaķar kati

³²⁴¹ Bu beyit SR'de yok.

³²⁴² SR: senden>sizden

³²⁴³ 6760/6762 arası beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

6761. Kamusını da nevāhat eyledi
 Anlara daḥı mūlaṭṭıf söyledi
6762. Döndi andan şoñra ol Şāh-ı cihān
 Ol çerāğ u şu‘le-i heft āsumān
[AÜ 366], [BR 184b]
6763. Didi ‘Azrā’ile gel sen yā emīn³²⁴⁴
 İşle ne didiyse Rabbü’l-ālemīn
6764. Çün Resūlüñ katına geldi ey yār
 Ditredi yir gök hemān dem³²⁴⁵ āşikār
[SR 203a]
6765. Cennet-i ḥavvā vü Rıdvān āh ider
 Ol firāqa katlanımaz vāh ider
6766. ‘Arşı götüren melekler ol zamān
 Derd ile bir dem kıpar diler fiğān
6767. Didiler ey cān-ı cānān elvedā‘
 İki yüzi şems-i tābān elvedā‘
6768. Elvedā‘ ey iki ‘ālem raḥmeti
 Yā Ebā’l-Kāşım Muḥammed elvedā‘
6769. ‘Ā’işe üstüne düşdi ol kerīm
 Didi *Bismi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm*
6770. Allāhuñdur ḥavl ü kuvvet dir Resūl
 Hem diler ol Ḥazrete bulmağ vuşul

³²⁴⁴ AÜ, BR, HM: Didi ‘Azrā’ile gel sen yā emīn>İşle ne didiyse Rabbü’l-‘ālemīn

³²⁴⁵ AÜ, BR, HM: hemān dem>hemāndan

6771. Şağına vü şoluna bağar idi
Hāzır anı odlara yağar idi
6772. Dür gibi derler dökerdi alını
Ümmet iseñ sevgil anuñ alını
6773. Görđi ol dem Muştafa kim Fātıma
Nez'a düşdi didi ey cānum baba
6774. Sen cihānuñ rağmetiyken yā Resül
Gidisersin bizi eylersin melül

[HM 191b]

6775. Cümle 'ālem hep senüñdür yā Hābīb
Kānde gidersin bizi koyub ğarīb
6776. Ol dem açdı gözlerin ol gül'izār
Didi kızum ağlama sen zāru zār
6777. Ağlama sen bunda qalmazsın ğarīb
Benüm ile buluşursın 'an qarīb
6778. Gel yanuma saña bir söz diyeyim
İşide[sin]³²⁴⁶ anı andan gideyim ³²⁴⁷
6779. Vardı yanına kulağına anuñ
Söyledi bir kaç kelām pes ol cānuñ
6780. Ağlar iken güldi ol dem Fātıma
Bildi kendine yağındur hātime

³²⁴⁶ Vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

³²⁴⁷ 6778/6783 arası beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

6781. Şoñra şordılar ki ne didi saña
Kim gülümsidüñ o hoş geldi aña
[SR 203b]
6782. Didi babam altı aydan şoñra sen
Baña gelürsin me‘a‘l-ħüsñü‘l-ħasen
6783. Aña şād oldum sevindüm n’iderin
Bu fenāyı çünkim aña giderin
6784. Yine anda³²⁴⁸ ħāzır oldı Cebrā’ıl
Ĥağ³²⁴⁹ selām eyler didi Rabb ü Celīl
6785. Şordı sizüñ ħāliñüzi ol Laţif
Nicedür şor didi ol cism-i şerif
[AÜ 367], [BR 185a]
6786. Ol Ĥuzā hep size virdi cennetin
Cennete kıoyşun didi hep ümmetin
6787. Gökler ehli muntazırdur rüĥuña
Tā selām vire olar cümle saña
6788. Cebrā’ılıñ yüzüne bağıdı ey yār
Didi mevtin³²⁵⁰ ne ħatī acısı var
6789. Dünyeden³²⁵¹ gidüb oluncağ firħatüm
Nice çeke mevt acısın ümmetüm

³²⁴⁸ AÜ, BR, HM: Yine andan>Böyle dirler

³²⁴⁹ AÜ, BR: Ĥağ>Çoğ

³²⁵⁰ SR: mevtin>mevtüñ

³²⁵¹ AÜ, BR, HM: Dünyeden>Dünyādan

6790. Ümmetüme ideceğün zahmeti
Baña eyleñ bulsun anlar rahmeti
6791. Cebrâ'il didi ki ol hüsñü'l-ma'âb
Ümmetüñe eylemez hergiz 'azâb
6792. Görün ol kân-ı mürüvvet Hâzretin
Mevti hâlinde de añdı ümmetin
6793. Ümmeti olan anı sevmek gerek
Cânını yolunda terk itmek gerek
6794. Ol senün çün gözlerinden dökdi yaş
Sen niçün şöyle durursın şanki taş
6795. Gözleründen zerre yaş inmez senün
Cân u gönülün 'ışkına yanmaz senün
6796. Hey vefâsuz hey vefâsuz gel uyan
Aşşı kılmaz soñra uyanmak hemân
6797. İş bu hâl içre yaturken Muştafâ
Hem bu sözleri iderken Muştafâ
- [HM 192a]
6798. 'Arşdan oldı anda bir nür âşikâr
Bî-hod olup düşdi ol dem kim ki var
6799. Ğarķ olur envâra ol nür-ı İlâh
Nür içinde ğâ'ib oldı yüzi mâh
- [SR 204a]
6800. Çün ezelden nür idi hem oldı nür
'Azrâ'ilün gözlerinden oldı dūr

6801. Cehd idüb ol göremez Peyğamberi
Pes ‘ayān oldı yine dīn serveri
6802. Nā-ümīz olmuşdı ‘Azrā’il hemīn
Didi ol maḥbūb-ı Rabbü’l-ālemīn
[AÜ 368], [BR 185b]
6803. İsteme zaḥmet çeküp yā ‘Azrā’il
Bulımazsın sen beni ey cān u dil
6804. Hem saña ben virmezem cānum işit
Gerek ise dur³²⁵² gerekse yüri git
6805. Sen mi virdüñ kim alursın yā melek
Virene virmek gerek budur dilek³²⁵³
6806. Ol virdi yine ol almaḫ gerek
Raḥmetinle bu cihān ṭolmaḫ gerek ³²⁵⁴
6807. ‘Azrā’il ol dem yitürdi kendüzin
Çün işitdi ol Resūlu’llāh sözin
6808. Gāh döner gitmeklige gāh şabr ider
Ol Te‘āla’llāh³²⁵⁵ işit gör kim n’ider
6809. Didi bir kez yā emīn ervāḥ-ı pāk
Sen girü dur³²⁵⁶ yā Ḥabībüm baña baḫ

³²⁵² AÜ, BR, HM: dur>ṭur

³²⁵³ SR: gerek budur dilek>gerekdür bu dilek

³²⁵⁴ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

³²⁵⁵ AÜ, BR, HM: Ol Te‘āla’llāh>Ol Te‘āla

³²⁵⁶ AÜ, BR, HM: dur>ṭur

6810. ‘Azrā’il çün durdı girü ol zamān
Ol Resül³²⁵⁷ baqdı Huzāya bī-gümān

6811. Ref^c olur cümle hiçāb ol dem hemīn
Açdı kudret keffesin hem ol mu‘īn³²⁵⁸

6812. Yā Muḥammed didi bir kez gel baña
Kim katī müştāk oluban ben saña

6813. Esdi çün vuşlat elinüñ yilleri
Şaçdı ‘anber gülistānuñ gülleri

6814. Çünki düş oldı gözi dosta ey yār
İremez virdi bi-küllī ne ki var

6815. Kuds-i gül-zārından irdi çün Şafā
Baqmadı artuq cihāna Muştafā

[HM 192b]

6816. Ol Resül dostuñ cemāliñ çok³²⁵⁹ görür
Bī-tereddüd cānın Allāha virür

6817. Kendilere gelicek anlar ki var
Gördiler gitmiş cihāndan şehr-i yār

[SR 204b]

6818. Mürğ-i kuds uçmuş kafesden Şāhı var
Gülistān-ı kudse itmiş hoş karar

³²⁵⁷ AÜ, BR, HM: Ol Resül>Ol Ḥabīb

³²⁵⁸ AÜ, BR, HM: ol hemīn>ol mu‘īn

³²⁵⁹ AÜ, BR, HM: çok>çün

6819. Hoşça olmuşdur duḥā vaktinde ol
Sevinürdi aşḥāb eyüdib Resül ³²⁶⁰
6820. Taḡılurlar evli evine olar
Ol şerefden bunlaruñ göñli ʔolar
6821. Yine andan soñra döndi Muştafā
Ol mürüvvet ma‘deni kân-ı vefā
6822. Heybetinden kimse bakmazdı aña
Nūra ġarḳ olmuş idi n’idem saña
6823. ‘Āşıkıyısañ anuñ ey bā-şafā
Vir şalavāt rûḥ-i pāk-i Muştafā

[AÜ 369], [BR 186a]

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

6824. Tā kıyāmet ger dinilse bu ḡaber
Naḳl olunmaz eyle bil ey mu‘teber
6825. Ḥaḳ Te‘ālā Ḥazretin fikr idelüm
İsm-i a‘lāsın biraz zıkr idelüm

Faşlun Fī Techiz ü Tekfın

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

6826. Çün dolundi³²⁶¹ dünyādan ol āfitāb
Ḥazret oldı aña her dem hem³²⁶² ma‘āb

³²⁶⁰ 6819/6821 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

³²⁶¹ SR: dolundi>ʔolundi

³²⁶² AÜ, BR, HM’de “hem” yok.

6827. Hep melâ'ik anda uşta geldiler
Ol Ḥabīb üstünde cūşa geldiler
6828. Mağrib ü maşrıķ ıoluydı hep melek
Pāre pāre olayazdı ne felek³²⁶³
6829. Cümlesi yas eyleyüb āh itdiler
Yaķalar çāk eyleyüb vāh itdiler
6830. Anda ḥātunlar kopardılar fiğān
Gözleri yaşını itdiler revān
6831. Ḥūriler cümle teraḥḥum itdiler
Anlaruñ ile bile āh itdiler³²⁶⁴
6832. Çün Resūle mevt irişür³²⁶⁵ nāgehān
Ne işe gelür yürümeķ şādumān
6833. 'Ömür çünkim zā'il oluban gider
Yā kişi dünyāyı sevüben n'ider
6834. Cebrā'il üstünde durub dirdi āh³²⁶⁶
Bu ili terk eyledüñ gitdüñ ey şāh
- [HM 193a], [SR 205a]
6835. Daḥı inmezem yire ben vaḥy ile
Neye³²⁶⁷ gelürem daḥı ben bu ile

³²⁶³ AÜ, BR, HM: Pāre pāre olayazdı ol felek>Yār-ı yili yaz didi ol gün ne felek

³²⁶⁴ AÜ: āh itdiler>vāh itdiler

³²⁶⁵ SR: irişür>irişe

³²⁶⁶ AÜ, BR, HM: Cebrā'il üstünde durub dirdi āh>Cebrā'il üstüne ıurub derdi āh

³²⁶⁷ SR: Neye>Yā ne

6836. İllā senüñ ümmetüñ çün ey hümām
Yılda bir kez inerem³²⁶⁸ virem selām
6837. Gökyüzünü tutdı kuşlar şāf şāf
Ağlaşup hücreyi³²⁶⁹ eylerler tavāf
6838. Çağrısuban yüñlerini yoldılar
Ey niçesi dü şevbānī oldılar
6839. Qatī körlerdi anuñ çün āsumān
Dağı yirler ditreyüb itdi fiğān
[AÜ 370], [BR 186b]
6840. Çalkānub deryā vü göller cūş ider
Cümle ‘ālem ‘aqlını nā-hoş ider
6841. ‘Arş u kürsī ditredi ol şāh için
Āfitāb oldı kūsūf ol māh için
6842. Fāṭıma dirdi ki ey cānum baba
Qānde bulam seni Sulṭānum baba
6843. Dīn ü dünyā devleti Şāhum baba
Cümle ‘ālem raḥmeti māhum baba
6844. Arpa etmegine toymayan baba
Bunda aṣlā rāḥat olmayan baba
6845. Terk iden yatmaḳ döşek ol rāḥatı
İhtiyār iden ḥaşır gör ḥāleti³²⁷⁰

³²⁶⁸ AÜ, BR, HM: inerem>inme

³²⁶⁹ AÜ, BR, HM: hücreyi>hücre’i

³²⁷⁰ AÜ: ḥāleti>ḥikmeti

6846. Yollaruñ gördükçe cānum yanısar
Hasretüñden cigerüm biryānısar ³²⁷¹
6847. Na'ının sürdi yüzine ol perī
Ağlayub dir qānı yā dīn serveri
6848. Hiç bilür misin ki ayrulduñ bugün
Geymez uş artuq seni³²⁷² ol yüzi gün
6849. Qopdı bir zār u iñildi nāgehān
Ol evüñ her kūşesinde ol zamān
6850. Çün Hasan birle Hüseyñ ol Fātıma
Gördiler böyle irişdi hātıme
6851. Şarmaşub bunlar didi ey āfitāb
Bir nazār eyle bize ey māh-ı tāb
[HM 193b]
6852. Tā ki qalsun ol bizümle yādigār
Yoħsa derdüñden biz olduq tārümār
[SR 205b]
6853. Ol mūkaħħal gözlerin ol dem açar
Şanasın dünyā yüzine nūr şaçar
6854. Bir bakış baqdı gözünle nāz ide
Gitdi kendüden bular feryād ide
6855. Birbiri üstüne düşdi anda nās
Didiler kim ey cihān içinde ħaş

³²⁷¹ SR: biryānısar>bu yanısar

³²⁷² AÜ, BR, HM: seni>sizi

6856. Rüşen idi senüñ ile kâ'ināt
Senden eylerdi tecellī nūr-ı zāt
[AÜ 371], [BR 187a]
6857. 'Ā'işe ana yitürdi kendüzin
Āh idüb urdı yüzine ol yüzün
6858. Ey cihān faḥri Muḥammed n'ideyin
Al beni senüñle bile gideyin
6859. Gülmeyem artuḡ cihānda sensüzün
Mest olub derd ile söylərdi sözin
6860. Çünki aşḥāba iriṣdi bu ḥaber
Ġuşşa ile oldılar zīr ü zeber
6861. Āh idüben cübbeler çāk itdiler
Yire düşüb özlerüñ ḥāk itdiler
6862. Başlarını birbirine çatdılar
Gözyaşıyla³²⁷³ ḡara ḡanlar ḡatdılar
6863. Dirler idi ey yetimlere pezer
N'iderüz dünyāyı sensüz ser-te-ser
6864. Ḥāzırān anda nice āh itdügin
Aḡlayuban āh ile vāh itdügin
6865. İş bu diller idemez anı beyān
Zīra iḡbār³²⁷⁴ olmaz ol mişlü'l-'ayān

³²⁷³ AÜ, BR, HM: Gözyaşıyla>Gözyaşına

³²⁷⁴ SR: iḡbār>aḡbār

6866. Kimisinüñ dili oldı gün ki lâl
Sâkit oldı eylemedi kıl ü kâl
6867. Kimisi feryâd idüb eylerdi âh
Çande gitdüñ bundan ey devletlü şâh
6868. Kimi başına saçardı kara hâk
Diler idi kendüyi³²⁷⁵ ide helâk

[HM 194a]

6869. Kimisi yumdı gözin eylerdi âh
Dirdi sensüz oldı bu dünyâ siyâh
6870. Dağı baqmazam cihâna sensüzün
Tâ ölünce açmadı artuğ gözin

[SR 206a]

6871. On yedisi bir araya geldiler
Birbirinüñ elin ele aldılar
6872. Didiler sensüz gerekmez hiç hayât
Âh idüb bir demde itdiler vefât
6873. Key sa‘âdetdür kim anlar öldiler
Ol Hâbîb yolunda çurbân oldılar

[AÜ 372], [BR 187b]

6874. Hiç bu deñlü olmaya hergiz firâk
Kim Muḥammed kıldı gitmek çün yaraç

³²⁷⁵ HM: kendüyi>kendüni

6875. Çün Ebū Bekre irişdi bu haber
Âh itdi bir kezin ol mu'teber
6876. Hücreye girdi vü gördi Muşafā
Ol mürüvvet ma'deni kân-ı vefā
6877. Nūra ğark olmuş vü yummuş gözlerin
Vech-i dünyādan götürmiş sözlerin
6878. Ol kamer yüzden getürdi çün niķāb
Ğuşşasından şaru³²⁷⁶ olmuş āfitāb
6879. Ağzını ağzına urdı ağlayu
Firķat odına yüregın tağlayu
6880. Didi v'allāh gitmiş imiş³²⁷⁷ Muşafā
Gitdi ansuz iş bu 'ālemden Şafā
6881. Saña olsun çok şalāt ile selām
Ey cihānuñ zīneti Hāyru'l-enām
6882. Çün vefāt itdi Resūl-i baħr u berr
Hücrenüñ katında oturdı 'Ömer
6883. Kılıcın çekdi hemān dem ol dilīr
Ölmedi Hāyru'l-beşer dirdi emīr
6884. Her kim öldi dirise ger ol Şāha
Kılıcımdan bulmaya bir dem rehā

³²⁷⁶ HM, SR: şaru>şarı

³²⁷⁷ BR, HM : gitmiş imiş>gitmiş itmiş

6885. Vāile olub dirdi böyle ‘Ömer
Mecnûn olub āh iderdi şîr-i ner

[HM 194b]

6886. Çünkü ‘Osmân bildi gitmiş Muşafâ
Āh idüb düşdi yire ol bā-şafâ ³²⁷⁸

6887. Vāile olup aşlâ söz söylemedi
‘Aklı gitdi kendüzin bulamadı

6888. Gâh durur³²⁷⁹ gâh oturur gâh āh ider
Gâh düşer³²⁸⁰ ‘aklı başından gider

[SR 206b]

6889. Kara cübbe geydi ol demde ‘Alî
Ağlayuban āh iderdi ol velî

6890. Eydür idi³²⁸¹ ey Habîb-i hâşş u ‘ām
Bizden olsun saña her dem çok selām

[AÜ 373], [BR 188a]

6891. Niçe yumduñ ol mûkaḥḥal gözlerüñ
Yâ niçün söylemez oldı sözlerüñ

6892. Pes Ebū Bekir eyitdi yâ ‘Ömer
Bu cihāndan ol Resül itdi sefer

6893. Bu cihānuñ ‘ādeti budur hemîn
Bunda gelen gidiser qalmaz yaqîn

³²⁷⁸ SR: Āh idüb düşdi yire ol bā-şafâ>Āh idüben düşdi yire bā-vefâ

³²⁷⁹ AÜ, BR, HM: durur>turur

³²⁸⁰ AÜ, BR, HM: düşer>düşüb

³²⁸¹ AÜ, BR, HM: Eydür idi>İder idi

6894. Ağlamakla ele girmez Muşafā
Yāhū cān virmekle ol kān-ı vefā
6895. Anuñ ile āsumān ile zemīn
Olısdur qabr içinde ol defīn
6896. Geliñüz techīz ü tekfīn idelüm
Şoñra anı qabrine iledelüm
6897. İllā bunda ihtilāf itdi bular
Yumasında niçe ola dir olar ³²⁸²
6898. Ba‘zısı didi muṭahhardur Resūl
Ne ḥācet yumaq ve açmaq aña yol
6899. Ba‘zısı didi yuyalum açmayalum
Göñlek üzre bu işe kaçmayalum
6900. Bir nidā irdi yumañ pākdür didi
Zīra kendi ğuslinüñ qaydın idi
6901. Bir nidā daḡı irişdi ol zamān
Yuñuz anı açmañuz illā o ān
6902. Çağıran evvel bilüñ iblīs idi
Size anuñ didügi telbīs idi
6903. Şimdi ben Hızram ki söyledüm size
Yuñuz anı uyuñuz bunda size

³²⁸² 6897/6904 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

6904. ‘Āşıkıyam Muştafānuñ bilesiz
Bu durur söz kim didüm uş yilesiz

6905. Pes ‘Alī yurdı Resūli āh ide
İbni Abbās şu koyardı vāh ide

6906. Göñlek altından³²⁸³ yudılar pes anı
Açmadılar ol münevver cismini

[SR 207a]

6907. Hem edeb budur³²⁸⁴ yalıncağ olmaya
Enbiyānuñ cismi zāhir olmaya

6908. Ne yaña dirlerse ol şāhib-uşūl
Kendü ol yaña dönerdi hem Resūl

6909. Aḥmed üstüne düşüb ağlaşdılar
Āh idüben kendilerden geçdiler

6910. Cebrā’il ağlayuban dökerdi yaş
Anuñ ile ağlaşurdı kırı yaş

[HM 195a]

6911. Ҙoқdı andan misk ü ‘anber hem gül-āb
Şaçdılar cennetden aña misk ü āb

6912. ‘Ālemi dutdı buḥūrı şöyle bil
Ҙoқusundan mest olurdı³²⁸⁵ şehri ü ’il

³²⁸³ AÜ, BR, HM: altından>altında

³²⁸⁴ SR: budur>oldur

³²⁸⁵ AÜ, BR, HM: olurdı>olurlar

6913. Çün Resûli yudılar anlar tamâm
Üç lifāfe şardılar ey nîk-i nām
6914. Kim vaşiyet eylediği ol Ḥabīb
Ol gönüller derdine olan ṭabīb ³²⁸⁶
6915. Didi baña eylesünler aķ kefen
Zīra dünyāda severdüm anı ben
6916. Hem ḥanūtum Cebrā'il getiriser
Anı virüb yine tizcek döniser
6917. Koyasız üç gün beni siz gidesiz
Her ne kim ben dirsem anı idesiz
6918. Her ne kim didiyse itdiler anı
Çün vaşiyet eyledi cânlar cânı
6919. Çün kefen işini tekmi̇l itdiler
Def'aten anuñ katından gitdiler
6920. Aḥmed üstüne Eḥad kıldı şalāt
Oldurur ol mazharı zāt-ı şifāt
- [AÜ 374], [BR 188b]
6921. Maķşūd andan raḥmet-i rif'at durur
Seyyi'āt-ı 'afvu hep ümmet durur
6922. Şoñra kıldı Cebrā'il anda namāz
Ağladı vü eyledi çok çok niyāz

³²⁸⁶ 6914/6918 arası beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

6923. Şoñra Mīkā'il ü İsrāfil namāz
Kıldılar çok itdiler nāz u niyāz
6924. Şoñra 'Azrā'il namāzın kıldı bil
Gözleri yaşın aqıdub şanki sil³²⁸⁷
- [SR 207b]
6925. Şoñra kıldı hem namāzın her melek
Dilediler anda çok dürlü dilek
6926. Şoñra kıldı ehl-i beyti ey Şafā³²⁸⁸
Bunları bir bir dimişdi Muştafā³²⁸⁹
6927. Şoñra aşhāb başka başka kıldılar
Bu rivāyet key eşahdur didiler
6928. Her ne kim anı vaşiyet eyledi
Böyle itsünler diyuben söyledi
6929. Hep anı kıldı bular bir bir tamām
Rūhına çok e'ş-şalātü ve's-selām
6930. Üç gün anda kodılar Peyğamberi
Tā namāzın kıla her ins ü perī
6931. Çün namāzın kıldılar anlar tamām
Kodılar ravza içine ey hümām
6932. Ravzanuñ içinde qaldı ol Hābīb
Ravzanuñ içinde qaldı ol haṭīb

³²⁸⁷ SR: şanki sil>ide sil

³²⁸⁸ SR: ey şafā>Muştafā

³²⁸⁹ SR: Muştafā>ol şafā

[HM 195b]

6933. Ravzasıdur cennet-i a‘lā anuñ
Ravzasıdur ubbe-i Hađrā anuñ
6934. Raħmet evvel Tañrıdan aña iner
oñra andan ‘āleme ısmet gider
6935. Ol münevver rüħına biñ biñ selām
Uta³²⁹⁰ ħatm oldu ü mevlüdden kelām
6936. Olmadı gerek Resüli mu‘teber
Kim demidi mest olup anı ‘Ömer
6937. Dünyesin degürdi ancak ol afā
Bu ħadı avlince kim dir Mutafa

[AÜ 375], [BR 189a]

6938. avli eyitdür ki ölmek ıkr olur
Bu maźāhir naa göre fikr olur
6939. Cümle ey dādar ölüm dādın bugün
Zāhirā ma‘nide ölmez dir o gün
6940. Mü‘min ölmez dünyeden eyler sefer
Ol beā dārında tā ıla arar
6941. Pes aħı oldu bu avleynden murād
Uta³²⁹¹ anlardan niān ün oldu yād

³²⁹⁰ AÜ, BR, HM: mevlüdden>mevlitden

³²⁹¹ AÜ, BR, HM: Uta>Uda

[كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ...]

Қавлуһу Те‘ālā: *Küllü nefsin zā’iқату’l-mevt* ³²⁹² ve қāle
‘Aleyhi’s-selām: *El-mi’minūne lā-yemūtūne bel*
*yunқalūne min dāri’l-fenā’i ilā dāri’l-beқā’i*³²⁹³

[SR 208a]

6942. Mevlūdin қıldуқ Resūlüñ iқtişār
Oқуyanlar olmasunlar inkisār
6943. Naқl olunsa her maҳalde çoқ ҳaber
Olur illā az olандur mu‘teber
6944. Birine evvel ki naқlin yādını
Diyelüm añmışduk ‘arşuñ adını ³²⁹⁴
6945. Қılalum tefsīr-i Yāsīnden beyān
Nice ma‘nīler olur anda ‘ayān
6946. ‘Aşıқыısañ anuñ ey bā-şafā
Vir şalavāt rūḡ-i pāk-i Muştafā
6947. Қılalum uş Fāṭımadan bir beyān
Tā anuñda ola n’olduğı ‘ayān ³²⁹⁵
6948. Ol Resūl sülālesi ol arı cān
Nice gitdi dūnyeden olub nihān
6949. Fāṭıma Ḥazretlerin yād idelüm
Ölmedi ölmek sözün ad idelüm

³²⁹² “Her nefis ölümü tadacaktır.”, (Ankebut, 57)

³²⁹³ “Nebî (sav) buyurdu ki: Mü’minler ölmezler; bilakis fenâ âleminde bekâ âlemine taşınırlar.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

³²⁹⁴ 6944/6946 arası beyitler SR’de yok.

³²⁹⁵ 6947/6961 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

6950. Altı aydan soñra bil ol nāzenīn
Atāsı çün eyler idi çok enīn
6951. Kılmadı zerrece dünyāda günāh
Bulmadı yol aña şeytān itdi āh
6952. Pes yigirmi dört buçuq yaşındadı
Ol sa‘adet tācı hem başındadı
6953. Yüzi nūr virürdi şan kim bedr-i ay
Bunu görmişidi kamu yoğsul bāy
6954. Nicelerde hiç çerāğ hācet degül
Eyleyidi bilesiz ol yüzi gül
6955. Babasına beñzer idi cünbüşi
Hayra ihsān eylemekdi hep işi
6956. Kendi aç qalub virürdi sâ’ile
İki gün üç gün ve hefte ay ile
6957. El degirmenin çekerdi ol ulu
Nefsi arı göñli pāk yüzi şulu
6958. Hem Resül didi aña tācu’n-nisā
İllā ‘ömri dünyede olmuş kısa
6959. Hāq Te‘ālāya boyun virmiş idi
Çok merātib menzile irmiş idi
6960. Ol sekiz cennet aña mihr ol didi
Bu beyān cümle cihāna tol didi

6961. Çok kerāmet oldı zāhir āşikār
Ol uludan vaşf-ı bī-ḥaddür ey yār

Beyit

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

[HM 196a]

6962. Tā kıyāmet ger dinilse bu ḥaber
Naql olunmaz eyle bil ey mu'teber

[SR 208b]

6963. Ger dilerseñ bulasın andan şafā
Vir şalavāt rūh-i pāk-i Muştafā ³²⁹⁶

6964. Haḫ Te'ālā Ḥazretin fikr idelüm
İsm-i a'lāsın biraz zıkr idelüm

Beyit

Me fā 'i lün / Me fā 'i lün / Me fā 'i lün / Me fā 'i lün

6965. Niḫāb açdı cemālinden yine cānān elinden yār
Ḳanı 'āşık anı ister virür yoluna baş u cān
6966. Ḳanı er kim bu çevgānı şala meydanda koyub baş
Ḳanı ol ḳalb-i ḥāliş kim aña mihmān ola Sulṫān

Hāzā Kelām Faşlun Fī Riḫlet-i Fāṫıma Raḍıya'llāhu ³²⁹⁷

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

6967. Çünkü gitdi dünyeden ol āfitāb
Aña inmiş idi Allāhdan kitāb
6968. Fāṫımaya dimiş idi ol Resül
Altı aydan baña bulursın vuşül

³²⁹⁶ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

³²⁹⁷ Bu başlık ve bu bölüm (6967/6996 arasibeyitler) AÜ, BR, HM'de yok.

6969. Babasından şoñra aşlā ol nigār
Gülmedi dünyāda bir dem gül'izār
6970. Gice gündüz ağlar idi zāru zār
İllā gözlerdi zamānın bil ey yār
6971. Şayardı günlerin bir bir o hāş
Yanar idi anı bilüb iş bu nās
6972. Bir gömelte yapdı yanında anuñ
Beytü'l-aḥzen ḳodı adın inanuñ
6973. Anda varub dā'imā ağlar idi
İşidenler yüregın tağlar idi
6974. Çün irişdi altı ay oldı tamām
İmdi gide gitdi göñlünden bu ğam
6975. Öpdi ḳoçdı ravzayı ol dil-nüvāz
Yalvaruban eyledi anda niyāz
6976. Didi baba al beni ben gideyin
Sensüzün iş bu cihānı n'ideyin
6977. Didi kızum bende müştāḳam saña
Da'vet itdi didi imdi gel baña
6978. Niçe yanasın o fūrḳat oduna
Çün irişdi anda ol söz yādına
6979. Göñli şād oldı sevindi seyyide
Diledi kim iş bu dünyādan gide

[SR 209a]

6980. Eve geldi un aldı ol [dem]³²⁹⁸ nigār
Eyledi etmek bişürdi çok ey yār
6981. Yudı Ḥasanla Ḥüseynüñ başların
Taradı hem ol münevver saçların
6982. Şaçdı ‘anber hem gül-āb idüb buḥūr
Uş yarağ eyler gide tā kim o ḥūr
6983. Kınaladı ellerin oḥşadı hem
İllā bunlar çüde çekdi çok o ğam
6984. Ol Emīrū’l-Mü’minīn ‘Alī hemān
Geldi gördi Fāṭıma’ı ol zamān
6985. Bir cünbüşde ki ğayra beñzemez
Bir nesne sezdi illā degürmez
6986. Şordı andan Fāṭımaya ol velī
Fāṭımanuñ gördi ayruksı eli
6987. Etmegi uş gerekince eyledü³²⁹⁹
Hem sözüñ fürkat sözinden söyledü
6988. Hem Ḥasan birle Ḥüseynüñ ellerin
Kınaladuñ³³⁰⁰ hem kuşatduñ bellerin

³²⁹⁸ Vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

³²⁹⁹ eyledeüñ>eyledü

³³⁰⁰ Kınaladum>Kınaladuñ

6989. Şaçların yuduñ taraduñ bunlaruñ
Dağı kayırduñ her işin anlaruñ
6990. Didi ol dem Fāṭıma aña cevāb
Bir cevāb kim ciğeri oldı kebāb
6991. Bir sefere gider oldum bilesiz
Girü gelmem bunda artuğ göresiz
6992. Anuñ içün eyledüm böyle yarağ
Aramuzda düşiserdür iftirāk
6993. Gel didi babam baña ben giderem
Anuñ içün iş bu işi iderem
6994. Hoşca dutasın buları ey velī
Uşta ben koyub giderem bu ili
6995. Bunları yollara baqdurmayasın
Gözleri yaşını aqdurmayasın
6996. Bu Hüseyñ ile Hasan olur yetim
Bunları kim kayurısar dağı kim

Faşlun Hāzā Mükāleme²-i ‘Alī Kerrema’llāhu³³⁰¹

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

[SR 209b]

6997. Sen sağ ol bunlar senüñle eglenür
Yüzüñi gördükçe anlar üñlenür

³³⁰¹ Bu başlık ve bu bölüm (6997/7068 arası beyitler) AÜ, BR, HM’de yok.

6998. Ağladı ol dem ‘Alī didi aña
İtmegil benden Őikāyet babaña
6999. Ben ri‘āyet idemedüm ey nigār
Sābıķa bunda ey Őerīfe gül‘izār
7000. Key faķīridüm bilürsin sen beni
Dutamadum bunda hoşca uş seni
7001. Sen mürüvvet eyle baña ķalmađıl
Bu benüm eksükligimi añađıl
7002. Hem Őefā‘atden beni unutmağıl
Yarın anda pes unutmaķ itmegil
7003. Luťf ile ol güle güle söyledi
‘Alīyi ol dem tesellī eyledi
7004. Bir ķutusu vardı getürdi anı
Ķapađın getürdi ol cānlar cānı
7005. Ćıķdı bir hücchet eline aldı ol
Key münevver kimse bilmez n’ola yol
7006. Didi ‘Alī bu nedür yā Fāķıma
Bize bildür Ćün iriŐdi hātime
7007. Didi Şol dem beni saña virdiler
Beni almaķlıđa eve irdiler
7008. Ćıķmadum evden oturdum bir zamān
Geldi babam didi ķızum ol hemān

7009. Niçün çıkmazısın evden di baña
Yoḥsa mehrüñ az mı kızım ben saña
7010. Ben didüm yoḥ yā baba andan degil
Yā nedendür yā kızım baña digil
7011. Yoḥsa bıḳduñ mı ‘Alīden çıḳmaduñ
Yoḥ baba ben ‘Alīden bıḳmadum
7012. Didügümde ol sa‘at Cibrīl Emīn
İrişi geldi babama ol hemīn
7013. Ḥaḳ Te‘ālā didi sekiz cenneti
Fāḩmaya mehir virdüm yā velī
7014. Baña çıḳ didi yine didüm çıḳmazın
Cennet için ol yaña ben akmazın
- [SR 210a]
7015. Didi babam yā kızım di bilelüm
Ne içündür pes yarağın kılalum
7016. Didüm anı bilür ol Perverdigār
Hem Resūli ben [ol]³³⁰² diyem āşikār
7017. Görürem babasını dā’im hemīn
Ümmetüñ için idersin çok enīn
7018. Dilerem kim saña yardım ideyin
Senüñ ile anda bile gideyin

³³⁰² Vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

7019. Ben olam yarın şefî^c hâtunlara
Kılayın anda şefâ^cat anlara
7020. Yine viridi Cebrâ'îl geldi haber
Kim kabul itdüm didi ey mu'teber
7021. Eylesün yarın şefâ^cat anlara
Eyleyem rahmet didi ol cānlara
7022. Bende didüm luḡ kılsun ol Kerīm
Baña hücçet virsin anı dilerim
7023. Kim yarın alam elime ben anı
Uṣta hücçet viridi aña ol Ğanī
7024. Cebrâ'îl getürdi viridi yā 'Alī
Uṣta budur aṣlı bunuñ ey velī
7025. Qabrüme bile qoyasın bunu sen
Kim işim ola bunuñ birle ḡasen
7026. 'Alī kaḡdı gitdi andan mescide
Ğuşṣa ile gör kim ol bunda n'ide
7027. Var idi bir Fiḡḡa adlu cāriye
Ḥizmet eylerdi aña ol 'āriya
7028. Dā'imā oldı aña ḡizmet iden
İçerüye ṡaşraya gelüb giden
7029. Aña didi şu getür baña bu dem
İllā dimedi anı aña n'idem

7030. Kendini yudı kefenledi hemān
Kopdı feryād ev içinde ol zamān
7031. İñil iñil iñledi her küşesi
Ol evüñ uş gördi kim hāl ğaşısi
7032. Geldi ervāh-ı havātin anda çok
Āsiye Meryem Hadice çok çok
- [SR 210b]
7033. Hüriler geldi irişdi bī-hisāb
Hağ aña itdi ol işden fetḥ-i bāb
7034. Döndi yüzün Kibleye ol gül'izār
Virdi cānın ol Huzāya bil ey yār
7035. İtdi tevḥid ü şalavāt ol ulu
Hağ Te'ālā Hāzretinde sevgülü
7036. Cennetüñ aña kapusın açdılar
Üstüne kāfūr u 'anber şaçdılar
7037. Öyle vaḫti idi nā-gāh ol Ḥasan
Hem Hüseyn geldi oḫumağ zāru dem
7038. Ataların gördiler yatur olar
Anı görüb şordılar aña bular
7039. Didi ol demde Hüseyn ile Ḥasan
Ki yā ana [ne]³³⁰³ yatarsın böyle sen

³³⁰³ Anlam bütünlüğü açısından ve vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

7040. Kalk namāz vaḳti irişdi kılasın
Yine řoñra bu zamānı bulasın
7041. Didi Fiğda ana göz itdi sefer
Gitdi dñnyādan bilũñ hayru'n-nefer
7042. Ağladı Fiğda bular çün gördiler
Bildiler kim uş ne ħāle irdiler
7043. Yüzüne bağdı hemān anlar ey yār
Gördiler gitmiş cihāndan ol nigār
7044. Perde urunmiş yüzüne ol ħamer
Bağlamış biline hem ol bir kemer
7045. Üstüne düşdi bular feryād ide
Hem 'Alī irişdi pes āh yaz ide
7046. Gördi gitmiş dñnyeden tāc-ı nisā
Ĥayra ħalkı'llāh kıızı olan 'asā
7047. Ümmete yardım olan hem dileyen
Ĥađđā nāliř eyleyüben söyleyen
7048. Çünki düşdi üstüne Ĥüseynle Ĥasan
Didiler ħalduđ yetim gitdüñ çü sen
7049. N'eyleyelüm yā ana biz sensüzün
Ol sa'at bağdı hemān açdı gözün
7050. Kolların ħaldurdı ħoçdı bunları
Ol münevver ol mu'azzez cānları

[SR 211a]

7051. Bir ğırī kōpdı hemān dem āşikār
Oda yanayazdı anda kim ki var
7052. Bir nidā irdi ki kıldur anları
Üzerinden yoḥsa yaḳduñ bunları
7053. Kıldurur üstünden anları ‘Alī
Oḥşayu oḥşayu ol çü merd velī
7054. Bu durur didi irādet n’idelüm
Pes gerek bunuñ yarağın idelüm
7055. Bir daḫı yudı ‘Aliyyü’l-Murtażā
Ol kerāmet ma‘deni şīr-i Ḥuzā
7056. Şardılar aña boğası aḳ kefen
Kıldılar anuñ namāzın bā-ḥasen
7057. Aldılar getürdiler babasına
Hep Medīne ehli düşdi yasına
7058. Ḥazret-i ‘Alī didi yā Muştafā
Uşta kızuñ geldi saña ey Şafā
7059. Fürkati bunda ciğer-ḥün eyledi
Ol Resūlu’llāh hemān dem söyledi
7060. Kolların çıkardı kabrinden hemān
Didi kızum gel şafā geldüñ o Ḥān

7061. Pes irişdi atasına Fātıma
Uşta eyle oldu aña hātime
7062. Rūhına biñ biñ selām olsun anuñ
Ol mu‘azzez řāfī ol arı cānuñ
7063. ‘Āřıkıdur bu Hüseynī anlaruñ
Vaşfını söyler ol arı cānlaruñ
7064. Umar anlardan kim unutmayalar
Anı pes yārlar gibi tıtmayalar

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

7065. Tā kıyāmet ger dinilse bu haber
Naql olunmaz eyle bil ey mu‘teber
7066. Ger dilersen bulasın andan řafā
Vir řalavāt rūh-i pāk-i Muřtafā

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

7067. Gör kemāl-i kudretinden bizi insān eyledi
Luşf idüb imān u Qur‘ān bunca ihsān eyledi
7068. Hem Muḥammed kim Ḥabībüñ gönderüb eyler mu‘īn
‘Āleme raḥmet ü ni‘metdür ki yeksān eyledi

[SR 211b]

Faşlun Fī Ba‘zı Envā‘i’l-Kelām

Me fā ‘i lün / Me fā ‘i lün / Fe ‘ū lün

[AÜ 376], [BR 189b]

7069. Gerçi ol şāh kıldı dünyādan sefer
İmdi gel ol aña uymağdan nefer ³³⁰⁴
7070. Anuñ pes yādigāri şer‘i sünnet
Anı key gör özüñe şöyle minnet
7071. Koma şer‘ini vü sünnetin elden
Ki tā kim azmayasın toğrı yoldan
7072. Senüñ hālüñ aña ma‘lüm ne kim var
Aña Hıağ bildürür yoğ perde kim var
7073. Çün ol senden haberdār ola ey yār
Yür imdi var³³⁰⁵ muğabbet eyle izhār
7074. Aña oldur muğabbet sünnetin tut
Şalavāt virmegi it sen cāna kut
7075. Anuñ çoğdur biliñ ‘ālemde dostı
Birinüñ şon eline sende desti
7076. Elin al git anuñla yola bile
Ve hem hāl tağşıl eyle³³⁰⁶ kalma dile
7077. Merātib kağ idüben menzil alğıl
Terağğum idesin kendüñe³³⁰⁷ kılğıl
7078. Düşürme sen seni şöyle ayaga
Diyendür kendüñi muğkem tağaga

³³⁰⁴ Bu beyit AÜ, BR, HM’de: *Egerçi kıldı dünyādan sefer ol / Gel imdi aña uymağdan nefer ol*

³³⁰⁵ SR: Yür imdi var>Yürü var sende

³³⁰⁶ SR: tağşıl eyle>ğāşıl eyle

³³⁰⁷ AÜ, BR, HM: kendüñe>kendü

7079. Kimesne yol erinsiz yola girmez
Kulağuzsuz gidenler menzil almaz

[HM 196b]

7080. Gerekdür kişiye üstād her işe
Ki tā menzile ol ʔođrı³³⁰⁸ irişe

7081. Kulağuzsuz gidenler yoldan azdı
Şekāvet defterinde ismi yazdı³³⁰⁹

7082. Saña uşta kulağuz naql-i Kur'ān
Tutanlar bulısar imān ü 'irfān³³¹⁰

7083. Eḫādīs bunca aḫbār-ı meşāyih
Tut imdi olasın ol Ḥaḫka lāyih

7084. Resül eydür ki gönli kabz ider pās
Demüri ʔutduđı³³¹¹ gibi dir ol ḫaş

7085. Eger kim sen anı şöyle qoyasın
'İbādet birle çile kılmayasın

[SR 212a]

7086. Pes ol qalb olısar meyyit mişāli
Şu küffār qalbi gibi iḫtişāli

[AÜ 377], [BR 190a]

7087. Nitekim Ḥaḫ kelāmında ḫaber dir
Diyem naqlin saña pes uşta³³¹² bir bir

³³⁰⁸ AÜ, BR, HM: ʔođrı>ʔođru

³³⁰⁹ Bu beyit AÜ, BR, HM'de: *Kulağuzsuz gidenler yoldan azdı / Saña uşda kulağuz naql-i Kur'ān*

³³¹⁰ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

³³¹¹ BR, HM: ʔutduđı>dutduğı

³³¹² AÜ, BR, HM: uşta>uşda

[ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبَكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ ...]

Çavluhu Te‘ālā: *Şümme kaset kulūbuķüm min ba‘di zālike fe hiye ke’l-ħicārati ev eşeddü kaseten ve inne mine’l-ħicārati lemā yetefecceru minhu’l-enhāru ve inne minhā lemā yeşşakķaku fe yahrucu minhu’l-mā’u* ³³¹³

7088. Didi münkirler için Hâk Te‘ālā
Hiṭāb idüb bular çün uşta kavlä³³¹⁴
7089. Egerçi kalbüñüz sizüñ şol evvel
Key ümmetler ‘azābın kim muṭavvel
7090. Beyān kılmakla kōrkār ammā hoş ḥāl
Budur ḥavfin ala kōrkmaz olur dāl ³³¹⁵
7091. Bu iki kōrkudan yok göñlüñüzde
Eger yoḥsul vü ger kim öñlüñüzde
7092. Bil Allāh kōrkusıdur biri anuñ
İkincisin işit şād ola cānuñ
7093. Ki şefkat merḥamet kılmakdur ol iş
Bulardan aslā yok hiç sizde teşvīş
7094. Didi Hâk kande³³¹⁶ kim yok bu iki ḥavf
Olar olmaz cezādan tā ebed ‘afv

[HM 197a]

³³¹³ “Sonra bunun ardından kalpleriniz yine katılaştı, taş gibi; hatta daha katı oldu. Çünkü taş vardır ki, içinden ırmaklar fıskırır. Taş vardır ki yarılr da içinden sular çıkar.”, (Bakara, 74)

³³¹⁴ AÜ, BR, HM: uşta kavlä>Hâk Te‘ālā

³³¹⁵ Bu beyit SR’de: *Beyān kılmaklığa kōrkār amma hoş ḥāl / Budur ḥavfın ki kōrkmaz olur şāl*

³³¹⁶ AÜ, BR, HM: kande>anda

7095. O albi ala tadan atıradur
Bular ol Hzret-i Hdan ırdur
7096. Ki yumamala hem inafa gelmez
Ve hikmet birle ibret anda olmaz
7097. Olar ılha gelmez are yodur
asvet birle anlar oyle odur ³³¹⁷
7098. Zira talarda ta vardur o Sban
u amala anu stunde el'an
7099. O ta tze olub olur mcell
urulu mav olub hem arta cell
7100. Ve amm bu gnllerde gnl var
Ana va'z u nahat eylemez kr
7101. itmekle o oru ayetinden
Ve hem bunca hber hkyetinden
- [A 378], [BR 190b]
7102. Ki diilerler bular hi olmayub ya³³¹⁸
Yumuamaz zehi tadan ati ta
- [SR 212b]
7103. Ve hem ta vardur ol iki yarilub
ular aqlar aar arza arilub

³³¹⁷ Bu beyit SR'de yok.

³³¹⁸ A, BR, HM: ya>ad

7104. O şudan menfa‘atler ola³³¹⁹ anca
Kim insān hırcanur andan varınca
7105. Didi bunlar niçün olmaz peşīmān
Nedāmet yaşı gözden akmaz el‘ān³³²⁰
7106. Aķıtsunlar ol ‘işyān çün kefāret
Olub derdine dermān ola şāyet
7107. Eşer idüb o ķatı ķalbe³³²¹ Allāh
Yumuşaklık birağur olğıl āgāh
7108. Hıķuñ hıķmetlerinden gelse n’ola
Götürmez tağlar uş ķat ķat çün ola
7109. Nite Tūr tağı göynüb pāre pāre
Kelām-ı heybetinden āşikāre
7110. Mūsā peygamber ile söyleşürdi
O söyleşdiklerin tağ işidürdi
7111. Anuñ çün oda yanub pārelendi
Ki bir tağıñ yüregi yaralandı
- [HM 197b]
7112. Ve ammā bil göñüllerde göñül var
Ki kibr ü ‘ucb ile buğz ile anlar

³³¹⁹ SR: ola>olur

³³²⁰ AÜ, BR, HM: el‘ān>ey cān

³³²¹ AÜ, BR, HM: ķalbe>ķalbine

7113. Dağı hıkd u hasedle hem riyālar
Nifākla kabkara olmuşlar anlar ³³²²
7114. Pes anda korkusu n'itsün Huzānuñ
Yā şefkat merhamet dir ol cezānuñ
7115. Anuñ gibi gönülde şıgmaz anlar
Şıgar ammā karañluk hem yalanlar
7116. Olar dā'im olurlar zulme t̄alib
Gönüller yıkmaq üzre nefsi ḡalib
7117. İzā itmek dilerler ehl-i Haḫka
Girüb çok çok harāmlar birle haḫka
7118. Oḫursañ ger işitse aṣlā tutmaz
Gider egri yola toḫruya gitmez
7119. İşi olmaḫdurur ol Haḫka 'āṣī
Aḫıpdur gönlünüñ³³²³ her demde pāsı
- [AÜ 379], [BR 191a]
7120. Anuñ gibi gönülde şöyle kim var
İmān İslām karar eyler mi ey yār
- [SR 213a]
7121. Yā şefkat merhamet ḫande³³²⁴ olurdı
Mücellā ḫıl yürü dil levḫin imdi

³³²² Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

³³²³ SR: gönlünüñ>gönlümüñ

³³²⁴ AÜ, BR, HM: ḫande>ḫandin

7122. Kaçan yumşamağa ol³³²⁵ bulisar yol
Oda yanmağıla yumşaya mı ol
7123. Velī yoħsa Hıķuñ hışmın mı ister
Yā ķahrın mı taħammül eyler anlar
7124. Bu işlerden eger ġāfilsiz³³²⁶ uş siz
Aña ġāfil³³²⁷ degül Allāh bilüñ siz
7125. şol işlerden ki siz işlersiz anı
ķamusın hep bilür ol cāvizānı
7126. Bu da hem bir ziyāde va‘dedür dir
Bunuñla ķıldı Allāh halka taķrır
7127. Hazer ķıl dir yesirdür ma‘şiyetden
Ki tā siz arınasız ol şıfatdan
7128. İşit ma‘nı budur kim fi‘lüñüze
Göre ide cezāsın anda size
7129. Pes imdi böyle olmaķ ķavl-i Hıķ bil
Anuñ hiç va‘desinden n’ola tebdıl

[HM 198a]

7130. Uzaķ şanma bu va‘de uş yaķındur
Seni nefis ile řeytāndan řaķındur

ķařide vü Naşihat

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

³³²⁵ SR: yumşamağa ol>yumşa ne ol

³³²⁶ HM: ġāfilsiz>‘ākılsız

³³²⁷ HM: ġāfil>‘ākıl

7131. Di imdi ‘aqlı olanlar işidüñ bu ögütleri
Yarağ eyleñ ögütlenüb size Hâk kıla tâ yâri
7132. Ebed anda sa‘âdetde olursız siz³³²⁸ tutarsañuz
İrişe size Peyğamber anuñ bile yārānları
7133. O katı kalbi olanlar yarın maḥşerde çok ağlar
Melāmet idüp özlerin cefāya ire cānları
7134. Ve hem anlar şaķīlerdür ne‘üz-bi’llāh olardan di
Ki sözden işidüb daḥı muḳayyet olmayanları ³³²⁹
7135. İşitmezler bugün anlar ḳasāvet artdı çün ḳalbde
Ṭamuya müsteḥaḳ ola dıḳana hem ḳulaḳları

[AÜ 380], [BR 191b]

7136. İlāhī sen ırağ eyle katı ḳalb olmağı bizden
Rızāñ içre durub³³³⁰ dā’im tecellī ḳılmaḳ envāri
7137. İderse ḳalbüñüz ihlāş anuñla def‘ olur ḥannās
Budur aḥvāl-i ḥāşşü’l-ḥāşş müyesser ide anları

[SR 213b]

Faşlun Fī Rivāyet-i İmām-ı A‘zām Raḥmetu’llāhi ‘Aleyh

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

7138. İmām-ı A‘zām ol esrār-ı ma‘nī
Kim oldur ‘ilm içinde baḥr-i kānī

³³²⁸ SR: siz>key

³³²⁹ AÜ, BR, HM: Ki sözden işidüb daḥı mukayyet olmayanları>Ki sözden işidüb rāzı olmayanları

³³³⁰ AÜ, BR, HM: durub>turub

7139. Anuñ haqqında dir ol bedr-i eflāk
Sirāc-ı ümmeti hem nūr-ı fi'l-hāk
7140. Münevverdi cihān içinde ol hāş
Hemişe 'ādetiydi 'ilm ü ihlāş
7141. Anuñ qavlınden³³³¹ uş naql ola bir yād
Kim andan iriser çok derde feryād
7142. Didi añlañ 'ilim dört dürlüdüdür dir³³³²
İşit imdi kılayın cümle taqrır
7143. Birisi görünür hem söylenür qāl³³³³
Şerī'at 'ilmi kim kesb ide a'māl
7144. Biri oldur görünmez gözde gāyet
Evet söylerler ol kim ol olsa t̄alib
[HM 198b]
7145. Bular ehl-i sülükun seyr-i hāli
Hākuñ gizlü işinden ola qālī
7146. Biri bu hem³³³⁴ bilinür naql olunmaz
Anuñ fehmi anuñ çün 'aql olunmaz
7147. Meşāyih sırrıdur ol hāl-i ebrār
Görünür kendilerden olmaz izhār

³³³¹ AÜ, BR, HM: qavlınden>qavlinde

³³³² AÜ, BR, HM: Didi añlañ 'ilim dört dürlüdüdür dir>Didi añlañ ki 'ilim dört dürlü dir

³³³³ AÜ, BR, HM: Birisi görünür hem söylenür qāl>Biri bu görünür hem söylenür qāl

³³³⁴ AÜ, BR, HM: hem>kim

7148. Velī amma biri ol bu bilinmez
Ve hem ašlā o ḥālden söylenimez³³³⁵
7149. Muḳarrebler vişāli ol ila'l-Ḥaḳ
Ki Ḥaḳḳuñ sırrıdur uş bil muḥaḳḳaḳ
7150. Ve hem bilmek gerekdür ḥaḳḳı Allāh
İki kısım üzre ḳılmışdur dir ol şāh
7151. Anuñ bir kısım cāhil biri ‘ālim
Şaḳın cehl içre ḳalma olma zālim
[AÜ 381], [BR 192a]
7152. Evet ‘ālimde dört kısım üzre ey yār
İmāmuñ naḳlidür pes bil bu aḥbār
7153. Biri ol ‘ālim-i dünyevīdür dir
Biri bil uḥrevīden oldı³³³⁶ ta‘bīr
7154. Odur dünyevī kim kesb ide ‘ilmi
‘Amel ḳılmaz ider kendüye zulmi
[SR 214a]
7155. Dili ‘ālim velī fi‘linde cāhil
Aña ol oḳumaḳdan n’oldı ḥāşıl
7156. Olar kim uḥrevīdür üç kısımdu
Velī ‘ilm üzre ol üç bir isimdür
7157. Bu ta‘bīrāt ‘amelden oldı taḳrīr
Üçün uş kim diyem ‘arż ola bir bir

³³³⁵ AÜ, BR, HM: söylenimez>eydinilmez

³³³⁶ AÜ, BR, HM: oldı>ola

7158. Biri Rabbānīdür anlar ki kâ'im
Hemān maqşūdı Allāh oldı dā'im ³³³⁷

7159. Huzādan ğayrı hiç nesne degüldür
Velī ʿıŝkıyla ol Allāh kulıdur ³³³⁸

7160. Anuñ s̄anincisi cennātı dirler
İşit kim naql idem ol kavm n'eyler

7161. Anuñ maqşūdı cennāt ārzūsıdur
Ezelden kısmet üzre yazusıdur

[HM 199a]

7162. Evet üçüncisi ruhbānīdür bil
Hemīşe tamudan kórkar ol ey dil

7163. Cehennemden durur kórku hemānı
Geçürür kórkıda bunca zamānı ³³³⁹

7164. Ve ʿilmüñ³³⁴⁰ yigregi oldur dir ol yār
Vera'dür hem dağı hayr ile efkār

7165. Ki fikr itmek olur Haqqānī ma'ni
Fikirsiz kimseler oldı yābānī

7166. Haquñ hikmetlerinden fikir kıl var
Münācāt it özüñ pes iste yalvar

³³³⁷ Bu beyit SR'de: *Biri Rabbānīdür anlarda kıldür / Hemān maqşüdları Allāha kuldur*

³³³⁸ Bu beyit SR'de yok.

³³³⁹ Bu beyit AÜ, BR, HM'de: *Cehennem durur kórku hemānı / Geçürür kórkıda cümle zamānı*

³³⁴⁰ AÜ, BR, HM: *Ve ʿilmüñ>Ve hem ʿilmüñ*

7167. Velī üç tã'ife ğaybet iderseñ
 Kıyurmaz anlara ger söz iderseñ

7168. Olaruñ ğaybeti ğaybet degüldür
 İşit imdi olar kim niçe kıldur ³³⁴¹

7169. Ol³³⁴² 'ālimdür biri olmaya şālih
 Ki hiç kılmaz ol āhret çün meşālih

[AÜ 382], [BR 192b]

7170. İder fıskı vü bid'at birle lahyi
 Olar çün hışm ider Hıak uşta³³⁴³ vahyi

³³⁴⁴ **Celle Celāluhu Kıavluhu Te'ālā: Yu'merüne mā
ta'lemüne ve yef'alüne mā yenkirüne** ³³⁴⁵

7171. Anı kim nehy iderler halkdan anlar
 Girü işler olar anları kim var

7172. Anı kim bildiler dirler bu halka
 Evet tutmaz olur 'āşī o Hıakka ³³⁴⁶

[SR 214b]

7173. Anuñ şānincisi uş zılm idenler
 Koyub toĝru yolu egri gidenler

7174. Şalātı terk idenler kıavm-i şāliş
 Kıuranlar ehl-i 'işyānla mecālis

³³⁴¹ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

³³⁴² AÜ, BR, HM: Ol>O

³³⁴³ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

³³⁴⁴ Bu başlık AÜ, BR, HM'de: "Kıavluhu Te'ālā: Tu'merüne mā ta'lemüne ve tef'alüne mā tenkirüne"

³³⁴⁵ "Allah (cc) buyurdu ki: Emredip amel etmezler, amel ettiklerinde de inkâr ederler."; (Hadis-i Kudsi'nin kaynağı bulunamadı.)

³³⁴⁶ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

7175. Didiler ba‘zılar dört biri fâsık
Olupdur gice gündüz fıskā ‘âşık
7176. Mesāvī eyleseñ bunları ger sen
Evet niyyetde inşâf ola aḥsen
7177. İşidüb ya‘nī ger inşâf iderler
Yāḥuz anlar bu ḥāl içre giderler
7178. Ki ya‘nī niyyeti inşâf içünse
Degüldür ğaybet ol çün eyle dinse
7179. Anı men‘ eyleyenler aña fi‘l-ḥāl
Ki bu yüzden iderse söyleyüb kâl

[HM 199b]

7180. Ҷo kim her ne iderse kendine dir
Diyüb dise aña bu veche tedbīr ³³⁴⁷
7181. Anı men‘ eylese eyle demekden
Ol işden Ḥaḳḳiçün ğuşşa yimekden ³³⁴⁸
7182. Günāhkārdur didiler olsa māni‘
Revā görmiş olur ol fi‘li ya‘ni
7183. İmām A‘zām didi añañ günāhkār
Niceler küfre irer didi anlar
7184. Dimişlerdür güzīde bir kitāba
Bunu andan görüben baḳ bu tāba

³³⁴⁷ Bu beyit AÜ, BR, HM’de: *Ko kim her ne iderse eyle demekden / Ol işden Ḥaḳ için ğuşşa yimekden*

³³⁴⁸ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

7185. Hele biz idelüm halka naşihat
Ola kim fazl ide Hâk tuta³³⁴⁹ şihhat

7186. Kaçan nakl itseñ ef‘âl-i kabâyiğ
Olar ğaybet degül lâkin mubâyiğ

7187. Bu kavlı üzre kim izhâr oldı sâni³³⁵⁰
Kim inşâf ideler dirse beyânı

[AÜ 383], [BR 193a]

7188. Ve ger zemm itmek isterse murâdı
Olur ğaybet şakın kim aña yadı

**El-Faşlun Fî Ahvâl-i Hâliş Mü'min ve Hâliş Kâfir ve
Münâfık**

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

7189. Ve hem bilgil ki Hâk uş kullarını
Yaratmış üç sınıf gör yollarını

[SR 215a]

7190. Anuñ bir sınıfı anlardur ki hâliş
Muvahhidlerdür itmezler habâ’iş³³⁵¹

7191. İmânına olaruñ şek qarışmaz
Anuñ çün küfr ile imân barışmaz³³⁵²

7192. İkinci sınıfı hâliş oldı kâfir
Olurlar pes cehennem ehl-i âhir³³⁵³

³³⁴⁹ AÜ, BR, HM: tuta>duta

³³⁵⁰ AÜ, HM: sâni>şanı

³³⁵¹ Bu beyit AÜ, BR, HM: *Anuñ sınıfı anlardur ki hâliş / Muvahhidlerdür itmezler habâ’iş*

³³⁵² AÜ, BR, HM: barışmaz>yarışmaz

³³⁵³ SR: ehl-i âhir>ehli içre

7193. Karışmaz küfrine ĩmān olaruñ
Bu işden olmasun faẓl ide³³⁵⁴ kārũñ
7194. Üçünci şınıfıdur anuñ münāfıķ
Kim içi şaşına uymaz³³⁵⁵ muvāfıķ³³⁵⁶
7195. Olar yaldızlar uş fi'z-zahri ĩmān
Ķılurlar içlerinde küfr-i pinhān
7196. Ŧaşı altun içi pes ola baķır
Ki şoñ dem n'olısar aķvāl-i zāhir
- [HM 200a]
7197. Anı Allāh bilür her hālde hālin
Ne aşı eylemek yaldız maķālin
7198. Huzā gönderdi Ķur'ān birle naķli
Ŧutarlar ger kimũñ var ise 'aķlı
7199. Ki tā bilsün olar küfrin ĩmānıñ³³⁵⁷
Münāfıķlarda ne ola pes āyın
7200. Anuñ üzre şaķınsunlar bu ķullar
Ki taķrİR oldı gör iş bunca ķullar

[وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَيَأْتِيَوْمَ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ]

**Ķavluhu Te'ālā: Ve mine'n-nāsi men yeķũlu āmennā
bi'llāhi ve bi'l-yevmi'l-āķiri ve mā hum bi mü'minīn**³³⁵⁸

³³⁵⁴ SR: faẓl ide>faşl ide

³³⁵⁵ AÜ, BR: uymaz>olmaz

³³⁵⁶ Bu beyit SR'de yok.

³³⁵⁷ AÜ, SR: küfrin ĩmānıñ>küfr ü ĩmānıñ

³³⁵⁸ "İnsanlardan inanmadıkları hālde,"Allah'a ve āhiret gününe inandık" diyenler de vardır.", (Bakara, 8)

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

7201. Didi ya'ni bu insāndan nice t̄ā'ife var ey cān
Olar eydür biz Allāha inanduk̄ getirüb īmān
7202. Daḥı hem āḥiret günine kim olur didi Allāh
Olara hep inanduk̄ biz ki Ḥaḫdur āyet-i Burhān
[AÜ 384], [BR 193b]
7203. Evet ḳalbinde şirk eyler dilinde çün ider iḳrār
Olaruñ yoḫdur īmānı ḳılurlar da'vīyi yalan
7204. Münāfıḳlar durur anlar īmānla setr ider küfrin
Ṭaşı mü'min içi kāfir olur hep işleri tuḡyān
7205. Ve hem bil kendüler anı bu dünyānuñ ḥayātı çün
Dutunurlar olar imdi degül kim ḳorḳalar Ḥaḫdan
7206. Bulardan maḳşūd añılmaḳ bilinsin kāmil ü nāḳış
Ve kāfirler münāfıḳlar ki kimlerdür olur 'āyān
7207. Olardur ol münāfıḳlar Resūle Ḥaḫ ḥaber virdi
Ḳamu bildürdi uş bir bir budur kim naḳl ider Sübhān
[SR 215b]
7208. Anı bezz-i ḥulūlidi Ḳuşeyr idi biri hem Ḳays
Ve hem bil tābi' olanlar bulara varsa kim yeksān
7209. Gelürlerdi Resūlu'llāh öñünde 'arz idüb İslām
İnanduk̄ diyuben anlar ider bī'at ve hem īmān
7210. Getürüb gizleyen kāfir münāfıḳlardur anlar bil
Oları açdı Ḥaḫ cümle irişdi āyet-i Burhān

7211. Ne naqş ola o Sultāna olar çün şaydı bī'at 'ahd
Ve hem gizlü olur kāfir olardur yanacaq el'ān ³³⁵⁹
7212. Ne ğaybet ola olardan yā Resūlu'llāh uş añañ ³³⁶⁰
Olunmaz aña aşlā 'ayb olar dir nāqış-ı noqşān
[HM 200b]
7213. Delālet kıldı pes āyet mücerred dilde key ikrār
Ki Hāq birdür Resül gerçek ve āhıret³³⁶¹ gün hem Qur'an
7214. Bular hep olsa qavlinde evet kılmazsa ol taşdıq
Müselmān olmaz ol kimse gerek biñ eyleye³³⁶² ihsān
7215. Olardan lā-cerem Allāh ĩmānı nefy idüb dir kim
Olar mü'min degildür dir işit ol 'ālem-i yezdān

[... وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ]

Qavluhu Te'alā: *Ve mā hum bi mü'minīn* ³³⁶³

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

7216. Olaruñ küllī ikrār ile ey yār
Bular mü'min degildür dir o Settār
7217. Kim anlar itmedi qalb ile ikrār
Dalāletde qalup bulmazlar envār
7218. Resūlu'llāh haberden kıldı cārī
Nitekim didi Qur'an içre Bārī

[AÜ 385], [BR 194a]

³³⁵⁹ AÜ, BR, HM'de "hem"; SR'de ise "kāfir" yok.

³³⁶⁰ AÜ, BR, HM: Ne ğaybet ola olardan yā Resūlu'llāh uş añañ>Ne 'ayb ola olardan yā Resūlu'llāh uş aña

³³⁶¹ AÜ, BR, HM: āhıret>āhır

³³⁶² AÜ, BR, HM: eyleye>eylese

³³⁶³ "... Oysa inanmış değillerdi.", (Bakara, 8)

Ḳāle'n-Nebiyyu 'Aleyhi's-selām: Külli münāfıķun
'ālimu'l-lisāni ve cāhılu'l-ķalbi yeķūlūne mā ta'rifūne ³³⁶⁴

7219. Buyurdı Şol münāfıķlardan el'ān
Didi ķorķuñ Resūli Ḥayy u Mennān
7220. Olur 'ālim dilinde ķalbi cāhil
'Amelden olmuş ol pes³³⁶⁵ ḥuŐķ-i sāhil
7221. Ve hem bildiklerin sōyler ne kim var
Yaramaz fi'li terk it diyu tekrār
7222. Dōner nehy itdūğın iŐler hemiŐe
Getürür dürlü dürlü Şerri başa
7223. Ziyāde iḥtiyāḥ iden³³⁶⁶ olardan
Sizi azdurmasun ḥoğru yoldan ³³⁶⁷
7224. Sōzün ḥut fi'lin itme pes olaruñ
Ki tā ola Ḥuzā her işde yāruñ
7225. Zīra kim anlaruñ ef'āli nā-ḥoŐ
Hevā-yı nefis ile memnū' göñül boŐ
7226. Olaruñ ḥāllerinden aŐlā hergiz
Ḥayır yoķdur bulardan eyle perhiz

³³⁶⁴ "Nebî (sav) buyurdu ki: Bütün münāfıķların lisāni ālim, kalbi cāhildir. Sōylediklerini tanımazlar.", Ahmed İbni Hanbel, Müsned, 1/22; Rāmūzü'l-Ehādıs, Hadis No: 1535; Hindî, Kenzü'l-Ummāl, Hadis No: 28968-28970.

³³⁶⁵ AÜ, BR, HM'de "pes" yok.

³³⁶⁶ SR: iḥtiyāḥ iden>iḥtiyāḥ eyleñ

³³⁶⁷ SR'de 7223 / 7229 arası beyitler 216b sayfasında; 7230 / 7240 arası beyitler ise 217a sayfasında "El-Faşlun Fı Naql-i Őeyḥ Ḥasanü'l-Başrî Raḥmetu'llāhi 'Aleyh" baŐlığđ altında yer almaktadır. SR nüshasında bu beyitlerin diziliŐinde karıŐıklık sōz konusudur.

7227. Olaruñ fi'li ancağ eyledür var
Hemân Hâk ile aldaşmağ olur kâr

[HM 201a]

7228. Hâk aldanmağdan hem aldamağdan
Münezzehdür beridür añağıl sen

7229. Ey mü'minler arınuñ bu hevâdan
Ki tâ kırtulasın anda nevâdan

[SR 217a]

7230. Hâkka ikrâr idün dille vü fi'lâ
Muṭâbık ola içi ṭaşa kavlä

7231. Ol azğunlara beñzetmeñ özüñüz
Eger zâhir u ger bâṭın sözüñüz

7232. Hemîşe ṭoğru söyle olma kâzib
Düşersin ka'r-i nâra yoldan azub

7233. Selîm nefis ol ya görme şöyle gâzib
Ki yarın olmayasın anda kâzib

7234. Kişi ne cezbe beñzetse özüñ bil
Yarın ol cezbe ola anda tebdîl

[AÜ 386], [BR 194b]

7235. Hâkuñ dostları var şâlih ü 'âbid
Olarla yoldaş ol andan yola git

7236. Kim anlar ehl-i cennet olısarlar
Gelüb 'arz-ı cinâna ṭolısarlar

7237. Olarla olasin çün bunda yoldaş
Olursan hem-çü cennet içre kuldaş

7238. Şolar kim olmadı ‘ilminde ‘āmil
Hemān ancaķ budur kim oldı cāhil

7239. Olardan itme istiğsār ʔarīķi
Bulursan ol sa‘at nār-ı ʔarīķi

7240. Nitekim didi ol ‘Allām u Ğaffār
Ĥadīş-i ʔudsi içre şöyle kim var

³³⁶⁸ **Ķāle’-n-Nebiyyu ‘Aleyhi’s-selām: Yā Dāvūd lā tes’elnī
‘āliman sekertehu ĥubbu’d-dünyā fe innehum ʔuttā ʔarīķi
li‘ibādī**³³⁶⁹

7241. Ki yā Dāvūd baña vaşl olacaķ yol
Şorarlarsa ʔaçan uş böyledür ol

7242. Şol ‘ālimlerden almasun ĥaber dir
Olar kim ‘aķlı dünyā çün esirdir

[HM 201b]

7243. Muĥabbet eylemiş dünyāya anlar
Esr idüb ‘aķlını naķlin muķarrer

7244. Olar baña gelen yolların el‘ān
Ĥarāmilerdür pes ʔavm-i azğān

7245. Ki ʔullarum baña gelmekden anlar
Emānsuz men‘ idüb ĥubbin yalanlar

³³⁶⁸ Bu başlık ve bu bölüm SR’de 217. varaktan başlamaktadır.

³³⁶⁹ “Nebî (sav) buyurdu ki: Yâ Dâvûd! Bana âlimleri sorma! Ki dünya sevgisi onları sarhoş etmiştir.”; (Hadîs-i Kudsi’nin kaynağı bulunamadı.)

7246. İderler men'î bî-ḥadd itmeyüb 'ār
Anuñ çün kendiler olmışdur aġyār

[SR 217b]

7247. Bu zāhir yolda ma'lūmdur ol kim
Ḥarāmī olan uş kim varsa her kim

7248. Kaçan yolcular aña yol şorarlar
Yolu toġrı dimez egri şalarlar

7249. Helāk olsun elinden her ne varsa
Alurlar imdi pes bil eyle olsa

7250. O mü'min kimselerdir ki şaķınsun
Bulardan bî-tereddüd şöyle kaçsun

[AÜ 387], [BR 195a]

7251. Bu zühd ü ṭā'at ü taķvā yolından
Olardan şormasun kimse ķulından

7252. Gerek olsun gerek olmasun ışlāḥ
Ferāġatleri var anlardan ey māh

7253. Ki şol şūfî hekimler gibi kim var³³⁷⁰
Ķurar hengāme bāzār içre bunlar

7254. Ṭutub ḥalkı vü üstüne üşürüb
Nice dürlü vaķarlardan düşürüb

[AÜ 389], [BR 196a]

7255. Şu deñlü söyler ol yalan u gerçek
Ol otların ve ma'cūnın ekincek

³³⁷⁰ AÜ, BR, HM: kim var>ey yār

7256. Şu deñlü medh ider haddende taşra
Hemān maqşūdı raġbetdür bu emre
7257. Murādı otların şatmaqdur³³⁷¹ anuñ
Ki tā ġāyeti³³⁷² bu naqlüñ beyānuñ
7258. Ol otlar fā'ide halka ger itsün
Ger itmesün kayırmaz anı n'itsün
7259. O va'zuñ aña beñzer uşta³³⁷³ hāli
Ki dünyā çün ider anlara qāli
7260. O cerrāhlar hālinden diñle kim var
Ve hem kesbinden anuñ dir ol ebrār³³⁷⁴
7261. Daġı müşkil didi bilgil sen anı
Zīra bu ol kelām-ı Hāqkı ya'ni
7262. Kelāmu'llāhi hem 'ilm-i şerīfi
Bu bir hūr u haqır çün zī-harīfi
7263. Ki dir cem' itmege ālet idinmiş
Zehī qorqusuz anı eyle itmiş³³⁷⁵
- [HM 203a]
7264. Şuña beñzer anuñ mişlin işitgil³³⁷⁶
Ki bir ferişte'i tutubda ol bil³³⁷⁷

³³⁷¹ AÜ, BR, HM: şatmaqdur>şatmaqdan

³³⁷² AÜ, BR, HM: Ki tā ġāyeti>Ki ġāyeti

³³⁷³ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

³³⁷⁴ Bu beyit SR'de yok.

³³⁷⁵ AÜ, BR, HM: itmiş>kılmış

³³⁷⁶ SR: işitgil>işitğil

³³⁷⁷ SR: ol bil>ey dil

7265. Toñuz gütdürmege ħabs ide ol er
Hemāñ oldur bunuñ mişli muħarrer

[SR 218a]

7266. Bu va‘z idüb ve Ķur‘ān oħuyub bil
Ki dünyā cem‘ idenlerden işitgil

7267. İmām A‘zām buyurmuş bir laħife
Gör ol kesbi ne yüzden ola cife

7268. Kitābında ħaber dir bu beyānı
Diyetin sen ħulaħ tut diñle anı

7269. Şaħucı avratuñ kesbinden ol māl
Ve hem-çün ki ħātunlardan da ol ħāl

7270. İkinüñde kesbinden didi ol
Bularuñ kesbi müşküldür didi yol³³⁷⁸

7271. O cerrāħlar ki cem‘a sermāyesi
Bal ile ot ma‘cündur māyesi

[AÜ 390], [BR 196b]

7272. Oları medħ idüb şatmaħda ħalka
Yalanın gerçegine idüb arka

7273. Ne deñlü ider ol ħaşdī yalana
Günāha irişür ol ulu ana

7274. Şaħınuñ ey Müselmānlar³³⁷⁹ ol işden
Sizi dünyā çıkarur şöyle başdan

³³⁷⁸ AÜ, BR, HM: didi yol>yavuz yol

³³⁷⁹ SR: ey Müselmānlar>ol Müselmānlar

7275. Ne başdan belki dīnden çıkarınca
Görürler anda pes kabre varınca
7276. Ol ‘ilmi kılmāñuz dünyāda harçsız³³⁸⁰
Ki şoñ demde peşimān olacaqsız
7277. Nitekim ol Resūlu’llāh haber dir
Esirger luṭf idüb uş ide takrīr
7278. Zīra kim olmadı ol aña sālīk
Ne yüzden ola ol ‘irfāna mālīk³³⁸¹

[SR 216a]

7279. Kim ol vaşl olacaḡ hem ḡurb-i Ḥaḡḡa
Varacaḡ yolları dimez o ḡalḡa
7280. Ğurur yolların eminlik dir ol er
Şalar ol miskīni od içre minber
7281. Zīra kendü ḡadem başmaz o yola
‘Amel yoḡ kāmīl olur gelse dile
7282. Evet maḡşūdı oldur anuñ ol uş
Ne söylerse gele ol söz aña ḡoş
7283. Aña dünyā vire gör ola nefsi
Atar mekr oḡunı çekmekde ḡavsi
7284. Libāsın düzer ol uḡrevī ‘ālim
Evet Allāh bilür kim ol ne zālīm

³³⁸⁰ SR: Ol ‘ilmi kılmāñuz dünyāda harçsız>O ‘ilmi kılmāñuz dünyā harçsız

³³⁸¹ Bu beyit SR’de 215b sayfasının son beyiti olup şu şekildedir: *Anuñ çün olmadı aña sālīk / Ne yüzden hem ol ‘irfāna mālīk*

7285. Anı dīndār ‘ālim şanub el’ān
Dīn ‘ilmin oꞑumak isterler andan
[HM 202a]
7286. Velī bātında aḥvāl oldı azğun
Murādı ‘izz ü cāh olmaꞑda mevzūn
7287. Ne iş kim kendü işler añmaz anı ³³⁸²
Kaçan va‘z itse bi’l-ğayran ma‘āni
7288. Anuñ çün dimesünler sen bu ḥāli
Niçün işlersin ey lafzında ‘ālī
7289. Anı ol ḥubb-i dünyā ğill ü hem ğış
İçin taşın kılupdur şöyle teşvīş
7290. Yürür şöyle o ser-gerdān-ı mağrūr
Hiç añmaz kendüye gelmekle ol dūr
7291. Ḥālin fikr idüb istiğfāra³³⁸³ gelmez
Bilir iken özünü kıldı bilmez
7292. Zehī azğun görürken qorqmaya ol
Āḥir ol kavme uğrar añla uş yol
7293. Dāvūd peyğambere Ḥaḳ³³⁸⁴ kıldı ḳāli
Olardan şormasunlar vaşf-ı ḥāli
[AÜ 388], [BR 195b]

³³⁸² SR: Ne iş kim kendü işler añmaz anı>Ne işler kim kendi işler añmaz anı

³³⁸³ AÜ, BR, HM: istiğfāra>ol istiğfāra

³³⁸⁴ SR: Ḥaḳ>çoḳ

7294. İlähî ben-ven ol naql olunan er
Baña inşâf müyesser eyle her bār

7295. İlähî sen bu işden itdür i'rāz
Kamusın biz faķīruñ hemde avāz ³³⁸⁵

7296. Aña lāyık ʿamel olmazsa bizde
Hemān olduķ o kim naql ola sizde

[SR 216b]

**El-Faşlun Fî Naql-i Şeyh Hāsanü'l-Başrî Raḥmetu'llāhi
ʿAleyh**

Me fā ʿî lün / Me fā ʿî lün / Fe ʿū lün

7297. Hāsanü'l Başrî³³⁸⁶ ol şeyh-i muʿazzez
Bu naqli vaʿz iderdi eyleyüb yaz

7298. Muḥālif olsa her kim dile göñli
ʿAmelitse cihānda ol ne deñli

7299. Aña yoķ i'tibār kim ola maķbül
Ki taġyîr ide³³⁸⁷ ḳalbiñ çünki ol ḳul

7300. Dilinde kāmil ü ḳalbinde kāzib
Yürür ḳulmaşı var ol yoldan azıb

7301. Hemān olda nifāķuñ oldı biri
Ḳalur anda cehennem içre yiri

[HM 202b]

³³⁸⁵ SR: Ḳamusın biz faķīruñ hemde avāz>Ḳamunuñ biz faķīruñ daġı az az

³³⁸⁶ AÜ, BR, HM: Hāsanü'l Başrî>Hāsan Başrî

³³⁸⁷ SR: taġyîr ide>taġyîr itdi

7302. Ve hem şol şüfî vâ'izler kim ey yār
Şehirden şehre köyden köye anlar
7303. Vü evden eve durmayub³³⁸⁸ gezerler
Naşîhat birle halka va'z iderler
7304. Degül niyyetleri halk ide inşâf
Günâhdan³³⁸⁹ yığlınub hayr ola bir şâf
7305. Hemân bil kim ğaraż oldur olaruñ
İçinde kesb ide şehvet bularuñ
7306. Dağı cem' eylemekdür sîm ü zerden
Ki hürmet bula ol pes cümle yirden

³³⁹⁰ **Ḳāle'n-Nebiyu 'Aleyhi's-selām: Ne'uzü bi'llāhi min
'ilmi lâ yenfe'u** ³³⁹¹

7307. Şıgındum saña min 'ilmin dir ey Hâḳ³³⁹²
Kim aşşı olmaya andan muḥaḳḳaḳ
7308. Ve hem eydür³³⁹³ şol 'ilm-i va'izi kim
'Amel itmez yürür ol şöyle dâ'im
- [HM 203b]
7309. İder halka naşîhat kendü tutmaz
Ve hiç gönlünde andan nesne bitmez

³³⁸⁸ AÜ, BR, HM: durmayub>ṭurmayub

³³⁸⁹ SR: Günâhdan>Günâhdan

³³⁹⁰ Bu başlık AÜ, BR, HM'de: "Ḳāle'n-Nebiyu 'Aleyhi's-selām: Ne'uzü bike min 'ilmi lâ yenfe'u"

³³⁹¹ "Nebî (sav) buyurdu ki: (*Allâhümme innî e'üzü bike min 'ilmin lâ yenfe'u*) Allah'ım faydasız ilimden sana sığınırım!", İmam Nevevî, *Riyâzu's-Sâlihîn*, 250/1480; (Terc. Mehmet Türk), İstanbul, 2015, s. 479.

³³⁹² AÜ, BR, HM: dir ey Hâḳ>dir ol Hâḳ

³³⁹³ AÜ, BR, HM: Ve hem eydür>Ve hem dir

7310. Ne‘uz-bi’llāh anuñ hālin bil āhır
Kātī müşkildürür bâtın u zāhir

7311. Ger istiğfāra gelse kılsa a‘māl
Anuñ çün nicesinde ider izlāl

[SR 218b]

7312. Huzā virsün cemī‘ azmışa³³⁹⁴ inşāf
Bu müşkil hāller içre koptasun şāf

7313. Bize bu ‘ilmile itdür ‘amel sen
Viren sensin kamuya hulq-ı ahsen

7314. Egerçi fazluñ iledür terahhum
Esirge sen bizi eyleme maħrūm

7315. ‘Amel itmek inanmaqlıkda şāhid
Durur dirler bu emr üzre mücāhid

7316. Eger sen bir añarsañ on añarlar
Olar bunda ve hem anda o kārlar³³⁹⁵

7317. Şalāhiyyet iderseñ olasın hāş³³⁹⁶
Şekāvet eyleseñ gönlüñ tolar pās

[AÜ 391], [BR 197a]

7318. Dilerseñ saña rahmet kıla Raħmān
İçüñ tola hemān dem nūr-ı ĩmān

³³⁹⁴ SR: azmışa>azmışlara

³³⁹⁵ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

³³⁹⁶ AÜ, BR, HM: Şalāhiyyet iderseñ olasın hāş>Eger sen bir añarsan olasın hāş

7319. Hakuñ emrin Resûlüñ sünnetin tut³³⁹⁷
Ola tâ cān u dilden aña ol kut
7320. Saña sögenlere eyle du‘âyı
Anuñla bulasın derde devāyı
7321. Ki miskīnlik durur sermāye yolda
Özüñe ‘adet eyle her maħalde ³³⁹⁸
- Kaşīde vü Naşīhat** ³³⁹⁹
Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn
7322. Gel ey ‘āşık ‘amel eyle saña bir gün gerek olur
Anı kim eyle kılmazsa o raħmetden ırağ olur
7323. Gözüñ aç uş bu gül-zārı temāşā eyleyüb sende
Ne ellerden geçer ‘āşık ve ne menzil durağ olur³⁴⁰⁰
7324. Aña on on olur raħmet egerçi çekiser zaħmet
Bulub fażl ile pes rif‘at ve hem yüzleri ağ olur
7325. Dilerseñ iresin dosta özüñi eyleme ħasta
Zīra ol gün için zāde bu gün bunda yarağ olur
- [HM 204a]
7326. Fenā dārında yurt itme ki zindān oldı mü’mine
İderseñ sende ger zindān yarın cennet durağ³⁴⁰¹ olur

³³⁹⁷ SR: tut>dut

³³⁹⁸ Bu beyit SR’de yok.

³³⁹⁹ Bu başlık AÜ, BR, HM’de: “Kaşīde-i Fī Beyān-ı Naşīhat”

³⁴⁰⁰ AÜ, BR, HM: Ne ellerden geçer ‘āşık ve ne menzil durağ olur>Ne ellerden geçer ‘āşık ve menzil ırağ olur

³⁴⁰¹ AÜ, BR, HM: durağ>ırağ

7327. Bugün ger olmasañ sen yār anı kim naql ider ebrār³⁴⁰²
Emānsız kılasın sen zār kaçan anda firāğ olur
7328. İşit tefsīr-i Yāsīnden yine naql idelüm naqli
Anı cān içre key şaqla anuñla hasta şağ olur
7329. Geçer ‘ömrüñ olur zāyi‘ idindüñ iş hūy u hāyı
Şaqlın kim idesin vāyı yürekde ulu tağ olur

[SR 219a]

7330. Yigitlikde dürüş yāra ki şoñra olırsın pīr³⁴⁰³
Bulunmaz şoñra bu fırsat yigitlik özge çāğ olur
7331. Yigitlikde olan a‘māl beğāyet sevgülü olur
Muḥabbet birle eylerseñ şanasın bal ü yāğ olur
7332. Teferrüc kıлма dünyāyı gider bu ceng ile nāyı
Ki gör cennet-i Me‘vāyı ne hoş bir arı bāğ olur
7333. Değişme anı sen buña ki şoñra ḥayf idersin key
Cezāsın göricek anda saña bend ile bāğ olur

[AÜ 392], [BR 197b]

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

7334. Gör kemāl-i kudretinden bizi insān eyledi
Luṭf idüb İmān u Qur‘ān bunca iḥsān eyledi
7335. Hem Muḥammed kim Ḥabībüñ gönderüb eyler mu‘īn
‘Aleme rahmet ü ni‘metdür ki yeksān eyledi

³⁴⁰² SR: kim naql ider ebrār>naql ider ol ebrār

³⁴⁰³ Bu beyit AÜ, BR, HM‘de: *Yigitlikde dürüş şāhum ki şoñra olırsın dir / Bulunmaz şoñra bu fırsat yigitlik özge çāğ olur*

Beyit

Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn / Fe 'ū lūn

7336. Birine evvelki naqlūñ yādını
Diyelüm añmıñduñ 'arşuñ adını ³⁴⁰⁴

7337. Kılalum tefsīr-i Yāsinden beyān
Nice ma'niler olur anda 'ayān

Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lūn

7338. Haq Te'ālā Hāzretin fikr idelüm
İsm-i a'lāsın biraz zıkr idelüm

[أَوْلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ]

*E ve lem yerav ennā ḥalaqnā lehum mimmā 'amilet eydīnā
an'āmen fe hum lehā mālīkūne* ³⁴⁰⁵

Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn / Fe 'ū lūn

7339. 'Aceb görmez mi anları o Sulṭān
Yaratduq anlaruñ çün didi el'ān ³⁴⁰⁶

7340. Anı kim kudretimüz kıldı izhār
Bunlar anları bilmez mi kim anlar

7341. İderler dürlü dürlü andan aşşı
Dönüb ammā baña olurlar 'āşī

7342. O ḥayvānlar kim anlar oldu mālīk
Niçün emrümde olmazlar³⁴⁰⁷ mesālīk

³⁴⁰⁴ 7336/7338 arası beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

³⁴⁰⁵ "Görmediler mi ki biz onlar için, ellerimizin (kudretimizin) eseri olan hayvanlar yarattık da onlar bu hayvanlara sahip oluyorlar.", (Yāsın, 71)

³⁴⁰⁶ SR: didi el'ān>dir uş el'ān

³⁴⁰⁷ SR: olmazlar>tutmazlar

7343. Bular hep kudretimüz birledür dir
Evet kılmazlar anlar aña tedbîr

[HM 204b]

7344. Deve ve at katır merkeb ve fil
Ve ğayrı gibi ne kim varsa sen bil

7345. Bular hep cümle ni‘met³⁴⁰⁸ oldı size
Gerekdür bilesiz hamd ide bize

[وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ]

*Ve zellelnā hā lehum fe minhā rakūbuhum ve minhā
ye’kulūne* ³⁴⁰⁹

[SR 219b]

7346. Musahhar kılduğ³⁴¹⁰ anlar çün dir Allāh
O kuvvetlü canavarlar ki her gāh

7347. Bize³⁴¹¹ ba‘za ba‘za yük ururlar
Ne yire kim dilerlerse varurlar

7348. İderler anca dürlü aşşı hāşıl
Çün anlar oldı ol emlāke vāşıl

7349. Eger bir kimse ger aqçe vireydi
Ol aqçe vireni çünkim göreydi

7350. İderdi aña anca ‘izzeti ol
Ne yüzden ide ta‘zīm bulmayub yol

[AÜ 393], [BR 198a]

³⁴⁰⁸ SR: ni‘met>bizden

³⁴⁰⁹ “Biz o hayvanları kendilerine boyun eğdirdik. Onlardan bir kısmı binekleridir, bir kısmını da yerler.”, (Yâsîn, 72)

³⁴¹⁰ AÜ, BR, HM: kılduğ>kıldı

³⁴¹¹ SR: Bize>Bizler; AÜ, BR: Bize>Biz

7351. Qanı ol bunca ni‘met virdüñ uş biz
Yiyüb dā’im anuñla hoş geçersiz
7352. Anı anuñ kim oldur ni‘met-i hāş
Ki tā kim olısar siz ehl-i ihlāş
7353. Viren Tañrıya şükr itmek gerekdür
Ve hem buyruqların tutmaq³⁴¹² gerekdür

[وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ أَفَلَا يَشْكُرُونَ]

Ve lehum fî hā menāfi‘u ve meşāribu e fe lā yeşkurüne ³⁴¹³

7354. Ve hem hāşıl olur virdük davarlar
Kim andan ide bunlar menfa‘atler
7355. Yüñünden [vü]³⁴¹⁴ südünden hem etinden
Virüben cümlesin uş kudretümden
7356. Niçün şükr eylemez anlar ki yirler
Ki cümle söylenüb illerde dirler
7357. Diñ imdi kıluñuz şüktrin Huzānuñ
Çü bildüñ ma‘nīsın iş bu beyānun
7358. Didi ol Seyyid-i kevineyn Muhammed
Şefi‘i yevm-i maşşer Şāh-ı ümmet
- [HM 205a]
7359. Kıyāmetde nice kullardan Allāh
Beğāyet ‘özr ide ol yüce dergāh

³⁴¹² AÜ, BR, HM: tutmaq>dutmaq

³⁴¹³ “Onlar için bu hayvanlarda (daha pek çok) yararlar ve içecekler vardır. Hâlâ şükretmeyecekler mi?”, (Yâsîn, 73)

³⁴¹⁴ Anlam bütünlüğü açısından ve vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

7360. Dileye ‘özrin anlardan Te‘ālā
Ne yüzden ide uş naql ola avlı

7361. Murād ‘özr itmeden ma‘nā nedür dir
Ki göñlin ala alma ola tedbır

7362. Faır ullar açan aşr ola andan³⁴¹⁵
Ki emr itse alup gitse cihāndan

[SR 220a]

7363. Olar çün ‘özrin ister anda Ma‘būd
Gör imdi ne durur bu sözde maşūd³⁴¹⁶

Fı Bahr-i Tavıl ü āfiye-i Āher

Me fā ‘ı lün / Me fā ‘ı lün / Me fā ‘ı lün / Me fā ‘ı lün

7364. Diye ey ullarum size cihānda virmedüm mālı
Yerindürdüm her envā‘dan bu resme eyleye ālı³⁴¹⁷

7365. Ki hiçbir veche siz anda müferri olmayub aqlā
anā‘at eyleyüb dā‘im anımet göre her ālı

[AÜ 394], [BR 198b]

7366. Yoğidi ula³⁴¹⁸ ulluçı olarla far idüb tā siz
Bu nās içre bulub ‘izzet olaydı adriñüz ‘ālı

7367. Libāsdan eyledüm marüm dilerdüm olasız merüm
Bu gün uş vaqla irgürdüm oluñ siz nūr-ı iclālı³⁴¹⁹

³⁴¹⁵ AÜ, BR, HM: andan>ey cān

³⁴¹⁶ Bu beyit AÜ, BR, HM‘de: *Olar çün ‘özr ister anda Ma‘būd / Gör imdi ne dir bu sözde maşūd*

³⁴¹⁷ SR: Yerindürdüm her envā‘dan bu reme eyleye ālı>Yerindürdüm her envā‘da bu resme eyleyüb ālı

³⁴¹⁸ AÜ, HM, SR: ula>ul

³⁴¹⁹ AÜ, BR, HM: siz nūr-ı iclālı>uş nūr-ı iclālı

7368. Çün anda olduñuz muhtâc virem uş şimdi³⁴²⁰ nürdan tâc
Ki buldı derdiñüz i'läc ve cem'an ehl-i a'yâli
7369. Olurdı kadriñüz alçaq bu hâle irdüñüz siz Hâk
Gehî aç gehî yalnızcağ geçürmek birle aḥvâli
7370. Şol 'izzetler idem size ki râzı olasız bize
Ki uş hiç kimseler söze getürmez mişle emşâli³⁴²¹
7371. Yürü hey faqr³⁴²² olan kıllar nice 'arz ola her yollar
Nice sulṭân olur bunlar nice faẓl ide ol âlî
7372. Anuñ çün saña 'arz oldu tut imdi ol ki farz oldu
İderseñ ḥayr-ı qarż oldu bize biñ gör bu aḥvâli
7373. Diye çok 'izzetüm ḥaqqı şu kimseler ki uş size
Taşadduq itdi dünyâda bizüm çün bezl idüb mâlı ³⁴²³
7374. Bağışladum anuñ bile oları cennete girüñ
Viren anda bulur bunda çün eyitdi ḥayr a'mâli
7375. Sizinle girsin uçmağa olarda diye ol Allâh
Ḥilâf yok bu sözde v'allâh işitdün uşta aqvâli
7376. Esirge anları her bâr aña göre 'amel kııl var
Girüb cennetde bul envâr iriştür vuşlata ḥâli
7377. Evet anlar şolardur kim olurlar dünyede şâlih
Degül kim olalar fâsık namâzsuz bid'atü ḥâli

³⁴²⁰ AÜ, BR, HM: virem uş şimdi>virem şimdi

³⁴²¹ AÜ, BR, HM: mişle emşâli>mişl-i emşâli

³⁴²² SR: faqr>fuqarâ

³⁴²³ 7373/7380 arası beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

7378. Şolar kim şabr u faķra girür beş yüz yıl ol anlar
Ve şabr olmayan kırk yıl ğaniden aña ey ‘alī
7379. Olar kim olmadı şālih olur faķrı aña miħnet
Ve maħrūm bunda ve onda ‘amelden çok olur ħāli

[SR 220b]

7380. Süleymānla hem ol Yūsuf ki şoñra gireler kırk yıl
Ki şā’ir enbiyādan dir ğanilerdi olar ‘alī

Faşlun Fī Şadaķat-i ‘Alā Baħr-i Meşnevī ³⁴²⁴

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

7381. Diye Haķ ‘izzetüm ħaķķı çün irdi
Şu kimseler ki size nesne irdi ³⁴²⁵

[HM 205b]

7382. Bağışladum bugün anları cümle
Varub uçmağa girsünler sizüñle
7383. Faķīrleri vü miskīnleri dā’im
Esirgeñ olasız cennetde ķā’im
7384. Kime virse kişi bil zāyi‘ olmaz
Gider öñünce ol ardında ķalmaz
7385. Evet virmekde çok vardur merātib
Nicenüñ yazamaz bil aşlā kātib
7386. Ki ‘ilm ehline virseñ yok ħisābı
Şu deñlü vire kim Allāh şevābı

³⁴²⁴ Bu başlık AÜ, BR, HM’de: “Faşlun ‘Alā Baħr-i Meşnevī Fī Şadaķāt”

³⁴²⁵ 7381 ve 7382 numaralı beyitler SR’de yok.

7387. Birine yüz biñ ola dirler anı
Vir imdi anlara dutma gümānı ³⁴²⁶
7388. Şol ‘ālimlerdür anlar ola ‘āmil
Degüldür olalar ancağ o hāmīl
7389. Cemī‘ ‘ālim dirilse yazmaz anı
Vir imdi aña sen tutma gümānı ³⁴²⁷
7390. Şolar kim oldılar faqr ile sākin
Dağı anlar kim oldılar³⁴²⁸ mesākin
7391. Olur ‘āmil ve hem şabr ide faqre
Bulunmazsa dağı yanında nuqre ³⁴²⁹

[AÜ 395], [BR 199a]

7392. Qopuncağ anlaruñ yüzleri bedr ay
Taşadduğ iden anlara olur bāy
7393. Olar Hağquñ göriserler vişālin
Bu faqruñ Qadr-i a‘lā ola yārin
7394. Taşadduğ eyleyen anlara ey cāñ
Bile haşr olısarlar anda yeksān
7395. Helālden ola bil hem ıssı şāliḥ
El’ān şāliḥ olursa bu meşāliḥ ³⁴³⁰

³⁴²⁶ 7387 ve 7388 numaralı beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

³⁴²⁷ Bu beyit SR’de yok.

³⁴²⁸ SR: kim oldılar>kim oldı hem

³⁴²⁹ Bu beyit SR’de: *İdüb a‘māl ve hem şükr ide faqre / Bulunmazsa da hiç yanında nuqre*

³⁴³⁰ Bu beyit AÜ, BR, HM: *Helālden ola hem bil ıssı şāliḥ / El’ān şāliḥ olursa bunca Hādī*

7396. Olur kim naql olundı bunda yādı
Olar çün vire fazlı bunca Hādī³⁴³¹

7397. Anuñ çün emr ider ol luḫf-ı bī-ḫadd
Diler virmek size cennet maḫāmāt

7398. Kime virmek gerekdür bil bu ḫālī
Ki uş Qurʾānda naql itmiş maḫālī

[... إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمَوْلَى فُتُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ]

Ḳavluhu Teʿālā: *Innemā's-ṣadaḳātu lil fuḳarā'i ve'l-
mesākīni ve'l-ʿāmilīne [ʿaleyhā ve'l-mi'ellefeti
ḳulūbuhum] ve fi'r-riḳābi ve'l-ḡārimīne*³⁴³²

[SR 221a]

7399. Ki yaʿni eyleñüz dir Ḥaḳ taşadduḳ
Faḳīrlere ve miskīnlere az çok

7400. Ve hem ʿāmil ola çün didi Allāh
Maʿānī şerḫ olunsun olḡıl āḡāh

[HM 206a]

7401. Şu miskīnlerdür anlar ol mesākīn³⁴³³
Ki dā'im olalar bir yirde sākin

7402. Dilenmezler varub hiçbir ḳapuya
Yā begler ḳaḏılar çün ol ḫapuya

7403. Didiler baʿzılar cer itse ol bil
Faḳīr dinmez aña uş naḳle te'vīl

³⁴³¹ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

³⁴³² "Sadakalar (zekâtlar), Allah'tan bir farz olarak ancak fakirler, düşkünler, zekât toplayan memurlar, kalpleri İslâm'a ısındırılacak olanlarla (özgürlüğüne kavuşturulacak) köleler, borçlular içindir.", (Tevbe, 60)

³⁴³³ AÜ, BR, HM: Şu miskīnlerdür anlar ol mesākīn>Şu miskīnler durur ol mesākīn

7404. Hemān kesbden şayıldı qalmaz ol aq
Neden dirse diler olmaz o muhtāq
7405. Libās ister ta‘ām ister ve hem sīm
Faķır dinmez olar qun olsa her kim
7406. Olar kim istemezler yuz şuyı var
Oları iste vir hem söyle yalvar
7407. Olar Hāq emrin itmişdür ri‘āyet
Olardan ekseri şāhib-vilāyet
7408. Yā miskīnleri iĉre yā mesācid
Tā dā’im olalar ol Hāqqa sācid
[AÜ 396], [BR 199b]
7409. Ki zīra ‘āmilīn didi o Sulţān
‘Amel idenler iĉin eyleñ ihsān
7410. Aña göre kıyās it cümlesin sen
Sehāvetdür kişiyे hulq-ı ahsen
7411. Saĥīler ola evlā³⁴³⁴ Hāqqa cāri
Baĥīl bulur cehennem iĉre nārı
7412. Sehāvet ehl-i peygamber işidür
Cinān iĉre pes anuñ yoldaşidur
7413. Nekesler olalar ol Hāqdan ırāq
Yanub³⁴³⁵ odlar iĉinde ola iĥrāq

³⁴³⁴ AÜ, BR, HM: ola evlā>olalar ol

³⁴³⁵ AÜ, BR: Yanub>Yatub

7414. Olaruñ yoldaşı şeytān olısar
Olarla bile ol nāra ʔolısar

7415. Resūlu'llāh pes eyle ʔıldı i'lām
Hadīşinde pes ol her³⁴³⁶ sırra 'Allām

³⁴³⁷ **Ḳāle'n-Nebiyyu 'Aleyhi's-selām: Es-seḥīyyu fī civāri'llāhi ve ene refīḳuhu ve'l-buḥlu fī'n-nāri refīḳu's-şeytān** ³⁴³⁸

[SR 221b]

7416. Işıḳlar³⁴³⁹ bundan ammā oldı ḥāric
Olardur dīn-i İslāmdan ḥavāric

[HM 206b]

7417. Eger bir ḥabbe virseñ gör ziyānın
İşit kim naḳl idem anuñ beyānın

7418. Ki öldürmişcedür yetmiş nebī ol
Resūlu'llāh bu resme dir budur yol

7419. Eger kim i'tikād idüb vire ol
Ne kim didi Resūl pes irişür yol

7420. Olar sevmez Resūlüñ çār-ı yārin
Olara viren uş gör n'ola ḥālin

7421. Ki her bir virdügi şeytān olur dir
Alur anı cehennem içre girir

³⁴³⁶ AÜ, BR, HM'de "her" yok.

³⁴³⁷ Bu başlık SR'de: "Ḳāle'n-Nebiyyu 'Aleyhi's-selām es-seḥīyyu fī civāri'llāhi ve ene refīḳıhi ve'l-baḥīlu fī'n-nāri"

³⁴³⁸ "Nebī (sav) buyurdu ki: Cömert, Allah'a yakındır, ben de onun arkadaşıyım. Cimri de cehennemdedir ve şeytanın arkadaşıdır. "; Tirmizî, Sünen, Birr, 40.

³⁴³⁹ SR: Işıḳlar>Işıḳlar

7422. K̄alender H̄aydarī ger kim Cevālīk
 Olar yār olmağa iblīse lāyīk
7423. Eger gökde uçarsa itmeñ ikrār
 Ki böyle emr ider ol sırr-ı ebrār³⁴⁴⁰
7424. Ağaçla oğla ursañ ur düşer dir
 Kim anlardur cihān³⁴⁴¹ içinde şerīr
[AÜ 397], [BR 200a]
7425. Ki naql itmiş Resül kand-i nebātın
 Anuñdur ‘ilm-i zāhir ‘ilm-i bātın
7426. Hemān iblīs maḥāz̄dur ol tavā’if
 Aña ihsān idenler ide hā’if
7427. Olaruñ k̄okusu ‘ayni k̄asāvet
 Anuñ çün ḥadden aşmışdur³⁴⁴² şekāvet
7428. Görüñ uşta³⁴⁴³ ḥadīşin Muştafānuñ
 Şefā’at k̄anı ol Şāh-ı Şafānuñ
7429. Ben andan iderem naql-i beyānı
 Olardan biridür³⁴⁴⁴ kim sevse anı
7430. Yahūdidür olar bu ümmet içre
 Ve hem Naşrānīdür ol kavm-i ḥicre

³⁴⁴⁰ SR: sırr-ı ebrār>sırr-ı esrār

³⁴⁴¹ BR: cihān>cihānın; HM: cihān>cihānda

³⁴⁴² AÜ: aşmışdur>aşmağdur

³⁴⁴³ AÜ, BR, HM: uşda>uşta

³⁴⁴⁴ AÜ, BR, HM: biridür>yārdur

7431. Bıyık saķal ve ķaş cümle tıraşı
Birer post eylemişlerdür firāşı
7432. Değişmiş adların İslām içinde
Dimezsın Müslümīn öñden kaçandan
7433. Muḥammed Muştafā Aḥmedi Maḥmūd
Ķomak ancak idinmez aşlā maķşūd
[HM 207a], [SR 222a]
7434. Asa mı cümle bid‘at maskaralık
Nice raḥmet ide bunlara Ḥālīķ
7435. Gül abdāldur çerāğ abdāl ķabaķlı
Ķoyun baba ve ķurd abdāl çomaklı
7436. Köpek abdāl toñuz abdāl asa mı
Müselmānlar ‘aceb anda başa mı
7437. ‘Alī dostdur şāhin dostdur ķayışlı
Ķiminüñ şāh ķulı kimi sağışlı
7438. Ķılıç Baba ķomışlar bir ḥabīse
Ve hem aķ yazılı bāķī neyise ³⁴⁴⁵
7439. Bunuñ gibi daḥı var mühmelāt çok
Ķarınlarına toķunsun hemān oķ
7440. Baba dirler geçerler ol ḥabīse
Hiç uymazlar ki āyāt ü ḥadīse

³⁴⁴⁵ 7438 ve 7439 numaralı beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

7441. Namāzımız kılınmışdur diyüb heb
Oruc tutmaz³⁴⁴⁶ ve bilmez dīn ü mezheb ³⁴⁴⁷
7442. Geyerler başlarına dürlü bid‘at
Geyer ekseri küffār anı her vaqt
7443. Kimisi boz doğan başlı kimisi
Firenk takyesine beñzer tümüsi
[AÜ 398], [BR 200b]
7444. Ki yelkeni kepenekden geyerler
Ve hayrānlığı halva gibi yerler ³⁴⁴⁸
7445. Urum kāfirleri aña düşünmiş
Geyerler ırkad ü küffār üşünmiş
7446. Komişlar uş *Hüseynī* anuñ adın
Hāşā eyle ola bu dīn ü āyin
7447. Kepenek takye yelkenli başında
Kimi yigit kimi koca yaşında
7448. Şarınmazlar imāme başlarına
Mefā cān irişe hep yaşlarına
7449. Bedenleri cizik yanık olaruñ
Resūlu’llāh didi vaşfin bularuñ
7450. Kerāmetleri bengilik yimekdür
Tarīk-i yolları ‘abeş emekdür

³⁴⁴⁶ AÜ, BR: tutmaz>dutmaz; SR: tutmaz>tutmazlar

³⁴⁴⁷ SR: Oruc dutmaz ve bilmez dīn ü mezheb>

³⁴⁴⁸ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

7451. Olar ihdās-ı şeytāndur olara
‘Aceb naqş geçdi iblīs uş bulara

[SR 222b]

7452. Cenābet kōkūsıdur kōkuları
Be evza‘ hep olur iblīs yuları

7453. ‘Ömer ‘Osmān adın hep kızımuşlar
Ne yüzden özlerin gör³⁴⁴⁹ bezemişler

[HM 207b]

7454. Namāz sünnet cemā‘at aña düşman
Olurlar yarın ol işlere pişmān

7455. Buyurdı uşta anlar çün kelāmın
Nazar it göresin anuñ ‘alāmın ³⁴⁵⁰

Qāle'n-Nebıyyu ‘Aleyhi's-selām: Seye'ti zamānun‘alā ümmeti tezhar fıhi kavmun yahluḳüne ru'ūsehum ve laḫıtehum ve yüsemüne Qalenderıyyu ve hüve'lezi hā'ulā'i ümmeti naşārā ve yezheru eyıdan yuhriḳüne laḫmehum ve ya'leḳüne a'nāḳahum ve eydiyehum bi'l-cedīd ve ‘alā ru'ūsıhim ḳalensüve tavīleten ve yüsemüne Ḥaydarı hā'ilā'i ümmeti yahüdiyyu izā eraeytehum yetayyerüne fi'l hevāyı mişlü't-tayri fe'dribūhum bi's-sihāmu ve'l ḫaşebi ve Qāle ‘Aleyhi's-selām Men a'tā Ḥaydarıyye ve Qalenderıyye ve Cevā'lıḳıyye kesretü feke ennemā ḳatelehu seb'ine nebıyyen ve men enkerā hāzā'l-ḫadışi mel'ünün min Tefsıru'l-Kebır ³⁴⁵¹

³⁴⁴⁹ SR'de “gör” yok.

³⁴⁵⁰ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

³⁴⁵¹ “Nebî (sav) buyurdu ki: Öyle bir zaman gelecek ki ümmetinden Hristiyanlara benzeyen ve kafalarında etten başlık olan bir kavim yaratılmış olup bunlar Kalenderiyye olarak isimlendirilmiştir. Bir kısmının da etleri yanık olup boyunlarında, ellerinde demir halka başlarında ise uzun serpuş vardır. Bunlar da Haydariyye olarak isimlendirilmiştir. Öyle ki bunlar benim Yahudiye benzeyen ümmetimdendir. Onları havada kuş misali uçar gibi gördüğünüzde okla, odunla vurunuz. (Nebî (sav) Efendimiz'in buyurduğu bu hadis, Haydariyye ve Kalenderiyye ve Cevâlikıyye gibileri yetmiş nebıyi öldürüp inkâr ettikleri için Tefsıru'l Kebır'de mel'un olarak nitelendirmiştir.)”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

7456. Taşadduğdan görün uş bir hikāyet
Resülün kavlidür eyleñ ri‘āyet

[AÜ 399], [BR 201a]

7457. Gelüb bir kişi ol Sulţāna eydür
Kim oğlı evlene pes vire destür

7458. İcāzet virdi Peyğamber buyurdu
Evet haqqına bir nesne kayurdu

7459. Kaçan evlendiği gice gelür dir
İkisiçün de ölmek ola tedbīr

7460. Dügün oldu hele evlendi anlar
İşit yarın da n’itdi varanlar

7461. Olar oldu olar dirler varalum
Ne resme oldu aḥvāliñ görelüm

7462. Gelüp gördiler ol dem bunları sağ
Ne hikmetdür evet iş böyle olmağ

[SR 223a]

7463. Didiler anı Peyğamber eyitdi
Ki bunlar çün olurlar va‘de yitdi

[HM 208a]

7464. Velī ḥāşā Resülün naqli ey yār
Ḥilāf ola n’ola bu işden esrār

7465. Gelün kim varalum faḥr-i cihāna
Ḥaber virsün neden oldu bahāne

7466. Bular geldi Resûlden şordı naqli
Bu işden cümlenüñ çäk oldı ‘aqlı
7467. Ne hikmetdür buyurmuş³⁴⁵² emr-i taqdir
Muhalif hasa sizden ola taqrir
7468. Didi Peygamber anlardan haberler
Doküldi sanduñ ağızından dürler
7469. Tasadduq itdi mi³⁴⁵³ key soruñuz siz
Pes andan nitedür hikmet görün siz
7470. Yine geldi olar pes anda tekrār
Ol ev ıssın kılur bunlar haberdār
7471. Didiler bu gice hiç sen tasadduq
İdüb misin eyit ger az eger³⁴⁵⁴ çok
7472. Didi pes yatacağum vaqtin uş ben
Gelürler kapuya Allāh diyuben ³⁴⁵⁵
7473. Döşegüñ üsti yanındağı yirde
Gözüm düş oldı gördüm anda girde
- [AÜ 400], [BR 201b]
7474. Basa basa döşek üstüne vardum
Alub anı o dem dervişe virdüm

³⁴⁵² SR: buyurmuş>buyur pes

³⁴⁵³ SR: itdi mi>itdiler mi

³⁴⁵⁴ AÜ, BR, HM: eger>ger

³⁴⁵⁵ SR: Gelürler kapuya Allāh diyuben>Gelür dir uş kapuya Allāh diyuben

7475. Hemān anı bilirin³⁴⁵⁶ kıldum ancak
Bular döndi cevābın çün alıncağ
7476. Gelüben didiler ol dem³⁴⁵⁷ Resüle
Didi pes varuñ anda cümle bile
7477. Görüñ tã döşegüñ altında anı
Nice başmışdurur ol bir yılını
7478. Varurlar yine bu emr üzre tizcek
Nazar kıldılar anı kaldurıcacğ
7479. Döşek altında bir ölmüş yılını
Görüp tañlaşdı³⁴⁵⁸ bunlar şöyle anı
7480. Yine geldi Resüle didi bunlar
Ne resme kılduğın ol gice anlar
[HM 208b], [SR 223b]
7481. Didi Peyğamber ol Allāh haqqı çün
Ki beni³⁴⁵⁹ Hağ nebī gönderdi bugün
7482. İki de anuñ şimdi ölürdi
Bu hayye anlaruñ kaydın görürdi
7483. Evet ol sã'ile girde alurken
Yılanı öldürüb durmuşdı erken

³⁴⁵⁶ HM: bilirin>bilürem

³⁴⁵⁷ SR: ol dem>anı

³⁴⁵⁸ AÜ, BR, HM: tañlaşdı>dıñlaşdı

³⁴⁵⁹ AÜ, BR, HM: Ki beni>Beni kim

7484. Bu hayye³⁴⁶⁰ anları şokmadı kaşdı
Velī anlar taşadduq birle başdı

7485. Hādīşinde Resūlu'llāh diyüpdı
Bu naqli anda aşhāb hep duyıpdı ³⁴⁶¹

7486. Anuñ aḥsendi fi'li kavli gerçek
Hādīş uşta³⁴⁶² inan sen de görincek

**Ḳāle'n-Nebıyyu 'Aleyhi'ş-şalātü ve's-selām: E'ş-
şadaḳatü teruddü'l-belā'e ve tüzīdü'l-ömre³⁴⁶³**

7487. Taşadduq redd ider ya'nī belāyı
Kimüñ kim virmege varsa kolayı

7488. Daḥı 'ömriñ uzun eyler dir ol Hān
Ne resmedür ma'ānī diñle yeksān

7489. Dimekdür kim şavar anca bilesin
Ḳomaz kim her ḳazā üstüne ensin³⁴⁶⁴

[AÜ 401], [BR 202a]

7490. Ḳazā vardur işit sen uşta³⁴⁶⁵ āyet
Ma'ānī naql olunsun bunda ğāyet

[هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ أَنْتُمْ تَمْتَرُونَ]

**Ḳavluhu Te'ālā: Hüve'leziḥalāḳakūm min ḫinin şümme
ḳaḳā ecelen ve ecelun müsemmen 'indehu [entüm
temterüne] ³⁴⁶⁶**

³⁴⁶⁰ SR: ḥayye>kerre

³⁴⁶¹ SR: Bu naqli anda aşhāb hep duyıpdı>Bu aşhāb anda ol naqli diyüpdı

³⁴⁶² AÜ, BR, HM: uşta>uşda

³⁴⁶³ "Nebî (sav) buyurdu ki: Sadaka, belâyı savar ve ömrü uzatır."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

³⁴⁶⁴ AÜ, BR, HM: ensin>insün

³⁴⁶⁵ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

³⁴⁶⁶ "O öyle bir Rab'dır ki, sizi çamurdan yaratmış, sonra (her birinize) bir ecel tâyin etmiştir. (Kıyâmetin kopması için) belirlenmiş bir ecel de O'nun katındadır. Siz ise hâlâ şüphe ediyorsunuz.", (En'âm, 2)

7491. Dağı bir yirde eydür kim ecel bir
Aña olmaz olunmaq aşla tağyır
7492. Gelürse vaqf olur cümle merādet³⁴⁶⁷
Kaçan olsa³⁴⁶⁸ hemān emr-i irādet
7493. Gider ol kimse bil virmez emānı
Aña dār gösterür cümle cihānı
7494. Nedür uşta ma‘ānī naql-i Qur‘ān ³⁴⁶⁹
Ne yüzden gör bu emre ola fermān
7495. Nazar kıl irdi ol envār-ı vaḥdet
Uyan görmez iki ‘ālemde miḥnet

[HM 209a]

[... فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ]

Ḳavluhu Te‘ālā: Ecelü vāḥidün “[fe] izā cā’e eceluhum lā yeste’ḥirüne sā‘aten ve lā yestaḳdimüne” ³⁴⁷⁰

[SR 224a]

7496. Ya nice uzanur ‘ömri kişinüñ
Çün āḥir ḥatm olur emri işinüñ
7497. İşit imdi ḳazā ger hem müsem mā
‘Ayān olsun saña iş bu mu‘ammā
7498. Ecel birle ḳazā pes ne dimekdür
Gerek bu ma‘nīnüñ ḳaydı yimekdür

³⁴⁶⁷ SR: merādet>merātib

³⁴⁶⁸ SR: olsa>ola

³⁴⁶⁹ BR, HM: Nedür uşta ma‘ānī naql-i Qur‘ān>Nedür uşda ma‘ānī naql-i Qur‘ān olunsun

³⁴⁷⁰ “Onların eceli geldi mi, ne bir an geri kalabilirler, ne de öne geçebilirler.”, (A‘râf, 34)

7499. Nice başmuş yılanı gör o merdān
Kazādan şavdı³⁴⁷¹ ol dem anı Raḥmān
7500. Müsem mā ol nihāyet va‘desidür
Aña olmaya mühlet gidesidür
7501. İrādet Hāḡ aña eyle yazupdur
Ne vaktin ölesin kaydın idüpdür
7502. Evet olda muḡayyed oldı kim var
Filan vaktde taşadduḡ itse bunlar
7503. Geçer ‘ömri kazādan bil tamāma
Şu naḡli kim diyübdür³⁴⁷² bu kelāma
7504. Kazā şavmaḡa³⁴⁷³ dirler bil belāyı
Ölüm irse alur bāy u gedāyı
- [AÜ 402], [BR 202b]
7505. ‘Ālimler iḡtilāf itmiş beḡāyet
Tezīdü’l-‘umrenüñ ḡaḡkında ḡāyet
7506. Eşah bir ḡavli bu naḡl üzredür bil
Resülüñ naḡli olmaz aşlā tebdīl
7507. Evet her ne yaşarsañ olırsarsın
Ne kesb itseñ anuñla ḡalırsarsın
7508. Taşadduḡ iki ‘ālemde olur ḡüb
Taşadduḡ eyleyenler ola maḡbüb

³⁴⁷¹ AÜ, BR, HM: şavdı>şordi

³⁴⁷² AÜ, HM: diyübdür>diyübdüm; SR: diyübdür>diyübdüñ

³⁴⁷³ SR: şavmaḡa>şavmaga

7509. Saḥīlerdür giren evvel cināna
İrişen ḥūr u ni‘met birle Ḥāna
7510. Baḥīller gire evvel nāra ey yār
Resūl eydür bu naḳle ḳavl-i aḥbār
7511. Taşadduḳ ıssına gölge olısar
Ḳıyāmet günde altında ḳalısar
- [HM 209b]
7512. Aña kār eylemez ol ıssı günler
Ḥayırsız kişiler³⁴⁷⁴ ıssıda ḳaynar
7513. Var imdi eylegil sen key taşadduḳ
Yarın ismiñ bulasın anda şıddīḳ
- [SR 224b]
7514. Ḥaḳuñ emrinde merdānlar gibi ol³⁴⁷⁵
Şalāḥıyyetdür ol Ḥaḳḳa varan yol
7515. Tilāvet eyle Ḳur’ān oḳu dā’im
Anuñla olasın cennetde ḳā’im³⁴⁷⁶
7516. Yarın saña şefī‘c ola o Ḳur’ān
Anuñla eyle a‘māl ire Burhān
7517. Yarın maḥşerde ḥalkḳ ola ḥisābda
Virüb almak ile bil ihtisābda

³⁴⁷⁴ AÜ, BR, HM: kişiler>kimseler

³⁴⁷⁵ AÜ, BR, HM’de “ol” yok.

³⁴⁷⁶ 7515/7561 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

7518. Göreler bir güzel şüretlu maḥbūb
‘Ayān ola iken ḡāyetde mergūb
7519. Bakanlar yüzüne ḥayrān olurlar
Anı anda nebīlerden şanurlar
7520. Yanınca ola yetmiş biñ melā’ik
Anuñ ḥüsnünde ḡaşy ola³⁴⁷⁷ ḥalā’ik
7521. Şu ḥürmetle şol ‘izzetle yürüye
Anuñ şavķı ki bu ḥalkı bürüye
7522. Geçe gide bu ḥalkuñ arasından
Diyeler pes anuñ māverāsından
7523. İrişe enbiyā şaḡına pes ol
Çü bunlardan çıķup gitdi tutub yol
7524. Diyeler enbiyādanmış o server
Ki bu yol üzre olmışdur o rehber
7525. Bu kez çıķa olardan da şaçıla
Melekler şaḡına ire açıla
7526. Meleklerden imiş diyeler anlar
Muḥarrebmiş Ḥuzā katında bunlar
7527. Görürler geçdi anlardan da ol ḥāş
Ta‘accüb eyleye ol demde bu nās

³⁴⁷⁷ SR: ḡaşy ola>ḡaş ola

7528. Gide dostođrı Allāh ھاżretine
Ki ehline Őefā‘at niyetine
7529. Bileler anı kim ur‘ān imiş ol
Muşavver eylemiş Allāh virüb yol
7530. Vara aa dileyeye ehlin ol nūr
Ouyub hem utanlar ola mađfūr
7531. alāŐ ola cezādan ehl-i ur‘ān
Gidũn umağa diyüb ire fermān
- [SR 225a]
7532. Āzād ola cehennemden bil anlar
Ki bu dũnyāda ur‘ān ouyanlar
7533. Evet vāy aa kim aŐm ola aa
Ola bir iş ki alk ala aa
7534. Ouyub ũzerine amr idenler
Gidincek tevbesũz nāra gidenler
7535. Namāz ile Őalāh ile ouyan
Zināyı amri hem arāmı oyan
7536. OlarmıŐ bi‘-isāb giren cināna
omaya anları kim nāra yana
7537. Necāt bula dağı anca kişiler
Gelũpdũr uş rivāyetden iŐiler
7538. Nie ‘āŐı dağı bula necātı
O ur‘ānla kim ourdı o ātı

7539. Aña mağrūr olunmağ olmaz illā
Şalāhiyyet ile oğutmağ ola
7540. Oruc ayı muşavver ola yarın
Ki ğilmān şūretinde añla varın
7541. Varub Hıağ hazretine dileye ol
Kıbul ola añada ağıla yol
7542. Helāl ile ačanlar şavmı bunda
Necāt bula olarda yarın anda
7543. Şalāt ile ve hem itmeye ğaybet
Olar ola çoğ eyleñ ve ni‘met
7544. Kačan kim kağalar kabrinden anlar
Melekler ola hāzır anda kim var
7545. Tınada bunları kağmaya ‘uryān
Otuzar hulle geye anlar ol ān
7546. Kadehlerle tura anda melekler
Şuvara bunları ire dilekler
7547. Sa‘adetlū kişiler ola şā‘im
Ramazānda dura hem emre kā‘im
7548. Oruc ayı çıkipçak itmeye fişğ
Zināda itmeye hem olmaya şüst
7549. Kemākān eyleye yine ‘ibādet
Olaruñ başına ire sa‘adet

[SR 225b]

7550. Dağı şol hacılar kim vara hacca
Hacerü'l-esvede yüz sürer anca
7551. Anı dağı muşavver kıla ol Hâk
Şefâ'at eyleye ol dem muhakkak
7552. Eline ala hüccet dileye ol
Ki virmişdi ezelden Hâk bulub yol
7553. Diye yâ Rabbi eyle nârdan âzâd
Kâlar tâ cinân içinde âbâd
7554. Şolar kim gelüben yüz sürdi baña
İlâhî rahmet eyle bugün aña
7555. Cehennem oduna yakma o cânı
Âzâd eyle bugün sen andan anı
7556. Kabul eyleye luğfından o Hâdî
Âzâd ola olarda bula şâdî
7557. 'Azâb olmaya nâr ile olara
Huzâ fazl eyleye anda bulara
7558. Evet hacdan gelüb 'işyân idenler
Dâlâlet yoluna düşüb gidenler
7559. Olara zemherî birle iderler
'Azâb olsa pes eyle ola dirler

7560. Gerek oldur varanlar ola şālih
Var imdi aña göre gör meşālih

7561. Eyülerden bulan her derde dermān
Anuñ üzre olupdur uşta fermān

7562. İşitgil yine bir aḥbār-ı ma‘nī
Kelāmında buyurmuş Allāh anı

[فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ]

³⁴⁷⁸ **Ḳavluhu Te‘ālā:** *Fe emme’llezīne āmenū ve ‘amilu’ş-
şālihāti fe hum fī ravzatin yuhberūne* ³⁴⁷⁹

Beyit

Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn

7563. Tā kıyāmet ger dinilse bu ḥaber
Naql olunmaz eyle bil ey mu‘teber

7564. Ger dilerseñ bulasın andan şafā
Vir şalavāt rūḥ-i pāk-i Muştafā

Faşlun Fī Beyān-ı Şālihīn ³⁴⁸⁰

Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn

7565. Şu kimseler kim Allāha getürdiler olar iḳrār
‘Amel kılsa ve hem bunda yoluna terk idüb cānlar ³⁴⁸¹

7566. Oları tāze büstāna koyar ırmaqları aḳar
Tena‘um ideler her dem cemālin ‘arz ider ol yār

[AÜ 403], [BR 203a], [SR 226a]

³⁴⁷⁸ Bu başlık SR’de yok.

³⁴⁷⁹ “İman edip salih ameller işleyenlere gelince, işte onlar cennet bahçelerinde sevindirilirler.”, (Rûm, 15)

³⁴⁸⁰ Bu başlık AÜ, BR, HM’de: “Fī Beyān-ı Aḥvāl-i Şālihīn”

³⁴⁸¹ 7565/7595 arası beyitler HM’de yok.

7567. Sürür ile olurlar şād u görmekle yāḥuz bilgil
Ki dā'im olmaya tebdīl girür³⁴⁸² çün cennete bunlar
7568. Rivāyetde işit yāra ḥaber virdi Resūlu'llāh
Ki İsrāfil şadāsından ne dir gör ol yüzi envār
7569. Anuñ şavtı gibi hiç şavt ki yoḡdur didi ol arı
Bilür ol zīra görmişdür ne kim var sırrı hem esrār
7570. Kaçan kim ol şadā idüb ki zikre bil şürū' itse
Yedi kat cümle gök ehli olurlar müstemi' ey yār
7571. Şu deñlü ḥüb ider şavtın kimesne süremez yaftın
Eger çār u eger heftin be-küllī maḥv ider ezkā
7572. Kelāmın kaṭ' ider ol dem feriştehler bilüñ dir uş
Size ol nūr-ı Peyğamber görüñ uş naql-i min aḥbār
7573. Resūl aşḥābına ol gün beyān eylerdi uçmaḡı
Ve hem ni'metlerin egmiş dururken diñleyüb aḥbār
7574. Çıka geldi bir 'A'rābī didi kim yā Resūlu'llāh
Şafā olur mı cennetde ne'am dir Seyyidü'l-ebrār
7575. Yā 'A'rābī ki cennetde bir ırmaḡ var durur añla
Anuñ eṭrafı ṭolmuşdur³⁴⁸³ münevver ḥūr u 'ıyn ebkār
7576. Şanasın zülfi misk 'anber olupdur boynuna çenber
Beḡāyet şavḡ ider envār enīs olmaḡda key dildār

³⁴⁸² AÜ, BR: girür>girü

³⁴⁸³ AÜ, BR: ṭolmuşdur>ṭolmuş

7577. İderler gözleri sihri hemân dem mât ider mihri
Diyâr-ı dârı ger dehri iderler ol sa‘atden kâr
7578. Oturub dürlü şavt ide Huzāya şöyle hamd ide
Anuñ mişlini kim ide bulunmaz isteseñ biñ şâr
7579. Hem efdal Na‘im cennetde odur ta‘yînlerin hem bil
Şadâsı zikri hem tespîh bulardan zeyn olub enhâr
7580. Dağı hem didi Peygamber ki cennetde ağaclar var
Budağda çiçegi altundan itmiş hem adı Cabbâr
7581. Eger bir ger kes üstünde çıkarsa yavrısın anuñ
Uçarsa kartalınca tâ henüz çıkmaz mine’l-eşcâr
7582. Ki ya‘ni uça ger biñ yıl ağaçdan çıkmayadır bil
Güneş hiç eylemez tebdîl irer mi ‘aql yâ efkâr
7583. Haber uş naqlimiz kâli kulağdan diñle ey ‘âlî
N’idersin bunda emvâli senüñ çün oldı anlar var
[AÜ 404], [BR 203b]
7584. Ol eşcâr üzredir ol Hağ yaratmış çinşağular³⁴⁸⁴ bağ
Kimin yüksek kimin alçağ bağadır kudret-i Qahhâr
[SR 226b]
7585. Kaçan ehl-i cinân ey cân şafâda olsalar handân
Degül bir kez olur her an arada olmaya ağıyâr
7586. Sürür idüb şafâ itse çün anlar ol yire gitse³⁴⁸⁵
Bu lezzet her güne gitse ne ğam var yâ ne huz eşrâr

³⁴⁸⁴ SR: çinşağı>çinrağı (“Çingirak” anlamında)

³⁴⁸⁵ SR: gitse>yitse

7587. Bu kez Hâk emriyle ‘arşdan irüb bir yel şaçar reyhân
Töķunur ol ağaçlardan kımıldar anda pes bunlar
7588. Şol eşvât ola pes zâhir ol eşcâr ideler takrîr
Kamu mest ola hep bir bir ol eṫrafda ki her kim var
7589. Eger kim ehl-i dünyâ ger³⁴⁸⁶ anuñ şavtın işitseler
Anuñ zevķinden ey server kamu cân vire men fi’ d-dâr
7590. Ki ya’ni olalar râzı bular cân vire çok azı
Görüncek tâ kim ol nâzı zehî şavt diye zî-dildâr
7591. Unuda dünyâ seyrânın ‘aķıldan mest ola anın
İşitmezdi adın sânın nice şabr ide pes anlar
7592. Anuñ vaşfiyiken çokdur ki ḥaddi bil ki hiç yokdur
Evet bu muḫtaşarraķdur didi ol Aḫmed-i muḫtâr
7593. Şafâ vü şevķi sen varġıl ki bunda kesb ide görgil
Ne yatarsın uyan ṫurġıl kör olduñ uyḫudan evkâr
7594. Şafâ bir cezbedür Hâķķa irer Hâķdan ki bu ḫalka
Gelinek ol sa’at kâlķa eger nâs dâr u ger deyyâr
7595. Ki Peyġamber buyurmuşdur bu naķli ol duyurmuşdur³⁴⁸⁷
Ezelden nâs uyurmuşdur uyardı ol yüzi envâr
- Hâzâ Faşlun Fi Şafâ vü Hâlet ‘Alâ Baḫr-i Kaşîr** ³⁴⁸⁸
Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

³⁴⁸⁶ SR: ger>hep

³⁴⁸⁷ AÜ, BR: duyurmuşdur>ṫuyurmuşdur

³⁴⁸⁸ Bu başlık AÜ, BR, HM’de yok.

7596. Şafā oldur irer Hāḫḫānī ḫālet
Degildür devr ile dönme bu ālet
7597. Yā cem‘ olmaḫ vü dönme mişl-i küffār
Ol işten³⁴⁸⁹ şaḫlaya anları Ğaffār
7598. İmām A‘zām icāzet virmedi bil
Degüldür şer‘i eyle itmek ey dil
7599. İmāmeyn daḫı virmezler icāzet
Ki mādem ola ‘aḫlı ol ne ḫācet
7600. Evet ‘aḫlı gide mest ola ne söz
Olur ol ızdırārı tut aña göz

[AÜ 405], [BR 204a]

7601. O ḫālet degmeye olmaz müyesser
Ḥuzā sen faẓl idüb anlara göster ³⁴⁹⁰

[SR 227a]

7602. Şafā ‘āriflerüñ dir ḫāletidür ³⁴⁹¹
Kim ol rāḫ üzre bunlar āletidür ³⁴⁹²

7603. Muḫiblerüñ ta‘āmı oldı hem bil
Muḫibbüñ ma‘nisi ‘āşıkdur ey dil

7604. Olardur ‘ārifin kim buldı yārı
Olar kesb eyleyüb terk itdi ‘ārı

[HM 210a]

³⁴⁸⁹ SR: işten>işden

³⁴⁹⁰ AÜ, BR, HM: Ḥuzā sen faẓl idüb anlara göster>Ḥuzā faẓl eylesin anlara göster

³⁴⁹¹ AÜ, BR, HM: ḫāletidür>āletidür

³⁴⁹² AÜ, BR, HM: āletidür>ḫāletidür

7605. Ne maḫṣūd ise Ḥaḫdan buldı bunlar
Eger kim virdiler yolunda cānlar
7606. Evet bu ehl-i ‘ıṣḫ kim bir dāḫīdür
Ki cān terk itmede bunlar saḫīdür
7607. Bulardur sālīk-i ḫurb-ı İlāhī
Ṭaleb içre dilerler pādişāhı
7608. Olar yanar yaḫılur ṣimdi ḡāyet
Aña da ire tā ṣevḫ-i irādet ³⁴⁹³
7609. Evet ma‘nīde ‘ıṣḫa ḡāyet olmaz
Mücellā olmayınca ḫalbe ṭolmaz
7610. Didi ‘ilmu’llāhuñ pāyānı yoḫdur
Anı Allāh bilür a‘yānı yoḫdur
7611. Anı kim ol bilür pes kimse bilmez
Kime ister virür pes kime virmez
7612. Buyurdı uṣ kelāmında beyānı
Yazılmışdur naḫar eyle ḡör anı ³⁴⁹⁴
7613. Size virmedi illā az virüben
Anuñ gibi Resül kim Ṣāh-ı kevneyn

[... وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا]

Ḫavluhu Te‘ālā: *Ve mā ütītum mine’l-‘ilmi illā ḫalīlen* ³⁴⁹⁵

³⁴⁹³ SR: ṣevḫ-i irādet>sevḫ-i irādet

³⁴⁹⁴ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

³⁴⁹⁵ “... ve size, (ruha ait) ilimden sadece az bir şey verildi.”, (İsrâ, 85)

7614. Evet var bir merātib anda sālīk
Taḫarrüb bulısdur añla bāyık
7615. Eger ‘uṣṣāķıla da var münācāt
Ḥicāb ardından olmaķ ola ḫācāt
7616. Şafā anlaruñ oldu bil ta‘āmı
Resūlu’llāh buyurmuş bu kelāmı
7617. Hele bizden beyān ehl olan alsın³⁴⁹⁶
Gerek itsün şafā ger baḫre ḫalsın³⁴⁹⁷
[AÜ 406], [BR 204b], [SR 227b]
7618. Ne yüzden gösterirse meşrebī yol
Sükūnet yā semā‘ rakş ola yā ol³⁴⁹⁸
7619. Pes eyle deprenür ol demde ‘āşık
Kimi de şanki yelken-veşdür ‘āşık
7620. Ne yüzden esse yel ol yaña meyli
Gerek āh eylesün ger ide veyli
7621. O dem ‘āşık o nürdür ‘ilm-i fetvā
Yā ḫıfz itmek gönülden fi‘l-i taḫvā
[HM 210b]
7622. Diler yağmaya vire cān ile ser
Buları ehl-i zāhir bilmez ekşer

³⁴⁹⁶ AÜ, BR, HM: alsun>olsun

³⁴⁹⁷ AÜ, BR, HM: ḫalsın>ḫalsun

³⁴⁹⁸ Bu beyit SR’de: *Ne yüzden gösterür meşrebi yol / Sükūnet yā hū ḫaykırmaķ ola yā ol*

7623. Bular gāh olısar endāze kārı
Ve gāh ƙor endāze yıƙar ƙıřārı
7624. Şafā şevƙ anlaruñ oldı ta‘āmı
Oñat ƙıfz eyle sen imdi kelāmı
7625. Ve hem t̄aliblerüñ oldı murādı
Anuñ çün ‘ıřƙa t̄alib oldı adı
7626. Dilerler olalar ol Hāƙƙa³⁴⁹⁹ ‘āřıƙ
Dururlar şöyle kim rāh üzre şādıƙ
7627. Şafā vü şevƙ olar çün oldı maƙşūd
Umarlar ire ƙalbe ‘ıřƙ-ı Ma‘būd
7628. İřit tekrār Resūlden bir ĥadıř sen
Ne buyurmuş yüzi gül ĥulƙ-ı aĥsen
- ³⁵⁰⁰ **Kāle’n-Nebıyyu ‘Aleyhi’s-selām: E’ş-şafā’u āletu’l-
‘ārifîne ve ta‘āmu’l muĥıbbîne ve maƙşūdu’t-t̄alibîne ve’l-
bid‘atü ve’ş-şirketü li’l-ġāfilîne³⁵⁰¹**
7629. Şafā bir ƙuşdur ol Hāƙdan gelür dir
Ƙonar ĥalƙa hemān dem ola taġyır
7630. Ki ya‘ni ƙuş dimekden cezbe-i Hāƙ
O ĥālet iriser Hāƙdan muĥaƙƙaƙ
7631. Üçünden birine kim olısar³⁵⁰² düş
Kime yüz t̄utsa ger bunlar olur ĥoř

³⁴⁹⁹ AÜ, BR, HM: ol Hāƙƙa>ol zāta

³⁵⁰⁰ Bu başlık SR’de: “Kāle ‘Aleyhi’s-selām: E’d-đu‘afā’e āletun li’l-‘ārifîne ve ta‘āmu’l-
muĥıbbîne ve maƙşūdu’t-t̄alibîne ve’l-bid‘atü ve’ş-şirketü li’l-ġāfilîne şadaƙa Resūlu’llāh”

³⁵⁰¹ “Nebî (sav) buyurdu ki: “Şafā, âriflerin vasıtası, dostların gıdası ve tâlîplilerin de gayesi
olup ġāfiller için ise ortaklık bid’attir.” ; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

³⁵⁰² SR: olısar>olsaydı

7632. Evet ğafletle dönmek oldu bid‘at
Yāḥuz oynayı yāḥuz ide şan‘at

7633. İdinmek bunları tutmadı maḥşūl
Hemān evvel dinenler oldu maḥbūl

[AÜ 407], [BR 205a], [SR 228a]

Beyit

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

7634. Niḳāb açdı cemālinden yine cānān elinden yār
Ḳanı ‘āşık anı ister virür yoluna baş u cān

7635. Ḳanı er kim bu çevġānı şala meydanda ḳoyub baş
Ḳanı ol ḳalb-i ḥālīş kim aña miḥmān ola Sulṫān

[HM 211a]

Faşlun Fī Beyān-ı Ef‘āl-i Ḳalb

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

7636. İşit kim naḳl idem bir dürr-i meknūn
Ne yüzden ola irmek aña mümkün

7637. Şolar kim ḳalbūñ ıṣlāḥın dilerler
Bunuñ taḥşīli çün key sa‘y iderler

7638. Bu gökçek ḥulḳa sa‘y itmek gerekdür
Ve hem gör kim aña n’itmek gerekdür

7639. Zīra kim ma‘rifet ef‘āl-i ḳalbdür
Ki farz lāzım olmuşdur bular dir

7640. Ki her şaḥşa gerekdür añañ anı
Bu lafza naḳl olunsun uş ma‘āni

7641. Bunuñ taḥṣīlin añlañ ne gerekdür
Bu ehl-i dünyādan ‘uzlet gerekdür
7642. Koyub bunları dervīşlik yolunca
Yürümekdür bilürseñ dün ü günce
7643. Ve hem faqr u ḳanā‘at eylemekdür
Bu dünyā sözlerin az söylemekdür
7644. Ğinā birle ve dünyā birle kimse
Nice taḥṣīl ider ol bunda neyse³⁵⁰³
7645. Anuñ erkānı vardur hem ṫarīķi
Edeb birle bulur kim bulsa Ḥaḳķı
7646. Anuñ ğün vācibāt verhem edebler
Zīra her işe ḳonmuşdur sebebler
7647. Ḳanā‘at hem seḫāvet ‘ilm ü ḫilmi
Rızā teslīm tevekkül ola³⁵⁰⁴ ‘ilmi
7648. Ve hem perhīz ide murdār yimekten
Kim ıṣṣı ide çekdüĝi emekten ³⁵⁰⁵
- [AÜ 408], [BR 205b]
7649. Eger böyle olursa iriserler
Ma‘ārif sırrı ṣehrin göriserler
7650. Buyurdı Ḥaḳ ki gör ḳudsi kelāmın
Ḥabībe ‘arż ider uş gör ‘alāmın

³⁵⁰³ AÜ, BR, HM: neyse>nesne

³⁵⁰⁴ SR: ola>daḫı

³⁵⁰⁵ Bu beyit SR’de yok.

Ḳāle'n-Nebiyyu 'Aleyhi's-selām: Mīna'llāhi tacū'a terānī
mücerredü't-taḥṣīl³⁵⁰⁶

[HM 211b], [SR 228b]

7651. Ki açlıkla görürsüz beni dir Ḥaḳ
Mücerred ol ulaş aṣlā muḥaḳḳaḳ
7652. Mücerreden murād ḳalb ola ḥālī
Bulub vaḥdet ḳoya bu naḳl-i ḳālī
7653. Kiṣi dünyā ile nesne bulur mı
Ve hem ḳalbi anuñ hiç pāk olur mı
7654. Bunu taḥṣīl iden 'uzlet idenler
Meṣāyiḥ gitdüği yoldan gidenler
7655. Velī ṣanmañ ki dünyā ehli çün bu
Müyesser ola olmaz çekme ḳayḡu
7656. Müyesser ger olur misaydı ey yār
Bu deñlü evliyālar etḳıyālar
7657. Ve hem cümle nebī vü mürselīn dir
Ve hem aṣḫāb-ı ḥāṣ kim oldu taḳrīr
7658. Bu dünyādan olar vaz gelmeyeydi
Anuñla Ḥaḳ bulunmaḳ ger olaydı
7659. Ḳamu faḳri ḳanā'at ḳıldı anlar
Ne māl terkin iderler terk-i cānlar

³⁵⁰⁶ "Nebî (sav) buyurdu ki: Allahu Teâlâ'yı mücerred olarak görmek açlıktan geçer."; (Hadîs-i kudî olarak geçen sözün kaynağı bulunamadı.)

7660. Olar ansuz da faqr eyledi bunda³⁵⁰⁷
Anuñ çün sevgülüdür Hâk katında
7661. Ezelden dünyâ bil murdâr olupdur
Sevenler derd ile miḥnet ṭolupdur
7662. Evet bâylarda virmekle zekâtın
Taşadduqla ve hem evkât-ı vaḳtın ³⁵⁰⁸
7663. Gözetmekle bulur cennet ü dîzâr
Maḳâmât mertebe itmez pes ol zâr
7664. Hemân söz efdâliyetdedür ancak
Ġanîlerde bulur anda varıncaḳ
7665. Vekîllerümdür anlar didi ol Hâk
Getürüncek yirine uş muḥaḳḳaḳ
7666. Eger ‘aksin iderlerse ol işüñ
Yüz olur yiri anda ve dişüñ
7667. Buyurdı Şeyḫ Bâyezîd bu kelâmı
Bu sözden añlanur anuñ ‘alâmı
- [SR 229a]
7668. Didi bir mescid içinde oturdum
Göñülden ğayrı sevdâyı götürdüm
7669. Gözüme pes biraz nevm oldı cârı
Görürem bir bölük ḳavî buları

³⁵⁰⁷ AÜ, BR, HM: faqr eyledi bunda>faqr eylerdi bunlar

³⁵⁰⁸ 7662/7683 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

7670. Tınadurlar melekler Öyle kim var
Olur yuzleri berrak Őaęar envār
7671. Geyüb tād u kemer ħulle Burāklar
Daĥı Őaęub buĥūr idüb yaraęlar
7672. Alurlar bunları uğmağa yāra
Şol ‘izzetlerle kim olmiŐ bulara
7673. Birinden Şordum anlaruñ ki bunlar
Ne kavm ola ki bōyle gider anlar
7674. Buĥūr-ı nūrı tōlmiŐdur serāser
GüneŐ nūruna olmiŐdur berāber
7675. Didi bunlar durur viren zekātın
Őalātıyla daĥı hem vağtliü vağtin
7676. Gözedüb oldıladı Ĥaęęa sād
Bulara beyt olmiŐ idi mesācid
7677. Cemā‘atle kılurlardı namāzı
Çıkarub Tañrı ĥaęęın çoğu azı
7678. Bugün bu mertebeyi buldı bunlar
Aluban getdiler uğmağa anlar
7679. Taĥassür eyledüm anlara ğāyet
Didüm yā Rabbi baña kıl ‘ināyet
7680. Beni de eyle mālİK ben de virem
Zekāt tā kim bular ĥāline irem

7681. Hemān bir kerre de virmek yiter uş
İrişdi sem‘ūma ilhāz idüb gūş
7682. Didi yā Bāyezīd anlar da hoşdur
Evet faḫruñ maḫāmı key o gūşdur
7683. Bulardan elli biñ er toḫdur anlar
Olardur sevgülü bahtlu cānlar
7684. Ḥaber virdi Resūl³⁵⁰⁹ ol ḫavle tekrār
Budur sözlerde söz key bil muḫarrer
7685. Didi³⁵¹⁰ faḫrum benüm faḫr oldı ol Ḥān
Degül dünyā ile faḫr idem el’ān
- [SR 229b]
7686. Bu ḫalk üzre benüm faḫrum budur dir
Var imdi ol maḫāma eyle tedbīr
- [AÜ 409], [BR 206a]
7687. Zīra şabr idici dervīşler ey yār
Yegdürür³⁵¹¹ şabr iden bāylardan anlar
7688. Delīl uş naḫl olunsun bunda bil var
Özüñ dünyāya virme olduñ evkār
7689. Hemān ancak berā-yı maşlahat çün
O söz ancak gerekdür anda pes çün ³⁵¹²

³⁵⁰⁹ AÜ, BR, HM: Resūl>Resūlu’llāh

³⁵¹⁰ SR: Didi>Didüm

³⁵¹¹ AÜ, BR, HM: Yegdürür>Yegindür

³⁵¹² 7689/7691 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

7690. Muḥabbet eylemek olmaz gönülden
Ve hem ḥubda şaḳın kızdān oğuldan

7691. Mecāzen olsun anlarda muḥabbet
Ḥaḳīḳat Ḥaḳḳuñ olsun dir Muḥammed

³⁵¹³Ḳāle'n-Nebīyyu 'Aleyhi's-selām: *El-faḳru faḥrī ve bihi ifteḥaru*³⁵¹⁴

[HM 212a]

7692. Görüñ eydür Resül ol Şāh-ı kevneyn
Faḳīrler nice efḍaldür işit sen

7693. Didi el-faḳru faḥrī ol münevver
Benüm faḥrum anuñla dir o server ³⁵¹⁵

7694. Benüm fazlum Ḥaḳuñ fazlından el'ān³⁵¹⁶
Nice efḍaldür anlar üzre yeksān

7695. Ğanī üzre faḳīrler eyledür dir
Ve hem uçmağa öñden gireler dir ³⁵¹⁷

7696. İşit uş yine naḳl olsun eḥādīş
Ḳadīm³⁵¹⁸ iste ki bunlar oldı ḥadīş

Ḳāle'n-Nebīyyu 'Aleyhi's-selām: Faḳlu'l-fuḳarā'i 'alā'l-ağniyā'i keḑādli 'alā cemī'i mā ḥalaḳa'llāhu ve Ḳāle 'Aleyhi's-selām: Li külli şey'in miḑtāhun ve miḑtāhu'l-cenneti ḥubbü'l-fuḳarā'i ve'l-mesāḳine'l fuḳarā'illezīne lā ya'lemüne'n-nāse el-cū'i ve merḑıyye³⁵¹⁹

³⁵¹³ Bu başlık SR nüshasında bir sonraki bölümde yer almaktadır.

³⁵¹⁴ "Nebî (sav) buyurdu ki: Fakirlik benim övüncümdür. Ben onunla iftihar ederim."; Aclûnî, a.g.e., 2/87.

³⁵¹⁵ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

³⁵¹⁶ SR: Benüm fazlum Ḥaḳuñ fazlından el'ān>Ve hem fazlum Ḥaḳuñ ḥaḳından el'ān

³⁵¹⁷ SR: Ve hem uçmağa öñden gireler dir>Şalavāt vir Resüle Ḥaḳḳa tekbīr

³⁵¹⁸ AÜ, BR, HM: Ḳadīm>Muḳīm

³⁵¹⁹ "Nebî (sav) buyurdu ki: Fakirlerin zenginlere üstünlüğü benim Allah'ın diğer yarattıklarına üstünlüğüm gibidir. Her şeyin bir anahtarı vardır. Cennetin anahtarı ise yoksul

7697. Didi her nesneniñ miftâhı vardur
Eger açsayduñ anuñla açılır
7698. İşit miftâh-ı cennet n'oldı ey yār
‘Ayān olsun ma‘ānī dilde tekrār
7699. Faķīrler hem mesākīn sevmek oldı
Olar birle ma‘ānī şerhe tıldı
7700. Evet anlardur illā ol faķīrler
Ki böyle didi ol Sulţān-ı ebrār ³⁵²⁰

[SR 230a]

7701. Marazın şıhhatin kılmaya bu nās
Fuķarā içre anlardur olan hās
7702. Pes andan ma‘lūm oldı kim ey miskīn
Bu dervīşleri sevmek çün ivesin
7703. Buları sevmeden añlañ nedür hāl
Nebīler hulķıdur dir iş bu aḥvāl
7704. Ve hem anlarla tırmaķdan neler var
Kim andan ola hāsıl menfa‘atler
7705. Sa‘adet hulķıdur anlarla tırmaķ
Şekāvetdür olardan giñ oturmaķ
7706. Olardan kaçmaķ ef‘āl-i münāfıķ
İmiş key şaķla bu sözdür muvāfıķ

ve düşkünleri sevmektir. Öyle ki fukara insanların çoğu açlığı ve hastalığı bilmezler.”; Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn, Za‘ıfu Cāmi‘us-Sağır, Mektebetü’l-İslamiyye, Beyrut, 1979, 1/1932.

³⁵²⁰ 7700 ve 7701 numaralı beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

[AÜ 410], [BR 206b]

7707. Ve hem anlara ta‘n itmek nedendür

Yolu toğrı diyüb³⁵²¹ egri gidendür

**Ğāle'n-Nebiyu 'Aleyhi's-selām: Ğubbü'l-fuğarā'i ve'l
mesākīne min ahlākı enbiyā'i ve'ş-şālihīne ve buğzu'l-
fuğarā'i min ahlākı'l-münāfık³⁵²²**

[HM 212b]

7708. Olardur zeyn olan insān içinde

Egerçi fağrı var ad sān içinde

7709. Olar oldur ki buldı fağrı-tāma

Vücüdten ger eger māldan bu tāma ³⁵²³

7710. Olardur rehber olan nāsa Ğağğa

Olara şındı cām-ı Ğurbī sağğa

7711. Olardur nāsı ol Ğağğa irüren

Sa‘adet tācını başa virüren

7712. Oları sevmeyenler anda gelmez

Ve hem kendin sa‘adet içre bulmaz

7713. Bu ef‘ali gider varısa sende³⁵²⁴

Bular iğvā-yı şeytān oldı tende

7714. Ve her kim varsa bir dervīşe ey cān

Ziyāret çün dir ol mağbüb-ı Sultān

³⁵²¹ AÜ, BR, HM: diyüb>ğoyub

³⁵²² “Nebî (sav) buyurdu ki: Yoksulları ve miskinleri sevmek nebîlerin ve sâlihlerin ahlākındandır. Yoksullara buğzetmek münāfıkların ahlākındandır.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı)

³⁵²³ 7709/7712 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

³⁵²⁴ BR, HM: varısa sende>varısa ger sende

7715. Ki bunlardan murād olmuş meşāyih
Bular oldu ki bu aḥvāle lāyih ³⁵²⁵

7716. Yāḥuz bir ‘ālime varsa bil anı
Ziyāret kıлмаğa kaçd ide ya‘ni

7717. Her adum çün yazar ol Rabb ü Mevlā
Qabul olmuş bir rüchümüzden añla

[SR 230b]

7718. Ve hem dir her sa‘at ol Hāq Te‘ālā
Gicede ger ki gündüzde Te‘ālā

7719. Olar çün ‘arz ider raḥmet kılor yār
Resūle anları hem vire³⁵²⁶ envār

7720. Daḥı dir bir ḥadīşde ol Muḥammed
Nice gördi kim ol bu³⁵²⁷ faqr-i minnet

7721. Anuñla faḥr ider maḥbūb-ı ḥazret
Var imdi bu maqāma eyle ḡayret ³⁵²⁸

7722. Özüñe zeyn it aḥlāk ı ḥamīde
Yaramaz ḥulkı қо virme nümüde

7723. Buyurmuş bir ḥadīş uş Şāh-ı kevneyn
Qabul itseñ irişe saña ‘avneyn

³⁵²⁵ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

³⁵²⁶ SR: vire>virür

³⁵²⁷ AÜ, BR, HM: bu>gör

³⁵²⁸ 7721/7724 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

7724. Olasın dünyede āhretde rāhat
İrişmeye olardan saña ‘āhat

**Ḳāle’n-Nebiyu ‘Aleyhi’s-selām: Ḥulḳı’s-sū’i’l-ḳabīḥ lā
yedḥulu’l-cennet³⁵²⁹**

7725. Ki ya’ni ḥulḳ-ı çirkin kimseler bir
Olar uçmağa girmez ṭamuya dir

7726. Girerler key şaḳın ḥulḳ-ı ḳabīḥden
İrağ eyler seni dergāh-ı Ḥaḳdan

7727. Tevāzu‘ yā fetā fī külli ḥīn
Ve lā buğza ve lā kibre maṭīn

7728. Yüri alçaḳlık eyle yā yiğit sen
Tekebbürlükle faḥr itme baḳub sen

7729. Naḳar ḳıl aşlıña dā’im nedensin
Ki birdir hem meniden ḥalḳ olansın

7730. Şu kim ol bir avuç ṭopraḳ olısar
Ölüncek göz aḡzına ṭolısar

[AÜ 411], [BR 207a]

7731. Aña ne faḥr u nāz itmek gerekdür
Pes ol yolda ölüp gitmek gerekdür

7732. Tekebbürlük o ṭopraḳdan gelür mi
Tekebbürlükle menzil alınur mı

[HM 213a]

³⁵²⁹ “Nebî (sav) buyurdu ki: Kötü huylu olan kimse cennete giremez.”; Ahmed İbni Hanbel, Müsned, 1/209; Tirmizî, Sünen, Birr ve’s-Sıla, 29, Hadis No: 1945, IV, 334; İbn Mâce, Sünen, Edeb, 10, Hadis No: 3691, II, 1217.

7733. Gör ol toprağı her vech üzre qābil
Yoğursañ her ne kılsañ emre kâ'il
7734. Yüzün dā'im urub alçaqlık eyler
Başar her tã'ife dinmez ne söyler
[SR 231a]
7735. Gel imdi sen dağı aşluñ unutma
Yola toğruca git egriye gitme
7736. Şu kim miskinlik ile kıldı tã'at
Bulur cennetde envā'-ı maqāmāt
7737. Qabul itdi çün alçaqlığı ol yir
Cemī' ni'met pes andan oldı zāhir
7738. Ey derviş sende alçaq ol ki şan yer
Vücūda gele senden menfa'atler ³⁵³⁰
7739. Ki ya'nī ma'rifetler ola zāhir
Olasın ol qabāyiđ fi'le tāhir
7740. Tekebbürligi put itme özüñe
Yavuz qaşd eyleme sen kendüzüñe
7741. Tekebbürlük hemān şeytān işidür
Anuñ ehli olan şanmañ kişidür
7742. Ki Yaħyā bin Mu'āz eydür işidüñ
Neşāyiđ birle bunda bir iş idüñ

³⁵³⁰ 7738 ve 7739 numaralı beyitler SR'de yok.

7743. Hakuñ her ögüdi Qur'ānda vardur
Oñat añlañ ki bu bir hoş haberdür
7744. Ki dört dürlü³⁵³¹ kişinüñ gönli hergiz
Kabul itmez naşihat añlañuz siz
7745. İşitmez Hāk sözün kendüliginden
Çağırşañ³⁵³² yoldurur ol kulağından
7746. Anuñ dünyā sevendür añla biri
Muhabbet kande girsün var mı yiri
7747. İkinci yārinin añandur ol bil
Anuñ çün guşsa çekseñ çekme ey dil

[AÜ 412], [BR 207b]

7748. Kefildür Hāk size virmekde rızkı
Kamunuñ anda gizli şaklı rızkı
7749. Oñat³⁵³³ eyleñ bu yolda i'tikādı
Kelāmın naql ider gör bunda Hādī

[HM 213b]

7750. Üçünci ol hasüdlük eyleyenler
Eyü fi'le yavuzluk söyleyenler
7751. Hasüdlardan kaçuñ dir Hāk Te'ālā
Gelüb baña şığınmağdur pes evlā

³⁵³¹ AÜ, BR, HM'de "dürlü" yok.

³⁵³² AÜ, BR, HM: Çağırşañ>Çıkarşan

³⁵³³ SR: Oñat>Evet

7752. Bu resme kavlı ider anlar çün Allāh
Hasūdlar ideler ol günde çok āh

7753. Hasūdlar aşşı kılmaz ol hasedden
Şanasın et çeker olmuş cesedden

[وَأِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ ...]

Qavluhu Te‘ālā: *Ve inne minkum illā ‘indenā ḥazā’inhā*
³⁵³⁴ **Qāle ‘Aleyhi’s-selām:** *Ve’l ḥasūdu lā yesūdū inna’llāhe*
*lā yuḥıbbu’l mütekebbirin*³⁵³⁵

[SR 231b]

7754. Budur dördüncisi ‘izzet ü ḥurmet
Sevüb key ululuk gözleye her vaqt

7755. Ki her yirde hemān kendinden efdāl
Kimesne şanmayub olmaḳ mufaşşal³⁵³⁶

7756. Bu ef‘allü kimesne uşda ey cān
Getürmez qalbe ol hiç va‘z u Qur‘ān

7757. Bulur ef‘ālīñ āḥir anda ol er
Ne aşşı ide olmaḳ bunda server

7758. Öñi ‘izzet şoñı zillet nedendür
Bu ḥāle uğrayanlar kibr idendür

7759. Ḥadīş uşta Resūlden yādigār al
Pes andan añla vaşfın n’olısar ḥāl

³⁵³⁴ Bu āyetin doğru şekli: “Ve in min şey’in illa ‘indenā ḥazā’inuhu...”; “Hiçbir şey yoktur ki hazineleri yanımızda olmasın...”, (Hicr, 21)

³⁵³⁵ “Nebî (sav) buyurdu ki: Hasetçi mutlu olamaz. Allah kibirlenenleri sevmez.”; Aclûnî, a.g.e., 1/359.

³⁵³⁶ AÜ, BR, HM: mufaşşal>mufazżal

**Ḳāle'n-Nebīyyu 'Aleyhi's-selām: Ṭālību'd-dünyā ekberu
terkin eberrū³⁵³⁷**

7760. Ey dünyāya ṭaleb iden kimesne
Murāduñ ḥayr u iḥsān eylemekse
7761. Anı terk eyleyüb³⁵³⁸ vazgelmek andan
Ḥayırlıdur dirüb ḥayr eylemekden
7762. Ki dünyā cem' idenler key bilüñ siz
Nite siz anı Allāh çün virürsüz
- [AÜ 413], [BR 208a]
7763. Ki kıymaz degme er virmege anı
Bu sözde dutmağıl³⁵³⁹ sen hiç gümānı
- [HM 214a]
7764. Anı terk eyle var kıl fakr-i ārzū
Gehī ni'met yi gāh etimekle şu
7765. Oturğıl dā'imā dervīşler ile
Yiter kıal bunda dünyā işleriyle
7766. Oturmağ anlaruñla dir o Sulṭān
İşit kim ne kıadar fazl ide Sübhān
7767. Oturmuşdır hemān ol cennet içre
Benümle dir Muḥammed kıılma hicre³⁵⁴⁰

³⁵³⁷ "Nebî (sav) buyurdu ki: Dünyāya tâlip olmaksansa onu terk etmek daha iyidir."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

³⁵³⁸ AÜ: terk eyleyüb>terk idüb

³⁵³⁹ SR: tütmağıl>dutmağıl

³⁵⁴⁰ 7767/7798 arası beyitler SR'de yok.

7768. Bular uçmağa çünkim ire düpdüz
Ne deñlü yıl ğaniden didi beş yüz
7769. Şolar kim şabrı yoǵdur kırk yıl önden
Girerler didi Peyğamber bil ol gün
7770. Eyitdi ‘Ā’işe ana Resüle
Seni ǵande bulam ol günde söyle
7771. Beni dervişler ile bulasın var
Bu deñlü fazl ide anlara Ğaffār
7772. Ebū Sa‘dī rivāyet ǵıldı bir gün
Gelüb bir kimse didi ey yüzi gün
7773. Veya Hāǵǵuñ Resüli Şāh-ı kevneyn
Fedā ǵıldum yoluñda baş u cān ben
7774. Beni eyle delālet sen bir işe
Budur dem tā ki dermāna irişe
7775. Resūlu’llāh eyitdi añla ey dil
Diyem her ne didi olmaya tebdīl
7776. Ki var dünyāyı terk it oldur evlā
Ki tā sevsin dilersen Rabb ü Mevlā
7777. Buyurdı hem yine ol bedr-i eflāk
Anuñ şānındadır levlāke levlāk
7778. Ki bir derviş ki şabr itse eger ol
Gidersen ger budur ol Hāǵǵa key yol

7779. İki rek‘at namāzın diñleñ anuñ
Ne deñlüdür atında ađniyānuñ
[AÜ 414], [BR 208b]
7780. ayırludur olaruñ yetmişinden
Anuñ ün geçdiler dünyā işinden
[HM 214b]
7781. Yine naql eyler ol maħbüb-ı Settār
Eger bir bāy ile bir dervīş ey yār
7782. İki bir ‘amel işlerse ger dir
Berāber olmaya var eyle tedbīr
7783. O bāy virmek gerek biñ altun ey yār
Berāber andan olmuş ola kim var
7784. Yanınca nice virsün altun ol er
Faķīr yegdür ğanīden bu muarrer
7785. İşit uşda Resūlden yine tekrār
‘İbādet yegri key üç dürlüdür dir
7786. Biri zühddür biri ‘ilm oldu anuñ
Budur aşlı görüñ uşda beyānuñ
7787. Biri dervīşlik ol a‘māl-i şālīh
Kim oldır aķ yoluñda key meşālīh
7788. Melekler üzre medħ olmaķ zī-devlet
Yür imdi ıl anā‘at eyle ‘uzlet

7789. Gelüb bir kimse şordı ol Resüle
Ki dervîşlik nedür ol pîr uşüle
7790. Didi bir haznedür Hâk haznesinden
Geçerse kim ol nefis ârzüsından
7791. Evet bir haznedür kim Allâh anı
Kime virür işit iş bu beyânı
7792. Didi mürsellere virmişdür Allâh
Ve hem dervîşlere ol ‘âl-i dergâh
7793. Virilmez ğayra dir iş bu hazîne
Kerîm kullardur anlar bî-hazîne
7794. Bu dervîşlik beĝâyet hûb-ı ra‘nâ
Evet degme kişi girmez o hâna
7795. Resûlu’llâh buyurmuş bu cevâbı
Bil andan dervîşüñ n’olmuş şevâbı
7796. Huzâ bâyları dünyâ toprağından
Faķîrler oldı cennet toprağından
[AÜ 415], [BR 209a]
7797. Çü dervîşleri Hâk cennetden itdi
Anuñ çün bunda anlar faķra yitdi
[HM 215a]
7798. Aşımaz ehl-i dünyâ gör bu faķre
Aña yeg âhireden aķçe naķre

[... وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ]

Қавлуһу Те‘ālā: *İnnallāhe lā yuḥıbbu’ş-şābirīne*³⁵⁴¹ ve ‘an Ebū Hureyre Rađıya’llāhu ‘anhu қāle Resūlu’llāh ‘Aleyhi ve Sellem: *İnnallāhe Те‘ālā ḥalāқа’l-fuқarā’e min turābi’l-cenneti ve ḥalāқа’l-ağniyā’e min turābi’d-dünyā*³⁵⁴² ve ‘an İbni Muқātil қāle’n-Nebiyyu ‘Aleyhi’s-selām: *Enne fuқarā’e ümmetī deḥale’l-cennete қable’l-ağniyā’ihimu’l ḥamsetü mi’ete ‘āmin*³⁵⁴³

7799. Yine emr itdi ol envār-ı ma‘nī

Kim incitdiyise bir dervīşi ya‘nī

[SR 232a]

7800. Ol on kez Ka‘beyi yıķmışdur el’ān

Ve hem ‘arşı dir ol maḥbūb-ı Sulṭān

7801. Hem öldürmişcedür on biñ ferişteh

Şaқın imdi özüñ var her bir işte³⁵⁴⁴

7802. Қatī zahmet çeker ol anda gāyet

Sevindürseñ velī bulduñ sa‘adet

7803. Bugün bunda iderseñ nefsi şālih

Görürsün cennet içre çok meşālih

7804. Budur ol naқle şāhid uş kelāmı

Anuñ naқlinde hiç yañlış ola mı

³⁵⁴¹ Ayetin doğru şekli: “V’allahu yuḥıbbu’ş-şābirīne”; “Allah, sabredenleri sever.”, (Âl-i İmrân, 146)

³⁵⁴² “Ebū Hureyre’den (ra) rivâyetle Nebî (sav) buyurdu ki: Şüphesiz ki Yüce Allah, yoksulları cennetin toprağından zenginleri de dünyanın toprağından yarattı.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

³⁵⁴³ “İbn Mukâtil’den (ra) rivâyetle Nebî (sav) buyurdu ki: Şüphesiz ki ümmetimin fakirleri zenginlerden beş yüz yıl önce cennete girer.”; Tirmizî, Sünen, Zühd, 37; İbn Mâce, Zühd, 6; Ahmed İbni Hanbel, 2/296.

³⁵⁴⁴ AÜ, BR, HM: işte>işde

Ḳāle'n-Nebiyu 'Aleyhi's-selām: Men ezze'l-fuḳarā'i feke ennemā hedeme'l-Ka'betu 'aşara merrātin ve hāzihi'l-'arşi eyḍan feke ennemā ḳatele elfe melekin ³⁵⁴⁵ ve Ḳāle 'Aleyhi's-selām: Ümmetī men temesse sünneti ve 'amele şerī'atī ³⁵⁴⁶

7805. Baña ümmet odur kim ḫuta³⁵⁴⁷ sünnet

Şerī'at içre ide Ḥaḳḳa minnet

7806. Pes ümmet ma'lūm oldı aña ey yār

Ve dervişlik nenüñle ola kim var

7807. 'Amel itmek Resūlüñ sünnetiyle

Hem aşḫāba uya ḳavlen vü fi'lā

[HM 215b]

7808. Nitekim bu zamān ḫalkında vardur

Ki dünyāyı olar ma'būd idüpdür

[AÜ 416], [BR 209b]

7809. Ve hem dünyāsı dīni olısardur

Anuñla içi ḫaşı ḫolısardur

7810. Ve hem 'avratların ḳıble dutuna ³⁵⁴⁸

Ve hem himmetlerin dā'im buḫuna

7811. Olaruñ himmeti pes ḳarnına dir

Resūlu'llāh ider pes böyle taḳrīr

7812. Unutmuş Ḥaḳḳı olmuş şöyle azgun

Ḳonar dünyāya şan cīfeye ḳuzgun

³⁵⁴⁵ "Nebî (sav) buyurdu ki: Yoksullara eziyet eden Kâbe'yi ve arşı on defa yıkmuş gibi olup bin meleği katletmiş gibi olur."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

³⁵⁴⁶ "Nebî (sav) buyurdu ki: Ümmetim, sünnetime sımsıkı sarılır ve şeriatımla amel eder."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

³⁵⁴⁷ SR: ḫuta>duta

³⁵⁴⁸ SR: dutuna>ḫutuna

7813. Ne ikrār gözedür anlar ne ‘ahdi
Hemān māl yıgmağadur cidd ü cehdi

7814. Şakınmaz anlar ašlā hiç yalandan
Hiç añmaz şoñra başa ne gelenden

7815. Țonadur ‘avratın serper ĩmānın
Odur fikri cihānda Țılmış āyın

[SR 232b]

7816. Odur Țible dimekden³⁵⁴⁹ pes murādı
Olar kim ehl ola ehlüñ aradı

7817. Gerekdür her³⁵⁵⁰ kiři³⁵⁵¹ eřiñ Țonada
Evet inşāf ile yok kim ziyāda

7818. Anuñ çün Țonmaya sünnet cemā‘at
Namāz terk eylemek ĥuz cürmü ġāyet

7819. Kiři göñlünde neyse sevgü maĥşūd
Anı itmiş olur fi‘linde ma‘būd

7820. Gerek olsun hevāyı ger ‘avrat³⁵⁵² dir
Hemān oldur ĥadıř āyetde taĥrİR

**Țavluhu Te‘ālā: Efera eytumu’n-nāse etteĥazū ālihehu
hevāye³⁵⁵³ ve Țavluhu ‘Aleyhi’ s-selāmu: Seye’tī zamānun
‘alā ümmeti hemmithum bütünühum ve Țibletehum
nisā’ehum dīnehum dirā’ehum³⁵⁵⁴**

³⁵⁴⁹ SR: dimekden>dimekdür

³⁵⁵⁰ HM: her>er

³⁵⁵¹ SR: kişi>işi

³⁵⁵² AÜ, BR, HM’de “‘avrat” kelimesi yok.

³⁵⁵³ “Allah (cc) buyurdu ki: İnsanlardan bazılarını görürsün ki onlar hevā ve nefislerini ilāh edindiler.”; (Hadis-i Kudsi olarak geçen sözün kaynağı bulunamadı.)

³⁵⁵⁴ “Resülullah (sav) buyurdu ki: İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki, bütün endişe ve gayretleri karınları (*mīde ve şehvet*) için olacaktır. Şerefleri malları ile ölçülecek, kibleleri

7821. Bu dervîşler aña kande uçarlar
Bu işlerden olar bil key kaçarlar

7822. Olar bir halkdur uş Hâk üzre durmuş
Olur ıslâh pes anda gelen azmış

[HM 216a]

7823. Olardur t̄alibi dosta irüren
Şırât-ı müstak̄im üzre dururen³⁵⁵⁵

[AÜ 417], [BR 210a]

7824. Olaruñ sevgü kalbinde hemân dost
Bular açmadılar ancağ bil ey dost

7825. Olaruñ haqqına uş³⁵⁵⁶ âyet Allâh
Nazar kıl ne buyurmuş Hâzretu'llâh

[... أُولَئِكَ الَّذِينَ أَمَّنَّا اللَّهُ قُلُوبُهُمْ لِلتَّقْوَى لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ]

**Qavluhu Te'ālâ: Ulâ'ike'llezînemteḥana'llâhu kulübehum
li't-taḳvâ lehum mağfiratun ve ecrun 'azîm** ³⁵⁵⁷

7826. Didi anlar olardur Hâk Te'ālâ
Olaruñ gönlini ihlâş nûrıyla

7827. Münevver hem müzeyyen kıldı Raḥmân
Ma'âşinuñ cemî'sinden ey cân

7828. Qılupdur pāk-i şâfî şöyle kim var
Qodı taḳvâyı anlarda o bîmâr

kadınları olacaktır. Dinleri de dirhem ve dinarları olacaktır. İşte onlar mahlûkâtın en şerlileridir. Onların Allah katında hiçbir nasipleri yoktur.”; Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, XI, 192/31186.

³⁵⁵⁵ AÜ, BR, HM: dururen>tururen

³⁵⁵⁶ AÜ, BR, HM: uş>pes

³⁵⁵⁷ “İşte onlar, Allah kalplerini takva için imtihan etmiştir. Onlar için bir mağfiret ve büyük bir ecir vardır.”, (Hucurât, 3)

7829. Dolandurdı olaruñ albi ire
Cemī‘ a‘zālaruñ uydurdı emre
7830. Ki tā ol dile tābi‘ olub anlar
‘İbādetle müzeyyen ola her bār
- [SR 233a]
7831. Zīra ma‘lūmdur ol beg olsa şāliḥ
Görür ‘asker ḥayır işden meşāliḥ
7832. Olur ‘adl ile ma‘mūr memleket bil
Sürür üzre durur³⁵⁵⁸ pes cümle şār il
7833. açan beg zālīm olsa ölse fāsıḳ
Rā‘iyyet aña uysa bā-muṭābıḳ³⁵⁵⁹
7834. Yıılır memleket zūlm ile cümle
ılır ḥalkı ‘abeş yirlere ḥamle
7835. ‘Azīz imdi bu a‘zāyı ma‘a‘d-dil
ıyāsın böyle ılmış ehl-i temşīl
7836. işinüñ albi taḳvā ile olsa
Bu a‘zālar dürüst ger aña uysa
7837. Günāhlar olısar tebdīl şevāba
açan kim gelseler anlar bu bāba
7838. Ve hem Ḥaḳ āḥiretde viriserdür
Merātib birle ma‘mūr idiserdür

³⁵⁵⁸ BR: durur>urur ; SR: durur>olur

³⁵⁵⁹ AÜ, BR, HM: bā-muṭābıḳ>olsa ṭābıḳ

[HM 216b]

7839. Neler hāşıl olur anlara ol gün
Yirin³⁵⁶⁰ görse eger halk ola Mecnūn

[AÜ 418], [BR 210b]

7840. Bu dervişlik Resūle uymak olmuş
Uyanlar nūr-ı imān birle tolmuş
7841. Severseñ oldurur pes añla şahid
Sevenler olısar bir gün meşāhid
7842. Bize Qur'an çü bu resme haber dir
Muhabbet çün var imdi eyle tedbir

[فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ]

³⁵⁶¹ **Qavluhu Te'ālā:** *Fe emme'llezīne āmenū ve 'amilu's-şālihāti fe hum fī ravzatin yuhberūne* ³⁵⁶²

Beyit

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

7843. Gör kemāl-i kudretinden bizi insān eyledi
Luṭf idüb imān u Qur'an bunca ihsān eyledi
7844. Hem Muhammed kim Habībūñ gönderüb eyler mu'in
'Aleme rahmet ü ni'metdür ki yeksān eyledi

Fī Beyān-ı Faşlun Fī Ahvāl-i Şālihīn diñüz hū ³⁵⁶³

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

³⁵⁶⁰ AÜ, BR, HM: Yirin>Birin

³⁵⁶¹ Bu başlık AÜ, BR, HM'de yok.

³⁵⁶² "İman edip salih ameller işleyenlere gelince, işte onlar cennet bahçesinde sevindirilirler.", (Rûm, 15)

³⁵⁶³ Bu başlık ve bu bölüm (7845/7855 arası beyitler) AÜ, BR, HM'de yok.

7845. Anuñ içündür kim anlar didiler her demde hū
Oturub durmağda dā'im dağı her adımda hū

7846. Virürler pes cān u dil ol Һazrete gidüb gümān
İşğıla cāndan olub Һul nūr ile açıla hū

[SR 233b]

7847. Gicede gündüzde Һā'imdür diler dost yoluna
Һodılar Һayrın didiler zīr ile bālāda hū

7848. Gördiler oldur görünen bāķisi fānī hemān
Anuñ adın añub ide ednā vü a'lāda hū

7849. Şiħhat andan buldı anlar Һutdılar hem aña yüz
Didiler oldur hemān ol şiħhat u emrāzda hū

7850. Anı bilen aña döndi māsivādan yudı el
İdinüb maķşūd didiler serrā vü Һarrāda hū

7851. Çünkü bunda zıkr olan ol anda dağı öle ol
Didiler maķşerde hem cennet-i Me'vā ile hū

7852. Cān u baş Һoyub yolunda oldılar emre muṭī'
İtdiler tevħīd didiler lā ilāhe illā da hū

7853. Bildiler maķşūd odur hem Һayrı Һubbin Һodılar
İsm-i a'lāsın didiler evlā vü uħrāda hū

7854. İrdiler uş bir maķāma kim ebed bulmaz fenā
Gör ne menzile irerdi dünya vü 'uķbāda hū

7855. Birine tefsīr beyānın idelüm 'aşıqlara
Ger 'ināyet eyleye luṭf idüben fetħ ide hū

[قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ ...]

Қавлуһу Те‘ālā: *Қул ин күнтүм туһиббүна’лләһе фе’теби‘уні уһһибкүму’лләһу* ³⁵⁶⁴

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

7856. Eyit sen yā Muḥammed ümmetüñe
Budur olan gerek pes himmetüñe ³⁵⁶⁵

7857. Eger Ḥaḳḳı severseñüz ki baña
Uyuñ irmek dilerseñüz pes aña ³⁵⁶⁶

7858. Oluñ tābi‘ kim ol Ḥaḳ daḥı sizi
Sevüb hem daḥı sizden ola rāzı

7859. Bu āyetden mu‘ayyen añlanan bu
Ve hem andan da ki Ḥaḳ didi tābu ³⁵⁶⁷

7860. ‘Alāmet bu ola ḥükmine tābi‘
Muḳī‘ olmağa ide Ḥaḳḳa sa‘yi

7861. Daḥı dünyā vü aḥret içre uş ḳāl
Ḥaḳḳı sevmekden özge n’olısar ḥāl

7862. Sa‘ādet aña kim Ḥaḳ ola dostı
Neye şunsa anuñ vaşl ola destı

7863. Ḥaḳḳı sevmek bilüñ farz oldı nāsa
Nedür aḥret ³⁵⁶⁸ disem gelmez ḳıyāsa

³⁵⁶⁴ “De ki: Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”, (Âl-i İmrân, 31)

³⁵⁶⁵ AÜ, BR, HM: Budur olan gerek pes himmetüñe>Eger Ḥaḳḳı severseñüz ki baña

³⁵⁶⁶ Bu beyit SR’de var.

³⁵⁶⁷ SR: Ve hem andan da ki Ḥaḳ didi tā bu>Ve hem andan da kim Ḥaḳ didi tapu

³⁵⁶⁸ AÜ, BR, HM: ahret>ecrin

[SR 234a]

7864. Olur her dem murāduñ anda hāşıl
Nihāyet olasın urbında vāşıl

7865. Sa‘adet bābı her dem dūrlū dūrlū
Açılır üstüñe ne varsa³⁵⁶⁹ bağlu

[HM 217a]

7866. Muiblik birle mabūblik bulasın
amu ađlamađa anda gūlesin ³⁵⁷⁰

[AÜ 419], [BR 211a]

7867. Dilüñde zıkrin it dā'im Huzānuñ
Yaradılmış ulısın sen Huzānuñ

7868. Saña lāyık budur kim cān u dilden
Anuñ zıkrin giderme söyle³⁵⁷¹ dilden

7869. Görüñ ol zıkr için bir aç haberler
Diyenler olısarlar mu‘teberler

[غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ...]

‘An Zeyd bin Şālih ve Ebī Riyāh Rağıya’llāhu ‘anhumā
ennehu k̄ale se’elte ‘an Ebī Bekr Şiddīk Rağıya’llāhu
‘anhu min hāzihi āyete avluhu Te‘ālā: *Ġāfirī’z-zūnūbe
ve ābili’t-tevbe şedīdü’l-‘iķāb* ³⁵⁷² ‘an ma‘nāhu fe k̄ale
Ebū Bekr ‘an Resūla’llāhi ‘Aleyhi’s-selām: *Ġāfira’z-zenbi
bi enne k̄ale lā ilāhe illa’llāh bi’l-cehri şedīdü’l-‘iķābi limen
lā tekūlü lā ilāhe illa’llāh bi’l-cehri ve ābili’t-tevbe limen
lā ilāhe illa’llāh bi’l-aĥfā* ³⁵⁷³

³⁵⁶⁹ AÜ, BR, HM: ne varsa>varısa

³⁵⁷⁰ SR: amu ađlamađa anda gūlesin>amu ađlama anda hem gūlesin

³⁵⁷¹ AÜ, BR, HM: söyle>şöyle

³⁵⁷² “O, günahı bağışlayan, tevbeyi kabul eden, cezası şiddetli olandır.”, (Mü’min, 3)

³⁵⁷³ “Zeyd b. Sālih (ra) ve Ebī Riyāh (ra) tarafından nakille Yüce Allah’ın bildirdiği
“*Ġāfirī’z-zūnūbe ve ābili’t-tevbe şedīdü’l-‘iķāb*” āyeti Ebū Bekir Sıddīk’e (ra) sorulduđunda
Ebū Bekir (ra), Resūlullāh Aleyhisselāmdan rivāyetle şöyle buyurdu: Şüpheşiz *lā ilāhe illallah*

7870. Rivāyetdür Resūlden naql iderler
Ne kim ol söyledi pes anı dirler
7871. Ki Zeyd oğlu³⁵⁷⁴ Şalāḥ dir bir rivāyet
Ribāḥuñ³⁵⁷⁵ atasından kı l ri‘āyet
7872. Ebū Bekre didi şordum ben anı
Bu āyet ma‘nīsinden kı l beyānı
7873. Nedür güncin pes anuñ ide³⁵⁷⁶ izhār
Kelām itdi hemān³⁵⁷⁷ ol yār-ı dildār
7874. Didi her kim ki zıkr itse İlāhı
Günāhuñ yarlıgar ol pādişāhı
7875. Eger cehren iderse böyledür iş
Pes andan olmaz aña anda teşvīş
7876. Eger ihfā ile kılsa n’ olur ḥāl
İder Ḥaḳ tevbesin maḳbūl budur ḳāl

[HM 217b]

7877. Ki kim zıkr itmese cehren ve ihfā
Ki hergiz görmez ol luḳfından evfā

[SR 234b]

7878. ‘Azāb eyler aña pes anda Ma‘būd
Anuñ çün itmemiş zıkrin o maḳşūd

lafzını açıkça söyleyene şiddetli azap olmayıp günahları bağışlanır. Fakat *lâ ilâhe illallah* lafzını açıkça değil gizliden söyleyenin tevbesi kabul olmaz.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

³⁵⁷⁴ AÜ, BR, HM’de “oğlu” yok.

³⁵⁷⁵ HM, SR: Ribāḥuñ>Riyāḥuñ

³⁵⁷⁶ AÜ, BR, HM: ide>eyle

³⁵⁷⁷ SR: hemān>hemān dem

7879. Hakkı zıkr eylemek cehren bil anı
Ki farzdur ictihād ehlinde ya‘ni

[AÜ 420], [BR 211b]

7880. Ve ehlu’llāh atında cehr-i sūnnet
Bu zıkrı sen özüñe eyle minnet

7881. Muhaqqıqlar atında hem-unān bil
Didiler cehr-i sūnnetdūr pes aıl

7882. Ve atıldūr Őeyāın ‘askerine
Gerek bāın gerek kim³⁵⁷⁸ eŐkerine

7883. Didiler Ha Te‘ālā ıla mafūr
Kim itse cehr-i zıkrı olısar nūr

*Enne’l-cehra ferīdatiün ‘inde ehli’l-ictihād ve ehli’l-haı
ve’l-cehri sūnnetiün ‘inde’l-muhaııñe ve āle Őeyāıñe ve
āle ba‘duhum ğāfiri’z-zenbi limen āle lā ilāhe illa’llāh
bā zilābin kebirin ya‘nī ya‘nī bi arbin Őedidin³⁵⁷⁹*

7884. Bāzilābin kebirin arbe dirler
O arby ya‘ni kim ālet iderler

7885. Silāhdur atle Őeyān la‘ini³⁵⁸⁰
Belā virmıŐ Huzā ol kelbe anı

7886. Şalınsa zıkr iderken bil günāhı
Hazān-veŐ dōkölūr vaŐ olā āhı³⁵⁸¹

³⁵⁷⁸ AÜ, BR, HM: gerek kim>eger kim

³⁵⁷⁹ “Őüphesiz ki ictihad ehlinin yanında ve Hak ehlinin, sūnnet ehlinin ve muhakkiklerin aıa *lā ilāhe illallāh* demesi farzlardandır. Günahları baıŐlananlardan bazılarının *lā ilāhe illallāh* lafz-ı kebirinde Őeytanlara Őiddetli bir darbedir.”; (Sözün kaynağı bulunamadı.)

³⁵⁸⁰ SR: Őeyān la‘ini>Őeyānı ya‘ni

³⁵⁸¹ AÜ, BR, HM: vaş olā āhı>vāŐıl āhı

7887. Şalınmaq mancınıqdur ol la'ine
Atarlar ğarba vü şarka biline
7888. Nitekim darb-i katle³⁵⁸² oldu âlet
Ve hem çok çok irer ol demde hâlet
7889. Kaçan kim lâ ilâh 'arz ola dile
Atar iblîsi şarka yile yile
7890. Hemân kim dise³⁵⁸³ illa'llâh o sâ'at
Atarlar ğarba itmez 'inâyet ³⁵⁸⁴

[HM 218a]

7891. Beğâyet hüzn-i zillet birle ey yâr
Olur zîr ü zeber âh eyleyüb zâr
7892. Didi ba'zî³⁵⁸⁵ günâhın 'afv ider Hâk
Kaçan kim cehr ider ol bil muhakkak

[SR 235a]

7893. Anuñ çün cehr bir ip boyına baĝlı
İrer bundan ilâ fi'z-zâti 'âlî
7894. Taḥarrük yür günâhın ider 'arı
Hemişe kıla Hâk ol kıla yâri

[AÜ 421], [BR 212a]

7895. Zîra kim cehr-i şıdқан ola fi'l-kâl
Nihâyet ire Hâkdan aña hoş hâl

³⁵⁸² SR: darb-i katle>cehr-i katle

³⁵⁸³ BR, HM: dise>diye

³⁵⁸⁴ AÜ, BR, HM: Atarlar ğarba itmez 'inâyet>Atarlar itmez 'inâyet

³⁵⁸⁵ HM: ba'zî>ya'ni

7896. Kılur taşfiyye dil levhın ider pāk

Anı nūr eyler uş olmışken ol hāk

*Li enne li zilābin fī zikri'llāhi silāhun ilā katli'ş-şeyātini
inde şirāci'd-dīni hüve imāmu'l-müslimīne ve kāle
ba'dahum ġāfiri'z-zenbi limen kāle lā ilāhe illa'llāhu bi'l-
cehri ve'l-terānīk li enne'l-cehra ilā katli'ş-şeyātini ve'l-
terānīk mancınıklar mı e'ş-şeytāni ila'l-meşriki ve'l-
mağribi bi'z-zilli ve'l-huzni ve kābili't-teobi an men kāle
lā ilāhe illa'llāh bi'l-cehri ve'i-taḥarrüki li enne'l-cehra alā
unuḫıhi kayduhu minhu ilā zāti'llāhi Te'ālā ve'l-ḥarekete
ġāfiri'z-zenbi mine'l-mü'minīne bi'ş-şıdkı şedīdü'l-iḳābi
limen lā yekūlü lā ilāhe illa'llāh bi'l-cehri ve'l-aḫfā'i li
enne'l-cehra ke'l-kaşru bi'l-vitri ve'l-ḥaḳīkatü ke'l-kaşrı bi
ğayri'l-vitri naklü min Tefsîrü'l-Ḥarabā ³⁵⁸⁶*

7897. Didi pes Ca'fer-i Şādık o server

Diñüz zikri kim oldur kavı-i ekber

7898. Taḥarrük birle cehren idüb uş sa'y

Ki tā feth ide sizüñ sırrın ol Ḥayy

[HM 218b]

7899. Nitekim didi Nūḫa Ḥaḳ Te'ālā

Ki yā Nūḫ zıkr kıl min zıkr-i a'lā

7900. Taḥarrük birle hem cehren dir Allāh

Aña vahy eyleyüb ol Ḥazretu'llāh

7901. Li enne'l-cehra dir bil ḳaddi'l-İslām

Ve hem şeytān helākin ider³⁵⁸⁷ i'lām

³⁵⁸⁶ "Dinin kandili gibi olan Müslümanların önderi buyurdu ki: "Şüphesiz Allah'ı zikir, şeytanı öldürmek için silahtır." Ve yine buyurdu ki: "Onlardan bazıları günahların bağışlanması için açıkça *lā ilāhe illallah!*" dedi. Açıkça *lā ilāhe illallah* demek şeytanı öldürür ve doğudan batıya mancınıklarla onu taşlar, zelil eder. Açıkça *lā ilāhe illallāh* demek hüznü giderir ve tevbe kabul olunur. Mü'minlerin açıkça, doğruluk ve sadâkatla *lā ilāhe illallah* deyip Allah'ın zâtını zikretmesi şiddetli azabı kaldırır. Şüphesiz bütün halleri açıkça söyleyip (*lā ilāhe illallah* lafzına istinâden) teklemesi (Tevhîd) Allah'ın ulûhiyyet sarayında gizlidir. (*Tefsîrü'l-Ḥarabâ'dan nakl edilmiştir.*); (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

³⁵⁸⁷ SR: ider>eyler

7902. Taḥarrük zenbi maḥv eyler kişiden
Olur ‘aşık hemân ol dem işiden

7903. Eger ‘avrat eger er kim ki dise
Ki din kaydın yarağın eyle yise

[SR 235b]

7904. Şalındukça günâhın eyler ol az
Gel imdi iftitâh it eyleyüb yaz

[AÜ 422], [BR 212b]

Ḳāle Ca‘fer-i Şādık Rağıya’llāhu Ḳülü lâ ilāhe illa’llāh
bi’l-cehri ve’t-taḥarrüki li ennehu ḳāle’llāhu Te‘ālā li
Nūḥin yā Nūḥ ḳul lâ ilāhe illa’llāhu bi’l-cehri ve’t-
taḥarrüki li enne’l-cehra ḳadi’l-islāmi ve helāku’ş-
şeyṭānu’t-taḥarrüki yenhedü’z-zenbi mine’l-mü’miñine
ve’l mü’miñāti bimā ruviye Vehb bin Münebbih ennehu
ḳāle küllü men ḳāle lâ ilāhe illa’llāhu bi’cehri ḥalaḳa’llāhu
minhu meleken lehu ecniḥatü min zebercedin velehu elfü
elfe re’si ve fî külli re’sin elfü elfe veche ve fî külli vechin
elfü elfe fe min ve fî külli fe min elfü elfe lisānin ve fî külli
vechin elfü elfe ‘aynī beḳā limen lâ yeḳülü lâ ilāhe
illa’llāhu bi’l-cehri ve’t-taḥarrüki ve bi külli lisānin
yes’elü mīna’llāhi Te‘ālā raḥmeten li’l-mü’miñine’l-
müznibine ve’l-mü’miñāti li men ḳāle lâ ilāhe illa’llāhu
bi’l-cehri ve’t-taḥarrüki³⁵⁸⁸

7905. Vehbedendür rivāyet ol ḥaber dir
Ki her kim ḳılsa bu zıkr üzre tedbīr

7906. Ki ya‘ni cehr-i zikre olsa ṭālib
Olur rüḥi anuñ nefis üzre gālib

³⁵⁸⁸ **Cāfer-i Sādık (ra) dedi ki:** “İçtenlikle *lâ ilāhe illallah* deyiniz. Çünkü Allahu Teâlâ buyuruyor ki: Ey Nuh! Açıktan ve içtenlikle *lâ ilāhe illallah* deyip teslim olmak şeytanı helâk eder. Mü’min erkek ve kadınlardan günahları siler.” **Vehb B. Münebbih’ten (ra) rivāyet olunur ki:** “Her kim açıktan ve içtenlikle *lâ ilāhe illallah* derse Allah (cc) onların başlarında binlerce zeberced olan melek yaratır. Bu melekler yüzlerinde, ağızlarında ve dillerinde binlerce gözyaşı ile *lâ ilāhe illallah* diyerek kadın ve erkek günahkâr mü’minler için Allah’tan af ve mağfiret dilerler.”; (Hadislerin kaynağı bulunamadı.)

7907. Anuñ cehrinden Allāh halk ıder bir
Melek kim vaşfı hiç olmaya taķrır

[HM 219a]

7908. Zebercedden kıanatlar iki biñ baş
Ve her başda iki biñ yüz ve hem kaş

7909. Ve her yüzde yaratmış iki biñ fem
Her ağızında³⁵⁸⁹ lisānı iki biñ hem

7910. Bu kez her başda ‘aynın iki biñ dir
Şalavāt vir Resūle Hākķa tekbır

7911. Buña eyler beğāyet ağılayub ol
Nazar kıl pes niçün hem n’olısar yol

7912. Olar çün ağılayub zār eyler ol yār
Ki kıılmaz zıkr-i Hākķı eyleyüb ‘ār

7913. Taħarrük birle cehren itmez anı
Ferāh bulmaz yarın maħşerde cānı

[SR 236a]

7914. Ziyānın anlaruñ çün göriser bu
Hemān ağılar olar çün ide kayģu

7915. Diler her diliyle raħmet olara
Ki her kim ide zıkrı āşikāre

7916. Ve hem kendi ider ol zıkrı dā’im
Beğāyet cehre olmuş şöyle kıā’im

³⁵⁸⁹ AÜ, BR, HM: ağızında>ağızda

[AÜ 423], [BR 213a]

7917. Şevābın yazalar kim ide zikri
Ve hem kıla³⁵⁹⁰ gönülden ğayrı fikri

7918. Anuñ dīvānına teslīm iderler
Gerek olan budur ğayrın n'iderler

7919. H̄aber virdi Resūlu'llāh bu naqli
Dutar anı kimüñ varısa 'aqlı³⁵⁹¹

**Ḳāle'n-Nebıyyu 'Aleyhi's-selām: Men semı'a şavti İsrāfil
'Aleyhi's-selām mine'l-meşriki ila'l-mağribi iz ḳālet lā
ilāhe illa'llāhu bi'l-cehri ve't-taḥarrüke'l-'arşi ve'l-
kürsiyyi ve'ş-şemsi ve'l-ḳameru ve'n-nücümü ve's-
semāvāti³⁵⁹²**

7920. Ki İsrāfil kaçan zıkr ide cehren
Şadāsı irişür şehran ve dehran

7921. Ve şarḳdan ire ğarba ol mine'l-arz
Ḳo kim göklerde nice tola avāz

[HM 219b]

7922. Şalınsa her kaçan ol eyleyüb cüş
Şanasın kim olur ol demde bī-ḥoş

7923. Pes andan şoñra 'arş u kürsī ey yār
Semāvāt ḳamer şems şöyle kim var

7924. Ve yılduzlar anuñla cümle bile
Taḥarrük idüben zıkr ide dile³⁵⁹³

³⁵⁹⁰ SR: kıla>ḳoya

³⁵⁹¹ AÜ, BR, HM: Dutar anı kimüñ varısa 'aqlı>Bu bir cevherdi kim cān içre şaklı

³⁵⁹² "Nebî (sav) buyurdu ki: İsrāfil Aleyhisselām'ın doğudan batıya *lā ilāhe illallah* nidāsı açıktan işitildiğinde arş, kürsî, güneş, ay, yıldızlar ve semāvāt harekete geçer."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

³⁵⁹³ AÜ, BR, HM: dile>bile

**Ḳāle'n-Nebiiyyu 'Aleyhi's-selām: Ḳāle ḳāle'llāhu Te'ālā:
İzā zekertenī 'abdī fi nefsihi zekra fi nefsi ve izā zekertenī
fī melā'i zekertehu fī melā'i ḥayru fī melā'i ṣadaḳa³⁵⁹⁴**

7925. Resūlu'llāh ḥaber virdi bu naḳli
Şanasın dürr-i meknūnidi şaḳlı

7926. Buyurdı Ḥaḳ Te'ālā didi ol şāh
Ḥadīş-i ḳudsiyle pes olḡıl āḡāh

7927. Ḳaçan bir ḳul beni zıkr itse maḥfī
Ki ya'ni kendi bile ide ḥavfī

[SR 236b]

7928. Göñülden ḳorḳa dilden ide zıkrı³⁵⁹⁵
Hemān kendi işide ola fikri

7929. Añam³⁵⁹⁶ ben anı nefsümde ḳılub yād
Aña raḥmet ḳılam ben bilem ol ad

7930. Eger cehr ile ḳılsa idem izḥār
Melekler içre olsunlar ḥaberdār

[AÛ 424], [BR 213b]

7931. Aña raḥmet ḳılam pes bile anlar
Melekler içre söylensün ol ebrār

³⁵⁹⁴ "Nebî (sav) buyurdu ki: Allahu Teâlâ dedi ki **"Kulum beni nefsinde zikrederse ben de onu nefsimde zikrederim. Beni bir cemaat içinde zikrederse ben onu ondan daha hayırlı bir cemaat içinde zikrederim."**; Bu Hadis-i Kudsi'nin kaynaklarda geçen orijinal şekli şudur: *"Ben kulumun bana olan zannı üzereyim. O beni zikrettiği zaman onunla beraberim. Eğer o beni kendi nefsinde (gizlice) zikrederse, ben de onu kendi zâtımda gizlice zikrederim. Eğer kulum, beni bir topluluk içerisinde zikrederse, ben de onu, o topluluktan daha hayırlı bir topluluk içinde zikredip hatırlarım."*; Buhârî, Tevhid, 15; Müslim, Zıkr 2, (2675); Tirmizî, Da'avat 142, (3598).

³⁵⁹⁵ AÛ, BR, HM: Göñülden ḳorḳa dilden ide zıkrı>Göñülde ḳorḳa dilde ide zıkrı

³⁵⁹⁶ AÛ, BR, HM: Añam>Aña

7932. Nitekim ol benüm zikrüm ider dir
Halâyık arasında ide tedbîr
7933. Hâyırlı cehren itmekdür didi Hâk
Kaçan şıdkıla olsa ol muhâkkağ
7934. Ki ya‘ni olmaya anda riyâsı
Riyâdan hiç kimesne itmez aşşı ³⁵⁹⁷
7935. Yine bir hoş haber ol Muşafâdan
Zikir hâkında naql itmiş şafâdan

[HM 220a]

Ve ‘an Veheb kâle Resûlu’llâh ‘Aleyhi’s-selâm:
*Halağa’llâhu cebelen fi’l-cenneti min zikri’l-cehri seb‘îne’l
medîneti mine’l-yâkûti ve’l-mercân fî külli medînetin elfü
elfe mahalletin ve fî külli mahalletihi elfü elfe beytin ve fî
külli elfü elfi melekın yeğülüne lâ ilâhe illa’llâhi bi’l-cehri
ve’t-taharrüki ve fî külli yevme şelâşüne’l-zümerâtin
şümme ya‘tüne şevâbehu limen kâle lâ ilâhe illa’llâhi bi’l-
cehri ve’t-taharrüke ve lâ naşîbu min zâlike’s-şevâbe
yevme min terake’l-cehri ve’t-taharrüki ³⁵⁹⁸*

Beyit

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

7936. Niğâb açdı cemâlınden yine cânân elinden yâr
Kanı ‘âşık anı ister virür yoluna baş u cân
7937. Kanı er kim bu çevgânı şala meydanda koyub baş
Kanı ol kalb-i hâliş kim aña mihmân ola Sultân

³⁵⁹⁷ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

³⁵⁹⁸ “İbni Veheb’den rivâyetle Nebî (sav) buyurdu ki: Allah (cc) (kendisini) açıktan zikredenler için cennette zeberced ve yakuttan oluşan yetmiş şehir yarattı. Bu şehirlerin her birinde binlerce mahalle; mahallelerin her birinde binlerce ev; evlerin herbirinde binlerce melek, büyük bir aşkla *lâ ilâhe illallâh* der. Otuz günün her birinde içten ve açıktan *lâ ilâhe illallâh* diyen zümrelerin (her birine) sevap verilir. İçten olmayanlara ve terk edenlere ise o günde sevap yoktur.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

Faşlun Fî Beyân-ı Cebel

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

7938. Resûlu'llâh beyân itdi işit pes ne der ol 'ârı
Diyem ger Hâk kıla yâri ne dir hem gör o dildârı
7939. Didi çün cennete irdüm hemân dem içerü girdim
Mağâmın ümmetüñ gördüm ne kılmış yüce Qahhârı
- [SR 237a]
7940. Nazar kıldum ol envâra o nürdan köşke vü dâra
Turâbı beñzemiş kara kim aq miskden idüb Bârî
7941. Elim aldı benüm Rıdvân ider tâ bir zamân seyrân
Göreydi nâs³⁵⁹⁹ olub hayrân o nûra kesb ü kârı
7942. Oturduq anda çün³⁶⁰⁰ bile bu kez Rıdvân gelür dile
Şanasın güli sünbüle ulaşdurdı gör ol yâri
- [AÜ 425], [BR 214a]
7943. Sözünden şaçdı gül 'anber bunı naql itdi Peyğamber
Ne maħbüb yâru hem dilber dilinden döke sükkârı
7944. Yüzünden seyr ider şan gün gören bir kez olur Mecnûn
Beğâyet gözleri meftûn kelâma kıldı güftârı
7945. Didi kim yâ Muħammed gör senüñ çün oldı bu ma'mûr
Seni Hâk eylemiş mağfûr senüñdür dâru fi'd-dârı
- [HM 220b]

³⁵⁹⁹ AÜ, BR, HM'de "nâs" yok.

³⁶⁰⁰ SR: çün>çok

7946. Ve gördüm anda bir ağı görünmez şolı vü şađı³⁶⁰¹
İşit kim kıla oağı görüb hep dār-ı deyyārı
7947. Kıyāsa gelmez uş vaşfı beğāyet arı vü şāfı
Göreydi ol yiri şūfı ziyāde ide dir zārı
7948. Şafāya ire zıkr ide hemān dem kendüden gide
Ya bu firat evin n'ide çün oldur şun'-i Settārı
7949. Anı lufından itmişdür işit kim dağı n'itmişdür
Bu tertib nice gitmişdür görüñ ol yüce Ğaffārı³⁶⁰²
7950. Oađı cehr-i zıkrüñ bil nūrundan itdi Hāķ görgil³⁶⁰³
Bugünden isteyüb şorđıl gidergil³⁶⁰⁴ nāmūsı 'ārı
7951. Anuñ üstünde yetmiş biñ yaratmış şehri min envār
Mine'l-yākütü ve'l-mercān bināsı 'arż-ı devvārı
7952. O şehrüñ her birinde bil ki biñ biñ ev yaratmışdur³⁶⁰⁵
İçin taşın arıtmışdur gelüb tā gire ulları
7953. Her evde ola biñ biñ taht ne gökçek ola gör ol baht
Giren dir olmaya hiç saht feraħda giçe günleri
7954. Bu kez her tahtuñ üstünde olur biñ biñ melek anda
Degüldür ola yābānda iderler cehr-i ezķārı

³⁶⁰¹ AÜ, BR, HM: Ve gördüm anda bir ağı görünmez şolı vü şağı>Ve gördüm bir ağı şanki bilinmez şolı vü şağı

³⁶⁰² SR: Bu tertib nice gitmişdür görüñ ol yüce Ğaffārı>Bu tertibe ki gitmişdür görüñ ol yüce Settārı

³⁶⁰³ SR: görgil>görđil

³⁶⁰⁴ SR: gidergil>giderđil

³⁶⁰⁵ SR: O şehrüñ her birinde bil ki biñ biñ ev yaratmışdur>Ve hem biñ biñ maħallede ki biñ biñ ev yaratmışdur

7955. Bular heb cehr-i zıkr ider şanasın yüzleri aydur
Girenler ol yire bāydur virürler köşk ü enhārı
7956. Taḥarrük birle iderler³⁶⁰⁶ şaçarlar cevher-i dürler
Otuz biñ kerredür dirler bularuñ her biri varı
7957. Bularuñ tesbīḥi li'llāh ki lā ilāhe illa'llāh
Degül gāh gāh olur her gāh bilürler yār u aḡyārı
- [SR 237b]
7958. Sevābın tesbīḥin anlar virürler³⁶⁰⁷ gör kime ey yār
Ki her kim cehr-i zıkr eyler taḥarrük birle yalvarı
7959. Ve³⁶⁰⁸ her kim eylemez cehr-i taḥarrük birle gör emri
Naşīb olmaz aña andan olaruñ nūr-ı envārı
- [AÜ 426], [BR 214b]
7960. Ey miskīn ʿār mı idersin ne iş kim anı idersin
Budur yol ḳande gidersin işitmez misin aḡbārı
7961. Muḥammed Muştafādandı dururken³⁶⁰⁹ zıkr ider kendi
Zamān ḥalḳın görüñ şimdi begenmez görse anları
7962. Ḳaçan kim ḥalḳa zıkr olsa şadāsı ʿāleme ḫolsa
Melekler hem ricālü'l-ḡayb olub ḥāzır ider yārı
- [HM 221a]
7963. Gözüñ aç sende ol ḥāzır ola kim olasın nāzır
Ḥaşaḡ arı içüñ ḫāhir olup ʿarz ola āşārı

³⁶⁰⁶ SR: iderler>eydür

³⁶⁰⁷ AÜ, BR, HM: virürler>virür

³⁶⁰⁸ AÜ, BR, HM: Ve>Ki

³⁶⁰⁹ AÜ, BR, HM: dururken>ḫururken

7964. Didi ol Һazretüñ Һaşı nice tenbih ider nāsı
Siline bunlaruñ pāsı ki tā terk ide inkārı

[فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَادْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ ...]

Qāle'llāhu Te'ālā: Fe izā kaḍaytumu'ş-şalāte
fe'zıkkuru'llāhe kıyāmen ve ku'ūden ve 'alā cünübiküm ³⁶¹⁰

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

7965. Buyurdı ol Te'āla'llāh bu rāzı
Kaçan kim kılasın ya'ni namāzı ³⁶¹¹
7966. İdüñ Allāhı zıkr ol arada siz
Kıyāmen ger ku'ūden o lāta biz
7967. Kaḅul idüb idevüz size raḥmet
Yaturkende olur olsa pes ol vaqt
7968. Namāz olsun yā zıkr olsun bu emri
İkisi de dürüstdür dut bu emri
7969. Maḥalline göre itmek gerekdür
Bu durur yol aña gitmek gerekdür
7970. O dem kim yevm-i maḥşer ola ya'ni
Olur bir iş ki bu ḥalk göre anı
7971. Ki bir ḫā'ife uçub min fevḫ-i maḥşer³⁶¹²
Güneş yüzlü şaçub zülfinden 'anber

³⁶¹⁰ "Namazı bitirdiğinizde, Allah'ı ayaktayken, otururken ve yan yatariken zikredin.", (Nisâ, 103)

³⁶¹¹ 7965/7969 arası beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

³⁶¹² SR: fevḫ-i maḥşer >ka'r-i maḥşer

7972. Dizilmiş zülfi üzre dürr ü yâķūt³⁶¹³
Başında tâcı nürdan yüzi gün tüt

7973. Yaşıl incü kıanatlu kürsilerde
Huzür itmiş bular nās ıssılarda

7974. Uçub tizcek giderler ol cināna
Karışmak çün na‘īm ü hūr u ‘ıyne

[SR 238a]

7975. Bulardan nūr ide ol sa‘at işrāk
Beğāyet arı vü şāfī vü berrāk

7976. Ve hem geymişler uş hulle kemerler
Münevverler mu‘azzez mu‘teberler

7977. Görüb çün ehl-i maşşer iş bu rāzı
Taħassür eyleyüb ‘arz ide yazı

7978. Bular kimdür ‘aceb kim şöyle ma‘mūr
Utanur yüzlerinden görse ger hūr

7979. ‘Aceb kim mürselīn mi melekler
İrişmez şöyle ol Hākdan dilekler

7980. Münādī dir bularla mürselīn lā
Muħammed ümmetidür diñleñ illā

[AÜ 427], [BR 215a]

7981. Fuķarāsı Resülüñ ümmetinden
Bu yüzden oldu anuñ himmetinden

³⁶¹³ SR: yâķūt>ya‘ķūt

7982. Bular dünyāda zıkr eylerdi cehren
Dirilüb bir yire berran ve baħran
7983. El alub eyleyüb li'llāh muħabbet
Ṭariķat üzre fī şer'-i Muħammed
[HM 221b]
7984. Olunca oldılar ol emre sālİK
Pes āħir böyle oldı ol mesālİK
7985. Kaçan siz bunları görseñüz andan
Gülerdiñüz baķub ol dem yābāndan
7986. Olar şimdi ħuzūrda ıssıda siz
İşit imdi bu emre eyle perħİZ
7987. Dürüş 'ilm ü 'ibādet eyle dā'im
Anuñla olasın cennetde ķā'im
7988. Ĥaķķa şükr eyleyüb eyleñ 'ibādet
Ki Ĥaķdan bulasın luţf u 'ināyet
7989. Şolar kim döndi Ĥaķdan ġayra vechin
'Azāb içre anuñ kim ide vaşfın
7990. Olardan nefy ider Allāh rızāyı
Çekerler yarın odlarda cezāyı
7991. Çü zıkrü'llāh şevābından biraz söz
Beyān itdüñ ol esrāra tutub³⁶¹⁴ yüz

³⁶¹⁴ AÜ, BR, HM: tutub>dutub

7992. Şalavâtdan işit bir kaç kelâmı
Anı diyenler uş odda qala mı

[SR 238b]

*Qāle'n-Nebīyyu 'Aleyhi's-selām: Fuqarā'i ümmeti
yevme'l-kiyāmeti vücühehum ke'l-ķameri ve şa'rihim
şakūhate bi'd-dürri ve'l-yākütü ve mālīk bihim ķadhi min
nūrihim rūyi lisānī 'alā min berra mine'n-nūri ve'n-nāsi fi'l
ḥasenāti ve yenzurūne ileyhim* ³⁶¹⁵

Beyit

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

7993. Tā kıyāmet ger dinilse bu ḥaber
Naql olunmaz eyle bil ey mu'teber

7994. Ger dilerseñ bulasın andan şafā
Vir şalavāt rūḥ-i pāk-i Muştafā

Faşlun Fī Fazīletü's-Şalavāt

Me fā 'i lün / Me fā 'i lün / Fe 'ū lün

[AÜ 428], [BR 215b]

7995. Şalavāt virse bir kimse Resüle
Olur ol gün aña anda vesīle

[HM 222a]

7996. Kaçan mü'min şalavāt virse bir kez
Resüle cān u dilden ide āğāz

7997. Alur uş bir ferişteh andan anı
Resülün ravzasına ilte ya'ni

³⁶¹⁵ "Nebî (sav) buyurdu ki: "Kıyâmet gününde ümmetimin yoksullarının yüzleri ay gibi, saçları inci ve yakut gibi parlar. Şüphesiz o insanların hasenâtlarından yüzlerinin ifadesi nurludur."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

7998. Gelür ol ravza'-i nür-ı şerīfe
Hākuñ izniyle ilter ol zārīfe
7999. Çağırur yā Muḥammed ol ferīşteh
Görüñ ne luḫf ider Allāh her işte
8000. Falan oğlı falan ḳadren ve 'izzen
Saña bir kez şalavāt virdi 'izzen
8001. Sevinür ol Muḥammed aña eydür
İlet benden aña on kerre irgür
8002. Helāl olsun aña benden şefā'at
Diyessin aña çün gelse ḳıyāmet
8003. Beni ol bir kez añdı anı ben on
Kez añam eyleyem tāk ḫulleden ḫon
8004. Pes andan ol melek 'arşa irişür
Varub anda meleklerle ḳarışur ³⁶¹⁶
8005. Melek andan gelür ol pādişāha
Ḥakīm ü Ḳādir u Ḥayy u İlāha ³⁶¹⁷
8006. Sevinüb dir Ḥuzāya yā İlāhī
Ki sensin arz u eflākuñ penāhi
8007. Bugün bir ḳul senüñ uş ḳullaruñdan
Ṭutub³⁶¹⁸ emrin yürüyüb yollaruñdan

³⁶¹⁶ Bu beyit SR'de yok.

³⁶¹⁷ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

³⁶¹⁸ AÜ, BR, HM: Ṭutub>Dutub

8008. Falan oğlı falan uş cān u dilden
Şalavāt virdi bir kez pes ol ilden³⁶¹⁹

[SR 239a]

8009. Diye Allāh Te‘ālā yā melek bil
Var ol ıuluñ gözünden yaşların sil

8010. Ve hem benden ilet on kerre raĥmet
Diyessin saña Rabbüñ itdi raĥmet

8011. Yirine on onuna yüz olur bil
Yüzüne biñ iderler aña ey dil ³⁶²⁰

8012. Şalavātuñ ki her ĥarfinden Allāh
Yaradur bir melek pes olğıl āgāh³⁶²¹

8013. Üçer yüz altmışar başı olur dir
Ve her başda yüzi ol deglüdür bir

[AÜ 429], [BR 216a]

8014. Olur her yüzde³⁶²² üç yüz altmış ağzı
Ĥaķıķatdür bu söz olmaya mağzı

[HM 222b]

8015. Her ağzında o deñlü var lisānı
Zehī şan‘at ki kılmış anı şāni‘

8016. Bu kez her dille tesbīĥ idiserdür
Ĥıyāmet gününe dek gidiserdür

³⁶¹⁹ AÜ, BR, HM: pes ol ilden>cān u dilden

³⁶²⁰ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

³⁶²¹ AÜ, BR, HM: olğıl āgāh>Ĥazretu’llāh

³⁶²² AÜ, BR, HM: yüzde>yüze

8017. Şevābı hep virilür³⁶²³ ol kişiye
Yarın yüzi güneş gibi ışıya
8018. Bu bir kerre iden çün olsa ey yār
Kıyās it ona yüze biñe kim var
8019. Ne deñlü olısdur uş şevābı
İçe cennetde³⁶²⁴ ol Kevşerden ābı
8020. Şalavāt viresin çün ol Hābībe
Hemān derdüñ irişdüdüñ tabībe
8021. Dilerseñ aña yār olmak hemīşe
Şalavāt virmegi sen eyle pīşe
8022. Anuñla giresin bile cināna
Şalavāt vir var imdi ‘āşıkāne
8023. Olardan ğayra sen itme muħabbet
Olasın tā ki kul hem gerçek ümmet
8024. Koyub Hāḳḳı ṭapanlar ğayra yarın
Şalarlar anları pes nāra varın
8025. Ki Kur’ān birle vaşfın kıldı takrīr
Ne yüzden ṭapduğuñ ğayra olan dir
[**(75)** ... **(74)** لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ ...]

*Ve't-teħazū ve min dūni'llāhi āliheten le'allehum
yunşarūne³⁶²⁵ lā yesteṭī'ūne naşrahum³⁶²⁶*

³⁶²³ AÜ, BR, HM: virilür>yazılır

³⁶²⁴ SR: cennetde>cennetden

³⁶²⁵ "Belki kendilerine yardım edilir diye Allah'ı bırakıp da ilahlar edindiler.", (Yâsîn, 74)

³⁶²⁶ "Onların (o ilahların) kendilerine yardım etmeye güçleri yetmez.", (Yâsîn, 75)

[SR 239b]

8026. O³⁶²⁷ müşrikler Huzādan gayrı kim var

Bular bir daħı pes ma'būd dutarlar

8027. Ola³⁶²⁸ kendülere bir gün o putlar

Ki yardım ide ħuz anlara bunlar

8028. Bular itmege yardım güci yitmez

Düzerler kendiler illā ki bilmez

8029. Kişi kendi düzen nesne özine

Kaçan ma'būd olur ol kendüzine

[AÜ 430], [BR 216b]

8030. Odur Tañrı ki hiç yokdur zevāli

Ezel āħir zevāl olmaz kemāli

[HM 223a]

8031. Bular nāķış durur noķşān iderler

Şanurlar fi'li bi'l-iħsān iderler

8032. Çü münkir oldılar anlar Resūle

Olur inkārı anlaruñ vesīle

8033. Ulaşdurmağa şeytāna oları

Pes āħir olısar işleri zārı

8034. Ne dir Hāķ anlaruñ ħaķķında kim gör ³⁶²⁹

Kaķanmuşdur kulaķ hem gözleri kör ³⁶³⁰

³⁶²⁷ AÜ, BR, HM: O>Ki

³⁶²⁸ AÜ, BR, HM: Ola>Olar

³⁶²⁹ SR: Ne dir Hāķ anlaruñ ħaķķında kim gör>Ne dir Hāķ ħaķlarından anlaruñ gör

³⁶³⁰ AÜ, BR, HM: Kaķanmuşdur kulaķ hem gözleri kör>Kaķanmuş gör kulaķ gözleri kör

8035. Anuñ kim Haq ola fi'linde şahid
Bulur ecrin gerek 'ām ger mücāhid

[... وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُحْضَرُونَ]

Qavluhu Te'ālā: *Ve hum lehum cundun muḥdarūne* ³⁶³¹

8036. O küffār cümle putlar 'askeridür
Bular küfr içre şöyle serseridür
8037. Olurlar ḥāzır ol putlar o günde
Qılurlar aña secde dün ü günde
8038. O putlardan ne aşşı ola ḥāşıl
Bular anlarla nāra ola vāşıl
8039. Olaruñ aña tapmasında gāyet
Qaçan kim ola pes yevme'l-қыāmet
8040. Ki her qavm dir anda ma'būdlar ile ³⁶³²
Qopar putlara tapu putlar ile ³⁶³³
8041. Niçeler aya tapdı niçeler gün
Bular yarın olurlar cümle maḥzūn

[... يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمَامِهِمْ ...]

Qavluhu Te'ālā: *Yevme ned'ū külle unāsin bi imāmihim* ³⁶³⁴

[SR 240a]

8042. Nidā ider münādī anda ol gün
Olur tapduğı tapduğıla mevzūn

³⁶³¹ "Oysa kendileri onlar için hazır bulundurulmuş askerlerdir.", (Yâsîn, 75)

³⁶³² SR: Ki her qavm dir anda ma'būdlar ile>Ki her qavm anda dir ma'būdlarına

³⁶³³ AÜ, BR, HM: Qopar putlara tapu putlar ile>Qoparlar putlara tapan putlar ile

³⁶³⁴ "Bütün insanları kendi önderleriyle birlikte çağıracağımız günü hatırla!", (İsrâ, 71)

8043. Aya apanlar anlar ola ey yār
Ramazānda alāta başlayanlar
8044. Hi aņmazlardı ayrı vat namāzı³⁶³⁵
Oru irse iderlerdi niyāzı
[AÜ 431], [BR 217a]
8045. Güne apanlar anlar olırsarlar
Hemān bil cum'a günün kılırsarlar
[HM 223b]
8046. Hele anlar kimi ay kimi güne
aparlanmış yā ayra düne güne
8047. Giceye apucı anlar olırsar
Berātda vü Reğā'ibde kılırsar ³⁶³⁶
8048. Namāz gicesidür diyüb o şerler
Evet ayrı gice andan düşerler
8049. Yā hi kılmaz kiřiler³⁶³⁷ kime apa
O gün anlara öyle ola apa
8050. Melekler serzeniş kıla olara
acālet irişe ol gün bulara ³⁶³⁸
8051. Bu yüzden diyeler anlara kālī
Nite ola olaruñ anda hālī

³⁶³⁵ AÜ, BR, HM: namāzı>řalātı

³⁶³⁶ 8047 ve 8048 numaralı beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

³⁶³⁷ AÜ, BR, HM: kişiler>kimesne

³⁶³⁸ 8050 ve 8051 numaralı beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

8052. Kime tapduñuz uş siz bu cihānda
Ne kāfir ne Müselmān olub anda
8053. Bularuñ tapduğı nefis ile şeytān
Aña uymuş bular pes cümle yeksān
8054. Kimi taşā tapupdur kimi oda
Nidā ola olara cümle anda
8055. Ki yā aya tapan yā güne dirler
Yā gıceye bular hep işidürler ³⁶³⁹
8056. Veyā oda tapan yā taşā yā put
Veyā hāce tapan diye bular tüt
8057. Kāmu tapduqlarıyla qopısarlar
Tāmu içre olarla³⁶⁴⁰ giriserler
8058. Birer şüret yaradur ol Te‘ālā
Olaruñ tapduğı resminde ola ³⁶⁴¹
8059. Kāmu odtan şararlar anları bil
Olar[1]da atarlar nāra ey dil
- [SR 240b]
8060. Hāqqa tapanlar anlardur bilirler
Şalātı dā’imü’d-dehri kıılurlar
8061. Hemān oruç gözetmezler olar bil
Cemī‘ evkātde itmez vaqti tebdīl

³⁶³⁹ 8055 ve 8056 numaralı beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

³⁶⁴⁰ AÜ, BR, HM: olarla>olara

³⁶⁴¹ 8058 ve 8059 numaralı beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

8062. Olar çün tapduğıyla gidiserler
Görüñ ehl-i şalâtda n'idiserler ³⁶⁴²
8063. Diler çünkim anlar tapduğıyla
Buluşub gitdiler nâra bâğıyla
8064. Bizümde tapduğumuz Rabb ü Mevlâ
Odur Ma'bud odur Maşşud hem a'lâ
8065. Dilerüz bir dağı anı görevüz
Vişâl-i bâğ-ı güllerin direvüz
8066. Anuñla olavuz biz de irişüb
Kim ol a'lâ cemâline girişüb
8067. Bulavuz iş bu fürkatde vişâli
İrişe luğfi birle ittişâli
8068. Buyurur ol Te'âla'llâh dilekden
Melekler içre tâ biri melekden
8069. Görüne ol dem ol 'arşuñ şağından
Seçile gözü kaç kara ağından
8070. Münevver ola 'arş ide kelâmı
Vire mü'minlere andan selâmı
8071. Diye kim Rabbiñüz benüm bulara
Cemâlin 'arş idüb ol dem olara

³⁶⁴² 8062/8084 arası beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

8072. Diye bunlar hāṣā sen ol degülsin
Şıgınıruz aña senden diyesin
8073. Bu kez ‘arṣuñ şolunda ‘arz ider yüz
Ki benüm Rabbüñüz baña dutuñ göz
8074. Yine diye bular hāṣā ve kellā
Ki senden ol münezzeh celle a‘lā
8075. Diye yā Rabbiñüz neden bilirsin
Ve vaşfin daħı ne yüzden kılırsın
8076. Bular ide ki hiç yokdur mişāli
Münezzehdür kamu şeyden vişāli
8077. Ki ol hiç nesneye beñzemez aşlā
Şüretten gözden kaçdan ve vaşlā

[SR 241a]

8078. Mişālī lā-mişāl Allāhdur ol Hāḡ
Cevāb vire bular hāḡḡan muḡḡḡḡḡ
8079. İrişe ol sa‘at Hāḡdan bir avāz
Ki rast dir ḡullarum ger çoġu ger az
8080. Benüm yokdur mişālüm hem şerīküm
Bunuñ üzre gider uşta ḡarīḡum
8081. Benüm ‘ālimlerüm gerçek didiñüz
Bu günün ḡaydını andan yidiñüz
8082. Benüm ol lā-mişāl Allāh diye Hāḡ
Benüm ḡapduġuñuz uşta muḡḡḡḡḡ

8083. Cemālüm gösterem virem vişālüm
Benüm luṭfıyla ʿivāzdur hıṣālüm
8084. Varuñ cennetlere irüñ vişāle
Budur lāyık ki ol gökçek hıṣāle
8085. Maḳāmı anlaruñ cennetdür ey yār
Görürler bī-hilāfın anda dīzār
8086. Nitekim uṣta³⁶⁴³ Ḳurʿān kıldı taḳrīr
Eyü fiʿlüñ yavuza ḳılma taḡyīr

[... لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ]

³⁶⁴⁴Ḳavluhu Teʿalā Celle Celāluhu: *Leyse ke mişlihi şeyʿun ve hüveʿs-semīʿul-baṣīr* ³⁶⁴⁵

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

8087. Görüñ ol Züʿl-celāl Allāh ne yüzden eyler ihyānı
Bu ḳullara irüb luṭfı görürler anda pes anı
8088. Ki bī-keyf ve hem niçün cemālin göreler yarın
ʿAyān ola Teʿālaʿllāh iriṣe sırr-ı Sübhānı
8089. Diledi ḳudretin izhār ide ḥalḳ itdi ol gökleri
Cemālin hem kemāli çün yaratdı uṣta insānı
8090. Daḡı Sulṭān zehī aʿlā zehī Maʿbūd zehī Mūnī
Kim oldur ḳamudan aʿlā muḥassen adı vü sānı

³⁶⁴³ AÜ, BR, HM: uṣta>uṣda

³⁶⁴⁴ Bu başlık ve bu bölüm (8087/8090 arası beyitler) AÜ, BR, HM'de yok.

³⁶⁴⁵ "O'nun benzeri gibi olan hiçbir şey yoktur. O, işitendir, görendir.", (Şûrâ, 11)

[إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ]
[...إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ]

Qavluhu Te‘ālā: *İnne’llezīne āmenū ve ‘amilu’ş-şālihāti lehum cennātiün tecrī min taḥtiha’l-enhāru zālike’l-fevzu’l-kebīru* ³⁶⁴⁶ ve Qavluhu Te‘ālā: *İnna’llāhe ‘indehu ecrun ‘azīm* ³⁶⁴⁷

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

8091. Ne kim ol Hāq buyurmuş anı yazduq³⁶⁴⁸

Evet nefse uyup key yoldan azduq

8092. Şolar kim oldı şālih yiri cennet

Dağı ecrun ‘azīmun didi ḥazret

8093. Murād ecrun ‘azīmden ola³⁶⁴⁹ dīzār

İlāhī bize raḥm it³⁶⁵⁰ olma bī-zār

[SR 241b]

8094. İşt her kim ḥapar ayruğa³⁶⁵¹ Hāqdan

Nice zaḥmet görür ol anda oddan

[AÜ 432], [BR 217b], [HM 224a]

8095. Beyān itdi Resūle anı Allāh

Uyan bunda yarın pes itmesin āh

8096. Cehennemdür olar çün varsa yiri

Şol od kim olmaya hergiz nazīri

8097. Hāqqa ḥapmaḥdur aḥsen gör bu ḥāli

Nice arz ide göndermiş maḥāli

³⁶⁴⁶ “İman edip salih ameller işleyenlere gelince; onlara içinden ırmaklar akan cennetler vardır. İşte bu büyük başarıdır.”, (Bürûc, 11)

³⁶⁴⁷ “Şüphesiz, Allah katında büyük bir mükâfat vardır.”, (Tevbe, 22)

³⁶⁴⁸ SR: Ne kim ol Hāq buyurmuş anı yazduq>Nitekim ol buyurmuş anı yazduq

³⁶⁴⁹ AÜ, BR, HM: ola>oldı

³⁶⁵⁰ AÜ, BR, HM: raḥm it>raḥmet it

³⁶⁵¹ SR: ayruğa>gayruğa

[إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ ...]

³⁶⁵² **Ḳāle'llāhu Te'ālā: İnnukum ve mā ta'budūne min dūni'llāhi ḥaṣabu cehenneme Ṣadaqa'llāhu'l-azīm** ³⁶⁵³

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

8098. İſit yine ḥaber virdüm saña bir nūr-ı eclādan
Görünür bu ḥaber dā'im bulanlar nūr mücellādan
8099. Ḳıyāmetde diye Allāh gelüñ imdi ḥaber virüñ
Benüm fermānum eclinden ōoraram pes bu evḥādan
8100. Diye yā Cebrā'il n'itdūñ saña ıſmarlanan emri
İriſdürdiñ mi ehline ne dendiye ol esnādan
8101. Benüm vaḥyüm ḳanı bir bir ḥaber vir kimlere virdüñ
Ne dendiye kelāmımdan ḳamu aḳvā vü taḳvādan
8102. Va'īd ü va'de mi emrüm vü nehyüm neyledüñ n'itdūñ
Ki tā benden alub gitdūñ kime virdüñ aḳvādan

Cevāb-ı Cebrā'il 'Aleyhi's-selām ³⁶⁵⁴

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

8103. Cebrā'il diye bilirsin yā İlāh
Kimlere irgürdügüm ey pādiſāh
8104. Emr ü nehyi bunca hem ſavm u ſalāt
Kim anuñla buldılar bulan ḥayāt
8105. Enbiyāya hep degirdüm ben anı
İtdiler irſād anuñla yata mı

³⁶⁵² Bu baſlık ve bu bölüm (8098/8102 arası beyitler) AÜ, BR, HM'de yok.

³⁶⁵³ "Hiç ſüpheſiz siz ve Allah'tan baſka kulluk ettikleriniz cehennem odunusunuz.", (Enbiyâ, 98)

³⁶⁵⁴ Bu baſlık ve bu bölüm (8103/8149 arası beyitler) AÜ, BR, HM'de yok.

8106. İbrāhīm ‘İsā vü Mūsā daḥı Nūḥ
Hem Muḥammed kim Ḥabībūñ yā fütūḥ
8107. Cümle mürseller çerāğı Aḥmede
İndürüb Qur’anı ol Muḥammede
8108. Dāvūda daḥı Zebūrı virdüm uş
Tevrātı Mūsāya yā Rab ide hoş
8109. İncīli ‘İsāya yā emn ü emān
Cümlesiz işmarladum ben ol zamān
- [SR 242a]
8110. Şuḥuf İbrāhīm Ḥalīle Ādeme
Hep irişdürdüm ḳamu tā bu deme
8111. Enbiyāya diye Allāh sizlere
İrdi mi emrüm ḥaber diñ bizlere
8112. Cebrā’il eydür size işmarladum
Vaḥyün inzālüm anı kim söyledüm
8113. Diyeler gerçek irişdürdi bize
Ḳamusı ma‘lüm İlāhī uş size
8114. İmdi sizler n’itdüñüz fermānımı
Ol göñüllere dine dermānımı
8115. Şıdḳıla döndi dönenler dutdılar
İllā anca kimse inkār itdiler
8116. Didiler seḥḥār u *Mecnūn* baña uş
Anlaruñ ḥaḳḳında āyāt indi hoş

8117. Oğuya bir bir amusın ol abīb
Ol gōñüller derdine olan abīb
8118. Cümlesin ur'anla işbāt eyleye
a Te'alā luı birle söyleye
8119. İde gerçeksın abībüm bu söze
Eyledüñ işbāt sözüñ deñdi bize
8120. Ol Resüldür yine bunları diyen
Din içinde ümmetüñ aydın yiyen
8121. Enbiyā amusı işbāt ideler
İş bu tertībce olarda gideler
8122. ala Nūh peygamber ancak arada
Bulmaya işbāt ala ol cārada
8123. avmi inkār eyleye anuñ amu
ala 'aciz ol arada ey 'amū
8124. Diyeler bildürmedi bize bunu
Yā ne işitdüñdi andan bu günü
8125. a Te'alā diye yā Nūh uş bular
Eyledi inkār sözüñ üzre olar
8126. anıguñ var mı buları başasın
Sözleri nef'in bulardan yarasın
- [SR 242b]
8127. Var idi seksen kişi dönmiş aña
Diye geliñ anığ oluñ siz baña

8128. Siz bilirsiniz bunlara ben söyledüm
Vaḥy-i Rabbānīyle tebliğ eyledüm
8129. Kaçalar olmayalar tanıķ aña
Anda Nūḥuñ göñli ğam birle ʈola
8130. Depser[di]³⁶⁵⁵ ʈudaķları ḥayrān ola
Diye yā Rab kim ‘aceb ḥālim n’ola
8131. Böyle ser-gerdān gezerken ol hemān
Uğraya bir araya ol ol zamān
8132. Ümmet-i Muḥammedüñ ‘ālimleri
İşide kim n’itdi ol zālimleri
8133. Anlara uğraya anda ol Resül
Çünkü bula ol dem anlara vuşül
8134. Diyeler kim yā Nebīya’llāh aña
Ne gezersin yā ne ğam irdi saña
8135. Dudağuñ depserdi beñzüñ oldu sāz
Ne buyurdu saña yā ol bī-niyāz
8136. Diye ḳavmüm benüm inkār itdiler
Cümlesi inkār yoluna gitdiler
8137. İmdi benden tanıķ ister anda Ḥaḳ
Bulmadum tanıķ buña irişdi çāķ

³⁶⁵⁵ Vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

8138. Ditreye ol dem hazān-veş qorqudan
Bileler hālin bu depsermek neden
8139. Diyeler kim biz şehādet idelüm
Gelüñüz Haq hazretine gidelüm
8140. Geleler mīzān qatına qamusı
Qoyalar qorqu vü 'ār u nāmūsı
8141. İdeler kim biz şehādet iderüz
Sözümüz üzre muhaqqaq giderüz
8142. Kim irişdürdi senüñ fermānıñu
Ol gönüller derdine dermānıñu
8143. İllā bunlar hiç inanmadı aña
Yā İlähī qamu hep ma'lüm saña
8144. Diyeler bunlar bizi hiç görmedi
Hem bizüm zamāna bunlar irmedi

[SR 243a]

8145. Nicesi bize şehādet ideler
Şer'imi bu kim bunuñla n'ideler
8146. Diyeler gerçek buları görmedüñ
Hem zamānlarına dağı irmedüñ
8147. İllā Qur'ānla şehādet iderüz
Anuñ ile biz de yola giderüz
8148. Oquyalar anda iş bu āyeti
İrişe anda bu emrüñ gāyeti

8149. Bunların inkârı için geldi bu
İşideler anda pes ey nîki bu

[قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا (5) فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا (6)]

³⁶⁵⁶Қавлуһу Те‘ālā: Қāle Rabbi innī de‘avtū қavmī leylen
ve nehāran fe lem yezidhum du‘ā’i illā firāran ³⁶⁵⁷

8150. Hақ қабул иде шәһәдетlerini
Oқуyalar çünkim āyetlerini

8151. Tezkiye gerekdür imdi diye Hақ
Size andan һәşil ola Hақ naһaf

8152. Diye Aһmed tezkiye ben bunlara
Kim шәһәdet eyler diler anlara

8153. Diye Hақ һоş bir daһı gerek буña
Diye Aһmed bir daһı sensin аña

8154. Zīra didüñ күntü һayra ümmetin
Uһricet linnās³⁶⁵⁸ görüñ bu himmetin

8155. Қalmaya artuқ arada ‘özre yol
Bunlarınla bula Nūһ pes anda yol

8156. Şalalar anları nāra gideler
Қalmadı artuқ bahāne n’ideler

³⁶⁵⁶ Bu başlık ve bu bölüm (8150/8218 arası beyitler) AÜ, BR, HM’de yok.

³⁶⁵⁷ “Nūh, şöyle dedi: Ey Rabbim! Gerçekten ben kavmimi gece gündüz (imana) davet ettim. Fakat benim davetim ancak onların kaçışını artırdı.”, (Nuh, 5-6)

³⁶⁵⁸ “Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz.”, (Âl-i İmrân, 110)

8157. İmdi gör ‘âlimlerüñ bil adrini
Tâ göresin hem cemâl-i bedrini
8158. Enbiyāya Cebrā’ile şoricak
Anlar anda bu cevābı viricek
8159. Yā bize hiç şormaya mı ol Huzā
Niçün olduñuz bu emründen cüzā
8160. İşidüb niçün anı dutmaduñuz
Ben buyurduğum yola gitmediñüz
8161. İmdi anı bunda zıkr itmek gerek
Ne diyeceginde fikr itmek gerek

[SR 243b]

8162. Aña göre eylemek gerek işi
Zīra anda şorulur bil her kişi
8163. Hā Te‘ālā şora ‘İsādan haber
Müstemi‘ ola aña ol mu‘teber
8164. avminüñ işin bitürdükden girü
Diye Allāh anda aña rüberü
8165. Sen mi didüñ bunlara biz ikimüz
Atām ile pes bilüñ kim Tañrımız
8166. Yā ben oğlı anam ‘avratı ola
Tâ ki gitdi iş bular egri yola
8167. Diye ‘İsā sen bilirsin yā İlāh
orusından ditreye ol yüzi māh

8168. İftirā itdi bular ben dimedüm
Ol alālet yolu aydın yimedüm
8169. Bunlaruñ haqqında indi lem yelid
Hem ve lem yūled sözi oldı bedīd
8170. ‘Abdiyem didüm bular işitmedi
Ol cevāba göre bir iş itmedi
8171. Haq Te‘ālā diye taḥkīk söyledüñ
Bunlara tebliğ ü aḥkām eyledüñ
8172. İş bu āyet avlini ide abul
Lem yelid ve lem yūled didiydi ol
8173. Cümle ur‘ān birle virdiñüz aber
Oldı ol inkār iden zīr ü zeber
8174. Bu su‘allerden murād ilzam için
Serzenişdür kāfire hem bil o gün
8175. Yoḥsa Haq bilir bularuñ ḥālını
Daḥı her ne oldı ıl ü ālını
8176. Atalar bunları nāra ol zamān
Bulmayalar tā ebed emn ü emān
8177. Enbiyā vü mürselīn hem mü‘mināt
Yüzlerinden barq ider nūr-ı īmān
8178. Gireler cennetlere pes tā ebed
alalar ıkmayalar bite murād

8179. Vaşf olunmuşdur biraz andan beyān
Yine tekrār oldu bu sırdan ‘ayān
[SR 244a]
8180. Ol Resūlu’llāh o Şāh-ı enbiyā
Dağı bil hem aşfiyā vü etkiyā’
8181. Ol Ḥabību’llāh o nūr-ı ümmetüñ
Ol mürüvvet kânı dağı himmetüñ
8182. Otura nürdan o minber üstüne
İde biñ biñ ‘izzet Ḥağ ol dostuna
8183. Enbiyā dağı menābirde ola
Ḳamu nürdan şaçıla şağa şola
8184. Evliyāda kürsilerde otura
Ḥağ olarda hem [ol]³⁶⁵⁹ ğamı götüre
8185. Mü’münün miskden döşeklerde ḳamu
Mü’mine cennet ‘aşā ola ṭamu
8186. İş bu meclis Ḥağ konuğlūğındadır
Kürsiler ya‘ḳūt u mercān dağı dür
8187. Diye anda yā Muḥammed ol İlāh
Oḳu Ḳur’ānı bugün ey yūzi māh
8188. Sende yā Dāvūd Zebūruñ oḳuğıl
Emr ide Allāh olara ol maḥal

³⁶⁵⁹ Vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

8189. Diye [hem]³⁶⁶⁰ ‘İsā oꞑu İncīli sen
Vire Hāḡ bunlara pes Őūret ḡasen
8190. Sen de yā Mūsā oku Tivrātı uŐ
Oꞑuyalar diñleyeler ide cūŐ
8191. Diñleyenler ḡoŐ Őafālar bulalar
İçleri taŐları nūra őolalar
8192. Oꞑuya Dāvūd Zebūrın ol zamān
İreler anlar Őafāya bī-emān
8193. Oꞑuduĝda sōzleri ola zūlāl
Cennette cennet ola Dāru’l-Celāl
8194. Çūnki nevbet MuŐtafāya irile
Aḡsen-i Şavt hem telaffuz virile
8195. Oꞑuya Sūre-i Raḡmān ol Hābīb
Minber ūzre ol ḡalīm ū ol ḡaṑīb
8196. Oꞑuduĝda cümle ḡayrān olalar
Şöyle kim Őevĝ u Őafālar bulalar
8197. Na‘ralar ‘arŐa iriŐe hāy hū
Çūn Rehāvī perdesinden őuta o
- [SR 244b]
8198. Minber ū köŐk kürsiler ide semā‘
Çūn ideler bu Őadāyı isim mā‘

³⁶⁶⁰ Anlam bütünlüĝü aĝısından ve vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

8199. Ditreye eşcār döşekler şalina
Anda olan kendilerden alına
8200. Cinn ü insân u melek ide ħurûş
Çalkana anda olan cümle fûrûş
8201. Eyleye her remzi anda âşikâr
İde ‘uşşâķ ol ma‘âniden şikâr
8202. Bu muķaţţî‘ân ħurûfından beyân
Eyleye ol sırrı anlara ‘ayân
8203. Ol ‘ulûmuñ kânı ol Şâh-ı Şafâ
Aĥmed ü Maĥmûd Muĥammed Muştafâ
8204. Cennetüñ Şâhı kıyâmet güneşi
Ve‘d-Đuĥâ yüzi ve hem ĥaşmı ķaşı
8205. Toĥa minberden şanasın bir güneş
Yüzüne baķan olurlar cümle ĥaş
8206. Ana minberden yürüye nâz ile
Her adıma biñ şafâlar yazıla
8207. Ol Ebû Bekir ‘Ömer ‘Oşmân ‘Alî
Bilesi’nce ola anlar ey velî
8208. Yüzlerinden saçıla envâr ey yâr
Rûşen ola cennet ü köşkin ki var
8209. Ol Ĥasan birle Ĥüseyn nâ mudâr
İki güneş toĥa anda şan ey yâr

8210. Yüzlerine baķan anda ola mest
Anlaruñ nūrı cināna ola best
8211. Ol sekiz cennetleruñ miftāhını
Ebū Bekre vire anda ol Ğanī
8212. Ol dört yār key muķarreb olısar
Nūrları cümle cināna ıolısar
8213. Hem livāyı anda ‘Alī getüre
Yevm-i maķşerde cināna getüre
8214. Gire evvel Muşţafā andan ‘Alī
Ol mürüvvet ma‘deni çü merd velī
8215. Şoñra gire cümle giren nā-güvār
Ol cināna ger şıĝār u ger kibār
- [SR 245a]
8216. Sākī[yā]³⁶⁶¹ kevşer olusar ol fetā
Ĥaķķına indi anuñ hem hel atā
8217. Böyle buyurdı Ĥabību’llāh ĥaber
Sözleridür sözler içre mu‘teber
8218. Biz yine tefsīr beyānın idelüm
Yine ol ma‘nā yoluna gidelüm

[إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ ...]
[فَلَا يَحْزُنُّكَ قَوْلُهُمْ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ]

³⁶⁶¹ Anlam bütünlüğü açısından ve vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

**Ḳāle'llāhu Te'ālā: İnnukum ve mā ta'budūne min dūni'llāhi
ḥaṣabu cehenneme ³⁶⁶² ve Ḳavluhu Te'ālā: Felā yaḥzunke
ḳavluhum innā na'lemu mā yusırrūne ve mā yu'linūne ³⁶⁶³**

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

8219. Buyurdu yā Muḥammed didi Allāh
Ḥaber virdi bu yirde Ḥazretu'llāh
8220. Ki ḳayḡulanmasun göñlüñ senüñ dir
O müşrikler sözi çün ya'ni şā'ir
8221. Diyuben seni³⁶⁶⁴ tekzīb itdi anlar
O kızb anlara oldu dir o Settār
8222. Olaruñ gizlü sözlerin bilüriz
Daḡı hem āşikāre sözlerin biz
8223. Melül olma didi sen yā Muḥammed
Yiter biz bildigimüz daḡı ümmet
8224. Olar çün kıldı tekzīb göre yarın
Gel imdi sen yalandan bunda arın
8225. Muḥālif fi'l iderseñ sünnet içre
Bu zāhir eyle iden ire zecre
8226. Didi Ḥaḳ³⁶⁶⁵ yā Muḥammed olma maḡzūn
Seni bildi bilenler ey yüzi gün

³⁶⁶² "Hiç şüphesiz siz ve Allah'tan başka kulluk ettikleriniz cehennem odunusunuz.", (Enbiyâ, 98)

³⁶⁶³ "(Ey Muhammed) Artık onların sözü seni üzmesin. Çünkü biz, onların gizlediklerini de açığa vurduklarını da biliyoruz.", (Yâsîn, 76)

³⁶⁶⁴ AÜ, BR, HM: seni>sānī

³⁶⁶⁵ AÜ, BR, HM'de "Ḥaḳ" yok.

8227. Haber Hâk böyle virdi ol Resûle
Leţâfet menba'ı kân-ı uşûle
8228. Anuñ kim Hâk ola dostı kıyâs it
N'ider nâsı evet Hâk kıldı te'kid
8229. Ziyân yoğdur aña bunlardan aşlâ
Budur uş naql-i Hâk naql ola fazlâ ³⁶⁶⁶

[HM 224b]

[أَوْلَمَ يَرَ الْإِنْسَانَ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ]

*E ve lem yera'l-insānu ennā ħalaqnāhu min nuţfetin fe izā
hüve ħaşımun mübîn*³⁶⁶⁷

[AÜ 433], [BR 218a]

8230. Bu âyetden nüzûle bil sebeb ne
Ne için oldu nâzil maşlahat ne
8231. Übeyye bin Hâlef ol la'netu'llâh
İşi fikri fesâda oldu her gâh

[SR 245b]

8232. Ki bir gün geldi Peyğamber çatına
Kara yüziyle Sulţân ħazretine
8233. Elinde bir çürük süñük eyitdi
Anı ol dem Resûle karşı tutdı
8234. Eyitdi yâ Muħammed bu olanlar
Girü ħaşr olısdur dirsın anlar

³⁶⁶⁶ AÜ, BR, HM: Budur uş naql-i Hâk naql ola fazlâ>Budur uş naql Qur'an naql ola faşlâ

³⁶⁶⁷ "İnsan, bizim kendisini bir damla sudan yarattığımızı görmüyor mu? Şimdi o, apaçık bir düşman kesilmiştir.", (Yâsîn, 77)

8235. Ki bu resme süñük ҡande dirilür
Diyüb andan süñügi yire urur
8236. Uvıtdı ol süñügi o da yaǵdı
Döküben külünü hem yile atdı
8237. Bunı kim ҡılısar diri didi ol
Dirilmek pes buña ҡande bulur yol
8238. Aña ol server-i ‘âlem bunı dir
Nitekim ol bu işe ҡıldı tedbîr
- Allāhu yuhyîke şümme ve’d-ħalake ila’n-nâr³⁶⁶⁸*
8239. Didi ya‘ni seni Allāh dirilde
Yatasın tã ebed anda ıamuda
8240. O mel‘ün çün Resûlden söz işidür
Ķaıyub dir ki uş bu ne kişidür
8241. Yemîn itdi ki Lã’t ħaııı çün ol ħar
Seni öldürürün dir idüb inkâr
8242. Gör ol bî-dîn ne resme and içer bir
Ki hiç itmez bu dîn ‘ilminde tedbîr
8243. Anuñ çün çeşmin³⁶⁶⁹ örtmüş mekr-i şeytân
Ne yir ıutsun³⁶⁷⁰ anuñ ıalbinde îmân

³⁶⁶⁸ “Allah (cc), diriltir ve sonra cehenneme koyar.”; (Bu başlık, Übeyye b. Halef’in elindeki çürümüş ve un ufak olmuş kemik parçasını Peygamber (sav) Efendimiz’e uzatarak bu kemikleri kimin dirilteceğine dair soru sorması üzerine Hz. Peygamber’in Übeyye b. Halef’e verdiği cevaptır.)

³⁶⁶⁹ SR: çeşmin>‘aynın

³⁶⁷⁰ AÜ, BR, HM: ıutsun>dutsun

8244. Budur ol avl-i bī-dīn uta³⁶⁷¹ yādı
Añılsın nār içinde anda adı

[HM 225a]

“Bia Lā’t ‘Uzzā ateltüke” dir ol kelb³⁶⁷²

[AÜ 434], [BR 218b]

8245. Didi Peyamber ol dem bu kelāmı
Anuñ sözünde hi yañlı ola mı

8246. Ne kim söylerse ol vay-i İlähī
Anı eyle bilen pes buldı rāhı

8247. Didi v’allah seni bil ki ben öldürem
Daı amuya gönderem didi hem ³⁶⁷³

8248. Didi bil kim seni ben öldürürin
Hemān ol dem amuya gönderürin

[SR 246a]

8249. ü bu söz oldu ol dem ara yirden ³⁶⁷⁴
İit kim nal idem pes ol emr iden

8250. Ki bir gün ol münevver vechi min nūr
Döker azı eker lafzı olur dür

8251. açından leyli³⁶⁷⁵ vechinden olur gün
Cemī’c ‘ālem anuñ üsnünde Mecnūn

³⁶⁷¹ AÜ, BR, HM: uta>uda

³⁶⁷² “Haksız yere Lāt’ı, Uzza’yı katlettin! der o köpek!”, (“Haksız yere Lāt’ı, Uzza’yı katlettin!” ifadesi, Übeyye b. Halef’in Peyamber (sav) Efendimiz’e verdii cevaptır.)

³⁶⁷³ Bu beyit SR’de yok.

³⁶⁷⁴ AÜ, BR, HM: ara yirden>ara yirde

³⁶⁷⁵ AÜ, BR, HM: leyli>gice

8252. Olupdur āb-1 hayvān ağızı yārı
Ve hem cümle cihānuñ size zārı
8253. Geçerken³⁶⁷⁶ bir aradan ol münevver
Yolı uğrar görür ol kelb ü hem ħar
8254. Bir at besler³⁶⁷⁷ evinde gördi anı
Aña virmişdi hep³⁶⁷⁸ göñli vü cānı
8255. Eyitdi aña Peyğamber n'idersin
Bu atı besleyüb³⁶⁷⁹ ħande gidersin
8256. O mel'ün didi beslerem ki binem
Seni öldürüb andan yire inem³⁶⁸⁰
8257. İşidüb³⁶⁸¹ anı Peyğamber eyitdi
Seni ben öldürem didi de gitdi
8258. Arada geçdi bir müddet bu sözden
Gör ol kelbe belā irmek ne yüzden
8259. Pes emr oldı irer çün ħod ħazāsı
Kişi ne şansa bil uğrar cezāsı
8260. Çün 'asker irdi hem oldı muħābil
Tutub şaf oldılar hem-çünkü ħābil³⁶⁸²

[HM 225b]

³⁶⁷⁶ AÜ, BR, HM: Geçerken>Gelürken

³⁶⁷⁷ AÜ, SR: besler>pesler

³⁶⁷⁸ AÜ, BR, HM'de "hep" yok.

³⁶⁷⁹ AÜ, SR: besleyüb>pesleyüb

³⁶⁸⁰ AÜ, BR, HM: *O mel'ün didi kim beslerdim ki binem / Seni öldürüben yire inem*

³⁶⁸¹ SR: İşidüb>İşitdi

³⁶⁸² AÜ, BR, HM: Tutub şaf oldılar hem-çünkü ħābil> Dutub şaf oldılar çün çünkü ħābil

8261. Erenler haykırub na‘ra ururlar
İrüb bir birine karşı dururlar
[AÜ 435], [BR 219a]
8262. Çü harb oldu iki ‘asker kırışdı
Bu mü’minler o küffāra girişdi
8263. Kılıçlar yıldırım-veş oldu yalıñ
Ne yüzden diye er vaşfın o hāliñ
8264. Übeyye bin Halef anda bileydi
Dilerdi kim Resūli öldüreydi
8265. Resūl ‘asker içine çünki girdi
Übeyye bin Halef ardından irdi
8266. Dönüb Peyğamber ol dem urdı anı
Revān oldu açar çün gördi kanı
[SR 246b]
8267. Zīra harb ile urdı boynuna tiz
Bayıldı ol sa‘at düşdi amansız
8268. Şu haddeydi Resūlüñ erliğin bil
Siñakçe gelmeye katında biñ yıl
8269. Eger ger darb uraydı küh-ı Kāfa
İdeydi kara yir ger irse şāfa³⁶⁸³

³⁶⁸³ AÜ, BR, HM: şāfa>sāka

8270. Öñünden³⁶⁸⁴ tağılırdı anda küffār
Eydürdi³⁶⁸⁵ heybetinden anda kim var
8271. Bu kez feryād idüb çağırdı ol ħar
Aķar ķanı yürek hem durmaz³⁶⁸⁶ oynar
8272. Beni ķatlı itdi dir anda Muħammed
Bilür kendi ne kim ol ķıldı himmet
8273. Ebū Süfyāndı ‘asker başı ey yār
İmāna gelmemiŗdi şöyle³⁶⁸⁷ kim var
8274. İŗidüb anı pes ol dem yügürdi
Hemān irdi ķatına ķünkü gördi
8275. Eyitdi ey Übeyye bin Ħalef ne
Ki ne olduñ³⁶⁸⁸ bu deñlü yaradan ne
8276. Ki feryād idesin pes ķanı ġayret
Nice ķılmasun ol kim irdi ħayret
8277. Bu resme itdi telķin bil o bī-dān
Diyüb Lāt ü Menāt ħaķķı iķün el’ān
- [HM 226a]
8278. Bir oġlancıķda yir her dem bu ķarbt
Düşüb yırtar yüzün olsun ķü ħarbt
- [AÜ 436], [BR 219b]

³⁶⁸⁴ AÜ, BR, HM: Öñünden>Öñünde

³⁶⁸⁵ AÜ, BR, HM: Erirdi>Eydürdi

³⁶⁸⁶ AÜ, BR, HM: durmaz>ŗurmaz

³⁶⁸⁷ SR: şöyle>söyle

³⁶⁸⁸ AÜ, BR, HM: ne olduñ>n’olduñ

8279. N'olur bu kim kılursın andan³⁶⁸⁹ efgān
Özüñ düşer kayırmaz bunda merdān
8280. Didi añlañ anun çün ağlaram ki
Muħammed baña bu resme diyüpdı
8281. Ki v'allāh uş seni ben öldürürem
Yalan söylemez ol bil ben bilürem
8282. Bugün bir zaħm urdı baña ol er
Bu zaħmetden baña ölmek muķarrer
8283. Hemān şaldı cehennem içre cānı
Sözi haķdur Resülün geldi ya'ni
8284. Aña düşmen olanlar n'idiserler
Gider nāra çü bundan gidiserler
- [SR 247a]
8285. Bu āyetden sebep oldur nüzüle
Hużānuñ naķli olmaz kim bozula
8286. Zehī zālīm kim aña karşı söyler
Hemān kendi yirin kendi od eyler
8287. Şaķıngıl karşı düşmekden³⁶⁹⁰ o Hāna
Hemān oldu cehennem saña hāne
8288. Saña bir hoş haber bu naķle ķābil
Şıdķ u sünnet hemān olduñ muķābil

³⁶⁸⁹ AÜ, BR, HM: andan>anda

³⁶⁹⁰ AÜ, BR, HM: düşmekden>düşmekdür

8289. Anuñ sünnetlerin terk iden ādem
Hemān karşı düşer bil urma sen dem

8290. Od ile itmiş uş sen fi‘le geldün
Yüri hey bu degüldür yol yañıldıñ

8291. Müşābih olma münkirler işine
Kim andan olmayasın baq düşine

8292. Naşihatdür bu āyet cümle nāsa
Dutarsañ fazlı gelmez hiç kıyāsa

Eve lem yera‘l-insānu ennā eve lem ya‘lemu hāzā‘l-kāfiru ³⁶⁹¹

8293. Ki ya‘ni bilmedi miydi³⁶⁹² bu kāfir
Ki bir kaṭre şudan naqş eyledün dir

[HM 226b]

8294. El ayak virdün aña göz hem qaş
Ağız dil vü bu cisme oldu hem baş

[AÜ 437], [BR 220a]

8295. Daḥı hem ‘aql u idrāk oldu ḥāşıl
Ki tā ḥızmet ide hem³⁶⁹³ ola vāşıl

8296. Aña her dem Ḥuzāyı ḥamd idüb yād
Cehennem içre³⁶⁹⁴ tā kılmaya feryād

8297. Nikāḥın ḥaşm oldu aña ol ḥar
Cidāl eyler ve hem ḥüccetler eyler

³⁶⁹¹ “İnsan, bu kâfiri görüp bilmez mi?”, (Bu başlık Yâsîn Sûresi’nin 77. Âyetine istinaden yazılmıştır.)

³⁶⁹² AÜ, BR, HM: bilmedi miydi>bilmedi mi dir

³⁶⁹³ SR’de “hem” yok.

³⁶⁹⁴ AÜ, BR, HM’de “içre” yok.

8298. Kıyāmet günü olmaz dir o mel‘ün
Bu resme fi‘l idenler oldu mağbūn

8299. Çün izhār oldu bu kez vech-i Qur‘ān
Gerekdür ‘azm ide pes ola insān ³⁶⁹⁵

[وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خُلُقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ]

*Ve đarabe lenā meşelen ve nesiye halkahu kıāle men yuhyi‘l-
‘izāme ve hiye remim ³⁶⁹⁶*

8300. Meşel itdi sūñügi bize ol it
Görünmez gözüne uş bunca te‘kid

[SR 247b]

8301. İnanmaz n’ola şoñra anda hāli
Edeb şanmaz ider bunca maķāli

8302. Ve kendin ya neden yaratdum añmaz
Yürür küfr içre pes imāna gelmez

8303. Bilinmez kim nedendür didi kimdür
Bu sūñügi dir dirilde kim remimdür

8304. Anuñ küfr örtdi ‘aqlın itmez idrāk
Beğāyet zılm ider kim itse işrāk

[قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ]

*Қul yuhyi‘he‘llezi enşe‘ehā evvele merratin ve hüve bi külli
halkın ‘alim ³⁶⁹⁷*

³⁶⁹⁵ Bu beyit AÜ, BR, HM’de: Çün izhār oldu yol min vechi Qur‘ān / Gerekdür ‘azm idesin pes olan insān

³⁶⁹⁶ “Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve “Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?” diyor.”, (Yâsîn, 78)

³⁶⁹⁷ “De ki: Onları, ilk defa yaratıp inşâ eden diriltecek. O, her yaratmayı bilir.”, (Yâsîn, 79)

8305. Eyit sen yā Muḥammed aña bāyık
Dirildür bu süñükleri o Hālık
8306. Çün evvelde yaratmışdur bu nāsı
Girü halk ider olmañ aña ‘āşī
8307. Diriltmek yine öldürmek çün Allāh
Kayırmaz bu işe sen olğıl āgāh
8308. Bilür her nesneyi ol Ferd ü Hādī
Kılur hem her ne isterse murādı
[HM 227a]
8309. Aña kādirdür ol bir kaṭre şudan
Düzer şüret hiç ‘illetsüz pes andan
[AÜ 438], [BR 220b]
8310. Ve hem Kādir durur toprağdan³⁶⁹⁸ şüret
Anuñdur cümle maşnū‘atda kudret
8311. Kanı ol bir muşavvir düze şüretten³⁶⁹⁹
Şüret kim anı düzmişdür Yaradan
8312. Düzemez kimse hergiz böyle anı
O Kādirdür virüb almağda cānı
8313. Evet toprağdan anı düzedürler
Gerek kışa gerek kim uzadurlar

³⁶⁹⁸ SR: toprağdan>toprağda

³⁶⁹⁹ AÜ, BR, HM: Kanı ol bir muşavvir düze şüretten>Kanı ol bir ol muşavvir düze şudan

8314. Kaçan kaçd itseler toprağda şüret
İderler ammā cān virmege³⁷⁰⁰ kudret

8315. Haḫkuñdur kimse olmaz aña şāni‘
Velī hiç nesne olmaz Haḫka māni‘

8316. İşit bir göze kar toprağı ey dil
Yoğurur şu ile balçık ider bil

8317. Ve hem andan göz ider ol dilerse
Görüñ anı n’ider ol çünki şansa

[SR 248a]

8318. Kaçan şınsa şınıkladın ider cem‘
Döker toprağ ider anı yimez ğam

8319. Yine göz düzüb evvelden ider yeg
Ne yüzden kim dilerse ol olur beg

8320. Degül mi Qādir ol Allāh çün ecsād
Kaçan kim çüriyüb dir olsa efsād

8321. Süñükler cem‘ olub ‘arz ola şüret
Yine evvel giden yek ide kudret

8322. Virüb rüh ideler³⁷⁰¹ arz-ı hisāba
Kimi luḫfa irer kim ihtisāba

³⁷⁰⁰ AÜ, BR, HM: virmege>virmekde

³⁷⁰¹ AÜ, BR, HM: rüh ideler>rüh ire

[الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقِدُونَ]

*Ellezi ce'ale lekum mine's-şeceri'l-aḥḍari nāran fe izā
entum minhu tūḳīdūne*³⁷⁰²

8323. Ol Allāhdur o kim sizler çün ol yaş
Ağaçdan od çıxardı pişe³⁷⁰³ tā aş

8324. Ol eşcārdan kaçan siz od alursız
Ne kim isterse anuñla qalursız ³⁷⁰⁴

[HM 227b]

8325. Eyitdi İbni Abbās diñleñ anı
Size fetḥ ola andan iş bu ma'nī

[AÜ 439], [BR 221a]

8326. 'Arab iklimi içre iki ağaç
Kılupdur Ḥaḳ bu işden sen gözün aç

8327. Maraḥ dirler birine biri Ğaffār
Ol eşcār adı ile oldı ey yār

8328. Gerek olsa kaçan bir kimseye od
Ol eşcārdan ki ḥalk itdi o Ma'būd

8329. Birer misvāk kadar andan keserler
Hemān bir birine çünkim başarlar

8330. Sürerler³⁷⁰⁵ od çıkar ol ikisinden
Yanarlar şöyle Ḥaḳkuñ kudretinden

³⁷⁰² "O, sizin için yeşil ağaçtan ateş yaratandır. Şimdi siz ondan yakıp duruyorsunuz.", (Yâsîn, 80)

³⁷⁰³ SR: pişe>bişe

³⁷⁰⁴ SR: Ne kim isterse anuñla qalursız>Ne kim istersiz anuñla qalursız

³⁷⁰⁵ AÜ, BR, HM: Sürerler>Sürer

8331. Odur aḥḍar didüġi añlañ anı
Neler kılmış görün ol cāvızānı
8332. Didi ba‘zı kamu ağaçda od var
Ne yüzdendür ma‘ānī añla tekrār
8333. Her ağaçda eger od olmayaydı
Çeküb şuyı özüne almayaydı
8334. Od şu birbiriyile zıdd olur dir
O Qādir gör ne resme idiser bir

[SR 248b]

8335. İki zıdd bir maḥalde cem‘ ider gör
Zehī Qādir sevenler oldı maġfūr
8336. Anı cem‘ eyledi ol çün bu ḥālde
Degül mi Qādir emvātı dirilde
8337. Yedi kat yiri durġurdı³⁷⁰⁶ idüb var
Daḥı hem yidi eflāk itdi devvār

[أُولَئِكَ الَّذِينَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ]

*Eve leyse’llezī ḥalaqa’s-semāvāti ve’l-arḍa bi qādirin ‘alā
en yaḥluka mişlehum belā ve hüve’l-ḥallāku’l-‘alīm³⁷⁰⁷*

8338. O Tañrı kim yaratdı gökleri hem
Daḥı yirleri kıldı şöyle muḥkem
8339. Degül mi Qādir ol ‘Allām u Ğaffār
Ki bunuñ gibi maḥlūk ide izḥār

³⁷⁰⁶ AÜ, BR, HM: durġurdı>ṭurġurdı

³⁷⁰⁷ “Gökleri ve yeri yaratan Allah’ın, onların benzerini yaratmaya gücü yetmez mi? Evet yeter. O, hakkıyla yaratandır, hakkıyla bilendir.”, (Yāsîn, 81)

8340. Evet Kādirdür ol her ne dilerse
Yaradur kullara her ne gerekse

[HM 228a]

8341. ‘Alīm ol yir gök a‘zam maḥlūkatdur
İkisi daḥı bil kim yedi katdur

[AÜ 440], [BR 221b]

8342. Anı yaratdı yokdan eyledi var
Keñzdür kıлмақ iḥyā yine tekrār

[إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ]

Innemā emruhū izā erāde şeyʿen en yeķūle lehu kūn feyekūne³⁷⁰⁸

8343. Hākuñ emri budur bed’rüsti ey yār
Kačan bir nesnenüñ olmasın ister

8344. Hemān ol dem olur ol³⁷⁰⁹ nesne ḥāzır
Kim oldur kamunuñ üstünde nāzır

8345. Aña hiç nesne düşvār olmaz ey cān
Anuñ emrindedür pes ins ü hem cān

8346. Dilerse yoğ ider isterse hem var
Olur katında bir āsān vü³⁷¹⁰ düşvār

8347. Ve hem bil iḥtiyāc olmaz dimek gün
Kamu ma‘dūmlar izhār olur ol gün

³⁷⁰⁸ “Bir şeyi dilediği zaman, O’nun emri o şeye ancak “Ol!” demektir. O da hemen oluverir.”, (Yâsîn, 82)

³⁷⁰⁹ AÜ, BR, HM’de “ol” yok.

³⁷¹⁰ AÜ, BR, HM’de “vü” yok.

8348. İrâdetde hemân bil kün dimekdür
Dile gelmek oda pes bir emekdür ³⁷¹¹

8349. Baña gelmiş münāsib bir hikāyet
Ki ‘ibretdür bular maḥlūka ğāyet

8350. Ne yüzdendür gör ol aḥvāli bir bir
Gehī tehbīr idüb ğāh eyle tekbīr

[SR 249a]

8351. Unutmaq Ḥaḫḫı ‘iṣyān ola ḥāşıl
Añanlar her nefes olmaḫda vāşıl

8352. Añarsañ bilesin añmazsañ ayru
Göñül cān ol günāhdan ola şayru

8353. Hemīşe ‘ādet it iḥsānı hoş ḥū
Yine ‘arz ide yarın saña ol hū

**Ḳāle’n-Nebiyyu ‘Aleyhi’s-selām: Yā ‘āşī terkü’l-‘iṣyāni ve
cedde’l-‘imān**³⁷¹²

Beyit

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

8354. Niḫāb açdı cemālinden yine cānān elinden yār
Ḳanı ‘āşık anı ister virür yoluna baş u cān

8355. Ḳanı er kim bu çevġanı şala meydanda ḳoyub baş
Ḳanı ol ḳalb-i ḥāliş kim aña mihmān ola Sulṫān

[HM 228b]

³⁷¹¹ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

³⁷¹² “Nebî (sav) buyurdu ki: Ey âsî! Atalarının inancını ve isyanı terk et!”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

[... وَمَا تَقَدَّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ ...]

³⁷¹³ **Қавлуһу Те‘ālā:** *Ve mā tuḡaddimū li enfusikum [min ḡayrin] tecidūhu ‘inda’llāhi* ³⁷¹⁴

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

8356. Daḡı eydür қаған ол гүн bezeyüb cenneti Allāh
Yaḡīn ḡalduḡda dir añla ne resme idiser Allāh
[AÜ 441], [BR 222a]
8357. Bulurlar her kişi anda ne kim virdiyse dünyāda
ḡayırdan şerden uş cümle ‘ayān ide Te‘āla’llāh
8358. Қамусın bulalar ḡāzır ne kim ḡıldıysa heb bunlar
Anı ḡādirdür ol řaḡlar yine ‘arz idiser Allāh
8359. Aña göre yaraḡ eyleñ utanuñ yüce ḡazretten
Görürsin itdüḡüñ bir bir zıra zulum eylemez Allāh
8360. Bu süre³⁷¹⁵ içre bilgil kim on iki ḡaşlet ‘arz oldı
Olur altısı dünyāda daḡı altısın ol Allāh
8361. Virir³⁷¹⁶ āḡretde bil anı saña naḡl ideyin ḡavli
Anı kim söyledi bir bir Resüle gönderüb Allāh
8362. Eger³⁷¹⁷ dünyādadur bilgil ḡaḡḡı zıkr eylemek oldı
Anı eylerse ger tevḡīd aña cennet virür Allāh

³⁷¹³ Bu başlık AÜ, BR, HM’de: “Mina‘ḡi fi’ d-dünyā mine’l-ḡayrāti tecidūhu küllehum ‘indellāh”

³⁷¹⁴ “Hayır olarak kendi nefisleriniz için önceden takdim ettiḡiniz şeyleri daha hayırlı ve daha büyük bir ecir (karşılık) olarak Allah katında bulursunuz.”, (Müzzemmil, 20)

³⁷¹⁵ AÜ, BR, HM: süre>söz

³⁷¹⁶ Virir>Direr

³⁷¹⁷ AÜ, BR, HM: Eger>O kim

8363. Bahāsı cennetüñ ey yār budur kim eyledüm tekrār³⁷¹⁸
Girer uçmağa dir anlar dilinde diye *illa'llāh*

8364. İkincisi namāz kılmak Ḥaqqı ol emr ile añmak
Cemī'-i işi şer' olmak anı kim emr ider³⁷¹⁹ Allāh

8365. Üçüncisi zekāt virmek nişāba mālīk olduḡda³⁷²⁰
Anuñ dördüncisi haccdur giderse raḡm ider Allāh

8366. Beşincisi oruç dutmak otuz gün yılda ol bilgil³⁷²¹
Hem altıncı muṡī' olmak işit niçün ider Allāh

[SR 249b]

8367. Ḥayırdan şerden ol Ḥaqqā boyun virmekdür ey ḡāfil³⁷²²
İşit imdi³⁷²³ kim işlerse aña ne viriser Allāh

8368. Bu altı nesneyi kimse 'amel kılsa eger yāra³⁷²⁴
Aña Ḥaqq altı iş işler keremden luṡf ider Allāh

8369. Bil evvel kim ider tevḡīd ya'ni zıkr eyleye³⁷²⁵ Ḥaqqı
Şehādet ide Ḥaqq birdür Muḡammed hem Resūlu'llāh

8370. Göñülle ide hem dille idüb pes 'ışkıla taşdıḡ
Çün ol eyle ider ḡavlı imān virür aña Allāh

³⁷¹⁸ SR: Budur kim eyledüm tekrār>Odur kim eyledüm taḡrīr

³⁷¹⁹ AÜ, BR, HM: emri der>ider

³⁷²⁰ AÜ, BR, HM: olduḡda>oldıysa

³⁷²¹ SR: Beşincisi oruç dutmak otuz gün yılda ol bilgil> Beşincidir oruc dutmak otuz gün bile ol bilgil

³⁷²² AÜ, BR: ḡāfil>'āqıl

³⁷²³ AÜ, BR, HM: İşit imdi>Gözet imdi

³⁷²⁴ AÜ, BR, HM: Bu altı nesneyi kimse 'amel kılsa eger yāra> Bu altı nesneYi ey cān 'amel kılsa eger kimse

³⁷²⁵ AÜ, BR, HM: zıkr eyleye>zıkr eylese

8371. Āhır vaqıtde kaçan kopsa yüzünde şanki ay toğar³⁷²⁶
Gibi berķ ura envār-ı münevver kılsar Allāh³⁷²⁷

[HM 229a]

8372. İkincisin işit imdi namāz kılduğı çün ol kıl
Bitisin bula şağ elde hısābın az ider Allāh

8373. Üçünci diñlegil anı zekāt virdüğü çün ya‘nī
Burāka bine ol anı idiserdür Resūlu’llāh

[AÜ 442], [BR 222b]

8374. Yayaķ³⁷²⁸ olmaya ol günde anuñçün ıssıdur kati
Virür ecrin dir āyātı ki zāyi‘ eylemez Allāh

8375. İşit dördüncisi fi‘l-‘ūd³⁷²⁹ ki hacc itdüğü çün Ma‘būd
Müyesser ide biñ maķşūd bil ihsān ider ol Allāh

8376. Beşinci virdüğü oldur oruc dutduğı çün añā
Yücelde anda uçmaķda merātib Hāķ Te‘āla’llāh

8377. Çoğ³⁷³⁰ ola ya‘ni cennetde maķāmı añla ol şahşuñ
Cemālinde görür Hāķkuñ hicābın ref‘ ider Allāh

8378. Virür altıncı bil ol Hāķ boyun virdüğü çün guşşā³⁷³¹
Rızāsın ‘arz ider Sübhān ider hışm eylemez Allāh

8379. Muħammed koñşuluğında olur ol cennet içinde
Hürilerle şalınmaķda virür vuşlat vişāl Allāh

³⁷²⁶ AÜ, BR, HM: ay toğar>toğmış ay

³⁷²⁷ HM: münevver kılsar Allāh>münevver müyesser kıla Allāh

³⁷²⁸ SR: Yayaķ>Yayan

³⁷²⁹ SR: fi‘l-‘ūd>fi‘s-sūd

³⁷³⁰ HM: Çoğ>Çok

³⁷³¹ AÜ, BR, HM: Virür altıncı bil ol Hāķ boyun virdüğü çün guşşā>Virür altıncı bil anı ol Hāķ boyun virdiği çün Hāķka

8380. Evet bu altı nesneyi eger kim kılmaya bunlar
Yanar od içre dir şeksüz aña pes hışm ider Allāh
8381. Çü Kādirdür ne işlerse yaraşur hem bağıslarsa
Merātibler sağıslarsa çün ider vaşl-ı yār Allāh
8382. Hikāyet kim³⁷³² didüm diñle çün ‘aşıkısan oñat aña
Kim ‘uşşākuñ işit aña iñildiyen sever Allāh³⁷³³
8383. Ne deñlü eyleseñ zārı kıılır ol deñlü ol³⁷³⁴ yārı
Geçer bil³⁷³⁵ pes ‘ömür varı çün ‘arz ider sefer Allāh
8384. ‘Üzeyrün³⁷³⁶ uş hikāyātın diyem nakliñ vü ğāyātın
Huza virsün ‘ināyātın kim ism-i zātıdır Allāh

[SR 250a]

Faşlun Fī Hikāyet-i ‘Üzeyr Peyğamber ‘Aleyhi’s-selām

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

8385. Meger bir gün ‘Üzeyr olmuşdı rākib
Güneşde³⁷³⁷ ol kadar bulmuş merātib
8386. İrişmişdi zevāle şöyle kim var
Yetişdi bir harāb kūy içre ol yār
8387. Görür dīvārların cümle izilmiş
İçinde ādem ü hayvān kırılmış

[HM 229b]

³⁷³² AÜ, BR, HM: kim>çün

³⁷³³ AÜ, BR, HM: iñildiyen sever Allāh>iñildisen Resūlu’llāh

³⁷³⁴ AÜ, BR, HM: ol>Haq

³⁷³⁵ SR: bil>yil

³⁷³⁶ SR: ‘Üzeyrün>‘Azizün

³⁷³⁷ SR: Güneşde>Güneşden

8388. Bedenler çürümüş düşmüş süñükler
Ādemden ğayrı at [hem]³⁷³⁸ katır yükler
8389. Yatur şöyle güneşde gice günler
Ĥarāb olmuş kamu bir kezden anlar
[AÜ 443], [BR 223a]
8390. ‘Üzeyr ol dem inüb bir yirde kındı
Ĥimārın bağlayub oturdı kendi
8391. Bile almışdı evden etmek üzüm
Öğüt³⁷³⁹ diñleñ naşihātdür bu sözüm
8392. Çanağ içre üzümün şıkdı key bul
Şarāb itdi vü etmek toğradı ol ³⁷⁴⁰
8393. Kındı kim bir sa‘at ašlā ne ol nān
Yorulmuşdı³⁷⁴¹ biraz diñlendi el‘ān
8394. O vīrān evler³⁷⁴² ol dürlü hayālāt
Yatur şöyle olub mişli cemādāt
8395. Ol eski küyde heb anlar ki vardı
Bağuban bunları seyrān iderdi
8396. Ta‘accüb kıldı Ĥağğūñ kudretini
Alurdı bağduğınca³⁷⁴³ ‘ibretini³⁷⁴⁴

³⁷³⁸ Vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

³⁷³⁹ SR: Öğüt>Oñat

³⁷⁴⁰ Bu beyit SR’de: Çerāğ içre üzümün şıkdı key yol / Şrā itdi ve etmek toğradı ol

³⁷⁴¹ AÜ, BR, HM: Yorılmışdı>Yorulmuşdur

³⁷⁴² HM: evler>ola

³⁷⁴³ HM: bağduğınca>bağduğca

³⁷⁴⁴ SR: ‘ibretini>ğayretini

8397. Geçer gönlünden anuñ³⁷⁴⁵ iş bu sözler
Evet inkâr degüldür böyle sözler

8398. Ta‘accüb eylemeñ vechin kılub yaz³⁷⁴⁶
İderdi fikre çünkim kıldı āgāz

8399. Bu yüzdendi anuñ fikri biline
Çü bu efkâr gelür gönli iline ³⁷⁴⁷

[... أَنِّي يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا ...]

Ennā yuhyī hāzihī’llāhu ba‘de mevtiḥā ³⁷⁴⁸

8400. Kaçan dirilde pes Tañrı Te‘ālā
Ki bunlar çürümiş kavlen vü fi‘lā

[SR 250b]

8401. Ve hem cümle süñükler bil ağarmış
Kamu yel yağmur üstüne yağarmış

8402. Zehī kudret ki bunları dirildür³⁷⁴⁹
Bu ḥāle irmiş iken ola ma‘mūr

8403. Olur bu endiṣe çün ḥātırında
Evet itmez gümān³⁷⁵⁰ ol hiç birinde

8404. Hemān ol dem ‘Üzeyrūñ³⁷⁵¹ Ḥaḫ Te‘ālā
Alur cānın ol işden Rabb ü Mevlā

[HM 230a]

³⁷⁴⁵ AÜ, BR, HM’de “anuñ” yok.

³⁷⁴⁶ AÜ, BR, HM: yaz>yād

³⁷⁴⁷ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

³⁷⁴⁸ “O, “Allah, burayı ölümünden sonra nasıl diriltecek (acaba)?” demişti.”, (Bakara, 259)

³⁷⁴⁹ AÜ, BR, HM: dirildür>dirilde

³⁷⁵⁰ AÜ, BR, HM: gümān>gümānı

³⁷⁵¹ SR: ‘Üzeyrūñ>‘azīzūñ

8405. ‘Üzeyrũñ³⁷⁵² bil ki yüz yıl anda yatdı
Hākuñ emriyle çünkim cānı gitdi
8406. İşit kim diyem ol yüz yıl içinde
Bilindi bu hikāyet ins ü cinde
[AÜ 444], [BR 223b]
8407. Benī İsrā’ilũñ dir arasında
Nice tebdīl ü tağyīr oldı anda
8408. Kimesne pes ‘Üzeyri kande gitdi
Bilinmezdi aradan şöyle yitdi
8409. Anı pinhān ider Allāh bu nāsa
Kimesne kılmadı fikrin kıyāsa
8410. Kaçan yüz yıl tamām olduķda Allāh
‘Üzeyrũñ cānını bağışlar ol Şāh³⁷⁵³
8411. Hemān kalķub oturdı ol sa‘at ol
Çün Allāh virdi şihhat ‘arz idüb yol
8412. Nidā kıldı ‘Üzeyre anda Settār
Bilür misin bu yatmaķ dir ne miķdār
8413. Kaçandandur senũñ bu yatmağũñ bil
Didi bir gün ‘Üzeyr ol demde³⁷⁵⁴ ey dil

³⁷⁵² AÜ, BR, HM: ‘Üzeyrũñ>‘Üzeyri

³⁷⁵³ AÜ, BR, HM: ol Şāh>Allāh

³⁷⁵⁴ AÜ: ol demde>olduķda

8414. Baḳub gördi³⁷⁵⁵ güneş kim vaqt-i ‘aşra
İrişmez pes liyākāt buldı haşra
8415. Didi bir gün ya yatdum yatmadum uş
Yine ne didi Allāh eylegil gūş
8416. Pes ol yatduğı gündür şandı anı
Bilinmez geçdügin bunca zamānı
8417. Nidā geldi ki yüz yıldur yatarsın
Sen anuñ geçdügin bir gün şanursın
8418. Şarāba vü ta‘āma pes nazār kıł
Henüz tāze durur olmadı tebdīl

[SR 251a]

8419. Nazār kıldı şarāba daḥı³⁷⁵⁶ tāze
Ne artmış hem³⁷⁵⁷ ne dönmiş şöyle aza
8420. Aña āyet ki taḳrīr kıldı Hādī
Budur uşta³⁷⁵⁸ añılmış dilde yādı

[... فَأَنْظُرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَأَنْظُرْ إِلَى حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ
وَأَنْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِئُهَا ...]

Ḳavluhu Te‘ālā: Fe’nzur³⁷⁵⁹ ilā ta‘āmike ve şarābike lem yetesenneh ve’nzur ilā ḥimārike [ve linec‘aleke āyeten li’nnāsi ve’nzur ilā’l-‘izāmi] keyfe nunşizuhā³⁷⁶⁰

³⁷⁵⁵ SR’de “gördi” yok.

³⁷⁵⁶ AÜ, BR, HM: daḥı>gördi

³⁷⁵⁷ SR’de “hem” yok.

³⁷⁵⁸ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

³⁷⁵⁹ “Fe’nzur” kelimesi nüshalarda olarak yazılmış.

³⁷⁶⁰ “Böyleyken yiyeceğine ve içeceğine bak, henüz bozulmamış; eşeğine de bir bak; (bunu yapmamız) seni insanlara ibret belgesi kılmamız içindir. Kemiklere de bir bak nasıl bir araya getiriyoruz.”, (Bakara, 259)

[HM 230b]

8421. O doğraduğı etmek hem iine
Dağı ışlanmamış bağ udretine

8422. ‘Üzeyr ol dem ta‘accüb ıldı bilgil
Nidā irdi ki merkebe nazār ıl

[AÜ 445], [BR 224a]

8423. Hemān bağdı vü³⁷⁶¹ gördi merkeb ölmüş
Süñükler şağılub ten şoprağ olmuş ³⁷⁶²

8424. Yine Hağ emri birle añla ey yār
Süñükler yirlü yirinden kımıldar

8425. Bu kez cem‘ itdi ol dem emr-i udret
Buña ne ‘ađl iriser ya ne fikret

8426. Olub terkīb yine yirinde bitdi
O şağılmışlığ andan cümle gitdi

8427. Tamām oldı ulaşdı birbirinden³⁷⁶³
O dem cān geldi vü şurdı yirinden

8428. Ayağ üzre şuruban ün ağırdı
‘Üzeyr ol udreti ol demde gördi

8429. Didi bildüm yağın Tañrı Te‘ālā
Ki her nesneye ādirdür o Mevlā

³⁷⁶¹ AÜ, BR, HM’de “vü” yok.

³⁷⁶² AÜ, BR, HM: Süñükler şağılub ten şoprağ olmuş> şağılmış ten süñükler şoprağ olmuş

³⁷⁶³ AÜ, BR, HM: birbirinden>birbirine

8430. Ezel ‘ilme’l-yaq̄in bilmişdi anı
Bu kez ‘ayne’l-yaq̄in ol fi’l-ma‘āni ³⁷⁶⁴
8431. Olub ḥāşıl tamām gördi bu rāzı
Neler kıılır görüñ ol bī-niyāzı ³⁷⁶⁵
8432. ‘Üzeyr andan durub³⁷⁶⁶ geldi evine
Ki tā ehli görüb ol dem sevine
8433. Apañsuzda gelüb irdi o dāra
Olupdı ehli bunca yıl āvāra ³⁷⁶⁷
8434. Tamām yüz yıl içinde n’olur aḥvāl
Çıkub karşı gelürler anda fi’l-ḥāl
8435. Bu kez gördi ki oğlanları heb aq̄
Saḥallular bu işde Qādir ol Ḥaḥ
- [SR 251b]
8436. Evet kendinüñ esvetdi saḥālı
Ḥikāyetden tamām itdüñ maḥālī
8437. Hemān bundan³⁷⁶⁸ bu ma‘lūm oldu ey yār
Ki tā kendi göziyle görmüş anlar
8438. Bil imdi Tañrı Qādirdür vü nāzır
Ölenleri kıyāmetde³⁷⁶⁹ dirildür

[HM 231a]

³⁷⁶⁴ SR: Bu kez ‘ayne’l-yaq̄in ol fi’l-ma‘āni>Bu kez ‘ayne’l-yaq̄inde oldu ya‘ni

³⁷⁶⁵ AÜ, BR, HM: Neler kıılır görüñ ol bī-niyāzı> Oñat añlandı andan niyāzı

³⁷⁶⁶ AÜ, BR, HM: ṭurub>durub

³⁷⁶⁷ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

³⁷⁶⁸ AÜ, BR, HM: Hemān bundan>Evet bunda

³⁷⁶⁹ AÜ, BR, HM: kıyāmetde>kıyāmet gün

8439. Delîl uşta buña âyât-ı Qur'ân
İnananlar olurlar ehl-i îmân ³⁷⁷⁰

[... وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ قَبْلِ وَلَمْ تَكُ شَيْئًا]

³⁷⁷¹Qavluhu Te'âlâ: *Ve kad hâlaktuke min kablu ve lem teku şey'en* ³⁷⁷²

[AÜ 446], [BR 224b]

8440. Dağı her nesne kim vardur bil anı
Eger zâhir vü ger olsa nihânı
8441. Qamusın ol yaradur ğayrı yoq bil³⁷⁷³
Ve hem Rezzâq u Râzıq oldur ey dil
8442. Cemî' 'âlem aña muhtâcdur anlar
Anuñ fazlına yüz dutmuş³⁷⁷⁴ ne kim var
8443. Degül ol³⁷⁷⁵ kimseye muhtâc odur bây
Bu³⁷⁷⁶ işde i'tikâd itmeklik it sa'y
8444. Toludur haznesi eksilmez aşlâ
İrer fazlı eger vaşlan ve faşlâ³⁷⁷⁷
8445. Çalap eydür qamusın ben yaratdum
Ki yoqdan var idüb andan üretdüm

³⁷⁷⁰ Bu beyit AÜ, BR, HM'de: *Delîl uşda buña âyât-ı Qur'ân / İnanduñsa olursın ehl-i îmân*

³⁷⁷¹ Bu başlık AÜ, BR ve HM'de: "E leysen zâlike bi kâdirin 'alâ en yuhyiye'l-mevtâ (*Kıyâmet*, 40), belâ innehu 'alâ külli şey'in kâdir (*Ahkaf*, 33)"

³⁷⁷² "Daha önce sen hiçbir şey değil iken, seni yaratmıştım.", (Meryem, 9)

³⁷⁷³ AÜ, BR, HM: yoq bil>yoqdur

³⁷⁷⁴ AÜ: dutmuş>ütmiş

³⁷⁷⁵ AÜ, BR, HM: ol>o

³⁷⁷⁶ HM: Bu>Bil

³⁷⁷⁷ SR: faşlâ>fazlâ

8446. Eger ben itmesem kim ide varın
Yine ben-ven yaradan anda yarın

8447. Nitekim didi fi'l-ıavli'l-ma'ani³⁷⁷⁸
Budur ol ıavle Şahid gr 'ayānı

[أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى]

[... بَلَى إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ]

³⁷⁷⁹ **ıavluhu Te'alā:** *E leyse zālike bi kādīrin 'alā en yuhyiye'l-mevtā* ³⁷⁸⁰ *belā innehu 'alā külli şey'in kadīr* ³⁷⁸¹

8448. Ve hem eydür kim uş rızık iden a'tā
Cemī'-i nāsa hayvānlara ĥattā

8449. Eger ben virmesem kim viriserdür
ıAıan maĥlūk bu emre giriserdür

8450. Nitekim didi ıur'an uşta āyet³⁷⁸²
Ne resme kıldı emrinde bidāyet

[... هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ...]

ıavluhu Te'alā: *Hel min ĥāliqın ĥayru'llāhi yerzuquküm mine's-semā'i ve'l-arđ* ³⁷⁸³

[SR 252a]

8451. Buyurdı Ĥaı ıamuñuz Őaılayın ben
Ki Şöyle fevk-i Őıĥĥat cān u dilden

³⁷⁷⁸ AÜ, BR, HM: fi'l-ıavli'l-ma'ani>fi'l-ıavl-i ma'ani

³⁷⁷⁹ Bu başlık AÜ, BR, HM'de: "Hel min ĥāliqın ĥayru'llāhi", (Fâtır, 3)

³⁷⁸⁰ "Şimdi, bunları yapan Allah'ın ölüleri diriltmeye gücü yetmez mi?", (Kıyâmet, 40)

³⁷⁸¹ "Evet Şüphesiz O, her Şeye hakkıyla gücü yetendir.", (Ahkaf, 33)

³⁷⁸² AÜ: ıur'an uşta āyet>ıur'anda uş āyet ; BR, HM: ıur'an uşta āyet>ıur'anda uşta āyet

³⁷⁸³ "Allah'tan başka size göklerden ve yerden rızık veren bir yaratıcı var mı?", (Fâtır, 3)

8452. Eger hıfz itmesem kim³⁷⁸⁴ ide diñ bir
Beşer bu işde hiç eyler mi tedbîr

[HM 231b]

8453. Nitekim didi³⁷⁸⁵ Qur'ânda haberler
Aña yüz tıtdı heb ol mu'teberler

[... قُلْ مَنْ يَكْلُوكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ...]

³⁷⁸⁶ **Qavluhu Te'âlâ:** *Qul men yekle'uküm bi'l-leyli ve'n-nehâri* ³⁷⁸⁷

[AÜ 447], [BR 225a]

8454. Yine eydür Huzâ ol Rabb-i kevneyn
Qamunuñ hâcetin maqbül iden ben

8455. Eger ben kılmam kim kıla³⁷⁸⁸ hâşıl
Benüm 'ilmümden artuq n'ola vâşıl

8456. Qılupdur uşta³⁷⁸⁹ işbât ol beyânı
Bu âyet birle izhâr ger nihânı

[... أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ ...]

³⁷⁹⁰ **Qavluhu Te'âlâ:** *[Em] men yucîbü'l-muğtarra izâ de'âhu* ³⁷⁹¹

³⁷⁸⁴ AÜ, BR, HM'de "kim" yok.

³⁷⁸⁵ SR: Nitekim didi>Buyurdu uşta

³⁷⁸⁶ Bu başlık SR'de: "Hel min hâliqın gayru'llâhi yerzuqüküm mine's-semâ'i ve'l-ard", (Allah'tan başka size göklerden ve yerden rızık veren bir yaratıcı var mı?), (Fâtır, 3)

³⁷⁸⁷ "De ki: Gece ve gündüz sizi Rahman (olan Allah)tan kim koruyabilir?", (Enbiyâ, 42)

³⁷⁸⁸ SR: kıla>ide

³⁷⁸⁹ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

³⁷⁹⁰ Bu başlık SR'de: "Qul men yekle'uküm bi'l-leyli ve'n-nehâri", (Enbiyâ, 42)

³⁷⁹¹ "Ya da sıkıntı ve ihtiyaç içinde olana, kendisine dua ettiği zaman icâbet eden, ... ", (Neml, 62)

8457. Didi Hâk³⁷⁹² cümle ırmaqlar kim³⁷⁹³ akar
Ve hem ‘ayni ve ger³⁷⁹⁴ bahri ne kim var
8458. Kâmusın ben ağıtdum çün akarlar
Bu nâs anlara hem³⁷⁹⁵ dâ’im bakarlar
8459. Eger ben itmesem kim ide cârı
Ki bunca nehri ‘ayni hem bahârı
8460. Anı naql³⁷⁹⁶ itdi naqlen bu beyâna
Ki şâyed uyğudan³⁷⁹⁷ bunlar uyana

[قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ]

³⁷⁹⁸ **Kavluhu Te‘âlâ: Kul e ra’eytum in eşbaħa mâ’ukum ġavran fe men ye’tikum bi mâ’in ma‘în** ³⁷⁹⁹

8461. Eger kim şorşalar dünyâyı Allâh
Kimüñ birle yaratdı olğıl āgâh
8462. Eyitgil düzmedi kimseyle Bârî
Kimesne idemez ol işde yâri
8463. Yalıñuz düzdi ol³⁸⁰⁰ Hâyru tûvâna
Kim uş âyet ider ol işde³⁸⁰¹ ma‘nâ

³⁷⁹² AÛ, BR, HM’de “Hâk” kelimesi yok.

³⁷⁹³ SR’de “kim” yok.

³⁷⁹⁴ AÛ, BR, HM: ve ger>eger

³⁷⁹⁵ AÛ, BR, HM’de “hem” yok.

³⁷⁹⁶ AÛ, BR, HM’de “naql” yok.

³⁷⁹⁷ AÛ: uyğudan>uykudan; BR: uyğudan>uyğudan

³⁷⁹⁸ Bu başlık SR’de: “[Em] men yucibü’l-muğtarra izâ de‘âhu”, (Neml, 62)

³⁷⁹⁹ “De ki: Söyleyin bakalım! Suyunuz çekilirse, size kim temiz bir akar su getirir?”, (Mülk, 30)

³⁸⁰⁰ AÛ, BR, HM: ol>o

³⁸⁰¹ AÛ, BR, HM: ider ol işde>ider işte

[... لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ]

³⁸⁰² **Qavluhu Te‘ālā:** *Leyse ke mişlihi şey’un ve hüve’s-semī‘u’l-başīr* ³⁸⁰³

8464. Eger dünyā begi bir iş ideydi
Ne tedbīrle pes ol yola gideydi

[SR 252b]

8465. Vezīrin tanışık itmezse kılmaz
Ve hem mi‘mārsuz yardumsuz olmaz

[HM 232a]

8466. Hem işciler şanıklık olmayınca
Anuñ derci vü ħarcı ŧolmayınca

8467. Ol iş yitmez qalur gör ol İlähü
Kim oldur cümle maĥlūquñ penāhü

[AÜ 448], [BR 225b]

8468. Vezīri yoq ve hem mi‘mārı anuñ
Olupdur Ĥālıķı iki cihānuñ

8469. Gerekmez aña işci yāĥū ortaķ
Nitekim ‘arż ider Qur’ānda ol Ĥaķ

[... وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ ...]

³⁸⁰⁴ **Qavluhu Te‘ālā:** *Ve mā kāna’llāhu li yu‘cizehu* ³⁸⁰⁵

8470. Eger kim şorşalar Tañrı Te‘ālā
Yaratdı ‘ālemi gör şun‘-i a‘lā

³⁸⁰² Bu başlık SR’de: “Kul e raeytum in eşbaĥa mā’ukum ġavran fe men ye’tikum bi mā’in ma‘īn”, (Mülk, 30)

³⁸⁰³ “O’nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.”, (Şûrâ, 11)

³⁸⁰⁴ Bu başlık SR’de: “Leyse ke mişlihi şey’un ve hüve’s-semī‘u’l-başīr”, (Şûrâ, 11)

³⁸⁰⁵ “[Göklerde ve yerde] Allah’ı aciz bırakacak hiçbir şey yoktur.”, (Fâtır, 44)

8471. Neden halk itdi pes oldur cevābı
‘Ademden kıldı izhār bil bu bābı

8472. Kelāmında kamu naql itdi hāli
Budur ol lafz-ı kudret fi’l-maḡālī

[... وَقَدْ خَلَقْتَكُ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْئًا]

³⁸⁰⁶ **Ḳavluhu Te‘ālā: Ve ḡad ḡalaḡtuke min ḡablu ve lem teku şey’en** ³⁸⁰⁷

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

8473. Tā ḡiyāmet ger dinilse bu ḡaber
Naql olunmaz eyle bil ey mu‘teber

8474. Ger dilerseñ bulasın andan şafā
Vir şalavāt rūḡ-i pāk-i Muştafā

Rivāyet-i ‘Alī Raḡıya’llāhu ‘Anhu ve Kerrema’llāhu Vechehu ³⁸⁰⁸

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

8475. Rivāyetdür ‘Alīden eydür ol ḡaş
Kim ol baḡr-i ma‘āni içre ḡavvāş

8476. Melekler var yaratmış Tañrı kim var
Ne deñlü uludur ḡaddin ne miḡdār

8477. Yedi ḡat gök yedi ḡat ārzū ol bir
Avurdına alaydı didi ol şır

³⁸⁰⁶ Bu başlık SR’de: “Ve mā kāna’llāhu li yu‘cizehu”, (Fâtır, 44)

³⁸⁰⁷ “Daha önce sen hiçbir şey değil iken, seni yaratmıştım.”, (Meryem, 9)

³⁸⁰⁸ Bu başlık SR’de: “Rāvī ‘An Emīre’l-Mü’mīnīn ‘Alī Raḡıya’llāhu ‘Anhu ve Kerrema’llāhu Vechehu”

8478. Aña beñzerdi kim bir kimse ey cān
Alaydı ağzına bir dāne el'ān
8479. Ki ya'ni bir noħud almışca ola
Gerek sağ yaña atsin yāħu şola
[HM 232b], [SR 253a]
8480. Anuñ gibi ululuğ birle anlar
Ĥađķa olmazlar 'āřī şöyle kim var
8481. Buyurdı anlaruñ Ĥađķında āyet
Kim anuñ 'ilmine olmaz nihāyet
[AÜ 449], [BR 226a]
8482. Didiler ba'zı kim cümle melā'ik
İcündür bu Ĥaber uş añla bā'ik
8483. Kim anlar 'āřī olmazlar Ĥuzāya
Ne emr olsa anı ilter řazāya
8484. Kim ol Münkir Nekir ger³⁸⁰⁹ kim Zebānī
Yāħuz Cebrā'il İsrāfil bil anı
8485. Yā Mīkā'il ü 'Azrā'il ve hem 'arş
Getürenler ki Ĥaddi tā ila'l-ferř³⁸¹⁰
8486. Bular Ĥiç 'āřī olmazlar İläha
Muřī'lerdür şamusı pādiřāha
8487. Ne emr olsa iderler bī-ķuřūr uř
Gerek kim Ĥoř vü ger kim ola nā-Ĥoř

³⁸⁰⁹ AÜ, BR, HM'de "ger" yok.

³⁸¹⁰ AÜ, BR, HM: ila'l-ferş>ila'l-'arş

[... لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ]

Қавлуһу Те‘ālā: *Lā ya‘šūna’llāhe mā emerahum ve yef‘alūne mā yu’merūne* ³⁸¹¹

8488. Evet iş bu za‘īf insān göreñ dir
Nice ‘āşī olurlar çok eger bir
8489. Nice ‘işyān ider bir günde bunlar
Hiç añmazlar tutunmaq³⁸¹² Tañrıdan ‘ār
8490. Nitekim yir ü gökden muhkem iş yok
Haķuñ fermānın işler itmez artuķ
8491. Buyurdı naķl-i ‘izzetden idüb yād
Ki tā ķullar ide ‘adl içre key dād

[... فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ إِنِّي نَبِيًّا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ]

Fe ķāle lehā ve li’l-arđı’tiyā tav‘an ve kerhen ķāletā eteynā
ṭā’i‘īn ³⁸¹³

8492. Ve hem oddan yavuz yok gör bu hāli
Haķuñ emrin ṭutar³⁸¹⁴ oldur gümānı
8493. Tecāvüz eylemez emrinden anuñ
Ne vaķtin ire dir hışmın Huzānuñ
8494. Görüñ emre iṭā‘at eylemiş ol
Nitekim ķıldı āyet fetḥ idüb yol

[HM 233a]

³⁸¹¹ “Allah kendilerine neyi emretmişse ona isyan etmezler ve emredildiklerini yerine getirirler.”, (Tahrīm,6)

³⁸¹² AÜ, BR, HM: ṭutunmaq>dutunmaq

³⁸¹³ “Böylece ona ve yere dedi ki: “İsteyerek veya istemeyerek gelin.” İki de: “İsteyerek (İtaat ederek) geldik” dediler.”, (Fussilet, 11)

³⁸¹⁴ AÜ, BR, HM: ṭutar>dutar

**avluhu Te‘alā: ulnā yā nāru kūnī berden ve selāmen ‘alā
İbrāhīme ³⁸¹⁵**

[SR 253b]

8495. Dağı ağdan da berk³⁸¹⁶ olmaz evet bil
utar³⁸¹⁷ emrin Huzānuñ bunca ey bil

[AÜ 450], [BR 226b]

8496. Ne söyler ne şikāyet eyler ol ağ
utanlar³⁸¹⁸ emri yarın olısar ağ
8497. Delālet itdi ur‘ān gör beyānı
‘Amelden itmedi kimse ziyānı

[... وَفُودَهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ ...]

[... فَأَمْسُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ ...]

**avluhu Te‘alā: Vaūduha’n-nāsu ve’l-icāratu ³⁸¹⁹ ve
avluhu Te‘alā: Femşū fī menākibihā ve külū min rızihī
ve ileyhi ³⁸²⁰**

8498. Deñizden dir deriñ yoğ olda fi’d-dār
utar³⁸²¹ buyruk beđāyet atī orar
8499. Ne iş itse hemān fermāndur ancağ
Kimiler seyr idüb andan geçincek
8500. Anuñ hağında āyet itdi tarīr
Çü her işde irer her emre tadīr ³⁸²²

³⁸¹⁵ “‘Ey ateş! İbrahim’e karşı serin ve esenlik ol” dedik.”, (Enbiyā, 69)

³⁸¹⁶ AÜ, BR, HM: ağdan da berk>ağdan berk

³⁸¹⁷ AÜ, BR, HM: utar>duar

³⁸¹⁸ AÜ, BR, HM: utanlar>Dutanlar

³⁸¹⁹ “Yakıtı insanlar ve taşlar olan...”, (Tahrīm, 6)

³⁸²⁰ “Haydi onun üzerinde yürüyün ve Allah’ın rızından yiyin.”, (Mülk, 15)

³⁸²¹ AÜ, BR, HM: utar>Dutar

³⁸²² Bu beyit SR’de yok.

[وَأَيَّةٌ لَهُمْ أَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلِّ الْمَشْحُونِ]

³⁸²³ *Ve āyetun lehum ennā ḥamelnā zürriyetehum fi'l-fülki'l-meşhūn* ³⁸²⁴

8501. Yayıldıñ yügrük olmaz nesne fi'l-ān
Evet emrin tutar³⁸²⁵ ne irse fermān
8502. Ne emr itse anuñ emrinde kâ'im
Bu yüzden olmaz ayru uşta³⁸²⁶ dā'im
8503. Anuñ emrin tutar³⁸²⁷ itmez tecāvüz
Tecāvüz eyleyenler ola yavuz
8504. Didi naqlin anuñ ol lafz-ı HālİK
Kamu ḥayvānda ger deryāda balık

[وَأَرْسَلْنَا الرِّيَّاحَ ...]

Kavluhu Te'ālā: *Ve erselnā'r-riyāḥā*³⁸²⁸ beşera

8505. Bu bī-çāre beşer ḥuz şorisarlar
Ne kesb olsa kamosın göriserler
8506. Hisābludur 'itābludur muqarrer
Daḥı korqmaz ki ḥışm eyleye Kaḥhār
8507. Buyurdı ol Ḥuzā Kur'ānda yādı
Kim ismi nūr-ı Raḥmān daḥı Hādī

[HM 233b]

³⁸²³ Bu başlık AÜ, BR, HM'de yok.

³⁸²⁴ "Onların soylarını dolu gemide taşımamız da onlar için bir delildir.", (Yâsîn, 41)

³⁸²⁵ AÜ, BR, HM: tutar>duta

³⁸²⁶ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

³⁸²⁷ AÜ, BR, HM: tutar>dutar

³⁸²⁸ "... olarak rüzgârları gönderdik.", (Hicr, 22)

8508. Degül bunlar mükellef bil mu‘ayyen
Hakūñ emriyle³⁸²⁹ olmuşlar müzeyyen

8509. Bu insān huz mükellef ‘abd-i ma‘mūr
Niçün korkmaz kim³⁸³⁰ ol Hākdan oladur

[لَا أَفْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ (1) وَلَا أَفْسِمُ بِالنَّفْسِ اللّوَامَةِ (2) أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَلَّنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ (3)]

*Lā uḳsimu bi yevmi’l-ḳiyāmeti ve lā uḳsimu bi’n-nefsi’l-
levvāmeti e yaḥsebu’l-insānu [ellen necme‘a ‘izāmehu]* ³⁸³¹

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

[AÜ 451], [BR 227a], [SR 254a]

8510. Revādur korkalar andan anuñdur şun‘ı hem ḳudret
Ne emr itse olur ḥāşıl gerekmez eylemeñ fikret

8511. Bu dünyāda kaçan bir ḳul bir iş itmek dilerse ol³⁸³²
Anı dört nesneden şaḳlar nedür añla ve al ‘ibret

8512. Helāke varmasun dir bir beḡāyet eyleyüb tedbīr
Neden şaḳlar diyem bir bir ider ḥadd üzre ol ḡayret

8513. Kim evvel şaḳlar ol şudan ikinci şaḳlayub oddan
Üçüncü anı topraḳdan eger ıssı ola ger serd

8514. Ve hem dördüncü yilden bil işit kim ide bu³⁸³³ te’vīl
Olursañ sem‘i ger mā’il yine ‘arz ola bu ḥikmet

³⁸²⁹ SR: emriyle>emrinle

³⁸³⁰ AÜ, BR, HM: kim>ki

³⁸³¹ “Kiyâmet gününe yemin ederim. (Kusurlarından dolayı kendini) Kınayan nefse yemin ederim (ki diriltilip hesaba çekileceksiniz). İnsan, kendisinin kemiklerini bir araya getiremeyeceğimizi mi sanır?”, (Kiyâmet, 1-2-3)

³⁸³² AÜ, BR, HM: dilerse ol>diler ger ol

³⁸³³ AÜ, BR, HM: ide bu>ideyin

Beyit

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

8515. Gör kemāl-i kudretinden bizi insān eyledi
Luṭf idüb ĩmān u Qur'an bunca ihsān eyledi
8516. Hem Muḥammed kim Ḥabībün gönderüb eyler mu'ın
'Aleme rahmet ü ni'metdür ki yeksān eyledi

Faşlun Fī Beyān-ı Ḥāl-i Erba'a ³⁸³⁴

Me fā 'i lün / Me fā 'i lün / Fe 'ū lün

8517. Anuñ çün şaqlar ol³⁸³⁵ şudan bil anı
Helāk olmaya kim ol nesne ya'ni
8518. Eger şaqlarsa oddan uş budur ḥāl
Göyünmekden kaçır ol olan aḥvāl³⁸³⁶
8519. Şudan şaqlar ezilmek olmasun dir
Bu resme eyleyüb her emre tedbīr
8520. Ve hem yilden şaқınmaқdan budur iş
Şormasun diyu itmekde teşvīş
8521. Gör ol Ḥālīk bu dört şeyden yaradur
Ne isterse kıılır her emre Qādir

[HM 234a]

8522. Kayırmaz hiç bulardan nesne ol şāh
Bu dört şeyden neler ḥalq ider Allāh

³⁸³⁴ Bu başlık SR'de: "Faşlun Fī Beyān-ı Ḥāl-i Erba'ate Min Maqāl"

³⁸³⁵ AÜ, BR, HM: ol>o

³⁸³⁶ AÜ, BR, HM: aḥvāl>ef'al

8523. Yaratdı evvel oddan cinleri ol
Nitekim uşta³⁸³⁷ Ẓur'ân gösterür yol

[وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍ]

Ve ħalaqa'l-cânne min mārıcın min nārin ³⁸³⁸

[AÜ 452], [BR 227b]

8524. İkinci itdi toprağdan ol Ādem
Aña rūh virdi ahsırdı hemān dem
8525. Nitekim uşta³⁸³⁹ naql itmiş kelāmı
Anuñ şun'ında hiç yañlış ola mı

[SR 254b]

[... خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ...]

Қавлуһу Те'ālā: Ħalaqahu min turābin ³⁸⁴⁰

8526. Üçünci yilden 'İsā oldı zāhir
Muṭahhardı ḥaṭādan Evvel Āḥir
8527. Hemīşe 'ādeti kılmakdı ṭā'at
Semāvāt üzre ṭutmuşdur maḳāmāt
8528. Beğāyet ḥüb idi hem ḳadr-i 'ālī
Riyāzatla geçürmek idi ḥāli
8529. Ve hem seyyāh idi illerde ol ḥaş
Mücerreddi vü arı ehl-i iḥlāş

³⁸³⁷ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

³⁸³⁸ "'Cin"i de yalın bir ateşten yarattı.", (Rahmân, 15)

³⁸³⁹ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

³⁸⁴⁰ "Onu topraktan yarattı...", (Âl-i İmrân, 59)

8530. Anuñ pes hil'atin añdı o Sübhān
Delālet itdi āyet naķle imkān³⁸⁴¹
8531. Anası Meryem ü 'arı vü hāliş
Cemī' 'işyān u tuğyāndan muhāliş³⁸⁴²
8532. Ki hiç dünyā ta'āmın yimedi ol
Yidügi ta'ām cennetden bulub yol
8533. Aña fazl-ı İlāhī geldi irdi
Ki Hāķ 'İsā gibi a'yāli virdi
8534. Hāţar iz görmedi iblīs aña hiç
Ne deñlü oldı bunda ireler giç
8535. Ve hem hüsünde yokdı hiç mişāli
Zamānında vü gökçekdi hışāli
8536. İkinüñde rūhına Tahıyyāt
Selām olsun ider ihyā ol emvāt
8537. Anası gitdi dünyādan evet ol
Hayātdadur daħı mevt bulmadı yol

[... فَتَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوْحِنَا ...]

Қavluhu Te'ālā: *Fe nefehnā fihi min rūhinā*³⁸⁴³

8538. Ve hem dördünci şudan cümle nāsı
Yaratdı kim muţī' kim oldı 'āşī³⁸⁴⁴

³⁸⁴¹ AÜ, BR, HM: imkān>el'ān

³⁸⁴² 8531/8537 arası beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

³⁸⁴³ "Böylece Biz ona ruhumuzdan üfledik.", (Tahrīm, 12)

³⁸⁴⁴ SR: 'āşī>nāşı

8539. Bular heb³⁸⁴⁵ kudretinden oldu zāhir
Muṭī'a ide raḥmet āşa kāhir

8540. Ki münzel oldu āyet iş bu hāle
Kimi zāra kimi ire nevāle

[أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ]

Қавлуһу Те'ālā: *E lem naḥluḳḳum min mā'in meḥīn* ³⁸⁴⁶

[SR 255a]

8541. Daḥı bundan 'aceb oldur kim Allāh
Bu dört şey'i ne kıldı Ḥazretu'llāh

[HM 234b]

8542. Od u şuyile topraḳ bir arada
Muḳaffesdür sebab n'olmuş murāda

8543. Bulardan birisi gitse n'olur hāl
Üçi irer helāke anda fi'l-hāl

8544. Pes imdi ḳanḡı³⁸⁴⁷ şāni' ḳılısar diñ
Bu işler kim biñin bir birini biñ

[AÜ 453], [BR 228a]

8545. Bu dört zıddı dirübdür³⁸⁴⁸ bir araya
Pes andan 'arż ider iş bu serāya

8546. Teninde bir kişinüñ eylemiş rām
Ne hoş me'nūs olub eylerler arām

³⁸⁴⁵ SR'de "heb" yok.

³⁸⁴⁶ "Biz sizi bayağı bir sudan (meniden) yaratmadık mı?", (Mürselât, 20)

³⁸⁴⁷ SR: ḳanḡı>ḳañḡı

³⁸⁴⁸ SR: dirübdür>dürüpdür

8547. Bularuñ her birinden kıldı bir iş
Birinden itmedi bir zerre teşvîş
8548. Yigitligi yaratdı oddan ol Hân
Ne ızhâr idiserdür diñle andan
8549. Yigitlik odı gör kim nice yanar
Ağardur lihyi gül-veş şöyle ol nâr
8550. Ve hem ‘ömri kıılır iħrâk binârı
Ne hikmetler ider gör Hıyy ü Bârî
8551. İkinci şudan itmiş gönli Hâlîk
Nice ismi müsemmasında tábîk
8552. Aķar şu gibi eṭrâfa kemâ’il
Ki hiç degme sebep olmaya hâ’il
8553. Üçünci hırşî topraķdan ider gör
Odur merdi ki dergâhdan ider³⁸⁴⁹ dūr
8554. Eger bilse ki bir gün ola ‘ömri
Hiç eksiltmez o hırşî tütub³⁸⁵⁰ emri
8555. Gerekse irse cānı hulķa anuñ
İder hırşî³⁸⁵¹ görüñ halkın zamānuñ
8556. Aña ğālib gerekdür olan insân
Ve ger mağlûb olursa ola hayvân

³⁸⁴⁹ SR: ider>iden

³⁸⁵⁰ AÛ, BR, HM: tütub>dutub

³⁸⁵¹ SR: hırşî>hırşın

8557. Ve hem dördünci ‘ömri itdi min rîh
Toğar bile şanasın gökde Mirrih

8558. Ki görmez misin âdem ‘ömri yil-veş
Geçer tizcek şular olmaz aña eş

[HM 235a], [SR 255b]

8559. Nitekim didi Qur’ân ol beyânı
Görüb ‘ibret alasin anda ya‘ni ³⁸⁵²

[... هَذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ ...]

Qavluhu Te‘âlâ: [*Hāzihî*] *İnnemā’l-ḥayāti’d-dünyā ke meşeli riḥin* ³⁸⁵³

8560. Budur andan ‘aceb gör ol Huzāyı³⁸⁵⁴
Neler kılmış diyem terk it nizāyı

[AÜ 454], [BR 228b]

8561. Kaçan ister ana qarnında oğlan
Yaratmaqlıq pes ol Hānnān ü Mennān

8562. Ki vardur bir ferişteh ismi anuñ
Didiler Mālikü’l-erḥām inanuñ

8563. Aña emr ider Allāh ine yire
Alur dört nesne ilter gör ne yire

8564. Qatar şehvet od u şuyıla toprak
Bulur birlik ki kimse idemez farq

³⁸⁵² SR: Görüb ‘ibret alasin anda ya‘ni>Görür ‘ibret alınsın anda ma‘nī

³⁸⁵³ “Kavurucu soğukluktaki bir rüzgar gibi...”, (Âl-i İmrân, 117)

³⁸⁵⁴ AÜ: Huzāyı>Hudāyı

8565. Evet mīzāna koymaz bunları ol
Kıyās birle bulur ol emre key yol
8566. Ki her nesne kaçan olsa kıyāsı
Olur elbette artuķ eksük aşşı
8567. Aña yoķ çāre kim ola berāber
Budur naķl-i şahīḥden olan aḥbār
8568. Bulardan birisi ger ola zā'id
Cesedde cümle a'zā ola fāsīd
8569. Kişinüñ ṭab'ı olur aña mā'il
Bu naķle oldılar pes cümle kā'il
8570. İşid imdi ne yüzdendür fesādı
Kaçan düşse anuñ cisme kesādı
8571. Eger od gelse artuķ ola zālim
Görür andan 'aceb işler mezālim
8572. Olur fāsīķ ḥarāmī daḥı ğammāz
Ve hem uğrı ḥarām ḥuz müfsid uş yaz
8573. Günāḥ işler olunca ol hevādan
Yarın anda yanar derd-i nevādan
8574. Anuñ gelse yili artuķ olur tiz
Hevāyı söz götürmez ola hergiz
- [HM 235b]
8575. Ve hem ehl-i ḥased zānī vü fācir
Gerek olsun temekkün yāḥu tācir

[SR 256a]

8576. Olunca ol işe eyler tamā'ı
O şer üzre ider dā'im semā'ı

8577. Eger topraq gelürse artuq ey yār
Ḥariş ola beğāyet şöyle kim var

[AÜ 455], [BR 229a]

8578. Ve hem māl devşürür³⁸⁵⁵ dā'im budur ḥāl
Ḥelâlden hem ḥarâmdan eyleyüb al

8579. Ki fark itmez ḥelâlden ol ḥarâmı
Uzun şağışlar eyler yoq arâmı

8580. Olunca ol bu işden itmez i'râz
Evet şoñra ider pes anda feryâz

8581. Bu od [u] yil [ü] topraq olsa zâ'id
Anuñ bildüñ mizâcın n'ola 'â'id

8582. Eger zabt itmese uysa olara
Olunca ola fâsid âşikâra

8583. Velî zabt itse her dem olsa ğâlib
Olur ol şuyı ğâlib gibi tâlib

8584. Kaçan sa'y itse Allâh ide şâlih
Görür anlarda ḥayr işden meşâlih

8585. Anuñ kim şuyı artuq gelse n'ola
Olur 'âlim faķîhe luṭf ıssı ola

³⁸⁵⁵ AÜ, BR, HM: devşürür>degşürtür

8586. Dağı şālih vü cömerd ehl-i t̄ā‘at
Ne kim emr itse H̄aḡ eyler it̄ā‘at

8587. Sever ḡayr eylemek çün³⁸⁵⁶ göñli şāfī
Ṭutar anda³⁸⁵⁷ muḡarreblerle şaffī

8588. Ki yarın ola anlarla o bile
Aña ol olısar ḡayra vesīle³⁸⁵⁸

8589. Budur tebdīl-i aḡlāḡ buña dirler
Ḳamu sālīk bunuñ çün ḡuşsa yirler

Faşlun Fī Su‘āl-i Mīn Ef‘āl-i Ḳabā’ih³⁸⁵⁹

Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Fe ‘ū lūn

8590. Zīra anda heb su‘āl olur bular
Her bir iş iblīse olur bir yular

8591. İmdi şora H̄aḡ Te‘ālā bunlara
Ol ‘ibādet eylemeyen ḡullara

8592. Diye niçün itmedüñüz siz ‘amel
Yüklenüb dürlü günāh olub ḡamel

[SR 256b]

8593. Yürüdüñüz dünyede bunca zamān
İşñüz tuḡyān idi ancaḡ hemān

8594. İdeler ‘özr ü bahāne ey ‘amū
Görelər kim yaḡın olmış uş ṭamu

³⁸⁵⁶ AÜ, BR, HM’de “çün” yok.

³⁸⁵⁷ AÜ, BR, HM: anda>dā’im

³⁸⁵⁸ 8588 ve 8589 numaralı beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

³⁸⁵⁹ Bu başlık ve bu bölüm (8590/8641 arası beyitler) AÜ, BR, HM’de yok.

8595. Kimi maḥbūsdur diye kimi za‘īf
Ḥastalıqdan olmamışdı key naḥīf
8596. Dā’imā şöyle geçerdı rūzigār
Ḥastalık sūtlık kılupdur tārūmār
8597. Kimi diye kıl idūm baġlu başum
Anuñıla geçdi bu ‘ömrüm yaşum
8598. Māni‘ oldı kılmayadum ben namāz
Eyleyimedūm anuñ çün ben niyāz
8599. Biri daḥı ide faḫrum var idi
Kılmadum ol ol baña key tār idi
8600. Kimi daḥı diye mālum çoġ idi
Ol ecilden baña vūs‘at yoġ idi
8601. Ol şuġulden ide medmur ben ‘amel
Hiç arada bulumazdum bir maḥal
8602. Çün bular bu ‘özri Ḥaḫḫa söyleye
İşid imdi Ḥaḫ olara neyleye
8603. Diye maḥbūsluḫ diyenler ḫāline
Anlaruñ ol ḫīlesi vü āline
8604. Diye Yūnus daḥı maḥbūsdı velī
Kılmaḫdı illā ‘ibādetden eli
8605. Tesbīḫini bir sa‘at unutmadı
Ġafletle zaḫmete uymaḫ itmedi

8606. Hem balık ҡarnından hem deryā içi
Bunu bildiler ҡamu ulu giçi

8607. Andan artuҡ mıydı sizüñ cismiñüz
İllā iblīse nefesdi ھاşmıñuz

8608. Anlara uyub beni unutduñuz
Tesbīhim ҡoyub yābāna gitdiñüz

8609. Һastalıqdan ‘özr idenlere diye
Ža‘f süstlük ҡula geçen ҡaydın yiye

8610. Diye Eyyūbden de mi artuğ idi
Һastalığ ža‘fuñuz çün çoğ idi

[SR 257a]

8611. Gövdesinde on iki biñ ҡurd anuñ
Dā’imā yirdi etini ol cānuñ

8612. Bir sa‘at zıkr ü ‘ibādet ҡomadı
Ben bunuñ gibi ža‘īfem dimedi

8613. Eyledi tesbīh baña ol Һāl ile
Gāh bedenle gāh lafz u ҡāl ile

8614. Bunlaruñda ‘özri yāri ҡılmaya
Pes olarda dāğı-dārı bulmaya

8615. Pes ҡulu[ñu]z³⁸⁶⁰ diyenler içre Һiṭāb
Anlar üzre de açıla bir kitāb

³⁸⁶⁰ Anlam bütünlüğü açısından ve vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

8616. Bilmediñüz mi Yūsuf peygamberi
Ol da ul oldu Őatıldı illeri
8617. Terk itmedi ‘ibādet ü ullıgın
Hem yedi yılda yiri ħabs ü ğulgin
8618. Andan artu mıydıñuz siz bu işe
Nefse uyub bōyle olmalık nişe
8619. Bulmadı anlarda āre urtula
Ol fesādlar anuñ ile ōrtūle
8620. Ol ki mālum oĝ idi diyenlere
Gör ne buyura Ĥuzāvend anlara
8621. Diye Süleymān da bāydı dūnyede
Cümle ‘ālem Őuĝul anuñdı nede
8622. Gerek ise anuñ eli var idi
İllā ‘ibādet anuñla yār idi
8623. Zenbil urub Őatub anı yir idi
Aña Őuĝl u hem ‘ibādet bir idi
8624. Kendūni aldurmadı bir laħza ol
Kim ‘ibādetsüz ola bulmadı yol
8625. Bāylıĝı Őuĝlı anı aldamadı
Dūnyeden gidince elden omadı
8626. Sizūñ artu mıydı andan Őuĝlıñüz
Kim ‘ibādet dilemedi ĝōñliñüz

8627. Dutduñuz dünyâyı ƙoduñuz beni
Harc itdüñüz fesâda bu teni
8628. Ƙala anlarda vefâ bulmayalar
Eyle idenler varub gülmeyeler
- [SR 257b]
8629. Ol ki faƙrimuz var idi diyene
Anlara daħı ƙiṭâb ire yine
8630. Bilmediñüz mi Hâbîbüm Aħmedi
Faħr-i ‘âlem Muştafâ Muħammedi
8631. Arpa etmegin ƙoyunca yimedi
Andan artuğın yiyeyin dimedi
8632. Ay geƙer evinde od yanmaz idi
Nice ola kimseye dânmaz idi
8633. İki gün beş gün yedi gün ol Hâbîb
Aç geƙerdi cümle emrâza ṭabîb
8634. Daħı aşħâbı ‘Alî Ĥasan Ĥüseyn
Fâṭıma eyle geƙerdi ƙo ki sen
8635. Faƙriñüz anlardan artuğ mıydı yâ
Kim ‘ibâdet ƙılmaduñuz Tañrıya
8636. Anlar ol ĥâl ile gice gündüz tamâm
İtdiler baña ‘ibâdet ber devâm
8637. Pes bular ola ĥacîl ayruğ kelâm
Olmaya çünkim bunuñ gibi ‘alâm

8638. Göreler bunlaru gene sözleri
Andan açıla olaruñ gözleri

8639. İtmeye ‘özre bahāne bunlara
Emr ola andan cehennem anlara

8640. İmdi ‘özre çāre yokdur bilesiz
Cehd idüb Hāḫḫa ‘ibādet kılasız

8641. Tāḫatiñüz yitdügince tã‘ati
Ḳılıñuz fevt itmeñüz bir sã‘ati

Faşlun Fī Şevāb-ı ‘Ameli’ d-Du‘afā ³⁸⁶¹

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

8642. Yine bir söz diyem size mücellā
Anuñla ḳalbüñüz tā bula cilā

8643. Şol³⁸⁶² er kim ḫastalıkla ḳıldı a‘māl
Ki süstlükle vü za‘f ile geḫüb ḫāl

8644. Cihāndan geçdiler za‘f ile bunlar
Ḳaçan kim varalar anda o cānlar

8645. Şu deñlü vire anlara şevābı
Aça üstlerine ol ḳutlu bābı

[SR 258a]

8646. Merātib köşk ü şehir uş bī-nihāye
Kim ‘aḳl u naḳl irişmez ol behāya

³⁸⁶¹ Bu başlık ve bu bölüm (8642/8654 arası beyitler) AÜ, BR, HM’de yok.

³⁸⁶² Vezin kusuru nedeniyle “Şu bil” kelimesi, “Şol” şeklinde değiştirilerek metin tamiri yapılmıştır.

8647. Şolar kim geçdi şihhatle cihāndan
‘İbādetde idüb gitdiler andan
8648. Görürler anlaruñ anda maķāmın
Nenüñ üzre kılpdur ger iķāmın
8649. Diyeler kim n’olaydı bizde anda
Olayduķ zā‘f u süstlükle cihānda
8650. Ki tā bizde bulayduķ bu maķāmı
Taķassür ideler anlara ķāmı
8651. Bilüñ imdi anuñ daķı şevābın
İçerler yarın anda devlet ābın
8652. ‘İbādet yazılır şabr eyleseñ ger
O ĥastalık za‘iflik bil muķarrer
8653. Ki ya‘ni şabr idüb ide ‘ibādet
Namāzın ķomaĥa itmeye ‘ādet
8654. İkinüñ daķı ĥālin eyitdük
Yine biz naķlimüz izince gitdük

[... وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ]

Ķāle’l-Faķīr Muĥammed bin İshāk Ķatāde Rağıye:
*Ĥalaķa’llāhu Te‘ālā Mine’l-‘ilmi’n-nūni şümme’l-ķalemu
şümme’levĥi kemā³⁸⁶³ Ķāle’llāhu Te‘ālā: Ve’l-ķalemi ve mā
yesturūne³⁸⁶⁴*

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

³⁸⁶³ “Fakīr Muhammed b. İshāk Katāde (ra) dedi ki: Allahu Teālā nūnun ilminden kalemi yarattığı gibi sonra da levhi yarattı.”, (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

³⁸⁶⁴ “Kaleme ve satır satır yazdıklarına andolsun.”, (Kalem, 1)

8655. Muḥammed oğlı İřhākdan rivāyet oldı bu elfāz
İşit kim dürr idem dārı şaçam envār ‘alā’l-i‘rāz
8656. Yine naql ola bir ma‘nī mu‘aṭṭar ola pes cānı
Eger cinn ü ger insānı³⁸⁶⁵ ne yüzden feyż ider feyyāz

[HM 236a]

8657. Qatāde naql ider qālī mu‘ayyen n’olısar ḥālī
Tefahḥuř kıl bu ef‘ālī dinilsün uřta³⁸⁶⁶ söz az az
8658. Qaçan kim diledi Allāh cihān ḥalk ide ol āgāh
Ola kim ol işe miftāḥ pes andan eyleye āgāz
8659. Çü naql itdüm bu ef‘ālī gerek kim söyleyem ḥālī
Gel imdi diñle ey ‘ālī qamusın uřta³⁸⁶⁷ bir bir yaz
8660. Cemī‘ ‘ālemden oñ itdi ki bir nün aña kim n’itdi
Didiler anı diritdi³⁸⁶⁸ beğāyet ‘ālī vü efrāz

[AÜ 456], [BR 229b]

8661. Evet dir bir lügatde bil aña³⁸⁶⁹ dīvān olur tebdīl
Eger ma‘nī vü ger te’vīl bilinsin şun‘ı min üstāz
8662. Nitekim Ḥaḳ ‘ayān eyler kelāmın naql idüb söyler
Bu yüzden ‘arz idübdürler ve hem cān sırrına dem-sāz

[SR 258b]

8663. Veheb bin ol Münebbih diyem uş gör bu tenbihden
Rivāyetdür tevāriḥden mine’l-şavli ila’l-ābāz³⁸⁷⁰

³⁸⁶⁵ SR: Eger cinn ü ger insānı>Eger ger cinn ü insānı

³⁸⁶⁶ AÜ, VR, HM: uşta>uşda

³⁸⁶⁷ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

³⁸⁶⁸ SR: diritdi>di’vitdi

³⁸⁶⁹ AÜ, BR, HM’de “aña” yok.

³⁸⁷⁰ AÜ, BR, HM: mine’l-şavli ila’l-ābāz>mine’l-şavli ila’l-īmān

8664. Pes olda İbni ‘Abbāsdan kim ol alnı muḳavvesden
Kim a‘lā anca enfāsdan sözünden eyleyüb ol yaz
8665. Müfessirlerde ol server olupdur niçeye rehber
Aña faẓl itdi ol ekber açupdur ḳalbine hem-rāz
8666. Enesden naḳl ider ol da beğāyet sa‘y ider yolda
Eger sağ u eger ṣolda gerekdür aña biñ i‘zāz
8667. Enesde ol Resūlden dir bu naḳli eyleyüb taḳrīr
Neler ḫalk eylemiş taḳdīr ki feyzin feyz idüb feyyāz
8668. Resūlu’llāh ḫaber virdi kim ol her sırra bil irdi
Bunu luḫfınla³⁸⁷¹ eydürdi işidüb ola ümmet ṣāz

Ḳāle Vehb bin Münebbih ‘an Abdullāh İbni ‘Abbās ‘an Enes bin Mālik rıḍvānu ‘aleyhim ecma‘īn ‘an Resūli’llāhi ‘Aleyhi’s-selām: Enna’llāhe Te‘ālā ḫalaḳa’n-nūni min zebercedi ḫaḍıran ve ḫalaḳa’l-ḳalemu ve’l-levḫi min nūri ebyāḍin ve re’si’l-ḳalemu mu‘allaḳate bi’l-‘arşı silsileti min zehebin ve esfelehu ilā ‘inde Mīkā’il ‘aleyhi’s-selām ve’l-midāda yahrucu beyne isnāniye ve lā yaḫtācu ilā murāce‘ati’l-midādi ennehu tecrī bahri’l-midādi fī vasata’l-ḳalemi ‘amīḳun ve muḳīmun velehu noḳtatün mu‘azzamatün lā ya‘lemuhā illā’l-Mīkā’il ³⁸⁷²

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

[HM 236b]

³⁸⁷¹ AÜ, BR, HM: luḫfınla>luḫfiyla

³⁸⁷² “Enes b. Mālik (ra), Abdullah b. Abbas (ra) ve Vehb b. Münebbih’ten (ra) rivāyetle Resūlullah (sav) buyurdu: Şüphesiz ki Allahu Teālā nūnu yeşil zebercedden yarattı. Kalem ve levhi beyaz nurdan yarattı. Arşın silsilesindeki boşlukta kalemin başını altından yarattı. Mikāil Aleyhisselām’ın katının aşağısında ikisinin arasında mürekkep çıkar. Öyle ki mürekkep denizi aktığından mürekkebe ihtiyaç duyulmaz. Ayrıca kalemin ortası derin ve durduğu yer sabit olduğundan (burası) ancak Mikāil Aleyhisselām’ın bildiği büyük bir noktadır.” ; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

8669. Buyurdı ol Resūlu'llāh ne dir bil
Olunsun cümle ma'nā uşta³⁸⁷³ te'vīl
8670. Anuñ sükker³⁸⁷⁴ sözünden dürr idüb yaz
İderdi gördüğünden naķle āğāz
8671. Didi kim Hāķ Te'āla'llāh o nūnı
Zebercedten yaratdı diñle bunı
8672. Yaşıl kıldı ve hem rengin muşaffā
Anuñ naķlini naķş itdüm bu şaffā
[AÜ 457], [BR 230a]
8673. Kalem birle ve hem levhi o Sulţān
Ki aķ kāfūrı nūrdan kıldı ey cān
8674. O levhüñ dā'iresin n'itdi Hādī
Kızıl yāķūtdan³⁸⁷⁵ itmiş gör bu yādı
8675. Aşılmışdur kalem 'arşdan aşāğa
Ki zencir birle altundan aşāğa
[SR 259a]
8676. Ucı irmiş o Mīkā'il ķatına
Her iş āsāndur anuñ ģazretine
8677. Evet diñleñ müfessirler ne dirler
Bu ma'nī naķşına nazm idedürler³⁸⁷⁶

³⁸⁷³ AÜ, BR, HM: ma'nā uşta>ma'nī uşda

³⁸⁷⁴ AÜ, BR, HM: sükker>şekker

³⁸⁷⁵ SR: yāķūtdan>ya'ķūtdan

³⁸⁷⁶ AÜ, BR, HM: nazm idedürler>naķl idedürler

8678. Ki Mîkâ'il atında ucu anuñ
Bu resme didiler naqlin beyānuñ
8679. İki gözi arasında aşılmış
Şanasın alnı ol avse yasılmış
8680. Mürekkebe bahri anuñ iki dişi
Arasından aar görgil bu işi
8681. Donub olma ara muhtāc olunmaz
Aar dā'im diküb yāhud soğulmaz
8682. Evet Mîkâ'ili gör kim 'alā'l-levh
Ne resme seyr ider hem haddi fi'l-levh
8683. Şanasın bir küçücük³⁸⁷⁷ canavardur
Bir ulu ağun üstünde gezer dir
8684. arınca deñlüdür levh üzre şan ol
Anuñ gibi ulu kim mişle yo yol
8685. Ki yetmiş biñ anadı vardur anuñ
Bular heb udretindendir Huzānuñ³⁸⁷⁸

[HM 237a]

8686. Anuñ her biri bil yetmiş bu dünyā
adardur dir Resul ol halka ihyā³⁸⁷⁹
8687. Bu levhün ol adardur vüs'atin bil
Hisābın Hā bilür kim ne adar yıl

³⁸⁷⁷ AÜ, BR, HM: küçücük>gökçek

³⁸⁷⁸ AÜ: Huzānuñ>Hudānuñ

³⁸⁷⁹ AÜ, BR, HM: adardur dir Resul ol halka ihyā>adardur dir Resulu'llāh halka ihyā

8688. Gör imdi anı ne iş çün yaratmış
Ki şöyle vech-i ra'nāsın taratmış

8689. Beyān olsun ne kim naql itdi ol hāş
Kulağ tut gide qalbünde³⁸⁸⁰ hemān pās

[AÜ 458], [BR 230b]

8690. Hıṭāb itdi pes andan bil o Mevlā
Kelām-ı kudretinden qavl-i evlā

8691. Budur ol lafz kim oldı qalem çün ³⁸⁸¹
Ne kudret 'arz ider ol ferd-i bī-çün

**Sümme Qāle'llāhu Te'ālā: Li'l-qalemi ektüb yā qalemu
fitenze'i'l qalemi min haṣfi'llāhi Te'ālā fe'nşakka nısfeyn
ve qāle'l-qalemi yā seyyidī eyne ektüb qāle ektüb Lā ilāhe
illa'llāh Muḥammedün Resūli'llāhi Qāle'llāhu li'l-qalemi
üktüb fekul mā üktüb yā Mevlāyi qāle mā hüve kā'inu ilā
yevmü'l-ḳıyāmeti³⁸⁸²**

[SR 259b]

8692. Ki yazğıl yā qalem dir ol Te'ālā
İlāhī ne yazam ey Ḥayy u a'lā

8693. Hemān dem ditredi min ḥavf-i kudret
İki şak oldı ortadan baḥīret

8694. Hıṭāb geldi ki³⁸⁸³ yazğıl birdür Allāh
Muḥammedür³⁸⁸⁴ Resūlu'llāh bil āgāh

³⁸⁸⁰ SR: qalbünde>gönlünde

³⁸⁸¹ SR: Budur ol lafz kim oldı qalem çün>Budur ol lafzun oldı qalem çün

³⁸⁸² "Sonra Allahu Teālā buyurdu: "Ey kalem, yaz!" Kalem, Allahu Teālānın korkusundan ikiye ayrıldı ve dedi ki: "Ey Rabbim! Ne yazayım?" Allah (cc) buyurdu: "Lā ilāhe illallāh Muḥammedün Resūlullāh!" Allah (cc) kaleme yine buyurdu: "Yaz!" Kalem: "Ey Mevlām ne yazayım!" dedi. Allah (cc) buyurdu: "Ḳıyāmet gününe kadar olacak olanları (kaderi) yaz!"; Hadis-i Kudsi'nin kaynağı: *Tirmizî, Sünen, Kader*, 17.

³⁸⁸³ AÜ, BR, HM'de "ki" yok.

³⁸⁸⁴ AÜ, BR, HM: Muḥammedür>Muḥammed hem

Lā İlāhe İlla'llāh Muḥammedun Resūlu'llāh ³⁸⁸⁵

8695. İki biñ yılda yazdı bu kelāmı
Bunu diyen cehennemde qala mı
8696. Qalem ol dem eyitdi yā İlāhī
Bu ben quluñ ve hem ḥalkuñ İlāhı
[HM 237b]
8697. İki biñ yılda yazdum ben bu adı
Ki naql oldı anuñ levḥ üzre yādı
8698. Yaşar mı qullaruñ pes iki biñ yıl
Kim anlar diye bir kez ola mā'il
8699. Bunuñ nūrı beni qıldı ihāṭa
İki biñ yılda yazdum uşta³⁸⁸⁶ ḥatta
8700. Didi ol Ḥaḳ Te'āla'llāh bu yādı
Virem qullara tespīḥ iş bu adı
8701. Olara viriserem bir nebī ben
Muḥammedür Ḥabībümdür işit sen
[AÜ 459], [BR 231a]
8702. Pes anuñ ḥürmetine günde on biñ
Diyiserler virem kuvvet³⁸⁸⁷ degül biñ
8703. Bu kez her birine bir kez dimek çün
Yazam anlara dir ol ferd-i bī-çün

³⁸⁸⁵ "Allah'tan başka ilāh yoktur, Muhammed O'nun Resūlüdür."

³⁸⁸⁶ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

³⁸⁸⁷ AÜ, BR, HM: kuvvet>qudret

8704. İki biñ yıl ‘ibâdet eylemişçe
İki biñ daħı hem aç³⁸⁸⁸ ıoylamışça³⁸⁸⁹

8705. Şevâbın virem anlara ıalub yaz
Kaıan kim anlar aña ide âğâz

8706. İki biñ hem merâtib ola dir Hıak
Günâhlar döküle şan dalda yaprak

8707. Bu deñlü ola her bir dimege dir
Gel imdi cân u dilden eyle tedbîr

[SR 260a]

8708. Hişâb u ‘izzet ol dem yine tekrâr
Didi yaz yâ³⁸⁹⁰ ıalem ol demde Settâr

8709. Eyitdi ne yazayın yâ İlâhî
Yirüñ göğüñ cihânuñ pâdişâhı

8710. Didi yazğıl ne kim oldu olısar
Kıyâmet güne dek her ne geliser

8711. Cemî‘ ıalķuñ aħvâlin[de]³⁸⁹¹ ne kim var
Ve hem rızķın libâsın³⁸⁹² eyle devvâr

*Mektüb fihâ cemî‘a’l-ıalâ’iķa ve’zrâķihâ ilâ yeomi’l-
kıyâmeti fî külli vâhidin vesâ’iri’l-ıuıııı lâ ya‘lemuhâ
illa’llâh* ³⁸⁹³

³⁸⁸⁸ SR’de “aç” kelimesi yok.

³⁸⁸⁹ HM: ıoylamışça>ıoyurmuşça

³⁸⁹⁰ AÜ, BR, HM’de “yâ” yok.

³⁸⁹¹ Vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

³⁸⁹² AÜ, BR, HM: libâsın>libâsıñ

³⁸⁹³ “Bütün mahlukâtın her birinin rızıklarına kıyâmet gününe kadar ancak Allah’ın bildiği sınırları tasnif edilmiş bir mektuptur.”; (Sözün kaynağı bulunamadı.)

8712. Kalem naqş itdi levh üzre halâ'ik
N'olur pes anlaruñ aḥvâli bâ'ik

[HM 238a]

8713. Ne emr irdi Huzâdan kıldı mektüb
Kaçan kim didi Allâh aña ektüb

8714. Bular hep bir saṭır içindedür bil
Olunmaz ol yazıdan zerre tebdîl

8715. Evet ğayrı saṭırlarda ne yazdı
Kim ol kâfûr raqamda anı qazdı

8716. Ki her ḥarfi anuñ Kaf taĝı miqdâr
Durur aña pes aña eyleñ ikrâr ³⁸⁹⁴

8717. Anı Allâhdan artuq kimse bilmez
Ol esrâra mu'ayyen bende irmez

8718. Bilinse de ḥaber andan virilmez
Olar yirli yirindedür irilmez ³⁸⁹⁵

**Ve kâle Mücâhid: Rağî evvelü mâ ḥalaqa'llâhu Te'âlâ el-
'âlimu'r-râ'i ve hiye qağıbu şümme'l-kalemu minhu'l-
kalemu ³⁸⁹⁶**

[AÜ 460], [BR 231b]

8719. Mücâhid söyledi uş bir rivâyet
Aña Allâh ide yüz biñ ri'âyet

³⁸⁹⁴ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

³⁸⁹⁵ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

³⁸⁹⁶ "Mücâhid buyurdu ki: Âlim olan Allâhu Tealâ ilk olarak (nûrdan bir çubuk olan) râyı ve ondan da kalemi yarattı."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

8720. Didi Allāh yaratmazdan³⁸⁹⁷ cihānı
Bil evvel rā‘ yaratdı ol nihānı
8721. Kim ol rā‘ bir çubuğdur nūrdan ey yār
İşit imdi niçün halk itdi Ğaffār
8722. Resūlüñ alnı nūrdan kıldı andan
Sevenler anı sevsin uşta³⁸⁹⁸ cāndan
8723. Ve hem kaşı nūrun andan idüpdür
Ne tertībce görüñ kim uş gidüpdür
- [SR 260b]
8724. Anuñ ardınca halk olmuş kalem dir
Evet ba‘zı ne yüzden kıldı tedbīr
8725. Kim evvel olan izhār nūr-ı Aḫmed
Ve hem ‘aqlum vü rūḫum dir Muḫammed
8726. O kavlı üzre pes ol rā‘dan murādı
Resūlüñ nūrıdur rā‘ didi adı
8727. Lüğatde rā‘ demek nūrdan çubuğdı
Anı Ḥaḫ cümleden evvel idüpdü
8728. Evet dir bir lüğatde rā‘ demek bil
Çoban demek olur pes aña te`vīl
8729. Muḫammed daḫı gör kim dīn çobanı
Olupdur lākin a‘lemdür mekānı

³⁸⁹⁷ HM: yaratmazdan>yaratmazdum

³⁸⁹⁸ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

[HM 238b]

8730. Olur ümmetleri fevki'l-‘ibādāt
Eger aşhābu ğayrı ger ki sādāt ³⁸⁹⁹
8731. Oları tevbe şuyunla şuwardı
Semirsinler diyuben ğuşşa yirdi
8732. Semirdüb uçmağıçün daħı dīzār
İçün şaqlar görüñ maħbüb-ı Settār ³⁹⁰⁰
8733. Ve hem bil [sen]³⁹⁰¹ lüġatde rā‘ dimek ne
‘Ayān olsun bunuñ çün pes emek ne
8734. Bilüñ Sulţān dimekdür uş beyānı
Muħammed daħı dīn Sulţānı ya‘ni
8735. Görüñ kim günde beş kez nevbet-i ħāş
Kapusında ururlar ol ħāşu’l-ħāş

[AÜ 461], [BR 232a]

8736. Ururlar tā kıyāmet zī-merātib
Aña cümle merātib ola rātib

Faşlun Fī Şıfat-ı Aħvāl-i Kalem

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

8737. Zehī Cabbār-ı ‘ālem kim yaradur
Ne isterse kimi aq kim³⁹⁰² qaradur

³⁸⁹⁹ SR: Eger aşhābu ğayrı ger ki sādāt>Eger aşhābu ger ğayrı sādāt

³⁹⁰⁰ Bu beyit HM nüshasında bulunmazken AÜ ve BR’de : *Semirdüb uçmağıçün hem de dīzār / İçündür şaqlar gör ol maħbüb-ı Settār*

³⁹⁰¹ Vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

³⁹⁰² AÜ, BR, HM: kim>kimi

8738. Zehî Hâlık ki maḥlûḳ yaradur ol
Aña kevneyni bilmek çün ider yol
8739. ulak yok işidür Haıuñ kelâmın
Göñül yok hıfz ider n'olsa peyâmın
8740. Dili yok söyleşür bi'l-ḥaı mutlak
Yürür levḥ üzre yok pây aña el-Ḥa

[SR 261a]

8741. Ve yodur cānı ol orar Ḥuzādan
Āzāddur ammā ol cümle cezādan
8742. alem böyle olunca kim yaradur
ıyās it kendi yā³⁹⁰³ kimdür o nāzır
8743. Zehî mel'ün Rafāzīler³⁹⁰⁴ nedür bir
Ḥaıçün ne abāyih ide tedbīr
8744. İlä var ayağı var hem ulağı
Diyüb eydürlər uş bu resme läğı
8745. Dirüz biz ḥāřā kezzābdur ol eřrār
Bulardan Ḥa münezzehdür muarrer
8746. Bular dir yok dili yā nite söyler
Nite görsün yā gözsiz nesne dirler

[HM 239a]

³⁹⁰³ AÜ, BR, HM'de "yā" yok.

³⁹⁰⁴ AÜ, BR, HM: Rafāzīler>Rafāvīzler

8747. ulaksuz kimse işitmez budur söz
Ayaksuz nite ursun dir utub³⁹⁰⁵ yüz

8748. Bularuñ avline pes iderz³⁹⁰⁶ biz
Ne kim dirsiz bu sözlerde yalan siz

8749. O bir maħlk yaradur kendi gr var
Görür yok göz işidür yok ulaklar³⁹⁰⁷

8750. Dili yok sylemez³⁹⁰⁸ hem yok ayağı
Görür yürür o da şöyle bayağı

8751. ‘Aceb mi kendsi³⁹⁰⁹ bi-alb olursa
Gönülsüz bilse kim her ne olursa

[A 462], [BR 232b]

8752. Dili yok olsa söylerse kelmın
Bulardan aña sen udret ‘almın

8753. ulağı olmasa sem‘ itse ol a ³⁹¹⁰
İl yok olsa dutsa uş muħaa

8754. Ayağı olmasa dursa o Sultn
Ki olmışdur aña her nesne sn

8755. Bular heb udretinden olısarlar
Aña inkr idenler n’olısarlar

³⁹⁰⁵ SR: utub>dutub

³⁹⁰⁶ SR: iderüz>eydrz

³⁹⁰⁷ A, BR: ulaklar>ulak kr

³⁹⁰⁸ A, BR, HM: söylemez>söyler

³⁹⁰⁹ SR: kendüsi>kendü

³⁹¹⁰ SR: ulağı olmasa sem‘ itse ol a> ula olmasa sem‘ itse ki ol a

8756. Anuñ kudret eli kudret ayağı
Gören kudret gözi kudret kulağı
8757. Bu taqđır anlaruñ oldu cevābı
Bilinsin tā ki bātıldan şevābı
8758. Bu temşılden bilinsin kudret Allāh
Münezzehdür bulardan Hāzretu'llāh

[SR 261b]

8759. Oturmaqđan vü durmaqđan³⁹¹¹ beridür
Ve hem bil şeş cihetden de arıdur
8760. Ki ya'ni altdan üstden arduñdan
Dağı sađđan vü şoldan öñde soñdan
8761. Bular mađlūka mađşüşdur budur hāl
Ki hiç ol beñzemez bir şey'e uş hāl
8762. Aña āyet buyurdı gör nişānı³⁹¹²
Pes andan aña nūr her neyse şānı³⁹¹³

[... لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ]

[سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ (180) وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ (181)]

Qavluhu Te'ālā: *Leyse ke mişlihî şey'un ve huve's-semī'u'l-başīru* ³⁹¹⁴ *Sübhāne Rabbike Rabbi'l-izzeti ammā yaşifüne ve selāmün ala'l-mürselīne* ³⁹¹⁵

³⁹¹¹ AÜ, BR, HM: durmaqđan>turmaqđan

³⁹¹² AÜ, BR, HM: nişānı>nişānın

³⁹¹³ AÜ, BR, HM: şānı>şanın

³⁹¹⁴ "O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.", (Şûrâ, 11)

³⁹¹⁵ "Senin Rabbin; kudret ve şeref sahibi olan Rab, onların nitelendirdiği şeylerden uzaktır, yücedir. Peygamberlere selām olsun.", (Saffat, 180-181)

Beyit

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

[HM 239b]

8763. Gör kemāl-i kudretinden bizi insān eyledi
Luṭf idüb imān u Qurʾān bunca ihsān eyledi ³⁹¹⁶

8764. Hem Muḥammed kim Ḥabībūñ gönderüb eyler muʿin
ʿĀleme rahmet ü niʿmetdür ki yeksān eyledi ³⁹¹⁷

Faşlun Fī Beyān-ı Ḥilḳat-i Semāvāti ve'l-Arz

Me fā 'i lün / Me fā 'i lün / Fe 'ū lün

8765. İſit imdi semāvāt³⁹¹⁸ u arz Allāh
Ne resme ḫalk idübdür Ḥazretu'llāh

[AÜ 463], [BR 233a]

8766. Resūlu'llāh ḫaber virdi bu rāzı
Beyān olsun muʿayyen bī-dırāzı

8767. Didi ol server-i baḫr-i maʿāni
Bu sırra kân idüpdür Allāh anı ³⁹¹⁹

8768. Yaratdı kudretinden ol tüvāna
Ki bir gevher ki ſāfiyyūn bahā ne ³⁹²⁰

8769. Didi baʿzı müfessirler bu yādı
Yaratdı bir yaşıl yāḳūt³⁹²¹ o Hādī

³⁹¹⁶ Bu beyit AÜ, BR, HM'de: *Niḳāb açdı cemālinden yine cānān elinden yār / Ḳanı ʿāşık anı ister virür yoluna baş u cān*

³⁹¹⁷ Bu beyit AÜ, BR, HM'de: *Ḳanı er kim bu çevgānı ſala meydanda koyub baş / Ḳanı ol ḳalb-i ḫālīſ kim aña miḫmān ola Sultān*

³⁹¹⁸ AÜ, BR, HM: semāvāt>semā

³⁹¹⁹ Bu beyit HM'de yok.

³⁹²⁰ Bu beyit SR'de yok.

³⁹²¹ SR: yāḳūt>yaʿḳūt

8770. Ki hiç kimse o gevherden işit hāl
Ne deñlü uludur ‘arz ide min kāl
8771. Anuñ Allāh bilür ancak beyānuñ
Ne cevherdür nedür aşlın ‘ayānuñ
8772. Nazar kıldı Huzā gevher olur şu
O şudan n’ola bu eşyāya aşşu
8773. O şuyı kıldı üç kısım ol Te‘ālā
Ki bir kısmı anuñ buğ oldu kavlä
8774. Ve bir kısmı köpük hem biri şu dir
İşit naklin diyem hıfz eyle bir bir

[SR 262a]

8775. O buğ kısmı hevāya ağdı ol ān
Hiṭāb irdigidür³⁹²² bā-emr-i Sübhān
8776. Hemān durdı³⁹²³ olub emrinde sākin
Bu kez emr irdi şuya ey mesākin
8777. Ki dur yirüñde dir durdı o sā‘at
Bu sözler heb olubdur nakl-i āyāt³⁹²⁴
8778. Köpük çün pes hiṭāb irdi nedür bil
Dura tā şu yüzünde durdı ey dil

[HM 240a]

³⁹²² AÜ, BR, HM: irdigidür>itdigidür

³⁹²³ AÜ, BR, HM: durdı>ṭurdı

³⁹²⁴ AÜ, BR, HM: āyāt>āyet

8779. Ol üç nesne karar tutdı olub rām
Ki bir laḫza dururlar idüb ārām
8780. İrer evvel buğa fermān sen ol gün
Hemān gök³⁹²⁵ oldı ol dem anda ol ün
8781. Nitekim uşta³⁹²⁶ Qur'ānda ḫaber dir
Delīlü naql idüpdür cümle bir bir

[ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ ...]

Qavluhu Te'ālā: Şümme'stevā ila's-semā'i ve hiye duḫānun ³⁹²⁷

[AÜ 464], [BR 233b]

8782. İrer ol dem köpük çün anda fermān
Ki sen yir ol diyu emr itdi Sübhān
8783. Hemān yir oldı ol dem bī-meḫābe
Çü tutdı emri pes irdi şevāba
8784. Tutanlar³⁹²⁸ emri anlar olısar ḫāş
Kim i'rāz itdi qalbi ḫolısar pās
8785. Ḥaber virdi Te'ālā bu nişāna
Ki münkirlerüñ uş qalbi o şāna ³⁹²⁹

[... وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا ...]

Qavluhu Te'ālā: Ve'l-ardı i'tiyā ḫav'an ve kerhen ³⁹³⁰

³⁹²⁵ AÜ, BR, HM'de "gök" yok.

³⁹²⁶ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

³⁹²⁷ "Sonra duman hâlinde bulunan göğe yöneldi.", (Fussilet, 11)

³⁹²⁸ AÜ, BR, HM: Tutanlar>Dutanlar

³⁹²⁹ AÜ, BR, HM: Ki münkirlerüñ uş qalbi o şāna>Ki münkirlerüñ uş şadri o şād

³⁹³⁰ "[Göklerdeki] ve yerdeki herkes ister istemez ...", (Âl-i İmrân, 83)

8786. Pes andan şuya fermān geldi bī-şek
Bu emre olmasun albũñde hi şek³⁹³¹
8787. Ki sen bar ol diyu irdi itābı
Ezelden bũyle yazmıřdur³⁹³² kitābı
8788. Anuñ ũn geldi ur'ānda aberler
Ma'ānı nalin eyler mu'teberler
8789. Bu ma'lũmdur ki 'arz altında bari
Anuñ ũzre ılupdur bunca dehri

[... سَبْعَةُ أَبْحُرٍ ...]

³⁹³³avluhu Te'ālā: *Seb'atu eburin*³⁹³⁴

8790. Bu kez gũkler yapışdı birbirine
Hevāda bil mu'allaq tā derine
[SR 262b]
8791. ũ urdı bũyle gũkler pes mu'allaq
Gel imdi neyleyiser diñle allā
8792. Buyurdı Cebrā'ile³⁹³⁵ gel diyũb a
Ayırıl birbirinden gũkleri ba
[HM 240b]
8793. Gelũb Cibril³⁹³⁶ dũrũřdi o idũb sa'y
Anı kim emr ıldı aña ol ayy

³⁹³¹ SR: Bu emre olmasun albũñde hi şek>Bu emre olmaya hi řũbhe vũ şek

³⁹³² HM: yazmışdur>yazılmış

³⁹³³ Bu başlık SR'de yok.

³⁹³⁴ "Allahu (cc) Teālā buyurdu: Yedi deniz...", (Lokman, 27)

³⁹³⁵ AŪ, BR, HM: Cebrā'ile>Cebrā'il

³⁹³⁶ AŪ, HM, SR: Cibril>Cebrā'il

8794. Başarmaz şöyle ‘aciz oldu ol yār
Hemān İsrāfile emr itdi ahhār
8795. Didi pes geldi İsrāfil ol işe
Başarmazdı o da bilmezdi nişe
8796. Bu kez gönderdi ‘Azrā’ili Allāh
Başarmaz şol³⁹³⁷ kadar cehd itdi ol gāh

[AÜ 465], [BR 234a]

8797. Virür Mīkā’ili ol dem de Raḥmān
‘Aceb sa’y eyledi ol durdı yeksān
8798. Yoruldu bunlar anda itmedi³⁹³⁸ sa’y
Başarmazlar çü destür virdi ol Ḥayy
8799. Bu kez Tañrı Te‘ālā n’idiser bil
Yaratdı ol dem içre anda bir yıl
8800. Didi yā yıl ayır sen gökleri gel
İdüb fark birbirinden ol sa‘at yel
8801. Ki bir kez esdi heybet birle ol ol
Ayırdı birbirinden fark idüb ol
8802. O yiri gögi kim ol dört ferişteh
Ayırma çün dürüşmişdi ol işde
8803. Çün ol yıl esdi yir gök n’oldı bir³⁹³⁹ gör
Ayırdı pāre pāre eyleyüb dūr

³⁹³⁷ AÜ, BR, HM: şol>sol

³⁹³⁸ AÜ, BR, HM: itmedi>itmeden

³⁹³⁹ SR: bir>sen

8804. Beşer yüz yıl kadar kıldı arasın
Haķuñ fazlı uñuldub her yarasın
8805. Melekler anı gördiler tamāmet
Ta‘accüb kıldılar bu fetħe ğāyet
8806. Çün anlar buldı yirli yirin ey yār
Yine bir söz diyem uş bunda tekrār ³⁹⁴⁰
8807. Muķarrebler kaçan ķabr içre gire
Olub rāħat rūħ-ı reyħāna ire
8808. Nitekim didi gör imdi İlāhī
Kelāmında cihānuñ pādişāhı

[SR 263a]

[فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ (88) فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ ... (89)]

Ķavluhu Te‘ālā: *Fe emmā in kāne mine’l-muķarrabīne fe revħun ve reyħānun [ve cennetu na‘īm]* ³⁹⁴¹

8809. *Ve Aşħābu’l-Yemīn* yarın n’olısar³⁹⁴²
İrüb maķşūda vü ni‘met bulısar³⁹⁴³

[HM 241a]

8810. Olurlar ni‘met üzre anda anlar
Şu ni‘met³⁹⁴⁴ kim severler anı cānlar
8811. Anuñda gör nişānın uşta³⁹⁴⁵ āyet
Ne resme olısardur ol nihāyet

³⁹⁴⁰ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

³⁹⁴¹ “Fakat (ölen kişi) Allah’a yakın kılınmışlardan ise, ona rahatlık, güzel rızık ve Naīm cenneti vardır.”, (Vâkı‘a, 88-89)

³⁹⁴² AÜ, BR, HM: n’olısar>n’olısarlar

³⁹⁴³ AÜ, BR, HM: bulısar>bulısarlar

³⁹⁴⁴ SR: ni‘met>ni‘metler

³⁹⁴⁵ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

[وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ (27) فِي سِدْرٍ مَخْضُودٍ (28) وَطَلْحٍ مَّنْضُودٍ
(29) وَظِلِّ مَمْدُودٍ (30) وَمَاءٍ مَّسْكُوبٍ (31) وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ (32)]

Қавлуһу Те‘ālā: *Ve aşhābu’l-yemīni mā aşhābu’l-yemīni fī
sidrin maḥḍūdin ve talḥin mendūdin ve zıllin memdūdin ve
mā’in meskūbin ve fākihedin [keşīratin]*³⁹⁴⁶

8812. Oturalar ağaclar gölgesinde
Ve hem kıl olmaya hiç gövdesinde ³⁹⁴⁷
8813. Dererler Sidre ağacı içinde
Bu eylüge irerler şoñ ucunda
8814. Dikeni arıdılmış ol ağacuñ
Eyiler yir ol ger toğ u acuç
8815. Daḥı mevīz ağacınıñ içinde
Dizilmiş bir biri üzre ucında
8816. O gölgeler ki tartışılmış uzanmış
Niceler bunda anlara uzanmış
8817. Yā ibriḳler içinde yā çanaklar
Yā bardaḳlar görürler varaçaḳlar
8818. Ki ḥāzırdu dimekdür keselenmiş
Daḥı şol şu içinde kim dikilmiş
8819. Yāḥud olur ḳadeḥler içre ya anlar
Aña giren begāyet arı çanlar

³⁹⁴⁶ “Ashāb-ı Yemîn, ne (kutludur o) Ashāb-ı Yemîn! Yüklü dalları bükülmüş kiraz (ağaçları), üst üste dizili meyveleri sarkmış muz ağaçları, yayılıp uzanmış gölgeler, durmaksızın akan su(lar), ve (daha) birçok meyveler arasında...”, (Vâkı‘a, 27-32)

³⁹⁴⁷ 8812/8821 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

8820. Dağı yemiş içinde ola çok çok
Añılmamış yığılmamış ziyān yok
8821. Ki ya'ni kimse yıgmaz ol yemişden
Budaqları olur arı gümüşden

[وَأَصْحَابُ الشِّمَالِ مَا أَصْحَابُ الشِّمَالِ (41) فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ (42)]

³⁹⁴⁸ **Qavluhu Te'ālā: Ve [amma] aşhābu'ş-şimāli mā aşhābu'ş-şimāli fī semūmin ve ḥamīm** ³⁹⁴⁹

8822. Ve ammā añla Aşhābu'ş-Şimāli
Ne ḥāle iriserler gör kemāli

[AÜ 466], [BR 234b]

8823. 'Azāb u miḥnet içinde olurlar
Ḥamīmiyle semūmiyle qalurlar

[SR 263b]

8824. Erimiş bakırı kuruşun içerler
Yavuz ḥāldür çün ol ḥālden geçerler ³⁹⁵⁰

8825. Budur Qur'ānda anlar çün olan yād
Yanub odlar içinde ide feryād

8826. Ḥuzā şavsın ol işlerden bu nāsı
Odur biri kim olur bunda 'āşī ³⁹⁵¹

8827. Namāz kıluñ oquñ Qur'ānı dā'im
Anuñla olasız cennetde kā'im

³⁹⁴⁸ Bu başlık AÜ, BR, HM'de: "Qavluhu Te'ālā: Ve aşhābu'l-yemīni mā aşhābu'l-yemīni fī sidrin maḥdūdin ve ṭalḥin menḍūdin ve zıllin memdūdin ve mā'in meskūbin"

³⁹⁴⁹ "Ashāb-ı Şimāl, ne (mutsuzdur o) Ashāb-ı Şimāl! Hücrelere işleyen kavurucu bir sıcaklık ve kaynar su içinde.", (Vâkı'a, 41-42)

³⁹⁵⁰ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

³⁹⁵¹ 8826/8828 arası beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

8828. Ki bir kaç sûre Kıur'āndan diyelüm
Necāt için o sekkārdan ziyelüm
Faşlun Fī Beyān-ı Fazīlet-i Kıur'ān ³⁹⁵²
Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün
8829. Oķuñuz Kıur'ānı dā'im bulasız esrār-ı Hāk
Uş hadīs buyurmuş anuñ hākķına ol yār-ı Hāk ³⁹⁵³
8830. Fātihadur yedi āyet tamu daķı yedidür
Hiķbir āyetde ķomadı tamudan da gör o Hāk
8831. Tamu adı harfi yokdur Fātiha da bilesiz
Pes didi seb'a'l-meşānī hākķına anuñ o Hāk
8832. Daķı Kıur'ān-ı 'azīmdür ümm-i Kıur'ān hem daķı
Oķuyanlar oldu āzād eyle buyurdu o Hāk
8833. Yir ile gök arasınca nūrı vardur hem anuñ
Ol ķadar nūr bulur anı oķuyan didi o Hāk
8834. Cümle Kıur'ānda bulunan Fātiha da bulunur
Her ma'ānī anda vardur eyle buyurdu o Hāk
8835. Oldı mekkī vü medenī oķuyanlar tolanur
İki kerre oldu nāzil eyle ķıldı pes o Hāk

³⁹⁵² Bu başlık ve bu bölüm (8829/8842 arası beyitler) AÜ, BR, HM'de yok.

³⁹⁵³ 8829-8832 arası beyitler Nebī (sav) Efendimiz'in şu hadisine karşılık gelmektedir: "Allah Resūlü (sav), "Ey Sa'd, sen bu mescidden çıkmadan önce sana muhakkak bir sûre öğreteceğim ki, o Kur'ân'daki sûrelerin en büyüğüdür." buyurdu. Sonra elimi tuttu. Mescidden çıkmak istediği sırada ben: "Sana bir sûre öğreteceğim ki o, Kur'ân'daki sûrelerin en büyüğüdür demedin mi?" dedim. Resūlullah: "O Sûre el-hamdülillahi Rabbi'l-âlemîn'dir ki namazlarda tekrar olunan yedi ayet ve bana ihsan olunan Büyük Kur'ân'dır." buyurdu."; Buhârî, Tefsir, 1.

8836. İndi bir kez Mekkede bir kez Medīnede bilüñ
‘İzzet için oldu eyle eyle didi bil o Hâk
8837. Ğamir idüñ sizde ğāyet tā bulasız ‘izzeti
Girmeyesiz nār içine olasız ahyār-ı Hâk
8838. Söyleşürsüz anuñ ile Hâkķıla idüb kelām
Size Mi‘rāc u münācāt oldu ol güftār-ı Hâk
8839. Süre-i Yāsīn okuyan bula cennet bī-gümān
Yuķaruda dimişdü kün anı fazl idüb o Hâk
8840. Süre-i Duĥān okuyan daĥı girmez tamuya
Eyleye āzād o Ğaffār eyle buyurdu o Hâk

[SR 264a]

8841. Her gice oķu Tebāreke Süresin çokdur şevāb
Anı daĥı idelüm ‘avn ü ‘ināyet ide Hâk
8842. Hâkķına uşta ĥadīş var işidüb şād olalar
Her işi şöyle kayırmış ol Resül muĥtār-ı Hâk

³⁹⁵⁴ **Ķāle** ‘Aleyhi’s-selām: *Sūretü’l-Mülk temne‘u havli’l-
ķiyāmeti*³⁹⁵⁵

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

8843. Ol Resülü’llāh buyurdu bu sözi
Kim dilerse ilter cināna ol sizi
8844. Süre-i Mülk pes otuz āyetdürür
Oķuyanlar bulalar anda sürür

³⁹⁵⁴Bu başlık ve bu bölüm (8843/8858 arası beyitler) AÜ, BR, HM’de yok.

³⁹⁵⁵ “Nebî (sav) buyurdu ki: Mülk Sûresini okumak kıyâmet korkusunu engeller.”; Tirmizî, Fedâilu’l-Kur’ân, 9.

8845. Her gice anı oğusa bir kişi
İşid imdi kim neye irer işi
8846. Her kaçan gide cihāndan oğuyan
Oğuyub ħubbini göñlünde qoyan
8847. Ğusline ħāzır olalar çok melek
Anuñ için eyleyeler çok dilek
8848. İne otuz biñ melek didi Resül
Ğusline namāzına bula vuşul
8849. Qabrine de bile girürler olar
Ol sa‘at qabri anuñ nürdan dolar
8850. Tā kıyāmet aña münis olalar
Oğuyanlar ħoř řafāya tolalar
8851. Hem kıyāmetde bile ħař olalar
şol zamān kim qamusı neş olalar
8852. Ol melā’ik bile gire cennete
İrişe anda řafā vü ni‘mete
8853. şanalar bunu nebī yāħud melek
Uşta aña ħāřıl ola bu dilek
8854. Vāqı‘a Sūresi faqri götürür
Her kaçan kim oğumağa götürür
8855. Diz çöküp hem edeb ile otura
Ħağ Te‘ālā faqri andan götüre

8856. Ma‘rifetin gönlüne koyu anuñ
Açıla perdeleri pes ol cânuñ

8857. Günde bir kez okuya bula şevāb
Yiri anda ola tā hüsnü’l-me’āb

[SR 264b]

8858. Uş Resūlu’llāh buyurmuşdur anı
Yazmışam eyle nazār dime qanı

³⁹⁵⁶ **Qāle’n-Nebīyyu ‘Aleyhi’s-selām: Sūretü’l-Vākı‘a**
*temne‘u’l-faqrī*³⁹⁵⁷

8859. Süre-i ‘Amme okuyan ne bula
Kendü bir kez ne vire Hāq ol qula

8860. Görmeye qabrüñ ‘azābın ol kişi
Qabr içinde cümle hayr ola işi

8861. Açalar cennet qapusın ol qula
Qabr içinde nūrı hem rahmet bula

8862. Uş buyurmuş ol Resūl-i Kibriyā
Olalar yakın anuñla Tañrıya

³⁹⁵⁸ **Qāle’n-Nebīyyu ‘Aleyhi’s-selām: Sūretü’n-Nebe’**
*temne‘u ‘azābu’l-qabir*³⁹⁵⁹

8863. Üç kezin İhlāş okusa bir kişi
Gör neye irer anuñ āhir işi ³⁹⁶⁰

³⁹⁵⁶ Bu başlık ve bu bölüm (8859/8862 arası beyitler) AÜ, BR, HM’de yok.

³⁹⁵⁷ “Nebî (sav) buyurdu ki: Vākı‘a Sûresini okumak fakirliği engeller.”, İbn Kesîr, 4/281.

³⁹⁵⁸ Bu başlık ve bu bölüm (8863/8870 arası beyitler) AÜ, BR, HM’de yok.

³⁹⁵⁹ “Nebî (sav) buyurdu ki: Nebe’ Sûresini okumak kabir azabını engeller.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

³⁹⁶⁰ 8863-8866 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz’in şu hadisine karşılık gelmektedir: “İhlās Sûresi’ni üç kez okuyan kişi Kur’ân’ın tamamını okumuş gibi hatme sevâbı alır. Hatta yeryüzünde ne kadar deniz, ırmak ve akan su var ise onların katresinin sayısınca kula sevap yazılarak kul günahlarından kurtulur.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

8864. Pes tamām hatme itmişce sevāb
Bula didi ol Resūl aña cevāb
8865. Dağı didi yeryüzünde ne ki var
Baħr ü ırmağ hem dağı ağan şular
8866. Kaṭresinüñ sağışınca ol kula
Yazıla sevāb günāhdan kurtula
8867. İmdi ol Hāğ gör neler virmiş size
Kimseler anı götürmez hiç söze
8868. Her ki Qurʾān ile kıldı ol ʿamel
Bulmadı dünyā vü ʿuqbāda hālel
8869. Gelelüm yine kıyāmet sözüne
Tā belālar ne gerekdür özüne
8870. Yaʿni kişi kendüye nʿitmek gerek
Ne ʿamelle dünyeden gitmek gerek
- Faşlun Fī Şırāṭ ü Aşhāb-ı Aʿrāf** ³⁹⁶¹
Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Fe ʿū lün
8871. Ve hem halk üç bölük ola Şırāṭa
Kimi şād kimi ire ihtiyāṭa
8872. Olur bir bölük uçmaqlık birin gör
Ṭamuluk olsardur görmez ol nūr
- [SR 265a]

³⁹⁶¹ Bu başlık AÜ, BR, HM’de: “Kavluhu Te’ālā: *Ve aşhābu’ş-şimāli mā aşhābu’ş-şimāli fī semūmin ve hamīm*”

8873. Biri Aşhâb-ı A'raf anlarıñ dir
Bu yüzden olıardur emr-i taqdır
8874. 'Aceb var mı yarağ hiç aña tedbır
Bu iş huz geliserdür başa bir bir
8875. Gözümüz açılır bir gün bizüm bil
Dükenür va'demüzden ay u hem yıl
8876. Evet hiç aşşı kılmaz ol uyanmağ
Bu hırş ile hevâyile boyanmağ
8877. Bugün yarın diyu aldandı bu nās
Dün ü gün olmada illā gönül pās

8878. İlāhī hazretüñden isterüz biz
Meded kıl qalmayalum tā mededsiz

Faşlun Fī Aşhâb-ı A'raf ve Ahvâle ³⁹⁶²

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

[HM 241b]

8879. İşit Aşhâb-ı A'rafuñ beyânın ³⁹⁶³
Olar kimler dururlar gör 'ayânın
8880. Olar üç tã'ife ola bil anı
Kim ola ehl-i A'raf anda ya'ni
8881. Biri oldur zinâdan toğan anuñ
İrağ olsun pes andan ad u sânuñ

³⁹⁶² Bu başlık SR'de: "Faşlun Fī Aşhâb-ı A'raf ve Ahvâle'l-A'raf Beyne'l-Cenneti ve'n-Nâr"

³⁹⁶³ AÜ, BR, HM: İşit Aşhâb-ı A'rafuñ beyânın>İşit imdi Aşhâb-ı A'rafuñ beyânıñ

8882. Yā ma‘şūm gidiser yā ola şālih
Görürdi dīn için ol çok meşālih
8883. Velī toğdı zinādan gör bu hāli
Kalur ehl-i cināndan şöyle hāli
[AÜ 467], [BR 235a]
8884. ‘Amel kıldı çün Allāh nāra atmaz
Anı luṭf ider ehl-i nāra katmaz
8885. Baqar³⁹⁶⁴ oda soyınur çünki yanmaz
Evet ehl-i cināndan ola şanmaz
8886. Baqar cennetlere ğāyet yerinür
Velī yanmaduğundan da sevinür
8887. Bular ide İlāhī çok şenālar
Anuñ çün qomadı odta yanalar
8888. Çü cennetden bizi kılduñ³⁹⁶⁵ cüzālar
Evet odta da qalmazsın cezālar
8889. Biri küffār bilinden toğan oğlan
Ki ma‘şūm gitdiler iş bu cihāndan
[SR 265b]
8890. Eger erkek vü ger dişi oları
Yarın A‘rāf ider anlara dārı

³⁹⁶⁴ SR: Baqar>Yanar

³⁹⁶⁵ SR: kılduñ>kıldı

8891. Biri oldur ki hayrı şerri anuñ
Berāber olısar tıtma³⁹⁶⁶ gümānuñ
8892. Anuñ çün girmez oda hayrı māniç
Cehennemden de şavmıŝ anı ŝāniç
8893. Ki şerri gelmedi ağır ki gire
Yanub odlar içinde qahra ire
8894. Sevābda olmadı ağır cināna
Girüb olda qarıŝa hūr u çıyne
8895. Görüñ çadlin Huzānuñ zehī Hālık
Yirince her işi luţfına tábık

[HM 242a]

8896. Pes āhır girüb anlar da olur şād³⁹⁶⁷
Cinān içre qalurlar anda ābād
8897. Ol oğlanlar ki küffārdan gelürler
Olar mü'mine hizmetkār olurlar
8898. Kimüñ hayrı ziyāde olsa ol er
Olur cennetlik anlar bil³⁹⁶⁸ muqarrer
8899. Ve ger şerri ziyāde olsa nāra
Atarlar uşda āyet göre vara³⁹⁶⁹

³⁹⁶⁶ SR: tıtma>dutma

³⁹⁶⁷ AÜ, BR, HM: Pes āhır girüb anlar da olur şād>Pes āhır girer anlar da olup şād

³⁹⁶⁸ AÜ, BR, HM: bil>pes

³⁹⁶⁹ SR: Atarlar uşda āyet göre vara>Atarlar uşta āyet gör var ara

8900. Ol A‘rāf dinilen kim varasıdır
Ki cennetle cehennem arasındır ³⁹⁷⁰

8901. Oda ni‘met ki şöña kırtulurlar
Ol işler heb olardan örtülürler

[فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ (6) فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ (7) وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ (8) فَأَمُّهُ هَاوِيَةٌ (9)]

*Fe emmā men şequlet mevāzīnuhu fe hüve fī ‘išetin
rāđiyetin ve emmā men ĥaffet mevāzīnuhu fe ummuhu
hāviyetun* ³⁹⁷¹

[AÜ 468], [BR 235b]

8902. İşit çünkim eyitdüñ gökleri yād
Ki yıl ayırdı birbir idüb ifrāt ³⁹⁷²

8903. Ve ammā yedi dürlüdür bilüñ yıl
Müfessirler bu yüzden kıldı te’vīl

8904. Anuñ birisi Kıdret yilidür bir
Helāket yili ikincisi çün vir

8905. Üçünci³⁹⁷³ bil ki Nuşret yilidür var
Ve dördi³⁹⁷⁴ Menfa‘at yilidür ey yār

8906. Beşincisi Beşāret yilidür ad
Hem altıncı Sa‘ādet³⁹⁷⁵ yili bī-ħadd

[SR 266a]

³⁹⁷⁰ 8900 ve 8901 numaralı beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

³⁹⁷¹ “İşte, kimin tartıları ağır basarsa, artık o, hoşnut olunan bir hayat içindedir. Kimin tartıları hafif kalırsa artık onun da anası (son durağı) “hâviye”dir (uçurum).”, (Kâri‘a, 6-9)

³⁹⁷² Bu beyit AÜ, BR, HM’de: İşit çünkim eyitdi gökleri yāz / Ki yıl ayırdı birbirinden idüb ifrāz

³⁹⁷³ HM: Üçünci>Üçüncisi

³⁹⁷⁴ HM: dördi>dördünci

³⁹⁷⁵ SR: sa‘ādet>şefā‘at

8907. Yedinci yıl³⁹⁷⁶ Şefâkat yili adı
Odur kim gögi kıldı pāre yādı
8908. Yedişer pāre kıldı yir ü gögi
Helāk iden odur pes yine şoñı
8909. Gider gökler degişür yirleri Hâk
O yire Sâhiredür ad muhaqqak
8910. Beyân itdükdi vaşfın evvel anuñ ³⁹⁷⁷
Bu da şāhiddür ol vaşfa beyānuñ

[... يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتِ ...]

Ḳavluhu Te‘ālā: Yevme tubeddelu’l-arḍu ġayra’l-arḍı ve’s-semāvātu ³⁹⁷⁸

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

8911. Zehī Cabbār u ‘Allām kim yedi kat gögi yoqdan var
İdüpdür hem yedi kat yir bu³⁹⁷⁹ naqşı eyleyüb devvār
[HM 242b]

8912. Ayırdı bir yel anları yoğ idi adı sanları
Ve hem fark itdi cānları kime pās³⁹⁸⁰ kimine envār
8913. Yine uş aña yıqdırur adın pes aña taqdırur³⁹⁸¹
Evet qudretde kendidür ne olsa eyleyen kim var
8914. Ki yille yağdurur yağmur ki tā emri olur ma‘mūr
Ve yille diñdirür hem gör qarañluq gün olur envār

³⁹⁷⁶ SR: Yedinci yıl>Yedincinüñ

³⁹⁷⁷ AÜ, BR, HM: Beyân itdükdi vaşfın evvel anuñ>Beyân itdügi evvel vaşfın anuñ

³⁹⁷⁸ “O gün yer, başka bir yere, gökler de başka göklere dönüştürülür.”, (İbrâhîm, 48)

³⁹⁷⁹ SR: bu>ki

³⁹⁸⁰ SR: pās>yās

³⁹⁸¹ AÜ, BR, HM: taqdırur>daqdırur

8915. Ve hem yille döker buzlar yine yille erir anlar
Yanar yil birle hem odlar³⁹⁸² soyunmağ yelle hem tekrār
8916. Ağaçlar yaprağın yille çiçekler açılır yille
Yine hem saçılır yille bular heb emr-i min Ğaffār
8917. O buğday dānesin bile³⁹⁸³ didiler ıtdurur yille
Ve hem yil ırudub sile eger nef'an vü ger ızrār
[AÜ 469], [BR 236a]
8918. Bu³⁹⁸⁴ cümle dāneler bī-ḥadd bulurlar yil ile rif'at
Şamandan ayrılır her vaqt ki buğday arpa vü çavdar
8919. Kimiler baḥr içinde uş yürürler yil ile key hoş
Olurlar yil ile hem boş helāk olsa kaçan anlar ³⁹⁸⁵
8920. Helāket yilidür ol bir işit kim naql idem bir bir
Ki Ḥaḡ 'Ād kavmine virür olurlar bir kez in evkār
8921. Nitekim didi fi'l-āyāt irişür her işe³⁹⁸⁶ ġāyāt
Evet kendi ebe'l-ābād ne 'aql irer ne ḥuz efkār

[وَأَمَّا عَادٌ فَأُهْلِكُوا بِرِيحٍ صَرْصِرٍ عَاتِيَةٍ]

Ḳavluhu Te'ālā: *Ve emma 'Ādun fe uhlīkū bi riḥin şarşarin
'ātiyetin* ³⁹⁸⁷

³⁹⁸² SR, HM: odlar>olar

³⁹⁸³ AÜ, BR, HM: bile>yelle

³⁹⁸⁴ SR: Bu>O

³⁹⁸⁵ AÜ: anlar>bunlar ; HM'de "anlar" yok.

³⁹⁸⁶ HM'de "her iş" yok.

³⁹⁸⁷ "Ād kavmine gelince, onlar da uğultulu ve dondurucu, şiddetli bir rüzgârla helāk edildi.", (Hâkka, 6)

8922. Oları yille kırdı Hâk ki gâyet oldıardı ‘ağ
Eger kıara vü ger kim ağ kırar anları hep Qahhâr ³⁹⁸⁸

[SR 266b]

8923. Nedür Nuşret yili kim var nenüñçün oldı ol devvâr
Qılır yardım o vefâdâr şulara esse çün ol yâr
8924. Qaçan esse şular artar olur pâk arınur her bâr
Ne hâk kıalır ne çark ey yâr arıdur emr-i min Settâr
8925. Anuñ çün didi Qır’ânda beyânın naql idüb anda
Bu naqli şaqla sen cânda çün olduñ yoğ iken sen var ³⁹⁸⁹

[... فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا ...]

³⁹⁹⁰**Qavluhu Te‘âlâ: Fe erselnâ ‘aleyhim riḥan ve cünüden lem teravhâ** ³⁹⁹¹

8926. Ve ammâ Menfa‘at yilin anuñda naql idem eyleñ
Anuñda añla³⁹⁹² ef‘âlin dinilsin naqli min aḥbâr
8927. Süleymâna virübdı Hâk ki taḥtın götüre muṭlağ
Ki göz yumub açınca bağ bir aylık yola ilter kâr
8928. Ki çöp deprenmeden yirden irer ol yire pes erden
Ne taşdandır ne mermerden o taḥtuñ vaşfı çün ey yâr
8929. Anı perîler itmişdür cevâhir birle düzmişdür
Şanasın şuda yüzmişdür giderken şöyle ol uçar

³⁹⁸⁸ AÜ, BR, HM: Eger kıara vü ger kim ağ kırar anları hep Qahhâr> Eger kıara eger kim kırar anları heb Qahhâr

³⁹⁸⁹ Bu beyit HM’de yok.

³⁹⁹⁰ Bu başlık ve bu bölüm (8926/8930 arası beyitler) HM’de yok.

³⁹⁹¹ “Biz onların üzerine bir rüzgâr ve göremediğiniz ordular göndermiştik.”, (Ahzab, 9)

³⁹⁹² SR: añla>añlañ

8930. Ki ur'anda beyān itdi bilinsin iş niye gitdi
Süleymān dūnyādan gitdi gidersin sen de pes nā-ār³⁹⁹³

[... وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ غُدُوها شَهْرٌ وَرَوَّاحَهَا شَهْرٌ ...]

³⁹⁹⁴ avluhu Te'ālā: *Ve li Süleymāne'r-rīha ğuduuvuhā
şehirun ve ravāhuhā şehirun*³⁹⁹⁵

8931. Beřāret yili oldur dir anı da eyleyem tarīr
Eşer yaza yaın bir bir aberler³⁹⁹⁶ eyleyüb yıl³⁹⁹⁷ řār

[AÜ 470], [BR 236b]

8932. amuya muştular ni'met ki böyle ondı ol ikmet
Niceler bulısar nekbet iderlerse olar inkār

8933. Ve hem mü'minlerüñ ol an getirür burnuna reyān
Ki cennet ousun ey cān maāmından anuñ her bār

8934. Apañsuzdan oar bil ol benefşe yā içek yā gül
Yā misk ü lāle yā sünbül olursañ ol işe sen yār

8935. Evet 'aşı yā küffāra iřāret eyler ol nāra
abī reyān virür yāre cehennemden olur āřār

8936. Bulardan uşta siz ğāfil olursan añla ey 'āıl
Gel imdi uşta yan yaıl ol iş ün eyle bir bāzār

8937. Pes uş ur'ān aber virdi sizi iřsāna irgürdi
Oundi eyle sen virdi dilüñde olasın ayār

³⁹⁹³ Bu beyit SR'de: *Bilinsin iř niye gitdi Süleymān dūnyeden gitdi / Ki ur'anda beyān itdi
gidersin sen de pes nā-ār*

³⁹⁹⁴ Bu başlık ve bu bölüm (8931/8937 arası beyitler) HM'de yok.

³⁹⁹⁵ "Süleyman'ın emrine de sabahleyin bir aylık, akşamleyin bir aylık yol almakta olan
rüzgārı verdik.", (Sebe', 12)

³⁹⁹⁶ AÜ, BR: aberler>aber

³⁹⁹⁷ AÜ, BR: yıl>ol

[وَأَرْسَلْنَا الرِّيحَ ...]

³⁹⁹⁸ **avluhu Te‘ālā Celle Celālulu: *Ve erselnā’r-riyāha***³⁹⁹⁹
beşerun

[SR 267a]

8938. Şekāvet yili oldur gör ayırdı gökleri bī-dād
Aña pes eyle oldı ad yaratdı çünki⁴⁰⁰⁰ ol Cabbār
8939. Bular hep saña ulluqlar iderler eyleye inşāf
‘Aceb kimlerle olur şāf kıyāmet fikrin itgil var
8940. O yil çün uş budur şāhid anı gönderdi ol Vāhid
Olursañ bunda sen zāhid yaq̄in gelmez saña ol nār

[... كَانَتَا رَتْقًا فُفَّتْنَاهُمَا ...]

⁴⁰⁰¹ **avluhu Te‘ālā: *Kānetā ratkan fe fetaknāhumā*** ⁴⁰⁰²

8941. Ve udret yili oldur uş eser dā’im ki almaz boş
İder deryā anuñla cüş kimiler yürüdür fi’d-dār
8942. Şamandan arıdur dāne ki gāh gāh ese ol ana
Yaılır anca kez hāne o yilden ola ehl-i ār
8943. Sa‘adet yili ol yarın kıyāmetde eser dirler
Getürür bitsin şağa sürer bil⁴⁰⁰³ uçmağa ılmaz zār
8944. ouzdur didi uş ba‘zı Şekāvet yilidür ol bil
Oda ne iş için oldı anı da eylemiş Hā var⁴⁰⁰⁴

³⁹⁹⁸ Bu başlık ve bu bölüm (8938/8940 arası beyitler) HM’de yok.

³⁹⁹⁹ “... rüzgārları gönderdik.”, (Hicr, 22)

⁴⁰⁰⁰ SR: ki>kim

⁴⁰⁰¹ Bu başlık ve bu bölüm (8941/8947 arası beyitler) AÜ, BR, HM’de yok.

⁴⁰⁰² “Bitişik iken, biz onları ayırdık.”, (Enbiyâ, 30)

⁴⁰⁰³ AÜ, BR’de “bil” yok.

⁴⁰⁰⁴ Bu beyit AÜ, BR’de: *Touz didi uş ba‘zı şekāvet yilidür ol bir / Şolundan ehl-i ‘işyāna irer küffara ardından*

8945. Şolundan ehl-i ‘iṣyāna irer küffāra ardından
Görüncek yana derdinden ki bunda itmedi ikrār⁴⁰⁰⁵
8946. Eser küffāra ger ‘āṣa sürer mektūbların yāra
Ve hem andan sürer nāra ne yüzden ola gör anlar⁴⁰⁰⁶
8947. Kaṭī‘at yilidür aña o da eser o gün anda
‘Ameller kesici cānda yaqar firqat odundan nār
[AÜ 471], [BR 237a]

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

8948. Tā kıyāmet ger dinilse bu haber
Naql olunmaz eyle bil ey mu‘teber
8949. Ger dilersen bulasın andan şafā
Vir şalavāt rūḥ-i pāk-i Muştafā
[HM 243a]

Faşlun Fī Beyān-ı Aḥvāl-i-Mü‘minin⁴⁰⁰⁷

Me fā ‘i lün / Me fā ‘i lün / Fe ‘ū lün

8950. Yedi tavır üzre kılmış göñli⁴⁰⁰⁸ Hālīk
Yedi dürlü yaratdı ya‘ni bāyık
8951. Yedi fırqa olupdur mü‘minin bil
Kamu bir bir olunsun uşta⁴⁰⁰⁹ te’vīl

⁴⁰⁰⁵ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

⁴⁰⁰⁶ Bu beyit AÜ, BR’de: *Eser küffāra ger ‘āṣa sürer mektūbların kim var / Sürer andan alub nāra ne yüzden ola gör anlar*

⁴⁰⁰⁷ Bu başlık SR’de: “Faşlun Fī Aḥvāl-i Kūlūb Kūlūbu’l-Mü‘minin”

⁴⁰⁰⁸ SR: göñli>gökleri

⁴⁰⁰⁹ AÜ, BR, HM: uşta>uşda

8952. Biri mü'min biri sünnî birin gör
Olupdur mücdehidler aña ey nür

8953. Didiler muqtesimler ol birine
Ki zâhidler vü müştâklar o yine ⁴⁰¹⁰

[SR 267b]

Faşlun Fî Envā'ı Kılūbu'l-Mü'minîn

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

8954. Budur mü'minlerüñ evvel ki ey cān
Olupdur göñli şāfî şudan el'ān

8955. Olaruñ göñli adı oldı şābit
Anuñ çün oldılar pes şöyle 'ābid

8956. Didi Qur'ānda Allāh ol beyānı
Görüñ uş naqş idüben bunda anı

[يُنَبِّئُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ ...]

**Qavluhu Te'alā: Yuşebbitu'llāhu'llezīne āmenū bi'l-
qavli's-şābiti ⁴⁰¹¹**

8957. Ferişteler ki var anuñ içinde
Ne resme gör ki zıkr⁴⁰¹² olsun bu hinde

8958. Uluları adı bil n'oldı kim var
Raķībün hem 'atīdün didi Settār

⁴⁰¹⁰ AÜ, BR, HM: o yine>evine

⁴⁰¹¹ "Allah, iman edenleri hem dünya hayatında hem de âhirette sabit bir sözle sağlamlaştırır.", (İbrâhîm, 27)

⁴⁰¹² AÜ, BR, HM: zıkr>yād

8959. Nitekim uş anuñ haqqında āyet
Size bunlar gerekdür şöyle⁴⁰¹³ ğāyet

[مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ]

Қавluhu Te‘ālā: *Mā yelfiẓu min ẓavlin illā ledeyhi*
[raḳībun] ‘atīdun ⁴⁰¹⁴

[AÜ 472], [BR 237b]

8960. Bularuñ bil imāmlarınuñ adı
Didiler Ma‘rifetdür aña yādı
8961. ‘Amelleri imāndur tā kıyāmet
Ve hem tesbīhlerinden bu ‘alāmet
8962. Ki Haḳ birdür Muḥammed hem Resūli
Bulur mü’min olanlar bu vuşūli

[HM 243b]

Lā İlāhe İlla’llāh Muḥammedun Resūlu’llāh ⁴⁰¹⁵

8963. Ve ammā sünniler göñliñ o Hādī
Yaratdı aḳ gümüş gibi nihādı
8964. Adıdur Müstemirr içinde anuñ
Feriştehler ki vardur ol mekānuñ
8965. Uluları adı Şıdḳ ey cemā‘at ⁴⁰¹⁶
İşit bir bir olunca tā nihāyet

⁴⁰¹³ AÜ, BR, HM: şöyle>uşda

⁴⁰¹⁴ “İnsan hiçbir söz söylemez ki, yanında gözetleyen yazmaya hazır bir melek bulunmasın.”, (Kaf, 18)

⁴⁰¹⁵ “Allah’tan başka ilâh yoktur, Muhammed O’nun Resûlüdür.”

⁴⁰¹⁶ AÜ, BR, HM: Uluları adı şıdḳ ey cemā‘at>Uluları adı şıdḳ-ı cemā‘at

8966. İmāmlarınun ismin⁴⁰¹⁷ n'ola bir gör
Dimişler İ'tikād ol emre mezkūr

8967. Bulardan olan aḥvāl-i 'ibādet
Resül aşḫābını sevmekdür 'ādet

[SR 268a]

8968. Ve hem tesbīḥleri tā yevm-i maḥşer
Budur kim naḫş olur andan⁴⁰¹⁸ mükerrer

Lā İlähe İlla'llāh Muḥammedun Resūlu'llāh ⁴⁰¹⁹

8969. Evet bil müctehidler gönli ḥālin
Kızıl yāḳūt⁴⁰²⁰ gibidür bil kemālin

8970. Şıfatdur adı anuñ bil bu ḳāli
Feriştehler içinde var ki ḥāli

8971. Uluları adın dir bil İrādāt
Bular taḫşīl ider anca murādāt

8972. 'Amel bunlarda dirler ictihātdur
İlä yevmi'l-ḳiyāmet bu şıfātdur

8973. Budur tesbīḥ olarda böyle dirler
Şırāṭ-ı müstaḳīm üzre giderler

Lā İlähe İlla'llāh Muḥammedun Resūlu'llāh ⁴⁰²¹

[AÜ 473], [BR 238a]

⁴⁰¹⁷ AÜ, BR, HM: ismin>adı

⁴⁰¹⁸ AÜ, BR, HM: andan>anda

⁴⁰¹⁹ "Allah'tan başka ilâh yoktur, Muhammed O'nun Resûlüdür."

⁴⁰²⁰ SR: yāḳūt>ya'ḳūt

⁴⁰²¹ "Allah'tan başka ilâh yoktur, Muhammed O'nun Resûlüdür."

8974. Ve hem bil⁴⁰²² muḳtesimler göñli vaşfın
Aḳ incü-veş yaradan Ḥaḳḳa taḥsīn

8975. Anuñ içre feriştehler ki var bil
Olar hiç eylemezler vaḳti tebdīl

8976. O göñlüñ ismin eydürler Muḳīdür
Feriştehler ulusın diñle kimdür

[HM 244a]

8977. Bilüñ Muḳīldür adı işleri ḥāş
Budur tesbīḥleri min ḳavl-i İḥlāş

8978. Yazılmışdur nazardan artar envār
Bular dir tā ḳıyāmet eyleyüb zār

Lā İlähe İlla'llāh Muḥammedun Resūlu'llāh ⁴⁰²³

8979. Evet zāhidlerüñ göñli ne resme
Hemān altuna beñzer dir o ḳısma

8980. Yaḳīndur adı añlañ iş bu rāzı
İçinde var feriştehler ki rāzı

8981. Uluları adı Zühddür mu'ayyen
Ve hem işleri ḳurbetdür işit sen

8982. Olar tesbīḥ iderler iş bu adı
Ḳaçan dirseñ virür aḡzuñda dādı

[SR 268b]

Lā İlähe İlla'llāh Muḥammedun Resūlu'llāh ⁴⁰²⁴

⁴⁰²² AÜ, BR, HM'de "bil" yok.

⁴⁰²³ "Allah'tan başka ilāh yoktur, Muhammed O'nun Resūlüdür."

⁴⁰²⁴ "Allah'tan başka ilāh yoktur, Muhammed O'nun Resūlüdür."

8983. Bu kez müştâklar aḥvālin diyem uş
Olaruñ göñli gevher gibidür hoş

8984. Ferişteler ki ol mevzi‘de var dir
Olunsun cümlesi uş size taqrîr

8985. Olaruñ adın añlañ kim Rızādur ⁴⁰²⁵
Aşhābdur bu rivāyet bî-nizā‘dur

8986. ‘Amel anlarda hem bil kim vefādur
Bulardan kim olursa hoş şafādur

8987. Budur tesbîḥ olarda fi‘l-ma‘āni
Görüñ kim naql idüben uşta anı

*Lā İlähe İlla‘İlāh Muḥammedun Resūlu‘İlāh*⁴⁰²⁶

[AÜ 474], [BR 238b]

8988. Evet mü‘minlerüñ göñlinde tekrār
Kılurlar iḥtilāf vechine kim var

8989. Didiler ba‘zılar göñli olaruñ
Hemān yāķūt⁴⁰²⁷ gibidür olsa yāruñ

8990. Adı Vaḥşî anuñ bir ḳavl-i vāḥid
Anuñ ehli gerekdür ola ‘ābid

[HM 244b]

8991. Ferişteler ki vardur anda bî-şek
Uluları adı Mufzil ki lā-şek

⁴⁰²⁵ SR: Olaruñ adın añlañ kim rızādur>Ululadı adın añlañ rızādur

⁴⁰²⁶ “Allah‘tan başka ilāh yoktur, Muhammed O‘nun Resūlüdür.”

⁴⁰²⁷ SR: yāķūt>ya‘ķūt

8992. Vişâldür hem imâmları adın bil
İki kısım üzre uş ol naçle te'vîl
8993. Bular çün muṭma'inne yād iderler
Bu âyet ma'nīsinden ad iderler

[يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ]

Çavluhu Te'ālā: Yā eyyetuhā'n-nefsü'l-muṭma'inne ⁴⁰²⁸

8994. Bu deñlü kim merātib eyledüm yād
Yedi vech üzre ad itdüm muḳayyed
8995. Şolar kim olsalar emr üzre ma'mūr
Resülüh sünnetiyle nūr 'alā'n-nūr
8996. Ve hem çorçsa Huzādan olsa 'ābid
Sülük içre olursa hem mücāhid
8997. Olub 'ışķında Hāçķuñ şöyle ḳā'im
Gehī ekl eylese⁴⁰²⁹ gāh olsa şā'im

[SR 269a]

8998. Bulunur bu yedi kısım ol kişide
Çanı ol er ki bu naçli işide
8999. Yedidür dā'ire ḳalbe bil anı
Çoçuz çavr üzredür illā o⁴⁰³⁰ ya'ni
9000. Bular her dā'irenüh tafşilidür
Bular ehl-i sülūkuñ maḥşülidür

⁴⁰²⁸ "Ey mutmain (Tatmin olmuş) nefis!", (Fecr, 27)

⁴⁰²⁹ SR: eylese>itse

⁴⁰³⁰ AÜ, BR, HM: o>vü

9001. Sülük ehlinde cem‘ olmuş bular bil
Evet ğayr ide fırqa fırkadur il⁴⁰³¹
9002. Ne cins dinse ki naql itdüñ oları
Bu yüzden olısar göñli vü yarı
9003. Beyān olmuşdur⁴⁰³² evvel nev‘-i vāḥid
Bu da bir nev‘idür pes aña ‘ā’id
9004. Yedi a‘māl eger bunda buluna
Ki her bir dā’ire eyle oluna ⁴⁰³³

[AÜ 475], [BR 239a]

9005. Bular ehline maḥşūşdur kemālā
‘Avāmuñ göñli ḥāli yā ne ola
9006. Oğul kız ḥubb-i dünyā fikr-i fāsīd
Ne kılmış bunlaruñ göñliñ o ḥāsīd
9007. Qararmışdur ki yok aṣlā ziyāsı⁴⁰³⁴
Şafāsı şevki hep dünyā cefāsı

[HM 245a]

9008. Aña bir ḥoşca eglence olupdur
Derūnī derd ü ğam birle ṭolupdur
9009. Eger anlar da olsa ger⁴⁰³⁵ mücāhid
Olurlardı bu aḥvāle müşāhid

⁴⁰³¹ AÜ, BR, HM: il>bil

⁴⁰³² SR: olmuşdur>olmuşdı

⁴⁰³³ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

⁴⁰³⁴ AÜ, BR, HM: ziyāsı>şafāsı

⁴⁰³⁵ AÜ, BR, HM: ger>pes

9010. Bu cem' olmak olur mı degme cāna
Kim anuñ göñli böyle hāne hāne
9011. Ki her bir dā'ire bir dürlü renge
Olub ma'mūr irişmez ğayrı tenge ⁴⁰³⁶
9012. Semāvāta müşābihsin bilirseñ
Olursın ehli ger böyle kılrısañ
9013. Yine gör İbni Abbās ne haber dir
Resūlu'llāh bu resme kıldı taqđır ⁴⁰³⁷
9014. Ki gevher lafzı vü sükker⁴⁰³⁸ dehānı
Eyle kılmışdur ol hāş bu beyānı
9015. Bu göklerden yuğaru ol Te'alā
Feriştehler yaratmış celle a'lā⁴⁰³⁹

[SR 269b]

9016. Hemān ancağ sağışın Hağ bilür dir
Olar kerru bilerdür ey mu'abbir
9017. Kılam şimden girü gökler beyānın
Ķamunuñ añla bir bir ad u sānın ⁴⁰⁴⁰

Beyit

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

9018. Gör kemāl-i Ķudretinden bizi insān eyledi
Luţf idüb İmān u Ķur'an bunca ihsān eyledi

⁴⁰³⁶ Bu beyit SR'de: *Ki her bir dā'irede bir dürlü reng / Olub ma'mūr irişmez ğayrı teng*

⁴⁰³⁷ AÜ, BR, HM: taqđır>taqrır

⁴⁰³⁸ AÜ, BR, HM: sükker>şekker

⁴⁰³⁹ AÜ, BR, HM: celle A'lā>Hağ Te'alā

⁴⁰⁴⁰ SR: Ķamunuñ añla bir bir ad u sānın>Ķamunuñ dinile maĥfuf 'ayānın

9019. Hem Muḥammed kim Ḥabībūñ gönderüb eyler mu‘īn
‘Āleme rahmet ü ni‘metdür ki yeksān eyledi

Faşlun Fī Aḥvāl-i Melā’ike ve Semāvāt

Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn

[AÜ 476], [BR 239b]

9020. Bularuñ ba‘zısı kim⁴⁰⁴¹ var iki қанatludur anlar
Ve ba‘zı üç қанatludur neler ḥalқ itdi ol Settār⁴⁰⁴²
9021. Nitekim uş kelāmında⁴⁰⁴³ idüpdür anı ol işbāt
Ne kim naқl itdi şādıқdur mine’l-қavli ila’l-aḥbār
9022. Kimisi dört қанatludur olardan añlağıl anı⁴⁰⁴⁴
Müsebbihler vü ‘ābidler olupdur bu ḥaber aḥbār

[... أُولِي أَجْنَحَةٍ مِّثْلِي وَثَلَاثَ وَرُبَاعٍ ...]

⁴⁰⁴⁵ **Қavluhu Te‘ālā:** *’Ulī ecniḥatin meşnā ve şülāşe ve rubā‘a* ⁴⁰⁴⁶

9023. Bulardan üstün ey ‘ālī ki vardur bir⁴⁰⁴⁷ feriştehler
Olar rūḥānīlerdür bil vü қudretten⁴⁰⁴⁸ işit esrār
9024. Yedi қat arzı vü gögi alursa bir avurdına
Şanasın dāne almışdur ki bir қuş mişli ḥardal var
9025. Bularuñ her bir a‘zāsında bir vechi olur yāra
Ulu bunlar degül Ḥaқdur yaradur böyle ol қullar

⁴⁰⁴¹ SR’de “kim” yok.

⁴⁰⁴² SR: Settār>Sulṭān

⁴⁰⁴³ SR: kelāmında>kelāmınla

⁴⁰⁴⁴ AÜ, BR: añlağıl anı>añla ey ‘āqıl ; HM: añlağıl anı>añla ey gāfil

⁴⁰⁴⁵ Bu başlık ve bu bölüm (9023/9039 arası beyitler) HM’de yok. SR’de ise sadece başlık yok.

⁴⁰⁴⁶ “... (melekleri) ikişer, üçer ve dörder kanatlı (elçiler yapan)...”, (Fâtır, 1)

⁴⁰⁴⁷ SR: bir>dir

⁴⁰⁴⁸ AÜ, BR: қudretten>қadrinden

9026. Bulardan⁴⁰⁴⁹ üstün uş diñleñ ki vardur bir ferişteh uş
Yalıñuz birdür ol ammā ne deñlüdür ulu ol yār
9027. Ne deñlü varsa yir üzre canavarlar sağışınca⁴⁰⁵⁰
Ayāğı vü gözi var hem yüzi vü başı men fi'd-dār
9028. Kıyāmet gün kaçan olsa kamu mañlūk olur şāf şāf
Feriştehler vechin insān eger hayvān eger aḥşār
9029. Hemān ol bir ferişteh bil yalıñuz ola ol bir şaf
Cemī'sinden ola⁴⁰⁵¹ artuğ gele min kudret-i Qahhār
9030. Adı rūhdur anuñ kim var delālet ušta gör āyet
Bu bahre ola mı gāyet ider mi 'aqlı kāl izhār
9031. Buña pes ihtilāf oldı ki Cebrā'ıldür ol didi⁴⁰⁵²
Anuñda Rūḥ olur adı kıyāmetde dura kim var
9032. Evet bundan murād oldur ki şöyle bir ulu kuldur
Buña 'adl eylemek⁴⁰⁵³ yoldur çü kıldı ihtilāf anlar
- [SR 270a]
9033. Durur Cibrīl daḥı yarın aña ne işite anda
Melekler tutub öñ şaf[ı] arada olısar her bār ⁴⁰⁵⁴
9034. Anuñda vardur altı yüz kanadı her biri bil bu
Cihānce ola dir ol ḥāş Resül-i Aḥmed-i muḥtār

⁴⁰⁴⁹ AÜ: Bulardan>Bularuñ

⁴⁰⁵⁰ AÜ, BR: sağışınca>sa'yışınca

⁴⁰⁵¹ SR: Cemī'sinden ola>Cemī'sinden de ol

⁴⁰⁵² SR: didi>dindi

⁴⁰⁵³ SR'de "eylemek" yok.

⁴⁰⁵⁴ 9032/9038 arası beyitler, HM'nin yanı sıra AÜ ve BR'de de yok.

9035. İkisidür anuñ yaşıl iki çifti kızıldur dir
Kaçan leyle-i Qadr olsa yaşıl qanatların açar
9036. Anuñla uçar ol arı Resülün dostı vü yarı
Gelür dünyāya qullar selām ider şaçar envār
9037. Haqūñ luftı selāmından irürüz iş bu qullara
Dağı anca meleklerle bile ol şāhibu'l-esrār
9038. Kızıl qanatların ammā kıyāmetde açar dirler
Anuñla uçisar ol gün anı da añlağıl ey yār
9039. Yā Cebrā'il ola ol Rūh yāhud Rūh adlu ol melek
Buyurdı uşta Qur'ānda anuñ çün eyleyüb aḥbār

[HM 245b]

[... يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا]

Qavluhu Te'ālā: *Yevme yeqūmu'r-rūhu ve'l-melā'iketü şaffā*⁴⁰⁵⁵

Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn / Fe 'ū lūn

9040. Qanatlar vir dise anlara Allāh
İkişer üçer [vü]⁴⁰⁵⁶ dörder ol āgāh⁴⁰⁵⁷
9041. Virüben hep ümmetünde oları
Qıluban anlara her yirde yarı
9042. İki rek'at namāz virdüm şabāḥda
İki qanat yirine qalma āhda

⁴⁰⁵⁵ "Ruh ve meleklerin saflar hâlinde duracakları gün...", (Nebe', 38)

⁴⁰⁵⁶ Anlam bütünlüğü açısından ve vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

⁴⁰⁵⁷ 9040/9053 arası beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

9043. Ve üç rek‘at dahı aḥşamda virdüm
Ol üç qanat yirine ola dirdüm

9044. Ve dörder öyle ikindi yatsı hem
Ve üç de vitr olara ola her dem

9045. Bular imdi qanatladur olara
Müşābihdür olar da uş bulara

9046. Olar uçub nihāyet ‘arşa vara
‘Arşdan gökden tā ferşe vara

9047. Bular añlarla uçub ire baña
Meleklerde görüben qala taña

9048. Görüñ imdi neler virdi o Hādī
Gerekdür olasız siz aña şādī

9049. Qanat olmasa anlar da uçar mı
Bu gökleri qoyub ‘arşa gezer mi

[SR 270b]

9050. Qanadıyla uçarmış imdi anlar
Zehī arayılar ki bahtlu cānlar

9051. Bize imdi namāz çünkim qanatmış
Namāzsuzlar qanatsızmış yavuz iş

9052. Namāzsuzlar irişmezler imdi Hāqqa
İçer gāflet şuyın iblīs aña saqqa

9053. Bu ni‘metleri pes bilmek gerekdür
Buları bilmeyen Hāqdan ıraqdur

9054. Ve hem andan yukarı H̄aḡ Te‘ālā
Yaratdı bir deñiz ol celle a‘lā
9055. Deriñligin⁴⁰⁵⁸ yedi ḡat gökçedür dir
Anuñ ḡaḡında eyle⁴⁰⁵⁹ oldu tedbīr
[AÜ 477], [BR 240a]
9056. Yedi ḡat yircedür dir hem o baḡri
Zehī ṣāni‘ zehī ṣan‘at bu emri
9057. Didiler baḡr-i mescūr anuñ adın
Beyān olmaz ne resme ola dādın
9058. Daḡı andan yukarı bir ferīṣteh
Yaratmıṣdur ki ḡādir dur her iṣte
9059. Anuñ bil ol deñiz gelmez dizine
Baṣarsa yir ü gök ṡolmaz izine
9060. Evet andan yukaru gör neler var
Ferīṣtehler ki irmez aṣlā efkār ⁴⁰⁶⁰
9061. Bular kürsī melekleri dururlar
Ululuḡın daḡı diñleñ ne miḡdār
9062. Aña kīnden ḡulaḡı yumṣaḡına
Gerek ṡoldan gerek kim ger ṡaḡına

⁴⁰⁵⁸ SR: Deriñligin>Deriñligi

⁴⁰⁵⁹ AÜ, BR, HM: eyle>bile

⁴⁰⁶⁰ Bu beyit SR’de yok.

9063. Ki yüz biñ yıllık olmuşdur dırāzı
Görüñ uş ey Müselmānlar bu rāzı
9064. Pes andan yukāru gör n'ola aḥbār
Diyem bir bir eger fetḥ ide Settār
9065. Güneş vaşfın diyem⁴⁰⁶¹ evvel bu bāba
Gidem andan yukāru uş bu tāba
9066. Çerāğ itmiş anı Allāh bu nāsa
İrişür nūrı gör uş 'ām u ḥāşa
- Faşlun Fī Şıfat-ı Şems** ⁴⁰⁶²
- Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün*
9067. Yine bir naql olunsun yād gözünden ğafleti gel sil
Ḥuzānuñ kudretin añla irer çün 'ömre ay u yıl
- [SR 271a]
9068. Rivāyet İbni 'Abbāsdan işit bu naqli ol ḥāşdan
Yiter ğaflet tozun yaşdan hevāya oluban mā'il
9069. Nigāhın ańsuzın irer ecel 'ömrüñ gülen direr
Giderler gör birer birer kimi hicrānda kim vāşıl
9070. 'Aceb hiç 'aḳluña ey yār gelür mi⁴⁰⁶³ soñ nefes kim var
Yāsinuñ geñ mi yāḥud dār⁴⁰⁶⁴ yā şüret ola mı tebdīl
9071. Yāḥuz hem ḳalkıcaḳ yarın ne ḳavme olasın ḳārın
Gel imdi bunda yun arın gönülden jeng ü pāsı sil

⁴⁰⁶¹ AÜ, BR, HM: diyem>ḳılam

⁴⁰⁶² Bu başlık ve bu bölüm (9067/9080 arası beyitler) HM'de yok.

⁴⁰⁶³ AÜ'de "gelür mi" yok.

⁴⁰⁶⁴ AÜ, BR: dār>ṭār

[AÜ 478], [BR 240b]

9072. Mîzâna varıcağ yâ siz beğâyet sürülürsüz tiz⁴⁰⁶⁵
Eger geñlü eger geñsüz ol işler olısar heb bil
9073. Huzâ fazl ide kullara kaçan şabr idevüz nâra
Bu işden çok yürek pâre vü gözler yaşı şanki sil⁴⁰⁶⁶
9074. Eyitdi İbni ‘Abbâs dir Resûlden eyleyüb takrîr
Güneş vaşfın idüb tedbîr buyurmuş ol münevver dil
9075. Güneş kürsî yüzünüñ⁴⁰⁶⁷ uş ki yetmiş uludan key hoş
Bir ulusından itmiş boş⁴⁰⁶⁸ degül kim ola toprak kil
9076. Güneşden yetmiş artuğdur anuñ envârı key hubdur
Bu söz key katî mergûbdur olunsun uşta gör te’vîl
9077. Güneşden n’ola vüs‘at gör çü böyle ola ol ma‘mür
İki vech üzre naql olur beyânın aña⁴⁰⁶⁹ ey ‘âkııl
9078. Tecellî didiler⁴⁰⁷⁰ ey yâr on iki derece kim var
Güneş ululuğın bunlar bu resme naql ider hâşıl
9079. Ve ba‘zı üç yüz altmış dir bu dünyâca idüb tedbîr
Hemîşe Hakkâ it tekbîr bu sözden⁴⁰⁷¹ idesin taşşîl

⁴⁰⁶⁵ AÜ, BR: tiz>siz

⁴⁰⁶⁶ SR: Bu işden çok yürek pâre vü gözler yaşı şanki sil>Bu işden çok yürek yara vü gözler yaşı ola sil

⁴⁰⁶⁷ AÜ, BR: yüzünüñ>nürünüñ

⁴⁰⁶⁸ AÜ, BR: boş>nüş

⁴⁰⁶⁹ AÜ, BR’de “aña” yok.

⁴⁰⁷⁰ AÜ, BR: Tecellî didiler ey yâr on iki derece kim var>Niçeler didiler ey yâr on iki dünyâca kim var

⁴⁰⁷¹ AÜ, BR: sözden>serden

9080. Țoġar dördünci at gökden ne deñlü ol oġa öñden
Eger öñ ger eger Őoñdan auñdur udret ey ‘aıl

Falun Fı Vafi’-ems

Me fā ‘ı lün / Me fā ‘ı lün / Fe ‘ū lün

9081. Velıkin ol Te‘ala’llāh iit sen
Yaratmı bir demir alı muassen
9082. Mücellā Şöyle kim bil āyine var
Yatur üstünde anuñ ala ey yār

[HM 246a]

9083. Ki yetmi biñ boyunduru aa ālı
Yaratmıdur mu‘ayyen aa bāyı
9084. Anuñ degme birinde n’olısar bil
oulmı ikier ferıteh ey dil

[SR 271b]

9085. Güne orta yirinde yatmı anuñ
Nedür vafın diyem⁴⁰⁷² bil ol mekānuñ
9086. Deñiz iinden⁴⁰⁷³ anı ekiserler
Balı-ve bar iinde⁴⁰⁷⁴ aısarlar
9087. Deriñliġi o barũñ yılca be yüz
Rivāyet böyledür avlen aa Őöz

[AÜ 479], [BR 241a]

9088. Melekler kim ekerler anı bare
Țopular yine gelmez ba bu dehre

⁴⁰⁷² AÜ, BR, HM’de “diyem” yok.

⁴⁰⁷³ AÜ, BR, HM: iinden>iinde

⁴⁰⁷⁴ AÜ, BR: iinde>iinden

9089. Uluları adı kim n'ola fi'l-ād⁴⁰⁷⁵
Ki Şemsā'il didiler pes aña ad
9090. Boyuñlugın anuñ diñleñ ne miqđār
Çaķırsa ger eger bir kerre kim var
9091. Güni vaķā gelsün⁴⁰⁷⁶ mecmū'ı bile
Şanasın loķmadan bir loķma sile
9092. Şoķaydı bir avurdına oları
Noħud deñlü de gelmez ola varı
9093. Güneşden yuķaru bil Hāķ Te'ālā⁴⁰⁷⁷
Yaratmış bir deñiz ķardan ol a'lā
9094. Müvekkel anda yetmiş biñ ferişteh
Dinilsin gör olar da pes⁴⁰⁷⁸ ne işte
9095. O ķar birle günüñ yüzün şuvarlar
Beğāyet sa'y idüb dā'im şıģarlar
9096. Eger bir dem olar itmezse eyle
Yedi ķat yir ü gök bir demde şöyle
9097. Yanardı ol sa'at bā-emr-i Sübhān
Anı eyle idüpdür Hāyy u Mennān⁴⁰⁷⁹

⁴⁰⁷⁵ Bu beyit AÜ, BR, HM'de: *Uluları adı kim n'ola fi'l-ār / Ki şemsā'il dirür dirler murādād*

⁴⁰⁷⁶ SR'de "gelsün" yok.

⁴⁰⁷⁷ AÜ, BR, HM: Güneşden yuķaru bil Hāķ Te'ālā>Yine günden yuķaru Hāķ Te'ālā

⁴⁰⁷⁸ AÜ, BR, HM'de "pes" yok.

⁴⁰⁷⁹ AÜ, BR, HM: Hāyy u Mennān>Hāyy u Hānnān

9098. Nitekim didi ol⁴⁰⁸⁰ Allāh bu rāzı

Oñat bilmek gerek ol bī-niyāzı

*İnna'llāhe Te'ālā ve küllehu bi's-şemsi seb'üne elfe melekin
yermūnehum bi's-şelcü felev lā zālike'l āhıratü* ⁴⁰⁸¹

[HM 246b]

9099. İſit ſimden girü 'arşdan biraz az

Ƙılursa HıaƘ 'ināyet idem āğāz

9100. Ƙaçan kim diledi ol zāt-ı 'ālī

Ki 'arş hāƘ ide ol fevƘa'l-me'ālī⁴⁰⁸²

9101. Didi bir gün ki gün yā 'arş-ı a'zam

O sözden aña ad olmuş mu'azzam ⁴⁰⁸³

[SR 272a]

9102. Çün ol didi ſol Ƙadem oldı ol iş

Arada olmadı bir zerre teſvīſ

9103. Hemān göz yumub açmıſca tamāmı

Müheyyā ſāfī ſöyle ol maƘāmı

[AÜ 480], [BR 241b]

9104. Ki üç yüz biñ ve ƘoƘsan biñ o sā'at

Belürdi Ƙal'alar uſ min iſā'at

9105. Ve her bir Ƙal'a üzre n'olısar hāl

İſit andan da pes ne ola⁴⁰⁸⁴ aħvāl

⁴⁰⁸⁰ AÜ, BR, HM'de "ol" yok.

⁴⁰⁸¹ "Şüphesiz Allahu Te'âlâ kıyamete kadar yetmiş bin meleği güneşe kar atmakla görevlendirmiştir."; (Hadis-i Kudsi olarak değerlendirdiğimiz sözün kaynağı bulunamadı.)

⁴⁰⁸² SR: fevƘa'l-me'ālī>fevƘa'l-me'ānī

⁴⁰⁸³ AÜ, BR, HM: O sözden aña ad olmuş mu'azzam>O sözden aña ad olmuş 'arş-ı a'zam

⁴⁰⁸⁴ AÜ: ne ola>n'olısar

9106. Ki üç yüz biñ vü toḡsan biñ aña burc
Belürdi olmadı ol Һaḡḡa hiç güc
9107. Ki bundan şoñra görgil⁴⁰⁸⁵ baḡasın sen
Ne maḡbüb iş yaradan Һaḡḡa aḡsen
9108. Bu kez her burcuñ üstünde kemākān
Ki üç yüz daḡı toḡsan biñ o Mennān ⁴⁰⁸⁶
9109. Ҡalur erlik vü her erlikde Bārī
Ne ҡılmış gör ‘ayān olsun āsārı
9110. Bil üç yüz daḡı toḡsan bin olur köşk
Belürdi ҡudretinden şöyle bī-şek
9111. Ve degme köşküñ üzre n’oldı zāhir
Dinilsin ol da añlañ evvel āḡir
9112. Ve üç yüz biñ ve toḡsan biñ serāy dir ⁴⁰⁸⁷
Belürdi ol sa‘at min emr-i taḡdīr
9113. Neler ҡılmış bu kez degme serāya
Ne deñlü taḡt belürdi ol araya ⁴⁰⁸⁸
9114. Ki üç yüz biñ daḡı⁴⁰⁸⁹ toḡsan biñ olmuş
Mu‘ayyen her serāya böyle tolmış

⁴⁰⁸⁵ SR: görgil>görgil

⁴⁰⁸⁶ 9108/9111 arası beyitler SR’de yok.

⁴⁰⁸⁷ SR: Ve üç yüz biñ ve toḡsan biñ serāy dir>Ve üç yüz daḡı toḡsan biñ serāy dir

⁴⁰⁸⁸ AÜ, BR, HM: arāya>arada

⁴⁰⁸⁹ HM’de “daḡı” yok.

9115. Ve taht üzre ne olmuş ol kemāle
‘Ayān olsun çün ol gelmiş ‘amāle
[HM 247a]
9116. Dir⁴⁰⁹⁰ üç yüz biñ vü toksan biñ hisābı
Bilürdi gün göre uş ihtisābı
9117. Ve her bir gün göre gör n’ola bir bir
Yedi kat gök yedi kat yircedür⁴⁰⁹¹ dir
9118. Ve her bir gün görenüñ arasın bil
Ki üç yüz dağı toksan biñ kādır bil⁴⁰⁹²
9119. Aña göre kıyās it ‘arşı sen var
Ululuğın ne yüzden ola ey yār
9120. Anı hiç kimse bilmez illa’llāh
Kamusın nürdan itmişdür huva’llāh
[AÜ 481], [BR 242a]
9121. Resūlu’llāh ne kim bildirdi dirler
Diziben ma‘nīnūñ nazmına dürler
9122. Cihāna gelmeden anı bilür ol
Degül Mi‘rāc gicesi bula ol yol
9123. Ne deñlü perdeler gördi o Sultān
Haber virdi kamusun bunda el’ān

⁴⁰⁹⁰ SR: Dir>Bil

⁴⁰⁹¹ SR: yircedür>yücedür

⁴⁰⁹² Bu beyit SR’de yok.

9124. Anı ol deñlü heybet birle Hādī
Sekiz pay üzre durğurdı bünādı⁴⁰⁹³

[SR 272b]

9125. Sekizdür ayağı ‘arşuñ budur hāl
Nitekim geldi Qur’ān içre aḥvāl
9126. Sekiz paydan murād sekiz ferişteh
Başında götürür olmuş ol işte⁴⁰⁹⁴
9127. Evet kendi ayakların kıyāsa
Götürmez emr olursa cümle nāsa
9128. Didi ba‘zı melek dördür götüren
Ki bu emr-i Haḡ emrinle bitüren
9129. Kıyāmetde sekiz olsa gerekdür
Bu işler hep kamu Haḡdan dilekdür

[[... فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ (17) يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ ... (18)]]

**Qavluhu Te‘ālā: Fevḡahum yeome’izin şemānıyetun yeome
’izin tu‘radūne** ⁴⁰⁹⁵

9130. Olar sizde dururdı dise ger dur
Nitekim gökleri durğurdı⁴⁰⁹⁶ uş gör
9131. Didiler ba‘zılar añlañ bu hāli
Ne deñlü ayağı ‘arşuñ maḡāmı

[HM 247b]

⁴⁰⁹³ AÜ, BR, HM: durğurdı bünādı>tırğurdı diyadı

⁴⁰⁹⁴ AÜ, BR, HM: işte>işde

⁴⁰⁹⁵ “Onların da üstünde sekiz (melek) taşır. Siz o gün arzulunursunuz.”, (Hâkka, 17-18)

⁴⁰⁹⁶ AÜ, BR, HM: durğurdı>tırğurdı

9132. Ki cümle yaradılmış deñlü aqdām
Yaratmışdur aña Allāh budur tām
9133. Var nice bir ayakdan bir ayağa
Giderse ger ki bir yügrük ocağa
9134. İki yüz biñ yıl uça iremez ol
Birinden tā birine bu kadar yol⁴⁰⁹⁷
9135. Ve ‘arşuñ üsti geñligin nedür gör
Beyān olsun olunmuş çünki ma‘mūr
9136. Eger kim yedi kat gök yedi yiri
Ṭamu uçmağ bular hep cümle varı⁴⁰⁹⁸
- [AÜ 482], [BR 242b]
9137. Ḳonursa üstüne ‘arşuñ bil anı
Ne deñlü ulısdur aña ya‘ni
9138. Bu dünyā içine ger bir üzerlik
Bir kamış gibi ola anda varlık
9139. Zehī Ḳādir kim⁴⁰⁹⁹ irmez ‘aql u fikret
Ki her şeyden görünür anca kudret
9140. Ḳamu zerre şanasın baħr-i bī-‘add⁴¹⁰⁰
Bağarsañ ma‘nī ‘aynınlā⁴¹⁰¹ ‘alā’l-ḥadd

⁴⁰⁹⁷ SR: yol>yil

⁴⁰⁹⁸ Bu beyit AÜ, BR, HM’de: *Eger kim yedi kat gök yedi kat yiri / Ṭamu uçmağ bular pes cümle varı*

⁴⁰⁹⁹ SR: kim>ki

⁴¹⁰⁰ AÜ, BR, HM: bī-‘add>bī-ḥadd

⁴¹⁰¹ SR: ‘aynınlā>‘ayn ile

9141. İderler cümle Hâkkuñ kudretin yād
Ve hem emrinde olmuşlardı münkād

[SR 273a]

9142. Diyelüm şimdi göklerde maķāli
Anı söyler dilüm aña aķālı ⁴¹⁰²

9143. Baña kuvvet daķı andan irişür
Bu ma‘nī naķli göñlüme girişür

9144. Benüm sırrıma anı emr iden ol
Ve hem naķline daķı yol iden ol

Faşlun Fī Beyān-ı Ahvāl-i Semāvāt

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

9145. Asāmın yirlerüñ añduk vü ahvāl-i beyānından
Añılsun göklerüñ şimdi ki bātın ger ‘ayānından
9146. Bu evvel ki gögi Hādī yaratmışdur neden añlañ
Zümürüdden yaşıl yāra bu kez diñleñ⁴¹⁰³ asāmından
9147. Adıdur Berķi‘a anuñ feriştehlere ser cümle
Sücüdda dir yatarlar heb haber añlañ o anından
9148. Budur tesbīhlerin dā‘im⁴¹⁰⁴ görüñ kim eyledüm mektüb
Daķı serverleri ismin diyem uş ad u sānından
9149. Kim İsmā‘ıldür ol arı vü hem var bir melek daķı
Adı Ra‘ddür pes oñ gökde bilinmişdür nişānından

⁴¹⁰² 9142/9144 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

⁴¹⁰³ SR: diñleñ>eydem

⁴¹⁰⁴ SR: dā‘im>uşta

9150. Bulutları sürer dâ'im vü yağmur üzredür hâkim
Şadâsı uşta şâhiddür haberdârdur bu şânından

[HM 248a]

Sübhâne zi'l-mülki ve'l-melekûti ⁴¹⁰⁵

9151. İkinci gök⁴¹⁰⁶ nedendür yâ olupdur ak gümüşden bak
Ve ismi Erķālun anuñ kim ol cevher duĥânından

9152. Olupdur bu yedi kat gök leĥâfette evet ĥâyet
Degül birbirine ĥâ'il zücâce-veş nihânından

9153. Ferişteler ki var anda rükû'dadur olar yâra
Budur tesbîhleri dâ'im görüñ uş bu 'alâmından

⁴¹⁰⁷*Sübhâne men ellefe beyne's-selci ve'n-nâr* ⁴¹⁰⁸

9154. Bularuñ serveri adı olupdur Erķıyâ'il bil
Daĥı var bir ferişteh hem⁴¹⁰⁹ Ĥabîbdür adı sânından

[AÜ 483], [BR 243a]

9155. Anuñ kim gövdesi vardur olupdur yarusı ķardan
Ve hem yarusı oddandur⁴¹¹⁰ ider tesbîh kelâmından

9156. Eritmez odı ķarı dir vü ķarda odı bā-ķudret
Bular Ĥaķ işidür fikret idüb ķudret beyânından

⁴¹⁰⁵ "Mülk ve melekûtun (maddi ve manevî bütün âlemlerin) sahibini tesbih ederiz. "; Hadisin tamamı şöyledir: "Şüphesiz Allahu Te'âlâ'nın nurdan bir denizi vardır ki, onun etrafında nurdan bir dağın üzerine ellerinde nurdan mızraklar bulunan nurdan melekleri vardır. O denizin etrafında Allah'ı şöyle tesbih ederler: (*Sübhâne zi'l-mülki ve'l-melekût, Sübhâne zi'l izzeti ve'l-ceberût, Sübhâne'l-hayyi'llezî lâ yemût, Sübbûhun, Kuddûsün, Rabbü'l melâ'iketi ve'r-rûh.*) **Mülk ve melekût'un (maddi ve manevî bütün alemlerin) sahibini tesbih ederiz.** İzzet ve ceberût (ululuk) sahibini tesbih ederiz. Hiç ölmeyecek diri olanı tesbih ederiz. O, çok münezzehdir çok mukaddestir. Ruhların ve meleklerin Rabbidir."; Hindî, Kenzû'l-Ummâl, Hadis No: 3840, 1/205.

⁴¹⁰⁶ SR: İkinci gök>İkincisi

⁴¹⁰⁷ Bu başlık AÜ, BR, HM'de yok.

⁴¹⁰⁸ "Pâk ve ulu olan Allâh (cc), kara ve ateşe ünsiyet verir."

⁴¹⁰⁹ AÜ, BR, HM: ferişteh hem>ferişteh de

⁴¹¹⁰ SR: oddandur>odtandur

[SR 273b]

9157. Budur tesbîh ki zıkr eyler derûnında ki fikr eyler
O Sultāni's-Selāṭiñi kelām eyler dehānından
*Sübḥāne zī'l-izzeti ve'l-azameti ve'l-heybeti ve'l-ḳudreti
ve'l-kibriyā'i ve'l-ceberūt*⁴¹¹¹
9158. Üçünci gök kıızıl yāḳūtdan adı daḫı Ḳaydumdur
Anuñ ḫalkı ḳıyāmdadır⁴¹¹² ḳılub aḫlāk ḫisānından
9159. Ḳıyāmdur pes 'ibādātı bularuñ ḫazrete dā'im
Olurlar ol işe⁴¹¹³ ḳā'im bulalar tā vişālinden
9160. Olarda bu durur tesbîh ki yazmış-van anı bunda⁴¹¹⁴
Olaruñ uşta evrādı ve hem daḫı nişānından⁴¹¹⁵
9161. Ve hem serverleri adı olupdur Gögiyā'il bil
Olar aña uyarlar heb ki bu emr ittişālinden
9162. Gerekdür bize de ḫişşe olardan alavuz bizde
Görüñ nice muṭī'lerdür 'ibādetler ḫişālinden⁴¹¹⁶
*Sübḥāne'l-Melikü'l-Ḥayyu'l-Ḥalīmü'llezī lā yenāmu ve lā
yemūte ve lā yefütü ebeden*⁴¹¹⁷
9163. Ve dördünci gök olmışdur dinildi arı⁴¹¹⁸ vü aḳ dürden
Ki ya'nī incüden ebyaz görüñ zāhir nihānından

⁴¹¹¹ "İzzet, azamet, heybet, kudret, kibriyâ ve ceberut sıfatların sahibi olan Rabbimiz her türlü noksanlıktan uzaktır."

⁴¹¹² SR: ḳıyāmdadır>ḳıyāmetdedür

⁴¹¹³ SR: işe>işte

⁴¹¹⁴ AÜ, BR, HM: anı bunda>nişānından

⁴¹¹⁵ AÜ, BR, HM: nişānından>ḫişālinden

⁴¹¹⁶ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

⁴¹¹⁷ "Melik, Hayy, Halīm olan öyle ki uyumayan, ölmeyen ve ebedî olan Rabbimiz her türlü noksanlıktan uzaktır."

⁴¹¹⁸ AÜ, BR, HM'de "arı" yok.

9164. Anuñ adı da Mā'undur vü halkı heb teşehhüdde
Oturlar 'ibâdetde bulalar Hâk selâmından
9165. Budur tesbîhleri her dem degüldür olalar münfek
Görüñ naşın 'ayân itdüm çıkardum uş niķābından
[HM 248b]
9166. Olur serverleri adı olaruñ Mü'minüyā'il
Bular heb arıdur dā'im uş tuġyān [u] melâmından
*Sübḥāne'l-Melikü'l-Ḳuddūs Subbūḥun Ḳuddūsün Rabbünā
ve Rabbü'l-melā'iketü ve'r-rūḥu*⁴¹¹⁹
9167. Beşinci gök kıızıl altundan olmuşdur anuñ adı
Ġarībādur ider taḳdīs ve hem temcīd 'alāmından
9168. Bular taḳdīsde taḥmīdde⁴¹²⁰ durub ol dār-ı Maḥmūdada
Olur heb işleri ḥamdde olub şāfī nihānından
9169. Budur tesbîhleri her bār bular yārdur degül aġyār
Buları añlamış ebrār Resūlu'llāh lisānından
[AÜ 484], [BR 243b]
9170. Ve hem serverleri adı olaruñ İştifā'ıldür
Ḳamu emr üzre ḳā'ıldür çekilmiş şan 'inānından
*Sübḥāne Rabbe külli şey'in ve ḥālīḳuhum*⁴¹²¹
[SR 274a]
9171. Ve altıncı gök olmuşdur o da pes şarı yāḳūtdan⁴¹²²
Adı Dabḳādur anuñ da bilinmişdür 'alāmından

⁴¹¹⁹ "Melikü'l-Kuddūs, münezzeh, mukaddes, meleklerin ve Ruh'un Rabbi olan Yüce Allah'ımız (cc) her türlü noksanlıktan uzaktır."

⁴¹²⁰ AÜ, BR, HM: temcīdde>taḥmīdde

⁴¹²¹ "Her şeyin Rabbi ve yaratıcısı olan Yüce Allah (cc) her türlü noksanlıktan uzaktır."

⁴¹²² SR: yāḳūtdan>yaḳūtdan

9172. Ve halkı dā'imā taḥmīd⁴¹²³ ü zikr itmekde meşgūldür
Budur tesbīḥleri añlar⁴¹²⁴ oқurlar iş bu ḥālinden
9173. Biliñ serverleri adı olaruñ uşta Bā'ıldür
Ḥisāba gelmez ey bildür diseñ ger infişālinden
9174. Erinmezler üşenmezler ḥalı ḥaşır döşenmezler
Bu işden daḥı dönmezler⁴¹²⁵ celālinden cemālinden
Sübḥāne'l-Ḥāliķu'n-nūr Sübḥāna'llāhu ve biḥamdihī ⁴¹²⁶
9175. Yedinci gökde nūrdandır bular bil heb emirdendür
Ne taşdan ne demürdendür dönübdür Ḥaķ kelāmından
9176. Anuñ adı Ğarībādur evet ḥüsünde zībādur
Düşmenmiş şan ki dībādur beyān olmaz maķālinden
9177. Bular ḥayretde ḥayrāndur görün kim uş ne seyrāndur
Dutarlar ne ki fermāndur kim ol ḳudret mecālinden⁴¹²⁷
9178. Anuñ serverleri adı biliñ kim Nūriyā'ıldür
Ve hem tesbīḥleri budur 'ibādetler⁴¹²⁸ me'ālinden
9179. Ferişteler durur anlar beğāyet arı ḳullardur
İderler Ḥaķķa ta'zīmāt bulub iş bu nevālinden

[HM 249a]

⁴¹²³ AÜ, BR, HM: taḥmīdde>temcīdde

⁴¹²⁴ AÜ, BR, HM: anlar>kim var

⁴¹²⁵ AÜ, BR, HM: dönmezler>dönmez

⁴¹²⁶ "Nūrunu yaratan Allah (cc) her türlü noksanlıktan uzaktır ki her türlü noksanlıktan münezzeḥ olan Rabbime hamd ederim."

⁴¹²⁷ SR: Dutarlar ne ki fermāndur kim ol ḳudret mecālinden>Ṭutarlar tā ki fermāndur ol ḳudret mecālinden

⁴¹²⁸ AÜ, BR, HM: 'ibādetler>'ibādetde

Sübhâne'l-Kâdiru 'alâ halkıhi ve zînete 'arşıhi ve midâda kelimâtihi ⁴¹²⁹

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

9180. Kâdir u Kâhârdur Allâh iş bu işde yok gümân
Münkirüñ kalbin tütüpdur⁴¹³⁰ şekk-i inkârdan dumân
9181. Hâkka inkâr eyleyenler oldılar anlar firâr
Her o emrden berîdür nefsine tıpmış hemân
9182. Yirleri ola cehennem hem ta'âm guslin hamîm
Yanalar odlar içinde bulmayub emn ü emân
9183. İhtiyâcı yokdur anün kimseye oldur Şamed
Aşşı vü ziyân bulara ol münezzezh pâk ey cân ⁴¹³¹
9184. Kimseden ol tığmadı hem kimseye andan bile
Lem yelid ve lem yüleddür kâffî yok ol yüce Sübhân
9185. Yıkılır yine bu gökler dürülür kâğıd mişâl
Eyle sen bu söze ikrâr gerçi durdı bir zamân
- [AÜ 485], [BR 244a]
9186. Ne kadîmdür ne ebeddür şoñradan yapıldı heb
Yine gider heb aradan şan atar tizin kemân
- [SR 274b]
9187. Olmamış gibi olurlar kıala 'arş ancağ hemân
'İlm ü hikmet eyle kıondı dura dâ'im bâ-evân

⁴¹²⁹ "Her şeye Kâdir olanın yaratıcısı, arşı süsleyen ve kelimelere yazan Rabbimiz her türlü noksanlıktan münezzehtir."

⁴¹³⁰ AÜ, BR, HM: tütübdur>dutubdur

⁴¹³¹ 9183 ve 9184 numaralı beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

9188. Çok meşāyihden de dendi kim kıdem hālin aña
Hem ebedlikde dinildi ma'nīdendür bu beyān
9189. Ya'ni kim 'ilminde vardı uş kıdem bundandır ad
Hey'etinle oldı zāhir budur ol anda olan
9190. Pes kıdem bu yüzden olmağ ola ancağ bilesiz
Yohsa şöñradan düzüldi heb bilür pīr ü cüvān
9191. Anlaruñ bir 'ilmi vardır ki anı bilmez bu nās
Anuñ için añlamazlar kim bu esrārdan 'ayān
9192. Bir dağı kaç itmezüz çün itmedi anlar ki var
Ne dimekdür iş bu hāli kim durur aña uyan
9193. Bu haberden nağ olunmaz bunu hāl iden bilir
Kim yaqīni⁴¹³² ire aña bile mi nağlin şıyān
9194. Kim bu varlık kim görünür aşlā şahiddür bular
Qandan olmuşdur zuhūr-ı zāhir eger kim nihān
9195. Bu fūrū'ıñ aşlı vardır zāhiruñ bir bātını
Hiç sezer misin ne dendi neye ire iş bu şān
9196. Ol zuhūrāt 'ilmin anlar añlamışdur hāl ile
Zıll-i şahşa ola tābi' her fūrū' aşla o an
9197. Bu havādisden mi söyler anlar 'Anqālar durur
Anlaruñ remzin rumūzın⁴¹³³ añlar ol hālden duyan

[HM 249b]

⁴¹³² AÜ, BR, HM: yaqīni>yaqīn

⁴¹³³ AÜ, BR, HM: remzin rumūzın>remz ü rumūzın

9198. Ey Huzâyâ iş bu ‘abdüñ iş bu bahre talalı
Çok cevâhir itdi îşâr kıllara andan nişân
9199. Hazretüñden ola ma‘zûr yâ İlâhî yâ Raḥîm
İhtiyâr elden gider çün kimden olur iş bu şân
9200. Ne dinürse anı yazar vâsiṭadur arada
Yâḥû esbâb-ı müsebbib bu zuhûr ola cenân
9201. Zâhir ü bâṭın senüñdür ḥâkimisin anlaruñ
Ḥükmüñe maḥkûm olupdur arz u eflâk yüce Ḥân
9202. Saña ‘âşıkdur ezelden bu *Ḥüseynî* yâ Kerîm
Yanar uş ‘ışkuñda dâ’im gice gündüz dil ü cân

[AÜ 486], [BR 244b]

Beyit ⁴¹³⁴

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

9203. Tâ kıyâmet ger dinilse bu haber
Naql olunmaz eyle bil ey mu‘teber
9204. Ger dilerseñ bulasın andan şafâ
Vir şalavât rûḥ-i pâk-i Muştafâ
- Faşlun Fî Naşîḥat ‘Alâ Baḥr-i Tavîl Mevzûn-ı Aḥer** ⁴¹³⁵
- Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün*
9205. İşid imdi bu ḥikâyet nicesi ma‘mûr olur
Ḥaḳ Te‘âlâ ḥikmetini görmeyenler kör olur

[SR 275a]

⁴¹³⁴ Bu başlıkla birlikte 9203/9204 numaralı beyitler SR’de yok.

⁴¹³⁵ Bu başlık AÜ, BR ve HM’de: “Kaşîde-i ‘Alâ Baḥr-i Tavîl ve Naşîḥat”

9206. Kim açarsa bundan ‘aynın yarın anda ol kişi
Bağduğı dīzār-ı kudret çoçduğı hem hūr olur
9207. Kim tutarsa⁴¹³⁶ farz u sūnet oldur ol⁴¹³⁷ Hağğa iren
Hem mağāmı ola cennet tāt u hulle nūr olur
9208. Tutmayanlar⁴¹³⁸ bunda buyruğ ol düşer Hağdan ırak
Dürlü miğnetle belālarla ‘aceb mağhūr olur
9209. Ķande görsün ol merātib yā cemālinden nişān
Çünki rağmet Ķapusunda redd olub ol dūr olur ⁴¹³⁹
9210. Ķabr içinde hem ‘uğūbet göre anlar bī-şümār
Anlara me’nūs olanlar mār ile hem mūr olur
9211. Ol Ķikāyetden Ķaber al göresin nağlin ‘ayān
Rāvīsi anun Mücāhiddür Resūlden şorulur
9212. Ol Resūlu’llāh buyurdı eyleyüb ‘anber nişār
Kim kelīm olmağ da aña ‘arş u a’zam Tūr olur
9213. Cān Ķulağına irişirsin iş bu sözler cā’ile
Mişli İsrāfil kelāmı añla saña şūr olur ⁴¹⁴⁰

[HM 250a]

Ķikāyet-i Mīkā’il ‘Aleyhi’s-selām

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

⁴¹³⁶ SR: tutarsa>dutarsa

⁴¹³⁷ SR: oldur ol>oldurur

⁴¹³⁸ AÜ, BR, HM: Tutmayanlar>Dutmayanlar

⁴¹³⁹ AÜ, BR, HM: Çünki rağmet Ķapusunda redd olub ol dūr olur>Çünki rağmet Ķapusından redd olubdur ol olur

⁴¹⁴⁰ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

9214. Ki Mîkâ'îl diler bir gün Huzâdan ⁴¹⁴¹
Kim Allâh anı fazl itmiş cezâdan

9215. Diler kim göre 'arşuñ vüs'atin⁴¹⁴² ol
Pes aña bulmağ ister uşta bir yol

9216. Ne deñlü uludur 'arşuñ mişâlin
Diler kim göre Allâhdan vişâlin

9217. Didi⁴¹⁴³ destür vir ey Sulţân-ı 'âlem
Ki 'arşuñ baħrine bir kez de talam

[AÛ 487], [BR 245a]

9218. Anuñ ululuğundan ben nişânın
Diler-ven gösteresin dūf-i şânın

9219. Aña destür virür ol Hâzret-i zât
Yigirmi biñ yıl uçdı vaqt-i evkât

9220. Ki bir çanadın açduğça bil ol çol ⁴¹⁴⁴
Ve hem yumduğça menzil n'olisar ol

9221. Beşer yüz yıllıç itmişdür mesâfât
Yoruldı şanasın kim irdi âfât

9222. Henüz irmedi bu⁴¹⁴⁵ sâğdan birine
Naçar kıl imdi Hâkkuñ taqdîrine

[SR 275b]

⁴¹⁴¹ AÛ: Huzâdan>Hudâdan

⁴¹⁴² AÛ'de "vüs'atin" yok.

⁴¹⁴³ AÛ, BR, HM: Didi>Baña

⁴¹⁴⁴ AÛ, BR, HM: Ki bir çanadın açduğça bil ol çol>Ki her bir çanadın açduğça ol çol

⁴¹⁴⁵ AÛ, BR, HM: bu>bir

9223. Yine H̄aḡ kuvvetince biñ ziyāde
Daḡı arturdu kuvvetden zivāde
9224. Ve çekdi yuḡaru hem çoḡ menāzil
Yine uḡdı tamām pes elli biñ yıl
9225. Henüz bir bellü nesne göremez ol
Şu deñlü irmişiken menzile yol
9226. İlähî dir ne miḡdār geldüm uş di
Cevābında aña Allāh eyitdi
9227. Budur uş ol cevāb izzet-i ḡāş
Bu emre key gerekdür itmek iḡlāş
9228. Bir erlikden henüz ḡaḡ itmeden rāh
Ki tā varmaḡ birine ḡanı hem-rāh
9229. Zehî Sultān-ı ʿālem zî-kemāli
Ziyādedür celāl üzre cemāli

[HM 250b]

9230. Hemān dem anda Mīkāʿil olur denk
Ki ḡayretten görünür nice biñ renk
9231. ḡılır tesbīḡ bu resme ide tesbīḡ
Yazılmışdur olursañ ger müsebbiḡ
- Sübḡāne Rabbiye'l-Aʿlā* ⁴¹⁴⁶
9232. Didi H̄aḡ ben-ven aʿlā fi'l-meʿālī
Bunuñla tesbīḡ it ol sende ʿālī

⁴¹⁴⁶ "En yüce olan Rabbim her türlü kusurdan uzaktır."

9233. Bu kerre bir melekden dağı gör ħāl
Bunuñ ħaqqında yā kim ola naqqāl

[AÜ 488], [BR 245b]

9234. Ebū Hureyreden naql oldı bu yād
Bu naqle ol urubdur uşta bünyād

9235. Anuñda naqli Peyğamber dilinden
Kim ol gelmişdür ol Sulţān elinden

9236. Didi ol Ħāmilü'l-‘arşdan birisi
Meleklerden ki bunlardur irisi

9237. Adıdur didi Ħarķā’il o yāruñ
Ki kuvvetlüsi vü fevķi olaruñ

9238. Bu kez Ħağdan diler ol dağı fermān
Çü derd oldı gerekdür ide dermān

9239. Senüñ iznüñle n’ola ‘arşa irsem
Ululuğın ne deñlü ola görsem

[SR 276a]

9240. Didi yā Ħarķā’il Ħağ aña yādı
Ki görmezsın diyu it i’tikādı⁴¹⁴⁷

9241. Didi yā Rabbi destūr vir keremden
Senüñ emrüñle tā kim uş irem ben⁴¹⁴⁸

9242. Anuñ büyükligin añlañ diyem tā
Ki Mīkā’ilce yüz artuğdı ħattā

⁴¹⁴⁷ AÜ, BR, HM: i’tikādı>i’timādı

⁴¹⁴⁸ SR: Senüñ emrüñle tā kim uş irem ben>Senüñ emrüñle di girem görem ben

9243. Hem andan artuḡ anuñ bil anadın
Didiler on sekiz biñ artuḡ adın

9244. Yumub aduḡça ol her bir anadı ⁴¹⁴⁹
Alurdı yolu biñ yıllıḡ ne yādı

9245. Ki yetmiş biñ yıl udı ol davarı
Bir erlikden birin görmezdi arı

[HM 251a]

9246. Buña güç görmek olmaz fā'ide hiç
Ne deñlü tiz utarsañ⁴¹⁵⁰ olısar giç

9247. Vilāyet yā nübüvvet birle bir ān
Olısar⁴¹⁵¹ ger hidāyet ide Raḡmān

9248. Resūlu'llāh yarım sā'atde bī-şek
amusın gezdi hem gökler olub⁴¹⁵² şaḡ

9249. Yā bir sā'atde yā ikide anı
Zīrā kim iḡtilāf var aña ya'ni ⁴¹⁵³

9250. Çün 'aciz aldı Ḥarḡā'il bu rāza
Yine yüz utdı ol dem bī-niyāza

9251. Yine yardım diler Ḥaḡdan idüb⁴¹⁵⁴ zār
Bu kez on uvvetince viridi bī-zār

[AÜ 489], [BR 246a]

⁴¹⁴⁹ AÜ, BR, HM: Yumub aduḡça ol her bir anadı>Yumub aduḡda her bir anadı

⁴¹⁵⁰ AÜ, BR, HM: utarsañ>duarsañ

⁴¹⁵¹ AÜ, BR, HM: Olısar>Olursır

⁴¹⁵² SR: Olub>Olur

⁴¹⁵³ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

⁴¹⁵⁴ AÜ, BR, HM: idüb>ılub

9252. Pes andan yine biñ yıl itdi pervāz
Henüz bir bellü nesne göremez az ⁴¹⁵⁵
9253. Ya bir taht yāhū bir günlere itmām
İdüb pes añlıyamaz naqş eger tām
9254. Hemān fermānda qaldı dir İlāhī
Ki sensin kamu maḥlūkuñ penāhu
9255. Bu deñlü gezdüm ‘arşuñ ey İlāhum
Evet kim ḥadden aşdı bir gün⁴¹⁵⁶ āhum
9256. Tamām hiç bellü bir nesnede görmem
Velī⁴¹⁵⁷ uş gāyetine irdi irmem
9257. Didi Cabbār-ı ‘ālem aña qāli
Ki bil yā⁴¹⁵⁸ Ḥarqā’il sen iş bu ḥāli

⁴¹⁵⁹**Ḳāle Celle Celālehu: Ra’eyte nişfu’s-sāki’l-‘arş ve in erādaniya’llāh⁴¹⁶⁰**

[SR 276b]

9258. Ki ya‘ni ‘arşuñ eydür şaḳınuñ sen
Yorasın gördüñ ancak şöyle aḥsen
9259. Anı da⁴¹⁶¹ ya‘ni fazlum birle gördüñ
Ne deñlü kim cenāḥ açduñ virürdüñ

⁴¹⁵⁵ Bu beyit SR’de yok.

⁴¹⁵⁶ AÜ, BR, HM: bir gün>bigün

⁴¹⁵⁷ AÜ, BR, HM: Velī>Bellü

⁴¹⁵⁸ AÜ, BR, HM’de “yā” yok.

⁴¹⁵⁹ Bu başlık SR’de: “Ḳāle Celle Celālehu: Ra’eyte nişfu’s-sāki’l-‘arş ve in erādaniye mā ra’eytehu”

⁴¹⁶⁰ “Allah (cc) buyurdu ki: Baktığında arşın yarısını değil, Allah (cc) olarak tek beni görürsün.”; (Hadis-i Kudsi’nin kaynağı bulunamadı.)

⁴¹⁶¹ HM: Anı da>Āyetde

9260. O deñlü dağı görmezdüñ eger ben
 ‘İnāyet itmesem ben⁴¹⁶² kudretümden
9261. Rükū‘ itdi hemān dem ol ferīsteh
 Bu tesbīh birle zıkr itdi ol işte
*Sübḥāne Rabbiye’l-‘Azīm*⁴¹⁶³
- [HM 251b]
9262. Çalap andan eyitdi iş bu yādı
 Anuñ fazlıyla⁴¹⁶⁴ pes it i‘timādı
9263. Budur ol kim anı Ḥaḳ didi fi’l-ḥāl
 Anuñ tesbīhi vechin eyleyüb kāl
*Ene’l-‘azīmu feṣḳa külli ‘azīmun leyse feṣḳī şey’un*⁴¹⁶⁵
9264. Ki ben-ven ulu her bir ulu üzre
 Ve hiç benden ulu olmaz her emre
9265. Benüm yoğdur şerīküm mişlüm el’ān
 Benüm isimdürür hū dađı Ḥannān
- [AÜ 490], [BR 246b]
9266. Hemān Ḥarḳā’il andan döndi girü
 Maḳāmına gelüb çoğ durdı⁴¹⁶⁶ uru
9267. Ḳanatları kırıldı ḳorḳudan heb
 Şanurdı olısar āḥir mu‘azzeb

⁴¹⁶² AÜ, BR, HM: ben>uş

⁴¹⁶³ Bu başlık SR’de: “Hāzā Tesbīhu Ḥarḳā’il Sübḥāne Rabbiye’l-‘Azīm”; (Büyük olan Rabbim her türlü kusurdan uzaktır.)

⁴¹⁶⁴ AÜ, BR, HM: fazlıyla>fazlına

⁴¹⁶⁵ “Allah (cc) buyurdu ki: Bütün her şeyin en azîmi benim; benim üzerimde azîm olan başka bir şey yoktur.”; (Hadis-i Kudsi’nin kaynağı bulunamadı.)

⁴¹⁶⁶ AÜ, BR: durdı>turdu ; HM: durdı>şordı

9268. Eridi kendü qurşun gibi ey yār
Büyüklükde qalupdı serçe miqdār
9269. Görün muhlişlerün havfin günāhsuz
Ne deñlü utanur qorqar pes añsuz
9270. Hemān Hāq göremezsın didügi çün
Didi tekrār baña destür ey bī-çün
9271. Utandı şoñra ol illā ki hiç siz
Günāhdan da⁴¹⁶⁷ utanmazsız gümānsız
9272. Hāqqa qarşu zinālar eyleyüb tā
Dañı fısq u fücūrlar ola hattā
9273. Zehī arsız utanmaz iden anı
Anuñ çün yanısar odlara cānı
- [SR 277a]
9274. Qaçan kim ol gice ol bedr-i ‘ālem
Muḥammed Muştafā ol sırr-ı ‘ālem
9275. Ağub Mi‘rāca geçdi gökleri ol
İrişdi ol ferişteh üzere yol⁴¹⁶⁸
9276. Anı gördi ki yapraq gibi ditrer
Huzānuñ qorqusından olmış ebter
9277. Resül Cibrīle şordı raḥm idüb tiz
Neden ditrer nedür⁴¹⁶⁹ aşluñ diñüz siz

⁴¹⁶⁷ SR: Günāhdan da>Günāhdan

⁴¹⁶⁸ AÜ, BR, HM: üzere yol>üzre tā yol

⁴¹⁶⁹ SR: nedür>neden

[HM 252a]

9278. Aña Cibrîl eyitdi n'oldı hâli
Kim andan qalmadı aqlâ mecâli
9279. Günâhın diledi Hâqdan o Sulţân
Yine evvel ki hâlin virdi Sübhân
9280. Evet olmadı ol deñlü kim evvel
Velî oldı qanatlar kuvvet ahsen
9281. Gelüb evvel ki gökde ol ferîşteh
Mü'ezzinlik ider durmuş ol işte
9282. Didiler ba'zılar emr itdi Bârî
Teraħhum eyleyüb Hâq kıldı yâri

[AÜ 491], [BR 247a]

9283. Ki al git yâ Muħammed görsün 'arşı
Ki tâ fark ide ol dem fevķ ü ferşi
9284. Resülüñ 'izzetine irdi ol ân
Temâşâ itdi 'arşı kıldı seyrân
9285. Nübüvvet kuvvetidür hem hidâyet
Biraz seyr itdi illâ lâ-nihâyet
9286. Yine ol döndi geldi bu semâya
Resül andan gidüb irdi liķâya
9287. Görüñ ol bir ferîşteh çekdi zaħmet⁴¹⁷⁰
Şoñ ucı irdi Hâqdan aña raħmet

⁴¹⁷⁰ AÜ, BR, HM: Görüñ ol bir ferîşteh çekdi zaħmet>Görüñ oñ ol ferîşteh çekdi zaħmet

9288. Diñüz siz ey Müselmānlar dūrüşüñ
Şoñ uci raħmete fazla irişüñ
9289. Emekler zāyi‘ itmez ol Te‘ālā
Anuñ çün yücedür ol Haḡ Te‘ālā
9290. Ḥalīm u hem Selīm u Ḥayy u Ḥannān
Kerīm ü hem Raħīm ü Ferd ü Mennān
9291. Cemāl ü hem Cemīl ü ol Eḡaddan⁴¹⁷¹
Şameddür hem Ra‘ūf ü Rabb ü Raħmān

[SR 277b]

9292. Ğafūrun hem Şekūrun daḡı Settār
Ve hem Cabbār u Ḳahhār muḡyī Sultān
9293. Ve hem bil Ḥayy u Ḳayyūm Ḍarr u Nāfi‘⁴¹⁷²
Başīrun hem Semī‘un Nūr u Sübhān
9294. Vekīlün hem kefilün rızḡa Rezzāḡ
‘Alīmun Ḳādirun Haḡ hū ve Burhān

[HM 252b]

9295. Laḡifun hem Mürīdün daḡı Fettāḡ
Ve hem Hādīdür ol Allāh u Ğufrān
9296. İlāhī saña ‘āşık oldı cānum
Beni redd eyleme ey cāvizānum

⁴¹⁷¹ AÜ, BR, HM: Eḡadden>Eḡaddür

⁴¹⁷² SR: Ve hem bil Ḥayy u Ḳayyūm Ḍarr u Nāfi‘>Ve hem bil Ḍarr u Nāfi‘ Ḥayy u Ḳayyūm

9297. Senüñ ħubbüñ beni uş kıldı serhoş
Ne olsa söylerem ben eyleyüb cüş
9298. Seni sevenlerüñ olmaz arāmı
Bu sırdan añlamaz pes degme ‘āmı
9299. Ne gördi ol Resūlu’llāh ħaber dir
Ki ‘ışķuñ⁴¹⁷³ ħikmetinden ide takrīr
9300. Ki Sidre’l-Müntehāda daħı gördi
Ki Cebrā’il maķāmıdur çün irdi ⁴¹⁷⁴
9301. O Sidre bir ağaç imiş beğāyet
Yedinci gökde ulu şöyle ġāyet
9302. Beğāyet ħub u ra‘nā bir mübārek
Ağaçdur yaradupdur ol tebārek
9303. Dibinden gördi dört ırmaķ çıkardı
Anuñ dördi revān olub aķardı
9304. İki örtülü ikisi açuķ
Beğāyet arı vü şāfī yaraşuķ
9305. Su’āl itdi olardan Cebrā’ile
Kim olmuşdur ol işlerden vesīle
9306. Ne ırmaķlar bular ķande giderler
Daħı bunlar varub ne nef‘ iderler

⁴¹⁷³ AÜ, BR, HM: ‘ışķuñ>‘arşuñ

⁴¹⁷⁴ 9300/9342 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

9307. Didi ikisi kim açuḡ aḡarlar
Ki Öyle her melek aña baḡarlar

9308. Bular dñnyāya giderler biline
Biri Nildür gider ol MıŖ iline

9309. Biri daḡı Furāddur ol ‘Acemde
Aḡar eyle aḡarŖan arı cāmda

[SR 278a]

9310. İkiŖi cennete gider bularuñ
Ḥaberi bu olur anda o yāruñ

9311. Giderken yine geldi bir araya
Ŗanasın geldi irdi bir serāya

9312. Bir aḡaç gördi ayyūḡa iriŖmiŖ
Budaḡlar birbirine hem giriŖmiŖ

9313. Anuñ yapraḡları var bī-nihāye
Ki her birisi bir cāna behāye

9314. Bu yir yüzünde olan cinn ü insān
Asa mı yazılı anlarda yeksān

9315. Dibinde bir kimesne oturubdur
Ki Öyle ḡatī heybetle ṡurubdur

9316. Kimesne baḡamaz aŖlā yüzüne
Yā ṡāḡat mi ider kimse sözüne

9317. Resūlu’llāh didi ḡün gördüm anı
Didüm Cebrā’ile ey yār u cānı

9318. Bu kimdür didi ‘Azrā’ildür ey nūr
Bunuñ budur maqāmı hem aña Tūr
9319. Kaçan bir kimseye va‘de irişür
Ecel irer ölüm oqı gerişür
9320. Düşer yaprağı uş bunuñ öñüne
Çün āhir geldi irişdi öñüne
9321. Alub bakar bilir qabz ide cānın
Tağıdur ol sa‘at pes hānumānın
9322. Kimini heybetle kimine şevqat
Ele alur görünür ide rif‘at
9323. Yedi qat yir ü gök şan kim öñünde
Hemān bir şuğra gibidür o günde
9324. O yapraqlar ki düşerken toqunur
Qalan yapraqlara şadā oqunur
9325. Biriñüz gitdi uş sırda gidersiz
Erişür va‘de ol demde n’idersiz
9326. Size tenbīh durur bu āşikāra
Gelürsüz uşta siz dağı şikāra
9327. O yapraq ıssınuñ çıñlar qulağı
Şola toqunsa şolı şağa şağı
- [SR 278b]
9328. Bilen añlar nedür hāl bilmeyen hiç
Nedür bilmez eger ir ü eger giç

9329. Resūlu'llāh selām virdi hemān dem
Selāmın almadı heybet pür endām
9330. Yine virdi selām almadı yine
Olub meşğūl işine pes o ħīne
9331. Üçünci kez selām virdükde kim var
Hemān Cibrīl Emīnu'llāh pes ol yār
9332. Didi yā 'Azrā'il pes eyle 'izzet
Dağı eyle selāmın cāna minnet
9333. Selām viren saña faħr-i cihāndur
Aña müştāk o kim zāhir nihāndur
9334. Nitesin mültefit olmazsın aña
Ki üç kerre selām virdi o saña
9335. Hemān dem 'Azrā'il kałkdı yirinden
Bular diledi anuñ tedbīrinden
9336. Münevver yüz ile aldı selāmın
Ve ħıfz itdi o Sulţānuñ kelāmın
9337. Didi kim yā Ḥabību'llāh selāmuñ
Benüm cānum içinde di kelāmuñ
9338. Evet bir āşī rūħın kabz iderdüm
O heybet şüretin aña iderdüm
9339. Revā görmedüm ol heybetlü yüzle
Ve hem cānlar yaqıcı acı sözle

9340. Selāmuñ almağa yā Şāh-ı kevneyn
Senüñdür dünye vü ‘uqbā vü ‘avneyn

9341. Güzel şüretle söyledi kelāmın
Kaçan aldı o Sulţānuñ selāmın

9342. Hemān andan vidā‘ idüb de gitdi
İşid andan girü dahı ne itdi

[AÜ 492], [BR 247b]

9343. Hādīşin diñle ol Şāh-ı Şafānuñ⁴¹⁷⁵
Habīb-i faħr-i ‘ālem Muşţafānuñ

9344. Ne deñlü kuvveti var gör başardan
Ki gördi cümle ‘arşı bir nazardan

9345. Nicesi görmesün Hağ anı ister
Görür ol dimeden ki⁴¹⁷⁶ anı göster

[SR 279a]

9346. Nübüvvet gözüne olmadı perde
Ne varsa görünür pes cümle yirde⁴¹⁷⁷

9347. Anı Hağ gösterür aña budur hāl
Muhağkağ şāfī vü taħkīk bu aqvāl

**Cā’e fi’l-aħbāri ‘an Resūli’llāhi ‘Aleyhi’s-selām kāle:
İnna’llāhe Te‘ālā ħalağa taħte’l-‘arşı mi’etü elfün kandīl
bi’l-‘arşı şümme’s-semāvāti ve’l-arđine’s-seb‘a ve mā fīhā
ve’l-cennete ve’n-nāra fī kandīlin vāħidūn ve lā ya‘lemu
mā fī ğayrihim⁴¹⁷⁸**

⁴¹⁷⁵ AÜ, BR, HM: Şāh-ı Şafānuñ>Şıdık-ı Şafānuñ

⁴¹⁷⁶ AÜ, BR, HM: ki>kim

⁴¹⁷⁷ 9346 ve 9347 numaralı beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

⁴¹⁷⁸ “Resülullah Aleyhisselām bir haber üzerine geldi ve dedi ki: Şüphesiz Allahu Teâlâ arşın altında yüz bin kandil yaratmıştır. Arştan sonra içinde cennet, cehennem, yedi kat

9348. Ki ya'nî gördüm 'arşdan aşağıdur⁴¹⁷⁹
Tamām yüz biñ kanādil aşılıdır
9349. Yedi yir yedi kat gök tamu uçmağ
Kamu bir kandil içindedür ancak
9350. Kalan kandiller içre n'ola çok ān
Anı Allāhdan artuğ kimse el'ān ⁴¹⁸⁰
9351. O kudret üzre şahid iş bu āyet
Çü naql itmeklige itdüm bidāyet

[... إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ]

Qavluhu Te'ālā: İnnā'llāhe le qaviyyun 'azīzun ⁴¹⁸¹

9352. Dağı andan 'aceb-rağ dir muhācir
Gelür tefsīr içinde bil ey tācir
[HM 253a]
9353. Yedi tamu aşılmış birbirine
Yedinci aşılı şahrāya yine
9354. Ve şahrā deñize denizde hūte
Aşılmışdur bi emr-i lā yefūte
9355. Balıqda öküze aşılı öküz gör
Aşılmış⁴¹⁸² gevhere emrinde ma'mūr

semāvāt olan kandilleri yaratmıştır. Kandilin birinde ise hiç bir şey yoktur.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

⁴¹⁷⁹ AÜ, BR: aşağıdur>aşağı dir

⁴¹⁸⁰ Bu beyit AÜ, BR, HM'de: Kalan kandiller içre n'ola çok az / Anı Allahdan gayrı kimse bilmez

⁴¹⁸¹ “Şüphesiz Allah kuvvetlidir, mutlak güç sahibidir.”, (Hacc, 74)

⁴¹⁸² AÜ, BR, HM: Aşılmış>Aşılmışdur

9356. Ve gevher dahı ferşe aşılı uş
Serire aşılı bu sırra it güş
9357. Serir yirlere yirler dađlara⁴¹⁸³ dir
Ve dađlar⁴¹⁸⁴ küh Qāfa aşılı ey p̄ir
9358. Bu kez Qaf tağı göge aşılub⁴¹⁸⁵ bil
Yedi gök bir birine aşılı ey dil
[AÜ 493], [BR 248a]
9359. Yedinci gökde uçmağa aşıllur
Bular heb emr-i Haqqıla yaşıllur ⁴¹⁸⁶
[SR 279b]
9360. Ve cennetler dahı añlañ aşıllmuş
Qamu bu kudret altında başıllmuş
9361. Sekiz uçmaq aşıllmuş bir birine
Sekizinciye⁴¹⁸⁷ aşılı o yine
9362. Aşıllmuş sađf-ı merfū'a ve hem ol
Ki yetmiş biñ hicāba aşlu uş yol
9363. Hicāblar birbirine aşıllur var
Eñ üstün ki hicāb kürsiye ber-dār
9364. Ve kürsiden yuğaru 'arşdan alçağ
Yaratdı perdeler ol Ferd-i muğlak

⁴¹⁸³ SR: dağlara>tağlara

⁴¹⁸⁴ SR: dağlar>tağlar

⁴¹⁸⁵ AÜ, BR, HM: göge aşılub>göle aşıllur

⁴¹⁸⁶ SR: yaşıllur>başıllur

⁴¹⁸⁷ AÜ, BR, HM: Sekizinciye>Sekizinci yine

9365. Bu kez kürsî olara anlar ‘arşa
Bu resme aşılı ‘arşdan tâ ferşe
9366. Çü bunlar ‘arşa aşlu ey münevver
Ve ‘arş Hâk kudretine aşılır yâr⁴¹⁸⁸
9367. Dutan ‘arşı Huzānuñ ismidür pes
Dağı da‘vî gerekmez gel sözüñ kes
9368. Ki E’r-Raḥmān yazılmış ol ‘alā’l-‘arş
Yetişdi kuvveti fevkan ilā’l-‘arş
9369. Nitekim didi fi’l-Ḳur’ān beyānı
Budur yazdum nazar kıl uşta anı

[HM 253b]

[الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى]

Ḳavluhu Te‘ālā: E’r-Raḥmānu ‘alā’l-‘arşi’steoā ⁴¹⁸⁹

9370. Ve ammā dir Yahūdi bu kelāmı
Şaḳın virme olar üzre selāmı
9371. Ḳaçan Tañrı Te‘ālā bu cihānı
Yaratduğından ‘arş üstünde ya‘ni
9372. Yatub diñlendi dirler ol Huzāyı
İderler dā’im anlar bu nizāyı
9373. Ve hem dirler durağı ‘arşdur anuñ
Hilāfın dir o mel‘ünlar beyānuñ

⁴¹⁸⁸ AÜ, BR, HM: aşılır yâr>aşılı her bār

⁴¹⁸⁹ “Rahman, Arş’a kurulmuştur.”, (Tâhâ, 5)

9374. Münezzehdür Huzā andan berīdür
Cehennem eyle diyenler yiridür

[AÜ 494], [BR 248b]

9375. Yā ‘arş olmazdan öñ kandedeydi yiri⁴¹⁹⁰
Anuñ yoқdur mekānı hem de yurdı

9376. Ne resme uludur ‘arş uşta āyet
Delīldür aña evvel tā nihāyet

[SR 280a]

[... وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ]

Қavluhu Te‘ālā: *Ve hüve Rabbü’l-‘arşi’l-‘azīm* ⁴¹⁹¹

9377. Didüñ ‘arşdan aşığa perdeler var
İncek kürsiye dek tā neler var

9378. Diyem bir bir anuñ naқlin beyānın
Қamunuñ adlu adınca ‘ayānın

9379. İşit evvelde fevқinden dutam yüz
İncek tā ki kürsiye nedür söz

9380. Yaratdı perde yetmiş biñ Te‘ālā
Ki ‘izzetden қamudan şöyle a‘lā

9381. Ve yetmiş biñ ‘azamet perdesidür
Ve yetmiş biñde қudretten aşludur

⁴¹⁹⁰ AÜ, BR: yiri>biri

⁴¹⁹¹ “O, yüce Arş’ın sahibidir.”, (Tevbe, 129)

9382. Ceberütndan da yetmiş biñ budur söz
Melekütndan da ol deñlü degül yüz ⁴¹⁹²

9383. Ve yetmiş biñde nürdan itdi Hādī
Ve hem nārdan da yetmiş biñ ma‘ādī

9384. Bulutdan dañı yetmiş biñ o perde
Ve yetmiş biñde zūlmetden o yirde

[HM 254a]

9385. Ve yetmiş biñde altundan idüpdür
Pes andan aşığa böyle gidüpdür⁴¹⁹³

9386. Gümişden perde yetmiş biñ emürden⁴¹⁹⁴
Ve yetmiş biñde tahtında demürden

9387. Ve yetmiş biñ bakırdan perde āñir
Biri birinüñ altında bu zāhir

9388. Ve qurşundan da yetmiş biñ budur hāl
Ve yetmiş biñde taşdan perde fi'l-hāl

9389. Ve ĩmāndan da yetmiş biñ niqābı
Ve hem yetmiş biñ İslāmdan hicābı

9390. Ve yetmiş biñ de ihsāndan ider Hāq
Ve luḫfından da yetmiş biñ muḫaqqāq

[AÜ 495], [BR 249a]

⁴¹⁹² Bu beyit AÜ, BR, HM'de: *Ceberütndan da yetmiş biñ budur rāz / Melekütndan da o deñlidir*
āğāz

⁴¹⁹³ AÜ, BR, HM: böyle gidüpdür>gör ne idüpdür

⁴¹⁹⁴ AÜ, BR, HM: emürden>demürden

9391. Bu kamu yetmişer biñ kim olupdur
Ki ‘arş u kürsī arası to olupdur

9392. Beşer yüz yıllık olmuşdur arası
Birinden birine ger kim varası

9393. Qalıñluğın⁴¹⁹⁵ dağı ol deñlüdür dir
İrer mi buña pes hiç ‘aql u tedbīr

[SR 280b]

9394. O perdeler ki zıkr itdükdi evvel
On iki perde kim dir ol mükemmel

9395. Ki her birinde durdı nūr-ı Aḥmed
Geline bu cihāna ol Muḥammed

9396. Olar ‘arşdan yuqarudur bil anı
Gel imdi bakısından gör ma‘āni

9397. Oquyan diñleyen görmüş gibidir
Bu hikmetler ki dendi şöyle bir bir

9398. Pes anlardan yuqaru yine Allāh
Ki yetmiş biñ ferişteh kılmış ol şāh

9399. Ululıqdan ne deñlü ola anlar
Biri yetmiş bu dünyā deñlü ey yār

9400. Dağı andan yuqaru n’oldı ger gör
Ferişteh dağı yetmiş biñ mine’n-nūr

⁴¹⁹⁵ AÜ, BR, HM: Qalıñluğın>Qalıñluğı

9401. Bular şaf bağlayub karşı dururlar⁴¹⁹⁶

Ne kim emr itdi Hâk anı görürler

[HM 254b]

9402. Bularuñ şaffı yetmiş biñ tamâmet

Ki her şafdan diyem uş bir ‘alâmet

9403. Bu dünyâca olur yetmiş ki her şaf

Resûlu’llâh olupdur buña vaşşâf⁴¹⁹⁷

9404. Olaruñ zehresi yok aşla hergiz

Başın kaldurub ‘arşa bakalar tiz

9405. Kim ašlâ başların kaldurmaz anlar

Zehî tâbi‘ münevver arı cânlar

9406. Kavuşmuş elleri gögse olaruñ

Nice havf u edeb devlet bularuñ

9407. Bırakmış başların bunlar aşğa

Nazar kılmazlar uş ir ü uşğa

[AÜ 496], [BR 249b]

9408. Katında kendüden ğayrı kimesne

Bular yok şanur ancağ dağı nesne

9409. Etekden gögse varınca menâzil

Ki yüz yıllık kadar yol ola menzil

⁴¹⁹⁶ AÜ, BR, HM: dururlar>tururlar

⁴¹⁹⁷ AÜ, BR, HM: Resûlu’llâh olupdur buña vaşşâf>Resûlu’llâhdur uş bu nakle vaşşâf

9410. Bularuñ her bir a‘zāsında gör⁴¹⁹⁸ bir
Birer yüzi vü ağızı dili var dir

9411. Ki her dürlü lügatle zıkr iderler
Budur bunlara tesbîh bunı dirler

[SR 281a]

Lā İlähe İlla’llāh Muḥammedun Resūlu’llāh ⁴¹⁹⁹

**Faşlun Fî Şaff-i Ḥameletü’l-‘Arş ‘Anhu Vehb Bin
Münebbih ‘Anhu ‘Abdullāh Bin Abbās ve ‘An
Resūlu’llāhi ‘Aleyhi’s-selām** ⁴²⁰⁰

Beyit

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

9412. Niķāb açdı cemālinden yine cānān elinden yār
Ḳanı ‘āşık anı ister virür yoluna baş u cān

9413. Ḳanı er kim bu çevgānı şala meydanda koyub baş
Ḳanı ol ḳalb-i ḥālîş kim aña mihmān ola Sultān

Faşlun Fî Taḳrîr-i Ḥameletü’l-‘Arş

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

9414. Resūlu’llāh ḥaber dir ‘arşı ey dil
Ki kırk biñ şaf ferîşteh götürür bil

9415. Ḳıyāmetde sekiz şaf olısarlar
Bu kırkı bir birine ḫolısarlar

[HM 255a]

9416. Bularuñ dörtdür uluları kim var
Diyübdük uş yine naḳl ola tekrār

⁴¹⁹⁸ AÜ, BR, HM: gör>ger

⁴¹⁹⁹ “Allah’tan başka ilâh yoktur, Muhammed O’nun Resûlüdür.”

⁴²⁰⁰ Bu başlık HM ve SR’de yok.

9417. Bu tafşîli pes evvel kılmaduğ biz
Kılınsın tã ki diñleñ anı hoş⁴²⁰¹ siz

9418. Nitekim didi Qur'anda ma'âni
‘Alã kaçdı’d-delîl yazdum ben anı

[... وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةَ (17) يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ ... (18)]

**Qavluhu Te‘âlã: Ve yaħmilu ‘arşu Rabbike fevķahum
yevme’izin şemãniyetun yevme’izin tu‘rađũne** ⁴²⁰²

Fã ‘i lâ tũn / Fã ‘i lâ tũn / Fã ‘i lũn

9419. Ol melekler şaffı kim kırķ biñ ola
Degme şaffınuñ birisi gör n’ola

9420. Ne kadardur sağışı dir ol Resũl
Kim aña her yirde irmişdür vuşũl

[AÜ 497], [BR 250a]

9421. Ādemoğlanlarınıñ kılı kadar
Hem nefes virilüb olmaķlık kadar

9422. Anlaruñ bir şaffı uş bu deñlũdür
Baķ⁴²⁰³ ne ģikmetdür ne ķudret anı gör

9423. İbni ‘Abbãsdan rivãyet böyledür
Anlaruñ ķaddın buyurdı n’eyledür⁴²⁰⁴

9424. İki biñ kez yüz biñ oldı ķãmeti
Bunlaruñ her birinũñ⁴²⁰⁵ uş tãmmeti

⁴²⁰¹ AÜ, BR, HM: hoş>uş

⁴²⁰² “O ģün Rabbinin arşını, bunların da üstünde sekiz taşıyıcı taşır. O ģün (hesap için Allah’a) arz olunursunuz.”, (Hãkka, 17-18)

⁴²⁰³ SR: Baķ>Bu

⁴²⁰⁴ AÜ, BR, HM: n’eyledür>nicedür

⁴²⁰⁵ AÜ, BR, HM: her birinũñ>her biri

9425. Başları ‘arşa ayakları irer
Yedi kat yire başub andan direr

9426. Başlarıyla götürürler ‘arşı uş
Kim bu tesbîhi okurlar anda hoş

[SR 281b]

*Sübhāneke mā a‘zamu şānūke Sübhāna’llāhi’l-ḳadīm*⁴²⁰⁶

9427. Ḳamusınuñ uluları mih-teri
Didi İsrāfildür anlaruñ sırrı

9428. Añlañ anuñ ululuğın n’olısar
Yir yüzinde ne ki deryā ʈolısar

9429. Hem de ırmağlar bıñarlar hem maʈar
Ḳamusın dökseñ başına bir nazār

9430. Ya‘ni yağmurlar ve bunca baħr-i şu
Cümlesi üstüne yağsa ḳamu şu

[HM 255b]

9431. İnmeye başdan ayağā ol şular
İşladub tā cübbesin⁴²⁰⁷ ey baħtı var

9432. Cümleden bir ʈatre yire ʈammaya
Ḳamusı üstünde⁴²⁰⁸ maħv ola uya

9433. Hem müfessirler ḫaberden naql ider
Ol Resüldendür ḫaber yok ‘aql ider

⁴²⁰⁶ “Şânın ne yücedir ki Yüce Rabbim, seni noksanlıklardan tenzih ederim.”; (İbni Abbas’tan rivâyet edilen hadisın kaynağı bulunamadı.)

⁴²⁰⁷ SR: cübbesin>cüssesin

⁴²⁰⁸ SR: üstünde>üstüne

9434. Ağlamak virmedi Allāh ol kula
Ger eger ağlarsa gör kim ne ola
9435. Çün gözünden tamlasa bir kaṭre yaş
Yedi kat gögi vü ‘arzı ide fāş
9436. Ya‘ni ğarḳa virüben ṭola ṭūfān
Şanasın kim irdi āḫir kün fekān
- [AÜ 498], [BR 250b]
9437. Dir müfessirler bu naḳli ey ‘aziz
Rāvisidür İbni ‘Abbās ol temiz ⁴²⁰⁹
9438. Ol cihānuñ faḫri Aḫmed böyle dir
Cümle ‘ālem ‘ışḳına olmuş esir

⁴²⁰⁹ 9437-9502 arası beyitler Nebî (sav) Efendimiz'in şu hadisine karşılık gelmektedir: "İbni Abbās'tan (ra) rivâyetle Resûlullâh (sav) şöyle buyurmuştur: Cebrâ'il bir vakit parmağıyla işâret edip bana "Ey Allah'ın Resûlü! Yukarı bak kim geliyor!" dedi. Ben yukarı baktığımda göğün ayan beyan açılan kapısından geleni gördüm. Bu gelenin gövdesi o kadar büyüktü ki bir ayağı dünyaya bassa sığmazdı. O esnâda Cebrâ'il'e baktığım vakit onun benzinin sararmış ve nutkunun da tutulmuş olduğunu fark edince Cebrâ'il'in ecelinin geldiğini sandım. Fakat bu gelen zat aşağıya indikçe incelirdi, incelirdi ve nihayet incecik bir şahıs oldu. Hemen bana selâm verdi ve ben de selâmını aldım. Akabinde bana buyurdu ki: "Ey Allah'ın Resûlü! Allah (cc) size selâm edip meliklik ya da peygamberlikten hangisini tercih ettiğinizi sormakta!" Bu su'al karşısında Cebrâ'il hemen kulağıma "Yâ Habîba'llâh! Kulluk istediğini söyle!Zirâ tüm hastalıkların tabibi sensin." diye fısıldadı. Bunun üzerine ben de kulluk istediğimi beyan ettim. Bu cevabım onun hoşuna gitti ve bana "Yâ Muhammed! İşte işin hatm oldu." diyerek ayağını evvel birinci göğe sonra da ikinci göğe basarak dönmek için yola koyuldu. Ben Cebrâ'il'e bunun kim olduğunu sordum. Cebrâ'il de bu gelenin Mîkâ'il olduğunu ve Hak Te'âlâ'nın Levh-i Mahfûz'u ona ısmarladığını şöyle buyurdu: "Ne vakit Hak'tan bir ferman olsa kalemden levhe nakşolup sonrasında Mîkâ'il bana haber eder. Ben de size iletirim ey Allah'ın Resûlü! Yâ Habîba'llâh siz ondan da ulusunuz." Hz. Peygamber (sav) Cebrâ'il Aleyhisselâm'a "Peki ölecek kadar niye korktun yâ Cebrâ'il?" diye sordu. Cebrâ'il Aleyhisselâm da "Yâ Resûlullâh! Korktum çünkü levhin üstünde kırılan kalemi, olan biten herşeyin cümlesini o bilir. Yağmurun, karın, dolunun ne kadar yağacağını, kimlerin ne kadar nefes alıp vereceğini, doğan ve ölenlerin ne kadar lokma yiyeceğini hulâsâ cümle hesabı o bilir. Fakat bir şey var ki onu o da bilmez." Allah Resûlü (sav) onun ne olduğunu sorduğunda Mîkâ'il Aleyhisselâm, cemaatle yapılan amellerin sevabının kendisinin dahi hesap edemeyeceğini nicelikte çok olduğunu beyan etmiştir. Cebrâ'il Aleyhisselâm kelâmına devam ederek Hz. Mîkâ'il'in kıyâmetten haber getirerek kendisini tutacağını sandığından benzinin solduğunu ve onun ne vakit cehenneme nazar kılrsa cehennemin serçe gibi eriyeceğini ifade buyurmuştur."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

9439. Cebrā'ile birle ki bir gün didi ben
Otururdum pes tekellüm idüben
9440. Barmağıyla bir işāret kıldı dir
Bağ yukaru kim ne gelür yā emīr
9441. Yukaru baqdum vü gördüm ben 'ayān
Göklerüñ açuğ kapuları hemān ⁴²¹⁰
9442. Bir canavar gibi gördüm uş⁴²¹¹ gelür
Pes nübüvvet gözidür eyle görür
9443. Şöyle kıldum ben kıyās kim ol inen
Bir ayağın başsa dünyāya inan
9444. Şığmayadı ço kim anuñ gövdesi
Kānde şığsın yā kalanın n'idesi
- [SR 282a]
9445. Cebrā'ile baqdum ol dem ben hemān
Kim haber şoram diyu andan o ān
9446. Cebrā'ilüñ beñzi ağarmış yüzi
Key şararmış nuṭka gelmez kendüzi
9447. Şan ki cān tartar gibi ol dürişür
Ol maḥalden pes haber kim şorişür

[HM 256a]

⁴²¹⁰ Bu beyit SR'de yok.

⁴²¹¹ AÜ, BR, HM: uş>kim

9448. Eyle şandum kim ecel gelmiş oña⁴²¹²
Kim ölür şandum vü kaldum ben taña
9449. Varduğınca ol inen pes incelür
Aşağa endükçe çünkim ol gelür
9450. Gördüm uş bir incecük şahş oldu bu
Hem selām virdi baña eyler tapu
9451. Ayağın turdum hemān aldum selām
Diñledüm andan baña ne dir kelām
9452. Didi kim Allāh selām eyler size
Dir ḥabībimiz ḥaber virsün bize
9453. Kim meliklik mi gerekdür söylesün
Yāhu peygamberlik ancağ mı disün
[AÜ 499], [BR 251a]
9454. Ben ḥaber virsem gerekdi ol sa‘at
Nice kim didi kelāmın baña yād
9455. Cebrā‘il didi kulağuma işit
Sende uş var aña göre bir iş it
9456. Di ki⁴²¹³ kulluğ isterem di yā Ḥabīb
Zīra sensin cümle emrāza ṭabīb
9457. Didüm aña isterem kulluğ hemān
Çün işitdi anı benden ol zamān

⁴²¹² AÜ, BR, HM: oña>ola

⁴²¹³ SR: Di ki>Didi ki

9458. Aña hoş geldi bu söz ahsen ider
Yā Muḥammed uş işüñ ḥatm oldı dir
9459. Cümle maqşūduñ murāduñ oldı cūş
Ümmetüñe çok merātib ola uş ⁴²¹⁴
9460. Eyleyem de ol tırurken gör n'ider ⁴²¹⁵
Kim kaçan gitmeklige ol 'azm ider
9461. Ayağın evvel ki göge başdı bil
Yā ikinci ayağın neyler ey dil
9462. Başdı ikinci göge ol nāmudār
Göklerüñ bābı yapuldı şöyle var

[SR 282b]

9463. Ben didüm yā Cebrā'il kimdür bu di
Didi Mīkā'ildür uş bunuñ adı
9464. Ḥazretinde bundan ulu yoқdurur
Ḥavf-i Ḥaқdan key beğāyet toқdurur
9465. Ben bunu şanmaz idüm hergiz yire
İne ayrula yirinden bir süre

[HM 256b]

9466. Zīra ol günden beri kim ol la'ın
Ya'ni iblīs redd olaldan yā mu'ın
9467. Ḥaқ Te'ālā buna ışmarladı bil
Levh-i maḥfūzı o günden bunca yıl

⁴²¹⁴ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

⁴²¹⁵ SR: Eyleyem de ol tırurken gör n'ider>Eydelüm hem ol dururken gör n'ider

9468. Her kaçan Hâkdan ki fermân olısar
Kim kalemnden levhe ne naqş olısar
9469. Oğur anı ol baña ider haber
Bende size iderin⁴²¹⁶ ey mu‘teber
9470. Bundan artuğ kimse anı oğumaz
Zîra bu añlar bilür⁴²¹⁷ eksik qomaz
9471. Qamu⁴²¹⁸ harfî Qaf tağıncadur anuñ
Gözi irer anlara oğur bunuñ
- [AÜ 500], [BR 251b]
9472. İllâ sen bundan ulusın yâ Habîb
Saña gönderse ‘aceb mi ey lebîb
9473. Ben eyitdüm ey qarındaşım eyit
Kim niçün qorğduñ ölüncek sen bedîd⁴²¹⁹
9474. Yâ Resûlu’llâh anuñ çün qorğdum uş
İblîs andan redd olaldan iş bu hoş
9475. Qalmanı aşlâ yirinden bir nefes
Emr-i Hâkdan ğayra kılmaz ol heves
9476. Levhüñ üstünde ne kim var ol bilir
Yir yüzünden⁴²²⁰ hem qalemler ne kılor

⁴²¹⁶ SR: iderin>eydürin

⁴²¹⁷ AÜ, BR, HM: bilür>oğur

⁴²¹⁸ AÜ, BR, HM: Qamu>Her

⁴²¹⁹ SR: ölüncek sen bedîd>ölünce bu bedîd

⁴²²⁰ AÜ, BR, HM: Yir yüzünden>Bir yüzünden

9477. Ya‘ni her ne kim yazılır ol görür
Hem görür illā yirinde oturur ⁴²²¹
9478. Cümle rızq üzre müvekkel hem emīn
Anda olan ḥaṭṭı ol bilür hemīn
9479. Levḥ-i maḥfūzda olan ḥaṭṭ kim ey yār
Ḳamu ḥarfi⁴²²² Ḳaf ṭağınca āşikār
9480. Uş nazar iriştürür⁴²²³ ol ḥaṭṭa bu
Key muḳarredür mu‘azzez ḥoşça⁴²²⁴ bu

[SR 283a]

9481. Ne ḳadar yağmur yağarsa ol bilür
Dāne dāne heb ḥisābın hem ḳılır
9482. Ger ṭolu ger ḳar ne deñlü yağısar
Yā melekler kim inüb hem ağısar

[HM 257a]

9483. Cümleñ añlar ḥisābın ol ulu
Zī sa‘ādetlü keremlü baḥtulu
9484. Bunca enfās-i ḥalāyık kim yürür
Her nefes kim alup⁴²²⁵ ol yine virür
9485. Her adım kim adılır yir üzre dir
Hem deñizler ḳatre ḳatre n’ola bir⁴²²⁶

⁴²²¹ Bu beyit SR’de: *Ya‘ni kim her ne yazılır ol görür / Hem oğur illā yirinde oturur*

⁴²²² AÜ, BR, HM: Ḳamu ḥarfi>Her ḥurūfi

⁴²²³ AÜ, BR, HM: iriştürür>irişdürür

⁴²²⁴ AÜ, BR, HM: ḥoşça>hoş

⁴²²⁵ AÜ, BR, HM: alup>alub

⁴²²⁶ HM: bir>yir

9486. Ne kadar loğma yinür toğan ölen
İş bu dünyāya kamu giden gelen
9487. Yir yüzünde ger qarınca ger haşer
Her ne deñlü varsa aħcār u şecer
9488. Hem melekler kim semāda olısar
Cümlenüñ şöyle ħisābın biliser
9489. İllā bir nesneyi bilmez ol hemān
Aña şor didi Resül uş bir zamān ⁴²²⁷
9490. Olda didiydi buları hep aña
Ol Resüle işidüb kaldı taña
9491. Şor didi ol Resül-i bā-şafā
Kim ey Mīkā'il ħaber vir ey Şafā
9492. Nice bilirsın cemā'atden şevāb
Nice ola anlara ħüsn-i me'āb
9493. Yā Resūlu'llāh yediye sekize
Dek bilirin uş anı didüm size
9494. İllā on olsa şevābın bilmezın
Ben anuñ vaşfın beyānın kılmazın
9495. Şol kadar çoğdur dimişdi ol ulu
Bu kadar varken aña 'aql u bilü

⁴²²⁷ 9489/9498 arası beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

9496. Kim ki kılsa ol cemā'atle namāz
Ol şevāblar anı uş nāra kıomaz
9497. 'Afv olur andan günāhlar bī-ħisāb
Hem kekez olur anuñ çün ihtisāb
9498. Yine Cebrā'il sözüne geledüm
Dağı ne didi beyānın kılalum
[AÜ 501], [BR 252a], [SR 283b]
9499. Eyle şandum kim beni tutmaq⁴²²⁸ diler
Key tağayyür buldum uş beñzüm şolar
9500. Yā kıyāmetden haber şandum virür
Yā Muħammed gör ne heybetle yürür
9501. Bunca ululukla⁴²²⁹ hem gör ħürmetin
Nice kıorķar ol Ĥuzādan yā emīn
9502. Her kıaçan kılsa tamuya ol nazār
Şöyle erir serçe deñlü olısar⁴²³⁰
9503. Zī şerīf kıullar ki kıorķar Tañrıdan
Kıurtulur anlar bu kıamu ağrıdan
9504. Bir haber dir ol Resūlu'llāh girü
Gerçi kim ol ulu Mīkā'il durur

⁴²²⁸ SR: tutmaq>dutmaq

⁴²²⁹ AÜ, BR, HM: ululukla>ululuklar

⁴²³⁰ AÜ, BR, HM: olısar>kalısar

9505. Dağı İsrāfil ü ‘Azrā’il bular
Hem de ‘arşı götürenler yā kibār ⁴²³¹
9506. Cümleden Cibrīl⁴²³² olupdur sevgülü
Nitekim yirde Ebū Bekri ulu
9507. Kim ‘Ömer ‘Osmān ‘Aliyyü’l-Murtażā
Key uludur ‘inde Hāḡ hem Muştafā
9508. Sevgülü oldı Ebū Bekr-i hümām
Uş bulardan cümleden yā ḡaşş u ‘ām
9509. Hep uludur enbiyā vü mürselīn
Sevgülüdür Hāḡ katında mürselīn
- [HM 257b]
9510. Hem ulü’l-‘azm oldı ol dört enbiyā
Mūsā vü Dāvūd u ‘İsā etḡiyā
9511. Hem de İbrāhīm Ḥalīlu’llāh kibār
Hep ululardur sever ol Kirdigār
9512. İllā bunlardan mu‘azzez muḡterem
Ol Resūlu’llāhdur ol Şāh-ı ḡarem
9513. Adıdır Aḡmed Muḡammed Muştafā
Hem Ebe’l-Ḳāsım ve hem adı Şafā
9514. Dağı dört imām ki vardur ey emīn
Kim olarla zeyn olupdur bu zemīn ⁴²³³

⁴²³¹ Bu beyit SR’de: *Dağı İsrāfil ü ‘Azrā’il ey yār / Hem de ‘arşı götürenler kim ki var*

⁴²³² BR, HM: Cibrīl>Cebrā’il

⁴²³³ 9514/9517 arası beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

9515. H̄anbelī Mālik ve Şāfi‘-i İmām
Key mu‘azzez sevgülüdür ey hümām

9516. Dağı bunlardan ilerü sevgülü
Pes İmām A‘zām durur bil ol ulu

[SR 284a]

9517. Pes güneş gibi toğubdur ‘āleme
Viridi revnağ inse cinne Ādeme

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

9518. Tā kıyāmet ger dinilse bu haber
Naql olunmaz eyle bil ey mu‘teber

[AÜ 502], [BR 252b]

9519. Ger dilerseñ bulasın andan şafā
Vir şalavāt rūḥ-i pāk-i Muştafā

Kaşide vü Naşihat ⁴²³⁴

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

9520. Bunca kuvvetle görenler nice korçar yā ricāl
Sen hāzer kılmazsın aşlā yoğiken hergiz mecāl

9521. Ey za‘if bī-çāre gel gör sende var mı korçu hiç
Hiç añar mısın o nārı uş⁴²³⁵ olısar fi‘r-ricāl

9522. Bu haṭālar kim olupdur kamusun ‘arz ideler
Pes kıza yüzler ‘aқıllar teng olub ṭār ola ḥāl

⁴²³⁴ Bu başlık ve bu bölüm (9520/9532 arası beyitler) HM’de yok.

⁴²³⁵ AÜ, BR’de “uş” yok.

9523. Kör olub⁴²³⁶ ağlar mısın yā eyleyüb andan rücū‘
Yalvarub dā’im Huzāya söyleyüb ‘arz ide kāl
9524. Uş günāhlar başdan aşdı gözümüz görmez velī
Zerrece hayr eyleseñ uş görürüz ey bā-kemāl
9525. Bu şekāvetden ‘alāmıdur ki şerrin görmeye
Eylese bir zerre hayrı dā’im añub bā-maḳāl
9526. Bu anuñ çüündür ki gönli қапқарадur göremez
Kim қара üstünde қара fark olunmaz bu maḳal ⁴²³⁷
9527. İllā hayrın ol ne resme göriserdür al haber⁴²³⁸
Қара üzre ger düşerse zerrece aḳ göre al
9528. Şol kimesneler ki hayrın unudub şerrin añar
Gönli aḳdur zerre⁴²³⁹ қара düşse görür bā-‘amāl⁴²⁴⁰
9529. Saña hişşe bundan oldur kim günāhuñ aña gör
Dā’imā yalvar Huzāya olmayasın pāyimāl
9530. Zīra hayruñ zāyi olmaz⁴²⁴¹ ger ola ḫardal қadar
Қаça neyse⁴²⁴² ol bulunur illā ‘işyān ü vebāl
9531. Āh elinden iş bu nefsuñ olduḳ uş bednām-ı rüy
Ḥaḳ қатında vü melekler enbiyā vü hem risāl

⁴²³⁶ AÜ, BR: olub>añub

⁴²³⁷ Bu beyit AÜ, BR’de: *Bu anuñ çüündür ki gönli қапқарадur görimez / Kim қара üstünde қара olunmaḳ bu maḳal*

⁴²³⁸ AÜ, BR: al haber>hayr al

⁴²³⁹ AÜ: zerre>zerrece

⁴²⁴⁰ SR: bā-‘amāl>bā-maḳal

⁴²⁴¹ AÜ, BR: zāyi olmaz>yā vü varmaz

⁴²⁴² SR: Қаça neyse>Қаç neyise

9532. Girü söz üzre geledüm kim melâ'ik nitedür
Hâmilü'l-‘arş kim ne resme ulular neden hışâl

Faşlun Fî Hamele-i ‘Arş ⁴²⁴³

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

[SR 284b]

9533. ‘Arşı götüren meleklerden ki var
Kamudan dörtlüdür ulusu nāmudār

[AÜ 503], [BR 253a]

9534. Birisi ādem şüretlü anlaruñ
Biri arslan şüretinde bunlaruñ

9535. Ol üçüncisi öküz şüretlüdür
Rābi‘i kerkes şüretlü adludur

9536. Ol ki beñzer ādeme dün gün diler
Ādemoğlanları çün gör ne ider

9537. Kim du‘ā eyler bular çün ol melek
Rızqları artsun diyu eyler dilek

9538. Hem günāhlaruñ bağışla yā İlāh
Diyüb eydür eyleyüb ol çok çok⁴²⁴⁴ āh

9539. İllā arslan şüretinde olan uş
Rızq diler arslanlara çün oldu hoş ⁴²⁴⁵

9540. Dir İlāhī rızqın artur anlaruñ
Şakla düşmandan ve it ihsānlaruñ

⁴²⁴³ Bu başlık AÜ, BR, HM’de: “Faşlun Fî Baħr-i Kaşır”

⁴²⁴⁴ SR: çok çok>çün çok

⁴²⁴⁵ AÜ, BR, HM: Rızq diler arslanlara çün oldu hoş>Rızq diler arslanlar için olda hoş

9541. Şüret-i kerkes olan eyler du‘ā
Bu uçan kuşlar için her dem aña

[HM 258a]

9542. Rızıkların artur ve şakla anları
Ey Huzāsın ol za‘ifce cānları

Fī Baħr-i Āħer ⁴²⁴⁶

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

9543. Öküz şüretlü ammā neyler uş dir
Neler çün eyler ol da anda tedbīr

9544. Öküzler daħı hayvānlar ne kim var
Şefā‘at eyler anlar çün ider zār

9545. Diler ol da olar çün dürlü ni‘met
Yaz kullarında ister ide minnet

9546. Evet andan berī kim kavm-i Mūsī
Buzağuya tapup oldılar ‘āşī

9547. Bırağmışdur⁴²⁴⁷ başın aşağa ğam-nāk
Utanmışdur Hudādan ol edeb-nāk

9548. Benüm aşlumdan oldı tapulan dir
Anuñ çün utanur ol ide tedbīr

9549. Yüzi duymaz ki başın kaldura ol
Zehī şādık mü’eddeb key ulu kul

[AÜ 505], [BR 253b], [SR 285a]

⁴²⁴⁶ Bu başlık AÜ, BR, HM’de: “Baħr-i Āħer ü Vezn-i Āħer”

⁴²⁴⁷ AÜ, BR: Bırağmışdur>Bırağmışdur

9550. Görüñ ol bir feriştehdür muķarrer
Öküñ şüretlü oldığı çün ey yār
9551. Buzağuya ıaparlar çünki küffār
Anuñ göñlünde ıolmuş ĥavf-i Settār ⁴²⁴⁸
9552. Benüm aşlum diyüb andan utandı
Başın ıaldurmağa odlara yandı
9553. Yā sen kendi günāhuñdan ‘aceb iş
Utanmazsın ıılub ol derde teşvīş
9554. Nedür kim gelmez ‘aķla tevbe ıılmaķ
Ĥuzādan ĥavf ile yanmaķ yaķılmaķ
9555. Senüñ ĥuz kendi oğluñ ola tālīh
Olar çün ġam yimezsın ola şālīh
9556. Ķopuzun ıanburāsın saña ıarşu
Çalar ġāh seyr ider yol ġāhı çarşū
9557. Evüñde⁴²⁴⁹ aşı ıor başuñ ucunda
Tefahıur idesın oğluñ görünce
- [HM 258b]
9558. Yıgıt oldı yetışdi dirsın anı
Sucı içdüķde örtersın ki ya‘ni⁴²⁵⁰
9559. Hiç añmazsın ki senden oldı ĥāşıl
Olur bunca günāha şöyle vāşıl

⁴²⁴⁸ AÜ, BR, HM: ĥavf-i Settār>ĥavf-i Ġaffār

⁴²⁴⁹ AÜ, BR, HM: Evüñde>Öñünde

⁴²⁵⁰ AÜ, BR, HM: ki ya‘ni>pes anı

9560. Savaşırsın ier derlerse aña
Ağır gelür ekişdükte o saña ⁴²⁵¹
9561. Berābersin ey miskīn aç gözün sen
Naşīhat eyle tā kim ola ahsen
9562. Kimüñ evinde alğū āleti var
Yā hamr olsa yā ‘avrat şādıka var
9563. Yā şüret olsa yā kelb ey bir azar
Talağ virilmiş ‘avrat dağı kim var⁴²⁵²
9564. Girü tutsa⁴²⁵³ evinde olsa nāzır
Ol evlerde şeyāfīn ola hāzır
9565. Ve ol evde ki kōnsa dir emānet
Olunsa aña ol demde hıyānet
9566. Bu evler üzre raħmet inmez uş dir
Var imdi aña göre eyle tedbīr
9567. Ve hem inmez ferīşteh ol büyüte
Resūlu’llāh sözidür lā yefüte
- [AÜ 505], [BR 254a], [SR 285b]
9568. Sevünmeñ fāsık oğlanlarıñuza
Yarın kir getirür anlar bu yüze⁴²⁵⁴

⁴²⁵¹ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

⁴²⁵² AÜ, BR, HM: dağı kim var>olsa ey yār

⁴²⁵³ SR: tutsa>dutsa

⁴²⁵⁴ SR: Yarın kir getirür anlar bu yüze>Yarın getirür anlar ger bu yüze

9569. Didi yā Resūlu'llāh n'olur hāl
Olur çok şālihuñ bu yüzden eṭfāl
9570. Berāber olmasun pes n'ola çāre
Didi cem'ũnde niyyet eyle yāre
9571. Ki bir şālih veled çün eyle tedbīr
Kayırmaz saña soñra kılsa tezvīr
9572. Senüñ pes niyyetüñ hayra olupdur
Eger ol fişk u 'ișyānla ṭolupdur
9573. Evet sevmeñ anuñ ol resme hālin
Ve fişk-ı āletin çalgısı alın⁴²⁵⁵
9574. Evüñde ṭutmaz zinhār olduñ 'āşī
Cehennemlik olur ehl-i ma'āşī
9575. İșit imdi meleklerden beyānı
Nedür ol dört ferīşteh diñle anı

[HM 259a]

9576. Kim uş bu dört melek kim eyledüñ yād
Ne yüzden kıldılar her⁴²⁵⁶ 'adle bünyād
9577. Bular çün virdi kulluqçı melā'ik
Onar biñ şaf ki her birine Hālık⁴²⁵⁷
9578. Kaçan emr itdi Allāh tā kim anlar
Getüre 'arşı pes ol arı cānlar

⁴²⁵⁵ Bu beyit AÜ, BR, HM'de: *Evet sevme anuñ ol resme hāliñ / Ve fişk-ı hāleti çalgısı hāliñ*

⁴²⁵⁶ AÜ, BR, HM: her>pes

⁴²⁵⁷ AÜ, BR, HM: Onar biñ şaf ki her birine Hālık>Onar şaf her birine gör o Hālık

9579. Hemān tıtdı bular pes kıldı kuvvet
Çün emr oldı ‘alā’r-rā’s emr-i kudret
9580. O kırk biñ şaf ferişteh bir kezin heb
Yetişdi kuvvet itdi misli kevkeb
9581. Dürüşdiler begāyet eyleyüb sa’y
Anuñ çün emr kıldı bunlara⁴²⁵⁸ Hıyy
9582. Şu deñlü oldılar cehd üzre t̄alib
Yorulmaqlık olur bunlara ğālib
9583. Ki hiç depretmediler zerre anı
Yine kuvvet virür ol luţf-ı kānı
9584. Yine cehd itdiler tekrār begāyet
Ki hiç depretmedi aşlā nihāyet
[AÜ 506], [BR 254b]
9585. Bular kaldı ta’accüb içre hayrān
İderler şun’ı Hıkkı anda seyrān
[SR 286a]
9586. Hemān zıkr itdiler ol dem⁴²⁵⁹ bu yādı
Budur ol hāzretüñ key görklü adı
9587. Kim evvel añmamışlardı İlāhī
Pes ansuz kimse varmaz⁴²⁶⁰ başa rāhı

⁴²⁵⁸ AÜ, BR, HM: Bunlara>Anlara

⁴²⁵⁹ AÜ, BR, HM’de “ol dem” yok.

⁴²⁶⁰ SR: varmaz>vara

9588. Çü şimdi añdılar zıkrin Huzānuñ
Bulurlar vuşlatın pes ol cüzānuñ

Sübhāna'llāh Elḥamdüli'llāh ⁴²⁶¹

9589. Götürdiler o dem tā dizlerine
Gelür elḥamdüli'llāh sözlerine

9590. Dutub tekrār hemān ḳaldurdı bunlar
İrişdi⁴²⁶² tā bele bā-emr-i Settār

9591. Bu kez naḳl itdiler iş bu kelāmı
Göbekden gögse irdi uş 'alāmı

[HM 259b]

Lā İlähe İlla'llāh ⁴²⁶³

9592. Ḳoyub çün yine ṫutdılar pes anlar
Bu kerre didiler Allāhu ekber

9593. Getürdi 'arşı bunlar irdi başa
Ağır gelmez bu tesbīḥ birle ḥāşā

9594. Ki sen bir taḳye geysen başa nice
Olar ol deñlü irdi şanki güce

9595. Ne deñlü ola ağır taḳye başa
Ḳaşıḳ yā güc gelür mi elde aşā

9596. Budur didüm hemān anlarda zaḥmet ⁴²⁶⁴
Bu naḳli yād idüpdür ol Muḥammed

⁴²⁶¹ "Allah (cc) noksanlardan münezzehtir. Hamd ve tüm övgüler Allah'adır."

⁴²⁶² AÜ, BR, HM: İrişdi>İrişti

⁴²⁶³ "Allah'tan başka ilah yoktur."

⁴²⁶⁴ AÜ, BR, HM: Budur didüm hemān anlarda zaḥmet>Budur ḥaddin didüm bunlara zaḥmet

9597. Bu kez ol dört melek olmuş müsebbih
İşit bir bir nedür anlarda tesbîh

9598. Anuñ kim biri âdem yüzlüdür dir
Budur tesbîh dilinde ide taqdir

*Sübhāna'llāh*⁴²⁶⁵

[AÜ 507], [BR 255a]

9599. Öküz şüretlü hem böyle ider yād
Budur uşta dilinde söylenen ad

9600. Yazuban tā kim andan alasın nūr
Ola gönülün kelāmı Hakkıçün Tūr

[SR 286b]

*V'elḥamdüli'llāh*⁴²⁶⁶

9601. Evet arslan şüretlü böyledür baq
Nazar kı l tā ki raḥmet kı la ol Hakk

9602. Diyenler olı sardur ehl-i imān
Gönülde hem ma'arif ola mihmān

*Ve lā ilāhe illa'llāh*⁴²⁶⁷

9603. Ve kerkes yüzlü böyle ide zikri
Budur 'aqlında vü gönliñde fikri

9604. Eger sende iderseñ eylegil zār
Görürsin cennet içre anda dīzār

[HM 260a]

⁴²⁶⁵ "Allah (cc) noksanlardan münezzehtir."

⁴²⁶⁶ SR: V'elḥamdüli'llāh>Elḥamdüli'llāh

⁴²⁶⁷ SR: Ve lā ilāhe illa'llāh>Lā ilāhe illa'llāh

9605. Bulasın ‘izz ü ikrām anda yarın
Budur uş pes işitdün cümle varın
Allāhu Ekber ⁴²⁶⁸
9606. Didi ol Muşţafā min nūr-ı Hādī
Şekerden şatludur ağzında dādı
9607. Gözi hem sürmelüdür alnı şan ay
Olupdur kirpügi oğ kaşları yay
9608. Kağan Mi‘rāca irdüm dir o Sulţān
Bular bu tesbīhi iderdi el‘ān⁴²⁶⁹
9609. Çü böyle gördüm ol dördin hemān tiz⁴²⁷⁰
Bunu naql itdüm oldım egdün uş siz
9610. Huzādan irdi fermān ol sa‘at kim
Ki her kim dise di⁴²⁷¹ bunları dā’im
9611. Bula bu dört feriştenün şevābın
İçirem anlara ol devlet ābın
Lā havle ve lā kuvvete illā bi’llāhi’l-‘aliyyi’l-‘azīm ⁴²⁷²

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

[AÜ 508], [BR 255b]

9612. Gör kemāl-i kudretinden bizi insān eyledi
Luţf idüb ĩmān u Qur‘ān bunca ihsān eyledi

⁴²⁶⁸ “Allah (cc) en büyüktür.”

⁴²⁶⁹ SR: Bular bu tesbīhi iderdi el‘ān>Bular tesbīh eydürdi el‘ān

⁴²⁷⁰ AÜ, BR, HM: tiz>siz

⁴²⁷¹ AÜ, BR, HM’de “di” yok.

⁴²⁷² “Güç ve kuvvet ancak şānu yüce Allah’tandır.”; Buhārî, Ezan, 7; Müslim, Salât, 12.

9613. Hem Muḥammed kim Ḥabībūñ gönderüb eyler mu‘in
‘Āleme raḥmet ü ni‘metdür ki yeksān eyledi

Faşlun Fi Beyān-ı Melā’ike ⁴²⁷³

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

[SR 287a]

9614. Daḥı ‘arş altında gördüm didi ol Sulṭān-ı dīn
Kim süvār olmuş melā’ik nūrdan anlara o ḥīn
9615. Ellerinde hem sūñüler nūrdan anlaruñ ki var
Pes segirdüben giderler budur işleri hemīn
9616. Ardı kesilmez giderler dā’imā bunlar dehān
Nireden gelüb yā ḳande gitdügin pes ol demin
9617. Kimse bil[e]mez ne ḥikmet bu işi idrāk idüb
Anda şordum Cebrā’ile pes didüm kim yā emīn
9618. Ne zamāndan berü bunlar böyle geçerler eyit
Nireden gelüb yā ḳande gider eydüñ sālīmīn
9619. Bir biri ardınca bunlar tā ḳiyāmet gidiser
Zī-ḳudretün ol Ḥuzānuñ kimse bilmez ḥikmetin

**Faşlun Fī Tafşilāt-i Cennet-i Bi’-isnādin Şaḥīhin ‘An
Resūli’llāhi ‘Aleyhi’s-selām: Fī ḥalkı’l-cenneti elvānuhā
ḥalaḳa’llāhu’l-cennete fī yeḳmi’l-ḥamīsi şadaḳa
Resūlu’llāh** ⁴²⁷⁴

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

⁴²⁷³ Bu başlık ve bu bölüm (9614/9619 arası beyitler) AÜ, BR, HM’de yok.

⁴²⁷⁴ Resūlullah Aleyhisselāmdan (sav) sahih bir habere istināden cennet hakkında tafsilatlar faslı: “Allah (cc) günlerin beşincisi Perşembe gününde renkleriyle birlikte cenneti yarattı. Allah’ın Resūlü doğru söyledi.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

9620. Perşenbe⁴²⁷⁵ gün yaratdı cenneti Hâk
Ne kıldı cennet içre Ferd-i muṭlak

9621. Yaratdı dört serây cevfinde key hûb
İçinde ṭolu maḥbûbe vü maḥbûb

9622. Ol evvelki serâyuñ n'ola yâdı
Aña pes Dâr-ı ḥayvân virdi adı

9623. Getürdi uşta Qur'ânda kelâmı
Bunuñla añlaya tâ ḥâşş u 'âmı

Ḳavluhu Te'âlâ: *Ve inne'l-âḥirate hiye dâru'l-ḥayvâni* ⁴²⁷⁶

[HM 260b]

9624. Didi Dâru'l-ḳarâr ikincisine
Girenler şâd olur⁴²⁷⁷ anuñ içine

9625. Diyübdür⁴²⁷⁸ anı ol ḥalkuñ İlâhı
'Amelden işlesün bunlar şalâhı

[... وَإِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ]

***Ve inne'l-âḥirate hiye dâru'l-ḳarâr* ⁴²⁷⁹**

9626. Adı Dâru'l-maḳâm üçünci eyvân
Giren insân yüzünde nûr-ı imân

9627. Nitekim didi luṭfında Te'âlâ
Zehî dâru's-şerîf hem Ḳadr-i a'lâ

[SR 287b]

⁴²⁷⁵ BR, HM: Perşenbe>Peşenbe ; SR: Perşenbe>Beşenbe

⁴²⁷⁶ "Ve inne'l-âḥirate hiye dâru'l-ḳarâr"; "...ve muhakkak ki âhiret karar kılınacak (devamlı kalınacak) yerdir.", (Mü'min, 39)

⁴²⁷⁷ AÜ, BR, HM: şâd olur>şâd ola

⁴²⁷⁸ SR: Diyübdür>Diyübdü

⁴²⁷⁹ "...ve muhakkak ki âhiret karar kılınacak (devamlı kalınacak) yerdir.", (Mü'min, 39)

[الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ ...]

*Ellezi eħallenā dāre'l-muķāmeti*⁴²⁸⁰

9628. Ve hem Dāru's-selām dördünci dāri
Aña girmeklige Ĥaķ kıla yāri
9629. Buyurdı uş delilin bunda Ma'būd
İdinürseñ idin pes anı maķşūd
9630. Ve hem dört daħı kıldı būsitānı
Ki tā girsinler anda dūsitānı

[لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ ...]

*Lehum dāru's-selāmi 'inde Rabbihim*⁴²⁸¹

[AÜ 509], [BR 256a]

9631. Adı Me'vādur evvelki maķāmuñ
Didi Ĥur'ānda ismin ol iķāmuñ
9632. Ĥamu Ĥur'ān ile bilindi sānī
Ĥaber virdi o Ĥādir bunda anı⁴²⁸²

[عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَى]

*Ĥavluhu Te'ālā: 'Indehumā cennetü'l Me'vā*⁴²⁸³

9633. Na'īmdür bil ikinci būsitānı
Ki yāķütan⁴²⁸⁴ Ĥapuda āsitānı
9634. Anuñ çün uşta āyet Ĥavle şāhid
Naşib itsün Ĥuzā olmaķ müşāhid

⁴²⁸⁰ "O, lütfuyla bizi kalınacak yurda yerleştirendir.", (Fâtır, 35)

⁴²⁸¹ "Onlar için Rableri katında barış yurdu vardır.", (En'âm, 127)

⁴²⁸² Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

⁴²⁸³ "'İnehā cennetü'l Me'vā"; "Onun yanında Me'vā cenneti vardır.", (Necm, 15)

⁴²⁸⁴ SR: yāķütan>ya'ķütan

[... عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ]

‘*Inde Rabbihim cennāti’n-Na‘īm* 4285

9635. Üçüncü ‘Adn olupdur adı anuñ
Aña irmek müyesser ide cānuñ
9636. Delīl uşta haber ol emre fi’l-ķāl
Bu sözler ıatlıdur⁴²⁸⁶ lafzında şan bal

[HM 261a]

[... لَهُمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ ...]

Lehum cennātü ‘Adnin tecrī min taḥtihimu’l-enhāru 4287

9637. Anuñ dördüncisi Firdevs-i a‘lā
Yüceltdi anı ol Rabb ü Te‘ālā
9638. Didi haķķında āyet bil bu rāzı
Evet naķlümnden itmez-ven dırāzı
9639. Olupdur iḥtilāf Dāru’l-maķāma
Vesīledür murād dir ol maķāma 4288
9640. Resūlu’llāha maḥşūşdur o dārı
Ķamu zıkr oldı uşta bunda varı

[SR 288a]

9641. Kitābuñ evvelinde cenneti yād
İdübdük bir maḥalde ıatreden ad

⁴²⁸⁵ “Rableri katında nimetlerle donatılmış cennetler vardır.”, (Kalem, 34)

⁴²⁸⁶ AÜ, BR, HM: ıatludur>datlıdur

⁴²⁸⁷ “Lehum cennātu ‘Adnin tecrī min taḥtiha’l-enhāru”; “İşte onlar için içlerinden ırmaklar akan Adn cennetleri vardır.”, (Kehf, 31)

⁴²⁸⁸ 9639/9640 numaralı beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

9642. Bu kerre vüs‘atinden idem anuñ
Bilinsün kudreti ol cāvizānuñ
9643. Asāmın hem cinānuñ naql-i Qur’ān
Beyān oldı bula emrinde⁴²⁸⁹ fermān
9644. Sekiz cennetdür ammā vüs‘atin gör
Ne deñlü eyledi Allāh mine’n-nūr
9645. Diyem ırmaqların evvel beyāna
Kim anca ğāfilin andan uyana
9646. Bu āyet kıldı Firdevsüñ beyānın
Gözüksün gözlere pes şöyle anın

[AÜ 510], [BR 256b]

[... لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا]

Қавлуһу Те‘ālā: *Lehum cennātü’l-Firdevsi nuzulen* ⁴²⁹⁰

9647. Sekiz cennet sekiz ırmaқ olupdur
Bular heb bir birine tā ʈolupdur
9648. Biri sütdür⁴²⁹¹ biri şu hem biri bal
Biri ʈāhūr biri kāfūr ‘alā’l-ħāl
9649. Raḫīḫdur biri bil Tesnīmdür ol bir
Didiler Selsebīldür ol biri dir

⁴²⁸⁹ AÜ, BR, HM: bula emrinde>bularında

⁴²⁹⁰ “Firdevs cennetleri onlar için bir konaklama yeridir.”, (Kehf, 107)

⁴²⁹¹ SR: sütdür>süddür

9650. Kiminüñ arķı⁴²⁹² altun kimi gevher
Kimisi şāfī yāķūt⁴²⁹³ bŭy-ı ‘anber

9651. Kimi incü kimi mercān kimi sīm
Zebercedden⁴²⁹⁴ kimi la’l iş bu taķsīm

9652. Bulardan rāyiķa pes⁴²⁹⁵ n’ola taķrīr
Olunsun uşta naķliñ diñle bir bir

9653. Kiminüñ ķoķusu misk kimi ‘anber
Kimi gül kim benefşe tā serāser

[HM 261b]

9654. Kimi kāfŭr kimi za‘ferān-veş anuñ
Kimi ‘ūd kimi şandāl sā’vecānuñ

9655. İşit şimden girü anlarda vŭs‘at
Ne deñlü her birinde eyleyem yād

Faşlun Fī Aķbār-i Vŭs‘ati’l-Cināni ‘Alā Vecheyn ⁴²⁹⁶

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

9656. Ve her bir cennetüñ gör giñligün dir
Müfessirler ķılıbdur uşta taķrīr

[SR 288b]

9657. Yedi ķat gök yedi ķat yircedür bil
İki vech ūzre olmış uşta te’vīl

⁴²⁹² SR: arķı>arĝı

⁴²⁹³ SR: yāķūt>ya‘ķūt

⁴²⁹⁴ SR: Zebercedden>Zebercetden

⁴²⁹⁵ SR: rāyiķa pes>rāyiķa da

⁴²⁹⁶ Bu başlık AÜ, BR, HM’de: “Faşlun Fī Aķbār-i Vŭs‘at-i Cinān Fī Vecheyn”

9658. Budur evvelki eydür İbni ‘Abbās
Ki alb-i řāfī vü fi‘linde ilāř
9659. Bu cümle yir ü gökler arasın ba
Beşer yüz yıllık itmişdür işit Hā
9660. aluñluğın dağı dir hem-çünān bil
Berāber bir birine uş muābil
9661. Olar eyle olunca her cinānı
Bu deñlü eylemişdür bā-mekānı
[AÜ 511], [BR 257a]
9662. Bu kez ma‘lūm olundu ey vefādār
Ki her cennetden⁴²⁹⁷ ol uşta ĥaberdār
9663. Kim on dōrt biñ yıl olmişdur aña yol
Olupdur giñligi ger ‘arz hem ol
9664. Ve ammā didi İsmā‘ili sūdri
Hā olsun rāzı andan gör bu bedri
9665. Yedi at yir yedi at gök ne kim var
Cemī‘in bir hevā ne dōkse anlar
9666. ārı deñlü olunsa her pāreler
Alupda anı umağā varalar
9667. Birinde cennetüñ şaçaş oları
Ki her bir pāre olmiş şanki ārı⁴²⁹⁸

⁴²⁹⁷ SR: cennetden>cennetde

⁴²⁹⁸ SR: ārı>dārı

9668. Ve her bir t̄aryı dir bir birinden
İraḡ ḡonsa işitgil tedb̄irinden

9669. İraḡlıḡuñ arası elli biñ yıl
Ḳadar olsa didi ol ‘aḡl-ı k̄amil

[HM 262a]

9670. D̄ukeneydi t̄arı ol ḡalısar boş
Zeh̄i ḡadir zeh̄i ḡudret ider hoş

9671. Budur ol ḡavl-i Ḳur’ān naḡl-i tefs̄ir
Ne ȳuzden s̄oyledi bild̄uñ m̄ufessir

9672. Birinde b̄oyle d̄ukendi ç̄ü d̄arı
Ḳıyās it b̄aḡısın ne ola varı ⁴²⁹⁹

9673. Eřaḡ budur bunuñ üzre uş s̄öz
Aña t̄utdı ḡamu ehl olan uş ḡöz

[وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ]

*Ve s̄ari’ū ilā maḡfiratin min Rabbikūm ve cennetin
‘arḡuha’s-semāvātu ve’l-arḡu u’iddet li’l-müttakīne* ⁴³⁰⁰

[SR 289a]

9674. Eviřüñ dir Çalap ey ḡullarum siz
Benüm uḡmaḡuma rāḡat olasız

9675. Ki her bir ḡula yirce ḡökçe yer var
Virüben raḡmetümden sizlere d̄ar

⁴²⁹⁹ 9672/9673 numaralı beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

⁴³⁰⁰ “Rabbiniz tarafından maḡfirete, geniřliḡi ḡöklerle yer kadar ve müttakiler için hazırlanmış bir cennete doḡru yarışircasına koşuşun!”, (Âl-i İmrân, 133)

9676. Niçün siz şöyle kâhil ac u maħrûm ⁴³⁰¹
Yürürsüz sizlere olmuşken emrüm

9677. Nitekim didi âyetde beyânı
Getürdüm bu arada uş ben anı

Ķavluhu Te‘âlā: *Li külli vāḥidin min ehli’l-cenneti naşībun mişlü’s-semāvāti ve’l-arḍ*⁴³⁰²

9678. Bu taḳdīri kim itdüm n’ola tedbīr
Anuñ ḳudretlerinden ola ta‘bīr

[AÜ 512], [BR 257b]

9679. Yedi ḳat eyledi çün gökleri Ḥaḳ
Ve hem yirler yedi ḳatdur muḥaḳḳaḳ

9680. Dinilsün yirlerüñ vaşfın o biri
Görüñ nice yaratmışdur bu yiri ⁴³⁰³

9681. Köpükden Ḥaḳ yedi ḳat ḳıldı çün yir
Mu‘allaḳ her birinden n’ola tedbīr

Faşlun Fī Aḥvāl-i Arzīn ve’l-Ḥūt

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

9682. Adı Dimādur evvelki yirüñ bil
O yirde şaḳlanubdur diñle heb bil

9683. Ḥazīne andadur yeller çün ey cān
Ki yetmiş biñ ferişteh ḳıldı Mennān

⁴³⁰¹ SR: Niçün siz şöyle kâhil ac u maħrûm>Niçün siz bunda şöyle ac u maħrûm

⁴³⁰² “Allahu Teâlâ buyurdu ki: Cennet ehlinden her birine göklerin ve yerin mislince nasip vardır.”; (Hadis-i Kudsi’nin kaynağı bulunamadı.)

⁴³⁰³ Bu beyit SR’de: *Dinilsin yirlerüñ vaşfı o yiri / Görüñ niçe yaratmışdur o biri*

9684. Bular her biri zenc̄irle aşılu
H̄aķuñ emrinde bir kezden başılı

[HM 262b]

9685. Evet bil ķoltuğında her birinüñ
Birer şanduk var añla tedbirinüñ⁴³⁰⁴

9686. Büyükligi birer yıllık kadar yol
Durur dir uş mu‘ayyen sağ u ger şol

9687. O şanduklar içinde cümle yel var
Bu kez her şanduguñ üstünde ey yār

9688. Yazılmış beñzemez hiç bir birine
Birer yel adı uş baķ taķd̄irine

9689. Kaçan yel estiriñ⁴³⁰⁵ dise Te‘ālā
Ne resme fi‘l⁴³⁰⁶ iderler anda fi‘lā

[SR 289b]

9690. Bularuñ içre vardur bir ferişteh
Terāzūdur iki perī her işte

9691. Yeli bil ol ferişteh țartar⁴³⁰⁷ ol an
Ne deñlü emr iderse anda Sübhān

9692. O deñlü estürür⁴³⁰⁸ itmez tecāvüz
Ki bir zerre ger artuķ eksük oluz

⁴³⁰⁴ AÜ, BR, HM: Birer şanduk var añla tedbirinüñ>Birer şanduk dutar pes her birinüñ

⁴³⁰⁵ AÜ, BR, HM: estiriñ>esdiriñ

⁴³⁰⁶ AÜ, BR, HM: fi‘l>iş

⁴³⁰⁷ AÜ, BR, HM: țartar>dartar

⁴³⁰⁸ AÜ, BR, HM: estürür>esdürür

9693. İkinci yir adı Huldür asa mı
Muṭī'c'dür emre hiç emrin başa mı
9694. Didi anuñ adın ba'zı müfessir
Müsāfildür bu kez gör n'olısar dir ⁴³⁰⁹
[AÜ 513], [BR 258a]
9695. 'Aḳarīb vardur anda key ğadab-nāk
İşit degme biri⁴³¹⁰ 'arz ola ey pāk
9696. Ki her bir 'aḳrebüñ gör⁴³¹¹ n'ola 'arzı
Deve deñlü⁴³¹² didiler şanma tazı
9697. Her 'aḳreb kuyruğında üç yüz altmış
Ḳabarcuḳ vardur ol Allāh yaratmış
9698. Ṭolu ağı olaruñ her birinde
Hemān urmaḳ dilerler tedbirinde
9699. Eger kim⁴³¹³ ol ḳabarcuḳdan birin bil
Şıdırsalar cihāna şār u ger il⁴³¹⁴
9700. Cemī'c 'ālem hemān neḫ ola bir kez
Dutuşaydı⁴³¹⁵ bu 'ālem gök eger arz
9701. Yanaydı ḳabḳara ol tā serāser
'Aḳārīb ṭamuda bunlar olusar

⁴³⁰⁹ SR: n'olısar dir>n'olısar sır

⁴³¹⁰ AÜ, BR, HM: birin>biri

⁴³¹¹ AÜ, BR, HM: gör>bil

⁴³¹² AÜ, BR, HM: deñlü>gibi

⁴³¹³ AÜ, BR, HM: Eger kim>Eger ki

⁴³¹⁴ AÜ, BR, HM: şār u ger il>şār eger il

⁴³¹⁵ SR: Dutuşaydı>Doḳuşaydı

[HM 263a]

9702. Çiyanlar hem yılanlar anda gizli
Beğāyet ağılu heybetlü yüzli⁴³¹⁶
9703. Üçünci yir adı ‘Arfa vü ba‘zı
Başiret didiler hakkında yazı
9704. O yirde ‘ankebut adlu halāyık
Evet hey’etleri ol isme lāyık
9705. Ki beñzer yüzleri ‘avrat yüzine
Ta‘accüb ide di insān sözine
9706. Ayakları hemān fil ayağıdur
Aña beñzer kim anlar dayağıdur⁴³¹⁷
9707. Şanasın tüyleri koyun tüyidür
‘İbādet itmeme illā huyıdur

[SR 290a]

9708. Ve hem var başlarında saçları bil
Bulunmuş ikişer kuvvette san pīl⁴³¹⁸
9709. Yatar heb öñlerinde saçları bil
Budur tesbīh olar da didi tefsīr⁴³¹⁹
- Lā İlähe İlla’llāh Muḥammedun Resūlu’llāh***⁴³²⁰
9710. Evet ašlā dimezler bu kelāmı
Kamusı şamulukdur ve’s-selāmı

⁴³¹⁶ SR: yüzli>yüzi

⁴³¹⁷ SR: dayağıdur>şayağıdur

⁴³¹⁸ Bu beyit SR’de: *Ve hem var başlarında saçları dir / Budur tesbīh olar da didi tefsīr*

⁴³¹⁹ Bu beyit SR’de yok.

⁴³²⁰ “Allah’tan başka ilāh yoktur, Muhammed O’nun Resūlüdür.”

[AÜ 514], [BR 258b]

9711. Bu kez dördüncü yir adı Herîbâ
Didi ba‘zî Baṭîhâ yâ *Ḳarîbâ*
9712. Yılanlar yiridür ol yir budur hâl
Ki her bir mârûñ ağızında işit kâl
9713. Ki her bir⁴³²¹ mârûñ ağızı içre dişi
Ne deñlüdür işit fikr it bu işi
9714. Yigirmi dört biñ olmuşdur muḳarrer
Ve her bir diş dibinde ırmağ aḳar
9715. Ağı ırmaqları degme dişinüñ
Büyüklüğün işit naḳlen işinüñ
9716. Ki her bir⁴³²² dişleri tağlar gibidür
Ağı ırmaqları anuñ dibidür
9717. Cehennemde yılan anlar olısar
Ḳaçan kim ‘aşıler anda ṭolısar

[HM 263b]

9718. Beşinci yir adın böyle didiler
Anuñ çün mülkinât ḳaydın yidiler
9719. Aña ba‘zî müfessirler Terây der
İçi kibrit taşı⁴³²³ ṭolu serâser

⁴³²¹ SR: Ki her bir>Ki bir

⁴³²² AÜ, BR, HM: Ki her bir>Ki bir

⁴³²³ BR, HM: taşı>daşı

9720. Yarın ʔamuya kibrit ola ol ʔaş
Anı ʔur'ānda Allāh eyledi fāş

[... فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ]

**ʔavluhu Te'ālā: Fe'tteku'n-nāre'l-letī ve ʔūduhā'n-nāsu
ve'l-ħicāratu u'iddet lil kāfirīne** ⁴³²⁴

9721. Adı altıncı yirüñ oldı Siccīn
Bu naqli heb bilür insān eger cin
9722. Bir adı oldı Esfel ol maḳāmuñ
Yiridür⁴³²⁵ yarın almaḳ intikāmuñ
9723. Cehennemlik olan ervāḫ-ı küffār
ʔamu anda dururlar pes ol eşrār ⁴³²⁶
9724. Ki ya'nī cān-ı küffār anda varur
Kim ol nāruñ 'azābuñ anda görür ⁴³²⁷
9725. Yedinci yir 'Acibe ba'zılar dir
Aña Taḫte's-serā ol yire tedbīr

[SR 290b]

9726. Duraḡı oldur iblīsüñ bil anı
Anı zindān ider Ḥaḳ aña ya'nī

[AÜ 515], [BR 259a]

9727. Yiri anda dimeden didi ba'zı
Kim anda ʔoḡdı iblīs bu ma'āzı

⁴³²⁴ "O halde yakıtı insanlarla taşlar olan ateşten sakının. O ateş kâfirler için hazırlanmıştır.", (Bakara, 24)

⁴³²⁵ AÜ, BR, HM: Yiridür>Biridür

⁴³²⁶ AÜ, BR, HM: Cehennemlik olan ervāḫı ey yār / ʔamu anda dururlar 'āşī eşrār

⁴³²⁷ Bu beyit SR'de yok.

9728. Kaçan gelse oruc ayı tutarlar
Kamusın iledüb anda qaparlar
9729. O yirden aşığa şahrâdur adı
Tuvak kıldı tamuya Haq o yâdı
9730. Tamudan çıkmason dutun yuqarı
Diyu Haq kıldı anı taşdur arı
9731. Deñizler şuyunu ol taş soğuldur
O taş kaynar kızar bahri soğuldur
9732. Ki beş yüz yıl kadar anuñ qaluñı
Anuñ üstünde balçık vardur öñi

[HM 264a]

9733. O balçıqdan qaluñdur ol qadar dir
Anuñ haqqında eyle⁴³²⁸ oldı taqđır
9734. Hemân bir qatre şu-veş mahv olurlar
Anuñ çün olısar acı o şular
9735. Yedi qat yiri turğurdı⁴³²⁹ qılub var
Dağı hem⁴³³⁰ yedi eflāk oldı devvār
9736. Ne qudret kıldı yirde gökde Allāh
Diyem qatre o deryādan ol āgāh
9737. Yedi qat yirde qılmışdur tamuyı
Anuñ hışmından ol şavsın qamuyı

⁴³²⁸ AÜ, BR, HM: böyle>eyle

⁴³²⁹ AÜ, BR, HM: turğurdı>durğurdı

⁴³³⁰ AÜ, BR, HM'de "hem" yok.

Faşlun Fī Aḥvālī'l-Arz ⁴³³¹

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

9738. Țamudan aṣaġa Allāh yaratmış bir ulu Țaġ Țař
Ne isterse ider Kādir ider göz üzre⁴³³² hem ol Țař
9739. Büyüklüġin anuñ ey yār ne yüzden naql ola kim var
Degüldür kâbil-i aḥbār olunmaġ ol maḥalden fāř
9740. Anuñ Allāh bilür fevķin şalar hem üstüne sevķin
Țılubdur dā'ire cevfin bu naķřa oldurur naķķāř
9741. O daġdan⁴³³³ aṣaġa n'olmış ki yetmiş biñ deñiz olmış
Bu ķudretten cihān Țolmıř olupdur gözlere faḥḥāř
9742. Olupdur yetmişer biñ yıl ķadar yol her birin bilgil
Bu yüzden fikr ķıl varġıl nedür bu ķurı hem ol yaş
[AÜ 516], [BR 259b], [SR 291a]
9743. Pes andan aṣaġa n'itmiş ki yetmiş biñde Țaġ itmiş
Bu tertıbcce kim ol gitmiş pes andan n'ola gör iġ Țař
9744. Bu ḥikmetler ki gösterdi Resül 'izzetden⁴³³⁴ isterdi
Eger ger mā eger⁴³³⁵ serdi pes andan eyledi Țutař

Fī Baḥr-i Kaşır 'Alā Aḥvālī'l-Arz

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

9745. Ve hem andan aṣaġa biliñ seksen
Biñ yıllık yerde öküz var işit sen ⁴³³⁶

⁴³³¹ Bu başlık AÜ, BR, HM'de: "'Alā Baḥr-i Țavıl Fī Aḥvālī'l-Arz"

⁴³³² AÜ, BR, HM'de "üzre" yok.

⁴³³³ SR: daġdan>Țaġdan

⁴³³⁴ SR: 'izzetden>'izzet

⁴³³⁵ SR: eger>vü ger

⁴³³⁶ SR: Biñ yıllık yerde öküz var işit sen>Ki biñ yıllık yir var öküz işit sen

9746. Öküzüñ dir ki yetmiş biñ başı var
Büyükliğin dahı diñleñ ne miqdār
9747. Varınca bir başından bir başına
Nazar kı l imdi sen kudret işine
[HM 264b]
9748. Bular hep yetmişer biñ yıl kadar yol
Durur menzil mesāfāt içre bil ol
9749. Bu kez her başa kırk biñ boynuz olmuş
Anuñ haddinden uş yir altı tölmiş
9750. O yetmiş biñ başı üstünde tekrār
Anuñ degme başında n'ola ey yār
9751. Kim üç yüz biñdür ol balık çerisi
Ulu tağdan uludur her birisi
9752. Anuñ burnı dibinde Hāḡ Te'ālā
Yaratdı on deñiz ol Ferd-i a'lā
9753. Nefes virüben alduqça o⁴³³⁷ hayvān
O deryālar girür burnına el'ān
9754. Girü çekdükte taşra dökülür heb
Budur erkān evet olmaz mu'azzeb

⁴³³⁷ AÜ, BR, HM: o>ol

9755. Nenüñ üzre ʃurur illā⁴³³⁸ Һaber al
Ol işden naql olunsun uşda aҺvāl⁴³³⁹

9756. Balıķ üstüdedür añlañ beyānı
Һaber virdi Resül ol luţuf-kānı

9757. Öküzden balıģa dek diñle ey ҡul
Ki dört yüz biñ yıl ҡadar oldı ol yol

9758. Öküzüñ daҺı vardur dört ayağı
Ne muħkemdür evet bil her ʃayağı

[AÜ 517], [BR 260a]

9759. ʃabanların⁴³⁴⁰ işit kim ne ҡadardur
Aña olmaķ bu deñlü tā ҡadardur

[SR 291b]

9760. Otuz dünyācadur bil her ʃabanı
Nenüñ üzre başar dört ayağını

9761. Başupdur⁴³⁴¹ balıģuñ bir pulı üzre
İţā‘at ҡıldı ol balıķda emre

9762. O pul dir yüz yigirmi dünyecedür⁴³⁴²
Balıķ büyüklügin Һuz Tañrı bilür⁴³⁴³

⁴³³⁸ AÜ, BR, HM: ʃurur illa>durur ammā

⁴³³⁹ 9755-9756 numaralı beyitlerde şu hadise yer verilmiştir: "Dünya, öküz ve balığın üzerindedir."; Hindî, Kenzü'l-Ummâl, Hadis, 6/157; Aclûnî, a.g.e., 1/129-130.

⁴³⁴⁰ SR: ʃabanların>ʃapanlaruñ

⁴³⁴¹ AÜ, BR, HM: Başupdur>Başubdur

⁴³⁴² AÜ, BR, HM: dünyecedür>dünyedür

⁴³⁴³ HM: Balıķ büyüklügin Һuz Tañrı bilür>Balıģuñ büyüklügin ol Tañrı bilür

9763. Didi bu zī ki yüz yetmiş bu dünyā
Kadardur dir olub hāzır müheyyā ⁴³⁴⁴
9764. İştigil naql idem andan biraz ben
Haber virmek çün Allāh kudretinden
9765. Meger bir gün Mūsā peygamber ey yār
Diler kim bile ol balıḡ ne miḡdār
- [HM 265a]
9766. Didi yā Rabbi göster göreyin dir
Şu balıḡ kim anuñ üstüindedür yir
9767. Büyüklügin anuñ göster İlähī
Kim almışdur öküz bundan⁴³⁴⁵ penāhī
9768. Buyurdı Hāḡ Te‘ālā Mūsāya var
‘Ayān olsun saña uş bundan esrār
9769. Ki bir deryā buyurdı anda varḡıl
Balıḡdan bir nişān ‘arz ola görgil
9770. Gelüb Mūsā o deryā üzre durdı⁴³⁴⁶
O bahri toḡtolu olmuş ne gördi
9771. Ki bir balıḡ şanasın kūh-ı Ḳāfdur
Çekilmiş şöyle yirden göge şāfdur
9772. Görünmez gövdesi ilā burundur
Görünen anca ger on gün egerdür

⁴³⁴⁴ Bu beyit AÜ, BR, HM’de yok.

⁴³⁴⁵ SR: bundan>andan

⁴³⁴⁶ SR: durdı>turdı

9773. Kim üstün eñegi irmiş semāya
Dağı ālet eñegi batmışdı⁴³⁴⁷ māya

9774. Tamām üç gün kadar geçdi oturdı
Didiler burnı kadar⁴³⁴⁸ ancak irdi

9775. Kanı baş yā kanı gövde ne deñlü
Bilüñ ancak hemān andan bu bellü

9776. Didi yā Rabbi bu mı ol balıkdı
Ki üç günde hemān burnı göründi

[AÜ 518], [BR 260b]

9777. Evet yıl gibi tizlikde geçerken
İrişmez kuş yarışsa ger uçarken

[SR 292a]

9778. Gelür Cibril⁴³⁴⁹ hemān min emr-i kudret
Ki yā Mūsā bu işden n'ola 'ibret

9779. Yedi kerre gıdā yir⁴³⁵⁰ günde ey cān
O yir altındağı balık budur şān

9780. Bu balık kim anı sen⁴³⁵¹ gördüñ anda
Anuñ biñi balık ol her zamānda⁴³⁵²

⁴³⁴⁷ SR: batmışdı>yatmışdı

⁴³⁴⁸ AÜ, BR, HM'de "ancak" yok.

⁴³⁴⁹ HM: Gelür Cibril>Gör Cebrā'il

⁴³⁵⁰ SR: yir>bir

⁴³⁵¹ SR'de "sen" yok.

⁴³⁵² SR: her zamanda>her oyunda

9781. Ğıdā oldı aña bil yetmişer biñ
Bu kudretten ne⁴³⁵³ añlarsın görüñ diñ

9782. Ki yetmiş biñ her oyna bil ğıdāsı
Hiç eksilmez⁴³⁵⁴ virür her gün Huzāsı

[HM 265b]

9783. Beşer irmez anuñ şun'ında 'aqlı
Neler yaratdı gör ğaybında şaklı

9784. O balık bir deñiz қа'ındadır bil
Beyānın Hāķ bilür kim ne қadar yıl

9785. Adıdur Luşiya ba'zısı dir Nūn
Yūnus balıǵıdur Nūn ey yüzi gün

9786. Nitekim Hāķ didi Qur'ānda yādın
Ezelden aña Nūn virmişdi adın

[وَدَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا ...]

Қavluhu Te'ālā: Ve ze'n-nūni iz zehebe muğāḍiben ⁴³⁵⁵

9787. Evet var bir ferişteh hem⁴³⁵⁶ adı Nūn
Bu Nūndan bil murād balık olur çün

9788. Delālet aña⁴³⁵⁷ gösterdi bu yāda
Yūnus balıǵı maẓhardur bu ada

⁴³⁵³ AÜ, BR, HM'de "ne" yok.

⁴³⁵⁴ SR: Hiç eksilmez>Ki hiç kesmez

⁴³⁵⁵ "Zünnun'u da (Hz. Yunus) hatırla! Hani öfkelenerek (halkından ayrılp) gitmişti de ...", (Enbiyâ, 87)

⁴³⁵⁶ AÜ, BR, HM: ferişteh hem>ferişteh de

⁴³⁵⁷ SR: aña>anı

9789. Öküzüñde adı Behmûķ olupdur
Bular hep emr-i Hâķ birle ıolupdur

9790. Anı böyle yaradan Ķudretu'llâh
Ki her şeyden 'ayâñdur 'İbretu'llâh

9791. Anuñ yok ihtiyâcı ol öküze
Yâhuz ne balıģa var baķ bu söze

9792. Ne 'arşâ ihtiyâc eyler ayaģa
Melekler olmaģa⁴³⁵⁸ yâhuz ıayaģa

[AÜ 519], [BR 261a]

9793. Bulardan Ķudretin añlañ o Ķâdir
Ne isterse yaradur evvel âhir

9794. Uludur yok nihâyet Ķudretine
'Aķıllar mı irer yâ fikretine ⁴³⁵⁹

[SR 292a]

9795. 'Azîzdür hem naķar ķıl 'izzetine
Baķuñ iş bu ıa'âmlar lezzetine ⁴³⁶⁰

9796. Ķamunuñ hep kıyâmı Ķudretu'llâh
Görürseñ al her işden 'İbretu'llâh

9797. Ķaçan şür urula cümle ulular
O dem 'arş u yir şöyle ķalurlar ⁴³⁶¹

⁴³⁵⁸ SR: olmaģa>olmaga

⁴³⁵⁹ Bu beyit AÜ, BR, HM'de: *Uludur yok nihâyet 'izzetine / Baķuñ iş bu ıa'âmlar lezzetine*

⁴³⁶⁰ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

⁴³⁶¹ 9797 ve 9798 numaralı beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

9798. Țayaqsuz durısar anlar da anda
Getürenler anı yā n'oldı ande
9799. Balık bir baħr iinde ıldı mesken
Nedür aqlın diyem bir dem iqlit sen
9800. O deryā daħı bir saġrā iinde
O balık Şanki bir dāne iinde
9801. Yedi at yir ü gokden giñ o saġrā
Ne deñlü giñligin añlañ muħaa

[HM 266a]

9802. Yedi at yir yedi at goke yüz kez ⁴³⁶²
Didiler ba'zı ol iqliden aup rāz
9803. O saġrā bir ferıqlteh baqlı üzre
Durur pes tābi' olmiql olda emre
9804. İqlitgil ol ferıqlteh hem ayaġı
Ki yil üzre baqlar oldur dayaġı ⁴³⁶³
9805. Ayāslı giñligin añlañ elinden
Bu naqlüm oldı Peyġamber dilinden
9806. Anuñ barmaqqları naql eyler ol nūr
Birinden birine menzil nedür gör
9807. Olupdur on iki biñ yılca ol yol
ıl imdi udretin Ħauñ ta'aul

⁴³⁶² SR: Yedi at yir yedi at goke yüz kez>Yedi at gok yedi at yirce yüz kez

⁴³⁶³ SR: Ki yil üzre baqlar oldur dayaġı>Ki yil üzre durur oldur ayaġı

9808. Kişi Hakkũ kemālin bilmeyince⁴³⁶⁴
Neden bilsin bular naql olmayınca

9809. Resũlu'llāh anuñ çün didi bir bir
Ne resme işlenür gör emr-i taqđır

9810. Öyle de bil hevā üzre mu'allak
Hevā durdı⁴³⁶⁵ karañluq üzre el-Hak

9811. Karañluqdan aşağa her ne kim var
Anı gizlü qomışdur bil o Settār

9812. Resũlu'llāh haber virmez pes anı
Ki yoqdur aña emr-i cāvizānı ⁴³⁶⁶

[AÜ 520], [BR 261b], [SR 293a]

9813. Hemān Allāh bilür kim yoq zevāli
Ezel āhir muqaddemdür kemāli

Hikāyet-i Öküz Karar Dutması

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

9814. Öküz çünkim yaradıldı o sā'at
Dolanmazdı şıçrardı ol beğāyet

9815. Balıq burnından Allāh bir üvezçük
Çıkardı sivrisiñek şöyle küçük

9816. Anuñ burnı dibinde vızıldı ol
Aña gösterdi heybet ol dem ol kul

⁴³⁶⁴ HM: bilmeyince>yasınca

⁴³⁶⁵ AÜ, BR, HM: durdı>turdı

⁴³⁶⁶ SR: Ki yoqdur aña emr-i cāvizānı>Ki yoqdur emr-i hergiz cāvizānı

9817. Öküzde ol kadar heybetle ey yār
Kim ol sivrisinekten korkdı kim var

[HM 266b]

9818. İki gözüni yumdı aña bakmaz
Dağı meyl eyleyüb bir yaña akmaz

9819. Olunca tā kıyāmet bir qarara
Durupdur ol üvez çün urdı yāra

9820. Zehī Sulṭān bu deñlü iş ider gör
Kimüñle kimi korkutmuş ki şan mūr

9821. Qarınca deñlü ancaq ol⁴³⁶⁷ siñek baq
Zehī şan‘at zehī şāni‘ o Ḥallāk

9822. Evāh kim şöyle ğafletde⁴³⁶⁸ bulunduk
Kim āhir ušta dünyādan ṭolunduq⁴³⁶⁹

9823. Qanı ğayret ve korku bizde hiç yok
Evet dürlü ta‘āma qarnımız ṭoq

9824. Ḥuzādan ire tevfiq olduq⁴³⁷⁰ āşī
Sile bu gönümüzden jeng⁴³⁷¹ ü pāsı

9825. Egerçi luṭfı vardur bī-nihāyet
O deñlü qahrı var baq ušta āyet

⁴³⁶⁷ AÜ, BR, HM: ol>o

⁴³⁶⁸ SR: ğafletde>ğafletle

⁴³⁶⁹ SR: ṭolunduq>dolunduk

⁴³⁷⁰ SR: olduq>olduğ

⁴³⁷¹ AÜ, BR, HM: jeng>zeng

[وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ ...]

Қавлуһу Те‘ālā: *Ve hüve’l-ķāhiru fevķa ‘ibādihi* ⁴³⁷²

9826. Eger kim şorsalar Tañrı Te‘ālā
Bu yiri neyle bir gitdi ol a‘lā
9827. Cevāb oldur ki tağlar birle ey yār
Anuñ çün uşta Ҷur’ānda ҳaber var
- [AÜ 521], [BR 262a]

[وَالْجِبَالُ أَوْتَادًا]

Қавлуһу Те‘ālā: *Ve’l-cibāle evtādā* ⁴³⁷³

[SR 293b]

9828. Қаған бу yedi қат yiri o Hādī
Yaratdı қодı şu üzre nihādı
9829. Beğāyet ditreyüb olmazdı sākin
Melekler pes didiler oldı yaқın
9830. İlāhī yir yüzünde ola maḥlūқ
Yaratdıқda beğāyet ola çoқluқ
9831. Ne yüzden dolana anlar bu yire
Ki yer durmaz⁴³⁷⁴ bular çün anda ire
9832. Buyurdı Hақ Te‘ālā Cebrā’ile
Kim anğıl⁴³⁷⁵ yiri berkti⁴³⁷⁶ bā-mehīle

[HM 267a]

⁴³⁷² “O kulları üzerinde kahredici (Kahhâr) olandır.”, (En’âm, 61)

⁴³⁷³ “Dağları da birer kazık yapmadık mı?”, (Nebe’, 7)

⁴³⁷⁴ AÜ, BR, HM: durmaz>тұрмаз

⁴³⁷⁵ AÜ, BR, HM: añğıl>anuñla

⁴³⁷⁶ AÜ, BR, HM: berkti>berkdi

9833. Çün irdi Cebrā'il⁴³⁷⁷ arza o sā'at
Anı berkitmege kıldı bidāyet
9834. Tutar⁴³⁷⁸ bir yanñ bir yanı ditrer
Beğāyet ırılanur lerze artar
9835. Qatī fermānda qaldı didi ey Hāq
Benüm yok kudretüm⁴³⁷⁹ bildüm muhaqqak
9836. Yiri berkitmege 'acz itdi ol hāş
Kim üstünde anuñ yer bula bu nās
9837. Hiṭāb irdi ki sen var dur⁴³⁸⁰ yirüñde
Yiri ben berkitdüm yirlü yiründe
9838. Yaratdı bir ulu tağ anda Sübhān
Zebercetden yaşıl o Hāyy ü Mennān
9839. Anuñ yüksekligi beş yüz kadar yıl
Yedi dünyācadur ol tağı bilgil
9840. Ki ya'nī rub'-ı meskūnca yedidür
Güneş ay irdüğü yirüñ adıdur
9841. Anuñla çün kuşatdı bu cihānı
Neler halk itdi Hāq anda nihānı
9842. Adı Kāfdur o tağıñ bil mu'ayyen
Anı zıkr itdi Qur'ānda o Raḥmān

⁴³⁷⁷ AÜ, BR, HM: Cebrā'il>Cebrā'ile

⁴³⁷⁸ AÜ, BR, HM: Tutar>Dutarsa

⁴³⁷⁹ AÜ, BR, HM: kudretüm>taqqatüm

⁴³⁸⁰ BR, HM: dur>tur

[ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ]

Qavluhu Teālā: *Qāf ve'l-Qur'āni'l-mecīd* ⁴³⁸¹

[AÜ 522], [BR 262b]

9843. Didiler vaşfin ol tağuß bil aşhāb
Diyüpdür o Resüle Ferd ü Vehhāb

9844. Resülüñ havzı içinden çıkupdur
Pes andan anı bu arza dağupdur

[SR 294a]

9845. Sühāyıldür ki vardur bir melek uş
Aña emr itdi Allāh vara ol hoş

9846. Çü⁴³⁸² havz-ı Kevşer içinde çıkardı
Resülüñ havzıdur çağ çağ ağardı

9847. Geçürdi barmağına ol yüzük-veş
Kodı dünyāya taşdur şanki güneş

9848. Beğāyet arı vü şāfī muşaffā ⁴³⁸³
Zehī havz zehī melek irdi şaffā

[HM 267b]

9849. Ne deñlü ola yā havzuñ kenārı
Deriñlikde ve haddinde menārı

9850. Nice yüz⁴³⁸⁴ biñ anuñ ol deñlü taşı
İçinde var belürmez öni başı

⁴³⁸¹ "Kaf. Şerefli Kur'āna andolsun.", (Kaf, 1)

⁴³⁸² AÜ, BR, HM: Çü>Ki

⁴³⁸³ AÜ, BR, HM: muşaffā>Muşafā

⁴³⁸⁴ AÜ, BR, HM: yüz>bir

9851. O bir havz dur ki Kevserden tölisar
Yarın etrafı hep ümmet olısar
9852. Pes andan soñra ol her işde Kâdir
Neler kıldı bu yir üstünde zâhir
9853. İki biñ tağ dañı halk itdi Bārī⁴³⁸⁵
Toğudı bu yire taşdan āsarı
9854. İki biñ dañı toprağdan bu yire
Yaratdı tağ toğudı bu serire
9855. İki biñ tağ kayırdan dañı Hādī
Yaratdı toğudı pes yire nādī
9856. İki biñ dañı altundan yaratdı
Toğudı yire şanmañ kim aratdı
9857. Ve andan iki biñ dañı Te‘ālā
Yaratdı tağ gümüşden şöyle a‘lā
9858. Anı da toğudı bu yire ol Hāğ
Bağırdan iki biñ tağ dañı el-Hāğ
9859. Toğudı anı da⁴³⁸⁶ yire idüb var
Bular hep emr-i Hāğdan oldı devvār
- [AÜ 523], [BR 263a]
9860. Qalaydan iki biñ tağ dañı düzdi
Toğudı yire anı şöyle süzdi

⁴³⁸⁵ SR: halk itdi Bārī>yaratdı yarı

⁴³⁸⁶ AÜ, BR, HM: anı da>anı

9861. Pirinçden iki biñ tağ dahı kıldı
Toğundı olda yire çün dağıldı

9862. İki biñ tağda tucdan kıldı Allāh
Bu yer üzre toğudı olgıl āgāh

[SR 294b]

9863. Ve hem qurşundan oldı⁴³⁸⁷ iki biñ tağ
Ne kudretdür görüñ uş bunlar olmağ

9864. Toğundı yire anlar da nihāyet
Bu yirler oldı muhkem şöyle gāyet

9865. Demürden iki biñ tağ dahı tekrār
Yaratdı toğudı yir içre Settār⁴³⁸⁸

[HM 268a]

9866. İki biñ tağda kerpiçden düzetdi
Toğudı yire çün böyle gözetdi

9867. Ve hem balçıqdan itdi iki biñ dir
Toğundı irmez aña aşlā tebdīr

9868. İki biñ tağda alçudan bu yire
Yaratdı toğudı kim bile nire

9869. Ve hem kıldı aşıdan iki biñ yıl
Bu yire toğudı olmaya tebdīl

⁴³⁸⁷ AÜ, BR, HM: oldı>itdi

⁴³⁸⁸ AÜ, BR, HM: Settār>Ġaffār

9870. Dağı çaķmak taşından iki biñ tağ
Kılub hem toķudı yire ki şan bağ⁴³⁸⁹
9871. İki biñ dağı mermerden idüb var
Toķudı anı da bu yire Kahhār
9872. Yiriñ ka'rina geķmişdür⁴³⁹⁰ kazık-ves
Bu emre olmadı nesne müşevves
9873. Bularsuzda dise ol durısardı
Ne kim emr itdi anı göriserdi
9874. Evet kullara hācet ola bunlar
Gerek olduğķa andan ala⁴³⁹¹ anlar
9875. Nice ma'den bulardan oldu zāhir
Görürsin uşta her cinsin mazāhir
9876. Gümüş altun bakır kurşun kalay var
Dağı alçı vü aşı tuç demür kār
- [AÜ 524], [BR 263b]
9877. Ve mermer kerpüç balçık kayır kum
Ve toprak taş mu'ayyen eyle şan mūm
9878. Gereklü olmağın⁴³⁹² bunlar buları
Kılup miğ toķudı uş gör āşarı

⁴³⁸⁹ BR, HM: bağ>yağ

⁴³⁹⁰ AÜ, BR, HM: geķmişdür>geķmişdi

⁴³⁹¹ SR: ala>aña

⁴³⁹² AÜ, BR, HM: olmağın>olmağı

9879. Delālet uşta haqqında kelāmi
Anuñ fi‘linde hiç yañlış ola mı

[وَالْجِبَالِ أَوْتَادًا]

⁴³⁹³Қавлуһу Те‘ālā: *Ve’l-cibāle evtādā* ⁴³⁹⁴

[SR 295a]

Beyit

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

9880. Niķāb açdı cemālinden yine cānān elinden yār
Қанı ‘āşık anı ister virür yoluna baş u cān
9881. Қанı er kim bu çevgānı şala meydanda қoyub baş
Қанı ol қalb-i ҳāliš kim aña mihmān ola Sulţān

[HM 268b]

Emera’llāhu ilā Cebrā’il ‘Aleyhi’s-selām

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

9882. Yine emr itdi Allāh Cebrā’ile
Ki ıurgıl yire aңgıl emrüm ile
9883. Bu yirler gör ki berkinmiş mi el’ān
Тurub Cebrā’il hemān dem irdi ey cān
9884. Çü düşdi yire yir⁴³⁹⁵ deprenmez aşlā
Ulaşmış hep ne yüzden ola faşlā⁴³⁹⁶
9885. Ta‘accüb kıldı āmennā diyüb ol
Nice berkitmiş uçdan sağ u ger şol

⁴³⁹³ Bu başlık HM’de yok.

⁴³⁹⁴ “Dağları da birer kazık yapmadık mı?”, (Nebe’, 7)

⁴³⁹⁵ AÜ, BR, HM’de “yir” yok.

⁴³⁹⁶ HM, SR: faşlā>fazlā

Faşlun Fī Suʿāl-i Cebrāʿil ʿAleyhiʿs-selām

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

9886. Eyitdi yine Cebrāʿil bu yirde naql ider aşhāb
Huzādan ol suʿāl itdi diler kim fetḥ ola ebvāb
9887. İlāhī didi tağları yaratduñ güçlü çün şöyle
Yā tağdan güçlü hiç var mı buyurdu ol ulu⁴³⁹⁷ Vehhāb
9888. Demür halk eyledüm daḥı anuñla kazalar tağı⁴³⁹⁸
Ki şan kim pāreler bağı⁴³⁹⁹ bu resme olısar her bāb
9889. Demürden güçlü ne kılduñ ki yā Rabb didi pes Allāh
Kim od halk eyledüm kaynar⁴⁴⁰⁰ demür anuñla fiʿl-esbāb
9890. Yā oddan nʿola⁴⁴⁰¹ kuvvetlü İlāhī dilerem ʿarz it
Eyitdi şu soyundurur odı ger koysa şeyḥu şāb
[AÜ 525], [BR 264a]
9891. Şudan güçlü ne vardur yā buyurdu ol münezzeh zāt
Yaratdum yel kaçan esse soğuldur şuları bī-tāb
9892. İlāhī di ki yayuldun ne kılduñ güçlü bu yilden
Didi halk eyledüm ādem⁴⁴⁰² dilekden eyleyüb icāb
9893. Kim⁴⁴⁰³ anlar yapalar olar ki yil kār itmeye her bār
Otura yār u ger ağıyār içinden ağıdub mizāb⁴⁴⁰⁴

⁴³⁹⁷ AÜ, BR, HM: ulu>saʿat

⁴³⁹⁸ AÜ, BR, HM: tağı>taş

⁴³⁹⁹ AÜ, BR, HM: bağı>yağı

⁴⁴⁰⁰ AÜ, BR, HM: kaynar>kayna

⁴⁴⁰¹ SR: oddan nʿola>odtan bula

⁴⁴⁰² SR: ādem>diñleñ

⁴⁴⁰³ HM: Kim anlar>Neler

⁴⁴⁰⁴ AÜ, BR, HM: mizāb>seyr-āb

9894. Didi ey Kādir u Kāhār ādemden güçlü yā kim var
Yaratdum uyğu dir ey yār havāle olısar min āb⁴⁴⁰⁵

9895. Bu kez dir uyğudan güçlü ne vardur eylegil uş yār
Yaratdum hastalık bī-dād uyutmaz bir sa‘at tā āb

[SR 295b]

9896. Yā andan güçlü ne ola İlāhī bile kullaruñ⁴⁴⁰⁶
Eyitdi mevti halk itdüm olup tā olalar ihsāb

[HM 269a]

9897. Ölümünden var mı yā güçlü İlāhī di bilem ben de
Ölümünden güçlü ben-ven dir ki⁴⁴⁰⁷ dā'im bākī bā-azāb

9898. Nitekim didi fi'l-āyāt kim oldur hayy iden emvāt
Ezelden Ferd ü Vāhiddür Raḥīmdür ger ulu⁴⁴⁰⁸ Tevvāb

[... اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ]

*Allāhu lā İlāhe illā hüve'l-Ḥayyu'l-Ḳayyūmu lā te'ḥuzuhu
sinetun ve lā nevmun lehu mā fi's-semāvāti ve mā fi'l-arḍı*
4409

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

9899. Ezelden yoğ idi tağlar 'alā'l-arz
Yine yok⁴⁴¹⁰ olısar āhir budur rāz

9900. Gidüb tağlar kalur pes şöyle yirler
Müfessirler bu naqli böyle dirler

⁴⁴⁰⁵ BR, HM: min āb>mizāb

⁴⁴⁰⁶ AÜ, BR, HM: kullaruñ>kullar

⁴⁴⁰⁷ SR: dir ki>din ki

⁴⁴⁰⁸ AÜ, BR, HM: Ezelden Ferd ü Vāhiddür Raḥīmdür ger ulu Tevvāb>Ezelden Ferd ü Vāhiddür Ḥamiddür ger ola Tevvāb

⁴⁴⁰⁹ "Allah, kendisinden başka hiçbir ilah olmayandır. Diridir, Kayyum'dur. O'nu ne bir uyuklama tutabilir, ne de bir uyku...", (Bakara, 255)

⁴⁴¹⁰ SR: yok>yoğ

9901. Buyurdı zīra ol halkuñ İlāhu
 Çuşan var imdi şer‘ üzre şilāhu
9902. Çaçan tağlar bu yirde yoğ iken bil
 Nice dıtrerdı yirler şanki bir yıl
9903. Yine tağlar gidüb pes eyle dıtrer
 Gözümüz ğaflet ammā⁴⁴¹¹ nice örter
9904. Çü yirler dıtreyserdür mu‘ayyen
 Haber uşta ne yüzden ola ‘āyān⁴⁴¹²

[إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زُلْزَالَهَا]

Çavluhu Te‘ālā: İzā zülzileti’l-arḏu zilzālehā ⁴⁴¹³

9905. Bu yirler yoğ iken evvel muçarrer
 Ki şoñra yaradıldı tā olub var
- [AÜ 526], [BR 264b]
9906. Yine yoğ olısdur emr-i āḥir
 Ve hem her ne olupdur bunda zāhir
9907. H̄aber uş naql ider ḥaḳḳında āyet
 Şaḳınmaḳ farz olupdur bize ğāyet

[وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ]

Çavluhu Te‘ālā: Ve iza’l-arḏu müddet ⁴⁴¹⁴

9908. Nitekim uş bu işler olasıdur
 İler ki ‘ādetine ḫolasıdur

⁴⁴¹¹ SR: ğaflet ammā>illā ğaflet

⁴⁴¹² SR: ‘āyān>ğāyāt

⁴⁴¹³ “Yer o müthiş depremiyle sarsıldığı zaman.”, (Zilzâl, 1)

⁴⁴¹⁴ “Yeryüzü dümdüz edildiğinde.”, (İnşikak, 3)

9909. Evet ‘ilmi nihāyet bula çün tã ⁴⁴¹⁵
Dükenür va‘deler halk üzre hattā
9910. Niceniñ baht olur bedbaht pes ol gün
Nice bedbaht olur nīkbaht⁴⁴¹⁶ bulub çün

[HM 269b], [SR 296a]

9911. Ki ya‘nī niceler bahta irişe
Niceler düşe bahtından dürişe
9912. Ekābir aña dirler ola maqbül
Degül dünyâyile mebluğ olan kul
9913. Nazar kıl tã kim āhir n’olısar iş
Bu āyet ma‘nīsın gör emre yapış

[... كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ (29) فَرِيقًا هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ ... (30)]

Kemā bede’ekum te’ūdüne ferīkan hedā ve ferīkan Hāḫka
‘aleyhimu’ḏ-dalāletu ⁴⁴¹⁷

9914. Ve hem-çün Cebrā’il yirü idüp sa’y
Niçe berkitdi çün emr ider Ḥayy ⁴⁴¹⁸
9915. Yine ışmarladı Hāḫka o ḫāli
Çü yok berkitmege andan mecāli
9916. Anı pes lā-cerem ol Ferd ü Hādī
Kim eyle bergidüpdür uşta yādı

⁴⁴¹⁵ AÜ, BR, HM: Evet ‘ilmi nihāyet bula çün tã>Ezel ‘ilmi nihāyet bula çün tã ol gün

⁴⁴¹⁶ AÜ, BR, HM: nīkbaht>nīk

⁴⁴¹⁷ “Sizi başlangıçta yarattığı gibi (yine O’na) döneceksiniz. Allah, bir kısmına hidayet etti, bir kısmına da sapıklık lâyük oldu.”, (A’râf, 29-30)

⁴⁴¹⁸ Niçe berkitdi çün emri der Ḥayy>Niçe berkitmedi çün berkitmedi emr ider Ḥayy

9917. Ki h̄acet olmadı hiç Cebrā'ile
Şu dem berkitdi ol H̄aḫ ḫudretiyle
9918. Çü da'vet itdi Aḫmed ḫalkı dīne
İnanmadı olar gör n'itdi yine
9919. Girü ıṣmarladı ol H̄aḫḫa anı
Anuñ gibi tevekkül ehl-i k̄anı
9920. Çalap mü'minleri dīn üzre ey yār
Ki şöyle lā-cerem berkitdi kim var

[AÜ 527], [BR 265a]

9921. Ki yok hiç h̄aceti aṣlā Resūle
Egerçi arada oldur vesīle
9922. Nitekim uṣta naḫlinden ḫaber var
Naḫar ḫılsañ ṣaçılır andan envār
9923. Özüñi sende ıṣmarla H̄uzāya
Ki nefis uğratmasun yarın cezāya

[يُنَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ ...]

Ḫavluhu Te'ālā: Yuṣebbitu'llāhu'lleḫīne āmenū bi'l-ḫavli'ṣ-ṣābiti ⁴⁴¹⁹

9924. Çün Allāh diledi yir üzre bir ḫāl
Deñizler yaradub⁴⁴²⁰ ṣu ide iṣāl

⁴⁴¹⁹ "Allah, iman edenleri hem dünya hayatında hem de ahirette sabit bir sözle sağlamlaştırır.", (İbrâhîm, 27)

⁴⁴²⁰ AÜ, BR, HM: yaradub>aḫıdub

9925. Yiri berkitdi tā kim şoñra bu yir
Azalmasun⁴⁴²¹ diyu baq imdi bir bir

[HM 270a]

9926. Yiri berkitdi toprak birle Hālık
Qayırla hem turābı ey mesālik

[SR 296b]

9927. Qayır berkitdi taş birle vü taşı
Nenüñle bergüdüpdür n'ola başı

9928. Didi tağlarla berkitdi beyānı
Müfessirler bu naql üzre 'ayānı

9929. Zira görmez misin bu yir hemān bir
Kesek topraqdur ancaq eyle tedbīr

9930. Aqar pes bunca⁴⁴²² biñ yıldan şular bil
Anuñ üzre azılmaz yāhū tebdīl

9931. Ne yirler azalur bil ne bihārı
Bulanur çünkim ol Hāq kıla yāri

9932. Ne kim gökde ve yirde olısar iş
Qamu hep sende vardur çekme teşvīş

9933. Beden yirlere beñzer tağlar a'zā
Olan kıllar ağaçlar çoğa aza

9934. Ve göñlüñ hem semāvāt üzre kim var
Beyānın bir bir itdüm idem ey yār

⁴⁴²¹ SR: Azalmasun>Azılmasın

⁴⁴²² SR: bunca>cümle

9935. Anuñ mişliñ işit naql idem āğāz
Ne yüzden şaklamış rāz içre ol rāz

9936. Ki Hāḡ ‘irfānı şaklar didi ol ḡāş
Ma‘āşī arasında olmaz ol pās

[AÜ 528], [BR 265b]

9937. Ne ĩmān ma‘şiyet birle qarışur
Ve ne ḡuz⁴⁴²³ ma‘şiyet aña yarışur

9938. Zehī Ḳādir ne işler gör kemāliñ
Yarın luḡfindan ‘arz ide⁴⁴²⁴ cemāliñ

9939. Yıķılmasun ki tā berkitdi yiri
Şular aḡsun diyu gör bī-naḡīri

9940. Ve hem bitsin nebātāt⁴⁴²⁵ yiye ḡullar
Diken üzre bitürdi tāze güller

9941. Anuñ gibi idüpdür berk o Hāliḡ
Bu a‘zāyı ki tā olmaya hālik

9942. Kim ol bir iş bitüre ola ‘āmil
Emānetde olupdur ḡünki⁴⁴²⁶ ḡāmil

[HM 270b]

9943. Biri birinden ayrılmaya tā kim
Her iş kim işlenür ol ola ḡākim

⁴⁴²³ AÜ, BR: ḡuz>ḡod

⁴⁴²⁴ AÜ, BR, HM: ‘arz ide>‘arz ider

⁴⁴²⁵ SR: nebātāt>nebāt ki

⁴⁴²⁶ BR, HM: ḡünki>ḡünkim

9944. El ayak kendüye fermān olupdur
Bu cisme nice et an olupdur ⁴⁴²⁷

[SR 297a]

9945. Eliñle berkidüpdür evvel anı
İligin hem süñükle⁴⁴²⁸ añla ya‘ni
9946. Süñügin hem siñirle ıldı mukem
amar birle siñir berkitdi akem
9947. amar berkindi et birle budur söz
Anı yağ birle berkitdi idüb yüz
9948. Derile berkidüpdür yağı ol ayy
Anuñ çün tā ki ulluda ide sa‘y
9949. Deri berkitdi dirlik birle ālī
Ve dirlik tā ki cānla ide ālī
9950. Ve hem berkitdi cānı udret ile
Naar ılsañ ıl imdi ayret ile⁴⁴²⁹
9951. Pes Ādem geldi andan āşıla bil
Olunca emri imdi itme⁴⁴³⁰ tebdīl
9952. amarlar daı ırmalar gibidür
Bedende yirleri ırma dibidür ⁴⁴³¹

⁴⁴²⁷ Bu beyit AÜ, BR, HM‘de: *El ayak kendüye fermān olubdur / Bu a‘zāyı ki tā olmaya hālīk*

⁴⁴²⁸ SR: süñükle>göñülle

⁴⁴²⁹ AÜ, BR, HM: ayret ile>‘ibret ile

⁴⁴³⁰ SR: itme>ılma

⁴⁴³¹ 9952/9954 arası beyitler AÜ, BR, HM‘de yok.

9953. Yürekde cem‘ olan an bare bezer
Zira aa varurlar bunlar eker
9954. Yatan ıllar kesilmi an ecerdür
Hemn dny mili bu beerdür
9955. Ve hem mü‘minlerü gölin o Ma‘büd
Ki berkitdi ma‘arif birle l-büdd
9956. Ve ill ma‘rifet berkitdi key 
Ki tevid birle hem tevid-i il
[AÜ 529], [BR 266a]
9957. Evet ilı berkitdi o nzır
‘Alı birle ki her dem ola zır
9958. Rislet üccetiyle ‘alı hem bil
uz berkitdi lufindan iitgil
9959. Daı dir mu‘cizt berkitdi ey yr
Kitb birle⁴⁴³² mu‘ayyen avl-i Settr
9960. Ve hem berkitdi mecmü‘in Te‘l
mn birle bili ol yy u a‘l
9961. Vel mnı slm birle dir
Ve slm daı ur‘n birle zır
9962. amusın bergidüpdür birbiriyle
Bu sözden anca ölmüler dirile
[HM 271a], [SR 297b]

⁴⁴³² AÜ, BR, HM‘de “birle” yok.

9963. Bunı i‘lām ider Ƙur’ānda HālİK
Zehī t̄alib bu ‘ilme ola sālİK

[يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ...]

Ƙavluhu Te‘ālā: Yuṣebbitu’llāhu’llēzīne āmenū bi’l-
ƙavli’s-ṣābiti fi’l-ḥayāti’d-dünyā ⁴⁴³³

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

9964. Tā kıyāmet ger dinilse bu ḥaber
Naql olunmaz eyle bil ey mu‘teber
9965. Ger dilerseñ bulasın andan şafā
Vir şalavāt rūḥ-i pāk-i Muştafā

Faşlun Fī Āḥir-i Yāsīn ve Ba‘zı Aḥvāl

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

9966. Bular heb yoğ idi ol eyledi⁴⁴³⁴ var
Yedi yirle yedi çarḥ ‘arş-ı devvār
9967. Ƙamu bir bir beyān itdüm kitāba
Çün Allāh fetḥ-i rāz itdi bu tāba ⁴⁴³⁵
9968. Aña biñ biñ şükr kim ƙıldı yāri
Göñülden geldi dile oldı cāri
9969. Degül mi Ƙādir olduḡda bu nāsı
Girü iḥyā ide ƙılma ma‘āṣī

⁴⁴³³ “Allah, iman edenleri hem dünya hayatında hem de ahirette sabit bir sözle sağlamlaştırır.”, (İbrâhîm, 27)

⁴⁴³⁴ AÜ, BR, HM: eyledi>itdi kim

⁴⁴³⁵ AÜ, BR, HM: tāba>ḳāba

9970. Elinde mülk anuñ nās u melekler
Anuñdur şöyle her işde dilekler⁴⁴³⁶

9971. Nitekim uş añar min lafz-ı ‘ālī
Mu‘ayyen añlanur andan bu hāli
[AÜ 530], [BR 266b]

9972. Bil imdi Tañrı hāzırdur vü nāzır
Kıyāmetde olanları dirildür

[فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ]

*Fe sübhāne’llezī biyedihī melekütü külli şey’in ve ileyhi
turce‘üne* ⁴⁴³⁷

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

9973. Bu lafzı bil ki tenzīhdür kelime-i ta‘accübdür
Münezzeh Tañrınıñ añlañ bular heb kudretündendür

9974. Meleküt külli şey’in dir o bunda iki ma‘nīdür
Budur bir ma‘nī bu kavle işit kim lāyıkındandır

9975. Ve her şey’üñ pādişāhlığı ikinci ma‘nī oldur
Ki cümle nesnenüñ ey cān bile varlığı andandır ⁴⁴³⁸

9976. Meleküt añla ey ‘āqıl melek ma‘nīsinedür ol
Nitekim raḥamūt bilgil ki⁴⁴³⁹ raḥmet ma‘nīsindendür

[HM 271b]

⁴⁴³⁶ SR: dilekler>melekler

⁴⁴³⁷ “Her şeyin hükümranlığı elinde olan Allah’ın şanı yücedir! Siz yalnız O’na döndürüleceksiniz.”, (Yâsîn, 83)

⁴⁴³⁸ Bu beyit AÜ, BR, HM: *Her şey’in pādişāhlığı ikinci ma‘nī oldur kim / Ki cümle nesnenüñ ey cān bilesin varlığı andandır*

⁴⁴³⁹ AÜ, BR, HM: bilgil ki>bil ki

9977. Girü andan baña dir dönisersin kim hisâb virüb ⁴⁴⁴⁰
Cezâsın çün görisersin bu aldanmağ yâ kandendür

[SR 298a]

9978. Niçün şöyle bu ğafletde olusar dün ü gün maḥzûn
Ecelden hiç haber yoğ mı bilirseñ korğu andandur ⁴⁴⁴¹

Ḳaṣīde vü Naṣīhat ‘Alā Baḥr-i Ṭavīl

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

9979. İṣitdüñ bunca ni‘metler saña ol cāvizāndandur
Virür ni‘met ḳılır raḥmet kim ol Ḥannān ü Mennāndur

9980. El uciyla yapışmasın anuñ emrini bir ṭutğıl⁴⁴⁴²
Ki dā’im ṭoğrı yolda ol gidenler⁴⁴⁴³ egri nādānlar

9981. Oğuyub ṭutmayanuñ bil saña ṣerḥ idem aḥvālin ⁴⁴⁴⁴
Yarın ḥaṣm olusar aña ol ‘ilmi bil ki Ḳur’āndur

9982. İnanmamış gibi oldu ma‘ānī çünkim ol ṭutmaz⁴⁴⁴⁵
Dimesin ol ki ben ‘ālim ‘ālimlik aña bühtāndur

9983. Hemān kendüsin ol merkeb miṣāliñ eylemiş ancak
Kitābları idinmiş yük ‘amelden şöyle ‘uryāndur

9984. Nitekim Ḥağ kelāmında ḥaber virdi işit yāra
Dilerseñ diyeyin anı nicesi derde dermāndur

⁴⁴⁴⁰ AÜ, BR, HM: Girü andan baña dir dönisersin kim hisâb virüb>Girü andan baña dir Ḥağ dönisersin hisâb virüb

⁴⁴⁴¹ Bu beyit AÜ, BR, HM’de: *Niçün şöyle bu ğafletde olursız dün ü gün ğāfil / Ecelden hiç haber yoğ mı bilirsiz korğu andandur*

⁴⁴⁴² AÜ, BR, HM: bir ṭutğıl>berk dutğıl

⁴⁴⁴³ AÜ, BR, HM: gidenler>girenler

⁴⁴⁴⁴ AÜ, BR, HM: Oğuyub ṭutmayanuñ bil saña ṣerḥ idem aḥvālin>Oğuyub dutmayanüñ bil saña ṣerḥ idem aḥvāli

⁴⁴⁴⁵ AÜ, BR, HM: çünkim ol ṭutmaz>çünki ol dutmaz

[مَثَلُ الَّذِينَ خُمِلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ
الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ]

**Çavluhu Te‘ālā: Meşelu’llezîne hummilu’t-Tevrâte şümme
lem yahmilühā ke meşeli’l-ħimāri yahmilu esfāran bi’s
meşelu’l-ķavmi’llezîne kezzebū bi āyāti’llāhi v’allāhu lā
yehdi’l-ķavme’z-zālimīne** ⁴⁴⁴⁶

[AÜ 531], [BR 267a]

9985. Bu āyet cümleye nāsīḥ saña vü baña ey fāsīḥ
Teşebbüh olur anlara tütanlar⁴⁴⁴⁷ ‘ālemindendür
9986. Bize lāyīķmıdır el’ān alavuz biz ħımār ismin
Bizüm çün dine kezzebū daḥı hem zālimindendür
9987. Göñülden bil inanmağıñ ‘ameldür pes ‘alāmātı
Bu Ķur’ān naķlidür zīra degül kim ol beyāndandır

[... هُوَ أَهْلُ التَّقْوَى وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ]

Çavluhu Te‘ālā: Hüve ehlü’t-taķvā ve ehlü’l-mağfirati ⁴⁴⁴⁸

9988. Şular kim ķorķdılar Ħaķdan olardur ehl-i raḥmet kim
Bulurlar ecrine dīzār ve hem dir ḥūr u ğilmāndur
9989. Gerekdür ķorķmaķ Allāhdan göñül birle ve hem dille
Ķılıñuz zıkrını dā’im esirger sizi Raḥmāndur⁴⁴⁴⁹

[HM 272a]

9990. Evet bil bu inanmaķlık⁴⁴⁵⁰ degüldür anı muṭlaķ bil
Ki ya‘nī ķorķmaķdur ol ki Ħaķdan ne ki fermāndur

⁴⁴⁴⁶ “Tevrat’la yükümlü tutulup da onunla amel etmeyenlerin durumu, ciltlerle kitap taşıyan eşeğin durumu gibidir. Allah’ın ayetlerini inkâr eden topluluğun hâli ne kötüdür! Allah, zalimler topluluğunu hidayete erdirmez.”, (Cuma, 5)

⁴⁴⁴⁷ AÜ, BR, HM: tütanlardur>dutanlardur

⁴⁴⁴⁸ “O takvaya (kendisine karşı gelmekten sakınılmaya) ehil olandır, bağışlamaya ehil olandır.”, (Müddesir, 56)

⁴⁴⁴⁹ SR: Raḥmāndur>raḥmetdür

⁴⁴⁵⁰ AÜ, BR, HM: inanmaķlık>inanmaķ

9991. Yanar bunlar cehennemde bağışlamazsa ger⁴⁴⁵¹ Allāh
Velī ammā çıkar girü didi ki uş⁴⁴⁵² te'kiddendür

[SR 298b]

9992. Hele Qur'an sözi böyle aña göre 'amel eyle
Oqumaqla hemān qalma 'amel daħı 'ilimdendür

9993. 'Amelsüz 'ālimüñ aşlın haber virdi Resūlu'llāh
Kim oldur mefhar-i mevcūd⁴⁴⁵³ ve hem maħbüb-ı Sulţāndur

**Qāle'n-Nebiyu 'Aleyhi's-selām: El-'ālimu bilā 'amelin
ke şeceratin bilā şemeratin** ⁴⁴⁵⁴

9994. 'Amelsiz ya'ni bir 'ālim yemişsiz ağaca beñzer
Hemān gölgesidür ancaq şoñı bil yine vīrāndur

9995. Vīrānuñ ma'nisi oldur ki şoñra çekiser zaħmet
Resūlu'llāh buyurmuşdur şaқın dime ki yalandur

9996. Sa'ādetdür oқuñ 'ilmi ve hem sizde 'amel eyleñ
Naşihat eyleñüz halka ki ecri ħūr u Rıdvāndur

9997. Beyān idem işit imdi ki kimdür 'ālim ü şādıқ
Daħı hem 'ārif ü kāmil olaruñ fi'li ihsāndur

9998. Oқuyanlar Ĥaқquñ 'ilmüñ 'ameller eyleyüb dün gün
Diyuben uşta bu 'ömre⁴⁴⁵⁵ gidiser bil ki miħmāndur

⁴⁴⁵¹ SR: bağışlamazsa ger>bağışlamazısa

⁴⁴⁵² SR: uş>bil

⁴⁴⁵³ SR: mefhar-i mevcūd>faħr-i mevcūd

⁴⁴⁵⁴ "Resūlullah'tan (sav) nakille Allah (cc) buyurdu ki: Amelsiz ālim, meyvesiz ağaç gibidir." ; Hadis-i Kudsi olarak geçen sözün kaynağı: A. Fikri Yavuz, 40 Kudsi Hadis, Türdav Basım Yayım, İstanbul, 1976, s. 87.

⁴⁴⁵⁵ AÜ, BR, HM: 'ömre>'ömrüm

9999. Ğaraz olmaya dünyāya hemīşe niyyet uĥrāya
Olar çün gide dünyādan hemān yüzleri tābāndur
[AÜ 532], [BR 267b]
10000. Olardur ol ki Peyġamber ĥaber virdi işit yāra
Benī İsrāʼilüñ anlar ki peyġamberlerindendür
10001. Ki yaʼnī anlaruñ gibi dururlar dimek oldı ol
Kime yaĥın ola her kim biliñ kim hemān andandur ⁴⁴⁵⁶
10002. Bular Ĥaĥķuñ rızāsından⁴⁴⁵⁷ olurlar her zamān şöyle
İderler ĥavf-i Allāhdan egerçi tolu imāndur
10003. Olar maĥbül-i ĥazretdür sevenlerde olur maĥbül
Olaruñ sözleri ĥalka şanasın cān u cānāndur
10004. Eger bir kimse anlara gönülden zerre buġz itse
Cehennemde olur giryān ki ol bir oddan⁴⁴⁵⁸ zindāndur
10005. Zīra anlarda bil yarın şefāʼat ide ĥullara
Oları sevmeyenler bil ʼalāmet uş nifāķdandur
10006. Nitekim didi Peyġamber şeker-bārı lisānından
Beyān uşta anuñ ĥavli eger dirseñ ki ĥandandur

[HM 272b]

**Ķāle ʼAleyhiʼs-selām: Men ekreme ʼālīmen fe ĥad ekremenī
ve men ekremenī fe ĥad ekremeʼllāhu Teʼālā ve men
ekremaʼllāhu Teʼālā felehuʼl-ĥasenete bi-ġayri ĥisāb ⁴⁴⁵⁹**

⁴⁴⁵⁶ Bu beyit AÜ, BR, HMʼde yok.

⁴⁴⁵⁷ AÜ, BR, HM: rızāsından>rızāsında

⁴⁴⁵⁸ AÜ, BR, HM: oddan>odtan

⁴⁴⁵⁹ “Nebî (sav) buyurdu ki: Kim bir âlime ikram ederse, bana ikram etmiş olur. Bana ikram eden, Allahu Teâlâʼya ikram etmiş olur. Allahu Teâlâʼya ikram eden, cennete girer.”; Süyûtî, el-Câmiʼuʼs-Saġîr, I/212 (Hadis No: 1428).

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

10007. Didi her kim ki 'ilm ehliñ ağırlar
Beni ağırlamış gibidür anlar
[SR 299a]
10008. Beni ağırlayan Hakkı ağırlar
Ağırla pes işitdün⁴⁴⁶⁰ bunca tekrār
10009. Hakkı ağırlasa bir kimse kim var
Maqāmıdur anuñ cennet hem⁴⁴⁶¹ enhār
10010. Ve her kim hortalasa añlañ n'olur hāl
Nite giçe başından anda aḥvāl
10011. Beni hortalamış oldı dir o Sultān
Huzā göstermesün bu veche hüsran
10012. Beni hortalarsa Hakkı hortalamışdur
Cehennemdür yiri⁴⁴⁶² böyle dimişdür
10013. Didi Peygamber añlañ size minnet
Dilersiz kim olasız aña ümmet
10014. Du'āsın anlaruñ key gör ğanīmet
Ki yarın bulasız cennetde ni'met
10015. Haber virdi ḥadīşinde o Sultān
İşit kim ṭola⁴⁴⁶³ ḳalbün nūr-ı ĩmān

⁴⁴⁶⁰ AÜ, BR, HM: işitdün>işit kim

⁴⁴⁶¹ SR: hem>ve

⁴⁴⁶² AÜ, BR, HM: Cehennemdür yiri>Cehennem yiridür

⁴⁴⁶³ HM: ṭola>dola

**Ḳāle ‘Aleyhi’s-selām: Men ṣallā ḫalfe’l-‘ālimi feke ennemā
ṣalli ḫalfī** ⁴⁴⁶⁴

[AÜ 533], [BR 268a]

10016. Didi bir ‘ālimüñ ardında ey cān
Namāz kılsa benüm ardumda el’ān
10017. Namāz kılmıṣcadur añlañ ṣevābın
Resūlu’llāh durur viren cevābın ⁴⁴⁶⁵
10018. Şu ‘ālimler ki qorqar ola Ḥaḳdan
Āzād olmuṣdur anlar anda oddan
10019. Anı kim Muṣtafādan naql olunur
Ri‘āyet eyleyenler ‘aql olunur

**Ḳāle ‘Aleyhi’s-selām: Men ezā ‘ālimen fe ḳad ezānī ve men
ezānī fe ḳad eza’llāhu Te‘ālā ve men eza’llāhu fe‘aleyhi
la‘netu’llāhi Te‘ālā ve’l-melā’iketü ve’n-nāsu ecma‘īn
deḫale’n-nār** ⁴⁴⁶⁶

[HM 273a]

10020. Eger her kim ki bir ‘ālimi ey yār ⁴⁴⁶⁷
Kim incidse Resūlden diñle tekrār
10021. Beni incidmiş oldı ⁴⁴⁶⁸ cürmi anuñ
Ziyāde olısar pes qorqa cānuñ

⁴⁴⁶⁴ “Nebî (sav) buyurdu ki: Takva sahibi birinin arkasında namaz kılan sanki Peygamberimizin arkasında namaz kılan kimse gibidir.”; Aclûnî, a.g.e., 2/337.

⁴⁴⁶⁵ Bu beyit AÜ, BR, HM’de: *Namāz kılmıṣcadur añlañ ṣevābı / Muḫammeddür viriün bunda cevābı*

⁴⁴⁶⁶ “Nebî (sav) buyurdu ki: Kim bir âlimi incitirse, Resûlünü incitmiş olur. Kim de Resûlu’llāhu incitirse, Allahu Teâlâ’yı incitmiş olur. Allah’ın ve meleklerinin lâneti Allah’ı inciten bütün insanların üzerine olsun. Onların yeri cehennemdir.” ; Hatip el-Bağdâdî, Ebû Bekr Ahmed b. Ali, *el-Câmi‘ Li-Ahlâki’r-Râvî ve Âdâbi’s-Sâmi‘*, thk. Muhammed Re’fet Saîd, Dârü’l-vefâ, Mısır, 2002.

⁴⁴⁶⁷ AÜ, BR, HM: Eger her kim ki bir ‘ālimi ey yār>Eger bir ‘ālimi her kim ki ey yār

⁴⁴⁶⁸ AÜ, BR, HM: incidmiş oldı>incitdi şan kim

10022. Beni her kim ki incidse hemān ol
Hakḳı incitmiş oldu uş budur yol⁴⁴⁶⁹

[SR 299b]

10023. Hakḳı incidse irdi⁴⁴⁷⁰ la‘netu’llāh
Ol imdi bu haberden uşta āgāh

10024. Melekler daḥı bil la‘net iderler
O kimseye ki Hakḳı incidirler

10025. Ve hem cümle ḥalāyık ide la‘net
Budur ol kimse çün uşta ‘ādet

10026. Evet ol daḥı Hakḳānī gerekdür
Diye ḥalka ki emr üstünde berkdür

10027. ‘Aḳīdesi ola hem pāk u ‘ārı⁴⁴⁷¹
Şerī‘at naḳliñ ide ḥalka cāri

10028. Dimeye anda dürlü dürlü ruḥşat⁴⁴⁷²
Ki tā azmayalar pes anda⁴⁴⁷³ ümmet

10029. Bir ādem inciden ḳalmaz yanında
İrer itdüği elbet āḥirinde

10030. Degül incitse Hakḳı yā Resūli
Ḳaçan bulsa gerekdür ol vuşūli

[AÜ 534], [BR 268b]

⁴⁴⁶⁹ SR: yol>ḥāl

⁴⁴⁷⁰ AÜ, BR, HM: irdi>ider

⁴⁴⁷¹ AÜ, BR, HM: ‘Aḳīdesi ola hem pāk u ‘ārı>Ola hem ‘uḳdesi pāk u ‘ārı

⁴⁴⁷² HM: ruḥşat>ḥaşlet

⁴⁴⁷³ SR: anda>andan

10031. Münāsib ideyin uş bir hikāyet
Ezā idenler için n'ola ğāyet

10032. Kime kim ne iderse bula anı
Bulur hayra hayrı şerre ziyānı

Ḥikāyet-i Aşhābe'l-Uḥdūd

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

10033. İşitgil naql olunsun ol hikāyet
Şuleyb anda⁴⁴⁷⁴ Resūlden dir rivāyet

10034. Eyitdi uşta Peyğamber bu yādı
Şalavātla añasun dilde adı

10035. Meger bir pādişāh vardı zamānda
Münāsib geldi çün iş bu mekānda

[HM 273b]

10036. Ḥuzādur pādişāh kim yok zevāli
Bularda anca bir addur⁴⁴⁷⁵ 'amāli

10037. Ḥikāyetdür evet siz diñleñ anı
Bunuñla biline Uḥdūd zamānı

10038. Anuñ bir cāzūsı varıdı yaşlı
Niceleri elinden kıldı yaşlı⁴⁴⁷⁶

10039. Yaşı seksen evet küfr içre qalmış
Dalālet baħrine bir kezde talmış

[SR 300a]

⁴⁴⁷⁴ SR: anda>andan

⁴⁴⁷⁵ AÜ, BR, HM: addur>erdür

⁴⁴⁷⁶ HM: yaşlı>başlı

10040. Bu kez ol beg olan d̄insize eydür
 Ḳocaldum ben ölürem eyle tedb̄ir
10041. Viribi⁴⁴⁷⁷ bir ḳuluñ baña ben anı
 Ḳılam cāzū virem pes soñra cānı
10042. İrişsün nār-ı muḫriḳuñ dibine
 Anuñ çün oldı münker iş bu d̄ine
10043. Anı cāzū ḳılam yirümde el'ān
 Hünerler ḳalmaya uş tā ki pinhān

[فُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ (4) النَّارِ ... (5)]

Ḳavluhu Te'ālā: Ḳutile Aşḫābu'l-Uḫdūdi'n-nār ⁴⁴⁷⁸

10044. Didi ya'nī ḳasemdür bu cevāb bil
 Ḥaḳuñ ḳavli olunmaz aşlā tebd̄il
10045. Yuḳaru z̄ikr olunan nesnelere çün
 Münāsibdür ider çün ferd-i bī-çün ⁴⁴⁷⁹
- [AÜ 535], [BR 269a]
10046. Ḳılubdur la'net Uḫdūd ḳavmine Ḥaḳ
 İrişdi anlara itdükleri baḳ
10047. Kimesne itdügi ḳalmaz yanına
 Eger ḫayru eger şer cümle yine

⁴⁴⁷⁷ Litvanya Tatarlarına ait el yazmalarındaki miraçname metinlerinde “viribi-“ fiili, göndermek anlamında kullanılmıştır (Durgut, 2018).

⁴⁴⁷⁸ “Kahrolsun yerde hendekler kazıp ateşler yakanlar.”, (Bürûc, 4)

⁴⁴⁷⁹ AÜ, BR, HM: Münāsibdür ider çün ferd-i bī-çün>Münāsibdür gelür bunda pes ol çün

10048. İrişür kudreti Hâkkuñ bilür heb
Yavuzlar ola tamuda mu‘azzeb ⁴⁴⁸⁰

10049. Bu kez bir kulıñı virdi hemân dem
Varub ol cāzūluğ o ger ne muḥkem

10050. O kāfir birle cāzū arasında
Ki bir zāhid olubdı⁴⁴⁸¹ yöresinde

10051. Ğsā kavminden olmuşdı ol zāhid
Olubdı Hâkkiçün ol key mücāhid

[HM 274a]

10052. Ol oğlan dā'im anda konuşardı
Anuñla bir zamân yār olıardı

10053. Severdi zāhidüñ uş sözlerin ol
Otururdu çatında ögrene yol

10054. Getürmiş pes ĩmān olmuş Müselmān
Pes andan cāzūya varmışdı oğlan

10055. Ne geç geldüñ diyu döğdi pes anı
Dögerdi dā'imā eglense ya'ni

10056. O kāfir çatına vardukça hem-çün
Ne eglendüñ diyu döğerdi her gün

[SR 300b]

⁴⁴⁸⁰ Bu beyit SR'de: *İrişür kudreti Hâkkuñ bulub heb / Yavuzlar olalar yarım mu‘azzeb*

⁴⁴⁸¹ AÜ, BR, HM: olubdı>olurdu

10057. Ol oğlan geldi bir gün zhide bir⁴⁴⁸²
Gele kıldı benüm hlm n'olur dir
10058. Ne kıлмаđdur 'aceb bu derde dermn
Hağundur dir vel her işde fermn
10059. Didi zhid aa ey yr u cnı
Saa gredeyin bir nesne ya'ni
10060. Kaçan kim beg dge ol dem eyitgil
Cz katındayıdum di işitgil
10061. Evet dgdkde cz ey ğulmı
Ki beg katındayıdum di kelmı
10062. Ola kim kırtulasın didi ol cn
İşit kim n'itdi ol dem anda oğlan
[A 536], [BR 269b]
10063. Gelürken yolun üstünde bir ulu
Yılan ğordi yatur ol yüzi şulu
10064. Kımaz hiç kimseyi kim geçe andan
Pes eydr⁴⁴⁸³ bu sözi ol demde oğlan
10065. şınayam dir bugün ben zhidi uş
Eger gerçekte dni alanur hoş

⁴⁴⁸² A, BR, HM: bir>dir

⁴⁴⁸³ A, BR, HM: eydür>andan

10066. O yılana bu⁴⁴⁸⁴ taş birle atayın
Helāk olsa anuñ dīnin dutayın⁴⁴⁸⁵

10067. Helāk itmezse bu taş ol yılani
Açılır zāhidüñ ol dem yalanı

10068. Hemān atdı o⁴⁴⁸⁶ taşı itdi niyyet
Helāk oldı yılan Allāha minnet

[HM 274b]

10069. Dönüb zāhide oğlan kıldı ma‘lüm
Yılan birle bu resme oldı hālüm

10070. Eyitdi aña zāhid ey veled sen ⁴⁴⁸⁷
Bu günden girü benden yegsin aḥsen

10071. Ki ya‘nī Tañrı qatında ol ebrār
Didi yeksin ki ol dīnden ḥaberdār

10072. Ki bundan böyle gelse saña bir iş
Belā gelse iriše saña teşvīş

10073. Beni göstermegil ol hālde zinhār
Aña işmarladı ol emri tekrār

10074. Emānet virdi andan gitdi oğlan
Bu kez seçdi yönin ol sağ u soldan

[SR 301a]

⁴⁴⁸⁴ HM: bu>bir

⁴⁴⁸⁵ BR, HM, SR: tütayın>dutayın

⁴⁴⁸⁶ AÜ, BR, HM’de “o” yok.

⁴⁴⁸⁷ SR: Eyitdi aña zāhid ey veled sen>Eyitdi zāhid aña yā veled sen

10075. Nice dürlü kerāmet itdi izhār
Eger ‘illetlü gelse anda ey yār
10076. Hemān dem şağ olub andan giderdi
Bunuñ gibi ‘alāmetler iderdi
10077. Evet ol kāfiruñ var bir vezīri
Aña ol Hāyy u Hālīk kıldı yāri
10078. Gör Allāhuñ ‘ināyetin olara
Nice irdi hidāyet uş bulara ⁴⁴⁸⁸
10079. Sihir yirine ĩmān virdi Allāh
Ezelden aña ol olmuşdı v’allāh
10080. On iki yıldı kim olmuşdı gözsüz
Bulunmaz çāre pes uş⁴⁴⁸⁹ böyledür söz
10081. Delim māl virmiş illā⁴⁴⁹⁰ bulmamış yol
Kālupdur⁴⁴⁹¹ şöyle gözsüz anda pes ol
[AÜ 537], [BR 270a]
10082. İşitmiş bir gün ol oğlan ki çopmuş
Nicenüñ derdine dermānlar itmiş
10083. Öküş māl virdi ol oğlana vardı
Benüm ‘aynum görür kıl diyu şordı

⁴⁴⁸⁸ 10078 ve 10079 numaralı beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

⁴⁴⁸⁹ AÜ, BR, HM: uş>iş

⁴⁴⁹⁰ AÜ, BR, HM: illā>ammā

⁴⁴⁹¹ AÜ, BR, HM: Kālupdur>Kālıbdı

10084. Getürmeyince ĩmān tā kim ol er
Şağılmaz derdi uş bil anı tekrār
10085. Meger ĩmān getürmek ola sende
Du‘ā idem pes andan⁴⁴⁹² saña bende
10086. Hākuñ fermānı birle key olasın
O dertden ҡurtulub dermān⁴⁴⁹³ bulasın

[HM 275a]

10087. Getürdi ol vezīr ĩmān bil anı
Du‘ā itdi ol oğlan nev-cüvānı
10088. İki gözi Hākuñ emrinle gördi
Varuban begleri ҡatında durdı ⁴⁴⁹⁴
10089. Didi ol dīn gedāsı ol vezīre
Gözün⁴⁴⁹⁵ kim açdı kim görmezdi zīra
10090. Vezīr eydür ki Tañrı ҡıldı anı
Görür uş gözlerüm ıtma⁴⁴⁹⁶ gümānı
10091. Didi ol kāfir uş yā⁴⁴⁹⁷ benden artuğ
Dağı var mı Huzā diñ anı bāyıđ

[SR 301b]

⁴⁴⁹² AÜ, BR, HM: andan>anda

⁴⁴⁹³ AÜ, BR, HM: dermān>rağmet

⁴⁴⁹⁴ Bu beyit AÜ, BR, HM’de: İki gözi Hākuñ emriyle gördi / Varuban begleri ҡatında ıturdı

⁴⁴⁹⁵ SR: Gözüñ>Görüñ

⁴⁴⁹⁶ AÜ, BR, HM: ıtma>dutma

⁴⁴⁹⁷ SR’de “yā” yok.

10092. İşit imdi vezir aña ne söyler
Nicesi dîn yolunda ğayret eyler ⁴⁴⁹⁸
10093. Yüzün aña dutub pes ol dem eydür
Senüñ Tañruñ benüm Tañrum da birdür ⁴⁴⁹⁹
10094. Vezir aña⁴⁵⁰⁰ bu resme kıldı i'läm
Ki řâyed⁴⁵⁰¹ döne dir ol baht-ı bednäm
10095. Anuñ yoķ aşlâ dönmeķ üzre ħali
Pes artuķ itmez ol dem kıl ü kıali
10096. 'Azāb itdi aña pes anda ol ħāl⁴⁵⁰²
Gör andan nite oldu iş bu aĥvāl
10097. Ne kılsun cebre şabr itmez ħaber dir
Ol oĝlan rāzın anda didi bir bir
10098. Pes andan ol la'ın oĝlanı şutdı
Beĝāyet şulm idüb uş cāna yitdi
[AÜ 538], [BR 270b]
10099. Ol oĝlana eyitdi kim yā oĝlan
Didi ol deñlü olduñ mı sen el'ān
10100. Ki görmez gözi gözlü kılasın sen
Ol oĝlan didi gözlü kılmazam ben

⁴⁴⁹⁸ Bu beyit AÜ, BR, HM'de: *İşit imdi vezir imdi ne eydür / Senüñ Tañruñ benüm Tañrumda birdür*

⁴⁴⁹⁹ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

⁴⁵⁰⁰ AÜ, BR, HM: aña>anda

⁴⁵⁰¹ SR: Ki şâyed>Ki tā şâyed

⁴⁵⁰² AÜ, BR, HM: 'Azāb itdi aña pes anda ol ħāl>'Azāb itdi şutub bil aña ol ħāl

10101. İşitgil Tañrı kıldı anı gözlü
Aña uy sende olma iki yüzlü
10102. Seni yoğdan ol itdi bunda zāhir
Odur Tañrı kim oldur evvel āhir
10103. Cemī‘ maħlūkuñ oldur pādiřāhu
Sen anuñ ıulısın aña İlāhī
10104. Ki sen bir ‘āciz uş yirsin içersin
Yarın bir gün bu dünyādan göçersin

[HM 275b]

10105. Müselmān olmazısañ yanısarsın
Ebed odlar içinde ıalısarsın
10106. Cezā itdi aña ol ıara yüzlü
Özünde egri vü hem acı sözlü
10107. ‘Azāb itdi ıatī ol baħtı ıara
Diler kim kıldı bu işi ıııara
10108. Kim öğretdi saña dir tiz eyitgil
Ne didi diyeyin oğlan işitgil
10109. Baña öğretdi zāhid didi oğlan
Getürdi zāhidi ol demde el’ān

[SR 302a]

10110. Eyitdi zāhide döngil dīnūñden
Bugün i‘rāz it uř bu āyinūñden
10111. ıaıan ola döne ol dīnden ey yār
Biçerler zāhidi bıçıuyla kim var

10112. Başından tā ayaĝa iki pāre
İderler viridi cānın āřikāre
10113. Muřahhar rūhına biñ kerre rařmet
Huzādan irişe ok⁴⁵⁰³ ekdi zaşmet
10114. O gitti cennete vāy ol pelīde
Ebed yana cařīme bā-velīde ⁴⁵⁰⁴
10115. Getürdiler vezīri řoñra andan
Aña da didiler döngil dīnūñden
[AÜ 539], [BR 271a]
10116. Dīninden dönmedi anı da hem-ün
Bierler bııyılı anı ol gün
10117. Anuñda cānına raşmet Huzādan
Mübārek cānını viridi cezādan ⁴⁵⁰⁵
10118. Sa‘ādet anlara vāy ol řabīře
Olar gitdi cihāndan her neyise
10119. Pes andan oĝlana itdi cezāyı
Dīninden dön diyu dürlü nizāyı⁴⁵⁰⁶
10120. Dīninden dönmedi ünkim görürler
Aña bunca cezālar kim virürler⁴⁵⁰⁷

⁴⁵⁰³ AÜ, BR, HM: ok>ün

⁴⁵⁰⁴ SR: Ebed yana cařīme bā-velīde>Ebed yana cehenneme yā velīde

⁴⁵⁰⁵ 10117 ve 10118 numaralı beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

⁴⁵⁰⁶ SR: nizāyı>nidāyı

⁴⁵⁰⁷ AÜ, BR, HM: virürler>şılurlar

10121. Eyitdi ol pelīd iltūñ iş anı
Fulān қayaya ol oғlanı ya‘ni

10122. Döner misin dīnūñden eydüñ anda
Ve ger dönmezse aluñ girü bunda

10123. İletdiler ol oғlanı қayaya⁴⁵⁰⁸
Şanasın çıқdılar evc-i hevāya

[HM 276a]

10124. Қatī yüksekdi hem ger⁴⁵⁰⁹ uçsa andan
Hemān dem ayrulırdı cān bedenden

10125. Anı қorқutmağa tā döne ol cān
Niçün dönsün aña fazl itdi Sübhān

10126. Pes ol oғlana şordılar yā oғlan
Döner misin dīnūñden şöyle⁴⁵¹⁰ el‘ān

10127. Dīnimden dönmezem ben қılmañ efğān
Diyüb itdi du‘ā bunlar⁴⁵¹¹ çün oғlan

[SR 302b]

10128. Du‘āsı budur ol şādıqça cānuñ
İrişdi şıdқı gör bu devre anuñ

*Allāhümme elfīküm Allāhümme elfāküm limen şe‘it*⁴⁵¹²

10129. Hemān tağ ditredi diñleñ bu rāzı
Neler işler görüñ ol bī-niyāzı

⁴⁵⁰⁸ AÜ, BR, HM: қayaya>қayada

⁴⁵⁰⁹ AÜ, BR, HM: hem ger>her kim

⁴⁵¹⁰ SR: şöyle>söyle

⁴⁵¹¹ AÜ, BR, HM: bunlar>bunlara

⁴⁵¹² “Allah (cc) size kâfidir. Kim neyi dilerse Allah (cc) onu verir.”

10130. ayadan udılar cümle aaa
Heläklik irdi ol irü uaa ⁴⁵¹³
10131. Heläk oldu olar olan selāmet
İrişti ol la‘īne bī-melāmet
10132. Eyitdi ol pelīd n’itdūñ buları
Ne vechile oyub gitdūñ oları
10133. Didi olan amusın Ha Te‘ālā
Heläk itdi inan gel uy bu avlıā
[AÜ 540], [BR 271b]
10134. Buyurdu yine iltūñ bare anı
Bırauñ tā kim anda vire cānı
10135. açan girdi gemiye anda bunlar
Yine olana bir dem söyler anlar
10136. Ki⁴⁵¹⁴ yā olan dīnūñden eyle i‘rāz
Yine olan du‘āya ıldı āāz
10137. Du‘ā itdi dīnimden dönmezem dir
Yine evvel du‘āsın itdi⁴⁵¹⁵ tarīr
10138. Gemi devrildi ar oldu amusı
Yiridür bunlaruñ veylün amusı

⁴⁵¹³ SR: Heläklik irdi ol irü uaa>Heläklik irdiler irü uaa

⁴⁵¹⁴ AÜ, BR, HM’de “Ki” yok.

⁴⁵¹⁵ AÜ, BR, HM: itdi>ıldı

10139. Yine oğlan selāmet geldi řāha
Yüzinüñ nūrı beñzer řan ki māha ⁴⁵¹⁶

[HM 276b]

10140. Eyitdi ol la‘in n’itdün buları
Ne kılsun Tañrı aña kıldı yarı

10141. Didi oğlan ki bil ol Hāķ Te‘ālā
Kamusın ğarķ kıldı Allāh⁴⁵¹⁷ Te‘ālā

10142. Buyurdi⁴⁵¹⁸ yine ol ħar anı ol dem
Oda yandurmağa uşta hemān dem

10143. İletdiler anı yakmağa nāra
Yanar mı anı kim Allāh oñara

10144. Yine oğlan eyitdi iş bu naķlı
Hemān dem başlarından gitdi ‘aķlı

[SR 303a]

10145. Oda yandılar ol oğlan selāmet
İrişdi yine ol dem key kerāmet

10146. Kılıçla çaldılar hem urdılar⁴⁵¹⁹ oķ
Ziyān degmege aña çāre hiç yok

10147. Helāk itdi nice küffārı ol ħāř
Du‘āsıyla Huzādan buldı iĥlāř

⁴⁵¹⁶ Bu beyit SR’de: *Yine oğlan selāmet geldi aña / Anı görüb o beg key kıldı řaña*

⁴⁵¹⁷ AÜ, BR, HM: Allāh>Ol

⁴⁵¹⁸ SR: Buyurdi>Buyurur

⁴⁵¹⁹ SR: urdılar>etdiler

10148. Bu kez ol kâfire emr itdi oğlan
Beni öldürmeğe istersen el'ân
10149. İlüñi devşir uş ғаға çıkarğıl
Bir ağaç dik de beni anda aşğıl
10150. Ölem ben ҡurtulasın benden ey Һar
Evet cānuñ cehennem içre ҡaynar
[AÜ 541], [BR 272a]
10151. Hemān ol demde bil dikdürdi dāra
Bu kez buldı aña olmağa çāre
10152. Pes aşdılar ol oğlan irdi Һaққа
Beқā buldı fenādan geçdi Һattā
10153. Bir oқ itdi anı urdı o kāfir
Fenādan çünkim ol oldı müsāfir
10154. Gözi ҡatında çün oğlanı urdı
Hemān cān virdi oğlan Һaққа irdi
10155. Һuzā virsün aña anda merātib
Ki yazmaya sevābın aşlā kātib
10156. Ve hem cennetde envā^c-ı maқāmāt
Cemī^c ehl-i İslāma tamāmet⁴⁵²⁰
[HM 277a]
10157. Niceler gördiler ol Һāli ey cān
İnandılar getürüb Һaққа imān

⁴⁵²⁰ AÜ, BR, HM: tamāmet>selāmet

10158. Didiler āmennā bi-Rabbi'l-gulām
Ne dimekdür kılam ben anı i'lām

10159. İnanduk biz ol oğlan Tañrısına
Didiler eyle anca kimse yine

10160. Pes andan soñra diñle n'olısar hāl
Ne resme oldu anlar içre aħvāl

10161. Haberler virdiler ol dem ol ite
Bilür misin bu işler oldu nite

10162. Neden kırkduñsa aña uğraduñ uş
Ziyān irdi begāyet saña it güş

[SR 303b]

10163. Ki çok kimse döner senden vü döndi
Haber ol dem la'ine böyle dendi

10164. Bularuñ cümlesin yandurdu oda
Kalur mı yanına uş görsün o da⁴⁵²¹

10165. O mü'minleri nice yağdı diñle
Tolayı şehri hendek kazdı şöyle

10166. Bu halkı şehir içine koydu tā kim
Aña Tañrı didiyse biliñ⁴⁵²² ol kim

10167. Ağır hil'at virirdi aña ol mār
O kim Tañrı dimezse diñle neyler

⁴⁵²¹ SR: o da>olda

⁴⁵²² SR: biliñ>bil ki

[AÜ 542], [BR 272b]

10168. Ol oddan hendek içre anı ey cān
Bırağurdı⁴⁵²³ getürse Hāḫḫa ĩmān
10169. O mü'minleri bir bir oda atdı
Yir ü gök iñledi çün eyle itdi⁴⁵²⁴
10170. Dutuldı gün o derdi çünki gördi
Ol ĩmān ehliñ ol çün oda urdı⁴⁵²⁵
10171. Gelür eñ soñra bir 'avrat şorarlar
Döner misin dīniñden diyüb anlar
10172. Ol 'avrat korıdı oddan anda el'ān
Elinde vardı bir küçücek⁴⁵²⁶ oğlan
10173. Ol oğlancığınuñ baıdı yüzine⁴⁵²⁷
Teraḫḫum eylemek geldi özine

[HM 277b]

10174. Bunuñla nice girem oda dirken
Yā kime koyayın ben bunu dirken
10175. Ol oğlancuḫ meme ağızında kim var
Ḳodı ağızından ol dem eyleyüb zār
10176. Hāḫuñ emriyle oğlan nuḫḫa geldi
Ol işden niceler⁴⁵²⁸ bil 'ibret aldı

⁴⁵²³ SR: Bırağurdı>Bırağur

⁴⁵²⁴ SR: eyle itdi>oda verdi

⁴⁵²⁵ Bu beyit SR'de yok.

⁴⁵²⁶ SR: küçücek>küçük

⁴⁵²⁷ AÜ, BR, HM: yüzine>özine

⁴⁵²⁸ SR: niceler>nice

10177. Anasına eyitdi yā ana sen
Ki Hāḡ dīn üzresin ḡorḡma işit sen
10178. Bugün şabr eyleseñ bunda bu⁴⁵²⁹ nāra
Yarın āzād olursın āşikāra
10179. Cehennem oduna yanmaya cānuñ
Çü cān terk idesin⁴⁵³⁰ yolunda anuñ
10180. Kılāsın cennet içre anda ābād
Ve hem mü'minler içre ḡoyasın ad⁴⁵³¹
10181. Beni de bile al gir od içine
Bular kim yandılar pes yā şuçı ne ⁴⁵³²

[SR 304a]

10182. Nice yüklü ḡātunlar yandı bī-dād
Ḳalurlar cennet içre şöyle ābād
10183. Bugün şabr eyle yarın ḡoş olursın
Girüb uçmaḡa hem raḡmet bulursın
10184. Ve⁴⁵³³ ma'şūm birle düşdi oda 'avrat
Göyüñdi dīn içün pes zī-muḡabbet
10185. Anuñda rūḡına raḡmet Ḥuzādan
Yarın ḡurtuldı odlara cezādan ⁴⁵³⁴

[AÜ 543], [BR 273a]

⁴⁵²⁹ AÜ, BR, HM'de "bu" yok.

⁴⁵³⁰ AÜ, BR: terk idesin>terk terk ide ; HM: terk idesin>terk ide

⁴⁵³¹ HM: ad>yād

⁴⁵³² Bu beyit AÜ, BR, HM'de: *Beni de al bile gir od içine / Bular kim yandılar pes yā suçı ne*

⁴⁵³³ AÜ, BR, hm: Ve>O

⁴⁵³⁴ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

10186. Didiler altı oğlan söyleyübdür⁴⁵³⁵
Beşikde uş işitdük ne diyübdür
10187. Biri Yüsuf ʔanuđı olan oğlan
İkincisin diyem kimdür ol el'ân
10188. Ki Fir'avnda Mâşuʔa bil anı
Didiler söyledi ʔutma gümânı
10189. Üçüncisi⁴⁵³⁶ Ğsâ dördünci Yaħyâ
Bular söyledi çün Hax kıldı ihyâ
10190. Çıraħ zâhide genc oğlan beşinci
O dostlar pes ne resme çekdi renci
10191. Ol 'avrat oğlıdur altıncı oğlan
Neye kâdir degül ol Hıyy u Hınnân
[HM 278a]
10192. Ne isterse kılur emrinde mevcüd
Dilerse ʔođmadın da⁴⁵³⁷ söyledür cüd
10193. Hıdıce anayı Peyğamber aldı
Yalıñuzdı kimesne gelmez oldı
10194. Anuñ çüncim aña küsdi⁴⁵³⁸ ğātunlar
Geçerdi yalıñuz bir nice günler

⁴⁵³⁵ HM: Didiler altı oğlan söyleyübdür>Didiler altı yaşında oğlan söyleyübdür

⁴⁵³⁶ AÜ, BR, HM: Üçüncisi>Üçünci

⁴⁵³⁷ AÜ, BR, HM: ʔođmadın da>ʔođmadan

⁴⁵³⁸ AÜ, BR, HM: küsdi>küsti

10195. Ne yüzden küsdiler añlañ bu hāli
Ki varduñ bir yetīme şöyle hāli⁴⁵³⁹
10196. Ne bilsünler ki göz yok göre anlar
Hadīce ana urbān itdi cānlar
10197. O bir arrāf idi⁴⁵⁴⁰ çün buldı dürler
Hemān aldı döküb çok sīm ü zerler
10198. açan oldu hāmile Fāıma çün
Neler ıldı cihānda ferd-i bī-çün
10199. Hāuñ udretleri çok kimse bilmez
Niānından haber vir veche virmez

[SR 304b]

10200. Resūlu'llāh ki bir gün eve girdi
Hadīce kimse birle söylenürdi
10201. Evet gördi görincek⁴⁵⁴¹ ol yalıñuz
Su'al itdi kimüñle söyleursiz
10202. Didi söyledüğüüm arnumda oğlan
Anuñla söyleürdüm şimdi el'an

[AÜ 544], [BR 273b]

10203. Anuñla eglerem göñlüm hemīşe
Gör anı oğmadan söyler bu işe

⁴⁵³⁹ HM, SR: hāli>hāli

⁴⁵⁴⁰ SR: arrāf idi>arrāfedür

⁴⁵⁴¹ AÜ: görincek>görince

10204. Aña Hıa anı eglence idübdür
Budur kim söyleşür dâ'im gidübdür
10205. 'Alî hazretleri de hem-çünân bil
Resülle söyleşürdi aña ey dil ⁴⁵⁴²
10206. Selâm virdükde alurdı selâmın
İşidürdi Resül anuñ kelâmın
10207. Velîler şâhı ol hatm-i vilâyet
Anuñ gibi iderdi zî-kerâmet
10208. Resülu'llâh hû ma'lumdur cihâna
İderdi tesbîhin fî baḡnı ana
10209. İşidürdi atâsı ol şadâsın
Huzâ zikrini itmişdi ğidâsın
10210. Selâm olsun olar üzre ki dâ'im
Durubdurur muḡabbet üzre kâ'im
10211. Ne kim kılsa aña Qâdir ü Hâdî
Resülu'llâh kılpdur⁴⁵⁴³ uş bu yâdı
- Faşlun Fî Baḡr-i Tavîl**
Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün
10212. İşit Aşḡâb-ı Uḡdûdı niçün böyle dinilmişdür
Ki kızdı bir dere anlar ḡaberde böyle gelmişdür

⁴⁵⁴² 10205/10210 arası beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

⁴⁵⁴³ AÜ, BR, HM: kılpdur>kılubdur

10213. Ki la‘net gelsün ol⁴⁵⁴⁴ hendek kazanlar çün didi Allāh
Nicesi olmasun la‘net dalālet birle tolmışdur

[HM 278b]

10214. Ol Uhdūd kavmi yandurdı yağa mü‘minleri tā kim
Yanar bunlar güler anlar görün kim nice azmışdur

[فُتِلَ أَصْحَابُ الْأُحْدُودِ (4) النَّارِ ذَاتِ الْوُقُودِ (5) إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ (6)]

⁴⁵⁴⁵ *Ḳutīle Aşḡābu’l-Uhdūdi’n-nāri zāti’l-veḡūdi iz hūm*
⁴⁵⁴⁶ *‘aleyhā ḡu‘ūdū*

10215. Ḳatī issıyıldı ol gün yaḡar çün odı ol mel‘ūn
Durub hem hendek üstünde baḡarlar nice yanmışdur

[SR 305a]

10216. Bu naḡle uşta Ḳur‘ānda⁴⁵⁴⁷ ḡaberden eyledüñ şāhid
Kim izḡār ide ol işi anuñ çün bunda yazmışdur

[وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهَدَاءُ]

*Ve hum ‘alā mā yef‘alūne bi’l-mü‘minīne şuhūduñ*⁴⁵⁴⁸

10217. Ve hem bunlar ne kim mü‘minlere işlediler ey yār
Yine hem kendiler şāhid degül kim yā vü varmışdur

10218. Hemān ancaḡ ‘azāb eyler ḡisāb olmaḡ degül ḡacet
Ne lāzım yā ḡisāb itmek ki bunlar şābit olmışdur

[... وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ ...]

Ve mā neḡamū minhum ⁴⁵⁴⁹

⁴⁵⁴⁴ SR’de “ol” yok.

⁴⁵⁴⁵ SR’de bu başlıḡa ilave olarak “ya‘nī la‘net gelsin dir” ibaresi eklenmiş.

⁴⁵⁴⁶ “Kahrolsun yerde hendekler kazıp ateşler yakanlar. Öylesine ateş ki odunları var. O sırada kendileri de kıyısında oturmuşlar.”, (Bürûc, 4-6)

⁴⁵⁴⁷ AÜ, BR, HM’de “Ḳur‘ānda” kelimesi yok.

⁴⁵⁴⁸ “Ve mü‘minlere yaptıklarını seyrediyorlardı.”, (Bürûc, 7)

⁴⁵⁴⁹ “Onlardan intikam alıyorlardı.”, (Bürûc, 8)

10219. Dağı  c almadum mı ben bulardan yā Muḥammed dir
Ben m m 'minler m bunlar ni un ki⁴⁵⁵⁰ oda ŐalmıŐdur

10220. Olar m 'minleri ol dem ki bir kez yağdılar dir H ağ
Bu k firleri ben biņ kez yağam diyu buyurmuşdur

10221. Evet d rl   az b idem cehennem i re odlarda
Y z le postı anlaruņ Şanasın kimse y zmiŐdur

[A  545], [BR 274a]

10222. ŐoĖar⁴⁵⁵¹ etlerin  akrebler yağar y reklerin hem od⁴⁵⁵²
Ėarara y zleri c mle ol işden bunlar itmiŐdur

[...  l   n y m n  b ll   l- z z  l- m id]

 ll  en yu'min  bi'll hi'l- az zi'l- ham d ⁴⁵⁵³

10223. Aņa ill   az b olmaz get rdiyse olar  m n
Olar  un vardur u mağda ki H ağ b yle  ayırmuŐdur⁴⁵⁵⁴

10224. Ser y u k Ők  hem ni met irer başlarına devlet
Ve hem her bire⁴⁵⁵⁵ yetmiş biņ h riler yaradılmıŐdur

10225. G r n  pes ey M selm nlar o Ő adık lar neler  ılmıŐ
H ağ i un yandılar oda ni eler yile tozmıŐdur

⁴⁵⁵⁰ A , BR, HM: ni un ki>ne i un

⁴⁵⁵¹ SR: ŐoĖar>ŐoĖarlar

⁴⁵⁵² A , BR, HM: od>ol

⁴⁵⁵³ "... (Onlardan) yalnızca  st n ve g cl  olan,  g len Allah'a iman ettiklerinden dolay ... (intikam alıyorlardı.)", (B r c, 8)

⁴⁵⁵⁴ SR: Olar  un vardur u mağda ki H ağ b yle  ayırmuŐdur>Olar  un vardurur u mağla ki H ağ eyle  ayırmuŐdur

⁴⁵⁵⁵ SR: her bire>her yire

10226. Yolunda virdiler cānlar rızāsı çün pes Allāhuñ
Evet hem eyle gerekdür olar her ne ki kılmışdur ⁴⁵⁵⁶

[HM 279a]

Faşlun Fī Naşīhat ü Hıatm-i Hikāyet

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

10227. Zamān halkı 'acebdür şimdi ey yār
Niceler buyruğında işlemezler
10228. Evet vardur ne 'aşıklar kim anlar
Hıakuñ yolunda işār ide cānlar
10229. Gel inşāf eyle uş 'ömr oldı zāyi'
Yiter kıl nefsüne yoldaş hevāyı

[SR 305b]

10230. Hıaqqı sevmek inanmağ fi'l içinde
Bulunur pes degüldür dil ucunda
10231. Geçüñ dünyādan āhret isteñ āhret
Ki yarın çekmeyesiz anda fūrkat
10232. Uyan dünyāya mağbün oldı mağbün
Ki şoñra olıardur şöyle mağzün
10233. Evet kılmaya aşşı anda añmağ
Uyanuñ hem sizde yegdür uyanmağ
10234. Degül geçmek cihāndan kıoya mālı
Hemān fağre tütub⁴⁵⁵⁷ ol demde hāli

⁴⁵⁵⁶ AÜ, BR, HM: Evet hem eyle gerekdür olar her ne ki kılmışdur>Evet hem eyleme gerek gör olar her ne ki itmişdür

⁴⁵⁵⁷ AÜ, BR, HM: tütub>dutub

10235. Oda hoşdur ki pes az ola mālı
Hisābı az olur hoş ola hālī
10236. Budur geçmek ki qalbi ola hālīş
Nenüñle ide bilseñ eyle çalış
- [AÜ 546]⁴⁵⁵⁸, [BR 274b]
10237. Eger māni‘ olursa māl ü emlāk
Ezelde olmaya hem aña ğam-nāk
10238. İlāhī sen uyar uş bizi bundan
Ki sensin eyleyen qullara ihsān
10239. Saña Ğaffār u Settār oldu çün ad
Esirge yā İlāhī eyle āzād
10240. Yine naql idelüm evvel ki qālī
Olupdur ehl-i ‘ilmüñ qadr-i ‘ālī
10241. Hikāyet eylemezden öñ budur söz
Kim ‘ilm ehlin añubduq tā tütüb yüz
10242. Yine andan biraz naql ola izhār
Biri⁴⁵⁵⁹ cehl āfetinden seni qurtar
- [HM 279b]
10243. Bula tā qadr-i ‘ilmüñ duymaduñ mı⁴⁵⁶⁰
Dağı cehl etmegine toymaduñ mı

⁴⁵⁵⁸ AÜ nüshasında bu sayfa noksandır.

⁴⁵⁵⁹ BR, HM: Biri>Yüri

⁴⁵⁶⁰ SR: Bula tā qadri ‘ilmüñ duymaduñ mı>N’ola tā qadri ‘ilmüñ dimedüñ mi

Faşlun Fī Meclis-i ‘İlm⁴⁵⁶¹

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

10244. İſitgil⁴⁵⁶² yine bir naqlı diyem iſidesin anı⁴⁵⁶³
Ki tā sen⁴⁵⁶⁴ ‘ilm meclisin bilesin kim ey yārānı
10245. Zikir hem ‘ilm meclisin didiler bir çemendür ol
Ki uçmağdan haber böyle virür ol server-i ma‘nī
10246. ‘Alimler ſoħbet-i yārānenüñ gibi dürür miſli
Ki raħmet yağmurıdır dir dirildür mevt olan cānı
- [SR 306a]
10247. Murād yağmurdan uſ añañ ne dimekdür nedür ħālī
Naſiħatdür murād andan ki bunlar diyiser anı
10248. Bularuñ her ki katna günāh ile gelür yāra
Günāhsuz gidiser girü olursa ger ki miħmānı ⁴⁵⁶⁵
10249. Resülden bir rivāyet var ħadiſ uſ bile naql eyler
Bir ‘ālim gör ki ol söyler ‘ilminden kılſa naqlini ⁴⁵⁶⁶
10250. O demde gelse bir meyyit naſiħat eyler iken ol
Oturmağ yeg mi meclisde yāħuz anuñ namāzını

⁴⁵⁶¹ Bu baſlık SR’de: “Faſlun Fī Fazīletü’l-Meclis-i ‘İlm ve Bihi”

⁴⁵⁶² HM: İſitgil>İſit

⁴⁵⁶³ BR, HM: iſidesin anı>iſit sen anı

⁴⁵⁶⁴ SR: sen>pes

⁴⁵⁶⁵ BR, HM: Günāhsuz gidiser girü olursa ger ki miħmānı>Günāhsuz giri olursa ger ki miħmānı

⁴⁵⁶⁶ 10249/10251 arası beyitler, ſu hadise iſaret etmektedir: “Bir ālimin meclisinde, (*ilim tahsil etmek veya dinlemek için*) hazır bulunmak, bin rek’at namaz kılmaktan, bin hastayı ziyaret etmekten ve bin cenaze namazında hazır bulunmaktan daha faziletlidir.”; İmam Gazālī, İhyā’u Ulūmi’d-dîn, İlim Öğrenmenin Fazileti (çev. Mehmet A. Müftüoğlu), Bedir Yayınevi, İstanbul, 1974.

10251. O meclisde oturmağın sevābı bil cenāzeden
Dağı artuğ durur añlañ var öğren imdi sen anı ⁴⁵⁶⁷
10252. Ve hem⁴⁵⁶⁸ biñ gün oruçdan da ziyāde biñ dağı şayru⁴⁵⁶⁹
Şūra varmağdan artuğdur dağı virmek biñ altunu
[AÜ 547]⁴⁵⁷⁰, [BR 275a]
10253. Ve biñ kez hacca varmağdan ğazādan hem dağı biñ kez
Bulardan şöyle efdaldür gel imdi oğu Qur’ānı
10254. Anuñ çün Tañrınıñ birliğı⁴⁵⁷¹ ‘ilmiyle bilinür çün
Dağı ‘ilmiyle eylerler o kim kılsa a‘mālını
10255. Eger kim bir kişi ‘ilmi⁴⁵⁷² şu niyyet üzre öğrense
Şoram bir kimseyi mülzem kılam diyüb o kim ya‘ni ⁴⁵⁷³
10256. Yā bir Sulţān katında ol ki hürmet bulmağ içinse⁴⁵⁷⁴
Yā hil‘at māl tavar alam dise yāhuz kelāmını
10257. Ol ‘ālim tamluğdur dir buyurmuşdur Resūlu’llāh
Bilirken Hağğı bātılı olmaz yine Hağğānı
10258. Odur pes dünyevı ‘ālim anı dünyāya harc eyler
Ol eyle olıcak yāra yā n’itsün girü⁴⁵⁷⁵ qalanı

⁴⁵⁶⁷ Bu beyit SR’de: *O meclise oturmağın sevābı biñ cenāzeden / Dağı artuğdur añlañ var öğren imdi sen anı*

⁴⁵⁶⁸ SR: Ve hem>Dağı

⁴⁵⁶⁹ HM’de “şayru” yok.

⁴⁵⁷⁰ AÜ nüshasında bu sayfa noksandır.

⁴⁵⁷¹ SR: birliğı>birliğı hem

⁴⁵⁷² SR: ‘ilmin>‘ilmi

⁴⁵⁷³ 10255/10257 arası beyitler, şu hadise işaret etmektedir: “Resūlullāh (sav) buyurmuştur ki: Bir tartışmada soru sorup üstünlük kurma, bir hükümdarın katında hürmet bulma ya da iltifat, mal, mülk elde etme niyetleriyle ilim öğrenen âlim cehennemliktir.”; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

⁴⁵⁷⁴ SR: bulmağ içinse>bulmağ için

⁴⁵⁷⁵ BR, HM: girü>kārı

10259. Oğumağ ola pes li'llāh 'amel çün dağı hem bi'llāh
Naşihat çün dağı yāra ğarazsuz eyleye anı ⁴⁵⁷⁶

[HM 280a]

10260. Şağınıñ ey Müselmānlar bu dünyā aldar uş sizi
Ma'āşñuzdan artuğa tama' itmek o yalanı

10261. Kişiye söyledür tiz tiz nümüsın yire dökdürür
Hadīs var haqqına anuñ işit terk eyle yalanı

**Qāle'n-Nebiyyu 'Aleyhi's-selāmu: E'd-dünyā cīfetün ve
ṭālibuhā kilābun ⁴⁵⁷⁷ ve 'ani'd-dünyā mel'ünün ve'l-
muḥibbü mel'ünün⁴⁵⁷⁸**

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

10262. Ki ya'ni dünyā⁴⁵⁷⁹ cīfedür didi ol
Anuñ ṭālibleri kelb ola ey kul

10263. İşit şānincisinde didi anı
Beyān itdi aña muḥib olanı

[SR: 306b]

10264. Didi ol Seyyidü'l-ebrār⁴⁵⁸⁰ bu yadı
Ki dünyā ya'ni mel'ün oldı adı

10265. Muḥabbet eyleyende ola mel'ün
Bu mel'ündan murād hışm ola ol gün

10266. Bu sözden redd olunmaz kesb-i kārı
Helālden ger kazansa şöyle arı

⁴⁵⁷⁶ Bu beyit AÜ, BR, HM'de yok.

⁴⁵⁷⁷ "Dünya bir cīfedir, onun talipleri ise köpeklerdir." ; Aclûnî, a.g.e., 1/409.

⁴⁵⁷⁸ "Dünya ve içindekiler mel'undur, onu sevenler de mel'undur."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

⁴⁵⁷⁹ SR: dünyā>dünye

⁴⁵⁸⁰ BR, HM: Seyyidü'l-ebrār>Seyyid-i ebrār

10267. Zekāt iḥrāc idüb hem itse ḥacc ol
Taşadduḡ birle hem fetḥ ola key yol

10268. Bulurlar cennet ü ḥūri vü dīzār
Namāzdan ger kim olmazlarsa bī-zār

10269. Kazancında namāzın ḳomaya ol
Eger ḳorsa ḥarāma irişür yol

[AÜ 548], [BR 275b]

10270. Olar çün didi dir ḥıṣm-ı muḳarrer
Hemān dünyā ola göñlünde kerrār

10271. Taşadduḡ yā zekāt ger yā şalātı
Añarlarsa gelür göñlüne ḳati

10272. Hemān dünyādur ancaḳ anda maḳşūd
Anuñ çün dendi mel‘ün lafz⁴⁵⁸¹ key tut

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

10273. Gör kemāl-i ḳudretinden bizi insān eyledi
Luṭf idüb imān u Ḳur‘ān bunca iḥsān eyledi

10274. Hem Muḥammed kim Ḥabībūñ gönderüb eyler mu‘in
‘Aleme raḥmet ü ni‘metdür ki yeksān eyledi

[HM 280b]

Fī Ahvāl-i Sāhī ‘Alā Bāhr-i Ḳaşīr

Me fā ‘i lün / Me fā ‘i lün / Fe ‘ū lün

⁴⁵⁸¹ SR: lafz>adı

10275. Gel imdi şimdiden girü işit sen
İşidüb tutmayanun naqlin ey cân
10276. İşidüb kim ki tutmazsa kelāmı
Yarın maşşerde ol rāhat ola mı
10277. Şoqarlar kulağına şişi oddan
Şağından tā şolundan çıka andan
10278. Kılan zecrinden artuq olısar bu
Namāz kıl dā'im eyle Hāqqa tapu ⁴⁵⁸²
10279. İşidüb tutmayan⁴⁵⁸³ böyle olısar
Kaçan dünyādan ol kabre iriser ⁴⁵⁸⁴
10280. Evet alçaqlığıla faqrı bilgil
Bularun Qadr-i a'ladur işitgil

[SR 307a]

10281. Cemī' faqr ehlinun faqr-i Resuldür
Bu yol içinde alçaqlık usuldür
10282. Eger dervişlere bir kimse buğızı
Kılursa⁴⁵⁸⁵ yarın ola kara yuzi
10283. Sebeb niçün olur kara bil ol er
Anun çün gör hadiş naql itdi server
10284. Severse ire imānı kemāle
İriştüre anı qurb-i cemāle

⁴⁵⁸² Bu beyit SR'de yok.

⁴⁵⁸³ SR: tutmayan>dutmayan

⁴⁵⁸⁴ AÜ, BR, HM: Kaçan dünyādan ol kabre iriser>Kaçandan ol kabre iriser

⁴⁵⁸⁵ AÜ, BR, HM: Kılursa>Kılur

[AÜ 549], [BR 276a]

10285. Nitekim uşta Peyğamber buyurdu

Ne yüzden Ƙadr-i a'lāsın duyurdu⁴⁵⁸⁶

Ƙāle'n-Nebiyyu 'Aleyhi's-selām: *Hubbu'l-fuƘarā'i mine'l-îmān ve buğzu'l-fuƘarā'i mine'l-küfri* ⁴⁵⁸⁷

10286. Oları sevmek îmandan didi ol

Velî buğz itse küfre irişür yol

10287. Cemî'i Ƙalkuñ uş ecri bilindi

FaƘîrler gizlidür böyle dinildi

10288. Benümdür anlar uş hem ben olaruñ

Bu resme didi Allāh ola yāruñ

10289. Aña şāhid görürseñ uşta yazdum

MuħaƘƘaƘdur olar kim bunda Ƙazdum

[HM 281a]

Ƙāle'n-Nebiyyu 'Aleyhi's-selām: *Felemmā ħalaƘa'llāhu'l-Ƙaleme fe emerahu bi'l-kitābi fe Ƙāle'l-Ƙalemu İlāhî eyyi şey'in ektübü fe Ƙāle'llāhu Te'ālā ektübü'ş-şefā'ate'l-enbiyā'e ve'l-kerāmete'l-evliyā'e ve'l-muħabbeti'l-etƘiyā'e ve'l-cenneti'l-ağniyā'e ve'l-eslıyā'e fe kāle eyyi şey'in ektübü'l-fuƘarā'e Ƙāle'llāhu Te'ālā veche lî ve enālehum* ⁴⁵⁸⁸

10290. Didi ol ƘaƘ Te'ālānuñ Resüli

Ki ol her sırra bulmuşdur vuşüli

⁴⁵⁸⁶ AÜ, BR, HM: duyurdu>Ƙayurdu

⁴⁵⁸⁷ "Nebî (sav) buyurdu ki: Fakirlerin sevgisi îmandan, kini de küfürdendir."; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

⁴⁵⁸⁸ "Nebî (sav) buyurdu ki: Ta ki Allah (cc) kalemi yarattığında ona yazmasını emretti. Kalem dedi: İlāhî! Ne yazayım? Allahu Teâlâ buyurdu ki: *Nebîlerin şefâatini, evliyâların kerâmetini, takvâ sahiplerinin muħabbetini, cennetin zenginliklerini, cömertleri yaz!* Kalem dedi: *Fakirler için ne yazayım?* Allahu Teâlâ buyurdu ki: *Onlar için benim rızamı ve nûrumu yaz!*"; (Hadisin kaynağı bulunamadı.)

10291. Kaçan itdi qalem halk ol Te'ālā
Aña emr eyledi yazmaq ol a'lā
10292. İlāhī ne yazam dir ol qalem bil
Olunsun uş qamusı bunda te'vīl
10293. Didi yazğıl şefā'at enbiyāya
Ve hem yazğıl kerāmet evliyāya
- [SR 307b]
10294. Ve hem dir yaz muhabbet etkīyāya
Ve cennet aġniyāya eşhiyāya
10295. Şular kim gele haqqından ġinānuñ
Olurlar yāri pes ol ġün cinānuñ
10296. Faqīrlər çün nedür yazmaq beyāna
Buyurdı ol sa'at Hıayy ü tūvāna
10297. Benümdür anlar uş hem ben olaruñ
Zehī devlet kim ol Hıağ ola yāruñ
- [AÜ, 550], [BR 276b]
10298. Faqīrlər üç tavā'ıfdür bu zāhir
Diyem evvelden uş tā ola āhir
10299. Biri oldur ki mālı olmaya bil
Evet şabr u tevekkül ide ey dil
10300. Hıağnuñ emrinde vü sünnetde hāzır
Olar üzre ki Hıağ rahmetle nāzır
10301. Meşāyiğ didi ammā bir rivāyet
Bu andan mu'teberdür kıl ri'āyet

10302. Faķir vardur vüçüddan ola fānī
 Kaṃu varluğı yağma ola ya‘nī

[HM 281b]

10303. Ki ğarķ ola o baħr-i bī-kerāne
 Odur faķre tamām irmiş büvāne

10304. Didi Őeyħ Cüneyd ol sırr-ı ārı
 Bu naķl anuñ dilinden oldu cārı

10305. Kačan faķri tamām irse kemāle
 Hemān Allāh ҡalur bāķī o ğāle

**Kaķale’l-Cüneyd el-Baędādī Raħmetu’llāhi ‘Aleyhi: İzā
temme’l-fuķarā’i fe hüva’llāhu ⁴⁵⁸⁹**

10306. Bunuñ naķliñ ne lāzım eylemek ҡāl
 Bu bir Haķķānī ğālet ğāl-i aħvāl

10307. Ki bu yüzden olandur didi ki Haķ
 Ki ben anuñ benümdür ol muħaķķaķ

10308. Faķirler vardur amma tālīhinden
 Olunmaz yarın anlar Őālīhinden

10309. Olar hem bunda mağbün hem-çün anda
 ‘Amelden oldılar ğāl-i cihānda

10310. Ne dünyā birle Őād⁴⁵⁹⁰ anlar ne āħret
 Eger biñ kez diseñ yok ‘ār u ğayret

[SR 308a]

⁴⁵⁸⁹ “Cüneyd-i Baędādī Raħmetu’llāhi Aleyh Buyurdu ki: Fakirliği tamam olan, işte o Allah’tır.”; (Büyük mutasavvıflardan Cüneyd-i Baędādī’ye atfedilen sözün kaynağı bulunamadı.)

⁴⁵⁹⁰ AÜ, BR, HM: Őād>Őāz

10311. Nitekim didi ur'an⁴⁵⁹¹ fi'l-ma'anī
Keremden yād idübdür⁴⁵⁹² Allāh anı

[... َسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ]

**avluhu Te'ālā: asira'd-dünyā ve'l-āhirate zālīke hüve
usrānu'l-mübīn⁴⁵⁹³**

10312. Var imdi izmet eyle bir uluya
Ki cānuñ 'ışk-ı ālīñ anda duya⁴⁵⁹⁴

[AÜ 551], [BR 277a]

10313. Gidesin dünyādan şağ u selāmet
İki 'ālemde olmazsın⁴⁵⁹⁵ melāmet

10314. Oları sevgi sevmekdür Resūlī
Ve hem oşoğrı aęęa ire yolu

10315. Eger buęż itseñ Allāha ılırsın
Yarın sen seni zulmetde bulursın

10316. Olara atma ař⁴⁵⁹⁶ dosta doęunur⁴⁵⁹⁷
Ki dost anlar ile her dem biledür

10317. Olurlar aęęıla pes gice gündüz
Zīra kim dönderübdürler olar yüz

[HM 282a]

10318. Gör iřit⁴⁵⁹⁸ imdi pes āyāt-ı kübrā
İşitmezdüm dimezseñ anda řoñra

⁴⁵⁹¹ SR: ur'an>ur'anda

⁴⁵⁹² AÜ, BR, HM: yād idübdür>yād ider

⁴⁵⁹³ "O, dünyayı kaybetmiştir, āhireti de. İşte bu, apaçık bir kayıptır.", (Hac, 11)

⁴⁵⁹⁴ AÜ, BR, HM: duya>uya

⁴⁵⁹⁵ AÜ, BR, HM: olmazsın>olmasun

⁴⁵⁹⁶ SR: aç>aşı

⁴⁵⁹⁷ AÜ, BR, HM: doğunur>oğunur

⁴⁵⁹⁸ AÜ, BR, HM: işit>İşde

[... إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ]

⁴⁵⁹⁹Қавлуһу Те‘ālā: *İnna’llāhe me‘a’ş-şābirīne* ⁴⁶⁰⁰ ve қāle
‘Aleyhi’s-selām: *Men kāne li’llāhi kāne’llāhu lehu* ⁴⁶⁰¹

10319. Olar Allāha dönderdi yüzüni
Helāl üzre baқar baқsa gözünü
10320. Şular kim Hаққıla ola bil anı
Olarla ola Hақ ııtma⁴⁶⁰² gümānı
10321. Senüñ ta‘nuñ hemān ancaқ hāseddür
Zīra cismüñ hemān қuru ceseddür
10322. Ne vardur hālet-i ‘ışқdan şafāsı
Evet çoқdur ki bu dünyā cefāsı
10323. Çü yoқdur sende ol ‘ışқ-ı İlāhī
Қuru қapsın olursañ ger sipāhī
10324. Gerek beg ol müderris ger ki қāzı
Gerek müftī bahādur yāhū ğāzi
10325. ‘İbādet çün gelübsün bunda ey yār
Eger қılmazsan⁴⁶⁰³ oldun şöyle evkār
10326. Şorulmaz saña ‘ilmüñden ve illā
‘Amelden şorulur ol demde fi‘lā

[SR 308b]

⁴⁵⁹⁹ Bu āyet-i kerīme, AÜ, BR, HM nüshalarında “İnna’llāhe me‘a’ş-şāliḥīne” olarak yazılmış.

⁴⁶⁰⁰ “Şüphe yok ki Allah, sabredenlerle beraberdir.”, (Bakara, 153)

⁴⁶⁰¹ “Nebî (sav) buyurdu ki: Kim Allah için olursa, Allah da onun için olur.” ; Şeyh Hâlid, *Mektûbât*, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi Yazma Eserler Bölümü, No:003, vr.30.

⁴⁶⁰² AÜ, BR, HM: ııtma>dutma

⁴⁶⁰³ SR: қılmazsan>қılmaz

10327. Dimezler⁴⁶⁰⁴ anda bu beg yāhū kâzı
Anuñ çün kılmadı bunlar namâzı
10328. Cemā‘atden ırağ olmağ bulara
Hemān ‘ār eylemekdür āşikāra
[AÜ 552], [BR 277b]
10329. Resūlden enbiyādan ulu olmaz
Cemā‘atle kıılır ol evde kıılmaz
10330. Cemā‘at tāriki bir ‘ām u hāşa
‘Azāb olmağda bilsün iş bu nāsa
10331. Nā-maḥremden şaқın miskīn gözüñi
Belāya uğradursın kendüzüñi
10332. Gözüne aқа қайнар қурşun anuñ
Yarın anda budur aşlı beyānuñ
10333. Elüñ çek hem ḥarāma şunma zinhār
Ribāyı iş idinme olma murdār
[HM 282b]
10334. Şalātı terk idenlerden şaқınğıl
Yüzüne baқma қardaşuñsa қоғıl
10335. Heves itme cemā‘at terkine sen
Özüñe ‘ādet eyle ḥulқ-ı aḥsen
10336. Görüñ naқl ideyin uş bir rivāyet
Mūsā peygamber itmişdür ḥikāyet

⁴⁶⁰⁴ AÜ, BR, HM: Dimezler>Dimez

10337. Aña ol Ferd ü Hādī didi bir söz
Ne söz kim alb anuñla bulısar göz

10338. Gönüller açılır ya‘nī ol işden
Gönül şayfa ire urtula ışdan

10339. Egerçi ger şalātı şöyle fi‘l-vaqt
ılanlar olmasaydı vaqt-i ber vaqt

10340. azā idenlere ire belālar
Olaruñ hürmetindendür aralar

10341. İlāhī şol ki ılmaz didi Mūsā
Nedür aḥvāli anlar nefse uysa

10342. Didi yā Mūsā şorma anı benden
Olar benden ıradur ben olardan

10343. İrağum didi Allāh gör bu ḥāli
Ne yüzden naql ider Allāh maāli

10344. Resūlu‘llāh sizüñ çün gice gündüz
Dürüşür siz niçüñ ğāfil olursuz

[SR 309a]

10345. Hiç añmazsız⁴⁶⁰⁵ ki ümmet dir mi bize
Gelinek her açan ol demde yüze

[BR 278a]

10346. İlāhī ‘aybımızdan olma bī-zār
Çü sensin Ğāfir u Ğaffār u Settār

[AÜ 553]

⁴⁶⁰⁵ SR: añmazsız>añmazuz

Beyit

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

10347. Nikāb açdı cemālinden yine cānān elinden yār
 Ḳanı 'āşık anı ister virür yoluna baş u cān
10348. Ḳanı er kim bu çevgānı şala meydanda koyub baş
 Ḳanı ol ḳalb-i ḫāliş kim aña miḫmān ola Sulṫān

Faşlun Fī Beyān-ı Ahvāl-i Ma'nī ⁴⁶⁰⁶

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

[HM 283a]

10349. O gice Leyl-i Mi'rāc içre ol nūr
 Aña şāhid olupdur raḳḳ-ı menşūr
10350. Çün ol vaşla irer ol nūr-ı ḫāzret
 Degüldür ol bu ḫalka illā raḫmet
10351. Kim ol bu cümle nāsa raḫmet-i ḫāş
 Budur uş ḳul anuñ ḫaḳḳında ey nās

[وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ]

Ḳavluhu Te'ālā: *Ve mā erselnāke illā raḫmeten li'l-'ālemīn* ⁴⁶⁰⁷

10352. Ve hem⁴⁶⁰⁸ Mi'rācın işbāt ider Allāh
 Bu āyet birle uşta Ḥāzretu'llāh
10353. Eger küffār iderler aña inkār
 Olaruñ oldı Me'vāsı hemān nār
10354. Aña taşdıḳ ider pes cümle mü'min
 Budur uşta o şāhid dürr-i meknūn

⁴⁶⁰⁶ Bu başlık SR'de: "Faşlun Fī Ahvāl-i Ma'nī"

⁴⁶⁰⁷ "(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.", (Enbiyâ, 107)

⁴⁶⁰⁸ AÜ, BR, HM'de "hem" yok.

[سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ...]

Қавлуһу Те‘ālā: Sübhāne’llezi esrā bi-‘abdihi leylen
mine’l-mescidi’l-ḥarāmi ⁴⁶⁰⁹

10355. Çün irdi ol yüce Sultāna ol şāh

Kelām itdi aña luṭfindan Allāh

10356. Ḥaber virsen bulara yā Muḥammed

İşidüb şād ola pes anı ümmet

10357. Benüm emrūme itsünler itā‘at

Senüñ sünnetlerüñe hem ri‘āyet

10358. İrişe fazlum anlar ola bī-ḥavf

Senüñ şaffuñla ṭutsunlar⁴⁶¹⁰ olar şāf

[BR 278b], [SR 309b]

10359. Buyurdı Muştafā ey cāvidāni⁴⁶¹¹

Fedādur ümmetümüñ saña cāni

[AÜ 554]

10360. Baña yol gösterivir ola aḳreb

Kim ol yoldan irişsün saña aḥbāb

10361. Bu yüzden didi ol dem aña ol Ḥaḳ

Bu naḳlüñ ma‘nīsın fehm it oñat baḳ

Қәле inne min kesreti’l-ḳulūbu li’ecli ⁴⁶¹²

⁴⁶⁰⁹ “Bir kısım âyetlerimizi kendisine göstermek için, kulunu bir gece Mescid-i Haram’dan, çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa’ya götüren O (Allah) yücedir.”, (İsrâ, 1)

⁴⁶¹⁰ AÜ, BR, HM: ṭutsunlar>dutsunlar

⁴⁶¹¹ AÜ, BR, HM: cāvidāni>cāvizāni

⁴⁶¹² “Allah (cc) buyurdu: Şüphesiz (benim için) kırılan gönüller sebebiyle...” Bu başlık, Hz. Musa’nın Allah’a (cc) “Yâ Rab! Seni nerede arayayım?” sorusuna karşılık olarak Allah (cc) tarafından Hz. Musa’ya verilen cevaba ithafen Hadis-i Kudsî olarak geçmektedir. Allah’ın (cc) Hz. Musa’ya verdiği şu cevap hadisin esasını teşkil etmektedir: “Beni kalbi kırıkların yanında ara!”; Ebû Nu’aym Ahmed b. Abdullah el-İsbahânî, Hilyetü’l-Evliyâ ve Tabakâtü’l-Asfiyâ, II/364, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 1989.

10362. Beni şınık gönüllerde bulalar
Benüm çün şınmış ola çün olalar
[HM 283b]
10363. Kim isterse bula gönül yolundan
Geçe kalb ile rüh ‘aql elinden
10364. Benüm nürum ile baña irişe
Ledünnî ‘ilmine dâ’im dürişe
10365. Ma‘ānî yolların fetḥ ide bir bir
Budur söz kim didüm uş anı taḫrîr
10366. Muḫābil geldi pes esmā şifāta
Anuñ çün oldı mir’āt ol da zāta
10367. Sülük idenler ol esmā yolundan
Bulardur yılayan vaḥdet gülünden
10368. Daḫı anca kelām oldı o gice
Diyem uş bir rivāyet añla nice
10369. Bu naḫli kim didüm bir kaç kelāma
Ki Mi‘rācdan eger ḫāşşa vü ‘āma
10370. O sözlerden bularda bir ḫaber dir
Ki her bir rāvî bir yüzden mu‘abbir
10371. Ki ḫoḫsan biñ kelām itdi Te‘ālā
Ḥabîbiyle o gice Rabb ü Mevlā
10372. Otuz bindi şerî‘at fî maḫālî
Ṭarîḫat hem otuz biñ ḫurb-ı ḫālî

10373. Hāḳīḳat hem otuz⁴⁶¹³ biñ söylenen söz
O sırdan biliserdür kim dutar yüz

10374. Giderse kim ki ol uş ola sālik
Hicābın ref^c ide ol demde Hālīḳ

[BR 279a]

10375. Ayā şūfī dūrüş imdi bu ‘ilme
İçerden ḳıl nazār sen bu ṭılsıma

[AÜ 555], [SR 310a]

10376. Ne resme bağlamışdur anı üstād
Külüng al ele ol bu yolda Ferhād

10377. Dūrüş cehr ile zıkr it gice gündüz
İrişe nūrı anuñ ḳalbe düpdüz⁴⁶¹⁴

10378. Gidergil māsivā’llāhı vüçüddan
Başuñ ḳaldurmağıl⁴⁶¹⁵ dā’im sücüddan

10379. Ki ya’nī her şalātı hem nevāfil
Bulardan olma hiçbir demde ğāfil

[HM 284a]

10380. Ve hem heb meskenet olsun her işüñ
Bu resme olsun ol dosta varışuñ

10381. Çü bildüñ yolu var imdi yarağ it
Meşāyih baş idüb andan yola git

10382. Yā ‘ālimler öñünde öğren anı
Anuñla ḳıl ‘amel ey yār-ı cānı

⁴⁶¹³ SR’de “otuz” yok.

⁴⁶¹⁴ AÜ, BR, HM:düpdüz>dübdüz

⁴⁶¹⁵ AÜ, BR, HM: ḳaldurmağıl>ḳaldurmasın

10383. İkisinden bile pes olma maħrūm
Kim odsuz yanmaz āħir gördüñ⁴⁶¹⁶ uş mūm
10384. Zīra iş bu kapanmuş göz ne görsün
‘Aceb mi ħayr işin ol şerre yorsun
10385. Oturmuşdur ħamu üstād öñünde
Olardur ħayr olan işi şoñunda
10386. Eger üstādsuz uş bu yol olaydı
Velīlerle ħamu ‘ālem ŧolupdı ⁴⁶¹⁷
10387. Ne ħācetdi Mūsāya Hızrı bulmaħ
Nebīyken varub aña teslīm olmaħ
10388. Kelīmu’llāh ve hem peygamber idi
Ĥuzānuñ ħullarına rehber idi
10389. Yine ‘ilm-i ledün isteri Ĥaħdan
Ĥāberdār ol var imdi añlamaħdan
- Faşlun Fī Beyān-ı Şerī‘at ü Tārīħat ü Ĥaħīħat**
Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün
10390. Şerī‘at ħavlidür bil ol Resülün
Ki Ĥaħ emrinle ol vaşla vuşülün
10391. Tārīħat fi‘lidür bil hem ħaħīħat
Olupdur ħāli bu naħlüm ħaħīħat
10392. Tārīħat olmaya bī-şer‘-i bāyık
Tārīħatsüz ħaħīħat hem ey şādık

⁴⁶¹⁶ SR: gördüñ>görüñ

⁴⁶¹⁷ 10386/10389 numaralı beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

[SR 310b]

10393. Şerī'at ögredür her emri lâ-şek
Tariķat gösterür 'aynın⁴⁶¹⁸ ki bī-şek

10394. Haķiķatden olunmaz kâl ü kıl uş
Huzā virsin bu gönlüñ eyleye cūş

[BR 279b]

Faşlun Fī Beyān-ı 'Ulemā-i Kibār

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

[AÜ 556]

10395. Mezāhib şāhibi dört ulu 'ālim
Bular cümle belādan oldı sālīm

10396. Biri İmām-ı A'zām biri Mālik⁴⁶¹⁹
Birisi Şāfī'ī añla ey sālīk

10397. İmām-ı Hanbeldür dördünci⁴⁶²⁰ 'ālim
Sevenler ola hāş sevmezse zālīm

10398. Bu dört sulţāndur ümmet āfitābı
Olardan oқunur 'ilmüñ kitābı

[HM 284b]

10399. İmām A'zām için var iki sulţān
Ebū Yūsuf Muḥammed biri ey cān

10400. Bular yārıdur anuñ şöyle maķbūl
Sa'ādetlü kerāmetlü olar ḳul

⁴⁶¹⁸ SR: 'aynın>'aynī

⁴⁶¹⁹ SR: Biri İmām-ı A'zām biri Mālik>Biri İmām-ı A'zām hem biri Mālik

⁴⁶²⁰ SR: dördünci>ol dördünci

10401. Velīlerdür olar kim oldı mezkūr
Olar çün oldı müştāk cennet ü hūr
10402. Çirāğıdur olar bu kā'inātuñ
Sebeb ihyāsına anca memātuñ
10403. Çok artura⁴⁶²¹ olaruñ anda kadrin
Resülüñ gördiler uş vech-i bedrin
10404. Mu'in⁴⁶²² oldı olar iş bu tariķa
Yüceltdiler olar şer'i tariķa
10405. Olardan ğayrı 'ālimler ne kim var
Selām olsun dağı biñ kerre tekrār ⁴⁶²³
10406. Mübārek rūhlarına şöyle dā'im
Olardı Hāķ tariķ üstünde kā'im
*Raḥmetu'llāhi 'Aleyhim Ecma'in Āmīn Yā Mu'in*⁴⁶²⁴
- Beyit**
Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lūn
10407. Gör kemāl-i kudretinden bizi insān eyledi
Luṭf idüb imān u Qur'an bunca ihsān eyledi
10408. Hem Muḥammed kim Hābībūñ gönderüb eyler mu'in
'Āleme raḥmet ü ni'metdür ki yeksān eyledi

[SR 311a]

**Faşlun Fī Rū'yeti'n-Nebī 'Aleyhi's-selām Şeyḥ Hüseyin
Bin Aḥmed**

⁴⁶²¹ AÜ, BR, HM: artura>artursun

⁴⁶²² SR: Mu'in>Mu'ayyen

⁴⁶²³ 10405 ve 10406 numaralı beyitler AÜ, BR, HM'de yok.

⁴⁶²⁴ "Allah'ın rahmeti cümlesinin üzerine olsun! Āmīn yā Mu'in!"

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün

10409. Bu nazmı kim beyān itdüm kitāba
Huḫzā faẓl ide luṭfiñ bī-'iṭāba

10410. Dinildi bunda uş bil bunca āyet
Ḳamu Ḥaḫ yola eylerler delālet

[BR 280a]

10411. Eḫādīşden de naḫl oldı ma'āni
Ne deñlü añılupdur idem anı

[AÜ 557]

10412. Nihāyet bula andan bu beyānum
Eger zāhir ve ger bāṭın 'ayānum

10413. Eger cümle derilse ḫalk-ı 'ālem
Midād olsa deñizler olsa i'lām

10414. 'İlimden naḫl olan bir ḫaṭre bī-şek
Ki 'ilmü'llāha yok ğāyet bilā-şek

10415. Muḫaşşal ḫaṭreden ḫaṭre olur yād
O ḫaṭre añı baḫr ancaḫ olur ad⁴⁶²⁵

[HM 285a]

10416. Çü düzdüm bu kitābı ḫasbī li'llāh
Tamām oldı bu kez elḫamdüli'llāh

10417. Muḫabbetdendür ammā bu nişānum
Evet ben kim olam yā 'ilm ü şānum

10418. Hemān añmaḫdur ancaḫ ol Ḥabībi
Kim andan olur eşyānuñ naşībi

⁴⁶²⁵ AÜ, BR, HM: ad>yād

10419. Ola ki ben za‘ife feyz-i Hālîk
İrüb qalbüm ola fi‘le muṭābîk
10420. İçerden taşradan çün ola birlik
Hemān ol dem olur Haqqānî dirlik
10421. Bu kez umdum Huzādan iş bu kālî
Qabul ide ve göñlüm ola hālî
10422. ‘Amel kim olmaya maqbûl ne hāşıl
Ol işden olmaya ol dosta vāşıl
10423. Bu efkârı çün itdüm⁴⁶²⁶ irdi uyhu
Gözüm yumdum budur uyhu için hu
10424. Açılmış cennetüñ gördüm qapısı
İrişdi misk ü hem ‘anber qoqusı
10425. Müzeyyen şöyle kim envār ider bark
Olur cevfi taşından ol sa‘at fark

[SR 311b]

10426. Hemān gördüm o cennet āfitābı
Münevver kıldı dehr-i vech-i tābı
10427. Durur cennet içinde qadd-i Tübā
Mu‘aṭṭar kıldı bāğ-ı zülf-i ṭībā ⁴⁶²⁷

[BR 280b]

10428. İki yanında dört server dururlar⁴⁶²⁸
Bularuñ vech-i aya ta‘n ururlar

⁴⁶²⁶ AÜ, BR, HM’de “itdüm” yok.

⁴⁶²⁷ SR: zülf-i ṭībā>misk-i ṭībā

⁴⁶²⁸ AÜ, BR, HM: dururlar>ṭururlar

[AÜ 558]

10429. Şağında ol Ebū Bekr u ‘Ömerdi
Ki böyle olmak⁴⁶²⁹ ol dā’im umardı

10430. Şolunda ol ikiden biri ‘Osmān
‘Alīdür hem biri bildüm o merdān

10431. Nice gördümse şöyle kalmışum ben
Ayak üzre turub pes didüm ahsen

10432. Resūlu’llāh elinde bu kitābı
Tutar ⁴⁶³⁰gördüm kabul itmiş bu tābı

[HM 285b]

10433. Bulara vaşf iderdi naql-i hālin⁴⁶³¹
Bular diñlerdi⁴⁶³² ol gökçek maqālin⁴⁶³³

10434. Hemān bir kez baña baqdı o Sulţān
Yine anlara söylerdi bu bābdan⁴⁶³⁴

10435. Uyandum hamd idüb Allāha tekrār
Anı bildüm kabul itmiş muqarrer

10436. Sebeb bundan günāhum eyledüm yād
Huzāya ‘arz idem ‘afv ide şāyed

10437. Eger bunda añarsañ añılırsın
Ger añmazsañ günāhuñ yañılırsın

⁴⁶²⁹ SR: olmak>olmağ

⁴⁶³⁰ SR: Tutar>Dutar

⁴⁶³¹ SR: naql-i hālin>vaşf-ı hāli

⁴⁶³² AÜ, BR: diñlerdi>diñler ; HM: diñlerdi>deñlü

⁴⁶³³ SR: maqālin>maqāli

⁴⁶³⁴ SR: bābdan>āyān

10438. Huzā virsün murādın kim ki bize
Du‘ā itse bu yüzden gelse söze

10439. Du‘ā iden du‘āya irişür ol
Aña Allāh açā hayr üzre key yol

Faşlun Fī Ḥatm-i Kitāb-ı Cāmi‘u’n-Neşāyih

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

10440. Kitābuñ nazmına çünkim kılpduk ibtidā’⁴⁶³⁵ ey yār
Resülün vaşf ile añduk nihāyet üzre hem tekrār

10441. Zīra kim ibtidā’ oldur anuñla oldı her āhir
Eger bātn eger zāhir pes oldur Aḥmed-i muhtār

10442. Bu *Hüseyni* anuñ kulu ve gül ḥüsnünde bülbüli
Anuñ vaşfin ider dili gönülde doludur⁴⁶³⁶ her bār

[SR 312a]

10443. Bu düşmiş kuluñı kaldur hem cemī‘^c ümmetün ile⁴⁶³⁷
Eger kim uş günāhkāruz evet bu gönümüz umār

[BR 281a]

10444. İlāhī sen kabul eyle du‘āmuz Ḥālīk-ı kevneyn
Kapuña yalvaru geldük kabul it Qādir u Qahhār

[AÜ 559]

10445. Kitāb uş bunda ḥatm olsun okuyub diñleyenlere
İlāhī eylegil rahmet Raḥīmsin kullara Ğaffār

10446. Ve her kim yazsa uş bunı geçe hayr üzre heb günü
İrer sem‘ine dost onı Huzā yaqmaya cevfi’n-nār

⁴⁶³⁵ SR: ibtidā’>ıktidā’

⁴⁶³⁶ AÜ, BR, HM: doludur>toludur

⁴⁶³⁷ AÜ, BR, HM: *Bu düşmiş kuluñı kaldur hem cemī‘ ümmetün ile>Bu düşmiş kulu gel kaldur cemī‘-i ümmetün ile*

10447. Du‘ādur Hāḡ ḡabul itsün o kimse Hāḡ yola gitsün
Sözümüz burada bitsün sa‘ādet bulısar⁴⁶³⁸ her bār

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

10448. Tā kıyāmet ger dinilse bu ḡaber
Naḡl olunmaz eyle bil ey mu‘teber

[HM 286a]

10449. Ger dilerseñ bulasın andan şafā
Vir şalavāt rūḡ-i pāk-i Muştafā

10450. Hāḡ Te‘ālā ḡazretin fikr idelüm
İsm-i a‘lāsın biraz zıkr idelüm

Temme Kaydı ⁴⁶³⁹

Temmetü’l-kitāb bi‘avni’l-melikü’l-Vehhāb. ⁴⁶⁴⁰ Erşeda’llāhu ileynā sebīlü’ş-şavāb. Ve’l-cemī‘u’l-mü’miñ ilā yevmi’l-ḡaşri ve’l-ḡisāb. Ve’ş-şalātu ‘alā seyyidinā ḡayru’l-verā

⁴⁶⁴¹Ketebe Hāzā Kitābu Cāmi‘u’n-Neşāyih ‘Abdu’z-za‘īf ḡüseyin Bin Aḡmed Raḡmetu’llāhi ‘Aleyhi ve ‘Alā Vālideyh

Elḡamdüli’llāhi ‘alā’l-iḡtiyāme ve’ş-şalātu ‘alā Resūlihi Muḡammedin ve ālihi’l-kirām ḡad vaḡa‘a’l-ferāḡ min tahriri ḡāzihi’n-nüşhati’ş-şerīfeti fī vaḡtı’ḡ-ḡuḡā min yevmi’r-rābi‘i fī şehri Şa‘bāne’l-mu‘azzam min yed-i za‘īf Şeyḡe’l-ḡāce Muḡammed bin El-ḡāc ‘alā rafe‘a’llāhu dereceteḡu fī dāri’l-cinān min şuḡuri şehri Sīroz şānehā’llāhu’l-ḡannān min şuḡuri sene

Tis‘a ve ḡamsīne ve elfi

Beyit

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün

⁴⁶³⁸ SR: bulısar>bulasız

⁴⁶³⁹ Eserin temme kaydı olarak geḡen bu kısım AÜ, BR ve HM nüshalarında mevcuttur. Arapḡa söylenen bu kısmın esasında mensur olarak söylenmiş olabileceḡini düşünüşümüzden vezin aramaya gerek duymadık.

⁴⁶⁴⁰ AÜ: *bi‘avni’l-melikü’l-Vehhāb> bi‘avni’llāhi’l-melikü’l-Vehhāb*

⁴⁶⁴¹ Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Cāmi‘u’n-Nesāyih*, Süleymāniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Serez Bölümü, No: 1744, vr. 312/a.

10451. Bu kitāb ıssına olsun mübārek
Murādın hāşıl itsün Hāḡ tebārek ⁴⁶⁴²

10452. Diyelüm çok raḡmetin[i]⁴⁶⁴³ ḡazana
Fātiḡa oḡıya bunu yazana

A‘nā Muḡammedü’l-Muşḡafā ve ‘alā ālihi ve aşḡābehu illa ‘şfiyā ‘alā yedi’l
Abdu‘z-za‘fī’n-naḡfī’l-müzniḡil-muḡḡāc ilā raḡmetu’llāḡi-ş-şamed
Muḡammed bin Aḡmed ḡafera’llāhu lehu veli vālideyye ve’l-cemī‘u’l-
müslimīne ve’l-müslimāti ecma‘⁴⁶⁴⁴

[BR 281b]

Beyit ⁴⁶⁴⁵

Müf te ‘i lün / Me fā ‘i lün / Müf te ‘i lün / Me fā ‘i lün

10453. Bir ḡün ola ecel gele bu ‘ömrüni hebā ḡıla
A‘zālaruñ esenleşe birbirine hidā ḡıla ⁴⁶⁴⁶

10454. Yā Rabbi sen şaḡla ol ḡişinüñ ĩmānını
Kim bu kitābı yazana bir du‘ā ḡıla

Beyit

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

10455. ḡayra yazsın cürmüni anuñ Kirāmen Kātibeyn
Her kim añarsa du‘ādan iş bu ḡaḡḡıñ kātibin ⁴⁶⁴⁷ *Hicrī 1067*

⁴⁶⁴² 10451 ve 10452 numaralı beyitler AÜ, BR, HM’de yok.

⁴⁶⁴³ Vezin kusuru nedeniyle metin tamiri yapılmıştır.

⁴⁶⁴⁴ Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Cāmi‘u’n-Nesāyih*, Almanya/Berlin Milli Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Bölümü, Ms.or.oct.2320, vr. 281/a.

⁴⁶⁴⁵ Bu bölümün 10454 numaralı beytinin vezni tespit edilememiştir.

⁴⁶⁴⁶ 10453 ve 10454 numaralı beyitler AÜ, HM, SR’de yok.

⁴⁶⁴⁷ 10455 numaralı beyit AÜ, HM, SR’de yok.

A'nā Muḥammedü'l-Muṣṭafā ve 'alā ālihi ve aṣḥābehu illa'şfiyā 'alā yedi'l
Abdu'z-za'îfi'n-naḥîfi'l-müznibi'l-muḥtâc ilâ raḥmetu'llâhi's-şamed
Muḥammed bin Aḥmed ğafera'llâhu lehu velivâlideyye ve'l-cemî'u'l-
mü'minîne ve'l-mü'minâti ve'l-müslimîne ve'l-müslimâti'l-aḥyâ'e minhum
ve'l-emvât bi raḥmetike yâ erḥame'r-râḥimîne ve selâmün 'ale'l-mürselîn
ve'l-ḥamdüli'llâhi Rabbi'l-'âlemîn ⁴⁶⁴⁸

Hicrî 1236

El-Faḳîr Muḥammed Şâdık

Ḥâce-i Tersâne

A'nā Muḥammedü'l Muṣṭafā ve 'alā ālihi ve aṣḥābehu illa'şfiyā 'alā yedi'l
Abdu'z-za'îf ğafera'llâhu velivâlideyye ve'l-cemî'u'l-müslimîne ve'l-
müslimâti ecma'în ⁴⁶⁴⁹

⁴⁶⁴⁸ Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Câmi'u'n-Nesâyiḥ*, Süleymâniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, No: 1604, vr. 286/a.

⁴⁶⁴⁹ Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Câmi'u'n-Nesâyiḥ*, Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanesi, Yazma Eserler Kataloğu Mustafa Con Koleksiyonu, No: 23, s. 559.

SONUÇ

Hüseyin b. Ahmed-i Sirozî, 16. yüzyıl sonlarıyla 17. yüzyıl başlarında bugünkü Yunanistan'ın Serez şehrinde yaşamış olan bir divan şâiridir. Hüseyinî ile ilgili biyografik bilgilere *Tuhfe-i Nâilî*'de (Tuman, 2001-C 1) ve *Osmanlı Müellifleri*'nde (Bursalı Mehmed Tahir, 1975-C 1-2) yer verilmiştir. Şiirlerinde Hüseyinî mahlasını kullanmış olup aynı zamanda Halvetî geleneğinden gelen bir tekke şeyhidir. Zira kendisinin o dönemdeki Halvetiyye tarikatının şeyhi olan Şeyh Selahaddîn Efendinin halifesi olduğu *Câmi'ü'l-Envâr*⁴⁶⁵⁰ nüshasına düşülen notta zikredilmiştir. Hüseyinî'nin Serezli olmasına karşın *Osmanlı Müellifleri*'nde (Bursalı Mehmed Tahir, 1325: 26) Kudüs'te medfûn bulunduğu ifade edilmektedir.

Hüseyinî için herşeyden önce Allah'a karşı hürmetkâr ve iyi bir kul tanımlamasını yapabiliriz. Hüseyinî'nin edebî şahsiyetinin şekillenmesinde tasavvufun tesiri büyüktür. Zira Hüseyinî, Allah'ın öncelikle kendisine rahmet gösterip kerem etmesiyle şâir olduğunu, sonrasında da Hak Te'âlâ'nın kendine âşık ettiğini şöyle ifade etmektedir:

Rahmetinden bizi nâtiq eyledi

Döndi hem kendüye 'âşık eyledi (B. 86)

Hüseyinî'nin şiirlerinde sanat kaygısından ziyade dine, tasavvufa ve ahlâka dâir unsurları didaktik bir gayeyle insanlara anlatıp Allah'ın rızasını kazanma arzusu ağır basmaktadır. Bu yönüyle Hüseyinî'nin âlimlik hüviyeti, şairliğinin önüne geçmiştir. Ancak bu tespit Hüseyinî'nin şairliğinin kötü olduğu mânâsına gelmemelidir. Zira Hüseyinî, 16. yüzyılın mutantan şiir zevkini, 17. yüzyıla aktaran müstesnâ bir şâirdir. Fakat, şiirlerinde arzuladığı derinliği tasavvufî kişiliği sayesinde yakalayabilmiş ve bu nedenle de şairliğinden ziyade âlimliğiyle ön plana çıkmış olan muhterem bir zattır.

Hüseyinî'nin iki eseri olup ikisi de mesnevî türünde kaleme alınmıştır. *Câmi'ü'l-Envâr* 'Alâ Tefsîri'l-İhlâs isimli ilk eseri İhlâs Sûresi'nin tefsiri olmasının yanında bu eserde dini, tasavvufî ve ahlâkî pek çok konuya da temas edilmiştir. Diğer eseri ise mâlum olduğu üzere *Câmi'ü'n-Nesâyih*'tir. 10.455 beyitlik *Câmi'ü'n-Nesâyih*, Yâsîn Sûresi'nin manzum tefsiri olmasının yanı sıra dini, ahlâkî ve tasavvufî unsurlara

⁴⁶⁵⁰ Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Câmi'ü'l-Envâr* 'Alâ Tefsîri'l-İhlâs, İstanbul Arkeoloji Müzesi Kitaplığı, No: 66, vr. 1/a.

değınilen ve içerisinde yer yer Muhammediyye türünden izler de barındıran edebiyatımızdaki en hacimli nasihat-nâme örneklerindendir. Tipik mesnevî tertibine göre dizilen eserde Hz. Peygamber'in (sav) doğumundan vefatına kadar olan hayatı, nübüvveti, mi'râcı hadislerinden alıntılarla tafsilatlı olarak nazmedilirken Hz. Peygamber'e (sav) ve O'nun (sav) ezvâc-ı tâhirâtına, ehl-i beytine, hulefâ-i râşidîne ve ashâbına olan muhabbet de dile getirilmiştir. Ayrıca Hz. İbrahim, Hz. Nûh, Hz. Üzeyr, Hz. İsâ, Hz. Mûsâ gibi peygamberlerden, meşhur sûfilerden, din büyüklerinden anekdotlara da yer verilerek inançlarından ötürü yaşadıkları dönemin zâlimleri tarafından zulme mâruz bırakılan Ashâb-ı Karye ve Ashâb-ı Uhdûd da ayrıntılarıyla resmedilmiştir.

Câmi'ü'n-Nesâyih'te esmâ'ül-hüsna, kelime-i tevhîdin kadri, besmelenin faziletleri, zikrin önemi, namazın faziletleri, güzel ahlâk, Kur'ân-ı Kerîm'deki sûrelerin faziletleri, mü'min, kâfir ve münâfiğın özellikleri, sâlihlerin hâlleri, âlimlerin Hak nezdindeki kıymeti, ilim meclislerinin fazileti, Allah'ın (cc) rızası, şükür, ihlâs, tevekkül, cömertlik, sadakanın önemi, tekbirin ve guslün sevabı, kalemin ve levhin yaratılışı, arzın ve semâvâtın yaratılışı, kabir ehlinin hâlleri, yeniden diriliş, kıyâmet günü, sırât köprüsünün vasıfları, Ashâb-ı A'râf'ın vaziyetleri, cennet ve cehennem ehli, livâ-yı hamd sancağı, meleklerin ve semâvâtın hâlleri, Hamele-i Arş melekleri, güneş, kürsî ve arşın vasıfları, öküz ve balık burçları, cennet ve cehennemın vasıfları vb. birtakım dini konulara temas edilmiştir. Hassaten şeyh, mürîd, mürşid-i kâmil, kâmil şeyhin vasıfları, seyr-i sülûk, tasavvufi bir ıstılah olarak gece-gündüz, "Ene'l-mülk" nidâsı, İlâhî aşk, âşık ve âşığın hâlleri, safâ, dervişlik, fakr ehli, nefis ve nefse gem vurma, gönül, kalp hâlleri ve kalbin makamları, kalpte bulunan kötü hasletler, fenâ âlemi, gayb âlemi, bezm-i elest, vahdâniyet, mülk âlemi, kesret ve vahdet âlemi, hayret makâmı, anâsır-ı erbaa, şerîat, tarîkat ve hakikat gibi tasavvuf ve tasavvufa dair kavramlara da yer verilmiştir.

Câmi'ü'n-Nesâyih'te ele alınan konular, Yâsîn Sûresi'nin hâricinde diğeri muhtelif sûreler ve hadislerle de desteklenerek izaha çalışılmıştır. Bazı hadisler ve hadîs-i kudsîler, ara başlıklarla açık bir şekilde zikredilirken bazıları bilvâsıta mesnevî formuna uygun olarak nazmedilmiştir. Bu tip dolaylı ya da îmâ yoluyla dillendirilen hadisler, dipnotlarda belirtilmiş olup ayrıca "Hadis İktibasları" başlığı altında da nakledilmiştir.

Câmi‘u’n-Nesâiyih’in dil özelliklerine bakıldığında ses ve yapı unsurları açısından Eski Anadolu Türkçesi’nin 15-16.yüzyıllardaki Osmanlı Türkçesi tesiri bariz olarak görülmektedir. Eski Anadolu Türkçesi’nin geçiş dönemi özelliklerini barındıran eserin öğreticilik yönü ağır basmaktadır. Daha ziyade halkı bilinçlendirmek gayesiyle didaktik olarak nazmedilen *Câmi‘u’n-Nesâiyih*’te sade, akıcı ve bir o kadar da âhenkli bir üslup hâkimdir. Eserde deyimlere, ikilemelere ve kelâm-ı kibarlara yer verilerek gündelik dile yakın anlaşılabilir bir Türkçe kullanılırken bunların yanı sıra Türkçe’nin eski dönemlerdeki söz varlığını yansıtmaya bakımdan arkaik kelimelerin sıkça kullanımı da ayrı bir önem arz etmektedir. Arapça ve Farsça’ya dair kelimeler ve ibareler de sıklıkla kullanılmış, fakat bu durum eserin sade ve akıcı üslubuna mâni olmamıştır. Eserdeki dini-tasavvufî konuların anlatımı âyetlerle ve hadislerle temellendirilmiş; hikmetli söyleyişlerle de okuyucu düşünmeye sevk edilmiştir.

DİZİN

A

- ā'id · 1287, 1337
Ā'işe · 357, 549, 649, 650, 678, 993, 1059, 1060,
1062, 1063, 1069, 1082, 1083, 1092, 1193
a'lā · 325, 331, 727, 728, 859, 881, 943, 944, 970,
1018, 1228, 1347, 1379, 1431, 1434, 1485
a'lā fi'l-me'ālī · 1363
a'mā · 581, 953
a'māl · 343, 402, 475, 511, 566, 643, 669, 688,
819, 824, 859, 874, 1123, 1142, 1144, 1149,
1165, 1293, 1337, 1480
a'māl-i şālih · 1194
a'māl-i gevāb · 886
A'rābī · 1171
A'rāf · 1323, 1324
a'tā · 1271
a'yāl · 1282
a'yān · 1175
a'zā · 491, 643, 1200, 1286, 1340, 1383, 1443,
1444
A'zā · 1504
a'zam · 1257
āb · 489, 724, 752, 753, 826, 927, 950, 1223, 1439
āb u kil · 339
ābād · 388, 686, 762, 796, 806, 828, 893, 1000,
1169, 1323, 1472
Abbās oğlu
Hz. Ali (ra) · 1067
abd · 460, 809, 941, 1022, 1360
Abd · 1239
abdāl · 1156
ābdest al(mak) · 599
abd-i mücrim · 431
Abdu'z-za'if Hüseyn Bin Ahmed · 1503
Abdullāh · 977, 978
Abdullāh Bin Abbās · 1383
Abdullāh İbni 'Abbās · 1296
Abdü'l-Muṭṭalib · 977
abes · 466
Abes · 609
abeş · 486, 581, 1157, 1200
abeş söz · 369
Abeş yirlere hārc itme bilüni
(Kelām-ı Kibar) · 953
āb-ı fānī · 950
āb-ı hayāt · 373, 568, 949, 1031
āb-ı hayvān · 430, 949, 1247
āb-ı kevser · 743, 946
āb-ı zülāl · 354, 551, 924, 1000
ābid · 501, 527, 541, 544, 1331, 1335, 1336, 1339
Ābid ü zāhid · 1073
acā'ib · 980
aceb · 375, 387, 524, 583, 726, 733, 835, 850, 905,
972, 1002, 1030, 1156, 1218, 1283, 1285, 1286,
1361, 1399, 1458, 1477
Aceb · 329, 343, 366, 371, 392, 395, 438, 512, 612,
703, 719, 724, 729, 743, 753, 784, 803, 920, 938,
1145, 1157, 1218, 1306, 1312, 1321, 1329, 1344,
1495
aceb hālim n'ola · 1235
aceb-raḡ · 1376
Acele eytle(mek) · 895
Acem · 1372
acı · 371, 1085, 1420
acı deñiz · 736
acı söz · 1374
acı sözlü · 1464
acı şu · 747
acı tuz · 379
Acibe · 1419
āciz · 424, 439, 499, 601, 1234, 1312, 1365, 1463
acz · 382, 804, 1432
Acz · 551
acz ü eksüklük · 606
aç · 450, 850, 1036, 1152, 1301
Aç · 1292
aç gözüün · 1400
Aç gözüün · 582
Aç gözüün · 608
aç ḡal(mak) · 1103
aç şusuz · 763
aç u şusuz · 649
aç ve şusuz · 750
aç(mak) · 333, 349, 399, 402, 431, 489, 491, 521,
568, 606, 658, 708, 717, 738, 773, 793, 804, 858,
901, 935, 952, 961, 975, 981, 987, 998, 1005,
1024, 1057, 1074, 1084, 1092, 1097, 1104, 1111,
1130, 1178, 1185, 1199, 1213, 1428, 1437, 1501
Aç(mak) · 568, 1008, 1087
açasın fāl · 342
açdı gözin · 1112
açıl(mak) · 341, 342, 344, 478, 479, 525, 528, 537,
568, 573, 587, 712, 759, 825, 896, 954, 955, 974,
1166, 1185, 1202, 1291, 1490
Açıl(mak) · 382, 399, 410, 480, 490, 492, 613,
720, 910, 922, 1204, 1319, 1459, 1500
açıla olaruñ gözleri

(D.) · 1293
açıla yol · 1168
Açılmış göklerin kapısı · 494
açısar · 343, 777, 828
açlık · 572, 749, 1180
açmak · 744, 1097
açuk · 1371, 1372
ad · 436, 437, 443, 444, 445, 462, 475, 479, 482, 493, 500, 543, 577, 672, 692, 712, 724, 769, 786, 787, 809, 828, 836, 865, 867, 887, 890, 903, 904, 941, 961, 1023, 1047, 1102, 1110, 1145, 1156, 1157, 1158, 1177, 1186, 1212, 1230, 1246, 1300, 1316, 1325, 1329, 1332, 1334, 1336, 1343, 1347, 1348, 1356, 1359, 1404, 1407, 1409, 1418, 1419, 1426, 1432, 1456, 1472, 1478, 1482, 1499
Ad · 1419
Ād kavmi · 1326
ad san · 860
ad u s̄an · 822, 1322, 1338, 1353
add · 330
aded · 336
Adem · 1274
ādem · 474, 534, 560, 733, 872, 915, 987, 1038, 1251, 1263, 1285, 1397, 1438, 1439, 1455
Ādem · 536, 537, 539, 542, 610, 666, 692, 935, 957, 960, 975, 976, 977, 985, 1001, 1008, 1233, 1263, 1281, 1395, 1445
Ādem boylu · 713
Ādem Şaḫī · 975
ādem şüretlü · 1397
ādem yüzlü · 1404
Ādemoğlanları · 1384, 1397
Ādemoğlı · 530
ādet · 394, 463, 500, 517, 525, 532, 547, 576, 591, 615, 665, 849, 856, 868, 908, 910, 1096, 1122, 1259, 1282, 1294, 1333, 1440, 1455
Ādet · 1036
ādet eyle(mek) · 864
ādet it(mek) · 379
adım · 636, 1242, 1391
adım at(mak) · 514
Adıñuz şūfī eyleyüb özüñüz olmasun ḫayvān (Kelām-ı Kibar) · 690
ādī · 522
adl · 378, 653, 689, 801, 1277, 1323, 1401
Adl · 979
adl eyle(mek) · 695, 969
adl eylemek · 1340
adl ile ma'mūr memleket (Kelām-ı Kibar) · 1200
adl it(mek) · 671
Adn · 420, 1409
Adn uçmağı · 417, 422
adum · 388, 411, 545, 1187
adum at(mak) · 388, 405
aduñ ıssı · 1002
af · 767
āfāk · 906
āfāt · 525, 526, 769, 845, 1362
āfet · 533, 1479
āfitāb · 339, 419, 567, 955, 976, 979, 1011, 1026, 1061, 1067, 1089, 1092, 1095, 1104, 1497, 1500
Āfitāb · 565, 1091
afv · 327, 328, 518, 558, 559, 687, 691, 698, 780, 849, 944, 1099, 1117, 1207, 1501
Afv · 1393
afv eyle(mek) · 337, 367, 699, 700, 801, 848, 853, 904
afv eylemek · 854
afv it(mek) · 376, 382
afv ol(mak) · 891
ağ · 1443
ağac · 718, 721, 732, 1047, 1172, 1314
ağaç · 459, 527, 1172, 1256, 1371, 1372, 1443, 1468
Ağaç · 526, 537, 712, 724, 962, 1155, 1255, 1326, 1371
ağaç başı · 731
Ağaçlar gölgesi · 718, 720
āgāh · 381, 391, 410, 452, 687, 772, 814, 816, 835, 880, 882, 891, 946, 964, 1017, 1043, 1119, 1152, 1212, 1222, 1254, 1273, 1295, 1300, 1341, 1420, 1435, 1455
ağar(mak) · 1265
Ağar(mak) · 654
Ağard(mak) · 1284
āgāz · 434, 544, 638, 642, 691, 872, 875, 883, 928, 1220, 1264, 1295, 1297, 1301, 1348, 1443, 1467
aḫbāb · 910, 1064, 1071, 1493
aḫbāb-ı Ḥaḫ · 972
aḫbāb-ı ma'nī · 486
aḫcār u şecer · 1392
aḫdar · 1256
aḫfā · 1055
ağır · 370, 673, 676, 886, 1268, 1323, 1403
Ağır · 1049, 1403
ağır başlu · 562
Ağır gel(mek) · 1400
ağırla(mak) · 1453
Ağırla(mak) · 902
Ağırlan(mak) · 410
ağısar · 595, 1391
ağız · 785, 812
Ağız · 1252
aḫibbā · 696
aḫkām · 829, 943, 1239
aḫkām-ı ḫurbiyyet yolu · 967
aḫḫār · 842

aḥkem · 1445
 ağla(mak) · 327, 459, 589, 601, 650, 661, 751,
 766, 840, 845, 847, 848, 870, 1059, 1060, 1063,
 1065, 1069, 1071, 1072, 1076, 1080, 1084, 1095,
 1104, 1121, 1204, 1210, 1250, 1386, 1396
 Ağla(mak) · 649, 992, 1060, 1064, 1066, 1070,
 1091, 1099, 1107, 1111
 ağlāl · 674, 819
 ağlāl u engāl · 779
 ağlamak · 1070
 Ağlamak · 1066, 1096, 1386
 Ağlar iken gül(mek) · 1084
 ağlaş(mak) · 600, 601, 749, 761, 764, 765, 766,
 767, 845, 847, 1098
 Ağlaş(mak) · 1090
 ağlayuban · 1098
 Ağlayuban · 1061, 1065, 1074, 1093, 1096
 aḥmaḥ · 921
 Aḥmed · 336, 342, 350, 435, 443, 458, 539, 688,
 871, 940, 941, 957, 962, 963, 964, 966, 968, 973,
 975, 979, 980, 988, 990, 1007, 1008, 1011, 1012,
 1014, 1016, 1021, 1026, 1028, 1039, 1059, 1064,
 1068, 1081, 1098, 1099, 1233, 1237, 1292, 1442
 Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā · 1394
 Aḥmed ü Maḥmūd Muḥammed Muṣṭafā · 1032,
 1242
 Aḥmed-i muḥtār · 1173, 1502
 aḥmer · 740
 ağniyā · 429, 1194, 1485
 ağrı · 1393
 ağrı(mak) · 592
 aḥsen · 389, 551, 575, 642, 729, 782, 787, 851,
 852, 962, 1126, 1162, 1231, 1349, 1366, 1369,
 1389, 1400, 1460, 1501
 aḥsen-i ḥüsn · 823
 Aḥsen-i ṣavt · 1241
 aḥsenlik · 372
 aḥsır(mak) · 818
 aḥşam · 1043, 1342
 aḥşār · 1340
 aḡu · 535, 571, 652, 785, 808, 1076, 1416
 Aḡu · 1418
 Aḡu ırmaqları · 1418
 aḡu ḳat(mak) · 996
 aḡu ḳatmış aşına
 (D.) · 404
 aḡu ḳatmış balına
 (Kelām-ı Kibar) · 424
 Aḡu ḳatmışdı dünyāda aşına
 (Kelām-ı Kibar) · 706
 Aḡulu · 996
 aḡulu · 781, 1417
 aḡulu göñleg · 697
 aḥvāl · 343, 364, 390, 401, 415, 423, 475, 486,
 518, 523, 569, 630, 650, 651, 657, 721, 744, 776,
 778, 803, 817, 819, 838, 847, 879, 895, 912, 960,
 1122, 1139, 1149, 1159, 1185, 1187, 1258, 1269,
 1280, 1302, 1335, 1338, 1349, 1351, 1423, 1449,
 1453, 1463, 1469, 1491
 aḥvāl ü ḥāl · 529
 aḥvāl-i ‘ibādet · 1333
 aḥvāl-i beyān · 1353
 aḥvāl-i küffār · 776
 aḥvāl-i küfrān · 703
 Aḥvāl-i Melā’ike · 1339
 aḥvāl-i zāhir · 1129
 aḡyār · 841, 904, 934, 939, 1134, 1172, 1356, 1438
 aḡz · 971, 1210, 1222, 1247
 aḡzı iriñ · 669
 aḡzına al(mak) · 628
 aḡzına et(mek) · 402
 aḡzına ḫol(mak) · 1188
 Aḡzından dilleri ṭaşra olısar · 668
 aḡzından dökül(mek) · 444
 Aḡzını aḡzına ur(mak) · 1095
 aḡzınun dādı
 (D.) · 1023
 aḡzuñda dādı
 (D.) · 1334
 āh · 518, 532, 620, 683, 698, 700, 735, 752, 759,
 765, 797, 810, 812, 814, 950, 1059, 1067, 1069,
 1070, 1076, 1083, 1090, 1093, 1096, 1097, 1102,
 1112, 1191, 1206, 1231, 1342, 1366, 1397
 Āh · 1070, 1071, 1078, 1092, 1093, 1094
 Āh eli · 1396
 āh eyle(mek) · 818, 904, 1059, 1176, 1207
 āh eyleyüben · 1080
 āh idiser · 1059
 āh ile vāh it(mek) · 1093
 āh ile vāy · 765, 857
 āh it(mek) · 1060, 1064, 1090, 1093
 Āh it(mek) · 1094
 Āh odı · 1070
 aḥbār · 475, 488, 522, 791, 797, 809, 872, 885,
 942, 1056, 1124, 1171, 1216, 1286, 1327, 1339,
 1341, 1344
 aḥbār-ı ma’nī · 1170
 aḥbār-ı meṣāyih · 1116
 ahd · 551, 563, 569, 858, 921, 968, 1130, 1198
 Ahd · 551
 ahd-i kāmīl · 638
 ahdiñe eyle vefā · 551
 āhu geḥ(mek) · 894
 aḥī · 400, 1042
 āḥir · 337, 338, 362, 403, 418, 463, 483, 488, 537,
 550, 633, 669, 672, 765, 825, 859, 925, 937, 939,
 963, 991, 1076, 1141, 1163, 1191, 1219, 1224,

1320, 1323, 1367, 1373, 1380, 1386, 1427, 1429,
1430, 1439, 1441, 1455, 1486, 1495, 1502
Āhîr · 336, 369, 569, 592, 858, 1139, 1261, 1282
Āhîr vakti · 483
āhîr zamān peygamberi · 543
āhîr zamān peygamberü · 980
āhîret · 357, 533, 536, 669, 690, 1017, 1131, 1195,
1200
Āhîret · 401, 514, 1071
āhîret ehli · 804
āhîret günü · 1130
ahlāk · 684
ahlāk hisānı · 1355
ahlāk ı hamīde · 1187
ahlāk-ı insān · 860
ahret · 1062, 1203
āhret · 594, 1039, 1126, 1188, 1203, 1260, 1478,
1487
ahsır(mak) · 692, 1281
Aḥşam · 1050
ahvāl · 703, 927
ahyār · 904, 1329
ahyār-ı Hāk · 1317
ahz it(mek) · 855
aḡ · 362, 631, 655, 659, 701, 740, 802, 857, 1037,
1269, 1305, 1327, 1396
aḡ 'alem · 702
aḡ berk · 534
aḡ dür · 1355
aḡ gevher · 965
aḡ gül · 347, 974
aḡ gümüş · 692, 721, 1332, 1354
aḡ incü · 961, 1045
aḡ kāfūr · 745, 1297
aḡ qar · 978
aḡ kefen · 1099, 1113
aḡ misk · 727, 1214
aḡ ola yüzüñ · 488
aḡ saḡal · 851
aḡ saḡallı · 478
aḡ şanduk · 535
aḡ yāḡüt · 717
aḡ yazılı · 1156
aḡ yir · 534
aḡ yüz · 713
aḡ(mak) · 336, 382, 568, 662, 667, 718, 988, 997,
1065, 1118, 1170, 1272, 1298, 1320, 1371, 1372,
1418, 1430
Aḡ(mak) · 712, 740, 1443
aḡāl · 1353
Aḡar eyle(mek) · 1372
Aḡar gözlerimüñ yaşı oñulmaz baḡrımüñ başı
(Kelām-ı Kibar) · 331
Aḡarīb · 1416

aḡarīb · 662
Aḡarīb · 1416
aḡbaḡ · 669
aḡçe · 351, 355, 356, 360, 430, 902, 912, 1146,
1195
aḡçe vir(mek) · 1146
aḡd · 358
aḡdām · 1352
āḡıbet · 606, 617, 768
Āḡıbet · 977
aḡıl · 385, 1173, 1395
Aḡıl · 543, 630, 1427
āḡıl · 452, 510, 515, 556, 564, 1052, 1329, 1345,
1346, 1448
Āḡıl · 333, 412, 586, 650
Akıl vir(mek) · 647
Aḡıllar çāk olub baḡlandı biller
(Kelām-ı Kibar) · 380
aḡın · 1063
aḡısar · 1346
aḡısar kan · 766
aḡıt(mak) · 1272
Aḡıt(mak) · 1119
Aḡīde · 1455
āḡil · 958, 960
aḡıl · 330, 335, 353, 362, 373, 384, 389, 393, 410,
416, 424, 431, 432, 448, 475, 476, 488, 522, 525,
526, 529, 548, 554, 576, 604, 684, 702, 709, 716,
728, 733, 736, 741, 751, 767, 771, 774, 793, 803,
823, 827, 837, 838, 850, 864, 870, 879, 904, 915,
919, 935, 945, 987, 1013, 1045, 1078, 1091,
1121, 1123, 1129, 1134, 1159, 1172, 1174, 1211,
1252, 1253, 1268, 1294, 1303, 1327, 1340, 1344,
1352, 1381, 1385, 1392, 1399, 1404, 1426, 1446,
1454, 1493
Aḡıl · 338, 565, 589, 942, 1096, 1446
aḡl ehli · 552
Aḡıl eli · 573
Aḡıl u cān · 337
aḡıl u dil · 325
aḡıla uy(mak) · 837
aḡlı başa oyna(mak)
(D.) · 904
aḡlı başından gider
(D.) · 1096
aḡl-ı evvel · 640
aḡlı gide · 1174
aḡlı ir(mek) · 978
aḡl-ı kāmil · 1413
aḡl-ı selīm · 576
aḡl-ı yār · 403
aḡliyyāt · 329
aḡmak · 1118
aḡrabā · 891

aķreb · 772, 781, 820, 839, 840, 1416, 1476, 1493
 aķreb kıyruğı · 1416
 aks · 355, 737, 862, 960, 1181
 Aķşā · 920
 aķsır(mak) · 814
 aks-i tāb · 955, 958
 aķuban · 1061
 aķvā · 571, 1054, 1232
 aķvāl · 743, 744, 808, 1149, 1375
 al · 591, 792
 āl · 1071
 al(mak) · 357, 470, 648, 711, 760, 800, 811, 895,
 916, 1076, 1340, 1369, 1472, 1495
 Al(mak) · 747, 990, 1007, 1034
 ala ʿibret · 892
 alā bi'l-vechi bi'l-mihmān · 959
 ala boynuna
 Boynuna almak (D.) · 1057
 Alā kaşdi'd-delīl · 1384
 alā yā ʿeyyūhe'l-aķbāb · 343
 alā'l-ʿarş · 1378
 Alā'l-ʿarş · 929
 alā'l-arz · 1439
 alā'l-ecmāl · 959
 alā'l-ħadd · 1352
 alā'l-ħāl · 1410
 alā'l-i-rāz · 1295
 alā'l-levħ · 1298
 alā'l-vech · 716
 alā'l-vechān · 958
 alā'n-nūr · 1021
 alā'r-rā's · 1402
 alā't-Ṭūr · 589
 alām · 1158, 1179, 1181, 1293, 1306, 1354, 1356
 alāmāt · 503, 1450
 alāmet · 327, 478, 520, 609, 798, 1332, 1382,
 1452, 1460
 Alāmet · 836, 1203
 alavuz · 1355, 1450
 alāyık · 342
 alçaķ · 574, 1149, 1172, 1189
 alçaķlıę · 1189
 alçaķlık · 1188, 1189, 1484
 alçı · 1436
 alçu · 1435
 alda(mak) · 393, 689, 765, 858, 1292, 1481
 aldamaķ · 1133
 aldan(mak) · 393, 466, 537, 615, 720, 950, 954,
 1321
 Aldan(mak) · 404
 aldanmaķ · 1133, 1448
 Aldanub dūnyāya meftūn olmañuz
 (Kelām-ı Kibar) · 1068, 1072
 aldaşmaķ · 1132
 aldur(mak) · 575, 1078, 1292
 alem · 534, 691, 694, 1000
 ālem · 329, 335, 344, 354, 382, 384, 393, 480, 489,
 553, 560, 567, 583, 631, 710, 711, 736, 738, 787,
 831, 889, 928, 937, 944, 957, 978, 979, 990, 996,
 997, 1000, 1002, 1072, 1080, 1081, 1095, 1100,
 1115, 1216, 1274, 1395, 1416, 1450, 1496
 Ālem · 336, 551, 989, 1064, 1098
 Āleme raħmet · 345, 373, 411, 431, 441, 502, 544,
 585, 623, 672, 726, 784, 878, 920, 971, 981, 991,
 1012, 1058, 1114, 1144, 1201, 1280, 1308, 1339,
 1406, 1483, 1498
 Āleme raħmet şuyundan şaçdılar
 (Kelām-ı Kibar) · 981
 āleme Sulṭān · 329
 āleme vir(mek) · 344
 ālem-i aşęar · 928
 ālem-i aşl · 400
 ālem-i ğayb · 548
 Ālem-i iṭlāķ · 973
 ālem-i yezdān · 1131
 ālem-i yoķluk · 603
 ālemīn · 426
 ālet · 569, 611, 624, 782, 798, 1038, 1136, 1173,
 1174, 1206, 1207, 1425
 alęıl · 360, 365, 417, 1000, 1115
 alığor · 402
 alın · 354, 424, 1083
 alısar · 689
 Alī · 347, 369, 370, 375, 392, 394, 395, 396, 401,
 402, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 415, 416,
 418, 422, 449, 451, 517, 696, 697, 709, 957, 966,
 967, 1053, 1066, 1096, 1097, 1106, 1107, 1108,
 1110, 1112, 1156, 1242, 1243, 1275, 1292, 1501
 ālī · 401, 402, 727, 841, 898, 928, 1139, 1148,
 1149, 1172, 1295, 1339, 1363
 āl-i dergāh · 365, 1195
 Alī ħazretleri · 1474
 āl-i Resūl · 1052
 ālī taḥṭlar · 716
 ālī vü efrāz · 1295
 ālī zāt · 995, 997, 1031
 Alīm · 328, 603, 1257, 1370
 ālim · 429, 669, 688, 689, 711, 805, 908, 932, 963,
 969, 1073, 1124, 1126, 1134, 1138, 1151, 1187,
 1229, 1235, 1237, 1288, 1449, 1451, 1454, 1480,
 1481, 1495, 1497, 1498
 Ālim · 329, 359, 688, 891, 1164, 1479
 ālimeyn · 425
 ālim-i dūnyevī · 1124
 ālimlik · 1449
 Aliyyū'l-Murtażā · 1113, 1394
 Allāh · 328, 331, 332, 348, 350, 351, 355, 358,
 362, 365, 366, 375, 376, 377, 381, 385, 391, 392,

405, 407, 410, 411, 419, 435, 436, 437, 441, 442,
 446, 447, 448, 450, 451, 452, 454, 460, 478, 488,
 500, 502, 504, 505, 506, 516, 517, 521, 530, 532,
 544, 545, 556, 560, 592, 593, 598, 600, 603, 604,
 612, 614, 615, 616, 620, 631, 633, 634, 638, 655,
 676, 677, 679, 690, 692, 699, 707, 714, 716, 718,
 721, 726, 727, 729, 740, 741, 746, 747, 753, 762,
 764, 765, 768, 770, 772, 776, 777, 778, 779, 783,
 789, 790, 801, 802, 804, 805, 807, 815, 819, 827,
 835, 838, 842, 849, 851, 855, 859, 866, 874, 878,
 882, 884, 885, 888, 889, 891, 895, 898, 913, 928,
 929, 937, 939, 940, 944, 945, 946, 957, 961, 964,
 966, 991, 1012, 1013, 1024, 1043, 1047, 1049,
 1050, 1051, 1052, 1055, 1057, 1079, 1083, 1104,
 1119, 1120, 1121, 1123, 1124, 1129, 1130, 1131,
 1138, 1146, 1147, 1149, 1150, 1152, 1160, 1166,
 1167, 1170, 1175, 1191, 1192, 1195, 1199, 1208,
 1210, 1217, 1219, 1221, 1222, 1229, 1231, 1232,
 1233, 1238, 1240, 1244, 1246, 1254, 1255, 1259,
 1260, 1261, 1262, 1263, 1266, 1273, 1281, 1283,
 1286, 1288, 1295, 1300, 1302, 1303, 1307, 1308,
 1309, 1312, 1322, 1331, 1341, 1344, 1348, 1352,
 1358, 1362, 1363, 1370, 1376, 1381, 1386, 1388,
 1401, 1410, 1416, 1419, 1420, 1421, 1424, 1429,
 1433, 1435, 1437, 1438, 1442, 1447, 1450, 1451,
 1460, 1461, 1468, 1475, 1477, 1484, 1486, 1487,
 1488, 1491, 1492, 1501
 Allāh Allāh · 761
 Allāh dostları · 821
 Allāh hāḫḫı · 1161
 Allāh ḫatı · 865
 Allāh ḫorḫusu · 1117
 Allāh ḫulu · 1124
 Allāh Te‘alā · 887
 Allāh Te‘alā · 454, 513, 611, 728, 731, 771, 827,
 880, 892, 1020, 1055, 1222, 1467
 Allāh yolu · 1042
 Allāhu ekber · 825, 1403
 Allāhu Ekber · 1405
 Allām · 411, 604, 698, 807, 866, 886, 1134, 1154,
 1257, 1325
 alma · 732
 almak · 1087
 almaklıḡ · 1108
 alnı şan ay · 1405
 alnı yüzi gün · 628
 alt · 709, 1307
 altun · 350, 360, 430, 536, 625, 662, 718, 721, 728,
 736, 737, 739, 740, 789, 801, 990, 1019, 1038,
 1042, 1047, 1079, 1172, 1194, 1297, 1334, 1380,
 1411, 1434, 1436, 1480
 Altun · 1052
 altun aḫçe · 531
 altun ḫabaḫ · 735
 Aluban · 900, 1182
 ām · 464, 857, 1225, 1371
 ām u ḫāṣ · 1344, 1490
 ām u ḫāṣṣ · 734
 amāl · 1350, 1456
 amansız · 1249
 amansuz · 373
 Amansuz · 733
 amel · 342, 466, 474, 510, 561, 566, 569, 583, 588,
 601, 651, 688, 864, 1032, 1124, 1140, 1142,
 1149, 1150, 1261, 1289, 1320, 1449, 1450, 1451,
 1481, 1495
 Amel · 466, 512, 514, 615, 674, 694, 822, 875,
 1132, 1138, 1153, 1277, 1330, 1332, 1333, 1335,
 1407, 1487, 1489, 1500
 amel eyle(mek) · 616, 1143, 1451
 amel işle(mek) · 575, 1194
 Amel it(mek) · 676, 1140, 1141
 Amel itmek · 1142, 1197
 amel ḫıl(mak) · 522, 614, 688, 689, 821, 903
 Amel ḫıl(mak) · 510, 746, 884, 1124, 1170, 1322
 ameller eyle(mek) · 1451
 Amelsiz ya‘ni bir ‘ālim yemişsiz ağaca beñzer
 (Hadis) · 1451
 amelsüz · 651
 Amelsüz ‘ālim · 1451
 Amelsüz olmaz ol ‘ālim
 (Kelām-ı Kibar) · 688
 āmennā · 1437
 āmennā bi-Rabbi'l-ḡulām · 1469
 āmī · 908
 āmil · 351, 448, 638, 689, 1133, 1151, 1152, 1444
 āmilīn · 1153
 āmīn · 538, 660
 Āmine · 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985
 ammā · 634, 668, 1378
 ammū · 903, 904
 amū · 578, 603, 1047, 1234, 1289
 amūdi · 692
 Amūdi · 819
 an · 662
 añ(mak) · 382, 443, 475, 480, 547, 592, 765, 819,
 1039, 1102, 1139, 1142, 1221, 1395, 1403, 1491,
 1501, 1504
 Añ(mak) · 442, 471, 546, 633, 678, 823, 899
 ana · 490, 607, 671, 711, 758, 760, 761, 762, 801,
 810, 847, 935, 992, 994, 1077, 1238, 1471
 Ana · 421, 422, 1283, 1471
 aña · 1190
 aña ‘aḫā · 1051, 1055
 Anadan ayrıl(mak) · 1078
 anadan ḫoḡma
 (D.) · 1055
 Anadan ḫoḡma

(D.) · 855
 Anadan sünnetlü toğ(mak) · 989
 añaru · 534, 536
 Añaru · 534
 Anasından toğma
 (D.) · 1050
 anasuz · 761
 añavuz · 546
 anbār · 637
 anber · 741, 745, 790, 823, 830, 903, 985, 1013,
 1047, 1088, 1106, 1171, 1217, 1361, 1411
 anber ¼okusu · 1500
 anber ü káfür · 734
 and · 921
 and iç(mek) · 1246
 andelīb · 603, 720, 984, 1082
 āne · 639
 Āne · 980, 991
 anđıl · 1431
 añđıl · 1437
 añđıl · 1206
 Añıl añıl · 987, 1068
 añıl(mak) · 402, 433, 678, 1023, 1267, 1499, 1501
 Añıl(mak) · 438, 442, 606, 682, 1246, 1315, 1353
 añılmađ · 1130
 Añılmađ · 438
 Anķā · 573, 1359
 ankebut · 1417
 añla · 737
 añla(mak) · 386, 387, 397, 429, 434, 435, 445,
 451, 452, 465, 478, 482, 490, 499, 500, 510, 511,
 516, 518, 534, 553, 578, 581, 587, 596, 600, 608,
 611, 615, 620, 623, 624, 655, 669, 671, 673, 679,
 685, 714, 724, 744, 748, 753, 754, 755, 758, 767,
 780, 786, 814, 819, 833, 835, 840, 847, 860, 862,
 867, 870, 876, 886, 897, 916, 926, 930, 943, 947,
 951, 954, 958, 967, 969, 1015, 1020, 1023, 1026,
 1033, 1045, 1051, 1052, 1117, 1123, 1128, 1131,
 1139, 1149, 1178, 1187, 1190, 1191, 1197, 1201,
 1280, 1302, 1306, 1307, 1327, 1331, 1332, 1334,
 1335, 1346, 1349, 1352, 1353, 1356, 1357, 1359,
 1361, 1364, 1371, 1377, 1407, 1415, 1423, 1427,
 1428, 1445, 1473, 1474, 1479, 1480, 1494, 1497
 Añla(mak) · 578, 594, 983, 1075
 añlađıl · 446, 611, 865, 1133, 1339, 1341
 añlamađ · 498, 926, 1496
 añlamađlıđ · 936
 añmađıl · 1108
 añmađ · 1260, 1478, 1499
 Anķākıyye · 477
 Anķākıyye kavmi · 476
 añsuzın · 624, 844, 1344
 Añsuzın · 401
 Anuñ burnı dibinde
 (D.) · 1422, 1429
 Apañsuz · 369, 380, 1269, 1328
 Apāşıkār · 503
 ar · 667
 ār · 387, 616, 796, 1134, 1174, 1207, 1210, 1215,
 1216, 1276
 ār eylemek · 1489
 Ār it(mek) · 1038
 Ār u ırz · 576
 ār u nāmūs · 1236
 ara · 626, 882, 1313, 1324, 1358, 1381
 ara yir · 326, 1247
 Ara yir · 541, 1020
 Ara yirde ¼al(mak)
 (D.) · 333
 Ara yirde ¼alısar · 412
 ara(mak) · 531, 1052, 1198
 Arab · 435, 840, 1074, 1075, 1256
 Arab kavmi · 457
 Arabca · 1002
 Arābī · 1075
 Arada ¼al(mak) · 939
 arām · 668
 ārām · 484, 728, 1310
 araşāt · 859
 ard · 365, 1150
 Ardı kesil(mek) · 1406
 ardından ir(mek) · 1249
 Arfa · 1417
 arı · 362, 387, 414, 417, 642, 716, 735, 741, 762,
 882, 949, 1022, 1171, 1215, 1282, 1307, 1315,
 1327, 1329, 1341, 1353, 1355, 1356, 1365, 1372,
 1420, 1482
 ārı · 1110
 ār-ı ‘Oşmān · 696
 arı cān · 413, 425, 728, 790, 1047, 1102, 1113,
 1382
 ār-ı cān · 469, 1012
 arı cānlar · 682, 1401
 ār-ı cāvidān · 536
 ār-ı cevher · 362
 arı ¼ul · 1357
 arı vü ģalış · 1282
 arı vü şāfī · 1218, 1371, 1433
 ār-ı zāhir · 1056
 arıdıl(mak) · 1314
 arın(mak) · 386, 552, 832, 1121, 1133, 1244,
 1327, 1345
 Arın(mak) · 712, 1055
 arınmağ · 834
 Arınmağ · 1054
 ārıyyet · 460
 Ārız ol(mak) · 1063

ārif · 340, 426, 588, 711, 793, 910, 919, 1174,
 1446, 1451
 ārifīn · 1174
 arķ · 1411
 arka · 479, 1137
 arķa · 557, 674
 armağan · 1028, 1033
 armağan · 408
 arpa · 379, 1326
 Arpa · 1036
 Arpa etmegi · 1036, 1091
 Arpa etmegin · 1292
 arsız · 481, 819, 853, 914
 arsız kavim · 499
 arsız utanmaz · 1368
 arslan · 396, 402, 836, 1397
 arslan şüreti · 1397
 arslan şüretlü · 1404
 arş · 444, 549, 597, 600, 632, 653, 700, 720, 721,
 738, 805, 880, 881, 927, 928, 957, 960, 964, 982,
 995, 1000, 1003, 1012, 1014, 1022, 1102, 1145,
 1172, 1196, 1221, 1228, 1241, 1276, 1348, 1350,
 1351, 1358, 1362, 1366, 1369, 1375, 1378, 1379,
 1381, 1382, 1383, 1385, 1394, 1401, 1403, 1427
 Arş · 988, 1004, 1005, 1083, 1086, 1342
 arş altı · 598, 1406
 arş gölgesi · 653, 654
 arş u a'zam · 1361
 arş u kürsī · 339, 698, 963, 995, 999, 1211, 1381
 Arş u kürsī · 334, 711, 981, 1000, 1011, 1091
 arş u yir · 1427
 arş üstü · 1378
 arşa çık(mak) · 1005
 arşa ir(mek) · 1364
 arşa var(mak) · 1342
 arşdan alçak · 1377
 arşdan aşığa · 494, 1297, 1376, 1379
 arşdan tā ferşe · 1378
 arşdan ulu · 879
 arşdan yukarı · 1012
 arş-ı a'zam · 1348
 arş-ı devvār · 1447
 Arşı götüren melekler · 1397
 arş-ı Raḥmān · 697
 arşı vü kürsī · 548
Arşu'llāhu ḳalbū'l-mi'minīn
Sūfilere dair söylenmiş bir kelām-ı kibârdır. · 928
 arşun · 652, 782
 arşuñ altı · 598, 783
 arşuñ bahri · 1362
 arşuñ nūri · 806
 arşuñ sağı · 1228
 arşuñ şolu · 1229
 arşuñ üsti · 1352
 art · 468
 art(mak) · 356, 396, 431, 451, 546, 595, 716, 794,
 796, 822, 881, 942, 1122, 1267, 1327, 1334,
 1432
 artır(mak) · 857
 artlan(mak) · 1038
 artmak · 831, 833
 artuķ · 364, 398, 437, 460, 592, 1237, 1272, 1276,
 1286, 1287, 1288, 1290, 1291, 1292, 1293, 1302,
 1340, 1345, 1364, 1365, 1376, 1390, 1415, 1462,
 1463, 1480, 1483
 artur(mak) · 518, 532, 740, 795, 810, 1363, 1498
 arz · 475, 518, 640, 675, 687, 690, 710, 736, 741,
 777, 817, 841, 927, 957, 960, 965, 1118, 1221,
 1255, 1259, 1260, 1262, 1263, 1266, 1274, 1280,
 1284, 1296, 1299, 1309, 1311, 1386, 1412, 1416,
 1432, 1433
 arz eyle(mek) · 359, 496, 889, 895
 arz idiser · 631
 arz it(mek) · 352, 363, 376, 404, 461, 504, 540,
 545, 727, 739, 745, 895, 897, 961, 1438
 arz ol(mak) · 480, 517, 522, 568, 656, 717, 729,
 849, 896, 922, 1018, 1124, 1149, 1207, 1216,
 1416, 1424
 arz u eflāk · 1360
 arz u ḥācāt · 845, 1030
 arz u ḥisāb · 656
 arz u semā · 610
 arz u semāvāt · 459, 625, 737
 arza ir(mek) · 417
 arzān · 446, 456, 475, 957
 arz-ı cinān · 1133
 arz-ı devvār · 1215
 arz-ı ḥācāt · 660
 arz-ı ḥisāb · 655, 660, 1255
 arz-ı maḥşer · 654
 Arz-ı maḥşer · 652
 ārzū · 723, 725, 769, 819, 924, 1004, 1275
 aş(mak) · 505, 747, 802, 1399, 1469
 Aş(mak) · 783
 aṭā · 341, 446, 591, 622, 798, 807, 870, 878, 987,
 1031, 1032
 Aṭā · 326, 460, 801
 āsā · 540
 Aṭā eyle(mek) · 900
 Aṭā Kibār · 894, 896
 aṭālar eyle(mek) · 446, 726
 Aṭālar eyle(mek) · 592, 718
 āsān · 326, 359, 395, 439, 440, 449, 555, 896,
 1008, 1258, 1297, 1307
 Āsān · 398
 āşār · 1216, 1328, 1349, 1434, 1436
 aşfā · 1055
 aşfiyā · 1240

aşfiyā vü evliyā · 929
 aşhāb · 344, 347, 377, 392, 394, 401, 402, 405,
 406, 410, 470, 477, 478, 522, 592, 626, 863, 957,
 1059, 1060, 1062, 1064, 1065, 1066, 1067, 1069,
 1070, 1071, 1088, 1093, 1100, 1162, 1171, 1197,
 1292, 1304, 1333, 1433, 1438
 Aşhāb · 1335
 Aşhābe'l-Karye · 476
 Aşhābe'l-Uhdūd · 1456
 Aşhāb-ı A'raf · 1321, 1322
 aşhāb-ı hāş · 1180
 aşhāb-ı Maḥmūd · 395
 aşhāb-ı Muḥammed · 406, 418
 aşhāb-ı Resül · 706
 aşhab-ı Şafā · 1005
 Aşhāb-ı Uhdūd · 1475
 Aşhābu'l-Yemīn · 1313
 Aşhābu'ş-Şimāl · 1315
 aşğār · 1057
 aşıl · 1468
 aşıl · 424
 aşıl(mak) · 1298, 1376, 1377, 1415
 Aşıl(mak) · 1297
 aşılı · 1376
 aşılı · 1376
 āşī · 336, 475, 616, 649, 654, 674, 680, 682, 686,
 688, 690, 752, 762, 764, 767, 768, 789, 794, 797,
 807, 817, 829, 841, 889, 1126, 1145, 1167, 1253,
 1275, 1276, 1283, 1316, 1328, 1398, 1401, 1418,
 1430
 Āşī · 336, 601, 1031
 āşī kıl · 438, 509
 āşī kullar · 386, 681
 āşī olmak · 866
 āşī rūḥ · 1374
 āşī ümmet · 986
 āşī ümmetler · 703
 āşī vü küffār · 795
 āsitān · 1408
 Āsiye · 982, 984, 989, 1110
 asker · 508, 997, 1200, 1206, 1225, 1248, 1249
 asker başı · 1250
 aşl ol(mak) · 586
 aşla · 361, 1359
 aşlan · 996
 aţlas · 636, 741, 765, 790, 1012
 aţlas döşek · 763
 aţlas tonlar · 1076
 aşl-ı kār · 335
 āsmān · 442
 aşşı · 497, 532, 594, 690, 753, 762, 766, 775, 779,
 803, 818, 861, 1129, 1141, 1145, 1146, 1191,
 1213, 1225, 1286, 1321, 1478
 astar · 636
 āsumān · 444, 610, 982, 988, 1091, 1096
 aş · 1036, 1255, 1403
 Aş · 1036
 aş(mak) · 1155
 aşğa · 628, 929, 1297, 1380, 1421, 1466
 aşğa düş(mek) · 848
 Aşğa endükçe · 1388
 aşı · 1435, 1436
 Aşı(mak) · 1195
 āşık · 333, 336, 344, 349, 367, 377, 386, 393, 399,
 411, 431, 452, 489, 521, 529, 568, 594, 606, 658,
 687, 690, 708, 719, 738, 793, 794, 804, 858, 894,
 901, 906, 909, 924, 925, 926, 935, 942, 961, 975,
 987, 998, 1002, 1006, 1019, 1023, 1024, 1025,
 1074, 1104, 1126, 1143, 1174, 1176, 1177, 1178,
 1202, 1209, 1213, 1259, 1262, 1360, 1370, 1383,
 1437, 1477, 1491
 Āşık · 424, 926, 984, 994, 1006, 1007, 1041, 1089,
 1097, 1102, 1113
 āşık eyile(mek) · 335
 Āşıkāna · 338
 āşıkāne · 648, 942, 1223
 Āşıkāne · 972
 āşıkān-i Muşafā · 971
 āşikār · 496, 540, 552, 565, 595, 605, 888, 980,
 982, 987, 996, 1027, 1058, 1062, 1083, 1086,
 1103, 1109, 1112, 1242, 1287, 1373, 1391, 1471,
 1489
 āşikāre · 437, 620, 972, 974, 1119, 1210, 1244,
 1464
 Āşikāre · 976
 āşinā · 403
 aşr u 'işrin · 1053
 āşufte · 997
 Āşufte · 924
 at · 375, 613, 636, 643, 915, 1038, 1146, 1248,
 1263
 at oynamaş · 798
 at(mak) · 374, 427, 458, 768, 771, 1227, 1358,
 1459, 1460
 At(mak) · 458, 778, 1138, 1207, 1324
 ata · 357, 360, 404, 416, 422, 457, 607, 760, 761,
 762, 801, 847, 977, 1021, 1113, 1205
 Ata · 405, 407, 408, 421, 671, 711, 758, 810, 935,
 992, 1111
 atā · 1243, 1475
 Atā · 325, 359, 493, 1102, 1238
 ata ana · 993, 994, 1076
 Ata ana · 1076
 ata binmek · 531
 Ata vü ana ḥakkı · 657
 Atasuz · 761
 āteş · 592
 atıl(mak) · 505, 629, 761, 778

Atıl(mak) · 775, 808
atī · 1332
atmağ · 462
atuñ ırnağı · 375
av · 769
avām · 466, 573
Avām · 516
Avāmuñ göñli · 1337
āvāra · 1269
āvāre · 332, 905, 914
avāz · 642, 717, 722, 771, 925, 1057, 1140, 1211,
1229
Avāz · 722
avāz · 726
āvāz · 626, 902, 985
Āvāz · 530
avn ü ‘ināyet · 1317
avneyn · 849, 1187, 1375
avn-i cūy-i selsebīl · 336
avrat · 372, 413, 422, 483, 531, 578, 650, 801, 802,
840, 841, 842, 890, 894, 895, 896, 1017, 1038,
1197, 1198, 1209, 1238, 1400, 1471, 1472, 1473
Avrat · 556
avrat yüzi · 1417
avuç · 1036
avun(mak) · 430
avurd · 1340, 1347
Avurdına al(mak) · 1275
ay · 347, 417, 536, 542, 581, 606, 608, 609, 683,
695, 721, 735, 745, 803, 806, 921, 942, 955,
1033, 1081, 1084, 1103, 1104, 1105, 1151, 1225,
1226, 1321, 1432
Ay · 598, 602, 978, 996, 1038, 1292
ay gün · 603
ay u güneş · 601
Ay u güneş · 600, 608
ay u yıl · 1344
ay u yılduz · 1014
Ayā · 1428
aya ıap(mak) · 1227
Aya ıap(mak) · 1226
ayağ · 1115, 1305, 1351, 1423, 1428
Ayāğ · 1340
ayağ izleri · 564
Ayağ üzre ıuruban · 1268
ayağa düşmişem
(D.) · 328
ayağı ıurmak · 592
Ayağın ıur(mak) · 1388
ayağına bat(mak) · 397
ayağına sür(mek) · 989
Ayağı birbirine geç(mek)
(D.) · 820
ayağ · 1351, 1352, 1385

Ayağ · 386, 487, 741, 778, 1417
Ayağ üstünde duruban · 1070
Ayağ üzre ıur(mak) · 1501
ayağdan dize yet(mek) · 744
Ayağdan ire tā dize · 744
Ayağkabaı · 380, 907, 908, 909, 910
Ayağlar bağılu · 669
Ayağlarında başmak başda şemle · 379
ayağsuz · 564, 611
Ayağsuz · 490, 1306
ayān · 329, 340, 344, 431, 573, 582, 605, 627, 646,
743, 770, 878, 928, 935, 939, 976, 978, 985, 994,
999, 1029, 1056, 1067, 1086, 1102, 1145, 1239,
1242, 1260, 1270, 1296, 1309, 1322, 1349, 1353,
1356, 1359, 1361, 1379, 1387, 1427, 1443, 1499
Ayān · 1163, 1165, 1185, 1230, 1304, 1350, 1424
āyān · 1130, 1440
ayān eyle(mek) · 343, 344
Ayān eyle(mek) · 345, 486
Ayān it(mek) · 344, 365, 589, 943, 945
ayān itmek · 900
ayān ol(mak) · 342, 345, 537, 929, 980
Ayān ol(mak) · 623, 951
āyāt · 604, 645, 795, 858, 976, 1023, 1024, 1028,
1233, 1262
āyāt ma‘nisi · 791
āyāt ü ĥadīř · 1156
āyāt-ı Ķur‘ān · 441, 618, 951, 1269
āyāt-ı kübrā · 346, 1488
ayb · 373, 438, 475, 515, 518, 558, 559, 577, 770,
849, 990, 1131, 1491
Ayb · 574
Ayb gözi · 575
ayb u noğřān · 743
aybın ört(mek) · 849
aydın · 818
aydınlık · 718
ayduñ · 721
ayduñluğ · 536
āyet · 334, 348, 400, 415, 440, 452, 461, 467, 468,
470, 471, 518, 520, 523, 534, 585, 608, 611, 615,
619, 620, 622, 623, 645, 647, 656, 661, 663, 664,
670, 683, 714, 749, 760, 776, 810, 832, 852, 868,
871, 875, 927, 1052, 1118, 1131, 1162, 1198,
1199, 1203, 1236, 1237, 1245, 1251, 1252, 1267,
1271, 1272, 1273, 1275, 1277, 1278, 1282, 1283,
1307, 1314, 1316, 1318, 1324, 1332, 1340, 1376,
1379, 1408, 1409, 1410, 1414, 1430, 1440, 1450,
1492, 1498
Āyet · 608
āyet başı · 827
āyet kavli · 1239
āyet ma‘nisi · 517, 519, 619, 917, 928, 1205, 1336,
1441

āyet oku(mak) · 615
āyet-i Burhān · 1130
āyet-i Furkān · 719
āyet-i Qur'ān · 1024
ayıb · 1051
Ayıblar örtücü · 588
ayık · 799, 857
ayıl(mak) · 347, 861
ayır(mak) · 830, 1077, 1312, 1324, 1329
Ayır(mak) · 774, 1312, 1326
Ayırğıl · 1311
ayırmağıl · 585
Ayırmağ · 1312
āyin · 562, 1464
āyin ü erkān · 960
āyine · 330, 562, 737, 745, 1027, 1346
Āyine · 584
āyine-i Resūl · 955
āyine-veş · 714
aylık · 1327
ayn · 353, 603, 829, 906, 1461, 1496
ayne'l-yaqīn · 932, 1268
ayn-ı āhīr · 949
ayn-ı kudret · 358
ayn-ı sa'ādet · 986
ayn-ı şem' · 358
ayn-ı vahdet · 940, 941
Ayn-ı zāt · 1027
ayrı · 392, 501, 863, 1082
ayrıl(mak) · 390, 633, 731, 742, 757, 759, 761,
917, 997, 1326, 1444
Ayrıl(mak) · 767
ayru · 354, 363, 711, 731, 760, 802, 1259, 1278
ayruk · 754, 765, 778, 841, 947, 962, 968, 1056,
1293
ayruksı · 565, 566, 912, 1106
ayrul(mak) · 847, 1092, 1389
ayruluk · 947
ayrılırdı cān bedenden
(D.) · 1466
ayruluk demi · 951
ayruluk odı · 1066
ayu · 836, 839
Ayu · 840
Ayul(mak) · 816
ayyār · 562
ayyūk · 1372
az · 653, 697, 801, 815, 1008, 1023, 1102, 1108,
1160, 1175, 1209, 1229, 1348
az az · 486, 875, 1295
az çok · 364, 1152
az ol(mak) · 547
az(mak) · 832, 1114, 1455, 1475
azā · 1080

azāb · 436, 451, 504, 633, 643, 674, 689, 753, 762,
780, 822, 835, 871, 890, 1050, 1085, 1117, 1319,
1419, 1476, 1477
Azāb · 457, 494, 618, 646, 685, 770, 833, 890,
1169, 1219, 1315
azāb eyle(mek) · 1476
Azāb eyle(mek) · 774, 822, 830, 1205
azāb it(mek) · 889
Azāb it(mek) · 638, 644, 1463, 1464
Azāb itmek · 498
Azāb ol(mak) · 1021, 1169
Azāb olmağ · 1490
Azāba uğra(mak) · 655, 751
āzād · 359, 388, 411, 443, 462, 551, 686, 762, 784,
796, 815, 827, 843, 893, 904, 1169, 1317, 1478
Āzād · 491, 885, 891, 1169, 1305
āzād eyle(mek) · 1316
Āzād eyle(mek) · 326, 761, 1169
āzād it(mek) · 827
Āzād it(mek) · 405, 411, 885
āzād ol(mak) · 1471
Āzād ol(mak) · 891, 1167, 1454
azal(mak) · 1443
Azal(mak) · 1442
azald(mak) · 799
azamet · 1379
azamet hicābı · 959
Azarlar eyle(mek) · 841
azdur(mak) · 503, 505, 767, 899, 923, 1132
azğun · 503, 620, 634, 753, 754, 842, 1133, 1139,
1197
azğunluk · 621
azıl(mak) · 1443
azın azın · 586, 595
azīm · 710
azīmet · 1068
azīz · 922, 1039, 1042, 1386
Azīz · 337, 456, 825, 898, 1200, 1427
azm · 337, 545, 585, 759, 763, 774, 1041, 1075,
1253, 1389
Azm · 571, 1040, 1058
azm it(mek) · 401, 960, 1006
azmuş · 479
Azrā'il · 632, 810, 811, 817, 818, 885, 999, 1074,
1077, 1078, 1079, 1083, 1086, 1087, 1099, 1276,
1312, 1373, 1374, 1394
Azrā'il 'Aleyhi's-selām · 1074
azra-i nās · 468
azze · 646

B

bā'ik · 1276, 1302

bā'il · 524
Bā'il · 1357
 bā-'amāl · 1396
 bā-'ışk · 489
 Ba'īd · 459
 ba's · 627, 662
 Ba's · 1049
 ba'za ba'za · 1146
 bā-azāb · 1439
 bāb · 343, 344, 635, 733, 734, 748, 821, 896, 952,
 966, 1026, 1047, 1200, 1274, 1344, 1389, 1438,
 1501
 baba · 1069, 1075, 1077, 1078, 1084, 1091, 1105,
 1107, 1108, 1109, 1113, 1156
 Baba · 1069, 1078, 1081, 1103, 1104, 1156
 bāb-ı cennet · 815
 bāb-ı nūrān · 815
 bā-emr-i Hālīk · 966
 bā-emr-i kudret · 892
 bā-emr-i Settār · 1403
 bā-emr-i Sübhān · 848, 879, 922, 1309, 1348
 bağ · 492, 570, 1436, 1438
 bāğ · 341, 1144, 1228
 bā-ḥasen · 1113
 baḥça · 637
 bāğ-ı cemāl · 1067, 1070
 bāğ-ı cennet · 712
 bāğ-ı gülşen · 382, 480
bāğ-ı İrem · 1004
 bāğ-ı zülf-i ḫibā · 1500
 Bağırsak · 750
 bağışla(mak) · 449, 559, 891, 898, 936, 1027,
 1029, 1030, 1031, 1032, 1041, 1262, 1451
 Bağışla(mak) · 438, 685, 827, 848, 855, 866, 1016,
 1149, 1150
 bağışlan(mak) · 592
 baḫiret · 1300
 bağla(mak) · 327, 603, 782, 1263, 1495
 Bağla(mak) · 983
 Bağlamış biline hem ol bir kemer · 1112
 bağlan(mak) · 467, 697
 bağlu başum · 1289
 bağlu ol(mak) · 570
 baḫr · 349, 393, 402, 609, 610, 614, 932, 942, 943,
 945, 956, 1022, 1272, 1311, 1326, 1340, 1343,
 1346, 1347, 1424, 1428, 1467, 1499
 Baḫr · 1320
 baḫre ḫal(mak) · 926, 1176, 1360
 bağrına bağlardı taş · 1036
 bağrına baş(mak)
 (D.) · 367
 bağrını del(mek)
 (D.) · 417
 baḫr-i 'ummān · 339
 baḫr-i bī-'add · 1352
 baḫr-i bī-ḥadd · 965
 baḫr-i bī-kerān · 936
 baḫr-i bī-kerāne · 430, 1486
 baḫr-i bī-nihāyet · 430
 baḫr-i bī-pāyān · 691
 baḫr-i cūd · 334, 986
 baḫr-i ḫayvān · 638
 baḫr-i kānī · 1122
 baḫr-i kerāmet · 416
 baḫr-i ma'āni · 352, 1275, 1308
 baḫr-i ma'ni · 947
 baḫr-i māh · 950
 baḫr-i mescūr · 1343
 Baḫr-i Meşnevī · 329, 333, 346, 355, 383, 545,
 1150
 baḫr-i mevc · 438
 Baḫr-i Mevzūn · 399
 baḫr-i nūreyn · 425
 Baḫr-i Ṭavīl · 341, 349, 350, 373, 431, 433, 544,
 553, 568, 591, 594, 740, 819, 840, 900, 935,
 1148, 1360, 1449, 1475
 Baḫr-i Ṭavīl · 738
 baḫri şoğuld(mak) · 1420
 baḫr-i şu · 1385
 baḫş ü kāl · 558
 bağşiş · 1030
 bahā · 360, 1308
 Bahā · 342, 936, 1260
bahādırlık · 556, 572
 bahādur · 1489
 bahāne · 361, 414, 1159, 1237, 1293
 bahār · 426, 528, 1272
 Bahār · 524, 527, 639
 bahār faşlı · 523
 Bahār faşlı · 521, 522, 523, 525, 526, 528
 Bahār yağmuru · 521
 bā-ḫuyār · 1053
 Baḫīl · 787, 1153, 1165
 baḫīr · 778
 baḫş · 591
 baḫş ol(mak) · 559
 baḫt · 716, 1215, 1385, 1441
 baḫta iriş(mek) · 1441
 baḫt-ı bednām · 1462
 baḫt-ı gümrāh · 469
 baḫtı kara
 (D.) · 706, 1464
 baht-ı şüm · 757
 baḫtlu · 447, 725, 791, 1183
 baḫtlu cān · 1342
 baḫtulu · 1391
 baḫtulu cānlar · 425
 baḫ · 822, 884

baĥ(mak) · 350, 360, 381, 391, 426, 459, 511, 512,
 537, 538, 563, 570, 574, 578, 650, 656, 713, 773,
 792, 801, 841, 843, 887, 920, 954, 978, 1017,
 1018, 1033, 1075, 1078, 1083, 1087, 1112, 1188,
 1219, 1349, 1372, 1412, 1415, 1427, 1430, 1475,
 1501
 Baĥ(mak) · 812, 894, 1081, 1088, 1322, 1427
 baĥavuz · 829
 bā-kemāl · 1396
 baĥın(mak) · 915
 baĥır · 794, 1380, 1436
 Baĥır · 1434
 bākī · 334, 393, 401, 687, 780, 918, 950, 994,
 1026, 1031, 1156, 1202, 1439, 1486
 Bākī · 442, 605, 651
 baĥmaĥa ťoymaya
 (D.) · 538
 Baĥmaĥıl · 404
 baĥuban · 382, 599
 Baĥuban · 1264
 bā-ĥudret · 1354
 bal · 354, 379, 580, 720, 740, 745, 746, 1047, 1409,
 1410
 Bal · 1137
 bal ü yāĥ · 1144
 balcı · 734
 balĥıĥ · 491
 balĥık · 911, 1255, 1420, 1435, 1436
 balĥam · 730
 balıĥuñ bir pulı · 1423
 balık · 375, 612, 1279, 1422, 1423, 1424, 1425,
 1426, 1428
 Balık · 1376, 1423, 1424, 1428
 Balık burnı · 1429
 balık ĥarnı · 1290
 balık-veş · 609
 Balık-veş · 1346
 bā-maĥāl · 1396
 bā-mehıl · 1431
 bā-mekān · 1412
 bā-menār · 1053
 bā-muĥābık · 1200
 bān · 1073
 bānı · 500, 1071
 bā-nihād · 347
 bār · 388, 413, 438, 536, 551, 557, 669, 718, 779,
 797, 799, 810, 840, 854, 891, 903, 1057, 1139,
 1149, 1200, 1327, 1328, 1341, 1356, 1438, 1502
 bardaĥ · 1314
 bāreka'llāh · 544
 barış(mak) · 381, 1128
 Bārı · 433, 524
 Bārı · 382, 383, 417, 460, 526, 528, 539, 622, 669,
 804, 828, 853, 882, 893, 897, 945, 1131, 1214,
 1273, 1284, 1349, 1369, 1434
 barĥ · 396, 413, 1239, 1500
 barĥ ur(mak) · 361
 barĥ-ı ĥāĥıf · 381
 barmaĥ · 361
 Barmaĥ · 996
 Barmaĥın banmaya dūnyā balına
 (Kelām-ı Kibar) · 557
 Barmaĥın ťoĥ(mak) · 997
 Barmaĥıyla bir iřāret kıl(mak) · 1387
 barmaĥ · 780, 969, 1428
 baş(mak) · 524, 556, 785, 868, 907, 908, 911, 991,
 1009, 1161, 1163, 1389, 1428
 Baş(mak) · 1189, 1343, 1389
 Basa basa · 1160
 başa başa · 668
 bā-řafā · 984, 994, 1000, 1041, 1089, 1095, 1102
 başar · 1375
 bařbayaĥı · 603
 bātıl · 470, 486, 495, 509, 554, 574, 842, 1307,
 1481
 başıl(mak) · 582, 1377, 1415
 bātın · 431, 689, 712, 948, 949, 1133, 1139, 1141,
 1206, 1359, 1499, 1502
 Bātın · 948
 Baĥılā · 1418
 bā-sipās · 1047
 Başır · 1370
 başiret · 716, 921
 Başiret · 353, 1417
 Başirlik · 925
 bařmaĥ · 908
 baş · 558, 934, 1006
 Baş · 558
 baş · 458, 472, 483, 494, 549, 643, 721, 735, 757,
 775, 781, 785, 819, 848, 876, 877, 1003, 1078,
 1080, 1102, 1105, 1132, 1137, 1157, 1210, 1252,
 1340, 1402, 1422, 1425, 1443
 Baş · 652, 1028, 1093, 1351, 1385
 Baş aĥık yalın ayaĥ · 905
 baş aĥuĥ · 763
 Baş aĥuĥ yalın ayaĥ
 (D.) · 649
 baş u cān · 352, 368, 420, 733, 907
 başa gel(mek) · 542
 başa ir(mek) · 773
 başa vir(mek) · 1186
 başar(mak) · 428, 612
 Başar(mak) · 1312
 başdan ayaĥa · 1385
 başdan başa · 535
 bā-řevĥ-i mesrūr · 549

başın aşığa · 1398
başın kaldur(mak) · 1398
Başın kaldur(mak) · 1382
başın önden kaldur(mak) · 671
başına saçardı kara hâk
(D.) · 1094
başına şok(mak) · 375
başını bağla(mak)
(D.) · 1066
başıya kara şar(mak)
(D.) · 914
başka başka · 1100
başla(mak) · 477, 596, 875, 878, 943, 1226
Başla(mak) · 569, 1052
başları yukarı · 467
başları yukarı · 467
Başların kes(mek) · 1053
başlarından gitdi 'aklı
(D.) · 1468
başmak gey(mek) · 907
Başumı yar(mak) · 699
Başuñ kaldurmağıl · 1495
Başunu ur(mak) · 1064
başuñu ur(mak) · 954
bâtil · 668
bâtin · 941, 1353
bâ-velîd · 1464
bây · 428, 430, 643, 916, 1027, 1081, 1103, 1151,
1181, 1183, 1194, 1195, 1216, 1270, 1291
bây u gedâ · 623, 1164
bayağı · 679, 1306
Bâyezîd · 1183
 Bâyezîd-i Bistâmî · 934
 Bâyezîd-i Şiblî · 564
bâyık · 487, 632, 648, 937, 1175, 1253, 1331,
1346, 1462
Bayıl(mak) · 1249
baykuş · 719, 839, 842
bayram namâzı · 544
bâzâr · 581, 623, 841, 900, 1135, 1329
bâzârgâh · 588
bed · 614
bed fi'l · 842
bed қоқу · 757
bed'rüst · 454, 734, 1258
bedâyet · 470
bedbaht · 1441
bedel · 745, 793, 920
Bedel · 325, 790, 795
beden · 493, 745, 1290
Beden · 430, 539, 614, 630, 811, 1055, 1157, 1263,
1443, 1445
Beden haste gönül mecrûh
(Kelâm-ı Kibar) · 813

bedenden çıksa çün cân · 363
bedhû · 822
bedîd · 1239, 1390
bednâm · 588
bednâm-ı rüy · 1396
bedr · 347, 358, 628, 710, 828, 905, 1070, 1151,
1412
Bedr · 1066, 1071
bedr ayı · 1027
bedr-i 'âlem · 678, 1368
bedr-i âsumân · 1061
bedr-i ay · 981, 1103
bedr-i cihân · 711, 1005
bedr-i eflâk · 358, 1122, 1193
bedr-i envâr · 469
bedr-i envâr-ı cihân · 340
bedr-i kamer · 421, 983
bedr-i kevineyn · 407, 428
bedr-i mâh · 1033
bedr-i münîr · 1007
bedr-i tamâm · 990, 1068
beg · 427, 576, 689, 842, 1152, 1200, 1255, 1457,
1459, 1462, 1489
beg қаdı қапусı · 690
begâyet · 379, 389, 402, 415, 441, 512, 523, 534,
625, 663, 667, 724, 741, 842, 867, 876, 879, 882,
889, 963, 965, 991, 994, 1015, 1031, 1045, 1144,
1164, 1195, 1210, 1215, 1278, 1280, 1287, 1295,
1296, 1315, 1345, 1357, 1371, 1389, 1402, 1429,
1431, 1470
Begâyet · 380, 398, 431, 448, 497, 516, 656, 715,
725, 743, 760, 765, 777, 778, 791, 794, 805, 806,
808, 840, 879, 1147, 1171, 1207, 1210, 1214,
1218, 1253, 1282, 1347, 1371, 1417, 1431, 1432,
1433, 1463
beḥcetü'l-kalb · 931
begdaş · 607
begen(mek) · 1216
Begen(mek) · 637
begler begi · 989, 1051
behâ · 448, 470, 1294
Behâ · 360
behâye · 1372
beher · 855
beher-ḥâl · 511, 852, 874
behişt · 345
Behlül
 Behlül Dâna · 648
 Behlül-i Dîvâne · 648
 Behlül Dâna · 647
Behmük · 1427
beķâ · 340, 350, 592, 944, 950, 1026, 1060
Beķâ · 330, 604, 731, 918
Beķâ bul(mak) · 1469

bekā dārı · 1101
 bekārāt · 718
 bekā-yı nūr-i zāt · 568
 Bekçilü bostāna uğrı girmeye
 (Kelâm-ı Kibar) · 563
 bekle(mek) · 695, 854
 be-küllî · 1171
 bel · 775, 1106
 belâ · 465, 473, 503, 505, 569, 580, 592, 648, 843,
 844, 845, 889, 976, 1162, 1164, 1320, 1361,
 1490
 Belâ · 501, 844, 870, 1206, 1460, 1490
 Belâ bâbı · 472
 belâ irmek · 1248
 belâğat · 414, 640
 Belâğat · 628
 belinden yuğarusı · 1047
 belinle(mek) · 398
 bellü · 1425
 belür(mek) · 847, 1349
 Belür(mek) · 1348, 1349
 beñ · 742
Ben ol Hakkam · 937
 be-nād · 1016
 benām · 978, 1043, 1080
 bend · 486, 719, 1144
 bend-i zindān · 643
 benefşe · 354, 531, 637, 718, 763, 950, 1328, 1411
 bengilik · 1157
 Beni ağırlayan Hakkı ağırılar
 (Kelâm-ı Kibar) · 1453
Benî İsrâ'îl · 540, 843, 886, 1265, 1452
Benî İsrâ'îl 'Aleyhi's-selām
Hz. Musa · 533
 Beni şınık gönüllerde bulalar
 (Hadis-i Kudsi) · 1493
 beñiz · 530
 beñizleri şarar(mak) · 547
 benlik · 326, 935
 benlik tozu · 554
 ben-ven · 621, 896, 1139, 1270, 1363, 1367, 1439
 beñz · 394, 395
 Beñz · 1003
 benze(mek) · 421, 523, 781, 799, 824, 1001, 1106,
 1136
 beñze(mek) · 347, 361, 397, 483, 530, 812, 824,
 956, 978, 1103, 1136, 1157, 1214, 1229, 1275,
 1307, 1334, 1415, 1417, 1443, 1467
 Beñze(mek) · 836
 benzet(mek) · 521, 523, 528, 696, 860, 1133
 beñzet(mek) · 1133
 beñzi ağar(mak) · 1387
 Beñzi kızar(mak) · 1059
 beñzi şarı · 413, 808

Beñzi şarı · 980
 beñzi şol(mak) · 420
 beñzüm şol(mak) · 1393
 beñzüñ oldu sâz
 (D.) · 1235
 berâber · 677, 872, 1019, 1182, 1286
 Berâber · 472, 609, 908, 1194, 1323, 1400, 1412
 Berâber ol(mak) · 1194
 berât · 1051
Berât
Berat Gecesi · 1226
 berây · 871
 berâ-yı maşlahat · 1183
 ber-dâr · 1377
 ber-dîdân · 716, 764, 958
 Bereket · 856
 bergidüp · 1441
 berhurdâr · 583
 berî · 729, 735, 913, 923, 1006, 1133, 1307, 1379
 Berî · 803
 berî ol(mak) · 593
Beriyye · 749
 berk · 375, 393, 584, 867, 1072, 1277, 1455
 berç · 996, 1261
 Berç · 1067
 berk eyle(mek) · 569
 berç urun(mak) · 966
 berk(mek) · 1431
 ber-çarâr · 596, 600, 995, 1026, 1039
Berki'a · 1353
 berkin(mek) · 1437, 1445
 berkit(mek) · 1432, 1437, 1441, 1442, 1443, 1444,
 1445, 1446
 berkitmeg · 1432
 berr · 630
 berr ü bâr · 977
 berrâk · 385, 701, 713, 717, 743, 790, 930, 963,
 965, 1181, 1218
 berran ve bağra · 498
 berran ve bağran · 1219
 besle(mek) · 1248
Besmele · 874, 1037
 best · 1242
 beş vaqt · 1032, 1033
 beş vaqt namâz · 962
 beşâret · 936, 996
 Beşâret · 475, 722, 885, 919
Beşâret yili · 1325, 1328
 beşer · 384, 463, 496, 918, 1061, 1446
 Beşer · 919, 1271, 1426
 Beşik · 1472
 bevl ü tağayıuğ · 980
 bey' u şirâ · 663

beyân · 337, 349, 358, 365, 369, 386, 401, 431,
 434, 435, 439, 454, 463, 487, 490, 515, 534, 547,
 589, 604, 605, 612, 620, 627, 646, 657, 658, 660,
 665, 671, 695, 707, 714, 730, 743, 746, 755, 756,
 770, 775, 776, 781, 794, 800, 811, 822, 851, 864,
 873, 878, 894, 908, 909, 920, 928, 939, 942, 943,
 957, 971, 994, 1016, 1053, 1056, 1093, 1102,
 1103, 1128, 1136, 1137, 1145, 1147, 1154, 1171,
 1175, 1176, 1194, 1195, 1202, 1205, 1239, 1242,
 1243, 1272, 1273, 1277, 1285, 1298, 1304, 1309,
 1322, 1325, 1327, 1328, 1331, 1338, 1345, 1357,
 1359, 1378, 1379, 1392, 1393, 1401, 1410, 1414,
 1423, 1443, 1447, 1450, 1486, 1490, 1498, 1499
 Beyân · 330, 376, 437, 478, 532, 537, 658, 669,
 713, 818, 865, 893, 900, 935, 959, 1117, 1299,
 1308, 1337, 1343, 1352, 1410, 1426, 1443, 1451,
 1452
 beyân eyle(mek) · 516, 683, 862
 Beyân eyle(mek) · 480
 beyân it(mek) · 515, 744, 1214
 Beyân it(mek) · 364, 376, 385, 389, 395, 402, 415,
 417, 418, 468, 476, 494, 519, 533, 626, 645, 648,
 791, 799, 891, 893, 970, 1219, 1231, 1325, 1482
 Beyân itmek · 440
 beyğamber · 538
 beyğamber sözü · 535
beyne'l-yağzı ve'n-nevm · 432
 beyni kayna(mak) · 652
 beyt · 549, 625, 716, 728, 791, 797, 841, 1182
 beyt ü hâne · 729
 beyt-i 'arş · 794
 beyt-i fânî · 859
 beyt-i Raḥmān · 929
Beytü'l-aḥzen
Hüzünler evi · 1105
 beytü'l-ma'mûr · 868
 beyyinât · 976, 1028
 beze(mek) · 1158, 1259
 bezen(mek) · 683
 bezl · 1149
 bezl eyle(mek) · 900
 bezl it(mek) · 1040
 bezz-i ḥulûl · 1130
 bıçak · 397, 505
 bıçkı · 1465
 bıçku · 1464
 bıķ(mak) · 1108
 bıñar · 520, 739, 1385
 Bıñar · 740
 bırak(mak) · 373, 494
 Bırak(mak) · 1382, 1398
 bırakmağıl · 339
 bıyığ · 679, 855
 Bıyık · 1155
 Bıyık kesmek · 854, 856
 bıyık kılmak · 371, 852, 855
bi emri'llāh · 723
 bi'l vech-i tābān · 697
 Bi'l-cemā'at · 1049, 1050, 1051, 1052
 bi'l-ḥaķ · 876
 bi'l-ḥaķkı muṭlaķ · 1305
 bi'l-ğayran · 1139
 bi'llāh · 441, 877, 1481
 bi'l-vech-i iṣāl · 811
 bī-'ad · 635
 bī-'aded · 328
 bī'at · 1130
 bī-'ayb · 460, 841
 bī-'ayb-ı bī-reng · 476
 bī-'ilāc · 607
 bī-'iṭāb · 1498
 bī-aded · 584
 bī-amān · 420, 503
 bī-cezā · 993
 biç(mek) · 563
 Biç(mek) · 1464, 1465
 bī-çāre · 691, 841, 894, 921, 936, 1279, 1395
 bī-çāre göñül · 515
 Biçim vaķti · 527
 bī-çün · 1368
 bid'at · 657, 688, 758, 792, 797, 854, 855, 1126,
 1149, 1156, 1157, 1177
 Bid'at · 390, 571
 bid'at ehli · 855
 bid'at tozu · 555
 bī-dād · 775, 1329, 1439, 1472
 bī-dān · 1250
 bidāyāt · 503
 bidāyet · 670, 852, 1271, 1376, 1432
 Bī-delīl · 565
 bī-dırāz · 1308
 bī-dīn · 817, 1246
 bī-dīn-i maḥrûm · 426
 bī-dīn-i murdār · 496
 bī-emān · 898, 1006, 1241
 bī-ḥadd · 635, 693, 724, 726, 1134, 1325, 1326
 bī-ḥaķ · 664, 840
 Bi-ḥamdi'llāh · 471, 1018
 biḥār · 1443
 bī-ḥarf · 920
 bī-ḥisāb · 1025, 1049, 1111, 1167, 1393
 Bī-ḥurûf · 1025
 bī-ḥuş · 516
 bī-gümān · 336, 339, 401, 453, 526, 551, 712, 956,
 1087, 1317
 bī-günāh · 844
 bī-ḥavf · 697, 1493
 bī-ḥazīne · 1195

bî-hemtâ · 1027
 bî-ḥilâf · 1053, 1230
 Bî-ḥod · 1086
 bî-ḥoş · 1211
 bî-ḳalb · 1306
 bî-kerâne · 926
 bî-keyf · 1230
 bî-keyfiyyât · 342
 bî-ḳiyâs · 1047
 bikr-i kızlar · 718
 bî-ḳuşûr · 813, 1276
 bil · 766
 bil(mek) · 337, 341, 352, 355, 356, 368, 370, 372,
 387, 390, 395, 402, 403, 406, 414, 415, 427, 428,
 429, 434, 437, 458, 463, 465, 471, 475, 492, 512,
 514, 526, 546, 548, 549, 555, 560, 562, 581, 600,
 652, 680, 684, 695, 702, 715, 716, 717, 731, 735,
 745, 747, 754, 764, 766, 768, 770, 773, 778, 785,
 794, 795, 798, 803, 805, 808, 810, 821, 830, 848,
 867, 876, 893, 894, 895, 896, 908, 919, 929, 937,
 941, 949, 960, 963, 989, 992, 998, 1023, 1025,
 1077, 1097, 1102, 1104, 1123, 1126, 1130, 1135,
 1137, 1141, 1146, 1150, 1152, 1163, 1164, 1167,
 1172, 1175, 1176, 1183, 1187, 1190, 1193, 1215,
 1224, 1227, 1232, 1338, 1419, 1440, 1443, 1473,
 1489, 1501, 1503
 Bil(mek) · 364, 418, 426, 472, 605, 636, 789, 814,
 818, 993, 1037, 1084, 1195, 1448
 Bilâ-‘özü · 864, 867
 Bilâl · 1060, 1063, 1064, 1065
 bilâ-şek · 547, 1499
 Bilâ-şek · 348
 bildir(mek) · 475, 499, 505, 622, 1350
 bildür(mek) · 386, 499, 633, 634, 691, 746, 751,
 813, 843, 976, 1108, 1115, 1130, 1234
 Bildür(mek) · 712
 bildürmek · 932
 bileğçek · 778
 bilevüz · 622
 bilezük · 743
 bilgil · 339, 351, 385, 453, 513, 528, 530, 564, 608,
 657, 716, 843, 865, 898, 912, 923, 976, 983,
 1002, 1128, 1136, 1170, 1260, 1261, 1267, 1421,
 1432, 1448, 1484
 bilin(mek) · 330, 342, 369, 385, 422, 472, 473,
 475, 481, 502, 518, 575, 618, 626, 652, 721, 760,
 931, 933, 999, 1031, 1036, 1040, 1058, 1123,
 1130, 1207, 1328, 1353, 1356, 1408, 1480, 1484
 Bilin(mek) · 325, 1265, 1302, 1307
 biliñ(mek) · 1446
 biliser · 1392, 1494
 biliş · 831
 billür · 742, 745
 bilmek · 416, 644, 665, 895, 921, 922, 1056, 1123,
 1305, 1343, 1348
 bilmez-ven · 819
 bilüben · 373
 bîm · 577, 823, 982, 1050, 1063
 bîmâr · 1199
 bî-mecâz · 1077
 bî-mehâb · 1310
 bî-mehâb · 1017
 bî-mekân · 568, 606
 Bî-mekân · 551
 bî-melâl · 607
 Bî-melâl · 551
 bî-melâmet · 1466
 bî-merâtib · 502, 1025
 bî-meşel · 334
 bî-muḥâb · 927
 biñ biñ · 417, 438, 734, 772, 898, 1101, 1215, 1240
 biñ biñ şükür · 1447
 bin(mek) · 614, 636, 651, 704
 Bin(mek) · 717, 1003
 binâ · 734, 883, 1044, 1215
 Binâ · 943
 bî-namâz · 769, 772
 binâr · 1284
 bî-naẓîr · 328, 420, 1444
 Biñde bir · 646
 bî-nihâye · 1294, 1372
 bî-nihâyet · 361, 756, 887, 1430
 biniser · 466
 bî-niyâz · 498, 539, 621, 788, 1235, 1268, 1348,
 1365, 1466
 bî-nizâ‘ · 1335
 binmek · 1006
 Binmek · 1006
 binmeklig · 1006, 1062
 binmeklik · 921
 bir araya gel(mek) · 1094
 bir avuç toprak
 (D.) · 1188
 Bir ayağın başsa dünyâya · 1387
 Bir aylık yol · 780
 Bir bakış bakdı · 1092
 bir bir · 348, 374, 386, 393, 401, 402, 406, 410,
 415, 419, 422, 503, 508, 520, 534, 539, 617, 618,
 624, 627, 647, 657, 660, 675, 688, 703, 704, 711,
 713, 717, 745, 760, 773, 777, 801, 829, 836, 851,
 869, 894, 900, 934, 938, 960, 1045, 1100, 1104,
 1116, 1124, 1130, 1172, 1232, 1234, 1258, 1260,
 1280, 1295, 1309, 1310, 1321, 1326, 1328, 1331,
 1333, 1338, 1344, 1350, 1379, 1381, 1404, 1411,
 1429, 1442, 1443, 1447, 1463, 1470, 1494
 bir dalda bir alma · 732
 Bir ğurî kopdı hemân dem · 1112

bir gün · 1247
 bir içim şu
 (D.) · 750
 Bir içim şu
 (D.) · 579
 bir ip boyuna bağlı · 1207
 Bir kadem baş(mak) · 1038
 bir karış yir · 375
 bir kaşre şu · 1252, 1254
 bir pāre toprak · 471
 bir taş beñzemez ašlā birine
 (Kelām-ı Kibar) · 715
 bīr ü bār · 1031, 1044, 1051
 Birbiri üstüne düş(mek) · 1092
 birbirine · 939
 bī-reng · 920
 birik(mek) · 955
 Birine biñ ider gāh ol degül on
 (Kelām-ı Kibar) · 916
 bī-riyā · 995, 1062
 birliğ · 478
 birlik · 545, 860, 948, 1286, 1499
 biryān · 725, 763, 785, 1091
 bī-şafā · 551
 bisāṭ · 907
 bī-şebāt · 569
Bismi'llāh · 773, 774, 878, 879, 885, 887, 891, 892,
 894, 897, 898, 901, 902, 903
Bismi'llāhi'r-raḥmān · 773
Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm · 692, 878, 883, 888,
 890, 922, 1083
 biş(mek) · 725, 1036
 bī-şek · 697, 816, 959, 1311, 1336, 1349, 1365,
 1496, 1499
 bī-şer'-i bāyık · 1496
Bişir · 907, 909, 915, 916
 bişmek · 407
 bişmiş kuzu · 996
Bişr · 902, 903, 904, 911, 914, 916, 917
Bişr-i Ḥāfī · 901, 902, 915
Bişr-i şādık · 906
 bī-şümār · 1361
 bit · 730
 bit(mek) · 363, 502, 514, 564, 566, 581, 639, 660,
 712, 747, 749, 782, 821, 1141, 1330, 1444, 1502
 bī-ta'ab · 992, 1042
 bī-tāb · 1438
 Bī-temīz · 956
 bī-tereddüd · 1135
 Bī-tereddüd · 1088
 Bitir(mek) · 519
 bitür(mek) · 520, 571, 1016, 1033, 1351
 Bitür(mek) · 356
 Bitürüben · 559
 bī-vefā · 699
 bī-zamān · 502, 606
 Bī-zamān · 568
 bī-zār · 924, 1231, 1365, 1491
 bī-zār · 1482
 bī-zevāl · 578
 Bī-zevāl · 551
 bizzāt · 668, 670, 724, 801, 939
 boğası · 1113
 boğaz · 818
 boğazına dur(mak)
 (D.) · 483
 boğazına şur(mak)
 (D.) · 749
 Boğazla(mak) · 731
 Boğazlarına şur(mak)
 (D.) · 749
 boğun · 882
 boğça · 417
 bol bol · 360
 borc · 350, 360, 450
 borçlu · 350, 450
 boş · 546, 577, 734, 1023, 1055, 1132, 1326, 1329,
 1345, 1413
 Boşalt(mak) · 364
 bot · 417
 Boy · 780
 boyanmak · 1321
 Boyı servi · 469
 Boyınlarına bend it(mek) · 467
 boynuña bend · 687
 boynuna çenber · 1171
 boynuna yılanlar dağ(mak)
 (D.) · 801
 boynunu eg(mek) · 389
 boynuz · 1422
 boyun · 782, 797
 boyun vir(mek) · 1262
 (D.) · 1103
 Boyun vir(mek)
 (D.) · 477, 495
 Boyun virmişdi Ḥaqqun taqdirine
 Hakk'ın takdirine boyun vermek (D.) · 387
 boyunduruğ · 1346
 boyunlarında bağlı · 467
 Boyuñlug · 1347
 boz doğan başlı · 1157
 boz(mak) · 368, 436, 915
 Boz(mak) · 398
 bozul(mak) · 1251
 Bozul(mak) · 765
 bölük · 423, 662, 735, 1181, 1321
 Bölük bölük · 660
 Bölük bölük gel(mek) · 697

böyle olmak · 1500
 böyle yazmışdır ezeli
 (D.) · 991
Bū Bekr · 1068
 Bu dünyā yildür ‘ömrümüz aqarşu
 (Kelâm-ı Kibar) · 531
 Bu kilidün dili şabr oldu
 (Kelâm-ı Kibar) · 572
 bu yolda cân baş oyna(mak) · 393
 Buçuk sâ‘at · 1012
 budağ · 724, 961
 budak · 721, 732, 873
 Budak · 732, 1172, 1315, 1372
 buğ · 1309
 buğ ol(mak) · 1309
 Buḥār · 965
 buğday · 1326
 buğday dānesi · 1326
 buḥūr · 709
 Buḥūr-ı cennet · 709
 bugün · 377, 402, 452, 517, 529, 549, 600, 634,
 646, 699, 716, 725, 728, 757, 763, 764, 784, 803,
 816, 824, 830, 896, 921, 935, 936, 1092, 1101,
 1122, 1150, 1161, 1169, 1240, 1459
 Bugün · 327, 351, 363, 380, 384, 436, 467, 517,
 635, 637, 660, 676, 683, 687, 689, 698, 700, 701,
 702, 753, 767, 775, 784, 801, 831, 857, 861, 888,
 939, 952, 953, 969, 1143, 1182, 1196, 1215,
 1221, 1251, 1321, 1464, 1471, 1472
 buğz · 349, 1119, 1452, 1484, 1488
 buğz u kîn · 582
 buḥār · 815
 buḥl ü ‘adāvet · 837
 buḥūr · 409, 745, 1098, 1106, 1182
 buḥūr-ı misk · 641
 Buḥūr-ı nūr · 1182
 Buḥūr-ı tūt(mek) · 418
 Buқағı · 674
 buқағu · 679
 Buқағu · 795
 bul(mak) · 326, 334, 338, 340, 341, 343, 354, 358,
 361, 364, 384, 392, 412, 419, 421, 423, 435, 452,
 515, 552, 553, 566, 594, 654, 695, 716, 722, 724,
 762, 767, 799, 800, 826, 832, 842, 903, 932, 933,
 1008, 1016, 1017, 1025, 1028, 1035, 1036, 1048,
 1096, 1104, 1174, 1180, 1181, 1186, 1193, 1235,
 1317, 1319, 1330, 1485, 1488, 1493, 1503
 Bul(mak) · 344, 554, 575, 650
 bula ağızında dād · 444
 bula ol derde dermān · 462
 Bulan(mak) · 1443
 Bulaş(mak) · 916
 bulğil · 739, 919, 956
 bulısar · 326, 345, 357, 875, 1313, 1490
 bulmak · 947, 1362, 1496
 Buluban · 597, 704
 bulun(mak) · 341, 476, 583, 625, 685, 824, 967,
 996, 1023, 1032, 1337, 1396, 1430
 Bulun(mak) · 704, 721, 883, 885, 920, 1151, 1336,
 1417, 1478
 bulunmak · 1180
 buluş(mak) · 598, 1028, 1084
 Buluş(mak) · 1228
 buluşavuz · 1071
 bulut · 990
 Bulut · 550, 990, 1380
 Bulutları sür(mek) · 1354
 büm · 468, 527
 büm eyle(mek) · 584
 buncılayın · 360
 Burāğ · 466
Burāğ · 333, 412, 640, 641, 642, 651, 673, 702,
 708, 709, 713, 717, 729, 1000, 1001, 1002, 1003,
 1005, 1006, 1011, 1182, 1261
 burc · 1349
 burhān · 488, 490, 532, 604, 707, 756
 Burhān · 898, 1130, 1165, 1370
 burnundan gel(mek)
 (D.) · 778
 burun · 1424
 būsitān · 1408
 büstān · 519, 1170
 buṭun · 1197
 bŷy-ı ‘anber · 1411
 bŷy-ı āb · 733
 bŷy-ı cân · 981
 bŷy-ı dīn · 337
 bŷy-ı reyḥān · 714
 buyruğ · 963
 buyruk · 576, 703, 730, 754, 778, 966, 1278, 1361
 buyrukların tūtmaq · 1147
 buyur(mak) · 327, 342, 369, 370, 372, 398, 399,
 437, 447, 448, 449, 482, 510, 512, 513, 522, 523,
 531, 537, 556, 563, 590, 596, 628, 655, 688, 693,
 707, 722, 737, 738, 773, 775, 788, 792, 824, 825,
 854, 856, 865, 871, 873, 884, 886, 887, 891, 899,
 908, 910, 945, 947, 953, 1028, 1029, 1034, 1041,
 1043, 1051, 1054, 1079, 1137, 1159, 1160, 1170,
 1173, 1176, 1177, 1195, 1199, 1231, 1235, 1291,
 1307, 1316, 1317, 1318, 1319, 1345, 1361, 1384,
 1424, 1438, 1451, 1476, 1481, 1484
 Buyur(mak) · 366, 400, 405, 406, 408, 409, 417,
 422, 433, 436, 458, 475, 481, 484, 486, 522, 593,
 609, 612, 626, 638, 642, 675, 728, 771, 782, 785,
 809, 828, 829, 843, 848, 859, 875, 882, 887, 889,
 927, 936, 962, 1021, 1056, 1132, 1158, 1175,
 1179, 1181, 1187, 1193, 1212, 1217, 1228, 1271,

1275, 1277, 1279, 1297, 1311, 1341, 1408, 1424,
1431, 1440, 1467, 1468, 1486, 1493
Buyurgıl · 381
buz · 985, 1326
Buzağuya ıp(mak) · 1398, 1399
buzdan şovuk · 997
bühtân · 657, 670, 1449
Bükülmiş boynum
(D.) · 432
bülül · 332, 341, 376, 425, 461, 528, 636, 687,
707, 719, 721, 793, 894, 906, 1502
Bülül · 377, 900
bülül-i bağ-ı Resül · 973
bülül-i hândân · 973
Bülülün feryadı · 340
bünād · 1351
bünüyād · 569, 577, 623, 660, 760, 965, 1364, 1401
bürüdet · 550
bürü(mek) · 914, 990, 1166
bürün(mek) · 941
Bürün(mek) · 343
büt · 988
büvâne · 1486
Büyük · 879
büyüklig · 1364
Büyüklig · 879
büyüklüg · 1423
Büyüklüg · 1418, 1421
Büyüklük · 1368
büyüt(mek) · 1400
büyütmeg · 483

C

cā'iz · 866, 867
Ca'fer-i Şadık · 1208, 1209
cabbār · 703
Cabbār · 780, 904, 1172, 1325, 1329, 1370
Cabbār-ı 'ālem · 1305, 1366
cāhil · 1133
cahīm · 892, 1056, 1464
cāh · 569
cāhil · 914, 1124
cām · 1372
cāme-dār · 417, 735
cām-ı qurb · 1186
cāmi' · 395, 441
Cāmi' u'n-Neşāyih · 325
Cāmi' u'n-Neşāyih · 1502
cān · 342, 345, 351, 355, 363, 367, 368, 371, 374,
378, 388, 390, 395, 398, 399, 401, 403, 407, 409,
412, 423, 424, 441, 446, 448, 449, 450, 455, 456,
460, 470, 471, 483, 486, 489, 492, 493, 494, 509,

510, 516, 525, 529, 533, 538, 540, 544, 546, 560,
568, 571, 583, 587, 594, 617, 618, 629, 630, 632,
633, 639, 643, 654, 668, 672, 673, 675, 676, 677,
682, 687, 689, 692, 695, 698, 704, 709, 710, 714,
715, 716, 720, 721, 722, 723, 724, 727, 737, 740,
742, 746, 747, 750, 760, 762, 763, 764, 766, 771,
774, 782, 787, 789, 807, 810, 811, 812, 814, 816,
817, 818, 820, 823, 828, 830, 840, 843, 845, 846,
848, 854, 860, 863, 872, 874, 875, 883, 885, 894,
898, 905, 906, 910, 923, 924, 925, 935, 938, 942,
950, 953, 954, 958, 967, 972, 973, 979, 991, 992,
1002, 1012, 1015, 1019, 1024, 1029, 1032, 1034,
1036, 1041, 1063, 1075, 1077, 1078, 1084, 1087,
1109, 1112, 1115, 1117, 1121, 1129, 1144, 1157,
1169, 1170, 1172, 1174, 1176, 1183, 1186, 1191,
1199, 1210, 1248, 1251, 1254, 1258, 1259, 1265,
1268, 1275, 1285, 1290, 1294, 1295, 1297, 1303,
1305, 1314, 1319, 1326, 1327, 1328, 1330, 1331,
1338, 1358, 1368, 1370, 1372, 1373, 1374, 1387,
1409, 1414, 1425, 1437, 1445, 1448, 1454, 1457,
1459, 1463, 1466, 1467, 1469, 1470, 1471, 1473,
1477, 1479, 1483, 1487, 1493, 1497

Cān · 559, 1002
Cān almak · 632
Cān eli · 583, 1072
cān eyle(mek) · 976
cān fedā · 980
cān gözi · 720, 910, 947
Cān gözi · 566
cān gözüñ açıl · 738
Cān kulağı · 1361
cān ol(mak) · 430
cān sırrı · 1296
cān şem'i · 997
Cān u baş koyub yolunda
(D.) · 1202
Cān u başından mālından geçe
(Kelām-ı Kibar) · 574
cān u cānān · 1452
cān u ciğer · 459
cān u ciğer · 1061, 1075
cān u dil · 339, 366, 378, 413, 419, 423, 579, 724,
762, 793, 904, 972, 1087, 1142, 1202, 1204,
1220, 1222, 1271, 1301
Cān u dil · 900, 1029
Cān u gönülün ışkına yan(mak) · 1086
cān üstüne biñ kerre cān · 597
cān vir(mek) · 353, 452, 568, 622, 737, 747, 781,
971, 991, 1062, 1173, 1469
Cān vir(mek) · 989
cān virmeg · 1254
cān virmek · 420, 1096
cāna cān · 979
cāna minnet

(D.) · 1374
cānān · 333, 338, 349, 399, 402, 431, 489, 521,
568, 606, 658, 687, 708, 738, 793, 804, 858, 897,
901, 935, 959, 961, 975, 987, 998, 1024, 1074,
1104, 1178, 1213, 1259, 1383, 1437, 1491
canavar · 530, 1146, 1298, 1340, 1387
Canavar · 836
cancık · 760
cāndan · 1202
cān-ı cān · 983
cān-ı cānān · 986, 1083
cānı git(mek) · 1265
cān-ı küffār · 1419
cān-ı pāk · 338
cānın Allāha vir(mek) · 1088
cānuna raḥmet · 1465
cānını bağışla(mak)
(D.) · 1266
Cānını yolunda terk etmek · 1086
cānib · 662
Cānib-i maḡrib · 603
cānlar cānı · 579, 1030, 1099, 1108
cānlar yaqıcı · 1374
cānum baba · 1084, 1091
cānum oḡıl · 1081
cānum yanısar · 1091
cānuña cān bul(mak) · 687
Cānuñı qandır(mak) · 333, 412
cār · 1181, 1272
cāri · 1153, 1447, 1455
cārī · 382, 476, 945, 1131
cāriye · 364, 1110
cāvidān · 692, 747, 783, 835, 882, 1493
cāvizān · 389, 408, 540, 622, 638, 800, 1121,
1256, 1370, 1410, 1449
cāy · 981
cāz · 422
cāzū · 481, 841, 1456, 1457, 1458, 1459
Cāzū · 1459
cāzūluḡ · 495
cāzūluḡ · 840, 1458
cebbār · 704
Cebel-i Qāf · 533
Ceberūt · 1380
cebhe · 977
Cebhe · 977
cebr · 635, 1463
cebr eyle(mek) · 671
Cebra'il · 365, 366, 367, 374, 375, 376, 391, 417,
422, 427, 459, 507, 509, 602, 639, 641, 642, 710,
771, 806, 808, 843, 844, 848, 997, 999, 1000,
1002, 1003, 1004, 1006, 1007, 1009, 1010, 1019,
1022, 1033, 1034, 1058, 1079, 1080, 1085, 1090,
1098, 1099, 1109, 1110, 1232, 1233, 1238, 1276,
1311, 1340, 1341, 1371, 1372, 1387, 1388, 1389,
1393, 1406, 1431, 1432, 1437, 1438, 1441, 1442
Cebra'il 'Aleyhi's-selām · 1022, 1437, 1438
cebren · 842
ced · 464
Ced · 977
cedd · 458
cefā · 506, 592, 699, 850, 1037, 1121, 1337
Cefā · 507, 926
cehl · 720
cehd · 469, 777, 1312, 1402
Cehd · 555, 577, 1086, 1293
cehd eyle(mek) · 343
cehennem · 380, 427, 466, 475, 524, 587, 592,
634, 677, 689, 746, 756, 760, 768, 769, 773, 783,
788, 794, 797, 801, 834, 865, 883, 892, 957,
1050, 1128, 1140, 1153, 1154, 1167, 1251, 1293,
1300, 1324, 1328, 1358, 1451, 1468, 1476
Cehennem · 587, 633, 678, 698, 715, 747, 752,
760, 773, 774, 782, 785, 802, 808, 809, 815, 821,
822, 864, 876, 891, 1125, 1231, 1252, 1323,
1379, 1418, 1452, 1453
Cehennem qapusu · 761, 765
Cehennem qavmi · 750, 781
Cehennem qorkusu · 821
cehennem nārı · 993
Cehennem odi · 885
Cehennem odu · 755, 1169, 1471
Cehennem yolu · 786
Cehennemlik · 411, 680, 1401, 1419
cehl · 533, 753, 803, 993, 1124, 1479
cehl etmegi · 1479
cehl yuku · 920
cehl-i 'amel · 688
cehr · 1207, 1210, 1212, 1495
cehren · 1205, 1208, 1210, 1211, 1213, 1219
cehr-i ezkar · 1215
cehr-i şidq · 1207
cehr-i sunnet · 1206
cehr-i taḡarrük · 1216
cehr-i zikr · 1206, 1209, 1215, 1216
celāl · 338, 386, 883, 902, 1357, 1363
Celāl · 340, 948
celālāt · 506
Celāl-i Kibriyā · 870
Celil · 459, 585
celle a'lā · 537, 1229, 1338, 1343
cem' · 484, 561, 587, 610, 662, 696, 758, 771,
1137, 1192, 1255, 1257, 1268, 1337, 1338
cem' eyle(mek) · 972, 1257
cem' eylemek · 1141
cem' it(mek) · 386, 587, 611, 782, 844, 1136
cem' ol(mak) · 510, 608, 652, 673, 694, 696, 700,
704, 705, 726, 840, 978, 1061

cem' olmak · 1173
cem'an · 767
cemā'at · 532, 862, 864, 865, 868, 1042, 1043,
1044, 1049, 1050, 1053, 1076, 1158, 1198, 1333,
1392, 1393
Cemā'at · 672, 828, 863, 864, 865, 866, 867, 1182,
1489
cemā'at terki · 1490
Cemā'atle kıl(mak) · 1489
Cemā'atsüz · 863
cemādāt · 838, 1264
cemāl · 327, 329, 331, 333, 337, 339, 349, 354,
377, 387, 399, 431, 452, 456, 489, 521, 529, 551,
559, 568, 606, 658, 687, 690, 708, 712, 717, 726,
727, 738, 793, 796, 804, 834, 858, 870, 888, 900,
901, 905, 918, 921, 925, 955, 957, 960, 961, 962,
975, 978, 987, 998, 1005, 1011, 1024, 1027,
1061, 1062, 1074, 1088, 1104, 1170, 1178, 1213,
1228, 1230, 1259, 1357, 1361, 1363, 1383, 1437,
1444, 1491
Cemāl · 331, 332, 338, 340, 342, 345, 347, 385,
386, 434, 786, 878, 900, 1228, 1230, 1262, 1370
cemālāt · 504
cemāl-i bedr · 1237
Cemāl-i bī-niṣān · 476
Cemāl-i Kibriyā · 343, 944
Cemāl-i lā-yezāl · 900, 1068
Cemāl-i lā-yezāle · 578
Cemāl-i mihr · 628
Cemāl-i nūr · 344, 355
Cemāl-i nūr-ı a'lā · 794
cemālūñ nūrı · 905
cemī' · 440, 608, 970, 1199
Cemī' · 355, 440, 441, 526, 701, 724, 735, 770,
792, 858, 904, 926, 1189, 1200, 1302
Cemī' 'ālem · 444, 638, 906, 1247, 1270, 1295
Cemī' 'ömr · 823
cemī' azmuş · 1142
Cemī' enbiyā · 543
Cemī' ervāḥ · 945, 967, 1020
cemī' eşya · 906
cemī' eşyā · 938
Cemī' evkāt · 1227
Cemī' ḥayvān · 916
Cemī' işler · 898
Cemī' maḫşūd · 461
Cemī' nūr · 966
cemī'-i enbiyā · 944
Cemī'-i enbiyā · 1019
Cemī'-i enbiyānuñ serveri · 944
cemīl · 1035
Cemīl · 331, 332, 982, 1008, 1049, 1080, 1370
cenābet · 1054, 1055, 1057
Cenābet · 1055, 1056, 1158
cenāḥ aç(mak) · 1366
cenān · 1360
cenāze · 544, 1480
Cenāze · 449
ceng · 397, 576, 615, 798, 1144
ceng it(mek) · 593
cennāt · 410, 505, 762, 1125
cennāt arzūsı · 1125
cennāt-ı Me'vā · 1055
cennet · 332, 333, 362, 374, 376, 383, 385, 388,
409, 412, 417, 418, 425, 427, 428, 429, 430, 444,
452, 464, 466, 475, 505, 506, 524, 526, 553, 578,
614, 629, 634, 686, 687, 690, 698, 708, 709, 711,
717, 718, 722, 723, 726, 727, 728, 729, 736, 739,
745, 746, 757, 761, 786, 787, 788, 789, 790, 792,
793, 796, 797, 800, 804, 805, 806, 807, 815, 821,
824, 826, 828, 834, 860, 862, 878, 885, 887, 896,
900, 957, 963, 965, 966, 990, 1000, 1001, 1014,
1018, 1034, 1043, 1051, 1055, 1057, 1085, 1098,
1103, 1133, 1143, 1149, 1150, 1152, 1165, 1170,
1171, 1172, 1181, 1189, 1192, 1195, 1196, 1214,
1219, 1223, 1230, 1231, 1239, 1240, 1241, 1242,
1259, 1260, 1262, 1282, 1316, 1317, 1318, 1322,
1324, 1361, 1372, 1377, 1404, 1407, 1409, 1410,
1411, 1412, 1453, 1464, 1469, 1472, 1482, 1485,
1497, 1500
Cennet · 1000, 1001, 1002, 1003, 1006, 1027,
1109, 1111
cennet ehli · 327, 385, 712, 715, 723, 730, 732,
747
cennet ḫapusı · 713, 1319
cennet ḫapusın · 828
cennet ḫoḫusı · 1328
cennet maḫāmı · 346, 716
cennet mülkleri · 880
cennet ḫonı · 802
cennet ḫoprağı · 1195
cennet ṣarābı · 651, 761
cennete gir(mek) · 897, 1149
Cennete gir(mek) · 1042, 1046
Cennete girmeklig · 1050
cennete ḫoy(mak) · 898
Cennete ḫoy(mak) · 1085
cennet-i 'adn · 687
cennet-i 'Adn · 739
cennet-i a'lā · 1100
cennet-i Firdevs · 794
Cennet-i ḫavrā · 1083
cennet-i Me'vā · 1144, 1202
cennet-i Rıdḫvān · 708
cennetlik · 1324
cennetü'l-ḫalb · 931
cennetüñ bābı · 1057
cer it(mek) · 1152

cerb · 379
cerh · 867
cerrāḥ · 1136, 1137
cesed · 1489
Cesed · 811, 1286
Cevā'likıyye · 1158
cevāb · 441, 451, 455, 529, 540, 615, 622, 670,
696, 746, 752, 812, 814, 864, 881, 927, 1052,
1106, 1160, 1195, 1238, 1239, 1274, 1307, 1320,
1363, 1454, 1457
Cevāb · 439, 455, 494, 517, 518, 545, 547, 549,
587, 622, 635, 646, 683, 694, 695, 696, 697, 701,
786, 804, 827, 910, 957, 1019, 1363, 1431
cevāb vir(mek) · 752
Cevāb vir(mek) · 701, 807, 1229
Cevāb virmek · 696
cevāb-ı cāvizān · 635
cevāhir · 409, 423, 714, 716, 734, 1046, 1328,
1360
Cevāhir · 713, 789
Cevālık · 1154
cevāz · 993
cevf · 523, 643, 716, 740, 1407, 1421, 1500
cevfî'n-nār · 1502
cevher · 358, 413, 415, 423, 464, 536, 584, 740,
789, 923, 929, 943, 965, 966, 1309, 1354
cevher-i dürler · 1216
cevlān · 376, 449, 479, 687, 690, 717
cevr · 905
Cevr · 580
cevr ü cefā · 393
cevrāt · 507
ceyb · 947
ceyhūn · 996, 1002
cezā · 383, 459, 460, 463, 464, 510, 517, 593, 627,
646, 647, 662, 664, 666, 667, 668, 764, 796, 797,
801, 804, 822, 861, 888, 971, 1018, 1028, 1056,
1117, 1119, 1121, 1167, 1219, 1248, 1305, 1322,
1362, 1442, 1465, 1472
Cezā · 647, 666, 668, 682, 1057, 1144, 1448, 1464
cezb · 804, 1133
cezbe · 1133, 1173
cezbe-i Ḥaḫ · 1177
Cibāl · 459
Cibril · 358, 366, 367, 381, 385, 392, 410, 417, 418,
602, 609, 632, 770, 873, 874, 1001, 1002, 1004,
1016, 1312, 1341, 1368, 1369, 1394, 1425
Cibril Emīn · 1109
Cibril Emīnu'llāh · 709, 1023, 1374
Cibril-i Emīn · 369, 617
Cidāl · 1252
cidd eyle(mek) · 719, 795
cidd ü cehd · 402, 614, 1198
cife · 466, 669, 1137, 1197, 1482
ciger · 403, 766, 935, 1091
Ciger · 835
ciġer · 1106
ciger biryān · 763
ciger ḫan eyle(mek) · 905
ciger-gūşe · 357
Ciger-gūşe · 698, 699
ciġer-gūşe · 1078
ciġer-ḫūn · 1113
cigeri biryān · 354
ciġşa(mak) · 741
cihād · 572, 1053
cihān · 334, 346, 347, 377, 379, 414, 430, 432,
487, 501, 534, 535, 536, 540, 542, 548, 553, 584,
588, 609, 617, 639, 640, 641, 651, 691, 700, 701,
707, 715, 747, 755, 782, 864, 934, 938, 942, 971,
972, 974, 979, 981, 987, 988, 995, 1004, 1051,
1059, 1060, 1080, 1084, 1087, 1088, 1092, 1093,
1094, 1095, 1096, 1103, 1105, 1112, 1122, 1140,
1148, 1155, 1163, 1198, 1227, 1294, 1295, 1301,
1303, 1313, 1318, 1323, 1378, 1381, 1416, 1421,
1432, 1465, 1475
Cihān · 344, 380, 515, 632, 641, 706, 743
cihān fahri Muḫammed · 1093
Cihān fahri Muḫammed · 1012
Cihān fahri Muḫammed Muşṭafā · 590
Cihāna gel(mek) · 1350
cihāna ḫolsar · 601
Cihānca · 1341
Cihāndan geġ(mek) · 1294
Cihānı bir pula şaymaz
(D.) · 637
cihānuñ fahri · 471
cihānuñ fahri Aḫmed · 1386
cihānun lezzeti · 1082
cihānuñ serveri · 1060, 1081
cihet · 1307
cilā · 1293
cild · 781
Cimā' eyle(mek) · 842
cin · 335, 578, 643, 682, 813, 816, 827, 1053, 1281,
1295, 1395, 1419
cinān · 347, 349, 524, 587, 650, 678, 701, 702,
714, 715, 722, 733, 740, 745, 761, 762, 787, 802,
1034, 1048, 1164, 1167, 1169, 1218, 1223, 1242,
1243, 1318, 1323, 1410, 1412, 1485
Cinān · 347, 427, 714, 791, 821, 1153, 1323
cināna gir(mek) · 1072
cinn · 1372
Cinn · 1241
cins · 1337, 1436
cins-i ervāḫ · 964
cisir · 684

cism · 444, 513, 563, 567, 679, 742, 745, 775, 818,
885, 891, 921, 957, 1098, 1252, 1286, 1290,
1444, 1489
Cism · 1061, 1066
cism ü cān · 339, 402, 408, 540, 805, 891
cism ü hilkat · 571
cism-i şerif · 1085
cistr · 683, 684
cizik · 1157
cömerd · 394, 1288
cömerdlig · 876
cömert · 787
cūd · 787, 909, 1473
Cūd · 334
cūd-ı eşyā · 940
cūd-i insān · 928
cūd-i mülkiyyāt · 329
cum'a gicesi · 978
Cum'a günü · 1226
Cum'a namāzı · 544
cumhūr · 803
cüş · 342, 474, 550, 653, 872, 988, 1023, 1091,
1211, 1241, 1329, 1371, 1389
Cüş it(mek) · 924
cüşa gel(mek) · 1089
Cüşa gel(mek) · 979, 1007, 1059, 1065
cüyibār · 1063
cübbe · 1093, 1385
cühhāl · 912
cühüd · 869
Cühüd · 869
cümle · 327, 329, 339, 354, 359, 369, 378, 380,
381, 382, 384, 388, 401, 405, 406, 407, 409, 416,
427, 432, 436, 438, 449, 458, 459, 463, 464, 476,
478, 480, 485, 491, 492, 508, 510, 518, 521, 522,
523, 525, 528, 529, 533, 539, 553, 567, 578, 581,
596, 597, 599, 601, 602, 603, 604, 608, 612, 614,
615, 624, 625, 628, 632, 640, 641, 645, 649, 653,
654, 659, 678, 682, 694, 695, 698, 702, 704, 708,
710, 712, 713, 717, 718, 720, 730, 737, 738, 743,
756, 790, 799, 801, 803, 804, 805, 806, 825, 831,
838, 843, 845, 846, 847, 848, 862, 867, 877, 918,
924, 925, 927, 928, 929, 959, 966, 972, 981, 982,
988, 1007, 1019, 1032, 1036, 1037, 1069, 1070,
1079, 1080, 1087, 1090, 1123, 1130, 1141, 1146,
1147, 1150, 1155, 1156, 1159, 1161, 1163, 1180,
1200, 1211, 1225, 1227, 1241, 1242, 1243, 1252,
1254, 1260, 1263, 1265, 1268, 1272, 1274, 1276,
1283, 1286, 1292, 1297, 1305, 1310, 1319, 1326,
1335, 1351, 1352, 1353, 1375, 1388, 1412, 1415,
1448, 1455, 1457, 1466, 1476, 1492, 1499
Cümle · 551, 568, 578, 582, 607, 650, 711, 832,
972, 1003, 1026, 1064, 1069, 1101, 1317, 1389,
1391

cümle 'ālem · 857, 953, 977, 979
Cümle 'ālem · 336, 340, 976, 983, 1006, 1084,
1091, 1291, 1386
Cümle 'ālem rahmeti · 1091
Cümle 'ālem zātınun mir'atıdur
(Kelām-ı Kibar) · 335
cümle aḥvāl · 408
cümle belā · 1497
cümle cezā · 831
cümle cihān · 1247
cümle derd · 410, 425
Cümle ervāḥ · 1058
cümle ḥalk · 973, 980, 1014
Cümle ḥātunlar ulusu · 421
cümle işler · 875
cümle şey · 487
cümle tamām · 997
cümle ulular · 1427
cümle varın · 1405
cümle yir · 1020
Cümle zerrāt · 996
cünbüş · 452, 502, 982, 1103, 1106
Cünbüş-i eczā · 340
Cüneyd el-Bağdādī · 1487
cür'a · 402
cürm · 427, 774, 775, 780, 1198, 1454, 1504
cürm ile 'iṣyān · 466
cürm ü 'iṣyān · 372, 867
cürm ü günāh · 328
cürm-i ḥāk · 338
cüst · 556
cüz · 946
cüz' · 550, 565, 573, 755, 956, 1020, 1022
cüz'-i külliyāt · 330
cüz'iyāt · 330
cüzā · 334, 596, 1238, 1322, 1403
cüzā · 373
Cüzām · 671

Ç

çāğ · 724, 1144
çāğ çāğ aḳ(mak) · 1433
çağır(mak) · 444, 773, 897, 1002, 1249
Çağır(mak) · 996, 1019, 1022, 1097, 1190, 1221
çağırmaḳ · 531
Çağıruban · 979
çağla(mak) · 1061, 1069, 1118
çağlamaḳ · 951
çağrıṣ(mak) · 761
Çağrısuban · 1091
çāh · 569
çāk · 354, 358, 720

çāk · 681, 682, 724, 1235
 çāk it(mek) · 1093
 çāk ol(mak) · 543, 630, 1159
 çakmak taşu · 1436
 çal(mak) · 375, 799
 Çal(mak)
 Enstruman · 1399
 Çalap · 561, 576, 1270, 1367, 1413, 1442
 çalduqda · 375
 çalgu · 1401
 çalgu āleti · 1400
 çalı urcası · 817
 Çalındıq yir · 800
 çalış(mak) · 711, 883, 1478
 çalka(mak) · 507
 Çalkān(mak) · 1091, 1241
 çalmaq · 531, 799
 çan · 779
 Çanağ · 1264
 çanak · 1314
 Çanak · 409
 çapalık · 911
 çār · 1171
 çāra · 751
 çardağ · 637
 çāre · 332, 362, 370, 397, 483, 511, 752, 772, 818,
 844, 947, 986, 1118, 1286, 1291, 1293, 1401,
 1461, 1468
 çarh · 1447
 çarh-ı devvār · 907
 çarh · 557, 567, 1007
 Çarh · 567
 çarh-ı devvār · 432, 487
 çarhıñ çerhi · 567
 çār-ı yār · 383, 1154
 çark · 1327
 çarşū · 1399
 çat(mak) · 1093
 çatla(mak) · 772
 çavdar · 1326
 çek(mek) · 384, 428, 455, 498, 542, 629, 634, 753,
 767, 803, 804, 813, 817, 820, 823, 853, 866, 873,
 992, 1037, 1085, 1106, 1347, 1363, 1443, 1473
 Çek(mek) · 752, 811, 850, 997
 Çekdi hāset
 (D.) · 994
 çekdi zahmet · 1464
 çekil(mek) · 1356
 Çekil(mek) · 689, 1424
 Çekildi gözüne sürme · 910
 Çekilmiş gözde sürme · 733
 çekin(mek) · 1006
 çekirdek · 996
 çekirge · 526, 839

Çekirge · 525, 841
 çekiser · 1143, 1346, 1451
 çekiş(mek) · 1400
 çekmek · 844
 çeküben · 813
 çemen · 724, 763, 1479
 çeng · 636, 766, 799
 çengāl · 424
 çer · 363
 çerāğ · 347, 466, 711, 805, 921, 985, 1082, 1103,
 1156, 1233
 Çerāğ · 1344, 1497
 çeri · 508, 1422
 çeşm · 812, 974, 1246
 çeşme · 568, 712, 724, 996
 çeşm-i siyāh · 354
 çevgān · 333, 349, 399, 431, 489, 522, 568, 606,
 658, 708, 738, 804, 858, 901, 961, 975, 987, 998,
 1024, 1025, 1074, 1104, 1178, 1213, 1259, 1383,
 1437, 1491
 çevir(mek) · 424, 466
 çevre · 734
 çık(mak) · 367, 380, 388, 450, 485, 493, 541, 542,
 677, 700, 752, 768, 774, 775, 846, 879, 1014,
 1054, 1055, 1109, 1465
 Çık(mak) · 353, 709, 712, 879
 Çıka gel(mek) · 1171
 çıkalar heb yüzleri aq
 (D.) · 654
 Çıkar burnundan
 (D.) · 782
 çıkar(mak) · 350, 397, 507, 511, 519, 586, 675,
 751, 898, 1050, 1137, 1356, 1371, 1433, 1464
 Çıkar(mak) · 362, 398, 428, 610, 755, 768, 1182
 çıkargıl · 754, 1468
 çıkarmak · 398
 Çıkarmak · 398
 çıkıpçak · 1168
 çıkma yoldan
 (D.) · 423
 çinlar kulağı
 (D.) · 1373
 çinşağı · 1172
 Çırah · 1473
 çıyan · 772
 çiçek · 537, 712, 718, 1326, 1328
 Çiçek · 790
 çiçeklen(mek) · 988
 çift · 359, 530, 532, 533, 1341
 çift eyle(mek) · 533
 çift it(mek) · 533
 çift kıl(mak) · 532, 533
 Çigne(mek) · 424
 çile · 1116

çirâğ · 421
çirāk · 333, 412
çirkin · 414
çirkin söz · 822
çisek-veş · 388
çıyan · 662, 781
Çıyan · 830, 1417
çiyne(mek) · 393
çiynen(mek) · 625
Çoban · 1304
çok · 408, 499, 653, 792, 1023, 1029, 1034, 1036,
1080, 1105, 1106, 1110, 1122, 1149, 1150, 1156,
1160
çok çok · 423, 427, 699, 753, 979, 1006, 1060,
1063, 1074, 1079, 1099, 1110, 1120, 1207, 1315,
1397
Çok çok · 577
Çok yi(mek) · 1036
çokluk · 1431
çomaklı · 1156
Çök(mek) · 361, 407
çöp · 466
çubuk · 1303, 1304
Çuğur kaz(mak) · 363
Çün bu işler başına halkuñ gele
(D.) · 598
çüri(mek) · 732, 1255
Çüri(mek) · 635
çürü(mek) · 639, 643, 1263, 1265
Çürü(mek) · 639, 782
çürük süñük · 1245
çürüt(mek) · 511
çüst ü çālāk · 358

D

dā'im · 377, 380, 392, 394, 444, 446, 456, 465,
504, 520, 532, 542, 546, 559, 583, 593, 627, 633,
635, 667, 705, 715, 717, 718, 726, 742, 784, 791,
796, 841, 860, 864, 875, 877, 887, 888, 906, 909,
911, 919, 925, 937, 953, 969, 1023, 1030, 1033,
1049, 1056, 1062, 1063, 1068, 1072, 1109, 1120,
1122, 1124, 1141, 1146, 1148, 1150, 1152, 1153,
1165, 1170, 1188, 1189, 1197, 1201, 1204, 1210,
1219, 1232, 1272, 1278, 1287, 1298, 1316, 1329,
1347, 1353, 1354, 1355, 1356, 1358, 1360, 1378,
1396, 1405, 1439, 1449, 1450, 1458, 1474, 1475,
1483, 1493, 1495, 1498, 1500
Dā'im · 336, 536, 562
dā'imā · 337, 357, 388, 717, 864, 1049, 1105,
1192, 1357, 1406, 1458
Dā'imā · 573, 575, 577, 1110, 1289, 1290, 1396
dā'imūn · 377

dā'imü'd-dehr · 1227
dā'ire · 1297, 1336, 1337, 1338, 1421
da'vet · 388, 400, 405, 411, 414, 416, 477, 478,
486, 496, 500, 506, 654, 690, 1012, 1028, 1031,
1035
Da'vet · 1035
da'vet çağı · 407
da'vet it(mek) · 408, 462, 1442
Da'vet it(mek) · 995, 1004, 1105
da'vet yiri · 419
da'vī · 341, 371, 485, 486, 577, 857, 1130, 1378
Dabkâ · 1356
dād · 513, 697, 724, 787, 811, 941, 970, 971, 1016,
1101, 1277, 1343
Dād · 339
Dād al(mak) · 572
dağ · 548, 589, 629, 1377, 1421
dāğı-dār · 1291
dāhī · 1174
dağıl(mak) · 1435
Dağıl(mak) · 783
Dağıldı boynuna zencir · 504
dağık · 1071
Dağub boynuna odtan zencir · 704
dal · 471, 636, 732, 961, 1301
dāl · 940, 941, 1060
dāl olmağ · 940
dāl u cim · 940
dal(mak) · 373
dān · 665
dānā-yı pāk · 1066
dāne · 360, 519, 734, 760, 897, 993, 1275, 1326,
1329, 1428
dāne dāne · 360, 661
Dāne dāne · 1391
dāne dürler · 444
Danış ne işleriseñ bir uluya
(Kelâm-ı Kibar) · 953
dār · 359, 365, 796, 840, 842, 907, 921, 934, 1163,
1173, 1214, 1269, 1323, 1408, 1409, 1413
Dār-ı bekā · 1071
Dār-ı Bekā · 1058
dār-ı deyyār · 1215
dār-ı dünyā · 780, 803
dār-ı fenā · 960
dār-ı gaddār · 907
Dār-ı hayvān · 1407
dār-ı keşret · 594, 687
dār-ı Mağmūd · 1356
dār-ı vağdet · 871, 921
Dār-i'd-Dünyā · 1058
darlık · 359, 450
dartıl(mak) · 886
dāru fi'd-dār · 1214

Dāru'l-Celāl · 1241
dāru'l-ķarar · 339
Dāru'l-ķarār · 1407
Dāru'l-makām · 1407, 1409
Dāru's-selām · 1408
dāru's-ķerīf · 1407
davar · 614, 1147, 1365
Dāvūd · 843, 844, 845, 847, 848, 1134, 1233, 1240, 1241, 1394
Dāvūd avāzlu · 733
Dāvūd peyğamber · 843, 848, 1139
Dāvūdī avāz · 733
dayağ · 1417, 1428
deblek · 799
dede · 583, 601, 1081, 1082
def · 535, 772
def ol(mak) · 1122
def'a · 778
Def'aten · 1099
defīn · 1096
defn it(mek) · 493
defn olun(mak) · 848
defter · 344, 427, 818
Defter · 825
defteri dūr(mek) · 433
degirmek · 497
değiş(mek) · 1325
Değiş(mek) · 350, 669, 736, 950, 1144, 1156
Değişgil · 604
Degme sözi kulağına koymaya
(Kelām-ı Kibar) · 556
değsür(mek) · 1101
degür(mek) · 1106
dehān · 408, 760, 1338, 1355, 1406
dehr · 349, 507, 531, 912, 1311, 1347
dehran fedehrā · 346
dehr-i vech-i tāb · 1500
dehşet · 522, 650
delā'il · 666
delālāt · 504
delālet · 452, 588, 936, 940, 1193, 1340, 1498
Delālet · 1131, 1277, 1282, 1426, 1437
deli · 555
delik · 583
delīl · 446, 519, 522, 587, 588, 621, 738, 911, 1007, 1049, 1408
Delīl · 441, 476, 520, 521, 586, 610, 611, 618, 693, 707, 800, 909, 951, 1023, 1183, 1269, 1310, 1379, 1409
delv · 979
dem · 352, 360, 1083, 1247, 1251, 1263, 1266, 1268, 1428
demādem · 537
dem-beste · 924
demin · 1406
demir · 1346
demren · 397
dem-sāz · 1296
demür · 584, 892, 1357, 1380, 1436, 1438
Demür · 1116, 1435, 1438
Demürden güçlü · 1438
den(mek) · 1359
deñiz · 386, 530, 943, 1343, 1347, 1376, 1391, 1421, 1422, 1426, 1499
Deñiz · 548, 630, 1278, 1346, 1442
Deñiz cevfi · 612
Deñizden kaçtre almak · 969
Deñizler şuyı · 1420
denk · 1363
depele(mek) · 503
Depelen(mek) · 506
depren(mek) · 523, 783, 836, 837, 997, 1176, 1328, 1437
depret(mek) · 558, 1402
depser(mek) · 1235
Depser(mek) · 1235
depsermek · 1236
der(mek) · 704, 906
Der(mek) · 1314
derc · 1274
derd · 331, 332, 337, 346, 354, 363, 370, 400, 433, 434, 440, 441, 448, 450, 451, 474, 494, 502, 527, 618, 650, 661, 765, 791, 807, 812, 832, 859, 877, 884, 905, 951, 963, 1003, 1010, 1024, 1059, 1060, 1066, 1075, 1082, 1092, 1093, 1098, 1122, 1148, 1181, 1223, 1234, 1330, 1364, 1399, 1470
Derd · 832, 1070, 1083
derd it(mek) · 479
derd odı · 793
Derd odı · 403
derd ü āh · 831
derd ü firāk · 1002
derd ü ğam · 1064, 1337
derde dermān · 363, 492, 1449
derde devā · 478, 846, 1143
derde yan(mak) · 1077
derd-i dermān · 484
derd-i ğasret · 408
derd-i nevā · 1287
derd-i yār · 357, 1003
derdine dermān · 429, 1461
derdine dermān ol(mak) · 1119
derdine kıla devā · 367
derdinüñ dermānı · 336
Derdsüz · 832
derdüme dermān bulunmaz
(Kelām-ı Kibar) · 553
derdüñ 'ilācı · 703

derdüñ odı · 1081
dere · 494, 1475
derecāt · 826, 1055
dergāh · 343, 350, 357, 408, 640, 1013, 1016,
1284
dergāh-ı ‘azīme · 378
dergāh-ı Hāk · 1188
dergāh-ı mu‘allā · 326
deri · 643, 781
deril(mek) · 695, 862, 1499
Deril(mek) · 413, 696, 701, 1445
derin · 963
Derin · 966
deriñ · 1278
Deriñlig · 1343, 1346
Deriñlik · 1433
derisin taldur(mak) · 781
derle(mek) · 963
Derle(mek) · 652
dermān · 354, 400, 440, 448, 450, 459, 527, 533,
618, 749, 766, 807, 832, 859, 883, 897, 952, 963,
1024, 1169, 1193, 1233, 1364, 1458, 1461
dernek · 846
ders · 913
dert · 710, 1461
dertlere dermān · 870, 960
(D.) · 689
dertlü · 332, 367, 630, 641, 986
dertlü cānlar · 346
Dertlüler derdine dermān · 986
derün · 1355
derünī · 577
Derünī · 1337
dervīş · 636, 706, 913, 914, 1160, 1183, 1185,
1186, 1189, 1192, 1193, 1194, 1195, 1196, 1199,
1484
dervīş-i kāmīl · 689
dervīşlik · 1178, 1194, 1195, 1197, 1201
deryā · 330, 336, 384, 530, 548, 568, 638, 639,
643, 951, 1091, 1279, 1329, 1385, 1420, 1422,
1424, 1428
deryā içi · 1290
deryā kenarı · 541
deryāya şal(mak) · 942
deryāya tal(mak) · 549
deryā-yı vahdet · 918
deryā-yı vişāl · 924
der-zamān · 982
dest · 326, 629, 821, 1115, 1203
dest-gīr · 328, 433
destür · 374, 482, 598, 599, 728, 763, 764, 1075,
1077, 1159, 1312, 1362, 1364, 1368
destür al(mak) · 414
Destür al(mak) · 1077

destür vir(mek) · 763
devām · 1293
deve · 613, 915, 1052
Deve · 613, 749, 1038, 1146, 1416
deve maħmili · 1052
devlet · 329, 345, 457, 549, 564, 607, 629, 687,
725, 726, 729, 736, 872, 877, 881, 975, 977, 993,
1017, 1023, 1382, 1486
devlet ābı · 670, 1294, 1405
devletlü Şāh · 1067, 1093
devr · 343, 358, 393, 892, 942, 994, 1173, 1466
devr eyle(mek) · 905
devrān · 407, 459, 483, 542, 609, 687, 688, 779,
847, 858, 894, 959, 974, 1024
devril(mek) · 1467
devşir(mek) · 547, 655, 1468
devvār · 965, 1257, 1302, 1325, 1327, 1420, 1434
deyn · 351, 355, 357, 361
deyn eylemek · 352
Deyyān · 329, 374, 375, 870, 898
deyyār · 842, 1056, 1173
dıkān(mak) · 1122
dırāz · 427, 632, 639, 752, 824, 1344, 1409
di(mek) · 360, 369, 507, 575, 692, 693, 699, 700,
721, 753, 1104, 1105, 1127, 1193, 1208, 1212,
1290, 1292, 1317, 1320, 1392, 1399, 1415
Di(mek) · 1353, 1425
dībā · 1357
dībāce · 734
Dibine ir(mek) · 771
dīde · 764, 958
didi bir bir
Bir bir söylemek (D.) · 361
dik(mek) · 982, 996, 1298, 1468
Dik(mek) · 981
dikdür(mek) · 1468
Diken · 1314
Diken üzre bitürdi taze güller
(Kelām-ı Kibar) · 1444
dikil(mek) · 641, 694, 1315
Dikil(mek) · 1013
dil · 369, 371, 382, 402, 414, 418, 434, 437, 439,
440, 442, 445, 460, 476, 479, 480, 485, 489, 495,
511, 530, 541, 552, 573, 587, 614, 620, 624, 632,
646, 668, 685, 690, 692, 706, 709, 715, 723, 728,
733, 741, 746, 752, 754, 766, 770, 773, 786, 791,
798, 799, 810, 819, 836, 847, 864, 874, 876, 877,
893, 899, 928, 934, 941, 953, 965, 969, 971,
1023, 1036, 1093, 1125, 1130, 1174, 1190, 1193,
1204, 1210, 1214, 1222, 1227, 1252, 1255, 1261,
1266, 1267, 1270, 1310, 1329, 1345, 1346, 1364,
1377, 1383, 1389, 1404, 1456, 1474, 1486
Dil · 341, 356, 669, 874, 877, 879, 890, 1076, 1305
dil levhi · 355, 690, 1120, 1208

dil ucu · 1478
 dil ü cān · 390, 1360
 dilāver · 387, 924
 Dilāzār · 841
 dilber · 358, 430, 597, 977, 980, 1214
 dildār · 338, 900, 901, 1171, 1214
 dildār-ı yār · 942
 dile gel(mek) · 968
 dile(mek) · 341, 343, 376, 384, 385, 421, 426, 451, 461, 462, 481, 483, 490, 503, 507, 514, 553, 594, 612, 613, 642, 687, 696, 699, 717, 723, 725, 728, 731, 753, 762, 828, 833, 837, 838, 840, 841, 860, 894, 895, 896, 921, 931, 946, 947, 956, 972, 973, 975, 976, 978, 985, 986, 993, 998, 1011, 1023, 1025, 1028, 1035, 1057, 1066, 1073, 1079, 1083, 1104, 1112, 1114, 1120, 1146, 1148, 1167, 1168, 1170, 1220, 1257, 1275, 1295, 1318, 1330, 1348, 1360, 1362, 1369, 1393, 1395, 1397, 1416, 1442, 1447, 1503
 Dile(mek) · 327, 360, 376, 391, 407, 449, 469, 476, 488, 495, 590, 604, 614, 619, 680, 740, 765, 770, 788, 800, 844, 870, 892, 913, 949, 981, 1010, 1056, 1100, 1105, 1109, 1142, 1143, 1152, 1177, 1210, 1223, 1230, 1424, 1449, 1473
 dilek · 562, 567, 583, 584, 788, 876, 964, 976, 979, 982, 1000, 1027, 1077, 1081, 1087, 1100, 1168, 1218, 1228, 1318, 1351, 1397, 1438, 1447
 Dilekler virici · 448
 dilen(mek) · 620
 Dilen(mek) · 916, 1152
 Dilenmek · 621
 diler(mek) · 433
 Dilersavuz · 616
 Dilersiz · 1453
 diler-ven · 460
 Diler-ven · 409, 1362
 Dileye ‘özrin · 1147
 dil-ḥaste · 924
 Dili ‘alim velī fi‘linde cāhil (Kelām-ı Kibar) · 1124
 Dili ağzında · 706
 Dili şarḫ(mak) · 668
 Dili üstünde bir taş ḫordı (Kelām-ı Kibar) · 368
 Diliñde vird · 887
 Dilinde zıkr · 905
 Dilini eñsesinden kes(mek) · 664
 dilīr · 328, 562, 603, 1095
 dil-nüvāz · 985, 1105
 dilsiz · 490
 dilsüz · 564, 665, 669
 Dilüñ şaḫla(mak) · 923
 dilüñ tek ḫut(mak) (D.) · 797
 Dimā · 1414
 Dimāğ · 410, 514
 dimek · 434, 435, 436, 441, 442, 464, 534, 618, 775, 898, 936, 948, 954, 1163, 1177, 1198, 1258, 1301, 1304, 1315, 1359, 1452, 1469
 Dimek · 454, 665, 833, 852, 1162
 Dimeklik · 611
 dīn · 349, 356, 457, 478, 486, 495, 496, 497, 503, 558, 580, 705, 753, 819, 829, 992, 1031, 1042, 1197, 1322, 1442, 1457, 1459, 1460, 1464, 1465, 1466, 1467, 1471
 Dīn · 814, 1234
 dīn ‘ilmi · 1246
 Dīn ‘ilmi · 1138
 dīn arı · 1006
 dīn arısı · 982
 dīn çobanı · 1304
 dīn erkānı · 454
 Dīn evi · 555
 dīn gedası · 1462
 dīn rehberi · 1034
 dīn serveri · 979, 1086, 1091
 dīn Sulṫānı · 1304
 dīn ü āyin · 1157
 Dīn ü dünyā devleti · 1091
 dīn ü mezḫeb · 1156
 dīn yolnuñ rehberi · 1073
 dīn yolu · 695, 696, 1462
 Dīn yolunda yüregi yananlar (Kelām-ı Kibar) · 1060
 dīn(mek) · 456
 dīndār · 1138
 dīnden çıkar(mak) · 1137
 diñdir(mek) · 1326
 dīne da‘vet · 481
 dinel(mek) · 516
 dīn-i İslām · 1154
 dinil(mek) · 341, 384, 403, 421, 462, 514, 553, 585, 593, 618, 642, 646, 686, 762, 837, 875, 881, 893, 946, 973, 984, 998, 1011, 1025, 1035, 1073, 1089, 1103, 1114, 1170, 1220, 1275, 1295, 1330, 1355, 1359, 1360, 1395, 1447, 1475, 1484, 1503
 Dinil(mek) · 604, 621, 736, 756, 1347, 1349, 1414, 1498
 dinilmek · 1010
 dīnimden dön(mek) · 1467
 Dīnimden dön(mek) · 1466
 dīnin dut(mak) · 1459
 Dīninden dön(mek) · 1465
 diñle(mek) · 356, 369, 376, 379, 383, 397, 399, 401, 405, 411, 420, 423, 425, 427, 431, 434, 443, 448, 458, 477, 480, 481, 489, 496, 508, 515, 521, 526, 540, 587, 588, 591, 597, 624, 628, 644, 649, 661, 675, 691, 698, 714, 728, 730, 736, 751, 755,

768, 775, 786, 790, 799, 800, 818, 834, 836, 847,
 862, 864, 869, 872, 874, 889, 901, 918, 924, 936,
 942, 951, 964, 972, 1012, 1015, 1043, 1054,
 1118, 1136, 1137, 1162, 1171, 1172, 1194, 1218,
 1284, 1295, 1297, 1298, 1334, 1347, 1353, 1375,
 1384, 1401, 1411, 1414, 1422, 1423, 1454, 1456,
 1466, 1469, 1470, 1501
 Diñle(mek) · 391, 553, 585, 974, 998, 1009, 1041,
 1388
 diñlegil · 355, 448, 820, 1261
 diñlen(mek) · 376, 660, 1037, 1264, 1378
 diñleñ(mek) · 620, 1340
 dinmek · 875
 dīnsiz · 1457
 dir(mek) · 1284
 Dir(mek) · 706
 direk · 641
 direvüz · 1228
 diri · 937
 diri kıl(mak) · 568
 dirīgā · 1064
 Dirīgā · 688
 Diriglig · 715
 diril(mek) · 464, 562, 578, 639, 677, 978, 1151,
 1446
 Diril(mek) · 381, 493, 604, 643, 702, 1219
 dirild(mek) · 487, 519, 1265, 1269, 1479
 Dirild(mek) · 493, 850, 1253
 Dirilmek · 1246
 Diriltmek · 1254
 dirit(mek) · 1295
 dirlig · 357, 478, 831
 dirliĝ · 586
 dirlik · 540, 545, 730, 800, 948, 1445, 1499
 dirlik serāyı · 568
 diş · 507, 667, 785, 1181, 1298, 1418
 Diş · 996
 diş dibi · 1418
 dişi · 1323
 Dişüm çık(mak) · 699
 ditre(mek) · 471, 523, 766, 999, 1091, 1238, 1300,
 1368, 1431, 1432, 1440, 1466
 Ditre(mek) · 1075, 1077, 1083, 1236
 ditreyiser · 1440
 dīvān · 1211, 1295
 Dīvān · 883
 dīvār · 505, 714, 788, 789, 1263
 Dīvār · 714
 diyānet · 457
 diyār · 337, 842, 916
 Diyār-ı dār · 1171
 Diyet vir(mek) · 470
 diyiser · 1479
 diyuben · 472, 1005, 1100, 1160, 1304
 diz · 1343, 1403
 diz çök(mek) · 363
 Diz çök(mek) · 1319
 diz(mek) · 775
 dīzār · 871, 1181, 1230, 1231, 1304, 1404, 1450,
 1482
 dīzār-ı kudret · 1361
 Diziben ma'ninüñ nazmına dürler
 (Kelâm-ı Kibar) · 1350
 dizil(mek) · 448
 Dizil(mek) · 740, 1218, 1314
 dizin çök(mek) · 986
 doğ(mak) · 643
 doğra(mak) · 1267
 doğru yol · 629
 doğun(mak) · 745
 Doğun(mak) · 722
 dol(mak) · 559
 Dol(mak) · 815
 dolan(mak) · 1431
 Dolan(mak) · 1429
 Dolandur(mak) · 1200
 dolu · 915, 1502
 dolun(mak) · 600, 1089
 don · 897
 donanmağ · 836
 dost · 351, 372, 377, 387, 392, 398, 424, 437, 458,
 505, 526, 529, 553, 557, 560, 574, 585, 698, 707,
 717, 783, 784, 793, 794, 803, 804, 805, 812, 857,
 900, 905, 906, 913, 914, 924, 950, 1014, 1041,
 1088, 1115, 1143, 1156, 1199, 1203, 1240, 1244,
 1473, 1488, 1502
 Dost · 502, 1006, 1064
 dost arzūsı · 380
 dost baĝı · 719, 793
 dost cemāli · 552
 dost eli · 828
 dost eřiĝi · 573
 dost gülşeni · 719
 dost ili · 575, 999
 Dost ili · 1008
 dost yolu · 760
 dost yolu · 583, 1202
 dost yüzi · 345
 dosta varış(mak) · 1495
 dosta vāřıl (olmak) · 1500
 Dosta vir(mek) · 900
 dostluğ · 653
 dostoĝrı · 1166
 dostuñ yüzi · 585
 dög(mek) · 1458, 1459
 dög(mek) · 1458
 dögmeğ · 378

dök(mek) · 351, 745, 763, 842, 960, 1057, 1059,
1061, 1063, 1086, 1098, 1214, 1326, 1385, 1412,
1473
Dök(mek) · 391, 836, 955, 1076
dökdür(mek) · 1481
Döküben · 1245
dökül(mek) · 510, 526, 630, 750, 1055, 1206,
1301, 1422
Dökül(mek) · 354, 360, 661, 1160
dön(mek) · 381, 424, 465, 495, 503, 510, 515, 549,
580, 586, 664, 710, 730, 755, 838, 842, 844, 892,
895, 923, 995, 1017, 1028, 1029, 1030, 1032,
1035, 1087, 1089, 1098, 1160, 1202, 1219, 1233,
1357, 1367, 1369, 1462, 1470
Dön(mek) · 356, 380, 415, 457, 626, 683, 811,
856, 1029, 1082, 1132, 1145, 1465
dönder(mek) · 556, 849, 900, 1040, 1488
Dönder(mek) · 602, 993
Döndi Haka · 994
Döndi yüzün · 1111
döndür(mek) · 503
döndürür yüz
(D.) · 619
döne yüz
(D.) Yüz çevirmek. · 561
döngil · 1464, 1465
döniser · 1099, 1448
dönmek · 517, 569, 728, 839, 854, 926, 1068,
1173, 1177, 1463
dönüb gel(mek) · 978
dört kitâb · 865
döşe(mek) · 789, 794, 984
Döşe(mek) · 790
Döşegün üstü · 1160
döşek · 698, 712, 716, 734, 740, 741, 1012, 1014,
1016, 1044, 1046, 1091, 1160, 1240, 1241
Döşek · 734, 841
Döşek altı · 1161
döşen(mek) · 789, 792, 794, 1013, 1357
Döşen(mek) · 789
Döşet(mek) · 1012
du‘â · 437, 451, 452, 478, 479, 490, 539, 541, 602,
698, 843, 846, 992, 1033, 1054, 1143, 1397,
1398, 1466, 1467, 1504
Du‘â · 450, 478, 479, 492, 493, 843, 898, 1020,
1022, 1453, 1461, 1466, 1468, 1502
Du‘â iden du‘âya irişür
(Kelâm-ı Kibar) · 1501
du‘â it(mek) · 402, 842
Du‘â it(mek) · 491, 504, 849, 1462, 1467, 1501
Du‘â kıl(mak) · 397
du‘âcı · 492
dūd · 667
Dudağ · 1235
dudağ · 874
Dudağ · 667, 772, 873
dūf-i şân · 1362
duhân · 1354
dumân · 1358
dün · 874
dūr · 327, 432, 517, 575, 676, 860, 910, 942, 1086,
1139, 1284, 1313, 1361
dur(mak) · 365, 379, 403, 432, 453, 457, 608, 617,
664, 679, 715, 777, 805, 995, 997, 1054, 1087,
1141, 1161, 1199, 1217, 1351, 1358
Dur(mak) · 664, 719, 811, 1006
durağ · 347, 1143
durağ · 332, 412, 594
durğil · 676
durğur(mak) · 813, 1257, 1351
durısar · 628, 639, 1428, 1436
durmağ · 1307
dūsitan · 1408
düş · 933
düş ol(mak) · 477
Dut elimi
(D.) · 328
dut(mak) · 371, 383, 585, 767, 773, 775, 791, 796,
916, 1150, 1217, 1224, 1233, 1462
Dut(mak) · 390, 774, 1037, 1107, 1292, 1357,
1403
Dutar(mak) · 503
dutğil · 343
dutmağil · 1192
dutmaz ayak el · 766
dutsa mesken
(D.) · 715
dutsağ · 482
Dutuban · 904
dutul(mak) · 719, 750
Dutul(mak) · 1470
dutun(mak) · 366, 1197
Dutun(mak) · 365, 366, 949, 952, 1130
dutuş(mak) · 535, 579, 942, 1062
Dutuş(mak) · 1416
duy(mak) · 397, 541, 658, 765, 845, 892, 953,
1027, 1162, 1479, 1487
duyur(mak) · 523, 953, 1173, 1484
Dü ‘âlem · 448
dū cihân · 579, 606, 999, 1029, 1062
Dū cihân · 1027
dū şevbânî · 1091
dübdüz · 359
dügün · 415
Dügün · 1159
dügün · 418
Dügün it(mek) · 413
dügünlük · 417

düken(mek) · 510, 586, 700, 705, 779, 1413
 Düken(mek) · 1321, 1413, 1441
 dükkân · 588
 dün · 511, 982, 983, 988, 1000, 1226
 dün gice · 896
 dün gün · 505, 633, 637, 688, 916, 1019, 1397, 1451
 dün ü gün · 331, 377, 634, 688, 795, 826, 894, 1032, 1178, 1225, 1449
 Dün ü gün · 347, 354, 485, 514, 604, 795, 919, 1321
 dünyâ · 342, 354, 355, 357, 374, 399, 401, 402, 421, 466, 478, 505, 521, 533, 534, 535, 536, 539, 542, 548, 557, 571, 586, 594, 632, 633, 634, 635, 636, 664, 666, 667, 668, 669, 670, 676, 683, 684, 690, 695, 698, 701, 705, 706, 716, 717, 718, 720, 735, 736, 738, 741, 744, 745, 753, 755, 757, 777, 778, 783, 789, 801, 802, 804, 819, 829, 849, 859, 879, 887, 900, 960, 967, 968, 969, 970, 994, 1017, 1040, 1050, 1053, 1056, 1058, 1060, 1069, 1079, 1081, 1089, 1090, 1092, 1093, 1094, 1099, 1102, 1105, 1111, 1114, 1130, 1134, 1136, 1137, 1138, 1144, 1149, 1167, 1173, 1179, 1180, 1181, 1183, 1190, 1192, 1197, 1203, 1219, 1260, 1273, 1283, 1292, 1299, 1320, 1337, 1341, 1352, 1372, 1381, 1392, 1424, 1430, 1433, 1441, 1446, 1452, 1463, 1478, 1481, 1482, 1483, 1487, 1488
 Dünyâ · 424
 dünyâ begi · 1273
 dünyâ câhı · 412
 dünyâ câhına · 332
 dünyâ cefâsı · 1489
 dünyâ cîfesinden çek elüñi (Kelâm-ı Kibar) · 953
 dünyâ çıkarur kişiyi başdan (Kelâm-ı Kibar) · 539
 dünyâ çiçeği · 537
 dünyâ ehli · 1180
 dünyâ evi (D.) · 432
 Dünyâ evi · 393
 dünyâ hayâtı · 505
 dünyâ göği · 747
 dünyâ günü · 609
 dünyâ işi · 404, 514, 1194
 dünyâ işleri · 1192
 dünyâ kelâmı (D.) · 512, 670
 dünyâ lezzeti · 594, 720
 dünyâ ni'meti · 557
 dünyâ odı · 755
 dünyâ odu · 755
 dünyâ ta'âmı · 1282
 dünyâ tağı · 720
 dünyâ tağları · 748
 dünyâ taşu · 361
 dünyâ serâyı · 779
 dünyâ toprağı · 1195
 dünyâ sözleri · 1179
 dünyâ şuyı · 748
 dünyâ şarâbı · 950
 dünyâca · 1346, 1382, 1423, 1432
 dünyâdan eyledi sefer (D.) · 991
 dünyâdan geç(mek) (D.) · 379
 dünyâdan git(mek) · 1328
 dünyâlık · 405
 dünyâyâ varmağ · 754
 dünyâ-yı destâr · 907
 dünyâ-yı mekkâr · 907
 dünyâ-yı mekkâr · 765
 dünyâyı terk it(mek) (D.) · 1193
 dünye · 524, 529, 550, 648, 761, 900, 1102, 1103, 1104, 1112, 1149, 1188, 1202, 1289, 1291, 1320
 Dünye · 1052, 1085, 1101, 1292
 Dünye göği kapucusı · 1080
 dünye göğü · 591
 Dünye göğü · 1010
 Dünye hubbi · 1072
 dünye odı · 755
 dünye vü 'uqbâ · 1375
 dünyece · 536
 dünyede hayr işe git(mek) · 768
 dünyelik bâbı · 427
 Dünyeñ olmuşdur dîñüñ kıbleñ nisâ (Kelâm-ı Kibar) · 581
 dünyevî · 1124, 1481
 dünyevî iş · 932
 düpdüz · 418, 471, 639, 641, 710, 763, 764, 846, 1193, 1495
 dür · 360, 361, 534, 568, 716, 823, 939, 960, 1160, 1240, 1247, 1295, 1297, 1473
 Dür gibi derler dökerdi alını (Kelâm-ı Kibar) · 1083
 dür(mek) · 809
 Dür(mek) · 596, 634
 düriş · 552, 569
 Düriş · 586, 793
 düriş(mek) · 371, 827, 952, 1387, 1441, 1493
 Düriş(mek) · 931, 932
 dürlü · 329, 385, 410, 413, 415, 428, 436, 437, 438, 443, 454, 498, 499, 506, 519, 520, 525, 530, 531, 534, 561, 592, 594, 597, 599, 613, 634, 636, 637, 648, 688, 699, 708, 709, 710, 712, 715, 717, 718, 719, 723, 724, 733, 740, 741, 745, 747, 749, 763, 769, 779, 780, 786, 797, 815, 822, 831, 835,

874, 875, 876, 899, 903, 915, 980, 1077, 1100,
1123, 1135, 1146, 1157, 1171, 1190, 1194, 1264,
1289, 1324, 1331, 1338, 1383, 1398, 1430, 1460,
1465, 1476
Dürlü · 1361
dürlü dürlü · 729, 730, 752, 781, 797, 952, 994,
1063, 1132, 1145, 1204, 1455
Dürlü dürlü · 581
dürr · 448
dürr ü yâkût · 739, 740, 1218
dürr-i baħr · 998, 1064
dürr-i ma'nî · 687
dürr-i meknün · 432, 742, 874, 1178, 1212, 1492
dürr-i tāk · 972
dürrü'l-yetīm · 992
dürü(mek) · 914
dürül(mek) · 1358
dürüst · 555, 563, 1200, 1217
dürüş · 393, 421, 1144, 1495
Dürüş · 465, 1219, 1495
dürüş(mek) · 1045, 1312, 1370
Dürüş(mek) · 1402, 1491
Dürüşgil · 687
dürüşmek · 798
düş · 453, 502, 578, 903, 905, 956, 1088, 1160,
1177
düş gör(mek) · 897, 902
düş(mek) · 380, 394, 531, 535, 752, 760, 769, 796,
808, 819, 904, 956, 988, 996, 1062, 1086, 1095,
1096, 1155, 1226, 1286, 1437, 1472
Düş(mek) · 394, 585, 655, 680, 682, 708, 789,
942, 952, 979, 1031, 1078, 1133
düşdi anası rahmine · 980
düşdi iraq · 865
düşenbe gicesi · 981
Düşer göflüme
(D.) · 395
Düşer yüzleri
(D.) · 750
düşiser · 1107
düşman · 458, 767, 1158, 1397
düşman sözi · 767
düşmen · 508, 720, 807, 1251
Düşmen · 1357
düşmiş · 336
düşmiş kul · 1502
düşün(mek) · 1157
düşür(mek) · 375, 1135
Düşür(mek) · 354, 506, 1115
düşürdi gözden
(D.) · 913
düşvār · 439, 440, 845, 1258
dütün · 681
Dütün · 535

düz · 683
düz(mek) · 491, 511, 520, 760, 968, 1138, 1254,
1273, 1328, 1434, 1499
Düz(mek) · 637, 1224
Düzeld(mek) · 636
düzet(mek) · 1435
Düzet(mek) · 534
düzgün · 531
düzül(mek) · 1359

E

E'r-Rahmān · 1378
E's-şalāt · 985
e's-şalātü ve's-selām · 1068, 1100
e's-selām · 540
e'üzü billah · 825
đāl · 1117
đalāl · 615, 629, 746, 819
đalālet · 467, 503, 620, 646, 767, 1475
Đalālet · 620, 621, 655, 1131
đalālet ābın iç(mek) · 373
Đalālet baħri · 1456
Đalālet kisvetin ör(mek) · 858
Đalālet yazısı · 915
đalālet yolu · 1238
Đalālet yoluna düşüb gidenler
(Kelām-ı Kibar) · 1169
đāne · 1340
đarb · 1206, 1249, 1250
đarb it(mek) · 397
đarbe · 1206
đarb-i katl · 1207
Đār-ı vāħdet · 377
Đārr · 1370
ebā · 1055
Ebā Zer · 597
Ebā'l-Kāşım Muħammed · 1083
ebe'l-ābād · 1327
Ebe'l-Kāşım · 1394
ebed · 334, 345, 377, 488, 504, 551, 565, 568, 607,
715, 716, 736, 742, 752, 754, 776, 791, 805, 865,
905, 906, 938, 942, 1003, 1117, 1202, 1239,
1246, 1358
Ebed · 447, 463, 488, 506, 700, 726, 768, 777, 784,
790, 865, 866, 907, 1121, 1464
ebed bul(mak) · 504
Ebed devleti · 736
ebedlik · 1359
ebī · 454, 1020
Ebī Bekr Şiddīk · 1204
Ebī Riyāħ · 1204
ebkem · 795

ebrād · 1022
 ebrār · 351, 415, 437, 438, 484, 697, 850, 853, 871,
 902, 945, 1136, 1143, 1212, 1356, 1460
 ebraş · 479, 489, 490
 ebrāş · 671
 ebter · 554, 1368
Ebū Bekir · 518, 1096, 1242
Ebu Bekr · 770
Ebū Bekr · 347, 348, 351, 353, 355, 356, 360, 361,
 362, 364, 365, 366, 367, 369, 370, 372, 376, 694,
 1052, 1064, 1094, 1204, 1205, 1242, 1394, 1500
Ebū Bekr-i hümmām · 1394
Ebū Bekr-i Şiddik · 350
Ebū Cehil · 465, 469, 705
Ebū Cehl · 468
Ebū Cehl-i la'în · 469
Ebū Derdā · 748
Ebū Huzrī · 734
Ebū Hureyre · 856, 1041, 1196, 1364
Ebū Sa'dī · 628, 1193
Ebū Ṭālib · 453
Ebū Süfyan · 1250
Ebū Yūsuf
İmām-ı Ebū Yūsuf (ö. 182/798) · 933, 1497
Ebū Zer · 597
 ebvāb · 343, 410, 733, 773, 1438
 ebyaz · 1355
 ecel · 401, 617, 1063, 1162, 1344, 1388, 1504
 Ecel · 1163, 1373, 1449
 Ecel yili eser durmaz
 (Kelām-ı Kibar) · 690
 ecil · 1289
 ecl · 881, 911, 1232
 eclā · 960, 962, 1055
 ecr · 500, 524, 635, 643, 668, 703, 770, 782, 800,
 1049, 1225, 1262, 1450, 1451, 1484
ecrun 'azîm · 1231
ecrun 'azîmun · 1231
 ecsād · 1255
 ecsād-ı ḥalāyık · 639
 edā · 699, 935
 edeb · 419, 453, 576, 577, 895, 1030, 1098, 1179,
 1319, 1382
 Edeb · 392, 416, 873, 890, 914, 1014, 1179, 1253
 Edebāne · 799
 edeb-nāk · 1398
 Edebsüz · 908
 Edep · 387
 Edepsüzlük · 908
 Edingil · 820
 ednā · 371, 733
 ednā vü a'lā · 1202
 ef'al · 335, 402, 647, 926, 1132, 1186, 1191, 1295,
 1327
 Ef'al-i Kabā'ih · 1288
 ef'al-i kabāyih · 1128
 ef'al-i kalb · 1178
 Ef'al-i Kalb · 1178
 ef'al-i münāfik · 1185
 efđal · 428, 1007, 1064, 1172, 1184, 1480
 efđāl · 717, 886, 1191
 efđāliyet · 1181
 efğān · 894, 951, 1061, 1075, 1250, 1466
 efğān-ı zār · 900
 efkār · 841, 927, 1125, 1172, 1264, 1327, 1343,
 1500
 efkār-ı telbīs · 923
 eflāk · 432, 1221
 efsād · 1255
 efşah-i a'lā · 448
 efsün · 797
 eg(mek) · 556, 575, 1171
 eḥad · 568
 Eḥad · 325, 488, 533, 551, 937, 941, 986, 1019,
 1021, 1026, 1059, 1099, 1370
 eḥādīs · 760, 856, 858, 1184
 Eḥādīs · 1116, 1499
 egdür(mek) · 762
 egil(mek) · 732
 egit(mek) · 565
 egle(mek) · 1054
 eglen(mek) · 775, 959, 960, 1054, 1107, 1458
 eglence · 1337, 1474
 eglerem gön'lüm
 (D.) · 1474
 egn · 735
 eġn · 847
 egri · 948, 1135, 1186, 1449, 1464
 egri baġ(mak) · 578
 egri söz · 368
 egri ŧut(mak) · 1038
 egri yol · 511, 1120, 1238
 egrilik · 514
 Egrilik · 575
 ehemm · 977, 1045, 1068
 ehl · 429, 452, 626, 666, 678, 720, 769, 804, 812,
 835, 859, 908, 930, 934, 993, 1166, 1167, 1189,
 1198, 1232, 1268, 1335, 1413
 ehl ol(mak) · 1176
 ehlāl · 745
 ehl-i 'iřġ · 1174
 ehl-i 'ilm · 1479
 Ehl-i 'irfān · 341
 ehl-i 'işyan · 703, 756, 773, 795, 1126, 1330
 Ehl-i 'işyan · 651
ehl-i A'rāf · 1322
 ehl-i a'yāl · 1148
 ehl-i āḥir · 1128

ehl-i beğāyet · 889
ehl-i beyt · 711, 1100
Ehl-i beyt · 560, 1071
ehl-i bid'at · 571
ehl-i cehennem · 751, 773
ehl-i cennet · 409, 425, 430, 712, 715, 716, 787,
1000, 1001, 1133
ehl-i cinān · 1172, 1322
ehl-i dil · 1026
ehl-i dīn · 928, 965
ehl-i dünyā · 747, 1173, 1178, 1195
Ehl-i dünyā · 601
ehl-i eflāk · 1014
ehl-i ennet · 448
ehl-i envār-ı cinān · 1071
ehl-i eşrār · 757
ehl-i ğaflet · 496, 615, 616, 765
ehl-i Hāḡ · 1120
ehl-i ḡased · 1287
ehl-i ḡayā · 651
Ehl-i gök · 600
ehl-i ḡalāş · 804
ehl-i hevā · 857
ehl-i iḡlāş · 1147, 1282
ehl-i ĩmān · 444, 703, 769, 968, 1269, 1404
ehl-i ĩslām · 756, 855, 1469
ehl-i ḡāl · 552
ehl-i kān · 1442
ehl-i kibr · 909
Ehl-i Ḳubūr · 812
ehl-i Ḳur'ān · 1167
ehl-i küfr · 776, 782
ehl-i ma'ārif · 516, 934
ehl-i ma'āş · 660
ehl-i ma'āşī · 1401
ehl-i maḡşer · 674, 698, 756, 1218
ehl-i mescid · 516
ehl-i mülük · 550
ehl-i münāfiḡ · 758
ehl-i mürvet · 425
ehl-i nār · 1322
ehl-i niyāz · 829
ehl-i peyġamber · 1153
ehl-i raḡmet · 1450
ehl-i sa'ādet · 500, 685, 1040
ehl-i ḡā'at · 1288
ehl-i şalāt · 1228
ehl-i ḡār · 1329
ehl-i sülük · 1123, 1337
ehl-i sünnet · 688
Ehl-i sünnet · 571, 650
ehl-i şeqāvet · 464, 685
ehl-i şevḡ · 588
ehl-i şirār · 996

ehl-i taḡlīd · 949
ehl-i taḡşīr · 658
ehl-i tefsīr · 735
ehl-i tekebbür · 836
ehl-i temşīl · 1200
ehl-i va'īd · 464
ehl-i vāh · 827
ehl-i yaḡīn · 931
ehl-i zāḡhir · 1176
ehlu'llāh · 1206
ek(mek) · 525, 527, 572
Ekābir · 1441
ekber · 352, 593, 1296
ekil(mek) · 525, 547
Ekin · 525
ekin ek(mek) · 547
ekincek · 1135
Ekinler biçiliser · 527
ekl eyle(mek) · 1336
ekmek · 727
ekmel · 1064
ekşer · 448, 457, 1176, 1445
ekşeri · 933, 1153
ekşerī · 428, 1157
eksik · 555, 1390
eksiklik · 376
eksil(mek) · 648
eksild(mek) · 1029
eksilt(mek) · 1285
eksük · 542, 561, 599, 671, 702, 769, 1286, 1415
eksüklig · 1108
eksüklük · 584
ektüb · 1302
el · 296, 349, 399, 419, 427, 489, 494, 575, 624,
630, 673, 709, 757, 760, 771, 778, 780, 817, 824,
990, 1016, 1024, 1106, 1110, 1114, 1115, 1135,
1143, 1403, 1428, 1452, 1491, 1493, 1495, 1501,
1647, 1648, 1649, 1650, 1651, 1652, 1653
El · 534, 546, 549
El al(mak) · 1219
el ayak · 509, 663, 777
El ayak · 1252, 1444
el ayasınca · 379
el baġla(mak) · 1065
(D.) · 469
El degirmenin çek(mek) · 1103
El getür(mek) · 986
el götür(mek) · 541, 1033
el ḡavşur(mak)
(D.) · 432
el şun(mak) · 907
El uci · 1449
el yu(mak) · 565
El yüz · 987

el'ām · 998
 el'ān · 375, 376, 400, 448, 467, 483, 486, 508, 512,
 517, 546, 587, 609, 613, 618, 643, 654, 688, 716,
 747, 758, 771, 785, 797, 798, 810, 818, 823, 848,
 850, 851, 854, 890, 895, 896, 937, 938, 951, 957,
 969, 1118, 1130, 1132, 1134, 1138, 1145, 1183,
 1184, 1196, 1250, 1264, 1275, 1331, 1351, 1367,
 1376, 1405, 1422, 1437, 1450, 1454, 1457, 1463,
 1464, 1466, 1468, 1471, 1472, 1474
 El'ān · 1151
 el-amān · 1040
 elbet · 1003
 elbette · 1286
 elde tut(mak) · 697, 943
 elden ele · 562
 elden kıma
 (D.) · 393, 1292
 elden kımañ
 (D.) · 1068
 Ele al(mak) · 1373
 Elem · 874
 elest · 858
 Elest · 465, 870
 elf · 397, 940
El-Fakīr Muḥammed Şādık · 1504
el-fakru fahrī
 (Hadis) · 1184
 elfāz · 737, 1295
 elf-i ferd · 940
 El-firāk · 1082
 el-Ḥaḳ · 730, 777, 1305, 1429, 1434
elḥamdüli'llāh · 419, 440, 692, 814, 818, 833, 1403,
 1499
 Eli bağlu · 705, 984
 Eli bağlu kıpuda bir kıul ola
 (D.) · 579
 elif · 939
 Elif · 939
Elif lām mīm · 936, 937, 941
 elīm · 443
 elin al kııl sülük
 (D.) · 550
 Elin bağla(mak) · 782
 elin bağlu · 706
 Elin çek(mek) · 593
 Eliñ çek(mek) · 739
 Elin çekmişdi dünyā sevgüsinden
 (D.) · 404
 Elin eg(mek) · 628
 elin ele al(mak) · 1094
 elin sür(mek) · 549
 elinde kıal(mak) · 373
 elinde tut(mak) · 1044
 eline al(mak) · 1108
 Eline al(mak) · 1169
 Eline gir(mek) · 350
el-inşāfu nişfu'd-dīn
 (Hadis) · 859
 Eliyle al(mak) · 732
 elleri bağlu
 (D.) · 467
 elleri boyunlarında bağlu · 468
 ellerin oḡsa(mak) · 1106
 ellerine al(mak) · 750
 Ellerini dizlerine ur(mak)
 (D.) · 601
 elma · 519
 eltaf · 823
 elsiz · 490
 elsüz · 564, 611
 Elüm dutmaz
 (D.) · 514
 elüñ çek sen bu dünyādan · 614
 Elün çek(mek)
 (D.) · 860
 elüñ çek(mek) · 615
 Elüñ çek(mek) · 797, 1490
 elüñ şakla(mak) · 923
 elvedā · 1083
 Elvedā · 1083
 elvedā' · 1063
 Elvidā' · 1067
 emān · 391, 401, 580, 617, 674, 690, 749, 778,
 787, 859, 897, 1042, 1163
 Emān · 451, 753, 768
 emānet · 395, 679, 1400
 Emānet · 1444, 1460
 Emānsız · 1143
 emānsuz · 717
 Emānsuz · 1134
 emek · 498, 562, 564, 1157, 1179, 1258, 1304
 Emek · 681, 1370
 emīn · 354, 515, 615, 791, 978, 999, 1004, 1007,
 1008, 1009, 1034, 1078, 1079, 1083, 1087, 1391,
 1393, 1394, 1406
 Emīn · 615
 eminlik · 1138
 Emīnu'llāh · 617, 710
 emir · 369, 1042, 1357
 emīr · 1095, 1387
 emir kııl(mak) · 868, 984
 Emīreyn · 425
Emīri'l-Mii'minīn · 348, 378, 387, 392, 451, 572,
 709, 957, 1053, 1106
 emlāk · 1146
 emn ü emān · 776, 986, 1233, 1239, 1358
 emr · 334, 343, 362, 365, 366, 381, 385, 409, 414,
 415, 417, 430, 451, 459, 463, 465, 483, 490, 491,

513, 515, 517, 523, 534, 546, 554, 596, 600, 618,
 625, 626, 627, 629, 631, 632, 633, 638, 676, 677,
 679, 700, 708, 730, 749, 754, 758, 759, 761, 768,
 771, 773, 784, 792, 796, 808, 817, 822, 826, 833,
 844, 847, 854, 862, 876, 877, 883, 904, 918, 928,
 938, 964, 968, 1021, 1033, 1052, 1057, 1079,
 1135, 1142, 1145, 1152, 1155, 1161, 1163, 1168,
 1200, 1202, 1216, 1217, 1219, 1221, 1232, 1233,
 1236, 1238, 1247, 1248, 1260, 1271, 1276, 1278,
 1281, 1285, 1286, 1302, 1309, 1312, 1336, 1343,
 1351, 1353, 1355, 1356, 1358, 1363, 1364, 1376,
 1409, 1414, 1415, 1423, 1428, 1437, 1441, 1445,
 1449, 1455, 1460, 1493
 emr eyle(mek) · 1485
 emr idiser · 642, 677
 emr it(mek) · 328, 358, 374, 375, 381, 417, 418,
 462, 479, 486, 496, 619, 730, 742, 770, 808, 891,
 927, 959, 962, 968, 969, 977, 1148, 1196, 1278,
 1288, 1310, 1312, 1369, 1382, 1401, 1433, 1436,
 1437, 1468
 Emr it(mek) · 1034
 emr kıl(mak) · 979
 Emr ü nehy · 571, 1232
 emrâz · 1202, 1292, 1388
 emre ir(mek) · 537
 emre itâ'at eyle(mek) · 1277
 emr-i 'azîm · 661
 emr-i âhîr · 1440
 emr-i bâ-Sübhân · 897
 emr-i cävizân · 1429
 emr-i Hâk · 598, 632, 654, 756, 764, 1351, 1377,
 1427, 1434
 Emr-i Hâk · 602, 1039, 1041, 1390
 emr-i Hādî · 621
 emr-i Hâlık · 774
 emr-i hâtif · 915
 emr-i irâdet · 388, 883, 1163
 emr-i Kâdir · 632
 emr-i kudret · 375, 433, 756, 808, 879, 883, 954,
 1268, 1402, 1425
 Emr-i kudret · 554
 emr-i ma'rûf · 541
 Emr-i ma'rûf nehy-i münker · 598
 emr-i mâhir · 362
 Emr-i Rabbânî · 1082
 emr-i Sübhân · 387, 414
 emr-i taqdir · 416, 521, 679, 680, 846, 1160, 1349,
 1429
 emr-i tebdîl · 704
 emrin tut(mak) · 1278
 emşâl · 610, 745, 790, 920
 emür · 892, 929, 1013, 1051, 1380
 emvâl · 402, 745, 758, 840, 1172
 emvât · 330, 459, 523, 1024, 1257, 1283, 1439,
 1504
 emzüklü · 630
 emzür(mek) · 630
 enbiyâ · 429, 522, 805, 929, 930, 943, 963, 968,
 976, 1150, 1166, 1394, 1396, 1485, 1489
 Enbiyâ · 401, 565, 566, 989, 1008, 1043, 1060,
 1098, 1232, 1233, 1234, 1238, 1239
 enbiyâ vü mürselîn · 1394
 endâm · 395, 1374
 endâze · 1176
 endîşe · 554, 574, 582, 1265
 eñeg · 1425
 eñegi bat(mak) · 1425
 Eñek · 467
 Enes · 782, 884, 1296
 Enes b. 'an Resûli'llâh · 824
 Enes bin Mâlik · 1296
 enfâs · 1296
 enfâs-i hâlâyık · 1391
 engel · 778
 enhâr · 523, 804, 1172, 1453
 enîn · 1063, 1102, 1109
 enîs · 1171
 ennehü · 435
 envâ' · 746, 1148
 envâ'-i bisâfîn · 708
 envâ'-ı maqâmât · 1189, 1469
 envâ'-ı ni'met · 409
 envâr · 343, 344, 353, 360, 361, 381, 398, 408,
 438, 487, 587, 609, 626, 682, 683, 714, 716, 720,
 740, 759, 778, 815, 849, 879, 889, 902, 926, 930,
 944, 964, 971, 1056, 1081, 1086, 1122, 1131,
 1149, 1171, 1173, 1181, 1187, 1214, 1242, 1295,
 1326, 1334, 1341, 1345, 1442, 1500
 envâr-ı 'ışk · 377
 envâr-ı Ahmed · 613
 envâr-ı cennet · 675, 953
 envâr-ı cinân · 805
 envâr-ı himmet · 472
 envâr-ı ma'nî · 955, 1196
 envâr-ı rahmet · 426
 envâr-ı vahdet · 413, 428, 1163
 er · 333, 348, 349, 351, 356, 379, 399, 425, 431,
 475, 489, 491, 522, 549, 568, 599, 606, 654, 658,
 665, 675, 678, 707, 708, 738, 799, 801, 802, 804,
 810, 822, 825, 827, 839, 841, 848, 855, 858, 863,
 864, 876, 890, 894, 901, 961, 975, 987, 998,
 1024, 1025, 1050, 1074, 1075, 1104, 1136, 1138,
 1139, 1178, 1183, 1191, 1192, 1194, 1209, 1213,
 1249, 1251, 1259, 1293, 1324, 1383, 1437, 1461,
 1484, 1491
 Er · 391, 573, 650, 842, 987
 eren · 393

Eren · 935, 1248
 erenler · 1038
 eri(mek) · 1326
 Eri(mek) · 451, 748, 778, 854, 1368
 Erimiş bakır · 1315
 Erin(mek) · 1357
 erinmek · 863
 Eriş(mek) · 971, 1373
 Erit(mek) · 1354
Erkālun · 1354
 erkān · 348, 449, 540, 544, 726, 812, 859, 862,
 895, 1179, 1422
 erkān-ı mezheb · 470
 erkān-ı şān · 392
 erkek · 1323
 erken · 1161
Erkıyā'il · 1354
 erlik · 452, 1349, 1363, 1365
Ermeni · 769
 er-Raḥmān · 898
er-Rāhmān · 794
 ervāḥ · 342, 345, 392, 544, 784, 968, 969, 1008,
 1021
 ervāḥ-ı ḥavātin · 1110
 ervāḥ-ı ḥüsrān · 829
 ervāḥ-ı küffār · 1419
 ervāḥ-ı pāk · 1008, 1087
 es(mek) · 354, 381, 410, 460, 526, 680, 745, 848,
 892, 1003, 1040, 1176, 1312, 1327, 1329, 1438
 Es(mek) · 526, 721, 783, 1088
 es'ed · 370
 eşaḥ · 1100
 Eşaḥ · 1164
 esbāb · 350, 492, 821
 esbāb-ı müsebbib · 339, 1360
 eṭbāk · 789, 929
Esedu'llāh · 392, 394
 esen kaluñ · 1082
 esenleş(mek) · 1504
 esenleşmeklik · 763
 eşer · 354, 552, 582, 584, 779, 918, 919, 1061,
 1066
 Eşer · 384, 1119, 1328
 eṭfāl · 745, 1401
Eşfel · 1419
 eşhiyā · 1485
 esīr · 1134, 1386
 esirge(mek) · 779, 1078, 1450
 Esirge(mek) · 438, 603, 761, 780, 844, 848, 860,
 1138, 1142, 1149, 1150, 1478
 esirgegil · 331
 eşkāl · 745
 eski · 416
 eski hırka · 416
 eski(mek) · 379, 730, 731
 eskice · 413
 eskice hırka · 379
 esmā · 439, 441, 442, 1494
 esnā · 1054, 1232
 eşnāf · 662
 Esr · 1134
 eṭraf · 1171, 1172
 eṭrāf · 966, 1284
 esrār · 342, 343, 446, 624, 626, 698, 718, 842, 955,
 1159, 1171, 1219, 1302, 1339, 1359, 1424
 esrār ma'ānī · 734
 esrār-ı dīn · 1006
 esrār-ı Ḥak · 989, 1316
 esrār-ı ğarāyib · 342
 esrār-ı ğāret · 937
 esrār-ı İllāhī · 927
 esrār-ı ma'āni · 951
 esrār-ı Ma'būd · 875
 esrār-ı ma'nī · 390, 747, 1122
 esrar-ı şeyḥ · 832
 esrār-ı yār · 1005
 esrik · 670
 esrük · 950
 estür(mek) · 1415
 eşvāt · 1172
 esved · 659, 829
 esved 'abā · 1080
 esvet · 1269
 eş · 608, 812, 835, 914, 1010, 1198, 1285
 eşbāh · 334, 438
 eşcār · 721, 1172, 1241, 1256
 eşcār dipleri · 712
 eşkāl · 859
 eşker · 1206
 eşme · 520
 eşrār · 778, 807, 963, 1172, 1306, 1419
 eşref · 346, 1024, 1063
 eşref ḥulķı · 886
 eşrefü'l-ḥalk · 1024
 eşyā · 334, 488, 573, 738, 788, 805, 941, 964,
 1309, 1499
 et · 643, 723, 724, 725, 750, 781, 1147, 1290, 1445,
 1476
 Et · 724
 Etek · 1382
 etimek · 1192
 Etin yir kendi ğaybet eyleyen · 759
 etin yir päre päre · 757
 eṭkıyā · 805, 1180, 1240, 1394, 1485
 Etmeg · 1106
 etmek · 483, 707, 1036, 1264, 1267
 etmek bişür(mek) · 1105
 etmek toğra(mak) · 1264

etmek yidür(mek) · 483
etmekçi · 840
etraf · 1434
etreb · 839
duhâ vaḳti · 357, 1088
ev · 347, 350, 356, 363, 366, 388, 404, 537, 545,
546, 579, 581, 638, 734, 772, 863, 897, 917, 923,
981, 982, 985, 990, 1004, 1036, 1038, 1046,
1062, 1069, 1092, 1108, 1110, 1215, 1248, 1268,
1292, 1400
Ev · 364, 978, 1075, 1105, 1399
ev ıssı · 1160
evc-i hevâ · 1465
evden eve · 1141
eve gir(mek) · 1474
eve ir(mek) · 406
evfâ · 767, 1205
evhâ · 1232
evhâm · 829
Eviş(mek) · 1413
evkâr · 371, 763, 765, 778, 845, 902, 913, 1173,
1183, 1326, 1489
evkât-ı vaḳt · 608, 1181
evlâ · 774, 793, 827, 852, 859, 944, 968, 1055,
1190, 1193, 1202
evlâd · 610, 1022
evlâd-ı Âdem · 710, 734
evlen(mek) · 1159
Evlerin yık(mak) · 1076
evli evine · 1088
evliyâ · 392, 401, 402, 429, 565, 566, 647, 686,
805, 1060, 1180, 1485
Evliyâ · 566, 1240
evliyâ`ullâh · 506, 696
evrâd · 506, 1023, 1355
evraḳ · 718
evşâf · 348, 780, 936, 1035
evşâl · 744, 820
evṫân · 716, 874, 959
evvel · 348, 356, 371, 410, 423, 442, 482, 503,
511, 513, 555, 561, 564, 573, 582, 596, 631, 639,
640, 662, 677, 684, 691, 692, 694, 767, 786, 852,
855, 875, 888, 896, 898, 921, 930, 940, 943, 945,
949, 963, 966, 968, 970, 974, 1019, 1028, 1031,
1045, 1052, 1097, 1100, 1102, 1117, 1145, 1164,
1177, 1253, 1255, 1261, 1280, 1303, 1310, 1325,
1331, 1337, 1344, 1353, 1369, 1379, 1381, 1384,
1389, 1409, 1410, 1427, 1445, 1467, 1479, 1486
Evvel · 336, 569, 974, 1282
evvel âḫir · 424, 611, 613, 617, 658, 682, 737,
837, 917, 934, 937, 941, 971, 1021, 1349, 1463
Evvel âḫir · 335, 339
Evvel Allâh adını zikr idelüm
(Kelâm-ı Kibar) · 442

Evvel Allâh Âḫir Allâh · 442
evvel ü âḫir · 968
Evvelâ · 1034
evza · 1158
ey ‘âşık şu şanma bu serâbı
(Kelâm-ı Kibar) · 950
eydür(mek) · 356, 360, 385, 470, 478, 492, 506,
591, 596, 677, 682, 728, 749, 751, 755, 813, 819,
820, 842, 843, 878, 883, 884, 894, 895, 896, 897,
919, 982, 1002, 1006, 1022, 1036, 1053, 1069,
1116, 1129, 1141, 1159, 1162, 1165, 1184, 1189,
1221, 1233, 1259, 1270, 1271, 1272, 1275, 1296,
1366, 1397, 1412, 1459, 1462
Eydür(mek) · 555, 1096
eydür-ven · 688
eyer · 375
eyi · 545
eyit(mek) · 459, 482, 485, 503, 549, 598, 648, 702,
844, 848, 880, 882, 884, 889, 893, 896, 897, 957,
958, 1048, 1096, 1101, 1149, 1159, 1160, 1193,
1248, 1294, 1300, 1324, 1363, 1367, 1369, 1390,
1406, 1463, 1468, 1471
Eyt(mek) · 486, 490, 493, 495, 500, 517, 545,
548, 627, 629, 770, 819, 863, 1014, 1193, 1203,
1248, 1256, 1345, 1438, 1456, 1466
eyitgil · 1459, 1464
Eytgil · 848, 1273
Eyle(mek) · 1054
eylegil · 328, 400, 401, 403, 798, 1266, 1404, 1439
eylemek · 1238
eylemeklik · 777
Eyvâh · 812, 829
eyvâh eyvâh · 628
eyvân · 531, 689, 711, 716, 726, 859, 949, 1407
eyyâm · 639
Eyyüb · 847, 1290
ez(mek) · 688
ezâ · 822
Ezâ · 664, 1456
Ezân üni · 869
ezel · 447, 580, 870, 902, 930, 937, 1086, 1169,
1360
Ezel · 465, 473, 504, 633, 806, 906, 966, 1125,
1173, 1181, 1224, 1268, 1311, 1426, 1429, 1439,
1461, 1478
ezilmek · 1281
ezkâr · 779, 874, 905, 1171
ezkâr-ı enhâr · 740

F

fâ`ide · 526, 601, 617, 1136, 1365
fa`il · 335

fâcir · 528, 889, 1287
 faḥḥâş · 1421
 faḥr · 426, 427, 635, 710, 725, 1014, 1038, 1064,
 1148, 1183, 1184, 1187, 1188
 faḥr it(mek) · 414, 1188
 faḥr kıl(mak) · 429
Faḥrî · 444
 faḥr-i ‘âlem · 407, 661, 710, 734
faḥr-i ‘âlem Muştafâ · 540, 656, 1071
Faḥr-i ‘âlem Muştafâ Muhammed · 1292
 faḥr-i cihân · 413, 540, 693, 800, 947, 1006, 1159,
 1374
 faḥr-i cümle ‘âlem · 1007
 faḥr-i nâs · 765, 911
 faḥr-i Resûl · 1484
 faḥr-i semâ · 1004
 faḥru’l-enâm · 1043
 faḥrum benüm faḥr oldu
 (Hadis) · 1183
 faḫîh · 1288
 faḫîr · 362, 450, 1107, 1140, 1184, 1185
 Faḫîr · 405, 860, 936, 1150, 1152, 1153, 1184,
 1185, 1194, 1195, 1484, 1486, 1487
 Faḫîr kullar · 1148
 faḫr · 364, 379, 406, 414, 420, 1038, 1149, 1150,
 1151, 1179, 1180, 1183, 1186, 1195, 1289, 1292,
 1319, 1478, 1484, 1486
 Faḫr · 1293
 faḫr ehli · 1484
 faḫr-i ârzû · 1192
 faḫr-i minnet · 1187
 Falan oğlu falan · 1221, 1222
 fânî · 330, 350, 488, 511, 638, 643, 687, 729, 858,
 919, 970, 1056, 1202, 1486
 Fânî · 529, 1026
 fânî dünyâ · 711
 fânî dünyeye · 617
Fânî’ü’l-fânî · 340
 Fânîden irdi beḳâyâ · 711
 fâre · 839
 fâriğ · 404, 467, 828, 898
 farḳ · 353, 609, 643, 687, 717, 745, 762, 830, 920,
 926, 941, 1286, 1312, 1369, 1500
 farḳ eyle(mek) · 955
 farḳ it(mek) · 650, 1287, 1326
 farḳ olun(mak) · 1396
 farz · 389, 689, 703, 723, 746, 810, 817, 857, 868,
 965, 1045, 1049, 1149, 1178, 1203, 1206, 1361,
 1440
 Farz · 453, 1068, 1073
 fâsık · 538, 798, 799, 800, 817, 1126, 1149, 1200,
 1286, 1400
Fâtıma · 364, 402, 404, 405, 406, 407, 408, 409,
 410, 411, 413, 414, 415, 417, 419, 420, 421, 422,
 429, 432, 697, 700, 1059, 1069, 1074, 1075,
 1077, 1078, 1080, 1081, 1082, 1084, 1091, 1092,
 1102, 1104, 1106, 1108, 1109, 1113, 1292, 1474
 fâsid · 867, 1286, 1287
 faşîh · 985
 fâsih · 1450
 faşl · 536, 665, 786, 867, 920, 1270, 1437
 faşl-ı bahâr · 524, 526
 faşl-ı cins · 335
 faşl-ı mu‘ayyen · 941
 fâş · 469, 969, 1386, 1419, 1421
 fâş ol(mak) · 782, 799
Fâtîha · 771, 826, 1316, 1317, 1504
 fazîlet · 875
Fazîlet-i Qur‘ân · 1316
 Fazîletü’ş-Şalavât · 1220
 fazl · 345, 386, 438, 451, 593, 604, 644, 653, 659,
 675, 685, 687, 689, 693, 700, 761, 767, 786, 796,
 854, 897, 905, 909, 919, 920, 921, 922, 941, 963,
 993, 1022, 1023, 1041, 1052, 1127, 1128, 1142,
 1143, 1149, 1151, 1169, 1174, 1184, 1192, 1193,
 1245, 1252, 1270, 1296, 1317, 1345, 1362, 1366,
 1367, 1370, 1466, 1493, 1498
 Fazl · 452
 fazl eyle(mek) · 449, 895, 904
 fazl-ı dergâh · 940
 fazl-ı İllâhî · 1282
 fazl-ı Rabbânî · 1055
Fe eynemâ tuvellâ · 925
 fedâ · 344, 560, 711, 900, 935, 1077
 Fedâ · 737, 1493
 Fedâ it(mek) · 872
 fedâ kıl yolına cānuñ
 (D.) · 870
 fedâ kıl yoluna cānlar
 (D.) · 626
 Fedâ kıl(mak) · 367, 399, 408
 Fedâ kıldum yoluñda baş u cān
 (D.) · 1193
 Fedâ olsun yoluñda atam anam
 (Kelâm-ı Kibar) · 406, 678
 fehîm · 335, 438, 488, 589, 850, 941, 949, 1022,
 1123, 1493
 felâh · 569, 857
Felâḳ · 679
 felek · 567, 609, 1007, 1089
 fem · 1210
 fenâ · 330, 377, 390, 592, 606, 731, 918, 919, 935,
 942, 950, 952, 1026, 1085, 1202
 Fenâ · 378, 831, 952, 1469
 fenâ bahrine ğarḳ ol(mak) · 342
 fenâ dâri · 1062
 Fenâ dâri · 859, 1143
 fenâ ehli · 330

fenādan geç(mek) · 1469
fennī · 555
fer · 1040
fer' · 330, 554, 586, 1047
ferah · 625, 1215
Ferah · 351, 538
ferāg · 466
Ferāh · 1210
ferāgat · 811
Ferāgat · 1135
Ferāgat it(mek) · 356
ferc · 666
Ferd · 462, 479, 490, 530, 533, 641, 680, 786, 922,
929, 937, 1254, 1370, 1433, 1439, 1441, 1490
Ferd u Vāhid · 848
Ferd ü a'lā · 731
Ferd ü Hādī · 715, 916
Ferd ü Vāhid · 940
Ferd-i 'ālem · 493
Ferd-i a'lā · 470, 1422
ferd-i bī-çün · 507, 692, 827, 1299, 1301, 1457,
1474
ferd-i cūd · 941
Ferd-i muṭlak · 357, 1377, 1407
feres · 1001, 1007
Ferhād · 1495
ferište · 680, 787, 1136
ferišteh · 366, 392, 437, 449, 542, 600, 651, 785,
788, 876, 892, 1023, 1171, 1196, 1220, 1221,
1286, 1312, 1334, 1339, 1340, 1343, 1346, 1347,
1351, 1353, 1354, 1367, 1368, 1369, 1381, 1383,
1399, 1400, 1401, 1402, 1414, 1415, 1426, 1428
Ferišteh · 391, 447, 459, 534, 589, 673, 674, 709,
710, 728, 810, 817, 963, 1332, 1333, 1336, 1338,
1340, 1343, 1354, 1357, 1381
fermān · 429, 462, 496, 633, 766, 773, 807, 883,
960, 1024, 1163, 1167, 1169, 1232, 1233, 1236,
1278, 1310, 1311, 1357, 1364, 1366, 1390, 1405,
1410, 1432, 1444, 1450, 1458
fermūd · 462
ferş · 653, 740, 962, 1012, 1377
ferşe var(mak) · 1342
feryād · 483, 663, 750, 763, 765, 773, 775, 777,
819, 843, 877, 994, 1076, 1092, 1093, 1110,
1112, 1122, 1249, 1250, 1252, 1315
feryād u efgān · 761
feryād u zār · 847
feryāz · 1287
fesād · 541, 759, 779, 876, 922, 1245, 1286, 1291,
1292
Fesād · 474
Fesāda dön(mek) · 541
Fesāhat · 637
feşāhat · 415, 628, 683, 713
Feşāhat · 414, 448, 640
fetā · 1188, 1243
feth · 343, 344, 355, 382, 391, 451, 573, 710, 729,
746, 788, 796, 825, 875, 893, 918, 920, 928, 934,
950, 966, 1012, 1202, 1208, 1256, 1277, 1313,
1344, 1438, 1482, 1494
Feth · 554
feth it(mek) · 433, 554, 857
feth-i bāb · 1111
Feth-i kalb · 333, 412
feth-i rāz · 982, 1447
feth · 392
feth-i bāb · 825, 956
Fettāh · 329, 838, 961, 1370
fevc · 664, 665, 672
fevc fevc · 662, 672, 694, 728, 889, 995, 1035
fevc-i eşref · 805
fevc-i şāmin · 667
fevķ · 649, 653, 715, 897, 1364, 1379, 1421
fevķ ü ferş · 1369
fevķā · 745
fevķa'l-cenāze · 811
fevķa'l-me'ālī · 1348
fevķan ilā'l-'arş · 1378
fevķ-i şihhat · 1271
fevķi'l-'ibādāt · 1304
fevt · 1293
feyyāz · 1295, 1296
feyz · 933, 955, 1295, 1296
feyz-i feyyāz · 434
feyz-i Hālīķ · 956, 1499
feyz-i İllāhī · 955
feyz-i Rabbānī · 343, 474
fezā · 797
feza' · 627, 1063
fezā' · 459
fırķa · 1331
fırķa fırķa · 1337
fırşat · 485, 1144
fırşat bul(mak) · 563
fısk · 540, 657, 876, 1126, 1168
fısk ehli · 856
fısk u 'işyān · 475, 655, 1401
fısk u fesād · 598
fısk u fücūr · 1368
fısk-ı ālet · 1401
fī emr-i Kur'an · 756
fī iktida'l ebkār · 718
fī ka'r-i 'ummān · 951
fī külli hīn · 1188
fī sebīli'llāh · 689, 1052
fī şer'-i Muḥammed · 1219
fī şuğlin · 718
fī'd-dār · 1278, 1329

fi'd-dīn · 817
fi'l ğayra ʿizān · 676
fi'l-ʿūd · 1262
fi'l-ād · 1347
fi'l-ān · 815, 928, 1278
fi'l-āyāt · 1327, 1439
fi'l-baħr · 531
fi'l-beyān · 934
fi'l-esbāb · 1438
fi'l-evvelīn · 963
fi'l-ħāk · 811
fi'l-ħāl · 511, 630, 655, 662, 725, 746, 778, 800,
808, 815, 819, 820, 824, 838, 847, 879, 948, 959,
1000, 1077, 1127, 1269, 1283, 1367, 1380
fi'l-ħaram · 1004
fi'l-işāl · 819
fi'l-kāl · 697, 758, 1207, 1409
fi'l-ķavli'l-maʿā · 1270
fi'l-ķiyāmet · 815
fi'l-ķurʿān · 727, 1378
fi'l-levħ · 1298
fi'l-māʿi ve'l-kil · 1020
fi'l-maʿāni · 655, 1268, 1335
fi'l-maʿānī · 1487
fi'l-maķāl · 1274
fi'l-vaķt · 1490
fi'l-vaķti evķāt · 790
fi'n-naķli aʿzam · 868
fi'n-nār · 779, 865, 866
fi'n-nīrān · 763
fi'z-zahri ĩmān · 1129
fi'l-ħāl · 355, 366
fi'l-maʿnī · 424
fiʿāl · 614
fiʿil · 421
Fiʿil · 852
fi'l · 368, 488, 491, 493, 495, 669, 758, 788, 810,
822, 841, 842, 852, 854, 912, 921, 953, 1018,
1121, 1127, 1132, 1162, 1189, 1190, 1198, 1225,
1230, 1244, 1251, 1252, 1412, 1415, 1437, 1478,
1489, 1499
Fi'l · 571
fi'l idinmek · 854
fi'l ü āl · 952
fi'l-i aʿlā · 961
fi'l-i aħsen · 676, 856
fi'li bi'l-iħsān · 1224
fi'li iħsān · 1451
fi'l-i küffār · 800
fi'l-i maʿāşī · 768
fi'l-i nisyān · 616
fi'l-i şeytān · 909
fi'l-i taķvā · 1176
fidā · 1042
Fiğda · 1111
Hz. Fātıma'nın hizmetini gören cāriyesi · 1110
fiġān · 408, 514, 793, 1065, 1071, 1074, 1083,
1090, 1091
fikir kııl(mak) · 1125
Fikirsiz kimseler · 1125
fıkr · 355, 413, 442, 491, 531, 537, 570, 725, 729,
833, 862, 898, 920, 984, 995, 1025, 1039, 1044,
1058, 1059, 1074, 1089, 1101, 1104, 1139, 1145,
1198, 1211, 1212, 1245, 1264, 1266, 1329, 1355,
1404, 1418, 1421, 1503
Fıkr · 335, 337, 570, 1051
fıkr et(mek) · 382
fıkr eyle(mek) · 580
fıkr it(mek) · 482
fıkr itmek · 438, 1125, 1238
fıkr ü firāset · 908
fıkre ıal(mak) · 404
fıkret · 589, 728, 742, 879, 1016, 1268, 1279,
1352, 1354, 1427
fıkr-i fāsid · 1337
fil · 613, 839, 842, 1146
fil ayaġı · 1417
filan oġlı falan · 1057
Fırʿavn · 703, 1472
fırāġ · 1143
fırāk · 331, 332, 333, 346, 412, 580, 640, 642, 650,
1001, 1003, 1006, 1062, 1071, 1083, 1094
Fırāk · 459, 460, 754, 847
Fırāķuñ ķaynadur ıaşı
(Kelām-ı Kibar) · 331
fırār · 1053, 1358
fırāş · 1155
Fırāş · 1013, 1014
Fırdevs · 420, 1410
Fırdevs-i aʿlā · 400, 739, 1409
Firenķ taķyesi · 1157
fırķat · 367, 1059, 1061, 1069, 1085
fırķat evi · 1215
Fırķat odı · 1095
fırķat odu · 1330
Fırķatüñ odı yürekler ķan ider
(Kelām-ı Kibar) · 992
fitne · 453, 457, 481, 514, 556, 637, 653, 664, 841
Fuķarā · 1185, 1218
Fulan oġlı fulan · 674
Furād · 1372
Furķān · 764
furşat · 853
fuzül · 373
fürķat · 331, 386, 529, 580, 926, 927, 1228, 1478
Fürķat · 1113
fürķat odu · 1105
Fürķat odu · 1061

fürkat sözi · 1106
fürü' · 1359
fürüş · 1241
fütüh · 1233

G

ğā'ib · 493, 1080, 1086
hā'il · 1013, 1284, 1354
habā'ış · 739
habbe · 351, 1154
habīb · 381, 392, 566, 579, 585, 823, 975, 984, 1388
Ḥabīb · 345, 346, 373, 411, 429, 431, 441, 444, 448, 458, 502, 507, 540, 544, 585, 623, 640, 641, 672, 710, 726, 784, 863, 878, 920, 961, 962, 970, 971, 972, 980, 981, 986, 989, 991, 994, 995, 996, 998, 1000, 1001, 1005, 1006, 1009, 1010, 1011, 1012, 1014, 1017, 1021, 1027, 1029, 1030, 1039, 1054, 1058, 1060, 1070, 1075, 1079, 1084, 1087, 1089, 1094, 1096, 1098, 1100, 1114, 1144, 1179, 1201, 1223, 1233, 1234, 1241, 1280, 1292, 1300, 1308, 1339, 1354, 1388, 1390, 1406, 1483, 1494, 1498, 1499
Ḥabība'llāh · 521, 853, 1036
Ḥabīb-i faḥr-i 'ālem Muştafā · 1375
Ḥabīb-i Ḥaḳ · 947
Ḥabīb-i Ḥazretu'llāh · 550
Ḥabīb-i Kibriyā · 995
Ḥabīb-i Kirdigār · 996, 1053
Ḥabīb-i Neccār · 480, 500, 502, 504, 505, 506, 508
Ḥabīb-i Zü'l-celāl · 1030
Ḥabību'llāh · 738, 869, 1056, 1240, 1243, 1374
Ḥabībüm göñli andan olmasun dār (Kelām-ı Kibar) · 417
Ḥabībün hürmeti · 685
habīs · 1156
habış · 1465
habs · 481, 783, 1136
habs ol(mak) · 784
hac · 369, 643, 684, 759, 764, 801, 1033, 1168, 1169
Ḥac yolu · 564
hacālāt · 507
Ḥacālet · 1226
hācat · 591, 843
hācāt · 440, 480, 505, 753, 862, 889, 1175
hacc · 613, 1262, 1482
hacc u 'umre · 826
hacca varmak · 1480
hāce · 840, 999
hāce ṭapan · 1227
Ḥacerü'l-esved · 1168

hācet · 356, 374, 409, 440, 459, 460, 461, 480, 556, 787, 1006, 1097, 1103, 1174, 1272, 1436, 1442, 1476, 1496
Ḥācet · 556
hācetlü · 450, 591
Ḥācetlü · 480
hacı · 1168
hacil · 1293
Ḥacil · 463
had · 835, 1135, 1155, 1173, 1275, 1280, 1422, 1433
ğadab · 835, 836
Ġadab · 836, 837
ğadab-nāk · 817, 843, 1416
hadd · 551, 644, 715, 1059
hadd ü bī-pāyān · 446
hadd ü pāyān · 541, 726
ğaddār · 636
hadde · 1249
hadden aş(mak) · 431, 571, 1366
Ḥaddin aş(mak) · 558
Ḥadī · 1190
Ḥadīce · 422, 1110, 1473, 1474
hadīs · 340, 563, 626, 755, 909, 929, 945, 1044, 1049, 1101, 1155, 1177, 1184, 1187, 1198, 1316, 1317, 1453, 1480, 1484
Ḥadīs · 484, 510, 521, 686, 800, 851, 853, 864, 868, 869, 947, 1015, 1154, 1162, 1191, 1375, 1481
Ḥadīs-i qudsī · 342, 1134, 1212
Ġaḍab · 831
ğadab bahrin yudanlar · 832
Ġaffār · 359, 411, 438, 604, 656, 682, 698, 780, 807, 841, 861, 866, 886, 900, 1044, 1057, 1134, 1173, 1193, 1256, 1257, 1303, 1317, 1326, 1478, 1491, 1502
Ḥāfız · 442, 603
hāfī · 1055
Ḥāfif · 451
ğāfil · 330, 332, 400, 412, 457, 465, 507, 515, 564, 573, 599, 604, 615, 627, 633, 660, 932, 1120, 1261, 1329, 1339, 1410, 1491, 1495
Ġāfil · 401
Ġāfir · 438, 1491
ğaflet · 343, 370, 389, 475, 592, 614, 631, 690, 719, 752, 794, 851, 858, 881, 923, 938, 1045, 1177, 1344, 1430, 1440, 1449
Ġaflet · 329, 1036, 1290
ğaflet abı · 497
ğaflet bezi · 514
ğaflet şuyı · 1343
ğaflet tozu · 387
ğaflet tozun · 1344
Ġafūr · 438, 1370

gāh · 348, 1176, 1192, 1245, 1258
 Gāh · 1087, 1096
 gāh gāh · 546, 558, 656, 1216, 1329
 Gāh gāh · 1036
 gāib · 474
 haḡ · 495, 502, 637
 Hāḡ · 327, 332, 342, 344, 346, 350, 351, 352, 353,
 354, 357, 359, 360, 362, 367, 371, 372, 376, 377,
 379, 382, 383, 386, 389, 391, 392, 393, 395, 396,
 397, 398, 399, 402, 411, 413, 417, 426, 437, 438,
 440, 446, 447, 449, 450, 451, 453, 455, 463, 465,
 467, 469, 471, 474, 476, 478, 481, 483, 484, 487,
 489, 492, 502, 506, 507, 515, 519, 533, 535, 537,
 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 547, 554, 555,
 573, 575, 581, 588, 590, 592, 594, 599, 601, 602,
 603, 606, 611, 616, 617, 619, 620, 622, 626, 627,
 629, 631, 632, 633, 635, 644, 646, 647, 651, 653,
 659, 669, 672, 675, 676, 677, 680, 685, 688, 689,
 690, 692, 696, 700, 701, 702, 706, 710, 711, 714,
 716, 717, 718, 719, 720, 722, 723, 724, 728, 729,
 734, 736, 739, 743, 746, 747, 753, 764, 766, 767,
 774, 776, 777, 779, 783, 787, 789, 790, 795, 797,
 801, 806, 808, 809, 812, 819, 822, 824, 825, 828,
 830, 831, 833, 834, 838, 840, 842, 843, 851, 852,
 853, 855, 856, 857, 862, 865, 868, 871, 874, 876,
 877, 879, 881, 884, 885, 895, 898, 899, 902, 907,
 910, 911, 913, 914, 915, 917, 922, 928, 929, 930,
 931, 932, 936, 937, 939, 947, 948, 951, 954, 955,
 957, 958, 962, 963, 966, 972, 982, 983, 984, 990,
 998, 1008, 1015, 1017, 1018, 1023, 1024, 1026,
 1029, 1030, 1033, 1037, 1039, 1041, 1050, 1051,
 1055, 1056, 1060, 1062, 1077, 1078, 1079, 1082,
 1085, 1111, 1115, 1117, 1121, 1126, 1127, 1128,
 1130, 1131, 1132, 1139, 1141, 1149, 1150, 1151,
 1152, 1153, 1161, 1164, 1167, 1168, 1169, 1172,
 1173, 1174, 1177, 1179, 1180, 1181, 1186, 1190,
 1193, 1195, 1199, 1200, 1203, 1205, 1207, 1210,
 1213, 1214, 1215, 1218, 1219, 1224, 1225, 1229,
 1231, 1235, 1237, 1239, 1240, 1244, 1254, 1256,
 1259, 1260, 1261, 1262, 1269, 1271, 1272, 1274,
 1275, 1279, 1282, 1288, 1289, 1293, 1296, 1299,
 1301, 1304, 1306, 1311, 1316, 1317, 1319, 1320,
 1325, 1326, 1327, 1330, 1332, 1334, 1336, 1338,
 1340, 1343, 1346, 1348, 1349, 1351, 1356, 1357,
 1361, 1363, 1364, 1365, 1367, 1368, 1369, 1370,
 1375, 1380, 1382, 1390, 1394, 1404, 1407, 1408,
 1412, 1414, 1419, 1420, 1426, 1428, 1432, 1434,
 1442, 1443, 1444, 1450, 1451, 1453, 1454, 1455,
 1457, 1469, 1473, 1474, 1476, 1477, 1481, 1486,
 1487, 1488, 1489, 1493, 1496, 1498, 1502
 hāk · 923
 Hāḡ ‘ışkıyla ṭol(mak)
 (D.) · 916
 Hāḡ birliḡi · 357
 Hāḡ dīn üzre · 1471
 Hāḡ dostu · 982
 Hāḡ emri · 450, 456, 537, 541, 596, 670, 692, 935,
 964, 1153, 1172, 1268, 1496
 Hāḡ Hāḡdur ‘abdu ‘abd
 (Hadis) · 1026
 Hāḡ ḡazretin · 1236
 Hāḡ ḡülşeninün bülbüli · 347
 Hāḡ ḡaznesi · 1195
 Hāḡ işi · 581, 1354
 Hāḡ ḡapusu · 579
 Hāḡ ḡatı · 1396
 Hāḡ ḡatında · 1180
 Hāḡ kelāmı · 595, 596, 617, 716, 722, 861, 1116,
 1357, 1449
 Hāḡ ḡonşuluḡı · 428
 Hāḡ ḡonukluḡı · 1240
 Hāḡ ḡudreti · 1378, 1442
 Hāḡ ḡurbı · 378
 Hāḡ ḡuvvetince · 1363
 Hāḡ nūr · 576
 Hāḡ nūru · 577
 Hāḡ ört(mek) · 705
 Hāḡ özi · 387
 Hāḡ sāyesi · 563
 Hāḡ söz · 779
 Hāḡ sözi · 338, 1190
 Hāḡ Te‘ālā · 346, 400, 409, 422, 436, 437, 439,
 440, 441, 452, 458, 470, 491, 518, 519, 528, 529,
 530, 537, 583, 589, 590, 614, 620, 634, 676, 685,
 710, 711, 730, 739, 742, 743, 746, 768, 771, 782,
 785, 832, 834, 843, 856, 861, 878, 879, 881, 882,
 884, 918, 919, 943, 961, 962, 964, 965, 969, 972,
 976, 979, 999, 1004, 1021, 1025, 1041, 1043,
 1051, 1082, 1089, 1103, 1109, 1111, 1117, 1187,
 1190, 1199, 1206, 1208, 1212, 1234, 1238, 1239,
 1265, 1288, 1319, 1343, 1347, 1360, 1370, 1389,
 1422, 1424, 1431, 1467, 1485
 Hāḡ Te‘ālā ḡazretin · 880, 984, 995, 1025, 1058,
 1074, 1104, 1145, 1503
 Hāḡ Te‘ālā ḡudreti · 794
 Hāḡ Te‘ālā’llāh · 447, 474, 1262, 1297, 1300
 Hāḡ Te‘ālānuñ ḡabibi Muşṭafā · 710
 Hāḡ vir(mek) · 619, 658, 692, 815
 Hāḡ yol · 393, 401, 701, 1498
 Hāḡ yola ḡit(mek) · 1502
 Hāḡ yolu · 474, 565, 572, 583, 848
 Hāḡ yolu · 364, 390, 619, 1194
 Hāḡ zātı · 335
 ḡākāyık · 392
 Hāḡākāyık ‘ilmi · 344
 Hāḡākāyık bahri · 349
 Hāḡdan irāḡ · 1153
 Hāḡdan ir(mek) · 916

ھاڧکات · 566, 1077, 1496
 ھاڧکات · 345, 621, 665, 788, 1184, 1222, 1494, 1496
 ھاڧکات ʻāleminüñ rehberi · 944
 ھاڧکات baħrinüñ dür dānesi (Kelām-ı Kibar) · 986
 ھاڧکات ħāli · 566
 ھاڧکی ʻışk · 895
 ھاڧkım · 728, 891, 1221
 ھاڧkim · 1354, 1360, 1444
 ھاڧkim · 362
 ھاڧkır · 562, 1136
 ھاڧka boyun virmek (D.) · 1261
 ھاڧka ikrār idün dille vü fi'lā (Kelām-ı Kibar) · 1133
 ھاڧka imān · 1469, 1470
 ھاڧka inkār eyle(mek) · 1358
 ھاڧka ir(mek) · 956, 1173, 1186, 1361, 1469, 1488
 ھاڧka minnet · 806, 1019, 1197
 ھاڧka nāliş eyle(mek) · 1112
 ھاڧka raħmet · 811
 ھاڧka tap(mak) · 1483
 ھاڧka tapanlar · 1227
 ھاڧka tapmaĸ · 1231
 ھاڧka tutdı ol yüz (D.) · 363
 ھاڧka sülük · 377
 ھاڧka teveccüh · 1039
 ھاڧka var(mak) · 914
 ھاڧka varan yol · 1165
 ھاڧka yalvar(mak) · 753, 923
 ھاڧkı bātıldan seĸ(mek) (D.) · 574
 ھاڧkı incit(mek) · 1455
 ھاڧkı medħ eyle(mek) · 707
 ھاڧkı ört- (D.) · 427
 ھاڧkı ört(mek) · 427, 689
 ھاڧkı sev(mek) · 578, 1203
 ھاڧkı sevmek · 1203
 ھاڧkı sevmeklik · 1018
 ھاڧkı zıkr eylemek · 1206
 ھاڧkından gel(mek) · 428
 ھاڧkuñ ʻazābı · 497
 ھاڧkuñ cemāli · 802
 ھاڧkuñ emri · 676
 ھاڧkuñ ħicābı · 1262
 ھاڧkuñ ismi · 922
 ھاڧkuñ kelāmı · 729, 1305
 ھاڧkuñ kemāli · 1429
 ھاڧkuñ kemal-i ĸudreti · 691
 ھاڧkuñ ĸudreti · 589, 1256, 1264, 1353
 ھاڧkuñ ne sevgülü ĸulı · 1012
 ھاڧkuñ raħmeti · 361
 ھاڧkuñ Resüli · 1193
 ھاڧkuñ rızası · 560, 591, 1452
 ھاڧkuñ şalası · 593
 ھاڧkuñ selāmı · 662
 ھاڧkuñ sırrı · 1123
 ھاڧkuñ sözi · 586
 ھاڧkuñ taĸdīri · 610, 1362
 ھاڧkuñ zıkrı · 362
 ھاڧkuñ ʻāşıkları · 857
 ھاڧkuñ ʻāşıkı · 465
 ھاڧkuñ ʻışkı · 907
 ھاڧkuñ birliĸi · 520, 897
 ھاڧkuñ dostları · 694, 696, 1133
 ھاڧkuñ emri · 360, 367, 378, 389, 484, 609, 682, 694, 783, 792, 793, 883, 884, 915, 1142, 1165, 1258, 1265, 1277, 1279, 1415, 1462, 1471, 1486
 ھاڧkuñ fażlı · 1313
 ھاڧkuñ fermānı · 1276, 1461
 ھاڧkuñ ħikmetleri · 737, 1119, 1125
 ھاڧkuñ ħükmi · 535
 ھاڧkuñ ħışmı · 1120
 ھاڧkuñ izni · 1221
 ھاڧkuñ ĸatı · 646
 ھاڧkuñ ĸavli · 1457
 ھاڧkuñ ĸudretleri · 1474
 ھاڧkuñ ĸulları · 917, 1021
 ھاڧkuñ luĸfi · 1341
 ھاڧkuñ niʻmetleri · 1056
 ھاڧkuñ nūrı · 909
 ھاڧkuñ raħmetleri · 889
 ھاڧkuñ taĸdīri · 697
 ھاڧkuñ yolu · 1477
 ھاڧkuñ zıkrı · 953
 ħāl · 330, 341, 343, 351, 352, 355, 357, 359, 363, 376, 379, 381, 383, 384, 388, 392, 396, 404, 416, 423, 433, 459, 461, 468, 475, 476, 479, 480, 482, 495, 508, 509, 511, 513, 515, 536, 537, 552, 554, 558, 566, 575, 589, 603, 610, 615, 626, 638, 643, 645, 650, 651, 652, 657, 661, 662, 664, 666, 683, 696, 697, 702, 717, 725, 729, 741, 743, 744, 752, 758, 766, 771, 774, 790, 800, 801, 811, 817, 818, 819, 841, 852, 865, 872, 880, 881, 882, 886, 889, 893, 894, 895, 904, 906, 911, 912, 914, 915, 919, 926, 927, 932, 933, 934, 939, 948, 956, 959, 967, 1031, 1051, 1085, 1110, 1111, 1115, 1117, 1123, 1127, 1129, 1132, 1136, 1137, 1139, 1141, 1149, 1150, 1152, 1154, 1182, 1185, 1191, 1203, 1205, 1226, 1231, 1236, 1239, 1253, 1257, 1274, 1280, 1282, 1283, 1287, 1290, 1293, 1307, 1309, 1337, 1349, 1351, 1357, 1359, 1364, 1366, 1369, 1373, 1375, 1380, 1395, 1418, 1441, 1445, 1458, 1460, 1463, 1473, 1491, 1496

Hāl · 552, 649, 1030
 hāl ehli · 552
 Hāl ehli · 566
 Hāl iledür hāl iledür iş bu hāl
 (Kelâm-ı Kibar) · 552
 hālâ'ik · 1166
 hālât · 503, 505
 hāldaş · 403
 hāle · 555
 hālel · 1320
 Hālel · 479
 hālet · 485, 561, 611, 624, 798, 873, 1091, 1173,
 1174, 1177, 1207, 1487
 hālet-i 'ışk · 1489
 hāl-i ahvāl · 1487
 hāl-i cihān · 1487
 hāl-i ebrār · 1123
 hāl-i mümkinnāt · 330
 ğālib · 364, 398, 432, 515, 608, 749, 753, 770, 874,
 1120, 1209, 1285, 1288, 1402
 Ğālib · 456
 Halil · 1008
 hālīm · 576, 995, 1241
 Hālīm · 603, 1370
 hall u hāl · 650
 ğam · 536, 540, 560, 572, 701, 868, 947, 1105,
 1106, 1172, 1235, 1240, 1255, 1399
 Ğam · 951
 ğam odı · 1080
 ğam yi(mek) · 407
 ğamām · 990
 hāmd · 336, 365, 446, 692, 716, 741, 770, 979,
 1008, 1146, 1171, 1252, 1356, 1501
 Hāmd · 1032, 1037
 hāmd it(mek) · 356, 1062
 hāmel · 1289
 Hāmele-i 'Arş · 1397
 Hāmeletü'l-'Arş · 1383
 ğamġin · 602, 1009
 Hāmid · 444
 hāmīl · 920, 1151, 1444
 hāmīle · 890, 1474
 Hāmīleler düşüre hāmlin · 631
 Hāmīlü'l-'arş · 1364, 1397
 hāmīm · 1358
 Hāmīm · 817, 1315
 ğamīn · 1039
 Ğamir · 1317
 hāmle · 1200
 ğammāz · 1286
 ğam-nāk · 359, 360, 391, 416, 479, 654, 1398,
 1478
 Hanbel
 İmām-ı Hanbel · 933
 Hanbeli · 1395
 ğanī · 405, 1149, 1150, 1193, 1194
 Ğanī · 450, 607, 609, 1033, 1110, 1181, 1184,
 1242
 ğanīmet · 1148, 1453
 Hānnān · 329, 336, 378, 400, 409, 603, 789, 891,
 897, 957, 1285, 1367, 1370, 1473
 Hānnān ü Mennān · 1449
 hanūt · 1099
 hāps itmek · 351
 hār · 950
 hārāb · 1017
 Hārāb · 636
 Hāram · 423
 hārām · 594, 637, 656, 668, 764, 797, 841, 842,
 860, 1038, 1050, 1120, 1167, 1287, 1482, 1490
 Hārām · 512, 638, 758, 759, 798, 799, 807, 906,
 923
 Hārām it(mek) · 740
 Hārām māl · 759
 Hārām söz · 512
 hārāmī · 1286
 Hārāmī · 1134
 hārāmī · 575
 hārāret · 535, 794
 Hārāret · 432
 ğārat · 794
 ğarāz · 413, 1141
 Ğarāz · 1452
 ğarāzsuz · 689
 ğarāzsuz · 1481
 ğarb · 598, 603, 967, 979, 1057, 1207, 1211
 Ğarb · 1039
 hārb · 1248, 1249, 1250
 hārb āleti · 798
 hārc · 759
 hārdal · 1340
 Hārekāt · 589
 hārem · 469, 470, 1004
 hārf · 435, 449, 452, 488, 659, 884, 936, 937, 939,
 940, 948, 1302, 1316, 1390, 1391
 ğarīb · 603, 1058, 1060, 1075, 1078, 1082, 1084
 Ğarībā · 1356, 1357
 hārīr · 902, 904, 990, 1038, 1043
 Hārīr · 741
 Hārīş · 1287
 ğarķ · 330, 336, 344, 353, 413, 426, 616, 691, 775,
 803, 804, 889, 893, 917, 926, 943, 951, 970, 987,
 1021, 1044, 1057, 1467
 Ğarķ · 991, 1086
 ğarķ eyle(mek) · 342, 403
 ğarķ ol(mak) · 361, 416, 447, 652, 1486
 Ğarķ ol(mak) · 564, 996
 Ğarķa vir(mek) · 1080

ğarķa virüben · 1386
 Ğarķā'il · 1364, 1365, 1366, 1367
 ğarķa-i envār · 334
 ğarra · 859
 ħāş · 552, 1341
 Ğasan · 423, 425, 429, 430, 432, 516, 697, 700,
 1059, 1081, 1092, 1105, 1106, 1107, 1111, 1112,
 1242, 1292
 Ğasan Ğazretleri · 700
 Ğasaniü'l Başrı · 1140
 Ğaţar · 1282
 ħasbî li'llah · 1499
 ħased · 581, 1039, 1191, 1489
 ħasen · 386, 1110, 1240
 ħaset · 666
 Ğaset · 657
 ħaşıl · 330, 337, 338, 385, 562, 580, 581, 583, 584,
 608, 816, 856, 924, 927, 932, 1010, 1019, 1124,
 1146, 1147, 1185, 1201, 1204, 1225, 1237, 1252,
 1259, 1268, 1272, 1279, 1318, 1345, 1399, 1500
 Ğaşıl · 562
 ħaşıla · 1445
 ħaşır · 1061, 1091, 1357
 ħāsıd · 1337
 ğasl · 449
 ħaşr · 1266
 ħasret · 351, 509, 580, 602, 633, 763, 822, 905,
 906, 926
 Ğasret · 393, 1091
 ħasret emi · 951
 ħaţ · 1391, 1504
 ğassāl öñünde bir ölü
 (Kemâl-i Kibar) · 580
 ħasta · 478, 479, 988, 1070, 1074, 1077, 1143,
 1144
 ħastalık · 1069
 Ğastalık · 1289
 ħasüd · 556
 Ğasüd · 704, 1190, 1191
 ħasüdlık · 1190
 ğaş · 1242
 ğaş ol(mak) · 432
 ğaş[y] ol(mak) · 559
 ħāşā · 898, 1159, 1160, 1229, 1306, 1403
 Ğāşā · 651, 993, 1157
 ħāşā ve kellā · 1229
 ħāşā vü kellā · 325
 ħaşer · 1392
 ğaşı · 1110
 Ğaşır · 829
 ħaşr · 669, 671, 720, 777, 1245, 1318
 ħaşr ol(mak) · 643, 672, 803, 816, 1148, 1151
 ħaşr olısar · 666, 707
 ğaşş · 358
 ğaşy · 1166
 ħattā · 1271, 1364, 1368, 1441
 ğāv · 581
 ħavādiş · 856, 1359
 ħavāle olısar · 1439
 ħavf · 379
 ğavġā · 739, 803
 ħavl · 382, 1019
 ħavl ü kuvvet · 1083
 ħavrāt · 506
 Ğavvā · 977
 ğavvāş · 918, 1275
 ħavz · 1433, 1434
 ħavz-ı Kevşer · 1433
 ħavzuñ kenārı · 1433
 ħay · 363, 373, 397
 ħay ħuy · 940
 ħayā · 391, 392, 577, 873, 914, 1030, 1033
 Ğayā · 475, 910, 963
 Ğayā bahri · 387
 Ğayā gözgüsü · 962
 Ğayā ıssı · 389, 696
 ħayā it(mek) · 392
 ħayālāt · 1264
 Ğayāsuzluk · 873
 ğāyāt · 329, 504, 715, 1023, 1263, 1327
 ħayāt · 506, 568, 604, 608, 628, 1094, 1130, 1232
 Ğayāt · 1283
 ħayāt vir(mek) · 345
 ğayb · 552, 718, 849, 906, 1426
 ğayb 'ālemi · 548, 550
 ğayb yağmurı · 550
 ğaybet · 368, 512, 670, 760, 842, 1125, 1127,
 1128, 1131, 1168
 ğaybet eylemek · 759
 ğayb-ı cümle · 845
 ğayb-ı dān · 1066
 Ğaydarī · 1154
 ğāyet · 334, 378, 380, 388, 399, 414, 415, 416,
 430, 457, 520, 610, 619, 628, 649, 652, 730, 749,
 751, 792, 810, 823, 841, 842, 889, 908, 910, 931,
 934, 973, 1027, 1065, 1082, 1123, 1136, 1162,
 1164, 1165, 1175, 1182, 1196, 1198, 1225, 1236,
 1258, 1313, 1317, 1322, 1327, 1332, 1340, 1354,
 1366, 1371, 1435, 1440, 1456, 1499
 ħayf · 1144
 Ğayf · 719
 Ğayır şer · 510
 ħayķır(mak) · 808, 1248
 ħayme · 736, 924
 ğayn · 353
 ğayr · 424, 582, 650, 814, 838, 934, 1036, 1040,
 1106, 1195, 1219, 1223, 1337
 ħayrān · 717, 763, 793, 1241, 1357, 1402

ğayrāt · 507
ğayret · 616, 617, 808, 822, 953, 1031, 1187, 1250,
1280, 1430, 1445, 1487
Ġayret · 373, 452
hayret · 1250, 1357
ğayret eyle(mek) · 1462
ğayrı · 328, 337, 350, 390, 430, 488, 501, 614, 677,
702, 733, 752, 770, 798, 799, 820, 833, 899, 903,
918, 938, 951, 1013, 1080, 1124, 1146, 1181,
1202, 1211, 1224, 1226, 1263, 1270, 1302, 1338,
1498
hayş · 582
hayvān · 838, 842, 1145, 1263, 1271, 1279, 1285,
1340, 1398, 1422
hayvanāt · 915
hayy · 644, 1024, 1439
Hayy · 328, 334, 336, 382, 400, 417, 429, 432,
488, 551, 610, 622, 633, 647, 692, 700, 721, 728,
754, 773, 795, 807, 809, 828, 851, 881, 904, 937,
938, 949, 976, 1132, 1208, 1221, 1273, 1284,
1312, 1348, 1370, 1402, 1432, 1441, 1445, 1460,
1473, 1486
hayy eyle(mek) · 494
Hayy u a'lā · 1299, 1446
Hayy u Hāllāk · 359
Hayy u Settār · 761
Ġayyā · 769, 770
hayye · 1161
Hayyu'l-bekā · 987
haz · 559
ğazā · 593, 764, 1248, 1480
Ġazā · 379, 397, 801
ğazā itmek · 593
hazar · 1023
Ġazā-yı ekber · 593
hazen · 983
Hazer eyle(mek) · 797
hazer kıl(mak) · 1056, 1395
Hazer kıl(mak) · 1121
ğāzīb · 1133
hāzır · 361, 409, 413, 449, 475, 486, 488, 510, 516,
645, 646, 690, 696, 698, 709, 723, 731, 773, 783,
786, 829, 881, 917, 938, 966, 1068, 1085, 1168,
1216, 1225, 1258, 1260, 1315, 1318, 1400, 1424,
1446, 1448, 1486
Hāzır · 982, 1004, 1058, 1064, 1083
hāzır · 676, 969
hāzır it(mek) · 846
hāzır ol(mak) · 1216
ğāzi · 1489
hazīn · 586, 1009, 1063
hazīne · 352
Hāzīne · 1414
hazm · 337

hazneyn · 428
hazret · 337, 342, 343, 378, 382, 389, 393, 404,
405, 408, 409, 433, 466, 480, 515, 543, 546, 594,
638, 727, 876, 986, 1000, 1009, 1033, 1166,
1168, 1202, 1217, 1231, 1245, 1260, 1297, 1321,
1355, 1402
Hāzret · 337, 373, 392, 417, 881, 980, 1011, 1027,
1028, 1031, 1033, 1083, 1086, 1089, 1102, 1360,
1389
Hāzret-i 'Alī · 1113
Hāzret-i Allāh · 690
Hāzret-i Hāk · 1117
Hāzret-i Hākķun Hābībi · 1023
Hāzret-i seyyāh · 392
Hāzret-i zāt · 468, 1362
Hāzretu'llāh · 746, 888, 940, 1199, 1208, 1244,
1283, 1307, 1308, 1492
Hāzrī · 628
geç · 779
geç gel(mek) · 816, 1458
geç(mek) · 367, 375, 393, 419, 472, 531, 626, 637,
666, 680, 684, 699, 712, 723, 753, 763, 775, 823,
881, 914, 940, 959, 960, 1002, 1003, 1007, 1023,
1024, 1068, 1156, 1157, 1166, 1194, 1289, 1292,
1315, 1342, 1425
Geç(mek) · 417, 586, 652, 680, 682, 824, 836,
1012, 1195
Geçe yolundan Hāķuñ · 907
Geçin(mek) · 914
geçincek · 1278
geçir(mek) · 1057
Geçiser · 377
geçmek · 695, 1009, 1478
geçmek cihāndan
(D.) · 1478
geçmiş günāh · 618
geçür(mek) · 609
Geçür(mek) · 357, 542, 592, 733, 1125
Geçürdi barmağına · 1433
geçürmek · 513, 1149, 1282
gedā · 916
Gehī · 1192
Gehī aç gehī yalıncaķ · 1149
gel imāna
(D.) · 361
gel(mek) · 346, 350, 351, 355, 357, 360, 362, 365,
366, 377, 381, 395, 404, 405, 408, 414, 429, 459,
460, 465, 470, 472, 480, 481, 482, 484, 485, 493,
502, 504, 507, 555, 576, 619, 669, 695, 702, 704,
711, 754, 760, 778, 819, 830, 844, 849, 863, 874,
923, 932, 935, 939, 944, 990, 1000, 1003, 1034,
1046, 1048, 1079, 1080, 1081, 1084, 1114, 1160,
1161, 1186, 1215, 1221, 1467, 1480
Gel(mek) · 541, 719, 983, 995, 1019, 1035, 1108

ḥelāl · 638, 812, 1038, 1047, 1287
Ḥelāl · 422, 653, 798, 799, 800, 1151, 1168, 1221,
1287, 1482, 1488
Ḥelāl it(mek) · 913
Ḥelälleş(mek) · 847
geldi dile
(D.) Dile gelmek · 419, 777, 800
geldi girü 'aqlı başa
Aklı başına gelmek (D.) · 516
geldi imāna
(D.) · 361
Gelenler gitdiler girü ḥarāb oldu 'imārātı
(Kelām-ı Kibar) · 505
gelgil · 1011
Gelinek · 407
gelinlik kızlar · 1076
geliser · 327, 660, 712, 979, 1000, 1301, 1321
Geliser · 327, 530, 618
gelmek · 410, 459, 465, 478, 728, 926, 1134, 1258
gelmez elümden
(D.) · 492
gelse dile
(D.) · 1138
gelüben · 1063, 1169
Gelüben · 430, 454, 602, 1161
gemi · 611, 1467
Gemi · 610, 611, 614, 1467
geñ · 522, 1344
genc · 344, 392, 789, 1473
genc-i esrār · 587, 901
genc-i pinhān · 892
ḥendeḳ · 714, 1470
ḥendeḳ ḳaz(mak) · 1475
ḥendeḳ üstü · 1475
Geñez · 512
geñild(mek) · 815
geñlig · 1352
geñlü · 1345
geñsüz · 1345
gerçeg · 1137
gerçek · 361, 421, 422, 454, 504, 582, 622, 814,
819, 1023, 1131, 1135, 1162, 1223, 1229, 1233,
1234, 1236
Gerekli · 510
germiyyet · 380
getür(mek) · 356, 363, 422, 423, 459, 520, 558,
583, 589, 691, 704, 705, 708, 709, 782, 847, 876,
890, 976, 990, 1028, 1081, 1095, 1108, 1110,
1129, 1149, 1328, 1400, 1477
Getür(mek) · 359, 360, 361, 409, 410, 418, 422,
461, 486, 489, 490, 493, 528, 547, 554, 641, 779,
933, 951, 1130, 1132, 1191, 1330, 1458, 1465
getürgil · 954
getüriser · 1099

getürmek · 520, 1461
Getürmek · 789
Getürmiş-ven · 658
gevher · 943, 1308, 1309, 1335, 1338, 1376, 1377,
1411
gey(mek) · 350, 366, 379, 386, 416, 417, 418, 527,
589, 636, 730, 735, 834, 847, 909, 910, 915,
1038, 1096, 1157, 1168, 1218
Gey(mek) · 364, 413, 422, 424, 672, 713, 778,
783, 802, 1038, 1157
geydir(mek) · 888
geydür(mek) · 462, 888, 1008
Geydür(mek) · 1076
geyiser · 642
geymek · 418, 531, 727, 836
geyüben · 717
gez(mek) · 339, 840, 894, 1046, 1141, 1235, 1298,
1365, 1366
Gez(mek) · 892
gezdür(mek) · 481, 990
ğidā · 935, 1036, 1425, 1426, 1475
Ġidā · 1426
ḥıfz · 515, 923, 938, 948, 1072, 1271, 1305, 1309,
1374
ḥıfz eyle(mek) · 1068
ḥıfz eyle(mek) · 1176
ḥıfz it(mek) · 512
ḥıfz itmek · 1176
ḥıqd u ḥased · 1119
ğıll ü ğış · 453, 502, 712, 1139
ğılmān · 376, 553, 578, 709, 716, 727, 794, 1168
ḥumār · 1450
ğınā · 594, 1485
Ġınā · 1179
ḥırş · 1284, 1285, 1321
Ḥırş · 581
ḥırş u ḥased · 836
ḥısāb · 512, 586
Ḥıṭāb · 376
ḥışāl · 1355
ḥıyānet · 679
ğrybet · 514, 657
Ḥızr · 580, 949, 1097
ḥicāb · 326, 343, 387, 554, 570, 935, 951, 952,
956, 960, 961, 1010, 1011, 1071, 1087, 1377,
1380
Ḥicāb · 361, 588, 687, 792, 913, 959, 1175, 1377,
1494
Ḥicāb-ı 'aẓamet · 958
ḥicāb-ı heybet · 958
Ḥicāb-ı keşret · 925
ḥicāb-ı menzilet · 958
Ḥicāb-ı şabr · 958
Ḥicābın · 389

Hicāz · 422

gice · 451, 525, 533, 536, 542, 584, 586, 587, 588,
589, 591, 592, 598, 599, 607, 608, 637, 710, 723,
840, 849, 873, 897, 902, 903, 978, 979, 980, 981,
982, 988, 999, 1000, 1004, 1005, 1014, 1019,
1023, 1030, 1039, 1046, 1052, 1159, 1160, 1161,
1226, 1227, 1317, 1318, 1368, 1492, 1494
Gice · 378, 394, 421, 587, 590, 591, 608, 609, 957,
996, 1029, 1036, 1050, 1187, 1202
gice gün · 541, 1263
gice gündüz · 363, 368, 471, 608, 793, 896, 942,
1126, 1293, 1360, 1488, 1491, 1495
Gice gündüz · 373, 393, 900, 1070, 1104
Giceye tapucu · 1226
hicr · 409
hicv · 872
giç · 556, 579, 678, 731, 1054, 1282, 1365, 1373
giç(mek) · 1453
Gider ‘aklı başından
(D.) · 382
Gider(mek) · 453, 586
gidergil · 342, 952, 1215
Gidergil · 833, 1495
gidil(mek) · 912
gidiser · 1005, 1040, 1058, 1322, 1406, 1451, 1480
hikāyāt · 1263
hikāyet · 351, 378, 385, 405, 548, 567, 586, 860,
875, 878, 893, 901, 1034, 1118, 1158, 1258,
1265, 1360, 1361, 1456, 1490
Hikāyet · 361, 1262, 1269, 1456, 1479
hikmet · 328, 385, 415, 418, 534, 560, 635, 788,
792, 990, 1037, 1117, 1159, 1160, 1280, 1284,
1328, 1360, 1371, 1381, 1384, 1406, 1421
Hikmet-i Haq · 565
Hilaf · 358
hile · 657
hile-baz · 954
hilm · 329, 558, 803, 959, 1179
Himār · 1263
giñ · 1185, 1428
hīn · 422, 538, 1013, 1034, 1035, 1332, 1374, 1406
hīn-i vuşlat · 926
giñlig · 534, 715, 1411, 1412, 1428
Gir gönül şehrine seyrān ide gör
(Kelām-ı Kibar) · 337
gir(mek) · 365, 378, 398, 482, 486, 537, 599, 717,
719, 732, 773, 807, 893, 968, 1000, 1007, 1055,
1071, 1094, 1154, 1165, 1190, 1215, 1317, 1408,
1467, 1472
Gir(mek) · 578, 795, 1019
girgil · 1057
giri · 730
giri dön(mek) · 848
giriser · 708, 762, 820, 909, 1227, 1271

giriş(mek) · 445, 607, 612, 908, 913, 1013, 1017,
1228, 1248, 1353, 1372
girmek · 728, 739, 807, 812, 822
girü · 334, 373, 401, 434, 503, 516, 522, 595, 615,
645, 683, 728, 856, 956, 980, 1033, 1037, 1068,
1087, 1238, 1367, 1375, 1393, 1451, 1460, 1465
Girü · 335, 360, 474, 535, 545, 596, 599, 603, 677,
782, 1063, 1126, 1245, 1397, 1400, 1422, 1442
Girü dön(mek) · 488, 848
Girü gel(mek) · 1106
girü kalan · 1481
girüben · 1014
giryān · 651, 689, 763, 793, 821, 1452
hisāb · 374, 420, 449, 544, 545, 595, 638, 643, 658,
775, 801, 822, 886, 1150, 1165, 1261, 1350,
1391, 1392
Hisāb · 685, 781, 1279, 1299, 1357
hisāb itmek · 1476
hisāb olmak · 1476
Hisāb şorucu · 659
hisāb vir(mek) · 1448
Hisābı az ol(mak) · 1478
hisābsuz · 898
hişār · 1176
hişşe · 910, 960, 1355, 1396
hişşe al(mak) · 911, 960, 1038
git(mek) · 350, 366, 374, 389, 390, 415, 442, 481,
485, 493, 510, 527, 540, 545, 550, 556, 558, 561,
587, 593, 636, 658, 664, 666, 686, 700, 893, 977,
982, 983, 990, 1007, 1017, 1023, 1026, 1034,
1046, 1066, 1076, 1099, 1104, 1105, 1110, 1112,
1166, 1215, 1228, 1232, 1235, 1323, 1328, 1369,
1373, 1375, 1421, 1460, 1465
Git(mek) · 802, 1031
git(miş) · 686
gitmek · 850, 926, 978, 1062, 1094, 1217, 1320
gitmeklig · 1062, 1389
Giy(mek) · 1038
giz dutmak · 743
hizb · 745
gizle(mek) · 1130
gizli · 565, 912, 1417, 1484
gizli hāl · 913
gizli şaklı · 1190
gizlü · 338, 437, 676, 759, 796, 917, 976, 1027,
1123, 1130, 1244, 1429
gizlü sır · 403
Gizlü yol · 567
hizmet · 742
hizmetkār · 1323
gonca · 354
horlamak · 872
hoş · 379
göbeg · 989

Göbek · 667, 1403
göç(mek) · 858, 1463
göge baq(mak) · 986
Gögiyā'il · 1355
gögs · 1403
gök · 347, 357, 369, 374, 388, 432, 438, 443, 444,
496, 508, 530, 532, 548, 567, 630, 632, 687, 771,
847, 929, 957, 960, 965, 966, 995, 996, 997,
1003, 1005, 1012, 1046, 1053, 1065, 1155, 1211,
1230, 1257, 1285, 1310, 1311, 1313, 1324, 1325,
1329, 1338, 1342, 1346, 1351, 1353, 1354, 1355,
1356, 1358, 1365, 1368, 1414, 1416, 1420, 1443
Gök · 974, 981
gök ehli · 1032, 1171
gökçek · 348, 364, 402, 433, 475, 478, 516, 524,
613, 684, 880, 886, 902, 912, 1178, 1215, 1230,
1282, 1501
gökçek rāyihlu · 982
gökden in(mek) · 826
Gökden indi üç 'alem · 981
Gökler ehli · 1032, 1085
gökler kapısı · 1008
Gökleriñ açuq kapuları · 1387
gökyüzi · 354
Gökyüzi · 601
Gökyüzü · 1007, 1090
göl · 1091
gölge · 526, 636, 652, 653, 691, 721, 1165, 1314,
1451
Gölge · 563
gölgelen(mek) · 653
gömelte · 1105
gönder(mek) · 344, 345, 358, 364, 365, 373, 407,
411, 431, 441, 446, 454, 487, 502, 544, 556, 585,
616, 623, 656, 672, 704, 711, 719, 726, 727, 755,
784, 812, 850, 861, 878, 892, 920, 971, 981, 982,
991, 1012, 1030, 1052, 1058, 1114, 1129, 1144,
1161, 1201, 1231, 1280, 1308, 1312, 1329, 1339,
1390, 1406, 1483, 1498
Gönder(mek) · 550
göndermek · 892
göñleg · 362, 463
göñlek · 350, 462, 704
Göñlek · 1097, 1098
göñlek arqası · 463
Göñli aq · 1396
göñli alcaq
(D.) · 413
göñli hazin · 1001
göñli kapqara · 1396
göñli pak · 1103
göñli şafi · 1288
göñli tol(mak) · 1088
Göñli tol(mak) · 1064
Göñli şad ol(mak) · 1105
göñlin al(mak) · 1148
göñliñ al(mak)
(D.) · 425
göñlüm egle(mek) · 1078
göñlüm toludur derdüñ gamından
(Kelâm-ı Kibar) · 604
Göñlümi sevdāya şaldı
(Kelâm-ı Kibar) · 942
göñlümüñ içi · 349
göñlüñ āyinesi · 970
göñlüñ aynasın sil(mek) · 582
göñlüñ egild(mek) · 495
göñlüñ eyleye cüş · 1496
göñlüñ hoş ola · 1030
göñlüñ tol(mak) · 1142
göñlüñde bağla(mak) · 737
Göñlüne gel(mek) · 1004
göñlüni Haq kıla ma'mür · 327
göñül · 342, 348, 355, 393, 400, 401, 416, 452,
529, 555, 559, 570, 578, 583, 614, 793, 824, 851,
900, 901, 924, 960, 971, 997, 1010, 1018, 1023,
1098, 1118, 1119, 1120, 1132, 1176, 1183, 1211,
1233, 1234, 1321, 1450, 1452, 1502
Göñül · 342, 350, 357, 514, 625, 631, 719, 727,
743, 829, 835, 863, 881, 922, 928, 934, 1181,
1259, 1261, 1305, 1404, 1450, 1490
Göñül levhi · 342
göñül şehri · 942
göñül tahtı · 687
göñül vir(mek) · 349
göñül yolu · 1493
Göñülde ne olursa taşra zāhir
(Kelâm-ı Kibar) · 424
göñüldeñ çık(mak) · 895
Göñüldeñ geldi dile · 1447
göñüldeñ jeng ü pāsı sil(mek) · 1345
Göñüldeñ qorq(mak) · 474
Göñüldeñ qorqa dilden ide zikri
(Kelâm-ı Kibar) · 1212
göñüller derdine dermān · 1236
göñüller üte · 1044
Göñüller yıqmaq
(D.) · 1120
Göñülsüz · 1306
gör(mek) · 338, 343, 353, 357, 358, 360, 363, 374,
383, 384, 385, 393, 395, 401, 402, 404, 409, 410,
414, 433, 438, 445, 448, 449, 451, 453, 464, 465,
472, 480, 486, 492, 494, 508, 512, 513, 528, 534,
536, 537, 538, 539, 543, 545, 550, 565, 612, 614,
624, 626, 644, 657, 659, 663, 667, 672, 675, 683,
685, 686, 688, 693, 702, 703, 705, 708, 719, 726,
730, 731, 736, 756, 758, 765, 779, 780, 791, 794,
800, 806, 808, 809, 822, 825, 841, 849, 864, 873,

886, 887, 889, 896, 898, 903, 910, 917, 920, 941,
 947, 957, 969, 975, 978, 985, 987, 996, 1001,
 1005, 1013, 1020, 1026, 1027, 1034, 1036, 1037,
 1041, 1046, 1047, 1052, 1056, 1061, 1065, 1075,
 1078, 1088, 1091, 1094, 1106, 1110, 1111, 1114,
 1128, 1129, 1133, 1139, 1145, 1149, 1154, 1158,
 1159, 1160, 1161, 1170, 1187, 1214, 1215, 1216,
 1224, 1230, 1236, 1284, 1313, 1321, 1343, 1345,
 1351, 1354, 1355, 1357, 1365, 1366, 1371, 1387,
 1395, 1424, 1425, 1430, 1441, 1485, 1495, 1500
 Gör(mek) · 485, 600, 636, 656, 745, 767, 812, 821,
 847, 925, 1137, 1189, 1196, 1202, 1215, 1230,
 1320
 görevüz · 1228
 görgil · 676, 846, 877, 1011, 1034, 1173, 1215,
 1298, 1349, 1424
 görün(mek) · 338, 355, 384, 566, 713, 714
 Görin(mek) · 338, 342
 göriser · 331, 613, 636, 639, 645, 814, 909, 1210,
 1279, 1396, 1436, 1448
 Göriser · 712
 görklü · 369, 388, 395, 543, 559, 625, 640, 877,
 903, 904, 914, 1402
 Görklü · 597
 görklü yüz · 357
 görmek · 538, 563, 727, 911, 1067, 1170
 Görmek · 567
 görmez gözi gözlü kıl(mak) · 1463
 görüben · 1127, 1342
 Görüben · 392
 görün(mek) · 397, 482, 553, 568, 716, 799, 836,
 910, 918, 925, 941, 951, 954, 1018, 1123, 1202,
 1352, 1359, 1363, 1373, 1375, 1425
 Görün(mek) · 480, 735, 737, 792, 836, 917, 926,
 955, 958, 1017, 1228, 1232
 Görüñ(mek) · 416, 1023
 Görüncek · 1330
 Görürseñ al her işden 'İbretu'llāh
 (Kelām-ı Kibar) · 1427
 göster(mek) · 337, 351, 424, 452, 486, 537, 567,
 570, 617, 726, 745, 878, 917, 924, 993, 1163,
 1174, 1176, 1230, 1375, 1421, 1424, 1426, 1429,
 1453, 1496
 Göster(mek) · 711, 971, 1025, 1027
 göstere yüzün · 538
 gösteriser · 682
 gösterivir · 1493
 göstermegil · 1460
 göstermek · 841
 gösterür yol
 yol göstermek · 1281
 görtrül(mek) · 598, 955
 götür(mek) · 339, 447, 527, 571, 625, 770, 811,
 914, 999, 1025, 1057, 1071, 1072, 1083, 1094,
 1181, 1319, 1320, 1327, 1351, 1383, 1385, 1394
 Götür(mek) · 326, 582, 843, 851, 921, 924, 1057,
 1119, 1403
 götürmeklik · 558
 gövde · 494, 985, 1314, 1354, 1387, 1424, 1425
 Gövde · 825, 1290
 gövdesinden çıktı cânı · 463
 göyn(mek) · 1119
 Göyün(mek) · 463, 883, 1472
 Göyüñ(mek) · 463
 göyündür(mek) · 860
 Göyündür(mek) · 463
 Göyünmek · 1280
 göz · 326, 331, 344, 351, 353, 354, 360, 368, 370,
 389, 404, 410, 420, 426, 463, 468, 472, 479, 480,
 489, 490, 516, 537, 564, 568, 577, 584, 593, 637,
 643, 661, 669, 678, 682, 708, 711, 713, 719, 722,
 726, 735, 740, 750, 760, 763, 765, 781, 802, 812,
 815, 819, 854, 894, 905, 920, 925, 929, 954, 983,
 989, 990, 992, 994, 1035, 1059, 1076, 1084,
 1086, 1092, 1094, 1096, 1123, 1174, 1188, 1229,
 1252, 1253, 1255, 1269, 1298, 1306, 1340, 1344,
 1387, 1410, 1413, 1421, 1473, 1490
 Göz · 351, 395, 652, 687, 745, 793, 950, 1061,
 1063, 1065, 1090, 1160, 1181, 1440, 1469
 göz aç(mak) · 612
 göz ir(mek) · 675
 göz irimi · 817
 göz irmiyi · 810
 göz it(mek)
 (D.) · 1111
 göz yum(mak) · 1327
 göz yumub açmuşca · 1348
 göz(mek) · 491
 gözcülük · 593
 gözcülük itmek · 593
 gözed(mek) · 1198
 Gözedüb · 1182
 gözet(mek) · 656, 1016, 1051, 1227, 1435
 Gözet(mek) · 398, 408, 469
 Gözetmek · 1181
 gözgü · 335, 338, 570
 Gözgü · 570
 gözi bağlan(mak) · 471
 gözi doğun(mak) · 537
 gözi gör(mek) · 495
 Gözi hem sürmelü · 1405
 Gözi ir(mek) · 1390
 gözi kan · 354
 Gözi nergis · 986
 Gözi örtülmüş olmak · 467
 gözi tağlı · 467

Gözi uyur göñli uyanuğ
 (Kelâm-ı Kibar) · 997
 Gözi yoç · 490
 gözle(mek) · 391, 575, 576, 577, 638, 705, 801,
 875, 1104, 1191
 Gözle(mek) · 558
 gözler yaşın · 687
 gözleri kör · 1224
 gözleri kör yüzleri kara · 468
 gözleri meftün · 1214
 Gözleri yaşını akdur(mak) · 1107
 gözlerin aç(mak) · 986
 Gözlerinden yaş aqid(mak) · 1069
 gözleyüben · 654
 gözsiz · 1306
 gözsüz · 467, 478, 490, 492, 619, 668, 689, 822,
 1461
 gözsüzler gözün gözlü kıl(mak) · 492
 Gözük(mek) · 344, 673, 1410
 Gözüm görmez yüzüm kızmaz · 514
 gözüm nürü · 1075
 Gözüm yaşın · 408
 gözüm yaşlu · 331
 Gözüm yum(mak) · 1500
 Gözümüz açılır
 (D.) · 1321
 gözümüz görmez · 1396
 gözün aç(mak) · 1026
 (D.) · 1256
 Gözün aç(mak) · 343, 753, 919, 923, 1018, 1143,
 1216
 Gözün giryân yüregın päre kıldı
 (Kelâm-ı Kibar) · 370
 gözün ðolmaz · 1039
 Gözün varmış
 (D.) · 353
 gözün yaşı · 403
 Gözün yum(mak) · 798
 gözünden yaşların sil(mek) · 1222
 Gözünü ört(mek) · 907
 gözünü yum(mak) · 1430
 gözünüüz kör · 504
 Gözünüüz kör yüzünüüz kara · 499
 gözyaşı · 362, 1075, 1080
 Gözyaşı · 1093
 Gözyaşın dök(mek) · 1076
 ğub · 586, 1134, 1183, 1202, 1318, 1371
 ğüb · 813, 991
 ğubar · 574
 ğubb-i dünyâ · 1139, 1337
 Ğubb-i Ğağ · 1072
 Ğufrân · 376, 446, 449, 691, 763, 898, 958, 1370
 ğulâm · 974, 978, 1459
 ğulğul · 354, 461, 528, 687
 ğulğule · 335
 Ğulğule · 1005
 ğulle · 422, 640, 673, 687, 709, 717, 735, 1168,
 1218, 1221
 Ğulle · 1000
 ğulle vü tac u kemer · 713
 ğulle-i envâr · 642
 Ğulüvv · 861
 ğün · 983
 ğür · 409, 414, 420, 636, 706, 711, 727, 734, 834,
 871, 879, 982, 1081, 1136, 1164, 1218, 1361,
 1451, 1497
 ğür u ‘ıyn · 634
 ğür u ‘ıyn ebkâr · 1171
 ğür u ‘ıyn · 678, 1323
 ğür u cennât · 1023
 ğür u ğılmân · 1450
 ğurbet · 340
 ğürü · 358, 376, 419, 422, 538, 553, 709, 710, 716,
 727, 735, 741, 743, 744, 794, 855, 957, 982, 987,
 989, 1014, 1018, 1044, 1046, 1482
 Ğürü · 426, 578, 716, 728, 733, 734, 887, 990,
 1090, 1111, 1262
 Ğür-i ‘ayn · 974
 Ğüristân · 546
 Ğurmâ şalkımı · 605
 ğurmet · 1191
 ğurrem · 721
 ğür-sitân · 644
 Ğür-sitân · 757
 ğurûf · 343, 1242
 Ğurur yolları · 1138
 Ğuğame · 769
 ğusl · 1054, 1055, 1056, 1057, 1097, 1358
 Ğusl · 1054, 1318
 ğusl it(mek) · 387, 1055
 ğuşşâ · 447, 517, 518, 561, 701, 912, 921, 1027,
 1060, 1062, 1127, 1262, 1288, 1304
 Ğuşşâ · 1063, 1064, 1065, 1093, 1095, 1110
 ğuşşâ çek(mek) · 1190
 ğuşşâ evi · 718
 ğuşşâ-yı dünyâ · 898
 ğuşül · 843
 ğusül · 1056
 ğuş · 516, 595, 602, 655, 752, 798, 880, 1182,
 1183, 1266, 1377, 1470
 ğuş it(mek) · 1003
 ğuşşek · 829
 Ğuşü · 857
 ğüt · 1376
 ğuy · 820
 ğuzür · 365, 815, 1219
 Ğuzür · 1218
 Ğuzürında ður(mak) · 897

güc · 784, 794, 1010, 1019, 1349, 1403
hüccet · 455, 465, 473, 486, 489, 621, 1108, 1110,
1169, 1252, 1446
güci yit(mek) · 1224
hücre · 408, 1090
Hücre · 1070, 1071, 1094, 1095
güç · 562, 625, 702
Güç · 558
güç görmek · 1365
güçlü · 655, 658, 685, 1438, 1439
güd(mek) · 485
güftâr · 1214
güftâr-ı Hâk · 1317
hükûm · 488, 619, 927, 943, 949, 1203
Hükûm · 1360
hükûm eyle(mek) · 521
hükûm-i âyât · 668
hükûm-i ezel · 561
hükûm-i teftîş · 756
gül · 338, 341, 354, 362, 378, 425, 461, 510, 521,
528, 566, 641, 707, 718, 720, 763, 766, 782, 830,
906, 950, 974, 1020, 1036, 1060, 1076, 1214,
1328, 1411
Gül · 491, 1156
gül budâğı · 719
Gül özi · 565
gül yüzlü · 415
gül(mek) · 327, 414, 546, 561, 637, 731, 783, 805,
806, 1062, 1204, 1292, 1475
Gül(mek) · 806, 1219
gül'izâr · 992, 994, 1005, 1075, 1084, 1107, 1111
gül-âb · 597, 1098, 1106
Gül-âb · 348, 950
güldür(mek) · 340
güle güle · 1108
gülhân · 400
gül-i handân · 375
gül-i reyhân · 461
gülistân · 426, 461, 528, 636, 971
Gülistân · 687, 793, 973
Gülistân-ı gayb · 984
Gülistân-ı quds · 1088
gülistânun gülleri · 1088
hülle · 417
Gülmedi dünyâda bir dem gül'izâr
(Kelâm-ı Kibar) · 1104
gülmek · 411, 416, 420, 465, 697, 704, 727, 728,
807, 868
gül-sitân · 425
gülşen · 332, 566, 589
gülşen-i esrâr · 342
gülümsi(mek) · 1084
gülüş(mek) · 546
Gülüşmek · 413, 807

gül-veş · 1284
gül-zâr · 400, 604, 673, 720, 900, 941, 1143
gül-zâr-ı fânî · 950
gümân · 338, 360, 391, 408, 443, 450, 497, 560,
599, 645, 721, 725, 740, 780, 798, 883, 921, 949,
1150, 1151, 1192, 1202, 1265, 1277, 1323, 1358,
1462, 1472, 1489
Gümân · 463
gümânsız · 1368
Gümânsız · 548
Hümeyrâ
Hz. Aîşe · 1063
gümüş · 536, 737, 739, 1019, 1045, 1047, 1052,
1079, 1434
Gümüş · 662, 743, 789, 1380, 1436
gümrah · 581, 851, 1018
gümüş · 1315
gün · 327, 362, 363, 374, 377, 380, 381, 382, 398,
404, 428, 480, 484, 494, 510, 513, 516, 518, 528,
541, 546, 557, 572, 581, 600, 602, 607, 611, 629,
631, 633, 637, 647, 660, 665, 666, 680, 683, 690,
691, 697, 700, 712, 716, 723, 733, 735, 759, 765,
768, 775, 777, 783, 791, 802, 806, 824, 845, 846,
858, 890, 894, 901, 914, 921, 942, 978, 987,
1002, 1014, 1019, 1048, 1049, 1050, 1101, 1103,
1104, 1143, 1165, 1193, 1201, 1215, 1220, 1225,
1226, 1229, 1234, 1239, 1245, 1247, 1258, 1261,
1262, 1263, 1266, 1285, 1292, 1301, 1310, 1326,
1330, 1340, 1341, 1348, 1350, 1362, 1366, 1373,
1387, 1425, 1441, 1458, 1465, 1475, 1482, 1504
Gün dolun(mak) · 597
Gün gibi toğ(mak) · 977
gün gören · 1214
gün ortası · 602
günâh · 388, 474, 558, 569, 592, 652, 821, 825,
848, 860, 868, 884, 904, 1050, 1055, 1076, 1102,
1206, 1207, 1209, 1259, 1289, 1320, 1393, 1396,
1399, 1480, 1501
Günâh · 391, 547, 592, 850, 855, 868, 891, 1141,
1200, 1287, 1301, 1368, 1369
günâh ağırlığı · 652
günâh bahri · 794
günâh defterlerin · 825
günâh yükün ura arkasına
(Kelâm-ı Kibar) · 652
Günâha iriş(mek) · 1137
günâhkâr · 388, 936, 1127, 1502
Günâhkâr · 676, 798, 799, 1127
Günâhkâr ümmet · 699
günâhlar başdan aşdı · 1396
Günâhlara kefarete · 592
günâhlaruñ bağışla(mak) · 1397
günâhlu kullar · 685
günâhsuz · 1368

Günâhsuz · 1480
Günâhuñ yarlığa(mak) · 1205
günc · 1205
günce · 697
gündüz · 378, 451, 525, 533, 536, 586, 587, 588,
592, 608, 609, 894, 1023, 1029, 1187, 1202
Gündüz · 608
Güne tapanlar · 1226
güneş · 334, 340, 380, 536, 542, 548, 596, 597,
598, 600, 607, 608, 609, 610, 630, 652, 717, 721,
735, 971, 974, 976, 978, 979, 1036, 1062, 1081,
1242, 1263, 1266, 1395, 1433
Güneş · 330, 345, 380, 381, 414, 533, 595, 598,
610, 735, 741, 745, 806, 941, 1172, 1182, 1263,
1344, 1345, 1346, 1347, 1432
Güneş yüzü · 1217
günüñ yüzün şuar(mak) · 1347
güreşmek · 798
gürle(mek) · 375
hürmet · 383, 386, 411, 585, 779, 860, 885, 904,
908, 1141, 1166, 1301, 1393, 1490
Hürmet · 562
hürmet bulmak · 1481
hürmetlü · 791, 903
gürz · 812
Hüseyn · 423, 425, 426, 429, 430, 432, 433, 451,
697, 700, 1059, 1081, 1092, 1105, 1106, 1107,
1111, 1112, 1242, 1292
Hüseyn Hâzretleri · 700
Hüseynî · 332, 425, 573, 920, 943, 971, 972, 1113,
1157, 1360, 1502
hüsn · 345, 358, 409, 516, 530, 579, 733, 791, 823,
945, 957, 1166, 1247, 1282, 1357, 1502
Hüsn · 978
hüsn-i ahsen · 1018
hüsn-i cemâl · 553, 568
hüsn-i cemâlî · 983
hüsn-i evşâf · 935
hüsn-i hayâl · 354
hüsn-i hulûk · 559
Hüsn-i kat · 579
hüsn-i ma'âb · 1017
hüsn-i me'âb · 1392
hüsnü'l-ma'âb · 1085
hüsnü'l-me'âb · 1319
güstâh · 577
güşâd · 949
güt(mek) · 554
güz faşlı · 521
Güzâf · 384
güzel · 1007, 1165
Güzel · 371, 712, 851, 852, 855
güzel kuş · 985
Güzel oğlan · 706

Güzel şüret · 1375
güzel yüz · 362
güzel yüzü · 494, 823
Güzel yüzü · 735
güzellik · 578, 579
güzer kılmak · 403
güzide · 1127
güzin · 586
hüzn · 357, 404, 656
Hüzn · 974
hüzn-i zillet · 1207

H

hâ'if · 436, 1155
hâ'in · 802
habâ'is · 615, 1128
haber · 341, 342, 349, 354, 370, 374, 384, 391,
403, 421, 446, 462, 507, 514, 528, 529, 531, 548,
552, 553, 567, 587, 593, 594, 595, 601, 602, 603,
615, 617, 623, 642, 644, 686, 688, 712, 723, 739,
741, 751, 762, 837, 848, 885, 893, 919, 923, 946,
949, 973, 984, 994, 998, 1011, 1024, 1025, 1034,
1035, 1041, 1053, 1061, 1062, 1073, 1089, 1093,
1094, 1102, 1103, 1109, 1114, 1116, 1118, 1131,
1134, 1137, 1138, 1160, 1170, 1190, 1201, 1204,
1209, 1213, 1220, 1232, 1233, 1238, 1239, 1243,
1251, 1271, 1275, 1276, 1296, 1302, 1308, 1310,
1329, 1330, 1338, 1339, 1353, 1359, 1360, 1361,
1371, 1383, 1385, 1387, 1388, 1390, 1392, 1393,
1395, 1396, 1409, 1423, 1429, 1431, 1442, 1447,
1449, 1451, 1452, 1455, 1463, 1475, 1476, 1479,
1494, 1503
Haber · 427, 448, 482, 498, 508, 515, 524, 534,
587, 590, 652, 702, 734, 747, 795, 809, 863, 871,
887, 1172, 1244, 1310, 1351, 1372, 1423, 1440,
1453, 1469, 1470, 1492
haber vir(mek) · 344, 361, 365, 391, 446, 488,
504, 510, 616, 626, 716, 718, 719, 772, 869, 919,
1054, 1130, 1170, 1212, 1232, 1474
Haber vir(mek) · 356, 367, 381, 385, 394, 476,
548, 611, 642, 680, 703, 771, 851, 888, 1159,
1183, 1211, 1244, 1408
haber virmek · 691, 928
Haber virmek · 1424
haberdâr · 351, 386, 405, 480, 600, 782, 791, 903,
1115, 1160, 1212, 1354, 1412, 1460
Haberdâr · 1496
habîs · 1156
habs ü gulgin · 1291
hac · 1260
Hâce-i Tersâne · 1505
Hacîl · 659

Hādī · 347, 409, 462, 479, 517, 524, 543, 590, 619,
 640, 641, 679, 728, 756, 764, 772, 776, 786, 804,
 914, 929, 961, 999, 1022, 1055, 1151, 1169,
 1254, 1267, 1279, 1297, 1309, 1332, 1342, 1351,
 1353, 1380, 1431, 1434, 1441, 1475, 1490
 Hādīd · 1370
 hādīm · 710, 728
 Hadīs · 1040
 hāk · 1014, 1093, 1208, 1327
 Hāk · 1064
 hāk-i cān · 337
 hāl · 927
 hāl · 385, 401, 1180, 1333, 1500
 hālā'ik · 1302
 hālāş · 640, 779
 Hālāş · 1055
 Hālāş ol(mak) · 383, 1167
 Hālāşlık · 895
 hālāyık · 432, 485, 522, 601, 632, 639, 974, 987,
 1417, 1455
 Hālāyık · 484, 485, 620, 655, 673, 948, 1213
 hāle · 804
 hālel · 569, 651
 hālet · 1174
 hālf · 397
 hālḥāl · 674, 778
 hālī · 1357
 Hālīk · 475, 500, 501, 515, 533, 550, 614, 615,
 897, 957, 958, 997, 1037, 1156, 1253, 1279,
 1281, 1284, 1305, 1323, 1331, 1346, 1401, 1443,
 1444, 1446, 1460, 1494
 Hālīkı iki cihānuñ · 1274
 Hālīk-ı kevneyn · 361, 438, 1022, 1502
 Hālīkuñ taqđiri · 1001
 hāl-i evvel · 936
 hālīfe · 370
 hālīk · 862, 1444
 Hālīl · 459, 463, 935
 Hālīlu'llāh · 613
 hālīş · 881, 895, 963, 1054, 1128, 1478
 Hālīş · 581
 hālķ · 380, 399, 453, 474, 477, 484, 492, 493, 500,
 504, 516, 518, 523, 540, 546, 557, 562, 580, 589,
 618, 629, 651, 654, 673, 678, 687, 692, 703, 706,
 707, 711, 724, 745, 747, 783, 786, 802, 803, 833,
 838, 840, 842, 850, 883, 904, 913, 914, 971, 989,
 1035, 1036, 1037, 1058, 1064, 1121, 1123, 1126,
 1127, 1135, 1136, 1137, 1138, 1141, 1166, 1167,
 1173, 1177, 1183, 1199, 1200, 1217, 1285, 1299,
 1302, 1321, 1355, 1356, 1357, 1441, 1442, 1451,
 1452, 1455, 1470, 1484, 1492
 Hālķ · 576, 598
 hālķ eyle(mek) · 537, 961, 1296, 1438
 hālķ it(mek) · 490, 851, 882, 962, 964, 1230,
 1256, 1274, 1303, 1339, 1432, 1434, 1439
 hālķ ol(mak) · 429, 744, 959, 1165, 1188, 1201,
 1303
 hālķa · 783, 880, 1216
 hālķ-ı 'ālem · 1499
 hālķuñ begi · 1051
 hālķuñ dirligi · 748
 hālķuñ İllāhı · 1300, 1407, 1440
 hālķuñ Pādişāhı · 927
 hālķuñ yüreği · 841
 Hālālķ · 325, 432, 1311, 1430
 Hālālķ u Mevlā · 443
 hālva · 1157
 hālvet · 390, 572, 599
 Hālvet iĉre gir(mek) · 599
 hālvet ĳapusu · 409
 hālvet ĳapusın · 408
 hām · 555
 hāmır · 740, 758, 759, 1167, 1400
 Hāmır ırmağı · 740
 hāmır iĉ(mek) · 740
 hān · 891, 898, 957, 959, 967, 1195
 Hān · 739, 1113, 1162, 1164, 1183, 1251, 1284
 Hān eyle(mek) · 976
 hāna hāna · 971
 hānĉer · 1077
 hāndān · 898, 1172
 hāndeķ · 781
 hāne · 925, 1251, 1329
 hāne hāne · 1338
 hānedān · 464, 698
 hānnās · 767, 1122
 hānumān · 368, 401, 977, 1373
 hār · 472, 481, 485, 704, 1246, 1247, 1249, 1252,
 1468
 hārāb · 362, 424, 465, 472, 557, 601, 638, 900,
 1263
 Hārāb · 818, 1263
 Hārāb eyle(mek) · 859
 hārāc · 423
 Hārām it(mek) · 787
 hārē · 967
 hārē · 636, 1274
 hārē eyle(mek) · 512, 1481
 Hārē it(mek) · 1292
 hārēan(mak) · 1118
 hārēsız · 1138
 hārēdal · 1396
 hārēic · 798, 1154
 Hārūt u Mārūt · 841
 hāş · 366, 369, 398, 415, 418, 423, 464, 474, 550,
 566, 636, 741, 771, 790, 810, 817, 855, 857, 873,
 894, 916, 948, 1010, 1022, 1030, 1045, 1053,

1059, 1092, 1104, 1116, 1122, 1142, 1166, 1185,
1217, 1275, 1282, 1299, 1310, 1334, 1338, 1344,
1432, 1444, 1446, 1468
Hâş · 577
hâş el-hâş · 1022
haṭā · 341, 514, 622, 730, 798, 801, 807, 1031,
1048, 1282, 1395
haṭālar işle(mek) · 328
haṭır · 436
hâṭır · 666, 1265
haṭīb · 1070, 1100, 1241
hâṭime · 1081
hâşiyet · 558
haşlet · 450, 530, 580, 582, 1260
haşm · 472, 485, 1167, 1252, 1290
haşm olısar · 1449
haṭṭ · 693, 1391
hâşş u ʿām · 645, 946, 1037, 1072, 1096, 1394,
1407
hâşşa vü ʿām · 1494
hâşşü'l-hâşş · 1122
hasta · 485, 504, 1069
Hastalığ · 1290
hastalık · 546, 547, 813, 1293, 1294, 1439
Hastalık · 1064, 1070, 1071, 1080, 1289, 1290
haste · 547
hâşu'l-hâş · 1304
hâşā · 453
Hâşā · 1006
hâtime · 1059, 1084, 1092, 1108, 1113
hatm · 392, 416, 446, 473, 522, 883, 943, 1015,
1052, 1101, 1163, 1389, 1502
hatm eyle- · 972
hatm it(mek) · 426
hatme · 447, 826, 1320
hatm-i evliyā · 967
hatm-i nübüvvet · 358, 967
hatm-i vilâyet · 1474
hâtun · 413, 419, 630, 649, 772, 802, 803, 896,
897, 898, 982, 1069, 1090, 1109, 1137, 1473
havâric · 1154
Havâric · 426
havâtîn · 759
Havâtîn · 765
havf · 394, 396, 398, 413, 546, 593, 679, 715, 760,
930, 1117, 1212, 1368, 1382, 1399
havf u recā · 528, 926
havf-ı Hâk · 856
havf-i Allâh · 475, 1452
Havf-i Hâk · 1389
havf-i kudret · 1300
havf-i Settâr · 1399
Hâviye · 768
hay hay · 802

hây hû · 1241
hayâl · 354, 568, 799, 913, 956
hayât · 506
Haydarîyye · 1158
hayf u âh · 564
hayır · 871, 1200
Hayır · 1260, 1261
hayır işle(mek) · 528
Hayır yokdur bulardan eyle perhîz
(Kelâm-ı Kibar) · 1132
hayırlı · 1042, 1043, 1052
Hayırlı · 1192, 1213
Hayırlı ümmet · 703
Hayırlu · 1194
Hayırsız kişi · 1165
hayr · 528, 538, 631, 634, 647, 670, 677, 837, 860,
862, 863, 864, 883, 890, 904, 1125, 1141, 1149,
1192, 1288, 1319, 1323, 1324, 1396, 1401, 1456,
1457, 1496, 1501, 1502
Hayr · 1103
hayr eyle(mek) · 1396
hayr eylemek · 1192, 1288
hayr işin ol şerre yor(mak) · 1495
hayr işle(mek) · 515, 524
hayr u şer · 647
Hayra halkı'llâh · 1112
hayra uy(mak) · 707
Hayra yaz(mak) · 1504
hayrân · 331, 337, 345, 354, 358, 377, 387, 409,
410, 442, 745, 803, 859, 896, 900, 906, 907, 942,
978, 997, 1002, 1034, 1057, 1069, 1166, 1214,
1235
hayrânlıg · 1157
hayret · 983, 1363
hayret içre qalısar · 750
hayr-ı insân · 703
hayr-ı qarız · 1149
hayr-ı ümmet · 543, 933
hayr-ı yeksân · 440
Hayru'l-Beriyye · 444
Hayru'l-beşer · 1072, 1095
Hayru'l-enâm · 1043, 1074, 1080, 1095
hayru'l-ibâd · 989
Hayru'llâh · 741
hayru'n-nefer · 1111
hayruñ zâyi olmaz
(Kelâm-ı Kibar) · 1396
hayvân · 643
hayz · 745
haż · 872
hâzâ tenzîlün · 456
hazâ'in · 924
hazân-veş · 1075, 1236
Hazân-veş · 394, 766, 893, 1206

hāzır · 1023
 ḥazīne · 523, 636, 1195
Hazīnetü'l-Ulemā · 1053, 1056
 ḥazne · 1195, 1270
 ḥazne-i Ḥaḳ · 892
 hebā · 1504
 Hediyye · 729
 hedyān · 471
 heft · 1171
 heft āsumān · 985, 1082
 heft eflāk · 430, 654, 737, 946
 Heft gerdūn · 334
 hefte · 1103
 hekim · 1135
 helāk · 504, 505, 710, 783, 923, 1066, 1094, 1208, 1283, 1326
 Helāk · 498, 509, 535, 632, 877, 1280, 1325
 Helāk eyle(mek) · 508
 helāk it(mek) · 509
 Helāk it(mek) · 505, 541, 862, 1459, 1467, 1468
 Helāk ol(mak) · 507, 508, 1135, 1459, 1460, 1466
Helāket yili · 1324, 1326
 Helāklik · 1466
 helāl · 607
 Ḥelāya otur(mak) · 917
 hem · 152, 1370, 1496, 1502
 hemām · 997
 hemān · 330, 336, 350, 366, 375, 390, 401, 432, 465, 475, 493, 513, 537, 541, 563, 579, 580, 597, 603, 618, 633, 647, 653, 675, 730, 747, 781, 833, 866, 891, 906, 940, 949, 961, 969, 980, 985, 986, 1001, 1002, 1004, 1007, 1009, 1010, 1011, 1018, 1033, 1055, 1062, 1082, 1086, 1106, 1108, 1112, 1125, 1156, 1163, 1191, 1192, 1199, 1202, 1205, 1209, 1235, 1251, 1258, 1278, 1289, 1299, 1358, 1387, 1388, 1392, 1403, 1405, 1416, 1417, 1425, 1443, 1451, 1452, 1455, 1489, 1492
 Hemān · 349, 350, 357, 358, 364, 376, 381, 383, 384, 390, 402, 408, 416, 417, 420, 423, 429, 432, 433, 441, 462, 467, 469, 480, 493, 494, 524, 525, 536, 538, 540, 603, 638, 641, 642, 645, 665, 680, 698, 703, 730, 731, 735, 768, 771, 773, 774, 805, 808, 811, 813, 814, 815, 818, 819, 820, 826, 829, 833, 844, 847, 849, 850, 860, 876, 883, 899, 904, 926, 934, 948, 949, 951, 955, 1016, 1022, 1023, 1124, 1132, 1133, 1135, 1136, 1140, 1141, 1152, 1155, 1160, 1177, 1181, 1182, 1183, 1198, 1207, 1210, 1212, 1223, 1226, 1227, 1250, 1251, 1256, 1266, 1267, 1269, 1309, 1310, 1312, 1334, 1335, 1338, 1340, 1348, 1366, 1367, 1368, 1373, 1374, 1375, 1402, 1416, 1420, 1429, 1446, 1449, 1451, 1460, 1466, 1468, 1469, 1473, 1476, 1478, 1482, 1483, 1486, 1499, 1500, 1501
 hemān dem · 361, 366, 417, 504, 511, 623, 677, 691, 750, 768, 770, 790, 794, 812, 841, 866, 892, 895, 898, 1004, 1014, 1016, 1061, 1083, 1095, 1113, 1142, 1171, 1177, 1214, 1215, 1281, 1367, 1374, 1437, 1458, 1468
 Hemān dem · 361, 365, 391, 402, 469, 471, 478, 516, 549, 661, 749, 807, 808, 811, 845, 924, 968, 1300, 1363, 1374, 1460, 1466, 1468
 hemān ol dem · 489, 815, 897, 1020, 1055
 Hemān ol dem · 471, 951, 1247, 1258, 1265, 1499
 Hemān oldur kim · 966
 hem-çü · 714
 hem-çün · 451, 647, 693, 727, 789, 835, 839, 865, 1061, 1063, 1064, 1066, 1441, 1458, 1465, 1487
 hem-çünān · 513, 704, 1206, 1412, 1474
 hem-dem · 357, 720
 hemīn · 369, 442, 605, 606, 978, 988, 1007, 1039, 1078, 1086, 1087, 1096, 1109, 1391, 1406
 hemīşe · 329, 377, 466, 551, 562, 567, 707, 718, 1132, 1223, 1452, 1474
 Hemīşe · 368, 379, 380, 389, 394, 398, 622, 653, 726, 730, 750, 788, 810, 859, 1122, 1125, 1133, 1207, 1259, 1282, 1346
 hemm ü ğam · 1063
 hem-rāh · 392, 476, 581, 700, 705, 717, 759, 940, 1057, 1363
 hem-rāz · 1296
 hengāme · 1135
 her dem · 331, 368, 388, 463, 517, 546, 549, 573, 690, 756, 833, 924, 942, 991, 1036, 1040, 1089, 1096, 1120, 1170, 1204, 1250, 1252, 1288, 1342, 1356, 1398, 1446, 1488
 her gün · 595, 1458
 her zamān · 377, 473, 720
 hergiz · 325, 339, 376, 414, 461, 466, 477, 503, 505, 506, 509, 529, 530, 546, 619, 650, 652, 687, 740, 747, 752, 821, 845, 951, 1035, 1037, 1056, 1071, 1085, 1094, 1132, 1190, 1205, 1231, 1254, 1287, 1382, 1389, 1395
 Hergiz · 558
Herībā · 1418
 herze · 471
 Heşt-behişt · 1005
 hevā · 375, 524, 656, 660, 765, 804, 854, 860, 932, 987, 1133, 1198, 1287, 1309, 1321, 1344, 1412, 1429, 1477
 Hevā · 612, 625, 629, 796, 797, 1287, 1311, 1429
 Hevā ārzūsı · 636
 hevā derdi · 720
 Hevā mürġi · 719
 Hevā yili · 514
 hevā yolu · 332, 412
 hevās · 532
 Hevā-yı nefis · 637, 1056, 1132

hevā-yı reng · 581
 heves · 573, 591, 857, 1001, 1007, 1390
 heves bāğı · 719
 Heves it(mek) · 1490
 hevl · 809
 hey'et · 366, 813, 1417
 Hey'et · 1359
 heybet · 375, 379, 380, 382, 397, 402, 526, 563,
 626, 629, 652, 677, 695, 771, 794, 813, 815, 820,
 882, 958, 965, 1249, 1312, 1351, 1372, 1373,
 1374, 1393, 1429, 1430
 Heybet · 572, 602, 983, 987, 1089
 heybet hicābı · 959
 heybet kisveti · 888
 heybet nūru · 888
 heybetlü · 812, 1374
 heybetlü yüzli · 1417
 hezārān · 980, 1081
 Hezārān · 347, 354, 454, 471, 637, 688, 727
 hıfz · 610, 946
 hınzır · 668, 671, 704, 840, 950
 hınzır · 839
 Hıramān · 358, 733
 hırka · 379, 380
 Hırka · 1038
 hışāl · 348, 364, 554, 557, 571, 577, 614, 1230,
 1282, 1397
 hışım · 633
 hışım · 472, 629, 689, 774, 794, 798, 818, 819, 902,
 1126, 1262, 1277, 1420, 1482
 hışım eyle(mek) · 1279
 hışım it(mek) · 726
 hışım-ı muqarrer · 1482
 hıyānāt · 506
 hıyānet · 395, 575, 1400
 Hıyānet · 671
 Hıẓr · 1496
 hicr · 327, 431, 771, 1192
 hicrān · 687, 763, 1344
 hicv · 706, 707
 hidā · 1504
 hidāyāt · 507
 hidāyet · 328, 345, 500, 507, 561, 874, 936, 958,
 1365, 1369, 1461
 Hidāyet · 327, 481, 506, 515, 821, 898, 902, 906
 Hidāyet ehli · 915
 hidāyet eyle(mek) · 447
 Hidāyet eyle(mek) · 452
 Hidāyet gülleri · 738
 hidāyet perdesi · 959
 hidmet · 410
 hil'at · 424, 556, 576, 718, 763, 847, 859, 1282,
 1470, 1481
 hilāf · 475
 Hilāf · 1159, 1378
 Hilāf yok bu sözde v'allāh
 (Kelām-ı Kibar) · 1149
 hilāfet · 580
 hilāl · 347, 605, 606, 628, 1063, 1066, 1070, 1071
 hilesi vü āline · 1290
 hilkat · 965, 1008
 himmet · 346, 439, 455, 557, 575, 686, 747, 875,
 886, 900, 930, 943, 993, 1034, 1073, 1197, 1203,
 1218, 1237, 1240, 1250
 hiṭāb · 505, 754, 764, 858, 873, 952, 958, 1011,
 1020, 1291, 1292, 1310, 1311
 Hiṭāb · 465, 620, 632, 659, 966, 1020, 1117, 1299,
 1300, 1301, 1309, 1432
 Hiṭāb it(mek) · 505
 hiṭāb-ı müste'ān · 774
 hizmet · 378, 394, 543, 575, 576, 712, 894, 974,
 984, 1110, 1252, 1487
 Hizmet · 575, 982, 1031, 1040, 1110
 hizmetkār · 742
 hod · 538, 1248
 hor · 331, 671
 hor ol(mak) · 575
 horla(mak) · 1453
 horluḡ · 689, 859
 hoş · 371, 391, 392, 406, 451, 470, 513, 523, 548,
 550, 552, 571, 576, 577, 579, 611, 613, 614, 621,
 653, 683, 724, 731, 732, 734, 784, 810, 814, 823,
 841, 846, 848, 872, 878, 880, 893, 901, 916, 981,
 983, 985, 987, 988, 1005, 1008, 1011, 1023,
 1029, 1046, 1048, 1068, 1088, 1117, 1138, 1144,
 1146, 1177, 1183, 1190, 1213, 1233, 1237, 1259,
 1276, 1284, 1335, 1345, 1384, 1385, 1397, 1413,
 1433, 1459, 1472, 1478
 Hoş · 1079
 hoş hāl · 1207
 hoş gel(mek) · 1071, 1084, 1389
 Hoş ol(mak) · 980
 hoş şafā · 1318, 1335
 hoş şafālar · 720
 hoş şafālar bulalar
 (D.) · 1241
 hoş şafālar bulasın · 975
 Hoş selām · 985
 hoşca · 458, 1107, 1337
 Hoşca dut(mak) · 1107
 hoşca · 427, 1391
 Hoşca · 1088
 hoşlıḡ · 778
 hoşluḡ · 391
 hoşluḡ · 956
 hoşnūd · 644, 810, 815
 hū · 442, 553, 632, 732, 1201, 1202, 1367, 1370
 hūb · 1345

- hūb · 489, 692, 724, 742, 823, 879, 1057, 1061,
 1074, 1164, 1171, 1282, 1407
 hūb u ra'nā · 1371
 hūb-ı cemālī · 924
 hūb-ı ra'nā · 1195
 hūbluğ · 732, 735
 hūd · 759
 Hūdā · 340, 383, 429, 490, 512, 588, 1398
 Hūdānuñ birligi · 586
 huff · 1038
 Hul · 1416
 hulq · 485, 516, 540, 577, 578, 710, 813, 967,
 1178, 1187, 1285
 Hulq · 559, 578, 1035
 hulq-ı ahsen · 387, 463, 590, 792, 837, 1142,
 1153, 1177
 hulq-ı çirkin · 1188
 hulqı hoş · 978
 hulq-ı kabīh · 1188
 hullet · 588
 hūn · 652, 1062, 1076
 hūn eyle(mek) · 1002
 hūr · 414, 525, 689, 758, 860, 936, 1018, 1106
 Hūr · 754
 hurd ol(mak) · 820
 hūri · 802
 Hūri · 802
 hurma · 364, 379, 519, 996
 hurüş · 1241
 Huşūmet · 623
 huşūş · 551
 hūş · 734
 huşq-i sāhil · 1132
 huşū · 1038, 1048
 huva'llāh · 677, 1350
 huy · 1417
 hūy u hāy · 1144
 huz · 453, 505, 549, 563, 600, 617, 690, 718, 755,
 815, 850, 860, 926, 955, 1172, 1198, 1224, 1279,
 1321, 1327, 1399, 1423, 1444
 Huzā · 333, 334, 340, 359, 373, 394, 460, 463,
 479, 501, 508, 511, 513, 517, 526, 528, 529, 532,
 539, 541, 547, 552, 555, 579, 593, 596, 598, 604,
 627, 633, 660, 662, 675, 685, 710, 712, 714, 741,
 754, 761, 769, 770, 785, 795, 796, 804, 807, 818,
 819, 831, 833, 854, 857, 861, 875, 881, 883, 888,
 899, 916, 918, 919, 920, 931, 933, 946, 971, 977,
 992, 993, 1001, 1010, 1015, 1018, 1028, 1034,
 1040, 1045, 1056, 1079, 1085, 1087, 1111, 1119,
 1124, 1129, 1132, 1142, 1147, 1166, 1169, 1171,
 1174, 1195, 1204, 1206, 1221, 1224, 1238, 1251,
 1252, 1263, 1272, 1276, 1277, 1279, 1285, 1298,
 1302, 1305, 1309, 1316, 1323, 1336, 1345, 1360,
 1362, 1378, 1379, 1393, 1396, 1398, 1399, 1403,
 1405, 1406, 1408, 1426, 1430, 1438, 1442, 1446,
 1453, 1456, 1462, 1464, 1465, 1468, 1469, 1472,
 1475, 1496, 1498, 1500, 1501, 1502
 Huzā dostı · 1034
 Huzā şavsın belāyı · 845
 Huzānuñ 'avni · 408
 Huzānuñ birligi · 519
 Huzānuñ birligi · 499
 Huzānuñ emri · 1082
 Huzānuñ ismi · 1378
 Huzānuñ korkusı · 1368
 Huzānuñ kudreti · 1344
 Huzānuñ kulları · 1496
 Huzāvend · 807, 1030, 1291
 Huzāvend-i muqaddes · 551
 Huzā-yı bī-naẓīr · 550
 Huzā-yı bī-zevāl · 1029
 huzūr · 857
 hükm · 638, 668, 742
 hümā · 871
 hümām · 571, 596, 805, 997, 1037, 1090, 1100,
 1395
 Hüner · 1457
 hüner-bend · 581
 hürmet · 579
 hüsrān · 604, 688, 764, 767, 895, 1453
 hüva'llāh · 833
 Hüve'l-Haḡ · 490
 Hüviyyet · 1021
-
- ıklık · 799, 800
 ırağ eyle(mek) · 1122
 İrağ it(mek) · 802
 ıraḡ · 332, 396, 412, 495, 701, 997, 1001, 1023,
 1117, 1343, 1361, 1491
 İraḡ · 545, 791, 1413
 İraḡ · 333
 İraḡ düş(mek) · 396, 399
 İraḡ ol(mak) · 799, 953
 ıraḡ yir · 398
 İraḡlık · 714
 ırḡılan(mak) · 1432
 ırḡad ü küffār · 1157
 ırıla(mak) · 763, 872
 ırlamaḡ · 872
 ırmaḡ · 1418
 ırmaḡ · 712, 718, 740, 1047, 1170, 1171, 1272,
 1320, 1371, 1385, 1410, 1418, 1445
 ırmaḡ dibi · 1445
 İşır(mak) · 398
 İşḡ · 832

İşık odu · 832
ışlâh · 515, 593, 594, 611, 669, 711, 803, 1118,
1135, 1199
ışlan(mak) · 661, 1267
ışmarla(mak) · 407, 547, 581, 641, 1232, 1233,
1389, 1441, 1442, 1460
ıssı · 355, 380, 494, 510, 513, 603, 652, 654, 756,
1031, 1165, 1219, 1262, 1280, 1373, 1475, 1503
ıssı · 1179
ıssuz · 636
İşih · 1154
ışık · 328, 331, 332, 338, 343, 367, 373, 384, 387,
393, 416, 476, 502, 540, 576, 603, 690, 737, 793,
804, 857, 894, 895, 896, 900, 906, 924, 974,
1002, 1005, 1007, 1010, 1036, 1175, 1177, 1261,
1336, 1360, 1371, 1386
İşık · 338, 900, 976, 1003, 1202
ışık âbı · 333, 412
ışık atı · 401, 573
ışık bahri · 353
İşık dersi · 560
ışık ehli · 466
İşık eli · 942
ışık eri · 956
ışık eşeri · 953
İşık gözi · 338
ışık meyhânesi · 925
ışık odı · 1002
İşık odı · 338
ışık odu · 1009
ışık sultânı · 924
ışık yolu · 924
İşık-ı cām · 557
ışık-ı dildâr · 905
ışık-ı Hâk · 386, 567, 918
ışık-ı hâl · 1487
ışık-ı İlâhî · 1489
ışık-ı Ma'būd · 1177
ışık-ı Vehhâb · 406
İşıkıla giden bu yolda kalmadı
(Kelâm-ı Kibar) · 393
ışıkıla töl(mak) · 1039
ışıkıla yalvar(mak) · 916
ıvâz · 791
İyâl ü ehli · 657
ıyn · 1218
ıyş · 629
ızdırâr · 1174
ızrâr · 1326

İ

İ'lâm · 509

İ'lâc · 485, 1148
İ'lâm · 528, 589, 615, 644, 728, 739, 756, 857, 966,
1017, 1154, 1208, 1446, 1462, 1469, 1499
İ'lâm-ı meşhûr · 674
İ'râb · 937
İ'râz · 615, 796, 907, 1022, 1140, 1287, 1310,
1464, 1467
İ'tâ · 763
İ'tibâr · 783, 1140
İ'tikâd · 555, 556, 557, 571, 919, 1154, 1190, 1364
İ'tikâd · 555, 575, 1026, 1333
İ'tikâd itmeklik · 1270
İ'tikâf it(mek) · 390
İ'timâd · 563, 759, 1367
İ'tirâz · 580
İ'tirâz · 580
İ'vâz · 699, 729
İbâd · 400
İbâdât · 815, 1355
İbâdât eylemek · 837
İbâdet · 428, 514, 517, 520, 525, 527, 532, 544,
579, 633, 649, 653, 669, 714, 764, 801, 825, 849,
856, 857, 860, 883, 908, 1019, 1028, 1168, 1219,
1288, 1290, 1291, 1292, 1293, 1294, 1301, 1355,
1356, 1357
İbâdet · 470, 481, 501, 505, 513, 539, 823, 856,
887, 888, 906, 1018, 1057, 1116, 1194, 1200,
1294, 1417, 1489
İbâdet ehli · 856
İbâdet it(mek) · 504
İbâdet nûrı · 831
İbâdet yemişi · 527
İbâdetsüz · 1292
İbâdetsüz · 833
İbârât · 503
İbâret · 435
İblîs · 414, 484, 510, 536, 580, 687, 767, 776, 923,
950, 1017, 1018, 1097, 1154, 1155, 1157, 1158,
1207, 1282, 1288, 1290, 1343, 1389, 1419
İblîs · 988, 1390
İblîs yolına uy(mak) · 582
İblîse uy(mak) · 793
İblîse uy(mak) · 1040
İblîse uymañ · 767
İblîsüñ bağı · 967
İbni 'Abbâs · 655, 723, 728, 809, 817, 863, 869,
884, 936, 944, 946, 1041, 1048, 1296, 1344,
1345, 1384, 1386, 1412
İbni Abbâs · 1097, 1256, 1338
İbni Mukâtil · 1196
İbni Selâm · 809
İbrâhîm · 458, 459, 460, 462, 977, 1233
İbrâhîm Hâlîl · 1233
İbrâhîm Hâlîl · 588

İbrāhīm Ḥalīlu'llāh · 1394
ibrām · 1031
ibret · 329, 432, 519, 546, 608, 612, 756, 792, 834,
889, 918, 1117, 1258, 1264, 1280, 1425, 1471
ibret al(mak) · 1285
ibret alğıl · 372
İbretu'llāh · 1427
İbriğüñ şuyunla yu(mak) · 990
ibriķ · 1314
ibriķ tüt(mak) · 990
ibtidā · 591, 870, 883, 970
ibtidā' · 1502

I

īcāb · 1438

i

icābet · 843
İcābet · 437, 450, 479, 591
icāzet · 1174
icāzet vir(mek) · 1174
İcāzet vir(mek) · 376, 1159
iclāl · 744
icmāl · 691, 739, 756, 932, 936
icrā · 1041
ictihād ehli · 1206
ictihāt · 1333
iç · 712
İç · 498, 949
iç taş · 1421
iç(mek) · 374, 581, 684, 724, 950, 978, 1001, 1017,
1315
İç(mek) · 373, 424, 826, 1343
İçdür(mek) · 1076
içerü · 1079
İçerü · 1074, 1110
içerü gir(mek) · 1071, 1074, 1078, 1214
içerü girmek · 1075
içi taşā kavlä · 1133
içi taşı · 712, 827
içi taşı töl(mak) · 1197
içi taşına uymaz
(D.) · 1129
İçi töl(mak) · 364
İçi tölmiş · 539
içil- · 438
İçin taşın · 1139
İçin taşın arıt(mak) · 1215
İçine koy(mak) · 772
İçleri taşları

İçleri dışları · 1241
içmek · 716, 727, 740, 750, 819, 836, 894
içre · 331, 344, 348, 351, 363, 377, 378, 387, 388,
396, 399, 409, 410, 413, 420, 425, 429, 433, 437,
444, 452, 463, 470, 477, 482, 486, 488, 500, 524,
528, 529, 548, 555, 574, 578, 587, 599, 610, 621,
622, 626, 633, 650, 654, 680, 687, 706, 710, 720,
722, 723, 728, 749, 753, 757, 769, 783, 791, 793,
797, 803, 806, 828, 834, 838, 878, 880, 881, 883,
902, 926, 927, 931, 964, 990, 1002, 1007, 1022,
1039, 1058, 1075, 1080, 1086, 1122, 1124, 1127,
1131, 1133, 1134, 1135, 1138, 1140, 1142, 1144,
1148, 1153, 1154, 1155, 1175, 1185, 1186, 1192,
1196, 1200, 1203, 1212, 1219, 1225, 1227, 1228,
1243, 1244, 1251, 1252, 1253, 1256, 1260, 1262,
1263, 1264, 1275, 1277, 1291, 1312, 1313, 1315,
1323, 1334, 1336, 1351, 1376, 1402, 1404, 1407,
1415, 1418, 1422, 1435, 1443, 1456, 1468, 1469,
1470, 1472, 1476, 1492

I

īd · 662, 1047

i

ideler vāy · 707
İder ḥalkā naşihāt kendü tütmez
(Kelām-ı Kibar) · 1141
iderler Ḥaķķa minnet · 872
idevüz · 1217
idhāl · 666, 764, 779

I

īd-i beķā · 326

i

idin(mek) · 936, 939
İdin(mek) · 532, 692, 950
İdingil · 792
İdinmek · 1177
idlāl · 479
idrāk · 330, 344, 438, 448, 475, 522, 548, 553, 610,
709, 741, 879, 917, 1252, 1253, 1406
iflāḥ · 803
ifrāk · 774
ifrāt · 758, 1324
ifrit · 481
İftirā · 1238

iftirāk · 1002, 1107
iftitāh · 1209
ihāṭa · 1300
İhāṭa eyle(mek) · 331, 889
İhāṭa kıl(mak) · 410
ihdās-ı şeyṭān · 1157
iğmā · 578
igne · 535, 996
igne düşse yire
(D.) · 535
ihrāk · 346, 451, 782, 889, 1153, 1284
ihsāb · 1439
ihsān · 329, 345, 359, 364, 372, 376, 411, 431,
439, 440, 441, 446, 461, 502, 505, 510, 544, 585,
604, 614, 615, 616, 617, 618, 623, 627, 629, 631,
672, 687, 703, 718, 725, 726, 746, 764, 784, 810,
826, 837, 838, 860, 870, 877, 878, 883, 894, 909,
916, 920, 971, 981, 991, 1011, 1058, 1114, 1131,
1144, 1153, 1155, 1201, 1259, 1262, 1280, 1308,
1329, 1339, 1380, 1397, 1405, 1478, 1483, 1498
ihsān eyle(mek) · 448
ihsān eylemek · 1103, 1192
ihṭiyāt · 691
ihṭisāb · 420, 512, 638, 646, 656, 867, 1049, 1165,
1255, 1350, 1393
ihṭiyāc · 508, 607, 1258, 1427
İhṭiyāc · 421, 1358
ihṭiyāt · 571, 678, 1132, 1321
iğvā-yı şeyṭān · 1186
ihyā · 464, 687, 879, 1230, 1258, 1283, 1299,
1447, 1473, 1497
ihyā kıluban · 522
ihzār · 713, 740
ihbār · 1093
ihfā · 493, 653, 746, 767, 1205
ihlāṣ · 343, 369, 398, 399, 423, 466, 474, 528, 566,
577, 614, 627, 655, 701, 762, 810, 817, 824, 855,
883, 916, 918, 919, 920, 948, 1122, 1363, 1412,
1446, 1468
İhlāṣ · 771, 1320
ihlāṣ nūr · 1199
İhlāṣ Süresi · 922
ihrāc · 1482
ihrāk · 774
ihṭilāf · 626, 788, 806, 867, 1097, 1164, 1335,
1340, 1365, 1409
ihṭiṣāl · 1116
ihṭiyār · 419, 647, 800, 824, 843, 844
İhṭiyār · 580, 1091, 1360
ihṭiyāt · 922
iḳāb · 475, 829, 871
İḳāb · 870
iḳām · 823, 1048, 1294, 1408
iḳāmet · 538, 822, 915, 922

iḳbāl · 366, 402, 819
iḳdām · 701
iki ‘ālem · 416, 540, 1012, 1163, 1164
İki ‘ālem · 857, 903, 944, 976, 1488
iki ‘ālem rahmeti · 1083
iki cihān · 347, 974, 995
İki cihān güneşi · 1051
iki dürr Reyn · 430
İki gözi · 1462
iki gözüm · 698
İki iş bir arada ḳalbe ṭolmaz
(Kelām-ı Kibar) · 698
iki yüzlü
(D.) · 676, 1463
ikilik · 568, 948
İkilik · 433, 955, 956
İkilik gitsün aradan bir oluñ
(Kelām-ı Kibar) · 1059
ikilik perdesi · 949
ikindi · 788, 1342
ikindi namāzın · 1042
ikindü namāzı · 1050
iḳlim · 423, 1256
iḳrām · 506, 916, 1077
iḳrām u ‘izzet · 326, 407
iḳrār · 493, 495, 498, 519, 669, 676, 779, 819, 845,
860, 892, 930, 945, 992, 996, 1130, 1131, 1155,
1170, 1198, 1302, 1330, 1358
iḳtidā · 1009
iḳtiḳdā · 565
iḳtiṣār · 1035, 1101
İḳtiṣār · 570
iḳtiṣār olmaḳlıḳ · 939
iḳtiṣā · 593, 871, 942
iḳtiṣā’ · 329
il · 372, 390, 583, 745, 841, 926, 1058, 1090, 1107,
1200, 1222, 1291, 1337, 1416

I

İl ü ṣār · 641

İ

ilā fi’z-zāti ‘ālī · 1207
İlā Rabbihim ey ilā emrihim · 644
ilā’-emvāl · 424
ilā’-ferṣ · 1276
ilā’-Hāḳ · 1123
ilā’-nūr · 676
ilāc · 489, 492

İlāh · 334, 336, 345, 451, 469, 551, 579, 603, 618,
814, 827, 999, 1020, 1025, 1026, 1045, 1048,
1050, 1205, 1221, 1232, 1238, 1240, 1274, 1276,
1366, 1397
İlāhī · 325, 326, 329, 330, 359, 372, 374, 384, 385,
386, 408, 433, 462, 476, 506, 507, 511, 515, 584,
600, 603, 638, 646, 697, 748, 753, 756, 761, 763,
777, 783, 804, 807, 812, 830, 843, 873, 880, 881,
899, 900, 905, 920, 921, 935, 955, 976, 986,
1012, 1014, 1031, 1039, 1048, 1066, 1122, 1139,
1140, 1169, 1221, 1231, 1233, 1236, 1299, 1300,
1301, 1313, 1321, 1322, 1360, 1363, 1366, 1370,
1397, 1402, 1424, 1431, 1438, 1439, 1463, 1478,
1485, 1491, 1502
Dini duyguları dile getiren şiir · 872
İlāhī sen kabul eyle du‘amuz · 1502
iled(mek) · 1097
ilerü · 447, 591, 838, 1395
ilet(mek) · 1222
İlet(mek) · 360, 481, 505, 1028, 1468
ilhāk · 730, 802
ilhāz · 1182
ilig · 717
İlik · 713
ilim · 958, 1123, 1451
İlim · 1499
ilkā · 1022
illā · 343, 424, 442, 453, 484, 496, 497, 508, 509,
510, 531, 550, 553, 554, 567, 609, 615, 618, 619,
620, 621, 622, 623, 645, 646, 662, 686, 831, 859,
862, 881, 938, 944, 1001, 1010, 1026, 1030,
1038, 1075, 1097, 1102, 1106, 1167, 1175, 1185,
1218, 1224, 1290, 1321, 1336, 1368, 1369, 1391,
1396, 1417, 1423, 1446, 1461, 1477, 1489, 1492
İllā · 337, 340, 561, 599, 606, 992, 1001, 1110,
1233, 1236, 1390, 1392
illa’llāh · 1207, 1260, 1350
illet · 496, 605, 725
illetlü · 1460
illetsüz · 1254
illiyiyyīn-i a’lā · 445
ilm · 325, 329, 342, 351, 386, 395, 464, 498, 502,
532, 533, 543, 548, 552, 553, 573, 580, 669, 688,
689, 728, 803, 882, 890, 914, 919, 937, 955, 966,
971, 1017, 1122, 1124, 1125, 1133, 1138, 1141,
1142, 1179, 1194, 1219, 1272, 1275, 1359, 1441,
1446, 1449, 1451, 1480, 1481, 1489, 1495
İlm · 555
ilm ehli · 813, 857, 1150, 1453, 1479
ilm meclisi · 1479
ilm oĸu(mak) · 453
ilm ü ‘irfān · 475, 944
ilm ü āhîr · 967
ilm ü evvel · 967

ilm ü hāl · 616
İlm ü hikmet · 1358
ilm ü şān · 1499
ilme’l-yaĸīn · 1268
ilm-i baĸr · 492
ilm-i bātın · 1155
İlm-i bātın · 555
ilm-i bī-nihāyet · 329
ilm-i fetvā · 1176
ilm-i Hāĸ · 931
ilm-i ihfā · 464
ilm-i ledün · 1496
ilm-i şerīf · 1136
İlm-i tevĸid baĸri · 943
ilm-i va’iz · 1141
ilm-i zāhir · 464, 1155
ilmu’llāh · 472, 1175, 1499
ilmüñ kitābı · 1497
ilt(mek) · 1465, 1467
ilte · 1003, 1048, 1220
ilter · 403, 565, 739, 841, 923, 1221, 1276, 1286,
1318, 1327
iltifāt · 1017
iltiser · 1064
ilzam · 1239
imād · 555
imām · 550, 933, 1008, 1052, 1068, 1332, 1336,
1394
İmām · 671, 1124, 1333
İmām A‘zām · 933, 1127, 1137, 1174, 1395, 1497
imāme başları · 1157
imāmet · 1064, 1065, 1066
İmāmeyn · 1174
İmām-ı A‘zām · 1122, 1497
İmām-ı Faĸr-i Rāzī
İmām-ı Fahreddīn Rāzī · 933
İmām-ı Faĸrī Rāzī · 548
İmām-ı Hanbel · 1497
İmām-ı Ğazzālī · 933
İmām-ı Şāfi‘i · 933
İmām-ı Vāhidī · 530, 655

I

īmān · 345, 356, 370, 372, 391, 411, 422, 431, 441,
449, 456, 465, 472, 473, 477, 498, 502, 504, 506,
529, 533, 544, 585, 623, 649, 672, 684, 702, 725,
739, 768, 784, 795, 853, 870, 878, 895, 909, 920,
930, 944, 971, 972, 981, 991, 1011, 1058, 1114,
1116, 1128, 1129, 1130, 1131, 1144, 1198, 1201,
1246, 1280, 1308, 1332, 1339, 1380, 1405, 1444,
1452, 1458, 1461, 1462, 1477, 1483, 1484, 1498,
1504

Īmān · 496, 504, 540, 873, 895, 897, 1120, 1128,
1446
Īmān ehli · 1470
Īmān getir(mek) · 992
Īmān nūri · 854
Īmān nūru · 799
Īmāna gel(mek) · 621, 835, 1253
Īmāna gel(mek) · 422, 1250
Īmānsuz · 463

i

imdāḍ · 492
imdi · 341, 342, 343, 348, 349, 355, 356, 360, 361,
368, 376, 383, 387, 389, 391, 396, 402, 406, 407,
415, 423, 434, 444, 448, 465, 466, 472, 477, 488,
489, 491, 512, 517, 527, 538, 553, 579, 589, 592,
594, 602, 615, 622, 638, 644, 651, 657, 661, 662,
670, 676, 679, 684, 686, 687, 690, 700, 704, 708,
719, 720, 728, 730, 737, 739, 753, 788, 792, 796,
802, 818, 820, 824, 826, 828, 830, 851, 852, 854,
860, 866, 869, 870, 874, 877, 889, 893, 894, 896,
898, 899, 901, 919, 922, 923, 928, 936, 939, 947,
953, 956, 970, 974, 998, 1005, 1034, 1046, 1056,
1061, 1105, 1116, 1120, 1123, 1125, 1130, 1135,
1147, 1149, 1150, 1163, 1165, 1169, 1176, 1183,
1187, 1189, 1194, 1196, 1200, 1201, 1209, 1223,
1232, 1301, 1313, 1318, 1329, 1342, 1345, 1381,
1428, 1440, 1442, 1445, 1448, 1451, 1455, 1462,
1480, 1487, 1488, 1495, 1496
İmdi · 341, 403, 550, 554, 579, 582, 584, 585, 594,
998, 1043, 1054, 1105, 1114, 1233, 1235, 1238,
1320
imkān · 471, 731, 860, 896, 929, 931, 960, 1282
imlāk · 500
imren(mek) · 732
İmrü Kays · 706, 707
İmtihān · 993
in(mek) · 346, 360, 448, 456, 469, 771, 857, 1007,
1090, 1100, 1104, 1233, 1239, 1387
İn(mek) · 811, 1317
inan(mak) · 362, 455, 475, 850, 895, 1105, 1129,
1130, 1162, 1236, 1467
İnan(mak) · 455, 481, 496, 504, 522, 587, 622,
802, 852, 853, 1130, 1253, 1442, 1449, 1469
inanmaḡ · 1478
inanmaḡlıḡ · 1142, 1450
İnanmayan · 705
ināyāt · 1263
ināyet · 345, 399, 441, 515, 561, 602, 604, 899,
963, 1182, 1202, 1207, 1348, 1461
İnāyet · 326, 331, 647, 756, 1367
ināyet kıl(mak) · 451

ince · 512
incecük · 1388
incel(mek) · 1388
inci · 360, 534, 714, 721, 722, 728, 789
incid(mek) · 703, 840, 1454, 1455
İncil · 437, 445, 1233, 1240
incin(mek) · 453
incit(mek) · 453, 1196, 1455
inci-veṣ · 743
incü · 536, 734, 736, 740, 1047, 1355, 1411
incü-veṣ · 1334
indir(mek) · 1030
indür(mek) · 508, 617, 811, 943, 1029
İndür(mek) · 1233
infiṣāl · 1357
İñil inil inle(mek) · 1110
İñilde(mek) · 812
iñildi(mek) · 1262
inkār · 349, 371, 436, 454, 482, 499, 509, 575, 582,
627, 655, 675, 689, 751, 768, 777, 779, 799, 817,
842, 847, 851, 852, 855, 866, 870, 1217, 1224,
1233, 1234, 1237, 1239, 1246, 1264, 1307, 1328,
1492
inkār eyle(mek) · 349, 1234
inkār it(mek) · 1235
inkār yolu · 1235
inkisār · 1101
iñle(mek) · 649, 1470
İñle(mek) · 1070
ins · 335, 816, 860, 979, 1053, 1258, 1395
ins ü cin · 572, 621, 856, 994, 1265
ins ü perī · 979, 1100
İns ü perrī · 1062
inṣāf · 353, 372, 495, 592, 707, 807, 851, 853, 859,
1126, 1127, 1128, 1139, 1141, 1142, 1198, 1329
inṣāf eyle(mek) · 1477
inṣāfa gel(mek) · 456, 1117
insafsız · 859
insān · 345, 372, 411, 431, 434, 435, 441, 447,
500, 502, 544, 578, 585, 612, 623, 643, 647, 672,
682, 718, 725, 736, 784, 813, 827, 834, 878, 920,
923, 929, 932, 971, 981, 991, 1011, 1025, 1058,
1114, 1118, 1129, 1144, 1186, 1201, 1230, 1241,
1253, 1276, 1279, 1280, 1285, 1295, 1308, 1339,
1340, 1372, 1405, 1407, 1419, 1483, 1498
insān sözi · 1417
intihā · 591, 887
intihā it(mek) · 448
intiḡāl · 334, 975, 977
intiḡām · 456, 656, 698, 699, 700, 938, 1419
intiḡām al(mak) · 808
inüb çıḡ(mak) · 374
İñül inil inle(mek) · 1070
inzāl · 458, 1233

inzār · 473, 474
inzār kıl(mak) · 857
iplik · 717
ir · 779, 1373, 1382
ir giç · 575
ir ü giç · 1038
ir(mek) · 340, 341, 348, 357, 367, 391, 408, 415,
429, 434, 540, 583, 614, 665, 710, 725, 947,
1050, 1052, 1111, 1150, 1207, 1425, 1432, 1461,
1492
İr(mek) · 475
İrādāt · 1333
irādet · 583, 1113
İrādet · 329, 438, 940, 1164, 1258
irer başlarına devlet
(D.) · 1477
irfān · 476, 488, 552, 689, 813, 859, 933, 1116,
1138, 1444
irgirü(mek) · 1033
irgür(mek) · 446, 459, 478, 543, 567, 590, 610,
616, 640, 651, 660, 731, 750, 809, 871, 1003,
1028, 1065, 1148, 1221, 1329
iri · 1364
irīf · 1035
iriñ · 667, 750
İriñ · 468, 666, 872
iriser · 631, 684, 701, 712, 820, 1003, 1122, 1177
iriş(mek) · 343, 375, 387, 403, 445, 484, 497, 544,
547, 552, 553, 564, 569, 585, 599, 600, 607, 609,
622, 628, 645, 652, 663, 667, 689, 738, 763, 793,
815, 827, 890, 895, 907, 913, 915, 923, 956, 991,
995, 1000, 1003, 1004, 1011, 1013, 1017, 1024,
1028, 1035, 1047, 1055, 1061, 1080, 1081, 1090,
1092, 1093, 1094, 1097, 1105, 1108, 1111, 1112,
1115, 1130, 1154, 1157, 1187, 1193, 1211, 1221,
1228, 1230, 1235, 1327, 1338, 1343, 1353, 1361,
1370, 1372, 1373, 1460, 1464, 1482, 1484, 1493
İriş(mek) · 325, 343, 361, 375, 384, 423, 429, 459,
516, 549, 604, 625, 635, 720, 744, 816, 843, 846,
848, 870, 906, 949, 952, 960, 1012, 1016, 1018,
1121, 1164, 1166, 1182, 1229, 1236, 1344, 1368,
1403, 1457, 1466, 1468, 1493, 1500
irişdür(mek) · 1223, 1233, 1236
İrişdür(mek) · 355, 414, 440, 458, 618, 1232
irişdürmek · 503
iriştür(mek) · 375, 558, 1149, 1391
İriştür(mek) · 616, 935, 1484
irkiser · 688
irmek · 931, 947, 1178, 1203, 1409
İrmek · 552, 560, 565
irmeyiser · 589
irsāl · 705, 746, 778, 975
irşād · 555, 561, 573, 689, 1232
irte · 355, 511, 1039, 1051

İRte · 599, 1048
irtihāl · 651, 1060
İrürmek · 877

I

İsā · 457, 478, 481, 504, 604, 840, 885, 889, 891,
1008, 1233, 1238, 1240, 1282, 1394, 1473
İsā ‘Aleyhi’s-selām · 476
İsā kavmi · 1458
İsā peygamber · 477, 478, 480, 885, 889

i

iṭā‘at · 481, 679, 751, 881, 1288, 1348, 1493
İṭā‘at · 1423

I

İşāl · 744, 1442
İsār · 902
İşār · 329, 342, 557, 559, 695, 889, 903, 1360, 1477
İşār it(mek) · 350, 360

i

işbāt · 325, 446, 458, 489, 702, 727, 778, 939,
1234, 1272, 1339, 1492
işbāt eyle(mek) · 1234
İshāk · 1008
isim · 895, 1124, 1241
İsim · 786
İslām · 352, 438, 694, 702, 753, 814, 898, 930, 944,
1017, 1120, 1130, 1156, 1380, 1446
İslām dīni · 454, 695
ism · 563, 851, 881, 890
İsmā‘il · 466, 977, 1008, 1080, 1353, 1412
ism-i a‘lā · 897
İsm-i a‘lā · 984, 995, 1025, 1058, 1074, 1089,
1104, 1145, 1202, 1503
İsm-i A‘zam · 437, 567
ism-i fi’l-hāl · 773
ism-i Haḳ · 893, 901
ism-i kerem · 922
ism-i Sübhān · 632
İsm-i Sübhān · 356
ism-i zāt · 1263
İsmu’llāh · 436, 442
İsmu’llāh-i A‘zam · 442

İsrâfil · 623, 629, 631, 632, 639, 642, 709, 1099,
1170, 1211, 1276, 1312, 1361, 1385, 1394

İştîfâ'il · 1356

İssili bâğa şovuğ el irmeye

(Kelâm-ı Kibar) · 563

iste(mek) · 333, 336, 339, 349, 351, 399, 413, 414,
416, 420, 431, 453, 460, 489, 500, 521, 560, 565,
568, 606, 658, 712, 718, 721, 723, 727, 730, 738,
749, 756, 793, 804, 831, 837, 838, 846, 858, 892,
901, 902, 961, 975, 987, 989, 998, 1005, 1006,
1009, 1024, 1025, 1068, 1074, 1075, 1077, 1104,
1120, 1125, 1138, 1153, 1171, 1175, 1178, 1213,
1235, 1281, 1305, 1375, 1383, 1421, 1427, 1437,
1468, 1473, 1491, 1493

İste(mek) · 333, 1087

istebrağ · 712, 741, 790

istegil · 333, 342, 354, 412, 919

istemek · 434, 926

istidlâl · 335, 745

istiğfâr · 449, 577, 588, 754, 1139, 1142

istiğnâ · 926

istiğsâr · 1134

istihzâ · 509

istimdâd · 750

işyân · 546, 547, 604, 655, 682, 688, 689, 758, 767,
769, 775, 779, 795, 797, 1031, 1119, 1169, 1259,
1276, 1282, 1396

işyâna dal(mak) · 370

iş · 395, 410, 418, 452, 474, 483, 514, 539, 540,
553, 554, 556, 558, 562, 564, 574, 607, 611, 612,
622, 624, 646, 649, 665, 671, 707, 725, 756, 792,
802, 809, 833, 839, 853, 856, 860, 864, 867, 874,
892, 909, 913, 915, 928, 931, 956, 965, 990, 994,
1001, 1002, 1015, 1029, 1032, 1039, 1050, 1052,
1103, 1104, 1107, 1121, 1139, 1159, 1163, 1181,
1185, 1189, 1195, 1199, 1200, 1216, 1217, 1224,
1238, 1246, 1265, 1269, 1271, 1273, 1274, 1278,
1284, 1287, 1298, 1312, 1316, 1317, 1319, 1328,
1329, 1348, 1349, 1357, 1358, 1371, 1428, 1440,
1443, 1460, 1468, 1490, 1500

İş · 530

iş bil(mek) · 486

iş bitür(mek) · 1444

iş ıssı · 580

iş idin(mek) · 1490

iş işle(mek) · 779, 1261

iş itmek · 1280

/

İş u işret · 718, 742, 784

i

iş üstünde · 864

işâret · 377, 627, 749, 936, 937, 996, 1052, 1328

İşâret · 713, 937, 940

İşâret kıl(mak) · 486, 727

işci · 1274

işe başla(mak) · 899

işe bel bağla(mak)

(D.) · 580

işgil · 416

İşit · 672

işit(mek) · 362, 381, 384, 393, 400, 407, 417, 446,
447, 456, 481, 498, 506, 509, 512, 515, 523, 591,
597, 624, 626, 630, 649, 653, 678, 708, 719, 768,
771, 774, 781, 800, 805, 819, 822, 836, 837, 839,
852, 871, 877, 879, 885, 889, 897, 898, 902, 907,
936, 957, 960, 972, 989, 996, 1002, 1059, 1068,
1069, 1078, 1087, 1117, 1120, 1131, 1149, 1162,
1170, 1173, 1184, 1195, 1214, 1215, 1234, 1280,
1300, 1306, 1309, 1326, 1334, 1344, 1346, 1388,
1405, 1412, 1418, 1421, 1428, 1443, 1448, 1451,
1453, 1471, 1472, 1481, 1483, 1488

İşit(mek) · 346, 357, 374, 376, 382, 390, 392, 402,
407, 416, 417, 423, 427, 436, 441, 443, 464, 470,
472, 475, 476, 477, 508, 534, 548, 587, 590, 604,
610, 615, 618, 631, 635, 661, 665, 674, 694, 698,
703, 718, 722, 738, 746, 762, 766, 769, 785, 814,
817, 841, 857, 865, 901, 916, 928, 936, 954,
1024, 1035, 1056, 1125, 1163, 1173, 1177, 1192,
1215, 1231, 1232

işitgil · 429, 589, 620, 736, 744, 759, 785, 821,
830, 837, 880, 922, 1136, 1137, 1446, 1459,
1464, 1484

İşitgil · 342, 370, 378, 394, 416, 427, 447, 587,
588, 604, 633, 701, 723, 788, 790, 834, 860, 884,
900, 1170, 1424, 1428, 1456, 1463, 1479

işitmek · 1022

İşitmek · 420, 512, 1118

işle(mek) · 443, 453, 487, 571, 582, 699, 838, 864,
871, 891, 909, 943, 1027, 1032, 1121, 1139,
1476, 1477

İşle(mek) · 1049, 1083

işlemek · 746

işlen(mek) · 521, 659, 812, 895, 1429, 1444

işleri zâr · 436

işrâb · 716

işrâğ · 343, 385, 941, 1218, 1253

işret · 728

işret ü sevdâ · 581

iştibâh · 1026

iştihâ · 724

İtâb · 766, 768

itâblu · 1279

itgil · 1329
itmām · 1366
itmegil · 1108
itmek · 576, 822, 1363
itmeklik · 1036
itmeye dünyāya meylā
(D.) · 326
itmez-ven · 1409
ittibā^c · 474, 524, 826
ittifāḡ · 495
ittişāl · 616, 744, 1228, 1355
ivāyet · 748
ivāz · 1230
ivgil · 788
ivmek · 484
İyi · 662
iz · 487, 585, 686, 1282, 1294
iz izle(mek) · 575
İzā itmek · 1120
İzālar eyle(mek) · 842
izhār · 329, 485, 519, 523, 551, 597, 615, 694, 726,
739, 745, 747, 752, 806, 942, 945, 957, 960, 964,
968, 970, 996, 1115, 1123, 1128, 1145, 1205,
1212, 1230, 1253, 1257, 1258, 1272, 1274, 1284,
1303, 1340, 1460, 1476, 1479
izhār it(mek) · 872
izlāl · 746, 1142
izle(mek) · 585
izleyigör · 947
izli · 565
izz · 386, 878, 883
izz ü cāh · 1139
izz ü devlet · 747
izz ü ikrām · 1405
izz ü şān · 461, 641
izzen kemālā · 611
izzen Te'ālā · 742
izzet · 365, 375, 376, 383, 392, 405, 485, 527, 549,
640, 709, 718, 754, 902, 908, 909, 962, 972, 982,
1146, 1148, 1149, 1150, 1166, 1182, 1191, 1240,
1277, 1301, 1317, 1369, 1374, 1379, 1421, 1427
İzzet · 421, 1007, 1034, 1317
izzet-i āyāt · 329
izzet-i hāş · 1363

J

jeng · 330, 335, 399
jeng özi · 572
jeng ü pās · 1430

K

ḡā'il · 1189, 1286, 1356
ḡā'im · 368, 378, 394, 520, 627, 635, 667, 742,
791, 875, 887, 911, 918, 1124, 1150, 1165, 1168,
1202, 1210, 1219, 1278, 1316, 1336, 1355, 1475,
1498
ḡā'imün · 377
kā'ināt · 338, 599, 970, 974, 1026, 1064, 1092,
1497
Ka^cb · 885
Ka^cbe · 613, 641, 814, 920, 981, 988, 990, 1196
Ka^cbe ḡapusu · 470
kā'bu'l-işraq · 705
ḡa^cde · 775, 806
ḡa^r · 541, 635, 820, 1426
ḡa^r-i fi'n-nār · 681
ḡa^r-i ḡa^rin · 643
ḡa^r-i nār · 1133
ḡāb · 910
ḡabāhat · 499
ḡabaḡlı · 1156
ḡabarcuḡ · 1416
ḡabarcuḡ · 1416
ḡabāyih · 383, 840, 1189, 1305
ḡābe ḡavseyin · 590, 943, 974, 1012, 1064
ḡabih · 779, 822
ḡābih · 1328
ḡābil · 921
ḡābil · 386, 928, 1189, 1248, 1251
ḡābil · 704
ḡābil ol(mak) · 559, 561
ḡābil-i aḡbār · 1421
ḡabḡara · 380, 596, 601, 1119, 1416
ḡabliyyet · 451, 919
ḡabr · 549, 641, 651, 660, 672, 796, 811, 813, 815,
889, 1096, 1097, 1168, 1313, 1318
ḡabr · 1110, 1318, 1319, 1361
ḡabre at(mak) · 818
ḡabre ir(mek) · 676
ḡabre irincek · 818
ḡabre iriser · 1483
ḡabre var(mak) · 1137
ḡabri 'imāret eyle(mek) · 859
ḡabriün 'azābı · 748
ḡabriün 'azābın · 829
ḡabul · 505, 561, 584, 1237, 1239
ḡabul · 474, 1189, 1500
ḡabul eyle(mek) · 844
ḡabul eyle(mek) · 700, 1169
ḡabul it(mek) · 408, 503, 824, 1007, 1109, 1501,
1502
ḡabul it(mek) · 374, 409, 477, 541, 699, 897, 923,
1016, 1187, 1190

Kabul ol(mak) · 862, 1168, 1187
 kabz · 934, 999, 1077, 1079, 1116, 1373, 1374
 Kabz · 558
 kabz eyle(mek) · 1079
 kabz it(mek) · 633
 kabza · 634, 692, 853
 Kabz-ı rüh · 999
 kaç(mak) · 357, 563, 1135, 1199
 kaçan · 338, 374, 375, 451, 475, 539, 597, 643,
 651, 659, 680, 692, 736, 770, 829, 830, 873, 914,
 938, 991, 1055, 1057, 1134, 1143, 1148, 1211,
 1256, 1259, 1261, 1280, 1286, 1313, 1318, 1319,
 1326, 1340, 1345, 1389, 1390, 1393, 1438, 1491
 Kaçan · 350, 351, 355, 375, 418, 419, 440, 462,
 480, 483, 486, 510, 523, 537, 549, 617, 642, 673,
 684, 691, 699, 715, 725, 732, 816, 826, 846, 861,
 877, 932, 968, 1012, 1054, 1159, 1163, 1200,
 1207, 1212, 1213, 1216, 1217, 1219, 1220, 1224,
 1225, 1254, 1255, 1265, 1266, 1271, 1285, 1286,
 1288, 1294, 1295, 1301, 1302, 1327, 1334, 1341,
 1348, 1368, 1373, 1375, 1378, 1401, 1405, 1415,
 1418, 1420, 1427, 1431, 1440, 1455, 1459, 1464,
 1467, 1474, 1483, 1485, 1486
 kaçısar · 887
 kaçmak · 536, 744, 1185
 kadd · 940, 1384
 kadd-i tāli · 882
 kadd-i Tūbā · 637, 1500
 kaddi'l-İslām · 1208
 Kaddinūñ elfi · 1060
 kadeh · 716, 830, 1016, 1044, 1315
 Kadeh · 716, 1168
 kadeh şun(mak) · 924
 kadem · 376, 690, 694, 1000, 1009, 1069, 1348
 kadem baş(mak) · 568, 997, 1138
 Kader · 801
 kadife · 636
 kadīm · 331, 334, 1358
 Kadīm · 1184
 Kadīr · 328
 kadir · 409, 796, 867, 1254, 1343, 1350, 1413,
 1473
 Kadir · 355, 361, 375, 376, 386, 438, 475, 551,
 611, 614, 723, 728, 763, 787, 809, 838, 840, 850,
 938, 961, 963, 1221, 1254, 1255, 1257, 1260,
 1262, 1268, 1269, 1281, 1352, 1358, 1370, 1408,
 1421, 1427, 1434, 1439, 1444, 1446, 1447, 1475,
 1502
 kadir olmak · 529
 kadr · 325, 429, 446, 481, 881, 898, 905, 1237,
 1498
 kadren ve 'izzen · 1221
 kadr-i 'ālī · 378, 641, 668, 913, 957, 1282, 1479
 kadr-i 'ālī Settār · 840
 kadr-i 'ilm · 1479
 Kadr-i a'lā · 368, 725, 730, 906, 1151, 1407, 1484
 kadr-i merhūm · 433
 kağı · 427, 428, 689, 1152
 kađı huzūr · 665
 Kaf
 Kaf dağı · 542
 káf · 879
 Kāf · 1432
 Kaf tağı · 534, 539, 1302, 1377, 1390, 1391
 kafa · 664
 kafes · 811, 1088
 kāfī · 475, 833
 kāfile · 564
 kāfir · 349, 362, 413, 415, 453, 455, 467, 473, 620,
 643, 646, 654, 680, 704, 783, 794, 817, 829, 835,
 866, 869, 871, 930, 963, 1128, 1130, 1227, 1239,
 1252, 1458, 1460, 1462, 1468, 1469, 1476
 kāfir dūğūni · 418
 kāfūr · 717, 1044, 1047, 1302, 1410, 1411
 kāfūr u 'anber · 1111
 kāğıd · 634, 894, 895, 901, 903, 1053, 1358
 kāh kāh · 382, 396
 Kāhhār · 386, 438, 475, 632, 656, 659, 763, 776,
 780, 794, 833, 840, 870, 887, 901, 902, 1214,
 1279, 1312, 1327, 1358, 1370, 1436, 1439, 1502
 kāhil · 400, 581, 866, 1414
 kāhir · 362, 971, 1283
 kaħkaħa · 806, 807, 1036
 kaħkaħa itmek · 807
 kaħr · 327, 498, 539, 615, 617, 656, 668, 756, 758,
 767, 776, 794, 803, 900, 971, 1120, 1323, 1430
 Kaħr · 443
 kaħr it(mek) · 519, 780
 kaħr itmek · 552
 kaħr u zaħmet · 426
 kaķı(mak) · 582
 Kaķı(mak) · 352, 481, 558, 841, 1246, 1347
 Kaķımaķ · 558
 kāl · 341, 359, 378, 385, 402, 416, 477, 495, 513,
 554, 615, 638, 655, 661, 662, 683, 689, 697, 703,
 764, 766, 773, 776, 815, 819, 820, 881, 893, 906,
 913, 915, 1051, 1123, 1127, 1136, 1139, 1172,
 1203, 1205, 1226, 1295, 1309, 1333, 1366, 1367,
 1396, 1418, 1445, 1487, 1500
 kāl ü kıl · 1496
 kāl ü yā kıl · 939
 kal(mak) · 339, 352, 393, 676, 677, 727, 732, 766,
 802, 967, 1009, 1019, 1315, 1456
 Kal(mak) · 685
 kal'a · 1348, 1349
 kalay · 1436
 Kalay · 1434

alb · 330, 340, 341, 343, 348, 354, 359, 365, 384,
 408, 415, 432, 437, 446, 451, 460, 479, 501, 533,
 545, 574, 581, 586, 588, 609, 786, 831, 859, 863,
 871, 897, 899, 905, 919, 922, 924, 929, 930, 948,
 954, 1010, 1039, 1063, 1072, 1116, 1117, 1122,
 1130, 1131, 1140, 1175, 1177, 1180, 1191, 1199,
 1200, 1293, 1299, 1310, 1336, 1358, 1453, 1478,
 1490, 1493, 1495, 1499
 albden albe yol vardur
 (Hadis) · 948
 alb-i aliŖ · 333, 349, 399, 431, 489, 522, 568,
 606, 658, 708, 738, 804, 858, 901, 961, 975, 987,
 998, 1024, 1025, 1074, 1104, 1178, 1213, 1259,
 1383, 1437, 1491
 alb-i Ŗafi · 1412
 alb n iŖl h n dile(mek) · 1178
 alb n ma'nisi · 954
 aldur(mak) · 1078, 1112, 1161, 1403
 aldursa baŖın
 (D.) · 826
 aldurub baŖ
 (D.) BaŖ kaldırmak · 812
 aldurub baŖın · 643
 alem · 844, 860, 882, 1297, 1299, 1301, 1303,
 1390, 1485
 alem · 432, 850, 882, 883, 1297, 1300, 1302,
 1305
 alender · 1154
 alenderiyye · 1158
 al il · 372
 al nlu  · 1381
 alısar · 1413
 alk(mak) · 599, 640, 642, 643, 644, 660, 663,
 664, 667, 668, 669, 670, 671, 763, 771, 814, 816,
 986, 1037, 1054, 1055, 1110, 1168, 1173, 1266
 alk(mak) · 651, 992, 1004
 alkalit  · 445
 alk n · 643
 alkısar · 660, 663
 alma il · 1108
 alma  · 729, 777
 alma  · 1290
 almaya gi  · 459
 alp · 862, 954
 aluban · 527
 alu n · 1420
  m · 947, 1015, 1294
 amaŖ(mak) · 358
 amaŖ(mak) · 426
 am ı · 817
 amer · 339, 609, 628, 963, 965, 978, 987, 991,
 1046, 1081, 1095, 1112, 1211
 amer · 358, 630
 amer-veŖ · 489
 amet · 396, 780, 915, 986, 991, 1384
 amiŖ · 1352
  mil · 351, 404, 453, 502, 920, 1130, 1138, 1140,
 1451
  mil  m n · 502
  mile · 890
  mileyn · 425
 amu · 326, 328, 336, 345, 346, 352, 362, 364,
 401, 402, 415, 427, 429, 470, 488, 507, 509, 510,
 516, 520, 523, 545, 566, 578, 600, 603, 618, 622,
 633, 640, 645, 659, 660, 682, 693, 727, 732, 734,
 749, 769, 772, 795, 796, 799, 858, 870, 918, 959,
 963, 969, 983, 1002, 1007, 1018, 1024, 1034,
 1040, 1047, 1052, 1053, 1055, 1072, 1081, 1103,
 1173, 1229, 1230, 1232, 1233, 1234, 1236, 1240,
 1256, 1258, 1263, 1271, 1274, 1276, 1290, 1295,
 1318, 1340, 1351, 1366, 1381, 1385, 1392, 1393,
 1395, 1413, 1420, 1467, 1485, 1496
 amu · 326, 334, 335, 344, 347, 350, 359, 367,
 370, 380, 409, 417, 418, 422, 425, 434, 441, 457,
 458, 471, 501, 503, 531, 533, 540, 547, 617, 647,
 648, 685, 695, 696, 699, 724, 737, 738, 745, 747,
 761, 772, 778, 781, 783, 835, 911, 912, 916, 938,
 940, 941, 945, 964, 965, 976, 991, 1018, 1021,
 1055, 1130, 1172, 1180, 1204, 1227, 1233, 1240,
 1258, 1265, 1279, 1288, 1328, 1331, 1350, 1352,
 1356, 1365, 1376, 1377, 1379, 1385, 1390, 1391,
 1408, 1409, 1417, 1419, 1427, 1443, 1447, 1486,
 1498
 amu derdi · 749
 amu derd n abibi · 1021
 amu ayru n baŖı · 453
 amu iŖler · 787
  n · 943, 960, 1308
 an · 643, 662, 666, 667, 750, 763, 766, 812, 935,
 1249, 1444
  n · 474, 489, 688, 759, 1091
 an a la(mak)
 (D.) · 656, 766, 1066
  n it(mek) · 1061
 an(mak) · 373, 832
 an 'at · 420, 792, 1180, 1194
 an 'at · 831, 1179
 an 'at eyle(mek) · 1148
 an 'at eylemek · 1179
 anad · 602, 1298
 anadı yaŖŖı · 680
 anadın a (mak) · 1362
 kan dil · 1376
 anat · 612, 1210, 1342, 1369
 anat · 612, 1342, 1367
 anatla(mak) · 1342
 anatların a (mak) · 1341
 anatlu · 1339

kanatlu kürsî · 1218
 kanatsız · 1342
 kand · 572
 kande · 335, 337, 341, 353, 361, 384, 386, 403,
 422, 429, 453, 495, 547, 613, 688, 742, 775, 893,
 910, 920, 931, 956, 1002, 1069, 1117, 1120,
 1190, 1193, 1199, 1216, 1245, 1246, 1248, 1266,
 1371, 1379, 1406, 1428
 Kande · 341, 442, 502, 550, 956, 978, 1060, 1091,
 1093
 kand-i nebât · 1155
 kandil · 832, 881, 968, 1376
 kandur(mak) · 513
 kanğı · 439, 449, 658, 1284
 kanı · 352, 489, 592, 616, 1232, 1428
 Kanı · 333, 349, 371, 393, 399, 420, 431, 489, 491,
 521, 567, 568, 606, 635, 636, 637, 658, 694, 695,
 701, 708, 736, 738, 763, 767, 793, 804, 858, 901,
 961, 975, 987, 998, 1024, 1074, 1081, 1178,
 1213, 1254, 1259, 1336, 1383, 1425, 1430, 1437,
 1491
 kân-ı himmet · 407
 kân-ı mürüvvet · 1086
 kân-ı uşûl · 1244
 kân-ı vefâ · 1043, 1089, 1094, 1096
 kânî · 950
 kân-i uşûl · 809
 kañlı · 1346
 kanlı gönlek · 697
 kap(mak) · 741
 Kap(mak) · 822
 kapan(mak) · 719
 Kapan(mak) · 363, 923, 1224
 kapanmış göz · 1495
 kapu · 351, 362, 365, 395, 482, 505, 516, 545, 579,
 602, 681, 713, 728, 768, 815, 821, 896, 922, 923,
 981, 1005, 1046, 1057, 1063, 1074, 1075, 1076,
 1111, 1152, 1160, 1408, 1500
 Kapu · 362, 365, 714, 896
 Kapuña yalvaru gel(mek) · 1502
 kapusunda eylemiş kul
 (D.) · 353
 Kapusunda uru(mak) · 1304
 Kapusız · 545
 kâr · 765, 777, 801, 1118, 1128, 1132, 1142, 1165,
 1171, 1176, 1327, 1436
 kar · 535, 655, 1347, 1354, 1391
 kâr · 1345
 kâr it(mek) · 891, 1438
 kâr u bâr · 570
 kar(mak) · 1255
 kara · 522, 654, 803, 841, 1214, 1228, 1249, 1305,
 1327, 1396, 1484
 Kara · 614, 781, 1396
 kara beñler · 735
 Kara cübbe · 1096
 Kara demür · 562
 kara dülbend · 1036, 1080
 kara göz · 1061
 Kara gözlü · 713
 Kara gözlü ma'sûk · 1001
 kara kan · 1093
 kara kandil · 783
 kara kıldan 'abâ · 1038
 Kara toprağa cân viren
 (D.) · 362
 kara toprak · 362
 kara toprak ol(mak)
 (D.) · 635
 kara vâdî · 654
 Kara yir · 763
 kara yüz · 1484
 Kara yüz · 1245
 kara yüzlü · 822, 1464
 Kara yüzlü · 667
 karabañ · 637
 Karâbet · 657
 Karağı · 535
 karañlık · 451
 Karanluk · 381
 karañluk · 380, 466, 778, 818, 930, 1119, 1326,
 1429
 Karañluk · 759, 930
 Karañlukdan aşığa · 1429
 karar · 387, 597, 1052, 1088, 1101, 1430
 karar eyle(mek) · 1120
 karar tut(mak) · 1310
 karar(mak) · 766
 Karar(mak) · 1337
 Karara yüzleri · 1476
 karard(mak) · 648
 Karardub · 546
 karargâh · 595
 Karavaş · 657
 karaya boyan(mak) · 535
 kardan aq · 724, 740
 Kardan aq · 985, 997
 kardaş · 374, 376, 505, 633, 726, 736, 812, 824,
 907, 1072, 1490
 karğa · 839
 karıl(mak) · 1118
 Karın · 781, 1156
 karınca · 398, 1392
 Karınca · 1298, 1430
 karındaş · 351, 366, 873, 1390
 karış · 374
 karış(mak) · 726, 1128, 1221, 1323, 1444
 Karış(mak) · 610, 678

Karışmak · 1218
karīb · 1084
Karībā · 1418
karn · 639, 1197
karnı içre tolsar od · 667
karnı toy(mak) · 450
karnımız tok · 1430
karnum aç · 362
Karşı gel(mek) · 1008
karşu · 449, 716, 741, 793, 817, 841, 900, 905,
962, 1245
karşu çık(mak) · 420
Karşu çık(mak) · 1069
karşu dur(mak) · 432, 1248, 1382
Karşu dur(mak) · 990
karşu düşmek · 1251
karşu gel(mek) · 816, 1269
karşu kıl(mak) · 407
Karşu tur(mak) · 979
karşu var(mak) · 434
karşula(mak) · 1000
Karşula(mak) · 1033
kartal · 1172
kaṭʿ · 1171
kaṭʿ ide yol · 685
kaṭʿ idüben · 1115
kaṭʿ it(mek) · 1363
kasâvet · 1122, 1155
Kasâvet · 830, 1118
kâsd · 989
kaşd · 469, 750, 761, 773, 774, 1006, 1161, 1187
kaşd eyle(mek) · 545, 754, 922, 996, 1189
kaşd it(mek) · 669, 996, 1033, 1254
Kaşdî · 563
kaşd-i eşrâr · 842
kaşdî yalan · 1137
kasem · 455, 1457
Kasem · 435, 454, 455
Kâsim · 444
kaşır · 1046, 1047
katır · 1038
kâşır · 638, 658
kâşî · 336
kaṭîʿat yili · 526
Kaṭîʿat yili · 1330
katlan(mak) · 781
kaşr · 1044, 1047, 1055
kaşr itmek · 859
kaṭrân · 467, 539, 704, 821, 834
kaṭrân libâs · 674, 765
kaṭre · 386, 402, 548, 736, 748, 932, 934, 942, 951,
1055, 1385, 1386, 1409, 1420, 1499
Kaṭre · 339
kaṭre kaṭre · 1391

Kaṭre-i raḥmet · 336
Kaṭresinüñ sağışınca · 1320
kaş · 404, 489, 643, 735, 745, 765, 974, 1155,
1210, 1228, 1229, 1242, 1252, 1303, 1421
Kaş · 358, 717, 969
kaş it(mek) · 1359
Kaşık · 1403
kâşki · 819
kaşları yay · 1405
kat · 416, 558, 645, 781, 789, 790, 792, 795
kat kat · 792, 826, 1119
kat(mak) · 736, 1036, 1093
Kat(mak) · 1286
kaṭʿ it(mek) · 376
Kaṭâde · 1295
kaṭi kalb · 1119, 1122
kaṭi kalbi olanlar · 1121
katır · 613, 915, 1146, 1263
kaṭî · 388, 577, 652, 655, 685, 1278, 1372, 1464
Kaṭî · 661, 671, 697, 1432, 1466, 1475
kâtib · 382, 451, 969, 1053, 1150, 1469, 1504
kâtil · 1206
kaṭl · 928, 1206
kaṭl it(mek) · 1250
katlan(mak) · 756, 812, 1083
Katlan(mak) · 1029, 1031
kaṭre · 330, 384, 738, 893
Kaval · 799
kaṭvî · 559, 1066, 1181
kavim · 500
kavl · 356, 385, 392, 402, 413, 423, 429, 437, 443,
452, 457, 468, 475, 476, 484, 490, 492, 498, 506,
528, 565, 611, 623, 626, 627, 644, 669, 683, 702,
746, 768, 786, 800, 808, 809, 827, 845, 898, 912,
936, 962, 1019, 1101, 1117, 1122, 1128, 1131,
1162, 1164, 1183, 1191, 1260, 1270, 1303, 1306,
1408, 1448, 1452, 1467
Kavl · 1101
kavl ü evlâ · 627, 786
kavlên · 1346
kavlên vü fi'lâ · 327, 1197, 1265
kavleyn · 1101
kavl-i Aḥmed · 909
kavl-i aḥsen · 433
kavl-i aḥbâr · 1165
kavl-i aḳvâ · 919
kavl-i bî-dîñ · 1246
kavl-i dirâz · 787
kavl-i ekber · 1208
kavl-i evlâ · 809, 966, 1299
kavl-i Hâk · 1121
kavl-i İhlâş · 1334
kavlî imân · 1261
kavl-i Kur'ân · 756, 810, 1413

avl-i mabl · 908
 avl-i Rabbn · 726, 727
 avl-i Settr · 1446
 avl-i vhid · 1335
 avm · 457, 470, 472, 477, 503, 504, 506, 507,
 508, 540, 592, 674, 726, 760, 843, 873, 886,
 1125, 1139, 1182, 1225, 1235, 1345
 avm · 1234, 1238
 avm-i azgn · 1134
 avm-i hicr · 1155
 avm-i hsir · 638
 avm-i hsrn · 703
 avm-i izll · 758
 avm-i Ka'be · 476
 avm-i Muammad · 922
 avm-i Ms · 1398
 avm-i sals · 1126
 avm-i sm · 819
 avs · 717, 979, 1138
 avse yasil(mak) · 1298
 avu(mak) · 1382
 aya · 1465
 aya st · 846
 ayadan u(mak) · 1466
 ayd · 534, 540, 798, 892, 1044, 1048, 1053, 1097,
 1161, 1163, 1164, 1209, 1229, 1234, 1238, 1290,
 1418
 ayd it(mek) · 666
 ayd ol(mak) · 941
 aydum · 1355
 ayg · 484, 692, 753, 845, 853, 932, 1180, 1210
 aygulan(mak) · 1244
 ayır · 1434, 1436
 ayır · 1443
 ayır(mak) · 958, 1077, 1106, 1136, 1250, 1317,
 1477
 ayır(mak) · 1254, 1281, 1401
 ayılı · 1156
 ayna(mak) · 393, 453, 511, 539, 630, 662, 678,
 706, 750, 808, 830, 1165, 1420, 1438, 1468
 aynar baır uy · 750
 aynar urun · 1490
 ays
 Cedd b. Kays · 1130
 ayu · 926
 ayur(mak) · 693, 865, 1159
 ayur(mak) · 1125
 ayurisar · 1107
 ayym · 334, 551, 632, 633, 851, 937, 938, 1370
 ayym'l-'Alm · 334
 az(mak) · 659, 1032, 1302, 1438, 1470, 1475,
 1485
 az · 561, 592, 864, 1063, 1162, 1163, 1164, 1276
 az · 428, 831, 1162, 1163, 1164, 1490
 azan(mak) · 675, 683, 764, 1482, 1504
 azanc · 638, 822, 1482
 az · 1489
 az(mak) · 1158
 az-ve · 1436
 azl(mak) · 825
 kzb · 914, 1133, 1140
 keb'ir · 594
 Keb'ir ehli · 686
 kebb · 403, 1106
 kebr · 1206
 Kebr · 328
 kefarete · 1119
 Kefarete · 547
 kefen · 636, 846, 1076, 1099
 Kefen · 846
 kefen oyma · 841
 kefenle(mek) · 1110
 keffe · 673
 kefil · 1370
 Kefil · 1190
 Kehel · 472
 kekez · 1393
 kelm · 359, 363, 416, 435, 483, 486, 489, 497,
 533, 550, 567, 589, 595, 597, 610, 616, 630, 637,
 645, 662, 700, 702, 703, 715, 755, 774, 802, 820,
 935, 938, 953, 978, 983, 997, 998, 1002, 1021,
 1022, 1028, 1033, 1052, 1053, 1060, 1073, 1077,
 1084, 1101, 1158, 1164, 1175, 1176, 1181, 1196,
 1214, 1220, 1228, 1232, 1247, 1281, 1293, 1296,
 1300, 1306, 1317, 1339, 1354, 1355, 1361, 1374,
 1378, 1388, 1403, 1404, 1407, 1417, 1437, 1459,
 1474, 1481, 1483, 1494
 Kelm · 455, 456, 521, 589, 621, 737, 754, 856,
 1022, 1170, 1171, 1190, 1205, 1274, 1313, 1492
 Kelm itmek · 868
 kelm- Ha · 1136
 Kelm- heybet · 1119
 Kelm- udret · 1299
 kelm- nal · 610
 kelm- z'l-me'l · 355
 Kelmu'llh · 1136
 Kelmun ma'ns · 644
 kelb · 754, 836, 839, 841, 1206, 1246, 1247, 1248,
 1400, 1482
 kelm olma · 1361
 Kelime · 452
 kelime-i ta'accb · 1448
 Kelmu'llh · 1035, 1496
 kem'il · 1284
 kemkn · 1349
 Kemkn · 1168
 keml · 337, 354, 448, 529, 554, 604, 628, 633,
 672, 708, 745, 890, 914, 918, 925, 1027, 1039,

1070, 1224, 1230, 1315, 1333, 1337, 1350, 1429,
 1444, 1484, 1486
 Kemāl · 329, 331, 380, 485
 kemālāt · 345, 504, 1039
 Kemāle ir(mek) · 724
 kemāle iris(mek) · 562
 kemāl-i fażl · 616
 kemāl-i kudret · 345, 372, 411, 431, 441, 502,
 544, 585, 623, 672, 725, 784, 878, 920, 935, 971,
 981, 991, 1011, 1025, 1058, 1114, 1144, 1201,
 1280, 1308, 1339, 1405, 1483, 1498
 kemāl-i kudret-i Sübhān · 344
 Kemāl-i vaşf · 346
 Kemāline · 364, 718
 kemān · 1358
 kemer · 640, 651, 687, 1218
 Kemer · 641
 Kemük · 732, 820
 kenar · 541, 680, 718, 739, 740, 811
 Kenar · 500, 507, 691
 kendi yirin kendi od eyler
 (Kelām-ı Kibar) · 1251
 kendilerden geç(mek) · 1098
 kendilik · 594, 941
 Kendilik · 1026
 kendilik yurdu · 952
 kendü · 1368
 Kendülik · 373, 956
 kendüye gelmek · 1139
 kendüyi begenmek · 531
 kendüzin alçağ gör(mek) · 389
 Kendüzinden geçmek · 529
 keniz · 984
 keñz · 578
 Keñz · 1258
 kepenek · 1157
 Kepenek · 1157
 kerāmāt · 506
 kerāmet · 375, 377, 396, 486, 559, 888, 958, 1008,
 1103, 1460, 1468, 1485
 Kerāmet · 959, 1157
 kerāmet ma'deni · 1113
 Kerāmet tācın urun(mak) · 527
 Kerāmetler hicābı · 958
 kerāmetlü · 1497
 Kerbelā · 426
 kerem · 337, 376, 450, 559, 614, 635, 825, 877,
 921, 1031, 1261, 1364
 Kerem · 332, 359, 439, 518, 676, 729, 845, 899,
 1487
 keremler ıssı Allāh · 761
 keremlü · 1391
 kerīm · 1031, 1083
 Kerīm · 336, 517, 939, 976, 999, 1030, 1110, 1195,
 1360, 1370
 Kerīmu'llāh · 738
 kerkes şüretlü · 1397
 kerkes yüzülü · 1404
 kerpiç · 1435
 kerpüç · 1436
 kerrār · 1482
 kerrāt · 562
 kerre · 359, 374, 449, 455, 674, 677, 755, 868,
 1182, 1216, 1221, 1222, 1223, 1317, 1347, 1364,
 1374, 1403, 1410, 1425, 1464, 1498
 kertenkele · 839
 kes(mek) · 371, 526, 605, 840, 873, 989, 1051
 Kes(mek) · 853
 kesād · 1286
 kesāfet · 1013
 kesb · 637, 638, 773, 933, 953, 1123, 1124, 1136,
 1137, 1141, 1152, 1173, 1279
 Kesb · 570
 kesb eyle(mek) · 512, 1174
 kesb it(mek) · 511, 777, 933, 1164
 kesb ü kār · 1214
 kesbī · 428
 kesb-i kār · 1482
 Kesdi 'ömrinden ümīd · 994
 Kesek · 1443
 keselen(mek) · 1315
 kesici · 1330
 kesil(mek) · 1446
 Kesil(mek) · 663, 664, 877, 915
 Keşir · 516
 Kesmek · 989
 keşret · 344, 386, 940
 keşf · 446
 keşf eyle(mek) · 696
 keşf-i ma'ārif · 931
 kevākib · 965
 kevkeb · 1018, 1402
 kevkep · 847
 kevn · 459, 1005, 1007, 1064
 kevineyn · 459, 699, 1305
 kevn-i ekber · 928
 kevn-i mekān · 1066
 kevşer · 826, 1243
 Kevşer · 1223, 1434
 kezzāb · 424, 554, 1306
 kezzebū · 688, 1450
 kıble · 846, 1197, 1198
 Kıble · 580, 814, 1111
 kıbleye karşı otur(mak) · 432
 kıdem · 1359
 kııl · 685, 825, 1384, 1443, 1446, 1486
 tüy · 1314

kıl çeker yağdan
(D.) · 811
kıla karar
(D.) Karar kılmak · 977
kılavuz · 476, 481, 494, 903
Kılavuz · 617
kıldan ince · 678, 680
kıldı yolunda baş u cān
(D.) · 367
kılğıl · 359, 362, 365, 502, 754, 832, 912, 987,
1115
kılıc · 798
Kılıc · 967, 1095
Kılıcın çek(mek) · 1095
Kılıç · 1249
Kılıç Baba · 1156
Kılıçdan İti · 680
Kılıçla çaldılar
Kılıç çalmak · 1468
kılın(mak) · 1156
kılınmağ · 672
kılısar · 1246
kılmağ · 1282, 1458
Kılmağ · 596
kılmayavuz · 326
Kılıb ‘ilmiyle a‘māli
(Kelām-ı Kibar) · 689
Kılıban · 351, 1342
Kılıb-van · 395
kılur-van · 635
kımıl(mak) · 1172, 1268
Kınala(mak) · 1106
kır(mak) · 470, 690, 1327
kır(sam) · 1053
kır’at · 377
kırıl(mak) · 1053, 1263, 1367
Kırıl(mak) · 631, 843, 845
kırış(mak) · 1248
kırk arşun · 781
kırk gün · 639
Kırk vakt · 1029
Kırk yaş · 995
kırk yıl · 626, 631, 644, 1149, 1150, 1193
kırkmağ · 852
kırmızı · 790, 1013
kısa · 1103
kışa · 1254
Kışal(mak) · 595
Kışald(mak) · 853
Kışalt(mak) · 853
kısım · 536, 964, 965, 1124
kısm · 964, 1123, 1124, 1309, 1336
kısmet · 560, 1100, 1125
kış · 1490

kış gün · 524
kış günü · 527
kışın · 595
kıtık · 497
kıvırcık saçlu · 713
kıy(mak) · 1077
kıyām · 1032, 1036, 1355, 1427
Kıyām · 1355
kıyāmet · 341, 384, 386, 403, 421, 462, 509, 514,
520, 522, 553, 593, 596, 600, 608, 610, 624, 625,
642, 646, 686, 762, 785, 802, 816, 822, 828, 837,
846, 886, 893, 903, 922, 939, 946, 973, 984, 998,
999, 1011, 1025, 1033, 1035, 1049, 1053, 1056,
1072, 1073, 1089, 1103, 1114, 1170, 1220, 1221,
1269, 1275, 1305, 1318, 1320, 1329, 1330, 1332,
1334, 1340, 1341, 1360, 1393, 1395, 1406, 1430,
1447, 1503
Kıyāmet · 464, 513, 515, 518, 522, 523, 524, 526,
527, 528, 543, 595, 618, 622, 623, 757, 789, 829,
1014, 1056, 1147, 1165, 1232, 1301, 1340, 1351,
1383, 1448
Kıyāmet bayramı · 538
kıyāmet gün · 487
Kıyāmet gün · 413, 526, 829
kıyāmet güneşi · 1242
Kıyāmet günü · 525, 641, 643, 646, 685, 1252
kıyāmet günleri · 594, 760, 1050
Kıyāmet günleri · 523, 758
Kıyāmet günü · 521, 523, 528, 1222
kıyāmet kopısar · 603
kıyāmet zulmeti · 1050
kıyās · 628, 664, 726, 1203, 1244, 1252, 1266,
1286, 1350, 1351, 1387
Kıyās · 734, 756, 1200, 1215, 1286
kıyās it(mek) · 376, 748, 869, 1153
Kıyās it(mek) · 380, 386, 513, 737, 745, 953,
1223, 1305, 1413
kıymet · 624
kız · 378, 405, 633, 706, 720, 726, 760, 847, 977,
1084, 1105, 1108, 1109, 1112, 1113, 1183, 1337
Kız · 413, 700
kız almaçlık · 358
kız(mak) · 398, 652, 1395, 1420
kızıl · 362, 534, 740, 1341
Kızıl · 528
kızıl altun · 1356
Kızıl altun · 714, 734, 1045, 1046
kızıl gül · 347
kızıl ilik · 717
Kızıl kanatlar · 1341
Kızıl od · 794
Kızıl sancağ · 700
kızıl ya‘küt · 1045, 1046
kızıl yāküt · 1355

Kızıl yâkût · 692, 1297, 1333
 Kızıl yıl · 848
 kızlık · 842, 843, 845
 kızmış demür · 794
 kızmış kurşun · 794
 Ki az gül dünyâda dâ'im çok ağla
 (Kelâm-ı Kibar) · 327
 kibâr · 832, 1028, 1243, 1394
 kibr · 581, 635, 1037, 1191
 kibr ü 'ucb · 1119
 Kibr ü 'ucb · 577
 Kibr ü dîv · 560
 kibr ü kîn · 506, 842
 kibr ü riyâ · 577
 kibrit · 584, 1419
 kibrit taşı · 1418
 kil · 1345
 kıl ile kâl · 342
 kıl ü kâl · 424, 516, 916, 1093, 1239, 1463
 Kıl ü kâl · 561
 Kilâb · 915
 kile · 769
 kilise kubbesi · 988
 kim ağlar güler kim · 625
 kimesne · 326, 425, 437, 502, 516, 525, 561, 603,
 723, 1036, 1056, 1057, 1171, 1191, 1192, 1213,
 1372, 1382, 1396, 1473
 Kimesne · 325, 360, 406, 437, 481, 510, 530, 548,
 553, 1266, 1273, 1372
 Kimesne itdügi kalmaz yanına
 (D.) · 1457
 Kimesne yol erinsiz yola girmez
 (Kelâm-ı Kibar) · 1115
 kimse · 436, 487, 521, 755, 1036, 1286, 1309,
 1350, 1402, 1406
 Kimseye kalmaz bu dünyâ pâyidâr
 (Kelâm-ı Kibar) · 994
 kimyâ · 566
 kiñ · 617
 kîn · 581, 698, 753
 kîn yıkar dînüñ
 (Kelâm-ı Kibar) · 506
 kir · 730
 Kirâmen Kâtibeyn · 1504
 Kirdigâr · 337, 408, 565, 579, 984, 1394
 kirpik · 717
 kirpügi ok · 1405
 Kisve · 692
 kişi · 340, 341, 349, 371, 372, 390, 392, 401, 403,
 450, 451, 452, 477, 482, 502, 506, 512, 529, 556,
 558, 562, 564, 566, 572, 574, 575, 578, 581, 593,
 594, 608, 624, 632, 648, 650, 675, 704, 731, 832,
 840, 853, 864, 891, 896, 898, 921, 956, 1001,
 1028, 1042, 1049, 1050, 1062, 1090, 1153, 1159,
 1163, 1167, 1168, 1189, 1190, 1195, 1198, 1209,
 1223, 1226, 1234, 1238, 1246, 1284, 1318, 1319,
 1320, 1336, 1361, 1481, 1504
 Kişi · 396, 453, 517, 539, 671, 792, 824, 1133,
 1180, 1198, 1200, 1224, 1248, 1286, 1429, 1481
 kitâb · 446, 659, 858, 958, 983, 1043, 1104, 1127,
 1291, 1311, 1447, 1498, 1499, 1501, 1503, 1504
 Kitâb · 446, 795, 1137, 1409, 1446, 1449, 1502
 kitâbet · 443
 Kitâb-ı muhkem · 943
 kızb · 463, 684, 745, 1244
 ko(mak) · 355, 426, 437, 491, 511, 579, 698, 700,
 786, 811, 835, 840, 876, 880, 906, 952, 961, 993,
 1010, 1060, 1100, 1105, 1156, 1176, 1187, 1290,
 1292, 1316, 1322, 1390, 1393, 1429, 1431
 Ko(mak) · 331, 339, 349, 356, 397, 420, 491, 552,
 729, 1100, 1114, 1127, 1157, 1162, 1202
 koca · 1157
 Kocal(mak) · 1457
 Kocun(mak) · 398
 koç · 466
 koç şüreti · 731
 koç(mak) · 1112, 1361
 koğıl · 1490
 koğ(mak) · 834, 1328
 Koğ(mak) · 468, 718, 822, 1098
 koğu · 823, 903, 1004, 1155, 1158
 Koğu · 349, 669, 747, 823, 902, 985, 991, 997,
 1098
 Koğula(mak) · 902, 904
 Koğulu · 903
 koğusu misk · 1411
 kol · 375, 494, 743, 984, 1312, 1362
 kolay · 843, 1162
 kolay kıl(mak) · 646
 Kolların çıkar(mak) · 1113
 Kolların kaldır(mak) · 1112
 koltuğ · 1415
 koluñ tut(mak) · 375
 Koma elden
 (D.) · 584
 Komağ · 1156
 kon(mak) · 574, 580, 712, 715, 723, 724, 725, 748,
 756, 775, 790, 794, 912, 1016, 1179, 1198, 1263,
 1328, 1358, 1400
 Kon(mak) · 719, 792, 1177, 1197, 1352
 kona başa devlet
 (D.) · 389
 kona tâ başa devlet
 (D.) · 765
 kondur(mak) · 572, 961
 konısar · 660
 konşu · 664
 konşuluğ · 718

- koşuluğ · 1262
 Konukluk · 742
 konusar · 1458
 kop(mak) · 649, 662, 665, 667, 668, 711, 837, 922,
 1067, 1083, 1142, 1461
 Kop(mak) · 428, 624, 711, 836, 886, 1073, 1092,
 1225
 kopa kıyāmet · 538
 kopar(mak) · 1090
 kopısar · 1227
 kopmak · 645
 kopusar · 689
 kopuz · 800
 Kopuz · 1399
 kopuz çal(mak) · 799
 kor başuñ ucunda · 1399
 korhu · 395
 korq(mak) · 382, 383, 396, 474, 475, 476, 519,
 563, 600, 617, 618, 630, 673, 779, 815, 831, 877,
 928, 1075, 1117, 1125, 1130, 1132, 1139, 1278,
 1279, 1305, 1336, 1368, 1390, 1393, 1395, 1430,
 1450, 1454, 1470, 1471
 korkağan · 831
 korkı · 396
 korqmak · 1450
 korqu · 371, 380, 396, 398, 399, 401, 547, 631,
 654, 731, 785, 810, 863, 893, 1117, 1118, 1119,
 1125, 1236, 1367, 1395, 1430, 1449
 Korqu · 563, 999, 1066, 1238
 korkudan beñzi şarar(mak)
 (D.) · 388
 korqulu · 450
 korqusuz · 1136
 korkut(mak) · 457, 472, 516, 862, 1430
 Koşul(mak) · 1346
 kov(mak) · 586
 Kov(mak) · 846
 kovcılık · 668
 kovculuk · 670
 koy vir(mek) · 771
 koy(mak) · 352, 370, 580, 596, 644, 783, 837, 932,
 1010, 1018, 1054, 1064, 1110, 1116, 1170, 1319
 Koy(mak) · 458, 691, 818, 820, 866, 936, 1099,
 1178, 1236, 1403
 Koyısar · 1047
 koyub baş · 399, 975, 1491
 (D.) · 333, 349, 431, 489, 522, 568, 606, 658,
 708, 738, 804, 858, 901, 961, 987, 998, 1024,
 1025, 1074, 1104, 1178, 1213, 1259, 1383,
 1437
 Koyub Hağkı şapanlar ğayra
 (Kelām-ı Kibar) · 1223
 Koyub git(mek) · 859
 Koyub toğrı yolu egri gidenler
 (Kelām-ı Kibar) · 758
 Koyuban · 923
 Koyun · 1156
 Koyun güit(mek) · 478
 koyun tüyi · 1417
 koyusar · 823
 Köpek · 1156
 köpük · 1309, 1310
 Köpük · 1310, 1414
 kör · 490, 861, 1091, 1173
 kör ol(mak) · 1360
 Kör ol(mak) · 1396
 körlük · 920
 körpe kıuzı · 1081
 kös · 797
 köşk · 417, 537, 553, 636, 711, 717, 726, 733, 734,
 745, 804, 821, 1015, 1214, 1241, 1242, 1294,
 1349, 1477
 köşk ü enhār · 1216
 köyden köye · 1140
 ku'ud · 1217
 Kuba · 470
 kubbe · 740, 897
 kubbe üstü · 897
 Kubbe-i Hađrā · 1100
 kubür · 643, 649, 668
 Kubür · 670, 763, 816
 kudret · 329, 343, 360, 382, 457, 476, 487, 489,
 508, 519, 533, 551, 596, 610, 611, 613, 634, 650,
 727, 737, 739, 754, 787, 792, 834, 938, 962, 965,
 1016, 1145, 1147, 1230, 1254, 1255, 1265, 1267,
 1268, 1279, 1283, 1298, 1299, 1306, 1307, 1308,
 1326, 1339, 1346, 1349, 1352, 1357, 1367, 1376,
 1377, 1379, 1384, 1410, 1413, 1414, 1420, 1421,
 1422, 1424, 1426, 1427, 1428, 1432, 1435, 1445,
 1448, 1457
 Kudret · 999
 kudret ayağı · 1307
 kudret beyānı · 1354
 kudret eli · 1307
 kudret hicābı · 958
 kudret hicābu · 959
 kudret gözi · 1307
 kudret keffesi · 1087
 kudret kıulağı · 1307
 kudret yazusu · 1004
 Kudret yili · 1324, 1329
 kudret-i Kaħhār · 1172, 1340
 Kudretu'llāh · 945, 1427
 Kuds
 Kudüs · 613, 1007
 kuds-i gül-zār · 466
 Kuds-i gül-zār · 1088
 kudsī kelām · 1179

Ꞑudius · 727
kũh Ꞑãf · 1377
kũh-ı Ꞑãf · 567, 1249, 1424
Ꞑul · 332, 340, 343, 346, 388, 392, 396, 405, 411,
419, 434, 438, 439, 440, 441, 445, 446, 448, 451,
458, 475, 500, 501, 510, 515, 516, 517, 522, 542,
544, 576, 589, 593, 599, 614, 618, 622, 627, 646,
650, 652, 657, 671, 675, 676, 677, 685, 690, 727,
729, 743, 745, 747, 758, 786, 810, 812, 817, 825,
826, 827, 844, 846, 848, 863, 864, 870, 875, 878,
879, 880, 884, 885, 888, 889, 891, 899, 904, 906,
908, 921, 924, 932, 933, 938, 962, 974, 1021,
1055, 1057, 1125, 1128, 1129, 1134, 1135, 1140,
1147, 1148, 1149, 1195, 1202, 1204, 1207, 1212,
1215, 1221, 1222, 1223, 1229, 1230, 1257, 1261,
1277, 1280, 1288, 1289, 1290, 1291, 1300, 1319,
1320, 1341, 1345, 1360, 1386, 1398, 1413, 1423,
1429, 1436, 1439, 1441, 1444, 1457, 1458, 1463,
1478, 1482, 1492, 1497, 1502
Ꞑul · 517, 596, 1037, 1048
Ꞑul eli · 577
Ꞑul huva'llãh · 880
Ꞑul idin(mek) · 349
Ꞑul olmaꞐ · 353
Ꞑulaĝ · 1018, 1084, 1190, 1305, 1483
Ꞑulaĝ · 1002
Ꞑulaĝı yumŝaĝı · 1344
Ꞑulaĝın dik(mek) · 628
Ꞑulaĝuz · 564, 565, 832, 1116
Ꞑulaĝuz · 701
Ꞑulaĝuzsuz · 1116
Ꞑulaĝuzsuz gidenler menzil almaz
(Kelãm-ı Kibar) · 1115
ꞐulaꞐ · 474, 509, 537, 586, 669, 708, 1022, 1035,
1122, 1172, 1224, 1306
ꞐulaꞐ · 498, 512, 626, 674, 1305
ꞐulaꞐ dut(mak)
(D.) · 744
ꞐulaꞐ tũt(mak) · 842, 974, 1137
ꞐulaꞐ tũt(mak) · 348, 370, 851, 1299
(D.) · 503, 746
ꞐulaꞐ ur(mak) · 597
ꞐulaꞐlar kũpelũ · 742
ꞐulaꞐsuz · 564, 674
ꞐulaꞐsuz · 1306
Ꞑulavuz · 476
Ꞑuldaŝ · 1133
Ꞑullıĝ · 1291
ꞐulluꞐ · 395, 500, 517, 609, 919, 1329, 1388, 1445
ꞐulluꞐ eyle(mek) · 900
ꞐulluꞐcı · 417, 1401
ꞐulluꞐcı · 365, 1148
Ꞑulmaŝ · 1140
kum · 527

Ꞑum · 1436
Ꞑumaŝ · 1052
Ꞑunud
(Kunut Duası) · 771
Ꞑur(mak) · 410, 689, 924, 949
Ꞑur(mak) · 1135
Ꞑur'an · 325, 327, 328, 333, 334, 345, 348, 372,
386, 411, 426, 431, 435, 437, 441, 445, 446, 454,
455, 456, 457, 468, 474, 476, 482, 502, 507, 508,
510, 513, 517, 525, 529, 531, 532, 543, 544, 585,
587, 594, 599, 601, 604, 605, 606, 608, 612, 615,
618, 623, 627, 633, 644, 655, 663, 669, 672, 688,
690, 696, 707, 718, 723, 725, 727, 738, 764, 782,
784, 797, 838, 860, 862, 878, 884, 920, 944, 968,
971, 981, 991, 995, 1011, 1024, 1043, 1058,
1076, 1114, 1129, 1131, 1144, 1152, 1165, 1167,
1190, 1191, 1201, 1223, 1230, 1233, 1234, 1236,
1239, 1240, 1271, 1274, 1277, 1279, 1280, 1281,
1285, 1308, 1310, 1311, 1315, 1316, 1317, 1320,
1327, 1328, 1329, 1331, 1339, 1341, 1351, 1384,
1405, 1407, 1408, 1419, 1426, 1431, 1432, 1446,
1449, 1450, 1451, 1476, 1480, 1483, 1487, 1498
Ꞑur'an oꞐu(mak) · 1137, 1165
Ꞑur'an-ı 'azĩm · 1316
Ꞑur'an-ı Ğakĩm · 435
Ꞑurb · 450, 529, 573, 646, 919, 931, 1204
Ꞑurbãn · 466, 979, 1036, 1078
Ꞑurbãn it(mek) · 1473
Ꞑurbãn ol(mak) · 1081
Ꞑurbet · 1334
Ꞑurb-ı hãl · 1494
Ꞑurb-ı Ğisãb · 646
Ꞑurb-ı kerãmet · 646
Ꞑurb-i cemãl · 1484
Ꞑurb-i ĞaꞐ · 1138
Ꞑurb-i viŝãl · 348
Ꞑurbiyyet · 646
Ꞑurbiyyet 'ilmi · 476
Ꞑurbiyyet Ğicãbı · 959
Ꞑurd · 1156, 1290
Ꞑureyŝ kavmi · 470
Ꞑurı · 1421
Ꞑurı aĝaꞐ · 988
Ꞑurı eŝmeler · 988
Ꞑurı şecer · 988
Ꞑurı yaş · 1098
Ꞑurıl(mak) · 673
Ꞑurŝaĝ · 643
Ꞑurŝun · 753, 1315, 1368, 1380, 1435, 1436
Ꞑurt · 836, 839, 842
Ꞑurtar(mak) · 351, 450, 459, 460, 484, 501, 503,
593, 604, 761, 764, 795, 814, 876, 885, 898,
1479
Ꞑurtarivir(mek) · 329

ķurtul(mak) · 450, 505, 593, 683, 813, 831, 844,
861, 976, 1050, 1051, 1133, 1291, 1320, 1324,
1459, 1461, 1468, 1472, 1490
Ķurtul(mak) · 529, 651, 1393
Ķuru diken · 362
Ķuru ķap · 1489
ķuru yaŗ · 1059
ķuru(mak) · 521, 606
Ķuru(mak) · 521, 527, 632
ķurud(mak) · 1326
ķurul(mak) · 684
Ķuruluķ · 1118
ķurumaķ · 718
ķurut(mak) · 527, 605
ķus(mak) · 755
Ķuţb · 567
ķuţb ol(mak) · 567
Ķusur · 735
ķuŗ · 612, 636, 643, 723, 724, 725, 731, 732, 760,
880, 921, 985, 1090, 1177, 1425
Ķuŗađın biline çal(mak) · 907
Ķuŗan(mak) · 1440
ķuŗat(mak) · 1106, 1432
Ķuŗat(mak) · 714
kūŗe · 1092, 1110
kūŗe kūŗe · 877
Ķuŗeyr
 Muattib b. Kuŗeyr · 1130
ķuŗluķ · 538
ķut · 572, 740, 747, 748, 1115, 1142
ķutlu bāb · 1294
Ķutlu olsun · 1008
ķutlula(mak) · 1008
ķutu · 1108
ķuvvet · 374, 375, 392, 445, 529, 557, 686, 716,
747, 835, 837, 1016, 1019, 1066, 1301, 1353,
1365, 1369, 1375, 1378, 1395, 1402, 1417
Ķuvvet · 557
ķuvvetden zivāde · 1363
ķuvvet-i ‘aql · 835
ķuvvet-i ŗehvet · 835
ķuvvetli · 482, 1146, 1364, 1438
kūy · 1263, 1264
Ķūy · 639
kūy-ı dūst · 337
ķuyruđ · 963
ķuyu · 771
Ķuyu dibi · 771
ķuzđun · 842, 1197
ķuzı · 1069, 1077, 1082
ķuzıcađum · 992, 1069
kūćecek · 1471
kūćucük · 1298
kūćucük · 1429

kūduret · 329
küffār · 413, 453, 454, 467, 468, 498, 593, 617,
619, 620, 621, 622, 656, 660, 685, 751, 752, 768,
769, 776, 780, 782, 807, 834, 850, 854, 861, 865,
971, 1021, 1037, 1053, 1157, 1225, 1248, 1249,
1323, 1328, 1330, 1399, 1468, 1492
küffār ķalbi · 1116
küfr · 356, 463, 473, 495, 526, 533, 646, 655, 779,
782, 795, 798, 799, 800, 833, 1017, 1127, 1128,
1129, 1130, 1225, 1253, 1456, 1484
küfr ü ‘iŗyān · 498, 776
küfr ü çalālet · 422
küfr ü çalālet ve’l-ŗisāb · 979
küfr ü nifāķ · 528
küfr-i pinhān · 1129
kükre(mek) · 808
kül · 1245
kül ol(mak) · 946
Külef dōŗe(mek) · 911
Küleff · 790
küllī · 396, 573, 604, 812, 926, 954, 1021, 1131
külli ŗey’in · 1448
külliye · 829
Küling · 1495
kün · 1258, 1317
Kün · 442
kün fekān · 1386
künh · 335
küntü hayra ümmetin · 1237
kürsī · 444, 716, 734, 738, 805, 806, 957, 964,
1240, 1241, 1343, 1345, 1377, 1378, 1379
Kürsī · 1240
küs(mek) · 1473
küstāŗ · 562
küşüf · 1091

L

lā · 311, 326, 443, 1016, 1218
lā ħavle · 472
Lā ħavle ve lā ķuvvete illā bi’llāhi’l-‘aliyyi’l-‘azīm ·
1405
lā ilāh · 1207
lā ilāhe illā · 442, 1202
lā ilāhe illā’llāh · 534, 722, 1216
Lā İlāhe İlla’llāh · 1403
Lā İlāhe İlla’llāh Muŗammedun Resūlu’llāh · 542,
676, 693, 714, 1300, 1332, 1333, 1334, 1335,
1383, 1417
lā yefüt · 1400
Lā’t · 1246
la’in · 705, 1206, 1207, 1389, 1463, 1466, 1467,
1470

la' · 354, 536, 740, 1411
 la' ü incü · 1081
 la' ü mercân · 409, 739
 la'net · 791, 792, 818, 1455, 1457, 1475
 la'netu'llâh · 1245, 1455
 lâ-büdd · 1446
 lâ-cerem · 583, 1131, 1441, 1442
 lâ-edrî · 819
 lâf · 567
 lâf-ı bi'n-noqşân · 958
 lafz · 457, 618, 760, 877, 936, 938, 946, 952, 972,
 1139, 1178, 1247, 1299, 1338, 1409, 1448, 1483
 lafz u kâl · 1290
 lafza-i şânî · 643
 lafz-ı 'âlî · 1448
 lafz-ı kibâr · 1052
 lafz-ı kudret · 1274
 lafzu'l-me'al · 1020
 lâğ · 1305
 lahd · 670
 lahy · 853, 1126
 lahza · 355, 432, 544, 571, 593, 641, 720, 728,
 877, 889, 925, 1292, 1310
 lâkin · 553, 612, 911, 1014, 1128, 1304
 lâl · 893, 1093
 lâle · 354, 911, 1328
 lâle şıfat · 531
 lâle-zâr · 765, 893, 950
 lâm · 397, 939
 Lâm · 940
 lâm elif · 941
 lâm mîm · 939
 Lâ-mekân yolu · 565
 lâ-melâmet · 609
 lâ-mişâl · 488, 578, 1229
 lâ-mü'evvel · 921
 lâ-nihâyet · 1369
 laţîf · 724, 1002
 Laţîf · 1085, 1370
 laţîfe · 1137
 lâ-şek · 816, 1336, 1496
 lât · 1217
 Lât · 1250
 lâ-ya'kıl · 385
 lâ-yezâl · 331, 334, 786, 976
 lâyıh · 815, 840, 1116, 1187
 lâyıq · 348, 371, 396, 400, 409, 428, 438, 457, 461,
 485, 579, 639, 700, 708, 779, 780, 852, 855, 857,
 909, 921, 942, 961, 975, 978, 1140, 1154, 1204,
 1230, 1417, 1448, 1450
 Lâyıq · 583
 Lazâ · 769
 lâzım · 396, 498, 824, 854, 859, 872, 875, 1178,
 1476
 lâzım eylemek · 752, 1487
 lâzım olunmak · 788
 lebbeyk · 694, 695, 696, 701
 lebîb · 995, 1009, 1039, 1390
 Ledünnî 'ilm · 1493
 lem yekût · 572
 lem yelid · 1239
 Lem yelid ve lem yüled · 1239, 1358
 lem yezel · 334, 976, 991, 1010
 lem'a · 981
 len terânî · 952
 lerze · 394, 1432
 leţ'if · 615
 leţâfet · 1354
 Leţâfet · 792
 Leţâfet kânı · 364, 388
 Leţâfet menba'ı · 378, 809, 1244
 levh · 555, 809, 882, 964, 1297, 1298, 1299, 1300,
 1302, 1305, 1390
 Levh · 1390
 levh-i kalem · 957, 963
 levh-i maḥfûz · 437, 488, 711
 Levh-i maḥfûz · 1389, 1391
 levlâk ḥil'ati · 1008
 levlâke levlâk · 346, 946, 1193
 leyl · 430, 451, 587, 588, 1247
 leyl ü nehâr · 608, 609, 924, 942, 1028
 leyile-i Kadr · 1341
 Leyile-i Mî'râc · 711
 leylen · 590
 leyletü'l bedr · 828
 Leyl-i Mî'râc · 1492
 lezzât · 724
 lezzet · 514, 609, 628, 669, 670, 740, 800, 880,
 924, 985, 1081, 1172, 1427
 lezzet-i îman · 895
 Li enne'l-cehra · 1208
 li'llâh · 358, 391, 532, 653, 689, 714, 813, 1216,
 1219, 1481
 libâs · 366, 386, 415, 418, 422, 424, 502, 549, 570,
 637, 661, 730, 778, 1038, 1076, 1302
 Libâs · 379, 527, 549, 747, 1138, 1148, 1153
 libâsın sil(mek) · 1010
 libâsın soy(mak) · 1010
 lifâfe · 1098
 lihy · 371, 1284
 lîk · 584
 Lîk · 1005, 1079
 liķâ · 350, 423, 701, 870, 944, 1369
 Lîkin · 571
 lisân · 664, 1210, 1222, 1356, 1452
 livâ · 693, 709, 1243
 Livâ · 692
 livâḥa · 758

livā-yı faḥr-i 'ālem · 691
Livā-yı ḥamd · 653, 692, 943
liyākat · 1266
Liyākat · 890
loḳma · 393, 570, 625, 1347, 1392
Loḳma · 571
lu'b · 797
lu'b itmek · 798
luṭf · 336, 344, 351, 359, 381, 391, 399, 404, 405,
410, 415, 419, 433, 438, 440, 443, 460, 518, 528,
551, 579, 584, 614, 615, 726, 742, 747, 767, 779,
789, 803, 811, 813, 838, 898, 906, 945, 983, 984,
1023, 1027, 1031, 1032, 1039, 1040, 1110, 1138,
1169, 1202, 1205, 1215, 1221, 1228, 1230, 1234,
1255, 1261, 1296, 1322, 1323, 1380, 1407, 1430,
1444, 1446, 1492, 1498
Luṭf · 328, 336, 345, 372, 373, 411, 431, 441, 443,
502, 544, 551, 567, 585, 623, 672, 725, 784, 878,
920, 971, 981, 983, 985, 991, 1008, 1011, 1032,
1036, 1058, 1067, 1108, 1114, 1144, 1201, 1280,
1308, 1339, 1405, 1483, 1498
luṭf eyle(mek) · 381, 677, 891, 905
luṭf ıssı · 727, 765, 1030, 1288
luṭf işle(mek) · 559
luṭf it(mek) · 460, 729
Luṭf kıl(mak) · 337, 987
luṭf kılğıl · 604
luṭf u 'ināyet · 1219
luṭf-ı baḥr · 756
luṭf-ı bī-ḥadd · 1152
luṭf-ı irādet · 939
luṭf-ı kân · 827, 1402
luṭf-ı kelām · 354
luṭf-ı raḥmet · 329
luṭf-ı Sübhān · 726
luṭf-ı vehbet · 526
luṭf-i emr · 892
Luṭf · 1048
Luṣṣiya · 1426
luṭuf-kân · 1423
lü'lü' · 742, 1061
lü'lü' ü mercân · 448
Lü'lü' ü mercân · 1003
lü'l · 722
lü'l ü mercân · 721
lüğat · 437, 438, 530, 605, 1295, 1304, 1383
Lüğat · 741, 1304

M

mā beyne · 618
ma'āb · 1018, 1089
mā-i raḥmet · 755

mā'ide · 840
mā'il · 385, 666, 854, 1013, 1280, 1286, 1300,
1344
ma'mūr · 1338
mā' · 1241
ma'a'd-dil · 1200
ma'ād · 1380
ma'āni · 341, 392, 865, 921, 945, 1139, 1178,
1381, 1384, 1499
ma'ānī · 344, 451, 455, 464, 556, 608, 751, 782,
928, 964, 1162, 1163, 1185, 1242, 1256, 1317,
1449
Ma'ānī · 620, 919, 1152, 1162, 1311, 1494
ma'ānī cevheri · 711
Ma'ānī levḥi · 342
Ma'ānī vaḥdeti · 926
ma'ārif · 910, 1404
Ma'ārif ehli · 344
Ma'ārif sırrı · 1179
ma'āş · 1010
Ma'āş · 1199
ma'āşī · 1447
Ma'āşī · 1444
Ma'āş · 1481
ma'āz · 1419
ma'būd · 578, 1197, 1198, 1224, 1225
Ma'būd · 512, 642, 664, 668, 724, 744, 807, 809,
827, 938, 958, 968, 1148, 1205, 1228, 1230,
1256, 1262, 1408, 1446
ma'būd idin(mek) · 532
ma'cūn · 1135, 1137
ma'den · 464, 930, 931, 947, 1436
ma'den-i esrār · 342
ma'den-i ḥāş · 464
ma'düm · 464, 1258
ma'ḳül · 522, 831
ma'lül · 522
ma'lüm · 405, 408, 416, 516, 586, 603, 621, 624,
698, 884, 915, 1023, 1115, 1134, 1185, 1197,
1200, 1233, 1236, 1269, 1311, 1412, 1460, 1475
ma'mūr · 537, 554, 804, 905, 924, 932, 1017,
1019, 1200, 1214, 1218, 1265, 1279, 1326, 1336,
1345, 1352, 1360, 1376
ma'nā · 434, 702, 733, 739, 810, 939, 1148, 1273,
1297
ma'nā ili · 933
ma'nā yolu · 1243
ma'nī · 325, 344, 354, 402, 426, 435, 441, 464,
487, 510, 560, 566, 576, 577, 605, 610, 611, 623,
626, 644, 647, 653, 681, 718, 745, 760, 798, 866,
875, 908, 934, 938, 947, 1027, 1101, 1102, 1121,
1125, 1145, 1147, 1163, 1175, 1256, 1295, 1298,
1352, 1353, 1359, 1448, 1451, 1493
ma'rifet · 570, 689, 1178, 1189, 1446

Ma'rifet · 1319, 1332
 Ma'rifet göğü · 564
 Ma'rifet göğünüñ ol meh-pāresi
 (Kelām-ı Kibar) · 986
 Ma'rifet kāmı · 980
 ma'rūf · 564
 ma'rūf-i meşhūr · 485
 ma'şiyet · 518, 592, 598, 754, 1121, 1444
 ma'şiyet · 526
 ma'şiyet kışı · 527
 ma'şüm · 760, 840, 845, 1322, 1323, 1472
 ma'şūk · 338, 411, 424, 793, 906, 924, 925, 1002,
 1003
 Ma'şūk · 942
 Ma'şūk arzūsı · 1004
 Mā'un · 1356
 ma'zül · 625
 ma'zūr · 365, 409, 1360
 mābeyn · 754, 766
 mādēm · 1174
 maḥal · 562, 623, 669, 713, 1008, 1102, 1143,
 1240, 1257, 1289, 1387, 1396, 1409, 1421
 Maḥal · 1217
 maḥallī · 588
 Maḥall-i ma'şiyet · 588
 mağara · 504
 maḥaz · 1155
 maḥbüb · 392, 489, 531, 653, 692, 713, 717, 742,
 763, 823, 936, 972, 983, 1057, 1164, 1165, 1204,
 1214, 1349, 1407
 maḥbübe · 1407
 maḥbüb-i cān · 1078
 maḥbüb-i dilber · 625
 maḥbüb-i Hıaḳ · 899
 maḥbüb-i ḥazret · 711, 1187
 maḥbüb-i iraq · 445
 maḥbüb-i Rabbü'l-ālemīn · 1086
 maḥbüb-i Raḥmān · 755, 986
 maḥbüb-i Settār · 1194, 1304
 maḥbüb-i Sultān · 547, 698, 936, 1186, 1196,
 1451
 maḥbüb-i Sultān · 407
 mağbün · 325, 436, 468, 482, 633, 866, 881, 1068,
 1072, 1252, 1478, 1487
 maḥbūs · 784, 890, 1289, 1290
 maḥbūsuluk · 1290
 maḥfil · 935, 1064
 mağfiret · 1055
 mağfür · 389, 411, 437, 452, 506, 543, 587, 627,
 677, 725, 734, 784, 796, 865, 879, 886, 918, 932,
 966, 1167, 1206, 1214, 1257
 maḥküm · 1360
 mağlüb · 1285
 Maḥmūd · 444, 875
 maḥpus · 450
 maḥrem · 909
 mağrib · 600, 602, 692, 788
 Mağrib · 1046
 mağrib ü maşrıḳ · 595, 1055
 Mağrib ü maşrıḳ · 1089
 Mağrifet · 575
 maḥrüm · 325, 468, 527, 584, 619, 761, 804, 821,
 898, 900, 1142, 1148, 1150, 1414, 1495
 mağrūr · 399, 517, 518, 615, 633, 849, 1139, 1167
 Mağrūr · 552
 maḥşul · 430
 maḥşül · 522, 1177, 1337
 maḥşüş · 621, 1307, 1337, 1409
 maḥşer · 351, 377, 488, 517, 641, 644, 652, 656,
 674, 803, 1121, 1165, 1202, 1210, 1483
 maḥşer ehli · 691
 maḥşer yiri · 651
 maḥv · 344, 384, 413, 735, 884, 1118, 1171
 maḥv eyle(mek) · 941, 1209
 maḥv it(mek) · 818
 maḥv ol(mak) · 565, 573, 692, 726, 745, 759, 838,
 859, 884, 918, 1067, 1385, 1420
 Maḥv ol(mak) · 825
 maḥv olub elden gider · 565
 mağz · 1222
 maḥzen-i Hıaḳ · 955
 maḥzün · 415, 436, 522, 634, 659, 680, 802, 843,
 1225, 1244, 1449, 1478
 maḥzüz · 669
 mäh · 354, 392, 538, 564, 603, 673, 705, 735, 745,
 888, 951, 970, 994, 995, 1012, 1043, 1067, 1091,
 1135, 1467
 mäh u mihr · 349
 mäh u sāl · 960
 mahbüb · 724
 maḥfī · 1212
 mäh-i aşḥāb · 694
 mäh-i bedreyn · 426
 Mäh-i bī-nūr · 340
 mäh-i devlet · 407
 mäh-i eflāk · 416
 mäh-i tāb · 419, 992, 1092
 mäh-i tābān · 418, 672
 māhr-veş · 609
 maḥlūk · 370, 439, 737, 1271
 maḥlūk · 342, 346, 354, 381, 409, 416, 458, 459,
 476, 510, 530, 534, 601, 628, 653, 687, 691, 783,
 927, 946, 959, 966, 972, 976, 1008, 1080, 1257,
 1258, 1274, 1305, 1306, 1307, 1340, 1366, 1431,
 1463
 maḥlūkat · 960, 1257
 mäh-rü · 334, 1077
 maḥşuş · 929

mäh-veş · 1010, 1036
 Mağzen-i kenz-i vücūd · 973
 maḳāl · 363, 369, 383, 384, 404, 433, 478, 508,
 516, 518, 614, 661, 702, 766, 814, 817, 1129,
 1152, 1231, 1253, 1269, 1353, 1357, 1491, 1494,
 1501
 maḳālāt · 503
 maḳām · 376, 377, 383, 390, 485, 550, 560, 568,
 569, 634, 656, 657, 684, 698, 823, 835, 896, 898,
 910, 931, 932, 943, 947, 1009, 1011, 1012, 1015,
 1016, 1048, 1183, 1187, 1202, 1262, 1294, 1328,
 1348, 1351, 1361, 1371, 1373, 1408, 1409, 1419
 Maḳām · 466, 617, 821, 896, 930, 1214, 1230,
 1367, 1453
 maḳām ehli · 746
 maḳāmāt · 376, 503, 505, 687, 791, 1152, 1282
 Maḳāmāt · 476, 1181
 Maḳām-ı Müntehā · 366
 Maḳām-ı şāhide · 931
 Maḳām-ı vaḫdet · 330, 905
 maḳas · 874
 maḳbül · 372, 396, 409, 433, 450, 591, 602, 603,
 698, 860, 874, 885, 932, 1057, 1140, 1177, 1205,
 1272, 1441, 1452, 1497, 1500
 maḳbül eyle(mek) · 700
 maḳbül-i dergāh · 392
 maḳbül-i ḫazret · 425, 592, 1452
 maḳbül-i Vehhāb · 394
 maḳhūr · 758, 1361
 maḳşūd · 355, 363, 367, 382, 395, 415, 454, 512,
 539, 540, 553, 578, 642, 691, 816, 934, 954, 968,
 1006, 1124, 1125, 1130, 1135, 1138, 1148, 1156,
 1174, 1177, 1198, 1202, 1205, 1262, 1313, 1389,
 1408, 1483
 Maḳşūd · 1058, 1099, 1228
 māl · 342, 352, 357, 364, 510, 512, 523, 557, 621,
 662, 667, 688, 695, 696, 745, 810, 859, 904,
 1137, 1148, 1149, 1180, 1186, 1461, 1478, 1481,
 1486
 Māl · 557
 māl devşür(mek) · 1287
 māl u mülk · 368, 378
 māl ü emlāk · 1478
 māl yıḡma · 1198
 mālın kıldı iḫsān · 423
 mālın kıldı iḫsān · 350
 mālın kıldı yağma gör ḫālin
 (D.) Malını yağma kılmak · 840
 mālīk · 569, 1138, 1145, 1182, 1260
 Mālīk · 648, 752, 761, 764, 768, 774, 778, 779,
 782, 1001, 1395
 İmām-ı Mālīk · 933, 1497
 Mālīkū'l-erḫām · 1286
 mālūm · 1289, 1291
 mancınıḡ · 458
 mancınıḡ · 1207
 mānī · 918
 māni^c · 521, 611, 925, 1057, 1080, 1127, 1254
 Māni^c · 1289
 māni^c ol(mak) · 1478
 Mañşib · 569
 manzar · 330, 343, 362, 386, 948, 954, 955
 mār · 652, 1361, 1418, 1470
 Maraḡ · 1256
 maraž · 367, 1023
 Maraž · 497, 533, 1185
 mār-ı esved · 795
 mārūñ aḡzı · 1418
 maḫar · 1385
 maşhara · 372
 māsivā'llāh · 1495
 Māsivā'llāh · 570
 māsivādan yudı el
 (D.) · 1202
 māsivāli'llāh · 919, 923
 maşkaralıḡ · 1156
 maḫlab · 570
 maşlahat · 478, 480, 596, 626, 629, 1245
 maḫlūb · 949
 maşnū'at · 1254
 maşraba · 750
 maşrabayla şū vir(mek) · 750
 maşrıḡ · 598, 692, 1046
 Maşrıḡ · 979
 Māşuḫa
 Firavun'un kızının kuaförü · 1472
 māt · 1171
 Māturīd · 555
 māverā · 1166
 māye · 1137
 maymūn · 664, 839, 840
 maymūn suratı · 664
 mażāhir · 550, 1101, 1436
 mażhar · 443, 942, 967, 1027, 1099, 1426
 māzī · 877, 926
 mażlūm · 637
 me'nūs · 449, 824, 1284, 1361
 Me'vā · 746, 769, 779, 1408, 1492
 me'a'l-ḫüsnü'l-ḫasen · 1084
 me'ād · 772
 me'al · 1357
 mebluḡ · 1441
 mecāl · 335, 384, 529, 603, 1066, 1357, 1369,
 1395, 1441
 mecālis · 1126
 mecāz · 895
 mecāz 'ışk · 895
 mecāzen · 949

Mecāzen · 1184
 meclis · 465, 723, 1240, 1480
 Meclis-i İl̄m · 1479
 mecmū' · 1347, 1446
Mecnūn · 384, 432, 546, 735, 803, 830, 1062,
 1095, 1201, 1214, 1233, 1247
 mecrah · 402
 mecrūh · 490
Mecūsī · 807, 930, 963
 meczūb · 648
 meddāh · 708
 meded · 328, 336, 452, 558, 567, 584, 616
 Meded · 459
 Meded kıl(mak) · 1321
 mededsiz · 838, 1321
 mededsüz · 452
 Mededsüz · 351
 medh · 346, 355, 402, 420, 430, 432, 433, 706,
 710, 724, 737, 872, 936, 971, 1135, 1137, 1194
 medh eyle(mek) · 861
 medh ü zemm · 576
 medh-i a'yāl · 402
Medīne · 613, 1052, 1113, 1317
 mef'ul · 758
 Mefā · 843, 845, 1157
 mefhar-i mevcūd · 392, 744, 1451
 meftūn · 404
 meger · 584
 Meger · 352, 379, 399, 401, 404, 413, 616, 632,
 645, 648, 653, 690, 719, 764, 807, 831, 852, 855,
 932, 1263, 1424, 1456, 1461
 mehāb · 1056
 meh-i tābān · 959
 mehir vir(mek) · 1109
 mehl · 326, 769
 mehr · 1108
 mekān · 401, 551, 808, 920, 940, 1005, 1007,
 1064, 1304, 1332, 1346, 1379, 1456
 Mekān · 926
 mekes · 573
 mekkār · 636
Mekke · 452, 905, 906, 978, 1052, 1317
 mekkī vü medenī · 1317
 meknūn · 743
 mekr · 615
 mekr itmek · 657
 mekr oqunu çekmek · 1138
 Mokr ü hīle · 404
 mekr-i şeytān · 1246
 mekteb · 453, 560, 570
 mektüb · 719, 821, 1302, 1330, 1353
 mel'un · 481, 865, 866, 867, 1246, 1248, 1252,
 1305, 1378, 1475, 1482, 1483
 mel'unluk · 865
 mel'unluk · 866
 melā'ik · 338, 417, 709, 977, 981, 987, 990, 1009,
 1034, 1079, 1080, 1089, 1166, 1276, 1318, 1397,
 1401, 1406
 Melā'ik · 351, 944
 melā'ik nūri · 975
 Melāhat · 683
 melāl · 347, 354, 404, 1030, 1038, 1064
 melālet · 467, 588
 Melālet · 418, 847
 melām · 524, 1356
 melāmāt · 503
 melāmet · 357, 404, 436, 478, 576, 616, 629, 649,
 664, 706, 733, 785, 865, 886, 1488
 Melāmet · 708, 1121
Melāmī · 552
 melek · 335, 391, 408, 420, 449, 572, 631, 709,
 711, 773, 788, 810, 868, 876, 887, 892, 964, 976,
 979, 982, 990, 1000, 1007, 1049, 1053, 1055,
 1057, 1077, 1078, 1081, 1083, 1087, 1089, 1100,
 1168, 1181, 1215, 1218, 1221, 1222, 1228, 1241,
 1318, 1341, 1343, 1351, 1353, 1364, 1372, 1384,
 1391, 1392, 1396, 1397, 1401, 1404, 1433, 1448
 Melek · 357, 358, 536, 591, 630, 654, 691, 703,
 708, 709, 713, 728, 730, 731, 812, 865, 888, 889,
 892, 966, 1057, 1166, 1168, 1194, 1210, 1212,
 1216, 1221, 1226, 1228, 1275, 1313, 1341, 1342,
 1347, 1364, 1427, 1431, 1455
 Melekūt · 1380, 1448
 melek-veş · 1076
Melīhū'l-vech selīmū'l-ḳalb · 945
 meliklik · 1388
 melul · 506, 561, 576, 1070, 1084
 Melul · 415, 656, 1244
 memāt · 506, 568, 604, 1497
 meme · 1471
 memleket · 1200
 memnū' · 932, 1132
men fi'd-dār · 626, 1173, 1340
 men' · 758, 1134
 men' eyle(mek) · 481, 504, 665, 1127
 men' ol(mak) · 797
 menābir · 1240
 menār · 1433
Menāt · 1250
 menāzil · 585, 1363, 1382
 menfa'at · 862, 1147, 1185, 1189
Menfa'at yili · 1325, 1327
 menī · 1188
 meni-veş · 639
 Mennān · 376, 378, 409, 447, 530, 603, 789, 891,
 897, 922, 937, 958, 1132, 1285, 1348, 1349,
 1370, 1414, 1432
 menşer · 383, 824

menşür-i Hâk · 337
 menzil · 341, 373, 374, 376, 377, 401, 402, 433,
 514, 537, 565, 573, 590, 595, 596, 605, 613, 682,
 716, 721, 754, 774, 863, 943, 1012, 1014, 1049,
 1064, 1115, 1143, 1188, 1202, 1362, 1363, 1382,
 1422, 1428
 menzile ir(mek) · 1103
 menzilet · 959
 merâdet · 1163
 merâtib · 382, 386, 387, 451, 606, 613, 614, 726,
 796, 883, 884, 965, 1103, 1150, 1175, 1262,
 1263, 1301, 1305, 1336, 1361, 1389, 1469
 Merâtib · 947, 1115, 1200, 1262, 1294
 mercân · 354, 714, 716, 740, 1240, 1411
 mercî · 772
 mercî ma'âdin · 827
 Mercî-i eşyâ · 340
 merd · 690, 1112, 1243, 1284
 merdân · 374, 690, 717, 894, 958, 1163, 1165,
 1250, 1501
 merdân-ı 'âkil · 908
 merdân-ı 'âşık · 648
 merd-i 'uşşâk · 460
 merdûd · 865
 merfû' · 456
 merhabâ · 986, 1008
 Merhabâ · 986
 merhamet · 1117, 1119, 1120
 merğüb · 489, 713, 991, 1165, 1345
 merhûm · 426, 619, 1148
 merhem · 331, 894, 1003
 merkeb · 613, 915, 921, 1038, 1146, 1267, 1449
 mermer · 1328, 1436
 mertebe · 560, 575, 909, 1181, 1182
 Meryem · 983, 984, 989, 1110, 1282
 mesâcid · 791, 1153, 1182
 mesâfât · 1362, 1422
 meşaff · 1079
 mesâkin · 1309
 mesâkîn · 805, 1151, 1152, 1185
 meşâlih · 631, 757, 807, 1126, 1151, 1169, 1194,
 1196, 1200, 1288, 1322
 mesâlik · 1145, 1219, 1443
 Mesâvî · 1126
 mescid · 368, 388, 487, 488, 516, 545, 600, 625,
 653, 670, 908, 1041, 1043, 1058, 1060, 1065,
 1066, 1067, 1110, 1181
 Mescid · 1042, 1061
 mescide varmağ · 545
 meşel · 424
 Meşel · 1253
 mesken · 438, 1428
 mesken idin(mek) · 638
 meskenet · 389, 574, 860, 1495
 Meskenet · 1038
 Meskenet bahri · 373
 mesrûr · 659, 784
 meşûr · 437, 443, 576
 mest · 347, 385, 418, 557, 589, 637, 648, 823, 871,
 900, 950, 1098, 1101, 1172, 1173, 1174, 1242
 Mest · 1093
 Mest ü hayret · 377
 mest ü hayrân · 433, 727
 meşâhid · 1201
 meşâyih · 919, 928, 1073, 1187, 1359
 Meşâyih · 914, 939, 1180, 1486, 1495
 Meşâyih sırrı · 1123
 meşgûl · 1357
 meşgûl · 469, 599, 614, 625, 650, 716, 841, 846,
 1374
 Meşgûl · 977, 1035
 meşgûl ol(mak) · 600
 meşhûr · 916
 meşkûr · 674, 706
 meşreb · 912, 1176
 mevc · 329, 568, 630, 808, 895, 940, 965
 mevc mevc · 694
 mevcûd · 724, 787, 807, 1473
 mevcûdât · 329
 mevcûdât-ı 'âlem · 329, 344
 mevîz ağacı · 1314
 mevķif · 377, 655, 656, 657, 658, 685
 mevķif-i evvel · 656
 Mevlâ · 325, 457, 468, 517, 644, 732, 739, 768,
 809, 932, 936, 938, 1268, 1299
 Mevlâya iriş(mek) · 504
 Mevlid · 994
 mevlûd · 939, 971, 974, 1101
 Mevlûd · 972, 1101
 Mevlûdi'n-Nebî · 971
 Mevlûdü'n-Nebî · 981
 Mevşav · 445
 mevşûf · 564, 671, 1039
 mevt · 449, 546, 547, 604, 636, 1079, 1085, 1090,
 1283, 1439, 1479
 Mevt · 1086
 mevt acısı · 1085
 mevtüñ acısı · 632
 mevzi' · 598, 1335
 mevzûn · 415, 628, 683, 802, 905, 1139, 1225
 meydan · 333, 349, 399, 431, 489, 522, 568, 606,
 658, 708, 738, 804, 858, 901, 961, 975, 987, 998,
 1024, 1025, 1074, 1104, 1178, 1213, 1259, 1383,
 1437, 1491
 meyl · 356, 424, 425, 588, 853, 934, 993, 1017,
 1176
 Meyl · 337
 meyl eyle(mek) · 1430

meyl it(mek) · 556
 Meyli ol(mak) · 557
 meyyit · 451, 493, 521, 813, 814, 1116, 1480
 Mezāhib şāhibi · 1497
 mezālim · 1286
 mezār · 613
 mezheb · 836, 867
 mezīd · 584
 mezkūr · 627, 706, 782, 799, 829, 1333, 1497
 muḥ · 426, 1436
 Mıṣr ili · 1372
 mi'mār · 1274
 mi'mārsuz · 1273
 Mi'rāc · 401, 538, 539, 590, 770, 873, 936, 998,
 999, 1004, 1008, 1028, 1035, 1040, 1058, 1317,
 1368, 1492, 1494
 Mi'rāc gicesi · 1350
 Mi'rāca ir(mek) · 1405
 Midād · 1499
 midḥat · 975
 miftāḥ · 345, 392, 1185, 1242, 1295
 miftāḥ-ı cennet · 1185
 miftāḥ-ı cūd · 973
 miftāḥ-ı ğayb · 990
 miḥnet · 327, 428, 497, 498, 503, 525, 634, 747,
 749, 752, 769, 797, 818, 829, 873, 1150, 1163,
 1181, 1315, 1361
 miḥnetler çek(mek) · 688
 mihmān · 333, 349, 367, 375, 399, 400, 431, 446,
 483, 489, 522, 568, 604, 606, 658, 673, 687, 690,
 708, 738, 787, 804, 858, 863, 894, 901, 961, 975,
 987, 998, 1024, 1025, 1063, 1074, 1104, 1178,
 1213, 1259, 1383, 1404, 1437, 1451, 1480, 1491
 mihr · 344, 434, 559, 1103, 1171
 mihr ü mäh · 687
 miḥ-ter · 1385
 Mīkā'il · 369, 632, 639, 709, 1007, 1099, 1276,
 1297, 1298, 1312, 1362, 1363, 1364, 1389, 1392,
 1393
 miḳdār · 376, 396, 527, 598, 649, 679, 721, 775,
 780, 792, 793, 882, 892, 960, 1012, 1037, 1266,
 1275, 1302, 1343, 1347, 1363, 1368, 1422, 1424
 miḳdār-ı sā'at · 654
 milk · 1020
 millet · 458, 710, 756
 mīm · 343, 344, 939, 940, 941, 942, 1021
 mīm-i Aḥmed · 343
 Mīm-i Aḥmed · 554, 1059
 min 'izz-i 'izzet · 754
 min emr-i Vehhāb · 694
 min fevḳ-i maḥşer · 1217
 min ḥabli'l-verīd · 339
 min ila'l-ḥāl · 932
 min lafz-ı 'ālī · 697
 min nār · 781
 min şerri şeytān · 874
 min zıkr-i a'lā · 1208
 mina'llāh · 932
 minber · 516, 1062, 1065, 1138, 1240, 1242
 Minber · 1062, 1241
 Minbere çık(mak) · 1061
 mine'l-arz · 1211
 mine'l-eşcār · 1172
 mine'l-ḳavli ila'l-ābāz · 1296
 mine'l-ḳavli ila'l-aḥbār · 1339
 Mine'l-yāḳūtü ve'l-mercān · 1215
 mine'n-nūr · 1381, 1410
 minnet · 383, 406, 455, 479, 491, 498, 575, 607,
 698, 791, 810, 911, 1013, 1023, 1114, 1206,
 1398, 1453, 1460
 Minnet · 1047
 minnet ḥicābı · 958, 959
 mīr · 370, 1059
 mir'āt · 330, 337, 343, 386, 905, 962, 1494
 mir'āt-ı Muḥammed · 955
 Mirrīḥ · 1285
 mişāl · 364, 374, 386, 476, 488, 521, 607, 633,
 634, 662, 666, 1015, 1116, 1229, 1282, 1358,
 1362, 1446, 1449
 Mişāl · 422, 747, 823
 Mişālī lā-mişāl Allāh · 1229
 misk · 713, 716, 724, 732, 741, 744, 790, 823, 830,
 902, 903, 974, 985, 1045, 1047, 1171, 1240,
 1328, 1500
 misk 'anber · 718
 misk kānı · 760
 misk ü 'anber · 419, 597, 714, 991, 1098
 Misk ü 'anber · 995
 Misk ü 'anber ḳoşusu · 981
 misk ü āb · 1098
 misk ü gül · 830
 mişḳāl · 716, 744, 745
 miskden döşek · 984
 Misk-i adfūr · 1047
 misk-i ebyaḍ · 744
 misk-i ezfūr · 410
 miskīn · 356, 363, 418, 465, 556, 738, 791, 810,
 837, 859, 900, 909, 1043, 1138, 1150, 1152,
 1153, 1185, 1216, 1400, 1490
 miskīnlik · 1143, 1189
 mişl · 490, 606, 613, 1018, 1036, 1057, 1136,
 1171, 1367
 mişle emşāl · 1149
 mişli · 613, 740
 mişli-ceyhūn · 666
 mişli-küffār · 1173
 Mişli yokdur · 334
 mişlü'l-ayān · 1093

misvāk · 1256
 mīzāb · 1438
 mizāc · 489, 1063, 1287
 Mizāc · 912
 mīzān · 673, 674, 676, 1236, 1286
 Mīzān · 673, 1345
 mizmār · 799
 mu'aḥḥar · 944
 mu'abbir · 1338, 1494
 mu'allak · 1311, 1429
 Mu'allak · 432, 1414
 mu'allim · 890
 Mu'allim · 453, 890, 891
 mu'ammā · 702, 737, 738, 1163
 Mu'arīz · 521
 mu'aṭṭar · 1295
 Mu'aṭṭar · 745, 1500
 mu'āvin · 561
 mu'ayyen · 408, 552, 626, 714, 919, 926, 942,
 958, 1203, 1279, 1295, 1302, 1308, 1334, 1346,
 1415, 1432, 1436, 1440, 1446
 Mu'ayyen · 1350, 1448
 mu'azzam · 868, 1348
 mu'azzeb · 659, 705, 769, 849, 1367, 1422, 1457
 Mu'azzeb · 889
 mu'azzez · 713, 992, 995, 1048, 1112, 1113, 1218,
 1391, 1394, 1395
 mu'ciz · 485
 mu'cizāt · 597, 995, 997, 1446
 Mu'cizāt · 994, 998
 Mu'cize · 980
 mu'īn · 345, 373, 411, 431, 441, 502, 544, 585,
 623, 672, 711, 726, 784, 878, 920, 971, 981, 991,
 1012, 1054, 1058, 1082, 1087, 1114, 1144, 1201,
 1280, 1308, 1339, 1389, 1406, 1483, 1498
 Mu'īn · 1498
 mu'teber · 341, 384, 403, 421, 462, 514, 553, 593,
 601, 642, 686, 713, 751, 762, 837, 893, 946, 973,
 978, 984, 994, 998, 1003, 1011, 1025, 1034,
 1035, 1073, 1089, 1094, 1101, 1102, 1103, 1109,
 1114, 1170, 1204, 1218, 1220, 1238, 1243, 1271,
 1275, 1311, 1330, 1360, 1390, 1395, 1447, 1486,
 1503
 mubāyih · 1128
 mufaṣṣal · 1191
 Mufzil · 1336
 muḥābā · 1065
 muḥabbet · 399, 402, 466, 576, 653, 689, 832,
 922, 1014, 1115, 1184, 1219, 1223, 1475, 1485
 Muḥabbet · 400, 444, 501, 863, 868, 931, 1144,
 1190, 1201, 1482, 1499
 Muḥabbet eyle(mek) · 1134
 Muḥabbet eylemek · 868, 1183
 muḥāddis · 858
 muḥakḥak · 346, 357, 462, 487, 507, 533, 535,
 542, 611, 646, 743, 777, 806, 809, 852, 862, 885,
 962, 1015, 1123, 1141, 1169, 1177, 1180, 1181,
 1207, 1213, 1229, 1236, 1306, 1325, 1380, 1414,
 1428, 1432, 1487
 Muḥakḥak · 645, 1375, 1485
 Muḥakḥik · 1206
 muḥāl · 529
 Muḥālif · 817
 Muḥāmid · 444
 Muḥammed · 342, 343, 345, 346, 353, 363, 365,
 366, 370, 373, 381, 383, 386, 407, 410, 411, 430,
 431, 435, 436, 438, 441, 443, 445, 453, 454, 455,
 456, 457, 458, 463, 470, 472, 475, 476, 502, 535,
 543, 544, 585, 623, 640, 641, 642, 650, 656, 672,
 726, 738, 770, 779, 784, 792, 805, 814, 862, 871,
 878, 920, 940, 941, 954, 964, 966, 968, 971, 981,
 983, 991, 993, 1004, 1010, 1012, 1013, 1014,
 1016, 1017, 1019, 1021, 1022, 1024, 1048, 1058,
 1059, 1088, 1094, 1114, 1144, 1147, 1184, 1187,
 1192, 1201, 1203, 1214, 1221, 1233, 1240, 1244,
 1245, 1250, 1253, 1261, 1262, 1280, 1300, 1303,
 1304, 1308, 1332, 1339, 1369, 1381, 1389, 1393,
 1403, 1406, 1476, 1483, 1492, 1498
 İmām-ı Muhammed b. el-Hasen eṣ-Şeybânî (ö.
 189/805) · 933, 1497
 Muḥammed 'Aleyhi's-selām · 943, 961
 Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūd · 345, 346, 744
 Muḥammed bin İshāk Kātāde · 1295
 Muḥammed dostluğu · 687
 Muḥammed huylu · 733
 Muḥammed Muṣṭafā · 943, 1043, 1216, 1368
 Muḥammed Muṣṭafā Aḥmedi Maḥmūd · 1156
 Muḥammed nūri · 739, 961, 969
 Muḥammed nūru · 957
 Muḥammed oğlu İshāk · 1295
 Muḥammed sirri · 343
 Muḥammed ümmeti · 752, 764, 768, 883, 886, 930,
 1040, 1218
 Muḥarrem · 784
 Muḥaṣṣal · 625, 759, 1499
 muḥassen · 1230, 1346
 muḥayyār · 811
 muḥib · 1482
 Muḥib · 924, 1174
 Muḥibbūñ ma'nisi · 1174
 Muḥibliḳ · 1204
 Muḡīre · 465, 705
 Muḥit · 940
 muḥkem · 454, 715, 1115, 1257, 1276, 1423,
 1435, 1445, 1458
 Muḥkem · 563
 muḡlak · 933
 muḥtāc · 643, 738, 833, 1148, 1270, 1298

muhtāç · 1152
muhtār-ı Hāç · 1317
muhtaşarraç · 1173
muhterem · 1065, 1394
muhtesib · 517
muhācir · 694, 1376
muḥālif · 436
Muḥālif · 912, 1140, 1160, 1244
muḥāliş · 963, 1282
muḥalled · 463, 742, 752, 779
Muḥalled · 742
muḥliş · 1368
muhtār · 647, 690, 788, 800
muhtaşar · 369, 755
Muḥ'il · 1334
muḫābil · 764, 809, 948, 955, 1248, 1251, 1412
Muḫābil · 955, 1494
muḫaddem · 607, 640, 1429
Muḫaddem · 937, 944
muḫaddes · 551
Muḫaffes · 1283
muḫallid · 554, 576
muḫārin · 993
muḫarreb · 377, 1243, 1288, 1391
Muḫarreb · 378, 382, 485, 488, 518, 1123, 1166,
1313
muḫarrer · 424, 528, 547, 665, 707, 737, 748, 777,
781, 787, 801, 822, 863, 903, 929, 1134, 1136,
1183, 1194, 1251, 1279, 1294, 1306, 1324, 1399,
1418, 1440, 1501
Muḫarrer · 473
muḫatṭi'ān · 1242
muḫavves · 1296
muḫayyed · 1164, 1336
Muḫayyed · 762
muḫayyet · 1122
muḫbil ü maḫbül · 522
muḫır · 518, 992
Muḫi · 1334
muḫim · 444
muḫtedi · 973
Muḫtedi · 555, 566
muḫtesim · 1331, 1334
müm · 778, 1436, 1495
Münī · 1230
mūnis · 1318
muntazır · 622, 626, 629, 1085
Muntazır · 1005
mūr · 635, 1361, 1430
murād · 339, 393, 480, 555, 557, 560, 572, 583,
611, 623, 663, 743, 816, 850, 883, 930, 989,
1051, 1062, 1079, 1101, 1128, 1177, 1180, 1187,
1198, 1204, 1239, 1254, 1283, 1303, 1340, 1351,
1389, 1409, 1426, 1479, 1482, 1501

Murād · 423, 429, 435, 440, 455, 460, 731, 737,
805, 939, 1136, 1139, 1148, 1192, 1231, 1479
murāda ir(mek) · 471
murādāt · 1333
Murādın ḥāşıl itsün Hāç · 1503
muraşşā' · 739, 1000, 1003
murdār · 583, 1179, 1181, 1490
Murtażā · 986
Mūsā · 540, 580, 952, 1028, 1029, 1030, 1031,
1033, 1233, 1241, 1394, 1424, 1425, 1491, 1496
Mūsā peygamber · 543, 589, 1034, 1119, 1424,
1490
muṭābık · 956, 1499
Muṭābık · 1133
muşaffā' · 792, 1055, 1297, 1433
muşaffi' · 716
Muşaffi' · 714
muşāhib · 718
Muşāhib · 954
Musahḫar · 1146
muṭahhar · 1097
Muṭahhar · 423, 426, 745, 1282, 1464
Muṭahhir · 963
muşallī · 377
muşanna' ḥil'ati · 1038
Muşannif · 858
muṭavvel · 371, 852, 855, 1117
muşavver · 781, 903, 1168, 1169
Muşavver · 1167
muşavvir · 1254
muṭi' · 456, 475, 572, 647, 963, 1079, 1202, 1261,
1283, 1355
Muṭi' · 362, 423, 810, 1203, 1276, 1283, 1416
Muṭi'ayn · 425
muṭlaç · 677, 919, 949, 1327, 1450
Muṭlaç · 881
muṭlakā · 340, 581
muṭma'inne · 1336
Muştafā' · 392, 407, 429, 435, 444, 446, 521, 545,
549, 565, 570, 590, 591, 683, 686, 691, 710, 711,
712, 755, 760, 794, 809, 854, 855, 864, 869, 871,
964, 965, 968, 970, 971, 972, 973, 977, 979, 986,
988, 992, 1000, 1002, 1004, 1005, 1006, 1007,
1008, 1010, 1015, 1028, 1032, 1037, 1040, 1058,
1059, 1061, 1064, 1066, 1070, 1079, 1084, 1086,
1088, 1089, 1094, 1095, 1096, 1097, 1100, 1101,
1113, 1155, 1213, 1241, 1243, 1394, 1405, 1454,
1493
Muştafānuñ nūrı · 976
Muşt · 983
muştı · 1328
mutābık · 368
muttaşif · 917
muvāfiç · 348, 426, 758, 1129, 1185

Muvāfık · 591, 858
 muvaḥḥid · 848
 Muvahḥid · 1128
 mü'ebbed · 795
 mü'eddeb · 908, 995, 1398
 Mü'ekked · 868
 mü'evvel · 677
 Mü'ezzinlik · 1369
 mü'min · 359, 371, 413, 415, 418, 429, 449, 454,
 455, 501, 537, 538, 591, 619, 621, 622, 643, 645,
 654, 680, 682, 683, 685, 691, 693, 697, 707, 715,
 716, 717, 718, 724, 725, 728, 731, 734, 736, 741,
 743, 745, 757, 779, 780, 785, 790, 793, 796, 814,
 815, 816, 850, 852, 855, 864, 875, 877, 887, 898,
 899, 929, 930, 946, 1054, 1055, 1131, 1133,
 1135, 1143, 1220, 1228, 1248, 1323, 1328, 1331,
 1332, 1335, 1442, 1446, 1470, 1472, 1475, 1476,
 1492
 Mü'min · 1240
 Mü'min ölmez dünyeden eyler sefer
 (Kelâm-ı Kibar) · 1101
 mü'minât · 733, 1239
 mü'mineyn · 965
 mü'min-i kâmil · 703
 mü'minîn · 733, 1331
 Mü'minüyâ'il · 1356
 mübârek · 380, 415, 463, 464, 503, 679, 1035,
 1371, 1503
 Mübârek · 365, 389, 394, 397, 398, 436, 450, 549,
 592, 685, 969
 mübârek baş · 426
 Mübârek baş · 469, 507
 Mübârek başın · 408
 Mübârek cânını vir(mek) · 1465
 Mübârek el · 426
 Mübârek rûḥ · 964
 Mübârek rûḥlar · 1498
 mübârek rûḥ · 968
 Mübârek yüz · 543
 Müberrâ · 744
 mübtedî · 973
 Mübtedî · 557
 mücâhid · 552, 593, 1142, 1225, 1336, 1338, 1458
 Mücâhid · 1303, 1361
 mücâvir · 906
 Mücâvir · 406
 mücdehid · 1331
 mücellâ · 343, 1118, 1232, 1293
 Mücellâ · 354, 962, 1120, 1175, 1346
 mücerred · 325, 570, 876, 939, 1131
 Mücerred · 342, 1180, 1282
 mücrim · 763, 779
 Müctebâ · 986
 müctehid · 1333
 Müctehid · 599
 müdâm · 574, 583, 606, 1031, 1032
 müdâra · 483, 557
 Müdârâ eyle(mek) · 485
 Müddeşir · 445
 müddet · 940, 968, 1248
 müderris · 1489
 müferriḥ · 1148
 müfessir · 1052, 1298, 1309, 1385, 1386, 1413,
 1416, 1418
 Müfessir · 595, 945, 1296, 1324, 1411, 1439, 1443
 müflis · 391
 Müflis · 424
 müfred · 475, 803
 müfsid · 1286
 müftî · 1489
 müheyyâ · 769, 1424
 Müheyyâ · 1348
 mühim · 576
 mühlet · 764, 1164
 mühmel · 454, 499, 911, 954
 mühmelât · 1156
 mühr · 777
 mühürlü · 781
 mûkaḥḥal · 1059, 1092, 1096
 Mûkaḥḥal · 760
 mûkaḥḥal gözler · 597
 mükedder · 415
 mükellef · 1279
 mükellel · 1046
 mükemmel · 348, 491, 943, 945, 1018, 1381
 Mükemmel · 925
 mükerrem · 1070
 mükerrer · 1048, 1333
 mülaṭṭaf · 823
 mülaṭṭıf · 597, 1082
 Mülaṭṭıf · 815, 837
 müläzım · 875
 Müläzım · 414, 1015
 mülk · 329, 350, 635, 897, 976, 1026, 1447
 Mülk · 551, 569, 578
 Mülk-i 'âlem · 574
 mülk-i baḥr · 842
 mülk-i fenâ · 594
 mülkinât · 1418
 mülkiyyât · 738
 mültefit · 1374
 mülzem · 494, 690, 1481
 mümkin · 352, 939, 1178
 mümkinât · 338
 münâcât · 360, 440, 480, 660, 753, 816, 845, 1030,
 1033, 1175, 1317
 Münâcât · 356, 359, 363, 898, 923, 1125
 Münâcât it(mek) · 363

münād · 445
 münādī · 601, 621, 662, 664, 667, 694, 695, 697,
 701, 730, 764, 1225
 Münādī · 663, 664, 665, 666, 672, 674, 694, 696,
 702, 897, 1218
 münāfık · 426, 880, 996, 1129, 1130, 1132
 Münāfık · 709, 770, 835, 963, 1129, 1130
 münāsib · 658, 1258
 Münāsib · 510, 533, 853, 871, 875, 969, 1456,
 1457
 münevver · 407, 417, 419, 421, 439, 464, 491,
 530, 589, 642, 682, 689, 714, 781, 797, 818, 880,
 897, 906, 954, 974, 977, 983, 986, 991, 992, 995,
 1014, 1050, 1066, 1067, 1070, 1074, 1098, 1105,
 1108, 1112, 1171, 1184, 1247, 1345, 1378, 1382
 Münevver · 348, 418, 535, 944, 966, 1013, 1122,
 1199, 1218, 1228, 1500
 münevver çehrelü · 982
 münevver kılsar · 1261
 münevver rûhı · 1101
 Münevver yüz · 1374
 münezzeh · 325, 334, 438, 488, 551, 606, 613,
 633, 634, 920, 937, 1229, 1306, 1358, 1438
 Münezzeh · 325, 530, 1133, 1229, 1307, 1379,
 1448
 münfek · 1356
 münkād · 467, 1353
 münker · 1457
 münkir · 436, 456, 458, 582, 993, 1117, 1224,
 1252, 1310
 Münkir · 561, 1358
Münkir Nekir · 812, 813, 819, 1276
 Müntakım · 456
 müntehā · 448, 870
 münzel · 995, 1283
 Mürā'ī · 707
 Mürekkeb bahri · 1298
 mürğ-i quds · 1074
 Mürğ-i quds · 1088
 mür'īd · 339, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561,
 562, 563, 568, 569, 570, 581, 582, 583, 584, 955
 Mür'īd · 696, 1370
 mür'īdlik · 581
 mür'īdün gönli · 559
 mürsel · 454, 464, 477, 496, 693, 711, 991, 1019,
 1048, 1195, 1233
 mürsel-i Hıa · 435
 mürselīn · 805, 963, 1180, 1218, 1239, 1394
 mürşid · 553
 Mürşid · 453, 502, 553
 mürüvvet · 1108
 mürüvvet ehli · 576
 mürüvvet kânı · 1240
 mürüvvet ma'deni · 986, 1043, 1089, 1094, 1243
 mürvet · 685, 880
 Müsāfil · 1416
 müsāfir · 1469
 Müsāfir · 450
 müsebbib · 492
 müsebbih · 440, 854, 961, 1363, 1404
 Müsebbih · 1339
Müselmān · 356, 422, 495, 539, 752, 810, 834, 895,
 896, 897, 1131, 1137, 1156, 1227, 1344, 1370,
 1458, 1464, 1477, 1481
 Müselsel · 742
 müsem mā · 420, 1163, 1284
 Müsem mā · 1164
 müslim · 362, 898
Müslümān · 1038
 Müslümīn · 1156
 müsrif · 859
 Müstaqarr · 598
 müstaqbel · 926
 müstecāb · 539
 müsteħa · 1122
 müstemi' · 1054, 1171
 Müstemi' · 1238
Müstemir · 1332
 müste'āb · 1011
 müşābih · 1338
 Müşābih · 1252, 1342
 müşāhid · 491, 786, 1338, 1408
 Müşāhid · 690, 786, 925, 948
 müşerref · 346, 414, 714, 805, 1051
 müşevveş · 1436
 müşk · 734
 müşkil · 326, 359, 416, 440, 555, 778, 1136, 1141,
 1142
 müşkül · 352, 395, 439, 800, 896, 1137
 müşrik · 471, 682, 777, 1224, 1244
 müştāk · 345, 420, 1043, 1058, 1072, 1088, 1105,
 1331, 1335, 1374, 1497
 müşteri · 998
 Müttakīlik · 571
 müttehīm · 456
 müvecceh · 424
 müvekkel · 355, 459, 1391
 Müvekkel · 1347
 müyesser · 330, 372, 833, 900, 935, 1046, 1122,
 1139, 1174, 1409
 Müyesser · 730, 1180, 1262
 müzāhir · 951
 Müzāhir · 905, 942
 müzd · 880, 1042
 müzehheb · 705
Müzemmil · 445
 müzeyyen · 424, 438, 734, 1001, 1046, 1199,
 1200, 1279

N

n'itmek · 1320
Nā'ib · 565
Na'im · 1172
na'im · 1218
Na'im · 1408
Na'im ü cennet-i Rıdvan · 688
na'ın · 386, 741, 908, 1038
Na'ın · 1005, 1091
na'ın kayışı · 386
Na'm-i cinān · 407
na'ra · 1248
Na'ra · 1241
na't · 544, 942
nā-çār · 841, 903, 1328
nādān · 430, 446, 695, 718, 851, 895, 1449
nādī · 1434
nādim · 509, 522, 818
Nāfi' · 1370
nā-gāh · 392, 622, 764, 819, 1111
nā-ḥaḥ · 664
nāgehān · 625, 985, 990, 1074, 1090, 1092
Nāgehān · 982, 985
naḥīf · 1064, 1065, 1289
Nāgihān · 1058
nā-güvār · 1243
naḥaf · 1237
nā-ḥoş · 1091, 1132, 1276
naḥd · 350
nāḥıl · 556
nāḥış · 920, 1130, 1224
nāḥış-ı noḥşān · 1131
naḥḥāl · 355, 1364
naḥḥaş · 969, 1421
naḥl · 325, 353, 362, 370, 374, 378, 392, 394, 401,
416, 423, 427, 428, 430, 431, 434, 435, 441, 445,
448, 460, 461, 464, 471, 474, 475, 483, 488, 490,
501, 503, 507, 515, 516, 522, 525, 533, 537, 540,
542, 548, 554, 590, 602, 613, 615, 617, 620, 621,
622, 626, 639, 661, 662, 665, 669, 672, 676, 677,
680, 684, 697, 702, 710, 713, 728, 736, 737, 741,
742, 743, 744, 746, 747, 748, 751, 752, 756, 766,
786, 787, 788, 798, 804, 809, 810, 816, 822, 838,
850, 851, 852, 860, 864, 868, 872, 873, 875, 878,
880, 884, 893, 894, 901, 904, 914, 919, 927, 928,
929, 935, 936, 937, 939, 940, 943, 945, 946, 948,
954, 956, 957, 958, 959, 960, 1015, 1022, 1024,
1056, 1102, 1116, 1122, 1123, 1124, 1125, 1129,
1130, 1134, 1136, 1139, 1140, 1143, 1144, 1145,
1147, 1151, 1152, 1154, 1159, 1162, 1164, 1165,

1172, 1173, 1178, 1183, 1184, 1190, 1196, 1205,
1211, 1212, 1214, 1247, 1251, 1260, 1263, 1273,
1274, 1279, 1281, 1282, 1286, 1294, 1295, 1296,
1297, 1298, 1299, 1300, 1309, 1310, 1311, 1326,
1327, 1335, 1336, 1337, 1339, 1344, 1345, 1353,
1359, 1364, 1376, 1379, 1383, 1385, 1386, 1403,
1405, 1409, 1411, 1419, 1421, 1423, 1424, 1428,
1429, 1438, 1440, 1443, 1450, 1454, 1455, 1456,
1468, 1476, 1479, 1480, 1486, 1490, 1491, 1493,
1494, 1496, 1499
Naḥl · 341, 384, 403, 421, 462, 514, 553, 593, 594,
642, 686, 762, 837, 946, 973, 984, 998, 1011,
1025, 1035, 1073, 1089, 1102, 1103, 1114, 1170,
1220, 1275, 1330, 1360, 1395, 1447, 1503
naḥl eyle(mek) · 760, 1194, 1480
naḥl it(mek) · 344, 385, 422, 439, 497, 504, 513,
533, 591, 615, 618, 621, 633, 662, 670, 691, 864,
896, 1128, 1152, 1155, 1213, 1484
naḥl ol(mak) · 760, 778, 1499
naḥl olun(mak) · 881
Naḥl olun(mak) · 893
naḥlen · 1273
naḥl-i a'lā · 965
naḥl-i aḥbār · 842
naḥl-i aḥvāl · 818, 872
naḥl-i ār · 854
naḥl-i āyāt · 1309
naḥl-i āyet · 655
naḥl-i beyān · 1155
naḥl-i esrār · 841
naḥl-i evlā · 856
naḥl-i evvel · 966
naḥl-i Ḥaḥ · 1245
naḥl-i ḥāl · 1501
naḥl-i ḥābil · 489
naḥl-i ḥāl · 1180
naḥl-i Kur'an · 742, 1116, 1163, 1410
naḥl-i ma'anī · 476
naḥl-i ma'nā · 461
naḥl-i maḥbūl · 809
naḥl-i menşūr · 587
naḥl-i min aḥbār · 1171
naḥl-i şaḥīḥ · 921, 1286
naḥl-i şeker · 872
naḥl-i tefsīr · 548, 850, 1413
naḥliyyāt · 331
naḥr · 1195
naḥş · 919, 1130, 1366
naḥş · 358, 892
naḥş · 358, 359, 382, 404, 418, 424, 451, 466, 531,
546, 550, 692, 693, 726, 897, 919, 942, 951,
1101, 1157, 1252, 1298, 1325, 1331, 1333, 1356,
1390, 1421
Naḥş · 995

nakş it(mek) · 1297, 1302
 nakş-ı dil · 387
 nakş-ı kudret · 747
 nakş-ı maḥlūk · 928
 nakş-ı ra'nā · 733
 nakş-ı şüret · 530, 647
 nakş-ı zāhir · 937
 nālān · 376, 764, 894
 nāle · 377
 nāliş · 1033
 nām · 639, 657, 893
 nām u neng · 576
 Nām u neng · 576
 Nā-maḥrem · 1490
 namāz · 356, 377, 396, 398, 428, 449, 469, 539,
 549, 592, 599, 625, 671, 684, 764, 769, 770, 828,
 829, 830, 864, 866, 886, 889, 1008, 1028, 1029,
 1032, 1033, 1041, 1049, 1051, 1052, 1053, 1054,
 1064, 1066, 1068, 1099, 1100, 1113, 1182, 1194,
 1217, 1261, 1289, 1318, 1342, 1393, 1480, 1489
 Namāz · 395, 396, 449, 470, 512, 770, 772, 788,
 863, 867, 886, 1156, 1158, 1167, 1198, 1217,
 1454, 1482, 1483
 Namāz gicesi · 1226
 namāz itmek · 591
 Namāz kıl(mak) · 1316, 1454
 namāz kılmak · 1260
 Namāz kılmak · 837
 namāz şoñu · 1049
 namāz vaḳti · 394, 1111
 Namāz vaḳti · 830
 namāza dur(mak) · 825
 Namāza dur(mak) · 397, 398
 namāzın cemā'atle kıl(mak) · 1048
 Namāzın komağa · 1294
 namāzın komaya · 1482
 namāzsuz · 833, 1149
 Namāzsuz · 829, 830, 1342
 nāme · 658, 659, 675, 676, 677, 678
 nāme-i fi'l-keffi mīzān · 676
 nām-ı Muḥammed Muştafā · 1001
 nāmudār · 1242, 1389, 1397
 nāmūs · 371, 387, 1045, 1215
 nān · 1264
 nār · 349, 384, 460, 462, 463, 511, 539, 593, 629,
 633, 647, 664, 666, 687, 691, 705, 706, 736, 752,
 758, 761, 762, 763, 764, 768, 772, 773, 775, 779,
 781, 796, 797, 802, 803, 808, 815, 820, 841, 842,
 851, 861, 885, 887, 889, 891, 913, 954, 1031,
 1051, 1153, 1165, 1167, 1169, 1223, 1225, 1227,
 1228, 1237, 1239, 1246, 1251, 1284, 1317, 1324,
 1328, 1329, 1330, 1345, 1380, 1393, 1395, 1419,
 1468, 1471, 1492
 Nār · 993
 nāra at(mak) · 1322
 nār-ı caḥīm · 667
 nār-ı cehennem · 463
 nār-ı firḳat · 956
 nār-ı ḥarīḳ · 1134
 nār-ı ḥasret · 459, 754, 765
 Nār-ı ḥasret · 1082
 nār-ı muḥriḳ · 1457
 nār-ı Nemrūd · 461
 nāru min ḥāk · 743
 nāruñ ḳapusı · 1001
 nās · 628, 635, 652, 660, 662, 664, 669, 741, 762,
 767, 813, 911, 914, 938, 947, 1035, 1064, 1074,
 1092, 1104, 1148, 1166, 1173, 1185, 1186, 1203,
 1214, 1217, 1218, 1244, 1252, 1253, 1266, 1271,
 1272, 1283, 1316, 1321, 1344, 1351, 1359, 1432,
 1447, 1490, 1492
 nās u melek · 1447
 nās-ı istimdād · 442
 nās-ı şavābe · 660
 nāṭıḳ eyle(mek) · 335
 naşīb · 377, 566, 823, 972, 975, 994, 1006, 1011,
 1017, 1027, 1054, 1055, 1499
 Naşīb · 1216, 1408
 Naşīb it(mek) · 902
 nāsiḥ · 1450
 naşīḥat · 425, 474, 475, 499, 506, 514, 557, 559,
 578, 689, 690, 872, 916, 1068, 1073, 1127, 1190,
 1264, 1480
 Naşīḥat · 427, 477, 546, 612, 690, 831, 856, 862,
 1141, 1252, 1400, 1479, 1481
 Naşīḥat al(mak) · 688
 naşīḥat eyle(mek) · 561
 Naşīḥat eyle(mek) · 1451
 Naşīḥat tūt(mak) · 618
 Naşrānī · 930, 963, 1155
 nāş · 721, 788
 Nā-ümīz · 1086
 nāy · 799, 803, 1144
 nāz · 378, 382, 411, 449, 626, 725, 733, 763, 985,
 1076, 1082, 1092, 1173, 1242
 nāz it(mek) · 408
 nāz itmek · 1188
 nāz u niyāz · 1033, 1099
 nāzar · 339, 342, 575, 650, 742, 901, 925, 962,
 987, 1001, 1018, 1267, 1319, 1334, 1375, 1378,
 1385, 1391, 1393, 1495
 Nāzar · 541, 713, 735, 740, 827, 906, 949, 1055,
 1158, 1382
 nāzar eyle(mek) · 689, 736, 743, 1092, 1175
 Nāzar eyle(mek) · 674
 nāzar it(mek) · 515
 nāzar kıl(mak) · 372, 575, 674, 738, 892, 1056,
 1427

Nazar kıl(mak) · 360, 361, 366, 367, 381, 382,
 387, 396, 409, 533, 553, 589, 626, 671, 685, 792,
 831, 864, 882, 901, 938, 962, 965, 966, 1161,
 1163, 1188, 1199, 1210, 1214, 1267, 1309, 1362,
 1404, 1422, 1441, 1442, 1445
 nazar kılmak · 612
 nazargāh · 588
 Nazarlar ir(mek) · 744
 nāzenīn · 564, 606, 1082, 1102
 nāzır · 355, 475, 486, 488, 516, 551, 674, 696, 698,
 709, 773, 786, 917, 938, 966, 969, 1216, 1258,
 1269, 1305, 1400, 1446, 1448, 1486
 nāzil · 447, 452, 960, 1245, 1317
 nazīr · 334, 369, 1231
 Nazīr · 414
 nazm · 359, 431, 451, 555, 967, 1298, 1498, 1502
 nazm eyle(mek) · 905
 ne yüzden · 703
 Ne zamāndan berü · 1406
 ne'am · 1171
 Ne'am · 356, 813, 896
 ne'āyim kıl(mak) · 519
 Ne'uz-bi'llāh · 1141
 ne'üz-bi'llāh · 1122
 nebāt · 572, 745
 nebātāt · 1444
 nebī · 868, 1154, 1161, 1166, 1180, 1300, 1318
 Nebī · 436, 454, 490, 693, 805, 814, 1015, 1020,
 1048, 1051, 1496
 Nebīler fahri Ahmed · 675
 Nebīler hulqı · 1185
 Nebīler serveri · 422, 980
 Nebīya'llāh · 1235
 necāt · 354, 1167
 Necāt · 1168, 1316
 Necāt bul(mak) · 1167
 nedāmet · 580
 Nedāmet · 797
 Nedāmet yaşı gözden akmaz
 (Kelām-ı Kibar) · 1118
 neden neden · 1047
 nef^c · 542, 1234, 1371
 nef'an · 1326
 refer · 1040, 1114
 nefes · 337, 358, 475, 554, 573, 575, 717, 811, 874,
 900, 974, 995, 1070, 1259, 1290, 1384, 1390,
 1391
 Nefes · 732
 nefes ur(mak) · 747, 821
 Nefes virüben · 1422
 nefha · 626
 nefha-i şūr · 631
 Nefret · 558
 nefrin · 558, 1036
 nefrin it(mek) · 561
 nefrin sög(mek) · 841
 nefis · 326, 352, 371, 384, 391, 393, 399, 423, 460,
 466, 477, 510, 530, 531, 556, 563, 565, 572, 576,
 580, 591, 593, 615, 635, 659, 662, 687, 688, 690,
 711, 751, 797, 864, 871, 919, 934, 938, 953, 954,
 1010, 1120, 1121, 1138, 1196, 1209, 1212, 1227,
 1396, 1442, 1477, 1507
 Nefs · 373, 570, 572, 581, 1040
 neft · 1416
 nefis arzuları · 836
 nefis arzusu · 1195
 Nefs atınuñ ura ağzına
 (Kelām-ı Kibar) · 572
 nefis eli · 326
 Nefs eli · 581
 nefis elinde kal(mak) · 1040
 nefse uy(mak) · 368, 899, 1491
 (D.) · 1231
 Nefse uy(mak)
 (D.) · 1291
 nefsi arı · 413
 Nefsi arı · 978, 1103
 nefsi arzusun · 657
 nefis-i behīm · 1056
 nefis-i emmāre · 842
 nefis-i ma'yüb · 460
 nefis-i muṭma'inne · 505, 811
 nefis-i şüm · 373, 604, 719, 953
 nefesine ṭap(mak) · 1358
 nefesine urdı teber
 (D.) · 572
 Nefesine uy(mak)
 (D.) · 572
 nefsiñ arzusu · 860
 Nefsiñ ıslāh eyle(mek) · 529
 nefy · 1131, 1219
 nehār · 1052
 nehr · 1272
 nehy · 1126, 1132, 1232
 nehy it(mek) · 797
 nekbet · 1328
 Nekes · 1153
 nem · 460, 549
 nem-nāk · 351
 Nemrūd · 462, 463, 704
 Nemrūd-ı ḥar · 463
 nergis gözler · 994
 Neşāyih · 441, 1189
 neseb · 467
 nesh · 838, 839, 842
 Nesīm · 892
 nesl · 325
 nesl-i Ahmed · 429

nesl-i Halil · 734
nesl-i İsmâ'il · 710
 nesne · 334, 350, 352, 362, 364, 375, 402, 405,
 407, 425, 426, 437, 439, 446, 457, 461, 468, 488,
 501, 513, 516, 517, 520, 525, 530, 546, 562, 624,
 639, 677, 678, 723, 726, 739, 809, 816, 835, 836,
 885, 903, 916, 920, 937, 938, 939, 1015, 1026,
 1036, 1050, 1106, 1124, 1141, 1150, 1159, 1180,
 1185, 1224, 1229, 1254, 1258, 1262, 1268, 1270,
 1278, 1280, 1281, 1286, 1306, 1307, 1310, 1363,
 1366, 1382, 1392, 1436, 1448, 1457, 1459
 Nesne · 334, 335, 583, 596, 1038
 nesrîn · 974
 neşir · 829
 neşr · 1318
 nev^c · 335, 455, 725, 864, 928, 1337
 nev^c-i vâhid · 1337
 nevâ · 367, 524, 1133
 nevâfil · 1495
 nevâhat · 1082
 nevâl · 1357
 nevâle · 786, 1283
 nevâs · 532
 nevbet · 1241
 nevbet-i hâş · 1304
 nev-cüvân · 1462
 nevha · 762
 nevm · 599, 1181
 Neyi sevse gönül dil anı söyler
 (Kelâm-ı Kibar) · 424
 nez^c · 810
 Nez'a · 1084
 nezdîk · 717
 nezîr · 550
 Nezir · 328
 nişf · 595
 Nişf · 1047
 ni'me dâd · 409
 ni'met · 345, 361, 373, 408, 411, 431, 438, 439,
 441, 448, 491, 502, 520, 544, 579, 585, 614, 616,
 623, 637, 672, 687, 712, 716, 718, 723, 726, 730,
 784, 815, 821, 833, 849, 859, 878, 920, 971, 981,
 991, 1012, 1034, 1058, 1114, 1144, 1146, 1164,
 1168, 1171, 1189, 1192, 1201, 1280, 1308, 1313,
 1314, 1318, 1324, 1328, 1339, 1343, 1398, 1406,
 1449, 1453, 1477, 1483, 1498
 Ni'met · 1040
 ni'met-i hâş · 1147
 nice · 338, 368, 393, 401, 406, 419, 426, 506, 542,
 567, 587, 608, 628, 705, 742, 760, 763, 775, 825,
 868, 881, 894, 941, 960, 964, 966, 974, 998, 999,
 1039, 1061, 1129, 1147, 1149, 1163, 1173, 1184,
 1194, 1211, 1215, 1217, 1403, 1449, 1468, 1470,
 1471, 1473, 1494
 Nice · 341, 348, 350, 378, 386, 452, 496, 685, 757,
 905, 1085, 1102, 1149, 1231, 1375, 1441, 1460,
 1501
 niçe niçe · 542
 nidâ · 600, 601, 623, 674, 694, 696, 697, 701, 703,
 704, 705, 730, 757, 870, 935, 970, 978, 979, 980,
 987, 999, 1004, 1010, 1034, 1077, 1097, 1112
 Nidâ · 409, 417, 591, 634, 662, 664, 667, 694, 695,
 701, 703, 705, 730, 770, 903, 1014, 1016, 1225,
 1227, 1266, 1267
 nidâ it(mek) · 503, 897, 935
 nifâk · 873, 1051, 1140, 1452
 Nifâk · 1119
 Nigâh · 368, 1344
 nigâr · 358, 974, 978, 982, 984, 992, 994, 1005,
 1075, 1080, 1104, 1105, 1107, 1112
 nihâd · 552, 1332, 1431
 nihân · 344, 408, 414, 539, 549, 618, 700, 910,
 920, 934, 972, 1029, 1062, 1067, 1102, 1270,
 1272, 1303, 1354, 1355, 1356, 1359, 1374, 1432
 nihâyât · 503, 1024
 nihâyet · 389, 421, 456, 471, 551, 567, 611, 868,
 893, 906, 927, 931, 934, 973, 1164, 1275, 1314,
 1333, 1342, 1379, 1402, 1427, 1435, 1502
 Nihâyet · 439, 930, 1204, 1207
 nihâyet bul(mak) · 1441
 Nihâyet bul(mak) · 1499
 nihâyet eyle(mek) · 434
 nihâyet kıl(mak) · 832
 nîk · 1237
 niķâb · 339, 554, 567, 568, 913, 951, 1025, 1067,
 1071, 1095, 1356, 1380
 Niķâb · 333, 349, 399, 431, 489, 521, 568, 606,
 658, 708, 738, 793, 804, 858, 901, 935, 961, 975,
 987, 998, 1024, 1074, 1104, 1178, 1213, 1259,
 1383, 1437, 1491
 Nikâh · 357, 1252
 nîkbaht · 1441
 nîk-i nâm · 1009, 1098
 Nil · 1372
 nîrân · 687
 nireden gelüb kânde gidensin · 970
 nisâ · 876
 Nisâ · 423
 nişâb · 775, 1260
 nişâr · 401, 1361
 Nişâr it(mek) · 465
 nisbet · 569
 nişân · 330, 334, 341, 354, 385, 461, 550, 551,
 555, 585, 641, 665, 818, 836, 1016, 1026, 1101,
 1307, 1310, 1314, 1353, 1355, 1360, 1361, 1362,
 1424, 1499
 Nişân · 632, 928, 1474
 nişân al(mak) · 594

nişânsuz · 385, 565
 nişe · 553, 607, 1031, 1291, 1312
 nite · 351, 361, 363, 400, 460, 461, 541, 552, 585,
 594, 620, 649, 745, 819, 820, 834, 871, 898, 938,
 1080, 1160, 1306, 1397, 1463, 1469
 Nite · 551, 619, 764, 827, 833, 864, 909, 1119,
 1192, 1226, 1453
 nitekim · 466, 521, 617, 764
 Nitekim · 327, 374, 458, 482, 507, 510, 521, 522,
 525, 528, 531, 576, 580, 589, 595, 601, 644, 660,
 662, 663, 671, 693, 716, 719, 723, 787, 797, 838,
 919, 929, 931, 941, 944, 953, 1116, 1131, 1134,
 1138, 1197, 1207, 1208, 1213, 1230, 1246, 1270,
 1271, 1274, 1276, 1277, 1281, 1285, 1296, 1310,
 1313, 1327, 1332, 1339, 1348, 1351, 1378, 1384,
 1394, 1407, 1414, 1426, 1439, 1440, 1442, 1448,
 1449, 1452, 1484, 1487
 niyâbet · 1064, 1065
 niyâz · 341, 356, 470, 544, 671, 770, 828, 830,
 886, 926, 1027, 1029, 1099, 1105, 1226, 1289
 Niyâz · 359
 niyâz eyle(mek) · 591
 Niyâz it(mek) · 408
 niyet · 1166
 niyyet · 482, 690, 1126, 1127, 1141, 1401, 1452,
 1460, 1481
 nizâ · 593, 667, 1285, 1378, 1465
 nizâm · 330
 Nizâm · 967
 nohud · 1275
 Nohud · 1347
 noқта · 343, 414, 937
 noқта-i insân · 960
 noқта-i per-kâr · 334
 noқsân · 688, 718, 764, 813, 860, 867, 899, 1224
 Nuh · 610, 611, 1208, 1233, 1234, 1235, 1237
 Nuh peygamber · 1234
 Nuhûnî gemisi · 613
 nuқre · 1151
 nûn · 742, 1295, 1297
 Nûn · 1426
 nûr · 330, 333, 340, 342, 345, 380, 385, 386, 394,
 411, 412, 414, 418, 419, 421, 432, 444, 445, 447,
 537, 543, 549, 586, 587, 589, 596, 608, 609, 629,
 633, 641, 642, 651, 675, 697, 709, 714, 716, 718,
 721, 736, 738, 741, 803, 805, 806, 827, 829, 835,
 851, 879, 882, 889, 895, 910, 912, 918, 920, 923,
 929, 930, 941, 945, 946, 954, 957, 959, 960, 962,
 964, 966, 967, 970, 971, 974, 975, 976, 977, 979,
 981, 982, 983, 987, 989, 996, 997, 1005, 1013,
 1014, 1019, 1021, 1044, 1081, 1086, 1167, 1176,
 1182, 1202, 1206, 1208, 1214, 1215, 1218, 1232,
 1240, 1241, 1242, 1297, 1300, 1303, 1307, 1316,
 1318, 1319, 1321, 1331, 1344, 1350, 1357, 1361,
 1373, 1380, 1404, 1406, 1428, 1492, 1493, 1495
 Nûr · 641, 851, 961, 964, 988, 1050, 1086, 1243,
 1370
 nûr ‘alâ’n-nûr · 513, 1336
 Nûr ağacı · 961
 nûr ıssı · 577
 nûr saç(mak) · 1092
 nûr sözi · 882
 Nûra ğarқ ol(mak) · 987, 1089, 1094
 nûrânî · 718, 743
 nûrdan kadeh · 673, 985
 nûrdan kemer · 983, 1000
 nûrdan tabak · 880
 nûrdan tac · 1148
 nûreyn · 430
 nûr-ı ‘arş · 721
 nûr-ı ‘azîm · 982
 nûr-ı Ahmed · 806, 960, 1303, 1381
 nûr-ı berrâk · 479, 640, 879
 nûr-ı cân · 977
 nûr-ı Celâl · 338
 nûr-ı cemâd · 992
 nûr-ı cemâl · 952
 nûr-ı dücâ · 980
 nûr-ı dünyâ · 683
 nûr-ı eclâ · 1232
 nûr-ı envâr · 811, 1216
 nûr-ı fi’l-hâk · 1122
 nûr-ı Hâk · 917
 nûr-ı hâzret · 367, 384, 970, 1492
 nûr-ı hüsni · 345
 nûr-ı Hâdî · 1405
 nûr-ı iclâl · 1148
 nûr-ı İlah · 1086
 nûr-ı İlahî · 931
 nûr-ı İmân · 1142, 1201, 1239, 1407, 1453
 nûr-ı izhar · 345
 Nûr-ı kevneyn · 365, 367, 943
 nûr-ı kudret · 343, 385, 918
 nûr-ı Muhammed · 960
 nûr-ı Muştâfâ · 977
 nûr-ı münevver · 347
 nûr-ı nâr · 773
 nûr-ı Oşmân · 967
 nûr-ı Peyğamber · 628, 1171
 nûr-ı Rabbânî · 342
 nûr-ı Raḥmân · 1279
 nûr-ı raḥmet · 987
 nûr-ı semâ · 404
 nûr-ı Şiddîk · 966, 967
 nûr-ı tecellâ · 326
 nûr-ı tevḥîd · 689
 nûr-ı ümmet · 413, 1240

nūr-ı vahdet · 964
nūr-ı zāt · 335, 974, 1092
nūr-i ‘ālem · 445
nūr-i cemāl · 977
nūr-i Hazret · 540
nūr-i pāk · 337
Nūriyā’il · 1357
nūrlan(mak) · 1019
nūrlar saç(mak) · 1036
Nūrları gitmiş kararmuş · 601
nuru’n-‘alā’n-nūr · 834
nutk · 421, 788
nutka gel(mek) · 1387, 1471
nuşret · 695, 710, 982
Nuşret yili · 1325, 1327
nüş · 394, 434, 571, 752
nüş it(mek) · 497
nübüvvet · 478, 588, 958, 1365, 1387
Nübüvvet · 589, 944, 957, 959, 1375
Nübüvvet kuvveti · 1369
nümüd · 1187
nümüs · 526, 858, 1481
nüzül · 453, 1245, 1251

O

ocağ · 407, 1352
ocağ · 1038
od · 371, 373, 383, 387, 396, 400, 410, 423, 428,
458, 462, 467, 468, 503, 539, 540, 584, 594, 626,
633, 634, 647, 648, 662, 663, 664, 666, 667, 668,
673, 674, 678, 680, 681, 682, 698, 699, 703, 706,
731, 748, 750, 751, 752, 755, 759, 763, 768, 770,
771, 772, 774, 775, 778, 779, 782, 802, 808, 809,
812, 814, 817, 819, 821, 866, 892, 912, 927,
1003, 1010, 1038, 1054, 1064, 1081, 1083, 1138,
1153, 1219, 1220, 1227, 1231, 1255, 1256, 1277,
1280, 1281, 1284, 1286, 1287, 1292, 1315, 1322,
1323, 1326, 1354, 1358, 1368, 1399, 1438, 1454,
1471, 1472, 1475, 1476, 1483
Od · 494, 973, 1257, 1283
oda at(mak) · 1470
oda gir(mek) · 761
oda şal(mak) · 1476
oda tap(mak) · 1227
oddan çıkar(mak) · 761
oddan hendek · 1470
odlar içinde kalırsar · 1464
odlara gir(mek) · 705
odlara şal(mak)
(D.) · 427
odsuz · 648, 1495
Odun · 461

oğlan · 483, 490, 531, 532, 556, 578, 639, 717,
758, 841, 850, 890, 891, 1076, 1269, 1285, 1323,
1400, 1458, 1459, 1460, 1461, 1462, 1463, 1464,
1465, 1466, 1467, 1468, 1469, 1471, 1472, 1473,
1474
oğlancık · 760, 891, 1250
oğlancuğ · 1471
Oğşayu oğşayu · 1112
oğul · 633, 893, 992, 1183
Oğul · 378, 720, 726, 760, 847, 1337
oğşa(mak) · 984, 1082
oğ · 717, 798, 1156, 1469
Oğ atmak · 798
oğla ur(mak) · 1155
oğu(mak) · 405, 413, 426, 440, 441, 446, 447, 448,
449, 450, 451, 452, 455, 456, 472, 480, 517, 542,
655, 659, 677, 689, 690, 826, 897, 898, 922, 958,
1000, 1011, 1076, 1240, 1316, 1317, 1319, 1357,
1385, 1390, 1502
Oğu(mak) · 437, 447, 450, 561, 616, 640, 653,
676, 712, 797, 825, 827, 858, 1020, 1101, 1120,
1167, 1236, 1318, 1390, 1449, 1451
oğuğul · 1240
oğumak · 413, 450, 1111, 1124, 1138
Oğumak · 413, 1043, 1451, 1481
oğun(mak) · 386, 420, 451, 456, 537, 658, 678,
872, 913, 1497
Oğun(mak) · 348, 659, 692, 870, 898, 1329
oğunmak · 1008
oğur-van · 406
oğutmak · 1167
oğuyırsar · 645
ol dem · 418, 432, 442, 469, 472, 492, 516, 540,
545, 601, 602, 631, 634, 641, 642, 649, 677, 678,
694, 697, 698, 700, 702, 704, 723, 725, 730, 732,
760, 762, 764, 768, 773, 774, 795, 806, 810, 811,
812, 814, 818, 819, 820, 825, 827, 840, 843, 846,
873, 877, 879, 881, 891, 895, 896, 898, 902, 909,
924, 949, 955, 961, 962, 978, 980, 989, 997,
1000, 1003, 1006, 1009, 1011, 1022, 1050, 1060,
1062, 1063, 1064, 1065, 1084, 1086, 1087, 1092,
1096, 1108, 1159, 1163, 1176, 1207, 1209, 1211,
1219, 1228, 1235, 1249, 1268, 1310, 1468, 1491,
1493, 1494
Ol dem · 975, 990
ol dem hemān · 582, 623, 651, 1000, 1008
ol işden elüñ kes(mek)
(D.) · 866
ol yolda ölüp gitmek · 1188
Olara atma taş dosta dokunur
(Kelām-ı Kibar) · 913, 1488
olğül · 367, 381, 410, 1212, 1222, 1254, 1273, 1435
olırsar · 327, 1133, 1392, 1393, 1404, 1418, 1420,
1434

olısar hayra vesîle
(D.) · 1288
olmak · 452
olmağdurur ol Hâkka ‘âsî · 1120
olmağlık · 391, 1291, 1384
oluban · 375, 384, 390, 393, 1090, 1344
olub-van · 332
Olur ‘âlim dilinde kalbi câhil
(Kelâm-ı Kibar) · 1132
Olurdı dünyâ başına dâr
(D.) · 394
Olurlar nûra ğarğ · 672
om(u)z · 757
on on · 449
oñar(mak) · 532, 1468
oñâr(mak) · 789
oñat · 355, 533, 534, 537, 908, 1262, 1493
Oñat · 512, 595, 895, 948, 964, 1176, 1190, 1348
oñatça · 445
onluğ yolu · 952
orta · 848, 940
orta yir · 1346
ortak · 1274
oruc · 525
oruc ayı · 1420
Oruc ayı · 1168
oruc dut(mak) · 1262
oruc tut(mak) · 759
Oruc tut(mak) · 684, 1156
oruç · 1227, 1480
Oruç · 512, 1226
Oruç ayı · 390
oruç dutmak · 1261
otaş · 1215
Otaş · 1215
Oşmân · 347, 387, 391, 392, 404, 411, 577, 696,
966, 1052, 1095, 1158, 1242, 1394, 1501
Oşmân-ı Zî'n-nüreyn · 386
oşur(mak) · 1425
ot · 639, 718, 747, 749, 911, 1001, 1002, 1135,
1136, 1137
Otla(mak) · 1001
otur(mak) · 356, 363, 471, 541, 577, 578, 597,
625, 716, 718, 724, 739, 770, 847, 864, 876, 914,
1015, 1016, 1033, 1039, 1044, 1046, 1060, 1061,
1062, 1068, 1095, 1096, 1108, 1263, 1266, 1319,
1391
Otur(mak) · 390, 404, 407, 413, 421, 470, 484,
485, 716, 721, 722, 734, 736, 741, 817, 876,
1014, 1171, 1214, 1314, 1356, 1387, 1458, 1496
oturğil · 1014, 1016
Oturğil · 1192
oturmak · 1185
Oturmak · 1192, 1307, 1480

Oturub durmak · 1201
oyna(mak) · 678, 695, 797, 798, 809, 1177, 1426
oynamak · 697, 798
oyun · 797, 798

Ö

öc al(mak) · 1476
Öde(mek) · 450
ög(mek) · 825, 983
ögren(mek) · 1458, 1480, 1481, 1495
öğret(mek) · 540, 544, 861, 923, 1464
öğüd · 699, 1190
öğüt · 612, 869, 1121
Öğüt · 475
Öğüt diñle(mek) · 1264
öğütlen(mek) · 1121
Öküş · 1461
öküz · 1376, 1421, 1424, 1427
Öküz · 1398, 1422, 1423, 1427, 1429, 1430
Öküz Qarar Dutması · 1429
öküz şüretlü · 1397
Öküz şüretlü · 1398, 1399, 1404
öl(mek) · 493, 677, 697, 812, 848, 1078, 1094,
1101, 1161, 1164, 1200, 1202, 1388, 1457
Öl(mek) · 506, 568, 759, 1095, 1468
öldür(mek) · 378, 498, 541, 749, 841, 868, 1154,
1161, 1468
öldürmek · 1254
öldürmişçe · 1196
ölgil · 342
öliser · 858
ölmek · 548, 730, 1079, 1101, 1102, 1159, 1251
ölmüş yılan · 1161
ölü · 492, 519, 538
Ölü · 494
ölüben · 537
ölüm · 380, 546, 628, 731, 845, 1059, 1101
Ölüm · 731, 732, 762, 845, 846, 937, 1164, 1439
Ölüm mü'minlerüñ bil tuhfesidür
(Kelâm-ı Kibar) · 538
ölüm oğı gerişür
(Kelâm-ı Kibar) · 1373
Ölüm vaqti · 449, 617
ölüm var bize bir ğün · 637
Ölüncek · 1188
ölüyi diri kıl(mak) · 495
Ömer · 347, 369, 376, 378, 381, 382, 385, 386, 572,
695, 966, 967, 1052, 1095, 1096, 1101, 1158,
1242, 1394, 1500
ömr · 390, 403, 511, 531, 586, 731, 746, 849, 855,
885, 893, 950, 1039, 1079, 1103, 1144, 1163,
1164, 1284, 1285, 1289, 1344, 1451, 1477, 1504

Ömr · 336, 1079
ömr eli · 765, 893
ömr elinüñ lāle-zārı
(Kelâm-ı Kibar) · 847
ömr-i gül · 731
ömr-i nāzenīn · 765
ömrin uzun eyle(mek) · 1162
ömrün güli · 1039
ömür · 560, 1263
Ömür · 1090
ön · 1017, 1018
Ön · 725
ön · 393, 410, 447, 468, 485, 555, 558, 617, 654,
673, 682, 731, 775, 777, 933, 976, 1072, 1193,
1307, 1346, 1373, 1379, 1417, 1420, 1479, 1495,
1496
öñden kaçan · 1156
Öñi 'izzet şöñi zillet
(Kelâm-ı Kibar) · 1191
öñi başı · 1433
Öñüne düş(mek) · 1007
öp(mek) · 989, 1079
Öp(mek) · 990
Öpdi başdı bağına · 992
Öpdi çoçdı · 1105
Öpüb kuçmak · 836
örsele(mek) · 812
ört(mek) · 467, 468, 469, 549, 651, 811, 818, 923,
1440
örtmeñüz haqqı
(D.) · 689
örtül(mek) · 1050, 1051, 1291, 1324
örtülü · 1371
örümcek · 839, 841
öt(mek) · 332, 461, 542, 719
Öt(mek) · 721, 731
öte · 1021
öteler · 862
Övmek · 562
övmemek · 562
öyle namāzı · 1045
Öyle namāzı · 1044
Öyle vaqti · 1111
öz · 481, 535, 539, 567, 573, 577, 597, 648, 663,
679, 691, 739, 754, 792, 836, 860, 896, 920, 923,
956, 1001, 1007, 1069, 1093, 1114, 1121, 1125,
1133, 1139, 1143, 1158, 1196, 1206, 1224, 1256,
1320, 1471
Öz · 349, 357, 389, 665, 669, 675, 680, 688, 690,
856, 866, 1021, 1187, 1442, 1464
özdek · 721, 961
özge · 1026, 1027, 1064, 1144, 1203
özi göyne(mek) · 906

özr · 365, 376, 509, 676, 778, 843, 1147, 1148,
1237, 1290, 1291, 1293
özr eyle(mek) · 577
özr ü bahāne · 729, 1289
özri Haqqā söyle(mek) · 1289
özrin dile(mek) · 368
Özün dünyāya virme
(Kelâm-ı Kibar) · 1183
Özün düş(mek) · 1250
özün şeyfāna virme
(Kelâm-ı Kibar) · 851
Özüñe 'ādet eyle hulq-ı aḥsen
(Kelâm-ı Kibar) · 1490
Özüñe 'ādet eyle(mek) · 1143
Özüñi meskenet üzre kılmak · 909
Özüñüz vir(mek) · 505
özürsüz · 867
Özürsüz · 866

P

pādişāh · 381, 653, 845, 1456
Pādişāh · 334, 336, 400, 446, 451, 469, 487, 518,
551, 579, 623, 635, 709, 807, 814, 831, 927, 931,
1004, 1014, 1020, 1028, 1048, 1175, 1205, 1221,
1232, 1276, 1301, 1313, 1463
pādişāhlıg · 1448
pāk · 463, 573, 701, 817, 1055, 1097, 1180, 1208,
1327, 1358, 1416
Pāk · 555, 571
pāk u 'ārı · 1455
pāk-i cān · 338, 980
pāk-i dil · 597
pāk-i gevher · 350
pāk-i münevver · 790, 805
pāk-i şāfī · 1199
pāk-i zāt · 533, 551, 552, 606, 937, 1062
pāre · 360, 483, 491, 584, 605, 725, 894, 903,
1325, 1345, 1412, 1438, 1464
pāre pāre · 773, 1119, 1313
Pāre pāre · 1089
pārelen(mek) · 1119
parmağ · 1037
pās · 399, 1022, 1116, 1120, 1142, 1217, 1299,
1310, 1321, 1326, 1444
pay · 1351
pāy · 585, 773, 777, 970, 1305
pāyān · 1175
pāy-i tā ser · 743
pāyimāl · 1065, 1396
Pāyimāl eyle(mek) · 424
peder · 567
pelās · 637

pelîd · 818, 1464, 1465, 1466
 penâh · 336, 1221, 1274, 1366, 1424
 pend ü vâ'iz · 831
 per · 375
 Perâkende · 477
 perçîn · 1013
 perde · 326, 425, 511, 523, 535, 550, 554, 568,
 587, 684, 808, 905, 913, 924, 925, 948, 949, 952,
 958, 1020, 1115, 1319, 1351, 1375, 1377, 1379,
 1380, 1381
 Perde urunmuş yüzüne · 1112
 perhîz · 474, 690, 740, 767, 803, 821, 951, 1179,
 1219
 perî · 508, 979, 1091, 1328, 1415
 Perî · 578
 perr · 1010
 perr ü bâl · 338, 384, 604
 perrân · 375, 629
 Perri · 1009
 perrîn · 572
 Perşenbe · 1407
 pertev · 565
 pertev-i envâr-ı 'ışk · 711
 pertev-i Hâk · 738
 pertev-i nûr · 986
 pervâne · 414, 793, 942, 972, 1010
 pervâz · 697, 725, 1005, 1366
 pervâz it(mek) · 724
 Perverdigâr · 994, 1058, 1080, 1109
 pes · 353, 354, 355, 356, 359, 361, 362, 363, 370,
 371, 374, 375, 378, 380, 382, 383, 384, 385, 394,
 395, 400, 402, 406, 410, 413, 414, 416, 419, 423,
 428, 432, 433, 436, 442, 451, 452, 458, 459, 461,
 463, 465, 468, 470, 473, 478, 479, 485, 495, 498,
 507, 511, 516, 518, 527, 538, 540, 541, 544, 546,
 547, 548, 549, 554, 561, 568, 581, 585, 586, 588,
 599, 603, 605, 608, 610, 613, 615, 618, 619, 622,
 623, 626, 629, 631, 633, 634, 637, 638, 640, 645,
 649, 652, 657, 663, 665, 670, 674, 675, 676, 680,
 682, 685, 691, 694, 696, 698, 700, 703, 704, 710,
 712, 718, 720, 725, 730, 735, 742, 745, 754, 756,
 760, 764, 768, 771, 772, 773, 779, 780, 789, 792,
 801, 806, 808, 810, 812, 816, 817, 818, 824, 825,
 827, 828, 838, 843, 848, 850, 859, 860, 863, 866,
 867, 873, 879, 887, 891, 896, 900, 904, 909, 911,
 923, 925, 932, 941, 943, 951, 954, 957, 962, 965,
 968, 980, 987, 992, 997, 1004, 1005, 1008, 1015,
 1019, 1022, 1026, 1048, 1049, 1050, 1053, 1057,
 1084, 1098, 1108, 1109, 1112, 1116, 1124, 1128,
 1132, 1134, 1141, 1143, 1154, 1159, 1160, 1163,
 1166, 1169, 1172, 1175, 1181, 1183, 1189, 1197,
 1198, 1199, 1200, 1201, 1202, 1203, 1205, 1206,
 1208, 1210, 1212, 1214, 1217, 1222, 1224, 1225,
 1227, 1230, 1231, 1232, 1237, 1238, 1239, 1240,
 1246, 1247, 1250, 1253, 1254, 1258, 1261, 1262,
 1263, 1265, 1266, 1267, 1273, 1274, 1282, 1285,
 1286, 1287, 1295, 1299, 1300, 1302, 1303, 1304,
 1306, 1310, 1311, 1312, 1317, 1318, 1319, 1325,
 1326, 1328, 1329, 1331, 1337, 1340, 1343, 1347,
 1349, 1353, 1355, 1356, 1363, 1366, 1367, 1368,
 1373, 1374, 1375, 1378, 1381, 1384, 1387, 1388,
 1401, 1402, 1403, 1405, 1406, 1407, 1408, 1410,
 1411, 1419, 1421, 1428, 1429, 1431, 1434, 1438,
 1439, 1440, 1441, 1443, 1450, 1453, 1454, 1455,
 1457, 1458, 1461, 1462, 1463, 1472, 1473, 1478,
 1481, 1485, 1488, 1492, 1494, 1495, 1501, 1502
 Pes · 338, 349, 351, 359, 372, 376, 465, 481, 538,
 752, 1119, 1185, 1188, 1197, 1205, 1211, 1219,
 1221, 1224, 1248, 1266, 1284, 1291, 1293, 1296,
 1301, 1307, 1311, 1316, 1320, 1323, 1329, 1344,
 1359, 1362, 1366, 1380, 1381, 1387, 1395, 1402,
 1406, 1421, 1433, 1434, 1445, 1458, 1459, 1463,
 1465, 1466, 1469
 pest · 557
 peşgir · 1037
 peşimân · 527, 1118, 1138
 peyâm · 1305
 peygamber · 705
 Peygamber · 853, 861, 991
 peygamber · 645, 751, 869, 976, 1452, 1496
 Peygamber · 370, 374, 443, 448, 449, 453, 468,
 469, 471, 510, 522, 528, 548, 549, 590, 591, 597,
 616, 628, 649, 660, 677, 693, 734, 755, 809, 865,
 871, 884, 887, 911, 977, 993, 1065, 1086, 1100,
 1121, 1159, 1160, 1161, 1172, 1173, 1193, 1214,
 1247, 1248, 1249, 1364, 1452, 1453, 1456, 1473,
 1484
 Peygamber dili · 1428
 Peygamber katı · 1245
 peygamber kıızı · 802
 Peygamber sözü · 679
 peygamberlik · 1388
 peyk-i Hânnân · 806
 peyk-i hâzret · 617
 peyk-i Sultân-ı Celîl · 1058
 pezer · 1093
 pîl · 1417
 pinhân · 336, 368, 375, 875, 896, 925, 937, 958,
 959, 1266, 1457
 pîr · 479, 480, 577, 631, 632, 772, 849, 850, 860,
 1144, 1195, 1377
 Pîr · 478, 479, 574
 pîr ü cüvân · 1359
 Pîrel(mek) · 851
 pîr-i mübârek · 478
 Piriç · 1435
 pîrlük · 850, 851, 860
 piser · 1043

piş(mek) · 407, 410, 731, 1038
pîşe · 1223
pişmân · 1158
pişmek · 731
pişür(mek) · 1036
post · 364, 698, 1155
pul · 1423
put · 470, 481, 494, 495, 501, 503, 710, 777, 778,
779, 1224, 1225, 1227
put-hâne · 484, 485
pür âteş · 782
pür nūr · 340
pür tâb · 344
püser · 340
püşt ü penâh · 843

R

Ra'ûf · 1370
râ' · 1303, 1304
ra'd · 812
Ra'd · 1353
ra'iyet · 378
râ'iyyât · 329
Râ'yyet · 1200
Rab · 329, 358, 367, 374, 382, 385, 445, 452, 455,
458, 506, 515, 517, 632, 653, 675, 718, 726, 761,
769, 773, 787, 814, 815, 819, 820, 848, 849, 870,
888, 898, 905, 906, 1019, 1028, 1029, 1069,
1169, 1182, 1222, 1228, 1229, 1233, 1235, 1364,
1424, 1425, 1438, 1504
Rabb ü Celîl · 999, 1002, 1080, 1085
Rabb ü Ğaffâr · 768
Rabb ü Ma'bûd · 772, 773
Rabb ü Mevlâ · 498, 589, 714, 774, 962, 1187,
1193, 1228, 1265, 1494
Rabb ü Raḥmân · 1370
Rabb ü Te'âlâ · 639, 725, 793, 970, 1409
Rabbânî · 1124
Rabb-i kevneyn · 1272
Rabbü'l-âlemîn · 605
Rabbü'l-âlemîn · 999, 1034
Rabbü'l-âlemîn · 1083
Rabbü'l-arz ve'l-'arş · 962
Rabbü'l-erbâb · 966
Rabbü'l-Ḥarem · 337
Rabbü'l-Ḥabîr · 328
râbi' · 610, 664
Rabî'u'l-evvel · 981
Rafâzî · 1305
raḥamût · 1448
râhat · 428, 723, 1091, 1188, 1313, 1413, 1483
râhatlık · 836

rağbet · 1135
Raḥîk · 1410
Raḥîm · 456, 718, 728, 793, 892, 976, 1360, 1370,
1439, 1502
raḥm · 489, 674, 718, 1260, 1368
raḥm eyle(mek) · 329, 811
raḥm it(mek) · 617, 1231
Raḥmân · 418, 447, 449, 474, 533, 638, 657, 662,
687, 690, 718, 793, 889, 891, 923, 927, 928, 929,
930, 944, 959, 1142, 1163, 1199, 1312, 1365,
1432, 1450
raḥman ve fazlâ · 326
Raḥmânî · 876
raḥmet · 327, 373, 408, 443, 444, 452, 453, 456,
474, 497, 524, 540, 584, 604, 616, 675, 690, 756,
810, 827, 832, 843, 857, 862, 891, 898, 909, 944,
958, 962, 972, 993, 1012, 1020, 1043, 1049,
1051, 1055, 1062, 1084, 1085, 1109, 1142, 1143,
1156, 1169, 1210, 1212, 1217, 1222, 1283, 1319,
1369, 1370, 1400, 1404, 1413, 1448, 1449, 1464,
1486, 1492, 1502, 1504
Raḥmet · 335, 336, 1027, 1087, 1100
raḥmet bul(mak) · 617, 1472
raḥmet hicâbı · 958, 959
raḥmet gülleri · 900
raḥmet ıssı · 761
raḥmet it(mek) · 336
raḥmet kapusu · 729, 871, 1361
raḥmet kıl(mak) · 449, 1187, 1212
raḥmet melekleri · 889
raḥmet saç(mak) · 357
raḥmet yağ(mak) · 975
raḥmet yağmurı · 1479
raḥmeten li'l-âlemîn · 989, 1054
Raḥmet-i halk · 979
raḥmet-i hâş · 1492
raḥmet-i Raḥmân · 860, 895
raḥmet-i rif'at · 1099
râh · 343, 345, 545, 586, 614, 683, 761, 784, 810,
873, 874, 912, 1012, 1017, 1039, 1050, 1174,
1177, 1247, 1363, 1402
râh-ı 'ışk · 338, 1009
râh-ı ḥazret · 389
râh-ı Raḥmân · 612
râh-ı vaşl · 998
râh-ı vuşlat · 434
raḥam · 1302
Raḥîb · 1332
râkib · 613, 1263
raḥîk · 1071
raḥk-ı menşür · 1492
raḥş · 589, 925, 988, 1176
râm · 1284, 1310
râm ol(mak) · 699

Ramazān · 1168, 1226
 raṭḥbin · 829
 rast · 1229
 rāst · 734
 rātīb · 796, 1305
 rāvī · 1494
 Rāvī · 1041, 1361, 1386
 ravz · 423
 ravza · 1100, 1105, 1220
 Ravza · 1100
 ravza'-i nūr-ı şerīf · 1221
 ravza-i faḥr-i şerīf · 640
 ravza-i Rıdvan · 447
 ravzāt · 505
 rayḥā · 815
 rāyih · 815
 rāyihā · 724, 745, 1411
 rāz · 357, 391, 427, 486, 498, 554, 611, 621, 626,
 632, 639, 661, 719, 729, 736, 752, 777, 785, 788,
 796, 824, 872, 928, 1027, 1217, 1218, 1268,
 1308, 1334, 1344, 1348, 1365, 1409, 1428, 1439,
 1443, 1463, 1466
 rāzī · 365, 367, 611, 726, 729, 785, 852, 898, 926,
 957, 1082, 1173, 1203, 1334, 1412
 Rāzī · 1033
 rāzī ol(mak) · 1082, 1149
 Rāzık · 1270
 re'fet · 574, 958
 re'āyet · 505
 Recā · 931
 Receb · 796
 recm eyle(mek) · 499
 redd · 389, 396, 556, 909, 1063, 1162
 redd eyle(mek) · 1370
 redd it(mek) · 457
 redd ol(mak) · 627, 698, 916, 1361, 1389, 1390
 redd olun(mak) · 1482
 redd ü kabul · 576
 ref · 387, 389, 554, 687, 884, 925, 1262, 1494
 Ref · 1087
 ref ol(mak) · 492, 850, 905
 refīk · 433, 1009
 Refref · 1011
 Reḡā'ib · 1226
 rehā · 1095
 Rehāvī perdesi
 Türk musikîsinin birleşik makamlarından biri ·
 872, 1241
 rehber · 439, 453, 488, 1060, 1166, 1186, 1296,
 1496
 rehn al(mak) · 352
 rehnümā · 328, 591
 Rehnümāsız yola girmeklik ḥaṭā
 (Kelâm-ı Kibar) · 565
 rek'at · 770, 886, 887, 889, 1008, 1032, 1042,
 1045, 1052, 1194, 1342
 remīm · 1253
 remz · 483, 490, 949, 1242, 1359
 remz eyle(mek) · 482, 516
 renc · 1473
 Renc · 584, 605
 rencür · 778
 reng · 330, 488, 570, 631, 941, 948, 1062, 1297,
 1338
 Reng · 563
 renk · 1363
 resm · 344, 346, 353, 357, 359, 361, 365, 366, 370,
 376, 381, 383, 385, 388, 389, 396, 398, 401, 407,
 415, 416, 422, 423, 429, 431, 434, 438, 440, 444,
 453, 455, 463, 467, 470, 474, 476, 480, 483, 494,
 498, 505, 513, 515, 517, 525, 529, 532, 535, 538,
 540, 542, 544, 545, 548, 587, 588, 590, 598, 599,
 600, 601, 615, 624, 626, 629, 630, 634, 638, 640,
 642, 650, 651, 652, 656, 659, 663, 664, 666, 674,
 679, 691, 693, 694, 695, 696, 698, 701, 702, 703,
 704, 708, 720, 725, 745, 746, 753, 756, 766, 775,
 776, 778, 784, 785, 787, 794, 795, 801, 810, 812,
 818, 819, 820, 832, 846, 849, 861, 880, 882, 883,
 888, 890, 902, 905, 916, 919, 927, 933, 941, 957,
 958, 960, 965, 974, 982, 995, 999, 1002, 1040,
 1058, 1065, 1148, 1154, 1159, 1161, 1162, 1191,
 1201, 1227, 1245, 1246, 1250, 1252, 1271, 1281,
 1298, 1305, 1308, 1314, 1332, 1338, 1343, 1363,
 1378, 1379, 1396, 1397, 1401, 1415, 1429, 1438,
 1460, 1462, 1469, 1473, 1484, 1495
 Resül · 349, 355, 359, 364, 365, 368, 371, 375,
 376, 378, 381, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 395,
 405, 406, 407, 410, 416, 417, 418, 422, 423, 425,
 427, 432, 435, 443, 446, 451, 453, 454, 458, 470,
 471, 472, 482, 491, 500, 503, 504, 505, 509, 531,
 549, 598, 626, 638, 660, 680, 686, 698, 707, 719,
 721, 722, 748, 749, 755, 775, 792, 798, 799, 807,
 809, 828, 843, 851, 856, 872, 873, 884, 913, 928,
 936, 939, 940, 943, 944, 955, 964, 967, 968, 969,
 970, 989, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998,
 1004, 1006, 1009, 1013, 1016, 1020, 1028, 1030,
 1034, 1035, 1036, 1037, 1041, 1042, 1043, 1044,
 1047, 1049, 1051, 1059, 1061, 1065, 1068, 1069,
 1070, 1074, 1075, 1078, 1080, 1082, 1083, 1084,
 1087, 1088, 1090, 1096, 1097, 1098, 1101, 1102,
 1103, 1104, 1109, 1116, 1130, 1131, 1132, 1154,
 1155, 1159, 1161, 1164, 1165, 1171, 1175, 1177,
 1183, 1184, 1187, 1191, 1193, 1194, 1195, 1201,
 1205, 1210, 1220, 1224, 1231, 1234, 1235, 1244,
 1245, 1246, 1249, 1260, 1296, 1299, 1303, 1317,
 1318, 1320, 1332, 1333, 1336, 1345, 1361, 1368,
 1369, 1384, 1385, 1392, 1421, 1423, 1433, 1442,

- 1454, 1455, 1456, 1474, 1480, 1485, 1488, 1489,
1496, 1498, 1502
Resül-i Ahmed-i muhtâr · 1341
Resül-i baħr u berr · 1095
Resül-i bâ-şafâ · 556, 1032, 1046, 1049, 1392
Resül-i faħr-i ‘âlem · 416
Resül-i kâ’inât · 563, 597, 1028, 1042
Resül-i Kibriyâ · 1319
Resül-i mu‘teber · 1041
Resülu‘llâh · 364, 366, 369, 377, 385, 391, 392,
398, 399, 401, 402, 404, 406, 437, 447, 448, 469,
507, 535, 537, 549, 592, 593, 602, 624, 626, 629,
639, 649, 688, 694, 708, 716, 718, 744, 770, 785,
791, 825, 842, 854, 859, 861, 867, 868, 869, 875,
878, 882, 884, 886, 891, 892, 899, 908, 909, 911,
928, 929, 945, 952, 957, 967, 968, 1013, 1021,
1022, 1033, 1034, 1036, 1054, 1055, 1067, 1078,
1081, 1087, 1113, 1130, 1131, 1138, 1154, 1157,
1162, 1170, 1171, 1176, 1193, 1195, 1197, 1211,
1212, 1214, 1240, 1261, 1296, 1297, 1300, 1308,
1318, 1319, 1338, 1350, 1356, 1361, 1365, 1371,
1372, 1374, 1382, 1383, 1390, 1392, 1393, 1394,
1401, 1409, 1429, 1451, 1454, 1474, 1475, 1481,
1491, 1501
Resülu‘llâh kıızı · 420
Resülu‘llâh sözi · 686, 1400
Resülu‘llâh-ı a‘lem · 406
Resülün ‘ışkı · 350, 423
Resülün ârzüsü · 367
Resülün dostı · 1341
Resülün dostları · 706
Resülün erliğı · 1249
Resülün havzı · 1433
Resülün kavli · 800, 1158
Resülün meclisi · 363
Resülün nûrı · 967, 1303
Resülün sünneti · 1142, 1197
Resülün ümmeti · 1218
Resülün vaşl-ı bağı · 701
reşk · 426
revâ · 556, 910, 1006
Revâ · 383, 480, 907, 923, 1279
Revâ gör(mek) · 1127, 1374
revân · 408, 409, 572, 793, 986, 997, 1002, 1005,
1008, 1062, 1069, 1082, 1090, 1371
Revân · 1249
Revâne · 367
revnağ · 354, 431, 479, 597, 635, 713, 714, 737,
960, 1395
reyhân · 347, 354, 718, 834, 1172, 1328
Reyyân bâbı · 805
Rezzâğ · 965, 1270, 1370
Rıdvân · 420, 553, 673, 678, 709, 710, 711, 727,
834, 871, 896, 1001, 1081, 1083, 1214, 1451
Rihlet · 1058
rızâ · 452, 464, 528, 561, 1219, 1477
Rızâ · 357, 398, 505, 726, 885, 1122, 1179, 1262,
1335
Rızâ‘ullâh · 900
Rızâ-i Hağ · 726
rızk · 541, 560, 620, 635, 690, 831, 842, 938, 1190,
1271, 1302, 1370, 1391
Rızğ · 560, 1397, 1398
rızk-ı hağ · 637
Rızğları artsun · 1397
ri‘âyet · 380
ri‘âyât · 506
ri‘âyet · 378, 748, 857, 884, 936, 944, 1015, 1042,
1107, 1153, 1158, 1205, 1303, 1486, 1493
Ri‘âyet · 1454
ri‘âyet eyle(mek) · 452
Ribâ · 1490
Ribâh · 1205
ribâ-hor · 671
ricâl · 335, 651, 765, 1395
ricâlü‘l-ğayb · 1216
rif‘at · 571, 574, 855, 859, 861, 1143, 1326, 1373
rif‘at hicâbı · 958, 959
Rif‘ati vü rahmet · 574
rîh · 1285
rîh-i şimâl
Kuzey rüzgarı, poyraz · 526
rikâb · 1007
risâl · 1396
risâlât · 446, 504
Risâlât · 435, 446, 458
risâlet · 485, 486
Risâlet · 486, 944, 1446
Risâlet da‘visi · 489
risâlet göğü · 1027
Risâlet hil‘ati · 589
rivâyet · 375, 402, 447, 548, 597, 603, 628, 677,
680, 720, 723, 734, 782, 878, 884, 892, 934, 944,
993, 1048, 1100, 1167, 1193, 1205, 1209, 1295,
1303, 1335, 1384, 1456, 1480, 1486, 1490, 1494
Rivâyet · 542, 736, 884, 885, 889, 1170, 1205,
1275, 1296, 1344, 1346
riyâ · 914, 1119, 1213
Riyâ · 764, 1213
riyâset · 515
Riyâzat · 397, 1282
rub‘-ı meskûn · 1432
rûbertü · 1238
rûh · 384, 449, 460, 551, 604, 811, 945, 1010,
1035, 1040, 1079, 1085, 1209, 1255, 1283, 1303,
1464
Rûh · 1100, 1341
Hız. Cebrâil · 1340

rūh u kalb · 581
rūh vir(mek) · 493, 957
rūhānī · 1339
rūh-ı reyhān · 1313
Rūhına biñ biñ selām olsun · 1113
rūhına rahmet · 1472
rūh-i pāk-i Muştafā · 341, 384, 403, 462, 514, 553,
594, 687, 762, 837, 894, 946, 973, 984, 994, 998,
1011, 1025, 1035, 1041, 1073, 1089, 1102, 1114,
1170, 1220, 1275, 1330, 1360, 1395, 1447, 1503
ruḥṣat · 853
rūh · 565, 945, 1340, 1493
rūh vir(mek) · 1281
ruhbānī · 1125
rūh-ı es'ad · 811
rūhun vir(mek) · 692
rūh-i pāk-i Muştafā · 421, 642, 1028, 1104
ruḥṣat · 571, 1455
Rūm · 422
rumūz · 1359
ruḥṣat u ḥuṣṣāk · 460
rūṣen · 328, 382, 480, 981
Rūṣen · 942, 974, 1092, 1242
rūṣen it(mek) · 921
rūz · 506, 619, 895
rūz-ı maḥṣer · 381, 383, 824
rūz-ı rāz · 947
rūzigār · 357, 1289
Rūzigār · 557, 606
rū'ya · 896
rū'yet · 842
rūch · 1187
rūcū' · 1396
Rūcū' · 500
rūkū' · 826, 1032, 1354
Rūkū' · 671, 826, 1367
rūkūn · 1046
rūsvāy · 527, 699, 707, 762, 802, 803, 840
rūṣvet · 842

S

sa'at · 392
ṭā'if · 915
ṭā'ife · 653, 669, 1125, 1129, 1189, 1217, 1322
sā'il · 350, 356, 363, 386, 1103, 1161
ṣā'im · 368, 378, 426, 796, 1023, 1168, 1336
ṣā'imūn · 377
ṣā'ir · 1150
sā'vecān · 1411
sa'adet · 526, 527, 712, 826, 958, 959, 1045, 1046,
1050, 1094, 1121, 1168, 1186, 1196
Sa'adet · 454, 526, 1203, 1451, 1465

Sa'adet bābı · 1204
sa'adet bul(mak) · 560
sa'adet bulısar · 1502
Sa'adet ḥulķı · 1185
sa'adet tācı · 998, 1008, 1028, 1102
Sa'adet tācı · 1186
Sa'adet yili · 1325, 1330
sa'adetlü · 1391
Sa'adetlü · 425, 1168, 1497
Sa'adetsüz · 818
ṭā'am · 379, 409, 483, 524, 637, 712, 748, 749,
802, 817, 1037, 1153, 1174, 1176, 1267, 1282,
1358, 1427, 1430
Ṭā'am · 619
sa'at · 351, 356, 367, 390, 402, 433, 490, 515, 546,
549, 578, 579, 582, 591, 615, 631, 649, 658, 673,
684, 744, 757, 773, 778, 805, 808, 819, 820, 822,
840, 841, 877, 958, 982, 987, 996, 1003, 1035,
1039, 1077, 1080, 1109, 1112, 1134, 1171, 1173,
1187, 1218, 1229, 1249, 1264, 1266, 1290, 1312,
1318, 1348, 1349, 1373, 1388, 1405, 1439, 1486,
1500
sā'at · 395, 591, 625, 685, 731, 843, 848, 877, 881,
883, 889, 963, 1012, 1207, 1293, 1309, 1348,
1365, 1429, 1432
ṭā'at · 378, 429, 525, 572, 579, 581, 592, 876,
1135, 1189, 1282, 1293
Ṭā'at · 556
Ṭā'at it(mek) · 1039
ṭā'at tozı · 572
Sa'atden sā'ate · 730
ṭā'at-i ağac · 527
ṣa'ķ · 627
ṭa'n · 688, 690, 813, 1489, 1500
ṭa'n it(mek) · 913
ṭa'n itmek · 854, 1186
Ṣa'ad tağı · 808
sa'y · 672, 700, 777, 803, 806, 874, 891, 946, 1031,
1034, 1052, 1178, 1203, 1208, 1270, 1296, 1312,
1347, 1402, 1441, 1445
Sa'y · 1035
sa'y eyle(mek) · 779, 956, 1312
sa'y it(mek) · 1288
sa'y itmek · 1178
sa'y u cidd ü cehd · 551
ṭāb · 1056
ṭab' · 1286
ṣabāḥ · 1030, 1342
Ṣabāḥ · 357, 451, 846
ṭabaķ · 709
Ṭabaķ · 880, 889
ṭaban · 1423
Ṭaban · 1423
ṭābe ṭābe · 445

sābık · 464, 739
 şābık · 694
 t̄ābık · 420, 464, 1284, 1323
 sābıka · 550
 Sābıka · 1107
 Şabī · 631
 sābi' · 444
 t̄ābi' · 474
 t̄abīb · 346, 397, 641, 710, 947, 986, 1005, 1010,
 1030, 1098, 1223, 1234, 1292, 1388
 şābireyn · 425
 şābit · 472, 541, 544, 556, 957, 1331, 1476
 Şābit · 562
 şābit-kādem · 562
 t̄abl-ı nübüvvet · 988
 şabr · 417, 484, 571, 576, 627, 765, 772, 781, 818,
 831, 911, 1061, 1066, 1087, 1149, 1151, 1173,
 1183, 1193, 1294, 1345, 1463, 1486
 Şabr · 571, 1037, 1071
 şabr eyle(mek) · 1079, 1471, 1472
 şabr eylemek · 484
 şabr it(mek) · 1193
 şabr ol(mak) · 1149
 sācid · 791, 1153, 1182
 saç · 354, 494, 631, 643, 669, 685, 735, 745, 802,
 1105, 1417
 Şaç · 430, 1247
 saç(mak) · 358, 402, 471, 525, 597, 808, 900, 971,
 1111, 1172, 1181, 1216, 1217, 1295, 1341, 1412
 Şaç(mak) · 472, 709, 715, 735, 880, 998, 1088,
 1098, 1106
 Şaçdı 'anber sözlerinden
 (Kelâm-ı Kibar) · 1053
 saçı sünbül · 986
 saçıl(mak) · 626, 709, 812, 819, 821, 974, 1166,
 1326, 1442
 saçıla şağa şola
 (D.) · 1240
 saçın(mak) · 950
 Şaçınuñ şağışı · 856
 Şaçların yu(mak) · 1106
 saçu · 715
 Şaçu · 1000
 Şaçuban · 409
 Şad · 1081
 şadā · 591, 674, 694, 986, 1170, 1171, 1216, 1241,
 1475
 Şadā · 1172, 1211, 1354
 şadā okun(mak) · 1373
 sādāt · 1304
 şaddak · 367
 şadef · 568, 569, 823
 Şadef · 939
 şadıq · 348, 361, 368, 420, 452, 1177, 1339, 1398,
 1400, 1451, 1477, 1496
 şadıqça · 1466
 şadır · 881, 938, 963
 şadr · 710
 şadra geçmek · 836
 şadrī · 930
 şadr-i cihān · 1005
 şaf · 697, 1340, 1382, 1383, 1384, 1401, 1402,
 1493
 şāf · 372, 662, 1142, 1215, 1329, 1424, 1493
 şaf bağla(mak) · 1382
 şaf ol(mak) · 1248
 şāf şāf · 449, 979, 981, 990, 1070, 1079, 1090,
 1340
 şafā · 341, 345, 384, 403, 421, 462, 514, 553, 570,
 581, 584, 594, 642, 687, 718, 762, 767, 837, 871,
 878, 894, 946, 971, 973, 988, 998, 1000, 1006,
 1011, 1025, 1028, 1035, 1058, 1073, 1101, 1104,
 1114, 1170, 1172, 1176, 1213, 1220, 1241, 1242,
 1275, 1318, 1330, 1360, 1395, 1447, 1489, 1503
 Şafā · 444, 604, 712, 723, 977, 988, 1001, 1002,
 1008, 1010, 1061, 1088, 1095, 1100, 1113, 1171,
 1173, 1174, 1176, 1177, 1337, 1392, 1394
 Şafā bir kuşdur ol Hākdan gelür
 (Kelâm-ı Kibar) · 1177
 şafā gel(mek) · 1113
 Şafā vü şevk · 1173
 Şafāya ir(mek) · 1215
 şafā-yı kalb · 550
 şafā-yı Muştafā · 972
 şaffā · 1297
 şafha · 775, 885
 Şafha · 1032
 şafī · 712
 şāfī · 690, 742, 931, 962, 963, 965, 1113, 1348,
 1356, 1375, 1411
 şāfī hatt · 535
 şāfī şu · 1331
 şāfiyyūn · 1308
 sağ · 673, 1159, 1275
 sağ · 428, 492, 504, 511, 522, 556, 634, 650, 660,
 673, 682, 700, 720, 771, 780, 830, 966, 967, 988,
 1018, 1037, 1044, 1079, 1166, 1215, 1261, 1296,
 1307, 1330, 1344, 1373, 1415, 1437, 1460
 Sağ · 432, 1007, 1068, 1083, 1483
 tağ · 530, 534, 570, 681, 781, 812, 965, 966, 997,
 1079, 1119, 1215, 1277, 1418, 1421, 1431, 1432,
 1433, 1434, 1435, 1436, 1438, 1439, 1440, 1443,
 1466, 1468
 Tağ · 558, 879
 sağ el · 659
 Sağ el · 1066
 sağ eyle(mek) · 490

şağ ol(mak) · 491, 875, 1107, 1144, 1460
taş u şahrâ · 612, 1059
Tağ u şahrâ · 1067
taş u taş · 641
şağ u selâmet · 610, 1488
şağ u şol · 679
taş u taş · 840
şahâbe · 660, 909
Şahâbe · 359, 419, 946
şahâbi · 1063
Şahâbi · 470, 549
şahâbî · 1065
şağal(mak) · 479
Şağâyir · 686
Şağul(mak) · 1461
taşıl(mak) · 599, 643, 1249, 1267
Tağul(mak) · 1088
taşılmışlık · 1268
şağır · 490
Şağır · 669, 822
sağış · 825, 1338, 1340, 1384
şağış · 843, 1287
Sağışınca sevâb · 827
sağışla(mak) · 586, 1262
sağışlı · 1156
Tağıt(mak) · 362
şahîb · 692
şahîb-esrâr · 903
şahîb-kerâmet · 694
şahîb-kırân · 1064
şahîb-şecâ'ât · 394
şahîbu'l-esrâr · 1341
şahîb-uşûl · 973, 1004, 1061, 1098
şahîb-vilâyet · 1153
şahîh · 914, 1039, 1101
Şahîheyn · 426
taşla(mak) · 459, 1059, 1080
taşlaş(mak) · 766, 847
şahn · 652
şahrâ · 781, 864, 924, 982, 1376, 1420
şağrâk · 1428
saht · 1215
Şağucı avrat · 1137
Tâhâ · 445, 447, 448, 590, 1071
şahâbi · 1061
sahî · 526, 574, 1045, 1051, 1068, 1174
Sahî · 1153, 1164
tâhir · 362, 716, 949, 1189
sâhire · 655, 656
Sâhire
 Veryüzü · 1325
tahûr · 1044
tâhûr · 1048, 1410
sâk · 1362

taş ol(mak) · 380
taş(mak) · 972
saçal · 853, 854, 1155
Saçal · 902
saçâl · 1269
saçal · 643
Saçal kesmek · 371, 855
Şakal kesmek · 852
Saçallu · 1269
şaçalsuz · 713
Saçar · 769
taşat · 629, 766, 839, 887, 1029, 1372
Taşat · 1065, 1293
sakf · 722
sakf-ı merfû' · 1377
şakın · 423
şakın(mak) · 368, 463, 506, 684, 796, 868, 915,
 1121, 1129, 1135, 1183, 1366, 1490
Şakın(mak) · 428, 472, 539, 571, 1137, 1196,
 1198, 1481
şakınğıl · 864, 1490
Şakınğıl · 1251
şakınmak · 1281
Şakınmak · 513, 1440
sâkıf ol(mak) · 339
sâkî · 924, 950
Sâkî · 1243
sâkin · 1014, 1151, 1152, 1309
Sâkin ol(mak) · 997
Sâkit ol(mak) · 1093
sakça · 1017, 1186, 1343
şakla(mak) · 326, 526, 546, 610, 611, 663, 676,
 842, 859, 899, 904, 921, 1050, 1144, 1173, 1185,
 1260, 1271, 1280, 1327, 1398, 1443, 1444, 1504
Şakla(mak) · 987, 991, 1072, 1397
şaklağıl · 748
şaklamaçlık · 928
şaklan(mak) · 756, 1414
şaklayuban · 469
şaklı · 676, 710, 823, 939, 1212, 1426
sâl · 705, 745
şal(mak) · 327, 333, 349, 399, 431, 469, 489, 522,
 549, 568, 575, 606, 658, 708, 738, 748, 783, 804,
 858, 901, 961, 967, 975, 987, 998, 1024, 1025,
 1037, 1074, 1104, 1135, 1178, 1213, 1421
Şal(mak) · 413, 482, 547, 568, 631, 803, 1138,
 1223
tal(mak) · 356, 432, 603, 770, 794, 943, 964, 1040,
 1058, 1362, 1456
tal'at · 941
şalâh · 380, 532, 569, 857, 901, 1167, 1407
şalâhat · 906
Şalâhiyyet · 969, 1142, 1165, 1167
Talaç · 1400

şalât · 398, 544, 599, 672, 735, 803, 886, 990,
 1008, 1037, 1074, 1095, 1099, 1226, 1232, 1482,
 1490, 1495
 Şalât · 363, 469, 470, 758, 796, 887, 911, 968,
 1126, 1168, 1182, 1227, 1490
 şalât ehli · 830
 Şalât it(mek) · 469
 Şalât-ı şubh · 788
 şalavât · 341, 384, 403, 421, 462, 514, 553, 594,
 642, 687, 731, 762, 837, 894, 946, 973, 975, 980,
 984, 994, 998, 999, 1011, 1025, 1028, 1035,
 1041, 1049, 1073, 1089, 1102, 1104, 1111, 1114,
 1170, 1220, 1221, 1275, 1330, 1360, 1395, 1447,
 1503
 Şalavât · 709, 791, 1023, 1115, 1210, 1220, 1222,
 1223, 1456
 Şalavât getir(mek) · 449
 Şalavât vir(mek) · 423, 1023
 şaldur(mak) · 481
 taleb · 364, 452, 550, 771, 1030, 1049, 1052, 1192
 Taleb · 465, 1175
 taleb ehli · 563
 Taleb kıl(mak) · 947
 taleb taleb · 550
 taleb-kâr · 947
 Talep · 430
 şalın(mak) · 425, 637, 967
 Şalın(mak) · 526, 741, 1206, 1209, 1211
 şalınmak · 1262
 Şalınmak · 1207
 şâli' · 339
 şâlib · 364, 398, 433, 456, 573, 576, 770, 874, 933,
 1120, 1123, 1177, 1199, 1209, 1288, 1402, 1446,
 1482
 Tâlib-i aḥbâb · 561
 şâlib-i esrâr-ı ḥikmet · 943
 şâlib-i maṭlûb · 331
 şâlih · 526, 601, 631, 651, 672, 696, 757, 787, 807,
 810, 823, 932, 1021, 1047, 1126, 1149, 1150,
 1151, 1169, 1196, 1200, 1231, 1288, 1322, 1399,
 1401, 1487
 şâlih · 1399, 1487
 şâlih kullar · 1021
 şâlih ü 'âbid · 1133
 şâlihâ · 802
 şâlihân · 963
 sâlik · 515, 533, 544, 569, 862, 933, 1138, 1175,
 1219, 1288, 1446, 1494, 1497
 sâlik-i kurb-ı İlâhî · 1175
 sâlim · 548, 1497
 sâlimîn · 1406
 sâlimûn · 377
 şâliş · 881
 şalkım · 605
 şalmaḡ · 500
 Şalşali · 375
 Tama(mak) · 736
 tamâ' · 474, 1287
 tama' itmek · 1481
 Şaman · 1326, 1329
 tamar · 1081
 Tamar · 817, 875, 876, 1445
 Şamed · 1358, 1370
 sâmi' · 395, 441
 tamla · 360
 tamla(mak) · 1055, 1386
 tamu · 336, 379, 427, 444, 511, 533, 535, 536, 587,
 640, 648, 679, 681, 704, 705, 747, 749, 769, 771,
 774, 776, 785, 786, 787, 795, 796, 809, 864, 937,
 1034, 1125, 1188, 1240, 1246, 1247, 1289, 1316,
 1317, 1376, 1393, 1416, 1419, 1420, 1457, 1467
 Tamu · 535, 587, 677, 681, 754, 785, 807, 822,
 864, 1122, 1227, 1316, 1352, 1420, 1421
 tamu ağızı · 681
 tamu dibi · 791
 tamu ehli · 749
 tamu kapısı · 1001
 Tamu kavmi · 750
 Tamu odu · 443
 tamu yiri · 794
 tamuluḡ · 864, 1417, 1481
 Tamuluḡ · 1321
 tamuya gir(mek) · 704, 705
 sân · 475, 1173, 1186, 1230, 1354
 tañ · 360
 şan(mak) · 373, 384, 385, 391, 402, 410, 458, 461,
 468, 552, 687, 712, 716, 736, 747, 778, 802, 813,
 841, 847, 914, 916, 1003, 1075, 1121, 1138,
 1160, 1166, 1189, 1285, 1388, 1393, 1424
 Şan(mak) · 358, 388, 410, 463, 494, 549, 635, 660,
 716, 722, 742, 755, 771, 781, 811, 812, 817,
 1092, 1211, 1214, 1298, 1340, 1347
 şan'at · 958, 969, 1177, 1222, 1343, 1430
 şan'ât · 505
 Saña senden yakın olmuşdur ecel
 (Kelâm-ı Kibar) · 529
 Saña senden yakındur Hâḡ
 (Kelâm-ı Kibar) · 919
 Şanasın et çeker olmuş cesedden
 (D.) · 1191
 şanavber · 461
 şanbûr · 799, 800
 şanburâ · 1399
 sancaḡ · 694, 695, 696, 697, 701, 702
 şandâl · 1411
 Şanduḡ · 1039
 şanduḡa koy(mak) · 902
 şanduk · 904, 1415

Tanıĝ · 1234
 tanıĝ · 458, 906, 1235
 Tanıklık · 436
 Tanıklık viriser · 777
 tanıkluk · 509, 946
 Tanıkluk · 452
 tanışık · 1273
 sâni · 726, 1128
 şâni · 475
 şâni · 551, 1222, 1254, 1284, 1323, 1343
 Şâni' u'l-Ĥallâk · 334
 şâninci · 430, 656, 1125, 1126, 1482
 tañlaş(mak) · 380, 1161
 tañsük · 671
 tanuĝ · 997
 tanuĝluk · 458, 1274
 Tanuĝluk · 495
 Şap · 605
 şap(mak) · 667
 tap(mak) · 501, 635, 767, 776, 814, 1223, 1225,
 1228, 1231
 tapu · 362, 395, 470, 579, 821, 922, 1152, 1388
 târ · 560, 652, 820, 885, 1003, 1289, 1395, 1412
 Târ · 1412
 şar(mak) · 404, 902, 903, 1036, 1098, 1227
 Şar(mak) · 417, 1113
 tara(mak) · 1106
 taraf · 560, 981
 şarar(mak) · 547, 894, 1059, 1387
 şararmak · 395
 Şararmak · 395
 tarat(mak) · 1299
 şarf · 948
 şarf it(mek) · 390
 tarfetü'l-'ayn · 459
 Tarfetü'l-'ayn · 1007
 tarĥ · 631, 643
 tarĥ olun(mak) · 756
 şarı · 642
 Şarı od · 794
 şarıĝ · 467
 tarıl(mak) · 630
 şarın(mak) · 1080
 Şarın(mak) · 1157
 tarîĝ · 487, 937, 1134, 1179, 1229, 1498
 Tarîĝ · 822
 tarîkat · 566, 689
 Tarîkat · 382, 1219, 1494, 1496
 Tarîkat 'ilmi · 348
 Tarîkat fi'li · 1496
 Tarîkatsüz ĥaĥîkat · 1496
 Tarîĝ-i yol · 1157
 tarlık · 845, 952
 Şarmaş(mak) · 1092
 şarrâf · 360, 423, 1473
 tartıl(mak) · 1314
 tart(mak) · 876, 1387, 1415
 tartıl(mak) · 674
 şaru · 740, 781, 1003, 1095
 şaru sancak · 700
 taş taş · 1076
 satır · 692, 1302
 taş · 369, 403, 423, 469, 498, 503, 505, 530, 771,
 788, 847, 848, 892, 949, 954, 1086, 1118, 1328,
 1357, 1380, 1419, 1420, 1421, 1433, 1434, 1436,
 1443, 1459, 1460
 taş ol(mak) · 832
 Taş(mak) · 808
 taşta tap(mak) · 1227
 taşdan katıraq · 1117
 Taşı altun içi pes ola bakır · 1129
 Taşı incü içide arı cevher
 (D.) · 348
 Taşı mü'min içi kâfir olur hep işleri tuĝyân
 (Kelâm-ı Kibar) · 1130
 taşlamak · 499
 taşra · 362, 382, 494, 523, 552, 668, 706, 714, 805,
 806, 811, 926, 937, 963, 1039, 1070, 1076, 1110,
 1135, 1422, 1499
 Taşra · 434, 1077
 taşra çık(mak) · 599
 Taşuñ arı içüñ fâhir
 (Kelâm-ı Kibar) · 1216
 Taşuñu yuduñ eritdün içüñi kılduñ pelîd
 (Kelâm-ı Kibar) · 901
 şat(mak) · 360, 624, 736, 842, 1291
 tat(mak) · 514
 şatıl(mak) · 1291
 tatlu · 724, 736
 tatlu cân · 389
 Tatlu dil · 578
 tatlu misk · 733
 tatlu söz · 1067
 tatlu şarâb · 724
 şatmak · 1136, 1137
 satr · 714
 satranc · 797
 şav(mak) · 526, 592, 660, 1162, 1163, 1164, 1316,
 1323, 1420
 şavâ'if · 1155, 1486
 şavâb · 752
 şavâf · 979, 981, 990, 1070, 1090
 Tavâf · 742, 968
 şavar · 624, 997, 1481
 Tavar · 547
 Savaş(mak) · 1400
 şavla · 797
 şavm · 415, 544, 684, 764, 780, 796, 1168, 1232

Şavm · 1033
 şavr · 567, 580, 930, 931, 1331, 1336
 şavr-ı hamse · 931
 şavt · 636, 641, 717, 724, 1171, 1173
 şavt-ı hınzır · 754
 Tavul · 797, 799
 Tavus naqşı · 961
 şay(mak) · 388, 405, 466, 488, 540, 625, 1130
 Şay(mak) · 1104
 say^c · 754
 say^c eyle(mek) · 932
 şayağ · 663, 1115, 1423, 1427
 Tayak · 531
 Tayaksuz · 1428
 tayan(mak) · 593, 938
 Tayan(mak) · 531
 şayd · 358, 733, 735, 767, 896
 sâye · 347, 738
 sâye düş(mek) · 564
 sâye-bân · 692, 722
 şayf · 1490
 şayha · 507, 508, 622, 625, 645, 771
 şayha-i İsrâfil · 645
 şayıl(mak) · 1152
 şayrı · 863
 şayru · 363, 980, 1259, 1480
 Şayru · 1039
 şayrulık · 730
 şayvân · 430, 1014
 tayyibât · 1020
 seb'a · 404
seb'a'l-meşânî
 Fâtihâ Sûresi · 1316
 seb^c-ı semâvât · 392, 417, 738, 809, 936, 960
 sebak · 393, 573, 1029
 şebât · 424, 684
 sebeb · 364, 467, 576, 839, 1179, 1245, 1251,
 1283, 1284
 Sebeb · 453, 873, 1484, 1497, 1501
 sebeb ol(mak) · 446
 sebil · 467
 sebük · 557
 sebze-zâr · 828, 988
 secde · 385, 408, 598, 779, 780, 814, 827, 962,
 964, 975, 1225
 Secde · 598, 986
 secde itmek · 385
 secde kıl(mak) · 777
 seç(mek) · 950, 1460
 Seç(mek) · 920
 seçil(mek) · 709
 Seçil(mek) · 757, 758, 759, 1228
 sedd · 468, 470, 558, 1063
 sedd-i âfât · 468
 sefer · 565, 1074, 1096, 1106, 1111, 1114, 1263
 Sefer · 643, 1023
 sefer kıl(mak) · 400
 Sefer kıl(mak) · 390, 540, 905
 sehab · 339, 976
 seher · 984
 sehhâr · 424, 1233
 sehhâr-ı kezzâb · 699
 segird(mek) · 644
 Segird(mek) · 500, 681
 segirdüben · 1406
 segirtmek · 644
sehâvet · 556, 574, 1179
 Sehâvet · 364, 394, 1153
 Sehâvet menba'ı · 686
 Seher yili · 354
 seher-çin · 924
 Seher-gâh · 341
 Sehl · 556
 sehm · 1063
 sehv · 483, 735, 758
 sekam · 1063
 sekiz cennet · 1109
 sekkâr · 1316
 selâm · 416, 691, 715, 729, 770, 811, 869, 871,
 983, 985, 990, 1004, 1008, 1021, 1033, 1035,
 1058, 1062, 1065, 1072, 1074, 1075, 1077, 1079,
 1080, 1085, 1090, 1095, 1096, 1101, 1228, 1341,
 1356, 1374, 1378, 1388, 1474
 Selâm · 359, 543, 640, 641, 726, 728, 1019, 1020,
 1021, 1283, 1475, 1498
 Selâm it(mek) · 365, 381, 391, 410, 461, 727
 selâm vir(mek) · 478, 1019, 1374
 Selâm vir(mek) · 1374, 1474
 Selâm virmek · 869
 selâmât · 504
 selâmet · 327, 395, 450, 478, 527, 616, 653, 664,
 708, 774, 785, 812, 1466, 1467, 1468
 Selâmet · 634
 Selâmet olmak · 837
 selâmetlik · 560
 Selâmın al(mak) · 1374
 Selâmu'llâh · 816
 selâsil · 779
 selîm · 995, 1071
 Selîm · 1370
 Selîm nefis · 1133
sellim ve sellim · 691
 Selsebîl · 1410
 sem^c · 474, 653, 778, 895, 916, 972, 980, 997,
 1280, 1306, 1502
 sem^c it(mek) · 661
 sem^cüm · 1182
 semâ · 660, 927, 979, 1369, 1392, 1425

semā^ç · 935, 1176, 1241, 1287
 Semā^ç · 358, 717
 semāvāt · 392, 401, 1443
 Semāvāt · 1211, 1282, 1338, 1339
 semāvāt u arz · 1308
 semī^ç · 822
 Semī^ç · 1370
Semī^çallāh · 826
 Semir(mek) · 1304
 semūm · 1315
 Sen añarsan bir kez ol on kez añar
 (Kelām-ı Kibar) · 975
 Sen bir añsañ olda on añar seni
 (Kelām-ı Kibar) · 1049
 ŝenā · 423, 594, 848, 1322
 Ŝenā · 1056
 Sencileyin · 1006
 Seni görme görürseñ ger anı gör
 (Kelām-ı Kibar) · 954
 senlik · 332, 343, 412, 433, 952
 senlik odı · 952
 senlik yolu · 952
 sensüz · 1094, 1112
 Sensüz · 1105
 ser · 1176
 Ser vir(mek) · 573
 serā · 1284
 serāb · 437, 466
 serāser · 508, 895, 903, 944, 1182, 1411, 1416,
 1418
 serāy · 576, 745, 931, 970, 1349, 1350, 1372, 1407
 Serāy · 417, 588, 728, 1477
 Serāy ı lā-mekān · 1013
 Serāy-ı lā-mekān · 358
 serçe · 839, 842, 1368, 1393
 serd · 1280, 1421
 ser-efrāz · 358, 638, 691
 Ser-encām · 542
 ser-firāz · 381, 544, 993, 1082
 ser-gerdān · 331, 354, 689, 763, 803, 906, 936,
 1139, 1235
 serhoş · 799, 861, 901, 956, 1371
 serīr · 1046, 1434
 Serīr · 1377
 serkeŝ · 914
 ser-keŝān · 550
 sermāye · 563, 580, 831, 926, 1137, 1143
 Sermedī · 334
 ser-mest · 793
 ser-nigūn · 377, 650, 994
 serp(mek) · 1198
 serrā vü çarrā · 1202
 serserī · 913, 1225
 ser-te-ser · 340, 1072, 1074, 1093
 serv · 461, 995
 server · 350, 383, 387, 430, 464, 543, 549, 652,
 654, 707, 790, 906, 934, 1166, 1173, 1184, 1191,
 1208, 1296, 1308, 1353, 1354, 1355, 1356, 1357,
 1484, 1500
 server-i †ālem · 1246
 server-i insān · 746
 server-i ma'nī · 1479
 serverlig · 573
 serv-i çadd · 358, 397, 763
 serv-i nihāl · 1067
 serv-i revān · 978, 986
 serzeniş · 1226
 Serzeniş · 1239
 set · 666
 setr · 1130
 setre-pūŝ · 365
 Settār · 359, 381, 396, 438, 443, 450, 515, 519,
 548, 610, 647, 679, 692, 779, 787, 809, 900, 902,
 1131, 1215, 1244, 1266, 1301, 1327, 1332, 1339,
 1344, 1370, 1429, 1435, 1478, 1491
 sev(mek) · 326, 339, 383, 423, 458, 531, 578, 588,
 614, 688, 724, 746, 836, 896, 898, 905, 907, 913,
 917, 936, 990, 1015, 1023, 1038, 1068, 1072,
 1099, 1154, 1155, 1190, 1193, 1303, 1314, 1371,
 1401
 Sev(mek) · 378, 571, 579, 609, 662, 1022, 1201,
 1288, 1458, 1484
 ŝevāb · 475, 540, 545, 647, 676, 800, 801, 825,
 826, 856, 864, 867, 884, 890, 891, 899, 901,
 1032, 1034, 1041, 1042, 1045, 1049, 1052, 1053,
 1054, 1056, 1150, 1195, 1200, 1219, 1223, 1294,
 1307, 1310, 1317, 1319, 1320, 1392, 1393, 1405,
 1454, 1469, 1480
 Ŝevāb · 447, 801, 826, 827, 829, 922, 1211, 1216,
 1223, 1301, 1323
 Ŝevāb yaz(mak) · 1055
Ŝevābu'ŝ-ŝābirīn · 827
 sevdā · 531, 803, 1072, 1181
 Sevenler ola hāŝ sevmezse zālim
 (Kelām-ı Kibar) · 1497
 sevgi · 1488
 sevgil · 1083
 sevgü · 737, 923, 1198, 1199
 sevgüülü · 421, 899, 900, 1111, 1144, 1180, 1183,
 1394, 1395
 Sevgüülü · 1394
 Sevilmek · 332
 sevin(mek) · 388, 430, 1056, 1080, 1085, 1105,
 1268, 1322
 Sevin(mek) · 805, 991, 1088, 1221
 sevindür(mek) · 1034
 Sevindür(mek) · 1196
 Sevini sevini · 761

sevinmek · 1076
Sevinüben · 1030
sevķ · 1421
sevmek · 332, 872, 1023, 1086, 1185, 1333, 1478,
1484, 1488
Şevr · 978
sevüben · 1090
Sevün(mek) · 1400
seyfi'l-mās · 678
seylān · 644, 894
seyr · 353, 374, 377, 452, 476, 526, 529, 537, 572,
573, 636, 643, 700, 733, 801, 854, 931, 1011,
1214, 1278, 1298
Seyr · 1034
seyr eyle(mek) · 448
seyr it(mek) · 1012, 1369
seyrān · 374, 409, 410, 475, 524, 609, 625, 687,
689, 716, 717, 727, 763, 793, 896, 960, 974, 997,
1034, 1173, 1214, 1264, 1357, 1369, 1402
seyrān eyle(mek) · 906
seyri fi'llāh lī me'allāh · 932
Seyr-i Hāk · 973
seyr-i hāl · 1123
seyrū ila'llah · 932
seyyāh · 1282
Seyyi'āt · 1099
seyyid · 365, 1105
seyyid-i evlād-ı Ādem · 445
Seyyid-i kevneyn · 1147
Seyyid-i sādāt · 615
Seyyidü'l-ibrār · 778, 779, 1171, 1482
Seyyidü'l-Enām · 444
sez(mek) · 462, 1002, 1106, 1359
Sez(mek) · 1004
ţibāk · 929
şıçra(mak) · 805, 1429
şiddîķ · 693, 694, 1042, 1165
Şiddîķ · 1052, 1065
Şiddîķ-ı Ekber · 348
Şiddîķ-i ekber · 1065
şıdķ · 351, 352, 363, 369, 420, 566, 623, 867, 881,
883, 898, 911, 918, 959, 1064, 1213, 1466
Şıdķ · 1233, 1251, 1333
şıfat · 488, 552, 558, 570, 579, 671, 707, 832, 836,
864, 1121
Şıfat · 706, 834, 1333
şıfāt · 325, 335, 442, 583, 785, 942, 1005, 1026,
1333, 1494
Şıfāt · 928
Şıfāt-ı zāt · 926
şıfatlan(mak) · 707
şıffi min aşfān · 716
Tıfıl-veş · 382
şıġ(mak) · 376, 554, 636, 841, 880, 919, 928, 1119

Şıġ(mak) · 1387
şıġa(mak) · 1347
Şıġa(mak) · 479, 985
şıġār · 1243
şıġhāh · 392
şıġhat · 479, 533, 875, 1023, 1127, 1185, 1202,
1266, 1294
Şıġhat · 1202
Şıġhat ü 'ömr · 579
şıġın(mak) · 874
Şıġın(mak) · 1141, 1229
şıġınmak · 1190
Şıġınmak · 874
Şıġır boynuzı-veş · 667
şıķ(mak) · 820, 1264
Tıķan(mak) · 514
Şıķın(mak) · 750
şıla · 657
tılsım · 439, 485, 933, 948, 1495
Tılsım · 949
şın(mak) · 851, 1255, 1493
şın(mak) · 426
Şına(mak) · 1459
şındı · 873
şınf · 1128
şınıf · 1128, 1129
şınıķla(mak) · 1255
Şınır · 376
sır · 330, 342, 343, 386, 392, 395, 401, 402, 462,
488, 549, 744, 832, 912, 913, 918, 920, 937, 941,
949, 955, 999, 1010, 1042, 1154, 1171, 1208,
1242, 1296, 1308, 1353, 1371, 1373, 1377, 1385,
1485, 1494
Şırāt · 651, 678, 679, 680, 681, 682, 684, 691, 881,
1050, 1057, 1321
Şırāt köprüsi · 679
Şırātı geç(mek) · 691
Şırāt-ı müstakīm · 454, 1199, 1333
şırāt · 377
tırnaķ · 375
sırr-ı 'ālem · 1368
sırr-ı Aġmed · 413
sırr-ı ār · 1486
sırr-ı beyyināt · 1042
sırr-ı ebrār · 1155
sırr-ı ekber · 880
sırr-ı elţāf · 879
sırr-ı envār · 484
sırr-ı esrār · 944, 971
Sırr-ı esrār-ı ġakā'ık · 711
sırr-ı evşaf · 330
sırr-ı evvel · 640
sırrı eylegil fāş · 873
sırr-ı ihfā · 434

sırr-ı İllāhī · 949
sırr-ı kân · 955
sırr-ı kevneyn · 590, 1064
sırr-ı Kurʿān · 945
sırr-ı maʿāni · 870
sırr-ı Maʿbūd · 934
sırr-ı Mennān · 929
sırr-ı Muḥammed · 354
sırr-ı nihān · 388
sırr-ı Rabbānī · 392
sırr-ı Resūl · 954
sırr-ı şüret · 576
sırr-ı Sübhān · 474, 1230
sırr-ı şāhānşāh · 392
sırr-ı vaḥdet · 342, 344, 554, 919
sırruñ sırrı · 553
sırtlan · 839, 840
Şıva · 734
şıyām · 810, 1036
şıyān · 800, 1359
Şıyān · 801
sızı · 498
Tıb saçıl(mak) · 989
Tıb saçmaç · 989
tībā · 358
tīb-i cennet · 349
tīb-i uçmaç · 744
Siccīn · 770, 1419
Sidrʿül-Münteḥā · 375
Sidre · 1009, 1371
Sidre ağacı · 1314
Sidreʿl-Münteḥā · 1371
Sidrüʿl-Münteḥā · 444, 1022
Siḫir · 1461
siḫr · 1171
sil · 336, 639, 681, 1067, 1099
sil gönülden pāsı · 552
sil(mek) · 342, 497, 555, 609, 757, 825, 902, 987
Sil(mek) · 330, 970
Silāḥ · 1206
şilāḥ · 1440
sile yaşın · 826
silimez göñli pāsı · 914
silin(mek) · 1063
Silin(mek) · 1217
silk(mek) · 472
silkin(mek) · 649
sīm · 555, 625, 745, 763, 1153, 1411
sīm ü zehep · 1044
sīm ü zer · 1141, 1473
Sīmurğ · 567, 573
sin · 537, 538, 639, 667, 816, 820, 829, 830
Sin · 537, 649, 821
sīn · 435
sinān · 692
Sīne · 996
siñek · 583, 1430
siñir · 1445
sipāhī · 1489
sipās · 1030
Sirācen hem *müñīran* · 445
Sirāc-ı ümmet · 1122
sīret · 555, 576
sivrisineg · 508
sivrisinek · 1430
sivrisiñek · 1429
siyāh · 1094
ṭiyūʿl cibāl · 751
sizüñ-ven · 1072
toğ u ac · 1314
toğ(mak) · 347, 595, 598, 600, 710, 716, 971, 973, 980, 983, 986, 988, 1261, 1322, 1323, 1358, 1419
Toğ(mak) · 603, 836, 942, 977, 1285, 1346
şoḫbet · 485, 526, 716, 728
şoḫbet-i yārāne · 1479
toğisar · 595, 978, 979
toğmaçlıg · 981
toğran(mak) · 750, 874
toğrı · 382, 490, 500, 659, 764, 767, 802, 803, 893, 1115, 1135
Toğrı · 575
toğrı yol · 472, 479, 566, 573, 629, 767, 1114, 1449
toğrı yol- · 830
toğrı yolu egri gidenler · 703
toğrılık · 575
toğru söyle(mek) · 1133
toğru yol · 500, 514, 1132
Toğru yol · 650
toğru yolu egri gidenler · 1126
toğruya git(mek) · 1120
soğul(mak) · 1298
soğuld(mak) · 1420, 1438
toğur(mak) · 483, 745
toç · 405, 427, 625, 669, 730, 850, 1118, 1494
şoç(mak) · 769, 1161
Şoç(mak) · 660, 782, 1347, 1476, 1483
Şoçak · 915
toçu(mak) · 426, 1434, 1435, 1436
Toçu(mak) · 1434
toğun(mak) · 995, 1156, 1373
Toğun(mak) · 1018, 1172, 1435
toğunmaç · 739, 750
şol · 511, 522, 556, 634, 650, 660, 673, 682, 771, 780, 830, 966, 1017, 1018, 1044, 1083, 1215, 1275, 1296, 1307, 1344, 1415, 1437, 1460, 1483
Şol · 432, 1330, 1373

şol el · 659, 660
 Şol el · 1067
 şol(mak) · 394, 426, 731, 765, 847, 893, 1039,
 1069, 1070, 1075
 Şol(mak) · 395
 tol(mak) · 329, 335, 341, 351, 360, 380, 382, 386,
 429, 444, 457, 472, 485, 497, 498, 561, 567, 639,
 646, 650, 653, 719, 736, 782, 785, 842, 895, 906,
 907, 933, 938, 939, 966, 981, 988, 995, 1002,
 1004, 1005, 1017, 1048, 1051, 1063, 1067, 1072,
 1103, 1175, 1182, 1185, 1211, 1216, 1235, 1274,
 1318, 1350, 1386, 1421, 1422, 1453, 1475
 tolan(mak) · 1317
 şoldur(mak) · 1076
 töldur(mak) · 641, 821, 1326
 tölın(mak) · 598
 Tölın(mak) · 595
 tölısar · 660, 666, 820, 1310, 1383, 1385, 1418,
 1434
 şolmağ · 718
 tolmağ · 872, 914, 1087
 tolu · 514, 525, 546, 577, 1039, 1089, 1391, 1418,
 1452
 Tolu · 526, 1270, 1416
 tölun(mak) · 602, 603, 687, 942, 1430
 şon · 1115
 şoñ · 555, 617, 752, 835, 1079, 1307, 1314, 1325,
 1346
 ton · 745, 1221
 şoñ dem · 587, 885, 1017, 1129, 1138
 ton eskimek · 730
 ton gey(mek) · 745
 şoñ nefes · 1344
 Şoñ ucu · 1369
 Tonad(mak) · 673, 708, 1168, 1181, 1198
 tonan(mak) · 413
 Tonan(mak) · 415, 841
 tonanmağ · 531
 Tonun şoymağ · 426
 tonları kaṭrān · 670
 Soñra · 989
 şoñra · 631, 634, 754, 775, 849, 882, 931, 967,
 985, 1002, 1009, 1084, 1104, 1349, 1358, 1359,
 1469, 1488
 Şoñra · 987, 1031, 1084, 1100
 Soñuc · 352
 toñuz · 1156
 Toñuz güit(mek) · 1136
 toprağ · 424, 788, 1267
 toprağa gältān ol(mak)
 (D.) · 637
 toprak · 472, 639, 643, 732, 782, 811, 817, 901,
 903, 1188, 1254, 1255, 1280, 1281, 1283, 1284,
 1286, 1287, 1345, 1434, 1436, 1443
 toprak şaç(mak) · 472
 toptolu · 338, 534, 536, 831, 1052, 1066, 1424
 Topuğ · 1347
 şor(mak) · 388, 420, 454, 515, 518, 546, 587, 646,
 648, 657, 684, 779, 809, 820, 863, 864, 1019,
 1028, 1039, 1052, 1069, 1080, 1084, 1085, 1111,
 1135, 1139, 1159, 1160, 1182, 1205, 1232, 1274,
 1368, 1406, 1431, 1461, 1466, 1471, 1491
 Şor(mak) · 365, 493, 512, 544, 577, 646, 813, 894,
 1048, 1050, 1106, 1134, 1392, 1481
 şorğıl · 1215
 şorıl(mak) · 512, 513, 525, 684
 şorisar · 517, 684, 1279
 şoriş(mak) · 1387
 şorul(mak) · 656, 657, 1361
 Şorul(mak) · 1489
 toştoğrı · 1488
 şovuğ · 535
 şovuğ · 740, 985
 Şovuğ şu · 513
 toym(mak) · 391, 1069, 1091, 1292, 1479
 Toy(mak) · 538, 991
 Şoydır(mak) · 1076
 soyn(mak) · 584, 1322
 şoyla(mak) · 998
 toyla(mak) · 578, 883, 1005, 1301
 soyundur(mak) · 584, 1438
 soyunmağ · 1326
 sög(mek) · 913, 1143
 Sög(mek) · 1036
 sögme · 913
 sögmek · 836, 913
 Sökük · 717
 söyle(mek) · 349, 368, 385, 422, 435, 443, 454,
 471, 472, 480, 483, 488, 493, 496, 501, 511, 544,
 548, 557, 561, 577, 578, 582, 605, 606, 611, 615,
 645, 648, 664, 665, 693, 705, 707, 725, 737, 741,
 760, 785, 787, 814, 815, 841, 842, 853, 861, 890,
 893, 899, 907, 912, 919, 971, 973, 985, 993, 998,
 1002, 1028, 1030, 1031, 1034, 1060, 1073, 1082,
 1093, 1096, 1097, 1108, 1112, 1113, 1123, 1135,
 1138, 1153, 1189, 1190, 1193, 1233, 1303, 1306,
 1353, 1371, 1388, 1396, 1413, 1462, 1467, 1472,
 1473, 1480, 1501
 Söyle(mek) · 599, 983, 1084
 söylegil · 1001, 1029
 Söylegil · 973
 söylemek · 1179
 söylemeklik · 837
 söylen(mek) · 370, 441, 564, 624, 746, 862, 928,
 997, 1023, 1037, 1123, 1147, 1212, 1404, 1474,
 1494
 söylenmek · 513
 söyleş(mek) · 421, 620, 670, 1119, 1305, 1474

Söyleş(mek) · 1317
söz · 332, 351, 352, 353, 356, 360, 368, 370, 372,
389, 392, 414, 417, 426, 427, 433, 441, 448, 457,
478, 481, 487, 490, 496, 499, 500, 501, 503, 504,
510, 522, 526, 533, 537, 538, 539, 541, 545, 557,
561, 567, 575, 577, 585, 587, 590, 597, 599, 624,
626, 638, 661, 668, 674, 680, 683, 690, 691, 698,
700, 713, 726, 727, 736, 744, 745, 752, 760, 779,
780, 781, 787, 788, 799, 822, 824, 825, 833, 835,
844, 846, 862, 867, 885, 887, 889, 890, 895, 919,
929, 948, 949, 954, 956, 957, 962, 968, 989, 994,
1007, 1031, 1034, 1035, 1048, 1059, 1075, 1079,
1081, 1084, 1086, 1087, 1093, 1094, 1096, 1102,
1105, 1106, 1122, 1125, 1133, 1138, 1148, 1149,
1174, 1181, 1183, 1185, 1192, 1219, 1222, 1234,
1239, 1241, 1243, 1246, 1247, 1248, 1264, 1293,
1295, 1297, 1306, 1309, 1313, 1318, 1320, 1345,
1346, 1348, 1358, 1361, 1372, 1379, 1380, 1393,
1397, 1403, 1413, 1427, 1445, 1446, 1451, 1452,
1459, 1461, 1479, 1482, 1490, 1494, 1501
Söz · 733, 1234, 1502
söz aç(mak) · 912
söz izi · 947
söz söyle(mek) · 787, 1096
söz uza(mak) · 974
Söze gel(mek) · 432
Sözi haqdur Resülüñ · 1251
sözi tatlu · 823
Sözi tatlu · 985
Sözi şekker · 378
sözine uy(mak) · 582
sözler tatlu · 1409
sözlü · 822
sözünüñ diz(mek) · 555
Sözünüñ gerçek özüñ pes oldu yalan
(Kelâm-ı Kibar) · 371
sözünüñ kes(mek) · 698, 927, 1378
Sözün tut(mak) · 1132
Sözünden saçdı gül ‘anber
(Kelâm-ı Kibar) · 1214
şu · 531, 611, 612, 632, 736, 740, 748, 950, 965,
978, 985, 997, 1047, 1055, 1192, 1256, 1257,
1280, 1283, 1284, 1286, 1288, 1309, 1310, 1311,
1315, 1320, 1327, 1328, 1385, 1410, 1420, 1431,
1438, 1442, 1443
Şu · 1037, 1118
şu getir(mek) · 1110
şu koy(mak) · 1097
su‘âl · 395, 439, 441, 455, 511, 512, 516, 518, 658,
661, 814, 910, 916, 1239, 1288, 1438
Su‘âl · 455, 512, 587, 646, 657, 660, 684, 807,
1371, 1474
su‘âl eyle(mek) · 529
su‘âl it(mek) · 374, 391, 394, 968
Su‘âl it(mek) · 427, 540, 547, 910, 957
su‘âl itmek · 512
Tübâ · 358, 721
Tübâ budağı · 725
Tübâ dalı · 425, 723
şubh · 368, 394
şubh u şâm · 563
Şubh · 599
şubh u şâm · 346
suç · 449
suç · 463, 559, 677, 770, 849, 1472
suçlu · 655
suçlu · 658, 685
şuda yüzmek · 798
tudağ · 745, 1235
Tudağ · 750, 763, 766
Şudan güçlü · 1438
şudan menfa‘atler · 1118
tufân · 1386
şüfî · 690, 712, 854, 1135, 1140, 1215, 1495
şuğra · 1373
tuğra · 608
Şuhuf · 1233
tuğyân · 1282, 1289, 1356
Şular aksun · 1444
şulb · 923
Şuleyb · 1456
şulh · 366, 491, 783, 816
şulh eyle(mek) · 576
tül-i emel · 491
sulţân · 340, 388, 480, 484, 485, 493, 494, 505,
553, 842, 924, 1149, 1497
Sulţân · 333, 345, 348, 349, 374, 382, 391, 399,
400, 431, 447, 467, 475, 489, 491, 506, 508, 522,
542, 568, 578, 606, 613, 627, 629, 658, 661, 687,
708, 716, 720, 726, 729, 737, 738, 798, 804, 812,
834, 851, 858, 861, 870, 897, 901, 934, 947, 950,
957, 961, 975, 987, 998, 1013, 1024, 1025, 1074,
1078, 1091, 1104, 1130, 1145, 1153, 1159, 1178,
1192, 1213, 1230, 1245, 1259, 1297, 1304, 1307,
1351, 1364, 1369, 1370, 1374, 1375, 1383, 1405,
1430, 1437, 1453, 1491, 1492, 1501
sulţân gölgesi · 563
Sulţân katı · 1481
Sulţân-ı ‘âlem · 326, 331, 411, 1362, 1363
Sulţân-ı dîn · 1406
Sulţân-ı ebrâr · 1185
Sulţân-ı kevneyn · 1048
Sulţân-ı Selâtin · 708
Sultâni’s-Selâtin · 1355
sulţanlığ · 937, 969
şun(mak) · 402, 410, 418, 424, 725, 950, 1017,
1186, 1203, 1490
Şun(mak) · 471, 660, 716, 743, 761, 813

ŧun^ç · 442, 737, 746, 1215, 1279, 1281, 1295, 1426
 ŧun^ı Hıağ · 1402
 ŧun^ı-ı ıudret · 432
 ŧun^ı-i a'lā · 1274
 ŧun^ı-i ıudret · 487
 ŧunıncađ · 362
 ŧunıvir(mek) · 365
 ŧunul(mak) · 912
 sūr · 746
 ŧūr · 626, 627, 629, 631, 639, 642, 1361
 ŧūr · 631, 957, 1361, 1373, 1404
 ŧūr ıssı · 628
 ŧūr ıađı · 579, 1119
 ŧūr urmađ · 639
 ŧūr urul(mak) · 1427
 ŧur(mak) · 356, 362, 402, 406, 416, 469, 470, 481,
 494, 598, 600, 673, 841, 959
 ŧur(mak) · 739, 1077
 ŧūra varmađ · 1480
 ŧurađ · 1071
 sūre · 449, 458, 829, 880, 1260, 1316
 Sūre-i 'Amme · 1319
 Sūre-i Duđān · 1317
 Sūre-i Mūlk · 1318
 Sūre-i Rađmān · 448, 870, 1241
 Sūre-i Yāsān · 446, 449, 616, 1317
 ŧūret · 339, 366, 371, 404, 468, 489, 563, 566, 626,
 628, 782, 836, 838, 968, 1056, 1059, 1168, 1227,
 1240, 1254, 1255, 1344, 1374, 1400
 ŧūret · 337, 985, 1001, 1229, 1254
 ŧūretā · 566, 582
 ŧūret-i kerkes · 1398
 ŧūret-i ŧer^ç · 576
 ŧūretlu · 1165
 ŧūretlu · 668
 ŧurfa yol · 564
 ŧurđıl · 409, 739, 846, 954, 1016, 1173, 1437
 ŧurđur(mak) · 481, 841, 1420
 ŧūr-ı ba's · 642
 ŧurısar · 613
 ŧurmađ · 876, 1185
 surna · 797, 799, 800
 ŧuruban · 357
 ŧuŧa(mak) · 985
 ŧusuz · 950
 ŧusuzluđ · 449
 ŧuŧ · 723
 ŧuŧ ol(mak) · 537
 ŧut(mak) · 350, 355, 357, 380, 425, 443, 477, 481,
 494, 503, 510, 537, 549, 592, 595, 668, 746, 753,
 758, 761, 767, 778, 780, 792, 798, 807, 836, 860,
 1014, 1066, 1079, 1090, 1151, 1202, 1227, 1403,
 1483
 ŧut(mak) · 472, 525, 673, 709, 751

ŧutar kın
 (D.) · 836
 ŧutavuz · 372, 1040
 ŧutdı mātem
 (D.) · 994
 ŧutđıl · 466, 1035
 ŧutđıl · 1449
 ŧutısar · 639, 979
 ŧutmađ · 854, 1393
 ŧutsađ · 482
 ŧutul(mak) · 410, 421, 630
 ŧutul(mak) · 531
 ŧutuñ(mak) · 365
 ŧutunmađ · 1276
 ŧuvađ · 1420
 ŧuvar(mak) · 624, 1304
 ŧuvar(mak) · 951, 1168
 ŧu-veŧ · 1420
 sūy · 931
 ŧuy(mak) · 354
 ŧuya ğarđ ol(mak) · 950
 ŧuya ğir(mek) · 562
 sūy-i dūst · 337
 ŧuyul(mak) · 1067
 ŧuz · 379
 ŧuzađ · 769
 ŧū'bān · 477
 Sūbhān · 374, 399, 446, 456, 488, 530, 682, 690,
 717, 720, 729, 851, 885, 895, 957, 1012, 1118,
 1130, 1192, 1262, 1282, 1310, 1369, 1370, 1415,
 1432, 1466
 Sūbhāna'llāh · 1404
 Sūbhāne Rabbiye'l-ç Azīm · 1367
 Sūbhāne Rabbiye'l-A'lā · 1363
 sūbhāne'llezī esrā bi'ç abdi · 590
 Sūbhāneke · 825
 sūcūd · 338, 469, 573, 671, 944, 986, 1033, 1495
 Sūcūd · 1353
 Sūcūd it(mek) · 484
 sūd · 1047, 1147
 sūdi iç(mek) · 1016
 sūdr · 1412
 Sūhāyil · 1433
 Sūheyl ol Yemen
 Sūheyl-i Yemānī (Yemen Yıldızı) · 839
 Sūheyle ol Yemen
 Sūheyl-i Yemānī (Yemen Yıldızı) · 840
 sūkkār · 736, 1214
 sūkker · 354, 424, 745, 1297, 1338
 sūkūnet · 778
 Sūkūnet · 873, 959, 1176
 sūlāle · 1102
 Sūleymān · 1150, 1291, 1327, 1328
 sūlūk · 342, 393

Sülük · 914, 931, 1336, 1494
Sülük ehli · 1337
sülük it(mek) · 690
Sülük it(mek) · 914
Sülük itmek · 933
sümkürmek · 917
şümme vechu'llāh · 738, 925
Sümük · 730
sünbül · 354, 911, 1214, 1328
sündüs · 712, 734, 741, 790
sünnet · 371, 383, 389, 390, 453, 464, 532, 687,
689, 703, 723, 746, 791, 792, 810, 817, 856, 857,
1015, 1040, 1068, 1072, 1073, 1114, 1158, 1197,
1198, 1244, 1251, 1336, 1361, 1486, 1493
Sünnet · 1068
Sünnet ehli · 453
Sünnet it(mek) · 989
sünnetin tüt(mak) · 1115
sünnī · 555, 1331, 1332
süñü · 1406
Süñü · 397, 798
süñüg · 1245, 1253
süñük · 643, 782, 1245, 1253, 1263, 1265, 1445
Süñük · 731, 750, 1255, 1267, 1268
sür(mek) · 408, 535, 651, 655, 673, 678, 706, 778,
988, 994, 1091, 1171, 1330
Sür(mek) · 484, 572, 654, 706, 772, 894, 992
sür'at · 612
süre · 1389
Süresiz · 878
süriser · 631
sürme çekmek · 989
Sürmelen(mek) · 989
sürür · 340, 419, 515, 723, 829, 997, 1318
Sürür · 1170, 1172, 1200
sürül(mek) · 1345
sürün(mek) · 681
Sürün(mek) · 706
Sürüni sürüni · 652
süst · 563, 588
şüst · 1168
süstlük · 1290, 1293
süt · 557, 740, 1016, 1410
sütlik · 1289
süvār · 401, 573, 1005, 1406
süz(mek) · 597, 1434
süze süze · 597

Ş

Şa'bān · 784, 796
şā'ir · 706, 861, 1244
şāb u şiyāh · 1028

şābbeyn · 425
şād · 429, 430, 441, 506, 524, 571, 630, 717, 721,
806, 859, 949, 983, 1000, 1019, 1024, 1085,
1117, 1170, 1317, 1321, 1323, 1407, 1487, 1492
Şād · 712
şād ol(mak) · 586, 885
Şād ol(mak) · 982
Şād oluban · 988
şād u hürrem · 784
şād u kām · 1070
şādān · 710, 973
şādī · 524, 715, 834, 1169, 1342
şādilik · 730, 848
Şādilik · 1007, 1076
şādumān · 784, 985, 1000, 1002, 1042, 1071, 1090
Şāfi
İmām-ı Şāfi · 1497
Şāfi-i İmām · 1395
şaḡş · 449
şāh · 564, 687, 1467
Şāh · 329, 331, 391, 405, 432, 435, 469, 518, 538,
544, 631, 711, 790, 882, 936, 959, 970, 989,
1018, 1020, 1030, 1033, 1039, 1045, 1053, 1065,
1066, 1088, 1090, 1091, 1095, 1114, 1123, 1212,
1242, 1266, 1281, 1381, 1492
şāh kulu · 1156
şāh-bāz · 943
Şāh-ı cihān · 985, 988, 1061, 1067, 1082
Şāh-ı dilber · 697
Şāh-ı dīn · 1003
Şāh-ı enbiyā · 1009, 1240
Şāh-ı harem · 1065, 1394
Şāh-ı Hicāz · 982, 1077
Şāh-ı kevneyn · 365, 405, 426, 814, 849, 1175,
1184, 1187, 1193, 1375
Şāh-ı mīr · 1007
Şāh-ı Şafā · 521, 590, 686, 691, 869, 1015, 1155,
1242, 1375
Şāh-ı uşūl · 364, 378, 388, 423
Şāh-ı ümmet · 1147
şāhid · 488, 491, 504, 522, 560, 680, 726, 870,
919, 937, 940, 946, 1015, 1019, 1055, 1142,
1196, 1201, 1225, 1270, 1325, 1329, 1354, 1359,
1376, 1408, 1476, 1485, 1492
şāhid dut(mak) · 618
şāhin · 839, 842, 1156
Şāhin olur şāhine yoldaş olan
(Kelām-ı Kibar) · 956
şaḡş · 503, 1178, 1262, 1388
Şāhum baba · 1091
şaḡ · 641, 882, 1365
şaḡ it(mek) · 375
şaḡ ol(mak) · 996, 1300
şaḡī · 473, 1122

Şām · 333
 şān · 346, 396, 463, 646, 665, 695, 812, 836, 886,
 887, 1307, 1310, 1354, 1359, 1360, 1425
 şār · 841, 1171, 1200, 1328, 1416
 şarāb · 716, 748, 800, 950, 1016, 1017, 1044,
 1048, 1267
 Şarāb · 1017, 1264, 1267
 Şarāb içmeklik · 667
 şark · 603, 967, 1057, 1207, 1211
 şart · 555, 556, 557, 559, 562, 566, 579, 930
 şavk · 610, 1166, 1171
 şavk-ı Şafā · 407
 şāyāt · 504
 şāyed · 342, 379, 456, 677, 707, 724, 842, 858,
 1273, 1462, 1501
 şāyet · 1119
 şāz · 443, 815, 1296
 şāz ol(mak) · 672
 şāzumān · 560
 şebīh · 334
 şecā'at · 402
 şecer · 463, 1446
 Şecer · 961
 şefā'at · 503, 698, 699, 936, 958, 959, 972, 994,
 1042, 1108, 1109, 1166, 1221, 1452, 1485
 Şefā'at · 407, 491, 700, 871, 1398
 Şefā'at eyle(mek) · 1169
 Şefā'at günü · 641
 şefā'at ıssı · 875
 Şefā'at kân · 691
 Şefā'at kâni · 1155
 şefā'at kapısı · 738
 Şefā'atçı · 444
 Şefākat yili · 1325
 şefī' · 686, 700, 1079, 1109, 1165
 Şefī' · 444, 1147
 şeff' u'l-müzniḃīn · 989
 Şeff' u'l-müzniḃīn · 444
 şefīk · 1009
 şefkat · 346, 557, 673, 698, 751, 860, 1117, 1119,
 1120
 şehādet · 665, 710, 1024, 1236, 1237
 Şehādet · 970, 1022, 1261
 şehīd · 711, 898, 963, 1042
 Şehīd · 389, 426, 693
 Şehīdeyn · 425
 Şehīdler ulusu · 425
 şehinşāh · 366
 şehir · 539, 1044, 1045
 Şehir · 477, 485
 Şehir halkı · 478
 Şehirden şehre · 1140
 şehir · 372, 395, 413, 418, 477, 480, 481, 482, 485,
 497, 500, 505, 507, 573, 799, 941, 1045, 1179,
 1215, 1294, 1470
 Şehir · 772
 şehir ü 'il · 972, 995, 1035, 1098
 şehran ve dehran · 1211
 şehir-i cennet · 1045
 Şehir-i cennet · 1044
 şehir-i envār · 410
 şehir-i Hicāz · 985
 şehir-i Sīroz · 1503
 şehir-i yār · 978, 1059, 1079, 1088
 Şehir-i yār · 573
 şehvet · 524, 571, 669, 831, 836, 837, 1141
 Şehvet · 556
 şehvet yeli · 584
 şek · 591, 697, 787, 829, 1014, 1046, 1128, 1311
 şek tūt(mak) · 800, 895, 911
 şekāvet · 500, 1155, 1396
 Şekāvet · 526, 1185
 Şekāvet defteri · 1116
 Şekāvet eyle(mek) · 1142
 şekāvet yili · 526
 Şekāvet yili · 1329, 1330
 şeker · 800, 950, 985, 1032, 1247
 Şeker · 733
 Şeker söz · 945
 şeker-bār · 1452
 Şekerden tatlı · 740
 Şekerden tatludur ağzında dādı · 1405
 şekersüz · 1019
 şekker · 348, 597, 746, 747, 760, 877, 1041
 Şekker · 971
 şekk-i inkār · 1358
 şeksüz · 943, 1262
 Şekūr · 1370
 sem' · 338, 355, 414, 529, 739
 Sem' · 584, 942
 sem' eyle(mek) · 972
 sem' ol(mak) · 1061
 sem'a · 584
 Sem'i 'ışk · 1010
 Sem'ün · 482, 484, 486, 488, 489, 490, 491, 492,
 493, 494, 495
 semme · 345, 691, 717
 semme-i vech · 414
 sems · 347, 358, 598, 603, 713, 735, 963, 965, 978,
 981, 1059, 1211
 sems ü eflāk · 743
 sems ü felek · 1078
 Şemsā'il · 1347
 sems-i eflāk · 640
 sems-i müstaḡarr · 596, 597
 sems-i rahmet · 407

şems-i t̄abān · 339, 404, 1083
şer · 528, 541, 634, 647, 707, 839, 840, 860, 862,
875, 876, 1132, 1226, 1260, 1261, 1287, 1323,
1324, 1396, 1456, 1457
şer ek(mek) · 528
şer işden elüñ kes(mek)
(D.) · 704
şer^c · 378, 544, 1068, 1072, 1114, 1174, 1260, 1440
Şer^c · 574, 1236
şer^cī · 982
Şer^cī · 979
şer^ci ‘ilm · 555
şer^c-i cihān · 967
şer^ci dīn · 404, 422
şer^ci ṭarīḳ · 1498
şer^ci sūnnet · 555
şerbet · 379, 394, 424, 760, 830
şeref · 945, 1088
şerḥ · 382, 392, 439, 556, 566, 569, 620, 811, 941,
1152, 1185, 1449
şerḥ eyle(mek) · 445, 478, 480, 582, 969
şerḥ it(mek) · 552
şerh · 386
Şeri^c yol · 566
şeri^c yolu · 576
şerī^cat · 505, 650, 982, 1494
Şerī^cat · 702, 1197, 1455, 1496
Şerī^cat ‘ilmi · 1123
Şerī^cat ağılı · 915
Şerī^cat kavli · 1496
Şerī^cat şerbeti · 684
Şerī^cat yolu · 348, 540, 684
şerīf · 985, 1035, 1393
şerīfe · 1107
şerīk · 325, 487, 578, 607, 635, 937, 1229, 1367
Şerīk · 633
şerīr · 1155
şerr u ḥayr · 643
şerr-i eṣrār · 904
şerr-i mebāyih · 383
şeş · 1307
şevḳ · 528, 559, 570, 735, 871, 1176, 1177, 1337
Şevḳ · 377
şevḳ u şafā · 1241
şevḳat · 1373
şevḳ-i irādet · 1175
şevḳ-i şafā · 1067
şeyāṭīn · 472, 827, 863, 876, 877, 1206, 1400
şeyb · 851
Şeybe · 465
şeyḥ · 516, 552, 554, 559, 560, 561, 562, 563, 567,
573, 575, 577, 580, 582, 584, 894, 895, 896, 897,
914
Şeyḥ · 556, 564, 566, 567, 570, 571, 572, 577, 584

Şeyḥ Bāyezīd · 1181
Şeyḥ Cüneyd · 1486
Şeyḥ Ebu’l Ḥasan Nūrī · 515
Şeyḥ eli · 576, 583
Şeyḥ Ḥasanü’l Başrī · 1140
Şeyḥ Hüseyin Bin Aḥmed · 1498
şeyḥ ḳalbi · 955
Şeyḥ Nūrī · 515
Şeyḥ Şiblī · 516
Şeyḥ yūzi · 566
Şeyḥe’l-Ḥāce Muḥammed bin El-Ḥāc · 1503
şeyḥ-i a’lā · 516
Şeyḥ-i cān · 567
şeyḥ-i kāmīl · 554
şeyḥ-i māh · 564
şeyḥ-i mu’azzez · 1140
Şeyḥimūñ göñlü · 943
şeyḥliḡüñ şarṭı · 555
şeyḥuñ göñlü · 578
şeyḥuñ ḳapusu · 895
şeyḥuñ yūzi · 566
şeyṭān · 357, 372, 373, 400, 470, 481, 505, 563,
581, 594, 635, 643, 687, 689, 767, 852, 863, 874,
876, 877, 899, 923, 953, 988, 1102, 1121, 1153,
1154, 1206, 1208, 1224, 1227
şeyṭān azısı · 593
Şeyṭānāt fi’li · 390
şeyṭān-ı nādān · 950
şeyṭānū’l-la’īn · 922
şıḳvet · 753
şī‘ār · 1052
şī‘r · 706, 861, 871, 872, 874
şī‘r eylemek · 861
şī‘r itmek · 873
şī‘r-i eṣ‘ār · 905
şiddet · 646, 754, 780
Şiddet · 1034
şifā · 584
Şifā · 479
şikār · 552, 1242, 1373
şikāyet · 1037, 1107, 1277
Şikāyet · 363
şimden girü · 730, 776, 800, 805, 893, 914, 970,
1338, 1348, 1411
şimdi · 353, 359, 407, 420, 457, 460, 486, 503,
509, 513, 517, 587, 615, 635, 636, 657, 688, 691,
712, 751, 756, 757, 763, 764, 771, 777, 803, 813,
824, 915, 936, 956, 994, 1081, 1148, 1161, 1175,
1216, 1353, 1474, 1477
Şimdi · 1009, 1058
şimdiden girü · 1483
şīr · 572, 1275
Şīr‘a · 1036
şīre · 847

şîr-i Hâzret · 416
şîr-i Huzâ · 1113
şîr-i ner · 1095
şîrin · 379, 973, 985
şîrin lafz · 1004
şirk · 768, 776, 777, 779, 1130
şirk it(mek) · 777
şiş · 1483
şiş(mek) · 398, 592
şişe · 582
şişle(mek) · 841, 1018
Şit · 960, 977
şive · 741, 841
Şive · 597
şive vü nâz · 763
şol · 1312, 1315, 1348
Şol · 1392, 1396
Şolar · 1336
şu'â · 347
şu'le · 347, 985, 1082
Şu'le · 983, 997
şuğl · 1291, 1292
şuğul · 716, 718, 1289, 1291
şuhûd · 554
Şuhûd sevdâsı · 924
şüm · 497, 499, 757
şüm kavim · 497
şümlük · 498
şübhe · 493
şükr · 439, 491, 520, 539, 541, 547, 579, 592, 616,
831, 832, 833, 918, 1037, 1147
Şükr · 607
şükr eyle(mek) · 839, 1147, 1219
şükr eylemek · 439
şükr it(mek) · 520
şükr itmek · 1147
şükür · 1034
Şükür · 543
şürü' · 1171
Şürü' · 770

T

ta'ab · 1074
ta'accüb · 650, 1267, 1402
Ta'accüb · 361, 407, 889, 1166, 1264, 1313, 1417,
1437
ta'aķķul · 488, 528, 530, 531, 579, 833, 1428
ta'alluk · 937
Ta'alluk · 937
ta'am · 1070
Ta'avvüz · 874, 877
Ta'avvüz itmek · 875

Ta'avvüz lafzı · 874
ta'ayyün · 330, 565, 926
Ta'ayyün · 329, 330, 942
ta'bîr · 464, 534, 579, 835, 1124, 1414
ta'bîrât · 1124
ta'cîl · 483, 562
ta'dîd · 544
ta'lîm · 544, 890, 891
ta'lîm eylemek · 498
ta'tîl · 562
ta'yîb · 912
ta'yîn · 1000, 1172
ta'zîm · 405, 409, 577, 614, 702, 709, 888, 902,
904, 916, 919, 922, 936, 1146
ta'zîmât · 329, 1357
Ta'ziye · 1039
tâb · 344, 353, 643, 773, 1127, 1344, 1501
tâbi' · 701, 1130, 1203, 1359, 1382
tâbi' ol(mak) · 500, 1200, 1428
tâbut · 772
tâc · 386, 640, 642, 643, 687, 703, 717, 790, 1057,
1218, 1221
tâc u hulle · 640, 641, 672, 702, 708, 830, 834,
1361
Tâc u hulle · 651
tâc u kemer · 642, 673
tâc u kemer hulle · 1182
tâc u pâk · 1000
tâc-ı nisâ · 1112
tâcir · 1287, 1376
tâcu'n-nisâ · 1103
tafşîl · 422, 929, 965, 1008, 1337, 1384
tâfte · 636
taħammül · 1120
Taħammül · 398
taħarrük · 1216
Taħarrük · 1207, 1208, 1209, 1210, 1211, 1216
Taħassür · 1218, 1294
Taħassür eyle(mek) · 1182
tağayyür · 394, 488, 606, 839, 1393
taħayyür · 429
Taħayyür · 394
Taħayyür bahri · 416, 603
taħdîd · 570
Taħiyyât · 347, 417, 1283
taħķîķ · 495, 767, 852, 853, 862, 896, 1055, 1239,
1375
taħmîd · 1356, 1357
taħşîl · 385, 1115, 1178, 1179, 1180, 1333, 1346
taħsîn · 1334
taht · 653, 693, 702, 716, 722, 726, 734, 736, 739,
740, 741, 742, 1013, 1044, 1046, 1215, 1327,
1328, 1349, 1350, 1366, 1380
tahta · 493

Tahte's-şerā · 1419
 taht-ı ra'nā · 461
 tağyir · 424, 563, 838, 1140, 1162, 1177, 1230, 1265
 Taḥallüf · 854
 tāhir · 1021
Tahiyyat · 1020
 Taḥarrüb · 1175
 taḥdır(mak) · 1326
 taḥdīr · 422, 436, 456, 532, 605, 619, 833, 882, 935, 939, 1278, 1296, 1307, 1321, 1338, 1404, 1414, 1415, 1420
 Taḥdīr · 596
 taḥdīr-i Ḥaḫ · 488
 taḥdīs · 1356
 taḥrīr · 376, 401, 402, 406, 415, 416, 419, 422, 447, 501, 521, 554, 618, 619, 623, 647, 688, 703, 829, 851, 863, 868, 891, 933, 934, 935, 1020, 1121, 1123, 1124, 1129, 1138, 1160, 1172, 1180, 1197, 1198, 1210, 1223, 1230, 1267, 1278, 1296, 1328, 1335, 1345, 1371, 1411, 1467, 1494
 taḫsīm · 559, 942, 1411
 taḫşir · 353
 taḫşirlik · 899
 taḫvā · 571, 625, 739, 1054, 1055, 1199, 1200, 1232
 taḫvā yolu · 1135
 taḫye · 1157, 1403
 taḫye gey(mek) · 1403
 tām · 1186
 tamām · 401, 441, 555, 563, 570, 580, 595, 596, 637, 712, 774, 805, 897, 946, 977, 1002, 1008, 1037, 1073, 1098, 1100, 1266, 1268, 1269, 1293, 1320, 1348, 1486
 Tamām · 446, 771, 808, 880, 894, 964, 1268, 1366, 1425
 Tamām it(mek) · 360
 tamām ol(mak) · 658
 Tamām ol(mak) · 410, 440, 1499
 tamāmet · 396, 406, 418, 473, 694, 714, 774, 780, 791, 792, 812, 902, 915, 945, 966, 1313, 1382, 1469
 Tamāmet · 897, 903
 tamu odi · 755
 Tañrı · 325, 366, 382, 418, 428, 456, 460, 484, 488, 495, 496, 497, 501, 504, 505, 506, 530, 541, 543, 548, 561, 569, 591, 596, 600, 601, 614, 693, 779, 820, 850, 956, 961, 968, 980, 992, 1039, 1041, 1051, 1062, 1100, 1147, 1224, 1238, 1257, 1269, 1275, 1276, 1293, 1319, 1393, 1423, 1448, 1460, 1462, 1463, 1467, 1469, 1470
 Tañrı dostı · 368, 725
 Tañrı emrin ūt(mak) · 391
 Tañrı emrin yirine getir(mek) · 1078
 Tañrı ḫaḫkı · 1182
 Tañrı ḫulḫı · 583
 Tañrı Resūli · 845
 Tañrı Te'alā · 511, 645, 1265, 1268, 1274, 1312, 1378, 1431
 Tañrı vahyi · 862
 Tañrınıñ birliḫi · 1480
 Tañrınıñ emri · 1078
 Tañru · 1462
 tap(mak) · 573
 tār ü mār · 581
 Tara(mak) · 1105
 tārik · 1490
 tārumār · 1092, 1289
 tās u ber tās · 468
 taşadduḫ · 482, 621, 653, 801, 1052, 1152, 1160, 1161, 1164, 1165
 Taşadduḫ · 619, 620, 621, 1149, 1151, 1158, 1162, 1164, 1165, 1181, 1482
 Taşadduḫ eyle(mek) · 1151
 taşadduḫ eylemek · 1042
 Taşadduḫ eylemek · 837
 taşadduḫ it(mek) · 904
 Taşadduḫ it(mek) · 1160
 taşarruf · 876
 Taşarruf · 927, 951
 taşavvur · 677, 796
 taṭbīḫ it(mek) · 912
 taşdīḫ · 493, 495, 497, 504, 694, 966, 1131, 1261, 1492
 taşfiyyāt · 330
 taşfiyye · 355, 690, 1208
 taşrīḫ · 443
 taṭvīl · 855, 1022
 taş · 624, 721
 Tāyirun · 339
 tażarru' · 484, 753, 763
 Tażarru' · 697
 tażarru' eyle(mek) · 593
 tażarru' it(mek) · 898
 tāze · 466, 469, 522, 661, 718, 725, 830, 1118, 1170, 1267
 tāze gül · 721
 tazi · 1416
 te'kid · 465
 Te'ennī · 484
 Te'ennī eylemek · 484
 te'ḫir · 617
 te'kid · 399, 455, 473, 486, 621, 851, 853, 858, 869, 1244, 1253, 1451
 te'kid kılmak · 455
 te'şir · 451, 514, 787
 te'vīl · 434, 713, 785, 928, 1022, 1152, 1280, 1295, 1297, 1304, 1324, 1331, 1336, 1345, 1411, 1485

Te'ālā · 395, 443, 476, 516, 611, 646, 768, 848,
 884, 889, 968, 1016, 1147, 1187, 1227, 1299,
 1309, 1310, 1338, 1370, 1379, 1407, 1415, 1434,
 1446, 1485, 1494
 Te'ālā yüce Hâzret · 609
 Te'āla'llāh · 510, 511, 615, 644, 703, 726, 745,
 825, 957, 1043, 1087, 1217, 1228, 1230, 1260,
 1346
 tebārek · 1371, 1503
Tebāreke Süresi · 1317
 tebdīl · 356, 358, 366, 458, 465, 473, 530, 588,
 618, 631, 715, 717, 754, 839, 840, 849, 850, 862,
 867, 877, 884, 923, 934, 1121, 1133, 1164, 1170,
 1172, 1193, 1200, 1227, 1265, 1267, 1295, 1302,
 1334, 1344, 1435, 1443, 1445, 1457
 tebdīl-i ahlāk · 1288
 Teberrā · 507, 830
 teberrük · 538
 tebessüm · 636, 987
 tebevül · 915
 tebliğ · 1235, 1239
 tecävüz · 1278, 1415
 Tecävüz · 355, 668, 1277
 tecellā · 1055
 tecellī · 333, 337, 385, 412, 475, 690, 871, 905,
 925, 953, 1005, 1026, 1059, 1067, 1069, 1092,
 1122
 Tecellī · 343, 634, 717, 793, 925, 1345
 tecellī nürü · 386
 tecerrüd 'ālemi · 1010
 techīz ü tekfīn · 1097
 Techīz ü Tekfīn · 1089
 tedbīr · 396, 414, 451, 483, 534, 542, 556, 563,
 614, 618, 623, 674, 679, 681, 699, 713, 723, 730,
 736, 754, 783, 794, 813, 824, 866, 877, 885, 892,
 908, 938, 964, 1019, 1127, 1145, 1148, 1159,
 1183, 1194, 1201, 1209, 1213, 1246, 1258, 1271,
 1273, 1280, 1281, 1301, 1303, 1305, 1321, 1343,
 1345, 1346, 1374, 1381, 1398, 1400, 1401, 1413,
 1414, 1415, 1416, 1419, 1435, 1443, 1457
 tedbīr itmek · 607
 tedrīc · 562
 Tefahḥuş · 1295
 Tefahḥur · 1399
 Teferruḥ · 537
 Teferrüc · 801, 1144
 Teferrücgāh · 538
 tefrīd · 570
 tefsīr · 437, 530, 539, 586, 595, 655, 720, 871,
 1202, 1243, 1376, 1417
 tefsīr · 434
tefsīr-i Yāsīn · 1102, 1144, 1145
Tefsīru'l-Kebīr · 1158
Tefsīrü'l-Ḥarabā · 1208
 tefvīz · 581
 teḥallūf · 912
 tek · 409
 tek durmayasız
 (D.) · 498
 teḫā'it · 915
 tekāsül · 1054
 tekbīr · 363, 709, 722, 828, 1051, 1053, 1067,
 1210, 1258, 1346
 Tekbīr · 1051, 1052, 1053, 1068
Tekbiretü'l-iftitāḥ · 1052
 Tekebbür · 704, 909
 Tekebbürligi put itme özüne
 (Kelâm-ı Kibar) · 1189
 Tekebbürlük · 467, 1188
 Tekebbürlük hemân şeyṭân işidür
 (Kelâm-ı Kibar) · 1189
 Tekebbürlük ṭonun gey(mek) · 859
 tekellüm · 987, 1068, 1387
 Tekellüm · 408, 1020
 tekfīn · 811
 tekml̄ · 1099
 tekrār · 359, 361, 365, 369, 381, 386, 411, 438,
 455, 464, 496, 515, 534, 546, 624, 631, 676, 677,
 681, 701, 705, 739, 756, 763, 773, 788, 790, 791,
 792, 819, 820, 851, 854, 864, 870, 879, 884, 891,
 901, 922, 930, 1013, 1057, 1075, 1132, 1160,
 1177, 1183, 1185, 1194, 1239, 1256, 1258, 1260,
 1301, 1313, 1326, 1335, 1368, 1383, 1402, 1403,
 1422, 1435, 1453, 1454, 1460, 1461, 1498, 1501,
 1502
 tekzīb · 477, 1244
 telaffuz · 1241
 Telaffuz · 435
 telbīs · 620, 776, 1097
 telkīn · 423, 771, 1250
 temāmet · 347
 temāşā · 333, 377, 412, 801, 1143
 Temāşā · 1369
 temāşā eyle(mek) · 968
 Temāşā eyle(mek) · 720, 897
 temāşā kıl(mak) · 376
 temcīd · 1356
 temekkün · 1287
 temennā · 330
 Temennā · 633
 temīz · 922, 1039, 1386
 temm · 791
 temm u tāmāt · 941
 temşīl · 467, 468, 483, 521, 993, 1026, 1307
 ten · 345, 735, 750, 763, 942, 1069, 1186, 1267,
 1292
 Ten · 635, 742, 1284
 ten gözi · 566

ten turāb ol(mak) · 466
 tena‘um · 628
 Tena‘um · 1170
 tenbih · 627, 660, 857, 1217, 1296
 Tenbih · 573
 tenbīh · 628, 631, 909, 1373
 tendürüst · 479, 489, 513
 teng · 581, 1338, 1395
 tenhā · 398
 tenzīh · 1448
 tenzīl · 456, 590
 ter · 391, 461, 652, 724
 ter ʔopuġa ir(mek) · 652
 Ter ü tāze · 521
 teraḥḥum · 433, 676, 898, 905, 922, 1077, 1090,
 1142
 Teraḥḥum · 346, 386, 783, 822, 894, 905, 924,
 1115, 1369
 Teraḥḥum eylemek · 1471
 Terāy · 1418
 terāzū · 624, 678, 769
 Terāzū · 1415
 Terāzū keffesi · 370
 terbiyet · 556
 Terbiyet · 566, 584
 terbiyyet · 890
 tercümān · 511
 tereddüd · 844
 terennüm · 636
 Terennüm · 724
 terk · 570, 758, 772, 863, 867, 1251
 terk eyle(mek) · 423, 540, 569, 637, 799, 1090,
 1192, 1481
 terk eylemek · 1198
 terk idevüz · 622
 terk it(mek) · 401, 402, 580, 657, 665, 795, 865,
 866, 868, 923, 950, 1075, 1174, 1285
 Terk it(mek) · 1291
 Terk kıl(mak) · 994
 terk-i cān · 1180
 terkīb · 1268
 terle(mek) · 652
 terşīh · 732
 tertīb · 686, 874, 967, 1215, 1303
 tertībce · 1234, 1421
 tesbīh · 440, 449, 536, 542, 732, 741, 826, 827,
 874, 879, 922, 961, 977, 999, 1216, 1222, 1290,
 1332, 1333, 1334, 1335, 1353, 1354, 1355, 1356,
 1357, 1363, 1367, 1383, 1385, 1403, 1404, 1405,
 1417, 1475
 Tesbīh · 1290
 tesbīh it(mek) · 967
 tesellī · 925, 1069, 1108
 teslīm · 373, 387, 395, 449, 464, 560, 580, 583,
 633, 832, 890, 954, 1179, 1211
 teslīm ol(mak) · 579
 teslīm olmaġ · 1496
 Tesnīm · 1410
 tespīh · 589, 731, 1172, 1300
 teşbīh · 606, 854
 Teşebbüh · 854, 1450
 teşehhüd · 770, 827, 1033, 1356
 teşvīş · 395, 497, 502, 559, 770, 808, 851, 915,
 932, 1117, 1139, 1205, 1281, 1284, 1348, 1399,
 1443, 1460
 tevārih · 1296
 Tevāzu‘ · 1188
 tevbe · 569, 701, 787, 807, 843, 852, 1205
 Tevbe · 603, 1072
 tevbe itmek · 671
 tevbe kapısı · 602
 tevbe kıl(mak) · 909
 tevbe kılmaġ · 1399
 tevbe şuyu · 1304
 tevbesüz · 664, 666, 667, 668, 740, 759, 797, 800,
 801, 1167
 teveccüh · 397, 957, 1042
 Teveccüh · 343, 350, 352, 466, 469, 614
 tevekkül · 528, 560, 831, 832, 833, 1179, 1442,
 1486
 Tevekkül · 356, 831
 Tevekkül atına bindi ʔanā‘at
 (Kelām-ı Kibar) · 907
 Tevekkül ehli · 689, 831
 tevfiġ · 584, 1430
 tevḥīd · 780, 910, 944, 949, 1111, 1202, 1260,
 1261, 1446
 tevḥīd-i Ḥazret · 441
 tevḥīd-i ihlāş · 1446
 tevḥīd-i İlahī · 951
 Tevrāt · 437, 444, 445, 1233, 1241
 Tevvāb · 344, 733, 1439
 tez tez · 398, 829
 Tezīdü‘l-‘umre · 1164
 tezkiye · 1237
 Tezkiye · 1237
 tezvīr · 621, 668, 1401
 tezyīn · 425, 841, 1000, 1003, 1017
 tımār · 584
 tımār eyle(mek) · 905
 tıraş · 1155
 Tilāvet · 1165
 tiryāk · 522
 tiz · 360, 365, 375, 402, 564, 581, 684, 816, 875,
 1249, 1365, 1382
 tiz tiz · 417, 460, 765, 782, 897, 1037, 1481

tizcek · 450, 459, 483, 651, 679, 684, 732, 809,
813, 816, 824, 881, 1011, 1057, 1099, 1161,
1218, 1285
tizlik · 1425
tizrek · 406, 560
toħm · 525
toğrı · 348
toķ · 1183
tolmaķ · 538
topraķ · 1443
toz · 424, 574, 902
tozunu sil(mek) · 903
tuc · 794, 1435
tuç · 1436
tuħfe · 424
turāb · 638, 1443
Turāb · 1214
tut(mak) · 984
Tükür(mek) · 747
Tükürmek · 917
tümüs · 1157
türāb · 472, 551
Türāb · 714
türki
Türkü · 872
tütüser · 857
tövān · 1273, 1486
tövāna · 1308
tövankār · 904
tüy · 1417

U

uc · 1314
ucb · 669
Ucb · 373
ucuzlık · 845
uç · 677
Uç · 666
uç(mak) · 374, 376, 380, 681, 725, 1088, 1155,
1199, 1217, 1328, 1341, 1342, 1362, 1363, 1365,
1425, 1466
Uç(mak) · 732, 742
uçan kuşlar · 1398
uçisar · 612, 1341
uçmağ · 537, 1149, 1167, 1193
uçmağa gir(mek) · 694, 1150
uçmağa öñden gir(mek) · 1184
uçmağ-ı Na'ım · 378
uçmaķ · 336, 536, 587, 640, 700, 713, 724, 787,
789, 804, 809, 815, 880, 921, 1018, 1262, 1352,
1376, 1377, 1477, 1479

uçmaķ kōkusın · 864
uçmaķlık · 1321
ūd · 1411
uğra(mak) · 517, 573, 631, 689, 797, 889, 950,
1046, 1139, 1191, 1235, 1470
Uğra(mak) · 502, 1235
uğrat(mak) · 739, 747, 1056, 1442
uğrayısar · 524, 685, 888
Uğricet linnās · 1237
Uğud ğazāsı · 507
uğurluk · 841
Uğdūd · 1456
Uğdūd kavmi · 1457, 1475
uħrā · 1202, 1452
uħrevī · 1124, 1138
uķbā · 690, 1202, 1320
Uķbe · 465
uķķāl · 537, 745
uķķāl-ı envār · 945
uķübet · 327, 508, 1361
ulal(mak) · 995
ulaş(mak) · 390, 920, 940, 1047, 1180, 1268
Ulaş(mak) · 939, 1437
ulaşdur(mak) · 343, 1214
Ulaşdur(mak) · 956, 1224
Ulaşğıl · 811
ulaşmaķ · 840
Ulemā-i Kibār · 1497
ulısar · 1352
ulu · 363, 387, 389, 397, 465, 577, 595, 881, 932,
1012, 1027, 1057, 1073, 1103, 1111, 1137, 1275,
1298, 1309, 1334, 1340, 1345, 1362, 1367, 1371,
1379, 1383, 1385, 1389, 1390, 1391, 1392, 1393,
1395, 1397, 1398, 1422, 1438, 1439, 1459, 1487,
1489
Ulu · 425, 1021, 1332, 1333, 1336, 1340, 1347,
1427
ulu 'ālim · 1497
ulu 'arş · 880
Ulu devlet · 983
ulu giçi · 1290
ulu gün · 522
ulu Ĥālık · 537
ulu ķul · 1340
ulu melek · 1048
Ulu melekler · 1048
ulu tağ · 1144, 1298, 1421, 1432
Ulu tağ · 1422
ulu yir · 1023
ulūhiyyet · 939
Ulūhiyyet eşigi · 964
uluk sā'at · 1007
Ululanmaķ · 859
Ulular ulusı 'izzen Te'ālā · 732

ululuĝ · 879
 ululuĝ · 1191
 Ululuk · 1381
 ululuĝ · 1345
 Ululuĝ · 1343, 1350, 1364
 ululuk · 859, 881, 1275, 1393
 Ululuk · 464
 ulüm · 1018, 1242
 Ulüm-i ma'rifet · 931
 ulüm-i vahdet · 344
 ulü'l-'azm · 1394
 um(mak) · 380, 501, 515, 752, 1500
 Um(mak) · 451, 518, 673, 849, 1113, 1177
 ummân · 375, 1075
 un · 1105
 Unud(mak) · 1173
 unudul(mak) · 1017
 uñuld(mak) · 1313
 unut(mak) · 764, 895, 1023, 1113, 1189, 1290
 Unut(mak) · 370, 371, 400, 402, 433, 517, 540,
 625, 774, 784, 881, 934, 1015, 1197
 Unutdur(mak) · 762
 unutmaĝıl · 1108
 unutmak · 382, 1108
 Unutmak · 1259
 ur(mak) · 408, 557, 567, 623, 629, 630, 631, 642,
 726, 808, 988, 992, 998, 1047, 1077, 1092, 1249,
 1291, 1469
 Ur(mak) · 531
 urc · 605
 urca çalı · 817, 818
 urcün-veş · 605
 urdı boynuna
 Boynuna vurmak · 1249
 Urdı yüzün yüzüne · 1069
 urdılar oĝ
 Ok urmak · 1468
 urıl(mak) · 525, 626, 627, 631
 urıla şür · 627
 urısar · 526, 613
 urmaĝ · 1416
 urmaĝlıĝ · 469
 ursa atı na'lına · 424
 uru(mak) · 819, 1364
 Uru(mak) · 820
 urüc it(mek) · 936
 Urüc it(mek) · 392
 urul(mak) · 660, 678, 699
 urula şür · 662
 Urum kâfirleri · 1157
 uryân · 363, 387, 527, 649, 650, 651, 689, 762,
 763, 1168, 1449
 uşan(mak) · 594, 895, 914
 uşâñ(mak) · 581
 Uşanmaĝıl · 1056
 Uşlu · 555
 usül · 1484
 uşül · 598, 939, 954, 968, 989, 996, 1059, 1068,
 1069, 1082, 1195
 Uşül · 379
 uşaĝ · 1382, 1466
 uşşâĝ · 344, 438, 920, 935, 996, 1054, 1175, 1242,
 1262
 utan(mak) · 391, 509, 592, 594, 677, 688, 907,
 908, 1031, 1260, 1368, 1398
 Utan(mak) · 371, 380, 392, 690, 851, 857, 962,
 1030, 1218, 1368, 1398
 utanmak · 831
 Utanmak · 392, 831
 utanmaz · 819
 utanmazlıĝ · 853
 Uvaĝ · 388
 Uvat(mak) · 1245
 uy(mak) · 353, 366, 391, 481, 503, 531, 571, 669,
 707, 739, 853, 856, 864, 876, 976, 989, 1003,
 1008, 1056, 1068, 1072, 1197, 1200, 1227, 1355,
 1359, 1385
 Uy(mak) · 869, 1163
 uyan(mak) · 572, 573, 599, 627, 660, 739, 857,
 938, 1054, 1086, 1173, 1273, 1410
 Uyan(mak) · 433, 765, 1478, 1501
 Uyanĝıl · 389
 uyanık · 906
 uyanmak · 690, 753, 1086, 1321, 1478
 Uyanuĝ · 997
 uyar(mak) · 575, 815, 1173
 Uyar(mak) · 935
 uydur(mak) · 1200
 uyĝu · 387, 643, 765, 1173, 1273, 1439, 1500
 uyĝu · 815, 897
 uyĝudan uyan(mak) · 898
 uyma nefse · 594
 uymak · 1114, 1201, 1290
 uyu(mak) · 625, 627, 906, 997, 1054, 1097
 Uyu(mak) · 755, 938
 uyumak · 957
 Uyup iblîse
 Şeytana uymak (D.) · 854
 Uyur uyanık · 896
 Uyuş(mak) · 397
 uyut(mak) · 1439
 Uzaĝ · 1121
 uzan(mak) · 595, 1163, 1314
 Uzan(mak) · 875
 Uzat(mak) · 855
 uzlet · 562, 607, 923, 957, 1178, 1180, 1194
 uzun · 849, 1076
 Uzun · 1287

Uzunluğ · 882
Uzuv · 1055
użv · 394, 745, 969
Uzzā · 1246

Ü

Übeyye bin Halef · 1245, 1249, 1250
Üç gün üç gice
(D.) · 600
üç günlük ol yol · 780
Üfür(mek) · 808
Üleşdür(mek) · 352, 483
ümīd · 567
Ümīz · 515
ümmet · 336, 371, 381, 425, 430, 436, 441, 447,
454, 464, 536, 543, 641, 642, 656, 686, 693, 708,
709, 711, 752, 756, 764, 779, 791, 792, 805, 842,
849, 853, 869, 911, 933, 936, 944, 987, 993,
1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1021, 1024, 1028,
1031, 1032, 1034, 1035, 1040, 1048, 1058, 1066,
1072, 1073, 1080, 1085, 1090, 1099, 1117, 1155,
1197, 1203, 1214, 1223, 1234, 1244, 1296, 1304,
1342, 1434, 1453, 1455, 1491, 1492, 1493, 1497,
1502
Ümmet · 566, 711, 972, 986, 993, 1027, 1033,
1044, 1046, 1049, 1080, 1083, 1086, 1109, 1112,
1389
Ümmet-i Muḥammed · 1235
ümmetsüz · 1014, 1015
ümmī · 867
Ümmī ‘Ā’iše · 359
ümm-i Qur’ān · 1316
ümm-i nūreyn · 407
Ümmi Seleme · 419
ümm-i ümmet · 549
Ümmü Hānī · 1004
Ümmü’l-Eymen · 419
ün · 988, 996
ün(mek) · 872
ünlen(mek) · 1107
üret(mek) · 1270
ürk(mek) · 822
Ürk(mek) · 559
Ürü(mek) · 754
ürüşvet · 689
üst · 449, 500, 600, 631, 741, 789, 792, 818, 828,
989, 998, 1000, 1014, 1044, 1067, 1090, 1172,
1307
üstād · 444, 550, 890, 969, 1115, 1495, 1496
üstāz · 1295
üstüme şal(mak) · 380
üstün · 1339

üstüne düş(mek) · 1083, 1098
Üstüne düş(mek) · 1112
üstüne kon(mak) · 795
üstüne konmak · 789
üşen(mek) · 1357
Üşenmek · 863
üşün(mek) · 1157
üşür(mek) · 506, 1135
üvez · 1430
üvezçük · 1429
üzengü · 1003
üzerlik · 1352
Üzeyr · 1263, 1265, 1266, 1267, 1268
Üzeyr Peyğamber · 1263
üzüm · 519, 1264

V

v’allāh · 328, 460, 472, 676, 746, 777, 802, 818,
827, 888, 944, 1015, 1095, 1247, 1251, 1461
v’allāhi · 903
v’allāhu a’lem · 437
V’elḥamdüli’llāh · 1404
va’de · 355, 357, 361, 377, 436, 475, 622, 645,
775, 776, 806, 1121, 1164, 1232, 1321, 1373,
1441
va’de iriş(mek) · 401
va’de irişdi
(D.) · 711
va’de yit(mek) · 1159
Va’id · 1232
vā’iz · 1140
va’z · 1136, 1137, 1140, 1141, 1191
Va’z · 1062
va’z it(mek) · 515, 1062, 1139
va’z u naşīḥat · 1118
va’z u neşāyih · 787
va’z u pend · 688, 832
vācib · 496, 497, 904, 926
Vācib · 442, 564
vācibāt · 1179
vādī · 494, 756, 808, 834
vaḥdet · 330, 343, 344, 384, 386, 573, 690, 691,
720, 940, 954, 1180
Vaḥdet · 570
vaḥdet gülü · 1494
vaḥdet maḳāmı · 935
vaḥdet serāyı · 345
vaḥdet sözi · 387
Vāhid · 329, 374, 680, 786, 870, 937, 1329, 1439
Vaḥşī · 701, 1335
vaḥy · 371, 997, 1055, 1090, 1126, 1208, 1232
Vaḥy · 1233

vahy eyle(mek) · 889
 vahy indür(mek) · 496
 vahy it(mek) · 885
 vahy-i ilāhī · 1247
 Vaḥy-i Rabbānī · 995, 1235
 vāh · 816, 1069, 1070, 1083, 1097
 vāh it(mek) · 1060, 1090
 Vāile · 1095
 vakā · 1347
 vaḳar · 562, 958, 1135
 vakf · 1163
 Vakfe · 978
 Vāḳı'ā Süresi · 1319
 vaḳt · 356, 374, 382, 504, 523, 527, 591, 600, 653,
 699, 742, 755, 762, 764, 772, 808, 817, 826, 849,
 866, 899, 923, 926, 957, 985, 1018, 1028, 1029,
 1030, 1031, 1032, 1157, 1160, 1164, 1191, 1217,
 1227, 1261, 1277, 1326, 1334
 vaḳt namāzı · 810, 828, 862, 1226
 vaḳt-i 'aṣr · 1266
 vaḳt-i ber vaḳt · 1490
 vaḳti edā ide
 (D.) · 599
 vaḳt-i evḳāt · 1362
 vaḳt-i ṣalāt · 1064
 vaḳtlü vaḳtin · 1182
 vālid · 533
 var geri · 1029
 var(mak) · 337, 598, 647, 684, 696, 819, 1004,
 1018, 1030, 1033, 1039, 1048, 1118, 1146, 1159,
 1445, 1476
 Var(mak) · 485, 654
 Varacaḳ yollar · 1138
 varaḳ · 971, 1047
 varavuz · 546
 varḡıl · 386, 417, 1173, 1421, 1424
 varıl(mak) · 888
 Varıl(mak) · 760
 varın(mak) · 389
 varıncaḳ · 1181
 varısa 'aḳluñ
 (D.) · 1049
 vāriṣ · 370
 Varlıḡın dök(mek) · 956
 varlık · 336, 384, 502, 564, 565, 569, 737, 952,
 1020, 1352, 1359
 varmaḳ · 418, 654, 1363
 varrāk · 518
 varuban · 403
 Varuban · 598, 652, 1462
 vaḳan · 340, 450, 700, 947
 vaḳan dut(mak)
 (D.) · 332
 vaḳan tüt(mak)

(D.) · 412
 Vaḳan tüt(mak) · 887
 vaṣf · 330, 348, 351, 376, 382, 430, 441, 445, 534,
 551, 564, 566, 569, 651, 681, 732, 736, 737, 741,
 745, 746, 770, 771, 787, 808, 811, 813, 880, 882,
 927, 928, 944, 945, 969, 974, 1013, 1016, 1157,
 1173, 1191, 1210, 1215, 1219, 1223, 1229, 1249,
 1325, 1328, 1334, 1344, 1345, 1346, 1392, 1414,
 1433, 1501, 1502
 Vaṣf · 552, 1113, 1239
 vaṣf it(mek) · 544
 vaṣf-ı bī-ḥadd · 1103
 vaṣf-ı ḥāl · 477, 746, 974, 1008, 1139
 vaṣf-ı hāl · 1020
 vāṣıl · 386, 816, 919, 927, 1146, 1204, 1225, 1252,
 1259, 1272, 1344, 1399
 vāṣıta · 461, 646, 1360
 vāsi' · 376, 542, 721
 vāsi' vuzi' · 542
 vaṣıyyet · 543, 625, 770, 1068, 1072
 vaṣıyyet eyle(mek) · 1098, 1099, 1100
 vaṣıl · 332, 402, 744, 793, 803, 919, 926, 937, 939,
 941, 942, 970, 1017, 1022, 1040, 1058, 1134,
 1138, 1148, 1203, 1206, 1229, 1270, 1492
 Vaṣıl · 1000
 vaṣıl it(mek) · 326
 vaṣıla vuṣıl · 349, 1496
 vaṣıl-ı bağ · 863
 vaṣıl-ı dildār · 840
 vaṣıl-ı gül · 340
 vaṣıl-ı yār · 1010, 1262
 vaṣṣāf · 1382
 vāveyl · 763
 vāy · 762, 795, 802, 1144, 1167, 1464
 Vāy · 472, 1040
 vāy başımuza · 830
 vāy başına · 913
 vaz gel(mek) · 896, 1180
 vazgelmek · 1192
 vazīfe · 466
 ve illā leyse minnī · 856
 Ve lā buḡza ve lā kibre maḡīn · 1188
 Ve lā ilāhe illa'llāh · 1404
 Ve lā ilāhe illa'llāh Muḡammed hem Resūlu'llāh ·
 897
 ve lem yüled · 1239
 Ve mā beyne · 618
 Ve mā ḡalfekum · 618
 Ve'd-Duḡā · 870, 974, 1071, 1242
 ve'l-leyli · 974
 Ve'n-neslu ve'l 'aduww · 644
 ve's-selām · 570, 571, 580, 596, 869, 978, 985,
 1002, 1022, 1060, 1417
 Ve's-Şemsü · 1071

vebāl · 354, 458, 615, 1396
 vech · 383, 396, 405, 416, 417, 418, 419, 424, 430,
 448, 475, 487, 503, 523, 524, 525, 526, 527, 528,
 530, 546, 589, 609, 620, 626, 641, 691, 695, 745,
 809, 839, 849, 852, 925, 1127, 1148, 1189, 1219,
 1247, 1264, 1335, 1336, 1340, 1345, 1367, 1411,
 1453, 1474
 vech-i aṭlas · 424
 vech-i bedr · 1498
 vech-i derin · 963
 Vech-i dūnyā · 1094
 vech-i envār · 548
 vech-i esved · 467
 vech-i inkār · 840
 vech-i kudret · 647, 1025
 vech-i *Qur'ān* · 1253
 vech-i nūr · 743, 1050
 vech-i ra'nā · 1299
 vech-i ṭabīb · 962
 vech-i tāb · 343
 vech-i tābān · 421
 vech-i vaḥdet · 1071
 vechiyyāt · 330
 vedā' · 935
 Vedā' · 366
 vedā' it(mek) · 545
 vedā' itmek · 626
 vefā · 509, 926, 972, 986, 1035, 1046, 1049, 1079,
 1292, 1335
 Vefā · 503, 687, 753
 vefādār · 470, 484, 850, 891, 904, 1327, 1412
 vefāsuz · 1086
 vefāt · 1035, 1094
 vefāt it(mek) · 549, 1095
 Vefāt vaḳti · 890
 Vefāt-ı *Āmine* · 991
 Vehb bin Münebbih · 1209, 1296
 Vehb Bin Münebbih · 1383
 vehbet · 382, 815
 Vehb · 1213
 Vehb b. Münebbih · 1209
 Vehb bin Münebbih · 1296
 Vehhāb · 343, 635, 1433, 1438
 vehm · 450, 465
 Vehme düş(mek) · 1075
 Vekīl · 1181, 1370
 veled · 533, 1401, 1460
 velī · 366, 367, 375, 382, 394, 425, 442, 565, 566,
 573, 586, 591, 693, 709, 711, 831, 857, 894, 896,
 912, 934, 985, 1020, 1066, 1096, 1106, 1107,
 1109, 1110, 1112, 1196, 1242, 1243, 1290, 1396,
 1458
 Velī · 352, 353, 355, 361, 364, 369, 375, 382, 388,
 397, 398, 405, 407, 408, 409, 411, 414, 415, 416,
 426, 428, 430, 444, 453, 458, 463, 469, 480, 482,
 485, 490, 493, 497, 500, 505, 516, 520, 532, 533,
 538, 540, 545, 547, 587, 613, 614, 615, 619, 620,
 626, 627, 639, 653, 655, 668, 677, 681, 682, 685,
 686, 692, 698, 700, 703, 727, 752, 756, 767, 787,
 806, 807, 845, 857, 876, 890, 895, 903, 917, 933,
 937, 939, 940, 970, 1015, 1017, 1120, 1123,
 1124, 1125, 1139, 1159, 1161, 1180, 1254, 1288,
 1322, 1366, 1369, 1446, 1451, 1484, 1496, 1497
 Velī 'ışkı · 1124
 Velī insān · 530
 Velīd · 705
 velīkin · 332, 402, 415, 514, 515, 691, 938
 Velīkin · 388, 755, 928, 1346
 Velīler ŝāhu · 1474
 Vera' · 1125
 vesīle · 381, 416, 464, 564, 640, 677, 799, 807,
 913, 955, 967, 1220, 1224, 1371, 1442
 Vesīle · 1409
 vesvese · 932
 vesveseye düş(mek) · 571
 veyl · 1017, 1176, 1467
 Veyl · 769
 vezīr · 369, 521, 1460, 1462, 1465
 Vezīr · 369, 370, 462, 1273, 1274, 1462
 vızıldı(mak) · 1429
 vidā' · 1375
 vilāyet · 375, 565
 Vilāyet · 481, 1365
 vildān · 578, 709, 717, 742
 vir(mek) · 347, 350, 352, 353, 354, 357, 370, 390,
 418, 427, 452, 482, 492, 507, 529, 540, 557, 601,
 616, 619, 648, 662, 663, 664, 722, 770, 783, 797,
 809, 814, 815, 825, 871, 921, 977, 996, 1079,
 1080, 1085, 1108, 1110, 1150, 1159, 1160, 1169,
 1175, 1216, 1220, 1326, 1329, 1342, 1351, 1366,
 1391
 Vir(mek) · 448, 688, 1312
 vīrān · 584, 719, 859, 1451
 Vīrān · 1451
 vīrān evler · 1264
 virdi cānın · 1464
 Virdi cānın · 1111
 virdiler yolunda cānlar · 1174
 Virene virmek gerek
 (Kelām-ı Kibar) · 1087
 Virenler cān · 872
 virgil · 333, 362, 412
 Viribi · 1457
 Viribidük · 457, 862
 viril(mek) · 454, 648, 700, 701, 827, 828, 862,
 1005, 1055, 1223, 1302, 1384
 Viril(mek) · 432, 473, 659, 699, 700, 744, 1042
 viriser · 1044, 1200, 1271

Viriser · 620, 710
virmek · 356, 512, 619, 916, 1043, 1150, 1152,
1181, 1182, 1190, 1194, 1480
virsün yolunda baş u cān
(D.) · 491
Virüb almak · 1165
virüben · 452, 1175
Virüben · 838, 1342, 1413
virür yoluna baş u cān
(D.) · 333, 349, 399, 431, 489, 521, 568, 606,
658, 708, 738, 793, 804, 858, 901, 961, 975,
987, 998, 1024, 1025, 1074, 1104, 1178,
1213, 1259, 1383, 1437, 1491
vişāl · 338, 354, 377, 529, 554, 557, 577, 580, 616,
870, 921, 1003, 1015, 1123, 1151, 1228, 1229,
1230, 1262, 1355, 1362
Vişāl · 921, 1336
vişāl-i ʿīd · 1003
Vişāl-i bāğ-ı güller · 1228
vişālün bāği · 906
vitr · 1342
vuşlat · 450, 564, 689, 871, 935, 1006, 1149, 1262,
1403
vuşlat elinün yılleri · 1088
vuşlat şuyı · 374
vuşül · 843, 992, 996, 1016, 1028, 1030, 1036,
1042, 1047, 1049, 1051, 1083, 1104, 1235, 1318,
1332, 1384, 1455, 1485
vuzū' · 1037
vücüd · 334, 338, 362, 469, 551, 559, 565, 566,
568, 573, 831, 935, 941, 944, 947, 973, 1002,
1486, 1495
Vücüd · 342, 347, 413, 515, 849, 924, 940, 941,
954, 1186
Vücūda gel(mek) · 1189
vücūd-ı 'ayn-ı zāt · 976
vücūdiyyāt · 329
vücüdsuz · 564
vücūd · 949
vüs'at · 486, 534, 542, 713, 1029, 1289, 1299,
1345, 1362, 1410, 1411

Y

Yā · 435
Yā İlähe'l-'ālemin · 328
Ya'kūb · 1008
ya'kūt · 1045, 1046, 1240
ya'kūt-ı aḥmer · 1055
ya'lemu'l cehren ve ihfā · 653
yābān · 448, 515, 547, 902, 909, 917, 1215, 1219
Yābān · 908
yābāna aq(mak) · 574

yābāna git(mek) · 1290
yābānī · 1125
yād · 359, 400, 438, 439, 442, 443, 445, 483, 500,
513, 517, 619, 623, 640, 641, 650, 660, 663, 672,
679, 697, 716, 739, 756, 758, 760, 769, 773, 775,
776, 787, 795, 803, 808, 811, 824, 836, 865, 877,
890, 893, 905, 911, 916, 953, 969, 971, 1016,
1023, 1062, 1101, 1102, 1105, 1122, 1128, 1145,
1151, 1212, 1246, 1252, 1267, 1277, 1279, 1297,
1300, 1309, 1315, 1324, 1325, 1332, 1336, 1344,
1353, 1364, 1365, 1367, 1388, 1401, 1403, 1407,
1409, 1411, 1420, 1426, 1441, 1456, 1475, 1482,
1487, 1499, 1501
yād eyle(mek) · 328, 438, 885, 899
yād eylemek · 965
yād it(mek) · 454, 455
yādigār · 1092, 1114, 1191
yaft · 1171
yağ · 812, 1445
yağ(mak) · 388, 410, 423, 525, 535, 549, 830,
1265, 1385, 1391
Yağ(mak) · 388, 419, 639, 660, 830
yağdur(mak) · 1326
yağısar · 660, 1391
yağma · 578, 743, 926, 1486
yağma kıl(mak) · 733
Yağma kıl(mak) · 983
yağmaya vir(mek) · 1176
yağmur · 388, 389, 391, 459, 525, 549, 550, 660,
1265, 1326, 1354, 1385, 1391, 1479
yağrın · 660, 745, 811
Yaḥyā · 477, 1473
Yaḥyā bin Mu'āz · 1189
yaḥni · 725
Yahūdi · 352, 769, 807, 869, 894, 895, 896, 930,
963, 1017, 1155, 1378
yağ · 383
yağ(mak) · 338, 371, 380, 384, 396, 462, 463, 540,
578, 594, 642, 699, 748, 750, 752, 768, 774, 842,
851, 930, 973, 1060, 1064, 1074, 1082, 1083,
1112, 1330, 1468, 1470, 1475, 1476, 1502
Yağ(mak) · 354, 383, 634, 647, 783
yağa yüreklerin fūrķāt · 633
Yağalar çāk eyle(mek) · 1090
yağar yüreklerin · 1476
yağğıl · 739
yakıl(mak) · 398, 486, 761
Yağıl(mak) · 641, 1329
yağılamak · 1399
yakın · 332, 339, 412, 658, 939, 1006, 1084, 1121,
1319, 1328, 1431, 1452
Yağın · 477
yağıncağ · 425
Yağınlık · 399

yakīn · 337, 396, 554, 564, 581, 583, 596, 600,
 608, 709, 711, 712, 829, 836, 876, 920, 997,
 1003, 1006, 1013, 1063, 1071, 1096, 1268, 1329,
 1359
 Yaķīn · 327, 398, 865, 871, 923, 1259
 Yaķīn · 1334
 Yaķīn ağacı · 961
 yaķīn kılıcı · 592
 yāķūt · 448, 536, 714, 734, 740, 789, 1335, 1356,
 1408, 1411
 yāķütđan eyer · 1003
 yala(mak) · 669, 1037
 yalan · 496, 509, 665, 705, 767, 797, 819, 857,
 956, 1036, 1119, 1130, 1135, 1198, 1244, 1306,
 1451, 1459, 1481
 Yalan · 509, 663, 684, 707, 914, 1137, 1251
 Yalan söyle(mek) · 663, 842
 Yalan söz · 496
 Yalan yire şehadet eyle(mek) · 664
 yalancı · 424
 yalandan şaķın(mak) · 574
 yalanla(mak) · 1134
 Yalansız · 852
 yaldız · 1129
 yalıñ · 911, 1038, 1249
 Yalıñ · 461
 Yalıñ ayak · 911
 yalıncaķ · 362, 883, 1098
 Yalıncaķ · 362, 763
 yalıncaķ yürü(mek) · 916
 yalıñuz · 406, 552, 606, 811, 832, 833, 876, 1340,
 1473, 1474
 Yalıñuz · 325, 405, 406, 563, 564, 685, 1273,
 1340, 1473
 yalıñuz · 867
 yalvar(mak) · 332, 337, 343, 601, 654, 674, 751,
 752, 753, 761, 779, 840, 1001, 1030, 1057, 1125,
 1153, 1216, 1396
 Yalvar(mak) · 987, 1396
 Yalvaruban · 1105
 yama · 416
 Yama · 379
 yama(mak) · 379, 380, 1038
 Yamalu · 379
 Yamamaķ · 380
 yan yaķıl · 1329
 yan(mak) · 332, 347, 373, 383, 398, 409, 423, 430,
 432, 460, 463, 474, 535, 579, 592, 604, 647, 698,
 760, 773, 774, 779, 781, 802, 809, 832, 841, 857,
 866, 885, 912, 942, 952, 972, 1003, 1007, 1009,
 1038, 1054, 1056, 1062, 1069, 1078, 1119, 1130,
 1284, 1292, 1322, 1399, 1472, 1495
 Yan(mak) · 463, 539, 705, 765, 769, 793, 821, 834,
 893, 972, 993, 1009, 1082, 1104, 1153, 1256,
 1323, 1326, 1348, 1358, 1360, 1451, 1468, 1475
 Yan(ub) · 1315
 yañağ · 354, 424
 yañaķ · 766
 Yanar cānı · 894
 yanar yaķılır
 (D.) · 1175
 yanayaz(mak) · 1112
 yandur(mak) · 462, 648, 1468, 1470, 1475
 yangıl · 956
 yanık · 1157
 yañıl(mak) · 442, 577, 716, 1251, 1501
 Yañıl(mak) · 675
 yañılış yola git(mek)
 (D.) · 729
 yanısar · 658, 682, 775, 1368, 1464
 yañılış · 675, 867, 1196, 1247, 1281, 1437
 yanmaķ · 517, 927, 942, 1399
 yanuban · 1061
 yap(mak) · 545, 637, 644, 1105
 Yap(mak) · 729, 1001
 yapıł(mak) · 681, 1044
 yapış(mak) · 1311, 1441, 1449
 Yapış(mak) · 677, 773
 yapmaķ · 739, 859
 yaprağ · 364, 721, 1326
 yapraķ · 471, 558, 1301, 1368, 1372, 1373
 yapu · 482, 681, 713, 1046
 Yapu · 714
 yapul(mak) · 1389
 yār · 333, 335, 343, 349, 350, 351, 352, 358, 359,
 360, 361, 365, 369, 371, 375, 376, 377, 383, 386,
 390, 391, 392, 394, 396, 399, 410, 411, 415, 422,
 431, 437, 440, 443, 446, 450, 453, 455, 463, 467,
 471, 475, 481, 489, 491, 521, 524, 529, 530, 531,
 544, 546, 548, 555, 559, 562, 565, 568, 573, 579,
 581, 586, 595, 596, 599, 602, 604, 605, 606, 609,
 612, 622, 625, 631, 636, 646, 653, 657, 658, 665,
 672, 677, 678, 681, 682, 685, 693, 695, 697, 700,
 705, 706, 708, 717, 718, 722, 727, 728, 729, 733,
 738, 748, 749, 755, 757, 761, 763, 775, 778, 780,
 781, 782, 787, 788, 790, 791, 793, 794, 796, 803,
 804, 810, 812, 817, 820, 829, 837, 839, 840, 841,
 842, 847, 851, 852, 853, 855, 858, 872, 874, 884,
 885, 886, 887, 889, 894, 900, 901, 906, 908, 922,
 926, 927, 935, 939, 941, 945, 947, 955, 957, 958,
 961, 965, 967, 968, 972, 975, 977, 980, 987, 993,
 995, 998, 1009, 1013, 1022, 1023, 1024, 1031,
 1035, 1044, 1046, 1051, 1052, 1054, 1056, 1057,
 1074, 1077, 1079, 1083, 1085, 1088, 1103, 1104,
 1105, 1111, 1112, 1113, 1115, 1120, 1121, 1124,
 1125, 1131, 1132, 1140, 1143, 1144, 1151, 1154,

1159, 1165, 1170, 1171, 1174, 1178, 1180, 1183,
 1185, 1187, 1190, 1194, 1197, 1207, 1210, 1211,
 1213, 1214, 1216, 1223, 1226, 1230, 1242, 1243,
 1247, 1250, 1256, 1258, 1259, 1260, 1261, 1263,
 1268, 1269, 1273, 1287, 1291, 1303, 1312, 1313,
 1325, 1327, 1328, 1330, 1337, 1341, 1342, 1344,
 1345, 1346, 1350, 1354, 1356, 1364, 1368, 1369,
 1372, 1378, 1381, 1383, 1391, 1399, 1408, 1415,
 1421, 1422, 1424, 1430, 1431, 1437, 1438, 1439,
 1442, 1443, 1446, 1447, 1449, 1452, 1454, 1460,
 1464, 1467, 1476, 1477, 1481, 1484, 1485, 1489,
 1491, 1497, 1502
 yār eyle(mek) · 489, 904
 yār idin(mek) · 370
 yār ol(mak) · 338, 350, 975
 yār olısar · 1458
 yār olmağ · 1223
 yār u ağıyār · 934, 1216
 yār u cān · 1372, 1459
 yar(mak) · 375, 398
 yara · 559, 1003
 Yara · 572
 yara(mak) · 531, 544
 Yaradan · 418, 461, 490, 533, 955, 1047, 1254
 yaradıl(mak) · 583, 946, 964, 1021, 1352, 1429,
 1440, 1477
 Yaradıl(mak) · 1047
 yarağ eyle(mek) · 1260
 Yarağ itmek · 675
 yarağ · 332, 401, 403, 412, 594, 673, 709, 729,
 971, 1001, 1062, 1094, 1107, 1182, 1321
 yaramaz · 574, 841
 Yaramaz · 921, 1187
 Yaramaz fi'l · 368, 707, 923
 Yaramaz fi'li terk it(mek) · 1132
 yaramazlığ · 518
 Yaramazlığ · 620
 yārān · 398, 400, 407, 465, 478, 507, 546, 625,
 654, 690, 707, 780, 813, 845, 877, 1060, 1121,
 1479
 yarasa · 839
 Yarasa · 841
 yaraş(mak) · 564, 859, 942, 1262
 Yaraş(mak) · 378, 400, 446, 501, 640, 701, 757,
 855
 yaraşık · 535, 648
 yaraşuğ · 1371
 yarat(mak) · 334, 336, 414, 437, 447, 530, 544,
 548, 603, 638, 640, 647, 717, 720, 738, 740, 772,
 806, 812, 882, 930, 958, 961, 965, 975, 976,
 1000, 1002, 1047, 1172, 1210, 1215, 1230, 1253,
 1257, 1270, 1273, 1275, 1284, 1297, 1299, 1303,
 1329, 1331, 1338, 1353, 1407, 1414, 1416, 1421,
 1426, 1438
 Yarat(mak) · 343, 346, 438, 487, 519, 530, 532,
 534, 539, 542, 587, 613, 692, 734, 739, 744, 771,
 786, 804, 809, 834, 852, 856, 870, 929, 965,
 1128, 1145, 1274, 1281, 1283, 1308, 1312, 1332,
 1343, 1346, 1347, 1352, 1377, 1378, 1379, 1407,
 1422, 1431, 1432, 1434, 1435, 1438, 1439
 yarattı yokdan eyledi var
 (Kelām-ı Kibar) · 1258
 Yaratmağlık · 1285
 yardım · 504, 699, 1109, 1112, 1224, 1327
 yardım dile(mek) · 1365
 yardım eyle(mek) · 622
 yardım it(mek) · 539
 yardumsuz · 1273
 yarı · 982
 yār-ı cān · 1495
 yār-ı dildār · 350, 1205
 yār-ı Hıağ · 989, 1316
 yarıl(mak) · 630, 677, 750, 763, 766, 1118
 Yarıl(mak) · 541, 629
 yarım sā'at · 1365
 yarın · 326, 351, 377, 380, 391, 427, 452, 466, 467,
 504, 528, 629, 653, 657, 659, 660, 663, 670, 689,
 739, 758, 759, 760, 784, 796, 831, 846, 853, 857,
 859, 861, 871, 953, 972, 993, 1027, 1049, 1050,
 1109, 1110, 1121, 1133, 1143, 1158, 1159, 1168,
 1210, 1219, 1223, 1225, 1230, 1231, 1244, 1259,
 1270, 1277, 1288, 1294, 1313, 1321, 1330, 1341,
 1345, 1361, 1405, 1419, 1442, 1452, 1453, 1472,
 1478, 1484, 1487
 Yarın · 391, 418, 428, 467, 488, 524, 529, 586,
 684, 692, 707, 797, 801, 831, 862, 865, 921,
 1018, 1043, 1108, 1133, 1165, 1223, 1287, 1323,
 1400, 1419, 1434, 1444, 1449, 1463, 1471, 1472,
 1483, 1488, 1490
 yarış(mak) · 1425, 1444
 yāri vü āli · 347
 yarlığa(mak) · 600, 903, 904, 1055
 Yarub kıl(mak) · 365
 yarusı kıardan · 1354
 yarusı oddan · 1354
 yas · 1113
 yaş · 1344
 yās · 652, 662, 761, 1076
 yas eyle(mek) · 1090
 yaşduğ · 364, 366
 yaşduğun için çıkar(mak) · 364
 yaşduğ · 366, 1013
 yaşılı · 1377
 Yāsın · 434, 435, 436, 445, 447, 448, 1447
 Yāsın tefsiri · 875
 yaşşı · 603
 yaş · 351, 360, 368, 403, 516, 593, 652, 654, 661,
 733, 757, 763, 765, 793, 817, 860, 894, 963,

1002, 1061, 1063, 1065, 1067, 1078, 1086, 1090,
 1098, 1099, 1102, 1118, 1157, 1255, 1289, 1386,
 1421
 Yaş · 371, 1066
 yaşa(mak) · 953, 992, 1164
 Yaşa(mak) · 466, 1300
 yaşamak · 860
 yaşar(mak) · 527, 988
 yaşı yaşa yitmez
 (D.) · 751
 yaşıl · 642, 1037, 1045, 1341, 1353, 1432
 Yaşıl · 692, 740, 1297
 yaşıl çiçek · 528
 yaşıl devvâr · 1046
 yaşıl incü · 897
 Yaşıl incü · 1218
 Yaşıl kertenkeler · 841
 yaşıl kuş · 879
 yaşıl sündüs · 1046
 yaşıl yâkût · 1309
 Yaşıl yâkût · 721
 yaşlı · 1456
 yat(mak) · 538, 581, 643, 644, 763, 815, 841,
 1037, 1077, 1086, 1111, 1160, 1173, 1232, 1265,
 1346, 1353, 1459
 Yat(mak) · 486, 613, 639, 755, 840, 897, 902,
 1217, 1378, 1417, 1446
 Yatduğı yirden eyit(mek) · 1075
 yatsar · 772
 yatlu · 349
 yatluva yatluva · 665
 yatmak · 841, 957, 1091, 1266
 yatsı · 789, 1342
 Yatsı namâzı · 1043
 Yatsu namâzı · 1049, 1050
 yatur(mak) · 538, 782
 yavlağ · 581, 652
 yavri · 1172
 yavuz · 736, 754, 813, 1230, 1277, 1278, 1342
 Yavuz · 759, 873, 1189, 1457
 Yavuz fi'l · 884
 Yavuz hâl · 1315
 Yavuz iş · 569
 yavuzluk · 1190
 yay · 397, 606, 798
 yay(mak) · 589
 yayağ · 652
 Yayağ · 1262
 yayan · 401
 yayıl(mak) · 861
 Yayıl(mak) · 915, 1278
 yayla · 636
 yayul(mak) · 1438
 yaz · 712
 yaz u kış · 524
 yaz(mak) · 368, 487, 561, 586, 635, 659, 675, 714,
 751, 776, 860, 882, 883, 897, 999, 1018, 1032,
 1045, 1116, 1150, 1151, 1164, 1187, 1211, 1231,
 1311, 1328, 1384, 1469, 1485, 1502
 Yaz(mak) · 358, 809, 825, 894, 1053, 1319
 Yazar alnına · 892
 yazğıl · 1299, 1300, 1301, 1485
 yazı · 428, 844, 846, 1302, 1417
 yazıl(mak) · 534, 535, 616, 714, 754, 779, 825,
 826, 860, 1242, 1294, 1378, 1391
 Yazıl(mak) · 535, 543, 659, 676, 688, 692, 877,
 890, 902, 903, 1175, 1320, 1334, 1363, 1415
 Yazılı · 1001
 yazılı · 1372
 yazın · 586
 yazıñ · 595
 yazla · 636
 yazmak · 1485, 1486
 yazmuş-van · 1355
 yazu · 897, 1125
 yazuban · 602
 Yazuban · 655, 1404
 yedi âyet · 1316
 yedi-i beyzâ · 540
 yedi eflâk · 346, 1257, 1420
 Yedi eflâk · 1014
 Yedi gök · 1377
 yedi kat · 1257
 Yedi kat · 794, 1414
 Yedi kat arzı vü gögi · 1340
 yedi kat gög · 1325
 Yedi kat gög · 1386
 yedi kat gök · 1352, 1354, 1412
 Yedi kat gök · 366, 880, 1275, 1350, 1411
 Yedi kat gök yedi kat yir · 522
 yedi kat gökçe · 1343
 yedi kat yir · 375, 1325, 1431
 Yedi kat yir · 1257, 1385, 1412, 1420
 Yedi kat yir ü gök · 1347, 1373, 1428
 Yedi kat yir yedi kat gökçe · 1428
 yedi kat yirce · 1350, 1411
 Yedi kat yirce · 1343
 Yedi tamu · 768
 Yedi yir yedi kat gök · 1376
 Yedi yirler yedi gök · 487
 Yedinci gök · 1357, 1371
 yedinci kat göge ir(mek) · 1009, 1033
 yeg · 484, 587, 592, 753, 831, 872, 1060, 1194,
 1195, 1255, 1460, 1478, 1480
 Yeg · 1183
 Yegdür(mek) · 340
 yegle(mek) · 427
 yegri · 1194

yegür(mek) · 402
 yek · 371, 513, 588, 716, 745, 1049, 1460
 yek-reng · 492
 yeksân · 345, 350, 373, 388, 411, 431, 441, 447,
 460, 502, 544, 585, 623, 635, 647, 657, 672, 687,
 717, 720, 726, 736, 743, 746, 769, 779, 784, 813,
 827, 834, 838, 848, 851, 878, 895, 897, 920, 928,
 932, 971, 981, 991, 1012, 1058, 1114, 1130,
 1144, 1151, 1162, 1184, 1201, 1227, 1280, 1308,
 1312, 1339, 1372, 1406, 1483, 1498
 yel · 1172, 1176, 1265, 1312, 1415
 yel estir(mek) · 1415
 yelken · 1157
 yelkenli · 1157
 yelken-veş · 1176
 yemek · 778
 Yemekden kes(mek) · 894
 Yemîn · 1246
 yemiş · 721, 722, 724, 829, 996, 1315
 yenicek · 572
 yenil(mek) · 438, 844
 Yeñil(mek) · 841
 yerin(mek) · 1322
 Yerindür(mek) · 1148
 yesîr · 1121
 yetîm · 453, 992, 1081, 1093, 1107, 1112, 1473
 Yetîm · 667
 Yetîm mâli · 759
 yetiş(mek) · 567, 584, 1399
 yevm · 415, 429, 538, 616, 698
yevme'd-dîn · 859
 yevme'l-bahâr · 527
 yevme'l-kıyâmet · 464, 526, 651, 708, 821, 842,
 999, 1225
 yevm-i maḥşer · 701, 707, 1147, 1217, 1333
 Yevm-i maḥşer · 594, 1243
 yevm-i menşer · 641
 yevmi'l-kıyâmet · 1333
 yığ(mak) · 1315
 yığıl(mak) · 461, 1315
 yığlın(mak) · 1141
 yıķ(mak) · 576, 868, 1176, 1196
 yıķdır(mak) · 1326
 yıķıl(mak) · 641, 771
 Yıķıl(mak) · 638, 898, 1200, 1358, 1444
 yıl · 376, 385, 447, 466, 526, 542, 579, 649, 655,
 658, 685, 695, 714, 715, 721, 727, 752, 766, 775,
 805, 808, 825, 845, 866, 882, 883, 953, 959, 961,
 967, 978, 1002, 1007, 1012, 1033, 1079, 1149,
 1193, 1249, 1261, 1265, 1269, 1299, 1300, 1313,
 1321, 1363, 1365, 1366, 1389, 1412, 1413, 1420,
 1421, 1422, 1423, 1426, 1432, 1443, 1461
 Yıl · 1090
 yıla(mak) · 1494
 yılan · 635, 747, 781, 820, 821, 830, 1161, 1163,
 1417, 1418, 1459, 1460
 Yılan · 662, 747, 772, 781, 1161, 1418, 1459, 1460
 yılan kırmı · 679
 yılca · 1428
 yıldırım · 681, 1057
 yıldırım sözlü · 812
 yıldırım-veş · 1249
 yıldız · 599, 600, 963, 1019
 yıldız · 599, 609, 630, 941, 1026, 1211
 yıllık · 375, 602, 679, 681, 683, 691, 773, 774, 780,
 882, 1344, 1362, 1381, 1382, 1412, 1415, 1421
 Yırl(mak) · 1053
 yırt(mak) · 812, 1250
 yırtıcı · 588, 836, 963
 yırtıl(mak) · 643
 yi(mek) · 483, 635, 712, 723, 724, 731, 746, 749,
 758, 802, 996, 1037, 1040, 1047, 1070, 1229,
 1234, 1282, 1290, 1292, 1316, 1418
 Yi(mek) · 379, 581, 731
 yigit · 494, 772, 1157
 Yigit · 654, 1399
 yiğit · 1188
 yiğitlig · 511
 Yigitlig · 1284
 yigitlik · 653, 1144
 Yigitlik · 850, 860, 1144, 1284
 yigreg · 1125
 yigrek · 846, 860
 yil · 381, 410, 460, 531, 558, 680, 681, 713, 721,
 745, 750, 783, 824, 843, 847, 848, 995, 1003,
 1280, 1282, 1287, 1312, 1313, 1324, 1326, 1329,
 1425, 1428, 1438, 1440
 Yil · 459, 605, 1040
 yile at(mak) · 1245
 yile toz(mak) · 1477
 Yile vir(mek) · 387, 576, 586, 765
 yile yile · 706, 1207
 yilesiz · 1097
 yil-veş · 1285
 yimek · 534, 731, 836, 957, 1037, 1157, 1163,
 1179
 Yimek · 716, 727
 yin(mek) · 1392
 yir · 335, 341, 369, 374, 379, 408, 414, 432, 438,
 443, 471, 486, 525, 530, 532, 535, 536, 537, 558,
 567, 572, 595, 610, 618, 626, 632, 636, 639, 649,
 655, 658, 660, 664, 666, 678, 679, 684, 690, 709,
 718, 719, 724, 727, 729, 730, 747, 753, 773, 783,
 785, 812, 817, 835, 864, 877, 907, 915, 925, 957,
 966, 996, 1001, 1005, 1008, 1009, 1012, 1068,
 1095, 1140, 1141, 1160, 1162, 1172, 1181, 1189,
 1215, 1216, 1231, 1286, 1291, 1310, 1314, 1325,
 1353, 1379, 1384, 1389, 1391, 1414, 1416, 1417,

1418, 1419, 1420, 1424, 1431, 1432, 1435, 1437,
 1438, 1440, 1442, 1443
 Yir · 769, 860, 995, 997, 1467
 yir altı · 523, 1422
 Yir altı · 890
 yir altındağı balık · 1425
 yir ehli · 1055
 yir gök · 652, 945, 1083, 1257
 Yir ile gök · 1062
 Yir ile gök arası · 1316
 yir ile gök ortası · 982
 yir ü gök · 336, 351, 1027, 1078, 1276, 1343, 1412
 Yir ü gök · 1040, 1470
 Yir ü gök ehli · 1053
 yir üstü · 1434
 yir yüzi · 523, 982
 Yir yüzi · 1385
 yir yüzü · 632, 736, 890, 969, 1372, 1431
 Yir yüzü · 420, 578, 1390, 1392
 yirce gökçe · 1413
 yirden çıkar(mak) · 520
 yirden göge · 1424
 yire düş(mek) · 574
 Yire düş(mek) · 1093
 Yire geç(mek) · 988
 yire geçdi gökler · 771
 Yire in(mek) · 1035
 Yire koy(mak) · 1076
 Yire şal(mak) · 1076
 Yiri boş kal(mak) · 732
 yiri gögi · 1312
 Yiriñ ka'rina geç(mek) · 1436
 yirin od it(mek) · 662
 Yirince her işi · 1323
 yirinde bit(mek) · 1268
 yirinden ıalk(mak) · 988
 yirine gelmek · 833
 Yirler ü gökler · 567
 yirli yirin · 1313
 yirli yirinde · 1302
 yirlü yirinde · 608, 1268
 Yirlü yirinde · 599
 yirlü yirine · 556, 571
 yirlü yiründe · 1432
 yirsin içersin · 1463
 Yirüñ altı · 541
 Yirüñ od eyle(mek) · 604, 941
 Yirüñ od eyleme · 615
 yit(mek) · 336, 366, 387, 448, 461, 514, 515, 556,
 625, 659, 687, 832, 844, 875, 919, 1195, 1266,
 1274, 1293
 Yit(mek) · 434, 592, 643, 720, 767
 yitiş(mek) · 894
 yitmez gücümüz · 405
 yitür(mek) · 558, 589, 1087, 1092
 Yoğ iken var ider-ven var iken yok
 (Kelâm-ı Kibar) · 850
 yoğiken var eyle(mek) · 551
 Yoğur(mak) · 1189, 1255
 yoğsul · 353, 429, 430, 1103, 1117
 yoğsulluk · 716
 yok · 545, 820
 yok eyle(mek) · 334
 yok ötesin · 993
 yok yire · 558
 yokdan eyledi ihyâ
 (Kelâm-ı Kibar) · 438
 yokluk · 604, 799, 831
 yoksul · 916
 Yokuş · 683
 yol · 339, 344, 357, 375, 384, 401, 437, 442, 450,
 452, 470, 477, 479, 481, 509, 512, 513, 518, 522,
 529, 540, 557, 564, 565, 575, 581, 585, 591, 611,
 622, 625, 650, 654, 659, 671, 681, 683, 686, 691,
 717, 721, 725, 731, 737, 759, 767, 772, 773, 793,
 795, 797, 801, 808, 827, 863, 864, 866, 868, 890,
 910, 912, 915, 917, 923, 928, 947, 952, 954,
 1014, 1016, 1028, 1034, 1038, 1039, 1040, 1041,
 1043, 1046, 1050, 1052, 1073, 1097, 1102, 1108,
 1115, 1120, 1128, 1134, 1137, 1139, 1143, 1149,
 1154, 1166, 1169, 1176, 1193, 1210, 1216, 1217,
 1221, 1237, 1246, 1283, 1286, 1296, 1350, 1352,
 1353, 1362, 1363, 1365, 1368, 1377, 1412, 1415,
 1421, 1422, 1423, 1428, 1455, 1458, 1482, 1484,
 1495, 1496, 1501
 Yol · 575, 602, 622, 658, 832, 901, 951, 1028,
 1079, 1091
 yol arası · 882
 yol bul(mak) · 559, 594
 yol göster(mek) · 479
 yol ortası · 367
 Yol uzakdur menzile azık gerek
 (Kelâm-ı Kibar) · 332, 412
 Yol vir(mek) · 585
 yol yol · 379
 yola gir(mek) · 365, 367, 406, 602
 Yola girmek · 532
 Yola girmeklik · 564
 yola git(mek) · 482, 564, 1133, 1495
 yola saçın
 (D.) · 759
 yola toğrı · 891
 Yola toğruca git egriye gitme
 (Kelâm-ı Kibar) · 1189
 yolcu · 1135
 yoldan az(mak) · 359, 914, 1018, 1116, 1133,
 1140
 (D.) · 476, 491, 751, 1231

yoldan azdur(mak)
(D.) · 495
yoldan çık(mak) · 835
yoldan kal(mak) · 576, 737, 832, 839
yoldan koy(mak) · 569
yoldaş · 391, 449, 452, 564, 607, 695, 858, 913,
954, 1002, 1133, 1153, 1477
yoldaş ol(mak) · 582
Yolu doğru · 1186
yollara bakdur(mak) · 1107
Yolun terk eyle(mek) · 669
yoluñ üstü · 1459
yoluna gir(mek) · 980
Yoluña yâkût u gevher saç(mak) · 1005
yoluñda baş u cânlar · 465
yolunda çurbân ol(mak) · 1078, 1094
Yolunda virdiler cânlar · 1477
yolundan az(mak) · 1040
yor(mak) · 502
Yor(mak) · 1366
yorul(mak) · 374
Yorul(mak) · 1264, 1312, 1362
Yorulmaqlık · 1402
yöñ · 680
yöñelt(mek) · 1031
yönüñi Hâkka döndürğil · 615
yöre · 1458
Yöre · 562
yu(mak) · 1098, 1110, 1113
Yu(mak) · 1097, 1105
yuğarı · 808, 1343, 1420
yuğaru · 401, 494, 681, 727, 853, 1338, 1343,
1344, 1347, 1363, 1377, 1381, 1387
Yuğaru · 467, 768, 1317, 1457
Yuğaru bak(mak) · 1387
yular · 915, 1158, 1288
Yum gözün · 550
yum(mak) · 501, 1094, 1096, 1362
Yum(mak) · 812, 994, 1365
yumağ · 1097
yumağçığ · 491
yumdı gözün · 1094
Yumuş el mâsivâ'llâhdan (D.)
Dünyadan el çekmek · 351
yumuşaklık · 572
yumşa(mak) · 456, 858, 1120
yumşamağ · 1117
Yumuşa(mak) · 1118
Yumuşaklık · 1119
yun(mak) · 1345
Yûnus · 589, 1290
Yûnus balığı · 1426
yurd · 542, 560, 1097, 1379
yurt · 1143
yuğmağ · 625
Yûsuf · 345, 375, 1150, 1472
Yûsuf peygamber · 374, 1291
Yûsuf şüretlu · 733
Yûşuf şüretlu · 733
yut(mak) · 895
yuy(mak) · 418, 582, 1038, 1097
Yuy(mak) · 659, 755
yuyulmağ · 922
yüce · 557, 1013, 1260, 1370
Yüce · 575, 927
yüce Allâh · 448, 688
yüce cân · 1048
yüce dergâh · 505, 544, 762, 777, 789, 966, 1147
yüce Ğaffâr · 1215
yüce Hâk · 414
yüce hazret · 505
yüce Hazret · 365, 443, 457, 641, 889, 1020
yüce Hân · 543, 1360
yüce Settâr · 1012, 1022
yüce Sultân · 395, 870, 877
yüce Sübhân · 1358
yüce Şâh · 610, 623, 807, 1014
Yüce yüce · 1034
yüce zât · 886
yüceld(mek) · 429
Yüceld(mek) · 1262
Yücelt(mek) · 1409, 1498
yügrük · 1278, 1352
yügrük at · 681
Yügrüş(mek) · 609
yüğür(mek) · 1250
yük · 350, 571, 613, 629, 817, 1449
yük · 1263
yük ur(mak) · 1146
yük vur(mak) · 557
yükle(mek) · 613
Yüklen(mek) · 1289
Yükleri ağır · 1052
yükklü hâatunlar · 1472
yükklü ol(mak) · 979
Yükklü ol(mak) · 980
yüksek · 1172, 1466
yükseklig · 1432
Yülütmeğ · 852
yün · 831
Yüñ · 1147
yünlerini yol(mak) · 1091
yüreg · 570
Yüreg · 559
yüregi yaralan(mak) · 1119
yüregin tağla(mak) · 1095, 1105
yüregin toğra(mak) · 1065
yüregine uruldu dağ · 988

Yüregüñ derdine merhem ur(mak) · 1003
 yürek · 661, 763, 785, 847, 1003, 1059, 1066,
 1144, 1249
 Yürek · 360, 630, 674, 766, 835
 Yürek biryân · 935
 (D.) · 331
 Yürekde cem^c olan kıan baħre beñizer
 (Kelâm-ı Kibar) · 1445
 yürekler pâre pâre · 772
 yürekler tağla(mak) · 1070, 1071, 1076
 yürekler tağlamak · 1070
 Yüreksüz · 674
 Yüri hey ğâfil · 551
 yüri(mek) · 552, 1087, 1120
 yürü(mek) · 385, 425, 577, 578, 595, 598, 600,
 613, 644, 663, 681, 682, 741, 763, 850, 911,
 1058, 1166, 1221, 1306, 1326, 1391, 1393
 Yürü(mek) · 389, 413, 467, 477, 611, 648, 668,
 713, 841, 943, 950, 995, 1003, 1037, 1066, 1067,
 1139, 1140, 1289
 yürümek · 1090
 Yürümek · 1178
 yürümeklik · 911
 yürün(mek) · 535, 564
 yürüt(mek) · 605
 yüz · 372, 426, 466, 479, 502, 543, 567, 588, 609,
 680, 713, 736, 763, 785, 787, 801, 829, 852, 855,
 885, 903, 948, 971, 990, 992, 1017, 1040, 1069,
 1091, 1092, 1210, 1219, 1229, 1261, 1340, 1380,
 1395, 1488
 Yüz · 472, 1181
 yüz döndür(mek) · 840
 yüz göster(mek) · 584
 yüz karaların · 675
 yüz kararı
 (D.) · 511
 yüz tüt(mak) · 1177, 1271, 1365
 yüz şuyı
 (D.) · 1153
 yüz sür(mek) · 1168, 1169
 yüz ur(mak) · 1001
 yüz(mek) · 612, 1328
 yüzde beñler · 733
 yüze sür(mek) · 670
 yüzi aķ · 547
 yüzi ay · 699, 1019, 1027
 yüzi envâr · 458, 907, 1170
 Yüzi esved · 706
 yüzi gül · 354, 402, 469, 590, 986, 1012, 1103,
 1177
 yüzi gülce · 1036
 yüzi gün · 398, 418, 650, 889, 994, 1092, 1193,
 1218, 1244, 1426
 yüzi güneş gibi ışya
 (Kelâm-ı Kibar) · 1223
 yüzi kıara · 436, 495, 705, 808, 840
 yüzi mâh · 351, 550, 999, 1004, 1025, 1086, 1238,
 1240
 yüzi nâzük · 378
 Yüzi nür · 432, 983, 985, 1103
 Yüzi nürlü · 823
 yüzi şulu · 363, 1073, 1103, 1459
 yüzi tâbân · 375, 896
 Yüzi üzre sürin(mek) · 663
 Yüzin dâ'im ayağa sürmek
 (D.) · 420
 Yüzin dön(mek) · 907
 Yüzin tağla(mak) · 802
 Yüzinüñ nürü · 1467
 Yüzinüñ nürü aydıñ kııl(mak) · 349
 yüzinüñ üstü · 652
 yüzleri ağ ol(mak)
 (D.) · 1143
 yüzleri aķ · 428
 yüzleri ay · 1216
 Yüzleri gül dilleri bülbül
 (Kelâm-ı Kibar) · 1076
 yüzleri kıara · 505
 yüzleri nürâniler · 716
 yüzleri tâbân · 1452
 Yüzlerin görmeklig · 1081
 yüzüg · 402
 yüzük-veş · 1433
 Yüzüle postı · 1476
 yüzüm gör(mek) · 1071
 Yüzümüz alub
 (D.) · 337
 Yüzümüz olmaya kıara
 (D.) · 593
 Yüzün düzmeklik · 372
 yüzüñ gör(mek) · 1075
 Yüzün göster(mek) · 540
 Yüzün kıoyı · 681
 Yüzüñ teri · 347
 Yüzünde ola biñ beñler gözünde fitne-i devrân
 (Kelâm-ı Kibar) · 717
 yüzünden saçılur envâr
 (Kelâm-ı Kibar) · 1057
 yüzüne baķ(mak) · 1085
 Yüzüne baķ(mak) · 1112, 1490
 Yüzüne gül(mek) · 868
 Yüzüñi gör(mek) · 1107
 yüzünü ide kıara
 (D.) · 914
 Yüzünüñ ağı · 974

Z

- zā'id · 1286, 1287
zā'il · 385, 586, 733, 854, 937, 1090
za'f · 522, 1290, 1293, 1294
Za'f · 1290
zā'f u süstlük · 1294
za'ferān · 718, 744, 894, 1045, 1047
za'ferān-veş · 1411
za'if · 328, 430, 1061, 1064, 1065, 1067, 1276,
1289, 1290, 1395, 1499
Za'if · 756, 911
za'ifce · 1029, 1032, 1398
za'iflik · 1294
zabt · 558
zabt it(mek) · 809, 1287
zāde · 1143
zafer · 615
zāğ · 719
zaḥm · 1251
zaḥm ir(mek) · 507
zaḥmet · 397, 398, 428, 429, 491, 507, 524, 525,
632, 689, 749, 862, 987, 1030, 1085, 1143, 1231,
1251, 1290, 1369, 1403, 1451
zaḥmet çek(mek) · 525, 1087, 1196
zaḥmet çekil(mek) · 525
zaḥmet odu · 578
zāhid · 787, 1329, 1331, 1334, 1458, 1459, 1460,
1464, 1473
zāhir · 330, 334, 336, 408, 418, 423, 431, 463, 464,
466, 476, 486, 523, 528, 565, 613, 614, 669, 682,
689, 712, 714, 716, 754, 837, 925, 926, 934, 938,
939, 941, 942, 945, 947, 948, 949, 960, 961, 963,
967, 968, 988, 997, 1021, 1027, 1055, 1056,
1067, 1098, 1103, 1133, 1134, 1141, 1172, 1189,
1244, 1270, 1282, 1283, 1349, 1355, 1359, 1374,
1380, 1434, 1436, 1440, 1463, 1486, 1499, 1502
Zāhir · 566, 737, 948, 982, 989, 995
Zāhir ü bāḥn · 1360
zāhirā · 700
Zāhirā · 1101
zahr · 660, 975, 976
zakḳüm · 748, 753, 778, 834
zālim · 493, 698, 842, 845, 1124, 1138, 1200,
1235, 1251, 1286, 1450
zālim padişah · 843
zamān · 391, 513, 547, 580, 600, 603, 626, 651,
685, 695, 728, 752, 926, 953, 957, 978, 980, 990,
992, 1004, 1005, 1009, 1010, 1011, 1033, 1069,
1083, 1087, 1092, 1097, 1104, 1106, 1108, 1110,
1111, 1125, 1214, 1233, 1235, 1236, 1239, 1241,
1266, 1285, 1289, 1318, 1358, 1388, 1392, 1425,
1456, 1458
Zamān · 370, 479, 904, 1282
zamān ḥalkı · 1197
Zamān ḥalkı · 654, 1216, 1477
Zamān-ı māzi · 894
zānī · 654, 1287
zār · 331, 354, 524, 617, 751, 752, 761, 765, 778,
803, 822, 904, 906, 942, 951, 1002, 1018, 1143,
1181, 1207, 1210, 1215, 1224, 1247, 1263, 1283,
1330, 1334, 1398, 1404, 1471
Zār · 600
zār u efgān · 674
zār u feryād · 765
zār u giryān · 604
zār u iñildi · 1092
zār u ser-gerdān · 957
zarar · 414, 892
Zarar · 892, 893
zārı zārı · 992
zārılığ · 600
zārılık · 1066
Zarī · 749
zarīf · 1221
zarīf · 640, 985
zāru dem · 1111
zāru zār · 1063, 1065, 1084, 1104
zarūret · 371, 530
zāt · 325, 330, 335, 342, 441, 488, 634, 918, 928,
942, 949, 1005, 1031, 1438, 1494
zāt-ı 'ālī · 1348
zāt-ı āyine · 354
zāt-ı ḳudret · 325
zāt-ı münevver · 415
zāt-ı pāk · 421
zāt-ı şıfāt · 1099
zāt-ı şerīf · 458
Zātnuñ ismi · 442
zāyi' · 515, 564, 592, 1144, 1150, 1370, 1477
zāyi' eyle(mek) · 1262
zāyi' ol(mak) · 562, 647
zaymerān · 986
Zebānī · 511, 673, 677, 679, 749, 750, 751, 760,
773, 778, 782, 801, 802, 891, 1276
Zebāniyyūn · 633
zeberced · 740
Zeberced · 1210, 1297, 1411
zebercet · 692, 1045, 1047
Zebercet · 1432
Zebūn it(mek) · 751
Zebūr · 437, 445, 1233, 1240, 1241
zecr · 559, 1244, 1483
zehī · 411, 425, 908, 1118, 1173, 1230, 1413, 1430
Zehī · 790, 794, 849, 853, 906, 914, 1023, 1136,
1139, 1222, 1251, 1265, 1342, 1352, 1363, 1368,
1398, 1407, 1430, 1444, 1446, 1486
zehr · 373, 720, 758, 808, 950

Zehr · 424
 zehr-i kâtil · 699
 zekât · 428, 544, 684, 764, 830, 1181, 1182, 1261, 1482
 Zekât · 662, 758, 810, 1182, 1482
 zekât virmek · 1260
 Zelihâ · 414
 zelîl · 1007
 zemherî · 522, 775, 1169
 zemîn · 442, 978, 988, 1004, 1005, 1079, 1096, 1394
 zemm · 465
 Zemm · 582
 zemm it(mek) · 503
 zemm itmek · 1128
 zemzeme · 589
 zenb · 1209
 Zenbil · 1291
 zencîr · 511, 673, 747, 778, 779, 782, 783, 1297, 1415
 zerķ · 514
 zerrât · 551
 zerrât [u] eşyâ · 501
 zerrât-ı cihân · 986
 zerre · 337, 341, 345, 378, 398, 505, 514, 548, 553, 571, 579, 630, 677, 691, 715, 744, 768, 793, 871, 892, 917, 919, 925, 934, 940, 1086, 1284, 1302, 1348, 1352, 1396, 1402, 1415, 1452
 Zerre · 339, 711
 zerrece · 1102, 1396
 Zerrece · 1396
 zerrîn taş · 990
 zevâl · 331, 452, 458, 504, 529, 633, 906, 1062, 1224, 1263, 1429, 1456
 Zevâl · 610
 zevât · 1026
 zevķ · 570, 700, 701, 727, 1173
 Zeyd bin Şalîh · 1204
 Zeyd oĝlı Şalâh · 1205
 zeyn · 1172, 1186, 1187
 zeyn it(mek) · 389
 zeyn ol(mak) · 1394
 zıdd · 1257, 1284
 zılâl · 334
 Zıll-i şaḥş · 1359
 zî-‘atâ · 1048
 zîb · 662
 zîbâ · 708, 1357
 zî-baḥt · 722, 1013
 zî-beşâret · 983
 zî-cemâl · 983
 zî-devlet · 1194
 zî-dildâr · 1173
 zî-ḥarîf · 1136
 zî-hüner · 582
 zî-kemâl · 1363
 zî-kerâmet · 1474
 Zî-Kerîm · 1048
 zî-Kerîm · 419, 904
 Zikir · 1213, 1479
 zıkr · 413, 439, 442, 506, 513, 520, 523, 532, 570, 614, 630, 653, 665, 702, 775, 796, 803, 819, 820, 829, 836, 854, 862, 874, 888, 890, 921, 984, 995, 1023, 1025, 1039, 1044, 1058, 1074, 1089, 1101, 1104, 1145, 1171, 1172, 1202, 1204, 1205, 1206, 1208, 1209, 1210, 1211, 1212, 1213, 1215, 1216, 1217, 1219, 1261, 1290, 1332, 1355, 1367, 1381, 1383, 1402, 1409, 1432, 1450, 1457, 1475, 1495, 1503
 zıkr eyle(mek) · 519, 580, 625
 zıkr eylemek · 1260
 zıkr it(mek) · 348
 zıkr itmek · 1238, 1357
 Zıkr ü tesbîḥ · 573
 zıkr-i Ḥaķ · 474, 1210
 zıkr-i inkâr · 536
 zıkr-i Sübhân · 847
 zıkrü’llâh · 995, 1219
 Zî-ķudret · 1406
 zillet ıssı · 389
 zî-merâtib · 1305
 zî-muḥabbet · 1472
 zin · 329
 zinâ · 759, 841, 876, 923, 1322, 1368
 Zinâ · 655, 657, 666, 758, 1167, 1168
 zî-naşîb · 996
 zincîr · 679
 zindân · 482, 483, 486, 666, 1143, 1419, 1452
 zînet · 1095
 zinhâr · 615, 678, 689, 739, 867, 913, 1401, 1460, 1490
 zîr ile bâlâ · 1202
 zîr ü bâlâ · 920
 zîr ü zeber · 1034, 1062, 1093, 1207, 1239
 zîra · 341, 375, 435, 439, 465, 481, 506, 702, 718, 731, 857, 920, 1075, 1153, 1171, 1260, 1440, 1450, 1462
 Zîra · 328, 372, 383, 413, 433, 451, 457, 484, 508, 539, 543, 554, 573, 575, 580, 587, 594, 598, 627, 647, 656, 689, 696, 706, 762, 780, 799, 830, 865, 926, 942, 948, 949, 967, 977, 995, 1036, 1059, 1099, 1118, 1136, 1138, 1143, 1179, 1183, 1200, 1207, 1237, 1238, 1249, 1288, 1388, 1389, 1390, 1396, 1443, 1445, 1452, 1488, 1489, 1495, 1502
 zî-Raḥîm · 1048
 zîrek · 728
 Zî-sa‘âdet · 983
 zî-ser-efrâz · 411

z̄i-şun' · 359
ziyā · 565, 576, 1057, 1337
Ziyā · 419, 640
Ziyā vir(mek) · 360
ziyād · 1198
ziyād ol(mak) · 475, 726
Ziyād ol(mak) · 396, 749
ziyāde · 392, 822, 833, 855, 885, 886, 887, 1121,
1215, 1324, 1363, 1480
Ziyāde · 406, 656, 1132, 1363
Ziyāde eyle(mek) · 520
ziyāde ol(mak) · 364, 762
Ziyāde ol(mak) · 911, 1454
ziyāfet · 410
Ziyāfet · 404, 406, 408
ziyān · 526, 1154, 1277, 1315, 1358, 1456
Ziyān · 1245, 1468, 1470
Ziyān ol(mak) · 545
Ziyānlu kavm · 615
ziyāret · 990, 1079
Ziyāret · 717, 1186
Ziyāret eyle(mek) · 543, 742
Ziyāret kıl(mak) · 1187
ziyāret kılmağ · 728
z̄i-yüz · 359
zuhr · 355
zuhūr · 948, 977, 1360
Zuhūr · 925, 960
zuhūr it(mek) · 895
zuhūra gel(mek) · 875
zuhūrāt · 1359
zuhūr-ı zāhir · 1359
zulm · 427, 544, 615, 646, 667, 676, 684, 697, 699,
700, 758, 764, 777, 842, 1120, 1124, 1126, 1200,
1253, 1260, 1463
zulm it(mek) · 676
zulmen ve 'adlā · 326
zulmet · 380, 587, 682, 929, 930, 1380, 1488
Zulmetü'l-ķabr · 1050
Zulüm · 646
Zulümler eylemeñ halka bulasız devlet-i erkān
(Kelām-ı Kibar) · 689
Zü'l-celāl · 975, 976, 983, 1000, 1047
Zü'l-celāl Allāh · 614, 687, 1230
Zü'l-kemāl Allāh · 614
Zü'l-me'al Allāh · 615
Zü'l-Celāl · 334
zücāce-veş · 1354
zühd · 569, 1135, 1194
Zühd · 1334
Zühre · 339
Venüs gezegeni · 839, 841
züht · 380
zülāl · 890, 945, 1241
zül' · 637, 763, 924, 1171, 1217, 1218
zül'·i 'anber · 358
zül'·i misk · 983
zül'·i müşğ · 742
zül'·i řāb · 733
zül'·i řībā · 637
zül'·i siyāh · 354
Zülfikār · 375, 1053
Zümrüd · 789
zümürüd · 1003, 1045, 1046
Zümürüd · 1353
zürriyyet · 610, 611

KAYNAKÇA

Aclûnî, İsmâil bin Muhammed, *Keşfü'l-Hafâ Müzîlü'l-İlbâs Amme İştihara Mine'l-Ehâdîsi 'Ala El-Sineti'n-Nâs*, Mektebetü'l-Kudsî, Dimeşk, 1351.

Aclûnî, İsmâil b. Muhammed, *Keşfü'l-Hafâ*, Beyrut, 1405/1985; Ahmet Serdaroğlu, *Mevzûât-ı Aliyyü'l-Kârî Tercemesi*, Ankara, 1996.

Ahmed İbni Hanbel, *Müsned*, C: I-VI, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1413/1992.

AKAR, Ali, *Oğuzların Dili Eski Anadolu Türkçesine Giriş*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018.

AKKUŞ, Mehmet, “*Tasavvufun Anadolu'ya Girişi ve İslâmlaşmada Rolü*” Tanımı Kaynakları ve Tesirleriyle Tasavvuf, (Haz. Coşkun Yılmaz), Seha Neşriyat, İstanbul 1991, (s. 133-142).

Aliyyü'l-Kârî, Ebü'l-Hasen Nüreddin Ali b. Sultân Muhammed, *Şerhu Müsned-i Ebû Hanîfe*, Beyrut 1985.

Âlûsî, Şihâbuddin es-Seyyid Mahmud, *Rûhu'l-Maânî fi'l-Kur'ani'l-Azim ve Seb'i'l-Mesânî*, Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, Beyrut, 1994.

AMBROSIO, Alberto Fabio, *Dervişler (Tarihi, Antropolojisi, Mistik Yönü)*, (çev. Buğra Poyraz), Kabalıcı Yayıncılık, İstanbul, 2012.

ARSLAN, Mehmet, “*Türk Edebiyatı'nda Hamse*”, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, C: 5, Sayı: 9, İstanbul, 2007, (ss. 305-322).

ASLAN, Halide, “*Balkanlarda İslâm'ın Görünümlerinden Alevilik/Halvetilik*”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C: 7, Sayı:1, Ankara, 2016, (ss. 89-110).

AŞKAR, Mustafa, “*Bir Türk Tarikatı Olarak Halvetiyye'nin Tarihi Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahlili*”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C: 39, Sayı:1, Ankara, 1999.

AVŞAR, Ziya, (2017 e-kitap), Revânî Divânı, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10643/revani-divaniziyaaavsarpdf.pdf?0>, (Erişim Tarihi: 25.08.2019)

AYCAN, İrfan, “*Ebû Süfyân*”, TDV İslâm Ansiklopedisi, C: 10, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1994, s. 230-232.

AYDINLI, Abdullah, “*Ebü'd-Derdâ*”, TDV İslâm Ansiklopedisi, C: 10, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1994, s. 310-311.

AYDİNÇE, Nehri, “*Balkanlarda Tarikatlar; Makedonya'daki Halvetiliğe Genel Bakış*”, Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı:2, Eskişehir, 2015.

AYVERDİ, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2016.

BAKIRCI, Nedim ve TÜRKAN, H. Kürşat, “*Tekke ve Zaviyelerin Balkanlar’daki Rolü ve Önemi*”, TÜRKÜK Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, Sayı:1, 2013, (ss. 145-160)

BALTA, Evangelia, “*Serez*”, TDV İslâm Ansiklopedisi, C: 36, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2009, s. 556-558.

BAŞ, Mustafa, “*Hz. Yahya İle İlgili Tefsir ve Tarih Kitaplarındaki Bir Rivayetin Karşılaştırmalı Tahlili*”, Dini Araştırmalar Dergisi, C:15, Sayı:41, 2012, ss. 99-108.

BAŞARAN, Selman, *Hadislerin Türk Atasözlerine Tesiri*, Bursa, 1994, s.105.

Beğavî, Ebû Muhammed Muhyissünne Hüseyin b. Mes’ûd el-Ferrâ, *Şerhu’s-Sünne*, (thk. Züheyr eş-Şâvîş- Şuayb el-Arnaut), I-XVI, Beyrut, 1983.

BİLKAN Ali Fuat, “*Mesnevîler*”, Türk Edebiyatı Tarihi, C: 2, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2006, s. 291-306.

BİLTEKİN, Halit, “*Şeyhî Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)*”, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara, 2003.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, (ö. 256/870), *Sahîh-i Buhârî*, C: I-VIII, Çağrı Yay., İstanbul, 1982.

Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, C: I-II, Meral Yayınevi, İstanbul, 1975.

Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *Ahlâk Kitaplarımız*, Necm-i İstikbâl Matbaası, İstanbul, 1325, s. 26.

CANIM, Rıdvan, “*Pendnâmeler ve Türk Edebiyatında Benzer Nitelikli Öğüt Kitapları*”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 3, Samsun (Aralık) 1988, (ss. 153-159).

CANIM, Rıdvan, *Divan Edebiyatında Türler*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2012.

CEBECİOĞLU, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Rehber Yay., Ankara 1997.

CEYLAN, Ömür, *Tasavvufî Şiir Şerhleri*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2007.

ÇALIŞ, Enver, “*Câmi’ün Nesâyih*”, Bitirme Tezi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fak., Türkiyat Enst., İstanbul, 1975.

ÇELEBİOĞLU, Amil, “*Türk Edebiyatında Manzûm Dinî Eserler*”, Hacettepe Ün. Edebiyat Fakültesi Dergisi, Ankara, 1983, s. 153-166.

ÇETİN, Abdurrahman, “*Vâhidî*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C: 42, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 438-439.

ÇİFT, Salih, “*Yahyâ b. Muâz*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C: 43, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2013, s. 257-258.

ÇÖM, Erol, “*16. Yüzyıl Ahlâkî Mesnevîleri ve Şemseddîn-i Sivâsî'nin İbret-nümâ Adlı Mesnevîsi (İnceleme-Metin)*”, Basılmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya, 2007.

DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Doğu Matbaası, Ankara, 1970.

DİLÇİN, Cem, *Örneklerle Şiir Bilgisi*, TDK Yay., Ankara, 1992.

DİLÇİN, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara, 2009.

DOĞAN, Ahmet, *Açıklamalı ve Örnekli Aruz Bilgisi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2013.

DOĞAN, Muhammed Nur, *Hüsn ü Aşk*, Yelkenli Yayınları, İstanbul, 2011, s.56-68.

DURGUT, Hüseyin, “*Litvanya Tatarları El Yazmalarındaki Türkçe Miraçnamede Bazı Arkaik Kelimeler Üzerine*”, Motif Akademi Halk Bilim Dergisi, C:11, Sayı:21, 2018, ss. 105-114.

DÜZENLİ, Mesut Bayram, “*Hüseyin b. Ahmed Sirôzî'nin Câmi'ü'l-Envâr 'alâ-Tefsîri'l-İhlâs Adlı Eseri (1b-192b, İnceleme-Metin)*”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, SBE, Sakarya, 2014.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî, *Sünen-i Ebi Dâvûd*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.

Ebû Nu'aym Ahmed b. Abdullah el-İsbahânî, *Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakâtü'l-Asfiyâ*, II/364, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1989.

Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn, *Za'ifu Câmi'us-Sağîr*, Mektebetü'l-İslamiyye, Beyrut, 1979, 1/1932.

Elmalılı Hamdi Yazır, *Açıklamalı Kur'an-ı Kerîm Meâli*, (çev. M.Sadi Çögenli), Huzur Yayın Dağıtım, İstanbul, 2012.

ERİMER, Kayahan, “*Tebareke Tefsiri (Metin-İnceleme-Dizin)*”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1976.

EROL, Ali, “*Kafiye Kavramı Üzerine Bir Çalışma*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara, 1994.

Evliyâ Çelebi, *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*, (Haz. Seyit Ali Kahraman), 8.Kitap/C: 1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2011, s. 124-139.

FAYDA, Mustafa, “İbn İshak”, TDV İslam Ansiklopedisi, C: 20, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 93-96.

GİBB, E. J. Wilkinson, *Osmanlı Şiir Tarihi*, (çev. Ali Çavuşoğlu), C: I-II, Akçağ Yayınları, Ankara, 1999.

GÖLPINARLI, Abdülbaki, “Halvetiyye”, Türk Ansiklopedisi, C: 18, Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1970, ss. 420-423.

GÖLPINARLI, Abdülbaki, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1977.

GÜLSEVİN, Gürer, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yayınları, Ankara, 1997.

Gümüşhanevî, Ahmed Ziyâüddîn, *Râmûzü'l-Ehâdis*, İstanbul 1275.

GÜNEY, Aşkı, “Halvetilerde Mûsikî”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, SBE, İstanbul, 1997.

GÜNGÖR, Erol, “Anadolu’da Türk Birliği ve Tarikatlar”, Türk Edebiyatı, C: III, Sayı: 27, İstanbul, 1974.

GÜRER, Dilaver, “Şiblî, Ebû Bekir”, TDV İslam Ansiklopedisi, C: 39, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2010, s. 125-126.

Hatip el-Bağdâdî, Ebû Bekr Ahmed b. Ali, *el-Câmi‘ Li-Ahlâkı’r-Râvî ve Âdâbi’s-Sâmi‘*, thk. Muhammed Re‘fet Saîd, Dârü'l-vefâ, Mısır, 2002.

Heysemî, Nureddîn Alî b. Ebî Bekr, *Mecmau’z-Zevâid ve Menbau’l-Fevâid*, Mektebetü'l-Kudsî, Kahire, 1994.

Hindî, Alâüddîn Alî el-Müttakî, *Kenzü'l-'Ummâl fî Süneni'l-Akvâl ve'l-Ef‘âl* (thk. Bekrî Hayyânî-Saffet es-Sekkâ), I-XVIII, Beyrut, 1985.

Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Câmi‘u'l-Envâr*, İstanbul Arkeoloji Müzesi Kitaplığı, No: 66.

Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Câmi‘u’n-Nesâyih*, Almanya Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Bölümü, Ms.or.oct.2320.

Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Câmi‘u’n-Nesâyih*, İstanbul Merkez Kütüphanesi, No: 567.

Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Câmi‘u’n-Nesâyih*, Ankara Üniversitesi Yazma Eserler Kataloğu, Mustafa Con Koleksiyonu, No:23

Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Câmi‘u’n-Nesâyih*, Süleymâniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, No:1604.

Hüseyin b. Ahmed Sirozî, *Câmi'ü'n-Nesâyih*, Süleymâniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Serez Bölümü, No:1744.

İbn Kesîr, İmâdüddîn Ebu'l-Fida İsmail, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1984.

İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce, *Sünen*, C: I-II, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

İmam Gazâlî, *İhyâ'u Ulûmi'd-dîn*, (çev. Mehmet A. Müftüoğlu), Bedir Yayınevi, İstanbul, 1974.

İmam Gazâlî, *El-Mürşidü'l Emîn 'Îlâ Mev'izeti'l-Mü'minîn* (İslam Klasikleri 2), Bedir Yayınevi, 1998.

İmam Nevevî, *Riyâzu's-Sâlihîn*, 250/1480; (Terc. Mehmet Türk), İstanbul, 2015.

İmâm-ı Şa'rânî, *Ölüm-Kıyâmet-Âhiret*, (çev. Halil Günaydın), İstanbul, 2017.

İPEKTEN, Haluk vd. [Mustafa İsen, Recep Toparlı, Naci Okçu, Turgut Karabey], *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.

İPEKTEN, Haluk vd. [Günay Kut, Mustafa İsen, Hüseyin Ayan, Turgut Karabey, (2017 e-kitap), Sehî Beg Heşt Bihişt, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56165,hestbihistpdf.pdf?0>, (Erişim Tarihi: 25.08.2019)

İSEN, Mustafa, *"Başlangıçtan XVIII. Yüzyıla Kadar Türk Edebiyatı"*, Türkler, C: XI, Ankara, 2002.

İSEN, Mustafa, *Divan Şairlerinin Tasavvuf ve Tarikat İlişkileri, Tezkireden Biyografiye*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2010.

İsmail Hakkı Bursevî, *Rûhu'l-Beyân Tefsiri*, C: 2, Damla Yayınevi, İstanbul, 2012.

İsmail Hakkı Bursevî, *Rûhu'l-Beyân Tefsiri*, C: 4, Damla Yayınevi, İstanbul, 2012.

İsmail Hakkı Bursevî, *Rûhu'l-Beyân Kur'an Me'ali ve Tefsiri*, C: 22, Erkam Yayınevi, İstanbul, 2016.

KABAKLI, Ahmet, *Tasavvuf, Tarikat, Edebiyat*, Türk Edebiyatı Vakfı Yay., İstanbul 2006.

KAPLAN, Mahmut, *"Hayriyye-i Nâbî (İnceleme-Metin)"*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara, 1990.

KAPLAN, Mahmut, *"Divan Edebiyatında Manzum Nasihat-nâme Yazan Şairler ve Eserleri I"*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, C: III, Sayı:3, Van, 1992, s. 23-68.

KAPLAN, Mahmut, “*Manzûm Nasîhat-nâmelerde Yer Alan Konular*”, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı: 9, Konya, 2001, s. 133-185.

KAPLAN, Mahmut, “*Türk Edebiyatında Manzum Nasihat-nâmeler*”, Türkler Ansiklopedisi, C: 11, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 791-799.

KARA, Mustafa, “*Bîşr el-Hâfi*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C: 6, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, s. 221-222.

KARATAŞ, Turan, *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, Sütun Yayınları, Ankara, 2011.

KARTAL, Ahmet, “*Eski Türk Edebiyatında Mesnevî*”, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, C: 5, Sayı: 10, İstanbul, 2007, (ss. 353-432).

KARTAL, Ahmet, *Şiraz’dan İstanbul’a Türk Fars Kültür Coğrafyası Üzerine Araştırmalar*, Kurtuba Kitap, Ankara, 2011.

KARTAL, Ahmet, *Doğu’nun Uzun Hikâyesi, Türk Edebiyatında Mesnevî*, Doğu Yayınevi, İstanbul, 2014.

KISSLING, Hans Joachim, “*Halvetî Tarikatı-I*”, (çev. Mehmet Serhan Tayisi), Bilim ve Sanat Vakfı Bülteni, Yıl, 5, Sayı: 32, Kasım, Aralık, Ocak, 1993-94.

KISSLING, Hans Joachim, “*Halvetî Tarikatı-II*”, (çev. Mehmet Serhan Tayisi), Bilim ve Sanat Vakfı Bülteni, Yıl, 5, Sayı: 33, Şubat, 1994.

KORKMAZ, Zeynep, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara, 1992.

KÖKSAL, M. Fatih, “*Metin Neşrinin Ana Esaları*”, TÜBAR Dergisi, Sayı: 31, Niğde, 2012, s. 179-209.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007.

KUŞEYRÎ, Abdulkerim, *Tasavvuf İlmine Dair Kuşeyrî Risalesi*, (Haz. Süleyman Uludağ), Dergah Yayınları, İstanbul, 2014.

KÜÇÜK, Raşit, “*Ebû Saîd el-Hudrî*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C: 10, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994, s. 223-224.

KÜÇÜK, Murat, “*Anadolu Ağızlarındaki Doğu Kökenli Sözcüklerin Ses Bilgisi Açısından Görünümleri, Ünsüzler*”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi, Sayı: 20/2, Ankara, 2013, s. 39-78.

LEVEND, Âgâh Sırrı, *Divan Edebiyatı*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1980.

LEVEND, Âgâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2008.

LEVEND, Âgâh Sırrı, “*Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri*”, Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları, C: II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2016, s. 67-69.

MACİT, Muhsin, “*Nedim Divanı'nın Tenkidli Metni Nasıl Hazırlandı ?*”, Gazi Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, C:1, s. 119-136, Ankara, 1996.

MACİT, Muhsin, *Divan Şiirinde Ahenk Unsurları*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2005.

Münavî, *Feyzu'l-Kadîr Kerhu'l-Câmi'ü's-Sağîr*, Beyrut ts., III, 46.

Müslim, İmam Ebu'l-Huseyn Müslim b. Haccac Müslim b. el-Kuşeyri en-Nişaburi, (çev. Ahmet Davudoğlu), *Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi*, Sönmez Neşriyat A.Ş. yayınları, İstanbul, 1977.

Müslim, *Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1413/1992.

NURBAKİ, Haluk, *Kur'an'ın Matematik Sırları*, Damla Yayınevi, İstanbul, 1997.

OCAK, Ahmet Yaşar, *Osmanlı Sufiliğine Bakışlar*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010.

ONAY, Ahmet Talât, *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, (Haz. Cemal Kurnaz), Kurgan Edebiyat Berikan Yayıncılık, Ankara, 2013.

ORAL, Osman, “*İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe'nin Hayatı, Öğretmenleri, Öğrencileri ve İlmî Kişiliği*”, Uluslararası Rusya Araştırmaları Dergisi, 2014, Sayı: 7/2, (ss. 1-25).

OVALI, Kazım, “*Câmi'ün Nesâyih, Metin ve İndeksi*”, Bitirme Tezi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fak., Türkiyat Enst., İstanbul, 1975.

ÖNKAL, Ahmet, “*Übey b. Halef*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C: 42, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 272.

ÖZ, Mustafa, “*Râfîzîler*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C: 34, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2007, s. 396-397.

ÖZGEN, Mehmet Kasım, *Bursalı Mehmed Tahir'in Ahlak Kitaplarımız Adlı Eseri*, Bilimname Düşünce Platformu, Kayseri, 2010/1, Sayı: 18, (ss. 251-264)

ÖZTÜRK, Ali, “*XVI. Yüzyıl Halvetî Şiirinde Din ve Tasavvuf*”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, SBE, Ankara, 2003.

ÖZTÜRK, Ali, “*Halvetiyye Tarikatına Mensup XVI. Yüzyıl Divan Şâirleri Üzerine Bir İnceleme*”, Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, 2005, Sayı: 15, (ss. 225-252).

ÖZTÜRK, Erol, *Eski Anadolu Türkçesi El Kitabı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2017.

PAKSOY, Kadir, “*Sened ve Metin Yönünden Sa’lebe Hadisinin Tenkidi*”, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1998, Sayı: IV, (ss. 161-186).

PALA, İskender, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1999.

PALA, İskender, *Divan Edebiyatı*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012.

SARAÇ, M. A. Yekta, *Klasik Edebiyat Bilgisine Göre Divan Şiirindeki Ahenk Öğeleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C: 37, İstanbul, 2007.

SARAÇ, M. A. Yekta, *Klasik Edebiyat Bilgisi, Belâgat*, Bilimevi Basın Yayın, İstanbul, 2010.

SARAÇ, M. A. Yekta, *Klasik Edebiyat Bilgisi, Biçim-Ölçü-Kafiye*, Bilimevi Basın Yayın, İstanbul, 2013.

STEINGASS, F., *Persian-English Dictionary*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2006.

Süyûtî, Ebu’l-Fadl Celâleddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr (ö. 911/1505), *Dürrü’l-Mensûr fi’t-Tefsîri bi’l-Me’sûr*, (Tahkîk: Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî), Merkezü Hicr li’l-Buhûs ve’d-Dirâsâtî’l-Arabiyye ve’l-İslâmiyye, Kâhire, 1423/2003.

Süyûtî, Celâleddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr, *el-Câmi’u’s-Sağîr*, Dâru’l-Fikr, Beyrut.

Şemseddîn Sâmi, *Kâmûs- ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2007.

ŞENTÜRK, A. Atilla, *16. Asra Kadar Anadolu Sahası Mesnevilerinde Edebî Tasvirler*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2002.

ŞENTÜRK, A. Atilla, (2008 e-kitap Projesi), “*Mesnevîlerin Doğuşu ve Türk Edebiyatındaki Gelişimi*”, http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10664_mesnevilereditorsunusupdf.pdf?0, (Erişim Tarihi: 23.08.2019)

ŞENTÜRK, A. Atilla ve KARTAL, Ahmet, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2014.

Şeyh Hâlid, *Mektûbât*, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi Yazma Eserler Bölümü, No:003, vr.30.

TANMAN, M. Baha, “*Halvetîlik*”, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, C: III, Ana Basım AŞ, İstanbul, 1993, s. 534-535.

TAYŞİ, Mehmet Serhan, “*Cemâl-i Halvetî*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C: 7, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993, s. 302-303.

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre es-Sülemî, *Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.

- TOPRAK, Burhan, *Yunus Emre Divanı*, Odunpazarı Belediyesi Yayınları, İstanbul, 2006.
- TUMAN, Mehmet Naili, *Tuhfe-i Nâilî (Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri)*, (Haz. Cemal Kurnaz – Mustafa Tatçı), Bizim Büro Yay., Ankara, 2001.
- ULUDAĞ, Süleyman, “*Behlûl-i Dâna*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C: 5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, s. 352-353.
- ULUDAĞ, Süleyman, “*Hasan-ı Basrî*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C: 16, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997, s. 291-293.
- ULUDAĞ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- ÜNVER, İsmail, “*Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler*”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi, C: 11, Sayı: 1, Ankara, 1993, s. 51-89.
- VURAL, Hanifi ve BÖLER, Tuncay, *Ses ve Şekil Bilgisi*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2011.
- YAVUZ, Yusuf Şevki, “*Fahreddin er-Râzî*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C: 12, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, s. 89-95.
- YENİTERZİ, Emine, “*Anadolu Türk Edebiyatında Ahlakî Mesnevîler*”, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, C: 5, Sayı: 10, İstanbul, 2007, (ss. 433-468).
- YILMAZ, Mehmet, *Kültürümüzde Âyet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük)*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2013.
- YURTTAŞ, M. Nurullah, “*Feyzî Halil Bey Divânı (Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Eserleri ve Divânı'nın İncelemesi)*”, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, SBE, Afyon, 2007.
- Yusuf b. Yakub, *Tezkire-i Halvetiyye*, Süleymaniye Kitaplığı, Esad Efendi Bölümü, No: 1372.
- Yusuf b. Yakub, *Menâkıb-ı Şerîf ve Tarikat-nâme-i Pîrân ve Meşayih-i Tarikat-ı Aliyye-i Halvetiyye*, İstanbul, 1290, s.31.

Ek 1: Serez Nüshasının Başlangıç Vırağı

بود شش و یکی قالدن هجرت است و اول
 الیعی سن قمری آنکه دغلمون انی وین
 کتایب وین بود و علم اوسونان وینا کتایب
 و هر کم ناز سله اوین وینچه خوار و هر کم
 دغادر حق بقول اسونان و سنکساج اوله وین

تا قیامت کثیر بیست بو حکم
 کز لوسله بولسن آنکه صفا
 حق تعالی حضرتین و اوله لم

کتاب عهد اکابر جمیع النبیة من عند الصبیحة
حسینی بن احمد حجة الله علیه وعلمه والید

الحمد لله علی الاحتمینا و الصلوة علی سیدنا محمد و آله الطاهین قد
 وقع الفراع بن محمد و هذه النسخة الشریفه فی ذمت القیامین یوم الیوم
 فی شهر شعبان العظیم من ید صیغف شیخ
 الحاج محمد بن الحاج علی رفق الله
 فی ذی الحجة فی اربعین شهر من شهر ربیع الثانی
 سن ۱۰۸۰ و در روز صیاره الیوم
 الخانی بن فرزند سید
 و قف

الکرم اوش کتایب کاز وک بود و کتایب و نماز
 قیامی کتایب کتایب کتایب کتایب کتایب
 الیعی یکان کتایب کتایب کتایب کتایب
 ارد و کتایب کتایب کتایب کتایب کتایب
 سوزمور کتایب کتایب کتایب کتایب کتایب
 نقل و نقل و نقل و نقل و نقل
 دیوصالی کتایب کتایب کتایب کتایب کتایب
 اربم کتایب کتایب کتایب کتایب کتایب

عدد
 ۳۱۱

Ek 2: Serez Nüshasının Son Sayfası

Ms. ori oct. 2320

acc. ms. cr. 1926. 15

هذا كتاب جامع النضال

كه ذاتك منزلة قدش اعلي
بدي اوليسه كايامتلا
ايريشمز علمكه عقل اول اصلا
اتادن كلك بوق سگانسلا
منزه تکرسك حاشا و كلا
بالندي معني هر دبالله نقله

وله تکرسك كقول الله

عطا الرابح سك حرا و فضلا
اني كم قلدي بلر ظلماء وعدلا
كه دل اعنيه دنيايه ميلا
نه بولسون كسه نفسش اول
نه كمر استك كسه ديميز لا
كوره تا كوز مز نورعي تجارا
بوينكلكه فچن ابره اول اصلا
بوله مز كسه در كاه معالا

الحي من اول خلاق مولي
مخسنة بوقله هر كز شريكك
احد رذات قدرت جوضفانك
باليكوز سن اناد نس مجرد
ايكي دين اولور معنون محرم
قلبسك او شته فانبلا ثباتا

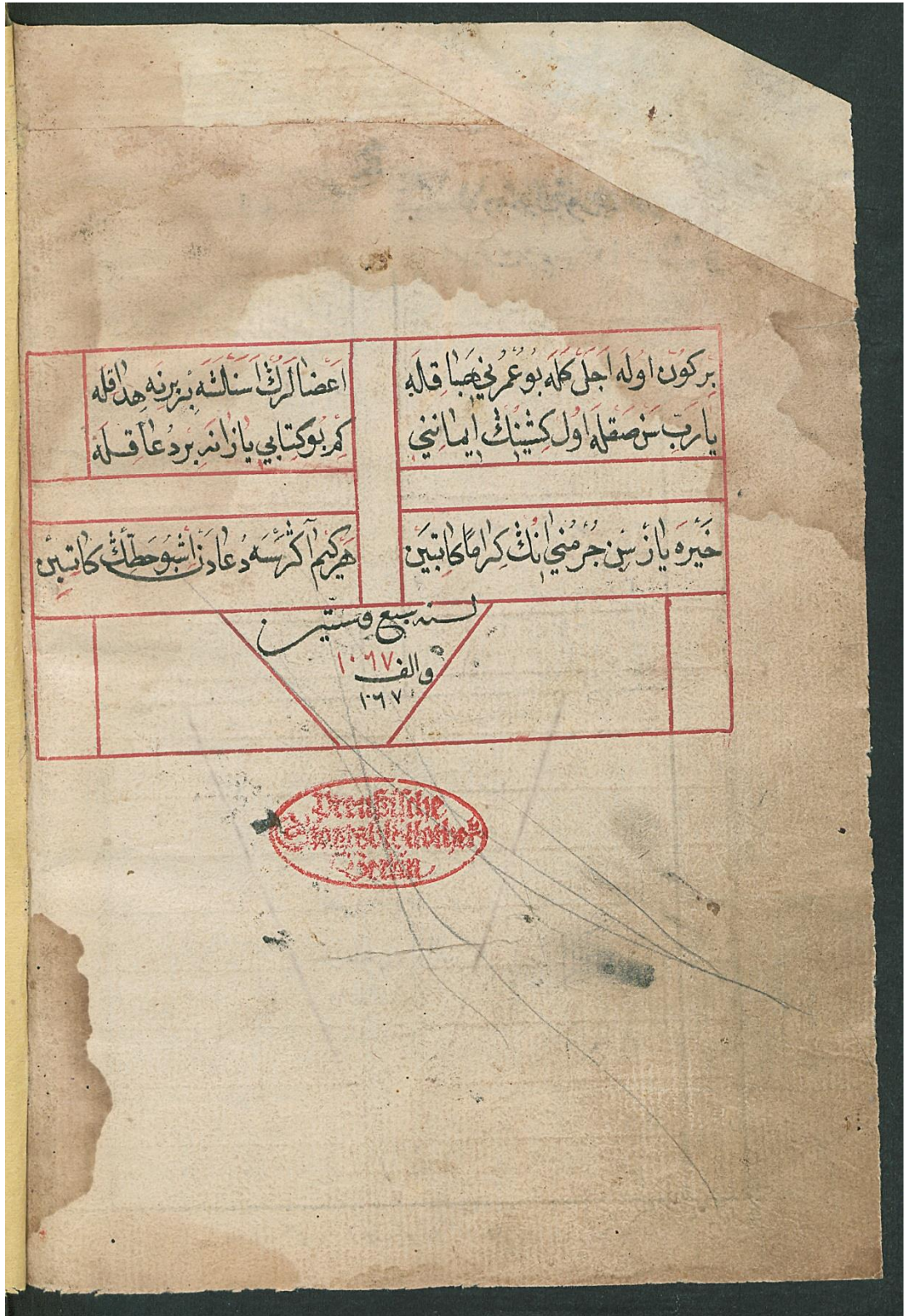
قوله تعالى انزلنا ونمزلنا

سني سون بولا اكرام عزت
داخي هر بوليسر قولر قوسين
بري سن صفلا اي سلطان عالم
عنايت زير استه اولينجه
قومشكل سكا اسان الهي
ازاد ايله بري بونفس النذ
ثور نفسك جبابك سن ارد
بوبرده كمينجه ارا يردن

بوكون

Ek 3: Berlin Nüshasının Başlangıç Sayfası

Ek 4: Berlin Nüshasının Son Sayfası

Ek 5: İstanbul Üniversitesi Nüshasının Başlangıç Varağı

هذا كتاب

جامع النفع

الهي حسن اولها قولي
كسنة بوقدر هرگز نيز يك
احد در ذات قوت حق فالك
بيكوز سن نادلس مجتهد
اكي دين اولو مغنوز محروم
قلبك او نشان قارن امانت
قوله تعالى **تلا** وليريد
سني سويولا اكرام عزرت
دحي هو بوليسر قراذ قوسين
بركي من صفاه ايسي طاعا
عبابت نيز سرتا اولينجه
قوم شكلسكا سانا ابي
اذا دا ايله بركي بوقفسل اندن
كتور نفسك جاك من ارون

كه ذا تاك مرتنه قوت ارجي
بدلي اوليسر سكا امانت
ايرلنيمر عاله عاقل اوله ارا
انا دان كالك وق سكا سلا
متن مكر ليلك سكا سكا
تلتك معني هو طره نقلا
ولو كنه كفوا احد
عطا ايرلن سن و كا و فضا
اني كوقا ايرلن طلمكا و عدلا
كه دل تيمه دنيا به صيلا
بولسوكسه نفس سندن مهلا
نه كرامت كسه دنه سولا
كور تا كوز من قوري تجلا
بوينكده قور ابرن اوله صلا

بوره

بوره كه كنجيه ابر دن
بوكون وصلات بركي قوتيه
كليسو اينيمه ابرن بكون
نك او شنه قران بيوردك
يقين هر كره وار بر عقوبت
قوله تعالى **قديضا** قديلا
يكوزن اغابن اولدي ساهت
آنك كوكوكني حوتونه معور
هداب قولن حقلن بوليسر
دبرسه قولن عنوارن جمله
آباد الله قرا ن الله
قوله تعالى **قديضا** قديلا
اكي قلشن اولن سكا
بن ضعيف نك ايله كل اولد
دوق ابي كرا اعه دشتم
لظنك ايله اوه روشن كوكونوز
بهم سنين برن اولن رهنا

بوره من كسه درس كاه معلا
كجوان قليا وزانن بالا
اكي اشدادك قول و ففلا
كه انكل دنيا ده ايم جفلا
بولوسك ابي كوكون كا نقلا
وليسوا كنه ارا ارا قوسون
كوبور جنت اهلنك اوت
قن برن جمالندن اي دور
كوك قمر كرك رحمت كليسر
دبرسه محنت او زده صا اجمه
اوليسر نك ايرلن ادي الله
قوله **وا لله** على كل ذي قدر
سويولا بولدي عقيقم و ابر
زرك سندن غيري بوي كور ابر
اي علم اي قدر اي نديس
باله العالمين اي نديس
كوقو حكت سلك سن قدير

Ek 7: Hacı Mahmut Nüshasının Başlangıç Varacağı

۷۸۷

کره بلسنگ بولارن انخسفا حوققلا حضرتن فکرلرلم نمت الکتاب بعمون اللک الوتھا ویجمع المؤمنین الی یوم الحزین	ویر صلوة روحی المصطفی اسما علامین زکریا له ارشد الله الی سبیل الطیب والصلوة علی سیدنا محمد الی یوم
اعنی محمد المصطفی وعلی له واصحابه الاصفیاء علی بد العبا الضعیف الخجیف الذنب المحتاج الی رحمت الله الصمد محمد بن احمد غفر الله له ولوالد یدرجیع المؤمنین والؤمنات والسلف والسلمات الاحیاء منهم والاموات برحمتک یا ارحم الراحمین وسأله علی السہلین والحمد لله رب العالمین فیہ رکنک الفقیر محمد صادق مولدہ ترسانہ عاصم	

SOLEMANIYE B. KUTUPHANISI
KISM: Hacı Mahmud Ef.
Yıl: 1914

Handwritten text in a rectangular frame, mostly illegible due to fading and bleed-through from the reverse side.

Ek 8: Hacı Mahmut Nüşhasının Son Sayfası

انصافاً

عنا بگویند
عنه
۵۹
مید
عبر

هد کاب جامع انصاف

لحمی سنین او اخلاق مولی
کسه یوقدر هر حرکت بشیریک
احد در ذات قدرت جوق صفات
بیکون من اادشمن مجتهد
ایچین اولور و عیون محوم
قلبت اوشته قراینه انبات
قوله تعالی لم یهدکم لی یزید
سی سون بولور کون بر تو
دایچیم بولور قراینه سون
بزیکی صفله و سلطان عالم
عبایت زور اسندن اولیجه
خوشکل سکا اسکان لحم
الذی الله نزی یوقتی السواد
کونر تفسله حیا الله من اوله
بویترجه تمیبه اسر بر دکن

که دانگد رهن قدره اعلی
بدلی اولیس سکا ایا نلا
ایر شمر عکله عقول و ااصلا
اناد کله یوقی سکا اسکان
مترنگ ریبک حاشا و کلا
بلندی معنی عهد و عهدت
ولم یزید کفرا احد
عطا الیه من الله جاز و نلا
اکم قایل اولی و عدلا
مکون تمیبه و عدلا
نه اولیس سکا اسکان
که کله سکا اسکان
قوله تعالی زور نور جلا
بویترجه حیا الله من اوله
بویله می کسه در کاه معلا

۳

بوقون وصل بیت بری عهدت
کلیسما بشیر انک بر کون
سنگ اوشته قراینه بوزید
یقین محکمه وار عیون
قوله تعالی فیضکم فاساد
بوقون غایب اولی سکا اسکان
الکلم کونک حیا قراینه
هدایت قولی حقدن اولیس
دایره قراینه عقول اولیس
الذی اولی قراینه اسکان
قوله تعالی فیضکم فاساد
ایک قایل اولی سکا اسکان
بوقون کله اولی سکا اسکان
دوت ایچیم ایا فله و ششم
لطف ایله اولی سکا اسکان
بویله سکا اسکان
بوقون اولی سکا اسکان
قوله تعالی زور نور جلا
بویترجه حیا الله من اوله
بویله می کسه در کاه معلا

۳

که یازد قایل اولی سکا اسکان
اکم اشکله قراینه
که اکل دایره اولی سکا اسکان
بلون سکا اسکان
قوله تعالی فیضکم فاساد
که بود و حقت اولی سکا اسکان
قوله تعالی فیضکم فاساد
که بود و حقت اولی سکا اسکان
قوله تعالی فیضکم فاساد
که بود و حقت اولی سکا اسکان
قوله تعالی فیضکم فاساد
که بود و حقت اولی سکا اسکان
قوله تعالی فیضکم فاساد
که بود و حقت اولی سکا اسکان

Ek 9: Ankara Üniversitesi Nüshasının Başlangıç Varağı

